

CIVILIS DECRETORUM PRAXIS

Plurimis, ac recentissimis S. C. decisionibus illustrata

AUCTORE

D. CAROLO ANTONIO DE ROSA, SIVE DE ROSIS

Ex Dominis Castri Rosæ, & Feudi Gaurani, Patritio Cavensi, & Originario Nobili Aquilano.

Olim in quamplurimis hujus Regni Provinciis Regio Auditore, Judice Magnæ Curiæ Vicariæ in Criminalibus, tum Sacræ Regiæ Audientiæ Lyciensis Decano, Regiæ Revisionis, & ejusdem M. C. V. per S. C. M. Fisci Patrono, Reg. Consiliario S. Claræ Decano; Atque ejusdem Sac. Reg. Conf. Propræside, & à Serenissimo Carolo II. Hispaniarum Rege ob sua, & Prædecessorum servitia titulo Marchionatus Villæ Rosæ decorato.

DEMUM

SUPREMI COLLATERALIS CONSILII REGENTE.

CUM

OBSERVATIONIBUS, ET ADDITIONIBUS

U. J. D. LEONARDI RICCII.

NEAPOLI MDCCXIX.
Sumptibus Nicolai, & Vincentii Rispoli.
SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEG.

AUGUSTISSIMÆ DEIPARÆ

VIRGINI MARIAE

SUPERUM, HOMINUMQUE REGINÆ

SERUULUS INFIMUS

CAROLUS ANTONIUS DE ROSA.

Terum Te Auguſtiſſima Regina venerabundus adeo, Tibique munus hoc mearum lucubrationum libens, volenſque ſiſto. Si enim à Te collatorum in me beneficiorum memor eſſe, nec omninò ingratus videri velim, quidquid fari, quidquid ſcribere conceſſum eſſet mihi, id totum tuas laudes, tuaque deceret præconia reſonare, neque aliud magis eſſet mihi excogitandum, quoad vitæ ſpiritus ſuppeteret. Jam verò cùm his quoq; quæ in humanam utilitatem pro modulo meditamur, çivilique conſortio profutura exiſtimamus, tuum Nomen inſcribere non putemus indignum, eadem Tibi pronus exhibeo, iiſque tuum imploro enixis precibus patrocinium. Cuperem profectò, ut quidquam egregium, ac propè divinum ſaperent, cœleſtiumque ſublimitatem doctrinarum hæc ipſa ſcripta, quæ tuum diviniſſimum nomen præſeferunt. Sed quoniam altiùs meæ non datum eſt ſurgere infirmitati, quidquid id eſt, Tu benigno numine ſuſcipe, & Clientem tuum addictiſſimum (ut aſſoles) in poſterum fove. Porrò, ut ingenuè fatear, meaſque rationes excutiam, Tu mihi vires, Tu ingenium dediſti, Tu calamum firmaſti ad iſtæc elaboranda. Præterea in hac ætate homo tot rerum familiarium impedimentis obſtrictus, tot conflictatus angoribus, tot preſſus ægritudinibus, adverſæque valetudinis anguſtiis, & judiciorum occupatus adminiſtratione, quo pacto, quibus viribus, quove animo adſcribendum ſeſe applicuiſſet, niſi Tu imbecillem, laboriq; imparem ſuſtentaſſes? Redeat ergo unde profectum eſt opus, in ipſumque fontem recurrant aquæ, unde fluxerunt, precorque, ut majora dehinc fas mihi ſit offerre. Tu Clementiſſima annue officioſæ menti, tuæque munificentiæ largitates in me, meamque familiam, totumq; Chriſtianum Orbem effundere non deſinas. Vides quot difficultatum ambagibus obruamur, quantæ bellorum ingruant tempeſtates, turbentq; fidelium Remp. Tu benignitate tua illas remove, has ſeda, & compone, ut pacis aura evecta ingenia literis, ſtudiiſque libentiùs vacent, tuaque protectione incolumes omnes in perpetuum tuo plaudant excelſiſſimo patrocinio.

AUTHOR LECTORI

Auca sunt Lector humanissime, quæ circa editionem hanc te alloquar. Ne operi manus admoverem, obstitere quàm maximè labefactatæ vires, ac diminutæ in mala quidem ætate, præter laboriosam fori curam, & Magistratus Provinciam. At postquam Divina primùm ope, tum celeberrimi rei medicæ Professoris Nazarii de Caro tuendæ valetudinis arte præstantissimi opera ex diutino, gravissimoque morbo convalui, ac sanitatis bono frui cœpi, medicatus labore languores, perinde ac si ex otio provenissent, mala valetudinis meæ scribendi voluptatibus hilaravi. Porrò libuit Amicis cohortantibus morem gerere, & Lucubrationes hasce, quę ad cognoscendam perspiciendamque Civilem Decretorum Praxin visæ sunt apprimè conducere, tot inter tricas calamo festinante digessi, & in ordinem qualemcunque redegi. Ne damnes quæso consilium; satis enim novi quodvis opus Horatii monitu in nonum annum priùs esse premendum, ut adhibito politioris limæ studio, speciosius prodeat in lucem. Si quid minus aptè dixisse me, deprehenderis, humanæ imbecillitati, meæque potissimùm tenuitati liberaliter ignosce. *In magnis quoque auctoribus* (monet Quintilianus *lib.* 10. *cap.* 2. *de imitatione*) *incidunt aliqua vitiosa, & à doctis inter ipsos etiam mutuo reprehensa*; & alibi præmonuerat: *Neque id statim legendi persuasum sit, omnia, quæ omnes Auctores dixerunt, esse perfecta: nam & labant aliquando, & oneri cedunt.* Si qua verò tibi non omninò displicuisse cognovero, spero te non iniquiorem mihi futurum, quàm si in conviviis interesses; quamvis enim, ait Plinius, à plerisque cibis singuli temperemus, totam tamen Cœnam laudare solemus, nec ea quæ stomachus noster recusat adire, adimunt gratiam illis, quibus capitur. Quicquid autem boni hoc in volumine comperies, id omne D. O. M. acceptum refer, & alia fortè non pœnitenda propediem expecta, quæ molior. Interim tu cordatissime Lector Librum hunc aliorum obsidem excipe, mendas plurimas, & sphalmata, quæ vel in curia, vel Typographi celeritate irrepserunt, pro tuo judicio, ac benevolentia corrigere, & ad genuina sensa deducere non gravaberis, & æquum te præbe, ne vel in tuam modestiam, vel in hominem occupatissimum injurius esse videaris, dum tibi perpetuam incolumitatem votis omnibus precor.

Illu-

Illustrissimo, e Reverendissimo Signore.

IL Consigliere Carl' Antonio di Rosa espone à V. S. Illustrissima come desidera di dare alle Stampe un libro da lui composto, ed intitolato *Civilis Decretorum Praxis*; onde la supplica commettere la revisione di quello à persona, che meglio le parerà e lo riceverà, ut Deus.

R.D. Franciscus Antonius Gravina revideat ut supra hac die 27. Januarii 1706.

SEPTIMIUS PALUSTIUS VIC. GEN.

D. Petrus M. Giptius Can. Dep.

Illustrissime, ac Reverendissime Domine.

LIbrum cui titulus *Civilis Decretorum Praxis* Clarissimi Viri, & Regii Consiliarii Caroli Antonii de Rosa legi; in eo sanè quod S. Fidei dogmatibus, bonis moribus, aut Ecclesiasticæ Jurisdictioni repugnet, non inveni: imò quamplurimis Christianæ pietatis documentis refertum, ac locupletem; eruditione ad clariorem rerum dilucidationem, non autem ad inanem ostentationem ingenii præclarum, & omnibus fori utriusque causarum patronis, ac Magistratibus nimis utilem sum arbitratus; ac proinde ad commune bonum typis demandari posse, si ita videbitur, censeo. Neap. Kalend. Maii MDCCVI.

Tui

Obsequentissimus

Franciscus Antonius Gravina in Curia Archiepisc. S. Visit. Fisci Patronus.

Attenta suprascripta relatione R.D. Revisoris, imprimatur. Neap. 3. Maii 1706.

SEPTIMIUS PALUTIUS VIC. GEN.

D. Petrus M. Gyptius Can. Dep.

Eccellentissimo Signore.

IL Consigliere Carl' Antonio di Rosa desiderando di dare alla Stampa un libro intitolato *Civilis Decretorum Praxis*, supplica V. E. degnarsi commettere la revisione di quello à chi meglio le parerà, e l' averà à grazia, ut Deus.

Magnificus U.J. D. Franciscus Maradei videat, & in scriptis referat.

GASCON R. MERCADO R. BISCARDUS R.

Provisum per S. E. Neap. 13. Octob. 1705.

Mastellonus.

Excellentissime Princeps.

REgius Consiliarius Sanctæ Claræ D. Carolus Antonius de Rosa Marchio Ville Rosæ, suorum majorum vestigia insecutus adeò floruit in legali disciplina, quod à sua juventute tradidit in publicam lucem clara illa monumenta Praxis, & Resolutionum Criminalium, quæ non interjecto longo temporis spatio fuerunt iterum typis excussa ad totius Reipublicæ usum. Nunc sedendo in Sac. Con. uti Aulæ Præfectus, quamvis maxima negotiorum mole, & assiduis curis publicis, & domesticis prematur, aliud opus in lucem proferre constituit, cujus titulus inscribitur, *Civilis Decretorum Praxis*; quod cum te mandante Excellentissima Princeps perlegissem, agnovi omnia spectantia ad rectum ordinem Judiciorum, & ad œconomiam veræ praxis nostri S. R. C. & aliorum Supremorum Tribunalium fuisse redacta, & munita, nedum Jurisconsultorum principiis, Eruditorum placitis, Interpretum doctrina, Regni hujus Sanctionibus, sed auctoritate rerum judicatarum. Idcircò cum ex omni parte cernatur omni laude dignissimum, & nihil contineat quod bonis moribus, vel rebus publicis adversetur, excudendum censeo ad commune omnium bonum, si Excellentiæ Tuæ videbitur. Neap. die prima mensis Novemb. 1705.

Exc. V.

Obsequentissimus Cliens.

Franciscus Maradei.

Visa retroscripta relatione imprimatur, verum in publicatione servetur Regia Pragm.

GASCON R. BISCARDUS R. ULLOA R.

Provisum per S. E. Neap. 14. Maii 1706.

Mastellonus.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM,

Quæ in hac Praxi continentur.

CAPUT I.

De decretis, quæ in concursu creditorum interponi solent.

CAPUT II.

De decretis, quæ vigore Carboniani edicti interponi solent.

CAPUT III.

De decretis fieri solitis in successionibus, quæ ex testamento deferuntur, & vulgò dicuntur præambula ex testamento.

CAPUT IV.

De decretis, quæ in substitutionibus, & fideicommissis interponuntur.

CAPVT V.

De decretis fieri solitis in petitione legitimæ.

CAPVT VI.

De decretis fieri solitis in hereditatibus, quæ ab intestatò deferuntur, scilicet de præambulis, aliisque decretis.

CAPVT VII.

De decretis, quæ in tutores, & curatores dando, excusando, & removendo interponuntur, aliisque ad eos pertinentibus, ac de decretis, quibus mulieres adjuvantur, & Senatus Consulto Vellejano dispensatur.

CAPVT VIII.

De decretis, quæ in causis Senatus Consulti Macedoniani interponi solent.

CAPVT IX.

De decretis, quæ in alienationibus, commutationibus, sive subrogationibus rerum fideicommisso, & alii vinculo subjectarum fieri solent.

CAPVT X.

De decretis, quæ in possessorio, vel quasi interponuntur.

CAPVT XI.

De decretis fieri solitis in possessorio per modum extraordinariæ cognitionis.

CAPVT XII.

De decretis, quæ in contractibus rescissoriis interponi solent, ut puta in contractu emphyteutico ac censuali, necnon in judicio assistentiæ, aliisve, quibus contractus, ac judiciales actus declarantur nulli, aut rescinduntur.

CAPVT XIII.

De decretis fieri solitis in causa novi operis maritimi aspectus, juris congrui, sive retractus.

CAPVT XIV.

De decretis, quæ in instrumentorum reassumptione, liquidatione, & præventione, atque in incusatione obligationis penes acta fieri solent.

ELENCHUS ALIORUM CAPITUM,

Quæ decretorum Praxin circa judiciorum ordinem, seu compilationem continent.

CAPVT I.

De decretis, quæ ad dilatorias exceptiones attinent.

CAPVT II.

De decretis fori exceptionem declinatoriam respicientibus, & iis, quæ in Judicum recusationibus, & in clericatus exceptione interponuntur.

CAPVT III.

De decretis, quæ in exceptionibus declinatoriis ratione distinctæ jurisdictionis interponuntur, de fori militaris exceptione, & remissione causarum ad Curiam quarundam Artium.

CAPVT IV.

De decretis inco mpetentiam Judicis temporaneam, seu compromissi materiam continentibus.

CAPVT

CAPUT V.
De decretis exceptiones peremptorias respicientibus.
CAPUT VI.
De decretis in cursu ordinarii judicii fieri solitis.
CAPUT VII.
De decretis causarum diffinitivis.

ELENCHUS CAPITUM.

Circa Praxin decretorum, quæ in secunda parte compilationis judicii, scilicet in secunda instantia interponi solent.

CAPUT I.
De decretis appellationem, revisionem sententiæ, & reclamationem respicientibus.
CAPUT II.
De decretis, quæ in remedio restitutionis in integrum fieri solent.
CAPUT III.
De decretis in remedio nullitatum fieri solitis.
CAPUT IV.
De decretis, quæ circa exceptiones modificativas interponi solent.

ARGUMENTA RESOLUTIONUM CRIMINALIUM

RESOLUT. I. ARGUMENTUM.

Delictum in genere an in criminibus facti permanentis conjecturis probari possit, eoq; ita probato, tortura ex processu informativo inferri; & an Judices in paritate votorum mitiorem sententiam sequi teneantur?

RESOLUT. II. ARGUMENTUM.

Delictum in genere stupri in puella quomodo probetur, & quomodo matrimonii promissio, ut stuprator ad illud contrahendum corporali pœna cogendus sit.

RESOLUT. III. ARGUMENTUM.

An stuprator conjugii promissione, si puella post stuprum passa sit ab aliis cognosci, teneatur ad matrimonium, vel saltem ad eam dotandam.

DE-

DECRETORUM TABULA.

Die &c. viſa ſupplicatione in S.C., *vel* comparitione in M. G. intimentur creditores, & interim fiat ſequeſtrum omnium bonorum penes tertium, *vel dicitur.*

Praxis Decreti Affictatores, & reddentes de quantitatibus debitis, & debendis faciant depoſitum penes acta, *vel decernitur.* *Cap. 1 fol. 7.*

Bona locentur nomine S. C., & comparens *s. debitor* non moleſtetur de perſona, donec auditis creditoribus aliter fuerit proviſum per D. Cauſæ Commiſſarium, nec non creditores prædicti ab hodie in antea non procedant ad incuſationem obligationum penes acta, neque ad inſtrumentorum liquidationem, ac U.J.D. N.N. detur Curator patrimonio, qui jura dicti patrimonii tuerj valeat.

Decreti Die &c. viſis petitione fol. 1. reſcripto S.E., ejuſque Regii Collateralis Conſilii ad M.C. remiſſo fol.. partita carcerum fol.. teſtium depoſitionibus fol.. atque omnibus actis, *ſi ignobilis eſt dicitur:* N. N. admittatur ad miſerabile beneficium ceſſionis bonorum, & actus explicetur ſuprà lapidem marmoreum poſitum ante Palatium M.C.V. auditis creditoribus, quo actu expleto, expediatur ſalvaguardia, & excarceretur. *Si nobilis eſt, dicitur in decreto*, & actus explicetur in Aula M.C. *fol. 8.*

Die &c. viſa ſupplicatione fol.. intimetur; & interim Scriba cauſæ relationem faciat bonorum, & onerum creditorum ad finem providendi, & N. N. debitor non contrahat ſub pœna nullitatis, & invaliditatis actus. *fol. 9.*

Decreti Die &c. viſa relatione Scribæ Cauſæ, relatio prædicta remaneat loco graduationis, fiat ſequeſtrum omnium bonorum, procedatur ad illorum venditionem, & U.J.D. N.N. detur Curator Patrimonio.

Die &c. viſis comparitionibus fol.. & viſo appretio fol.. cum effectu procedatur ad venditionem bonorum in actis deductorum, pro qua venditione emanentur banna per loca ſolita, affigantur cartellæ, & recipiantur oblationes.

Decreti Die &c. viſis comparitione, & oblatione intimata fol.. ſuper dicta oblatione accendatur candela ad finem providendi, *vel dicitur*, cum moderationibus &c. *fol. 10.*

Decreti Die &c. viſis comparitione fol.. decreto diſcuſſionis creditorum patrimonii N. N. fol.. appretio domus in actis deductæ fol.. bannis emanatis à fol.. uſque ad fol.. contentamentis Magnificorum Curatoris Patrimonii, & Procuratoris nomine omnium creditorum fol.. atque actu Scribæ cauſæ fol.. prædicta domus juxta appretium adjudicetur in beneficium N.N. creditoris primo loco, *vel* ſecundo e.g. graduati, in computum ejus crediti, *vel dicitur*: in ſatisfactionem ejus crediti, præſtita cautione de reſtituendo dictam domum unà cum penſionibus, cui, quibus, & quando, qua cautione præſtita, conſignetur poſſeſſio per Scribam cauſæ, *vel dicitur*: & intimetur Procuratoribus creditorum nomine omnium, *vel dicitur*: facta idonea laicali obligatione de reſtituendo &c. ac ſalvo jure cujuslibet. *fol. 11.*

Die &c. viſo inſtrumento fol.. N.N. pro capitali ducatorum decem mille unà cum tertiis, & intereſſe earum uſque ad diem reſciſſionis, & deinde in antea ad intereſſe ad eandem rationem remaneat primo loco cum anterioritate à die primo Decembris 1600. in bonis burgenſaticis; in bonis verò feudalibus à die ultimo Aprilis 1601. ſuper quibus prædicto die fuit præſtitus aſſenſus.

Decreti Die &c. viſo inſtrumento fol.. N.N. remaneat pro nunc pro credito, primo loco, *vel* ſecundo, &c. ſuper allodialibus, & producto aſſenſu providebitur ſuper feudalibus. *fol. 12*

Decreti Die &c. viſis inſtrumentis fol.. & fol.. partita Banci fol.. N.A. remaneat eodem primo loco pro ſumma ducatorum trium mille ex juribus N. B. cum anterioritate à die 1. Decembris 1540. *fol. 13.*

Decreti Die &c. viſis inſtrumentis fol.. & fol.. ac ceſſione fol.. N. A. remaneat loco, quo eſt graduatus ex juribus N.B. cum anterioritate à die producti inſtrumenti fol.. *fol. 13.*

Die &c.

) Die &c. visis capitulis matrimonialibus, N.A. remaneat secundo, *vel* tertio loco &c. pro summa ducatorum trium mille ejus dotium cum anterioritate à die 10. Januarii 1600. & cum potioritate respectu creditorum tacitam hypothecam habentium.

Die &c. visis capitulis matrimonialibus fol.. & instrumento fol.. N.N. remaneat dicto loco pro summa ducatorum trium mille dotium unà cum interesse cum potioritate super domo, *vel* rure in patrimonium deducto, & super aliis bonis à die instrumenti &c. *fol.15.*

Decreti

Die &c. S.C. declarat, N.N. esse creditorem potiorem pro summa ducatorum.. super rure in actis deducto.)

Decreti) Die &c. per D. causæ Commissarium provisum est, quod accedat Tabularius prævia buxula eligendus, qui auditis Curatore patrimonii N. N. & Procuratore nomine omnium creditorum recognoscat, & referat ad finem providendi.) *fol.16.*

Die &c. per D. causæ Commissarium provisum est, quod accedat Tabularius prævia buxula eligendus, qui auditis interesse habentibus, ac M. U. J. D. N.N. Curatore vocatis dato recognoscat, & referat ad finem providendi.)

Decreti) Die &c. visis Decreto fol.. relatione Tabularii fol.. liceat N. N. recipere summam pecuniariam in relatione contentam; verùm illa depositetur in Banco pro expendenda in domus refectione e.g. cum apochis à Commissario subscribendis.) *d.fol.16.*

Die &c. per D. causæ Commissarium provisum est, quod iterum accedat Tabularius, qui impensas referat ad finem providendi.)

Decreti) Die &c. visis comparitionibus, ac relationibus, Tabularii fol.. provisum est, quod N.N. super domo in actis deducta, sive ejus prætio præferatur pro summa in relatione contenta fol... omnibus creditoribus.) *fol.16.*

Decreti Die &c. viso instrumento fol.. relationibus Tabularii fol.. comparitionibus fol.. per M.C. provisum, & decretum est, ac ipsa M.C. declarat, N.N. esse creditorem potiorem super domo e. g. ac proinde esse præferendum cæteris aliis creditoribus tàm pro summa ducatorum.. capitalis, quàm pro interesse. *fol.19.*

Decreti Die &c. visis instrumento crediti annuorum ducatorum quinquentum pro capitali ducatorum decem mille debito à N.A.quondam N. B. die 1. Decembris 1500. fol.. Præambulo dicti quondam N.B.in beneficium N. C. fol.. partita Banci solutionis fol.. provisum,& decretum est,quod dictus N. C. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à dicto die 1. Decembris pro capitali ducatorum quinque mille unà cum tertii usque ad diem rescissionis, & viso alio instrumento cessionis factæ à dicto quondam N. B. aliorum ducatorum quinque mille in beneficium N. D. die 1. Maii 1500. fol.. dictus N. D. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à die 1. Decembris ejusdem anni 1500. *fol.22.*

Decreti Die &c.visis instrumento fol..relatione fol..N. A. remaneat dicto loco graduatus pro summa ducatorum.. cum anterioritate à die &c. verùm non exequatur decretum prædictum, nisi viso exitu discussionis inventarii bonorum N.B.quatenus de eo legitimè constiterit. *fol.23.*

Die &c.visa comparitione fol. . S. C. declarat,exceptionem nullitatis,& invaliditatis inventarii obstare,*vel dicitur*, non obstare.)

Decreti) Die &c. in discussione auditis magnificis Advocatis, Curatore patrimonii, ac Procuratore nomine omnium, visis comparitionibus fol.. fuit provisum, quod Scriba causæ relationem faciat prætensorum per utramque partem ad finem providendi super contentis in dictis comparitionibus.) *fol.25.*

Die &c.moneantur partes super discussione relationis ordinatæ, & jam confectæ,*vel dicitur*.)

Decreti) Die &c.visa relatione sub die ordinata fol.. & jam confecta fol.. procedatur ad ejusdem discussionem,pro qua moneantur partes, quod tali die cum sequentibus compareant coram D.Commissario pro discussione prædicta.) *d.fol. 25.*

Die &c.in discussione &c.capiatur informatio, *vel dicitur*,summaria informatio ad finem providendi,*vel dicitur*, in discussione provisum est domum, *sive* rus e.g.remansisse,*vel* non remansisse in hæreditate N.N.*vel dicitur*,producto instrumento crediti, *sive* productis capitulis matrimonialibus providebitur.) *fol.eod.*

Decreti) Die &c.visa comparitione fol.. S.C.declarat,creditum N. N. ducatorum .. relatum à Scriba causæ quinto, sexto e.g.loco existere, *sive* esse verum, & proinde remaneat dicto loco. *fol.25.*

Die &c.visis comparitionibus magnificorum Curatoris, & Procuratoris super credito N. N. infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis.)

Decreti) Die &c.Scriba causæ relationem faciat de solutionibus ad finem providendi. *fol.25.*

b Die

DECRETORUM TABULA.

Die &c. visa supplicatione in S.C., *vel* comparitione in M. C. intimentur creditores, & interim fiat sequestrum omnium bonorum penes tertium, *vel dicitur.*

Praxis Decreti) Affictatores, & reddentes de quantitatibus debitis, & debendis faciant depositum penes acta, *vel decernitur.* Cap. 1 fol. 7.

Bona locentur nomine S. C., & comparens *s. debitor* non molestetur de persona, donec auditis creditoribus aliter fuerit provisum per D. Causæ Commissarium, nec non creditores prædicti ab hodie in antea non procedant ad incusationem obligationum penes acta, neque ad instrumentorum liquidationem, ac U.J.D. N.N. detur Curator patrimonio, qui jura dicti patrimonii tueri valeat.

Decreti) Die &c. visis petitione fol. 1. rescripto S.E., ejusque Regii Collateralis Consilii ad M.C. remisso fol.. partita carcerum fol.. testium depositionibus fol.. atque omnibus actis, *si ignobilis est dicitur*: N. N. admittatur ad miserabile beneficium cessionis bonorum, & actus explicetur suprà lapidem marmoreum positum ante Palatium M.C.V. auditis creditoribus, quo actu expleto, expediatur salvaguardia, & excarceretur. *Si nobilis est, dicitur in decreto*, & actus explicetur in Aula M.C. fol. 8.

Die &c. visa supplicatione fol.. intimetur; & interim Scriba causæ relationem faciat bonorum, & onerum creditorum ad finem providendi, & N. N. debitor non contrahat sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus. fol. 9.

Decreti) Die &c. visa relatione Scribæ Causæ, relatio prædicta remaneat loco graduationis, fiat sequestrum omnium bonorum, procedatur ad illorum venditionem, & U.J.D. N.N. detur Curator Patrimonio.

Die &c. visis comparitionibus fol.. & viso appretio fol.. cum effectu procedatur ad venditionem bonorum in actis deductorum, pro qua venditione emanentur banna per loca solita, affigantur cartellæ, & recipiantur oblationes.

Decreti) Die &c. visis comparitione, & oblatione intimata fol.. super dicta oblatione accendatur candela ad finem providendi, *vel dicitur*, cum moderationibus &c. fol. 10.

Decreti Die &c. visis comparitione fol.. decreto discussionis creditorum patrimonii N. N. fol.. appretio domus in actis deductæ fol.. bannis emanatis à fol.. usque ad fol.. contentamentis Magnificorum Curatoris Patrimonii, & Procuratoris nomine omnium creditorum fol.. atque actu Scribæ causæ fol.. prædicta domus juxta appretium adjudicetur in beneficium N.N. creditoris primo loco, *vel* secundo e.g. graduati, in computum ejus crediti, *vel dicitur*: in satisfactionem ejus crediti, præstita cautione de restituendo dictam domum unà cum pensionibus, cui, quibus, & quando, qua cautione præstita, consignetur possessio per Scribam causæ, *vel dicitur*: & intimetur Procuratoribus creditorum nomine omnium, *vel dicitur*: facta idonea laicali obligatione de restituendo &c. ac salvo jure cujuslibet. fol. 11.

Die &c. viso instrumento fol. N.N. pro capitali ducatorum decem mille unà cum tertiis, & interesse earum usque ad diem rescissionis, & deinde in antea ad interesse ad eandem rationem remaneat primo loco cum anterioritate à die primo Decembris 1600. in bonis burgensaticis; in bonis verò feudalibus à die ultimo Aprilis 1601. super quibus prædicto die fuit præstitus assensus.

Decreti) Die &c. viso instrumento fol.. N.N. remaneat pro nunc pro credito, primo loco, *vel* secundo, &c. super allodialibus, & producto assensu providebitur super feudalibus. fol. 12.

Decreti Die &c. visis instrumentis fol.. & fol.. partita Banci fol.. N.A. remaneat eodem primo loco pro summa ducatorum trium mille ex juribus N. B. cum anterioritate à die 1. Decembris 1540. fol. 13.

Die &c. visis instrumentis fol.. & fol.. ac cessione fol.. N. A. remaneat loco, quo est graduatus ex juribus N.B. cum anterioritate à die producti instrumenti fol.. fol. 13.

Decreti)

Die &c.

) Die &c. visis capitulis matrimonialibus, N.A. remaneat secundo, *vel* tertio loco &c. pro summa ducatorum trium mille ejus dotium cum anterioritate à die 10. Januarii 1600. & cum potioritate respectu creditorum tacitam hypothecam habentium.

Decreti Die &c. visis capitulis matrimonialibus fol.. & instrumento fol.. N.N. remaneat dicto loco pro summa ducatorum trium mille dotium unà cum interesse cum potioritate super domo, *vel* rure in patrimonium deducto, & super aliis bonis à die instrumenti &c. *fol.15.*

Die &c. S.C. declarat, N.N. esse creditorem potiorem pro summa ducatorum.. super rure in actis deducto.)

Decreti) Die &c. per D. causæ Commissarium provisum est, quod accedat Tabularius prævia buxula eligendus, qui auditis Curatore patrimonii N. N. & Procuratore nomine omnium creditorum recognoscat, & referat ad finem providendi.) *fol.16.*

Die &c. per D. causæ Commissarium provisum est, quod accedat Tabularius prævia buxula eligendus, qui auditis interesse habentibus, ac M. U. J. D. N.N. Curatore vocatis dato recognoscat, & referat ad finem providendi.)

Decreti) Die &c. visis Decreto fol.. relatione Tabularii fol.. liceat N. N. recipere summam pecuniarum in relatione contentam; verùm illa depositetur in Banco pro expendenda in domus refectione e.g. cum apochis à Commissario subscribendis.) *d.fol.16.*

Die &c. per D. causæ Commissarium provisum est, quod iterum accedat Tabularius, qui impensas referat ad finem providendi.)

Decreti) Die &c. visis comparitionibus, ac relationibus, Tabularii fol.. provisum est, quod N.N. super domo in actis deducta, sive ejus prætio præferatur pro summa in relatione contenta fol... omnibus creditoribus.) *fol.16.*

Decreti Die &c. viso instrumento fol.. relationibus Tabularii fol.. comparitionibus fol.. per M.C. provisum, & decretum est, ac ipsa M.C. declarat, N.N. esse creditorem potiorem super domo e. g. ac proinde esse præferendum cæteris aliis creditoribus tàm pro summa ducatorum.. capitalis, quàm pro interesse. *fol.19.*

Decreti Die &c. visis instrumento crediti annuorum ducatorum quincentum pro capitali ducatorum decem mille debito à N.A. quondam N. B. die 1. Decembris 1500. fol.. Præambulo dicti quondam N.B. in beneficium N. C. fol.. partita Banci solutionis fol.. provisum, & decretum est, quod dictus N. C. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à dicto die 1. Decembris pro capitali ducatorum quinque mille unà cum tertii usque ad diem rescissionis, & viso alio instrumento cessionis factæ à dicto quondam N. B. aliorum ducatorum quinque mille in beneficium N. D. die 1. Maii 1500. fol.. dictus N. D. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à die 1. Decembris ejusdem anni 1500. *fol.22.*

Decreti Die &c. visis instrumento fol.. relatione fol.. N. A. remaneat dicto loco graduatus pro summa ducatorum .. cum anterioritate à die &c. verùm non exequatur decretum prædictum, nisi viso exitu discussionis inventarii bonorum N.B. quatenus de eo legitimè constiterit. *fol.23.*

Die &c. visa comparitione fol.. S. C. declarat, exceptionem nullitatis, & invaliditatis inventarii obstare, *vel dicitur*, non obstare.)

Decreti) Die &c. in discussione auditis magnificis Advocatis, Curatore patrimonii, ac Procuratore nomine omnium, visis comparitionibus fol.. fuit provisum, quod Scriba causæ relationem faciat prætensorum per utramque partem ad finem providendi super contentis in dictis comparitionibus.) *fol.25.*

Die &c. moneantur partes super discussione relationis ordinatæ, & jam confectæ, *vel dicitur.*)

Decreti) Die &c. visa relatione sub die ordinata fol.. & jam confecta fol.. procedatur ad ejusdem discussionem, pro qua moneantur partes, quod tali die cum sequentibus compareant coram D. Commissario pro discussione prædicta.) *d. fol. 25.*

Die &c. in discussione &c. capiatur informatio, *vel dicitur*, summaria informatio ad finem providendi, *vel dicitur*, in discussione provisum est domum, *sive* rus e.g. remansisse, *vel* non remansisse in hæreditate N.N. *vel dicitur*, producto instrumento crediti, *sive* productis capitulis matrimonialibus providebitur.) *fol.eod.*

Decreti) Die &c. visa comparitione fol.. S.C. declarat, creditum N. N. ducatorum .. relatum à Scriba causæ quinto, sexto e.g. loco existere, *sive* esse verum, & proinde remaneat dicto loco.) *fol.25.*

Die &c. visis comparitionibus magnificorum Curatoris, & Procuratoris super credito N. N. infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis.)

Decreti) Die &c. Scriba causæ relationem faciat de solutionibus ad finem providendi. *fol.25.*

Die &c. in discussione &c. provisum est, quod rus e. g. deducatur à patrimonio N. A. & aggregetur patrimonio N. B.

Decreti Die &c. in discusione &c. bona in actis deducta, & ordine causæ Commissarii *fol.*27. sequestrata sub die &c, fol., aggregentur patrimonio N. N.

Die &c, visis comparitionibus fol. &c, de quantitatibus perventis, & perveniendis in patrimonio N. A. non fiant amplius liberationes, nisi auditis creditoribus patrimonii N. B. ad finem providendi.

Decreti) Die &c, in discusione &c. provisum est, quod partita ducatorum, . admittatur in beneficium Patrimonii N. N. *vel dicitur*, non admittatur, *vel* admittatur pro summa ducatorum .. *vel* capiatur informatio, *vel* doceat de allegatis. *fol.*27.

Die &c, in discusione &c. exhibita partita solutionis in instrumento crediti enunciata providebitur.

Decreti) Die &c. in discusione &c. producto procurationis mandato providebitur, *vel dicitur*, producto assensu providebitur, *vel dicitur*: legitimata persona providebitur. *fol.*27.

Die &c. visis comparitione fol.. repartimento, ac creditorum consensibus fol., depositum liberetur servata forma prædicti repartimenti, *vel dicitur*; exequatur repartimentum prædictum.

Decreti) Die &c. visis comparitione fol.. decreto discusionis fol.. auditis &c. de quantitatibus in deposito Sacri Montis Pauperum e. g. contentis, liberentur, & solvantur N. N. creditori primo loco graduato ducati mille, & quincentum, videlicet quincentum pro tertiis, & earum interesse, & mille pro capitali ejus crediti; præstita tamen cautione de restituendo cui, quibus, & quando, *vel dicitur*: et am absque termino, & ad omnem ordinem S. C. sive D. causæ Commissarii, ac facta quietatione in beneficium patrimonii, & adnotatione solutionis prædictæ in instrumento crediti, *vel dicitur*: verùm capitale ducatorum mille remaneat in eodem Banco pro illo convertendo in emptionem servata forma instrumenti, *sive* pro adimplendis conditionibus super dicto capitale oppositis. *fol.*28.

Decreti Die &c, visa comparitione, *sive* supplicatione N. A. condemnetur ad restituendum, *sive* solvendum in beneficium N. B. cum cautione in forma salvis juribus eidem N. B. contra alios creditores posteriores. *fol.* 29.

Decreti Die &c. visis comparitione præsentata pro parte N. A. creditoris patrimonii N. B. fol.. fide depositi per eundem facta pretii domus, *vel* ruris *e. g.* in actis deducti fol.. decreto adjudicationis in beneficium N. C. creditoris anterioris fol.. per S. C. provisum, & decretum est, quod supradictum depositum liberetur, & solvatur eidem creditori N. C. præstita cautione de restituendo cui, quibus, & quando, qua solutione sequuta domus remaneat supradicto creditori N. A. & facta obligatione de illa non alienanda sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus absque ordine S. C. sive D. causæ Commissarii consignetur possessio per Scribam causæ, *vel dicitur*, N. C. condemnetur ad relaxandum rus, *vel* domum e. g. in beneficium N. A. & depositum liberetur præstita cautione &c. *vel dicitur*: salvo jure cujuslibet. *fol.*29. & 30.

Praxis Decreti Die &c. visis supplicatione, ac comparitione, *sive* omnibus actis fol., per S.C. provisum est, quod N, N. immittatur in possessionem bonorum quondam N. N. ex Carboniano edicto, præstita cautione de restituendis bonis, *vel dicitur*: N. N. immittatur in possessionem bonorum quondam N. N. ex Carboniano edicto, & eum eo N. N. qui cautionem præstent de restituendis bonis unà cum usuris, præstitis eidem impuberi annuis ducatis. . pro ejusdem alimentorum causa, *vel dicitur*: S. C. declarat non esse locum petito Carboniano edicto, uti illud impuberi non expediens, ac proinde infrà quatuor dies audiantur partes. *Cap. II. fol.*30. & *seqq.*

Praxis Decreti Die, mense, & anno &c. viso testamento clauso condito per N. A. sub die &c. fol.. & ob ejus obitum aperto manu Notarii N. A. sub die &c. fol.. interponatur decretum præambuli in beneficium N. B. (*scilicet scripti hæredis*.) *Cap. III. fol.*52.

Die &c. viso testamento prædicto septem testium manibus subscripto, & septem sigillis sigillato, quodque ex ejus inspectione apparet in prædictis subscriptionibus, & sigillis non esse aliquod vitium, stanteque absentia Notarii, & testium à præsenti Regno, & difficultate illos habendi pro testamento prædicto in eorum præsentia aperiendo, resque celeritatem desiderat; idcirco ex iis, & aliis mentem Spectabilis Domini Præsidentis, & Viceprotonotarii moventibus, provisum est, quod testamentum prædictum aperiatur, & legatur in præsentia ipsius Spectabilis Domini Præsidentis, & Viceprotonotarii per magnificum N. N. publicum à Regia Curia Notarium cum interventu Regii ad contractum Judicis in præsentia subscriptorum virorum proborum, videlicet N. N. N. N. &c. quibus testibus, & Judici per dictum Notarium

tarium in præſentia ejuſdem Domini Præſidis oſtenſum fuit in prædictis ſubſcriptionibus, & ſigillis aliquod vitium non adeſſe.

Decreti Die &c. citra præjudicium jurium partium, folium ab exteriori parte album, & ſutum, exhibitum præſenti die in Banca cauſarum civilium à Notario N. N., & eidem reſtitutum, aperiatur per inciſionem filiorum per Actuarium cauſæ coram D. cauſæ Commiſſario, convocatis ad id probis viris, citatis priùs quorum intereſt, qua apertura facta modo prædicto, providebitur ſuper aliis hinc inde prætenſis. *d. fol. 53.*

Decreti Die &c. viſis comparitione, & teſtamento ſub die &c. condito per N. A. & per Notarium N. N. confecto fol.. interponatur decretum præambuli in beneficium N. B, *fol. 53.*

Decreti Die &c. viſis comparitione fol.. teſtium depoſitionibus à fol.. uſque ad fol.. interponatur decretum præambuli ex nuncupativo teſtamento N. A. in beneficium N.B. *ſcilicet nuncupati hæredis.* *fol. 53.*

Die &c. fuit proviſum, & decretum N. A. eſſe mortuum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ traditum, & proinde N. B. ex dicto teſtamento eſſe declarandum heredem, ac uti talem inſtrumenta via Ritus M. C. V. liquidare, obligationes incuſare, accuſatos exequi, & omnes, & quaſcunque pecuniarum quantitates etiam per medium publicorum Bancorum exigere, ac denique omnia alia, quæ dictus quondam N. A. ſi in humanis eſſet, facere poſſet, & ita M. C. ſuum interponit decretum, *vel dicitur.*

Decreti Die &c. decreto M. C. N. B. fuit declaratus hæres ex teſtamento quon. N.A. & proinde valeat inſtrumenta liquidare &c. *vel dicitur quoque*: ſalvis juribus, quæ pro medietate bonorum antiquorum agnatis competunt, *vel*: dempta tamen medietate bonorum, ſi qua ſuos, conſuetudini ſubjectorum, pro qua, auditis venientibus ab inteſtato, providebitur. *fol. 53.*

Die &c. capiatur ſummaria informatio, teſtes habeantur pro citatis, recipiantur per Scribam cauſæ, & expediatur citatio per edictum, *vel dicitur*: infrà quatuor dies audiantur partes ſuper omnibus hinc inde prætenſis.

Decreti Die &c. viſis petitione fol.. citatione per edictum fol., ac omnibus actis per M. C. Vicariæ fuit proviſum, & decretum, prout M. C. declarat, medietatem bonorum antiquorum intrà hujus Civitatis diſtrictum ſitorum, & conſuetudini ſubjectorum in hæreditate quondam N. A. remanſorum ſpectaviſſe, & ſpectare N. B. agnato proximiori; & proinde dictus N. B. immittatur in poſſeſſionem pro medietate bonorum antiquorum in actis deductorum. Hoc ſuum, *vel dicitur*: interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N.B. cum oneribus, ſubſtitutionibus, & fideicommiſſis in teſtamento contentis. *fol. 55.*

Decreti Die &c. viſis comparitione, *vel* ſupplicatione *in S.C.* fol.. & teſtamento N. A. fol.. N.B. heres ſcriptus immittatur in poſſeſſionem bonorum in hereditate prædicti N.A. remanſorum, ſalvo jure cujuſlibet. *fol. 56.*

Decreti Die &c. viſis comparitionibus, ac teſtamento fol.. N.A. heres ſcriptus immittatur in poſſeſſionem bonorum in hereditate prædicti N.A. remanſorum, & reſpectu prætenſorum pro parte N. C. infrà quatuor dies audiantur partes; verùm ſupradictus N.B. non alienet bona ſtabilia ſub pœna nullitatis, atque invaliditatis actus, & præſtet cautionem reſpectu bonorum mobilium, ac fructuum ex bonis ſtabilibus provenientium in caſu ſuccumbentiæ. *fol. 56.*

Decreti Die &c. viſa ſupplicatione fol.. S.C. declarat teſtamentum eſſe validum, *vel dicitur*: eſſe nullum; & proinde, viſo decreto interpoſito ſub die &c. N. B. condemnetur ad reſtituendum bona in hereditate N. A. remanſa, unà cum fructibus liquidandis. *fol. 57.*

Decreti Die &c. M. C. iterum provideat, audito ſupplicante, *vel dicitur*: M. C. ſuſpenſis actis, iterum procedat ſuper præambuli interpoſitione, auditis intereſſe habentibus. *fol. 58.*

Die &c. cauſa remaneat in eodem S.C., *vel dicitur*: remaneat coram Domino cauſæ Commiſſario.

Decreti Die &c. viſa ſupplicatione &c. ſtante commiſſione in perſonam D. N.N. cauſæ Commiſſarii, M.C. non procedat ad confectionem præambuli, inconſulto S.C., & expediatur inhibitio. *fol. 58.*

Die &c. viſa comparitione, partibus auditis, *vel dicitur*: Viſis ſupplicatione, & comparitione, partibus auditis, M.C. procedat ad confectionem præambuli, auditis intereſſe habentibus. Verùm non conſignet copiam, neque fidem, inconſulto S.C., ſive D. cauſæ Commiſſario.

Decreti Die &c. per M.C. proviſum, & decretum eſt, quod interponatur decretum præambuli quondam N.A. in beneficium N. B. dempta medietate bonorum antiquorum, pro qua partes adeant S.C. *d. fol. 58.*

Praxis Decreti Die &c. viſis comparitione, *ſive* ſupplicatione, ac teſtamento N.A. condito à Notario *Cap. IV. fol. 79.*

Notario N.N. ſub die &c, immittatur N.B, heres in eo ſcriptus in poſſeſſionem bonorum in hereditate N.A. remanſorum ; verùm non alienet , neque contrahat ſub pœna nullitatis , atque invaliditatis actus.

Decreti Die &c. viſis comparitione , *ſive* ſupplicatione , ac teſtamento fol.. N.B. heres in eo ſcriptus immittatur in poſſeſſionem bonorum quondam N. A. teſtatoris , & viſa alia comparitione præſentata pro parte N. C. infrà quatuor dies audiantur partes ſuper omnibus hinc inde prætenſis , *vel dicitur* ; & reſpectu prætenſorum pro parte N.C. infrà quatuor dies audiantur partes , *vel* deducant incumbentia : verùm interim N. B. heres non alienet bona prædicta ſub pœna nullitatis actus , & ſe obliget , *vel* caveat reſpectu fructuum, *fol.79.*

Die &c. viſis comparitione N. C. teſtamento quondam N. A. , *vel* particula teſtamenti fol.. N.B. heres dicti quondam N. A. intrà biduum ſolvat ducatos tercentum prædicto N.C. vigore legati in prædicto teſtamento contenti , aliàs providebitur , ut juris , *vel dicitur* ; relaxet , *vel* conſignet rus, *ſive* domum in beneficium dicti N.C. eidem relictam à dicto quondam N. A.

Decreti Die &c, viſis comparitionibus , ac teſtamento fol.. infrà quatuor dies audiantur partes ſuper omnibus hinc inde prætenſis , & interim *e. g.* domum , *ſive* rus N.N. non alienet ſub pœna nullitatis , & invaliditatis actus , ac ſe obliget , *vel* caveat reſpectu fructuum, *fol.80.*

Die &c. interponatur decretum præambuli quondam N. B. tam in bonis burgenſaticis , quàm feudalibus in beneficium N. C. vigore ſubſtitutionis pupillaris adjectæ in teſtamento quondam N.A. & reſpectu prætenſorum per N.D. ſint ſalva jura in judicio ordinario.

Decreti Die &c. viſa ſupplicatione fol. . S. C. declarat bona remanſa in hereditate N. B. ei obventa à N.A. vigore fideicommiſſi ſpectaviſſe , & ſpectare N. C. vigore ejuſdem fideicommiſſi unà cum fructibus à die mortis prædicti N. B. (*ſcilicet ultimi defuncti*) & proinde immittatur in poſſeſſionem dictorum bonorum , & ea non alienet ſub pœna nullitatis , & invaliditatis actus. *fol.81.*

Decreti Die &c. viſa ſupplicatione fol. . S. C, declarat rus e. g. in actis deductum ſpectaviſſe , & ſpectare ad N.B. vigore fideicommiſſi inſtituti à N.A. & proinde N. C. conventus condemnetur ad illud relaxandum in beneficium prædicti N. B. unà cum fructibus perceptis pro quantitate , & tempore liquidandis, *fol.82.*

Die &c. viſis comparitione in M. C. *vel* ſupplicatione in S. C. ac teſtamento quondam N. A. S. C. declarat fideicommiſſum eſſe extinctum ob mortem N.C. ſine liberis , *vel dicitur* , ſtante morte N.B. , & filiorum.

Decreti Die &c. viſis comparitione , ac teſtamento fol.. M. C. declarat ſubſtitutionem factam in perſonam N. N. fuiſſe , & eſſe extinctam ob ſuperexiſtentiam filiorum, *fol.82.*

Die &c, viſis ſupplicatione, ac teſtamento , S.C, declarat teſtamentum quond, N.A. fuiſſe , & eſſe nullum , & proinde ejus hereditatem ſpectare ab inteſtato N.B, defuncti fratri conſanguineo e.g. verùm condemnetur is ad reſtituendam hereditatem prædictam N, C. heredi à dicto N.A. inſtituto , retenta in ejus beneficium Trebellianica,

Decreti Die &c. S. C. declarat teſtamentum quondam N. A. fuiſſe , & eſſe nullum ob præteritionem N. B. ex prædefuncto filio nepotis e. g. oitrà præjudicium legatorum , & proinde dicto N. B. competere ab inteſtato portionem hereditatis dicti N. A. avi pro æquali parte , & portione cum N. C. & N. D. ejuſdem filiis ; verùm prædictus N, B. condemnetur ad reſtituendam portionem ad ipſum ſpectantem in beneficium prædictorum , deducta priùs legitima & debita. *fol.83.*

Die &c. S. C. declarat , teſtamentum N. B. eſſe ruptum agnatione poſtumi N, C. , & proinde N. D. & prædicto N. C. hereditatem prædicti N. B. competere ab inteſtato , pro cujus præambulo adeant Magnam Curiam, *vel dicitur in M.C.*

Decreti Die &c, M.C. declarat , teſtamentum N.B. agnatione poſtumi N. C. eſſe ruptum , & proinde expediatur præambulum dicti quondam N. B. in beneficium N.C. , & N.D. ab inteſtato pro æquali parte , & portione &c. *fol.88.*

Die &c. viſis comparitione fol.. teſtamento fol.. fide Secretarii M.C. fol. M.C. declarat deberi N. B. legitimam liquidandam in bonis quondam N. A. ejus patris , *vel* avi , non obſtantibus ſubſtitutionibus , & fideicommiſſo in dicto teſtamento contentis : in qua liquidatione audiantur ſubſtituti , & Magnificus U. J. D. N.N. Curator vocatis datus , qui jura dicti teſtamenti , & in eo vocatorum tueatur , *vel dicitur* : M. C. declarat deberi N. B. legitimam liquidandam liberam , & abſque ullo onere , pro qua liquidatione in biduo audiantur partes , *vel dicitur*.

Die

Praxis Decreti Die &c. visa comparitione, *vel* supplicatione, S. C. declarat spectavisse, & spectare ad N.B. legitimam portionem in bonis N.A. patris liberam, & immunem ab omni onere, & conditione, eandemque deberi N.C. matri, *sive* filio heredi liquidandam tempore executionis sententiæ, *vel dicitur*: N.N., & N. N. heredes fideicommissarii condemnentur ad solvendum in beneficium N. N., & N.N. creditorum N. B. coheredis summam ducatorum &c. de legitima prædicti N. B. coheredis, & debitoris, *vel dicitur*: de legitima liquidanda, pro qua liquidatione in biduo audiantur partes, *vel dicitur*: absolvantur heredes fideicommissarii ab impetitis super prætensa legitima N. B. per creditores. *Cap.V. fol.89.*

Praxis Decreti Die &c. visis comparitione fol.. testium depositionibus fol.. interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. B. filii cum beneficio legis, & inventarii. *Cap.VI. fol.104.*

Die &c. visis comparitione, ac testium depositionibus, fuit provisum, & decretum N. B. fore, & esse declarandum, prout præsenti decreto declaratur heres universalis, & particularis quondam N. A. ab intestato, & ad succedendum in omnibus bonis in hereditate prædicti N.A. remansis, mobilibus, stabilibus, auro, & argento, recolligentiis, debitorum nominibus cum facultate exigendi credita, ac quascumque obligationes incusandi, sive hereditaria, aliaque faciendi, quæ citra jus, & nomen heredis fieri non possunt, hoc suum.

Decreti Die &c. visis comparitione fol., testium depositionibus fol.. interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. B. & N. C. ejus filiorum pro duabus ex tribus portionibus, & in beneficium N. D. & N. E. prædicti quondam N. A. nepotum ex persona N. B. filii præmortui pro alia tertia parte cum onere dotandi N. N. sororem, *vel* amitam. *fol.104.*

Die &c. visis comparitione fol.. testium depositionibus fol., interponatur decretum præambuli quondam N. A. ab intestato in beneficium N. N. & N. N. pro quatuor ex quinque portionibus, salva provisione, facienda pro alia portione ex quinque in beneficium N. N. quando comparuerit, sive ejus legitima persona, pro qua quinta portione prædicti N. N. & N. N. se obligent respectu fructuum, & eam non alienent sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus.

Decreti Die &c. visis comparitione fol., testium depositionibus fol., interponatur decretum præambuli quond. N.A.ab intestato in beneficium Venerabilis Monasterii N.N.ex persona Reverendi Patris N.B.salvo tamen jure cujuslibet. *fol.105.*

Decreti Die &c. visis petitione fol, testium depositionibus, & informatione, ex qua constat. N. B. esse prægnantem, interponatur decretum præambuli qu. N. A. ab intestato in beneficium N. C. salva provisione facienda pro aliis tribus viso exitu partus, & cura ventris prægnantis deferatur matri, quæ ad.mpleat, & caveat. *fol.105.*

Die &c. visa comparitione &c. M. C. explicando provisionem reservatam in decreto lato sub die &c. interponit decretum præambuli tam in beneficium N. A. primi filii nati, quàm in beneficium N.C. postumi nati ex ventre prægnante N. B. matris pro æquali parte, & portione, & tutela prædicti postumi deferatur eidem matri, quæ adimpleat, & caveat.

Decreti Die &c. visa comparitione &c. M. C. explicando provisionem reservatam in decreto lato sub die &c. interponit decretum præambuli quon. N. A. patris ab intestato in beneficium N. C. cum onere tamen dotandi N. D. sororem postumam natam ex ventre prægnante N. B. matris. *fol.106.*

Die &c. visa comparitione, & informatione capta de ventre prægnante fol.. cura ventris prægnantis deferatur N. N. matri, quæ adimpleat, & caveat salva provisione facienda edito partu, *vel dicitur*, viso exitu partus.

Decreti Die &c. visis comparitione, ac testium depositionibus fol.. interponatur petitum præambuli decretum quondam N. B. ab intestato in beneficium N. A. patris pro tertia parte ex tribus, & pro aliis duabus in beneficium N. C. & N. D. fratrum, *si duo existant fratres*. *d.fol.106.*

Decreti Die &c.visa comparitione fol., super in ea contentis capiatur informatio, & expediatur citatio per edictum ad finem providendi, hoc suum. *fol.eod.*

Die &c.visa comparitione in causa N. N. præambulum petentis procedatur in contumaciam.

Decreti Die &c.visis comparitionibus, citatione per edictum cum contumaciis fol., testium depositionibus fol..interponatur decretum præambuli qu. N.A. ab intestato pro medietate in beneficium N. B. & pro alia medietate in beneficium N. C. in bonis extra districtum hujus Civitatis; in bonis verò intra districtum obventus d.qu.N.A. ex parte N. N. patris in beneficium prædicti N.B. cum onere dotandi sororem, *vel* sorores; in bonis verò eidem N. A. perven-

perventis ex parte N. N. matris in beneficium prædicti N. C. cum onere similiter dotandi fororem, *vel* forores.

Praxis Die &c.visis comparitione fol.. teftamento fol.. tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui fe obliget, ac adimpleat in forma, *vel dicitur*: tutela &c. confirmetur in perfonam N, B. qui caveat &c. *Cap.VII.*

Decreti Die &c. vifis comparitione fol.. citatione per edictum fol.. informatione fol.. &c.tutela N.A.impuberis deferatur N.B.qui caveat, & adimpleat in forma. *fol.114.*

Die &c. interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N.C.filii,& tutela deferatur N. B. matri ac penes eandem is quoq;educetur.

Decreti Die &c. interponatur decretum præambuli quondam N. B. matris in beneficium N.C.filii & N.A.declaretur pater, atque ejus legitimus adminiftrator. *fol.eod.*

Die &c. vifa comparitione fol.. ftante lapfu termini N. N. cum effectu fufcipiat onus tutelæ.

Decreti Die &c. capiatur fummaria infromatio, *vel dicitur*: N. N. doceat de allegato impedimento. *fol.115.*

Die &c. per M. C. &c. vifis fupplicatione fol.. comparitione fol.. N. N. propofita excufatione non obftante fufcipiat onus tutelæ.

Decreti Die &c. per M. C. & vifis fupplicatione fol.. & comparitione fol.. fide, atque omnibus actis fol.. ftante ætate, *vel dicitur*: infirmitate N. N. excufetur, *vel dicitur*: liberetur ab onere tutelæ, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore. *fol.eod.*

Die &c. vifis fupplicatione fol.. comparitione fol.. fcripturis præfentatis fol.. N.N.pro caufis in comparitione deductis excufetur ab onere tutelæ.

Decreti Die &c. vifis decreto M. C. informatione capta fol.. contutela filiorum impuberum quondam N.A.deferatur in perfonam N. B. qui valeat eam exercere conjunctim,& non divifim cum N.C., & caveat,atque adimpleat in forma. *fol.116.*

Die &c.vifis petitione fol.. teftium depofitionibus fol.. *vel dicitur*: informatione capta, N. B. defiftat à tutela filiorum N. A., & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi &c.

Decreti Die &c. vifis comparitione fol.. fide matrimonii N. A. contracti cum N. B. ftante ipfius tranfitu ad fecundas nuptias defiftat à tutela, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi,*vel dicitur*:& tutela deferatur in perfonam N. B. qui caveat&c. & conjunctim, & non divifim cum N.C.contutore illam exerceat. *fol.116.*

Die &c. vifa fupplicatione, *vel* comparitione fol.. filii qu. N. A. educentur penes N. B. matrem, *vel dicitur*: filii N. B. matris educentur penes eandem, donec aliter fuerit per S.C.provifum.

Decreti Die &c. vifis comparitione fol.. contentamentis fol.. N. N., & N. N. contutorum, *vel dicitur*: vifis,comparitionibus fol.. N. A. exerceat tutelam N.B. pupilli, & adimpleat, & caveat, *vel dicitur*: vifis comparitione fol.. decreto per N. N. caufæ Commiffarium interpofito fub die fol.. contutoribus intimato fol.. N. A. tutelam exerceat,adimpleat, & caveat. *fol. 118.*

Decreti Die &c.vifa comparitione fol.. N. A. detur Curator N. B. petenti,*vel dicitur*: Per M. C. *five* S. C. provifum, & decretum eft, N. A. effe dandum Curatorem N.B.minori ab eo petitum. *fol.118.*

Die &c. vifis comparitione fol.. teftium depofitionibus fol., minutis præfentatis fol.. liceat ftipulari inftrumentum fervata forma minutarum fubfcribendarum à D.caufæ Commiffario, fuper quo ex nunc prout ex tunc M. C. fuum interponit decretum, quod expedit, atque judiciariam præftat auctoritatem,*vel dicitur*.

Decreti Die &c. vifis comparitione fol.. informatione capta fol.. S. C. declarat, quod expedit, & proinde fuper conventione in dicta comparitione contenta liceat ftipulari inftrumentum fervata forma minutarum per D. caufæ Commiffarium fubfcribendarum,*vel dicitur*: fubfcriptarum, fuper quo ex nunc prout ex tunc fuum interponit decretum, atque judiciariam præftat auctoritatem, *vel dicitur*. *fol.119.*

Decreti Die &c. vifis comparitione fol.. informatione capta fol.. S. C. declarat, quod expedit, & proinde fuper alienatione domus in actis deductæ liceat ftipulari minutas in actis præfentatas, & per D. caufæ Commiffarium fubfcriptas, fuper quibus ex nunc prout ex tunc ftipulatis fuum interponit decretum, atque judiciariam auctoritatem præftat;verùm pretium illius emptor deponere debeat in publico Banco pro illo liberando creditoribus,confulto S. C. five D. caufæ Commiffario,*vel dicitur*:pro illo convertendo in emptionem, confulto S.C.five D.caufæ Commiffario. *fol.119.*

Die &c. vifis comparitione fol.. informatione fol.. ac omnibus actis provifum, & decretum eft, quod N. B. deferatur juramentum in litem contra N.A.moderandum,& taxandum per S. C. antequam juret.

Vifo

Decreti Viſo decreto fol. . N.B. valeat jurare uſque ad ſummam ducatorum... *fol.eod.*

Decreti Liceat, quia vidua. *fol.124.*

Decreti Liceat, quia in capillo.

Liceat, dummodo non remaneat indotata.

Decreti Liceat pro cauſa prædicta, dummodo pro medietate dotium tuta remaneat, *vel dicitur.*

Liceat pro tertia parte dotium tantùm.

Decreti Liceat pro cauſa prædicta, dummodo pro alia non reperiatur obligata, *vel dicitur ſimpliciter*: liceat pro cauſa prædicta. *fol.124.*

Liceat, dummodo mulier cauta ſit ſuper aliis bonis viri, *vel dicitur:*

Decreti Liceat, verùm ſint ſalva jura mulieris ſuper aliis bonis viri. *eod. fol.*

Decreti Die &c. viſis reſcripto S. E. ejuſque Regii Collateralis Conſilii fol. 1. informatione capta à fol. . uſque ad fol. . proviſum, & decretum eſt, quod liceat N. A., & N. B. conjugibus vendere capitale in actis deductum etiam prævia ceſſione juris luendi, verùm pecunia deponatur in publico Banco pro illa ſolvenda N.C. creditori, facta prius in beneficium N.A. viri quietatione, ac notatione in margine inſtrumenti, & ceſſione in beneficium N.B. *vel dicitur.*

Die &c. viſis reſcripto S. E., & informatione capta fol. . liceat, & licitum ſit vendere capitale in actis deductum, *ſive* domum &c. & pecunia liberè ſolvatur N. N., & N. N. conjugibus.

Decreti Die &c. viſis memoriali fol. . informatione capta fol. . liceat N. C. notario obligationem N. B. recipere inſimul cum N. A. viro in beneficium N. D. *fol.125.*

Praxis Die &c. viſis petitione fol. . ac teſtium depoſitionibus fol. . per M. C. proviſum, & decretum eſt, quod auditis creditoribus N. B. providebitur ſuper exceptione Macedoniani propoſita pro parte N. A. patris, & interim dictus N.B. non moleſtetur de perſona, donec aliter &c. *Cap.VIII.*

Decreti Die &c. viſis petitione fol. . informatione capta fol. . & omnibus actis, ac notificato N. N. creditore M. C. declarat exceptionem Senatus conſulti Macedoniani allegatam per N. A. militare, & proinde N. B. ejus filiusfamilias non moleſtetur ad inſtantiam prædicti ejus creditoris pro cauſis, ut ex actis, *vel dicitur*: non moleſtetur ad inſtantiam creditorum citatorum, *vel dicitur.* *fol.129.*

Die &c. per ſubſcriptum D. N. N. Judicem M. C. proviſum, & decretum eſt, quod ſtante notificatione perſonaliter facta retroſcriptis creditoribus, N.N. filiusfamlias cum effectu pro executione decreti lati per M.C. ſub die &c. non moleſtetur, & expediatur ſalvaguardia, *vel decernitur.*

Decreti Die &c. viſis petitione fol. . informatione capta fol. . M. C. declarat exceptionem propoſitam pro parte N.A. non militare, & proinde N. B. condemnetur ad ſolvendum in beneficium N.N. & N.N. creditorum ducatos.. . *vel dicitur:* condemnetur ad ſolvendũ &c. oppoſita exceptione S.C. Maced. non obſtante. *fol.eod.*

Decreti Die &c. viſis petitionibus fol. . per M. C. proviſum, & decretum eſt, N. B. non eſſe moleſtandum pro debitis contractis, neque ad illa teneri, niſi in quantum facere poteſt; *vel dicitur*: pro debitis in cautelis in actis productis. *fol. 129.*

Die &c. viſis petitionibus fol. . decreto M. C. lato ſub die &c. fol. . informatione capta fol.. N. A. condemnetur pro executione dicti decreti ad ſolvendum ducatos.. in beneficium N.B. *vel dicitur*, ad ſolvendum in qualibet hebdomada, *vel* in quolibet menſe ducatos, *vel* carolenos. . pro quorum ſolutione ſe obliget, *vel* idoneam cautionem præſtet. *prout Judici videbitur.*

Decreti Die &c. viſis petitionibus fol. . ac omnibus actis, per M. C. proviſum, & decretum eſt, & ipſa M. C. declarat, contractum per N. A. filiumfamilias initum in beneficium N. B. fuiſſe, & eſſe nullum, uti vi, metuque factum, & proinde non moleſtetur pro cauſa prædicta. *fol.130.*

Praxis Die &c. viſis reſcripto S. E. fol. . teſtamento qu. N. A. comparitione fol. . per ſubſcriptum Dom. Judicem fuit proviſum, & decretum, quod ſuper contentis in dicta comparitione capiatur ſummaria informatio, ſi expedit, teſtes habeantur pro citatis, & recipiantur per Examinatorem S. C. prævia buxula eligendum; nec non magnificus N. B. detur Curator futuris vocatis ad hunc actum tãtùm, qui jura dictorũ vocatorũ tueri valeat, & in omnibus audiatur. *Cap.IX.*

Decreti Die &c. per M. C. V. junctis Aulis, facto verbo, viſis reſcripto S. E. fol. . teſtamento, *ſive* inſtrumento fol. . informatione capta per M. C. fol. . uſque ad fol. . appretio domus (*e.g.*) fol. . conſenſu magnifici Curatoris fol. . atque omnibus actis, fuit proviſum, & decretum, & ipſa M. C. declarat, quod expedit, ac proindè liceat N. N. vendere, & liberè alienare abſque ullo pacto retrovendendi domum in actis deductam ſitam in hac Civitate, (*vel alio loco*) pro pretio ducatorum.. ſervata forma præcitati appretii; verùm pecunia perveniendа deponatur in publico banco pro facienda alia emptione, conſulta M. C. ſimiliter junctis Aulis, ac audito eodem magnifico Curatore, quæ emptio intelligatur ſubrogata pro obſervantia omnium gravaminum, & fidei- *fol.131.*

commiſ-

commissorum in præcitato testamento, *sive* instrumento contentorum in beneficium quorumcunque vocatorum; verùm præsens decretum non exequatur, nisi facto verbo in S. C. similiter junctis Aulis, servata forma Regiæ Pragmaticæ, hoc suum.

Die &c. junctis Dominis duarum Aularum Domini N.N., & Domini N.N. cum interventu Domini Præsidis S. C. per S. R. C. audita relatione Domini Judicis M. C. N.N. remissa est causa eidem M. C. V. verùm decretum, *sive* decreta non exequantur, nisi habito *(vel dicitur)* obtento assensu S. E. ejusque Collateralis Consilii servata forma Regiæ Pragmaticæ, hoc suum.

Decreti Die &c. per M. C. junctis Aulis provisum, & decretum est, quod N. B. liceat implicare ducatos . . (idest pretium perventum, & depositatum in banco ex venditione ruris, vel domus &c.) in emptionem *(rei, qua explicatur)* quæ emptio intelligatur subrogata pro observantia gravaminum, & fideicommissorum contentorum in testamento qu. N. A. servata forma decretorum M.C. & S. C.; verùm in casu reemptionis similiter pecunia depositetur in banco pro facienda alia emptione, consulto S. C. junctis Aulis. *fol. 131.*

Die &c. junctis Aulis DD. N.N. & N. N. cum interventu Spectab. Præsidis S. C. visis supplicatione fol.. omnibus actis à fol.. usque ad fol.. ac minutis per Dominum Commissarium subscriptis fol.. S. R. C. declarat, quod expedit; & proinde stipulentur minutæ, super quibus suum interponit decretum, & judiciariam auctoritatem præstat; & respectu assensus, partes adeant Regium Collaterale Consilium pro observantia Regiæ Pragmaticæ.

Decreti Die &c. visis supplicatione fol. . vel comparitione in M C. inventario fol.., Informatione capta à fol.. usque ad fol.. consensu magnifici Curatoris fol.., *vel* audito Curatore, S.C. declarat, quod expedit constituere dotem N.B. ducatorum quatuor mille *(e.g.)* nempe pro summa ducatorum duorum mille ex bonis paternis liberis, mille ex bonis maternis, & pro alia summa ducatorum mille ex bonis fideicommisso instituto ab N.A. subjectis; & proinde super instrumento stipulando in actis præsentato, & per Dominum Commissarium subscripto suum interponit decretum, atque Regiam auctoritatem præstat. Verùm N. D. scilicet dotans se obliget penes acta de redditibus, & fructibus ex bonis fideicommissi perveniendis deponere in publico banco quolibet anno ducatos tercentum viginti quinque, & completa summa dictorum ducatorum mille, de ea fiat emptio, consulto S. C. *sive* D. causæ Commissario, audito magnifico Curatore, quæ subrogetur in locum capitalis prædicti fideicommissi assignati dictæ N. A. dotatæ, & magnificus Curator vocatis datus procuret etiam supradictum ordinatum depositum, *vel dicitur*: N. D. præstet cautionem de depositando quolibet anno &c. *vel* se obliget cum N. N. insolidum *(prout Judici videbitur) vel dicitur*: pro reemendo rure, aut domo N. N. vendita cum pacto de retrovendendo. *à fol. 132.*

Die &c. visis supplicatione fol. . informatione capta fol. . N. A. & N. B. Curator vocatis datus condemnetur ad solvendum in beneficium N. C. summam ducatorum . . in causam ejus dotium, fideicommisso pro parte dictorum N.A., & N.B. opposito non obstante.

Decreti Die &c. visis supplicatione, *vel* comparitione in M. C. fol. . inventario fol.. informatione capta fol. . consensu magnifici Curatoris fol. . *vel dicitur*: audito magnifico curatore fol. . liceat, & licitum sit N. A. vendere ex bonis fideicommisso subjectis summam annuorum introituum . . pro alimentis filiorum prædicte N.A. & q. N.B. *vel dicitur*: vendere capitale in actis deductum. *à fol. 132.*

Praxis Die &c. visa supplicatione, *vel* comparitione N. N. non turbetur de facto in possessione enunciati ruris, in qua reperitur, donec aliter, &c. *vel dicitur*: veris expositis, *sive*, si quis aliquid in contrarium prætendat, compareat, *vel* habens causam in contrarium compareat, & expediantur provisiones. *Cap. X.*

Decreti Die &c. visis comparitionibus fol. . ac partibus auditis N. A. manuteneatur in possessione, in qua legitimè reperitur, & respectu prætensorum per N. B. infra quatuor dies audiantur partes. *fol. 139.*

Decreti Die &c. capiatur informatio super possessione ruris in actis deducti, & interim neutra pars accedat sub pœna ducatorum . . per quemlibet Fisco Regio &c. & pro fructuum recollectione destinetur persona non suspecta, *vel dicitur*: & interim fiat sequestrum territorii, & fructuum. *fol. 143.*

Die &c. visis comparitione, *vel* supplicatione, atque omnibus actis, N. A. manuteneatur in quasi possessione pecoris pascendi in territorio in actis deducto, fixatis tamen segetibus.

Decreti Die &c. N. A. manuteneatur in quasi possessione conficiendi in territorio in actis deducto clausuram, *seu* Mezanam, respectu animalium pro cultura territorii deservientium, & fiat taxa territorii prædicti. *à fol. 143. usq. ad fol. 145.*

Die &c. pro executione decreti lati sub die &c. accedat N. N. qui, adhibitis exper-

expertis, faciat ordinatam taxam in enunciato territorio, & expediantur provisiones, *vel dicitur*: N. A. non molestetur in conficiendo clausuram in territorio in actis deducto, respectu animalium, quæ pro territorii prædicti cultura deserviunt.

Decreti Die &c. visis &c. N. A. manuteneatur in quasi possessione fidandi animalia in territorio in actis deducto; & proinde alia non fidata expellere, eaque pignorare valeat, ac pœnam exigere, *vel dicitur*: manuteneatur in quasi possessione fidandi in territorio in actis deducto, ac illud defendendi, *vel dicitur*: manuteneatur in quasi possessione fidandi, secatis segetibus, *vel dicitur*. *à d.f.143. usq.ad fol. 145.*

Die &c. visis &c. infra quatuor dies audiantur partes, & interim N. A. se abstineat à jure fidandi, *vel dicitur*: & interim manuteneatur in quasi possessione juris fidandi.

Decreti Die &c. visis comparitione, *vel* supplicatione, ac omnibus actis fol.. N. A. manuteneatur in quasi possessione pecoris pascendi in territorio.. in actis deducto, aquandi, pernoctandi, ac tuguria conficiendi, *vel dicitur*: manuteneatur in quasi possessione pecoris pascendi; verùm se abstineat à jure aquandi, ac pernoctandi. *à d.f.143. usq.ad fol. 145.*

Die &c. visis comparitione, *vel* supplicatione fol.. atque omnibus actis, provisum, & decretum est, quod duo experti partibus non suspecti pro quorum electione eædem partes in biduo dent notam suspectorum, recognoscant, & distinctè referant territoria Universitatis Terræ N. A., & Universitatis Terræ N. B., ac etiam quot pecudum territoria prædicta capacia sint, quæ recognitio fiat cum interventu N. N. ad finem providendi.

Decreti Die &c. visa relatione expertorum fol.. partibus auditis, *vel additur etiam* loco accessus, *ubi contingat fieri super faciem loci*, per D. causæ Commissarium provisum, & decretum est, quod Universitati Terræ N. A., ejusque civibus liceat, & licitum sit depascere eorum animalia in territoriis prædictis pro tertia parte, & Universitati Terræ N. B. ejusque civibus pro duabus tertiis partibus, scilicet tot caprarum, tot ovium, vaccarum, &c. *fol.145.& 146.*

Praxis Die &c. visis memoriali Excellentissimo Domino Proregi porrecto, & supplicatione fol.. expediantur citationes per edictum. *Cap. XI.*

Decreti Die &c. visis citationibus, ac contumaciis fol.. per D. causæ Commissarium provisum est, quod capiatur summaria informatio super concernentibus Capitulorum Regni, & committatur testium audientia N. N. *vel dicitur*: testes recipiantur per Examinatorem S. C. prævia buxula eligendum. *fol.150.& seqq.*

Die &c. visis memoriali, & supplicatione fol.. citationibus fol.. contumaciis fol.. informatione capta à fol.. usque ad fol.. S. C. declarat esse præstandum petitum Regale Præsidium, donec justa possessionis causa duraverit, *vel dicitur*: donec de justa possessionis causa constiterit. *à fol. eod. fol.155.&*

Decreti Dic &c. S. C. declarat non esse locum petito Regali Præsidio. *fol.156.*

Decreti Die &c. visis actis, informatio ordinata in decreto sub die.. committatur N. N., *vel dicitur*: decretum sub die.. interpositum exequatur, & proinde testes recipiantur coram D. causæ Commissario. *fol.154.& 155.*

Die &c. S. C. declarat esse præstandum petitum Regale Præsidium, & proinde omnia innovata esse ad pristinum reducenda.

Decreti Die, &c. visis nullitatibus fol.. suspenso decreto lato sub die.. N. N. audiatur in juribus suis, *vel dicitur*. *fol.159.*

Die &c. visis scripturis præsentatis pro parte N. N. decretum latum sub die.. exequatur, *vel dicitur*; exequatur respectu territorii nuncupati N. A., & supersedeatur respectu territorii N. B.

Die &c. per S. C. *sive* per D. causæ Commissarium provisum est, quod expectetur exitus judicii moti Capitulorum Regni, quo exitu viso, providebitur super petita remissione per N. N. *fol.156.*

Decreti Die &c. capiatur informatio super possessorio ad finem providendi super petita remissione per N.N.

Praxis Die &c. decreto S. C. provisum est, quod N. N. solvat canones, aliàs providebitur super petita devolutione. *Cap.XII.*

Decreti Die &c. pro executione decreti S. C. lati sub die &c. N. A. infrà dies.. præcisè, & peremptoriè solvat canones decursos in beneficium N. B. quo termino elapso, providebitur super petita devolutione. *fol.161.*

Decreti Die &c. visa supplicatione fol.. &c. S. C. declarat, territorium in actis deductum esse devolutum in beneficium N. B. directi domini ob canones non solutos, & proinde N. A. condemnetur ad illud relaxandum prædicto N. B. unà cum meliorationibus, *vel dicitur*: deductis meliorationibus æstimandis per Tabularium S. C. prævia buxula eligendum; verùm si infrà mensem canones solverit, supersedeatur in executione præsentis sententiæ. *fol.161.*

Decreti Die &c. visis supplicatione fol. . &c. instrumento concessionis fol. . S. C. declarat, prædium in actis deductum esse devolutum N. B. domino directo ob lineam finitam; & proinde N. N. possessor condemnetur ad illud relaxandũ unà cum meliorationibus, *vel dicitur* solutis meliorationibus, *ut suprà.* *fol.161.*

Decreti Die &c, visis &c. S. C. declarat, domum in actis deductam esse devolutam in beneficium N. B. domini directi, uti eo irrequisito alienatam, & proinde N. C. emptor condemnetur ad illam relaxandam in beneficium prædicti N. B. necnon N, A. venditor condemnetur ad restituendum pretium eidem emptori. *fol.162.*

Decreti Die &c, visis &c. S. C. declarat. N. B. esse præferendum in emptione territorii in actis deducti pro pretio ducatorum . . & proinde N. C. condemnetur ad illud relaxandum in beneficium ejusdem N. B. & N. A. venditor condemnetur ad restituendum pretium prædicto emptori. *fol.163.*

Decreti Die &c. visa &c. S. C. declarat, donationem factam turis in actis deducti à N. A. emphyteuta in beneficium N. C. esse validum; & proinde N. B. dominus directus petitum præstet consensum, *fol.164.*

Decreti Die &c. visa supplicatione fol. . N. A. condemnetur ad vendendum prædium in actis deductum in privatam personam, quæ N. B. recognoscat tanquam directum dominum, eique annuum canonum correspondeat, *vel dicitur*, ad ponendum in faciem privatæ personæ, *vel* ad ponendum extrà manus suas, consulto S: C. sive D. causæ Commissario. *fol.164.*

Die &c. decreto S. C. provisum est, quod N. A. infra dies . solvat tertias decursas, alias providebitur super petita rescissione contractus.

Decreti Die &c. pro executione decreti S. C. dati sub die &c. N. N. infra dies, cum effectu solvat tertias, *vel dicitur:* infra tot dies præcisè, & peremptoriè, alias providebitur super rescissione contractus. *fol.168.*

Decreti Die &c. visa supplicatione fol. . rescisso contractu, N. A. condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. ducatos mille capitalis una cum tertiis, & earum interesse liquidando usque ad diem litis contestatæ, & deinde in antea ad eandem rationem tertiarum. *fol.168.*

Die &c. visa comparitione, *sive* supplicatione, N. N. condemnetur ad solvendum ducatos . . unà cum interesse liquidando, *vel* una cum interesse in instrumento convento, pro quibus quantitatibus præstetur assistentia, super bonis in judicio deductis in forma, *vel dicitur:* cum facultate vendendi, *vel* adjudicandi in forma.

Decreti Dic &c. per S. C. provisum est, N. A. esse condemnandum, prout præsenti decreto condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. ducatos . . unà cum interesse pro quantitate, & tempore liquidando, qua in liquidatione in biduo audiantur partes, etiam respectu prætensorum per dictum conventum, pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis ad finem adjudicandi tantum, & interim bona prædicta sequestrentur etiam quoad fructus, & locentur nomine S. C. pro concurrenti quantitate dictorum ducatorum, , donec aliter viso exitu liquidationis prædictæ fuerit provisum. *f.174. & fol. seq.*

Die &c. rescisso contractu, , N. B. condemnetur ad solvendum in beneficium N. A. capitale ducatorum . . unà cum tertiis decursis, atque earum interesse liquidando usque ad diem litis contestatæ, & deindè in antea interesse ad eandem rationem tertiarum; pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis cum facultate vendendi, *vel* adjudicandi in formà, *vel* adjudicandi tantùm, *vel dicitur.*

Decreti Die &c. N. B. nomine, ut in actis, solvat in beneficium N. A. curatorio nomine capitale ducatorum . unà cum tertiis, & interesse earum à die rescissionis contractus; pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis ad finem vendendi tantùm, & in pretio audiantur omnes. *fol.175.*

Die &c. assistentia præstetur pro nunc super secũda *e.g.* tertia, *vel* quarta rubrica. *fol.175.*

Decreti Die &c. N. B. condemnetur ad solvendum in beneficium N. A. ducatos , , salvà provisione facienda super petita assistentia, meliùs instructo processu.

Die &c. per S. C. provisum est, quod interesse liquidari ordinatum liquidetur à die litis contestatæ, salva provisione facienda respectu quantitatis, partibus pleniùs auditis, *vel dicitur.*

Decreti Die &c. per S. C. provisum est, quod interesse liquidari ordinatum in sententia S. C. liquidetur in annuis ducatis . . à die &c. pro quibus fiat calculus, & de prædictis quantitatibus liceat N. N. nomine ut in actis retinere summam ducatorum , . tam pro capitali, quam pro tertiis, pro quibus pariter fiat calculus. *fol.176.*

Decreti Die &c. visa comparitione fol. &c. explicando provisionem reservatam in decreto lato per S. C. sub die &c. fol. , S. C. declarat fructus territorii in actis deducti liquidari ordinatos, liquidandos esse à die &c. & ad rationem an- *fol.176.*

nuorum

nuorum ducatorum . . qui prius cedant in extinctionem tertiarum, *sive* interesse capitalis ducatorum mille debiti per Cajum Titio, postea ejusdem capitalis, & proinde fiat calculus per Scribam causæ cum deductione prædicta de tempore in tempus.

Praxis Die &c. visa supplicatione fol. . N. N. utatur jure suo, & proinde tollatur inhibitio, *vel dicitur*: impedimentū, seu mandatū de non moliendo ei injunctū. *Cap. XIII.*

Decreti) Die &c. visis supplicatione fol. . & Tabularii relatione fol. . N. A. novum non conficiat opus in domo in actis deducta, *vel dicitur*: altiùs non extollat, *vel additur*: factum demoliatur. *fol.* 186.

Decreti . Die &c. visa supplicatione fol. . N. B. absolvatur ab impetita relaxatione domus in actis deductæ ratione congrui per N. A., *vel dicitur*: N. B. condemnetur ad relaxandam domum, *sive* rus in actis deductum in beneficium N. A. ratione congrui, *vel additur*, dummodo pro suo, & non alterius commodo utatur. *fol.* 187.

Die &c. visa supplicatione fol. . N. A. condemnetur ad relaxandum feudum, *sive* fundum in actis deductum in beneficium N. B. vigore petiti retractus; & proinde depositum ducatorum . . . existens in banco liberetur in beneficium prædicti N. A.

Decreti) Die &c. visa supplicatione fol. . S. C. declarat non esse locum petito retractui per N. A. &c. *fol.* 191.

Decreti Die &c. visa supplicatione fol. . S. C. declarat, N. A. esse præferendum in emptione fundi in actis deducti; & proinde cum dicto N. A. stipulentur minutæ, quibus stipulatis, liberetur depositum in beneficium N.B. *vel dicitur*: N. A. præferatur in emptione fundi in actis deducti. *fol.* 191.

) Die &c. visa supplicatione fol..S.C.declarat non esse locum petitæ prælationi.

Decreti) Die &c. visa supplicatione fol. . capiatur informatio super petita prælatione ad finem videndi, si expedit. *fol. eod.*

Praxis) Die &c. S. R. C. de supplicatis consultationem faciat cum voto. *Cap. XIV.*

Decreti) Die &c. capiatur summ. informatio super cōtentis, parte, cujus interest, requisita. *fol.* 197.

) Die &c. viso rescripto Excellentissimi Domini Proregis, informatione capta à fol. . usque ad fol. . S. C. declarat, Instrumentum in actis deductum extendi, & reassumi posse, *vel dicitur*: esse reassumendum, stante legalitate Notarii mortui, ac ex aliis in informatione capta contentis, & proinde fiat relatio suæ Excellentiæ.

Decreti) Die &c. S. C. declarat instrumentum in actis deductum esse reassumendum à Notario rogato, & in locum Judicis, & testium demortuorum, alios esse sumendos, & fiat relatio Excellentissimo Domino Proregi, *vel dicitur*: esse referendum Excellentissimo Domino, reassumptionem instrumenti in actis, deducti non esse concedendam. *fol. eod.*

Decreti Die &c. condemnetur, & pœna ponatur, *vel dicitur*. *fol.* 198.

Decreti Die &c. condemnetur, verùm pœna non ponatur, donec visis scripturis aliter per M. C. fuerit provisum (*& huic decreto aliquando additur*) & respectu supplicationis S. C. per totum crastinum diem adimpleat, & interim non discedat, *vel* ex quo N. N. non adimplevit, decretum sub die &c. interpositum exequatur, & pœna ponatur, *vel dicitur*: remaneat condemnatus, & pœna ponatur, *sive* pœna non ponatur, donec aliter per S. C. fuerit provisum. *fol.* 198.

Decreti Die &c. audita relatione M. C. remissa est eidem M. C., quæ provideat, quod rectiùs citetur, *vel dicitur*: quod ordinariè procedat, *sive* quod procedat ad ea, quæ incumbunt in causa liquidationis instrumenti. *fol.* 198.

Die &c. visis comparitione, & obligatione penes acta, N. B. infrà biduum solvat in beneficium N.A. summam in dicta obligatione contentam, alias providebitur, quod illa incusetur.

Decreti) Die &c. visis comparitione, obligatione penes acta, decreto interposito per D. causæ Commissarium, & ejusdem decreti intimatione, N. B. infrà aliud biduum solvat summam in obligatione contentam, aliàs eadem incusetur, *vel dicitur*: quo termino elapso incusetur, *vel dicitur*; solvat &c. citrà præjudicium incusationis. *fol.* 202.

Die &c. visis comparitione, & obligatione penes acta, N. B. citetur ad dicendum causam quare dicta obligatio accusari non debeat, *vel dicitur*: exequi non debeat.

Decreti) Die &c. instante N. A. creditore contrà N. B. debitorem, fuit incusata obligatio pro summa in ea contenta, *vel dicitur*: pro summa . . . , prout prædictus N. A. dixit, & juravit, & proinde expediantur literæ executoriales in forma. *fol.* 202.

Decreti Die, &c. præstita cautione per comparentem de solvendo debitum, & pœnam, servata forma Regiæ Pragmaticæ, capiatur summaria informatio super allegata conventione, *vel* satisfactione, *vel dicitur*: capiatur informatio *fol.* 202.

matio super contentis in comparitione præsentata, & in eodem termino coventus exhibeat instrumentum, *vel* apocham, qua cautione præstita, non molestetur pro summa in dicto instrumento, *vel* apocha contenta, & expediatur salvaguardia, & *additur*: dummodo non cesserit dies solutionis.

TABULA
ALIORUM DECRETORUM,
Quæ in judiciorum ordine, seu compilatione interponi solent.

Praxis Decreti — DIE &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N., *vel dicitur*: visa replicatione N. N. facta petita libelli declaratione, providebitur. — *Cap.I. fol.* 206.

Decreti — Die &c. præstita expensarum cautione, providebitur. — *fol.*206.

Decreti — Die &c. exhibitis penes acta scripturis in supplicatione, *vel* comparitione enunciatis, providebitur. — *fol.* 206.

Decreti — Die &c. legitimata persona, providebitur. — *fol.*208.

Die &c. præsens causa remittatur ad Curiam Capuanam *e.g.*, quæ procedat, & justitiam faciat, *vel dicitur*. — *Cap.II.distinct. I.*

Die &c. N.N. remittatur una cum actis ad Curiam Capuanam, quæ procedat. & justitiam faciat. — *fol.*210.

Decreti — Die &c. visis actis, eadem M.C. procedat & justitiam faciat literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus. — *fol.*211.

Decreti — Die &c. procedatur in S.C. petita remissione ad Curiam N. N. non instante. — *fol.*212.

Die &c. visis supplicatione, ac comparitione cum capitibus fol.. non recipiantur capita, *vel dicitur*: reiiciantur capita, & proinde depositum liberentur Regiæ Curiæ, & pro ea magnifico Secretario servata forma Regiæ Pragmaticæ. — *Distin.II.*

Decreti — Die &c. visa supplicatione fol., N. N. interveniat, & proinde depositum liberetur Regiæ Curiæ &c. — *fol.*216.

Decreti — Die &c. visa supplicatione &c. N. N. non interveniat, & proinde restituatur depositum, *vel dicitur*: visa supplicatione fol.. N. N. non interveniat. — *fol.eod.*

Decreti — Die &c. donec suspicio non fuerit proposita formiter, magnificus Commissarius continet in procedendo. — *fol.*220.

Die &c. præsens causa remittatur ad C. Ecclesiasticam Civitatis Nolæ *e.g.* — *Dist. III.*

Decreti — Die &c. procedatur in S.C. petita remissione ad Curiam Ecclesiasticam Civitatis Nolæ non obstante. — *f.* 222. *& seqq.*

Decreti — Die &c. N.A. remittatur unà cum actis ad Curiam Archiepiscopalem, *vel* ad Episcopum, *sive* Archiepiscopum N.N., *vel dicitur*: procedatur in M. C., *vel* in S.C. exceptione clericatus opposita non obstante, *vel dicitur*: remissione petita non obstante. — *f.*226. *& seqq.*

Praxis — Die &c. præsens causa remittatur ad Curiam Magni Admirati. — *Cap. III.*

Decreti — Die &c. N.N. carceratus remittatur unà cum actis ad C. Magni Admirati, *vel dicitur.* — *Distinct.I. fol.*231.

Die &c. N. N. carceratus remittatur unà cum actis ad C. M. Admirati, quæ procedat, & justitiam faciat, *vel dicitur*, *si remissio denegetur.* — *fol.eod.*

Decreti — Die &c. procedatur in M. C., *vel* in S.C. petita remissione ad C. M. Admirati non obstante.

Decreti — Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Curiæ Magni Admirati, remissa est causa eidem Curiæ, *aut* eidem Curiæ, quæ provideat, quod &c. *scilicet juxtà casuum emergentiam.* — *fol.* 231.

Die &c. visis epistola Magnifici Regii Auditoris Generalis Exercitus, & fide Scribæ rationis ejusdem, præsens causa remittatur ad Regiam Audientiam generalem Exercitus. — *Distinct. II. fol.*232.

Decreti — Die &c. visa comparitione præsentata fol., &c. procedatur in S. C. petita remissione ad R. Audientiam generalem Exercitus non obstante, *vel dicitur.* — *d.fol.*

Decreti — Die &c. visis &c. N.N. carceratus remittatur unà cum actis ad Regiam Audientiam generalem Exercitus.

Die &c. visis comparitione, matricula præsentata pro parte N. N., informatione capta à fol., usque ad fol.. præsens causa remittatur ad Curiam Nobilis Artis Serici. — *Distin. III.*

Decreti — Die &c. N.N. carceratus remittatur ad Curiam Nobilis Artis Serici unà cum actis, quæ procedat, & justitiam faciat. — *fol.*234. *& seqq.*

Die &c. procedatur in M.C., *vel* in S.C. petita remissione ad Curiam Nobilis artis non obstante. — *d.fol.*234. *& seqq.*

Decreti — Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Nobilis Artis Serici remissa est eidem Curiæ, *vel* remissa est ad Curiam &c. quæ provideat &c.

Praxis — Die &c. visis comparitione fol.. & replicatione in calce comparitionis, *vel* compari- — *Cap.IV.*

paritione, N. N. capiatur summaria informatio super allegata consanguinitate, *vel dicitur*: affinitate, ad finem providendi super petito compromisso, *vel dicitur*: infrà tot dies N.N. doceat de allegata consanguinitate.

Decreti Die &c. visis comparitione fol.. informatione capta à fol., præsens causa compromittatur, servata forma Regiæ Pragmaticæ. *fol.239.*

Die &c. pro executione decreti interpositi sub die &c. per D. causæ Commissarium partes infrà quatuor dies eligant arbitros. *fol.eod.*

Decreti Die &c. cum effectu pro executione alterius decreti infrà alios quatuor dies præcisè, & peremptoriè partes eligant arbitros, aliàs providebitur, quod arbitri eligantur per S.C.

Die &c. visis comparitionibus fol.. procedatur in S. C. petito compromisso non obstante. *ibid.*

Decreti Die &c. visis laudo fol., & comparitione fol.. laudum promulgatum à Magnificis N·N. & N.N. arbitris debitæ executioni demandetur, præstita cautione de restituendo &c., & respectu prætensorum infrà quatuor dies audiantur partes. *fol. 240.*

Decreti Die &c. visis laudo fol., nullitatibus fol.. alia comparitione fol.. decreto S.C. provisum est, nullitates obstare, & proinde infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, citrà præjudicium probatorum, de quibus habeatur ratio, quæ de jure habenda erit, *vel dicitur*, de probationibus factis; verùm N. N. faciat depositum ducatorum.. salva provisione facienda super liberatione depositi in qualibet parte judicii, *vel dicitur* facto priùs deposito ducatorum biscentum *e.g.* salva provisione &c. circa depositi liberationem, hoc suum.

Decreti Die &c. visis laudo fol.. comparitionibus fol.. exequatur laudum pro summa ducatorum. *fol.241.*

Praxis Decreti. Die &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstante. *Cap.V.fol. 241.*

Die &c. procedatur ad ea quæ incumbunt, opposita exceptione ad merita causæ reservata. *d.fol.*

Decreti Die &c. infrà quatuor dies audiantur partes, exceptione opposita ad merita causæ reservata, *vel dicitur*: in calculo ferendæ sententiæ.

Praxis Die &c. visa comparitione fol.. decretum interpositum per D. causæ Commissarium sub die &c. fol.. debitæ executioni demandetur, oppositis in dicta comparitione non obstantibus, vel (*ut in M.C.*) stat in decisis. *Cap.VI. Distinct.I.*

Decreti Die &c. suspenso decreto interposito per D. causæ Commissarium, provisum est, quod sequestrum *e.g.* tollatur. *fol.246.*

Die &c. visa supplicatione præsentata pro parte N. N. fol.. benè provisum per D. causæ Commissarium sub die &c. fol..

Decreti Die &c. visa supplicatione fol.. benè provisum &c. verùm sequestrum *e.g.* ordinatum sub die &c. tollatur respectu fructuum, & remaneat quoad capitalia. *fol.eod.*

Decreti Die &c. visa supplicatione fol.. benè provisum per idem S.C. sub die &c. *fol.246.*

Die &c. stantibus adimpletis, detur terminus dierum quatuor, vel octo *e.g.* in præsenti causa utrique parti ad probandum incumbentia.

Decreti Die &c. visis &c, infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, salva provisione facienda in qualibet parte judicii super petito sequestro. *fol.247.*

Die &c. visa comparitione &c. explicando provisionem reservatam in decreto termini interposito per D. causæ Commissarium sub die &c. *vel dicitur*; in decreto lato per S.C. fiat sequestrum in forma. *fol.247.*

Decreti Die &c. visa comparitione, & partibus auditis N. N. infrà dies: præcisè, & peremptoriè testes examinare valeat, *vel dicitur*. valeat examen producere.

Decreti Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro compilatione termini, oppositis non obstantibus. *fol.248.*

Die &c. visa depositione facta per N.B. procuratorem N.A. fuit provisum, quod deponat etiam N. A. tanquam Principalis legalior, & meliùs veritatem sciens super positionibus præsentatis, *vel dicitur*.

Decreti Die &c. provisum est, quod N. A. deponat tanquam Principalis meliùs sciens veritatem, non obstante depositione facta per ejus procuratorem. *fol.249.*

Decreti Die &c. N. N. clarè, & distinctè deponat per verbum *credo*, & *non credo*, servata forma Regiæ Pragmaticæ. *fol.250.*

Die &c. N.N. infrà biduum tanquam Principalis deponat, *sive* infrà aliud biduum deponat, aliàs providebitur, *sive* præcisè, & peremptoriè deponat, aliàs habeatur pro confesso prout deteriùs.

Decreti Die &c. stante lapsu termini N.N. habeatur pro confesso, *vel dicitur*: depositio habeatur pro facta prout deterius. *fol.250.*

Decreti Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. non consignetur petita copia positionum. *fol.eod.*

Die &c. articuli admittantur, salvo tamen jure impertinentium, & non admittendorum ex nunc prout ex tunc facta publicatione.

Die

Decreti) Die &c. visa comparitionibus fol.. auditisque partibus , terminus alias datus *fol.* 252.
) sub die &c. fol.. currat , & currere intelligatur ab hodie , *vel* incipiat currere , *vel dicitur* : etiam super noviter deductis , *sive* super novis in comparitione fol.. *vel* supplicatione deductis.

Decreti Die &c. visa comparitione fol.. testes in termino citatos infrà dies .. partes examinare valeant , & de eorum depositionibus habeatur ea ratio , quae de jure habenda erit , & recipiantur per examinatorem electum cum interventu D. causae Commissarii , *vel* absque interventu. *fol.* 253.

Decreti Die &c. pro omni termino , nominatione , & beneficiis partes infrà 20. dies, *fol.* 253.
) *vel* infrà mensem deducant , *vel dicitur* : valeant deducere incumbentia.

Decreti) Die &c. stante renunciatione , testium audientia committatur N.N.
) Die &c. visis comparitionibus &c. infrà quatuor dies audiantur partes , non *fol.* 255.
impedita interim solutione annuorum ducatorum.. *Distin.II.*

Praxis Decreti Die &c. visa comparitione fol.. &c. in praesenti causa fuit facta publicatio cum *fol.* 256.
termino dierum .. ad percunctandum, cum reservatione in forma.

Decreti Die &c. concedatur repulsa cum termino juris , *vel dicitur* , repulsa repulsae *à fol.* 256.
cum termino juris. *&* 257.

Praxis Die &c. visa comparitione , ac partibus auditis , concedatur petitum primum *Dist.III.*
) beneficium , *vel additur* , cum termino juris.

Decreti) Die &c. concedatur secundum beneficium, *vel dicitur*: concedatur beneficium *à fol.* 259.
) in Aula petitum. *usq;ad* 263.

Decreti Die &c. S.C. declarat non esse locum petito beneficio. *d.fol.* 263.
Die &c. in causa N. N. per D. militem U.J.D. Regium Consiliarium N. N. & *Distin.IV.*
) causae Commissarium fuit facta conclusio in forma.

Decreti) Die &c. fuit provisum,& decretum,quod N.N. concedatur terminus dierum.. *fol.* 264.
) ad concomitandum scripturas praesentatas , et parti ad impugnandum.

Praxis Die &c. visa comparitione fol.. & omnibus actis , *vel dicitur* : supplicatione *Cap. VII.*
fol.. (*in S.C.*) provisum , & decretum est , quod N.A. condemnetur ad solvendum summam ducatorum . . . in beneficium N. B. unà cum interesse à die contractus , *vel dicitur* ; à die litis contestationis pro quantitate liquidanda,*vel* pro quantitate,& tẽpore liquidando;pro qua liquidatione in biduo
) audiantur partes , *vel dicitur* ; condemnetur conventus nomine,ut in actis.

Decreti) Die &c. visa supplicatione fol. . N. A. condemnetur in beneficium N. B. ad *fol.* 266.
) solvendum quantitatem liquidandam , *vel dicitur* : ad damnum , *seu* praestandum *e.g.* modia centum frumenti , *sive* pretium liquidandum ; pro qua liquidatione in biduo audiantur partes.

Die &c. visa supplicatione fol. . S. C. declarat , N. A. esse comprehensum *e.g.* in monte instituto ab N.B. , & proinde Curator , *sive* Gubernatores montis praedicti condemnentur ad solvendum in beneficium N.A. ducatos . . *vel di-*
) *citur* : deberi &c. in beneficium N.A. , & proinde &c.

Decreti) Die &c.visa supplicatione fol.. absolvatur N.B. ab impetitis pro parte N.A. *vel* *d.fol.* 266.
) *dicitur*: conventus nomine , ut in actis &c.
) Die &c. N.N. absolvatur ab observatione judicii. *fol.* 267.

Decreti) Die &c. visis comparitione,ac omnibus actis,meliùs instructo processu, provi-
) debitur. *fol. eod.*

Decreti Die &c. visa supplicatione fol.. ex causis in S.C. discussis , decreto ejusdem S. C. provisum est , quod N. A. condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. summam ducatorum.. *vel dicitur* : N. N. absolvatur ab impetitis &c.

DECRETORUM
TABULA,
Quae in secunda instantia interponi solent.

Praxis Decreti Die &c. visa comparitione fol.. provisum, & decretum est, sententiam sub die &c. prolatam fecisse transitum in rem judicatam , ac proinde esse exequendam , & expediantur literae executoriales. *Cap.I.Distin.I.fol.* 268. *&* 269.

Die &c. visa comparitione etc. provisum est, quod pars , *scilicet appellator*, infrà decem dies procuret transmissionem actorum , alias providebitur super
) appellationis desertione.

Decreti) Die etc. visa comparitione fol.. N.N. (*scilicet appellator*) infrà *tot* dies praecisè, *fol.* 269.
) et peremptoriè procuret actorum transmissionem , alias termino elapso appellatio deserta declaretur.

Die etc. visa comparitione etc. S.C. declarat appellationem esse desertam ob non praesentationem actorum infrà legitima tempora , ac proinde M. C. suum exequatur decretum juxtà sui seriem , continentiam , et tenorem , appellatione praedicta non obstante , *vel dicitur* : ac proinde rescribatur Cu-
) riae N.N. quod suum exequatur decretum. Die &c.

Decreti) Die &c. præfens caufa revideatur in S. C. ex eifdem actis, *vel dicitur*; revideatur &c. exceptione lapfus fatalium non obftante. *fol.269.& 270.*

Decreti) Die &c. S.C. declarat, exceptionem lapfus fatalium non obftare. *fol. 271,*

) Die &c, procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt, exceptione lapfus fatalium non obftante.

Decreti Dic &c, vifa comparitione fol., S.C. declarat appellationem interpofitam effe defertam ob lapfum fatalium. *fol.eod.*

Praxis Die &c. ftante appellatione interpofita in M.C.*vel dicitur*, in S.C.Curia N.N. non procedat, acta tranfmittat, & omnia innovata ad priftinum reducat. *Diftin.II,*

Decreti) Die &c. ftante appellatione interpofita expediantur literæ inhibitoriales in forma, *fol.272.*

Die &c. vifa comparitione fol.. Curia N.N. pro recognitione gravaminum in d. comparitione expofitorum tranfmittat acta, & per dies, *veluti* 20. *vel* 30. *e.g.* non procedat,

Decreti) Die &c.ftantibus gravaminibus caufa remaneat, & expediantur provifiones. *fol.273.*

Decreti Die &c. vifis actis, ac partibus auditis, fuit provifum, quod Curia N. N. fuum exequatur decretum, in caufa procedat, & juftitiam faciat, literis inhibitorialibus expeditis non obftantibus. *fol.eod.*

Decreti Dic &c. vifa comparitione &c. fuit provifum, quod Curia, *vel* Regia Audientia &c.fi fuerit in voto, vel decreverit Cajum *e. g.* e se torquendum, *vel* propofitas nullitates non obftare, *vel aliud ordinare contra partium narrata*, acta tranfmittat ad M. C. *five* ad S. C. *fol.273.*

Die &c. in Aula Domini &c. referente D. Judice N. N. vifa fupplicatione fol.. remifsa eft eidem M. C.

Decreti) Die &c. remifsa eft eidem M. C. quæ fufpenfo decreto provideat, quod infrà quatuor dies *e. g.* audiantur partes, non impedita interim folutione tertiarũ, *vel dicitur*, quod refpectu prætenforũ infra quatuor dies audianturpartes. *d.fol.274.*

Die &c. remifsa eft eidem M. C. quæ provideat, quod fuum decretum exequatur ad faciendum depofitum, *vel dicitur*,

Decreti) Remifsa eft eidem M. C. quæ provideat, quod rectius citetur, *vel* quod ordinariè agatur, *vel* quod fuper fcripturis noviter productis, *vel* in Aula præfentatis provideat, qua provideat, qua provifione facta, iterum referat. *fol.eod.*

Decreti Die &c. in Aula Domini N. A. referente D. Judice N. N. vifa fupplicatione fol.. remifsa eft eidem M. C. quæ provideat, quod caufa expediatur citra torturam, *vel* provideat, quod remota criminalitate agatur civiliter, *aut dicitur*: quod non procedatur, & quod non tollatur mandatum. *fol.274.*

Die &c. remifsa eft eidem M. C. quæ provideat, quod N. N. habilitetur in forma, *aut dicitur*, quod confignetur tutæ perfonæ.

Die &c. remifsa eft eidem M. C. quæ provideat, quod dentur defenfiones extrà, *vel* intus carceres. *fol.275.*

Decreti Die &. remifsa eft eidem M.C. quæ provideat juxtà ordinem fibi datum. *fol.274.*

Praxis Decreti Die &c. in caufa N. N. per D. N. N. caufæ Commifsarium fuit datus terminus dierum .. ad non pofita ponendum, & non probata probandum, *vel* dierum.., in gradu appellationis. *Dift. III, fol.276.*

Die &c, vifa comparitione præfentata pro parte N. N. articuli primus, & tertius *(e.g.)* reiiciantur tanquam impertinentes, *vel dicitur*. *à fol.276. ufq. ad f. 279.*

Decreti) Die &c. vifis comparitione fol.. articulis fol.. ufque ad fol., *tot* ex prædictis admittantur articuli, & fuper eifdem recipiantur teftes. *d.fol.*

Decreti Die &c. vifis comparitione, articulis, &c. S. C. declarat, effe recipiendos articulos, & teftes fuper eifdem examinandos.

Die &c. procedatur ad expeditionem caufæ reclamationis, oppofitis per N. N. non obftantibus, *vel dicitur*. *Diftin.IV, fol.281, & feqq.*

Praxis) *Decreti*) Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro expeditione caufæ reclamationis, exceptione lapfus fatalium non obftante, *vel*.

Decreti Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapfus fatalium non obftare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis. *fol.eod.*

Decreti Die &c, benè judicatum per noftrun S.C., & malè reclamatum à fententia prolata &c. *& quandoque additur*, & imponatur perpetuum filentium. *fol.282,*

Decreti Die &c. benè reclamatum, & proindè N. A. abfolvatur ab impetitis pro parte R.B., *aliquando additur*, verùm folvat in ejus beneficium ducatos... *vel dicitur*: & proinde fententia lata fub die &c.nõ exequatur nifi pro sũma duc. *fol.283.*

Die &c. benè judicatum per noftram M. C., et malè appellatum per N. N. et proinde M. C. V. fuum exequatur decretum.

Decreti) Die etc. benè appellatum, et malè judicatum.

) Die etc. benè appellatum, et malè judicatum, et proinde N. N. exulet *e.g.* taliter reformando decretum noftræ M.C.V. *f.283. & feqq.*

Decreti) Die etc. benè judicatum; verùm N. N. inferviat per annos quinque *e. g.* in Regiis *fol.283.*

giis triremibus, ita moderando decretum etc.

Die etc. in Trulio, auditis Fisci, ac Pauperum Advocatis, N. N. condemnatus ad remigandum *e. g.* ſua vita durante, remiget per decennium, taliter moderando decretum Regiæ Audientiæ, *vel dicitur*: N. N. condemnatus ad inſerviendum in bello, exulet, ita reformando etc.

Decreti Die &c. remiſſa eſt eidem M. C. quæ reaſſumptis actis juſtitiam faciat, *vel dicitur*, citrà præjudicium executionis. *fol. eod.*

Decreti Die &c. per M. C. fuit proviſum, & decretum, quod capiatur ſummaria informatio ad non poſita ponendum, & non probata probandum in gradu appellationis, teſtes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam cauſæ ad finem providendi. *fol. eod.*

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum interpoſitum ſub die &c. exequatur pro ſumma ducatorum . .

Decreti Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum latum ſub die &c. debitæ executioni demandetur. *fol. 283.*

Praxis Die &c. S. C. declarat eſſe, *vel* non eſſe locum reſtitutioni in integrum petitæ per N. N. *Cap. II. fol. 290.*

Decreti Die &c. S. C. declarat eſſe, *vel* non eſſe deferendum in integrum reſtitutioni petitæ &c.

Decreti Die &c. S. C. declarat non eſſe locum, & non eſſe deferendum petitæ in integrum reſtitutioni pro parte N. N. *vel dicitur*: S. C. declarat eſſe locum, & eſſe deferendum reſtitutioni petitæ pro parte N. N. *vel* eſſe locum, ſed non eſſe deferendum in integrum reſtitutioni. *fol. eod.*

Praxis Die &c. viſo reſcripto S. E. ejuſque Regii Collateralis Conſilii fol., capiatur ſummaria informatio ſuper allegata paupertate ad finem providendi. *Cap. III. fol. 295.*

Decreti Die &c. viſis reſcripto S. E. ejuſque Regii Collateralis Conſilii fol., informatione capta à fol. . uſque ad fol. recipiantur nullitates abſque depoſito, *vel dicitur*, non recipiantur abſque depoſito.

Die &c. viſo reſcripto S. E. &c. teſtante notoria opulentia non recipiantur nullitates abſque depoſito, *vel dicitur*, ſtāte notoria paupertate recipiātur abſque depoſito. *fol. 295.*

Decreti Die &c. recipiātur nullitates, & procedatur ad earū diſcuſſionē abſque depoſito.

Die &c. viſis comparitione, & nullitatibus fol., nullitates non recipiantur, *vel dicitur.*

Decreti Die &c. per S. C. proviſum eſt, quod exequatur decretum non obſtantibus nullitatibus propoſitis non ſervata forma Regiæ Pragmaticæ. *fol. 295.*

Decreti Die &c. recipiantur nullitates, etiam earum attento tenore. *fol. eod.*

Decreti Die &c. viſis nullitatibus propoſitis pro parte N. N. S. C. declarat nullitates obſtare ac proinde viſa ſupplicatione fol., ſuſpenſo decreto interpoſito ſub die . . fol. . exequatur aliud decretum per dictum D. Commiſſarium prolatum ſub die &c. *vel dicitur*: exequatur decretum ſub die &c. propoſitis nullitatibus non obſtantibus. *fol. 295.*

Decreti Die &c. viſis comparitione, & nullitatibus fol. S. C. declarat, *vel* decreto S. C. fuit proviſum nullitates non obſtare, & proinde liberetur depoſitum Regiæ Curiæ, & pro ea magnifico Secretario S. C. *vel dicitur*: primam tertiam *e. g.* tantùm nullitatem obſtare, & proinde reſtituatur depoſitum. *fol. 295.*

Praxis Decreti Die &c. viſa comparitione præſentata &c. fuit proviſum, quod declarato modo, & tempore allegatæ conventionis, *ſive* ſatisfactionis providebitur. *Par. 2. Cap. 4. fol.*

Die &c. viſa comparitione præſentata &c. capiatur ſummaria informatio ſuper allegata conventione, *vel dicitur*, ſatisfactione ad finem providendi. *fol. 297.*

Decreti Die &c. viſis comparitione fol. . informatione capta fol. . atque omnibus actis, S. C. declarat, exceptionem allegatæ ſatisfactionis non militare, *vel dicitur*, militare, *ſive* militare pro ſumma ducatorum . . tantùm. *fol. 297. & 298.*

Decreti Die &c. viſis comparitione fol. . & informatione capta à fol. . uſque ad fol. . S. C. declarat, exceptionem oppoſitam, eſſe exequutum in bonis alienis, non obſtare, *vel dicitur*, militare in bonis in ſecundo, *vel* quarto *e. g.* articulo contentis. *fol. 298.*

Decreti Die &c. procedatur ad diſcuſſionem inventarii, quatenus de eo legitimè conſtiterit, & interim ſequeſtrentur bona in illo contenta, & reponantur penès tutum tertium. *fol. 298.*

SUM-

CIVILIS DECRETORUM PRAXIS

Plurimis, ac recentiſſimis S. C. deciſionibus illuſtrata;

AUCTORE

D. CAROLO ANTONIO DE ROSA, SIVE DE ROSIS:

SUMMARIUM.

Rediterum concurſus bellum ab Auctore dicitur. num. 1.

Bellum duplex eſt aut caſtrenſe, aut civile. num. 2.

Caſtrenſis belli damna, & civilis commoda referuntur. num. 3.

Homo membrorum ſuorum dominus non eſt. num. 4.

Bellum ex utraque parte juſtum eſſe in rei veritate non videtur. num. 5.

Juſti belli cauſæ referuntur. num. 6.

Regem quilibet ſubditus deamare tenetur. num. 7.

Victoria belli juſtitiam indicat. num. 8.

Crediterum concurſus dupliciter fit, volente debitore, atque nolente urgentibus creditoribus. num. 9.

Debitor qui ſua ſponte deducit patrimonium in M. C. ſive in S. C. pro ſatisfaciendi Creditoribus indiſtinctè non eſt aſſicurandus. num. 10.

Praxis decreti, quod interponitur in ſupradicto caſu, explicatur d. num. 10. & ſeq.

Patrimonio deducto ſi priùs debitor non fuerit a creditoribus citatus S. C. inhibere valet, ne ad liquidationem Inſtrumentorum procedatur. num. 11.

Deductio bonorum differt à ceſſione bonorum. 12.

Cedens bona Creditoribus exiſtimationem perdit. num. 13.

Praxis ceſſionis bonorum, num. 14. & ſeq. tempus decem dierum modicum reputatur. num. 15.

Pœnæ contrà debitores non ſolventes, priſco jure referuntur remiſſivè. num. 16.

Jura, & DD. qui de ceſſionis materia tractant, recenſentur. num. 17.

Debitor quamvis non moleſtatus à creditoribus valet eis ced re bona juxtà Muſcatelli opinionem, quæ ab Auctore refellitur. num. 18.

Praxis viſitationis carceratorum pro ære alieno num. 19.

Praxis decretorum quæ interponuntur in creditorum concurſu nolente debitore. num. 20. & ſeqq.

Praxis conſtituendi unum, vel duos procuratores de-

ducto patrimonio. num. 21.

Curatoris, ac Procuratoris nomine omnium munus quod sit? num. 22. & 37.

Praxis, quando Judex intervenire debeat in appretio bonorom. num. 23.

Tabularii munus inæstimandis bonis refertur. num. 24.

Judicis officium in appretio quale? num. 25.

Solemnitates, quæ intervenire debent in venditione: & subhastationes, quare ita dicansur, & quo sensu incantus accipiatur? num. 26.

Praxis accensionis candela in rerum venditionibus quæ sit? num. 27.

Candela extincta an, & quando admittatur nova oblatio. num. 28.

Praxis Decreti, quo res executa creditori adjudicatur, & explicatur l. ordo C. de sen. rei judic. *num. 29.*

Appretium requiritur in venditione, & adjudicatione, & quod dicatur justum? num. 30.

Judicium graduationis est executivum, & graduatione contractus censentur rescissi, num 31.

Judicium graduationis est debitori proficuum, & quare? num. 32.

Praxis graduationis in juribus, & antiquo stylo fundatur. num. 33.

Contractus facta graduatione à quo tempore censeantur rescissi? num. 34.

Creditores alii Hypothecarii, alii Chirographarii dicuntur num. 35.

Creditorum relatio Scribæ causæ committitur, quæ postea dicitur graduatio, & quare? num. 36.

Regula, qui prior in tempore, potior in jure, ex pluribus deducitur juribus. num. 38.

Hypotheca in feudalibus robur recipit ab assensu, & anterioritatem à tempore, quo fuit interpositus num. 39.

Feudatarius sine Regis assensu neque alienare, neque hypothecare valet. num. 40.

Feudum non dicitur esse in hominis commercio. ibid.

Assensus requisita, referuntur num. 41.

Text. in l. Aristo D. quæ res pignori obligari poss.& in l. 1. C. de his, qui in priorum creditorum locum succedunt *enucleatur. num. 42.*

Pecunia mutuata, quæ primo creditori soluta fuit, conjecturis probari potest. num. 43.

Credentis pecuniam, ut in priorum Creditorum locum succedat, cautela refertur. num. 44.

Solvens priori Creditori, ut in ejus locum subintret, ab eo cessionem obtinere debet. num. 45.

Assensum super cessione minimè requiri probatur. num. 46.

Pretium ex re feudali vendita perventum, est burgensaticum. num. 47.

Assensus attenta gratia de anno 1686. non est necessarius super actione, quia illa reputatur burgensatica, num. 48.

Mulieres pro dotibus creditoribus anterioribus tacitam Hypothecam habentibus, non verò expressam præferuntur. num 49.

Prælatio Mulieribus data an intelligatur pro dote, vel etiam pro antephato. num. 50.

Prælatio, quæ mulieri competit pro dote an procedat in bonis à communi debitore postea quæsitis. num. 51.

Mulier, & Fiscus in totum non æquiparantur. num. 52.

Mulier marito effecto non solvendo præfertur creditoribus in bonis à marito emptis ex pecuniæ perventa ex rebus in dotem datis, & expenduntur tex. in l. in rebus D. de jure dot. & in l. Vxor Marito D. de donat. inter. Vir. & Uxor. *num. 53.*

Mulieri prælatio competit pro dote in pecunia data, non solum si realiter extet, sed etiam ficte. num. 54.

Mulier pro dote, & interesse etiam eo non convento præfertur. num. 55.

Mutuans pecuniam ad rem emendam, ut aliis creditoribus anterioribus præferatur, tria concurrere debent, & expenditur text. in l. licet. C. qui potiores in pign. hab. *Et ibi nova decisio auctoris relatione adducitur. num 56.*

Praxis, qua creditorem in re emenda potiorem esse declaratur, in jure, & æquissima ratione fundatur, num. 57.

Credens pecunia pro reficienda re, ut aliis creditoribus anterioribus preferatur, quę requiratur & expenditur tex. in l. interdum D. qui potior. in pign. & text. in l. 1. D. in quibus caus. pign. vel hypoth. tacitè contrah. *num. 58.*

Credens pecuniam pro reparanda re, ut preferatur, quę requirantur? num. 59.

Tex. in l. licet *extenditur pro mutuante triticum, ut territorii Domino preferatur cum auctoris declaratione. num. 60.*

Mutuans pecuniam pro fructuum recollectione aliis prefertur creditoribus. num. 61.

Venditor Mercium pro illarum pretio pacto adiecto, ut pro eo obligatę remaneant, & indistinctè pro pretio rerum in nundinis venditarum aliis creditoribus prefertur. num. 62.

Venditor pascui indistincte pro pretio prefertur, licet nonnulli DD. contrarium putent. num. 63.

Vector mercium, & horreorum locator pro vectura, & locatione aliis preferuntur. num. 64.

Dominus territorii, pro pensione in fructibus ex eodem territorio perceptis prefertur aliis num. 65.

Advocatus pro suo patrocinio super re defensa aliis prefertur cum ampliatione, & limitatione. num. 66.

Advocatorum privilegia, ac laudes, remissivè referuntur, eorumque officium in Rep. est necessarium num. 67. 68. 69.

Procurator pro suo labore quoque ut advocatus prefertur. num. 70.

Creditor pro pecunia data ad rem emendam an preferatur Mulieri pro dote, vel vice versa? referuntur Doctorum sententię cum auctoris opinione. num. 71.

Mulierum sexus quàm fragilis sit, & imbecillis? num. 72.

Mulier an pro dote tantum, vel etiam pro antephato preferatur referuntur Doctorum opiniones, & enucleatur tex. in enunciata Justin. constitutione. *num. 74.*

Creditor pecuniæ mutuatę pro emenda, vel reficienda re, an sicut prefertur pro sorte preferendus sit pro interesse. num. 75.

Decretum, quod N. N. remaneat cum potioritate, vel quo declaratur esse potiorem, in quamplurimis fundatur juribus. num. 76.

Creditor impensarum funeris omnibus aliis Creditoribus

bus potior est . num. 77.

Creditor causa funeris praefertur etiam creditori ex causa dotis , & decisio Do. Praes. de Franc. 51. refellitur. *num.* 78.

Exemplum Tobiae , atque aliorum in sepeliendis mortuis ponitur . num. 79.

Divi Honuphrii sepultura refertur, num, 80.

Officium sepeliendi cadavera etiam inter hostes commendatur. num. 81.

*Fuxii Lutrecchii , & Petri Navarri mors , ac sepultura narratur. num.*82.

Creditor causa funeris contra heredes defuncti habet actionem in solidum, & nova S. C. decisio refertur, num. 83.

Pupillus pro alimentis funeris actione tuetur , ideoq; creditoribus praefertur , num, 84.

Creditor impensarum in ultima infirmitate aliis praefertur , sicuti Aromatarius , & Medicus cum declarationibus . num 85.

Creditores chirographarii an eodem loco concurrant , an verò juxtà temporis ordinem? DD. pro utraque parte numerantur , & ponderantur cum auctoris sententia . num. 86.

Creditor chirographarius an ratione majoris indigentiae , vel diligentiae sit aliis creditoribus praeferendus ? num. 87.

*Creditor ex causa onerosa praefertur creditori ex causa lucrativa , puta creditori donatario , nisi donatio sit remuneratoria , & quae hac sit ? num.*88.

Donatarius expressam habens hypothecam in instrumento ratione hypothecae creditori oneroso posteriori praefertur. num. 89.

Legatarius praefertur creditori posteriori ex causa onerosa attenta Hypotheca pro legato. num. 90.

Creditor in judicio concursus illico tenetur legitimare suam personam , quae legitimatio in alio judicio satis est in termino,& affertur ratio.num. 91.

Cedens , & cessionarius aequale jus habent. num 92.

*Cedens omnia jura sua diversis personis , & temporibus diversis, an isti cessionarii eodem loco sunt gradunandi contra debitorem ; an verò attento cessionis tempore ? magna est dubitatio. num.*93. *cum auctoris opinione . num.* 94.

Heres tenetur reddere rationem de fructibus ex hereditate perceptis, existentibus Creditoribus ; etiam quod non comparverint ; respectu verò legatariorum à tempore , quo isti comparverint , & differentiae ratio ponitur. num. 95.

*Inventarium quid sit , & quare inventum ? num.*96.

Inventarii solemnia referuntur à num. 97. *usque ad num.* 109.

Mulier restituitur adversus solemnitatem inventarii omissam. num. 101.

Creditores citandi sunt in confectione inventarii , & si multitudo eorum existat , sufficit citatio per edictum cum explicatione . num. 102.

Mulier , & rusticus restituuntur adversus inventarium non confectum justa existente causa . num. 103.

Major restituitur adversus inventarium non confectum ex generali clausula , si qua mihi justa causa. num. 104.

Heres quibus casibus excusetur ab inventario non confecto , nè sit ipse in damno ? à num. 105. *ad num.* 107.

Exceptio invaliditatis inventarii proposita per unum creditorem , & rejecta per alium non est reiteranda. num. 110.

Creditoribus adversus inventarium opponentibus terminus impartiendus est . num. 111.

Praxis decretorum ponitur , quando heres debitoris decocti bona ex aliqua causa ad se spectare dicit , & in defuncti debitoris patrimonio minimè fuisse. num. 112.

Curatori Patrimonii , vel aliis creditoribus probare volentibus creditum à communi debitore fuisse satisfactum remissum , vel compensatum , terminus est concedendus , & quando ? num. 113.

Remissio crediti , satisfactio , & compensatio differunt. num. 114. *& sequ.*

Text. in l. Procula D. de probationibus , *enucletur. num. eod.*

Donationis praesumptio ex quibus inducatur ? ibid.

Satisfactio crediti , si liquidò constare nequeat , conjecturis probatur. num. 115.

Conjecturae,si singulae non prosint,multae collectae juvant. num. 116.

Taciturnitas Creditoris in non petendo , sivè temporis diuturnitas , satisfactionis crediti magna est conjectura. num. 117.

Longinquitas temporis quanta esse debeat , ut creditum satisfactum esse praesumatur . num. 118.

Silentium quandoque nocere in jure probatur . num. 119.

Debitoris conditio , ac Creditoris expectanda est in praesumpta satisfactione crediti. num. 120.

Satisfactio crediti ex pluribus,deducitur conjecturis, quae enumerantur à num. 117. *ad num.* 132.

Debitum non esse solutum ex pluribus conjecturis inducitur. num. 133. 134. 135.

Solutio debiti ex conjecturis probari potest , & casus in hac materia decisus ab auctore refertur, num. 136.

Consiliarius D. Carolus Cito ab auctore laudatur. num. 137.

*Praxis decretorum explicatur , quibus bona unius patrimonii , ab altero separari ordinatur. num.*138. *& alia ad materiam salutienis facta ex bonis unius patrimonii Creditoribus alterius patrimonii notantur. num.* 141.

Separatio bonorum in quibus Juribus fundatur num. 139.

Quomodo sit facienda , & an in feudis locum sibi vendicet ? remissivè . num. 140.

Contractus annuorum introituum juxtà bullam requirit numerationem pecuniae. num. 141.

Instrumentum annui reditus juxtà rit. M. C. liquidari nequit , si solutio dicatur facta per Bancum, non exibita Banci partita . num. 142.

Assensus exceptio, ut puta quià non est in forma , &c. in judiciis ordinariis reservatur ad merita causae. num. 143.

Liberatio pecuniae creditoribus quomodo est facienda, ex prag. 81. §. 19. de offic. S. R. C. *narratur, & enucleatur. num.* 144.

Decreti formula , qua liberatur pecunia creditoribus , notatur , & explicatur . num. 145.

Cautio facit extare pecuniam aliis liberatam , & quae hac sit ? num. 146.

Pecunia consumpta non avocatur,nisi is, qui eam receperit , locupletior factus sit, num. 147.

*Hypotheca censetur extinta , re , & pecunia extinta. num.*148.

Pecunia liberata creditori posteriori , & in emptionem decreto Judicis conversa sine ullo vinculo anteriori creditori cedit. num. 149.
Praxis in avocanda pecunia liberata creditoribus, posterioribus, ponitur. num. 150.
Pecunia ab ultimo creditore posteriore avocanda est num 151. *Contrà* num. 152.
Auctoris opinio. num. 153.
DD. qui de avocatione scripserunt, referuntur num. 154.
Jus offerendi quid sit, & ejus praxis in quibus fundetur juribus? num. 155.
Creditor secundus tenetur offerre primo creditori creditum cum usuris, in quibus compensantur fructus percepti juxtà terminos dec. 12. Prael. de Franc. num. 156.
Et tenetur offerre pretium etiam tempore auctum. num. 157.
Creditor secundus per jus offerendi evincit pignus, sive rem per debitorem tertio venditam; secus si res vendita fuerit jure creditoris anterioris, & quare? num. 158.
Jus offerendi competit creditori secundo contrà primum, etiam in re per ipsum primum creditorem empta in subhastatione, & licitatione. num. 159.
Secus est, si secundus creditor fuerit praesens in licitatione, num. 160. *& an in adjudicatione?* nu. 161.
Jus offerendi contrà mulierem, cui pro dote pignus fuit adjudicatum, alio creditori non competit. nu. 162.
DD., qui de jure offerendi scripserunt, referuntur. num. 163.
Decreti formula, notatur, quae per S. C. interponitur in judicio juris offerendi. num. 164.

CAPUT I.

De Decretis, quae in concursu Creditorum interponi solent.

DIE, &c. *Visa supplicatione in S. C. vel comparitione in M. C. intimentur Creditores, & interim fiat sequestrum omnium bonorum penes tertium* vel dicitur.

Affictatores, & rendentes de quantitatibus debitis, & debendis faciant depositum penes acta, vel decernitur.

Bona locentur nomine S. C., & comparens a debitor, non molestetur de persona, donec auditis Creditoribus aliter fuerit provisum per D. Causa Commissarium, nec non creditores praedicti ab hodie in antea non procedant ad incusationem obligationum penes acta, neque ad instrumentorum liquidationem, ac U. J. D. N. N. detur Curator patrimonio, qui jura dicti patrimonii tueri valeat,

Die, &c. Visis petitione fol. 1. *rescripto S. E., ejusque Regii Collateralis Consilii ad M. C. remisso* fol. 2. *partita carcerum*, fol...., *testium depositionibus* fol... *atque omnibus actis*, si ignobilis est dicitur: *N. N. admittatur ad miserabile beneficium cessionis bonorum, & actus explicetur supra lapidem marmoreum positum ante palatium M. C. V. auditis creditoribus, quo actu expleto, expediatur salva guardia, & excarceretur,* si nobilis est dicitur in decreto, *& actus explicetur in aula. M. C.*

Die, &c. Visa supplicatione fol.... *intimetur; & interim ScribaCausae relationem faciat bonorum, & onerum creditorum ad finem providendi, & N. N. debitor non contrahat sub poena nullitatis, & invaliditatis actus.*

Die, &c. Visa relatione Scribae causae, relatio praedicta remaneat loco graduationis, fiat sequestrum omnium bonorum, procedatur ad illorum venditionem, & U. J. D. N. N. detur Curator Patrimonio.

Die, &c. Visis comparitionibus fol... *& viso appretio* fol... *cum effectu procedatur ad venditionem bonorum in actis deductorum, pro qua venditione emanentur banna per loca solita, affigantur cartellae, & recipiantur oblationes.*

Die, &c. Visis comparitione, & oblatione intimata, fol. *super dicta oblatione accendatur candela ad finem providendi*, vel dicitur: *cum moderationibus, &c.*

Die, &c. Visis comparatione fol. *decreto discussionis creditorum patrimonii N. N.* fol. *appretio domus in actis deducto* fol. *bannis emanatis* a fol. usque ad fol. *contentamentis Magnificorum Curatoris Patrimonii, & Procuratoris nomine omnium Creditorum* fol. *atque actu Scribae causae* fol. *praedicta domus juxta appretium adjudicetur in beneficium N. N. Creditoris primo loco, vel secundo, e. g. graduati, in computum ejus crediti*, vel dicitur: *in satisfactionem ejus crediti praestita cautione de restituendo dictam domum unà cum pensionibus, cui quibus, & quando, qua cautione praestita, consignetur possessio per Scribam causae,* vel dicitur: *& intimetur Procuratoribus creditorum nomine omnium*, vel dicitur. *facta idonea laicali obligatione de restituendo, &c., ac salvo jure cujuslibet.*

Die, &c. Viso instrumento fol. *N. N. pro capitali ducatorum decem mille unà cum tertiis, & interesse earum usque ad diem recessionis, & deinde inantea ad interesse ad eandem rationem remaneat primo loco cum anterioritate à die primo Decembris 1600. in bonis burgensaticis; in bonis verò feudalibus à die ultimo Aprilis 1601. super quibus praedicto die fuit praestitus assensus.*

Die, &c. Viso instrumento fol. *N. N. remaneat pro nunc pro credito, primo loco, vel secundo, &c. super allodialibus, & producto assensu providebitur super feudalibus.* Die,

Die, &c. *Visis instrumentis* fol. & fol. *partita Banci*, fol. *N. A. remaneat eod in primo loco pro summa ducatorum trium mille ex juribus N. B. cum anterioritate à die* 1. *Decembris* 1540.

Die, &c. *Visis instrumentis* fol. & fol. *ac cessione* fol. *N. A. remaneat loco, quo est graduatus ex juribus N. B. cum anterioritate à die producti instrumenti*, fol.

Die, &c. *visis capitulis matrimonialibus N. R. remaneat secundo, vel tertio loco. &c. pro summa ducatorum trium mille ejus dotium cum anterioritate à die* 10. *Januarii* 1600. & *cum potioritate respectu creditorum tacitam hypothecam habentium.*

Die, &c. *Visis capitulis matrimonialibus*, fol. & *instrumento* fol. *N. N. remaneat dicto loco pro summa ducatorum trium mille dotium unà cum interesse cum potioritate super domo, vel rure, in patrimonium deducto, & super aliis bonis à die instrumenti, &c.*

Die, &c. *S. C. declarat N. N. esse creditorem potiorem pro summa ducatorum . . . super rure in actis deducto.*

Die, &c. *per D. causæ Commissarium provisum est, quod accedat Tabularius prævia bussola eligendus, qui auditis Curatore patrimonii, N. N. & Procuratore nomine omnium creditorum recognoscat, & referat ad finem providendi.*

Die, &c. *per D. causæ Commissarium provisum est, quod accedat Tabularius prævia bussola eligendus, qui auditis interesse habentibus, ac M. V. I. D. N. N. curatore vocatis dato recognoscat, & referat ad finem providendi.*

Die, &c. *Visis Decreto*, fol. *relatione Tabularii* fol. *liceat N. N. recipere summam pecuniarum in relatione contentam; verùm illa depositetur in banco, pro expendenda in domus refectione e. g. cum apocis à commissario subscribendis.*

Die, &c. *per D. causa Commissarium provisum est, quod iterum accedat Tabularius, qui impensas referat ad finem providendi.*

Die, &c. *Visis comparitionibus, ac relationibus Tabularii*, fol. 61. *provisum est, quod N. N. super domo in actis deducta, sive ejus pretio præferatur pro summa in relatione contenta* fol. *omnibus creditoribus.*

Die, &c. *Viso Instrumento* fol. *relationibus Tabularii*, fol. *comparitionibus*, fol. *per M. C. provisum, & decretum est ac ipsa M. C. declarat N. N. esse creditorem potiorem super domo, e. g. ac proinde esse preferendum cæteris aliis creditoribus, tam pro summa ducatorum tot capitalis, quàm pro interesse.*

Die, &c. *Visis Instrumento crediti annuorum ducatorum quinquentum pro capitali ducatorum decem mille debito à N. A. quondam N. B. die* 1. *Decembris* 1500. fol. *Præambulo dicti quondam N. B. in beneficium N. C.* fol. *partita Banci solutionis* fol. *provisum, & decretum est, quod dictus N. C. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à dicto die* 1. *Decembris pro capitali ducatorum quinque mille una cum tertiis usque ad diem rescissionis, & viso alio Instrumento cessionis factæ à dicto quondam N. B. aliorum ducatorum quinque mille in beneficium N. D. die* 1. *Maii* 1500. fol. *dictus N. D. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à die* 1. *Decembris ejusdem anni* 1500.

Die, &c. *Visis instrumento* fol. *relatione*, fol. *N. A. remaneat dicto loco graduatus pro summa ducatorum . . . cum anterioritate à die*, &c. *verùm non exequatur decretum prædictum, nisi viso exitu discussionis inventarii bonorum N. B. quatenus de eo legitimè constiterit.*

Die, &c. *Visa comparitione* fol. . . *S. C. declarat exceptionem nullitatis, & invaliditatis inventarii obstare*, vel dicitur, *non obstare.*

Die, &c. *in discussione auditis Magnificis Advocatis, Curatore Patrimonii, ac Procuratore nomine omnium visis comparitionibus*, fol. *fuit provisum, quod Scriba causæ relationem faciat prætensorum per utramque partem ad finem providendi super contentis in dictis comparitionibus.*

Die, &c. *moneantur partes super discussione relationis ordinatæ, & jam confectæ*. vel dicitur.

Die, &c. *Visa relatione sub die ordinata*, fol. & *jam confecta*, fol. *procedatur ad ejusdem discussionem, pro qua moneantur partes, quod tali die cum sequentibus compareant coram D. Commissario pro discussione prædicta.*

Die, &c. *in discussione*, &c. *capiatur informatio*. vel dicitur *summaria informatio, ad finem providendi*. vel dicitur: *in discussione provisum est*, domum, sive rus *e. g. remansisse, vel non remansisse in hereditate N. N.* vel dicitur *producto Instrumento crediti, sive productis capitulis matrimonialibus providebitur.*

Die, &c. *Visis comparitionibus Magnificorum Curatoris, & Procuratoris super credito N. N. infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis.*

Die, &c. *Visa comparitione* fol. . . *S. C. declarat creditum N. N. ducatorum . . . . . relatum à Scriba causæ quinto, sexto e. g. loco existere, sive esse verum, & proinde remaneat dicto loco.*

Die, &c. *Scriba causæ relationem faciat ad finem providendi.*

Die, &c. *in discussione &c. provisum est quod* rus *e. g. deducatur à patrimonio N. A., & aggregetur patrimonio N. B.*

Die, &c. *in discussione*, &c. *bona in actis deducta, & ordine causæ Commissarii, sequestrata sub die &c.* fol. *aggregentur patrimonio N. N.*

Die, &c. *Visis comparitionibus*, fol. &c. *de quantitatibus pervenutis, & perveniendis in patrimonium*

um N. A. non fiant ampliùs liberationes nisi auditis creditoribus patrimonii N. B. ad finem providendi.

Die, &c. in discussione, &c. provisum est, quod partita ducatorum admittatur in beneficium Patrimonii N. N. vel dicitur: *non admittatur* vel *admittatur pro summa ducatorum* vel *capiatur informatio*, vel *doceat de allegatis.*

Die, &c. in discussione, &c. exhibita partita solutionis in instrumento crediti providebitur.

Die, &c. in discussione, &c. producto procurationis mandato providebitur, vel dicitur, *producto assensu providebitur*, vel dicitur: *legitimata persona providebitur.*

Die, &c. Visis comparitione fol. *repartimento, ac creditorum consensibus* fol. *depositum liberetur, servata forma prædicti repartimenti*, vel dicitur, *exequatur repartimentum prædictum.*

Die, &c. Visis comparitione, fol. *decreto discussionis*, fol. *auditis, &c. de quantitatibus in deposito* Sacri Montis Pauperum e. g. *contentis liberentur, & solvantur, N. N. creditori primo loco, graduato, ducati mille, & quincentum, videlicet quincentum prò tertiis, & earum interesse, & mille pro capitali ejus crediti; præstita tamen cautione de restituendo cui, quibus, & quando*, vel dicitur: *etiam absq; termino, & ad omnem ordinem S. C., sive D. causæ Commissarii, ac facta quietatione in beneficium patrimonii, & adnotatione solutionis prædictæ in Instrumento crediti*, vel dicitur: *verùm capitale ducatorum mille remaneat in eodem banco pro illo convertendo in emptionem servata forma Instrumenti, sive prò adimplendis conditionibus super dicto capitale appositis.*

Die, &c. visa comparitione, sive supplicatione N. A. condemnetur ad restituendum, sive solvendum in beneficium N. B. cum cautione in forma salvis juribus eidem N. B. contrà alios creditores posteriores.

Die, &c. Visis comparitione præsentata pro parte N. A. creditoris patrimonii N. B. fol. *fide depositi per eundem facta pretii* domus, vel ruris e. g. *in actis deducti* fol. *decreto adjudicationis in beneficium N. C. creditoris anterioris* fol. *per S. C. provisum, & decretum est, quod supradictum depositum liberetur, & solvatur eidem creditori N. C. præstita cautione de restituendo cui, quibus, & quando, qua solutione sequuta domus remaneat supradicto creditori N. A. & facta obligatione de illa non alienanda sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus absque ordine S. C. sive D. causæ Commissarii consignetur possessio per Scribam Causæ* vel dicitur *N. C. condemnetur ad relaxandum* rus, vel domus e. g. *in beneficium N. A. & depositum liberetur præstita cautione, &c.* vel dicitur *salvo jure cujuslibet.*

1 Oncursum Creditorum labyrintum appellat Salgadus in legali ejus opere, cui hujusmodi titulum apposuit; ego autem Creditorum bellum aptiori nomenclaturâ eum dicerem: concurrere quidem est ipsum prælium, ipsumque bellum, juxtà illud Poete.

Digredimur paulùm, rursumque ad bella coimus:
Non aliter vidi fortes concurrere *tauros.*

Enimvero castrensis instar pugnæ, civile hoc bellum
2 constituitur: ibi Mars, hic Minerva jactat hastas; quod statutum habent Leo, & Anthem. Cæsares *in l. Advocati* 14. *C. de advocatis divers. judicior.* sic scribentes Callicrati: *non minus provident humano generi, quàm si præliis, atque vulneribus patriam, parentesque salvarent, nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam advocatos; militant namq; causarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt.* Siquidem illud telis paratis,
3 militibusque instructis exercetur. adeoque immani plerumque Provinciarum exitio, & hominum clade, atque internecione restinguitur: hoc autem in re civili rationibus, scripturis, juribus, ac sententiis, meliori tamen sorte scilicet lucro, & Advocatorum laude conficitur.

Ad hoc igitur adolescentes intendant ingenia, seque ad nobilius certamen accingant; non ad illud, in quo brutorum feritatem imitantur colluctatores, teste Tullio *offic.* 1. *temerè in acie versari, & manu cum hoste confligere immane quiddam, & belluarum simile est.* Et ibid. *cùm duo sint genera certandi, unum per disceptationem, alterum per vim, cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet priori*: quod refert etiam ex Terentio, & Victor. *de jure belli* Hugo Grotius *de jure belli, ac pacis lib.* 2. *c.*23. *nu.*7. præsertim quando quis injustè ad arenam descenderet: quod maximum probrum est
4 injuria se vitæ periculo exponere, cum jure membrorum suorum neutiquam sit dominus juxtà Domitii Ulp. responsum *in l. liber homo* 13. *D. ad l. Aquil.* Deutoron. *c.* 32. *sapien.* 16. *Concil. Tolet.* 16. *can.* 4. *cant. tu dixisti*, 23. *q.* 5. *ex* Cic. *de senectute, ex* Aristotele *lib.*5. *Ethic. cap.*10. D. Thoma *q.* 64. *art.*1. doctè probat R. P. Less. *de just. & jure lib.*2. *c.* 4. *d.* 10. multa quoque tradit eruditissimus Emanuel Gonzalez *in comment. ad cap. ex parte de corpore vitiatis à num.* 7. ad quod vitæ discrimen audacter accedens lethali noxa obstringitur, ex communi Moralistarum calculo, & ad oculum ostendunt etiàm Zypæus *de magistrat. lib.*4. *c.* 7. aliique citati à Dominico de Rubeis *forens. certam. speciem. certam.* 10. *num.* 41. secùs tamen est, quoties bellum fuerit justum, prout ex Divi Augustini sententia definit Text. Pontif. *in can. militare* 5. *causa* 23. *quest.*1. ibi: *Militare*
5 *non est delictum*; eadem porrò causa utrique parti justa esse non potest, ut adnotant Cic. suprà citatus *de fato*, ibi: *contraria causæ nequeunt simul vera, nec simul justa esse*, Bald. *in l.* 5. *D. de just., & jure*, R. P. D. Jo: Angelus Bossius *de conscientia erronea, & opinativa p.* 1. *tot.* 1. §. 30. *num.*1010. & Rubc. *cit. certam.*

certam 10. *num.* 42. ubi id probat etiam ex Grotio *de jure belli lib.* 2. *cap.* 23. Vide tamen auctorem hunc *loco cit. num.* 13. accurata ratiocinatione differentem, & R. P. Franciscum Merolla *de conscientia dubia*, *& scrupulosa to.* 1. *disput.* 3. *cap.* 4. *num.* 325. *& seq.* Justæ igitur pugnandi causæ sunt, vel pro tuenda fide Catholica, eaque propaganda, quemadmodum Francorum exercitui injunxit Papa Nicolaus, & est *text. in can. omnium* 46. *causa* 23. *q* 5. cui consentaneum est, quod statuit Leo Pontifex *in can. omni timore* 9. *c.* 23. *q.* 8. vel pro charæ patriæ libertate, ne inservitutem incidat, sicut luculentissimis verbis innuit Cic. *ad Attic. lib.* 8. *epist.* 2. *pro patria*, *& in patria mori praclarum est*, *& de offic. lib.* 1. mirificè quidem sic posteritati consuluit: *chari sunt parentes*, *char liberi*, *propinqui*, *familiares*; *sed omnes omnium charitates patria una complexa est*; *pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere*, *si ei sit profuturus?* vel similes, de quibus meminit humanarum, ac divinarum literarum Pater D. Augustinus *in lib. q.* 6. *qu.* 10. ac potissimùm obviæ occurrunt *in can. Dominus noster* 2. *caus.* 23. *q.* 3. nec non causas justi belli scitè solerterq; recensent Petrus Gregorius Tholosanus *de Rep. lib.* 1. *c.* 11. Henricus Boccrus *de Bello c.* 6. Canonhierius 8. *introduct. c.* 20. August. Vischer. *tract. de duello fol. mihi* 14. Covarruvias in *c. peccatum* §. 9. Cardinalis Tusch. *lit. B. concl.* 34. *& seq.* Casmannus *in system. vita politica cap.* 36. Althusius *c.* 35. *fol.* 174. Camman. *discept.* 5. *theorem.* 57. Conzen *lib.* 10. *polit. c.* 6. 7. *&* 8. Marta *de jurisdict. c.* 4. *num.* 31. & alii., quos referunt Christoph. Besoldus *in princ. & fin. politica doctrina dissert. de arte, jureque belli cap.* 5. *post num.* 5. *fol. mihi* 82. Arnoldus Joannes de Fine in speciali *tract. de belli causis legitimis*. Ludovicus Georgicus Ludenus *tract. de*
7 *bello licito*, *ejusque causis*. Cæterùm quemlibet Regi suo fidelem esse oportet, Regem suum amare convenit, pro Rege suo sanguinem etiam effundere decet, ut est apud Hugonem Grotium *de jure belli*, *ac pacis lib.* 1. *c.* 4. *post num.* 7. *fol. mihi* 89. ubi plura de more congerit, & præcipuè verba transcribit, quæ Thebea Legio inter alia respondit Maximiano Imperatori; *habebis potestati tuæ subdita omnium corpora*, narrante Eucher. Episcop. Lugdunensi, laudaturq; ibidem a Grotio Cyrillus in locum Joannis de gladio Petri; confert perquam maximè facer text. *in can si apud carnales* 24. *ca.* 23. *qu.* 5. cujus verba deprompta sunt ex epistola D. Hieronymi ad Titum, *in can. quid culpatur* 4. *can.* 23. *qu.* 1. item Sanctio Gregorii Pontificis *in cap. si quis venerit* 2. & Innocentii III. *in cap. solitæ* 6. *tit. de majorit. & obedientia*, cum concord. Porrò creditores cum inter se dimicent circà ipsorum credita ob existentiam, anterioritatem, ac potioritatem non leve ge-
8 runt bellum; & sicut certantium justitia comprobatur victorià, Judice belli exitu, ex D. Augustini *ep.* 194. D. Bernardi *serm. ad milit. c.* 1. *num.* 6. Liv. *lib.* 10. *dec.* 3. *& Lucan. lib.* 7. ibi:

Caussa jubet superos melior sperare secundos.

ita creditorum pugnantium jus decretis Judicum caressit. Sed antequam ad illorum declarationem
9 pergam, præmittendum censeo, Creditorum concursum dupliciter fieri, volente nimirum, vel debitore nolente: primus casus est, quando ipsemet debitor coram Judice suum deducit patrimonium pro suis creditoribus satisfaciendis, ut ab illorum molestia liberetur, cujus concursus species in Hispaniis frequens est, prout colligitur ex iis, quæ uberi scripsit calamo Franciscus Salgadus *in labyrintho Creditorum p.* 1. *c.* 1. & alibi sæpè in eodem opere, & in hoc Regno passim usu venit; hinc praxis inolevit, quod deducto patrimonio à debitore, data nota bonorum, decretum interpo-
10 nitur, nempe: *Die*, *&c. Visa supplicatione fol.* . *intimentur creditores*, *& interim fiat sequestrum penes tertium omnium bonorum*, vel dicitur: *Affictatores*, *& reddentes de quantitatibus debitis*, *& debendis faciant depositum penes acta*, vel statuitur: *bona locentur nomine S. C.* (prout melius ad securitatem Creditorum Judici videbitur) *& comparens*, *s. debitor non molestetur de persona*, *donec auditis creditoribus*, *aliter fuerit provisum per D. Causæ Commissarium*; *nec non creditores prædicti ab hodie in antea non procedant ad incusationem obligationum penes acta*, *neque ad instrumentorum liquidationem*, *atq; U. J. D. N. N. detur Curator patrimonio*, *qui jura dicti patrimonii tueri valeat.*

Hic pro explicatione decreti, noto, creditorem de persona non esse assecurandum, si is in Instrumento guarentigiato, vel penes acta in pecunia obligatus reperiatur, vel beneficio *a uth. hoc nisi C. de solut.* renunciaverit; vigore enim d. auth. ei assecuratio deneganda non est, ideoque dicitur in decreto, *& comparens non molestetur de persona*,
11 *donec aliter*, *&c.* atque etiam, quia non facta citatione super tenore instrumenti in M. C. vigore decreti generalis S. C., de quo in Regia Pragm. 82. *tit. de officio S. R. C.* idem S. C. inhibere potest Magnam Curiam, ne ad liquidationem procedat; quo casu limitata videtur *Regia Pragm.* 8. *de Instrum. liquidat.* qua indistinctè hæc inhibitio prohibita censetur; ideoq; in decreto dicitur, *ab hodie inantea*; & in puncto de Creditorum concursu Episc. Caven. D. Cajetanus de Afflicto ita junctis aulis decisum refert *in addit. ad controv.* 3. *num.* 65. *cas.* 8. *num.* 22. per deductionem enim bonorum contractus videntur rescissi, ac pœnæ sublatæ. Cæterùm si debitor in Instrumento guarentigiato obligatus reperiatur, vel penes acta, in ejus personam exequi potest; idcirco in decreto dicitur, *donec aliter*, *auditis creditoribus*, *fuerit provisum*, & absolute non assecuratur, sed auditis creditoribus, & illis instantibus pro expeditione literarum executorialium realiter, & personaliter, solet decerni, quod debitor *intra dies solvat quantitates debitas pro forte principali*, *& pro tertiis*, *aliàs contra ipsum expediantur literæ executoriales realiter*, *& personaliter*, juxtà decreti formulam traditam ab eodem de Afflict. *num.* 23. qui *num.* 25. advertit difficultatem insurgere posse adversus dictum decretum, dum stante rescissione contractus, sit observandus contra debitorem ordo præscriptus per text. *in l. à Divo Pio D. de re judic.*

12 Verùm hæc bonorum deductio differt primò à cessione bonorum; quia debitor per istam bonorum cessionem creditorum molestià levatur, etiam si pro jis satisfaciendis bona non sufficiant, imo ni-
13 hil possideat. Secundo; nam licet personæ liberationem

rationem consequatur, decus tamen perdit, ut animadvertit Dionys. Gotofredus in *l. debitores* 11. *C. ex quibus causis infamia irrogatur lit. K.* ex juribus ibi adductis, ubi citat etiam Hotomanum, & Cujacium. Planè qui aliena accepit, & sui culpa, & voluntate non restituit, neque in futurum rest tuturus est, tanquam latro habendus, & infamis est reputandus. Tertio, quia per actum ignominiam continentem liberatur; quamobrem mi-
14 serabile dicitur beneficium, pro quo obtinendo praxis ita servat primò, ut carceratus ad Creditorum instantiam petens hoc beneficium, prius rescriptum S.E. ejusque Collateralis Consilii ad Magnam Curiam remissum obtineat, ut ex *Regia Pragm. 2. de cessione bonorum*: quod ei non opitulatur, nisi pro debitis anno jam ante contractis; verum deficientia paucorum dierum pro anni complemento non impedit, quominus hoc miserabile beneficium concedatur; quemadmodum observatur in M.C., ut in Aula testatus fuit Consiliarius D. Julius Capycius Galeota vir undequaque laudandus, qui prædictæ Magnæ Curiæ spatio decem, & octo annorum fuit Judex, idemque alii
15 Judices mihi retulerunt; & meritò; quia tempus decem dierum modicum reputatur in jure, ut in *l. promissor* 21. *D. de constit. pecun.* ibi: *si sine die constituas, potest quidem dici, te non teneri, licet verba edicti lati pateant, alioquin confestim agi tecum poterit, si statim, ut constituisti, non solvas: sed modicum tempus statuendum est, non minus decem dierum, ut exactio celebretur.* Id porrò tempus, quod nulla certa lege stabilitum sit, Judicis arbitrio remittitur, ut notat Petrus Brosseus in *sexto vol. juris civil. lit. M. in V. modicum*, per text. in *l. non enim* 16. *D. ex quibus causis majores* 25. *annis*, ibi: *totumque Prætoris arbitrio temperabitur idest ut ita demum restituat, si non negligentia, sed temporis angustia non potuerunt litem contestari*. Secundò, ut citentur omnes creditores. Tertiò, examinatis testibus super paupertate, decretum ita interponitur. *Die, &c. Visis petitione fol... rescripto S.E. ejusque Regii Collateralis Consilii ad M.C. remisso fol... parcita carcerum, testium depositionibus, fol.. atque omnibus actis* (si ignobilis est) dicitur, *N. N. admittatur ad miserabile beneficium cessionis bonorum, & actus explicetur suprà lapidem marmoreum positum ante palatium M.C.V. auditis creditoribus, quo actu expleto, expediatur salva guardia, & excarceretur*. De ac praxi testatur Regens Rovitus *dec.* 86. *n.* 8. *in fine* (si nobilis est) dicitur in decreto; *& actus explicetur in Aula M. C., &c.* in hoc casu testes sunt examinandi non solùm super paupertate, sed super ejusdem quoque nobilitate; actus verò ita explicatur. *Die, &c. hora, &c. N.N. ductus è carcere M. C. V. supra lapidem ante fores palatii ejusdem, cum ibi stetisset nudato capite, vocatis creditoribus ad sonum Tubiciæ, cessit omnia ejus bona, dicens*, cedo dictis meis creditoribus omnia bona mea. *Completa una hora, ab eadem fuit dimissus, in fidem N. Actuarius*; deinde excarceratur, & ad sui beneficium expeditur Salvaguardia; respectu nobilis, dicitur, *ductus in Aula M.C., &c.* hæc tamen cessio, quæ nobiliter fit, Neapolitanis creditoribus minimè nocere videtur, licet primа species iis indubiè officiat, *ut ex cap.* 33. Serenissimi Regis Friderici, cujus tenor est: *Item supplicano, che tutte le dilationi, cessioni di beni, e quinquennali non habbiano effetto contra Napolitani, eccetto quelle si facessero con ignominia di quelli, che tali beneficii ottenessero. Pla. R. M.* consule in hoc Joannem Baptistam de Thoro in *com-*
16 *pendio decis. par.* 2. *V. cessio bonorum ad instantiam debitorum*. Multiplices pœnæ contra debitores non solvendo effectos prisco jure, & apud diversas nationes statutæ, ac servatæ fuerunt, ut videre est pœnes Gasparem Baetia Baetiensem in *tract. de inope debitore creditori addicendo tract.* 2. *cap.* 1. *à nu.* 68. *ad* 71. Rutgerum Rulant Aquisgranensem *tract. de Commissariis, & commissionibus Cameræ Imperialis, par.* 3. *lib.* 9. *cap. ult. de cession. bonor. n.* 22. Colerum *de process. execut. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 114. Cardinalem Baronium in annal. *anno Christi* 33. *lit. C. fol. mihi* 95. *editionis Venetæ* 1500. & Gonzalez in *comment. ad cap. lator de pignor. num.* 10. & ad *cap. Odoardus de solut. num.* 6. *vers. post.* 60. *autem*.

De hac, inquam, bonorum cessione loquuntur jura
17 *lib. D.* 42. *tit.* 3. *de cess. bonorum*, & in *lib. C.* 7. *tit.* 71., *qui bonis cedere possint*, extant ejusdem *tit.* quamplurimæ Regiæ Pragmaticæ, ac decisiones S. C. pœnes Afflict. 288., 378. 379., & ex nostratibus latè scripsere D. Regens Tapia, D. Regens Rovit., Jo: Franciscus Scaglione Jo: Maria Novarius in commentariis super dictis Pragm., Bernardinus Muscatellus in sua praxi in *glos. detinebitur*, & jurisperitissimus Franc. Maradei in annotationibus, & observationibus ad Regias Pragm:, ex ultramontanis, & exteris Gregorius Lopez in *l.* 4. 5. 6., *&* 7. *tit.* 16. *lib.* 5. *novæ recollection.* & ibi Azevedo, Covarruvias *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 1., Canrcer. *cap.* 9. *part.*, Tholosanus *lib.* 22. *syntagm. juris à cap.* 8. *ad* 15., & Matthæus Brunus, Fridericus Albertus Maulius, Lucas Matthæus de Apicella, Jacobus Szelechius specialem tractatum de bonorum cessione ediderunt, apud quos sanè DD. in promptu est cuilibet materiam hanc cessionis bonorum ubertim exquirere; quapropter hic tantùm pro meliori praxis ornatu eam referam quæstionem, quam movet idem Muscatell. in *d. gloss. num.* 111., & bre-
18 viter solvam. An igitur debitor à creditoribus nulla molestia vexatus bonis cedere valeat ad carcerem evitandum; & quamvis de jure fateatur communiorem esse opinionem negativam, quam sequuntur Jacob. de Aretio, Alberic. in *rubr. C. qui bonis col.* 2. *vers. item quæritur*, aliique DD. laudati a Boerio in *dec.* 38. *col.* 8. tenet tamen, quod in Regno sit servanda opinio contraria affirmativa, rationibus ductus. Prima; quia *pragmat.* 3. *de cessione bonorum* hoc non dicit, sed tantùm, ut citentur creditores. Secunda, ex text. in *l.* 1. *C. qui bon. cedere poss.* ibi, *ne judicati in carcerem detrudantur*. Tertia; quia obligatus penes acta, vel in instrumento guarentigiato potest carcerari, & proximus carcerando carcerato æquiparatur, per ea, quæ scripsit Barbosa in *tract. var. axiom.* 6. ideoque, ut inquit, remedium hoc judicari debet non tam subsidiarium, quam præservativum: sed contrariam sententiam planè in hoc Regno sequi debemus; etenim facilitas obtinendi prædictum beneficium incitamentum foret creditores defraudandi,

dandi, pro qua opinione firmanda, multa docuit Battia in *tract. de inope debitore creditori addicendo cap. 1. post num. 7.*, & ita servatur; quæ
19 observantia comprobatur ex alia praxi desumpta ex Pragm. 3 *de visitat. seu Recensione Captivorum*, qua carcerati pro ære alieno non visitantur, nisi pro certa summa, & per dies quindecim in carceribus steterint, & qui sponte se præsentaverint, hos non esse visitandos ordinatur; idcirco ist supradicto decreto, quo miserabile beneficium conceditur, dicitur, *& visa partita carcerum, fol.*
20 Secundus casus est, quando creditores urgent, quilibet respectivè pro satisfactione sui crediti; & hoc casu si debitor est persona cognita, nempe quia multa possidet bona, tunc interponitur decretum, quo dicitur: *die, &c. visa supplicatione, fol.., &c. intimetur, & interim Scriba causæ relationem faciat bonorum, & onerum creditorum ad finem providendi*, idest de sequestro, & curatore; simul decreto injungitur pro creditorum cautela, quod *N.N.*, idest *debitor non contrahat sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus*. Facta relatione, si vires patrimonii non suppetant pro satisfaciendis creditis, aut aliquo tempore creditores usuris patrimonium absorberent, tunc interponitur decretum: *die, &c. Visa relatione scribæ causæ, relatio prædicta remaneat loco graduationis, fiat sequestrum omnium bonorum* (ut supra explicatum est) *procedatur ad illorum venditionem, & detur N.N. Curator patrimonio.* Persona, enim Curatoris per S.C. datur, sicuti per Prætorem in Urbe, vel Præsidem in Provinciis Curator constituebatur, ut decrevit text. Titi Caji in *l. curator 5. D. de curator. furioso, &c.*, vel per Senatum, ut statuit Neratii Prisci text. in *l. cujus bonis 9. eod. tit.*, necnon pro interesse Creditorum, juxtà patrimonium, & Creditorum numerum constituuntur unus, vel duo
21 procuratores nomine omnium Creditorum ab iis nominati, & qui magis idonei per S.C. existimantur, ne multis procuratoribus judicium frustra protrahatur, vel ex arbitrio S.C., quatenus Creditores inter se dissentirent circa nominationem prædictam; quæ praxis consentanea est juris dispositioni in *l. 2. D. de curatore bonis dando, l. fulcinius 7 §. labeo, D. quibus ex causis in possessionem eatur*, quæ jura licèt loquantur de Curatoribus, intelliguntur etiam de Procuratoribus; valet enim argumentum à Procuratore ad Curatorem, vel Tutorem, secundùm *gloss. in l. mandato generali de procurat.*, Menoch. *consil. 228. num. 22., & 25.*, Martinum Monter à Cueva *Aragon. decis. 26. num. 3.*, Barbosa *tract. var. loc. 89. à procuratore, num. 1.*

Hæc praxis constituendi unum, vel duos Procuratores viget quoque in pluribus conventis, qui sunt in magno numero, juxta *decis. D. de Franchis 309.* Sed maxima difficultas insurgere potest, aliquibus ex conventis asseverantibus audiri debere per suos procuratores, & non per illos duos à Judice constitutos; controversia fuit excitata in S.C. de anno 1667., ut ostendit D. de Luca in *observat. ad dictam decis. num. 7.* ubi assignat discriminis rationem inter hunc casum, & illum patrimonii decocti. Equidem in facti contingentia, cum plures fuerint conventi ratione census, qui fundabatur super uno territorio, duos tantùm constitui procuratores idoneos, auditis tamen debitoribus; & reverà mihi videtur justa sententia, ne Dominus, sive creditor plurium à pluribus defatigetur, nisi aliqua causa & circumstantia contrarium suaderet; ideoque resolutio prudenti Judici est re-
22 mittenda. Curator autem debet omni conatu augmentum patrimonii procurare, & pro utilitate debitoris statim instare pro appretio bonorum, eorumque venditione, ut utilia agat, quod proprium curatoris est munus, quemadmodum inculcat Odofred. *de curatore bonis dando in tract. to. 8. part. 2. rubr. quod sit officium curatoris bonis dati, & rubr. quod sit ejus off. in fin. num. 96. & 97.* ubi probat, curatorem teneri de dolo, & culpa, per text. in *l. 3. § si curator, D. de suspectis tutor. l. Prætor, D. de bonis auctoritate Jud. poss. l. l. quod Nerva, D. depositi, l. 1. §. hoc autem, D. si mensor fals. mod. dixerit, &c.* Quin imo se protestare ne currat interesse in præjudicium debitoris, maximè si emptores prompti sunt; datur enim curator, ut bona administretur, quod intelligi debet ad utilitatem patrimonii; id consilii cæpimus ex Domitii Ulp. responso in *l. in venditione 8. §. fin. D. de bonis auctor. jud. poss. l.*, & notat Petrus Gregorius Tholosanus *syntagm. jur. lib. 13. cap. 8. de curatore bonor. num. 1. in fin.* Sicuti procuratores id agere debent, ne temporis cursu ab anterioribus creditoribus excludantur posteriores, alioqu si negligentes fuerint, tenentur ad damnum, juxtà tradita à Menoch. *consil. 331. num. 90., & consil. 400. num. 4.* Hartman. Hartmanno *pract. observat. observ. 3. num. 9. & 10.* Gail. *lib. 1. pract. observat. observat. 45. n. 5.*, & est text. in *l. idemque, §. si cui mandavero in fin. D. mandati, & l. à procuratore, C. eod.* Ideoque creditorum discussio minimè differenda; quibus adstipulatur Pragm. sub *tit. de Officialibus, &c. tit. 110. cap. Pondera assimismo el Visitator*, omnino videnda, at circa discussionem cumprimis adverto necessariam non esse ante venditionem, cum possit eam subsequi, si in longum protelaretur discussio prout accidit in magno creditorum cœtu, ob rationem, quam superius attigimus. Appretium verò, si patrimonium est tenue, committitur Ta-
23 bulario prævia buxula eligendo; si res magni valor s sunt, committitur Tabulario, interveniente D Commissario, qui oculari inspectione melius jus dicere potest, juxta text. Ulp. in *l. si irruptione 8. §. ad officium, D. fin. regundor.* ibi: *Si ita res exigat, oculis suis subjectis locis, & l. eadem oratione 2. in fin. verbo aspecta, D. de feriis*, ac facit etiam sanctio Justin. *§. hactenus Inst. de grad. cognat.* ibi: *magis oculata fide*, & Paulo post: *quatenus possint, & auribus, & inspectione oculorum.* Ratio est, quia hujus rei cognitio certius oculorum sensu, quàm aurium percipitur, secundùm Horatii carmina de arte poetica.

Segnius irritant animos demissa per aures.
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus.
Et quæ ipse sibi tradit spectator.

Ex Herodoto *lib. 1.*, & Aristot. in *lib. de sensu, & sensili cap. 1.* probat auribus minùs fidei tribui, quàm oculis Reinhard. Bachovius in *comment. ad cit. §. hactenus, inst. de grad. cognat.* item ex Plauto in *Truculento act. 2. scen. 9.* & Seneca *Epist. 6.* id fundat Jo: Attprechtus *in comment. ad dictum §.*, quo loci idem docet Gerardus Tunigius; nam prævalet cuicumque probationi ocularis inspe-

ctio admittitur, etiam si omnis alia probatio exclusa sit, & operatur firmum judicium in decidendo, quod ostendunt per bellè Alex. *conf.* 145. *vol.* 1. & *conf.* 124. *vol.* 2. Jo: Baptista Costa *tom.* 1. *tract. de remed. subsid. remed.* 104. *fol.* 165. Matthæus de Afflict. *in consist.* 21. *num.* 12. *lib.* 1. Joannes Borcholten ad cit. *§. hactenus* Andreas Tiraqu. *de retractu lign.* §. 4. *glos.* 1. *num.* 36. Henricus Bocerus *disp. jur. clas.* 6. *disp.* 26. *de oculari inspect.*

Tabularius ergo diligentissimus esse debet in li-
24 quidatione corporum per fines, & confinia, in liquidatione fructum, idest annuorum introituum, tàm bonorum burgensaticorum quàm feudalium, & hanc dilucidationem habere ex libris Universitatis, & Ærariorum, ex testibus fide dignis, ex pretio aliorum bonorum, quæ contigua sunt, ex locationibus, ex relevis, aliisque, quæ Judicem reddunt confultum: præcipuè Tabularius estimare debet bona secundùm morem regionis, & loci, ubi faciendum est appretium, sicuti ex pluribus animadvertit Rutgerus Rulant *de Commissariis, & commissionibus Cameræ Imper. lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 12., & ad rem vide Antonium Gobium *de æstimandis bonis emphyteut. feudalibus, & allodialibus*, Theodorum Dietrich, Gulielmum Malium, Marcum à Lyclama, Henricum Petrum Haberkornium, qui *de æstimatione rei debitæ, & bonorum debitoris* tractatus ediderunt.

Multæ profectò fraudes committi possunt, præsertim ab eo qui ob sua credita retensionem appetit, aut ab eo, qui emere concupiscit: res quippe scrupulosa, & oppidò digna, quæ summa diligentia, nec perfunctoriè peidetur: quod si fortassis aliqua persona hac in re impedimentum afferret, tenetur
25 Judex Commissarius mandato pœnali ei injungere, ut abscendat, & aliò se conferat, unde fidem Universitatis sub eodem mandato mittere debet, quod in eo maneat, & mandatum fit ad omnem ordinem Commissarii, scilicet durante appretio.

Completo appretio, Curator, & Procurator nomi-
26 ne omnium creditorum instare debent pro venditione: & pro majori decretorum enucleatione, noto primò, quod res exequuta vigore sententiæ vendi debet, præcedentibus juris solemnitatibus, idest statis tribus subhastationibus, quæ per Tubicines, seù præcones hoc videlicet modo fiunt: isti in loco publico denunciant, ut res (illas explicando) ordine Curiæ vendantur, & plus offerenti liberentur; qui actus dicuntur subhastationes, quia prisco tempore bona in bello capta, sive bona fisci vendebantur sub hasta, s. lance quo signo emptores tuti erant, quod publica auctoritate venderentur. Hinc subhastationes, idest sub hasta auctiones, sive venditiones, de quibus solemnitatibus mentionem fecit Cic. *de lege Agraria, & de orat. & lib.* 2. *offic.* & est tex. *in lardo C. de exequut. rei judic.* ibi; *res soli diù subhastatas*; & quia spatium temporis, in quo fieri debent dictæ subhastationes, in lege non reperitur determinatum, ideo in diversis Provinciis diversa methodus est in hoc tamen Regno singulis tribus diebus fiunt, ac tertia, postremaque vice ultimò, & plus offerenti res liberantur. Hæ autem subhastationes; nam dicuntur etiam auctiones; nam emptoribus plurimis concurrentibus, sæpè rerum pretia augentur. Item incautus: & noto, quod incantare hic pro incitare accipitur, quìm isti tubicines res quæ venduntur, eorum locutionibus magnificando, homines ad emendum incitent persuadeant atque inflammment; idcircò incantus, & que ipsi incantatores appellantur, hinc Horat. *in lib. de arte Poet.*

Ut præco ad merces turbam, qui cogit emendas.

Neque videre pigeat eruditissimum Barnabam Brissonium *de formulis, & sollennibus P. R. verb. lib.* 6. *fol. mihi* 510. qui certè ingeniosos diligentia vicit, ac diligentes ingenio. Cæterùm dicitur lucrum, quod ex pecunia oblata in licitatione promittitur ei, qui super imponit, & plusquam alius offert, ut notat Bald. *in conf.* 191, *vol.* 3., & post complures DD. Antonin. Amatus *resol.* 38. *num.* 13. An autem Incantus hic licitus sit, & bono juri conformis, vide Carleval. *de judic. lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 8. aliquando si res exequuta mobilis est, & ejus valor certus, dici solet, *procedatur ad venditionem etiam unico incantu*; observantia verò Magnæ Curiæ, & S. C. est, quod quando res vigore sententiæ est exequuta, sive in patrimonium deducta, decretum interponatur, quo dicitur: *Visis comparitionibus* (scilicet Curatoris, & Procuratoris nomine omnium) *appretio fol.... cum effectu procedatur ad venditionem bonorum in actis deductorum, pro qua venditione emanentur banna per loca solita*, (scilicet in hac Civitate, in loco rei sitæ, & in aliis locis convicinis) *affigantur cartellæ, & recipiantur oblationes*. Et si bona deducta sunt, e. g. Baronia, & Status plura oppida continens, dici solet, *procedatur ad venditionem unitim, & separatè*, prout meliùs S.C. videbitur, quùm Status magni valoris venditio unica difficilis sit, ac proinde nequeat facilè reperiri emptor, contra facilè, si separatim; & in hoc consideratur creditorum utilitas: quod si oblatio superveniat acceptata à creditoribus, quibus est intimanda, aliud interponitur decretum, quo dicitur: *visis comparitione, & oblatione intimata, fol... super oblatione accedantur candela ad finem provvedendi*, vel dicitur, *cum moderationibus* (si ibi existant.

Pro explicatione primi decreti, in quo dicitur, *viso appretio*, adnotandum est, quod juxta praxim, eo deficiente, non proceditur ad venditionem. Dicitur, *emanentur banna*, ex quo tubicines debent enunciare res vendendas, ut alliciantur homines ad emendum, & fiunt in dictis locis per tres vices, æquè ut subhastationes,

Pro explicatione secundi decreti in eo, quo dicitur, *accendatur candela*, id fieri animadverto ad incitandam offerentium æmulationem: hæc autem candela, quamvis exigua sit, ne fastidio afficiat Judices, non leve tamen incendium in pectora emere cupientium infert, ita ut multoties justum rei valorem licitando superent. Dicitur, *ad finem providendi*; nam tempore interjecto saltem spatio octo dierum, iterum candela accenditur ad finem liberandi, idest rem tradendi ultimo licitatori,
27 & plus offerenti. Hæc praxis ratione nititur, ut veniant emptores, & qui primò oblationes produxerunt deliberare possint in hac ultima licitatione, quæ vulgò dicitur *à tutta passata*, an majus pretium offerri velint; verùm si oblatio est juxta appretium, & multi concurrunt in licitatione, ac-

cendi

cendi potest candela etiam prima vice ad finem liberandi, si ita expediens videbitur, ne perdatur augmentum, quod multorum æmulatione facile est & in praxi servatum vidi.

Extinta jam candela in ultimo Incantu, pretioque soluto, alia non admittitur oblatio; præjudicare-
28 tur enim tertio, cui jus est quæsitum, & esset quidem sub fide, & judiciali auctoritate emptorem decipere contrà text. in *l. si hypothecas, C. de remission. pignor. l. si eo tempore, C. eod. tit. l. quocumque 5. C. de fide, & jure hastæ fiscal. juncta, l. 1. 2. & 6. eod. tit. l. 1. C. de capiend. & distrab. pign. tribut. caus. lib. 10. l. 2. & 7. C. si propter pub. pensit. vendit. fund. celeb.* nisi læsio in venditione ultra sextam intervenerit, teste D. Præsid. *dec.* 120. & Ursill. ad Afflit. 340. hac læsione non interveniente, venditio jam perfecta non est retractanda nova oblatione accedente, etiam pro Ecclesia, ut post Præs. Antonin. de Amat. *var. resol. cap.* 28. D. Regent. de Marin. *resol. cap.* 46. & 74. aliosque probat Reverendissimus Episcopus Policastrelis Tomas de Rosa Germanus frater meus *tract. de exequutor. literar. Apostolicar. cap. 4. num.* 328., *& sequ.* sed nuper audio contrarium fuisse decisum per Tribunal Reverendæ Fabricæ tam in prima, quàm in tertia instantia coram doctissimis viris Consiliario D. Francis. Gascon, & D. Gregorio Mercado Regiam Cancellariam Regente meritissimo, Judice Revisore tertiarum causarum. Etenim vendita domo q. Conradi Flaminii de Angelis Reverendæ Fabricæ addicta, super oblatione sextæ factæ per U.J.D. Joseph Felicem Cocco Palmeri die 8. Augusti 1703. fuit provisum, quod accenderetur candela, & quamquam in secunda revisione fuisset ordinatum, quod citra præjudicium appretium dictæ domus revideretur; tamen die 17. Nobembris a Præfato D. Reg. decretum interpositum per Dom. Consiliarium Gascon, fuit confirmatum, atque executum, referente Magnifico U.J.D. Francisco de Fusco dicti Tribunalis ordinario relatore, Viro eximio, & ob vitæ probitatem continuò in guberniis piorum locorum manu Regia exercito, & qua publica, qua privata laude florentissimo. Paulo de Vecchis Actuario, Salzano Scriba, & ita quoque testatur in praxi Berardin. Muscatell. in *gl. Venduntur num.* 57. & 63. *in fine*, & in minore, & Universitate per text. in *l. & si sine dolo, §. quæsitum, D. de minorib.* ibi: *quæsitum est ex eo, quod in lucro quoque minoribus subveniendum dicitur, si res ejus venierit, & existat, qui plus licitetur, an in integrum propter lucrum restituendum sit? & quotidie Prætores eos restituunt, & rursum admittatur licitatio.* Minori enim Universitas, sive Civitas æquiparatur arg. *l. remp. C. de jure Reip. lib.* 11. Sicut Ecclesia, DD. communiter in *l. in minor. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria* Tiraquel. *privil. piæ causæ* 142. ubi Riccius in *addition.* Rovit. *decis.* 90. *num.* 7. ac pro fisco rejecta decisione S. C. pœnes Afflict. 340. testatur quoque Muscatell. *& ibi in addit.* Cons. Prat. & ita practicatur sine ullo dubio stante Regia pagmatica promulgata in anno 1631. & est 71. *de offic. Procuratoris Cæsaris*, qua sancitum reperitur, quod ante possessionem rei licitatæ intra spatium quadraginta dierum recipiatur nova oblatio, dummodo non sit minor decima redituum unius anni; post verò captam possessionem non minor sexta intra trimestre, quæ licet loquatur in locationibus rerum fiscalium, extenditur tamen etiam in venditionibus, & ita decisum refert in Collaterali Consilio Consiliarius Arias de Mesa *resol.* 22., & notat idem Consiliarius Prat. in *d. addit. vers. est tamen in praxi notandum circa fin.* & hoc jure utimur. Item pro patrimonio decocto in beneficium creditorum posteriorum non capientium; nam extincta candela, & licitatione jam perfecta, si alia melior oblatio superveniat, iterum candela accenditur, ut post Ric. in *collect. decis. coll.* 1726. Novar. *ad l. si tempora num.* 9. *C. de fide instrum. & jure hastæ fisc.* Burat. *decis.* 735. *in fin., & decis.* 786. *num.* 3. Mangil. *de subhast. dec.* 21. *num.* 2. testantur Antonin. *de Amat. resol.* 28. *num.* 3. D. Reg. de Marin. *resolut.* 74. *num.* 8. *circa med.* sicut de stylo Curiæ Romanæ fatetur post *tract. de subhast. inspect.* 35. *num.* 117. qui stylus fundatur in potenti ratione, quia non solùm tractatur de lucro captando, verùm de damno vitando; unde etiam quod minor sit decima, recipienda est ante captam possessionem, juxta decisionem novissimè factam per S. C. de anno 1698. referente meritissimo Consiliario Federico Cavalerio in causa venditionis Terræ Parabitæ cum Curatore illius patrimonii, quam decisionem tradit Marad. in *observat. ad sing.* 214. *rerum practic. judicat. sui Genit. num.* 30. ubi quoque à *num.* 24. *ad* 29. Cumulantur quamplurimæ aliæ decisiones ejusdem S. R. C. ex quibus stylus judicandi, & praxis recepta se habet in similibus casibus novæ oblationis supervenientis post candelæ extinctionem concedi prælationem primis emptoribus illam petentibus servata forma ultimæ oblationis absque nova licitatione ex Michael. Ferrer. Valenz., & Fontan. ab eodem laudatis.

29 Tandem deveniendo ad decretum, quo dicitur: *die, &c. Visis comparitione fol. decreto discussionis creditorum patrimonii N.N. fol. appretio domus in actis deductæ fol. bannis emanatis à fol. usque ad fol., contenta mentis magnificorum Curatoris patrimonii, & procuratoris nomine omnium creditorum, fol. atque actu Scribæ causæ, fol. prædicta domus juxtà appretium adjudicetur in beneficium N.N. creditoris primo loco, vel secundo, e. g. graduati, in computum ejus crediti,* vel dicitur, *in satisfactionem ejus crediti præstita cautione de restituendo dictam domum unà cum pensionibus, cui, quibus, & quando, qua cautione præstita, consignetur possessio per Scribam causæ,* vel dicitur, *& intimetur procuratoribus creditorum nomine omnium*; & si creditor est persona Ecclesiastica, dicitur: *facta idonea laicali obligatione de restituendo*, &c. *ac salvo jure cujuslibet.*

Pro explicatione istius decreti, noto primo, quod emanatis bannis justo emptore non reperto, res exequuta, sive in patrimonium deducta. Creditori adjudicatur, quæ praxis fundatur in *l. ordo, C. de sentent. rei judicatæ*, & in *l. à Divo, §. si pignore, D. de re judic.*

Secundo noto, quod licèt text. in *d. l. Ordo*, loquatur dictione alternativa, non temen est in electione prætoris rem vendere, vel Creditori adjudicare, sed illa dictio intelligi debet ordine successivo, in subsidium, ut justo emptore non reperto, res Creditori adjudicetur.

Tertiò noto, quod par eſt non reperiri emptorem, & emptorem, non juſtum pretium offerentem; juſtum enim pretium dicitur, quod per peritos; attenta qualitate rei, & reditus fit juxtà text. in *l.ſi fundum per fideicomm.D.d: leg.1. de Franch.deciſ.* 120. *num.6., & 7.* de praxi S.C.ſemper, quod in eo non conſideratur læſio in ſexta parte, D. de Franch. *d.deciſ.ſub num.7.* Urſill. ſuper *deciſ.* Afflict.340. *num.8.*, & hoc pretio in venditione recipiuntur oblationes, conſideratione habita, quod licitationis calore rei valor non ſolùm ad juſtum pretium pervenire, ſed illud excedere ſolet, ut quotidie experimur.

30 In adjudicatione verò juſtum pretium conſideratur, quod à peritis confectum fuit; ideoque in decreto dicitur: *viſo appretio domus in actis deductæ juxta appretium adjudicetur*; appretium enim requiritur, ut extant *reg.prag.1. de aſſiſtent.*, & deciſ. S.C. pœnes Affl., & Præſ. de Franch, *dec.*120. *ſub num.6., & 7.*, eoque non facto, corruit adjudicatio, & ſi fuerit in æſtimatione erratum, ſubſtinetur pro rata Afflict. *deciſ.*358. *num.7.*, & appretium aliquando fit cum interventu Domini commiſſarii, ſi res eſt magni valoris, aut ita res expoſtulat, ut ſuperiùs dictum eſt, videnda eſt dec. S.C.pœnes Afflict.188., & pœnes D.Præſ.54.

Nec erit creditori conſultum per adjudicationem niſi non reperto emptore pignorum ſub haſta expoſitorum Reg. Merlin. *cens. 2. cap.* 68, *num.* 2., & venientibus oblationibus non juxtà appretium praxis recepta ſe habet injungendi præcepta creditoribus, ut *intra tot dies procurent meliores oblationes*, quibus melioribus oblationibus non venientibus conſuevit quandoq; S. C. devenire ad adjudicationem etiam minus appretio cum pacto tamen de retrovendendo ad tempus juxta cautelam, quam creditori tradidit Conſ, Carleval. *de judic. tit.3. diſp.* 1. *num.* 25. *tom,2.*, & practicatam legimus in venditione terræ Sancti Georgii apud Reg. Marcian. *diſp.* 81. *tom.* 2., quam praxim noviſſimè refert aſſignando rationem, qua fulcitur, Marad. *in praxi præſent.inſtrum. cap.22. à num.* 26. *ad* 30.

Quarto noto, quod in decreto dicitur *viſis contentamentis* fol., quia creditori poſteriori jus offerendi competit, de qua re inferius dicemus, alioquin non conſignatur poſſeſſio, ſed dicitur, *& inſimetur*, & etiam in decreto ponitur clauſula *ſalvo jure cujuslibet*, quando adjudicatio fit perſonæ Eccleſiaſticæ; præſertim pro congruo, quod vicino competit, de qua clauſula alibi tractabimus. Hoc etiam adjudicationis decretum interponi ſolet, quando creditores non ſunt omnes capientes, & oblatio non eſt juxtà appretium, ſed ſexta dempta, & in præſens non adeſt augmenti ſpes in licitatione, ne damnum ſextæ ijs inferatur. Quod adverto creditorum procuratoribus.

Si autem vires patrimonii ſuppetunt, & credita ſuperant, non datur curator, nec bona venduntur, niſi aliqua pro dimittendis creditoribus durioribus.

Secundo premitto, quod judicium concurſus, ſive
31 graduationis creditorum eſt judicium exequutivum, quo via juris omnes contractus annuorum introituum juxta bullam Nicolai V. relatam *in pragm. 1. de cenſib.* habentur pro reſciſſis; itaque tertiæ ampliùs non pariunt intereſſe, ſed à tempore reſciſſionis currit intereſſe tantùm ad eandem
32 rationem tertiarum; ideoque hoc judicium debitori proficuum judicatur. Hæc autem praxis gra-
33 duationis fundatur primò *in l. Fulcinius D. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur*, & *in l. de curatore D. de curat. bonis dando*, & probatur ex ſtylo S. C. teſte D. Regen. Rovit. *ſuper prag. de ceſs,*
34 *bonor. num.*12. 14. 22., e 26. Hinc congruè noto, quod contractus habentur pro reſciſſis, non ſolum a tempore, quo datur curator patrimonio, verùm etiam à tempore, quo bona locantur nomine S. C., & à tempore, quo debitori prohibita eſt alienatio, cum tunc ei videatur interdicta adminiſtratio, & ita non ſemel me referente reſolutum fuit, & eſt opinio æqua, debitori proficua ad impediendum curſum uſurarum.

Tertio præmitto, quod creditores alii dicuntur hy-
35 pothecarii, alii chirographarii; hypothecarii, qui non ſolum actionem perſonalem habent, verùm etiam in debitoris bonis hypothecam, Chirographarii, qui tantùm perſonalem actionem habent, quorum creditorum alii etiam privilegiarii ſunt, ut inferiùs dicam.

Quarto, quod Scriba concurſus, cui dictorum cre-
36 ditorum relatio committi ſolet, *illam facere debet* auditis creditoribus, & diſtinctè, & ſcripturis præſentatis credita referre cum die, menſe, & anno, quo acquiſita fuere, & cauſam cujuſcumque crediti gradatim ſuo ordine: ideoque graduatio nuncupatur.

Quinto, & ultimo, quod ad curatorem, qui loco
37 debitoris eſt, de anterioritate creditoris, vel potioritate diſputare non pertinet; ejus autem benè intereſt credita non eſſe vera, vel ſatisfatta, vel exſtincta animadvertere. Neque Advocati, ſive procuratoris nomine omnium officium eſt, cum ſatis abſurdum foret pro creditore agere, & contra eum excipere. Munus igitur hoc proprium eſt ipſiuſmet creditoris, cui ſi Advocatus deeſt, a Judice dandus eſt; ſub Judice enim patrimonium manet, in quo juſtitiam adminiſtrare tenetur, ut unicuique, quod ſuum eſt, tribuatur.

His præmiſſis congruè tranſeo ad explicationem decretorum, quæ in diſcuſſione graduationis interponuntur, & quoad primum, videlicet: *Die, &c, Viſo inſtrumento fol. N. N. pro capitali ducatorum decem mille, unà cum tertiis, & intereſſe earum uſque ad diem reſciſſionis, deinde in antea ad intereſſe ad eandem rationem remaneat primo loco cum anterioritate à die primo Decembr,* 1600. *in bonis burgenſaticis; in bonis vero feudalibus à die ultimo Aprilis* 1601. *ſuper quibus prædicto die fuit præſtitus aſſenſus,*

Hoc decretum interponitur pro creditore hypothecam in bonis habente, & in eo, quod dicitur *cum anterioritate à die, &c. in bonis burgenſaticis,* fun-
38 datur in regula text. *in cap. qui prior* 54. *de reg. jur. in* 6. ubi *qui potior eſt in tempore, potior eſt in jure, in l. qui Balneum in princ., & in l.potior eſt in pignore, qui prius credidit pecuniam*, atque *in l. ſi fundum, C. eod. l. privileg. credit., l. diſtractis cum ſeq. C. de pignoribus l. quoties utriuſq. D. de reg. jur.* ibi, *quoties utriuſque cauſa lucri ratio vertitur, is præferendus eſt, cujus in lucro cauſa tempore præcedit.* In eo, quod dicitur, *cum intereſſe*

resse tertiarum, *usque ad diem rescissionis*, patet ex præmissis in eo verò, quod dicitur, *in feudalibus à die, quo fuit interpositus assensus*, fundatur
9 in *cap. Imperialem de probib. feud. alienat. per* Freder., *& in cap. 1. de probib. feud. alienat. per*
o Lothar. atque etiam de jure regni per constitutionem Sereuissimi Rogerii, quæ incipit, *scire volumus tit. de jurib. rer. regal.*, & melius per aliam constitutionem Imperatoris Freder. incip., *constitutionem Divæ Memoriæ tit. de revoc. feud.*, *&c.* ubi feudatario non solùm inhibita est feudi alienatio, sed super eo nullum jus constitui est permissum sine regio assensu, quia feudi directum dominium Regis est; ideoque illud non habetur in commercio, ita Andr. de Isern. *in dict. cap. Imperialem, & in cap. 1. de successione feud.*, D. Reg. de Ponte *cons. 33. num. 14., & 15. cons. 36. nu. 41. vol. 1.*, Consiliarius Staib. *resol. 99. num. 14.* & Consiliarius Joseph de Rosa Gentilis meus *in prœludiis feud. tract. 2. sect. 5. num. 1.* Unde meritò dicitur à die interpositi assensus, quo hypotheca, & obligatio inducta convalidatur; hinc si in instrumento à creditore producto denuncietur assensus, qui non præsentatur, tunc hoc decretum interponitur, *die, &c. visi instrumento fol. N. N. pro nunc pro credito remaneat primo loco, vel secundo, &c. super allodialibus, & producto assensu providebitur super feudalibus*. Etenim assensus in libello petitus, qui per verbum *fiat* obtinetur, ut proficuus sit, convenit ut primò registretur in regesto Regiæ Cancellariæ, ut dictat *regia pragm. 3. de officio secretarii, sive à libellis*. Secundo, ut de eo conficiatur privilegium, ibique regium apponatur sigillum, cum mano taxatoris pro dirictibus, alicquin est nullius roboris, ut declarant *regiæ pragm. 9. tit. de feud., & 1. tit. de fide memorial.* Verùm si hoc privilegium fuerit deperditum, fides regesti Regiæ Cancellariæ, in qua fit mentio de manu taxatoris, est satis. Hinc si duo eodem tempore pro creditis habent instrumenta, atque eodem tempore assensus obtinuerunt in eorum memorialibus decreta, *fiat in forma*, præfertur is, qui in registrando tempore prævenit. Assensus autem est registrandus intra biennium ut dictat *Pragm. 3. de fide memor.*

Venio ad secundum decretum, videlicet. *Die, &c. visis instrumentis fol., & fol partita Banci d. N. A. remaneat eodem primo loco pro summa ducatorum trium mille ex juribus N. B., cum anterioritate à die 1. Decembris 1540.* Hoc decretum declaratur exemplo N. B. erat creditor pro dicta summa N. C. ad rationem ducatorum octo pro centum: N. A. dedit prædictam summam N. C. ad rationem quinque pro centum pacto, ut solveret prædicto N. B., & subingrederetur in ejus locum, & actionem; Nam in instrumento inito inter N. A., & N. C. aderat pactum supradictum, & ex partita Banci constitit, quod pecunia mutuata N. C. fuerat cum effectu eidem soluta N. B., & fundatur *in l. Aristo 3. D. quæ res pignori poss.* *l. 1. C. de bis, qui in priorum creditorum locum succedunt*, cujus sunt verba, *non omnimodo succedunt in locum hypothecarii creditoris ii, quorum pecunia ad creditorem transit. Hoc enim tunc observatur, cum is, qui pecuniam postea dat, sub hoc pacto credat, ut idem pignus ei obligetur, & in locum ejus succedat*. Tria igitur Impp. constituere, ut posterior creditor intret in locum prioris creditoris. Primum, ut pecuniam credat pro dimittendo priore creditore. Secundum, ut hoc pacto pecuniam mutuet. Tertium, ut communis debitor non de propria, se de mutuantis pecunia priori creditori solvat, ut quoque notat *glo. in d. l. 1., & d. l. Aristo*: confert definitio Fabri 2. 3., *C. de his, qui in priorem credit., &c.* ibi: *Cum tamen ex contrario sufficiat convenisse, ut succedant in jus, & locum creditoris, licet nihil convenerit de pignore. Quid enim aliud est in jus, & locum creditoris succedere, quàm eadem, & personalis, & realis actionis jura retinere?* Licèt autem per numerationem pecunia videatur transire in dominium mutuatarii, quia tamen pacto credita est, ut solvatur creditori anteriori non dicitur ejus propria, sed mutuantis, ut in d. *gl.*; Ideoque convenit, ut eadem pecunia credita soluta sit creditori
43 dimisso, quæ res etiam conjecturis probatur, quarum præcipua est, si parùm post recepta a communi debitore creditori priori soluta sit, ut *ex text. in l. si ventri §. pervenisse D. de privileg. creditor.* ibi: *pervenisse autem quemadmodum accipimus, utrum si statim profecta est ab inferioribus ad privilegiarios? an verò, & si per debitoris personam, hoc est si ei ante numerata sit, & sic debitoris facta, creditori privilegiario numerata est? quod quidem potest benigne dici, si modo non post aliquod intervallum id factum sit.* Notat D. Præses *dec. 97. S. C. num. 5.* plures referens DD. ut omnis autem evitetur dubitatio cautela est, ut apoca Banci debito-
44 ri mutuetur pecunia, & de eadem creditori fiat solutio; idcirco in decreto dictum est *visa partita Banci*. Sufficit tamen, quod dicta tria requisita interveniant, neque est necessaria prioris creditoris cessio, neque scientia, cum subingressio hæc sine hominis ministerio, sed manu legis fiat, proindeque legalis dicatur, ut post Anton. de Amato, Arias de Mesa, Cancerium, Carleval. Larream, Mantic. probat, & decisum refert Alphonsus de Olea *de cess. jur. tit. 4. quæst. 1. num. 21.* & post Negusant. & Thesaur. D. Regens de Marin. *tom. 1. resol. c. 43. n. 11.* cæterum si aliquis anteriori cre-
45 ditori pro suo credito pecuniam solvit, ut in ejus locum subintret; operæ pretium est hac lege pecuniam credere, & ab eo cessionem obtinere, hoc enim casu in decreto dicitur: *Die, &c. Visis instrumentis fol. & fol.* (scilicet creditoris anterioris, & secundo, quo ei creditum est satisfactum,) *ac cessione fol. N. N. remaneat loco, quo est graduatus, ex juribus N. N. cum anterioritate à die, &c.* scilicet quo confectum est primum instrumentum.

Et in supradicta cessione non requiritur assensus, sed
46 satis est ille, quem primo obtinuit cedens, cum cedens, sive ejus heres contra creditores posteriores possit exercere suam actionem, & cogi a cessionario pro suo commodo agere, ut evitetur circuitus inutilis *l. dominus 53. D. de condict. indebiti.*, *l. cum fundus 31. §. servum tuum cum glos. in v. condicere D. si certum petatur*; cessionarius enim eandem actionem exercere valet, sicut probat Anellus de Amato, *cons. 42. num. 31., & 33.* Secundo, quia feudo vendito, & pecunia ex eo perventa, non indiget assensu intendens

47 super

47 super ea satisfieri, quia pretium est mere bur-
gensaticum, secùs si intenderet jura exercere ce-
dentis hypothecaria actione super feudo, & age-
re vellet, ut probat, & declarat D. Regens de
Marin. *tom.2. resolut.61. num.5., & 6.*, & com-
probat Reverendus de Luca, *ad. D. Præsid. decis.*
75. Tertio non est opus assensu attenta gratia de
48 anno 1586., quia actio reputatur uti burgen-
satica, sicut probat D. Regens Capyciuslatro
consult. 84. *num.* 36., *& seq. lib.* 2., & ita deci-
sum refert, comprobat Reverendus de Lu-
ca *cit.loco*, & existimat Consiliarius de Rosa meus
germanus in *prælud.feud.lect.8. num.*98. ibi: *un-
de hodie stante gratia, quia cessat restrictio assensus,
& censetur datus pro successoribus quibuscumque,
probabile existimo, ut possit cedi sine assensu cum*
Regente Capyciolatro *consult.* 84. *lib.2. quem no-
vissime sequitur modernus Additionator de Luca ad
Præsid.de Franc.dec.75.*

Devenio ad aliud decretum, quo dicitur: *Die, &c, Visis capitulis matrimonialibus remaneat secundo, vel tertio loco, &c. pro summa ducatorum trium mille, ejus dotium cum anterioritate a die* 10. *Januarii* 1690., *& cum potioritate respectu creditorum tacitam hypothecam habentium*,

Hoc decretum fundatur in *l.assiduis* 12. *C.qui potiores
in pign. hab.* quam Imperator Justinianus conside-
rando, quod tota mulierum substantia in dotibus
constituta est, obsequia, quæ maritis mulieres
præstant, partus periculum, & ipsam liberorum
procreationem, sancivit, ut pro dotibus omnibus
creditoribus, etiam anterioribus præferantur, quam
legem *glossator Bulgarus* interpretatus est proce-
49 dere respectu creditorum tacitam, non verò ex-
pressam hypothecam habentium, sicuti quamplu-
res alii magnæ actoritatis (ut mox dicemus) DD.
substinuere.

Ex iis Doctoribus, qui potius subtilitatis gratia, quàm solidis rationum momentis pro viribus conantur ostendere, mulierem pro sua dote præferri reliquis mariti creditoribus omnibus etiam anteriorem, & expressam habentibus hypothecam, inter quos sunt Joannes Vaudi, *lib.1. quæst.* 21. Hermanus Goehausen in *necessaria inform., &c. disp.ult. pag.*284. Berlichius *pars.* 1. *conclus. practicar. conclus.* 45. *num.*89. *& seq. edit.* 2. Balduinus in *tract. de pignoribus*, *cap.* 19. *vers. si sit tacita hypotheca dotalis*, Joannes Harprechtus in *§. fuerat instit. de actionibus*, Hunnius *lib.3. variar.resol. jure civilis tract.3. par.5. qu.5. pag.*965. Faber *conjectur. lib.* 8. *cap.*11. Gabriel Mudæus in *tract. de pignoribus*, Giphanius in *d.§.fuerat & late in commentar. ad l.assiduis, C.lib.8. tit. qui potiores in pignore habeantur, col.*12.*fol.mihi* 354. oppono ea, quæ summa ratiocinatione inter cæteros Doctores scripserunt Annæus Robertus *rerum judic.lib.4. cap.*19. *pro creditoribus circa medium*, Hugo Donellus in *d.l.assiduis, & in tract.de pignor., & hypothec.cap.*12. *circa fin.* Zasius in *d.§.fuerat num.*24. Joannes Corasius in *l.qui liberos num.*117. *de ritu nuptiar.* dicentes non fuisse mentem Justiniani in *d. leg.assiduis* mulierem creditoribus anterioribus expressam hypothecam habentibus præferri. Quid enim iniquius esset, quam si jus aliquod sive hypothecæ, sive aliud quodcumque expressa stipulatione quæsitum nobis invitis tolli posse qualicunque privilegio diceremus? eoque magis dum ex Scævola in *l.fin.D.qui potior. in pign.* privatus expressam habens hypothecam fisco, & Cæsari contrahenti præfertur, & alio ex capite neque dos præfertur fisco si hypothecam præcedentem fiscus habeat expressam, ut ait text. in *l.2. C.de privil.fisc.* quinimo Antonius ipse Faber *conject.lib.8.cap.*12. *col.*3. hanc postremam sententiam in judicando veram esse arbitratur, dum inquit. *Fateor duram legem esse, & iniquissimam. Sed ita scripta est, ut* Ulp. *loquitur in prospexit* 9. *D.qui, & à quib.manum.nec tamen inficior prudenter fecisse veteres interpretes, dicèt nimis audacter, qui cum Justiniani legem abrogare non possent æquissima interpretatione sic eam temperarunt, ut prælationis privilegium mulier habeat contra eos dumtaxat creditores anteriores, qui non nisi tacitam hypothecam prætendunt, quod cum generalis locorum omnium, consuetudo, & judiciorum omnium auctoritas admiserit, audacior sanè, & temerarius fuerit qui contrà sentire, & judicare velit. Apertissimè enim iniquum est privilegium temporis quod expressa pignoris conventione quæsierim, mihi adimi per subsequens debitoris mei matrimonium. Quid enim mea interest an uxorem ille ducat, dotemque ab ea accipiat, & malè consumat necne?* &c.

Hæc sententia recepta est in S.C., & servatur in praxi, ut testatur doctissimus Consiliarius Nicolaus Gizzarellus in *decis. S.C. decis.*1. & solidissima ratione fulcitur; etenim si contrarium judicaretur (ut inquit) esset commercium inter gentes cohibere, & totum revoluere mundum, nam contrahentibus nullum esset relictum remedium, cum naturale sit omnibus hominibus uxores ducere, & sæpe plures, quarum occasione creditores nunquam essent tuti, & nemo quidem unus contraheret suas mutuando pecunias: contracto enim matrimonio alter alterum deciperet; jura dotium, omnes creditorum cautelas enervarent, nec cum conjugandis aliqua tuta esset negotiatio; sæpissimè enim mariti dotes in nuptiis expendunt, & vestibus pomposis: si Mulieres anteponerentur, esset utique in Reipub. perniciem; ideoque mulieres in discussione creditorum, ut observatum vidi, graduantur suo loco secundùm temporis ordinem.

Et quod dictum est mulieres esse præferendas credi-
toribus anterioribus tacitam hypothecam habenti-
50 bus, procedit pro dote, non verò pro antephato,
ut in *d.l.assiduis, §.hac autem*, ibi: *non enim pro lu-
cro fovemus mulieres, sed ne damnum patiantur*,
& post Innoc. & Jo:Andr. Cyn.Bald. Nov.Neguf.
Anton. Gomez, Barbosa, Rodriquez, Reg. de
Ponte, Gait. probat Regens de Marin. *resolut.jur.
lib.2. cap.*19. *num.*20., & per S.C. ità esse decisum
refert Ursill. ad Afflict.*decis.*291. *num.*3. quinimo
nec etiam præferuntur in bonis a communi debi-
51 tore postea acquisitis, rejecta opinione eorum, qui
contrarium tenent duabus rationibus ducti; pri-
ma, quia tempore acquisitionis mulier, & priva-
tus æquale jus habent; ideoque mulier pro dote
privilegiata est præferenda, dum obligationis tem-
pore bona non aderant; secunda nam mulier, &
fiscus pari passu ambulant; unde sicut fiscus in istis
bonis præfertur ut ex text. in *l.2.C.de privileg.fisci*,
ita & mulier, Quoniam ad primam respondetur,

quod

quod tempus obligationis, uti principium est potentius, & non tempus acquisitionis inspiciendum est, & tempus acquisitionis retrotrahitur ad tempus obligationis, ex qua oritur actio, & hypotheca, vigore cujus privatus mulieri est præferendus, quia anterior est habens expressam hypothecam in bonis, quæ à debitore acquiruntur sub onere, & lege, ut eidem sint obligata. Ad
52 secundam, quod mulier, & fiscus non in omnibus æquiparantur, nam in quibusdam casibus est mulier privilegiata à jure determinatis, & fiscus in quibusdam aliis; unde illa regula intelligenda est, quod inter mulierem, & fiscum privilegia conquassantur; non autem, ut sit privilegiata uti fiscus in præjudicium privatorum, nisi in quibusdam casibus, ut dictum est à jure determinatis, ut videre est pœnes eund. Consil. Giz. *cit. loco*.

Vel dicitur, *Die, &c. Visis capitulis matrimonialibus, fol. & instrumento fol. N. N. remaneat dicto loco, pro summa ducatorum trium mille dotium, unà cum interesse cum potioritate super domo, vel rure in patrimonium deducto, Et super aliis bonis à die instrumenti*. Hoc decretum fundatur in *l.in rebus, C.de jure dotium*, qua cavetur, quod in bonis dotalibus traditis marito æstimatis (ea æstimatione, quæ pro vera venditione causa dotis contracta habetur, *l.plerumque 10. §.si ante matrimonium, & §.inde quæri l.quoties 16. D.de jure Dotium, l.cum dotem 10. C.eod. tit. l.unica, §.cumque ex stipulatu vers. æstimatorum, C.de rei*
53 *uxoriæ actione*, Cujac. *lib.17. observat. cap.1.*) ita ut maritus earum acquirat dominium, & creditores vigore obligationum acquirant actionem hypothecariam, marito effecto non solvendo, mulier in concursu omnibus creditoribus præfertur, & in hoc casu nempe in bonis marito traditis æstimatis mulieres omnibus creditoribus esse præferendas in concursu Imperatorem fuisse locutum in *l.assiduis* ex eadem *l.colligitur*, ibi; *oportebat enim disponi maritos creditoribus suis ex sua substantia satisfacere, non de dote mulieris, quam ad suos victus, suasque alimonias mulier possidet, vel à semetipsa datam vel pro ea ab alio*. Imo ab eo etiam alienata in subsidium revocat, cum marito effecto non solvendo mulier in res dotales æstimatas regressum, utilemque vindicationem habeat, ac si alienatæ non fuissent *arg.l.uxor marito 44. in fin. D.de donat. inter vir. & uxor.* & ita decisum refert Faber in *Cod. tit. de jure dotium defin.43.* Similiter dicitur, si ex pecunia dotali fundus ematur, ut ex *d.l.uxor marito, & ex glos. in l.si patruus, C.comm. utriusque judicii in fin. & in l.ex pecunia V. providebit, C.de jure dotium*. Hæc avocatio locum quoque habet, si dotes constitutæ fuerint in pecunia, si soluta extet. Quod du-
54 pliciter consideratur, realiter, vel fictè; primo modo, ut si in sacculo, vel aliter signata sit *l.tantis, §.item, l.plane, §.sed & si vers.sed hoc, D.de leg.1. l.si sacculum, D.depositi*, secundo fictè, nempe per cautionem, ut ex *l.2.; & l.tribus, ubi glos. D.de usufructu earum rer. &c. §.constituitur vers. sed utilitatis, instit. de usufructu*, docet Antonius Galssius *tract. de actione revocatoria cap. 1. & cap.9. num.3.*

At bona inæstimata sunt tradita, & super eis creditores nullam habent actionem; sed ea directò mulieres avocant, *arg. l. Unica §. & cum lex C. de rei uxoriæ actione*.

Dicitur *cum interesse*; nam pro hoc, eodem privilegio potitur, scilicet ut mulier anterior pro sorte, censeatur etiam pro interesse. Quoniam bona ab
55 initio obligata pro sorte, censentur quoque ab initio obligata pro interesse ratione contractus dotalis propter onera matrimonii, quæ maritus substinet, etiam si interesse conventum non fuerit, ex communi à DD. recepta sententia testatur D. Reg. de Marinis, *resolut. jur. lib. 2. c. 166. num. 24.*

Hoc etiam decretum, quo dicitur, *cum potioritate*, interponitur pro creditore pecuniam mutuante ad rem emendam, & fundatur in text. *in l. licet C. qui potiores in pignore habeantur*, cujus sunt ver-
56 ba: *licet iisdem pignoribus multis creditoribus diversis temporibus datis, priores habeantur potiores: tamen eum, cujus pecunia prædium comparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter obligatum statim convenit, omnibus anteferri juris auctoritate declaratur*. Ex qua lege deducitur, quod tria requiruntur, ut creditor hoc privilegio gaudeat. Primum, quod pecunia credita sit pro rei emptione. Secundum, quod eadem pecunia soluta sit. Tertium, conventio, videlicet pactum, ut res comparata ei, qui credidit, specialiter remaneat obligata. Quæ conventio eodem tempore facienda est, ut in *d.l. ibi: statim convenit*. Quod intellige eodem tempore semper, quod res non perveniat in plenum dominium emptoris, ut me referente fuit decisum in S. C., & pro majori text. enucleatione casum subjicio, Venerabile Monasterium monialium D. Antonii hujus Civitatis credidit Magnifico Baroni Philippo Volpe die 5. Septembris 1669. summam ducatorum duorum mille per medium Banci, pacto adiecto, ut Baro implicaret dictam summam in emptionem bonorum stabilium, quæ specialiter remanerent Monasterio obligata. Die decima octava ejusdem mensis prædictus Volpe emit quoddam territorium situm in pago, sive Casali Barræ pro summa ducatorum trium mille, & eodem die, solutis ducatis mille venditori, cepit ejusdem possessionem. Venditor tamen pro reliqua somma, donec ea non solveretur, sibi territorii dominium reservavit; postea verò summam prædictam ducatorum duorum mille Baro venditori solvit eadem Banci apocha, quam recipit à Monasterio, & eodem pacto, ut in ejus beneficium territorium specialiter remaneret obligatum. Cum deinde Monasterium petiisset capitale unà cum tertiis, & potioritatem juris assistendi super territorio; Creditor anterior duo opposuit. Primum, quod pecuniam non erat credita pro dicto territorio comparato. Secundum, quod pecunia Monasterii erit soluta venditori post traditam possessionem illius, & consequenter non eodem tempore. In contrarium pro veritate fuit consideratum, Primò, quod pecunia erat credita pro emptione bonorum stabilium, quæ erat verificata in dicto territorio, & erat species generis. Secundò, quod conventio erat eodem tempore adimpleta; nam territorium transivit cum hoc pacto in dominium emptoris, ut dictum est, & quod creditor ante-

rior

rior nisi pro summa ducatorum mille, quæ erat
propria prædicti Philippi, hypothecam non acqui-
siverat, & ita fuit judicatum sequenti decreto. *Vir-*
sis supplicationibus fol. condemnetur Curator no-
mine ut in actis ad solvendum Venerabili Mona-
sterio monialium Divi Antonii hujus Civitatis du-
catos bis mille unà cum tertiis usque ad diem re-
scissionis, & à dicto die in antea ad interesse ad
eandem rationem: pro quibus quantitatibus S.C.
declarat dictum Venerabile Monasterium habere po-
tioritatem super rure Barræ in actis deducto, & pro
iisdem quantitatibus super eodem rure præstetur
assistentia in forma; nec non committatur Scribæ
causæ calculus in banca de Alexio, Scriba Carbone.
Tria igitur concurrere debent requisita, ut credi-
57 tor posterior potioritatem acquirat, & hujus
decreti praxis fundatur quoque in æquissima ra-
tione: nam prædium non pecunia debitoris com-
paratum est, sed posterioris creditoris, sine qua il-
lud non fuisset in patrimonio; ideoque nulla cæ-
teris creditoribus quamvis privilegiatis infertur
injuria. Hinc Cujacius in *d.l.licet* tenet, quod sa-
tis est probare rem esse emptam pecunia posterio-
ris creditoris sine alio requisito, cum ita dicat;
idemque esse opinor si posterior creditor habeat gene-
ralem hypothecam, sicut prior, ut scilicet in ea re,
quæ pecunia posterioris comparata est, posterior prio-
ri anteponatur in ea re excutienda, & exequenda.
Privilegium causæ debiti est potentius privilegio
temporis. Ejusdem sententiæ alii sunt DD. à D.
Præsid. relati *decis.*140., & 506. sed non est rece-
dendum à prima sententia, ut quoque notat glos.
in *d.l.licet vers. statim convenit*, Decretum supra-
dictum interponitur pro creditore, qui pecuniam
58 dedit pro reparanda, sive reficienda re, & fun-
datur in *l.interdum,D.qui potiores in pign.hab.*cum
concordat text. in *l.1. D.in quibus causis pignus,*
vel hypoth.tacitè contrahitur, & in ratione, quia
pecunia istius creditoris res salva manet, alioquin
domus rueret, vel navis à navigatione deficeret,
& periret. Ut autem iste creditor anterioribus an-
59 teponatur, quatuor concurrere debent. Primum,
ut constet de reparationis necessitate *l. fin. D. de*
exercit.act. Mart. *decis.Senen.*14.*n.*5.Amat.*resol.*3.
*n.*63.D.Merlin. *cap.*29.*n.*10.D.Galeot. *controv.*22.
*num.*17. quia privilegium creditori posteriori à le-
ge tributum in necessitate est constitutum. Secun-
dum, ut dicta creditoris pecunia pro dicta causa
re vera sit expensa *l. procuratoris, §. si duos vers.*
planè D. de tribut. actione. Tertium, ut credita sit
pacto, quod specialiter super dicta re, sive rei pre-
tio hypotheca acquiratur, ut supracitatis juribus.
Quartum, ut concursus tempore reparatio facta
existat *l. sicut D. quibus modis pignus, vel hypoth.*
contrahitur. Hinc pro creditoris cautela praxis
inolevit, quod si prædium in patrimonium sit de-
ductum, & reparatione indigeat, curator patri-
monii, qui intendit recipere mutuam pecuniam
pro effectu prædicto, hoc Judici Commissario ex-
ponere tenetur, sicuti ille, qui pecuniam credere
cupit, & prælationem habere, & à Judice primò
infra scriptum interponitur decretum: *Die, &c.*
per D. causæ Commissarium provisum est, quod ac-
cedat Tabularius prævia bussola eligendus, qui au-
ditis Curatore patrimonii N. N. & procuratore no-
mine omnium creditorum, recognoscat, & refe-
rat ad finem providendi, & similiter si prædium
fideicommisso sit subjectum; nam possessor fidei-
commissi debet comparere coram Judice, qui au-
ditis aliis fide comm[is]sar[i]is, & dato curatore vo-
catis, hoc pronunciat decretum, *Die, &c. per*
D. causæ commissarium provisum est, quod acce-
dat Tabularius prævia bussola eligendus, qui au-
ditis interesse habentibus, ac. M.V.J. D. N. N. Cu-
ratore vocatis data recognoscat, & referat ad fi-
nem providendi. Facta relatione aliud pronuncia-
tur decretum, quo dicitur: *Die, &c. Visis decre-*
to fol. ... relatione Tabularii fol. &c. liceat N.N.
recipere summam pecuniarum in relatione conten-
tam; verùm illa deponatur in banco pro expenden-
da in domus refectione e. g. *cum apochis à Commis-*
sario subscribendis. Facta dicta refectione, aliud
fit decretum, quo dicitur: *Die, &c. per D.causæ*
Commissarium provisum est, quod iterum accedat
Tabularius, qui impensas referat ad finem pro-
videndi, ut removeatur omne dubium, & dein-
de per M.C., sive per S.C.promulgatur decretum,
nempe: *Die, &c. Visis comparationibus, ac rela-*
tionibus Tabularii, fol. &c. (nempe qui pecuniam
credidit, & prælationem petit) *provisum est, quod*
N. N. super domo in actis deducta, sive ejus pretio
præferatur pro summa in relatione contenta fol.
omnibus creditoribus. Verùm in navis refectio-
ne tanta diligentia adhibenda minimè est, ut ex
Menochio, Mascardo, aliisque decisum refert in
S.C.D.Regens Sanfelic. *decis.*112. Nam satis est,
quod constat de necessitate refectionis, & pecu-
nia fuit navis præposito credita, ne maris commo-
ditas pereat, Sicuti, quod pecunia sit verè expen-
sa pro emptione rei conjecturis quoque probatur,
teste D.Præsid.*decis.*97. & Consiliario Staibano in
observat.resolut. 196. dummodo aliqua conjectura
de fraude non existat, Castill. *dec.*205.*n.*10.& 11.
*lib.*3.
Item text. *in d. l. licet, & in d. l. interdum* exten-
60 ditur pro mutuante triticum; ut seminetur pa-
cto adiecto, quod remaneat sibi obligatum pro
pretio; qui prefertur etiam domino fundi, etiam
si sit creditor anterior; nam suum creditum consi-
deratur quoad pensiones præteritas, Mantica *de*
tacitis, & ambiguis, &c. lib. 11. *tit.* 23. *à num.*
11. *cum pluribus sequ.* Ego autem dominum ter-
ritorii pro currenti pensione, & seminis credito-
rem in pari causa admitto, & utrumque concurre-
re, & cæteris aliis creditoribus locatoris præferri
existimo; nam semen in territorio germinat,
& territorium cum semine est in fructu; unde pro
utroque par ratio est; eoque magis, quia pro
domino conferunt verba text. in *l.qui scit* 25. *D.*
de usuris, ibi: *quia omnis fructus non jure semi-*
nis, sed jure soli percipitur. Si dominus fundi co-
lono semen quoque dat, omnibus est præferen-
dus, uti potior, qui duplici causa est privilegia-
tus, Tesaur. *decis.*29. *n.* 9. Decian. *cons.*50. *lib.*3.
61 Peregrin. *cons.*80. *lib.*3. Similiter is, qui pro re-
collectione fructuum pecuniam mutuat, sine qua
messis periret, *l.fundus qui, D.famil.erciscunda.*
l.fructus, D.soluto matrimonio, existunt decisio-
nes penes Capyc. 93. *num.*23. Francisc. Marc.
*decis.*613. *par.*1. Surd. *decis.* 282. *num.*33. etiam
si expensæ totum valorem fructuum absorberent,
l. quod si sumptus, D. de petit. hæredit. Idem ven-
ditor

52 ditor mercium pro pretio illarum, si pactum ad-
jectum est, ut remaneant pro pretio obligatæ, tex.
est *in l. quidam fundum D. de in rem verso*, exi-
stunt *decis.* penes Franciscum Stephanj 168.
Grivell. 56., cum dominium non videatur tran-
slatum, Gail. *practic. observat: lib. 2. observ. 12.*
num. 4. vers. secundo limitatur, *&* *observ. 15.*
num. 7. & ampliatur pro pretio rerum vendita-
rum in nundinis, ubi non habetur fides de pre-
tio, & quia consuetum est pretium statim sol-
vi., Giz. *dec.* 40. Item Dominus mercium ven-
ditarum decocto, eo ignorante, Giz. *dec.* 59.
Grivell. *dec.* 56. cum si scivisset, utique non ven-
didisset, aut fidem de pretio non habuisset.

Item qui pascua dedit pro animalium victu; nam in
eorum pretio potior est cæteris præferendus, ut
63 *in l. hujus D. qui potiores in pigno.* & adest deci-
sio penes Cavalcanum 44. *tom. 1. num. 47.* testatur
Surd. *de aliment. tit. 8. prin. 62. n. 19.* D. de Marin.
resolut. lib. 1. c. 260. Bene tamen verum est cit.
Surd. contrarium dicere in eo casu, quando pa-
scua vendidit pro fœno, sive quando non expres-
sè in causam alendi pecudem, sed simpliciter pa-
scuum locatum sit; nihilominus volunt etiam in
hoc casu præferri dominum pascui Mart. Col. *de*
aliment. lib. 3. cap. 8. num. 18. Rota *decis.* 114.
num. 9. p. 4. recent. & Eminent. de Luca, *disc.* 19.
num. 14. & sequ. tit. de credito: Consule omnino
Jacobum Cujac. *observat. lib. 9. cap. 8.* qui ad hæc
64 præmaturè accedit, & loquitur etiam de vecto-
re præferendo in mercibus, quas conduxit; pro
vectura enim eas habet de jure obligatas, ac de
locatore horreorum, vel areæ. Item Dominus
65 territorii in fructibus perceptis ex eodem territo-
rio pro pensione, sicuti *in l. in prædiis D. qui-*
bus modis pignus, vel hypoth. tacitè contrah. Domi-
nus de Marin. *cit. loco num. 4.* Gratian. *discept. fo-*
rens. c. 36. num. 9. Acosta *de privilegiis credito-*
rum ampliat. 2. nu. 12. & seq. Gait. *de credit. c.*
4. q. 11. num. 1586. Rota Rom. *dec. 64. par.* 14.
recent. num. 9. Decian. *cons. 50. lib. 3.* Item ad-
66 vacatus pro suo patrocinio, & labore super re
defensa, & recuperata, etiam fideicommisso non
obstante, vel quod res sit feudalis; Giurba *decis.*
108. Seraph. *decis.* 925. *n. 3.* Capyc. Lat. *consult.*
117. *lib.* 2. Donad. *de renunc. cap. 27. num.* 29.
cum seq. Sanfel. *decis.* 113. *vol. 1.* Peregrin. *de fidei-*
comm. art. 50. num. 12. Castill. *decis.* 64. Berlich.
decis. 124. n. 9. p. 1. Rota Romana *dec. 53. vol. 1. apud*
Durand. Regens Petra *in commentar. rit. M. C.*
V. to. 1. rit. 58. n. 15. & quippe advocatis peculiarius
prærogativa concedenda est; sunt enim privile-
67 giati, quemadmodum ostendunt Adrian. Pul-
væjus *in orat. de privileg. advocat.* & Samuel
Strickius *disput. de privilegiis Advocatorum.* Qui-
nimo sunt ipsi oracula Reipublicæ teste Tullio
de orat. ibi: *domus uniuscujusque jurisconsulti*
oraculum est Civitatis, quia cives de rebus incer-
tis per eos certi dimittuntur; propterea in corpo-
68 re juris eximiis efferuntur laudibus, celebran-
tur encomijs, & in dignitate constituuntur *l. lau-*
dabile 4. C. de advocatis divers. judicium l. advo-
cati 14. C. de advocatis divers. judiciorum l. 6. §. 6.
C. de postuland. can. qui Episcopus q. 3. eosq; laudibus
prosequuntur Bart. *in l. miles num. 2. D. de re ju-*
dic. & in l. pen. C. de postul. Bald. in *l. 1. §. ait Prætor*
num. 5. D. eod. & in d. l. advocati num. 1. Alberico.
de Rosate in *rubr. D. novi num. 23. & in rubr. de*
offic. Proconsulis, & legati num. 6. & in l. si que
num. 16. C. de suffrag. Jason, in *l. 1. §. hujus stu-*
dii, num. 8. D. de justit. & jur. Odofred. in *l.*
providendum, C. de postulando, Alex. in *l. centurio,*
num. 6. D. de vulgari, &c. Guliell. Rovill. in *tit.*
de justit. & jure cap. 5. de advocatis, Cassan. in
Catalogo gloriæ mundi, par. 7. considerat. 29. Spe-
culat. *tit. de advoc. §. seq. circ. principium*, Tira-
quell. *de nobilit. cap. 29. num. 10.* Faber in *Codice*
lib. 9. tit. 28. defin. 9. & 10. Bovadilla *cap. 14. lib. 3.*
num. 60. & 61. Annæus Robert. *rer. judic. lib. 2.*
cap. 19. Tob. Paternoster *de jurisd. Imperatoris*
Romani lib. 2. cap. 10. Frederic. Aldrop. in *proces-*
su judic. par. 2. tit. de advocatis, Joannes Paulus
Xammar in *tit. de offic. judic. par. 2. qu. 2. de præ-*
rogativa advocator Barbosa *in collect. C. lib. 2. tit.*
6. Arumæus *de jure publico tom. 2. cap.* 27.
pag. mihi 821. Franciscus de Petris *sest. le l. lib. 1.*
ca. 8. sub num. 7. & cons. 4. Laganar. ad Rovit.
in pragm. 22. de offic. S. R. C. Pratus ad Muscatell.
in praxi tit. de Dolor. cap. 2. vers. est enim, Lau-
rentius Ursellu [illegible] *concl.* 60. & advocato-
rum munus est in Republica utile, ac necessa-
69 rium, ut latè probat Joannes Matiensis *in dia-*
logo relatoris, & advocati dial. 1. cap. 8. num. 7. 8.
& sequ. Præterea dicuntur advocati Imperato-
rum amici ex Alex. Augusto in *l. secundum 4. C.*
de contrah. & committenda stipulatione, & opti-
matibus sunt advocati honorandi, ut firmant
DD. *in l. 2. & 3. C. de off. divers. judicum*, &
quasi dicuntur domini clientum, ut ex multis
docet doctissimus Martin. Mag. *de advocatia*
armat. c. 10. num. 395.

Sed limitatur si ex fructibus advocatus satisfieri pos-
sit; & quod dicitur de advocato, de procurato
70 re, & curatore quoque intelligitur. Nam sub
nomine advocati largè sumpti venit etiam procu-
rator, ita apostilla *ad glo. rub. C. de procuratoribus*,
ubi Jason *num. 1.* Bar. Bal. & Salyc. in *l. 1. in fin.*
C. mandati, Mastr. *dec. Sicil. 214. num. 4.* Garau.
rit. 18. num. 6. & hoc jure utimur in S. C.

Firma igitur manet conclusio his paribus rationibus
fulta, ut ille, qui pecuniam credidit pro emen-
da re, sive reficienda, eandem potioritatem ob-
71 tineat, & cæteris præferatur. Verùm adhuc
dubium remanet, an iste mulieri pro dote an-
teponatur; etenim hoc in casu Doctores non
sunt concordes, nam Afflict. *decis.* 306. Covar-
ruu. *variar. resolut. c. 7. num. 2. & seq. lib. 1.* Mo-
lin. Theolog. *de just. & jure disput. 438. col.* 5.
Mantica *de tacit. & ambig. lib. 11. tit. 23. num. 7.*
& tit. 26. num. 17. cum sequ. D. Joannes de Ca-
stillo *controu. jur. lib. 3. c. 8. num.* 27. Dominus
Regens Valenzuola *cons. 56. in fine* Alciat. *consil.*
26. *lib.* 8. Gaspar Thesaur. *lib. 1. quest. forens. c.* 71.
num. 3. & 6. Anton. Gomez. *ad l. 50. Taurin.*
59. Flores de Mena *variar. resolut. lib. 1. qu. 6. §.*
3. num. 12. Dominic. Gaito *de credito cap. 4. qu.*
11. num. 1986., *& in appendice ejusdem c. 4.*
num. 120. D. Regens de Ponte *decis. 34. num.*
6. Mart. *decis. Senens. exam. 11. à num. 22. ad fin.*
Cancer. *variar. resolut. lib. 1. c. 9. de dote & do-*
nat. propter nupt. num. 3., & D. Regens Merlin.
controv. forens. cent. 1. cap. 26. & alii plures pe-
nes Joseph de Rosa *consul. 51. num. 2.* negant, &

tenent, quod mulier pro dote sit præferenda, & fundantur in tex. in §. consequens auth. de æqualit. dotis, qui clarus est, & in ratione, nempe in fragilitate muliebris naturæ, quæ facilè cir-
72 cumvenitur, veluti probant Ari. histor animal. 9. c. 1. D. Chrysost. homil. 23. in 2. ad Corinth. Senec. de consolat. ad Polyb. c.10. l. unic. C. de rei uxor. actione, nov. 95. c. 3. Sexus n. mulierum incautus, & mollis est, ut canit Ovid.

Ut corpus teneris, sic mens infirma puellis.

Proindeq; jura nostra nunc eas appellant fragiles l. 22. C. ad S. C. Vell. l. unica §. 15. C. de rei uxor. actione l.3. C. de præscript.30. vel 40. annor. l. 12. C. qui potior.in pign. hab. §.1. instit. quibus alienare licet, vel non, nunc infirmas l. 9. D. de jur. & facti ignorantia l.9. D. de curat. furioso l. 14. D. de jure fisci l.1. §.10. D. ad S. C. Turpill. l. 4. §.3. C. ad l. Jul. majest. l. 14. C. de Decurion. lib. 10. cit. novel. 97. c. 3. & nunc imbecilles l.2. §. 2. D. ad S. C. Vell. l. 23. C. de nup. Hinc leges nostræ earum fragilitati, infirmitati, atque imbecillitati subveniunt quàm maximè, ad quod apprimè inter cætera jura facit text. Justiniani in l. unica §. & cum l. Julia post auth., vers. cum autem hypot. C. de rei uxor. action., ibi: necessarium est in hac parte mulieribus subvenire, & deinceps; ne fragilitate naturæ suæ in repentinam deducatur inopiam & est etiam tex. in l. si pater 4. C. de sponsal., & arrh. multa congerunt Jo: Zangerus in tract. de except. p. 3. c. 11. de exceptione S. C. Vellejani Dionys. Gothof. super tit. l. unica, Aret. in §. item si instit. de except. & alii commendatores.

Alii verò affirmant, ut puta Scaccia de sententia, & re judicata glo. 11. q. 24. num. 22. Negulant. de pign. 2. memb.5. p. nu. 16. & 17. Gratian. discept.616. num.4. cum sequ., aliique cumulati per D. Regentem Capyc. latro consult. 117. num.41. & 42. & Amat. resolut. 3. num. 23. quorum sententiam insecutus est D. Cardinalis de Luca tract. de dote disc. 166. num.55. in fine, & 57.
73 sicuti & ego sequor infrascriptis rationibus; Prima est, quia constitutio in §. his consequens procederet ex Principis auctoritate, & multis in locis constitutiones hæ non servantur, sicuti in dote constitutio Imp. Alexandri in l. dos à Patre C. soluto matrimonio, ubi dos à patre profecta soluto matrimonio ad ipsum reverti debet; & tamen ubi matrimonium solvitur per mortem mulieris, superstitibus viro, ac liberis, secus de facto servatur ex consuetudine, quam vulgò dicimus Martini referentis contrarium usum de facto, ut iniquit D. Car. de Luca cit. loc. & ad contrariam rationem respondeo, quod satis fragilitati muliebri videtur provisum per supradictam l. in rebus, aliaque jura, ac per Senatum Consultum Vellejanum; ideoque ipsis sat est. Cæterùm plura specialia circa idem, & respectu ejusdem personæ concurrere jura prohibent, l. cum post. §. gener D. de jur. dot. l. 1. C. de dot. promiss. cau. singula 89. dist. & notant peculiari methodo Thom. de Thom. in floribus legum reg.102. Card. Tusc. pract. conclus. tom.6. lit. S. concl. 360., Stephan. Gratian. discep. forens. tom.2. cap. 518. num. 27. & cap.520. num. 20. Oltrad. cons. 79. in princ. quidquid dixerit Joannes Vaudi var. quæst. jur. lib. 2. quæst.4. ubi probare studet posse circa idem duas juris fictiones concurrere. Secunda pro creditore pecuniam mutuante pro re emenda ratio est, quia certè pecunia non est debitoris, unde mulier locupletaretur cum jactura creditoris contrà tex. in l. nam hoc natura C. de condict. indeb. l. naturaliter §. fin. l. hæc conditio D. eod. l. bona fides 50. D. de actione empti; l. jure naturæ 206. D. de reg. juris, l. ult. C. Usucap. pro empt. cap. suam de pœnis, cap. locupletari 47. de reg. juris in 6. nam, ut ait Cic. lib.3. offic., detrahere aliquid alteri & hominem hominis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam, quàm mors. Tertia pro creditore dante pecuniam pro re reficienda ratio, quæ consideratur est nam mutuatio est mulieri proficua, cum sine pecunia ipsius creditoris tota res periret etiam in præjudicium mulieris, quam rationem cum reperissem ab eodem D. Cardinali adductam, valdè letatus sum. Quarta, quia de consuetudine, & stylo S. C. mulieres non præferuntur creditoribus anterioribus expressam hypothecam habentibus, ut supra dictum est, sed suo loco graduantur; hinc procedit regula, quod si vinco vincentem te, eo magis vinco te, de qua in l. de accessionibus D. de divers. & tempor. præscrip. in l. Claud. D. qui pot. in pig., l. æquissimum D. ad Tertull. latè Barb. in tract. var. in axiom.226. verbo Vincens. Hæc utiq; sententia uti æquitati consona in judicando servanda est, etiam in conscientia juxta tradita à R. P. Lessio de just. & jur. c.15. dub.4. num.36. lib.2.

Præterea duo alia remanent dubia. Primum ubi privilegiata, & potior est pro dote, an pro antepha-
74 to quoque præferatur? & pro affirmativa tenet D. Regens Merlin. cit. controv. in fin. pro negativa verò D. Regens Capycius Latro dicta consult. 117. quia dicta constitutio dat privilegium mulieri ne sit in damno, non verò pro lucro; æquius enim est in damno succurrere quàm in lucro l. ult. C. comm. de legat. 1. l. Arrianus D. de obligat. & actio. hac in re videndus est Hubertus Giphanius super Codic. ad l. assiduis fol. mihi 352. vers. his igitur, ubi latè, & in secunda columna ita iniquit: planè in augmento dotis, de quo in l. 2. de dote causa non numerata, quod in jure additamentum dicitur l. 26. §. inter D. de pactis dotalibus, & l.8. de jure dotium, & augmentum dotis l. 1. & 19. si costante, de donat. ante nupt. & in incremento dotis in d. l.2. non est dubium quin locus sit beneficio hujus legis, quia ejusdem sit juris cum dote; ex quo desumitur id quod est augmentum, accessio, incrementum, sive additamentum dotis gaudere eodem dotis beneficio, ut tamen habeas in promptu differentias inter lucra, & accessiones, ac etiam inter plures species donationis propter nuptias arrhas, & sponsalitias largitates lege Doctiss. Petrum Greg. Tholosanum syntag. jure lib. 8. c. 7. per tot., eundem Giphan. lib. 5. ad l.1. C. de dotis promiss. p.1. fol. mihi 386.287. & 388.

Secundum an creditor iste præferatur etiam pro in-
75 teresse, videlicet pro annuo reditu ex pecunia credita? in hoc dubio remota dotis consideratione, multi DD. congesti à D. Regente Fabio Galeota lib.1. contron. 221. à num. 14. tenent, prout ipse D. Regens, quod non sit præferendus argumentis ducti. Primo, quia text. in l. licet, & l. interdum, aliave concordantia jura referuntur ad for-

ad sortem, & non ad interesse. Secundo, quia interesse sive annuus reditus non consideratur in causa, idest acquisitionis, & refectionis puta pecunia pro emenda re, vel reficienda, pro qua creditori isto jura tribuerunt potioritatis privilegium. Tertio ut *num.6.* quia text. *in l. licet* duo necessariò copulativè requirit: causam scilicet, & conventionem; hinc quamvis interesse veniat in conventionem cum debitore, non venit tamen in causam privilegii, & in puncto in creditore mutuante pro refectione rei, quod privilegium non extendatur ad interesse, adducit tex. *in l. fin. D. de exercit. actione*, ubi pro pecunia, quæ ad necessariam refectionem fuerit impensa potior est, eoq; magis si hic annuus reditus separatus à sorte videtur.

Alli verò DD. contrarium fatentur, inter quos D. Regens de Ponte *dec.34., num.36., circa med.* & fundatur, quia hæc potioritas non consistit vero privilegio juris, sed in conventione partium à jure rationibus approbata, nempe quod sine pecunia istius creditoris res non esset in patrimonio debitoris, idque in utroque casu verum est, & in re quidem empta, ut patet, & in re refecta, quia deperderetur. Itaq; non solùm abest præjudicium creditorum anteriorum, sed etiam consideratur utilitas propter augmentum, quod in re empta, vel refecta provenit ex tempore, vel ex industria debitoris. Secundò fundatur, quia debitor in acquirendo prejudicare creditori valet quando acquisitio ab alterius voluntate dependet juxta tex. *in l. qui autem D. quæ in fraud. credit.*, *ut in num.* 43. & in præsenti dependet à voluntate pecuniam credentis; hinc sors, & interesse uti unum reputatur, *num.*38. Tertiò fundatur, quia attento pacto ab initio in re empta, & refecta, iste creditor non videtur posterior, sed omnibus anterior, & procedit regala text. *in cap. qui prior de reg. jur. in 6.*, ac text. *in l. Lucius D. qui potior in pign. hab.* ubi anterior pro sorte, etiam est pro interesse. Quartò, quia hæc opinio commercio est accommodata, nam non facile reperitur, qui pecuniam gratis dat, & quilibet procurat pecuniam non retinere otiosam, & præcipuè in hoc Regno, ubi facile est pecuniam credere idoneis nominibus, qua ratione attenta permittitur interesse & tertiarum interesse (nam istæ constituunt sortem, & considerantur de per se, quia capitale est demortuum in contractu reddititio) & ita quoq; testatur de practica ipse D.Reg.; & valdè miratur de decisione in contrarium in quadam causa promulgata, *ut num. 54. circa med. in vers. audivi*, & pro hac sententia pondero, quod interesse à principio conventum, est quoque in causa emptionis, & refectionis duplici ratione: Prima, quia ex agro empto fructus percipiuntur, & ex domo refecta pensiones habentur, quarum respectu rectè interesse convenitur. Secunda sine hoc interesse nec ager fortassis emeretur, nec domus reficeretur, & pro ea post Paschal. & Thor. testatur quoque Dominus Reg. Merl. *contr.26.n.2.* & hac pôderatione videtur concruenter responsum ad argumentum in contrarium adductum à D. Regente Galeota *in d. contron. 21. num.* 16. & passim in M. C. decretum hac in re ita interponitur.

Die, &c. Visis instrumento fol. relationibus Tabularii fol. per M. C. provisum &, decretum est, ac ipsa Magn. Cur. declarat. N. N. esse creditorem super domo e. g. vel alia re, *ac proinde esse praferendum cæteris aliis creditoribus, tam pro summa ducatorum ... capitalis, quàm pro interesse*. In puncto verò pro muliere ratione dotis contra creditorem mutuantem refectionis causa cum interesse, sententiam contrariam admitterem temperamento nimirum, si creditor fuerit negligens in existendo, si mulier omnino remaneret indotata propter hoc interesse, cum tota ejus substantia in dote consistat etiam considerando, quod prædium refectum jam erat in patrimonio communis debitoris, & mulieri hypothecatum.

Rursus supradictum decretum, quo dicitur: *N. N.*
76 *esse creditcrem priorem*, vel in concursu dicitur: *N. N. remaneat cum potioritate, &c.* fundatur etiam *in l. idemque D. qui potiores in pignore habeantur*, ubi habetur, quod in re empta à tutore pupilli pecunia potior est idem pupillus, cum quo tex. concordat text. *in l. dabimus D. de privilegiis creditor.* ita ut si tutor emat fundum pecunia pupilli omnibus ejus creditoribus prefertur; idemq; erit si pupilli pecuniam pro re emenda crediderit, etiam pacto non adiecto, quod pupillo remaneret specialiter obligata, ut notat glo. *in l. procuratoris, §. plane D. de tribut. actione V. venire lit. F.*, & nonnulla alia notat glo. *in d. l. idemque* ad quam te remitto. In puncto rem dicunt Nicolaus Everardus, *in loco à pupillo ad Ecclesiam num.*8. Montan. *in tract. de tut. effect.* 4. *num.* 7. Petrus Nicolaus Mozzius *tract. de pignor. & hypot. in c. de naturalib. pignoris, & hypot. num.* 47. & Antonius Negusantius *de pignor. & hypot.* 4. *memb. 2. par. num.* 163. *& 2. memb.5. part. num.* 19. *ver.3. fallit.*

Insuper *leg. penult. D. de religiosis, sumpt. funerum*
77 sancitum est creditorem impensarum pro funere omnibus creditoribus esse preferendum, cum ibi dicatur: impensa funeris *etiam omne creditum solet pracedere, cum bona solvendo non sunt*: & verbum *solet* accipi debet pro eo, quod est consuetum, & lex indistinctè loquitur non obstante Irncrio dubie in d. *l.* ita scribente: *fortè loquitur de credito, quod sine pignore debetur*; & Accursio, qui putat creditorem funeris impensarum preferri creditoribus cum hypoteca tacita aliàs fortè contra esse; nam hujusmodi impensas, cum ex hereditate semper deducendas esse velit, clarè deducitur esse præferendum creditoribus expressam hypothecam habentibus & benè colligitur ex tex. *in l. fin. C. de jure de liber. §. in computatione*, ubi in inventario funeris impensæ deducuntur, & si aliud creditum heres habeat contra defunctum, illud deinde recuperet sequendo aliorum creditorum conditionem, ut quoque notat glos. ibi: *in V. servanda*, & conferunt alia jura, nempe text. *in l. atsi quis §. si cui funeris D. de relig. & sumpt. funeri.* ubi funeris impensæ debentur extra ordinem creditorum, hoc est, ut illis præferantur, & tex. *in l. fin. C. de sepulcro violato*, ubi pro debito defuncti, nec ejus sepultura, neque impensæ, propter exequias impediri possunt, ac text. *in l. impensas cum duabus seq. D. de relig. & sumpt. funer.* ubi causa funeris dotis causæ præfertur,

fertur, quando dotis causa privilegiata est. Itaque hanc sententiam veriorem existimo, quamvis hujusmodi opinioni obstare, atque officere videantur, quæ allegant Donellus *de jure civili cap. 15. vers. post hos*, Vanderan. *de privilegiis creditorum, cap. 3.*, Joannes Baptista Asinius *ad d. l. peu. de relig. & ad l. 14. §. hac actio*, *D. eod.*, atque non obstante decis. S. C. relata à D. Præs. de Franch. 51. superiùs tamen dicta procedunt. Etenim alia de-
78 cisione ejusdem S. C. reprobata reperitur dicta dec. teste D. Reg. Capyeio Latro *decis. 47.* in qua ita fuisse judicatum in omnibus ferè tribunalibus testantur, ut in Senatu Mantuano ex Surd. *decis.* 112. *&* 255. in Senatu Perusino ex Joseph Ludovic. *dec.* 78. *p.* 1. in Senatu Pisano ex Mart. *dec.* 8. *num.* 65. in Ferrariensi ex Amat. *decis.* 8. in Senatu Pedemontano ex Thesaur. *q. forens. lib.* 4. *q.* 24. ubi quod in ejus patria non servatur decisio Præsid. de Franch. cum contra illam sit magis communis sententia, in Regno Siciliæ ex Mastrillo *decis.* 10. & ex Joanne Francisco Castill. *decis.* 103. in Gallia ex Gerard. Maynar. *dec.* 50. *lib.* 5. in Senatu Parisiensi ex Papon. *lib.* 18. *lib.* 6. *arrest.* 44. in Fizivano ex Borgninio Cavalcano *decis.* 32. *part.* 1. in Cathalon. ex Fontanella *de pactis nupt. clau.* 6. *glos.* 2. *p.* 5. *num.* 26. *&* 27. & hæc Capyciilatro decisio recepta est, ut quoque testatur Consiliarius Hodierna *in dicta decis. Surd.* 112. ac Cizzius in allegata decis. Capycii Latro, hoc enim privilegium fundatur in ratione humanitatis, ac publicæ utilitatis, qua cogimur mortuorum corpora sepelire *l. ne corpora D. de religios.*, *& sumpt. funer.* hoc quippe officium Deo gratum est, eoque usus est Tobias toto tempore
79 vitæ suæ, ut *in Sacra pag. lib. Tob. cap.* 1. *num.* 2., ibi: *& mortuis, atque occisis sepulturam solicitus exhibebat*. Hinc David summoperè commendavit 1. *Reg. c.* 31. *&* 2. *Reg. c.* 2. viros Jobes Galaad, quoniam cadavere Saulis, & Jonathæ, & filiorum ejus tradiderunt sepulturæ, & mortuo in deserto Honuphrio Regis Filio, Deo jubente leones corpus ejus sepeliverunt, ut in ejus vita
80 legitur, & in Venerabili Monasterio S.M. Gratiarum huius Civitatis RR. PP. B. Petri de Pisis versus quoque leguntur;

Accorron già dalle vicine selve,
A dar sepolcro all'odorata spoglia,
Fabbre sì pie, le generose belve.

Hoc enim pietatis officium etiam inter hostes versa-
81 tur, ut liquidò constat ex plurimis Ethnicorum exemplis, quæ refert eruditissimus Petrus Faber *lib.* 2. *semestrium cap.* 1. *pag. mibi* 7. *&* 8. *& lib.* 3. *cap.* 13. *pag.* 179. 183. 184. 186. *& sequ.* Hinc D. Ferdinandi Consalvi de Corduba, qui magni consalvi nepos fuit usque ad nostram memoriam gloria remansit; nam exstincto Gallorum exercitu, qui Neapolim obsiderat, propter aeris intemperiem è stagnantibus paludibus manantem, & eadem causa mortuo Odetto Duce Fuxio Lutrecco, ac Petro Navarro cuniculorum Inventore ad evertendas arces, duplici condigno marmoreo tumulo eosdem sepeliendos curavit in
82 Ecclesia D. Mariæ de Nova, atque in Sacello B. Jacobi de Marca, ut historicus Neapolitanus notat, & ex sequ. Epitaph. patet,

Odetto Fuxio Lutrecco.
Consalvus Ferdinandus, Ludovici
Fil. Corduba, magni Consalvi Nepos;
Quum ejus ossa, quamvis hostis in
Avito Sacello, ut belli fortuna tulerat,
Sine honore jacere comperisset,
Humanarum miseriarum memor,
Gallo Duci, Hispanus Princeps posuit.

Ossibus, & Memoriæ.
Petri Navarri Cantabri solerti in
Expugnandis Urbibus arte clarissimi.
Consalvus Ferdinandus Ludovici filius,
Magni Consalvi nepos, Suessa
Princeps, Ducem Gallorum partes sequutum.
Pio sepulcri munere honestavit.
Cum hoc in se habeat præclara virtus,
Ut vel in hoste sit admirabilis.

Quod certè fuit commendabile, sicuti contra parvipendendus fuit Jason impius, & crudelis homo, ex quo multos homines reliquisset insepultos; sed Divinam ex hoc ultionem sentiens, sine sepultura ipse quoque abjectus fuit, ut legitur, *Macchab.* 5.

Quinimo hic congruenter noto, quod creditor iste
83 contra plures defuncti heredes habet actionem insolidum pro expensarum recuperatione juxta *glos. in leg.* 1. *C. de hered. actionibus*, & Mordeceum *in l.* 1. *in fin. D. de sumptib. funerum*, & ita in mense Decembris anno 1702. in S. C. decisum fuit pro Venerabili Conventu S. Dominici majoris contra Illustrem Ducem Castri referente Dom. Consiliario Francisco Raitano, viro integerrimo, aulæ præfecto, ubi tunc temporis residebant doctissimi viri, nempe DD. Petrus Fusco, D. Cæsar de Natale, D. Julius Capycius Galeota, & D. Emanuel de Loxada, & est nova decisio digna ratione fundata, quia causa pietatis est potentissima; ideoque non convenit, ut creditor defatigetur.

In hac etiam actione venit pupillus debitoris pro
84 alimentis, contra quoscumque creditores ne pereat, pro quibus eis præfertur adinstar sumptuum funerum, Giball. *de negotiat. tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 1. *art.* 3. *num.* 10. *fol.* 312. & confert tex. *in l. pupillus* 39. *D. de bonis auctor. Judicis possid.* in facti contingentia allegatus per doctissimum Consiliarium Petrum de Fusco.

Quod dictum est pro creditore causa funeris, procedit quoque pro creditore pro expensis in ultima infirmitate ex *l. legatum C. de religios.*, *& sumpt. funer.*, ambo enim sunt creditores hereditatis, & deducitur quoq; ex text. *in l. in restituenda C. de petit. hereditatis*; itaque Aromatarius pro remediis, sive alius expendens omnibus præfertur, Mastrill. *decis.* 10. *in fin.* Surd. *d. decis.* 155. Cavalcan. *decis.* 52. *p.* 1. Marta *dec. Senes.* 21. Gratian. *discept. forens. cap.* 94. *num.* 14. aliique DD. sicuti Medicus, qui infirmum curavit pro ejus salario non obstante *decis.* S. C. relata per Anellum de Amato *in alleg.* 2. post decis. Salernitani impressam, quia hæc opinio uti pietati consona, & publicæ utilitati, ne homines derelinquantur in infirmitate, & quia prædictæ impensæ sunt adinstar expensarum funeris, ut colligitur ex dicto text. *in l. legatum*, *& in l. restituenda*,

enda, fuit ab eodem S. C. recepta, & ita decisum teste D. Regente Capycio Latro *d. decis.* 47. in puncto in Medico, & aliam novissimam decisionem Reg. Cam. de anno 1656. refert Regens de Marin. *in observat. ad decis.* 486. *Regent. Revert. num.* 3. *&* 4. *tom.* 2.

Dictum est in expensis in ultima infirmitate erogatis, & non aliter; nam quando infirmus convaluit, imputandum est earum creditori, quare eo vivente non recuperavit, Cavalcan. *decis.* 32. Mastrill. *d. decis.* Capyc. Lat. *d. decis. num.* 20. Quinimo in decocto, qui convaluit, quia dicta negligentia non consideratur, arbitror quod quoque sit præferendus, conferunt jura, *in l.* 1. *§. Medicorum D. de variis, & extraord. cognitionibus, in l. sed an ultro §.* 1. *D. de negotiis gestis, in l. illicitas §. sicuti D. de officio Præsidis*. Item confert ratio, quia convenit, ut homo vivat, & cum salute in Rep. conservetur. Cæterùm quod dictum est de expensis, intellige de necessariis, non exorbitantibus, & quæ personæ conveniunt, ut apertè disponit text. *in l.* 14. *§. quid ergo* ibi: *pro modo enim facultatum debet sumptus fieri D. de religiosis, & sumptibus funerum*; ad rem nostram venit Petrus Ærodius *rerum ab omni antiquitate judicatarum tit.* 11. *cap.* 3. ubi ex Divo Augustino inquit: *sumptus funerum minuendos oportere, cum pompæ exequiarum sint magis vivorum solatia, quam subsidia mortuorum*: ad hoc plura adnotat P. Menoch. *cap.* 26. *p.* 5. *delle stuere, ò trattenimenti eruditi*. Et quæ veniant etiam nomine harum expensarum, in quibus judex prudenter segerere debet, consule Surd. *d. dec.* ut tamen absque controversia lucrentur a conjunctis personis, quæ eas expenderunt, oportet expensorem declarasse illas animo repetendi, non autem donandi erogare juxtà doctrinam Stephani Gratiani *discept. forens. cap.* 94. *num.* 23. Joseph Ludovici *decis. Perus.* 76. *num.* 4. Armentar. *ad leges Navarræ lib.* 4. *tit.* 25. *l.* 3. *num.* 22. licèt absque protestatione eas sive retinere, sive petere posse probat Hodierna ad Surd. *decis.* 112. *num.* 23. Fontanel. *de pact. nuptial. claus.* 6. *glo.* 2. *p.* 5. *num.* 23. & cit. Ludovicus, qui in hanc videtur descendere sententiam, dum inquit *loc. cit.* ibi: *hæc apud nos sine aliqua difficultate practicantur; ut scilicet mariti retineant sibi de dote quantum expenderant pro funere uxoris, etiam si nulla adsit protestatio, aut animi declaratio, quando est tam notorium, ut nulla indigeat probatione*. quod satis superque demonstrat Joannes Baptista Annius, *in l.* 14. *§. & interdum D. de Religiosis, & sumpt. funer. num.* 2. ubi, animo repetendi in dubio, quem impendisse existimandum esse arbitratur.

Cum enim (sicuti scitis (creditorum alii sint, qui hypothecariam; alii qui actionem personalem tantum habent; Controversia est, an illi æquo
86 modo concurrant; an vero juxta temporis ordinem, ut videre est penes D. Cardinalem de Lugo *de just., & jure tit. de debitore impotente ad solvendum disp.* 20. *sess.* 7. *§.* 2. *à num.* 146. & Reverendum P. Joseph Giballinum *de universa rerum humanarum negotiatione lib.* 5. *impletionis obligationis ex humanis commerciis ortæ, c.* 1. *de solutionibus art.* 3. *num.* 12. Etenim Bald. *in l. pro debito C. de bon. auctor. Judicis possiden.* Molina *to.* 2. *disp.* 536. *§. quando creditores*, Less. *c.* 15, *dub.* 16. Turrian. *disp.* 19. *dub.* 4. *num.* 2. Bonacina *disp.* 1. *de restitutione qu.* 8. *p.* 2. *num.* 18. *&* 19. Vasquez *de restit. c.* 11. *dub.* 2. *num.* 48. Ferdinand. à Castro Palao *disp.* 1. *de just. punct.* 18. *§.* 18. *num.* 5. atque alii à D. Cardinali relati *dicto loco num.* 146., & à Rev. P. Gibal. *num.* 14. qui tenent, quod æqualiter concurrunt, & non juxta temporis ordinem admittuntur, & fundantur *in l. privilegia D. de privileg. creditor, l. si hominem §. ult. D. depositi, l. pro debito C. de bonis auct. Jud. possidendis, & in l.* 1. *D. de separ.* ibi, *ex contrario autem creditores Titii separationem non impetrabunt, nam licet alicui adiiciendo sibi creditorem, creditoris sui conditionem facere deteriorem*. Quod intelligi non potest de creditoribus hypothecariis, cum unicuique cautum sit in re; ergo intelligendum est de creditoribus chirographariis, idest personalibus; ideoque supponunt, quod æquale jus habent; quodque eorum sententia non sit contra jus naturale, dum ita disponit jus positivum, alioquin non disponeret.

Divus autem Thomas *opusc.* 83. *c.* 8. Gabriel. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 6. Joannes Medina *disp.* 2. *de restit. §, quintum dictum*, P. Suarez *in opusc. de justit. sect.* 3. *num.* 7. Salon *qu.* 62. *art.* 8. Tolet. *lib.* 5. *sum. c.* 25. Rebell. 1. *p. de obligat. justitiæ lib.* 2. *q.* 19. *num.* 11. atque alii ab eodem D. Card., & Gibal. congesti *cit. loco* tenent, quod juxta temporis ordinem sint admittendi. Quam postremam sententiam, uti æquitati consonam D. Card. & Gibal. sequuntur plurimis rationibus ducti, & præsertim, quia prior obligatio facit, ne debitor possit se obligare secundo creditori in præjudicium primi; ideoque obligatio ista secunda est quodammodo conditionata, si non officiat primæ obligationi. Præterea eadem ipsissima ratio, quæ ostendit inter hypothecarios priorem tempore jure præferendum esse posterioribus, id ipsum ostendit in personalibus, difficileque omnino est idoneum discrimen afferre. Tertia, quia *cap. qui prior*, generaliter loquitur, & summus Pontifex jus naturale intuendo, jus civile declaravit: quam postremam sententiam ego quoque, secundùm æquitatem veriorem existimo. Primo, nam posterior creditor investigare debebat, an suus debitor alieno onere gravatus erat, & ita diligens esse, & cautius agere sicuti statuit Ulpian. *in l. qui cum alio* 20. *D. de reg. jur.* cujus auctoritate dixit Prat. *practicab. observat. obser.* 29. *num.* 71. *sibique imputet secundus creditor, si dum contraxit, non fuit curiosus qualitatis debitoris, quam ignorare non poterat*. Secundò etiam attento majori interesse primi Creditoris ratione lucri cessantis, & damni emergentis longo tempore passi ob pecuniam creditori prius creditam; Tertiò, quia humanarum rerum ordo perverteretur, & absurdum esset, quod ultimus uti primus reputaretur, & prior uti posterior haberetur, Magna quippe naturæ inferretur injuria; tempus enim mundo omnia tribuit, & omnia tollit secundùm prius, & posterius docente philosophorum Principe 4. *Physic. cap.* 3. *tex.* 101. quod animadvertunt inter nostros Franc. Mantic. *de*

tacit.

tacit. & ambig. convent. lib. 3. tit. 15. num. 3. & Joan. Carol. Antonell. *de temp. legal. cap. 1. num. 2.* Eo ætates distinguntur: major à minore, & ab infante juxta hujus temporis rationem, ejusque partium motus continenter sese insequentium scernitur: homines gradatim ad lucem egressi proficiscuntur; prius flores deinde fructus, dominationes fiunt, regna paulatim crescunt; hæc & omnia demùm ejusdem temporis mensura pereunt; hinc poeta:

Passan vostri trionfi, e vostre pompe;
Passan le Signorie, passano i Regni,
Ogni cosa mortal tempo interrompe,

Firmo remanente meo judicio; vide super præpositа quæst. subtilissimum Anton. Fab. *defin 3. C. de bonis auctor. Judic. possid. & defin. 14. C. d. jur. deliber,* Petrum Valderanum *de privileg. creditor. cap. 2.* & Matthiam Berlichium *concl. pract. conclus. 71. p. 1.*

An autem prima sententia attenta, creditor pauper ratione majoris paupertatis, vel diligentiæ, ut 87 quia priùs petiit, & obtinuit, sit aliis creditoribus personalibus præferendus? Ratione majoris diligentiæ videtur, quod qui diligentior fuit in recuperando creditum, in eo præferatur alii creditori personalem habenti, ex tex. *in l. pupillus, l. qui §. sciendum, D. quæ in fraudem Creditorum, l. si hominem §. quoties D. depositi*, nihil enim dolo creditor facit, qui suum recipit, ut Paul. scribit *in l. nihil dolo D. de reg. jur.* quod & Scævola, & Julianus ita demùm admittunt, si non dolo, & per gratificationem solutum, ei potius, quam cæteris, cum utrique exigerent; verùm ipsis exactionem negligentibus ille justè debitorem exegerit: quoniam eo casu id suæ negligentiæ, ac desidiæ (cujus pœnas industriam ferre non oportet *l. ult. §. ult. Cod. de poss.*) creditores expensum ferre debeant: quorum cupiditas huic, qui diligens fuit, nocerè non debet *l. si non expedierit §. 1. & §. quod si utroque D. de reb. auctor. Jud. possid.* diligentibus enim, & non negligentibus jura subveniùnt, *ut cit. l. pupill. & l. quod autem §. apud L. ibeonem D. quæ in fraud. credit. l. non enim D. ex quibus causis major.* vide Molin. *tract. 2. de just. & jur.* Strach. *de decoctorib. p. ult. num. 335.* Ratione verò majoris indigentiæ vide eundem D. Cardin. *citat. loc. §. 3. & 4.* qui DD. sententias affert, & plures distinguit casus, & loquitur tum in foro externo, cum in foro interno; ideoque, & in consulendo, atque in judicando cum eo consule conscientiam tuam. Utraque tamen sententia posita certum est, quod Creditor onerosus Creditori gratuito, puta do-
88 natario præferendus est, ut benè colligitur ex text. *in l. inter eos §. is quoque D. de re judic.* ibi: *qui ex causa donationis convenitur, in quantum facere potest, condemnatur: & quidem is solus deducto are alieno*; nam si creditor lucrativus cum oneroso admitteretur, facilè debitor in necessitatem reduceretur, meritò priùs oneroso solvi debet, postea donatario quantum commodè poterit, conferunt jura *in l. ult. in fine, C. de codicillis, l. scimus ult. §. licentia C. de Jure delib. l. ult. C. de acquirenda possess.* & ratio a priori est, quia hic creditor licèt posterior tractat de damno vitando: ille autem de lucro captando,

Dictum verò declaratur non procedere in donatario donatione remuneratoria, ea videlicet, quæ causæ onerosæ æquiparatur; ita ut si donatio non fieret, non solùm ingens ingratitudo committeretur, sed alia actio puta negotiorum gestorum exerceri posset, Molina *tom. 2. disp. 292.* D. Cardinal. *d. disp. 20. sect. 7. §. 1. num. 142.*

Item declarat non procedere in donatario expressam
89 habente hypothecam; nam verè iste personalis non dicitur, sed hypothecarius, & pro eo adest regula, qui prior in tempore, potior in jure *cap. qui prior 54. de regulis juris in 6. l. si fundus 4., & l. prior. 5. ac l. si generaliter 6. C. qui potiores in pign. hab.*, & confert tex. *in l. si convenerit §. si fundus D. de pignorat. act. l. si debitor C. de distract. pign.* tex. *in l. 2. C. qui potior. in pign.*
90 juncta glo. *in V. adversarius*, ubi deciditur creditorem legatarium esse præferendum creditori posteriori ex causa onerosa stante hypotheca, quæ pro legato conceditur, & ita per Regium Collaterale Consilium fuit decisum teste D. Regente Sanfelicio *in praxi judiciaria sect. 2. fol. mihi 85. 1. col.* pro qua decisione legitur pulcherrima allegatio adducta ab eodem D. Regente *fol. 78. vers. secundo loco à num.* 49. composita per D. Jo: Franciscum Marcianum seniorem, qua omnia objecta per D. Regentem Rovit. *decis.* 48. remanent resoluta, ut satis latè patet *in discept. 51. 52. & 53. tom. 2. discept. forens.* ejusdem Reg. ubi dictæ allegationes impressæ habentur.

Et deveniendo ad alia decreta, & primò ad illud, quo dicitur: *Die, &c. Viso instrumento crediti annuorum ducatorum quincentum pro capitali ducatorum decem mille debito à N. A. quondam N. B. die 1. Decembris 1500. partita Banci solutionis fol. præambulo dicti quondam N. B. in beneficium N. C. provisum, & decretum est, quod dictus N. C. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à dicto die 1. Decembris pro capitali ducatorum quinque mille, unà cum tertiis usque ad diem rescissionis, & viso alio instrumento cessionis facta à dicto quondam N. B. aliorum ducatorum quinque mille in beneficium N. D. die 1. Maii 1510. dictus N. D. remaneat dicto tertio loco cum anterioritate à die 1. Decembris ejusdem anni 1500.*

Dicitur in decreto: *Viso præambulo*, nam in hoc
91 judicio concursus, quod est exequutiuum tenetur creditor illicò legitimare suam personam, quæ legitimatio in alio judicio ordinario fit in termino. Dicitur: *Visa partita Banci solutionis*, quoniam si lapsum est temporis spatium 30. annorum, instrumentum caret via executiva, quemadmodum adnotat ex plurimis Reg. Hector Capycius Latro *decis. 58. num. 14.* Dicitur: *Viso instrumento cessionis*, & in hoc noto, quod cedens, & cessio-
92 narius æquale jus habent, quia cessionarius creditor quoque debitoris efficitur. Hæc praxis fundatur *in l. emptor C. de hereditate, vel actione vendita, l. si à creditore C. de act. & oblig.* Olea *de cessione jurium tit. 6. in exordio* enumerat ad id Doctores, & *in decis.* Præsid. de Franch. 260. Verùm in hac cessionis materia in sequenti casu, videlicet, quando creditor cedit omnia jura sua
93 diversis personis, & temporibus diversis, an isti cessionarii concurrere debeant contra debitorem,

pro/

pro satisfaciendis eorum creditis, unusquisque attentò cessionis tempore; an verò omnes eodem loco, & æqualiter admittautur in concursu, vale dè dubitatur penes D. Regentem de Ponte *decis.* 34. *à num.* 24. Nam quod sit inter eos jus prælationis, ita probat. Primò quia is qui primò cessionem obtinet, primò in bonis debitoris jus hypothecæ acquirit, quia cessio in incorporalibus loco traditionis habetur, juxtà *text. in l. fin. ubi glos. C. ne fiscus, vel privat.* Secundò quia est primus cessionarius est in quasi possessione, cujus melior est conditio; ideoque præferendus, per *tex. in l. si debitor ff. de pign.* Tertiò, quia actio, quæ cedenti competit, in exercitio considerata respectu primi cessionarij, efficax magis est respectu acquisitionis, & procedit regula qui prior in tempore, quæ secundùm *glo.* ibi procedit, in iis, qui par jus habent. Vice versa consideravit D. Regens quod creditor cedendo jura sua, talia qualia habet, cedit quoque concursum, quem habet, cujus vigore cessionarius concurrit, & tamen iniquit, quod hic punctus conturbavit spiritum suum *num.* 29. *circa med. vers. sed turbat spiritum*, & in fine cogitandum reliquit.

At ego omnibus hinc inde ad trutinam revocatis, substineo cum Jo: Baptista Thor. *in compen. dec. part.* 2. *in verb. creditores cessionarii circa fin.*, ubi
94 ad rem affert decisionem quod dicti cessionarii æqualiter succedere debeant triplici ratione. Prima, quia cessio, quam facit cedens oritur ex actione, quę eo inest; actio autem oritur ex obligatione debitoris, & hæc ex conventione; ideoque tempus dictæ obligationis, & illa prioritas attendenda est, & non acquisitionis cessionarii, quæ est in consequentiam, & per accidens. Secunda, nam si cedens tertio, vel cuique alii non cessisset, cum cessionariis cucurrisset; Sed sic est, quod tertius cessionarius cedentis jus repræsentat, consequentia patet. Tertia, quia effecto debitore non solvendo omnes cessionarii isti considerantur in negligentia.

Cæterùm an nomen debitoris cessum in solutum videatur datum, an pro faciliori exactione, & cessionarius hic quæ facere debeat, ut regressum contra cedentem obtineat, & an cedens teneatur ad exigibilitatem crediti cessi, vide germanum meum recolendæ memoriæ Consiliarium Joseph de Rosa *consult.* 7. *tom.* 1., *&* 85. *tom.* 2., ubi multa de hac materia.

Item accedo ad aliud decretum, quo dicitur: *Die, &c. visis instrumento fol. relatione fol. N. A. remaneat dicto loco graduatus pro summa ducatorum . . cum anterioritate à die. . . verùm non exequatur decretum prædictum, nisi viso exitu discussionis inventarii bonorum N. B., quatenus de eo legitime constiterit.*

Hoc autem decretum interponitur, quando e. g. filius est heres patris cum inventario, & est quoque creditor ratione dotium matris, sive alia causa, & comparuit inter creditores, qui insimul cum curatore supponunt prædictum creditum ex bonis hereditatis, & fructibus ejusdem esse satisfactum. Sed quia satisfactio hæc ab inventario
95 apparet; ideo dicitur in decreto: *nisi viso exitu discussionis inventarii*. Et fundatur in jure; nam respectu creditorum heres tenetur rationem de fructibus ex hereditate perceptis reddere, etiam quod non comparuerint, & decisum refert Manent. *dec.* 34., Reg. Capyc. latr. *consf.* 13. respectu verò legatariorum à tempore, quo comparuerint. Ratio differentiæ est, quia creditores tractant de damno vitando, legatarii verò de lucro captando, Roland. à valle *de invent. qu.* 15. *num.* 4., Sebestian. Monticula *in d. tract. qu.* 229., Peregrin. *de fideicommiss. art.* 49. *num.* 76., ubi Censal. *observ.* 5., Surd. *dec.* 224. *num.* 13., & D. Præses *dec. S. C.* 613., post quos novissimè ubertim juxta nostram sententiam plura cumulavit Franciscus Gall. *de fructib. disp.* 15. *à num.* 42. *usque ad* 47.

Item dicitur: *quatenus de eo legitime constiterit*, juxta praxim, quam receptam, & observari solitam tradit R. Capyc. latro *dec.* 129. *num.* 1. *tom.* 2., *legitimè*, scilicet si inventarium juris solemnitatibus servatis sit factum, & pro majori ornatu operæ pretium duco illas referre, atque expli-
96 care præmittendo, quod inventarium illud dicitur, quò bona in hereditate inventa tam mobilia, quam stabilia, atque omnia alia in eo describuntur, *l. tutor qui D. de administr. tutor.*, ne legatarij, & creditores ab herede fraudentur, neq; ipse heres ultra hereditatis vires de proprio teneatur.

Ejus autem prima solemnitas est, ut intra trimestre
97 conficiatur, *l. fin. C. de jure deliberandi*. Quod tempus incipit currere à die hereditatis aditæ, juxta *gl. in d. l. §. fin autem dubius in V. delatam*, & *glo.* approbant Bart., Bald., Paul. de Castro, Angel., Odofred, aliique Doctores *in d. l. §. Cum igitur*. Et hæc *glos.* opinio servatur in praxi, rejecta opinione aliorum, qui contrarium tenent, nempè quod currat à die hereditatis delatæ, & probatur ratione; nam si inventarium fieret antea, esset actus præposterus, & inordinatus, priùs enim convenit, ut sit heres, deinde bonorum hereditariorum inventarium conficiat, & conferunt jura *in l.* 1. *§. quod autem D. quod legatorum l. statuliberos §. si quis heredi D. de statuliber.* comprobat in praxi R. Capyc. Latro *dec.* 129. *num.* 4. 15., *&* 16. *tom.* 2.

Secunda ut res distinctè, & clarè sint describendæ
98 numero, pondere, & mensura qualitate, & quantitate, ut frumentum mensuretur, oleum, & vinum, argentum ponderetur, sive alia, quæ à pondere censentur. Quinimmo gemmæ æstimandæ sunt, juxta probata à Rolande, à Valle *in tract. de inventario qu.* 110. Cum facilè aliæ minoris valoris illis supponi possint, vel saltem describendæ sunt tali demonstratione, qua peritis non sit difficile fieri æstimationem puta annulum . . . adamantium, Saphyrorum, Smaragdorum cum qualitate videlicet numero . . . superioris, . . . inferioris generis, accedit *text. in l.* 2. *C. quand., & quib. quarta pars debetur lib.* 11. *circa fin. in vers. mobiles autem res*, ubi Bart. & latè Cancer. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 2. *de inventar. n.* 53., & Consil. Staiban, *resol. for. resol.* 95. *cent.* 1., ubi quod est probanda dolosa omissio descriptionis bonorum mobilium in inventario per pondus, & mensuram, alias inventarium declaratur validum, & heres tenetur ad exhibendum mobilia,

tam

tam descripta, quàm non descripta, sive illorum
pretium juxta decisionem, quam junctis Aulis
factam testatur idem Staiban. *num.* 35. & 36.

Tertia solemnitas est, ut conficiatur a publico No-
99 tario *d. l. sin autem*, ibi: *sub præsentia Tabula-*
100 *riorum cum interventu trium testium*. Ita de
consuetudine. Quarta, ut creditores, & ii quo-
rum interest si sint certi, & præsentes citentur
nominatim juxta constitutionem *citationis lite-
ra*. Sin autem absentes sint, citentur per edictum
ut interesse prætendentes compareant tali die, ta-
li hora, & tali in loco, & ut interveniant in
confectione inventarii, quod conficere intendit
N. N. Quæ praxis colligitur *ex text. in auth. de
hered.*, *& falcid.*, *& ex auth. Sed cum testator
§. ac quoq; C. ad l. falcid.*, & ex communi Do-
ctorum conclusione, ut videre est penes Cancer.
variar. resolut. p. 3. *cap.* 2. *de inventario num.* 65.
Cacheran. *dec.* 371. *num.* 4. *&* 5. Farinac. *decis.*
597. Hodierna *controver. c.* 5. *num.* 17., Thor.
tom. 3. *vers. inventarium ab herede*, de Marin. *re-
solut. lib.* 2. *cap.* 111. *num.* 4. 5., *&* 8., & hic
nota, quod si creditores, vel legatarii sint absen-
tes adhiberi debent tres locupletes, *ut in auth.
sed cum testator C. ad l. falcidiam*, *& praxim
affet.* Rolan. à Valle *de inventat. qu.*93., ubi po-
nit requisita locupletum testium.

Hinc ad declarationem non prætermitto, quod in-
101 ventarium confectum à muliere, uno credi-
tore certo, & non citato, invalidum non est,
quia mulier restituitur adversus solemnitatem in-
ventarii omissam teste D. Præsid. 229. *decis.*
ac D. de Marin. *resolut.* 111. *num.* 8. *lib.* 2. ac
D. Capycio Latro *cons.* 51. *à num.* 28. ideoque
procedit etiam in majori, si fraudis præsumptio
abest, de Luca *in observat. ad D. Præsid. d. decis.*
Tapia *decis.*39. Quinimo si plures existant credi-
tores, licèt omnes citati non sint, si aliqui tamen
comparuerunt, & in inventarii confectione inter-
venerunt, substinetur quoque inventarium,
quia præsentia creditorum intervenientium tollit
fraudis suspicionem, & ut iniquit D. Præses *cit.
decis. num.* 5. est modicum peccatum, pro quo
pati damnum heres non debet, & quia lex non
videtur omnino contempta.

Sicuti si multitudo creditorum existat citatio per
102 edictum sufficiens est, ut probat Gratian. *di-
scept.* 797. *num.* 18. quod admitto nimirum, si
creditores licèt certi, sint absentes, ita ut com-
modè citari nequeant; secus si à loco, ubi con-
ficiendum est inventarium, non multùm absint,
ut notat Marcus Antonius Sabellus *in summa
diversor. tractatuum §. inventarium vers. ad effe-
ctum*. Imo meo arbitrio, si in numero sint, &
si in eadem provincia existant, satis est, ut ci-
tetur eorum major pars, & citentur ii, qui ma-
jus interesse habent; alii verò per edictum, quo-
niam quilibet pro proprio interesse diligens habe-
tur, & cum in numero citatio fiat, collusionis,
& fraudis suspicio cessat.

Insuper mulier, & rusticus restituuntur adversus
103 inventarium non confectum, existente justa
causa, puta si mulier est in capillo, pauper, vel
in monasterio, aut alia causa, quæ justa
Judici videbitur, Thor. *in V. Mulier heres insti-
tuta à fratre p.* 3. *& in supplem. Compendii verbo
restitutio in integrum an erit concedenda mulieri*,
concl. 289. *num.* 81. atque etiam major ex gene-
104 rali clausula si qua mihi justa causa, ut puta si
adivit hereditatem pro tertia parte, quando ei
competabat dimidia, Verall. *decis.* 68. *p.* 2. *rubr.
num.* 85. si à testatore in ejus ultimo elogio bona
105 sunt descripta, Pute, *decis.* 404. *num.* 6. si he-
reditas apparebat lucrosa, & credebatur non ades-
se creditores, qui latentes postea comparuerunt,
106 nam excusandus est heres, ne sit in damno
confisus in magno lucro, Rota coram Cardinali
Pancirolo de anno 1641. ut penes Rubeum *in
annot. ad decis.* 1. *p.* 8. *recent. num.* 80. Vel si
obtinuerit decretum præambuli cum beneficio le-
gis, & aliqua causa conficere, vel complere ne-
107 quiverit, videlicet bello improviso, peste, vel
terremotu, quoniam si tempus trium mensium sit
elapsum excusatur, ut non teneatur de proprio,
præsertim si inceperit, vel post trimestre, vel qua-
trimestre compleverit, & hoc casu imperialis con-
stitutio non videtur contempta, nec fraus in ani-
mo heredis. Vide hac in re Philibertum Marchi-
nium *in tract. de bello divino*, & Hieronymum
Prævidellum *in tract. de peste*, *& ejus privilegiis*,
& Joannem Franciscum Ripa *in tract. de peste*, *&
de remediis ad eam curandam*. Item excusatur
heres ab inventario, si primò à Judice ad instanti-
am creditorum, sive alia de causa fuerunt descri-
pta bona, Gizzarell. *decis.* 56. *num.* 4. Rursus
milites excusantur si solemnitates requisitæ ab eis
non sint servatæ, ut in *d. l. fin. C. de jure delibe-
108 randi*; ibi in fine: *ut milites & si propter sim-
plicitatem præsentis legis subtilitatem non serva-
verint, in tantum tamen teneantur, quantum in
hereditate invenerint*. Pro his militibus, quibus
jura favent, vide ad rem Georg. Acacium Enen-
kelium *de privilegiis militum*, *& militiæ*, *&c.
cap.* 17. *lib.* 2.

Quinta solemnitas est, ut heres inventarium sub-
scribat *d. l. fin. §. sin autem dubius*. ibi: *sub-
109 scriptionem tamen supponere heredem necesse est*;
vel pro eo Notarius si scribere nesciat, communi-
ter Doctores *in d. l.*

Hinc non est prætermittendum, quod opposita ex-
ceptione invaliditatis, & nullitatis inventarii su-
per ea impartitur terminus, & eo compilato de-
cretum interponitur: *Die*, *&c. Visa comparitio-
ne fol. S. C. declarat exceptionem nullitatis*, *& in-
validitatis inventarii*, *obstare*, *vel non obstare*,
notat de Mar. *cit. resol. num.* 9. & habita cogni-
tione de inventario cum aliquo creditore, ea rei-
110 teranda non est ad istantiam aliorum credito-
rum, notat Faber *defin.* 1. *lib.* 7. *tit.* 25. *inter
alios acta*, *vel judic. aliis non nocere*, ibi: *Neque
enim fieri potest*, *ut prò parte quis heres sit puro*,
pro parte autem cum beneficio legis; *non magis
quam ut sit heres pro parte*, *& pro parte non sit*,
& defin. 15. *eodem lib.* 7. *tit.* 19. *de re judicata*,
ibi: *Sententia*, *per quam pronunciatum est*, *here-
dem quem esse cum beneficio legis*, *& inventarii*,
nocet creditoribus omnibus etiam non vocatis,
quasi statum afficiat, *& conditionem personæ*. *Ita
Senatus*.

Adnotandum quoque est creditoribus, seu legata-
111 riis, aut fideicommissariis dicentibus majorem
fuisse substantiam à defuncto relictam, quam he-
res

res scripserit in inventario, & id probare volentibus, aperiendam esse viam probationibus juxta dispositionem Justiniani *in l. scimus 22. §. licentia 30. C. de repudianda, vel abstin. hered.* ubi Dionys. Gotofred.

Devenio ad aliud decretum, quo dicitur: *Die &c. in discussione auditis Magnificis Advocatis, Curatore patrimoni, ac procuratore nomine omnium creditorum, visis comparitionibus fol. fuit provisum, quod Scriba causa relationem faciat prætensorum per utramque partem ad finem providendi super dictis comparitionibus*. Et explicando dico, quod illud interponitur, quando heres supponit quod bona per creditores sequestrata ei competunt, & non sunt communis debitoris; creditores autem contrarium supponunt, & facta relatione aliud interponitur decretum, videlicet, quod *moneantur partes super discussione relationis ordinata, & jam confecta*, vel dicitur: *Die, &c. visa relatione sub die ordinata fol. & jam confecta fol. procedatur ad ejusdem discussionem, pro qua moneantur partes, quod tali die, cum sequentibus compareant coram D. commissario pro discussione prædicta*, & discussionis dies cum partibus destinari solet. In qua discussione plurima decreta interponi possunt; etenim super re dubia dicitur: *capiatur informatio, vel summaria informatio ad fine providendi*, vel si de ea liquido constet scripturis præsentatis, dicitur *remansisse vel non remansisse domum*, scilicet; *vel rus in hereditate* N.N. debitoris; aut alia, quę casibus emergentibus adaptantur, puta: *producto instrumento crediti, sive testamento, sive productis capitulis matrimonialibus providebitur*, prout res expostulat.

Ceterum si à curatore; vel ab alio procuratore opponatur Titio; e.g. ejus creditum non existere, vel esse jam satisfactum, quia de solutione, ut dictum est, non constat, vel in possessione exigendi ipse Titius non est, tunc impartitur terminus, quo dicitur: *infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis*, eoque compilato, si constet de credito, interponitur decretum per S.C., quo dicitur: *Die, &c. Visa comparitione, fol. &c. S.C. declarat creditum N.N. ducatorum tot relatum à Scriba causa*, quinto, sexto e.g *loco existere, sive esse verum, & proinde remaneat, dicto loco*.

Si verò satisfactum esse appareat, quia plurimæ liberationes in ejus beneficium sunt confectæ, tunc fit decretum, quo dicitur: *Scriba causa relationem faciat de solutionibus ad finem providendi*.

112 Rursus quando creditum est antiquum, & via caret exequutiva, ac curator, aliive creditores illud fuisse remissum, sive compensatum, vel à communi debitore satisfactum supponunt, super eo terminus impartitur hoc quoque decretum interponendo: *Die, &c. Visis comparitionibus magnificorum Curatoris, & procuratoris super credito N.N. infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis*.

Pro majori autem hujus praxis claritate animad-
113 vertendum censeo, quod aliquando creditum videtur remissum, aliquando compensatum, & aliquando satisfactum. Remissum juxta text. in
114 *l. Procula, D. de probation.*, qui ita summatur a Bartolo: tria donationis præsumptionem inducunt, scilicet rati sanguinis, taciturnitas longi temporis, & sæpiùs facta calculatio, quæ tria requisita non simul concurrere debere dicit Franciscus Merlinus *con. 2. cap. 62. n. 2.* Compensatum, scilicet calculatione computorum inter creditorē & debitorem, Præses Menoch. *lib. 3. de præsump. præsump. 60. & 135. num. 11.* Afflict. *decis. 13. n. 11.* Magon. *decis. 42. num. 4.* Rot. *par. 9. recent. decis. 262. num. 30. & par. 12. decis. 195. num. 20.* Mart. Medices *exam. 53. num. 52. & decis. 84., & 85.* & ommino videndus circa intellectum, & requisita text. Cæsar Carena *resol. 108. num. 1.* non omittendo, quod in locum calculationis computorum procedit quoque compensatio, aut divisio, veluti bonorum defuncti, cujus debitor, & creditor sunt hæredes, vel debitum dependet a defuncto, vel etiam ex causa propria; & dividuntur inter creditorem, & debitorem bona, quæ in communi possidentur. Qua in re vide Grammaticum *dec. 103. num. 39.* Ursill. ad Afflict. *cit. dec.*, Hodiern. *controv. 13.* & Medices *cit. loco*.

Satisfactum autem, si ob varios humanarum rerum casus scripturis, aut testibus liquido probari ne-
115 quit, conjecturis tamen & præsumptionibus recte probatur, præsertim in antiquis; conjecturæ enim Judicis arbitrio remittuntur, & ex iis diffinitiva sententia interponi potest: sic fatentur Bald. in *l. 1. num. 22. C. de fructibus, & lit. expensis*, Gratian. *discept forens. cap. 739. & 860.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 135. & sequent.* Tusch. *lit. S. concl. 345.* Antreol. *controv. 342.* Carena *resol. 108.* Urscol. *consult. forens. cap. 23.* Natta *cons. 510.* Galeot. *controv. 14. lib. 2.* Rota etiam in *una carpentorac. fructuum 1. Junii 1602.* & in alia coram Urano *liquidat. fructuum 26. Octobris 1562.*, Surd. *decis. 105.* Afflict. *dec. 13.* Merlin. *decis. 20.* Bich. *decis. 673.* Rot. *par. 17. decis. 89. & dec. 379.* Aliique DD, qui fundantur in *cap. afferte mihi gladium de præsump.* atque in experientia, quæ est rerum magistra, *cap. quam sit de elect. in 6.* Tusch. *pract. conclus. lit. E. conclus. 649.* Nam experientia fecit artem, & cognitio veritatis ex experimento sequitur, ut dixit optimè Bald. *cons. 136. num. 2, lib. 2.*

Conjecturæ inquam satisfactionem probant, & si
116 singulæ non prosunt, multæ collectæ juvant, juxta text. in *cap. cum causam de probat.*, & *l. excusantur 2. ubi gl. V. legitimis l. spadonem 17. §. qui jura, D. de excus. tut. l. rationes, & l. instrumenta, C. de probat. l. stipulatus in princ. D. de usuris*.

117 Earumque prima est taciturnitas creditoris, sive temporis diuturnitas in non petendo creditum quæ potissima est, ut probat Menoch. *cons. 1257.*
118 veluti 60. annorum, secundùm Afflict. *cit. dec.* Sed cursum minoris temporis sufficere voluit idē Menoch. *de præsumpt. præsumpt. 135.* & 30. annorum, ut post Consiliarium Theodorum *alleg. 78.* Regentem Galeota *contr. 14.* Præs. Aneli. de Amato *consil. 53.* Marcellum Cala *de modo articulandi n. 415.* Joannem Maria Novar. in *quast. quæst. 136.* Thor. in *compend. decis. tom. 5. verbo solutio, sive redemptio*, Octavium Caracciolum *decis. Curiæ Panorm. 19.* Seraph. *dec. 1337. in fin. vers. ultimò valdè urget*, affirmat Cæsar Carena *resolut. 108, n. 5.* ibi: *& sanè omnes hi DD. ad summum loquuntur in lapsu temporis 30. Annorum*. Quini-

mò Consiliarius Hodierna *controv.* 13. *num.* 46. de-
cennium sufficere putat; verùm ego quantum
tempus requiratur, ad Judicis arbitrium remitto
119 secundùm congruentias casus. Ex dictis colli-
ge silentium summopere nocere tacenti, juxta
textum Volusii Mætiani in *l. accipiuntur* 14. *D. ad
S.C. Syll.*, & Justiniani in *l. clarum* 4. *C. de aucto-
ritate præstanda*: imo confert in puncto sanctio Im-
peratoris Gordiani in *l.* 1. *C. si adversus creditorem
præscriptio opponatur*, ibi: *diuturnum silentium
longi temporis præscriptione corroboratum credito-
ribus pignus persequentibus inefficacem actionem
constituit*,

Circa taciturnitatis, sive silentii documentum plu-
ra ex Euripide in Iphigenia, Cic. *lib. de inventione*,
Plin. *ad Ursum ep.* 10. *lib.* 5. aliisque eruditis coar-
cevat Petrus Faber in *comm. ad tit. de reg. jur. in
l. qui tacet.*

Secunda est conditio debitoris, & creditoris, ve-
luti si ille erat solvendo, neque in solvendo mo-
120 rosus, iste egenus, & creditum non petierit,
ad tradita per Afflict. *dec.* 13. *num.* 19. ubi Ur-
sill. Merlin. *dec.* 124. *num.* 20. *& seqq.* Rot. *par.*
9. *recent. dec.* 262. *num.* 29. *part.* 10. *decis.* 225.
num. 12. *& seq. &* *p.* 11. *decis.* 86. *num.* 6. *&
sequ.* Medices *dec. Senens.* 84. *num.* 3. Mant. *de-
cis. flor.* 2. *num.* 26. præsertim si creditor erat in
exigendo solicitus, idem Afflict. *decis.* 13. *num.*
2. ubi quoque Ursillus, Ludovis. *decis.* 468. *num.*
9. Buratt. *decis.* 641. *num.* 5. Thomat. *decis.* 43.
num. 13. Rot. *p.* 11. *recentior. dec.* 41. *num.* 9. *&*
10. ubi in terminis dotis, *par.* 13. *recent. dec.* 239.
num. 9. *& p.* 17. *dec.* 9.

Tertia, si debitor in ultimo elogio plura reliquisset
legata, aliisve creditoribus quantitates debitas,
121 sive magnæ, sive modicæ fuerint, & de præ-
tenso credito verbum non fecisset; cum nemo
præsumatur immemor salutis æternæ, argum.
text. *in l. cum quis decedens §. codicillis D. de
legat.* 2. & ex Bertazol. *cons.* 108. *num.* 13. & ex
Riminaldo juniore *cons.* 407. *num.* 11. ponderat
Cons. Hodierna *contr. forens. lib.* 1. *contr.* 13.
num. 41. *ver. tertiò quia*, referens quoque in
puncto dec. florent. penes Monach. *dec.* 2.

Quarta si effluxo longo tempore creditum in vita de-
122 bitoris non petierit, à quo satisfieri potuisset,
& eò fortiùs si post heredis mortem creditum pe-
tat; præsumitur enim dolo versatus, ut satisfa-
ctionis probationes tempore, & ignorantia peri-
rent, Affl. *dec.* 13. *num.* 22. ubi Ursill. *num.* 30.
Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 135. *num.* 20. Mart.
Medices *dec.* 85. *num.* 9. Cyriac. *contr.* 280. *num.*
9. *& decis.* 150. *num.* 14. *par.* 19. Merlin. *cap.* 87.
num. 12.

Quinta, si mortuo debitore pro alio credito cum
123 herede conventionem iniit, & de prætenso
credito verbum nullum protulit, & spatio tem-
poris interjecto illud petiit, ut in facti contin-
gentia ponderavit idem Consil. Hodierna *cit.
loco versic. item post mortem numero*, 44. *&
sequ.*

Sexta, si aliquis erat debitor plurimarum quanti-
124 tatum ex diversis contractibus, & creditor pro
aliqua summa minori pignus recepit; nam præ-
sumendum est, quod pro majori hoc etiam rece-
pisset, Afflict. *dec.* 13. *num.* 22. *circa med.* ubi
Ursill. *num.* 32. Menoch. *præsumpt.* 135. *num.*
22.

Septima, si probatum sit, quod pecunia ejusdem
125 quantitatis debitæ fuisset à debitore soluta cre-
ditori, & ab eo alicui credita, ut notat Afflict. *d.
dec.* 13. *num.* 20.

Octava si creditor in alio contractu debitorem se
126 constituisset, vel debitori, sive heredi pecu-
niam solvisset: quæ quidem satisfactionis conje-
ctura fortissima est cum naturaliter compensaverit,
ut post Afflict. Menoch. Mascard. *concl.* 1325.
probat Sabell. *in summa diversor tractatuum ver-
bo solutio num.* 17.

Nona conjectura est, quando creditor retinens bo-
127 na debitoris eorum aliqua restituerit; nam de
cæteris videtur satisfactus, Afflict *d. dec.* 13.
num. 21. Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 135. *num.* 17.
& 18. Merlin. *dec.* 718. *num.* 2. Mart. Medices
exam. 53. *num.* 47. vide Rot. *p.* 15. *recent. dec.* 103.
per tot.

128 Decima est si creditor aliqua bona debitoris
acceperit, licèt de eorum quantitate, & valore
non constet, præsumitur tamen ex iis creditum
satisfactum, vide Magon *decis.* 121. *per tot.*

Decima prima, si in libris debitoris partitæ solu-
129 tionum ordinatè sint positæ, accedente bona
fama debitoris & consuetudine; ex iis enim præ-
sumitur satisfactio, Magon. *dec.* 95. *num.* 14.
Mart. Medices *decis.* 88. *per tot. & exam.* 53.
num. 65. Rot. *p.* 10. *recent. decis.* 225. *per tot.* in
puncto Castald. *consult.* 118.

Decima secunda, per trinam solutionem continua-
130 tè factam ceteras decursas annualitates satisfa-
ctas præsumi probat text. *in l. quicumque C. de
apochis publicis lib.* 10. ubi DD. Menoch. *lib.* 3.
præsumpt. 139. *num.* 1. *& seq.* adest in terminis
deci. 137. Prætermittis de Franchis, docent Posti-
us *resol.* 48. *per tot.* Mascard. *de probation. concl.*
1326. Idem tradunt Reg. Constant *in l.* 3. *C. de
apochis publicis lib.* 10. *num.* 16. & Reg. de Pon-
te *de potestate Pror. tit. de regal. impos.* §. 2. *num.* 5.
q. 131. qui subdunt id procedere etiam si solutio
esset destinata pro quolibet semestri, vel tertia-
tim, quo casu, probata solutione trium ultima-
rum tertiarum, censetur solutum pro omni alio
tempore præterito.

Decima tertia, si scriptura debiti reperiatur penes
131 debitorem cancellata, vel incisa, & absit præ-
sumptio, quod à creditore fuerit substracta, ut
quia familiaris erat, censetur debitum satisfactum,
*l. si Chirographum D. de probation. l. si de possessione
C. eod.* glos. & Bart. *in l. labeo D. de pactis*, Fran-
ch. *dec.* 361. Genua *de scriptu. privata lib.* 1.
quæst. 4. *num.* 161. *fol.* 17. & per mandatum exe-
cutivum repertum penes debitorem solutio præ-
sumitur, Rot. *part.* 10. *recent. decis.* 225. *num.*
16.

Decimaquarta, scriptura de residuo integrè acce-
132 pta probat debiti solutionem, Mascard. *de pro-
bat. concl.* 361. *&* 134. *num.* 6. *& seq.* Rot. *p.* 13.
recent. decis. 285. *num.* 1. *& seq.*

Conjecturæ vero non solutionis multæ quoque sunt,
133 veluti si creditor erat dives, debitor inops; qui-
134 nimò si uterque dives, nam creditor non cu-
rabat interpellare debitorem, etiam ut interesse
lucretur, & debitor licet eo tempore dives fuerit,
con-

considerandum tamen est, quod quilibet in solven-
135 do naturà renitens est. Si debitor erat valdè po-
tens, creditor impotens. Si mortuo creditore he-
res superstes fuit minor, vel heres extraneus suc-
cessit, præsertim si alienæ provinciæ fuerit, cum
verisimilis sit ignorantia crediti. Si creditum
non sit modicæ summæ, & in instrumenti mar-
gine non sit notata solutio, neque quietatio, ut
pro hac ultima conjectura obviæ sunt DD. au-
ctoritates, & decisiones, Postij nempè *resolut*,
50. *num.* 16. Conciol. *alleg.* 8. *num.* 23. Merlin.
de pign. lib. 3. *q.* 58. *num.* 51. Gregor. *decis.* 188.
num. 3. Mart. Medic. *exam.* 53. *num.* 33. Bich.
decis. 562. *num.* 17. *&* 18. Rot. *p.* 17. *recent. dec.*
272. *num.* 21. *& seq. & p.* 18. *decis.* 488. *num.* 12.
eòque magis, ut notat Reverendus de Luca *in
observat. ad decis.* 361. *Præsid. de Franch. num.*
3. quia hodie homines adeo cauti sunt, ut
non solvant nisi quietatione recepta: at ne lon-
gior sim, ad illum te remitto, qui in *d. observ.*
DD. aliasque decisiones ad propositum allegat.
Cæterùm prudens Judex ex similitudine casuum,
ex qualitate personarum, atque ex aliis circumstan-
tiis conjecturas satisfactionis, & non solutionis
elicere potest, cujus arbitrio quoque remittitur,
si duæ sint necessariæ, vel una valdè potens suffi-
ciat.

Hinc decisionem anno 1703. in mea Aula prolatam
136 scribere non prætermitto. Anno 1636. Joan-
nes Sabbatus Guarino condidit testamentum, in
quo cuique filiæ pro dote reliquit summam du-
cat. tercentum. Anno 1638. Fulvia Guarino fi-
lia fuit nuptui tradita Jo: Thomæ Troise, ex quo
matrimonio ortus fuit Thomas Troise, qui anno
1696. comparuit in S. C. & petiit condemnari
Magdalenam Guarino neptem ex filio dicti Joan-
nis Sabbati. Termino impartito, eoque compi-
lato, dicebatur pro parte dictæ Magdalenæ prædi-
ctum creditum dotale fuisse satisfactum ex infra-
scriptis conjecturis. Prima ex longitudine tem-
poris. Secunda, quia neque instrumentum dotale,
neque capitula matrimonialia producebantur, in
quibus facilè solutio notata fuerat. Tertia, quia
anno 1672. patrimonium prædicti Jo: Sabbati de-
ductum fuit in S. C. & ex venditione bonorum
creditores etiam chirographarii fuerunt satisfacti,
& nunquam prædicta Fulvia, nec Thomas filius
Troise comparuit petendo prætensam dotem.
Quarta, quia fuit producta partita Banci, ex qua
apparebat, quod Joannes Sabbatus solverat Jo:
Thomæ summam ducatorum centum, nec non
mortuo dicto Jo: Thoma tutores Thomæ Troise
vendiderunt aliqua bona præcedente decreto *quod
expedit* pro solvenda summa ducat. biscentum à
Jo. Thoma debitorum Joanni Sabbato. Ex his
conjecturis fuit absoluta Magdalena conventa
ab impetitis pro parte d. Thomæ actoris, refe-
rente integerrimo viro D. Consil. D. Carolo
Cito.

Deveniendo ad enucleationem aliorum decretorum,
137 adverte, quod aliquando plura patrimonia
sunt deducta, puta patrimonium Titii patris, &
138 patrimonia filiorum ob debita diversis tempo-
ribus, & ex diversis causis contracta, & dicitur
per creditores, quod bona unius patrimonii sint
alterius patrimonii; nam committitur relatio, &
in relationis discussione decretum interponitur,
videlicet: *Die &c. in discussione provisum est,
quod rus, capitale, &c. deducatur à patrimonio
N. A. & aggregetur patrimonio N. C.* Quæ bono-
139 rum separatio, & discretio fundatur *in l.* 1. *§.
sed si quis D. de separat. bonorum l. cum aurum D.
de aur. & arg. leg. & tot. tit. D. & C. de separat.*
140 *bonor.* Quomodo sit facienda hujusmodi sepa-
ratio latè docuerunt Tusch. *lit. S. conclus.* 185. &
Joannes Hieronymus Treudelius *in tract. de sepa-
rat. bonorum*; & an in feudis locum sibi vindicet,
latè etiam per D. Regentem de Ponte discutitur
in tract. de potest. Pror. tit. de refut. feud. §. 8.
Sicuti quando habetur notitia, quod aliqua bona
debitoris non sint deducta in patrimonium, &
ordine D. Consiliarii fuerint sequestrata, hoc de-
cretum interponitur: *Die &c. in discussione &c.
bona in actis deducta, & ordine causæ Commissa-
rii sequestrata sub die &c. fol.. aggregentur patri-
monio N. N.* Item aliquando per creditores unius
141 patrimonii prætenditur, quod solutiones factæ
creditoribus alterius patrimonii erant de bonis
eorum patrimonii; nam in isto quoque casu com-
mittitur relatio, & decernitur, quod *de quanti-
tatibus perventis, & perveniendis in patrimonium
N. A. non fiant amplius liberationes, nisi auditis
creditoribus patrimonii N. B. ad finem providendi*,
nempe ut illis compensentur solutiones indebitè
confectæ. Relationes hujusmodi etiam ordinan-
tur, quando à Curatore prætenditur, quod plu-
rimæ sint factæ solutiones creditoribus in eorum
creditorum satisfactionem, in quarum discussio-
ne decreta interponi solent, videlicet, quod *par-
tita ducatorum.. admittatur in beneficium pa-
trimonii*, vel *non admittatur*, vel *admittatur pro
summa ducatorum..* vel *capiatur informatio*, vel
doceat de allegatis, prout suprà dictum est, & ut
prudenti Judici videbitur, & negotium exposcit.
Item aliud interponitur decretum, quo dicitur:
*Die &c. in discussione &c. exhibita partita solu-
tionis in instrumento crediti enunciata providebi-
tur*. Hoc autem fit, quando creditum est annuo-
rum introituum juxtà Bullam insertam *in Prag.
1. de censib.* & in instrumento enunciatur empto-
rem solvisse per medium Banci, & solutionis par-
tita non producitur. Etenim in hoc contractu
venditoris annuorum introituum confessio pecu-
niæ receptæ non est sufficiens, cum requirat Bul-
la, ut omnis evitetur fraus, coram Notario nu-
merationem pecuniæ, non obstante, quod em-
ptor sit in possessione exigendi, cum decretum,
quo pronunciatur, *quod N. N. pro credito prout
in instrumento remaneat*, petitorium respiciat;
ideoque oportet ut verificetur numeratio; ex
142 quibus fit, quod non possit liquidari ad for-
mam Ritus instrumentum venditionis annui re-
ditus, in quo debitor confessus fuit pecuniam re-
cepisse per medium Banci, non exhibita partita
Banci C. pro T. S. juxtà illud quod post Cons.
Pratum, & Regent. Petr. monet. Marad. *in pra-
xi præsent. instrum. cap.* 4. *num.* 444. Item à Ju-
dice sic decernitur: *Die &c. in discussione &c.
producto procurationis mandato providebitur*,
quando instrumentum crediti est celebratum cum
procuratore, & in eo non constat de mandato,
nec de ratihabitione obligati. Item & hoc aliud

interponitur : *Producto assensu in forma valida providebitur*, quum prætenditur, ut creditum, remaneat etiam super feudalibus, & non est præsentatus assensus originalis, & exemplaris est informis : verùm in judicis ordinariis exhibi-
143 tio, vel defectus Regii assensus non impedit processum ad ulteriora, sed reservatur exceptio ad merita causæ, Gallup. *in prax. S. R. C. p. 2. cap. 7. num. 42.*

De sequenti decreto : *legitimata persona providebitur*, aliqua nos diximus supra *num. 91.* & multa dicemus *in tit. de decretis in judiciorum ordine interponi solitis p. 1. cap. 1.*

Completa creditorum discussione, si bona in patrimonium deducta fuerint vendita, pecunia ex venditione perventa juxta graduationem creditoribus
144 liberatur, ut dictat Regia *Pragm. 81. §. 19. de offic. S. R. C.* cujus tenor talis est.

Per troncar, quanto più si può, l'occasioni di nuove liti, ch'il più delle volte nascono da dipositi disordinatamente fatti, Vogliamo, che dove si tratta concorso di più creditori sopra di un patrimonio, ò heredità, per lo quale si è venuto ad atto di sequestro ai frutti, e di capitali, e d'altri beni, in tal caso i dipositi, che perveniranno da tal sequestro, non si debbano far di cotanti in mano del Mastro d'Atti, ò de suoi Scrivani, i quali tutti prohibiamo di potergli ricevere, sotto pena di sospensione dell'ufficio, e beneficio per un anno la prima volta, e di due anni la seconda volta, e la terza privatione dell'ufficio ; ma si debbano fare in Banco publico, come di sopra sta ordinato, e commessa la graduatione, e fatto decreto, che si vendano i beni del debitore, coll'apprezzo, e non si possa procedere alla liberatione di qualsivoglia diposito, per poco che si sia, se prima non saranno intesi tutti i creditori comparsi, ne si possa gratificare un credioore più d'un altro, con liberargli tutto, ò parte del suo credito; ne anche con pleggiaria, ma conforme la graduatione, intese le parti, si liberi per decreto il diposito à chi sarà anteriore, ò potiore ; eccetto in caso, che tutti i creditori fossero così d'accordo, colla medesima pena.

Tria igitur dictat hæc regia Pragmatica. Primum, ut pecunia ex bonis debitoris perventa in Banco deponatur, Bancum enim tutus locus reputabatur; aut hodie in eo nulla est securitas, sicuti cum quampluribus de Banco titulo Sanctissimæ Annunciatæ expertus sum, dum pecuniam coram Deo labore, & vitæ periculo acquisitam in eo dolore perdidi causa ejus decoctionis, quæ omni ævo memorabilis, ac deplorabilis erit, maxime hoc infausto seculo, quo Astræam offensam cælum repetivisse videtur. Secundum liberationes fieri, vel consensu omnium creditorum, & in hoc noto, quod aliquando in discussione controversia inter creditores anteriores oritur, & ea pendente ad concordiam deveniunt, & repartimentum conficiunt, quod non impeditur si creditores posteriores non capientes in eam non concurrant, quum ji habentur, ac si non extarent argum. tex. *in l. cum unus §. fin. D. de bonis auct. Judic. possid.* Bald. *in l. cum ita §. species D. de leg. 2.* Surd. *decis. 149. num. 2.* & decretum hoc casu per S. C. interponitur, videlicet, *Die, &c. Visis comparitione fol. repartimento ac creditorum consensibus, fol. depositum liberetur servata forma prædicti repartimenti*, vel dicitur ; *exequatur repartimentum prædictum*, Tertium, liberationes fieri creditori anteriori, sive potiori, juxta graduationem, scilicet discussionem, si à decreto discussionis à D. Commissario interposito non sint producta remedia.

Decretum liberationis ita concipitur : *Die, &c. Visis comparitione fol. decreto discussionis fol. auditis, &c. de quantitatibus in deposito Sacri Montis Pauperum contentis liberentur, & solvantur N. N. creditori primo loco graduato, ducati mille, & quincentum, videlicet quincentum pro tertiis, & earum interesse, & mille pro capitali ejus crediti; præstita tamen cautione de restituendo cui quibus, & quando*, vel dicitur ; *etiam absque termino, & ad omnem ordinem S. C. sive D. Causæ Commissarii, ac facta quietatione in beneficium patrimonii, & adnotatione solutionis prædicta in instrumento crediti*, & ita alia decreta interponuntur respectu aliorum creditorum juxta graduationem, vel dicitur : *verùm capitale ducatorum mille remaneat in eodem Banco, pro illo convertendo in emptionem, servata forma instrumenti, sive pro adimplendis conditionibus super dicto capitali appositis.* veluti in instrumento hoc pactum fuerit appositum, vel in testamento relictum in beneficium aliorum conditionibus adiectis. Dicitur in decreto *quincentum pro tertiis*, cum creditum unicum sit, & non separatum, & creditor unum sine alio recipere non teneatur vz. sortem sine interesse *l. acceptam C. de usuris l. tutor §. lucius D. eodem t. gl. in l. quidam existimaverunt D. de reb. cre.* Hæ solutiones factæ, priùs causam interesse deinde sortis cedunt *l. 1. C. de solutionibus l. in his §. imperator, & §. fin. D. eod. l. si usuras, C. de usuris* : Quod intellige si interesse sit liquidum, aut debeti certum, ut alibi dicemus.

Liberationes quando fiunt cum consensibus creditorum discussione creditorum non facta, decretum liberationis fit cum cautione, clausula additta de restituendo, etiam absque termino, & ad omnem ordinem S. C. sive D. Causæ Commissarii.

Praxis autem supradicti decreti respectu cautionis fundatur *in l. 2. & l. tribus ubi glo. D. de usufructu earum rerum, &c. §. constituitur vers. sed utilitatis, instit. de usufruct.* vigore quorum jurium
146 cautio predicta facit extare pecuniam, & est optima praxis ; nam si alius, vel alii creditores essent anteriores, qui tempore graduationis non comparverunt, comparendo possunt à dicto creditore, cui cautione liberata est pecunia, illam avocare; ideoque dicitur *cui, quibus, & quando*, Cæterùm si cautio non esset præstita, pecunia extare minimè videretur, & avocari a dicto creditore nequiret, uti consumpta à bonæ fidei posses-
147 sore juxta tex. *in l. item veniunt § 22. §. præter hac D. de adit. hered. l. si rem & pretium 15. & l. 16. eod. tit. l. nam 14. D. de condict. indebiti*, in quibus clarè habetur, quod ab hujusmodi possessore non avocatur pecunia consumpta, nisi is locupletior factus sit, qui dici non potest, quia in debiti satisfactionem pecuniam recepit, de Marin. *cap. 71.* Antonius Faber. *C. de distraction. pign. defin. 33.* extincta enim re, hypotheca extincta vi-

videtur, & extincta dicitur pecuniarum commixtione *l. si alieni nummi D. de solut. l. 1. §. mutui D. de action. & obligat. & §. mutui instit, quibus modis re contrahitur obligatio.*

Si autem pecunia liberata est sine cautione; verùm
149 decreto Judicis eadem conversa est in emptionem, hæc cedit sine ullo vinculo creditori anteriori.

Judicium tandem avocationis audito dicto creditore
150 posteriore conficitur termino impartio, & eo compilato decretum hoc interponitur: *Die, &c. Visa comparitione, sive supplicatione N. A. condemnitur ad restituendum, sive solvendum in beneficium N. B. cum cautione in forma salvis juribus eidem N. B. contra alios creditores posteriores*, & si plures creditores posteriores existant, & ultimus creditor posterior æquè sit solvendo, ac primus, meo judicio ab hoc ultimo avocanda est
151 pecunia, ut evitentur impensæ, & inutilis circuitus, juxta textum *in clem. auditor de rescript. & in l. dominus 53. in fin. D. de condict. indeb. l. cum furiosus 7. §. sed cum antiquitas C. de curatore furioso, vel prodigo, &c.* Præses de Franchis *dec.273. in fin.* Tusch. *lit. C. concl.* 229. Et quod avocatio sit facienda ab ultimo creditore magis posteriore, cui fuit liberata pecunia cum cautione, decisum ita comperio per S. C. penes Gizz. *in obs. ad dec.*24. Regent. Capyc. Lat. *nu.* 16. quam decisionem quamvis referat Reg. Cons. de Altomar. *in obs. ad Cons.* 12. *Regent. Rovit. num.* 25. *tom.*3. tamen *num.* 26. cum illa non ac-
152 quiescit, sed putat contrariam opinionem esse veriorem, & sic esse repositum in arbitrio creditoris anterioris agere contra quem voluerit ex creditoribus posterioribus ex Manent. Carthar. Cost.
153 Naur. Aret. Ricc. Ant. Fab. & Salgad. Verùm si commodè ab uno creditore posteriori satisfieri potest, huic opinioni ego minimè adhæreo ratione, & auctoritatibus supra relatis.

De hac avocationis materia quàm plurimi DD.
154 scripserunt, præsertim D. Jac. Covaruu. *pract. quæst. cap.*29. Fontanella *de pactis nuptial. clau.*5. *glo.*8. *p.*6. *tom.*2. Berlich. *concl.* 71. *per tot. tom.* 1. Eminentissimus Cardinalis de Luca *in tract. de credito, & debito disc.* 17. 29. 48. 52. 54. & 168., & *in tract. de regal. disc.* 11. & 29. & in aliis locis, ut ex indice generali.

Denique pro hujus cap. complemento adnotare non prætermitto, quod creditor posterior habet jus offerendi adversus creditorem anteriorem, cui vel per debitorem fuit datum pignus, vel per Judicem adjudicatum. Quæ praxis fundatur *in l. 1., & l. prior C. qui potior in pign. hab. l. secundus C. de pignoribus, l. 1. C. si antiquior creditor, l. prior §. sciendum, l. quærebatur D. qui potior. in pignor. habeantur., l. 3. §. 2. D. de distract. pignor.* Qua oblatione creditor anterior consequitur quod ei debetur, & posterior habet rem in consolationem amissi crediti, & iste secundus primo
156 offerens tenetur creditum offerre cum usuris, in quibus compensantur fructus percepti pro concurrenti quantitate tempore oblationis, & non quod erat, & debebatur tempore dationis in solutum, vel adjudicationis, ut per S. C. testatur D. Præses junctis duobus aliis fuisse decisum *dec.* 12. quia ex dispositione juris, licèt primus creditor accipiat fundum, aut per dationem in solutum, aut per adjudicationem, secundus creditor potest offerre, & facta oblatione, resolvitur in solutum datio, & res ad primos reducitur terminos, secundùm quos pretium cum usuris debetur. Ratio fundamentalis est, quia si aliter diceretur, diligentia, qua usus est primus creditor, esset ei nociva; nam si non procurasset adjudicationem, creditum unà cum tertiis haberet, & facta resolutione per oblationem non haberet utique prædictum interesse, cum ex communiter accidentibus ex rebus emptis, sine pacto de retrovendendo, & irrevocabiliter non percipiuntur pingues introitus, sicut ex venditis cum dicto pacto, & sic decisio continet æquitatem, ut unusquisque habeat quod suum est. Imo tenetur
157 offerre creditori anteriori pretium etiam tempore auctum, ut testantur D. Reg. Rov. *dec.* 24. Merl. *controv.* 93. *num.* 11. *cent.* 1. D. Reg. de Mar. *resol.* 219. *num.* 2. Mastrill. *decis.* 201. *num.* 15. & 17.

Item si tertio per debitorem fuerit pignus venditum,
158 Affl. Ct. *decis.* 16. *num.* 2. quod limitatur si tertio fuerit venditum jure creditoris anterioris, ut ex text. *in l. 1. C. si antiquior creditor, &c.* hoc enim casu hypotheca secundi creditoris resoluta censetur, quia auctoritate legis pignus est venditum; ideoque transivit dominium irrevocabiliter in emptorem nulla alia hypotheca affectum, atque alia evidenti ratione, quia jus, quod anterior creditor habet vendendi pignus posterioris creditoris obligationem præcedit, post quàmplures D. de
159 Marin. *d. resol. num.* 5. Insuper creditori jus competit offerendi, etiam si pignus fuerit licitatum, & subhastatum, & anteriori creditori remansisset teste D. Præsid. *dec.* 69. quod non pro-
160 cedit, si secundus creditor in subhastatione, & licitatione fuisset præsens, post Thesaur. *dec.* 157. & ejus filium *in addit.* D. de Marin. *ibid. num* 8. in adjudicatione tamen contrà tenent D.
161 Præses *d. dec.* 69. *num.* 12. quia præsentia non debet ei obesse, sciens jus suum esse duraturum; contra verò mulierem, cui pro dote pignus ad-
162 judicatum est, hoc jus minimè procedit, Marta *vot.* 36. Alia, quæ ad materiam juris offerendi spectant, quæque in foro disceptari possunt, vi-
163 de penes Cardinalem Tuschum *in pract. concl. jur. concl.* 76. *& sequ.* Arilminum Tepat. *in variarum jur. sentent. compendio lib.* 2. *tit. de jure offerendi pag. mihi* 138. Ferdinandum Arias de Mesa fusissimè *in suis resolutionibus*, Alderisium *de assistentia q.* 7. & 8. Jacobum Andream Crusium, & Ludovicum Morotium, qui peculiarem de jure offerendi tractatum ediderunt.

Et hac in re decretum ita concipi solet: *Die, &c. Visis comparitione præsentata pro parte N. A. Cre-*
164 *ditoris patrimonii N. B. fol. fide depositi per eundem facta pretii domus, vel ruris e. g. in actis deducti fol. decreto adjudicationis in beneficium N. C. creditoris anterioris fol. per S. C. provisum & decretum est, quod supradictum depositum liberetur, & solvatur eidem creditori N. C. præstita cautione de restituendo cui, quibus, & quando, qua solutione sequuta domus remaneat supradicto creditori N. A., & facta obligatione de illa non alienanda sub pœna nullitatis, & inadjudicatio* [illegible]

tiones absque ordine S. C., sive D. Causæ Commissarii consignetur possessio per Scribam Causæ. Si verò aliquid per creditorem anteriorem oppositum fuerit, ita ut terminus fuerit impartitus, tunc dicitur in decreto. *N. C. condemnetur ad relaxandum domum in beneficium N. A., & depositum libertur*, & dicitur; *præstita cautione*, si fortassis compareat alius antiquior creditor. Dicitur *absque ordine S. C.*, ut si alienatio fiat in personam ecclesiasticam, exequi debet cum clausula *salvo jure cujuslibet*. Demum adverto, quod sumptus cautionis præstandæ per Creditorem anteriorem fieri debet per creditorem posteriorem, ut æquum est.

S U M M A R I U M.

1 *Viduæ, & pupilli sub Dei protectione sunt.*
2 *Status quæstio si pupillo moveatur ad pubertatem differtur, & ei bonorum possessio datur.*
3 *Status quæstionem pupillo motam, aut tractari, aut differri in arbitrio Prætoris est, prout utilius videatur.*
4 *Carbonianum edictum quare ita dicatur.*
5 *Verba text.* in l. 1. D. de Carbon. edicto, in l. Carbonianum 3. §. duæ autem sunt causæ cognitiones, & §. hæc autem possessio D., eod., l. 1., & 2. C. eod. tit. *referuntur*.
6 *Filio pupillo competit, & ordinaria possessio, & extraordinaria, quæ carboniana dicitur, in bonis patris.*
7 *Filio pupillo ad petendam Carbonianam possessionem annalis competit dilatio, quo tempore transacto restitutio in integrum eidem etiam conceditur.*
8 *Melius est jus intactum servari, quàm post causam vulneratam remedium quærere.*
9 *Carboniana possessio an sit concedenda termino impartito, ac parte audita.*
10 *Distinctione per auctorem resolvitur quæstio.*
11 *Carboniana possessio conceditur filiationis quasi possessione cognita.*
12 *Carboniana possessio si de filiationis quasi possessione appareat ex scripturis judicialibus; sive extrajudicialibus audita parte conceditur, & num. 15.*
13 *Carboniana possessio, ut concedatur an requirat indubitatum matrimonium, pro affirmativa expenditur tex.* in l. 2. C. de Carbon. edicto, *ac referuntur DD. sententia.*
14 *Distinctione resolvitur quæstio, ut text. locum habeat in posthumo, non autem in nato vivente patre, & expenditur text.* in l. 3. §. si mater D. eod.
15 *Carbonianum edictum conceditur pupillo concurrente summaria, & semiplena probatione de filiatione.*
16 *Matrimonium oportet, ut scribatur à proprio Parocho.*
17 *Matrimonium ab extraneo Parocho celebrari nequit, nisi cum licentia proprii Parochi.*
18 *Cum limitatione.*
19 *Falsitas ex tarditate scripturæ inducitur, & si in ea testes descripti sint mortui.*
20 *Carboniana possessio excluditur evidenti calumnia.*
21 l. carbonianum edictum C. de carbon. edict. *anno à nativitate Salvatoris 393. fuit promulgata, quo tempore matrimonium mutuo consensu bona fide, & commercio remanebat solemne.*
22 *Matrimonii multa solemnitates fuerunt constitutæ ab Innocentio III., Concilio Trident., & à Sacr. Rituum Congregatione.*
23 *Matrimonii solemnitates ex causa ab Episcopo remitti solent.*
24 *Nuptiarum respectu, & filiorum non eadem ratio intercedit, & causa.*
25 *Consiliarii DD. Ambrosius Vernal, Carolus Cito, Petrus Fuscus, Fredericus Cavalerius, & D. Nicolaus Caravita R. C. Præses, D. Nicolaus Ulloa, & Severinus ab Auctore laudantur.*
26 *DD. qui de carboniana bonorum possessione, & de cæteris bonorum possessionibus scripserunt, referuntur.*
27 *Brevitatis commendatio.*

CAPUT II.

De decretis, quæ vigore carboniani edicti interponi solent.

Die, &c. Visis supplicationibus, ac comparitione, sive omnibus actis fol. per S. C. provisum est, quod N. N. immittatur in possessionem bonorum quondam N. N. ex carboniano edicto, præstita cautione de restituendis bonis. vel dicitur: *N. N. immittatur in possessionem bonorum quondam N. N. ex carboniano edicto, & cum eo N. N., qui cautionem præstent de restituendis bonis unà cum usuris, præstitis eidem impuberi annuis ducatis ..., pro ejusdem alimentorum causa*. vel dicitur: *S. C. declarat non esse locum petito carboniano edicto, uti illud impuberi non expediens, ac proinde infra quatuor dies audiantur partes*.

1 DEum rerum omnium creatorem, optimum, maximum *Exod. cap. 22.* ita mandasse legitur. *Viduæ, & pupillo non nocebitis, si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli*, ac *Deutor. cap. 10. num. 18. facio judicium pupillo*. Quid igitur mirum si leges

ges justitiæ cultrices in eorum commodum non-
nulla sancivere! Hinc si pupillo status quæstio ab
2 aliquo moveatur, veluti eum Titii e. g. non esse
filium, vel non ex legitimo conjugio ortum, in
bonorum possessionem immitti, controversiam-
que in ejus pubertatem differri cautum in jure re-
peritur, ut is eo tempore propria jura tueri va-
leat, & à potentioribus non opprimatur, dum-
3 modo Prætori ita videbitur, videlicet si pupillo
magis expediens sit; alioquin de ea in præsens
tractandum est: ne in favorem inductum in detri-
mentum revertatur deficiente temporis cursu
probatione.

Hoc autem beneficium primò in Pompei causa a
4 Prætore Gneo Carbone fuit institutum, ut te-
stantur Valerius 5 & 6. Cujac. *in paratitl. ad tit.
D. de carbon. edicto*, Dionysius Gothofred. *in ru-
bric. d. tit. lit. P.*, & Henricus Zoesius *in comm.
ad pandectar. juris civilis lib. 37. D. tit. de carbo-
niano edicto in princ. pag.* 853. ideoque carbonia-
num appellatur.

Pro enucleatione verò prædictorum decretorum ju-
ra concernentia referre, atque aliqua quæsita pro-
ponere operæ pretium arbitror, & primò text. in
5 *l. 1. D. de carbon. edicto*, *ubi* Ulp. inquit: *Si cui
controversia fiat, an inter liberos sit, & impubes
sit: causa cognita, perinde possessio datur, ac si
nulla de ea re controversia esset: & judicium in
tempus pubertatis causa cognita differtur. eum qui
controversiam facit, si pro pupillo satis ei non da-
tur simul in possessionem eorum bonorum esse Prætor
jubet.*

Secundò text. *in l. carbonianum 3. §. duæ autem
sunt causæ cognitiones D. eod.*, ubi idem Ulp. ait.
*Duæ autem sunt causæ cognitiones: una dandæ
carbonianæ possessionis, quæ habet commodum il-
lud, ut perinde, atq; si nullam controversiam pa-
teretur impubes possessionem accipiat: alia est cau-
sa cognitio illa, utrum debeat differri in tempus
pubertatis cognitio, an repræsentari. Hoc autem
diligentissime Prætori examinandum est, an expe-
diat pupillo repræsentari cognitionem: an potius
differri in tempus pubertatis: & maxime inquire-
re hoc à cognatis, matre, tutoribusque pupilli de-
bet. Finge esse testes quosdam, qui dilata contro-
versia aut mutabunt consilium, aut decedent, aut
propter temporis intervallum non eandem fidem ha-
bebunt. Vel finge esse anum obstetricem, vel ancil-
las, quæ veritatem pro partu possunt insinuare,
vel instrumenta satis idonea ad victoriam, vel
quædam alia argumenta, ut magis damnum pa-
tiatur pupillus, quod differtur cognitio, quam
compendium, quod non repræsentatur. Finge pu-
pillum satis dare non posse, & admissos in possessio-
nem, qui de hereditate controversiam faciunt,
multa posse subtrahere, novare, moliri. Aut
stulti, aut iniqui Prætoris erit, rem in tempus
pubertatis differre, cum summo ejus incommodo,
cui consultum velit. Divus etiam Hadrianus ita
rescripsit: quod in tempus pubertatis res differri
solet, pupillorum causa fit, ne de statu periclitén-
tur antequam se tueri possint. Cæterum si idoneos
habeant, à quibus defendatur, & tam expeditam
causam, ut ipsorum intersit mature de ea judica-
ri, & tutores eorum judicio experiri volunt, non
debet adversus pupillos observari, quod pro ipsis ex-
cogitatum est, & pendere status eorum, cui jam
posset indubitatus esse.*

Tertiò text. *in l. 1. C. de carbon. edicto*, & ibi ita san-
citum extat. *Si tibi ac filio tuo status ab iis, con-
tra quos supplicas, movetur quæstio, perspicis præ-
mature rerum, duas velut de patris successione fi-
lius tuus vendicat, restitutionem postulari: cum
si in pupillari permaneat ætate; secundum formam
edicti carboniani data bonorum possessione, satisda-
tione impleta, tunc demum in possessionem eum
constitui conveniat: vel hac non oblata, portionem
ab omnibus, quam vendicat possideri: servitutis
verò quæstionem in tempus pubertatis differri.*
Quartò *l. 2. C. eod. tit.* ibi: *Carbonianum edictum,
sub personis legitimis ex indubitato matrimonio,
custodito partu, & probata legitima successione, de-
fertur: scilicet, ut in possessione novus heres consti-
tutus, usque ad pubertatis annos sine iniquitudi-
ne rebus utatur interdum alienis.* Quintò text.
*in d. l. carbonianum 3. §. hæc autem possessio D.
6 eod.* ubi, habetur, quod pupillo competit, &
ordinaria possessio in bonis patris, & extraordi-
naria, quæ carboniana dicitur, & in ea peten-
da competit annalis dilatio, quæ incipit currere
7 à tempore motæ controversiæ. Hæc autem peti-
tio restitutioni in integrum etiam lapso anno reser-
vata videtur per text. *in l. fin. C. in quibus causis
restitutio in integrum non est necessaria §. sed hu-
manius*, ibi *Sed humanius est latius eandem legis
interpretationem extendere in omnibus casibus, in
quibus vetera jura currere quidem temporales præ-
scriptiones adversus minores concesserunt: per in
integrum autem restitutionem eis subveniebant,
eas ipso jure non currere, melius etenim est intacta
8 eorum jura servari, quàm post causam vulnera-
tam remedium quærere, videlicet exceptionibus 30.
annorum, vel 40. in suo statu remanentibus.* Quibus
in juribus clarè prædicta decreta fundata apparent.

Pro majori declaratione quæro primò, an hæc car-
9 boniana possessio sit concedenda termino impar-
tito, ac parte audita? & videtur affirmandum
primò per text. *in l. 1. C. de Carbon. ed.* ponderan-
do illa verba: *causa cognita.* Secundò per text.
in l. 3. eod. tit. §. causæ cognitio, ubi Prætori co-
gnitio remittitur, ut si impubes petendo Carbo-
nianam possessionem sit in evidenti calumnia, ei
deneget; si autem modicum pro puero remanet,
ut non videatur evidenter filius non esse, con-
cedat; satis est enim modicum pro puero. Hæc
autem cognitio fieri nequit, nisi parte audita
controversiam opponente, & consequenter ter-
mino impartito ponderando verba text. ibi: *sum-
matim debet Prætor cognoscere*, & glo. *in ver-
bo summatim notat: imo plenè ut Cod. eo l. 2.*
& glos. quæ parvula dicitur ita etiam notat:
summatim pro plenè. Azo. *in eod. §. vers. duæ au-
tem sunt causæ cognitiones*, inquit: *hæc autem
cognitio plena, superior verò semiplena.* Bart.
ibid. *item nota hic, quod in causis summariis suf-
ficit ista probatio semiplena, ita quod inducat
præsumptionem, & hoc intellige in causis sum-
mariis, in quibus præjudicium modicum para-
tur, tunc enim sufficit summaria cognitio, quæ
præsumptionem implicat: si enim paratur ma-
gnum præjudicium, tunc requiritur plena cogni-
tio, sed dicitur summatim, quia dantur dilatio-
nes*

nes breviores ; & sic non ad probationem dicitur summaria , sed quia dantur dilationes breviores, ita notat Dyn. in l. 1. §. fin. infer. de prætor. stipulat. , & ita debet intelligi cap. sanè contingit de Verb. signific. in clem. facit ad prædicta in §. prox. §. & quod dicetur ibi ; Bald. quoque in d. §. interpretatur hæc verba *causa cognita* , ut dandus sit terminus summarius , qui breviores dilationes requirit Alberic. *in §. causæ cognitio* ejus est opinionis , ut plenè , & non summatim de opposita status controversia congnosci debeat . *Plena est causæ cognitio* (inquit ipse) *per quam plenè religio judicantis instruitur de veritate summaria , per quam rei , de qua agitur , in aliquam præsumptionem adducitur. , Jaca , Et hoc in effectu dicit iste §.*

Et Jacobus Gujacius his verbis *in paratitl. D. de Carb.* ad text. exponit. *Consulitur eo liberis impuberibus , quibus fit controversia status , & bonorum paternorum ; data bonorum possessione quasi liberis præsumptione quadam , & quæstione status dilata in tempus pubertatis , quorum utrumque fit causa cognita.*

Sed perpensa rei veritate respondeo , quod aut qui controversiam pupillo movet , probare intendit
30 non esse filium , vel non esse legitimum , vel matrimonium non esse contractum ; & contra mater , quæ Carbonianam possessionem petit , esse filium legitimum , & conjugium contractum vult probare , quia hæc cognitio petitorium respicit, & à Prætore ad pubertatis tempus est reservata , eo tempore fit termino ordinario impartito; & instructo processu determinatur quæstio ; aut qui quæstionem opponit vult probare impuberem non esse in quasi possessione filiationis ; mater contrà ; quia cognitio hæc possessorium respicit fit termino summario impartito , in quo testes producti super dicta quasi possessione recipiuntur parte requisita , & in eo termino testium repulsa non est concedenda , quia fortassis præjudicium in petitorio reparatur . Hæc enim quasi possessio filiationis , ut Carboniana concedatur possessio necessaria est , & probatur ex text. *in d. l. 1. D. de Carbon. edicto* ponderando illa verba : *causa cognita perinde possessio datur , ac si nulla de ea re controversia esset , Causa cognita* , idest de dicta quasi possessione , & colligitur quoque ex verbis glo. *in d. l. 1.* ibi : *tu non fuisti ejus filius licèt teneret te pro filio , quia ista mulier decepit eum, &c.*

Et comprobatur ratione , nam mortuo patre filio ætate majori competit ordinaria bonorum possessio ; verùm si controversia status opponatur , de illa statim tractanda est , & bonorum possessio ei denegatur , & præstantur alimenta si in quasi possessione filiationis reperitur . Filio autem impuberi conceditur ex hoc carboniano bonorum possessio , & controversia differtur , ut quoque notat Donellus *lib. 7. c. 14.* ibi ; *Carboniana datur filio impuberi , qui negatur esse filius , aut contra tabulas , si sit præteritus , aut unde liberi ab intestato , aut secundùm tabulas si sit institutus tanquam postumus l. 1. in princ. l. 3. in princ. D. de Carbon. edicto , & datur contra rationem communis juris hoc modo . Nam cum in hac controversia, an impubes filius sit , nec ne , si res gereretur ex communi jure , petitionem hereditatis institui oporteret , & in ea causam status statim agi , ut qui vicisset ex his , qui de ea hereditate contendunt quasi heredes , his restitueretur hereditas : hic contra favore impuberis perinde bonorum possessionem dari , ac si nulla de ea re controversia esset , & judicium status in tempus pubertatis differri. Utrumque tamen ita , nisi statim constare posset impuberem non esse filium , aut in re dubia , nisi impuberis interesset cognitionem non differri , ne probationes de statu , quæ nunc certæ esse possunt tempore intercidant d. l. 1. in princ. d. l. 3. §. causæ , §. dua D. eod.* Itaque si carboniana possessio
11 concederetur non probata quasi possessione filiationis , id esset contrà aliam rationem juris civilis , quo filius , qui bonorum possessionem petit , vel alius defuncto proximus tenetur esse filium probare , atque proximum , ut ex *l. licet C. de procuratoribus , l. non ignorat , l. pen. & l. fin. C. de his , qui accusare non possunt , l. quoniam C. ad l. Juliam de adult.* , & notant glo. *in l. 2. C. de edicto Divi Hadr. toll.* Jason. *in rubrica C. qui admitti* , & ibi Decius *num. 30. cum seq.* Bart. *in constit. ad reprimend. vers. & figura* ; Bald. *in l. nequidquam §. uti decretum q. fin. D. de offic. Proconsul. & l. 3. ibid. D. ad exhib. & in l. fin. q. 5.* & ibi Decius *num. 47. C. de edicto D. Hadr. toll.* Alex. *in l. à Divo Pio §. si super rebus num. 3. D. de re judicata* . Alioquin melioris conditionis esset hic filius impubes , cui mota est status controversia , quàm ille , cui controversia mota non est, & quælibet mulier pro filio impubere hanc carbonianam peteret possessionem in bonis ad eum minimè pertinentibus , quod quidem naturalis ratio non patitur .

Verùm enim vero si ex scripturis , sive judicialibus, sive extrajudicialibus , quæ in possessorio fidem
12 afferunt , de hac quasi possessione constaret, Prætor audita parte juxta text. *in d. l. 3. §. causæ cognitio* , ponderando illa verba *summatim* , atque illa verba *modicum pro puero facientem* , carbonianum admittere sine aliquo termino valet .

Secundò quærendum est , an ut Carboniana pos-
13 sessio concedatur matrimonium indubitatum requiratur ? affertur primò pro opinione affirmativa text. *in d. l. 2. C. eod. tit.* qui clarè loquitur , ibi: *ex indubitato matrimonio* , cui concordat tex. *in C. Theodos. tit. 3. lib. 4.* & ibi Jacobus Gothofredus , & Dionysius Gothofredus *in l. 1. D. de ventre in poss. mittendo §. si ea lit. X.* ibi : *atque plena cognitio exigitur arg. l. 1. §. super eod. l. 7. §. 1. infer. eod. uxorem esse , plenè constare debet : in aliis cognitionibus summaria cognitio sufficit* , cui legi benè quoque concordat text. *in d. l. 2.*

In contrarium autem dicitur primò , quod dicta verba *ex indubitato matrimonio* non leguntur in libris Basilicon à græco in latinum sermonem traductis à Carolo Fabroto *lib. 40. fol. mihi* 339. *num.* 18. hæc verba consideranda occurrunt: *cum quis decesserit relicta uxore prægnante , mulier dicere debet se prægnantem esse , & defuncti cognati eam custodire , donec pepererit , ne in dubium revocetur , an sit filius defuncti , & tunc , si filius defuncti , & tunc , si nulla de ea re controversia sit , moveatur autem quæstio status , quibusdam dicentibus matrem ejus ancillam esse , datur*

bono-

bonorum possessio in tempus pubertatis , ut ipse interim in possessione constituatur , & post pubertatem conveniatur . verisimile est igitur , cum post pubertatem conventus esset , victum fuisse , ut ex eo manifestum sit rebus eum alienis usum fuisse. & ex scholiis etiam ejusdem legis *lit. F. pag. mihi* 347. apertè colligitur non dum indubitati matrimonii nullam quidem cognitionem fuisse statutam ; sed contrarium evincitur , ibi : *Mulier quoque prægnans ventris nomine carbonianam petit, si non viri ejus defuncti filius esse negetur ; ipsa autem ancilla esse dicatur ,*

Verùm acceptando *l.* 2. uti in vulgari C. scriptam
34 respondeo eam procedere in filio posthumo , non autem nato , vivente patre , ita ex d. *l.* colligitur, & glo. ibi optimè declarat ; eo enim casu licèt à veniente ab intestato controversia moveatur posthumum esse adulterinum ; à patre tamen fuisse conceptum à lege præsumitur , ut *ex l. quia semper 5. D. de in jus vocando , l. filium 6. D. de his, qui sunt sui , vel alieni juris* . Quinimo dato matrimonio , & muliere commorante in postribulo, filius ex ea ortus præsumitur à patre conceptus, confert text. *in l. miles §. defuncto D. ad l. Juliam de adulter*. probant Roland. *con. 49. num. 25. lib,* 4. Cyn. & Bald. *in l. de vicinis C. de nuptiis* , Abbas *in cap. per tuas de probationibus* ,

In filio verò edito , patre vivente , indubitatum matrimonium non requiritur , sed ad obtinendum carbonianum , satis est ostendere impuberem esse in quasi possessione filiationis , ut suprà probatum est ; nam si secus diceremus , controversia ad unum certè casum reduceretur , veluti si opponatur eum non esse filium , quando quoque opponitur eum non esse ex legitimo conjugio ortum , facit text. *in l. 3. §. si mater D. de Carb. ed.* ibi : *si matre impuberis subjecti partus rea postulata , causam obtinuerit , poterit adbuc superesse status quæstio , ut puta si dicatur aut non esse ex ipso defuncto conceptus , aut ex ipso quidem , sed non ex matrimonio editus* : fatentur Paulus de Castro *in d. l. 2. C. de Carbon. edicto num.* 1. Jason. ibid. *num,* 1. & 2. & Purpuratus *in annotationibus* ad eundem Jasonem *loco cit, lit. A.* & confert text. *in l. si vicinis C. de nuptiis* , ibi : *si vicinis , vel aliis scientibus , uxorem liberorum procreandorum causa domi babuisti , & ex eo matrimonio filia suscepta est : quamvis neq; nuptiales tabulæ , neque ad natam filiam pertinentes facta sunt : non ideo minus veritas matrimonii , aut susceptæ filiæ suam babet potestatem* . per quem tex. in casu impuberis nati , vivente patre nulla requiritur indubitati matrimonii probatio ,

Hinc cum decreto S. C. me referente Gaspar impubes in possessionem bonorum quondam Balthaxaris de Castilionibus ex Carboniano edicto fuisset immissus , ut ex actis penes scribam Guido in banca Alexii , opponentibus Barone Theseo , aliisque fratribus de Castilionibus , eum non esse filium , neque Annam de Luca matrem , dicti Balthaxis conjugem , quia pro utraque parte pro decreto , & adversus illud nonnulla producta , ac pensiculata fuere , quæ scitu digna sunt , & ad materiam summoperè conferunt , ea paucis posteritati tradere jure meritò existimavi .

Pro Anna de Luca , & impubere filio Gaspare fuit primò productum præambulum aliquot testium testimoniis in M. C. obtentum , & cum eo baptismatis fides ex libro Parochiæ S. Mariæ omnium Gratiarum , in quo libro licèt appareret primò scriptus Gaspar nothus filius Annæ de Luca , & Caroli de Luca ; postmodum tamen ordine R. Vicarii scriptus fuit Gaspar de Castilione filius Annæ de Luca , & Balthasaris de Castilione, prævia informatione capta de facti veritate , quam obstetrix , & Avia Gasparis fatebantur , & insimul erant attestationes juramento innixæ plurium testium , vitam , & honestatem dictæ Annæ obfirmantium , commercium cum Balthasare uti viro , ventrem prægnantem , pueri nativitatem, ac nomen Gasparis in baptismate impositum , & quod ita ab iisdem Anna , & Balthasare audiverant . Deinde producta fuit fides matrimonii contracti à Rever. D. Carolo Cardone Parocho in pago S. sciani Nolanæ Diœcesis , quæ attestationibus plurium testium juramento vallatis erat suffulta ; & primò cujusdam Sacerdotis fatentis se vidisse in domo dict. Rever. D. Caroli quendam juvenem , qui vocabatur Balthasar , famulum , ac puellam ex ore Parochi dicto Balthasari nupturam . Cujusdam , qui eo tempore auditor erat ejusdemmet Parochi , & erat contestis dicto Sacerdoti . Alterius testantis se intervenisse in Ecclesia tempore , quo matrimonium coram prædicto Parocho fuit celebratum , & aliorum numero trium , qui testabantur habitationem insimul in eadem domo cum Balthasare , & Anna de Luca, quæ Balthasarem vocabat maritum , ille Annam conjugem .

Hinc adducebatur doctrina Odofredi *in l. 2. de Car-*
15 *bon. edicto* , dicentis ; *unde si impubes velit petere Carbonianam bonorum possessionem , debet probare se filium esse legitimum , non plenè , sed semiplenè , & summatim , & probatur sic per duos testes, quod publica fama est in vicinia , quod T. mulier fuit uxor defuncto , quod defunctus vocabat eam uxorem , & ipsa eum maritum* ; & Jason. *num.* 1., ubi inquit ; *nota tamen ista trea non sunt plenariè, sed solum summariè probanda , puta per vicinos attestantes de opinione , & num,* 2. & tex. *in l. 3. §. causæ D. de Carb. edict.* , ubi stabilitur , quod si evidens pateat calumnia petentium infanti hujusmodi bonorum possessionem , hæc est deneganda: quod quidem Prætori cognoscendum remittitur, num scilicet extra omne dubium filius non sit, vel aliquantulum ambigatur . Quamobrem dicebatur , nedum ambiguam non esse causam , vel modicum pro puero facientem , prout Jurisconsultus in *d. l.* animadvertit , sed oppidò claram, omni prorsus exclusa calumnia .

Pro Barone Theseo , ejusque fratribus de Castilionibus considerabatur , quod præambulum erat obtentum , iis inauditis , testimonio quorundam testium contra veritatem extorto , & præambulum nunquam tertio afferebat præjudicium , & baptismatis fides primæ inscriptionis erat vera ; nam si Gaspar Balthasaris filius fuisset , is passus utique non esset , ut alterius filius in baptismatis librum fuisset relatus ; id enim , quod est contrà sanguinis rationem , & paternum affectum , præsumi non debet . Insuper , quod in informatione capta à Vicario obstetrix examinata non erat integræ

fidei , quemadmodum , & altera fœmina Gasparis
avia Matrimonium contractum in terra Sisciani
verum non esse , sed in Parochi libro falsò scri-
ptum ex pluribus arguebatur , Etenim Baltha-
sar erat Clericus beneficiatus , & beneficii fru-
ctus semper perceperat , eoque matrimonii tem-
pore ab Archivario Curiæ Archiepiscopalis Nea-
politanæ liberum statum Anna non petiit , nec
obtinuit ; neque etiam Balthasar ab Archipres-
bytero Pinnæ suum statum liberum . Nulla li-
centia penes acta Curiæ Episcopalis Neapolitanæ
erat producta pro contrahendo dicto matrimonio
quod etiam verum non esse , tres alii Parochi
prædictæ terræ testabantur coram Episcopo ; tùm
quia manu D. Caroli Cardone tunc Parochi non
erat scriptum , tùm etiam quia non eo modo , ac
forma , qua ille utebatur ; nam in qualibet libri
pagina duo matrimonia erant scripta ; in ea pagi-
na in qua legebatur matrimonium Annæ de Luca,
tria erant matrimonia notata , & non eodem mo-
do , quo alia . Papyrus signum anchoræ præse-
ferebat , quando quælibet alia signaculum stellæ,
prout Actuarii S,C, ex eisdem rationibus in com-
paratione testati fuere , nec matrimonium dedu-
ctum in alphabetum erat , quemadmodum & alia;
16 matrimonium enim oportet ut scribatur à pro-
prio Parocho , cujus industria videtur electa,
ejusque fidem S. C. Tridentinum sequitur , ut
constitutum est in *d. Concil. sess. 24. de reform.
cap. 1. in fin.* , & Parochus non potest alienæ Pa-
17 rochiæ sponsos in matrimonium conjungere , ni-
si cum licentia, & mandato proprii Parochi, Con-
18 cil. Triden. *sess. 24. de reformat. matrimonii*,
aut aliquantisper ibi habitaverint , alioquin ma-
trimonium esset nullum , Seraph. *dec. 375. p. 11.*,
de Marin. *resolut. lib. 2. cap.* 131. *num.* 1., Garz.
de benefic. p. 5. cap. 7. num. 11., Barbosa *in collect.
ad d. Concil. Trid. num* 9. 11., *&* 12. & dictum
matrimonium verum non esse , arguebatur eti-
19 am ex eo , quod serò ipsius fides producta fue-
rit ut ex tex. *in l. si quis fortè §. 1. D. de pœnis*,
ibique DD. Farin. *quæst.* 153. *num.* 182. eòque
magis qui testes in dicto matrimonio notati om-
nes vita functi erant ; unde falsitatis non levem
suspicionem oriri communiter asserunt DD. , ne
vivi interrogati falsitatem detegant , Menoch.
cons. 199. *num.* 14. Lancellott. Gallia *cons.* 15.
num. 35. , & tandem id ex propria confessione
ejusdem Annæ de Luca eruebatur ; nam volens
matrimonium contrahere cum Blasio Dadi , in-
terrogata , an alium suscepisset maritum , nega-
tivè respondit ; ex hac igitur evidenti calumnia
20 impuberi filio erat deneganda Carboniana bo-
norum possessio , juxtà citatum text. *in l. 3. D.
eod. tit.*
Sed replicabatur , comparationem ab Actuariis fa-
ctam , atque judicium aliorum Parochorum in re
tam gravi non inducere concludentem probatio-
nem ; maximè quòd hoc ultimum fuerit actum
parte inaudita , Item , quod mora in producenda
matrimonij fide erat nullius roboris , ac momen-
ti ; siquidem Anna tempore matrimonij erat pu-
ella , in terra Sisciani uno die mansit , & per cur-
sum decem annorum de certo loco , quod Nea-
poli distabat , non facilè recordabatur , licèt cer-
ta foret de matrimonio contracto : & quod ibi
fuisset celebratum coram Parocho D. Carolo Car-
done , non modicam verisimilitudinis speciem
præferebat : cùm is esset Balthasaris concivis
ejusdem status liberi conscius . Annæ responsum,
quod alii viro non fuit nupta , dicebatur ei non
officere ; quoniam ita dixerat , ne protelaretur
matrimonium cum Blasio Dadi , atque ut evita-
ret impensas ; quod quidem , ut vote verisimile
erat præsumendum . Præterea producebantur
capitula matrimonialia inita cum dicto Blasio Da-
di , in quibus ipsam Annam intevenisse appare-
bat , tanquam viduam quondam Balthasaris de
Castilionibus ejus primi viri: & producta fide char-
tulariorum , qui testabantur libros papyris signi
uniformis non semper confici , ponderatio in
contrarium minimè urgebat ; quemadmodum,
quod testes notati erant mortui ; siquidem in ali-
is matrimoniis testes etiam mortuos esse consta-
bat , sicuti alia matrimonia in alphabeticum or-
dinem haud redacta , neque omnia charactere
D. Caroli Cardone scripta fuisse . Rursùm in li-
bris , in quibus matrimonia erant descripta tem-
pore Parochi Cardone , esse varias formas , &
præsertim in Libro præcedenti legi quædam alia
matrimonia ita descripta , prout erat hoc inter
Annam de Luca , & Balthasarem de Castilioni-
21 bus . Ad hæc quoque accedebat , quod *l. Car-
bonianum edictum C. de Carbon. edict.* fuit condi-
ta anno a Christo nato 393. , quo tempore ma-
trimonium mutuo consensu , bona fide , & com-
mercio remanebat solemne ; hinc pro Carboniа-
na possessione , juxtà antiquam consuetudinem,
probatio requiritur summatim , ut Jurisconsultus
in cit. l. 3. , & præcitati DD. affirmarunt ; non
autem juxtà hodiernum Ritum , quo primò ab
22 Innocentio III. *in cap. cum inhibitio de clande-
stin. desponsat.* deinde à Concil, Tridentino *sess.
24. de reform. matrimonii* , & à Sacra Rit. Con-
gregatione multæ fuerunt constitutæ solemnita-
tes , ex quibus matrimonii probatio non facilè
habetur , licèt quædam earum ab Episcopo cum
23 causa remittantur , ut in denunciationibus san-
citum est per S. C. Trid. *d. sess. cap. 1.* ibi : *quod
si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimoni-
um malitiosè impediri posse , si tot præcesserint de-
nunciationes , tunc vel una tantum denunciatio
fiat , vel saltem Parocho , & duobus , vel tribus
testibus præsentibus matrimonium celebretur* , &
ibidem : *nisi ordinarius ipse expedire judicaverit,
ut prædictæ denunciationes dimittantur ; quod il-
lius prudentiæ , & judicio Sancta Synodus relin-
quit*, vel quòd timor sit matrimonium non con-
trahendi ob infirmitatis periculum ; denunciatio-
nes enim non sunt de substantia matrimonii , sed
ad benè esse ; & sic illarum defectus nihil opera-
tur ad validitatem , vel invaliditatem matrimo-
nii , ut per ea , quæ sæpè statuit Sacra Concilii
Congregatio] , & post plures citato , firmat Sa-
cra Rota Romana *in cit. decis.* 301 *recentior num.
3. p. 11. edit. Venet. anno* 1697. D. Emanuel
Gonzalez *in commen. ad decret. lib. 3. cap. cum in-
hibitio d. clandest. desp. num. 7.*, Prosper Fagnan.
in cap. cum accessissent num 29. *de constitut. lib. 1.
decretal.* & satis clare Cardin. de Luca *de matri-
mon. disc. 2. num. 7.* ubi , quod hodie hæc pro-
positio sit receptissima ex decisionibus Rotæ , &
decla-

declarationibus Concilii.

Præterea subjunecebatur, nuptiarum, & filiorum
24 non eandem intercedere causam, & rationem; nam pro nuptiis major requiritur probatio, pro filiis, revoluto, quod ajunt, mantello præsumptiva satis est, ut fatentur Gabriel Palæottus *de nothis, spuriisque filiis cap. 11. num.*14. Mascar. *de probat. vol. 2. concl.* 122. *ad* 124. Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.*, Farin. *dec. crim.* 322. *num.* 1. 244. 272. *num.* 1. Gemin *cons.* 27. *num.* 9., *& seqq.*, Marta *de jurisdict. part.* 2. *lib.* 8. *num.*21. post Bald., Decium, Puteum, imò communem opinionem glo., & DD. *in c. lator* 10. *qui filii sint legit.*, & post quàmplures DD. Franciscus Zipæus *consult.* 9. *lib.*4. *consultat. canonicar*. Hæc profectò causa fuit quàmpluribus vicibus in S. C. me referente introducta, & tractata cum Consil.
25 adjunctis, nempe DD. Ambrosio Vernal integerrimo viro, & ingenii vi solertissimo, & Carolo Cito, qui in præsens in mea residet aula, doctrina, & suavissimis moribus exculto, Petro Fusco, ac Federico Cavalerio viris ab omni parte laudis florentissimis, qui vitam cum morte commutavere, vel, ut meliùs dicam, ab hac lacrymarum valle ad cælestia gaudia convolarunt, interveniente quoque D. Præside S. C. D. Felice Lanzina Ulloa felicis recordationis, in gradu reclamationis obtentæ à decreto nullitatis contra Cardonianum, & non fuit ad exitum perducta propter immensum causarum numerum hujus præclarissimi ordinis. Hoc temporis intervallo Gaspar pubes fuit effectus, & mater cum Parte ad concordiam devenit. Causam hanc perorarunt docti Advocati: pro Barone Theseo primò Rinaldus Parisius, postea Franciscus de Honuphrio, & D. Nicolaus Caravita omnigena literatura ad miraculum exornatus, nunc R. Cam. Præses benemerentissimus pro impubere, & ejus matre D. Nicolaus Ulloa Severinus, vir quidem summa eruditione, summaque facundia refertus ut videre est in suis epistolis eruditis, quæ typis editæ sunt, orationibus academicis, ac juris allegationibus.

De hac Carboniani edicti materia, ac extraor-
26 dinario remedio hujus decretalis possessionis multa scripserunt Stephanus Dayz. *in suo indice*, Asinius Tepatus *tit.* 181. *var. jur. senten.*, Scipio Gentilis *de jurisdict. lib.*1. *cap.* 23. *de Carboniana bonorum possessione*, Barnabas Brissonius *de formulis*, *& solemnibus P. R. verbis lib.*5. *fol. mihi* 408. Joannes Calvin. *in lexico juris lit. C. in verbo Carboniana*, & nuperrimè plurima notatu digna concessit Nicolaus Vincentius Scoppa accuratissimus Scriptor *in scholiis ad Regentem Merl.*, ubi affert decisionem S. R. C. in causa cujusdam impuberis, qui dicebatur filius Annæ Scarano. Reliquum erat hic de cæteris immissionibus in bonorum possessionem edisserere; sed ut
27 commendabilem brevitatem à Jodoco *in praxi civil. c.* 96. *num.* 16. inculcatam præ oculis habeam, lectori satius est indicare citatos Gentil., & Brisson., nec non Franciscum Hotman *in comm. verborum juris lit. B. verbo bonorum possessio*, Petrum Gregor. Tholosan. *syntag. juris lib.*48. *cap.*2., *& seq.*, Thadæum Pisonem Soacium, Petrum Ricciardium, qui peculiares ad rem tractatus ediderere Joannem Ronchegallum *in commentar. instit. ad tit. de bonor. poss.*, qui singulas in bonorum possessionem immissionum species enunciant.

SUMMARIUM.

1 Voluntas defuncti servari, & nihil præter ejus voluntatem agi debet.
2 Testantium voluntates eludere, ac prævedire pietati dissonum est, ac bono publico adversatur, & num.3.
4 Causa testati potior est intestati causa.
5 Præambulum quid sit?
6 Præambulo confecto, omnes actiones tam activæ, quàm passivæ in heredem transeunt.
7 Præambulum quare ita dicatur.
8 Præambula in Sac. Consil., & in Regia Camera non conficiuntur.
9 Clerici debent declarari heredes in Curiis secularibus, non verò Ecclesiasticis.
10 Bona quo Jure à clericis possideantur.
11 Præambulum in curiis Regni confectum confirmari debet per M. C. V., si tractatur de liquidando instrumento, & exigenda pecunia in Bancum perventa.
12 Testamentum unde dicatur, & quid sit.
13 Testamentum dicitur justa sententia, & quare, & num. 41.
14 Hæreticus, apostata, rebellis, & forjudicatus neque testari, neque heredes institui possunt.
15 Fiscus ad bona forjudicatorum unà cum liberis, & parentibus admittitur, iis existentibus usque ad tertium gradum.
16 Parentis appellatio in jure quibus competat.
17 Pater, & filius sunt nomina correlativa.
18 Constitutio Regni, Forjudicatorum bona, non habet locum contrà Neapolitanos.
19 Plura de forjudicato circa testamenti materiam remissivè notantur.
20 Filiusfamilias ex testamento capere potest, testamentum verò condere nequit, etiam interveniente patris consensu.
21 Filiusfamilias de bonis iis adventitiis, quorum patri ususfructus non quæritur, in testamento disponere nullo modo potest; de castrensi tamen peculio testatur.
22 Servus testamentum non facit.
23 Impubes facultatis testandi est incapax.
24 Impubes militare potest.
25 Marchio Moya impubes, & miles, Marchionis Villena Neapolitani Proregis filius commendatur.
26 Furiosus testamentum facere non potest.
27 Furiosus, mentecaptus, amens, sive demens, fatuus, synonima verba non sunt.
28 Fatuitatis species referuntur.
29 Fatuus testabilis, an intestabilis sit, Judex ex ejusactibus judicare potest.
30 Valerii Maximi sententia refertur circa fatui testamentum.
31 Testamentum ejus, qui depravatam tantùm imaginativam habet, validum esse declaratur.

32 Insaniæ species quæ ?
33 Ebrius quando rectè testetur,
34 De testamento furiosi, phrenetici, decrepiti, laborantis morbo sontico, atque apoplesico, ac morbo lepræ, remissivè tractatur.
35 Mutus, surdus insimul à natura testamentum concedere nequit,
Et quando mutus, & surdus illud conficere possit, ibid.
36 Prodigo interdicta est testamenti factio,
37 Prodigus furioso est similis.
38 Prodigus Principis dispensatione testari valet.
39 Prodigi testamentum, juxtà novellam Constitutionem Imp. Leonis, quando validum censeatur.
40 Testamenti factio, quibus aliis personis interdicta sit, remissivè notatur.
41 Testamentum continere debet heredis institutionẽ,
42 Testamentum vel dicitur clausum sive in scriptis, vel nuncupativum, & utrumque explicatur.
43 Testamenti solemnitates numerantur,
44 Testamentum an valeat per interrogationem alterius factum,
45 Testamentum per interrogationem factum, quando validum reputetur: plures decisiones, ac plures à Menochio casus referuntur, cum auctoris opinione.
46 Testamentum à rustico in Villa confectum, numero quinque testium validum est,
47 Testamentum tempore pestis factum numerum septem testium non requirit, optima ratione per auctorem adductâ.
48 Testamentum militare, quoquo modo de militis voluntate constet, validum est reputandum.
49 Testamentum à qualibet persona factum existente in bello, & conflictu belli, ad instar militaris valet.
50 Testamentum militare valet, licet testes rogati non fuerint.
51 Filiusfamilias, surdus, & mutus milites testari possunt.
52 Miles quando privilegio ei concesso circa testandi modum uti possit.
53 Testamentum à milite factum intrà annum justæ missionis, adinstar testamenti militaris reputari debet, & num. 55. & 56.
54 Miles ex causa vel honesta, vel necessaria, vel ignominiosa à militia dimitti potest.
57 Testamentum inter liberos conditum non solum à patre scriptum, sed etiam ab alio, accedente tamen patris declaratione, validum est, dummodò fraudis suspicio cesset.
58 Testamentum inter liberos factum, ut valeat, quæ continere debeat.
59 Testamentum inter liberos nuncupativum duobus testibus etiam fœminis, & non rogatis, est firmum.
60 Testamentum inter liberos à quibus personis confici possit.
61 Liberorum appellatione qui veniant,
62 Testamentum inter liberos factum, filio uno præterito, minimè substinetur.
63 Testamentum favore piæ causæ factum cum interventu duorum testium, etiam fœminarum, valet, num. 64.
65 Testamentum favore piæ causæ substinetur, quanquam testes non fuerint rogati,
66 Testamentum favore piæ causæ scriptum à testatore, vel subscriptum, firmum reputatur.
67 Text. in cap. relatum interpretatur.
68 Piam causam meritò privilegiis potiri SS. Patrum auctoritate demonstratur,
69 Testamentum favore piæ causæ factum quando dicatur, plures enumerantur casus.
70 Testamentum licèt imperfectum, ratione voluntatis circà ea, quæ piam causam respiciunt, completa tamen testatoris voluntate, est validum.
71 Sententia hæc ab auctore comprobatur fortissima ratione, rejecto D. Riccio.
72 Testamentum à cæco conditum, ut sit validum, quæ requirat.
73 Testamentum cæci absque omnibus solemnitatibus à lege requisitis factum, cessante falsitatis suspicione, validum esse declaratur.
74 Testamentum cæci in quibus casibus sine requisitis solemnitatibus validum sit.
75 Pater tenetur instituere filium saltem in legitima titulo honorabili institutionis.
76 Testamentum, quo filio tantùm est relicta legitima ob alterius odium an validum sit & num. 78. cum seqq.
77 Paterno amore nullus est major,
79 Verba interpretari debent, ut potius dispositio valeat, quàm pereat: secus est, si interpretatio fieret contra testatoris voluntatem.
80 Votum conservandi bona in familia quàm Reip. utile sit.
81 Fœminarum deterior est conditio, quàm masculorum.
82 Lacædemoniis vetusta Majorum prædia vendere non erat permissum, & Hebræi alienata retrahebant.
83 Barones per prag. 33. de feudis agnato proximiori feuda relinquere possunt, congrua dote filiabus relicta.
84 Legitima filio quomodo debeatur,
85 Filio heredi in legitima competit querela inofficiosi testamenti, si in reliqua hereditate turpis persona instituta sit.
86 Expenduntur tex. in l. si quis in suo §. legis autem C. de inofficioso testamento, & l. Pater familias D. de hered. instituendis, & num. 88. cum seq.
87 Homines non semper quod ore dicunt corde sentiunt.
89 Quod est de toto quoad totum, est de parte quoad partem, & num. 91.
90 Ratio ubi est eadem, ibi viget idem jus.
92 Decisio S. C. circa assertum testamenti casum ob alterius odium confecti refertur cum auctoris opinione, & num. 94. & seq.
93 In dispositionibus ambiguis licet Judici concordiam aliquam demandare, & à summo rigore recedere.
95 Hereditas patris filiis omni jure debetur.
96 Quæ per scelus, & contra bonos mores fiunt, in jure non substinentur.
97 Nemo debet alterius odio prægravari.
98 Causa finalis quæ, & qualis impulsiva dicatur,

99 Can-

99 *Causa quæ asseritur falsa, si impulsiva sit, dispositionem non vitiat.*
100 *Auctoris monitum ad testatorem.*
101 *Testamentum quare dicatur justa sententia voluntatis nostræ.*
102 *Testamentum persuasionibus, importunis precibus, sive fallacibus suggestionibus factum non valet, & num.* 107.
103 *Actio doli competit heredi ab intestato, sive heredi in primo testamento instituto adversus heredem in secundo scriptum, si secundum testamentum instigationibus, & importunis precibus sit conditum.*
104 Tex. in l. virum D. si quis aliquem testari prohibuerit, *& tex. in* l. ult. C. cod. *expenduntur, & nu.* 106.
105 *Fiscus audiendus est in judicio contra eum, qui aliquem testari prohibuit, vel cogit.*
108 *Testamentum, accepto à testatore probi viri consilio, conditum valet.*
109 *Praxis decreti preambuli, quod interponitur ex testamento, quę?*
110 *Testamenti clausi apertura quomodo fieri debeat.*
111 *Testamentum extra Neapolim confectum, & illuc transmissum quomodo aperire debeat.*
112 *Testamentum clausum si absque solemnitatibus, ac Judicis decreto apertum reperiatur, an nullum existimari debeat.*
113 *Testamentum per Notarium Apostolicum, vel manu privata confectum quomodo sit aperiendum.*
114 *Praxis decreti praeambuli ex nuncupativo testamento refertur.*
115 *Testium depositiones, ut nuncupativum testamentum probent, quales esse debeant.*
116 *Formula, qua concipitur, & promulgatur decretum praeambuli, refertur.*
117 *Praxis decreti praeambuli cum clausula* respectu bonorum antiquorum *ponitur.*
118 *Consuetudines circa successionem bonorum in hac Civitate, ejusque districtu existentium referuntur.*
119 *Consuetudo*, Et si testator, *locum habet in morte, & non in vita.*
120 *Consuetudo*, Et si Testator, *locum non sibi vindicat, quando donatio fit in fraudem, qua multis modis concipitur, & nu.* 121. 122. 123. *&* 124.
125 *Praxis decreti, quod interponitur pro agnato bonorum antiquorum medietatem petente, explicatur.*
126 *Bona antiqua quę dicantur juxtà consuetudinem.*
127 *Credita, quorum solutiones hìc Neapoli promissę sunt, inter bona consuetudini subjecta enumerantur.*
128 *Reditus, qui percipiuntur ex contractu celebrato juxtà formam Bullæ, an comprehendantur à consuetudine, itaut sint illi, ut cætera bona sita in districtu, obnoxia? jura, DD. pro utraque parte, ac decisiones referuntur.*
129 *Nova decisio in eadem specie adducitur.*
130 *Auctoris opinio hac in re commonstratur.*
131 *Praxis decreti, quod interponitur, quando agnati comparent in S. C. & petunt immissionem in medietatem bonorum antiquorum, per Auctorem refertur.*
132 *Praxis decreti immissionis vigore testamenti declaratur, & num. seq.*
133 *Praxis immissionis in quibus fundetur juribus.*
134 *Nepotes non sunt legitimi contradictores in judicio immissionis circà Avi successionem, neque ad eam ex propriis personis venire possunt, si ab earum matre, dote accepta, successioni renunciatum fuerit, cautela etiam adjecta, ut ipsi exclusi remanerent.*
135 Incontinenti *Verbum quomodo accipiendum sit.*
136 *Vitium visibile in testamento quodnam dicatur.*
137 *Decretum praeambuli summaria cognitione expeditum litis pendentiam minimè inducit, & nullum Parti prajudicium affert.*
138 *Præmbulum à Magna Curia expeditum iterum, alio comparente, ab ipsa confici potest, & quando.*
139 *Decretum praeambuli comparente contradictore quomodo fieri debeat.*
140 *A' decreto praeambuli per M. C. interposito ad S. C. appellari potest, & hujus rei praxis refertur.*
141 *Inibitio fit per S. C. sive per dominum causæ Commissarium M. C. in praeambuli confectione, & praxis hujus materiæ declaratur.*

CAPUT III.

De decretis fieri solitis in successionibus, quæ ex testamento deferuntur, & vulgò dicuntur præambula ex testamento.

D*IE, mense & anno, &c. Viso testamento clauso condito per N. A. sub die, &c. fol. . . , & ob ejus obitum aperto manu Notarii N. A. sub die, &c. fol. interponatur decretum preambuli in beneficium N. B.* (scilicet scripti heredis.)
Die, &c. Viso testamento predicto septē testiū manibus sub-

subscripto, & septem sigillis sigillato, quodque ex ejus inspectione apparet in predictis subscriptionibus, & sigillis non esse aliquod vitium, stanteque absentia Notarii; & testium à presenti Regno, & difficultate illos habendi pro testamento prædicto in eorum præsentia aperiendo, resque celeritatem desiderat idcircò ex iis, & aliis mentem Spectabilis Domini Præsidentis, & Viceprotonotarii moventibus, provisum est, quod testamentum prædictum aperiatur, & legatur in præsentia ipsius Spectabilis Domini Præsidentis, & Viceprotonotarii per magnificum N. N. publicum à Regia Curia Notarium cum interventu Regii ad contractum Judicis in præsentia subscriptorum virorum proborum, videlicet N. N. N. N. &c., quibus testibus, & Judici per dictum Notarium in præsentia ejusdem Domini Præsidis ostensum fuit in prædictis subscriptionibus, & sigillis aliquod vitium non adesse.

Die, &c. Citrà præjudicium jurium partium, folium ab exteriori parte album, & sutum, exhibitum præsenti die in Banca causarum civilium à Notario N. N., & eidem restitutum, aperiatur per incisionem filorum per Actuarium causæ coram Dom. causæ Commissario, convocatis ad id probis viris, citatis priùs quorum interest, qua apertura facta modo prædicto, providebitur super aliis hinc inde prætensis.

Die, &c. Visis comparitione, & testamento sub die, &c. condito per N. A., & per Notarium N. N. confecto fol.. interponatur decretum præambuli in beneficium N. B.

Die, &c. Visis comparitione fol.. testium depositionibus à fol... usque ad fol... interponatur decretum præambuli ex nuncupativo testamento N. A. in beneficium N. B. (scilicet nuncupati heredis.)

Die, &c. fuit provisum, & decretum N. A. esse mortuum, & Ecclesiasticæ sepulturæ traditum; & proinde. N. B. ex dicto testamento esse declarandum hæredem, ac uti talem instrumenta via ritus M. C. V. liquidare, obligationes incusare, accusatos exequi, & omnes & quascumque pecuniarum quantitates etiam per medium publicorum Bancorum exigere, ac denique omnia alia, quæ dictus quondam N. A. si in humanis esset, facere posset, & ita M. C. suum interponit decretum, vel dicitur.

Die, &c. Decretum M. C. N. B. fuit declaratus hæres ex testamento quondam N. A., & proinde valeat instrumenta liquidare, &c. vel dicitur quoque: salvis juribus, quæ pro medietate bonorum antiquorum agnatis competunt, vel: dempta tamen medietate bonorum, si quæ sunt, consuetudini subjectorum, pro qua, auditis venientibus ab intestato, providebitur.

Die, &c. capiatur summaria informatio, testes habeantur pro citatis, recipiantur per scribam causæ, & expediatur citatio per edictum, vel dicitur: infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis.

Die, &c. visis petitione fol... citatione per edictum fol..., ac omnibus actis per M. C. Vicariæ fuit provisum, & decretum, prout M. C. declarat, medietatem bonorum antiquorum intra hujus Civitatis districtum sitorum, & consuetudini subjectorum in hæreditate quondam N. A. remansorum spectare, & spectavisse N. B. agnato proximiori; & proinde dictus N. B. immittatur in possessionem pro medietate bonorum antiquorum in actis deductorum. Hoc suum, vel dicitur: interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. B. cum oneribus, substitutionibus, & fideicommissis in testamento contentis.

Die, &c. visa comparitione, vel supplicatione in S. C. fol..., testamento N. A. fol... N. B. hæres scriptus immittatur in possessionem bonorum in hæreditate prædicti N. A. remansorum, salvo jure cujuslibet.

Die, &c. visis comparitionibus, ac testamento fol. .. N. A. hæres scriptus immittatur in possessionem bonorum in hæreditate prædicti N. A. remansorum, & respectu prætensorum pro parte N. C. infrà quatuor dies audiantur partes: Verùm supradictus N. B. non alienet bona stabilia sub pœna nullitatis, atque invaliditatis actus, & præstet cautionem respectu bonorum mobilium, ac fructuum ex bonis stabilibus provenientium in casu succumbentia.

Die, &c. visa supplicatione fol... S. C. declarat testamentum esse validum, vel dicitur, esse nullum; & proinde, viso decreto interposito sub die &c. N. B. condemnetur ad restituendum bona in hæreditate N. A. remansa, unà cum fructibus liquidandis.

Die, &c. M. C. iterum provideat, audito supplicante, vel dicitur: M. C. suspensis actis, iterum procedat super præambuli interpositione, auditis interesse habentibus.

Die, &c. causa remaneat in eodem S. C. vel dicitur: remaneat coram Domino causæ Commissario.

Die, &c. visa supplicatione, &c. stante commissione in personam D. N. N. causæ Commissarii, M. C. non procedat ad confectionem præambuli, inconsulto S. C., & expediatur inhibitio.

Die, &c. visa comparitione, partibus auditis, vel dicitur: visis supplicatione, & comparitione, partibus auditis M. C. procedat ad confectionem præambuli, auditis interesse habentibus. Verùm non consignet copiam, neque fidem, inconsulto S. C. sive D. causæ Commissario.

Die, &c. per M. C. provisum, & decretum est quod interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. B. dempta medietate bonorum antiquorum, pro qua partes adeant Sacr. Consil.

Dum

1 UM alicujus hereditatem capimus, eandem nos esse dimissuros cogitare debemus, ut hac mente defuncti mandata quamcitiùs exequamur; cum quidpiam præter testatoris voluntatem agere nobi minimè sit permissum: quippè *testamentum nemo spernit, aut superordinat*, teste D. Paul, *ad Galat.* 3. 19.

Sed legum servanda fides; Suprema voluntas.

Quod mandat, fierique jubet parere necesse est; ut est C. Octavij illud in suo de Virgilii Æneide; nihil enim est tam pietati dissonum, nilque magis publicæ utilitati, ac legum authoritati adversatur, quàm postremas testantium voluntates eludere, aut quoquo modo præpedire; alioquin & ipsi injuria afficerentur, & pietatis jura violarentur, ut est in *l. fin C. de sepul. viol. l. contra voluntatem C. de test. manum*, *Non hoc præcipuum ami-*
2 *corum; & conjunctorum munus est* ajebat Germanicus apud Tacit. *lib. 2. Annal.*, *prosequi defunctum ignavo questu, sed quæ voluerit meminisse, quę mandaverit exequi*, tanti est suprema hominum judicia exitum habere monuit I. C. in *l. vel negarę 4. D. quemadmodum testamen. aper.* audi Annæum Robert. *rer. judic. lib. 2. c. 10. Impium*
3 *illum dijudicari, qui voluntates testantium contemnere, & evertere nititur, cui quod à Cicerone Verri, obiici poterit. Solus tu inventus es cui non satis fuerit corrigere voluntates vivorum, nisi etiam rescinderes mortuorum*; Quid, quod nobismetipsis consulimus? Etenim si hoc sensu dies nostri laberentur, aliam utique indipisceremus hereditatem, gloriam nempe, quæ coheredum numero non minuitur, ut iniquit D. Augustin. in *sentent.* quæ seculorum omnium memoriâ viget, quam posteritas alit, quam ipsa Æternitas semper intuetur.

Porrò quia successiones, vel ex testamento, vel ab intestato nobis deferuntur, & causa testati potior
4 est illa, quæ ab intestato pervenit, *l. quandiu ff. de diversis regulis juris.*, *l. quandiu ff. de acqu. hær.* jur meritò de dictis decretis primùm agere visum est. Quæ autem ad eorum praxim pertinet, hic adnotare placuit; & primò, quod præ-
5 ambulum est judiciarius actus, quo hæres declaratur defuncti successor legitimus, in quem omnes actiones tam activæ, quàm passivæ transe-
6 unt, toto *C. tit. ut actiones & ab heredibus, & contra heredes incipiant*, ita ut si defuncti per Judicem declaratus sit Titius legitimus successor, hic valeat in sui beneficium debitores convenire, & vice versa conveniri possit; ideoque præambu-
7 lum dicitur, quia præcedente hac declaratione, Titius Caij jura exercere valet. Declaratio decreto Judicis fit, & propriè illud præambulum dicitur, quia Titius, nisi primò Caii heres declaretur, contra Caii debitores instrumenti liquidare nequit, *ut in ritu* 181. ibi: *& interposito decreto, quod sum heres, procedat interrogatio, quæ fit in instrumenti liquidatione*; præambulare enim idem ac præcedere est,

Secundò, quod præambula ut plurimum sine contradictore, & summaria cognitio expediuntur, non in S. C. neque in Regia Cameta, sed in M.
8 C. & in Regno in Curiis secularibus, in quibus pro præambulis obtinendis clerici comparere de-
9 bent, etiam si tractetur de aliorum clericorum successione tum ab intestato, tum etiam ex testamento, puta si clericus heres sit institutus à clerico, Ansaldus dé *jurisdictione p. 3. c. 13.*, *Consil. Carleval. de judic. disput. 2. quæst. 5. à num.* 345. Grassus *de effect. clericatus effectu. 1. num.* 1010. alioquin iis decreta non prosunt; ratio hujus rei est, quia mortuo clerico, bona non remanent ec-
10 clesiastica, sed temporalia, cùm jure humano, non divino possideantur, *can. quo jure distinct.* 8., meritò à jurisdictione temporali ea capere debent. Esset planè absurdum bona temporalia à jurisdictione spirituali accipere, quando fortassis ad dominum temporalem in futurum uti vacantia spectare possent; & ita observatur in Regno. Præambula verò facta in Curiis inferiori-
11 bus Regni fidem non faciunt, nisi ab eodem Tribunali M. C. V. fuerint confirmata, ex ipsius Tribunalis præeminentia, Thor. *in vot.* 84. *à num.* 334. *ad num.* 336. Quod intellige, si tractetur de liquidando instrumento, vel accipienda pecunia in Banco deposita, sive perventa,

Tertiò, quod testamentum à mentis testatione de-
12 nominatur, ut ait Iust. *in princ. instit. tit de testam. ordinan.* ibi: *testamentum ex eo dictum est, quod testatio mentis sit*, scilicet ejus, quod defunctus in mente detinebat, Declaratio. Circa quam etymologiam vide Hubertum Giphanium *instit. tit. de testamentis ordinandis*, Joannem Calvinum *in lexico juris, verbo testamentum, & in verbo testatio*, & Ulpianum *in fragmentis tit. de testamentis vers. in testamen., quod per æs, &c.* ubi quid sit testatio solerter exponit. Testamentum autem est, *voluntats nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit*, ut inquit Modestin. *in l. 1. D. de testam.*, & licèt cit. Calvinus, Altejus, & Accursius ibi relati desiderent in definitione quidquam aliud, nempe verbum *solemne*, vel simile, ad differentiam codicillorum; nihilominus hæc definitio tanquam optima substinetur à Bartolo *in d. l.* à Cujacio *in paratitl. D. de testam.* ab Harpprechto *instit. de testamen. ordinan. num.* 39. *cum seq.* Gregorio Tholos. *in syntagm. jur. lib.* 42. *cap.* 2. *num.* 2. *&* 3. aliisque eruditis.

Dicitur *justa*, super qua voce latè Jo: Dauth *de te-*
13 *stam. num.* 12. idest juri conformis, justitiæ, & æquitati consona, cui jus non adversatur, atque ut sit secundum regulas juris, quemadmodum ait Cajus *in l. si quæramus 4. D. de testamentis*, ibi: *an secundùm regulas juris civilis testatus sit.*
14 Quod intelligendum est tam respectu testatoris, ut quia testandi facultate caret, quàm respectu heredis instituti, qui hoc beneficio à lege privatur. Hinc Hæreticus testari nequit, *auth. credentis, C. de hæreticis*, neque heres institui potest, *l. Manichæos 4. §. 2. eod. tit.* sicut Apostata, qui neque condere testamentum, neque ex testamento capere potest, *l. 3.*, *& 4. C. de apostatis.* Criminis læsæ majestatis reus, *l. quisquis 5. & l. fin. Cod. ad l. Jul. Majestat.* In Regno forjudicatus, qui utroque

que beneficio est privatus; forjudicatus enim pro mortuo habetur, & bona ejus fisco applicantur; tamen si descendentes, vel ascendentes forjudicato tertio gradu sint conjuncti, cum fisco pro æquali portione admittuntur, ut ex Constit *For-*
15 *judicatorum bona*, ibi: *si liberos, vel parentes usque ad tertium gradum non habeant, fisci nostri commodis volumus applicari*, & paulò inferiùs: *Si autem liberos ante bannum editum, aut forjudicationem emissam, vel jam natos, habeant, vel conceptos, personâ forjudicati liberis connumerata, pro rata, & numero liberorum ad bona ipsa fiscum nostrum volumus advocari, ita videlicet, quod si unicum filium tantum habeat, bona prædicta inter fiscum, & ipsum pro æqualibus portionibus dividantur: si autem duos filios habeat, fiscus noster in tertia admittatur, & sic per consequens, si plures sint liberi, eadem censura servetur*: Et in facti contingentia, forjudicato Francisco Albritio, cum Princeps Avetranæ ex fratre nepos successionem petiisset, fiscus cum eo transactionem iniit; pro causâ bonam allegationem D. Marcelli Marciani reperies penes D. Regente Tapia *in lib.5. Juris Regni super dicta Constitutione*, & apud eundem Consil. Marcian. *consf. 19.tom.2.* At quoniam in proprio sensu verbum,
16 *parentes*, patrem, & matrem, aliosque ascendentes complectitur, ut in *l. jurisconsultus* 10. *D. de gradibus, & affinibus, & in l. parentis appellatione D. de Ver. sign* arbitror Constitutionem de istis esse locutam, præsertim quod primò liberos no-
17 minavit; parentes enim, & liberi sunt nomina correlativa, *gl. in l. qui plures D. de vulga.,& pupill. Dec. consf.71. incip. in casu ad me col.2. vers., & pro fundamento*, Cardinal Tusc. *pract. conclus. juris lit.C. conclus.*1040., illamque transactionem non aliundè quàm ex fisci æquitate processisse.

Relata tamen Constitutio locum non habet in Ci-
18 vitate Neapolis ex privilegio Regis Catholici Neapolitanis concesso anno 1515. cùm eorum bona non ad fiscum ex causâ forjudicationis, sed ad eorum filios, & agnatos deferantur, ut est Re-
19 gni *cap.* 14. Plura notatu digna circa hanc privationem ex capite forjudicationis scribunt Nicolaus Antonius Hispalensis *in tract. de exilio lib. 3. cap.9. num.19.* D. Francisc. Capiblancus super *Pragm. de Baronibus cap. 33. par. 2.* Card. Tusch. *lit.B. conclus.*10., accedunt etiam doctissimè exarata per Annæum Robertum *rerum judicatarum lib.4. cap.16.*

Item filius familias, qui licèt ex testamento capiat,
20 illud tamen condere nequit, *ut in l.3.§. ult. & l. pen. C. qui testam. fac. poss.* ne patris quidem consensu; *l. qui in potestate D. de testamen.* videtur enim arbitrio patris disponere contra tex. *in l. illa institutio 42. D. de hæred. instit.*, & quamvis Hieronymus Zannettinus à Decio laudatus *in*
21 *l. nemo ex lege C. qui testam. facere poss.* idem Decius *in l. senium num.13. eod. tit.*, Anton. Thesaur. *dec.Pedem.*150., & Joannes Vaudus *var.qu. jur. lib.1. qu.1.* conentur tueri, posse filium familias in adventitiis iis, quorum usufructus ad patrem non pertinet, testamentum facere; attamen verior, & communissima est sententia docens non posse, penes Cujac. *in nov.*117., Donell. *lib.6. comment. jur. civil. cap. 5. vers. primus eorum*, Osualdum Hilligerum *in Donello enucleato, ibid in notat. ad Donell. loc. cit.lib.1.* qui Vaudi argumenta diluit, ac refellit, Andream Fachineum *controv.jur. lib.5. cap.94.* Jo: Baptistam de Barbobus in tract. *de filijs familias quæst.16.*Tepat. *tit. 593. de testamen. filij familias*, Vivium *commun. opin.302. num.2.* de peculio verò castrensi testari valet, quia pro patrefam. habetur, *l.2. D. ad S.C. Macedon l. 6. §. ult. D. de injusto rupto, & irrito facto testam.* Etenim jus testandi habet qui sui juris dicitur, & hac ratione de peculio adventitio pleno jure quæsito nec testari potest, ut notat Har-
22 ppr. *in quæst.*18. D. *Clari num.14.& 15. §.testam.*
23 Item servus, quòd alienæ potestati subjectus est, *d. l. qui in potestate*,

Neque impubes, *§. præterea Inst. tit. quibus non est permissum facere test.* quia nondum plenum judicium habet, ut inquit Ulp. *in fragm. tit.20.*etiam si miles sit, *l. ult. C. de testam. milit.*, nec mirum videatur posse impubere militare, imo militum tribunum creari, cum etiam antiquis temporibus
24 id observatum sit in castris,ut apud Vopisc.meminit Valerian. *in probo*, & notat quoque Spartianus apud Nicolaum Reusner. *de jure testamentor. cap.5. num.30.*, licèt enim ex lege Divi Hadriani nullum tribunum creandum esse statutum fuerit, nisi plena barba, aut saltem ea ætate, quæ prudentiâ, & annis tribunatus robur impleret; nonnulli tamen haud obscuro loco nati, quibus

Virtus contigit ante diem, ut cecinit Ovid.1. *de arte, &*

——— *Prudentia velox*

Ante pilos venit, teste Persio *sat.* 4. adhuc pueri Martis insignia strenuè tractarunt, & bellatorum consilia mirè intellexerunt; quinimo pugnantibus modum, atque exemplum præbuere. Nostra tempestate id fuse pimus in excelentissimo
25 Domino Marchione Moyæ D. Antonio Fernandez Pacecco Acuña Giron, v Portocarrero clarissimo filio. Excellentissimi Domini Marchionis Villenæ Proregis Neapolitani, &c. hic vel impubes, vestigiis majorum suorum insistens, qui Optimates, ac Proceres Hispaniarum effloruerunt, inter milites cooptatus est; tanquam ad publicam felicitatem natus, & inter optimos educatus ad optima erit undique verendus quà nominis majestate, quà muneris.

Neque furiosus,vel mentecaptus, *d. §. præterea vers.*
26 *item furiosi, l. furiosum 9. C. qui testam. facere poss. l. in adversa 17. D. de testam. & qui testam. facere poss.* Verùm si eo tempore, quo furor ejus intermissus est, testamentum fecerit, valet, ut in *§. furiosi autem d. tit. instit. quibus, &c.* & in *d. l. in adversa*, ibi: *in adversa corporis valetudine mentecaptus eo tempore testamentum facere non potest*, perpendendo verba illa, *eo tempore*. Hinc etiam noto, quod à Jurisconsultis, & peritis fu-
27 riosus, vel mentecaptus, fatuus, vel demens, sive amens, aut insanus nunc uno modo, nunc alio dicitur qui certè synonymi non sunt, nempe ut juxta judicandus sit unus,atque alius;Mentecaptus enim plerumque demens nominari solet, & distingui à furioso, *l. diem proferre 27. §. coram 5. D. de recept. arbi. leg. hoc colore 2. D. de inoffic. testam. l. observare 6. D. de Curat. furioso, &c. leg. nec mandante 8. §. 1. de tut. dat. ab his, &c. l.*

&c. l. ult. §. 1. C. de administr. tut. l. furiosi 25.
C. de nupt. differentiam autem furiosi, & mente-
capti; sive fatui, vel insani exponit Cicer. *lib. 3.*
tuscul. notant etiam Paulus Zacchias *in quæst.*
Medicoleg. lib. 2. tit. 1. quæst. 1., Scalona *lib. 2.*
de test. cap. 7. §. 7. num. 55. ibi: *posita ergo pro ge-*
nere generalissimo amentia, & sciendenda est in tria
subalterna genera, siquidem animæ rationalis fun-
ctiones, veluti & quæcumque alia animalibus in-
servientes tripliciter læduntur: vel enim imminu-
untur, ita ut energiam quandam in actionum ce-
lebratione amittant, vel tali modo depravantur,
quod minimè debito, ac consueto stylo celebrentur,
vel ita deperduntur, ut nequaquam, ac nullo
prorsus modo celebrentur; si minuantur, fatuita-
tem, ejusque species; si depraventur, delirium; si
28 *deperdantur, maniam.* Fatuitates etiam tres
species præstant, nempe stoliditas, ignorantia,
oblivio, sive memoria deperdita, aliæque his affi-
nes. Igitur cum magis, vel minùs quisquam sen-
sibus reperiatur diminutus, an testabilis sit, vel
29 intestabilis, relinquitur Judicantis arbitrio, qui
ex fatui actibus benè judicare valet, ut fatetur
Antonius Thesaurus *dec. 92. num. 4.* & materiam
explicando, ita inquit. *Quod si talis sit fatuus,*
cui plus judicii non sit, quàm puero decem, vel
duodecim annorum, ei non liceat testari, quia si-
cut lex non admittit testamentum pueri minoris
14. annorum ex eo, quia non habeat animi judi-
cium, d. §. præterea instit. quibus non est permissum
fac. testam. ita eadem ratione non permittitur ta-
li fatuo defectu judicii. Aut verò erat fatuus, cui
tamen plus erat judicii, quàm puero 14. annorum,
& tunc admitterem ad testamentum. Et hæc opi-
nio mea non displicuit Senatui, qui judicavit te-
stamentum illius fatui non valere, anno 1563. 10.
Decembris. dicti autem judicii evidens est proba-
tio ipsius testamenti lectio; quare si ita conditum
sit, ut tanquam ab eo, qui sanæ mentis est fa-
ctum esse videatur, tunc valet, quemadmodum
30 Valerius Maximus *lib. 7. c. 8.* scribit, ibi: *ma-*
gis consideratur quod in tabulis scriptum, quàm
qui ea scripsisset, ut Thesaur. *eod. loc.* atque alii
quoque notant; & certo certius est, quod qui
tantùm imaginativam depravatam habet, discur-
31 sivam verò retinet, condere testamentum valet,
id firmat Scalona *lib. 2. de testam. §. 7. num. 9.*
ibi: *hinc venio in cognitionem facultatem conden-*
di testamentum solùm auferri his, quibus ratio de-
ficit, quare testari non vetantur ii, qui deprava-
tam imaginationem habent, sicut ferè semper in
Hypochondriacis accidere solet: & sanè ex sola ima-
ginationis læsione amentiam non oriri subtilissi-
mis probat argumentis Zacchias *lib. 2. quæst. me-*
dicoleg. tit. 1. quæst. 4. & post Hippocratem, &
Galenum, fatetur Cornelius Celsus *lib. 3. Medic.*
cap. 18. ibi: *tertium insaniæ genus est, cujus spe-*
32 *cies duæ, nam quidam imaginibus, non mente*
falluntur, qualem insanientem Ajacem, vel Ore-
stem Poetarum fabula ferunt, quidam animo de-
sipiunt; ad propositum notat Decius *cons. 111. n.*
1. ibi: *& prædicta procedunt, quando talis mente-*
captus, vel ebrius non intelligit, quod agit; si-
33 *cus si esset hebetis sensus, & non haberet illum vi-*
gorem mentis, quem ætas postularet, quia per hoc
non prohibetur testari; videndi sunt quoque Me-
noch. *cons. 683.* Boer. *decis. 23.* Carena *resolut.*
171. D. Cardin. de Luca *de testam. discur. 38. 39.*
& 40. & existunt Sacræ Rotæ Romanæ decisio-
nes penes Celsum 166., Durant 178. *p. 9. recent.*
295. p. 1. diver. 566. De testamento furiosi uber-
tim scripsit ingeniosissimus Rodericus Suarez *al.*
34 *leg. 1. per tot.* ubi cuncta jura, quæ ad id faciunt,
executit, explanat, conciliat, & ibi latè de stulti-
tia, de phrenesi, deq; nonnullis aliis morbis men-
tis alienationem inducentibus bellè tradit, etiam
insignium medicorum auctoritatibus. De testa-
mento laborantis morbo sontico, atque apopleti-
co distinctè adnotat quamplurima ad sensum le-
gis eruditissimus Reusnerus *de jure testamentorū,*
& ultimar. volunt. cap. 15. lib. 1. à num. 3. usque
ad 8. qui *à num. 9. usque ad 17.* disputat de eo,
qui elephantiasi, seù lepra laborat, vel qui senecta
est ætate, quæ per se morbum continet, juxta Te-
rent. *in Phorm.* & Aristotelem *lib. 5. de anim.* an
testari valeat, in quibus ultimis casibus pro affir-
mativa respondet.

Ob defectum sensûs mutus, & surdus simul naturâ
testamentum facere nequit, *l. discretis 10. C. qui*
testam. facere poss. sin autem vitia hujusmodi na-
tura simul non concurrant, huic testamenti facto
non proibetur; mutus enim à natura literas edi-
scere potest, & sic testari in scriptis: Surdus etiam
à natura, qui loquitur, non in totum est surdus,
sed tardè exaudit, alioqui verba addiscere non po-
tuisset; hinc nuncupativum potest condere testa-
35 mentum *d. l. discretis §. sin autem infortunium*
vers. si enim vox articulata: quod si neque scribe-
re, neque loqui possit, utique non testabitur, *d. l.*
discretis. In hoc puncto de testamento facto ab eo,
qui loqui non poterat, disertissimè ad rem dixit
Prosper Farinac. *de ult. volunt. qu. 60. à n. 1. cum*
sequ.

Prodigus, cui interdicta est bonorum administratio,
36 ac datur curator, ne liberalitate sua inops fieri
periclitetur, ut inquit Jurisconsultus *in l. 50. D.*
de re judicata, testamento de bonis suis disponere
nequit; *l. is cui 18. D. de testam. §. item prodigus*
Institut. quibus non est permissum facere testamen-
tum; nam prodigus furioso similis habetur, quia
37 sanam mentem habere non videtur, qui bona sua
sine modo dilapidat: hinc Hor. in *ep. 1.*

Prodigus, & stultus donans, quæ spernit, &
odit.

Profusio enim illa, mentis est significatio: hinc quo-
que Pomponius ait, *furiosi vel ejus, cui bonis in-*
terdictum sit, nulla voluntas est, l. furiosi 41. D.
de regulis juris. Quinimo in prodigo non tantùm
judicii defectus, sed quoque morum consideratur
improbitas, quorum in pœnam à Prætore perpetuò
ei bonorum administratio interdicitur, & conse-
quenter testandi factio adimitur, Paulus *recept.*
sentent. tit. 4. §. moribus, & §. prodigus: Non ita
decernitur in minore, cui licèt detur curator in bo-
nis administrandis, æquè ut prodigo, administratio
tamen impedita videtur, & prohibitio pro tempore
facta.

Cæterùm Principis dispensatione prodigus testari
38 valet, cum prohibitio hæc ex jure positivo proce-
dat; & re vera judicium ita diminutum ac furio-
sus non habet, quando etiam iste furore intermisso
testamentum condere potest, Paulus *recept. sent.*

d. tit. 4. §. furiosus, Instin. *in §. item furiosi instit. quibus non est permissi. fac. testam.* Portò prodigi
testamentum adinstar patris familias conditum, est
39 validum, etiam ex *novel constit.* ab Imperatore
Leone promulgara, quæ à Gothofredo reperitur
commentata, *tit. ut prodigus, quæ ex re ipsius sunt
facere possit*, ibi: *& si in ea prodigi mores non conspiciantur, quod actum est ratum esto: si verò à prudenti rerum gestione aberratum esse appareat, id neque approbatione, neque confirmatione dignum ha-*
40 *betor*. Reliquas personas, quibus testari interdictum est, lege penes Fernandum Vasq. *in tom.
2. lib. 1, §. 1. qui testari non possunt*, ubi prolixè
omnes enumerat. Multa etiam adnotant ad materiam Jo: Dauth *de testamentis*, & alii DD. vel qui
tractatum de testamentis ediderunt, vel qui *ad tit.
D. de testamentis, & qui testamenta facere possunt,
& Cod. qui testamenta facere possunt, vel non, & instit. quibus non est permissum facere testam.* commentaria scripserunt.

Rursus dicitur *justa*, ideft juri conformis, heredis
41 institutionem continens, *§. ante heredis instit. de
legatis, l. 1. D. de vulg., & pup. substitut., l. quod
per manus* 10. *D. de jure codicill.* Ulp. *in fragm.
tit. 24. & l. nemo 55., & l. si quis 122. in fine D.
de legatis* 1. alioquin nullum, & injustum diceretur
testamentum, imo testamenti nomen haud mereretur. Item ut juris solemnitates habeat, quæ
multæ fuerunt inventæ ad evitandas fraudes, quæ
non rarò in testamentis committuntur.

Testamentum autem, vel clausum, sive in scriptis di-
42 citur, vel apertum, sive nuncupativum. Clausum, videlicet quando defunctus heredem, & alia
quæ voluerit, testibus minimè pandit. Apertum,
quando postremam voluntatem suam Notario coram testibus manifestavit, sive nuncupavit, vel
Notarius illam in scripturam redegit, vel non: &
alterutrum sive à pagano, sive à milite, sive a rustico, sive à cive fieri potest, instituendo extraneos,
vel liberos, vel loca pia, quo casu ad pias causas dicitur testamentum.

Solemnitates igitur, quæ in testamento in scriptis
43 requiruntur, numeremus; & primò, ut heredis
institutio in eo contineatur. Secundò, ut septem interveniant testes. Tertiò, ut mares sint, & non
fœminæ. Quartò ætatē majores, & non impuberes. Quintò, ut causa testamenti rogati sint, atque
ut sint in conspectu testatoris, eumque videant.
Sextò, ut præsentibus testibus ei subscribat testator: si verò ab ipso testatore scriptum sit testamentum; & hoc fecisse eadem scriptura contestetur,
ipsius certè subscriptio minime requiritur *l. cum
antiquitas 28. §. ult. C. de testam.* & si scribere nesciat, octavus adhibetur testis. Septimò, ut declaret illam scripturam esse suum testamentum,
quam in manu propria habeat, ut omnis suspicio
fraudis diluatur, nec alia pro alia supponatur
scriptura; deducitur id ex *tex. in l. hac consultissima C. de test.* ponderando illa verba, ibi: *dum tamen testibus præsentibus testator suum esse testamentum dixerit, quod offertur, eique ipse coram
testibus sua manu in reliqua parte testamenti subscripserit*. Pro re nata adest decisio Regentis Scipionis Roviti 95. in qua meminit de altero casu
suppositionis scripturæ pro testamento, de quo
scripsit abundè Burgos de Pace *in l. 3. Tauri p. 2.
conclus. 4. n. 1166.* & faciunt apprimè quæ extravit Doctissimus Regius Consiliarius D. Blasius
Altimare in luculenta observat. *ad d. dec.* 95. &
est alia decis. S. C. penes Afflict. 143. *num. 2.* ibi:
per consequens istud testamentum potuit esse suppositum à dicto Notario interrogante testatorem si vellet esse suum testamentum, quod manu ipsius Notarii erat, & *num.* 3. ibi; *& totum Consilium pro
majori parte affirmabat ita fuisse aliàs per idem S.
C. judicatum in quodam testamento in scriptis facto*; & alia affertur decis. ab addente ibid. confirmat Consil. Staib. *resol. 68. num. 18., & 19., &*
20. ubi quod nec valeat ut nuncupativum. Verùm enimvero si aliundè constet, quod illa scriptura est defuncti testamentum, & ab eo ordinatum,
supradictum cessat requisitum, ut puta si scriptura in qualibet parte reperiatur à testatore subscripta, vel si eam in scrinio servatam testatoris ordine coram testibus famulus, vel Notarius capiat,
& in suis manibus tenens testatorem interroget, &
modo quo supra testator respondeat; vel idem testamentum is primò alicui amico suo ostenderat,
aut in eo contenta communicaverat. Hæc quidem
sola suspicio, ubi constat de bona opinione, &
Notarii integritate, minimè urget, & in testamento decisionis prædictæ fraudis suspicio augebatur;
quia testamentum indiscretè apparebat conditum,
cum cæteroqui testator esset homo valdè prudens,
& reperiebatur instituta heres uxor juvenis, &
duo fratres germani præteriti, sufficit igitur constare de veritate scripturæ, ne testamentum vitietur, cum requisitæ solemnitatis existat effectus.
8. ut testamento, quilibet testis eodem tempore,
quo subscribitur, & exhibetur à testatore, subscribat, proprioque illud signet signaculo; & si
alieno utatur, hoc declarare tenetur, teste Paulo
de Castro *in l. ad testium 22. §. si ab ipso D. de testam., qui testam. facere poss.*

Quod ad nuncupativum spectat, primò testator ore
proprio heredem præsentibus testibus vocatis nominet. Secundo, ut septem eodem tempore in actu
interveniat testes, ut ex text. in *l. hac consultissima
§. per nuncupationem*, & in *l. jubemus 29. C. de testam.* ubi glo. in §. *oportet ver. quemadmodum*,
44 tenet, quod per interrogationem valet testamentum, ib: *sed quid si alius exprimat, & ipse profiteatur se agnoscere verbis? Respondeo, sufficit.* &
glo. ut fatetur Covarruvias *de testam. cap. 13. nu.
4. & 5.* est communiter recepta, ibi: *satis tamen
erit, si ad interrogationem alicujus nominantis
heredem testator respondeat verbis, se ita velle; glo.
in d. l. jubemus communiter recepta, nec libet plures auctores citare, qui hanc communem opinionem
esse fateantur, cum hoc sit expeditum cuilibet hanc
dubitationem tractanti, & id omnes frequentissimè concedant.* Alexander *in d. l. jubemus* rationem
affert; quia paria sunt nuncupare nomen heredis,
vel scribere, ut *in d. l. hac consultissima, & l. heredes palam 21. D. de testa.* ergo sicuti potest quis
scribere nomen heredis per alium, *ut in auth. &
non observato C. de testam.* ita potest nuncupare
per alium, & Castillus *lib. 4. cap. 27. num. 54.* pro
glo. opinione octoginta sex Doctores refert, &
inquit: *nec verè negari potest in effectu non differre, quod quis ore proprio, vel alieno heredem nominet, & quin ore proprio videtur nomen heredis pro-*

ferre,

ferre, qui præambula interrogatione præcedenti respondet quod sic, referendo quoque verba Andreæ Fachinei num. 10., & 11. lib. 1. cap. 8. quoniam paria sunt ore proprio, vel alieno ex proprio consensu, & voluntate loqui. Hinc videmus stipulationem, quæ contrahi non potest, nisi utroque loquente l. 1. D. de verb. oblig. per procuratorem tamen stipulari præsentis nomine, l. si procuratori præsentis, D. eod. tit. sicuti alii DD. ponderant, quod satis est si de voluntate, & consensu constet, cum in suo arbitrio sit respondere affirmando, vel negando, maximè, vel non, velle, vel nolle, quando etiam per implicitam nuncupationem relatione ad schedulam valet testamentum, civiliter interpretando verba illa ore proprio, & confert tex. in l. quoniam 15. C. de testam. ibi: sed quibuslibet confecta sententiis, vel in quolibet loquendi genere formata institutio valeat, si modo per eam liquebit voluntatis sententia. Alii tamen DD. & innumeri hac in re distinguunt, quod aut constat Notarium & testes de mandato testatoris fuisse rogatos, & testamentum scriptum dictamine ipsius, si deinde sit publicatum ad Notarii interrogationem, ei quoque suggerendo nomen heredis jam eo præordinante scripti, & tunc indubitatum est testamentum valere, quamvis per monosyllabam sic testator respondeat, & quod in his terminis intelligenda sit glo. in d.l.jubemus, ut post nonnullos præsertim Trentacinq. conf. 13. Fachin. conf.8., & controv. 17. lib. 10., Martam vot. 99. & de successione legali q. 1. art. 3. part. 4. Manuc. de conjectur. lib. 2. tit.6. Menoch. de præsumpt.tit.4. præsumpt. 8. num. 3. & 38. Thesaur. lib.2. qu.99. à num. 3. fatetur Cyriacus controver. 407. à num.342., & 549. à numer. 72., nec non Cardinal Spada consil. 92. pro hac sententia plures S. R. R. decisiones refert: idem docent Carena resol.3. num.8., & Consil. Theodor. alleg. 12. num. 19. his verbis: Verùm in quo omnes concordant id est, ut si quando admittitur dispositio ad alterius interrogationem ita admittatur, & non aliter, etiam in causa pia, si constat disponentem priùs illud idem sua sponte dixisse, de quo interrogatur, ita ut interrogatio sit primævæ spontaneæ voluntatis commemoratio. Opitmè Mansi consult. 42. numer.4., & seqq., existunt quoque pro hac sententia, tam memorabilis illa decisio promulgata à Senatu Mediolani in causa Marliana teste Claro §. testam. q.37. quam decisio Tolosæ teste Maynar. lib. 8. cap. 59. ubi quod si non constet Notarium venisse vocatum à testatore, & quod is significaverit quod voluit testari, testamentum ad interrogationem nullum est, & ita arresto Tolosano judicatū fuisse testatur Barry de success. lib. 1.tit.7. n.48.,& facit tex.in l.pamphilo 39.§.propositum D. de leg. 3. ibi; propositum est (inquit Jurisconsultus) non habentem liberos nec cognatos, in discrimine vitæ constitutum per infirmitatem, accersitis amicis Cajo Sejo contubernali dixisse: quod ei vellet relinquere prædia, quæ nominasset, eaque dicta in testationem Cajum Sejum redegisse, etiam ipso testatore interrogato, an ea dixisset, & responso jus tali inserto, Malista. Quæsitum est an prædia, equæ destinata essent, ex causa fideicommissi ad Cajum Sejum pertinerent? Respondit super hoc non dubitandum esse, quin fideicommissum valeat. Verbum enim Malista secundum vulgatas pandectas sonat ac Verbum utique, juxtà florentinas maximè, & in proposito relatus text. bonis argumentis à Jacobo Cujacio consult.36. tom.1.commentatur. Aut constat testatorem testamentum neutiquam præordinasse, & Notarium cum testibus fuisse ductum ad eum lethali morbo laborantem, & tunc interrogatum an vellet testari; & instituere talem heredem, eumque respondisse per verbum sic, & in hoc casu testamentum haud esse firmum juri valde congruum est. Quæ sententia pro vera tenenda est, alioquin suggestionibus, fraudibusque, quæ quotidie in testamentis committuntur, locus daretur, pro quibus evitandis, & Imperatores, & Jurisconsulti leges, & quàm plures solemnitates cumulavere. Non est tandem permittendus Præses Menochius lib.4. præsumpt.8. ubi ponit plures

45 casus, quorum primus est; quando constat testatorem esse sanæ mentis, & corporis, & carere omni vexationi affinium, qui illi non suadent ut testetur, eos tamen testator heredes facit, & in hoc casu, ut inquit, valet testamentum ad interrogationem sine præordinatione. Secundus casus est, si reperiatur sanæ mentis, corpore tamen infirmus, si liberæ voluntatis sit, ut quia non timeat consanguineos, & constet voluisse testari, sed ignorat quem heredem velit facere, validum est ejus testamentum, & etiam si aliquam pateretur vexationem à consanguineis, quia ita est, quod eos non timet, & quia semper fuit in sua potestate ita testari, vel non testari, ut in num.27. Tertius casus est, quando est sanæ mentis, sed corpore infirmus, & non liberæ voluntatis, quia timet eos sub quorum custodia est, etiam si constet velle testari, & in hoc casu non subsistit testamentum. De secundo casu adest aliqua dubitatio meo judicio, quia nimia corporis debilitas etiam animi vires frangit, ut inquit D. Hieronym. in epist. apud Andream Eborensem in libro sententiarum Verbo Ægritudo. Neque etiam prætermittendus est Consil. Hodierna controv. 36. ub num. 45. ut testamentum valeat ad interrogationem tria copulativè requirit; primum, ut constet testatorem testari voluisse, quod est quando Notarium ad se venire, & ad testandum vocare fecisset. Secundum, ut sanæ mentis. Tertium, ut respectu interrogantis cesset omnis fraudis suspicio, metus, violentiæ, timoris, & importunæ suggestionis, ita ut læto animo à personis non suspectis interrogetur. Atque ut omnis evitetur scrupulus, quartum addi potest requisitum, nempè ut prædictum testamentum discretè, tamquam à quolibet prudenti homine conditum sit.

In hoc testamento nuncupativo scriptura non est de substantia; verùm si in scripturam à Notario fuerit redactum, alia non indiget probatione propter Notarii legalitatem, & dicitur probatione probatio probata; si in scripturam non sit redactum, testes, qui à Testatore fuerunt vocati de voluntate defuncti coram eis patefacta deponere debent.

Alterutrum, vel in scriptis, vel nuncupativum à rustico, & rure conditum numerum septem testium non requirit, sed numero quinque validum

46 est, ut in l. fin. C. de testam. post quàm plures Doctores firmat Clar. q.57. §.testamentum, nam eo loco testium copia reperiri nequit. Tempore verò

F 2 45 pe-

47 pestis quid dicendum de hoc testium numero? DD, à Julio Claro relati q. 56. non sunt concordes, Alii enim tenent, quod septenarius numerus sit necessarius, forsan ex dispositione text. Diocletiani, & Maximiani in *l. casus* 8. *C. de testamentis*, quæ lex varias habuit interpretationes. Alii, quod satis sit numerus quinque testium ea ratione, quia tempore contagii non facilè testium numerus haberi potest, & *Clar. loc. cit.* ita duobus concurrentibus tenet: primo in testatatore pestis morbo ægrotante, secundo in peste vehementi, quo tempore testium numerus haud facilè habetur. Pro prima sententia est S. C, decisio penes Afflict. 25. pro secunda S. R. Romanæ relata à D. Cardinali de Luca *de testam. discurs.* 25. *num.* 5. Ego postremam indistinctè amplector rejecta Clari distinctione, quia eo tempore omnis infirmitas reputatur pestis, & homines non solùm ad ægrotum non accedunt, sed invicem contagii timore non conversantur, nam adversus pestilentiam nihil prodest dil gens valetudinis cura, ut inquit Seneca *lib.* 3. *de ira*; ideoque ad fugam, solitudinemque recurrendum prudentia docuit, sicuti in causa propria sum testis grassante lue anno 1657. *cavendum est enim* admonet idem Seneca *de tranquill. animi cap.* 7.) *ne corruptis, & morbo flagrantibus assideamus, quia pericula trahemus, afflatumque ipso laborabimus*, & adnotavit in hujus speciei contingentia alter Seneca in Thieste in princ. his Verbis: *fratrem expavescit frater, & natum parens, gnatusque patrem*: ita ut æger ipse non immeritò pronunciare deberet id, quod Thiestes teste Tullio 3. *tuscul.* protulit *nolito hospites adire ad me illicò iste: ne contagio mea bonis umbrave obsit: tanta vis sceleris in corpore beret*. Hinc est, quod cum remaneat ægrotus omni destitutus auxilio, atque ab eo amici, quinimo conjuncti profugiant, mirum existimandum non est valere ipsius testamentum absque pleno septem testium numero, cum gentes ad audiendam supremam ejus voluntatem accersitæ venire recusent, ne, ut enarrat Tacitus *lib.* 16. *annal.* dum assident coram ægroto, eodem rogo crementur.

A milite confectum, scilicet manu propria scriptum,
48 vel propria voce nuncupatum, validum est, si legitimè de eo constiterit, puta si duo testes licèt peregrini, vel mulieres, ut inquit Reusner *de testamentis cap.* 10. *num.* 21. & Petrus Faber, *lib.* 3. *semestrium cap.* 14. *fol. mihi* 195. *lit. F.* illud esse scriptum, vel manum militis notam habere testentur; aut comparatione cum ejusdem alia scriptura; sic si duo testes de scriptura comprobetur; sic si duo testes de seria, & postrema militis voluntate deponant juxta text. *l. Divus* 25. & in *l. Lucius* 41. *D. de Militar. testam. & glo. in d. l. V. probationibus*. Etenim licentia militibus data est quoquo modo testandi, & juris civilis solemnitatibus ad eorum commodum, primò à Julio Cæsare, deinde à Tito Vespasiano, & Domitiano, postmodum à Nerva, atque Trajano Imperatoribus indultum fuit, ut refert Vlp. in *l.* 1. *D. de milit. testam.* tum ob earum imperitiam, & simplicitatem, nam potius arma, quàm scire milites Sacratissimus legislator existimavit, ut inquit Justin. in *l. ult. circa princip. C. de jure deliberan-*

di, tum ob pericula, quæ in acie, & in hostili conflictu subeunt, ut in *l. Unica D. de bonor. poss.*
49 *ex testam. militis*, & hac ratione testamentum non tantùm à milite factum, sed omni alio, qui belli causa in conflictu reperitur, valet, & tenet uti militare, sicuti ex *d. l. unica*, *D. de bonor. poss. ex testam. militis*. Hinc etiam non oportet, ut te-
50 stes sint rogati, quamvis aliqui contra existiment in testamento militis in castris existentis per tex. in *d. l. Divus Trajanus* 25. ponderando illa verba: *convocatis ad hoc hominibus, ut voluntatem suam testificaretur*. Sed indistinctè, sive in acie, sive in castris conficiatur testamentum, satis est, ut duo interveniant testes, etiam non rogati, ut fatentur Vigl. *in §. plane in num.* 5. *in tit. de milit. testam.* Reusner. *in tract. de testamentis par.* 5. *cap.* 10. *num.* 10. *& seq.* Harp. *in add. ad Clar.* q. 15. *lit. D.*, ac Bocerus *in tract. de bello cap.* 24. *nu.* 12 Quæ opinio verior est, nam (ut diximus, hoc testamentum juris civilis solemnitates non admittit, sed tantùm nuda jurisgentium voluntate, & probatione consistit; & si secus diceremus, nempe rogationem in hoc testamento requiri, eveniret quippe ut testamentum inter liberos, & ad piam causam conditum citra rogationem haud valeret, tamquam in substantia deficiens, quod nemo dixit; & præcit. tex. *in l. Divus in V. convocatis* ita est intelligendus, ut testes, qui eo loco reperiuntur, deponant de serio militis animo, & quod non ioco, ac ludicro sermone miles dixerit: Titium hæredem facio, vel Cajo mea bona relinquo, ut jurisconsul. in *d. l.* ponderat, & Justinian. mandat. *in §. plani instit. eod. tit.*

Hinc miles quamquam filiusfam, testamentum de proprio peculio condere potest, *instit. tit. quibus*
51 *non est permissi facere testam. in principio*. Item sive mutus, sive surdus sit miles semper testari potest, *l. mutum*, *§. D. de milit. testam. §. quinimo inst. eod. tit.*

Quo verò tempore miles hoc privilegio utitur vide
52 text. in *l. penult. C. de testam. mil. l. unica D. de bonor. poss. ex testam. militis*, *l. ul. C. de restit. Milit. l. ul. C. quibus non objicitur longa temp præsciptio, & §.* 1. *instit. tit. de milit. testa.* vide etiam præ cæteris Doctoribus Joan. Geilkirchen *in tract. testa-*
53 *men. milit.* Vltimò noto, quod testamentum factum a milite, qui juxta causa à militia dimissus est, ut puta morbo, vel ætate infrà annum à die justæ missionis validum est, *l. si certarum* 18. *§. si pater*, *l. quod constitutum est* 21. *l. testamenta* 26. *l. ejus militis* 44. *§.* 1. *l. militis* 36, *l. quod dicitur* 38. *D. hoc tit. §. sed hactenus Inst. eod. l. Papinianus* 8. *§. si militia D. de inofficioso testamento*. Sed
54 cum miles triplici ex causa à militia dimitti possit, scilicet vel ex causa honesta, vel necessaria, vel ignominiosa, *l. milites* 13. *§. missionum D. de re militari l.* 2. *§. ignominia D. de his, qui notantur infamia.* (de his militum missionibus, latè scripsit Claudius Coteræus *lib.* 1. *de jure, & privileg. militum cap.* 27.) distinguendum profectò est secundum Georgium Acacium Enenkelium *de privilegiis militum, & militia lib.* 2. *privil.* 16. *num.* 204. Vigilium, Eguinarium Baronem, Hubertum, Giphanium, Reinhardum Bachovium, & cæteros Doctores *in commen. instit. de milit. testam. §. sed hactenus*, ut illi militi, qui ignominiæ causa

55 missus

55 missus est, hoc privilegium non competat, siquidem supra allegatæ leges missionibus ex necessaria, vel honesta causa subveniunt, quod deducitur etiam ex *cit. l. testamenta* 26. *D. de milit. te-*
56 *stamento,l. milites* 3. *C. de re milit.* Item hoc privilegium minimè conceditur iis, qui successoribus acceptis militare desinunt, *l. quod constitutum* 22. *D. de milit. testam*, h. e. ut interpretor, cum novi adscribantur milites vice eorum, qui in castris non amplius immorari desiderant. Ratio est, quoniam definit militis loco haberi, postquam alius suo loco successit, *l. Tribunus* 21. *in princip. D. de testam. militis.* vide tamen Pichard. *instit. lib.* 2. *tit. de milit. test.* §. *sed hactenus numer.* 2. & Nicolaum Reusner. *in tract. de testam. par.* 5. *cap.* 6. *de privilegiis militum testamentariis numer.* 18. *circà med.*

Prædictum testamentum in scriptis, vel nuncupativum à patre inter liberos conditum juris civilis
57 solemnitates non requirit; si enim in scriptis fiat satis est, ut manu patris reperiatur scriptum *auth. quod sine C. de testam.* vel ab eodem subscriptum, ejus tamen declaratione, quod illa scriptura suum continet testamentum, ut omnis falsitatis, aut fraudis suspicio absit, cum facilè committi error, & una scriptura pro alia supponi possit: notat quoque Clar. *q.* 14. *num.* 4.

Oportet verò, ut à patre nomina suorum liberorum
58 cũ portionibus, quæ cuilibet ipsorum relinquuntur titulo honorabili institutionis, exprimãtur vulgatis abecedarii literis per extensum, & non figuris aritmeticis, quæ facilè vitiantur. Item ut dicta scriptura annum, mensem, & diem contineat *d. auth. quod sine*, & ibi DD. Salyc. *in auth. novissima num.* 1. ibique Cujac. *num.* 16. *C. de inofficioso testam.*

Nuncupativum duobus testibus interuenientibus
59 validum est, etiam si ij non sunt rogati glo. *in l. ult.* §. *ult. V. excepto testam.*, ibique Bald. & Salyc. & communiter DD. *C. de codicill.* Boer. *decis.* 34. *num.* 5. Guido Pap. *quæst.* 518. etiam si fœminæ sint, Covarr. *in cap. relatum num.* 5. Hart. Pistor. *lib.* 1. *quæst. jur. quæst.* 1. 2. 3. Decius *in l. 2. num.* 31. *D. de reg. juris*, qui testatur de communi.

Validum est favore liberorum, nam si persona extranea cum iis instituta fuerit non valet respectu ipsius, & portio accrescit liberis juxtà §. *ex imperfecto vers. si verò C. de testam.* ibi: *si verò in hujusmodi voluntate liberis alia sit extranea mixta persona, certum est eam voluntatem defuncti, quantum ad illam duntaxat permixtam personam pro nulla haberi, sed liberis accrescere.*

60 Et non solùm à Patre, sed etiam à matre, aliisve parentibus ita confectum firmum remanet testamentum *d.* §. *imperfecto*, ibi; *utriusque sexus*, & in princ. *auth. de testam. imperfectis*, & confert. tex. *in l. jurisconsultus* 10. §. *Parentes D. de gradibus.* & *affin. l. parentis appellatione D. de verb. sign.* & non tantùm favore filiorum, sed nepotum, aliorumque descendentium, qui ap-
61 pellatione liberorum veniunt *de l. jurisconsultus* 10. *vers. item liberi*, *l. liberorum D. de Verb. signific.* planè favore liberorum, *quibus ratio naturalis*, *quasi lex quædam tacita parentum hereditatem addicit velut ad debitam successionem eos*
62 *vocando*, ut iniquit Paul. *in l. cum ratio* 7. *D. de bonis damnatorum*; idcircò si ex pluribus liberis unus est à patre præteritus, testamentum non substinetur glo. *in l. si filius* 7. & *l. inter cetera*, ibique DD. communiter *D. de liberis*, & *posthumis.*

Item testamentum favore piæ causæ conditum est
63 omni jure privilegiatum, & duo sufficiunt testes juxtà illud in ore duorum, vel trium stat omne verbum *Deuter. cap.* 17., & est tex. *in cap. cum esses*, & *cap. relatum il* 1. *extrà de testam.* Sicuti in quolibet contractu jurisgentium duo sufficiunt *l. ubi numerus D. de testibus*. In eo
64 quoque fœminæ admittuntur, prout de jure gentium glo. *in auth. quod sine C. de testam.* & *in auth. de triente*, & *semisse*, & *in l. ult. C. famil. ercisc.* testatur Clarus §. *testamentum qu.* 6. *vers.* 4. *infertur*, multa congerunt Tiraquellus *in tract. de privilegiis piæ causæ priv.* 5. Eminentiss. Cardin. de Lugo *de just. & jure tom.* 2. *disp.* 22. *num.* 265. *Bonacina tom.* 2. *ti. de contract. disp.* 3. *sect.* 7. Laim. *in theol. mor. tom.* 1. *lib.* 3. de Marinis *lib.* 2. *cap.* 229. extant decis. S. R. R. relatæ à Rubeo *resolut. pract. cap.* 1. *num.* 33. S. C. penes Gizzarell. *decis.* 46. & 47. Domin. Capyciumlatrum *tom.* 2. *decis.* 140. Gabed. 129. Neque oportet, quod testes sint rogati, notant Jo; Andreas, Antonius de Butrio, Panor-
65 mitanus, Ancaranus, aliique Canonistæ suprà *cit. cap.* Tiraquellus *privileg.* 3. Clarus *loc. cit.* & ita usus servat rejecta opinione contraria aliorum DD. & jure merito, quia juris civilis hæc solemnitas est. Condito verò in scriptis satis est, Tiraquell. *privil.* 4. Riccius, & Thorus, aliique Ibid. *in addit.* Quinimo schedula manu testatoris
66 scripta, vel subscripta, & verificata est firmum testamentum ad pias causas argumento sumpto à testamento inter liberos condito juxtà text. *in authent. quod sine C. de testam.* existunt decis. S. R. R. penes Ach II. *dec.* 1. *de testam.* Burat. 166., & 475. *p.* 8. *recent.* 150. *p.* 12., & 159. *p.* 10. Cavaler. 553. Ecclesia en m sola naturali veritate contra est; ideoque testes hac in re non consi-
67 stunt requisitum, sine quo dispositio corruit, & text. *in cap. relatum*. quod loquitur de testibus, demonstrativè, & non taxtativè intelligitur, ut advertit Dom. Card. de Luca *disc.* 15. *n.* 2. *de test.* & *disc.* 14. *n.* 5. & ita practicatur rejecta contraria aliorum DD. sententia. hæc, & alia id generis pri-
68 vilegia meritò locum sibi vindicant in pia causa, in ea enim agitur de restituenda re proprio domino sicuti est quoties Ecclesiæ bona relinquimus. *Nos* (iniquit Salvianus *lib.* 1. *de Eccles. cathol. pag.* 328.) *usum tantùm earum rerum accepimus, quas tenemus. Commodatis enim à Deo facultatibus utimur*, & *quasi precarii possessores sumus*, & *c. tenuimus quoad licuit*, *tenuimus quoad permisit ille*, *qui præstitit*; *quid rectius, quid honestius, quàm ut ubi res ab eo discedit, qui usum habuit, revertatur ad eum possessio, qui utendam concessit?* Hinc melius esse Ecclesiæ, quàm extraneis bona relinquere suadent Patres, inter quos scripsit D. Hieronymus *ad Hedibiam q.* 1. *O quanta beatitudo pro parvis magna recipere, æterna pro brevibus, pro morituris semper viventia*, & *habere Dominum debitorem?* & Sidonius

nius Apollinaris *lib.* 8. *ep.* 4. *ad Consentium; quia quidquid Ecclesiæ spargis, tibi colligis.*

Et testamentum ad pias causas conditum dicitur, si
96 locus pius sit institutus videlicet Ecclesia, Templa, Sepulcra, Cæmeteria, atque alia loca publica operibus christianæ pietatis, & charitatis exercendis dicata. etiam si sit substitutus, Marta *in summa success. legalis p.* 4. *q.*8. *art.* 2. *num.* 5. de Marinis *cap.* 229. *num.* 3. Testamentum enim à substitutione vires etiam accipit precipuè à vulgari *l. idem est* 13. *§. fin. D. de testam. milit. l. si preceperit §. fin. D. de lib. & postum*. Item si mons, qui erigitur in honorem Dei; vel Sanctorum, heres instituitur tex. *in §. si quis in nomine Dei, & in §. si quis aliquam Sanctorum auth. de Eccles. tit. coll.* 9. *l quoniam in multis* 16. *C. de Sacros. Eccles.* DD. cumulat Consiliar. de Rosa *consult.*36., & ibi *num.* 3. Certè pietas nihil aliud est, nisi Deo, ejusque Sanctis habitus honor. Item si in eo plura legata ad pias causas facta fuerint, & ita decisum in Rota Rom. testatur de Grassis *dec.* 3. *tit. de testam.* Pasqualig. *dec. moral.* 376. *num.* 3. Cardinal. de Lugo *disp.* 22. *sect.* 9. *num.* 272. Pia enim causa dicitur pro anima, pro causa studiorum maximè religionis, & doctrinæ cælestis *l.* 1. *in fi.*, *& ibi Bart. D. soluto matrim.* hæc .n. pia, & favorabilis dicitur causa cum publicam respiciat utilitatem *l.*2. *§. exercitium* ibique Bart. *D. de his qui notantur infam.* vel causa libertatis *l.* 1. *§. pen. C. de communi servo manumisso*, ibi: *ad hanc rationem pietatis, l. libertas* 122. *D. de reg. juris*, vel causa alimentorum *l. mela* 14. *§.* 1. *D. de alim. & cib. legatis*, ibi: *pietatis intuitu*; vel pro causa dotis, nempe pro maritandis virginibus pauperibus. Item si continet legata personis miserabilibus relicta, vel pro redimendis captivis, aut in carcere detentis *l. si quis pro redemptione* 36. *C. de donation.* Quantum tamen late patens sit pietatis nomen, & quantum se extendat, & quæ pia causa dicatur, collige ex Petro Fabro *lib.* 2. *semestrium cap.* 2. Andrea Tiraquello *in tract. de priv. piæ Causæ in Præfa.* Cardinal. Tusc. *practic. conclus. jur. conclus.* 332. *lit. P.*

Tandem noto quod testamentum imperfectum toti-
70 us voluntatis imperfectione, quantum ad ea, quæ pias causas concernunt respectu quarum completa est dispositio, valere interpretandum est, utputa si infirmus vocavit Notarium pro testamento, & incepit illud condere, & reliquit alicui Ecclesiæ, vel alii locopio summam ducatorum quatuor mille principalis sortis cum ejus annuis redditibus pro celebratione missarum, vel alio onore jam explicato, & completa hac dispositione, dum volebat alia disponere morbo oppressus, vel alio impedimento retardatus non potuit complere testamentum, & mortuus est. Hoc casu quoad pias causas validum est dictum testamentum, non verò si illa dispositio non fuerit completa, videlicèt si reliquit dicto loco quatuor mille, & inquit cum oneribus explicandis, & antequam ea fuerunt declarata in hoc actu defecit, nam illa dispositio, sive actus non videtur completus, ut notat Panormitanus *in c.* 1. *de success. ab intest. num.* 2. *vers. sed dubitatum*, & propè finem *vers. mihi satis placet*, ibi: *mihi satis placet, ut valeat ad pias causas, ex quo legatum vel dispositio erat perfecta, ut puta quia transivit ad alia legata. Nam non potest negari, quin hic fuerit consensus naturalis, & præsumendum est favore animæ, quia aliter non disposuisset.* Decius *in c.* 1. *de fide instrum. num.* 43. *vers. non obstat etiam quod ad pias causas*, Tiraquell. *de privileg. piæ causæ privil.* 7. *vers. sunt tamen qui hoc intelligunt*, & Thor. *in addit.*
71 *vers. non tamen*. Quam sententia mihi placet rejecto D. Riccio, à quo ibid. in contrarium quam plures fuerunt adducti DD. Porro hac in re Judex scrupulosus esse non debet, ne impius reputetur, etenim quod vita in mortem incidat, evitari non potest, sed quod voluntas defuncti, quæ cum anima vivit, moriatur, durum, & impium est auferendo à loco pio propria bona magno labore acquisita contra ejus voluntatem, & extraneis concedendo, aliaque legata pia annullando, quando hæc ut plurimum fiunt, ut anima à peccatis exoneretur, & à purgatorii pœnis relevetur; quapropter D. Augustinus *lib.* 1. *contra adversarios legis, & phophet.* animadvertit, ibi: *perparum est quod datur, sed cum piè datur æternum inde meritum comparatur*; neque urget consideratio, quod dum non compleverit testamentum, voluntatem mutare potuisset, commutando, vel dimittendo legata, quia in contrarium est præsumptio, cum legata in hanc causam facta ipsius defuncti favorem respiciant.

Testamentum à cæco, sive morbo, sive nativitate
72 conditum, videlicet nuncupativum (cum in scriptis cæcus testari nequeat) ut valeat, requisita numerata *in l. hac consultissima* 8. promulgata ab Imperatore Justino Justiniani adoptivo Patre continere debet. Primò ut ore proprio specialiter heredis nomen, sive heredum nomina, eorumque dignitates exprimat, ne sola nominum commemoratio quidquam ambiguitatis pariat. Secundò ut in quota parte, vel in quot unciis heredem faciat, & quid unicuique legatario relinquat, palam edicat. Tertiò ut septem testes vocati in testamento interveniant. Quartò ut etiam tabellarius, & si in loco non reperitur, octavus testis vice ejus adhibetur. Quinto ut uno eodemque loco, & tempore hanc postremam voluntatem nuncupet. Sextò, ut prædicti testes eodem tempore subscribant, & subsignent testamentum à tabellario, sive ab eo, qui loco tabellarii est scriptum. Septimò ut ab uno testium, vel tabellario conservetur.

Validum quoque est testamentum hac forma confectum, videlicet si cæcus tabellario, vel alii postremam suam voluntatem committat, eamque postea à tabellario scriptam idem, vel alius coram testatore, & testibus legat, sive edoceat, quam etiam cæcus ipse approbet, & suum elogium esse dicat. Quæ cæci approbatio, & expressio oculatissima quippe est, & neutiquam à bono jure aberrans, sic Montano cæcus Tirenius apud Guarinum *in tragicomædia pastorali, vulgo pastorfido act.*5. *scen.*6. dixit optimè:

O quanto spesso giova
La cecità degl'occhi al veder molto,
Ch'all'hor non traviata
L'anima, & in se stessa
Tutta raccolta, suole

Aprir

Aprir nel cieco senso occhi lincei,

Dummodo tamen cætera alia supradicta requisita contineat, quæ Imperator mandavit, ne locum quidem ullum cæcorum dispositio relinquat insidiis tot oculis spectata, totquæ insinuata sensibus, tot denique in tuto locata manibus, *ut in d. l.* habetur.

Et hæc omnia comprobata fuere à Divo Justiniano filio in *§. cæcus instit. tit. quibus non est permissum facere testam.* ibi: *cæcus autem non potest facere testamentum, nisi per observationem, quam lex Divi Justini patris nostri introduxit.*

Requisitum tamen, quod heredum dignitates testator exprimat, per æquipollens suppleri existimo, sufficit enim ut certò constet de personis nomina-
73 tis. Imo cessante suspitione falsi tale testamentum cæci factum sine dictis solemnitatibus benè valebit, ut advertit Barry *de successión. lib. 1. de testam. tit. 7. qui testam. facere poss. num. 39., &* 40. ubi tradit duos casus, in quibus cessat talis falsitatis suspicio, accedit Michalo. de cæco, surdo, & muto *cap. 7. num.* 28. Etenim cæci testamentum minus solemne, h. e. deficiente aliqua ex dictis solemnitatibus desuper enunciatis, valere
74 in sexdecim casibus scribit Fernandus Vasquius *controv. illustr. lib. 3. cap. 103. num. 5.* in hoc omnino videndus.

Rursus dicitur justa sententia, idest Juri conformis, justitiæ, & æquitati consona; hinc habens filium legitimum, & naturalem tenetur illum heredem instituere saltem in legitima titulo honorabili in-
75 stitutionis juxta tex. *in §. aliud quoque capitulum tit. ut cum de appellatione cognoscitur novel.* 115., & licèt Joannes Vaudus *lib. 1. var. quæst. qu. 5.* teneat contrarium; tamen Barbobus *in tract. de filiis familias qu.* 26. firmat nostram opinionem, & ponit varias limitationes; vel justa causa exheredare debet *d. novell. constit. ibidem.*
76 Sed an valeat testamentū, in quo tantùm legitima portio, non verò tota parentis substantia ob alterius odium filio relicta sit, casus in Sacro Cosilio decidendus evenit. Nam cum Nobilis D. Januarius Majorana post duo præcedenter scripta testamenta, in tertio, & ultimo elogio condito anno 1698., & publicato anno 1700. infantem filiam D. Olimpiam Majorana ex D. Domitilla de Pace uxore sua procreatam heredem instituerit tantùm in legitima cum prælegato ducatorum quatuorcentum circiter super jure impositionum olei, & saponis, & in reliqua hereditate D. Carolum, & D. Nicolaum Majorana fratres patrueles cum fideicommisso agnatitio in perpetuum, quia fœminas descendentes semper exclusas voluit, & in defectum masculorum in quadam domo, cum pomario sito in platea S. Joannis à Carbonaria hic Neapoli, eis substituerit Parochialem Ecclesiam Sanctæ Sophiæ perpetuo onere quotidianæ unius Missæ, & in bonis Castri Squillæ, atquæ etiam in bonis sitis in terra vulgo dicta di *Campagnano* matricem Ecclesiam prædicti castri Squillæ in eorum substitutione vocaverit, & demum legaverit Andreæ Majorana liberto fundum modiorum decem, & octo situm in dicto loco Campaniani. Contentio ex hac dispositione orta fuit, diuque disputata, nam dicta D. Domitilla uti mater, & tutrix D. Olimpiæ comparuit in S. C., & exponendo, quod ira, & odio injustè in ipsam contracto ab ejus viro D, Januario prædictum condiderat testamentum, & unicam filiam tota hereditate indebitè privaverat, relicta ei tantùm legitima, quando hæc eum prælegato ad summam ducatorum trium mille non ascendebat, qua nec decenter vivere, nec condigno viro nubere poterat, illud nullum, & invalidum declarari petiit. Causa commissa D. Consiliario Altimare, datoque termino probavit ipsa discordiam, & odium in eandemet contractum, quia cum D. Januario in Campaniano sola cohabitare noluit, nisi cum aliquo sibi conjuncto ob ejusdem viri asperos mores. Quamobrem in monasterium à S. C. fuit posita, & D. Januario mandatum injunctum, ne ad illud accederet ad evitandas contumelias, quibus solebat eam afficere. Item testimonio plurium fide dignorum, etiam Sacerdotum, quod quasi continuò is contristatus ajebat; *ò misera figlia mia! hai da restar povera per causa di tua madre: io lascio le robbe à miei nemici per dispetto di mia madre*; quia supracti de Majorana instituti in tractatu matrimonii, & postea contracti cum D. Domitilla consensum minimè præstiterunt, & hanc excandescentiam ex dicto testamento quoque probabat, dum in eo D. Januarius declaravit, quod D. Domitillæ uti ingratæ nil relinquebat, nam non solùm de dote promissa nihil solverat, sed multa bona propria mobilia retinebat, & de propria substantia ei alimenta dedit invitus, & quod non nulla incommoda passus fuit cum periculo vitæ. Ex quo facto post termini compilationem dicebatur in jure prædictum testamentum esse nullum, & primò
77 nam si paterno amore nullus major est *leg. cum furiosus 7. C. de Curatore furioso, vel prodigo, &c. l. isti quidem D. quod metus causa*, hoc in casu dicendum erat Dominum Januarium erga unicam filiam eo usum non fuisse, relinquendo in alterius odium ei tantùm legitimam, & tenue prælegatum; idcircò testamentum confectum reddebatur invalidum, nam quæ rectè facere
78 debebat, turbato animo, & mente non cognoverat: hinc meritò Imperator Justinianus *in l. si quis in suo §. legis autem C. de inofficioso testamento* ita constituit. *legis autem veteris iniquitatem tollentes, ut non diutius erubescat lex posita, quam Julius Paulus in suis scripsit quæstionibus, hanc piissimam aggredimur Sanctionem; cum enim infantem suum non posse ingratum à matre sua vocari scripsit, neque propter hoc ab ultima sua matris hereditate repelli, nisi hoc odio fecerit sui mariti, ex quo infans progenitus est: hoc iniquum judicantes, ut alieno odio alius prægravetur, penitus delendum esse sancimus, & hujusmodi causam liberis non tantùm infantibus, sed etiam quamcumque ætatem agentibus opponi minimè concedimus: cum possit sub conditione emancipationis hæreditatem suam mater filio derelinquens, & patris odium punire, & juri filii sui minimè nocere, nec suam naturam fallere. Satis enim crudele nobis esse videtur, eum qui non sentit, ingratum existimari.*

Secundò in comprobationem fuit allegatus tex. in *l. pater familias testamento D. de hered. inst.* ubi Alphenus Jurisconsultus inquit: *Paterfamilias testa-*

testamento duos heredes instituerat : eos monumentum facere jusserat in diebus certis : deinde ita scripserat (qui eorum non ita fecerit , omnes exheredes sunto) alter heres hereditatem pretermiserat : reliquus heres consulebat , cum ipse monumentum extruxisset, numquid minùs heres esset ob eam rem, quod coheres ejus hereditatem non adiisset ? respondit : neminem ex alterius facto , neque hereditati alligari , neque exheredari posse , sed uti quisque conditionem implesset , quamvis nemo adiisset praterea, tamen eum heredem esse.

Tertiò quàm plures ad propositum fuerunt adducti Doctores , videlicet Bal. in *l. 5. C. de his , qua pœna nomine in testam. vel codicill. inscrib. num.* 10. ubi inquit , quod aut apponitur inobedienti pęna, & valet, aut obedienti propter tertii inobedientiam ; & non valet ; pęna enim suos tenet auctores *l. sancimus D. de penis.* Joannes Durans *de arte testandi tit. de liber. instit. vel exheredandis caut.4. num.2.* qui citat Paul. de Castro *cons.* 20.

Roman. *singul.* 112. , ubique Nicolaus Pignonus, & Gabriel Sara *in addit.ad d. singul.* 112. *D.Lud. Rom.*

Præses Menoch *cons.* 544. ubi consuluit pro D. Alda Sclafenato , quæ insimul cum D. Clara , & Hyppolita erat æqualiter instituta à D. Hieronymo Patre , at quia prædicta Alda reperiebatur nupta Magnifico Pompeo Georgio , inter quem, & Hieronymum Sclafenatum exorta fuit non levis discordia, pater revocavit testamentum, & D. Aldam in dote jam constituta instituit heredem, relinquendo ei etiam libras mille , & biscentum annuas, lege , & conditione , quod si casus eveniret , quo secundò nuberet filii dicti matrimonii legato fruerentur , & in casu contrario , filii primi matrimonii si extarent vivente dicta D. Alda, & ea mortua quando extrà patriam pôtestatem essent , & firmavit iniquissimum fora generi odio Aldam ab hereditate primò ei relicta privare. Aliique DD. ab eodem Menochio cumulati in consil. 1139.

Pro D. Carolo, & D. Nicolao, ac pro eorum justitia operæ pretium est alia duo elogia integrè referre. D. Januarius enim anno 1665. , quo uxorem non habebat , primum condidit testamentum , & in eo prædictum D. Nicolaum , & Carolum heredes instituit cum perpetuo fideicommisso agnatitio favore masculorum tantùm cum prohibitione alienandi bona , causa adiecta , ut ea in familia de Majorano conservarentur , in quorum defectum vocavit D. Thomam Falangola , & in ejusdem lineæ masculinæ defectum Scipionem Migliarese ex sorore ortum : legato quoque relicto Andreæ Majorano liberto , aliquorum bonorum , quæ in terra Campaniani possidebat.

Anno verò 1696. , quo in matrimonio habebat D. Domitillam de Pace , & mutuus inter eos erat amor , qualis inter conjuges esse debebat , aliud fecit testamentum , quo masculum nasciturum instituit cum onere dotandi sororem , si nasceretur, & si una , vel duæ fœminæ ex ventre exorirentur, eas heredes scripsit cum vulgari substitutione lege adiecta , quod usufructuariæ tantùm essent , quia volebat , quod bonis suis post earum mortem succederet Andreas Majorana , ejusque filii masculi, & in eorum defectum Ecclesia Sanctæ Sophiæ, hac declaratione , quod sua dispositio alio modo interpretari minimè posset. Unde dicebatur primò quod D. Olimpia fuit tantùm instituta in legitima, & D. Carolus , & D. Nicolaus in reliqua hereditate instituti non ob uxoris odium, sed ut bona in familia de Majorana conservarentur , cum ab eodem D. Januario in primo testamento hac causa instituti fuere, & in secundo adhuc non orta discordia filiæ fœminæ usufructuariæ tantùm heredes attenta declaratione facta in eodem testamento, quæ declaratio erat limitatio regulæ, nempe quod verba debent intelligi prout meliùs pos-
79 sunt , ad hoc ut dispositio potius valeat , quam pereat . Nam hoc esset verum , nisi fieret contrà testatoris voluntatem, potius enim dispositio tunc declaranda est nulla , quam contrà testatoris voluntatem venire juxtà notata per Paul. de Castro *in l. verbis civilibus 7. D. de vulg. & pupill. subst. num.* 4. ita ut in primo , & secundo testamento, numquam fœminæ fuerint in fideicommisso vocatæ , & hæc fuit causa finalis , quare filia non fuit instituta in tota hereditate , nempe ob desiderium conservandi bona in ejus agnatione , quod sanè hominibus est quasi commune ; ideoque videmus, quod qui filios non habent , extraneos instituunt lege, conditione, ut eorum nomina , & cognomi-
80 na assumant. Quod respicit etiam Reipub. utilitatem, publicè enim expedit, ut generis splendor, familiarumque decus servetur argum. *l. 1. §. denuntiare D. de ventre inspic. l. super statu C. de quastion.* Quapropter masculis , qui agnationem retinent ac conservant , relinquendæ sunt facultates , quæ cum absint , felicitas , nobilitas, splendor , claritas , amplitudo deficiunt secundum Aristotil. *ethyc. lib. 1. cap.* 8. Non immeritò igitur laudandi sunt nobiles viri, qui in eorum successionibus masculos fœminis anteponunt , siquidem rerum bene gestarum gloria, & virtutes imitatio per masculos in familia conservatur. Hinc benè à majoribus nostris statutum
81 fuit, ut deterior esset conditio fœminarum, quàm masculorum *l. in multis D. de statu homin. l. famina D. de reg. jur.* & quidem antiquitùs in capienda, vel ex testamento , vel ab intestato hereditate *§. caterum inst. de leg. agnat. tut. l. maximum vitium C. de lib.prater.* & ibi Bald. Iason. & alii, & adnotat eruditissimus Petrus Faber *in commentar. ad l. famina .* Hinc apud Lacedæmonios
82 nulli permissum erat vetusta majorum prædia vendere, & in alios transferre, teste Heraclide *lib. de politiis in Rep. Lacedamon .* Quod fuit quoque in usu apud Hebræos , ut nomen tribus, & familia floreret, quemadmadum legitur *num. cap. ult.*
83 Hinc etiam in Regno Barones filiam in legitima tantum, vel dote congrua instituere solent; feuda verò agnato proximiori relinquere vigore gratiæ eis à Rege Catholico indultæ, ut ex *pragm.33. de feudis.*

Secundò, quod filio legitima debetur titulo honora-
84 bili institutionis, libera , & sine ullo onere , & si minus à patre fuerit relictum , is supplementum petere valet ; querelam verò de inofficioso testamento proponere nequit, ut ex juribus in *l. omnimodo, l. scimus, l. cum quaritur , l. parentibus , C. de inofficioso testamento , auth. ut liceat matri , &*

avia

avia, & aliis parentibus post legitimam partem liberis derelictam quomodo voluerint residuum facultatem suam disponere, Vasq. *de success. progr. par. 2. tit. de pupill. substit.* §. 14. *numer.* 137. Merlin. *tract. de legitima lib.*4. *tit.* 1. *qu.*20. post Decian. *resp.* 51. Alex. *cons.* 115. Io: Leonard. Rodoer. hac in re *cons.* 1. Unde testamentum semper reputatur validum, nam quod jure fit, injuriam non continet, & filius non videtur prægravatus. Con-
85 tingit hic observare cum Ioanne Sichard. in *l.* 6. *C. de inoffic. testamento*, Osuaido Hilligero *in notis, seu enucleatione* ad Donell, *lib.*19. *cap.* 14. *lit. AA.*, & Marco Antonio Cuccho *de legitima in fine §. ultimo num.*8. posse filium in legitima institutum querelam inofficiosi testamenti in uno casu proponere, scilicet si in reliqua hereditate turpis persona instituta sit.

Istas rationes hinc inde pro utraque parte considerabam, & successivè ad trutinam revocavi quidquid sive uni sive alteri ex partibus obiici potuisset.

Ad primam propositionem oppositio erat de necessitate eam non concludere, cum multoties filiabus fœminis, vel in legitima institutis, vel congruenter dotatis, etiam si ipsis dos congrua relicta sit, proponantur agnati.

Ad secundam, quod textus *in l. si quis in suo §. legi-*
86 *autem C. de inoff. testam.* loquitur in exheredatione, ut Glossa ibi notavit in verbo *existimari*, ibi: *Et sic exheredari non potest*: ita Odofredus, & Gothofred, in d. lege, cæterique DD. & adducebam alium textum in *cap. non debet de regulis juris in 6.* ibi: *non debet aliquis alterius odio prægravari*, & Glossa ibid. dicit; quod antiquitus mater poterat filium suum etiam non doli capacem exheredare odio mariti, hodie illa lex corrigitur per tex. *in l. si quis in suo*; sicuti textus *in l. pater familias* quoque loquitur.

Ad Doctorum auctoritatem respondebatur, quod si in præcitatis juribus fundabatur, imo quam plures loquuntur eo in casu, quo testator non solum odio motus sed persuasionibus, & instigationibus fuit inductus, & præsertim ad doctrinam D.Menochii in *cons.*544., quod casus ibi erat diversus. Nam testator declarabat, quod generi odio Dominam Aldam filiam suam privaverat, & sic causa finalis ibi fuit odium expressè à testatore memoratum.

Ad adducta pro D.Carolo, & D. Nicolao, & quoad primum ego contra considerabam, quod in secundo testamento iis Andreas libertus fuit præpositus Nam licèt conjuncti D.Januario, non erant tamen amici; unde in tertio testamento ob uxoris odium, fuerant instituti, considerata plurium testium depositione, quia matrimonio D. Domitillæ consensum non præstaverant, ut supra dictum est, & testes erant fide digni, ab iis non repulsati: & pro iisdem, quod verba, de quibus testes deponebant, quæ totum D.Domitillæ erant fundamentum, fortassis D. Januarius non protulerat eo animo, & causa, sed vel, ut ingratam uxorem affligeret, vel, ut illo timore inducta ob filiæ præjudicium deliberaret secumin Capaniano habitare, ut cupiebat
87 & in S.C. instit. homines enim non semper quod ore dicunt Gherardus Vossis de *poetis latinis cap.* 3. *fol.*49. *lib.*1. exemplum referens Vaconii poetæ, in cujus tumulo inscribendum curavit Adrianus Cæsar.

Lascivus versu, mente pudicus erat.

Vice versa Aphranius item poeta modestè scripsit sed obscœnè vixit meminerunt de eo Quintilianus *lib.* 10. *cap.*1., Ausonius *epigram.* 70., Voss. cit. Hi aliud in ore, aliud habeant in corde: non sic commendabilis Socrates cupiens in pectore fenestram, ut quisque verba simul, atque animum cognosceret.

Quoad objectum ex parte D. Caroli, & D. Nicolai
88 propositum, nempe quod allegata jura in *l. si quis in suo & in l. paterfam.*, loquuntur in exheredato, non autem quando filio relicta est legitima, respondebatur pro parte D.Olimpiæ, quod eadem ratione, qua illud testamentum in exheredato declaratur nullum, declaratur quoque invalidum in instituto in legitima, & privato majorum parte hereditaria, quia satis crudele videtur eum, qui non sentit, ingratum existimari, & alterius odio
89 prægravari. Sanè ratio, quæ est de toto quoad totum, est de parte quoad partem *l. quæ de toto D. de reivin.* ubi Cajus inquit: *quæ de tota re vendicanda dicta sunt, eadem & de parte intelligenda sunt, efficioque Judicis continentur pro modo partis, ea quoque restitui jubere, quæ simul cum ipsa*
90 *parte restitui debent*, & ubi eadem est ratio idem est jus, ut in *l. illud quæsitum D. ad l. Aquiliam, l. à Titio* 108. *D. de V. oblig. l. cogi §. quis heres D. ad S.C. Trebell. §. nihil autem interest instit. de fideicommissariis hered.*

Sed contra cogitabam in uno, & altero casu non
91 eandem, sed diversam rationem esse. Unde argumentum de toto ad partem non benè procedebat ex dictis per Alex. *in cons.* 194. *considerat is lib.*2. *num.* 13. Nam jura permittunt parentibus filio instituto in legitima de reliquo disponere: idcircò quod jure fit, injuriam non continet, & filius non prægravatus minimè videtur.

In hac causa Domini de aula ex quinque tres testa-
92 mentum invalidum esse pronunciarunt: verùm in gradu restitutionis in integrum propositæ pro parte Ecclesiæ S.Sophiæ adjunctis in causa duobus aliis Consiliariis, ex numero septem quinque de validitate testamenti sententiam dixerunt, me ita quoque sentiente. Consideraverunt etiam Domini Consiliarij, quod verè causa finalis non fuit uxoris odium, sed institutio fideicommissi, ut reliqua bona conservarentur in familia de Majorano. Verùm enim vero ego considerando, quod si discordia non adfuisset facilè D. Januarius majorem summam filiæ reliquisset; ideoque dicebam, quod ex causis in S. C. discussis poterat S.C. condemnare heredes ad præstandum D. Olimpiæ aliam quantitatem usque ad summam docatorum quatuor mille, tum attenta depositione testium, tum per tex. *in l. quoniam* 4. *C. de naturalibus lib., l. in ambiguis.* 85. *D. de reg. jur.*, & per text. *in* §. *ult. instit. de vulgar. subst.*; eoque magis, quia in
93 dispositionibus ambigui, & ex quibus perplexitates oriuntur honestum est Judici, & consentaneum justitiæ ad concordiam aliquam devenire, & à summo rigore recedere, quemadmodum docent Jo: Baptista de Sancto Blasio *de transact. quæst.* 20. Grammat. *dec.*9., Valeron *de transaction. in proæm. num.*26., Rovit. *dec.* 95. *in fin.* secundùm quam doctrinam plures decisiones S. R. R. refert Cardinal. de Luca *disc.*25. *de fideicomm. num.*7. & 8.

testamento duos heredes instituerat : eos monumentum facere jusserat in diebus certis : deinde ita scripserat (qui eorum non ita fecerit , omnes exheredes sunto) alter heres hereditatem prætermiserat : reliquus heres consulebat , cum ipse monumentum extruxisset, numquid minùs heres esset ob eam rem, quod coheres ejus hereditatem non adiisset ? respondit : neminem ex alterius facto , neque hereditati alligari , neque exheredari posse , sed uti quisque conditionem implesset , quamvis nemo adiisset præterea, tamen eum heredem esse.

Tertiò quàm plures ad propositum fuerunt adducti Doctores , videlicet Bal. in *l. 5. C. de his , quæ pœnæ nomine in testam. vel codicill. inscrib. num.* 10. ubi inquit , quod aut apponitur inobedienti pena, & valet, aut obedienti propter tertii inobedientiam , & non valet ; pena enim suos tenet auctores *l. sancimus D. de penis.* Joannes Durans *de arte testandi tit. de liber. instit. vel exheredandis caut.4. num.2.* qui citat Paul. de Castro *cons.* 20.

Roman. *singul.* 112. , ubique Nicolaus Pignonus, & Gabriel Sara *in addit. ad d. singul.* 112. *D.Lud. Rom.*

Præses Menoch *cons.* 544. ubi consuluit pro D. Alda Sclafenato , quæ insimul cum D. Clara , & Hyppolita erat æqualiter instituta à D. Hieronymo Patre , at quia prædicta Alda reperiebatur nupta Magnifico Pompeo Georgio , inter quem, & Hieronymum Sclafenatum exorta fuit non levis discordia, pater revocavit testamentum, & D. Aldam in dota jam constituta instituit heredem, relinquendo ei etiam libras mille , & biscentum annuas, lege , & conditione , quod si casus eveniret , quo secundò nuberet filii dicti matrimonii legato fruerentur , & in casu contrario , filii primi matrimonii si extarent vivente dicta D. Alda, & ea mortua quando extrà patriam pôtestatem essent , & firmavit iniquissimum fore generi odio Aldam ab hereditate primò ei relicta privare. Aliique DD. ab eodem Menochio cumulati in consil. 1139.

Pro D. Carolo, & D. Nicolao, ac pro eorum justitia operæ pretium est alia duo elogia integrè referre. D. Januarius enim anno 1665. , quo uxorem non habebat , primum condidit testamentum , & in eo prædictum D. Nicolaum , & Carolum heredes instituit cum perpetuo fideicommisso agnatitio favore masculorum tantùm cum prohibitione alienandi bona, causa adiecta , ut ea in familia do. Majorano conservarentur , in quorum defectum vocavit D. Thomam Falangola , & in ejusdem lineæ masculinæ defectum Scipionem Migliaresè ex sorore ortum : legato quoque relicto Andreæ Majorano liberto , aliquorum bonorum , quæ in terra Campaniani possidebat.

Anno verò 1696. , quo in matrimonio habebat D. Domitillam de Pace , & mutuus inter eos erat amor , qualis inter conjuges esse debebat , aliud fecit testamentum , quo masculum nasciturum instituit cum onere dotandi sororem , si nasceretur, & si una , vel duæ fœminæ ex ventre exorirentur, eas heredes scripsit cum vulgari substitutione lege adiecta , quod usufructuariæ tantùm essent , quia volebat , quod bonis suis post earum mortem succederet Andreas Majorana , ejusque filii masculi, & in eorum defectum Ecclesia Sanctæ Sophiæ, hac declaratione , quod sua dispositio alio modo interpretari minimè posset. Unde dicebatur primò quod D. Olimpia fuit tantùm instituta in legitima, & D. Carolus , & D. Nicolaus in reliqua hereditate instituti non ob uxoris odium, sed ut bona in familia de Majorana conservarentur , cum ab eodem D. Januario in primo testamento hac causa instituti fuere, & in secundo adhuc non orta discordia filiæ fœminæ usufructuariæ tantùm heredes attenta declaratione facta in eodem testamento, quæ declaratio erat limitatio regulæ, nempe quod verba debent intelligi prout melius pos-

79 sunt , ad hoc ut dispositio potius valeat , quàm pereat . Nam hoc esset verum , nisi fieret contrà testatoris voluntatem, potius enim dispositio tunc declaranda est nulla , quam contrà testatoris voluntatem venire juxtà notata per Paul. de Castro *in l. verbis civilibus 7. D. de vulg. & pupill. subst. num.* 4. ita ut in primo , & secundo testamento, numquam fœminæ fuerint in fideicommisso vocatæ, & hæc fuit causa finalis , quare filia non fuit instituta in tota hereditate , nempe ob desiderium conservandi bona in ejus agnatione , quod satè hominibus est quasi commune ; ideoque videmus, quod qui filios non habent , extraneos instituunt lege, conditione, ut eorum nomina , & cognomi-

80 na assumant. Quod respicit etiam Reipub. utilitatem, publicè enim expedit, ut generis splendor, familiarumque decus servetur argum. *l. 1. §. denuntiare D. de ventre inspic. l. super statu C. de quæstion.* Quapropter masculis , qui agnationem retinent ac conservant , relinquendæ sunt facultates , quæ cum absint , felicitas , nobilitas, splendor , claritas , amplitudo deficiunt secundum Aristotil. *ethyc. lib. 1. cap.* 8. Non immeritò igitur laudandi sunt nobiles viri, qui in eorum successionibus masculos fœminis anteponunt , siquidem rerum bene gestarum gloria, & virtutes imitatio per masculos in familia conservatur. Hinc benè à majoribus nostris statutum

81 fuit, ut deterior esset conditio fœminarum, quàm masculorum *l. in multis D. de statu homin. l. fœmina D. de reg. jur.* & quidem antiquitùs in capienda, vel ex testamento , vel ab intestato hereditate *§. cæterum inst. de leg. agnat. tut. l. maximum vitium C. de lib. prætert.* & ibi Bald. Iason. & alii, & adnotat eruditissimus Petrus Faber *in commentar. ad l. fœmina* . Hinc apud Lacedæmonios

82 nulli permissum erat vetusta majorum prædia vendere, & in alios transferre, teste Heraclide *lib. de politiis in Rep. Lacedæmon* . Quod fuit quoque in usu apud Hebræos , ut nomen tribus, & familia floreret, quemadmodum legitur *num. cap. ult.*

83 Hinc etiam in Regno Barones filiam in legitima tantum, vel dote congrua instituere solent; feuda verò agnato proximiori relinquere vigore gratiæ à Rege Catholico indultæ, ut ex *pragm. 33. de feudis.*

Secundò, quod filio legitima debetur titulo honora-

84 bili institutionis, libera , & sine ullo onere , & si minus à patre fuerit relictum , is supplementum petere valet ; querelam verò de inofficioso testamento proponere nequit, ut ex juribus in *l. omnimodo, l. si mus, l. cum quæritur , l. parentibus , C. de inofficioso testamento , auth. ut liceat matri , & avia*

avia, & aliis parentibus post legitimam partem liberis derelictam quomodo voluerint residuam facultatem suam disponere, Vasq. *de success. progr. par. 2. tit. de pupill. substit. §. 14. numer.* 137. Merlin. *tract. de legitima lib.4. tit. 1. qu.*20. post Decian. *respons.* 51. Alex. *cons.* 115. Io: Leonard. Rodoer. hac in re *cons.* 1. Unde testamentum semper reputatur validum, nam quod jure fit, injuriam non continet, & filius non videtur prægravatus. Con-
85 tingit hic observare cum Ioanne Sichard. *in l. 6. C. de inoffic. testamento*, Osualdo Hilligero *in notis, seu enucleatione* ad Donell. *lib.* 19. *cap.* 14. *lit. AA.*, & Marco Antonio Cuccho *de legitima in fine §. ultime num.*8. posse filium in legitima institutum querelam inofficiosi testamenti in uno casu proponere, scilicet si in reliqua hereditate turpis persona instituta sit.

Istas rationes hinc inde pro utraque parte considerabam, & successivè ad trutinam revocavi quidquid sive uni sive alteri ex partibus obiici potuisset.

Ad primam propositionem oppositio erat de necessitate eam non concludere, cum multoties filiabus fœminis, vel in legitima institutis; vel congruenter dotatis, etiam si ipsis dos congrua relicta sit, proponantur agnati.

Ad secundam, quod textus *in l. si quis in suo §.legi-*
86 *autem C. de inoff. testam.* loquitur in exheredatione, ut Glossa ibi notavit in verbo *existimari*, ibi: *Et sic exheredari non potest*: ita Odofredus, & Gothofred, in d. lege, cæterique DD. & adducebam alium textum in *cap. non debet de regulis juris in 6.* ibi: *non debet aliquis alterius odio prægravari*, & Glossa ibid. dicit; quod antiquitus mater poterat filium suum etiam non doli capacem exheredare odio mariti, hodie illa lex corrigitur per tex. *in l. si quis in suo*; sicuti textus *in l. pater familias* quoque loquitur.

Ad Doctorum auctoritatem respondebatur, quod ij in præcitatis juribus fundabatur, imo quam plures loquuntur eo in casu, quo testator non solum odio motus sed persuasionibus, & instigationibus fuit inductus, & præsertim ad doctrinam D.Menochii in *cons.*544. , quod casus ibi erat diversus. Nam testator declarabat, quod generi odio Dominam Aldam filiam suam privaverat, & sic causa finalis ibi fuit odium, expresse à testatore memoratum.

Ad adducta pro D.Carolo, & D. Nicolao, & quoad primum ego contra considerabam, quod in secundo testamento iis Andreas libertus fuit præpositus Nam licèt conjuncti D.Januario, non erant tamen amici; unde in tertio testamento ob uxoris odium fuerant instituti, considerata plurium testium depositione, quia matrimonio D. Domitillæ consensum non præstaverant, ut supra dictum est, & testes erant fide digni, ab iis non repulsati: & pro iisdem, quod verba, de quibus testes deponebant, quæ totum D.Domitillæ erant fundamentum, fortassis D. Januarius non protulerat eo animo, & causa, sed vel, ut ingratam uxorem affligeret, vel, ut illo timore inducta ob filiæ præjudicium deliberaret secum in Capaniano habitare, ut cupiebat
87 & in S.C. institi; homines enim non semper quod ore dicunt Gherardus Vossis de *poesis latinis cap. 3. fol.*49. *lib.*1. exemplum referens Vaconii poetæ, in cujus tumulo inscribendum curavit Adrianus Cæsar.

Lascivus versu, mente pudicus erat.

Vice versa Aphranius item poeta modestè scripsit sed obscœnè vixit meminerunt de eo Quintilianus *lib.*10. *cap.*1., Ausonius *epigram.* 70., Voss. cit. Hi aliud in ore, aliud habeant in corde; non sic commendabilis Socrates cupiens in pectore fenestram, ut quisque verba simul, atque animum cognosceret.

Quoad objectum ex parte D. Caroli, & D. Nicolai
88 propositum, nempe quod allegata jura in *l. si quis in suo & in l. paterfam.*, loquuntur in exheredato, non autem quando filio relicta est legitima, respondebatur pro parte D.Olimpiæ, quod eadem ratione, qua illud testamentum in exheredato declaratur nullum, declaratur quoque invalidum in instituto in legitima, & privato majorum parte hereditaria, quia satis crudele videtur eum, qui non sentit, ingratum existimari, & alterius odio
89 prægravari. Sanè ratio, quæ est de toto quoad totum, est de parte quoad partem *l. quæ de toto D. de reivin.* ubi Cajus inquit: *quæ de tota re vendicanda dicta sunt, eadem & de parte intelligenda sunt, officioque Judicis continentur pro modo partis, ea quoque restitui jubere, quæ simul cum ipsa*
90 *parte restitui debent*, & ubi eadem est ratio idem est jus, ut in *l. illud quæsitum D. ad l. Aquiliam*, *l.* à Titio 108. *D. de V. oblig. Legi §. quis heres D. ad S.C. Trebell. §. nihil autem interest instit. de fideicommissariis hered.*

Sed contra cogitabam in uno, & altero casu non
91 eandem, sed diversam rationem esse. Unde argumentum de toto ad partem non benè procedebat ex dictis per Alex. *in cons.* 194. *considerat is lib.*2. *num.* 13. Nam jura permittunt parentibus filio instituto in legitima de reliquo disponere: idcirco quod jure fit, injuriam non continet, & filius prægravatus minimè videtur.

In hac causa Domini de aula ex quinque tres testa-
92 mentum invalidum esse pronunciarunt: verùm in gradu restitutionis in integrum propositæ pro parte Ecclesiæ S.Sophiæ adjunctis in causa duobus aliis Consiliariis, ex numero septem quinque de validitate testamenti sententiam dixerunt, me ita quoque sentiente. Consideraverunt etiam Domini Consiliarij, quod verè causa finalis non fuit uxoris odium, sed institutio fideicommissi, ut reliqua bona conservarentur in familia de Majorano. Verùm enim vero ego considerando, quod si discordia non adfuisset facilè D. Januarius majorem summam filiæ reliquisset; ideoque dicebam, quod ex causis in S. C. discussis poterat S.C. condemnare heredes ad præstandum D. Olimpiæ aliam quantitatem usque ad summam docatorum quatuor mille, tum attenta depositione testium, tum per tex. *in l. quoniam* 4. *C. de naturalibus lib., l. in ambiguis.* 85. *D. de reg. jur.*, & per text. *in §. ult. instit. de vulgar. subst.*; eoque magis, quia in
93 dispositionibus ambigui, & ex quibus perplexitates oriuntur honestum est Judici, & consentaneum justitiæ ad concordiam aliquam devenire; & à summo rigore recedere, quemadmodum docent Jo: Baptista de Sancto Blasio *de transact. quæst.* 20. Grammat. *dec.*9., Valeron *de transactione in proam. num.*26., Rovit. *dec.* 95. *in fin.* secundùm quam doctrinam plures decisiones S. R. R. refert Cardinal. de Luca *disc.*25. *de fideicomm. num.*7. & 8.

Sed hanc sententiam omnes non fuerunt secuti.
Cæterum quando in aliquo casu propter alterius
odium, ità ut illud reputaretur pro causa finali,
inferretur filio præjudicium substinerem, prout
94 firmiter teneo, pro testamenti invaliditate sequentibus rationibus. Prima, quia esset contra natura-
95 ralem charitatem, & paternam obligationem naturali juri, & divino fundatam, dum D. Paul: ait
ad Galathas cap.4. si filius ergo heres, & levit. cap.
25. prope finem, ubi dixit Dominus, *& hereditario jure transmittetis ad posteros*. Inde filiis the-
saurizare parentes moventur 2, *ad Corinth.cap.*12.
cap. prædicator 16. *qu.*1., & voti paterni est liberis parare, & locupletare eos, *l. nihil interest* 50.
§. sed numquid D. de bonis libertor. confert. tex.
in l. cum ratio naturalis 7. D. de bonis damnat. l.
*scripto D. unde liberi c. jus naturale dist.*1. ubi liberorum successio dicitur esse juris naturalis. Sanè
cum omnia Dei providentia procedant, acquisita
à patre pro commodo, & utilitate filiorum Dei
providentia acquisita existimantur.

Secunda supradictæ accedit, & fundatur in jure civili, ut in *§. sui instit. de heredibus ab intest. venient, & in §. sed sui instit. de heredum qualit., & differentia* ibi: *sed sui quidem heredes ideò appellantur, quia domestici heredes sunt, & vivo quoque patre quodammodo domini existimantur, l. in suis* 11. *D. de lib. & post.* ibi: *in suis heredibus evidentiùs apparet continuationem dominij eò rem perducere, ut nulla videatur hereditas fuisse; quasi olim hi domini essent, qui etiam vivo patre quodammodo domini existimantur. Unde etiam filiusfam. appellatur, sicut paterfamil. sola nota hac adjecta, per quam distinguitur genitor ab eo, qui genitus sit. Itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur, l. 1., §. fin. & per tot. D. de suis, & legit. here. l. pen., & per tot. C. de suis, & legit. liber., l.1. & per tot. D. unde liberi, l.1. & per tot. C. eod. auth. de here. ab intestato ven. §.1. coll.9. auth. in successione C. de suis, & legit. lib.* Unde non debet Pater in hæreditate sine justa, & rationabili causa filium prægravare ei tantùm relinquendo legitimam.

Tertia ratio est, nam quæ odio procedunt peccato
96 fiunt substinenda, sunt enim contra Domini
præceptum, ut *Matth. cap* 5. ibi; *audistis, quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & cap.* 12. *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, hoc est maximum, & primum mandatum, secundum autem simile est huic, diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Odium namque, ut docet D. Thom.2. 2. *qu.*34. *art.*4. habet rationem mali ex duobus, uno ex deordinatione ejus: qui peccat, alio modo ex nocumento, quod infert ei, contra quem peccatur, sed quantum ad nocumentum, quod proximo infertur, pejus, & majus est peccatum, eò fortiùs dico pessimum, quando ex alterius odio nocumentum proximo, & innoxio infertur.

Hinc benè quoque Papinianus inquit, *in l. filius* 1. *D. de condit. instit. quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram (& ut generaliter dixerim) quæ contra bonos mores fiunt, nec facere non posse credendum est.* Verba quidem
Christiano digna, ut inquit Cujac *in d. l.* Quod
97 etiam ad rem nostram agnovit Stoicorum schola
auctorante Seneca *lib. 2. de ira cap.* 34. ibi: *nihil est iniquius, quàm aliquem heredem paterni odii fieri*, & Cic. *lib.* 3. *de natura Deorum* scribit: *nullam civitatem legislatorem tam acerbum ferre, ut ex ejus lege condemnaretur filius in odium patris.* Jus enim hoc expostulat, scilicet ex delicto patris filium non puniri, *l. crimen D. de pœnis, juncta l. 2. C. de libertis, & eorum liberis, can. crimen. & can. undecumque & per tot. dist. 56. can. crimen, & can. non imputabatur 1. q.4.*, nec alteri per alterum iniquam conditionem inferri, *l. non debet D. de reg. jur.*, neque aliquem alterius odio prægravari, *cap. non debet de reg. jur. in 6.*, præsertim in testamento filium, qui adversus patrem testatorem nihil mali commisit. Hinc cecinit Ovid. *in epistol. Gan. M.c.*

Quid puer admisit tam paucis editus horis.
Quo læsit facto vix ben' natus avum?

Tale igitur testamentum uti irrationabile non est
substinendum, sicuti quoque consuluerunt Marcus Antonius Eugenius *consil.*98. Soccinus Junior
lib.3. consil. 70., Ruin. *cons.*122. *num.*9., Menochius *cons.* 544. & 1139., & quàm plures alii ab
eodem cumulati, Et tandem in hac re non est
98 prætermittendum, quod causa una finalis, altera impulsiva dicitur. Causa finalis est illa, qua
aliquid fit, & sine qua factum non esset, sive principale objectum intentionis agentis, & in testamento, sine qua testator non ita disposuisset, *l. damus 52. D. de condict. indebiti, l. in summa 65. §. sed quare D. eod.* Gratian. *discept. forens. lib. 3. cap.498. num.38., & lib.4. cap. 794.*, Tiraquell. *in tract. cessante causa limit.* 60., D. Reg. Tapia *dec. cancelleriæ 2. num.* 73., D. Regens Galeota *lib. 2. Controv. 10. num. 11.*, & Consil. Hodierna *ad Surd. dec. 68. num.* 16. Causa verò impulsiva est illa, quæ impellit ad actum faciendum, qui primò in intentione agentis erat, vel sine qua etiam factus fuisset, ut benè explicat glo. *in l. 1. §. sexum D. de postulando*, ubi ut pudicitia mulierum conservaverunt fuit vetitum, ne postularent possent, & virilibus officiis immiscerent, cujus prohibitionis fuit causa Calphurnia fœmina inhonesta. Hinc causa finalis fuit conservatio pudicitiæ mulierum; impulsiva verò Calphurnia. Hinc
99 etiam si causa, quæ in aliquo actu consideratur, falsa asseratur, si finalis non sit, sed impulsiva, probata etiam falsitate illius, actus non corruit, Menoch. *de præsump.24. num.17.*, Fontanella *decis.*50. D. Regens Merlin. *controv. forens. lib.1. cap. 34. num.6.*

Ex dictis etiam noto odiosum censeri testamentum juxta doctrinam Joannis Harppr. *in §.1. num. 23, in fin. instit. de inoffic. testam.* ex monitu Hunnii ibi *cit.* ac per allegata ab Osualdo Hilligero *in Donello enucleato*, sive *in notis ad Hugonem Donellum lib.19. cap.4. literis aa.*, Castrens., & Salyc. *in 27. C. de inoffic. testam.*, Roderic. Suarez *in repetit. l. quoniam 32. C. eod.*, Battandier *in tractatu legitimæ cap.9. num.12.*, Chiflet. *de portione legitimæ cap. 12.*, Gomez 1. *resolut. 11. num. 37.*, Sichard. *ad l. 27. num. 10. C. cit. tit.*, Vasquez,

lib.

lib.1. de success. creat. §.10. num.581., & Castil. *controver. quotidian. cap.19. num.16.*, quando testator officii pietatis oblitus germanis fratribus, sive utrinque conjunctis, sive consanguineis, vel sororibus præteritis turpem instituerit personam, sic statuente Imp. Constantino in *l. fratres 27. C. de inoffic. testam.*, estque ad speciem quoque tex. Domitii Ulp. *in l. sciendum 1. D. de inoffic. test.*, cum quibus concordat *§. soror. instit. eod. tit.* Turpes autem personas olim histriones, mimas, arenarios, lenones, &c. fuisse constat ex tex. *in l.1. & 2. D. de his, qui notant. infam.*, hodie esse meretrices, scorta; usurarios, & scoriatores equorum, lusores, infames, &c. juxta Joannem Fabr., Scheneid., & Jason. notat Harpp. *nu.20.* & præter alios DD., quæ sint personæ turpes, explicant Palacios Ruvios *in cap. per vestras 3.3. not. §. 10. num. 9.* Castill. *in l.9. Tauri pag. mihi 59. col. 3. & pag.63. col.3.* Pet. Nuñen Avẽdaño *de Exeq. mandatis 2.p.c.26. propè fin.*

100 Denique admoneo, ut habens consanguineum inopem, illum testamento non prætermittat, non quia id reddatur nullum, sed quia est contra charitatis ordinem, & sententia testatoris non est æquitati consona, legitur enim in præcepto maximo: *diliges proximum tuum sicut te ipsum*, consanguineus enim magis quàm alius tibi proximus est, & D. Augustinus *de doctrina Christiana lib.1. cap.28. homil.2.* quoque hortatur, ut illis, qui sunt magis conjuncti, & quasi quadam sorte nobis obveniunt, magis quàm extraneis providere debeamus, & D. Ambrosius *lib.1. de offic. cap.30. & in can. est probanda 86. distin.* inquit: *est probanda illa etiam liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis.*

101 Dicitur tandem voluntatis nostræ, ut testamentum ab alterius voluntate dependere non debeat, juxtà tex. *in l. illa institutio 32. D. de hered. instituendis*. Porrò ut validum sit testamentum voluntatem liberam, spontaneamque esse oportet, ut admonuit Constant. *in l.1. C. de sacros. Ecclesiis* ibi: *Nihil enim est quod magis hominibus debeatur, quàm ut supremæ voluntatis, postquam aliud jam velle non possint, liber sit stylus, & licitum quod iterum non redit arbitrium.* Sicut Peralta *in l. si quis in principio num.132. D. de leg.3.*, & Castillus *controvers. jur. lib. 3. cap. 1. num. 7.* referunt hæc verba legis Theodosianæ *ultim. C. tit.7. de testamentis*.

Ideo divinis sensibus, die noctuque res humani generis pertractantes, gratum duximus deficientium voluntatibus subvenire, ut pro suo quisque testetur arbitrio, aut in sua voluntate suam habeat voluntatem, ut invitus nemo nec taceat, neque loquatur.

Hæc quippe voluntas ab omni coactione esse debet immunis, alioquin justa sententia dici non posset, ut comprobat Doctissimus Molina *de justit. & jure disp. 135. §. quoad secundum* his verbis: *Ratio hujus rei hæc est, quoniam heredis institutio, legatum, & donatio causa mortis mere gratis fiunt; ad conferendum autem dominium, aut conferendum jus titulo merè gratuito, ea libertas est necessaria, quæ involuntariam mixtè (qualis est explicatum) excludat*, quoque comprobat Jo. de Imola *in l.1. D. de testam. num.4.* ibi docens, quod circa duos actus hominum requiritur plenissima libertas, ad hoc ut illi actus valeant. Primus est matrimonii actus, nam ille debet plena, & solida libertate gaudere, *cap. cum Abbas de his, quæ vi, metusque causa*. Secundus est circa testamenta, ut si aliqua coactio, vel metus dederit causam testamento, testamentum sit ipso jure nullo.

102 Hinc si Cajus e. g. Mævium heredem instituat nimiis persuasionibus, vel importunis precibus, aut fallacibus suggestionibus ductus, institutio irrita est Ulpian. enim *in l. 1. §. persuadere D. de servo corrupto*, ita scribit: *persuadere est plusquam compellere atque cogi sibi parere*, & de suggestionibus ità notat *in l.3. §. sed quod si volentem D. de libero homine exhib. sed quid si volentem quidem retineat, non tamen sine calliditate circumventum, vel seductum, vel solicitatum, neque bona, vel probabili ratione, hoc facit? Rectè dicetur dolo male retinere*. Et de precibus maximè prolatis à persona, cui reverentia debetur, probat Inn. *in cap. cum inter de electione*, ibi: *ad componendum coegit invitum*, idest instantia precum devictum; & *in cap. si Titio de jure jurando*. Imperat certè hoc casu, qui rogat, ut notat Quintilian. *declam. 331.* ibi: *non sunt preces, ubi negandi libertas non est: potentissimum quidem imperandi genus est*, & illud Ausonii fidem facit.

Scribere me Augustus jubet, & mea carmina poscit,
Penè rogans, blando vis latet imperio.

Hinc torquatus:

Sempre al consiglio è la preghiera unita.

Notant Decian. *cons.65.* Surd. *cons.673.* Menoch. *de præsump. 12. num.8., & 6.* Micres de *Major. qu. 25. num.9.* Castill. *lib.3. cap.1. num.134. usque ad 137.* Alex. Raudensis *decis.45* alii quam plures ab istis cumulati DD. Quinimo si infirmus testari nolens nimiis persuasionibus, precibus importunis, sive fallacibus suggestionibus ad testandum inducatur, testamentum ipsius irritum reputatur, Jason *in l.1. C. si quis aliquem testari prohibuerit*, Petrus de Gregorio *syntag. juris lib.4. cap.6.* Pichar. *in instit. tit. de action. lib. 4. §. actionum num.26.* Avendan. *de metu lib.2. cap.20. num. 46.* ubi ita notat: *ridiculum erit dicere, quod valeat testamentum, in quo est defectus totius voluntatis, & hæc pars adeò vera est, ut contraria nobis ridenda videatur*, Matthias Berlich. *conclus. pract. p.3. concl. 7. num.37.* post Dauth. *de testam. fol.159. nu.134.* Daniel Moller. *ad constit. Saxon. p. 3. const. 5.* ita fatetur: *Quandocumque aliqua suspicio subsit, ut testator non spontè, nec quietè, sedatè, & mente hinc composita sed ad alterius instigationes, & flagitationes, & importunas preces testamentum fecerit, testamentum non valebit*. Hinc qui succes-
103 surus fuisset ab intestato, vel ille, qui in primo testamento erat institutus adversus heredem in secundo testamento institutum actione de dolo, vel in factum experiri valet, & si in possessione rerum reperiatur exceptione doli se tueri, Surd. *cit. cons. 673.* Pereg. *de jure fisci lib.2. tit.9. num.10.* Angelus *in leg. 1. C. si quis aliquem testari prohibuerit*, qui de re judicata quoque testa-

tur, cæterique Doctores apud eum.

Nec refragantur jura *in l. virum ult. D. si quis aliquem testari prohibuerit*, ubi Papinian. ita inquit: *Virum, qui non per vim, nec dolum, quo minus uxor contra eum, mutata voluntate, codicillos faceret, intercesserat, sed (ut fieri assolet) offensam ægræ mulieris maritali sermone placaverat, in crimen non incidisse respondit: nec ei, quod testamento fuerat datum, auferendum. & in l. ult. C. eod. tit.* cujus sunt verba; *Judicium uxoris postremum in se provocare maritali sermone non est criminosum*. Nam ex istis legibus non constituitur regula, qua persuasionibus, & precibus, quempiam ad testandum allicere aliquis possit, cum hoc omninò in jure improbatum sit; prohibentes enim, vel cogentes aliquem ad testandum non solùm in pœnam incidunt amissionis testamento relictorum, fisco ab illis auferente, tamquam ab indignis, sed etiam pœna corporali coerceri possunt, ut *in l.* 1.
105 *C. eod.* adeo quod in hoc judicio erit fiscus
audiendus secundùm opinionem Peregrini, quam receptam fuisse in supremo Italiæ consilio testatur Reg. Tap. *dec.* 16. *num.* 20. & maritus excusatur ab utraque pœna ex quadam benignitate legis, considerata uxoris, ac mariti individua voluntate.

Item excusatur maritus, prout citatæ leges loquun-
106 tur, si maritali sermone offesam uxorem placave-
rit. *Maritali* .i. non importuno, & speciem coactio-
107 nis haud continente. Firma igitur remanet re-
gula, quòd testamentum per nimias persuasiones, & importunas preces extortum invalidum remanet, ut laudati DD. fatentur, & decisum habetur apud D. de Franch. *dec.* 180. ubi fuit declaratum irritum testamentum conditum in beneficium viri ab uxore inducta ad testandum concurrentibus conjecturis dolum præseferentibus, nempe ob discessum uxoris infirmæ ab hac Civitate, & accessum ad patriam viri, denegato nuncio ad matrem, & fratres, quos continuò uxor quærebat. Cæterùm accepto probi viri consilio
108 illud validum est, quum voluntas in suo arbi-
trio remanere videatur, & in alterius mentem collata non dicatur, si consultus sit de modo, & de eo, quod juris est, ut discretè testetur: scriptum est enim *Proverb. c.* 19. *num.* 20. *Audi Consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis*, & alibi: *consilium à sapiente semper perquirere, & omni tempore benedic domino tuo.*

Producto igitur testamento in scriptis juri, & ju-
stitiæ conformi, ac juris sollemnitates habente,
109 & præsentata comparitione, qua vigore præ-
dicti testamenti præambulum petitur, decretum ita interponitur: *Die, Mense, & anno, &c. Viso testamento clauso condito per N. A. sub die, &c. fol. & ob ejus obitum aperto manu Notarii N. sub die.. fol. &c. interponatur decretum præambuli in beneficium* N. B. scilicet scripti heredis.

Dicitur *aperto*; nam oportet, ut aperiatur coram
110 Notario, & Judice ad contractus, ac testibus,
qui tempore clausuræ testamenti intervenerunt, ut subscriptiones, & eorum signacula recognoscant ex tex. *in l. cum ab initio 6. D. quemadmodum testamenta aperiantur*, satis est tamen quod hoc tempore ex septem testibus quatuor interveniant, ut notat Paul. *lib. 4. Sententiar. tit. 6. de Vicesima.* ibi *tabulæ testamenti aperiuntur hoc modo, ut testes, vel major pars eorum adhibeatur, qui signaverint, ita ut agnitis signis, rupto lino aperiatur, & recitetur.* Ulp. *in l. 6. D. quemadmodum testam. aper.* ibi; *sed si major pars signatorum fuerit inventa; poterit his intervenientibus, resignari testamentum, & recitari.* Tres alii verò integræ famæ loco absentium, vel mortuorum subrogantur, & recitatum testamentum penes Notarium conservatur.

Si fortassis mortui sunt testes, tunc prævio Judicis decreto recognitio subscriptionum, ac sigillorum facienda est per alios testes numero opportuno probæ opinionis eorum notitiam habentes: & hæc probatio utique admittenda est, ut extrema defunctorum judicia exitum habeant; eoque magis, quia olim testamenta fiebant absque testium sigillis §. *sed cum paulatim insti. de testa. ordinandis*, quæ à Prætore inventa pro majori cautela fuerunt; confert Fabri definitio *in C. ti. quemadmodum testam. aper.* ibi, *in fine.*

Nec ad hunc casum pertinet, quod dici solet, posse quorundam testium signa, & subscriptiones etiam per alios recognosci. Id enim tunc obtinet, cum ea signa, & subscriptiones non aliter recognosci per suos authores possunt, ut puta si defuncti sint, vel ita absentes, ut neque ad eos mitti, neque eorum reditus expectari possit. Ita senatus, &c.

In praxi testamenta non mittuntur, ut subscriptiones, & sigilla contenta ab absentibus testibus recognoscantur, sed ii vocantur a Judice, ut veniant in Civitatem facto tamen deposito dietarum.

Hinc fit quod (condito testamento extra Regnum
111 stipulato per publicum Notarium, & robora-
to septem testium subscriptionibus, & signis, illoque transmisso ad hanc Civitatem Neapolis, instantibus interesse habentibus pro apertura coram Domino Præside S. R. C. praxis recepta se habet præcipiendi, ut subrogentur alius Notarius, & alii testes numero septem in locum absentium, per quos peracta priùs recognitione, quòd subscriptiones, & signa nullo visibili vitio laborant, decernitur per eundem Spectabilem Præsidem apertio, & publicatio Testamenti, & immissio in beneficium heredis scripti in eodem testamento, juxta decretum, quod inserendum duxit D. Præs. de Franch. *dec.* 530. subsequenti tenore verbor.

Die penultimo Martii 1593. Viso Testamento prædicto septem testium manibus subscripto, & septem sigillis sigillato, quodque ex ejus inspectione apparet in prædictis subscriptionibus, & sigillis, non esse aliquod vitium, stanteque absentia Notarii, & testium à præsenti Regno, & difficultate illos habendi pro testamento prædicto in eorum præsentia aperiendo, resque celeritatem desiderat; idcircò ex iis, & aliis mentem admodum Illustris Domini Præsidentis., & Viceprothonotarii moventibus provisum est, quod testamentum prædictum aperiatur, & legatur in præsentia ipsius admodum Illustris Domini Præsidentis, & Viceprothonotarii per magnificum Anellum de Martino publicum à Regia Curia Notarium cum interventu Regii ad contractum Judicis in præsentia subscriptorum virorum pro-

proderunt, *videlicet Joan. Dominici Cioffi*, *Joan. Baptista de Felice*, *Joannis Baptista Figliola*, *Joan. Baptista Amatruda S. C. Actuariorum, nec non Joannis Dominici de Ayello*, *& Federici de Jordano Scribarum Fiscalium M. C. V. & Julii Carusi causidici Neapolitani*, *quibus testibus*, *& Judici per dictum Notarium præsentia ejusdem D. Præsidis ostensum fuit in prædictis subscriptionibus*, *& sigillis aliquod vitium non adesse.*

Huic praxi accedit, quod si testamentum solemni-
112 ter confectum clausum, & sigillatum, comperiatur apertum omissis supra traditis solemnitatibus & nullo accedente Judicis decreto, non ex hoc induceretur nullitas testamenti, ut contra decil. D. de Franch. 429. substinent R. Rovit. *dec.* 95. *num.* 15. & R. de Marin. *resol.* 227. *num.* 9. 10. & 11. *lib.* 2. qui dictam decisionem intelligunt in testamentis confectis manu privata, non autem in testamentis solemniter stipulatis, & causis præviis publicis instrumentis per Notarium auctoritate publica creatum juxta decisionem, quæ prodiit junctis aulis in causa Marchionis Baselicis, de qua testatur D. de Marinis in locis citatis.

In testamentis autem per Notarium Aposto-
113 licum, vel manu privata confectis, aliter dicendum erit. Siquidem non poterit procedi ad dictarum scripturarum, seù cartularum aperitionem, & publicationem absque solemnitatibus illis à jure requisitis, & receptis testibus saltem prævio termino summario super verificatione dictæ scripturæ testamenti, juxta praxim illam, quam servavit M. C. V, & modificavit S. C. in causa successionis Principissæ Sancti Manghi controversæ inter Ducem Salzæ, & D. Andream Caracciolum, de qua apud Marad. *in obs. ad sing.* 175. *à num.* 4. *cum seqq.* ubi curavit inferere tenorem decreti interpositi per Magnam Curiam Vicariæ ibi: *citra præjudicium jurium partium follium ab exteriori parte album*, *& sutum*, *exhibitum præsenti die in banca causarum civilium à Notario Didaco Constantino*, *& eidem restituto*, *aperiatur per incisionem filorum per Actuarium causæ coram Domino Causæ Commissario*, *convacatis ad id probis viris*, *citatis priùs quorum interest*, *qua apertura facta modo prædicto*, *providebitur super aliis hinc inde prætensis per ambas partes pro executione decretorum S. C.*

In testamento verò nuncupativo non dicitur in de-
114 creto: *Et aperto*, sed solùm *visis compariti one*, *& testamento sub die à N. N. condito*, *& per Notarium confecto fol.* . . *interponatur decretum præambuli in beneficium N. B.*

Sed si testamentum nuncupativum non fuerit in scripturam redactum, tunc præsentata comparitione, in qua prædictum testamentum enunciatur præambulum petitur ab herede nuncupato, à Judice fit decretum, quod *capiatur summaria informatio*, *testes habeantur pro citatis*, &c. Examinantur testes, qui postremam defuncti voluntatem fateri debent cum circumstantiis testa-
115 mento nuncupativo convenientibus, Circà testes exminandos in hujusmodi testamento nuncupativo, ut heres nuncupatus, habeat bonorum immissionem, quatuor sunt observanda. Primò fuisse testes hosce in numero septenario rogatos, quemadmodum ex tex. in *l. Divus* 24. *D. de test.* *militis* animadvertit Hieronymus de Leo *decis. Valent.* 40. *num.* 42. *& sequ.* *& num* 48. *tom.* 3. ubi ostendit rogitum testium adinventum esse tùm ad testamenti solemnitatem, tùm ad demonstrandum, cum effectu testatorem animum testandi habuisse, quod fundat etiam ex Menochio, Socino, & Corneo.

Secundò debent ipsi deponere, testatorem unico contextu testamentum ordinasse, non se divertendo ad extraneos actus, juxtà tex. *in l. heredes palam.* §. *fin.* *D. de testam.* ita ut nulla habenda sit ratio testamenti nuncupativi, si una die circa testamentum aliquid testator dispusuerit, & altera die aliud fateantur testes, qui ulteriùs tenentur certam diem conditi testamenti designare; non enim sufficit mensem tantùm ostendere, secundùm receptissimam sententiam Antonii Fabri *C. de testam. defin.* 8.

Tertiò necesse est, ut ij deponant de toto testamenti tenore, nec plus minusve, ut eleganter docuit Bald. *l. cum antiquitas num.* 5. *C. de testam.* & latiori methodo probat Marta *de success. legali par.* 4. *q.* 2. *art.* 4. *n.* 3. Hinc fit, quod si una pars testamenti probetur per 7. testes, & altera per 7. alios, testamentum dubio procul non valet, imo testamentum non adesse dicitur; nam ex hoc planè patet testes non interfuisse in toto testamento, quod leges expresse vetant. Quartò oportet, ut testes hi examinentur, citatis ijs, quorum interest, scilicet venientibus ab intestato, ut valeant se opponere heredi nuncupato, & in judicium deducere si quid prætendat, aliàs immissio heredi nuncupato concedi nequiret, juxtà distinguentium communem Doctorum opinionem penes Cæsarem Argelium *de acquirenda possessione quæst.* 6. *art.* 2. *num.* 29. Quam distinctionem refert, & sequitur doctissimus, & oculatissimus Consil. de Rosa gentilis meus *in consult.* 19. *seù* 79. *num.* 11. ubi advertit, quod his non adimpletis; non poterit prætendens habere testamentum nuncupativum probandum ex testium depositionibus, obtinere immissionem virtute *l. fin.*, sed debet se dirigere judicio ordinario petitionis hereditatis. Deinde decretum interponitur: *Die*, *&c. visis comparitione fol.* . . . *testium depositionibus à fol.* . *usque ad fol.* . . *interponatur decretum preambuli ex nuncupativo testamento in beneficium N. N.* scilicet nuncupati hæredis, ex voluntate per testes probata, juxtà decisionem, quam refert Michael Angelus Giptius in *observat. ad decis.* 7. *Reg. Capyc. Latr. num.* 4. *tom.* 1.

Decretum præambuli ità à Judice in processu conci-
116 pitur, dein sequenti forma promulgatur, videlicet. *fuit provisum*, *decretum N. A. esse mortuum*, *& ecclesiastica sepulturæ traditum*; *& proindè N. B. ex dicto testamento esse declarandum hæredem*, *ac uti talem instrumenta viâ ritus M. C. V. liquidare*, *obligationes incusare. accusatos exequi*, *& omnes*, *& quascumque pecuniarum quantitates*, *etiam per medium publicorum bancorum exigere*, *ac denique omnia alia*, *quæ dictus quondam N. A. si in humanis esset*, *facere poterat*, *& ita M. C. suum interponit decretum*. Vel dicitur: *Die*, *&c. decreto M. C. N. B. fuit declaratus heres ex testamento quondam N. A.*, *& proinde valeat instrumenta liquidare*, *&c.*

Item

Item decretum prædictum interponi solet cum clau-
117 sula, *salvis juribus, quæ pro medietate bonorum*
antiquorum agnatis competunt (quòd ij non com-
paruerint) vel, *dempta tamen medietate bonorum*
si quæ sunt, consuetudini subjectorum, pro qua, au-
ditis venientibus ab intestato, providebitur.

Etenim hàc in Civitate circa successionem Bonorum
Consuetudines existunt; prima nimirum est, *cons.*
si quis, vel si qua de successionibus ab intestato,
118 quam hìc in medium afferre pro majori declara-
tione non est pertesum, ibi: *si quis, vel si qua ab*
intestato decesserit, filiis, seù liberis legitimis non
extantibus, tunc proximiores ex parte patris suc-
cedunt in bonis omnibus defuncti, præterquam in
bonis, quæ obvenerunt eidem defuncto à matre, vel
ab aliquo ex linea materna, in quibus proximiores
ex parte matris succedunt.

Secunda, quæ incipit, *& si testator, de successionibus*
morientis sine filiis ex testamento, cujus sunt ver-
ba: *& si testator filios, seù liberos, & descendentes*
ex eis in infinitum non habeat, potest de bonis pa-
ternis, & maternis, & aliis ab agnatis, & cogna-
tis sibi obvenientibus disponere, juxtà velle usque
ad medietatem ipsorum bonorum: reliqua autem
medietas perveniat ad proximiores agnatos, prout
in capitulis de successionibus ab intestato dictum
est; de bonis verò per eum acquisitis potest disponere
pro arbitrio voluntatis.

Itaque breviter visum est hìc primò notare, quod
119 hæc consuetudo locum habet in morte, & non
in vita; primò, quia ad supradictam consuetudi-
nem, *si quis, vel si qua*, loquentem de successione
ab intestato refertur. Secundò, quia verbum *di-*
sponere, glossatores ita interpretati fuerunt, nem-
pe Napodanus in dicta *consuet. verbo disponere,*
& in consuet. si qua moriens verb. relinquere num.
6. & 7. D. de Ponte *cons.* 8. & 9. *lib.* 1. Anna
cons. 79. D. Præs. de Franch. *dec.* 435. Pater Mol-
fes. *ad consuet. par.* 3. *qu.* 1. *num.* 2. & *par.* 6. *qu.* 8.
num. 22. Episc. de Afflicto *controvers. cap.* 31. *nu.*
9. Consil. Hodierna *ad Surd. decis.* 210. & juxtà
terminos nostrarum consuetudinum decidit Rota
Roman. penes Farinac. *decis.* 877. ac Rota Man-
tuana, teste Surdo *dec.* 279. *nu.* 11. & *per tot.* non
in vita, nempe in contractu, aut donatione, nisi
in fraudem donatio facta fuisset, aut alienatio: &
120 in fraudem dicitur, si aliquis donet inter vivos
omnia bona, vel majorem partem bonorum anti-
quorum ei, qui non est sibi proximè successurus;
gl. *d. consuet. in d. verbo, disponere*, & in *verbo,*
fallit, ubi si fieret ei, qui erat in morte successu-
121 rus, & essent alii agnati, & cognati in pari gra-
du, etiam videtur in fraudem, teste D. Præsid. *dec.*
127. Montan. *contr.* 1.

Idem si facta sit alii conjunctæ personæ, & non pro-
122 ximo successuro; nam præsumitur, quod pro-
pter familiaritatem ab ea persona, cui donatur, fa-
cilè fit donator circumventus, *l.* 27. *C. de donat.*
ibi: *data jampridem lege statuimus, ut donationes,*
interveniente actorum testificatione, conficiantur,
quod (& hic nota) *vel maximè inter necessarias,*
conjunctasque personas convenit custodiri. Siqui-
dem clandestinis, ac domesticis fraudibus facilè
quidvis pro negotii opportunitate confingi potest: vel
id, quod verè gestum est, aboleri.

Dehinc explicando consuetudinem, *etsi testator*, in
123 fraudem dicimus, si persona, quæ donat, sit in
ætate senili, vel desperata de prole, Pater Molfes.
par. 3. *quæst.* 1. *num.* 29. ibi: *aliquando respondi do-*
nationem esse in fraudem, Consiliarius Roccus
resp. 70. *num.* 51. Dom. de Ponte *consil.* 114., ubi
decisionem affert nostri S.R.C. à contrario sensu,
quia fuit declaratum, donationem factam propè
mortem, esse validam, duplici ratione. Prima,
quia fuit probatum, quod jamdudum in vita de-
liberaverat donare, & sic donatio fuit in exequu-
tionem propositi antea facti in donando. Secun-
da quia homo erat juvenis, & validus, & antehac
filios procreverat, ergo si senex, & de prole despe-
ratus, utique donatio uti in fraudem invalida de-
clarata fuisset quod apertis verbis traditis tradunt
Napodanus in consuetudine, *& si testator num.*
24. Andreas *in cap.* 1. §. *sed & res num.* 4. *tit. per*
quos investitura, Afflict. *decis.* 370. *numer.* 13.
& 14.

Amplius dicitur in fraudem ea donatio, sive aliena-
tio, quando fit cum reservatione ususfructus, du-
rante vita donantis, ut docet Peregrin. *de jure*
fisci lib. 3. *tit.* 9. *num.* 13., vel quando alienans post
alienationem remanet in possessione ejusdem rei
alienatæ, sicuti probat Carolus de Rosa *ad consue-*
tudines Neapolitanas de successionibus morientis
sine filijs ex testamento tit. 3. *num.* 16.

Insuper si mulier sit, nam alia conjectura concurren-
te, donationem ab ea factam in fraudem esse præ-
sumitur; mulier enim facilè circumvenitur, & fa-
124 ciliùs promittit, sed non facilè tradit, quia de
genere avarissimo est, juxta gl. *in l. si ego D. ad*
S.C. Vellejanum, & in *l. Nesennius D. de negotiis*
gestis. vide Tiraquell. *de legib. connubial. leg.* 9.
Gratian. *d scept. forens. cap.* 669. Dominicum de
Rubeis *forens. certam. specim. certam.* 7. *num.* 46.
& *seq.*

Ut autem quis hanc medietatem vigore consuetudi-
125 nis obtinere valeat, quamplura aut in judicio
summario, puta non existente contradictore, aut
ordinario, eo existente, concurrere debent. In pri-
mo casu interponitur à Iudice decretum, quod
capiatur summaria informatio, testes habeantur
pro citatis recipiantur per scribam causæ, & expe-
diatur citatio per edictum, in secundò, quod *infra*
quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc
inde prætensis. In dicto termino, qui hanc bono-
rum medietatem petit, infrascripta probare debet.
Primò se esse agnatum, vel cognatum, & proxi-
miorem. Secundo bonorum qualitatem, nempe
remansa in hereditate esse antiqua, Tertiò, quod
à linea ipsius obvenerint. Quartò, quod sint in
districtu hujus Civitatis, ut comprehendantur in
dispositione consuetudinis. Prædicta autem bona
acquirantur, deductis oneribus antiquis, & re-
centioribus procul omni fraude contractis.

Conficiuntur articuli, qui petitionem, ac enunciata
requisita continere debent: expeditur citatio per
edictum, qui inseritur petitio agnati, & expedi-
tur cum termino novem dierum, tres cum prima
contumacia, tres pro secunda, reliqui pro ultima
peremptoria, injuncto ordine servientibus M. C.,
quod ea publicare debeant per loca hujus Civita-
tis solita, ac etiam in loco defuncti alta, & intelli-
gibili voce ad sonum tubictæ, *quatenus omnes in-*
teresse prætendentes in hereditate defuncti compa-
rere

vere debeant ad dicendum, &c. & accusantur contumaciæ per actorem. Examinatis testibus,& contumaciis incusatis, fit facultas cum termino dierum duorum ad acta percunctandum. Itaque compilato dicto termino summario, infrascriptum interponitur decretum: *Die, mense, & anno, &c. per Magnam C. V. visis petitione fol... informatione capta fol.....citatione per edictum fol...., ac omnibus actis, fuit provisum, & decretum, prout M.C. declarat, medietatem bonorum antiquorum infra hujus civitatis districtum sitorum, & consuetudini subjectorum in hereditate quondam N, A. remansorum, spectare, & spectavisse N.B. agnato proximiori; & proinde dictus N. B. immittatur in possessione pro medietate bonorum antiquorum in actis deductorum. Hoc suum.*

Item noto, quod bona antiqua dicuntur illa, quæ ab
126 ultimo moriente non fuerunt acquisita, sed ei
ab alio agnato, vel cognato obvenerunt.

Rursum, quod inter bona stabilia sita in districtu,
127 & consuetudini subjecta, connumerantur credita, quorum solutiones hic Neapoli promissæ fuere, ut millies per S. C. est decisum, ac testantur D. Præs. de Franch. *dec.*93., Salernitan. *dec.*1. Consil. Provenzalis in *consuet. si moriatur observ.* 17. *num.*14. *& seqq.* Pater Molfes. *ad consuet. lib.* 1. *par.*2. *tit. de bonis qu.* 11., D. de Marinis *lib.*1. *resol. cap.*70. *numer.* 30. ex text. *in l. quæro D. de solut.*, *& in l. contraxisse D. de action.*, *& oblig.* cum concord.

Annui reditus, qui percipiuntur ex contractu cele-
128 brato juxtà formam Bullæ Eccles. (de qua *in pragm.*1. *de censib.*) pacto adjecto, quod solutiones fiant in hac Civitate Neap. an comprehendantur à consuetudine, DD. non sunt uniformes, neque decisiones. Affirmant quippè Minadous *consil.*12., Pater Molfes. *in consuet. par.* 2. *tit. de bonis qu.*11, D. Galeota *lib.* 2. *controv. cap.*22., D. de Marinis *lib.*1. *cap.*20., *& lib.*2. *cap.*208. quibus in locis decisiones etiam refert,& Consil. Provenzal. *ad consuetudines Neapol. observat.* 17. testatur ita fuisse persæpè judicatum. Ludovicus Cenc. post tractatum *de censib. dec.* 3. refert, quod Rota in causa de Bordesia de anno 1571. coram Oradino ita resolvit, nempe census constitutos super certis tenutis, atque aliis bonis immobilibus Vrbis Veteris, & Vallis Montonj esse judicandos de bonis existentibus Romæ, ex quo ibi fuerunt celebrati contractus dictorum censuum, & Romæ quoque fuit destinata eorum solutio. Hæc autem DD. sententia fundatur primò in textu *l. Quæro an curatoribus* 100. *D. de solutionibus*, cujus hæc sunt verba; *Quæro, an curatoribus, vel tutoribus in provincia datis, Romæ pecunia solvi possit, quæ in provincia ita ab his fænerata esset, ut Romæ solveretur: cum iidem curatores, vel tutores rerum Italicarum administrationè non sustinent, an si solverit, debitor liberetur? Paulus respondit, tutoribus his, vel curatoribus rectè pupillo pecuniam debitam solvi, qui negotia ejus administrant: eos autem qui provincialium rerum curatores, vel tutores sunt, Italica negotia administrare non solere, nisi specialiter tutores provincialium rerum, ut sibi Romæ redderetur, promiseri curaverunt.* & in text. *l. ex facto* 35. *§. rerum D. de hered. instituend.* in fin. ibi: *ut merces quoque, quæ comparatæ sunt, ut Romam veherentur: sive pervectæ sint eo vivo, sive nondum & sive scit, sive ignoravit ad eum heredem pertinere, cui Italicæ res sunt adscriptæ.* & ratio est, quia licèt dicti annui reditus, qui sunt redimibiles, non utique numerentur inter mobilia, nec immobilia, quæ tanguntur, & loco circumscribuntur Tiraquell. *de retractu lignag. gl.*6. *nu.* 3. *&* 4. Roderic. *de ann. reddit. lib.*1. *num.*8. sed inter jura, & actiones, quæ remanent penes creditores; quoad effectum tamen solutionis destinatæ, loco circumscribuntur.

Secundò, quia sicut nomina debitorum à consuetudine comprehenduntur, ut à S. C. judicatum non semel reperitur, teste D. Præs. de Franch. *dec.* 93. ita & annui reditus; cum non consideretur differentia inter debitorem contractus censualis, & debitorem cum interesse in instrumento obligatum. Nam creditor contractus censualis, non secus ac creditor chiropapharius judicio assistentiæ satisfieri potest super re sita extra districtum.

Alii tamen pernegant, uti Virginius Boccatius *in tract. de cens. p.*2. *num.* 98. D. Reg. Rovit. *super Pragmat.* 1. *de jurib. & exact. fiscal.*, *& in Pragmat.* 1. *de censib. num* 8., qui ita judicatum refert, etiam in gradu reclamationis, ac per Coll. C. in causa hereditatis Lucretiæ Ferrellæ respectu ducatorum annuorum 400. remansorum in dicta hereditate debitorum super gabella Molæ pro medietate concurrebant nepotes ex sorore, & Illustris Comes Muri frater, nam dicti nepotes fuerunt exclusi à bonis, & annuis introitibus sitis in hac Civitate, & habuerunt portionem dictorum introituum super gabella, erant enim bona sita extra districtum, quamquam eorum solutio fuisset promissa in hac Civitate, Anna *in consil.* 45. Montan. *controv.* 8. *num.* 3., de Luca *in addit. ad dec. de Franchis* 93. *num.* 2. ea ratione, quia per contractum censualem jus tribuitur exigendi fructus, & hoc jus rei inhæret, & judicari debet sicut de ipsa re, & sic de loco ubi res sita est, & est qualitas naturalis census, & potentior quàm qualitas solutionis promissæ, quæ est accidentalis ad majorem commoditatem, & utilitatem, & subjugatio rei sitæ est de essentia contractus; ideoque illa uti potentior est attendenda, & pro hac opinione confert gl. in *novella constit.* 72. *§. si verò habeat reditus, verbo reditus* ibi: *nam & reditus, ut prædia censentur immobilia*, & *cap.* 1. sive *clem. exivi de Paradiso de verb. signific.* ibi: *cumq; annui reditus inter immobilia censeantur à jure.*

In causa inter Illustrem D. Christinam Gambacurta
petentem medietatem bonorum antiquorum con-
sistentium in annuis reditibus, & remansorum in
129 hereditate quondam D. Petri Gambacurta, qui instituerat D. Franciscum Gambacurta patruum, & inter D. Gaetanum Gambacurta olim Principem Macchiæ, me referente S. Consil. junctis aulis sequutum fuit primam sententiam affirmativam in favorem dictæ D. Christinæ. Verùm sententia non fuit cum votis omnium Consiliariorum, nam aliqui postremam sententiam negativam amplexi fuere, etiam considerando, quod consuetudo restringebat arbitrium liberè testandi; ideoque erat intelligenda strictè, & in propria signi-

significatione, qua loquitur de bonis verè sitis, id est permanentibus intra districtum hujus Civitatis, & non interpretativè, ut consuetudinem glossatores docent, quod in bonis veniunt jura, & actiones, quæ acquiruntur à Neapolitanis super bonis in districtu existentibus; item quod in decisione relata à D. Præsid. 93. (ut ipse quoque testatur) quo doctissimi viri fuerunt contrarii, nempe D. Joan: Andreas de Curte meus concivis, & conjunctus, ac D. Regens Salernitanus, moti ex dispositione tex. *in l. Cajus* 88. *D. de leg.* 2., *& l. uxorem* 41. *§. legaverat D. de legatis* 3. cujus sunt verba: *legaverat per fideicommissum Meviis ita, & quidquid in patria Gadibus possideo: quæsitum est, an si quam suburbanam adjacentem possessionem haberet, hæc quoque ex causa fideicommissi Meviis debeatur? Respondit posse ad hanc quoque verborum significationem extendi. Item quæsitum est Kalendarii quod in patria sua, vel intra fines ejus defunctus exercuit, instrumenta in domo, quam in patria sua habebat, reliquit; an quoque Kalendarium, propter verba suprascripta Meviis ex causa fideicommissi deberetur? respondit non deberi*: Et ex ratione (ut fatetur ipse D. Salernitan. *decis.* 1. *num.* 1. *&* 2.) quia consuetudo prædicta loquitur de districtu; & Neapodanus intelligit de bonis sitis in loco, & propterea remanent sub dispositione juris communis.

Unde si respectu nominum debitorum adest dubi-
130 tatio, major respectu annuorum introituum consideratur, & credo, quod postrema opinio negativa sit verior, pro quia facit tex. in *l. Titium, & Mævium §. tutores D. de administratione tutorum*, ubi ita Scævola Jurisconsul. inquit: *Tutores dati ad res italicas, instrumenta Romæ repererunt debitorum provincialium, ut pecunia Romæ, aut ubicumque petitum fuerit, solvatur. Quæro, cum neque debitores in Italia essent, neque eorum prædia, an hæc exactio ad Italicæ rei tutores pertineat? Respondi: si provincialis contractus esset, non pertinere: respicere tamen ad officium eorum, ne instrumentorum ignorantia contractus eos, ad quos administratio pertineret, lateret.* ponderando verba, *ut pecunia Romæ, aut ubicumque petitum fuerit, solvatur.* Ex quo clarè patet, quod destinata solutio non operatur, ut res sit localis; & ex d. *l. quæro* non infertur necessariè, quod prædicta solutio loco circumscribitur, sed ejus intellectus est, ut de consensu tutorum, atque administratorum, vel heredum instrumenta, & jura loco remaneant pro majori commoditate administratorum; sive pro congrua heredum repartitione, ut quoque interpretatus est D. Regens Salernitanus in dicta *dec. n.* 4.

Sed in contrarium fuit responsum cum D. Consiliario Provenzale *cit. loco*, quod ita Patres nostri judicaverint. In hac re non omitto, quod ab aliquibus tria requiruntur, ut prima locum habeat sententia, nempe contractus in loco, exactio in loco promissa, & quod ibi reperiatur debitor. Contractus in loco per tex. *in l. Titium, & Mævium §. tutores D. de administr. tutor.* Exactio per tex. *in l. Contraxisse* 20. *D. de action. & obligat. l.* 3. *D. de bonis auctor. Judicis possid.* quod ibi reperiatur debitor ex tex. *in l. Quæro D. de solut.*

Alii putant, quod duo prima sufficiunt. In causa relatæ decisionis, contractus fuerunt Neapoli celebrati, & solutiones dictorum annuorum introituum Neapoli quoque promissæ fuere, unà cum eorum sorte in casu retrovenditionis, nec non aderat pactum solvendi dictos annuos reditus (præterquam in uno contractu) quo pacto totum venditoris patrimonium obligatum est emptori; qui valet agere contra eum vigore actionis personalis etiam via ritus M. C. Vicariæ, & hac consideratione is reputatur inter nomina debitorum, respectu quorum existunt quàm plures decisiones, & stylus judicandi videtur inductus.

Et tandem pro complemento noto, quod si agnati
131 comparent in S. C. petendo immissionem in medietatem bonorum antiquorum, per S.C. ordinatur, quod *M.C. procedat ad confectionem præambuli vigore testamenti*, & servatur provisio respectu dictorum bonorum; & existente controversia in facto, vel in jure, conceditur terminus, ut dictum est, decretum interponendo, quod *infrà quatuor dies partes deducant incumbentia.* Quo compilato explicatur provisio in primo decreto reservata. Item si heredi scripto substitutiones sint factæ, vel aliquod onus injunctum, aut bonorum alienatio prohibita sit, ut ad illa fideicommisso subjecta aliæ personæ succedant, decretum præambuli cum sequenti clausula interponitur, videlicet: *cum oneribus, substitutionibus, & fideicommissis in testamento contentis*, de quibus aliqua Dei auxilio inferiùs dicemus.

Ex testamento quoque competit immissio. Nam eo
132 producto non cancellato, neque vitiato, & juri conformi, & juris solemnitatibus vallato decretum interponitur, nempe *Visis comparitione in M. C.*, vel *supplicatione in S C. fol. testamento N.A. fol. N.B. heres scriptus immittatur in possessionem bonorum in hereditate prædicti N. A. remansorum*, & si est persona ecclesiastica decreto additur clausula *Salvo jure cujuslibet*, de qua alibi diximus. Si verò adest contradictor, ex cujus parte supponitur testatorem fuisse circumventum dolo, suasionibus, & importunis precibus inductum, aut tempore conditi testamenti in recto sensu non fuisse, quia omnia hæc indigent extrinseca probatione, decreto dicitur: *Visis comparitionibus, ac testamento N. A. fol. N. C. heres scriptus immittatur in possessionem bonorum in hereditate prædicti N. A. remansorum, & respectu prætensorum pro parte N. O. infrà quatuor dies audiantur partes; verùm supradictus N. B. non alienet bona stabilia sub pœna nullitatis, atque invaliditatis actus, & præstet cautionem respectu bonorum mobilium, ac fructuum ex bonis stabilibus provenientium in casu succumbentiæ.* Vel *se obliget respectu fructuum.*
133 Quæ praxis descendit ex tex. *in l. fin. C. de edicto D. Hadriani toll.* ubi ita legitur: *si institutus judici competenti testamentum ostenderit non cancellatum, neque abolitum, neque ex quacumque sua forma parte vitiatum: sed quod in prima figura sine omni vituperatione appareat, & depositionibus testium legitimo numero vallatum sit: mittatur quidem in possessionem earum rerum, quæ testatoris mortis tempore fuerunt.* Et vitiatum intellige juxtà glo. *li. P.* Si vitium in illis locis sit, in quibus tota vis consistat, & juxtà aliam glo. *V. prima*

figura

figura lit. Q. si nil sit detractum, additum, vel
mutatum. Item vitiatum non dicitur, licèt pri-
ma literarum figura sit in aliquo mutata; dum
tamen benè correcta, ut aliæ literæ non sit dissi-
milis, sed ejusdem notarii omnino videatur, &
fundatur *in l.2. eod. tit.* ubi habetur, quod scri-
ptus heres in possessionem mitti solet, non ob-
stante contradictore dicente filium esse præteri-
tum, defunctum testatorem fuisse servum, & non
liberum, vel falsum esse testamentum. Quod in-
tellige, si contradictio altiorem requirat inda-
ginem, ut advertit glo. *in d.l.2.V.quamvis lit. A.*
ibi: *Dic ergo distinguendum, aut causa, quam fi-
lius obiicit, exigit altiorem inquisitionem, &
tunc non.* & glo. in *d.l.3. in Verbo contradictor lit.
E.* ibi: *qui etiam dicit se heredem, & in solidum:
vel cum legitimus sit, dicit testamentum vitupe-
ratum: non autem talis contradictor ut in l.2. hu-
jus tit. nisi incontinenti possit probare.* Ideoque di-
citur in textu dictæ *l.2. & in possessionem mitti so-*
134 *let.* Hinc nepotes ex filia præteriti non viden-
tur legitimi contradictores, si scriptus heres in-
continenti doceat, quod mater accepta dote re-
nunciaverit successioni, & in dicta renunciatio-
ne cautum fuit, ut liberi, etiam in casu, quo præ-
moreretur, exclusi essent, & ex propriis perso-
nis ad successionem venire nequirent, & ita mater
se, suaque bona obligaverat, prout quoque ma-
ritus se obligare assolet, de qua renunciatione, &
cautela locuti fuerunt Robertus Maranta magnus
practicus *disp. 10. in fin.* D. Regens de Ponte *le-
ction. feud. lect. 19. num. 9.* ibi: *& propterea hodie in
renunciationibus, quæ fiunt à mulieribus, dum à
parentibus maritantur, non solùm promittitur per
ipsas, ipsarumque heredes non contravenire, sed
quoque apponitur clausula necessaria etiam, quod
illi jus prætendant ex propriis eorum personis,
etiam matre præmortua, quod notate, quia est sa-
tis quotidianum in practica.* Minad. *in constit. in
aliquibus in 3. not. num. 12.* Ursill. *ad Affl. d. dec.
361. num. 7.* Molfes. *ad Consuetud. Neapoli. tit. de
renunciation. qu. 5. num. 15.* Consiliar. Staiban. *re-
solut. 180. num. 69.* Prât. *tom. 2. discept. 29. num. 10.*
Altim. *ad Rovit. consil. 23. lib. 1. num. 25.* Michael
Angelus Gyptius *ad decis. 4. D. Capyci Latro nu.
17.* Bottilier. *de success. ab intestato c. 2. thiorem.
46. num. 24.* & ultra antiquiores Faber in *f. 10 Cod.
lib. 2. tit. 3. de pactis defin.* 14. & est optima caute-
la, ut in familia patrimonium conservetur. Sanè
valde durum foret, quod postquam mater con-
gruam dotem accepit, ea præmortua filii aliam
portionem è patrimonio caperent ex propriis per-
sonis; cum clarum sit dotem subire vicem portio-
nis hereditariæ, quam naturali, & legitimo jure
filia in successione paterna consequi debuisset; eo-
que magis cum nepotes nequeant melioris esse
conditionis, quàm ipsorum mater, quod certissi-
mi juris est *in l. fuit D. de acquir. hered., l. licet. D.
si quis omissa causa testa.* Nec obstat venire ipsos
ex propriis personis, nam semper jus sibi compe-
teret ratione repræsentationis. Itaque cum mater,
si viveret repelli deberet ob renunciationem, ut
suprà, tanto magis nepotes ex matre exclusa ab
avita successione arcendi erunt: *neque enim* (utor
hic elegantibus verbis Annæi Roberti *rerum ju-
dicat. lib. 2. cap. 5.*) *matris exclusæ filius censetur
legitimus, ac genuinus fructus ejus arboris, unde
mater excidit, & cum mater videatur succisa à
successionis stipite, neque amplius inter eos, qui
de familia sunt, radices agat, palmes, qui ex ea
vite succrescit, in legitimam exclusionis illius con-
sequentiam eodem jure reiici debere meritò vide-
tur.* De hac etiam materia inferiùs multa quoque
dicemus.

Hic ex desuper prænarratis animadvertendum esse
censeo, quod cum scriptus heres incontinenti do-
cere debeat, matrem accepta dote successioni re-
nunciasse, non tenetur in promptu, & illicò pro-
bare, nullo temporis intervallo interposito; sicu-
135 ti verbum incontinenti videtur ex propria ejus
natura significare, scilicet mox, statim, nunc,
nullo actu intermedio, nec etiam momentaneo,
juxta ea, quæ dixerunt DD. *in l. quod ait §. ult.
D. ad l. Jul. de adulteriis*, & *l. si pater captus*, ubi
gl. *D. de vulgari*, Tiraquell. *in l. si unquam V. re-
vertatur in 3. fallentia num. 114., & in verbo do-
natione largitus num. 117. C. de revocandis donatio-
nibus*, Joannes de Salas *de legibus qu. 9. tract. 14.
disp. 15. sect. 6. num. 78.*, Avendan. *de exequ. man-
dat. p. 1. c. 16. num. 1.*, & Paulus Bellonùs *in tract.
de potestate eorum, quæ incontinenti fiunt, vel ex
intervallo lib. 1. c. 188. num. 4.* Sed sufficit, si infrà
modicum tempus probet, ut docent Abbas Pa-
normitanus *in commentar. 1. partis in 2. decretal.
librum in cap. literas num. 6. de restitutione spolia-
torum*, Innocen. IV. Pontifex *in commentar. in
c. veniens 2. de testibus, & attestationibus num.
1. fol. mihi* 159. *col. 2.*, Thomas Carleval *de judi-
ciis lib. 1. tit. 3. disp. 12. num. 5. 7. 8, & 9.*, Meno-
chius *de arbitrariis c. 12. num. 4.* Natta *consil. 50.
num. 29.*, Joseph. Schettin. *de tertio veni nte ad
causam p. 1. c. 1. in sect. 2. num. 7. in fin.*, Augusti-
nus Barbosa *in tract. vario dict. 155. incontinenti
num. 11. 12., & 17.* atque alii ab his relati, qui,
hoc modicum tempus quot dies continere debeat,
Judicis arbitrio remittunt secundum subjectam
136 materiam. Cæterum vitium visibile non tan-
tùm est illud, quod corporeo oculo subiicitur, de
quo ratiocinatur in dicta *l. fin.* Sed quoque, quod
intellectus oculo cernitur, de quo in dicta *leg. 2.*
exempla numerantur.

Postmodum compilato termino decretum interpo-
nitur: *S. C. declarat testamentum esse validum*,
vel dicitur: *esse nullum*, & in hoc secundo casu
dicitur: *& viso decreto interposito sub die, &c.
N. B. condemnetur ad restituendum bona in here-
ditate N. N. remansa unà cum fructibus liqui-
dandis.*

Et pro coronide non prætermitto, quod præambu-
lum, non existente contradictore, summaria co-
gnitione expeditur, & ita confectum litis pen-
137 dentiam minimè inducit, & nullum parti af-
fert præjudicium, tùm in possessorio, tùm in pe-
titorio, ut post Annam *alleg. 19.*, Theodor *alleg.
17.*, Georg. *alleg. 2. tom. 2.* Gaghar. de *absolut. à ju-
ramento*, D. Præs. *decis. 104.*, Ricc. *ibid.* Thor.
in compend. Ver. præambulum, & *par. 3. sess. 3. V.
remissio causæ præambuli*. Consil. Prat. *discep. fo-
rens. lib. 1. cap. 13.*, D. Capyc. Latr. *decis.* 198.,
Camill. de Medic. *cons. 40.*, D. Petra *rit. 181., num.*
138 10. Ita ut alio comparente eadem M.C. iterum
illud conficere valeat, quod intellige præcedente

regia decretatione per D. Præſ. S. C. iu ſupplicatione ei à parte porrecta, quod *M. C. iterum provideat audito, ſupplicante*, vel ejuſdem S C. decreto, prout non ſemel me interveniente proviſum eſt, quod *M.C. ſuſpenſis actis iterum procedat ſuper præambuli interpoſitione auditis intereſſe habentibus*; ſicuti egò ipſe, uti commiſſarius patrimonii quondam Lazari Salerno, in quo multi comparuerunt tamquam conjuncti pro acquirenda hereditate pro illa portione ſuis filiabus relicta, cum eorum præambulis à M. C. confectis, quia erant illa interpoſita nemine audito, & nonnulla adverſus opponebant invicem, idem judicavi, decretum interponendo, quod *ſuſpenſis omnibus actis iterum M.C. procederet in præambulorum interpoſitione auditis omnibus intereſſe habentibus*: penes ſcribam Nicolaum Gerace. Exiſtente verò

139 contradictore, tunc judicium præambuli fit ordinarium, & in eo proceditur prævio bonorum hereditariorum ſequeſtro, ut poſt laudatos auctores docet idem Petra *dict. rit, num.* 18. *in fin.* Et ſi à decrero, poſtea interpoſito appelletur ad S. C.

140 cauſa committenda eſt, & ad relationem M. C. V. terminari nequit, & exemplum adducit Michael Angelus Gizz. *ad D. Capyc. Latr. dec.* 139. *num.* 46., & ſi contigat fieri verbum per M. C. in S. C. præcedente regia decretatione, teſtatur, quod hoc provenit ex procuratorum incuria. Sed quidquid ſit uſus ita inolevit, quod obtenta regia decretatione M.C. verbum facit in S. C., & audita relatione decretum interponitur, quod *cauſa remaneat in eodem S.C.*, ubi ſi adeſt Commiſſarius dicitur, quod *remaneat coram dicto Commiſſario*, ſi non adſit, committitur, & providetur de ſequeſtro, ſi confectum non reperiatur, aut ſi adeſt teſtamentum, quod vitio viſibili caret, ſolet vigore teſtamenti cum cautela partium heredi ſcripto concedere immiſſionem, & ſuper prætenſis, & controverſis terminus impartitur.

Hinc non omitto, quod cum cauſa hereditatis fue-

141 rit in S. C. commiſſa, à D. Commiſſario fit inhibitio M. C., & hoc interponi ſolet decretum *Die, &c. Viſa ſupplicatione, &c. ſtante commiſſione in perſonam D. cauſæ Commiſſarie M. C. non procedat ad confectionem præambuli inconſulto. S. C, ſive D. Cauſæ Commiſſario, & expediatur inhibitio*. Deinde partibus comparentibus coram Domino Commiſſario, tollitur inhibitio, & aliud fit decretum, videlicet; *Die, &c. viſa comparitione*, vel dicitur: *Viſis ſupplicatione, & comparitione, partibus auditis M. C. procedat ad confectionem præambuli auditis intereſſe habentibus; Verùm non conſignet copiam, neque fidem inconſulto S. C. ſive D. cauſæ Commiſſario*. Dicitur, *non conſignet copiam, neque fidem*, cum decretum poſſit continere gravamen, & una pars, obtenta copia, ſeù fide præambuli, in præjudicium alterius partis feſtinatione colligere fructus, & exigere pecuniam poſſit.

In confectione autem præambuli per Magnam Curiam ſolet reſervari proviſio ad Sacrum Conſilium circa medietatem bonorum antiquorum, cum hæc cognitio altioris indaginis. ſit, & decretum ſequenti formula concipitur: *Die, &c. per M. C. proviſum, & decretum eſt, quod interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. B. dempta medietate bonorum antiquorum, pro qua partes adeant S. C.*

S U M M A R I U M.

1 *Subſtitutiones, & fideicommiſſa immortalitatem animæ quoque probant,*
2 *Mori oportet, & gloria.*
3 *Subſtitutionum materia mare anglicum à Doctoribus appellatur, & quare.*
4 *Subſtitutio quæ ſit, & quare inventa.*
5 *Subſtitutio quo jure inducta ſit.*
6 *Subſtitutionis variæ diviſiones numerantur.*
7 *Subſtitutio vulgaris quæ dicatur.*
8 *Subſtitutio vulgaris quare ita dicatur, & quibus modis conficiatur.*
9 *Inſtitutus quibus modiſ evenire poteſt, ut heres non ſit,*
10 *Caſus*, ſi heres eſſe non potuerit, *comprehendit illum*, ſi heres eſſe noluerit.
11 *Subſtitutio pupillaris quæ ſit, cur inducta, & quo jure, & quibus modis fiat.*
12 *Subſtitutio exemplares, quæ & quare ita dicatur, & quibus perſonis fiat, & num. ſeq.*
13 *Singulare permiſſum ad conſequentiam aliorum caſuum extendi non debet.*
14 *Quæ nova lege comprehenſa ſunt, relicta intelliguntur regulis juris antiqui.*
15 *Subſtitutio exemplaris quomodo ſit conficienda, & expenditur doctrina Baldi, & Bartoli, & num. 17.*
16 *Subſtitutio fideicommiſſaria quæ ſit, & quare ita dicatur,*
18 *Heres fiduciarius quare ex hereditate quartam retinet.*
19 *Subſtitutio militaris quæ dicatur, & ejus privilegium qua ratione militibus ſit indultum.*
20 *Subſtitutio reciproca quæ ſit, & quomodo fiat.*
21 *Subſtitutio compendioſa quare ita dicatur, & pluribus declaratur exemplis.*
22 *Subſtitutio vulgaris tacitè continetur in pupillari, & declaratur exemplo.*
23 *Abſque herede decedere injurioſum aliquando reputatur.*
24 *Charitas ordinata incipit à ſe ipſo.*
25 *Inſtituto mortuo ſubſtitutus admittitur, & tranſmiſſioni locus non eſt.*
26 *Proviſio hominis facit ceſſare proviſionem legis.*
27 *Inſtituto mortuo, & hereditate non adita, quando tranſmiſſarius, & non ſubſtitutus admittatur.*
28 *Tranſmiſſio tripliciter conſideratur ratione ſanguinis, ſuitatis, & juris deliberandi.*
29 *Filio repudiante hereditatem an admittatur ſubſtitutus, an verò pater, diſſidium eſt inter DD.*
30 *Monaco hereditatem repudiante an ad illam admittatur monaſterium excluſo ſubſtituto.*
31 *Hereditatem à monacho repudiatam ſubſtituto, non verò monaſterio deferri rationibus ab auctore probatur, & num. ſeqq.*
32 *Ratio adeundi hereditatem perſonæ adhæret.*
33 *Monachus neque velle, neque nolle habere dicitur.*

34 Mo-

34 *Monachi voluntas absque Abbatis licentia in executionem demandari non potest.*
35 *Hereditatem furioso relictam ejus curator adire debet.*
36 *Furiosus ignoranti comparatur, & instar dormientis, vel quiescentis aliquid agere non intelligitur.*
37 *Pupillus pubertati proximus aliquem intellectum habet.*
38 *Monasterium succedit ex persona ejus, qui institutus est conditione*, si sine liberis decesserit; *secus si dictum fuerit*, si sine liberis decesserit ex suo corpore natis.
39 *Substitutio pupillaris continetur in vulgari, dummodo de contraria defuncti voluntate non constet.*
40 *Substitutio pupillaris expressa excludit matrem à legitima, & num. seqq.*
41 *Mater antiquitus non habeat jus succedendi in bonis filii.*
42 *Mater non potest dicere inofficiosum id testamentum, in quo substitutio pupillaris adest, & quare.*
43 *Mater in pupillari substitutione expressa à legitima filio debita, & bonis adventitiis an excludatur, & nu. 44.*
45 *Matri alimenta per vocatum in pupillari substitutione debentur.*
46 *Mater ex tacita pupillari non excluditur à successione filii.*
47 *Voluntas testatoris, ut excludatur mater per tacitam pupillarem ex multis elicitur conjecturis, quæ referuntur.*
48 *Substitutio exemplaris continetur sub vulgari filio furioso facta.*
49 *Substitutio exemplaris an comprehendatur sub vulgari, si filius post tempus substitutionis furiosus fiat, & n. 51, & 53.*
50 *Jus non patitur adversam fortunam hominis cogitare.*
52 *Furor adversa fortuna dicitur.*
54 *Substitutio à patre milite facta filio, existente matre, in fideicommissariam transit filio pubere defecto, secus impubere, & jura pro, & contrà ponderantur, & Doctorum sententiæ referuntur.*
55 *Substitutio reciproca impuberi facta vulgarem tantùm continet.*
56 *Substitutio compendiosa facta inter personas impares quando pupillarem contineat.*
57 *Substitutio compendiosa quas substitutiones comprehendat.*
58 *Substitutio compendiosa ab ascendente condita continet conditionem illam*, si sine liberis decesserit.
59 *Doctores, qui de fideicommissis scripserunt, referuntur.*
60 *Fideicommissa quare ita dicantur.*
61 *Fideicommissa firmitatem acceperunt tempore D. Augustini.*
62 *Fideicommissi definitio ab Ulpiano tradita recensetur.*
63 *Verba precativa, sive fideicommissaria, quæ sint.*
64 *Fideicommissum quibus verbis fieri potest.*
65 *Fideicommissi definitio ab auctore traditur, & explicatur.*
66 *Trebellianica cur ita dicta, & quare præstanda sit in fideicommissis.*
67 *Trebellianica sicut falcidia jure veteri, nec prohiberi, nec minui poterat, at jure novo prohiberi valet.*
68 *Fideicommissum exemplo declaratur.*
69 *Fideicommissaria hereditas quomodo relinqui potest.*
70 *Fideicommissum aut universale, aut particulare dicitur, & utrumque explicatur.*
71 *Doctores, qui de fideicommisso universali, vel particulari tractarunt, referuntur.*
72 *Fideicommissum, aut est expressum, vel tacitum, aut conditionale, vel in diem, aut perpetuum, & cæteræ fideicommissi species numerantur.*
73 *Fideicommissum expressum, quod sit, quod verò tacitum, & n. 75.*
74 *Cum in verbis nulla ambiguitas sit, non debet admitti voluntatis quæstio.*
76 *Fideicommissum tacitum, utile à DD. dictum fuit, & quare.*
77 *Fideicommissum purum quod dicatur, & quod conditionale, & n. 78.*
79 *Fideicommissum temporale, vel in diem explicatur.*
80 *Fideicommissum temporale, quo alio sensu dixerunt DD.*
81 *Fideicommissum contraventionale, sive in casu alienationis, quando dicitur fieri, & quando in casu mortis, & n. 82.*
83 *Fideicommissum simplex, & absolutum quod sit.*
84 *Prohibitio de non alienando facta in fideicommisso, aut nulla est, & sine causa, aut vestita, & cum causa.*
85 *Fideicommissum simplex, & absolutum ex qua prohibitionis de non alienando specie inducatur.*
86 *Inter fideicommissum in casu alienationis tantùm, & illud in casu mortis, vel simplex, & absolutum multæ intercedunt differentiæ, quarum aliquæ notantur, & nu. seqq.*
87 *Prohibitus alienare extrà familiam, alicui de familia alienare valet, si fideicommissum in casu alienationis tantùm sit factum; secus verò in fideicommisso, quod ex prohibitione inducitur etiam in casu mortis.*
88 *Prohibitus alienare fideicommisso in casu alienationis tantùm facto habere potest heredem extraneum ab intestato, fideicommisso tamen in casu mortis post gravati mortem admittuntur illi de familia, excluso extraneo ab intestato venientе.*
89 *Bona subjecta fideicommisso, quod in casu alienationis, vel mortis tantùm, vel simplex, & absolutum dicitur, quod tempore vindicare possint.*
90 *Bona subjecta fideicommisso conditionali in casu mortis instituto, vel etiam in casu alienationis si alienata fuerint quando revocari possint.*
91 *Filiusfamilias res fideicommisso suppositas, & à patre alienatas statim revocare valet, & nullus ex iis patri usufructus quæritur.*

92 Res fide commisso alienari prohibita, si super ea census imponatur, reivindicari potest per fideicommissarium in gradu sequentem non expectata alienantis morte.

93 Prohibitio de non alienando aut personalis est, aut realis, & inter utramq; prohibitionis speciem differentia notantur remissivè.

94 Prohibitio, ex qua fideicommissum inducitur, pro constituenda dote minimè procedit, & quid si fideicommissum à transversali factum esse ponatur, & n. 95.

96 Dotem mulieribus conservari publicè expedit.

97 Mulier præsumitur fideicommissi ignara.

98 Alienatio bonorum, quæ fideicommisso subjecta sunt, ex causa dotis, & lucri dotalis, aliorumque jurium dotalium quando competat, remissivè notatur.

99 Fideicommissm subvertitur pro necessitate causa, & bono publico.

100 Fideicommissi ratio cessat pro constituendo Sacerdoti patrimonio.

101 Fideicommissum pro causa studii cessat.

102 Fideicommissum simplex familiare quid sit.

103 Fideicommissum familiare, & lineale explicatur.

104 Descendentes ordine successivo vocati censentur, scilicet testatoris proximiores.

105 Fideicommissum descensivum masculinum quomodo inducatur.

106 Fideicommissorum exempla, ac S. C. decisiones recensentur, & n. 108. 110. & 113.

107 Fideicommissi causa, hac conditione confecti, si sine liberis decedat, liberis supervenientibus intercidit, nisi contrarium mens testatoris suadeat.

109 Fideicommissum conditionale in contractu factum accedente morte fideicommissarii ante eventum conditionis non extinguitur, secus in testamento.

111 Fideicommissum simplex, & absolutum ex quibus verbis inducatur.

112 Testatoris mens, & non verba attendi debent.

114 Descendentes nomine collectivo substituti, censentur etiam per fideicommissum vocati, licèt in fideicommisso desint verba, quæ perpetuitatem denotant.

115 Fideicommissum quando familiare masculinitatis prærogativa servata, & quando lineale vocatur.

116 Fideicommissum lineale ex perspicuis conjecturis elicitur, quæ enumerantur.

117 Fideicommissa favorabilia sint, an odiosa, jura, & rationes pro utraque parte afferuntur, & ponderantur.

118 Fideicommissum an sit favorabile, an odiosum; ideoque utrum extendi debeat nec ne, distinguit auctor.

119 Decisiones S. C. ab auctore referuntur in dubio fideicommisso, atque in interpretanda defuncti voluntate multæ fiunt ponderationes, & num. seqq.

120 Testatoris voluntas, quàm plurimis ex causis eligitur.

121 Proposito, quòd attendendum sit, quod testator fecit, non id, quod facere debuisset, erronea demonstratur, & textus in l. cum ita 16. §. si quis cum interpretatur,

122 Causa finalis, & ratio, quæ testatorem movet, attendi debet, non autem verba licèt expressa sunt consideranda.

123 Fictio veritati contra naturalem æquitatem prævalere nequit,

124 Filia fœmina, quando nupta in familia familiam conservet, & fideicommisso succedat.

125 Heredi testamentario non solum competit hereditatis petitio, sed etiam immissio.

126 Immissionis remedium quare ita dicatur.

127 Immissio conceditur, ut plurimum absque citatione.

128 Immissionis remedium differ à præambulo, & adducitur ratio differentiæ.

129 Praxis immissionis descendit ex tex. in l. fin. C. de edicto D. Hadr. toll.

130 Remedium immissionis qua ratione fuit inventum.

131 Vitia in testamento reperta impediant immissionem, & quæ? num. 132. 133., 135.

134 Auctoris opinio refertur de immissione heredi concedenda, si vitium in particula testamenti circa legata reperiatur.

136 Immissio existente contradictore conceditur ei, qui potiora jura habet.

137 Immissio heredi non denegatur ob adversarii contradictionem qua altiorem requirit indaginem.

138 Immissio non impeditur, si exceptio opposita à contradictore sit circa rem, qua continet articulum juris dubii,

139 Formula decreti, quo heres scriptus in possessionem immittendus est, ponitur.

140 Instituto in legitima immissionis remedium an competat.

141 Legato in re particulari remedium immissionis non competit.

142 Legatario quæ actiones tribuuntur.

143 Pro legato consequendo quæ praxis servatur in Regno.

144 Multa jure civili contra rationem disputandi pro utilitate communi recepta sunt.

145 Praxis decreti, quo heres cogitur ad præstandum legatum, exponitur, & num. 46., & 47.

148 Fideicommissario regulariter remedium immissionis non competit, neque præambulum.

149 Fideicommissario in plurimis casibus remedium immissionis competit.

150 Heres præambulum conficit, fideicommissarius verò non.

151 Fideicommissario competit hereditatis petitio.

152 Substitutis per vulgarem, aut exemplarem expressam, vel ex tacita vulgari, vel pupillari remedium præambuli, & immissionis conceditur etiam in bonis feudalibus.

153 Fideicommissario contra heredem gravati, vel universalem possessorem competit hereditatis petitio; contra verò particularem, in quem bona fideicommisso subjecta sunt alienata, reivindicatio, & num. 156.

154 Fideicommissarius, ut victoriam obtineat, quæ probare debet.

155 For-

155 *Formula decreti, quo declaratur bona spectare petenti vigore fideicommissi contrà universalem possessorem, refertur, & explicatur.*

157 *Reivindicatio, ut locum habeat, quæ requirantur.*

158 *In reivindicatione qui fructus veniant.*

159 *Fideicommissarius probare debet dominium rei fuisse penes fideicommittentem, & quomodo.*

160 *Praxis decreti refertur, quando condemnatur particularis possessor rei fideicommisso subjectæ.*

161 *Fideicommissarius quando sibi præjudicium inferat si alienationi rei fideicommisso subjectæ non contradicat.*

162 *Fidecommissarius si alienationi rei fideicommisso suppositæ consenserit expresse, vel tacite habet actionem ad pretium contra venditorem, & plures circa id casus distinguuntur remissivè.*

163 *Fideicommissum quando dicitur caducatum.*

164 *Formula decreti notatur, quo fideicommissum declaratur esse extinctum.*

165 *Substitutio ob præmorientiam primi substituti non caducatur existentibus aliis in sequenti gradu vocatis.*

166 *Substitutio facta conditione*, si sine liberis decesserit, *ob hujusmodi conditionis defectum extinguitur etiam si plures gradus contineat conditione defecta in primo substituto juxtà* consilium Oltradi 21., *nisi conjecturæ contrariam testatoris mentem ostendant in constituendo fideicommisso infinitum.*

167 *Testamentum, quod directo modo non valet, modo obliquo substinetur, & declaratur praxis, qua admittitur heres ab intestato contra testamentum, & condemnatur postea ad restituendam hereditatem instituto, & nu. 177.*

168 *Testamentum à codicillis differt, & num. seqq.*

169 *Testator in codicillis non potest directè instituere, vel exheredare, legata tamen, & fideicommissa relinquere valet.*

170 *Legata in codicillis relicta ut debeantur oportet eos esse testamento confirmatos, & exponitur circa hoc differentia inter legata, & fideicommissa.*

171 *Legata relicta in codicillis testamento non confirmatis valent juxta aliorum DD. sententiam.*

172 *In codicillis cæcorum septem requiruntur testes.*

173 *Testamentum factum clausula codicillari si minus solemne sit, in fideicommissum reducitur.*

174 *Heredis institutio in testamento nullo facta, in codicillis verò repetita in fideicommissariam transit.*

175 *Heredis institutio in codicillis facta, quando ad fideicommissariam trahitur.*

176 *Substitutio directa in codicillis facta an ad fideicommissum extendatur.*

178 *Testamentum, in quo præteritus, vel titulo honorabili institutionis non est institutus filius posthumus, vel tempore testamenti natus, an vigore codicillorum, vel clausula codicillaris in totum sit nullum, vel ad fideicommissum reducatur ingens est inter Doctores quæstio, & referuntur S. C. decisiones.*

179 *Testamentum nullum ob præteritionem filii an trahatur ad fideicommissum clausula codicillari tùm expressa, cùm tacita, referuntur jura, & Doctorum sententia pro utraque parte.*

180 *Clausula codicillaris ut operetur, rusticus de ea certior fieri debet.*

CAPUT IV.

De Decretis, quæ in Substitutionibus & in Fideicommissis interponuntur.

D*IE, &c. Visa comparitione, sive supplicatione, ac testamento N. A. condito à Notario N.N. sub die, &c. immittatur N. B. heres in eo scriptus in possessionem bonorum in hereditate N.A. remansurum: verùm non alienet, neque contrahat sub pœna nullitatis, atque invaliditatis actus.*

Die, &c. Visa comparitione, sive supplicatione, ac testamento, N. B. heres in eo scriptus immittatur in possessionem bonorum quondam N.A. testatoris, & visa alia comparitione præsentata pro parte N. C. infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis. vel dicitur: *& respectu prætensorum pro parte N. C. infrà quatuor dies audiantur partes, vel deducant incumbentia, verùm interim N. B. heres non alienet bona prædicta sub pœna nullitatis actus, & se obliget, vel caveat respectu fructuum.*

Die, &c. Visis comparitione N. C. testamento quond. N. A. vel particula testamenti, N. B. heres dicti quondam N. A. intrà biduum solvat ducatos tercentum prædicto N.C. vigore legati in prædicto testamento contenti, aliàs providebitur ut juris, vel dicitur: *relaxet, vel consignet rus, sive domum in beneficium dicti N. C. eidem relictam à dicto quon. N. A.*

Die, &c. Visis comparitionibus, ac testamento infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, & interim e. g. domum, sive rus N. N. non alienet sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus, ac se obliget, vel caveat respectu fructuum.

Die, &c. interponatur decretum præambuli quond. N. B. tam in bonis burgensaticis, quàm feudalibus

rant, & quidem si non conditæ meminisse non poterant: scribit signanter ex Laertio, ab Aristotele in testamento, in quo puellæ si priùs quàm ipsa nuptui collocata esset, vel deinceps sine liberis moreretur, Nicanorem substitutum fuisse.

Et dividitur in vulgarem, pupillarem, quasi pu-
6 pillarem, sive exemplarem, fideicommissariam, militarem, reciprocam, & compendiosam.

Goveanus tamen in *commen. ad cit. tit. de vulgari, & pupill. subst. num.* 9. ostendit duplex tantum esse substitutionum genus, scilicet vulgaris unum, pupillaris alterum, postquam in præcedenti *num.* 8. subtiliter impugnavit doctrinam Accursii, qui sex substitutionum genera esse docuit, videlicet, vulgarem, pupillarem, exemplarem, breviloquam, compendiosam, & fideicommissariam, Goveano adstipulatur cit. Calvin. in *ver. substitutio*, qui pariter ad dicta duo genera eas reducit, sub vulgari enim, & pupillari omnes aliæ species continentur, Cujacius *in notis poster. ad lib. 2. insti. sub tit. de pupill. subst.* animadvertit substitutionum genera ratione successionis esse duo, ratione personarum esse tria, vulgarem, pupillarem: & militarem: ratione scripturæ quatuor. Nam vel primus casus exprimitur, vel secundus, vel uterque, vel neuter. Henricus Bocerus *dispu. jur. clas. 3. disput. 5. de heredis subst. thesi* 1. *num.* 4. dispescit substitutiones in vulgarem, pupillarem, & militarem, rejecta opinione Doctorum, qui eas in duo genera diviserunt, i.e. in directas, & fideicommissarias. Nihilominus nos facilioris methodi gratia, & ut benè termini intelligantur, sequentem subnectimus omnium substitutionum peculiarem explicationem.

Vulgaris igitur est secunda institutio, quæ verifi-
7 catur in casu, quo prima deficit, & à quolibet
cuilibet fieri potest, & dicitur vulgaris, quia vul-
8 gata est, & frequentata in omnibus testamentis,
in quibus passim, & vulgo apponi solet, qua ratione dicimus pactum vulgare, *l. hebius* 30. *D. de pactis dotalibus*: vulgares actiones, *l. 2. D. de præscriptis verbis*: vulgarem modum, *l. cum vulgari* 5. *D. de dote prælegata*, & duplici modo conficitur. Primo sub conditione si heres non erit, nempe instituo mihi heredem Cajum, & si heres non erit substituo Mævium, vel alio verbo æquipollenti, & ista habebit locum tam in casu, quo Cajus hereditatem adire noluerit, quam in casu, quo non potuerit, ut habetur per Doctores *in leg.* 1. *D. de vulg. & pupil.* duobus enim modis accidit, ut qui
9 institutus est, heres non sit, puta aut quia non potuit esse heres, aut quia noluit esse heres, *§. cum autem quæritur vers. hac ratione insti. de hered. quæ ab intestato defer. l. cum proponas C. de hered. insti.* Alio modo hæc sustitutio fieri potest, videlicet Mævium heredem meum instituo, & in casu, quo esse eres non potuerit, Cajum substituo, & hæc substitutio comprehendit etiam casum, quo noluerit, *l. fin. C. de instit. & substi. d. l. cum pro-*
10 *ponas C. de hered. insti.* Licèt in quæstione hoc sit ex iis, quæ colliguntur penes Andream Fachineum *contr. jur. lib. 3. cap.* 61. Nihilominus, quia vel si heres esse noluerit, vel si heres esse nequiverit, res in utroque casu redit ad unum, scilicet, si heres non erit, locum eadem vulgaris substitutio secundùm Bar. in *l. 1. D. de vulg. & pupil. subst.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt.* 65. Trentacinq. *de subst. par. 1. cap. 1. num.* 25. Arumæum *exercitat Justin. 8. thes.* 15.

Pupillaris est secunda institutio à patre facta filiofa-
11 milias pupillo, in casu, quo in pupillari ætate decederet, & favore pupilli introducta fuit, cum nesciat sibi ob ætatem consulere, *l. qua ætate, D. de test.*, & ne pupillus sine herede congruo decedat, & bona forsan ad suum inimicum perveniant, pater, de cujus consilio erga filium jura multùm præsumunt. *l. fin. C. de cura. furioso, &c.* ipsi testamentum facit, *l. humanitatis C. de impub. & aliis substi. §. qua ratione inst. de pupillari subst.* Ipsa quoque moribus, & usu fuit inducta contra regulam juris civilis dictantem; neminem pro alio testari posse, *l. 1, D. de testam.* & triplici modo concipitur. Primo puta Sempronium filium meum impuberem instituo, & si heres erit, & in pupillari ætate decesserit, Sejum substituo: Secundo modo videlicet, Sempronium filium meum heredem instituo, & si in pupillari ætate decesserit Sejum substituo: Tertio, Sempronium filium meum impuberem heredem instituo, & ipsi Sejum substituo. Unde nota, quod prima sub duplici conditione concipitur, ut per Bart, *in l. 2. D. de vulgari, & pupil. l. centurio D. eod.*

Exemplaris substitutio (quam eruditi appellant qua-
12 si pupillarem, h. e. ad exemplum pupillaris substitutionis, quemadmodum dicitur peculium quasi castrense ad exempli castrensis, ita Duaren. *lib. 2. dispu. cap. 7. & in commen. ad tit. D. de vulg. & pupill. substi. cap.* 3. Donell. *lib. 6. commen. cap.* 23. *pag.* 78. Bocer. *loco cit. num. 4. in fin.* ex text. in *§. qua ratione inst. hoc tit.*) est testamentum à patre, vel à matre filio factum, vel ab alio descendente, vel ab alio ascendente posteris suis non valentibus sibi testamento consulere ob furorem, sive alium defectum, ut in *l. humanitatis C. de impub. & aliis substi. l. ex facto D. de vulgari.* Et fit hoc modo: Titium filium meum furiosum heredem instituo, & si in furore decesserit Sempronium substituo. Dicitur exemplaris ad exemplum pupillaris, & fit non solùm furioso, sed muto, & surdo, & alio defectu notato, ut per DD. in *l. ex facto.* Contrarium tenent Donell. *lib. 6. commetar. cap. 27. pag.* 98., Gregor. Tholosan. *syntagm. jur. lib. 42. cap. 24. num.* 15., & alij apud Bocer. *loco cit. num.* 93., qui moventur ex speciali constitutione justinianæa permittente parentibus quasi pupillariter substituere liberis suis mente captis. Quod
13 singulare permissum ad consequentiam aliorum casuum extendi non debet per tex. *in l. quod verò* 14. *l. in his* 15. *& l. jus singulare* 16. *D. de ll.*, atque etiam, quæ nova lege comprehensa non sunt, relicta intelliguntur regulis juris antiqui,
14 *l. præcipimus in fin. C. de appellation., l. si quando C. de inoffic. testam.* Sed primam sententiam firmant Zasius *in tractat. de substitution. cap.* 3., Covarruv. *ad cap. Raynutius §. 6. num. 1. extrà de testam.*, Duaren. *ad tit. de vulgar. & pupill. subst. cap.* 19., Decius *in d. l. humanitatis num.* 6. qui loquitur etiam de prodigo, Jo: Dilectus Durans *de arte testandi tit. de substit. caut. 13. nu.* 2. Jo: Faber *instit. de vulgari, & pupill. substit. num.* 26. *§. qua ratione*, & ibi Mynsiger. *num.* 5. Paul.

Emi-

Emilius Gallus *in tractat. de exception. quæ oriri
possunt ex testam.3. tit.4. except.20. par.8. nu.64.*,
Lancellottus Politus *in tract. de substit. in cap.
de exemplari num.*10., Barbobus ; qui alios refert.
DD.*in tract. de filiisfam. q.27.per tot.*Vide Vasq.
lib.1. illustr. controvers. cap.37. num. 6., Forster.
lib.2. disp.13. thesi 11. In ipsa verò primo sangui-
15 ne conjuncti instituto substitui debent , nempe
in primo gradu filii , in secundo fratres , & soro-
res, & aliàs substitutio esset nulla, ut docent Bar-
ry *de success. lib.3. tit. de subst. exemplar. tit.5.num.
5., & tit.6. num. 1. & 2.* D. meus Consil. Joseph
de Rosa *consult. 17. num.* 5. 6. 7. ; postea secun-
dùm æquiorem opinionem mater , ut per Bald. in
d. l. humanitatis : id consilij cæperunt etiam
eruditi ex Plinio *lib.8. ep.* 8. sic scribente : *quanto
laudabilius est testamentum , quod pietas, fides, pu-
dor scripsit : in quo denique omnibus affinitatibus
pro cujusque officio gratia relata est* : non existente
filio, fratre, vel matre. extranei , ut in *d. l.* ea ra-
tione , quia mera humanitate est inducta, & hu-
manitate tractandi sunt ij , qui propter furo-
rem conjuncti afflictionem patiuntur , Bartol.
tamen in *l. ex facto num.* 30. tenet ; quod mater
16 non debet substitui, necessariò loquendo, & te-
statur de communi opinione , ibid. *num.*31. dicit,
quod filij furiosi omnes sunt substituendi ea ratio-
ne , nam si post testamentum furioso alius filius
nasceretur, rumperet testamentum , ut in *d. l. hu-
manitatis*; fratres verò non ita , nam cum isti sint
à patre in portione legitima instituti , non fit eis
injuria , si in alia portione , de qua potest ad li-
bitum testator disponere unum,& non alium sub-
stituit juxtà illud Evangelistæ *Mat. cap. 20. &
Lucæ 14. amice non facio tibi injuriam, pacto con-
venisti mecum, accepisti mercedem tuam* .
Fideicomissaria ea est substitutio, qua testator impo-
17 nit onus heredi, ut hereditatem , quam ipsi reli-
quit post mortem suam , vel post aliquod tempus
alteri restituat , & dicitur fideicommissaria , nam
testator disponendo in fide instituti fundatur , il-
lum rogando, ut alteri hereditatem restituat *§.1.
instit. de fideicomm.*
Hanc etymologiam, scilicet à fide personæ, cui com-
mittitur, fideicommissum dici , ostendit Theoph.
in princip. tit. de codicill. ubi ex Lucii Lentuli
persona fideicommissa cæpisse refertur . Divus ta-
men Augustus ne perfidiæ humanæ locus esset,
primus ad necessitatem juris fideicommissa retraxit,
ut ex *cit. §.* 1. Directè enim substitutio facta non
valet, *l. verbis civilibus 69. D. de vulgari*, nisi in
casu, quo institutus heres esse non potuerit , vel
noluerit ,& quando sibi testamentum facere ne-
quit ob ætatem , sive alium defectum , ut in *l. ex
facto, & l.1. & 2. D. de vulg.* Ipsa hoc modo con-
cipitur: Titium hæredem meum instituo,& ipsum
rogo , ut post mortem suam Francisco heredita-
tem reddat ; bonorum tamen institutus retinet
18 quartam, ne frustratoria esset institutio , & ad
hoc,ut libentius hereditatem adeat, *§. & quia in-
stit. de fideicom. hered.*
Militaris est substitutio à milite facta jure directo
19 post pubertatem ex privilegio à lege sibi dato, *ut
in l. precibus C. de impub., & aliis subst. , & in l.
centurio D. de vulg. & pupil. substit.* Quod pri-
vilegium fundatur in dignitate militum, ut in so-
latium laborum, & angustiarum, quibus se subje-
cerunt pro principe, sint legibus soluti , saltem il-
lis, quæ impediunt quominus possint disponere de
rebus ab sis sanguinis pretio comparatis, ut nota-
tur in *princ. auth. ut nemo militi.*
Reciproca est illa , in qua plures sunt instituti , &
20 sibi invicem in defectum substituti , & dicitur
reciproca , quasi inter se repetita , & hoc modo
conficitur . Cajum , Mævium , Sejum , Sempro-
nium heredes instituto , eosq; invicem substituto,
ut *in l. cum hoc jure , & in l. Lucius D. de
vulgari.*
Compendiosa est dispositio , qua sub unica condi-
21 tione in omni aliarum substitutionum casu
substitui potest ; ideoque compendiosa vo-
catur , & exemplificatur primo hoc mo-
do ; Cajum instituo , & quandocumque de-
cesserit sibi Sejum substituo . Secundo modo; Se-
jum heredem instituto , & si sine filiis decesserit,
Sempronium ipsi substituo . Et nota , quod
exemplificari potest in omni alio modo , qui tra-
ctum successivuum sive in omni modo , qui plu-
ra , & diversa tempora continere potest , ut per
glo. *in l. in testamentis C. de milit. testam.* secun-
dùm Rol. à Valle *consil. 25. tom. 1. cons. 128.
tom. 2.* faciunt jura in *l. centurio D. de vulg. &
in l. precibus C. de impuberum , & aliis substit. l.
1. D. de condit. , & demonstrat.*
Completa prima parte devenio ad secundam , in
qua , ut dixi , specialia ostendam.
De vulgari igitur substitutione noto primò , quod
22 una substitutio aliam continere potest , ut ope-
rosè demonstrant Joannes Dauth *de test. ad divi-
siones substitutionis vulgaris qu. 2. num. 17.* Ba-
chovius *in com. inst. de pup. subst. §. liberis num.3.*
Franc. Barry. *de succes. lib. 3. tit. 4. substit. vul.
per totum* ; ideoque non immeritò compositores
pandectarum fuerunt contenti rubricam de vulga-
ri , & pupillari præponere . Et una dicitur tacita,
altera expressa . Tacita illa est , quæ sub alia con-
tinetur , & venit ex dispositione legis fundata in
præsumpta testatoris voluntate . Nam si testator
illum casum cogitasset , idem ac verisimiliter di-
sposuisset , *l. jam hoc jure D. de vulg. , & pupilla-
ri* . Vulgaris igitur per tacitam voluntatem testa-
toris verificatur in pupillari , nam sub illa condi-
tione , si heres erit , & in pupillari ætate decesse-
rit , continetur casus si heres non erit , *l. 1. & 2.
D. eod.* & hæc dispositio consideratur favore sub-
stituti , & ipsius testatoris ; substituti , nam si vo-
cavit ipsum ad hereditatem in casu , quo filius il-
lam habuit , tantò magis præsumitur , quod voca-
vit ipsum in illo casu , quo filius hereditatem non
habuit ; favore ipsius testatoris , nam sicut testa-
tor voluit , ut deficiente herede filio ipsi esset pro-
visum , ita sibi ipsi deficiente idem voluisse cre-
dendum est , cum decedere absque herede injurio-
23 sum aliquando reputetur , quemadmodum colli-
gitur ex *§. 1. in fine instit. quibus ex causis manu-
mittere non licet* , & ex glos. *in §.1. V.heredis lit.
g. instit. de heredum qualit. & differ.*, & ordinata
24 charitas incipiat primò à se ipso , *l. præses C. de
servit. & aqua.*
Secundò noto , quod morto instituto , hereditate
25 non adita admittitur substitutus excluso herede
transmissario secundùm Angel. in *l. cum proponas*

C. de

C. de hered. instit. & in l. paterfam. C. eod., & secundùm alios DD. ab ipso allegatos ea ratione, nam transmissio fuit inventa ad, hoc, ut testator decedere testatus videatur, & ad hunc quoque finem substitutio inventa fuit; ut in *l. 1. C. de caducis tollend.* Unde substitutio tamquam provisio facta ab homine debet habere locum, sicut ipsa
26 existente cessat prov sio legis, *l. cum ex filio §. filio D. de vulg. & pupil.* glo. *in l. & habet §. cum quis D. de precario*. Item quia testator haberet heredem quem noluerit contra jura, que testatorum voluntatem servari volunt, *§. disponat auth. de nuptiis, l. fi. C. de lib. præt.* Secundùm Bart. *in d. l. cũ proponas*, aliosque DD. & præcipuè Parisium *conf. 59. num. 14. lib. 2.* admittitur transmissarius heres excluso substituto, cum interpretentur illa verba, si heres non erit, id est si alium non fecerit heredem, & qui transmittit, videtur alium facere heredem, & per alia jura, ut videre est penes ipsos. Verùm eorum sententia sustineri debet,
27 quando institutus est de descendentibus testatoris ad apprimè exarata per Antonium Govean. *ad tit. de vulg., & pup. substit. num. 20.* ex aperta juris dispositione Justinian. *in l. unic. §. in novissimo C. de caducis tollendis*; quia nemo præsumitur alienam posteritatem successioni suæ, & filiorum suorum præferre, *l. cum acutissimi C. de fideicommissis, & l. cum generaliter §. cum autem C. de instit. & substit.*, & indignum videretur ob casum humanum fortuitum, qui benè consideratur in morte inst tuti, hereditate non adita, nepotes, pronepotes per substitutum avita, vel proavita successione fraudari contra illorum desideria, quemadmodum scriptum habes in Theodosii constitutione in *l. unica §. si quidem C. de his, qui ante apertas tabulas hereditatem transmittunt.* Quod etiam procedit, quando filius institutus est rogatus alteri filio hereditatem restituere, nam eadem ratione pietatis instituti filius patruo suo præfertur, *l. cum avus ff. de condit., & demonst.* Hinc pro majori intelligentia non omitto, quod
28 transmissio tr pliciter consideratur, primò ex causa suitatis, secundò ratione sanguinis descendentium, tertiò juris deliberandi. Prima species habet locum in filio in potestate existente, qui patris hereditatem, sive sciat, sive ignoret sibi delatam semper transmittit ad heredes sibi succedentes, sive ii sint extranei, sive sui, sive ex testamento, vel ab intestato ei succedant, *l. apud hostes C. de suis, & legitimis her. l. 3. C. de jure deliber.* in casu, quo ante aditionem decedat ratione suitatis, nam filius, & pater una, ac eadem persona esse censentur, *l. fin. C. de imp., & aliis subst. §. ei verò qui instit. de inutil. stipulat.*, & filius dicitur quasi dominus bonorum patris, etiam vivente eodem patre, ita ut patre mortuo existimetur potius in eo continuatio dominii, quam nova delatio hereditatis, *l. in suis 11. D. de lib. & posthum. §. sed sui instit. de hered. qualit., & diff.* Secunda habet locum tam in hereditate paterna, quàm materna, & tam in hereditate avi paterni, quàm materni juxta dispositionem *l. unic. C. de his, qui ante aper. tab.*, & tam in linea ascendentis, quàm descẽdẽtis de qua vide Gre. Tholos. *syntag. jur. lib. 46. cap. 2. num. 20.* ubi affert differentias inter primam, & hanc secundam transmissionis speciem. Tertia fit ex beneficio *l. cum in antiquioribus C. de jure deliberandi*, scilicet quando quis sciens sibi delatam hæreditatem esse, infrà annum eimet à jure ad deliberandum datum an adire velit, vel non, moritur: & sic pendente hoc tempore deliberandi, non adita, nec repudiata hereditate, transmittit non quidem hereditatem, sed illud jus deliberandi, & potestatem adeundi.

Tertiò noto, quod filio repudiante secundùm opi-
29 nionem Alex. *in l. 1. ff. de vulg. & pupil.* & aliorum DD. substitutus patri præfertur, & docent Antonius Faber *decade 33. errore 7. num. 16.* ac Goveanus *ad tit. de vulg. & pupill. substit. num. 22.*, qui Bartolum refellunt, ea ratione, nam coheres in solidum cum filio institutus patrem excludit, *l. 2. C. ad Orfic.* substitutus verò coheredem excludit, *l. fin. ff. de vulg. l. 2. §. si duo ff. de bonor. possess. secundùm tabul. l. unic. §. sin autem aliquid C. de caducis tollendis*. Item quia pater admittitur in successione repudiata à filio ex privilegio *l. fin. §. 1. C. de bonis, quæ lib.* quæ lex corrigit jura communia, ex quibus statutum est patri non acquiri hereditatem, nisi ipsius jussu filius adiret, *l. si quis mihi bona §. jussum D. de acquir. hered. l. si quis heres §. fin. D. eod. l. servo invito D. ad Trebell.* Unde tanquam correctoria non debet extendi, quando filius habet substitutum. Nam correctoria jura non extenduntur. etiam ex eadem ratione, ut per glo. *in auth. quas actiones C. de Sacros. Eccles. verbo excluduntur*, & faciunt *l. si quando 35. C. de inoff. testam. & l. præcipimus 32. in fin. C. de appell.* Secundùm opinionem Bartoli in *l. 1. D. de vulgari*, & secundùm Baldum in *l. cum proponas C. de hered. instit.* contrarium videtur.

Quartò noto, quod monacho repudiante heredit a
30 tem non debet admitti monasterium; quando ipse habet substitutum, nam monasterium facto
31 sui monachi acquirit hereditatem secundùm communem Doctorum opinionem, ut per Bart. Angel. Soccin. *in d. l. 1.* qui in proposito allegant non nulla jura, & dicuntur, quod ratio adeundi hereditatem est penes monachum, & regulariter est annexa personæ, ut in *l. potuit C. de*
32 *jure deliberandi*, à qua nunquam separatur, *l. necessario in fin. D. de periculo, & commodo rei vendita*, & consequenter repudiante ipso monacho, cui est annexa ratio adeundi, non admittitur monasterium. Contrarium videtur secundùm communem opinionem Canonistarum, pugnant enim hac in re Civilistæ cum Canonistis, ut videre est penes Barry *de success. lib. 11. tit. 11. num. 3.* Canonistæ igitur tenent, quòd monasterium acquirit hereditatem declaratam monacho absque ullo ministerio monachi, ut per Innocen. Jatuem Andre. Abb. in *cap. in præsentia extrà de probationibus*, Ruin. *conf. 205. tom. 1.* Angel. *conf. 91.*, & 135. & secundùm opinionem ipsorum monacho repudiante venit monasterium Fundatur ipsi præcipuè in *cau. nolo, in can. non dicatis* 12. *q. 1. in cap. si religiosus* 27. *de elect.*
33 *in 6. in cap. religiosi 5. in fin. de sepult. in 6.* ubi monachus non habet neque nolle, neque velle, & consequenter adeundi ratio transfertur in Abbatem; sicut quando bona sunt delata filio infan-

 ti,

ti , ratio adeundi transfertur in tutorem , ut in
l. 1. *D. de bonor. poss.* & similiter quando deferun-
tur furioso , adeundi ratio transfertur in curato-
rem, *d. l.* 1. quia isti non habent neq; velle neq; nolle
Vnde ratio adeundi absque ministerio monachi
(dicunt ipsi) quòd est penes monasterium , & quòd
manacho repudiante bona deferuntur monasterio
tamen , adverte , revera hoc non habet lo-
cum in monacho , nam ipse habet voluntatem,
34 licèt illam in executionem demandare non pos-
sit absque Abbatis licentia , Et DD. conclusio,
quod quandò bonorum possessio est delata
illi , qui non habet voluntatem , transfe-
ratur ad suum administratorem habet locum in
eo , qui non habet voluntatem propter furorem,
vel propter imbecillitatem , ut in casu furiosi , &
infantium, qui non habent neque rationem, neque
voluntatem . Quia igitur curator loco ipsius adire
35 debet hereditatem ei relictam , quam is non po-
test , *l. cum furiosus 7. §. fin autem C. de Cura fu-
riosi.* Hac certè ratione , nam furiosus consentire
nequit ex *l. emptione 2. C. de contrah. empt. & vend.*
36 ignoranti comparatur , ut ait tex. *in §. 3. instit,
de hered. quæ ab intest. defer.* & aliquid agere non
intelligitur instar absentis , vel quiescentis, *l. si eo
2. §. furiosus D. de jure codicill. l. ubi non voce D.
de reg. jur.* contrarium est in monacho, sive in pu-
pillo majore infante, qui etiam habet voluntatem
verùm ex ipsa nihil facere potest absque tutore, ut
in §. neque tamen insti. de auctor. tutorum. Ratio
est fortasse, nam pupillus pubertati proximus jam
37 ea ætate aliquem intellectum habet , quemadmo-
dum ex tex. in *§. sed quod diximus insti. de inu-
til. stipula.* probat disertè Emundus Merillius *ob-
servat. lib.* 1, *cap.* 4. qui aliqua multa ad rem affert
in *lib.* 1, *variantium ex Cujacio cap.* 20. , accedit
præmaturè Petrus Faber *in commentar. ad tit. de
divers. reg. jur. ad l. in negotiis 5. num. 9. & 10,*
38 Hinc etiam non prætermitto, quod quando pater
instituit filium sub ista conditione , *si sine filiis ex
suo corpore natis decesserit* , monasterium excludi-
tur , ut per Boer. *dec.* 354. *num.* 4. Gaill. *lib.* 2. *ob-
servat. obser.* 136. *num.* 8.

Sed si ita simpliciter dictum fuerit : *si sine liberis de-
cesserit*, non verò, *ex suo corpore natis*, contrarium
DD. asserunt in *auth. nisi rogati C. ad S.C. Trebell,*
vide tamen Camillum Borrell. *in cons.* 17. *num.*
25. *& seqq. & num.* 32.

Quintò noto, quod pupillaris substitutio continetur
39 in vulgari in omnem casum , quo de testatorum
voluntate contrarium non apparet , ut in *l. jam
hoc jure D. de vulg. & pupill.* & desuper latiùs
iam diximus.

Sextò noto , quod pupillaris substitutio expressa
40 excludit matrem , etiam à legitima . Primò
nam ipsam substitutionem pater facit non tan-
tum ratione pupilli, quantum principaliter nomi-
ne suo per potestatem sibi ab antiquissimo jure da-
41 tam, ut in *d. l. moribus*, secundum quod mater non
habebat jus succedendi in bonis filii ; *instit. tit. de
Senatus Consulto Tertyll. in princ.* cui potestati
non fuit derogatum . Secundo per text. *in l. Pa-
pinianus §. sed nec impuberis. D. de inofficioso te-
42 stamento*, ubi habetur, quod mater non potest di-
cere testamentum inofficiosum , quia patris non
pupilli id dicitur, Vnde ipsi non debetur legitima
Tertiò per text. in *cap. si pater in fin. de testam. in
6.*, ubi clarè est dispositum, matrem legitima per
substitutionem pupillarem privari . Hanc opinio-
nem tenent Bart. *l.* 2. *D. de vulgari num.* 31., Graf-
fus *§. substitutio qu.* 30., Guid. Pap. *quæst.* 133. Go-
mez. *resol. tom.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Chop. *de privi-
leg. rusticor. lib.* 3. *p.* 3. *cap.* 8. *num.* 7. , Covarr. *de
testam. interpr. cap. cum esses num.* 11. Vasq. *dict.
§.* 15. *num.* 16. Trentac. *de subst. p.* 2. *cap.* 16. In-
trigl. *de subst. cent.* 1. *qu.* 91., Capriol. *lib.* 2. *num.*
30. *de success. ab intest.* Gomez. *cons.* 12. *lib.* 3.,
Bald. *consil.* 319. *num.* 7. *lib.* 4. , Card. Paril. *cons.*
58. *num.* 17. *volum.* 2., Joann. Francisc. de Ponte
cons. 16. *num.* 68., Thesaur. *dec.* 200. , Viv. *decis.*
39. *num.* 14., Afflict. *decis.* 38. *num.* 3. , *& decis.*
310. , & hanc opinionem hodie nullum habere
contradictorem , & procedere etiam in foro con-
scientiæ cum infinito DD. calculo concludit Reg.
de Marin. *resol. jur. lib.* 2. *cap.* 205. *num.* 4., *&* 5.,
adeo quod sit observanda hæc communissima
opinio ob auctoritatem rerum judicatarum S. R.
C. & Senatus Delphinalis advertit Camill. Bor-
rell. *cons.* 99. *num.* 15.

In portione legitimæ filio debitæ, & in bonis adven-
titiis matrem non excludunt Menoch. *lib.* 4. *præ-
sumpt.* 38., Raneh. *ad Guid. Pap. quæst.* 521. , &
Molin. *ad Decii cons.* 128. , *&* 211. Licèt hanc
sententiam non approbent Fachin. *controv. lib.* 4.
cap. 32. Matheac. *lib.* 1. *cap.* 10. *de legat.* Intrigl.
de substit. cent. 1. *qu.* 91., Barry *in tract. de succes-
sion. lib.* 4. *tit.* 6., & latè Mar. Giurb. *decis.* 11 *num.*
8., ubi scribit, quod substitutus succedit in omni-
bus, & quibuscumque pupilli bonis , sivè à testa-
tore habitis, aut aliter undecunque quæsitis .

Verùm Covarruvias *in cap. cum esses de test. num.*
44 10. *&* 11. , *& Intrigliolus dict. qu.* 61. tenent,
quòd si mater est inops , non excluditur per pupil-
larem, cui opinioni uti æquæ me subscribo in por-
tione legitimæ filio debitæ, & in bonis ejus adven-
titiis, etiam considerando , quod existunt DD. re-
lati ab eodem Barry , qui sustinent matrem non
excludi per pupillarem, quia , & si ipsa non habet
querelam inofficiosi adversus testamentũ, & tamen
ex alio remedio potest petere legitimam , sicut fi-
lius militis, & ita arrestis burdegalensibus judica-
tum fuisse testatur idem Barry : in puncto admo-
net sapientissimus Henricus Bocerus *de hered. sub-
stitutione class.* 3. *disp.* 5. *num.* 86. Et non est du-
45 bitatio, quod ei debentur alimenta a substituto,
Menoch. , & Grass. ubi supra , & Joannes Garcia
cap. 4. *num.* 56. *de expens.*

Septimò noto , quod per tacitam pupillarem mater
46 non excluditur à legitima, neque à successione,
ita ut mortuo filio instituto , si mater existat, sub-
stitutus non succedat, ut fatentur Bart. *in l.* 2. *nu.*
34. *D. de vulgari, & pupill.* Alex. & Soccin. *in l.
1. D. eod.*, Alberic. *in dict. rubrica*, Menoch. *par.*
2. *præsump.* 39., Mantica *lib.* 5. *tit.* 13. *numer.* 8.
Petrus Gregor. *lib.* 42. *cap.* 19. Grassus *§. substi-
tutio quæst.* 11. *num.* 3. Fachin. *controv. lib.* 4. *cap.*
40., Gomez. *resol. tom.* 1. *cap.* 4. *num.* 8., Trenta-
cinq. *de substit. par.* 1. *cap.* 12. *num.* 7., Intriglio-
lus *de substit. cent.* 1. *q.* 92. Afflict. *decis.* 38. , latè
inter eruditiores Joannes Dauth *de sub. effectus substitutionis vulgaris tertius num.* 66. *cum seq.*, nec
jejunè in hoc pertranserunt Barbobus in *tract. de*

filiis

filiisfam. quæst. 5. *num.* 20., & Boperus *de heredis substitutione class.* 3. *disp.* 5. *num.* 68., & est recepta opinio rejecto Fabro *de erroribus pragm. decad.* 33. *erro.* 3. *num.*6., *& in rationalibus ad l.*8. *§. sed nec impuberis D. de inoffic. testamen. lib.* 1. *cap.* 10.; & sic observari ubique gentium tradit Matheae. *de legat.* ea ratione, quia mater (ut inquit Cujac. *observ. lib.*12. *cap.*27. *circa fin.*) *ad quam summus mæror morte filii pervenit, & amissi filii, & luctuosæ hereditatis damnum sentire non debet ex solo tacito intellectu pupillaris substitutionis.* Nisi de contraria testatoris voluntate
47 appareat juxta glo. in *l. precibus C. de impub., & aliis substit. in v. omnimodo*, & gl. in *l. jam hoc jure D. de vulgar. & pup.*, ac præcitatos DD. Voluntas autem ex infrascriptis elicitur, nempe ex dictis extra testamentum, in ipso testamento, ex substituti qualitate, ac matris. Extra, puta si ante testamentum considerate dixisset, se nolle matrem de bonis pupilli aliquid lucraturam fore; vel post testamentum si pater ita quoque declaravit, & hæc conjectura fortior est prima, cum pater usq; ad testamentum voluntatem mutare potuisset. Unde aliqua remaneret hæsitatio; postea verò suam firmam voluntatem demonstrat. Et ita sustineo, & quidem optima observatio est voluntatem hanc perquirere ex iis, quæ extra testamentum sunt peracta, ut docet Cajus in *l. in his quæ* 16. *D. de condition., & demonstrat.*, ibi: *in his, quæ extra testamentum incurrerent, posse res ex bono, & æquo interpretationem capere*, quibus verbis splendorem superaddit suo luculenti operi Petrus Faber *semestr. lib.*3. *cap.*15. *in princip.* In testamento, ut si legatum matri reliquerit declaratione, quod non aliud ei ex filii hereditate pervenerit, vel si substituto onus imposuerit, ut aliquid uxori suæ daret, vel si aliquid annuum legaverit conditione, si viduitatis statum servaverit, nam non permanens in viduitate successione caret, ut videre est penes Intrigl. *qu.*92. *num.*87. Matheac. *dict. cap.*10. *nu.* 7. & hac in re pro majori declaratione duas Fabri definitiones subnecto, quæ continentur in suo Codice *tit. de impub., & aliis substitution.* Prima est num.16. cujus sunt verba: *Inter cæteras conjectiones, quæ facere possunt, ut per tacitam pupillarem mater ab intestati filii successione omnimodo excludatur, una illa est, si quid matri relictum sit, quod non à pupillo, ejusve tutore, sed à pupillari substituto præstari pater voluerit. Tum enim apertissimum est, eam fuisse testatoris voluntatem, ut matri substitutus præferretur. Sed non faciet ea res, ut mater à legitima petitione excludatur, quando nihil vetet admitti substitutum ex substitutione, nec tamen eo minus salvam matri legitimam, etiam cum substituto est compendiosa, quæ pupillarem quoque expressam continet, quamvis non nisi verbis generalibus. Ita tractatum est in causa, Remigij, & Claudis de Wilien, & Martini Sigrand, Prid. idus Junii* 1593.

Altera autem definitio est num. 19., cujus pariter hæc sunt verba: *In eandem facti speciem movit etiam Senatum, ut matri omnimodo præferret substitutum, quod matri testator fundum legaverat pro omni legitima jure, facta etiam futuri temporis, quo legitima deberi quandoque posset, demonstratione. Quanam enim matri legitima deberi poterat, nisi eo casu, quo filius decederet? Nam in bonis mariti utique certum est nullam uxori deberi, Nec ad rem pertinuit, quod testator, cum legitimæ mentionem faceret, non pupilli sed sua bona designaverat. Licèt enim per pupillarem, sive expressam, sive tacitam substitutionem succedatur pupillo, tamen, cum pupillus institutus est, fit necessario, ut per mediam pupilli personam patri quoque succedatur: patrisque hereditas non mali dicitur, etiam si juncta esse cœperit cum pupilli hereditate. Quod si objicias, non fuisse, cur testator de legitima loqueretur, si id agebat, ut filio postumo pupillarem substitutum daret, cum eo casu certum sit nullam matri in bonis filii legitimam deberi. Respondebitur, fuisse illam adiectionem necessariam, quia non soliam pupillariter expressè, & compendiose fuerat substitutum, sed etiam per fideicommissum, cujus conditione eveniente procul dubio de legitima detrahenda tractandum fuisset.*

Ex qualitate substituti ut si sit testatori conjunctus, præsertim de ejus familia. Ex qualitate matris, si pater eam odio habebat, & meo judicio substitutus matri præfertur, si hæc dives; sit ille inops. Cætera exempla prætermitto, ne diu in aliena messe falcem habeam., sed solùm percurrenda erunt scripta penes Reg. de Marin. *lib.* 1. *resol. cap.* 265. *à num.* 9. *ad* 14. ubi septem enumerat casus ad matris exclusionem.

Octavò noto, quod exemplaris sub vulgari furioso
48 facta continetur, nempe si pater si dicat filium meum heredem instituto, & si heres non erit, Cajum substituo. In hac substitutione habetur, ut si heres erit, & in furore decesserit, substitutus succedat. Nam sicut in vulgari pupillaris continetur, & eadem ratione, qua pater filio sustituendo per vulgarem præsumitur, quod voluerit etiam substituere per pupillarem, præsumendum est quod voluerit quoque substituere per exemplarem.

Quæ conclusio communis est, & inter omnes ferè DD. recepta, si tempore facti testamenti filius erat furiosus. Sed dubitatio est superveniente furore, nam & hoc casu etiam exemplarem contineri volunt Ripa in *l. ex facto num.* 77. *D. de vulg.* Zal. *in tract. de subst. cap.* 3. *de sub. exem. num.* 8. Lancell. Polit. *in tract. de substi. in tit. de exempl. subst. num.* 3. *vers. ego vero*, Menoch. *lib.* 4. *præsump.* 41. Mantica *lib.*5. *tit.* 16. *num.*4. Vasqu. *de succesf. progress. lib.* 2. *§.* 17. *num.* 60. Trentac. *de subst. p.* 3. *cap.* 2. *num.* 3. & hac ratione moventur, quia cum exemplaris introducta sit exemplo pupillaris, ut pater providere possit filio, conjectura est, ut voluerit providere in omnibus casibus, qui evenire possunt, & consequenter ut consideraverit tristem ipsum furoris eventum, cum ad providendum considerabilis ille sit, *l. generaliter §. si homini libero D. de fideicommiss. liber.*

Bart. verò *in d. l. ex facto num.* 23. Bald. & Salyc. *in l. humanitatis C. de impub.* Alberic. *in l. precibus*, Petrus Gregor. *syntagm. jur. lib.*42. *cap.*24. *num.* 3. Gulielmus, & Imola *in cap. Raynutius, extra de testam.* aliique DD. sunt in contraria opinione, & moventur ex tex. in *l. inter stipulantem §. sacram D. de verb. obligat.* ubi habetur,

50 quod jus non patitur adversam fortunam hominis cogitare, & facit tex. in *l. si emptione §. liberum D. eod.* Unde Pater verisimiliter non debuit, neque potuit cogitare casum exemplaris substitutionis eventurum.

Sed prima opinio verior est, neque obstant argu-
51 menta à DD. in contrarium adducta, nam licèt casus, & adversa fortuna spectari non debeant,
52 & furor adversa fortuna dicatur, ut in *l. Divus D. de officia Præsid.* tamen ex legis suppletione
53 habetur pro cauto id quod testator, si de eo cogitaret, cavisset, arg. glo *in l. tale pactum §. fin. D. de pactis*, idque ex exemplo pupillaris tacitæ, quæ continetur sub vulgari expressa, clarum apparet, Siquidem ut vulgaris expressa pupillarem tacitam contineat fieri non potest sine mortis spectatione, qui casus gravior est quàm alius, & magis adversa fortuna est mors sui filii in pupillari ætate, & sic quamquam mors filii a patre prospecta non fuit, id tamen legis ministerio suppletur, quia præsumitur, quod si testator id cogitasset, prospexisset, *l. jam hoc jure D. de vulg. & pup.* & facit *l. cum avus D. de condition. & demostr. & l. Galius §. & quid si tantum D. de lib. & postu.*

Nonò noto, quod substitutio a patre milite facta
54 impuberi filio si intra 25. annum, vel quandocumque sine filiis decesserit, si is pubes moriatur, matre existente in medio, in fideicommissariam transit, ita ut substitutus bona militis à matre per fideicommissum petere possit, si autem moriatur impubes, omnia bona ad substitutum pertineant, ut ex tex. in *l. precibus C. de impub. & aliis subst.* cujus sunt verba; *precibus tuis manifestius exprimere debueras, maritus quondam tuus miles defunctus, quem testamento facta heredem communem filium vestrum instituisse proponis, & secundum heredem scripsisse: utrum ne in primum casum, an in secundum filio suo, quem habuit in potestate mortis tempore, si intra decimum quartum suæ ætatis annum, aut postea decesserit, substituerit. Nam non est incerti juris, quod si quidem in patris militis posituo potestate primo tantum casu habuit substitutum, & patri heres extitit, eo defuncto ad te omnimodo ejus pertineat successio. Si vero substitutio, & in secundum casum, vel expressa vel compendiosa non usq; ad certam ætatem facta reperiatur: si quidem inter pubertatem decesserit, eos habeat heredes, quos pater ei constituit, & si adierint hereditatem. Si verò post pubertatem: tunc ejus te successionem obtenente, veluti ex causa fideicommissi bona, quæ cum moreretur, patris ejus, fuerint, à te peti possunt.* & ibi glo. in verbo *fideicommissi*. Ex benigna interpretatione prudentum favore matris; cum filius decedat tempore, quo testandi facultatem habebat. Matre in medio non existente, si post pubertatem decedat, substitutus jure communi, & directo omnia militis bona habet ut ex tex. in *l. centuria D. de vulg. & pup.* cujus sunt verba: *Centurio, filio, si intra vigesimum quintum ætatis annum sine liberis vita decesserit, directo substituit. Intra XIIII. annum etiam propria bona filio substitutus jure communi capiet. Post eam autem ætatem ex privilegia militum patris dumtaxat cum fructibus inventis in hereditate.* Et ibi glo. in verbo *dumtaxat*. Et ita ex militis privilegio propter labores, & pericula ei dato.

Quamplures tamen DD. à Præsid. Jacobo Menochio allegati *lib. 4. præs. præsumpt.* 51. multifariè prædictas leges interpretati fuerunt, & conciliare procuraverunt, aliique ab eo non relati, qui autumant tex. in *l. precibus* procedere, si miles verbis communibus fuerit usus, nempe ei substituo; text. in *l. Centurio*, si verbis directis, nempe filium meum Titium heredem instituo, & si sine liberis decedat, Cajus heres sit, vel volo, ut Cajus hereditatem habeat, ac similibus, parum referendo, an mater sit, vel non in medio. Diversimodè ad hanc rem, & eleganter scripserunt Donell. *ad l. precibus* 8. *C. de impub., & aliis subst.* Hotman. *observat. lib. 12. cap. 16., & 17.*, Gall. *in juris Cæsarei apicer in intellectu ad l. precibus C. de impub. & aliis, fol. mihi* 248. Alii etiam sustinent, quod non solùm matre existente in medio, sed etiam alio proximiori conjuncto substitutio transit in fideicommissariam indistinctè. Alii in contrariam iverunt sententiam, inter quos referre pro majori declaratione mihi libet Cujacium, Fabrum, Duarenum, ac Fachineum. Cujac. enim *lib. 12. observat. cap. 27.* hac in re ita inquit. *Certè juris est, non posse quemquam substituere post pubertatem. Quod enim receptum est, ut pater filio impuberi substituere possit, eo receptum est, quia impubes testamentum facere non potest. Nullo autem modo tolerari potest, ut ei, qui heredem facere potest, tu heredem des, adeo; ut ne rogari quidem possit, ut aliquem heredem faciat, l. ex facto in princ. D. ad Trebell. Quare post pubertatem frustra substituimus liberis nostris pupillariter, & directò. Nam per verba fideicommissi possumus eam ætatem egredi, l. coheredi §. cum filio D. de vulg. §. ult. instit. de pupillari subst., & de vulgari substitutione non est quærendum, an egrediatur pupillarem ætatem, cum ætas, & tempus vulgari substitutioni non opponatur, Solus tamen miles egreditur pupillarem ætatem, l. in testamento C. de testamen. milit., l. precibus C. de impuber. verbis scilicet directis, non inutiliter, hactenus ut verba directa post pubertatem trahantur ad fideicommissum, sive mater in media sit, sive alius agnatus, Nam licet in l. precibus mater in medio sit, tamen in l. centuria D. de vulg. substit. generaliter ait Jurisconsultus, substitutum ex privilegio militis capere bona militis, non bona filii. Venire igitur eum jure fideicommissi: nec enim illa ratio idonea est, Cur non capit, nisi bona militis? quia privilegium militis non debet cuiquam fraudi esse, At si legitimis heredibus filiis hereditatem adimeret, illis injuriam faceret, Imo quia substitutus venit jure fideicommissi, & fideicommisso non continentur bona propria filii, l. coheredi §. quod si heredem D. de vulg. subst. falluntur igitur interpretes, in l. precibus, qui quando mater in medio est, non alii heredes, putant militarem substitutionem trahi ad causam fideicommissi. Denique privilegium militum in eo est, quod facta ab his ultra pubertatem directa substitutio inutilis non est, paganorum autem inutilis, ut nec ad causam fideicommissi proficiat.*

Faber *conjecturar. lib. 15. cap. 12.* Cujacio contradicit, & ex pluribus juribus, & rationibus move-

tur,

tur, præsertim ex text. in l. impuberi 40. D. de adminis. & periculo tut., ubi Papinianus ita scribit: Impuberi filio centurio curatorem dedit, decreto Prætoris non secuto, si nihil curator datus administret; periculo contumaciæ, vel negligentiæ, non adstringetur. Nam privilegium militum ad alienam injuriam porrigi non oportet: nec in aliis, circa supremam voluntatem, imperitiæ venia datur, quàm in bonis militum: filii verò tutela jure patriæ potestatis, non militiæ præmio mandatur. Et ponderando verba illa: nec in aliis, circa supremam voluntatem, imperitiæ venia datur, quàm in bonis militum, ita ratiocinatur. Ut intelligamus quemadmodum imperitia militum tot privilegia extorsit, quòd arma magis quam leges scire existimentur, ita eorum privilegia in eo elucere omnia, quod imperitiæ venia datur, id est ut quidquid ab iis imperitè, & contra juris rationem factum est eodem jure confirmatur, ac si peritè factum est. Cui consequens fit, ut substitutio, quam miles verbis directis fecerit etiam puberi, aut extraneo in casum acquisitæ hæreditatis, jure etiam directo defendatur, non autem jure fideicommissi: alioqui non daretur omnino venia imperitiæ militis, si non eo prorsus modo valeret substitutio, quo valere miles voluisset. An vero non voluit valere jure directo, qui verbis directis substituit? sed & nonne imperitior milite est quisquis substitutionem directis verbis factam valere vult jure fideicommissi? Augere, & adjuvare imperitiam hoc est, non excusare, &c. ac etiam argumento sumpto ex text. in l. cum filius familias 29. D. de testam. milit., ubi cum filius familias miles decessisset, & filio suo impuberi substituisset, quamvis sub avi potestate esset, ac tutores eidem dedisset, substitutionem valere Ulp. ibi respondet, non autem tutorum dationem: quia hereditati quidem suæ miles, qualem vellet substitutionem facere potest: veruntamen alienum jus minuere non potest. dict. l. filiusfam., ponderando quoque verba illa: qualem vellet substitutionem facere potest, inquit: An non satis apertè videtur tibi, i. e. Cujacio, Ulpianus docere jus esse militi directo substituendi cuilibet si directam militarem facere malit, quàm vulgarem, aut fideicommissariam? & quod jam dixerat substitutionem valere an non istam fideicommissi interpretationem prorsus excludit? Nulla siquidem ratio est flectenda directa substitutionis in fideicommissariam, verbis fideicommissi omnino deficientibus, & in cap. 13. dictam quoque l. precibus enucleando sustinet à primo interprete malè fuisse traductam & verba illa, veluti ex causa fideicommissi, addita fuisse cum possit miles unum heredem usque ad certum tempus instituere, & deinde alium, & tam prius, quàm secundus paris conditionis est, uterque ex testamento militis heres; & quod ineptè fuit formula apposita, si intra 14. annum, aut postea decesserit, cum debuerat duplex poni exemplum; unum certa ætate expressa, nempe si intra 25. annum decesserit: alterum compendio verborum nempe, quandocumque filius decesserit, vel si filius meus decesserit. Nam substitutio, quæ certam ætatem exprimit, compendio facta dici non potest aliisque utitur argumentis, ut videre est penes eundem.

Duarenus etiam eandem opinionem in lib. 2. anniver. disput. cap. 7. sequentibus firmat verbis: Substitutio enim militaris ad alia bona, quàm militis non porrigitur, l. 5. D. de milit. testam. Quod autem Papin. respondet, substitutum bona testatoris capere cum fructibus inventis in hereditate, argumento est hanc substitutionem fideicommissariam non esse, cum fructus inventi in hereditate non restituantur fideicommissario, l. in fideicommissaria D. ad Trebell. Qua tamen in re magna contentio est Doctorum scholasticorum, propter subobscura Diocletiani verba, C. de impuberum, & aliis substi. c. 8. Quibus significare videtur, post pubertatem jure tantùm fideicommissi substitutionem hujusmodi valere. Si verò, inquit pubertatem te ejus successionem obtinente, velut ex causa fideicommissi bona, quæ cum moreretur patris ejus fuerunt, à te possunt peti. Verùm hic mihi videtur eorum verborum sensus esse: hanc substitutionem, quæ directa est perinde valere, ac valeret jure fideicommissi, si verbis fideicommissi facta esset. Nam certi juris est valere fideicommissum post pubertatem, l. coheredi §. cum filiæ D. de vulgari.

Sed quia verbis civilibus directò hic substituerat testator, dubitabatur an valeret. & Diocletianus animadvertens militem esse testatorem, ita rescribit, ut jam diximus, ostenditque militem non minùs directò substituere post pubertatem posse, quàm ex causa fideicommissi: Hæc autem verba; te ejus successionem obtinente, &c. sic accipienda sunt ut mater succedat filio, substitutus bona testatoris capiat; quia non jure communi, sed militari privilegio succedit. Sed cur substitutus petere dicatur à matre dixerit aliquis? Respondeo, exposuisse fortassis mulierem in libello precum se occupasse omnia bona tam patris, quàm filii, & consuluisse Imperatorem, an substitutus ea bona petere ab ea posset. Cui respondet Imperator substitutum bona petere posse, non filii, sed testatoris.

Fachineus verò contra Duarenum insurgit controvers. jur. lib. 4. cap. 43. & argumento, bona esse restituenda cum fructibus in hereditate inventis: ideoque non agi de fideicommissaria restitutione, cum fructus ad fideicommissarium non pertineant, l. in fideicommissaria D. ad Trebell. respondet, quod tex in d. l. non loquitur de fructibus inventis in hereditate, sed de fructibus perceptis ab herede gravato, quos si non sit in mora restituere non tenetur; fideicommissi verò ob causam sine dubio fructus inventi in hereditate in restitutionem veniunt; hi enim in hereditate, quæ restituenda est continentur, ut in l. postulante. §. ult. D. ad Trebell. l. usufruct. 24. D. de usufruct. lega. Item, ut inquit; quod verò putat, scilicet Duarenus, jure directo substitutum succedere apud Diocletianum, & sensum esse illum, quem dicit, substitutionem jure directo in ea specie valere, perinde, ac jure fideicommissi valeret, si verbis fideicommissi facta esset, in eo graviter errat; quia nimis diserta, & clara sunt verba tex. bona velut ex causa fideicommissi peti posse si hoc sensisset Imperator, quod Duarenus scribit non ita dixisset, sed potius bona peti posse perinde, ac peti, si fideicommissum extitisset, potuissent, &

Reve-

Reverendissimus Episcopus Hieronymus Borgia Fabrum impugnat *investig. juris civil. lib. 15. cap. 13.*

In hoc dissidio, Fabri, & Duareni opinionem in puncto juris esse veram sentio; Cujacii, Pachinei, atque aliorum fundamentum æquitatis habere, & modo arbitror esse amplectendam, ut si substitututus extraneus sit, mater non excludatur, sed per fideicommissum vocetur. Iniquum enim videtur, ut filius cum moriatur tempore, quo sibi consulere testamento posset, heredem non habeat, quem ipse diligere, & honorare tenetur, sed extraneum fortassis sibi non benevolum. Si substitutus filio militis conjunctus sit, voluntas ejus, & affectus qualis foret erga matrem, erga conjunctum inspici debet, & ex conjecturis Judex suum regulare arbitrium potest: confert tex in *l. in testam. 6, §. sed cum ex testam. C. de testam. militis*, ubi substitutio tacita non admittitur contra matrem in testamento militis, nisi de voluntate militis constet expressè, & glo. in *Verbo senserit*, ibi: *si modo hoc probetur voluisse per alia extrinseca.*

Utilitas præsertim, quæ in praxi ex hoc notabili habetur, est nam quando substitutio militaris flectitur in fideicommissariam, mater legitimam lucratur: & si conditionalis sit, trebellianicam, adveniente conditione, ut in puncto est decis. S. C. penes Afflict. 367. & post quamplures notat quoque Mangrella ad *Bart. in l. precibus*. Item Sepulcrorum honoribus gaudet.

Decimò: quod reciproca personis imparibus facta
55 vulgares substitutiones tantùm continet, quæ cuilibet eorum fieri poterant, ut ex tex. in *l. in testamento 8. C. de testamento militis*, & ex text. in *l. quamvis C. de impuberum & aliis subst.*, & casus à glosa ita figuratur: uxorem, & filium tuum impuberem heredes instituisti: Firmianum ejus substituisti: mortuo impubere, hereditate adita, dubitatum fuit, an ad portionem impuberis substitutus deberet admitti, an veniens ab intestato, & resolutum, venientem ab intestato esse admittendum, non substitutum gratia evitandæ inæqualitatis; substitutionem enim hanc *in eum solum casum locum habere sententiis prudentium virorum, & constitutionibus divorum parentum meorum placet, quo utrique pari ratione potuit substitui*, ut inquit Imp. Alexander in *d. l. in testamento 7. C. de testamen. milit.* Sed
56 regulariter substitutio pupillaris comprehenditur etiam inter personas impares, inter quas est facta compendiosa, si ex conjecturis colligatur, quod testator ita voluerit, ut benè explicat Ruinus *cons.* 107. *num 4. vol. 2.* ubi quod text. in *l. jam hoc jure D. de vlg. & pupil.* DD. contrarii procedant in casu dubio, & quando de contraria mente non constat Videndus est Altogr. *cons.* 83. *à num. 64. cum seqq. lib. 1.*

Undecimò noto, quod compendiosa substitutio pu-
57 pillarem continet, ut *in dict. l. precibus*, & *in cap. si pater de test. in 6.*, quia præsumitur patrem providere filio suo voluisse, eoque magis vulgarem, in qua sui ipsius providentia consideratur, cum ordinata charitas à se ipso incipiat item exemplarem, atque fideicommissariam, ut in *d. l. centurio*: atque reciprocam ut in *l. heredes mei §. cum ita D. ad Trebell.* Hinc substitutio à milite vel à pagano facta filio pupillo, & furioso sub compendio verborum, veluti quandocumque filius meus decesserit, ut putat Faber *lib. 15. conjectur, cap. 13. col. 6. in princip.* eo decedente, hereditate non adita, vulgarem continet ante pubertatem, pupillarem post, & in furore exemplarem; si sana mente aut militarem, aut fideicommissariam, si à milite, vel à pagano ea condita fuerit, & denique reciprocam continet, cum plures instituti, & invicem substituti fuerint.

Duodecimò, & ultimò noto quod in substitutione
58 compendiosa, quæ caret conditione illa si sine liberis decesserit, condita ab ascendente dicta conditio apposita censetur per text. *in l. cum avus D. de condit. & dem.* & in *l. cum acutissimi C. de fideicom.* propter pietatem propriæ successionis; non ita ab extraneo facta, deficit enim considerata ratio, ut per glos. in d. *l. cum acutissimi*, & est communis DD. sententia.

Hæc breviter de substitutionibus: de fideicommissis etiam aliqua ad hujus decretorum praxis ornatum ad notare operæ pretium duco. Etenim de his quàmplures tractavere DD. presertim Præses
59 Antonius de Petra integrum composuit librum, alium Marcus Antonius Peregrinus, quem quamplurimis additamentis cinxit Censalis, alium de substitutionibus, & fideicommissis Vincentius Fusarius, & Joseph Rusticus, sed nobilis pulcherrimæ; & nobilissimæ Civitatis Aquilæ meæ originis, quæ (proh dolor) dum ad magnificentiæ culmen pervenerat; hoc seculo millesimo septingentesimo tertio magno terræmotu cecidit. Sanè casus est plantus, & memoria tristis erit. De fideicommissis, in quàm tractavere Eminentissimus de Luca regnicola Venusinus, Engelbertus Wipperman, Claudius Chifletius, Fredericus Martinus, Sfortia Oddus, Angelus Mattheacius, Franciscus de Barry. Item Fernandus Vasquius in *tract. de success. creat. progr. ac resolut.* Federicus Albertus Maulius in *Thesauro theorico practico* Joannes Henricus Nothatfft in *dissert juridic.*, aliique innumeri in consultationibus, & decisionibus scripserunt, idcoque, quæ ad decreta pertinent, solùm attingo, materiam in tria dividendo capita. In primo scribam unde dictum, quid, & quotuplex sit fideicommissum. In secundo, an odiosa, vel favorabilia sint fideicommissaria. In tertio quomodo fideicommissarius bona capiat fideicommisso supposita.

Fideicommissa igitur ex eo dicuntur, quòd olim in
60 fide heredum tantùm eorumque pudore contine-
61 rentur, & firmitatem acceperunt tempore D. Augusti, ut clarè legimus in *instit. tit. de fideicom. heredi §. 1.* ibi: *& ideo fideicommissa appellata, quia nullo vinculo juris, tantùm pudore eorum, qui rogabantur, continebantur. Postea D. Aug. primus semel iterumque gratia personarum motus, vel quia per ipsius salutem rogatus quis diceretur, aut ob insignem quorundam perfidiam, jussit Consulibus auctoritatem suam interponere &c.*

Hinc Ulpinianus in *fragm. tit. de fideicommissis*,
62 fideicommissum ita definivit; *fideicommissum*

est,

est, quod non civilibus verbis, sed precativè relinquitur: nec ex rigore juris civilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis.

Precativè, ut deprecor, cupio, injungo, desidero tuæ fidei committo, *leg.* 115. *&* 118. *D. de leg.*1.
63 *l.*2. *C. commu. de leg.* Item peto, volo, mando, rogo heredem tatem meam Titii esse, credo te daturum, & alia id generis verba, quæ refert Dionysius Gothofredus in *l. hereditate* 2. *C. de codicillis lit.* H. & in *l. libertates D. de fideicommiss. lit.* X.
64 Verùm hodie sive rogativis, sive præceptivis verbis concipiatur, fideicommissum valet, ut in *§. verba autem fideicommissorum in fin. instit. de singulis rebus per fideicom. relictis*, & juris vinculo obstringitur. Quocirca in præsentiarum fideicommissum ita mihi videtur definiri posse; nempe quod sit illud, quod à testatore relinquitur, & ab
65 herede juris vinculo præstatur, ac modo obliquo acquiritur.

Dicitur, quod relinquitur; nam vel totam, vel hereditatis quotam, vel rem aliquam certam fideicommisso relinquimus. Dicitur juris vinculo, idest non ut antiquitus heredis voluntate, sed juris necessitate. Dicitur, modo obliquo, quia in hoc licèt conveniat cum substitutione fideicommissaria, differt tamen à substitutione vulgari, pupillari, exemplari, atque militari, in quibus substitutus jure suo hereditatem capit; in fideicommisso verò, jure obliquo, nempe alterius ministerio, scilicet heredis, à quo defuncti bona fideicommissarius recipit, ei dictorum bonorum quarta relicta. Etenim cum heredes scripti plerumque penè totam hereditatem restituere rogarentur, eam adire ob minimum, vel nullum lucrum recusabant. Idcircò ne fideicommissa extinguerentur, tempore Vespasiani Augusti, Pegaso, & Pusione Coss.
66 Senatus censuit, ut qui rogatus esset hereditatem restituere, quartam partem retineret, quæ hodie Trebellianica nuncupatur, nam dispositio dicti Senatus, sive virtus S. Consulto Trebelliano fuit attributa; quod quidem S. Consultum Neronis tempore sumpsit initium, Trebellio Maximo, & Annæo Senecâ Coss. ut videre est in *institutionum tit. de fideicomm. hered. §. restituta, §. sed quia heredes, & §. sed quia stipulationes*: & de jure veteri quemadmodum falcidia, prohiberi non poterat ita, & trebellianica, ut in *l. Sejus, & l. Titia D. ad l. falcid. l.*1. *§. inde Ne-*
67 *ratius D. ad Trebel.* Quinimo nec minui poterat, ut in *l. quod de bonis §. fin. D. ad l. falcid.* nec per pactum remitti, ut in *d. l. §.*1. de jure verò novo, ut in *auth. sed cum testator C. ad l. falcid.* prohiberi falcidia potest, ac trebellianica. Primo per text. in *d. auth. §. si vero expressim*, cùm ibi in casu, quo heres adire noluerit, non solùm de legatariis, sed etiam de fideicommissaris loquatur. Secundo, nam Falcid a sæpe sumitur pro Trebellianica, & è contrario, *l. coheredi* 21. *§. filia D. de vulg. & pupillari, l. Titia testam.*86. *D. ad l. falcid. l. Marcellus §. quod autem D. ad S.C. Trebell. l. sicut allegas* 11. *C. ad l. falcid.* & cùm falcidia favorabilior sit, meritò infertur, quod si prohiberi potest falcidia, ita etiam trebellianica, DD. congerit Peregrin. *de fideicomm. art.* 3. *num.* 85. ubi dicit esse veram sententiam, quam sectantur etiam Guido Pap. *quæst.* 15. Didacus Covarr. ad *capit. Raynutius num.*7. *extrà de testam.* Andreas Gail. *lib.*2. *observat.*138. *num.*15. *& seq.* Duaren. ad *l. nemo* 55. *D. de leg.* 1. *pag. mihi* 33. Anton. Gomes. *tom.*1. *variar. resol. cap.*5. *num.*11. & ita usu recepta.

Si Cajus ergo Titium filium suum heredem insti-
68 tuit, eumque restituturum hereditatem e. g. Tibaldo nepoti voluit, atque Angelo pronepoti, fideicommissum quidem factum censetur. Et relin-
69 qui potest testamento, vel codicillis *§. præterea inst. de fideicomm. heredit. §. directo autem hereditas instit. de codicillis, l. hereditatem* 2. *Cod. eod.* Item & in epistola, vel libello, vel sine scriptura, & nutu relinqui posse nulla dubitatio est, *l. & in epistola* 22. *C. de fideicom. l. & sine scriptura* 5. *C. ad S. C. Trebell.* Imo etiam in contractu, ut magis commun ter DD. docent penes Andreol. *controv.* 56. Hondedi. *consf.*42. *vol.*2.

Illud verò aut universale, seu generale est, ut si de
70 tota, vel de aliqua quota hereditatis efficiatur, vel singulare sive speciale, si de aliqua re puta domo, rure, &c. constituatur, ut ex tex. in *l. nam quod* 14. *in fin. cum duabus seq. D. ad S. Conf. Trebell. l. quidam* 8. *C. ad S.C. Trebell. Nov.* 1. *cap.* 1. *in*
71 *princ.* & de his fideicommissorum speciebus latè scribunt Fredericus Gregorius in *tract. de fideicommissis in genere, ac in specie*, Nicolaus Christophorus Lyncherus *in tract. de fideicommissis universalibus*, Arismin. Tepatus *in compendio variar. sentent. jur. tit. de fideic. particulari*, Franc. Camarela *tract. de leg. & de singulis rebus per fideic. relictis lib.*1. *cap.* 5. *quæst.* 3. ubi docet, quodnam dicatur particulare fideicommissum.

Item fideicommissum expressum est, vel tacitum;
72 purum, aut conditionale; vel in diem, sive temporale, aut perpetuum; controventionale, sive in casu alienationis tantùm aut simpliciter in casu mortis: aut simplex, & absolutum: vel descensivum simplex, vel descensivum, & lineale, vel simplex familiare; vel familiare, & masculinum tantum: multifariam enim constitui potest, & regulatur à forma, & à lege, quæ à testatore datur, ut inferiùs sigillatim dicemus.

Expressum dicitur fideicommissum, quod ex verbo-
73 rum, aut scripturæ contextu dignoscitur, & expressa voluntate alicui defertur, ut puta si quis verbis fideicommissorum vulgarib. heredem suum roget, sive mandet hereditatem alteri restituere, *l. libertates* 15. *D. de fideicomm. liber.* ad hanc fideicommissi speciem referri possunt Pauli jurisconsulti verba in *l. ille, aut ille D. de leg.* 3. ibi:
74 *cùm in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.*

Tacitum, sive intellectum fideicommissum est, quod
75 tacita voluntate alicui defertur, scilicet cùm testator, & in verbis fideicommissorum vulgaribus usus non sit, intelligitur tamen hoc sensisse, ut hereditas sua alii restituatur; nam, ut ait Africanus in *l. si servus* 108. *§. non autem mirandum D. de leg. & fideic.*1. *parum quidem aptè scribitur, verùm aquè intelligendum heredi, fideicom-*
76 *missum.* Quod fideicommissum utile appellavit ex Chiffletio *lib.*2. *cap.* 18. *de fideic.* Osualdus Hillius *in enuclea. ad Donell. lib.*7. *cap.* 17. *commen. lit. C.* cùm non sit clarè expressum, sed intellectum, ad exemplum utilium actionum, quæ non ex verbis, sed ex sententia legis competunt, & Ulp. hoc

mas Jo:Leonardum, & Paduanum Galiano, eos
heredes instituit, & voluit, quod rus dictum Pa-
duanum in hereditate existens daretur in sortem,
atque mandavit, quod si decederet sine prole legi-
tima frater cui in sortem cōtingeret, esset alterius
fratris, vel alterius masculi; quia volebat, quod
semper esset masculi de familia Galiano, si mascu-
lus extaret, & non existente, vocavit fœminas
descendentes ex altero fratre dictu Paduano de
Galiano. Cecidit in sortem Jo: Thomæ, qui deces-
sit sine liberis, & proinde successit Jo: Leonar-
dus, qui periit relicto Annibale ejus filio, qui
successit vigore fideicommissi, & mortuo sine
masculo, sed tantùm cum filia Angela, successit
Galiana filia Paduani uti vocata in dicto testa-
mento. Et ita decisum fuit in S. C. teste Domino
Regente Rovito *cons.* 80. *tom.* 2. Hinc notandum
est, quòd fideicommissum conditionale, si sine
107 liberis decedat, extinguitur liberis superve-
venientibus, modò non constet voluisse testato-
rem perpetuum facere fideicommissum, ut in ca-
su dicti consilii.

Policarpus Tarallus donavit Mario filio fundum, eo-
108 que sine filiis decedente, in beneficium Liviæ
ejus pariter filiæ. Pendente hac conditione decedit
dicta Livia relicta Aurelia Saracena ejus filia.
Evenit casus, quod Marius obiit sine liberis. Fuit
dubitatum, an per mortem Liviæ esset caducatum
fideicommissum in beneficium heredum Marii
Taralli, & per S.C. fuit decisum pro Aurelia Sa-
109 racena teste D. Regente Capyciolatro *decis.* 2.
Unde infertur, quod fideicommissum conditiona-
le in contractu factum, casuali cōditione nō purifi-
cata, si moriatur is in favorem cujus factum est
fideicommissum, non extinguitur, sed jus, quod
idem habuit vigore dicti fideicommissi, transmit-
tit ad suum heredem; secus si est factum in testa-
mento, & in ultima voluntate. Ratio differentiæ
est, quia contrahens respicit beneficium suum, &
suorum heredum, favore quorum statim dicitur
facta obligatio, & quando postea verificatur con-
ditio, retrotrahitur ac si a principio fuisset purifica-
ta, *l. potior* 11. *D. qui potiores in pignore habean-
tur*.

Berardinus Castellus donavit aliqua bona Anasta-
110 sio Castello eique ordinavit, quod nullatenus
bona prædicta possent vendi, alienari, sive pi-
gnorari per ipsum Anastasium donatarium,
ejusque heredes, & successores ex quavis
causa, etiam urgenti, & semper, & in perpetuum
illa teneri deberent per ipsum Anastasium, ejus-
que heredes, & successores pro eorum victu, &
substentatione, & in casu alienationis ad dicta
bona vocavit Ecclesiam Sanctæ Mariæ Novæ.
S. Cons. per dictam prohibitionem judicavit non
fuisse inductum fideicommissum simplex, & abso-
lutum, sed tantùm in casu alienationis, ita quod
heres ab intestato erat successurus licèt extraneus
& non de familia dicti Anastasij de Castello fuit
admissus; primò per tex. *in l. pater filium* 36. §.
pater filios pen. D. de leg. & fideicom. 3. ibi; *Pater
filios heredes scripserat, & adjecerat, prædia, quæ
ad eos ex bonis meis perventura sunt, nulla ex
causa alienent, sed conservent successioni suæ, deq;
ea re invicem ubi caveant. Ex his verbis quæsitum
est, an prædia per fideicommissum relicta videan-
tur. Respondi, nihil de fideicommisso proponi.* Se-
cundò, quia prohibitio erat facta in contractu, &
cùm inceperit à venditione, intelligenda erat de
alienatione inter vivos, non in casu mortis. Item
quia erat vocata Ecclesia, quo casu fideicommis-
sum non dicitur simplex, & absolutum. Præterea,
quia nomine heredum, & successorum; extranei
veniunt. Verùm hæc decisio duriuscula mihi vi-
111 detur, ob amplissima verba, & geminata, puta
nullatenus, ex quavis causa, etiam urgenti, sem-
per, & in perpetuum; quæ verba fideicommissum
simplex, & absolutum inducunt, ut notat Petrus
Antonius de Petra *de fideicom. qu.* 5. *num.* 33. ubi
DD. congerit. Tex, autem allegatus in *l. pater fi-
lium §. pater filios* locum non sibi vindicat, ubi
spectatâ mente testatoris aliud est judicandum,
112 glos. in *d. l. pater filium V. propone.* Porrò mens,
& non verba testatoris attendi debent, ut ex tex,
in *l. fideicommissa §. hæc verba*, & ibi gl. in *V. con-
tinere D. de leg. & fideic.* 3.

Anellus de Aprea suos heredes instituit filios mascu-
113 los, Dominicum nempe, Franciscum Antoni-
um, & Nicolaum, & invicem eos substituit, &
voluit, quod ad hereditatem succederent eorum
filii, & descendentes masculi in infinitum cum one-
re dotandi sorores, ac declarare perpetui fidei-
commissi eis prohibuit ex quavis causa bonorum
alienationem, & deficiente linea masculina, voca-
vit filias supradictorum filiorum; earumque de-
scendentes in infinitum. Insuper tribus filiabus re-
lictis; Anna Maria, Caterina, & Ursula. pro le-
gitima, & omni portione cuilibet earum dedit du-
catos sex mille, conditione, & pacto, quod am-
plam facerent renunciationem, & jura fideicom-
missi prædictis filiabus reservavit, excludendo ta-
men illas à jure fideicommissi, si Moniales fierent.
Accidit, quod tempore pestis, omnes prædicti fi-
lii masculi decesserint sine liberis, quo tempore
Anna Maria erat nupta Benedicto Como, capitu-
lis matrimonialibus reservato sibi jure fideicom-
missi. Aliæ duæ sorores degebant in Monasterio
D. Catarinæ Senensis, quæ postquam fuerunt de-
claratæ heredes insimul cum nepotibus ex sorore,
professionem in dicto monasterio emiserunt. Dein
orta fuit lis inter dictum monasterium, & Benedi-
ctum Como, uti patrem, & legitimum admini-
stratorem filiorum Annæ Mariæ; prætendebat
enim Monasterium fuisse extinctum fideicommis-
sum à dicto Anello institutum, ac ipsius filias esse
vocatas per vulgarem substitutionem, prout obti-
nuit in M. C. declarante fideicommissum esse ex-
tinctum. Sed Benedictus de Como à decreto per
M. C. prolato, appellavit ad S.C., ibique causa
agitata, fuit ipsi pariter objectum, quod fuerint
vocatæ filiæ, & earum descendentes; quæ vocatiò
non inducit fideicommissum, quia descendentes
vocati intelliguntur per vulgarem, & pro-
ut de jure communi, in casu; quo filiæ non
existerent, sed nepotes, & neptes; eoque magis,
quia in dicta substitutione non inerant verba per-
114 petuitatis. Sed fuit responsum, quod erant vo-
cati nomine collectivo sub verbo *descendentes*,
quod plures gradus successionum involuit, *l. fin.
C. de suis, & legitimis*, & sine dictione, *semper*,
eandem vim habet. Peregr. *art.* 30. *num.* 14. idem
Peregr. ita decisum testatur *art.* 19. *num.* 17. *in fi-
ne*.

ne. In supradicto casu vocati erant omnes descendentes fideicommittentis; nam si in defectum masculorum vocavit filias eorum; & descendentes ab illis per fideicommissum, similiter filias proprias, & earum descendentes. Prohibitio erat realissima imo erat casus indubius, quia filiabus reservavit jus fideicommissi, excludendo eas, quæ in Monialium numerum essent receptæ. Et ita per S.C. fuit decisum, fideicommissum extare in beneficium filiorum Annæ Mariæ, teste Rev. D. Carolo Ant. de Luca in *observat. ad decis. de Franchis observat.* 633.

Vocatis igitur ad hereditatem posteris masculis, &
15 eorum defectum fœminis erit fideicommissum familiare, prærogativa masculinitatis servata; & si plures instituti fuerint heredes, eorumque descendentes vocati, & in defectum unius lineæ altera fuerit contemplata, lineale vocabitur. Contemplata autem videtur non solùm verbis expressis, sed
16 quoque si testatoris mens perspicuis conjecturis eliciatur, puta si bonorum alienatio fuerit prohibita, ut bona in perpetuum in familia testatoris conserventur, vel si reciproca substitutio inter eos facta sit, aut ultimo morienti alter sit substitutus, ad text, in *l. Titia Sejo* 89. *§. Seja libertis de legat.* 2. ibi: *eumque*, scilicet fundum, *qui ex vobis ultimus decesserit, cùm morietur, restituat Symphoro liberto meo, & successori, & Beryllo, & Sapido, quos infra manumisi, quive ex his tūc supervivent Quæro, cùm nec in prima parte testamenti, quâ fundum prælegavit, eos substituit, in secunda tamen adjecerit verbum, qui ultimus decesserit, an pars unius defuncti ad alterum pertineret? Paulus enim respondit; testatricem videri in fideicommisso, de quo quæritur, duos gradus substitutionis fecisse; unum, ut is, qui ex duobus priùs moreretur alteri restitueret; alterum, ut novissimus iis restitueret, quos nominatim postea enumeravit.*

Quoad secundum, an fideicommissa favorabilia sint,
17 an verò odiosa, ita ut in dubio iis favendum sit nec ne, rationes, & jura quæ pro ulraque parte considerantur, recensere tantummodè lubet, cùm in omni re Doctores invicem pugnantes non desint; nam ut est apud Martialem.

Qui volet ingenio cedere, rarus erit;

idque ob naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem, *l. item si unus* 17. *§. principaliter, D. de recept. arb. l. quia poterat* 4. *D. ad S.C. Trebell.* Sed quid mirum! cùm unius hominis diversa, alterius sit diversa habitudo, & indoles.

Mille hominum species, & rerum discolor usus:
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno; teste Persio in *satyr.*

Hinc etiam illud: quot capita, imo quot capilli, tot sententiæ. Et quod odiosa sint, ratio à priori est; nam cum omnia sub lunari circulo ad interitum tendant, homines fideicommissis perpetuitatem attribuere non decet. Post ubi conferunt in id temporis, quùm jam annorum casus præciditur humanarum rerum cura ad nos amplius pertinere non debet, arg. tex., *in l. stichus* 39. *D. de manumissis vindicta* Rursùm, quia hominum restringunt arbitria, quæ à Deo libera tributa sunt, & contra text, in *l. dudum* 14. *C. de contrab. empt., & vendit.*, cujus sunt verba: *Dudum proximis, consortibusque concessum erat, ut extraneos ab emptione removerent; neque homines suo arbitratu vendenda distraherent: sed quia gravis hæc videtur injuria, quæ inani honestatis colore velatur, ut homines de rebus suis facere aliquid cogatur inviti superiore lege cassata unusquisque suo arbitratu quærere, vel probari possit emptorem: nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit*; & contra text. *in l. non usque adeo D. si quis à parent. manum. fuer.* Item in hoc terrarum orbe multa hominibus mala contingere possunt; & videtur iniquum, ut propriis bonis sibi consulere nequeant, cum auxilium alterius quærere, non tam verecundum, quàm obtentu difficile sit: *molestum est*, ait Seneca de *benef. lib.* 2. *cap.* 2. *onerosum, ac demisso vultu dicendum, Rogo* à posteriori ratio est, quia fideicommissa litium semina sunt, tùm in probanda bonorum identitate pro legitimæ, sive trebellianicæ detractione, tùm pro revocatione rerum alienatarum, tùm ob evictiones promissas; quando litium cumulus adeò legibus displicet, ut potius putarint præscriptionis remedio dominia rerum dominis tollere, quàm perpeuò lites de dominio extari, §. 1. *inst. de usucap. & capit.* 1. *de præscript.*

Et quod in dubio non sit judicandum pro fideicommisso infrascripta conferunt jura. Et primò *l.* 1. *C. de condit. insert.*, ibi: *cum Testatorem fideicommissum Trallianæ ab eo, quem pro parte heredem instituerat, ita reliquisse proponas, si sine liberis institutus diem obiisset; isque nepotem, quem ex filia susceperat heredem instituerit: conditionem descriptam fideicommisso defecisse, manifestum est: nisi alia defuncti voluntas evidenter probetur*, ponderando verba: *nisi evidenter probetur*. Secundò *l. si plures* 24. *D. de vulgari, & pupillari subst.* ibi: *Si plures sint instituti ex diversis partibus, & omnes invicem substituti: plerumque credendum est, ex iisdem partibus substitutos, ex quibus instituti sint. Ut si fortè unus ex uncia, secundus ex octo, tertius ex quadrante sit institutus: repudiante tertio, in novem partes dividatur quadrans, feratque octo partes, qui ex besse institutus fuerat. Unam partem, qui ex uncia scriptus est: nisi alia forte mens fuerit testatoris. Quod vix credendum est, nisi evidenter fuerit expressum.* Item *l. pater filium* 36. *§. pater filios D. de leg., & fideicomm.* 3. ibi: *Pater filios heredes scripserat, & adjecerat prædia, quæ ad eos ex bonis meis perventura sunt: nulla ex causa alienent, sed conservent successioni suæ, deque ea re invicem sibi caveant. Ex his verbis quæsitum est, an prædia per fideicommissum relicta videantur? Respondi nihil de fideicommisso preponi l. cum ita §. in fideicommisso D. de leg.* 2. ibi. *In fideicommisso, quod familiæ relinquitur, ii ad petitionem ejus admitti possunt, aut post eos omnes extinctos, qui ex nomine defuncti fuerint eo tempore, quo testator moreretur, & qui ex his primo gradu procreati sint, nisi specialiter defunctus ad ulteriores voluntatem suam extenderit.*

Quòd verò sint favorabilia à priori prima afferri[?] ratio, quòd fideicommissa, vel propter propr[?]ium, vel conjunctorum amorem fiunt, qui amor in homine insitus est; ideoque naturalis dicitur, & quod naturale est, odium parere nequit[?] sed

Emilius Gallus *in tractat. de exception. quæ orbri possunt ex testam. 3. tit. 4. except. 20. par. 2. nu. 64.*, Lancellottus Politus *in tract. de subst. in cap. de exemplari num. 10.*, Barbobus, qui alios refert. DD. *in tract. de filiisfam. q. 27. per tot.* Vide Vasq. *lib. 1. illustr. controvers. cap. 37. num. 6.*, Forster. *lib. 2. disp. 13. thesi* 11. In ipsa verò primo sangui-
15 ne conjuncti instituto substitui debent, nempe in primo gradu filii, in secundo fratres, & sorores, & alias substitutio esset nulla, ut docent Barry *de success. lib. 5. tit. de subst. exempl. tit. 5. num. 5., & tit. 6. num. 1. & 2.* D. meus Consili Joseph de Rosa *consult. 17. num. 5. 6. 7.*, postea secundùm æquiorem opinionem mater, ut per Bald. in *d. l. humanitatis*: id consilij cæperunt etiam eruditi ex Plinio *lib. 8. ep. 8.* sic scribente: *quanto laudabilius est testamentum, quod pietas, fides, pudor scripsit: in quo denique omnibus assumentibus pro cujusque officio gratia relata est*: non existente filio, fratre, vel matre, extranei, ut in *d. l.* ea ratione, quia mera humanitate est inducta, & humanitate tractandi sunt ij, qui propter furorem conjuncti afflictionem patiuntur, Bartol. tamen in *l. ex facto num.* 30. tenet; quod mater
16 non debet substitui, necessariò loquendo, & testatur de communi opinione, ibid. *num.* 31. dicit, quod filij furiosi omnes sunt substituendi ea ratione, nam si post testamentum furioso alius filius nasceretur, rumperet testamentum, ut in *d. l. humanitatis*; fratres verò non ita, nam cum isti sint à patre in portione legitima instituti, non fit eis injuria, si in alia portione, de qua potest ad libitum testator disponere unum, & non alium substituit juxtà illud Evangelistæ *Mat. cap. 20. & Luca 14. amice non facio tibi injuriam, pacto convenisti mecum, accepisti mercedem tuam.*

Fideicomissaria ea est substitutio, qua testator impo-
17 uit onus heredi, ut hereditatem, quam ipsi reliquit post mortem suam, vel post aliquod tempus alteri restituat, & dicitur fideicommissaria, nam testator disponendo in fide instituti fundatur, illum rogando, ut alteri hereditatem restituat *§. 1. instit. de fideicomm.*

Hanc etymologiam, scilicet à fide personæ, cui committitur, fideicommissum dici, ostendit Theoph. *in princip. tit. de codicill.* ubi ex Lucii Lentuli persona fideicommissa cæpisse refertur. Divus tamen Augustus ne perfidiæ humanæ locus esset, primus ad necessitatem juris fideicommissa retraxit, ut ex *cit. §. 1.* Directè enim substitutio facta non valet, *l. verbis civilibus 69. D. de vulgari*, nisi in casu, quo institutus heres esse non potuerit, vel noluerit, & quando sibi testamentum facere nequit ob ætatem, sive alium defectum, ut in *l. ex facto, & l. 1. & 2. D. de vulg.* Ipsa hoc modo concipitur: Titium hæredem meum instituo, & ipsum rogo, ut post mortem suam Francisco hereditatem reddat; bonorum tamen institutus retinet
18 quartam, ne frustratoria esset institutio, & ad hoc, ut libentius hereditatem adeat, *§. & quia instit. de fideicom. hered.*

Militaris est substitutio à milite facta jure directo
19 post pubertatem ex privilegio à lege sibi dato, *ut in l. precibus C. de impub., & aliis subst., & in l. centurio D. de vulg. & pupil. substit.* Quod privilegium fundatur in dignitate militum, ut in solatium laborum, & angustiarum, quibus se subjecerunt pro principe, sint legibus soluti, saltem illis, quæ impediunt quominus possint disponere de rebus ab iis sanguinis pretio comparatis, ut notatur in *princ. auth. ut nemo militi.*

Reciproca est illa, in qua plures sunt instituti, &
20 sibi invicem in defectum substituti, & dicitur reciproca, quasi inter se repetita, & hoc modo conficitur. Cajum, Mævium, Sejum, Sempronium heredes instituo, eosq; invicem substituo, ut *in l. cum hoc jure, & in l. Lucius D. de vulgari.*

Compendiosa est dispositio, qua sub unica condi-
21 tione in omni aliarum substitutionum casu substitui potest; ideoque compendiosa vocatur, & exemplificatur primo hoc modo; Cajum instituo, & quandocumque decesserit sibi Sejum substituo. Secundo modo; Sejum heredem instituo, & si sine filiis decesserit, Sempronium ipsi substituo. Et nota, quod exemplificari potest in omni alio modo, qui tractum successivuum sive in omni modo, qui plura, & diversa tempora continere potest, ut per glo. *in l. in testamentis C. de milit. testam.* secundùm Rol. à Valle *consil. 25. tom. 1. cons. 128. tom. 2.* faciunt jura in *l. centurio D. de vulg. & in l. precibus C. de impuberum, & aliis substit. l. 1. D. de condit., & demonstrat.*

Completa prima parte devenio ad secundam, in qua, ut dixi, specialia ostendam.

De vulgari igitur substitutione noto primò, quod
22 una substitutio aliam continere potest, ut operosè demonstrant Joannes Dauth *de test. ad divisiones substitutionis vulgaris qu. 2. num. 17.* Bachovius *in com. inst. de pup. subst. §. liberis num. 3.* Franc. Barry. *de succes. lib. 3. tit. 4. substit. vul. per totum*; ideoque non immeritò compositores pandectarum fuerunt contenti rubricam de vulgari, & pupillari præponere. Et una dicitur tacita, altera expressa. Tacita illa est, quæ sub alia continetur, & venit ex dispositione legis fundata in præsumpta testatoris voluntate. Nam si testator illum casum cogitasset, idem ac verisimiliter disposuisset, *l. jam hoc jure D. de vulg., & pupillari.* Vulgaris igitur per tacitam voluntatem testatoris verificatur in pupillari, nam sub illa conditione, si heres erit, & in pupillari ætate decesserit, continetur casus si heres non erit, *l. 1. & 2. D. eod.* & hæc dispositio consideratur favore substituti, & ipsius testatoris; substituti, nam si vocavit ipsum ad hereditatem in casu, quo filius illam habuit, tantò magis præsumitur, quod vocavit ipsum in illo casu, quo filius hereditatem non habuit; favore ipsius testatoris, nam sicut testator voluit, ut deficiente herede filio ipsi esset provisum, ita sibi ipsi deficiente idem voluisse credendum est, cum decedere absque herede injurio-
23 sum aliquando reputetur, quemadmodum colligitur ex *§. 1. in fine instit. quibus ex causis manumittere non licet*, & ex glos. *in §. 1. V. heredis lit. g. instit. de heredum qualit. & differ.*, & ordinata
24 charitas incipiat primò à se ipso, *l. præses C. de servit. & aqua.*

Secundò noto, quod morto instituto, hereditate
25 non adita admittitur substitutus excluso herede transmissario secundùm Angel. in *l. cum proponas*

C. de

C. de hered. instit. & in l. paterfam. C. eod., & secundùm alios DD. ab ipso allegatos ea ratione, nam transmissio fuit inventa ad, hoc, ut testator decedere testatus videatur, & ad hunc quoque finem substitutio inventa fuit; ut in *l. 1. C. de caducis tollend.* Unde substitutio tanquam provisio facta ab homine debet habere locum, sicut ipsa
26 existente cessat provisio legis, *l. cum ex filio §. filio D. de vulg. & pupil.* glo. *in l. & habet §. cum quis D. de precario*. Item quia testatores haberet heredem quem noluerit contra jura, que testatorum voluntatem servari volunt, *§. disponat auth. de nuptiis, l. fi. C. de lib. præt.* Secundùm Bart. *in d. l. cū proponas*, aliosque DD. & præcipuè Parisium *conf. 59. num. 14. lib. 2.* admittitur transmissarius heres excluso substituto, cum interpretetur illa verba, si heres non erit, id est si alium non fecerit heredem, & qui transmittit, videtur alium facere heredem, & per alia jura, ut videre est penes ipsos. Verùm eorum sententia sustineri debet,
27 quando institutus est de descendentibus testatoris ad apprimè exarata per Antonium Govean. *ad tit. de vulg., & pup. subst. num.* 20. ex aperta juris dispositione Justinian. *in l. unic. §. in novissimo C. de caducis tollendis*, quia nemo præsumitur alienam posteritatem successioni suæ, & filiorum suorum præferre, *l. cum acutissimi C. de fideicommiss., & l. cum generaliter §. cum autem C. de instit. & substit.*, & indignum videretur ob casum humanum fortuitum, qui benè considaratur in morte insti tuti, hereditate non adita, nepotes, pronepotes per substitutum avita, vel proavita successione fraudari contra illorum desideria, quemadmodum scriptum habes in Theodosii constitutione in *l. unica §. si quidem C. de his, qui ante apertas tabulas hereditatem transmittunt.* Quod etiam procedit, quando filius institutus est rogatus alteri filio hereditatem restituere, nam eadem ratione pietatis instituti filius patruo suo præfertur, *l. cum avus ff. de condit., & demonst.* Hinc pro majori intelligentia non omitto, quod
28 transmissio tr pliciter consideratur, primò ex causa suitatis, secundò ratione sanguinis descendentium, tertiò juris deliberandi. Prima species habet locum in filio in potestate existente, qui patris hereditatem, sive sciat, sive ignoret sibi delatam semper transmittit ad heredes sibi succedentes, sive ii sint extranei, sive sui, sive ex testamento, vel ab intestato ei succedant, *l. apud hostes C. de suis, & legitimis her. l. 3. C. de jure deliber.* in casu, quo ante aditionem decedat ratione suitatis, nam filius, & pater una, ac eadem persona esse censentur, *l. fin. C. de imp., & aliis subst. §. si verò qui instit. de inutil. stipulat.*, & filius dicitur quasi dominus bonorum patris, etiam vivente eodem patre, ita ut patre mortuo existimetur potius in eo continuatio dominii, quam nova delatio hereditatis, *l. in suis 11. D. de lib. & posthum. §. sed sui instit. de hered. qualit., & diff.* Secunda habet locum tam in hereditate paterna, quàm materna, & tam in hereditate avi paterni, quàm materni juxta dispositionem *l. unic. C. de his, qui ante aper. tab.*, & tam in linea ascendentis, quàm descédétis de qua vide Gre. Tholos. *syntag. jur. lib. 46. cap. 2. num. 20.*, ubi affert differentias inter primam, & hanc secundam transmissionis speciem. Tertia fit ex beneficio *l. cum in antiquioribus C. de jure deliberandi*, scilicet quando quis sciens sibi delatam hæreditatem esse, infra annum eimet à jure ad deliberandum datum an adire velit, vel non, moritur: & sic pendente hoc tempore deliberandi, non adita, nec repudiata hereditate, transmittit non quidem hereditatem, sed illud jus deliberandi, & potestatem adeundi.

Tertiò noto, quod filio repudiante secundùm opi-
29 nionem Alex. *in l. 1. ff. de vulg. & pupil.* & aliorum DD. substitutus patri præfertur, & docent Antonius Faber *decade 33. errore 7. num. 16.* ac Goveanus *ad tit. de vulg. & pupill. substit. num. 22.*, qui Bartolum refellunt, ea ratione, nam coheres in solidum cum filio institutus patrem excludit, *l. 2. C. ad Orfic.* substitutus verò coheredem excludit, *l. fin. ff. de vulg. l. 2. §. fi duo ff. de bonor. possess. secundùm tabul. l. unic. §. sin autem aliquid C. de caducis tollendis*. Item quia pater admittitur in successione repudiata à filio ex privilegio *l. fin. §. 1. C. de bonis, quæ lib.* quæ lex corrigit jura communia, ex quibus statutum est patri non acquiri hereditatem, nisi ipsius jussu filius adiret, *l. si quis mihi bona §. jussum D. de acquir. hered. l. si quis heres §. fin. D. eod. l. servo invito D. ad Trebell.* Unde tanquam correctoria non debet extendi, quando filius habet substitutum. Nam correctoria jura non extenduntur. etiam ex eadem ratione, ut per glo. *in auth. quas actiones C. de Sacros. Eccles. verbo excluduntur*, & faciunt *l. si quando 35. C. de inoff. testam. & l. præcipimus 32. in fin. C. de appell.* Secundùm opinionem Bartoli in *l. 1. D. de vulgari*, & secundùm Baldum in *l. cum proponas C. de hered. instit.* contrarium videtur.

Quartò noto, quod monacho repudiante heredit a
30 tem non debet admitti monasterium; quando ipse habet substitutum, nam monasterium facto
31 sui monachi acquirit hereditatem secundùm communem Doctorum opinionem, ut per Bart. Angel. Soccin. *in d. l. 1.* qui in proposito allegant non nulla jura, & dicuntur, quod ratio adeundi hereditatem est penes monachum, & regulariter est annexa personæ, ut in *l. potuit C. de*
32 *jure deliberandi*, à qua nunquam separatur, *l. necessario in fin. D. de periculo, & commodo rei venditæ*, & consequenter repudiante ipso monacho, cui est annexa ratio adeundi, non admittitur monasterium. Contrarium videtur secundùm communem opinionem Canonistarum, pugnant enim hac in re Civilistæ cum Canonistis, ut videre est penes Barry *de success. lib. 1. tit. 11. num. 3.* Canonistæ igitur tenent, quòd monasterium acquirit hereditatem declaratam monacho absque ullo ministerio monachi, ut per Innocen. Jannem Andre. Abb. in *cap. in præsentia extrà de probationibus*, Ruin. *conf. 205. tom. 1.* Angel. *conf. 91.*, & *135.* & secundùm opinionem ipsorum monacho repudiante venit monasterium Fundatur ipsi præcipuè in *can. nolo, in can. non dicatis 12. q. 1. in cap. si religiosus 27. de elect.*
33 *in 6. in cap. religiosi 5. in fin. de sepult. in 6.* ubi monachus non habet neque nolle, neque velle, & consequenter adeundi ratio transfertur in Abbatem: sicut quando bona sunt delata filio infan-

ti, ratio adeundi transfertur in tutorem, ut in
l.1. D. de bonor. poss. & similiter quando deferun-
tur furioso, adeundi ratio transfertur in curato-
rem, *d.l.1.* quia isti non habent neq; velle neq; nolle
Vnde ratio adeundi absque ministerio monachi
(dicunt ipsi) quòd est penes monasterium, & quòd
manacho repudiante bona deferuntur monasterio
tamen, adverte, revera hoc non habet lo-
cum in monacho, nam ipse habet voluntatem,
34 licèt illam in executionem demandare non pos-
sit absque Abbatis licentia. Et DD. conclusio,
quod quandò bonorum possessio est delata
illi, qui non habet voluntatem, transfe-
ratur ad suum administratorem habet locum in
eo, qui non habet voluntatem propter furorem,
vel propter imbecillitatem, ut in casu furiosi, &
infantium, qui non habent neque rationem, neque
voluntatem. Qua igitur curator loco ipsius adire
35 debet hereditatem ei relictam, quam is non po-
test, *l. cum furiosus 7. §. fin autem C. de Cura fu-
riosi.* Hac certè ratione, nam furiosus consentire
nequit ex *l. emptione 2. C. de contrah. empt. & vend.*
36 ignoranti comparatur, ut ait tex. *in §. 3. instit.
de hered. qua ab intest. defer.* & aliquid agere non
intelligitur instar absentis, vel quiescentis, *l. si eo
2. §. furiosus D. de jure codicill. l. ubi non voce D.
de reg. jur.* contrarium est in monacho, sive in pu-
pillo majore infante, qui etiam habet voluntatem
verùm ex ipsa nihil facere potest absque tutore, ut
in §. neque tamen insti. de auctor. tutorum. Ratio
est fortasse, nam pupillus pubertati proximus jam
37 ea ætate aliquem intellectum habet, quemadmo-
dum ex tex. in *§. sed quod diximus insti. de inu-
til. stipula.* probat disertè Emundus Merillius *ob-
servat. lib.1, cap.4.* qui aliqua multa ad rem affert
in *lib. 1, variantium ex Cujacio cap. 20.*, accedit
præmaturè Petrus Faber *in commentar. ad tit. de
divers, reg. jur. ad l. in negotiis 5. num. 9. & 10.*
38 Hinc etiam non prætermitto, quod quando pater
instituit filium sub illa conditione, *si sine filiis ex
suo corpore natis decesserit*, monasterium excludi-
tur, ut per Boer. *dec. 354. num. 4.* Gaill. *lib.2. ob-
servat. obser. 136. num. 8.*
Sed si ita simpliciter dictum fuerit: *si sine liberis de-
cesserit*, non verò, *ex suo corpore natis*, contrarium
DD. asserunt in *auth. nisi rogati C. ad S.C. Trebell*,
vide tamen Camillum Borrell. *in cons. 17. num.
25. & seqq. & num. 32.*
Quintò noto, quod pupillaris substitutio continetur
39 in vulgari in omnem casum, quo de testatorum
voluntate contrarium non apparet, ut in *l. jam
hoc jure D. de vulg. & pupill.* & desuper latiùs
iam diximus.
Sextò noto, quod pupillaris substitutio expressa
40 excludit matrem, etiam à legitima. Primò
nam ipsam substitutionem pater facit non tan-
tum ratione pupilli, quantum principaliter nomi-
ne suo per potestatem sibi ab antiquissimo jure da-
41 tam, ut in *d.l. moribus*, secundum quod mater non
habebat jus succedendi in bonis filii; *instit. tit. de
Senatus Consulto Tertyll. in princ.* cui potestati
non fuit derogatum. Secundo per text. *in l. Pa-
pinianus §. sed nec impuberis D. de inofficioso te-
42 stamento*, ubi habetur, quod mater non potest di-
cere testamentum inofficiosum, quia patris non
pupilli id dicitur, Vnde ipsi non debetur legitima
Tertiò per text. in *cap. si pater in fin. de testam. in
6.* ubi clarè est dispositum, matrem legitima per
substitutionem pupillarem privari. Hanc opinio-
nem tenent Bart. *l.2. D. de vulgari num. 31.*, Gras-
sus *§. substitutio qu. 30.*, Guid. Pap. *quæst. 133.* Go-
mez. *resol. tom. 1. cap. 4. num. 7.* Chop. *de privi-
leg. rusticor. lib. 3. p. 3. cap. 8. num. 7.*, Covarr. *de
testam. interpr. cap. cum esses num. 11.* Vasq. *dict.
§. 15. num. 16.* Trentac, *de subst. p. 2. cap. 16.* In-
trigl. *de subst. cent. 1. qu. 91.*, Capriol. *lib. 2. num.
30. de success. ab intest.* Gomez. *cons. 12. lib. 3.*,
Bald. *consil. 319. num. 7. lib. 4.*, Card. Paril. *cons.
58. num. 17. volum. 2.*, Joann. Francisc. de Ponte
cons. 16. num. 68., Thesaur. *dec. 200.*, Viv. *decis.
39. num. 14.*, Afflict. *decis. 38. num. 3.*, *& decis.
310.*, & hanc opinionem hodie nullum habere
contradictorem, & procedere etiam in foro con-
scientiæ cum infinito DD. calculo concludit Reg.
de Marin. *resol. jur. lib. 2. cap. 205. num. 4., & 5.*
adeo quod sit observanda hæc communissima
opinio ob auctoritatem rerum judicatarum S. R.
C. & Senatus Delphinalis advertit Camill. Bor-
rell. *cons. 99. num. 15.*
In portione legitimæ filio debitæ, & in bonis adven-
titiis matrem non excludunt Menoch. *lib. 4. præ-
sumpt. 38.*, Raneh. *ad Guid. Pap. quæst. 521.*, &
Molin. *ad Decii cons. 128.*, *& 211.* Licèt hanc
sententiam non approbent Fachin. *controv. lib. 4.
cap. 32.* Matheac. *lib. 1. cap. 10. de legat.* Intrigl.
de substit. cent. 1. qu. 91., Barry *in tract. de succes-
sion. lib. 4. tit. 6.*, & latè Mar. Giurb. *decis. 11. num.
8.*, ubi scribit, quod substitutus succedit in omni-
bus, & quibuscumque pupilli bonis, sivè à testa-
tore habitis, aut aliter undecunque quæsitis.
Verùm Covarruvias *in cap. cum esses de test. num.
44 10. & 11.*, *& Intrigliolus dict. qu. 61.* tenent,
quòd si mater est inops, non excluditur per pupil-
larem, cui opinioni uti æquæ me subscribo in por-
tione legitimæ filio debitæ, & in bonis ejus adven-
titiis, etiam considerando, quod existunt DD. re-
lati ab eodem Barry, qui sustinent matrem non
excludi per pupillarem, quia, & si ipsa non habet
querelam inofficiosi adversus testamentũ, & tamen
ex alio remedio potest petere legitimam, sicut fi-
lius militis, & ita arrestis burdegalensibus judica-
tum fuisse testatur idem Barry: in puncto admo-
net sapientissimus Henricus Bocerus *de hered. sub-
stitutione class. 3. disp. 5. num. 86.* Et non est du-
45 bitatio, quod ei debentur alimenta a substituto,
Menoch., & Grass. ubi suprà, & Joannes Garcia
cap. 4. num. 56. de expens.
Septimò noto, quod per tacitam pupillarem mater
46 non excluditur à legitima, neque à successione,
ita ut mortuo filio instituto, si mater existat, sub-
stitutus non succedat, ut fatentur Bart. *in l. 2. nu.
34. D. de vulgari, & pupill.* Alex. & Soccin. *in l.
1. D. eod.*, Alberic. *in dict. rubrica*, Menoch. *par.
2. præsump. 39.*, Mantica *lib. 5. tit. 13. numer. 8.*
Petrus Gregor. *lib. 42. cap. 19.* Grassus *§. substi-
tutio quæst. 11. num. 3.* Fachin. *controv. lib. 4. cap.
40.*, Gomez. *resol. tom. 1. cap. 4. num. 8.*, Trenta-
cinq. *de substit. par. 1. cap. 12. num. 7.*, Intriglio-
lus *de substit. cent. 1. q. 92.* Afflict. *decis. 38.*, latè
inter eruditiores Joannes Dauth *de sub effectu substitutionis vulgaris tertius num. 66. cum seq.*, nec
jejunè in hoc pertranserunt Barbobus in *tract. de*
filiis.

filiisfam. quæst. 5. num. 20., & Bocerus *de heredis substitutione class. 3. disp. 5. num. 68.*, & est recepta opinio rejecto Fabro *de erroribus pragm. decad. 33. erro. 3. num. 6.*, *& in rationalibus ad l. 8. §. sed nec impuberis D. de inoffic. testamen. lib. 1. cap. 10.*; & sic observari ubique gentium tradit Matheac. *de legat.* ea ratione, quia mater (ut inquit Cujac. *observ. lib. 12. cap. 27. circa fin.*) *ad quam summus mæror morte filii pervenit, & amissi filii, & luctuosa hereditatis damnum sentire non debet ex solo tacito intellectu pupillaris substitutionis.* Nisi de contraria testatoris voluntate
47 appareat juxta glo. in *l. precibus C. de impub., & aliis substit. in v. omnimodo*, & gl. *in l. jam hoc jure D. de vulgar. & pup.*, ac præcitatos DD. Voluntas autem ex infrascriptis elicitur, nempe ex dictis extra testamentum, in ipso testamento, ex substituti qualitate, ac matris. Extra, puta si ante testamentum considerate dixisset, se nolle matrem de bonis pupilli aliquid lucraturam fore; vel post testamentum si pater ita quoque declaravit, & hæc conjectura fortior est prima, cum pater usq; ad testamentum voluntatem mutare potuisset. Unde aliqua remaneret hæsitatio; postea verò suam firmam voluntatem demonstrat. Et ita sustineo, & quidem optima observatio est voluntatem hanc perquirere ex iis, quæ extra testamentum sunt peracta, ut docet Cajus *in l. in his quæ 16. D. de condition., & demonstrat.*, ibi: *in his, quæ extra testamentum incurrerent, posse res ex bono, & æquo interpretationem capere,* quibus verbis splendorem superaddit suo luculenti operi Petrus Faber *semestr. lib. 3. cap. 15. in princip.* In testamento, ut si legatum matri reliquerit declaratione, quod non aliud ei ex filii hereditate pervenerit, vel si substituto onus imposuerit, ut aliquid uxori suæ daret, vel si aliquid annuum legaverit conditione, si viduitatis statum servaverit, nam non permanens in viduitate successione caret, ut videre est penes Intrigl. *qu. 92. num. 87.* Matheac. *dict. cap. 10. nu. 7.* & hac in re pro majori declaratione duas Fabri definitiones subnecto, quæ continentur in suo Codice *tit. de impub., & aliis substitution.* Prima est num. 16. cujus sunt verba: *Inter cæteras conjecturas, quæ facere possunt, ut per tacitam pupillarem mater ab intestati filii successione omnimodo excludatur, una illa est, si quid matri relictum sit, quod non à pupillo, ejusve tutore, sed à pupillari substituto præstari pater voluerit. Tum enim apertissimum est, eam fuisse testatoris voluntatem, ut matri substitutus præferretur. Sed non faciet carere, ut mater à legitima petitione excludatur, quando nihil vetet admitti substitutum ex substitutione, nec tamen eo minus salvam matri legitimam, etiam cum substituto est compendiosa, quæ pupillarem quoque expressam continet, quamvis non nisi verbis generalibus. Ita tractatum est in causa, Remigij, & Claudis de Wilieu, & Martini Sigrand, Prid. idus Junii 1593.*

Altera autem definitio est num. 19., cujus pariter hæc sunt verba: *In eandem facti specie movit etiam Senatum, ut matri omnimodo præferret substitutum, quod matri testator fundum legaverat pro omni legitima jure, facta etiam futuri temporis, quo legitima deberi quandoque posset, demonstratione. Quanam enim matri legitima deberi poterat, nisi eo casu, quo filius decederet? Nam in bonis mariti utique certum est nullam uxori deberi. Nec ad rem pertinuit, quod testator, cum legitimæ mentionem faceret, non pupilli sed sua bona designaverat. Licèt enim per pupillarem, sive expressam, sive tacitam substitutionem succedatur pupillo, tamen, cum pupillus institutus est, fit necessario, ut per mediam pupilli personam patri quoque succedatur: patrisque hereditas non malè dicitur, etiam si juncta esse cœperit cum pupilli hereditate. Quod si objicias, non fuisse, cur testator de legitima loqueretur, si id agebat, ut filio postumo pupillarem substitutum daret, cum eo casu certum sit nullam matri in bonis filii legitimam deberi. Respondebitur, fuisse illam adiectionem necessariam, quia non solùm pupillariter expresse, & compendiose fuerat substitutum, sed etiam per fideicommissum, cujus conditione eveniente procul dubio de legitima detrahenda tractandum fuisset.*

Ex qualitate substituti ut si sit testatori conjunctus, præsertim de ejus familia. Ex qualitate matris, si pater eam odio habebat, & meo judicio substitutus matri præfertur, si hæc dives; sit ille inops. Cætera exempla prætermitto, ne diu in aliena messe falcem habeam, sed solùm percurrenda erunt scripta penes Reg. de Marin. *lib. 1. resol. cap. 265. à num. 9. ad 14.* ubi septem enumerat casus ad matris exclusionem.

Octavò noto, quod exemplaris sub vulgari furioso
48 facta continetur, nempe si pater si dicat filium meum heredem instituto, & si heres non erit, Cajum substituo. In hac substitutione habetur, ut si heres erit, & in furore decesserit, substitutus succedat. Nam sicut in vulgari pupillaris continetur, & eadem ratione, qua pater filio substituendo per vulgarem præsumitur, quod voluerit etiam substituere per pupillarem, præsumendum est quod voluerit quoque substituere per exemplarem.

Quæ conclusio communis est, & inter omnes ferè DD. recepta, si tempore facti testamenti filius erat furiosus. Sed dubitatio est superveniente furore, nam & hoc casu etiam exemplarem contineri volunt Ripa in *l. ex facto num. 77. D. de vulg.* Zal. *in tract. de subst. cap. 3. de sub. exem. num. 8.* Lancell. Polit. *in tract. de substi. in tit. de exempl. subst. num. 3. vers. ego vero*, Menoch. *lib. 4. præsump. 41.* Mantica *lib. 5. tit. 16. num. 4.* Vasqu. *de success. progress. lib. 2. §. 17. num. 60.* Trentac. *de subst. p. 3. cap. 2. num. 3.* & hac ratione moventur, quia cum exemplaris introducta sit exemplo pupillaris, ut pater providere possit filio, conjectura est, ut voluerit providere in omnibus casibus, qui evenire possunt, & consequenter ut consideraverit tristem ipsum furoris eventum, cum ad providendum considerabilis ille sit, *l. generaliter 2. si homini libero D. de fideicommiss. liber.*

Bart. verò *in d. l. ex facto num. 23.* Bald. & Salyc. *in l. humanitatis C. de impub.* Alberic. *in l. precibus*, Petrus Gregor. *syntagm. jur. lib. 42. cap. 24. num. 3.* Gulielmus, & Imola *in cap. Raynutius, extra de testam.* aliique DD. sunt in contraria opinione, & moventur ex tex. in *l. inter stipulantem §. sacram D. de verb. obligat.* ubi habetur,

50 quod jus non patitur adversam fortunam hominis cogitare, & facit tex. in *l. si emptione §. liberum D. ecd.* Unde Pater verisimiliter non debuit, neque potuit cogitare casum exemplaris substitutionis eventurum.

Sed prima opinio verior est, neque obstant argu-
51 menta à DD. in contrarium adducta, nam licèt casus, & adversa fortuna spectari non debeant,
52 & furor adversa fortuna dicatur, ut in *l. Divus D. de officio Præsid.* tamen ex legis suppletione
53 habetur pro cauto id quod testator, si de eo cògitaret, cavisset, arg. glo *in l. tale pactum §. fin. D. de pactis*, idque ex exemplo pupillaris tacitæ, quæ continetur sub vulgari expressa, clarum apparet. Siquidem ut vulgaris expressa pupillarem tacitam contineat fieri non potest sine mortis spectatione, qui casus gravior est quàm alius, & magis adversa fortuna est mors sui filii in pupillari ætate, & sic quamquam mors filii a patre prospecta non fuit, id tamen legis ministerio suppletur, quia præsumitur, quod si testator id cogitasset, prospexisset, *l. jam hoc jure D. de vulg. & pup.* & facit *l. cum avus D. de condition. & demostr. & l. Galius §. & quid si tantum D. de lib. & postu.*

Nonò noto, quod substitutio à patre milite facta
54 impuberi filio si intra 25. annum, vel quandocumque sine filiis decesserit, si is pubes moriatur, matre existente in medio, in fideicommissariam transit, ita ut substitutus bona militis à matre per fideicommissum petere possit, si autem moriatur impubes, omnia bona ad substitutum pertinent, ut ex tex. in *l. precibus C. de impub. & aliis subst.* cujus sunt verba; *precibus tuis manifestius exprimere debueras, maritus quondam tuus miles defunctus, quem testamento facto heredem communem filium vestrum instituisse proponis, & secundum hæredem scripsisse; utrum ut in primum casum, an in secundum filio suo, quem habuit in potestate mortis tempore, si intra decimum quartum suæ ætatis annum, aut postea decesserit, substituerit. Nam non est incerti juris, quod si quidem in patris militis positus potestate primo tantum casu habuit substitutum, & patri heres extitit, eo defuncto ad te omnimodo ejus pertineat successio. Si vero substitutio, & in secundum casum, vel expressa vel compendiosa non usq; ad certam ætatem facta reperiatur; si quidem inter pubertatem decesserit, eos habeat heredes, quos pater ei constituit, & si adierint hereditatem. Si verò post pubertatem: tunc ejus te successionem obtinente, veluti ex causa fideicommissi bona, quæ cum moreretur, patris ejus, fuerint, à te peti possunt.* & ibi glo. in verbo *fideicommissi*. Ex benigna interpretatione prudentum favore matris; cum filius decedat tempore, quo testandi facultatem habebat. Matre in medio non existente, si post pubertatem decedat, substitutus jure communi, & directo omnia militis bona habet ut ex tex. in *l. centurio D. de vulg. & pup.* cujus sunt verba: *Centurio, filio, si intra vigesimum quintum ætatis annum sine liberis vita decesserit, directo substituit. Intra XIIII. annum etiam propria bona filio substitutus jure communi capiet. Post eam autem ætatem ex privilegio militum patris dumtaxat cum fructibus inventis in hereditate*. Et ibi glo. in verbo *dumtaxat*. Et ita ex militis privilegio propter labores, & pericula ei dato.

Quamplures tamen DD. à Præsid. Jacobo Menochio allegati *lib. 4. præs. præsumpt.* 51. multifariè prædictas leges interpretati fuerunt, & conciliare procuraverunt, aliique ab eo non relati, qui autumant tex. in *l. precibus* procedere, si miles verbis communibus fuerit usus, nempe ei substituo; text. in *l. Centurio*, si verbis directis, nempe filium meum Titium heredem instituo, & si sine liberis decedat, Cajus heres sit, vel volo, ut Cajus hereditatem habeat, ac similibus, parum referendo, an mater sit, vel non in medio. Diversimodè ad hanc rem, & eleganter scripserunt Donell. *ad l. precibus* 8. *C. de impub., & aliis subst.* Hotman. *observat. lib. 12. cap. 16., & 17.*, Gall. *in juris Cæsarei apices in intellectu ad l. precibus C. de impub. & aliis, fol. mihi* 248. Alii etiam sustinent, quod non solùm matre existente in medio, sed etiam alio proximiori conjuncto substitutio transit in fideicommissariam indistinctè. Alii in contrariam iverunt sententiam, inter quos referre pro majori declaratione mihi libet Cujacium, Fabrum, Duarenum, ac Fachineum. Cujac. enim *lib. 12. observat. cap. 27.* hac in re ita inquit. *Certi juris est, non posse quemquam substituere post pubertatem. Quod enim receptum est, ut pater filio impuberi substituere possit, eo receptum est, quia impubes testamentum facere non potest. Nullo autem modo tolerari potest, ut ei, qui heredem facere potest, tu heredem des, adeò; ut ne rogari quidem possit, ut aliquem heredem faciat, l. ex facto in princ. D. ad Trebell. Quare post pubertatem frustra substituimus liberis nostris pupillariter, & directò. Nam per verba fideicommissi possumus eam ætatem egredi, l. coheredi §. cum filiæ D. de vulg. §. ult. instit. de pupillari subst., & de vulgari substitutione non est quærendum, an egrediatur pupillarem ætatem, cum ætas, & tempus vulgari substitutioni non opponatur, Solus tamen miles egreditur pupillarem ætatem, l. in testamento C. de testamen. milit., l. precibus C. de impuber. verbis scilicet directis, non inutiliter, hactenus ut verba directa post pubertatem trahantur ad fideicommissum, sive mater in medio sit, sive alius agnatus. Nam licet in l. precibus mater in medio sit, tamen in l. centuria D. de vulg. subst. generaliter ait Jurisconsultus, substitutum ex privilegio militis capere bona militis, non bona filii. Venire igitur eum jure fideicommissi: nec enim illa ratio idonea est, Cur non capit, nisi bona militis? quia privilegium militis non debet cuiquam fraudi esse. At si legitimis heredibus filiis hereditatem adimeret, illis injuriam faceret, Imo quia substitutus venit jure fideicommissi, & fideicommisso non continentur bona propria filii, l. coheredi §. quod si heredem D. de vulg. subst. falluntur igitur interpretes, in l. precibus, qui quando mater in medio est, non alii heredes, putant militarem substitutionem trahi ad causam fideicommissi. Denique privilegium militum in eo est, quod facta ab his ultra pubertatem directa substitutio inutilis non est, paganorum autem inutilis, ut nec ad causam fideicommissi proficiat.*

Faber conjecturar. lib. 15. cap. 12. Cujacio contradicit, & ex pluribus juribus, & rationibus move-

tur,

tur, præsertim ex text. in l. impuberi 40. D. de administr. & periculo tut., ubi Papinianus ita scribit: Impuberi filio centurio curatorem dedit, decreto Prætoris non secuto, si nihil curator datus administret; periculo contumaciæ, vel negligentiæ, non adstringetur. Nam privilegium militum ad alienam injuriam porrigi non oportet: nec in aliis, circa supremam voluntatem, imperitiæ venia datur, quàm in bonis militum: filii verò tutela jure patriæ potestatis, non militiæ præmio mandatur. Et ponderando verba illa; nec in aliis, circa supremam voluntatem, imperitiæ venia datur, quàm in bonis militum, ita ratiocinatur. Ut intelligamus quemadmodum imperitia militum tot privilegia extorsit, quòd arma magis quam leges scire existimentur, ita eorum privilegia in eo elucere omnia, quod imperitiæ venia datur, id est ut quidquid ab iis imperitè, & contra juris rationem factum est eodem jure censeatur, ac si peritè factum est. Cui consequens fit, ut substitutio, quam miles verbis directis fecerit etiam puberi, aut extraneo in casum acquisitæ hæreditatis, jure etiam directo defendatur, non autem jure fideicommissi: alioqui non daretur omnino venia imperitiæ militis, si non eo prorsus modo valeret substitutio, quo valere miles voluisset. An vero non voluit valere jure directo, qui verbis directis substituit? sed & nonne imperitior milite est quisquis substitutionem directis verbis factam valere vult jure fideicommissi? Augere, & adjuvare imperitiam hoc est, non excusare, &c. ac etiam argumento sumpto ex text. in l. cum filius familias 29. D. de testam. milit., ubi cum filius familias miles decessisset, & filio suo impuberi substituisset, quamvis sub avi potestate esset, ac tutores eidem dedisset, substitutionem valere Ulp. ibi respondet, non autem tutorum dationem: quia hæreditati quidem suæ miles, qualem vellet substitutionem facere potest: veruntamen alienum jus minuere non potest. dict. l. filiusfam., ponderando quoque verba illa: qualem vellet substitutionem facere potest, inquit: An non satis apertè videtur tibi, i. e. Cujacio, Ulpianus docere jus esse militi directo substituendi cuilibet si directam militarem facere malit, quàm vulgarem, aut fideicommissariam? & quod jam dixerat substitutionem valere an non istam fideicommissi interpretationem prorsus excludit? Nulla siquidem ratio est flectendæ directæ substitutionis in fideicommissariam, verbis fideicommissi omnino deficientibus, & in cap. 13. dictam quoque l. precibus enucleando sustinet à primo interprete malè fuisse traductam & verba illa, veluti ex causa fideicommissi, addita fuisse cum possit miles unum heredem usque ad certum tempus instituere, & deinde alium, & tam prius, quàm secundus paris conditionis est, uterque ex testamento militis heres; & quod ineptè fuit formula apposita, si intra 14. annum, aut postea decesserit, cum debuerat duplex poni exemplum; unum certa ætate expressa, nempe si intra 25. annum decesserit: alterum compendio verborum nempe, quandocumque filius decesserit, vel si filius meus decesserit. Nam substitutio, quæ certam ætatem exprimit, compendio facta dici non potest aliisque utitur argumentis, ut videre est penes eundem.

Duarenus etiam eandem opinionem in lib. 2. anniver. disput. cap. 7. sequentibus firmat verbis: Substitutio enim militaris ad alia bona, quàm militis non porrigitur, l. 5. D. de milit. testam. Quod autem Papin. respondet, substitutum bona testatoris capere cum fructibus inventis in hereditate, argumento est hanc substitutionem fideicommissariam non esse, cum fructus inventi in hereditate non restituantur fideicommissario, l. in fideicommissaria D. ad Trebell. Qua tamen in re magna contentio est Doctorum scholasticorum, propter subobscura Diocletiani verba, C. de impuberum, & aliis substi. c. 8. Quibus significare videtur. post pubertatem jure tantùm fideicommissi substitutionem hujusmodi valere. Si verò, inquit pubertatem te ejus successionem obtinente, velut ex causa fideicommissi bona, quæ cum moreretur patris ejus fuerunt, à te possunt peti. Verùm hic mihi videtur eorum verborum sensus esse: hanc substitutionem, quæ directa est perinde valere, ac valeret jure fideicommissi, si verbis fideicommissi facta esset. Nam certi juris est valere fideicommissum post pubertatem, l. coheredi §. cum filiæ D. de vulgari.

Sed quia verbis civilibus directò hic substituerat testator, dubitabatur an valeret. & Diocletianus animadvertens militem esse testatorem, ita rescribit, ut jam diximus, ostenditque militem non minùs directò substituere post pubertatem posse, quàm ex causa fideicommissi: Hæc autem verba; te ejus successionem obtinente, &c. sic accipienda sunt ut mater succedat filio, substitutus bona testatoris capiat; quia non jure communi, sed militari privilegio succedit. Sed cur substitutus petere dicatur à matre dixerit aliquis? Respondeo, exposuisse fortassis mulierem in libello precum se occupasse omnia bona tam patris, quàm filii, & consuluisse Imperatorem, an substitutus ea bona petere ab ea posset. Cui respondet Imperator substitutum bona petere posse, non filii, sed testatoris.

Fachineus verò contra Duarenum insurgit controvers. jur. lib. 4. cap. 43. & argumento, bona esse restituenda cum fructibus in hereditate inventis: ideoque non agi de fideicommissaria restitutione, cum fructus ad fideicommissarium non pertineant, l. in fideicommissaria D. ad Trebell, respondet, quod tex in d. l. non loquitur de fructibus inventis in hereditate, sed de fructibus perceptis ab herede gravato, quos si non sit in mora restituere non tenetur; fideicommissi verò ob causam sine dubio fructus inventi in hereditate in restitutionem veniunt; hi enim in hereditate, quæ restituenda est continentur, ut in l. postulante. §. ult. D. ad Trebell. l. usufruct. 24. D. de usufruct. lega. Item, ut inquit; quod verò putat, scilicet Duarenus, jure directo substitutum succedere apud Diocletianum, & sensum esse illum, quem dicit, substitutionem jure directo in ea specie valere, perinde, ac jure fideicommissi valeret, si verbis fideicommissi facta esset, in eo graviter errat; quia nimis diserta, & clara sunt verba tex. bona velut ex causa fideicommissi peti posse. si hoc sensisset Imperator, quod Duarenus scribit non ita dixisset, sed potius bona peti posse perinde, ac peti, si fideicommissum extitisset, potuissent, &

Reve-

Reverendissimus Episcopus Hieronymus Borgia Fabrum impugnat *investig. juris civil. lib. 15. cap. 13.*

In hoc dissidio, Fabri, & Duareni opinionem in puncto juris esse veram sentio; Cujacii, Pachinei, atque aliorum fundamentum æquitatis habere, & modo arbitror esse amplectendam, ut si substitututus extraneus fit, mater non excludatur, sed per fideicommissum vocetur, Iniquum enim videtur, ut filius cum moriatur tempore, quo sibi consulere testamento posset, heredem non habeat, quem ipse diligere, & honorare tenetur, sed extraneum fortassis sibi non benevolum. Si substitutus filio militis conjunctus sit, voluntas ejus,& affectus qualis foret erga matrem, erga conjunctum inspici debet, & ex conjecturis Judex suum regulare arbitrium potest: confert tex in *l. in testam. 6. §. sed cum ex testam, C. de testam. militis*, ubi substitutio tacita non admittitur contra matrem in testamento militis, nisi de voluntate militis constet expresse, & glo. in *Verbo senserit*, ibi: *si modo hoc probetur voluisse per alia extrinseca.*

Utilitas præsertim, quæ in praxi ex hoc notabili habetur, est nam quando substitutio militaris flectitur in fideicommissariam, mater legitimam lucratur: & si conditionalis fit, trebellianicam, adveniente conditione, ut in puncto est decis. S. C. penes Afflict. 367. & post quamplures notat quoque Mangrella ad *Bart. in l. precibus*. Item Sepulcrorum honoribus gaudet.

Decimò: quod reciproca personis imparibus facta
55 vulgares substitutiones tantùm continet, quæ cuilibet eorum fieri poterant, ut ex tex. in *l. in testamento 8. C. de testamento militis*, & ex text. in *l. quamvis C. de impuberum & aliis subst.*, & casus à glosa ita figuratur: uxorem, & filium tuum impuberem heredes instituisti: Firmianum ejus substituisti: mortuo impubere, hereditate adita, dubitatum fuit, an ad portionem impuberis substitutus deberet admitti, an veniens ab intestato, & resolutum, venientem ab intestato esse admittendum, non substitutum gratia evitandæ inæqualitatis, substitutionem enim hanc *in eum solum casum locum habere sententiis prudentium virorum, & constitutionibus divorum parentum meorum placet, quo utrique pari ratione potuit substitui*, ut inquit Imp. Alexander in *d. l. in testamento 7. C. de testamen. milit.* Sed
56 regulariter substitutio pupillaris comprehenditur etiam inter personas impares, inter quas est facta compendiosa, si ex conjecturis colligatur, quod testator ita voluerit, ut benè explicat Ruinus *cons.* 107. *num* 4. *vol.* 2. ubi quod text. in *l. jam hoc jure D. de vlg. & pupil.* DD. contrarii procedant in casu dubio, & quando de contraria mente non constat Videndus est Altogr. *cons.* 83. *à num*, 64. *cum seqq.lib.* 1.

Undecimò noto, quod compendiosa substitutio pu-
57 pillarem continet, ut *in dict. l. precibus*, & *in cap. si pater de test. in* 6., quia præsumitur patrem providere filio suo voluisse, eoque magis vulgarem, in qua sui ipsius providentia consideratur, cum ordinata charitas à se ipso incipiat item exemplarem, atque fideicommissariam, ut in *d. l. centuria*: atque reciprocam ut *in l. heredes mei §. cum ita D. ad Trebell.* Hinc substitutio à milite vel à pagano facta filio pupillo, & furioso sub compendio verborum, veluti quandocumque filius meus decesserit, ut putat Faber *lib. 15. conjectur, cap. 13. col. 6. in princip.* eo decedente, hereditate non adita, vulgarem continet ante pubertatem, pupillarem post, & in furore exemplarem; si sana mente aut militarem, aut fideicommissariam, si à milite, vel à pagano ea condita fuerit, & denique reciprocam continet, cum plures instituti, & invicem substituti fuerint.

Duodecimò, & ultimò noto quod in substitutione
58 compendiosa, quæ caret conditione illa si sine liberis decesserit, condita ab ascendente dicta conditio apposita censetur per text. *in l. cum avus D. de condit. & dem.* & in *l. cum acutissimi C. de fideicom.* propter pietatem propriæ successionis; non ita ab extraneo facta, deficit enim considerata ratio, ut per glos. in d. *l. cum acutissimi*, & est communis DD. sententia.

Hæc breviter de substitutionibus: de fideicommissis etiam aliqua ad hujus decretorum praxis ornatum ad notare operæ pretium duco. Etenim de his quamplures tractavere DD. præsertim Præses
59 Antonius de Petra integrum composuit librum, alium Marcus Antonius Peregrinus, quem quamplurimis additamentis cinxit Censalis, alium de substitutionibus, & fideicommissis Vincentius Fusarius, & Joseph Rusticus, sed nobilis pulcherrimæ, & nobilissimæ Civitatis Aquilæ meæ originis, quæ (proh dolor) dum ad magnificentiæ culmen pervenerat, hoc seculo millesimo septingentesimo tertio magno terræmotu cecidit. Sanè casus est plantus, & memoria tristis erit. De fideicommissis, in quam tractavere Eminentissimus de Luca regnicola Venusinus, Engelbertus Wipperman, Claudius Chiffletius, Fredericus Martinus, Sfortia Oddus, Angelus Mattheacius, Franciscus de Barry. Item Fernandus Vasquius *in tract. de success. creat. progr. ac resolut.* Federicus Albertus Maulius in *Thesauro theorico practico* Joannes Henricus Nothafft in *dissert juridic.*, aliique innumeri in consultationibus, & decisionibus scripserunt, ideoque, quæ ad decreta pertinent, solùm attingo, materiam in tria dividendo capita. In primo scribam unde dictum, quid, & quotuplex sit fideicommissum. In secundo, an odiosa, vel favorabilia sint fideicommissaria. In tertio quomodo fideicommissarius bona capiat fideicommisso supposita.

Fideicommissa igitur ex eo dicuntur, quòd olim in
60 fide heredum tantùm eorumque pudore contine-
61 rentur, & firmitatem acceperunt tempore D. Augusti, ut clarè legimus in *instit. tit. de fideicom. heredi §. 1.* ibi: *& ideo fideicommissa appellata, quia nullo vinculo juris, tantùm pudore eorum, qui rogabantur, continebantur. Postea D. Aug. primus semel iterumque gratia personarum motus, vel quia per ipsius salutem rogatus quis diceretur, aut ob insignem quorundam perfidiam, jussit Consulibus auctoritatem suam interponere &c.*

Hinc Ulpianus in *fragm. tit. de fideicommissis*,
62 fideicommissum ita definivit; *fideicommissum est*,

est, quod non civilibus verbis, sed precativè relinquitur: nec ex rigore juris civilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis.

Precativè, ut deprecor, cupio, injungo, desidero tuæ fidei committo, *leg. 115. & 118. D. de leg. 1.*
63 *l. 2. C. commu. de leg.* Item peto, volo, mando, rogo hereditatem meam Titii esse, credo te daturum, & alia id generis verba, quæ refert Dionysius Gothofredus in *l. hereditate 2. C. de codicillis lit. H.* & in *l. libertates D. de fideicommiss. lit. X.*
64 Verùm hodie sive rogativis, sive præceptivis verbis concipiatur, fideicommissum valet, ut in *§. verba autem fideicommissorum in fin. instit. de singulis rebus per fideicom. relictis*, & juris vinculo obstringitur. Quocirca in præsentiarum fideicommissum ita mihi videtur definiri posse; nempe quod sit illud, quod à testatore relinquitur, & ab
65 herede juris vinculo præstatur, ac modo obliquo acquiritur.

Dicitur, quod relinquitur; nam vel totam, vel hereditatis quotam, vel rem aliquam certam fideicommisso relinquimus. Dicitur juris vinculo, idest non ut antiquitus heredis voluntate, sed juris necessitate. Dicitur, modo obliquo, quia in hoc licèt conveniat cum substitutione fideicommissaria, differt tamen à substitutione vulgari, pupillari, exemplari, atque militari, in quibus substitutus jure suo hereditatem capit; in fideicommisso verò, jure obliquo, nempe alterius ministerio, scilicet heredis, à quo defuncti bona fideicommissarius recipit, ei dictorum bonorum quarta relicta. Etenim cum heredes scripti plerumque penè totam hereditatem restituere rogarentur, eam adire ob minimum, vel nullum lucrum recusabant. Idcircò ne fideicommissa extinguerentur, tempore Vespasiani Augusti, Pegaso, & Pusione Coss.
66 Senatus censuit, ut qui rogatus esset hereditatem restituere, quartam partem retineret, quæ hodie Trebellianica nuncupatur, nam dispositio dicti Senatus, sive virtus S. Consulto Trebelliano fuit attributa; quod quidem S. Consultum Neronis tempore sumpsit initium, Trebellio Maximo, & Annæo Senecâ Coss. ut videre est in *institutionum tit. de fideicomm. hered. §. restituta, §. sed quia heredes; & §. sed quia stipulationes*: & de jure veteri quemadmodum falcidia, prohiberi non poterat ita, & trebellianica, ut in *l. Sejus, & l. Titia D. ad l. falcid. l. 1. §. inde Ne-*
67 *ratius D. ad Trebel.* Quinimo nec minui poterat, ut in *l. quod de bonis §. fin. D. ad l. falcid.* nec per pactum remitti, ut in *d. l. §. 1.* de jure verò novo, ut in *auth. sed cum testator C. ad l. falcid.* prohiberi falcidia potest, ac trebellianica. Primo per text. in *d. auth. §. si vero expressim*, cùm ibi in casu, quo heres adire noluerit, non solùm de legatariis, sed etiam de fideicommissariis loquatur. Secundo, nam Falcidia sæpe sumitur pro Trebellianica, & è contrario, *l. coheredi 21. §. filiæ D. de vulg. & pupillari, l. Titia testam. 86. D. ad l. falcid. l. Marcellus §. quod autem D. ad S. C. Trebell. l. sicut allegas 11. C. ad l. falcid.* & cùm falcidia favorabilior sit, meritò infertur, quod si prohiberi potest falcidia, ita etiam trebellianica, DD. congerit Peregrin. *de fideicomm. art. 3. num. 85.* ubi dicit esse veram sententiam, quam sectantur etiam Guido Pap. *quæst. 15.* Didacus Covarr. ad *capit. Raynutius num. 7. extrà de testam.* Andreas Gail, *lib. 2. observat. 138. num. 15. & seq.* Duaren. ad *l. nemo 55. D. de leg. 1. pag. mihi 33.* Anton. Gomes. *tom. 1. variar. resol. cap. 5. num. 11.* & ita usu recepta.

Si Cajus ergo Titium filium suum heredem insti-
68 tuit, eumque restituturum hereditatem e. g. Tibaldo nepoti voluit, atque Angelo pronepoti, fideicommissum quidem factum censetur. Et relin-
69 qui potest testamento, vel codicillis *§. præterea inst. de fideicomm. heredit. §. directo autem hereditas instit. de codicillis, l. hereditatem 2. Cod. eod.* Item & in epistola, vel libello, vel sine scriptura, & nutu relinqui posse nulla dubitatio est, *l. & in epistola 22. C. de fideicom. l. & sine scriptura 5. C. ad S. C. Trebell.* Imo etiam in contractu, ut magis communiter DD. docent penes Andreol. *controv. 56.* Honded. *cons. 42. vol. 2.*

Illud verò aut universale, seu generale est, ut si de
70 tota, vel de aliqua quota hereditatis efficiatur, vel singulare sive speciale, si de aliqua re puta domo, rure, &c. constituatur, ut ex tex. in *l. nam quod 14. in fin. cum duabus seq. D. ad S. Cons. Trebell. l. quidam 8. C. ad S. C. Trebell. Nov. 1. cap. 1. in*
71 *princ.* & de his fideicommissorum speciebus latè scribunt Fredericus Gregorius in *tract. de fideicommissis in genere, ac in specie*, Nicolaus Christophorus Lyncherus *in tract. de fideicommissis universalibus*, Arismin. Tepatus *in compendio variar. sentent. jur. tit. de fideic. particulari*, Franc. Camarela *tract. de leg. & de singulis rebus per fideic. relictis lib. 1. cap. 5. quæst. 3.* ubi docet, quodnam dicatur particulare fideicommissum.

Item fideicommissum expressum est, vel tacitum;
72 purum, aut conditionale; vel in diem, sive temporale, aut perpetuum; controventionale, sive in casu alienationis tantùm aut simpliciter in casu mortis: aut simplex, & absolutum: vel descensivum simplex, vel descensivum, & lineale, vel simplex familiare; vel familiare, & masculinum tantum: multifariam enim constitui potest, & regulatur à forma, & à lege, quæ à testatore datur, ut inferiùs sigillatim dicemus.

Expressum dicitur fideicommissum, quod ex verbo-
73 rum, aut scripturæ contextu dignoscitur, & expressa voluntate alicui defertur, ut puta si quis verbis fideicommissorum vulgarib. heredem suum roget, sive mandet hereditatem alteri restituere, *l. libertates 15. D. de fideicomm. liber.* ad hanc fideicommissi speciem referri possunt Pauli jurisconsulti verba in *l. ille, aut ille D. de leg. 3.* ibi:
74 *cùm in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.*

Tacitum, sive intellectum fideicommissum est, quod
75 tacita voluntate alicui defertur, scilicet cùm testator, & in verbis fideicommissorum vulgaribus usus non sit, intelligitur tamen hoc sensisse, ut hereditas sua alii restituatur; nam, ut ait Africanus in *l. si servus 108. §. non autem mirandum D. de leg. & fideic. 1. parum quidem aptè scribitur, verùm æquè intelligendum heredi, fideicom-*
76 *missum.* Quod fideicommissum utile appellavit ex Chifletio *lib. 2. cap. 18. de fideic.* Osualdus Hillius *in enuclea. ad Donell. lib. 7. cap. 17. commen. li. C.* cùm non sit clarè expressum, sed intellectum, ad exemplum utilium actionum, quæ non ex verbis, sed ex sententia legis competunt, & Ulp. hoc

sensu

ſenſu utile fideicommiſſum dixiſſe in *l. ſi pecunia*
*77. D. de leg.*1. ac Modeſtin. in *l. Titia 34. D. de*
*leg.*2. interpretatur. Atqui videre non pigeat Jo:
Garſiam Gallæcum de hoc tacito fideicommiſſo
peculiariter tractantem.

Purum fideicommiſſum, quùm nulla in eo adeſt con-
77 ditio, *§. poteſt autem quiſque inſt. de fideicomm.*,
ejuſque dies cedit, & venit ſtatim à morte teſta-
toris, *l. unica §. ſin autem aliquid C. de caduc.*
tollend. l. cedere diem 213. *D. de V. S.* Andr.
Gail. *lib.*2. *obſerv. practic. obſerv.*132. *num.*2.

Conditionale eſt quando ejus adquiſitio in aliquem
78 conditionis eventum differtur *d. l. un. §. ſin*
autem C. de caduc. toll. DD. in d. *§. poſt autem*
quiſque inſti. de fidecomm., & in *l.2.C. qui potior*
in pig. hab. ejuſque non cedit niſi adveniente con-
ditione, *d. l. cedere diem*, *d. l. unica §. ſin au-*
tem aliquid.

Temporale, vel in diem, veluti ſi à teſtatore di-
79 ctum ſit, ut heres poſt aliquod certum tempus,
e. g. poſt X. annos alteri hereditatem reſtituat, *l.*
illud, ibique DD. *C. de legatis*, ejuſque dies
cedit quidem à morte teſtatoris, ſed non venit,
antequam veniat tempus ex quo relictum eſt, *d.*
80 *l. cedere*. Et fideicommiſſum eſſe temporale, ſive
temporaneum etiam alio ſenſu dixerunt DD., in-
ter quos Menoch. *conſ.* 197. *vol.* 2. Petra *de fidei-*
*com. qu.*7. *num.* 1. videlicet ſi teſtator res ſuas
fideicommiſſo ſubjecerit uſque ad ſecundam, vel
tertiam generationem.

Perpetuum, ut ſi factum ſit in beneficium deſcen-
dentium uſque in infinitum, vel agnatorum fa-
vore in perpetuum.

Controventionale, ſive in caſu alienationis tunc
fieri dicitur, quando ii, in quorum favorem fa-
81 cta eſt prohibitio à teſtatore vocantur ad bona
in caſu, quo per heredem prohibitum alienen-
tur, Sfort. Odd. *de fideicomm. articol.* 11.
num. 5.

In caſu verò mortis, quando aliquis ad bona voca-
82 tur poſt mortem heredis gravati, etiam ſi per
eum alienata non fuerint. Quod fideicommiſſum
quandoque ſimplex etiam DD. appellant, Sfort.
Odd. *ibid. num.* 6. & 10.

Simplex, & abſolutum verificatur in duplici caſu,
83 nempe in caſu mortis gravati qui bona relicta
reſtituere tenentur, & in caſu alienationis, ut
quando gravatus rem fideicommiſſo ſubjectam
non obſtante prohibitione alienavit.

Prohibitio verò aut nuda eſt, aut veſtita; nuda
84 dicitur, quando ſine cauſa fit, & favore tan-
tùm prohibitorum, quo caſu ex ea non reſultat
fideicommiſſum, reſolvitur namque in nudum
præceptum, & conſilium, ut probatur ex te-
xtu in *l. filiusfamilias §. Divi il* 1. *D. de leg.* 1.
cujus ſunt verba: *Divi Severus, & Antoninus*
reſcripſerunt, eos, qui teſtamento vetant quid
alienari, nec cauſam exprimunt, propter quam
id fieri velint: niſi inveniatur perſona, cujus re-
ſpectu hoc à teſtatore diſpoſitum ſit: nullius eſſe
momenti ſcripturam: quaſi nudum præceptum
reliquerint: quia talem legem teſtamento non poſ-
ſunt dicere. Quod ſi liberis, aut poſteris, aut li-
berit aut heredibus, aut aliis quibusdam perſonis
conſulentes, ejuſmodi voluntate ſignificarent,
ſervandam eam eſſe, &c. & ex *l. pater filium §.*
Julius Agrippa D. de leg. 3. ibi: *Julius Agrippa*
primipillaris ſuo teſtamento cavit, ne ullo modo
reliquias, ejus, & prædium ſuburbanum, aut
domum majorem heres ejus pignoraret, aut ullo
modo alienaret: filia ejus heres ſcripta heredem
reliquit filiam ſuam neptem primipilaris, quæ
eaſdem res diù poſſedit, & decedens extraneos in-
ſtituit heredes. Quæſitum eſt, an ea prædia ex-
traneus heres haberet, an verò ad Juliam Domi-
nam, quæ habuit patruum majorem Julium Agrip-
pam, pertinerent? Reſpondi, cum hoc nudum
præceptum eſſet, nihil proponi contra voluntatem
defuncti factum quominus ad heredes pertine-
rent.

Prohibitus enim alienare valet cum ſuo favori re-
nunciari poſſit, ut ex text. in *l. ſi quis in con-*
ſcribendo pactis C. de pactis, ibi *cum alia ſit re-*
gula juris antiqui omnes licentiam habere, iis, quæ
pro ſe introducta ſunt, renunciare.

Veſtita eſt, quæ in ratione, & cauſa fundatur,
non tantùm heredum favore, verùm etiam, &
aliorum, puta Titio heredi meo prohibeo bona
hereditaria alienare, quia volo, ut ea ad filios,
eorumque deſcendentes perveniant, vel ut in
familia conſerventur. Ex hac prohibitione certè
85 fideicommiſſum ſimplex, & abſolutum induci-
tur, ut ex cit. juribus, & docent Deci. *conſ.*23.
num. 5. *verſ. & concluſio prædicta*, & in *conſ.*38.
num. 2. *verſ. quinimò etiam*, Joan. Anton. Alex.
conſ. 53. *per tot.*; Curt. jun. *conſ.* 43. *num.* 9.
verſ. quidquid tamen ſit, Ruin. *conſ.* 208. *verſ.*
ac etiam potuiſſet, Gabriel *in tit. de fideicomm.*
concluſ. 9. *num.* 37. & 44., quos refert, & ſe-
quitur Camillus de Laratha omnino videndus
in *conſ.* 50. *nu.* 3., ubi clarè explicat fideicom-
miſſum, quando dicatur in caſu alienationis tan-
tum, vel complectatur etiam caſum mortis,
quod nos ſimplex, & abſolutum dicimus.

Inter Fideicommiſſum in caſu alienationis tantùm
86 & illud in caſu mortis, & ſimplex, & illud in
caſu mortis, & ſimplex, & abſolutum multæ
ſunt differentiæ, ut facilè colligi poſſunt ex ſu-
pracit. DD., qui peculiares tractatus de fidei-
comm. ſcripſerunt. Ego tamen nonnullas, quæ
ad decretorum praxim, & terminorum explica-
tionem magis conferunt, minimè prætermittam.
87 Hinc primò noto, quod in fideicommiſſo in ca-
ſu alienationis tantùm prohibitus alienare extrà
familiam, alicui de familia etiam remotiori bene
poteſt, tex. eſt in *l. filiusfam. §. cum pater D. de*
leg. 2., *l. unum ex familia §.* 1. *D. de leg.* 2.
ſi extraneo alienet, fit locus fideicommiſſo, quod
contraventionale dicitur ſecus vero in fideicom-
miſſo, quod ex proibitione inducitur, etiam in
caſu mortis. Nam hoc caſu communis omnium
ſententia eſt bona nullo modo alienari poſſe in
remotiores, quia proximiores poſt prohibiti
mortem ad bona vocantur, Sfort. Odd. qui in-
numeros refert DD. in *tract. de fideicomm. quæſt.*
10. *art.* 4. *num.* 35.

Secundo in hoc fideicommiſſo in caſu alienationis
88 prohibitus alienare nequeat, heredem tamen
habere poſt extraneum, nempe ab inteſtato ei
ſucceſſurum; ſecus in fideicommiſſo in caſu mor-
tis, cum admittantur illi de familia poſt mortem
gravati etiam nulla ſecuta alienatione, ut inquit

idem

idem Odd. *d. tract. q.* 11. *num.* 13.
Tertiò si fideicommissum in casu alienationis tan-
89 tùm existat, & bona alienata fuerint, possunt
statim per eum, in cujus favorem facta est pro-
hibitio, revocari; si verò sit fideicommissum
mortis causa tantùm, repeti nullo modo pos-
sunt per successorem in gradu sequenti vocatum,
nisi secuta heredis gravati morte, Sfort. Odd.
d. tract. qu. 11, *num.* 13., & si fideicommissum
sit simplex, & absolutum, idest tum in casu alie-
nationis, cum etiam in casu mortis, statim bo-
na alienata vindicari posse docet Fusarius *de fi-
deicom. q.* 554. *vers. ampliatur octavò.*
Quinimò si in fideicommisso in casu mortis tantùm
90 instituto aliqua existat conditio, sequens in
gradu alienata statim revocare non potest, sed
conditionis eventum expectare debet; secus est
in fideicommisso, in casu etiam alienationis facto:
Nam cum hoc casu duplex concurrat prohibi-
tio, test.toris nempe, qui bona expressè alie-
nari prohibuit, & legis, cum eadem bona fidei-
commisso, ac restitutioni subjecta lex contrà te-
statoris mentem in alios transferri vetat, certum
est, quod per fideicommissarium in gradu se-
quentem ea, quæ nullo jure à principio alienata
fuerunt, ritè rectèque vindicari possunt non ex-
pectato conditionis eventu, vel morte gravati non
adhuc secuta, Paul. de Castro in *l. cum pater §.
libertis D. de leg.* 2. Peral. in *rubr. D. de hered.
instit. nu.* 114., Cavalcan. in *tract. de usufr. muli.
relict. n.* 77. *in fin.* Bec. *conf.* 97. *n.* 6. Grat. *conf.*
21. *nu.* 34. *vol.* 2. aliique DD., quos refert, &
sequitur Iacobus Cancerius *variar. resolut. cap.* 2.
de Trebell., *&* *Falcid. num.* 118. *&* 119. Ita
91 quod filiusfam. poterit statim secuta alienatio-
ne rei fideicomm. subjectæ facta per patrem illam
revocare, nec patri tunc debetur ususfructus,
Fusar. *de subst. qu.* 554. *nu.* 11.
Illud denique adnotare non erit omittendum,
92 quod fideicommissarius sequens in gradu non
solùm in casu contraventionis, & alienationis
factæ ab herede gravato poterit revocare aliena-
tiones, sed etiam in casu, quod heres gravatus,
vel primus vocatus imposuisset censum super re
alienari prohibita, quia tunc erit quoque locus
reivindicationi, non expectata alienationis morte,
ut post Marescott. docet Leotrad. *de usur. qu.*
54. *num.* 14.
Rursus prohibitio hæc, aut realis est, aut perso-
93 nalis. Realis quando prohibitio rem respicit, ut
si dictum sit: volo quòd prædicta mea bona tran-
seant ad meos successores; ideoq; ex quavis causa
non alienentur, sed in perpetuum in mea familia
conserventur. Personalis autem quando, personæ
dirigitur, & inter unam, & alteram prohibitio-
nis speciem non parùm interest, ut videre est pe-
nes Petrum Antonium de Petra *in tract. de
fideicomm. quæst.* 2. *num.* 2. *& seqq.*
Cæterùm prohibitio hæc minimè procedit pro con-
94 stituenda dote puellæ descendentis à fideicom-
mittente, ut ex *auth. res quæ C. communia de lega-
tis.* post antiquiores notas Consiliar. Paulus Stai-
banus *resolut.* 73. *num.* 1. *&* *resolut.* 151. *nu.* 2.
Dico favore puellæ, quæ à fideicommittente de-
95 scendit, nam de alienatione fideicommissi erecti à
transversali dissidium est inter DD. Alii cum ne-
gant alii affirmant; alii verò distingunt, quod si
tractetur de constituenda dote *auth. res quæ C.
communia de legat.* non procedit; secùs si tracte-
tur de restituenda, & rationem differentiæ tra-
dunt. Nam in constitutione dotis consideratur
mens testatoris, quæ deest pro extraneis, &
transversalibus; in restituenda consideratur fa-
vor mulieris, & publicæ utilitatis, cum oporteat,
96 ut mulieres sint dotatæ, *l.* 1. *D. soluto matrim.*
eoque magis quia mulier præsumitur fideicom-
97 missi ignara, DD. congerit Reverendus de Luca.
in *observ. ad decis. D. Præs.* 241. & vide Paul.
Rub. *in controvers. forens. de validitate legali*, ubi
98 ad ornatum d. tex. in *auth. res quæ* agit de alie-
natione bonorum fideicommissariorum ex causa
dotis, & lucri dotalis aliorumque jurium dotalium.
99 Sicuti ex causa necessitatis, & pro bono publico, *l.
alienationis D. fam. ercisc. l. Divus D. de peti.
heredi. l. mulier. §. si heres D. ad Trebell. l.* 1. *D.
de fundo dotali* cum aliis concord. per glo. Stai-
ban. *resolu.* 57. *num.* 29. *cen.* 2. Item pro patris
100 monio Sacerdotis constituendo, consiliarius
Paul. Staiban. *observ.* 73. *n.* 61., *&* 65. Verum
tandiù bona fideicommisso subjecta remanent
apud eum, quandiù Sacerdos vivat, Staiba-
nus *ibidem numer.* 66. ac etiam studii causa,
101 ut ex Horatio Lucio, Paleotto, Menochio,
Intrigliolo, Curtio juniori idem Consiliar. Staib.
obser. 73. *n.* 45., 46., *&* 47., *&* *observ.* 92. ubi
rationem affert, nempe causa publicæ utilitatis,
ad hoc ut homines ad rectè studendum alician-
tur.
Ex studio enim sapientes evadunt homines, per quos
administratur justitia, civitates reguntur, jus
unicuique tribuendo, improbos coercendo, bo-
nos præmiis afficiendo, in quo tota publica con-
sistit utilitas.
Fideicommissum simplex familiare est, ut si bono-
102 rum alienatio prohibita sit causa, ut bona in
familia conserventur juxtà tex. in *l. cum pater* 79.
§. libertis prædium, ibi: *ut quæ in familia li-
bertorum retinerent*, ac juxtà tex. in *l. peto* 72. *§.
fratre*, ibi: *ne domus alienaretur, sed in familia
relinquerentur.* In familia autem quoque fœminæ
continentur.
Familiare, & lineale dicitur, quando fideicommis-
103 sum de una ad aliam extenditur lineam, ut
puta fratres meos instituto heredes, & eos invi-
cem substituo, eisque prohibeo, ut nullâ qua-
cumq; causa bona, quæ relinquo alienent: quia
volo, ut ad eorum heredes ex legitimo conjugio
descendentes transeant, & perpetuò in mea agna-
tione permaneant.
Descendentes verò ordine successivo vocati censen-
104 tur, nempè testatoris proximiores, ut ex text.
in l. cum ita § in fideicommisso D. de leg. 2., & si
testator dixerit descendentes masculos erit fidei-
105 commissum descensivum masculinum, prout
etiam si declaraverit, ut bona in sua familia in per-
petuum remaneant, alioquin testatoris voluntas
deluderetur, cum facilè fœminarum medio bona
extra familiam transirent.
Et pro majori dictorum enucleatione infrascript
106 subiicio exempla decisionibus nostri S. C. con-
firmata.
Galiana de Galliano cũ tres haberet fratres, Jo: Tho-
mas,

mas Jo:Leonardum, & Paduanum Galiano, eos
heredes instituit, & voluit, quod jus dictum Pa-
duanum in hereditate existens daretur in sortem,
atque mandavit, quod si decederet sine prole legi-
tima frater cui in sortem cōtingeret, esset alterius
fratris, vel alterius masculi; quia volebat, quod
semper esset masculi de familia Galiano, si mascu-
lus extaret, & non existente, vocavit fæminas
descendentes ex altero fratre dicto Paduano de
Galiano. Cecidit in sortem Jo: Thomæ, qui deces-
sit sine liberis, & proinde successit Jo: Leonar-
dus, qui periit relicto Annibale ejus filio, qui
successit vigore fideicommissi, & mortuo sine
masculo, sed tantùm cum filia Angela, successit
Galiana filia Paduani uti vocata in dicto testa-
mento. Et ita decisum fuit in S. C. teste Domino
Regente Rovito *cons.* 80. *tom.* 2. Hinc notandum
est, quòd fideicommissum conditionale, si sine
107 liberis decedat, extinguitur liberis superve-
venientibus, modò non constet voluisse testato-
rem perpetuum facere fideicommissum, ut in ca-
su dicti consilii.

Policarpus Tarallus donavit Mario filio fundum, eo-
108 que sine filiis decedente, in beneficium Liviæ
ejus pariter filiæ. Pendente hac conditione decedit
dicta Livia relicta Aurelia Saracena ejus filia.
Evenit casus, quod Marius obiit sine liberis. Fuit
dubitatum, an per mortem Liviæ esset caducatum
fideicommissum in beneficium heredum Marii
Taralli, & per S.C. fuit decisum pro Aurelia Sa-
109 racena teste D. Regente Capyciolatro *decis.* 2.
Unde infertur, quod fideicommissum conditiona-
le in contractu factum, casuali cōditione nō purifi-
cata, si moriatur is in favorem cujus factum est
fideicommissum, non extinguitur, sed jus, quod
idem habuit vigore dicti fideicommissi, transmit-
tit ad suum heredem; secus si est factum in testa-
mento, & in ultima voluntate. Ratio differentiæ
est, quia contrahens respicit beneficium suum, &
suorum heredum, favore quorum statim dicitur
facta obligatio, & quando postea verificatur con-
ditio, retrotrahitur ac si a principio fuisset purifica-
ta, *l. potior* 11. *D. qui potiores in pignore habean-
tur*.

Berardinus Castellus donavit aliqua bona Anasta-
110 sio Castello eique ordinavit, quod nullatenus
bona prædicta possent vendi, alienari, sive pi-
gnorari per ipsum Anastasium donatarium,
ejusque heredes, & successores ex quavis
causa, etiam urgenti, & semper, & in perpetuum
illa teneri deberent per ipsum Anastasium, ejus-
que heredes, & successores pro eorum victu, &
substentatione, & in casu alienationis ad dicta
bona vocavit Ecclesiam Sanctæ Mariæ Novæ.
S. Cons. per dictam prohibitionem judicavit non
fuisse inductum fideicommissum simplex, & abso-
lutum, sed tantùm in casu alienationis, ita quod
heres ab intestato erat successurus licèt extraneus
& non de familia dicti Anastasij de Castello fuit
admissus; primò per tex. *in l. pater filium* 36. *§.
pater filios pen. D. de leg. & fideicom.* 3. ibi; *Pater
filios heredes scripserat, & adjecerat, prædia, quæ
ad eos ex bonis meis perventura sunt, nulla ex
causa alienent, sed conservent successioni suæ, deq;
ea re invicem ubi caveant. Ex his verbis quæsitum
est, an prædia per fideicommissum relicta videan-
tur. Respondi, nihil de fideicommisso propont.* Se-
cundò, quia prohibitio erat facta in contractu, &
cùm inceperit à venditione, intelligenda erat de
alienatione inter vivos, non in casu mortis. Item
quia erat vocata Ecclesia, quo casu fideicommis-
sum non dicitur simplex, & absolutum. Præterea,
quia nomine heredum, & successorum; extranei
veniunt. Verùm hæc decisio duriuscula mihi vi-
111 detur, ob amplissima verba, & geminata, puta
nullatenus, ex quavis causa, etiam urgenti, sem-
per, & in perpetuum; quæ verba fideicommissum
simplex, & absolutum inducunt, ut notat Petrus
Antonius de Petra *de fideicom. qu.* 5. *num.* 33. ubi
DD. congerit. Tex, autem allegatus in *l. pater fi-
lium §. pater filios* locum non sibi vindicat, ubi
spectatâ mente testatoris aliud est judicandum,
112 glos. in *d.l. pater filium V. proponi*. Porrò mens,
& non verba testatoris attendi debent, ut ex tex.
in *l. fideicommissa §. hæc verba*, & ibi gl. in *V. con-
tinere D. de leg. & fideic.* 3.

Anellus de Aprea suos heredes instituit filios mascu-
113 los, Dominicum nempe, Franciscum Antoni-
um, & Nicolaum, & invicem eos substituit, &
voluit, quod ad hereditatem succederent eorum
filii, & descendentes masculi in infinitum cum one-
re dotandi sorores, ac declarare perpetui fidei-
commissi eis prohibuit ex quavis causa bonorum
alienationem, & deficiente linea masculina, voca-
vit filias supradictorum filiorum; earumque de-
scendentes in infinitum. Insuper tribus filiabus re-
lictis; Anna Maria, Caterina, & Ursula. pro le-
gitima, & omni portione cuilibet earum dedit du-
catos sex mille, conditione, & pacto, quod am-
plam facerent renunciationem, & jura fideicom-
missi prædictis filiabus reservavit, excludendo ta-
men illas à jure fideicommissi, si Moniales fierent.
Accidit, quod tempore pestis; omnes prædicti fi-
lii masculi decesserint sine liberis, quo tempore
Anna Maria erat nupta Benedicto Como, capitu-
lis matrimonialibus reservato sibi jure fideicom-
missi. Aliæ duæ sorores degebant in Monasterio
D. Catarinæ Senensis; quæ postquam fuerunt de-
claratæ heredes insimul cum nepotibus ex sorore,
professionem in dicto monasterio emiserunt. Dein
orta fuit lis inter dictum monasterium, & Benedi-
ctum Como, uti patrem, & legitimum admini-
stratorem filiorum Annæ Mariæ; prætendebat
enim Monasterium fuisse extinctum fideicommis-
sum à dicto Anello institutum, ac ipsius filias esse
vocatas per vulgarem substitutionem, prout obti-
nuit in M. C. declarante fideicommissum esse ex-
tinctum. Sed Benedictus de Como à decreto per
M. C. prolato, appellavit ad S.C., ibique causa
agitata, fuit ipsi pariter objectum, quod fuerint
vocatæ filiæ, & earum descendentes; quæ vocatio
non inducit fideicommissum, quia descendentes
vocati intelliguntur per vulgarem, & pro-
ut de jure communi, in casu; quo filiæ non
existerent, sed nepotes, & neptes; eoque magis,
quia in dicta substitutione non inerant verba per-
114 petuitatis. Sed fuit responsum, quod erant vo-
cati nomine collectivo sub verbo *descendentes*,
quod plures gradus successionum involuit, *l. fin.
C. de suis, & legitimis*, & sine dictione, *semper*,
eandem vim habet. Peregr. *art.* 30. *num.* 14. idem
Peregr. ita decisum testatur *art.* 19. *num.* 17. *in fi-
ne*.

ne. In supradicto casu vocati erant omnes descendentes fideicommittentis; nam si in defectum masculorum vocavit filias eorum; & descendentes ab illis per fideicommissum, similiter filias proprias, & earum descendentes. Prohibitio erat realissima imo erat casus indubius, quia filiabus reservavit jus fideicommissi, excludendo eas, quæ in Monialium numerum essent receptæ. Et ita per S.C. fuit decisum, fideicommissum extare in beneficium filiorum Annæ Mariæ, teste Rev. D. Carolo Ant. de Luca in *observat. ad decis. de Franchis observat.* 633.

Vocatis igitur ad hereditatem posteris masculis, &
15 eorum defectum fœminis erit fideicommissum familiare, prærogativa masculinitatis servata; & si plures instituti fuerint heredes, eorumque descendentes vocati, & in defectum unius lineæ altera fuerit contemplata, lineale vocabitur. Contemplata autem videtur non solùm verbis expressis, sed
16 quoque si testatoris mens perspicuis conjecturis eliciatur, puta si bonorum alienatio fuerit prohibita, ut bona in perpetuum in familia testatoris conserventur, vel si reciproca substitutio inter eos facta sit, aut ultimo morienti alter sit substitutus, ad text, in *l. Titia Sejo* 89. *§. Seja libertis de legat.* 2. ibi: *eumque*, scilicet fundum, *qui ex vobis ultimus decesserit, cùm morietur, restituat Symphoro liberto meo, & successori, & Beryllo, & Sapido, quos infra manumisi, quive ex his tũc superviveat Quæro, cùm nec in prima parte testamenti, quâ fundum prælegavit, eos substituit, in secunda tamen adjecerit verbum, qui ultimus decesserit, an pars unius defuncti ad alterum pertineret? Paulus enim respondit; testatricem videri in fideicommisso, de quo quæritur, duos gradus substitutionis fecisse; unum, ut is, qui ex duobus priùs moreretur alteri restitueret; alterum, ut novissimus iis restitueret, quos nominatim postea enumeravit.*

Quoad secundum, an fideicommissa favorabilia sint,
17 an verò odiosa, ita ut in dubio iis favendum sit nec ne, rationes, & jura quæ pro utraque parte considerantur, recensere tantummodè lubet, cùm in omni re Doctores invicem pugnantes non desint; nam ut est apud Martialem.

Qui volet ingenio cedere, rarus erit;

idque ob naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem, *l. item si unus* 17. *§. principaliter, D. de recept. arb. l. quia poterat* 4. *D. ad S.C. Trebell.* Sed quid mirum! cùm unius hominis diversa, alterius sit diversa habitudo, & indoles.

Mille hominum species, & rerum discolor usus:
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno; teste Persio in *satyr.*

Hinc etiam illud: quot capita, imo quot capilli, tot sententiæ. Et quod odiosa sint, ratio à priori est; nam cum omnia sub lunari circulo ad interitum tendant, homines fideicommissis perpetuitatem attribuere non decet. Post ubi conferunt in id temporis, quùm jam annorum casus præciditur humanarum rerum cura ad nos amplius pertinere non debet, arg. tex., *in l. stichus* 39. *D. de manumissis vindicta* Rursùm, quia hominum restringunt arbitria, quæ à Deo libera tributa sunt, & contra text. in *l. dudum* 14. *C. de contrab. empt., & vendit.*, cujus sunt verba: *Dudum proximis, consortibusque concessum erat, ut extraneos ab emptione removerent; neque homines suo arbitratu vendenda distraherent: sed quia gravis hæc videtur injuria, quæ inani honestatis colore velatur, ut homines de rebus suis facere aliquid cogatur inviti superiore lege cassata unusquisque suo arbitratu quærere, vel probari possit emptorem: nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit*; & contra text. *in l. non usque adeo D. si quis à parent. manum. fuer.* Item in hoc terrarum orbe multa hominibus mala contingere possunt; & videtur iniquum, ut propriis bonis sibi consulere nequeant, cum auxilium alterius quærere, non tam verecundum, quàm obtentu difficile sit: *molestum est*, ait Seneca de *benef. lib. 2. cap. 2. onerosum, ac demisso vultu dicendum, Rogo* à posteriori ratio est, quia fideicommissa litiũ semina sunt, tùm in probanda bonorum identitate pro legitimæ, sive trebellianicæ detractione, tùm pro revocatione rerum alienatarum, tùm ob evictiones promissas; quando litium cumulus adeò legibus displicet, ut potius putarint præscriptionis remedio dominia rerum dominis tollere, quàm perpeuò lites de dominio extari, *§. 1. inst. de usucap. & capit. 1. de præscript.*

Et quod in dubio non sit judicandum pro fideicommisso infrascripta conferunt jura. Et primò *l. 1. C. de condit. insert.*, ibi: *cum Testatorem fideicommissum Tralliano ab eo, quem pro parte heredem instituerat, ita reliquisse proponas, si sine liberis institutus diem obiisset; isque nepotem, quem ex filia susceperat heredem instituerit: conditionem descriptam fideicommisso defecisse, manifestum est: nisi alia defuncti voluntas evidenter probetur*, ponderando verba: *nisi evidenter probetur*. Secundò *l. si plures* 24. *D. de vulgari, & pupillari subst.* ibi: *Si plures sint instituti ex diversis partibus, & omnes invicem substituti: plerumque credendum est, ex iisdem partibus substitutos, ex quibus instituti sint. Ut si fortè unus ex uncia. secundus ex octo, tertius ex quadrante sit institutus: repudiante tertio, in novem partes dividatur quadrans, feratque octo partes, qui ex besse institutus fuerat. Unam partem, qui ex uncia scriptus est: nisi alia forte mens fuerit testatoris. Quod vix credendum est, nisi evidenter fuerit expressum.* Item *l. pater filium* 36. *§. pater filios D. de leg., & fideicomm.* 3. ibi: *Pater filios heredes scripserat, & adiecerat prædia, quæ ad eos ex bonis meis perventura sunt nulla ex causa alienent, sed conservent successioni suæ, deque ea re invicem sibi caveant. Ex his verbis quæsitum est, an prædia per fideicommissum relicta videantur? Respondi nihil de fideicommisso preponi l. cum ita §. in fideicommisso D. de leg.* 2. ibi, *In fideicommisso, quod familiæ relinquitur, ii ad petitionem ejus admitti possunt, aut post eos omnes extinctos, qui ex nomine defuncti fuerint eo tempore, quo testator moreretur, & qui ex his primo gradu procreati sint, nisi specialiter defunctus ad ulteriores voluntatem suam extenderit.*

Quòd verò sint favorabilia à priori prima affertur ratio, quòd fideicommissa, vel propter prop[illegible]um, vel conjunctorum amorem fiunt, qui [illegible] in homine insitus est; ideoque naturalis di[illegible], & quod naturale est, odium parere nequit[illegible]

proprium amorem, dum non nulli (ut quotidie experimur) qui posteris carent extraneos instituunt heredes lege, ut cognomina, & eorum insignia sumant, ut de iis memoria perpetuò fiat; conjunctorum, nempe filiorum, aliorumque descendentium, sive agnatorum vel cognatorum, non tantùm sanguinis amore inducti, sed quoque ut eorum nomen conservetur. Item quia cum defunctorum voluntates exequamur, animabus eorum solatium afferamus, quod pium, & æquitati consonum est, si animæ immortalitatem non negemos. A posteriori, quia fideicommissis in beneficium posterorum opes conservantur, divites ii fiunt, quando fortassis malo fato in pauperes evadere possent: Item à posteriori, quia Reip. interest, ut in civitate divites sint, qui illustrem, & decoram eam constituunt ædificiis & dignitatibus. Item à posteriori, ne ab industria opes augendi ob Reip. detrimentum remorarentur, & ut ita illustrium hominum gesta alii imitentur, & faciunt jura, nempe tex. in *l. vel negare D. quemadmo. testam. aper.*, & tex. in *l. 1. Cod. de Sacrosantis Eccl.* ac tex. *in l. cogi poterit 16. D. ad S. C. Treb.*, cujus sunt verba: *Cogi poterit. Hoc idem, & si patrimonium fuerit rogatus, & si facultates, & si quidquid habeo, & si censum meum, & si fortunas meas, & si substantiam meam, & si peculium meum testator dixerit* (quia plerique ὑποκοριστικῶς, idest diminutivè *patrimonium suum peculium dicunt*) *cogendus erit*, nempe restituere: *de successione enim sua etiam hic rogavit. Nec ignoro, in quibusdam ex his Matianum dubitare, & dicere voluntatis esse quæstionem, utrum de pecunia tantum, an & de successione testator senserit, in ambiguo tamen magis de successione sensum dico, ut intercidat fideicommissum*. Et tex. in *l. ex facto 17. si quis autem, & sequ. D. eod. tit.* ibi; *si quis autem susceperit quidem filium, verùm vivus amiserit: videbitur sine liberis decessisse. Sed si naufragio, vel ruina, vel aggressu, vel quo alio modo simul cum patre perierit, an conditio defecerit, videamus? & magis non defecisse arbitror: quia non est verisimile, filium ejus supervixisse. Aut igitur filius supervixit patri, & extinxit conditionem fideicommissi: aut non supervixit, & extitit conditio: cum autem quis postea decesserit, non apparet; extitisse conditionem fideicommissi magis dicendum est.*

Hac in re ego inter DD. minimus sub censura sen-
118 tentiam profero, ita distinguendo, quod aut tractatur, an in testamento fideicommissum institutum sit, & conjecturæ æqualis ponderis illud constituunt dubium, & tunc aut testamentum à rustico sive idiota confectum est, & pro fideicommisso judicandum arbitror, cum per simplicem prohibitionem ex communi usu loquendi ab idiota factum fideicommissum intelligatur; aut à jurisperito, & pro libertate bonorum contra fideicommissum, ut illud institutum non sit; aut non dubitatur de fideicommisso in testamento instituto, sed an extendendum sit ad personam, sive casum non expressum, vel de una ad aliam lineam, & per rationes, & jura superius adducta pro fideicommisso pronunciandum existimo, præsertim filiorum favore, ac descendentium, in quorum beneficium fortissima est ratio, nempe pietas paterna, quæ meo judicio enervari minimè potest, nisi evidenti probatione contraria, scilicet filii probata inobedientia, aut aliqua causa genio paterno contraria. Unde ex casu infrascripto multæ ponderationes ad rem colliguntur. Illustris igitur Fulvius Ambrosinus Pomiliani de Atella Dux cum quinque haberet filios videlicet D. Augustinum primogenitum, D. Antonium, D. Didacum, D. Dominicum, & D. Cajetanum ultimogenitum, in præfato feudo D. Augustinum heredem instituit. At quia adversa valetudine ad matrimonium convolare nequibat, eum in beneficium D. Antonii secundogeniti, ejusque filiorum masculorum gravavit in summa ducatorum sexaginta mille, fideicommissum instituendo, quia in defectum masculorum dicti D. Antonii vocavit D. Cajetanum ultimogenitum, ejusque filios masculos, & non fœminas, quibus voluit, ut congruæ dotes constituerentur, & alia allodialia bona titulo institutionis D. Didaco, D. Dominico, & D. Cajetano reliquit, quæ etiam fideicommisso subjecit, de quo fideicommisso non semel in testamento mentionem fecit, & tandem vigore gratiæ Regni baronibus concessæ à Serenissimo Rege Philippo Quarto de Austria gloriosæ memoriæ, de qua in *prag. 33. de feudis*, prohibuit, ut prædictum feudum alienaretur, quia volebat, quod in sua familia de Ambrosino conservaretur. Sed casus evenit, quod D. Cajetanus præmortuus fuit D. Antonio sine liberis, & D. Antonius cum duabus uxoribus masculos non procreavit, & dum vitam cum morte commutavit tribus relictis filiabus, primogenita in feudalibus obtinuit præambulum, & cum intenderet procedere ad venditionem feudi, comparuit in S. C. D. Dominicus Ambrosinus quartogenitus, & instituit inhibitionem fieri de non alienando, & quod S. C. declararet ad ipsum spectare feudum, & in defectum summam ducatorum 60. mille, vigore fideicommissi ex conjecturata testatoris mente, quæ fuit, ut feudum in familia conservaretur; cumque illud existimasset valere ducatis 60. m., idcirco gravavit prædicta summa primogenitum, cogitando, quod à duobus filiis, nempe D. Antonio, & D. Cajetano ultimogenito proles masculina exoriretur, vocavitque ultimogenitum, qui in defectum masculorum D. Antonii, uti ultimus, & aliis natu minor posset tunc temporis matrimonium contrahere, & filios procreare. Sed contrarium evenit, prout sæpissimè contingit. Planè, quæ cupimus, obtinere credimus: hinc Poeta Ariost. *cap. 1. st. 56.*

Questo creduto fù, che'l miser suole Dar facile credenza à quel, che vuole.

cui respondet Seneca in *Hercule Furente*.

Quod nimis miseri volunt, hoc facilè credunt.

Idem innuente Demet. apud Stob. *quod quisque cupit, id etiam in animum inducit, & sibi persuadet*. Et è contrario,

... . *tardè, quæ credita lædunt, Credimus*, teste Ovidio in *epistolis*. Sed quia futura sunt fallacia, & ab alto dependent, ut plurimum nostris cogitationibus decipimur: hinc illud apud Torquatum,

Che

Che del futuro sol presago è'l Cielo.

Proposita hac causa in Aula decana cum interventu
119 D. Præsidis, & me adjuncto, fuit contra D. Dominicum ponderatum, quod Fulvius pater in suo testamento ter eum nominaverit, & cum posset ad fideicommissum vocare, non vocavit; ideoque credendum, quod noluit, cum in suo arbitrio fuerit, sicuti vocavit D. Cajetanum, ejusque filios, ita in illorum defectum D. Dominicum vocare: satis erat, quod de ipso testamentum non loqueretur, juxtà Doctrinam Baldi in *l. 1. sub. n.* 3. & in *l. ad probationem num. 2. C. de probationibus*, atque aliorum, & fuerunt allegata supracitata jura, nempe tex. in *l. 1. C. de condi. inser. leg. cum ita §. in fideicom. D. de leg. 2. l. nuptura D. de jure dotium, l. si plures D. de vulg. & pup. substit.* cum concord. Item, quod cum verba testamenti essent clara pro D. Antonio, & D. Cajetano, & nullus dubitationi locus relinqueretur, nulla remanebat voluntatis quæstio respectu D. Dominici, juxtà text. in *l. ille, aut ille §. cum in verbis nulla est ambignitas, non debet admitti voluntatis quæstio*. Rursùs, non esse inspiciendum quod testator agere debebat, sed quod ab eo actum fuit, quamquam dispositum durum videretur, ut post quamplures DD. fatentur D. Cardin. de Luca *de fideicom. discursu 5. num. 5. & 6.* D. R. Rovit. *cons. 7. lib. 2.* & D. Reg. de Marin. *lib. 2. resol. jur. cap. 89. num. 2. in fin. & cap. 126. num. 22. in fin.* alioquin esset condere novum testamentum defuncto, ejusque voluntatem divinare, quod absurdum videtur; & ultra decis. S. R R. nempe 1023. penes D. Seraph. & 466. *p.* 4. fuit adducta decisio S. C. in hoc fortiori casu. Gabriel de Martino tres habens filios masculos, nempe Petrum, Vincentium, postquam eos heredes instituit in domo magna sita in platea, vulgò *la Pignasecca*, fideicommissum ordinavit favore masculorum primogenitorum descendentium ex dicto Petro primogenito, quibus deficientibus, vocavit Vincentium secundogenitum, ejusque descendentes masculos, cum ordine similiter primogenituræ, & in eorum defectum, filiam primogenitam dicti Petri, ejusque descendentes masculos primogenitos, iisque non existentibus, filiam primogenitam Vincentii, & ejusdem primogenitos masculos; injuncto tamen onere assumendi nomen, & arma familiæ de Martino; deinde in omnium defectum vocavit Nicolaum filium tertiogenitum, sua durante vita, & post ejus mortem, Montem Pauperum Verecundorum, putans, Petrum, qui jam uxorem duxerat, & Vincentium procreaturos esse filios, ac familiam conservaturos, cum Nicolaum Clericatui destinaverit, prout is ante obitum ipsius testatoris ordine clericali fuit insignitus; de qua mente constabat probatione plurium testium, atque apparebat ex testamento, quia eidem reliquit bona mobilia pro usu Sacelli, sive Oratorii, & pro facienda rē sacram destinata. At Vincentius ad Sacerdotii dignitatem, & Nicolaus tertiogenitus ad matrimonium convolavit præter voluntatem patris, cogitationemque: Petrus primogenitus Baro Favicchi tres genuit filios, nempe D. Lucretiam primogenitam extra familiam nuptam, D. Annam, & D. Franciscum Baronem Favicchi: Nicolaus masculum procreavit U. J. D. Franciscus de Martino, qui D. Annam de Martino secundogenitam Petri uxorem duxit, ex qua suscepit D. Gabrielem de Martino. Cùm fato contigisset, quod Franciscus Baro Favicchi filius Petri primogenitus sine liberis decesserit, orta lite in S. C. de predicto fideicommisso inter D. Franciscum Nicolai filium, patrem D. Gabrielis Junioris, & filium D. Lucretiæ primogenitæ D. Petri, in hujus favorem S. C. illam diffinivit. Verùm pro D. Dominico Ambrosino infrascripta, degustandæ justitiæ ergo, ponderata fuere; & primò; quòd voluntatem testatoris exequi debemus, ideoque ut servetur, causa, quæ ipsum movit, si in obscuro sit, ex præsumptionibus, & conjecturis est desumenda; quam propositionem communiter sequuntur DD.

Hæ autem conjecturæ ex septem capitibus colligi solent, ut notat Præses Nicolaus Boer. *decis.*
120 158. *num.* 13. scilicet ex testatoris more, ex regionis consuetudine, ex mente testatoris (videlicet ex præmissis, vel sequentibus verbis in testamento prolatis) ex heredum dignitate, ex eorum dilectione, ex necessitudine, idest consanguinitate, & ex rei relictæ affectione; quibus addo duo alia capita, unde fideicommissum ad casum non expressum extendi potest, nempe ex cujuslibet hominis ingenita cupiditate suum perpetuandi nomen, & ex pietate, affectuque paterno, quæ sunt omnibus aliis fortiores conjecturæ prout superùs quoque diximus, & comprobantur à jurisconsultis, ut in *l. tale pactum §. Pater*, & ibi glo. *ult. in fin. D. de pactis, l. cum avus D. de condit. & demonst. l. Titius 25. §. Lucius D. de lib. & postum.* & ab Imp. Just. in *l. cum acutissim. C. de fideic.* Secundò, quia si in obscuro voluntas sit, tuuc lex talem esse præsumit, qualem bonum virum habere decet, idque eum voluisse intelligit, quod communiter prudentes, ac probi homines secundùm rectam rationem ea in re velle sollent. Hinc benè Impp. Leo, & Anthem. ajunt in *l. quoniam 4. C. de natural. lib.* ibi: *quoniam desideria morientium ex arbitrio viventium non sine justa ratione colligimus*, & Imp. Alexander in *l. voluntatis 7. C. de fideic.* inquit, ibi: *voluntatis defuncti quæstio in arbitrio Judicis est.*, & notat Mantica de *conjecturis lib. 3. tom, 2. num.* 6. Peregr. *cons. 23. num. 15. vol.* 5. Honded. *cons. 57. num. 8. lib. 2.* Decia. *cons. 89. num. 36. lib.* 4. & post Cravittam, Rolan., & alios, notat Castill. *quotid. controv. jur. lib. 5. c. 191. per totum*, & Consil. Joseph. de Rosa recolendæ memoriæ *consul.* 45. Propte-
121 rea dicebatur, erroneam esse propositionem suprà allegatam, nempe quod sit attendendum id quod jam testator fecit, non verò quod facere debuisset: quæ propositio fundatur à DD. in tex. *l. si quis ita 16. §. si quis cum D. de testam. tutela*, ibi: *si quis cum ignoraret se Titium filium habere, filiis tutorem dederit, utrum iis solis dedisse videatur, quos in potestate scit, an ei, quoque, quem ignoravit se habere? Et magis est, ut huic dedisse non videatur, licèt nomen filiorum admittat & ipsum; sed quia de ipso non sensisset, dicendum est cessare in personam ejus dationem. Proinde & si certus fuit filium decessisse, qui superat idem erit dicendum. Nec enim videtur ei dedisse, quem obiisse credebat.* Nam tex. erat intel-

telligendus respectu tutorum, cum tutela onus contineat, & recte judicavit Jurisconsultus, considerando, quod si filium non tuebantur tutores testamentarij, bene tueri poterant legitimi, & in eorum defectum tutores dativi; non verò respectu testatoris, cujus mens, & voluntas non deficiebat, dum filium habere ignorabat. Quinimo pro fideicommisso videbatur in speciem accipi posse, nempe quod si testator cogitasset nominatos per eum sine liberis defecturos, alios ejusdem conditionis ad fideicommissum utique vocavisset. Cæterùm hic tex. qui de tutela loquitur, nec pro fideicommisso erat interpretandus; in illo enim casu nullum considerabatur præjudicium, in præsenti verò duo emergebant præjudicia; testatoris unum, cui fortassis extraneus contra suam voluntatem succedere poterat, filii alterum, pro quo ratio, & verisimilitudo pugnabant: quo argumento utitur quoque Barbosa in d. *l. si quis ita*, ubi inquit, quod quando verba dispositionis referuntur ad tempus futurum, attendi debet quod ratio dispositionis tempore considerata suadet. Atqui pro D. Dominico perpendendo totum testamentum, nempe gravamen injunctum D. Augustino ducatorum 60. mille, prohibitionem de non alienando, vocationem in dicto fideicommisso masculorum tantùm D. Antonii, & D. Cajetani, & exclusionem expressam fœminarum, aliud non videbatur Fulvium velle, nisi fideicommissum constituere perpetuum pro suo sanguine. Itaque finge interrogatum fuisse, si vocati Antonius, & Cajetanus sine liberis masculis moriantur, superstitibus D. Didaco, vel D. Dominico, hereditas tua cuinam obtinget? respondisset certè: volo, ut D. Didacus, vel D. Dominicus, si quis eorum existat, habeat meam hereditatem, filiabus nonnisi congruenter dotatis, uti quilibet homo prudens verisimiliter respondisset; ideoque dicebatur; fideicommissum comprehendere D. Dominicum existentem, propter qualitatem ei inhærentem, quia filius erat, & ratio conservandi bona in familia in ipso considerabatur.

122 Porrò hæc ratio, & causa finalis, quæ testatorem movit, potiùs quàm verba expressa, attendi debent; quia ratio tamquam mens, & dispositionis anima illam declarat, & verbis præfertur, ceu corpori anima; ita quod omissos casus comprehendat, sicut genus speciem continet, ut eleganter tradit Dionysius Gothofred. ad *l. cum Pater 77. §. dulcissimis lit. C. D. de leg. 2.* conferunt jura in *l. Labeo §. Servius in fin. D. de suppell. leg. l. cum de lanionis 28. §. asinam, vers. optimum D. de fundo instructo, vel instrum. leg.* cum concor & ex identitate rationis extensionem fieri non tantùm de casu ad casum, sed etiam de persona ad aliam personam, affirmant quoque Marta *cons. 4. num. 13. vers. præterea quando ratio agnationis*, Curt. jun. *cons. 43. col. pen.* Petra *de fideicomm. qu. 5. num. 66. 85. 92.* atque innumeri, quos colligit Fusar. *qu. 458. num. 10. & seq.* Adde quod à sententia lata in causa de Martino pendebat reclamatio, & ajebat Advocatus D. Dominici, adhuc ab ea sanguis effluebat: etenim si Gabriel, ut familiam conservaret, feminas, earumque descendentes masculos vocavit, lege, & conditione, quod ii nomen, & arma de Martino sumerent, quidni Nicolaus de Martino filius, & ab eo descendentes masculi ad prædictum fideicommissum non erant admittendi, quando iisdem personis sanguinis, & naturalis familia conservabatur? neque ob aliam rationem testator, qui conservationi familiæ suæ incubuit, majoratum in domo instituendo, Nicolaum filium tertiogenitum expressè non vocavit, nisi (ut dictum est) quod crederet, prædictum uxorem non fuisse ducturum, cum jam clericatui addictus fuerit, prout eo vivente, ordinem clericalem adeptus fuit; & ita erat decidendum, ut evitaretur absurdum,

123 ne veritati fictio prævaleret, contra naturalem æquitatem, & rationem, ac contra finem ab ipso testatore propositum, ut ponderat quoque Jurisconsultus in *l. filio 23. D. de lib. & post* ibi: *ne imagine naturæ veritas adumbretur*, & Dionysius Gothofred. in *l. 5. D. de reg. jur.*

Eò fortiùs, quòd D. Anna de Martino filia Petri nupta erit V.J.D. D. Francisco de Martino Nicolai filio, ex quo existebat D. Gabriel Junior pronepos testatoris, qui omnino D. Lucretiæ erat præferendus. Nam in masculo descendente ex fœmina in familia effectiva nupta omnes qualitates à testatore requisitæ conjunguntur, nempe

124 quia descendens est quia masculus, & quia de familia effectiva testatoris; ideoque illam conservare valet, Alba *cons. 86. & 87.* Veg. *cons. 64.* Crav. *cons. 876.* Pereg. *cons. 50. lib. 3.* Trentacinq. *de subst. q. 404. num. 12. & seq.* Paschal. *de vir. patr. potest cap. 9. num. 69.*, sicut fœmina nupta in familia excludit masculum remotiorem in fideicommisso ordinato pro conservanda familia, juxtà tradita à Cravetta *cons. 656. & 831.* à Reg. de Ponte *cons. 154. vol. 2. num. 40.*, ubi refert ita decisum in familia Sanseverina per sententiam Regis Alphonsi, & à Reg. de Marin. *resol. cap. 131.*, qui alios recenset.

In præsenti causa de Ambrosino fuit datus terminus, atque ordinatum, quod venderetur feudum; verùm pro cautela D. Dominici pretium non liberaretur, nisi consulto S. C. Etenim Fulvius Ambrosinus illud emerat pro summa ducatorum 45. mille, & in præsens per Ill. Ducissam vendebatur Ill. Marchioni Grillo pro summa ducatorum centum, & decem mille, ita quod venditio omnibus erat expediens; aderant enim nonnulli creditores, tres filiæ D. Antonii, & D. Dominicus non erat juvenis, neque adhuc uxorem duxerat, & futurum contingens erat, filiosut ipse haberet, atque masculos, patrocinante D. Francisco Nicodemo, viro undequaque doctissimo, tunc temporis primæ notæ advocato, nunc Sacri Regij Consilij spectatissimo Consiliario.

Circa tertium, quæ fideicommissarius jura experiri, quæve probare debeat pro obtinendo fideicommisso, nempe pro obtinendis bonis penes heredem gravatum, vel possessorem remansis, vel pro vindicandis, quæ fuerunt alienata, brevitate, qua soleo, me expediam, ea solùm attingendo, quæ ad decretorum praxim pertinent. Dico igitur primò, quod heredi testamentario non solùm hereditatis petitio competat, sed etiam immissionis

125 remedium, de quo licèt in Cap. præcedenti ali-

aliqua diximus, in præsens tamen pro majori
terminorum claritate non incongruum est alia
nonnulla etiam adnotare. Hoc autem summarium
est nam sine cognitione causæ conceditur, uti
præambulum. Etenim præsentata comparitione
coram Judice, prout in S. C. supplicatione,
atque ostenso testamento juris solemnitatibus
munito, non vitiato, neque deleto, heres in eo
scriptus mittitur in possessionem bonorum defun-
cti, eorum nempe, quæ tempore mortis possíde-
126 bat; ideoque dicitur immissionis remedium,
quia mittitur heres in possessionem bonorum.
Conceditur ut plurimùm sine citatione, quæ Ju-
127 dicis arbitrio remittitur, respectu heredum
ab intestato venientium, non existente le-
gitimo contradictore. Decretum verò ita inter-
ponitur: *Die, &c. Visis comparitione, sive suppli-
catione, ac testamento N. A. condito à Notario N.
N. sub die, &c. immittatur N. B. heres in eo scrip-
tus in possessionem bonorum in hereditate N. C. re-
mansorum; verum non alienet, neque contrahat
sub pœna nullitatis atque invaliditatis actus*. Di-
citur in decreto, *non alienet*, pro cautela fortassis
creditorum, ac dicitur, *remansorum*, quia hoc
immissionis remedium differt à præambulo; heres
128 enim, qui præambulum obtinet non solùm pos-
sessionem bonorum remansorum adipiscitur, sed
debitores hereditatis ad solvendum cogere, atque
instrumenta via ritus liquidare valet, quod agere
nequit immissus, & ratione, nam præambulo de-
claratur heres, in quem repræsentando defuncti
personam omnes actiones transeunt.
Hæc praxis descendit ex tex. in *l. fi. C. de edicto D.*
129 *Adriani tollendo*, ibi: *sancimus, ut si quis ex
asse, vel ex parte institutus competenti judici te-
stamentum ostenderit non cancellatum, neq; aboli-
tum, neque ex quacumque suæ formæ parte vitia-
tum, sed quod in prima figura sine omni vitupera-
tione appareat, & depositionibus testium legitimi
numeri vallatum sit: mittatur quidem in possessio-
nem earum rerum, quæ testatoris mortis tempore
fuerunt: non autem legitimo modo ab alio detinen-
tur, & eam testificatione publicarum personarum
accipiat*.
Quod antea edicto Divi Adriani sancitum fuerat ra-
130 tione publicæ utilitatis, ut statim vicesima he-
reditatis fisco applicaretur, quæ imposita erat ob
magnas bellorum impensas, & ut defunctorum
voluntates exequerentur heredes legatis, atque
aliis oneribus satisfaciendo. Quæ vicesima deinde
ablata fuit.
Dicitur in textu, *non cancellatum*. Hinc est adver-
131 tendum, quod dicta cancellatio immissionem
impedit, etiam si heres, qui eam petit testibus fa-
cti veritatem probare vellet, alioquin judicium in
testimonio testium contrà dictam legem. & non
in scriptura resideret, cum igitur ex scriptura
nulla sit dubitatio, remedium executivum con-
ceditur. Quinimo si in originali reperiatur vi-
132 tium, licèt in authentico non appareat, neque
etiam hoc remedium immissionis procedit, notat
Menoch. *de adipiscenda posses. remed.4. num.701.*
ubi rejecta contraria sententia Senatus Taurinen-
sis ita decisum refert in supremo Consilio Sere-
nissimi Ducis Sabaudiæ. Vitium enim, quod in
originali est, in authentico quoque consideratur,
cum à radice infecta proveniat, quod in testa-
mento nuncupativo in scripturam redacto verifi-
cari potest. Cæterùm si vitium non sit in parte
testamenti substantiali, sed in accidentali, ubi
133 vis non consistat, puta quia non est in heredis
institutione, vel in conditione, sive vinculo, quo
facta est institutio immissionem non impedit jux-
tà glos. in *d.l. finali in verbo vitiatum*. ibi: *vitia
alia visibilia, & illa impediunt mittendum, ut
hic, alia invisibilia, & illa non, ut suprà l. prox.
sed quid si vitium sit in præfatione tantùm visibi-
le, non in illis locis, in quibus consistat tota vis?
certè puto non nocere, ut ext. de fide inst. c. ex lite-
ris, & supra de transa. l. si ex falsis, & supra de te-
sta. l. si unus Acc.* licèt quamplures DD. contrarium
sentiant, ut videre est penes Menoc. *loc. cit. num.
812. circa fin.* ipse tamen priorem opinionem ma-
gis communem esse testatur, & si tibi placet hæc
supradicta postrema opinio, illa meo arbitrio ad-
mitti debet, cum clausula, qua non afferatur
præjudicium, præsertim si vitium reperiatur in
134 legato, nempe *Salvis juribus legatario compe-
tentibus*. Item vitium, scilicet cancellatio immis-
135 sionem minimè impedit, si correctio facta sit à
Notario, à quo testamentum est confectum, &
ex præcedentibus, & subsequentibus clarus, &
apertus colligatur sensus, modò aliqua non exi-
stat dubitatio, ut ex cap. *ex literis*, & cap. *inter
dilectos de fide instrum.* & notat idem Menoch.
cit. loco *num.* 723. Si verò contradictor extiterit,
ut quia dicit, quòd bona alio jure ei spectant, vel
136 donationis instrumentum producit, tunc qui
potiora jura habet in possessionem mittitur ut ex
d.l. ibi: *sin autem aliquis contradictor extiterit,
tunc in judicio competenti causæ in possessionem
missionis, & subsecutæ contradictionis ventilen-
tur, ut ei possessio acquiratur, qui potiora ex legi-
timis modis jura ostenderit*. & si contradictionis
137 causa altiorem requirat indaginem, ut puta
contradictor dicit testamentum esse inofficiosum,
vel falsum, vel heredem institutum incapacem
esse, vel testatorem non potuisse testari, dicta
causa, sive exceptio immissioni non obest, ut post
Menoch. *de adipisc. posses. remed.* 4. Peregrinum
de fideicommiss. articulo 48. Cæsarem Argel. *de
legitimo contradictore qu.* 10. *art.* 22. testatur D.
Regens Capyciuslatro *consultat.* 14. *col.* 3., ubi
etiam probat, quod non impeditur immissio. si
138 exceptio sit rei, quæ contineat articulum juris
dubii, quia in causis summariis hic articulus non
admittitur cum facto æquiparetur, latè Episcopus
Afflict. *contr.* 48. *num.* 23. Opponenti igitur hu-
jusmodi exceptiones terminus impartitur, & de-
139 cretum ita interponitur: *Die, &c. visis com-
paritione, sive supplicatione, ac testamento N. B.
heres in eo scriptus immittatur in possessionem bo-
norum quon. N. A. testatoris, & visa alia compa-
ritione presentata pro parte N. C. infra quatuor dies
audiantur partes super omnibus hinc inde præten-
sis*, vel dicitur *& respectu prætensorum pro parte
N. C. infra quatuor dies audiantur partes, vel de-
ducant incumbentia; verùm interim N. B. heres
non alienet bona prædicta sub pœna nullitatis actus,
& se obliget, vel caveat* (Judicis arbitrio) *respectu
fructuum*.
Instituto in legitima immissionis remedium an com-
140 pe-

50 quod jus non patitur adversam fortunam hominis cogitare, & facit tex. in *l. si emptione §. liberum D. eod.* Unde Pater verisimiliter non debuit, neque potuit cogitare casum exemplaris substitutionis eventurum.

Sed prima opinio verior est, neque obstant argu-
51 menta à DD. in contrarium adducta, nam licet casus, & adversa fortuna spectari non debeant,
52 & furor adversa fortuna dicatur, ut in *l. Divus D. de officio Præsid.* tamen ex legis suppletione
53 habetur pro cauto id quod testator, si de eo cogitaret, cavisset, arg. glo *in l. tale pactum §. fin. D. de pactis*, idque ex exemplo pupillaris tacitæ, quæ continetur sub vulgari expressa, clarum apparet. Siquidem ut vulgaris expressa pupillarem tacitam contineat fieri non potest sine mortis spectatione, qui casus gravior est quàm alius, & magis adversa fortuna est mors sui filii in pupillari ætate, & sic quamquam mors filii a patre prospecta non fuit, id tamen legis ministerio suppletur, quia præsumitur, quod si testator id cogitasset, prospexisset, *l. jam hoc jure D. de vulg. & pup.* & facit *l. cum avus D. de condition. & demostr. & l. Galius §. & quid si tantum D. de lib. & postu.*

Nonò noto, quod substitutio à patre milite facta
54 impuberi filio si intra 25. annum, vel quandocumque sine filiis decesserit, si is pubes moriatur, matre existente in medio, in fideicommissariam transit, ita ut substitutus bona militis a matre per fideicommissum petere possit, si autem moriatur impubes, omnia bona ad substitutum pertinent, ut ex tex. in *l. precibus C. de impub. & aliis subst.* cujus sunt verba; *precibus tuis manifestas exprimere debueras, maritus quondam tuus miles defunctus, quem testamento facto heredem communem filium vestrum instituisse proponis, & secundum heredem scripsisse; utrum ne in primum casum, an in secundum filio suo, quem habuit in potestate mortis tempore, si intra decimum quartum suæ ætatis annum, aut postea decesserit, substituerit. Nam non est incerti juris, quod si quidem in patris militis positus potestate primo tantum casui habuit substitutum, & patri heres extitit, eo defuncto ad te omnimodo ejus pertineat successio. Si vero substitutio, & in secundum casum, vel expressa vel compendiosa non usq; ad certam ætatem facta reperiatur; si quidem inter pubertatem decesserit, eos habeat heredes, quos pater ei constituit, & si adierint hereditatem. Si verò post pubertatem: tunc ejus te successionem obtinente, veluti ex causa fideicommissi bona, quæ cum moreretur, patris ejus, fuerint, à te peti possunt.* & ibi glo. in verbo *fideicommissi*. Ex benigna interpretatione prudentum favore matris, cum filius decedat tempore, quo testandi facultatem habebat. Matre in medio non existente, si post pubertatem decedat, substitutus jure communi, & directo omnia militis bona habet ut ex tex. in *l. centurio D. de vulg. & pup.* cujus sunt verba: *Centurio, filio, si intra vigesimum quintum ætatis annum sine liberis vita decesserit, directo substituit. Intra XIIII. annum etiam propria bona filio substitutus jure communi capiet. Post eam autem ætatem ex privilegio militum patris dumtaxat cum fructibus inventis in hereditate.* Et ibi glo. in verbo *dumtaxat*. Et ita ex militis privilegio propter labores, & pericula ei dato.

Quamplures tamen DD. à Præsid. Jacobo Menochio allegati *lib. 4. præs. præsumpt.* 51. multifariè prædictas leges interpretati fuerunt, & conciliare procuraverunt, aliique ab eo non relati, qui autumant tex. in *l. precibus* procedere, si miles verbis communibus fuerit usus, nempe ei substituo; text. in *l. Centurio*, si verbis directis, nempe filium meum Titium heredem instituo, & si sine liberis decedat, Cajus heres sit, vel volo, ut Cajus hereditatem habeat, ac similibus, parum referendo, an mater sit, vel non in medio. Diversimodè ad hanc rem, & eleganter scripserunt Donell. *ad l. precibus 8. C. de impub., & aliis subst.* Hotman. *observat. lib. 12. cap. 16., & 17.*, Gall. *in juris Cæsarei apices in intellecta ad l. precibus C. de impub. & aliis, fol. mihi* 248. Alii etiam sustinent, quod non solùm matre existente in medio, sed etiam alio proximiori conjuncto substitutio transit in fideicommissariam indistinctè. Alii in contrariam iverunt sententiam, inter quos referre pro majori declaratione mihi libet Cujacium, Fabrum, Duarenum, ac Fachineum. Cujac. enim *lib. 12. observat. cap.* 27. hac in re ita inquit. *Certi juris est, non posse quemquam substituere post pubertatem. Quod enim receptum est, ut pater filio impuberi substituere possit, eo receptum est, quia impubes testamentum facere non potest. Nullo autem modo tolerari potest, ut ei, qui heredem facere potest, tu heredem des, adeo; ut ne rogari quidem possit, ut aliquem heredem faciat, l. ex facto in princ. D. ad Trebelli. Quare post pubertatem frustra substituimus liberis nostris pupillariter, & directò. Nam per verba fideicommissi possumus eam ætatem egredi, l. coheredi §. cum filiæ D. de vulg. §. ult. instit. de pupillari subst., & de vulgari substitutione non est quærendum, an egrediatur pupillarem ætatem, cum ætas, & tempus vulgari substitutioni non opponatur, Solus tamen miles egreditur pupillarem ætatem, l. in testamento C. de testamen. milit., l. precibus C. de impuber. verbis scilicet directis, non inutiliter, hactenus ut verba directa post pubertatem trahantur ad fideicommissum, sive mater in medio sit, sive alius agnatus, Nam licet in l. precibus mater in medio sit, tamen in l. centurio D. de vulg. subst. generaliter ait Jurisconsultus, substitutum ex privilegio militis capere bona militis, non bona filii. Venire igitur eum jure fideicommissi: nec enim illa ratio idonea est, Cur non capit, nisi bona militis? quia privilegium militis non debet cuiquam fraudi esse, At si legitimis heredibus filiis hereditatem admeret, illis injuriam faceret, hinc quia substitutus venit jure fideicommissi, & fideicommisso non continentur bona propria filii, l. coheredi §. quod si heredem D. de vulg. subst. falluntur igitur interpretes, in l. precibus, qui quando mater in medio est, non alii heredes putant militarem substitutionem trahi ad causam fideicommissi. Denique privilegium militum in eo est, quod facta ab his ultra pubertatem directa substitutio inutilis non est, paganorum autem inutilis, ut nec ad causam fideicommissi proficiat.*

Faber *conjecturar. lib. 15. cap. 12.* Cujacio contradicit, & ex pluribus juribus, & rationibus move-

tur,

tur, præsertim ex text. in *l. impuberi 40. D. de adminiſtr. & periculo tut.*, ubi Papinianus ita ſcribit: *Impuberi filio centurio curatorem dedit, decreto Prætoris non ſecuto, ſi nihil curator datus adminiſtret; periculo contumaciæ, vel negligentiæ, non aſtringetur. Nam privilegium militum ad alienam injuriam porrigi non oportet: nec in aliis, circa ſupremam voluntatem, imperitiæ venia datur, quàm in bonis militum: filii verò tutela jure patriæ poteſtatis, non militiæ præmio mandatur.* Et ponderando verba illa; *nec in aliis, circa ſupremam voluntatem, imperitiæ venia datur, quàm in bonis militum*, ita ratiocinatur. *Ut intelligamus quemadmodum imperitia militum tot privilegia extorſit, quòd arma magis quam leges ſcire exiſtimentur, ita eorum privilegia in eo elucere omnia, quod imperitiæ venia datur, id eſt ut quid, quid ab iis imperitè, & contra juris rationem factum eſt eodem jure cenſeatur, ac ſi peritè factum eſt. Cui conſequens ſit, ut ſubſtitutio, quam miles verbis directis fecerit etiam puberi, aut extraneo in caſum acquiſitæ hæreditatis, jure etiam directo defendatur, non autem jure fideicommiſſi: alioqui non daretur omnino venia imperitiæ militis, ſi non eo prorſus modo valeret ſubſtitutio, quo valere miles voluiſſet. An vero non voluit valere jure directo, qui verbis directis ſubſtituit? ſed & nonne imperitior milite eſt quiſquis ſubſtitutionem directis verbis factam valere vult jure fideicommiſſi? Augere, & adjuvare imperitiam hoc eſt, non excuſare, &c.* ac etiam argumento ſumpto ex text. in *l. cum filius familias 29. D. de teſtam. milit.*, ubi cum filius familias miles deceſſiſſet, & filio ſuo impuberi ſubſtituiſſet, quamvis ſub avi poteſtate eſſet, ac tutores eidem dediſſet, ſubſtitutionem valere Ulp. ibi reſpondet, non autem tutorum dationem; *quia hæreditati quidem ſuæ miles, qualem vellet ſubſtitutionem facere poteſt: veruntamen alienum jus minuere non poteſt. dict. l. filiusfam.*, ponderando quoque verba illa: *qualem vellet ſubſtitutionem facere poteſt*, inquit: *An non ſatis aperte videtur tibi*, i. e. Cujacio, *Ulpianus docere jus eſſe militi directo ſubſtituendi cuilibet ſi directam militarem facere malit, quàm vulgarem, aut fideicommiſſariam? & quod jam dixerat ſubſtitutionem valere an non iſtam fideicommiſſi interpretationem prorſus excludit? Nulla ſiquidem ratio eſt flectenda directæ ſubſtitutionis in fideicommiſſariam, verbis fideicommiſſi omnino deficientibus*, & in *cap. 13.* dictam quoque *l. precibus* enucleando ſuſtinet a primo interprete malè fuiſſe traductam & verba illa, *veluti ex cauſa fideicommiſſi*, adita fuiſſe cum poſſit miles unum heredem uſque ad certum tempus inſtituere, & deinde alium, & tam prius, quàm ſecundus paris conditionis eſt, uterque ex teſtamento militis heres; & quod ineptè fuit formula appoſita, ſi intra 14. annum, aut poſtea deceſſerit, cum debuerat duplex poni exemplum; unum certa ætate expreſſa, nempe ſi intra 25. annum deceſſerit: alterum compendio verborum nempe, quandocumque filius deceſſerit, vel ſi filius meus deceſſerit. Nam ſubſtitutio, quæ certam ætatem exprimit, compendio facta dici non poteſt aliiſque utitur argumentis, ut videre eſt penes eundem.

Duarenus etiam eandem opinionem in *lib. 2. anniver. diſput. cap. 7.* ſequentibus firmat verbis: *Subſtitutio enim militaris ad alia bona, quàm militis non porrigitur, l. 5. D. de milit. teſtam. Quod autem Papin. reſpondet, ſubſtitutum bona teſtatoris capere cum fructibus inventis in hereditate, argumento eſt hanc ſubſtitutionem fideicommiſſariam non eſſe, cum fructus inventi in hereditate non reſtituantur fideicommiſſario, l. in fideicommiſſaria D. ad Trebell. Qua tamen in re magna contentio eſt Doctorum ſcholaſticorum, propter ſubobſcura Diocletiani verba, C. de impuberum, & aliis ſubſti. c. 8. Quibus ſignificare videtur, poſt pubertatem jure tantùm fideicommiſſi ſubſtitutionem hujuſmodi valere. Si verò*, inquit *pubertatem te ejus ſucceſſionem obtinente, velut ex cauſa fideicommiſſi bona, quæ cum moreretur patris ejus fuerunt, à te poſſunt peti. Verùm hic mihi videtur eorum verborum ſenſus eſſe: hanc ſubſtitutionem, quæ directa eſt perinde valere, ac valeret jure fideicommiſſi, ſi verbis fideicommiſſi facta eſſet. Nam certi juris eſt valere fideicommiſſum poſt pubertatem, l. coheredi §. cum filiæ D. de vulgari.*

Sed quia verbis civilibus directò hic ſubſtituerat teſtator, dubitabatur an valeret. & Diocletianus animadvertens militem eſſe teſtatorem, ita reſcribit, ut jam diximus, oſtenditque militem non minùs directò ſubſtituere poſt pubertatem poſſe, quàm ex cauſa fideicommiſſi: Hæc autem verba; te ejus ſucceſſionem obtinente, &c. ſic accipienda ſunt ut mater ſuccedat filio, ſubſtitutus bona teſtatoris capiat; quia non jure communi, ſed militari privilegio ſuccedit. Sed cur ſubſtitutus petere dicatur à matre dixerit aliquis? Reſpondeo, expoſuiſſe fortaſſis mulierem in libello precum ſe occupaſſe omnia bona tam patris, quàm filii, & conſuluiſſe Imperatorem, an ſubſtitutus ea bona petere ab ea poſſet. Cui reſpondet Imperator ſubſtitutum bona petere poſſe, non filii, ſed teſtatoris.

Fachineus verò contra Duarenum inſurgit *controverſ. jur. lib. 4. cap. 43.* & argumento, bona eſſe reſtituenda cum fructibus in hereditate inventis: ideoque non agi de fideicommiſſaria reſtitutione, cum fructus ad fideicommiſſarium non pertineant, *l. in fideicommiſſaria D. ad Trebell.* reſpondet, quod tex in *d. l.* non loquitur de fructibus inventis in hereditate, ſed de fructibus perceptis ab herede gravato, quos ſi non ſit in mora reſtituere non tenetur; fideicommiſſi verò ob cauſam ſine dubio fructus inventi in hereditate in reſtitutionem veniunt; hi enim in hereditate, quæ reſtituenda eſt continentur, ut in *l. poſtulante. §. ult. D. ad Trebell. l. uſufruct. 24. D. de uſufruct. lega.* Item; ut inquit; *quod verò putat*, ſcilicet Duarenus, *jure directo ſubſtitutum ſuccedere apud Diocletianum, & ſenſum eſſe illum, quem dicit, ſubſtitutionem jure directo in ea ſpecie valere, perinde, ac jure fideicommiſſi valeret, ſi verbis fideicommiſſi facta eſſet, in eo graviter errat; quia nimis diſerta, & clara ſunt verba tex. bona velut ex cauſa fideicommiſſi peti poſſe. ſi hoc ſenſiſſet Imperator, quod Duarenus ſcribit, non ita dixiſſet, ſed potius bona peti poſſe perinde, ac peti, ſi fideicommiſſum extitiſſet, potuiſſent, &*

Reve-

Reverendissimus Episcopus Hieronymus Borgia Fabrum impugnat *investig. juris civil. lib.* 15. *cap.* 13.

In hoc dissidio, Fabri, & Duareni opinionem in puncto juris esse veram sentio; Cujacii, Fachinei, atque aliorum fundamentum æquitatis habere, & modo arbitror esse amplectendam, ut si substitututus extraneus sit, mater non excludatur, sed per fideicommissum vocetur. Iniquum enim videtur, ut filius cum moriatur tempore, quo sibi consulere testamento posset, heredem non habeat, quem ipse diligere, & honorare tenetur, sed extraneum fortassis sibi non benevolum. Si substitutus filio militis conjunctus sit, voluntas ejus, & affectus qualis foret erga matrem, erga conjunctum inspici debet, & ex conjecturis Judex suum regulare arbitrium potest: confert tex in *l. in testam.* 6. §. *sed cum ex testam. C. de testam. militis*, ubi substitutio tacita non admittitur contra matrem in testamento militis, nisi de voluntate militis constet expressè, & glo. in *Verbo senserit*, ibi: *si modo hoc probetur voluisse per alia extrinseca.*

Utilitas præsertim, quæ in praxi ex hoc notabili habetur, est nam quando substitutio militaris flectitur in fideicommissariam, mater legitimam lucratur: & si conditionalis sit, trebellianicam, adveniente conditione, ut in puncto est decis. S. C. penes Affiict. 367. & post quamplures notat quoque Mangrella ad *Bart. in l. precibus*. Item Sepulcrorum honoribus gaudet.

Decimò: quod reciproca personis imparibus facta
55 vulgares substitutiones tantum continet, quæ cuilibet eorum fieri poterant, ut ex tex. in *l. in testamento* 8. *C. de testamento militis*, & ex text. in *l. quamvis C. de impuberum & aliis subst.*, & casus à glosa ita figuratur: uxorem, & filium tuum impuberem heredes instituisti: Firmianum ejus substituisti: mortuo impubere, hereditate adita, dubitatum fuit, an ad portionem impuberis substitutus deberet admitti, an veniens ab intestato, & resolutum, venientem ab intestato esse admittendum, non substitutum gratia evitandæ inæqualitatis; substitutionem enim hanc *in eum solum casum locum habere sententiis prudentium virorum, & constitutionibus divorum parentum meorum placet, quæ utrique pari ratione potuit substitui*, ut inquit Imp. Alexander in d. *l. in testamento* 7. *C. de testamen. milit.* Sed
56 regulariter substitutio pupillaris comprehenditur etiam inter personas impares, inter quas est facta compendiosa, si ex conjecturis colligatur, quod testator ita voluerit, ut benè explicat Ruinus *cons.* 107. *num* 4. *vol.* 2. ubi quod text. in *l. jam hoc jure D. de vlg. & pupil.* DD. contrarii procedant in casu dubio, & quando de contraria mente non constat Videndus est Altogr. *cons.* 83. *à num.* 64. *cum seqq. lib.* 1.

Undecimò noto, quod compendiosa substitutio pu-
57 pillarem continet, ut *in dict. l. precibus*, & *in cap. si pater de test. in* 6., quia præsumitur patrem providere filio suo voluisse, eoque magis vulgarem, in qua sui ipsius providentia confideratur, cum ordinata charitas à se ipso incipiat item exemplarem, atque fideicommissariam, ut in *d. l. centurio*: atque reciprocam ut *in l. heredes mei* §. *cum ita D. ad Trebell.* Hinc substitutio à milite vel à pagano facta filio pupillo, & furioso sub compendio verborum, veluti quandocumque filius meus decesserit, ut putat Faber *lib.* 15. *conjectur. cap.* 13. *col.* 6. *in princip.* eo decedente, hereditate non adita, vulgarem continet ante pubertatem, pupillarem post, & in furore exemplarem; si sana mente aut militarem, aut fideicommissariam, si à milite, vel à pagano ea condita fuerit, & denique reciprocam continet, cum plures instituti, & invicem substituti fuerint.

Duodecimò, & ultimò noto quod in substitutione
58 compendiosa, quæ caret conditione illa si sine liberis decesserit, condita ab ascendente dicta conditio apposita censetur per text. *in l. cum avus D. de condit. & dem.* & in *l. cum acutissimi C. de fideicom.* propter pietatem propriæ successionis; non ita ab extraneo facta, deficit enim considerata ratio, ut per glos. in d. *l. cum acutissimi*, & est communis DD. sententia.

Hæc breviter de substitutionibus: de fideicommissis etiam aliqua ad hujus decretorum praxis ornatum ad notare operæ pretium duco. Etenim de his quàmplures tractavere DD. præsertim Præses
59 Antonius de Petra integrum composuit librum, alium Marcus Antonius Peregrinus, quem quamplurimis additamentis cinxit Censalis, alium de substitutionibus, & fideicommissis Vincentius Fusarius, & Joseph Rusticus, sed nobilis pulcherrimæ, & nobilissimæ Civitatis Aquilæ meæ originis, quæ (proh dolor) dum ad magnificentiæ culmen pervenerat, hoc seculo millesimo septingentesimo tertio magno terræmotu cecidit. Sanè casus est plantus, & memoria tristis erit. De fideicommissis, in quàm tractavere Eminentissimus de Luca regnicola Venusinus, Engelbertus Wipperman, Claudius Chifletius, Fredericus Martinus, Sfortia Oddus, Augelus Matheacius, Franciscus de Barry. Item Fernandus Vasquius *in tract. de success. creat. progr. ac resolut.* Federicus Albertus Maulius in *Thesauro theorico practico* Joannes Henricus Nothafft in *dissert juridic.*, aliique innumeri in consultationibus, & decisionibus scripserunt, ideoque, quæ ad decreta pertinent, solùm attingo, materiam in tria dividendo capita. In primo scribam unde dictum, quid, & quotuplex sit fideicommissum. In secundò, an odiosa, vel favorabilia sint fideicommissaria. In tertio quomodo fideicommissarius bona capiat fideicommisso supposita.

Fideicommissa igitur ex eo dicuntur, quòd olim in
60 fide heredum tantum eorumque pudore contine-
61 bantur, & firmitatem acceperunt tempore D. Augusti, ut clarè legimus in *instit. tit. de fideicom. heredi* §. 1. ibi: *& ideo fideicommissa appellata, quia nullo vinculo juris, tantùm pudore eorum, qui rogabantur, continebantur. Postea D. Aug. primus semel iterumque gratia personarum motus, vel quia per ipsius salutem rogatus quis diceretur, aut ob insignem quorundam perfidiam, jussit Consulibus auctoritatem suam interponere &c.*

Hinc Ulpianianus in *fragm. tit. de fideicommissis*,
62 fideicommissum ita desinivit: *fideicommissum* est,

est, quod non civilibus verbis, sed precativè relinquitur: nec ex rigore juris civilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis.

Precativè, ut deprecor, cupio, injungo, desidero tuæ fidei committo, *leg.* 115. *&* 118. *D. de leg.* 1.
63 *l.* 2. *C. commu. de leg.* Item peto, volo, mando, rogo hereditatem meam Titii esse, credo te daturum, & alia id generis verba, quæ refert Dionysius Gothofredus in *l. hereditate* 2. *C. de codicillis lit.* H. & in *l. libertates D. de fideicommiss. lit.* X.
64 Verùm hodie sive rogativis, sive præceptivis verbis concipiatur, fideicommissum valet, ut in §. *verba autem fideicommissorum in fin. instit. de singulis rebus per fideicom. relictis*, & juris vinculo obstringitur. Quocirca in præsentiarum fideicommissum ita mihi videtur definiri posse; nempe quod sit illud, quod à testatore relinquitur, & ab
65 herede juris vinculo præstatur, ac modo obliquo acquiritur.

Dicitur, quod relinquitur; nam vel totam, vel hereditatis quotam, vel rem aliquam certam fideicommisso relinquimus. Dicitur juris vinculo, idest non ut antiquitus heredis voluntate, sed juris necessitate. Dicitur, modo obliquo, quia in hoc licèt conveniat cum substitutione fideicommissaria, differt tamen à substitutione vulgari, pupillari, exemplari, atque militari, in quibus substitutus jure suo hereditatem capit; in fideicommisso verò, jure obliquo, nempe alterius ministerio, scilicet heredis, à quo defuncti bona fideicommissarius recipit, ei dictorum bonorum quarta relicta. Etenim cum heredes scripti plerumque penè totam hereditatem restituere rogarentur, eam adire ob minimum, vel nullum lucrum recusabant. Idcircò ne fideicommissa extinguerentur, tempore Vespasiani Augusti, Pegaso, & Pusione Coss.
66 Senatus censuit, ut qui rogatus esset hereditatem restituere, quartam partem retineret, quæ hodie Trebellianica nuncupatur, nam dispositio dicti Senatus, sive virtus S. Consulto Trebelliano fuit attributa; quod quidem S. Consultum Neronis tempore sumpsit initium, Trebellio Maximo, & Annæo Senecà Coss. ut videre est in *institutionum tit. de fideicomm. hered.* §. *restituta*, §. *sed quia heredes*; *&* §. *sed quia stipulationes*: & de jure veteri quemadmodum falcidia, prohiberi non poterat ita, & trebellianica, ut in *l. Sejus*, *&* *l. Titia D. ad l. falcid. l.* 1. §. *inde Ne-*
67 *ratius D. ad Trebel.* Quinimo nec minui poterat, ut in *l. quod de bonis* §. *fin. D. ad l. falcid.* nec per pactum remitti, ut in *d. l.* §. 1. de jure verò novo, ut in *auth. sed cum testator C. ad l. falcid.* prohiberi falcidia potest, ac trebellianica. Primo per text. in *d. auth.* §. *si vero expressim*, cùm ibi in casu, quo heres adire noluerit, non solùm de legatariis, sed etiam de fideicommissariis loquatur. Secundo, nam Falcid a sæpe sumitur pro Trebellianica, & è contrario, *l. coheredi* 21. §. *filia D. de vulg. & pupillari*, *l. Titia testam.* 86. *D. ad l. falcid. l. Marcellus* §. *quod autem D. ad S.C. Trebell. l. sicut allegas* 11. *C. ad l. falcid.* & cùm falcidia favorabilior sit, mentò infertur, quod si prohiberi potest falcidia, ita etiam trebellianica, DD. congerit Peregrin. *de fideicomm. art.* 3. *num.* 85. ubi dicit esse veram sententiam, quam sectantur etiam Guido Pap. *quæst.* 15. Didacus Covarr. ad *capit. Raynutius num.* 7. *extrà de testam.* Andreas Gail, *lib.* 2. *observat.* 138. *num.* 15. *& seq.* Duaren. ad *l. nemo* 55. *D. de leg.* 1. *pag. mihi.* 33. Anton. Gomes. *tom.* 1. *variar. resol. cap.* 5. *num.* 11. & ita usu recepta.

Si Cajus ergo Titium filium suum heredem insti-
68 tuit, eumque restituturum hereditatem e. g. Tibaldo nepoti voluit, atque Angelo pronepoti, fideicommissum quidem factum censetur. Et relin-
69 qui potest testamento, vel codicillis §. *præterea inst. de fideicomm. heredit.* §. *directo autem hereditas instit. de codicillis*, *l. hereditatem* 2. *Cod. eod.* Item & in epistola, vel libello, vel sine scriptura, & nutu relinqui posse nulla dubitatio est, *l. & in epistola* 22. *C. de fideicom. l. & sine scriptura* 5. *C. ad S. C. Trebell.* Imo etiam in contractu, ut magis commun. ter DD. docent penes Andreol. *controv.* 56. Honded. *conf.* 42. *vol.* 2.

Illud verò aut universale, seu generale est, ut si de
70 tota, vel de aliqua quota hereditatis efficiatur, vel singulare sive speciale, si de aliqua re pura domo, rure, &c. constituatur, ut ex tex. in *l. nam quod* 14. *in fin. cum duabus seq. D. ad S. Conf. Trebell. l. quidam* 8. *C. ad S.C. Trebell. Nov.* 1. *cap.* 1. *in*
71 *princ.* & de his fideicommissorum speciebus latè scribunt Fredericus Gregorius in *tract. de fideicommissis in genere, ac in specie*, Nicolaus Christophorus Lyncherus *in tract. de fideicomm. ssis universalibus*, Arismin. Tepatus *in compendio variar. sentent. jur. tit. de fideic. particulari*, Franc. Camarela *tract. de leg. & de singulis rebus per fideic. relictis lib.* 1. *cap.* 5. *quæst.* 3. ubi docet, quodnam dicatur particulare fideicommissum.

Item fideicommissum expressum est, vel tacitum;
72 purum, aut conditionale; vel in diem, sive temporale, aut perpetuum; controventionale, sive in casu alienationis tantùm aut simpliciter in casu mortis: aut simplex, & absolutum: vel descensivum simplex, vel descensivum, & lineale, vel simplex familiare; vel familiare, & masculinum tantum: multifariam enim constitui potest, & regulatur à forma, & à lege, quæ à testatore datur, ut inferiùs sigillatim dicemus.

Expressum dicitur fideicommissum, quod ex verbo-
73 rum, aut scripturæ contextu dignoscitur, & expressa voluntate alicui defertur, ut puta si quis verbis fideicommissorum vulgarib. heredem suum roget, sive mandet hereditatem alteri restituere, *l. libertates* 15. *D. de fideicomm. liber.* ad hanc fideicommissi speciem referri possunt Pauli jurisconsulti verba in *l. ille, aut ille D. de leg.* 3. ibi:
74 *cùm in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.*

Tacitum, sive intellectum fideicommissum est, quod
75 tacita voluntate alicui defertur, scilicet cùm testator, & in verbis fideicommissorum vulgaribus usus non sit, intelligitur tamen hoc sensisse, ut hereditas sua alii restituatur; nam, ut ait Africanus in *l. si servus* 108. §. *non autem mirandum D. de leg. & fideic.* 1. *parum quidem aptè scribitur, verùm aquè intelligendum heredis fideicom-*
76 *missum.* Quod fideicommissum utile appellavit ex Chifletio *lib.* 2. *cap.* 18. *de fideic.* Osualdus Hillius *in enuclea. ad Donell. lib.* 7. *cap.* 17. *commen. lit.* C. cùm non sit clarè expressum, sed intellectum, ad exemplum utilium actionum, quæ non ex verbis, sed ex sententia legis competunt, & Ulp. hoc sensu

sensu utile fideicommissum dixisse in *l. si pecunia 77. D. de leg.*1. ac Modestin. in *l. Titia* 34. *D. de leg.*2. interpretatur. Atqui videre non pigeat Jo: Garsiam Gallæcum de hoc tacito fideicommisso peculiariter tractantem.

Purum fideicommissum, quùm nulla in eo adest con-
77 ditio, §. *potest autem quisque inst. de fideicomm.*, ejusque dies cedit, & venit stat m a morte testatoris, *l. unica* §. *sin autem aliquid C. de caduc. tollend. l. cedere diem* 213. *D. de V. S.* Andr. Gail. *lib.*2. *observ. practic. observ.*132. *num.*2.

Conditionale est quando ejus adquisitio in aliquem
78 conditionis eventum differtur *d. l. un.* §. *fin autem C. de caduc. toll.* DD. in d. §. *post autem quisque insti. de fideicomm.*, & in *l.*2.*C. qui potior in pig. hab.*ejusque non cedit nisi adveniente conditione, *d. l. cedere diem*, *d. l. unica* §. *sin autem aliquid.*

Temporale, vel in diem, veluti si à testatore di-
79 ctum sit, ut heres post aliquod certum tempus, e. g. post X. annos alteri hereditatem restituat, *l. illud*, ibique DD. *C. de legatis*, ejusque dies cedit quidem à morte testatoris, sed non venit, antequam veniat tempus ex quo relictum est, *d.*
80 *l. cedere*. Et fideicommissum esse temporale, sive temporaneum etiam alio sensu dixerunt DD., inter quos Menoch. *cons.* 197. *vol.* 2. Petra *de fideicom. qu.*7. *num.* 1. videlicet si testator res suas fideicommisso subjecerit usque ad secundam, vel tertiam generationem.

Perpetuum, ut si factum sit in beneficium descendentium usque in infinitum, vel agnatorum favore in perpetuum.

Controventionale, sive in casu alienationis tunc fieri dicitur, quando ii, in quorum favorem fa-
81 cta est prohibitio à testatore vocantur ad bona in casu, quo per heredem prohibitum alienentur, Sfort. Odd. *de fideicomm. articul.* 11. *num.* 5.

In casu verò mortis, quando aliquis ad bona voca-
82 tur post mortem heredis gravati, etiam si per eum alienata non fuerint. Quod fideicommissum quandoque simplex etiam DD. appellant, Sfort. Odd. *ibid. num.* 6. & 10.

Simplex, & absolutum verificatur in duplici casu,
83 nempe in casu mortis gravati qui bona relicta restituere tenentur, & in casu alienationis, ut quando gravatus rem fideicommisso subjectam non obstante prohibitione alienavit.

Prohibitio verò aut nuda est, aut vestita; nuda
84 dicitur, quando sine causa fit, & favore tantùm prohibitorum, quo casu ex ea non resultat fideicommissum, resolvitur namque in nudum præceptum, & consilium, ut probatur ex textu in *l. filiusfamilias* §. *Divi il* 1. *D. de leg.* 1. cujus sunt verba: *Divi Severus, & Antoninus rescripserunt, eos, qui testamento vetant quid alienari, nec causam exprimunt, propter quam id fieri velint: nisi invenìatur persona, cujus respectu hoc à testatore dispositum sit; nullius esse momenti scripturam; quasi nudum præceptum reliquerint: quia talem legem testamento non possunt dicere. Quod si liberis, aut posteris, aut liberis aut heredibus, aut aliis quibusdam personis consulentes, ejusmodi voluntate significarent, servandam eam esse*, &c. & ex *l. pater filium* §. *Julius Agrippa D. de leg.* 3. ibi: *Julius Agrippa primipillaris suo testamento cavit, ne ullo modo reliquias, ejus, & prædium suburbanum, aut domum majorem heres ejus pignoraret, aut ullo modo alienaret: filia ejus heres scripta heredem reliquit filiam suam neptem primipilaris, quæ easdem res diù possedit, & decedens extraneos instituit heredes. Quæsitum est, an ea prædia extraneus heres haberet, an verò ad juliam Dominam, quæ habuit patruum majorem Julium Agrippam, pertinerent? Respondi, cum hoc nudum præceptum esset, nihil proponi contra voluntatem defuncti factum quominus ad heredes pertinerent.*

Prohibitus enim alienare valet cum suo favori renunciari possit, ut ex text. in *l. si quis in conscribendo penult. C. de pactis*, ibi: *cum alta sit regula juris antiqui omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renunciare.*

Vestita est, quæ in ratione, & causa fundatur, non tantùm heredum favore, verùm etiam, & aliorum, puta Titio hered: meo prohibeo bona hereditaria alienare, quia volo, ut ea ad filios, eorumque descendentes perveniant, vel ut in familia conserventur. Ex hac prohibitione certè
85 fideicommissum simplex, & absolutum inducitur, ut ex cit. juribus, & docent Deci. *cons.*23. *num.* 5. *vers. & conclusio prædicta*, & in *cons.*38. *num.* 2.*vers. quintò etiam*, Joan. Anton. Alex. *cons.* 53.*per tot.*; Curt. jun. *cons.* 43. *num.* 9. *vers. quidquid tamen sit*, Ruin. *cons.* 208. *vers. ac etiam potuisset*, Gabriel *in tit. de fideicomm. conclus.* 9. *num.* 37. & 44., quos refert, & sequitur Camillus de Laratha omnino videndus in *cons.* 50. *nu.* 3., ubi clarè explicat fideicommissum, quando dicatur in casu alienationis tantum, vel complectatur etiam casum mortis, quod nos simplex, & absolutum dicimus.

Inter Fideicommissum in casu alienationis tantùm
86 & illud in casu mortis, & simplex, & illud in casu mortis, & simplex, & absolutum multæ sunt differentiæ, ut facilè colligi possunt ex supracit. DD., qui peculiares tractatus de fideicomm. scripserunt. Ego tamen nonnullas, quæ ad decretorum praxim, & terminorum explicationem magis conferunt, minimè prætermittam.
87 Hinc primò noto, quod in fideicommisso in casu alienationis tantùm prohibitus alienare extrà familiam, alicui de familia etiam remotiori bene potest, tex. est in *l. filiusfam.* §. *cum pater D. de leg.* 2.; *l. unam ex familia* §. 1. *D. de leg.* 2. si extraneo alienet, fit locus fideicommisso, quod contraventionale dicitur secus vero in fideicommisso, quod ex proibitione inducitur, etiam in casu mortis. Nam hoc casu communis omnium sententia est bona nullo modo alienari posse in remotiores, quia proximiores post prohibiti mortem ad bona vocantur, Sfort. Odd. qui innumeros refert DD. in *tract. de fideicomm. quæst.* 10. *art.* 4. *num.* 35.

Secundo in hoc fideicommisso in casu alienationis
88 prohibitus alienare nequeat, heredem tamen habere post extraneum, nempe ab intestato ei successurum; secus in fideicommisso in casu mortis, cum admittantur illi de familia post mortem gravati etiam nulla secuta alienatione, ut inquit idem

idem Odd. *d. tract. q. 11. num. 13.*
Tertiò si fideicommissum in casu alienationis tan-
89 tùm existat, & bona alienata fuerint, possunt
statim per eum, in cujus favorem facta est pro-
hibitio, revocari; si verò sit fideicommissum
mortis causa tantùm, repeti nullo modo pos-
sunt per successorem in gradu sequenti vocatum,
nisi secuta heredis gravati morte, Sfort. Odd.
d. tract. qu. 11, num. 13., & si fideicommissum
sit simplex, & absolutum, idest tum in casu alie-
nationis, cum etiam in casu mortis, statim bo-
na alienata vindicari posse docet Fusarius *de fi-
deicom. q. 554. vers. ampliatur octavò.*
Quinimò si in fideicommisso in casu mortis tantùm
90 instituto aliqua existat conditio, sequens in
gradu alienata statim revocare non potest, sed
conditionis eventum expectare debet; secus est
in fideicommisso, in casu etiam alienationis facto.
Nam cum hoc casu dulpex concurrat prohibi-
tio, testatoris nempe, qui bona expressè alie-
nari prohibuit, & legis, cum eadem bona fidei-
commisso, ac restitutioni subjecta lex contrà te-
statoris mentem in alios transferri vetat, certum
est, quod per fideicommissarium in gradu se-
quentem ea, quæ nullo jure à principio alienata
fuerunt, ritè rectèque vindicari possunt non ex-
pectato conditionis eventu, vel morte gravati non
adhuc secuta, Paul. de Castro in *l. cum pater §.
libertis D. de leg.* 2. Peral. in *rubr. D. de hered.
instit. nu.* 114., Cavalcan. in *tract. de usufr. muli.
relict. n. 77. in fin.* Bec. *cons.* 97. *n.* 6, Grat. *cons.*
21. *nu.* 34. *vol.* 2. aliique DD., quos refert, &
sequitur Iacobus Cancerius *variar. resolut. cap.* 2.
de Trebell., *& Falcid. num.* 118. *&* 119. Ita
91 quod filiusfam. poterit statim secuta alienatio-
ne rei fideicomm. subjectæ facta per patrem illam
revocare, nec patri tunc debetur ususfructus,
Fusar. *de subst. qu.* 554. *nu.* 11.
Illud denique adnotare non erit omittendum,
92 quod fideicommissarius sequens in gradu non
solùm in casu contraventionis, & alienationis
factæ ab herede gravato poterit revocare aliena-
tiones, sed etiam in casu, quod heres gravatus,
vel primus vocatus imposuisset censum super re
alienari prohibita, quia tunc erit quoque locus
reivindicationi, non expectata alienationis morte,
ut post Marescott. docet Leotrad. *de usur. qu.*
54. *num.* 14.
Rursus prohibitio hæc, aut realis est, aut perso-
93 nalis. Realis quando prohibitio rem respicit, ut
si dictum sit: volo quòd prædicta mea bona tran-
seant ad meos successores; ideoq; ex quavis causa
non alienentur, sed in perpetuum in mea familia
conserventur. Personalis autem quando, personæ
dirigitur, & inter unam, & alteram prohibitio-
nis speciem non parùm interest, ut videre est pe-
nes Petrum Antonium de Petra *in tract. de
fideicomm. quæst.* 2. *num.* 2. *& seqq.*
Cæterùm prohibitio hæc minimè procedit pro con-
94 stituenda dote puellæ descendentis à fideicom-
mittente, ut ex *auth. res quæ C. communia de lega-
tis.* post antiquiores notat Consiliar. Paulus Stai-
banus *resolut.* 73. *num.* 1. *& resolut.* 151. *nu.* 2.
Dico favore puellæ, quæ à fideicommittente de-
95 scendit, nam de alienatione fideicommissi erecti à
transversali dissidium est inter DD. Alii enim ne-
gant alii affirmant; alii verò distingunt, quod si
tractetur de constituenda dote *auth. res quæ C.
communia de legat.* non procedit; secùs si tracte-
tur de restituenda, & rationem differentiæ tra-
dunt. Nam in constitutione dotis consideratur
mens testatoris, quæ deest pro extraneis, &
transversalibus; in restituenda consideratur fa-
vor mulieris, & publicæ utilitatis, cum oporteat,
96 ut mulieres sint dotatæ, *l. 1. D. soluto matrim.*
eoque magis quia mulier præsumitur fideicom-
97 missi ignara, DD. congerit Reverendus de Luca.
in *observ. ad decis. D. Pras.* 241. & vide Paul.
Rub. *in controvers. forens. de validitate legali*, ubi
98 ad ornatum d. tex. in *auth. res quæ* agit de alie-
natione bonorum fideicommissariorum ex causa
dotis, & lucri dotalis aliorumque jurium dotalium.
99 Sicuti ex causa necessitatis, & pro bono publico, *l.
alienationis D. fam. ercisc. l. Divus D. de peti.
heredi. l. mulier. §. si heres D. ad Trebell. l. 1. D.
de fundo dotali* cum aliis concord. per glo. Stai-
ban. *resolu.* 57. *num.* 29. *cen.* 2. Item pro patris
100 monio Sacerdotis constituendo, consiliarius
Paul. Staiban. *observ.* 73. *n.* 61., *&* 65. Verum
tandiù bona fideicommisso subjecta remanent
apud eum, quandiù Sacerdos vivat, Staiba-
nus *ibidem numer.* 66. ac etiam studii causa,
101 ut ex Horatio Lucio, Paleotto, Menochio,
Intrigliolo, Curtio juniori idem Consiliar. Staib.
obser. 73. *n.* 45., 46., *&* 47., *& observ.* 92. ubi
rationem affert, nempe causa publicæ utilitatis,
ad hoc ut homines ad rectè studendum alician-
tur.
Ex studio enim sapientes evadunt homines, per quos
administratur justitia, civitates reguntur, jus
unicuique tribuendo, improbos coercendo, bo-
nos præmiis afficiendo, in quo tota publica con-
sistit utilitas.
Fideicommissum simplex familiare est, ut si bono-
102 rum alienatio prohibita sit causa, ut bona in
familia conserventur juxtà tex. in *l. cum pater* 79.
§. libertis prædium, ibi: *ut quæ in familia li-
bertorum retinerent*, ac juxtà tex. in *l. peto* 72. *§.
fratre*, ibi: *ne domus alienaretur, sed in familia
relinquerentur*. In familia autem quoque fœminæ
continentur.
Familiare, & lineale dicitur, quando fideicommis-
103 sum de una ad aliam extenditur lineam, ut
puta fratres meos instituto heredes, & eos invi-
cem substituo, eisque prohibeo, ut nulla qua-
cumq; causa bona, quæ relinquo alienent: quia
volo, ut ad eorum heredes ex legitimo conjugio
descendentes transeant, & perpetuò in mea agna-
tione permaneant.
Descendentes verò ordine successivo vocati censen-
104 tur, nempè testatoris proximiores, ut ex text.
in l. cum ita §. in fideicommisso D. de leg. 2., & si
testator dixerit descendentes masculos erit fidei-
105 commissum descendentivum masculinum, prout
etiam si declaraverit, ut bona in sua familia in per-
petuum remaneant, alioquin testatoris voluntas
deluderetur, cum facilè fœminarum medio bona
extra familiam transirent.
Et pro majori dictorum enucleatione infrascript
106 subiicio exempla decisionibus nostri S. C. con-
firmata.
Galiana de Galliano cũ tres haberet fratres, Jo: Tho-

mas Jo:Leonardum, & Paduanum Galiano, eos
heredes instituit, & voluit, quod rus dictum Pa-
duanum in hereditate existens daretur in sortem,
atque mandavit, quod si decederet sine prole legi-
tima frater cui in sortem cōtingeret, esset alterius
fratris, vel alterius masculi; quia volebat, quod
semper esset masculi de familia Galiano, si mascu-
lus extaret, & non existente, vocavit fœminas
descendentes ex altero fratre dicto Paduano de
Galiano. Cecidit in sortem Jo: Thomæ, qui deces-
sit sine liberis, & proinde successit Jo: Leonar-
dus, qui periit relicto Annibale ejus filio, qui
successit vigore fideicommissi, & mortuo sine
masculo, sed tantùm cum filia Angela, successit
Galiana filia Paduani uti vocata in dicto testa-
mento. Et ita decisum fuit in S. C. teste Domino
Regente Rovito *cons.* 80. *tom.* 2. Hinc notandum
est, quòd fideicommissum conditionale, si sine
107 liberis decedat, extinguitur liberis superve-
venientibus, modò non constet voluisse testato-
rem perpetuum facere fideicommissum, ut in ca-
su dicti consilii.

Policarpus Tarallus donavit Mario filio fundum, eo-
108 que sine filiis decedente, in beneficium Liviæ
ejus pariter filiæ. Pendente hac conditione decedit
dicta Livia relicta Aurelia Saracena ejus filia.
Evenit casus, quod Marius obiit sine liberis. Fuit
dubitatum, an per mortem Liviæ esset caducatum
fideicommissum in beneficium heredum Marii
Taralli, & per S.C. fuit decisum pro Aurelia Sa-
109 racena teste D. Regente Capyciolatro *decis.* 2.
Unde infertur, quod fideicommissum conditiona-
le in contractu factum, casuali cōditione nō purifi-
cata, si moriatur is in favorem cujus factum est
fideicommissum, non extinguitur, sed jus, quod
idem habuit vigore dicti fideicommissi, transmit-
tit ad suum heredem; secus si est factum in testa-
mento, & in ultima voluntate. Ratio differentiæ
est, quia contrahens respicit beneficium suum, &
suorum heredum, favore quorum statim dicitur
facta obligatio, & quando postea verificatur con-
ditio, retrotrahitur ac si a principio fuisset purifica-
ta, *l. potior* 11. *D. qui potiores in pignore habean-
tur*.

Berardinus Castellus donavit aliqua bona Anasta-
110 sio Castello eique ordinavit; quod nullatenus
bona prædicta possent vendi, alienari sive pi-
gnorari per ipsum Anastasium donatarium,
ejusque heredes, & successores ex quavis
causa, etiam urgenti, & semper, & in perpetuum
illa teneri deberent per ipsum Anastasium, ejus-
que heredes, & successores pro eorum victu, &
substentatione, & in casu alienationis ad dicta
bona vocavit Ecclesiam Sanctæ Mariæ Novæ.
S. Cons. per dictam prohibitionem judicavit non
fuisse inductum fideicommissum simplex, & abso-
lutum, sed tantùm in casu alienationis, ita quod
heres ab intestato erat successurus licèt extraneus
& non de familia dicti Anastasij de Castello fuit
admissus; primò per tex. *in l. pater filium* 36. §.
pater filios pen. D. de leg. & fideicom. 3. ibi; *Pater
filios heredes scripserat, & adjecerat, prædia, quæ
ad eos ex bonis meis perventura sunt, nulla ex
causa alienent, sed conservent successioni suæ, deq;
ea re invicem ubi caveant. Ex his verbis quæsitum
est, an prædia per fideicommissum relicta videan-
tur. Respondi, nihil de fideicommisso proponi.* Se-
cundò, quia prohibitio erat facta in contractu, &
cùm inceperit à venditione, intelligenda erat de
alienatione inter vivos, non in casu mortis. Item
quia erat vocata Ecclesia, quo casu fideicommis-
sum non dicitur simplex, & absolutum. Præterea,
quia nomine heredum, & successorum; extranei
veniunt. Verùm hæc decisio duriuscula mihi vi-
111 detur, ob amplissima verba, & geminata, puta
nullatenus, ex quavis causa, etiam urgenti, sem-
per, & in perpetuum; quæ verba fideicommissum
simplex, & absolutum inducunt, ut notat Petrus
Antonius de Petra *de fideicom. qu.* 5. *num.* 33. ubi
DD. congerit. Tex, autem allegatus in *l. pater fi-
lium §. pater filios* locum non sibi vindicat, ubi
spectatâ mente testatoris aliud est judicandum,
112 glos. in *d. l. pater filium V. propone*. Porrò mens,
& non verba testatoris attendi debent, ut ex tex,
in *l. fideicommissa §. hac verba*, & ibi gl. in *V. con-
tinere D. de leg. & fideic.* 3.

Anellus de Aprea suos heredes instituit filios mascu-
113 los, Dominicum nempe, Franciscum Antoni-
um, & Nicolaum, & invicem eos substituit, &
voluit, quod ad hereditatem succederent eorum
filii, & descendentes masculi in infinitum cum one-
re dotandi sorores, ac declarare perpetui fidei-
commissi eis prohibuit ex quavis causa bonorum
alienationem, & deficiente linea masculina, voca-
vit filias supradictorum filiorum; earumque de-
scendentes in infinitum. Insuper tribus filiabus re-
lictis; Anna Maria, Caterina, & Ursula. pro le-
gitima, & omni portione cuilibet earum dedit du-
catos sex mille, conditione, & pacto, quod am-
plam facerent renunciationem, & jura fideicom-
missi prædictis filiabus reservavit, excludendo ta-
men illas à jure fideicommissi, si Moniales fierent.
Accidit, quod tempore pestis, omnes prædicti fi-
lii masculi decesserint sine liberis, quo tempore
Anna Maria erat nupta Benedicto Como, capitu-
lis matrimonialibus reservato sibi jure fideicom-
missi. Aliæ duæ sorores degebant in Monasterio
D. Catarinæ Senensis, quæ postquam fuerunt de-
claratæ heredes insimul cum nepotibus ex sorore,
professionem in dicto monasterio emiserunt. Deinde
orta fuit lis inter dictum monasterium, & Benedi-
ctum Como, uti patrem, & legitimum admini-
stratorem filiorum Annæ Mariæ; prætendebat
enim Monasterium fuisse extinctum fideicommis-
sum à dicto Anello institutum, ac ipsius filias esse
vocatas per vulgarem substitutionem, prout obti-
nuit in M. C. declarante fideicommissum esse ex-
tinctum. Sed Benedictus de Como à decreto per
M. C. prolato, appellavit ad S.C., ibique causa
agitata, fuit ipsi pariter objectum, quod fuerint
vocatæ filiæ, & earum descendentes; quæ vocatiò
non inducit fideicommissum, quia descendentes
vocati intelliguntur per vulgarem, & pro-
ut de jure communi, in casu; quo filiæ non
existerent, sed nepotes, & neptes; eoque magis,
quia in dicta substitutione non inerant verba per-
114 petuitatis. Sed fuit responsum, quod erant vo-
cati nomine collectivo sub verbo *descendentes*,
quod plures gradus successionum involvit, *l. fin.
C. de suis, & legitimis*, & sine dictione, *semper*,
eandem vim habet. Peregr. *art.* 30. *num.* 14. idem
Peregr. ita decisum testatur *art.* 19. *num.* 17. *in fi-
ne*.

ne. In supradicto casu vocati erant omnes descendentes fideicommittentis; nam si in defectum masculorum vocavit filias eorum; & descendentes ab illis per fideicommissum, similiter filias proprias, & earum descendentes. Prohibitio erat realissima imo erat casus indubius, quia filiabus reservavit jus fideicommissi, excludendo eas, quæ in Monialium numerum essent receptæ. Et ita per S.C. fuit decisum, fideicommissum extare in beneficium filiorum Annæ Mariæ, teste Rev. D. Carolo Ant. de Luca in *observat. ad decis. de Franchis observat. 633.*

Vocatis igitur ad hereditatem posteris masculis, &
115 eorum defectum fœminis erit fideicommissum familiare, prærogativa masculinitatis servata; & si plures instituti fuerint heredes, eorumque descendentes vocati, & in defectum unius lineæ altera fuerit contemplata, lineale vocabitur. Contemplata autem videtur non solùm verbis expressis, sed
116 quoque si testatoris mens perspicuis conjecturis eliciatur, puta si bonorum alienatio fuerit prohibita, ut bona in perpetuum in familia testatoris conserventur, vel si reciproca substitutio inter eos facta sit, aut ultimo morienti alter sit substitutus. ad text. in *l. Titia Sejo 89. §. Seja libertis de legat. 2.* ibi: *eumque*, scilicet fundum, *qui ex vobis ultimus decesserit, cùm morietur, restituat Symphoro liberto meo, & successori, & Beryllo, & Sapido, quos infra manumisi, quive ex his tũc supervivent Quæro, cùm nec in prima parte testamenti, quâ fundum prælegavit, eos substituit, in secunda tamen adjecerit verbum, qui ultimus decesserit, an pars unius defuncti ad alterum pertineret? Paulus enim respondit: testatricem videri in fideicommisso, de quo quæritur, duos gradus substitutionis fecisse; unum, ut is, qui ex duobus priùs moreretur alteri restitueret; alterum, ut novissimus iis restitueret, quos nominatim postea enumeravit.*

Quoad secundum, an fideicommissa favorabilia sint,
117 an verò odiosa, ita ut in dubio iis favendum sit nec ne, rationes, & jura quæ pro utraque parte considerantur, recensere tantummodò lubet, cùm in omni re Doctores invicem pugnantes non desint; nam ut est apud Martialem.

Qui volet ingenio cedere, rarus erit;

idque ob naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem, *l. item si unus 17. §. principaliter, D. de recept. arb. l. quia poterat 4. D. ad S.C. Trebell.* Sed quid mirum, cùm unius hominis diversa, alterius sit diversa habitudo, & indoles.

Mille hominum species, & rerum discolor usus:
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno; teste Persio in *satyr.*

Hinc etiam illud: quot capita, imo quot capilli, tot sententiæ. Et quod odiosa sint, ratio à priori est; nam cum omnia sub lunari circulo ad interitum tendant, homines fideicommissis perpetuitatem attribuere non decet. Post ubi couferunt in id temporis, quũm jam annorum casus præciditur humanarum rerum cura ad nos amplius pertinere non debet, arg. tex. *in l. stichus 39. D. de manumissis vindicta* Rursùm, quia hominum restringunt arbitria, quæ à Deo libera tributa sunt, & contra text. in *l. dudum 14. C. de contrab. empt., & vendit.*, cujus sunt verba: *Dudum proximis, consortibusque concessum erat, ut extraneos ab emptione removerent; neque homines suo arbitratu vendenda distraherent: sed quia gravis hæc videtur injuria, quæ inani honestatis colore velatur, ut homines de rebus suis facere aliquid cogantur inviti superiore lege cassata unusquisque suo arbitratu quærere, vel probari possit emptorem: nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit;* & contra text. *in l. non usque adeo D. si quis à parent. manum. fuer.* Item in hoc terrarum orbe multa hominibus mala contingere possunt; & videtur iniquum, ut propriis bonis sibi consulere nequeant, cum auxilium alterius quærere, non tam verecundum, quàm obtentu difficile sit: *molestum est*, ait Seneca de *benef. lib. 2. cap. 2. onerosum, ac demisso vultu dicendum, Rogo* à posteriori ratio est, quia fideicommissa litium semina sunt, tùm in probanda bonorum identitate pro legitimæ, sive trebellianicæ detractione, tùm pro revocatione rerum alienatarum, tùm ob evictiones promissas; quando litium cumulus adeò legibus displicet, ut potius putarint præscriptionis remedio dominia rerum dominis tollere, quàm perpeuò lites de dominio extari, *§. 1. inst. de usucap. & capit. 1. de præscript.*

Et quod in dubio non sit judicandum pro fideicommisso infrascripta conferunt jura. Et primò *l. 1. C. de condit. insert.*, ibi: *cum Testatorem fideicommissum Tralliano ab eo, quem pro parte heredem instituerat, ita reliquisse proponas, si sine liberis institutus diem obiisset; isque nepotem, quem ex filia susceperat heredem instituerit: conditionem descriptam fideicommisso defecisse, manifestum est: nisi alia defuncti voluntas evidenter probetur*, ponderando verba: *nisi evidenter probetur*. Secundò *l. si plures 24. D. de vulgari, & pupillari subst.* ibi: *Si plures sint instituti ex diversis partibus, & omnes invicem substituti: plerumque credendum est, ex iisdem partibus substitutos, ex quibus instituti sint. Ut si fortè unus ex uncia, secundus ex octo, tertius ex quadrante sit institutus: repudiante tertio, in novem partes dividatur quadrans, feratque octo partes, qui ex besse institutus fuerat. Unam partem, qui ex uncia scriptus est: nisi alia forte mens fuerit testatoris. Quod vix credendum est, nisi evidenter fuerit expressum.* Item *l. pater filium 36. §. pater filios D. de leg., & fideicomm. 3.* ibi: *Pater filios heredes scripserat, & adjecerat prædia, quæ ad eos ex bonis meis perventura sunt nulla ex causa alienent, sed conservent successioni suæ, deque ea re invicem sibi caveant. Ex his verbis quæsitum est, an prædia per fideicommissum relicta videantur? Respondi nihil de fideicommisso proponi* *l. cum ita §. in fideicommisso D. de leg. 2.* ibi, *In fideicommisso, quod familiæ relinquitur, ii ad petitionem ejus admitti possunt, aut post eos omnes extinctos, qui ex nomine defuncti fuerint eo tempore, quo testator moreretur, & qui ex his primo gradu procreati sint, nisi specialiter defunctus ad ulteriores voluntatem suam extenderit.*

Quòd verò sint favorabilia à priori prima affe[…] ratio, quòd fideicommissa, vel propter prop[…]um, vel conjunctorum amorem fiunt, qui amor in homine insitus est; ideoque naturalis di[…] & quod naturale est, odium parere nequit […]

proprium amorem, dum non nulli (ut quotidie experimur) qui posteris carent extraneos instituunt heredes lege, ut cognomina, & eorum insignia sumant, ut de iis memoria perpetuò fiat; coniunctorum, nempe filiorum, aliorumque descendentium, sive agnatorum vel cognatorum, non tantùm sanguinis amore inducti, sed quoque ut eorum nomen conservetur. Item quia cum defunctorum voluntates exequamur, animabus eorum solatium afferamus, quod pium, & æquitati consonum est, si animæ immortalitatem non negemos. A posteriori, quia fideicommissis in beneficium posterorum opes conservantur, divites ii fiunt, quando fortassis malo fato in pauperes evadere possent: Item à posteriori, quia Reip. interest, ut in civitate divites sint, qui illustrem, & decoram eam constituunt ædificiis & dignitatibus. Item à posteriori, ne ab industria opes augendi ob Reip. detrimentum remorarentur, & ut ita illustrium hominum gesta alii imitentur, & faciunt jura, nempe tex. in *l. vel negare D. quemadmo. testam. aper.*, & tex. in *l. 1. Cod. de Sacrosantis Eccl.* ac tex. in *l. cogi poterit 16. D. ad S. C. Treb.*, cujus sunt verba; *Cogi poterit. Hoc idem, & si patrimonium fuerit rogatus, & si facultates, & si quidquid habeo, & si censum meum, & si fortunas meas, & si substantiam meam, & si peculium meum testator dixerit* (quia plerique ὑποκοριστικῶς, idest diminutivè *patrimonium suum peculium dicunt*) *cogendus erit*, nempe restituere: *de successione enim sua etiam hic rogavit. Nec ignoro, in quibusdam ex his Matianum dubitare, & dicere voluntatis esse quæstionem, utrum de pecunia tantum, an & de successione testator senserit, in ambiguo tamen magis de successione sensum dico, ut intercidat fideicommissum*. Et tex. in *l. ex facto 17. si quis autem, & sequ. D. eod. tit.* ibi; *si quis autem susceperit quidem filium, verùm vivus amiserit: videbitur sine liberis decessisse. Sed si naufragio, vel ruina, vel aggressu, vel quo alio modo simul cum patre perierit, an conditio defecerit, videamus? & magis non defecisse arbitror: quia non est verisimile, filium ejus supervixisse. Aut igitur filius supervixit patri, & extinxit conditionem fideicommissi: aut non supervixit, & extitit conditio: cum autem quis postea decesserit, non apparet; extitisse conditionem fideicommissi magis dicendum est.*

Hac in re ego inter DD. minimus sub censura sen-
118 tentiam profero, ita distinguendo, quod aut tractatur, an in testamento fideicommissum institutum sit, & conjecturæ æqualis ponderis illud constituunt dubium, & tunc aut testamentum à rustico sive idiota confectum est, & pro fideicommisso judicandum arbitror, cum per simplicem prohibitionem ex communi usu loquendi ab idiota factum fideicommissum intelligatur; aut à jurisperito, & pro libertate bonorum contra fideicommissum, ut illud institutum non sit; aut non dubitatur de fideicommisso in testamento instituto, sed an extendendum sit ad personam, sive casum non expressum, vel de una ad aliam lineam, & per rationes, & jura superiùs adducta pro fideicommisso pronunciandum existimo, præsertim filiorum favore, ac descendentium, in quorum beneficium fortissima est ratio, nempe pietas paterna, quæ meo judicio enervari minimè potest, nisi evidenti probatione contraria, scilicet filii probata inobedientia, aut aliqua causa genio paterno contraria. Unde ex casu infrascripto multæ ponderationes ad rem colliguntur. Illustris igitur Fulvius Ambrosinus Pomiliani de Atella Dux cum quinque haberet filios videlicet D. Augustinum primogenitum, D. Antonium, D. Didacum, D. Dominicum, & D. Cajetanum ultimogenitum, in præfato feudo D. Augustinum heredem instituit. At quia adversa valetudine ad matrimonium convolare nequibat, eum in beneficium D. Antonii secundogeniti, ejusque filiorum masculorum gravavit in summa ducatorum sexaginta mille, fideicommissum instituendo, quia in defectum masculorum dicti D. Antonii vocavit D. Cajetanum ultimogenitum, ejusque filios masculos, & non fœminas, quibus voluit, ut congruæ dotes constituerentur, & alia allodialia bona titulo institutionis D. Didaco, D. Dominico, & D. Cajetano reliquit, quæ etiam fideicommisso subjecit, de quo fideicommisso non semel in testamento mentionem fecit, & tandem vigore gratiæ Regni baronibus concessæ à Serenissimo Rege Philippo Quarto de Austria gloriosæ memoriæ, de qua in *prag. 33. de feudis*, prohibuit, ut prædictum feudum alienaretur, quia volebat, quod in sua familia de Ambrosino conservaretur. Sed casus evenit, quod D. Cajetanus præmortuus fuit D. Antonio sine liberis, & D. Antonius cum duabus uxoribus masculos non procreavit, & dum vitam cum morte commutavit tribus relictis filiabus, primogenita in feudalibus obtinuit preambulum, & cum intenderet procedere ad venditionem feudi, comparuit in S. C. D. Dominicus Ambrosinus quartogenitus, & instetit inhibitionem fieri de non alienando, & quod S. C. declararet ad ipsum spectare feudum, & in defectum summam ducatorum 60. mille, vigore fideicommissi ex conjecturata testatoris mente, quæ fuit, ut feudum in familia conservaretur; cumque illud existimasset valere ducatis 60. m., idcirco gravavit prædicta summa primogenitum, cogitando, quod à duobus filiis, nempe D. Antonio, & D. Cajetano ultimogenito proles masculina exoriretur, vocavitque ultimogenitum, qui in defectum masculorum D. Antonii, uti ultimus, & aliis natu minor posset tunc temporis matrimonium contrahere, & filios procreare. Sed contrarium evenit, prout sæpissimè contingit. Planè, quæ cupimus, obtinere credimus: hinc Poeta Ariost. *cap. 1. st. 56.*

Questo creduto fù, che'l miser suole Dar facile credenza à quel, che vuole.

cui respondet Seneca in *Hercule Furente*.

Quod nimis miseri volunt, hoc facilè credunt.

Idem innuente Demet. apud Stob. *quod quisque cupit, id etiam in animum inducit, & sibi persuadet*. Et è contrario,

. . . . . tardè, quæ credita lædunt, Credimus, teste Ovidio in *epistolis*. Sed quia futura sunt fallacia, & ab alto dependent, ut plurimùm nostris cogitationibus decipimur: hinc illud apud Torquatum,

Che

Che del futuro sol presago è'l Cielo.

Proposita hac causa in Aula decana cum interventu
119 D. Præsidis, & me adjuncto, fuit contra D. Dominicum ponderatum, quod Fulvius pater in suo testamento ter eum nominaverit, & cum posset ad fideicommissum vocare, non vocavit; ideoque credendum, quod noluit, cum in suo arbitrio fuerit, sicuti vocavit D. Cajetanum, ejusque filios, ita in illorum defectum D. Dominicum vocare: satis erat, quod de ipso testamentum non loqueretur, juxta Doctrinam Baldi in *l. 1. sub. n.* 3. & in *l. ad probationem num. 2. C. de probationibus*, atque aliorum, & fuerunt allegata supracitata jura, nempe tex. in *l. 1. C. de condi. inser. leg. cum ita §. in fideicom. D. de leg. 2. l. nuptura D. de jure dotium, l. si plures D. de vulg. & pup. substit.* cum concord. Item, quod cum verba testamenti essent clara pro D. Antonio, & D. Cajetano, & nullus dubitationi locus relinqueretur, nulla remanebat voluntatis quæstio respectu D. Dominici, juxta text. in *l. ille, aut ille §. cum in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti voluntatis quæstio*. Rursùs, non esse inspiciendum quod testator agere debebat, sed quod ab eo actum fuit, quamquam dispositum durum videretur, ut post quamplures DD. fatentur D. Cardin. de Luca *de fideicom. discursu 5. num. 5. & 6.* D. R. Rovit. *consf. 7. lib. 2.* & D. Reg. de Marin. *lib. 2. resol. jur. cap. 89. num. 2. in fin. & cap. 126. num. 32. in fin.* alioquin esset condere novum testamentum defuncto, ejusque voluntatem divinare, quod absurdum videtur; & ultra decis. S. R. R. nempe 1023. penes D. Seraph. & 466. *p.* 4. fuit adducta decisio S. C. in hoc fortiori casu. Gabriel de Martino tres habens filios masculos, nempe Petrum, Vincentium, postquam eos heredes instituit in domo magna sita in platea, vulgò *la Pignasecca*, fideicommissum ordinavit favore masculorum primogenitorum descendentium ex dicto Petro primogenito, quibus deficientibus, vocavit Vincentium secundogenitum, ejusque descendentes masculos, cum ordine similiter primogenituræ, & in eorum defectum, filiam primogenitam dicti Petri, ejusque descendentes masculos primogenitos, iisque non existentibus, filiam primogenitam Vincentii, & ejusdem primogenitos masculos; injuncto tamen onere assumendi nomen, & arma familiæ de Martino; deinde in omnium defectum vocavit Nicolaum filium tertiogenitum, sua durante vita, & post ejus mortem, Montem Pauperum Verecundorum, putans, Petrum, qui jam uxorem duxerat, & Vincentium procreaturos esse filios, ac familiam conservaturos, cum Nicolaum Clericatui destinaverit, prout is ante obitum ipsius testatoris ordine clericali fuit insignitus; de qua mente constabat probatione plurium testium, atque apparebat ex testamento, quia eidem reliquit bona mobilia pro usu Sacelli, sive Oratorii, & pro facienda re sacram destinata. At Vincentius ad Sacerdotii dignitatem, & Nicolaus tertiogenitus ad matrimonium convolavit præter voluntatem patris, cogitationemque: Petrus primogenitus Baro Favicchi tres genuit filios, nempe D. Lucretiam primogenitam extra familiam nuptam, D. Annam, & D. Franciscum Baronem Favicchi: Nicolaus masculum procreavit U. J. D. Franciscus de Martino, qui D. Annam de Martino secundogenitam Petri uxorem duxit, ex qua suscepit D. Gabrielem de Martino. Cùm fato contigisset, quod Franciscus Baro Favicchi filius Petri primogenitus sine liberis decesserit, orta lite in S. C. de prædicto fideicommisso inter D. Franciscum Nicolai filium, patrem D. Gabrielis Junioris, & filium D. Lucretiæ primogenitæ D. Petri, in hujus favorem S. C. illam diffinivit. Verùm pro D. Dominico Ambrosino infrascripta, degustandæ justitiæ ergo, ponderata fuere; & primò; quòd voluntatem testatoris exequi debemus, ideoque ut servetur, causa, quæ ipsum movit, si in obscuro sit, ex præsumptionibus, & conjecturis est desumenda; quam propositionem communiter sequuntur DD.

Hæ autem conjecturæ ex septem capitibus colligi solent, ut notat Præses Nicolaus Boer. *decis.*
120 158. *num.* 13. scilicet ex testatoris more, ex regionis consuetudine, ex mente testatoris, videlicet ex præmissis, vel sequentibus verbis in testamento prolatis, ex heredum dignitate, ex eorum dilectione, ex necessitudine, idest consanguinitate, & ex rei relictæ affectione; quibus addo duo alia capita, unde fideicommissum ad casum non expressum extendi potest, nempe ex cujuslibet hominis ingenita cupiditate suum perpetuandi nomen, & ex pietate, affectuque paterno, quæ sunt omnibus aliis fortiores conjecturæ prout superiùs quoque diximus, & comprobantur à jurisconsultis, ut in *l. tale pactum §. Pater*, & ibi glo. *ult. in fin. D. de pactis, l. cum avus D. de condit. & demonst. l. Titius 25. §. Lucius D. de lib. & postum.* & ab Imp. Just. in *l. cum acutissim. C. de fideic.* Secundò, quia si in obscuro voluntas sit, tunc lex talem esse præsumit, qualem bonum virum habere decet, idque eum voluisse intelligit, quod communiter prudentes, ac probi homines secundùm rectam rationem ea in re velle sollent. Hinc benè Impp. Leo, & Anthem. ajunt in *l. quoniam 4. C. de natural. lib.* ibi: *quoniam desideria morientium ex arbitrio viventium non sine justa ratione colligimus*, & Imp. Alexander in *l. voluntatis 7. C. de fideic.* inquit, ibi: *voluntatis defuncti quæstio in arbitrio Judicis est.*, & notat Mantica *de conjecturis lib. 3. tom. 2. num.* 6. Peregr. *consf.* 23. *num.* 15. *vol.* 5. Honded. *consf.* 97. *num.* 8. *lib.* 2. Decia. *consf.* 89. *num.* 36. *lib.* 4. & post Cravittam, Rolan., & alios, notat Castill. *quotid. controv, jur. lib. 5. c. 191. per totùm*, & Consil. Joseph. de Rosa recolendæ memoriæ *consul.* 45. Propte-
121 rea dicebatur, erroneam esse propositionem suprà allegatam, nempe quod sit attendendum id quod jam testator fecit, non verò quod facere debuisset: quæ propositio fundatur à DD. in tex. *l. si quis ita 16. §. si quis cum D. de testam. tutela*, ibi: *si quis cum ignoraret se Titium filium habere, filiis tutorem dederit, utrum iis solis ded isse videatur, quos in potestate scit, an ei, quoque, quem ignoravit se habere? Et magis est, ut huic dedisse non videatur, licèt nomen filiorum admittat & ipsum; sed quia de ipso non sensisset, dicendum est cessare in personam ejus dationem. Proinde & si certus fuit filium decessisse, qui superat idem erit dicendum. Nec enim videtur ei dedisse, quem obiisse credebat*. Nam tex. erat ille tel-

telligendus respectu tutorum , cum tutela onus contineat, & recte judicavit Jurisconsultus, considerando, quod si filium non tuebantur tutores testamentarij , benè tueri poterant legitimi , & in eorum defectum tutores dativi ; non verò respectu testatoris , cujus mens , & voluntas non deficiebat , dum filium habere ignorabat . Quinimo pro fideicommisso videbatur in speciem accipi posse , nempe quod si testator cogitasset nominatos per eum sine liberis defecturos , alios ejusdem conditionis ad fideicommissum utique vocavisset . Cæterùm hic tex. qui de tutela loquitur , nec pro fideicommisso erat interpretandus; in illo enim casu nullum considerabatur præjudicium , in præsenti verò duo emergebant præjudicia ; testatoris unum , cui fortassis extraneus contra suam voluntatem succedere poterat , filii alterum , pro quo ratio , & verisimilitudo pugnabant : quo argumento utitur quoque Barbosa in d. *l. si quis ita* , ubi inquit , quòd quando verba dispositionis referuntur ad tempus futurum , attendi debet quod ratio dispositionis tempore considerata suadet . Atqui pro D. Dominico perpendendo totum testamentum , nempe gravamen injunctum D. Augustino ducatorum 60. mille , prohibitionem de non alienando , vocationem in dicto fideicommisso masculorum tantum D. Antonii , & D. Cajetani , & exclusionem expressam fœminarum , aliud non videbatur Fulvium velle , nisi fideicommissum constituere perpetuum pro suo sanguine . Itaque finge interrogatum fuisse , si vocati Antonius , & Cajetanus sine liberis masculis moriantur , superstitibus D. Didaco , vel D. Dominico , hereditas tua cuinam obtinget ? respondisset certè : volo, ut D. Didacus, vel D. Dominicus , si quis eorum existat , habet meam hereditatem , filiabus nonnisi congruenter dotatis , uti quilibet homo prudens verisimiliter respondisset ; ideoque dicebatur , fideicommissum comprehendere D. Dominicum existentem , propter qualitatem ei inhærentem , quia filius erat , & ratio conservandi bona in familia in ipso considerabatur.
122 tur. Porrò hæc ratio, & causa finalis, quæ testatorem movit , potiùs quàm verba expressa , attendi debent; quia ratio tamquam mens , & dispositionis anima illam declarat , & verbis præfertur , ceu corpori anima ; ita quod omissos casus comprehendat , sicut genus speciem continet , ut eleganter tradit Dionysius Gothofred. ad *l. cum Pater 77. §. dulcissimis lit. C. D. de leg.* 2. conferunt jura in *l. Labeo §. Servius in fin. D. de suppell. leg. l. cum de lanionis 28. §. asinam , vers. optimum D. de fundo instructo , vel instrum. leg.* cum concor & ex identitate rationis extensionem fieri non tantùm de casu ad casum , sed etiam de persona ad aliam personam , affirmant quoque Marta *cons.* 4. *num.*13. *vers. præterea quando ratio agnationis*, Curt. jun. *cons.* 43. *col. pen.* Petra *de fideicomm. qu.* 5. *num.* 66. 85. 92. atque innumeri , quos colligit Fusar. *qu.* 458. *num.* 10. *& seq.* Adde quod à sententia lata in causa de Martino pendebat reclamatio , & ajebat Advocatus D. Dominici, adhue ab ea sanguis efluebat : etenim si Gabriel, ut familiam conservaret , fœminas , earumque descendentes masculos vocavit , lege , & conditione , quod ii nomen , & arma de Martino sumerent , quidni Nicolaus de Martino filius , & ab eo descendentes masculi ad prædictum fideicommissum non erant admittendi , quando iisdem personis sanguinis , & naturalis familia conservabatur ? neque ob aliam rationem testator , qui conservationi familiæ suæ incubuit , majoratum in domo instituendo , Nicolaum filium tertiogenitum expressè non vocavit , nisi (ut dictum est) quòd crederet , prædictum uxorem non fuisse ducturum , cum jam clericatui addictus fuerit, prout eo vivente , ordinem clericalem adeptus fuit ; & ita erat decidendum , ut evitaretur ab-
123 surdum , ne veritati fictio prævaleret , contra naturalem æquitatem , & rationem , ac contra finem ab ipso testatore propositum , ut ponderat quoque Jurisconsultus in *l. filio* 23. *D. de lib. & post* ibi: *ne imagine naturæ veritas adumbretur*, & Dionysius Gothofred. in *l.* 5. *D. de reg. jur.*

Eò fortiùs , quòd D. Anna de Martino filia Petri nupta erit V.J.D. D. Francisco de Martino Nicolai filio, ex quo existebat D. Gabriel Junior pronepos testatoris , qui omnino D. Lucretiæ erat præferendus . Nam in masculo descendente ex fœmina in familia effectiva nupta omnes qualitates à testatore requisitæ conjunguntur , nempe
124 quia descendens est quia masculus , & quia de familia effectiva testatoris ; idcoque illam conservare valet , Alba *cons.* 86. *&* 87. Veg. *cons.* 64. Crav. *cons.* 876. Pereg. *cons.* 50. *lib.* 3. Trentacinq. *de subst. q.* 404. *num.* 12. , *& seq.* Paschal. *de vir. patr. potest cap.* 9. *num.* 69. , sicut fœmina nupta in familia excludit masculum remotiorem in fideicommisso ordinato pro conservanda familia,juxtà tradita à Cravetta *cons.* 656. *&* 831. à Reg. de Ponte *cons.* 154. *vol.* 2. *num.* 40., ubi refert ita decisum in familia Sanseverina per sententiam Regis Alphonsi , & à Reg. de Marin. *resol. cap.*131. , qui alios recenset.

In præsenti causa de Ambrosino fuit datus terminus, atque ordinatum , quod venderetur feudum; verùm pro cautela D. Dominici pretium non liberaretur , nisi consulto S. C. Etenim Fulvius Ambrosinus illud emerat pro summa ducatorum 45. mille , & in præsens per Ill. Ducissam vendebatur Ill. Marchioni Grillo pro summa ducatorum centum , & decem mille , ita quod venditio omnibus erat expediens ; aderant enim nonnulli creditores , tres filiæ D. Antonii , & D. Dominicus non erat juvenis , neque adhuc uxorem duxerat , & futurum contingens erat , filios ut ipse haberet , atque masculos , patrocinante D. Francisco Nicodemo , viro undequaque doctissimo , tunc temporis primæ notæ advocato , nunc Sacri Regij Consilij spectatissimo Consiliario .

Circa tertium , quæ fideicommissarius jura experiri , quæve probare debeat pro obtinendo fideicommisso , nempe pro obtinendis bonis penes heredem gravati , vel possessorem remansis , vel pro vindicandis, quæ fuerunt alienata , brevitate , qua soleo , me expediam , ea solùm attingendo , quæ ad decretorum praxim pertinent . Dico igitur primò,quod heredi testamentario non solùm hereditatis petitio competat , sed etiam immissionis
125 remedium , de quo licèt in Cap. præcedenti ali-

aliqua dixerimus , in præsens tamen pro majori
terminorum claritate non incongruum est alia
nonnulla etiam adnotare. Hoc autem summarium
est nam sine cognitione causæ conceditur , uti
præambulum. Etenim præsentata comparitione
coram Judice , prout in S. C. supplicatione,
atque ostenso testamento juris solemnitatibus
munito , non vitiato , neque deleto , heres in eo
scriptus mittitur in possessionem bonorum defun-
cti , eorum nempe , quæ tempore mortis posside-
126 bat ; ideoque dicitur immissionis remedium,
quia mittitur heres in possessionem bonorum.
Conceditur ut plurimùm sine citatione , quæ Ju-
127 dicis arbitrio remittitur , respectu heredum
ab intestato venientium , non existente le-
gitimo contradictore . Decretum verò ita inter-
ponitur : *Die , &c. Visis comparitione , sive suppli-
catione , ac testamento N. A. condito à Notario N.
N. sub die , &c. immittatur N, B. heres in eo scrip-
tus in possessionem bonorum in hereditate N. C. re-
mansorum ; verum non alienet , neque contrahat
sub pœna nullitatis atque invaliditatis actus*. Di-
citur in decreto , *non alienet* , pro cautela fortassis
creditorum , ac dicitur , *remansorum* , quia hoc
immissionis remedium differt à præambulo ; heres
128 enim, qui præambulum obtinet non solùm pos-
sessionem bonorum remansorum adipiscitur , sed
debitores hereditatis ad solvendum cogere , atque
instrumenta via ritus liquidare valet , quod agere
nequit immissus , & ratione , nam præambulo de-
claratur heres , in quem repræsentando defuncti
personam omnes actiones transeunt.

Hæc praxis descendit ex tex. in *l. fi. C. de edicto D.*
129 *Adriani tollendo* , ibi: *sancimus , ut si quis ex
asse , vel ex parte institutus competenti judici te-
stamentum ostenderit non cancellatum , neq; aboli-
tum , neque ex quacumque sua formæ parte vitia-
tum , sed quod in prima figura sine omni vitupera-
tione appareat , & depositionibus testium legitimi
numeri vallatum sit : mittatur quidem in possessio-
nem earum rerum , quæ testatoris mortis tempore
fuerunt : non autem legitimo modo ab alio detinen-
tur , & eam testificatione publicarum personarum
accipiat*.

Quod antea edicto Divi Adriani sancitum fuerat ra-
130 tione publicæ utilitatis , ut statim vicesima he-
reditatis fisco applicaretur , quæ imposita erat ob
magnas bellorum impensas , & ut defunctorum
voluntates exequerentur heredes legatis , atque
aliis oneribus satisfaciendo . Quæ vicesima deinde
ablata fuit.

Dicitur in textu , *non cancellatum* . Hinc est adver-
131 tendum , quod dicta cancellatio immissionem
impedit , etiam si heres, qui eam petit testibus fa-
cti veritatem probare vellet , alioquin judicium in
testimonio testium contrà dictam legem , & non
in scriptura resideret , cum igitur ex scriptura
nulla sit dubitatio , remedium exequtivum con-
ceditur . Quinimò si in originali reperiatur vi-
132 tium , licèt in authentico non appareat , neque
etiam hoc remedium immissionis procedit , notat
Menoch. *de adipiscenda possess. remed.* 4. *num.* 701.
ubi rejecta contraria sententia Senatus Taurinen-
sis ita decisum refert in supremo Consilio Sere-
nissimi Ducis Sabaudiæ . Vitium enim , quod in
originali est , in authentico quoque consideratur,
cum à radice infecta proveniat , quod in testa-
mento nuncupativo in scripturam redacto verifi-
cari potest . Cæterùm si vitium non sit in parte
testamenti substantiali , sed in accidentali , ubi
133 vis non consistat , puta quia non est in heredis
institutione , vel in conditione , sive vinculo, quo
facta est institutio immissionem non impedit jux-
tà glos. in *d. l. finali in verbo vitiatum* . ibi : *vitia
alia visibilia , & illa impediunt mittendum , ut
hic , alia invisibilia , & illa non , ut suprà l. prox.
sed quid si vitium sit in præfatione tantùm visibi-
le , non in illis locis , in quibus consistat tota vis?
certè puto non nocere , ut ext. de fide inst. c. ex lite-
ris , & supra de transa. l. si ex falsis , & supra de te-
sta. l. si unus Acc.* licèt quamplures DD. contrarium
sentiant , ut videre est penes Menoc. *loc. cit. num.*
812. *circa fin.* ipse tamen priorem opinionem ma-
gis communem esse testatur , & si tibi placet hæc
supradicta postrema opinio , illa meo arbitrio ad-
mitti debet , cum clausula , qua non afferatur
præjudicium , præsertim si vitium reperiatur in
134 legato , nempe *Salvis juribus legatario compe-
tentibus*. Item vitium , scilicet cancellatio immis-
135 sionem minimè impedit , si correctio facta sit à
Notario , à quo testamentum est confectum , &
ex præcedentibus , & subsequentibus clarus , &
apertus colligatur sensus , modò aliqua non exi-
stat dubitatio , ut ex cap. *ex literis* , & cap. *inter
dilectos de fide instrum.* & notat idem Menoch.
cit. loco *num.* 723. Si verò contradictor extiterit,
ut quia dicit , quòd bona alio jure ei spectant, vel
136 donationis instrumentum producit , tunc qui
potiora jura habet in possessionem mittitur ut ex
d. l. ibi : *sin autem aliquis contradictor extiterit,
tunc in judicio competenti causa in possessionem
missionis , & subsecutæ contradictionis ventilen-
tur , ut ei possessio acquiratur , qui potiora ex legi-
timis modis jura ostenderit* . & si contradictionis
137 causa altiorem requirat indaginem , ut puta
contradictor dicit testamentum esse inofficiosum,
vel falsum , vel heredem institutum incapacem
esse , vel testatorem non potuisse testari , dicta
causa , sive exceptio immissioni non obest, ut post
Menoch. *de adipisc. possess. remed.* 4. Peregrinum
de fideicommiss. articulo 48. Cæsarem Argel. *de
legitimo contradictore qu.* 10. *art.* 22. testatur D.
Regens Capyciuslatro *consultat.* 14. *col.* 3. , ubi
etiam probat , quod non impeditur immissio . si
138 exceptio sit rei , quæ contineat articulum juris
dubii , quia in causis summariis hic articulus non
admittitur cum facto æquiparetur, latè Episcopus
Afflict. *contr.* 48. *num.* 23. Opponenti igitur hu-
jusmodi exceptiones terminus impartitur , & de-
139 cretum ita interponitur : *Die , &c. visis com-
paritione , sive supplicatione , ac testamento N. B.
heres in eo scriptus immittatur in possessionem bo-
norum quon. N. A. testatoris , & visa alia compa-
ritione præsentata pro parte N.C. infra quatuor dies
audiantur partes super omnibus hinc inde præten-
sis* , vel dicitur *& respectu prætensorum pro parte
N. C. infra quatuor dies audiantur partes , vel de-
ducant incumbentia ; verùm interim N. B. heres
non alienet bona prædicta sub pœna nullitatis actus ,
& se obliget, vel caveat* (Judicis arbitrio) *respectu
fructuum*.

Instituto in legitima immissionis remedium an com-
140 pe-

140 petat, controversia est inter DD., ut videre
est penes Vasq. *de success. lib. 2. §.20. p. 8.* Fachi-
neum *controv.lib.12.c.4.* Antonium Merenda *con-
trov. lib. 24. c. 33.* Nos hanc Doctorum quæstio-
nem in sequenti Cap. examinabimus. Legatario
141 verò certum est non competere, cum nec ver-
ba legis, nec ratio opitulentur: verba, nam de
herede loquuntur: nec ratio, quia legatarius ad
onera non tenetur, pro quibus satisfaciendis he-
res recta via in possessionem bonorum mittitur.
142 Verùm ei tres actiones competunt pro legato
consequendo contra heredem *l. unica C. commu-
nia de legat.*, nempe ex testamento, quæ perso-
nalis dicitur, hypothecaria, atque reivindicatio.
Et de jure una ex tribus experiri ille potest: via
tamen ordinaria, & non exequutiva, ut affirmant
Præs. Menoch. *de adipisc. poss. remed.4.num.694.*
Suarez in *l. post rem D. de re judic.not.3. §. sextus
casus*, Antonius Gomez *in l.45. Tauri num.137.*
Peralta in *l. 1. D.de leg. 2.* ex nostratibus Præses
Merlin. *tom. 2. controv. cap.2. nu. 12.* rejecto An-
gelo in *§. illud auth.de hered. & falcid.* quæ sen-
tentia in Rota Romana servatur in praxi, ut te-
statur Tomat. *dec.March.49.* Gregor. *dec.106.*Ro-
ta penes Rubeum *dec.168. tom.3.num.8.* Gratian.
discep. 62. num.18. Dictum est de jure, nam aliis
143 locis, sicuti in hoc Regno ex usu contraria sen-
tentia recepta est, ut via exequutiva pro legati
consecutione agatur, & relaxantur trina præcepta
contra heredem, ut legatario solvat quantitatem
in testamento relictam, & de hac praxi videndus
est Gizz. *ad R. Capyc. Latr.observ.ad dec.12.num.
16.*, vel quod relaxet in ejus beneficium domum,
vel rus legatum, dummodo ab herede aliqua ex-
ceptio non sit opposita. Item si ad dilatandum ca-
lumniosè proposita sit, secus si exceptio aliqua ju-
sta saltem quæ rem reddit dubiam, hoc in casu or-
dinariè agendum est termino impartito, eoque
compilato, aut absolvitur heres, aut condemna-
tur. Quæ praxis fundatur in doctrina Gulielmi
de Benedictis in *cap. Raynutius de testam. tract.2.
de leg. particular.versic. si absque liber moveor.num.
194.* ibi: *quo casu si heres se opponat, audiendus
est, si causas justas allegaverit, quod ad monita,
seù præcepta non teneatur: ut quia fortè opponat de
nullitate testamenti, aut legatorum, vel quid si-
mile:* item in decis. Boerii *295. num.12.* Joseph de
Sese *de inhibition.justitiæ Aragoniæ cap.2.§.1.num.
30.* ibi: *quo casu si heres compareat, & justas ra-
tiones alleget, quare adimplere non teneatur, au-
ditur, si autem nihil opponit, tunc viso testamento
per Judicem non vitioso, ecclesiasticus monet here-
dem, secularis præcipit; ut adimpleat*, & Præsid.
Merlin. *cit. cap.* ubi testatur Sacrum Consilium
re discussa ita censuisse, quoties heres defuncti vo-
luntatem adimplere non justa causa differt, & ita
novissimè Rodoer. *in observ. D. Regen. de Marinis
resolut.quotid.cap.141.num.15.* de hac testatur pra-
xi, prout ego non semel practicatum vidi. Planè
multa jure civili extra rationem disputandi pro
144 communi utilitate recepta sunt, ut inquit Jurisc.
in *l. si ita vulneratus sit D.ad l. Aquil.*
Decreta ita concipiuntur: *Die, &c. visis e.g. compa-
145 ritione N. C. testamento quondam. N.A. vel par-
ticula testamenti, N. B, heres dicti quon. N.A. in-
trà biduum solvat ducatos tercentum prædicto N.
C. vigore legati in prædicto testamento contenti,
aliàs providebitur ut juris*, vel dicitur (si legatum
est rei particularis) *relaxet, vel consignet rus. sive
domum in beneficium dicti N.C. eidem relictam à
dicto quon. N. A.* Fit secundum decretum cum
comminatione, *aliàs providebitur quod exequatur.*
Et tertium cum comminatione, quod *præcisè, &
peremptoriè; aliàs exequatur.* Quo termino elapso
expediuntur literæ exequutoriales, prout moris, &
formæ.
Si verò ab herede causa justa afferatur saltem quæ
146 aliquo modo rem reddit dubiam, tunc via or-
dinaria tractatur, & decretum ita concipitur:
*Die, &c. visis comparitionibus, ac testamento in-
fra quatuor dies audiantur partes super omnibus
hinc inde prætensis* (& pro cautela legatarii si le-
147 gatum est rei particularis additur) *& interim
domum, sive rus N. N. non alienet sub pæna nul-
litatis, & invaliditatis actus* (ac judicis arbitrio)
se obliget, vel caveat respectu fructuum.
Fideicommissario verò regulariter hoc immissionis
148 remedium non competit, neque etiam præam-
bulum; immissionis remedium, cum hereditatem
ab herede gravato accipere debet, *§. restituta in-
stit, de fideicomm. hered. l.1. D. ad S.C. Trebell., &
l. facta D. eod.* ideoque propriè heres non dicitur,
licèt loco heredis habeatur, ut in *l. si filiusfam. §.
1. D. ad S.C. Trebell.* Cum dicatur ibi: *effectu enim
quodammodo heres est*, & in *l.postulante §.sed & in
hujusmodi D. eod.* ibi *nam quodammodo in partem
hereditatis Senatus recipi voluit fideicommissariũ,
& heredis loco haberi, pro qua parte restituta ei
esset hereditas*, & *l. si heres D. eod.* heres namque
ab hereditate, quam fideicommissario restituere
debet, Trebellianicam retinet. Dictum est regu-
149 lariter, nam si testator ordinaverit, quod mor-
te gravati possessionem ingredi posset, ei hoc re-
medium competit, ut ex Menochio, Peregrin.,
Argel. *de legitimo contradictore* testatur D.Regens
Capyciuslatro *dec. 108. num. 3.* Item si trebellia-
nicæ detractionem prohibuerit, ut ex Alex. Ri-
minal. Cumano, Menoch. aliisque pluribus tra-
dit Argelius *de legitimo contradict. art.2. num.22.*
& ex Gabriele, Cacherano, Surdo, Raudense,
Fusario, Gratiano D. de Marin. *loco supra cit. nu.
12.* Siquidem facta restitutione ab herede, nam
auctoritate S. C. Trebell. transeunt in eum omnes
actiones tàm activæ, quàm passivæ, & in omni-
bus heredis loco habetur, ut in *l.1. in l. restitutæ
37. & in l.postulante 44. cum concor. D. ad S.C.
Trebell.*, ut post quamplures benè explicant Pe-
regr. *artic.2.* & Michael Grassus *recept. sentent. §.
fideicommissum qu. 42.* Hæc autem restitutio du-
pliciter fieri potest: aut verbo tantùm, aut ver-
bo, & re simul; verbo, ut si gravatus heres te-
stamento, vel alia scriptura declaraverit bona ei
perventa à Titio spectare ad Cajum vigore fidei-
commissi à dicto Titio instituti, quorum bono-
rum Cajo postea possessionem non præstitit, nam
rectè is à Judice immissionem petere potest; si ver-
bo, & re ei facta sit restitutio, qua is possessio-
nem adeptus jam fuit, hæc immissio necessaria
non est, nisi quatenus Judicis auctoritate posside-
re cupiat, & sic tantummodo ad confirmationem.
Neque etiam necessaria est secundo fideicommissa-
rio, in quem ipso jure actiones transeunt, ut ex
l. pen.

l. pen. §. cum autem C. ad S.C. Trebell., ubi Justin.
sanxit, ut sive per contumaciam abfuerit is, cui
restitutio imposita est, sive morte præventus nul-
lo relicto successore fuerit; sive à primo fideicom-
missario in secundum translatio celebrari jussa est,
ipso jure utiles actiones transferrentur, & ibi no-
tant glos. *verbo ipso jure*, Bart., Bald., Salyc., &
Alex. in *l. 1. §. de illo D. eod.*, Ripa *ibid. & in §.
sed quoties*, Peregr. *d. art. num. 58. vers. tertius
est casus*, & ex nostratibus D. Regens de Marin.
lib. 2. cap. 88. num. 4. Camillus de Medicis *consil.*
68., quæ sententia communiter est recepta tripli-
ci ratione. Prima, quia primus fideicommissarius
à sequente trebellianicam non detrahit, *l. si patro-
ni 55. §. qui fideicommissariam, & d. l. 1. §. deinde
ad S. C. Trebell.* Secunda, nam cum actiones se-
mel transierunt in primum fideicommissarium, jam
reputantur transibiles juxta text. in *l. pater filium
38. §. quindecim D. de leg. 3.*, & restitutio videtur
facta ab herede non tantùm pro primo, sed etiam
pro sequentibus fideicommissariis. Tertia, quia
secundo fideicommissario restitutio frustratoria es-
set, dum jura utilia penes primum existentia in
eum transeunt, *l. ex asse 28. D. ad S.C. Trebell.*, ut
plenè notat Peregr. *loco cit.*

Remedium verò præambuli ei non competit, istud
150 enim ex ritibus M. C. 181. 286. 284. heres, &
non fideicommissarius conficit, ita testantur Afll.
in *const. Regni, ei qui scienter qu. 4.* de Franch. *dec.*
240.. D. Merlinus *controv. 2. & 3. centuria 2.*
Montan. *controv. 43. num. 21.*, ita decisum refert
Thorus *par. 2. dec. ver. præambulum factum à fidei-
commissario*, & doctissimus D. Petra *rit. 181. num.*
151 16. Sed fideicommissario compet e fideicommis-
saria hereditatis petitiò quæ est instar petitionis
hereditatis *l. 1. & 2. D. de fideicomm. heredit.* Nam
si propriè heres non est, loco heredis habetur, *l. si
autem quæ cum concord. D. ad S.C. Trebell.*

Competit tamen remedium præambuli, & immissio-
152 nis virtute *l. fin.* nedum substitutis per vulga-
rem, aut exemplarem expressam, sed etiam sub-
stitutis ex tacita vulgari, vel pupillari cum tales
substitutiones dicantur directæ, & substitutus di-
rectè dicatur propriè, & verè institutus, R. Ga-
leot. *controv. 38. num. 4. & 5. lib. 1. controv.* alias
rationes tradit Carleval. *de judic. tit. 3. disp. 5. à nu.
14. cum seqq.*, qui dicunt hanc opinionem nul-
lum habere contradictorem, & in praxi compro-
batam legimus etiam in bonis feudalibus in causa
Ducatus Andriæ, & in cæteris quàm plurimis
causis, ut testatur juris peritissimus Marad. in
prax. præsent. instrum. cap. 23. num. 9. & 10., in qua
causa fuit interpositum decretum sequentis teno-
ri: *interponatur decretum præambuli qu. Illustris
D. Caroli Carafa Ducis Andriæ tam in bonis bur-
gensaticis, quàm feudalibus in beneficium Ill. D.
Hectoris Carafa vigore substitutionis pupillaris ad-
jectæ in testamento q. Ill. D. Fabritii Carafa Ducis
Andriæ, & respectu omnium pretensorum per Ill.
D. Emiliam Carafa sint salva jura in judicio ordi-
nario.*

Rursus hic fideicommissarius, aut pro obtinendis
153 bonis fideicommisso subjectis agit contrà uni-
versalem heredem gravati, vel possidentem pro
herede, aut agit contrà particularem possessorem
bonorum fideicommisso subjectorum, quæ ab he-
rede, vel possessore fideicommissi, qui habebatur
pro herede in eum fuerunt alienata; primo casu,
quo dicitur fideicommissum restitutionis, supra-
dicta fideicommissaria hereditatis petitio ei com-
petit; secundò casu, quo fideicommissum aliena-
tionis dicitur, hypothecaria, vel & rectiùs, &
utiliùs reivindicatio competit, ut mox dicemus:
utroque casu is termino, ac sententia indiget. In
primo restitutionis pro obtinenda victoria tria in
154 termino articulare, & probare tenetur; pri-
mum adesse prætensum fideicommissum, quod
probatur testamento, vel codicillis, vel instru-
mento, nam ut dictum est, fideicommissum, &
in ultima voluntate, ac in vita in contractu con-
ficitur; secundum ad fideicommissum esse voca-
tum, puta Titius habens Cajum fratrem, & Catha-
rinam sororem: fratrem heredem instituit bona fi-
deicommisso subiiciendo favore filiorum, & descen-
dentium, in defectum Catharinam vocavit, ejusque
filios, & descendentes, cum casus acciderit quòd
fuerit extincta linea fratris, Sejus, qui prætendit
bona in hereditate remansa vigore fideicommissi
à Titio instituti tamquam descendens ex ejus so-
rore, hoc probare debet præambulis videlicet,
baptismatum fidibus, numerationis, aliisque si-
milibus scripturis, sive testibus; tertium, quòd
bona remansa in hereditate ultimi defuncti ex
dictà linea fratris fuerunt Titii testatoris fidei-
committentis; & in hac hereditatis petitione sa-
tis est probare, quòd prædicta bona erant in he-
reditate dicti testatoris tempore ejus mortis juxtà
tex. in *l. regulariter, & l. pro herede D. de peti. he-
red.* & notat Marzar. *de fideicom. q. 60.* Rota Bo-
noniensis *dec. 64.* & in antiquis valida est probatio
etiam de auditu, & hæc doctrina usu rece-
pta est.

Compilato processu decretum ita interponitur: *Die,
155 &c. visa supplicatione fol... Sacrum Consilium
declarat bona remansa in hereditate N.B. ei obven-
ta à N. A. vigore fideicommissi spectavisse, & spe-
ctare N. C. vigore ejusdem fideicommissi unà cum
fructibus à die mortis prædicti N. B.* (scilicet ulti-
mi defuncti) *& proinde immittatur in possessio-
nem dictorum bonorum, qui ea non alienet sub
pœna nullitatis, & invaliditatis actus.*

Dicitur, *& proinde immittatur in possessionem*, quia
in Sacro Consilio sententiæ executio non impe-
ditur per reclamationem; in aliis autem curiis
ita non dicitur, nam tempus appellationis expe-
ctatur, eo translacto pro executione decreti mit-
tendus est in possessionem. Dicitur, *qui non alie-
net sub pœna nullitatis actus*, nam licèt alienatio
sit à jure prohibita in fideicommissis, multum ta-
men operatur hæc à Judice facta, & præsertim
ut remaneat jurisdictio coram Judice laico in ca-
su, quo fieret alienatio in personam Ecclesiasti-
156 cam. Aut agit contra tertium possessorem in
casu videlicet alienationis, ut quia ei ab herede,
vel possessore vendita, sive donata est res fidei-
commisso subjecta, & isto casu quamvis aliqui
teneant, quod potest uti hypothecaria, & rei-
vindicatione, rectiùs ut dictum est, & utiliùs
reivindicatione uti debet. Nam res fideicommisso
subjecta tum judicio testatoris, idest fideicommit-
tentis, tum prohibitione legis est propriè omnium
vocatorum, & inalienabilis. Unde ei propriè

competit reivindicatio, quæ nihil aliud est, nisi
rei ab alio possessæ in potestatem domini revoca-
tio, sive reductio, ut ex *l. quintus 29. §. argento*,
& §. cui legatum D. de auro, & argento leg. Et
quod competat fideicommissario confert optimus
tex. in *l. non ideo minus 66. D. de rei vind.* & glo.
157 in *§. omnium V. possideat instit. de actionibus*, ubi
ut dicta actio locum habeat, satis est, ut qui
agit, habeat utile dominium, & ibi etiam glos.
parva ibi: *imo alterum quatuor, scilicet domi-
nium directum, utile, vel quasi, vel jus in re*, &
in puncto tradit Antonius Gomez in *l. 40. Tauri
num. 76.*, & ita practicatur in nostro S. C., &
158 utiliùs, quia in reivindicatione veniunt fru-
ctus percepti, & qui percipi poterant, *l. fructus 34.
D. de reivind.*, *& l. si navis §. fin. D. eod.* scilicet à
tempore, quo factus est casus fideicommissi, non
in hypothecaria.

Qui autem agit in termino ultra requisita adducta
159 in primo casu pro recuperanda re alienata pro-
bare debet, quòd testator, qui fideicommissum in-
stituit, erat dictæ rei dominus juxta dictam decis.
Bononiensem 35., & Lucensem 64. & post quam-
plures DD. tradit D. Card. Tuscus *conclus. 278.
lit. F.* Dominium autem probandum est fuisse
quæsitum titulo jurisgentium, vel civili; verùm
in antiquis satis est probare, quòd dicta res erat
in bonis testatoris tempore mortis, ratione enim
antiquitatis probatio est difficilis, & in his, quæ
sunt difficilis probationis lex contenta est de iis
probationibus, quæ haberi possunt, communi-
ter DD. in *l. non omnes §. à barbaris D. de re mili-
tari*: idem Tuscus *loco cit.* Marzar. *q. 60. in prin-
cip.* nec tenetur probare dominium, si conventus
possessor confessus sit rem habuisse ab herede te-
statoris fideicommittentis tamquam herede illius,
idem Tusc. *loco cit.* & quòd dominium in facto
antiquo, puta centum annorum probetur conje-
cturis, & indiciis latè probat Petrus Antonius de
Petra *qu. 13. num. 28.*, *& seq.* & ibi ad propositum
allegat tex. in *cap. quid per novale, & cap. veniens
de Verbor. signific.* & tex. in *cap. cum olim de privil.*
& tex. in *l. periniquum C. de fide instrumen.* plures
casus, & DD. referens, ad quem te remitto. Com-
160 pilato processu decretum ita interponitur: *Die,
&c. Visa supplicatione, fol. . . S. C. declarat res e.g.
in actis deductum spectare, & spectavisse ad N. B.
vigore fideicommis. instituti à N. A. & proinde
N. C. conventus condemnatur ad illud relaxandum
in beneficium prædicti N. B. unà cum fructibus
perceptis pro quantitate, & tempore liquidan-
dis.*

Non est tamen hic prætermittendum, quòd si op-
ponatur à convento, ut hic fideicommissarius,
qui agit, alienationi consenserit, victoriam con-
sequi nequeat, cum certè sibi præjudicium intu-
lerit, non autem alii fideicommissario successori.
Consensus autem dupliciter considerari potest:
161 uno modo videlicet, quando de alienatione
scientiam habuit, & non contradixit; altero,
quando in alienatione fuit præsens, & patien-
tiam præstitit. Primo casu consensus sibi non
præjudicat, quia aliud est alienare, aliud alie-
nanti non repugnare. Secundo casu, quia fuit
præsens, & non repugnavit, videtur fideicom-
misso renunciare, nam contradicere poterat, &
minimè contradixit. Pro primo casu facit tex. in
l. cum pater §. libertis D. de leg. 2. ibi: *nec dedit
alienandi voluntatem*. In secundo casu videtur
voluntatem dedisse, & facit glo. in *l. cum proponas
filios C. de pactis*, *& l. quoties ab omnibus C. de fi-
deicommis.* sed semper fideicommissarius habebit
162 actionem ad pretium contra venditorem, & si
proponatur, quod expressè, vel tacitè consense-
rit in alienatione rei fideicommissariæ ad tex. in
l. si fundum per fideicommissum D. de leg. 1. Barry
de success. lib. 8. de subst. fideicommiss. tit. 3. num. 50.
Card. de Luca *de fideicomm. disc. 157. & disc. 176.*
qui distinguunt plures casus inter fideicommissum
purum, conditionale, vel pœnale. Cæterùm si
fuerit oppositum de caducitate substitutionis,
vel fideicommissi, & oppositio militet, ut e. g.
Titius instituit heredem Cajum fratrem patrue-
163 lem, & ordinavit fideicommissum in personam
Petri, ejusque filiorum de eadem sua familia, qui
Petrus præmortuus fuit Cajo, & sine liberis,
quia nunquam venit dies, quo locus fuit fidei-
commisso, dicitur caducatum, *l. unica §. fin au-
tem aliquis sub conditione C. de caducis tollendis*,
*l. interdicit 59. D. de condit. & demonstra. l. si cui
legatur §. hoc autem D. de leg. 1. l. heredes mei § cum
ita*, ubi glos. *V. suscepisset D. ad S. C. Trebel.* & ibi
alii casus. Decretum ita interponitur.
Die, &c. Visis comparitione in M. C., Supplicatione
164 *in S. C., & testamento quondam Titii, e. g. S. C.
declarat fideicommissum esse extinctum ob mortem
Petri sine liberis*, vel dicitur: *stante morte Petri,
& filiorum.* Quæ deficientia probari potest, sive
fide Parochi de morte, vel per testes de morte
deponentes, & ita quoque concipitur decretum
in substitutione caducata, dummodo non adsint
165 alii gradus substitutionis, quia tunc caducato
primo gradu ob præmorientiam primi substituti,
cæteri gradus non caducantur, sed admittitur se-
quens substitutus saltem vigore vulgaris juxta
theoricam Bart. communiter receptam in *l. quan-
diù la seconda in fin. D. de acq. herad.* & desumitur
ex eadem *l. unic. § pro secundo C. de Caduc. toll.* ibi:
*Nisi, & in hunc casum, vel substitutus, vel con-
junctus eos antecedat*, Cyriac. *contr. 259. num. 35.
36.*, *& 37.* Fab. Anna. *cons. 8. num. 49.* si verò
substitutus vocatus est in casu, quo institutus
166 decederet sine liberis, & mortuus est cum libe-
ris, substitutio extincta censetur, & decretum
ita interponitur: *Visis comparitione, ac testamen-
to, M. C. declarat substitutionem factam in perso-
nam. Dicti N. N. fuisse, & esse extinctam ob super-
existentiam filiorum*. Quæ praxis præscribit sibi
locum etiam existentibus pluribus substitutionum
gradibus, quia defecta conditione in primo sub-
stituto decedente cum filiis, cæteræ omnes subse-
quentes substitutiones expirant ex tex. in *l. ex fa-
cto D. ad S. C. Trebell.* satis clariùs explicat Montan.
controv. 52. num. 11. in fin. vers. at quia caducatio,
& hæc est Oldrad. opinio in *cons. 21.* recepta in
tribunalibus totius Europæ, à qua tantùm rece-
ditur, quando ex conjecturis appareret, testato-
rem voluisse extendere fideicommissum in infini-
tum, quia tunc per filiorum existentiam non es-
set locus extinctioni, neque caducationi, Rovit.
cons. 80. & 81., latè Regens Cap. Lat. *decis. 108.
num. 63. & 64. vol. 1.*

De.

Defunctorum voluntates exequi non minùs pium,
167 quàm justum reputatur. Hinc heredum institutiones, quæ modo directo non sistunt, jure cautum est, ut modo obliquo, nempe precarlo sustineantur. Ex quo fit, ut venientes ab intestato vocati censeantur, & instituto heredi deinde hereditatem restituere teneantur, & infrascripta interponuntur decreta, nempe.

Visa supplicatione, ac testamento S.C. declarat testamentum quondam N.A. fuisse, & esse nullum, & proinde ejus hereditatem spectare ab intestato N.B. defuncti fratri consanguineo; verum condemnetur is ad restituendum hereditatem prædictam N.C. heredi à dicto N. A. instituto, retenta in ejus beneficium trebellianica.

S.C. declarat testamentum quondam Jo: Baptista Villa fuisse, & esse nullum ob præteritionem Valentini Villa ex prædefuncto filio nepotis citra præjudicium legatorum, & proinde dicto Valentino competere ab intestato portionem hereditatis dicti qu. Joannis Baptistæ avi pro æquali parte, & portione cum Joseph, Alberto, & Antonio Villa ejusdem filiis; verùm prædictus Valentinus condemnetur ad restituendam portionem ad ipsum spectantem in beneficium prædictorum deducta priùs legitima ei debita.

Pro majori prædictorum decretorum enucleatione
168 lectorem memorem facio, quòd testamentum longè differt à codicillis, quia in testamento fit heredis institutio, in qua ut fraus evitetur septem requiruntur testes puberes masculi, atque rogati, qui testamento subscribant, & illud sigillo obsignent, *l. hac consultissima C. de testam.*, & *quemadmodum testam. ordin.*

In codicillis autem heredis institutio directò fieri
169 nequit, *l. hereditatem 2.*, & *l. si idem 7. C. de codicill.*, *l. non codicillum 14. C. de testam.*, *l. quidam 4. §. sed cum veteres in fin. C. de necess. servit hered. instit.*, *l. quidam §. heredi D. de condit. instit.*, *l. Scævola 76. D. ad S.C. Trebell. cum aliis concord. §. codicillis instit. de codicill.* ibi: *directò hereditas neque dari, neque adimi potest, ne confundatur jus testamentorum, & codicillorum*, vel ut inquit Papin. in *l. quod per manus 10. D. de jure codicill. ne per codicillos, qui ex testamento valerent ipsum testamentum, quod vires per institutionem heredum accipit, confirmari videretur*. Sed modo obliquo rectè relinqui potest, videlicet heres, qui in testamento institutus est in codicillis rogari potest, ut alii hereditatem restituat, *d. l. hereditatem 2.*, *l. idcircò C. de codicill.*, *l. si quis cum testamentum in princip. D. de jure codicill.*, *l. ult. D. de optione leg.*, ideoque in codicillis fideicommissa relinqui possunt, *§. non tantum autem*, & *§. codicillis instit. de codicill. l. 3. D. de jure codicill.*

170 Item & legata, sed ut hæc debeantur oportet, codicillos, in quibus relicta sunt, testamento confirmatos esse, ut clarè colligitur ex text. Caii *lib. 2. inst. tit. 15. de fideicommis. §. item legatum*, ibi: *item legatum per codicillum relictum non valet, nisi codicilli testamento fuerint confirmati*, & docent Cujac. in *lib. 39. Digestor salvii Juliani ad l. 3. de jure codicill.*, & *in notis ad Jul. Paulum receptarum sentent. lib. 4. cap. 1. §. codicillis*, Giphanius in *§. non tantum circa med. vers. verum hic quoq; instit. de codicil.* Arppreçht. *in d. §. non tantum num. 2.* legatorum enim proprium est, ut testamento vel codicillis testamento confirmatis relinquantur, *l. illud 13. §. 1. l. quidam 14. in princ. D. de jure codicill. l. ab exheredatis 126. D. de leg. 1. l. filius 20. §. 1. D. de leg. præst. l. impuberem 22. §. qui codicillos D. ad l. Cornel. de falsis.*, Valentia *tract. de legat. c. 3. per totum*, Pichardus *eod tract. cap. 2. num. 22.* Gonzalez *in notis ad cap. quia ingredientibus 2. de testam. lit. F. num. 6.* in quo legata à fideicommissis differunt. Ratio differentiæ est, nam olim legata testamento tantum relinquebantur, *l. legatum 116. in princip. D. de leg. 1. l. legatum 36. D. de leg. 2.* fideicommissa verò etiam codicillis ab intestato factis, Jul. Paul. *recept. sentent. lib. 4. §. codicillis.*, Ulp. *in frag. tit. de fideicommissis §. fideicommissum*, Justin. in *§. præterea instit. de fideicomm.* Cajus *lib. 2. instit. tit. de fideicommissis, §. fideicommissum*, ibi: *fideicommissum verò etiam si testamento codicilli non fuerint confirmati,*
171 *nihilominus debetur*. Verùm dissentiunt Duarenus *lib. 2. disp. anniv. cap. 42.* à Giphan. relatus in *d. §. non tantum*, Donellus *lib. 7. commentar. cap. 19.* Nicolaus Reusnerus *tract. de jure codicill. cap. 7. num. 4. vers. sed hoc jus postea*, & *cap. 12. num. 14. vers. quod quidem*, aliique DD. qui, cum Justiniani constitutione, quod deest legatis, ex natura fideicommissorum repletum sit, *l. 2. C. comm. de legat. & fideicom. §. sed non usque instit. de legat.* hujusmodi legata in codicillis testamento nō confirmatis relicta valere putant.

In codicillis quinque sufficiunt testes, etiam non rogati, ac fœminæ, *l. ult. C. eod. cum concod.* li-
172 cèt in codicillis cæcorum septem requirantur per tex. in *l. hac consultissima 6. §. quæ in eundum modum vers. & in summa, quæ condicillis*, & *§. at cum humana vers. sive in codicilli tenore*, & ibi DD. *C. qui testa. fac. poss.* Hinc si testator fecerit testamentum, & voluerit illud omni via
173 valere, & in vim codicillorum; si minùs solemne reperiatur, in fideicommissum reducitur, *leg. ultim. §. illud quoque Codic. de codicillis*, ibi: *ad fideicommissi interpretationem ultimam voluntatem traducere non licet, nisi id ille complexus sit, ut vim etiam*
174 *codicillorum scriptura debeat obtinere*. Sicuti heredis institutio facta in testamento, & illa in codicillis repetita, si nullum sit testamentum, & in fideicommissariam vertitur, ut ex text. in *l. 2. §. hereditas D. de jure codicillorum*. Quinimo ipsa heredis institutio in codicillis facta ad fi-
175 deicommissum trahitur, si disponens codicillos se facere voluisse ostenderit, Imol. in *l. 1. D. de injusto, rupto, & irrito facto testam.* Alex. *consil. 195.* sive nullum priùs testamentum fecerit, sive aliquod antea scripserit testamentum, idem Alex. in *d. cons. lib 7.* pariterque substitutio directa in codicillis facta ad fideicommissariam ex-
176 tenditur, Alex. Areti post glo. in *l. verbis civilibus 7. D. de vulg. & pupill. subst.* Nicolaus Reusnerus *tract. de codicill. cap. 7. num. 12.* Sebastianus Nevius, aliique DD. in *l. Scævola 76. D. ad S. C. Trebell.* cujus sunt verba: *Scævola respondit si pater filium suum impuberem ex asse scripserit heredem, eique codicillis substituerit, deinde filius impubes decesserit, licèt substitutio*

enutilis sit quia codicillis hereditas neque dari, neque adimi potest ; tamen benigna interpretatione placet , ut frater , qui ab intestato pupillo successit substitutis fideicommisso obligetur . Vide tamen Cujac. *lib.* 11. *observat. c.*25. Joannem Vaudum *lib.* 2. *qu. jur. cap.* 12. Vasquium *lib.* 2. *de success. progressu.* §. 15. *num.* 26. Osualdum Hilligerum in *enucleat. ad Donell. lib.* 7. *cap.* 17. *lit. D.* & *E.* , qui alio , & feliciori sensu interpretantur hanc legem .

Ex juribus supracitatis , & ex *l. generaliter* §. *ex testamento D. de fideicommiss. libert.* communis
177 Doctorum conclusio descendit teste Gail. *obser.* 114. *lib.* 2. *num.* 1. , quod quando testamentum est nullum , quia in eo solemnitates à jure requisitæ non intervenerunt , si testator declaraverit velle , quod si testamentum non valeret jure testamenti valeat jure codicillorum , per hanc declarationem , quam clausulam codicillarem appellant , testamentum ita nullum trahatur ad fideicommissum , nempe quòd heres , qui defuncto ab intestato succedit , teneatur instituto hereditatem ex fideicommisso restituere , quarta parte, quæ trebellianica vocatur detenta . Quæ cognitio cum termino , & absque termino fieri potest, & supradictum primum interponitur decretum.

Insuper primò quæro , an testamentum , quo filius, vel nepos est præteritus , sive injustè exheredatus , vel honorabili titulo institutionis portio ei debita relicta non est , ut convenit , & propter commodum juris accrescendi , vigore codicillorum , sive clausulæ codicillaris reducatur ad fideicommissum , & pro resolutione operæ pretium duco tria præmittere . Primum quod præteritio hæc dupliciter contingere potest , uno modo , quando tempore testamenti filius erat natus, & præteritus , alio modo , quando post testamentum filius natus est , & reperitur præteritus . De primo casu adest tit. *in C. de liberis præteritis* : & de secundo tit. *D. de liber.* & *de postumis heredibus instituendis , exheredandis , vel præteritis.* Differentia enim consideratur , nam præterito filio jam nato testamentum ab initio nullum est ; secundo casu præterito postumo , ipsius agnatione rumpitur , ut clarè legitur in *l.* 1. *C. tit. de postum. heredibus instituendis , exheredandis , vel præteritis* , ibi : *si post testamentum factum postumorum suorum nullam mentionem testator fecit filium , filiamve suscepit intestato vita functus est , cum agnatione postumi, vel postumæ , cujus non meminit , testamentum ruptum sit* , & clariùs in *l.* 3. *D. de injusto , rupto, irrito facto testam.* & §. *ex his* , ibi : *ex his apparet aliam causam esse filiorum superstitum , aliam postumorum : illi injustum faciunt , hi rumpunt: illi semper : hi si nascantur , nec inveniant se exheredatos* , ut declaratur ab Imperatore Justiniano in §. *postumi tit. de exheredat. liberor.* sicuti si quis post factum testamentum adoptaverit sibi filium, ita ut in testatoris potestatem transeat , ejus rumpitur testamentum , ut in §. 1. *instit. quibus modis testam. infirmentur* , ibi : *testamentum ejus rumpitur, quasi agnatione sui heredis.* Et ratio est, nam licèt magna sit patris auctoritas , magna tamen est quoque obligatio . Utraque ex naturali jure inducta fuit , *l.* 1. §. *jus naturale D. de just.* & *jure*, §. *jus naturale instit. de jure naturali, gentium,* & *civil.* ibi : *hinc liberorum procreatio , & educatio.* In primo verbo patris fundatur auctoritas , nam ut Lactant. ait *lib.* 4. *instit. cap.* 4. *in fin. solus pater vocandus est , qui creaverit* ; in secundo obligatio . Utraque ex jure gentium descendit, *l.* 2. *D. de just.* & *jure*, & adnotat eruditissimus Georgius Acacius Enenkelius *de privilegiis parentum ,* & *liberorum privil.* 7. *c.* 1. *num.* 5. & divino nexu copulatur , *l. cum in adoptivis* 10. *C. de adopt.* Utraque ad canonici, & civilis juris necessitatem redacta non immeritò fuit . Auctoritas igitur unicuique in liberos , vel à natura tributa est , ut testatur Aristoteles *lib.* 8. *ethyc. c.* 11., vel ut meliùs Bodin. inquit *lib.* 1. *de Rep. c.* 4. à Deo ipso naturæ parente Opt. Max. , constat enim ex Sacris literis Deum hanc patris in liberos potestatem confirmasse , *Deutor. cap.* 21. *Exodi c.* 21. quæ moribus, & Romanorum jure ob bonum publicum etiam recepta , atque introducta fuit *l. item* 3. *l. patre furioso* 8. *D. de his , qui sunt sui , vel alieni jur.* §. *jus autem instit. de patria potestate* , ibique Dionysius Gothofredus , cæterique Doctores . Obligatio autem patris in educatione consistit . Hæc duo continet : primum circa bonos mores tendit . Porro patres curare debent , ut educentur filii *in disciplina . & admonitione Domini* , ut D. Paul. scribit *ad ephes. c.* 6. utque ambulent in via recta , ne in peccati foveam incidant , & cum probis conversentur viris , ne cum stuldis corpus perdant , & animam . Adeò enim educationem hanc institui oportet , ut eam sæpè Deus ipse , & Sacra literarum monumenta præcipiant , *Exodi* 12. *vers.* 27. *Deut.* 6. *ver.* 7. *c.* 11. *v.* 19. *c.* 27. *Proverb.* & *cap.* 22. & *Eccles. cap.* 7. *ver.* 71. & Sacra Patrum Concilia quàm maximè fieri decernant , Concil. Tolet. 17. *can.* 8. Concil. Carthagin. 3. *can.* 14. Concil. Arelat. sub Carolo *can.* 19. Parisien. sub Ludovico *lib.* 3. *cap.* 25. Et quod magis est , pater tenetur opere bonum filiis præbere exemplum , quo semper ipsis honesta , & sancta persona ejus videri debet juxtà *l. liberto* 9. *D. de obsequiis parentibus,* & *patronis præstandis*, quo faciliùs ad frugem bonam se recipi , ac libentiùs reprehendi possunt, quia secùs mores , quos quis in se approbat , in liberis reprobare non potest , *l. in arenam* 11. ibique Dionysius Gothofred. *lit. O. C. de inofficioso testamento*, quo denique inducimur , ac movemur. Hinc Cic. 3. *de oratione* inquit : *duo nos maximè movent , exemplum , & similitudo* , & B. Bernardus *serm. de S. Benedicto* : *Sermo vivus , & efficax exemplum operis est* , ac Gregorius 10. *Moral. nullum ego consilium melius arbitror , quàm exemplo tuo fratrem docere studeas* . Secundum circa alimenta , quæ pater filio præstare tenetur , *l.* 1. §. *jus naturale D. de just.* & *jure* , *l. si quis à liberis* 5. §. *parens D. de lib. agnosc. l.* 3. & 4. *C. de alend. lib. l. non solum* 8. §. *ipsum C. de bonis quæ lib. can. jus naturale* 1. *dist.* nam ut Justin. ait in *l. unica* §. *sacoro C. de rei uxor. action. ipse naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortatur* , ita ut canonico, & civili jure ad ea præstanda cogantur , *d. l. si quis à liberis* §. *ex his* & §. *non tantum, l. nec filium* 9. *C. de patria potest. cum concord. can. si quis dereliquerit dist.* 30. Hinc meritò parentes in

testa-

testamento de eorum substantia saltem legitimam liberis portionem relinquere debent, ut in §. 1. & §. postumi instit. de exheredat. liberor. l. 1. D. de injusto, rupto, irrito facto test. l. inter cætera 30. D. de lib. & post cum concordant. quæ quidem loco alimentorum succedit, ut in auth. de hered. & falcid. §. si quis, Surd. de alimen. tit. 1, q. 31. num. 12. & iis omni debetur jure, ut præ cæteris DD. docent Jas. in l. coheredi §. cum filia num. 11. D. de vulg. & pupill. subst. Gomez in tom. 1. variar. resolut. c. 1. num. 2. Hæc etiam matris est obligatio, aliorumque maternorum ascendentium antiquo jure correcto, nempe l. præteritam 15. C. de inoffic. test. & §. fin. insti. de exhered. liberorum, ut declaravit Justinianus Imperator novella constitutione 115. cap. 3. his sequentibus verbis: non licere penitus patri, vel matri, avo, vel aviæ, proavo, vel proaviæ suum filium, vel filiam, vel cæteros liberos præterire, aut exheredes in suo facere testamento, nisi probabuntur ingrati; vel ipsas ingratitudinis causas nominatim suo inseruerint testamento. Ex qua constitutione desumpta est authentica, non licet. C. de liberis præteritis, ibi: non licet parentibus aliquem ex liberis absque causa præterire, aut exheredare, cui conformis est text. in l. nepotibus 3. C. unde legitimi, & unde cognati, ibi: nepotibus avi materni pro virili portione etiam jure honorario defertur successio, & ita nostræ consuetudines dispofuere, ut consuetudo, si qua mulier tit. de muliere habente filios, & consuet. si aliquis morietur tit. de successionibus ex testamento, & ita communiter Doctores fatentur, Jo: Baptista Costa de ratione rata q. 203. Michalor. de fratrib. p. 1. cap. 37. Merlinus de legitima lib. 2. tit. 2. qu. 13. Jacobus Cancerius variar. lib. 1. cap. 4. num. 32. Carena resol. 195. Andreolus controv. 407. & 434. Cyriacus contr. 262. num. 8. Thesaur. dec. 237. Boerius decis. 86. num. 19. Antonius Gamma decis. 34. aliique ab Antonino de Amato resol. 2. à D. Regente Merlino controv. 10., & à Sabellio tit. 3. alleg. cap. 2. artic. 2. congesti.

Quæ autem ex jure determinata sunt respectu ascendentium procedunt quoque respectu descendentium, qui ascendentibus legitimam testamento relinquere tenentur, ut sancitum est per eundem Imperatorem Justinianum in §. primum itaque auth. de hæredibus, & falcidia, §. sancimus autem authentico ut cum de appell. cognoscitur, authent. in testam. C. ad S. C. Tertullianum, & per summum Pontificem in cap. si pater de test. in 6. quæ legalis dispositio pietati, & juri naturali consona est, ut probat Costa consil. 63. à num. 13. latè Altogradus cons. 52. Colerus decis. 286. cæterosque cumulat Marcus Antonius Sabell. vers. præterito facta à filio.

Secundum præmitto, quod postumus dicitur tam qui post parentis mortem, quàm post conditum testamentum natus est, ut in l. quod 12. l. postumum 22. & l. postuma 24. D. de liberis, & postumis. Hinc sicut natus, & non institutus dicitur scienter præteritus, postumus ita ignoranter, & præteritus quoque dicitur, tam si à patre, quàm à matre, vel ab ascendente materno in legitima institutus non fuerit, ut probat D. Reg. Merlinus controv. 10. 11. & 12. lib. 1., & faciunt superius adducta.

Tertium præmitto, quod clausula codicillaris, quæ in jure inventa, & constituta est, ut testatorum judicia firma remaneant, ut in l. finali §. illud quoque C. de codicillis, l. ex ea scripsura 29. D. de testam. l. ex testamento C. de fideicommissis, l. 3. de testam. milit. l. ab intestato D. de codicillis cum concordantibus, cujus virtute heres veniens ab intestato censetur rogatus portionem hereditariam scripto heredi restituere detenta legitima, aut trebellianica, dupliciter concipi potest, & per verba præsentis, & per verba futuri temporis, vel modi infinitivi; per verba præsentis temporis, ut si testator dicat, & si non valeat jure testamenti valeat jure codicillorum; futuri temporis, ut si dicat, si non valet, nec valebit; vel infinitivi modi, nimirum volo valere, ut consideravit Gratianus cap. 48. num. 16., & ex pluribus probat D. Marcianus disp. 66. num. 6. & licèt hanc differentiam non admittant Antoninus Thesaurus dec. 41. num. 4. ubi, quòd virtus clausulæ codicillaris non consistit in formula verborum, sed quia per illam videtur rogatus heres veniens ab intestato hereditatem restituere, Gaspar Antonius Thesaurus, qui in quæ. 70. num. 4. hanc patris sui laudat opinionem, Faber in Cod. definitione 2. titulo de codicillis, ubi ita inquit: Quare nec distinguemus, quòd verbis clausula codicillaris concepta sit, idest an iis, quæ ad præsens tantùm, an quæ ad futurum quoque tempus referantur. Nam sive præsens tempus expressim demonstratum sit, sive simpliciter; & indefinitè testator dixerit velle se testamentum valere jure codicillorum, futurum quoque tempus demonstratum intelligitur, hoc ipso quod de testamenti validitate actum est, cum non minus mortis, & delatæ successionis tempus inspiciendum sit, quàm conditi testamenti, quoties quæritur, an valeat testamentum, quia nec antea effectum habere potest. Adde, quod ut possis evincère testatorem, qui clausulam codicillarem adscripsit, de omni casu cogitasse, quo testamentum ruptum, aut irritum fieri posset, & consequenter de illo etiam, quo postumus nasceretur, nascendoque rumperet prius necessario est, ut probes testatorem eo tempore de postumis cogitasse, atque alii ab Antonino dicto loco relati; tamen ego considero, quòd prædicta differentia clypeo multorum Doctorum munita manet: item quòd verba mentis nostræ, & voluntatis sunt signa, & testimonium, l. Labeo §. item Tubero D. de suppell. legata, & alia jura adducit Barbosa in axiom. 222. num. 2. Unde hæc clausula per verba futuri temporis concepta in emergentibus casibus, aliis adjuncta conjecturis validior est illa, quæ tantùm per verba præsentis temporis concipitur.

His præmissis deveniendo ad quæsiti dubii resolutionem distinguo, aut præteritus est filius, vel nepos natus, aut postumus: In primo casu sententia eorum Doctorum, qui affirmant testamentum trahi ad fideicommissum, communior, & verior est. Et qui negant est gloss. in authentica ex causa C. de liberis præteritis in verbo cætera, ibi: prædicta adjectio nihil operatur hic; sed tunc tantùm operatur, cum deficit testamentum solemnitate juris, quia ibi non est solemnis numerus testium, vel septem sigilla, vel hujusmodi: Secus ubi deficit ratione præteritionis, quæ glossa allegat textum in

l. Titia

l. Titia D. de inofficioso testamento, ibi: *Titia filiam heredem instituit: filio legatum dedit: eodem testamento ita cavit; ea omnia, quæ supra dari, fieri jussi, ea dari, fieri volo ab omni herede, bonorumve possessore, qui mihi erit etiam jure intestato. Item quæ dari fieri jussero, ea uti dentur, fiantque fidei ejus committo. Quæsitum est, si soror centumvirali judicio, obtinuerit, an fideicommissa ex capite suprascripto debeantur. Respondi si hoc quæratur an jure eorum, quos quis ab intestato heredes, bonorumve possessores successuros credat, fideicommittere possit. Respondi posse. Paulus notat. Probat autem nec fideicommissa data deberi quasi à demente*, Fachin. *lib. 4. controv. cap. 11.* alia pro hac opinione adducens. Jo: Harppr. *inst. tit. de codicill. §. 1. num. 23. & 24.* Bursatt. *cons. 15. num. 8. lib. 1.* Signorol. *cons. 171.* aliique DD. laudati à Gabriel. Romani *lib. 6. comm. conclus. tit. de claus. conclus. 7. num. 2.* & ratione nam solemnitatis defectus est levis: præteritionis verò defectus, vel injustæ exheredationis est gravis, & filiis, ac nepotibus gravis infertur injuria. Sed in hoc primo casu testamentariam institutionem nullam esse trahendam ad fideicommissum, nempe quod præteritus filius sit admittendus ad successionem causa intestati, & teneatur instituto hereditatem restituere deducta legitima, reprobata glo. *in auth. ex causa C. de liberis præteritis* post antiquiores DD. fatentur Clarus in *§. testam. q. 46.* ibique addentes, Afflict. *decis. 125. num. 4.* de Franchis *decis. 63.* Sanfelic. *decis. 344. num. 12.* Hodiern. *ad Surd. decis. 293. num. 4.* ibi: *quia clausula salvat testamentum nullum, propter quam filius detracta legitima tenetur per fideicommissum hereditatem heredi scripto restituere*, Rota Rom. 100. & 128. penes Farinac. post *repertor. ultim. volunta. & decis. 132. par. 8. recent.* Thesaur. *dec. 141.* ubi in hac specie inquit nullam adesse dubitationem, Reverendus Pater Vasquez *in opuscul. moral. tit. de Codicil. §. 8.* Reverend. P. Paulus Layman *de justit. & jur. lib. 2. cap. 79. dubitat. 1. vers. 3. si verò habeat liberos*, Reverend. Giball. *de univers. rer. human. negotiatione tom. 2. lib. 5. cap. 6. art. 2. num. 2. in fin. vers. si autem liberi exheredantur, aut prætermittuntur*, Reverend. P. D. Jo: Angel. Bossius *tom. 2. oper. moral. tit. 10. §. 4.* Dominus Card. de Lugo *de just. & jur. tom. 2. tit. de testam. sect. 1. num. 17. vers. quartus effectus*, & fundantur in tex. in *leg. ex ea script. 29. D. de testam. & qui testamenta facere possunt §. idem respondit* juncta glo. in *verbo ex iis*, & in hac ratione, ut testatoris voluntas servetur, cum nihil tam pietati consonum sit, quàm ea, quæ moriens mandaverit, & quæ voluerit exequi, & Ita per S. C. decisum in aula, in qua ego resideo, referente D. Flavio Gurgo Consiliario doctissimo in causa prædictorum de Villa. Nam cum Avus Jo: Baptista Villa nepoti paucam reliquerit summam, & sine honorabili institutionis titulo, supradictum decretum fuit interpositum, in quo etiam fuit dictum *citrà præjudicium legatorum*, nam in hoc nullo testamento etiam legata solvuntur, ut in *novella 115. §. si autem hæc observata*, & in *auth. ex causa C. de liberis præteritis*, & quamquam Doctores ab Harpprechto cumulati in *addit. ad Jul. Clar. q. 47. & q. 52. §. testamentum* in hac legatorum materia non sint concordes, cum alii affirment, & alii negent ea ratione, ut autumant, Justinianum in d. novella fuisse locutum de testamento valido, & postea per querelam irrito; tamen eorum sententia, qui opinantur legata sustineri, uti communior usu recepta est, cum d. novella generaliter loquatur, ut testatur quoque Gail. *lib. 2. observat. c. 113.*

In secundo casu, extraneo herede instituto, non revocatur in dubium, clausulam codicillarem minimè nocere ignoranter præterito, uti postumo, & ultrà Doctorum sententiam adducuntur tex. in *l. si unquam C. de revocan. donat.* ubi donatio quamvis irrevocabiliter facta sit, per supervenientiam filiorum rescinditur, text. in *l. si cum avus D. de condition. & demonst.* & tex. in *l. cum acutissimi C. de fideicomm.* quia substitutio facta filio, eo cum filiis moriente evanescit, & tex. in *l. tale pactum §. fin. D. de pact.* ubi si pater dotando filiam pactum apposuerit, quod si moreretur absque filiis dos restitueretur fratri suo, si postea is alios procreaverit filios, iis quoq; pactum proderit.

Filio verò herede instituto, si clausula codicillaris sit concepta per verba futuri temporis, ex quibus conjecturatur, quod testator de filiis saltem in genere cogitaverit, Bart. in *l. qui filiabus nu. 6. D. de leg. 1.* idem in *l. si ita quis eod. tit.* & in *l. si ita legatum D. de auro, & arg. legat.* & in *l. si ita scripsisset in fin. D. de leg. 2.* Bald in *d. auth. ex causa q. 7. num. 47.* Peregrin. *art. 3. num. 49.* Anton. Gabriel. de *clausul. 8. num. 8. & 23.* Turret. de *clausul. codicill. qu. 57.* Rustic. in *l. cum avus lib. 1. num. 22.* Roland. à valle in *consil. 7. num. 12. lib. 4.* Gratian. *discept. forens. cap. 48. num. 14. & 16.* aliique relati à D. Regente Marciano *disp. 66. lib. 2. num. 5. 6. & 7. ac num. 9. in fin.* sentiunt, quod testamentum sustinetur, & flectitur in fideicommissum: aut postquam natus est postumus, testator per multos annos supervixerit, & cùm potuerit testamentum mutare, minimè curaverit, Deci. *consil. 490. col. 3.* Aymon. *consil. 67. num. 2.* Paris. *consil. 60. num. 5. lib. 2.* Rolan. *consil. 7. num. 30. lib. 4.* Gabriel. *comm. concl. tit. de clausul. concl. 8. nu. 15.* Thesaur. *decis. 141. num. 10.* Consiliar. Hodierna *controv. lib. 1. cap. 8. num. 11. versic. attamen magis, & vera*, Faber in suo *Cod. tit. de codicill. defin. 5.* aliique ita quoque fatentur, quia non prorsus ignoranter præteritus dici posset.

Verùm enim verò Gaspar Antonius Thesaur. *d. cap. 70.* tenet hanc solam supervenientiæ conjecturam non sufficere. Nam sicut sumitur, quod cum non mutaverit testamentum, cum eo decedere voluerit; ita quoque testamento rupto filii nativitate sumitur alia, quod ab intestato voluit decedere, ut filii æqualiter succederent. Hinc Antonius pater dicta *decis. num. 12. in fin.* determinationem arbitrio prudentissimi Judicis reliquit. Cui sententiæ adhæreo, nimirum, ut prudens Judex ex conjecturis hac in re judicare valeat, conjecturando si postumus sit masculus, vel fœmina, si plures nati sint postumi, si ex eodem, vel alio matrimonio, si testatoris patrimonium sit tenue, vel magnum, si nobilis, vel ignobilis, cujus naturæ, vel genii ipse fuerit, tempus mutandi, si fuerit impeditus, vel non, atque aliæ multæ esse possunt secundùm emergentes casus.

De

De hac materia citrà auctores suprà memoratos, nempe Bartol. Bald. Gratian. Rustic. Roland. Cravett. Paris. Decian. Thesaur. Fabr. Reg. Marcian. Consiliar. Hodierna, tractavere Fusarius *qu.* 571. *tract. de substitution.* Barty *tract. de success. part.* 2. *sub rubr. de resolution. testam.* Clar. §. *testam. qu.* 46. Jason. in *auth. ex causa C. de lib. præteritis*, Cagnol. ibid. Cancer. *variar. resolut. p.* 1. *c.* 4. *de testam.* Marta *de clausul. p.* 3. *clausul.* 11., *&* *de success. legal. p.* 4. *q.* 7. *art.* 2. Rubeus *de testam. resolut.* 54. *nu.* 257. Mynsinger. *observat.* 113. Ciroccus *disceptat.* 12. *num.* 4. Turrett. *de clausula codicill. qu.* 68. *nu.* 66. Altograd. *consil.* 80. *num.* 20. *lib.* 1. Giovagnou. *consil.* 32. *lib.* 2. Antonius Gobbius *consult.* 33. *num.* 9. *&* 10. Alciat. *resp.* 527. Soccin. senior *consil.* 93. *vol.* 4. *num.* 35. Bertrad. *consil.* 170. Imola *consil.* 41. Rota apud Put. 328. 405. 526. *par.* 9. *recentior.* Paulus Christinæus *decis.* 9. *vol.* 4. *&* *decis.* 200., *&* 387. *vol.* 5.

Neque hic omittendum est, quod Mercurialis Merlin. in *tract. de legitima lib.* 5. *tit.* 2. *qu.* 4. *nu.* 8. *&* 10. tenet clausulam codicillarem non operari favore extranei instituti præterito filio, pro qua sententia citat Thesaur. *decis.* 141. *num.* 15. verùm adverto, quod Thesaur. ibi loquitur de filio præterito postumo, non verò nato, & de postumo loquuntur DD. à Thesauro citati. Et magna est differentia inter unum, & alterum casum: in primo adest ignorantia: in secundo scientia. Et nihilominus ratio adducta à Merlino *d. num.* 10. videlicet, quod dicta clausula, quæ inducta est, ut testamentum omni modo valeat, fundatur in ardore liciti amoris paterni erga filios: quæ ratio considerari nequit extraneo instituto, & confert tex. in *l. Titia D. de inoffic. testam.* ubi filia instituta, & præterito filio jam nato, à jurisconsulto habetur testator pro demente. Unde prudentissimo Judici judicium relinquo; si dicto casu fortassis pater filium præteriisset ob invisos mores, & ejus genio minimè conformes.

Item secundò quæro, an testamentum nullum ra-
179 tione præteritionis trahatur ad fideicommissum, tam virtute clausulæ codicillaris expressæ, quàm tacitè? Expressa dicitur, quando moriens in testamento declarat, quod si testamentum valere non possit jure testamenti, vult, quod valeat jure codicillorum, ut *cit. l.* 8. §. *illud quoque*. Tacita verò, si testator velit, ut sua dispositio valeat omni meliori modo, quo valere possit, ut ex *l. codicillis* §. *ult. D. de leg.* 2. vel quando omnia in testamento contenta juramento confirmat, sive jubet, ut heres omnia in testamento contenta adimpleat *l. cum pater* 79. §. *filius D. de leg.* 2. cum juramentum operetur, ut testamentum valeat omni meliori modo, & proinde sustineatur uti codicillus, si codicilli solemnitates habeat. His præmissis pro affirmativa dicitur primò, quod utraque clausula fundatur in jure, nempe in *cit. l. codicillis* §. *Lucius Titius*, & in *l. cum pater* §. *filius*, & in ratione, ut defuncti voluntas servetur. Secundò, quia in testamento condito à patre semper opposita censetur clausula codicillaris, ut ex gl. in *l. coheredi* §. *cum filia D. de vulgari in verb. non valuit lit.* N.

Pro negativa primò adducitur text. in *l. odia D. de reg. juris*, ubi favores, & beneficia sunt extendenda, odia restringenda, in odium quippe, & præjudicium præteriti filii, aut injustè exheredati extenderetur Doctorum opinio, & juris interpretatio, ut clausula codicillaris tùm expressa, cùm quoque tacita operaretur, quando testamentum est nullum ex defectu solemnitatis, ac ex defectu præteritionis.

Secundò facit, quia glos. in *d. l. coheredi* §. *cum filia* loquitur de testamento imperfecto ob defectum solemnitatis, & nihilominus clausulam codicillarem expressam requirit; ibi: *quia hoc testator non expressit, ut jure codicillorum valeret, si non posset jure testamenti, si autem hoc expressisset bene valeret, ut codicillus*, & glos. fundatur in text. in *l. inter omnes C. fam. ercisc.* qui loquitur in prædicto casu ibi: *etiam si solemnitate legum hujusmodi dispositio fuerit destituta*.

Tertiò, nam text. in *l. codicillis* §. *Lucius Titius*, in quo tacita fundatur, de testamento minùs solemni loquitur, inquit enim Jurisconsultus Scævola. *Lucius Titius hoc meum testamentum scripsi sine ullo jurisperito, rationem animi mei potius secutus, quàm miseram, & nimiam diligentiam, & minus aliquid legitimè, minusve peritè fecero pro jure legitimo haberi debet hominis sani voluntas; deinde heredes instituit. Quæsitum est intestati ejus bonorum possessione petita an portiones adscriptæ ex causa fideicommissi peti possint? Respondi secundum ea, quæ proponerentur posse*, ponderando illa verba: *& si minus aliquid legitimè, minusve peritè fecero*, atque alia sequentia: *deinde heredes instituit*, non. n. de præteritione text. loquitur, sed de testamento, ubi aliqua solemnitas deficit, ibi: *si minus aliquid minusve, &c.* pariterque text. in *l. cum pater* §. *filius eod. tit.* ubi Papinian. Jurisconsultus inquit. *Filius matrem heredem scripserat, & fideicommissa tabulis data cum jurisjurandi religione præstari rogaverat. cum testamentum nullum jure factum esset: nihilominus matrem legitimam heredem cogendam fideicommissa præstare respondi. Nam enixa voluntatis preces ad omnem successionis speciem porrecta videbantur.* ponderando verba: *matrem heredem scripserat*, & alia: *cum testamentum nullo jure factum esset* juncta glos. *lit.* Q. ibi: *nullo jure, quoad fideicommissi solemnitatem*, & alia glo. *lit.* N. *in fin.* ibi: *& fortè ideo sic fortiter rogabat quia testamento suo solemnitatem deesse credebat*.

Quarto affertur auctoritas Præsid. Covàrruv. in *cap. Raynutius de testam. num.* 4. ubi testatur, quod tunc dicta clausula videtur inducta, & operatur quando testamentum factum est in gratiam filiorum, non tamen quando est in damnum eorum, prout esset uno præterito, vel injustè exheredato.

Tandem pro decretorum ornatu tria non prætermitto: Primum, clausulam codicillarem appositam censeri potius ex testatoris mandato, quàm ex Notariorum stylo, ut Antonius Thesaurus dicta *decis. num.* 36. ex Menochio de *præsumptionibus lib.* 2. *præs.* 79., *& cons.* 37. *num.* 131. & *seq.* ex Simone de Prætis *de interpret. ultim. voluntat. lib.* 1. *solut.* 10. *num.* 56. & Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 1. *tit.* 10. fundat; & hæc

ratio-

ratione, nam cum testator velit dispositionem suam, & voluntatem subsistere pro qua substinenda in jure inventa est dicta clausula, fortis conjectura est Notarium ab eo fuisse rogatum illam apponere. Quinimo Gaspar Antonius filius in *additionibus litera B.* ex hac ratione infert non esse curandum, an testator fuerit idiota literarum ignarus, ac de effectu prædictæ clausulæ vel doctus, vel informatus, & allegat Marcum Antonium de Amatis in *decis. Antonitana 10. num. 41. 44.* , *&* 46. qui contrarium in hoc puncto etiam ex multorum auctoritate probat D. Regens Cacace *alleg. 83. tom. 3. allegat. D. de Marin. num.* 8. 9. *&* 10. , nimirum quod in testa-
180 mento ab idiota condito clausulam non operatur, nisi vulgari elogio de ipsius vi fuerit informatus, & de certioratione, & explicatione, heres probaverit, vel quia ex eodem testamento ita constet. Nam ubi ignorantia adest, voluntas abest, Itaque controversia inter doctores est an hæc certioratio præsumenda sit, & præsumptio sufficiat, an probatio requiratur? Tu cogita.

Secundum, quod in hoc testamento rupto postumi nativitate regulariter legata non debentur, nisi verisimiliter pater etiam si de filio cogitasset, reliquisset, Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cas.* 147. Fontanella *de pactis nuptial. claus. 5. glo. 8. p. 3. num.* 37. confert tex. in *l. 1. C. de liber.* , *& postum. hered. instit.* ibique glo. *vers. nihil debert.* Et ratio est, quia in primo casu, videlicet in testamento nullum legata ab eo non habent dependentiam, ut aliqui autumant; in secundo rupto testamento legata ab institutione dependent & consequenter ea rupta infirmantur quoque legata: Cæterùm legata pia, & necessaria, sive minima rupto testamento semper substinentur, probat idem Anton. Thesaur. d. *decis. num.* 14. Tertium, quod petens hereditatem ex testamento, uti actor, non potest amplius juvari clausula codicillari; secus uti reus, ut pœnes D. Regentem Merlinum *controv. 12. tom. 1.*

Decretum autem in eo casu, quo testamentum nativitate postumi non flectitur ad fideicommissum, ita concipitur: *Die, &c. S. C. declarat testamentum N. A. esse ruptum postumi N. C. nativitate, & proinde hereditatem N. A. competere filiis N. B. & N. C. ab intestato, pro cujus præambulo adeant Magnam Curiam*, vel dicitur.

Magna Curia declarat testamentum N. A. agnatione postumi N. B. esse ruptum, & proindè expediatur præambulum dicti quondam N. A. in beneficium N. B. , & N. C. ab intestato pro æquali parte, & portione; citrà præjudicium jurium partium, respectu legatorum, vel dicitur: *salva provisione facienda respectu legatorum partibus plenius auditis.*

Et dicitur *ruptum*, quia hoc verbo jurisconsulti utuntur; in casu verò præteritionis filii nati dicitur, *esse nullum*, quam formulam quoque ponit Consiliarius Marcellus Marcianus *tom. 2. Consilior. consil. 1. num. 13. versic. cum hic articulus incidisset.*

S U M M A R I U M.

1 *A Uctoris monitum ad testatorem pro conservando fideicommisso.*
2 *Legitima filio debetur absque ullo onere, & gravamen injunctum pro non apposito habetur.*
3 *Legitima filio jure naturali, & positivo debetur.*
4 *Onus injunctum legitimæ in fideicommisso reciproco an sustineatur.*
5 *Onus legitimæ injunctum in fideicommisso reciproco minimè sustineri probat auctor.*
6 *Onus legitimæ injunctum an sustineatur, si filius acceptaverit testamentum? dubium distinctione resolvitur.*
7 *Juri suo quilibet renunciare potest.*
8 *Filius acceptando testamentum patris quando censetur quoque acceptare onus in legitima injunctum, referuntur casus, & n. sequ.*
10 *Mulieri, quæ fideicommisso renunciavit, de quo certiorata non fuit, renunciatio non officit.*
11 *Onus legitimæ injunctum si est conditionis ipso jure censetur rejectum, & non est necessaria aliqua petitio, ut removeatur; si verò est quantitatis, idest si minus eo quod debetur est relictum, tunc necessaria est petitio, seu protestatio, & ratio differentiæ panitur.*
12 *Petitio, quæ requiritur pro obtinendo supplemento legitimæ an instar querelæ inofficiosi duret quinquennio, vel instar petitionis hereditatis triginta annorum spatio duret.*
13 *Actio petendi legitimæ supplementum, atque onus quantitatis rejiciendi non inducta ad heredes non transmittitur; secus si onus sit conditionis, vel temporis.*
14 *Institutus in legitima, universali herede existente, an beneficium immissionis habeat.*
15 *Praxis decretorum, quæ interponuntur in legitimæ petitione, explicatur.*

CAPUT V.

De Decretis fieri solitis in petitione legitimæ.

Die, &c. Visis comparitione fol. . . . testamento fol. . . fide Secretarii M. C. fol. . . M. C. declarat deberi N. B. legitimam liquidandam in bonis quondam N. A. ejus patris, vel avi non obstantibus substitutionibus, & fideicommisso in dicto testamento contentis; in qua liquidatione audiantur substituti, & Magnificus U. J. D. N. N. Curator vocatis datus, qui jura dicti testamenti, & in eo vocato-

rum

rum tueatur, vel dicitur: *M.C. declarat deberi N.B.legitimam liquidandam liberam, & absque ullo onere, pro qua liquidatione in biduum audiantur partes*, vel dicitur.

Die, &c. Visa comparitione, vel supplicatione, S.C. declarat spectavisse, & spectare ad N.B.legitimam portionem in bonis N.A. patris liberam, & immunem ab omni onere, & conditione; eandemque deberi N.C. matri, sive filio heredi liquidandam tempore executionis sententiæ, vel dicitur: *N. N. & N,N. heredes fideicommissarii condemnentur ad solvendum in beneficium N.N. & N.N. creditorum N.B. coheredis summam ducatorum, &c. de legitima prædicti N.B. coheredis, & debitoris*, vel dicitur: *de legitima liquidanda, pro qua liquidatione in biduum audiantur partes*, vel dicitur: *absolvantur heredes fideicommissarii ab impetitis super prætensa legitima N.B. per creditores*,

Quam utilitatem fideicommissa afferant in præcedenti capitulo retulimus, in præsentiarum amice lector, ut ea sint duratura duo oportere proponimus: unum quod educes filium tuum in timore Domini, ut sui bonitate, & virtute augeat patrimonium tuum: alterum, ut in tuo testamento pauperum reminiscaris, persona enim pauperis persona Dei est, sicuti in Evangelio *Matthæi cap.25.*ibi: *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare. Sitivi, & non dedistis mihi bibere. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operuisti me. Infirmus, & in carcere, & non visitastis me, &c.* & ut Deus, qui ædificavit ipse quoque custodiat domum tuam, *Psal.126.* ibi: *nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Nisi dominus custodierit civitatem, frustrà vigilat, qui custodit eam.*

Pro enucleatione autem supradictorum decretorum, duo quoque examinanda fore operæ pretium ducimus. Primum, an pater legitimam filio debitam alicui conditioni, sive oneri submittere valeat. Secundum, an si filius acceptaverit testamentum paternum, gravamen super legitima impositum sustineatur. Quoad primum, legitimam integram filio esse relinquendam absque
2 ullo vinculo, & onere, & gravamen ei injunctum, uti non scriptum, & pro non injuncto haberi notissimi juris est, ut in *l.omnimodo, l.sancimus*, & in *l.quoniam in prioribus C. de inofficioso testam.*ibi: *quoniam in prioribus sanctionibus illud statuimus, ut si quid minus legitima portione sit derelictum sit, qui ex antiquis legibus de inofficioso testamento actionem movere poterant, hoc repleatur, ne occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur: hoc in præsentia addendum esse censemus, ut si conditionibus quibusdam, vel dilationibus, aut aliqua dispositione moram, vel modum, vel aliud gravamen introducente, eorum jura qui ad memoratam actionem vocabantur imminuta esse videantur: ipsa conditio, vel dilatio, vel alia dispositio moram, vel quodcumque onus introducens tollatur, & ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset.* Hanc juris conclusionem exornant Hothomanus *de quarta legitima*, Connanus *lib.9. comment. de jur. civil. cap.*10. Jul.Pacius *in method.ad Codicem lib.3. tit.*28.*cap.*6.Donellus *lib.*19. *commentar. de jur.civil. cap.*4.ibiq;Osualdus Hilligerus *in enucleat. lit.nn.* Vinnius *lib.*1.*select.c.*22. Antonius Gomez *tom.*1. *variar.cap.*11. *ex num.*24. Antonius Gabriel *communi.concl.lib.6.tit.de legitima conclus.*2.Molin. *de Hispan.primogen.lib.2. cap.*1. *ex num.*28. Cucchus *in tract. de legitima, tit. legitima nullum gravamen recipit*, Joseph Ludovicus *decis. Lucensi* 28. *num.*2.*& seqq.*Joannes Castill. *quotidian. controv. lib.*5. *cap.*64. *num.*28.*&* 30. Farinac.*in repertorio de ultimis voluntatibus qu.*33.*per tot.* Et ratio est,
3 quia & jure naturali, & positivo debetur: jure naturali quoad substantiam, ut in §. *cum itaque in auth.de hered.& falcid. l.*10. §. *omnia igitur in fin.C.de adopt.*ibi: *& ab eo naturalia debita percipere*, & in *l.cum ratio D.de bonis damnat.l.scripto herede D.unde liberi, c.jus naturale prima distint.* Et de jure positivo respectu quotæ bonorum attento paterno patrimonio, & filiorum numero definitæ, Cujac. *in novella* 18. Vultejus *in §. penult.institut.de inoffic.test.* Cucchus *tract.de legit. cap.*1. *num.*7. Roxas *de success. cap.*7. *num.*7. Covarruv. & alii quos referunt, & sequuntur Pichard. *in rubr. institut. de heredit.quæ ab intestato defer. num.*61. Pacius *in method. ad codic. tit.*28. *cap.*6.*num.*30.Osuald. Hilliger. *in enucleat.ad Donell. lib.*19.*cap.*4.*vers.& ita tutissimè*. Nil mirum igitur si gravamen injunctum pro opposito minime habeatur. Revocatur tamen in dubium an
4 gravamen sustineatur in fideicommisso reciproco, vel uti si institutis liberis, ad invicem substitutis pater detractionem legitimæ prohibuerit, cum hac in re DD. non sint concordes. Etenim pro affirmativa pugnant Azo, & Accursius in *l.si pater puella, & in l.omnimodo C. de inoffic.testam.*, & ibidem Riccard. Malumbra, Fulgos., & Comensis, Cynus *d.l.si pater*, Jacobus de Arena, & Angel.in *l.cum ex filio D.de vulgari*, Georg.Natta in *cap. quamvis num.* 89. *de pactis in* 6. Ferdinand.Vasq.*in l.quoniam in priorib. ampl.*20. *num.* 250. *& in l. si pater puella num.*3. *C. de inofficioso testam.* Franciscus Capilistius inter *consil.a ultimar.volunt.consi.*79.*num.*22. cui subscripsit ibidem Jacob.Alvarot., Decius in *cons.*456. *num.*8. Bellon.*cons.*41. *in fin.*, Menoch. *consil.*196. *num.*16. *to.*2. Capyc. Latr. *consult.*121, *num.* 43. Palatios Ruvios *in rubrica de donat. inter vir. & uxorem* §.50.Aquilin. in *leg. centurio p.*1. *num.*83.DD. *de vulg.subst.*Petra *de fideicommiss.quæst.*5.*num.*105. qui fundantur in enunciato textu in *leg.si pater puella C. de inofficioso testamento*, cujus sunt verba: *si pater puellæ (cujus vos curatores esse dicitis) filiis ex semisse, ipsa autem ex triente, & uxore ex reliquo sextante scriptis heredibus fidei filiorum commisit, ut si quis eorum intra viginti quinque annos ætatis decederet, superstitibus portionem suam restitueret: præterea uxori, ut id, quod ex causa hereditatis ad eam perveniset, filiis post mortem suam restitueret, fideicommisit. Calumnio-*

*miniesam inofficiosi actionem adversus justum judi-
cium testatoris instituere non debetis , cum ex hu-
jusmodi fideicommissaria restitutione , tam ma-
tris , quàm fratris ejus portio ad eam poterat per-
venire* , atque in ratione , nam instituti per reci-
procam substitutionem sunt in pari spe , & sicut
unus , ita alius erogare , & recipere potest , &
cum in pari incertitudine non videatur filius læ-
sus , sequitur , quod dispositio gravamen non
continet , & favorabilis consideratur . Pro nega-
tiva Bartol.Salyc.Jason ; & Glo. in *d. leg. si pater
puella* , glo.in *l.cum ex filio D.de vulg. & pupill.
subst.*Ripa in *l.qui Roma §. duo fratres num.42. D.
de verb.obliga.* Alexander *conf.43.in fin. lib.2.* Ce-
phal. *conf.*189.*num.7.lib.2.*Honded.*conf.42.nu.23.
lib.2.* qui de communi testatur sententia , Anton.
Gabriel de *legit.concl.*1.*num.*6.Grass.in *§. legitima
qu.*38, *num.*19. Suarez in *commentario super leg.
quoniam in prioribus ampl.6. num.5. & seqq. C.de
inofficiose testam.* Fusar. *de subst. qu.296. num.23.*
Merlin. *in tract.de legit. lib.3.* qui pro eorum fun-
damento tenent tex. in d. *l. si pater* fuisse corre-
ctum , & per text. in *l. quoniam in prioribus* , &
per *auth.novissima C.de inoffic. testam.* & pro ratio-
ne considerant talem paternam dispositionem fi-
lio gravamen inferre , quia neque in vita , neque
in morte de propria re disponere nequit , cui sen-
5 tentiæ ego adhæreo , nam quod in spe repositum
est , sæpè defluit inane , & quod præsentaneum
est , utiliter possidetur , conferunt jura in *l.si idem
§.quod si mutuo D.de jurisd.omn. judicum* , *l.par-
tum C.de reivin. lib.1. D. de in litem jurando* , ac
dictum glo.in *l.cum hi D. de transact. in v.præsen-
te* , ibi: *ad præsens ova , cras pullis sunt meliora* .
Verè igitur hanc dispositionem onus continere
arbitror , idcircò illud pro non opposito legis mi-
nisterio haberi .

Quoad secundum distinguendo respondeo , quod
6 aut filius paternum acceptavit testamentum per
actum tacitum , veluti per simplicem aditionis
actum , aut per actum expressum ; primo casu
onus minimè sustinetur allata ratione , de qua
supra , & quia numquam videtur approbare ,
quod à jure approbatum non est ; aut per actum
expressum , & eo casu indubium est , illud proce-
7 dere , cum quilibet juri suo derogare valeat , *leg.
pactum 46.in fin.D.de pactis* , *l. si quis in conscri-
bendo 51.C.de Episcopis , & Clericis* , *leg. si quis in
conscribendo 29.C.de pactis* , *cap.si de terra de pri-
vilegiis* , *c.ad Apostolicam de regular.*etiam in jis ,
quæ jure speciali introducta sunt , *leg.si Judex 41.
D.de minor.* Et actus expressus probatur quatru-
8 pliciter . Primò , si filius approbaverit testamen-
tum paternum verbis multum generalibus , puta
quia dixit , velle observare totum testamentum
paternum , vel omnia , & singula in eo contenta ,
vel in omnibus , & per omnia , aut in omnibus
suis partibus , vel quid simile , tunc enim licèt de
legitima mentionem non fecerit , censebitur ta-
men onus etiam in legitima approbare , ut post
Surd.*conf.*412. *num.*17. Mantica *de conjectur. lib.
7.tit.8.num.*11.Peregr.*de fideicomm.art.36.nu.89.*
Menoch.*conf.71.nu.21.& 22.* Castil. *cap.107. sub
num.57.vers.quinto quoq;* , Fusar. *q.296. num.93.*
Merlin.*de legitima lib.3. tit.2. qu.9. num.35.* , &
38.Præf.Merlin.*cap.48.num.*18.comprobat Joseph
de Rosa *consult.4. num.32.*

Secundo , quando approbatio , seu acceptatio testa-
menti , & oneris ad aliud referri non potest , nisi
ad legitimam , Menoch. *conf.7. num.23.* Mantic.
de conjecturis lib.7. tit.8. nu.11. Alexander Tren-
tacinq. *variar. lib.1. tit. de legitima resolut.4. nu.
9.* Castill. *d.c.107. vers. sexto scribunt*, Morot. *re-
spons.9. num.24.* Gabriel. *de legit. conclus.8. num.
16.* Cancer. *variar. resol. lib. 3. tit. de pactis num.
91.* Fontanella *de pactis nuptialibus clans. 4. glos.
24. num. 43. vers. scio* , Præf. Merlin. *cit. controv.
48. num. 6.* Joseph de Rosa *d. consult. nu. 33.* Di-
co quando ad aliud referri non potest , ut puta si
pater instituat heredem in legitima filium ei de
jure debita , deinde & in reliquo hereditatis , in-
jungendo ut illud adire nequeat , nisi cum onere
de non alienando bona etiam respectu portionis
dictæ legitimæ , & si onus subire nollet , Cajum
instituit , nam tunc per simplicem actum aditio-
nis , filium approbare onus procul dubio videtur,
ut notat D. Regens de Marin. *resolut. 252. num.
13. to.1.*

Tertiò , quando concurrunt geminati actus appro-
bationis , Parif. *consil. 9. num. 19. , & 20. vol. 3.*
Alex. Trentacinqu. *lib.1. variar.resolut. tit.de le-
git. resol.4. num.10.*

Quartò si per aliam conjecturam , sive per actum fa-
cti constaret filium voluisse onus in legitima re-
cipere , nihil enim interest, an filius per verba ex-
pressa declaret onus in legitima acceptare , an ve-
rò facto evidenti id comprobet , ut optimè scri-
bunt Peralta *in l. cum patronus num.13. D. de le-
gat.2.* Menoch. in *addit. ad præsumpt. 196.* Surd.
conf. 412. num. 29. & 30. Seraph. *de privil. juris
privil.20.num.10.* Fontanella *de pactis nupt.claus.
4.glo.24. num.41. , & 45.* Cancer. *variar. tom. 2.
cap. 2. num. 203.* Castill. *cap. 10. num. 17. in fin.*
Præf. Merlin. *cap.48. num. 18. in fin.* , & Joseph.
de Rosa *cit. consult. num. 35.* Cum nihil intersit
voluntas declaretur factis aut verbis , *l. de quibus
D. de legib.* Imo facto plus solet ostendi voluntas,
quàm verbis , *l. si tamen 48. §. ei qui D. de adilit.
edicto*, Emanuel Gonzalez in *cap.si de terra de pri-
vil.num.5.*

Quod autem dictum est , actum expressum induci
verbis multùm generalibus , vel quando ad alium
actum referri non potest , vel quando concurrant
9 geminati actus , vel denique per aliam conjectu-
ram , sive per actum facti , limitandum esse puto
in muliere minore 18. annis de jure suo non cer-
tiorata , ut in facti contingentia judicavit S.C.te-
ste D. Reg. Merlino *controv.48. , & 49. num.16.
vers. secundò* , ibi : *Secundò non esse habendam ra-
tionem de approbatione, & acceptatione paterni te-
stamenti, ut puta qua facta fuit per mulierem mi-
norem quid egerit nescientem , vim actus gerendi
non intelligentem , neque de onere legitimæ injun-
cto certioratam ; eandemque approbationem & ac-
ceptationem ei potius fuisse damnosam, cum potue-
rit hereditatem retinere , rejecto onere legitima
imposito , præsertim non apposita per testatorem
clausula illa resolutiva, aliàs legitima sit contenta,
& hereditas perveniat ad substitutos .*

Sicuti pro muliere renunciante fideicommisso,in quo
10 vocata erat , ignorante , & de eo non certiorata
judicavit etiam S.C. teste Domino Regente San-
felic.

felic. *dec.*202. per text. in *l. de his D. de transact.*, ubi Cajus inquit: *de his controversiis, quæ ex testamento proficiscuntur, neque transigi, neque exquiri veritas aliter potest, quàm inspectis, cognitisque verbis testamenti*, atque in *leg. mater de inofficioso testamento*, & per doctrinam Sfortiæ Oddi *tract. de fideicom. q.8.art.*1 *num.*8., ubi ponderat, quod quanto magis verba ampla sunt, & de fideicommisso nihil dictum fuit, tanto minus de illo cogitatum esse constat, atque aliorum, ut in *d. dec. num.*31. proceditque meo judicio etiam pro muliere ætate majore in capillo maximè in monasterio manente.

Remanet igitur firma conclusio, quod aut onus sit conditionis, aut quantitatis, veluti minoris eo, quod filio debetur attento patrimonio, & filiorum numero à lege pro rejecto habetur, & aliqua petitio heredis necessaria non est, ut citatis juribus, & *l. si quando §. & generaliter C. de inoffic. testam.* ibi: *& generaliter definimus quando pater minus legitima portione filio reliquerit, vel aliquid dederit, vel mortis causa donatione, vel inter vivos sub ea conditione, ut hæc inter vivos donatio in quartam ei computetur: si filius post obitum patris hoc, quod relictum, vel donatum est simpliciter agnoverit, fortè, & securitatem heredibus fecerit, quod ei relictum, vel datum est, accepisse, non adiiciens nullam sibi superesse de repletione quæstionem, nullum sibi filium facere præjudicium, sed legitimam partem repleri: nisi hoc specialiter sive in apocha, sive in transactione scripserit, vel pactus fuerit, quod contentus relicta, vel data parte de eo, quod deest, nullam habeat quæstionem*, reprobata glos. in *l. scimus C. de inoffic. testam.*, quæ petitionem necessariam esse tenet.

Verùm pro majori claritate, & veritate doctrinæ ad-
11 verto, quod Suarez respectu oneris conditionem respicientis tenet supradicta jura procedere, ut necessaria non sit aliqua petitio, sive heredis protestatio, ut in *l. quoniam in prioribus ampl.*10. *n.* 8. inquit: *sed ubi apponitur aliud gravamen, puta conditionis, vel dilationis ad illud tollendum non est necesse facere aliquem actum facti, prout in casu superiori, quia ex se removetur, & filius absque aliquo actu consequitur effectum remotionis: puta testator reliquit filio legitimam, & apponit ei conditionem, quod in illa succedat filius suus major, vel quod non alienet, nam ad hoc ut tale gravamen removeatur, non habet necesse filius, neque aliquem actum facti facere*. Et rursus. *Ex prædictis ergo hæc mihi videtur veritas, regulariter concludendo, quod gravamen appositum in legitima ipso jure reiicitur, & tollitur de medio, & habetur pro non apposito, in tantum quod si filius taceat in tota vita sua, nullum actum contradictionis faciens, nihilominus transmittit liberam legitimam ad posteros gravamine rejecto* (& ita judicatum per S. C. ut in *cit. controv.* 48. penes Merlin.) *Respectu verò quantitatis non ita*, nam ut idem auctor inquit, ubi apponitur gravamen in quantitate legitimæ, puta quia filio relinquitur minus legitima, verum est quod ipso jure fit repletio, ut in *d.l. scimus*, tamen in effectu impossibile est supplementum fieri, nisi petatur, ut in simili dicit text. *l. si quis ita hereditate D. de condit. instit.*

Et ratio differentiæ est evidens, nam quando onus est conditionis heres possidet legitimam; quando est quantitatis respectu ejus quantitatis, quæ deest, non possidet. Unde ut acquirat necessarium est, ut petat. Et hæc Suarez sententia ratione fulcitur, & ex *l. si quis filium* 34. *vers. tunc etenim C. de inofficioso testamento* comprobatur, ibi: *nisi certa quantitas patri ejus minus parte legitima relicta est, tunc etenim secundum novellam nostri numinis constitutionem, repletio quartæ partis nepoti superest ea, quæ patri ejus competebat, ut perfruatur nostro beneficio, à vetustate quidem neglectus, à nostro autem vigore recreatus, ut si pater adhuc superstes, vel repudiavit querelam, vel quinquennio tacuit, scilicet post aditam hereditatem.* ponderando illa verba, *aut repudiavit querelam, vel quinquennio tacuit*, ex qua lege quoque probatur, quod hæc actio, sive petitio instar querelæ inofficiosi
12 quinquennio præscripta remanent, *l. scimus* 36. *§. illud C. de inoffic. testam*, & Bart. in *d. l. si quis filium num.* 2. Fulgos. *cons.* 83. Ruin. *cons.* 27. *num.* 28. *lib.* 3. Joseph. de Rosa *consult.* 4. *num.* 26. Sed contrà dicitur, quia hæc petitio, sive actio respectu minoris quantitatis durat spatio annorum 30. nam vel personalis est scilicet condictio ex lege, vel petitio hereditatis, & in utroque casu 30. ann. spatio præscribitur, ut in primo, ex text. in *l. 2. de constit pecun. l. sicut, & l. omnis de præscript. 30. annor.* in 2. ex *l. hereditatis C. de petitione heredit.* Rodericus Suarez in *d. l. quoniam in priorib. C. de inoff. testam. ampl.* 10. *num.* 6., & 7. Tiraquell. in *l. si unquam C. de revoc. donat num.* 312., & 317. Mart. *de success. legali par.* 1. *qu.* 25. *artic.* 25. Merlin. *de legitima lib.* 5. *tit.* 3. *q.* 10. *num.* 11. Petra *de fideicom. qu.* 15. *num.* 108., qui alios referunt. Hac in re aut quinquennio, ut temporis spatio triginta annorum durat actio, certum est, quod illa non inducta ad heredes non transmittitur, *instit. de perpetuis, & tempor. act. §. non omnes, l. postumus §. fin.*, & *l. quemadmodum D. de inoffic. testam l. scimus §. fin. C. de inoffic. testamento*, Joseph. de Rosa *d. consult. num.* 27. sicuti certissimum est, quod jus petendi legitimam
13 non obstante onere conditionis, sive temporis ad heredes transit juxtà veriorem, & communiorem sententiam, quam amplexa fuit Rot. Rom. *decis.* 342. *num.* 3., & *seq. part.* 5. *recent.* Rota March. ut penes Thomat. *decis.* 4. *num.* 8., & *seq.* & nostrum S. C. in *cit. controv.* 49. *num.*21. apud D. Merlin. & Rodoer. *cons.* 28. *num.* 29., & docent Mercurialis Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit. q.* 17. *num.*8. & D. Cardin. de Luca *de legit. disc.* 17. *num.* 11., & fundamentalis ratio est, quia ut supradictum, & probatum est, hujusmodi onus pro non scripto habetur.

Cæterùm si testator onus super legitima simpliciter non imposuerit, sed generaliter super omnibus ejus bonis, aut parte tunc non est controversia, cum indubitati juris sit, ex potentia legis, & privilegio legitimæ, & ex præsumpta voluntate testantis disponendi solummodo de eo, quod erat suum, & habebat disponendi potestatem nullum legitimæ onus adiici posse, ut docent Peregr. *de fideicomm. art.* 36. *num.* 81. & *sequ.* Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *qu.* 7. *num.* 1. 2. & 12. *cum sequ.*, & *quæst.* 9. *num.* 1. & *sequ.*

Mantic. *de conject. ult. volunt. lib. 7. tit. 8. num. 3. cum sequ.*, quos refert, & sequitur Cardin. de Luca *de legit. disc.* 18. *num.* 4. & probatur ex text. in *l. Lucius* 21. §. *Imperatores D. ad municipal.* ibi; *cum ad ea, quæ mandari possunt voluntatem dedisse videaris*, Unde Marescott. *variar. resolut. cap.* 23. *num.* 4. inquit, quod tantum præsumitur à testatore sub fideicommisso relictum, quantum deducta legitima filiorum est in ejus hereditate.

Hinc etiam quando filius expressè onus in legitima non acceptavit, quamquam in vita legitima non petierit, de ea tamen in morte disponit, habetur ac si petiisset, & valet ejus dispositio, ut testantur Reverendiss. Borgia *investigation. jur. civ. lib.* 1. *c.* 19. *num.* 15. Scoppa ad *Merl. c.* 48. *num.* 25. *vol.* 2. Gomez. *variar. resolut. tom.* 1. *cap.* 11. *de success. contra testam. num.* 6, & 7.

Et tandem pro ornatu prædicti cap. quæro, an insti-
14 tuto in legitima, existente universali herede, immissionis beneficium competat, ita ut à manibus universalis heredis illam accipere non debeat? In hac re controversia est inter DD. ut videre est penes doctissimum Vasquium *de success. lib.* 2. *p.* 4. §. 20., Fusarium *de substitut. qu.* 296. Merlinum *de legitima lib.* 5. *qu.* 3. Regentem Capyc. Latro *consult.* 10. Consiliarium Staibanum *resolut.* 106., & ibi; *in observ.* Qui negativam sequuntur sententiam in his fundantur rationibus, & prima, quia legitima debetur deducto ære alieno, ideoque dici non potest quota hereditatis, in qua veniunt actiones activæ, atque passivæ, sed quota bonorum. Secunda quia institutus in re certa loco legatarii habetur, cui certum est prædictum remedium non competere. Tertia, nam hæc immissio in instituto in legitima locum habere nequit, quia priùs ea est liquidanda bonis in inventario descriptis, eorumque estimatione, & onerum certitudine. Quæ omnia ad onus heredis universalis remanent, idcirco ab ipsius manibus institutus in legitima hanc recipere debet. Qui verò affirmativam sustinent, his moventur rationibus. Prima quia legitima, & si quota bonorum sit; attenta tamen institutione non desinit esse quota hereditatis, & magna est differentia inter legatarium, & in quota institutum, cui, defecto herede universali, tota accrescitur hereditas: sicuti inter institutum in re certa; & institutum in legitima, nam institutus in re certa illam consequitur hominis provisione, institutus in legitima illam habet provisione juris, & in hoc confert doctrina Bart. in *l. ex facto D. de hered. instit*, ubi dicit, qood institutus in re certa non expectat aditionem aliorum de necessitate; imo agnitione sua totum confirmatur testamentum, Ideoque illi competere immissionis beneficium videtur, quia quantum ad hoc loco heredis habetur Secunda, qua respondetur ultimæ in conrarium adductæ, nam bonorum inventarium, eorumque appretium, onerum deductio commodè fieri potest Judice interveniente, sive partium consensu, & si onerum non habetur liquidatio in quotam hereditatis immitti potest, & propter rationem ratæ, quæ majorem continet summam, tenetur ad onera, & hæc est vera sententia. Durum quippe esset, quod institutus in legitima à manibus alterius fratris, sive nepotis suam legitimam portionem accipere deberet, & in casu renitentiæ Judicem adire, quando venter non patitur dilationem. Et decreti formula meo judicio ita concipi potest: *Viso testamento N. A., N. B. immittatur in possessionem pro rata semissis vel pro rata trientis* (attento numero filiorum) *pro legitima ei competenti, deductis oneribus, & proinde fiat calculus bonorum, & onerum, & committatur* (*scribæ sive Actuario causæ*)

Devenio ad decreta, Primum interponitur, quando
15 ponitur pater instituit fideicommissum, & generatim liberis prohibuit de alienando bona. Et dicitur *visa fide Secretarii M. C.* eum ex ea constare debeat, quod filius aliam legitimam portionem non obtinuerit. Cautela paucis ab hinc annis introducta, ut evitentur fraudes.

Secundum interponitur, quando a patre speciatim onus in legitima respectu conditionis, vel temporis fuit appobtum, sicut & tertium.

Quartum, quando filius reperitur creditoribus obligatus, & istipetunt de creditis satisfieri super legitima, & dicitur *de legitima debita*, quando ex invennario paternæ hereditatis indubitatè credita sunt capientia in legitima vel dicitur *liquidanda* quando in dubio est,

Quintum interponitur, quando onus in legitima appositum sustinetur. Quæ omnia fiunt dato termino, auditis fideicommissariis, ac curatore respectu vocatorum, ut ritè procedendo rectè sententia proferatur.

Item dicitur *liquidanda*, Hæc enim liquidatio duplex est. Vna attento filiorum numero juxta *auth. de Triente, & semisse §. hæc nos nov.* 18. Quæ novella procedit quoque respectu ascendentium in illis verbis; *hoc observando in omnibus personis, in quibus ab initio antiqua quartæ ratio de inofficioso lege decreta est*, & ibi glos. & text. in *auth. novissima C. de inoffic. testam.* Et est communis opinio, ut testatur Covarruvias *lib.* 4. *decretal. par.* 2. *cap.* 8. §. 4. Marta *de success. p.* 1. *q.* 25. *art.* 2. Gratian. *discept. forens. c.* 178. Merlin. *de legit. lib.* 1. *tit.* 2. *qu.* 12. *num.* 2. 7. & 8. Vasq. *de success.* §. 20. *num.* 283. de Ponte *consil.* 68. *lib.* 1. Affl. *dec.* 104. Pascat. *de patria potest p.* 2. *cap.* 4. *num.* 38. Et hæc liquidatio dicitur juris. Altera respectu bonorum patrimonii, & onerum, & hæc hominis est.

Prædicta legitima matri, vel aviæ debita an sit tertia tertiæ, an verò tertia totius, plures casus distinguit Thesaur. *dec.* 127. Et in casu relato à D. Præs. *decis. S. C.* 63. ubi locus pius erat institutus, matre, & fratribus præteritis, & testamentum ex clausula codicillari reductum ad fideicommissum, fuit declarata tertia totius, quia fratres eo casu trebellianicam non detrahebant. In alio casu tertia tertiæ R. de Luca quoque plures casus distinguit, ad quem te remitto.

S V M M A R I V M.

1 *Interitus hominis incertus est.*

2 *Successio ab intestato triplex est, ascendentium, descendentium, & collateralium.*

3 *De-*

3 Descendentium successio explicatur.

4 Filii legitimi, & naturales de jure communi parentibus pro æquali portione succedunt tam mares, quàm fœminæ, & num. 24.

5 Naturales filii, qui dicantur, & num. 11. 13. 15. & seqq.

6 Concubinæ quodammodo uxores dicuntur.

7 Concubinatus de jure civili permissus fuit, & qua ratione.

8 Filii naturales quomodo parentibus succedunt.

9 Concubinatus jure divino, ac canonico prohibetur.

10 Can. is qui dist. 34. can. christiano 5. ead. dist. & can. solet 5. causa 32. qu. 2. expenduntur, ac declarantur.

12 Concubinatus gravius peccatum est, quàm alia simplex fornicatio, & ratio affertur.

14 Mulieres sepè, & faciliter, ab omnibus decipiuntur.

16 Concubinatus an novissimo justinianæo jure prohibitus, sit, & num. seqq.

17 Lex civilis in iis quæ peccatum respiciunt subiicit se juris canonici dispositioni.

18 Concubinatus Leonis Philosophi Imperatoris constitutione in multis locis recepta prohibetur.

19 Filii naturales matri non illustri succedunt.

20 Filii ex incestis, vel inutilibus nuptiis nati de æquitate canonica ali debent.

21 Filii legitimati qui dicantur.

22 DD., qui tractant de legitimatione per subsequens matrimonium, & per Principis rescriptum facta, & de nonnullis quæstionibus ad eum pertinentibus, referuntur.

23 Adoptivi filii quando naturali patri, vel adoptivo ab intestato succedant, & quæ, & quotuplex sit adoptio explicatur.

25 Filii legitimi, & naturales masculi ex Regni constitutione In aliquibus, & ex jure consuetudinario fœminis præferuntur, sed eas maritare tenentur, & num. 28.

26 Constitutio Regni In aliquibus promulgata fuit, ut bona in familia conservarentur, & etiam in matris successione procedit, & quare.

42 Masculi, qui præferuntur fœminis; excludunt etiam masculos ex fœminis descendentes.

29 Consuetudines de successionibus ab intestato in hoc fundantur, ut bona in familia conserventur.

30 Monachus de jure consuetudinario sororem à parentum successione excludit etiam materna, & ratio affertur.

31 Paragium quare ita dicatur, & quomodo in maritanda sorore constituatur.

32 Paragium in moniali quale sit.

33 Soror quando masculata dicatur, & quæ observare debeat, ut virilem portionem, uti, frater: in hæreditate paterna, & materna obtineat.

Soror masculiata succedit quoque in portione fraterna.

34 Soror uti masculiata aliam sororem vel amitam non excludit.

35 Successionis ab intestato modus duplex, est in stirpes videlicet, & in capita cum terminorum declaratione

36 Successio in stirpes, idest per repræsentationem in linea descendenti, habet locum usque in infinitum.

37 Successio in capita declaratur etiam exemplo.

38 Successio descendentium explicatur.

39 Filio mortuo pater, atque mater insimul cum fratre ex utroque latere conjuncto æqualiter succedunt.

40 Successio Collateralium explicatur.

41 Jure Digestorum gradus proximitas inspiciebatur, jure autem Authenticorum sanguinis conjunctio attenditur.

42 Constitutio Justiniani in auth. de hered. ab intestato venient. qua frater ex utroque latere fratrem ex uno latere tantùm à successione excludit, an extendatur favore filiorum fratris, ut ratione duplicis vinculi filiis alterius fratris præferantur, controversia est inter Doctores.

43 Decisio in supradicto articulo M. C. per S. C. confirmata refertur.

44 Alta similis M. C. decisio.

45 Patruo defuncto filii ex fratribus præmortuis, qui in pari gradu reperiuntur, sed in dispari numero, succedant in stirpes, an in capita, ingens quæstio inter Azonem, & Accursum recensetur.

46 Azo probat succedere in capita: in stirpes Accursius; pro utraque parte rationes, & jura afferuntur.

47 Auctoris opinio in hac quæstione quæ sit.

48 Verisimilitudo est cognata naturæ.

49 Consuetudines Neapolitanæ incip. Sed si morienti. Et quod autem circa collateralium successionem referuntur, & decisionibus, quæ recensentur, explicantur, & num. 41. 53.

50 Filius fratris excludit amittam à successione collaterali, & eò fortius fratrem consobrinum.

52 Filius fœminæ in successione feudali licèt masculus excluditur, si ejus mater non succedat.

54 Præambuli nomen etiam declaratur exemplo.

55 Præambulum, sine contradictore confectum tertio non præjudicat nec in possessorio, neque in petitorio.

56 Praxis decreti, quod interponitur in successione descendentium ab intestato: explicatur.

57 Praxis decreti, quod interponitur in d. successione existentibus filio, & ex altero filio nepotibus, declaratur.

58 Praxis decreti præambuli, quod interponitur, quando plures filii sunt superstites, & eorum unus, vel duo reperiuntur absentes, exponitur.

59 Absens non solùm ab amico, sed à Prætore quoque favendus est.

60 Praxis decreti præambuli, quod interponitur in beneficium Ecclesiastica persona, ab Auctore refertur.

61 Actio successionis an sit in monacho, vel in monasterio controversia est inter DD. juris civilis, & Canonici.

62 Actio successionis directa est in monacho, utilis in monasterio ex persona monachi.

63 Clausula salvo Iure cujuslibet quid operetur.

64 Pra-

64 *Praxis decreti præambuli, quod interponitur quando defunctus reliquit filium, & mulierem prægnantem, refertur.*

65 *Tex. in* l. antiqui D. si pars hered. petat *tex. in* l. si pater 36. D. de solut. & liberat. *ac text. in* l. sed etsi restituatur §. si paterfam. D. de judic. *expenduntur proventre prægante.*

66 *Praxis decreti præambuli, quod interponitur nato postumo, quæ sit.*

67 *Praxis decreti præambuli, quod interponitur mortuo filio superstitibus patre fratribus, atque sororibus, explicatur.*

68 *Praxis decreti præambuli, quod interponitur in successione Collateralium quæ sit, & num. seqq.*

69 *Citatio per edictum quare novem dies continere debeat, & quomodo fiat in successione Collateralium.*

C A P VI.

De decretis fieri solitis in hereditatibus, quæ ab intestato deferuntur, scilicet de præambulis, aliisque decretis.

D*Ie, &c. Visis comparitione fol.. testium depositionibus fol.. interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. B. filii cum beneficio legis, & inventarii.*

Die, &c. Visis comparitione, testium depositionibus fuit provisum, & decretum N.B. fore, & esse declarandum, prout præsenti decreto declaratur heres universalis, & particularis quondam N. A. ab intestato, & ad succedendum in omnibus bonis in hereditate prædicti N.A. remansis, mobilibus, stabilibus. auro. & argento, recolligentiis, debitorum nominibus cum facultate exigendi credita, ac quascumque obligationes incusandi, sive hereditaria, aliaque faciendi, quæ citrà jus, & nomen heredis fieri non possunt. Hoc suum.

Die, &c. Visis comparitione fol.. testium depositionibus fol... interponatur decretum præambuli quondam N.A. in beneficium N.B., & N.C. ejus filiorum pro duabus ex tribus portionibus, & in beneficium N. D., & N. E. prædicti quondam N. A. nepotum ex persona N.B. filii præmortui pro alia tertia parte cum onere dotandi N. N. sororem, vel amitam.

Die, &c. Visis comparitione fol.. testium depositionibus fol.. interponatur decretum præambuli quondam N.A. ab intestato in beneficium N.N. & N.N. pro quatuor ex quinque portionibus salva provisione facienda pro alia portione ex quinque in beneficium N. N. quando comparuerit, sive ejus legitima persona, pro qua quinta portione prædicti N.N. & N.N. se obligent respectu fructuum, & eam non alienent sub pœna nullitatis, & invaliditatis actus.

Die, &c. Visis comparitione fol.. testium depositionibus fol.. interponatur decretum præambuli quondam N. A. ab intestate in beneficium Venerabilis Monasterii N.N. ex persona Reverendi Patris N. B. salvo tamen jure cujuslibet.

Die, &c. Visis petitione fol.. testium depositionibus, informatione, ex qua constat N.B. esse pregnantem, interponatur decretum præambuli quondam N. A. ab intestate in beneficium N.C. salva provisione facienda pro aliis tribus viso exitu partus, & cura ventris prægnantis deferatur matri, quæ adimpleat, & caveat.

Die, &c. Visa comparitione, &c. M.C. explicando provisionem reservatam in decreto lato sub die, &c. interponit decretum præambuli tam in beneficium N.A. primi filii nati, quam in beneficium N.C. postumi nati ex ventre pregnante N.B. matris pro æquali parte, & portione, & tutela prædicti postumi deferatur eidem matri, quæ adimpleat, & caveat.

Die, &c. Visa comparitione, &c. M.C. explicando provisionem reservatam in decreto lato sub die, &c. interponit decretum præambuli quondam N.A. patris ab intestate in beneficium N. C. cum onere tamen dotandi N.D. sororem postumam natam ex ventre prægnante N.B. matris.

Die, &c. Visa comparitione, & informatione capta de ventre prægnante fol.. cura ventris prægnantis deferatur N.N. matri, quæ adimpleat, & caveat salva provisione facienda edito partu, vel dicitur; *viso exitu partus.*

Die, &c. Visis comparitione testium depositionibus fol... interponatur petitum præambuli decretum quondam N.B. ab intestate in beneficium N.A. patris pro tertia parte ex tribus, & pro aliis duabus in beneficium N.C. & N. D. fratrum, si duo extant fratres.

Die, &c. Visa comparitione fol... super in ea contentis capiatur informatio per dictum ad finem providendi. Hoc suum.

Die, &c. Visa comparitione in causa N. præambulum petentis procedatur in contumaciam.

Die, &c. Visis comparitionibus, citatione per edictum cum contumaciis fol.. testium depositionibus fol. interponatur decretum præambuli quondam

N. A.

N.A.ab intestato pro medietate in beneficium N.B., & pro alia medietate in beneficium N.C. in bonis extra districtum hujus civitatis; in bonis verò intra districtum obventis d. qu. N. A. ex parte N. N. patris in beneficium prædicti N. B. cum onere dotandi sororem, vel sorores; in bonis verò eidem N. A. perventis ex parte N. N. matris in beneficium prædicti N.C. cum onere similiter dotandi sororem, vel sorores.

1
Elix homo tanquam creatus, ut Deo in empyreo gaudeat; infelix est, quia suum diem nesciens extremum, dum adhuc quamplurima ordiditur, mors succidit eum, *Isaiæ* 38. Quod sæpè contingit ab intestato morienti. Oportet igitur sursum cor semper habere, quia scriptum est; *hora qua non putatis, filius hominis veniet*, *Lucæ c.12.*

Hereditas porrò, sive successio, quæ ab intestato de-
2 fertur triplex est, ascendentium, vel descendentium, aut collateralium, *Nov.18. tit. de hered.ab intest. venient. in princ.d.1.D. de testam. milit.§.1. instit. de hered. quæ ab intest. defer.* Et pro majori decretorum intelligentia operæ pretium est, ut aliqua prænarremus, tum de jure communi, tum etiam municipali, & consuetudinario.

Successio, inquam, descendentium verificatur quo-
3 ties parentes, nempe pater, mater, avus, avia, proavus, & proavia, aliique majores deficiunt, & filii aliique descendentes, nempe nepotes, pronepotes, cæterique deinceps superfunt. Si enim filii legitimi, & naturales existant, scilicet ex legitimo conjugio nati, in hereditate defuncti succedunt, ut in §.1. *novel. tit. de her. ab intestato venien.l.1.§. fin., D. de suis, & de legit. her. l.in suis D.de lib. & post, l.penult.C.de suis, & legit.liberis, auth.in successione C. eod. tit.* Et quoq; legitur in sacra pagina. *Gen.cap.3.*, ubi habetur, quod Abraham & Loth patris bona pro æquali parte, inter se diviserunt; item in epist. D. Pauli ad *Galatas* ibi: *si filius ergo heres per Deum*, & *Levit.cap.25.* ibi: *& hereditario jure transmittetis ad posteros*; etiam si mancipati fuerint, *l. liberi 4.D.unde liberi, leg.ult. C.de leg.hered.& §.si quis igitur descend.Nov.de hered.ab intest. ven.*, & tam
4 masculi, quàm fœminæ, ut in *§.intestatorum*, & *§.sed nos instit. de hered. quæ ab intestato deferuntur, l.quoties C.de suis, & legit. & d.Nov. de hered.ab intest.*, *&c.* Item si filii naturales tantùm superfint, qui de jure civili ut in *Nov.* Justin.89.
5 *§. fin autem defunctus* dicuntur, qui in concubinatu nascuntur, nempe ex muliere (cum qua matrimonium contrahi potest) domi, & in proprio cubili, eo gradu, & effectu detenta, ac si
6 uxor viri fuisset. Unde concubinæ quodammodo uxores dicuntur, ut notant Petrus Gregorius *lib.10.syntag.jur.c.1. num.9.* Emundus Merill.*lib.3. observ. cap.16.* Basilius Pontius *de matrimonio lib.7.cap.54. num.4.*, & loco uxoris habentur, *l. Massurius in fin.144.D. de verbor. signific.*, *l.jubemus 6.C.de natur.liber.*idem Merill. *d. lib.3. observat.cap.16.* Cujac. *lib.5. observ. c.6.* Et hoc conju-
7 gium minimè erat prohibitum de jure civili, toto *D.& C.tit. de concub., l. in concubinatu 3. D. eod.* ubi Martianus inquit: *quia concubinatus per leges nomen assumpsit, extrà legis pænam est*, idest per legem Juliam de maritand. ordin., ut docet Cujac.in *l.Massurius* 144. *D.de verbor. signific.* Et ratio est, quia attenta humana fragilitate est minus reprehensibile, idcirò tolerabile. Secundò, quia in eo ut plurimum procreantur liberi, quibus orbis repletur. Tertiò, quia natus ex tali conjugio, nempe Caii cum Berta e.g. probabili-
8 ter est filius Caii, ideoque non existentibus naturalibus, & legitimis, vel legitima conjuge dicto jure succedunt in duabus unciis, & cum eis etiam mater, ut in *auth.licet C. de natural. liber.*, & *Nov.18. c.15.* Existentibus legitimis, & naturalibus, eis tantùm alimenta debentur, & comprobatur etiam de jure divino, *Gen. cap.15. Eijce ancillam, & filium ejus, non erit heres filius Ancillæ*, D. Ambrosius *in serm. de S. Joanne* 65.relatus in *can.dicat aliquis 32. qu.4.* Concubinatus tamen prohibetur jure divino, ut *Corinth. 5. & 7.* Matth. *cap.19.*, & jure canonico, ut in *can.concubinæ 32.qu.2.can.nemo 32. qu.4. can.audite dist.34.can.fornicari dist.88.* Concil.Trid.*sess.*
10 *24.cap.8.* Et quamvis à Concil.Toletano improbatus non videatur, ut *can.is qui dist.34.* ibi: *is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam à communione non repellatur, ut tamen unius mulieris, sive concubinæ, aut uxoris sic conjunctione contentus*, & ead.*dist.can.5.* ibi: *Christiano non dico plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum, aut uxorem, aut certè loco uxoris, si conjux deest, concubinam.* Et Divus Augustin.*in lib.de bono conjugali*, & in *can. solet 6.cap.32.qu.2.*inquit. *Solet quæri, cum masculus, & fœmina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius sibimet non filiorum procreandorum, sed pro incontinentia, solius concubitus causa copulantur, ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat: utrum nuptiæ sint vocandæ. Et potest quidem fortasse non absurdè hoc appellari connubium, si usque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuit: & prolis generationem, quamvis non ea causa conjuncti sint, non tamen vitaverint, vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne nascantur. Cæterùm si vel utrumque, vel unum horum desit, non etenim si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam honoribus, vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat; animo ipso adulter est: nec cum illa, quam cupit invenire, sed cum ista, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium.* Pater tamen Stephanus Menochius in libro, quem typis dedit titulo *Stuore ò trattenimenti eruditi p. 1. cent.1, cap.16.* intelligendos hos canones esse putat de legitimis uxoribus, cum sæpè in sacra biblia concubinæs pro uxoribus poni, uxores pro concubinis multa ostendant exempla, quæ ipsemet Menoch. ibid. affert, & referunt etiam Petrus Gregorius *lib.10.syntagm.jur. cap.1. num.8.* Basilius Pontius *de matrimonio lib.7. cap.54.* Sed hæc P. Menochii interpretatio mihi non placet, quia cano-

canones nimis clarè tam concubinæ , quàm uxo-
ris faciunt men ionem , quatenus hæc illi oppo-
nitur. Unde veriorem existimo interpretationem
glo.in verbo concubina in summario d. can. is ,
qui , & in d. can. Christiano , Petri Gregorii d. lib.
10.syntag. jur. cap.1. in fin Henningi Hernisæi de
jure connubiorum cap.4. §. ult. de concubinatu Ju-
dæorum , & Roman. num. 9. Joannis Gæddæi in
comment.ad l.Massurius 144.num.10. D.de Vi∫ign.
Basilii Pontii in d. tract. de matrimonio lib.7. cap.
54.num.7. Cardinalis Bellarm. lib.2. de concil.c.8.
vers.undecimò , & lib.de matrimonio c.11. respons.
ad argum 2.Jacob. Menochii de arbitrariis judic.
cas.418.atque aliorum , qui firmant hos canones
de vera concubina non loqui , sed de uxore pri-
vatim ducta absque instrumentis legalibus , & de
eo matrimonio , in quo omnia solemniter acta
non sunt.
Cum igitur concubinatus jure divino , ac canonico
11 vetitus omninò sit quamplures DD. tenent ,
quod filius naturalis ille dicatur , qui natus est ex
muliere , cum qua matrimonium contrahi potest ,
probant Bald. consil. 129. num.3. lib.2. , & consil.
206.in fin.lib.3.Natta cons.623.nu.5.& 7.Aymon.
Crav.cons.166. num.8. Cæphal.cons.186. num.79.
Antonius Ricciullus Archiepiscopus Cosentinus
in tract. de personis quæ in statu reprobo versantur
lib.3.cap.8.num.19. Mant. de conject. lib.11. tit.9.
Grass.§.institutio qu.7. num.7. de testam. Surd. de
alim.qu.9.tit.1. Consiliar.Altim.in observ.cons.62.
D. Roviti tom.1. & tom.3. observ. 59. Itaque non
existente filio naturali , & legitimo naturalis iste
ab intestato in duabus succedit unciis patri , Co-
varruv.de sponsalib.p.2.c.8. Barbosa tit.4. lib.1.nu.
63.Canc.p.3.cap.15.Gratian.discept. c.958. , & ex
Molina Sanchez , Lessio , & Sanctorello R.P.
Boss.tom.1. moral. de conscient. dub. part.2.§.43.à
num.1512.Moventur ex text. in cap.tanta qui fil.
sint legitimi , qui in filiorum legitimatione indi-
stinctè loquitur hac ratione , nam cum concubi-
natus sit prohibitus de jure canonico , ut in d.can.
nemo blandiatur 32. quæst.4. & c. non mæchaberis
32. qu.6. hodie gravius peccatum est concubina-
12 tus propter circumstantiam durationis temporis ,
& propter majus impedimentum , quod infert
matrimonio , Gonzalez in comment. ad cap. inter
opera 20.de sponsal.& matrim.num.10. , & docent
idem Covarruv.de spons.p.2.§.4.c.8. num.3.in prin.
Cagnol. in l. si qua illustris C. ad Orfician. Alciat.
cons.14. lib.9. num.5. tom.3. Decius cons.305. col.
ult.Gratian.discept.forens. cap.31. num.5. Surd.de
alim.tit.9.qu.4.num.16.Ricciull.d.tract. de person.
quæ in statu reprobo versantur num.6.in fin.cap.8.
lib.3. Hinc filius natus non ex concubina magis
est favendus , cum minus detestabilis sit hic ad
mulierem fortuitus accessus , & fortassis matri-
14 monii promissione , qua sæpè sæpius , & faciliter
puellæ à viris decipiuntur , juxtà illud Ovidii in
epistola Phyllidis ad Demophoontem.

Fallere credentem non est operosa puellam Gloria :
simplicitas digna favore fuit.
Sum decepta tuis , & amans , & fæmina verbis.
Dii faciant laudis summa sit ista tuæ.

Et alibi in epistola Cydippes ad Acontium:

Improbe quid gaudes , aut quæ tibi gloria parta est ?
Quidve vir elusa virgine laudis habes ?

15 Præterea non requiri concubinatum in schema-
te formali , ut filii naturales dicantur , hac potis-
simum ratione probatur , quia novissimo Justi-
nianeo jure minimè permissum est concubinas ha-
16 bere , ut docent Abbas in cap.cum venissent nu.
26.de inst.Fel. in cap. cum sit generale num.13. de
for.compet.Ripa in l.fin.num.32.C. de revoc. donat.
Covarru.in epit.super 4. decretal. cap.4. Antonius
Cardosus in summa , seu praxi Judic. , & Advoc.
verbo concubinatus num.2.Alex.in cons.59.num.3.
lib.4. Gratian. discept.forens. cap.31. num.3. Ciar-
lin.controvers.33.nu.61.Ursil.ad Afflict. decis.102.
num.2.in fin.& moventur Nov.6.cap.1. §.3.vers.&
ne uxori , & Nov.123. cap.1. in princ. & cap.12. ,
& etiam Nov. 131. tit. de Ecclesiasticis tit. ubi lex
17 civilis in iis , quæ peccatum respiciunt , & in
rebus spiritualibus subiicit se juris canonici dispo-
sitioni. Et licèt dissentiant alii quàmplures , præ-
sertim Gædd. in l. Massurius 144. D. de verb. sign.
Bermon. de concub. fol.391.num.2.Michael Have-
mannus in tract.de jure connub.lib.3. tit.2.num.3.
18 circa med.tamen nullum est dubium , quin no-
vella constitutione Leonis Philosophi Imperato-
ris concubinatus vetitus omnino fuerit : quam
constitutionem multi Christiani Pr ncipes jure
quidem optimo in ditiones suas introduxere , ut
testatur Gædd.in d. l.Massurius num.9. in fin. , &
nos etiam hoc jure utimur , ut facilè colligi po-
test ex iis , quæ scripsit Dom.Regens Sanfelic. de-
cis.235.num.2.in fin.
Hanc sententiam DD.de aula , ubi ego residebam ,
& est præfectus D.Consiliarius D. Franciscus Ga-
scon undique laudandus in facti contingentia
amplexi fuere requisitis concubinatus non ser-
vatis.
Matri verò non illustri succedunt , & illustri quan-
19 do non supersunt legitimi , & naturales , ut in
20 l.si qua Illustris C.ad S. C. Orficianum . Qui na-
scuntur ex incestis , & inutilibus nuptiis nullate-
nus succedunt , auth. ex complexu C.de incest. &
inutil.nupt.c.omnes 23.quæst.2. Verum de æquita-
te canonica aluntur , ut c. cum haberet tit. de eo ,
qui duxit in matrimonium quam polluit per adul-
terium.
Rursus ab intestato patri succedunt legitimati , sci-
21 licet naturales filii per legitimationem legitimi
effecti , §.quibus connumerari inst.de hæred. , quæ
ab intest.defer.l. communem 9. , l. cum quis 10.C.
de natur.liber. , l.Imperialis 23. §. sed & liberos C.
de nuptiis , Novell.12.cap.4.Novell.89. cap.4. & c.
tanta tit. qui filii sint legitimi . Naturales enim
filii legitimi fieri dicuntur per subsequens matri-
monium , l.Divi , l.jubemus , d. l. cum quis C. de
natural.liber.§.fin.instit.de nupt §.penultimo de he-
redit.quæ ab intest.defer.Nov.74.& 78.d.cap.tanta
22 qui filii sint legitimi . De hac legitimationis spe-
cie scribunt Cujac.ad tit.C.de natural.liber. in No-
vell.12.& in lib.observ.13.c.4.Faber. de error.prag-
mat.err.6.dec.35.Donell.lib.6.comment.c.21. , ubi
Osualdus Hilligerus , Everardus Bronchorst cent.
2.assert.92.Arnisæus 2.p.relectionis c.2.sect.8. num.
47.& lib.7.de rebus public.c.2.sect.14. Hunnius in
Encyclop. tit.10. cap.12. Petrus Gregorius lib.10.
syntagm.cap.4.Arellanus de jur.ration. lib.4.cap.5.
num.6.Mercerius lib.2.opin. cap.78. Mancinus lib.
1.genial.cent.15. , & sequ. Bocerus tom.1. clas.1.
disp.

*disp.*10.Fragos.*de regim.Christ.Reip.p.*1.*lib.*2.*disp.*6. §.1. Amaya *lib. observ. c.*4. Gomez in *l.*18. *Tauri num.*59.Marta *de success.legali* 1.*p.c.*18.*art.*4. Michalorius *de fratribus* 3.*p. c.*23. *&* 24. Fachineus *lib.*3.*controv.cap.*56. *& seqq.* Noguerol. *alleg.*23, *&* 24. Sixtinus *vol.*1. *consil.*9. Christinæus *tom.*1. *dec.*310.Larrea *dec.*8.*num.*6.*& dec.*43. Leon.*tom.* 1.*dec.Valentiæ dec.*93.Sese *tom.*3. *dec.*231. Item legitimi fiunt per Principis rescriptum , ut in *Novel.*74. *tit. quibus modis naturales filii efficiantur legitimi* , *& sui cap.*2.Novell.89.*tit. quibus modis naturales efficiantur sui cap.*9.*cap.per Venerabilem tit.qui filii sint legitimi* ; isti tamen patri minimè succedunt ab intestato , extantibus legitimis , & naturalibus , *dict. Novell.* 74. *cap.*2. *& Novell.*89. *c.*9.Nam , cum extent illi liberi , nulla est hæc legitimatio .

De hac legitimatione , & ut valida sit , an à patre peti debet , an à filio præcedente paterno consensu , an convalidetur eo subsequente , & an consensus requiratur in legitimatione quoad honores tantùm , & dignitates , an impetranda sit à Domino , cui legitimatus est subjectus , vel necessarium sit , ut quoque impetretur ab eo , in cujus dominio bona existunt , & de effectu clausulæ in privilegio fortassis appositæ *citra præjudicium jurium venientium ab intestato* , post antiquiores Doctores tractant plerique ex supra citatis auctoribus , & Castill.*lib.*4.*controvers.cap.*22. Dominus Regens de Ponte *de potestat.Proregis tit.de divers. provision.tit. de legitimatione* D. Regens Sanfelic. *dec.*342.*à num.*17. *ad* 23. D. Regens Merlin. *controv.lib.*2.*cap.*88.ubi peritissimus Scoppa , D. Regens de Marinis *tom.*1.*resolut.cap.*254. D.Regens Capyc. Latro *decis.* 150. eruditissimus Emanuel Gonzalez in *d.c.per venerabilem* , & Eminentissimus Cardinalis de Luca *de regal. disc.*193. *de testam. disc.*68. *de success. ab intestato disc.*10. , *& disc.*28. *de legitima* , *& detraction. disc.*12. Cæterum alii legitimationis sunt modi , quos præ cæteris Doctoribus referunt Nicolaus de Ubaldis *in tractat.de success.ab intest.p.*1.*num.*72. *& seqq.*Balthaxar.Tomasius *in tractat.de legit.tit.*9, *cap.*3.*& seqq.*

Item adoptivi filii adoptatori patri ab intestato suc-
23 cedunt , *l. cum in adoptivis* 10. *C. de adoption.* §. *sed hodie instit.de adopt.§.sed ea omnia instit, de hered. quæ ab intestato defer.* Nam illius sunt per adoptionem legitimi filii , *l.*1. *D. de adopt. instit, eod.tit.in princ.* Adoptio enim est electio legitima personæ extraneæ in locum liberorum . Hæc definitio sumitur ex sententia *l.*1.*&* 2. *l.magistratum* 4.*l.in adoptionibus* 5. *l.neque absens* 24. *D. de adoption.* , *l.nec adoptare* 3.*D.de offic. Proconsul. l. ult.D. de his , qui sunt sui , vel alieni jur. l.*1. *&* 2. *C.de adopt.l.legem* 7.*§.fin.C.de natural. Novel.*74. *cap.*3. *Novel.*89.*c.*11. , & docet Cujac.*in d.Novel.*74.*c.*3. *in Novel.*117.*& lib.*10.*observ. c.*23. Et adoptionis nomen est quidem generale : in duas autem species dividitur : quarum altera adoptio similiter dicitur : altera adrogatio . Adoptantur filii familias: adrogantur qui sui juris sunt , *l.*1. *§.quod adoptionis* , *l.*2.*§.*1.*D.de adopt.*Ulp.*in frag.tit.*8. §.1.*instit.* & ibi gl.*de adopt.*gl.*in cap.un.de cognat. l.*Filios familias per adoptionem ex naturalis patris juribus eximi , & in potestatem , familiamque adoptantis transire veteri jure jam cautum fuit. At Justinianus id meritò correxit . Constituit enim jura patris naturalis minimè dissolvi , quando filium suum adoptandum extraneo dederit : sed ita eum permanere , quasi non fuisset in alienam familiam translatus , *l.cum in adoptivis* 10. *C.de adopt.Nov.* 118. §. *sed hodie instit. de adopt.§.sed ea omnia instit. de hered. quæ ab intest. defer.* Ratio constitutionis hæc fuit , quia evenire poterat , ut adoptivus filius ab utriusque parentis , tam scilicet naturalis , quàm adoptivi hereditate remaneret exclusus . *Si enim* (ut inquit Justin. in *d. l. cum in adoptivis*) *post patris naturalis obitum pater adoptivus per emancipationis modum jus adoptionis dissolvisset , nulla spes ei remanebat : neque enim contra patris naturalis voluntatem , quia mortis ejus tempore in aliena fuerat familia constitutus: neque contra adoptivum patrem , quia per emancipationem ejus familia exemptus est* . Verùm si filiusfamilias adoptetur ab avo materno , aut paterno avo , vel proavo (quia fortassis ex emancipato filio natus est) vel qui est sui juris ab alio adrogetur , in agnationem , & adoptantis , sive adrogantis potestatem transit , cum ab Justiniano in hoc casu antiquum jus immutatum non fuerit, *l.cum in adoptivis* , *d.§. sed ea omnia instit.de her. quæ ab intest.defer.* His itaque breviter prænarratis , clariùs nunc de adotivorum descendentium successione circa intestati causam aliqua dicemus. Adoptivus igitur ille , qui non est in potestate adoptatoris , ad ejus ab intestato defuncti successionem admittitur , ad quam æqualiter quoque concurrit cum filiis legitimis , & naturalibus adoptivi patris ante , vel postea natis , ita ut si nulli existant , in totum succedit , *l. si te §. C.de suis & legit. liber.* Pet. Ferrat. *in pract. in forma lib.pro her. ab intest. del.in v. nullisque superstitibus*, Angel. *num.* 7. & Doctores communiter in *d. §. sed ea omnia* . Quinimo habet accessionem fortunæ ex patris naturalis sibi voluntate quæsitam , *d.leg. cum in adoptivis §. sed ne articulum* . Ideoque eidem patri hodie ab intestato , vel ex testamento suus est , Maturin Montan. *tract. de success.ab intest. tit. de secunda specie liberorum legitimorum tantùm , &c.* & ab intestato succedit , Conrad. Rittershusius in *expositione methodica Novel.p.*7.*c.* 7. *num.* 3. *in fin.* Si verò adoptivus iste ab adoptatante patre emancipatus sit , ad ejus intestatò defuncti successionem non venit , *l.* 1. §. *liberos autem D. si tab. testam.nulla extab.* , *d.l.cum in adoptivis §. sin autem C. de adopt.* §. *at ii , qui emancipati vers. & convenienter instit.de her.quæ ab intest.defer.* Sed ad patris naturalis bona , tamquam non fuisset ab initio in adoptionem translatus, tantùm regressum habet .

Neque patris adoptantis uxori licèt emancipatus non sit , ab intestato succedit , *d.l. cum in adoptivis §. sed ne articulum vers. & ideo* , ibique glo. in *V. tantummodo C.adopt.* glo.in *d.§. sed ea omnia in V. ab intestato* , & ibi DD. *instit.de her. quæ ab intest.def.* Atque hæc de eo , qui ab extraneo adoptatur . Quod si autem adoptatus fuerit ab ascendente , in cujus potestatem transit , ut diximus, ipsius hereditatem ab intestato defuncti adipiscitur , non tamen si tunc temporis emancipatus reperiatur , nam hoc casu in patris naturalis rever-

titur potestatem, ejusque sine testamento decedentis sit heres suus ab intestato, sicut filius legitimus, & naturalis, d. l. cum in adoptivis §. 1. vers. sed hac omnia. At si hic filius adoptivus post patris naturalis mortem ab ascendente emancipatus sit, intestatam utriusque parentis successionem amittere plerique Doctores asserunt arg. d. l. cum adoptivis §. 1. vers. sed hac omnia. Siquidem hereditati adoptantis renunciare intelligitur, qui ab eodem emancipari se passus fuit, invitus enim ab ascendente emancipari non potest, Novel. 89. c. 11. glo. in l. ult. D. de his, qui sunt sui, vel alie- jur. l. nec alius C. de emancip. liber. nisi aliqua subsit causa, l. quidam cum filium, & ibi Bartol. nu. 2. Jason. num. 14. D. de verb. obligat. Castrens. in l. filius familias §. secundum vulgarem D. de leg. 1. Alii tamen contrarium verum esse opinantur, scilicet ut ascendens debeat ei dare, vel relinquere quartam, non secus ac filio adrogato pater adrogator tenetur juxta glo. in §. sed ea omnia in V. vocabantur instit. de hered. qua ab intest. defer. vel cum hodie sublata sit differentia sexus, & emancipationis item, ac patriæ potestatis, Novel. 118. tit. de hered. ab intest. venient. cap. 1. unde sumpta est auth. in successione C. de suis, & legitim. lib. huic emancipato ascendentis hereditatem deferri arbitrantur. Hæc postrema opinio æquior est, sed an verior sit, valde dubitatur, cum in adoptione emancipationis effectus sublatus non videatur propter verba d. l. cum in adoptivis §. 1. in fin. ibi; Cum emancipationis interventu adoptio in quacumque persona facta dissolvatur. Vide tamen Forsterum Senior. in tract. de succes. ab intestato lib. 5. cap. 3. num. 9. & seqq. Forsterum Juniorem lib. 3. disp. 15. thes. 8. Frantzkium exercit. juridic. 8. qu. 6. fol. mihi 235. Doring. in Bibliotheca Jurisconsultorum v. adoptivus num. 171.

Denique si aliquis, qui est sui juris, ad rogandum se dederit, adrogatori patri, in cujus potestatem transit, si solus sit in totum, si verò fuerint legitimi, & naturales ante, vel post adrogationem quæsiti, una cum iis, æquis partibus ab intestato succedit, l. 1. D. de suis, & legit. l. si te parent C. eod. tit. §. sed eo omnia instit. de her. qua ab intest. defer. Oliverius Textor de success. ab intest. num. 48. Tuschus concl. 216. lit. A. David Doringus in Bibliotheca Jurisconsult. in v. adoptio num. 174. Antonius Picardus in instit. tit. de hered. qua ab intest. defer. §. 4. de legitima filiorum adoptivorum, & adrogatorum successione. Adeo id quidem, ut ascendentes adrogatoris patris excludat, l. 2. §. liberi, l. æquissimum 5. D. ad S. C. Tertull. Etiam si dicatur adrogationem in eorum fraudem factam esse: nam fraus in hoc actu causa cognita effecto facilè præsumi non debet, Matthesilanus in tract. de success. ab intest. tert. memb. part. num. 4. Idem Textor eod. tract. num. 48. Quod autem constitutione Divi Pii cautum est, ut ex bonis adrogatoris quarta pars ad adrogatum pertineat, l. si adrogator 22. D. de adoption. l. constitutione ult. D. si quid in fraud. patr. §. item non aliter instit. de adopt. locum habet, quando pupillus sine justa causa emancipatus, vel exheredatus est, l. Papinianus 8. §. si quis impubes D. de inoffic. testam., l. 2. C. de adopt. d. §. item non aliter instit. eod. tit. Hæc quarta an sit omnium bonorum, an portionis tantùm ab intestato contingentis, an ea ipsa, quæ debetur liberis aliis, & an per Nov. 18. aucta sit, vide Cujac. ad l. 1. §. si impubere D. de collat. Reinhardum Bachovium ad d. §. item non aliter num. 1. & 2. Joannem Borcholten, Heigium, Antonium Matthæi ad instit. tit. de adopt. Arumeum exercit. Justin. 2. thes. 19. Joannem Vaudum lib. 1. qu. variar. qu. 29.

Dictum est suprà, quod tam mares, quàm fœminæ
24 ad successionem eorum parentum admittuntur,
ut in auth. de hered. quæ ab intest. deferuntur c. 1. cum natura absque distinctione sexus tam masculos, quàm fœminas votis parentum commendavit, l. maximum vitium 4. C. de lib. præter. l. duodecim tabul. tr. 14. C. de legit. hered. vers. quare prateritis,
25 De jure municipali hujus Regni masculi fœmi-
nis præferuntur, tenentur tamen dotare sorores, sive amitas de paragio, ut ex constit. Imperatoris Frederici, quæ incipit In aliquibus tit. de successione filiorum, Comitum, & Baronum, ibi: si autem filii masculi una cum filiabus fœminis, aut etiam sororibus patri decedenti supersint, cujuscumque conditionis pater fuerit Francus, videlicet, aut etiam Longobardus, miles, vel burgensis in successione bonorum præferri volumus masculos fœminis, dum tamen sorores aut amitas, fratres aut nepotes pro modo facultatum suarum, & filiorum superstitum numero secundùm paragium debeant maritare.

Hæc enim constitutio fuit promulgata favore mascu-
26 lorum, ut bona conservarentur in eorum agna-
tione. Quæ ratio licèt ibi non exprimatur, tamen subintelligitur, ut in statuto exclusivo fœminarum fatentur Jo: Campeg. q. 21. num. 103. Tiraquell. de jure primog. q. 13. Molina de primogen. lib. 3. cap 5. Cyn. in l. publico q. 4. C. ad l. Jul. de adulter. Bald. in l. quod verò D. de leg. Castr. in l. si vero §. de viro D. soluto matr. Socin. Senior cons. 63. vol. 3. Socin. Junior cons. 1. num. 44. lib. 1. Menoch. cons. 95. num. 60. Gabriel. cons. 10. num. 10. lib. 2. Rota Rom. decis. 405. p. 5. recent. Quinimo constitutio prædicta procedit etiam in matris successione, quia vir, & uxor dicuntur duo in carne una, ut Gen. cap. 2. D. Paul. ad Ephes. cap. 5. & ibi: Vir caput mulieris est, cap. debitum 5. de bigamis, & quia mulier transit in familiam viri, l. 13. C. de dignitat. lib. 12. ibi: Mulieres honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus, & domicilia mutamus. Si autem minoris ordinis virum postea sortita fuerint; priore dignitate privatæ, posterioris mariti sequentur conditionem, l. quicumque C. de re milit. lib. 12. & ibi: Bart., Alb. in l. pen. §. Julian. D. quod fal. tut. aut. Bald. in l. maximum vitium col. ult. vers. 4. quia ista filia C. de lib. præter. Angel. cons. 283. in adventitia col. 3. Corn. consil. 41. videtur in hac, col. ult. lib. 4. Jason. consil. 142. venerabilis n. 24. col. 7. vers. 6. facit lib. 2. Afflict. in cap. 1. §. item si fidelis col. 6. vers. scias tamen tit. qui. mo feud. amit. Et sicut pater magis prospicit filiis masculis, per quos sua conservatur agnatio, ita quoque præsumitur, quod mater propter amorem viri, de cujus familia reputatur, magis eos diligat, Mantica de conject. lib. 6. tit. 10. Socin Jun. cons. 56. lib. 4. Decian. cons. 127. Honded cons. 1. num. 28. lib. 2. Pancirol. consil. 188. Rota Rom. dec. 405. p. 5. recent.

recent. 514. coram Ludovisio D. Præses decis. S. C.
182. num. 10. & 11. ibi : Item major ratio, quia
videmus chariores esse filios mares matribus, &
chariores nepotes ex iis, quàm fœminas, & nepotes
ex fœminis. Item, quia videmus ex constitutioni-
bus hujus Regni, ex consuetudinibus Civitatis Nea-
polis, & quasi per statuta totius Italiæ, filios ma-
sculos matribus succedere, fœminis exclusis, dum-
modo dotatis tamen. Qua de re masculi, qui præ-
27 feruntur fœminis, excludunt quoque masculos
ex fœminis, descendentes, ut docent Bart. in l.
liberorum 220. D. de V. S. num. 14. ibi : quia filia
primi gradus, qua mediante nepos admittitur,
fuit talis conditionis, quod ipsa excludebatur, er-
go & nepos ex ea, non obstante quod ipse sit mascu-
lus. Bald. in l. maximum vitium C. de lib. prate-
ris, ibi: & idem dico, si ex tali filia superesset ne-
pos masculus, nam mutato in eo sexu, non muta-
tur tamen ratio exclusiva, cum non possit venire,
nisi tamquam matris imago, arg. l. illum §. pen. C.
de collat. Sed mater invenitur exclusa, ergo tota
linea, quæ ex ipsa descendit, quia nisi in capite
principium sumat, ulteriùs produci non potest, arg.
D. de action. & oblig. l. quacumque gerimus. Marta
de success. legali p. 1. qu. 26. art. 6. num. 14. & 15.
Consiliar. de Afflicto in d. constit. num. 13. & 14.
Eminentissimus de Luca de success. disc. 14. num.
7. & 8. hanc adducens rationem, quod ubi exclu-
ditur causa, multo magis excludi debet causatum,
ideoque infecta primitiva, infecta quoque rema-
nere debet derivativa. Cum enim nepotes avo, vel
aviæ conjungantur per medium eorum matris, uti-
que habito illo medio pro impertinente, seu extra-
neo, nulla remanet conjunctio ex defectu extremo-
rum.

De jure consuetudinario hujus Civitatis ita quoque
28 dispositum reperitur, ut in consuet. Si moriatur
aliquis, vel aliqua tit. de success. ab intestato, con-
suet. 1. ibi : tenentur ipsi successores maritare soro-
res, & amitas secundùm paragium, & faculta-
tes, ratione supra enunciata, ut bona in agnatio-
ne conserventur, sicut communiter considerant
29 DD. nostri. Et licèt aliqui contrarium sustine-
ant, rationibus ducti, quod soror non solùm ex-
cluditur à fratre laico, verùm etiam à clerico, &
30 à monacho, ut decisum referunt Consiliar. de
Afflict. in d. constit. qu. 15. D. Præses dec. 411.
667. D. de Ponte cons. 39. Consiliar. Hodierna ad
Surd. dec. 20., & in l. hac edictali qu. 12., & Con-
siliar. Provenzal. in consuet. si quis, observ. deci-
maprima num. 16. Et consequenter, quod dicta
constitutio, & consuetudo favore masculorum
fuerunt promulgatæ, eòque magis quia à fratre
excluditur soror tam à paterna, quàm à materna
successione teste D. Præsid. dec. 175., & tamen
bona materna non conservantur in agnatione ma-
tris, quia filius non dicitur de illius agnatione;
dupliciter nihilominus respondetur. Ad primam
rationem, quia adhuc à clerico, & à monacho eo
vivente repræsentatur agnatio. Item, quia hic ca-
sus raro contingit, & est singularis, qui non
comprehenditur in ratione legis, quæ adaptatur
ad ea, quæ frequentiùs accidunt, l. nam ad ea D.
de legibus, ideoque non habetur in consideratio-
ne, & ratio ponderata, ut bona in agnatione
conserventur, est vera, & à moribus hominum
approbata. Ad secundam satis superiùs videtur
responsum, quod fœmina nupta in mariti fami-
liam transit, & procreatione filiorum mariti agna-
tio conservatur, & hic ponderatur textus in leg.
pronunciatio §. familiæ D. de ver. signif. ex quo
habetur, quod fœmina nupta est alterius familiæ
caput, & responsum Antistii Labeonis in lib. 4. ad
edictum Prætoris : soror, inquit ibi, appellata est,
quod quasi seorsum nascitur, separaturque ab ea
domo, in qua nata est, & in aliam familiam trans-
greditur, quod refert etiam A. Gellius noctium
atticarum lib. 13. c. 10. Ideoque etiam monachus,
sive clericus quoque à materna successione soro-
rem excludit. Dictum est in constitut. secundùm
31 paragium debeant maritare, scilicet eam consti-
tuere dotem, qua soror paris conditionis virum
inveniat, & viro condigno nubat. Quantum, &
quale sit hoc mulieris paragium non reperitur in
jure determinatum, nam aliquando ut condigno
viro nubat existimatur instar legitimæ, D. Præs.
in dicta consuet. lit. G., aliquando minus legiti-
ma, ut in magno patrimonio, sicut testantur Con-
siliarius Gramm. dec. 101. Pisanell. ad Consuet. ob-
serv. 12. num. 13. Thor. in v. paragium, & ali-
quando ultra legitimam, Consil. Capyc. dec. 158.
Gramm. dec. 14. Ant. de Alexan. in d. consuet. in
princ. Et ea dote deficiente, qua ut dictum est,
pari viro nubit, hoc casu frater de proprio tenetur
sororem dotare, uti egenam juxta text. in l. cum
plures §. fin. D. de administr. tutorum glo. in l. non
omni C. de administ. tutor. quam sequuntur ibi
Cyn., Bart., Bald., Angel., Salic. aliique DD. idem
Bald., & Angel. in l. fin. C. de dotis promiss. Pa-
norm. in cap. pervenit de arbitris, Nicolaus Eve-
rardus in locis argumentorum legalibus in loc. ab
alimentis ad dotem num. 7. vers. ita etiam frater.
Et convert quoque ratio, quia sorori pari viro nu-
benti consulitur, & fratri, & familiæ honor con-
servatur. Et regulariter hac ratione in successione
à fratre non excluditur teste Consiliar. Provenza-
le observ. duodecima à num. 26. Paragium verò
32 monasterium ingredienti debitum, est juxtà mo-
nasterii constitutionem, non verò juxta legiti-
mam, licèt hæc illud superet. Etenim dos, quæ
monasterio datur, est penitus quoad dotantem de-
perdita, & consuetudo quamvis legitimam tolle-
re non possit, valet tamen minuere, ut probant
Fachineus lib. 4. controv. cap. 32. versic. tertia an-
tem., Molina lib. 2. de primogen. cap. 1. ex num. 10.
Roxas de success. ab intestato cap. 7. num. 7. Covar-
ruv. in 4. 2. p. cap. 8. §. 6. num. 5. Capra conclus. 8.
num. 2. ubi de communi Doctorum opinione te-
statur, sicuti Farinac. in repertorio de ultimis vo-
luntatibus qu. 31. num. 4. Bernardus Wurmserus
lib. 1. observ. tit. de testam. 39. observ. 80. incip. legi-
tima potest minui num. 6. & seqq. Hartm. Pistor
obser. 131. incip. legit. utrum num. 1. & seqq. Am-
bros. Schurer in tract. de success. ab intest. tit. 8. in
medio vers. inde, & legitima, & alii innumerati,
quos referunt, & sequuntur Valdes in addit. ad
Suares in l. quoniam in prioribus, Berlichius p. 3.
conclus. practicabil. conclus. 18. num. 20. testatur D.
Præses de Franchis dec. 44. De Luca verò in ob-
serv. ad d. dec. D. de Franchis cum Domino de Ma-
rinis ad Reverter. observat. 1. & 52. distinguit, quod
si filia vivente patre monasterium ingreditur, de-

bet habere paragium aliarum ingressarum ; mortuo patre integrum paragium petere potest, nam non debet sponsa cœlestis esse inferioris conditionis sponsa terrestri, cum vita contemplativa salubrior sit vita activa, nec debet quis aliquo respectu à religione retrahi, & ibique quoque testatur, quòd additamentum illud suo arbitrio mulier tertio cedere valet.

Item de jure consuetudinario, ut per consuetudinem incipientem *Eas*, fœmina si jam sexdecim
exegerit annos, virilem portionem obtinet, &
33 masculiata dicitur, modò fratrem requirat, ut
constituat sibi dotem de paragio, & quòd ille malitiosè differat eam maritare, ut post Neapod. *in d. consuet.* Molf. *par. 4. q. 1.* D. Reg. Capycium Latr. *decis.* 59. de hac praxi testatur Consiliarius Provenzal. *observ. 21. num. 1.* Interpellatio itaque est necessaria, & ita judicatum fuisse testantur Afflict. *dec. 370. in 2. dub.* Dom. Præs. *dec.* 412. de observantia testatur idem Provenzal. *observ. 22. num. 8.* ea ratione, quia debet constare de sororis voluntate nubere volentis, cum ipsa possit cœlibatus statum in monasterio, atque domi quoque eligere, & quia requisitus frater respondere potest, quòd promptam habet voluntatem eam maritandi, verùm eo tempore non habet occasionem, vel quòd disparis conditionis est is, cum quo nubere cupit. Ut autem soror in pœnam fratris eam maritare differentis masculiter, interpellatio hæc de persona fieri debet. Et ratio à priori est, quia pœna fundatur in culpa, in quam frater non incurrit, nisi per veram scientiam, quæ inducitur per citationem personalem, *l. 1. C. quorum appell. non recipiantur*, & non per præsumptam, latè probat Consil. Provenzalis *observat.* 25., ubi hoc intelligit, si frater de persona requiri possit ; si autem difficile id sit, quòd sufficit interpellatio facta domi, vel procuratori generale mandatum habenti. Quod utique sine dubio procedit si latitet, ut non interpelletur.

Soror verò cum masculiata fuerit succedit tam in bonis paternis, & maternis, quàm in bonis fraternis, decisum refert Afflict. *dec. 370. num. 11.* D. Præses *dec.* 402. ; & legitur in *Consuet. si morienti* in illis verbis: *præterquam si soror partem, ut unus ex fratribus habuisset de bonis parentum, tunc enim ipsa soror ejusdem conditionis est, quoad prædicta, ac si esset masculus*, refutato Antonio de Alex. *in apostilla ad consuet. sed si morienti*, quæ incipit *circa istam gle.* Verum enim verò hæc ma-
34 sculiata aliam non excludit sororem, vel amitam,
sed æqualiter cum ea succedit, quia in eo non consideratur ratio consuetudinis, qua masculus excludit fœminam, nempe quia per masculum decus, & bona in agnationem conservantur teste D. Præsid. *decis.* 412.

Pro majori autem prædictorum, ac dicendorum in-
35 telligentia etiam præmitto, quod modus succedendi duplex est, nempe in stirpes, & in capita. Et dicitur in stirpes scilicet in parentum imagines à quibus orti sunt eorum personas, & gradus repræsentando, ac eorum locum subingrediendo. Hinc Pacuvius ad Chersiphum inquit, *qui stirpem occidit meam*, de quo modo loquitur Cajus *lib. 2. institut. tit. de intestator. heredit.*, & text. in *l. nepotes 2. C. de suis & legit. liber.*, *l. lege 12. tabularum 14. §. illa procul dubio C. de legitimis hered.*, *l. 4. §. sed nostra constitutio C. de bonis libert. Novel. 118. c. 1. in fin. tit. de hered. ab intestato venientibus*, & *in auth. post fratres C. de legitimis heredibus*, & *in cap. 1. de successione fratrum, & grad. succed. in feud.*, & de eo tractant Civilistæ in *§. cum filius institut. de hereditatibus, quæ ab intestato deferuntur*, ac in *c. 1. d. Novel.* 118. Et
36 hæc repræsentatio in linea descendentium locum
habet usque in infinitum, ut communiter docent DD. rejecto Angelo in *d. §. cum filius* contrarium sentiente, & inter alios testatur quoque concivis, & mihi conjunctus D. Reg. Camillus de Curte *in libro resolutionum feudal. cap. 1. num. 81. & 82.* Hinc e. g. Cajo mortuo, existentibus Petro filio, atque Francisco nepote ex alio filio præmortuo, ad hereditatem Caii Franciscus, & Petrus æqualiter succedunt, & pariter existentibus pluribus nepotibus ex uno filio concurrentibus cum patruo alio filio ad hereditatem avi isti nepotes, qui personam, & gradum eorum patris repræsentant, & locum subingrediuntur, æqualiter cum patruo succedunt, & sic deinceps in pronepoti-
37 bus, aliisve descendentibus servatur. Vel dici-
tur in capita, videlicet, ut unaquæque persona, & unumquodque caput suam partem faciat, ut si ex uno latere unus ad hereditatem ; ex altero duo concurrant, hereditas in tres dividitur partes.

Gradum facio ad secundam intestatæ successionis
38 speciem, quæ locum habet quoties defuncto fi-
lio, aliisque descendentes non supersunt, nam tunc pater, & mater, aliique parentes succedunt,
39 & cum iis insimul fratres, & sorores, si ex
utroque latere sint, æqualiter, scilicet in capita, *auth. defuncta C. ad Tertull. §. consequens d. Novel. 118. tit. de heredib. ab intestato venient.* Si fratres, vel sorores, existant, & alterius fratris præmortui filii, isti scilicet nepotes cum ascendentibus, & fratribus defuncti insimul quoque succedunt, in stirpes tamen, non autem in capita, *Novel. 172. cap. 1. tit. ut fratrum filii succedant*. At si ex uno latere existant ii parentes præferuntur, *§. si igitur dict. Novel. 118. tit. de hered. ab intestata venient.*

Tertiæ, quæ ad collaterales pertinet, tunc locus
40 datur, quando defuncto, neque descendentes
supersunt, neque ascendentes, & fratres, atque sorores existunt, qui æqualiter succedunt ; si verò frater, ac filii ex alio fratre, ne excludantur à patruo, qui est defuncto proximior, cum eo succedunt in stirpes locum patris subingrediendo, ut in *Novel. de hered. ab intest. venient. & in auth. post fratres C. de legitimis hered.* Et ita quoque si filii ex sorore defuncta supersint, cum sit hodie sublata agnatorum, & cognatorum differentia, *d. Novel. §. si vero il 2. & auth. cessante C. de legitimis heredibus*. Et quod dictum est fratres, & sorores defuncto fratri æqualiter succedere, intellige si ex utroque latere conjuncti sint, qui concurrentibus ex uno tantùm latere præferuntur. Et pro majori claritate noto, quod successio ab intestato fuit à Justiniano immutata. Nam prisco digesto-
41 rum jure gradus proximitas indistinctè attende-
batur, sed sanguinis conjunctio novo authent. jure consideratur, ut colligitur ex proœm. *auth. de he-*

*de hered.ab intest. venient.*ibi : *necessarium,esse perspeximus omnes simul cognationum successiones, per præsentem legem clara , compendiosaque divisione disponere . Itaque prioribus legibus pro hac causa positis vacantibus , de cætero ea sola servari, quæ nunc constituimus , & ex §.reliquum* , à quo successio in linea collaterali incipit , ibi : *ut etiam hac parte disposita , undique perfecta lex inveniatur* . Itaque duplicitas vinculi usque ad filios fratrum attenditur , deinceps gradus proximitas . Hæc autem successio duplicis vinculi legitur in *Novella constit.*118.à D.Justiniano condita *§.si igitur , §.unde consequens est* , atque aliis sequentibus ; necnon in *auth.post fratres . L.* 1. *C. de legit. her.*desumpta per Irnerium à *d.Novel.constit.*cujus sunt verba : *post fratres autem ex utroque parente , & eorum filios admittuntur ex uno latere fratres , sororesve ; cum quibus & filii eorum si qui ex eis jam decesserint* . Verùm quamplures DD.

42 autumant Novellam constitutionem non procedere favore filiorum fratris , qui defuncto ex utroque latere jungebatur in præjudicium aliorum filiorum alterius fratris , qui ex uno latere erat conjunctus , qui omnes in pari gradu reperiuntur . Moventur primò quia dicta constitutio in *§.si igitur* clarè loquitur tantùm de fratre , qui ex utroque latere defuncto est conjunctus , & excludit fratrem , qui ex uno latere conjungitur ; alia verò capitula de duobus casibus loquuntur . Primò , quando filii fratris ex utroque latere existunt , & patruus ex uno latere tantùm , ut in *§. unde consequens* . Secundò , quando defuncto frater ex utroque latere , & filii alterius fratris præmortui , qui ex uno latere tantùm erat defuncto conjunctus , supersunt , ut in *§.ex diverso*. In primo casu filii præmortui fratris ex utroque latere mortuo conjuncti , qui in tertio gradu sunt repræsentando patrem excludunt patruum ex uno latere conjunctum : in secundo patruus , qui ex utroque latere defuncto jungebatur excludit filios fratris ex uno latere conjuncti . Casus igitur , qui est tertius , videlicet si personæ defunctæ superfint solùm nepotes ex fratre ex utroque latere , & uno latere tantùm fuit omissus à Justiniano in d.Novel.quæ uti correctoria non est extendenda arg.*l.præcipimus C.de appell.* , *l. si quando C.de inoffic test.*Sed casus est decidendus , juxta leges Digestorum , & Cod. nempe *leg.2. §.2. D.de suis , & legit.hered.* , *l.1. & l. consanguinitatis 3. C.de legit.hered.*quo tempore in successionibus collateralium proximitas gradus attendebatur , cujus sententiæ præsertim fuerunt Corn. in *auth.post fratres C.de legit. hered.* Curt. Iunior. *consf.46. per totum* , Franciscus Tigrinus , & Thomas de Corfinis relati à Paulo Castrensi *consil.83. tom.1.*Matthæus Ferrerius in *addit. qu.134. Guid. Pap.* Autumn.*ad l.2.C.de suis , & legit. hered.* Michalor. in *tract.de fratr.p.3. cap.14. num.14.* Antonius Sola *comment.in Nov.constit. Sabaudiæ rubrica de heredit.patruorum , quæ fratribus patruelibus ab intestato deferuntur glo.1.in fin.*

Quàmplures autem alii contrarium tenent . Primò , quia duplex vinculum ex agnatione , & cognatione provenit , quæ agnationis , & cognationis qualitas existens est , & personæ cohærent , ut ex text.in *l.10.D.de gradib.& affinib.* Inde fit , quod nepos ex fratre ex utroque latere natus ex propria persona patruum ex uno latere excludit . Secundò , quia privilegium repræsentationis à Iustiniano fratribus , & fratruum filiis concessum fuit, ne qui reperitur in tertio gradu nepos excluderetur a patruo , qui reperitur in secundo gradu , sed ut cum eo concurreret : Item ob rationem , & successionis modum , ut nepotes per repræsentationem succederent in stirpes acquirendo portiones ad eorum parentes spectantes . Unde dum filius fratris utrinque conjuncti excludit patruum ex uno latere tantùm , ut in *d. Novell.*118. *§.unde consequens est* , hoc evenit non vigore repræsentationis , sed duplicis vinculi , nempe agnationis , & cognationis , & ex propria persona propter dictam qualitatem in ea inhærentem , qua faciliùs excludit patrueles , filios patrui ex uno latere tantùm qui sunt in remotiori gradu , quàm eorum parens . Et hanc sententiam amplexi fuerunt Matthesilan.*de success.ab intest. art.3. princ.ad nu.* 9. Ludovic. Bologninus in *addit.* ad eundem auctorem , Cynus in *d. tract. de success. ab intestato p.3.num.5.*Ioannes Faber.*in auth. itaque C. comm. de success.*Paul.de Castr. *cons.*368.Gulielmus Ranchinus *in tract.de success.ab intest.§.13. num.13.*& ita decisum esse in Senatu Frisiæ refert Ioannes à Sande *lib.4.tit.8.de success.ab intest.def.3.* & juxta hanc opinionem in hoc anno 1602. judicavit M.

43 C. Vicariæ , & decretum fuit junctis aulis per S.C.confirmatum in sequenti facti specie .

Franciscus de Martino Civitatis Suessæ , cum duas habuisset uxores , primam nempe Lauram Baranello , & secundam Olimpiam Casale ; cum prima procreavit Isabellam , quam nuptui tradidit Io:Paulo Iannettella , ex quo matrimonio natus fuit Io:Baptista Iannettella , & ex secunda suscepit Ioannem Aloysium , Catharinam , & Cæciliam : Catharinam in matrimonium collocavit cum Cæsare de Luca , & Cæciliam cum Carolo Maccarone . ex Catharina nati fuerunt Antonius Hieronymus , Leandra , & Virginia de Luca : ex Cæcilia progenitus fuit Doctor physicus Aspremus Maccarone . Mortuo Io: Aloysio viro valdè divite ab intestato , & sine liberis ad ejus successionem concurrebant nepotes , nempe Jo: Baptista Iannettella filius Isabellæ sororis defunctæ ex uno latere , & prædicti de Luca , atque Aspremus Maccarone filii prædictarum sororum , Catharinæ , & Cæciliæ ex utroque latere conjunctarum , & fuit exclusus prædictus Iannettella à prædicta successione . Quemadmodum in alia cau-

44 sa quoque judicavit M.C.Nam Antonia Orichia primò fuit nupta Joseph Poscia , cum quo procreavit Antonium , atque Ioannam Poscia , quæ fuit nupta Lucæ de Leone , ex quo natæ fuerunt Ursula de Leone , & Catharina , quæ conjuncta fuit matrimonio Silvio Pallante , ex quo progenitus fuit Silvius Pallante . Secundò dicta Antonia habuit virum Iacobum Vecchia , quo procreavit Prudentiam Vecchia , quàm collocavit in matrimonium cum Leonardo Freda , ex quo matrimonio nati fuerunt Io: Antonius , & Gratia Freda . Defuncto Io:Antonio Poscia ab intestato, & sine liberis ; cum ad ejus successionem concurrerent Ursula de Leone filia Ioanne Poscia sororis utrinque conjunctæ dicto Ioanni Antonio , &

Ioan-

Ioannes Antonius, & Gratia Freda filii ex dicta Prudentia sorore uterina; in bonis extra districtum obtinuit præambulum dicta Ursula exclusis dicto Io:Antonio, & Gratia Freda.

In supradicta causa de Luca in gradu reclamationis probatum est Io:Aloysium de Martino non ex Livia Casale, sed ex Laura Baranello fuisse susceptum, & quod mirum fuit, probationes erant in æquilibrio, ita ut judicantium mentes torquerentur, & interim partes devenerunt ad concordiam. Hinc patet quàm periculosum sit in causis proferre judicium. Planè in hoc mundo latet veritas, mentiuntur enim testes, falsæ scripturæ fiunt, & indiciis, ac præsumptionibus sæpè falluntur Iudices. Qua igitur optimè animadvertit Politicus: *in festinatione falsitas, in mora autem veritas est*.

Dubitatio fortis est, quomodo defuncto patruo fi-
45 lii ex fratribus præmortuis, qui reperiuntur in pari gradu, sed in dispari numero succedant, in stirpes, scilicet per repræsentationem, ut diximus, an in capita, ut unusquisque de hereditate portionem capiat. Etenim antiqua fuit controversia inter Azonem glossatorem, & Accursium, Azo enim *in summa codicis tit. de legitimis hered.* tenet, quod inter se succedunt in capita, & Azonis opinionem sequuntur Covarruv. *tit. de success. ab intestato num.* 12., ubi statur, quod hæc à Gothorum lege fuit confirmata, ut in *lib. 5. fori judicialis tit. 2. cap.* 8. Gulielmus de Benedictis in *cap. Raynutius tit. de testam. num.* 663. ubi refert, quod in Gallia ea servatur, Zas. *in intellect. singul. cap.7. lib.1. & in epitom. feudor. p.8.num.* 18. *& tom. 1. cons.4.* Donell. *lib. 9. commentar. cap.3. in fin.* Borcholt. *de feud. c. 7. num.* 32. Fachin. *lib. 6. controv. cap.* 3. Vaud. *lib. 1. variar. quæst. cap.* 24. Berlich. *p. 3. pract. conclus.* 24. *num.* 26. Thesaur. *dec.* 162. Jo:Grivel. *Dolani Senatus dec.* 130. *num.* 12. ita ibi decisum esse testatur, & ex nostris regnicolis D. Regens Rovitus *consil.*23. Consiliar. Pratus *pract. observat. observat.*11. Accursius verò in *auth. cessante C. de legitim. hered.* in *l.* 1. *D. si pars hered. petatur v. vindicationem* tenet, quod succedunt in stirpes, ejusque opinionem etiam quamplures sequuntur DD. quos recenset Vivius *comm. opin.* 323., & ibi decisionem affert, Neapodan. *in consuet. sed si morienti in v. in stirpes*, Consiliar. de Afflict. *dec.* 309., & Consiliar. Capyc. *dec.* 208. ita decisum refert. At quia mihi semper placuit in judicando Doctores non numerare, sed jura, & rationes ponderare juxta monitum nostri incliti Justiniani in *l. 1. C. de veteri jure enucleando §. sed neque*; ubi inquit: *sed neque ex multitudine auctorum, quod melius, & æquius est, judicatote, cum possit unius forsan, & deterioris sententia, multa is, & majores aliqua in parte, superare*, & concordat text. *in l. ob carmen §. fin. D. de test.* ibi: *non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad singeram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis assistis*. Idcircò ex iis, quæ
46 pro utraque parte afferuntur graviora notabo, iisque pensitatis meam vestro judicio sententiam subiiciam.

Pro Azone primò adducitur tex. in *l. 2. §. hac hereditas D. de suis, & legitimis heredibus*, cujus sunt verba: *hac hereditas proximo agnato, idest ei quem nemo antecedit, defertur: & si plures sint ejusdem gradus, omnibus, in capita scilicet ut puta si duos fratres habui, vel duos patruos: unus ex his unum filium; alius duos reliquit: hereditas mea in tres partes dividetur*. Clarè quippe legitur fratrum filios in Capita succedere. Item secundò text. in *l. 1. §. fin. D. si pars hereditatis petatur, l. pen. in fin. C. de legit. hered. §. agnatorum in fragam.* Ulp. *tit.* 26. & in *§. item si moriatur quis* apud Gajum *lib. 2. inst. tit.* 8. ac tex. in *§. hoc etiam addendum instit. tit. de legit. agnat. success.* ibi: *& mortuo eo qui patruus quidem est sui fratris filiis, avunculus autem sororis suæ soboli: simili modo ab utroque latere succedant, tamquam si omnes ex masculis descendentes legitimo jure veniant: scilicet ubi frater, & soror superstites non sunt. His etenim personis præcedentibus, & successionem admittentibus, cæteri gradus remanent penitus semoti, videlicet hereditate non in stirpes, sed in capita dividenda.* Tu repete filiis fratris, ac sororis soboli. Tertiò suffragatur ratio, nam successio in stirpes propriè consideratur, & vindicat sibi locum in heredibus, qui ex stipite descendunt, cum stirps originem progeniei significet, ut truncus arboris, à quo rami derivantur, & in linea descendenti successio hæc usque in infinitum procedit, ut in *§. cum filius, filiave instit. de hered. quæ ab intestato defer.* Sed filii fratrum non descendunt ex stirpe patrui, de cujus hereditate agitur, imo iis concessum est ut cum patruo admittantur ad successionem de jure authentic. in *auth. de hered. ab intest. veniens. cap. 3. §. igitur defunctus neque*, ibi: *hujusmodi vero privilegium in hoc ordine cognationis solis præbemus fratrum masculorum, & fæminarum filiis, aut filiabus, ut in suorum parentum jura succedant. Nulli alii omnino personæ ex hoc ordine venienti hoc jus largimur. Sed & ipsis fratrum filiis, tunc hoc beneficium conferimus, quando cum propriis vocantur ωνομαστί.* De jure enim D. patruus uti proximior nepotes tamquam remotiores excludebat, *l. 2. §. hæc hereditas D. de suis, & legitimis hered.*

Pro Accursio autem adducitur text. in *§. si verò neque fratres dict. capitolo 3. auth. de heredit. ab intestat. venient.* ibi: *si verò neque fratres, neque filios fratrum (sicut diximus) defunctus reliquerit: omnes deinceps à latere cognatos ad hereditatem vocamus, secundùm uniuscujusque gradus prærogativam: ut viciniores gradus prærogativam: ut viciniores gradu, ipsi reliquis præponantur. Si autem plurimi ejusdem gradus inveniantur, secundùm personarum numerum inter eos hereditas dividatur: quod in capita nostræ leges appellant.* Secundò *auth. cessante C. de legit. hered.* ubi legimus: *cessante successione lineæ descendentis, & ejus, quæ sola fit ascendentis, vocantur primò fratres, fratrisque præmortui filii in stirpes.* Ergo inter fratres, ac filios fratrum successio locum habet in stirpes; tum quia in text. in *d. auth.* sive *Nov.* 118. *c.* 3. isti fratrum filii admittuntur ad hereditatem, cum declaratione quod succedunt in jura parentum, *d. §. si igitur* ponderando illa verba: *& quanti-*

cum-

cumque fuerint: tantam ex hereditate percipient portionem quantam eorum parens futurus erat accipere si superstes esset ; cum etiam , quia alii in ulteriori gradu succedunt in capita , ut quoque legimus in *auth. post fratres C. de legit. hered.* Item ratione , nam frater , qui dicitur ferè alter (ut P, Nigidius arguto subtilique interpretatur apud Aulum Gellium *lib. 13. attic. noctium cap. 10. in fin.*) non præsumitur , quod uni fratri plusquam alteri reliquisset, si testamentum condidisset, sed pari amore pariter fratres instituisset.

Azo, & Accursius multos commilitones habent, qui pro sustinenda hac , vel illa sententia acerrimè pugnant, sed ego Azonis opinioni adhæreo;

47 Primò , quia in linea collaterali de jure antiquo successio erat , in capita , & non erat cognita repræsentatio , sive in stirpes successio, postea à Divo Justiniano fuit inducta , ne à patruis excluderentur nepotes, ut in *d. Nov.* 118. quæ locum habet in casibus expressis, & non est extendenda ad casum non expressum arg, *l. præcipimus 32. §. ult. C. de appellation.* , *l. sancimus 27. C.de testam.* ibi; *quod enim non mutatur quare stare prohibetur?* Imperator enim in *d. Nov.* tali casu hoc beneficium filiis fratrum concessit , ponderando illa verba : *Sed & istis fratrum filiis tunc hoc beneficium confirmimus* . Novella non loquitur in eo casu , quo filii fratrum existunt , & succedant in stirpes non existente alio patruo , sed taxativè verbo tunc , ut quoque considerat Jacobus Cujacius *tract. de feud. lib. 2. cap. 13. lit, D. & in paratit.l. ad. C. lib. 6. tit. 18. de legitimis heredibus* , & post quàmplures Rittherhusius in *exposit. methodus Novel. part, 7. cap. 14. num. 4.*

Secundò , nam cum filii fratrum sint in pari gradu conveniens est, ut quoque pariter succedant, licèt enim impari sint numero, hoc à fato dependet, & Deus,& natura nil frustrà faciunt , In uno tamen casu Accursii opinionem admitterem , nempe si nepotes in majori numero divites essent ; alii autem inopes , ex conjecturata mente defuncti patrui, qui si testamentum condidisset , verisimile est quod ita uti prudens , & pietate motus disposuisset . Siquidem à verisimili rectè inducimur arg. tex.in *l.nuptura D.de jur.dotium* , *l.quæro si inter locatorem D.locati* , *l.in obscuris D. de reg. jur.l.ex libris 17.in fin.C.de usufruct.& habit. l. si quis 15. in princ C.de contrah.& commit. stipulat. c.inspici-*
48 *mus de reg.jur. in 6.* verisimilitudinem enim naturæ esse cognatam dixerunt Oldrad.*cons.13.cum quæstio in fin.*Bald.*cons.180.lib.3.* Cravet. *cons.28, & cons.61.in fin.num.9.& cons.269. nu.4. & cons. 263.num.26.*Mascard.*de probat.concl.1402.num.1.* & juxta hanc Azonis sententiam in hoc anno 1702.judicavit , M. C., & decretum fuit confirmatum per S.C.junctis aulis . Etenim mortuo Jo: Aloysio de Martino ab intestato cum ad ejus successionem concurrerent Antonius , Hieronymus , Leandra , & Virginia de Luca nepotes ex sorore Catharina de Martino , & Aspremus Maccarone ex alia sorore Cæcilia nepos , qui licet prætenderet , prædictam successionem esse deferendam in stirpes , & habere repræsentando personam Cæciliæ matris suæ sororis prædicti Joannis Aloysii medietatem bonorum , & aliam medietatem esse concedendam prædictis de Luca , unam tantùm portionem obtinuit .

In hac collaterali successione extat etiam Ius hu'us
49 Civitatis consuetudinarium , ut in consuetud. *tit.de success.ab intestato* , una quæ incipit : *Sed si morienti* , cujus sunt verba : *sed si morienti ab intestato absque liberis supersunt frater , seu fratres , nepotes , & pronepotes , & in infinitum descendentes ex fratre , vel fratribus præmortuis , tunc licet frater sit in gradu proximior decedenti , nihilominus filii , vel filiæ , nepotes , & neptes , & pronepotes , & proneptes , & alii descendentes ex fratre , vel fratribus præmortuis , æqualiter succedunt cum fratribus defuncta persona in stirpem scilicet ; ita quòd si inter ipsos nepotes , & pronepotes , & deinceps fratrum præmortuorum sint fœminæ , quæ habent fratres consanguineos , ipsæ mulieres à præmissa successione excluduntur , cum fratres ipsas habeant maritare , ut superiùs dictum est ,*

Sequitur hæc alia consuetudo , quæ ad rem quoque facit . *Quod autem dictum est in fratribus , nepotibus , & pronepotibus , fratrum præmortuorum , & deinceps eis non extantibus intelligendum est de aliis in ulterioribus gradibus existentibus agnatis , vel cognatis . Et in præmissis appellatione fratris soror non continetur , prætérquam si soror parem , ut unus ex fratribus habuisset de bonis parentum : tunc enim ipsa soror ejusdem conditionis est quoad prædicta , ac si esset masculus , & ejus filii descendentes habeantur quoad id sicut filii , & alii descendentes ex masculis .*

Ex quibus infertur , quod sicut frater excludit so-
50 rorem , & fratris filius excludit amitam : ita & eò fortiùs excludit consobrinum ejus filium , qui est in quarto gradu . Et ratio a priori est , quia nostræ consuetudines circa successionem disposuerunt , ut in bonis paternis succederent proximiores ex parte patris , & in bonis maternis ex parte matris , ut bona redirent , & conservaren-
51 tur in domo , & in linea , ex qua obvenerunt , & sic ob favorem familiæ , & agnationis , sicuti dictarum consuetudinum interpretes testantur , scilicet Præses de Franc. *ad consuet. si moriatur verbo an hac consuetudo , in dec.24. & in dec.91,* Regens de Ponte *consil.39.*Consil. Provenzal. *ad d.consuet.observat.22.num.21.*atque alii relati à D. Regente de Marin. *resolut.*208. *tom.2.* Sicut jure communi constitutum est , ut consanguineus succedat fratri in bonis paternis , uterinus in bonis maternis per text.in *l.de emancipatis 13.§.ult.* ibi : *exceptis maternis rebus C. de legitim. hered. Nov.84. cap.1.* ubi glos. & Cujac.Didacus Covarruvias *tract.de success. ab intest. concl.8.* Donellus *lib.9. comment. c.10.4.* Treutlerus *vol.2. disput.16. thes.5. lit. C.* Hartmannus Hartmanni *lib.2. p. at. observ. , observ.3.num.3.* Berlichius *part.3. conclus. pract.20.num.4.& seqq.* Modestinus Pistorius *consil.31.qu.3.num.39.43.& seq. vol.1.* Scurpf *cent.3. consil.91.num.4.*& DD.communiter in *Auth.itaque C. commun. de success.* licèt dissentiant Andreas Fachineus *lib.6.controv.cap.6.* Nicolaus Varnebuler. *consil. 16. inter consilia Altorffin.* In hac autem successione vigore consuetudinis soror licèt agnata sit , per eam tamen agnatio minimè conservatur

tur, quia fœmina dicitur finis unius lineæ, &
principium alterius lineæ, *l. pronunciatio* 195. *D.*
de V.S. & ratio, quæ consideratur in fratre, vi-
get in fratris filio, Neapod.in *d. consuet. si moria-*
tur, de Marinis in *dict.resolut.* atque alii, & ob
hanc rationem neptis ex fratre non excludit
amitam, & viget alia ratio, quia exclusa fœmina
descendens ab ea, licèt masculus sit, censetur ta-
52 men exclusus, prout in successione feudali, à
qua excluditur fœmina, quia Dominum juvare
non potest, nec pro eo pugnare, *cap.1.§.filia verò*
de success.feud. excluditur quoque filius, licèt pro
domino pugnare possit, glos.*in cap.1. §.hoc autem*
de his qui feud.dare poss, & ibi Bald. rationem red-
dens, nam si persona, quæ reperitur in gradu
præcedenti, non est successibilis, neque illa, quæ
in gradu sequenti, alioquin daretur successio per
saltum contra ordinem naturalem, & probat quo-
que Nicolaus de Ubaldis in *tract. de success. ab*
intest. p.1. num. 12. Et comprobatur rei judicatæ
exemplo. Etenim mortuo Sebastiano Guezza su-
53 perstitibus Joanne Alphonso Guezza nepote ex
Sigismundo fratre præmortuo & Anello, aliisve
nepotibus de Tolosa ex Violanta Guezza, soro-
re licèt per M.C. fuisset provisum, quod admitte-
rentur ad successionem Sebastiani in omnibus bo-
nis tam in districtu sitis, quàm extra districtum
Joannes Alphonsus Guezza, nec non Anellus,
ejusque fratres de Tolosa in stirpes, adeo quod
hereditatis medietas prædicti Sebastiani pertine-
ret ad dictum Ioannem Alphonsum, & alia me-
dietas ad prædictos de Tolosa, in favorem quo-
rum M.C. pronunciavit consideratione, quia Vio-
lanta erat masculiata; tamen quia interposita ap-
pellatione aliter fuit probatum, prout perlegimus
in processu, in quo apparet, quod dicta Violan-
ta receperat integram portionem suo loco, &
tempore Ioannis Baptistæ patris, decreto S.C. te-
noris sequentis fuit judicatum nempe: *Visa sup-*
plicatione fol.... provisum est bene judicatum per
nostram M.C. respectu bonorum extrà districtum
hujus fidelissimæ Civitatis; respectu verò bonorum
sitorum intrà districtum bene appellatum, & pro-
pterea bona prædicta sita intrà districtum spectare,
& pertinere ad Jo: Alphonsum Guezza nepotem ex
fratre exclusis fratribus de Tolosa nepotibus ex so-
rore. Et de hac decisione fit mentio à D. Præs.
*dec.*418., & alias similes refert Caputus *ad con-*
*suet.*6.5.*num.*33.& Thor. in *C.rerum judicatarum*
*cap.*52.*num.*21.

His præmissis ad præambulorum decreta devenio,
54 & hic repetere mihi placet, quod præambulum
ideo dicitur, quia est primæuus actus, quo Ti-
tius Caii heres declaratur, ut postea possessionem
bonorum defuncti Caii acquirat, & agere valeat
omnia, quæ in vita Cajus poterat, quo decreto
interposito jura tam activè, quàm passivè in eum
transeunt. Est quidem summarium judicium,
nam ut plurimum sine contradictore fit, & ea co-
gnitione solùm, qua heredis persona liquidatur;
55 idcircò tertio nec in possessorio, neque in peti-
torio præjudicium affert, Anna *alleg.*19. Thorus
p.1.v.præambulum factum, Regens Capyc.Latro
*dec.*198. Et præfatum ordinem sequendo, nempe
in descendentium successione, ut præambula ritè,
56 & rectè expediantur, noto quod oblato M.C.
libello, in quo Petrum ab intestato defunctum
esse asseritur, & Franciscus uti filius præambu-
lum petit, ut M.C. ipsum heredem declaret, de-
cretum interponitur, quod capiatur summaria
informatio, in qua tria probari debent. Primum,
quod pater, aut mater est mortua, & ecclesiasti-
cæ sepolturæ tradita per duos testes fide dignos
de visu, & in eorum defectum per septem testes
de auditu publicè. Secundum, quod Franciscus
est superstes filius. Tertium, quod est filius na-
tus ex Petro mortuo, patre, & Berta conjugi-
bus, scientiæ causam allegando, ut quia conci-
ves, vel cohabitantes erant, & in eorum vicinia
Petrus, & Berta legitimi conjuges reputabantur
juxta doctrinam Odofredi in *l. carbonianum C. de*
carboniano edicto, ibi: *& probatur per duos testes,*
quod publica fama est in vicinia, quod Titius &
Berta vocabatur maritus, & Berta ab eo uxor. Et
meritò hæc probatio sufficiens est, quia præam-
buli judicium est summarium. Decreta ita conci-
piuntur: *in causa interpositionis decreti præam-*
buli ab intestato quondam N. A. petiti pro parte
N.B., ut ex actis.

Die, &c. visis comparitione fol.. testium depositio-
nibus fol.. interponatur decretum præambuli
quondam N. A. ab intestato in beneficium N. B. fi-
lii cum beneficio legis, & inventarii &c. Hoc de-
cretum implicitè heredis declarationem continet,
ad quem omnia defuncti jura transeunt, & lata
forma ab actuario M. C. explicatur, ne expedi-
tio aliarum causarum M. C. retardetur, & est te-
noris sequentis: *Die, &c. per Magnam Curiam*
Vicariæ visis comparitione fol. testium depositio-
nibus fol. ex quibus constat N. A. esse mortuum, &
ecclesiasticæ sepolturæ traditum, fuit provisum,
& decretum N. B. fore, & esse declarandum, pro-
ut præsenti decreto declaratur heres universalis, &
particularis quondm N. A. ab intestato, & ad suc-
cedendum in omnibus bonis in hereditate predicti
N. A. remansis, mobilibus, stabilibus, auro, &
argento, recolligentiis, debitorum nominibus
cum facultate exigendi credita etiam per medium
Banci, ac quascumque obligationes incusandi, si-
ve hereditaria instrumenta liquidandi via ritus
M. C. V. aliaque faciendi, quæ citra jus, & no-
men heredis fieri non possunt. Hoc suum.

Si autem plures filii sint superstites, nec non plu-
57 res ex filio præmortuo nepotes: isti: ut dictum
est, succedunt in stirpes, & si duo sint filii su-
perstites, & tres nepotes, hereditas dividentur
in tres portiones: duæ in benefficium duorum fi-
liorum, & alia in beneficum trium nepotum, &
decretum ita concipitur: *Die, &c. visis compa-*
ritione fol.. testium depositionibus fol.. interpo-
tur decretum preambuli qu. N. A. in beneficium
N. C., & N. D. ejus filiorum pro duabus ex tribus
portionibus, & in beneficium N. E., N. F. pre-
dicti quondam N. A. nepotum ex persona N. B. fi-
lii premortui pro alia tertia parte Si filiæ fœminæ
existant, hæc adduntur decreti verba, *cum one-*
re dotandi N. G. sororem, vel *amitam respecti-*
vè, quia ut dictum est jure Regni fœminæ non
succedunt si masculi existant, qui tenentur do-
tare sorores de paragio. Si quatuor, vel quinque
58 filii sint superstites, quorum unus, vel duo re-
periuntur absentes, pro præsentibus ita decretum
con-

concipitur: *Die, &c. visis comparitione fol. testium de positionibus fol... interponatur decretum praambuli quondam N. A. ab intestato in beneficium N. N., & N. N. pro quatuor ex quinque portionibus, salva provisione facienda pro alia portione ex quinque in beneficium N. N. quando comparverit, sive ejus legitima persona*, & hoc decretum interponitur de stylo M. C., & existimo, quod sit decreto adiicienda infrascripta clausula, videlicet *pro qua quinta portione prædicti N. N., & N. N. se obligent respectu fructuum, & eam non alienent sub pæna nullitatis, & invaliditatis actus*. Æquum enim mihi videtur, & juri congruum, quod sicut absens ab amico in judicio excusatur, ita à Judice adjuvatur juxta tex.
59 in *l. servum quoque* 33. *§. ex contrario D. de procurat.* ibi: *publicè utile est, absentes à quibuscumque defendi*, & in *l. Hoc adictum* 1. *D. de negot. gestis* ibi: *Hoc edictum necessarium est, quoniam magna utilitas absentium versatur, ne indefensi rerum possessionem, aut venditionem patiantur, vel pignoris distractionem, vel pænæ committendæ actionem, vel injuria rem suam amittant*.

Si fortassis filius superstes monachus sit religionis,
60 quæ in acquirendo capax est, hoc interponitur decretum: *Die, &c. visis comparitione fol.... testium depositionibus fol.. interponatur decretum praambuli quondam N. A. ab intestato in beneficium Venerabilis Monasterii N. C. ex persona Reverendi Patris N. B. salvo tamen jure cujuslibet.* Dicitur *ex persona Reverendi, &c.* quia juxtà communem legistarum opinionem *in l. 1. D. de*
61 *vulg. & pupillari substitutione* successio defertur monacho, & non monasterio, & scilicèt secundùm opinionem communem Canonistarum in *cap. præsentia extrà de probationib.* sit contrarium nempe quod deferatur monasterio, tamen dicit Bald. in *auth. ingressi C. de sacrosanctis Ecclesiiis*, quod actio directa successionis est in monacho,
62 utilis verò in monasterio, quod ex persona monachi utiliter agit, & quia jura successionum regulantur à jure sanguinis, id est agnationis, & cognationis, sequitur quòd jus adeundi est inseparabile à monacho, & veram esse legistarum opinionem probat. Horat Montan *controv.* 10. à *num.* 13. *usq. ad* 16. rationem afferens quia post mortem naturalem monachi successiones ejus agnatorum, & cognatorum monasterio non deferuntur, & objectioni respondet, nempe quòd monachus non habet velle, neque nolle, sed ejus voluntas est in superiorem translata, scilicet non formaliter, quia est inseparabile à persona, sed subjectivè tantùm, quia peccat si superiori suo nõ obedit, & proinde consensus monachi requiritur. Nos de hac quæstione nõnulla scripsi-
63 mus in *cap.4.n.* 30.*& seqq.* Dicitur *salvo jure cujuslibet*, nam hujus clausulæ vis est, ut causa non censeatur finita coram eodem Judice, sed tertius comparendo pro sui interesse coram eodem jus suum experiri queat. Consonum enim est, ut per eundem Judicem revocetur, quod rectè non fuerit pronunciatum, & relevetur is, qui fuit fortassis gravatus juxtà text. in *l. quod jussit D. de re judic.* probat Bertaz. *de clausulis claus.* 84. *num.* 4. Puteus *decis. Rot. diversf.* 1013. *lib.* 3. quàmplures DD. congerit Consiliar. Carleval. *de judiciis disp.* 297. *sect.* 3. ubi ædificii exemplum adducit, nempe quòd edificium non videtur finitum, si ultrà parietem lapides relinquantur, nam jus, & Domini mentem indicant ulterius ædificandi. Operatur igitur hæc clausula, ut successio laicali jurisdictioni subjaceat, tum quia Judex per eam jus sibi reservavit, & parti consuluit, tum etiam quia heres clericus, vel monachus dum bona hereditaria vigore decreti hac clausula interpositi acquirit ita consensum præstare videtur.

Si defunctus filium,& mulierem reliquerit prægnan-
64 tem, capta informatione de ventre prægnante, de quo duæ obstetrices deponere debent juxtà tex. in *l.1.D. de ventre inspiciendo*, ac testibus examinatis de existentia filii, decretum interponitur: *Die, &c. Visis petitione fol. testium depositionibus fol.. informatione fol.. ex qua constat N.B. esse prægnantem, interponatur decretum praambuli quondam N.A. ab intestato in beneficium N.C. nunc pro una portione, salva provisione facienda pro aliis tribus viso exitu partus, & cura ventris prægnantis deferatur matri, quæ adimpleat, & caveat.* Dicitur *pro aliis tribus*, nam facile tres nasci possunt, quæ decreti praxis fundatur primò in tex. in *l. an-*
65 *tiqui* 3. *D. si pars hereditatis petatur*, cujus verba pro curioso lectore hic referre libet: *Antiqui libero ventri ita prospexerunt, ut in tempus nascendi omnia ei jura integra reservarent, sicut apparet in jure hereditatum: in quibus, qui post eum gradum agnationis sunt, quo est id, quod in utero est, non admittuntur, dum incertum est, an nasci possit: ubi autem eo gradu sunt cæteri, quo & venter, tunc quæ portio in suspenso esse debeat quæsierunt: ideo quia non poterant scire, quot nasci possunt: ideo, nam multa de hujusmodi re tam varia, & incredibilia creduntur, ut fabulis adnumerentur. Nam traditum est, & quatuor pariter puellas à matrefamilias natas esse. Alioquin tradidere non leves auctores quinquies quaternos enixam Peloponnesi: multas Ægipti uno utero septenos. Sed & tergeminos Senatores Cineios vidimus. Sed & Lælius scribit, se vidisse in Palatio liberam mulierem, quæ ab Alexandria perducta est, ut Adriano ostenderetur, cum quinque liberis, ex quibus quatuor eodem tempore enixa (inquit) dicebatur: quintum post, quadragesimum diem. Quid est ergo? prudentissimè juris auctores medietatem quandam secuti sunt, ut quod fieri non rarum admodum potest, intuerentur, id est, quia fieri non poterat, ut tergemini nascerentur, quartam partem superstiti filio assignaverint.* τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς idest, quod enim semel, aut bis existit (ut ait Theophrastus) παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται, id est prætereunt legislatores. *Ideoque & si unum paritura sit, non ex parte dimidia, sed ex quarta interim heres erit*, & Julianus in *l. si pater* 36. *D. de solution. & liberat.* inquit: *aut quartam partem, quia tres nasci potuerunt: aut sextam, quia quinque nasci posse: quia vulvæ mulierum totidem receptacula habere possunt, & esse mulierè Romæ Alexandrinam ab Ægypto, quæ quinque simul peperit, & tum habebat incolumes, & hoc in Ægypto adfirmatum est mihi*: confert *l. sed & si §. si paterfamilias D. de judiciis*, ubi natus interim pro quarta hereditatis parte convenitur, quia tres postumi esse possunt.

possunt. Præter hæc alia quidem non desunt exempla mulierum, quæ unico partu plures filios ediderunt, ut videre est penes Plinium *lib.7. c.3. & 11.* Gellium *noctium atticarum lib.10. c.2.* Cælium Rhodiginum *lib. 4. antiqu. lection. cap. 23.* Schench. *lib. 4. observ. tit. de partu*, Dionysium Gothofred. ad *l. si pater 36. D. de solut. & liberat.* Cagnol. in *l. 1. D. si certum petatur num.* 182. Jacobum Menochium *lib.6. præsumpt. c.51.* Patrem Stephanum Menochium in libro vulgo scripto, *Stuore, ò vero trattenimenti eruditi cent. 2. cap.9.* Et præterito anno in Civitate Cavæ nobilis Anna Carola conjux Baronis D. Nicolai Garofalo tres filios peperit masculos. Dicitur *adimpleat, & caveat*, quia tenetur facere inventarium bonorum in hereditate remansorum pro illis portionibus reservatis, ac etiam cavere, protegere, & gubernare, utilia agere, inutilia prætermittere, librum rationum conficere, prout curatores, & tutores agere debent: de qua materia suo loco, Deo dante, dicemus.

66 Postea si postumus nascitur, aut postuma, præcedente comparitione. Primo casu decretum ita interponitur: *Die, &c. visa comparitione fol.. M. C. explicando provisionem reservatam in decreto lato sub die, &c. interponit decretum præambuli ab intestato tam in beneficium N. A. primi filii nati, quàm in beneficium N. C. postumi nati ex ventre prægnante N. B. matris pro æquali parte, & portione*, & ut plurimum additur, *& tutela prædicti postumi deferatur eidem matri, quæ adimpleat, & caveat*. Secundo casu dicitur *explicando provisionem reservatam in decreto lato sub die, &c. interponit decretum præambuli quondam N. A. patris ab intestato in beneficium N. C. cum onere tamen dotandi N. D. sororem postumam natam ex ventre prægnante N. B. matris*. Aut defunctus filium non reliquit, sed uxorem prægnantem, decretum interponitur capta informatione de ventre prægnante, & dicitur: *Visa comparitione, & informatione capta de ventre prægnante, cura ventris prægnantis deferatur N.B. matri, quæ adimpleat, & caveat salva provisione facienda edito partu*, vel dicitur: *viso exitu partus*.

In successione ascendentium, nempe quando pater,
67 vel avus, mater, sive avia, & deinceps filiis, sive nepotibus succedunt, & alii existunt filii, qui sunt fratres defuncti, & cum patre, ut dictum est, admittuntur ad hereditatem, decretum ita interponitur; *Die, &c. visis comparitione fol.. testium depositionibus fol... interponatur petitum decretum præambuli quondam N. B. ab intestato in beneficium N.A. ejus patris pro tertia portione ex tribus, & pro aliis duabus in beneficium N.C., & N. D. fratrum* (si duo existant fratres)

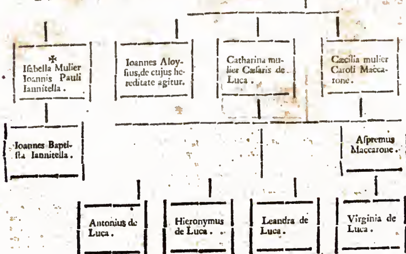
Transeundo ad successionem collateralium, ut ritè,
68 & rectè decreta præambulorum interponantur, infrascripta servanda sunt. Primum, ut agnatus, sive cognatus, qui defuncti præambulum in sui beneficium petit, in petitione declaret gradum, quo defuncto conjunctus erat, & dicat ipsum esse proximiorem. Secundum, ut producat testes idoneos saltem duos deponentes de gradu, & scientiæ causam allegantes, & sufficiens est hæc probatio, quamquam testes non dicant esse proximiorem, Covarruv. *lib.2. variar. cap. 6.* Tiraquell. *de retractu lignagier §.11. glo. num. 1. & sequ.* Cancer. *variar. lib. 1. cap. 5. de succession. ab intestato num. 65.* Raudens. *dec. Pisan. 32. num.* 399. Et ita usus servat, & de hac praxi contra Carav., & R. Sanfelic. testatur R. Petra *in commentar. super rit. 180. num.9. versic. At hodie to.2.* Tertium, ut expediatur citatio per edictum pro majori cautela, Thorus *p. 1. ver. præambulum faciendum* Montan. *controv.43. num.* 31. & Pragmatici omnes, etiam ut possidens bona hereditaria pro sui interesse possit comparere. Usus ita servat, quod oblata comparitione fit decretum, nempe *capiatur informatio super expositis*, vel dicitur *super contentis in dicta comparitione, & fiat citatio per edictum ad finem providendi. Hoc suum*. In qua
69 citatione comparitionis tenor cum supradicto decreto inseritur, & facta narratione prædicta, dicitur: *Ideo vobis, ut supra jam dictis, dicimus, committimus, & mandamus, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem dicti exponentis, sive, &c. supradictam comparitionem, & omnia, & singula in ea contenta notificetis, & intimetis per proclama ad sonum tubicta, ut moris est, per loca solita, & consueta omnibus, & quibuscumque interesse prætendentibus in hereditate prædicta, quatenus infra dies novem, quorum tres pro primo, tres pro secundo, tres pro ultimo peremptorio termino assignamus, ut in dicta Curia compareant ad dicendum quæ voluerint, & adversus petitionem prædictam, & quare contenta in ea exequi non debeant ad beneficium exponentis, alias, &c. datum die, &c.*

Dicitur *quatenus infrà dies novem, quorum tres pro secundo, & tres pro ultimo peremptorio termino assignamus, &c.* quia de jure communi pro contumacia tres requiruntur denunciationes, ut per *l. ad peremptorium, l. intervallum, l. & tertium D. de judiciis, l. ex quibusdam 2. §. Senatus, l. Arrianus 42. §. qui autem D. de jure fisci, l. tres denunciationes C. quomodo, & quando, &c.* Vel una pro omnibus, quæ peremptoria dicitur, citatio emittitur, Paul. *lib.5. recept. sentent. tit.5. de effectu sententiarum, l. contumacia 53. §. contumax D. de re judic., leg. non numquam 72. D. de judiciis, l. consentaneum 8. C. quomodo, & quando, &c. can. de illicita 6.§. de conventione autem 24. qu.3.* Sicut per Regni constitutionem, *edictorum ordinem* sancitum est, ut una pro tribus, quę peremptorium continebit, sufficiat. Hæc citatio per edictum hodie servatur etiam quando frater præambulum petit, quia potest existere filius defuncti, de quo fortassis notitia non habetur. Item, quod iste frater non sit legitimus, sed naturalis tantùm, aut existat alius absens. Expleta citatione à Tubiecta, sive Jurato fit relatio tenoris sequentis: *Hodie die, &c. N.N. juratus Curiæ retulit mihi actuario publicasse citationem prædictam, & omnia in ea contenta alta, & intelligibili voce per loca solita, & consueta civitatis vulgari eloquio dicendo: chi ha interesse nell'heredità del quondam N.N. compara nella Corte, che se li farà giustitia.*

Effluxo termino, scilicet spatio novem dierum incusantur contumaciæ, & prima actore instante, ut moris est; deinde hoc decretum interponitur Curia pro Tribunali sedente: *Die, &c. visa comparitione*

ritione

ritione in causa N.A. præambulum petentis procedatur in contumaciam, *N. N. Actuarius*. Deinde examinantur testes, qui deponere debent de morte, ac de gradu, quo petens præambulum defuncto conjungebatur. Decretum in sequenti casu, qui pro exemplo ponitur, ita interpositum fuit: *Die, &c. visis comparitionibus, citatione per edictum cum contumaciis à fol. &c. testium depositionibus fol. interponatur decretum præambuli quondam Antonii Carissimi ab intestato pro medietate in beneficium Marci, Philippi, & Antoniæ de Jordano, & pro alia medietate Francisci, Joannis, & Catharinæ de Dulce in bonis extra districtum hujus civitatis; in bonis verò intra districtum obventis dicto Antonio ex parte patris in beneficium prædictorum de Jordano cum onere dotandi Antoniam sororem; in bonis verò perventis ex parte Theresiæ de Dulce matris in beneficium prædictorum de Dulce cum onere dotandi Catharinam de Dulce*. Nam mortuo Antonio Carissimo superstites erant ex latere materno, Franciscus, Joannes, & Catharina de Dulce descendentes ex Nicolao fratre ex utroque latere Theresiæ de Dulce, quæ fuit mater dicti Antonii Carissimi; & Marcus, Philippus, & Antonia de Jordanò descendentes ex Violanta Carissima sorore utrinque conjuncta patris dicti enunciati Antonii. Dicitur in decreto *pro medietate*; quia, ut dictum est, de jure tam agnati; quàm cognati, qui reperiuntur in eodem gradu ad successionem defuncti, cui æqualiter conjunguntur, æqualiter succedunt. Dicitur *in bonis intra districtum in beneficium descendentium Violantæ Carissimæ, et in bonis obventis ex parte matris in beneficium prædictorum de Dulce*, juxta Regni consuetudinem *si quis, vel si qua tit. de success. ab intestato*. Et denique decreta, quæ fuerunt interposita in hac linea collaterali respectu agnatorum, & cognatorum, quæ ex uno latere tantum, vel ex utroque latere defuncto conjungebantur pro aliorum exemplis hìc ponere congruum mihi videtur.

Die, &c. visis. &c. interponatur decretum præambuli quondam clerici Joannis Aloysii de Martino ab intestato in beneficium Aspremi Maccarone, Antonii, Hieronymi, Leandræ, & Virginiæ de Luca pro æquis portionibus, oppositis non obstantibus in comparitionibus, supplicationibus præsentatis pro parte Joannis Baptistæ Jannitella, & R. D. Joannis de Martino: in bonis verò sitis intrà districtum consuetudini subjectis, interponatur etiam decretum præambuli dicti quondam Joannis Aloysii pro quatuor ex sex portionibus in beneficium dictorum Antonii, & Hyeronimi de Luca cum onere dotandi dictas eorum sorores, si non fuerint dotatæ: pro alia portione in beneficium Aspremi Maccarone; & pro restanti sexta portione in beneficium Jo: Baptistæ Jannitella, exceptis bonis maternis ex linea materna perventis, pro quibus interponatur decretum præambuli in beneficium dictorum Antonii, & Hieronymi pro quatuor ex quinque portionibus cum onere dotandi dictas sorores, & pro aliqua quinta portione in beneficium dicti Aspremi, salvis juribus si quæ competunt R. D. Joanni de Martino pro prætensis duabus unciis in hæreditate prædicta, pro quibus partes adeant S. C. Verùm non alienent bona stabilia, neque recomant capitalia sub pœna nullitatis actus, & se obligent etiam respectu fructuum.

Primum Matrimonium.
Antonia Orichia
Mulier Joseph Poscia.

Secundum Matrimonium;
Antonia Orichia
Mulier Jo: Jacobi Vecchia;

Joanna Poscia soror utrinq; cōjuncta Io:Antonii, premortua d. Io: Ant. mulier Luce de Leone.

Jo:Antonius Poscia, de cujus hereditate agitur, & est expediendum præambulum.

Prudētia Vecchio soror uterina dicti Jo:Antonii, præmortua dicto Jo: Ant. Muler Leonardi Freda.

Ursula de Leone quæ agit in Judicio, filia dictę Joānæ, & Lucæ de Leone, superstes.

Catherina de Leone mortua mulier quond. Silvii Pallante.

Joannes Antonius & Gratia Freda filii dictæ Prudētiæ, qui agunt in Judicio.

Frācifcus Pallante superstes.

Die, &c. visis comparitioni fol, . . . testium depositionibus fol. . . . mandatis specialibus fol. . . . , &c. alia comparitione fol. . . . citatione per edictum fol. . . . alia informatione capta fol. . . . ac omnibus actis.

Interponatur decretum præambuli quondam Joannis Antonii Poscia ab intestato in beneficium Ursulæ de Leone ejus neptis ex qu: Joanna Poscia sorore utrinque conjuncta in bonis omnibus extra districtum hujus fidelissimæ Civitatis, & pro medietate in bonis (si quæ sunt.) intra districtum tam per dictum Joannem Antonium acquisitis, quàm ad eum perventis ex parte patris, ac etiam pro una ex quattuor portionibus in bonis similiter intra districtum ad eundem perventis ex parte matris: Et in beneficium Joannis Antonii, & Gratiæ Fredæ nepotum dicti quondam Joannis Antonia Poscia ex qu. Prudentia Vecchia sorore uterina pro duabus portionibus ex quatuor inter ipsos æqualiter dividendis, in bonis infra districtum ad præfatum Jo: Antonium Poscia perventis ex parte matris, Salva provisione facienda super alia medietate bonorum infra districtum, tam per dictum Joannem Antonium Poscia acquisitorum, quàm ad eum perventorum ex parte patris, & pro quarta portione bonorum similiter intra districtum ad eundem Joannem Antonium perventorum ex parte matris, comparente Francisco Pallante pronepote dicti qu. Joannis Antonii ex prædicta qu. Joanna Poscia sorore utrinque conjuncta.

SUMMARIUM.

1 *Societas, & cognatio quædam est inter homines constituta.*
2 *Homines inter se alii aliis prodesse debent.*
3 *Impotens à præpotente est adjuvandus.*
4 *Regis Pharaonis filiæ erga Moysem, & Mardochæi erga Edissam, sive Esther officium narratur.*
5 *Impuberibus tutores, puberibusque curatores, alieno auxilio indigentibus, leges dederunt, & multa de minorum imperfecto consilio, ac perpetua fœminarum tutela notantur.*
6 *Doctores, qui de tutoribus, & curatoribus tractaverunt, referuntur.*
7 *Tutores unde dicti.*
8 *Tutelæ definitio traditur, & per auctorem enucleatur, & num. seqq.*
9 *Invitus tutor invito impuberi datur.*
10 *Capitis verbum quid denotet.*
11 *Liber quis dicatur.*
12 *Filiofamilias, & servo tutor non datur, & quare.*
13 *Impubes, qui se regere nequit, æquissimum est, ut ab alio regatur.*
14 *Tutela duplex dicitur: alia à lege data, alia*

per-

permissa dari.

15 *Tutela, aut testamentaria est, aut legitima, vel dativa.*

16 *Tutela testamentaria quæ sit, quæ dativa, quæve legitima ab auctore explicatur.*

17 *Tutores aliquando tollitores sunt dicti.*

18 *Tutores cautionem de benè, & fideliter administrando dare tenentur.*

19 *Tutores ante omnia inventarium conficere debent, & quomodo, & num. 21.*

20 *Inventarium caput rationis reddendæ dicitur.*

22 *Tutor, qui inventarium conficere nolit, tamquam suspectus removetur.*

23 *Tutor testamentarius à patre datus quando Prætoris confirmatione non indiget, & cautionem præstare non debet, & n. 25.*

24 *Paternum consilium pro filio omnium optimum est.*

26 *Tutor in testamento à matre datus quando ex inquisitione confirmandus sit, & satisdare pupilli rem salvam fore debeat.*

27 *Tutor testamentarius ab extraneo datus precedente inquisitione confirmari debet.*

28 *Legitimus tutor satisdare tenetur.*

29 *Dativus tutor an cautionem præstet.*

30 *Tutela munus virile est, & quando, & quibus fœminis concessum fuit.*

31 *Mulierum in suscipiendo tutelæ munere juramentum secundas non contrahendi nuptias, & S. C. Vellejani renunciatio minimè requiritur.*

32 *Decretum, quod in testamentaria tutela interponitur, ab auctore explicatur.*

33 *Praxis decretorum, quæ in legitima, & dativa tutela fiunt, exponitur, & num. seqq.*

34 *Decretum, quo pater declaratur bonorum filii legitimus administrator, in quibus fundetur juribus.*

35 *Filiorum causa, & patris una, atque eadem est.*

36 *Tutor ab onere tutelæ ob varias excusatur causas, quæ enumerantur.*

37 *Excusationum causæ quo tempore allegari, atque probari debent.*

38 *Praxis decretorum, quæ circa tutorum excusationes interponuntur, ab auctore refertur, & explicatur, & num. seqq.*

39 *Excusatio tutoris pro Tribunali disceptatur.*

40 *Tutela plerumque in ll. onus dicitur.*

41 *Tutor falsis allegationibus à tutela excusatus à periculo administrationis non liberatur.*

42 *Suspicio malæ administrationis in tutore pro crimine reputatur.*

43 *Tutor quando suspectus dicitur.*

44 *Satisdatio tutoris malevolum propositum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari facultatem præstat.*

45 *Praxis decreti, quo tutor à tutela removetur.*

46 *Mater, vel avia, quæ ad secunda transit vota, à tutela sui filii, vel nepotis removetur.*

47 *Filiorum educatio Judici est arbitraria, & quando matri secundo nubenti est permittenda, & plura de educationis materia, ac matris erga liberos affectu notantur.*

48 *Praxis decreti, quod interponitur quando unus ex tutoribus in testamento, vel ex inquisitione datis eligitur pro rerum pupilli administratione, explicatur.*

49 *Curatores unde dicantur, & cura, vel curatela quæ sit.*

50 *Curatores petentibus puberibus dantur, & non invitis.*

51 *Curator quando invitis datur.*

52 *Curator etiam aliquando invitus curæ officium exercere debet.*

53 *Curator in testamento datus confirmatione Prætoris indiget.*

54 *Curator furiosi personæ principaliter datur.*

55 *Prodigo, surdo, muto, eique, qui perpetuo morbo laborat, quive rebus suis superesse non potest, & quibus aliis curator datur.*

56 *Praxis decreti, quo curator constituitur.*

57 *Praxis decreti,* quod expedit *pro alienatione, & transactione rerum minoris, exponitur, & num. seq.*

58 *In alienatione rerum minoris quæ requirantur.*

59 *Praxis decreti, quo juramentum in litem parti defertur adversus tutorem, vel curatorem.*

60 *Mulierum obligationes exceptione Senatus consulti Vellejani invalidæ fiunt.*

61 *S. C. Vellejano mulieres adjuvantur, & quare.*

62 *S. C. Vellejanum ob bonum publicum inductum fuit.*

63 *Reip. expedit mulieres esse dotatas, & ratio affertur.*

64 *S. C. Vellejanum in quibus casibus locum habet.*

65 *Fœminæ exceptione S. C. Vellejani adjuvantur, si ipsæ velint.*

66 *Intercessiones mulierum pro suis viris sunt nullæ.*

67 *Mulieres Vellejani S. C. beneficio gaudent, etiam si eidem renuncient, & n. 70.*

68 *S. C. Vellejanum in pluribus cessat casibus, qui enumerantur usque ad num. 78.*

69 *Mulierum obligationes pro aliis intercedentium in Regno validæ fiunt precedente regia dispensatione.*

70 *Mulieres maritatæ non solum pro aliis præcedente regia dispensatione intercedere, sed etiam dotes alienare queunt in nonnullis casibus, qui referuntur.*

71 *Mulier rectè obligatur, ut vir à carcere liberetur, vel ne in illum conjiciatur tam pro criminali, quàm civili causa.*

72 *Mulier intercedens pro filio, ut à vinculis eximatur, an juvetur beneficio S. C. Vellejani, rationes pro utraque parte afferuntur cum auctoris opinione.*

73 *Formulæ, quibus Regium Collaterale Consilium utitur in concedendo dispensationes super obligationibus à mulieribus faciendis, referuntur.*

CAP.

CAPUT VII.

De decretis, quæ in tutores, & curatores dando, excusando, & removendo interponuntur, aliisque ad eos pertinentibus, ac de decretis, quibus mulieres adjuvantur, & Senatus Consulto Vellejano dispensatur.

DIE, &c. visis comparitione fol.. testamento fol.., tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui se obliget, ac adimpleat in forma, vel dicitur: tutela, &c. confirmetur in personam N. B. qui caveat, &c.

Die, &c. Visis comparitione fol. citatione per edictum fol. informatione fol. &c. tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui caveat, & adimpleat in forma.

Die, &c. interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. C. filii, & tutela deferatur N. B. matri, ac penes eandem is quoque educetur.

Die, &c. interponatur decretum præambuli quondam N. B. matris in beneficium N. C. filii, & N. A. declaretur pater, atque ejus legitimus administrator.

Die, &c. visa comparitione fol.. stante lapsu termini, N. N. cum effectu suscipiat onus tutelæ.

Die, &c. capiatur summaria informatio, vel dicitur: N. N. doceat de allegato impedimento.

Die, &c. per M. C. &c. visis supplicatione fol.. comparitione fol.. N. N. proposita excusatione non obstante suscipiat onus tutelæ.

Die, &c. per M. C. &c. visis supplicatione fol. & comparitione fol. fide, atque omnibus actis fol. stante ætate, vel dicitur, infirmitate, N. N. excusetur, vel dicitur, liberetur ab onore tutelæ, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore.

Die, &c. visis supplicatione fol.. comparitione fol. scripturis præsentatis fol. N. N. pro causis in comparitione deductis excusetur ob onere tutelæ.

Die, &c. visis decreto M. C. informatione capta fol.. contutela filiorum impuberum quondam N. A. deferatur in personam N. B., qui valeat eam exercere conjunctim, & non divisim cum N. C., & caveat, atque adimpleat in forma.

Die, &c visis petitione fol... testium depositionibus fol.. vel dicitur, informatione capta, N. B. desistat à tutela filiorum N. A., & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi, &c.

Die, &c. visis comparitione fol.. fide matrimonii N. A. contracti cum N. B. stante ipsius transitu ad secundas nuptias desistat a tutela, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi.

Die, &c. visa supplicatione, vel comparitione fol. filii quondam N. A. educentur penes N. B. matrem, vel dicitur, filii N. B. matris educentur penes eandem, donec aliter fuerit per S. C. provisum.

Die, &c. visis comparitione fol.. contentamentis fol., N. N., & N. N. contutorum, vel dicitur visis comparitionibus fol. N. A. exerceat tutelam N. B. pupilli, & adimpleat, & caveat, vel dicitur: Visis comparitione fol. decreto per N. N. causa Commissar. sub die fol. contutoribus intimato fol. N. A. tutelam exerceat, adimpleat, & caveat.

Die, &c. visis comparitione fol.. testium depositionibus fol. minutis præsentatis fol. liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum subscribendarum à D. causæ Commissario, super quo ex nunc prout ex tunc M. C. suum interponit decretum, quod expedit, atq; judiciariam præstat auctoritatem, vel dicitur.

Die, &c. visis comparitione fol.. informatione capta fol.. S. C. declarat, quod expedit, & proinde super conventione in dicta comparitione contenta liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum per Dominum causæ Commissarium subscribendarum, vel dicitur, subscriptarum, super quo ex nunc prout ex tunc suum interponit decretum, atque judiciariam præstat auctoritatem, vel dicitur.

Die, &c. visis comparitione fol. informatione capta fol.. S. C. declarat, quod expedit, & proinde super alienatione domus in actis deductæ liceat stipulari minutas in actis præsentatas, & per D. causæ Cõmissariũ subscriptas super quibus ex nunc prout ex tunc stipulatis suum interponit decretum, atque judiciariam auctoritatem præstat; verùm pretium illius emptor deponere debeat in publico banco pro illo liberando creditoribus consulto S. C. sive D. causa Commissario. Vel dicitur: pro illo conver-

ten-

tendo in emptionem consulto S. C. sive D. causæ Commissario.

Die, &c. visis petitione fol. & in S. C. *visis supplicatione, atque omnibus actis, M. C. sive S. C. declarat exceptionem S. C. Vellejani obstare, & proinde N. N. non molestetur ad instantiam, &c.*, vel dicitur: *non obstare, & proinde condemnetur*, vel dicitur: *condemnetur, exceptione S. C. Vellejani non obstante.*

Die, &c. visis comparitione fol.. informatione fol.. ac omnibus actis provisum, & decretum, est quod N. B. deferatur juramentum in litem contra N. A. moderandum, & taxandum per S. C. antequam juret.

Viso decreto fol.: N. B. valeat jurare usque ad summam ducatorum...

Liceat, quia vidua.

Liceat, quia in Capillo.

Liceat, dummodo non remaneat indotata.

Liceat pro causa prædicta, dummodo pro medietate dotium tuta remaneat, vel dicitur.

Liceat pro tertia parte dotium tantum.

Liceat pro causa prædicta, dummodo pro alia non reperiatur obligata, vel dicitur simpliciter: *liceat pro causa prædicta.*

Liceat dummodo mulier cauta sit super aliis bonis viri, vel dicitur.

Liceat, verum sint salva jura mulieris super aliis bonis viri.

Die, &c visis rescripto S. E. ejusque regii Collateralis Consilii fol. 1. informatione capta à fol.. usq; ad fol.. provisum, & decretum est, quod liceat N. A., & N. B. conjugibus vendere capitale in actis deductum etiam prævia cessione juris luendi. Verùm pecunia deponatur in publico banco pro illa solvenda N. C. creditori facta priùs in beneficium N. A. viri quitatione, ac notatione in margine instrumenti, & cessione in beneficium N. B., vel dicitur.

Die, &c. visis rescripto S. E., & informatione capta fol.. liceat, & licitum sit vendere capitale in actis deductum, sive demum, &c. & pecunia libere solvatur N. N. & N. N. conjugibus.

Die, &c. visis memoriali fol.. informatione capta fol.. liceat N. C. Notario obligationem N. B. recipere insimul cum N. A. viro in beneficium N. D.

EUS humani generis auctor, cujus summa providentia omnia rectè prodita sunt, inter homines societatem, & quandam cognitionem constituit, quod apertum est in textu
1 Florentini in *l. ut vim 3. D. de justit. & jure*. Hæc admonet, atque impellit, ut homines
2 inter se alii aliis prodesse possint, cum beneficio adfici hominem intersit hominis, ut inquit Papin. in *l. servus 7. D. de servis export.* Hoc quippe natura præscriptum est teste Tullio *de offic.*, ut alter alteri quicumque sit, ob eam ipsam causam tantùm, quod homo est, consultum velit,
3 præsertim ut major minorem adjuvet, & præpotens indigenti auxilium præstet. Hinc filia Regis
4 Pharaonis cum solatii causa famularum numero ad flumen descenderet, miserta ejus humanitatis officio præcepit, ut illinc ad se receptus educaretur, eumque in locum filii adoptavit, vocavitque nomen ejus Moyses, dicens quia de aqua tuli eum, *Esdræ cap. 7.* Hinc Mardochæus Edissam alio nomine Esther vocatam uti parentibus orbatam, de vita, ac pudicitia periclitantem in domo sua suscepit in filiam: hæc postea uti pulchra, & gratiosa nimis, invenit gratiam apud Regem Assuerum, qui fecit regnare eam in lo-
5 co Vasthi, *Esther c. 2.* Hinc leges Romanorum impuberibus alieno auxilio indigentibus propter imperfectum consilium tutores dedere; puberibus autem, ut eorum bona conservarentur, curatores. Ob quod minorum imperfectum consilium refert Cicero *lib. 3. offic.* ex lege Lætoria coerceri eos, à quibus minores ipsi decipiebantur. Ideo ad tollendas captiones, & ad reparandam hanc ætatis imperfectionem, de qua testantur jura in *l. cum pater 77. §. curatoris D. legat. 2.*, *l. fin. C. de his, qui veniam ætatis impetraverunt*, *l. si maritus 15. §. lex Jul. D. ad l. Jul. de adult. ter.*, cautum est civili jure, donec annos minoris ætatis expleverint, sub aliorum administratione minores esse regendos, *leg. si titius 48. §. huic similis D. de fidejussor.*, & notat Ulpian. in *l. 1. D. de minorib.* Multa congerunt Donell. *lib. 3. commentar. cap. 18.*, & ibi Osvald. Hilligerus *lit. A.* Jacobus Rævard. *ad l. 12. tabul. cap. 13. de tutel.* Antonius Faber *lib. 8. conjectur. cap. 20.* Solorzan. *lib. 3. polit. indiar. cap. 6. lit. O.* Mulieribus quoque ob earum sexus infirmitatem, & forensium rerum ignorantiam, ut ait Ulp. *tit. 11. de tutel. in princ. in frag.* ne præjudicium afferatur, proficua adinvenere remedia. Hinc Cicer. *pro Mur.* inquit: *mulieres propter infirmitatem consilii in tutorum potestate majores esse voluerunt*, testantur quoque Livius *historiar. lib. 39. anno. 567.* Marcus Cato *in concion. de l. Oppia*, Apulejus *Apoll. 2.* & Boet. *in Topic.* Hæ fœminarum tutelæ ex lege Attilia erant perpetuæ, testibus Ulp. *cit. loc.* Cujac. *lib. 7. observat. cap. 11.* Vetran. Mauro *de jure liberor.* & Sigonio *lib. 1. de antiquit. jur. civil. Roman. cap. 13.* vel ex lege duodecim tabularum, ut voluerunt Tull. *lib. 1. epist. ad Attic.*, et *pro Lucio Flacco*, Tiraquell. *in legib. connubial. l. 1. num. 72.* tandem Jacob. Rævard. *tom. 1. varior. cap. 10. de tutela fœminarum* concinnè, & nimis luculenter affert antiquarum legum moderationem; & tutelas istas exornat ex lege Claudia, quam

quam demum Constantinus reformavit. Sanè cir-
ca tutores, & curatores quamplurima jura in pan-
dectar. & Codicis lib. statuta sunt; alia quamplu-
6 rima congesta à Paulo Montan. Jo: Guttierrez,
Borgniuo Cavalcano, Balthaxare Tomasio, Jo-
doco Damhouderio, Antonio Piaggio, Galgane-
to, Lucarino, Jo: Dilecto Durante, Jo: Baltha-
xare Braun, Statio Harbordio, Jo: Schultero, Lu-
dolpho Schradero, Thoma Schorern, Guidone
Montrochieri, Jo: Bufereut, Marcello Conversa-
no, Friderico Hilderico de Varel, Samuele Ne-
ander, Oldendorpio, Mancino, Mantio, Clau-
dio Plumio, Jo: Ramo, atque aliis, qui fusè, &
specificè de tutoribus, ac curatoribus, de tu-
tela, ac cura tractavere. Ideoque quid juris circa
hanc materiam dispositum sit, quæ controversiæ
fuerint excitatæ, & quidquid à DD. decisum fue-
rit penes enumeratos auctores lector exquirere
potest, dum mihi, ne instituti mei methodum
prætercam, ultra septa transiliendo, tantummo-
do ea, quæ ad decretorum praxim circa tutelas,
& curatelas pertinent, sive ad tutorum, vel cu-
ratorum dationem, placuit adnotare.

Et primò, quòd tutores nomen à tutela acceperunt:
7 quæ (ut Servius definivit) *est vis, ac potestas in
capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem
8 suam spontè se defendere nequit, jure civili data,
ac permissa*, *l.1. D. de tutel.*, & *§.est autem instit.
de tutel.* Dicitur *vis, ac potestas* (hæc verba variè
à Jurisconsultis interpretata fuerunt, ut videre est
penes Montan. *qu. 2. et 3. de tut. et curat.*) for-
san ab effectu pro facultate, eaque auctoritate, qua
tutor instar patris utitur in educando, regendo,
& impuberem gubernando, ejusque bona admini-
strando, prout equidem sentio. Vel dicitur *vis*,
quia lege jubente tutor invitus impuberi invito
9 datur, gl. in *l.1. D. de tutel.*, & *in princ. instit.
eod. tit.* Cum munus publicum sit, ut in *princ.
instit. de excusat. tutor. & curat.*, *l. nullus C. de
decur. lib.10.*, & docet Christoforus Besoldus *de
tutelis cap.2.* Dicitur *in capite libero*. In capite, id
10 est homine, ut in *l.1. §. si apud servum D. de de-
positi*, *l.qui ex plurib. §. ult. D. de noxal. action. l.
1. in fin. D. de privat. delictis*, *l. quod dicitur D.
de furtis*, *l.2. §. iisdem temporibus 2. D. de orig.
jur. l. tutelas §. injuriar. D. de cap.dimin.* *Libero*,
11 id est sui juris, & qui in sua potestate est, nam
qui in alterius est potestate tutore quippè non in-
diget, ut puta filiusfam. nepos, qui in patris po-
testatem incidit, *§. permissum instit. de tutel. vers.
nepotibus verò & vers. seq.*, *l. 1. §. 1. & 2. D. de
testam. tutel.* Servùs, ac materfamilias, quæ an-
tiquitus in viri potestate erat, quemadmodum no-
tat Andreas Tiraquell. *ad leg. connub. l. 4. glo. 1.
12 par.4. tit.6.* Itaut habenti patrem dari non pos-
sit tutor, cum caput liberum non habeat, sed in
patris potestate sit, *l. muto 6. §. ultimo D. de tu-
telis*, adnotant Philippus Corneus *cons.129. num.
11. lib.1.* Arius Pinell. *in l. ult. num. 15. & 16.
C. de bonis maternis*, Marian. Socin. *cons.59.num.
30., & sequ.lib.3.*; Ascanius Clementin. in *tract.
de patria potestate, effectu 14. num.1. & 2.* Huber-
tus Giphan. *instit. tit. de tutelis in principio*, ubi
affert rationem, cur tutor filiofamilias, aut servo
dari non possit, *quia* (scribit ipse) *sunt jam in
potestate, vel patris, vel domini: non potest autem
quis in duorum simus potestate esse*, *argum. l. eum
qui ædes D. de usuca.* Dicitur *qui spontè se defen-
13 dere nequit.* Æquum enim est, & naturali juri
congruum, ut regatur impubes, qui se regere ne-
scit, *§. impuberes instit. de attil. tutore.* Dicitur *à
lege data, atque permissa*, & mihi placet Calvini
expositio in *lexic. lit. T.* ibi: *tutela est duplex, alia
14 à lege ipsa data, alia permissa dari. Data à lege ip-
sa, per eminentiã dicitur legitimã tutela, permissa
dari dicitur legitima tutela, permissa dari dicitur
dativa* (quam honorariam vocant teste etiam Hen-
rico Bocero *class.1. disp. 14. de tutelis tit. 3. lit.C.*
conferunt quoque scripta per Christophorum Be-
soldum *de tutelis c. 1. tit. 8. & 9.*) *& rursus per-
mittitur illa dari, vel à privato in testamento, vel
à magistratu*, *l.1. D. de testam. tut.*, *l.1. D. de tu-
tor. et curat. datis*.

Hæc, inquam, tutela secundùm communiorem, &
15 magis receptam opinionem, aut testamentaria
16 est, aut legitima aut dativa. testamentaria
dicitur, quæ in testamento, vel codicillis testa-
mento confirmatis data est, *l. in testamento 3. D.
de testam. tut.* Legitima, quæ in defectum testa-
mentariæ agnatis, vel impuberis cognatis lege de-
fertur. Iduoque legitima, ac etiam dativa à non-
nullis appellatur, quia præcedente inquisitione
proximioribus à Prætore confertur, & administra-
tio magis idoneo committitur, *l. si plures D. de le-
git. agnat. tutela*.

Dativa, vel judiciaria, sive alio vocabulo honora-
ria, ut nonulli Doctores ajunt, est, quæ in de-
fectum testamentariæ, & legitimæ, videlicet defi-
cientibus agnatis, & cognatis à Prætore defertur.
Testamentarius verò tutor legitimo præfertur
propter voluntatem, & defuncti judicium, *l. si
quis sub conditione 11. D. de testam. tutela* cum
aliis concordantibus. Tutores itaque, quia mino-
res, eorumque bona defendere debent, tutores,
idest defensores à Jurisconsulto in *d. l. 1.* & Justi-
niano in *§. est autem d. tit. inst.* appellantur. Ve-
rùm, quia aliquoties minorum bona tollunt, &
17 in ipsorum beneficium convertunt, tollitores à
Calvino, & Montano dicuntur, ad quod con-
fert adagium Apuleii in *apolog. num.264.* relatum
à Besoldo *c. 23. num. 1.* scilicet: *fortuna divitias
invidit, easque, ut fermè evenit, aut tutor immi-
nuit, aut inimicus eripuit*. Ideo ne tutela, quæ
in impuberum adiutorium introducta fuit, in de-
trimentum revertatur, jure merito sancitum re-
petitur, ut cautionem præstent de benè, & fide-
18 liter tutelam exercendo, & rem pupilli salvam
fore præstito juramento, quod hodie in obliga-
tionis formula continetur, utilia agere, inutilia
prætermittere, *§. ne tamen instit de satisdat. tu-
tor.*, *l.1.D. qui satisdare cogantur*, *leg. non quasi
D.de prat. stipulat.*, *l. prætoria D. eod.*, *l. ult. §.
omnis autem*, ubi Doctores *C. de administ. tut.*,
*l.tutoris officium 30.D. eod. Novel.72. c.fin. & tot.
tit.D.rem pupilli salvam fore*, ita ut si prædictam
non præstiterint cautionem ab officio tutelæ re-
moveri debent, *l.1. & 2. C.de tut., & cur.qui non
19 satisdederint*. Item ante administrationem in-
ventarium conficere tenentur, ut ex text. in *leg.
tutor 8.D. de administr.tutor.* ibi: *nihil itaque ge-
rere ante inventarium factum eum oportet, nisi
id, quod dilationem nec modicam expectare possit*.
leg.

l. fin. Cod. arbitr. tut. glos. in *l. tutores Cod. de ad-
ministr. tutor.* Afflict. *dec.* 285. *num.* 21. & commu-
niter DD. In hoc etiam inventario non solùm
mobilia sunt describenda, sed ut in futurum
20 fraus evitetur, sunt æstimanda. Inventarium
enim caput reddendæ rationis dicitur, quæ ratio
sine æstimatione rectè haberi nequit, *l. fin. D. de
magistrat. conven. l. à Divo Pio §. si pignore de re
judicata*, quàmplures fatentur DD., ut videre
est pœnes Didacum Spino *de inventar. qu.* 273.
num. 36. *&* 37. Quæ sanè doctrina intelligitur,
21 quoties per rerum designationem earum pretium
elici nequit: atque etiam introitus, & exitus li-
brum clarè, & distinctè conficere, quem tutela
completa in computorum ratione exhibere debet,
juxta text. *in l. cum servus D. de condit. & de-
monstr.* ibi: *nam non utique si ille in solle reliqua
abstulerit, liber erit: non enim testator hoc sensit:
sed illud, ut rationes reddat, quomodo servus
reddere solet, id est legendas offerre rationes pri-
mum, deinde computandas, ut explorari possit,
imputationes probè, an improbè referantur, acce-
pta rectè relata, an non rectè*: & hic animadver-
22 tendum est, quod si hujusmodi inventarium
conficere nolit; potest à tutela tamquam suspe-
ctus removeri, *l.* 3. *§. tutores, qui repertorium*,
ubi Bart. *D. de suspectis tutoribus, l. tutor.* 7. *in
princ. D. de admin. & peric. tutor.* vide Menoch. *de
arbitr. judic. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 174.
Secundo noto, quod tutor testamentarius aut à
23 patre est datus, aut à matre, vel alio extraneo,
A patre datus, Prætoris confirmatione non indi-
get, nec cautionem præstare tenetur, *§. instit. de
satisd. tutor.*, *l. testamen. datus D. de testamen. tu-
tela*, quia tutoris persona à patre est approbata;
paternum enim consilium pro filio optimum leges
existimavere, *l. fin. C. de curatore furiosi, &c.* Pro-
24 fectò semper pater pro filio sollicitus est *l. cum
pater §. mandando D. de leg.* 2. ibi: *mando filia mea
25 pro salute ipsius sollicitus*. Si pater emancipato
filio dederit tutorem, is tutor confirmari debet;
at sine inquisitione, *§. ult. institut. de tutel.* Quod
procedit, si tutoris conditio mutata minimè fue-
rit à tempore testamenti, videlicet si facultates
ejus non fuerint diminutæ ejusque mores muta-
ti, ut quia improbus effectus sit, aut testatori
inimicus, aut si cum fisco contractu aliquo
damnoso immixtus sit: quæ omnia notantur in
l. 8. & 9. *D. de confirm. tutore vel curatore*. Planè,
ut Triphoninus ait in *l.* 10. *eod. tit.*, *utilitatem pu-
pillorum Prætor sequitur, non scripturam testa-
menti, vel codicillorum. Nam patris voluntatem
Prætor ita accipere debet, si non fuerit ignarus
scilicet eorum, quæ ipse Prætor de tutore comper-
ta habet. Quid denique si postea de eo, quem pater
testamento, codicillisve non jure dedit, scripsit tu-
torem esse nolle? Nempe non sequetur primam vo-
26 luntatem Prætor, à qua pater discessit*. Vel à
matre, & à Prætore est confirmandus ex inquisi-
tione, ut in *l. mulier* 2. *D. de confirm. tut. vel curat.*
Nam licèt mater par sit in amore, ac pater; im-
par tamen est in consilio, ut notat glos. in *§.* 1. *ver-
bo approbata institut. de satisd. tutor.* Quamvis
Prukman. *tract. de differen. utriusque sexus fol.* 195.
Arum. *disp. D.* 16. *th.* 5. Riemer. *dec.* 5. *corollar.* 2. &
DD. communiter differentiam in hoc constituant
inter matrem, & extraneum, ut mater sine insti-
tutione dare possit, vel ab ea tutor datus sine in-
quisitione confirmetur; negant tamen, & rectè
Cothm. 8. *th.* 6. Hanon. *disp.* 6. *th.* 2. 6. &c. Matth.
Stephani *cent.* 1. *th.* 84. Cujac. in *l.* 4. *C. de testam.
tut.* qui matrem cuivis extraneo comparari vo-
lunt. Nec iste tutor à matre datus satisdabit pu-
pillo rem salvam fore, ut jure cautum est *dict. l.
mulier*. Quod intellige, quando filium heredem
instituerit, *l. mater* 4. *Cod. de testam. tut.* Vel ab
27 alio extraneo datur, & omnimodo à Prætore
confirmari debet præcedente inquisitione, ut in
l. 1. *D. de confirm. tut.* ibi, *& siquidem pater
fuerit, qui dederit tutorem, amplius nihil, ut
plurimum inquirit, qui præest, sed simpliciter
eum confirmat. Si autem alius quis dederit, tunc
inquirit personam si apta sit*. Etiam si à patruo de-
tur, *l. tutores* 5. *D. eod.* & cautionem præstare
debet, ut in *dict. l.* Quod aliqui limitant, si
28 heredem nepotem instituerit, vide gl. ibi *lit. D*,
Legitimus, id est agnatus, vel cognatus, qui
pupillo magis proximus est, ut in *§. quibus autem
instit. de legit. agnat. tutela*, in *§. cum autem instit.
de capitis diminut.* cautionem præstare tenetur,
ut in *l.* 5. *D. de leg. tut.* Item dativus tutor hanc
29 præstat cautionem. Et hic adnotare oportet,
quod licèt in text. *instit. de satisda. tutor.*, *vel cu-
rat.* statutum fuerit non esse onerandos cautione
tutores dativos, qui ex inquisitione tamquam
idonei probati sunt; nihilominus limitatur tex. in
tutore dato etiam cum inquisitione à minoribus
judicibus, ut benè animadvertunt Montan. *de
tut. c.* 32. *reg.* 7. *n.* 97. *& seqq.* Antonell. *de temp.
legal. lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 9. *& seqq.* Hodiern. *ad Surd.
decis.* 91. *num.* 3. Bartol. *in l. tutor. D. de confirm. tut.*
Imo etiam debere tutorem satisdare, quamvis da-
tus fuerit à judicibus majoribus sine inquisitione,
docent Joannes Scheneiduin. *num.* 9. & Sylvester
Aldobran. *num.* 43. *in commentar. ad dict. §. instit.
de satisda. tutor.* Sed in praxi indistinctè servatur,
quòd à tutore dativo pro majori pupilli utilitate
cautio præstanda sit. Nam qui dives est, & bo-
nis moribus præditus, potest immutari, & im-
probus, & inops fieri. *Quid enim erit stabile in-
ter homines, & ita immobile, ut nullam patiatur
mutationem: cum omnis noster status sub perpetuo
motu consistat?* ut inquit Iustinian. *Nov.* 7. *cap.* 2. *in
princ.*
Tertiò noto, quod tutela administrare virile munus
30 est, & ultra sexum fœminæ infirmitatis tale offi-
cium est, ut in *l.* 1. *C. quando mulier tutelæ officio
fungi potest*, *l. ult. D. de tutelis*, *l. jure nostro* 26.
D. de testam. tut. faciunt *l. scire oportet* 21. *in prin.
D. de tut. & curat. datis ab his, &c. l. fœmina* 2.
D. de reg. jur. Postea Imperatores Valent., Theo-
dos., & Arcad. concesserunt matribus, ut tute-
lam filiorum suorum exercere possent, *l. matres*
2. *C. quando mulier tut. offic. etc.* Sed eas legitimo
tutori præferri non voluerunt, *§. his illud d. l. ma-
tres*; Iustinianus tamen, & matri, & aviæ tute-
lam permisit, tutoribus legitimis, & dativis post-
positis, ut in *Nov.* 118. *§. ex his*, unde sumpta est
auth. matri, et aviæ Cod. eod. tit. ibi: *matri, et
aviæ secundùm ordinem tutelam etiam ante agna-
tos subire permittimus, si inter gesta nuptiis aliis
Senatus Consulti Velleijani auxilio renunciaverit*,

solis testamentariis tutoribus eas praecedentibus, legitimis, et dativis postpositis, defuncti namque voluntatem praeponi volumus: praeter has autem aliis mulieribus interdicimus officium tutelæ sub-
31 *bire*. Hoc autem juramentum de non nubendo non servatur in praxi, *auth. Sacramentum Codic. quando mulier tut. officio, etc. d. Nov. 94. cap. 2.* Idque ita constituit Piissimus Imperator noster Iustinianus, ne mulieres perjuræ essent, cum sæpè jurisjurandi religione contempta ad secundas nuptias convolabant, ut notat Conradus Rittershusius in *exposit. methodica Novell. p. 8. cap. 2. num.* 10. Quod etiam valde consentaneum est sacrosanctæ religioni nostræ, *quæ* (ut inquit Antonius Faber *in jurisprud. Papin. tit. 12. de tutelis princ. 5. illat. 8.*) *sicut secundas, tertias, et deinceps alias ulteriores in Domino nuptias permittit, ita pati non potest, ut contrarium jurisjurandum interponatur, per quod mulier, quæ nubere prohiberetur, uti cogeretur*. Neque renunciatio requiritur, cum cautionem præstare debeat, sicuti in Gallia id locum non habere testatur Dionysius Gothofr. in *dict. auth. lit. O.* qui etiam docet mulierem tutelam suscipiendo videri tacitè beneficio S.C. Vell. renunciasse. Si verò secundò nubat à tutela removetur, *d. auth. Sacramentum, et Nov. 94. cap. 2.*

Nunc ad explicationem decretorum, quæ ad tutelam pertinent, devenio. Decretum igitur in tute-
32 la testamentaria ita concipitur: *Die, &c. visis comparitione fol... testamento fol... tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui se obliget, & adimpleat in forma*. Dicitur *se obliget*, quia excusatur, ut dictum est, à cautione, non etiam ab obligatione de gubernando, impuberem defendendo, inutilia prætermittendo, utilia agendo, & omnia ea quæ diligens paterfamilias facturus esset, *l. à tutoribus 34. ff. de administrat. tutor.* Et ut hac obligatione impuberi acquiratur expressa hypotheca super bonis sui tutoris. Dicitur *adimpleat in forma*, id est inventarium ante tutelæ exercitium conficiat, ac librum rationum, ut supra dictum est. Verùm si à matre, vel ab alio extraneo non habente impuberem in potestate tutor in testamento fuerit datus, dicitur, *& tutela confirmetur in personam N. N. qui caveat, & adimpleat in forma*. Dicitur *confirmetur*, quia Prætoris indiget confirmatione, & hoc verbo usi sunt Jurisconsulti, ut constat ex *D. tit. de confirmando tutore, vel curatore.*

In legitima, & dativa praxis servat, ut priùs expe-
33 diatur citatio per Edictum, quæ continere debet dilationem novem dierum, ut moris est, deinde interponatur decretum, quod *capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi*, ut Judex inquirat de proximitate agnatorum, & an ipsi sint idonei. Denique decretum ita concipitur: *Die, &c. Visis comparitione fol... citatione per Edictum fol... informatione fol. &c. tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui caveat, & adimpleat in forma Caveat*, idest per fidejussionem de benè, & fideliter exercendo, ut dictum est. *Et adimpleat in forma*, i. inventarium bonorum tam mobilium, quàm stabilium, ac librum rationum conficiendo. Prædicta decreta fieri solent etiam in præambulorum interpositione, ut puta moritur pater superstite matre, declaratur heres filius, & tutela defertur matri, atque ejus educatio. Decretum ita concipitur: *Die, &c. Visis comparitione fol... testamento fol... interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. C. filii, & tutela deferatur N. B. matri, ac penes eandem is quoque educetur*. Dicitur *deferatur matri*, ut in *auth. matri, & aviæ*. Dicitur *penes eandem educetur*. Nulli enim magis, quàm matri pupillorum educatio committenda est, nisi in contrarium urgeat causa, ut in *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant*. Si moritur mater superstite patre, aut ab intestato, aut cum testamento hoc fit decretum; *Interponatur decretum præambuli quondam N. B. matris in beneficium N. C. filii, et N. A. declaretur pater, atq; ejus legitimus ad-*
34 *ministrator*. Hoc decretum fundatur in *l. cum oportet §. non autem C. de bonis, quæ liberis, et c.* ex quo patrem bonorum filii in potestate constituti legitimum administratorem esse deducitur, & hæc patri administratio rectè committitur. Nullum enim est officium quòd paternum superet. Satis est dicere pater, quod non intelligitur, nisi ab eo, qui pater est, Ideoque legitimus dicitur administrator. Etenim filiorum causa ipsius-
35 met patris est, cum omnia ad filiorum commodum ex naturali charitate acquirat, ut in *l. nam etsi parentibus ff. de inoffic. testamen. l. cum ratio D. de bonis damnatorum, l. isti quidem D. de eo quod metus causa, etc. l. scripto §. fin. D. unde liberi cum concord.* & de patre legitimo administratore multa scripsit Balthaxar Tomasius *tract. de tutor. et curat. deca. 11. tract. 11. tit. 9. cap. 11. tom. 1. fol. mihi* 41. quem vide. Sed illud advertendum erit, quod in bonis: in quibus pater non est legitimus administrator, curator dari debet filio minori, aut idem pater, vel alius ad hoc, ut legitimè procedi possit, Capyc. *dec. 56., & 73.* Ann. *cons. 1. num.* 37. Capyc. lat. *dec.* 124. *num.* 14. Reg. de Marin. *ad Revert. dec.* 212, *num.* 7.

Quartò noto, quod propter varias causas tutor à
36 tutela excusatur, nempe propter numerum quinque filiorum viventium, atque etiam mortuorum, si in acie belli vulnerati, deinde perierunt, ut in *§. filii authem instit. de excusat. tutor.* juncta glo. quæ eruditè loquitur, idcircò legenda. Ii enim, qui pro Rep. ceciderunt, in perpetuum per gloriam vivere intelliguntur, ut in *d. §.* Propter ætatem annorum septuaginta, ut in *§. item major eod. tit.* Propter adversam valetudinem, ut *in §. propter*. Item propter literarum imperitiam, ut in *§. similiter*, ac paupertatem, si pro substentatione ejus familiæ laboribus, & negotiis implicitus sit, ut tutelæ superesse non possit, ut in *§. sed propter* juncta glo. V. *vel dic verius eod. tit.* Vel propter tria onera tutelæ, ut in *§. item tria*, vel administrationem rerum fiscalium, ut in *§. item Divus Marcus*, vel propter capitalem inimicitiam cum pupillorum patre contractam, & non reconciliatam, quia præsumitur durare cum filiis ex identitate voluntatis, & sanguinis, ut in *§. inimicitiæ* juncta ibi glo. Item propter aliquam professionem, quam exercet, puta Grammaticam, Rhetericam, Medicinam. Is enim excusatur à tutela, dummodo intra nu-

me-

merum ſit videlicet eorum, qui à Magiſtratu, vel ab Vniverſitate pro cummuni bono, & utilitate ſunt deputati, ut in §. *item Romæ*: ſicuti miles in militia exiſtens, nec volens admittitur, ut in §. *idem eod. tit.* Veteranus autem ſe excuſare poteſt, niſi ad tutelam filiorum conveterani, vel militis vocetur, ut in glo. V. *adde* ex *l. ult. C. de excuſat. veter.* & aliæ ſunt excuſationum cauſæ, quæ notantur, in *D. & C. tit. de excuſat. tut.*, *&c.* Et afferuntur à DD. hic in principio citatis in eorum operibus, quæ de tutela ſcripſerunt, præſertim à Carolo Camuſio in ſpeciali *tract. de excuſationibus tutorum.*

Expoſitis itaque excuſationum cauſis, conſequens
37 eſt ut declaremus, quando, & quomodo illæ per tutorem allegari, atque probari debent. Tutor igitur re integra, ideſt prius quàm tutelam gerere incipiat, cauſam allegare debet, ut ab onere tutelæ liberare ſe poſſit. Nam poſt ſuſceptam adminiſtrationem, fruſtrà ſe excuſat, etſi juſtam excuſationis cauſam habeat, *l. 2. C. ſi tutor, vel curator falſ. alleg. excuſ. ſit*, & ibi glo. & communiter DD. *l. non tantum 17. §. ſanè verſ. vacare D. de excuſ. tutor*. Vide tamen Bernardum Wurmſerum in *pract. obſervat. lib. 1. tit. 38. de tutela, & cura, obſer. 7. à num. 2.* nonnullos referentem caſus, in quibus id minimè procedit.

Tempus autem proponendæ excuſationis re integra, id eſt ut diximus, tutelæ munere nondum ſuſcepto, ex locorum diſtantia eſt legibus definitum. Nam ſi tutor in ipſa civitate ſit, ubi creatur, vel intrà centeſimum lapidem, id eſt milliare à civitate diſtet, intrà quinquaginta dies continuos excuſabitur, *l. ſcire oportet 13. §. multa verò, §. aliud, l. quinquaginta 28. D. de excuſat. tut.*, *l. quinquaginta 6. C. eod. §. qui autem excuſare inſtit. d. t.* Si verò ultrà centum milliaria habitet, tot dies habet quot neceſſarii ſunt ad iter conficiendum, & in unamquamque diē 20. milliaria numerari juſſit conſtituto D. vi Marci & extrà hos alios 30. dies adjecit ad excuſationis cauſam proponendam, ſive conteſtandam. Sed hoc ita obſervari oportet, ut numquam pauciores dies, quàm 50. tutor habeat: exemplis rem explicat, ac declarat Modeſtin. J. C. in *dicta l. ſcire §. aliud verſ. ſed & ſi*: ut ſi cujus habitatio centum ſexaginta miliaribus abſit, is quinquaginta dierum ſpatium habeat, octo quidem dies 160. milliariorum nomine in unamquamque diem 20. milliariis numeratis, ac præterea dies non 30. ſed 42. Contingit etiam, ut plures, quàm 50. dies habere poſſit, *ut puta* (ut inquit idem Ictus in *d. l. ſcire*) *ſi dixerimus aliquem à quadringentis 40. milliariis habitare: hic enim viæ quidem habebit dies 22. ad excuſationem autem alios* 30.

Dicti verò dies continui numerantur, incipiendo à tempore cognitionis, quo quis cognovit ſe ipſum datum eſſe. Oportet autem ei manifeſtari, vel in faciem, vel ad domum, *d. l. ſcire §. quinquaginta, & §. multa verſ. oportet autem*. In faciem, id eſt præſenti, vel ad domum, abſenti, ut explicat ibi Dionyſius Gothofredus. Tranſacto hoc tempore legibus præfinito, *excuſatio quidem temporis præſcriptione ſummovetur*, ut dixit Alex. Imp. in *l. poſt. men. C. de excuſat. tut.* neque ulla tutori via relicta erit ad excuſationem, *d. l. ſcire §. multa verò verſ. neque ulla*, & §. *conſequens*: concordant *l. excuſationis 3. & l. quinquaginta 6. C. eod.* Propoſita excuſationis cauſa infra quatuor menſes per Judicem cognoſcenda eſt, an vera, vel juſta ſit, & locum habeat, nec ne, *d. l. quinquaginta 38. D. de excuſat. tut.* ibi: *peragendo omne negotio, ex die nominationis continui quatuor menſes conſtituti ſunt*. Et quidem intrà hoc tempus tutor negligens eſſe non debet in excuſationis cauſa probanda, quinimò inſtare, ut Judex illam proferat; *Sed ſi mora contradictionis adverſarii impeditus fuerit, quominus decreto liberaretur, excuſationem* poſtea *rectè probari* Triphon. J. C. ait in *l. ſi cum ipſo 39. D. de excuſat. tut.*

Praxis in M. C. eſt, ut qui hanc petat vacationem
38 Spectabili Præſidis S. C. exponat, qualiter tutelæ vacare nequit, eique ſupplicat, dignetur ordinare M. C. Vicariæ, quod ſupplicanti juſtitiam faciat, & obtenta regia decretatione, quod *M. C. ſuper ſupplicatis provideat, & juſtitiam faciat*, in eadem M.C. compareat, & ſpecificam excuſationis cauſam alleget, à qua ſi tempus ad proponendam excuſationis cauſam elapſum ſit, ut ſupra notavimus, hoc decretum interponitur: *Die, &c. Viſa comparitione, ſtante lapſu termini N. N. cum effectu ſuſpiciat onus tutelæ*. Dicitur *cum effectu* alioquin dicitur ratione temporis ad excuſationem proponendam elapſi; quod *ſuper contentis capiatur ſummaria informatio, vel doceat de allegato impedimento*. Quæ praxis fundatur in juribus ſupra allegatis, & in gl. §. *qui autem inſtit. de excuſ. tutor. verſ. ſe excuſare*, ibi: *non tamen ſolus libellus ſufficit, niſi & probet excuſationem, quæ ibi continetur, ut D. eod. l. excuſare*. Et in hoc ſummario termino, aut ſcripturis, vel teſtium depoſitionibus excuſatio probatur, putà ſi excuſatio ætas ſit, etiam per baptiſmatis fidem probatur, ut docet Maſcard. *de probationibus concl. 673.* & ſi infirmitas ſit, per atteſtationem duorum Medicorum deponentium cum juramento coram Notario de adverſa valetudine, ut idem Maſcard. probat *concl. 898. num. 12.* Si excuſationis cauſa per tutorem datum minimè probetur, fit decretum nempe: *Die, &c. per M. C. &c. Viſis ſupplicatione fol.. comparitione fol.. N. N. propoſita excuſatione non obſtante ſuſcipiat onus tutelæ*. Vel ſi excuſationis cauſam veram, ac juſtam eſſe conſtet, decretum ita concipitur: *Die, &c. per M. C. &c. Viſis ſupplicatione fol. &c. comparitione fol. &c. fide, &c. ſtante ætate, vel infirmitate, N.N. excuſetur*, ſive *liberetur ab onere tutelæ, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore*, vel dicitur: *Die, &c. Viſis ſupplicatione, & comparitione fol.. teſtium depoſitionibus fol., vel informatione capta fol.. pro cauſis in comparitione deductis excuſetur ab onere tutelæ.*

Dicitur *per M. C.* tùm quia pro Tribunali diſcepta-
39 tur, excutitur, ac recipitur excuſatio tutoris, *l. ſcire oportet*, & ibi Dionyſius Gothofred. *D. de excuſ. tutor.* Quod ad ſolemnitatem excuſationis pertinet, ut conſtitutum eſſe videtur ab Imperatoribus Severo, & Antonino in *l. unica C. qui ætate ſe excuſant.* Tùm etiam, quia per libellum expediri non poteſt, *l. excuſare 25. D. de excuſ. tutor.* & proinde

 decre-

decreto, & causæ cognitione concedi, vel negari eam oportet, *l. si cum ipse 39. D. eod. l. nec quicquam 9. §. ubi decretum D. de offic. Proconsulis, & Legati, l. omnia 71. l. ubicumque 105. D. de reg. jur.*

Dicitur *excusetur*, sive *liberetur ab onere, &c.* cum
40 tutela plerumque onus in legibus nominetur, *l. 1. C. qui numero tutel. se excus. l. ne lucrum 5. C. de curat. furiosi, vel prodigi, auth. sicut, & l. nemo 5. C. de legit. tutela, l. tria onera 3. & 5., l. paupertas, l. post susceptam 40. §. paupertas D. de excus. tutor.* Sed ut ritè, rectèque ab hoc onere tutores liberati remaneant, opus est, ut non fal-
41 sis allegationibus utantur, nam si injustè Judicis decreto excusatos esse apparuerit, *exinde ad eos periculum administrationis pertinere Judex pronunciabit, ex quo dati sunt*, ut inquit Imp. Alexander in *l. 1. C. si tutor, vel curat. fals. alleg. excus. sit*: concordant *l. scire 13. §. ita verò, l. qui testam. 37. D. de excus. tutor., l. verum 11. §. ex facto D. de minor. 25. annis*, maximè absentibus necessariis personis, vel iis, qui sua sponte minorem defendere volebant, Accurs. *d. l. 1. v. absentibus*, ut puta si allegaverit non attigisse tutelam, quam jam attigerit, *l. 2. C. si tut. vel curat. falsis allegat. excusatus sit*, Cujac. in *paratitl. d. tit.* vel si excusatio non fuerit justa, sed per ambitionem fuerit à Judice obtenta, *l. 3.* ibique Doctores *Cod. eodem tit.*

Dicitur *capiatur informatio, &c.* Nam examinatis testibus super habilitate personæ conjunctæ, & proximitate gradus interponitur decretum. *Visis decreto M. C. informatione capta fol. contuleta filiorum impuberum quond. N. A. deferatur in personam N. B. qui valeat eam exercere conjunctim, & non divisim cum N. C.* (si alius adest tutor) *& caveat, atque adimpleat in forma.*

Quintò noto, quod, quia tutores minorum bona dilapidare solent, cautum in jure reperitur, ut
42 suscipio de malè administrando crimen reputetur, & suspectus removeatur. Proprium enim Prætoris officium est præcavere, ne rebus damnum inferatur, *l. eorum D. de damno infecto.* Unde autem descendat suspecti crimen, ejus pœna quæ sit, apud quos postulari quis possit suspectus tutor, vel curator, quibus causis, & à quo removetur facilè cognosci potest ex juribus, quæ in *D. C. & inst. tit. de suspectis tutoribus, & curatoribus* continentur. Idcirco ea tantùm, quæ ad decretorum praxim, atque explicationem conferunt, scribere jure merito existimavi. Suspectus igitur is est, qui non ex fide tutelam gerit, &
43 fraudulenter, ac malè pupilli res administrat, *l. si creditores 31. §. sed suspectus D. de rebus auct. Jud. possid. l. 1. C. de suspect. tutor. vel curat. §. suspectus instit. eod. tit.* vel qui moribus non benè compositis talis est, ut suspectus existimetur, non etiam si pauper sit, nam fidelis, & diligens removendus non est, *§. suspectum instit. de suspectis tutorib. vel curator.*, verùm si ita egenus sit, ut in ejus administratione pupilli substantia periclitetur, Judicis arbitrio adjungi solet curator, *l. pietatis 6. C. de suspect. tut.* Hinc antequam tutelam gerere incipiat, eum quasi suspectum removeri convenit, *§. suspectus eod. tit.* melius est enim intacta minorum jura servari, quàm post causam vulneratam remedium quærere, *l. ult. C. in quib. caus. in integr. rest. necess. &c.* etiam si solvendo sit, ut in *d. §. suspectus*, quia *in postulandis suspectis tutoribus, seu curatoribus non vires patrimoniorum principaliter, sed an nihil segniter, nihil fraudulenter geratur, perpendi oportet*, ut inquit Imp. Alex. in *l. in postulandis 5. C. de suspect. tut. &c.* atque etiam si satis offerat, *expedit enim pupillo, rem suam salvam fore, quàm tabulas rem salvam fore cautionis habere*, Ulp. in
44 *l. suspectus 5. D. eod. quia satisdatio tutoris propositum malevolum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari facultatem præstat*, ut Justin. ait in *§. novissimè* juncta glo., quæ concordantia congerit jura, *instit. d. tit.*

Hinc praxis servat, quod proposita suspicionis que-
45 rela decretum interponitur, quod *capiatur informatio*, & si tutelam exercere inceperit, pendente cognitione ei interdicitur administratio, *§. si quis autem instit. de suspect. tut.* alius tamen interea in locum ejus in administratione rerum ordinandus est, *l. cum 7. C. eod. tit.*, lite tamen contestata, vide Afflict. *decis. 353. num. 5.*, & ibi Ursill. *in annot. num. 5.*, Deinde aliud profertur decretum, quod ita concipitur.

Die, &c. visis petitione fol.... testium depositionibus fol... vel dicitur: *visa informatione capta fol.., N. B. desistat à tutela filiorum*, vel *filii N. A. & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore.* Si autem tutor pupillo consanguineus sit, tutelæ munere ut suspectus privari non debet, sed ei datur adjunctus. Nam ut Modestinus ait in *l. si tutor 9. D. de suspect. tutor. vel curat. optimum factum est, curatorem ei potius adjungi, quàm eumdem cum notata fide, & existimatione removeri*: docet Giphan. *instit. eod. tit. versic. quare & si legitimus.* Quod intellige si tutoris culpa intercesserit: non autem dolum, vide Ursill. *in annotat. ad dec. Afflicti 206. & decis. 357. num. 6.*

46 Indubitati juris est, quod mater, quæ ad secunda transit vota, à tutela removetur, *leg. 2. C. quando mulier tutelæ officio, &c. auth. Sacramentum C. eod. Nov. 94. cap. 2. vers. mox tamen*, & decretum ita concipitur: *Die, &c. visis comparitione fol... fide matrimonii N. A. contracti cum N. B. stante transitu ipsius ad secundas nuptias desistat à tutela, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore*, & si alius hìc adsit tutor, puta N. C. dicitur, *& tutela deferatur in personam N. B. qui caveat, &c. & conjunctim, & non divisim cum N. C. contutore illam exerceat.* Item mater, quæ secundò nubit, licèt
47 à tutela removeatur, remanet tamen, arbitrio Prætoris, filiorum educatio pœnes eandem, *toto D. tit. ubi pupillus educari, vel morari debeat, &c. & C. ubi pupilli educari debeant*, maximè si puer per amorem erga matrem contristaretur, & in periculum vitæ incideret. Hinc non omninò matri ad secunda vota transeunti educationem filii auferendam esse voluit Plato *dialogo 11. de legibus*, quem refert Præs. Menoch. *de arbitrariis judicum lib. 2. casu 168. num. 10. circa med.* Nihil est enim naturali rationi magis consentaneum, quàm ut pœnes matrem filius educetur. Siquidem jura nostra in concedenda educatione aliud non spectant,

quam

quàm naturalem æquitatem, arg. *l. si quis à liberis 5. D. de liberis agnosc.* Porrò ab ipso jure filiorum educatio descendit, *instit. tit. de jure naturali, gent. & civil. in princ.*, *l. 1. §. jus naturale D. de just. & jure*: Cum naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortatur, *l. unica §. taceat Cod. de rei uxor. act. can. jus naturale dist. 1.* Jasin *l. jus civile num. 23 D. de just. & jur.* Sarmient. *lib. 2. select. interp. cap. 14. num. 6.* Port. *consil. 19. incip. in proposita num. 1. & consil. 92. incip. Magnificus num. 9.* Vacon. à Vacun. *declar. 7. num. 6.* Jo: Coras. *de art. jur. part. 2. cap. 4.* Jo. de Rojas in *Epitem. omn. success. cap. 21. num. 4. & 5.* Ascan. Clement. *de patr. potestate cap. 6. effect. 17. num. 8.* Io: Garsias de *expens. & meliorat. cap. 3. num. 10. & seqq.* Cordub. de Lara in *l. si quis à liberis §. parens num. 1. & seqq. usque ad num. 14. D. de liber. agnos.* Petrus Faber *lib. 2. semest. cap. 1. pag. mihi 5.* Nec quidquam hìc refert, an ex mulieris, vel ex ipsiusmet bonis pupillum alimenta accipere proponatur. Nam educare quoque dicitur mater filium, cui tantùm in sua domo alimenta administrat, & ipsum puerum bonis moribus, ac liberalibus artibus instrui, atque informari curat, & omnia ad rectam ejus institutionem adhibeat, *l. 2. C. de aliment. pupill. præstand. l. cum plures 12. §. cum tutor D. de administr., & peric. tut.* Qua in re eandem juris, & æquitatis rationem decerni nemo unquam dubitavit. Præterea si in educatione charitas sanguinis spectanda sit, arg. *dict. l. si quis à liberis*, & educationis cura in jure affectui sit tribuenda teste Berlichio in *tractat. de novercar. jur. &c. art. 3. sect. 9 num. 991.* Quid magis justum, ac bono juri conforme, ut filii educatio committatur matri, quæ omnes omnium charitates facilè superat? cum nullus affectus inveniri, vel excogitari possit, qui vincat maternum. Quæ liberos enim non habent, matrum affectus scire non possunt, ut benè Agrippina dixit apud Tacit. *lib. 13. annal.* de quo matris affectu testantur Petrus Gregor. in *syntag. lib. 11. cap. 7. num. 4. in fin.* Berlich. *cit. loc. num. 992.* Tiraquell. in *præfat. ad l. si unquam num. 7. C. de revoc. donat.* Ascan. Clement. *de patria potest. cap. 4.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 89. num. 48. & lib. 6. præsumpt. 56. num. 21.* Henningus Arnisæus *de repub. lib. 1. cap. 4. sect. 2. num. 44.* P. Baptista Fragosus *de regimine Reip. tom. 3. cap. 1.*, & sunt jura in *l. 2. & 3. C. quando mulier tutelæ offic. fungi*, *l. 3. 6. 8. & l. fin. C. qui petant tutores*, *l. 13. C. de legit. heredib.* Hujusce rei rationem reddit Arist. *lib. 9. Ethic. cap. 7. in fin.*, ut ea majori studio, ac benevolentia prosequamur, quæ majori cura, atque animi nostri sollicitudine consecuti sumus. Unde filium, qui ante partum onerosus est, & dolorosius in partu, ut ait D. Gregorius in *cap. ex literis 2. ext. de convers. infidel.* & est *can. si mulier dist. 5.* aliter amat mater, quæ peperit, quæ memoriam decem mensium, quæ tot periculorum; tot sollicitudinum recordationes affert, teste Quintil. *declam. 338.* Jure meritò igitur mulier, quem suscepit filium, educare debet. Quis enim majori affectu, ac diligentia educationis curam suscipiat, vel in alimentis pupillo administrandis majorem sequatur utilitatem, quàm mater? facit *l. cum furiosus 7. vers. quis enim, &c. C. de cur. furiosi*, & si secùs nobis dicendum esset, benevolentiæ, atque affectionis leges negligere videremur, ac matrem summo mœrore afficere: dura quippe est liberorum à parentibus segregatio, *l. possessionum Cod. commun. utriusque judicii*, durior matri à se sui filii separatio: post viri obitum ipsi nihil dulcius, aut jucundius filii amplexu, atque educatione esse solet, quoniam, ut testatur Seneca *cap. 12. de consol. ad Marc.*, ex educatione liberorum fructus, & voluptates proveniunt. Unde si filium matri eripere velis, partem viscerum avellis, nam filius pars viscerum matris dicitur, *l. 1. §. ex hoc rescripto D. de ventre inspic.*, *l. placuit ult. C. de liberali causa*, *can. si in matris*, *can. qui in maternis de consecrat. dist. 4.* & crudelis es, & inhumanus, ut cecinit Catul. *epithal.*

Qui natum possis complexu avellere matris.
Complexu matris retinentem avellere natam.
Quid facient hostes capta crudelius urbe?

Neque his, quæ diximus obstare, atque officere videtur constitutio Imperat. Alexandri in *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant*, quæ matri educationem concedit, si modò vitricum non superinduxerit. Nam æquissima interpretatione DD. legem hanc temperarunt, si mater filio successura non sit. Ideoque cessat omnis suspicio ex spe successionis orta, quæ facit, ut pupilli educatio proximo substituto denegetur, *l. fin.* & ibi glos. *C. ubi pupilli educ. deb.* & etiam matribus, cum ex Tertylliano Senatus Consulto ad filiorum hereditates admittantur.

Et S. C. ex circumspectione, & bonis moribus vitrici, ac matris, & quia non erat successura, in facti contingentia hoc regulavit arbitrium. Nam cum magnifica Beatrix Caracciolo, quæ ex primo matrimonio cum magnifico Decio Carrafa procreaverat duos filios masculos, secundò nupsisset magnifico Herculi Sanseverino, quia matrimonium erat contractum more nobilium, secundùm quem nec ex toto, neque ex parte filii, succedere poterat, & ipsa atque Hercules erant honostæ vitæ, ac famæ, judicavit prædictos filios penes eandem educari debere, contradicente patruo, teste D. Pres. *dec.* 350. Contra hanc decisionem tenuit Castropalau. *tom. 5. moral. dis. 99. p. 13. num. 14.* Diana *tract. 13. resolut. 10. & miscellan. tom. 3. resol. 12.* Medices *dec. 36.* Quia mater, ut morem marito gerat, filium sub modo educare non potest. Verùm decisionem collaudant Tap. *dec. S. C.* 51. Rov. *dec.* 8, de Ponte *dec.* 20. de Marin. *lib. 1. resolut.* 95. Gizz. *in obser. ad dec. 52. Capycilatro num. 9. & seqq.*, qui alias huic similes decisiones afferunt, Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 88. num. 10.* Hieronym. de Leo *decis. 1.* Hodierna *ad Surd. decis.* 106. Quinimo Sanchez ampliat etiam si sit successura: Consiliarius Staiban. *resolut. 141. num. 24.* etiam si existerent filii secundi matrimonii, & Joannes Antonius Molignatus in *altercation. legalium centur. altercat. 73.* etiam apud vitricum posse educari probat, quibus non assentio, nisi vitricus esset probatæ vitæ, & dives, cum memorabile sit dictum Constantini Imp. in *l. lex, quæ tutores §. lex enim C. de admin. tut.*, ubi inquit: *lex enim non solùm contra tutores, sed*

etiam

etiam contra fœminas immoderatas , *atque in-*
temperantes prospexit minoribus , *quæ plerumque*
novis maritis non solùm res filiorum , *sed etiam*
vitam addicunt , & confert Imp. Justin. *Novell.*
22. *cap.* 40. *post princ.* ibi : *mulier ad secundas*
nuptias devenit neglecta charitate filiorum , & de-
cisiones in contrarium affert Reverendus de Lu-
ca *in obser. ad dec. D. Præsid. dec.* 350. Qui hac
in re quàmplures congerit Doctores , quibus ad-
do Augustinum Barbosam *in lib.* 5. *Cod. tit.* 49.,
& Consiliarium Altimare *in observ. ad dec.* 84.
D. R. Roviti . Decretum verò ita concipitur : *Vi-*
sa supplicatione fol. . *filii quondam N. A. edu-*
centur penes N. B. matrem , vel dicitur : *filii N.*
B. matris educentur penes eandem , *donec aliter*
fuerit per S. C. provisum . Et ponitur hæc clau-
sula , ut quoque mater , & vitricus animadver-
tant ad bene educandum puerum , & quòd edu-
catio Judici arbitria est.
Denique ad decretum devenio , quo dicitur : *Die,*
48 *&c. visis comparitione fol. contentamentis fol.* .
N. N. , *& N. N. contutorum* , vel dicitur : *Visis*
comparitionibus fol. . *N. N. exerceat tutelam N.*
A. pupilli , *qui adimpleat* , *& caveat* , vel dici-
tur : *Visis comparitione fol.* . *decreto per D. N. N.*
causa Commissarium interposito sub die fol. con-
tutoribus intimato fol. . *N. N. tutelam exerceat,*
adimpleat , *& caveat* . Hoc decretum interponi-
tur , quando plures tutores in testamento sunt
nominati , vel ex inquisitione dati , & unus per
eos electus est in administratione . Ideoque dici-
tur : *Visis comparitione* , *& contentamentis* , id est
contutorum . Vel dicitur, *visis comparitione* , *&c.*
scilicet ejus , qui administrare vult. , & satisdare,
& alia comparitione , qua contentamenta contu-
torum apparent , vel dicitur , *Visis comparitione*
fol. &c. decreto , quando unus contutorum com-
paret , & petit administrationem , & offert satis-
dationem , nam tunc dicta comparitione inti-
manda est contutoribus decreto , quo dicitur:
intimetur contutoribus ad finem providendi, iisq; in-
timatis decretum interponitur , quod fundatur
in tex. in *l. testam.* 17. *l. si nemo* 19. *D. de testam.*
tut. , *l. si plures* 3. *D. de administr. tut.* §. *sed &*
si insti. de satisd. tut. Et adverto , quod quando
ita unus ex pluribus administrat , cæteri vocan-
tur honorarii tutores , ad quos in subsidium pe-
riculum spectat , *l. quod si* 14. §. 1. *D. de solut.* ,
Constat enim , ut inquit Ulp. in *d. l. si plures* 3.
§. *cæteri* , *hos quoque* , *excussis priùs facultatibus*
ejus , *qui gesserit* , *conveniri oportere* : *dati sunt*
enim quasi observatores actus ejus , *id est admi-*
nistrationis, *& custodes*, *imputabiturque eis quan-*
doque , *cur* , *si male eum conversari videbant* , *su-*
spectum eum non fecerunt : *assiduè igitur* , *& ra-*
tionem ab eo exigere eos oportet , *& sollicitè cura-*
re , *qualiter conversetur* ; *& si pecunia sit* , *quæ*
deponi possit , *curare ut deponatur ad prædiorum*
comparationem.
Hucusque de tutoribus . Congruum est , ut de cu-
49 ratoribus nonnulla dicamus . Isti à cura dicun-
tur . Cura autem , sive , ut nonnulli ajunt , cu-
ratela est potestas , seù munus administrandi bo-
na ejus qui ob ætatem , vel ob mentis corporisve
vitium præesse rebus suis non potest . Principali-
ter verò bonis , secundario personæ datur , glos.
in §. *certa v. persona instit. qui testam. tutores*
50 *dari possint* . Et petentibus puberibus , & non
invitis datur , §. *item inviti instit. de curat l. si*
impuberi 13. *D. de tutor.* , *& curat. l. mutus*
43. §. *is qui* 3. *D. de procurator. l. matris* 6.
51 *C. qui petant tutores* , præterquam in litem,
ut in *d.* §. , *l.* 1. *C. qui petant tutores* , *&c. l. in*
universis 11. *C. qui dar. tutor. vel cur. poss.* Ra-
tio est, quia minoris persona non est justa, & idonea
in judiciis , *d. l. in universis* , *l. cum &* 4. *C. si ad-*
versus rem judic. Item datur curator invito mino-
ri , qui jam major est annis 14. Cum tutor ratio-
nes administrationis ei reddere velit , *l. admone* 7.
C. qui petant tutores , *&c. Permittitur etiam de-*
bitori compellere adolescentem ad petendum sibi cu-
ratorem , ut inquit Ulp. in *l. ait Prætor* 7. *D. de*
minor. scilicet si debitor velit , aut cogatur ei sol-
vere : sicuti vice versa curator datur volens , non
52 autem nolens , nisi ex justa causa , vel magna
necessitate , *l.* 2. §. *quæritur D. de curatore bonis*
dando , vel si libertus sit , qui etiam invitus patro-
ni , seù patronæ liberis datur , *l. liberos* . 5. *C. de*
excusat. tut. vel curat. Ideoque in testamento cu-
53 rator minimè datur , & datus decreto Prætoris
confirmatur , §. *sed. curator instit. de curat l.* 1. *in*
fin. D. de confirm. tut. vel curat. Furiosi principa-
54 liter personæ datur , ut ab eo regatur. Nam *con-*
silio , *& opera curatoris tueri debet non solum pa-*
trimonium , *sed & corpus* , *& salus furiosi* , *l. con-*
silio 7. *D. de curat. furioso* , *&c.* Item prodigo da-
55 tur curator , §. *furiosi instit. eod. tit.* Surdo , &
muto , quem intellectu carere ob superiora vitia
contigerit , nam tunc ei curator est dandus , ut
probant Dionys. Gothofred. in *l.* 1. *C. de cur. fu-*
rios. lit. X. & Bernardus Wurmserus *lib.* 1. *pract.*
obser. cap. 5. Ei, qui perpetuo morbo laborat , qui-
que rebus suis superesse non potest , curator con-
stituitur , *l.* 2. *D. de curat. furioso, &c.* §. *sed & men-*
tecaptis. instit. de curat.
Item datur tutor ventri viduæ prægnantis , ut illi
alimenta , & ad victum necessaria pro facultati-
bus , & dignitate ex defuncti bonis præstat , &
hic rem salvam fore viri arbitratu satisdare debet:
sed hoc procedit si non ex inquisitione fuerit da-
tus . Nam si ex inquisitione , cessat satisdatio , *l.*
8. *D. de curat. furioso* , *&c.* De hujus curatoris
officio multa scripsit D. Altimare *tractat. de nul-*
lit. sentent. rubr. 11. *qu.* 37. Unde ad ipsum le-
ctorem remitto . Cæterùm quibus aliis curator
detur , vide DD. hic in princ. relatos , qui de cu-
ratoribus tractant , & eundem Altimare *d. tract.*
de nullitat. contract. rubr. 1. *sect.* 1. *qu.* 6. *à num.*
132. Et quod dictum est de tutoribus , ut pluri-
mum locum obtinet in curatoribus . Hinc cura-
56 tor etiam judicis decreto constituitur , *l.* 2. *C. de*
excusat. tutor. & curat. & causa cognita , *l.* 6. *D.*
de curat. furioso , *&c.* & qui idoneus ipsi videbi-
tur , *leg.* 1. §. *eligitur D. de ventre in possess. mitten-*
do , *& curat. ejus* . Decretum autem fit sequenti
formula : *Die* , *&c. visa comparitione fol.* . . *N. A.*
detur curator N. B. petenti , vel dicitur : *per M. C.*
sive *S. C. provisum* , *& decretum est* , *N. A. esse dan-*
dum curatorem N. B. minori ab eo petitum .
Item noto , quod sicut in alienatione bonorum stabi-
57 lium minoris requiritur causa necessaria , veluti
solutio æris alieni , ut ex tex. in *l. ob æs C. de præ-*
diis,

diis, *& aliis reb.minor.* & text. in *l. magis puto §. si as D.de rebus eorum*, *&c.* tutoris, vel curatoris auctoritas, ut in *l. si quis fundum C. si propter publicas*, *&c.*, & in *l.eum*, *qui C. de auctor. præstand.*tex.in §.1. *instit. de auctor.tut.* Judicis decretum, ut ex text.in *l.2. C. de prædiis*, *& aliis rebus minorum*, & ex d. text. in *l. ob æs*, atque alia, quæ requiruntur in alienatione rerum mino-
58 rum, qui sub tutela, vel cura sunt, recensentur ab Afflict. *decis.* 249. & ibi ab Ursil. ac in *decis.* 87. Capyc. *decis.* 113. Mastrill. 121. Consiliar. Staib. *resolut.* 30. *&* 52. *ac* 159. Antonio Gobio *consult. decisin.* 19. Joan.Baptista de Grossis in *commentar. ad cap.* 78. *Caroli V. de contractibus per minores non celebrandis*, *&c.* Jo: Wolphango Adamo Lauterbach. in *tract. de alienatione rerum*, *quæ minorum sunt* Octavio Simoncello in *tract. de decretis*, *cæterisque solemnitatibus in contract. minorum tit.* 1. Ita quoque dictum Judicis decretum requiritur in aliqua conventione, aut transactione, quæ à tutore facienda est cum debitore minoris, aut creditore cum causæ cognitione, ut conventio ei proficua sit, & non nociva, quia onus tutoris est utilia semper agere, atque omnia consultè, rectèque facere, *l. cum furiosus 7. §. & siquidem parens in fin. C. de curatore furiosi*, *&c. l. eum*, *qui 4. C. arbitr. tut.*, eò fortius, quia etiam revocatur in dubium, an contractus pupillo utilis absque Judicis decreto sustineatur, ut videre est penes Consiliar. Staib. *dicta resol.* 159., in qua probat veriorem esse negativam opinionem, ut *num.* 82. ibi: *nunc autem meliùs ruminato negotio assero veriorem esse opinionem contrariam*. Hinc ne tutores, & cum minore contrahentes in futurum molestiam sentiant praxis inolevit obtinendi super conventione aut aliquo negotio, quod cum minore agitur, decretum Judicis, & auctoritatem. Nam præsentata comparitione factum continente, primò interponi debet decretum, quod *capiatur informatio si expedit*: examinantur testes, Doctores, sive alii de negotio periti, aut informati, & præcedente monitione partium proponitur causa in aula, & infrascriptum aliud interponitur decretum V.g.

Die, *&c. visis comparitione fol.. testium depositionibus fol.. minutis præsentatis fol.. liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum subscribendarum à D. causæ Commissario*, *super quo ex nunc prout ex tunc M. C. suum interponit decretum*, *quòd expedit atque judiciariam auctoritatem præstat*, vel dicitur: *Visis comparitione fol.. informatione capta fol.. S. C. declarat*, *quòd expedit*, *& proinde super conventione in dicta comparitione contenta liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum per D. causæ Commissarium subscribendarum*, vel dicitur *subscriptarum*, *super quo ex nunc prout ex tunc suum interponit decretum*, *atque judiciariam præstat auctoritatem*, vel dicitur. *Visis comparitione fol.*, *informatione capta fol.. S. C. declarat*, *quòd expedit*, *& proinde super alienatione domus in actis deducta*, *liceat stipulari minutas præsentatas*, *& per D. causæ Commissarium subscriptas*, *super quibus ex nunc prout ex tunc stipulatis suum interponit decretum*, *atque judiciariam præstat auctoritatem*; *verùm pretium illius emptor deponere debeat in publico Banco pro illo liberando creditoribus consulto S. C. sive D. causæ Commissario.*

Dicitur in primo decreto *si expedit*, quia, ut dictum est minoris utilitas exquiri debet.

Dicitur in alio decreto *ex nunc*, quia hoc decretum præcedere debet, ut notat idem Consiliar. Staib. *resolut.* 52. *num.*5. *& resol.* 159. *num.* 39. plures referens. Verùm si fuerit in conventione reservatum hoc Judicis decretum, post etiam conventionem interponi potest, nam hac reservatione retrotrahitur, Et ratio à priori est, quia si à Judice postea denegetur decreto, quo dicitur, *non esse locum petito decreto*, *quòd expedit*, contractus declaratur quoque nullus, & in pluribus processibus ita observatum vidi.

Quinimo nos in S. C. non dubitamus, decretum hoc posse antecedere, & subsequi venditionem, ut inquit D. Præses de Franchis *decis.* 242. *nu.* 6.

Dicitur *subscribendas*, *vel subscriptas*, ne medio tempore mutetur conventio in fraudem partium, & si venditio fiat, dicitur, *& pretium deponatur in Banco pro illo convertendo in emptionem annuorum introituum*. Si creditores non existant, tutor, vel curator credere debet pecuniam minorum, idoneis nominibus *l. 3. C. de usuris pupillaribus* ibique DD.

Quæ decretorum praxis fundatur in juribus suprà citatis, & in *l. lex*, *quæ tutores* 22. præsertim in *§.præcipimus Cod. de administr. tut.* ibi: *Scilicet per inquisitionem Judicis*, *& probationem causæ*, *interpositionemque decreti*, *ut fraudi locus non sit*, & in *§.. jam ergo* ibi: *jam ergo venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti*, *exceptis iis dumtaxat vestibus*, *quæ detrita usu*, *seù corrupte servando servari non potuerint*, & in *l. non solum 4. D. de prædiis*, *& aliis rebus minor. &c. l. 2. C. de curatore furiosi*, *vel prodigi*, *l. 3. C. quando decreto opus non est.*

Denique decretum in rubrica positum nempe: *Die*,
59 *&c. visa comparitione fol.&c. provisum*, *& decretum est*, *quod N.B. deferatur juramentum in litem contra N.A. moderandũ*, *& taxandum per S.C. antequã juret*, & aliud quod postea sequitur: *viso decreto &c. pro ejus executione N.B. valeat jurare usque ad summam ducatorum*... contra tutorem, vel curatorem interponitur pro mala administratione, & fundatur in *l. 1. D. de tutelis*, *& ration. distrah.* in *l. tutor*, *qui repertorium D. de admin. tutor l. tutores 34. C. eod. tit. l. fin. C. arbitr. tut.* Et ut locum hoc habeat, duo requiruntur. Primum, ut tutor dolo versatus sit, *l. videamus D. de in litem jurando*, *l. 1. §. quod si*, *l. is qui 2. C. de in litem jurando*. Secundum, ut id, quod minoris, interest liquidò constari non possit. Primum fundatur in *l. in actionibus D. de in litem jurando*, ibi: *sed in his omnibus ob dolum solum in litem juratur*, *non etiam ob culpam*: *hæc enim Judex æstimat* & *§. culpa d. l.* Ad rem multa scribunt Bartol. in *consil.* 150., Afflict. *decis.* 360. ubi Cæsar. Ursill. *in annot.* Capyc. *decis.*91. Menoch. *de arbitrar. judic. cas.* 208. Prat. *discept. forens. cap.* 16. *tom.* 3. Wigandus Mollerus in *repertorio Carpzov. V. juramentum*, Gutierrez *de tutel.*

Primum Matrimonium.
Antonia Orichia
Mulier Joseph Poscia.

Joanna Poscia soror utrinq; cōjuncta Io:Antonii, premortua d. Io: Ant, mulier Luce de Leone.

Jo:Antonius Poscia, de cujus hereditate agitur, & est expediendum praeambulum.

Ursula de Leone quae agit in Judicio, filia dicte Joānae, & Lucae de Leone, superstes.

Catherina de Leone mortua mulier quond. Silvii Pallante.

Frãciscus Pallante superstes.

Secundum Matrimonium;
Antonia Orichia
Mulier Jo: Jacobi Vecchia;

Prudētia Vecchio soror uterina dicti Joa:Antonii, praemortua dicto Jo: Ant. Muler Leonardi Freda.

Joannes Antonius & Gratia Freda filii dictae Prudētiae, qui agunt in Judicio.

Die, &c. visis comparitioni fol.... testium depositionibus fol.... mandatis specialibus fol...., &c. alia comparitione fol.... citatione per edictum fol...., alia informatione capta fol...., ac omnibus actis.

Interponatur decretum praeambuli quondam Joannis Antonii Poscia ab intestato in beneficium Ursulae de Leone ejus neptis ex qu: Joanna Poscia sorore utrinque conjuncta in bonis omnibus extra districtum hujus fidelissimae Civitatis, & pro medietate in bonis (si qua sunt) intra districtum tam per dictum Joannem Antonium acquisitis, quàm ad eum perventis ex parte patris, ac etiam pro una ex quatuor portionibus in bonis similiter intra districtum ad eundem perventis ex parte matris: Et in beneficium Joannis Antonii, & Gratiae Fredae nepotum dicti quondam Joannis Antonii Poscia ex qu. Prudentia Vecchia sorore uterina pro duabus portionibus ex quatuor inter ipsos aequaliter dividendis, in bonis infra districtum ad praefatum Jo: Antonium Poscia perventis ex parte matris, Salva provisione facienda super alia medietate bonorum infra districtum, tam per dictum Joannem Antonium Poscia acquisitorum, quàm ad eum perventorum ex parte patris, & pro quarta portione bonorum similiter intra districtum ad eundem Joannem Antonium perventorum ex parte matris, comparente Francisco Pallante pronepote dicti qu. Joannis Antonii ex praedicta qu. Joanna Poscia sorore utrinque conjuncta.

S U M M A R I U M.

1 *Societas, & cognatio quadam est inter homines constituta.*
2 *Homines inter se alii aliis prodesse debent.*
3 *Impotens à praepotente est adjuvandus.*
4 *Regis Pharaonis filia erga Moysem, & Mardochai erga Edissam, sive Esther officium narratur.*
5 *Impuberibus tutores, puberibusque curatores, alieno auxilio indigentibus, leges dederunt, & multa de minorum imperfecto consilio, ac perpetua faeminarum tutela notantur.*
6 *Doctores, qui de tutoribus, & curatoribus tractaverunt, referuntur.*
7 *Tutores unde dicti.*
8 *Tutela definitio traditur, & per auctorem enucleatur, & num. seqq.*
9 *Invitus tutor invito impuberi datur.*
10 *Capitis verbum quid denotet.*
11 *Liber quis dicatur.*
12 *Filiofamilias, & servo tutor non datur, & quare.*
13 *Impubes, qui se regere nequit, aequissimum est, ut ab alio regatur.*
14 *Tutela duplex dicitur: alia à lege data, alia*

per-

permissa dari.

15 *Tutela, aut testamentaria est, aut legitima, vel dativa.*

16 *Tutela testamentaria quæ sit, quæ dativa, quæve legitima ab auctore explicatur.*

17 *Tutores aliquando tollitores sunt dicti.*

18 *Tutores cautionem de benè, & fideliter administrando dare tenentur.*

19 *Tutores ante omnia inventarium conficere debent, & quomodo, & num. 21.*

20 *Inventarium caput rationis reddendæ dicitur.*

22 *Tutor, qui inventarium conficere nolit, tamquam suspectus removetur.*

23 *Tutor testamentarius à patre datus quando Prætoris confirmatione non indiget, & cautionem præstare non debet, & n. 25.*

24 *Paternum consilium pro filio omnium optimum est.*

26 *Tutor in testamento à matre datus quando ex inquisitione confirmandus sit, & satisdare pupilli rem salvam fore debeat.*

27 *Tutor testamentarius ab extraneo datus præcedente inquisitione confirmari debet.*

28 *Legitimus tutor satisdare tenetur.*

29 *Dativus tutor an cautionem præstet.*

30 *Tutela munus virile est, & quando, & quibus fœminis concessum fuit.*

31 *Mulieribus in suscipiendo tutelæ munere juramentum secundas non contrahendi nuptias, & S. C. Vellejani renunciatio minimè requiritur.*

32 *Decretum, quod in testamentaria tutela interponitur, ab auctore explicatur.*

33 *Praxis decretorum, quæ in legitima, & dativa tutela fiunt, exponitur & num. seqq.*

34 *Decretum, quo pater declaratur bonorum filii legitimus administrator, in quibus fundetur juribus.*

35 *Filiorum causa, & patris una, atque eadem est.*

36 *Tutor ab onere tutelæ ob varias excusatur causas, quæ enumerantur.*

37 *Excusationum causæ quo tempore allegari, atque probari debent.*

38 *Praxis decretorum, quæ circa tutorum excusationes interponuntur, ab auctore refertur, & explicatur, & num. seqq.*

39 *Excusatio tutoris pro Tribunali disceptatur.*

40 *Tutela plerumque in ll. onus dicitur.*

41 *Tutor falsis allegationibus à tutela excusatus à periculo administrationis non liberatur.*

42 *Suspicio malæ administrationis in tutore pro crimine reputatur.*

43 *Tutor quando suspectus dicitur.*

44 *Satisdatio tutoris malevolum propositum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari facultatem præstat.*

45 *Praxis decreti, quo tutor à tutela removetur.*

46 *Mater, vel avia, quæ ad secunda transit vota, à tutela sui filii, vel nepotis removetur.*

47 *Filiorum educatio Judici est arbitraria, & quando matri secundo nubenti est permittenda, & plura de educationis materia, ac matris erga liberos affectu notantur.*

48 *Praxis decreti, quod interponitur quando unus ex tutoribus in testamento, vel ex inquisitione datis eligitur pro rerum pupilli administratione explicatur.*

49 *Curatores unde dicantur, à cura, vel curatela quæ sit.*

50 *Curatores petentibus puberibus dantur, & non invitis.*

51 *Curator quando invitis datur.*

52 *Curator etiam aliquando invitus curæ officium exercere debet.*

53 *Curator in testamento datus confirmatione Prætoris indiget.*

54 *Curator furiosi personæ principaliter datur.*

55 *Prodigo, surdo, muto, eique, qui perpetuo morbo laborat, quive rebus suis superesse non potest, & quibus aliis curator datur.*

56 *Praxis decreti, quo curator constituitur.*

57 *Praxis decreti,* quod expedit *pro alienatione, & transactione rerum minoris, exponitur, & num. seq.*

58 *In alienatione rerum minoris quæ requirantur.*

59 *Praxis decreti, quo juramentum in litem parti defertur adversus tutorem, vel curatorem.*

60 *Mulierum obligationes exceptione Senatus consulti Vellejani invalidæ fiunt.*

61 *S. C. Vellejano mulieres adjuvantur, & quare.*

62 *S. C. Vellejanum ob bonum publicum inductum fuit.*

63 *Reip. expedit mulieres esse dotatas, & ratio affertur.*

64 *S. C. Vellejanum in quibus casibus locum habet.*

65 *Fœminæ exceptione S. C. Vellejani adjuvantur, si ipsæ velint.*

66 *Intercessiones mulierum pro suis viris sunt nullæ.*

67 *Mulieres Vellejani S. C. beneficio gaudent, etiam si eidem renuncient, & n. 70.*

68 *S. C. Vellejanum in pluribus cessat casibus, qui enumerantur usque ad num. 78.*

69 *Mulierum obligationes pro aliis intercedentium in Regno validæ fiunt præcedente regia dispensatione.*

70 *Mulieres maritatæ non solum pro aliis præcedente regia dispensatione intercedere, sed etiam dotes alienare queunt in nonnullis casibus, qui referuntur.*

71 *Mulier rectè obligatur, ut vir à carcere liberetur, vel ne in illum conjiciatur tam pro criminali, quàm civili causa.*

72 *Mulier intercedens pro filio, ut à vinculis eximatur, an juvetur beneficio S. C. Vellejani, rationes pro utraque parte afferuntur cum auctoris opinione.*

73 *Formulæ, quibus Regium Collaterale Consilium utitur in concedendo dispensationes super obligationibus à mulieribus faciendis, referuntur.*

CAP.

CAPUT VII.

De decretis, quæ in tutores, & curatores dando, excusando, & removendo interponuntur, aliisque ad eos pertinentibus, ac de decretis, quibus mulieres adjuvantur, & Senatus Consulto Vellejano dispensatur.

D*IE, &c. visis comparitione fol.. testamento fol.., tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui se obliget, ac adimpleat in forma*, vel dicitur: *tutela, &c. confirmetur in personam N. B. qui caveat, &c.*

Die, &c. Visis comparitione fol. citatione per edictum fol. informatione fol. &c. tutela N. A. impuberis deferatur N. B. qui caveat, & adimpleat in forma.

Die, &c. interponatur decretum præambuli quondam N. A. in beneficium N. C. filii, & tutela deferatur N. B. matri, ac penes eandem is quoque educetur.

Die, &c. interponatur decretum præambuli quondam N. B. matris in beneficium N. C. filii, & N. A. declaratur pater, atque ejus legitimus administrator.

Die, &c. visa comparitione fol.. stante lapsu termini, N. N. cum effectu suscipiat onus tutelæ.

Die, &c. capiatur summaria informatio, vel dicitur: *N. N. doceat de allegato impedimento.*

Die, &c. per M. C. &c. visis supplicatione fol.. comparitione fol.. N. N. proposita excusatione non obstante suscipiat onus tutelæ.

Die, &c. per M. C. &c. visis supplicatione fol. & comparitione fol. fide., atque omnibus actis fol. stante ætate, vel dicitur, *infirmitate, N. N. excusetur*, vel dicitur, *liberetur ab onere tutelæ, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore.*

Die, &c. visis supplicatione fol.. comparitione fol. scripturis præsentatis fol. N. N. pro causis in comparitione deductis excusetur ob onere tutelæ.

Die, &c. visis decreto M. C. informatione capta fol.. contutela filiorum impuberum quondam N. A. deferatur in personam N. B., qui valeat eam exercere conjunctim, & non divisim cum N. C., & caveat, atque adimpleat in forma.

Die, &c visis petitione fol... testium depositionibus fol. vel dicitur, *informatione capta, N. B. desistat à tutela filiorum N. A., & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi, &c.*

Die, &c. visis comparitione fol.. fide matrimonii N. A. contracti cum N. B. stante ipsius transitu ad secundas nuptias desistat à tutela, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi.

Die, &c. visa supplicatione, vel comparitione fol. filii quondam N. A. educentur penes N. B. matrem, vel dicitur, *filii N. B. matris educentur penes eandem, donec aliter fuerit per S. C. provisum.*

Die, &c. visis comparitione fol.. contentamentis fol., N. N., & N. N. contutorum, vel dicitur *visis comparitionibus fol. N. A. exerceat tutelam N. B. pupilli, & adimpleat, & caveat*, vel dicitur: *Visis comparitione fol. decreto per N. N. causa Commissar. sub die fol. contutoribus intimato fol. N. A. tutelam exerceat, adimpleat, & caveat.*

Die, &c. visis comparitione fol.. testium depositionibus fol. minutis præsentatis fol. liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum subscribendarum à D. causæ Commissario, super quo ex nunc prout ex tunc M. C. suum interponit decretum, quod expedit, atq; judiciariam præstat auctoritatem, vel dicitur.

Die, &c. visis comparitione fol.. informatione capta fol., S. C. declarat, quod expedit, & proinde super conventione in dicta comparitione contenta liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum per Dominum causæ Commissarium subscribendarum, vel dicitur, *subscriptarum, super quo ex nunc prout ex tunc suum interponit decretum, atque judiciariam præstat auctoritatem*, vel dicitur.

Die, &c. visis comparitione fol. informatione capta fol.. S. C. declarat, quod expedit, & proinde super alienatione domus in actis deductæ liceat stipulari minutas in actis præsentatas, & per D. causæ Commissariũ subscriptas super quibus ex nunc prout ex tunc stipulatis suum interponit decretum, atque judiciariam auctoritatem præstat; verum pretium illius emptor deponere debeat in publico banco pro illo liberando creditoribus consulto S. C. sive D. causa Commissario. Vel dicitur: *pro illo conver-*

sen-

tendo in emptionem consulto S.C. sive D. causa Commissario.

Die, &c. visis petitione fol. & in S.C. *visis supplicatione, atque omnibus actis, M.C. sive S.C. declarat exceptionem S.C. Vellejani obstare, & proinde N. N. non molestetur ad instantiam, &c.*, vel dicitur: *non obstare, & proinde condemnetur*, vel dicitur: *condemnetur, exceptione S.C. Vellejani non obstante.*

Die, &c. visis comparitione fol.. informatione fol.. ac omnibus actis previsum, & decretum; est quod N. B. defratur juramentum in litem contra N. A. moderandum, & taxandum per S.C. antequam juret.

Viso decreto fol.: N.B. valeat jurare usque ad summam ducatorum...

Liceat, quia vidua.

Liceat, quia in Capillo.

Liceat, dummodo non remaneat indotata.

Liceat pro causa prædicta, dummodo pro medietate dotium tuta remaneat, vel dicitur.

Liceat pro tertia parte dotium tantùm.

Liceat pro causa prædicta, dummodo pro alia non reperiatur obligata, vel dicitur simpliciter: *liceat pro causa prædicta.*

Liceat dummodo mulier cauta sit super aliis bonis viri, vel dicitur.

Liceat, verùm sint salva jura mulieris super aliis bonis viri.

Die, &c visis rescripto S. E. ejusque regii Collateralis Consilii fol. 1. *informatione capta à fol.. usq; ad fol.. provisum, & decretum est, quod liceat N. A., & N. B. conjugibus vendere capitale in actis deductum etiam prævia cessione juris luendi. Verùm pecunia deponatur in publico banco pro illa solvenda N. C. creditori facta prius in beneficium N. A. viri quitatione, ac notatione in margine instrumenti, & cessione in beneficium N. B.*, vel dicitur.

Die, &c. visis rescripto S. E., & informatione capta fol.. liceat, & licitum sit vendere capitale in actis deductum, sive demum, &c. & pecunia libere solvatur N. N. & N. N. conjugibus.

Die, &c. visis memoriali fol.. informatione capta fol.. liceat N. C. Notario obligationem N. B. recipere insimul cum N. A. viro in beneficium N. D.

EUS humani generis
auctor, cujus summa
providentia omnia re-
ctè prodita sunt, inter
homines societatem,
& quandam cognitio-
nem constituit, quod
1 apertum est in textu
Florentini in *l. ut vim*
3. *D. de justit. & ju-*
re. Hæc admonet, atque impellit, ut homines
2 inter se alii aliis prodesse possint, cum beneficio
adfici hominem interfit hominis, ut inquit Pa-
pin. in *l. servus 7. D. de servis export.* Hoc quip-
pe natura præscriptum est teste Tullio *de offic.*,
ut alter alteri quicumque sit, ob eam ipsam cau-
sam tantùm, quod homo est, consultum velit,
3 præsertim ut major minorem adjuvet, & præpo-
tens indigenti auxilium præstet. Hinc filia Regis
4 Pharaonis cum solatii causa famularum numero
ad flumen descenderet, miserta ejus humanita-
tis officio præcepit, ut illinc ad se receptus edu-
caretur, eumque in locum filii adopravit, vo-
cavitque nomen ejus Moyses, dicens quia de
aqua tuli eum, *Esdræ cap.* 7. Hinc Mardochæus
Edissam alio nomine Esther vocatam uti parenti-
bus orbatam, de vita, ac pudicitia periclitantem
in domo sua suscepit in filiam: hæc postea uti
pulchra, & gratiosa nimis, invenit gratiam apud
Regem Assuerum, qui fecit regnare eam in lo-
5 co Vasthi, *Esther. c.* 2. Hinc leges Romanorum
impuberibus alieno auxilio indigentibus propter
imperfectum consilium tutores dedere; puberi-
bus autem, ut eorum bona conservarentur, cu-
ratores. Ob quod minorum imperfectum consi-
lium refert Cicero *lib. 3. offic.* ex lege Lætoria coerceri eos, à quibus minores ipsi decipiebantur. Ideo ad tollendas captiones, & ad reparandam hanc ætatis imperfectionem, de qua testantur jura in *l. cum pater 77. §. curatoris D. legat. 2., l. fin. C. de his, qui veniam ætatis impetraverunt, l. si maritus 15. §. lex Jul. D. ad l. Jul. de adult. ter.*, cautum est civili jure, donec annos minoris ætatis expleverint, sub aliorum administratione minores esse regendos, *leg. si titius* 48. *§. huic similis D. de fidejussor.*, & notat Ulpian. in *l. 1. D. de minorib.* Multa congerunt Donell. *lib. 3. commentar. cap.* 18., & ibi Osvald. Hilligerus *lit. A.* Jacobus Rævard. *ad l. 12. tabul. cap. 13. de tutel.* Antonius Faber *lib. 8. conjectur. cap.* 20. Solorzan. *lib. 3. polit. indiar. cap. 6. lit.* O. Mulieribus quoque ob earum sexus infirmitatem, & forensium rerum ignorantiam, ut ait Ulp. *tit. 11. de tutel. in princ. in frag.* ne præjudicium afferatur, proficua adinvenere remedia. Hinc Cicer. *pro Mar.* inquit: *mulieres propter infirmitatem consilii in tutorum potestate majores esse voluerunt*, testantur quoque Livius *historiar. lib.* 39. *anno.* 567. Marcus Cato *in concion. de l. Oppia*, Apulejus *Apoll.* 2. & Boet. *in Topic.* Hæ fœminarum tutelæ ex lege Attilia erant perpetuæ, testibus Ulp. *cit. loc.* Cujac. *lib. 7. observat. cap.* 11. Vetran. Mauro *de jure liberor.* & Sgonio *lib. 1. de antiquit. jur. civil. Roman. cap.* 13. vel ex lege duodecim tabularum, ut voluerunt Tull. *lib. 1. epist. ad Attic. et pro Lucio Flacco*, Tiraquell. *in legib. connubial. l. 1. num.* 72. tandem Jacob. Ræva rd. *tom. 1. varior. cap. 10. de tutela fœminarum* concinnè, & nimis luculenter affert antiquarum legum moderationem; & tutelas istas exornat ex lege Claudia, quam

l. fin. Cod. arbitr. tut. glos. in l. tutores Cod. de ad-
ministr. tutor. Afflict. dec. 285. num. 21. & commu-
niter DD. In hoc etiam inventario non solùm
mobilia sunt describenda, sed ut in futurum
20 fraus evitetur, sunt æstimanda. Inventarium
enim caput reddendæ rationis dicitur, quæ ratio
sine æstimatione rectè haberi nequit, l. fin. D. de
magistrat. conven. l. à Divo Pio §. si pignore de re
judicata, quàmplures fatentur DD., ut videre
est pœnes Didacum Spino de inventar. qu. 273.
num. 36. & 37. Quæ sanè doctrina intelligitur,
21 quoties per rerum designationem earum pretium
elici nequit: atque etiam introitus, & exitus li-
brum clarè, & distinctè conficere, quem tutela
completa in computorum ratione exhibere debet,
juxta text. in l. cum servus D. de condit. & de-
monstr. ibi: nam non utique si ille in folle reliqua
obtulerit, liber erit: non enim testator hoc sensit:
sed illud, ut rationes reddat, quomodo servus
reddere solet, id est legendas offerre rationes pri-
mum, deinde computandas, ut explorari possit,
imputationes probè, an improbè referantur, acce-
pta rectè relata, an non rectè: & hic animadver-
22 tendum est, quod si hujusmodi inventarium
conficere nolit, potest à tutela tamquam suspe-
ctus removeri, l. 3. §. tutores, qui repertorium,
ubi Bart. D. de suspectis tutoribus, l. tutor. 7. in
princ. D. de admin. & peric. tutor. vide Menoch. de
arbitr. judic. lib. 2. cent. 2. casu 174.

Secundo noto, quod tutor testamentarius aut à
23 patre est datus, aut à matre, vel alio extraneo.
A patre datus, Prætoris confirmatione non indi-
get, nec cautionem præstare tenetur, §. instit. de
satisd. tutor., l. testamen. datus D. de testamen. tu-
tela, quia tutoris persona à patre est approbata;
paternum enim consilium pro filio optimum leges
existimavere, l. fin. C. de curatore furiosi, &c. Pro-
24 fectò semper pater pro filio sollicitus est l. cum
pater §. mandando D. de leg. 2. ibi: mando filia mea
25 pro salute ipsius sollicitus. Si pater emancipato
filio dederit tutorem, is tutor confirmari debet;
at sine inquisitione, §. ult. institut. de tutel. Quod
procedit, si tutoris conditio mutata minimè fue-
rit à tempore testamenti, videlicet si facultates
ejus non fuerint diminutæ ejusque mores muta-
ti, ut quia improbus effectus sit, aut testatori
inimicus, aut si cum fisco contractu aliquo
damnoso immixtus sit: quæ omnia notantur in
l. 8. & 9. D. de confirm. tutore vel curatore. Planè,
ut Triphoninus ait in l. 10. eod. tit., utilitatem pu-
pillorum Prætor sequitur, non scripturam testa-
menti, vel codicillorum. Nam patris voluntatem
Prætor ita accipere debet, si non fuerit ignarus
scilicet eorum, quæ ipse Prætor de tutore comper-
ta habet. Quid denique si postea de eo, quem pater
testamento, codicillisve non jure dedit, scripsit tu-
torem esse nolle? Nempe non sequetur primam vo-
26 luntatem Prætor, à qua pater discessit. Vel à
matre, & à Prætore est confirmandus ex inquisi-
tione, ut in l. mulier 2. D. de confirm. tut. vel curat.
Nam licèt mater par sit in amore, ac pater; im-
par tamen est in consilio, ut notat glos. in §. 1. ver-
bo approbata institut. de satisd. tutor. Quamvis
Prukman. tract. de differen. utriusque sexus fol. 195.
Arum. disp D. 16. th. 5. Riemer. dec. 5. corollar. 2. &
DD. communiter differentiam in hoc constituant
inter matrem, & extraneum, ut mater sine insti-
tutione dare possit, vel ab ea tutor datus sine in-
quisitione confirmetur; negant tamen, & rectè
Cothm. 8. th. 6. Hænon. disp. 6. th. 2. 6. &c. Matth.
Stephani cont. 1. th. 84. Cujac. in l. 4. C. de testam.
tut. qui matrem cuivis extraneo comparari vo-
lunt. Nec iste tutor à matre datus satisdabit pu-
pillo rem salvam fore, ut jure cautum est dict. l.
mulier. Quod intellige, quando filium heredem
instituerit, l. mater 4. Cod. de testam. tut. Vel ab
27 alio extraneo datur, & omnimodo à Prætore
confirmari debet præcedente inquisitione, ut in
l. 1. D. de confirm. tut. ibi, & siquidem pater
fuerit, qui dederit tutorem, amplius nihil, ut
plurimum inquirit, qui præest, sed simpliciter
eum confirmat. Si autem alius quis dederit, tunc
inquirit personam si apta sit. Etiam si à patruo de-
tur, l. tutores 5. D. eod. & cautionem præstare
debet, ut in dict. l. Quod aliqui limitant, si
28 heredem nepotem instituerit, vide gl. ibi lis. D,
Legitimus, id est agnatus, vel cognatus, qui
pupillo magis proximus est, ut in §. quibus autem
instit. de legit. agnat. tutela, in §. cum autem instit.
de capitis diminut. cautionem præstare tenetur,
ut in l. 5. D. de leg. tut. Item dativus tutor hanc
29 præstat cautionem. Et hic adnotare oportet,
quod licèt in text. instit. de satisda. tutor., vel cu-
rat. statutum fuerit non esse onerandos cautione
tutores dativos, qui ex inquisitione tamquam
idonei probati sunt; nihilominus limitatur tex. in
tutore dato etiam cum inquisitione à minoribus
judicibus, ut benè animadvertunt Montan. de
tut. c. 32. reg. 7. n. 97. & sequ. Antonell. de temp.
legal. lib. 4. cap. 17. num. 9. & sequ. Hodiern. ad Surd.
decis. 91. num. 3. Bartol. in l. tutor. D. de confirm. tut.
Imo etiam debere tutorem satisdare, quamvis da-
tus fuerit à judicibus majoribus sine inquisitione,
docent Joannes Scheneiduin. num. 9. & Sylvester
Aldobran. num. 43. in commentar. ad dict. §. instit.
de satisda. tutor. Sed in praxi indistinctè servatur,
quòd à tutore dativo pro majori pupilli utilitate
cautio præstanda sit. Nam qui dives est, & bo-
nis moribus præditus, potest immutari, & im-
probus, & inops fieri. Quid enim erit stabile in-
ter homines, & ita immobile, ut nullam patiatur
mutationem: cum omnis noster status sub perpetuo
motu consistat? ut inquit Iustinian. Nov. 7. cap. 2. in
princ.

Tertiò noto, quod tutela administrare virile munus
30 est, & ultra sexum fœminæ infirmitatis tale offi-
cium est, ut in l. 1. C. quando mulier tutelæ officio
fungi potest, l. ult. D. de tutelis, l. jure nostro 26.
D. de testam. tut. faciunt l. scire oportet 21. in prin.
D. de tut. & curat. datis ab his, &c. l. fœmina 2.
D. de reg. jur. Postea Imperatores Valent., Theo-
dos., & Arcad. concesserunt matribus, ut tute-
lam filiorum suorum exercere possent, l. matres
2. C. quando mulier tut. offic. etc. Sed eas legitimo
tutori præferri non voluerunt, §. his illud d. l. ma-
tres; Iustinianus tamen, & matri, & aviæ tute-
lam permisit, tutoribus legitimis, & dativis post-
positis, ut in Nov. 118. §. ex his, unde sumpta est
auth. matri, et avia Cod. eod. tit. ibi: matri, et
aviæ secundum ordinem tutelam etiam ante agna-
tos subire permittimus, si inter gesta nuptiis aliis
Senatus Consulti Vellejani auxilio renunciaverit,

solis testamentariis tutoribus eas praecedentibus,
legitimis, et dativis postpositis, defuncti namque
voluntatem praeponi volumus: præter has autem
aliis mulieribus interdicimus officium tutelæ su-
31 *bire*. Hoc autem juramentum de non nubendo
non servatur in praxi, *auth. Sacramentum Codic.*
quando mulier tut. officio, etc. d. Nov. 94. cap. 2.
Idque ita constituit Piissimus Imperator noster
Iustinianus, ne mulieres perjuræ essent, cum
sæpè jurisjurandi religione contempta ad secun-
das nuptias convolabant, ut notat Conradus
Ritthersusius in *exposit. methodica Novell. p. 8. cap.*
2. num. 10. Quod etiam valde consentaneum est
sacrosanctæ religioni nostræ, *quæ* (ut inquit An-
tonius Faber *in jurisprud. Papin. tit. 12. de tutelis*
princ. 5. illat. 8.) *sicut secundas, tertias, et dein-*
ceps alias ulteriores in Domino nuptias permittit,
ita pati non potest, ut contrarium jurisjurandum
interponatur, per quod mulier, quæ nubere pro-
hiberetur, uti cogeretur. Neque renunciatio re-
quiritur, cum cautionem præstare debeat, sicuti
in Gallia id locum non habere testatur Dionysius
Gothofr. in *dict. auth. lit. O.* qui etiam docet mulie-
rem tutelam suscipiendo videri tacitè beneficio
S.C. Vell. renunciasse. Si verò secundò nubat à
tutela removetur, *d. auth. Sacramentum, et Nov.*
94. cap. 2.

Nunc ad explicationem decretorum, quæ ad tute-
lam pertinent, devenio. Decretum igitur in tute-
32 la testamentaria ita concipitur: *Die, &c. visis*
comparitione fol... testamento fol... tutela N. A.
impuberis deferatur N. B. qui se obliget, & adim-
pleat in forma. Dicitur *se obliget*, quia excusatur,
ut dictum est, à cautione, non etiam ab obliga-
tione de gubernando, impuberem defendendo,
inutilia prætermittendo, utilia agendo, & omnia
ea quæ diligens paterfamilias facturus esset, *l. à*
tutoribus 34. ff. de administrat. tutor. Et ut hac
obligatione impuberi acquiratur expressa hypo-
theca super bonis sui tutoris. Dicitur *adimpleat*
in forma, id est inventarium ante tutelæ exerci-
tium conficiat, ac librum rationum, ut supra di-
ctum est. Verùm si à matre, vel ab alio extraneo
non habente impuberem in potestate tutor in te-
stamento fuerit datus, dicitur, *& tutela confirme-*
tur in personam N. N. qui caveat, & adimpleat
in forma. Dicitur *confirmetur*, quia Prætoris indi-
get confirmatione, & hoc verbo usi sunt Juris-
consulti, ut constat ex *D. tit. de confirmando tu-*
tore, vel curatore.

In legitima, & dativa praxis servat, ut priùs expe-
33 diatur citatio per Edictum, quæ continere debet
dilationem novem dierum, ut moris est, deinde
interponatur decretum, quod *capiatur informatio*
de agnatis, & cognatis ad finem providendi, ut Ju-
dex inquirat de proximitate agnatorum, & an
ipsi sint idonei. Denique decretum ita concipitur:
Die, &c. Visis comparitione fol... citatione per
Edictum fol... informatione fol. &c. tutela N. A.
impuberis deferatur N. B. qui caveat., &
adimpleat in forma Caveat, idest per fidejussio-
nem de benè, & fideliter exercendo, ut dictum
est. *Et adimpleat in forma*, i. inventarium bono-
rum tam mobilium, quàm stabilium, ac librum
rationum conficiendo. Prædicta decreta fieri so-
lent etiam in præambulorum interpositione, ut
puta moritur pater superstite matre, declaratur
heres filius, & tutela defertur matri, atque ejus
educatio. Decretum ita concipitur: *Die, &c. Visis*
comparitione fol... testamento fol... interponatur
decretum, præambuli quondam N. A. in beneficium
N. C. filii, & tutela deferatur N. B. matri, ac
penes eandem is quoque educetur. Dicitur *defera-*
tur matri, ut in *auth. matri, & aviæ*. Dicitur
penes eandem educetur. Nulli enim magis, quàm
matri pupillorum educatio committenda est, nisi
in contrarium urgeat causa, ut in *l. 1. C. ubi pu-*
pilli educari debeant. Si moritur mater superstite
patre, aut ab intestato, aut cum testamento hoc
fit decretum; *Interponatur decretum præambuli*
quondam N. B. matris in beneficium N. C. filii,
et N. A. declaretur pater, atq; ejus legitimus ad-
34 *ministrator*. Hoc decretum fundatur in *l. cum*
oportet §. non autem C. de bonis, quæ liberis, etc.
ex quo patrem bonorum filii in potestate consti-
tuti legitimum administratorem esse deducitur,
& hæc patri administratio rectè committitur.
Nullum enim est officium quòd paternum supe-
ret. Satis est dicere pater, quod non intelligitur,
nisi ab eo, qui pater est, Ideoque legitimus dici-
tur administrator. Etenim filiorum causa ipsius-
35 met patris est, cum omnia ad filiorum commo-
dum ex naturali charitate acquirat, ut in *l. nam*
etsi parentibus ff. de inoffic. testamen. l. cum ratio
D. de bonis damnatorum, l. isti quidem D. de eo
quod metus causa, etc. l. scripto §. fin. D. unde li-
beri cum concord. & de patre legitimo administra-
tore multa scripsit Balthaxar Tomasius *tract. de*
tutor. et curat. deca. 11. tract. 11. tit. 9. cap. 11.
tom. 1. fol. mihi 41. quem vide. Sed illud adver-
tendum erit, quod in bonis in quibus pater non
est legitimus administrator, curator dari debet
filio minori, aut idem pater, vel alius ad hoc, ut
legitimè procedi possit, Capyc. *dec.* 56., & 73.
Ann. *cons.* 1. *num.* 37. Capyc. lat. *dec.* 124.
num. 14. Reg. de Marin. *ad Revert. dec.* 212.
num. 7.

Quartò noto, quod propter varias causas tutor à
36 tutela excusatur, nempe propter numerum
quinque filiorum viventium, atque etiam mor-
tuorum, si in acie belli vulnerati, deinde perie-
runt, ut in *§. filii autem instit. de excusat. tutor.*
juncta glo. quæ eruditè loquitur, idcircò legen-
da. Ii enim, qui pro Rep. ceciderunt, in per-
petuum per gloriam vivere intelliguntur, ut in
d. §. Propter ætatem annorum septuaginta, ut
in *§. item major eod. tit.* Propter adversam vale-
tudinem, ut *in §. propter*. Item propter litera-
rum imperitiam, ut in *§. similiter*, ac pauperta-
tem, si pro substentatione ejus familiæ laboribus,
& negotiis implicitus sit, ut tutelæ superesse non
possit, ut in *§. sed propter* juncta glo. V. *vel dic*
verius eod. tit. Vel propter tria onera tutelæ, ut
in *§. item tria*, vel administrationem rerum fisca-
lium, ut in *§. item Divus Marcus*, vel propter
capitalem inimicitiam cum pupillorum patre con-
tractam, & non reconciliatam, quia præsumi-
tur durare cum filiis ex identitate voluntatis; &
sanguinis, ut in *§. inimicitiæ* juncta ibi glo. Item
propter aliquam professionem, quam exercet,
puta Grammaticam, Rhetoricam, Medicinam.
Is enim excusatur à tutela, dummodo intra nu-

me-

merum sit videlicet eorum, qui à Magistratu, vel ab Vniversitate pro cummuni bono, & utilitate sunt deputati, ut in *§. item Roma*: sicuti miles in militia existens, nec volens admittitur, ut in *§. idem eod. tit.* Veteranus autem se excusare potest, nisi ad tutelam filiorum conveterani, vel militis vocetur, ut in glo. V. *adde* ex *l. ult. C. de excusat. veter.* & aliæ sunt excusationum causæ, quæ notantur, in *D. & C. tit. de excusat. tut.*, *&c.* Et afferuntur à DD. hic in principio citatis in eorum operibus, quæ de tutela scripserunt, præsertim à Carolo Camusio in speciali *tract. de excusationibus tutorum.*

Expositis itaque excusationum causis, consequens
37 est ut declaremus, quando, & quomodo illæ per tutorem allegari, atque probari debent. Tutor igitur re integra, idest prius quàm tutelam gerere incipiat, causam allegare debet, ut ab onere tutelæ liberare se possit. Nam post susceptam administrationem, frustrà se excusat, etsi justam excusationis causam habeat, *l. 2. C. si tutor, vel curator falf. alleg. excus. fit*, & ibi glo. & communiter DD. *l. non tantum 17. §. sanè vers. vacare D. de excus. tutor*. Vide tamen Bernardum Wurmserum in *pract. observat. lib. 1. tit. 38. de tutela, & cura, obser. 7. à num. 2.* nonnullos referentem casus, in quibus id minimè procedit.

Tempus autem proponendæ excusationis re integra, id est ut diximus, tutelæ munere nondum suscepto, ex locorum distantia est legibus definitum. Nam si tutor in ipsa civitate sit, ubi creatur, vel intrà centesimum lapidem, id est milliare à civitate distet, intrà quinquaginta dies continuos excusabitur, *l. scire oportet 13. §. multa verò, §. aliud, l. quinquaginta 28. D. de excusat. tut.*, *l. quinquaginta 6. C. eod. §. qui autem excusare instit. d. t.* Si verò ultrà centum milliaria habitet, tot dies habet quot necessarii sunt ad iter conficiendum, & in unamquamque diē 20. milliaria numerari jussit constitutio Divi Marci & extrà hos alios 30. dies adjecit ad excusationis causam proponendam, sive contestandam. Sed hoc ita observari oportet, ut numquam pauciores dies, quàm 50. tutor habeat: exemplis rem explicat, ac declarat Modestin. J. C. in *dicta l. scire §. aliud vers. sed & si*: ut si cujus habitatio centum sexaginta miliaribus absit, is quinquaginta dierum spatium habeat, octo quidem dies 160. milliariorum nomine in unamquamque diem 20. milliariis numeratis, ac præterea dies non 30. sed 42. Contingit etiam, ut plures, quàm 50. dies habere possit, *ut puta* (ut inquit idem Ictus in *d. l. scire*) *si dixerimus aliquem à quadringentis 40. milliariis habitare: hic enim via quidem habebit dies 22. ad excusationem autem alios* 30.

Dicti verò dies continui numerantur, incipiendo à tempore cognitionis, quo quis cognovit se ipsum datum esse. Oportet autem ei manifestari, vel in faciem, vel ad domum, *d. l. scire §. quinquaginta, & §. multa vers. oportet autem*. In faciem, id est præsenti, vel ad domum, absenti, ut explicat ibi Dionysius Gothofredus. Transacto hoc tempore legibus præfinito, *excusatio quidem temporis præscriptione summovetur*, ut dixit Alex. Imp. in *l. testamen. C. de excusat. tut.* neque ulla tutori via relicta erit ad excusationem, *d. l. scire §. multa verò vers. neque ulla*, & *§. consequens*: concordant *l. excusationis 3. & l. quinquaginta 6. C. eod.* Proposita excusationis causa infra quatuor menses per Judicem cognoscenda est, an vera, vel justa sit, & locum habeat, nec ne, *d. l. quinquaginta 38. D. de excusat. tut.* ibi: *peragendo enim negotio, ex die nominationis continui quatuor menses constituti sunt*. Et quidem intrà hoc tempus tutor negligens esse non debet in excusationis causa probanda, quinimò instare, ut Judex illam proferat; *Sed si mora contradictionis adversarii impeditus fuerit, quominus decreto liberaretur, excusationem* postea *rectè probari* Triphon. J. C. ait in *l. si cum ipse 39. D. de excusat. tut.*

Praxis in M. C. est, ut qui hanc petat vacationem
38 Spectabili Præsidis S. C. exponat, qualiter tutelæ vacare nequit, eique supplicat, dignetur ordinare M. C. Vicariæ, quod supplicanti justitiam faciat, & obtenta regia decretatione, quod *M. C. super supplicatis provideat, & justitiam faciat*, in eadem M. C. compareat, & specificam excusationis causam alleget, à qua si tempus ad proponendam excusationis causam elapsum sit, ut supra notavimus, hoc decretum interponitur: *Die, &c. Visa comparitione, stante lapsu termini N. N. cum effectu suscipiat onus tutelæ*. Dicitur *cum effectu* alioquin dicitur ratione temporis ad excusationem proponendam elapsi; quod *super contentis capiatur summaria informatio, vel doceat de allegato impedimento*. Quæ praxis fundatur in juribus supra allegatis, & in gl. *§. qui autem instit. de excus. tutor. vers. se excusare*, ibi: *non tamen solus libellus sufficit, nisi & probet excusationem, quæ ibi continetur, ut D. eod. l. excusare*. Et in hoc summario termino, aut scripturis, vel testium depositionibus excusatio probatur, putà si excusatio ætas sit, etiam per baptismatis fidem probatur, ut docet Mascard. *de probationibus concl.* 673. & si infirmitas sit, per attestationem duorum Medicorum deponentium cum juramento coram Notario de adversa valetudine, ut idem Mascard. probat *concl.* 898. *num.* 12. Si excusationis causa per tutorem datum minimè probetur, fit decretum nempe: *Die, &c. per M. C. &c. Visis supplicatione fol. . comparitione fol. . N. N. proposita excusatione non obstante suscipiat onus tutelæ*. Vel si excusationis causam veram, ac justam esse constet, decretum ita concipitur: *Die, &c. per M. C. &c. Visis supplicatione fol. &c. comparitione fol. &c. fide, &c. stante ætate, vel infirmitate*, N. N. *excusetur*, sive *liberetur ab onere tutelæ, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore*, vel dicitur: *Die, &c. Visis supplicatione, & comparitione fol. . testium depositionibus fol. , vel informatione capta fol. . pro causis in comparitione deductis excusetur ab onere tutelæ.*

Dicitur *per M. C.* tùm quia pro Tribunali disceptatur,
39 excutitur, ac recipitur excusatio tutoris, *l. scire oportet*, & ibi Dionysius Gothofred. *D. de excus. tutor.* Quod ad solemnitatem excusationis pertinet, ut constitutum esse videtur ab Imperatoribus Severo, & Antonino in *l. unicu C. qui ætate se excusant.* Tùm etiam, quia per libellum expediri non potest, *l. excusare 25. D. de excus. tutor.* & proinde

decreto, & causæ cognitione concedi, vel negari eam oportet, *l. si cum ipse 39. D. eod. l. nec quicquam 9. §. ubi decretum D. de offic. Proconsulis, & Legati, l. omnia 71. l. ubicumque 105. D. de reg. jur.*

Dicitur *excusetur*, sive *liberetur ab onere*, &c. cum
40 tutela plerumque onus in legibus nominetur, *l. 1. C. qui numero tutel. seu excus. l. ne lucrum 5. C. de curat. furiosi, vel prodigi, auth. sicut, & l. nemo 5. C. de legit. tutela, l. tria onera 3. & 5., l. paupertas, l. post susceptam 40. §. paupertas D. de excus. tutor.* Sed ut ritè, rectèque ab hoc onere tutores liberati remaneant, opus est, ut non fal-
41 sis allegationibus utantur, nam si injustè Judicis decreto excusatos esse apparuerit, *exinde ad eos periculum administrationis pertinere Judex pronunciabit, ex quo dati sunt*, ut inquit Imp. Alexander in *l. 1. C. si tutor, vel curat. fals. alleg. excus. sit*: concordant *l. scire 13. §. ita verò, l. qui testam. 37. D. de excus. tutor., l. verum 11. §. ex facto D. de minor. 25. annis*, maximè absentibus necessariis personis, vel iis, qui sua sponte minorem defendere volebant, Accurs. *d.l. 1. v. absentibus*, ut puta si allegaverit non attigisse tutelam, quam jam attigerit, *l. 2. C. si tut. vel curat. falsis allegat. excusatus sit*, Cujac. in *paratitl. d. tit.* vel si excusatio non fuerit justa, sed per ambitionem fuerit à Judice obtenta, *l. 3.* ibique Doctores *Cod. eodem tit.*

Dicitur *capiatur informatio*, &c. Nam examinatis testibus super habilitate personæ conjunctæ, & proximitate gradus interponitur decretum. *Visis decreto M. C. informatione capta fol. contulata filiorum impuberum quond. N. A. deferatur in personam N.B. qui valeat eam exercere conjunctim, & non divisim cum N.C.* (si alius adest tutor) *& caveat, atque adimpleat in forma.*

Quintò noto, quod, quia tutores minorum bona dilapidare solent, cautum in jure reperitur, ut
42 suscipio de malè administrando crimen reputetur, & suspectus removeatur. Proprium enim Prætoris officium est præcavere, ne rebus damnum inferatur, *l. eorum D. de damno infecto.* Unde autem descendat suspecti crimen, ejus pœna quæ sit, apud quos postulari quis possit suspectus tutor, vel curator, quibus causis, & à quo removetur facilè cognosci potest ex juribus, quæ in *D. C. & inst. tit. de suspectis tutoribus, & curatoribus* continentur. Idcirco ea tantùm, quæ ad decretorum praxim, atque explicationem conferunt, scribere jure merito existimavi. Suspectus igitur is est, qui non ex fide tutelam gerit, &
43 fraudulenter, ac malè pupilli res administrat, *l. si creditores 31. §. sed suspectus D. de rebus auct. Jud. possid. l. 1. C. de suspect. tutor. vel curat. §. suspectus instit. eod. tit.* vel qui moribus non benè compositus talis est, ut suspectus existimetur, non etiam si pauper sit, nam fidelis, & diligens removendus non est, *§. suspectum instit. de suspectis tutorib. vel curator.*, verùm si ita egenus sit, ut in ejus administratione pupilli substantia periclitetur, Judicis arbitrio adjungi solet curator, *l. pietatis 6. C. de suspect. tut.* Hinc antequam tutelam gerere incipiat, eum quasi suspectum removeri convenit, *§. suspectus eod. tit.* melius est enim intacta minorum jura servari, quàm post causam vulneratam remedium quærere, *l. ult. C. in quib. caus. in integr. rest. necess. &c.* etiam si solvendo sit, ut in *d. §. suspectus*, quia *in postulandis suspectis tutoribus, seu curatoribus non vires patrimoniorum principaliter, sed an nihil segniter, nihil fraudulenter geratur, perpendi oportet*, ut inquit Imp. Alex. in *l. in postulandis 5. C. de suspect. tut. &c.* atque etiam si satis offerat, *expedit enim pupillo, rem suam salvam fore, quàm tabulas rem salvam fore cautionis habere*, Ulp. in
44 *l. suspectus 5. D. eod. quia satisdatio tutoris propositum malevolum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari facultatem præstat*, ut Justin. ait in *§. novissimè* juncta glo., quæ concordantia congerit jura, *instit. d. tit.*

Hinc praxis servat, quod proposita suspicionis que-
45 rela decretum interponitur, quod *capiatur informatio*, & si tutelam exercere inceperit, pendente cognitione ei interdicitur administratio, *§. si quis autem instit. de suspect. tut.* alius tamen interea in locum ejus in administratione rerum ordinandus est, *l. eum 7. C. eod. tit.*, lite tamen contestata, vide Afflict. *decis. 353. num. 5.*, & ibi Ursill. *in annot. num. 5.*, Deinde aliud profertur decretum, quod ita concipitur.

Die, &c. visis petitione fol.... testium depositionibus fol... vel dicitur: *visa informatione capta fol... N.B. desistat à tutela filiorum*, vel *filii N.A. & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore*. Si autem tutor pupillo consanguineus sit, tutelæ munere ut suspectus privari non debet, sed ei datur adjunctus. Nam ut Modestinus ait in *l. si tutor 9. D. de suspect. tutor. vel curat. optimum factum est, curatorem ei potius adjungi, quàm eumdem cum notata fide, & existimatione removeri*: docet Giphan. *instit. eod. tit. versic. quare & si legitimus*. Quod intellige si tutoris culpa intercesserit: non autem dolum, vide Ursill. *in annotat. ad dec. Afflicti 206. & decis. 357. num. 6.*

46 Indubitati juris est, quod mater, quæ ad secunda transit vota, à tutela removetur, *leg. 2. C. quando mulier tutelæ officio, &c. auth. Sacramentum C. eod. Nov. 94. cap. 2. vers. mox tamen*, & decretum ita concipitur: *Die, &c. visis comparitione fol... fide matrimonii N.A. contracti cum N.B. stante transitu ipsius ad secundas nuptias desistat à tutela, & capiatur informatio de agnatis, & cognatis ad finem providendi de alio tutore*, & si alius hic adsit tutor, puta N.C. dicitur, *& tutela deferatur in personam N.B. qui caveat, &c. & conjunctim, & non divisim cum N.C. contutore illam exerceat*. Item mater, quæ secundò nubit, licèt
47 à tutela removeatur, remanet tamen, arbitrio Prætoris, filiorum educatio pœnes eandem, *toto D. tit. ubi pupillus educari, vel morari debeat, &c. & C. ubi pupilli educari debeant*, maximè si puer per amorem erga matrem contristaretur, & in periculum vitæ incideret. Hinc non omninò matri ad secunda vota transeunti educationem filii auferendam esse voluit Plato *dialogo 11. de legibus*, quem refert Præs. Menoch. *de arbitrariis judicum lib. 2. casu 168. num. 10. circa med.* Nihil est enim naturali rationi magis consentaneum, quàm ut pœnes matrem filius educetur. Siquidem jura nostra in concedenda educatione aliud non spectant,

quam

quàm naturalem æquitatem, arg. *l. si quis à liberis* 5. *D. de liberis agnosc.* Porrò ab ipso jure filiorum educatio descendit, *instit. tit. de jure naturali, gent. & civil. in princ.*, *l. 1. §. jus naturale D. de just. & jure*: Cum naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortatur, *l. unica §. taceat Cod. de rei uxor. act. can. jus naturale dist. 1.* Jas. in *l. jus civile num. 23. D. de just. & jur.* Sarmient. *lib. 2. select. interp. cap. 14. num. 6.* Port. *consil. 19. incip. in proposita num. 1. & consil. 92. incip. Magnificus num. 9.* Vacon. à Vacun. *declar. 7. num. 6.* Jo: Coras. *de art. jur. part. 2. cap. 4.* Jo. de Rojas in *Epitom. omn. success. cap. 21. num. 4. & 5.* Ascan. Clement. *de patr. potestate cap. 6. effect. 17. num. 8.* Io: Garsias de *expens. & meliorat. cap. 3. num. 10. & seqq.* Cordub. de Lara in *l. si quis à liberis §. parens num. 1. & seqq. usque ad num. 14. D. de liber. agnos.* Petrus Faber *lib. 2. semest. cap. 1. pag. mihi* 5. Nec quidquam hìc refert, an ex mulieris, vel ex ipsiusmet bonis pupillum alimenta accipere proponatur. Nam educare quoque dicitur mater filium, cui tantùm in sua domo alimenta administrat, & ipsum puerum bonis moribus, ac liberalibus artibus instrui, atque informari curat, & omnia ad rectam ejus institutionem adhibere, *l. 2. C. de aliment. pupill. præstand. l. cum pluris 12. §. cum tutor D. de administr., & peric. tut.* Qua in re eandem juris, & æquitatis rationem decerni nemo unquam dubitavit. Prætereà si in educatione charitas sanguinis spectanda sit, arg. *dict. l. si quis à liberis*, & educationis cura in jure affectui sit tribuenda teste Berlichio in *tractat. de novercar. jur. &c. art. 3. sect. 9 num. 991.* Quid magis justum, ac bono juri conforme, ut filii educatio committatur matri, quæ omnes omnium charitates facilè superat? cum nullus affectus inveniri, vel excogitari possit, qui vincat maternum. Quæ liberos enim non habent, matrum affectus scire non possunt, ut benè Agrippina dixit apud Tacit. *lib. 13. annal.* de quo matris affectu testatur Petrus Gregor. in *syntag. lib. 11. cap. 7. num. 4. in fin.* Berlich. *cit. loc. num. 992.* Tiraquell. in *præfat. ad l. si unquam num. 7. C. de revoc. donat.* Ascan. Clement. *de patria potest. cap. 4.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 89. num. 48. & lib. 6. præsumpt. 56. num. 21.* Henningus Arniseus *de repub. lib. 1. cap. 4. sect. 2. num. 44.* P. Baptista Fragosus *de regimine Reip. tom. 3. cap. 1.*, & sunt jura in. *l. 2. & 3. C. quando mulier tutelæ offic. fungi*, *l. 3. 6. 8. & l. fin. C. qui petant tutores*, *l. 13. C. de legit. heredib.* Hujusce rei rationem reddit Arist. *lib. 9. Ethic. cap. 7. in fin.*, ut ea majori studio, ac benevolentia prosequamur, quæ majori cura, atque animi nostri sollicitudine consecuti sumus. Unde filium, qui ante partum onerosus est, & dolorosus in partu, ut ait D. Gregorius in *cap. ex literis 2. ext. de convers. infidel.* & est *can. si mulier dist. 5.* aliter amat mater, quæ peperit, quæ memoriam decem mensium, quæ tot periculorum; tot sollicitudinum recordationes affert, teste Quintil. *declam. 338.* Jure meritò igitur mulier, quem suscepit filium, educare debet. Quis enim majori affectu, ac diligentia educationis curam suscipiat, vel in alimentis pupillo administrandis majorem sequatur utilitatem, quàm mater? facit *l. cum furiosus 7. vers. quis enim, &c. C. de cur. furiosi*, & si secùs nobis dicendum esset, benevolentiæ, atque affectionis leges negligere videremur, ac matrem summo mœrore afficere: dura quippe est liberorum à parentibus segregatio, *l. possessionum Cod. commun. utriusque judicii*, durior matri à se sui filii separatio: post viri obitum ipsi nihil dulcius, aut jucundius filii amplexu, atque educatione esse solet, quoniam, ut testatur Seneca *cap. 12. de consol. ad Marc.*, ex educatione liberorum fructus, & voluptates proveniunt. Unde si filium matri eripere velis, partem viscerum avellis, nam filius pars viscerum matris dicitur, *l. 1. §. ex hoc rescripto D. de ventre inspic.*, *l. placuit ult. C. de liberali causa*, *can. si in matris*, *can. qui in maternis de consecrat. dist. 4.* & crudelis es, & inhumanus, ut cecinit Catul. *epithal.*

Qui natum possis complexu avellere matris.
Complexu matris retinentem avellere natam.
Quid facient hostes capta crudelius urbe?

Neque his, quæ diximus obstare, atque officere videtur constitutio Imperat. Alexandri in *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant*, quæ matri educationem concedit, si modò vitricum non superinduxerit. Nam æquissima interpretatione DD. legem hanc temperarunt, si mater filio successura non sit. Ideoque cessat omnis suspicio ex spe successionis orta, quæ facit, ut pupilli educatio proximo substituto denegetur, *l. fin.* & ibi glos. *C. ubi pupilli educ. deb.* & etiam matribus, cum ex Tertylliano Senatus Consulto ad filiorum hereditates admittantur.

Et S. C. ex circumspectione, & bonis moribus vitrici, ac matris, & quia non erat successura, in facti contingentia hoc regulavit arbitrium. Nam cum magnifica Beatrix Caracciolo, quæ ex primo matrimonio cum magnifico Decio Carrafa procreaverat duos filios masculos, secundò nupsisset magnifico Herculi Sanseverino, quia matrimonium erat contractum more nobilium, secundùm quem nec ex toto, neque ex parte filii, succedere poterat, & ipsa atque Hercules erant honostæ vitæ, ac famæ, judicavit prædictos filios penes eandem educari debere, contradicente patruo, teste D. Pres. *dec. 350.* Contra hanc decisionem tenent Castropalau. *tom. 5. moral. dis. 99. p. 13. num. 14.* Diana *tract. 13. resolut. 10. & miscellan. tom. 3. resol. 12.* Medices *dec. 36.* Quia mater, ut morem marito gerat, filium sub modo educare non potest. Verùm decisionem collaudant Tap. *dec. S. C. 51.* Rov. *dec. 8*, de Ponte *dec. 20.* de Marin. *lib. 1. resolut. 95.* Gizz. *in obser. ad dec. 52. Capycilatro num. 9. & seqq.*, qui alias huic similes decisiones afferunt, Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 88. num. 10.* Hieronym. de Leo *decis. 1.* Hodierna *ad Surd. decis. 106.* Quinimo Sanchez ampliat etiam si sit successura: Consiliarius Staiban. *resolut. 141. num. 24.* etiam si existerent filii secundi matrimonii, & Joannes Antonius Molignatus in *altercation. legalium centur. altercat. 73.* etiam apud vitricum posse educari probat, quibus non assentio, nisi vitricus esset probatæ vitæ, & dives, cum memorabile sit dictum Constantini Imp. in *l. lex, qua tutores §. lex enim C. de admin. tut.*, ubi inquit: *lex enim non solùm contra tutores, sed*

etiam

etiam contra fœminat immoderatas , atque in-
temperantes prospexit minoribus , quæ plerumque
novis maritis non solùm res filiorum , sed etiam
vitam addicunt , & confert Imp. Justin. Novell.
22. cap. 40. post princ. ibi : mulier ad secundas
nuptias devenit neglecta charitate filiorum , & de-
cisiones in contrarium affert Reverendus de Lu-
ca in obser. ad dec. D. Præsid. dec. 350. Qui hac
in re quàmplures congerit Doctores , quibus ad-
do Augustinum Barbosam in lib. 5. Cod. tit. 49.,
& Consiliarium Altimare in observ. ad dec. 84.
D. R. Roviti . Decretum verò ita concipitur : Vi-
sa supplicatione fol. . filii quondam N. A. edu-
centur penes N. B. matrem , vel dicitur : filii N.
B. matris educentur penes eandem , donec aliter
fuerit per S. C. provisum . Et ponitur hæc clau-
sula , ut quoque mater , & vitricus animadver-
tant ad bene educandum puerum , & quòd edu-
catio Judicei arbitria est.
Denique ad decretum devenio , quo dicitur : Die,
48 &c. visis comparitione fol. contentamentis fol. .
N. N. , & N. N. contutorum , vel dicitur : Visis
comparitionibus fol. . N. N. exerceat tutelam N.
A. pupilli , qui adimpleat , & caveat , vel dici-
tur : Visis comparitione fol. . decreto per D. N. N.
causæ Commissarium interposito sub die fol. con-
tutoribus intimato fol. . N. N. tutelam exerceat,
adimpleat , & caveat . Hoc decretum interponi-
tur , quando plures tutores in testamento sunt
nominati , vel ex inquisitione dati , & unus per
eos electus est in administratione . Ideoque dici-
tur : Visis comparitione , & contentamentis , id est
contutorum . Vel dicitur , visis comparitione , &c.
scil cet ejus , qui administrare vult. , & satisdare,
& alia comparitione , qua contentamenta contu-
torum apparent , vel dicitur , Visis comparitione
fol. &c. decreto , quando unus contutorum com-
paret , & petit administrationem , & offert satis-
dationem , nam tunc dicta comparitione inti-
manda est contutoribus decreto , quo dicitur:
intimetur contutoribus ad finem providendi, iisq; in-
timatis decretum interponitur , quod fundatur
in tex. in l. testam. 17. l. si nemo 19. D. de testam.
tut. , l. si plures 3. D. de administr. tut. §. sed &
si insti. de satisd. tut. Et adverto , quod quando
ita unus ex pluribus administrat , cæteri vocan-
tur honorarii tutores , ad quos in subsidium pe-
riculum spectat , l. quod si 14. §. 1. D. de solut.,
Constat enim , ut inquit Ulp. in d. l. si plures 3.
§. cæteri , hos quoque , excussis priùs facultatibus
ejus , qui gesserit , conveniri oportere : dati sunt
enim quasi observatores actus ejus , id est admi-
nistrationis, & custodes, imputabiturque eis quan-
doque , cur , si male eum conversari videbant , su-
spectum eum non fecerunt : assiduè igitur , & ra-
tionem ab eo exigere eos oportet , & sollicitè cura-
re , qualiter conversetur ; & si pecunia sit , quæ
deponi possit , curare ut deponatur ad prædiorum
comparationem.
Hucusque de tutoribus . Congruum est , ut de cu-
49 ratoribus nonnulla dicamus . Isti à cura dicun-
tur . Cura autem , sive , ut nonnulli ajunt , cu-
ratela est potestas , seù munus administrandi bo-
na ejus qui ob ætatem , vel ob mentis corporisve
vitium præesse rebus suis non potest . Principali-
ter verò bonis , secundario personæ datur , glos.
in §. certa v. personæ instit. qui testam. tutores
50 dari possint . Et petentibus puberibus , & non
invitis datur , §. item inviti instit. de curat l. si
impuberi 13. D. de tutor. , & curat. l. mutus
43. §. is qui 3. D. de procurator. l. matris 6.
51 C. qui petant tutores , præterquam in litem,
ut in d. §. , l. 1. C. qui petant tutores , &c. l. in
universis 11. C. qui dar. tutor. vel cur. poss. Ra-
tio est, quia minoris persona non est justa, & idonea
in judiciis , d. l. in universis , l. cum & 4. C. si ad-
versus rem judic. Item datur curator invito mino-
ri , qui jam major est annis 14. Cum tutor ratio-
nes administrationis ei reddere velit , l. admone 7.
C. qui petant tutores , &c. Permittitur etiam de-
bitori compellere adolescentem ad petendum sibi cu-
ratorem , ut inquit Ulp. in l. aut Prætor 7. D. de
minor. scilicet si debitor velit , aut cogatur ei sol-
vere : sicuti vice versa curator datur volens , non
52 autem nolens , nisi ex justa causa , vel magna
necessitate , l. 2. §. quæritur D. de curatore bonis
dando , vel si libertus sit , qui etiam invitus patro-
ni , seù patronæ liberis datur , l. liberos . 5. C. de
excusat. tut. vel curat. Ideoque in testamento cu-
53 rator minimè datur , & datus decreto Prætoris
confirmatur , §. sed. curator instit. de curat l. 1. in
fin. D. de confirm. tut. vel curat. Furiosi principa-
54 liter personæ datur , ut ab eo regatur. Nam con-
silio , & opera curatoris tueri debet non solum pa-
trimonium , sed & corpus , & salus furiosi , l. con-
silio 7. D. de curat. furioso , &c. Item prodigo da-
55 tur curator , §. furiosi instit. eod. tit. Surdo , &
muto , quem intellectu carere ob superiora vitia
contigerit , nam tunc ei curator est dandus , ut
probant Dionys. Gothofred. in l. 1. C. de cur. fu-
rios. lit. X. & Bernardus Wurmserus lib. 1. pract.
obser. cap. 5. Ei , qui perpetuo morbo laborat , qui-
que rebus suis superesse non potest , curator con-
stituitur , l. 2. D. de curat. furioso, &c. §. sed & men-
tecaptis. instit. de curat.
Item datur tutor ventri viduæ prægnantis , ut illi
alimenta , & ad victum necessaria pro facultati-
bus , & dignitate ex defuncti bonis præstat , &
hic rem salvam fore viri arbitratu satisdare debet:
sed hoc procedit si non ex inquisitione fuerit da-
tus . Nam si ex inquisitione , cessat satisdatio , l.
8. D. de curat. furioso , &c. De hujus curatoris
officio multa scripsit D. Altimare tractat. de nul-
lit. sentent. rubr. 11. qu. 37. Unde ad ipsum le-
ctorem remitto . Cæterùm quibus aliis curator
detur , vide DD. hic in princ. relatos , qui de cu-
ratoribus tractant , & eundem Altimare d. tract.
de nullitat. contract. rubr. 1. sect. 1. qu. 6. à num.
132. Et quod dictum est de tutoribus , ut pluri-
mum locum obtinet in curatoribus . Hinc cura-
56 tor etiam judicis decreto constituitur , l. 2. C. de
excusat. tutor. & curat. & causa cognita , l. 6. D.
de curat. furioso , &c. & qui idoneus ipsi videbi-
tur , leg. 1. §. eligitur D. de ventre in possess. mitten-
do , & curat. ejus . Decretum autem fit sequenti
formula : Die , &c. visa comparitione fol. . . N. A.
detur curator N. B. petenti , vel dicitur : per M. C.
sive S. C. provisum , & decretum est , N. A. esse dan-
dum curatorem N. B. minori ab eo petitum .
Item noto , quod sicut in alienatione bonorum stabi-
57 lium minoris requiritur causa necessaria , veluti
solutio æris alieni , ut ex tex. in l. ob æs C. de præ-
diis,

diis, *& aliis reb.minor.* & text. in *l. magis puto §. si at D.de rebus eorum*, *&c.* tutoris, vel curatoris auctoritas, ut in *l. si quis fundum C. si propter publicas*, *&c.*, & in *l. eum, qui C. de auctor. præstand.* text.in §.1. *instit. de auctor.tut.* Judicis decretum, ut ex text.in *l.2. C. de prædiis*, *& aliis rebus minorum*, & exd. text. in *l. ob æs*, atque alia, quæ requiruntur in alienatione rerum mino-
58 rum, qui sub tutela, vel cura sunt, recensentur ab Afflict. *decis.* 249. & ibi ab Ursill. ac in *decis.* 87. Capyc. *decis.* 113. Mastrill. 121. Consiliar. Staib. *resolut.* 30. *&* 52. *ac* 159. Antonio Gobio *consult. decision.* 19. Joan.Baptista de Grossis in *commentar. ad cap.* 78. *Caroli V. de contractibus per minores non celebrandis*, *&c.* Jo: Wolphango Adamo Lauterbach. in *tract. de alienatione rerum, quæ minorum sunt* Octavio Simoncello in *tract. de decretis*, *cæterisque solemnitatibus in contract. minorum tit.* 1. Ita quoque dictum Judicis decretum requiritur in aliqua conventione, aut transactione, quæ à tutore facienda est cum debitore minoris, aut creditore cum causæ cognitione, ut conventio ei proficua sit, & non nociva, quia onus tutoris est utilia semper agere, atque omnia consultè, rectèque facere, *l. cum furiosus* 7. *§. & siquidem parens in fin. C. de curatore furiosi*, *&c. l. tum*, *qui* 4. *C. arbitr. tut.*, eò fortius, quia etiam revocatur in dubium, an contractus pupillo utilis absque Judicis decreto sustineatur, ut videre est penes Consiliar. Staib. *dicta resol.* 159., in qua probat veriorem esse negativam opinionem, ut *num.* 82. ibi: *nunc autem meliùs ruminato negotio assero veriorem esse opinionem contrariam*. Hinc ne tutores, & cum minore contrahentes in futurum molestiam sentiant praxis inolevit obtinendi super conventione aut aliquo negotio, quod cum minore agitur, decretum Judicis, & auctoritatem. Nam præsentata comparitione factum continente, primò interponi debet decretum, quod *capiatur informatio si expedit*: examinantur testes, Doctores, sive alii de negotio periti, aut informati, & præcedente monitione partium proponitur causa in aula, & infrascriptum aliud interponitur decretum V.5.

Die, *&c. visis comparitione fol.*, *testium depositionibus fol.*, *minutis præsentatis fol.*, *liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum sub scribendarum à D. causæ Commissario*, *super quo ex nunc prout ex tunc M. C. suum interponit decretum*, *quòd expedit atque judiciariam auctoritatem præstat*, vel dicitur: *Visis comparitione fol.*, *informatione capta fol.*.. *S. C. declarat*, *quòd expedit*, *& proinde super conventione in dicta comparitione contenta liceat stipulari instrumentum servata forma minutarum per D. causæ Commissarium subscribendarum*, vel dicitur *subscriptarum*, *super quo ex nunc prout ex tunc suum interponit decretum*, *atque judiciariam præstat auctoritatem*, vel dicitur, *Visis comparitione fol.*, *informatione capta fol.*, *S. C. declarat*, *quòd expedit*, *& proinde super alienatione domus in actis deducta*, *liceat stipulari minutas præsentatas*, *& per D. causæ Commissarium subscriptas*, *super quibus ex nunc prout ex tunc stipulatis suum interponit decretum*, *atque judiciariam præstat auctoritatem*; *verùm pretium illius emptor deponere debeat in publico Banco pro illo liberando creditoribus consulto S. C. sive D. causæ Commissario*.

Dicitur in primo decreto *si expedit*, quia, ut dictum est minoris utilitas exquiri debet.

Dicitur in alio decreto *ex nunc*, quia hoc decretum præcedere debet, ut notat idem Consiliar. Staib. *resolut.* 52. *num.*5. *& resol.* 159. *num.* 39. plures referens. Verùm si fuerit in conventione reservatum hoc Judicis decretum, post etiam conventionem interponi potest, nam hac reservatione retrotrahitur. Et ratio à priori est, quia si à Judice postea denegetur decreto, quo dicitur, *non esse*, *locum petito decreto*, *quid expedit*, contractus declaratur quoque nullus, & in pluribus processibus ita observatum vidi.

Quinimo nos in S. C. non dubitamus, decretum hoc posse antecedere, & subsequi venditionem, ut inquit D. Præses de Franchis *decis.* 242. *nu.* 6.

Dicitur *subscribendas*, *vel subscriptas*, ne medio tempore mutetur conventio in fraudem partium, & si venditio fiat, dicitur, *& pretium depositur in Banco pro illo convertendo in emptionem annuorum introituum*. Si creditores non existant, tutor, vel curator credere debet pecuniam minorum, idoneis nominibus *l.* 3. *C. de usuris pupillaribus* ibique DD.

Quæ decretorum praxis fundatur in juribus supra citatis, & in *l. lex*, *quæ tutores* 22. præsertim in *§.præcipimus Cod. de adm. nistr. tut.* ibi: *Scilicet per inquisitionem Judicis*, *& probationem causæ*, *interpositionemque decreti*, *ut fraudi locus non sit*, & in §. *jam ergo* ibi: *jam ergo venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti*, *exceptis iis dumtaxat vestibus*, *quæ detrita usu*, *seù corrupte servando servari non potuerint*, & in *l. non solum* 4. *D. de prædiis*, *& aliis rebus minor.* *&c.* *l.* 2. *C. de curatore furiosi*, *vel prodigi*, *l.* 3. *C. quando decreto opus non est*.

Denique decretum in rubrica positum nempe: *Die*,
59 *&c. visa comparitione fol.&c. provisum*, *& decretum est*, *quod N.B. deferatur juramentum in litem contra N. moderandū*, *& taxandum per S.C. antequā juret*, & aliud quod postea sequitur: *viso decreto &c. pro ejus executione N.B. valeat jurare usque ad summam ducatorum* ... contra tutorem, vel curatorem interponitur pro mala administratione, & fundatur in *l.* 1. *D. de tutelis*, *& ration. distrah.* in *l. tutor*, *qui repertorium D. de admin. tutor l. tutores* 34. *C. eod. tit. l. fin. C. arbitr. tut.* Et ut locum hoc habeat, duo requiruntur. Primum, ut tutor dolo versatus sit, *l. videamus D. de in litem jurand*, *l.* 1. §. *quod si*, *l. is qui* 2. *C. de in litem jurando*. Secundum, ut id, quod minoris, interest liquidò constari non possit. Primum fundatur in *l. in actionibus D. de in litem jurando*, ibi: *sed in his omnibus ob dolum solum in litem juratur*, *non etiam ob culpam*: *hæc enim Judex æstimat* & §. *culpa d. l.* Ad rem multa scribunt Bartol. in *consil.* 150. Afflict. *decis.* 360. ubi Cæsar. Ursill. in *annot.* Capyc. *decis.*91. Menoch. *de arbitrar. judic. cas.* 208. Prat. *discept. forens. cap.* 16. *tom.* 3. Wigandus Mollerus in *repertorio Carpzou. V. juramentum*, Gutierrez *de tutel.*

tutel. p. 3. cap. 1. num. 91. Quinimo in tutore satis est, quod præsumptivè illud constat, ut in *det. l. tutor*, ibi: *qui repertorium non fecit, quod vulgò inventarium appellatur, dolo fecisse videtur, nisi fortè aliqua necessaria, & justissima causa allegari possit, cur id factum non sit. Si quis igitur dolo inventarium non fecerit, in ea conditione est, ut teneatur in id, quod pupilli interest, quod ex jurejurando in litem æstimatur*, consuluerunt Socin. *cons. 46. vol. 1.* Dec. *cons. 192.* aliique penes Surd. *decis. 216. num. 20.* Et meo judicio etiam si lata culpa intercesserit, ut in *dict. l. tutor §. competet*, ubi tutores in emendis rebus de dolo, & lata culpa tenentur, ibi: *Quid ergo si neque sordidè, neque gratiosè, sed non bonam conditionem elegerint? Rectè quis dixerit solam latam negligentiam eos praestare hac in parte debere*, & glos. *lit. K.* ibi: *latam negligentiam, id est latam culpam*, & in *l. alio C. de in litem jurando*, lata enim culpa dolo æquiparatur, *l. 1. §. hac actio D. si mensor falsum modum dixerit, l. quod nerva 32. D. depositi, vel contra, l. impuberibus 7. §. si fraus D. de suspectis tutor. & curat., l. is cui 5. §. dolum D. ut in possessionem legator. vel fideicomm., l. si fideiussor. 29. D. mandati, vel contra.* Et ita servatur in praxi, rejecta glos. in *l. alio C. de in litem jurando*, quæ ob levem quoque culpam contra tutorem in litem jurari posse arbitratur. Secundum, si probatio deficiat non solùm circà bonorum quantitatem, verùm etiam circà eorum valorem, quia in inventario non fuerunt pretio æstimata, & jam non extant, notant Bart. in *l. videamus, l. in actionibus D. de in litem jurando*, Purp. in *l. admonendi col. 44. D. de jurejurando*, Aymon Cravetta *cons. 198. vol. 1.* aliique DD. Dicitur *per S. C. taxandum antequàm juret*. Nam Vlp. in *dict. l. videamus §. jurare vers. an igitur*, hanc in jurejurando taxationem Judicis arbitrio remittit, ibi: *An igitur, qui possit jusjurandum non deferre, idem possit & taxationem jurijurando adiicere, quaeritur? Arbitrio tamen bonæ fidei Judicis etiam hoc congruit*, concordant, *l. arbitrio D. de dolo malo, l. in hac 3. §. præterea D. ad exhib.* docent Vinius *lib. 1. select. quæst. 45.*, & Faber in suo *Cod. tit. de in litem jurando defin. 1.*, cujus hæc sunt verba. *Postulato in litem jurejurando adversus eum, qui dolo malo ex hereditate, reve ad alium pertinente subtraxisse quid probatur, bonus Judex certam quantitatem taxare debet, ad quam usque juretur, ne in arbitriò sit ejus, qui jurare debet, ut affectioni suæ in infinitum indulgeat. Sed in ea quantitate taxanda observare Judicem oportet, ut eum servet modum, qui ex litis instrumentis, allatisque probationibus verisimiliter colligatur, ita Senatus 16. cal. Decemb. 1588.* Dicitur *antequam juret*, quia postquam juratum est, non facilè de perjurio quæri solet, *l. ult. D. eod. tit.* Et ita servatur in praxi, ut præcedente petitione, termino ad probandum impartitò, eoque compilato deferatur juramentum, quod introductum est, ne quis fraude cum aliena jactura locupletetur, *l. non enim 9. D. rer. amot., l. nec quasi 70. D. de reivindic.*

Hoc etiam juramentum in litem contra tutoris heredem deferri non dubitatur, *l. alio, l. licet*, ibique DD. *C. de in litem jurando*.

Hactenus de remediis, quæ minoribus competunt. Modò de iis, quæ mulieribus opitulantur, agere congruum mihi videtur. Fœminæ omnes pro
60 aliis se obligando non tenentur stare promissis, etenim exceptione legis, videlicet S. C. Vellejani tuentur, ut in *l. 1. D. ad S. C. Vellejanum, l. 1. & 2. C. eod.* Profectò sicut moribus civilia officia
61 fœminis sunt adempta, *dict. l. 1., l. fœminæ 2. D. de reg. jur. l. in multis D. de statu hominum, l. cum Prætor 13. §. moribus D. de judiciis, cap. dilecti filii tit. de arbitriis, ita multo magis adimendum eis fuit id officium, in quo non sola opera, nudumque ministerium earum versaretur, sed etiam periculum rei familiaris*, ut inquit Paulus *lib. 30. ad edict.*, & in *l. 1. D. ad S. C. Vellejan.* Planè sexus muliebris fragilitas, & ratio non patitur, ut in perniciem earum substantiæ convertantur, ut in text. *institut. lib. 2. tit. 8. quibus alienare licet, vel non §. accidit*. Quæ ratio, & earum privatam respicit utilitatem, atque publi-
62 cam. Qua de re Vellejanum S. C. bono publico inductum esse dixerunt Andr. Rauchbarus *qu. 34. num. 3. part. 1.* Val. Franch. *de fidejuss. cap. 2. nu. 190.* w esemb. in *comment. D. ad S. C. Vell. num. ult. vers. & non in solius mulieris favorem*. Ant. Hering. *tract. de fidejuss. cap. 7. num. 467. sub fin. vers. verùm etiam quia S. C.*, Specul. *lib. 2. p. 2. tit. de renunc. & concl. j. 1. num. 9. in med. vers. jus verò publicum.*
63 Reip. enim expedit fœminas esse dotatas, ut viros inveniant, & legitimam generent prolem, ut ea hominibus repleatur, sicuti in *l. 2. D. de jure dotium, in l. 1. D. soluto matrim., l. hoc modo 64. D. de condit. & demonstr., l. cum ratio 7. §. sed si plures D. de bon. damn. Nov. 32. de nuptiis:* docent Arias de Mesa *lib. 3. variar. resolut. cap. 32. num. 12.* Solorzanus *de indiarum jure tom. 2. lib. 2. cap. 16. num. 16.* Olea *de cessione jur. tit. 3. qu. 7. n. 1.* alios referens DD. Interest quoque Reipub. ut hominibus repleatur iis, qui ex justis nuptiis sint procreati, cum isti bonis moribus faciliùs educentur, scriptum est enim, quod bona arbor bonos fructus facit, mala autem bonos producere nequit, *Evangel. Matthæi cap. 7.* Qui autem bonis moribus, & artibus educati, atque instituti sunt, rem sanè publicam ope, ac consilio adjuvare solent, rectèque viventes jus suum cuique tribuunt, agunt nempe quæ ad aliorum utilitatem conferunt, aut Reipublicæ emolumentum, Aristot. *5. Ethic. 1. & seqq.*, & adnotat Dionysius Gothofredus in *l. justitia 10. D. de just. & jure*. Vnde filii non tam parentibus, quàm Reipublicæ nasci dicuntur, *l. post liminium 19. §. filius quoque familias 7. D. de captiv., l. honor. 14. §. plebei 4. D. de muneribus*. Quod dictum est, scilicet fœminas hac legis exceptione adjuvari, intellige,
64 sive pro alio fidejubeant, *l. si Titio 48. in princ. D. de fidejuss., l. 2. §. 1.* ibi: *quoad fidejussiones D. ad S. C. Vell.*, sive constituant, *l. 1. §. 1. D. de constit. pecun.* sive mandent, *l. fidejussores 6.*, & *l. seq., l. tutor. 19. in princip. D. ad S. C. Vell.* Sive pro alio intercedant, vel etiam expromittant, quod alius debet, *l. 1. l. 4. l. si mulier 16. C. d. tit.* Expromittere est alienam obligationem in se recipere, liberato priore reo, *l. & eleganter 7. §. servus pactionis*, ubi Cujac. *D. de dolo, l. qui liber-*

bertinus 37.in fin.D. de oper. libert. l. quamvis 8.§.
si convenerit D.ad S.C. Vell. Aut novam obligatio-
nem pro alio suscipiant : veluti si cum alius esset
mutuam pecuniam accepturus ; ipsæ interpositæ
sint, quæ acciperent, & se ab initio reas consti-
tuerent, dict. l. quamvis 8. §. si cum essem D.dict.
tit., l. 4. vers. sive cum alius, l. cum ad eos 19.
C.eod.tit., vel res suas, d. l. quamvis 8.in princ.
D.hoc tit., l.si dotare 12.Cod.eod., aut sibi obliga-
tas, l. vir uxori 17.§.1. & §. si mulier D.dict.tit.,
sive pro alio pignori dent, aut vendant, l. ult.
65 §.item si mulier D.ad S.C.Vell. Item si ipsæ velint,
Anton.Fab. ad l.8. §.1.D.qui satisdare cogantur,
Osualdus Hillig. in enucleat.ad Hugonem, Donell.
lib.12. cap.ult. lit.E. vers. quia meus Senatus &c.
66 Maritatæ autem si pro viris intercedant, earum
intercessiones ipso jure irritæ censentur, ut in
auth.si qua mulier C.ad S.C.Vell. Quia semper à vi-
ris mulieres circumventæ præsumuntur, etiam si
67 Vellejano renuncient, extat regia pragm. unica
de Senatus Consulto Vellejano. Nam ea facilitate,
qua ad obligandum inducuntur, eademque ad
renunciandum Vellejano inductæ videntur, atq;
etiam si juramento hoc faciant, cum juramentum
istud tamquam contra bonos mores præstitum,
non esse obligatorium declarat prag.quæ prohibet,
quod hujusmodi contractus à Notariis non cele-
brentur pœna ibi indicta. Verùm in casibus quàm
pluribus Vellejanum cessat, quos sex glos.tam in
l.1. D.ad S.C.Vell. quàm in l. fin. C.eod. sequenti-
bus connumerat versibus.

Casibus in senis mulier spondendo tenetur.
Pro libertate, pro dote, renunciens; Et si decipiat,
pretium capiat, caveatque secundò. Vndecim au-
tem ut numeremus oportet : sicuti cum puer es-
sem, atque operam jurisprudentiæ studio in scho-
lis darem, hoc carmine lusi.

Cogetur mulier, si fortè renunciet ipsa;
Pro libertate, & pro dote, pia, ac propria re:
Si pretium capiat, fallat, caveatque secundò:
Sive sit indemnis, titulis ornata, vel heres.

68 Pro libertate, puta si servus tuus tibi centum
pro manumissione promisit, & fidejussit mulier.
Nam durum est, & pietatis rationi contrarium
servo libertatem dare, promissa deinde non acci-
69 pere, ut in l. Veterum 24. C.eod. Pro dote,
scilicet non solùm pro dote filiæ promissa, ut in
l. si dotare 12. sed pro dote cujuslibet mulieris, ut
in l. generaliter ult. C. eod. Non enim ferendum
est, quasi casu fortuito interveniente mulierem
fieri indotatam, & à viro forsitan repelli, ac ma-
trimonium distrahi, sed consentaneum est, ut
quod ab initio sponte scriptum, aut in pollicita-
tionem deductum ab invita compleatur, & ita
prudentes viri decreverunt, ut in citatis juribus:
docent Faber in suo Cod.dict.tit.defin.14.Bald.No-
vell.de privileg.dot. privileg.12.part.6. num.1.& 2.
Zanger.de except.part.3.cap.9.num.42.Alex.Tren-
tacinq.lib.3.variar.resol.tit.de fidejuss. resol.2. vers.
tertiò declara, Henning.eod.tract.cap.7.num.453.&
seq.Thesaur. decis.223. num.15. Honded. cons.45.
num.23. Fab. Arcas Rom. in decis. dotalib.2. Go-
mel. ad l. 3. Tauri num.2. vers. tertiò quod si mu-
lier, Coral. l. qui liberos num. 122. D. de ritu
nupt.Tiraq.in tract.de utroque retractu part.1. §.1.
glos.14. num.100. D. Præses de Franch. dec. 182.
qui etiam decisum refert, exceptione S. C. Vell.
non juvari mulierem, quæ intercessit pro filio
apud nurum ex causa donationis propter nuptias,
sive antephati per filium uxori constituti. Et di-
spositio dict. l. generaliter intelligenda est, si ante
contractum matrimonium mulier intercesserit, ut
colligitur, ibi: casu fortuito interveniente, &
ibi: matrimonium distrahi, & notat idem Fab. de-
fin.14. C. eod. Item si Vellejano renunciet mulier,
ut in l. fin. §. pœna D. ad S.C.Vellejan. l. quamvis
8.§.si mulier 10. & l. penult.D.eod.confert text.in
l. jubemus 20. ibi: per consensum proprium renun-
ciare C. dict. tit. in l. si quis in conscribendo 51. C.
de Episc.& cler. & in l. si quis in conscribendo 29.
C.de pact.
Sed hodie attenta enunciata pragm. renunciatione
70 non obstante juvatur Vellejano, ut dictum est,
etiam si de Vellejani beneficio esset certior facta,
quia, ut in pragm. semper mulieres intelliguntur
ignorantes, cum ignorent saltem quod eis con-
veniat, & si scient, uti metu factæ obligationes
nullam habent firmitatem: sicuti de jure commu-
ni idem dicendum esse docent Bartol. ad l. inter-
dum D. de minor. Connan. lib.6. commentar. cap.
8. num. 9. Ant. Faber de errorib. pragmatic. err.
8. decade 7. Donell. lib. 12. comment. cap. ult.
Hieronym. Franch. ad l.2. num.44. D. de reg. jur.
Zanger. in tract. de exception. cap.11. par.3. num.
153. Dissentiunt tamen Harmenop. lib. 3. prom-
ptuarii tit. 6. pag. 202. Fachin. post alios lib. 2.
controvers. 60. Gail. lib. 2. observat. 77. Gædd. de
contrah. stipul. cap. 7. num. 298. Georg. Acac.
Enenkel. lib.3. de privil. juris civilis cap.16. num.
27. Kirchovius cent. 3. comm. opin. conclus. 10.
Bronchorst cent.2. assertat. 40. Alii tamen distin-
guunt inter renunciationem, quæ fit tempore fi-
dejussionis, & illam, quæ fit post fidejussionem:
priorem non nocere; posteriorem validam esse
asserunt, & differentiam quoque constituunt in-
ter eam, quæ fit in judicio, vel extra: judicialem
ratam esse autumant; extra judicialem non item,
DD. referunt Sichard. ad rubr. C. ad S.C. Vell. nu.
14. vers. ideò sequor, Berlich. p.2. conclus. 19. nu.
21. & 22. Quinimo mulier etiam prævio jura-
mento S.C. Vell. renunciare validè, & rectè non
potest: hanc sententiam de jure civili verissimam
esse probat cit. Berlich. ibidem num. 23. jure ta-
men canonico per cap.ex rescripto, & cap.cum con-
tingat de jure jurando aliter statutum fuit, ita ut
mulieris intercessio valeat tantùm juramento fir-
mata absque renunciatione, cui juri in hac ma-
teria standum esse docet idem auctor quàmplures
referens DD. quibus addo Beust ad l.1.de jurejur.
num.248. Setser. lib.1. de juram. cap.25. num.31.
& 2. Jo: Guttierez de juram. confirmat. p. 1. cap.
20. num. 2. Covarr. in cap. quamvis de pactis in
6. par. 2. relect. §.3. num. 8. In Regno autem no-
stro expeditum est, hoc juramentum tamquam
contra bonos mores præstitum minimè valere, ut
per pragmaticam unicam de S.C. Vell., & per tex-
tum in cap. non est obligatorium 58. de reg. jur.
in 6. ibique Raymundus Nid., qui DD. cumu-
lat.
Item si animo decipiendi intercesserit, l.si decipiendi,
71 & l. si sine 5. §. quod si patientiam C. eod. tit., ut
puta maritus contrahendo; res. mulieris uti pro-

prias obligavit, muliere tacente, ut maritus pecuniam recipiat, quia infirmitati, & non mulierum calliditati Vellejano consultum est, *l. si sine 5. C. ad S.C. Vell.* Faber in *suo Cod. h.tit. definiton. 5.* ibi: *mulieri etiam ab alio decepta non subvenitur adversus eum, quem ipsa decepit*, & *definition. 1.* ubi non juvatur Vellejano, si ad eludendam executionem contra maritum factam se obligavit, ut exequutori illuderet. Nam deceptis, non autem decipientibus Senatus Consulto subveniri oportet, *d. l. si decipiendi 30. D. ad S. C. Vell.* DD. apud R. Capyc. Latro *dec. 128. nu. 4. lib. 2.*

Item si pretium capiat propter intercessionem, ut in
72 *l. antiqua C. eod.*, quia mulier non levitate sexus, sed pro pretio consequendo intercessit. Unde Vellejani beneficio non juvatur, Rom. *sing. 327. incip. tu scis, quod mulier*, Alvar. Valasc. *consult. 18. lib. 1. num. 2.* Pretium tamen, quod accipit mulier, quantum esse debeat, ut hoc beneficio excludatur, non satis liquet inter DD., ut videre est penes Zanger. *de exception. cap. 11. p. 3. num. 145.* Menoch. tamen *de arbitr. judic, lib. 2. centur. 3. casu 234.* id Judicis arbitrio remittit.

Item si caveat secundò, nam si secundam præstite-
73 rit cautionem Vellejano non juvatur, ut in *l. si mulier. 22. C. eod.* Scilicet si mulier major annis pro eadem causa ultra biennium novam præstiterit cautionem, ut in d. tex. Nam si, quod sæpiùs cogitare poterat, & evitare, non fecit, sed ultrò firmavit, videtur hoc casu aliquid pro re sua agere. Tempus enim sæpè malum consilium in bonum mutare solet, & dubium non est, intercessionem hanc mulieris, sicut omnia omninò, quæ consilio rectè geruntur, jure meritoque effectu, & firmitate niti, *arg. l. 3. in princ, C. de repud.* Et meo judicio etiam si pro alia causa secundam cautionem dederit, & pro prima fuit Vellejano liberata. Nam pro secunda tenetur, quia decipiendi causa intercessisse videtur.

Pro re pia. Hic mulier, quæ pro debito defuncti
74 mariti se obligavit, exceptione Vellejani minimè juvatur, ut fuit decisum per S. C. teste D. Præsid. *dec. 237.*, quia se obligavit pro exoneratione conscientiæ viri, qua solutione anima ejus à pœnis Purgatorii sublevatur, quod piissimum consideratur. Et quamquam Consiliarius Hodier. in *l. hac edictali C. de secundis nuptiis qu. 37. nu. 22.* de hac decisione valdè dubitet, & Rev. de Luca cum Suarez, & Bellarmino *num. 3.* ibi dicat, quod si solutio non fiat, peccat heres, & non nocet animæ defuncti, & si fiat nihil animæ prodest, nam restitutio rei alienæ non est satisfactio pro culpa, cum bonum, quo anima sublevatur sit dare suum, & non restituere alienum; salva pace eorum, contrarium tamen est verum, etenim in vita maritus debitor cum creditori satisfacere potuisset, & non fecerit, & in morte heredem non solvendo reliquerit, est in culpa, pro qua justè patitur pœnam. Hinc mulier creditori solvendo mariti pœnam tollit, & consequenter ea abolita removetur pœna, & si creditor inops sit, duplici ratione opera consideratur pia, merito Vellejanum cessat. Generaliter eleemosinis, & misericordiæ actibus animæ à pœnis Purgatorii sublevantur, & contrarium nefas est dictu. Et multum ad id confert text. in *c. si nunm de prædictis auth. ut cum de appellat. cognoscitur*, ubi Imp. ut animæ non redemptorum à pœnis subleventur, jubet ut eorum bonis alii à captivitate redimantur.

Item pro re propria, puta debitorem creditori suo
75 delegando, *l. 2. in fin. C. ad S.C. Vellejan.* Vel licèt pro alio intercesserit, cum effectu pro sua utilitate se obligavit, quia sua erat obligatio, *l. si quando D. eod.*

Si indennis fiat mulier in obligatione, S.Consultum
76 cessat, videlicet si is, pro quo decem mulier promisit, decem dederit, *l. si mulier 16. vers. plane D. eod.*

Si titulis ornata sit, ut puta Marchionissa, Ducissa,
77 Principissa jurisdictionem habens. Nam non supponitur fraude inducta, sed quod sapientum consilio se obligavit. Heringius de *fidejussoribus cap. 7. num. 517.* de Angelis *ad Giazarellum decis. 4. num. 15.* Borrell. *in summa decis. 13. tit. 13. num. 145.* Luca *ad Franchis decis. 129. num. 4.*

Item si heres sit, ut in *l. quamvis §. si mulieri vers.*
78 *plane D. eod.* quia nihil interest, qua actione conveniatur mulier.

Et in hoc Regno mulierum obligationes pro aliis
79 intercedentium validæ fiunt præcedente regia dispensatione, quæ à Prorege, ejusque Collaterali Consilio impetratur, pro qua obtinenda per mulierem porrigenda est supplicatio D. Proregi, in qua exprimi debent dotis quantitas, filiorum numerus, ac debita fortassis contracta super dote. Quæ supplicatio fide Notarii comprobatur attestantis de mulieris voluntate. Hanc dispensationis praxim quamvis D. Regens de Ponte in *tract. de potestate Proregis tit. de divers. provision. &c. de decretis Collateralis Consilii super obligatione, seu alienatione rerum dotal.* non laudet, de ea tamen testantur D. R. de Marin. *tom. 1. resolut. cap. 276.* R. Sanfelic. *dec. 133.* Montan. *controver. 76.* D. Franciscus Maradei super *pragm. in observ. ad singul. Philippi patris 377.* Ita ut de illa nullus dubitationi locus esse possit.

Item notandum est, quod mulieres generatim tribus
80 ex causis res dotales non solùm obligare, sed etiam alienare queunt, nempe ex causa necessitatis, pietatis, atque utilitatis. Planè necessitatis causæ quatuor enumerantur à Napod. in *consuet. incip. & si mulier justam tit. de contract. inter virum, & uxorem*, & à D. Præsid. *dec. 176.* nempe ut mulier vivat, ut sana vivat, ut libera vivat, & ut nupta vivat. Ut vivat, videlicet pro causa alimentorum ipsius, atque familiæ, cum non solùm utilis, sed etiam necessaria sit. Quod, intellige si probetur maritum non habere unde se suosque alat cum ea res ad onus mariti pertineat ex *l. Pomponius 35. D. famil. ercisc. l. si maritus 46. D. eod. cum concord.* Faber *defin. 8. tit. Cod. ad S. C. Velljan.* Ut sana vivat, nempe pro valetudine recuperanda: mariti etiam, ac filiorum. Ut libera vivat, videlicet ut à captivitate, & carcere liberetur tam pro civili, quam criminali causa, imo ne in carcerem detrudatur. Ut nupta vivat, scilicet pro excarcerando viro quod secundùm definitionem Senat. Sabaudiæ pe-

nes

nès Fabr. *h. tit. defin.* 16. intelligitur si se obligaverit pro marito liberando, qui in carcerem detrusus erat ex causa delicti, secùs si ex causa æris alieni, quia pro civili debito vir captivus potest bonis cedere, atque ita consequi liberationem, & quia aliter posito jure facilè fraus fieret S. C. simulato creditore; non item ex causa delicti, pro qua etiam dos alienari potest, *l. mutus* 73. §. 1. *D. de jure dotium*, *l. quamvis* 26. *D. soluto matrimonio*. Sed contrarium fuisse judicatum in Gallia refert Papon. *lib* 12. *arrest. tit.* 9. §. 8. prout contrarium servatur in Regno: ita testantur D. Regens de Ponte *de potestate Proregis tit. de decretis super alien. seù obligat. rer. dotal.* Consiliar. Hodier. ad *dec.* 86. *Petri Surdi*, Thor. in *ver. fidejubere p.* 1. P. Mosses. *ad consuet. p.* 8. *q.* 5. *num.* 11. Etenim cedere bonis non tantùm viro, sed toti familiæ verecundiam affert, quæ ferenda non est. Item ne mulier ob amorem mariti diù mærore afficiatur, & excogitatæ fraudi Prætoris diligentia occurrit, atque ita servatur non solum pro eo liberando à carcere; sed ne in eum coniiciatur.

Causa pietatis multifaria est, sed hìc tantùm quæro,
82 an pro excarcerando filio mater hac exceptione tueatur? & reperio, quod per Sac. Consilium affirmativè fuit decisum teste D. Præsid. *dec.* 578. pluribus rationibus. Prima, quia Vellejanum, quod mulieribus intercedentibus, & alienam obligationem suscipientibus succurrit, in quibusdam limitatur casibus, intra quos non recensetur casus, ut pro excarcerando filio cesset. Secunda, nam filius pro patre, & matre fidejubere tenetur, alioquin in ingratitudinis culpam incideret, & pro ea inexheredationis pœnam; ab hac autem obligatione excusantur filiæ fœminiæ, nam, ut dicit glos. in *auth. ut cum de appellatione cognoscitur c.* 3. §. *si quemlibet v. venire, impediuntur fidejubere per Vellejanum*; ergo si non tenetur pro patre, neque pro filio. Tertia, quia mulier non tenetur pro excarcerando viro, juxta decis. à Borth. Cepolla, & à Bernardo de Bonzono factam, & ab ipso Cepolla relatam in ejus *cons. civil.* 27. *vol.* 1. Ergo neque tenetur pro excarcerando filio. Istis tamen rationibus aliæ occurrunt, & DD. magnæ auctoritatis decisionem impugnant. Prima adducitur ex text. in *l. sed & si* 22. *D. soluto matrim.* ubi locum non habet dotis actio contra maritum, si dotem expendat in liberanda persona pro servitio uxoris necessaria. Secunda, nam sicut filius tenetur patrem, & matrem à captivitate redimere, alioquin successione privatur, *d. auth. ut cum de appell. cognos.* §. *si autem de prædictis*, ita mater ut *c. justum autem perspeximus* §. *his casibus d. tit.* Qui tex. benè ad rem nostram facit, nam quod ad ejus dispositionem attinet, Bald. in *l. Nesennius D. de negotiis gestis*, Paul. de Castro in *l. alimenta num.* 3. *C. eod.* Consiliarius Gizzarell. *decis.* 4. *num.* 19. nullum discrimen interesse putant inter filium apud hostes captivum, & in carceres conjectum instantibus creditoribus, & sicut filius se obligando pro matre Macedoniano non juvatur, ita mater Vellejano. Mater enim, & filius sunt nomina correlativa, Cardinal Tusc. *practicab. conclus. jur. conclus.* 1040. glos. in *clem.* 1. *in princ. in v. æternaliter de summa Trinit. & fide cathol.* Consil. Gizzarel. *d. dec.* à *num.* 8. *& seq.* Hinc regula, id, quod in uno est dispositum, & in alio censetur, Jason. in *l. fin. D. de acceptilat. l. fin. C. de indicta vid. toll.* ubi DD. Soccin. *cons.* 72. *num.* 12. maximè ubi est eadem ratio secundùm glos. Cyn. Bart. Bald. in *l. curatorem C. de interdicto matrimonio inter pupillam, & tutorem, &c.* Et correlativorum idem semper est judicium, Corn. *cons.* 145. *in supradicto num.* 7. *lib.* 4. Card. Tuschus *concl.* 1041. *num.* 14. Dionysius Gothofred. in *l. si cum dies* 27. §. *pen. D. de receptis, qui arbitrium &c. verbo absurdum*, sive in *l. quid tamen* 21. secundùm Florentinam editionem, & in *Novella* 123. *c.* 2. §. *præ omnibus vidantes*. Tertia, quia si intercedendo pro libertate servi, obligatio valida est, ita pro excarceratione filii, ne ejus conditio deterior esse videatur. Quarta, quia sicuti pro causa pietatis Vellejano locus non est, ita pro excarcerando filio obligatio valida est, quia misericors est, & pia causa. Carceratorum enim visitatio, quæ minor est, quàm excarceratio, opera est misericordiæ. His accedit etiam affectus, & amoris ratio, quæ in hoc casu justissima existimari debet, ut mater pro filio validè obligari possit. Parentum quippè est filios adjuvare, & omni periculo, metuque pœnæ eripere, ac liberare, cum ipsi magis per filiorum corpus, quàm filii periclitentur, §. *vult. instit. de noxal. action.*, & benevolentia sua magis in liberis terreantur, *l. isti quidem* 8. §. *ult. D. de eo, quod metus causa*: rationem tradit Latinus Pacatus in *panegyr.* Theodosio dicto, *quod ita instituente natura plus ferè filios nostros, quam nos metipsos diligamus*. Hinc Propheta Isaias *cap.* 49. clamat: *Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui?* Quapropter etiam dicendum, quòd mater debito naturæ officio fungitur ad subsidium filio ferendum, atque ita hac in re ipsius negotium consideratur.

Et ad primam contrariæ decisionis propositionem respondetur, quòd casus non est exemptus, quia comprehenditur à lege in causa pietatis.

Ad secundam, quòd text. *in auth. ut cum de appell. cognoscitur* non fundatur ex necessitate in Vellejani ratione, sed quia filius uti masculus ad acquirendum est idoneus, filia uti fœmina non ita, & fidejubendo facilè pauper fieret, & honestatem amitteret. Idcircò ab hac obligatione excusatur, & ita hæc doctrina intelligi debet de muliere nolente, ut in ingratitudinis vitium non incidat, volente autem obligatio tenet, & Vellejano locus non est, cum pro justa causa, & honesta obligetur juxta text. in *leg. si mutus* §. *manente D. de jure dotium*, *& in l. si pro aliquo D. ad S.C. Vell.*

Ad tertiam, quòd Doctorum opinio in contrarium rejecta est, & contra decisionem tenent. Horatius Montan. *controv.* 76. Consiliarius Gizzarell. *dec.* 4., & Regens de Ponte *de potestate Proregis tit. de decret. super obligatione, seù alienatione rerum dotalium*, qui etiam *nu.* 30. *in fin.* fatetur, quod durissima visa fuit præfata decisio, & quod in praxi à Regio Collaterali Consilio assensus con-

ceditur pro excarcerando filio non existente patre, vel eo existente, sed inutili, & pro confirmatione S.C. decisionem adduco relatam ab eodem D. Reg. de Marin. *cit. loco* contrà Illustrem Principissam Vetrani pro Jean: Antonio Cortesio Marchione Rotundorum, qui magnam pecuniæ quantitatem dederat pro satisfaciendis creditoribus Ill. Principis Vetrani Principissæ filii minoris, pro cujus restitutione Principissa Ill. Marchioni duplicem fecerat obligationem: deinde mortua, & deducto ejus patrimonio in S.C. pro recuperatione Marchio convenit curatorem, qui ajebat, quod Principissa erat tuta Vellejano, quia pro filio intercesserat, quod in obligatione erat enormissimè læsa propter summam dotes ejus excedentem. At quia obligatio erat valida, nam Vellejano renunciaverat, & obligationem præcedebat, regia dispensatio non solùm ab uno D. Reg. subscripta, sed ab Excellentiss. Prorege, aliisque Regentibus, fuit condemnatus Curator. Præterea est arrestum Parisiense à Paponio relatum *lib. 12. tit. 5. de Vellejano arrest.* 11., quo definitum fuit matrem pro filio in carceres detruoso Vellejano minimè juvari, quod & aliis arrestis comprobat Bachov. *ibid. in observation.*

Item ex causa utilitatis mulier res dotales alienare valet, puta si vellet vendere in uno loco, & in alio emere magis commodo, vel si vellet commutare ad majorem suam utilitatem, & filiorum, *l. ita constante D. de jure dotium, l. mutus §. manente eod. tit. l. si mulier D. de pact. dotal.*

Decreta dispensationum Vellejani secundùm ea, quę
83 proponuntur, his formulis interponi solent. Si mulier vidua sit, dicitur: *liceat, quia vidua*, non quia fortè à Senatus Consulto minimè comprehenditur, sed cum virum non habeat, quasi libera est, & circumventa, ac metu inducta dici non potest. Quæ res fuit causa impulsiva regiæ pragm. ibi: *non contenti homines, ut plurimum mariti, per suasionibus, metu saltem reverentiali suffulti. dictas mulieres inducere ad obligationes faciendas*, docet Præses de Franchis *decis.* 623. *num.* 26. & huic rationi alia addi potest, cum vidua fortassis mundanis rebus cognitis ad maritale redire statum nolit, atque contemnat etiam *ne mariti anima contristetur*, ut inquit Justin. in *Nov. 22. tit. de nupt. cap.* 43. Quæ Justiniani verba exornantur à doctissimis viris Emanuele Gonzalez Tellez, in *commentar. ad cap. cum secundum 5. de secundis nuptiis num. 3. vers. item quod mariti*, & Reg. D Petro Antonio de Chavarri, & Eguia in *Didascalia multiplici veteris, mediæ, & nova jurisprudentiæ lib. 1. cap. 9. num. 12. vers. quapropter contristari*. Et licèt hujusmodi verba cum ethnicorum religionem redolere videantur, valde vexent interpretes; tamen certum est, quod commune, & frequens est decedentium conjugum votum, ac desiderium, ne conjux superstes ad secundas transeat nuptias, ut ex testamentorum clausulis relatis in *l. non dubium* 14. *D. de leg.* 3. *l. quoties* 22. *l. hoc modo* 64. *§.* 1. *l. cum tal.* 72. *§. mævia* 5. *l. mulieri* 74. *l. avia* 77. *§. Titio l. Titia* 100. *D. de condit. & demonstrat. l.* 1. *&* 2. *C. de indict. viduit.* docet idem Gonzalez *ibid.* & ex *l. Divus Adrianus* 13. *D. de pecul. castr.* probat Chavarri *d. c. 9. num. 10. circa med.* Et hujus voti ratio ex triplici præsertim capite elici, atque depromi potest. Primò, ne per secundas nuptias tiis fiat injuria, *Nov. 2. §. prospeximus*, quam pro modo noxæ leges vindicant, *l. fœmina C. de sec. nupt. l. fin.* ubi DD. *C. de bonis mater. auth. cui relictum C. de indi. viduit. toll. auth. hoc locum C. si sec. mulier nups.* Henningus Arnisæus *de Rep. c. 4. sect. 2. num.* 69. Secundò ne filiis afferatur damnum, *quod plerumque faciunt parentes maligne circa sanguinem suum inferentes judicium, novercalibus delinimentis, instigationibusve corrupti*, ut in *l. 4. D. de inoffic. testam.* & faciunt etiam mulieres, *quæ* (ut inquit Constantin. in *l. lex quæ. 22. C. de administr. tut.*) *plerumque novis maritis non solùm res filiorum, sed etiam vitam addicunt*. Tertiò ob incontinentiæ signum, quod secundæ nuptiæ præseferunt, Cujac. in *paratitl. & in l. 3. C. de sec. nupt.* Ritthersusius in *exposit. method. ad Nov. p. 4. c. 3. num.* 5. Unde ut plurimum apud omnes ferè nationes fuerunt eæ in odium habitæ, ut latè, atque eruditè demonstrant Gonzalez in *d. cap. cum secundum 5. num. 4. circa med. vers. tamen apud omnes gentes* Chavarri in *dict. c. 9. n.* 12.

Item dicitur *Liceat, quia in capillo*, dum mulier non adhuc nupta est. Nam in ipsius obligatione non ea metus, ac circumventionis ratio consideratur, quæ plerumque mariti suasionibus, mitigationibusque inducitur: præsertim si statum cælibem uti perfectum eligere velit, quia etiam dotis favor, cum matrimonium nolit contrahere, cessat.

Si mulier sit maritata, dicitur: *Liceat, dummodo indotata non remaneat* propter onera matrimonii, pro quibus sustinendis dos datur, *l. si filia nupta* 20. *§. hoc amplius, l. si maritus* 46. *in fin.* D. *famil. ercisc. l. actione* 65. *§. fi. D. pro socio, l. dotis* 7. *l. si is, qui* 56. *§. ibi dos, l. quamvis* 75. *in fin. D. de jure dot. l. pro oneribus* 20. *C. eod. tit.*

Item si pro aliqua justa causa mulier velit bona sua dotalia alienare, vel obligare, dicitur: *Liceat pro causa prædicta, dummodo pro medietate dotium tuta remaneat*, vel *pro tertia parte*, sicut Dominis Regentibus melius, ac prudentius videtur, attenta dotium quantitate, mulieris ætate, filiorum numero, atque eorum professione, qua victum acquirere possunt. Si exponat, quod vult aliquam suarum dotium summam obligare, dicitur: *Liceat pro causa prædicta, dummodo pro alia non reperiatur obligata*. Interest enim Reip. mulieribus dotes conservari, *l. 1. D. soluto matrim. l. hoc modo 64. D. de condit. & demonstrat.* Si alienatio, vel obligatio fiat pro causa alimentorum, ut quia adversa fortuna in hanc necessitatem mulier reducitur, simpliciter decretum interponitur: *Liceat pro causa prædicta*, In hoc enim casu non solùm partem dotis, sed eam totam alienare valet, ut ex *l. mutus D. de jure dotium §. manente* & in *l. quamvis D. soluto matrim.* & fundatur in ratione, quia inhumanum foret bona conservare, & vitam perdere, ut inquit Cyriac. *controv.* 206. *à num. 19. usque ad fin.* notant Gratian. *discept.* 108. *&* 952. Consil. Hodiern. in *d. decis.* 86. *Surdi*, ac D. Card. de Luca in *tract. de dote discursu* 95. reservantur tamen jura mulieri, ut dotem repetere possit, si fortassis ad meliorem fortunam maritus deveniret. Verùm in renunciatione hypothecæ,

quam

quam mulier habet super bonis viri, ut aliqua res distrahi possit pro satisfaciendo creditore posteriore, decretum interponitur clausula adiecta, *dummodo mulier cauta sit super aliis bonis viri*, vel dicitur: *Liceat, verùm sint salva jura mulieri super aliis bonis viri*. Et fundatur in *auth. sive à me C.ad S.C.Vell.* ibi: *& aliæ res viro sint, ex quibus ei consuli possit*, & in constit. Regni incip. *sed si mulier tit. de contract.inter vir. & uxor.* ibi: *remanet tamen mulieri in aliis bonis viri jus suum salvum non obstante consensu.*

Decreta verò prædicta, quia tacitam conditionem continent quatenus preces veritate nitantur, exequutioni demandantur in M.C., sive coram alio Judice prævia causæ cognitione etiam pro cautela contrahentium, ut hac in re notat Napod. *cit. loc.* & praxis ita servat, quod producto memoriali cum regia decretatione, quod *liceat &c.* (quæ regius assensus appellatur, & requiritur etiam, ut Notarius stipulari valeat) à Judice coram quo memoriale prædictum producitur, alio decreto ordinatur, quod *capiatur summaria informatio*, in qua interroganda est mulier, an ab ea memoriale fuit subscriptum, & sua voluntate confectum: item de causa in eo contenta, quæ aliunde testibus, vel scripturis constare debet juxtà negotii qualitatem. Hinc si regius assensus fuit impetratus super venditione sortis dotalis pro creditore satisfaciendo, hoc decretum interponitur: *Die, &c. Visis rescripto S. E. ejusque Regii Collateralis Consilii fol.1. informatione capta à fol.* 2. & seq. (videlicet instrumento crediti, literis exequutorialibus &c.) *provisum, & decretum est, quod liceat, & licitum sit N.A.& N.B.conjugibus vendere capitale in actis deductum etiam prævia cessione juris luendi; verùm pecunia deponatur in publico Banco pro illa solvenda N. C. pro ejus credito in literis exequutorialibus contento, facta priùs in beneficium prædicti N. A. viri quietatione, ac notatione in margine instrumenti* (si adest) *& cessione in beneficium prædictæ N.B. uxoris, hoc suum.*

Si verò obtinetur pro causa alimentorum, tunc simpliciter dicitur: *Die &c. Visis rescripto fol. informatione capta fol. liceat, & licitum sit vendere capitale in actis deductum, & pecunia liberè solvatur prædictis conjugibus*. Super obligatione facienda à muliere insimul cum viro, tunc dicitur. *Visis memoriali, &c. informatione capta &c. liceat N.C. Notario obligationem N. B. recipere insimul cum N. A. viro in beneficium N. D.* Ad hujus decreti ornamentum confert quæstio, quam post antiquiores tractaverunt Joan. Baptista Mucci doctor acutissimus in *var.qu.forens.dilucid.quæst.*12. & in *dilucidationibus ad dec.R.Sanfel.dilucid.*133. & Reverendiss. Episcopus Borgia in *lib.* 18. *investig.jur. civil in Fabrum cap.*1. Videlicet an mulier cum juramento in solidum cum viro obligata, conjectura non existente, ut pro eo intercesserit, Vellejani exceptione juvetur? Quo in casu Mucci in *dict. qu.* negativam amplexus fuit opinionem, & Reverendissimus Episcopus *cit. loco* affirmativam sustinet, refellendo opinionem Mucci, qui in *cit. lucid.* Episcopo occurrit, & nixus est suam confirmare sententiam: quam primò fundat in text.in *l. si mulier D. ad S.C. Vell.* ubi mulier non juvatur Vellejano pro pecunia accepta tamquam proprium negotium gerens, licèt alii creditura, alioquin nemo cum fœminis contraheret, & in text. in *l. sed si ego D. eod.* ac in *l. si funebris cum concordant. Cod. eod.* Ex quibus infert, quòd si mulier principaliter obligatur nulla conjectura existente, quòd pro alio intercedit, Vellejano non juvatur, & quòd *auth.si qua mulier* ipsi non refragatur, quia ibi Justinianus locutus fuit de muliere cum viro obligata pro eo intercedente, ut inferiùs pro majori claritate ejus verba subiiciemus. Reverendissimus verò Borgia hoc utitur argumento, & ita inquit: *aut in ea in solidum obligatione mulier particeps lucri fuit, aut non fuit; si particeps quia talis, non quia in solidum cum viro obligata, excludetur; si non particeps, tunc quia ex in solidum obligatis, is, qui non participavit, fidejussor est, non debet mulier quæ talis remanet, beneficio Senatus privari. Quod si neutrum constet, an scilicet participaverit necne, in quibus terminis proponere se quæstionem Mucci ait num.* 8. *& tunc dicam, assentiendum viris doctissimis, qui scripserunt, præsumendum contractum, aut negotium in viri utilitatem cessisse, mulierem verò colore quæsito adhibitam*. Exarata a Mucci sunt hæc: *tota ergo difficultas (nam cætera ex se ipsis plana sunt) stat in videndo*, an auth. si qua mulier *loquatur de muliere se principaliter obligante. Super qua re probavimus nos ibi esse sermonem de muliere intercedente; quoniam vero Dom.Borgia* in versic.nec effugit Mucci, *scripsit, ibi Justinianum verbis iis*, aut seipsam obligatam faciat *voluisse exprimere obligationem in solidum, ac proinde mulierem principaliter obligatam, idcircò posset responderi, cum dicitur* in d. auth. Si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro, aut scribat, aut propriam substantiam; aut seipsam obligatam faciat, *semper intelligi verbum illud* proprio viro, *& consequenter hujusmodi obligationem esse meram intercessionem; nam verbis iis*, aut se ipsam obligatam faciat proprio viro, *non differunt quoad substantiam intercessionis ab iis verbis*, consentiat propriò viro, *sed tantùm quoad modum obligationis, qui ut considerari patet, materialiter se habet quoad intercessionem, quæ semper talis præsumitur, quoties aliqua est conjectura, ut supra diximus. Quod si dicatur non intelligi repetitum ly* proprio viro, *respondeo, frustrà dixisse Justinianum* jubemus nullatenus valere; *cum tunc obligatio illa, non facta pro proprio viro, subsisteret, tanquam principaliter facta ad text.* in l.mulier D. ad Vellejan.*Hoc apud me certum est; nunc si magis arridet ingeniosa D.Borgiæ interpretatio, illam sequere*. At Borgiæ sententiam uti veriorem sequi mihi placet. Etenim eo ipso quòd a muliere cum viro facta est obligatio, naturalis, & fortis oritur conjectura, quòd ab eo pro sua utilitate inducta est. Meritò igitur Justin.in *d. auth.* censuit, nisi manifestè probetur, quod pecunia in propriam ipsius mulieris utilitatem conversa sit, nullatenus obligationem valere, ac si quidquam neque factum, neque scriptum esset,

Denique S. Consultum, quod favore mulierum ad tollendas obligationes, & intercessiones, quas facilè faciunt, fuit introductum ne in perniciem

Reip.

Reip. remanerent indotatæ, ad tollendas donationes non extenditur, quia difficilè mulieres ad eas inducuntur, *l. sed si ego. D. ad S. C. Vel.* Earum enim genus avarum est, Cic. *lib.1. de invent.* & in *Verr. 6.* quin etiam avarissimum, ut in *l. Nesennius ver. ex contrario de negot. gest.* & in *d. d. sed si ego D. ad S. C. Vell.* & alibi sæpè inquit Accursius: multa congerunt Tiraquell. *ad l. connub. l. 9. glo. 1. par. 9. num. 43. & seqq.* Dominicus de Rubeis in *forens. certam. specim. certam. 7. num. 45. & seqq.* quod intellige si donatio à traditione incipiat. Hinc mulier non prohibetur rem suam vendere, & pretium pro altero solvere, quia donare videtur, text. est in *l. nec interest D. ad Vell. l. Senatus Consulto C. eod.* vel pecuniam mutuo ab alio accipere; & pro alio solvere, *l. si fœnebris pecunia C. eod.* censetur tunc velle donare. Præcitata jura procedunt, si mulier sua sponte, & bona fide vendat rem propriam, & ipsa emptorem reperiat; secus si creditor emat, vel personam ad emendum supponat, nam tunc in contractu est color quæsitus in fraudem S. C. cujus fraudis creditor particeps est, & mulier Vellejano juvatur per text. in *l. seja D. eod.*, confert Fabri *definit. 3.* & 19. *Cod. eod.* ubi color quæsitus dicitur si simulato contractu venditionis fit contractus intercessorius creditoris opera, & notat D. Præses de Franchis *decis.* 279.

Hæc pro explicatione decretorum, quæ in Vell S. C. causis interponi solent, notare tantùm existimavi. Cæterùm alia, quæ brevitatis studio consultò omisi, vide penes Joannes Gasparem Mokel in *disput. inaug. ad l. ult. C. ad S. C. Vell.* Jo: Baerscherum, Joachimum Denichium, Andream Laubmeyerum, Gregorium Contradum Roesnerum, qui peculiares de S. C. Vellejano tractatus ediderunt.

S U M M A R I U M.

1 *Macedonianum Senatus consultum à quo, & qua ex causa constitutum fuit.*
2 *Macedoniani Senatus consulti dispositio, in quibus casibus procedat, vel cesset.*
3 *Pragmatica verba* tit. de Senatus consulto Macedonio.
4 *Doctores, qui secundùm jus commune, vel Regni de S. C. Macedoniano tractant, referuntur.*
5 *Filius habitans seorsùm à patre jure Regni exceptione S. C. Macedoniani minimè juvatur, & in hujusmodi habitatione spatium longi temporis non requiri probatur.*
6 *Praxis decretorum, qua in causis Macedoniani S. C. interponuntur, exponitur, & numer. seqq.*
7 *Beneficium deducto ne egeat quod sit, & quando filiis obligatis competat.*
8 *Beneficii deducto ne egeat renunciatio ut valeat, quomodo esse debeat, & num. 14.*
9 *Beneficium deducto ne egeat competere filiis obligatis etiam pro patre in carceres conjecto probatur contra D. Merl.*
10 *Filius sui juris effectus novus dicitur homo.*
11 *Beneficium deducto ne egeat qua causa inductum fuit, & qua ratione conceditur.*
12 *Æquitas scripta juris rigori præfertur.*
13 *Creditores cauti in contrahendo esse debent, & curiosi conditionis debitorum.*
15 *Contractus vi, metuque à filiisfam. facti non sustinentur, & plura de metu remissivè notantur.*
16 *Contractus metu reverentiali à filiisfam. celebrati quando rescindantur, & num. 18.*
17 *Contractus à filiisfam. metu factus ut pater à carcere liberetur, vel proximum carcerationis periculum vitet, rescindi non debet.*

CAPUT VIII.

De decretis, quæ in causis Senatus consulti Macedoniani interponi solent.

DIE, &c. visis petitione fol.. ac testium depositionibus fol., per M. C. provisum, & decretum est, quòd auditis creditoribus N. B. providebitur super exceptione Macedoniani proposita pro parte N. A. patris, & interim dictus N. B. non molestetur de persona, donec aliter, &c.

Die, &c. visis petitione fol.. informatione capta fol.. & omnibus actis, ac notificato N. N. creditore, M. C. declarat exceptionem Senatus consulti Macedoniani allegatam per N. A. militare, & proinde N. B. ejus filiusfamilias non molestetur ad instantiam prædicti ejus creditoris pro causis, ut ex actis. Vel dicitur: *non molestetur ad instantiam creditorum citatorum.*

Die, &c. per subscriptum D. N. N. Judicem Magnæ Curiæ provisum, & decretum est quòd stante notificatione personaliter facta retroscriptis creditoribus, N. N. filiusfamilias cum effectu pro executione decreti lati per M. C. sub die, &c. non molestetur, & expediatur salvaguardia.

Die, &c. visis petitione fol.. informatione capta fol.. M. C. declarat exceptionem propositam pro parte N. A. non militare, & proinde N. B. condemnetur ad solvendum in beneficium N. N. & N. N. creditorum ducatos... Vel dicitur, *condemnetur ad solvendum, &c. opposita exceptione S. C. Macedoniani non obstante.*

Die, &c. visis petitionib. fol.. per M.C. provisum, & decretum est, N.B. non esse molestandum pro debitis contractis, neque ad illa teneri, nisi in quantum facere potest. Vel dicitur, *pro debitis in cautelis in actis productis.*

Die, &c. visis petitionibus fol.. decreto M.C. lato sub die, &c. fol.. informatione capta fol... N. A. condemnetur pro executione dicti decreti ad solvendum ducatos ... in beneficium N. B. Vel dicitur, *ad solvendum in qualibet hebdomada*, vel *in quolibet mense ducatos*, vel *carolenos .... pro quorum solutione se obliget*, vel *idoneam cautionem praestet*, prout Judici videbitur.

Die, &c. visis petitionibus fol. ac omnibus actis, per Magnam Curiam provisum, & decretum est, & ipsa M.C. declarat contractum per N. A. filium familias initum, in beneficium N. B. fuisse, & esse nullum, uti vi, metuq; factum, & proinde ne molestetur pro causa praedicta.

UIA Macedo filiis in potestate existentibus pecuniam fœnori credebat, habituram post parentum mortem, ejusque exemplo alii quoque fœnori dabant, id Senatus auctore Claudio Imperatore, ut probat Petrus Faber *lib. 1. semestr. cap. ult.* vel Vespesiano, ut Suetonius inquit *in Vespasiano c. 11.* uti rem improbam sequenti Sanctione vetuit *in l. 1. D. ad S. C. Macedonian.* ibi: *Cum inter caeteras sceleris causas Macedo, quas illi natura administrabat, etiam aes alienum adhibuisset, & saepe materiam peccandi malis moribus praestaret, qui pecuniam, nequid amplius dicatur, incertis nominibus crederet, placere ne cui, qui filiofam. mutuam pecuniam dedisset, etiam post parentis ejus, cujus in potestate fuisset, actio petitioque daretur, ut scirent qui pessimo exemplo fœnerarent, nullius posse filiifam. bonum nomen, expectata patris morte fieri*. Quod quidem saepe materiam peccandi praestaret, cum creditores, atque filii parentum mortem affectarent, & filii in juvenili aetate constituti, cupiditate explendi luxus, & voluptates in malos usus pecuniam erogarent, ac ne hujusmodi fœnoris causa bona è domibus parentum, diù, multum, multoque labore quaesita subtraherent. Hinc illud Salomonis proverbium, *Proverb. cap. 28. num. 24. Qui substrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidae est*, & ne propterea contristarentur patres, ut Justinianus inquit in *l. cum non solum §. filiis autem C. de bon. quae liber.* ibi: *melius enim est coarctare juveniles calores, ne cupidini deditis tristem exitum sentiant*, & ibi glos. *lit. K. sentiant, scilicet patres*. Contristarentur quippè patres, cum eorum intersit filios divites habere, propter alimenta, quae inopiae casu jure naturae mutuo debentur, ut Idem Justin. c. *l. non solum* declaravit, & propter jus succedendi tum ex testamento, tum ab intestato.

Praedicta sanctio, scilicet S. C. Macedonianum extenditur, & in quàm pluribus casibus congrua
2 ratione restringitur. Extenditur ad filiumfamilias in dignitate constitutum, ut in *l. 1. §. in filio D. ad S. C. Macedon.*, & publicum exercentem officium, *l. nihil interest 17. D. eod.* II. locum habet in nepote, etiam si patris jussu pecunia credita sit; nam invito patre suo, scilicet avo, id fieri nequit, *l. filium 16. D. eod.* III. in herede filii, si paterfam., decesserit, *l. sed Julianus 9. §. quamquam D. d. tit.* & in patre, si filius diem suum objerit, *d. §. quamquam, l. sed e. si 11. §. non solum D. eod. tit.* IV. quamquam institor sit effectus, cùm adversus eum, qui praeposuit, institoria detur actio, *d. l. 9. §. interdum.* V. & in filio, ejusque fidejussore, vel pignus dante, vel rem suam obligante pro filiofam. qui mutuum accipit obligatio enim haec derivativa, perinne ut primitivá censetur infecta, *d. l. sed etsi 11. §. non solum, l. creditorem 18. D. eod. l. si alias 2. C. quae pignori, &c.* VI. in intercessore, accedente etiam patris voluntate, cum integer contractus à patre videatur approbatus; ideo contra eum est actio, *d. l. sed etsi* VII. in filiafamilias, etiam si pro ornamentis pecunia sit impensa, quia quoad ipsius mutuum dantes peculiari severitate contractus istic improbatur, *l. sed etsi §. hoc Sen. Cons. ad S. C. Mac.* VIII. in filio arrogato, etiam postea restituto, puta emancipato, *l. 1. §. certè*, In omnibus enim contractibus in fraudem Senatusconsulti factis Macedoniani exceptio procedit, *l. si quis 3. §. is autem vers. si ita demum D. ad S. C. Maced.* IX. in filio non tantùm recipiente mutuam pecuniam, de qua Senatus loquitur, sed & speciem, si ex illius pretio mutuum fiat *d. l. 9. §. mutui.* X. in filio, qui pecuniam recepturus, alio reo obligato, pro illo fidejussit; nam color quaesitus censetur, & in fraudem Senatus Consulti creditor illam dedit, *l. sed Julianus D. eod.* XI. in filio, qui pro pecunia eidem perventura principaliter cum alio insolidum se obligavit, eadem ratione, ut in *d. l.* Verùm si tota pecunia in sui commodum versa non sit, pro parte Senatus Consultum competit. XII. non solùm contra scientem, sed contra eum, qui scire potuisset filiumfamilias esse, cui credebat, *l. Julianus 21. D. eod.* XIII. porrigitur ad mutuum absque usuris contractum, *d. l. sed Julianus §. item, versic. si autem sub usuris.* XIV. ad mutuum datum, pendente jure patriae potestatis *l. 1. §. si pendeat D. d. tit.* XV. ad filiumfam. qui paterfamilias factus, mutuum per ignorantiam facti approbavit, *l. fin. D. d. tit.* XVI. filiofam. praesto est, vel condemnato ad solvendum, quantumlibet primò exceptione non opposita, cum in creditoris odium sit inducta; ideoque post sententiam opponi valet, *l. tamen si 13. D. eod.*

Restringitur autem, ut primò non procedat, quando filius patremfamilias ementitus est, & per ignorantiam, quae incredente praesumitur, & propter ipsius filiifam. mendacium, *l. 1. C. ad S. C. Macedon. l. 4. C. quod cum eo*, & ibi glos. in v. *propter mendacium.* II. quando pro patrefamilias reputabatur, quia ita agebat, contrahebat, & mu-

muneribus fungebatur ; nam is pecuniam credidit justis rationibus ductus, *l. quis 3. D. ad S. C. Maced. l. Zenodorus 2. C. eod.* III. adversus filiumfam., vel minorem pecuniam credentem, & maximè contra pupillum, *d. l. 3. §. proinde* IV. si filiusfamilias miles pecuniam mutuo acceperit, *l. si filius 7. §. sin autem C. eod.* V. respectu peculii castrensis, quia in hoc vice patrisfamilias fungitur, *l. usque 2. D. eod.* VI. si studii causa, vel legationis acceperit, dummodo probabilem modum non excesserit, *d. l. sed Julianus §. proinde, vers. quod dicitur l. Macedoniani Cod. eod.* VII. si patre relegato, vel diù absente, pro maritanda sorore mutuum recipiat, *d. l. §. sed si, & l. si filius 19. D. eod.* VIII. si in patris rem versum sit, etiam si hac lege ab initio non receperit, *d. l. sed Julianus 9. §. proinde, l. Zenodorus C. eod.* IX. si sui juris effectus pecuniam receperit, quam tùm, cum filiusfamilias esset, stipulatus fuerat. Nam obligationis substantia per numerationem, de qua loquitur Senatus, expleta est, *l. 5. & 7. D. eod.* X. si in sui potestate constitutus obligationem novaverit, vel ratam habuerit, debiti partem solvendo, *l. sed Julianus §. ult. D. eod. l. Zenodorus Cod. eod.* & hoc etiam in patre procedit. XI. si jussu, & patris voluntate filio pecunia, credita sit, *l. 14. D. eod. & l. 2. Cod. eod.* XIII. si sciente patre, & non contradicente, nec improbante, *l. si filius 18*, & eò fortiùs, si institor in aliquo negotio à patre præpositus sit, *dict. l. Julianus, §. quamquam vers. quamquam si ipse pater*. XIV. si filius non ex mutuo, sed ex alio contractu sit obligatus, Pecuniæ enim datio Senatusconsultum offendit, & filiorum parentibus perniciosa est, *l. 4. D. ad S. C. Maced.* Unde in emptione, & si precium filiofam. sub usuris concessum sit, Macedoniano locus non est, *l. si filiusfam. 3. Cod. eod.* XV. in mutuo necessario accepto, *dict. l. sed Julianus §. si filius*.

Hactenus dicta locum obtinent de jure communi. Cætera de jure municipali continentur in *Pragm. unica tit. de Senatus Consulto Macedon.*, cujus hæc
3 sunt verba. Per Excellentem Dominum Regentem Magnæ Curiæ Vic. & Magn. Fisci Regii Patronum, de ordinatione Ill. Locumtenentis generalis, & Collateralis Consilii ; &c. *fuit mandatum sub pœna privationis eorum officiorum, & unciarum auri centum, ac alia pœna officio Curiæ reservata, omnibus, & singulis Actuariis omnium Curiarum, ac omnibus, & singulis Notariis, quod ex nunc in antea, & de cætero nemo dictorum Actuariorum, & Notariorum audeat, neque præsumat aliquo pacto, sive quæsito colore, vel modolibet adnotare, neque recipere obligationes, instrumenta, vel contractus aliquos à filiisfam. quibuscumque, nisi in præsentia, & expresso consensu ipsorum patrum, vel fuerint emancipati, seù habitent, & vivant seorsum ab eorum patribus cum eorum uxoribus, & familia*.

Die 8. Julii 1525. Neap. Et postea instantibus, & supplicantibus aliquibus ex dictis Notariis, & Actuariis, *fuit de ordinatione dicti Ill. Locumtenentis declaratum, provisum, & ordinatum, quod si Actuarii, & Notarii, & aliqui ipsorum rogati interrogaverint partes stipulantes, se obligantes, si sint patresfam., emancipati, vel habitantes seorsum à patribus, cum uxoribus, & familiis, & habiles, ut supra, vel ne, cum declaratione prædicta ordinationis, & partes dixerint mendacium, seù asserverint filiifam. esse patresfamil., imputetur prædicti stipulantibus, & acta non teneant, & Notarii in aliquo non teneantur, facta de hoc nota in instrumentis, seù actis conficiendis*, Die 30. Augusti 1525.

Porrò de jure communi, ultra interpretes supradi-
4 ctarum legum, de Macedoniano Senatus Consulto pertractant Adolphus Schelase, Albericus Wildebrandus, Arnoldus Vonryssel, Godofredus de Jena, Joachimus Denichius, Jo: Georgius Simon, Jo: Ludovicus Janus, Jo: Zangerus in *tractat. de exception. p. 3. c. 12.* Christophorus Besoldus *opuscul. jurid. p. 5. cap. 21.* Carolus de Grassis *tract. de except. except. 27.* Georgius Acacius Enenkelius *tract. de privilegiis parentum, ac liberorum priv. 12. c. 1. 2. & 3.* Connan. *comment. jur. civil. lib 7. cap. 2.* Guido Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. c. 36.* Mozz. *de contract. tract. de mutuo tit. quomodo deficiat, seù quomodo resolvatur, num. 14. & seqq.* Cævall. *commun. contra commun. qu. 776.* Ariminus Tepatus *var. sentent. tom. 1. tit. 157.* Alex. Trentac. *var. resolut. lib. 3. tit. de solut. 19.* aliique Doctores innumeri. De jure Regni enunciatam Pragmaticam commentati sunt doctissimi viri, nempe Prosper Caravita, Novarius, Domini Regentes Tapia, Rovitus *cons. 69.* Merlinus *controv. 39. tom. 1. 99. & 100. tom. 2.* de Marinis *cap. 144. & 145. tom. 1.* Sanfelicius *decis. 190. tom. 2.* Capyciuslatro *consult. 16. 45. & 47.* Petra *rit. M. C. 135. tom. 1.* Consiliarius Paschalis *de patria potestate part. 1. cap. 6.* Consiliarius Pratus *ibid.* Consil. Staib. *resolus. 70. tom. 1. & 179. tom. 2.* Consil. Hodierna *ad Surd. decis. 53.*, Præses de Ganaverro *decis. 54.* Consiliar. Altimare in *observ. ad dict. cons. 69. D. Roviti*, Mausonius *de causis executivis, ampliat. 10.* Horat. Montanus *controv. 39.* Rodoerius *in observ. ad D. de Marinis loc. cit.* Jo: Battista Mucci *qu. forens. qu. 2.* Marotta *discept. forens. cap. 26.* de Rosis *selectar. observ. p. 1. c. 20.* de Luca *ad Præsid. de Franch. observ. 14., & 145. ad D. de Marin.* Franciscus Maradei *in observ. ad singularia Philippi patris sing. 376. & ad Pragm. unic. de Senatusconsulto Maced.* Lælius Giptius *alleg. 170. tom. 3. D. de Marinis* Manfrella *observ. 134. ad Capyc. Latro*, Nicolaus Schoppa in suis ubertimis scholiis *ad D. Merlin. cit. loc.* Ita quod mihi locus ampliùs non relinquatur. Unum dumtaxat occurrit admonendum, quod quando filius habitat seorsum à patre cum uxore, & fa-
5 milia, non est necessarium longi temporis spatium, ut aliqui autumant, freti auctoritate glos. in *l. 1. C. de patria potest. in v. cum diù*, Paciani *de probat. lib. 2. cap. 27. num. 36.* Caballini *milleloqu. 547.* D. Roviti super *dicta Pragm. num. 14.* qui hac in re inquit : *Sed est videndus Jason in l. si emancipati vers. tu limita C. de Collat. qui admittit, si habitaverit seorsum per decem annos*, & Altim. ad *consil. 68. D. Rov. tom. 2. num. 26.* ibi : *ideo ad hanc ultimam limitationem habitationis seorsum à patre sufficere per decennium*, citando Pacian. & Caballin. Nam glos. Pacian. Caballin. & Jason. loquuntur secundùm jus commune de præsumpta emancipatione. At nostra *Pragmatica* non tan-

tùm

tum emancipationem, sed habitationem etiam
sine temporis præfinitione comprehendit. Et ra-
tio est, nam quando filius cum uxore, & sua fa-
milia seorsim à patre habitat, uti paterfamilias
existimatur; confert text. in *cit. l. 3. D. ad Ma-
ced.* accedit, quod quando pater permittit, ut fi-
lius seorsim habitet, videtur quoque ei remittere
jus, quod habet in bonis per filium acquirendis.
Ideoque qui cum hoc filio contrahit, exceptione
Senatusconsulti Macedoniani submovendus non
est. Quinimo etiam si per modicum tempus ha-
bitaverit, non juvatur Senatusconsulti exceptio-
ne, & ita decisum testantur Vrsill. *ad Afflict. decis.
308. num. 18.*, & Thor. in *compend. decis. fol. mihi
235. in Ver. filiusfamilias num. 61. in ordine, p.
pag.*

Aggredior itaque ad decretorum explicationem,
6 quemadmodum instituti mei ratio postulat. Noto
igitur, quod supradicta decreta fundantur in ci-
tatis juribus, & primum interponitur, quando
pater in comparitione exponit, quod N. B. filius
contraxit debita, præsertim apochis bancariis, &
obligationibus judiciariis, & eo inconsulto, quo-
tidiè contrahit in sui grave præjudicium, ac petit
ipsum hujusmodi creditorum molestia eximi, ac
liberari. Nam decreto primùm dicitur, quod *su-
per contentis in dicta comparitione capiatur infor-
matio, & testes recipiantur per scribam causæ ad
finem providendi*. Et in hoc termino testes, qui
examinantur, deponere debent cum causæ scien-
tia, quod N.B. est filiusfam. & quod, inconsulto
patre, æs alienum contraxit, & deinde supradi-
ctum interponitur decretum, quod est provisio-
nale, ut evitetur carceratio de facto, & passim
servatur in praxi. Secundum decretum interpo-
nitur, citato creditore, similiter termino imparti-
to summario, vel ordinario, ut Judici videbitur,
in quo ab utraque parte præsentantur articuli,
super quibus examinantur testes, & compilato
processu, hoc interponitur decretum: *Die, &c.
exceptionem Senatusconsulti Macedoniani obstare,*
vel *limitare*, aut *non militare*. Etenim quæ pe-
culiaribus provisionibus à lege sunt inducta, pe-
culiari quoque decreti formula sunt diffinienda,
& hisce verbis, nempe *exceptionem obstare*, uti-
tur Pomponius Jurisconsultus in *l. 21. D. ad S. C.
Maced.* Sed verbum *militare* magis in foro rece-
ptum est, & sæpè in ll. tam D. quàm Cod. exce-
ptionem obstare, vel non obstare dicitur, ut no-
tat Briss. *in lexico jur. v. obstare*.

Tertium decretum, quo dicitur, *non deberi, nisi in
quantum facere potest*, interponitur, quando fi-
liusfamilias validè cum patre obligatus, exinde
patris potestate liberatus, veluti emancipatione,
vel patris morte, à creditoribus convenitur, quia
7 insolidum non damnatur, sed ex juris æquitate
in id tantùm tenetur, quod facere potest, dedu-
cto ne egeat, *l. 2. D. quod cum eo* 81 *l. si ex alio 9.
C. eod. tit. l. exheredatum 49. D. de re judic. l. 3. §.
sed utrum, vers. filius autem D. de minor. l. si du-
bitet 10. §. ult. D. de fidejuss. l. inter 19. in fin. l.
cum ex causa 30. D. de re judic. l. in condemnatio-
ne D. de reg. jur.* Filius autem sui juris per mor-
tem patris effectus, ut habeat beneficium deducto
ne egeat, debet se à patris hereditate abstinere, *d.
l. 2. D. quod cum eo &c.* vel declarare se heredem
cum beneficio legis, & inventarii, Monticula de
inventario cap. 8. in princ. Anna *alleg. 30. num. 13.*
de Ponte *cons. 37. num. 3.* Amendola in *addit. ad
dec. 70. D. de Franch. in fin.* Confecto enim inven-
tario, separantur patrimonia, & ita quàmpluri-
ma decreta observavimus esse interposita post
promulgationem regiæ Pragm. *tit. de Senatus
consulto Macedoniano*. De praxi testantur Afflict.
dec. 308. ibique Ursill. *in annot.* Vincentius de
Franch. *dec. 70. 164. & 181.* ibique addentes, Mi-
nad. *cons. 1. num. 3.* & in *constit. in aliquib. num.
34.* Thorus in *compend. decision. tom. 1. ver. filius,
& si dicatur*, Molfes. *cons. 42. post to. 2. super con-
suet. Neapol.* ubi alia rerum judicatarum adducit
exempla. Quæ praxis etiam locum habet, si di-
cto beneficio renunciatum sit, nisi de eo specia-
8 lissima renunciatio intercesserit, ut puta de bene-
ficio filiusfam. sit certioratus, testibus Domino
Rovit. in *d. Pragm. num. 61.* de Amato *cons. 41.*
Giurb. *dec. 42. & 45.* D. de Marin. *tom. 1. resolut.
cap. 145. num. 6.* Staibano *resolut. 70. num. 38.* Gra-
tian. *discept. 799. num. 24. & discept. 858.* aliisque;
quamvis Dominus Præses Merlin. *controv. 39. to.
9 1.* dicat, & more suo probet, quod filius pro
patre carcerato, vel de proximo carcerando obli-
gatus, sui juris postea effectus, non gaudeat hoc
beneficio deducto ne egeat, allegando etiam Ro-
tæ Rom. decisionem à Farinacio select. 485. Sed
ut se cumque res habeat, contraria sententia mi-
hi persanè multum arridet.

Primò, quia filius sui juris effectus reputandus est
10 novus homo, ex text. in *l. 2. D. de capit. diminu-
tione*, paterno auxilio privatus, saltem patris sa-
luberrimo consilio.

Secundò, quia hoc beneficium conceditur ratione
11 personæ, & non contractus.

Tertiò, quia fuit inductum ad temperandum juris
antiqui rigorem, quo insolidum reus tenebatur,
12 & æquitas scripta juris rigori præfertur, *l. 1. §. si
ego D. si pars hered. pet. l. fin. in fin. D. de offic. Præ-
sid. l. majorem D. de pactis, l. 1. C. de legibus. l.
placuit C. de judic. cap. fin. de transact.*

Quartò, siquidem creditor cautius agere debebat,
13 & sibi imputet, si non fuit curiosus conditionis
debitoris, juxta text. in *l. qui cum alio D. de Reg.
jur.*

Quintò, durum enim est unum egere, ut alteri opi-
tuletur; quando beneficio deducto ne egeat, &
filio, & creditori consulitur; & citata *dec. R. Rom.*
fundatur, ut animadverti, in renunciatione facta
à filio, ibi: *ratio fuit, quia Granafeus in instru-
mento fidejussionis huic beneficio renunciaverit*, &
erat Jurisconsultus, ut *num. 4.* ibi: *cum renunci-
ans dicatur in instrumento juris utriusque Do-
ctor*, & filius benè de beneficio certior erat factus.
14 Unde in Doctore specialis hujus beneficii renun-
ciatio firma, ac valida reputatur à Regente Ro-
vito super *d. Pragmatica num. 46.* Reg. Sanfelic.
decis. 19. num. 37. Reg. de Marin. *cit. loc. num. 6.*
Thor. in *ver. Doctor filiusfamilias p. 3. in compend.
decis.*

Aliud decretum, quo dicitur, *viso decreto, &c.* in-
terponitur à Judice pro executione sententiæ (in
qua quis ex gestis, cum filiusfam. esset, in id,
quod facere potuit, damnatus fuit) etiam causâ
cognita, termino impartito, & audito creditore,

ut justa determinatione secundùm patrimonii facultatem, vel debitoris professionem Judicium terminetur; ideoque dicitur, *condemnetur ad solvendum ducatos* (pro una vice) vel tot *ducatos*, vel *carolenos*, *in qualibet hebdomada*, vel *mense*, prout Judici æquum videbitur, juxta text. in *l. in condemnatione D. de reg. jur.* Hoc etiam decretum fieri solet, quando temporis spatium reo ad solvendum concedi debet, juxtà tex. in *§. & si Instit. de offic. Judicis*, *l. debitoribus* 31. *D. de re judic. l. si debitori* 21. *D. de judic. cum concord.* Quod Judicis arbitrio remittitur, ut docent Dionysius Gothofredus in *l. quod dicimus* 105. *D. de solut. v. temperamento lit. T.* Emanuel Gonzalez in *comment. ad c. quid ad consultationem nu.* 13. *& seqq.*

Pro explicatione decreti, quo dicitur, *contractum, &c. fuisse, & esse nullum, tamquam vi, metuque factum*, adnotandum est, quod contractus
15 sunt ipso jure nulli, si vi fiant; Secùs si justo metu, nam valent quousque rescindantur. Ratio est, quia non leve inter vim, ac metum intercedit discrimen. *Vis est majoris rei impetus, qui repelli non potest*, ut Paul. inquit in *l. 2. D. de eo, quod metus causa*, & in *lib. 1. recept. sent. tit.* 8. & denotat *necessitatem impositam contrariam voluntati*, ut Ulp. ait in *l. 1. D. d. tit.* Unde constat contractus vi factos nulla juris firmitate niti, cum nec voluntas, neque consensus in eo, qui vim patitur, considerari possit. Nihil enim consensui tam contrarium est, quàm vis, id. Ulp. in *l. nihil* 116. *D. de reg. jur.* Et nihil in conventionibus magis spectari debet, quàm consensus, in quo obligationum substantia consistit, *l. 1. D. de pact. l. 1. D. de transact. l. 2. & 3. D. de obligat. & action. cum concord.*

Metus verò est instantis, vel futuri periculi mentis causa trepidatio, *d. l. 1. D. de eo, quod metus causa, &c.* Quæ quidem trepidatio voluntatem prorsus non excludit, sed ejus tantum libertatem comminuit, mentemque cogit ad aliquid faciendum. Ideo in metu voluntas coacta inesse dicitur, *l. mulier* 21. *§. si metu* 5. *D. eod. tit.* At quia voluntas coacta, voluntas est, ut probant Cujac. *lib.* 16. *observ. cap. ult.* Faber in *jurisprud. Pap. tit.* 3. *princ. 2. illat.* 11. Duarenus *ad tit. de eo, quod metus, &c. c.* 1. Pacius *lib. 2. qu.* 67. Donellus *commentar. jur. civil. lib. 15. c.* 38. & ibi *in notis* Osualdus Hilligerus *lit. A.*, Pichardus in *§. item actio* 27. *instit. de action.* consequens est, ut ea, quæ gravi metu geruntur, jure civili valida sint, ac firma; verùm edicto Prætoris, proposita in integrum restitutione, metum passo succurri, & contractus ab eo factos rescindi æquum fuit, *l. 1. D. quod metus, &c.* ibi: *ait Prætor, quod metus causa gestum erit, ratum non habeo*, *d. l. si mulier §. si metu*, & passim *D. eod. tit. l. fin. C. de his, quæ vi, metusve causa fiunt*, Paul. *lib. 1. recep. sentent. tit.* 8. Siquidem plena, & integra voluntas in eo non est, qui metu coactus aliquid facit, *arg. l. si quis major* 41. *C. de transact.* neque obligatio æquitatis naturalis vinculo obstringi, ac firmari potest, *arg. l. stichum* 95. *§. 4. D. de solut.* docent Bachovius *in commen. ad lib. 4. Pand. c.* 1. Vultejus *ad §. ult.* 1. *de oblig. num.* 20. Pichardus in *§. item actio num. 7. instit. de actionib.* Cabreros *lib. 2. de metu c. 14. num.* 10. Gomez *lib. 3. var. resolut. c.* 4. Gutierez de *juram. cap. 52. num.* 21. Hermosilla in *l. 56. tit. 5. p. 5. gle* 1. Sed aliquando actus metu gravi, seù justo, scilicet qui cadit in constantem virum, gesti, ab initio sunt nulli, ut videre est penes Bachovium *in comment. ad lib. 4. Pand. c.* 4. Mogollonum *de metu cap. 9. num. 1. & 2.* Gregorium Lopez in *l. fin. tit. 11. p. 3. lib.* 9. Joseph Ludovic. *decis. Lucens.* 16. Justus verò metus ex quibus inferatur, & quomodo probetur, vide Paulum Comitolum in *respon. moral. lib. 5. tit. de justo metu*, Basilium Pontium *de matrimonio lib. 4. cap.* 2.4. *& seqq.* Tuschum *practic. conclus. lit. M. conclus.* 215. *& seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 1056. & 1057. Castill. *to. 3. controv. c. 1. num.* 69. 142. *& seqq.* Farinac. in *repertor. ult. volunt. qu.* 2. Trentacinq. *variar. resolut. tit. de his, quæ vi metusve causa fiunt, resolut.* 1. Pichard. in *§. item actio nu.* 14. *instit. de action.* Bachov. *loc. cit. cap. 1. n.* 4. qui in *cap. 2. 3. & 4.* differit de remediis, quibus metum passo succurritur.

Item contractus non rescinditur metu reverentiali,
16 nisi minis, paternàve severitate initum illum esse probetur, testibus D. Merl. *contr. 39. num.* 24. & 100. *tom. 2. num.* 60. Rovito *cons. 68. num. 5. lib.* 3. Galeota *controv. 14. num.* 29. Capyciolat. *consult. 54. num.* 11. Hodierna *controv. 26. num. 21. & controv. 21. num.* 28. Arias de Mesa *lib. 3. cap. 36. num.* 3. Bottil erio *theorem.* 77. Gatto *de credito cap. 3. tom. 1. num.* 26. Rota *in florileg. concl. 34. num.* 12. ubi de communi, post innumeros Barbosa *in collect. ad l. 6. C. tit. de his, quæ vi, metusve &c. num.* 3. Quod limitatur, si obligatio sit pro patre excarcerando, vel pro evitando
17 carcerationis periculo, quia tunc vis non dicitur, cum non sit contra bonos mores, & metus allegari non potest; nam hoc casu filius non tantùm pietatis officio, sed legis præcepto tenetur, ut id. D. Merlin. probat *cit. controv. 39. nu.* 18. *& seq.* & docet Bachov. *in commentar. ad tit. 2. lib. 4. D. quod metus causa gestum erit c. 1. nu.*
18 4. *vers. & puto enim.* Cæterùm in quibus casibus contractus metu reverentiali init. rescindantur, vide Barbos. *loc. cit. num.* 4. & Pontium de *matrimonio lib. 4. c.* 11.

S U M M A R I U M.

1 *Defunctorum judicia servanda.*
2 *Solatium fati est voluntas ultrà factum.*
3 *Vincula in fideicommissis contenta quomodo submoveantur.*
4 *Bona fideicommisso subjecta in familiis conservari Reip. interest, & n. 27.*
5 *Praxis submovendi vincula in fideicommissis exponitur, & n. seqq.*
6 *Curator vacuus ad fideicommissum dandus est, instar Curatoris ventris prægnantis, & absentis.*
9 *Permutatio rei fideicommisso suppositæ, si à testatore non fuerit prohibita, an requirat solemnitates Regiæ Pragm. referuntur Doctorum opiniones hinc inde, ac decisiones pro observantia Regiæ Pragm.*

10 Re-

10 *Regia Pragm. an procedat, ubi fideicommissum de jure evertitur, & n.18.*

11 *Fideicommissum pro dote filiabus, ac descendentibus testatoris constituenda cessat, etiam si alienatio pro hujusmodi causa fuerit prohibita in fideicommisso, tum in contractu, tum in ultima voluntate instituto.*

12 *Fideicommissum pro restituenda dote à filio accepta, vivente patre testatore, evertitur; sed in casu dotis post patris mortem receptæ, controversia est inter DD., & auctoris distinguentis opinio refertur.*

13 *Fideicommissi ratio pro alimentorum causa locum non habet.*

14 *Fideicommissum evertitur pro causa redemptionis ab hostibus, exulibus, vulgò Bannitis, & à carcere ob delictum, ac debitum civile sine culpa contractum.*

15 *Studii causa cessare facit fideicommissum.*

16 *Res fideicommisso subjectæ quando pro militiæ causa alienari possunt.*

17 *Casus, in quibus fideicommissum everti potest, remissivè notantur.*

19 *Consiliarii D. Blasius Altimare, D. Carolus Cito, D. Jo. Baptista Ravascherius, D. Dominicus Alvarez Escalera laudantur.*

20 *Decretorum verba explicantur, & num. seqq.*

21 *Res fideicommissaria, nisi familiæ splendorem ostendat, et in ea testatoris affectio consideretur, ob utilitatem vendi, et alia loco ejus supponi potest.*

22 *Res fideicommisso subjectæ pro justa causa in subsidium alienari queunt, nisi alia adsint bona libera.*

23 *Bona esse libera inventario probatur, & cui onus probandi incumbat, inventario exhibito.*

24 *Dos pro facultatum modo, viri, & mulieris qualitate constitui debet.*

25 *Res fideicommisso subjecta ex causa dotis alienatur, pacto, ut ex fructibus aliorum bonorum reematur, & fideicommisso iterum supponatur, & quare.*

26 *Fideicommissa sunt sub Regia protectione.*

CAPUT IX.

De decretis, quæ in alienationibus, commutationibus, sive subrogationibus rerum fideicommisso, & alii vinculo subjectarum fieri solent.

DIE, &c. visis rescripto S. E. fol.. testamento qu. N. A. comparitione fol. per subscriptum Dom. Judicem fuit provisum, & decretum, quod super contentis in d. comparitione capiatur summaria informatio, si expedit, testes habeantur pro citatis, et recipiantur per examinatorem S. C. prævia buxsula eligendum; nec non Magnificus N. B. detur Curater futuris vocatis ad hunc actum tantùm, qui jura dictorum vocatorum tueri valeat, et in omnibus audiatur.

Die, etc. per M. C. V. junctis Aulis, facto verbo, visis rescripto S. E. fol. testamento, sive instrumento fol. informatione capta per M. C. fol.. usque ad fol.. appretio domus (e. g.) fol.. consensu magnifici Curatoris fol.. atque omnibus actis, fuit provisum, & decretum, & ipsa M. C. declarat, quod expedit; ac proinde liceat N. N. vendere, & liberè alienare absque ullo pacto retrovendendi deductam sitam in hac civitate (vel alio loco) *pro pretio ducatorum ... servata forma præcitati appretii; verùm pecunia pervenienda deponatur in publico Banco pro facienda alia emptione, consulta M. C., similiter junctis Aulis, ac audito eodem magnifico Curatore qua emptio intelligatur subrogata pro observantia omnium gravaminum, & fideicommissorum in præcitato testamento,* (sive instrumento) *contentorum in beneficium quorumcumque vocatorum, verùm præsens decretum non exequatur, nisi facto verbo in S. C. similiter junctis Aulis, servata forma R. Pragmatica, hoc suum.*

Die, &c. junctis Dominis duarum aularum Domini N. N., & Domino N. N. cum interventu Domini Præsidis S. C. per S. R. C. audita relatione Domini Judicis M. C. N. N. remissa est causa eidem M. C. V.; verùm decretum sive *decreta non exequantur, nisi habito* (vel dicitur) *obtento assensu S. E., ejusque Collateralis Consilii, servata forma Regia Pragmatica, hoc suum.*

Die, &c. per M. C. junctis Aulis provisum, & decretum est, quod N. B. liceat implicare ducatos.. (idest pretium perventum, & depositatum in Banco ex venditione ruris, vel domus, &c.) *In emptionem* (rei quæ explicatur) *qua emptio intelligatur subrogata pro observantia gravaminum, & fide commissorum contentorum in testamento qu. N. A. servata forma decretorum M. C., & S. C. Verùm in casu reemptionis similiter pecunia depositetur in Banco pro facienda alia emptione, consulto S. C. junctis Aulis.*

Die, &c. junctis Aulis DD. N. N., & N. N. cum interventu Spectabilis Præsidis S. C. Visis supplicatione fol.. omnibus actis à fol.. usque ad fol.. ac minutis per Dominum Commissarium subscriptis fol.. S. R. C. declarat, quod expedit; & proinde stipulentur minuta; super quibus suum interponit decretum, & judiciariam auctoritatem præstat; & respectu assensus.. Partes adeant Regium Collaterale Consilium pro observantia Regia Pragmatica.

Die, &c. visis supplicatione fol.. vel comparitione in M. C., *inventario fol... informatione capta à fol.... usque ad fol.... consensu magnifici Curatoris fol...,* vel *audito curatore, S. C. declarat, quod expedit constituere dotem N. B. ducatorum quatuor mille (e. g.) nempe pro summa ducatorum duorum mille ex bonis paternis liberis, mille ex bonis maternis, & pro alia summa ducatorum mille ex bonis fideicommisso instituto ab N. A. subjectis, & proinde super instrumento stipulando in actis præsentato, & per Dominum Commissarium subscripto suum interponit decretum, atque regiam Auctoritatem præstat. Verùm N. D. scilicet dotans se obliget penes acta de reditibus, & fructibus ex bonis fideicommissi perveniendis, deponere in publico Banco quolibet anno ducatos tercentum viginti quinque, & completa summa dictorum ducator. mille, de ea fiat emptio, consulto S. C., sive Domino causæ Commissario, audito magnifico Curatore, quæ subrogetur in locum capitalis prædicti fideicommissi assignati dictæ N. A.* dotatæ, *& magnificus Curator vocatis datus procuret etiam supradictum ordinatum depositum;* vel dicitur, *N. D. præstet cautionem de depositando quolibet anno, &c.* vel *se obliget cum N. N. insolidum* (prout Judici videbitur); vel dicitur, *pro reemendo rure, aut domo N. N. vendita cum pacto de retrovendendo.*

Die, &c. visis supplicatione fol.. informatione capta fol... N. A., & N. B. Curator vocatis datus condemnentur ad solvendum in beneficium N. C. summam ducatorum... in causam ejus dotium, fideicommisso pro parte dictorum N. A., & N. B. opposito non obstante.

Die, &c. visis supplicatione vel *comparitione* in *M. C. fol... inventario fol. informatione capta fol.... consensu magnifici Curatoris fol...* vel dicitur, *audito magnifico Curatore fol... liceat, & licitum sit N. A. vendere ex bonis fideicommisso subjectis summam annuorum introituum... pro alimentis filiorum prædictæ N. A., & quondam N. B.,* vel dicitur, *vendere capitale in actis deductum.*

RO supradictorum decretorum enucleatione, meminisse oportet de monitu Imperatoris Constantini in *l. 1. tit. de Sacrosanctis Ec-*
1 *clesiis*, ubi inquit: *habeat unusquisque licentiam Sanctissimo Catholico, Venerabilique Collegio decedens bonorum, quod optaverit, relinquere, & non sint cassa judicia ejus: Nihil enim est, quod magis hominibus debeatur, quàm ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit arbitrium,* uti etiam optimè dixit Lipsius in *præfatione ad li-*
2 *brum de cruce: Solatium fati est voluptas ultrà fatum.* Hinc meritò vincula, quæ in testamentis, vel in contractibus posita sunt, ne præ-
3 textu utilitatis posterorum, necessitatis, vel pietatis submoveantur, & præsertim fideicommissariæ dispositiones non rectè subvertantur, Pragmat. in hoc Regno sancitum reperitur; quæ est prima sub *tit. de vinculis, seu conditionibus in contractibus, vel testamento appositis quomodo amovendis*, ut prædictæ causæ in S. C. tractentur coram Dominis duarum Aularum, cum interventu Spectabilis Præsidis; auditis interesse habentibus, & compilato processu super petitionibus; in Regia Camera cum interventu Regii Fisci, & coram adminus quatuor Præsidentibus, ac Locumtenente; In M. C. verò cum interventu omnium Judicum, & de decreto interposito relatio fiat in S. C. in duabus Aulis junctis; & si aliqua causa constiterit, pro qua vinculum esse submovendum, aut defuncti voluntatem esse interpretandam videatur, vel subrogationem fieri aliorum bonorum fideicommisso, decretum executioni non demandetur, nisi certiorato Principe, ejusque Regio Collaterali Consilio, & ab eo beneplacito obtento; cum ad Reipublicæ Rectorem pertineat bona fideicommissis subjecta, & vinculis alienari prohibita in familia conservari,
4 ut in proœmio *dicta Pragm.*, ex qua praxis inolevit, quod ille, qui domum, vel territorium, e. g. fideicommisso subjectum, aliqua justa causa alienare cupit, vel de pretio aliam emptionem magis vocatis utilem perficere, supplici libello S. E., ejusque Collaterali Consilio clarè, & distinctè fideicommissum, & factum exponat, ac obtento consueto decreto, nimirum, *M. Curia Vicariæ, servatis servandis, & servata forma Regiæ Pragmaticæ, super supplicatis de justitia provideant*, illud alia comparitione præsentet eidem M. C., per quam, vocatis in fideicommisso
5 datur curator ad hunc actum, ne iis præjudicium aliqua fraude afferatur; Curatoris exemplo, qui datur non dum nato, scilicet ventri prægnanti, ob spem nascendi, ut inquit Ulpianus in *l. 1. D. de ventre in possessionem mittendo*. Ita quoque vocatis, ob spem ex fideicommissariis procreandi, atque nascendi, & absenti, juxta text. in *l. ab hostibus XII. §. ego autem D. quibus ex causis majores*, juncta glos. *lit. T.*, & juxta textum juncta glos. *in l. cum cognatos C. de captiv. & postlim. revers.*, de quo curatore absenti dando, vide D. Altimare in *tract. de nullit. sententiarum rubric. 11. qu.32. num.56.*, & sicut ex officio bonis absentis potest curator dari, quando bona dissipantur, glosa in *l. 2. verbo adeatur D. de curatore bonis dando*, Bartol. ibidem, Menoch. *de arbitr. judic. lib.2. cap.2. casu 150. à num.20.*, Angelus *consil. 103.* Cozad. *cons.* 68. Ita quoque ex officio iste curator datur, ut sine ulla fraude bona fideicommisso supposita distrahantur, ita dictat Reg. Pragmatica, ibi: *intendendo sopra ciò le parti interessate*, ut sunt vocati; & ita praxis servat, & decretum interponitur, *quod capiatur informatio,*
7 *& detur curator*, ut in rubrica. In hoc autem termino articulanda sunt, & probanda in supplici libello contenta, nempe quod domus e. g. est fideicommisso subjecta, quæ minatur ruinam, aut ex alia causa, quod expedit vocatis illam vendere, & alia, juxta casum concernentia, ac requisito curatore, super articulis testes sunt recipiendi. Item committi debet appretium Tabulario eligendo, qui non solum referre debet illius pre-

pre-

pretium, ſed etiam reparationes neceſſarias, earumque expenſas, ut Judex valeat ſuum regulare arbitrium.

Deinde compilato proceſſu, ac audito curatore, ſi
8 expedit, ſupradictum ſecundum decretum, ut in Rubrica, interponitur, ac alio decreto providetur, quod *pro venditione emanentur banna*. Item, quod *ſuper oblatione accendatur candela*, qui actus primò expletur ad finem providendi, & aliquo tempore interjecto, reiteratur, ut ultimo licitatori emptio perfecta remaneat, & facto pretii depoſito, dicitur, *conſignetur poſſeſſio*; *verùm pecunia remaneat in Banco pro illa in emptionem convertenda, conſulta M.C. & S.C. junctis Aulis*, juxta ſuperiùs enunciata decreta.

Amplius pro majori praxis dilucidatione, & Pragmaticæ interpretatione, duo dubia mox reſolvenda proponere exiſtimavimus. Primum, an ſupradictæ ſolemnitates requirantur in rerum permuta-
9 tione; ſi permutatio ſpecialiter à teſtatore, vel contrahente prohibita minimè fuerit, ſed tantùm generaliter venditio, & alienatio, & affirmat Reverendiſs.Epiſcop.Caven.Cæſar de Afflict. *lib.controv. controv.2.*ductus ex text.in *Auth.de non alienandis aut permutandis tit.1. §.alienationis*, ibi; *Alienationis autem nomen generale ideò poſuimus, ut prohibeamus, & venditionem, & donationem, & commutationem*, & in *c. nulli de reb. Eccleſ. alienan.vel non*, ibi: *Alienationis autem verbum continet conditionem, donationem, venditionem, & permutationem*: Item Doctorum auctoritate, nempe Gulielmi de Cuneo, Bald., Angel. in *l. cum hi §.ſi cui D.de tranſactionib.*, Curtii Senior. in *auth.res qua num.45.C.communia de leg.*Molin. *de primogen.lib.4.cap.4.num.11.* Ricc.Epiſcop. *collect.703.*Annæ *conſ.86. num.5.* aliorumque, quos allegat *num.29.* Ideoque inquit, quod teſtator, qui alienare prohibuit, permutationem quoque vetaſſe intelligitur; & tandem ex generalibus verbis ſupradictæ Pragmaticæ, ibi: *ſopra le robbe di ciaſchedunna perſona per qualſivoglia cauſa*.

Negat D. Conſiliar. Altimar. in *obſerv. ad conſil.15. Domini Regentis Rovit. num.35.*, ubi conſiderat ejuſdem Pragmaticæ verba, illa v3. *De toglere li vincoli di teſtamenti, codicilli, donationi, & altra ſorte di contratti tanto d'ultima volontà, quanto inter vivos, per li quali*, nota, *ſi prohibiſce l'alienatione, commutatione, ſubrogatione, ò diſmembratione in tutto, ò in parte*, nota, *contro l'ordine, volontà, e prohibitioni fatte per li teſtatori, donanti*, &c. Igitur quando eſt prohibita permutatio, & gravatus vult alienare, requiritur obſervantia dictæ *Pragm.* Quando autem non eſt prohibita permutatio, ſed ex juris diſpoſitione fundatur poſſe fieri permutationem, etiam prohibita alienatione, tunc non requiritur talis obſervantia in permutatione facienda; hanc ſententiam ſequitur Franciſcus Maradei in *obſerv.ad ſingulare Philippi patris 398.*, & *ad dict. Pragm.2.*, tamen dictus Conſiliarius in noviſſimo *tract. de nullit.rubr.1.p.2. qu.16. num.5. & 6.* contrarium ſenſit, cum ex quampluribus aliis juribus probet, quod alienationis verbum permutationem contineat, ut ibi; & ita obſervatum eſſe in S. C. teſtatur *num. 9.* in cauſa D. Joannæ Alberti cum D. Franciſco Ruffo; & ita quoque obſervatum in fideicommiſſo magnificorum de Arcamone; nam quoddam prædium ruſticum exiſtens in Civitate Barii fuit venditum, & pretium implicatum in emptionem hic Neapoli confectam, ubi dicta hodie familia permanet; quanquam in dicto fideicommiſſo permutatio ſpecificè non fuiſſet prohibita, referente Domino Judice Joſeph Conſtantino, nunc Regalis Patrimonii Fiſci Patrono ſolertiſſimo; & ita paſſim obſervatur in M. C., & in S.C. attenta ratione Regiæ Pragmaticæ, quæ fuit promulgata, ut fraudibus occurratur, quæ tùm in venditionibus, tùm in commutationibus intercedere poſſent. Conſilium enim multorum ſapientum, ac Judicum, qui ſenes in *3.lib. Regum cap.12.lit.A.*nuncupantur, humano modo firmiſſimum dicitur.

Primum dubium, an in caſibus, quibus de jure fi-
10 deicommiſſum evertitur, enunciata Pragm.procedat, & pro reſolutione, caſus referre convenit; quorum primus eſt, pro dote filiabus, ac
11 teſtatoris deſcendentibus conſtituenda, ut ex *auth. res quæ C. comm.de legat.* deſumpta ab Irnerio ex *auth. incip. decurſio, & varietas humanæ naturæ tit.de reſtit., & ea, quæ parit in undecimo menſe poſt mortem mariti coll. 4.* Quæ fundatur in ratione pietatis, ac publicæ utilitatis; nimirum ut mulieres in pudicitia conſerventur, dotatæ faciliùs nubant, & Civitas hominibus repleatur, *l. 1. D. ſolut. matrim.*, & procedit, etiam ſi in fideicommiſſo prohibita ſit alienatio ex cauſa dotis, ut docent communiter DD.innumeri congeſti à D.Regente Rovito *conſ.54.*, aliique cumulati à D. Conſiliario Altimare ibi in *obſerv. num.18.*, atque etiam in fideicommiſſo in contractu inſtituto, ut benè ſcripſerunt Doctores adducti à Mercuriali M[illegible]ino poſt *tract. de pignor. dec.50.num.12.& ſeqq.*, quibus addo Paulum de Caſtro in *d.auth.res quæ circà princip.*, & quamvis gl. in *l. nulla C. de jure dotium*, aliique Doctores relati à D. Conſiliario Altimare in *dict. obſerv. num.37.* contrarium ſuſtineant, ea ratione; quia in vita pater poteſt ad libitum de bonis ſuis diſponere, etiam in præjudicium legitimæ filiorum, pro qua filiis in vita patris jus non competit, *l. ult. D. de lib.agnoſ.* & ita alienando non tenetur dotare; quod non contingit in alienatione prohibita ex teſtamento, quia diſpoſitio illa incipit habere effectum mortis tempore, & exinde debitum ſuboritur; ideoque illi præjudicari non poteſt; nihilominùs ratio ſuperiùs adducta, qua nititur *auth.* ſolidior eſt, ac fortior, quàm iſta. Idcircò in judicando, à ſupradicta opinione affirmativa minimè recedendum opinor. Prætérquamquod rationabiliter ſupponendum eſt, prohibitionis tempore alia extitiſſe bona, ex quibus dos fœminis conſtitui potuiſſet, ſaltem ex reditibus rerum fideicommiſſo ſubjectarum, quibus deficientibus, prohibitio ceſſat.

Secundus eſt, pro dote reſtituenda accepta à filio
12 gravato, ejus patre vivente, qui conſentire videtur, juxta communem Doctorum opinionem; at poſt patris mortem à filio recepta, in dubium, incertumque revocatur, ut videre eſt penes doctiſs.Sfortiam Oddum *tract. de fideicomm. qu. 44. art. 2.* ubi pro utràque parte Doctores adnumerat, ac rationes expendit, & affirmativam ſenten-

tiam

tiam communiorem, verioremque asseverat; quam indistinctè non sequor, sed infrascripta considerare non pigeat; nempe, aut à muliere dotem sibi constituente, viro pecunia libera tradita est, ipsâ fideicommissum ignorante, aut illud sciente, ac de vi fideicommissi certiorata, aut à suis parentibus pecunia libera quoque data est; & in hoc casu, aut illam vir in aliquibus negotiis suæ professionis implicuit, aut in emptionem convertit, puta annuorum introituum; & deperdita sit; aut muliere non reluctante, consumpsit: In primo casu restitutioni locum esse existimo, cùm mulier sua fragilitate in constituenda dote facilè decipi posset, & nuptiarum desiderio peritorum consilium non quærit, & confert text. in *dict. authentico*, perpendenda illa verba, *quia verò vir mortuus est, se ignorante restitutionem; amissionis periculum sustinere*. Secundo casu minimè. Primùm, argumento in contrarium sumpto ab hoc eodem textu. Secundò, nam si mulier certiorata, ita suo sponso pecuniam tradidit, donare voluisse videtur. Tertiò allego eundem Oddum *cit. loc. art.5. à num. 86. ad 93.* Tertio casu, alia ratione ductus, affirmativæ sententiæ inhæreo; nam si pater viveret, verisimiliter vel negotio consentiret, vel emptionem faceret, & mortuo filio, nurui quoque dotem restitueret: Cæterùm in quarto casu negativam amplector, quia mulieris parentibus tribuendum est, quare cautius, uti debebant, non contraxerunt; & si contrarium diceretur, modus quippè evertendi fideicommissa præberetur.

Tertius casus est, alimentorum causa, ut pluribus ratio-
13 nibus probat idem Oddus *art.2.* præsertim, quia vita hominis omnibus rebus est præferenda, *l. jubemus C. de sacrosanctis Eccl. §. fin. instit. de jure nat.* & quia negare alimenta, est necare, *l. vel necare D. de liber. agn.* & quia ita suadetur ex mente, & voluntate testatoris.

Quartus est, redemptionis causa ab hostibus, & ab
14 exulibus, vulgò Bannitis, latè idem Odd. *art.* 3. & D. Altimare ex Rovito, Rodoerio *ad R. de Marinis*, & Capone *d. obser. num. 4.* Imò pro liberando carceribus mancipato ob delictum, atque etiam pro debito civili sine culpa contracto, ex Fusario, Consiliario Paschale *de patria potestate*, & Rodoerio *n.5.*

Quintus est, causa studii, & causa militiæ, si com-
15 modè, & honorificè gravatus in Civitate vivere nequit, ut distinguit idem Oddus *art.5.* Cæterùm pro causa militiæ communis Doctorum opinio est in contrarium, ut videre est penes Vincentium Fusarium *de fideicomm. subst. q. 539.* in
16 duobus tamen casibus id pro comperto habeo. Primò, si jussu Regis militare quis debet, considerando, quod Rex ob honestam, & justam causam fideicommisso derogare volet; nam fideicommissa antiquitus apud Romanos non erant obligatoria, sed eorum observantia à fide pendebat; Augustus verò illa reddidit obligatoria, & necessaria, *§. 1. institut. de fideicommiss. hæredit.* Ideoque alter Augustus, qualis dicitur quilibet supremus Princeps in suo Principatu hanc necessitatem tollere potest, atque ita antiquum rerum statum restituere, ut probat Eminentiss. Cardin. de Luca *tract. de fideicomm. disc.266.*

Secundò, si ille, qui vult militare, non sit bonis imbutus moribus, & expedit pro decore aliorum de familia, ut in bello inserviat, cum fideicommissa etiam pro decore, & familiæ splendore instituantur. Cæteri alii casus cumulantur à Clarissimo Jurisconsulto Sfortia Oddo *cit. q.36.*, & à D. Altim. *in observat.*

His præcognitis, ad dubium ita respondeo, quod
17 observanda est regia pragm. in omnibus casibus, in quibus DD. non sunt concordes; in iis verò, ubi jus apertum est, ut in constituenda dote, & in causa alimentorum, Pragmatica locum non obtinet, sicut hac die 7. Mensis Maii 1705. decisum fuit pro const. tuenda dote magnif. Theresiæ Fajenza in causa decreti, quod *expedit* pro magnifico D. Nicolao Fajenza cum magnifico Cajetano Argento celeberrimo Advocato, Curatore vocatis dato, in Banca de Alexio, Mobilia scriba; & sæpe numero in mea Aula servatum animadverti, ubi mecum resident Doctissimi Consi-
19 liarii D. Blasius Altimare, D. Carolus Cito, D. Jo: Baptista Ravascherius, & D. Dominicus Alvarez Escalera viri integerrimi, & undequaque laudandi.

Hæc universim, modò speciatim ad decretorum explanationem devenio. Dicitur enim in primo de-
20 creto, quo permutatio fit, *Expedit*, quia vocatis utilis est, ut una res vendatur, & alia compa-
21 retur, puta res peritura, Alberic. in *l. fin. C. de reb. alien. non alien. num.5.* Castr. *cons.269. num. 3. vol.1.* Honded. *cons.58. num.32. lib. 1.* Peregr. *de fideicom. art.40. num.32.* Molin. *de primogen. lib.4. cap.4. num.1. & sequ.* Amat. *dec. March. 20. num. 20.* Christophor. Mart. *exam. 3. num. 32.* Capyc. *dec. 108. num. 3.* ita ut si fideicommissi institutor viveret, ita quoque ageret, D. Præses de Franch. *dec. 355.* proindè hæc alienatio, cum testatoris menti minimè repugnet, est valida, Jas. in *l. filiusfamil. §. Divi & 2. D. de leg. 2. num.78.* Bursat. *consil. 151. num. 11. lib. 2.* Molina *de primog. Hisp. lib.4 cap.4. num.3.* vel quæ comparatur, utilior sit, quo casu de jure permittitur, Bartol. & DD. in *l. Imperator §. cum autem D. de leg.2.* & innumeri penes Fusar. *q. 530.* nisi in re testatoris affectio consideraretur, vel quæ splendorem familiæ ostenderet, veluti turris fortis, aut locus deliciarum causa constructus, vel domus, *in qua defecit pater, in qua majorum imagines, aut non videre fixas, aut revulsas videre satis est lugubre*, ut inquit Constantinus Imp. in *l. lex. quæ tutores 22. §. nec verò C. de administr. tutor.* Ideoque in decreto quoque dicitur, *Viso testamento*. Dicitur in alio decreto, *Viso inventario*, Primò, quia si bona libera extant, illa quæ fideicommisso subjacent, alienari non possunt, neque pro constitu-
22 enda, neque pro restituenda dote, aliàve causa, ut deducitur ex ipsomet text. in *auth. decursio, & varietas humanæ naturæ, tit. de restitut. & ea, quæ parit in XI. mense*, ibi. *deinde ex reliqua substantia parte, si non sufficerit legitima pars &c.* & communiter docent penes Fusar. *q.531. num.121.* D. Præsid. *decis.519.* Anna *consil. 85. à num.7. & 11.* & ex Marciano, Hodierna, Thoro, Barbato, Noguerolo, Fontanella, aliisque testatur Altim. *in observat. ad Consil. D. Roviti 54. num.28.* sed in subsidium tantùm locum habet, eorum bonorum

aliena-

allenatio: proceditque, quamvis testator ex fideicommisso descendentes dotare jusserit, Gratian, *d. scept. forens.* 331. *num.* 22. Mantica *decis.* 552. *n.* 5. *vers. quod est intelligendum*, Marta *voto* 4. aliique Doctores ex verisimili testatoris mente. Secundò; siquidem inventarium sufficiens est ad
23 probandum alia, non extare bona libera, ut probat D. Rovit. *d. consil.* 54. *to.* 1. *à num.* 21. Inventario præsentato, onus probandi bona esse libera, fideicommissario incumbit. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 189. *à num.* 174. *& lib.* 6. *præsumpt.* 26. Peregr. *art.* 42. *num.* 7. Ofasch. *decis.* 174. *num.* 5. Milan. *decis.* 5. *num.* 55. *decis.* 7. *num.* 83. Mant. *decis.* 152. *in fin.* Farinac. *dec.* 56. *num.* 4. *part.* 1. aliique licet in hoc articulo, an ad dotandam, vel ad fideicommissarium onus probandi spectet, recepta sit distinctio, aut scilicet mulier possidet, aut fideicommissarius: primo casu, ad fideicommissarium pertinet: secundo, ad mulierem, ut post innumeros Doctores, notat idem D. Altimare in *observ. n.* 32.

Dicitur in decreto, *ducatorum quatuor mille*, nam
24 dos constituenda est pro facultatum modo, viri, & mulieris qualitate, ut Imp. in *d. auth.* advertit, ibi: *honestè, & secundùm personarum qualitatem, & merita*, juncta gl. *lit. N.*

Dicitur, *ex fructibus*, nam Judex, quoad fieri po-
25 test, in omni casu animadvertere debet, ut bona in fideicommisso conserventur, & hæc praxis descendit ex text. in *l. mulier* 22. *§. quod si D. ad S.C. Trebell.* ibi: *Quod si tantos fructus ex hereditate mulier perceperit, ut inde possit doti satisfieri, dicendum est potius fructibus hoc expensum ferendum, quàm fideicommisso*, juncta gl. *lit. C.*, quæ alia allegat jura.

Et denique dicitur, *suum interponit decretum, & judiciariam præstat auctoritatem*. Hoc enim interponitur in casu, quo solemnitates Regiæ Prag. non requiruntur. Cæterum ubi Pragm. locum obtinet, decreti approbatio est impetranda à D. Prorege, ut in primo decreto dictum est; etenim sub Regia protectione fideicommissa permanent,
26 ut bellè scripserunt Molina *de primogeniis lib.* 4. *cap.* 4. *à num.* 9. Petra *de fideicommiss. subst. qu.* 8. *num.* 829. Castillus *dec.* 18. & Mastrillus *decis.* 121.

S U M M A R I U M.

1 *Rerum divisio à jure gentium originem duxit.*
2 *Rerum divisio, etsi ob pacem, & tranquillitatem inducta sit; dissidia tamen, & contentiones inter homines parit, & quare.*
3 *Possessoria remedia quæ sint, remissivè.*
4 *Verborum etymologia primùm inquiri debet.*
5 *Possessio an à sedibus, vel à pedibus dicta sit, dissident inter sese Doctores, & auctoris opinio refertur.*
6 *Res mobiles propriè possideri probatur, rejectâ Accursii sententiâ.*
7 *Possessio, & quasi possessio in quibus rebus consistat.*
8 *Possessio quotuplex sit, & in quot species dividatur, controversia est inter DD.*
9 *Naturalis possessio quæ sit.*
10 *Civilis possessio quæ dicatur, & num.* 14.
11 *Possessio civilis, & naturalis quoad personas, quæ possidet, una ab altera separata considerari potest, & referuntur exempla, & num.* 13.
12 *Directus Dominus, qui rem in emphyteusim concessit, an civiliter possideat.*
15 *Fructuarius quo sensu in multis l. dicitur non possidere.*
16 *Quasi possessio quibus in rebus cadat, & quotuplex sit, remissivè.*
17 *Decreti quo dicitur*, Visa supplicatione &c, non turbetur de facto in possessione &c. *praxis exponitur, & num. seqq.*
18 *Mandatum, ne quis* turbetur de facto in possessione *quare à Judice fieri debeat cum aliqua clausula justificativa.*
19 *Mandatum ne quis* turbetur de facto in possessione *à Judice injunctum cum clausula justificativa, nullum veris possessoribus non citatis præjudicium affert.*
20 *Clausula justificativa vis, & effectus.*
21 *Decretum, quo aliquem in possessione manuteneri ordinatur, in quibus fundetur juribus,*
22 *Vi, clam, vel precario quisnam possidere dicatur.*
23 *Possessio vitiosa adversus extraneos prodesse solet.*
24 *Possessor plus juris habet, quàm ille qui non possidet, & melior est ejus conditio, etsi nullum jus habet, & num.* 25.
26 *Possessor, donec jure contrarium non evincatur, in possessione manuteneri debet, ut evitetur vis quam fieri vetat Prætor.*
27 *Manutentionis decretum, ut ritè, rectèque à Judice proferatur, quæ sint excutienda.*
28 *Possessio quomodo probetur, & num.* 33.
29 *Possessio per solam locationem minimè, probatur, & quare,*
30 *Possessio, collectarum, ac tributorum solutione non evincitur.*
31 *Census exactio per triennium, sive per tres ultimas apochas facta an jus exigendi in posterum constituat.*
32 *Possessio per librum æstimi regulariter non probatur.*
34 *In possessorio summario, sive summariissimo leviores probationes sufficiunt.*
35 *Manutentio conceditur in judicio summario, sive summariissimo, etiamsi de possessione constet per depositionem unius testis, probationem minùs quàm semiplenam, præsumptiones, & attestationes extrajudiciales.*
36 *Possessorium judicium possessoris respectu est magni præjudicii.*
37 *Possessionis utilitates referuntur remissivè.*
38 *Possessor dicitur beatus.*
39 *Possessori in dubio est favendum, & pro eo judicandum.*
40 *Possessor uti reus, probationis onere non gravatur,*
41 *Possessorii judicium summarium petitorii respectu censetur modici præjudicii.*
42 *Possessorium summarium, seu summariissimum, quo pacto intentetur, & num.* 43.

44 *Pos-*

44 *Possessorii summarii judicium apud varias nationes, varia nomenclatione appellatur.*
45 *Possessorium plenarium expenditur.*
46 *Possessorium summarium nequit cumulari cum plenario, vel petitorio judicio.*
47 *Possessio quo tempore sit probanda.*
48 *Possessionis qualitas in concedenda manutentione inspici debet.*
49 *Possessio, & quasi possessio quo spatio temporis effluxo inefficax fieri dicatur, itaut in ea quispiam manuteneri non possit.*
50 *In supremis Tribunalibus, & in consistorio Principis non deciditur aliqua causa possessorii, quin cognoscatur aliqualiter de proprietate.*
51 *Nemo in possessione manuteneri debet, ubi injusta ipsius causa Judici innotescat.*
52 *Praxis decreti, quod interponitur, quando possessio ex utraque parte est turbida, in quibus fundetur juribus.*
53 *Possessionis sequestratio in judicio retinenda, quando fieri possit.*
54 *Burgensatica bona, quæ sint.*
55 *Fructus territoriorum, quæ burgensatica dicuntur, jure gentium, & civili dominis quæruntur.*
56 *In territorium alienum ingredi, vel animalia immittere, prohibente domino, nemo debet; alioquin animalia expelli possent, & ipsa immittentes injuriarum actione tenentur.*
57 *Aliena animalia in territoriis apertis, sive campestribus, etiam recollectis fructibus, & secatis segetibus, pasci nequeunt, nisi speciali lege, vel immemorabili consuetudine contrarium statutum sit, & referuntur loca, in quibus hujusmodi lex, vel consuetudo viget.*
58 *Consuetudo pascendi pecudem in territoriis apertis, recollectis fructibus, & secatis segetibus naturali ratione nititur, & ut legitimè præscripta dicatur, quæ requirantur.*
59 *Dominus in suis territoriis apertis, non obstante prædicta consuetudine clausuram conficere potest, & quomodo.*
60 *Clausura in territoriis apertis confecta, quare in Regno* Mezana *dicatur.*
61 *Demanialia bona Baronis quæ sint.*
62 *Bonorum demanialium, quæ sunt Baronis, usum civibus Universitatis competere validis probatur argumentis.*
63 *Baro usum bonorum demanialium civibus Universitatis prohibere non potest, nisi à Rege, vel ab eadem Universitate concessionem habeat.*
64 *Fida Defensa, & Bannita quæ sint, & cur ita dicantur.*
65 *Diffida quid sibi velit.*
66 *Bona demanialia Universitatis quæ sint.*
67 *Barones in bonis demanialibus Universitatis quem usum habeant.*
68 *Baro bonis demanialibus uti non potest, si ab Universitate peculiari titulo possideantur.*
69 *Pascua, & fructus nemoris ab Universitate vendi posse probatur pro æris alieni satisfactione, invito, & contradicente Barone, si major pars consenserit.*
70 *Major Universitatis pars quæ dicatur.*
71 *Territoriorum communio, sive promiscuitas inter Universitates finitimas super aquis, herbis, pascuis, &c. accedente Regis assensu, vel centenaria, aut immemorabili præscriptione, statuitur.*
72 *Territoriorum promiscuitate Universitas de facto spoliari non potest, dummodo constet de præscriptione 40. annorum.*
73 *Promiscuitas territoriorum inter Universitates cum Regis assensu inita dividi, ac dissolvi non potest, & Doctorum contraria opinio refellitur.*
74 *Promiscuitas territoriorum ex justa dumtaxat causa tolli potest.*
75 *Promiscuitatis, quæ est inter territoria finitima, repartitio, quando, & quomodo fieri debeat.*
76 *Habens jus pascendi, an habeat jus aquandi, contrariæ Doctorum sententiæ referuntur cum auctoris distinctione.*
77 *Habens jus aquandi, habet et pernoctandi.*
78 *Doctores, qui de jure pascendi, vel aquandi tractant, referuntur.*
79 Pragm. 14. sub tit. de Baronibus dispositio.
80 *Jus prohibendi ne Vassalli ad aliena molendina, furnos, etc. accedant, per Barones post supradicta Prag. promulgationem, banno, et eorundem Vassallorum patientiâ minimè præscribi potest, et num. 81.*
82 *Probibendi jus est de regalibus, et vectigalis instar habetur.*
83 *Barones in quasi possessione juris proibendi, ne Vassalli aliquid faciant, Vassallorum patientiâ, ac banno consecuta, manuteneri non possunt.*
84 *Barones quando possint interdicere Vassallis, ne ad aliena accedant molendina, et num. 87.*
85 *Barones suorum Vassallorum tanquam patres existimantur, eosque defendendi coram superiore tacitum à jure mandatum habent.*
86 *Vassalli Baronibus obsequium, et adjutorium præstare tenentur.*

CAPUT

CAPUT X.

De decretis, quæ in possessorio, vel quasi interponuntur.

Die, &c. visa supplicatione, vel *comparitione, N. N. non turbetur de facto in possessione enunciati ruris, in qua reperitur, donec aliter, &c.*, vel dicitur, *veris expositis*, sive, *si quis aliquid in contrarium prætendat, compareat*, vel *habens causam in contrarium compareat, & expediantur provisiones.*

Die, &c. visis comparitionibus fol... ac partibus auditis, N.A. manuteneatur in possessione, in qua legitimè reperitur, & respectu prætensorum per N.B. infrà quatuor dies audiantur partes.

Die, &c. capiatur informatio super possessione ruris in actis deducti, & interim neutra pars accedat sub pœna ducatorum.. per quemlibet Fisco Regio, &c., & pro fructuum recollectione destinetur persona non suspecta; vel dicitur, *& interim fiat sequestrum territorii, & fructuum.*

Die, &c. visa comparitione, vel supplicatione, atque omnibus actis, N.A. manuteneatur in quasi possessione pecoris pascendi in territorio in actis deducto, secatis tamen segetibus.

Die, &c. N.A. manuteneatur in quasi possessione conficiendi in territorio in actis deducto clausuram, seù *Mezanam, respectu animalium pro cultura territorii deservientium, & fiat taxa territorii prædicti.*

Die, &c. pro executione decreti lati sub die, &c. accedat N.N., qui adhibitis expertis, faciat ordinatam taxam in enunciato territorio, & expediantur provisiones: vel dicitur, *N.A. non molestetur in conficiendo clausuram in territorio in actis deducto, respectu animalium, quæ pro territorii prædicti cultura deserviunt.*

Die, &c. visis, &c. N. A. manuteneatur in quasi possessione fidandi animalia in territorio in actis deducto; & proinde alia non fidata expellere, eaque pignorare valeat, ac pœnam exigere: vel dicitur *manuteneatur in quasi possessione fidandi in territorio in actis deducto, ac illud defendendi*: vel dicitur, *manuteneatur in quasi possessione fidandi, secatis segetibus*, vel dicitur.

Die, &c. visis, &c. infra quatuor dies audiantur partes, & interim N. A. se abstineat à jure fidandi. vel dicitur, *& interim manuteneatur in quasi possessione juris fidandi.*

Die, &c. visis comparitione, vel *supplicatione, ac omnibus actis fol... N. A. manuteneatur in quasi possessione pecoris pascendi in territorio... in actis deducto, aquandi, pernoctandi, ac tuguria conficiendi*: vel dicitur *manuteneatur in quasi possessione pecoris pascendi; verùm se abstineat à jure aquandi, ac pernoctandi.*

Die, &c. visis comparitione, vel *supplicatione fol.... atque omnibus actis, provisum, & decretum est, quod duo experti partibus non suspecti, pro quorum electione eadem partes in biduo dent notam suspectorum, recognoscant, & distinctè referant territoria Universitatis Terræ N.A., & Universitatis Terræ N.B., ac etiam, quot pecudum territoria prædicta capacia sint, quæ recognitio fiat cum interventu N.N. ad finem providendi.*

Die, &c. visa relatione expertorum fol.. partibus auditis, vel additur etiam, *in loco accessus*, ubi contingat fieri super faciem loci, *per D. causa Commissarium provisum, & decretum est, quod Universitati Terræ N.A., ejusque Civibus liceat, & licitum sit depascere eorum animalia in territoriis prædictis pro tertia parte, & Universitati Terræ N. B., ejusque civibus pro duabus tertiis partibus, scilicet tot caprarum, tot ovium, vaccarum, &c.*

1 CREATO mundo ab increato Deo; exinde humano genere aucto, rerum divisio jure gentium fuit inducta, *l. ex hoc 5. D. de justit. & jure.* Hæc, inquam, divisio, etsi pacem inter homines, & tranquillitatem
2 parere debuisset, ut egregiè docent Dionysius Gothofred. in *l. 1. D. de acquir. rer. dom. lit. E.*, Petrus Gregorius *syntagm. juris univer. lib. 1. cap. 14. num. 11. & lib. 3. prælud. optimi Jurisconsulti cap. 4.*, atque Aymon Cravetta *cons. 264. n. 1.* eorundem tamen hominum insana cupiditate, *cui nec satietas unquam, nec finis aderit*, quemadmodum inquit D. Ambrosius in *can. sicut ii distinct. 47.*, factum est, ut invidiosa dissidia, atque implacabiles contentiones sæpè sæpiùs exardescant. Unde, ut Justinianus inquit in *auth. de triente, & semisse cap. 7.*, & *quod sæpè nobis coll. 3., quidam plurimorum filiorum constituti Patres, deinde putantes meæ substantiam dividere, ut à fraterno certamine eos præservent, ad majores adhuc, & sæviores eos contentiones adducunt.*
3 Ad has autem evitandas, quàmplurima civili jure possessoria remedia statuta sunt, de quibus volumina conscripserunt Constantius Rogerius, Jacobus Menochius, & Robertus Maranta, ju-

risque interpretes dissorunt in D.C., & Instit. tit. de interdict. In præsenti Cap.cùm de decretis ad possessionem spectantibus sermo sit, iis enucleandis nosse non abs re fuerit, unde nomen possessio-
4 nis descendat; verborum enim prior, & rerum potior debet esse interpretatio, l. 1. ibique DD. D. de reb. credit., si cer. pet., eùm omnem doctrinam à cognitione, & nominis notatione auspicemus, Bald. in l. liberti num. 5. C. de operis libert.

Possessio igitur *appellata est à pedibus & (ut Labeo*
5 *ait) pedum quasi positio*, l. 1. D. de acquir. vel amittenda poss., licèt in Florentina editione aliter legatur: *possessio appellata est (ut & Labeo ait à sedibus, quasi positio*. Hæc lectionis variatio magnam quidem ansam præbuit Doctoribus disputandi, an à sedibus, vel à pedibus possessio dicta sit. Jacobus Cujac. in comment. ad tit. Cod. de acquir. & retin. possess. Matthæus Wesembec. in parat. ad hunc tit. Hugo Donell. commentar. jur. civil. lib. 5. cap. 6. Joannes Bellou. 4. supput. 15. num.3. Vacou. à Vacuna lib.2. declar.32. num.4. Jo: Borcholten ad hunc tit. de acquir. poss.num.6. cap.1. aliique possessionis etymologiam à sedibus ductam esse arbitrantur, & lectionem Florentinam acerrime propugnant; contrariam tamen sententiam sectantur Stephanus Forcatulus in necyomantia juris periti dial. 73 num. 2. Petrus Gregorius lib.1. syntagm.jur. cap. 13. num. 7. & seqq. Ludovic. Charonda in lib. 1. verisimil. cap. 6. Antonius Gomez in l.45. Tauri num.18. Didacus Covarru. de testam. 1. p. rubr.num.3., aliique antiquiores ab his relatis, qui à pedum positione possessionem accuratius, quàm à sedibus appellari contendunt. Franciscus Connanus in lib. 3. comment.jur. civil. c.8. Franciscus Duarenus in l. 1. hoc tit. Petrus Fridericus Mindanus de materia possess.cap.1. nu.5. Valentia lib.1. illustr. tract. 2.cap.1. num.6. Gonzalez in notis ad c.eam te, de rescriptis utramque lectionem admittunt, neutram ablegant. Planè utramque opinionem substinari posse non paucis, iisque validissimis palam sit argumentis. Pro prima (ut cætera missa faciam) est tex. in l. qui agros Cod. de omni agro deserto lib.11. ibi: *ita tamen, ut si vacanti, ac destituto solo novus cultor insederit*, text. in can.jus gentium dist. 1. ibi: *sedum occupatio*. Nec flocci facienda auctoritas Marci Terentii Varronis lib. 4. de lingua latina, qui *Pos* vetus verbum esse ait, quod potentem significat; unde impos, & possum, & verbum possidere, quasi qui potest sedere, idest sedem, atque habitationem suam aliquo in loco collocare.

Pro secunda facit text. in l. quod meo §. si per venditorem D. de acquir. vel amitt. poss. ibi: *quasi pedem finibus intulissem*, cui accinit M. Tullii testimonium in 3. Philip. ibi: *in possessionem libertatis pedem ponimus*, & in orat. pro Cacinna ibi: *pedem cùm intulero, atque in possessionem vestigium fecero*. Sed magis est, ut nos ad hanc secundam opinionem libenter accedamus; siquidem quùm possessionem à pedum positione derivari dicimus, res mobiles quoque intelligimus, quibus pede potiùs, quàm sede possumus insistere; licèt Accursius in l.1. D. de acquir.vel amitt.
6 poss. glos. 1. res mobiles minùs propriè possideri dicat, sed malè; nam eas propriè possideri constat. sicuti probant Bart., Alberic., & Paul. de Castro in d.l. num.3. Jas. num.37. Crot. num.14. Alciat. num.32., Alex. num.19. Bologn. n.103., Connan. lib.3. comment. jur. cap. 8. num. 3. Dionysius Gothofred. in d. l. 1. Reinhardus Bachov. instit. de interdict. §. restituendæ num. 5. Antonius Pichardus eod.tit. instit.de interdict. in princ. vers. erant autem interdicta art. 1. nu. 8., & sunt aperta jura in l. 1. §. per servum, l.3. §. Neratius, & §. Nerva, l. rem 15 l. si rem mobilem 47., & passim D. de acquir. poss.

Jam verò neminem latet possessionem, & quasi pos-
7 sessionem in jure haberi. Illa scilicet ad res corporeas, hæc ad incorporales refertur; possideri enim possunt propriè res corporales, ut inquit Paul. in l. 3. D. de acquir. vel amitten. poss. At jura, cæteraque id genus corpore vacantia minimè possidentur, d. l.3., l. servus 43. §. incorporales D. de acquir. rer. domin., l. sequitur 4. §. si viam D. de usucap. nec enim tangi, nec apprehendi possunt, princip. instit. de rebus corporal. & incorpor. *Tangere enim, aut tangi, nisi corpus, nulla potest res*, Lucret. lib.1. rer. Nat. Sed certè quasi possidentur, l. ait Pretor 23. §. is autem D. quibus ex causis majores, l. si quis diuturno 10. D. si servitus vindicetur, l. ultima D. de servitut., l. qui usufructus 3. §. fin. D. de vi, & vi arm., l. Attilius, aliàs Aquilius 27. in fin. D. donat., l. servitutes 20. D. de servit. præd. urb., intelliguntur possideri, l. si ædes §. ult. D. eodem. Cæterùm par erat quoddam aliud genus possessionis comminisci, qua defectus corporis suppleretur; nec perperam à Jureconsultis istæc quasi possessio, interpretativa, seu mavis ficta possessio appellitatur, ut per fictum quendam actum, seu per quandam similitudinem eadem videri posset constituta, Galvan. de usufruct. cap.33. num.13., & seqq.

Nunc, ut rerum ordo fert, ad ipsius possessionis
8 partitionem progrediamur. Hæc autem quotuplex sit, & in quot species dispertiatur, non convenit inter DD. ut videre est penes Fachineum controvers. juris lib. 8. cap. 5. Sed inter multas possessionis divisiones protrita quidem explorataque est illa in civilem, naturalemque. Rursum, quæ sit naturalis, quæ civilis non minùs dissident inter sese conflictantium Doctorum opiniones, quotquot de possessione disseruerunt. Imò quot capita, tot sententiæ. Communiùs tamen itum est in sententiam Joannis antiqui glossatoris ab Accursio relati in l.1.D. de acquir. vel amitt.poss., quæ cum in foro receptissima, & nostræ decretorum praxi maximoperè sit consentanea, eam præ cæteris definitionibus non infimæ notæ Doctorum hic explicare collibitum est.

Naturalis igitur, ad mentem præfati Joannis, est il-
9 la corporalis rei insistentia, quæ per se, vel per alium sui vice consideratur. Hinc qui corporaliter rei insistit, naturalem rei possessionem retinet, l. si id, quod 25. §. fin. D. de acquir. poss. Civilis est, quæ in animo potissimùm residet, idest, rei
10 domino absente, qui, & si corporaliter rei non insistit, mente tamen retinet, ac voluntate. Atque ita in rerum natura qua corpore, quàve animo perinde quascumque res possideri plerique

11 non

11 non diffitentur. Liquidò id perspicitur in usu-
fructuario, & proprietario, emphyteuta, ac di-
recto domino, cum penes primum verificetur na-
turalis, penes alterum civilis; adeoque penes duos
possessio uti sejuncta dijudicatur, vide Antonium
Gomez ad *l.Tauri, in l.45.* qui jura, & DD. ubertim
adnumerat. an autem directus dominus civiliter
12 possideat, aliquantulum ambigitur ex his, quæ
tradit Connan. *lib.3. comment. juris civil. cap.* 10.
*num.*2. firmissimè asserverans, Dominum dire-
ctum neutiquam possidere, sed canonem, aut
aliud quidpiam exigere in agnitionem domi-
nii.

Id etiam deprehendas in commodatario, Colono, ac
13 depositario, qui naturaliter possident, *l. qui le-*
gatorum §. quod si vulgò D. pro herede, l. commu-
ni §. neque colonis D. communi dividundo, l. vi-
deamus la 2. §. si possessionem, & ibi glos. *D. de*
usur. l. cum nemo C. de acquir. vel retinen. poss. ci-
viliter autem non possident. *l. certè §. is, qui D.*
de usucap. l. officium D. de reivind. ac proinde di-
cere ausim, quod minimè prorsus possideant, cum
civilis tantummodò possessio in jure possessionis
14 nomen sortiatur: hæcque propriè, ac simplici-
ter, si liberè loqui licet, possessio est; naturalis
enim possessio reipsa detentatio quædam est, quæ
facto tenus, non jure consistit; idcircò unam esse
possessionis speciem, eamque civilem apud omnes
leges exploratum habeo, quod ipsamet dictio,
naturalis, connotat, indicatque idque luculen-
ter exornat Joan: Parlador. *rer. quotidian. lib.* 1.
cap. 9. *num.* 14. *cum seqq.*; hinc fructuarius, qui
15 naturaliter possidet, *l. naturaliter D. eod*, non
verò civiliter, multis legibus dicitur non posside-
re, *l. adquiritur §. fin. D. de acquir. rer. domin. l.*
certè D. de precario, l. 1. §. per eum, d. l. possessio
quoque l. permisceri, D. de acquir. vel amit. poss.
l. ult. D. uti possidetis, l. 3. §. Pomponius D. ad ex-
hibendum, l. 1. §. unde quæsitum D. quorum le-
gatorum, l. sciendum D. qui satisdare cogan.
l. malè igitur C. de præscript. 30. *&c. §. fru-*
ctuarius, institut. per quas personas nob. ad-
quir.

Porrò quasi possessio respicit incorporalia, cujusmo-
16 di sunt servitutes, jurisdictiones, & alia id ge-
nus, quotuplex autem illa sit, & in quibus ca-
dat, consule Cardinalem Tuschum *pract. conch.*
concl.32. vers. sic. quasi possessio, & Galvanum *de usu-*
fruct. cap. 33.

Ad rem igitur deveniendo, primum decretum in-
terponitur, quùm quis timens in possessione, vel
quasi ab aliquo sese turbatum iri, adit Judicem,
poscitque in ea manuteneri, quod in Regno ut
plurimùm sine ullo documento, & contradictore
minimè citato, pronunciatur, & expediuntur
provisiones. Huic praxi pondus addunt Jacobus
Cancerius *variar. resolut. cap.*14. *tom.*3. *de manu-*
tentione num. 2. *&* 3. Consiliarius D. Blasius Al-
tim. *de nullit. sentent. rubr.*12. *q.*25. *à num.*162. *ad*
18 165. Hoc autem decretum, cum absque partis
citatione fiat, involvere necesse habet aliquam
clausulam justificativam; Molina *super foris, &*
observan. Regni Aragon. verbo possessio, vers. super
possessione, Portoles in *schol. ad eundem auctor. ver.*
*firma juris num.*24., *& num.*137. Sesse *de inhibi-*
*tion. c.*6. *§.*1. *num.*52. *& seqq.*, nempè, *veris exposi-*
tis, ut Laganarius docet in *addit. ad commentar.*
*Roviti super Pragm.*1. *de conservas.*, vel, *& si quis*
aliquid in contrarium prætendat, compareat, Al-
tim. *cit. loc.*, aut aliam non absimilem, atque ita
19 nullum veris possessoribus præjudicium affertur;
quippe mandatum, *ne turbetur, &c.* factum
cum hujusmodi clausula justitiæ (quod ajunt) si-
mul ac primùm quispiam comparuerit, resolvitur
20 in vim citationis, ut universim accidit in iis,
quæ, inaudita parte, geruntur cum clausula ju-
stificativa, Cancer. *variar. resolut. lib.*3. *cap.*13.
*num.*176. Cresp. de Valdaura *observ.* 55. *num.*4.
& post quamplures Antoninus de Amato *variar.*
*resolut. resolut.*72. *num.*20. Sin autem comparere
desierit, firmum remanet, vide Afflict. *dec.*167.
*num.*4. *vers. & tantò magis*, ibique Ursill. in *annot.*
*num.*5. *&* 6.

Secundum planè decretum locum sibi adsciscit, quùm
21 duo, pluresve de possessione contendunt, cujus
praxis fundatur in text. *l.* 1. *D. uti possidetis in*
princip., ubi ita Prætor ait: *Uti eas ædes, de qui-*
bus agitur, nec vi, nec clam, nec precario ab al-
tero possidetis: quominùs ita possideatis, vim fieri
veto: & in *§. est igitur dict. l.* ibi: *est igitur hoc in-*
terdictum, quod vulgò uti possidetis appellatur,
retinendæ possessionis. Nam hujus rei causa reddi-
tur, ne vis fiat ei, qui possidet, &c. *Uti possidetis*,
videlicet eo modo, quo possidetis. *Vi autem pos-*
22 *sidere eum definiendum est, qui expulso vetere*
possessore, acquisitam per vim possessionem obtinet,
aut qui in hoc ipsum aptatus, & præparatus ve-
nit, ut contra bonos mores, auxilio ne prohiberi
possit, ingrediens in possessionem, facit, ut Ulp.
ait in *l.* 1. *§. vi possidere D. de vi, & vi armata*.
Clam is dicitur possidere, *qui furtivè ingressus est*
possessionem, ignorante eo, quem sibi controversiam
facturum suspicabatur, & ne faceret timebat,
Ulp. in *l. clam* 6. *D. de acquir. poss.* Præcario possidet,
qui possessionem, vel corporis, vel juris adeptus est,
ex hac solummodo causa, quòd preces adhibuit, &
impetravit, ut sibi possidere, aut uti liceat tandiù,
quandiù is, qui concessit, patitur, idem Ulp. in
l. ait Prætor 2. *§. habere D. de precario, & in l.* 1. *in*
princ. D. eod. Dicitur *ab altero*, videlicet non ab
adversario, qui rem, & rei possessionem suam
23 esse dicit: si quis enim possideat vi, vel clam,
vel precario ab altero, videlicet ab extraneo,
prodest ei nihilominus possessio, *Si verò ab adver-*
sario suo, non debeat eum propter hoc, quòd ab eo
possidet, vincere, ut Ulp. inquit in *l.* 1. *§. fin. D. uti*
possidetis; Quod etiam perspicuum fit ex *l. fin. D.*
de acqu. poss. ibi: *adversus extraneos vitiosa posses-*
sio prodesse solet, & ex *quorum, instit. de interdi-*
ctis, ibi: *ut ille vincat in re soli, & re mobili, qui*
possessionem, nec vi, nec clam ab adversario litis
contestatæ tempore detinet. Nihil enim refert,
quod clam, vel vi, vel precario possideat ab alio,
& non legitima sit sua possessio, duplici profectò
ratione. Prima est, quam Paulus jurisconsultus
expendit in *l. justa la.*2. *D. uti possidetis, nempè hoc*
24 *ipso, quòd possessor est, plus juris habet, quàm il-*
le, qui non possidet; nec desunt alia jura in *l. si de-*
bitor D. de pignor. l. ult. in princ. D. de condictione
sine causa, l. in pari D. de reg. jur., l. qui accusare
C. de edendo, l. fin. C. de reivindic. §. retinendæ vers.
commodum, instit. de interdictis, cap. in pari de

reg.jur.in 6. cum concordan. Imo potior est posses-
25 sor, etsi nullum jus habeat, *l.uti frui §. quod si*
26 *fortè D. si usufruct. pet.* Altera est, ut evitetur
vis, unde quàmplurima exoriuntur malorum ir-
ritamenta, Quid, quod in sexcentis juris civilis
locis vim fieri vetat Prætor? ut in *l.2. §.ult. D.ne*
quid in loco publ.l.1.D. de loco publ. fru. l.1. de via
publ., & itin.publ.refic.l.1.D. ut in flum. publ. na-
vig.l.1.D.de ripa munien.l.1.D. de superficieb.l.1.in
princ., & §. ait Prætor D. de arbor. cad. l.1.D.de
glande legen.l.3.D. de liber. exhib. l.1. D.utrobi l.1.
D.de migrando, l. Prætor ait §. deinde ait Prætor
D.de novi operis nunciat., & in dict.l.1.D.uti pos-
sid. ibi: *quominus possideatis vim fieri veto*; &
meritò pro tranquillitate, & commodo Reipubl.
unumquemque possessorem, donec jure contra-
27 rium evincatur, manuteneri par est. Verùm
enim verò, ut rectè hujuscemodi decretum pro-
feratur, tria à Judice sunt inquirenda. Primum,
probationis qualitas: alterum, temporis circum-
stantia: postremum, possessionis modus. Quod
28 ad primum attinet, animadverte, possessionem
evinci instrumentis, adversarii confessione, ac te-
stium depositionibus, ut optimè docet Gonzalez
in *notis ad cap.cum ad sedem de restitut. spoliat.*
num.3. sive per actus possessoris qui fieri non asso-
lent, nisi à veris dominis, & possessoribus, & per
testes his super actibus deponentes, idem Gonza-
lez in *cap. licet causam 9. num.16. de probat.* scili-
cet per fundi culturam, ut notat glo. in *l.3. verbo*
finiatur C.fin.regun. per fructuum recollectionem,
ut in *l.Titia 48.D.de solution.* Rursus per locatio-
nem, & mercedis perceptionem, innuit glos.in *l.*
qui universas 30. §.quod per colonum D. de acquir.
vel amitt.poss. Denique per conductionis, & inve-
stituræ instrumentum contra investitum, & con-
ductorem; nam cùm isti à locatore causam ha-
beant, domino quæstionem de possessione move-
re nequeunt, *l.si quis conductionis 25., & l. con-*
ductores 34.C.de locato: sicuti per traditionem cla-
vium, *l.clavibus 74.D.de contrah.empt.* at verò per
29 solam locationem ea minimè probatur, *cap.inter*
dilectos 6. §. quando per instrumentum de fide in-
strum. cum inquilinus, vel conductor rem con-
ductam alteri sublocare possit, *l. nemo 6. Cod. de*
loc.& cond., & ibi glos., *vers. nemo prohibetur*;
30 quemadmodum nec solutione collectarum, ac
tributorum Mascard. *de probation. conclus.* 1185.
num. 22. conferunt jura in *l. censualis 7. & l. si*
functiones 4. 6. de donation. l. si pater tuus 8. C. de
actio.empti, l. qua quisque 64. D. de acqu. rer.do-
min.l.solemnibus 25. C. de reivindicat.
Porrò ex iterata solutione censuum e.g.constitutum
31. esse lex præsumit, ita ut qui per triennium exe-
git pensionem, sive reditus censûs, habeat jus
exigendi in posterum, ut multi non pænitendi
nominis DD. docent penes Gonzalez in *notis ad*
cap.querelam 24.num.7. vers.per multa tempora de
elect., & electi potest. qui ex Parexa de *instrumen-*
torum edit. tit.7. resol.3. hanc exactionem trium
annorum per tres ultimas apochas probandam es-
se ibi monet, At negant Salazar de *usu, & con-*
suetudine cap.9.à num.11. Faber *lib.7.conjecturar.*
cap.8. Schifordegherus *lib. 1. tractatu 15. per tot.*
Corasius *lib.3.miscell.cap.15.* Alciatus in *l. si certis*
annis num.10.C.de pactis, qui Indistinctè arbitran-
tur, tempus non esse modum inducendæ obliga-
tionis. Idcircò videre haud pigeat eundem Gon-
zalez in *commentar. ad cap. pervenit 5. de censib.*
complusculos distinguentem casus, ex quibus
hac super re, ex contrariis Doctorum opinioni-
bus, quæ verior, quæve in foro magis servanda
sit sententia, facilè dignosci potest, Nec suffraga-
32 tur liber æstimi in sui beneficium, & in tertii
præjudicium, vide Genuam de *script. priv. lib.5.*
qu.3.per tot.
Quoad verò Possessionis probationes, consule omni-
33 nò Tuschum *pract. concl.lit.P.concl.418.& seqq.*,
ac Mascard. *de probation. à conclus.*1188. usque ad
*conclus.*1195., & Postium *de manuten.* ab *observ.*
19.ad 28., qui de his aliisque modis, quibus pos-
sessio probatur, affatim differunt. Generaliter
34 autem in judicio possessorio summario, sive sum-
mariissimo non requiritur plena probatio, sed le-
viores quidem probationes abundè sufficiunt,
Afflict.*decis.364.num.5.*, Rota apud *Post.tractat.*
mand.de manutenendo &c. decis.97. num.5. decis.
201. *num.*8. *decis.*223. *num.*1.*decis.*515. *num.*13.
*decis.*547.*num.*3.*decis.*590.*num.*2.Gratian. *discept.*
*forens.cap.*267.*num.*23.Ciarlin. *lib.2. controv.*127.
35 *num.*16., & satis, superque est unius testis de-
positio, Bartol.in *l.1.col.2 C.quorum honor.*, & in
l.2.§. fin.D. ubi in rem actio; Menoch. *de retinen.*
*rem.ult. num.*34. Gratian. *discept. forens. cap.* 267.
*num.*23., & 24. Ludovic. *decis. Lucens.*20. *num.*
2., Farin.in *praxi crim.qu.*63. *num.*31., & *decis.*
214. *num.*3. *p.*1. *select.* Fontanella *de pactis nupt.*
*claus.4.gl.18.p.4.num.6.*Paleot. in *novis.p.3. lib.3.*
*decis.*375.Ripoll. ad *prax.de Peguera rub.4. nu.*54.
Ciarlin. *loc.cit. num.*17. Quinimo probatio minus
quàm semiplena, Post. *de manuten. observ.*38., &
sic testis non omni ex parte idoneus; ac satis ad
hanc rem faciunt præsumptiones, ut refert deci-
sum per Rot.Rom.28. Junii 1591. Farinac. *decis.*
323.*post consilia*. Identidem probatur attestationi-
bus etiam extrajudicialibus, licet in alio judicio
fidem non mereantur, Post.*decis.*629.*num.*14.*post*
tract.mandati de manutenendo
Supradicta autem conclusio rationibus constabili-
36 tur. Primò, quia hoc judicium possessoris respe-
ctu est non modici præjudicii, cùm possessio
commodum afferat *l. is, qui destinavit 25. D. de*
reivind.cap.ex parte 14. c.sæpe 18.de restit. spoliat.
ibi: *commodo possessionis*. Multæ quidem præstò
37 sunt possessionis utilitates, quæ referuntur à
Ripa in *d. c.sæpè num.*2. Corasio in *l. naturaliter*
12. *§. nihil commune num.* 16. *D. de acquir.possess.*
Tuscho *practit.conclus.lit.P.conclus.*427.Pinello in
*l.2.C.de rescind.vendit.par.ult.cap.ult. num.*17. Pa-
laez *de majorat.in princip.num.*1.Garsia *de nobilit.*
38 *glos.1.§.2.num.4.* unde qui possidet, nuncupatur
beatus, juxta glos.in *cap.1.in v.requirat, de pace*
tenenda, &c. in usibus feudor. Secundò, quia lex
39 possessori magnoperè favet: hinc si utriusque ju-
ra sint obscura possessoris, & petitoris, pro pos-
sessore decerni compertum habeo, *§. retinendæ in*
fin.instit.de interdictis, cui adstipulatur text. in
l.in pari D. de reg.jur. in *cap.in pari 65. de reg.jur.*
in 6.cum concord. Possessor autem, uti reus, pro-
40 bationis onere non gravatur, quod planè ad
actorem pertinet, *l.fin. C.de reivindic.*ibique Bar-
bosa in *collectan.num.4.* Tertiò, nam possessorium
judi-

judicium petitoris respectu, modici est præjudi-
41 cii, quia si in possessorio summario gravatur, in possessorio plenario, vel petitorio hujusmodi præjudicium reparatur, *l.unic.Cod.fi de moment.possess. l.eaufus* 8. *C. Theodos. de jurisdict.* ibique Jacobus Gothofred. *c.*1. *de causa poss.*, *& propriet.* Capyc. *decis.*13.*num.*2.Covarruv.*pract. c.*17.*num.*4. Post. *observ.*38.*num.*11. Gratian. *discept. forens. cap.*74. *num.*19.Barbosa in *collectan.ad cap.*1. *de causa possess.& propriet.num.*2.Scaccia *de judiciis lib.*2.*cap.* 9. *num.* 507. Hinc pro uberiore judicii possessorii intelligentia, unum advertas velim, duplex esse possessorium, summarium scilicet, & plenarium,

Summarium, seu summariissimum, quod momenta-
42 riam, sive fiduciariam possessionem appellant, bifariam intentatur; uno scilicet modo, cum quis alterius vim, ac turbamentum in possessione pertimescens, quamvis lite non contestata, nec parte citata, Judicem adit, & exposita facti serie, manutentionem deposcit, ut in primi decreti explanatione commonstravimos; altero, ad finem
43 obtinendi manutentionem in possessione, lite pendente super proprietate, vel possessione, & ne eâdem lite pendente, partes se ultrò citroque interturbantes ad arma prosiliant; & hoc in casu praxis inolevit interponendi decretum, quod *capiatur informatio super possessorio summariissimo*, vel quod *in biduo capiatur informatio ad finem providendi quis lite pendente sit manutenendus in possessione*, Capyc. *decis.* 96. *num.* 5. *& decis.* 55. *num.* 1. Cancerius *variarum resolut. cap.* 14. *de manutentione num.* 2. *art.* 3. *&* 4., Capyc.Latr. *decis.* 101. *in princ. ante num.* 1. & *à num.* 29. usque ad 35. Hoc judicium apud Romanos anti-
44 quitus Vindiciarum nomine appellabatur, ut memoriæ proditum est à Petro Gregorio *lib.* 21. *syntagm. jur. cap.* 9. *num.* 13. *circa fin.* Hilligero *ad Donell. lib.* 20. *commentar. cap.* 1. *lit. A. vers. planè lis*, Antonio Fabro in suo *C. lib.* 4. *tit.* 3. *defin.* 3. *num.* 7. *in alleg. & lib.* 6. *tit.* 11. *defin.* 12. Gaill. *lib.* 1. *observ.* 5. *num.* 4. Jacobus Menoch. *retin. poss. remedio* 3. *num.* 8. Post. *de manuten. observ.* 3. *num.* 5. Revardo *ad ll.* 12. *tabul. c.* 6., qui de hoc refert ipsissima verba Asconii Pædiani in *not. ad Cic. orat.* 3. *in Verr.* ibi: *lis vindiciarum est, cùm litigatur de ea re apud Prætorem, cujus incertum est, quis debeat esse possessor; & ideo is, qui rem tenet, satisdat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturum, de qua jurgium est*, in præsentia *Mandatum de manutenendo*, apud Hispanos vocatur *Interdictum interim*, ut constat ex Didaco Covarruv., & aliis relatis à Petro Fontan. *de pactis nuptial. clausf.* 7. *glo.* 3. *part.* 10. *num.* 10. *ad* 16. *tom.* 2. Galeot. *controv.* 54. *num.* 3. *lib.* 1., sive *Firma juris*, Oliban. *in usat. aliud namque*, sive *de jure fisci cap.* 11. *num.* 14. *& seqq.* Ripoll. *ad prax. Ludovici Peguer. rub.* 3. *num.* 11. apud Gallos *Recredentia*, vel *Causa novitatis* nuncupatur, Jo: Faber in §. *retinendæ institut. de interdict.* Petrus Gregor. *loc. cit.* apud Germanos *Interdictum retinendæ*. Coler. *de process. execut. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 85. Hilliger. *ad Donell. lib.* 15. *commentar. c.* 21. *lit. M.* Berlich. *practicab. conclus. p.* 1. *concl.* 73. *nu.* 127. sive *Decretum provisionale*, Fachin. *lib.* 8. *controvers. cap.* 15. *in princip.*

Plenarium, est judicium ordinatum ad effectum
45 perveniendi ad sententiam diffinitivam super petitorio; & dicitur judicium plenarium, quia diligenti judiciario ordine, prævio libello, & litis contestatione, cæterisque judicii ordinarii requisitis concurrentibus, tractandum venit, juxta monitum Petri Fontan.in *loc.* supra *cit. num.* 15.
46 Idque adeo verum est, ut non possit prætendi, quod terminus datus super possessorio summario currat super plenario, seu petitorio, cum non possint dicta judicia cumulari, ac definiri, ex traditis, & decisis penes R.Capyc. Lat. *dec.* 101. *à num.* 1. *ad* 36. *in fin.* Hic tamen certa norma designari nequit, ob circumstantiarum varietatem, quæ Judici remittenda est quemadmodum disertè, sedulòque scriptum reliquere Emund. Merill. *observ. lib.* 2. *sive* 8. *c.* 18., & Rutgerus Rulant *de Commissariis, et commissionibus Cameræ Imperialis par.* 3. *lib.* 4. *cap.* 4., qui exemplà, casusque ad rem accommodatos expendit.

Quoad alterum requisitum, nempè quo tempore
47 probanda sit possessio secundùm tex. in *l.* 1. §. *est igitur*, tempore litis motæ probanda videtur; verùm juxta text. in §. *retinendæ in fin. Instit. de interd.* necesse est, quod contestatæ litis tempore possideat, & satis est, quod non desinat animo possidere ut iu §. *possidere re cum seq.*, & in §. *quia etiam eod. tit.*, ibi: *quin etiam animo quoque solo retineri possessionem placet: idest, ut quamvis neque ipse sit in possessione, neque ejus nomine alius, tamen si non relinquendæ possessionis animo si postea reversurus inde discesserit, retinere possessionem videatur*. Quinimo si ante litem motam usque ad tempus turbationis actor possedisse demonstraverit, convento contrarium non deducente, possessionem habebit, Afflict. *dec.* 394. vide Postium *obser.* 17. *ex num.* 1. Fontan. *dec.* 184. Larream *dec.* 5. *num:* 2. *& seq.* Cyriac. *controu.* 10. *num.* 26. *lib.* 2. Barbos. *vot.* 21. *num.*1. *lib.* 1. *vot.* 52. *num.* 1. *lib.* 2. *vot.* 76. *num.* 150. *lib.*3. Ciarlin. *c.*107. *n.* 7., *& c.* 114. *num.* 8. *cum seqq.* Ramon. *consf.* 56. *num.* 29. Galeota *lib.* 2. *controu.* 53. *à num.* 5., qui de tempore, quo possessio probanda sit, sedulò differunt.

Pergo ad tertium, videlicet ad possessionis qualita-
48 tem, an scilicet ea clandestina sit, vel violenta, vel tempore inefficax effecta, aut à lege non approbata, cum possessori lex resistat, & proinde in possessione nemo manuteneri potest, si juris resistentiam habet, Marchesan. in *dec. s. Rot. Rom. imprim. omiss. coram Illustris. Pamphilio Veron. jurisd.* 18. *Martii* 1596. *tom.* 2. *fol. mihi* 601. *num.* 3. clandestina, si etiam violenta, si vi occupata fuerit, ut supra explicuimus: inefficax
49 tempore effecta, si spatium decem annorum affluxerit, ut notat gl. in *l. licet*, *ver. temporis C. de acquir. poss.* ibi; *quod fuit minus decem annorum, aliàs amitteret possessionem*, Afflict *dec.* 40. *num.* 16., ubi, si sciens possessionem ab alio occupatam infrà decennium recuperare negligeat, etiam civilem deperdit, Ursill.*in annot.ad Afflict. dec.* 194. *num.* 2. Galeota *lib.* 2. *controu.* 57. *num.* 7., Præses Menoch. *consil.* 139. *lib.* 2.

Præ-

Præses Antonius Faber in suo *C. lib. 4. tit. 14. defin. 3. num. 5. & defin. 60. num. 4. in notis.* Hoc autem in rebus corporalibus locum habet, in rebus verò incorporalibus, in quibus quasi possessio datur; videlicet annuis præstationibus, servitutibus, & jurisdictionibus, &c. possessio illa quasi civilis, elapso biennio, amittitur, adeo quod recurrendum sit ad remedium recuperandæ possessionis, ut definitum fuit in Senatu Sabaudiæ, teste eodam Antonio Fabro *defin. 9. & 10. lib. 8. C. tit. 4.*

Porrò possessionis modus, seù qualitas inspici debet,
50 præsertim in supremis Tribunalibus, & in Consistorio Principis, ubi cùm veritas magis, quàm juris subtilitas investigetur, ratio concedendi manutentionem semper quæritur, ut in Sacro Consil. Neapolitano testatur Ursill. *ad Afflict. dec. 364. in fin.* ibi: *in Sacro Consilio Neapolitano nunquam, prout ego vidi observari, deciditur aliqua causa possessorii, quin nō cognoscatur aliqualiter de proprietate*, & ita docent etiam Fontan. de *pactis nuptial. tom. 2. claus. 7. gl. 3. par. 10. num. 78.*
51 Staiban. *resolut. 199. num. 111.* unde nemo in possessione manuteneri debet, ubi de injusta ipsius causa appareat, Gratian. *discept. forens. cap. 899. num. 22.* Ciarlin. *controv. cap. 107. num. 40. cap. 169. num. 47., & cap. 210. num. 8.*

Quando verò possessio, sive quasi possessio ex utra-
52 que parte implexa, turbida, & obscura est, nequaquam obfirmari, manutenerique potest, per ea, quæ tradit Post. in *tract. mand. de manuten. num. 1. & seqq.* adeòque decretum *observ. 49.* interponitur, quod *capiatur informatio super possessorio ad finem providendi, quisnam sit in possessione manutenendus, et interim neutra Pars accedat ad territorium in actis deductum sub pœna ducatorum ... Fisco Regio applicanda*, sive alia Judici arbitraria. Hujus decreti praxis communi bono maximoperè confert, cum Reip. intersit malum omne, quod fortassis evenire posset, præverti, eique occurri; quæ quidem sunt Judicis partes; rem scilicet inter litigantes ita componere, ne ad arma deveniant, eorumque rixas coercere, contentionesque sedare, etiam ex officio, absque eo quod à Parte petatur, idem Post. *observ. 5. num. 1.*; nimirum jubendo pœnali præcepto, ne ad fundum, quo de agitur, accedant, vel se à jurisdictione abstineant, cum destinatione personæ pro dirictvum, sive fructvum collectione, prout res expostulat.

In supradicto casu possessionis, quoque sequestratio
53 per Judicem decerni potest, ut optimè docent Bald. in *cap. in nostra num. 5. de testib.* Imola *nu. 24.* Berous *n. 59.* quos refert, & sequitur Emanuel Gonzalez in *comment. ad cap. licet causam 9. de probation. num. 19.*, quo in decreto dicitur *& interim fiat sequestrum territorii, & fructuum*, & cognoscitur de jure possessorii, item & de meritis petitorii, Gratian. *discept. forens. cap. 450. num. 41.* Post. *observ. 49. num. 2.* Quod observandum reor, ambobus possessionem expetentibus; quippe si unus possideret, & alter de violentia dubitaret tunc non fit sequestrum, sed injungitur Parti adversæ ne turbet possessorem de facto, ut ex Reg. Capyc. Lat. Revert. & ibi de Marin., & ex Borrello probat Maradei in *praxi præsentat. instrum. cap. 16. num. 13. & 14.*

Pro aliorum decretorum enucleatione prænoto, quod licet bona immobilia, & præsertim territoria multifariam dividantur; ea tamen in præsentiarum in tres divido species. Et prima est bonorum burgensaticorum, quorum dominia sunt
54 penes particulares cives, atque hæc de jure gentium, & civili dominis fructus reddunt, *l.*
55 *qua ratione, l. adeo §. fin. D. de acquir. rer. dom. l. solum 41. D. de reivind. l. item si fundi 10. D. de usu fr. l. arbores 59. vers. quicquid D. eod.* sive naturaliter, sive adhibita industria fructus proveniant, Coman. *lib. 4. comment. cap. 1. num. 2.* Bart. in *l. divortio 8. §. si vir. num. 39. D. solut. matrim.* & præsertim pascua, Mandell. *cons. 619.* Niger *de laudim. to. 1. qu. 13. ex num. 5.* Ciarlin. *to. 1. controv. c. 47. ex num. 10.* Lagunez in *tract. de fructib. p. 1. c. 1. 2. 3., & 7. à num. 16. usque ad*
56 *19.* In hujusmodi autem territoria nemo invitis dominis ingredi debet, *§. fera bestia, vers. planè, instit. de rer. divis.*, quod planè à dominis prohiberi valet, *l. divus 16. D. de servit. rustic. prædior.*, & quidem ingressus iste non sine dominorum injuria fieri censetur, *l. injuriarum 19. D. de injur.* Animalia quoque expelli possunt *l. Quintus Mutius 39. D. ad l. Aquil. l. 1. & 2. C. de pascuis publ. lib. 11.* Imo ipsa immittentes ad pastum, reluctante domino, actione injuriarum tenentur, ex mente Juliani in *l. qui servandarum §. ult. D. de præscr. verb.*, quod si jam de pasta fuerint, adversus eosdem agitur ex sententia l. Aquiliæ, *l. de iis* juncta glos. *C. de lege Aquilia*, Covarruv. *pract. qu. cap. 37. num. 3. vers septimò ad probationem* experiri etiam possumus actione de passu pecoris *d. l. qui servandarum §. ult.* Dionysius Gothofr. in supracit. *l. de iis lit. B.*, Greg. Thol. *syntag. jur. lib. 3. c. 15. num. 6. in fi.* In his profectò neque Baro, neque Rex ullum omninò jus habet, nisi jurisdictionis, & protectionis, juxta notata per Andream in *cap. 1. de capitaneo, qui curiam vendidit*, Lucam de Penna in *l. quicumque C. de omni agro deser. lib. 12.* Capiblanc. *de Baron. Pragm. 11. num. 28.* Freccia *de subfeud. auctor. 46. n. 10.* atque alios, ita ut ea domini muris, sepibus, ac foveis intercludere valeant, *l. per Provincias 10. C. de ædificiis privatis.*

Quæ hactenus diximus circa pascua, locum etiam ob-
57 tinent, recollectis fructibus, & secatis segetibus, in territoriis apertis, sive campestribus, quemadmodum docent Petrus Antibolus in *tract. de muneribus §. 4. num. 193.* Covarruv. *pract. cap. 37.* Gregorius Lopez in *l. 10. tit. 15. part. 8.* Cancer. *lib. 3. variar. cap. 4.* Cabed. *dec. 151. part. 1.* Mattheu *de regim. Regni Valentiæ cap. 5. §. 2. num. 14.* Lagunez *de fructibus part. 1. cap. 7.*, & ex nostratibus Freccia *de subfeud. lib. 2. auctor. 46.* Niger *in cap. Regni* incip. *Gravamina num. 72. vers. quæro juxta prædicta*, Luca *ad Præsid. de Franch. dec. 301. vers. ulterius Baro*, Capyc. Lat. *consult. 83.* Novar. in *quæst. q. 109.* aliique non pauci; quicquid in contrarium effutiant Jo: Faber *instit. de Lege Fusia Canin. toll.* Chassan. ad *consuet. Burgund. rubr. 13. §. 2. num. 2. vers. quæro quid operetur, & §. 3. num. 5* Petrus Avendan. *tract. de mandat. exequend. c. 4. num. 24.* Dom. Cardinal. Tusch. *tom. 6. practic. conclus. lit. P. conclus. 112. num. 5. & num. sequ.* Hoc tamen dictum limi-

tatur

tatur in iis regionibus, ubi speciali lege cautum reperitur, quod secatis segetibus, pascua sumi possint, pro ut Regno Castellæ per *l.* 13. *&* 14. *lib.* 7. *Recopil. tit.* 7. & in Regno Lusitaniæ testatur Autunnez *de donat. Reg. part.* 3. *cap.* 43.; vel ex immemorabili consuetudine, ut in Regno Aragoniæ, Portol. in *scholiis ad repertorium Michaelis Molini super foris, & observantiis Regni Aragon. par.* 3. *verbo Ganatum num.* 38. & in hoc Regno, ut in Provincia Lyciensi, Frecc. *cit.loco num.* 11. aliisque locis, Molfes. in *Consuet. Neapol. tom.*3. *par.* 18. *qu.* 11. *num.*1., *&* 6. ibi: *hoc jure utimur in Regno, & sic plures vidi decisum*, Rovit. in *Pragm.* 11. *num.* 26. *de Baron.* Quinimò eandem alibi vigere testis est Regens Capyc. Latro *consult.* 83. *num.* 10. Quæ sanè consuetudo naturali rationi summopere
58 innititur, juxtà protritum illud axioma: quod tibi non nocet, & alteri prodest, permittendum est: eò vel maximè, quod territoria campestria re ipsa sunt aperta ad pascua sumendum, secatis, segetibus; atque adeò pecudibus nullo prorsùs impedimento sunt.

Hæc autem Consuetudo ut legitimè præscripta dicatur, quædam omninò requiruntur, quemadmodum docent glo. in *cap.*1. *de præscript. in* 6., *vers. memoria*, ibique Doctores. Primum, quod testes ætatem agentes annorum saltem quinquaginta quatuor, deponant devisu per spatium temporis quadraginta annorum. Secundum, de aud tu à suis majoribus, qui nec usquam viderint, audiverintque contrarium; tametsi postremum hoc non opus esse sentit Regens de Marin. in *observat. ad decis.*328. *Reverter. num.*3. Tertiùm,quod communis sit, fueritque retrò semper opinio, cujus initii memoria non extet. Sed in articulo, num omnes testes ita deponere debeant, an verò sufficiat, quod unus deponat de visu, alter de fama, & quidam de auditu à majoribus, Doctores dissidentes refert, & hinc inde decisiones reverendus de Luca in *observat. ad decis.* 301. *Domini Præsidis de Franch. num.* 13. huc referri possunt adducta per Joannem Koppen *decis. qu.*57. *per totam.* Verùm enimverò, hac ipsa consuetudine
59 posità, non prohibetur Domino sui territorii partem aliquam ad sui libitum reservare, & clausuram conficere, ut propria animalia, quæ pro cultura territorii deserviunt, uberiora pascua sumant, ad text. in *l. venditor D. communia prædior.* §.1. ibi: *si constat in tuo agro lapidicinas esse, invito te, nec privato, nec publico nomine quisquam lapidem cadere potest, cui id faciendi jus non est, nisi talis consuetudo in illis lapidicinis consistat, ut, si quis voluerit ex his cadere, non aliter hoc faciat, nisi prius solitum salarium pro hoc domino præstet: ita tamen lapides cadere debet, postquam satisfaciat domino, ut neque usus necessarii lapidis intercludatur, neque commoditas rei jure Domino adimatur*, quæ postrema verba, *neque commoditas, &c.* summoperè perpendenda puto, & docent Regens Rovit. in *Pragm.* 1. *de Salario num.*32. Capiblanc. *de Baron.d. Pragm.*11. *num.* 32. Thorus in *compendio decis. tom.* 1. *verb. prohiberi*, Novar. *de grava. Vasallorum, gravam.* 34. Covarruv. *d. cap.* 37. Sesse *dec.* 74. D. Cardinal. de Luca *lib. de servitut. discur.* 38. *num.* 8.

Quod ad clausuram præfatam attinet, intellige ipsam esse conficiendam duntaxat pro necessario usu animalium, quæ territorio deserviunt, puta ovium, vel aliorum pro commoditate territorii, ut uberiores fructus reddat, & arbitrio boni viri, non autem ad æmulationem, & quæstus ergo, ac mercimonii, Novar. *de grav. Vasallor. grav.* 34. *num.*5. *&* 6. Hæc autem clausura in Hispaniis dicitur, *Boalare*, Sesse *dec.*74. *tom.*1.in hoc Regno
60 *Mezana* appellatur, cùm non in toto territorio, sed in aliqua ejus parte conficiatur.

Secunda species est bonorum demanialium Baronis, idest territoriorum, quæ feudo inhærent, ut ne-
61 mora, montes, ac pascua, in quibus cives Universitatis pro eorum proprio, ac necessario usu valent animalia depascere, aquare, ligna incidere, & spicas colligere, Frecc. *de subfeud.lib.*2. *auctor.* 46. Regens de Ponte *cons.* 97. Auna *allegat.* 48. Rovit. super *Pragm.*1. *de salario à num.*20. Capiblanc. *d. Pragm.*11. *num.*100., Cardinal. de Luca *loc. cit. disc.* 42., quibus accinit textus in *l. usum aquæ* 4. *C. de aquæductu lib.* 11. ibi: *usum aquæ veterem, longoque dominio constitutum, singulis civibus manere censemus, nec ulla novatione turbari: ita tamen, ut quantitatem singuli, quam veteri licentia percipiunt, more usque in præsentem diem perdurante, percipiant: mansura pœna in eos, qui ad irrigationes agrorum, vel hortorum delicias furtivis aquarū meatibus abutuntur.* Hæc profectò
62 sententia à D. Cardinali de Luca firmissimis rationibus propugnatur. Prima; siquidem antiquitus ejuscemodi dominia cognita non erant, sed omnia penes populum existebant, qui postmodum jura in Principem transtulit, tanquam Reipubl.administratorem, seù maritum; unde concessio, sive translatio intelligi debet in eo, quod proprium excedit usum; neque probabile, aut rationi consonum est, voluisse populum se privare eo usu, quo sine vivere pertæderet. Secunda; quandoquidem Princeps possidens supradicta bona, & hujusmodi jura, tanquam dotem sibi à Republ.datam, onera sufferre tenetur, quæ potissimùm in protectione, recta administratione, & alimentis necessariis consistunt, ne Vasalli inermem, & infelicem vitam ducere cogantur, quod inculcant Sesse *decis.*74. *tom.* 1. *num.*12. *&* 13. Mattheu *de regim. Regni Valentiæ cap.* 5. §.2. *num.*6.*& seqq.* Tertia denique; si enim Princeps ex populi liberalitate hæc omnia habet, nisque ipse donatori repensat, utique maximam ingratitudinis noxam admitteret. Hinc ne Vasalli hoc
63 usu careant, Barones prædicta territoria claudere nequeunt, sive defensas facere, & animalium intromissionem civibus interdicere, ut superiùs diximus, nisi à Rege, vel ab Universitatibus hanc habeant concessionem, quæ à Rege intelligitur facta justâ, & rationabili causa; quia scilicet civibus minimè præjudicium affertur; & ab Universitatibus, quibus alia non desint demanialia, quoad hoc existunt Regni peculiares leges, nempe Constitutio, quæ incipit, *Magistri forestarum, & defensarum, sub tit. de Magistris forestariis, & subofficialibus eorum*, Capitulum, quod incipit, *Item boves sine campanis rubr.*78. *Pragm.*1.*de salario* §.9.constituta anno 1483.à Serenissimo Rege Ferdinando, ibi: *& cum nec Comiti-*

mitibus , nec aliis forestas , seu defensas absque nostra concessione instituere liceat , & quæ instituta fuerint , dimitti præcipiantur ; statuimus similiter , & jubemus , quod defensæ omnes , sive forestæ noviter , quæ scilicet antiquitus non sint, ab omnibus cujusvis conditionis , dignitatis , gradus , & prærogativæ prorsus , & omninò dimittantur , itaut liber sit in illis usus , quibus ante competebat ; quoniam & si qua super illis instituendis à nobis concessio fortè fuerit obtenta , eam tenore præsentium de nostra certa scientia revocamus , viribus , & efficacia vacuamus , cum nostræ intentionis non fuerit , neque sit id concedere , quominus suo jure uterentur hi , quibus in illis jus antea competebat. Ad hæc , animalium fidam libet interpretari , quòd fide domini nixa ad alienas defensas recipiantur , ac tutò depascantur , quæ alias expellerentur : quemadmodum affidati dicuntur homines , qui in alterius fidem , ac tutelam recepti , commendatique sunt , Pratejus in *lexico jur. verb. affidati* ; exinde precium , seu merces Fidæ nomen accepit , quæ ultra modum consuetum exigi neutiquam potest , juxta Regni Constit.incip. *Ut delicti fines tit.de pœna eorum , qui affidaturas infringunt .*

Defensæ autem ex eo nuncupantur , quòd in hujusmodi territoriis existant custodes , qui ea defendunt , non solùm expellendo animalia , sed introducta sine dominorum placitu pignerando pro pœna , ipsa scilicet locorum bajulis , seù dominis tradendo , ut *per eos illati damni restauratio subsequatur* . ut verbis utar *Constit. incip. Animalia , tit.de animalibus inventis in damno* , adde Barthol.Chassan.in *comment.ad consuet. Burgun.rubr. 1.§.6.in textu* , ibi : en mesusaige *num.11.*Gregor. Tholos.*syntagm.jur.lib.3.cap.15. num.6. , & seqq.* Joseph Spera in *dissert.forens.de pascuis , &c.num. 13. & seqq.* Jo: Thomam in *tract. de noxa animalium , &c.* alia nomenclatione *Bannitæ* appellantur , ex Bannis nimirum , quæ hac super re ab habente jurisdictionem indicuntur , idem Chassan. *rubr.13.tit. des forests §.5.* in text.ibi : *au seigneur , vers. & advertendum est* , Petrus Gregor. *syntagm.jur. lib.3. c.15. tit.5.* Pœnam in præsenti
65 hujusce controventionis *Diffidam* , vocant , teste , Marin. Freccia *de subfeud. d. auctoritate 46. num.11.*ex lege , seù constitutione Regni , quæ incipit , *Cum per partes Apuliæ* .

Tertia species est bonorum demanialium Universi-
66 tatis , in quibus quilibet civis usum ; & commoditatem habet jure civico , nequaquam jure dominii , quod penes ipsam Universitatem residet ; nam quæ Civitatis sunt , singulorum certè non sunt , ad text.in *l.2.§.hoc interdictum D.ne quid in loco publ.l.in tantùm §.Universitatis D. de rer. divis.*ex quo sumitur text.in *§.Universitatis , instit. eod. tit.* , & ibi glo. *vers. & si qua alia* ; & in istis ne Baro quidem usu , & commoditate vacat , ut ex *Pragm.12.* condita à Carolo V. gloriosæ mem. anno 1536. sub *tit. de Baron. , & eorum officio* , cujus hæc sunt verba : *Volumus etiam , ut ipsi Barones , & alii utiles domini terris , & nemoribus , vel de demanio moderatè utantur , & quamvis ut primi Cives , Civium privilegiis , & bonis uti possunt , debent taliter , ut suis commoditatibus satisfiat , & Vasalli pascuis , nemoribus , & cultura non arceantur , quod ubi casus evenerit , nostro ; aut nostri Viceregis , alteriusve per nos , aut Viceregem nostrum deputandi , arbitrio reservamus .*

Prædicta autem verba , scilicet *ut suis commoditati-*
67 *bus satisfiat* , persuasum mihi habeo , non esse referenda ad opes Baronis , ut juxta illarum rationem in pascua animalia immittat , sed ad commoditates familiæ , ut notat quoque Marinus Freccia , qui fuit Caroli V.Consiliarius , supradicta *auctor.46.num.4.* ubi hæc habet : *eadem lege haberi debet dominus in proprio territorio Vasallorum , ipse animalia sua immittet , veluti civis illius terræ , & primus civis , ex not. per Bart.in l.1. D. ad Municip. , eodem jure , & æquali lege tractari debet ; & per Bald.in l. observare §. proficisci 4.col. de offic.Procon. , & legati , ne quod proprium est Vasallorum ad suam utilitatem convertat , ut unus ex civibus , & ut principalis civis exhiberi debet in habendis animalibus ad pascendum , non quod aliorum commoditatem absorbeat , ex dictis per Alber.in l.Imperatores , de servit.rusticor.prædior. , & in l.si testatrix §.fin. si serv. vind.ubi ponit quæstionem de puteo communi inter cives , qualiter aqua haurienda sit , quia unus habet ampliorem familiam , quàm alius , Cyn. in l. quædam , 5. qu. de rer.divis. , et de usu animalium in nemore inter dominum , et Vasallum , posuit dominus Bertrandus cons.75.col.2.lib.2. videtur text.pro hoc in d. l. Imperatores : dominus , et Vasalli quoad commoditatem pascuorum censentur socii , non debet unus usum aliorum usurpare , arg. l. de usu aquæ , de var. , et extraord. cognit.servari debet ordo temporis , per l. arbor D. communi dividundo , l. item si fundi , l.usufructuarium §.fin.de usufruct. , l.cum hi §. modus de transact. , et l. si cui de servit.* & ita accipiendus est Capibl. in *d. Pragm. num.28.* ubi constantissimè docet , quod Baro uti primus civis totidem capita immittere debet , quot immitterent duo ex ditioribus Universitatis , licet *num. 29.* hoc arbitrio boni viri esse relinquendum putet , pascui capacitate attenta , ut omnibus æquè prospiciatur : idem etiam asseruit in *qu.84. num. 14.* ut Baro eatenus sit melioris conditionis , quoad civis non excludatur .

Hæc autem sententia , nempe Baroni competere
68 usum in bonis Universitatis , limitatur , si Universitas illa ex titulo particulari possideret , & maximè in alieno territorio , ut decisum refert D. Præses de Franch.*dec.S.C.197.in fin.* , aliasque decisiones affert D. Regens Galeota *tom. 2. controv. controv. 67.* Hic etiam prætermittendum non est ,
69 quod Universitas pro ipsius debitorum satisfactione pascua , & fructus nemoris vendere potest, utcumque invito , & contradicente Barone , uti primo cive ; sat est enim , quod concurrat major civium pars , ut probat D. Præses in supradicta *dec.*his præsertim rationibus ductus , quia scilicet omnes cives ex ea commodum sentiunt . Divites , etenim quò majorem facultatem habent , eò majora onera sustinere coguntur . Pauperes , cùm eis vires non suppetant , ut pascuis perfruantur . Rursum quis nesciat eos ab onere sublevari ? Præterquamquod Baronis contradictio injusta planè , atque irrationabilis est , & nimium pauperibus injuriosa ; quandoquidem ipsi collectas exolvunt , quibus Baro nullatenus subjacet , ac ne minimum

qui-

quidem contribuit. Quid, quod in his, quæ spectant ad singulos, ut universos, major pars minori præjudicat? Text.est apertissimus in *l. quod major D.ad municip. l.nominationum C. de Decur. lib.* 10. & ita decisum refert in Regia Camera omnium calculo Præses Cregorius de Ganaverro *dec.*47., qui præter hæc, alia non pauca ponderat jura, nimirum text.in *l.aliud* 121.*§.refertur*, & ibi glo.*D.de reg.jur.l. nulli, & l.sequ.D.quod cujusque Universit.*. & ibi glo.in *verb.duæ partes*; ad text. verò in *l.2. C. de commun. rer. alienat.* ex adverso adductum, respondet, locum habere in condominio particulari rei privatæ, in quo sanè melior est conditio prohibentis; demanialia verò non sunt in dominio, neq; in possessione civium uti singulorum.

Major autem Universitatis pars intelligitur, quan-
70 do Cives, ut moris est, convocati in loco solito congregantur, & ex tribus omnium duæ partes conveniunt, atque ex congregatis major pars duarum consentit, ut in *di.l.nulli*, glo.in *d.l.aliud in verbo refertur.*

Ut igitur ad postrema hujus Capitis explicanda de-
71 creta gradum faciam, sciendum est, quod inter aliqua Castra contingua, & Universitates finitimas, præsertim in Regno, territoriorum communio contracta est super herbis,aquis, pascuis, & lignis, ut jurgia, & rixæ declinarentur, inter cives pax conservaretur, & ipsi æqualiter onera ferrent; quæ quidem communio vulgò promiscuitas appellatur, qua superest Regni capitulum tempore Serenifs.Reginæ Joannæ II. promulgatum, quod incipit, *pondus æquum*: hæc, inquam, communio sine Regis assensu legitimè non dicitur inita, & minimè substinetur, ut in dicto *cap.*ibi: *cum talis communio alienationis speciem continere nascatur, quæ in feudalibus sine superioris licentia est penitùs interdicta*; nisi esset centum annorum, vel tanti temporis, cujus memoria in contrarium non extet, ut in decis. S. C. penes Afflict.254. ibique Caravita,& Riccius in *addit.*

Qui sensus à Jo: Antonio de Nigris super dicto *cap.*
72 limitatur, ut Universitas communione non sit de facto spolianda, dummodo liqueat præscriptio 40.annorum *nu.4.vers.Limita tamen.*

Requiritur igitur super communione Regis assensus,
73 ut illa permaneat, & divisio prædicta peti non possit; quod procedit non solum respectu Universitatum, quæ Baronibus erant subjectæ, sed etiam Regiarum, propter ipsius Regis præjudicium, cum si vellet de illis disponere, quatenus collibitum fuerit, ob dictam unionem damnum sentiret, ut notat Cæsar Ursillus in *dec.Afflicti* 128.*nu.*10. *circa finem.*

Et quod etiam accedente Regio assensu, centenaria,
74 vel immemorabili præscriptione, communio hæc dissolvi possit,firmat Cæsar. Ursill. *in d.dec. Afflicti* 254.ex multorum auctoritate, & ibi testatur indistinctè ita judicasse Regiam Cameram, sicque obtinuisse pro Pago Squinzani contra Civitatem Lycii, quamquam dicta communio quibusdam literis Regiis Ferdinandi I. roborata esset; hanc sententiam amplexi fuere Capiblancus *de Baronibus cap.*80.*tom.*2.D.Regens Rovit.super *pragm.de pascuis*, & Laganarius in *prag. de Salario in addit.* verùm a conclusione superius firmata, tanquam vera non est recedendum; Ursillus enim merita prædictæ causæ Squinzani penitus non introspicit: quandoquidem super dicta communione inita inter Lycii Civitatem, & Squinzani Oppidum à principio,causa cognita, assensus minimè impartitus fuit, literæ Regis erant expeditæ *in forma communi*, quatenus in possessione existeret, quæ nil prorsus operantur, ut ex eod.Ursill.in *addit.ad dec.Afflict.*128.*nu.*10.habetur D. Regens Rovit.in Pragm.de Salario contrarium stabilivit, & Laganarius *cit. loc.* non est undequaque fide is testis; nam pro opinione Sicoodi sui Soceri propensione potius, quam ratione ductus, sibimet contrarius pugnantia scripsit in eadem *addit.*& in *addit.rub. de pascuis.* Quod enim ab initio æquitate contractum est, iniquitate non est dissolvendum. Sed sanior sententia est, quod ex justa causa; puta si inimicitia contracta sit, vel si Cives unius Universitatis oppido creverint, ut notant D. Reg.Tapia in *d.cap.nu.*10.& Regens Marcian. *disp.*25. vel civibus alterius Universitatis ditiores, majorem pecudum numerum possideant,ut benè ex *d.cap.Pondus æquum* deducitur,perpendendo ibi verba:*Pondus æquum,voluntas Domini, & qualitas oneris, debita proportione neglecta se obiicit æquitati*, & inferiùs, *ut æqualitatis causa sublata, inæquale onus provisa ratione tollatur, & quod in usu prædicte claudicat ad rectum, æqualitas ordinata producat.*

Porrò in prænarratis casibus alia providentia à Judice dari solet, nimirùm ut fiat repartitio territo-
75 riorũ,& pecudum, in qua repartitione Doctorum sententiæ mirũ quantũ scinduntur quidã .n. autumant, quod si una Communitas numerosiores habeat homines,ac pecudes,quàm altera, æquabiliter est facienda divisio, Antonin. Thesaur. *dec. Pedemont.*72., quidam secus,quùm de civibus, incolisq; ejusdem Communitatis agitur, quorum unus plura,ac latiora prædia possideat,quàm alter;nam tunc secundum capita fieri debere tradunt, adeo ut totidem sint pascui partes,quot cives, nullo discrimine pauperrimi, ac ditissimi, ut est apud Berlich. *conclus.practicab.concl.*49. *de jure pascendi num.*19. quæ sententia nullatenus arridet Alberico de Rosate ad *l.Imperatores* 17.*D.de servit.rustic.præd.*Ferrerio *in addit.ad Guid. Pap.dec.*489.*post princ.vers. huc etiam pertinet.* alii opinantur id Judicis arbitrio remittendum, Jacob. Menoch. *lib.2. de arbitr. Jud.cent.3.casu* 245.*num.*14. *& seq.*, qui non paucos allegat,Covarr. *pract. quæst.cap.*37.*num.*1. *post princ.versic.& tamen numero pecudum.*Utcumque tamen sentiat Thesaur.,ejus doctrina nostræ Praxi admodum adversatur; si enim una Communitas territorium habeat longè majoris capacitatis,quàm alia, indubiè major portio illi tribuitur, perspecto scilicet pecudum numero, & cum distinctione ovium,jumentorum,vel vaccarum; attenta quoque jugerum quantitate,non sine judicio expertorum, decernitur repartitio.

In hac etiam pascui materia non parum ambigitur,
76 an qui habet jus pascendi, habeat quoque jus aquandi, & ex nostratibus D. Regens Rovit. in *comment. ad pragm. rubr. de pascuis forestis,& nemoribus num.*9. negativam sustinet sententiam; affirmativam Novarius in *qu.*4. *& de gravamin. Vassallor.grav.*419.& Consil.Altimare *in observ.ad D.*

Rovit.consf.30. nu.15. negativam refert opinionem, mox *num.* 16. affirmativam, quam sequitur, cui etiam inhæreo. Nihilominus controversia isthæc, si probè conficio, talibus argumentis conciliari potest, ac diffiniri: aut aqua nascitur in territorio, & in eo scatet, & extra omnem dubitationis aleam procedit sententia affirmativa; aut est in puteis, vel cisternis per cives constructis, & procedit negativa, ratione impensarum ab ipsis erogatarum. Quinimò
77 habens jus aquandi, & pernoctandi, ut probat idem Novarius *gravam.* 420., ac tuguria faciendi, ut in eod. *gravam.*, & est textus in *l. veluti 6. de servitut.* ibi: *Et hoc Mætianus probat in tantùm, ut & talem servitutem constitui posse putet, ut tugurium mihi habere liceat in tuo, scilicet si habeam pascui servitutem, aut pecoris appellendi, ut si hyems ingruerit, habeam, quò me recipiam*, ac etiam ligna incidendi pro usu necessario pecorum.

Hæc de jure pascendi, vel aquandi pro decretorum explanatione delibasse sufficiat, cùm de hujusmodi
78 re uberiùs disseruerint, ac pertractarint Georgius Engelbrecht in *disput. respond. Arnoldo Henrico Engelbrecht.* Jo: Melchior Sachs in *disput. respond. Ern. Friderico Mollingero* Antonius Fernandez de Otero, Ahasuerus Fritschius, Prosper Rendella, Petrus Gregorius Tholosanus in *syntagm. jur. lib.3. cap.* 15. Matthias Berlich. *conclus. practic. par.2. concl.*49. Dom. Cardinalis Tusch. *lit. P. conclus.*111. *& seqq.* Didacus Covarruv. *practic. quæst. cap.*37. Marcus Antonius Thomat. *dec. Macerat.* 234. Cæsar Panimolle in *dec. 25. adnot.2. tom.1.* Io: Bapt. Cost. *de portione rata quæst.*159. Hieronymus Rocca in *disput. jur. select.2. vol. disp.*168. *& seqq.* aliique suprà citati.

Rursum invictissimo Imperatori Carolo V. cordi fuit cives in libertate conservare, in qua Divino, & hu-
79 mano jure sunt constituti, ut innuit Pragm.14. *de Baronibus*, ab eodem, uti Neapolitano Rege condita sub anno 1536., cujus est dispositio. *Volumus igitur, atque mandamus omnibus Baronibus, & aliis utilibus dominis, ut liberi permittant vasallos suos in ipsorum vasallorum, aut aliorumlibet furnis panem coquere, & similiter possint granum ad molendum, & olivas terendas ad quorumlibet molendina, vel tapetos conducere, & possint in domibus propriis, vel aliorum hosterias, aut tabernas facere, & tenere, hospites recipere, etiam quod Dominorum hosteria non sint plena, nec possint præfati aliqualiter impediri, seù prohiberi, exceptis illis, qui furnos, molendina, tapetos, tabernas, & hosterias, seù hospitia cum hujusmodi jure prohibendi vasallos particulari privilegio, aut legitima præscriptione, vel consuetudine legitimè præscripta habent. Nos enim, sicut vasallos in libertate retinere quærimus, ita jura, quæ Barones, & alii utiles Domini habent, conservare intendimus*. Quam Pragmaticam commentati sunt D. Rovit., Capiblanc. *par.1. tract. de Baronibus*, Novar. super *d. Pragm.* & latè in libro *de grav. vasal. grav.* 58. qui fatentur duo requiri, ut legitimè præscriptio inducatur, nempè prohibitionem à Barone factam,
80 quæ incipit à dicto die, & vasallorum patientiam; verùm, meo judicio, eorum dicta intelligi debent de præscriptione ante, non post Pragmaticæ promulgationem, quemadmodum accuratè ratiocinatur in simili Ludoplus Schraderus in *comment. ad l. unic. de condict. ex leg. num.*124. *& seqq.* Primò, ponderando illa verba: *Nos enim sicut vasallos in libertate retinere quærimus, ita jura, quæ Barones habent, conservare intendimus*, quæ actum præteritum, & acquisitum, non verò futurum, & acquirendum respiciunt; etenim illud quod non possidetur, minimè conservatur. Secundò, quia lex semper loquitur, & prohibenti resistit, *l. Arriani, C. de hæretic.*, ibique Doctores, præcipuè Nævius *num.3.* Barbosa in *collect. num.7.*, quod etiam insinuant Gutierez *pract. quæst. lib.3. qu.17. num.*147. Franciscus Zoanuettus *rer. quotidian. cap.46. nu.6. in fin.* ideoque de prohibitione, & banno à Barone emanato,
81 non est habenda ratio, tanquam injusto, & contra jus, fasque omne; nec de vasallorum patientia, uti metu, & concussione inducta, Capibl. super Pragm.3. *de Baronibus cap.10. num.7. & in Pragm.* 12. *cap.77. num.4. & 5. par.2.* Tertiò, quia jus prohi-
82 bendi in similibus est de regalibus, & quandam vectigalis speciem præsefert, ut probat idem Dom. Cardinal. de Luca *de regal. discur.*144. *num.3. &*
83 17., & ex his infertur, quod possessio, quam Baro haberet, non est manutenibilis, ut solerter advertit Rev. de Luca ad *D. Præs. dec.*301. *num.*10. *circa fin.*, & conferunt tradita à D. R. de Marin. *lib.1. cap.* 32. & ibi à Rodoer. nisi privilegium, ut est in *d. Pragm.* obtinuerit à Supremo Principe, qui hoc prohibendi jus habet pro publico, communique bono, ut innumeri ferè DD. tradunt penes germanum meum Ioseph de Rosa exquisita eruditione ratiocinantem in *consult.* 70. Itaque termino impartito, de justitia petitoris cognosci debet, & interim pronunciandum, quod Baro se abstineat, Capiblanc. *d. c.*77.

Cæterum Baro vasallis utique prohibere valet, ne ad
84 extera accedant molendina, si propria ad molendum sunt apta, & æqua molitura in eis solvitur, prout in exteris; quia vasallorum consideraretur æmulatio, & odium in Baronem, quando eum adjuvare tenentur. Etenim sicut Baro suorum vasal-
85 lorum tanquam pater reputatur, Guido Papa *dec.* 631. *num.*28. *&* 30. Capiblanc. *de Baron. p.2. c.*84. idemque omnium in universali, & particulari curam habere debet, & uti pastor gregem sibi traditum custodire, & offensum, oppressumque defendere, & in hoc tacitum a jure mandatum habet superiorem adeundi, ut post Bart. in *l.1. suthmnit D. de injuriis*, Frecc. *de subfeud. auctorit.*17. & cæteros docet Capiblanc. *de Baron. cap.*84. *num.*11. ita vasal-
86 lus tanquam filius Baroni obsequium, & adjutorium, & uti libertus patrono præstare tenetur, optat Andreas *in c.1. §. præterea, quæ fu prima causa benef. amis.* Freccia in *proœmio operis de subfeudis num.*4., & in themate, quo de agitur, certo certius est vasallos cogi posse ad molendina domini po-
87 tius petenda, quàm aliorum, ut apertè docent D. Rovit. super *Pragm.14. num.5.* Freccia de *subfeud. auth.*41. Anna in *repetit. rubr. & dec. c.1. de vasallo decrepitæ ætatis num.*69. Capibl. *de Baron. in d. Pragm. num.*17. de Marinis *resf. c.*118. *num.*13. *lib.* 2. Koppen. *qu.*19. *num.*10. D. Cardinal de Luca *de regal. disc.*144. *num.*19. *& disc.*145. *num.*9. *vers. sed etiam*, ubi ampliat quoque, quando onus, vel commoditas notabiliter non alterantur; quod tamen postremum dictum pro meo jure nequaquam amplectorme autem referente in S. C. causam pluribus capitibus involutam, quæ inter magnificum

D. Cæ-

D. Cæsarem Sanfelicium virum patritium, & exquisita morum elegantia conspicuum Balneoli Baronem, ejusque Universitatem agitabatur, in uno capite fuit pronunciatum, quod Cives terræ prædictæ non accederent ad extera molendina, dummodò æquè commodè molitura exigeretur in Baronis molendino, quæ solvebatur in exteris vicinioribus, die 19 Junii 1705. in Banca de Martino, Scriba Bisante.

Atque hæc in materia molendinorum, ad Pragmaticæ sensum raptim interpretari propositum habui, cum in manu sint non pauci ex quibus facilè depromi potest, quod in me desiderabitur, cujusmodi sunt Jo: Heringius, Jo: Philippus Mullerus, Ludovicus Schuvartzmejerus, Ahasuerus Fritschius in suo *jure fluviatico*, Franciscus Maria Pecchius post *tract. de aquaductu*, qui peculiares de molendinis tractatus ediderunt. Non desunt & alii, qui de hac eadem re plurimis in locis eorum sensa protulerunt, Ludolphus nempe Schraderus in *tract. practicab. quest. à §. 5. usque ad 16.* Rutgerus Rulant. in *tract. de Commissariis, & commission. Cameræ Imperial. p. 3. lib. 3. cap. 14. & p. 4. lib. 2. cap. 13.* Antonius Gobius in *tractat. de aquis, & in consult. decisiv. 99.* D. Cardinalis Tuscus *pract. concl. jur. lit. M. concl. 303. & seqq.* Arisminus Tepatus *variar. jur. sentent. tom. 2. tit. de molendinis*, Fernandus Vasquius in *controv. usufrequ. lib. 4. c. 4.* Jo: Baptista Larrea *alleg. 69. p. 2.* Jo: Baptista Laderch. *consil. 71.* Franciscus Niger Cyriacus *controv. 462.* Jo: Paulus Melius *observ. forens. 97.* Joseph Laurentius in sua *Amalthea onomastica, verbo Bannalis mola.*

S U M M A R I U M.

1 *Violentia juri, & naturali rationi est contraria.*
2 *Contentione de facto sopitâ, concertandi noxia materia in posterum tollitur.*
3 *Serenissimæ Reginæ Joannæ pro repellenda violentia Capitulum.*
4 *Rex Robertus ob suam sapientiam alter Salomon fuit reputatus, & Regi Hungariæ in successione Neapolitani Regni prælatus.*
5 *Serenissimi Regis Roberti Capitula pro Regni tranquillitate servandâ summatim referuntur, & num. seqq.*
6 *Regis proprium est vi oppressos defendere, & nu. 52.*
Violentiam qui non repellit à socio, si potest, tam est in vitio, quàm ille qui eam infert, ibid. & num. 53.
7 *Nemo in possessione injustè manuteneri debet, ob Pragm. sanctionem sub* tit. de Conservatoriis.
8 *Oppressorum defensio per modum extraordinariæ cognitionis ab Hispanorum, aliarumque gentium legibus, atque à piissimis, doctissimisque scriptoribus probatur.*
9 *Doctores, qui supradicta Capitula, & Pragmaticam sub* tit. de Conservatoriis *commentati sunt, recensentur.*
10 *Praxis Decretorum, quæ in concedendo regali præsidio interponuntur exponitur.*
11 *Citationis forma pro impartiendo regali præsidio, quæ sit.*
12 *Citatio per edictum quibus in casibus expediri debeat.*
13 *Regale præsidium ut concedatur, citatio per edictum fieri debet, & quare.*
14 *Clausula* si sua putaverit interesse *in citatione per edictum contenta, quid operetur.*
15 *Citato per edictum in materia Capitulorum Regni quæ dilatio concedatur, & num. 24.*
16 *Prima non comparentis contumacia quando incusetur.*
17 *Dies ex quanto itineris spatio, & quot milliaribus in jure constet.*
18 *Milliarium genera quot sint.*
19 *Legale milliare quod sit quodque commune, & num. 21.*
20 *Lapis pro milliaria sept in ll. accipitur, & ratio affertur.*
22 *Iter per mare conficienti quantum temporis spatium concedendum sit, Judicis arbitrio remittitur.*
23 *Dies una in qualibet hebdomada itineranti personæ illustri, quietis causâ, non currit.*
25 *Denunciationes in jure quot requirantur, ut quis contumax effectus dicatur.*
26 *Citatio peremptoria quomodo fieri debeat.*
27 *Citatio una, quæ peremptoriæ vim habet, quando fieri possit, Judicis arbitrio remittitur.*
28 *Juramenti definitio.*
29 *Jurisjurandi vis, & effectus.*
30 *Testes examinari debent, præstito priùs juramento, alioquin minimè probant.*
31 *Pars adversa citari debet ad videndum jurare testes, & num. 33.*
32 *Pars adversa præsens esse potest in juramento testium, non verò in audiendis eorum depositionibus.*
34 *Citatio per edictum ut valeat, quæ requirantur.*
35. *Citatio per edictum in Materia Capitulorum Regni quomodo sit facienda.*
36 *Citatio per edictum an valida sit censenda, si in Ecclesiæ valvis affigatur, & usque ad numer. 40.*
37 *Citatio jurisdictionis est actus, & unde dicatur.*
38 *Judex in alieno territorio, sibi non subjecto, & in loco exempto, veluti Ecclesia, jurisdictionem exercere non potest.*
39 *Citatio verbalis in Ecclesia fieri potest.*
41 *Contumax nemo fit ipso jure.*
42 *Contumaciæ in causis civilibus, criminalibus, & Capitulorum Regni quando incusentur.*
43 *Praxis decreti quo dicitur,* super concernentibus Capitulorum Regni capiatur summaria informatio, *declaratur, & num. 45.*
44 *Testes citari debent, maximè in materia Capitulorum Regni.*
46 *Regale præsidium ut alicui concedatur, requiritur petentis justa possessio, & adversarii violentia.*
47 *Justè possidet, qui auctore Prætore possidet.*
48 *In beneficialibus, si possessori jus resistat, cur*

manutentio denegetur.
49 Violentia quibus modis committatur, ejusque species remissivè notantur.
50 Jus sibi nemo dicere valet.
51 Regale præsidium concedi debet, & quare, & nu. seqq.
54 Pax in Regno ex privatis dissidiis turbari solet.
55 Regalis præsidii remedium est utile.
56 Regale Præsidium qua decreti formula concedatur, & quid pro ejus executione fieri debeat.
57 Capitulorum Regni remedio pendente, provideri potest, ne ulla vis fiat.
58 Nullitatum, ac relationis remedium à Regalis præsidii decreto conceditur.
59 Clericus si post decretum Regalis præsidii cum scripturis compareat, audiendus est in juribus suis.
60 Decreti formula, qua dicitur exequatur regale præsidium, vel supersedeatur, exemplo declaratur.
61 Regale præsidium quando, & qua decreti formula denegetur.
62 Reclamatio etiam à decreto, quo dicitur, non esse locum regali præsidio, competit.
63 Capitulorum Regni remedium non procedit, si prius ordinaria cognitione judicium institutum fuerit.
64 Remissioni petita post introductum Capitulorum Regni remedium quando nam locus detur.
65 Capitulorum Regni remedium cessat, clerico tanquam actore voluntario in judicio comparente.
66 Citatio per edictum in Regalis præsidii materia expeditur, quùm à clerico vis incutitur, secus quùm à laico.
67 Actualis violentiæ in concedendo Regali præsidio requisitum probatur, & num. seqq.
68 Pro damno, quod futurum timetur, cautio peti potest.
69 Melius est intacta jura servare, quàm post causam vulneratam remedium quærere.

CAPUT XI.

De decretis fieri solitis in possessorio per modum extraordinariæ cognitionis.

DIE, &c. visis memoriali Excellentissimo Domino Proregi porrecto, & supplicatione fol. expediantur citationes per edictum.

Die, &c. visis citationibus, ac contumaciis fol... per D. Causæ Commissarium provisum est, quod capiatur summaria informatio super concernentibus Capitulorum Regni, & committatur testium audientia N. N. vel dicitur, testes recipiantur per examinatorem S. C. prævia bussula eligendum.

Die, &c. visis memoriali, & supplicatione fol.. citationibus fol... contumaciis fol... informatione capta à fol... usque ad fol. S. C. declarat esse præstandum petitum Regale præsidium, donec justa possessionis causa duraverit, vel dicitur, donec de justa possessionis causa constiterit.

Die, &c. S. C. declarat non esse locum petito Regali præsidio.

Die, &c. visis actis, informatio ordinata in decreto sub die..., committatur N. N. vel dicitur, decretum sub die..., interpositum exequatur, & proinde testes recipiantur coram D. causæ Commissario.

Die, &c. S. C. declarat esse præstandum petitum Regale Præsidium, & proinde omnia innovata esse ad pristinum reducenda.

Die, &c. visis nullitatibus fol... suspense decreto lato sub die... N. N. audiatur in juribus suis, vel dicitur,

Die, &c. visis scripturis præsentatis pro parte N. N. decretum latum sub die... exequatur, vel dicitur, exequatur respectu territorii nuncupati N. A. & supersedeatur respectu territorii N. B.

Die, &c. per S. C. sive per D. causæ Commissarium provisum est, quod expectetur exitus judicii moti Capitulorum Regni, quo exitu viso providebitur super petita remissione per N. N.

Die, &c. capiatur informatio super possessorio ad finem providendi super petita remissione per N. N.

E laicus in rei possessione de facto, & per violentiam rationi, & naturali juri contrariam ab
1 alio laico turbaretur, Serenissima Regina Joanna secum ipsa reputans, quod ubi semel occasio contendendi de
2 facto fuerit sopita, concertandi noxia materia in posterum adimatur, Justitiariis Provinciarum Præsidentibus mandavit, justum possessorem re-
3 gali præsidio tueri, tandiu, dum justa causa possessionis perduraverit, ut ex cap.Regni incip. *Ad Præsidentis spectat officium* 264.*in ordine*. Et ne laicus à Clerico, & è contrario, aut Clericus à Clerico hanc pateretur turbationem, Serenissi-
4 mus Rex Robertus, qui in ea fuit existimatione sapientiæ, ut alter Salomon appellaretur, ac dignissimus, quem summus Pontifex Bonifacius Regi Hungariæ ex primogenito prædefuncto Rege Carolo Andegavensi fratre nepoti in successione Regni Neapolitani anteferret, ut notat Bald. in *l.*3. *C. de suis*, *& legitimis heredibus* sequentibus verbis: *Sed & illa fuit ratio, quia Papa ita voluit propter publicam Regni utilitatem, & immensam d.Regis Roberti sapientiam, qui fuit secundus Salomon, & quia sufficiebat Regi Hungariæ, Regnum Hungariæ*: idemque Baldus plurima scitu digna pro utroque Rege cumulavit in *l.cum in antiquioribus Cod.de jure deliberan.*Rex,
5 inquam, Robertus ut violentias compesceret, subditorum pacem, & populi tranquillitatem, vera utique Regnorum firmamenta, sedulò perpetuòque servaret, plura condidit Capitula, quorum primum incipit, *Ad regale fastigium*, & est in ordine 215. ubi charitatis affectu haud mediocriter motus, & à consideratione, quod humana
6 ratio suadet, & Regis proprium est oppressos à potentibus liberare, & quod qui injuriam repellere valet, maximè à proximo naturalitate conjuncto, & non repellit, facienti pariter in vitio communicat, quemadmodum ex ipsius capituli textura colligitur, ductus quoque exemplo, quod antiquitus læsus, lædendusve ad Principum Statuas pro tutela consurgeret, generaliter providet, atque Justitiariis mandat, quod vasallis Prælatorum, si ab iisdem indebitè aliqua violentia inferatur, Regium impartiretur præsidium. Aliud incipiens *Charitatis affectus*, quod est in ordine 265., ubi legitur, quod Rogerius Celanus Regius Consiliarius, dum justè castrum Castuli possidebat, in ipsius jurisdictione, ac tenimento à Monasterio Sanctæ Mariæ de Victoria, ejusque Abbate suorum jurium fines egresso, & clericali privilegio plus nimio confiso, multipliciter vexabatur, quòd ei non permitteretur ex dicto castro fructus, reditusque quietè percipere. Quapropter agnoscens se adstrictum vinculo charitatis oppressos adjuvare, & fideles sua regia protectione fovere, Justitiario mandavit, ut hujusmodi injurias à dicto Abbate, & Conventu, sive ab aliis eorum nomine irrogandas averteret; illumque defenderet, modò ut defensio repellet injuriam, & vis vi licitè, atque opportunè propulsaretur. Tertium, quod incipit, *Omnis prædatio*, & est in ordine 267., quò superius comprobatur, ubi legere est, quod Perotus Scalensis cum teneret quandam terram sitam in pertinentiis Capuæ, à Vicario, jussu Archiepiscopi Capuani, propria auctoritate, violenterque prædictæ terræ possessione fuit expoliatus; idcirò de opportuno remedio Regem exoravit; Rex autem considerando, quod factum non minus præjudicium dicti Perotti, quàm Regiæ auctoritatis contemptum præseferebat, Justitiario jubet, quod, capta summaria informatione de dicto spolio, proposito edicto, ut unusquisque compareat, si sua putaverit interesse, efficaciter curet, ut in pristinam restitueretur possessionem, qua recuperata, ei omni præsidio præstò sit. Quartum, quod incipit *Finis præcepti charitas*, & est in ordine 266. ubi reverendus Joannes Tabulacius Canonicus Consentinus cum quandam præbendam nuncupatam de Capursano auctoritate literarum Apostolicarum possideret, à Gulielmo, & Oliverio cognomento Persona, ambobus clericis Civitatis Rossani, in fructuum perceptione, aliorumve jurium qui si possessione perturbatur; quo circa Regis imploravit præsidium: Rex autem præ oculis habens, quod ad omne bonum charitas operatur, & indepellenda injuria, & non inferendâ lex virtutis assumitur, & justitia sarta tectaque habetur, Justitiario jubet, ut habita summaria informatione, sine figura judicii, cum in Ecclesiarum personas, atque negotia non possit ordinaria cognitio communi censura rationabiliter exerceri prædicto Canonico assistat, atque opportunis jurium remediis opituletur, ne ipse molestiam aliquam ullatenus perpetiatur, ac turbatores in officio continean-
7 tur. Et ne quis in possessione injustè conservetur, anno 1377. fuit promulgata Pragmatica *tit. de Conservatoriis* tenoris sequentis: *Conservatoria, quorum originem ab optima jurisprudentia emanasse constat, prohibentia vim alteri in eum abusum adducta sunt, ut non solùm verum possessorem non teneantur, imo per ea vero possessori violentia & spolium infertur, quando duobus, vel tribus testibus examinatis, clam, & per subornationem falsa forti deponentibus concedantur, per quæ sæpius, qui nunquam possedit, sub conservationis specie possessor constituitur, quod in futurum fieri præsenti constitutione omnino prohibemus, decernimusque, conservatoria, in quibus obtinendis pars legitimè citata non fuerit ad dicendum, quare conservatorium impetrare volens in possessione conservari non debeat, & ad videndum testes jurare super dicta possessione recipiendos, pro nullis, & irritis haberi, perpetuoque ad nullum præjudicium cujusque, ut præfertur, non citati allegari posse; debeat tamen super dicta possessione conservanda, vel non, sine figura judicii summarii procedi, visa facti veritate.*

His non dissimilia apud Hispanos extant jura in *l.* 3.
8 *tit.*10.*p.*2.*l.*4 *Styl.l.*5.*tit.*1.*lib.*2. *ordin.* *l.*36. *tit.*5. *lib.*2.*Recopilat.l.fori. in cap. unic. in extravag. que los fermants de dret*, & omnes ferè Christiani orbis Principes seculares hujusmodi utuntur legibus, quibus per modum extraordinariæ defensionis oppresso succurritur: quem procedendi modum laudant quamplures Ecclesiastici Scriptores piissimi juxta, ac doctissimi viri, nempe Didacus Covar-

Covarruvias Episcopus Segoviensis *cap.35. pract. ex num.* 2. Simancas Episcopus Civitatensis *de catholi. instit. tit.*45. *num.*35. Felicianus de Vega Archiepiscopus Limensis in *cap.3.de judic. nu.*99. *& seqq.*Nicolaus Rodriguez Fermosinus in *cap.2. de judic.qu.*19. *ex num.*3. Gaspar Villaroel in *Gubern.Ecclesiast.part.*1.*qu.*1.*art.*12.*num.*33., *& par.* 2.*qu.*12. *art.*5. *num.*95. Balboa in *cap.2. de judic. num.*19.Aufrerius *de potest. secul. in Ecclesiast.*81. *reg.*2.*fall.*30.Segura Davalos in *direct. Jud. Ecclesiast.part.*2.*cap.*13. *num.*51. Navarrus in *cap. cum contingat* , *remed.*1. *de rescript.* Ignatius Salzedo ad *pract.canonic.Bernardi Diaz cap.*102. *lit.A.* Michael Salon *tom.*1. *de just.* , *& jur. qu.*67. *art.*1. *controv.*1., *&* 2.Vasquez in *apolog. pro jure Ecclesiast.controv.procefs. per viam violent. disp.*2. *cap.*9. *num.* 6. Victoria *relect.* 3. *ex num.* 1. Sotus in 4. *Sentent. distinct.* 25.*qu.*2. *art.*2. *in fin.* Bannez *de just. & jure qu.*67. *art.*1. *conclus.*6. Enriquez *lib.* 14. *cap.*12.*num.*6. *in glos. lit.* Q. Sayrus *de censur. lib.*3. *cap.*17. Cenedo *collect.*5. *ad Decretum* , *& Canonic. quaest.*45. Didacus Avendaño in *thesaur. indico part.*1.*tit.*2.*cap.*7. , *& tit.*4.*cap.*8. , id enim divino , naturali , & canonico juri quàm maximè consentaneum esse impensè probant Salgad. *de Regia protect.part.*1. *cap.*1. *prælud.*3. *num.*79. 95. , *& seqq.*Pareyra *de manu Regia lib.*1.*cap.*2.*de consuet. num.*1. , *& seqq.* Jacobus Menochius in suo opere posthumo *de jurisdict. lib.*1. *cap.* 19. ubi capitulorum Regis Roberti verba transcribit ,

Super enunciatis capitulis latè scripserunt Joannes
9 Antonius de Nigris , Bartholomæus de Capua , & Sebastianus de Neap. in *commentar. cap.Regni* , Afflict. in *constit. Regni* incip. *de Burgensat.* & in *dec.S.C.*2. 2. 4. , & 85. Grammat. *decis.*78. Capyc. *decis.*51. D. Regens de Ponte *consil.*96. *tom.*1. D. Præses de Franch.*decis.*193. 701. ibique addentes, inter quos reverendus de Luca omninò videndus, Regens Tapia in 3. *lib. juris Regni tit. quando Rex inter Ecclesiasticas personas cognoscere possit* , Regens Rovit, *decis.*58.Regens Capyc.Latro *decis.*69. ibique Michael Angelus Ginz. in *observat.* Reg.de Marinis *resol.lib.*1. *c.*228. Maranta in *praxi part.*4.*dist.*7., *& part.*2.*dist.*11.Muscatel.in *praxi S.C.part.*1.*glos. sententia num.* 90. , *& seq.* Regens Sanfel.in *praxi sect.*30. Anna *allegat.*7.Consiliarius Staibanus *resolut.* 39. *lib.*1. Consiliarius Roccus *respons.*36.*lib.*2.Consiliarius Pratus *lib.*3.*discept. forens.cap.*43. , *et practicabil.observat.cap.*57. Thorus in *compend. decis. p.* 1. *ver. Judex laicus* , Regens Petra in *commentar. ad rit. M. C. V.* 123. Consiliarius Altimar. *tract.de nullit. sentent.rubr.* 5.*quaest.*6.& *rubr.*12.*qu.*13.*num.*124., & 125., & *observat.ad decis.Roviti* 58. Super Pragmaticæ *tit. de conservatoriis* commentarios ediderunt Novarius , & Regens Rovitus ; quapropter mihi tanquam spicas à messoribus relictas recolligenti,pauca quædam hoc in themate delibare consilium est.

10 Praxis autem , qua regale præsidium conceditur, & supradicta interponuntur decreta , ea potissimùm est , quod Excellentissimo Domino Proregi porrigatur supplex libellus,quo factum enarratur, videlicet possessio, vel quasi possessio , violentia in ea illata,& inferenda, & regale petitur præsidium quo supplici libello ad S.C.remissio , & commissa causa à Spectabili Præside , ut moris est , uni ex Regiis Dominis Consiliariis , à Domino Consiliario Commissario expediuntur citationes per edictum, & incusantur contumaciæ; deinde interponitur decretum,quo dicitur: *Die, &c.super concernentibus capitulorum Regni capiatur summaria informatio*; subinde constito de possessione de spolio,de violentia, ac turbatione,regale præsidium conceditur , & decretum interponitur ; hac nimirum forma : *Die.&c.visis supplicatione fol. . . citationis fol. . , . ac contumaciis fol. informatione fol. . . S.C.declarat.regale præsidio esse præstandum, donec justa causa possessionis duraverit*, vel dicitur, *donec de justa causa possessionis constiterit.*

Si verò aut de possessione, aut de violentia non constiterit , alio decreto dicitur: *S.C.declarat non esse locum petito regali præsidio.*Huic autem praxi magis , ac magis illustrandæ , devenio ad citationis formam , quam in medium produxerunt Regens Sanfelic., atq;Consiliarius Altimar. *loc. cit*, cujus verba sunt hæc ; *ideò vobis ut supra committimus,*
11 *& mandamus , quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam , & requisitionè prædicti supplicantis , vestrum aliqui fuerit requisitus , per hoc præsens publicum citationis edictum affigendum in loco publico,ubi solitum est apponi, citet, moneat, atque requirat omnes,& quoscumque interesse prætendentes super contentis in præsenti memoriali , si sua putaverit interesse,eisq.mandet,quatenus infra dies novem,quorum tres pro primo , tres pro secundo,& tres pro ultimo peremptorio termino assignationes compare debeant coram nobis ad dicendum quicquid voluerint contra, & adversus exposita, ad videndum jurare testes, & quare regale præsidium non sit præstandum, & defendendum violenter spoliatum,seù turbatum,aliàs eidem exponenti responsuri,processuriq; ad actus incumbentes pro deliberatione concedendi regale præsidium.*

Hinc animadvertendum puto , quod citatio per edi-
12 ctum expeditur in eo casu, quo citandus personaliter facili negotio non reperitur, nec fixum stabilique domicilium habet; sin autem incertis sedibus vagetur, vel locus ubi degit , aut accessus nuncio tutus non sit , citatur per edictum affixum in valvis M.C.V.,ut in *clem.*1.*de judic.*, *clem.causam* §. *verùm de elect.* , & in Regni Constit.*citationis litera* , vel si Judex loci , ubi habitat , recuset brachium impartiri literis citatoriis emanatis, teste D. Rovit.*super pragm.in rubr.de citation. nu.*3.ac cæteris casibus ; ut videre est penes Camill. Borrell. in *summa decis.tit.de citat.à nu.*77. D.Ricc.in *coll.*828.2206.2212., *&* 2290.Jo:Antonium ab Ecclesia *p.*2.*observat.*32.Bernardum Wurmserum *lib. practic.observat.cap.*8.Matthiam Berlich. *par.*1.*conclus.*10. Virgin: de Boccat., & Herculem severolium in special. *tract.de citatione per edictum* . In
13 præsenti verò casu emanatur citatio per edictum hac ratione,quia citatio est jurisdictionis actus, ut in *l.*1. *D.de in jus vocando* ; citatur enim laicus à Judice laico,ut in judicio compareat , quemadmodum patet ex d. text. At quia in personam Ecclesiasticam jurisdictio à Judice laico exerceri nequit, ut Serenissimus Rex in *cap.Finis præcepti charitas* advertit, ibi: *cum in Ecclesiarum personas , atque negotia non possetis communi censura rationabiliter exercere* ; ideoque mandat edictum generale proponere,ut etiam in *cap.Omnis prædatio*,ibi:*proposito edicto*, In-

Insuper expeditur clausulâ si sua putaverit interesse,
14 quæ cum conditionalis sit, & conditionis potestativæ effectum, atque vim habeat, operatur, ut
Clericus sponte quidem, & non coactus in judicio
compareat; alioquin minimè comparendo, contumaciam non contraheret, & actus nullitatis vitio
laboraret, sicuti quoque notat Consiliarius Hodierna ad Surdi decis.num.3.ibi: nam ista citatio, si
sua putaverit interesse; est voluntaria, non autem
arctatoria, & sic non cogit, nec arctat, ut notant
Puteus decis. 242. circa princip. lib.2. Lanfranch.
decis.223.Verall.in decis.113.par.1. idem Hodierna
ibid.nu.6.nam talis citatio est conditionalis, si velit
opponere, Dec.d.cons.num.9. vers.secundò respondere
potest, quæ de jure non supponit jurisdictionem, nec
superioritatem, prout in facti contingentia sic judicatum in M.C.V.referente D.Joanne Francisco Sanfelicio, tunc Judice, postea Regio Consiliario, Regiam
Cancellariam Regente, quod fuit confirmatum per
Sacrum Consilium, in quo intervenerunt illi doctissimi viri Scipio de Curtis, & Marcus Antonius Morra Regis Consiliarii in causa cujusdem Episcopi, ut
in banca Fabritii Bruni Actuarii M. C. V. Concordia
Scriba, prout etiam passim video observari in nostris
Tribunalibus: ideo hæc citandi forma à sapientissimo illo Rege sunt in dictis capitulis præscripta,
ut in cap. Omnis prædatio, ibi: antea quoque per vos
edicto proposito, quod si sua interesse putaverit, coram
vobis comparere debeat, & in cap. Finit præcepti
charitas, ibi: in cujus probatione sufficiat edictum
generale proponere, quod quicumque sua putaverit
interesse, &c. Itidem non est, quamobrem in præfato
edicto memorata clausula non adiicitur; si enim
prætermitteretur, quando contrà non comparentem Judex est in contumaciam processurus, citatio
esset nulla, quippe Clericus non remaneret in terminis, si sua putaverit interesse, & reputaretur reus
necessarius, non actor voluntarius, dum non comparendo, procederetur contra eum, tanquam reum
in contumaciam, ut admonent Socin. in tract. de
citat.art.2.qu.14. Gramm. decis.61. & Capyc.decis.
8.ibi: tanto magis quia in citatione facta contrà
dictum Joannem post clausulam, si sua interesse putaverit, est illud verbum, videlicet: aliàs procedatur in ejus contumaciam, quod alterat clausulam
supradictam, ut videatur reus necessarius. Et post
Capyc., & Socin. Roland. à Valle consuluit cons.
29.vol.2.nu.18.ibi: Secunda est conclusio, quod & si
citatus ut suprà per comparitionem dicatur actor
voluntarius, ea tamen locum non habet, quando
quis non stetit in terminis, si sua putaverit interesse; sed ulterius dixit, aliàs procedatur in ejus
contumaciam, quia eo casu per comparitionem non
dicitur actor voluntarius, sed necessarius.
Dicitur in citatione, quatenus infrà dies novem. Hæc
15 dilatio antiquum Stylum sapit, quamvis; attenta
loci distantia; brevis esset. Verùm prima contu-
16 macia, ut in quamplurimis processibus observare
17 passim est in manu, tùm incusatur, cùm
citatus commodè comparere potest. Hinc pro
singulis viginti milliaribus una dies est assignanda, juxta text.in l.itinere 3. D.de verb. signific. l.1.
D.si quis caut.l.secunda, §.si Præses D. quis ordo in
bonor.poss.l.scire oportet §.multa, & §.seq.l.quinquaginta D de excusat.tutor.l.continuus §.1.D.de verb.
oblig.§.qui autem Instit. de excusat. tutor. Bald. ad
l.si ea. colum. penult. C.qui accus. non poss. Sed pro
majori doctrinæ claritate, ac decretorum ornatu
18 duximus adnotare, duo esse milliarium genera,
unum legale, alterum verò commune, ut continuè
docent Henning.Goden.cons.12.nu.1. glos. in cap.
nonnulli verb. duas dietas de rescript. & glos. in
cap.statutum §.cum autem verb.dietam de rescript.
in 6.Schneideuvio. in §. rursus nu.42. institut. de
act.Joannes Koppen decis.16.nu.4. Legale dicitur,
19 quod non modò apud Geometras, sed in jure
quoque definitum est, ut mille passibus constet, &
20 apud antiquos lapide signabatur, ut veterum
Scriptorum auctoritate firmant Dionysius Gothofredus in l. propter litem 21. §. nec Senatores lit. L.
D.de excusat. Rainhardus Bachovius nu.6. Sylvester Aldobrand. nu.1., & Joachimus Mynsinger.
in §.qui autem Instit.tit.de excusat.tutor, vel curat.
Joannes Gryphiander in tract. de Insulis cap. 14.
nu.27. ideoque Ulpianus in l.1. §.initio D. de offic.
Præfecti urbi, quod dixerat intra centesimum milliarium, mox in §.quidquid d.l.ait: si ultra ipsum
lapidem. & pro milliario lapidem etiam dixerunt
Martian.in d.l.propter litem §. licèt datus D.de excusat. Modestinus in l. scire oportet 13. §. multa verè cum §.seq.D.eodem, Valentin., & Valens imperatores in l.2.C.de ero.mil.anno.lib.10. Justinian. in
d.§.qui autem Instit.de excusat.tut., &c. Commune autem milliarium dicitur, quod cuique regio-
21 ni commune est, & pro locorum diversitate diversimodè solet accipi; diversa siquidem ratione milliaria in Germania, Thuringia, Westphalia, in Helvetiis, quàm apud nos in Italia circumscripta
sunt, ut adnotant Koppen d. dec. nu.5. & Gryphiander d.tract. de Insulis cap.14. nu.29. & sequ.
unde supra allegata doctrina locum sibi vindicat
in Italia, aliisque locis, quibus milliaria certo itineris spatio, idest mille passibus sunt definita; ubi
verò indefinita fuerint, remittendum est Judicis
arbitrio, qui pro itineris intervallo quantum cuique temporis ad veniendum tribui debeat; statuat, ac decernat, Bartol.in d. l. itinere 3. D.de
verb.signi.& in d.l.continuus §.1.D.de ver.oblig. Rebuff.in commentar.ad d.l.itinere 3.ex quo id etiam
22 fit; ut maris itinera, cum nec certo temporis
spatio, nec certo modo confici, ac definiri possint,
judicantis religione, ejusque prudentiæ regulâ meditanda sint. Hæc tamen sententia communiter recepta est, ut qui ad aliquem locum, & terrestri, &
marino itinere commodè se conferre potest, tot
dies habeat, quot haberet ad iter terrestre peragendum; quamvis hoc difficilius sit; & ut plurimùm majoris incommodi, atq; laboris habet; periculosius tamen, & minùs tutum est illud, quod
navigando fit; quia mare momento vertitur, &
ubi quietis, ac tranquillitatis plenissimum esse videtur, ibi maximæ, ac turbulentissimæ tempestates sæpè certo aliquo cœli signo commoventur,
sæpè obscura aliqua ex causa concitantur; teste
Cic. pro Mur., & (ut Senecæ verbis utar ep.4.) eodem die ubi luserant navigia sorbentur. Item alia
23 dies in qualibet hebdomada pro quiete danda est,
juxta glos. in cicupientes ver. commodè de electione,
ibi: pone unum in septimana: quæ glo. meo judicio
servanda est in citatione illustris personæ, vel in
citato longum iter futuro. Hinc etiam non prætermitto, quod si Commissarius vellet ab hoc stylo re-
ce-

24 cedere, & majorem dilationem assignare, ut pu-
ta duodecim, vel tredecim dierum, juxta loci di-
stinctam, non malè ageret. Nam tempore D. Ca-
roli Tapia in causa Bernarnardi Longhi Regni
Prothomedici cum Abbate Ecclesiæ Divi Januarii
vulgò S. Jennarelli, fuerunt oppositæ quatuor nul-
litates adversus decretum, quo fuit præstitum re-
gale præsidium, quarum tertia fuit; terminum fuis-
se nimis brevem, & fuit pronunciatum, *suspense
decreto, Abbas audiatur ex integro*; etsi non potest,
quod in hac nullitate fundatum fuisset hujusmo-
di decretum.

Dicitur in citatione, *quorum tres pro primo, tres pro
secundo, & tres pro ultimo peremptorio termino
comparere debeant, &c. coram nobis*, quia tres nun-
25 ciationes de jure communi requirebantur pro cō-
tumacia, ut per text. in *l. ad peremptorium, l. inter-
vallum. l. & tertium, l. ea, quæ statuuntur, & l. tres
denunciationes C. quomodo, & quando, &c. l. ex qui-
busdam 2. §. Senatus, l. Arrianus §. qui autem*, ibi: *tri-
bus edictis, D. de jure fisci*. Sed eodem jure cautum,
fuit, ut Judex unam possit emittere citationem
pro omnibus, quæ etiam peremptoria dicitur,
Paul. *lib. 5. recept. sentent. tit. 5. de effectu sententiar.
l. contumacia 53. §. contumax D. de re judic. l. non-
numquam 72. D. de judiciis, l. Consentaneum 8. C.
quomodo, & quando*, &c. quod jure etiam canoni-
co statutum est in *can. de illicita excommunicatio-
ne 6. §. de conventione autem 24. qu. 3.* ibi: *quicum-
que tribus auctoritatibus Judicis conventus, vel
tribus edictis ad Judicem fuerit provocatus, aut
uno pro omnibus peremptorio, idest, quod causam ex-
tinguit, fuerit evocatus, & præsentiam suam
apud eum Judicem, à quo denunciatum est, exhibe-
re noluerit; adversùm eum quasi in contumacem
judicari potest*, glo. in *d. can. verb. peremptorio*; &
constitutione Regni *Dictorum ordinem* sancitum
etiam reperitur, ut citatio fiat una pro omnibus,
26 quæ peremptorium continebit; ideòq; in citatione
ponitur verbum *peremptoriè*, sive aliqua particula,
quæ peremptorium contineat, ut hujusmodi cita-
tio facilè discerni possit, docent Didacus Perez in
*l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinationum Reg. Castellæ vers. qua-
re 9.* Bernardus Wurmserus *practic. observat. forens.*
27 *lib. 1. tit. 6. observ. 2. num. 2.*, & ex manuscripto
quodam de *verbis juris* antiquissimo probat do-
ctissimus Jacobus Rævardus in *Patrimonialium
lib. singulari cap. 3.* Quando autem fieri debeat, hoc
*æstimare oportet eum, qui jus dixit, & pro conditio-
ne causæ, vel personæ, ubi temporis ita ordinem
edictorum, vel compendium moderare*, ut loquitur
Ulpian. in *d. leg. nonnumquam*.

Item dicitur, *ad videndum jurare testes*; nec abs re;
28 quippe juramentum est affirmatio, vel negotio de
aliquo facto sacræ rei attestationes firmata, ut ip-
sum definivit D. Thomas 2. 2. q. 88. non absimilis
est illa definitio, quam tradit Cic. *lib. 3. de offic.* dum
inquit: *est adfirmatio religiosa, quoties quid quasi
Deo teste asseritur*; jurare enim est Deum in testem
29 invocare; & Sacramentum in jure nostro dici solet,
*auth. Sacramenta puberum C. si adversus venditio-
nem, l. scimus 22. §. sin autem 14. in fin. C. de jure
deliber. l. generaliter in princ., & in §. sin autem C.
de rebus cred. & jurejurando*, quasi Sacræ rei vin-
culum, quo nullum ad astringendam fidem Majo-
res arctius esse voluerunt, teste Cic. *ead. lib. 3. de of-
fic.*

39 Quapropter testes examinari debent, præstito
prius juramento, *l. jurisjurandi, l. si quando C. de te-
stib. cap. fraternitatis 1. in cap. tuis 39. cap. nuper
nobis 51. in fin. de testib., & attestation. can. si testes
4. qu. 3. §. jurisjurandi*; alioquin fidem non facerent,
eorumque testimonium esset nullum, *Rota coram
Orano decis. 123. sub nu. 1. post primo volum. cons.
Farinac.* Crescentius *dec. 4. nu. 4. de testib.* latè Ma-
scar. *de probat. ver. testis conclu. 1368.* Barbosa, qui
innumeros congerit DD. in *collect. ad d. l. jurisju-
randi nu. 1. & ad d. cap. tuis nu. 2.* vide Oldendorp.
cap. 5. de testib. nu. 2. & pars adversa citari debet ad
31 videndum testes jurare, ut deliberare possit an ce-
dere, vel contendere velit, atque etiam testium
qualitatem recognoscat. Quæ praxis desumpta est
ex *l. si quando C. de testibus, l. Judices C. de fide
instrumentorum, auth. si quis C. de testibus, cap. in
nomine Domini 2. de testibus, & attestat.*, & ex aliis
concord. & ex ritu M. C. 154. ibi: *una partium fa-
cit aliam citare ad videndum juramenta testium
ad pœnam solitam per Curiam*, (quæ pœna in pra-
xi minimè servatur, ut notat ibi Caravita) glo. in
d. l. si quando ver. noluerint: ibi: *vel dic quod jura-
mentum fiat in præsentia*, & communiter DD.,
qui in hanc sententiam devenerunt, ut pars ad-
32 versa tantùm præsens esse posit in testium ju-
tamento, non autem in audiendis eorum deposi-
tionibus; & licèt Osualdus Hilligerus in *notis ad
Donell. lib. 25. commentar. jur. civil. cap. ult. lit. R.*
Emanuel Gonzalez in *commentar. ad cap. in nomi-
ne Domini 2. de testib., & attestat. nu. 10.* rejecta
hac communi DD. opinione, probent, testes exa-
minandos esse, parte adversa præsente; contrarium
tamen in praxi receptum est, ut testium dicta se-
cretò recipiantur, de qua praxi testantur idem
Gonzalez ibid. Rittershusius in *exposit. method. No-
vell. p. 9. c. 22. nu. 27.* & eam comprobat consuetudo
generalis.

Clausula isthæc, *ad videndum jurare testes*, est de
33 forma præscripta à Serenissimo Rege in *c. Omnis
prædatio*, ibi: *coram nobis comparere debeat visu-
rus producendorum super hoc testium juramenta*,
& *cap. Finis præcepti charitas*, ibi: *visurus acce-
das producendorum in causa prædicta testium ju-
ramenta*.

Hæc etiam citatio per edictum ut valida sit, requi-
34 ritur, ut per nuncium legatur, & evulgetur,
quò notoria sit literas non callentibus, & lecta
affigatur in loco publico, ut videri, & verisimi-
liter citato innotescere possit. Quæ praxis descen-
dit ex text. in *l. dies cautioni 4. § toties D. de damno
infecto*, ibi: *est tamen tutius libellum ad ipsas
ædes proponere*, juncta gl. *in verbo libellum*, ibi:
*& leget coram ædo, vel figet etiam ibi, l. 1. §. item
cum ex edicto D. quæ sententiæ sine appellatione re-
scindantur*, ibi: *item cum ex edicto peremptorio,
quod neque propositum est, neque in notitiam per-
venit, absentis condemnatio fit, nullius momenti
esse sententiam Constitutiones demonstrant*, & in *l.
Divus 7. D. de in integrum restitutione*, ex qua l.
deducitur, citationem per edictum legendam es-
se, ibi *porum exaudita voce præconis*. Nam cita-
tio voce præconis fiebat, *d. l. Divus 7.* docent An-
tonius Goveanus *lib. 1. lect. variar. c. ult. in fin.* Ja-
cobus Rævardus in *l. 183. D. de divers. reg. jur. an-
tiq.* Jo: Calvin. in *lexico jur. verbo citare*, Dionys.
Gotho-

Gothofredus in *l.1.tit.O.D.de in jus vocando*. Et generaliter hæc citatio per edictum, ut valida fit, requiritur, ut in tribus, vel saltem duobus locis publicetur, & ubi major pars hominum congregari solet, affigatur, D.Ricc. *collect.* 829. *& collect.*2106. *vers. intellige*, ubi plures Sacræ Rotæ Rom. cumulat. decisiones. Sin autem citandus pervagari, & solùm vertere soleat, citatio affigi debet eo in loco, ubi versari solitus est, idem Ricc. *collect.*2290. *vers. scias autem*, si verò quis habet domum, sed in ea latitat, in januis do-
35 mus, juxta Regni constitutionem *Citationis literæ*. In hac materia, ut præcitati DD. docent, nempe Reg. Tappia, Regens Sanfelic. Consiliarius Roccus, & Consiliarius Altimar.aliique, citatio affigi debet in loco publico Oppidi, in cujus tenimento est fundus, quo de agitur, sive in viciniâ, prout Judici videbitur. Verùm si minus affigatur in loco controverso, citatio non redditur nulla: satis enim est, quod affigatur in loco habitato, vel publico, ubi homines congregari solent, & verisimile est, quod ad citati notitiam citatio pervenerit; nam ut affigatur in loco controverso non est de forma, sed ponitur ibi edictum pro majori cautela, nisi locus controversus habitatus sit.

In hac autem capitulorum Regni materia adversùs
36 Ecclesiast. cum fuit revocatum in dubium, an citatio, quam nuncius affixit in valuis Ecclesiæ esset nulla, uti dicebatur, quia citatio est jurisdi-
37 ctionis actus, cum à verbo cieo, idest voco, dicta sit. Hinc citatus, vocatus dicitur, ut docet Festus a Gothofredo relatus in *l.Senatus* 15.*§.Divus D. de jure fisci lit. E.* scilicet in jus ad fisci, vel partis instantiam, ut ex text.in *l.* 1. *D. de in jus vocando*, & ibi Gothofred., & quidem Judicis competentis mandato, juxta *clem. cum lite pendente 2. tit. ut lite pendente nihil innovetur*, ibique glos., & Cardinalis Zabarella, aliique Doctores; jurisdictionem enim Judex in alieno ter-
38 ritorio sibi non subjecto exercere minimè potest, præsertim in loco prorsùs exempto, ut Ecclesia, ad text.in *l.1.D.de rer.divis. §.nullius Instit.eod.tit. l.extra territorium* 20. *D. de juris d. omn. Jud.can. nullus* 1. *& 3.cau.9.qu.2.c.ut animarum periculis ult.de constit.in* 6.Faber. *lib.*1.*tit.*4. *defin. unica C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt*, Farinac. *de immunitate cap.*16.*num.*148. Diana *part.3.de immunit.resolut.*8.Fontanella *decis.*200.Ciarlin.*c.*10.
39 *lib.* 1. *controvers.* & communiter DD. Jam licet citatio verbalis permittatur in Ecclesia, ut ex text.in *l.præsenti §. sed si quidem C.de his, qui ad Ecclesiam confugiunt*, ibi: *sed si quidem ipsi refugæ appareant in Ecclesia publicè, se in sacris locis offerant quærentibus conveniendos, ipsi servata loci reverentia, Judicum, quibus subjacent, sententiis moneantur, responsum daturi, quale sibi quisque perspexerit convenire*, & ex glo.ibi in *ver. conveniendos*, & in *verb.servata*, Abb. *in cap. inter alia de immun.Eccles.* Sperell. *decis.*51. Valasc. *consultat.* 81. *lib.*1. Regens de Marinis *resolut.*44. *lib.*1. hæc tamen citatio simplex verbalis dici non poterat, quippe quæ contineret factum, quod permanebat, veluti laicale edictum ibidem affixum, quo considerabatur quadantenus imminuta reverentia loci debita sanctitati. Sed contra-
40 rium fuit resolutum; nam citatio hæc, quatenus à Judice præcipitur, actus jurisdictionis est, quatenus verò à nuncio executioni demandatur, est purum, putumque factum nulla enim probatio existebat, quod mandato Judicis edictum fuerit affixum. Insuper erat contrà interesse prætendentes, & cum clausula, *si qua putaverit interesse*, atque adeò neque Episcopo; neque Ecclesiæ ullum afferebat præjudicium. Præterea reverentiæ Sacro loco debitæ ratio minimè urgebat; nulla enim irreverentia hac in re excogitari potest, quùm jure permissum sit in valuis Ecclesiæ citationem affigi, ut ex *clem.*1. *de judic.* Utcumque tamen se res habeat, non est, cur in valuis Ecclesiæ affigatur, si alio in loco commodè poni queat, ut omnis, quæ ex hoc actu oriri potest, controversia tollatur.

Elapso termino in citatione præfinito, sine eo, quo commodè comparere potuerat, juxtà superiùs notata, de stylo incusantur contumaciæ; quoniam
41 nemo fit contumax ipso jure, sed requiritur, ut contumacia, Judicis arbitrio decernatur, uti Dionysius Gothofredus adnotat in *l. generaliter* 12.*§. fin autem C.de reb.cred.lit.S.*

Hinc noto, quod licèt in civilibus causis, & crimi-
42 nalibus prima contumacia sit incusanda die sequenti immediatè post terminum, ut ex *ritu* 123. ibi: *Unde si die primo Augusti citetur quis, ut decimo post citationem compareat, die undecimo ejusdem mensis debet accusari prima contumacia, aliàs expirat citatio*, & ex ritu 225. incip. *Item nota, quod tales primæ contumaciæ*, ibi, *ideo debet accusari prima contumaciæ die termini, qui non est feriatus, licèt Curia non regatur, aliàs expirat citatio; hinc si erit festivus, accusatur die sequenti, & fit mentio, quod ille dies fuit festivus*. Quid est causæ cur dicto die sit accusanda? nam prima contumacia est in odium rei, & in favorem fisci, uel partis. Quare si dicto die non incusetur, negligentia reo proficit, cum is ualeat afferere, se illo die comparuisse. De hac quoque praxi testantur Foller.in *practica Crimin. rubr. & accusentur contumaciæ*, Borrell. in *summa decis. num.*58., *&* 59. *de citat.* Muscatell. *in praxi glos. Tribunali*, & ibi Consiliarius Prat. *in addit.lit.A.* D. Regens Petra *rit.* 123. *num.* 38. quamplures alios referens DD., & ita quotidie servatur; Quinimo de stylo, etsi citatio in banca non producatur, ex officio tamen per Actuarium accusatur prima contumacia, testibus Regente Capyc. Latro *decis.*69.Caravita in *rit.*123. *sub num.*5. *vers.* 4.*noto*, Regente Petra *d.rit.num.*38. *vers.proxime autem*. Secunda uerò contumacia incusatur elapso triduo, juxta *rit.* 118., *&* 123. sin autem elapso triduo non incusetur, citatio non expirat, nisi post mensem in Ciuitate, & post duos extra Ciuitatem, ut in *rit.*123, ibique Carauita *num.* 8., Muscatell. *par.*2. *glos. Tribunali num.* 8. *circà fin.*, ibique Prat. *in addit.* uerum enim uerò in hac materia capitulorum Regni, si prima contumacia non fuerit dicto die incusata, citatio minimè circumducitur, nec iterum est facienda; nam *Rit.*, & supradicta praxis seruantur in causis, in quibus ordinariè, & judicialiter proceditur: in hac autem re, non ordinaria contentione, sed extraordinaria cognitione enunciat. capitul. Serenissimus

simus Rex procedi mandat ; protelaretur quippe
hoc utile remedium in detrimentum justitiæ, quæ
non patitur, ut violentiæ locus detur.

Post ubi, qui violentiam intulerit, ut asseritur,
supradicto modo citatus, contumax effectus fue-
rit, decretum interponitur, quod dicitur: *Die,*
&c. Visis actis (videlicet memoriali Excellentissi-
43 mo Domino porrecto, citationibus à Commis-
sario expeditis, ac contumaciis incusatis) *per*
Dominum N. N. Causa Commissarium provisum
est., quod super concernentibus capitulorum Regni
capiatur summaria informatio, quæ in Regni
partibus committitur alicui Officiali. Dicitur,
summaria informatio, quoniam hæc forma a Re-
ge præscripta est in *cap. Finis præcepti charitas*,
ibi: *Sed facta vobis de molestatione præfata infor-*
matione summaria, in *cap. Omnis prædatio*, ibi:
factaque vobis exinde informatione summaria &c.
& in *cap. Ad Regale fastigium*, ibi: *facta tibi de*
injuriis, rapinis, & damnis illatis, ut præmit-
titur, præfatis hominibus, informatione summa-
ria, nec adjicitur, *testes habeantur pro citatis*;
nam praxis est, ut testes examinentur, prævia
44 citatione, quæmadmodum regulariter servatur,
ex *rit.87., 149., & 155.*; Quis enim rerum fo-
rensium gnarus abneget, testem non citatum es-
se aliquantulum suspectum, & à Patre suborna-
tum, non secus ac si esset ultroneus? ut per text.
in *l. quæ omnia §.1.D.de procurat.* confert text. in
can.illi, qui 5. qu.5. Et licèt de jure communi an
testes sint citandi, DD. non unà consentiant: at-
tamen opinio, quod sint citandi, primas obti-
nuit; & ita servatur in praxi, ut videre est penes
Muscatell.in *practica part.5.glos.juramenta*, & ibi
Prat.*in addit. vers. quatenus modò*; eòque fortiùs
in hac capitulorum materia, præsertim si regale
præsidium adversùs Ecclesiasticam personam sit
petitum, cum non parvi momenti sit existiman-
dum. Cæterùm in aliis causis civilibus minimè
dicitur, *& testes habeantur pro citatis*.

Supradictum decretum, quod *super concernentibus*
45 *&c.capiatur summaria informatio*, si à principio
per D.Commissarium interponatur, & insimul di-
catur, quod expediantur Citationes, non conti-
net nullitatem; non enim id quod pronunciatur,
sed quod peractum est, attendendum: idque in-
telligi debet ad sensum juris, quemadmodum Ca-
pitula sanciverunt, ut prius expediantur citatio-
nes, & in casu contumaciæ postmodum ita dici-
tur: *Die &c.visis actis, informatio ordinata in*
decreto sub die ..., committatur, vel *exequatur*
decretum sub die ... interpositum, & proinde te-
stes recipiantur coram D. Commissario, si contro-
versia sit in Civitate. Expleta informatione, ac
facta facultate, idest monitione in contumaciam,
juxtà stylum, decretum, facto verbo per S.C.in-
terponitur, concedendo, aut denegando peti-
tum regale præsidium.

Ut autem illud locum habeat, duo potissimùm sunt
46 probanda, possessio videlicet, ac violentia. Pos-
sessio nempe justa, pro qua maximè competit in-
terdictum uti possidetis, ut ex textu in *§. sed in-*
terdicto quidem, Institut.de interd., ac interdi-
ctum quoque recuperandæ, ut ex textu in *§. re-*
cuperandæ Instit.eod.l.1., & passim D. uti posside-
tis, l.1.§.dejicere D.de vi, & vi armata, toto C.
tit.Unde vi. De hac enim possessione cordatissi-
mus Rex locutus fuit, ut in præcit.*cap.Charitatis*
affectus, ibi: *cum justè castrum Casuli possideret*,
& in alio *Finis præcepti*, ibi; *cum possideret au-*
ctoritate literarum apostolicarum, quæ auctoritas
justam reddit possessionem. Nam justè possidet,
47 qui auctore Prætore possidet, *l. justè D. de ac-*
quir.poss.l.qui auctore Judice D. de reg. jur. de hac
ipsà quoque Serenissima Regina Joanna, ut *cap.*
Præsidentis spectat officium, ibi; *quamdiu posses-*
sionis ipsius justa causa duraverit. In beneficiali-
48 bus autem si possessori jus resistat, manutentio
denegatur; nam potiùs detentor is dicitur, quàm
possessor, & Capitula Regni loquuntur de justo
possessore, ut notat D. Reg. de Ponte *cons.69.* &
ita decisum refert.

Violentia cum armis, & sine committitur, *auth.sed*
49 *novo jure C.de serv.fugitiv.* ejusque species à Prag-
maticis, jurisque interpretibus multiplices nume-
rantur, ut videre est præsertim penes Franciscum
Hotm.in *commentar.verb.jur.*, & Joannem Calvi-
num *in lexico jur.civil.verb.vis*, Reinhardum Ba-
chovium in *comment. ad tit. 2. lib. 4. pond. cap.1.*
num.2. Antonium Pichardum in *comment.ad lib.*
4.Instit.tit.2.in princip.tit.2.à num.13. Fridericum
Geisserum in *tract. de vi publica, & privata*, Jo-
annem Baptistam Pontanum in *tract.de spolio cap.*
1.de specieb. violentia, & multipliciter exerceri
potest tum in possessione rei, tum in quasi posses-
sione; à possessione nimirum ejiciendo, fructus
rei auferendo, damna rebus inferendo, animalia
immittendo in pascua, vel prohibendo ne pascua
sumant, sive actus jurisdictionales exercendo, si-
ve aliud quidpiam perpetrando, per quod alte-
rius libera possessio non relinquatur, ut ex *l.1. §.*
uti possidere, & l.vim facit D.de vi, & vi arma-
ta, l.si duo §.hoc interdictum, §.cum inquilinus,
& §.item videamus in fin. D. uti possidetis, & *l.1.*
§.hoc interdictum D.quod vi, aut.clam. Tot enim,
tantique sunt modi, quibus aliquis in possessione
turbari potest, ut viginti duo enumerentur à Re-
buffo in *comment.ad constit.Reg. Gall.tract.de ma-*
teriis possessoriis, art.1.gl.2., & octo supra vigin-
ti à Menochio in *tract. de adipiscenda, retinen.,*
&c. rem. 3. In universum tamen dicendum est,
quod turbationem, sive vim facit, qui non sinit
possidentem eo, quod possidebat, uti arbitrio suo,
ut ex *d.l.vim 11.D.de vi, & vi armata*, & adno-
tant Mazzol.*cons.91.nu.1.*, Barz, *decis.140. nu.4.*
Post.*de manuten.observ.41.num.5.*

Duobus his concurrentibus, regale præsidium peti,
50 ac præstari solet; & jure meritò peti debet, quia
nemo sibi jus dicere valet, juxtà textum in *l.uni-*
ca C.ne quis in sua causa judicet, *vel jus sibi di-*
cat, l.1.§.2. D. quorum legatorum, &c. ibi: *ete-*
nim æquissimum Prætori visum est, unumquem-
que non sibi ipsum jus dicere. Constat enim vim
esse, *tunc quoties quis id, quod deberi sibi putat,*
non per judicem reposcit, juxtà decretum D.Mar-
ci in *l.extat D.de eo, quod metus causa, l. credito-*
res 7.D.ad l.Jul.de vi privata. Idcircò judicorum
vigor, jurisque publici tutela videtur in medio
constituta, ne cuiquam jus, fasque sit rei gratia
persequendæ suæ per vim, atque injuriam sibi
aditum ad vindictam sternere, *l. nullus C. de Ju-*
dæis, & *legum reperta est sacra reverentia, ut*

nihil

nihil manu , nihil proprio ageretur impulsu , ut inquit Rex Theodoricus apud Cassiodorum *ep. 10.lib.4.* Unde *si quis aliquod jus de quacumque re , vel facto contrà aliquem se habere putaverit , judicialem adeat potestatem , & per eam jus sibi competens exequatur* ; ut statuit Fridericus in *usibus feud.tit.de pace tenen.inter subd. & juram.firmanda* , *§.si quis verò , ne occasio sit majoris tumultus faciendi* , juxtà *l. non est singulis 176.D. de reg.jur.* Item concedi debet hoc regale præsi-
51 dium, ut subditi Regis æquissima tuitione , perinde ut muro vallentur , *ne quid illis* , ut inquit Gelasius Papa in *can. Christianis 12. causa 11. qu. 1.aut subreptio , aut inimica legibus violentia necessitatis imponat* . Nam *Regum officium est pro-*
52 *prium facere judicium , & justitiam , & liberare de manu calumniantium vi oppressos* , *can. Regum 23.causa 23.qu.5.* Quod officium divina etiam auctoritate est Regibus demandatum , Jerem. *c.21.* & *12.c.22.& 2.* ibi : *audi verbum Domini Rex Juda , qui sedes super solium David , tu & servi tui , & Populus tuus , qui ingredimini per portas istas. Hæc dicit Dominus : facite judicium , & justitiam , & liberate vi oppressum de manu calumnia-*
53 *toris* ; alioquin *qui cum potest , injuriam non repellit à proximo , maxime naturalitate conjuncto , in vitio pariter communicat facienti* , ut sapienter dixit Rex Robertus in *d. cap. Ad regale fastigium* , juxtà D. Ambrosii sententiam *lib.1. de offic.* relatam in *can.non inferenda 7.23.qu.3.*& Cic. *lib.1.offic.* ibi : *sunt injustitiæ duo genera : unum eorum , qui inferunt : alterum eorum , qui ab iis , quibus infertur , non propulsant injuriam* . Nec abs re usurpare hîc libet illud Senecæ in *Troade* , *qui non vetat peccare , cum possit , jubet* , ut pax
54 in Regno servetur , quæ ex privatis dissidiis facilè turbari solet , sicuti ex Plutharcho *de civil. instit. ad Trajanum* notat Marius Curtell. *de immunit.lib.2. quæst.14. num.55.* quod ex Cicerone obfirmatur in *lib.de amicit.* , ibi : *quæ enim domus tam stabilis , quæ tam firma civitas est , quæ non odiis , atque dissidiis funditus possit everti?*
55 Est quippè utile remedium , ut annuit quoque summus Pontifex Innoc. IV. in *cap.Dilecto de sentent.excommunicat.in 6.* ibi : *sitque utrumque quodammodo gladium , & temporalem , & Ecclesiasticum , alterum videlicet alteri adjuvare : maximè quia hi duo gladii consueverunt exigente necessitate sibi ad invicem suffragari , & in juvamen alterius subventione mutua frequentiùs exerceri* .

Decretum verò ita concipitur : *Die &c. Visis memo-*
56 *rialibus Excellentiæ fol. ... atque omnibus actis à fol. ... usque ad fol. ... S.C.declarat esse præstandum petitum regale præsidium , donec justa possessionis causa duraverit* ; vel dicitur , *constiterit* . Hæc clausula , nempè verbo *duraverit* concepta , legitur in *d. cap. Ad Præsidentis spectat officium* , & magis est usu recepta ; clausula verò concepta verbo *constiterit* , legitur in allegata *resolut. 39.* Consiliarii Staib.

Pro executione prædicti decreti fit relatio Excellentissimo Proregi , à quo memoriale fuit transmissum ad S.C. , & congruenter ; nam hoc præsidium Regis est , & Prorex Regem repræsentat ; ideoque de facto eum certiorem fieri convenit , suoque Brachio magis efficaciter executioni demandatur , committendo Provinciæ Justitiario , vel alicui Regio Auditori , sive Officiali , ut contenta in relatione , familia armata , exequantur. Committitur etiam aliquando à Sacro Consilio dicta executio.

Sed quia ut dictum est , violentia multipliciter inferri potest secundùm ea , quæ proponuntur , & res ipsa expostulat , decreto alia additur congrua clausula , ut servatum fuit in causa Joannis Andreæ Gentilis Civitatis Castellanetæ Baronis cum Episcopo , & Clero ejusdem Civitatis , qui tempore tumultus anno 1647. demoliti fuerunt quemdam parietem palatii Baronis , ibique novum construxerunt opus in ipsius præjudicium (quæ planè vis fuit , sicuti Pompon.jurisc. disertè notavit in *l.vim 11.D.de vi , & vi arm.* ibi : *vim facit , qui non sinit possidentem , eo , quod possidebat , uti arbitrio suo , sive in ferendo , sive in adificando , &c.*) Nam prævia citatione per edictum, capta informatione , decretum fuit interpositum die 27.Februarii , anno 1649. referente D.Consiliario Thoma de Aquino , & ita pronunciatum : *Sacrum Consilium declarat esse præstandum petitum regale præsidium , & proinde omnia innovata esse ad pristinum reducenda* ; tùm prævia relatione Sacri Consilii , ac petente dicto Barone , fuit Excellentissimo Prorege executio commissa Consiliario Gamboa , qui morabatur in partibus , ac Regiæ Audientiæ Provinciali , à quo decretum executioni fuit demandatum , Actuario Michae-
57 le Carbone . Quinimò pendente remedio Capitulorum Regni , potest fieri provisio interim ne vis fiat ei , ut in praxi servatum refert Tasson. *de antefato vers.13.num.104. vers.solet quoque* .

A supradicto decreto conceditur nihilominus recla-
58 matio , teste Foller. in *constit. de Burgensaticis num.39.* de Ponte *cons. 96. lib. 1.* de Franch. *dec. 163.* Tapia *loco supra cit.* , & anno 1659.per Collaterale Consilium tribus Consiliariis adjunctis ab Excellentissimo Domino datis ad dirimendam paritatem in hoc puncto factam , fuit determinatum , teste Consiliario Prato *discep. forens. cap. 43. lib. 3.* Item adversus illud admittuntur nullitates , non tamen judicialiter, & æquè , ut in aliis causis proponuntur ; quæ si subsistant , dicitur: *suspenso decreto N.N. audiatur* , ut fuit pronunciatum , teste D. Regente Carolo Tapia in *c. Finis præcepti charitas num. 10.* Quinimò pro-
59 nunciato decreto , si Episcopus comparcat cum scripturis , ex quibus dicit constare de suo bono jure , & quod non commisit spolium , nec turbationem dedit , audiendus est in juribus suis; quia remedium Capitulorum Regni non conceditur per ordinariam cognitionem , sed extraordinariam , ne vis inferatur pro quiete Regni.Hinc in causa inter Episcopum Umbraticensem,& Mar-
60 chionem Casabonæ , qui asserebat ab Episcopo turbatum esse in exercitio jurisdictionis in pago Sancti Nicolai , vulgò dell'Alto, & in recollectione fructuum territorii nuncupati *dell'Arango* inibi siti ; & super jure decimandi in territoriis, vulgò Busalarizo , Sirangulo , & Militino : obtento regali præsidio , comparuit Episcopus cum scripturis , quibus maturè perspectis , fuit per S. C. pronunciatum esse executioni demandandum respectu duntaxat jurisdictionis Sancti Nicolai dell'

Alto; quoad verò jus decimandi super territoriis
de Busalarizo, Sirangulo, & Militino esse super-
sedendum; reservando provisionem respectu ter-
ritorij nuncupati *dell'Arangolo*, partibus pleniùs
auditis, teste D. Regente Capyc. Iatro *decis.* 69,
lib. 1. quam non paucis exornat additamentis
Michael Angelus Gizz. *ibid. in observat.*

Si possessione, & violentia non constet, hoc reme-
61 dium minime procedit, & decretum ita interpo-
nitur: *S. C. declarat non esse locum petito regali*
62 *præsidio*; cujus decreti formula penes D. R. de
Ponte, & citatos auctores legitur, eâque in dies
utimur, à quo decreto competit etiamnum recla-
matio, ut post Capyc. Iatro, & Sanfelic. notat
idem Gizz. *ibid. num.* 7. Neque remedium Capi-
tulorum Regni locum sibi vindicat, si priùs fue-
63 rit instructum judicium remedio ordinario, quia
non datur amplius regressus ad hoc remedium
extraordinarium; Marcell. de Mauro *alleg.* 90.
num. 9. & 11. Verùm instituto priùs remedio ca-
64 pitulorum Regni, & postmodum petitorio, vel
possessorio retinendæ, non erit locus remissioni,
sed erit decernendum, *quod expectetur exitus ju-
dicii moti capitulorum Regni, quo exitu viso, pro-
videbitur super remissione*, quemadmodum fuit
nuperimè decisum per S. C. referente D. Consi-
liario de Fusco in causa Archiepiscopi Rossani
cum Marco Antonio de Rosis, ut ex actis penes
Speram. & Roppolum Scribam. Quod intelligas
velim, quando commissa est informatio vigore
Capitulorum Regni; secùs quando non est com-
missa informatio, sed tantùm expedita citatio per
edictum. Hoc enim casu, comparente Episcopo
allegante possessionem & remissionem petente, de-
cretum interponitur, quod *capiatur informatio
super possessorio ad finem providendi super petita re-
missione*; & cessat remedium, ut non semel in mea
aula servatum fuit, præsertim referente Consilia-
rio D. Carolo Cito inter Episcopum Cariati, &
Principem Palagorii: etenim receptis literis com-
missionalibus pro testium examine, parte audita,
Episcopus jurisdictionem laicalem non uidetur
eludere, & eo tanquam actore comparente, judi-
cium ordinaria cognitione expletur.

Si uerò emanato edicto, clericus tamquam actor
65 uoluntarius comparuerit, & sibi justitiam à Sa-
cro Consilio fieri postulauerit, cessat utique hoc
remedium, & ordinariè est procedendum.

Quod autem de hac citatione dictum est, intelligi
66 debet, quando regale præsidium est petitum; se-
cùs quando laicus in casu uiolentiæ à clerico illa-
tæ à laico interturbatur; tunc enim citatio expe-
ditur ad dicendum quare N. N. regale conserua-
torium non sit concedendum, & juxtà Constitut.
citationis litera laicus de persona, uel domi soli-
tæ habitationis citari debet, & secundùm formam
à Regia Pragm. *tit. de Conservatoriis* præscriptam
testes recipiendi sunt, eo citato.

Quæ porrò de violentia tetigimus, accipienda esse
67 de actuali, non autem futurâ perbellè docent
D. Præses *dec.* 193., D. Regens Capyc. Latro
loc. cit. num. 22., D. Regens Sanfelic. *d. sectione
num.* 8. Consiliar. Staib. *d. resolut. num.* 5. Con-
siliar. Altim. *loco cit. num.* 19. Reverendus de Lu-
ca *in observat. ad decis. D. Præsid.* 701. *circa fin.*
Et licèt Consiliarius Prat. varus mediis probave-
rit in *lib. Practicabil. observ. observ.* 57., quod pro
violentia futura hoc præsidium sit concedendum,
& presertum ex textu in *l. eorum §. sive ædium
D. de damno infecto*, ubi si timetur rebus damnum
68 inferri, securitas peti potest, ibi: *vel in loco ur-
bano, aut rustico, privato, publicove fiat, damni
aliquid futurum sit: curat Prætor, ut timenti
damnum caveatur*; & quia melius est infirmita-
tem præcavere, quàm eam remediis à corpore
expellere, sive satius est intacta jura servare,
69 quàm post vulneratam causam remedium quære-
rere, *l. ult. in fin. C. in quib. caus. in integr. re-
stit. non est necessaria*, *l.* 1. *Cod. quando liceat uni-
cuique sine Judice se vend.*, adverte tamen, quod
liber *practic. observ.* typis fuit editus anno 1650.,
liber verò *discept.* anno 1660. decem annorum
intervallo, & in *discept.* 43. ipse in hac quoque
residet sententia, nempe ut actualis requiratur
violentia; de qua certè loquuntur capitula, &
ita quoque refert in puncto decisum per Sacrum
Consilium Michael Angelus Gizz. in enunc. *ob-
serv. n.* 11.

S U M M A R I U M.

1 *Doctores de jure emphyteutico, & censuali per-
tractantes recensentur.*
2 *Emphyteusis qua sit.*
3 *Emphyteuseos significatio, atque origo perpendi-
tur.*
4 *Emphyteusis à locatione, & venditione distat, &
n. seqq.*
5 *Differentia, quæ inter emphyteusin, locationem,
ac venditionem intercedunt, remissivè notan-
tur.*
6 *Locatio simplex ad longum tempus non extendi-
tur, emphyteusis verò in perpetuum ferè durat,
quandiù pensio exolvatur.*
7 *Locatio simplex, & emphyteusis quodnam domi-
nium transferat, utile ne, an directum?*
8 *Directi, & utilis dominii distinctio an jure ad-
mittatur.*
9 *Periculum rei locatæ ad locatorem, venditoris
verò ad emptorem pertinet.*
10 *Rei emphyteuticæ particulare damnum ad emphy-
teutam, totius verò periculum ad dominum spe-
ctat.*
11 *Canonis verbum quid sibi velit.*
12 *Emphyteuta si de jure civili per triennium, & de
jure canonico per biennium canones non solverit,
incidit in commissum.*
13 *Emphyteuta si partem canonis distinctè constituti
pro quolibet territorii jugere non solverit, pro
rata rem emphyteuticam perdit.*
14 *Emphyteuta si minimam canonis partem non ex-
olverit, in commissum non incidit.*
15 *Praxis decreti, quo declaratur emphyteutam in-
cidisse in commissum ob canones non solutos, ex-
ponitur, & n. seqq.*
16 *Instrumentum in emphyteutico contractu num
de substantia, & solemnitate, an verò requira-
tur, & n.* 17.
18 *Emphyteusin, instrumento ejus concessionis mi-
nimè producto, per solutionem decennio factam,
& per apochas trium postremorum annorum
consti-*

constitutam esse probatur, & n.19.

20 *Instrumento deperdito, quomodo probetur emphyteusis, remissivè notatur.*

21 *S.R.C. Neapolitani auctoritas.*

22 *Emphyteuta ob canones non solutos non ipso jure, sed Judicis sententia rem emphyteuticam amittit, rejecta opinione contrarium sustinente, & ratio affertur*, n.23.

24 *Meliorationes in re emphyteutica facta quando emphyteutæ, vel ejus heredibus quærantur*, & n.26.

25 *Locupletari cum aliena jactura jura non sinunt.*

27 *Argumentum ab emphyteusi ad feudum, & contrariò valet.*

28 *Meliorationes ab emphyteuta vendi possunt.*

29 *Moræ purgatio quando, & quo jure emphyteutæ concedatur*, & n.30.

31 *Humanarum rerum vicissitudo memoratur.*

32 *Pœna locum non habet, nisi damnum, & interesse partis concurrat.*

33 *Fundus cum meliorationibus ad dominum devoluitur, si eo irrequisito alienetur*, & n. 35., & *quid in donatione, oppigneratione, aut legato, remissivè.*

34 *Clausula*, salvo domini consensu, & nec aliter, nec alio modo, *an excusent emphyteutam alienantem*, & n.36.

37 *Alienationis feudi, assensu non præstito, remissivè praxis adducitur.*

38 *Emphyteuta cum facultate affrancandi, quoties incidit in commissum, à jure affrancandi non cadit.*

39 *In alienatione rei emphyteuticæ cur dominus directus requiri debeat*, & n.seqq.

40 *Dominus per se, vel per procuratorem cum speciali debet petere prælationem*, & n.41., & 42., & *ratio cum decisione affertur.*

43 *Prælationem petens an pretium deponere debeat, vel tantum offerre*, & n.44.

45 *Alienatio ab emphyteuta in manus mortuas facta num valeat.*

46 *Manus mortua quæ sit*, & n.seq.

47 *Pactum de non alienando in Ecclesiam in contractu embyteutico appositum, an ejus libertati adversetur.*

48 *Praxis decreti interponendi in alienatione rei emphyteuticæ ad manus mortuas.*

49 *Quindennia quæ sint.*

50 *Res emphiteutica devoluitur ob pacta non servata, & ejusmodi decreti praxis adnectitur.*

51 *Emphyteuta incidit in commissum ob deteriorationem rei emphyteuticæ, & quare*, & num. 52.

53 *Contractus emphyteuticus, & perpetuæ locationis pares sunt; idque ab auctore explanatur.*

54 *Emphyteuta rem in emphyteusim alii concedere nequit, irrequisito domino.*

55 *Emphyteuta quando à solutione canonis excusetur.*

56 *Devolutio ut locum habeat, quæ requirantur.*

57 *Census denominatio unde oriatur, ejusque acceptiones remissivè.*

58 *Tributa Regi esse præstanda, Evangelii auctoritate, & Auctorum eruditione demonstratur.*

59 *Census quid, & quotuplex sit*, & n.seq.

60 *Census reservativus explicatur, & in quo discriminetur ab emphyteutico.*

61 *Census emphyteuticus ne sit, an reservativus in dubio qui dignoscatur?* & num. 62. 63. & 64.

65 *Reditus debiti feudi domino quoad ipsum feudales, quoad possessorem censuales burgensatici reputantur.*

66 *Census constitutivus, seu consignativus quid sit, & ad illum sustinendum quæ requirantur, cum n.seqq.*

67 *Contractus censualis ad formam Bullæ cum pacto, quod census sit irredimibilis, prohibetur.*

68 *Contractus bullaris pecuniâ præsenti est ineundus.*

69 *Contractus censualis passim cedulis bancariis solutionis vim habentibus perficitur.*

70 *In contracta censuali pecuniæ vicem pensat creditum liquidum.*

71 *Annuus census decem pro centenario excedere nequit.*

72 *Contractus censualis quando rescindatur; & an pacta rescissoria in eodem censeantur apposita.*

73 *Ad rescindendum contractum censualem Judicis declaratoria requiritur.*

74 *Censualis contractus quare fuerit adinventus.*

75 *Praxis hujusmodi rescissionis ostenditur, ac decreta explanantur.*

76 *Contractus omnes aut nulli declarantur, aut rescindantur pluribus ex causis.*

77 *Actus omnes aut validi sunt, aut nulli, aut rescindendi, & exemplum venditionis, & emptionis adducitur.*

78 *Dolus ex proposito, & re ipsa exponitur*, & n.79. *tum differentia inter contractus bonæ fidei, & stricti juris remissivè constituitur.*

80 *Læsio duplex aut enormis, aut enormissima, & utraque seqq. num. explanatur.*

81 *Læsio enormissima reddit contractum ipso jure nullum.*

82 *Justum, ac verum pretium quodnam sit, quave probatio pretii communis remissivè;* & n.87. *juncto S.C. stylo in hac materia.*

83 *Differentia contractus nulli, & rescindendi adstruitur.*

84 *Emptor quando fructus venditori restituat, Doctorum sententia multiplex indicatur.*

85 *Praxis decreti, quo contractus vel nullus declaratur, vel rescinditur; quid ad ejus rectam interpositionem requiratur.*

86 *Actor in hoc judicio dominium probare debet.*

88 *Rescindendi verbum ex mente Cujacii duplex est.*

89 *Assistentiæ descriptio per Auctorem traditur.*

90 *Constitutum, & Precarium exponitur*, & n. 91. & 92.

93 *Creditor, & debitor pacta, quæ voluerint, apponunt, modò juri non adversentur*, & n. 95.

94 *Pactum de capiendo explanatur.*

96 Pragmaticæ 1. de assistentia *tenor transcribitur.*

97 *Assistentiæ decretum ut ritè procedat quæ requirantur, cum n.seqq.*

98 *Natura contractus, & hypothecæ eadem est.*

99 *Hypothecaria quibus competat, & contra quos exerceatur.*

100 *Actio*

100 *Actio semper persequitur rem obligatam.*
101 *Ad assistentiam concedendam an expressim apponi debeant clausulæ Constituti, & Præcarii cum pacto de capiendo, vel satis sit bonorum obligatio cum Precarii constitutione, & an ea tantùm clausula sufficiat, quod ineatur contractus ad consilium sapientis, cum auctoris opinione, usque ad n.*106.
107 *Dictio* in bonis, & de bonis *explanatur. & nu.* 111.
108 *Assistentia aut contra Principalem, ejusque heredem, aut contra tertium habentem causam à debitore, vel non habentem, petitur, quidque in his casibus servandum.*
109 *Quid inter Salvianum Interdictum & Servianã Actionem intersit remissivè.*
110 *Probatio dominii difficilis.*
112 *Hypotheca quid sit, & quotuplex, & num. seqq.*
113 *Obligans omnia bona, videtur etiam futura obligare, etiamsi non exprimatur.*
114 *Creditor quando habeat arbitrium petendi assistentiam in re, quam voluerit.*
115 *Tacita, seu legalis hypothecæ effectus indicantur.*
116 *Hypotheca ex sui natura est individua.*
117 *Creditor contra debitorem sui debitoris agere, & in ejusdem bonis assistentiam petere quomodo possit.*
118 *Assistentia in specie, & expressim peti debet, & quare.*
119 *Assistentiæ decreta, vel ad finem vendendi, vel adjudicandi referuntur, & explicantur, cum n. seqq.*
120 *In subhastationibus pretia rerum augentur.*
121 *Assistentia quomodo concedatur secundo creditori in re à debitore primo creditori in solutum data, aut extraneo vendita.*
122 *Res transit cum intrinseca hypotheca.*
123 *Ad venditionem rei antiquæ, ac speciosæ proceditur cum pacto de revendendo.*
124 *Praxis assistentiæ rescisso contractu exponitur.*
125 *Non probatis extremis assistentiæ, quæ decreta interponi soleant vel contra principalem, vel contra tertium.*
126 *Pendente appellatione ab assistentiæ decreto in M. C. & reclamatione in S. C. debitor habet jus offerendi, cujus effectus explicatur.*
127 *Assistentiæ decretum exequitur tantummodo quoad sortem, non quoad interesse, cum auctoris declaratione, & n.*130.
128 *Interesse ubi est conventum, vel non, quid in praxi servetur.*
129 *Decreta liquidationis interesse exscribuntur.*

CAPUT XII.

De Decretis, quæ in contractibus rescissoriis interponi solent, ut puta in contractu Emphyteutico, ac censuali, necnon in judicio assistentiæ, aliisve, quibus contractus, aut judiciales actus declarantur nulli, aut rescinduntur.

D*ie, &c. decreto S. C. provisum est, quod N. N. solvat canones, aliàs providebitur super petita devolutione.*

Die, etc. pro executione decreti S. C. lati sub die, etc. N. A. infrà dies ... præcisè, et peremptoriè solvat canones decursos in beneficium N. B. quo termino elapso, providebitur super petita devolutione.

Die, etc. visa supplicatione fol... etc. S. C. declarat, territorium in actis deductum esse devolutum in beneficium N. B. directi domini ob canones non solutos; et proinde N. A. condemnetur ad illud relaxandum prædicto N. B. unà cum meliorationibus; vel dicitur, *deductis meliorationibus æstimandis per Tabularium S. C. prævia buxula eligendum; verùm si infrà mensem canones solverit, supersedeatur in exequutione præsentis sententiæ.*

Die, etc, visis supplicatione fol... etc. instrumento concessioni fol... S. C. declarat, prædium in actis deductum esse devolutum N. B. domino directo ob lineam finitam; et proinde N. N. possessor condemnetur ad illud relaxandum unà cum meliorationibus; vel dicitur *solutis meliorationibus,* ut sup.

Die, etc. visis etc. S. C. declarat domum in actis deductam esse devolutam in beneficium N. B. domini directi, uti eo irrequisito alienatam, et proinde N. C. emptor condemnetur ad illam relaxandam in beneficium prædicti N. B. nec non N. A. venditor condemnetur ad restituendum pretium eidem emptori.

Die, etc. visa, etc. S. C. declarat, donationem factam ruris in actis deducti à N. A. emphyteuta in beneficium N. C. esse validam; et proinde N. B. dominus directus petitum præstet consensum.

Die, etc. visis, etc. S. C. declarat, N. B. esse præferendum in emptionem territorii in actis deducti pro pretio ducatorum .. et proinde N. C. condemnetur ad illud relaxandum in beneficium ejusdem N. B. et N. A. venditor condemnetur ad restituendum

præ-

pretium prædicto emptori.

Die, &c. decreto S.C. provisum est, quod N. A. infrà dies ... solvat tertias decursas, aliàs providebitur super petita rescissione contractus.

Die, &c. pro executione decreti S.C. lati sub die, &c. N. N. infrà dies .. cum effectu solvat tertias, vel dicitur, *infrà tot dies præcisè, & peremptoriè, aliàs providebitur super rescissione contractus.*

Die, etc. visa supplicatione fol. .. rescisso contractu, N.A. condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. ducatos mille capitalis unà cum tertiis, et earum interesse liquidando usque ad diem litis contestata; et deinde in antea ad eandem rationem tertiarum.

Die, etc. visa supplicatione fol. .. etc. S. C. declarat, interesse tertiarum liquidari ordinatum decreto ejusdem S. C. fol. .. quod liquidetur ad rationem quatuor, vel quinque (prout Judici videbitur) *& proinde fiat calculus per scribam causæ.*

1 E jure emphyteutico peculiares libros conscripserunt Franciscus de Amicis Laurentius Brochmann, Aurelius Corbulus, Bertrandus Theod. à Degingk, Jo: Ferrarius, Franciscus Fulgineus, Andreas Knopperus, Petrus Pancratius Kraufz Elbertus Leoninus, Thomas Maulius, Petrus Phiricchius, Alexander Raudensis, Guido de Suzaria, Alvarus Valascus, Matthæus Wesembecius, & ibi in *notis* Joannes Colerus, quibus adjungitur Julius Clarus in *§. emphyteusis*, qui hujusmodi materiam plurimis quæstionibus luculenter expendit. De contractu etiam censuali tractavere Ludovicus Cencius, Jo: Baptista Leonellius, Ludovicus Molina, Balthaxar Langeuz, Franciscus Pinheirus, Felicianus de Solis Gaspar Rodericus *in tract. de annuis, & menstruis reditibus* Petrus Follerius in *censuali ejus praxi*, & Nicolaus Intrigliolus super *Pragm. de censibus*, Honoratus Leotardus in *tract. de usuris*, & Eminentissimus Card. de Luca in *tract. de servitutibus*, aliique DD., unde de his tantùm, quæ supradictorum decretorum praxim respiciunt, edissere consultius habui.

Emphyteusis igitur est, quòm horridum incultum-
2 que prædium in perpetuum, vel ad longum, sive longissimum tempus conceditur ut excolendo ad fertilitatem reducatur sub certo annuo canone, idest pacta pensione, quæ, quamdiu solvitur, firmus remanet tractatus, ut deducitur ex text. in *l. 1. C. de jure emphyt. l. 3. D. de rebus eorum, l. 1. D. si ager vectigal. §. adeò Institut. de locat*; & communiter Doctores probant ex *l. 2. vers. nomine meliorationis*, & *l. 3. vers. suas meliorationes*
3 *C. de jure emphyt.* est enim emphyteusis Grecis cultura, seu implantatio, vel insitio, ut plerique Doctores interpretan[illegible] & verum esse deprehenditur, si pervetustam hujus contractus originem repetamus; quandoquidem Aristoteles *l. 2. oeconomicorum* ait., Byzantios eorum territorii steriles agros in perpetuum quibusdam excolendos dedisse, imposito certo canone; ut notat Hubertus Giphanius in *§. adeò Instit. de locat.* exinde Romani eorum vestigiis insistentes, teste Appiano *lib. 1. de bello civili, agros bello captos, sibique in perpetuum reservatos, eos quidem, qui culti erant, colonis continuò dividebant, vendebant, elocabant; eos verò, qui propter bellum inculti ac deserti erant, quorum magna erat copia, non dum illis vacabat in sortem mittere, auctionabantur, eisque addicebant, qui colere vellent, vectigali imposito in naturarum quidem frugum decima reliquorum fructuum quinta*. Hodie tamen etiam fundi oppidò culti, ac fertiles in emphyteusim dari possunt. ut præ cæteris DD. docent Rutgerus Rulant *de Commissariis, & commissionibus Cameræ Imperialis p. 3. lib. 5. cap. 9. num. 24.* Alvarus Valascus *de jur. emphyt. q. 2. num. 5.*

Emphyteusis non parum absimilis est locationi, &
4 venditioni ut patet ex *§. adeò Instit. de locat., & conduct.*, & ex *l. 1. C. de jure emphyt.* ibi: *jus emphyteuticum neque conductionis, neque alienationis esse titulis adiiciendum, sed hoc jus tertium esse constituimus, ab utriusque memoratorum contractuum societate, seu similitudine separatum: conceptionem item, definitionemque habere pro-*
5 *priam*. Multæ quidem inter emphyteuseos, & locationis, ac venditionis contractus differentiæ notantur ab auctoribus supra citatis, qui de emphyteusi scripserunt, præsertim à Valasco *qu. 19. & 20.* Paciono *de locat. cap. 4.* Sed mihi has tantùm, quæ ad ipsam emphyteusim magis declarandam conferunt, adducere visum fuit. Inter emphyteusin igitur, & simplicem locationem hoc
6 maximè interest, quod fundus ad modicum tempus locetur, emphyteusin ferè in perpetuum stipulemus: unde jus isthoc emphyteuticum sæpè dici solet perpetuarium, ipsi autem emphyteutæ coloni perpetuarii; *l. 1. C. de offic. Com. Sac. palat. l. 1. 2., & 3. C. de loc. præd. Civil. l. viam 10. C. de locat., & ult. d. tit. l. 1. D. si ager vectigal.* Hubertus Giphanius in *commentar. ad d. §. adeò, Instit. de locat., & conduct.* Venditionis autem differentia est, quod re semel vendita, contractus in omne tempus perseverat; emphyteusis autem sub conditione, quatenus pensio exolva-
7 tur: Ad hæc simplex locatio nullum transfert dominium; emphyteusis verò utile tantùm, directo penes dominum residente, ut graphycè notat Alv. Valasc. *de jure emph. qu. 20. num. 9.* qui leges nonnullas exscribit.

Præterquàm quod hæc dominii distinctio nedum in
8 jure nuspiam reperitur, sed à politioris doctrinæ Interpretibus, præsertim Ultramontanis risu excipitur, putantes hujusmodi vocabula utile, ac directum dominium, esse omnino obsoleta, & nullibi non explosa; qu[illegible] in præsentiarum usu recepta sit, eamque [illegible] in opere luben-[illegible] otissimè

tissimè usurpamus, nec pigeat ad hanc rem perlegere Joannem Gryphiandrum in *tract. de insulis cap.* 26. *num.* 4., & gentilem meum Josephum de Rosa Regium Consiliarium omnigena eruditione præditum, ac perpolitum in suis *præludiis feudalibus lect.* 9. *num.* 24. *& seqq.*

Rursus ab utroque contractu distat; siquidem in
9 locatione periculum rei locatæ ad locatorem spectat, *l. opus* 36. *l. priusquam* 37. *l. Marcius* 59. *ff. locati conducti*; rei verò venditæ ad emptorem juxtà §. *cùm autem*, *instit. de empt.*, *& vendit.* latè Emundus Merilius *variant. ex Cujac. lib.* 1. *cap.* 26.

Quod tamen ad Emphyteusin attinet; si tota res em-
10 phyteutica perierit inundatione, chasmate, aut similibus domini solùm domino cedit, sed si pro parte, emphyteuta nulla se liberat arte, *l.* 1. *C. de jure emphyt.* §. *adeò*. *Instit. de locat.*, *& conduct.* vide Christophorum Martium Medices in *examinat.* 12. hac de re latissimè differentem.

Dicitur, certo canone, idest pensione; nam cùm de forma, & regula contractus emphyteutici sit, ut agri secum aliquo pretio concedendi pacificantur, hæc annua pensio; canon dicitur, ut habetur
11 in *l.* 1. *C. de indictionibus*, & ibi glos. *v. Canones*; siquidem canon apud Græcos idem significat ac apud Latinos regula *c. canon. dist.* 3. Quæ regula cùm in omnibus rebus, & in tributis maximopere servanda sit, ut probant Julius Cæsar Bulengerus *de Imperio Romano lib.* 6. *cap.* 11. *de canone*, & Joannes Solorzanus *Regio. polit. emblem.* 82. hinc factum est, ut omne, quod pro illis penditur, & perpetuò, eodemque modo quotannis exigitur, canon dicatur. Immo & aliæ quoque res, quæ certa norma, ac regula persolvuntur, canonis verbo appellantur, ut annotant Bulgerus *cit. loco*, Franciscus Hotmanus in *commentario verborum jur.* Barnabas Brissonius, Pardulphus Pratejus, Jonnnes Calvinus in *lexico juris*, aliique lexicographi in *v. canon.*

Dicitur, quamdiu solvitur; nam de jure civili si per
12 triennium emphyteuta pensiones non exolverit, prædium ad dominum directum revertitur, ut in *l.* 2. *C. de jure emphyteut.* de jure verò canonico per biennium; ut in *cap. potuit de locat. c. ea enim* §. *qui rem* v. *biennium*, 10. *qu.* 2. *Novel.* 7. *cap.* 3. §. *scire autem*, & *novel.* 120. *cap.* 8. *auth. qui rem C. de SS. eccles.* Hinc notandum est, quod si pensio distinctè constituta sit videlicet pro quolibet territorii jugere, e.g. carolenorum duorum, &
13 integra non erogetur, hoc in casu emphyteuta non cadit à toto, ut probat Clarus *lib.* 4. §. *emphyteusis qu.* 8. *num.* 4. *vers. quam tamen*; aut
14 pro solido corpore constituta est; & si deficiat in minimo, non incidit in commissum, prout judicavit Senatus Mediolanensis, teste eodem Claro *ibidem*., & docet etiam Fachineus *controvers. jur. libr.* 1. *capit.* 96. *versic. secundus casus est* [illegible]

Decretum autem ut ritè, rectèque interponatur, in-
15 frascripta potissimum sunt probanda. Primum, ut dominus directus comparitione in M. C., & supplicatione in S. C. devolutionem exposcat. Secundum, ut super dicta petitione terminus impertiatur, in quo instrumentum concessionis producatur oportet; instrumentum enim omnino
16 requiri liquet ex *l.* 1. ibi: *scriptura interveniente*: *l.* 2. ibi: *in emphyteuticis instrumentis*, & ex *l.* 3. *ver. emphyteuticum instrumentum*, & ibidem *instrumentum emphyteuseos C. de jure emphyt*; & quidem de substantia, & solemnitate ipsius empyteutici contractus ut docent Donell. *lib.* 9. *commentar. jur. civil. cap.* 13. *vers. pactione hoc jus constituitur*, Borcholt, *tract. de feudis cap.* 3. *num.* 7. Vigl. *lib.* 5. *jur. controvers. cap.* 7. *reg.* 7. Schic. Kard. *disp.* 14. *thes.* 5. *lit. A.*, *& resolut. quæst.* 1. Schenciduin. Heig., & Mynsinger. in §. *adeò*, *Instit. de locat.*, *& conduct.* Fachin. *controv. jur. lib.* 1. *cap.* 84. *vers. verior videtur*.
17 Contrarium tamen scilicet scripturam de solemnitate necessariam non esse, sed quoad probationem dumtaxat, sustinent Glossator Parisiensis ad *consuet.* §. 73. *num.* 38. *tit.* 2. *de censibus*, *& jurib. dominicalibus scilicet censuariis*, Daniel Mollerus in *comment. ad constitut. Saxon. par.* 2. *constit.* 39. *num.* 4. *vers. cæterùm etsi ex eo num.* 5., *& seq.* Hunn. *lib.* 5. *var. resolut. jur. tract.* 7. *par.* 2. *q.* 11. Bronchorst *cent.* 1. *assert.* 78. *edit.* 2. Forsterus Junior *disput.* 18. *thes.* 11. Gomez *variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 17. Afflictus *decis.* 72. Christin. *decis.* 119., Magon *decis. Flor.* 145. *num.* 14. Surd. *decis.* 331. Cardinal. de Luca *de emphyt. discur.* 37. *num.* 4. aliique innumeri, quorum opinio libentius recepta est, ut seriò testatur Dionysius Cothofred. in *notis ad Joannem Scheneiduin. in* §. *adeò num.* 7. *lit. D. Instit. de locat.*, *& conduct.* Immo emphyteusin, instrumento concessionis minimè producto, consti-
18 tutam fuisse probatur per legis quoque præsumptionem, quæ ex canonis per decennium solutione inducitur, Abb. *cons.* 74. *in princ. vol.* 1. Alvarus Valasc. *de jure emphyt. qu.* 7. *num.* 33. Mascard. *de probat. conclus.* 604. *num.* 5. Cald. *de renovat. emhyt. qu.* 15. *num.* 12. conferunt jura in *l. cùm de in rem verso D. de usuris*, *l. un. C. de admin. rer. public. lib.* 11. & probatur per apo-
19 chas trium ultimorum annorum, Emanuel Gonzalez in *notis ad cap. ad audientiam num.* 3. *ver. consueverat tit. de præscript.*, & sanè *l. quicumque C. de apochis publicis* nedum procedit in censu tributario, sed etiam in emphyteuticario, Specul. *tit. de emphyt.* §. *nunc aliqua vers.* 27., *& duobus seqq.* Hostiensis in *summa eod. tit.* §. *hoc quoque notandum*, Rota in *decis. nov. tit. de locato*, *& conducto*, *dec.* 3. aliàs 304. Cæterùm quomodo emphyteusis probetur, si instrumentum fuerit deperditum vide eundem Mascard. *conclus.* 105. *num.* 2., *& seqq.* Valasc. *de jure emphyt. qu.* 7. *num.* 38. & *qu.* 8. *num.* 18. Cardinal de Luca *de servit. tit. de emphyt. disc.* 37. *à num.* 4. [illegible]

Tertium, ut termino compilato, per S. C. interponatur decretum, quod *emphyteuta infra dies*... *solvat canones aliàs providebitur super petita devolutione*; quod planè decretum vim habet diffinitivi, cùm non sine causæ cognitione fiat. Hac dilatione transacta, pro executione supradicti decreti à domino Commissario aliud consimile profertur cùm clausula *præcisè*, *& peremptoriè*. Deinde per idem S. C. devenitur ad hujusmodi sententiam declaratoriam, scilicet; *Die &c. visa supplicatione fol.*.. *S. C. declarat*, *territorium* in

in actis deductum esse devolutum ob canones non solutos, & proinde N. A. condemnetur ad illud relaxandum in beneficium N. B. domini directi unà cum meliorationibus; verùm si N. A. emphyteuta infra mensem solverit canones, supersedeatur in executione prædictæ sententiæ.

Dicitur *S.C. declarat*. Primò, quoniam hic profectò stylus est S.C. quod in legalibus articulis controversis, atque in rebus dubiis unam, vel aliam
21 sententiam esse veram declarat, ob sublimem ejus auctoritatem, cùm ibi selectissimi, sapientissimique Consiliarii juri dicundo præsideant. Secundò, quia licèt instrumento insit pactum, quod dominus directus, ubi primum emphyteuta per triennium defecerit à solutione canonum, valeat auctoritate propria possessionem territorii capere, & emphyteutam expellere; tamen sententia judi-
22 cis declaratoria summoperè necessaria est, *l. lex vectigali 31. §. item quæsiit D. de pignor.* ibi: *pronunciatum esset, fundum secundùm legem domini esse*, docent Cujac. in *d.l.* expendens verbum *pronunciatum*, & ad *l. in emphyteuticarlis 2. C. de jure emphyt.* Jason. ibid. *num. 15. in med. vers. sed idem*, Mynsiger. *cent.3. observ.65. num.1., & seq., & cent.6. observ. 77. num. 1., & seq.* Menoch. *de recuper. possess. remed.1. num.79.* Amod. à Ponte in suis *quæstion. laudimial. qu. 38. num. 6., & seq.* Trentacinq. *lib.3. var. resolut. tit. de jure emphyt. resolut.4. num.2. & seq.* aliique complures. Hæc autem doctrina praxi cum primis respondet, rejecta opinione Jo: Borcholten *tract. de feud. cap.3. num.24. vers. Quintò quæritur utrum emphyteuta*, Jas. in *l. in emphyteuticariis 2. C. de jure emphyt. num.14.* Aurel. Corbul. *tract. de jure emphyt, cap.15 ampliat.45.* Hostiensis in *cap. potuit de locato, & cond.* Gail. *lib. 2. observ. 51. incip. licet vassallus num.7. circa med.*; atque aliorum, qui non Judicis sententia, sed ipso jure emphyteutam ob non solutos canones jus emphyteuticum amittere autumant, si dominus nolit eum emphyteutam amplius esse, cùm naturæ sit comparatum, ut nemo re sua se abdicet, suaque sponte incommodum suscipiat, ac pœnam subeat; Ter-
23 tiò, ut evitetur vis, ac contentio, quoties domino daretur pro jure suo emphyteutam elicere, teste Claro in *§. emphiteusis qu.4.* Huc referri possunt jura in *l. extat D. de eo, quod metus causa, l. creditores 7. D. ad l. Jul. de vi privata, l. non est singulis D. de reg.jur. l.1. §. 2. D. quod legatorum, l. dotis 9. C. soluto matrimonio, l. nullus C. de judæis, l. unica C. ne quis in sua causa judicet.*

Dicitur *cum meliorationibus*, quæ græco vocabulo *ἐμπονήματα* dicuntur, scilicet iis, quæ pro cultura confici solent, quæque contractùs juri sunt annexæ; quæ verò sunt magni valoris, præsertim si novum ædificium in fundo construatur, pu-
24 ta domus, molendinum, aut quid simile, non ego negaverim ad emphyteutam, vel ejus heredes spectare, Amod. à Ponte *qu. laudim. 8. n. 3. vers. & restringunt limitationem*, Jo: Borcholten *tract. de feud. cap. 3. num. 31. vers. quam tamen*, Menoch. *de recuper. possess. remed.15. num. 503. vers. nisi meliorationes excedant rationes*. Et licet, quùm res emphyteutica ob emphyteutæ culpam ad dominum redit, quàmplures Doctores contrarium affirment, & decisum referant, prout Guido Papa *decis. 159. num. 438.* Fab. *defin. 24. C. de jure emphyt.* Reg. Capyc. Latro *dec.120. n.9. & 10.* ibique Gizzius, Corbul. *de jure emphyt. de causa ob non solutum canonem ampl.36.* aliique DD.; complures tamen alii primam sententiam ex animo tuentur, pro qua etiam decisione afferunt, prout D. Præses de Franch. *dec. 5. & 191. num.13.* Alvar. Valasc. *de jure emphyt. qu. 25. n. 3.* ab eodem Præside laudatus; Amat. *resolut. 14. num.33.* Thor. in *compendio V. melioramenta par. 2.* Bertach. *conclus. jur. concl.56. num. 50.* Reverendus de Luca in *observ. ad d. decis. D. Præsidis num.3. in fin.* ibi: *sed cum sententia D. mei sit magis æquitati consona, & pro ea sint decisiones relata per Amatum Thor. & Valascum, non audeo ab illa recedere*; nec ego transversum unguem resilire ausim: locupletaretur utique dominus fundi
25 cùm aliena jactura, contrà text. in *l. naturaliter 13. in fin. l. nam hoc natura 14. D. de condict. indebiti; l. bona fides 50. D. de action. empti, l. jure naturæ 206. D. de reg. jur. l. ult. C. de usucap. pro empt. cap. suam de pœnis, cap. locupletari de reg. jur. in 6.* magnum quippè probrum est ad augeri patrimonia locupletum per dispendia miserorum; *honesta verò sunt lucra, per quæ nemo læditur, & benè adquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur*, ut inquit Athalaricus Rex apud Cassidorum *lib. 9. var. ep. 3.* Cæterum si ob lineæ defectum fundus ad dominum revertatur; hujus-
26 modi meliorationes in eo consentit heredibus emphyteutæ sunt refundendæ, per tex. in *cap. si vassallus tit. hic finitur lex*, qui licèt loquatur in feudo, eadem ratione procedit in emphyteusi; valet enim argumentum ab emphyteusi ad feudum, vel à feudo ad emphyteusin, ut post complures
27 DD. docent Everardus in *locis argument. legal. in loco à feudo ad emphyteusin, & loco seq.* Barbosa in *tract. locor. commun. argum. jur. loco 43. & 47.* Franciscus Zoannettus *quotidian. cap.4. num.18.* idemque in præfata specie Doctores ad unum fatentur, præsertim in re Ecclesiastica, quæ prævia cognitione conceditur à Commissario Apostolico, præcedente nimirum æstimatione, & habita ratione fructuum; tùm autem conceditur, cùm in evidentem Ecclesiæ utilitatem redundat, ut in allegata *decis.* Præsid. de Franch., & pro utroque casu perpendendus est text. in *l. 3. C. de jure emphyt.* ubi emphyteutæ melioramenta vendere po-
28 test, quæ, si domini interesit, vendere nullo unquam tempore posset, quia semper in præjudicium domini alienasse diceretus.

Dicitur, *verùm si infra mensem*. Hic noto, quod
29 hæc dilatio, quæ emphyteutæ conceditur ad purgandam moram, procedit ex æquitate, qua moræ purgatio nititur, *l. si servum 91. §. sequitur D. de verb. oblig.*, & fundatur in *cap. propter sterilitatem §. verùm*, & in *cap. potuit de locato, & cond.* ibi: *nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset*, & ibi glo. in ver. *celeri*, quæ verbum hoc intelligit, aut infra spatium decem dierum post transactum biennium, vel usque ad diem litis contestatæ; vel usque ad sententiam, rationibus, & juribus ibi relatis. Tempore autem D. Afflicti, ut testatur Cæsar Ursillus in *dec. 174.* in S. C. hæc moræ purgatio admittebatur usque ad sententiam, & suo tempore etiam

30 post sententiam, quemadmodum in præsentia
frequenter usuvenit, quamquam ante sententiam
fiant enunciata præcepta, quibus emphyteuta in-
terpellatur, atque ad purgandam moram propè
dixerim allicitur, sed quid mirum! si fatali qua-
dam rerum vicissitudine mutantur tempora, per-
sonæ, & omnia, cùm nihil sit sub sole perpetuum,
ac stabile, *l. cum debere D. de servit. præd. urban.*
l. 2. §. sed quia C. de vet. jure enucl. Nov. 7. cap. 2.
in princ. vers. quid enim, Nov. 84. in princ.; vol-
vuntur quippe continuè humanæ res omnes, &
31 perenni agitatione rotantur, ut inquit frater
meus Consiliarius Joseph de rosa in *præfat. præ-
lud. feudal.*, quod ex Seneca in thyeste videtur
usurpatum.

... rotat omne fatum.

*—— Res Deus nostras celeri citata Turbine
versat.*

Hodie in S. C. de æquitate ita servatur, ut nemo
condemnetur ad pœnam, nisi & interesse quoque
32 concurrat, & pœnæ locus non datur, nisi mora
Parti damnosa fuerit, conferunt decisiones S. C.
78. 135. 154. 243. 358. penes Afflictum, & pro
emphyteuta urget ratio; siquidem pœna, qua in-
cidit in commissum, proficiscitur à lege, cum qua
mitiùs agitur, Fachin. *controv. jur. lib. 10. cap.
73. n. 92. vers. non sic duri*.

Item fundus, & melioramenta in eo facta ad domi-
33 num devolvuntur, simul ac eo irrequisito alie-
nantur, ut ex tex. in *l. fin. C. de jure emphyt.* duo-
bus concurrentibus; primo, videlicet probata
venditione; secundo, traditione rei, sive posses-
sione, Rimin. jun. 285. *num. 13. & seq.* Guido
Papa *cons. 126. incip. si quis*, Mantica *dec. 27. nu.
4. & seq.* Giurba *decis. 8.* Tiraquell. *de retractu li-
gnag. gl. 2. num. 45.*, aliique innumeri ab his rela-
ti. Sed id an locum obtineat in donatione, oppi-
gneratione, legato, vide Besold. *delibat. jur. in
pand. lib. 6. tit. 3. §. 9.* Connan. *commentar. jur.
civil. lib. 9. cap. 24.* ibique Osualdus Hilliger. *lit.
G. in notis*, Jo: Borcholten de *feud. cap. 3. num.
42.* Fachin. *lib. 3. controvers. cap. 97.* Sarmiento
lib. 3. select. interpret. cap. 2. In casu alienationis
procedit id etiam si in alienatione sit apposita
clausula, *salvo domini consensu*, & huic alia ad-
jecta, *nec aliter, nec alio modo*, si tradita sit rei
alienatæ possessio; cum domini maximè intersit,
ut requiratur ad traditionem possessionis fundi
emphyteutici, ait Bocer. *clas. 2. disput. 14. de em-
phyt. itemque libelli, & chirograph. contr. sub n.
68.* ut cognoscatur, nec contemnatur dominus,
auctore Gonzalez in *lib. 3. decretal. tit. 18. de lo-
cat., & conduct. num. 8.* Utraque igitur clausula
34 emphyteutam minimè excusat, quominus inci-
dat in commissum; hæc enim est protestatio con-
traria facto, quæ nil relevat, & ita per S. C. de-
cisum fuit, teste Consil. Gramm. *dec. 49. in fin.*
ibi: *tandem fuit per S.C. decisum d. partem terræ
alienatam fuisse devolutam, eam tradita fuerit
possessio, non obstantibus protestationibus præfatis
35 in instrumento contentis*; ex qua decisione ha-
betur quoque, quod si emphyteuta partem em-
phyteuseos irrequisito domino alienet, non à toto
cadit, sed ab illa parte, juxta text. in *cap. 1. de Va-
sallo, qui contrà constitut. Lotharii &c.* ibi: *si to-
tum, perdat totum, si partem, perdat partem*, &
*in cap. 1. §. illud tit. quæ fuit prima causa benefi-
cii amittendi*; in eo enim, quo non deliquit, pu-
niendus non est, *l. scriptum D. quibus ut indi-
36 gnis*. Verùm, quod apposita dicta clausula *sal-
vo domini assensu, nec aliter, nec alio modo*, do-
minus non videatur contemptus, & quod eidem
sit jus reservatum, nec proinde emphyteuta jure
suo cadere debeat, edocent Abb. in *cap. potuit de
locat.* Jas. *in l. fin. num. 142. C. de jure emphyt.* Jul.
Clar. *§. emphyteusis, qu. 13. num. 5.* Corbul. eod.
*tract. cap. de privat. ob alienat. ampliat. 30. num.
1.* Marescot. *resol. 78. lib. 1.* Giurba *decis. 80.* Fran-
ciscus de Clapper. *decis. fiscal. causa 26. quæst.
unic. num. 3.* Insuper ex Baldo in d. *cap. 1. §. fin.*
& ex Præposito *ibid. in fin. tit. quæ sit prima cau-
sa beneficii amittendi*, ex Capyc. in *repet. cap.
imperialem col. 92., & 93. fol. 46. & 47.* Schrad.
in *d. cap. 1. par. 9. in 3. ampliat. num. 20., & 21.
vers. hoc tamen*, Afflicto in *d. cap. imperialem in
38. qu. num. 25.* Lanar. *cons. 20. num. 27.* Anna
Patre in *repet. constit. divæ memoriæ. num. 166.*
Anna filio *cons. 43. nu. 1.* probat D. Marcian. *disp.
37 100. num. 9.* qui hoc testatur ex universali con-
suetudine in alienationibus feudorum; nam assen-
su non præstito, emptor feudi recuperat pretium.
Atqui decretum ita concipitur: *S.C. declarat, ter-
ritoriū in actis deductum esse devolutum, tanquam
irrequisito domino alienatum, & proinde codemne-
tur N.C. emptor ad illud relaxandum in beneficium
N.B. directi domini, necnon condemnetur N.A. em-
phyteuta venditor ad restituendum pretium prædi-
cto N.B. emptori.* Animadvertendum igitur ad hu-
jus praxeos liquidiorem intellectum, quod in hoc
judicio audiendus est emptor rei emphyteuticæ, &
venditor emphyteuta, termino imparti to, quod
quidem fundatur in *decis.* Afflicti 92. Verùm ubi
quis rem, quam tenet in emphyteusin cum fa-
cultate affrancandi, irrequisito domino alteri ven-
dit, res ad dominum non devolvitur; quia em-
38 phyteuta, si cadit à jure emphyteuseos, non ca-
dit à jure redimendi, per text. in *l. 1. C. de cri-
mine stellionatus*, ubi licèt quis duobus pigne-
rando incidat in pœnam, solvendo tamen debi-
tum creditoribus, liberatur; præsertim si res em-
ta sit cum potestate revendendi; hoc enim jus fuit
primum in intentione, quamvis ultimum in exe-
quutione, per text. in *l. si domus D. de servit.
urban. præd.* siquidem à pacto affrancandi nun-
quam cadit, neque ad illud pœna legalis est tra-
henda, utpote distinctum ab emphyteusi, & se-
paratum; utrumque enim dominium per dictum
pactum in casu affrancationis videtur transfusum,
& ita decisum per S.C. teste D. Præsid. *dec. 267.*
Requirendus est dominus duplici præsertim capi-
39 te; primo, quippe competit ipsi prælatio in em-
tione; secundo, ut certior fiat de persona, quæ
non sit à lege, vel ab homine vetita, ut infra di-
cemus. Quoad primum, requisitus dominus dila-
tione duorum mensium gaudet, quò deliberare
possit prædium ne comparare, an consensum em-
phyteutæ præstare velit; quod si dilapso tempore
id facere distulerit, licitum est emphyteutæ sine
consensu domini meliorationes, aut prædium ven-
dere, ut clarè sancitum est textu in *l. cum dubi-
tabatur 3. C. de jure emphyt.* Donell. *lib. 9. com-
mentar. jur. civil. cap. 14.* Borcholt. in *tract. de
feud.*

feud. cap. 3. *num.* 36. , *& seqq.* & ex nostratibus fatentur Rovit. *cons.* 94. *num.* 4. & ibi Consiliar. Altimar. Marcian. *disp.* 63. Thor. in *supplemento compend. decis. V. prælatio petita fol. mihi* 484. Ut autem isthoc tempus currere incipiat , primò requiritur , ut emptor , aut emphyteuta venditor venditionis contractum domino denunciet , nec sufficit ipsius scientia ; quandoquidem hæc denunciatio est de forma , ut clare ex d. text. colligitur, ibi : *attestationem ad dominum transmitti, & prædicere quantum pretium ab alio re vera accipi potest*. Præterquam quod in omni casu , quo quis est aliquid facturus , non faciendo , perdit jus sibi competens , ut Bartol. & communiter DD. affirmant in textu *l. denunciasse D. ad l. Juliam de adulteris* , & nostro in themate post innumeros , Cenc. *de censib. qu.* 64. Caneer. *part.* 1. *cap.* 1. *& tit.* 3. *cap.* 2. Secundò , ut certior fiat de pretio convento , ut in *dict. l.* ibi : *& prædicere quantum pretium* ; imò etiam de pactis in instrumento adjectis , ut post Schrader. *de feud. tit.* 1. *part.* 8. *cap.* 6. *&* 7. ac Rosenthal *tom.* 1. *cap.* 9. *concl.* 9. *num.* 3. *in addit. lit.* D. Dominus Regens Sanfelic. *decis.* 111. *num.* 13. ibi : *actio enim prælationis incipit oriri post factam venditionem cognito pretio , modo solutionis, clausulis instrumenti, & circumstantiis , ex quibus deliberare possit agnatus an velit præferri* ; & loquitur in agnato , cui competit prælatio, vendito feudo . Tenetur igitur emphyteuta , vel emptor rei emphyteuticæ dominium directum re-
40 quirere judicialiter , eique prædicta denunciare : contra verò dominus ipse , vel ejus procurator cum speciali mandato constitutus debet prædictam prælationem petere infra spatium duorum mensium ; ut in *l.* 3. *C. de jure emphyt.* , Tiraquell. *de retract. §.* 1. *glo.* 10. *num.* 97. *& seq. & glo.* 9. *num.* 264. Matiens. *l.* 8. *gl.* 19. *num.* 13. *tit.* 11. *lib.* 5. *nova recopilat.* Barbosa *de claus. claus.* 35. *num.* 52. Gratian. *discept. forens. cap.* 957. *num.* 17. Urlell. *verbo ædificare conclus.* 62. *sub num.* 53. *vers. & illud jus in fin.* Niger *de laud. tom.* 1. *qu.* 31. *num.* 19. *&* 20.
41 Corradin. *de jure prælat. qu.* 8. *num.* 1. Quinimo petitio facta à procuratore mandatum habente cum libera non est sufficiens , licèt hoc æquiparetur speciali mandato , ut in *l. procurator cui generaliter* 58. *D. de procuratoribus* , & ita Tiraquell. *loc. cit. num.* 101. *versic. nec est omittendum* , Matiens. *l.* 8. *lib.* 5. *nova recopil. glos.* 19. *num.* 13. *tit.* 11. Barbosa *claus.* 35. *num.* 52. Niger *de laud. tom.* 1. *qu.* 31. *num.* 15. *& sequ. num.* 27. *& seq. & num.* 30. Castropal. *de justit. commut. disp.* 5. *punct.* 31. *§.* 3. *num.* 12. *oper. moral. tom.* 7. *fol.* 417. & ratio evidens est , quia prælationis petitio consistit in animo , & voluntate directi domini ; ideoque generalis procurator animum sui principalis explorare nequit , Angel. in *l. si quis intentione ambigua D. de judiciis* , Gregor. *decis.* 546. Rot. *decis.* 337. *p.* 1. *recent. num.* 1. *in fin.* & penes Bich. *decis.* 500. Surd. *decis.* 89. *nu.* 20. Idcircò speciale mandatum omninò requiritur , quo procuratori committatur , ut dictam prælationem postulet ; verùm si citatus dominus directus in d. tantùm causa emphyteuseos procuratorem constituat , qui postea prælationem petit , petitio sufficiens est ; quippe ad il-
42 lam petendam censetur à principali habuisse facultatem , prout in causa emphyteuseos inter Illustrem Principem Montis Herculis , qui emerat prædium emphyteuticum , & U.J.D. Didacum de Faso dominum directum , qui citatus constituerat procuratorem in dicta causa , quamquam mandatum procurationis non esset speciale ad petendam prælationem , me tamen referente , ita fuit judicatum decreto , quod sequitur . *Die 8. mensis Novembris 1700. visa supplicatione fol. . . &c. S.C. declarat U. J. D. Didacum de Faso esse præferendum in emptione territorii in actis deducti pro pretio ducatorum biscentum undecim , tarenorum duorum & gr. decem ; & proinde Illustris Princeps Montis Herculis condemnetur ad illud relaxandum in beneficium ejusdem Didaci de Faso pro prædicto pretio , à quo debitæ deducantur quantitates pro canone decurso usque ad diem relaxationis , & Horatius Anella condemnetur ad restituendum dictum pretium dicto Illustri Principi* , Rubinus Actuarius .

Item , ut denunciatum pretium deponat , prout pla-
43 cuit Covarruviæ *variar. resolut. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 8. Azevedo *lib.* 9. *num.* 8. *tit.* 11. *lib.* 3. *recopil.* Gutierrez. *practic. lib.* 2. *qu.* 160. *num.* 2. Tiraquell. de *retractu consangu. §.* 1. *glos.* 17. *& §.* 9. *glos.* 3. Boer. *clas.* 3. *disp.* 22. *de jure retractus num.* 61. Jo: Fab. in *l. acceptam in fin. C. de usuris* , & in *§. ex non scripto instit. de jure naturali , gent. & civili* , Carpan. *ad Statut. Mediol. lib.* 1. *cap.* 417. *num.* 591. *&* 593. Ferron. *ad consuetud. Burdigal. tit. de retractu §.* 1 Boer. *decis.* 124. *num.* 24. Fontanellæ *decis.* 73. *num.* 12. *&* 13. Mastrill. *decis.* 148. *num.* 12. Rovit. *decis.* 74. *num.* 33. qui nituntur text. in *l. Julianus §. offerri D. de actionib. empti* , *l. si à te C. de pact. int. empt. & vend. l. fin. D. de commiss. act.* aliisque concord. & quod debeat facere prædictum depositum , testantur in praxi Stephanus de Cajeta in *apostilla ad consuet. de jure congrui* , *incip. Unde practicatur* , & Rovit. in *d. decis. num.* 33. qui licèt loquantur in jure congrui , eadem prorsus ratio locum obtinet in hujusmodi prælatione : quamplures verò DD. tenent , ut Dominus prælationem obtineat ,
44 satis esse , quod infrà prædictum tempus pretium offerat ; depositum autem fieri debet necessariò post oblationem , quantum ad lucrandum fructus per emptorem perceptos , ita docent Bartol. in *l. acceptam num.* 3. *C. de usuris* , Lup. *de usur. ad l.* 2. *C. de pactis inter emptorem , & vendit. §.* 3. *num.* 107. *vers. tu autem* , Gratian. *discept. forens. cap.* 786. *num.* 5. Corradin. *de prælat. qu.* 23. Mangil. *de evict. qu.* 130. *num.* 25. , aliique .

Dictum est supra , quod dominus est requirendus , ut etiam de emptore , idest de ejus conditione notitiam habeat , ne sit persona prohibita ab homine , vel à lege ; Ab homine , scilicet à domino , cum in instrumento pactum fuerit appositum , ne res alienetur in aliquam personam , vel familiam sibi non benè affectam , juxtà text. in *l.* 3. , & ibi glos. *in verbo vetari C. de jure emph.* A lege ,
45 puta in manus mortuas , cujusmodi sunt Collegium , Universitas , Monasterium , Ecclesia , Capitulum , Confratria , aut illud quodcumque corpus , sive seculare , sive Ecclesiasticum , quod bonorum capax est , Leon *decis.* 77. *num.* 3. de qua re vide Achillem Episteiu in *tract. de bonis immobilibus in manum mortuam non transferendis* , *&c.* & Paponium *lib.* 1. *tit.* 14. *de Amortizat. Arresto* 1.

 46 Di-

46 Dicitur autem manus mortua ; nam ſicut res à
manu defuncti, quam cum ipſe viveret, tenebat,
non facilè evellitur, ſic etiam ubi res in Eccle-
ſiam ſit alienata, vel in monaſterium, ſive Colle-
gium, ut ſuprà, difficile factu eſt ad commune
hominum commercium eam amplius redire, ut
notat Petr. Peck. *de amortizatione bonorum cap.2.*
Hanc autem interpretationem excogitat Olibа-
nus in *commentar. in uſatic.ſucip. alium namque*
ſive *de jure fiſci cap.7.* ibi : *dicitur autem manus*
mortua, quia communitas, Eccleſia Capitulum,
&c. nunquam moriuntur, nec mutant dominum,
& res ad eorum manum, & dominium pervenien-
tes vix unquam dominos mutant : quia homines,
qui in dictis corporibus ſunt, per ſubrogationem
perpetuò iidem ſupereſſe dicuntur ; idemque ſcri-
ptum reliquere Leon *d.deciſ.77. num.3.* Niger in
tract. de laudem. qu. 14. num. 52., cæterique.
Vel dicitur manus mortua ; nam ſicuti manus
mortui motus omninò jacturam facit, non ſecus
Eccleſia, Collegium, &c. res acquiſitas, atque
in ejus dominium translatas, ceu ſpiritu deſtitu-
tas, iterum aliò tranſmigrare non ſinit. Hinc fit,
quod ſtante hujuſmodi in manus mortuas aliena-
tione, dominus juribus ſibi competentibus frau-
daretur, ut conſiderant Doctores, nempe Jaſon
in *l.fin.num.91.C.de emphyt.*. Speculator in *tit. de*
emphyteuſi §. nunc aliqua num.14. & ſeq., Bald.
conſ.80.num.4. Alexander *conſ.60.num.7.* de Pon-
te *de poteſtate Proreg. tit. de aſſenſibus regiis §.8.*
num.8., & ſupradicta allata ratione tenetur Ec-
cleſia, Civitas, ſive alia prohibita perſona intrà
annum rem emphyteuticam acquiſitam ponere
extrà manus ſuas, ut teſtantur Joannes Andreas,
Imola, Butrius, Barbat., Abbas, Cardinalis,
cæterique in *cap. potuit extrà de locato* Petrus de
Gregorio *syntagm. juris p.1. lib.6. cap.18.* Meno-
chius *de præſumpt.p.2.lib.4.præſumpt.119. num.8.*
& 9. Clarus in *§.emphyteuſis q.33. in fin.* Afflictus
in *cap.1.§.præterea ducatus de prohibita feudi alie-*
natione per Fridericum num.90. Fontanella *deciſ.*
281. num.7. Minadous in *conſtitut. in aliquibus*
rubrica de ſucceſſione feudorum num. 33. Dom.
Cardinalis de Luca in *conſtit. obſervat. 224. circa*
princip., & ita deciſum inter Civitatem Neapo-
litanam, quæ emerat domum emphyteuticam, &
Dominum Archiepiſcopum Neapolitanum Abba-
tem S.Mariæ de Colle, cui Abbatiæ domus erat
reddititia : fuit enim condemnata Civitas ad po-
nendam domum extrà manus ſuas, teſtè D. Præ-
47 ſide de Franch. *deciſ.659.* Quinimò ſi pactum in
inſtrumento fuerit appoſitum de non alienando in
Eccleſiam, quod quidem ſubſtinetur, cùm prin-
cipaliter non ſit contra Eccleſiæ libertatem, teſte
Nigro *tract.de laud.q.12.art.3. num.121. & ſeqq.*
ſed favorem domini tantummodo reſpiciat (cujus
præcipuum animi propoſitum eſt inſpiciendum),
quamplures Doctores relati à D. Maſtrillo *deciſ.*
128. tenent, emphyteutam incidere in commiſ-
ſum ob pactum non ſervatum, quemadmodum
in Conſiſtorio Siciliæ per majorem Judicum par-
tem fuiſſe determinatum ibi teſtatur, licèt con-
trarium per M. C., quam M. Curiæ ſententiam
uti æquiorem laudat, & arbitratur, quod eam
ſequi debeat quilibet bonus Judex, cum omni-
bus videatur conſultum, nempe proprietario ;
quia nihil perdit de juribus ſuis, & remanet in-
columis item Eccleſiæ, quæ recipit æſtimationem:
Eccleſiæ donanti etiam proſpicitur ; ſiquidem ejus
48 pia diſpoſitio ſortitur effectum. Formula verò
decreti meo judicio hæc eſt : *Viſa ſupplicatione*
fol. . . N. A. condemnetur ad vendendum prædium
in actis deductum in privatam perſonam, quæ
N.B.recognoſcat tanquam directum dominum, ei-
que annuum canonem correſpondeat ; vel dicitur,
ad ponendum in faciem privatæ perſonæ, vel ad
ponendum extrà manus ſuas, conſulto S.C. ſive D.
cauſæ Commiſſario ; ut in perſonam prohibitam
iterum non transferatur. Verùm hodiernis tem-
poribus ſi Eccleſia, vel alia manus mortua pro
laudemiis directo domino ſolvendis offerat eidem
49 ſolvere certam quantitatem quolibet decimo
quinto anno, quæ ſolutiones Quindemnia vo-
cantur, (de quibus vide Leon *deciſ. 77.* Fonta-
nell.*de pact. nupt.glo.12. num.23.* Ægidium Trul-
lench in *expoſit.Decalogi to.2.lib.7. cap.23. dub.10.*
num.24. Cæſarem Panimollæ *deciſ.adnot.1. num.*
1.ſeqq. Antonium Nigrum *de laudem. q.12.art.3.*
num.144.& ſeqq.) rem emphyteuticam retinet,
quia præjudicii ratio conſiderata ceſſat, uti te-
ſtantur D Regens de Marinis in *obſerv. 403. ad*
Dominum Regentem Reverterium, & Cardinalis
de Luca *diſc.28.num.7.de emphyteut.*, & in cau-
ſa inter Gubernatores Montis Pauperum verecun-
dorum, & Illuſtrem Principiſſam S.Martini, quæ
habebat canonem emphyteuticum ſuper domo ab
iis empta, & inſiſterat pro laudemio, & quin-
denniis, me referente, decretum ita fuit interpo-
ſitum : *Viſa ſupplicatione fol. . . . magnifici Guber-*
natores Montis Pauperum verecundorum ſolvant
pro domo in actis deducta laudemium in benefi-
cium Illuſtris Principiſſæ Sancti Martini, & in
futurum quindennia, pro quibus gubernatorio no-
mine ſe obligent, vel infrà quadraginta dies præ-
dictam domum ponant extrà manus ſuas, ſed in
manus privatæ perſonæ, audita dicta Illuſtri Prin-
cipiſſa. In banca de Martino, penes ſcribam Pe-
trum Romanum ; & dictum fuit, *vel ponant* &c.
quia prædicti Gubernatores ſolvere quindennia
non obtulerant, & dictum fuit *infrà quadragin-*
ta dies ; nam S.C.tempus breviare poteſt.
Item ob pacta non ſervata, quæ dominus, & em-
50 phyteuta in contractu apponere valent, juxtà
text.in *l.1.C.de jur.emphyteut.*, & in *§. adeo inſtit.*
de location. Tiraquell.in *l. ſi unquam verſ. libertis*
num.8.C.de revocan. donat. Valaſc. *de jure emphyt.*
qu.39.num.4. Cardoſ.in *ſumma, ſeu praxi Judic.*
& Advocator. ver. Emphyteuſis num.14., puta ſi
elices, ſive foveas pro recipiendis aquis non fece-
rit, ut conventum fuerit, ne aquæ fundum di-
ruerent, vites, vel oleas non plantaverit, nemus
in rus redigere non curaverit, ut pactum fuerit,
ad dominum devoluitur territorium, qua de re
latè Corbul. *de jure emphyt. tit. de cauſa privatio-*
nis ob inobſervantiam pactorum ; & decretum ita
concipitur : *S.C.declarat, territorium in actis de-*
ductum eſſe devolutum in beneficium N.N. ob pacta
non ſervata ; neque alia apponitur clauſula ; ve-
rùm ſi ob pactum non ſervatum dominus non
fuerit in damno, ex æquitate decernitur, quod
intrà dies . . . adimpleat cum interminatione pœ-
næ in inſtrumento adjectæ, & ita in praxi ſerva-
tur.

insuper si territorium remaneat incultum, & em-
51 phyteutæ dolo, vel culpa pessum eat, ille incidit in commissum, ut in *auth.qui rem C.de SS.Ecclesiis*, & ibi Bald. Alex. Jas., ceterique repetentes. Quod locum obtinet non solùm in emphyteusi Ecclesiastica, sed in quolibet alio emphyteuta, sicuti testantur Bald.in *l.placet*, & in *l. nemo martyres C.eod.* Julius Clarus *lib.3.§.emphyteusis, quæst.*26. Alvarus Valasc.de *jure emphyteutico, qu.*30.*nu.*40. *verf. decimum secundum*, Franciscus Fulgineus *titul. de variis caducitatibus, quæst.*2.*nu.*1., & 2. Menoch.*de arbitrar.centur.*1. *lib.*2.*cap.*78.*num.*1.& 3. Ripa de *jure emphyteutico respons.*27.*num.*3., Joseph Ludovicus *decis.*22. Surd. *decis.* 180. & ratio patet, quia de natura contractus est, ut res, quæ in emphyteusin conceditur, melior efficiatur. Idem dicitur de domus dirutione, & incisione arborum fructiferarum, vel grandium, *lex sylva* 10., & *l. seq. l. si cujus* 13.*§.fructuarius D. de usufructu*, *l. fructus* 7.*§.si fundum vire D.solut. matrim.* Nata *consil.*482. incip.*circà num.*1. Alb.*consil.*283. incip. *videretur nu.* 3. Gail.*lib.*2. *pract. observat. observat.* 67. *num.*7., nam arbores istæ solo cedunt, & ad dominum soli spectant, *§. si Titius alienam* 31. *Instit.de rer. divis.l.adeò quidem* 7. *§. si alienam*, *l. sed si meis* 26.*§.arbor pen.D.de acquir.rer.domin.*constat enim emphyteutam soli dominum non esse, sed eum, qui fundum in emphyteusin concedit, *arg.l.*1. *§. ult.D.si ager vectigalis*, *vel emphyteut. petatur*, *l. fructus* 44.*D.de rei vind.l.fin.§.fructus* 6.*D. quæ in fraud.credit.*

Ut autem territorium declaretur devolutum, utpo-
52 te deterioratum, oportet, ut damnum fit notabile circà rei proprietatem, quodve dolo, lata, vel levi culpa emphyteutæ sit proventum, ut docent Gothofred.in *d.auth. qui rem C. de SS. Ecclesiis*, ibi: *læsionem intellige non modicam circà proprietatem dolo, vel lata culpa datam*; Corbul. *de jure emphyt.tit.de causa privationis ob rei deteriorationem num.* 24. quod autem fit hujusmodi damnum, Judicis arbitrio remittitur, Tiraquell. in *l.si unquam verf.omnia num.*31. *C. de revoc. donat.* Menoch. *de arbitrariis Judicum dict. cap.*78. *num.*6. *versic. tertiò notab.* damnum quippe debet esse circà rei proprietatem, ut optimè declarat Ludovicus *cit.decis*f 22. *num.*21.*in fin.*, & *num. seqq.* ibi: & *sic ista deterioratio debet respicere proprietatem, cujus non est dominus emphyteuta, seu conductor, non autem ad fructus, qui unus ipsi sunt domini, etiam dilapidando; ideoque si emphyteuta, aut conductor, seu quilibet alius usufructuarius non colit feliciter agrum, adeò quod deterior efficiatur quo ad fructuum perceptionem, propter hoc expelli non poterit, quia ipse est dominus fructuum, & ad ipsum spectat damnum. Secus tamen esset in Vinea, quia si Vinea non putarentur, vel per longum tempus non cultivarentur, deficerarentur, & in perpetuum deteriorarentur ut post Bald.tradit Jason.d.l.*2.*num.*98. Adde, quod cùm damnum culpa, aut dolo emphyteutæ sequatur, ab eodem quoque non soluti canones debentur.

Hinc noto, quod sicut emphyteuta canones non solvendo, vel re emphyteutica abutendo incidit in commissum, ita quoque perpetuus Colonus, ut tenet Montanus *controv.*75. *num.*10. *verf.respe-*
53 *ctu verò pœnæ*. Primò, arguendo à contractu emphyteutico ad contractum perpetuæ locationis; nam quoad utile dominium consideratum in emphyteuta, æquè ut in Colono, haud quaquam dispar est utriusque natura contractus. Secundò, nam licèt in puncto juris pœnales dispositiones non extendantur, *l.si de interpretatione D.de pœnis*, *l.si verò §.de vire D.soluto matrimonio*, ex vi tamen interpretativa legis extenduntur, *l. magis puto D. de rebus dubiis*, juncta glos. in utroque igitur eadem consideratur ratio; ut enim emphyteuta, qui ex fundo colligit fructus, si eorum portionem domino non præstet, ut suprà dictum est, & re malè utatur, incidit in commissum, ita Colonus; siquidem ratio naturalis suadet, ut à fundo non suo, quo quis malè utitur, expellatur; quæ opinio mihi à veritate non aliena videtur in hoc secundo casu; quoad primum casum video me in re dubia versari; quia dum dominus Colonum cogere poterat ad sibi ex fructibus satisfaciendum, & non coegit, ei non parùm officit negligentia; in Colono autem, pacto caducitatis non existente, prout in contractu emphyteutico, contumacia non consideratur.

Coronidis loco alia tria prænoto; primum, quod
54 emphyteuta rem in emphyteusin alii concedere nequit sine domini directi consensu, qui a concessio hæc alienatio quædam est, Rim n. *consil.*124. *num.*22. *lib.*1. Alex. *consil.*113. *lib.*4. Paris. *consil.* 85.*num.*7. *lib.*3. Joannes Faber in *§. adeò instit. de loc.& conduct.* Valasc.*de jure emphyt. qu.*13. *num.* 11. vide Antonium Nigrum in *tract. de laudem. quæst.*10. *art.*1. *per tot.* nec perpetuus Colonus ad perpetuam laborandam alii dare potest, uti usufructuarius jus fruendi, nisi domino proprietatis, *l.si usufructus* 66. *D. de jure dotium*, *l. usufructu* 9 *C.de usufructu*, *l.uxor C. de legat.* gravaretur enim dominus, qui se reluctante, alium haberet Colonum ac elegit. Secundum, quod emphyteuta non incidit in commissum propter
55 canones non solutos, si inops est, ut probat Scipio Theod. *alleg.*40.*num.*57. & 58. ex Andrea in *cap.*1.*§.sed nec est alia num* 35. *versic. si verò*, *quæ sit prima causa*, & in *cap. imperialem §.firmiter num.*34., & ex Afflicto *decis.*252. 2.*col. prop. fin.* ubi Vasallus pauperis fortunæ non tenetur præstare servitium; quod intelligas velim, si canon non sit in minimo, & impotentia proveniat propter temporis sterilitatem. Tertium, ut devolu-
56 tio locum habeat, ejusque judicium rectè instituatur, duo potissimùm sunt probanda; unum scilicet, quod directum dominium sit petentis devolutionem; alterum verò, quod prædium, de cujus devolutione agitur, sit illud idem, quod oneri emphyteutico fuit suppositum; atque adeò constare debet directum dominium, ac identitas rei, ut communiter DD. docent; vide *Seraphinum decis.* 1453. Cæteras verò causas, quibus emphyteuticum jus dissolvitur videre est (præter supracitatos DD. initio hujus capitis de emphyteutico jure differentes) apud Arisminum Tepatum *variar.sent.jur.tit.de caducitate, & commissio rei emphyteut.* & Petrum Stockmans in *tract. de jure devolutionis*.

Hæc de emphyteusi; nunc aliorum decretorum, quæ

quæ censualem contractum involuunt, praxim
57 exponere satagemus. Nomen autem census à verbo censeo derivari nemo est qui nesciat; quod quidem apud Romanos æstimare, & in publicas tabulas referre nedum opes civium, sed etiam capita significabat. Alias census acceptiones curiosius investiganti obvii sunt Jul. Cæsar Bulengerus *de Imperatore, & Imperio Romano lib.9.cap.12.13. & 14.* Emanuel Gonzalez in *lib.3.decretal.tit.39. de censib. cap. 7. num.4.* Franciscus Hotmanus in *commentar. verborum jur.* Barbnabas Brissonius, Pardulphus Pratejus, Jo: Calvinus, aliique in lexico, verbo *census*. Hinc fit, quod in quamplurimis locis Civitates, atque castella pro exolvendis Reg. Curiæ functionibus fiscalibus æstiment bona civium, juxtà quam æstimationem quilibet civis Regi præstat tributum, quod census vocatur, ut in sacris literis *Matthæi c.22. ibi: licet censum dare Cæsari, an non? ... Ostendite mihi numisma census... Reddite ergo quæ sunt*
58 *Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*. Obsequia quidem Regi, ac tributa præstemus oportet, quæ nervos Rerum publicarum Ulpianus appellat. *Neque enim quies gentium* (ait Tacitus *histor. lib.4.*) *sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt*, hæc ornamenta pacis esse, & belli subsidia scripsit Cicero *pro lege manilia*. Hinc est, quod quemadmodum totum corpus ad extremam tabem venire necesse est, alimentis ventriculo denegatis, ita tributis non exhibitis, extrema regiminis pernicies: quo spectat Oratio Menenii Agrippæ apud Livium *lib.2.* & ex eodem Cicer.in *epist.ad Q.Fratr.* & adversus Neronem in vectigalia invehentem, quod Senatus Romanus animadvertit: *dissolutionem Imperii futuram, si fructus, quibus Resp. sustinetur, diminuantur; quippe sublatis portoriis, sequens ut tributorum abolitio expostularetur*, tradit eruditissimus Arnoldus Clapmarius *de arcanis Rerum publicarum lib.5.cap.12.de flagitiis dominationis*.

Illud igitur, quod pro aliqua re alicui præstatur an-
59 nua, vel menstrua pensione, census vocatur, habita ratione ad æstimationem; triplex autem dicitur, nempe emphyteuticus, reservativus, aut constitutivus: de emphyteutico jam verba fecimus, atque adeo non est, cur eadem iteremus.
60 Reservativus dicitur, quando fundus cum pleno dominio conceditur, utili videlicet, & directo, quadam annua pensione reservata in antiqui dominii memoriam, seu in argumentum præteritæ subjectionis, non autem in recognitionem juris concessi; & in hoc differt à censu emphyteutico, qui in agnitionem dominii præstatur; hinc protritum illud: canonem solvimus de re aliena, censum uerò de re nostra, nec iste censuarius in alienatione non tenetur ad laudimii solutionem, neque incidit in commissum, si diu censum non exoluerit, Glo. Abbas, Hostiensis, Innoc. Anchar. Cardin.& communiter DD. in *cap. constitutus de religios.domib.* Faber.in *§. adeo instit.de loc. & conduct.* de hoc loquuntur jura in *l. fin. C. de rerum permutatione, l.ult. C. de contrah. emp. cap.7. de in integr. restit.*, *cap.constitutus de religiosis domibus, ubi glo.& Abbas, & cap.ad audientiam extrà de præscript.* Couarr. *variar.resol. lib.5. cap.7. num.1.* Redoam. in *tract. de reb. Ecclesiæ non alienand.in rubrica de constitut. annui census num.2.* Niger in *tract.de laudemio qu.40.art.2.* Valasc.*qu. 1.& 32.* Capyc.*dec* 103.*& decis.196.num.1.*Ursil. *ad Afflict.dec.80.num.5.*

Cùm autem ambigitur reputandus ne sit census em-
61 phyteuticus, an reservativus DD. ita ratiocinantur: aut adest scriptura, in qua partes contractui census emphyteutici nomen indiderunt, & judicandus talis, qualis à Partibus est nominatus, Menoch. de *præsumpt. lib.3. præsumpt.* 105. *num.1.* Laganar.*in addit.ad D. Rovit. commentar. super rubrica Pragm. de feudis*, qui alios refert DD. Item si prædii concessio facta sit ad meliorandum, cùm ut supradictum est, contractus emphyteuseos, meliorationis dicatur, ut in glos. *§. adeo instit.de locat.* Si uerò in instrumento tantùm legitur promissio aureorum e. g. decem, uel quædam pensio recognitionis causa, reservativus est judicandus, Ursil.*ad Afflict.decis.*129.*num.*4. Sin
62 autem scriptura desit, ex conjecturis dignoscendus, ut puta si census est modicæ quantitatis in re non modicæ æstimationis; si Ecclesiæ debetur; si convicina prædia censui quoque emphyteutico sunt obnoxia; si in regione magis ac magis hic frequentetur emphyteuticus existimandus est, legitima namque usus observatio, tametsi in omnibus regulariter, in emphyteuseos maximè rebus aspernanda non est, ut inquit Zoannettus *quotidian.cap.3.num.4.*; quæ considerationes comprobantur naturali conjectura, homines enim potius rei dominium retinere cupiunt, quàm dimittere. Item si res, pro quibus census debentur, salvo assensu domini fuerint venditæ, & aliàs domino laudemia soluta, licèt instrumentum concessionis non producatur, census emphyteuticus judicandus est, Farinac.*decis.RR.p.1. tom.1. & decis.*400. *part.1.*idemque non semel, me referente, S.C.judicauit.

Quamplures verò alii DD. contrarium fatentur, quod contractus in dubio semper præsumendus sit censualis, non emphyteuticus; quia in dubio quod minimum, & minoris est præjudicii sequi debemus, ex reg. text. in *l. semper in obscuris, & l. semper in stipulationibus D. de reg. juris*, & attendendum est quod possessori non nocet, eique utilius est, Alberic. in *l. 2. C. de jure emphyt.* & post Socin. juniorem, Imolam Ruinum, Jasonem, aliosque Præses Menoch. *lib. 3. de præsumpt. præsumpt.* 106. *num.* 3. & 11. etiam in re ecclesiastica, ut *num.* 7. Præses Covarruvias *variar. lib. 3. cap.7.* Mantica *de tacitis, & ambiguis conventionib. lib. 22. tit. 3. num.* 11. ubi testis refert decisum à Rota Romana eadem Rota penes Rubeum *decis.* 380. *num.* 23. Capyc. *decis.* 103. Valasc. *de jure emphyt. qu.* 32. & ita quoque decisum fuit inter Venerabile Collegium Societatis Jesu cum episcopo Cavensi de Luca *ad Gratian. cap.* 212. *tom.* 5. *num.* 6. Mensa enim Episcopalis erat in quasi possessione exigendi annuos ducatos quatuor censiticos à quadam domo venerabilis Collegii, asserentis censum non esse emphyteuticum, sed redimibilem; ideoque fecit depositum sortis, & censuum præteritorum; & quia non fuit exhibitum concessionis instrumentum, nec non partitæ Banci, ex quibus eruebantur solutio

lutiones census, erant sine ulla declaratione con-
ceptæ, Tribunal Reverendæ Nunciaturæ Apo-
stolicæ decrevit, ac declaravit, censum non esse
emphyteuticum; ac proinde depositum stare pe-
riculo Episcopi.
Quinimo quod non sit præsumendus emphyteuti-
64 cus, licèt sit in minimo, aut in Regione fre-
quens, sed simplex censualis, docent Andreas
de contentione investit. inter Dom. & Vassall. cap.
1. & de controversia inter masculum, & femi-
nam, cap. 1. num. 3. & 7. Sese *decis. 33. num.*
28. aliique relati à Capiblanco *de Baronibus Pra-*
gm. 11. num. 35. & 68. qui debetur feudi domi-
65 no, licèt respectu ipsius sit feudalis quoad pos-
sessorem verò est censualis burgensaticus, Came-
rarius in *capit. imperialem de prohibita feudi alie-*
nat. per Frider. lit. R. fol. mihi 39. Capycius *de-*
cis. 103. de Ponte *de potest. Proregis tit. de elect.*
official. §. 4. num. 16.
Census constitutivus exemplo commostratur; ut
66 puta Cajus possidet prædium, ex quo percipit
ducatos centum annuos, & à Titio recepit du-
catos tercentum, pro qua quantitate illi vendit
ducatos triginta annuos, obligando ei fructus di-
cti prædii, ideoque dicitur constitutivus, quia
super fructibus prædii, sive in dicto prædio cen-
sus à Cajo constitutus est in Titii beneficium: di-
citur alio vocabulo consignativus; quia interes-
se ducatorum triginta promissum, & consigna-
tum est ex fructibus dicti prædii, Cenc. *tract.*
de censib. q. 1. num. 21. & 22., alia etiam no-
menclatura reditus constitutus ab Auctoribus
appellatur, Anneus Robert. *rerum judicat. lib. 2*
cap. 8. sive reditus annuus, Virgilius Pingizerus
illust. qu. saxon. q. 6. Ut autem contractus hic
substineatur, plura etiam comitari requisita neces-
sum est, quæ ex Bulla Nicolai V. excerpsimus,
qua super. & *Pragm. 1. Regis Alphonsi de censib.*
egregiè ratiocinantur Intrigliolus, & Petrus de
Gregorio ad quos Lectorem lubentissimè remitto.
Primò igitur requiritur, ut census super re stabi-
li constituatur, vel in ea re, quæ pro immobili
habeatur. Secundò, ut res sit reddititia, seu
frugifera; cujus verò quantitatis esse debeat, ha-
bita ratione ad censum constitutum, Judicis ar-
bitrio remittitur arg. text. in *l. 1. D. de jure delib.*
ut sit frugifera naturæ beneficio, non artis mini-
sterio; sed interdum in locum non obtinet pro rei
qualitate, arg. text. in *§. constituitur instit. de*
usufructu, ut puta molentinum, officina ferraria,
aut simile. Tertiò ut sit constitutus in re certa, &
quæ propriis finibus in instrumento desinetur,
vel in re incerta de certis, quarum tamen fines
designetur, arg. text. in *§. sub certa instit. de le-*
gat. l. hac venditio §. hujusmodi D. de contrah.
emption. Quartò, ut contineat de reemendo,
quod vulgò dicitur de retrovendendo quando-
cumque, ut in *cap. 1. & 2. de empt. & vendit.*
inter Extravag. Martini, & Callisti, & in Bulla
censuali Pii V. videlicet, ut Titius emptor duca-
torum triginta sit obligatus retrovendere dictum
reditum pro eadem quantitate, qua emit, quan-
documque voluerit Cajus venditor illum reeme-
re; & cùm hoc pactum sit substantiale, si in in-
strumento non fuerit expressum; nihilominus
subauditur, ut notat Nicolaus Intrigliolus super
Bulla Nicolai V. de cens. qu. 49. num. 8. & hac ra-
tione id procedere existimo, etiam si contractus
fuerit initus cum persona privilegiata, ut puta
Ecclesia, ita, quod reemptio sit in libera volun-
tate, & debitoris census arbitrio, ut in dicta *Bul-*
la ac decidit Rota coram *D. Corduba 29. Januarii*
1595. penes Cenc. *decis. 153.*
Ex his consequitur, quod conventio, qua prædi-
ctum restringitur pactum, sit illicita, & prohibi-
67 ta, utpote contra formam a Bulla præscriptam,
Joannes Azor. *tit. de censib. cap. 17. qu. 2.* Gratian.
discept. forens. to. 2. cap. 258. num. 17. Redoan. *de*
annuis reditibus lib. 1. qu. 18. num. 3. lib. 2. qu. 1.
num. 14. videlicet si conventum fuerit, ut vendi-
tor reemere nequeat, nisi post certum tempus,
quamquam non reddat contractum usurarium;
vide Virgilium Pingizerum *illustr. quæst. saxonic.*
qu. 6. Cenc. *tract. de cens. qu. 19. num. 26.* Quin-
68 tò, ut celebretur pecunia præsenti, quæ nume-
randa est coram Notario, & testibus, ut in dicta
Bulla; siquidem non substinetur per confessio-
nem de recepto à venditore factam: etenim præ-
dicta formula fuit inducta ad abolendam fraudem,
quæ in hosce contractus irrepere posset: planè
venditor census facilè ob indigentiam adduci po-
test, ut pecuniam recepisse fateatur, quam revera
non recepit, nec difficulter emptor ob avaritiam
retineret quod solvere debet, ut non semel malo
nostro exploratum habemus. Verùm hoc requisi-
69 tum suppletur per cedulam bancariam, quæ so-
lutionis vim habet, Scaccia *de commerc. & cam-*
biis §. 1. qu. 1. num. 233. Giurba *decis. 38.* Rota pe-
nes Puteum *decis. 159. lib. 1.* & apud Farinac. *dec.*
10. post Consilia lib. 1. & hoc jure utimur in regno,
ubi sæpenumerò cedulis bancariis, contractus con-
ficitur; deficiente etiam pecuniæ probitate, &
vigore bullæ pecuniæ quoque vicem pensat credi-
70 tum liquidum, & indubitatum, quod fortassis
emptor contra venditorem haberet, & ita me re-
ferente, fuit pluries judicatum. Sextò, ut pro
71 centenario annuus census summam ducatorum
decem non excedat, ut in dicta Bulla; quæ sanè
pacta, & requisita favorem debitoris magno-
perè respiciunt: atqui in favorem emptoris
consuetum est pactum in hoc Regno, ut ven-
ditor statis temporibus solvat census, quæ
solutiones vulgò tertiarum nomine nuncupan-
72 tur, & in casu contrario valeat is rescindere con-
tractum, quod pactum resolutivum, & rescisso-
rium est; sicuti valet rescindi, si deterioretur præ-
dium, in quo constitutus est census, quemadmo-
dùm ob conditionem in instrumento appositam
non impletam, vel ob non veram enunciativam,
ut puta si dictum fuerit prædium esse liberum, &
postmodum reperiatur aliis fortassis obligatum,
aut aliquot litium ambagibus involutum, unde
præjudicium momenti non parvi emptori subori-
retur. Quoniàm verò, ut innuimus, pactum
istuc in Regno est consuetum, ac de stylo Nota-
riorum, quamvis fuerit in instrumeno omissum,
nihilosecius censetur appositum; teste D. Regen-
te Rovito super *Pragm. 1. de censib.* Demùm no-
to, quod si in instrumento adiiciatur pactum, ut
in casu non solutionis, instante emptore, habea-
73 tur contractus pro rescisso, tunc sententia de-
claratoria requiritur; naturâ namque constitutum
est

est neminem sponte incommoda sibi accersere, se-
que pœnæ submittere. Contractus igitur censua-
lis fuit adinventus, ut prædivites, opibusque
74 affluentes procul animæ noxâ pecuniam egenis
traderent, ejusque interesse perciperent; sicque
eorum necessitatibus prospicientes, venditionem
bonorum non sine magna jactura, ac detrimento
præpedirent, ut colligitur ex tenore Bullæ Ni-
colai V. *vers. sed quia in hoc pecuniis abundantes.*
In præmissis verò casibus, in quibus hujusmodi
contractus resolvitur, nempe ob non veram
enunciativam, vel ob conditionem non imple-
tam, vel ob censuum non solutionem, quò rectè
decretum interponatur, praxis est primò, ut em-
75 ptor supplicatione in S.C., aut comparitione in
M.C. factum enarraret; secundò, petat rescindi
contractum; ac proinde condemnari venditorem
ad restituendum capitale unà cum tertiis, & ea-
rum interesse: termino autem impartito, præsen-
tare necesse habet instrumentum census; post ubi
fuerit, audito venditore, compilatus, per S. C.
decernitur, quod *N. N. conventus solvat ter-
tias, aliàs providebitur super rescissione contra-
ctus.*
Pro exequutione dicti decreti S. C. à D. Commis-
sario domi alia duo decreta proferuntur, primum
nempe: *Die &c. pro executione decreti S. C. inter-
positi sub die &c. NN. infrà alios dies .. solvat
tertias, aliàs providebitur*; aliud sequenti formu-
la, quod NN. *cum effectu præcisè, & perempto-
riè infrà dies .. solvat tertias, aliàs providebitur
per S.C. super petita rescissione contractus*. mox fa-
cta monitione pro expeditione, per S. C. decre-
tum ita interponitur: *Die &c. visa supplicatione
fol. . per S.C. provisum est, quod rescisso contractu
N.B. conventus condemnetur ad solvendum in be-
neficium N.N. ducatos mille e.g. capitalis unà cum
tertiis, ac earum interesse usque ad diem litis con-
testationis, & deinde in antea interesse ad eandem
rationem tertiarum; verùm si solverit tertias in-
frà mensem, supersedeatur in exequutione supra-
dictæ sententiæ*. Dicitur, *rescisso contractu, con-
demnetur ad solvendum tertias usque ad diem litis
contestationis*, & non à die interpositi decreti; si-
quidem à litis contestatione judicium currere inci-
pit. *l.5. in princ. D. de petit. heredit. auth. offera-
tur C. de litis contest. cap. de causis, cap. super quæ-
stionem §. intentionis de offic. & potest. Jud. deleg.*
& ab hoc tempore non longè distat creditoris pe-
titio pro rescissione, quæ juxtà pactum, credito-
re instante, habetur pro facta, porrò hæc est æqua
sententia debitoris favorem respiciens; quando-
quidem à dicto die non currunt amplius tertiæ, &
per consequens non tenetur ad solvendum illarum
interesse; & quanquam antiquitus condemnaba-
tur à die litis motę, ut notat D. Regens Rovit.
super *pragm. 1. de censib. num.39.* hodie tamen à
litis contestatione, de qua etiam praxi testatur
idem Rovitus *cons.37. n.10. lib.2.*
Dicitur, *cum earum interesse*; nam capitale propter
pactum de retrovendendo quandocunque ad arbi-
trium debitoris, scilicet venditoris, censetur de-
mortuum; quippe venditur ab emptore census
cogi nequit ad restituendam sortem, Annæus Ro-
bertus *rer. judic. lib.2. cap.8.* idcircò dictæ tertiæ
capitali non sunt accessoriæ, sed considerantur
principaliter, & ut à DD. circumfertur, stant de
per se, ac proinde sine animæ detrimento pariunt
interesse; etiam habita consideratione, quod ven-
ditio est annuorum introituum, qui ex rebus
frugiferis percipiuntur. Clausulam, *cum inte-
resse liquidando* ad liquidum perducemus, quum
de liquidatione, si Superis placet, dixerimus. Il-
lam verò, *si infrà mensem solverit tertias*, nemi-
nem fugit esse de stylo S. C. ipsius æquitati non
dissentaneam. Hìc animadvertas velim, quod hæc
dilatio non currit, nisi liquidato interesse, nec à
die sententiæ, sed postquam fuerit mandatum de
parendo principali debitori, vel generali ejus pro-
curatori notificatum; etenim procurator ad li-
tem nec solvere, nec ei solvi potest, text. est in *l.
hoc jure 86. D. de solut.* Item, quod prædicta di-
latio per idem S.C. prorogari potest, & semper ad-
mittitur re integra; scilicet usquequo rei possessio
tradita non fuerit, Staib. *resol.78.*
Ut ad aliorum decretorum enucleationem progre-
76 diamur, sciendum est plurimis ex causis contra-
ctus, sive judiciarios actus rescindi, aut nullos
declarari; quoties nimirum iis, quæ à lege requi-
runtur ad eos constabiliendos, destituantur, vel
pacta non serventur, vel dolosè, ac fraudulenter
concipiatur, cujusmodi dolus ex proposito, vel
re ipsa à Doctoribus appellatur, aliisque de cau-
sis, quas J.C. non postremi ordinis adstruunt, præ-
sertim Petrus Rebuffus in *commentar. ad constit.
Reg. tom. 2. tit. 6. de rescist. contract.* Hubertus
Giphanius in *commentar. ad tit. C. lib.4. de rescind.
vendit. vers. priores modi rescindendæ venditionis*,
Adrianus Bejerus *tract. de nullitatum jure in con-
tractibus*, & latissimè Regius Consiliarius D. Bla-
sius Altimare in suo luculento opere *de nullitati-
bus contractuum &c.* Nobis autem consilium est,
ne praxeos explicandæ septa transiliamus, ea tan-
tùm ob oculos ponere, quæ iisdem qua nullis,
quave rescindendis accommodata censuimus. Jam
77 verò neminem præterit, actus omnes aut vali-
dos: aut nullos esse, aut rescindendos, quemad-
modum liquet ex text. in *l. & eleganter D. de do-
lo*, cui Rebuffus accinit ad *Reg. constit. tit. de re-
sciss. contract. in præf. num. 2.* Nullus ipso jure
corruit, nec ulla prorsus indiget rescissione, nisi
si res exigat talem à Judice declarari. Rescinditur
sanè, quem subsistere quadantenus opinamur,
modò ratio, ac jus id ferat, ut seriò monet Petrus
Gregor. *syntagm. jur. lib.25. cap.23. num.1. & 2.*
& Castill. *quotid. controv. jur. lib.2. cap.8. num.4.*
78 ejusce rei prostat exemplum in emptione, ac
venditione, quæ, si dolus insit ex proposito, sive
det ei causam, unde venditer circumveniatur,
nulla est; quod ipsissima verba præcitatæ *l. & ele-
ganter* digito, quod ajunt, ostendunt, ibi: *nul-
lam esse venditionem, si in hoc ipso, ut venderet,
circumscriptus est*, Dionysius Gothofred. in *l. si
quis cum aliter 36. lit. S. D. de verb. oblig.* dolo
enim vis quædam exitialis inest, quæ bonæ fidei
contractus omnes confestim vitiat, nullosque
reddit; imò si det causam contractibus etiam
stricti juris; eosdem ipso jure vitiat in foro con-
scientiæ, in quo planè rei natura inspicienda est,
quæ minimè distinguit contractus bonæ fidei à
contractibus stricti juris, Corrad. *de contractibus
in summario totius operis, ad qu.67. dist.3. &* Co-
varr.

varr. in *regula peccatum* 2. *p.* §. 3. *num.* 7. *& in cap. possessor* 2. *p.* §.6. *in fi. de Reg. jur. lib.* 6. quot autem differentiæ potissimùm sint inter contractus bonæ fidei, & stricti juris, consule Manticam *de tac., & ambig. convent. lib.*1. *tit.* 9. *per tot.* Rev. P. Christoph. Haunold. *tom.*4. *tract. de contract. stricti juris*, & *bona fidei*, & Gonzalum Suarez de Paz in sua *praxi Ecclesiast. & Secul. tr.*3. *cap.*6. §.1. *num.*13.*& seq.*

Indicata igitur doli ex proposito natura, eundem re ipsa in dicto contractu intercidentem attingamus.

79 Enimverò tùm dolus in contractu reipsa dignoscitur, quûm non dat ei causam, sed solummodò in eum incidit, proindèque non efficit contractum nullum, Jason in *l. si quis cum aliter num.* 5. *D.de verb. oblig.* tradit, dolum reipsa læsionem esse in contractu absque voluntate, & proposito contrahentium evenientem. Corn. *consil.*283. *nu.* 9. *vol.*4. ait illum esse,ubi resultat quædam dilproportio inter contrahentes hinc inde collata. Jodoc. in *enchirid. parium, vel simil. in v. dolus ex proposito*, inquit: *dolus re ipsa est, quando aliquis in facto suo, quod intendit, fraudem nullam præmeditatur, sed ipsius tamen factum interim tale est, ut propter enormem læsionem dolum in se contineat*; quas definitiones habes in Cels. Bargal. *de dolo lib.*2. *fol. mihi* 152.qui suam adjungit, & hujusmodi dolum appellat realem; docetque illum esse, qui ex petitione rei ex iniusta, vel ex nulla causa facta nascitur, adducitque tex. in *d. l. si quis cum aliter D. de verb. oblig.* & *l.* 2. §. *circa D. de except. doli*, & *l.*1. *D.de condict. sine causa*, ad differentiam doli ex proposito, qui statim, &

80 ab initio nascitur, *d. l. si quis.*

Hic porrò dolus reipsa ex læsione contingit, quæ duplex est; altera enormissima, altera enormis Enormissima læsio ea est, quæ immodicè, seu magna ex parte justi pretii dimidiam excedit, Menoch. *cons.* 1. *num* 494. Cravett. *cons.* 192. *num.* 3. Thesaur. *decis.* 165. *num.* 6. *in princip.* Novar. *qu. forens. cap.* 140. Castill. *cautrov. jurium lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 15., aliique quamplures. Qualis autem esse debeat hic excessus, in jure determinatum non reperitur, eum tamen Faber *lib.* 4. *tit.*30. *C. de rescind. vendit defin.* 3. ultra bessem justi pretii interpretatur. Equidem lubentius amplexarer sensum glos. in *l. si superstite v. immodicè C. de dolo*, docentis, quod Juris arbitrio id sit existimandum, cui adstipulantur Novar. *loco cit.* Altograd. *consil.* 102. *num.* 48. *lib.* 2. Castill. *lib.* 3. *controv. d. cap.* 2. *num.*5. *in fin.* Cabed. *de cis. Lusitania p.*1.*& seqq.*Ricc.*collect.* 2783. *num.*

81 21., aliique. Hæc læsio enormissima reddit contractum ipso jure nullum; quippe quod contineat dolum reipsa dolo ex proposito non perperam æquiparatum Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *qu.* 71. *num.* 18. D. Reg. Capyc. Latro *consult.* 35. *nu.* 40. 49. *& seqq. & num.* 58. *& consult.* 45. *num.* 33. R. g. de Marin. *resolut. jur. lib.* 1. *cap.* 153. *num.* 3. Reg. Merlin. *controv.* 25. *num.* 35. *lib.* 2. Andreol. *controv.* 314. *num.*7.qui complures alios allegant.

Altera est læsio, quam immodicam, & enormem Nostrates appellant, nec aliter intervenisse arbitramur, quàm si dimidium justi, seu veri pretii tantùm excedat; & hac intercedente, contractus non fit ipso jure nullus, sed tantùm rescinditur, quod indigitant text. in *l.*2. *& l. si voluntate* 8. *C. de rescind. vendit.* quod autem dicatur justum,ve-

82 rumque pretium, quæve sit probatio pretii communis, vide Valasc. *consult. dec. per tot.* Gonzalez in *commentar. ad cap. cùm dilecti* 3. *tit. de empt. & vendit. num.* 4.In hujusmodi tamen læsione internoscenda, legum jurisque regulis Judicum arbitrium accedere par est, auctore Larrea *alleg.*82. *n.*3.

Est itaque magna differentia inter unum, & alterum

83 casum; nempe quando contractus nullus declaratur, vel rescinditur: cùm enim à principio, & ipso jure contractus fuerit nullus, tunc restituitur res unà cum fructibus à die, quo fuit initus contractus, juxtà doctrinam Fabri in suo *C. tit. de rescind. vendit. defin.* 3. *num.* 31. Cancerii *variar. resolut. cap.*13. *de empt. & vendit. num.* 43. R. de Marin. *resolut. jur. lib.*1. *d. cap.* 153.*num.*3. *& seqq.* Reg. Capyc. Latro *consult.* 35. *num.*52. & aliorum; nam cùm contractus hic nullius momenti sit, rei dominium in emptorem non censetur translatum, sed penes venditorem remanet, atque adeo unà cum fructibus rem illam vindicat; siquidem emptor iste malæ fidei possessor perinde censendus est, ac si possessionis suæ nullum omninò titulum haberet, *l.*1., ubi gl. in v. *mala fide Cod. de fide instrum, & jure hasta fiscal. lib.* 10. Idem Faber *d. definit.*3. *num.*3. *in alleg.*, ideoque fructus omnes cujuscumque sint generis restituere tenetur, ut est text. apertissimus in *l. certum* 22. *C. de reivind.*, *& l. & ex diversa* 36. *D. eod.* suffragante canonico jure in *cap. gravis* 11. *de restit. spoliat.* ne ex dolo suo lucrum quærere videatur, *l. ne ex dolo* 13. *D. de dolo.* nec tædeat consulere ad hanc rem Franciscum Gallum *de fructib. disput.*12. *art.*2. Forsterum *de dominia cap.* 19. *n.* 187. *cum seqq.* In altero casu, nimirum quando contractus à principio est validus; exinde non sine causa rescinditur, fructuum restitutio nonnisi à die, quo emptor per hujusmodi rescissionem possessor malæ fidei constituitur, est decernenda. Condemnandus igitur emptor est, vel rem restituat, vel pretium suppleat ad sui electionem, *cit. l.*2. *& l.*8. *C. de rescind. vendit.* ibi: *electione emptori præstita*, *d.cap. cùm dilecti* 3., *& cap. cum causa* 6. *de empt. & vendit.* Porrò emptor vendi-

84 tori rem restituens num cogatur & fructus interim perceptos restituere, non parum inter DD. ambigitur. Græcorum quoque, & Latinorum interpretum non leve dissidium deprehendit Hubertus Giphan. ad hunc *tit. C. de rescind. vendit. lib.*4. quorum alii tenent, fructus usuris pretii soluti compensari, sic, ut parte pretii tantùm soluta, pars quoque fructuum compensetur, quod reliquum est, restituatur: alii freti *Novell. Imper. Rom.* ajunt fructus omnes debere restitui, & contrà usuras quoque retineri partis pretii soluti. Fori tamen praxis obtinuit, emptorem non teneri ad fructus ullos restituendos à die contractus, sed tantùm à die litis contestatæ; in quam sententiam, uti veram, saniorem, ac nusquam non receptam ivere Ant. Fab. in suo *C. lib.*4. *tit.*30. *definit.* 31. Fontan. *de pactis nupt. claus.*7. *glo.*2.*p.*5. *num.* 12. Cancer. *p.* 1. *resol. cap.* 13. *de empt.*, *& vendit. num.* 48. Regens de Ponte *to.* 1. *cons.* 28. *num.*

num. 6., *& seq.* Anna *cons.* 24. *num.* 1., *&* 2. de
Rosis *selectar. jur. observ. cap.* 25. *num.* 23. Rota
*dec.*444. *num.*1. *p.*4. *to.*2. *rec.*, quibus adde Fran-
ciscum Gallum *de fructibus disp.*23., qui *num.*28.
complusculos casus non ingrata distinctione per-
censet, emptore, vel venditore ad rescissionem
agentibus.

Decreta verò, ut rectè interponantur infrascripta
85 sunt adamussim servanda. Primum, ut actor
supplicatione in S.C., vel comparitione in M. C.
facti seriem exponat. Secundum, quod in con-
tractu dolus intervenerit, aut enormissima læsio.
Tertium, ut nullum declarari, rescindive petat,
non immemor distinctionis jam superiùs indicatæ.
Quartum, condemnari conventum ad restituen-
dum prædium unà cum fructibus. Quintum, ut
impertiatur utrique parti terminus ad proban-
dum incumbentia, quo in termino inter alia do-
86 minium probare debet actor; perinde ac si rem
vindicaret adversus eum, qui ab alio emisset, ut
ex C. *Fabrian. lib.*4.*tit.*30. *defin.*17. Sextum, ut
elucidanda sit rei æstimatio, seu justum pretium,
inspecto venditionis tempore, quod nonnisi ab
expertis, ac peritis æstimatoribus investigari un-
87 quam potest. ut egregiè docuit Hubertus Gi-
phan. ad *tit. C. de rescind. vendit. lib.* 4. *vers. ad
verba justo pretio*, notatque Cancer. *variar. resol.
cap.* 13. *de empt.*, *& vend. num.* 13. inde stylus
inconcussus S.C. est, ut eligantur experti. vel
Tabularius prævia buxula, qui procedat ad æsti-
mationem rei in judicium deductæ, & si contra-
ctus longi temporis sit, decreto injungitur, *ha-
bito respectu tam ad tempus contractus*, sive *adju-
dicationis, quàm ad præsens*. Instructo processu,
decretum in uno casu ita concipitur: *S.C. declarat,
venditionem esse rescindendam ex capite læsionis;
& proinde conventus condemnetur ad restituen-
dum rus in actis deductum unà cum fructibus à
die litis contestatæ liquidandis, restituto pretio, &
interesse liquidando*, vel *ad solvendum justi pretii
valorem*. In altero verò casu dicitur: *Visa suppli-
catione fol.* . *S.C. declarat venditionem*, sive *ad-
judicationem ruris in actis deducti esse nullam, &
proinde N.N. emptor*, aut dicitur, *conventus no-
mine ut in actis condemnetur ad illud restituen-
dum, unà cum fructibus liquidandis, & versa vi-
ce N. N. venditor condemnetur ad restituendum
pretium unà cum interesse liquidando*. Verbum
autem *rescinde* hoc etiam in casu videtur in qui-
busdam legibus usurpatum, ut in *l. si dolo C. de
rescind. vend.*, ibi: *rescindi venditionem jubebit*,
& in *l. et si* 9. *C. de prædiis, et aliis reb. minor.* ibi:
*venditio tamen contra Divi Severi orationem facta,
Præsidis sententia non immeritò rescissa est*, &
utraque glossa, altera scilicet in dicta *l. si dolo v.
rescindi* ait: *rescinditur eatenus, quatenus de fa-
cto processit*; altera in *d. l.* 9. *v. rescissa est, quate-
nus de facto processit, cùm de jure non teneat.*
Cæterùm ab indicata formula ne latum quidem
unguem est recedendum, ne detur ansa Advoca-
tis ex eorum sententia pro suis clientibus rem in-
terpretandi, atque adeo his omnis præciditur.
Nec prætereundam opinor Cujacii doctrinam
præmonentis in *paratitl.* ad eund. *tit.* duplex esse
88 rescindendi verbum; nam vel ipso jure rescindi
dicitur, ut *l. hoc modo D. de condit.*, *& demonstr.*
l. 5. *D. qui, & à quib. manum. et tit. quæ sent.
sine appellat. rescind.*, ut rumpi, *l. inter cætera
D. de lib. et post*, & revocari, *l. si libertus D. de
jure patron. l.* 1. *qui manum. non poss.*, vel benefi-
cio actionis ex empto vendito, Judicisque sen-
tentia: cui adstipulatur Brederodius in *repert. sen-
tent., etc, v. rescinditur quandoque quod ipso jure
nullum, C.* 5, *tit.* 71. *l.*9.

Pergo denique ad decreta, quæ in Assistentiæ Judi-
cio interponuntur, & pro eorum fundamento
post Barbatum, & quamplures DD. ab Alberto
Alderilio in *tract. de assistentia* relatos, eam ita
describi posse arbitror, scilicet, quod sit brachium
89 Judicis assistens creditori pro tuenda possessione
rei, quæ pro credito fuit sibi hypothecata, cum
pactis eandem possessionem, tamquam de re pro-
pria, inducentibus: id autem declaratur exemplo.
Titius recepit à Cajo summam ducatorum mille
cum promissione illos restituendi infrà bimestre,
& in casu contrario sese obstrinxit ad annuam
præstationem ducatorum quinque, sex, vel se-
ptem pro centenario; utque cautum redderet cre-
ditorem, in specie obligavit rus, quod possideba-
bat, atque alia bona præsentia, & futura,
iniitque instrumentum cum constituto, &
precario, ac pacto de capiendo propria aucto-
ritate.

Nunc enim verò Constituti clausulam exponere
90 mens est. Hæc igitur locum obtinet, quùm sci-
licet Titius Cajo fundum vendit, vel obligat, ut
in casu superiùs indicato; at quoniam Cajo fun-
dum non tradit, nihilominus declarat, & consti-
tuit se possidere nomine Caii, quo constituto in
Caii beneficium transfertur possessio, quam tamen
creditor constitutarius debitori constituenti pre-
cario detinendam concedit, perinde ac si condu-
ctor, aut colonus esset, quemadmodum colligi-
tur ex text. Florentini in *l. cum & sortis* 25. §.
pignus D. de pignerat. act., ibi: *pignus, manente
proprietate debitoris, solam possessionem transfert
ad creditorem, potest tamen & precario, et pro
conducto debitor re sua uti*, & Ulpiani in *l. certè*
6. §. *quæsitum D. de Precario*, juncta *l. interdum*
21., *et l. qui pignoris* 36. *D. de acquir, vel amitt.
possess.* Hinc precarium nil aliud est, quam quod
Cajus e.g. concedat Titio fundum precario pe-
91 tenti utendum tandiu, quandiu Cajus voluerit.
Animadvertendum tamen hic est cum Antonio
Fabro *de erroribus prag. decis.*4. *errore* 10. non pa-
rum decipi Notarios hujusmodi clausulas temerè
cumulantes, quippe quod ignorent diversam, ac
repugnantem utriusque rationem; per constitu-
tum enim omnis possessio transfertur, præter cor-
poralem, quæ asinina vocatur; per precarium ve-
rò sola civilis, remanente naturali penes preca-
rio possidentem; atqui non excidisse velim è le-
ctoris animo quæ de possessione naturali, ac ci-
vili attigimus in superiore hujus nostræ praxeos
*cap.*10. *num.*9. *versic. naturalis.*

Porrò precarii natura hæc potissimùm est, ut is qui
92 precario rem utendam habet, eam revera possi-
deat, auctore Bocero *clas.*2. *disput.*9. *th.*37., quod
tamen intelligas velim juxta distinctionem sedulò
excogitatam ab ipsomet Bocero *ibid.*, & accura-
tiùs explanatam a Gonzalez in *lib.*2. *decretal. tit.*
14. *de precariis cap.* 3. ubi docet bifariam consti-

tui

tui precarium. Primò simpliciter, quùm quis rogat solummodò, ut in possessione sit, & hoc in casu rem precario concessam non possidet, sed remanet possessio penes dantem. qui eandem possidet animo suo, alieno corpore, non secus ac per servum, colonum, inquilinum, aut procuratorem, ut paulò superiùs innuimus. Altero scilicet, qùum rogat, ut sibi liceat possidere, & tunc vere possessionem nasci existimat, naturalem dumtaxat, cùm non opinione domini possideat, citatque text. in *l. si servus* 22. *§. is, qui pignori* 1. *D. de noxal. action.* quo casu precarium concédentem nullimodè possidere putat, ex multis juribus affatim congestis per eundem *cit. loco sub num.* 3. omninò perlegendum. Ad hæc præcarium à concedente, quatenus collibitum fuerit, revocatur, *leg.* 1., *et* 2. *et leg. certi D. de precario*.

Cæterum creditor, & debitor pactiones, quæ vo-
93 luerint, apponere possunt, dummodò jus non evertant, impugnentve, *l. jus publicum*, *& l. inter debitorem D. de pactis l. fi. filia nupta D. fam. ercisc. l. Neratius D. de religios. sumptib. funer. cap. si diligenti de foro competenti*.

Pactum de capiendo est, quo creditor rei obliga-
94 tæ possessionem ingredi potest; verùm ne cum debitore, vel rei possessore veniat ad rixam, Judicem adire tenetur, & coram eo jura experiri officium enim hoc Judicis proprium est, cùm nemo dicere jus sibi debeat, *l. unica C. ne quis in sua causa judicet*, &c. & vitanda sunt omnia, quæ turbas, & concertationibus ansam præbere possunt, & pactum istud ejusmodi esse noscimus, teste Bacovio *de pignor.*, *& hypoth. cap.* 21. porrò lex, & naturalis æquitas petere, non occupare docet, *l. negantes C. de act.* nec pactiones eæ recipiuntur, quibus aut juris civilis immutaretur auctoritas, aut invitaretur aliquis ad delinquendum, *l. convenire D. de pact. dot.* Jo: Vaudus *variar. quæst. lib.* 1. *quæst.* 13. *sub n.* 3. & de supradicto pacto loquitur tex. in *l. creditores* 3. *C. de pignoribus*, ibi: *creditores, qui non reddita sibi pecunia conventionis legem ingressi possessionem exercent, cum quidem facere non videantur, attamen auctoritate Præsidis possessionem adipisci debent*. Hinc meritò assistentia dicitur, quod sit brachium Judicis creditori assistens cum pactis rei obligatæ possessionem inducentibus, & funda-
96 tur quoque in Regia *Pragm. unic. tit. de assistentia bonorum præstanda*, cujus tenor talis est. *Assistentiam, & apprehensionem contra tertium possessorem, pro executione instrumenti continentis obligationem bonorum, pactum de capiendo cum constitutione precarii peti posse, & per Judicem concedi absque aliqua bonorum discussione contra principalem facta, aliis concurrentibus, quæ de jure necessaria sunt in assistentia, vel hypothecaria causa declaramus*.

Ut autem decreta rectè procedant, quamplurima
97 requiruntur Primò, ut instrumentum contineat bonorum obligationem, unde creditori hypothecaria adnascitur actio idque adeò necessarium est, ut non aliunde, quàm ex instrumento jus hypothecæ eliciatur, Dionys. Gothofredus in *C. lib.* 8. *tit.* 18. *l. scripturas* 11. *qui potior in pign. hab.*, num autem ea præsumatur, & solo instrumento publico, an etiam privata scriptura vel testibus quoque probetur hypotheca habens in Mercuriali Merlino *de pign. & hypoth. lib.* 1. *tit.* 3. *qu.* 33., *& lib.* 4. *tit.* 5. *q.* 199. *per tot.* Secundò, ut obligatio non sit nulla, alioquin hypothecaria non consideraretur; cum eadem prorsus
98 censeatur natura contractus, & hypotecæ; hinc fit, ut si contractus est nullus; etiam hypotheca nulla sit, idem Merlin. *d. lib.* 4. *qu.* 153. *num.* 3.
99 Hæc autem creditoris heredibus competit, ut in *l.* 1. *C. si unus ex pluribus hered.* item creditoris cessionario, sive pignoris emptori, *l. fin. C. de hered. vel act. vendit. l. si in solutum* 6., *& l. si a creditore* 7. *C. de oblig. & action.* insuper alteri creditori, cui primus creditor suum debitoris nomen obligaverit, *l. nomen* 4. *C. quæ res pign. oblig. poss. l. grege* 13. *§. cum pignori D. de pignor.*, & competit nedum contrà principalem, & heredes debitoris possidentes, *l.* 2. *C. si unus ex plurib. hered. credit.* sed contrà quemlibet extraneum rerum obligatarum possessorem, *l. si debitori*
100 2. *C. si adversus credit. præscr. oppon.* siquidem actio semper obligatam rem persequitur, *l. pignoris* 17. *D. eod. l. pignoris* 18. *C. de pignor. l. si debitor* 12. *C. de distract. pignor.* cum concordant. nulla facta bonorum principalis excussione, rationibus paulò superiùs consideratis; adeo ut actori hunc ordinem non servanti nil obstet exceptio præposterationis, quod innuit supradicta
101 Reg. *Pragm.* Tertiò, ut in instrumento enunciatæ clausulæ enumerentur, scilicet obligationis bonorum, constituti, & precarii, ac pacti de capiendo, juxtà *Pragmaticæ* præscriptum, adeo ut una ex prædictis clausulis deficiente, denegandam assistentiam credat Muscatell. in *praxi par.* 1. *glos.* 1. *sententia num.* 137. *& seqq.*, quòd opinetur easdem cumulativè requiri etiam de jure communi; re tamen vera conceditur assistentia
102 cum sola bonorum obligatione, & precarii constitutione, absque eo quod adsit pactum de capiendo, cùm istuc apponi soleat, nec exerceatur, ut superiùs explicuimus, probatque Gaitus *de credito cap.* 4. *quæsito* 7. *num.* 924. *&* 925. vide eundem Muscatell. *in praxi appellat. gl. sententia p.* 1. *num.* 145. *& seqq.* ac Vrsill. *conclus. legal. concl.* 157. *v. assistentia num.* 7. Vrsill. *ad Afflict. decis.* 139. *num.* 15. *circa med. & num. seqq.* Thor. in *par.* 1. *compendii decis. v. clausula constituti* sin autem clausulæ præfatæ non perspiciantur, sed insit solummodò pactum quod apponantur omnes clausulæ *ad consilium sapientis*, vigo-
103 re hujusmodi clausulæ præstandam etiam esse assistentiam probant Regens Rovit. super *Pragm.* 1. *de assistentia bonor. præstanda num.* 39. Mastril. *ad Capyc. dec.* 159. & D. Regens Merlin. *cap.* 35. *cent. num.* 8. At verò in contrarium, etiam di-
104 cta clausula *ad consilium sapientis* existente, si in instrumento non reperiatur pactum de capiendo cum constituto, & precario, assistentiam non esse præstandam decisum referunt per S. C. Thor. in *compend. p.* 2. *d. v. clausula constituti*, & Jo: Laganar. ad *D. Revitum super Prag.* 1. *de assistentia vers. præter hunc decis.* quanquàm is, existente d. clausula, primæ opinioni acquiescat prout
105 ego favore mulierum pro ipsarum dotibus, hac existente clausula in capitulis matrimonialibus,

nempe ut instrumentum dotale conficiatur sapientis consilio, ex text. in *l. unic. §. 1. & §. ut plenius C. de rei uxoriæ act.* ubi dotis favore stipulatio etiam si omissa fuerit, subsecuta censetur, ut aurea legis verba indicant, ibi: *quasi omnibus instrumentis à prudentissimis viris confectis*; & postremam opinionem procedere existimo, quando agitur contrà tertium possessorem, qui excussione principalis non facta, non est inquietandus, *Novell. 4. de fidejuss. cap. 2. l. actionum genera 25. D. de oblig., & act. l. si debitor 12. C. de distract. pign. l. res pignori 10. C. de remiss. pign. auth. hoc si debitor C. de pignor.* Andr. Rauchb. *qu. 5. par. 1. num. 2.* Andr. Scheffer. *quæst. jur. practicab. qu. 26.* præcipuè cum simus in terminis Pragmaticæ,
106 quæ vigore hujus clausulæ *ad consilium sapientis* de tertio possessore ne verbum quidem facit; atque adeo juris communis dispositionem immutare non possumus, arg. *l. si quando 35. C. de inoffic. testam. l. præcipimus 32. §. quicquid C. de appellat.*, ibi: *quicquid autem ac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum, constitutionumque regulis omnes relictum intelligant.* Quarto, quod termino impartito, creditor instrumentum producere debeat, atque alia duo probare; unum videlicet, quod bona obligata obligationis tempore fuerint in bonis, & de bonis debitoris; in bonis nempe, quæ à debitore
107 possidebantur; de bonis verò, quando penes Cajum e. g. eadem commodata, vel pignorata à dicto debitore fuerunt, ut explanat glo. in *l. 2. §. in hac actione, ver. in bonis, & in ver. ex bonis D. de vi bonor. raptor* licèt apud Afflict. *decis. 383.* hæc loquendi formula *in bonis, & de bonis* semper pro possessione usurpari videatur: imò Gothofred. in *C. lib. 20. tit. 1. de pign. & hypoth. ad l. 15.* docet, *in bonis esse* latiùs patere, quàm *in dominio* fuisse, cùm in bonis sint non ea duntaxat, quæ in dominio nostro sunt, sed & quæ bona fide possidemus, *l. 49. de V.S.*; alterum nempe, quod tempore moti judicii, & in præsentia adhuc à convento possideantur. Hinc pro majori declaratione adverto, quod assistentia aut petitur contrà principalem debitorem, vel ipsius heredem, aut contrà tertium possessorem habentem tamen causam ab ipsomet debitore; aut con-
108 trà tertium possessorem non habente causam à debitore, sed ab alio extraneo. Primo casu, quia debitor non potest dominii quæstionem refricare, *l. 1. §. si debitor*, ibi Dionys. Gothofred. *lit. B. D. de pignor.* creditor solùm probare tenetur ipsius debitoris possessionem, ad quam adipiscendam Salvianum sufficit interdictum, quod merè possessorium est, *§. interdictum quoque, instit. de interd.*, & contrà principalem conceditur, ut in *l. 1. C. de precario, & Salvian. interd.*, ibi: *id enim tantummodò adversus conductorem, debitoremve competit.* De quo planè remedio, ejusque appellatione, & usu differit Bachovius *de pignor., & hypothec. cap. 20.* ubi discrimen adstruit hujus interdi-
109 cti, & Servianæ actionis, ac demum concludit, interdictum hoc tantùm competere ex causa locationis contrà conductorem directò, contrà tertium ab illo causam habente utiliter, ex aliis verò causis non dari contrà tertium possessorem, sed utiliter tamen dari contrà debitorem.

Adversus heredem etiam principalis debitoris nulli dubium est posse quempiam hac actione experiri beneficio præfatæ clausulæ constituti, quæ per mortem constituentis, sive constitutarii neutiquam finitur, cùm præsertim in hac materia exploratum habeamus, defuncti possessionem non secus ac dominium rerum hereditariarum continuari, ac transferri in heredem, quemadmodum docet Antonius Faber in suo *C. lib. 7. tit. 7. de acquir. vel amitt. possess. defin. 38.* cui opitulatur text. in *l. veteris 13. C. de contrah., & committ. stipul.* ibi: *veteris juris altercationes decidentes, generaliter sancimus, omnem stipulationem, sive in dando, sive in faciendo, sive mixta ex dando, & faciendo inveniatur, & ad heredes, & contrà heredes transmitti, sive specialis heredum fiat mentio, sive non.*

Secundo casu cùm interversa sit civilis possessio, quæ per constitutum fuerat in personam creditoris translata dolo, vel malitia debitoris, qui rem obligatam alii vendiderit, aut ex alia causa tradiderit, interest creditoris eam contrà tertium possessorem directò, & principaliter (qui proindè quantum ad hoc debitor quodammodò reputatur, teste Menoch. *remed. recup. poss. 14. num. 71.*) recuperare condictione ex *l. fin. C. de acquir. poss.* ibi: *desidia, vel dolo*, & ibi glos. *desidia derelinquit*; quæ licèt personalis actio sit, in rem tamen scripta dicitur ex Thesauro *decis. 215. num. 5. in fin.* nec ad condemnationem ullam adversus tertium possessorem conceditur extorquendam, sed ad possessionem dumtaxat avocandam, ut ait nunquam non admirabilis Faber in suo *C. lib. 7. tit. 10. si adversus credit. præscrip. oppon. defin. 5.*, quem videre non tædeat, atque etiam Afflictum in *decis. 139. per tot.*, qui magno quidem opere hanc rem exornavere. Hinc fit, ut creditor probare tantùm teneatur, quod res, quæ à dicto tertio in præsentiarum possidetur, fuerit possessa per debitorem.

In tertio tamen casu quæstio est inter DD., etenim Consiliarius de Afflict. in *decis. 383.* post glos., & DD. testatur, quod in praxi sufficiat probare possessionem, ex qua dominium præsumitur; Regens verò Rovitus super *Pragm.*, quæ incipit *Assistentiam*, tenet, quod creditor dominium probare debeat. Primò; quia rem fuisse in bonis debitoris nihil aliud denotat, nisi quod sit in illius dominio, juxtà text. in *l. rem in bonis D. de acquirendo rerum dominio*, ibi: *rem in bonis intelligimus habere, quoties possidentes exceptionem, aut amittentes, ad eam recuperandam actionem habemus.* Secundò; nam in hoc tertio casu Salvianum non procedit interdictum, quod contrà principalem datur, nec remedium *l. fin. C. de acquirenda possess.*, quæ loquitur quando is, cujus nomine possidetur, possessione privatur dolo, vel culpa debitoris; sed solùm locum habet simplex hypothecaria actio, quæ jus tribuit in re, & qui dominium non habet, jus non tribuit. Quod Roviti argumentum innititur complusculis regulis Pontificii, atque Imperatorii juris, præsertim *l. nemo plus juris, l. in iis officiis in fin. D. de reg. jur. l. traditio D. de acquir. rer. dom. cap. nuper de donat. inter vir. & uxor. cap. cura, & cap. cumpastoralis de jur. patron. cap. nemo potest de reg. jur. in 6. cap.*

Dai-

Daibertum 1. qu.7. Tertiò, quia idem Affliċt. eſt
ſibi contrarius in decis.40. Hæc poſtrema ſenten-
tia vera eſt in jure: prima verò in praxi ſervatur;
& non eſt ab opinione D.Affliċti in decis.383. re-
110 cedendum; nihil enim eſt difficilius, quam do-
minium præſertim antiquum probare, teſtibus
Griphyandro in tract. de inſulis cap. 12. num.11.
Boer. decis.42. per tot., ac notant DD. in l. cùm
res C.de probat. ſed ſat.s eſt probare rem hypothe-
111 catam obligationis tempore de bonis debitoris
fuiſse, hoc eſt debitorem poſsediſse, ut ſuam,
quod non adeò difficile probatum eſt, gloſ.in l.rem
alienam verſ. pigneratitia D. de pignor. act., tra-
dunt ſcribentes omnes unanimi conſenſione in l.
cùm res C.ſi res alien.pign.dat. apud Maſcardum de
probation.concl.537. num.13.& ſeqq., atque hoc
jure utitur S.C. in hujuſmodi aſſiſtentiæ judicio,
Urſell. concl.157.in v. aſſiſtentia num.4., nec pla-
nè ſunt immutanda quæ pervetuſtam habuerunt
interpretationem, l.minimè D.de legib.

Rurſus noto, quod hypotheca eſt acceſſio quædam
112 ad principalem obligationem, l.4.& 5.D.de pi-
gnor.& hypoth. Ipſa autem multiplex eſt, juxta
ſpecies, quas congerunt Mercurialis Merlin. de
pignor.& hypoth.lib.1.tit.2.qu.11., & Bachovius
in eodem tract.cap.3. Potiſſimùm autem lubet
ipſam dividere in expreſsam, ſive conventiona-
lem, & in tacitam, ſive legalem, Merlin.d.qu.11.
in princ. Expreſsa dicitur, quando voluntate
contrahentium conſtituitur, debitore bona, quæ
poſſidet, obligante, & creditore bonorum obli-
gationem pro cautione acceptante, ut eruitur ex
text.in l.1.§.ult.D.de pact.l.1.in princ., & §.1. D.
de pignor.act.l.contrahitur 4.D.de pignorib.& hypo-
thec.l.ſi tibi decem 17. §. de pignore D.de pact. quæ
quidem expreſsa hypotheca ſubdividitur in ſpe-
cialem, & generalem, ut colligitur ex l.1. in
princip.l.obligatione generali 6. l.2.D.qui potior. in
pign.hab.l.ſi quis mihi 28. D. de jure Fiſci, l.1.&
l.nomen 4.C.quæ res pignor.oblig. poſſ. Specialis eſt,
quùm debitor certam rem, vel plures obligat, d.
l.1.in princ. l.& quæ non dum §.quod dicitur D.de
pignorib., & hypoth. Generalis, quando omnia
bona, quæ poſſidet, d.l.& quæ non dum, & l.2.
C.de pignor.& hypoth.l.ult.C.de remiſs.pignor., hac
enim cônventione continentur etiam bona, quæ
113 poſtea acquiruntur, licèt de futuris bonis nihil
expreſsè dictum fuerit, l.ult. C.quæ res pign.oblig.
poſs. Hinc obligatione contracta ſpeciatim, &
generatim exiſtente clauſula, ut una alteri non
deroget, creditor cui competit hypotheca, aſſi-
ſtentiam petere valet in re, quam voluerit, teſte
D. Præſ. de Franch. decis. 5. etiam ſi pro ſecundo
creditore ſpeciatim hypothecata eſset: nam atten-
ta dicta clauſula, & proteſtatione, nullum primo
creditori præjudicium infertur: verùm ſi obliga-
tio, ſive hypotheca generatim inducta ſit in de-
fectum ſpecialis, ut puta primò hypothecatur
fundus, deindè alia bona in defectum hypothecæ
ſupponuntur pro majori cautela; at quia hæc for-
ma conditionalem reddit hypothecam, non exi-
114 ſtente dicta clauſula, creditor non habet arbi-
trium petendi aſſiſtentiam in re, quam voluerit,
ut notant Thorus in 3. p. compend. decis. ſect. 2.
v. nulla, & Rev. de Luca ad Dom. Præſid. in d.
decis. num. 3. an etiam ſi primus creditor habeat
generatim bona obligata, ſecundus verò ſpecia-
tim, præferatur ſecundus creditor, vide Diony-
ſium Gothofredum in l. quamvis 2. C. de pignor.
& in l. 2. D. qui potior. in pign. Hartman. Piſtor.
p. 3. q. 13.

Tacita, ſive legalis dicitur, quæ ab ipſa lege indu-
citur, l. 1. C. comm. de legat. & fideicomm. ibi:
115 hypothecariam ab ipſa lege induci; & aliquorum
favore, puta pupillorum, ac minorum bona Tu-
torum, & Curatorum pro eorum adminiſtratio-
ne iis hypothecata cenſentur, l. pro officio C. de
adminiſtrat. tutor. l. unica §. & ut plenius C. de
rei uxor. act. ibi: quemadmodum in adminiſtra-
tione pupillarium rerum, Mantica de tacit., &
ambig. convent. lib. 11. tit. 16. Beuſt. in l. admo-
nendi D. de jurejur., etiam ſi mater tutelam ſuo-
rum liberorum geſſerit, l. 6. C. in quib. cauſ. pi-
gn. l. 6. §. 2. l. 8. §. 4. C. de ſecund. nupt. l. 2. C.
quando mul. tut.offic. fung. Novel. 22. cap. 40. fa-
vore uxoris cauſa dotis, & paraphernorum, ut
& donationis propter nuptias; nam pro reſtitu-
tione bona mariti ſunt tacitè hipothecata, d. l.
un. §. & ut pleniùs C. de rei uxor. act. De hac taci-
ta loquuntur jura in tit. D., & C. in quib. cauſ.
pign., vel hypoth. tacitè contrah., & eadem hypo-
theca ſi in re communi adſit, quæ poſtea dividа-
tur, haudquaquam diminuitur, cùm hypotheca
116 ex ſui natura individua ſit, l. rem hereditariam
65.D.de evict.l.pignor l.3.§.ult. D. qui pot. in pign.,
Bachov. tract. de pign. & hypoth. lib. 3. cap. 2.
num. 2. Affliċt decis. 213. num. 4.

Rursùm noto, quod quemadmodum creditor valet
117 exercere jura contrà tertium dicto ſuo debitori
obligatum, per text. in l. ſi convenerit 18. D. de
pign. act. l. 4. C. quæ res pign. oblig., quia credi-
tor contrà dictum tertium debitorem utilem ha-
bet hypothecariam: quam quidem actionem hy-
pothecariam cenſet etiam Cujac. in d. l. 18. ad
lib. 29. Pauli adductus à Bachov. de pignor. &
hypoth. lib. 2. cap. 8. qui ſub num. 2. licèt eandem
utilem perſonalem eſſe dicat, eam tamen rectè
competere jure pignoris docet, probant, Negu-
ſant de pignor. 3. membro 2. par. Gaitus de cre-
dito cap. 4. quæſtio 7. num. 334. ita aſſiſtentiam
petere in re, quæ poſſidetur à dicto tertio debito-
re ipſius debitoris, prout deciſum teſtatur D. Ro-
vit. ſuper Pragm. unic. de aſſiſtentia num. 8.,
quod meo judicio intelligas velim, ſi in inſtru-
mento debitoris inſit clauſula conſtituti, & pre-
carii; creditor enim jura exercere nequit, quibus
ſuus debitor caret, nec poteſt convenire debito-
rem ſui debitoris, niſi eadem forma, qua debi-
tor ſuo creditori obligatus eſt, ut ex doctrina
Angeli num. 2. Imolæ num. 22. in l. à Divo Pio
§. ſic quoque D. de re judic. Gutierr. conſil. 19. nu.
11. Seſſe dec.223. nu. 20., & 21.op. 2. docet No-
guervol. alleg. jur. to. 1. alleg. 4. num. 17. item ſi
tempore celebrati contractus inter creditorem, &
debitorem debitor ſui debitoris bona poſſidebat,
ut poſt Gaitum de credito in appendice ad quar-
tam partem à num. 595. probat Jo: Baptiſta
Mucci dilucid. ad decis. D. Sanfelicii 116. num.
2., & 3.., qui num. 5. notat poſſe creditorem
directò convenire debitorem ſui debitoris abſque
ulla ceſſione, quod etiam docet Noguervol alleg.
40. num. 7.

Po-

Postremò notò quod assistentia in specie clarè, & 118 expressim petenda est, cùm hoc judicium sit privilegiatum; ideoque non censetur inductum vigore clausularum, quæ in libello apponi solent, scilicet, *petens sibi jus, & justitiam ministrari*, & similium, Ursell. 157. *V. assistentia num.* 6. Thesaur. *dec.* 53. *num.* 4., & 5., qui testatur ita decisum a Senatu Pedemontano contrà Rolan. *cons.* 9.

His igitur prænarratis, consentaneum est in præsentiarum decreta assistentiæ, sive sententias referre, quarum formulæ haud sunt uniusmodi, & eruuntur ex *l. vetustissimam C. de jur. dom. impetr.* qua præscribitur forma venditionis, & ad-
119 judicationis rei; aliquando enim dicitur, *Visa comparitione*, sive *supplicatione N. N. condemnetur ad solvendum ducatos... unà cum interesse liquidando*, vel *unà cum interesse in instrumento convento, pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis in forma.* Vel dicitur, *cum facultate vendendi*, uel *adjudicandi, in forma*. Prima est antiqua, juxtà regiam Pragmaticam prænarratam, *Pretium & assistentiam*, & intelligitur rei adjudicatio, justo mediante pretio. Secunda, quando à creditore petatur ex clausulis in instrumento adiectis uenditionem rei obligatæ comprhendentibus: siquidem primò valdè differt adjudicatio à venditione; prima enim fit creditori justo pretio æstimando per Tabularium pro concurrenti quantitate, altera fit sub hasta, ubi dempta sexta in damnū debitoris, emptor viliori pretio rem emit, Præs. de Franch. *dec.* 120. *num.* 7. Secundò; nam si debitor in gradu appellationis vincit, rem adjudicatam recuperare valet, venditam verò minimè (propter judicialem authoritatem, alioqui nemo auderet rem sub hasta emere) sed tantummodò pretium: hinc ritus M. C. compilatus in *Pragm.* 2. *de appellat.* qui mandat, quod appellatione interposita à decreto M. C. assistentiam concedente non impeditur executio, intelligitur quoad adjudicationem tantùm, ut notant D. Præses *dec.* 120. & Gaitus *de credito c.* 4. *quæst.* 7. *num.* 883. & *seqq.*

Dicitur igitur, *in forma*, idest mediante appretio, & si non fuerit declaratum in sententia, *cum facultate vendendi*, intelligitur tantùm ad finem adjudicandi, cùm in venditione emptor lucretur sextam, ultra quam in S. C. admittitur læsio, juxtà doctrinam Præs. de Franchis *dec.* 224. *num.* 2. interdum dicitur *ad finem vendendi tantùm*, ut puta quando bona super quibus petita est assistentia, aliis creditoribus repeniuntur obligata, ut iis satisfiat; etiam habita consideratione, quod plerumque in subhastationibus licitationis calore
120 pretium rei recipit incrementum, juxta tex. in *l. locatio*, sive in P. F. *licitatio de Publican. & vectig.* ibi: *locatio, seu licitatio vectigalium, quæ calor licitantis ultrà modum solita conductionis inflavit*, & ait Ganaver. *cons.* 2. *num.* 154. ibi: *convocantur licitatores, & eorum cupiditate augetur pretium rei vendendæ*; sicuti etiam ad finem vendendi præstatur eo in casu, quo res à debitore primo creditori in solutum data est, aut
121 extraneo vendita, ut dicto creditori satisfiat; si postea secundus creditor autumat eam justo pretio non fuisse venditam, vel cursu temporis pretiosiorem effectam, & agit jure assistentiæ super prætenso augmento, praxis est, ut æstimetur, habita ratione tùm ad præsens tempus, tùm ad tempus contractus; & omninò pro valoris certitudine subhastetur, quo casu assistentia huic creditori præstatur ad fi-
122 nem vendendi tantùm: quæ praxis fundatur in eo, quod res transit cum intrinseca hypotheca, quæ nunquam censetur extincta; habet enim hypotheca suas illas perpetuas conditiones, si debitum non solvatur, nec aliter eo nomine satisfiat, *l. grege* 17. *§. etiam D. de pignor. l. si rem* 9. *§. omnis D. de pign. act. l. debitor* 59. *D. ad S. C. Treb. l. penult. §.* 1. *de except. rei judic.* ideircò augmentum præteriti temporis cedit in beneficium creditoris, qui rem hypothecatam habet, junge decis. S. C. penes D. Præsid. 453. & 456. ac doctrinam D. de Marinis *ad Revers. observat.* 20. *num.* 1. Montani *controversi.* 55. *num.* 5. Staibani *resol.* 50. & 115. Merlini *controv.* 69. de Luca *observ.* 456. *ad dec. de Franch.* Verùm quando res fuit adjudicata creditori anteriori, augmentum præteriti temporis cedit in sui beneficium, ut videre est penes eundem Reverendum Carolum Antonium de Luca in *observat. ad dec. D. Præsid.* 456. Dicitur quandoque *ad finem adjudicandi tantùm*, ut si in appellationis gradu in M. C. & reclamationis in S. C. condemnatus obtinuerit, valeat recuperare rem, & non pretium: qua formula planè uti possumus, quùm assistentia præstatur super bonis, in quibus aliqua ratio singularis affectionis, & existimationis cadere potest, utpote quia antiqua, & magna domus, uti familiæ, nobilitatis testimonium, res insignis ac speciosa, feudum titulo decoratum, locus deliciarum, & similia; regulariter enim si prædictas res vendi contigerit, ad venditionem procedendum est cum pacto de retrovendendo, ratione qua supra; si-
123 quidem in venditione dictarum rerum ingens damnum consideratur, quod pretio restitui nequit, ut ex Speculatore, Jo: Andrea, Bartolo, Paulo de Castro, Alexandro, Soccino allegatis ab Anna *alleg.* 63. notat Episcopus de Afflicto *controv. jur. cap.* 1. *n.* 8.

Item si à debitore convento fuerit reconuentus actor pro alio credito, vel petita compensatio post terminum in judicio assistentiæ impartitum, præstatur assistentia ad finem adjudicandi tantùm, prout me referente fuit provisum in S.C. pro U.J. D. Thoma Pittarella contrà U. J. D. Franciscum de Marco sequenti formula: *Per S. C. provisum est, Franciscum de Marco esse condemnandum, prout præsenti decreto condemnetur ad solvendum in beneficium Thomæ Pittarella ducatos* 543. *unà cum interesse pro quantitate, & tempore liquidando, qua in liquidatione in biduo audiantur partes, etiam respectu prætensorum per dictum conventum; pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis ad finem adjudicandi tantùm, & interim bona prædicta sequestrentur etiam quoad fructus, & locentur nomine S.C. pro concurrenti quantitate dictorum ducatorum* 543. *donec aliter visa exitu liquidationis prædictæ, fuerit provisum.*

Vel dicitur: *rescisso contractu, N.B. condemnetur ad*

124 *sol-*

124 *solvendum in beneficium N. A. capitale ducatorum . . unà cum tertiis decursis , atque earum interesse liquidando usque ad diem litis contestatæ, & deinde in antea interesse ad eandem rationem tertiarum ; pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis cum facultate vendendi* , vel *adjudicandi in forma* , vel *adjudicandi tantùm* , ut dictum est . In d. formula apponi solet clausula , *verùm si tertias solverit, supersedeatur in exequutione prædicta sententia*, qua forma utimur pro credito annuorum introituum : quod si interponatur contrà tertium possessorem , audiendus est debitor pro rescissione, & liquidatione crediti ; & licèt D. Sanfelic. *dec.*115. testetur aliter fuisse decisum , nempe ut non sit audiendus pro dicta rescissione ; contrarium tamen tradunt Regens Rovit. in *Pragm. de assistentia* Thor. *p.* 1. *v. assistentia petita* , & *p.* 3. *sect.*1. *v. assistentia an concedi debeat* , & ita servatur in praxi,ut notat quoque doctissimus Petra *rit.*259. *n.*31. *in fin.* & Gaitus *de credito in appendice p.* 4. *n.*786.& 791.

Vel dicitur : N.B. *nomine* , *ut in actis* , *solvat in beneficium N. A. curatorio nomine capitale ducatorum . . unà cum tertiis* , & *interesse earum à die rescissionis contractus ; pro quibus quantitatibus præstetur assistentia super bonis in judicio deductis ad finem vendendi tantùm* , & *in pretio audiantur omnes* ; & hac formula utimur ; quando bona sunt deducta in patrimonium , in quo plures existunt creditores ; & dicitur , *à die rescissionis contractus* , i. à die quo debitori bonorum fuit interdicta administratio . Aliquando petitur assistentia contrà unum , vel plures possessores , & in calce comparitionis , qua petitur , describuntur bona per capita , quæ dicuntur rubricæ ; si contingerit ; quod respectu aliquorum bonorum
125 non fuerint extrema assistentiæ probata , tunc dicitur : & *assistentia præstetur pro nunc super secunda e.g. tertia , vel quarta rubrica* , respectu quaram , ut dictum est , sunt probatà extrema assistentiæ ; aut quando supponitur , quod eorum valore creditores satisfieri possint . Item in judicio assistentiæ si extrema non fuerint probata, vel alia requisita non concurrant , aut judicium intentatum est contrà principalem debitorem , aut contra tertium possessorem ; primo casu decretum interponitur ; quod N.B. *condemnetur ad solvendum in beneficium N.A. salva provisione facienda super petita assistentia* , *meliùs instructo processu*, idest novo impartito termino , & condemnatur interim actione personali , ne illud judicium remaneat frustratorium ; Thor. *in compend. decis. p.* 2. *v. sententia assistentia* ; si contra tertium , dicitur , *conventus absolvatur ab observatione judicii*.

Ultimò prætermittendum non est , quod pendente
126 appellatione à decreto assistentiæ præstito in M. C. , & reclamatione in S. C. ab assistentia præstita ad finem adjudicandi tantùm , debitor jus habet offerendi , & soluto pretio rem recuperat , ut videre est penes Jo: Baptistam Mucci in *dilucidat. dec. D. Sanfelicii dec.* 117. , vide Gait. *de credito c.*4. *q.* 7. *num.*878. & *seqq.* & sententia M.C. primæ sententiæ jam exequutæ revocatoria exequutioni quoque demandatur , non obstante appellatione ab ea interposita ; consulendus idem supra laudatus Gaitus in *appendice p.*4. , & *ult. à num.* 135. quandoquidem secunda sententia , seu decretum eodem Pragmaticæ nititur privilegio , ut idem operetur oppositum in opposito , quod propositum in proposito, stante ejusdem rationis concursu , post nonnullos Barbosa in *axiom.jur. usufrequentior. axiom.*171.Scaccia *de appellat. qu.*17. *limit.* 47. *memb.* 1. *ex num.* 114. *cum seqq.* per *l. fin.* & ib. Bart. *in summario D. de leg.* 3. *leg. qui quartam* . *D. de leg. l. si ex toto in princ.D. eod.tit. l. Julianus §. si venditor* , & *§. si procurator D. de act. empti* , *l. si ut proponis* 2. *C. de nuptiis* , & ex eo , quod actor , & reus non debent ad imparia judicari , *l. fin. C. de fructibus* , & *litium expensis*, idem Barbosa *axiom.* 101. *num.* 7. & *seqq.* actor enim , & reus sunt correlativa , Marc. Antonin. *var. res.* 9. *num.*3. , & huic in judiciis quasi contrahitur , *l.licet* 3. *§. idem scribit de peculio* , ubi Dionys. Gothofred. *lit.L.* , unde ejusdem naturæ est distractus, cujus est contractus , *auth. è contra C. de repud.* , & quamvis de Luca *in observ. ad dec. D. de Franch. dec.*136. *num.* 52. quamplures in contrarium afferat , præsertim Cevallos *comm. contra comm. qu.* 897., qui impugnat decisionem, quòd virtus exequutionis tribuatur primæ sententiæ , non aliis secus daretur processus in infinitum , attamen decisio est in viridi observantià ob rationes adductas . Adde , quod in judiciis majori privilegio potiuntur rei ; quàm actores, *l. favorabiliores* 125. *de reg. jur.* & ibi Faber *ad tit. de divers. reg. jur. n.*1.

Pro majori dictorum decretorum enucleatione noto etiam , quod assistentiæ decretum exequitur dun-
127 taxat quoad capitale , seu principalem sortem, non autem quoad interesse, Anna *sing.*494. quem testantur D. Rovit. in *Pragm.* 2. *de appell. num.* 8. ac D. Paschal. *de patr. potest. p.*1. *cap.* 8. *num.* 145. secus est ; ubi in eodem instrumento sortis
128 interesse sit conventum ; tunc enim in decreto dicitur , *ac proinde fiat calculus*. Hic porrò faciendus est , audito reo condemnato , qui potest solutiones producere , & calculi revisionem petere,eoque discusso , aliud interponitur decretum , videlicet : *calculus firmus remaneat* , vel dicitur ; *calculus firmus remaneat pro summa ducatorum* . . . Sin autem interesse non est conventum , & in decreto dicitur , *pro interesse liquidando* , hæc liquidatio facienda est novo judicio , prævia comparitione in M.C. , & supplicatione in S. C. , quæ eidem Domino Commissario committitur , rursùm impartitur terminus ; presentantur articuli super lucro cessante , ac damno emergente ; testes utrinque producuntur , atque scripturæ , quæ incumbentia probent , conceditur repulsa testium, & repulsa repulsæ pro utraque parte , nec beneficia denegantur , si personæ existant privilegiatæ , atque terminus ad impugnandum, sive concomitandum scripturas præsentatas conceditur . Instructo processu , interesse liquidatur : hæc autem liquidatio fit ratione temporis , ac quantitatis ; hinc est , quod aliquando dicitur in decreto , *pro quantitate* , & *tempore liquidando* ; utputà ratione temporis à die litis contestatæ , vel à die , quo rescissus est contractus , vel à tempore , quo contractus nullus declaratur , vel à die adjudicatio-
nis,

nis, si adjudicatio intercedat, & decretum inter-
129 ponitur, videlicet: *interesse liquidari ordinatum in sententia S.C. sub die &c. liquidetur ad rationem ducatorum . . pro centenario*, & hæc est ratione temporis liquidatio. Vel dicitur: *interesse liquidari ordinatum liquidetur à die litis contestatæ, salva provisione facienda respectu quantitatis, partibus pleniùs auditis*. Si fortassis in liquidatione complures testes pro utraque parte essent producti, ipsi quoque, ac probationes minimè consonæ, hoc in casu committitur relatio Actuario causæ, vel Scribæ, vel Secretario S. C. à quo plurimæ conficiuntur lecturæ. Si verò in termino liquidationis per debitorem conventum decreto Judicis deductum sit creditum per viam reconventionis, vel compensationis, quæ quidem compensatio locum habeat, retentionem debitor mereatur, decretum ita concipitur: *Die &c. per S.C. provisum est, quod interesse solvi ordinatum in sententia S.C. liquidetur in annuis ducatis . . à die &c. pro quibus fiat calculus, & de prædictis quantitatibus liceat N. N. nomine ut in actis retinere summam ducatorum . . tàm pro capitali, quàm pro tertiis, pro quibus pariter fiat calculus*. Sin autem in termino liquidationis domus pensiones, ruris fructus, sive aliæ perceptiones sint liquidandæ, & liquidatæ compensari debeant cum credito, & interesse crediti, sive tertiis, & earum interesse, pro quibus fuit præstita assistentia, vel aliud decretum promulgatum sit, ut e. g. Titius creditor Caii in summa ducatorum mille pro capitali, & tercentum pro tertiis, sive interesse ejusdem capitalis in satisfactionem ejus crediti obtinuit decretum assistentiæ super quodam rure Caii, quod Titio fuit adjudicatum; deinde fuit adjudicatio declarata nulla, & condemnatus ad restituendum rus unà cum fructibus liquidandis, & Cajus ad rest tuendum capitale, sive ejus interesse unà cum tertiis: dato termino, & compilato judicio hujusmodi liquidationis, decretum sic exprimitur: *Visa comparitione fol. &c. explicando provisionem reservata in decreto lato per S.C. sub die &c. fol. &c. S.C. declarat fructus territorii in actis deducti liqui dari ordinatos, liquidandos esse à die &c., & ad rationem annuorum ducatorum . . qui priùs cedant in extinctionem tertiarum, sive interesse capitalis ducatorum mille debiti per Cajum Titio, postea ejusdem Capitalis, & proindè fiat calculus per Scribam causæ cum deductione prædicta de tempore in tempus*. Dicitur in decreto, *qui cedant*
130 *priùs in extinctionem tertiarum*, juxtà tex. apertissimum in *l. cum & sortis 35. de pign. act.* ibi: *primùm usuris, quas jam tunc deberi constat, deinde si quid superest, sorti accepto ferendum est*, *l. in iis §. apud Marcellum D. de solutionibus*, ubi si solutio fiat, quoties interesse est liquidum, censetur illud satisfactum potiùs, quàm sors, Reinhard. Bachov. *de pign. & hypot. lib.3. cap.30. num. 1.*, quando verò interesse est illiquidum, & incertum, tunc solutio censetur facta in extinctionem sortis, de qua praxi testantur Anna *cons. 30. num.8.* Capyc. Latro *dec.21.* Gallup. in *praxi S. C. p.4. cap.7. num.6.* quod autem dictum est, solutiones cedere debere priùs in causam interesse, quando illud est certum, utpote conventum, idem intelligi oportet; si interesse indubiè debeatur, quamquam per Judicem non sit declaratum, ut fatentur D. Regens Capycius Galeota *lib. 2. controvers. contr. 16. in fin.* ibi: *quia quando certum est deberi interesse, & pariter ex consuetudine judicandi redditur certa quantitas solita liquidari, interesse censetur liquidum, nec opus est alia liquidatione, sed potiùs quadam calculatione, ex doctrina Baldi in l. Mævius D. fam. ercisc.* D. Capyc. Latro *decis. 21.*, & Consiliar. Hodierna *ad Surdum decis. 186. num. 12.* ita refert decisum per S. C. ibi; *quando certum esset interesse deberi, licèt non sit liquidatum, solutionem priùs in causam interesse, quam capitalis cessisse pluries fuit decisum in S.C.* Thor. in *compend. to.3. vers. solutio*, Cons. Altim. *ad D. R. Rovit. consil. 65. num. 15. & 17. to.2.* qui alios refert; si dubitetur igitur an interesse debeatur, vel non, tunc solutio in causam sortis cedere debet, non autem quando jam certum est deberi, sed tamen liquidatum non est ad quam summam ascendat, quincentum scilicet, vel mille; quod intellige, si jam sit certum, nempe conventum, vel à lege determinatum, ut in hac Civitate interesse dotis ex Neapolitana consuetudine, & interesse antefati, vel consuetum ex more regionis, aut priùs à Judice taxatum; secus dicendum, si certum sit quod debeatur, incertum autem ad quam rationem debeatur, si quinque, vel septem pro centum. In hac materia perlege acutissimum Doctorum Joannem Baptistam Mucci plures alios Doctores referentem, atque deciones concillantem in libro *dilucidat. ad decis. D. Sanfelicii dilucidat. 123.*

S V M M A R I U M.

1 *Aeris effectus memorantur cum Auctoribus aeris materiam tangentibus.*
2 *Mari aspectu nullus est pretiosior nec gratior.*
3 *Ædificiorum intermedia spatia quæ sint, tùm ex Imperatorum Constitutionibus; tùm ex Consuetudine Neapolitanæ Civitatis, & num. 4. & 5.*
6 *Ædificiorum altitudo quomodo fuerit antiquitus constituta Imperatorum rescriptis, Idque auctoritate, atque eruditionibus exornatur, & num. seqq.*
7 *Ædificiorum immodica altitudo quas ob causas inhibita sit.*
8 *Modus ædificiorum qualis hodie sit.*
9 *Ædificandi libertas cuique concessa quomodo sit intelligenda, et n.11.*
10 *Usque ad Cœlum ædificare dicitur demonstrandæ facultatis gratia.*
12 *Dolo non facit, qui suo jure utitur.*
13 *Per æmulationem quid fieri dicatur, et num. 14.*
16 *Ædificia statum, ac formam antiquam excedere non permittitur, et n. 17. 18. et 20.*
19 *Reficere ædificium quid sit.*
21 *Mensuræ ratio ab homine sumitur.*
22 *Mensura pedis, ac palmi quæ sit, quaque ex Consuetudine, et n.23.*

24 *Ze-*

24 *Zenoniana Constitutio circa maritimum prospectum ex vulgato Codice, & libris Basilicon latissimè expenditur, & num. seqq.*
25 *Zenonis Constitutio à Justiniano approbatur.*
26 *Ad omnes Imperii Provincias extenditur, & nu. 42.*
27 *Zenonis Constitutio à quibusdam impugnatur, & quare, & num. seqq.*
28 *Cardinali de Luca Zenonianam Constitutionem impugnanti pluribus mediis ab Auctore fit satis, & num. seqq.*
29 *Antonius Contius à laudatissimis viris laudatur.*
30 *Si in una lege de alia fit mentio, standum illi, quamvis non appareat relatum.*
31 *Quænam græcæ Constitutiones vim legis habeant, quamvis desiderentur; idque exemplis quoque commonstratur.*
32 *Turcas, occupata Bizantio, legum volumina servasse unde colligatur.*
33 *Leonis Philosophi Imperatoris Constitutiones nullius sunt fidei.*
34 *Inter desuetudinem, vel non usum legis, & consuetudinem legi contrariam quid intersit. & num. 35. 36. & 37.*
38 *Ad consuetudinem inducendam quid requiratur. & num. 39.*
40 *Patientia non parit consuetudinem.*
41 *Consuetudo probari debet ab eam allegante, & ratio affertur.*
43 *Dictio* Omnis *explicatur.*
44 *Servitus naturâ, & lege acquiritur.*
45 *Novellæ Constitutiones post Codicis leges fuerunt promulgatæ.*
46 *Neapolitanæ Urbis origo memoratur.*
47 *Ejusdem in præsens amplitudo.*
48 *Sacri Consilii temperamentum, ne impediatur vicino maris prospectus.*
49 *Praxis decreti, quod interponitur in Ædificiorum constructionibus.*
50 *Edificiorum demolitio urbis aspectum deformat.*
51 *Cautio de demoliendo quatenus admitti debet.*
52 *Auctores materiam nunciationis novi operis pertractantes recensentur.*
53 *Congruum unde dicatur, quoque jure sit institutum.*
54 *Constitutiones, & Consuetudines in materia Congrui referuntur cum Auctoribus de jure protimiseos, seu congrui tractantibus, ac decisionibus quamplurimis S. C.*
55 *Alterius solicitudo alteri non nocet.*
56 *Consuetudines sunt correctoriæ, adeòque strictè intelligendæ.*
58 *Prædium alteri contiguum servitutem congrui præstat, ac semper transit cum hoc onere.*
59 *Vicino pro retrahenda re jure congrui competit actio in rem scripta.*
60 *Clausula*, salvo jure cujuslibet, *in judicio congrui quid operetur.*
61 *In judicio congrui an Judex laicus jurisdictionem habeat in clericum.*
62 *Jus retractus unde denominetur, & ejus definitio.*
63 *Jure divino constitutum ostenditur.*
64 *Leges ad jus retractus ratione sanguinis pertinentes recitantur.*
65 *Circa jus retractus quid jure communi, & Friderici Constitutione cautum sit.*
66 *Jus retractus locum obtinet in feudo vendito nedum ex pacto, & providentia, sed etiam hereditario, & ratio affertur num. 67.*
68 *A' consuetudine judicandi minimè recedendum.*
69 *Ius retractus admictitur etiam in allodialibus, & quare.*
70 *Conjunctus re an præferatur sanguine conjuncto, Auctoris opinio refutatis Afflicto, & Carolo de Rosa, cum num. seqq.*
71 *Jus geminum potius est, ac validius.*
72 *Jura sanguinis jura sequuntur successionis.*
73 *Jus vicinitatis est per accidens, jus sanguinis naturale.*
74 *Ex ordine Constitutionis consanguineus vicino antefertur.*
75 *Leges Mosaicæ cur etiam in nostris Tribunalibus ob oculos sint habendæ.*
76 *Pater, vel Tutor acquirit infanti.*
77 *Lex infanti potius favet, quam adultæ.*
78 *Curator nomine minoris an retrahere possit rem à patre venditam pecunia ab eodem patre recepta.*
79 *Pater an retractum exercere valeat nomine filii emancipati, cum Auctoris voto in quadam facti contingentia, & num. 82.*
80 *Infans de jure non contrahit, & furioso assimilatur.*
81 *Pater, & filius reputantur una persona.*
83 *Retractus an concedatur pecunia mutuo accepta, Doctorum sententiæ oppositæ conciliantur, si fraus adsit, cum num. seq.*
84 *Æs alienum pecuniâ mutuâ sæpè solvitur.*
85 *Arbitrio quando locus non sit.*
86 *DD. de retractu scribentes r censentur.*
87 *Retractûs, & Prælationis discrimen constituitur.*
88 *Praxis petendi retractum, seu prælationem, quaque in hujusmodi judicio sint servanda, cum decreti formula num. 90.*
89 *Tempora petendi retractum remissivè.*
90 *Retractus, & prælatio an locum habeat in locatione.*
92 *Æquitas rigori præfertur.*

Z CAPUT

CAPUT XIII.

De decretis fieri solitis in causis novi operis maritimi aspectus, juris congrui, sive retractus.

DIE, *&c. visa supplicatione fol.. N. N. utatur jure suo, & proinde tollatur inhibitio*, vel dicitur, *impedimentum*, seu *mandatum de non moliendo ei injunctum*.

Die, &c. visis supplicatione . . . & Tabularii relatione fol. . . N. A. novum non conficiat opus in domo in actis deducta, vel dicitur, *altius non extollat*, vel additur, *factum demoliatur*.

Die, &c. visa supplicatione fol.. N. B. absolvatur ab impetita relaxatione domus in actis deducta ratione congrui per N. A. vel dicitur, *N. B. condemnetur ad relaxandam domum, sive rus in actis deductum in beneficium N. A. ratione congrui*.

Die, &c. visa supplicatione fol... N. A. condemnetur ad relaxandum fundum sive *fundum in actis deductum in beneficium N. B. vigore petiti retractus ; & proinde depositum ducatorum.. existens in banco liberetur in beneficium prædicti N. A.*

Die, &c. visa supplicatione fol.. . Sacrum Consilium declarat non esse locum petito retractui per N. A. &c.

Die, &c. visa supplicatione fol. S. C. declarat, N. A. esse præferendum in emptione fundi in actis deducti ; & proindè cum dicto N. A. stipuletur minuta quibus stipulatis, liberetur depositum in beneficium N. B. vel dicitur, *N. A. præferatur in emptione fundi in actis deducti*.

Die, &c. visa supplicatione fol.., S. C. declarat non esse locum petitæ prælationi.

Die, &c. visa supplicatione fol.. capiatur informatie super petita prælatione ad finem videndi, si expedit.

1 EX quatuor Universi Elementis aere potissimùm ad spiritus nutrimentum naturæ beneficio, ac Dei Optimi Maximi providentia perfruimur, ut notat etiã Galenus *lib. de Antom. vivorum, ac de utilitate respirationis*, & ad hominum vitam unicè confert; eget enim humanum cor illa refrigeratione, veluti eventilante flabello; qui tamen aer quùm pestilens est, aut mala quadam exhalatione corruptus, morbos, ægritudinem, atque interitum comminatur, quod experientia docet, & comprobat ratio; videndi Petrus Gregorius Tholosanus *syntagm. jur. univer. lib. 1. cap. 5. de aere*, Ludolph. Schraderus *practicab. quæst. §. 19.*, & Jo: Heringius in *Mantissa tractatus de molendin.* sive *de jure Burgorum cap. 1. num. 545. & seqq.* Hinc nonullæ Pragmaticæ ad aeris salubritatem fuerunt promulgatæ sub *tit. de salubritate aeris*. Bonum est itaque habitare in locis, quæ salubritate aeris gaudent, nilque sanè jucundius, quàm habere maris prospectum (quo nullus est pretio-
2 sior) *rem omnium gratissimam*, ut ait Imperat. Justin. *Nov. 63. tit. de novi op. nunc. maritimi aspectus*.

Quamobrem ut civibus aer liber sit, & ab incendii
3 periculo vindicentur, cautum est intervalla inter ædificia vicinorum intermitti, & ambitum circumscribi; spatia nimirum in latidudinem duorum pedum, & semissis patentia jure duodecim Tabularum, quod in Antonini, & veri rescripto in *l. Imperatores 14. de servit. præd. urban.* significari notavit Petrus Faber in *comment. ad l. domum. 61. D. de divers. reg. jur. n. 9.*

Porrò recentiorum Imperatorum ad ædificiorum
4 ambitum pertinentibus Constitutionibus Constantino primùm placuit privatorum ædes ab horreis publicis nonnisi centum pedum intercapedine disjungi, à cæteris verò publicis ædificis quindecim. Tùm Imperatores Arcadius, Honorius, & Theodosius statuerunt, ut privatorum inter se mœniana decem pedes, *l. maniana*, à publicis verò operibus quindecim distent, *l. si cui C. de ædificiis privatis*. Postmodum Zeno duodecim pedum intervalla sua Constitutione decrevit in *l. ex quo 12. C. eod. tit.* consule ad hanc rem Barnabam Brisson. *Select. ex jur. civil. antiquit. lib. 1. cap. 2.* Cujac. *observ. 19. cap. 21.*, & in *comment. ad tit. Cod. 10 de ædif. priv. l. 9. & l. 11.*, Petr. Fab. in *comment. ad d. l. domum 61. D. de div. reg. jur. n. 9. & seqq.* ac Dionys. Gothofr. in *d. l. Imperatores lit. V.*

Hoc legitimum vicinarum ædium spatium interjici
5 solitum de jure communi locum etiam obtinet in hac Civitate Neapolitana ex consuetudine *si quis habet sub tit. de servitut.* loquente, quùm ædificium construitur ex opposito ad aperturas; si enim quis ædificare velit contrà parietem, debet sese per palmos cannæ duodecim elongare; ex latere autem, ubi sunt aperturæ, per palmos duos cum dimidio, ut per Consuet. *& si ex latere, eod. tit.*

Quod

Quod tamen ad altitudinem, ac modum usitatum
ædificiorum attinet, non abs re fuerit meminisse,
6 quod olim Romæ præscriptus erat modus ædificiis
construendis, ex Imperatorum Severi, & Anto-
nini rescripto in *l. 1. C. de ædif. priv* qui modus
tribus tabulatis, seu cognitionibus comprehende-
batur, teste Jacobo Rævardo *conjectan. lib. 3. cap.*
12. qui Juvenalem adducit *Satyra* 3.

... Tabulata tibi jam tertia fumant;

quæ sanè ædificiorum culmine existimat, juxtà
illud Virg.

... Villarum culmina fumant;

nititurque Livii testimonio *lib.* 12. cùm ait, Fo-
ro boario bovem in tertiam contignationem sua
sponte scandisse, atque inde tumultu habitatorum
sese dejecisse.

Quantum igitur ex Imperatorum Constitutionibus
conjicitur, nemini unquam licuit ædificium ex-
citare altiùs septuaginta pedibus; cujusmodi alti-
tudinis modus ab Augusto fuit constitutus; ac
etiam à Nerone (quam alteram facem generis hu-
mani Plinius vocat) post Urbis conflagrationem,
teste eod. Brisson. *cap.* 1. cui subscribit d. Rævard.
inibi, ac Petr. Fab. *à num. 5. & seqq.* qui unani-
miter asseverant hunc altitudinis modum à Tra-
jano reductum ad pedes sexaginta: idque ob fa-
7 ciles ruinas, & sumptus, si quando talia contin-
gerent, exitiosos; Seneca enim *lib. 3. controv.* in-
quit: *tantà est altitudo ædificiorum, tantaque via-
rum angustia, ut neque adversus ignes præsidium,
neque ex ruinis ullum ullam in partem effugium
sit*: atque etiam ad Urbis decorem, ac salubrita-
tem; tùm ne publicus deformetur aspectus, *l. 2.
in fin. C. de ædif. priv.*, & vicinorum ædificiorum
disparitas oculis intuentium ingrata sit; præterea
ne prægrandi altitudine liberior aer, & lumen,
solisque ac diei fulgor arceatur, quemadmodum
8 scripsit præcit. Faber *num.* 7. Hodie tamen quis
non videt & contignationes plures, majora fir-
mioraque fundamenta, & parietes ampliores ex
crescere? teste Doringio in *Biblioth. J. C. Theo-
rico-pract. in ver. Ædes Ædificium n.* 288.

At verò quamvis Cælum æquè ac solum cuivis ita
9 liberum sit, ut vel in Cœlum usque ædificare, vel
ædificatum tollere possit, suprad. *l. si cui, & l.
cujus ædificium 24. D. de servit. urb. præd.* id ta-
men intelligendum non pro lubitu, & arbitratu,
sed quemadmodum Edicta, Leges, & Princi-
pum Constitutiones permittitunt, cùm non pro-
pterea liceat Babylonicam aliquam Turrim rur-
sus excitare, postquam altitudinis, & ambitùs
forma est præfinita. Hunc autem loquendi mo-
10 dum a DD. usurpatum, scilicet, usque ad Cœ-
lum, demonstrandæ facultatis gratia circumferri
docet Wesembec. *cons. 34. num. 16. lib.* 1.
ut evidentiùs constet quàm latè pateat ædificandi
facultas in fundo proprio; in quo sanè naturalis
est libertatis ædificare etiam in infinitum, & (si
ita liceat dicere) ad Cœlum usque, ut loquitur
laudatus Doringius *n. 101. & seq.*

Cuilibet ergo licet in solo proprio ædificare, atque
11 in altum ædificia extollere, ut in *l. altius, & l. si
in ædibus C. de servit, & aqua, l. fin. D. de ser-
vit.* etiam si vicini luminibus officiat, *l. proculus*
26. *D. de damno infecto, & l. cum eo D. de servit.
urb. præd.*, cùm nec dolo facere videatur, qui
12 utitur jure suo, *l. nullus 56.*, & *l. factum 78.
D. de reg. jur.*, nec damnum facere, *l. fluminum
24. §. fin. D. de damno infecto*.

Hæc tamen regula limitatur primò, quoties in favo-
13 rem vicini constituta est servitus altiùs non tol-
lendi, Gaill. *observ. 69. lib.* 2. Menoch. *cons.* 298.
lib. 2. Viv. *dec.* 306. atque alii: secundò, si per
æmulationem ædificium construeretur, *l. opus no-
vum L. de oper. publ. c. Pisanis de restit. spoliat.*
Thesaur. *dec.* 16. Mascard. *concl.* 220. per æmula-
14 tionem autem fieri dicitur, quoties commodum,
aut utilitas non respicitur, & ex adverso dam-
num vicino affertur, *Novell.* 63. *cap.* 1. ibi: *Sed si
quis voluerit tale aliquid excogitare, & malignari,
non taliter ludat: sed si hoc egerit pro veritate
domum totam ædificet, & usque ad spatium to-
tum (centum diximus pedum) tendat, ædificia
faciens tanquam necessaria sibi*; adde Paul. de
Castro in *d. l. altiùs*; Cæpol. in *tract. de servit.
urb. præd. c. 39. num. 3. & cap. 62. num.* 2. æmu-
15 latio item dignoscitur, si impensæ excederent
commodum è structura proveniens, Ripa in *leg.
quominus D. de flum. l. mediterranea*, & ibi Bart.
C. de Annon. & Trib. lib. 10. Felyn. *cap. nonnulli
num. 1. in princ. extra de rescriptis*, vel ex conje-
cturis probabilibus arbitrio Judicis æstimandis,
arg. *l. 1. D. de jure delib, l. continuus. §. cùm ita
D. de verb. oblig. c. de causis extra de offic. Deleg.*,
arg. *l. non omnes §. à barbaris D. de re milit. l.
non est verisimile D. quod met. cau.* Schrader. *pract.
qu. §. 5. num. 17. & seqq.* latissimè Doringius *loco
superiùs cit. num. 187. & seqq.* Tusc. *pract. concl.
jur. lit. E. concl. 231., & 232.* Andreol. *controv.
for. de validit. legali cap.* 12. Marot. *discept. for.
cap. 35. n. 10. & seq.*

Quod autem diximus dè facultate ædificandi in
16 quam altitudinem quis voluerit, ex æquo, &
bono judicandum esse docet Connan in *comment.
jur. civil. lib. 4. c. 10. num.* 10., cohibetur enim li-
bertas ista, ubi quis omnino velit obscurare ædes
vicini, lumen penitus obstruendo, *l. binas D. de
servit. urb. præd.* ibi: *sed ita officere luminibus,
& obscurare legatas ædes conceditur, ut non peni-
tus lumen recludatur, sed tantum relinquatur,
quantum sufficit habitantibus in usus diurni mo-
derationem.*

Rursùm nequit ædificium statum, ac formam vete-
17 rum ædificiorum prætergredi, hoc est modum
usitatæ altitudinis pro locorum, ac Civium con-
suetudine, juxta text. in *l. qui luminibus D. de
servit. urb. præd.* ibi: *sciat se formam, ac statum
antiquorum ædificiorum custodire debere*, & in *l.
1. C. de ędif. priv.* ibi: *nec modum usitatum alti-
tudinis excedas*, suffragante Connano *eod. loco* in
in hæc verba: *quàm altissimè ędificare licet, dum
ea forma, quę in Civitate antiquitus observata
fuit*; quod sanè voluisse Jurisconsultum in præcit.
l. cujus ædificium, opinatur Coras. *miscellan.
jur. civil. lib. 3. cap. 24. num.* 7. licere quidem in
infinitum imponere ædificium, dum ne graviore
servitute oneret inferiora ædificia, quàm pati de-
beant; *nec enim pati coguntur* (ait Coras.) *ultra
veterę ædificiorum modum elevari à vicinis ędifi-
cia. Hinc patet singularis declaratio ad leges om-
nes, quę dicunt liberum esse unicuique etiam usque
ad Cœlum supra suum ędificare: hoc enim sic acci-*

Z 2 pien-

piendum est, si vicinitno non noceat, alioqui non potest quis edificando altitudinis usitata modum excedere. hactenus Coras. Hac tamen stante altitudine, semper legitimum spatium à vicini ædificio intermittatur oportet, quantum scilicet jure communi, statutis patriis, vel consuetudine jubetur, prout superiùs animadvertimus.

Ad hæc, ubi domus suam habet formam ac statum,
18 eamque velit quispiam arbitratu suo altiùs excitare, nec tamen formam, quæ antiquitus fuit suæ domus observet, mœniana, vel projecturas faciendo, unde vicino ædificio emergat incommodum, id ei profectò non licet (præsertim si vicini domus esset superiore situ substructa) *quia non ea olim forma domus erat ejus ædificata; propterea quod hæc longi temporis quasi consuetudo pro servitute habetur*; ait idem Connanus *num.* 10. *in fin.* qui *num.* 11. subdit, *non licere contrà veterem formam, & usitatam in Civitate ita ædificare, ut noceas vicini luminibus, nisi is, qui ita ædificavit longo tempore neque vi, neque clam, neque precario sic ædificatum habuit; quoniam temporis ista præscriptio vice servitutis fungitur; eadem ratione si multis annis una forma habes constructas ædes, illorum annorum cursu quæsitum quasi servitutis jus est vicina tuo, ne mutare formam possis cum illius incommodo.*

At ubi domus ruinam fecerit, aut præsentem minitetur, & velit quis eandem reficere, ac reparare, quidem nonnisi intrà veterem, aut usitatum mo-
19 dum permittitur, ac sub eadem forma, latitudine, altitudine, ac longitudine, & prout antea erat constructa, *l.* 12. *§.* 1. *C. de ædif. priv.* ibi: *& nos itaque præcipimus, ut qui proprias domos renovare cupiunt, non solùm veterem formam non excedant (sicut nec hi qui novas ædificant) aut lumen, vel prospectum vicinis auferant adversus ea, quæ pridem constituta sunt*; & in libris Basilicon *lib.* 58. *tit.* 11. *de ædif. priv. l.* 12. hæc habes; *qui domum renovat, veterem formam non excedat; nisi tale jus contrà vicinum acquisiverit*, quod etiam Harmenopulus in *promptuario jur. civil. lib.* 2. *tit.* 4. *de veteris domus instauratione* animadvertit his verbis: *Jubemus ne qui veteres ædes reficit, formam, ac statum ædificandi antiquum prætergrediatur, neque aut luminibus, aut vicinorum prospectui officiat, nisi fortè ejusmodi servitutem habet pacto sibi, aut stipulatione concessam, aut quæ priscam ædificiorum rationem immutare sibi pro arbitratu permittat.*

Ratio hujus est; nam reficere nil aliud significat,
20 quam quod corruptum est, in pristinum statum restituere, ac restaurare, quemadmodum docet Faber ad *d. l. domum num.* 12. ex Ulpiano in *l.* 3. *§. ult. de itin. actuque priv., & l.* 1. *§. ult. de rivis*, Jo: Heringius *de molendin. qu.* 48. *num.* 2. *&* 6., ac *num.* 18. ait, quod si quis ita reficiat, ut officiat, hoc est, ut Solis, Cœlique mensuram non servet, cum revera novum opus faciat, novi operis nunciatione tenetur; neque enim reficiendo officere invito vicino licet, fretus auctoritate Gothofredi in *l.* 1. *§. opus D. de novi operis nunciatione, & in l.* 3. *§. hoc autem D. de itin. actuque priv.*

Sin autem novum quis omninò ædificium extruat,
21 in aliam formam illud reducere, ac pristinam operis faciem immutare non prohibetur, si servitutem non debeat; dum tamen legitimam altitudinem non excedat, ut ante diximus: Doringius autem *loco cit. num.* 290. rectè docet, in ædificiis extruendis, vel destructis reficiendis, quoad formam attendi debere quæ frequenter in eodem genere controversiarum servata sunt, idque Judicis arbitrio relinquendum, qui causa cognita, secundùm antiquam consuetudinem statuat, ex *l. an in totum* 3. *C. de ædif. priv.* Bald. *cons.* 233. *vol.* 1., & Nævius in *C. lib.* 8. *tit.* 6. *de ædif. priv. in d. l. an in totum num.* 2.

Porrò tota mensuræ ratio ab homine sumitur, ita
22 ut à digito fiat initium. Digitus est magnitudo, vel latitudo quatuor granorum hordeaceorum
23 demonstrandi gratia, Quatuor digiti palmum conficiunt, pedem quatuor palmi, scilicet sexdecim digiti, Harmenopulus in *promptuario jur. civil. lib.* 2. *tit.* 4. *de mensur.* Goddæus *de verb., & rer. signif. comm. ad l.* 3. *num.* 8. Jo: Koppen. *decis. qu.* 16. *num.* 7. Coras. *l.* 1. *num.* 107. *de servit.* Olden. *de act. tit. de reivind.* D. Cardinal. de Luca *de Regal. disc.* 31. *num.* 5. verùm Henningus Goden. *de success. feudi cons.* 12. *num.* 18. docet, quindecim digitis pedem constitui, ex gloss. in *c. sicut antiquitas* 17. *qu.* 4. ac per Bald., Alexan. de Imola, & Jas. in *l.* 1. *D. si quis caut.* Hanc pedis mensuram habes penes Vitruv. *lib.* 2. *cap.* 3., & olim in Capitolio sculpta inspiciebatur, ut tradunt Mersenn. in *tractatu de mensuris*, & D. Cardinal. de Luca *de Regal. d. disc.* 31. *num.* 5. ac proindè pes capitolinus appellabatur. Cubitus sesquipedem complectitur, vel palmos sex, Harmenopul. *loco cit.* Passus ex quinque pedibus constat. Hinc apud Geometras protriti sunt versus illi.

Quatuor è granis digitus componitur unus,
Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus,
Quinque pedes passum faciunt.

Cùm verò palmus caonæ, de quo in consuetudine,
24 ex quatuordecim digitis constet, dimensio hæc planè diversa est ab illa veteri Romana, idem Cardinal. de Luca *d. disc.* 31 *num.* 7.

Reliquum est, præmissis his omnibus, præcipuum nostri thematis caput examinare, an possit quis ita domum extruere, ut maris prospectus vicino præripiatur; quò spectavit Zenonis Constitutio
25 ad Adamantium Urb. Præf. emissa in præcit. *l.* 12. *§. sed cum nostra C. de ædif. priv.* qua sanxit, ut qui ædificia instaurarent, sive nova substruerent, aut incendio absumpta exædificarent, uno verbo. in omnibus omninò ædibus, si duodecim pedum intervallum inter unum, & alterum ædificium intercedat, minimè possit hujusmodi maris prospectum vicino præripere, nec directum, nec transversum, sed undequaque inviolabilem ei relinquant, sic, ut sedens, aut stans vicinus mare prospiciat, nec ullatenus cogatur sese in obliquum deflectere. Sin autem spatium centum pedum sit inter binas ædes, unusquisque jus habet hunc maris prospectum liberè vicinis auferendi; non tamen ex coquina, secessuve, aut scalari loco, seu diverticulis, viisque mœnium, modò duodecim pedum spatium inter proprium, & vicini ædificium intermittatur, tametsi quo ad hoc postremum, denos pedes sufficere putent Renatus

tus

tut Choppin. *de moribus Parisiorum lib. 1. tit.4. de serv.urb. præd. num.*12., & Harmenopulus in *promptuario jur.civil.lib.2. tit.4. de veteris domus instauratione*. Cæterùm tam aperta, & perspicua est præfatæ constitutionis dispositio, ut aliam indaginem non admittat, eritque prætium operæ non pœnitendum, si ejusdem Constitutioinis verba, quæ ad rem nostram faciunt, è vulgatæ lectionis Cod.transcribamus, mos Basilicon genuinam lectionem huic omninò consentaneam attexamus. *Dissertè ac perspicuè jubemus* (ait Zeno) *duodecim pedes relinqui intermedios inter utramque domum, &c. & ei, qui hoc in posterum observaverit, licere domum in quantum voluerit altitudinem excitare, & attollere, & fenestras fabricare, tam quæ prospectivæ dicuntur, quàm quæ lucifera, secundùm divinam constitutionem, sive novam domum velit extruere, sive veterem instaurare, sive ex incendio collapsam exædificare: nulla licentia ex hoc spatio concessa tollendi vicino directum, & omni ex latere domus inviolatum in mare prospectum, quem domi stans, vel sedens habet: non autem detorquendi hunc prospectum, itaut cogatur vicinus ex obliquo mare aspicere, &c.* & paulo mox §.4. *in omnibus omninò domibus, quæ ædificantur, si centum pedum spatium relinquatur inter circumjacentia loca omni impemento cessante fiant ædificia, etiam si aliis domibus prospectum in mare adimant. Prospectum autem liceat auferre à solis culinis, vel latrinis, vel secessibus, vel scalis, vel trajectibus ad sola diverticula vicorum pertinentibus, vel basternis, quamvis & intrà centum pedes velit quis ædificare, si modò tamen duodecim pedes in medio intercedant. Hæc autem observari volumus, quando nullum adest pactum, &c.*

In libris autem Basilicon *tit.*11.*de ædif. priv.* §.2. legitur: *quisquis autem ædificat, spatium duodecim pedum relinquat, & quousque vult ædificet, & fenestras faciat; ita tamen ut prospectum in mare, qui citrà coactionem directus, aut transversus est, nemini auferat*, Dein. §.4. ejusdem *tit. Si autem renovanda domus est, aut de novo struenda, quæ centum pedum intervallum habet, quamvis prospectui in mare, qui ex directo, vel transverso est, citrà coactionem, non tamen ex conjunctis aut aliis, officiat; similiter hic quoque, si quod pactum conventum intercessit; servetur.*

Hanc planè Constitutionem Zenonianam Divus Ju-
26 stinianus *Novel.*63. approbavit servarique voluit; quin etiam *Nov.* 165. vel obliquum maris prospectum intra spatium centum pedum tolli prohibuit, tali scilicet sententia: *Prospectus in mare, qui intrà centum pedes esse solet, non tantùm directà, sed nec ex transverso, est novo opere præcludendus*. Junge Dionysium Gothofredum in *dict. Novella* 63.*tit.*18. *de novi oper. nunciat. maritimi aspectus*, & in *Novella* 165.*tit.*48. ibi: *prospectus in mare, qui intrà centum pedes esse solet, non solùm per directum, sed ne per transversum quidem, impediri novo debet opere; hoc enim præsens forma adjicit, tum Zenonis constitutionem custodiens, tum Novellam interpretans*. In hanc quoque sententiam descendit Harmenopulus in *promptuar.jur.civil.de prospectu lib.2.tit.4. de prospectu*, idemque tradunt Cujac.in *expos.Novel.*63. Petrus Faber *tit.de diver.regul. jur. ad l.domum suam reficere* 61. *num.*7., citatus Koppin. *lib.* 1. *tit.*4. *de servit.urb.præd. num.*12., & Osuald. Hilliger. in *Donel.enucl.lib.*11.*cap.*5. *lit.G.in notat*; qui citat etiam Jo:Robert.4.*sent.*7.

Zenoniana istac Constitutio nedum in Urbe Con-
27 stantinopolitana, sed etiam ubique terrarum, nimirùm in Provinciis omnibus obtinet, ut liquidò patet ex *l.* 13. *cùm dubitabatur C. de ædificiis privatis*, quæ sic habet: *Cum dubitabatur utrum Constitutio Zenonis Divæ memoriæ ad Adamantium Præfectum Urbi scripta, quæ de servitutibus loquitur, localis esset, & huic florentissimæ Urbi dedicata, & deberent illius quidem jura in hac observari, antiqua verò, quæ contraria sunt, locum habere in Provinciis: indignum esse nostro tempore putantes aliud jus in hac Regia Civitate de hujusmodi observari, aliud apud nostros esse Provinciales: sancimus eandem Constitutionem in omnibus Urbibus Romani Imperii obtinere, & secundùm ejus definitionem omnia procedere; & si quod jus ex ea lege innovatum est à vetere dispositione. hoc & in Provinciis à Præsidibus earum observari: cæteris videlicet omnibus, quæ non per Zenonianam legem innovata sunt, sed veteribus legibus comprehensa in sua firmitate in omni loco manentibus. Dat.Kal.Sept. Constantino post Consulat.Lampadii, & Orestis, VV.CC.*

Enim verò non ignoramus in hanc Zenonis Con-
28 stitutionem à Justiniano probatam, & extensam, tanquam apochrypham acriter invehi à quibusdam juris interpretibus, & præsertim ab Eminentissimo de Luca, qui in *tract.de servit.disc.*1. Antonium Contium vehementer carpit, quòd putet illam esse ipsius Contii, aliorumque modernorum traductorum commentum temerè Codicis legibus insertum, ac talem subinde, cui nulla propemodum fides adjungi debeat; atque his potissimùm argumentis admitatur; nimirum varietati traductionum in pluribus editionibus sub themate diverso ab eo, quod dedit ipse Contius. Rursùm quod non potuerit illa desumi ab Imperiali Regesto, vel Authentico Archivo post Bizantium expugnatam, Imperiumque à Turcis literaturæ infensissimis occupatum, diviso jamdudum Orientis Imperio à nostto Imperio Occidentis. Insuper, admissa etiam identitate prædictæ Constitutionis, vel in antiquis Codicibus illam non reperiri registratam, vel ex contrario usu vim legis non habere; præcipuè in hac Civitate Neapolis, ob ejus peculiarem consuetudinem liberè ædificandi, intermisso spatio superiùs à nobis indicato. Præterea ipsemet Imperator Justinianus in postrema Codicis compilatione non diffitetur plerasque Constitutiones, ac Novellas prædecessorum suorum vel resecasse, vel neglexisse. Prætterquamquod. Zenoniana Constitutio localis fuerit, scilicet pro sola Constantinopolitana Urbe, præsertim ex qualitate situs; extentio autem illa Justiniani in *d. l. fin. C. de ædif.priv.* sit apta comprehendere tantummodò servitutes, utpote materiam ubique gentium communem, nequaquam maris prospectum, (quem delicii vocat privilegium) locis maritimis dumtaxat accomodatum. Demùm autumat Justiniani leges contentas in Codice posteriores esse Novellis, quæ in Authen-

tico

tico leguntur ; atqueadeo si mens fuisset in præfata *l.fin.*de maritimo aspectu verba facere, dubio procul mentionem fecisset de sua novella Constitutione 63.emanata ante d.*l.fin.* extensivam.

His non dissimilia sunt argumenta Michaelis Angeli Giptii in *observ. ad Reg. Cap.Latr.decis.* 50. quibus respondere conatur tam dictæ *l. ex quo pace* 12. quàm *d. l. fin*, ac *Novel.* 63. *&* 165. tanquam vel abrogatis, vel obsoletis.

Nos verò pro virili contendimus, utrumque auctorem scilicet Eminentissimum de Luca, & Giptium, aut alium quemvis eorum opinioni adstipulantem à veritate quammaximè aberrare, eandemque Zenonis Constitutionem, ac Justiniani Novellas de maris prospectu loquentes etiam nunc uti verissimas leges haberi, ac nusquam in desuetudinem abiisse.

Et sanè frustrà nobis persuadet Eminentissimus de
29 Luca, Constitutionem hanc esse profectam ab Antonio Contio, (viro cæteroqui omnibus numeris absoluto) postquam illa in libris Basilicon apertis literis deprehenditur, & ab Eruditissimis I.C. recepta fuit, & approbata: Contius autem nil aliud præstitit, quàm quod eam in latinum sermonem ab aliis translatam, qua in parte minus clara, seu potiùs corrupta erat, restituit, & emendavit, præ oculis habens Justiniani monitum in §.21.*de confir.DD.ad Senatum, & omnes populos, & ad magnum Senatum*, & *l. tanta 2.C. de veteri jur.enucl.*, legum translationem eatenus permittentis, si modò sub eodem ordine, eademque verborum consequentia transferantur, ut ipsemet Contius ait in *præf.ad lib.Novel.* Cæterum varietas traductionum tantùm abest, quod ipsam Constitutionem suspectum arguat, ut potiùs ejus firmitatem quodammodo stabiliat; quippè nemo est qui nesciat variè à variis interpretibus Novellas Constitutiones, ac leges transferri, ac inter-
30 pretari: præ omnibus autem Antonius Contius fidem indubiam promeretur, qui tanta diligentia, solertiaque Novellarum Justiniani Constitutionum librum edidit græca cum latinis aptè, & accuratè conjungens, ut omnes, qui idem opus aggressi sunt, superasse videatur, nihilque addi, vel detrahi possit, teste Ludovico Charonda ad Philippum Valtonium J. C. scribente in vestibulo *anth.seu Novell.Constit. Justin. cum veteri tralatione, &c.* dignus proinde, quem doctissimum non semel, sed pluries prædicet Eberhard.Speckhan in sua *synopt. exegesi jur. Cæsar.* neque potest excogitari ratio, quamobrem Contius Zenonianam Constitutionem inter leges Codicis marte suo inserverit.

Hinc præsto est responsio ad argumentum Cardinalis, quod minus vera sit versio Contii ex eo, originalis Constitutio non innotescat; quandoquidem satis, abundeque illam probant superiùs memoratæ Justiniani Novellæ 63. *&* 165.& *l.ult. C.de edific.privat.* Si enim in una lege, aut Decretali fiat mentio de alia, statur illi, quantumcum-
31 que de illa alia lege, aut Decretali non appareat, quemadmodum docet Boer. *decis.*247. *num.*3. & quidem proposita quæstione apud Christophorum de Aguiano in *trade legib. & Constit.Princip. controv.*29. esset ne credendum Gratiano decretorum compilatori referenti Concilii, ac Papæ auctoritatem, non dubitavit Auctor ipse affirmare, omnimodam Gratiano fidem adjungendam, utcumque non exhiberentur originalia. Cur igitur idem dicere non possumus de Zenoniana Constitutione à Justiniano non semel memorata? quam sanè si resecare voluisset, aut pro neglecta habere, ejusdem profectò iteratam mentionem non fecisset.

Equidem non diffitemur, græcas quasdam Justinia-
32 ni Constitutiones, quas prisci Glossatores græci idiomatis expertes suis scholiis non ornavere, imò tanquam ramenta, & quisquilias ejecerunt, respueruntque, vim legis non habere; non enim alia ratione jura Romanæ Reip., quæ Justinianea appellitantur, nos tenent, obstringuntque, nisi quod circa duodecimum seculum à Virginis Partu, Longobardorum legibus jam explosis, Justinianea jura Amalphi reperta, quæ diu sepulta jacuerant, in publicis gymnasiis legi, ac totius ferè Europæ observantia cæperint adprobari: cùm autem græcæ Constitutiones Imperatoris prædicti nec intelligerentur, nec legerentur, traductoribus caruere, & vi legis fuerunt destitutæ. Non eadem tamen sors obtigit græcis illis Constitutionibus, quæ licèt ab antiquis glossatoribus græcæ linguæ ignaris fuerint neglectæ, nihilominus ex ordine per iudicem referuntur in aliis latinis Justiniani Constitutionibus. Si ergo latinæ Constitutiones vim habere legis nemo inficias iverit, apertè consequitur, ut partes omnes, & verba quæque latinarum Constitutionum vim hujusmodi obtineant; cùmque relatum virtualiter, quod ajunt, in referente insit, nil est, cur Constitutiones græcæ relatæ, memoratæque in latinis vim legis non habere fateamur. Ejusce rei quamplurima suppetunt exempla, brevitatis tamen gratia alterum, atque alterum adducam.

Receptissimum est apud nos, ut servilis cognationis ratio habeatur in exclusionem juris patronatus ad hereditatem defuncti liberti: id omni procul dubio ex græca provenit Constitutione Justiniani, quam in ipsius Cod. *in tit.de bonis libertorum, & jure patronatus* desideramus; ea tamen integra tùm græcè, tùm latinè edita est à Cujacio *lib.*20. *observat. cap.*34. & in corpore Dionysii Gothofredi inest in *l.*4. *C. eod. tit.* neque hactenus quispiam negare ausus fuit vim omnem legis habere, non aliunde, quàm quòd ea referatur, ac memoretur ab eodem Justiniano in *tit.*7. *&* 8. *Instit.lib.*1.

Præter hæc, quis nesciat apud nos ex commissione Judicis testes recipi posse ab alio, quàm à Judice? hoc sanè græca sanxit Justiniani Constitutio, quæ in *tit.C.de testibus* non visitur, ea tamen à Cujacio recitatur *lib.*8.*observat.cap.*13. neque ob aliam rationem legis vi gaudet, nisi quia refertur ab ipsomet Justiniano in *princip.l.si quando* 15. *C.eod. tit.* & in §. *quoniam verò Novell. eod. tit. de testib.* quousque igitur Eminentissimus de Luca contrarium non compererit, identitas hujusce constitutionis jam satis superque probata est, cùm identitas, non pluralitas præsumatur.

Nec nos quicquam movet, eandem inantiquis Codicibus non reperiri registratam; sufficit enim mentio, atque interpretatio à Justiniano facta, nec aliud ultra nobis investigandum, cum adhuc in

obscu-

obſcuro poſſit eſſe cauſa , cur in veteribus Codi-
cibus deſideretur ; ſcimus enim non paucos DD.
allegaſſe quaſdam canonicas Extravagantes , quæ
nihilominus non habentur , prout Extravagantes
Benedicti allegatæ à Feder. de Sen. *conſ.* 25. *in
princ.* , *& conſil.* 136. *in princ.* , & Extravagans
adducta per Card. Zabarel. *conſ.*71. *in fin.* , jam-
que nos exemplo commonſtravimus non deeſſe
conſtitutiones , quæ receptiſſimæ ſunt , & vim
legis nullo reluctante ſemper obtinuere , quamvis
in Cod. non habeantur.

Præterea nil probat argumentum , quod expugna-
ta Bizantio ex nullo autentico Archivo d. Con-
ſtitutio depromi potuiſſet quamvis enim Turcæ
32 legum , ac literarum hoſtes ſint , non propte-
rea leges omnes , ac DD. volumina id temporis
peſſum dederunt ; ſiquidem Cujacius opus quod-
dam in ſcriptum *ἐκλογῶν , καὶ Σύνοψιν τῶν Βασιλικῶν
ξ-Βιβλίων σὺν παρατομαῖς κατὰ στοιχεῖον* domo accepit
à Jacobo Gambrayo , qui id retulerat è legatione
Conſtantinopolitana , ut ipſemet teſtatur in *pref.
ad tit. D. de excuſat tutor.* , atque etiam ſexage-
ſimum librum de Judiciis eidem dono datum ab
eodem Jacobo Cambrayo ex ipſa Conſtantinopo-
litana legatione relatum , quod tanquam benefi-
cium profitetur Cujac. *cit. loco* , *& cap.* 40. *lib.*
16. *obſerv. jur.* ſcriptumque reliquit Joſeph Ma-
ria Suareſius in *notitia Baſilicorum ad Urban.
VIII.* imò de Turcia quadam Codicis verſione me-
minit idem auctor *ibid.* ex Leunclavio in *para-
titlorum prolago.*

Auctoritas Maſtrilli *dec.* 132. *num.* 33. & Caſtil.
dec. 59. *num.* 56. perperam à Cardinali adduci-
tur ; uterque enim ratiocinatur de Conſtitutione
Leonis Philoſophi 82. *ſub. tit. de teſtam. reſi.*
cujus quidam Imperatoris NovellisConſtitutio-
33 nibus nulli dubium eſt nullam prorſus ineſſe au-
toritatem nec in foro , nec in ſcholis , Viglius in
§. *ſed cum paulatim inſt. de teſtam. ord.* Beſold.
in differt elegantiſſ. de libris juris , *præfixa par.* 2.
delib. D. , neque dignas eſse , quæ conferantur
cum Juſtiniani, & anteriorum Imperatorum Con-
ſtitutionibus , teſte Eberardo Speckhan. in ſua
Synopt. exegeſi jur. Caſ. fol. mihi 20. cui ſuccinit
Doringius in *Biblioth. I. C. Theor. pract. in
V. Ædes Ædificium num.* 172. *circà medium*
ex Cujac. *lib.* 17. *obſ.* 31. , quem lectores conſu-
lant.

Nil etiam obſtat teſtimonium Gaſparis Theſauri in
addit ad deciſ. 182. *Antonii Patris* in materia
multæ peculiariæ contra fiſcum , dicentis eſse
locum ceſſioni per novam Conſtitutionem Juſti-
niani poſitam à Contio *tit. de cuſtod. reor.* , quæ
tamen attendi non debeat , cum illa non ſit in an-
tiquis Codicibus:quod planè dictum nonnisi cere-
brint fulcitur authoritate ; non enim , ut innui-
mus , exinde conſequitur vim legis non habere
Conſtitutiones , quæ in antiquis Codicibus ne-
ſcio quo ſato deſiderantur . Species autem Con-
ſtitutionis , qua deloquimur licèt ejuſmodi ſit
attamen à Jureconſulti penitioris doctrinæ non
improbatur , quos fortè non latebat
hoc idem , quod Neoterici quidam inaniter
jactant.

Quod attinet ad contrariam obſervantiam ab Emi-
nentiſſimo de Luca plus juſto amplificatam , diſ-
ſimulare non poſſumus immanem ipſius paralo
giſmum ; ad quem diluendum , non abs re fuerit
prænotare quid interſit inter deſuetudinem , vel
non uſum legis. , & conſuetudinem legi contra-
34 riam : nec paucas adſtruit differentias Jo; de Sa-
las *de legibus qu.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 13. *ſect.*
7. , *& quæſt.* 97. *tract.* 14. *diſp.* 19. *ſect.* 20. qua-
rum ea potiſſima eſt , quam ex Azore deducit
tom. 1. *lib.* 5. *cap.* 4. *qu.* 5., quod conſuetudo tol-
lit , & abrogat legem jampridem uſu receptam;
deſuetudo verò , ſive non uſus legem non tollit,
ſed impedit ne vim , & auctoritatem habeat ; ſci-
mus enim leges inſtitutas , ac promulgatas cives
non alligare , donec eædem uſu recipiantur : hinc
fit , quod per non uſum minimè lex deſtruatur,
ſed impeditur , quominus agat , & obſtringat;
proinde ſi caſus legis non eveniat , non ideò cen-
ſetur inducta deſuetudo , etiam ſi per ſeculum, &
ultra lex non obſervetur; quod idem eſt ac dicere,
35 appellatione deſuetudinis non venire actus ne-
gativos ; veluti ſi per centum annos nullus ortus
ſit hermaphroditus , non idcircò tollitur lex di-
cens , quod judicari debeat in eo ſexu in quo ma-
gis incaleſcit , *l. quæritur D. de ſtatu hominum*
Itaque talis non uſus , ſeu deſuetudo nihil indu-
cit contrà legem , ut etiam docet Alberic. de Ro-
ſate ſuper 1. *par. D. vet. l. de quibus* 31. *de legib.
& Senatuſconſ. num.* 7. ibi : *quidam colligunt, &
malè , quod lex tollitur per deſuetudinem , ideſt
eo ipſo quod deſiit eſſe in uſu , & longo tempore non
occurrit de facto , & non eſt allegata , quod tamen
falſum eſt* ; cui pondus addit non leve Felyn. ſu-
per *Decretal. lib.* 1. *tit* 34. *de tregua , & pace
cap.* 1. *num.* 10. in hæc verba : *quarta declaratio
& magna , quando inobſervantia non repugnat di-
rectè legi contrariæ , quia homines non ſunt uſi le-*
36 *ge , non tamen fecerunt actum contrarium , tunc
iſta inobſervantia non tollit ullo tempore legem,
quia non habet vim actus contrarii* : ita concludit
Io: Andr. in *cap. Joan. ad finem de cleric. conjug.
per not. in tit. de reſtit. ſpoliat. olim* 2. , & infrà
latiſſimè ſub *num.* 11. , *& ſ qq.* Nec aſpernanda
doctrina Gaill *practic. obſerv. lib.* 2. *obſerv.* 60.
ubi *ſub num.* 4. hæc ait : *Regula illa non procedit
ſi nihil contra legem novam per actus contrarios
actum ſit : lex enim nova nunquam tollitur per
non uſum , ſed per uſum contrarium novæ legis
proinde ſi caſus novæ legis non evenerit , ex diu-
turnitate temporis etiam longiſſimi nulla induci
tur novæ legis mutatio* , *Alexan. conſ.* 132. *num.*
4. *&c.*

Huic adſtipulatur concluſioni Sylveſter Aldobran-
dinus *comment. in primum inſtit. Juſtin. lib. in
proœmio* §. *igitur num.* 7. *verſ.* Noto 4. ibi : *&
quod poſtea deſuetudine inumbratum &c.* cujus ipſi-
ſſima verba tranſcribere non piguit : *Angelus hic
ponderat , quod iſte textus non probat , quod de-
ſuetudo tollat legem , ſed quod tantùm inumbret,
& obſcuret : unde ſequitur ſecundùm eum quod
vigeat : pro quo allegatur text. in l. fin. C. de jur.
do. impe. ubi corrigitur illud , quod jam in deſue-
tudinem abierat : ergo ſtabat , quia quod non eſt
non corrigitur* , §. *ſervus de cap. dimin. privatio
enim præſupponit habitum , & ut ibi dicitur ; ſed
in contrarium eſt text. in l. de quibus in fin. D. de
legib. ibi , quare rectiſſimè illud receptum eſt , ut*

leges

leges non solùm suffragio legislatoris , sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur . Vos dicatis omissis disputationibus Doctorum, quod veritas est , quod per simplicem non usum nunquam tollitur lex , & ideò etiam si Civitas staret per mille annos , qua non uteretur aliqua lege, illa lex non abrogaretur : sicut ex longa tolerantia contrà debitum non inducitur etiam consuetudo, cap. cùm jamdudum de præb. Oltrad. conf. 14. cùm quæritur coll. fin. sed quando non usus haberet in se actum contrarium expressè , quo casu dicitur contraria consuetudo potiùs , quàm desuetudo, tunc benè tollitur lex : hæc est communis omnium resolutio in l. de quibus D. de legib. ubi Jas. in 6. not. Dec. in cap. cùm accessissent col. 9. in fin. de constit. & ita tenendum est, & ita est intelligenda d. l. de quibus . Quo fit, ut per non usum legis consuetudo non inducatur nec lex abrogetur , nisi pateat contemptus ipsius legis , Alexander *cons.* 136. *vol.* 2. *num.* 19. Neque ex eo quod diutius lex non fuerit observata , consequitur illam non fuisse receptam, requiruntur enim actus positivi contrariis quin etiam necessum est , ut fuerit in judicium deducta , & contrà illam dijudicatum , Bocer. *clas.* 1. *disp.* 3. *de forma , & modo constituendi juris th* 5. *lit B.* ibi: *dummodo casus evenerit, quo jure novo contrarium decisum fuerit* : quippe lex semper clamat , & quotidiè loquitur , atque adeo in omne tempus dicitur esse in viridi observantia contrà contravenientes , *l. Ariani S. C. de Hæret. & Manich.* Populus autem , velit nolit , legibus obsequi , & obtemperare debet , neque ad eum spectat illas corrigere , ac emendare , atque illarum efficaciam in dubium revocare , quousque contrarius usus non obtinuerit , quod Juvenalis quoque innuit *saty.* 8.

Respice quid moneant leges , quid Curia mandet ; & Seneca in *Octav.*

Jussisque nostris pareant .

Captiosa igitur est argumentatio Cardinalis de Luca allegantis non usum tanquam impeditivum, ne Constitutio Zenoniana dici possit unquam lex, tanquam non usu recepta , & observata ; deberet enim probare in casu specifico , vel quod illa nusquam fuerit observata , imò contempta , vel quod consuetudo contraria invaluerit ; neutrum tamen in nostra specie Zenonis Constitutioni taliter approbatæ ullatenus refragatur , & quidem confingi nequit inobservantia , seu consuetudo contraria ; quandoquidem ut inducatur aliqua
38 consuetudo , opus est contradictorio judicio, idest causa cognita , vel Judicis sententia , ut optimè tradit Alex. *d. cons.* 136. *num.* 2. *lib.* 2. & quod ad minus duæ sint necessariæ sententiæ, eruitur ex *l.* 5. *ti.* 2. *p.* 1. teste Antonio Perèz *consil.* 3. *num.* 19. Cujacius tamen docet *lib.* 20. *observ. cap.* 1. à rebus judicatis consuetudinem separari , *leg. nam Imperator D. de legib. , & non res judicatæ,* ait Cujac. , *consuetudinem faciunt , sed tacitus, illiteratusque consensus populi frequenti , assiduo, & longævo usu inveteratus , & res judicatæ vim legis non obtinent , si bis tantùm similiter judicatum sit , sed si sæpius , & perpetuò* . Rursùm con-
39 suetudo ut valeat , debet esse publica , ejusque scientiam habere debet major Populi pars , citatus Perez ex *d. l.* 5. nòn desunt planè DD. aliqui putantes absque sententiis , sed actis tantum extra judicialibus in maxima frequentia induci posse consuetudinem , ut Bart. , & alii relati per Gregor. Lopez in d. *l.* 5. *glo. V. fueren dados* ; in casu autem nostro nulla prorsùm existit contrariorum actuum frequentia : imò quamvis existeret , hujusmodi consuetudo legem certè non abrogaret; cùm possit contingere per errorem juris , ignorando hanc Zenonis legem in contrarium , atque adeò deficeret consensus , & intentio , *l. si per errorem D. de jurisd. omn. jud.* neque ex eo quod conspiciatur extructa ædificia contrà formam hujus Constitutionis , exurgit consuetudo contraria derogatoria , cùm potuerit facili negotio id evenire vicinis , vel ignorantibus , vel saltem scientibus , & patientibus , ut colligitur ex Doringio in *Bibliotheca Jurisconsultorum in verbo Ædes Ædificium n.* 171.

Porrò talis patientia neutiquam est apta nata con-
40 suetudinem parere ; quippe per patientia multa passim tolerantur , quæ si deducerentur in judicium , exigente juris rigore , tolerari non deberent , *c. cùm jamdudum de præb.* Oldra. *cons.* 14. *col. fin.* Cravet. *cons.* 96. *n.* 7.

His accedit , quod consuetudo probari debet ab eo,
41 qui illa nititur , Cujac. *loco superiùs* cit. Bocer. *clas.* 1. *disp.* 4. *de jure non scripto th.* 14. ibi: *Itaque qui consuetudine fundat intentionem ; plene probare eam tenetur* , *l.* 1. ibi: *probatis his , C. quæ sit longa consuetudo* , Mascard. *de probat. vol.* 10. *concl.* 423. *num.* 19. & 20. cujus rationem affert Giphan. ad *tit. Cod. lib.* 11. *de Advoc. divers. judic.* nam quæstio hæc , an sit aliqua consuetudo , est facti ; facta autem non præsumuntur, sed probanda sunt , *l. quicumque* 15. *§. fin. D. de publicia. in rem act. l. un. C. de mand. Principum* , *l.* 1. *C. de probat. l. asseveratio* 10. *C. de non numer. pecun. l. si emancipati* 9. *C. de collat.* idem Bocer. *ibidem lit. B.* consule Rolandum à Valle *cons.* 2. *vol.* 1. *num.* 118. *cum seqq.* , & Menoch. *cons.* 226. *n.* 40. *vol.* 3. , præter alios oppidò multos de materia consuetudinis appositè differentes .

Allegat insuper Eminentissimus de Luca dictæ Constitutionis non usum tanquam interpretativum, nimirum quod localis illa sit pro sola Constantinopolitana Urbe : sed mirificè fallitur ; adversatur
42 enim Justiniano illam ad omnes Provincias , atque Urbes Imperii porrigenti in *l. cùm dubitabatur* , quam superiùs fideliter excripsimus : quod elegàntissimè confirmat Cujacius in *comment. ad tit. C.* 10. *de ædific. &c. lib.* 8. *tit.* 10. *l.* 11. qui docet Zenonis Constitutionem , quæ tantùm ad Constantinopolim pertinebat , & à Justiniano fuit porrecta ad Provincias omnes , esse de servitutibus luminis videlicet , & prospectus , deque omnibus servitutibus ; itaut in extruendis ædificiis usitatus modus , ac forma non immutetur , vel structuræ , vel fenestrarum , de quibus prospicitur , aut lumen admittitur ; differunt enim in jure lumen & prospectus , siquidem lumen ingreditur , prospectus autem egreditur lumen est , ut Cœlum videamus , prospectus , ut terram , maria , nemora , flumina , ex Paulo in *l. lumen* 16. *de servit. Urb. præd.*

Rursus id ipsum Cujacius inculcat in *exposit. Novel.*

Con-

Constit. Justin.63. de maris prospectu, qua iniquitas illorum inhibetur, qui prospectum maris eripiunt sine servitutis jure, & sine spatii legitimi intermissione. Quam legem universalem esse, non particularem Constantinopolitanæ Urbis, animadvertunt etiam Ganaver *dec*. 10. *num*. 12. Capyc. Latro *decis*.50. *num*.27. *circà medium*, Muta *dec. Sicil*. 8. *num*. 8. Ecquid aliud sibi volunt dictiones illæ, quæ in *dicta l*. à Justiniano adhibentur? scilicet, *secundum ejus definitionem omnia procedere--Ceteris videlicet omnibus, quę non per Zenonianam legem innovata sunt, sed veteribus legibus comprehensa, in sua firmitate in omnibus loco manentibus*. Et sanè qui omne dicit, nihil
43 excludit, nec excipit, *l. Julianus D. de leg*. 3. *l. cum pater §. fin. D. de leg*. 2. *l. hoc articulo D. de hered. insti. cum concord*. quandoquidem est signum quoddam universale, *cap. dispendia*, ubi Hostien. sub *num*. 3. *de rescip. in* 6., ac signum omnium comprehensivum, *l. si servitus D. de servitutibus urb. præd. l. damni §. emptor D. de damno infect. l. si cui omnes D. de legat*. 1. denique nomen est collectivum, *l. non distinguemus §. cum in plures D. de recep. arb. l. Neratius D. de ver. & ver. sign*. Bart. in *l. quod Nerva n*. 8. *vers*.2. *quæro D. depositi*.

Ad hæc, tametsi concedatur adversariis hanc Justinianeam extensionem comprehendere duntaxat servitutes, adhuc nostra conclusio firma remanet, & inconcussa; scitum enim est, nedum naturâ, sed lege pariter servitutem ipso jure acquiri,
44 quam jus ipsum civile alicui constituit, scriptum, vel consuetudinarium, teste Bocero *clas*.5. *disp*.8. *de servit. urban. præd. num*.66. cujus servitutis jure scripto constitutæ extat exemplum in *l. ult. C. de servit. & aqua*, servitutis consuetudine alicui constitutæ exemplum est in *l. venditor* 13. *§. si constat D com. præd*.

Tandem Eminentiss. de Luca in errore versatur, putans Justiniani leges posteriores esse Novellis in Authentico contentis; compertum namque habemus, easdem novissimè fuisse promulgatas
45 post Codicem repetitæ prælectionis, neque ob aliam rationem N[illegible], seu Novellas appellatas; imò Novellas illas post primam Codicis editionem editas, retractato, repetitove jam Codice hanc appellationem amisisse, ut liquet ex Cujacio in *proœmio expositionis Novellarum Constitutionum Imp. Justin*. Illæ autem in unum volumen postea cojeciunt: & quidem Justinianus anno Christi 528. ejus Imperii 2. cœpit emendare jus, prioremque suum Codicem fieri mandavit, qui editus est anno 4., ut in *l*. 1. *C. de Justin. Cod. conf*. novus autem Codex, priore abrogato, in lucem prodiit anno Christi 534. Imperii 8. ut in *l*. 1. *C. de emen. Cod. Justin*. Anno verò 537. imperii 11. editæ sunt Novellæ 38. 39. & seq. usque ad 64. deinceps aliæ aliis temporibus prodiere, teste Ciphanio in suo *indice historico rer. Roman. post explanationem Insti. jur*. idque eruitur ex ipso Contio in *Chronologia annorum, & Consulum &c. Imp. Justin*. in quandam autem Epitomen redactæ fuerunt anno Domini 566. Imperii Justiniani 39., cùm diem obiit extremum.

Inquiet Adversarius qualitatem situs impedimentum esse, ne Zenonis Constitutio Bizantii fines egrediatur, & causæ sit, ut aliis in locis oppositum invaleat. Hoc tamen objectum futilissimum esse non secus ac alia hactenus excussa palam fiet, si consideretur, quod quamplurimæ Urbes ante dictam Constitutionem constructæ reperiebantur; ut hæc præclara Urbs Neapolitana, quæ vel
46 ab Hercule Egyptio, vel à Partenope Eumeli Regis filia fuit antiquitus ædificata, & hoc nomine Partenopes nuncupata: atqui eruditissimus P. Masculus in *fastis* fatetur illam tùm exortam fuisse, cùm Salomon Rex Sapientissimorum, & Regum sapientissimus Regnum Judææ moderabatur. *Gaudet igitur patria* (ait ipse) *ac justè glorietur se vel inter nobilissimos Regnorum ortus lucem accepisse, tanquam regali amictam ornatu. Nihil ipsi auspicatius, ac magnificentius contigit quàm sub Salomone Rege exortam esse; cùm videlicet Sapientia Cœlo devocata regnabat in terris*; à Cumanis Chalcidensibus Euboicis postmodum instaurata, Neapolis uti nova Civitas dicta, ut videre est in eruditissimo opusculo inscripto, *Ragguagli Storici dell' origine di Napoli &c*. Typis tradito à J. C. D. Thoma de Rosa meo necessario, præsertim *discursu* 16., atque constructa in exiguo ambitu, ut muris circumdaretur, quò facilius defendi potuisset, ideoque ædificia etiam minori spatio 12. pedum substructa fuere (ut in quampiurimis locis ejusdem intuenti patet) ut quoque dirutis muris commodiùs vim hostium propulsaret; deinde à Romanis Consulibus primùm, tùm ab Adriano, Constantino Magno, & Justiniano Imperatoribus, mox ab Innocentio IV. Pontifice maximo, & à Regibus Carolo I., & II. Andegavensibus, necnon à Ferdinando, vel ab Alphonso filio Aragoneo, demum ab invictissimo Carolo V. Imperatore in ampliorem formam
47 reducta fuit, & novis undique circumdata muris, quemadmodum tradit Jo; Ant. Summonte *lib*.1. *historiar. Neapol. cap*.4. Illis profectò temporibus supradicta consuetudo congrua visa fuit; at nostro ævo, quo extrà muros mirum quantum amplificata est, non solum in planitie, sed in amœnis colliculis cũ viridariis, & maris aspectum, rem omnium gratissimam, habentibus, in quibus ingentia excitata sunt ædificia, & quotidie construuntur, ita quod muris circumdari nequeat, & cessante causa supra considerata, ratio, & æquitas expostulat, ut Zenonis Constitutio à Justiniano extensa locum habeat, ne vicini, qui antea domos construxerant, per nova ædificia priventur maris aspectu, qui ad instar Cœli visum recreat, cor exhilarat, & ad bonam valetudinem summoperè confert, neve mœrore afficiantur jucundi aspectus impedimento, quasi nebula Cœlum offuscante, qua delata, redit in animos lætitia, & voluptas. præterea cùm prædicta consuetudo non loquatur de maritimo prospectu, Urbe ab antiqua forma immutata, est interpretanda juxtà jus commune, secundùm Bartoli doctrinam in *l. omnes populi D. de just. & jur*. communiter receptam, & Molfesii *ad consuetud. Neapolitanas p*. 1. *cap*.5. *num*.27. per text. in *cap. ex parte de verb. signif*.

Verum enim verò hac in re S. C. temperamento
48 utitur, ut si opus novum vicino est necessarium & alteri vicino ex alio loco domus suæ maris pro-

ſpectus remanet, permittitur ædificare, ut fuit judicatum in cauſa Petri Bruni, & Hyacinti Salla, cui fuit permiſſum ædificare uſque ad primam contignationem, ſeu appartamentum Petri Bruni; ſiquidem ei remanebat aſpectus ad mare in alio ſuperiori appartamento, & domus prædictorum exiſtunt in regione Echiæ, vulgò dicta *Pizzofalcone*, & propriè in loco Sanctæ Mariæ de Solitaria, & eſt deciſio S. C. penes D. Regentem Capicium Latro 50., quæ non fundatur in æmulatione, ut autumat ibi Giptius; nam prima lis inter partes quoque fuit circa maris aſpectum: & in eadem regione in cauſa D. Didaci de Matta, & Reverendorum Patrum Societatis Jeſu; prædictus enim de Matta viridarium habet contiguum viridario dictorum PP., qui cùm prætenderent de Matta fuiſſe obligatum ſuper imponere murum palmorum octo, ne eorum viridarium proſpiceret, neque in illud conſcendere poſſet, attenta conſuetudine *ſi quis habens curtim*, & doctrina Stephani de Cajeta ad *conſuet. unic. tit. de ripa verſ. in text. lit. A.* ubi id ait procedere ex conſuetudine non ſcripta; & è contrario prædictus de Matta tenuebat, ex quo impediebatur maris proſpectus; per Regiam Cameram fuit judicatum, quod murus imponeretur palmorum quatuor tantùm, quibus; ripa quoque attenta, tranſcenſus remanebat impeditus, & non maris proſpectus. In platea S. Caroli vulgò *alle Mortelle*, cùm Comitiſſa D. Helena Veglia vellet in ambulacro propriæ domus conſtruere cubiculum, & D. Joſeph, & D. Franciſcus de Martiis contradicerent; nam eo ædificio impediebatur maris proſpectus, io qua cauſa ego fui adjunctus, facto acceſſu per S. C.; cùm fuiſſet obſervatum, quod domus prædictorum ex quamplutibus locis retinebat maris proſpectum, nempe ex parte Orientis in primo appartamento, & ex parte Occidentis in ſecundo, quemadmodum in alio ſuperiori, fuit contrà dictos de Martiis judicatum, & ſine ulla dubitatione; ſiquidem ab ambulacro prædictæ domus de Martiis antiquo ad angulum ambulacri, in quo Comitiſſa fabricare intenuebat, etiam aderat diſtantia à dicta Conſtitutione Zenonis præfinita. Et in platea S. Mariæ ſalutis, prædicta ratione perpenſa, fuit, me quoque interveniente pro adjuncto, pronunciatum pro D. Joſeph Qrilia, qui domum in ea conſtruxerat contra Patres Venerabilis Monaſterii titulo prædictæ S. Mariæ.

Decretum verò, quando conſuetudo non obſtat, vel permittitur ædificium conſtruere ſine aliqua moderatione; hac forma interponitur. *Viſa ſupplicatione fol... N.N. utatur jure ſuo*; quæ fundatur in *l. fluminum 24. §. item videamus D. de damno infecto*, ibi: *neque enim exiſtimari operis mei vitio damnum tibi dari in ea re, in qua jure meo uſus ſim*, & in *l. ſi tibi 10. C. de ſervit. & aqua*, ibi: *uti te iterum jure proprio providebit*, ac aliis præcitatis juribus, adjungitur etiam, *& proinde tollatur impedimentum*, vel *tollatur mandatum de non moliendo injunctum*, ſi fortaſſis extitit, & è converſo dicitur: *Viſa ſupplicatione fol. N.N. novum non conficiat opus in domo in actis deducta*, vel dicitur: *altiùs non extollat*, & additur: *factum demoliatur*, ſi ita eſt; etenim ſupplicatione porrecta, prohibitio fieri ſolet de non moliendo moliri volenti ſub aliqua pœna; nec non cæmentariis mandatum de non extruendo carceris comminatione; deinde tabulario non ſuſpecto buxula eligendo committitur, ut opus conſtruendum inſpiciat, recognoſcat, & referat, an ſit permiſſum vel à conſuetudine prohibitum: quæ quidem praxis commendatur, & exponitur à Rutgero Rulant in *tract. de commiſſar. & commiſſion. Cam. Imperial. par. 1. lib. 4. cap. 22. num. 4. & 5.* & à Card. de Luca *de ſervit. prædi. diſc. 7. num. 3. & diſc. 8. num. 3.* Concedi quoque ſolet hac in re licentia de ædificando, præſtita cautione de demoliendo, quod nunquam approbav; nam poſtea ædificium demoliri videtur aſperum, ac durum, & majoris contentionis incitamentum; imò per demolitiones ædificiorum urbis decor, aſpectuſque deformaretur, ex tex. in *l. 2. C. de ædif.*

50 *priv. l. de his 26. §. neque C. de Epiſcop. aud. leg. Senatus 52. D. de contrah. empt. & vendit. l. Prætor ait 20. §. hoc interdictum in fin. D. de novo op. nunc l. Prætor ait 2. §. ſi quis 17. D. ne quid in loco publico, l. ult. D. eod. tit.*

Hæc autem cautio tùm demum admitti deberet, ſi 51 cauſa fuerit implexa, & intricata, nec intra ſpacium trium menſium nunciatori conceſſum valeat expediri; pro ſingulorum tamen caſuum circumſtantiis id Judicis arbitrio relinquendum, ne detur anſa lites protrahendi, utque litigantium calumniis occurratur, de que re conſule omnino Bachov. in *notis, & animadverſion. ad diſputat. Hieronymi Treutleri vol. 2. diſp. 18. de oper. novi nunciat. lit. E*, Boeer. *claſ. 4. diſput. 18. de novi op. nunc. th. 107. 109. & ſeqq.* Trentacinq. *variar. reſol. lib. 1. reſol. 1. per tot.* Cardin. de Luca in *tract. de ſervit. diſc. 4. num. 23. & 24. & diſc. 5. num. 10. & in conflictu legis, & rationis obſerv. 247.* quod ſi libeat hanc novi operis nunciationem penitiùs inveſtigare, varioſque articulos, & quæſtiones ad materiam ſpectantes, & in praxi occurrentes deprehendere, conſulat lector Joannem

52 Gualtherum in ſuis *diſput. juridic.* Jo: Crottum, Hormanoctium Detum, Franciſcum Niconitium, Carolum Ruinum, Federicum Scotum, Marianum Socinum juniorem in *commentar. ad tit. D. de novi operis nunciat.* Petrum Tholoſanum in *ſyntagm. jur. lib. 4. cap. 27. & ſeqq.* D. Cardinalem Tuſchum *practic. concluſ. 122. & ſeqq.* Paulum Rubeum in *controv. forenſ. de validit. legal. cap. 12.* Petrum Franciſcum Buſſetum, Matthiam Stephani, Antonium Henricum Mollerbecium in eor. peculiar. *tractat.*

Progredior nunc ad alia decreta, quæ in judicio congrui interponuntur, pro quorum ornatu, & explicatione infraſcripta notatu digna exiſtima-

53 vi; primò, quod congruum à congruentia, ideſt convenientia dicitur non ſolum propter commodum rei, ſed ut malum à malo vicino evetitur, juxtà proverbium relatum à gloſ. marginal. in *l. quod ſæpè 35. §. ult. D. de contrah. empt.*, ibi *aliquid mali propter vicinum malum*, & ut ait alia gloſ. *qui habet malum vicinum, habet malum matutinum*, additâ gloſſa margin. in *Novell. Conſtitut. 34. tit. 13. Nullum credentem Agricolæ &c.* ibi: *Vicinum nullum habere præſtat, quàm malum*, alia ſcitu digna hac in re notat Gothofred. in *no-*

vell, 63. *de novi operis nunciatione maritimi aspectus*, ad quem lectores remitto. secundò, quod de jure Divino provenit, ut in *Levitico cap.* 25. *num.*25. ibi: *si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere, quod ille vendiderat*; ponderando verba, *propinquus ejus*, idest possessionis vicinus, & verbum *vendiderat*, *Jerem. cap.* 32. *vers.* 7. ibi: *eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas*; de jure communi est text. in *l.* 1. *C. non licere habitatoribus Metrocomia lib.*11. & de jure Regni est Con-
54 stitutio, *Sancimus amodò* ultima promulgata ab Imperatore Friderico *de jure protimiseos*, quæ habetur *lib.* 5. *Feud. in edit Gothofr.* commentata à Consiliario Matthæo de Afflict. quæ non legitur in *lib. Constit.* Regni, & est alia Constitutio Imperatoris Friderici, quæ incipit: *Quum omnibus hominibus*, quæ legitur *tom.* 2. Jacobi Cujacii *tit. de feud. lib.* 5. de jure verò municipali Neapolitano est Consuetudo, quæ incipit: *si quis emit*, *tit. de jure congrui*, & aliæ incipientes: *Si ex una latere*, *Si quis habet domum inferiorem*, *Si domus habeat tria membra*; & alia, *si Ecclesia emat*(quæ est secunda in ordine, ubi Ecclesia nec agit; neque convenitur jure congrui. Super quibus consuetudinibus scripserunt Napodanus, Marin. Freccia, Antonius de Alexandro, Franciscus Revertcrius, Vincentius de Franchis, Nicolaus Mariconda, Camillus Salernus, Stephanus de Cajeta, Jo: Angelus Pisanellus, Antonius Capycius, Colutius Coppula, Scipio Buccinus, Pater Molfesius *lib.*3. *in consuetudin. par.*12. Carolus de Rosa, Vincentius Brylla, atque alii, quibus adjunguntur plerique de jure Protimiseos, sive congrui peculiaribus Tractatibus differentes, nempe Ahasuerus Fritschius, Sal. Cyriacus, Balthasar Benedellus, Albertus Brunus, Jo:Jacobus Beurman, Robertus Maranta, Matthæus de Afflictis, Jacobus Novellus, Prosper Rendella, Thomas Lindemannus, Jo: Fridericus Rhetius, Marcus Antonius Bardus, Baldus, & Reinhardus Wetke in suis *disput. in augur*, & super quamplurimis articulis extant S. C. decisiones penes Afflict. *decis.* 62. ubi jus congrui an tollatur existente via publica in medio, vel vicinali, de qua tamen extat memoria hominis in contrarium. *dec.*63. ubi tractatur, quod juris congrui petitio non impeditur, ubi est via vicinalis in medio duarum terrarum. *dec.* 72. ubi, quod habeat locum contra Clericum in fraudem ementem. *dec.* 223. ubi, an conjunctus mediante horto præferatur alii, mediante domo. *dec.* 338. an habeat locum, quando est facta venditio cum pacto de retrovendendo, vel cum pacto, quod non transferatur dominium, pretio non soluto, & an in venditione conditionali, Item si pendente pacto, currat tempus petendi, an cesset, quando quis hodie emit, & cras donat, & quando dicitur donatio facta in fraudem, & an contineat actionem personalem, an in rem scriptam. *decis.* 339. an procedat, quando creditor possidet rem loco pignoris,

Penes Dominum de Franch. *dec.*242.an transeat jus congrui ad heredes, & quando vicinus illud alii cedere possit *dec.* 383. an illud habeat Hospitale, an Universitas ratione vicinitatis bonorum, an contrà ementes ab Ecclesia. *dec.* 285. an habeat locum ad favorem Clerici contrà Clericum. *dec.* 389. an jus congrui actio sit personalis, an in rem scripta. *dec.* 392. an habeat locum in emphyteusi cum pacto affrancandi, & an habeat locum, si permutetur res stabilis cum annuo censu, vel partim cum specie, & partim cum pecunia. *decis.* 482. an procedat in alienatione necessaria. *dec.* 550. an competat vicino contrà vicinum ementem, & an socius præferatur vicino, an præferatur in concursu majorem conjuctionem habens, an competat prævenienti in emendo, an prævenienti in citando, an prævenienti in possidendo. Alias decisiones cumulant addentes, maximè Reverendus de Luca omninò videndus. Hinc cùm Franciscus Barattuccius in suburbio Virginum quandam domum emisset suæ propriæ conjunctam, atque etiam domui Joannis de Multo, ab isto fuit conventus ad illam relaxandam, saltem ejus medietatem ratione congrui, vigore supradictarum consuetudinum; & primò, quia erat propinquus, & sicut Barattuccius, ideòque æquale jus habebat. secundò, quia ex illius divisione uterque sentiebat commodum. tertiò, quia consuetudines simpliciter loquuntur contra emptorem, quartò, quod solicitudo, qua usus fuit Barattucius non poterat juri sibi competenti quicquam præjudicare, allegando tex. in *l. cum solus*
55 *D. de acquir. hered.* ibi; *ne alterius festinatione alterius jus lædatur*.

Vice versa Barattuccius ajebat primò, quod consuetudo *Si quis emit* loquitur in emptore extraneo, scilicet non vicino, perpendendo verba consuetudinis: *verùm si duo sunt collaterales, unus ex latere unò, alter ex alio, ambo possunt jure prædicto petere ab emptore*, prout alia consuetudo *Si ex uno*, videlicet: *Si ex uno latere domus, vel terra empta sint possessiones diversarum personarum, & ex alio unus solus, &c.* & cùm consuetudines
56 sint correctoriæ, strictè erant intelligendæ, nec trahendæ ad aliud, juxtà doctrinam Præf. de Franch. *decis.*71. *num.*10. *in medio, & dec.* 392. *num.*9. ubi loquitur in specie de jure congrui, & in casibus omissis erat servandum jus commune, *l. si verò §. de viro D. sol. matrim. cum concord.*; de jure enim veteri vicinus non retrahit à vicino, *l. cum duobus vicinis* 52. *D. pro socio*, qui text. clarè loquitur, secundò, quia domus prædicta commodè divini nequiverat, & in ea dividenda multum erat expendendum, prout diligens Tabularius Januarius Sacco referebat, & hoc in casu uti possessor erat præferendus, & ad tradita per D. Præsid. in *d. dec.* 550. *num.* 12. ubi pro possessore æquale jus habente allegat bona jura, nempe text. in *l. si duo §. fin. D. uti possidetis*, *l.*1. *in fin. eod. tit. & l. in pari D. de reg. jur.* ubi in pari causa melior est conditio possidentis. tertiò, quod omninò ipse Barattuccius erat præferendus, quia erat in majori indigentia, tum ratione domus propriæ, tum familiæ, ut ex Rot. Rom. apud Merlin. *dec.* 437. & in præcit. *dec. D. Præsid. de Franch.* 550., Reverend. de Luca *vers. ex capite majoris indigentiæ*; ideoque S.C. decrevit contrà Joannem de Multo, interponendo decretum pro-

 pri-

pria sua formula, videlicet; *Die &c. visa supplicatione fol, absolvatur Franciscus Baratuccius ab imposita relaxatione domus in actis deductæ ratione domus in actis deductæ ratione congrui per Joannem de Multo*, in casu contrario decretum erit; *N. B. condemnetur ad relaxandam domum*, sive *rus in actis deductum in beneficium N. A. ratione congrui*, & aliquando additur clausula, *dummodò pro se, & non alteriùs commodo utatur*, ut quandò ab emptore oppositum sit, congruum peten-
57 tem aliena pecunia rem emere, & suspicatur simulatio, & collusio, juxtà tradita per D.R. Capyc. Latr. *dec.*57. *n.*48.

Rursus alium casum uti congruentem, & in Aula, ubi præsideo, decisum referre non pigeat, cujus species est. Anno 1693. in S.C.fuerunt vendita quædam prædia in Provincia Principatus citrà existentia, quæ candela extincta, remanserunt Nicolao Cubello pro persona nominanda, & per eundem fuerunt nominati RR. D.Jacobus, & D. Didacus de Hippolytis, qui facto deposito, petierunt eorum possessionem, & à D.Commissario fuit interpositum decretum, quod, *stante deposito facto, consignetur eisdem possessio, salvo jure cujuslibet, ac citrà præjudicium jurium quorumcumque interesse prætendentium.*

Capta dicta possessione, postmodum comparuit magnificus Joachim Positano, qui habens alias possessiones prædictis venditis contiguas petiit condemnari possessores ad illas relaxandas in sui beneficium, vigore congrui, etiam stantibus dictis clausulis. Prædicti RR. de Hippolytis petierunt causam remitti ad eorum judicem competentem, prout per D. Commissarium domi fuit provisum, quod *remittatur causa*; de quo decreto uti gravatus prædictus Joachim, prævia supplicatione spectabili Præsidi porrecta, obtinuit consuetam decretationem, quod *Idem magnificus verbum faciat in S.C.*, & facto verbo, interveniente eodem D. Præside D. Felice Lanzina Ulloa laudandæ recordationis, fuit decretum revocatum, & provisum, quod, *suspenso decreto interposito per D.Causæ Commissarium, procedatur in præsenti causa in S.C.petita remissione pro parte dictorum D.Jacobi, & D.Didaci de Hippolytis non obstante.* Processus est in Banca de Figliola penes Scribam Gaudioso; his planè rationibus; primò, nam in omni territorio hæc congrui servitus inest vicino territorio debita, & illud venditum transit in em-
58 ptorem hoc onere, quod animadvertit Anellus de Amato *cons.*93. *num.*74. hinc quilibet vicinus habet actionem in rem scriptam, Bald. in *princ. Constit.sancimus num.*6. *vers.ex quibus*, & usque
59 ab eo tempore, quo fit venditio, ejus exercitium competit; ideòque dominium fundi venditi transit planè revocabile, cùm vicinus illam actionem exercere valeat, juxtà ea quæ tradit Tiraquell.de *retr.convent.§.*2. *glos. unica num.*8. quem sequitur Thor. in *compend. decis. part.*2. *verbo jus congrui, seu Protumiseos circa medium*; secundò, prædicti RR. ceperunt possessionem cum clausulis *salvo jure cujuslibet, & citrà præjudicium omnium jurium quorumcumque prætendentium*;
60 quæ quidem clausulæ reservaverunt Judici jurisdictionem, & vicino actionem, quæ non erat nova actio, sed omninò ex præcedenti judicio emergebat, juxtà Carlevalii doctrinam in *tract.de judiciis lib.*1.*tit.*1.*disp.*2.*qu.*7.*sect.*3.*num.*952., *& seqq.* & Capyc.Latro *decis.*123. *num.*8. Cæterùm circumscripta dicta clausula, *salvo jure cujuslibet*, plerique DD.etiam tenent, quod in judicio congrui Clericus emptor dicitur actor, & non reus, quòd emendo provocet vicinum, & uti provoca-
61 tus, vicinus dicitur reus; atque adeò si laicus est, Judex laicus est judex competens contra Clericum, & fundantur præsertim in *cap. constitutus de in integr.restit*, de qua re acre certamen est inter Dom.Marium Giurba, & Dom.Regentem de Marin. ut videre est penes eundem Giurba *dec.*25. *& observ.*2., & penes de Marin. *cap.*44. *resol. jur. lib.*2.

Jamverò ad alia decreta de retractu deveniendo,
62 præmittendum duco, quod Jus retractus, quià verbo retraho dicitur, est potestas rem quandam alienatam intra definitum tempus solemniter revocandi, ex Bocero *clas.*3. *disput.*22.*de Jure retractus thes.* 1. & jure quidem divino, ac veteris
63 testamenti fuit constitutum, ut legitur in sacra pagina *Ruth.cap.*4.*vers.*4. ibi: *Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noemi, quæ reversa est de Regione Moabitide, quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis, eme, & posside: sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam; nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum*, hic autem text.clarè loquitur de retractu ratione consanguinitatis, & affectionis, ob illa verba *fratris nostri*, & alia, nempè *qui prior es, & me, qui secundus sum*, idest frater; item *propinquitatis*, quæ sanguinis est conjunctio, ac necessitudo, ut notat quoque Calepin.in hoc verbo: & *Jerem. cap.*32. *vers.*7. ibi: *Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas. Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundum Verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: possidie agrum meum, qui est in Anathoth in terra Benjamin; quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es ut possideas*; quæ quidem verba *patrui mei*, & *tibi competit*
64 *hereditas* sunt perpendenda. Huc etiam referuntur jura in *l.lex quæ tutores §.nec verò C.de admin. tutor.* ibi: *nec verò domum vendere liceat, in qua defecit pater, minor crevit, in qua majorum imagines, aut non videre fixas, aut videre revulsas satis est lugubre*; in *l.si in emptionem* 36.*D de minor.*25.*annis*, ibi: *si in emptionem penes se collatam minor addictione ab alio superetur, implorans in integrum restitutionem audietur, si ejus interesse emptam ab eo rem fuisse approbetur, veluti quæ majorum ejus fuisset, ita tamen ut id, quod ex licitatione accessit, ipse offerat venditori*; in *l. libertus, qui solvendo D.de bonis libert. vers.multi enim casus*, ibi: *multi enim casus intervenire possunt, quibus expediat patrono petere bonorum possessionem: quamvis æris alieni magnitudo, quam libertus reliquit, facultates patrimonii ejus excedat, veluti si prædia sunt aliqua ex bonis liberti, in quibus majorum patroni sepulcra sint, & magni æstimat patronus bonorum possessionis jura*

pro

pro parte ea ad se pertinere : vel aliquod mancipium , quod non pretio , sed affectu sit æstimandum ; in *l.Imperator* 60.*D.de pactis* , ibi : *si creditores pacti sint partem ex bonis licet ab extraneo consequi , rationem habendum priùs necessariarum personarum* , & in *l.*1.*D.de privileg.Credit.* ubi creditor , & cognatus præfertur alii creditori .

Olim igitur de jure communi nemo in extraneos
65 alienabat bona sua , quin proximi agnati jure protimiseos eadem revocare valuerint , ut liquet ex adductis legibus , quæ postmodum ab Imperatoribus Valent.Theod. & Arcad.fuerunt abrogatæ per text.in *l.dudum* 14. *C.de contrah.empt.* qua cautum fuit , ut quivis pro suo arbitratu quærere posset emptorem , etiam penitus extraneum , exceptis quibusdam casibus in eodem text. enunciatis , ut etiam animadvertunt Berlich. *concl.practicab.concl.*39.*de jure Protimiseos num.*1. *in fin.* , & Hartm. Pist. *obs.*162. *num.*1. *&* 2. At hodie novo jure adest Constitutio ab Imperatore Friderico condita , quæ incipit ; *Sancimus amodo , de jure protomiseos* , per quam fuit iterum correcta *d. lex dudum* , sic , ut in omnibus casibus locum habeat hujusmodi retractus , quemadmodum docet Cujacius *lib.*2.*de feud.cap.*4. *de invest. veter, vel novi benefic.* , ubi ait, Jus Protimiseos in Oriente Constitutione Romani Lacapeni , in Occidente verò Constitutione Friderici fuisse in usum revocatum , & notant Parisius *consil.*82. Arnold.Ferron. in *cons.Burdegal. tit. de retract.* 2. §.1, Jason *cons.* 194. *vol.*3. quæ licèt non reperiatur in volumine Constitutionum , ea tamen est in Regno receptissima , & passim observatur , quam Consiliarius de Afflicto , & Jacob. Novell. commentati fuere in peculiarib. tract. *de Jure Protomiseos* , hæc generaliter loquitur , deque ipsa quædam infrà notabo .

In antiquo feudo existunt jura , nempè textus in *cap.*1.*§.sed etiam res tit.per quos fiat investitura* , in *cap.*1.*§.donare vers.porrò , tit.qualiter olim feudum alienari poterat* , & in *cap.*1.*§.si quis decesserit versic.Titius tit. si de feudo defuncti inter Dominum , & agnatos Vasalli &c.* & quamquam magna fuerit controversia inter Nostrates , an retractus procederet in feudo hereditario ; tùm quia præcitata jura loquuntur de feudo antiquo ex pacto , & providentia ; tùm etiam , quia heres factum defuncti ratum habere tenetur , *l.cum à matre C. de reivind.* nihilominus per Regium Collaterale Consilium fuit jam determinata per sen-
66 tentiam affirmativam , de qua testatur doctissimus Regens de Ponte *decis.*11. ut locum haberet etiam in feudo hereditario , tàm per enunciata jura , nempè *l. si in emptionem* 36. *D. de minor.* 25. *annis* , *l.libertus , qui solvendo D.de bonis libertorum* , *l.lex quæ tutores C. de administr.tutor.* ; & alia jura , quam per alias validissimas rationes , quæ penes eundem de Ponte leguntur ; quibus accedit argumentum Henrici à Rosenthall. *de*
67 *feud.c.*9.*mb.*2.*concl.*89.*n.*3.*&* 7. *& concl.*89.*n.*3. *& concl.*91.*n.*13.qui docet,jus Protimiseos etiã in feudo hæreditario sibi locum vindicare ; siquidem jus Retractus tantùm abest , ut contractum venditoris impugnet , ut potiùs eum confirmet ; cùm se loco emptoris substituat , & hoc jure sanguinis: atque ex illo tempore ita fuit judicatum per S.C. teste D.Regente Sanfelicio *dec.*110. *in fin.* D. Regente Capycio latro *decis.*57. , & ibi Michael Angelus Gizzius , à quo decisiones quamplurimæ referuntur ; ita quod sit inducta consuetudo in
68 hoc Regno hac de re taliter judicandi , à qua non est recedendum , juxtà tradita per D. Præs. *decis.*238. *num.*3. , & à Thesauro *decis.*33. R.Valenzuola *cons.*171. *num.*5. *tom.* 2. , & conferunt jura in *l.nam Imperator D. de leg.*& in *l. an in totum C.de ædif.priv.*

Similiter procedit in allodio , ut per enunciata jura
69 judicavit S. C. teste Domino eodem Regente Sanfelicio *decis.*101. maximè si à Majoribus fuerit res supposita fideicommisso per defectum lineæ , vel conditionis extincto , & maximè si fuerit insignis , & conspicua , vel deliciarum locus ; nam humanitas persuadet , ut conjunctus illam habeat , & præferatur , ne bona avita extra familiam exeant , sed ut honestas , dignitas , & splendor familiæ conservetur , Cujac. *de feud. lib.*4.*tit.* 14.*in fin.* Berlich.*concl.*39.*de jure protimiseos num.* 19. Hic non omitto fuisse revocatum in dubium ,
70 an conjunctus re præferatur sanguine conjuncto, & pluries determinatum fuit contra sanguine conjunctum , teste D. Afflicto super *d. constit. sanctimus amodò num.*36. limitationem afferente, quando conjunctus sanguine esset etiam re conjun-
71 ctus ; quia duo vincula magis ligant , & geminum jus potius , ac validius est , *§. sed hodie vers. si verò pater naturalis* , & ibi glos. in *v. jura Inst.de adopt.Novell.*84.*cap.*1. *§.vult autem hæc lex* , & ibi glos. in *v. meliores in fin. l.*1. *C. de edic. D. Adria. toll* sed contrarium ego sentio : primò , nam jus sanguinis coadiuvatur à jure succedendi; mortuo enim consanguineo ab intestato , ad proximum conjunctum pertinet hereditas ; ideoque datur quodammodo jure agnationis , consangui-
72 nitatis , & successionis , & sequitur jura successionum , Tiraqu.*de retract.lignag.in §.*1. *gl.*9.*num.* 81.*post princ.§.*11.*gl.*1.*num.*18.*vers. tum quia successionibus , & §.*13.*glos.un.num.un.* Berlich.*concl.* 39.*num.*26. secundò , quoniam jus vicinitatis est per accidens , illud sanguinis est naturale , *l. jura*
73 *sanguinis* 8.*D.de reg.jur.* tertiò , quia potest contingere , ut conjunctus novam rem non acquirat, uti vicinus , sed reintegretur fortè in possessionem rei , quam per accidens ; nempe per divisionem
74 perdidit,quartò , quia in dicta Constit. *Sancimus amodò* postremo loco vicini sunt vocati ; atque adeo consanguineus videtur vicino prælatus , arg. text in *l.si communis servus* 2. *D.de stipul.servor.* , *qui solvendo la* 2. *D.de hered. instit. l. quoties D.de usufru.cap. si quis de electione in* 6. quintò , nam de jure veteri ita observabatur in populo Israel , qui erat sub Dei regimine ; quod & in hac re civili observandum est ; si enim leges Mosaicæ in
75 jure naturæ , & æquitate fundantur , ac fuerunt approbatæ ab habentibus potestatem leges concedendi , non est , cur in nostris Tribunalibus ad judiciorum directionem , & litium decisionem observari non debeant , D.Thom. 2. *qu.*99. *art.*2.*& qu.*104.*art.*3.*&* 2. 2.*qu.*87. *art.*1.Menoch. *lib.*2.*de arbitr.casu* 290.*num.*10. Hann. *in tract.de auctor. jur.cap.*1.*qu.*8.Jurga Valentin. in *parthen.litig.lib.* 2.*cap.*5.*num.*30.Molin.*disp.*63. *num.*2. *tom.*6. maximè quùm in mundo creverit malitia , non au-

tem

pria sua formula, videlicet; *Die &c. visa supplicatione fol, absolvatur Franciscus Barattuccia ab imposita relaxatione domus in actis deducta ratione domus in actis deductæ ratione congrui per Joannem de Multo*, in casu contrario decretum erit; *N. B. condemnetur ad relaxandam domum, sive rus in actis deductum in beneficium N. A. ratione congrui*, & aliquando additur clausula, *dummodo pro suo, & non alterius commoda utatur*, ut quando ab emptore oppositum sit, congruum peten-
57 tem aliena pecunia rem emere, & suspicatur simulatio, & collusio, juxtà tradita per D.R. Capyc. Latr. *dec.57. n.48.*

Rursus alium casum uti congruentem, & in Aula, ubi præsideo, decisum referre non pigeat, cujus species est. Anno 1693. in S.C. fuerunt vendita quædam prædia in Provincia Principatus citra existentia, quæ candela extincta, remanserunt Nicolao Cubello pro persona nominanda, & per eundem fuerunt nominati RR. D. Jacobus, & D. Didacus de Hippolytis, qui facto deposito, petierunt eorum possessionem, & à D. Commissario fuit interpositum decretum, quod, *stante deposito facto, consignetur eisdem possessio, salvo jure cujuslibet, ac citrà præjudicium jurium quorumcumque interesse prætendentium.*

Capta dicta possessione, postmodum comparuit magnificus Joachim Positano, qui habens alias possessiones prædictis venditis contiguas petiit condemnari possessores ad illas relaxandas in sui beneficium, vigore congrui, etiam stantibus dictis clausulis. Prædicti RR. de Hippolytis petierunt causam remitti ad eorum judicem competentem, prout per D. Commissarium domi fuit provisum, quod *remittatur causa*; de quo decreto uti gravatus prædictus Joachim, prævia supplicatione spectabili Præsidi porrecta, obtinuit consuetam decretationem, quod *Idem magnificus verbum faciat in S.C.*, & facto verbo, interveniente eodem D. Præside D. Felice Lanzina Ulloa laudandæ recordationis, fuit decretum revocatum, & provisum, quod, *suspenso decreto interposito per D. Causa Commissarium, procedatur in præsenti causa in S.C. petita remissione pro parte dictorum D. Jacobi, & D. Didaci de Hippolytis non obstante.* Processus est in Banca de Figliola penes Scribam Gaudioso; his planè rationibus; primò, nam in omni territorio hæc congrui servitus inest vicino territorio debita, & illud venditum transit in em-
58 ptorem hoc onere, quod animadvertit Anellus de Amato *cons.93. num.74.* hinc quilibet vicinus habet actionem in rem scriptam, Bald. in *princ. Constit. sancimus num.6. vers. ex quibus*, & usque
59 ab eo tempore, quo fit venditio, ejus exercitium competit; ideòque dominium fundi venditi transit planè revocabile, cùm vicinus illam actionem exercere valeat, juxtà ea quæ tradit Tiraquell. de *retr. convent. §.2. glos. unica num.8.* quem sequitur Thor. in *compend. decis. part.2. verbo jus congrui, seu Protomiseos circa medium*; secundò, prædicti RR. cœperunt possessionem cum clausulis *salvo jure cujuslibet, & citrà præjudicium omnium jurium quorumcumque prætendentium*;
60 quæ quidem clausulæ reservaverunt Judici jurisdictionem, & vicino actionem, quæ non erat nova actio, sed omninò ex præcedenti judicio emergebat, juxta Carlevalii doctrinam in *tract. de judiciis lib.1. tit.1. disp.2. qu.7. sect.3. num.952. & seqq.* & Capyc. Latro *decis.123. num.8.* Cæterùm circumscripta dicta clausula, *salvo jure cujuslibet*, plerique DD. etiam tenent, quod in judicio congrui Clericus emptor dicitur actor, & non reus, quòd emendo provocet vicinum, & uti provoca-
61 tus, vicinus dicitur reus; atque adeò si laicus est, Judex laicus est judex competens contra Clericum, & fundantur præsertim in *cap. constitutus de in integr. restit.* de qua re acre certamen est inter Dom. Marium Giurba, & Dom. Regentem de Marin. ut videre est penes eundem Giurba *dec.25. & observ.2.*, & penes de Marin. *cap.44. resol. jur. lib.2.*

Jamverò ad alia decreta de retractu deveniendo,
62 præmittendum duco, quod Jus retractus, quià verbo retraho dicitur, est potestas rem quandam alienatam intra definitum tempus solemniter revocandi, ex Bocero *clas.3. disput.22. de Jure retractus thes. 1.* & jure quidem divino, ac veteris
63 testamenti fuit constitutum, ut legitur in sacra pagina *Ruth. cap.4. vers.4.* ibi: *Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noemi, quæ reversa est de Regione Moabitide, quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis, eme, & posside: sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam; nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum*, hic autem text. clarè loquitur de retractu ratione consanguinitatis, & affectionis, ob illa verba *fratris nostri*; & alia, nempè *qui prior es, & me, qui secundus sum*, idest frater: item *propinquitatis*, quæ sanguinis est conjunctio, ac necessitudo, ut notat quoque Calepin. in hoc verbo: & *Jerem. cap.32. versic.7.* ibi: *Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens; Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas. Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundum Verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Beniamin; quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es ut possideas*; quæ quidem verba *patrui mei*, & *tibi competit*
64 *hereditas* sunt perpendenda. Huc etiam referuntur jura in *l. lex quæ tutores §. nec verò C. de admin. tutor.* ibi; *nec verò domum vendere liceat, in qua defecit pater, minor crevit, in qua majorum imagines, aut non videre fixas, aut videre revulsas satis est lugubre*; in *l. si in emptionem 36. D de minor. 25. annis*, ibi: *si in emptionem prius se collatam minor addictione ab alio superetur, implorans in integrum restitutionem audietur, si ejus interesse emptam ab eo rem fuisse approbetur, veluti qua majorum ejus fuisset, ita tamen ut id, quod ex licitatione accessit, ipse offerat venditori*; in *l. libertus, qui solvendo D. de bonis libert. vers. multi enim casus*, ibi; *multi enim casus intervenire possunt, quibus expediat patrono petere bonorum possessionem: quamvis æris alieni magnitudo, quam libertus reliquit, facultates patrimonii ejus excedat, veluti si prædia sunt aliqua ex bonis liberti, in quibus majorum patroni sepulcra sint, & magni æstimat patronus bonorum possessionis jura*

pro

pro parte ea ad se pertinere : vel aliquod mancipium , quod non pretio , sed affectu sit æstimandum ; in l.Imperator 60.D.de pactis , ibi : si creditores pacti sint partem ex bonis licet ab extraneo consequi , rationem habendum prius necessariarum personarum , & in l.1.D.de privileg.Credit. ubi creditor , & cognatus præfertur alii creditori .

Olim igitur de jure communi nemo in extraneos
65 alienabat bona sua , quin proximi agnati jure protimiseos eadem revocare valuerint , ut liquet ex adductis legibus , quæ postmodum ab Imperatoribus Valent,Theod. & Arcad.fuerunt abrogatæ per text.in l.dudum 14. C.de contrah.empt. qua cautum fuit , ut quivis pro suo arbitratu quærere posset emptorem , etiam penitus extraneum , exceptis quibusdam casibus in eodem text. enunciatis , ut etiam animadvertunt Berlich. concl.practicab.concl.39.de jure Protimiseos num.1. in fin. , & Hartm. Pist. obs.162. num.1. & 2. At hodie novo jure adest Constitutio ab Imperatore Friderico condita , quæ incipit ; Sancimus amodo , de jure protomiseos , per quam fu t iterum correcta d. lex dudum , sic , ut in omnibus casibus locum habeat hujusmodi retractus , quemadmodum docet Cujacius lib.2.de feud.cap.4. de invest. veter. vel novi benefic. , ubi ait, Jus Protimiseos in Oriente Constitutione Romani Lacapeni , in Occidente verò Constitutione Friderici fuisse in usum revocatum , & notant Parisius consil.82. Arnold.Ferron. in consf.Burdegal. tit. de retract. 2. §.1, Jason cons. 194. vol.3. quæ licèt non reperiatur in volumine Constitutionum , ea tamen est in Regno receptissima , & passim observatur , quam Consiliarius de Afflicto , & Jacob. Novell. commentati fuere in peculiarib. tract. de Jure Protomiseos , hæc generaliter loquitur , deque ipsa quædam infra notabo .

In antiquo feudo existunt jura , nempè textus in cap.1.§.sed etiam res tit.per quos fiat investitura , in cap.1.§.donare vers.porrò , tit.qualiter olim feudum alienari poterat , & in cap.1.§.si quis decesserit versic. Titius tit. si de feudo defuncti inter Dominum , & agnatos Vasalli &c. & quamquam magna fuerit controversia inter Nostrates , an retractus procederet in feudo hereditario ; tùm quia præcitata jura loquuntur de feudo antiquo ex pacto , & providentia ; tùm etiam , quia heres factum defuncti ratum habere tenetur , l.cum à matre C. de reivind. nihilominus per Regium Collaterale Consilium fuit jam determinata per sen-
66 tentiam affirmativam , de qua testatur doctissimus Regens de Ponte decis.11. ut locum haberet etiam in feudo hereditario , tàm per enunciata jura , nempè l. si in emptionem 36. D.de minor. 25. annis , l.libertus , qui solvendo D.de bonis libertorum , l.lex quæ tutores C. de administr.tutor. ; & alia jura , quàm per alias validissimas rationes , quæ penes eundem de Ponte leguntur ; quibus accedit argumentum Henrici à Rosenthall. de
67 feud.c.9.mib.2.concl.89.n.3.& 7. & concl.89.n.3. & concl.91.n.13.qui docet,jus Protimiseos etiã in feudo hæreditario sibi locum vindicare ; siquidem jus Retractus tantùm abest , ut contractum venditoris impugnet , ut potiùs eum confirmet ; cùm se loco emptoris substituat , & hoc Jure sanguinis: atque ex illo tempore ita fuit judicatum per S.C. teste D.Regente Sanfelicio dec.110. in fin. D. Regente Capycio latro decis.57. , & ibi Michael Angelus Gizzius , à quo decisiones quamplurimæ referuntur ; ita quod sit inducta consuetudo in
68 hoc Regno hac de re taliter judicandi , à qua non est recedendum , juxtà tradita per D. Præs. decis.238. num.3. , & à Thesauro decis.33. R.Valenzuola cons.171. num.5. tom. 2. , & conferunt jura in l.nam Imperator D. de leg.& in l. an in totum C.de ædif.priv.

Similiter procedit in allodio , ut per enunciata jura
69 judicavit S. C. teste Domino eodem Regente Sanfelicio decis.101. maximè si à Majoribus fuerit res supposita fideicommisso per defectum lineæ , vel conditionis extincto , & maximè si fuerit insignis , & conspicua , vel deliciarum locus ; nam humanitas persuadet , ut conjunctus illam habeat , & præferatur , ne bona avita extra familiam exeant , sed ut honestas , dignitas , & splendor familiæ conservetur , Cujac. de feud. lib.4.tit. 14.in fin. Berlich.concl.39.de jure protimiseos num. 19. Hic non omitto fuisse revocatum in dubium ,
70 an conjunctus re præferatur sanguine conjuncto, & pluries determinatum fuit contra sanguine conjunctum , teste D. Afflicto super d. constit. sancimus amodò num.36. limitationem afferente, quando conjunctus sanguine esset etiam re conjun-
71 ctus ; quia duo vincula magis ligant , & geminum jus potius , ac validius est , §. sed hodie vers. si verò pater naturalis , & ibi glos. in v. jura instit.de adopt.Novell.84.cap.1. §.vult autem hæc lex , & ibi glos. in v. meliores in fin. l.1. C. de edic. D. Adria. toll. sed contrarium ego sentio : primò , nam jus sanguinis coadiuvatur à jure succedendi; mortuo enim consanguineo ab intestato , ad proximum conjunctum pertinet hereditas ; ideoque datur quodammodo jure agnationis , consangui-
72 nitatis , & successionis , & sequitur jura successionum , Tiraqu.de retract.lignag er §.1. gl.9.num. 81.post princ.§.11.gl.1.num.18.vers. tum quia successionibus , & §.13.glos.un.num.un. Berlich.concl. 39.num.26. secundò , quoniam jus vicinitatis est per accidens , illud sanguinis est naturale , l. jura
73 sanguinis 8.D.de reg.jur. tertiò , quia potest contingere , ut conjunctus novam rem non acquirat, uti vicinus , sed reintegretur fortè in possessionem rei , quam per accidens , nempe per divisionem
74 perdidit,quartò , quia in dicta Constit. Sancimus amodò postremo loco vicini sunt vocati ; atque adeo consanguineus videtur vicino prælatus , arg. text in l.si communis servus 2. D.de stipul.servo.l. qui solvendo la 2. D.de hered. instit. l. quoties D.de usufru.cap. si quis de electione in 6. quintò , nam de jure veteri ita observabatur in populo Israel , qui erat sub Dei regimine ; quod & in hac re civili observandum est ; si enim leges Mosaicæ in
75 jure naturæ , & æquitate fundantur , ac fuerunt approbatæ ab habentibus potestatem leges concedendi , non est , cur in nostris Tribunalibus ad judiciorum directionem , & litium decisionem observari non debeant , D.Thom, 2. qu.99. art.2.& qu.104.art.3.& 2.2.qu.87. art.1.Menoch. lib.2.de arbitr.casu 290.num.10. Hann. in tract.de auctor. juris cap.1.qu.8.Jurga Valentin. in parthen.litig.lib. 2.cap.5.num.30.Molin.disp.63. num.2. tom.6. maximè quùm in mundo creverit malitia , non autem

tem sapientia; & ita firmiter teneo, refutato Afflicto, & Carolo de rosa in *consuet. fol. mihi 250. num.34.*

Hic etiam noto casum, in quo votum, uti adjunctus protuli. Pater vendidit feudum, quorum introitum major pars erat burgensaticorum, postea pecunia mutuo accepta, eam filio infanti dedit, eique dato Curatore petiit iste retractum feudi venditi. Pro curatore primò dicebatur, quod
76 pater, & tutor poterat infanti acquirere ex pluribus juribus, præsertim ex *l.1. §.1. D. de admin. tut. & l. servum pupilli D. rem pupilli salvam fore*, ibi: *nam si præsens sit, & fari potest, etiam si ejus ætatis erit, ut non intelligat quid agat, tamen propter utilitatem receptum est recte eum sti-*
77 *pulari, & agere*. Item, quia magis favet lex infantili ætati, quæ infirma est, quàm adultæ, *l. sicut C. de præscript. triginta annor. l. in bona fidei D. de acquirendo rerum dominio*, secundò allegabatur Tiraquellus *de retractu §.1. à num.66. ad num. 75.*, quo loci ait: *Concludo igitur posse patrem administratorem filii, etiam impuberis in sua potestate constituti, vel etiam alium ipsius Curatorem, aut ipsummet redire, sive retrahere ex nostra Consuetudine rem à patre venditam, id, quod etiam admittit Consuetudo Burdegalensis c.13. sed ita forte secundùm Masnerium non quæratur ipsi patri ejus rei ususfructus, aut aliud commodum, quod autem ultimum non assero, sed ut cumque sit, nil quantum ad id pertinet, venditoris interest, præsertim cum proprietas sit retrahentis*; tertiò decisio Nicolai Boerii 138. ubi per text. in *l. antiqui libero ventri D. si pars hereditatis, & l. qui in utero D. de statu hominum* probat, Curatorem
78 posse nomine minoris retrahere rem à patre venditam, pecuniâ receptâ à patre, & ait: *non video rationem diversitatis, quare magis filius major infante admittatur ad retractum rei per patrem venditæ, quàm ipse infans, postquam pater in emancipatione, aut alius tradidit pretium*; & ibi quoque testatur, quod in dict. materia sint plura arresta.

Pro emptore verò fuit adducta doctrina Bartholomæi Chassanæi in *consuetud. Burgund. rubr. 10. tit. de retractu*, quæ incip. *item quæro*, ubi re-
79 vocatur in dubium, an pater propria pecunia nomine filii infantis emancipati per rescriptum Principis possit petere retractum rei ab eodem alienatæ, & per verbum credo, dicit, quod non: quia infans de jure contrahere nequit, per text.
80 in *l. mulier D. de verbor. obligat.* & in *l. servum D. rem pupilli salvam fore*, cùm furioso æquipararetur, ut in *§. pupillus instit. de inutilib. stipulat.* insuper, quia filius non potest comparare rem à patre venditam, sicut servus à patrono, ut ex text. in *l. si venditor §. sed & si pupillus D. de in diem addictione*, quia pater, & filius reputantur
81 una persona, *l. fin. C. de impuber & aliis substit. §. si verò instit. de inutil. stipulat.* Hac autem in causa urgebat, quod filius erat infans, & in retractu considerabatur voluntas patris, qui non erat admittendus contra factum proprium, cùm infanti ea desit, & quod erat in potestate; atque adeo patri acquirebatur ususfructus rerum bur-
82 gensaticarum. Ego protuli votum pro emptore, considerando, quod hoc judicium rei veritate non à Curatore, sed a patre erat institutum, & honestum non videbatur, quod feudum venditum ab eodem nomine filii, qui voluntatem non habebat, pecunia mutuo accepta esset retrahendum, quod in posterum res futura erat mali exempli contrà fidem contractuum, eorumque firmitatem; & adversùs allegata respondebant, quod præcitati DD. non loquebantur, quando pater alienâ pecuniâ accepta nomine filii retrahe-
83 re velit. Non tamen ego negaverim contrariam fuisse sententiam quorundam interpretum nominis non obscuri, qui docent admittendum retrahere volentem, licet pecuniam mutuò acceperit, auctore Bocero *clas.3. disp.22. de jure retract. thesi 65.*, tum quòd ejus est pecunia mutua, qui eam accepit, *l.2. §. appellata est D. de reb. cred. & §.1. quib. mod. re contrah. obligat.* tum etiam quia solvitur passim æs alienum pecuniâ mutuâ, *l. fi-*
84 *liusfam. 14. D. de reb. credit*, id quoque sentit Jod. Dainhaud in *pract. civil. cap. 265. num. 15.* & D. Altim. *de nullit. contract. rubric. 1. qu. 12. num. 320.* cui doctrinæ bellè accinit sacer tex. in *Levitic. cap. 25. num. 25. & 26.* ibi: *potest redimere, quod ille vendiderat; sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire &c.*

Hæ verò sententiæ inter se pugnantes apprimè conciliantur; Doctores enim sustinentes retractum exerceri non posse mutua, & aliena pecunia, intelligi debent, si fraus adsit, quod alterius nomine retrahatur, juxtà monitum Gratiani *discep. for. c.433. num. 84.* quæ fraus mihi videbatur inesse in illa specie. Præterea vigore allegatarum consuetudinum filius non est in potestate; & ejusdem voti fuerunt alii duo magnæ doctrinæ, & intelligentiæ; etiam considerando, quod in ea re potiùs venditor erat in lucro, quam emptor, qui emerat ad rationem trium pro centenario, tum respectu feudalium, tum burgensaticorum, &
85 quod non existente aliqua læsione, & stante pecunia non propria, non erat locus arbitrio, ex Card. de Luca de *feudis discur.36. num.15. circa fin.* sed numerus prævaluit voto.

At quoniam de Retractu scripserunt Tiraquellus,
86 Chassanæus in *consuetudin. Burgund.* Jo: Helfr. Chuno, Jo: Christophorus Falckner, Bonaventura Gaver, Theodorus Kneiukingk Martin. Pegius, Jo: Pommereschius, Jo: Philipp. Stoll, Sutorius, Gregor. Tholosan. *syntagm. jur. lib. 26. cap. 24.* Christophorus Widdemannus, Petrus Marcell. Corradin. in *tractat. de jure prælationis*, atque alii non pauci, quos ante retulimus de *jure protimiseos* differentes; idcircò supradicta tantùm notare visum fuit ad ornamentum supradictorum decretorum; pro quorum majori intelligentia advrto, quod habemus retractum, & prælationem. Retractus propriè verificatur vendita
87 re, & tradita rei possessione. Prælatio, quando non est tradita rei possessio, & agnatus petit præferri emptori, sive ultimo licitatori, ut frequentiùs contingit in S. C. in venditione rerum ad instantiam creditorum, vide Afflict. *dec.20. num. 43.*

Transeundo ad Retractûs decreta, termino impar-
88 tito, in eo quatuor sunt servanda: primum, ut retractus petatur intrà terminum à jure statutum,
Ber-

Berlich. *conclus.*40. , qui tempora petendi retra-
89 ctum accuratè distinguit, recenſetque quemadmodum faciunt D. Altim. *obſ. ad conſ.* 21. *Roviti* 10.2., Rosentall *de feud, cap.9. mem.* 2. *concl.* 93. ſecundum, ut deponatur pretium conventum, ſcilicet justum, vide Bocer. *de jure retract. claſ.* 3. *diſput.* 22. *theſ.* 61. *& ſeqq.* eundem Berlichium *concluſ.* 41. Quæſada *diſſert.* 3. *&* 5. *num.* 48. & *ſeqq.* tertium, ut probetur conjunctio ſanguinis, cit. Berlich. *concl.* 39. *de jure protimiſeos num.* 28. quartum, ut probetur rem venditam eſſe antiquam, & Majorum retrahentis, idem Berlich, *ibid. num.*89. *& ſeqq.* cum retractus non habeat locum in rebus noviter quæſitis, Boer. *dec.* 76. Stephan. Forcat. in *comment. ad tit.de juſt.& jure obſerv. in l.*12, *num.*15. Mangrella in *addit. ad Bart. in l. peto §. fratrem D. de leg.*2.

Compilato processu, decretum ita interponitur;
90 *Die, &c. viſa ſupplicatione fol.. N, B, condemnetur ad relaxandum feudum*, ſive *fundum in actis deductum in beneficium N. A. vigore petiti retractus, & proinde depoſitum ducatorum . . . in actis exiſtens liberetur in beneficium ejuſdem N. B, emptoris*, dicitur *vigore retractus*, ad differentiam decreti, quod interponitur ratione ſubſtitutionis, vel fideicommiſſi, ubi dicitur, *vigore ſubſtitutionis factæ in teſtamento N. N.* & hic non omitto, quod ſi retractus petatur feudi, quod eſt ex pacto, & providentia poſt venditoris mortem non fit depoſitum; quia retrahens venit ex propria perſona, & non tenetur ad pretium, Reg. de Ponte *dec.* 11. *num.* 8. *circa med.*in caſu verò contrario decretum ita interponitur; *Die, &c. viſa ſupplicatione fol.. &c. S. C. declarat non eſſe locum retractui petito per N. A.* prout in pluribus obſervavi proceſſibus. In ſecundo caſu, quando res tradita non eſt, & conjunctus prævenit, ſupradictis requiſitis probatis, decretum ita concipitur; *Viſa ſupplicatione fol.. . S. C. declarat N. N. eſſe præferendum in emptione fundi in actis deducti, & proindè cum eo ſtipuletur minutæ, quibus ſtipulatis, liberetur depoſitum*; quæ formula legitur in allegata *dec.* 11. de Ponte; vel dicitur, *N. N. præferatur*; ſi enim prælatio locum non habeat, dicitur: *S. C. declarat non eſſe locum prælationi petitæ per N. N*, verùm quando prælatio petitur affectus Status, qui eſt in patrimonium deductus ad creditorum inſtantiam, ſive alterius rei vel petitur pro parte Univerſitatis, vel Minoris, S. C. interponere ſolet infraſcriptum decretum: *Capiatur informatio ſuper petita prælatione ad finem videndi ſi expedit*; ſecundùm ea, quæ proponerentur pro utilitate Univerſitatis, minoris, aut creditoris.

Pro coronide quæro, an quod dictum eſt de prælatione venditione, locum habeat in locatione;
91 & pro negativa extant deciſiones relatæ à Vivio 506. à Rummo in *addit. ad tract. Afflict. de Jure protimiſ.* §.1. *nu.* 8. Manfrella in *addit. ad D. Capycium Latro deciſ.* 57. à D. Reg. de Marinis *reſol. jur. tom.* 1. *c.* 233. *à num.* 34. nam locatione nullum affertur præjudicium Domino, vel agnato, cùm nec dominum nec rei poſſeſſio transferatur, *l. non ſolet D. loc. l. univerſas §. fin. D. de acquir. poſſeſſione*, & ceſſat ratio ponderata ab Imperatore in *l. lex, quæ tutores Cod. de adminiſtr, tutor.*, ibi, *nec verò domum vendere liceat, in qua defecit pater minor crevit, in qua majorum imagines, aut non videre fixas, aut revulſas videre ſatis eſt lugubre*; pro affirmativa verò ſententia quoque ſunt deciſiones congeſtæ à Carolo de Roſa in *conſuet. Neapol. fol. mihi* 254. *num.*56. *&* 57. & à D. Conſiliario Altimare in *obſervat. ad D. R. Rovitum conſ.* 21. *num.* 17. *tom.* 2. & præſertim fundantur in æquitate, cùm rationi congruum ſit, ut lucrum, quod ex locatione ab extraneo percipi poteſt, à Domino, vel ab agnato habeatur, confert text. in *l. congruit C. de locatione prediorum civilium lib.* 11, *l. in ſumma §.*
92 *item Varus D, de aqua pluvia arcenda*, ibi; *hæc æquitas ſuggerit, & ſi ſtricto jure deficiamur*, ubi Gloſſa *lit. B.* inquit, *præfertur ergo æquitas rigori*, alia allegans concordantia jura, quibus addo tex. in *l, divus D.de reſtit. in integr. l.placuit C.de judiciis*, aliosque luculentiſſimes ad æquitatem ſpectantes, qui adducuntur, & exornantur ab Antonio Fabro in *Juriſprud. Papin. illatione* 1, 2., *&* 4. Sanè æquitas ſemper amica eſt legibus, & ſemper exoſa æmulatio, ut inquit Reverendiſſimus Epiſcopus de Afflicto *contr.* 20. qui hac in re plures excutit caſus, & ſuper eis hinc inde particulares deciſiones; ſcilicet ſi res intra breue temporis ſpatium uenditura ſit, ipſomet debitore prælationem prætendente, uel alio cum eo colludente difficilis rei uend itio redderetur in creditorum præjudicium, ac proinde prælationem ei concedere æquitas non foret, ſed iniquitas. Cæterùm in herede debitoris cum inuentario, uel ſi ex rei reditibus, aut aliunde ſpes adeſt creditoribus ſatisfaciendi, aut eiſdem per ſatiſdationem eſſet conſultũ eodem modo prout ab extraneo, illam rectè procedere exiſtimat idem Afflictus, ut euitetur impietas, qua paſsim conductores aliena bona peſſundant; ad illum denique Lectores remitto,

S U M M A R I U M.

1 *Hominis natura in accipiendo prompta, in ſolvendo moroſa.*
2 *Regina Joanna Ritus* 166. *tranſcribitur.*
3 *Inſtrumentum unde dicatur, ejuſque multiplex acceptio, ut num.* 4. *&* 5.
6 *Inſtrumenta inventa ſunt, ut probent.*
7 *Inſtrumenta dicuntur probationes probatæ.*
8 *Scriptura cur fuerit inventa.*
9 *Inſtrumenti diviſio in publicum, & privatum, cum num. ſeqq.*
10 *Inſtrumentum publicum quoduam ſit.*
11 *Auri libra de jure communi ſeptuaginta duobus aureis æſtimabatur; quid autem hodie, & nu.* 14.
12 *Aureus ſextam unciæ partem continet.*
13 *Solidus unde appelletur, & ejuſdem valor remiſſive.*
15 *Valor præſens, an legalis attendatur in civilibus, & quid in criminalibus, adducto exemplo.*
16 *Inſtrumentum guarentigiatum quid ſit, & quid clauſula guarentigia ſignificet.*

17 *Instrumentum liquidum explicatur.*

18 *Instrumentum illiquidum describitur, & exemplificatur.*

19 *Privatum instrumentum quid sit, ejusque species astruitur.*

20 *Reassumptio instrumenti quomodo fieri debeat vigore Constitutionis Friderici, & Regiæ Pragmaticæ, & quibus in casibus, cum num. 21, & 22.*

23 *Praxis reassumptionis instrumenti redacti, vel non redacti in Protocollum, & num. seq.*

24 *Characteris comparatio remissivè.*

25 *Formula decretorum hujusmodi reassumptionis.*

26 *Praxis reassumendi instrumenta in protocollum non redacta in quo studetur, & numer. seq.*

27 *Scheda, & protocollum quid sit, & numero 28.*

29 *In reassumptione instrumenti, termino impartito, competunt beneficia interesse habentibus.*

30 *Dispositum in Notario, vel Judice mortuo militat etiam in captivo, & absente.*

31 *Doctores materiam reassumptionis instrumenti tractantes referuntur.*

32 *Extraordinarium liquidationis instrumentum incipit à citatione, & quomodo hac fieri debeat, ut num. 35. & 51.*

33 *Contumax in judicio executivo non auditur nisi facto deposito, & si posita sit pæna, secuta reali solutione.*

34 *A citatione oritur contumacia.*

36 *Pactum citationis in Curia num valeat.*

37 *Judicium liquidationis duplex est, Civile, & Criminale, idque ab Auctore explanatur, ut num. 38.*

39 *Expenduntur decreta liquidationis instrumenti.*

40 *Liquidatio tùm videtur facta, cùm debitor remanet condemnatus.*

41 *Condemnatus via Ritus ad solutionem pænæ pecuniariæ compellitur, & quanam ea sit, ut num. 42.*

43 *Instrumentum sicutè dicitur liquidatum per actum interrogationis, & responsionis, ita quùm debitor comparet cum scripturis declaratis invalidis.*

44 *Mortuo debitore, judicium liquidationis contrà ejus heredem rectè prosequitur creditor.*

45 *Si à primo decreto, quod* condemnetur, verùm pœna non ponatur nisi visis scripturis &c. *debitor appellaverit, quodnam decretum interponi soleat.*

46 *Si debitor cautionem præstet, scriptura verò per eum præsentata non sint valida, quidnam decernatur.*

47 *Mutata forma decreti, inducitur utilitas; idque firmatur exemplo.*

48 *Quando forma ponitur ad aliquam rem demonstrandam, sat est, ut per verba æquipollentia adimpleatur, & num. 49.*

50 *Mens legis inspicienda potiùs quàm verba.*

52 *Si instrumentum non sit guarentigiatum, neque liquidum, quodnam decretum proferatur.*

53 *Si pro quantitate species promittatur, ad liquidandum instrumentum quid requiratur; & quid, si speciei pretium liquidari non possit.*

54 *Instrumentum non dicitur liquidum si extrinseca probatione veniat liquidandum.*

55 *Instrumentum dotale liquidari nequit, nisi oblata fide Parochi de secuto matrimonio.*

56 *Instrumentum illiquidum si ad aliud liquidum referatur, liquidari potest.*

57 *Dominus Regens Petra laudatur.*

58 *Instrumentum liquidari potest non modo per aliud instrumentum, sed per aliam scripturam publicam, aut alio probationis genere.*

59 *Ritus M. C. exemplificativè, non restrictivè intelligendus est; ac facti contingentiâ comprobatur.*

60 *Cedula nummularia, seu Banci partita quam fidem faciat; & an adversus eam opponi possit exceptio pecuniæ non numeratæ, & numero 64.*

61 *Partita Banci simulata quæ vulgò dicuntur* Passatore, *quæ sint.*

62 *Banci ad publicum commodum; & superiorum auctoritate sunt erecti.*

63 *Bancorum locus hodie vicem pensat locorum, in quibus antiquitus pecunia depenebatur.*

65 *Si præsentetur instrumentum cum partita Banci, illud redditur liquidum; & in citatione cur de ipsa fieri debeat mentio.*

66 *Si instrumentum non sit guarentigiatum, non habet paratam executionem via* Ritus, *sed debitor cogendus per præceptum, & quare.*

67 *Iudex ad contractus habet jurisdictionem voluntariam erga contrahentes.*

68 *Confessus coram Judice habetur pro condemnato.*

69 *Doctores de præsentatione, liquidatione, & executione instrumenti differentes recensentur.*

70 *Obligatio penes acta quæ sit.*

71 *Obligatio penes acta olim coram Judice, vel ejus ordine sumebatur; hodie verò ab Actuariis tantùm recipiuntur.*

72 *Actuarius obligationes accipere supponitur ordine Judicis.*

73 *Obligatio penes acta paratam habet executionem.*

74 *Obligatus penes acta non auditur præterquàm in vinculis, vel facto deposito.*

75 *Ut obligatio penes acta valida sit, & incusari possit, quæ requirantur, & num. seqq.*

76 *Si obligatus sit incola loci exigui, quamvis testes non dicant cognoscere obligatum, non ideo corruit obligatio, & quare.*

77 *Obligatio penes acta summam ducatorum 50. non excedens testium interventum non requirit.*

78 *Obligatio penes acta sine citatione incusatur, nisi si contra debitoris heredem incusetur, aut promissionem de solvendo nullo tempore præfinito contineat, ut num. 80.*

79 *Alterius facto obligatus in non solvendo contumax non videtur.*

81 *Sine interpellatione quando mora non constituitur.*

82 Ex

82 *Ex mora perjurii suboritur accusatio.*

83 *In liquidatione instrumenti sufficit citatio, quæ à creditore contrà debitorem expeditur super tenore; adeoque non est necesse, ut primò interpelletur, deinde citetur.*

84 *Si obligatio sit de repræsentando citationem exposcit.*

85 *Doctores de obligationibus penes acta scribentes recensentur.*

86 *Obligationum penes acta decreta explanantur, & num. seqq.*

87 *Judex observare debet si obligatio contineat requisita, ut incusationem decernat.*

88 *Judex semper adhibet æquitatem, maximè in obligationibus penes acta.*

89 *Pœna incusatæ obligationis in praxi exigitur ad rationem unius ducati pro centum.*

90 *Ut ad morbos præcavendos medicinis utimur, ita ad eludendas adversitates pœnitentiam adhibemus.*

91. *Elemosina Deo gratissima, scelera restinguit.*

92 *Præventiones sunt adinventæ ad evitanda damna, & in rebus agendis utiles, ac necessariæ sunt, ex Imperatorum auctoritate.*

93 *Præventionis Praxis fundatur in* Ritibus, *& in* Pragm. unica de Prævent. moderanda.

94 *Præventio dupliciter intelligitur, vel ante, vel postquam venerit, & cesserit solutionis dies; idque ab auctore explanatur, ut num. seqq.*

95 *Hodiè præventio non procedit postquàm venerit dies, quamquam citatio non præcesserit.*

96 *Quid intercedere diem, & venire diem intersit, exponitur.*

97 *Cedere diem vulgò usurpatur ab omnibus Pragmaticis pro eo quod est advenisse solvendi tempus.*

98 *Praxis exercendi præventionem in S.C. contrà scripturam juramento vallatam ab auctore enucleatur, ut num. seqq.*

99 *Perjurus quis efficitur statim ac cesserit solutionis dies.*

100 *In Regno præventio nō admittitur, nisi ex causa realis solutionis.*

101 *Præventio contrà scripturam non juramento firmatam admittitur, & quando.*

102 *Citatio est principium judicii; & per citationem dicitur præventa causa, & persona.*

103 *Si citatus est laicus, & post citationem obierit, & ei succedat clericus, fori declinatoria non admittitur idque S. C. decisionibus confirmatur.*

104 *Si præventioni cum juramento fuerit renunciatum, etiam obtenta absolutione, præventio liquidationem non impedit, & quare.*

105 *Pactum renunciationis est servandum.*

106 *Opponenti non numeratæ pecuniæ exceptionem, cui⁹ in eadem scriptura, non ex intervallo fuit renunciatum, an præventio proderit.*

107 *Debitor qua facilitate ad promittendum inducitur, eâdem ad renunciandum movetur.*

108 *Si debitor sit credulus, facilè ad jurandum allicitur.*

CAPUT XIV.

De decretis, quæ in instrumentorum reassumptione, liquidatione, & præventione, atque in incusatione obligationis penes acta fieri solent.

DIE &c. S. R. C. *de supplicatis consultationem faciat cum voto.*

Die, &c. capiatur summaria informatio super contentis, parte, cujus interest, requisita.

Die &c. visis rescripto Excellentissimi Domini Proregis, informatione capta à fol... usque ad fol... S. C. declarat, instrumentum in actis deductum extendi, & reassumi posse, vel dicitur, *esse reassumendum, stante legalitate Notarii mortui, ac ex aliis in informatione capta contentis, & proinde fiat relatio Suæ Excellentiæ.*

Die &c. S. C. declarat, instrumentum in actis deductum esse reassumendum à Notario rogatum, & in locum Judicis, & testium demortuorum, alios esse sumendos, & fiat relatio Excellentissimo Domino Proregi, vel dicitur, *esse referendum Excellentissimo Domino; reassumptionem instrumenti in actis deducti non esse concedendam.*

Die &c. condemnetur, & pœna ponatur, vel dicitur.

Die &c. condemnetur, verùm pœna non ponatur, donec visis scripturis aliter per M.C. fuerit provisum (& huic decreto aliquando additur) *& respectu supplicationis S. C. per totum crastinum diem adimpleat, & interim non discedat;* vel, *ex quo N. N. non adimplevit, decretum sub die, &c. interpositum exequatur, & pœna ponatur,* vel dicitur: *remaneat condemnatus, & pœna ponatur* sive *pœna non ponatur, donec aliter per S. C. fuerit provisum.*

Die &c. audita relatione M. C. remissa est eidem M. C., quæ provideat, quod rectiùs Citetur; vel dicitur, *quod ordinarie procedat,* sive, *quod procedat ad ea, quæ incubunt in causa liquidationis*

dationis instrumenti.

Die &c. visis comparitione, & obligatione penes acta, N. B. infra biduum solvat in beneficium N. A. summam in dicta obligatione contentam, aliàs providebitur, quod illa incusetur.

Die &c. visis comparitione, obligatione penes acta, decreto interposito per D. causæ Commissarium, & ejusdem decreti intimatione, N. B. infrà aliud biduum solvat summam in obligatione contentam, aliàs eadem incusetur, vel dicitur, *quo termino elapso incusetur.*

Die &c. visis comparitione, & obligatione penes acta fol... citrà præjudicium incusationis N. B. infrà dies... solvat N. A. summam in ea contentam.

Die &c visis comparitione, & obligatione penes acta N.B. citetur ad dicendum causam quare dicta obligatio accusari non debeat, vel dicitur, *exequi non debeat.*

Die, &c. instante N. A. creditore contrà N. B. debitorem fuit incusata obligatio pro summa in ea contenta, vel dicitur, *pro summa ... prout prædictus N. A. dixit, & juravit, & proinde expediantur literæ executoriales in forma.*

Die, &c. præstita cautione per comparentem de solvendo debitum, & pœnam, servata forma Regiæ Pragmaticæ capiatur summaria informatio super allegata conventione vel satisfactione; vel dicitur, *capiatur informatio super contentis in comparitione præsentata, & in eodem termino conventus exibeat instrumentum*, vel *apocham, quo cautione præstita non molestetur pro summa in dicto instrumento*, vel *apocha contentà, & expediatur salvaguardia*, & additur; *dummodò non cesserit dies solutionis.*

1 Um ipsa hominis natura in acquirendo, & recipiendo prompta, in solvendo verò, atque in dando lenta sit, ac morosa, mirum non est si debitores in solvendo creditoribus suis renitẽtes fiant, eosque subterfugiis defatigent. At verò ut unicuique, quod suum est præbeatur, & debitorum calumniis occurratur, Serenissima Regina Joanna
2 II. ita mandavit, in *Rit. 166. Item quod si qui debitores, aut debitrices quarumcunque personarum, seu eorum fidejussores (ex quibus debitis publica instrumenta, & in dictis Curiis, seu altera ipsarum præsentantur) de mandato ipsarum Curiarum, seu alterius ipsarum citentur, ut in certo termino peremptorio eis dato, in ipsa Curia personaliter compareant responsuri super tenoribus instrumentorum ipsorum: simili modo comparere debeant personaliter creditores debitorum ipsorum, responsuri super his, quæ versa vice de jure competunt ad relevamen debitorum eorùndem, ipsisque partibus in judicio comparentibus, interrogentur principales debitores, seu eorum fidejussores super tenoribus instrumentorum, quæ præsentabuntur in ipsis Curiis, seu altera ipsarum per creditores eorundem (præstito prius per eos de veritate dicenda personali ad Sancta Dei Evangelia juramento) & facta responsione per ipsos principales debitores, seu eorum fidejussores, per quam confiteantur, quod instrumenta ipsa, & contenta in eis vera sint, quantumcumque asserant se satisfecisse dictis eorum creditoribus de debitis contentis in instrumentis jam dictis: nisi in promptu, & in ipso istanti doceant de satisfactione ipsa, si in instrumentis contineantur pœnæ pecuniaria, vel juramenta, vel alterum eorundem; statim incarcerantur, & datur ipsis debitoribus, seu eorum fidejussoribus terminus ad probandam solutionem prædictam, & similiter detur terminus dictis creditoribus ad probandum, si quia eis competunt ad præmissa, & interim donec probent legitimè solutionem prædictam debeant in vinculis causam dicere, quam solutionem si infrà dictum terminum non probaverint, teneantur ad pœnas pecuniarias, & juramentorum contentas in instrumentis jam dictis. Et nihilominus satisfacere debeant eorum creditoribus de debitis memoratis, & si forte dicti principales, seu eorum fidejussores asserant dicta instrumenta fortè falso modo confecta, vel aliter voluerint dicere, & allegare, quod instrumenta ipsa non valeant; detur etiam eis terminus ad probandam falsitatem prædictam, qui si falsitatem ipsam, vel defectus alios hujusmodi infrà ipsam, vel defectus alios hujusmodi infrà ipsum terminum non probaverint, teneantur proptereà ad pœnam debitam præter dictas pœnas in dictis instrumentis contentas, prout hactenus in Curiis ipsis, & qualibet ipsarum extitit laudabiliter observatum, & si debitores incontinenti, vel in vinculis existentes probaverint solutionem, falsitatem, vel defectus prædictos, tunc & eo casu creditores ipsi puniuntur pro qualibet uncia in uno augustali, quæ pœna pro medietate applicetur fisco, & reliqua medietas parti læsæ persolvatur, & in eo facto debitores ipsi de facto liberentur.*

Pro cujus enucleatione præmitto primò, quod in-
3 strumentum ex eo dicitur, quod mentem instruat eorum quorum interest in futurum rei in præteritum gestæ; seu potiùs quod veritatem instruat, & contrahentium gesta contineat, ex *l. 1. D. de fide instrum.* Rutger. Rulan. *de commissar. & commis. Camera Imperial. lib. 5. par. 2. cap. 1. de nomine literariorum documentorum nu. 5. lit. G.*, adeoque dicitur commentarius, seu descriptio eorum, quæ inter paciscentes, vel contrahentes placida sunt, & conventa, Græcis συμβόλαιον, Harmenopul in *promptuar. jur. civil. lib. 1. tit. 8. de instrumentis.* D. Justinianus à literis instrumenta sejungit, *l. 1. C. de juram. propt. cal.* ibi: *in omnibus causis, sive propter literas fuerit certatum, sive propter instrumenta, sive propter quicquam aliud &c.* Cicero literas publicas appellat; & in re judiciaria instrumentum id omne complectitur, quod ad instruendam causam pertinet, etiam testes, eorumque testimonia, *d. l. 1. D. de fide instrum. l. si uxor 12. C. de pignor. l.*

oratione 7.D.de fer.l.notionem §. ult. ubi Gœddæus
D.de verb.signif.l.3.§.idem.Divus, ibi: testibus se,
non testimoniis crediturum, item ibi: nec testes
producebat. sed testimoniis uti volebat, tum etiam
in § seq. ibi: alia est auctoritas præsentium testium,
alia testimoniorum, quæ recitantur, D. de testib.
Gilhausen.in arbor. civil.par.3.cap.6.nu.2., & seqq.
Berlich. concl. pract. concl.43. to.1. nu.6. Specialiter
4 pro scriptura accipitur, cui legitima ratione fides
adjungitur, veluti quæ per Tabelliones publicos,
quos Notarios vocitamus, scribi solet, Jo: Calvin.
aliiq; Lexicographi in verbo instrumentum, eodem
sensu appellantur etiam tabulæ, l.1.D.de bon.poss.se-
cund.tab., & l.ult.D.de fide instrum. dicuntur quo-
que documenta, l.ultim.C.de prob.

Propriè igitur sumptum est scriptura, qua actus ge-
5 stus, & contrahentium voluntas clarè probatur.
Dicitur autem actus gestus, utputa emptio, vendi-
tio, locatio, mutuum, aliusque contractus. Dicitur,
voluntas, nempè quomodo, quave conditione, &
pacto placuerit contrahentibus inire contractum.
Dicitur clarè, quia per scripturam testium variatio
declinatur. Dicitur probatur, quoniam instrumen-
ta in id inventa sunt, ut probent, l.cum te 5., &
ibi: Dionysius Gothofredus lit. T. C.de transact. l.
contrahitur 4. D.de pign.& hypoth. ibi: fiunt enim
de his scripturæ, ut quod actum est, per eos faciliùs
probari poterit, Nicol.de Castro in princ.instit.de
empt., & vendit. §.25. cum seqq. idcircò dicuntur
7 probationes probatæ, ut ait Mascardus de probat.
conclus.907.nu.1., qui quamplures cumulat Docto-
8 res: fuit quippe inventa scriptura, ne rei gestæ ve-
ritas temporis cursu delitescat, etenim quasi flores
egredimur, & conterimur, & Horatius quoque ce-
cinit:

Heu heu fugaces Posthume Posthume Labuntur
anni.

Secundò præmitto, quod instrumentum aut est pu-
9 blicum, aut privatum, l.scripturas 11. ubi Do-
ctores C.qui potior.in pign.l. ratione 6.l. instrumen-
ta 5. C. de probat. l.comparationes 20. C. de fide in-
strum. Novella 49.cap.2. Publicum, aut guarenti-
giatum, aut non guarentigiatim, liquidum, aut
pactionatum. Publicum dicitur illud, quod à pu-
10 blico Notario regia auctoritate approbato con-
fectum est, l. contractus 17. C.de fide instrum. Nov.
44.in princ. ubi Cujac. Nov.73. cap.7. ibi: neque ta-
bellio supsrest, qui complevit, siquidem publicè sit
confectum, & §.1. ibi: in his vero, quæ conficiuntur
publicè documentis, si tabellio venerit, cum aliis
concord. Et ideo publica dicuntur instrumenta,
quod tabellionum, seu notariorum persona
quasi publica habeatur, Rutger.Rulant.d.tract. de
commiss.& commission. Cam.Imper.lib 5. p.2. cap.2.
nu.3. de division. instrument. cui quoque instru-
mento necesse est ut intersit ad contractus Judex
cum interventu etiam duorum testium legalium
subscribentium, si res, qua de agitur, sit infra li-
bram auri, Nov.73.cap.8.in fin.& cap.ulti. Sichard.
in authent. & novo jure num.8.C.si cert.pet. sin au-
tem ultra libram, requiritur interventus trium
testium subscribentium, & ut eodem loco ubi ce-
lebratus est contractus, testes scribere sciant, alio-
quin alii assumi possunt, juxtà constit. Regni incip.
Instrumentorum robur, & statuitur etiam per d.
Nov.73.cap.8.per tot. maximè verò in fine.

Æstimabatur autẽ auri libra de jure communi in l.
11 quotiescumq; C. de susceptoribus, Præpositis, &
Arcariis lib.10. septuaginta duobus aureis, seu
solidis, Dionys.Gothofred.in authent.ad hac lit.T.
C.de usuris, glos.in §.fin.instit.tit. de pœn.temerè li-
tig.v.solidorum, & §.fin.v.solidos instit.de Attil.tut.
Gœddæus in comment. ad l.hæc enunciatio 232. D.
de ver.sign. Anton. Augustin.lib.2.emendat. c.9. in
princ. Isid.lib.16.etymolog.cap.14. Harmenop. lib.3.
epit.tit.3. Budæus lib.5.de asse, Alciat.in l. etiam
159. nu 5. & in d. l.hæc enunciatio 232. D. de V.S.
Covar.de veter.numism.collat.3. Hotman.antiquit.
Roman.lib.4.cap.4.de legitimo solidorum numero ex
auri libra. quilibet aureus sextam unciæ partem
12 continet, proinde sextula quoque appellatur ab
Isidoro in origin. ut apud Fannium.

Sextula, quæ fertur; nam sex his unciã constat, citat.
Antonius August.emendat.lib 2.d.c.9.fol.mihi 102.
Gonzalez in lib.6. Decretal. tit.3. de simon.cap.19.
in notis lit. D., qui solidorum valorem non eun-
13 dem fuisse ostendit diversis temporibus, locisque,
& in lib.1. Decretal.tit.31. de off.jud.ordin. cap.16.
in notis nu.3.lit.M., & idcircò solidus appellatus,
quod seni solidi auri unciam expleant.

At hodiè auri libra summam ducatorum biscentum,
14 & sexdecim constituit, cùm auri valor creverit,
& uncia ad solidos decem, & octo ascendit, num
autem sit attendendus valor præsens, an ille lega-
lis, DD.inter se minimè conveniunt: verior ta-
men opinio invaluit, etiam in præsentia libram du-
catis septuaginta duobus constare, nullo tempo-
ris, ac valoris admisso discrimine, Gait.de credit.
cap.3.tit.1. à nu.417. Id autem locum obtinet in
15 civilibus, secus in criminalibus, quùm agitur de
pœnis infligendis; tunc enim sumatur oportet un-
ciæ valor, qui currit tempora delicti: quod sanè in-
telligas velim quùm quis pro furto excedente un-
ciam auri ex loci statuto plectendus erit pœna
ordinaria; nam ad pœnam subeundam unciæ valo-
rem inspiciendum tempore delicti concurrentem,
tradidi in meis Resolut. Crimin. resol.4. sive 29. nu.
16.& 27.par.3. quid verò sit decernendum, sic ubi
statutum pœnam aliquam pecuniariam imponat
pro maleficio, an solutio fieri debeat de moneta
currente condemnationis tempore, vide D.Albert.
Brunum in tract.de monet.12.particula, & Fran-
ch.Curtium in eod.tract.de monet.nu.18.& seqq.

Guarentigiatum itaque dicitur, quoties in confirma-
16 tionem promissorum juramentum, & pœna ap-
ponitur; ideoque dicitur guarentigiatum, idest
juramento, & pœna roboratum, D.R.Petra in
Comm.super Rit.M.C.V.rit.166. nu.10., ac desumi-
tur ex c.1.de lege Conradi: Parladorus autem lib.2.
rer.quotid.cap.fin.p.1. §.11.nu.2. docet, clausulam
guarentigiam apud Italos nil aliud esse, quàm
præceptum à Notario factum in sponte confes-
sum; quod præceptum innuit Guido de Suzar. de
instrum.guarentig. sub num.1, quia dicit Tabellio,
& præcipit per sacramentum, quod observent, &
faciant, quod contrahentes promiserint, atque
hujusmodi præceptum vim habet sententiæ ac ta-
le instrumentum dicitur confessionatum, ex Bald.
in l.etiam C.de exec.rei judic. & in l.1. C.de confess.
Bartol.in l.2.D.de rec.arb. id.Parlad.ibid. adde Roc-
cum respons.90. lib.2. nu.1. & 2. itaque guarenti-
gium instrumentum idem sonat ac firmum, cùm

guarentare firmare sit,

Non guarentigiatum est, quum sine juramento, &
17 pœna appaiet confectum. Liquidum dicitur, quando certam, & indubiam obligationem alicujus rei de præsenti præsefert, itaut nulla prorsus indigeat probatione, neque alia exceptione possit unquam tergiversari, Galter. in *practic. crimin, instrument.2. primæ p. Rubr. un. advertat num.*1.

18 Illiquidum dicitur, quando neque clarum, neque certum est, sed potiùs offuscatum, ac turbidum, sic, ut actor possit aliqua exceptione ab instrumento resultante submoveri, Lancellott. *de attent. par. 2. cap.* 12. *limit.* 9. *num.* 7. cit. Galter. *ibidem num.* 2., ut quia promissio est sub conditione, quæ ad effectum perducenda est: quod pactionatum quoque dicitur, utputa si pactum contineat, quod reddit instrumentum ultrò citròque obligatorium, scilicet si pro quantitate nummorum aureorum promissa sit species, nempè frumentum, vel quædam alia pacti species, quod teneatur creditor dare supplementum; aut quando unum instrumentum ad aliud refertur, Galter. *loc. cit. num.*2. nam dici nequit liquidum, nisi illud præsentetur.

Privatum verò dicitur, quod non à publico Notario,
19 sive Judice in eo non interveniente celebratur, sed solam privatæ personæ authoritatem continet: hujus species sunt cujusque privatæ annotationes, rationes, Chirographa, creditorum Apochæ, & debitorum Antapochæ, *l. instrumenta* 5. *& l. seq. l. exemplo* 7. *C. de probat. l. ult. C. si cert. petat. l. plures* 9. *& l. seq. C. de fid. instrumentor.* Duaren. ad *eundem tit. D. & C. cap.*2. Bocer. *class.* 6. *disp.*24. *de probat. per instrum. th.* 19.

Tertiò præmitto, quod si contigerit Notarium, vel
20 ad contractus Judicem fato cedere; priusquam instrumentum in formam publicam fuerit redactum, ut juris est, ipsius reassumptio conceditur juxtà formam præscriptam ab Imperatore Friderico in sua *Constit.* inclp. *Bajulos, & omnes Judices*, qua fuit ita cautum. *Cæterùm si casu contigerit Judicem, sive Notarium priùs in fata decedere, quàm instrumenta sint, prout ad eorum quemlibet pertinet, consummata, decernimus, ut si quidem partes supersint, vel ipsarum hæredes, quarum rogatu contractus iterum valeant celebrare, per competentis coercitionis modos, indictiones multarum, videlicet, aut pignorum captiones, ad reficendos contractus per Bajulorum officium compellantur,*

Quæ partes si fortè defuerint, si quidem Notarius, qui gesta conscripserit, integræ vitæ, famæ, & opinionis extiterit: & manus ejus, qui schedam conscripserit, nota sit aliis Judicibus, atque Notariis Civitatis, & loci: placet idoneorum testium, qui interferint, duorū ad minus jurata testificatione recepta, per alium ejusdem loci Notarium schedā eandē recepi: & instrumentum, prout est juris, & moris, ab ipso conscribi. A Judice, qui contractui, sive negotio se interfuisse fatebitur subscribendum, vel ab alio Judice Civitatis ejusdem, si fortè prius extiterit humana sorte sublatus, qui tamen rei agendæ non se interfuisse describet: sed qualiter inter acta præmortuorum Judicum, atque Notariorum testium depositionibus roborata: descripti negotii seriem recepisse testetur etc.

Si tamen Notarius, Judex ad contractus, & testes
21 præmortui sunt, per Carolum III. Regni Vicarium anno 1322. in facti contingentia inter Reverendissimum Episcopum Theatinum; & D. Robertum Morellum ren tentem reficere instrumentum super contractu locationis Castri Muccla initô ab Ecclesia Theatina, fuit ordinatum, quod constito de contractu prædicto, schedam, seu notam fuisse manu Notarii jam mortui conscriptam, præter alios Judices, atque Notarios Theatinæ Civitatis assumptos, in contumaciam dicti Roberti, præfatis Judice, Notario publico, & testibus aliis adhibitis instrumentum locutionis juxta formam Regni Constitut. reficeretur, & Episcopo assignaretur, *ut fides publica testificantium morte non desinat, et veritatis essentia sub latibulo posita, præsidio reparante probationis exurgat*, ut per Regni Capitulum, quod incipit: *Carolus Illustis Regis primogenitus: Ne personarum casu.*

In casu supradictæ deficientiæ per Serenissimum Carolum V. Imperatorem, cui Civitas Neapolitana supplicavit, conceditur posse instrumenta reassumi scripta in protocollo, mortuis Notario Judice, ac testibus, dummodò ipsorum bona fama, legalitasque probetur, partibus summariè auditis, ut in *Pragm.2. de fide instrumentorum* sequenti supplici libello: *Per tanto si supplica V.M. Cesarea, che le piaccia ordinare, che non ostante detta costitutione del Regno, quando i contratti, testamenti, e dispositioni si trovano essere posti à protocolli per mano de i Notari che sono intervenuti à detti contratti, e costito dalla buona fama, e legalità, e sufficienza di detti Notari, che detti contratti, testamenti, e dispositioni si possano riassumere per gli Notari, che sono vivi, & in luogo di testimonii, che si troveranno morti, si possano soscrivere altri testimonii.*

Placet Regiæ Majestati, ut Viceux. & Locumtenens Generalis; accedente opinione Consilii, & partibus summariè auditis, ex causis legitimis Constitut. Imperatoris Federici Secundi super hoc edita dispensare possit,

Praxis tamen est, teste Danza in *addit. ad decis.*
23 *Grammat.*106. *num.*16. Rocco *respons.* 12.10.2. quod si instrumentum, vel testamentum reperiatur in protocolla redactum, sive alia scriptura extensa, & mortui sint omnes, Notarius, Judex, & tunc pro reassumptione recurritur ad D. Præsidem S.C. per quod committitur alii Notario, ut illud reassumat cum aliis Judice, & testibus, non tanquam interfuerint, sed tanquam rogati, præcedente tamen informatione, & decreto; si verò duo tantum supersint, nimirum Judex, & Notarius, & unus testis, vel unus testis cum Judice, à Notario ressumitur habēte hanc facultatem in suo privilegio; quod si testes deficiant, à Domino Præsidente alii in locum demortuorum subrogantur, prævia informatione: si verò scriptura in protocollum non est redacta, tum porrigitur Domino Proregi supplex libellus, quo contractus exponitur, à quo Notario, & Judice fuerit celebratus, ac nomina testium, qui in eo interfuerunt, quod instrumentum, sive testamentum non reperitur in protocollo, sed in bastardello, sive nota, inter alias Notarii scripturas reperta, & proinde supplicatur Constitutioni dispensare, ut illud redigatur

tur ab alio Notario, & Judice cum testibus, exteridatur, & in forma publica reassumatur: & obtento rescripto; quod *Sacr. Reg. Consil. de supplicatis consultationem faciat cum voto*, à spectabili Præsidente S. C. causa committitur: dein à Domino Commissario decretum interponitur, quod *super contentis capiatur summaria informatio, parte cujus interest requisita*; quo in termino plenaque articulanda, & probanda sunt; primò, per testes saltem de fama factum in contractu celebratum; secundò, quod nota dicti contractus fuerit reperta in fasciculis, sive scripturis Notarij mortui; tertiò, quod illa fuerit scripta ab eodem Notario, & hæc recognitio facienda est per alios Notarios, sive Judices ad contractus, sive testes
24 characteris notitia habentes, & in subsidium facienda est per comparationem, vide Bocer. *clas. 6. par. 2. disp. 24. th. 42. & seqq.* Rutger Rolant *de commissar. & commission. Cam. Imper. lib. 5. par. 2. cap.* 38. quartò, quod Notarius præmortuus, vel Judex fuit probæ vitæ, & integræ famæ; quintò, quod testes, qui in mortuorum vicem subscribere debent, sint facti in instrumento conscii saltem per famam, vel per traditionem; quod postremum tum requiritur; cùm mortuus est Notarius; cæterùm eo vivente, hæc probatio non est necessaria, ut eruitur ex *Pragm.* 1. *de fide instrumentorum* ibi; *non quod prædicto contractui interfuisse se asserant, sed quod se assumptos per vos, & vestram Curiam in prædictis loco, & vice præmortuorum Judicis, & testium fateantur.*

Compilato termino, decretum interponitur: *Die &cet. viso rescripto Excellentissimi Domini Proregis, informatione capta à fol. . . . . usque ad fol. . . S. C. declarat, instrumentum in actis ductum extendi, & reassumi posse*; vel dicitur, *esse reassumendum, stante legalitate Notarij mortui, ac ex aliis in informatione capta contentis, & proinde fiat relatio sua Excellentia*: vetus autem forma hæc est, ut in processibus antiquis, & regestis observavimus: *per S. C. provisum est, esse referendum Illustrissimo Domino Proregi, instrumentum reassumi posse.* in casu quo vivus est Notarius, & mortui sunt Judex, & testes, dicitur: *instrumentum in actis deductum esse reassumendum à Notario N.N., & in locum judicis, & testium demortuorum alios esse sumendos; & fiat relatio Excellentissimo Domino*; si verò denegetur, dicitur; *esse referendum Excellentissimo Domino, reassumptionem instrumenti in actis deducti non esse concedendam*, quam formam ponit Consillar. Grammat. in *decis.* 106. *in fine*

Hæc praxis, qua instrumentum, sive testamentum
26 in protocolla non redactum reassumitur, fundatur primùm in jure Pontificio per *cap. cum P. Tabellio* 15. *de fide instrumentorum*, tùm in dicta *Constitutione* incip. *Bajulos*, & in dicto *cap. Garolus*: in dicta *Constitut.* ibi: *Cæterum, si casu contigerit Judicem, sive Notarium prius infata decedere, quàm instrumenta sint, prout ad eorum quemlibet pertinet, consumata*, quæ clarè loquitur, & in dicto *cap.* ibi: *Vos si de manu dicti Notarii jam mortui, de contractu prædicto schedam, seu notam fuisse conscriptam* &c. Scheda autem pro charta
27 accipitur, seu libello continente factum relectum, & in alio loco reponendum, vel significat primam scripturam contractus negligentiùs, & minùs purè scriptam, quæ post in Mundum redigitur, vulgò minuta originalis, DD. in *l. contractus C. de fide instrument.*, Brisson. in *lexico verbo scheda*, seu dicitur illa, in quam tabelliones primùm contractus referre extra ordinem solent
28 ἀπὸ τῦ Σχέζω. Quid autem sit protocollum Interpretes non conveniunt, prout liquet ex Bocero *clas. 6. par. 2. disp. 24. de probat. per instrumenta th.* 10. diciturque à πρῶτος greçè, quod est primus latine, quasi prima negotii collatio in scriptis, seu quasi in eo primò, confertur negotium per scripturam, ex Glos. in *Constit. Regni Bajulos, & omnes Judices vers. ista Constitutio*; vocatur etiam Archetypum, seu Matrix, ut in *Novella constit.* 44. *de Tabell.* §. *illud*, vide Cujac. *ad dict. Novell.* 44., Alciat. & Vigl. *institut. de testamen. ordin.*

Hic primò noto, quod casus prædictus fuit in Regia Pragmatica omissus, quippe jam erat provisus in dicta Constitutione, & capitulo exarato à magno illo viro Bartholomeo de Capua; & decisio relata à Gramm. qua per S.C. fuit provisum, *nō esse concedendam reassumptionem*, non fundatur in eo, quod testamentum non erat in protocolla redactum, ut quidam autumant, sed in quampluribus rationibus testamenti essentiam concernentibus.

Secundò, quod in termino impartito, ut dictum est
29 supra, *capiatur informatio*, interesse habentibus competunt beneficia, teste Anna *singul.* 255. *& allegat.* 84.

Tertiò, quod dispositum in Notario, vel Judice
30 mortuo procedit quoque in captivo, seu in manibus hostium manente, testibus Afflict. *dec.* 48. ac Fabr. *defin.* 28. *C. de fide instrument.* in mentecapto, D. Præsid. de Franch. *decis.* 300. ac in diutiùs, & per longum tempus absente, Novar. in *pragm.* 1. *de fide instrument. collectan.* 2., & in errone, seù vagabundo, cum eadem ratio militet.

Porrò quod attinet ad instrumenti reassumptionem,
31 obvii sunt Paris de Put. in suo *speciali tractat.*, Afflict. *decis.* 6. & in *constit. Regni Bajulos, & omnes Judices*, Tapia in §. *cæterùm d. constit. num.* 1. *& seqq. fol. mihi* 165. Galter. in *pract. criminal. instrum.* 2. *p.* 1. *p. vers. vel reassumptum rubr.* 2. Præses de Franch. *decis.* 300. & 567., Scaccia *de judic. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 801., Rutgerus Rulant *de commissar. & commission. Camera Imper. lib.* 5. *cap.* 36. & 37. *p.* 2. DD. in *cap. cum P. Tabellio de fide instrumentorum*, Faber in suo *Codic. tit. de fide instrum. defin.* 28. Helisæus Danza in *tract. de pugna Doctor. tom.* 1. *tit. de instrum. cap.* 3. *& in addit. ad dec.* 106. *Grammat.*

Quartò præmitto, quod extraordinarium liquidatio-
32 nis judicium incipit à citatione; nec illaudanda Praxis illa sanè vetus exorta ab ipsomet *Ritu* 186. & à *Pragm.* 4. §. *mandamus de instrum. liquid.*, & 9. *de offic. magist. Justitiar.* renovata, nulquam relaxandi citationes super instrumenti tenore, prusquam illud viderit Judex, & exequi dijudicarit; quemadmodum indicat Freccia *de present. instrum. par.* 7. *qu.* 2. *à num.* 15. Hæc autem citatio in hac Civitate, & Casalibus facienda est ab Alguzerio M. C. matriculato, & scribere sciente, & explenda est coram duobus testibus platea, ubi de-

debitor habitat, & manu propria relatio cum no-
minibus, & cognominibus testium conficienda;
nec non pro complemento matricula Actuario à
creditore præsentanda est, ut in *Pragm. 8. §.6. de
instrum. liquid.* At in Regno per Alguzerium
Curiæ, ubi citandus moratur, similiter scribere
scientem, & coram duobus testibus, & relatio cum
nominibus, & cognominibus, die &c. facienda est;
quæ relatio transmittenda est cum fide authentica
Tribunalis, aut Capitanei Curiæ ipsius Alguzerij,
atque etiam Universitatis, esse talem dictum Al-
guzerium, qualem se asserit, ut sancitum fuit per
Prag. 9. eod. tit. de instrum. liquid., & id optima
33 ratione; cum enim contumax in hoc judicio
executivo non audiatur, nisi facto deposito, & si
pœna posita est, nisi secuta reali solutione, aut
eo in carcerem conjecto, meritò citatio, ex qua
34 dicta contumacia oritur, *l. contumacia 53. D. de
re judic.* Gonzalez in *not. ad cap. causam 3. lit.
C. num. de dolo, et contum.*, in dubium revocan-
da non est, & ita debitorum indemnitati consu-
litur. Verùm citatio facienda est personaliter, vel
35 domi solitæ habitationis, idest qua moratur, non
ubi ob aliquod negotium fortassis manet, Bernar-
din. Pandus *de præsent., et execut. instrum. 4. par.
2, declarat. num. 11.*, & colligitur ex Pragm. 9.
de instrum. liquid. ibi: *Tanto se si fa di persona,
quanto nella casa, dove habita il debitore*. Item
in Curia, si ita conventum est; & hoc pactum
citationis in Curia licèt subsistat, etiam ex dict.
Pragm. 9. ibi: *Quanto ancora nella Curia designata
36 nell'istrumento*, Reipublicæ tamen perniciosum
esse, & justitiæ noxium animadvertit Anichin. *de
prævent. instrum. cap. 2. dubit. 2. à num. 122.* quod
si Notarii contingat interitus, citatio in ejus Cu-
ria nulla est, prout decisum testatur Thor. *par.
2, comp. dec. f. v. liquidatio instrumenti, et voto
84. num. 172.* Si pactum sit, ut Titius pro Cajo
citetur, citatio valet, si Titius in contractu in-
tervenerit, atque onus acceptaverit; tenetur ta-
men Cajo citationem denunciare, alioquin man-
dati actione ad interesse tenebitur, ut ex Pereira,
Rovito, & Valasco notat Consiliar. Joseph de Ro-
sa laudatissimæ recordationis *consult. 3.*

Expleta citatione, si debitor comparere desierit, de-
bet ipse creditor primam contumaciam incusare,
& in ultimo peremptorio postremam, D. Reg.
Petra super *Ritu 166. num. 148.* Porrò contuma-
ciarum accusatio per quàm necessaria est, quippe
contumacia non inducitur ipso jure, ut probant
Berlich. *concl. 17. de contumacia actoris, & rei to.
1. num. 72. & 73.* Jo: Anton. ab Ecclesia *observ.
28. p. 2.*

Insuper prænoto, quod liquidationis judicium du-
37 plex continet caput; unum, quod debitum
persequitur: alterum, quod commissi perjurii cri-
men insequitur, & unica perficitur actione, quæ
in criminalem naturam magis incalescit, cùm de-
bitor (ut in *Ritu*) non audiatur per procurato-
rem, sed personaliter comparere tenetur, simul in
carcerem detruditur, & in ejus bonis exequitur,
atque ad pœnam condemnatur. Fundatur autem
hic rigor in jurisjurandi vi, & est in pœnam com-
missi perjurii, D. Reg. Merlin. *controv. forens.
cent. 2. c. 22. num. 1.* & ex Afflicto, Freccia, Ta-
pia, Rovito, Capyciolatro probat idem Consi-
liar. Joseph de Rosa *d. consul. 3. num. 28.* Liqui-
38 datio igitur duo potissimùm involuit, debiti per-
secutionem, ac perjurii accusationem, & unum
ab altero dissociari non potest; cujus enim inte-
rest, liquidare potest, cui tamen pejeratum non
est, agere nequit, & cui pejeratum est, si in per-
jurio præjudicium non consideratur, quia sua non
interest, ad liquidationem deveniri non debet, ita
ex Jalone in *l. si duo Patroni §. si quis il 2. D. de
jurejurando*, ex Julio Claro in *§. perjurium*, ex
Andrea, Afflicto in *constit. eos, qui scienter*, &
Freccia præcit. Consil. de Rosa *n. 36.*

His præmissis, ad supradictorum decretorum expli-
39 cationem pergo: & primum, quo dicitur, *con-
demnetur, & pœna ponatur*, interponitur, quo-
ties instrumentum præsentatum in publicam for-
mam, juxtà Regiam Constitutionem, redactum
est, vel reassumptum, & juratum, idest conten-
ta in eo juramento confirmata; liquidum, idest si
promissa non dependeant ab aliquo eventu, vel
conditione, quod sint certa, & ex eodem instru-
mento ita constet, itaut ex alia scriptura proban-
da non sint; isto enim casu si promissor, seu de-
bitor citatus super tenore dicti instrumenti non
compareat, incusatis contumaciis, supradictum
interponitur decretum.

Si verò citatus compareat cum scripturis in Curia,
quibus opinatur elidere intentionem sui credito-
ris, sed instrumentum apparet liquidum, decre-
tum interponitur, *quod remaneat condemnatus,
verùm pœna non ponatur, donec visis scripturis ali-
ter per M. C. fuerit provisum*. Si scripturæ non
profuerint, dicitur: *decretum sub die &c. exequa-
tur, & pœna ponatur, Prag. 8. cap. 70. vers. però
quando il debitore*. Si tamen citatus super tenore
instrumenti, gravatus recurrat ad specta-
bilem Dominum Præsidentem S.C. supplici peti-
tione, qua dicit instrumentum esse illiquidum,
pactionatum, aut citationem fuisse nullam, aut
expeditam à persona, quæ non est legitima, aut
aliud quidpiam opponat (ita quod debitum non
neget) & obtinet regiam decretationem, quod,
*comparente personaliter, & præstita cautione de
parendo mandatis S.C., M.C. verbum faciat de præ-
dicta citatione super tenore instrumenti*, additur à
M. C. supradicto decreto: *& respectu supplicatio-
nis S. C. per totum crastinum diem adimpleat;*
quod si non adimpleat, idest personaliter non
compareat, & cautionem minimè præstet, fit ali-
ud decretum per M.C. quo dicitur; *ex quo N. N.
non adimplevit, decretum sub die . . interpositum
exequatur, & pœna ponatur*, vel *remaneat con-
demnatus, & pœna ponatur, & proinde relaxen-
tur literæ exequutoriales realiter, & personaliter*,
ut ex *Pragm. 8. de instrum. liquid. §. 7. vers. voglia-
mo, che quàndo la supplica si dà ab indebita cita-
tione.*

Per supradictum decretum, quod *remaneat condem-
40 natus*, videtur jam facta liquidatio, & actorum
magister tenetur ponere pœnam in libro inferni,
ut ex *decis. S.C.* penes Consiliar. Gizzarell. 69. &
habetur etiam ex dicta *pragmat. 8. §. 17. vers. per-
che l'interrogatione s'hebbe per fatta all'ultima Cor-
te, quando il debitore rispondendo colla comparsa,
e con le scritture presentate, restò condennato, mà
sospesa l'esecutione per le scritture.*

Con-

Condemnatus igitur via Ritus compellitur ad solu-
41 tionem pœnæ pecuniariæ , scilicet ad rationem granorum decem pro quolibet ducato in pœnam admissi perjurii , D. Reg. Merlin. *controv. forens. cap.*22. *num.*2. & plerumque tertiam partem , & quandoque medietatem remitti tradit D. Præses de Franch. *decis.*336. *num.* 13. quæ sanè pecunia-
42 ria pœna successit in locum asperrimæ illius antiquæ , qua perjuro dextera recidebatur,

Instrumentum quemadmodum dicitur liquidatum
43 per actum interrogationis , & responsionis , ita censetur facta liquidatio hoc ipso , quod debitor comparet cum scripturis , quæ in secunda Curia fuerunt declaratæ invalidæ ad liquidationem impediendam; quamobrem expleto dicto actu interrogationis , & responsionis , quo videtur facta liquidatio , aut interposito supradicto decreto in prima Curia , nempe , quod *condemnetur ; verum pœna non ponatur , donec visis scripturis ali-*
44 *ter fuerit provisum* ; si hoc medio tempore debitor moriatur , cum ejus herede rectè proceditur, & decretum interponitur , quod *procedatur ad ea, quæ incumbunt in causa liquidationis instrumenti*,

Item si à dicto primo decreto, nempe quod *condemnetur ; verùm pœna non ponatur , nisi visis scripturis &c.* debitor appellaverit ad S.C., decretum,
45 quod à Domino Præside interponi solet , est, quod , *facto integro deposito , vel reo constituto in carcere , M.C. verbum faciat* ; & in eo casu , quo fortasse , visis scripturis , fuit dictum , quod *remaneat condemnatus* , tunc non auditur debitor, facta reali solutione debiti . & pœnæ , ut in dicta *Prag.* clarè habetur ind cato loco ex apostilla, *quando debitor appellat à decreto M.C.*

Si adimpleat , idest cautionem ordinatam per S. C.
46 præstet , scripturæ verò præsentatæ non fuerint validæ pro liquidatione impedienda decretum ità concipitur ; *Remaneat condemnatus ; verùm pœna non ponatur , donec facta relatione , per S. C. aliter fuerit provisum* , ut ex *Pragm.* 10. *cap.* incip. *e quando poi la mattina sequente.*

Hac forma decreti mutata , inducitur nullitas , ut
47 in facto relato à Domino Episcopo Afflicto *controv. jur.C.*19. ubi cum non fuerit per M. C. pronunciatum , *verùm pœna non ponatur , donec facta relatione* &c. sed dictum : *pœna ponatur ; verùm non exequatur , donec facta relatione per S. C. taliter fuerit ordinatum* , & fuerit dictum de nullitate , S.C. pronunciavit , *nullitatem obstare , ac proinde iterum causa decidatur* ; à quo decreto fuit reclamatum , & audita iterum relatione M.C.junctis Aulis , decretum , *nullitatem obstare* , confirmavit; non poterat enim M. C. ante relationem decernere , *pœna ponatur* , cùm hoc dependeret à voto S.C.quamquam per eundem Dominum Episcopum acriter sustineatur contrarium , & quod hoc acciderit , eo non informante per valetudinem impedito , his potissimùm rationibus ; prima,
48 quia quando forma ponitur ad aliquam rem demonstrandam , satis est , ut adimpleatur per verba æquipollentia , per text. in *l. si ita scripsero D. de condition.* , *& demonstr.* hinc licèt per text. in *l. jubemus C. de testam.* tradita sit forma in heredis institutione , nempe ut testator heredem manu propria scribat , & si scribere nesciat , vel mala valetudine sit impotens , heredem nomine nuncupet ; tamen si ita pronunciavit , hic meus heres esto , hic videlicet , si est coram testatore actu illum ostendente , valida est institutio , quia certa est testatoris voluntas , & per textum in *leg. nemo dubitet* 58. *D. de hered. instituend.* for-
49 ma enim , quæ est rei demonstrativa , adimpletur certè per æquipollens , secùs si substantialis sit ; secunda , quia potiùs mens legis considerandа , ut finis adimpleatur , quàm ver-
50 ba , ut Celsus admonet in *l.* 17. *D. de legib.* ibi : *scire leges non est verba eorum tenere , sed vim, ac potestatem* ; & mandant Impp.Theod.A.& Valentin. Cæsar in *l. non dubium* 5. *C. de legib.* ibi : *non dubium est in legem committere eum , qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem* , tertia sub *num.* 44. ad propositum inquit ; *voluit nostra Pragmatica interponi decretationem, quod debitor remaneat condemnatus , quia interrogatio habetur pro facta , cum in secunda Curia creditor , & debitor comparuerunt , & ideò ipso tunc condemnatur : voluit adiici , pœna non ponatur , ut demonstraretur remanere suspensam tantùm exequutionem decreti propter scripturas , & relationem faciendam in S. C. in casu nostro ; licet M.C. decreverit , quod pœna ponatur , tamen subjecit aliam clausulam expressè suspensivam executionis ipsius decreti , tam quoad debitum , quàm quoad pœnæ positionem in libro ; donec facta relatione per Sacrum Consilium taliter fuisset provisum , jam igitur satisfactum est regiæ Pragmaticæ , quia forma ibi tradita non omissa , sed per verba æquipollentia , imò clariora fuit impleta* ; attamen contrarium fuit decisum , junctis Aulis , ut dictum est ; posita enim pœna in libro inferni nihil remanebat agendum , Et demùm si citatio , seu notificatio minimè perficiatur ad formam re-
51 giæ Pragmaticæ , vel quia facta est pro majori summa verè debita , aut quivis alius defectus in ea notatur ; tunc decretum interponitur , *quod rectiùs citetur* , D.Regens Merlin. *controv. forens. cent.* 2. *c.*22. ac faciunt tradita per D. Franciscum Maradei in *praxi præsentationis instr. cap.*4.*fol.*71. *num.*124.

Aut instrumentum non est guarentigiatum , sive
52 non liquidum , ut quia est pactionatum , & continet pactum ultrò citròque obligatorium ; sive se referat ad aliud instrumentum , quod non fuit productum , tunc decretum interponitur , *agatur ordinariè* ; cujusmodi formula etiam usuvenit , ubi instrumentum fuerit conditionale , & conditio adhuc pendeat , nec dum purificata sit , tunc enim nullam executivam liquidationem promeretur , D.Reg. Petra in *d.Ritu* 166.*num.*72. *& in Rit.*177.*num.*11.*circa med.*

Rursùm noto , quod si pro quantitate , puta cen-
53 tum est promissa species , videlicet mense Augusti frumentum , non potest instrumentum liquidari , nisi priùs Creditor doceat per publicam, & authenticam scripturam de frumenti valore in illo loco mense Augusti ; & similiter si pro centum quis promiserit modia tritici centum die octava Augusti , pacto adjecto , quod Creditor teneatur dare complementum , attenta voce , pro dicta summa ducatorum centum , instrumentum liquidare creditor nequit , nisi obtenta fide authentica de

de pretio, cujus complementum in Curia offerat,
vel depositum faciat, juxta text. in *l. Julianus §. offerri D.de act.empt.*, quod si speciei pretium liquidari non possit nisi per testes, aut alias probationes, tunc creditor petat instrumenti liquidationem pro specie promissa, ex traditis per Consiliar.Carleval. *de judiciis lib.*1. *tit.*3. *disp.*3. *num.* 42.sicq;multæ dilationes resecantur; siquidem pro liquidatione pretii decretũ præcedat oportet, quod *capiatur summaria informatio*, in qua citandus est debitor, cui competit testium repulsa, & à liquidationis decreto appellatio, idem Carleval. *ibid.n.*44. *circa fin.*, atq;adeò debitor magna dilatione gauderet in non solvendo; quod quidem, quoad fieri potest, declinatur, breviori, quem diximus, modo, quo citius lis præciditur. Incusato postea instrumento, liquidatio prædicta est executionis
54 incidens, ex eod. Carleval. *num.* 44. generaliter enim pro eo, quod non est in præsentia certum, & venit extrinseca probatione liquidandum, instrumentum non dicitur liquidum, prout quoties ex parte creditoris quidpiam est adimplendum, quo plenè non adimpleto, liquidari non potest;
55 quemadmodum nec instrumentum capitulorum matrimonialium, nisi oblata fide Parochi de sequuto matrimonio in faciem Ecclesiæ, Rev. de Luca in *addit. ad decis. Præsid. de Franch.* 366. quamquam Tasson.neget eam sufficere apud Reg. Petra in *Rit.* 166. *num.*68. vide tamen Thor. *voto* 4.*par.*1.

Cæterùm instrumentum illiquidum si referatur ad
56 aliud instrumentum, quod est liquidum, bene liquidari potest, ut dictat *R.t. M.C.*167. ibi: *potest etiam fieri interrogatio, quando essent plura instrumenta, quorum unum esset liquidum per respectum ad aliud; ut si esset heres qui de hereditate apprehensa ex testimonio in promptu constaret per instrumenta publica, & haberet instrumentum debiti liquidum*, probant Consil. Frecc. *de præsentat.instrum.p.*8.*qu.*2. R.Tapia *de jure Regni lib.*3. *Rit.*286. *num.*9. Consil. Mastrill. *decis.*131. D.Præs.de Franch. *decis.*420. *num.*4. Anna *singul.*
57 157.Reg.Petra b.m., qui ob ejus ingentia merita titulo Ducatus Vastigirardi, ac dignitate Regiam Cancellariam Regentis fuit insignitus, super *d.Rit.ibi num.*12. fatetur, quod non solùm instrumentum liquidari potest per aliud instru-
58 mentum, sed quod sufficit alia scriptura publica; imò quod liquidari possit etiam alio probationis genere; Ritus enim non quidem restrictivè,
59 sed exemplificativè est intelligendus, teste eodem D.Præs.de Franch. *decis.*366. *num.*9., ac monuit D.R.Petra *ibidem*, qui alios adducit.

Hinc in facti contingentia, cùm in instrumento fuisset promissa solutio infrà certum tempus, de qua solutione liquebat per cedulam numulariam, licèt fuisset oppositum; quod de dicta solutione non constabat per instrumentum, de quo loquitur Ritus, & quod cedula numularia non esset ejusdem potentiæ, neque dici posset probatio indubitata, quia nonnullæ cedulæ, sive partitæ banci reperiuntur simulatæ, & non veræ, quæ vulgò nuncupantur *passatore*; contrarium tamen
60 fuit ab Aula decisum ex ratione; nam cedula numularia est scriptura publica à publico ita approbata; cùm obligatio numulariorum sit, ut cedulæ semper fiant pecunia numerata, reali, & non fictitia, & hac communi opinione contractus cedulis numulariis conficiuntur: hinc est, quod adversus cedulam numulariam exceptio non numeratæ pecuniæ non admittatur, quia loco realis solutionis habetur, teste Puteo *dec.* 159. & usu recipitur; & sicuti bancum non potest exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere, ita nec alter cum eo contrahens, Scac. *de commerc.* §.7. *glos.*3.*num.*33.Gaitus *de credito cap.*2. *tit.*9.*de apo-*
61 *cha bancaria num.*3226. atque alii: & licèt aliquando quædam banci partita, seu cedula sit simulata, vulgò *passatora*, quoniam rarissimè contingit, idcircò non est impedienda instrumenti liquidatio, nisi de dicta simulatione aliqua producatur probatio; simulatio enim non consistit in cedula numularia, quæ ut dictum est, ex officio numulariorum semper fit pecunia præsenti, & numerata, sed in eo, scilicet, an sit verè soluta Titio creditori, & in ejus beneficium verè perventa, an verò redierit ad solventem; quod quippe factum est, idcòque probandum; unde si de eo probatio non proferatur, producto instrumento cum cedula solutionis numularia, illud rectè liquidatur; etenim Banci cum sint ad publicum
62 commodum erecti superiorum permissu, & licentia, libri per illorum officiales confecti adinstar antiquorum argentariorum, numulariorum, ac thesaurorum publici dicuntur, juxta text. in *l.quadam §. numularios, l. argentarius §. ideo autem D. de edendo, l. illata C. de fid. instrument.*
63 quandoquidem Bancorum locus in ejus vicem suffectus est, in quo antiquitus pecuniæ mercatorum, & fœneratorum deponebantur, scilicet in æde Castoris, in templo Pacis, in æde sacra apud Romanos, apud Athenienses in Ærario, quod erat Delus, & amplius in Templo Dianæ, in delubro Solis, in Templo Saturni, in Ceimeliarchio quoque Civitatis, aut Ecclesiæ, quemadmodum habes in Petro Gregorio Tholosano *syntagm.jur.univer. lib.*23. *cap.*3. *num.*18. ex variis Historiographis, Jureconsultis, & eruditissimis
64 Scriptoribus. Unde partitæ ex bancis extractæ plenissimam faciunt probationem, etiam de consuetudine, de qua testatur Rota Januens. apud Bellon. *decis.*38., Escobar. *de ratiocin. c.*11.*num.*4. Gaitus *de credito cap.*2.*tit.*3.*num.*54.consule quoque Genuam *de script.priv.lib.*4. *cap.*14.*à num.*20. *& cap.*26.*num.*21. Quapropter si cum instrumento præsentetur dicta banci partita de solutione,
65 illud redditur liquidum: in citatione verò super tenore dicti instrumenti de ea quoque mentio facienda est, ut reus certior reddatur, & instructior, de qua praxi testatur D.Præs. *decis.*420. ibique de Luca *num.*1. *&* 623. *num.*5. *&* 6.

Si verò instrumentum non sit guarentigiatum,
66 idest juramento non confirmatum, tunc non habet paratam executionem via Ritus, quantumvis publicum sit, Consiliar. Joseph.de Rosa *consult.* 3. *num.* 30. sed tunc debitor adstringitur per præceptum, qui modus etiam dicitur executivus, & decretum interponitur, quod debitor, *infrà biduum solvat*, & reiteratur præceptum. Quæ praxis fundatur in ratione, quia contrahens quando dare promittit, vel recepisse declarat, non solum promittit, & confitetur coram Notario, sed

coram

coram Judice , qui in contractu intervenit ; is
67 enim in contrahentes ex eorum voluntate juris-
dictionem habet, ex adductis per Maradei in *pra-
68 xi præsentat. instrum. cap. 1. num.* 5. ac proinde
confessus coram Judice pro condemnato habetur,
juxta tex.in *l.proinde 25. D. ad l.Aquiliam*, & in
l.1.C.de confessis : ubi ita Imperator Antonius:
*Confessos in jure pro judicatis haberi placet, quare
sine causa desideras recedi à confessione tua, cum
& solvere cogeris : in jure* idest *coram Judice*. &
Judex, qui in contractu intervenit, ut dictum
est, voluntariam habet jurisdictionem ; ideoque
dicitur Judex ad contractum. Hæc satis pro di-
69 ctorum decretorum enucleatione, quum de in-
strumenti præsentatione, liquidatione, & execu-
tione via Ritus latè scripserint Consil. Marin.
Frecc.Antonius à Canario, Franciscus Anton.
de Judice Roberto, Berardinus Pandus, Jo:Pau-
lus Galterius, Caravita, & D.R.Petra, qui Ri-
tum commentati sunt, Graff.*de except.except*.36.
ac novissimè Franciscus Maradei doctè, & accu-
ratè, ad quem lectores remitto.

Pro enucleatione decretorum, quæ interponi solent
70 in materia obligationum penes acta, scire primò
consentaneum est, quod obligatio penes acta est
actus, quo Titius e. g. confitetur coram Curiæ
Actuario debere Cajo centum, sive quicquam
aliud, & promisit statuto tempore solvere, vel
dare, per eumdem Actuarium in scriptis exten-
sus, ut eruitur ex text.in *l.eum, pro quo D. de in
jus vocando*, ubi Paulus ait ; *eum pro quo quis
apud officium, cavit, exhibere cogitur. Item qui
apud acta exhibiturum se esse quem promisit, etsi
officio non caveat ad exhibendum tamen cogitur*,
& glossa hic in *verbo officium*, explicat, idest,
officiales, & in verbo apud acta lit.H.subdit, *co-
71 ram Judice alteri parti promisit*. Ideo obligatio
hæc olim coram Judice accipiebatur, vel specia-
tim ejus ordine ; omnia enim nostra facimus, qui-
bus nostram authoritatem impartimur, *l.1. §. sed
neque C.de veter. jur. enucl. l. pater D. de manum.
vin.* & hac in re probat Afflict. *decis*.135. *num*.5.
hinc benè apud acta dicitur, postquam Judicis
mandato actorum Notarius illam scribit : at ho-
die in M. C. omnes Actuarii accipiunt obligatio-
nes extrà Judicis præsentiam, ut quoque testatur
Riccius in *addit.ad dict. decis.Afflict*.135. *num*.5.
& Marcus Anton.Pulverin. in *add. ad Affli.decis*.
387. quinimò passim in omni Curia Regni ita
72 practicatur, teste Caravita *Ritu* 128. *num*. 13.
generatim enim ordo obligationes recipiendi
Actuario à Judice supponitur datus.

Rursus obligatio hæc incusata, virtute hujusmodi
73 confessionis, paratam habet exequutionem, ex
*Ritu M.C.*128.ex d. *l.eum pro quo*, & ex *l. tale pa-
ctum §.qui provocavit D.de pactis*, ubi eum, qui
à sententia provocavit, si posteà conventione ha-
bita, pecuniam solvere pactus sit, pecunia non
soluta, Judex nulla alia cognitione adhibita exe-
quitur, ibi : *Judex nullo alio discusso, justam con-
74 ventionem veluti confessi sequatur* ; quo fit, ut
obligatus non audiatur nisi in vinculis, aut facto
deposito, ut ex *Pragm*.63. *de off.Magistri Justitia-
rii* §.6.

Ut autem valida sit, & incusetur, si summam exce-
75 dat ducatorum quinquaginta, plura requirun-
tur ; primum, ut obligatio accipiatur ab Acto-
rum Magistro, & non à Scriba ; secundum, ut
interveniant duo testes, eique subscribant, ut
post quamplures Doctores ita refert decisum D.
Altimar.*tom.1.de nullit. rub.5. num*.15. & 17.*qu*.
20. ut omnis suspicio fraudis removeatur, tertium,
quod prædicti testes declarent se cognoscere obli-
gatum, ut evitetur fraus, & deceptio, nempe sup-
positio alterius personæ: verùm nuper in mea Au-
la non semel judicavimus, quod si obligatus de
loco paucorum focullariorum esset, & testes non
dicerent, quod cognoscunt obligatum, obligatio
non est nulla; nam ratione loci Actuario, ac te-
76 stibus supponitur facilè notus, & maximè aliqua
existente conjectura, quartum, ut obligatus obli-
gationi subscribat, & eo scribere nesciente, ejus
nomine Actuarius, qui dicere debet, obligatum
sibi esse cognitum, saltim ex relatione testium,
quæ omnia liquent ex *pragm*. 9. 15. & 16. *tit. de
Actuariis*.

Si verò summam contineat ducatorum quinquagin-
77 ta, vel infrà, testium interventus non requiritur,
sed satis est, quod obligatus obligationi subscri-
bat, aut Actuarius ejus nomine, si scribere nesciat,
ut suprà, & patet etiam ex enunciata *Pragm*. 16.,
in hoc enim casu omittitur illud requisitum ratio-
ne summæ, ibi : *da cinquanta docati à basso*, cùm
præsertim fraus non præsumatur, *l. meritò D. pro
socio*, & insuper adest ipsius Actuarii pericu-
lum.

Prædictis intercedentibus requisitis, instante credi-
tore, sine citatione incusatur obligatio, ut ex *Ri-
tu* 128., ibi; *sine vocatione partis*, & ibi Caravita,
D. R. Petra, D. Præses *decis*. 118. Regens Capy-
ciuslatro *decis*.138 *tom*. 2., Regens Rovit. *super
Pragm. de jurisd. ad invicem non turban. num*.9.
& ita servatur in praxi; nisi esset incusanda con-
trà debitoris heredem ; tum quia is non juravit,
tum etiam quia alterius facto obligatus in non
79 solvendo contumax non videtur, Domin. Re-
gens Sanfelic. *decis*. 211. Capycius latro *decis*.
102. *num*.22., vel quando captam in una Curia
creditor in alia incusare velit, notant Itern., &
Afflict. in *constit. Bajulus si furem num*. 3. idem
D.Præses *cit. dec. num*. 19., Rovit. *loco superius
cit.num*.6. Caravita super dicto *Ritu*, Regens Pe-
tra *ibidem num*. 18. R. Sanfel. in *praxi tit. de or-
dine judic. num*. 13. & communiter Nostrates:
80 aut quando obligatio continet promissionem de
solvendo non præfinito tempore, sed est ad sim-
plicem creditoris requisitionem ; isto enim casu
concessa videtur dilatio usque ad interpellatio-
nem, qua non sequuta, nulla constituitur mora.
81 *l.3. §.si quis hæredi D. de statu liber. l. qui Romæ
§. seja D. de verb. oblig. l. si pro te Codic. de usur.*
cum alii concord. D. Regens Valenzuela *consil*.
16. *num*.23. D. Petra super *Ritu* 173. *num*. 4. &
patet ad sensum ; nam hoc ipso quod citatur ad
dicendum causam quare &c., requiritur, ergo ut
requisitus dicatur, necesse est, quòd à creditore
82 interpelletur, ut constituatur in mora, ex qua
perjurii suboritur accusatio : at in liquidatione in-
strumenti, quo promissa est solutio ad omnem
simplicem requisitionem, satis esse puto citatio
nem, quæ à creditore expeditur contrà debitorem
83 super tenore instrumenti, cum in certiorati sit

arbitrio comparere, & quicquid habet adversus instrumentum allegare, & non comparendo, sua culpa contumax effectus condemnetur, ita quod non sit necessarium, ut primò interpelletur debitor, & in mora constituatur, ac deinde citetur super tenore instrumenti. Item si obligatio sit de repræsentando, ut ex Muscatello in *prax. fidejuss. modo* 5. affirmat D. Petra in *Ritu* 128. *num.* 17. siquidem quando est antiqua, veluti si à tempore, quo nata est actio, aut facta est accusatio, decem effluxerint anni, his in casibus debitor citatus compatens auditur extra carceres, ac etiam non facto deposito, ut testatur, & probat Caravita in allegato *Ritu num.* 4. & 5. ibique D. Petra, ac Pragmatici omnes.

At quoniam fusissimè de obligationis penes acta
85 post Caravitam scripserunt Domini Regens Petra super *dict. Ritu*, Consil. Altimar. *tractat.* 1. *de nullit. rubr.* 5. *qu.* 10. Gait. *de credito cap.* 3. *tit.* 2. Barra *controv.* 30. Danza *in tract. de pugna Doctor. tom.* 3. & novissimè Franciscus Maradei *in annot. ad singular. Philippi Patris super Pragmat. singul.* & in *lib. practic. observ. observ.* 69. ideò ad eos te remitto, & ad decretorum explicationem transeo.

Primum igitur decretum, quo dicitur, *visis compari-*
86 *tione, & obligatione, infra biduum, &c.* interponitur, quando creditor non comparet in Curia, nec instat pro accusatione, sed adit Judicem pro recuperatione pecuniæ in dicta obligatione contentæ: & dicitur, *visa obligatione*, nam Judex ob-
87 servare debet si narrata contineat requisita, ut ordinare deinde valeat comminatam incusationem. Secundum decretum interponitur ex æqui-
88 tate, qua semper Judex uti debet, & hic præcipuè, ut evitetur majus damnum. Aliud decretum, quo dicitur: *N. A. citetur ad dicendum causam quare &c.* interponitur in omnibus prænarratis casibus, in quibus citatio requiritur propter dubitationem, quod aut satisfactio, vel nova conventio intercedere potuerit, aut compensatio, sive crediti remissio; vel quod quævis alia exceptio per debitorem opponi poterit, veluti per heredem inventarii exceptio, aut similis. Ultimum decretum est incusationis, in quo dicitur, *in forma*, scilicet realiter, & personaliter, etiam pro pœna, quæ in
89 praxi exigitur decem carolenorum pro centum ducatis. Denique non prætermitto, quod obligatio ratione pœnæ incusari non potest per procuratorem, nisi is speciale mandatum habeat.

Tandem pro explicatione decreti, quod ad præventionis materiam attinet, operæ pretium duximus adnotare, quod sicut ad præcavendos morborum insultus medicinæ auxiliis utimur, ita ad eluden-
90 das adversitates, quibus magis affligimur, adhibeamus oportet remedia, nempè pœnitentiam, juxta illud Psalmistæ: *præoccupemus faciem ejus in confessione*, & eleemosynam, quæ Deo gratissima est, & scelerum piacula redimit, & extin-
91 guit; quo circa passim ad evitanda damna præventiones amplectimur, quæ quam utiles sint in
92 rebus agendis, quam necessariæ, terio nos admonent Imp. Valent Theod. & Arcad. in *l.* 1. *C. quando liceat unicuique sine Judice se vindicare &c.* ibi: *melius enim est occurrere in tempore, quàm post exitum vindicare*; & Divus Justinianus in *l. fin. C. in quibus caus. restitutio in integrum non est necessar.* dum inquit; *meliùs est intacta eorum jura servari, quàm post vulneratam causam remedium quærere*; quod etiam experientia rerum omnium magistra in dies edocemur.

Præventionis itaque praxis fundatur primò in *Rit.*
93 *M.C.V.* 168. 186. 189. 190. necnon in *Pragm. unica de preventione moderanda.*; quæ sic habet: *Malitiis litigantium, qui præventiones indebitas faciunt, occurrere volentes, statuimus, ut nullus præveniendo creditorem suum possit convenire coram quocunque Judice, nisi priùs præstita fidejussione de solvendo debitum, casu, quo de solutione in causa præventionis legitimè probatum non fuerit, quæ fidejussio etiam premittat uncias decem pro pœna, quam ipso jure ipsum præventionalem incurrere volumus, qui talem præventionem fecerit, & in ea succumberit; mandantes itidem præventionibus ritum M. C. observari providentem, quod tempore publicationis processus debeant tales debitores præventenees personaliter comparere, ut detineri possint, si nihil probatum appa-*
94 *ruerit.* Quoniam verò præventio dupliciter intelligi potest, vel antequam venerit, & cesserit, dies solutionis in scriptura appositus, vel postea; sed nondum creditor debitorem citaverit, ad majorem hujus praxis intellectum animadverto, quod tempore Serenissimæ Reginæ Joannæ II. præventio admittebatur, etiam si jam solutionis venerit dies, antequam tamen creditor debitorem citaverit, ut liquidò eruitur ex *Rit.* 186. ubi tunc præventio interrogationem super tenore instrumenti non impediebat, si eodem die cum præsentatione instrumenti fiebat; ergo benè admittebatur postquam venerit dies, & antequam creditor instrumentum præsentaverit, idest debitorem citaverit, juxta explicationem Caravitæ: at nostro ævo præventio minimè procedit postquam venerit dies, utcumque citatio non præcesserit; quia
95 recens praxis fundatur in *l. ad diem D. de verbor. obligat. & in l. magnam C. de contrah. stipul.* ubi habetur, quod dies cum sit certa in contractu, & debitori nota, ipsius adventus interpellat pro homine. & in mora debitorem constituit; nititur quoque *Pragm.* 44. *de offic. magist. Justitiar. cap.* 1. post *Ritum* edita, ibi: *volumus, & mandamus, quod per Judices ipsius M.C. non possint fieri decreta, provisiones, vel alia quæcunque ordinationes in scriptis, vel oretenus, quod præstita cautione per debitorem de solvendo debitum, & pœnam, supersedeatur in accusando obligationes ipsas, quando venit, & cessit dies solutionis*; item *Pragm.* 63. *de offic. Procurat. Cæsaris* §. 2. & 6. ubi debitor conventus instrumento vigore Ritus, ac virtute obligationis penes acta, vel apochæ banci non auditur, nisi facto deposito, aut intra carceres; ideoque inolevit stylus in M.C. supradicto decreto addendi clausulam, *dummodo non cesserit dies solutionis.*

Neque hic reticendum opinor quid inter *cedere diem*, & *venire eiem* intersit; *diem* namque *cedere*
96 significat, incipere deberi pecuniam, ut inquit Ulpianus in *l. cedere diem* 213. *de V.S.* adde *l.* 5. *l.* 6. *l.* 7. *l. nec semel*, *l. seq. l. cum ita*, *l. si dies*, *D. quando dies leg. ced venire diem*, denotat eum diem venisse, quo pecunia peti possit, scilicet solvi

jam

jam oportere, & facultatem agendi, si non solvatur, adesse, *l. centesimis*, *l.* 8. *l.* 9. & *l.* 10. *D. de ver.oblig. l. quotiens* 24. *l.* 3. *l.* 8. *l.* 9. *D. de oper. libert.* Jo: Gœddæus *comment. in tit.* 16. *libri* 50. *pandectarum de verb. & rer. signif.* hinc fit, quod ubi purè quis stipulatus fuerit, & cessit, & venit dies; ubi in diem, cessit dies, sed nondum venit dies: ubi in diem, cessit dies, sed nondum venit; ubi sub conditione, adhuc ea pendente, neque cessit dies, neque venit, idem Gœddæus, Rebuff., Alciat., aliique in *d. l. cedere*
97 *diem*, apud Pragmaticos vulgò circumfertur pro eo quod est, advenisse jam, & efflux sse præstitutum tempus pecuniam solvendi, petendique judicialiter; si non solvatur; idcircò decretum ait, *dummodò solutionis dies non cesserit*, idest, non venerit, non effluxerit.

At verò in S.C. si præventio fiat contrà scripturam
98 juramento firmatam, tunc, aut fit ex causa non numeratæ pecuniæ, vel propter vim, dolum, sive aliam causam non absimilem, cùm directò scripturæ opponatur; ideo non admittitur, nisi antequam dies solutionis cesserit: ratio est, quia post diei solutionis adventum debitor dicitur perjurus, ideoque non audiendus; hinc in absolutione à juramento, quando debitor vult contrà instrumentum aliquid opponere, adiicitur clausula,
99 *dummodo non sit perjurus*; perjurus enim quis efficitur, statim ac dies solutionis cessit, Anichin. *de prævent. instrum. c.* 3. *qu.* 2. *num.* 4. qui textum affert in *cap. debitores de jurejuran.*, & alios DD. adducit, & donec absolvatur à perjurio, meritò denegatur audientia, teste Afflict. *dec.* 220. & 422. licèt in hujusmodi praxim à *num.* 12. acriter invehat Anichinus *ibid.* aut opponitur realis solutio, vel nova conventio, quia tunc debitor instrumentum non impugnat, imò illud approbat, & per consequens non venit contrà juramentum, præventio admittitur, quamquam dies solutionis advenerit. Hic tamen haud prætermitto, quod in
100 Regno vigore Regiæ *Pragm.* 1. *de censib.* §. 5. præventio non admittatur, nisi tantùm ex causa realis solutionis.

Sin autem præventio fiat contrà scripturam, quæ
101 non est juramento firmata, ut est litera cambii, & apocha banci, tunc in S.C. indistinctè præventio admittitur post diei solutionis adventum, antequam tamen creditor debitorem citaverit; citatione verò secuta, minimè est audiendus, nisi in carcere, aut facto deposito, ut superiùs diximus; & ratio à priori est, quia per citationem debitor jam est à creditore præventus, *l. si quis postea* 7. ubi Dionys. Gothofr. *lit. N. D. de judiciis*; cita-
102 tio enim est principium judicii, in quo procedi debet, *l. ubi captum D. eodem.* & illicò litis pendentia inducitur; *clem.* 2. *ut lite pendente*, Carav. *Rit.* 234. Salgad. *de supplicat. ad Sanctiss. seu de retent. Bull. cap.* 12. *num.* 32 *fol.* 98. *num.* 34. Carleval. *de judiciis lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 7. *num.* 879. & hac ratione attenta; si citatus est laicus, & post citationem fato occidat, & ei succedit clericus, hic forum non declinat, ut accura-
103 tissimus Cafarus sui temporis Advocatus Primarius decisum refert in suo *Speculo Peregrin. quæstion. quæst.* 25. *num.* 5. Hinc cùm illustris Dux Casulæ prætendisset à Josepho Mezomonaco summam ducatorum septuaginta mille, & ultrà vigore trium apocharum banco directarum; non obstante quod dies illarum solutionum jamdiu cesserit, ex quo prædictus Joseph non fuit citatus, & prævenit in S.C.à quo inhibitionē M.C. obtinuit, præstita cautione de solvendo debitum, & pœnam, per idem S. C. referente Domino Consiliario Joseph de Rosa b. memoriæ, fuit provisum, quod *stante cautione præstita, infrà quatuor dies audiantur partes, oppositis per dictum Illustrem Ducem non obstantibus*, teste eodem Cafaro *qu.* 46. *num.* 18. nec aliter decisum contrà Illustrem Marchionem Vasti cum Petro Russo debitore vigore Apocharum Banci; nam hic antequam fuerit citatus, prævenit, & præstita cautione de solvendo debitum, & pœnam, non obstantibus aduentu diei solutionis, juribus, & *Pragm.* 44. *de offic. Mag. Justitiar.*; atq; Stylo M., C. S. C. dedit terminum ordinarium in causa, confirmatum etiam in gradu reclamationis, sicque fuit executum, interueniente eodem Domino Consiliario de Rosa, ut testatur Cafarus in eadem *quæst.*

Rursum pro enucleatione noto, quod si præventio
104 ni cum juramento fuerit renunciatum, quamquam juramenti absolutio obtineatur, præventio instrumenti liquidationem non impedit, teste Domino Præsid. *decis.* 670. habilitatio enim à juramento solùm operatur, ut in causa agatur, sed non tollit vim contractus, & renunciationis: hinc cum instrumentum, quo contractus fuit celebratus, sit liquidum, paratam nempè habens executionem, utraque causa peragitur separatim, & ita quoque, me referente, fuit decisum. Quinimò in apocha banco directa, in qua præventioni fuit renunciatum sine juramento, licèt debitor præveniat, antequam dies solutionis cesserit, & salvaguardiam obtineat, præcedente supradicto decreto, si deinde à creditore citetur, non est audiendus, nisi in carceribus, vel facto
105 deposito; quia pactum renunciationis est servandum, & ita decisum, teste Illustri Domino Duce Vastigirardi Viro virtutibus ornatissimo in *Ritu* 168. *num.* 7. nil enim fidei humanæ tam congruum est, quàm pacta servare, ut inquit Jurisconsultus Ulpian. in *l.* 1. *D. de pactis* quò referuntur jura in *l.* 1. *in princ. D. de constit. pecun.*, *l.* 7. *in princ. D. Nautæ, Caupones &c. l.* 24. *in fin. l.* 26. §. 1. *D. Depos. l.* 9. *C. de pactis*, *l.* 10. *C. si cert. peta.* cum concord. per simplicem verò clausulam, videlicet *renunciavit*, &c. non videtur præventionis inducta renunciatio, nisi de proprio Notarii stylo constet solitum esse præventionis renunciationem extendere, tenent D. Consiliar Arias de Mesa *variar. ref. cap.* 33. *lib.* 2. *num* 22. *circa fin.* Reverendus de Luca *ad D. Præsid. cit. decis.* 670. *sub num.* 3. idem libentiùs ego teneo, cum renunciatio non sit modici præjudicii.

Si debitor præveniat, opponendo non numeratæ pecuniæ exceptionem, cui in eadem scriptura, non ex intervallo renunciaverit, præventioni locus sit, Mascard. *de probat. concl.* 695. *num.* 14. & 15. Graff. *de except. excep.* 43. *à num.* 6. *usque ad* 9. Gratian. *disc. cept.* 879. *num.* 30. *tom.* 5. siquidem eadem facilitate, qua ad promittendum

Cc 2 106 mo-

106 movetur, eâdem tunc temporis debitor ad renunciandum inducitur, ex deductis per Mascard. *ibid. num.* 14. limitatur tamen hæc propositio, juxtà sententiam Gratiani *d. cap.* 879. *num.* 31. si juramentum intervenerit; nam propter Sacrameneti religionem non attenditur, an incontinenti in eadem scriptura, vel ex intervallo renunciaverit, ut notat quoque Consiliar. Staiban. in *observ. ad resol.* 31. *num.* 49. cui sententiæ ego sanè non acquiesco; nam si debitor credulus est, facili quoque negotio ad jurandum allicitur, consule eundem Consiliar. Arias de Mesa *lib.* 3. *cap.* 33. *à num.* 4. Absolutis igitur, quæ mihi de Praxi decretorum hactenus scribenda constitui, pauca etiam de iis, quæ in judiciorum ordine usu veniunt, attingere, neque in foro versantibus ingratum, neque alienum à proposito duxerim.

DE

DE DECRETIS
In judiciorum ordine, seu compilatione interponi solitis.

PARS PRIMA.

SUMMARIUM.

1 Ordo servandus est, ut justitia servetur.
2 Falsitas in festinatione, in mora veritas.
3 Auctor instar militis acie non bene ordinata vincere nequit.
4 Sententia prolata, ordine in re substantiali non servato, nulla est.
5 Ordo à legibus in judiciis constituitur.
6 Materiæ divisio fit per Auctorem.
7 Decretum, facta declaratione &c. quando interponatur.
8 Actor tenetur declarare libellum ex aliqua parte obscurum
9 Libellus ut fit clarus, quomodo formandus.
10 Libellus quando dicatur obscurus, ut num. 12. 13. & 14.
11 Libelli definitio.
15 Clausula isto, & omni alio meliori modo, quid operetur in libello, deque aliis clausulis remissivè, & num. 17.
16 Libellus ad petitorium non extenditur, si ad possessorium tantùm restringatur, & quare.
18 Doctores, qui de formandis, & concipiendis libellis tractant, referuntur.
19 Praxis decreti, præstita expensarum cautione, providebitur, in quibus juribus, & in qua ratione fundetur.
20 Expensarum cautio à quo præstanda.
21 Cautio non præstita, parte non contradicente, processum minimè vitiat.
22 Cautione omissa, an acta sint nulla.
23 Actor quando ad juratoriam cautionem respectu expensarum admittatur.
24 Cautionis expensarum præstita in casu succumbentiæ tantùm, & pro expensis factis, & faciendis, & in casu succumbentiæ, effectus.
25 Exactio expensarum quomodo fiat.
26 In taxa expensarum quænam veniant, intrinsecæ an extrinsecæ, idque ab Auctore explanatur.
27 Doctores, qui de litium expensis, earumque condemnatione scribunt, recensentur.
28 Praxis decreti, quo dicitur: exibitis penes acta scripturis &c. quibus in juribus, & in qua ratione fundetur.
29 Actor tenetur exhibere scripturas non solùm limitative in libello enunciatas, sed etiam eas, quæ factum continent cum insertione tenoris totius Instrumenti.
30 Judici uti probo viro credendum.
31 Delegatus Judex in literis citatoriis delegationis rescriptum inserere debet.
32 Actor quibus in casibus scripturas in libello enunciatas exhibere non teneatur, & numer. seqq.
33 Legatarius petens legatum virtute testamenti ab herede, illud edere non tenetur.
34 Actor quæ in alio judicio producta sunt edere debet.
35 Actor copiam libelli, sive petitionis propriis sumptibus reo dare tenetur.
36 Auctores de scripturarum editione tractantes referuntur.
37 Praxis decreti, quæ dicitur: legitimata persona, providebitur, per Auctorem exponitur, & nu. seqq.
38 Actor duplici nomine comparere potest, aut proprio, aut alieno.
39 Actor comparens nomine proprio quando teneatur illicò legitimare personam, vel quando in termino, & num. 40.
41 Actor alieno nomine comparens tenetur ante terminum legitimare personam.
42 Comparens tutoria nomine solemnia præsentare debet.
43 Solemnibus per tutorem confectis nec tamen exhibitis, tempore, quo comparuit, an acta sint nulla, si ad ulteriora fuerit processum.
34 Acta cum procuratore mandatum non habente valent, si à Principali rata fuerint habita.
45 Ratihabitio retrotrahitur, & madato æquiparatur.

CAPUT

CAPUT I.

De decretis, quæ ad dilatorias exceptiones attinent.

DIE &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. vel dicitur : *visa replicatione N. N., facta petita libelli declaratione, providebitur.*

Die &c. præstita expensarum cautione, providebitur.

Die &c. exhibitis penes acta scripturis in supplicatione, vel comparitione enunciatis, providebitur.

Die &c. legitimata persona providebitur.

1 RDO, qui modus in agendo dicitur, servandus est, ut justitia servetur; in ordine enim tempus, in tempore veritas inest, juxta illud Politici : *in mora veritas, in festinatione falsitas:* ubi ordo non est, ibi confusio, *Apostol. ad Corinth.*
2 *1. c.* 14. quod & innuit Horat. in *arte poetica:*

Singula quæque locum teneant sortita decenter,

cui accinit aliud distichon allatum à Gonzalez in *lib.* 1. *Decretal. tit.* 33. *de majorit. & obed. num.* 5.

Omnis res floret, quam justus dirigit ordo,
Omne sed evertit reprobus ordo bonum. ex confusione quippe nihil boni emergit; & sicuti miles acie non benè ordinata vincere nequit, non
3 secus actor, quamvis in judicio justam proponat actionem, ordine tamen non servato, judicium ei minime proderit; quinimo prolata sententia,
4 ordine in re substantiali deficiente, nulla est, ut in *l. si constet* 12, ubi Dionys. Gothofred. *D. de appella.*, *l. prolatam* 4. *C. de sentent. & interlocut. omnium judic. l.* 1. *C. de execut. rei judic. cap. veritatis §. nos igitur de dolo, & contum.* ideoque
5 antiquæ leges, atque Pragmaticæ justitiæ cultrices in judiciis ordinem constituerunt, toto *D. & C. & Pragm. Regni tit. de ordine judicior.* ejusdem *Cod. & Decretal. tit. de ordine cognit.* quod in explicatione prædictorum decretorum deducemus. Ut autem nos quoque ordine procedamus, de-
6 cretorum materiam per capita, ac distinctiones dispertiemus : in primo decreta dilatorias exceptiones respicientia examinabimus : in secundo declinatorias : in tertio peremptorias, quæ litis ingressum impediunt, vel non : in quarto, quæ in judicii cursu, seu termini compilatione fieri solent, referemus : in quinto de sententia condemnatoria, vel absolutoria pauca quædam non ingratâ methodo delibabimus.

Primum igitur decretum interponitur, quando li-
7 bellus, quo actor in judicio comparet, est ex aliqua parte obscurus, & conventus petit aut comparitione, aut replicatione, ut illum declaret; ad
8 quod sanè tenetur triplici ratione : prima, ut instructus de actoris intentione, deque actione ab eo in libello proposita deliberare queat, utrum cedere : an contendere velit, *l.* 1. *D. de edendo,* docent præ cæteris DD. Antonius Graña, & Niet. in *cap.* 1. *num.* 2. *de libell. oblat.* Petr. Gregor. Tholosan. *in syntagm. jur. univ. lib.* 48. *cap.* 5. *num.* 12. Henricus Bocer. *class.* 6. *disput.* 14. *de actionis, instrumentorum, & rationum editione lib.* 2. *th.* 24. alioquin ei per indirectum auferentur defensiones, quæ ex facti serie dependent, *l. si ex plagis* 52. *§. in clivo D. ad l. Aquil. l. ut responsum* 15. *D. de transact.* latè Tusc. *practic. concl. jur. lit. F. concl.* 13. secunda, quia ex libelli partibus substantialibus positiones, & articuli concipiuntur : tertia, ut Judex claram, certamque valeat proferre sententiam *l. in sententiis* 59. *D. re judic. l. pen. & fin. C. de sentent. quæ sine certa quantit. cap. licet Hely de simon. cap. qualiter de accusat. §. curare instit. de action.*; eidemque libello conformem, juxta text. in *l. ut fundus D. com. div.* qui text. communiter allegatur, *dicto cap. licet Hely de simon.*, juncta ibi glossa. Porrò ad efformandum clarè distinctèque
9 libellum servanda sunt, quæ glo. in *c.* 1. *extrà de libelli oblatione* sub sequentibus vulgatis versibus notat.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & à quo.
Rectè compositus quisque libellus erit.

Dicto *quis* indicat nomen, & cognomen actoris: *Quid*, rem, quam petit : *coram quo*, idest quo Tribunali : *quo jure*, videlicet qua actione expetitur : *à quo*, nempe persona rei, qui convenitur.

Obscurus igitur libellus dicitur; quando ex ejus
10 narratione actoris intentio clarè non percipitur
11 cum libellus sit brevis scriptura claram continens intentionem actoris, Cynus in *auth. offeratur C. de lit. cont st.*, Camill. Borrell. in *summa decis. tit.* 49. *de libello, & illius oblatione num.* 1. Scaccia de *judic. cap.* 50. *num.* 1. hinc cum quidam procurator petiisset in S. C. condemnari Clientem ad sibi solvendum summam ducatorum
12 mille pro laboribus in feudi emptione factis sub hasta S. C., atque in procurando à creditoribus in illius utilitatem nonnullas tertiarum remissiones eis competentium pro creditis, asserens esse magni momenti, eique super petitione impartito termino, conventus gravatus à dicto decreto, ex quo creditores, à quibus prædictas relaxationes obti-

obtinuerat, fingulatim non explicaverat per no-
mina, & cognomina, nec remiffionum quanti-
tates, præcedente fupplicatione D. Præfidi por-
recta, regiam decretationem obtinuit de ver-
bo faciendo; quo facto in mea Aula, fuit provi-
fum, quod *fufpenfo decreto termini, facta petita
declaratione, providebitur*, fimiliter cum qui-
dam alius conveniffet fuum debitorem ad folven-
dum ducatos tercentum, tum ex mutui caufa,
tum etiam ex aliis, quas non expreſſerat, fupra-
dictum, prout in rubrica, fuit interpofitum de-
cretum, nempe, *vifa replicatione, declarato li-
bello, providebitur*, nonnulla alia exempla pof-
fem afferre, quæ libenter omitto, cùm res non
ferat.
Item obfcurus dicitur libellus, quando quod peti-
13 tur, in actione deducta non continetur; atque
etiam obfcurus erit fi rei ftabilis petitio fines, &
confinia illius non contineat, juxtà glo. in *l. for-
ma in ver. vicinus D. de cenfib.* Quot autem
14 modis libellus dicatur obfcurus, confule Scac-
ciam *d. cap.* 50. *num.* 18., & cit. Borrell. *Ibid.
num.* 90.
Denique advertas velim, quod fi in libello plura
narrata fint, & refpectu unius facta fit con-
clufio, refpectu omnium facta cenfetur, vigore
15 claufulæ, *ifto, & omni alio meliori modo*; & fic
tam refpectu actionis hypotecariæ, quàm perfona-
lis; refpectu verò petitorii, & poffeſſorii, fi petitio
16 reftricta fit ad poſſeſſorium tantùm non extendi-
tur ad petitorium; nam, ut vulgò dicitur petito-
rium alligatur, poſſeſſorium verò probatur: de
17 fupradicta claufula, & alia, fcilicet, *petens fibi
jus, & juftitiam miniftrari*, plura cumulant
Arifmin. Tepat. *variar. fentent. jur. tit.* 125.
Chriftin. *decif.* 98. *vol.* 4. Barbofa *de clauful. ufu-
freq. clauful.* 76. Tufch. *pract. conclus. lit. C. con-
clus.* 358. & 359. de cæteris falutaribus claufulis
agunt DD. in *§. omnium juftit. de act.* Jaf. *ibid.
num.* 139. Mynfing. *cent.* 4. *obfervat.* 55. Gaill.
lib. 1. *obfervat.* 61. *num.* 11. Afin. in *prax. judic.
§.* 4. *cap.* 4. *num.* 3. *& feqq.* Obrecht. in *difp. de
form. act. & libel. thef.* 568. *& feqq.* Bernard.
Græv. *lib.* 1. *conclus. practic. concl.* 61. *confid.* 3.
Hartm. Piftor. *obfervat.* 71. Auctores verò, qui
18 de concipiendis, & formandis libellis pertracta-
runt, funt nimirum Hermannus Barenfis Domi-
nicus Beneventanus, Gerh. Dieterich. Georgius
Obrechtus, Odofredus Beneventanus, Herman-
nus Zolln. Matthæus Colerus in ejus *tract. de
proceſſ. execut.* Berlich. *par.* 1. *concl.* 13. Borrell.
in *fumma decif. lib.* 1. *V. libellus*, Nicolaus Cal-
volus in *commun. conclus. ad auream praxim ju-
diciar. §. libellus*, Bocer. *claf.* 6. *difp.* 14. *lib.* 2.
de act. inftrum. ac ration. edit. lib. 2. *th.* 2. *&
feqq.*
Praxis autem fecundi decreti defcendit ex textu in
19 *auth. generaliter C. de Epifc. & cler. & in auth.
de litig. §. ad excludendas*, five *Novel.* 112. *cap.* 2.
& magna planè nititur æquitate, nempe ut ex-
penfarum cautione temerè litigantium audacia
comprimatur, & convento confulatur, ne præ-
ter animi perturbationem, quæ parvi non eft mo-
menti, aliave, quæ patitur incommoda, expen-
di quoque gravetur; quæ ratio colligitur ex tex.
in *cap. finem litibus* 5. *de dolo*, & *contum. in fine*,
ibi.; *ut hoc faltem timore perterritus, non facilè
quis in gravamen alterius falfas exceptiones oppo-
20 nat.* Eam reus ab auctore in caufa conventio-
nis, & actor à reo in caufa reconventionis
petere valet; prædicta cautio etiam à poffidente
bona ftabilia in Civitate præftanda eft nam cautio
dicitur prompta fatisfactio, & indubitata fecuri-
tas, & fic ufus invaluit; tacito tamen partium
confenfu omitti poteft, & in qualibet parte judi-
cii fuppletur: fin autem omittatur, proceſſum
21. non vitiat, juxtà doctrinam Baldi in *d. auth. ge-
neraliter num.* 17. communiter receptam; una ta-
men parte petente, nempe reo in caufa conven-
tionis, & actore in caufa reconventionis, omni-
nò præftari debet, ita ut fi Judex ad ulteriora pro-
22 cedat, & reus proteftatus fuerit acta fint nulla:
quod fi actor prædictam fatifdationem præftare
23 nequeat, tunc ad juratoriam cautionem admit-
titur, juxtà præcit. *auth. & §. ad excludendas d.
Novell.*, intellige in paupere notorio, & in exte-
ro; non enim præfumitur, quod quis temerè agat,
& juramento habeat Deum in ultorem; vide Bo-
cer. *claf.* 6. *difput.* 17. *de litigant. cautionib. th.*
74. *& feqq.* Farinac. in *repertor. judiciali qu.* 90.
Berlich. *conclus. practicab. tom.* 1. *concl.* 20. *de fa-
tifdatione num.* 52. *& feq.* qui de hujufmodi cau-
tione late differunt, Demùm cautio hæc dupli-
citer præftatur, aut dicitur fimpliciter in *cafu fuc-
cumbentiæ*, aut quoque dicitur *de folvendo expen-
fas factas faciendas, & in cafu fuccumbentiæ*; nam
24 primo cafu folvere tenetur fidejuffor, quando
actor fuccubuerit in caufa, prolata Judicis fen-
tentia; fecundo cafu etiam perempta inftantia.
Expenfarum verò exactio fit præcedente taxa facta
25 per unum ex Actuariis M. C., five Sac. Conf.
ubi caufa agitata fuerit, five per magnificum Se-
cretarium ejufdem Tribunalis. Ea fit etiam requi-
fito principali condemnato, & fi contigerit exe-
qui contra fidejufforem, prævia citatione ad di-
cendum caufam quare contra ipfum exequi non
debeat, cum exceptionem excuffionis bonorum
principalis opponere poffit nifi ei fuerit renun-
ciatum, vel principalis notoriè non fuerit folven-
do. In prædicta vero taxa veniunt tantùm expen-
fæ intrinfecæ, nempe dirictus Scribarum, Nota-
riorum, Actuariorum, Nunciorum, Advocato-
26 rum, & Procuratorum, ac dirictus S. R. C.
dummodò fint moderatæ, *c. finem litibus* 5. *de
dolo, & contum.* & ibi Gonzalez *in notis lit. H.
n.* 4. quod fi quis proteftatus fuerit de damnis, veni-
unt etiam expenfæ itineris, dummodo caufa fit gra-
vis, ita ut urgeat præfentia, & fumptus, quos
in fua patria non faceret, juxtà *decif.* Thefauri
67. extrinfecæ verò non dicuntur neceſſariæ ad
litem, quas litigator, caufa non exigente, &
fua fponte perfolvit Bocer. *claf.* 6. *difp.* 30. *de liti-
um expenfis th.* 5., qui eleganter fuo more recen-
fet in *feqq. thefibus*, quæ fint expenfæ litium in-
trinfecæ; atque etiam fi in itinere à latronibus
fit fpoliatus, aut malum aliquod eidem ingruat;
hi enim funt cafus fortuiti, nec opinatò contin-
gunt. Quod autem attinet ad hujufmodi litium
expenfas, earumque condemnationem, confule,
27 fi lubet, Henric. Temmen in *fpecial. tract. de li-
tium expenfis*, Jo: Garfiam in *tract. de expenf. &
meliorat. c.* 20. *num.* 17. Covarruv. *practic. qu.*

cap.

cap. 27. Tepat. *var. sentent. jur. tit.* 269. Bocer. *d. clas. 6. disput.* 30. *lib.* 2. Farinac. in *fragm. ad repertor. judiciale v. expensa.*

Praxis tertii decreti descendit ex textu in *l. 1. D. de*
28 *edendo, l. 3. C. eodem tit. auth. offeratur C. de litis contest. can. inducia §. offeratur 3. q. 3. c. 1. de libelli oblatione*, glossa in *clem. 2. ver. oblatis de appell.* ac fundatur in ratione, ut exhibitâ scripturâ in libello mentionatâ, reus instructus se defendat, atque deliberet, an cedere, vel contendere valit; & exhibenda est, aut limitativè de
29 eo mentio fiat, scilicet vendita est talis fundi pars, ut ex tali constat instrumento, ex Bart. in *l. postquam §. si dies D. ut legat. nom. caveat. & in l. edita col. pen. C. de edendo*, aut assertivè, seu narrativè, scilicet quando non solùm scriptura, & instrumentum ennunciatur, sed factum quoque in eo contentum enarratur, & ita testatur de stylo M. C. atque omnium Curiarum Foller. *in addit. ad Marant. p. 6. actu 10. num. 9.* quamvis tenor totus instrumenti inseratur in libello; maximè cum diminuta narratio esse possit, tanquam facta à principali, cui credendum non est, aut ex errore, & ita praxim inolevisse compertum habeo rejecta Muscatilli doctrina in *glo. mentionatorum num.* 13. ubi contrarium affirmat per text. in *c. 2. de dilationibus*; etenim text. ille lo-
30 quitur in Judice, cui uti probo viro fides habenda, Mascard. *de probat. conclus.* 951. *num.* 1. & 3. ex quo textu oritur etiam praxis, quod in literis citatoriis Judicis delegati delegationis rescri-
31 ptum inseratur, ibi : *quod cum causa tibi à Sede Apostolica delegantur, in literis citatoriis rescriptum. Apostolicum inseris &c.*

Cæterum actor exhibere non tenetur scripturam,
32 quando reus de illa instructus esse potest, ut si actor petat legatum à reo, uti herede; cum heredes habere soleant testamentariæ dispositionis exemplum, Bocer. *clas. 6. disp. 14. de action. instrum. & rationum edit. th.* 51. Maranta in *praxi*
33 *p. 6. actu 10. num.* 11., vel quando agit contrà consocium de communi ratiocinio; nam si in libello partitæ banci exprimantur, ratione negotii non tenetur ad illarum editionem; aut enunciantur libri, in quibus partitæ communis rationis sunt adnotatæ, & libri reperiuntur penes mercatorem, aut tertium: aut si agat vigore capitulorum alicujus artis, sive professionis, vel instituti montis, cujus beneficio uterque gaudet, cum benè instructus esse possit: neque ostendere cogitur instrumentum in libello mentionatum, si ejus intentio in eo non fundetur, sed illam velit per testes probare, juxtà text. in *l. 1. §. edenda D. de edendo*, ibi : *non tamen instrumenta, quibus usurus non est*; puta si quis agat vigore testamenti nuncupativi, quod per testes fuit probatum; acta verò in alio judicio facta in libello enunciata, quibus
34 suam intentionem probare conatur, ostendat oportet, juxtà text. in *l. 2. C. de edendo.*

Demum non prætermitto, quod petente reo copi-
35 am libelli, seu petitionis, actor eam dare tenetur, & ita servatur per text. in *d. auth. offeratur C. de lite contestata, Novel. 53. cap. 3. §. 1. can. inducia §. offeratur 3. qu. 3. cap. 1. de libelli oblatione* cum concord; ut consultò in judicium vocatus valeat respondere: quæ quidem copia sumptibus ipsiusmet actoris detur, ex pragm. quæ incipit
Comparente reo de ordine judic. Præterea qui de
36 hac scripturarum editione conscripserint, obvii sunt Andreas Alciatus, Hjeronymus Butigella, Laurentius Kirchovius, Jul. Cæsar Imbrianus, Francisc. Nicontius, Lelius de Valle, Paul. de Venetis, Jo: de Vico mercato in *comment. & tractat. super rubr. & C. tit. de edendo* Leander Galganett. *de jure publico lib. 2. tit.* 18. Menoch *de arbitrar. judic. lib. 2. cent. 5. cas.* 499. Berlich *par.* 1. *concl.* 45. Cancer. *resolut. cap. 8. par.* 1. Maroet. *disceptat.* 5. Ursill. *conclus. legal* 61. *tom.* 1. Tepat. *var. jur. sent. tit. de edendo*, Tusc. *pract. conclus. lit. E. concl. 40. & seqq.* Farinac. in *fragm. ad repert. judic. V. edere*, Gabriel de Parexa, & Jul. Dondulettus in *tractat. de instrum. editione*, Julius Rondinellus, & Stephanus Garonus in *tract. de edendo.*

Praxis quarti decreti fundatur in textu *l. non igno-*
37 *rat C. qui accusare non poss. l. si quæramus D. de test. l. 2. §. si ea*, ibique glos. *V. uxor D. de ventre in poss. mitten.* ex quibus juribus deducitur, quod actor teneatur suam legitimare personam, ne fraudibus locus detur; & pro majori dilucidatione notandum existimo, quod actor duplici nomi-
38 ne comparere potest in judicio, aut proprio, aut alieno: nomine propriò, nempè uti filius, uti de genere, sive natratione, quibus aliquod beneficium est deferendum; vel nomine proprio aliqua qualitate adjuncta; videlicet uti heres, cessionarius, donatarius, & similiter: nomine alieno, videlicet uti tutor, Curator, Administrator, Syndicus, vel Procurator, &c. Primo casu, quando à reo est oppositum non esse filium, non illo de genere, vel gente, valet actor in ter-
39 mino suam legitimare personam, & ante terminum non tenetur, per *Constitut.* quæ incipit, *Exceptione filiationis*: per quam correctus est text. in *cap. exhibita de judiciis*. In secundo casu, quando comparet nomine proprio qualitate adjuncta, nempè uti heres cessionarius, vel donatarius, reo opponente legitimationem personæ,
40 tenetur illicò ostendere esse talem decreto præambuli, donationis instrumento, vel cessionis, ut reus instructus de qualitate crediti deliberare possit an cedere; vel contendere velit, & adver-
41 sus creditum se defendere. Tertio casu si alieno nomine, omninò ante terminum tenetur suam legitimare personam, ex tex. in *l. licet C. de procuratoribus*, per quem evincitur, quod hæc exceptio reddit retrò judicium nullum post terminum opposita, si actor suam personam non legitimet; ergo omninò tenetur ante terminum, ne defatigetur reus.

Comparens uti tutor, sollemnia, quæ conficere de-
42 bet, *l. tutor, qui repertorium D. de administr. tutor.* producere tenetur, Mynsing. *cent. 2. obs.* 37. verùm si per reum hæc exceptio fuerit opposita, & prædicta solemnia tempore, quo actor comparuit, per eum confecta jam erant, acta non
43 sunt nulla; sed eadem in termino petito, & à Judice ei impartito, præsentare debet, *Rit.* 294. & in hac civitate satis est, quod bancam, sive Notarium, penes quem reperiuntur solemnia, ostendat, Ursill. *ad Afflict. dec. 177. num.* 5.
44 Acta a procuratore mandatum non habente confecta, certum est, quod sint nulla, quia de-

ficit

ficit consensus principalis, qui de jure naturali exposcitur, *l. in causæ cognitione 27. §. 1. D. de procuratorib. l. licet 24. C. eod. tit.* absurdum quippe foret, ut alter non habens à me mandatum mihi præjudicaret, argum. text. in *l. si procurator. C. d. tit.* verum si antequam de actorum nullitate fuerit dictum ratihabitio principalis cum mandato sequatur, acta sunt valida, quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur,
45 *l. verò §. fin. D. de solut. l. si fundus §. si nesciente D. de pignor. l. si pupilli 6. §. item quæritur D. de negot. gest. l. licet. verum 56. D. de judic. l. semper 60. l. hoc jure 152. §. in maleficiò D. de reg. jur. cap. cum quis de sentent. excommunic. in 6. ratihabitionem de reg. jur. in 6.* materiam autem legitimationis personæ habens in Antonio de Virgilio, & Matina in speciali *tractat.* Carleval. *de judic. par. 2. disp. 4.* Farinac. in *repertor. judicial. quæst. 57.* Grass. in *tract. de except. 4. except. circà fin.* Aritmin. Tepat. *var. jur. sentent. tit. 119.* Tusch. *variar. jur. conclus. lit. L. concl. 244. & seqq.*

S U M M A R I U M.

1 *Potestas Imperatori, & Regibus in Laicos à Deo tributa est, ac Summo Pontifici in Clericos.*
2 *Judices in judicando Dei Ministri dicuntur, & sententia justa à vultu Dei prodire videtur.*
3 *Judex quando sit competens, vel incompetens, tùm ratione causæ, tum personæ exponitur.*
4 *Judicis competentia, vel incompetentia unde descendat.*
Aut temporanea est, aut perpetua, prorogabilis, aut non.
5 *Decretum, quo dicitur:* Præsens Causa remittatur ad Curiam Capuanam, &c. *quibus nitatur juribus.*
6 *Actor cur sequi cogatur forum rei, & in quibus causis hac regula locum habeat, & num. 42.*
7 *Exceptio declinatoria etiam in S. C. Tribunali Supremo opponi valet.*
8 *Exceptio fori declinatoria quando dicatur temporanea.*
9 *Partim consensu tacito, vel expresso prorogatur.*
10 *Declinatoria fori nequit opponi post litem contestatam, & quare, & num. 27.*
11 *Privilegiatus an post litem contestatam fori declinatoriam opponere possit remedio restitutionis in integrum, variæ DD. sententiæ referuntur, & num. seqq.*
12 *Minor ob læsionem restituitur.*
13 *Personæ miserabiles privilegio eis concesso cur nequeant renunciare.*
14 *Personæ miserabiles possunt in qualibet judicii parte forum variare.*
15 *Privilegiatus num in causa criminali forum variare queat.*
16 *Quanam personæ privilegiatæ secundùm affirmativam DD. opinionem post litem contestatam forum valeant declinare?*
17 *Decretum, quo dicitur:* N. N. remittatur unà cum actis &c. *in causa criminali profertur.*
18 *Decretum:* Visis actis, M. C. &c. *quando interponatur, & num. seq.*
19 *Causæ, quæ non avocantur à M. C. recensentur.*
20 *Commissarius generalis causarum M. C. inhibere non potest, si in generali commissione desit clausula,* etiam cum potestate avocandi.
21 *Inhibitio non habet locum in causis, quæ 60. ducatorum summam non excedunt.*
22 *Inhibitiones semper expediuntur cum clausula,* dummodò non agatur de causa executiva.
23 *Praxis declinandi forum ob litis pendentiam coram alio Judice ex quibus juribus oriatur, & in qua ratione fundetur.*
24 *Litis contestatio in causis civilibus ordinariis fit per termini impartitionem, in executivis, intimato primo precepto.*
25 *In causis in quibus non fit litis contestatio, primus actus contestationis loco habetur.*
26 *Litis contestatio Judicii est fundamentum, ejusque effectus.*
28 *Decretum, quo dicitur:* Procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam, &c. *quando interponatur, ejusque praxis ex quibus emanet juribus, & num. 29.*
30 *Viduæ ac pupilli cur miseratione digni sint.*
31 *Pupillorum, & Viduarum peculiaris protector est Deus.*
32 *Personæ privilegiatæ quæ sint, ab Auctore recensentur.*
33 *Mulier absentem, & inutilem virum habens vidua dicitur.*
34 *Neapolitani si domicilium alibi faciant, ibique delinquant, fori non habent privilegium.*
35 *Appellatione viduæ venit virgo, & numero 37.*
36 *Virgo patrem habens num fori privilegio gaudeat DD. opiniones referuntur cum Auctoris sententia, & num seqq.*
38 *In bonis profectitiis pater est dominus, in adventitiis usufructuarius, & legitimus administrator.*
39 *Virgo non potest dici miserabilis, sed ob sexus imbecillitatem alieno præsidio indiget.*
40 *Paterno amore, & consilio nil potius.*
41 *Vidua, aut virgo patre orbata post litem contestatam nuptui tradita, fori electi privilegium non amittit, secus lite nondum contestata, displosa Carlevalii contraria sententia.*
43. *Electio fori ut locum habeat, quæ requirantur.*
44 *DD. de juramento perhorrescentiæ tractantes indicantur.*
45 *Praxis decreti, quod in electione fori profertur.*
46 *Electio, seu variatio fori potest fieri per procuratorem speciale mandatum habentem de præstando perhorrescentiæ juramento, vel mandatum generale cum libera.*
47 *Variatio à Curia superiore ad inferiorem in criminalibus non admittitur, reo in fortitiis non existente, juxtà Auctoris sententiam, & quare, ut num. seq.*

48 *Reipublica expedit, ne crimina remaneant impunita.*

49 *Electio fori, utraque parte privilegiata, minimè conceditur, præterquàm Curiali, modò non agat jure cesso ex causa lucrativa, ut numer. 50.*

51 *Curialis quis dicatur.*

Personæ miserabiles agentes ex cessione, seu donatione lucrativa num gaudeant fori privilegio.

52 *Conventus ex contractu paterno forum non declinat.*

53 *Electionis decretum, existente contradictore dato termino, non existente, sine termino profertur.*

CAPUT II.

De decretis fori exceptionem declinatoriam respicientibus.

DISTINCTIO PRIMA.

DIE &c. *præsens causa remittatur ad Curiam Capuanam e. g., qua procedat, & justitiam faciat*, vel dicitur.

Die &c. N. N. remittatur unà cum actis ad Curiam Capuanam, qua procedat, & justitiam faciat.

Die &c. visis actis eadem M. C. procedat, & justitiam faciat, literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus.

Die &c. procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam N. N. non obstante.

1 PRO generali dictorum decretorum explicatione sciendum est, quod omnis potestas à Deo est, & hæc Imperatori, & Regibus tributa in laicos, ac summo Pontifici in clericos, ut in *can. cum ad verùm 6.*, & *can. si Imperator 11. dist. 96. can. quæsitum 23. quæst. 4. l. 1. in princ. C. de vet. jur. enucl.* à quibus alii jurisdictionem recipi-
2 unt: hinc Judices in justitia administranda Ministri Dei dicuntur, ut in *can. qui malos 29. 23. qu. 5.* atque adeò justa sententia à vultu Dei quodammodo prodita videtur, sicuti colligitur ex *cap. ut nostrum 56. de appellat. cap. ut nostrum 1. ut Eccles. benef. sine &c.*
Porrò Judex vel est competens respectu causæ, &
3 personæ tum in civilibus, tum in criminalibus; in civilibus conventum absolvendo, vel condemnando ad aliquid præstandum, vel solvendum, eumque etiam juris ordine in carcerem detrudendo; in criminalibus in carceres aliquem conjiciendo, & puniendo usque ad capitalem pœnam pro delicti mensura. aut est incompetens ratione causæ tantùm, ut puta in causis feudalibus, in quibus Regia Camera, si fiscus habeat interesse, est Judex competens, S. C. ubi fiscus interesse non habet, ac M. C. civilis in causis civilibus, præsertim præambulorum, M. C. criminalis in causis criminum: vel est incompetens tum ratione causæ, tum personæ, quando neque in causa, neque in personam, quà civiliter procedendo, quàve criminaliter puniendo jurisdictionem habet. Hæc autem Judicis competentia,
4 vel incompetentia descendit aut ex lege, aut ex privilegio. Item temporanea est, aut perpetua, vel est prorogabilis, aut non prorogabilis, ut in explicatione decretorum palam fiet.
Primum igitur decretum fundatur de jure commu-
5 ni in *leg. 2. C. de jurisdict. omnium judicum*, in *l. 2. C. ubi, & apud quem cognitio in integrum &c.* & in *l. 3. C. ubi in rem actio*, & in *cap. cum sit generale extra de foro competenti* cum concord. ex quibus juribus constituitur protrita illa regula,
6 quod actor sequi debeat forum rei, ne reus extra proprium domicilium incommodis, & impensis gravioribus defatigetur, proceditque nedum in causa civili, sed etiam criminali, *l. in criminali 5. C. de jurisdict. omn. Jud.* de jure autem Regni extant Regiæ *Pragm.* in causis civilibus 3. *de officio S. R. C.* quæ incipit, *Nos autem in primis causis*, & 81. *eod. tit. § 6.* quibus cautum reperitur, quod rei non evocentur ab eorum foris, nisi ex privilegio trahentium; & in causis criminalibus alia *Pram.* quæ incipit, *Querula sub tit. ubi de delicto quis conveniri debeat.*
Itaque conventus etiam in S.C., quod Tribunal Su-
7 premum esse neminem latet, exceptionem hanc declinatoriam opponere valet: verum hìc animadverto, quod hæc exceptio, quæ fori declinatori-
8 am respicit, tum dicitur temporanea, cùm a sententia interposita in causa, quæ remittitur, appellatur gradatim, scilicet ad Regiam Audientiam primò, si est in Provincia, dein ad Magnam Curiam, postremò ad idem Sacr. Consilium, à quo fortassis causæ remissio fuit petita, & obtenta. amplius hæc exceptio prorogari potest partium consensu, *l. 1. C. de jurisd. omn. judic. l. 1. & 2. §. convenire D. de judiciis*, nedum expresso,
9 sed etiam tacito, ut cum partes sciant ipsis competere exceptionem declinatoriam, eam non opponunt ante litis contestationem, vel immediatè post, *l. sed & si suscepi 52. D. de judiciis*, Maranta in suo *speculo aureo prax. civil. par. 4. dist. 12.* Alex in *l. si unus 6. D. de jurisd. omn. Jud.* Paris de Puteo *de Syndic. in V. instrumentum num. 1.*

fol.

fol. mihi 148. Merolla in Theol. moral. lib. 3. disp.
7. cap. 1. dub. 14. num. 299. & seqq. lite enim con-
10 testata, hujusmodi exceptio opponi nequit, l.
pen. D. de jurisd. omn. judic. l. nemo post litem C.
eod. tit. l. fin. Cod. de except. & ratio à priori est,
quia per litis contestationem videtur judicium
jam formatum, & Judici radicata jurisdictio; un-
de declinatoria non esset sine ejus contemptu. Ve-
rum revocatur in dubium, an hæc exceptio post
11 litem contestatam remedio restitutionis in inte-
grum conueniat personæ privilegiatæ, veluti mi-
nori &c. qua in re DD. inter se dissentiunt: mor-
dicus negant Bald. in l. scio D. de in integr. restit.
& in l. peremptorias C. sententiam rescindi non pos-
se, Covarr. pract. qu. cap. 26. vers. Quintò in ejus-
dem, Franc. Caldas Pereira in repetione leg. si Cu-
ratorem habens vers. vel adversarii dolo num. 11.
fol. 222. col. 2. cum sequ. C. de restitut. in integr.
Capyc. dec. 13. qui complures alios DD. conge-
runt, D. Præses de Franch. decis. 439. num. 1.
Innoc. in cap. coram super V. justum de in inte-
grum restit. Andr. in constit. Regni incip. obscuri-
tatem in princ. vers. majus autem. Muscatell. in
praxi par. 2. glos. competentes num. 35. Rovit. in
pragm. 1. de minor num. 20. de Marin. lib. 2. reso-
lut. 197. num. 1. & 2. ex eo quod hæc exceptio
12 declinatoria non tangat negotium principale, in
quo verum interesse consideratur; minor, sive
persona privilegiata restituitur ratione læsionis,
quæ hoc in casu non magni momenti est; parum
enim refert, quod quis coram uno, vel alio Ju-
dice litiget, cùm ne minimum quidem justitiæ
præjudicium afferatur: affirmant verò Specul. in
tit. de rest. in integrum §. 1. num. 35. Redoan. de
reb. Eccles. non alien. in tit. de restit. in integr.
quæst. 78. cap. 6. num. 6. Thesaur. decis. 177. nu.
6. Neviz. in Sylva nupt. lib. 6. num. 38. Carav.
Rit. 231. num. 5. & 6. aliique DD. quod proba-
re contendunt; primò, siquidem viduæ, pupilli,
13 atquæ aliæ personæ miserabiles privilegio eis
concesso renunciare nequeunt, cùm miserationis
intuitu fuerit datum, Felin. in cap. si diligenti
vers. tertium corollarium num. 16. de foro compet.
Rebuff. in Constitut. Franch. tract. de sentent. pro-
vision. art. 3. glos. ult. vers. postremò; secundò,
quandoquidem hæ personæ possunt forum variare
14 in qualibet judicii parte, Franch. decis. 100. nu.
20. & decis. 364. num. 2. Viv. decis. 521. nu. 17.
Novar. in pract. elect. for. to. 1. sect. 1. qu. 15. & in
collect. super pragmat. 2. tit. ubi de delicto quis
conveniri debeat, num. 27. alioquin privilegium
nihil operaretur, quia si non declinaret, perinde
haberetur ac si persona privilegiata non esset,
15 quod re vera dici non potest: quæ opinio, atten-
ta praxi, non procedit in causa criminali, si in
fraudem fisci variatio fiat. Alii verò DD. ad Ju-
dicis arbitrium dubii resolutionem remittunt, in-
specta læsionis qualitate, ut notat D. Præses de-
cis. 439. num. 7. ibi: fuit conclusum hoc esse arbi-
trarium Judici, & non esse differentiam inter di-
latoriam, & peremptoriam, sed inter læsionem, &
læsionem, quam opinionem novissimè etiam tenet
Joann. Gutierez Hispan. in tract. pract. qq. lib. 1.
qu. 52. per tot. fol. 115. & ex Sfort. Oddo de in in-
ïegr. restit. par. 2. qu. 64. art. 5. num. 39. & Can-
cer. lib. 2. variar. c. 2. de minor. num. 302. notat
Reuer. de Luca in observat. ad d. decis. num. 2.
denegatur quippe restitutio in integrum, si Ju-
dex cognoscit, quod ipsam petens non bonam fo-
veat causam, vel si valde jus actoris efficeretur
deterius, atque adeò completo examine, vel com-
pilato processu defatigaretur actor, & Judex elu-
deretur; secus si damnum, ac præjudicium emer-
geret privilegiato: verùm si secundam opinionem
affirmativam cuiquam amplecti libeat, adverte,
quod illa procædit quoad eas personas, quæ hoc
16 privilegium habent in corpore juris clausum, &
facultatem eligendi, & variandi; non autem quo-
ad eas, quæ privilegio exemptionis gaudent, non
tamen eligendi, & variandi forum.

Secundum decretum, quod dicitur: N. N. remitta-
17 tur unà cum actis &c. interponitur in causa crimi-
nali. Tertium verò, quod reus conventus in M.
C. quodam quæsito colore, ut judicium effugiat,
18 comparet in S.C. vel quùm actor primò compa-
ruit in M.C. ut reum defatigaret, tùm comparet
in S.C. & obtinet inhibitoriam in forma, quod
M.C. sive aliæ Curiæ non procedant, & acta, si quæ
sint, ad S.C. trasmittant; causæ verò apocharum
19 Bancalium, pacti exequutivi, obligationis pe-
nes acta, literarum cambii instrumenti liquidatio-
nis, confectionis præambulorum, & ec, quæ
dependent ab exequutoriis vigore Consuetudinis,
non avocantur à M.C.; ideoque decretum inter-
ponitur: Visis actis, M. C. procedat, & justitiam
faciat, literis inhibitorialibus expeditis non ob-
stantibus; fundatur in Pragm. 83. de officio S.R.C.
Item hoc decretum pronunciatur, quando inhi-
bitiones expediuntur à Commissariis generalibus
aliquarum artium, si causa in M. C. introducta
20 non pertinet ad artis exercitium; neque Com-
missarius generalis causarum M. C. inhibere po-
test, si in generali commissione non legatur clau-
21 sula, etiam cum potestate avocandi, ut in d.
Pragm. 83. Præter hæc inhibitio locum non habet
in causis, quæ summam in ducatorum sexaginta
non excedunt, cujusmodi cognitio spectat ad M.
C. ut sancitum est in prag. 3. §. 3. de offic. S. R. C.
ideoque in inhibitionibus, quæ M,C. à Magistris
22 actorum expediuntur, additur clausula, dum-
modo non tractetur de causa executiva.

Rursum conventus forum declinare potest propter
litis pendentiam, ut quando actor coram uno Ju-
dice actionem intentat, quoad verò dependemia
ab eàdem velit coram alio litem prosequi; nam
producta hujusmodi litis pendentiæ fide, decerni-
23 tur, quod coram primo procedatur: quæ praxis
descendit ex text. in l. ubi cæptum D. de judic.,
& in ratione fundatur, ne continentia causæ, &
judicium dividatur, l. 1. & 2. D. de quibus reb. ad
eund. Jud. eatur, l. nulli 10. C. de judic. l. omnes
5. ubi Dionys. Gothofr. lit. H. C. arbitr. tut.
quippe magnum esset absurdum ut unus Judex
condemnaret, alter absolveret, & contrariæ sen-
tentiæ ferrentur in una eademque causa, cit. Dio-
nys. Gothofr. in d. l. 1. lit. H. D. de quibus rebus
&c.

Ultimò hìc meminisse dissentaneum non erit, quod
hæc exceptio declinatoria ante litis contestatio-
24 nem (quæ in civilibus causis ordinariis dato ter-
mino expletur; in causis verò executivis ab inti-
matione primi præcepti) opponi debet, & in om-

ſibus omninò cauſis ſummariis, ſtatim ac merita
cauſæ agitari, tractarique per procuratorem in-
cipiunt, Bart. in *l. nulla dubitatio C. de procurat.*
per d. tex. ſiquidem litera non dicit, *poſt litem
conteſtatam, ſed poſt cauſam in judicio agitatam*
procurator dominus litis efficitur, Bald. *ibidem
num.3. verſ. quærit Bartolus quid in cauſis, in
quibus non conteſtatur lis*, Alberic. in *ead. l. num.
1. verſ. quid de cauſis ſummariis*, Paul. de Ca-
ſtro, Alexan. Jaſon. & Barboſ. in *cit. l. num.5.* id-
25 circo in hiſce cauſis, in quibus non fit litis con-
teſtatio, primus actus, quo Judex de meritis in-
cipit cognoſcere, conteſtationis loco habetur,
Conſil. Carleval. *de judic. diſp. 2. to. 2. num. 8.*
Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. reſol. 4. num. 2. de pro-
curat*, atque alii. Quid autem ſit peragendum de-
functo principali incerto herede relicto, alibi vi-
26 debimus. Cæterùm nemo eſt qui ignoret, litis
conteſtationem judicii eſſe fundamentum, *l. uni-
ca C. de lit. conteſt. DD. in l. 1. C. de judic.* Cujac.
in *lib. 14. quæſt. Papin. ad l. 15. §. 1. D. de inoffic.
teſtam. fol. mihi* 357. *lit. D. in fin.* tunc autem Ju-
dex de meritis cauſæ cognoſcere incipit, *l. 1.* ubi
Dionyſ. Gothofr. *lit. V. D. de lit. conteſt.*, ac reus
videtur in Judicem conſentire, cumque adproba-
re, *l. apertiſſimi* 16. ubi Dionyſ. Gothofr. *lit. Z.
C. de judic.* ideòque ſecuta jam litis conteſtatione,
ne Judex contemnatur, & actor defatigetur, de-
27 clinatoria prædicta minimè opponi poteſt, *l. præ-
ſcriptiones ult. C. de exceptionib.*

Quartum decretum, quod *procedatur in S. C. petita
28 remiſſione ad curiam N.N. non obſtante*, profer-
tur, quoties actor facultatem habet eligendi fo-
rum, vel declinatoriam à reo oppoſitam elidit ex
privilegio: quo fit, ut reus ad actoris forum tra-
hatur; & hæc eſt limitatio illius regulæ, quod
actor ſequi debeat forum rei: quæ praxis oritur
ex textu in *l. unica C. quando Imperator inter pu-
29 pillos, & viduas, vel miſerabiles perſonas &c.*
cujus verba hæc ſunt: *ſi contrà pupillos, vel vi-
duas, vel diuturno morbo fatigatos, & debiles
impetratum fuerit lenitatis noſtræ judicium: me-
morati à nullo noſtrorum Judicum compellantur
comitatui noſtro ſui copiam facere, quinimò intrà
Provinciam, in qua litigator, & teſtes vel inſtru-
menta ſunt, experiatur jurgandi fortunam, atque
omnis cautela ſervetur, ne terminos Provinciarum
ſuarum cogantur excedere, quod ſi pupilli, vel vi-
duæ, alique fortunæ injuria miſerabiles judicium
noſtræ ſerenitatis oraverint, præſertim cum alicu-
jus potentiam perhorreſcunt, cogantur eorum ad-
verſarii examini noſtro ſui copiam facere*; & ex
Conſtit. Regni, quæ incipit, *Statuimus, ut M.
C.* ibi: *nec non & miſerabilium perſonarum, qua-
rum eſt privilegium forum eligere, corporali præ-
ſtito Sacramento, quod adverſariorum ſuorum for-
tè potentiam perhorreſcunt, cauſas audiat, & ju-
ſtitia mediante decidat*; nec immeritò pupilli, &
viduæ inter miſerabiles perſonas annumerantur:
30 pupilli, quoniam hi patre carent, paternoque
ſubſidio, & aſſiduè cum Regio Propheta in *Pſalm.*
116. exclamant: *cuſtodi nos domine, ut pupillam
oculi*; pupillus enim juxtà Iſidori *etymon* à pupil-
la humani oculi nuncupantur, ut eadem profectò
curâ pupilli cuſtodiantur, quâ pupillæ; quis au-
tem non videt, quàm ſolerter, ac mirificè natura
providerit, ut oculi tuti eſſe poſſent, teſte quo-
que D. Baſilio in *Hom. 11. exam.* viduæ, quòd à
ſtatu maritali cecederint, quo mariti dilectione,
aliiſque conjugalis vitæ commodis perfruebantur:
quamobrem dicitur, Deum pupillorum, vidua-
rumque peculiarem eſſe protectorem in *Exo. cap.
22. num. 22.* ibi: *viduæ, & pupillo non nocebitis,
ſi læſeritis eos vociferabuntur ad me, & ego audi-
am clamorem eorum, & indignabitur furor meus,
percutiamque vos gladio, & erunt uxores veſtræ
viduæ, & filii veſtri pupilli, & Iſa. cap. 1. n. 17.
Judicate pupillos, defendite viduam.*

Perſonæ autem privilegiatæ non ſolum dicuntur
32 pupilli, viduæ, debiles, & alii diuturno morbo
exagitati, ſed omnes, ad quorum miſeritudi-
nem ſublevandam naturâ movemur, ut arbitran-
tur Innoc. in *c. ſignificantibus de offic. deleg.* Bar-
tol., aliique DD. in *d. l. unica* ex verbis illis: *alii-
que fortuna injuria miſerabiles*; hinc eodem gau-
dent privilegio mulieres nuptæ, inutiles viros ha-
bentes, teſte Garavita *Rit. 19. num. 22.* captivos
ab hoſtibus, ad triremes damnatos, vel ad perpe-
tuos carceres, Viv. *dec. 197. num. 1.* Coſta in
*tract. de retrotract. cap. 2. mon. 2. num. 12. pag.
mihi* 465. *1. col.*, vel deportatos, Rebuff. in *com-
ment. l. malum* 242. *§. viduam verſ. item licèt D.
de V. S.* quamobrem talis mulier abſentem, & inu-
33 tilem virum habens, vidua dicitur, teſte Gon-
zalez in *l. 1. Decretal. tit. 7. nu. 4. lit. 1.* ex Feli-
ciano Vega in *cap. ex tenore num. 15. de electione.*
Pauper, & inops, qui non habet unde vivat, Or-
phanus, Peregrinus, & Advena, Mercatores,
qui in itinere præ vectigalibus gravantur, Agri-
colæ, Ruſtici, Scholares Meretrices, Expoſiti, li-
berti Eccleſiæ, publici pœnitentes, recens ad fi-
dem converſi, a dæmone obſeſſi, decoctus ſine
fraude, cæcus, prodigus, & mentecaptus: idem
habent privilegium Civitas, Univerſitas, Reſp.,
Eccleſia, Monaſteria, Loca pia, Confraternita-
tes, Collegia, hereditas jacens, Clerici litigan-
tes pro rebus Eccleſiæ, vel ſi agant pro injuria
ſibi illata, vel pro rebus, ad quarum titulum
ſunt ordinibus initiati, ut videre eſt penes D.
Conſiliar. Altim. in *addit. & obſerv. ad dec. 49. D.
R. Roviti*: item Neapolitani ex *Rit.* 201. ac etiam
exteri Neapolis incolæ animo permanendi, vide
Franciſc. de Petris *conſ. 15. per tot.* & præſertim
num. 9. Urſill. ad *Afflict. dec. 384. num. 5.* Gramm.
dec. 67. verùm ſi Neapolitani domicilium alibi fa-
34 ciant, ibique delinquant, fori privilegio mini-
mè gaudent, & carcerati remittendi ſunt ad lo-
cum, ubi deliquerunt, & ita decitum per S. C.
teſtatur Michael Angelus Gizz. in *obſervat. ad
deciſ. Capyc. Latro* 54. quemadmodum in mea pa-
riter Aula nuperrimè fuit pronunciatum: Curia-
les, ut de jure Regni per *Rit.* 228. 239. 232. &
35 233. necnon Virgines, cùm appellatione viduæ
veniat virgo, ut ex text. in *l. malum* 242. *§. vi-
duam D. de V. S.* cujus verba hæc ſunt: *Viduam
non ſolum eam, quæ aliquando nupta fuiſſet, ſed
eam quoque mulierem, quæ virum non habuiſſet,
appellari ait Labeo: quia Vidua ſic dicta eſt, qua-
ſi vecors, veſanus, qui ſine corde, aut ſanitate eſ-
ſet: ſimiliter viduam eſſe dictam ſine duitate*; ex
quo apertè deducitur, viduam eam quoque appel-
lari, quæ virum nunquam habuiſſet. At revo-

36 catur

36 catur in dubium, an hoc privilegium competat
Virgini patrem habenti, & Doctores in contra-
rias scinduntur sententias; alii enim affirmant, alii
negant, aliique distinguunt: qui affirmant, fun-
dantur in supradicta ratione, quia nomine viduæ
venit virgo; & sicut viduæ competit electio fori
etiam patrem habenti, ita & virgini, & ex eo,
quod utraque indigeat alieno consilio, & auxilio
propter sexus imbecillitatem, & hi sunt Isern. in
Const. Regni incip. *statuimus vers. quid si virgo,
vel vidua* Afflict. *ibid. qu.* 19. *num.* 8. D. Præses
dec. 100. Consil. Carleval. de *judic. disp.* 2. *q.* 6.
Pratus in *addit. ad Muscatell. in praxi p.* 2. *glo.
competente à num* 71. *&* 72. & *lib.* 1. *discept. fo-
rens. c.*13. atque alii innumeri ab eo congesti; pro
qua sententia existunt decisiones S.C. altera rela-
ta à D. Reg. Rovito *dec.* 49. altera à D. Consil.
Prato *d.c.*13. & à Thoro in *compend. dec. p.*3.*vers.
electio fori fol.*364. *& fol.* 365. *col.*2. & alia decisio
Senatus Sardiniæ penes Dexart 72.

Qui oppositam substinent sententiam, moventur
ex eo, quia præcitata jura de virgine non loqu-
untur; & quamquam nomine viduæ, juxtà Ju-
37 risconsulti placitum in cit. *l. malum* veniat vir-
go, rei veritate perperam comparantur, cùm vi-
dua sit, quæ virum habuit, & quia virgo si pa-
trem habeat, defensore non caret: hi sunt Re-
buff. in *comment. ad l. malum* 242.*§.viduam vers.
ex quo infertur*, Horat. Viscon. in *addit. ad D.
Præs. dec.*100. Jo:Baptista Thoro in suo *compend.
decis. Neapol. to.*1. *in v. virgo patrem habens*, La-
gan. in *addit. ad Rovit. in Pragm.*1.*de remiss.caus.*
Reg. Capyc. Latro *dec.*54. *num.*5. atque alii; ex-
tant quoque S. C. decisiones ab eod. Thoro me-
moratæ in *compend. decis. to.* 3. *p.*3. *in ver. virgo,
quæ patrem habet*, & adest non absimilis decisio
Senatùs Lusitaniæ penes Cabed. 180.*lib.*1.

Inter has duas discrepantes opiniones, mediam, uti
veritati magis consonam ex animo amplector: aut
loquimur de civilibus causis, & in his, sive de
adventitiis, dubio procul electio Virgini puellæ
non competit, cùm in hujusmodi bonis patris po-
38 tius interesse consideretur, quam filiæ; siqui-
dem in profectitiis pater est dominus, in adventi-
tiis est usufructuarius, ac legitimus administra-
tor, *l. cum oportet* 6. *§. non autem*, *l. cum non
solum* 8. *§. ubi autem C. de bon. quæ liber. l.*1. *C. de
bon. matern.* Capiblanc. *super prag. de Baron. par.*
2. *cap.*44. *num.*14. adde Reg. de Marin. *lib.* 1. *re-
sol. jur. cap.* 338. Præterquamquod nequit virgo
39 dici miserabilis, sed tantùm ob sexus imbecilli-
tatem alieno præsidio indiget; adeoque si patrem
habeat, non est cur electione fori fruatur; hic
enim paternus usus industria, ac solicitudine in
civilibus causis filiam tutatur, ac defensat; ex-
ploratum namque habemus, nihil aut esse, aut
fingi posse paterno amore, consilio fortius, nil
40 antiquitus, *l. isti quidem §. ult. D. quod met. cau-
sa*, *l. non solùm* 67.*§. de uno in fin. D. de rit. nupt.
l. falsus* 11. *§. Julianus D. quod fal. tut. autho. l.
cum furiosus* 7. *C. de Cur. fur. vel prodigi*, *l. nec
in ea* 22. *§. fin. D. ad l. Jul. de adult. l. cum pater*
77. *§. mando D. de leg.*2. aut de re criminali agen-
dum sit; & tunc inspici debet, num filia suam, an
suorum injuriam prosequatur: si suam, scilicet
principaliter sit offensa per stuprum e.g. & ipsa
quamvis in patria sit potestate, fori electionem
habebit, juxta doctrinam Caroli Orilia in *obser-
vat. ad resolut.* 6. *Campanæ num.* 7. *circa fin.* sin
autem suorum, nimirum de vindicanda fratris,
aut alterius conjuncti morte, & pater negligens
sit in accusando, electio ipsi filiæ competit; cum
jus istud accusandi ad eam quoque pertineat, D.
Rovit. *dec.*49. *num.* 12. iidem de Marin. & Capi-
blanc. *loco cit.* Campan. *inibi in fin.* quamvis hoc
in casu Capiblancus de patris negligentia ne ver-
bum quidem faciat.

Quin etiam in civilibus causis si vidua, aut virgo
41 patre orbata Tribunal quoddam elegerit, & post
litem contestatam viro nupserit, privilegium non
amittit, & reus conventus, seu Baro neutiquam
est audiendus, testibus D. de Marin. *cap.* 343 *à
num.* 1. *ad* 7. & Gizzio *obser. ad dec. Cap. lat.* 54.
*num.*6. secus autem si lis nondum fuerit contesta-
ta; quamvis enim vidua, vel virgo viro nuptum
tradatur, re tamen integra reus minimè trahi co-
gitur ad forum electum; quicquid velit Carleva-
lius *de judic. disp.* 2. *qu.*6. *sect.* 7. *num.* 618., ubi
tenet indistinctè non esse viduam, aut virginem
à foro semel electo extrahendam, tametsi lite cœp-
ta, nec dum contestata, status mutatio superve-
nerit, fretus generali axiomate *l., ubi cœptum de
judic.*, siquidem regula non procedit in præjudi-
cium conventi, qui alibi conveniri nequit, con-
42 trà illud, quod actor sequi cogitur forum rei,
vulgatis juribus. Cæterùm in criminalibus cau-
sis, quia jus fisco a principio videtur quæsitum,
fiscus jus suum prosequitur, testibus eod. de Ma-
rin. *lib.*2. *resolut.* 243. & Gizz. *loc. cit. n.* 7.

Lectores tamen admonitos velim, quod respectu di-
43 ctarum personarum miserabilium, ut electio lo-
cum habeat, tria copulativè requiruntur, nempe
miserabilitas, adversariorum in loco potentium
perhorrescentia; ac de ipsamet perhorrescentia ju-
ramentum, quod juxta *l. unic.* non erat de necessi-
tate, perpensis iis verbis, *præsertim cum alicujus
potentiam perhorrescunt*; per Constitutionem ve-
rò requiritur, inspectis verbis, *corporali præstito
sacramento*; quod Sacri Consilii decisionibus
comperimus obfirmatum, testibus D. Præsid. *de-
cis.* 167. Merlin. *controv. forens. cent.* 1. *cap.* 86.
*num.*14. docet Bortel. in *sum. decis. tit.*56. *de ju-
ram. perhorresc. num.* 2. *&* 3. comprobatur etiam
ex textu in *c. statutum §. cum verò de rescript. in*
6. de quo quidem perhorrescentiæ juramento tra-
44 ctant Gerard: Feltmannus, Philippus Ernestus
Schefferus, & Henricus Rudolphus Redecker in
eorum *disput. inaugur.*

Hinc praxis invaluit illius decreti, quando compa-
45 ret dicta persona privilegiata, eligendo forum
M. C. vel S. C. vel Reg. Aud. *Visa comparitione,
&c. stante electione fori formiter facta in S.C.*, *Re-
gia Audientia*, *vel Curia N. non procedat*, *& acta
transmittat.* dicitur, *formiter*, siquidem præfata
tria requisita concurrant oportet; nempè qualitas
personæ, quæ dicat perhorrescere in tali loco ad-
versariorum potentiam, & juramentum ejusmo-
di perhorrescentiæ. Hæc autem electio, seu va-
riatio fieri potest etiam per procuratorem speciale
46 mandatum habentem de præstando dicto jura-
mento, sive mandatum sit generale cum libera,
teste Thoro in *Col. rer. judic. par.* 2. *casu* 21. *n.*3.

D. Pe-

D. Petra super *Rit.* 320. *num.* 6. atqui variatio a
Curia superiore ad inferiorem in causis criminali-
47 bus, reo in fortiis non existente, non procedit,
ob duplicem rationem; prima, quia variatio est
quædam remissionis species, quæ non conceditur
nisi reo carcerato; secunda, quòd istiusmodi va-
riatio non est sine collusionis partium suspicione,
nempè ipsarum partium præcedente concordia,
præsertim si variatio fiat ad Curiam baronalem,
Mastrill. *decis.* 268. & ita teneo cum Capiblanco
super *Prag.* 8. *de Baronib. cap.* 51. *num.* 13. rejecta
opinione Antonii de Ballis *tract. crim. lib.* 4. *q.* 2.,
qui contrarium sustinet ex eo, quod electio, &
variatio à voluntate personæ privilegiatæ depen-
deat; nam alia fortior suppetit ratio, & est, quia
in criminalibus duo considerantur, interesse par-
tis nimirum, & Reip., cui expedit ne delicta im-
48 punita remaneant ad aliorum exempla, *leg. ita
vulneratus* 51. *D. ad l. Aquil. l. si longius §. si fi-
liusfam. l. si à reo §. fin. D. de fidejuss. & mandat.
l. per omnes* 6. *C. de Defens. Civit. cap. ut famæ* 35.
§. respondemus de sent. excom. eòque magis, quod
pro forma substantiali juramentum perhorrescen-
tiæ defertur, quæ, si agitur in M.C. e. g. utpote
coram Principe nullatenus consideratur, arg. *leg.
ult. D. de eo, quod metus causa, l.* 1. *C. de his, qui
propter metum Judic.* Regens Tapia *decis. S.C.* 43.
num. 5. Præses Merlin. *controv.* 10. *n.* 3. *lib.* 1. Re-
gens Rovit. *consil.* 88. *n.* 4. *lib.* 1.
Porrò hujusmodi electio fori contra aliam personam
49 æquè privilegiatam minimè procedit, *Rit.* 118.
teste D. Præl. *dec.* 188. licèt majori privilegio sit
munita, D. Ricc. *collect.* 30. *vers. item miserabi-
lis*, quoniam, ut ipse advertit, Ritus generaliter
loquitur verbo, *quod nullus*: excepto Curiali,
nisi is agat ex jure cesso, videlicet ex causa lu-
50 crativa, nam tunc electio locum non habet; &
ita decisum in S. C. testatur D. Capyc. latro *de-
cis.* 54. Curialis autem dicitur Advocatus, Pro-
51 curator, Scriba M.C.V. juxtà placitum ejusdem
D. Capyc. latro *d. decis. num.* 1. necnon Capita-
neus justitiæ, ejusque lictores, Magister actorum,
Scriba, Nuntius, Commissarius, exequutor, alii-
que id generis, auctore D. Præsid. Merlin. *cap.*
64. *num.* 3., *&* 4. *cent.* 2. *controv. forens.* Cæte-
rùm personæ miserabiles, si cessio, sive donatio
52 ex causa lucrativa iisdem sit facta, dummodo
fraus absit, fori privilegio gaudent, & conven-
tum trahunt, Rocc. *respons.* 79. *tom.* 2. D. Præ-
ses *dec.* 195. & ibi in *obs.* R. de Luca, qui aliqua
de fraude considerat, præsertim quando cessiona-
rius est homo litigiosus, solitus similibus negotiis
implicari; neque ulla alia ratio excogitari potest,
quare cessio fuerit facta, nisi ut reus vexationi-
bus, ac molestiis afficeretur.
Verùm conventus ex contractu paterno, nempè ob
negotium certo loco à patre administratum, fo-
rum declinare nequit, sed ibi rationes reddere
cogitur, ex *Rit.* 234., constito igitur de qualita-
te, in qua fundatur privilegium, contradictione
53 non existente supradictum interponitur decre-
tum sine termino, nempè, *procedatur in S.C. petita
remissione non obstante*, sin verò contradictor re-
nitatur, opus est terminoi

S U M M A R I U M.

1 *Suspectos allegari Judices jure non prohibetur, tùm Cesareo, tùm Divino, ut num. seq.*
2 *Uniusquisque suum commodum sequitur, ac damnum fugit.*
3 *Hodie suspicionis remedio plerique litigantes tanquam calumniæ propugnaculo abutuntur.*
4 *Judicibus omnem honorem, ac reverentiam deberi leges jubent, num.* 6.
5 *Est quadam contumelia proprium Judicem spernere.*
7 *Injuria facta Senatori est quoddam læsæ majestatis crimen.*
8 *Regia Pragmaticæ de* Suspicionibus *circà quatuor potissimùm tendunt, nimirum circà tempus, modum, causas, & finem.*
9 *Tempus proponendæ suspicionis explicatur, & num. seqq.*
10 *Pragmatica* 8. de Suspicion. *disponens, allegari posse suspcionem usq; ad conclusionem, corrigitur à* Prag. 15. *ejusdem* tit.
11 *Tempus* 40. *dierum in causa consanguinitatis, vel affirmitatis non militat.*
12 *Quæ naturâ conjunguntur, non immutantur, nec tempore præscribuntur.*
13 *Suspicionis orta ex inimicia capitali effectus.*
14 *Suspicionis caput, quod Judex antea fuerit Advocatus in causa, tempore dierum* 40. *non præfinitur.*
15 *Quando Judex teneatur se à voto abstinere.*
16 Pragm. 15. de Suspicionib., *quæ remedium restitutionis in integrum sustulit, an locum habeat in minore, ac pupillo?*
17 *Tertius præsentaneum habens interesse in causa prædicto tempore non circumscribitur.*
18 *Proposita formiter suspicione cum capitibus, lapsus termini non impedit, quominus alia proponi possint capita.*
19 *Scrupulus, quem sibi Judex facit, Pragmatica termino non præfigitur.*
20 *Suspicio est proponenda à Principali, vel à Procuratore speciale mandatum habente.*
21 *Speciale mandatum quodnam sit in materia suspicionis, Doctorum, & Auctoris sensus exponitur.*
22 *Suspicio quando, & quomodo possit à Procuratore generali de rato promittente proponi.*
23 *Supplicatio, vel alia petitio suspicionem continens cur ab Advocato sit subscribenda, idque ab Auctore exponitur.*
24 *Suspicio proponi debet cum deposito, [illegible] istud quale sit, & num.* 26.
25 *Decretum, quod* ostendatur *supplicatio Domino Consiliario recusato, cum ejusdem replicationibus, & num. seqq.*
27 *Praxis exponitur, quum Pars recusans Judicis recusati depositionem petit; ac discors DD. sententia refertur, ut num. seqq.*
28 *Juramentum est tormentum spirituale.*
29 *Juramentum deferri nequit, nulla prævia probatione.*
30 *Arma non sunt sumenda à domo Rei.*
31 *Quanam recusatio injuriam irroget recusato.*

32 Ter-

32 *Termino impartito in recusationum causis non recipiuntur attestationes, & fides, sed testium depositiones cum juramento.*
33 *Judex nequit se declarare suspectum in prajudicium colligatoris, & recens quædam facti species ad propositum adducitur.*
34 *Praxis in scrupulo per Consiliarium proposito.*
35 *In causa recusationis quando terminus denegari soleat.*
36 *Causæ recusationum sunt multiplices, & ea recensentur cum num. seqq. atque etiam à Regiis* Pragmaticis *declarantur, num. 52.*
37 *Amoris, & odii effectus.*
38 *Pleraque recusationum causæ ex Judicum moribus oriuntur.*
39 *Doctrina cur jus dicentibus tantopere sit necessaria.*
40 *Judices imperiti judicare prohibentur.*
41 *Judex quomodo gravitatem præferre debeat.*
42 *Severitas, & lenitudo ab Judicibus temperanda.*
43 *Judex probæ vitæ, ac sceleris purus esse debet.*
44 *Judex quomodo se facilem præbere debeat.*
45 *Judex nequaquam precibus flecti debet.*
46 *Judex à pretio, & muneribus accipiendis abstineat.*
47 *Amicitia idem operatur ac sanguinis conjunctio & sæpe consanguinitati præfertur.*
48 *Amico interdum obtemperare nefas est.*
49 *Odium suggerit omne malum.*
50 *Judicis partes quales esse debeant.*
51 *Consiliarii nostrorum temporum commend. utur.*
53 *Inimicitia qualiter Judicem suspectum reddat.*
54 *Causa litis an sufficiat ad recusandum Judicem.*
55 *Compatratus inter quos suspicionem inducat.*
56 *Inurbanitas quoad salutationes an sit causa Judicis recusandi remissivè.*
57 *Recusationis judicium infrà quem terminum finiatur.*
58 *In expeditione judicii suspicionum quot Judices requirantur.*
59 *A' quibuscumque decretis recusationum neque appellatur, neque remedium ullum permittitur.*
60 *Decreta recusationum explicantur.*
61 *Capita supplicationum simulata quæ sint.*
62 *Formula hac*, Reiiciantur capita, *cur adhibeatur.*
63 *Auctores de suspicionis materia differentes recensentur.*

De decretis, quæ in Judicium recusationibus interponi solent.

DISTINCTIO SECUNDA.

DIE &c. *visis supplicatione, ac comparitione cum capitibus fol.. non recipiantur capita*; vel dicitur, *reiiciantur capita, & proinde depositum liberetur Regia Curia, & pro ea Magnifico Secretario, servata forma Regia Pragmatica.*

Die &c. visa supplicatione fol... N. N. interveniat, & proinde depositum liberetur Regia Curia &c.

Die &c. visa supplicatione &c. N. N. non interveniat, & proinde restituatur depositum; vel dicitur: *visa supplicatione fol... N. N. non interveniat.*

Die &c. donec suspicio non fuerit proposita formiter, Magnificus Commissarius continuet in procedendo.

1 Judices tanquam humanis affectibus non omninò solutos, in judicio suspectos allegari posse, & ratio poscit, & jura permittunt, potissimùm tex. in *l. apertissimi, & l. fin. Cod. de judiciis*, & in *can. quod suspecti 3. qu. 5.* ubi glo. *cap. suspicionis de offic. deleg. cap. cum speciali 61. de appell.* ac de jure municipali hujus Regni quamplurimæ promulgatæ fuerunt Pragmaticæ: idque rationi quammaximè convenit; quandoquidem unusquisque suum amat, & sequitur commodum, & damnum refellere,
2 atque eludere cupit, suffragante etiam jure divino; loquutus est enim Deus ore Zachariæ Prophetæ *cap. 8. n. 16.* dicens populo: *veritatem, & judicium pacis judicate in portis vestris*, hoc est judicium æquum, non declinando neque ad dexteram, neque ad sinistram, sed rectum coram Domino: quod rectum à Judice suspecto haberi nequit. Sed in præsenti ævo mirum est, quod suspicionis remedium, uti justitiæ præsidium inductum, ac defensionis speciem continens, per liti-
3 gatores in calumniæ propugnaculum convertatur, ut legitur in proœmio *Pragm.* 8. de anno 1585. *Pragm.* 15. de anno 1611. ac in proœmio *Pragm.* 18. in anno 1632. sub *tit. de suspicion.* non obstante pœna depositi aucta; idcirco ad eorum auda-

audaciam compescendam, novam legem pœnalem esse promulgandam existimarem, ut justitiæ, & jurisdicientium reverentiæ consulatur, si-
4 quidem Judicibus omnem honorem salvum esse, & reverentiam deberi leges jubent, ut in *l. omnem honorem C. quando provoc. non est neces. cap. ut debitus honor de appellat.* contumelia enim est sine causa proprium Judicem spernere, *l. litigatores 11. in princ. D. de recept. arb.* Gonzalez in *lib. 2. Decretal. ti. 39. in notis lit. B.* hinc Plato *lib. 6. de legibus*
6 inquit: *post Deos immortales iis hominibus secundas, & honoris, & gloriæ sedes deberi, qui publici muneris magistratum gerunt, & egregia sua virtute, atque industria cæterorum vitam moderan-*
7 *tur*; quò fit, ut injuria, sive offensa Senatori cuilibet irrogata non nisi pro læsæ Majestatis crimine habenda sit, ut in *l. 5. C. ad l. Jul. majest.* ibi *Senatorum etiam (nam & ipsi pars Corporis nostri sunt.)*

Ad decretorum igitur enucleationem deveniendo, quò hæc Judicis incompetentiæ exceptio præmonstretur, dispositiones Regiarum Pragmat. referre par est, quæ circa quatuor potissimum ten-
8 dunt, nempe circa tempus suspicionis proponendæ, circa modum & proponendi, & in causa procedendi, circa causaa, & tandem circa ipsius suspicionis tempus terminandæ.

Quoad primum, tempus est quadraginta dierum à
9 die, quo notificata fuerit principali (si is præsens sit) prima petitio, si absens, completo termino ad denunciandum impartito, quod si minimè fuerit terminus ad denunciandum petitus, casus hic quamvis à Regia Pragm. prima fronte videatur omissus, itaut judicii norma sumenda esset à probabilitate scientiæ, quam potuit habere principalis à suo procuratore; re tamen vera casus in regia Pragmatica comprehendi visus est, ubi statuit, quod si alter Judex adveniat in Aulam, tempus quoque est 40. dierum, quo tempore si Procurator mandatum habeat speciale, recusationem proponere potest, si non habeat, potest Judicem suspectum allegare, & insimul petere terminum ad procurandam principalis ratificationem, quæ dilatio à R. Collaterali Consilio concedenda est. Si verò novus Judex in Aulam advenerit, ubi lis agitur, à die captæ possessionis: si adjunctus sit, vel unioni Aularum intersit, à die, quo hæc notificata est provisio, nisi nova supervenerit causa: nam tunc etiam elapso dicto termino dierum quadraginta proponi potest, intra tamen terminum triginta dierum, ut ex *Prag. 15. §. 6. de suspicionibus* qua correcta remanet *Pragm. 8. eod. tit.* disponens,
10 suspicionem allegari posse usque ad conclusionem inclusivè. Effluxo dicto tempore, nulla ex causa de præterito suspicio proponi potest, ne per viam quidem restitutionis in integrum, aut quavis alia ratione, ut ex eadem *Pragm. 15. §. 9.* neque notorietatis prætextu tum juris, tum facti, ut ex *Pragm.* promulgata sub die 2. Septembria 1689. ab Excellentissimo Comite S. Stephani optimo tunc Regni moderatore; quo casu commissio causæ pro non facta habetur, ut in *vers.* incip. *E perche &c.*

Verùm hæc dispositio limitatur in quamplurimis
11 causis, & primò in causa consanguinitatis, vel affinitatis, ut ex hac postrema *Pragmat. in vers.* incip. *Limitiamo*; quæ enim naturâ conjungun-
12 tur, non immutantur; ideoque tempore non coarctantur, secundò, cum ab hac Pragm. excipiatur consanguinatatis, & affinitatis causa, excepta quoque intelligitur illa cognationis spiritualis, ut ante *Pragmaticam* decisum refert in S. C. Gizzius in *observ. ad dec. D. Capyc. Latro 164. n. 26. & 28.* & ex majoritate rationis comprobat Franciscus Maradei in *observ. ad singul. super Reg. Pragm. sing. 388. D. Patris sui n. 4.* tertiò, causa ini-
13 micitiæ capitalis; scriptum est enim *Ecclesiast. cap. 12. n. 10. inimico tuo non credas in æternum; sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius; & si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo*, planè furor inimici in corde semper fervescit; ideoque occasione porrecta timetur offensio, & hac in re gravamen; & licèt adversari videatur eadem *Pragm.* in hæc verba: *essersi date parola regia, come pure l'obligo, ò mandato fatto di non offendersi, vogliamo, che da solo non sia giusto motivo di ricusatione, ma si debbiano considerare, e discutere le cause, per le quali si sono date le sudette cautele*, & inferius (quod nota) *e queste si debbiano da proporre nel termine stabilito dalle regie Prammatiche*; responderi tamen potest, quod *Pragm.* non loquitur de capitali inimicitia jam declarata, & notoria, si perpendantur illa verba *considerare, e discutere le cause &c.* quartò, si suspicionis causa proponatur, quod Ju-
14 dex prius fuerit Advocatus in causa, ut in enunciata *Prag.* corrigente quoque *Pragm. 20.* qua cautum erat, Judicem semel in una causa suspectum semper esse talem in omnibus causis ipsius recusantis; id enim per dictam *Prag.* correctoriam relinquitur juris communis dispositioni, an suspectus sit in omnibus recusantis causis, ut in *vers. considerando noi*; in hac causa, quemadmodum in
15 superius enunciatis Judex tenetur se abstinere à voto, alioquin acta, & sententia sunt nulla; meritò non coarctantur tempore prædictæ causæ; siquidem de nullitate dici potest usque ad decennium, quintò, in suspicione proponenda per minorem non doli capacem tutore, & curatore carentem, non obstante *reg. Prag. 15. §. 9.* qua remedium restitutionis in integrum fuit sublatum, ut decisum refert per S. C. Constantinus Casatus sui temporis primæ notæ advocatus in *speculo peregrinarum quæst. qu. 13.* Princeps enim non potest dispensare super tali defectu, ut scilicet fingatur pupillus benè noscere id quod agit, & sic nullo modo talis prohibitio pupillum comprehendere potest, ut hæc ibi legitur ratio, & procedit *Prag.* contra minorem doli capacem, vel in minore tu-
17 torem, vel curatorem habente, sextò, in causa à tertio proponenda proprium, & præsentaneum interesse habente; nam supradicto non restringitur tempore, Franciscus Maradei in *observ. ad d. singul. 388. nu. 11.* & licèt decisio, quæ allegatur penes Gizzium in *observat. ad decis. Capyc. Latro 85. sub nu. 6.* verba faciat de consanguinitatis, & affinitatis causa; nihilominus decisio ibi relata respexit interesse tertii venientis in causa, cui non oberat lapsus termini: & quidem limitatio ratione substinctur; nam tempus à *Pragm.* statutum regulatur a die intimationis primæ petitionis, & à termino ad denunciandum impartito, ut supra

dictum

dictum est; tertius enim non intimatus, neque aliquo modo certior factus in proponenda suspicione non est, quod tempore circumscribatur, se-
18 primò, proposita form.ter suspicione cum capitibus, alia proponi possunt capita, non obstante ipso termini quadraginta, vel triginta dierum, ut circumscriptis Doctorum auctoritatibus, non semel in praxi servatum animadverti. Tandem
19 ubi agitur de scrupolo, quem sibi Judex facit, quonimus interveniat, terminus à Pragmatica præstitutus neutiquam consideratur; causa enim istac minimè sub illius dispositione comprehenditur.

Quoad secundum attinet, proponenda est suspicio
20 à principali, vel à procuratore speciale mandatum habente, ut ex dicta *Pragm.*de anno 1689.
21 *vers.vogliamo però*, & speciale mandatum reputatur, si clausulam contineat, *ad Judices, & Notarios recusandos*, ut ex Beltramino *in annot. ad decis.Ludovisii* 268.Merlino *decis.*201. Fontanella *decis.*4. Quesada *controvers.*38.Bajardo *ad Clarum quæst.*43. firmat Consiliarius Altimare in *tractatu de nullitatibus rub.*11.*quæst.*26. *num.*228. at ego contrarium sentio in terminis nostræ Pragmaticæ, & ajo, mandatum speciale necessarium esse ad recusandum talem Judicem, cum recusatio dependeat ex animo, & principalis voluntate, qui fortassis eum recusare nollet; ideoque ad arbitrium procuratoris non est res tam magni momenti remittenda sub illo mandato *etiam ad Judices recusandos*; eo vel maximè, quod inter recusatum facilè nasci potest inimicitia, cum Judicis recusatio ad iracundiam provocet, Capyc. Latro *consultat.*101.*num.*42.Cafarus in *spec. pere-*
22 *gr.quæst.qu.*13. *num.*4.& 5. vel proponi potest à procuratore generali de rato promittente, D.Rovitus super *Pragm.*1.*de suspicionibus num.*75. Rebuffus in *Constitut.Galliæ tom.*3. *tit. de recusationibus num.*4.Gizzius *ad D.Capyc.Latro* 164. *num.* 1.D.Petra *Ritu* 265.*num.*25. Consiliarius Altimare *cit.loc.* qui *num.* 226. ex Gratiano *discept.*275. *num.*13.& 14., & Quesada *d. controver.* 38. *num.* 67. docet, ratificationem subsequi debere infra tempus à lege statutum: iste etiam procurator pro habenda principalis ratificatione congruum terminum petere potest ad denunciandum principali absenti, ut præcitati Doctores asseverant, vel ad producendum speciale mandatum; ac propterea adeundum Collaterale Consilium, ut ipso mandante, congruus terminus concedatur, censet idem Maradei *loc.cit.num.*29.

Rursum in S.C.supplicatio, quæ D. Præsidenti por-
23 rigitur, sive alia petitio subscr.benda est ab Advocato causæ ordinario, ut apertè dictat Regia *Pragm.*15.§.4. Advocatus enim, uti probus vir, & egregius, qui non tenetur calumniæ juramentum præstare, ut probat Franciscus de Petris *cons.*1.non supponitur, quod calumniosè ad dilatandum suspicionem proponat; cum declaratione quod is tantùm non collega subscribere debet, quamquam in Aula patrocinium in causa insimul præstiterit, & Superioris jussu patrocinium suscepit, ut ex allegata *Pragmat.*de anno 1689.*vers. vogliamo però*; Advocatus enim ordinarius præsumitur magis instructus, & cum substineat causæ onus, argui potest, quod benè consideraverit pondus causæ suspicionis: nec solùm supplicatio, aliave petitio, sed capita quoque ab eo sunt subscribenda,ut ex eadem *Pragm.ibi:ed i capi debbano sottoscriversi dall'Avvocato, che il peso della causa principale &c.* ne de ignorantia alicujus capitis excusetur, ac superius allata ratione.

Sin autem ab Advocato non fiat subscriptio,fieri debet à principali; quod si is scribere nesciat, à Notario illius nomine cum duplicato deposito; etenim cùm Advocatus subscribere noluerit, supponitur, quod principalis suspicionem proposuit, tractus à propria passione, quæ est veritatis velamen: praxis autem hæc est, quod porrecta supplicatio cum inserto capite suspicionis omninò ab Advocato subscribatur. Solet quoque præter supplicationem alia concipi comparitio, in qua nedum caput allegatæ suspicionis, sed nova exprimuntur capita, & tunc Advocatus necesse est, ut subscribat tam supplicationi, quàm capitibus in comparitione contentis; nec exinde infertur, quod capita dumtaxat Advocati subscriptionem exigant, non item supplicatio; accidit enim, quoq; suspicionis causa supplicationi annectatur, neque alia comparitio cum capitibus præsentetur.
24 Item unà cum deposito ducatorum sexaginta pro pœna, si causa summam ducatorum quingentum excedat, ut ex d. *Pragm.*15. §.2. *vers.vogliamo, & ordiniamo, che da quà avanti &c.* si verò dictam summam non excedat, tunc remanet propœna in suo robore *Pragm.*10.*eod.tit.* §.5.*item vogliamo, &c.*quod si causa certum non contineat valorem, isto casu pœna arbitranda est à judicantibus causam suspicionis prædictæ, à quo arbitramento nullum proponi potest remedium, ut ex *d.*§.2. prædictum depositum ducatorum sexaginta fit in eo casu, quo terminus in causa non impartitur, imparto autem termino, fieri debet usque ad summam ducatorum biscentum, ut eodem §.

His adimpletis, à D.Præsid.decretum profertur,quod
25 *ostendatur* supplicatio cum capitibus Domino Consiliario, contra quem proposita est recusatio; qui Consiliarius quandoque, quod vera non sunt exposita, & ideo remittit se juri; pars autem recusans petit terminum ad probandum capita, ac
26 tenetur facere duplicatum depositum, ut jam dictum est.

Hinc si eadem pars recusans, ut relevetur ab onere
27 probandi, Judicis recusati depositionem super articulis, seu positionibus petat, quid antehac observatum fuerit, & quid in futurum servandum sit, ostendere libet; etenim hac in re,si recusationis causa sit criminosa, Doctores sunt concordes, quod Judex recusatus non sit interrogandus; sin autem criminosa non sit, Interpretes non pauci affirmant, neque quod sit interrogandus etiam cum juramento, ut videre ea penes D. Thesaurum *decis.*7. ubi de observantia illius Senatus testatur: alii tandem absque juramento, & extrajudicialiter, ut penes D.Regentem Rovitum super *Prag.*1. *de suspicionibus Officialium nu.* 41. qui hanc praxim usuvenire non diffitetur. Ego autem neutrum admitterem, imò subsequentibus rationibus contrarium servatum iri existimarem; prima, quia juramentum est spirituale quoddam tormentum, cum non minus mentem urgeat ad veri-

E e 28 tatem

28 tatem dicendam, quàm ipsa tortura, ut probat
Pater Lessius *de Justitia, & jure lib.2. de reo, &*
advocato dubitat.3.cap.31.num.15. ergo recusatio
Judici illud non est deferendũ ad recusantis requi-
sitionem, ut relevetur ex ore Judicis recusati ab
onore probandi; etenim Juramentum deferri non
potest interrogando, nisi prævia quadam probe-
29 tione, nempè semiplena, *argum. cap.qualiter 17.*
cap.inquisitionis 21.de accusationis, & ex Divo
Thoma *2.2.quæst.69.art.2.*

Secunda ratio est, quia arma non sunt sumenda à
30 à domo rei, *l.de minore 10. §. nec debet initium*
probationum de domo rei accusator sumere l.minus
grave 7.C.de testibus, tertia; si enim super capiti-
bus Judex esset interrogandus, suo dicto stan-
dum esset tùm affirmativo, tùm negativo; sed sic
est, quòd contrarium in negativo servatur, & re-
cusanti ad probandum capita terminus imparti-
tur, in quo recusatus probare nequit; neque pars
contraria, quæ pro Judice est in causa, testes pro-
ducere potest, ut ex dicta *Prag.15. §.20.* ergò, non
est interrogandus, ut in judicio servetur æqualitas
l.ut libreris 17. ib *æqua lance, parique modo pro-*
spici possit C.de Collat. l.si major 4. ibi: *ut in omni-*
bus æquabilitas servetur C. Com. divid. l. non tan-
tum 20.D.de re jud. cum concord; sicque recusa-
tus profectò remaneret gravatus, quarta; nam
recusatio, præter causam consanguinitatis, vel af-
finitatis, aut advocatiæ, recusatio nonnullam ir-
31 rogat injuriam, cum bonam opinionem, saltem
quod mores imminuat; idcircò aliud addi non de-
cet, quod Judicis dignitatem, & auctoritatis splen-
dorem, ac decus obumbret; præterquam quod
contristaretur sanè Judex, & indecorum foret,
eundem super capitibus interrogari, cum interro-
gationis actus; qui jurisdictionis est, non sine Ju-
dicis pudore, ne dicam dedecore perficiatur; quin-
ta; quia Judex non videtur esse in causa, ut ani-
madvertit quoque Petrus Fontanella *decis.Cathal.*
23.nu.14.circa fin. quorsum igitur interrogari de-
bet Judex, & respondere per verbum *credo*, & *non*
credo? sexta; quia si absque juramento Judex in-
terrogaretur, actus esset inutilis; frustratorius,
nam facili negotio omnia reticeret. & insuper cum
juramento eumdedecet percontari, ut probatum
est; neutrum igitur esse servandum existimo,
prout in facti contingentia in mea Aula tantùm
fuit dictum, quod *comparitio cum positionibus*
iterum ostendatur Domino Consiliario.

Impartito termino, attestationes cum Notariorum
32 legalitate, vel fides eorum etiam, qui in digni-
tate sunt constituti, non recipiuntur, sed testes
cum juramento examinari debent, sicut in dicta
Prag.15.§.21.

Si verò replicet, *vera sunt exposita, ideoque non pos-*
sum intervenire, hac replicatione non videtur jam
suspectus declaratus: aliquoties enim pro evitan-
do labore, & incommodo, aut alia quavis causa
ita respondetur; siquidem nec ipsemet Judex se
33 potest declarare suspectum in præjudicium par-
tis colligitantis, *Prag.15.§.12.*, quæ pars audien-
da est contra suspicionem, ac demonstrare capita
non continere legitimas causas, ut ex eadem
Prag.§.20.& 21. sicuti quando aliquis Consiliarius
34 proponit in aula scrupulum, partes audire con-
suevimus, & ita fuit decisum; nam cum fuisset
D.Consiliarius D. Julius Capycius Galeota suspe-
ctus allegatus pro parte hæredum Jo: Stephani de
Auria, non obstante quod replicasset, *vera sunt*
exposita, & non possum intervenire, suspicionis ni-
hilominus causa fuit mihi commissa à Spectabili
D. Præside D. Alfonzo Perez Araciel omnibus
scientiis, ac virtutibus ornatissimo, & commissio
fuit confirmata per Regium Collaterale Consi-
lium sub die 15. Junii, currentis anni 1705. acta
sunt penes Magnificum Antonium Lombardum;
atque adeo praxis invaluit; quod si pars adversa
conquiescat, committitur causa principalis alii
Consiliario; sin autem non conquiescat, & con-
tendat, recusationis causam esse injustam, erro-
neam, & minimè subsistentem, tunc committitur
suspicionis causa, & eas auditur in juribus suis.

Si verò simpliciter dicat, *remitto me juri*, fateri quod-
ammodo potiùs videtur, quàm exposita ne-
gare præterea dici solet, *vera sunt exposita, &*
ideo remitto me juri; *aut vera sunt exposita, &*
proinde non possum intervenire, rationibus supra
consideratis.

Cæterùm non est impartiendus terminus, si capita
35 probata non relevarent, ut ex *Prag. 5. eod. tit.*,
alioquin pars recusans gravaretur duplicari de-
positi pœna quæ remitri deinde non posset, ut ex
Prag.10.§.5. ibi: *vogliamo, che irremisibilmente si*
abbia da esiggere, Pragm.15.§.5. ibi: *vogliamo; che*
dette pene non si possano rimettere nè in tutto, nè
in parte per qualsivoglia causa, etiam se prima, ò
poi del termine la parte ci renunciasse, Pragm.16.
§.2. ibi: *s'incorra nella pena del deposito, il quale*
non si possa restituire.

Circa tertium, nempe respectu causarum, hæ sunt
36 multiplicis generis, sed omnes proponendum
originem trahunt ab amore, & odio, unde tan-
quam ab radice pullulant, Theodor.*alleg.87. n. 4.*
qui sanè concitatiores animi motus ex se judicii
rectitudinem magnopere perturbant, & faciunt
sepè Judicem non agnoscere veritatem, Aristot.
37 *Rhetor.1.* amor enim, & odium, quamvis objecto-
rum respectu bonum, vel malum contineant, ve-
luti pudicus, & impudicus, odium contra ma-
lum, bonum, & è contrario; sicuti amor erga pro-
ximum, charitas est, odium contra proximum,
iniquitas; in hac tamen recusationis materia, u-
trumque semper malum est; etenim amor erga
unam partem, in alteram colligantem quodam-
modo odium est, ob damnum, quod inde potest
emergere; causæ inquam aliæ referuntur à Iaso-
ne in *l.cum apertissimi C.de judic.* à Decio, à Præ-
posito in *cap.postremò de appellationibus*, & à Pa-
normitano in *cap.4. ut lite non contest.* à Maranta
in suo *speculo prax.civil.artic.2.* quadraginta cõnu-
merantur, à Præposito *loco cit.* septuaginta qua-
tuor, à Carrasco *ad ll.Recop.cap.9.* nonaginta, &
una, & octaginta quatuor à Borgnino Cavalca-
no *dec. 28.p.2.* Gonzalez autem in *c. cum speciali*
de appellat.n.4.vers.hæ autem causæ docet, quod
cum illæ multæ sint, & variæ jure non definitæ,
proinde Judicis arbitrio sint æstimandæ. Harum
38 paucæ ex Judicum moribus proveniunt: hinc
quales esse debeant Consiliarii Sanctæ Claræ, &
quomodo in magistratu se gerere debeant. admo-
net Serenissimus Rex Ferdinandus Aragoneus in
Pragm.2.de officio S.R.C.§.4. ibi: *Consiliarii, viri ju-*

ris

ris insignibus decorati, docti, graves, severi, insontes, mites, justi, faciles, lenesque, qui in judiciis exercendis, non precibus, non pretio, non amicitia, non odio, non denique ulla re corrumpantur, aut ab æqui, rectique deiiciantur sede, justitiam amplectentes, divina formidantes juditia. Docti, ut valeant juris dubietatis interpretari, ac definire;
39 idcircò Athalaricus Rex apud Cassiodor. *lib.* 8. *variar. epistol.c.* 8. literarum peritissimos maximè in legibus deligendos esse voluit; ait enim, *Professionem constat esse justitiæ, legum peritos judices ordinare: quia vix potest negligere qui novit æquitatem, nec facilè erroris vitio sordescit, quem doctrina purgaverit*; ac tradit Petrus Gregor. Tholosan. *de Republica lib.* 24. *cap.* 6. *de bonis Consiliariis eligendis, & qualitatibus eorum*, hinc Judices
40 imperitos judicare vetatur, ex Gratiano in *summa distinct.* 20. *§. sed aliud est causis terminum imponere*, D. August. *in can. ut evidenter* 82. *in fi. q.* 1. & glos. *ibidem*, D. Hyeronim. in *can. si quis non recto judicio* 4. 24. *qu.* 3. Alexan. III. in *cap. ex literis*, & glos. in *cap. sciscitatus* 13. *§. nos verò extra de rescriptis*; quandoquidem turpe est, jus, in quo quis versatur, ignorare, *l.* 2. *§. Servius autem sulpitius de origin. jur.* quinetiam Judex, qui est crassa Minerva, & illiteratus, in punto subtili recusari potest, Aufrer. *de recusation. nu.* 54. ne nimia fa-
41 miliaritate, Regia auctoritate neglecta, contemnentur, quod innuit Callistratus in *l. observandum* 19. *D. de officio Præsidis*, ibi: *observandum est jus reddenti, ut in adeundo quidem facilem se præbeat, sed contemni non patiatur: unde mandatis adiicitur, ne Præsides Provinciarum in ulteriorem familiaritatem Provinciales admittant; nam ex conversatione æquali contemptio dignitatis nascitur. Novell.* 17. *cap.* 5. *§.* 3. Kellerus *de offic. jurid. polit. lib.* 1. *cap.* 18. *fol. mihi* 148. Rutger. Rulant *lib.* 1. *de commissar. & commission. Cameræ Imper. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 4. non autem superbi, nec elati, ne populo invisi reddantur, tales enim naturâ ad consilia inhabiles, & ineptos esse, ait Adamus Kellerus *inibi. Severi. & Mites*: severi videlicet in atrocibus criminibus, mites in levibus; vel *severi*,
42 & *mites*, ut severitate cum temperamento utantur, juxtà monitum Jurisconsulti in *l. respiciendum D. de pœnis*, & juxtà *can. omnis, qui justè judicat* 10. *dist.* 45. *can. disciplina* 9. *dist.* 45. ibi: *in regimine ergo populi utrumq; Moyses miscuit, ut nec disciplina deesset misericordia disciplinæ: miscenda ergo est lenitas cum severitate, faciendumq; quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur*; ibique glos. *v. miscenda*: temperari igitur debet vinum austeritatis cum oleo pietatis, more illius Samaritani *Lucæ* 10. qui vinum, & oleum semivivi vulneribus miscuit, ut per vinum, inquit D. Gregor. *ibidem mordeantur vulnera, per oleum foveantur. Insontes*; nam quomodo sibi conscii de propriis flagi-
43 tiis, aliena vitia rectè coercere queant? quod inculcat Gregor. in *moralib. in can. qui sine peccato* 3. *in fin.* 3. *q.* 7. in hæc verba: *quid est, quod in ultionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur? nisi quod priùs ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant*; prosequiturque D. Ambros. in *can. judicat* 4. 3. *q.* 7. ibi: *Iudicet ille de alterius errore, qui non habet, quod in se ipso condemnet. Faciles*, videlicet se exhibere audiendo æquè divitem, ac
44 pauperum: *ulla erit distantia personarum; ita parvum audietis, ut magnum, Deuteron. c.* 1. & per sapientiam Salomonis *Ecclesiastici* 11. dicitur: *antequam scruteris, ne reprehendas: intellige prius, & tam increpa, antequam audieris, ne respondeas*: quod & Aristides *ad Capitonem lib.* 3. monet, judicem præbere se ipsum æqualem utrique, & communem quoad ascultationem: bellè igitur Philippo Macedoni dixit muliercula quædam: *si non vis audire, nec regnes. Lenes*, scilicet affabiles, non austeri; plus enim humanitatis flos valet, quam sapientia: lenitudo autem consistit in factis, & verbis benignis, quæ comitate, & elloquiis officia provocat, ait Keller. *præcit. loco*; hinc dixisse fertur Philippus Macedo apud *Plutar. in apophtegm, se malle diu benignum, quam brevi tempore dominum appellari, non precibus* nec paupe-
45 rum nec potentum; scriptum est enim, *non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis, Levit. cap.* 19. *nu.* 16. præcit. *l. observandum de offic. Præsid.*, ibi: *neque precibus calamitosorum, &c.* ac fortes sint, atque integro, infractoque animo; scriptum enim est: *noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis. Ecclesiast. cap.* 7.
46 *nu.* 6. *non pretio*; quinimò non tantum pretio, quod personam deturpat, atque familiam, & nefandum est, sed quocunque accepto munere, judicium non ineant; hic considero, quod Iesus Servator noster sua virtute, & summa charitate cæcos fecit videre, & mutos loqui; muneribus autem Diabolus videntes cæcos, & loquentes reddit mutos; scriptum est enim: *nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum, Exod. cap.* 23. *n.* 8., & *Deutoronomii* quoq; *non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum, cap.* 16. *num.* 19. & cap. 37. *Ecclesiastici cap.* 2. *Isaiæ cap.* 5.; porro quæcunq; dona intrepidè reiiciantur oportet, exemplo Christi, Diabolum Regnorum oblatione tentantem eiicientis, *vade Satana, Matth. cap.* 4. *non Amicitia*; hæc enim mirum quàm operatur, æquè ut
47 sanguinis conjunctio; quinimò stricta, consanguinitatis vinculo antefertur, *l. cum allegas C. de castrensi peculio militum lib.* 12. ibi: *quinimo vice mutua chariores invicem sibi reddidisse credendum est*, & Cic. *de amicit. nu.* 18. inquit: *namque hoc præstat amicitia propinquitati, quod ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia autem non potest, sublata enim benevolentia, amicitiæ nomen tollitur, propinquitatis manet*. Ve-
48 rùm fas non est amico obtemperare conscientiæ damno, aut pietatis jacturâ, ut ex Lemnio in *exhort. ad vit. optimè instituend.* fatetur Kellerus *de officio juridico-politico, & Ecclesiast. cap.* 6. *noli fieri pro amico inimicus. proximo, non Odio*, quod valdè distat ab ira, ut docet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 158. *art.* 4. & adversatur divino præcepto, *Luc. cap.* 22. odium enim omne malum suggerit, Chrysost. super *Matt. hom.* 43. ad summam Iudex in judicando Deum solùm præ oculis habere de-

bet, ac via regia incedere, ex *cap. qualiter*, *&* *quando* 17. *circa fin. de accusat.* ibiq. glos. *cap. cum aterni* 1. *de sent. & re judic. in* 6. *Extravag. commun. declarationes* §. *tu erga de Decimis*; hinc luculenter A. Gellius *noct. Att. lib.* 14. *cap.* 5. ex Chrysippo imaginem justitiæ verborum coloribus graphycè depingente, ait; *Iudicem, qui justitiæ antistes est, oportere esse gravem, Sanctum, Severum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocentesq; immisericordem, atque inexorabilem, erectumque, & arduum, ac potentem, vi, & majestate æquitatis veritatisque terrificum*, At hæc est felicitas nostrorum temporum, quod Consi-
51 siliarii in nostro S.C. omnes dottissimi, atq; integerrimi præsideant, nulli prorsus vitio ex antedictis obnoxii.

Causæ etiam declarantur à Reg. *Pragm.* 15. *tom.* 3. *&*
52 *ultima tit. de suspicion. tom.* 4. scilicet causa inimicitię (quæ necessum est, ut clarà, & specificè
53 exprimatur) si totam offendat familiam extenditur usque ad quartum gradum consanguitatis, & ad tertium affinitatis inclusivè, computatis gradibus de jure canonico; si capitalis, quæ familiam non afficit, usque ad tertium gradum consanguinitatis, & secundum affinitatis: consanguinei videlicet, & affines usque ad enunciatum gradum Iudicem recusare valent, dummodo non sit secuta reconciliatio inter Iudicem, & principalem, ut ex *d. Pragm.* 15. §. 15. causa litis minime
54 satis est ad suspicionem astruendam, præterquam inter litigantes, & Iudicem tantùm: si verò magni momenti sit, ita ut ex ea capitalis inimicitia exoriatur, extenditur ad immediatos successores ab intestato rei, de qua agitur, & ad alios quoque conjunctos usque ad secundum consanguinitatis gradum, sive affinitatis, ut ex §. 16. *d. Pragm.* 15. Causa compatratus, quo cognatio spiritualis contrahitur, secundum S. Concil. Trident. dispositionem *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform. matrim.*
55 suspectum pariter Iudicem reddit, si cognatio sit inter susceptum, & suscipientem, ac reliquos, cum quibus spiritualem istam cognationem contrahi idem Concilium declaravit, ut ex d. *Pragm.* §. 17. Causa, in qua Judex fuit advocatus, eundem pariter in suspicionem adducit, etiam partibus con-
56 sentientibus, §. 18. adde causam inurbanitatis quoad salutationes, ut in *d. Pragm.* 15. §. 19.

Circa quartum, recusationis judicium intra men-
57 sem terminari debet, quo in termino pars recusans testes producere, ac scripturas valet, ut ex *Pragm.* 15. §. 22. incip. *Ordiniamo di più*; nec non causæ expeditionem procurare, ut ex *Pragm.* 18. & in ejus expeditione tres Iudices unius Aulæ sufficiunt, aliis non existentibus; quinque verò
58 duarum Aularum, si in duabus Aulis tractata sit, ut ex eadem *Prag.* 18. §. 2. & Consiliarii dati pro adjunctis interveniunt tantummodo in decretis diffinitivis, non autem interlocutoriis, & incidentibus, ut ex *Pragm.* 21. *to.* 3. & *ult. vers.* incip.
59 *che lo stabilito to.* 4. Item à decretis tum diffinitivis, tum interlocutoriis non appellatur, neque reclamatur, aut de nullitate dicitur, neq; aliud quodvis remedium opitulatur, ne restitutio quidem in integrum, atque adeo illorum executio nullatenus retardatur, quamvis incidentia ejusmodi forent, ut in diffinitiva reparari non possent, ex *Pragm.* 9. 11. 15. & §. 23.

Hic absolutis, ad propositam decretorum explicatio-
60 nem devenio. Primum itaque decretum, *non recipiantur, &c.* interponitur, quando suspicio non fuerit infra legitima tempora proposita, capita non fuerint subscripta ab Ordinario Advocato, aut depositum non fuerit integrum, aut à Principali proponatur, deposito non duplicato, sive a Procuratore speciale mandatum non habente.

Secundum decretum, quo dicitur; *reiiciantur capita, & depositum liberetur Magnifico Secretario &c.* interponitur, quando capita sunt infra legitimum tempus proposita, & cum requisitis Reg. Pragm. circa ordinem; verùm illa sunt effectata, vel procurata, de quibus loquitur *Pragm.* 15. §.
61 14. *& Pragm.* 19. *tit. de suspicionibus*, vel quando simulata sunt puta creditum venditum, vel cessum personæ, quæ Judici est suspecta, vel quando capita apertè subsistentiam non habent.
62 Hic autem noto, quod hæc formula, *reiiciantur*, usuvenit ad indicandum, quàm flocci pendantur hujusmodi suspiciones; & meritò hoc verbo utimur, ut contemptus remaneat, qui ausus fuerit talem suspicionem proponere, olim etiam dicebatur, *non admittantur*, ut ex *Prag.* 16. sed supradicta formula magis est consentanea, & usu recepta, quemadmodum ita dicimus, quando capita nullitatum apertè ad dilatandum, & cavillandum sunt proposita.

Aliud decretum, quo dicitur *interveniat*, vel *non interveniat*, explicatione non indiget.

Quartum decretum, quo dicitur: *visa replicatione, non interveniat*, interponitur, quando ex dicta replicatione apparet, quod Judex affectet in causa intervenire, & multoties quando capita aliquo modo Judicum personam offendunt, ut super eis salvus sit honor.

Interponitur quoque aliud decretum, quo dicitur; *visis actis, interveniat, & depositum liberetur Magnifico Secretario, servata forma Regiæ Prag.* quando pars recusans distulerit expeditionem, vel quando suspicioni renunciaverit; nam non obstante renunciatione, depositum in pœnam audaciæ liberat. Decretum verò, quo dicitur; *donec suspicio non fuerit proposita formiter &c.* interponitur à Spectabili domino Præside, quando porrigitur libellus recusationis absque deposito quod mihi videtur perperam esse introductum: nam aut Consiliarius replicat, *remitto me juri* post decretum *ostendatur*, & si capita non sunt recipienda, aut reiicienda, recusans evitaret pœnam; aut replicat, *non possum intervenire*, & pars adversa non conquiescit, ex rationibus deductis committenda est suspicionis causa: quamobrem magnificus Secretarius S. C. unà cum libello debet recipere depositum.

De hac suspicionis materia latè disserunt DD. in
63 *commentar. ad l. cum apertissimi C. de judiciis*, præsertim doctissimus Hubertus Gifanius, & super *Pragmaticis* D. Reg. Rovitus, Novarius, ac novissimè Franciscus Maradei; decisiones verò S. C. recenset Thorus in *compend. decis. in v. suspecti, & suspicio tom.* 1. *à fol.* 532. *usque ad fol.* 535. *tom.* 2. *à fol.* 673. *usque ad* 676. *tom.* 3. *p.* 3. *fol.* 306. *&* 310. *in supplemento in v. Judex à fol.*

a fol. 622. *usque ad* 25. & in *Cod. rer. judic. fol.* 57. D. Reg. Petra super *Ritu M. C.* 266. *tom.* 2. *&* 3. ubi latissimè, sicuti de hac eâdem re Jo: Petrus Fontanella triginta exaravit decisiones, 14. D. Reg. Sanfelic. scilicet decem in *tom.* 1. à *decis.* 77. *usque ad* 86. & quatuor in *tom.* 2, nempe *dec.* 224, 254. 287. *&* 303. Nec non de *recusationibus*, *sive suspicionibus* Judicum tractant Bartolus, Stephanus Auferetius, Joannes Michael Endter., Lanfrangus de Oriano, Jo: Ferrarius Montanus in *propymnasm, forens* Jo: Wamensius in suo *tract. de appellat.* Guazz. *ad defens. reor. defens.* 1. *cap.* 19. 20, *&* 21. Ritius Merlus in sua *apologio juris bonoletica*, Hortensius Cavalcanus *de brachio Regio par.* 3. *num.* 312. *& seqq. & num.* 340. *& seqq.* Jo: Baptista Costa *de re integra distinct.* 96. *& de judiciis num.* 48. *& seqq.* Crespus de Valdaura *observ.* 9. Jo: Antonius ab Ecclesia *p.* 2. *observat.* 68. 69. 70. *& seqq*, Prosper Farinac. in *frag. p.* 2. *à num.* 686. *usque ad* 971. & in *repertor, judicial. qu.* 42. Carolus de Grassis in *tract. de except.* 24. Jo: Baptista Larrea in *dec. Granat. p.* 1. *disput.* 48. D. Cardinal. Tuscus *pract. conclus. jur. lit. R. conclus.* 65. *& lit. S. conclus.* 906. *& seqq.* Arisinin, Tepatus in *compendio var. jur. sentent. tom.* 1. *tit. de recusat. judicum suspect. fol. mihi* 167. Didacus Covarruvias *pract. quæst cap.* 26. Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 29. Hippolytus Maja in *obser,* 6. *num.* 26. *& seqq.* Joseph Ramon us in *cons.* 3. Scaccia *de judic. lib.* 11. *c.* 66. *num.* 13. *& seqq.* Antonius Barra *controv.* 78, Scaloya *de foro competenti cap.* 9.

S V M M A R I V M.

1 *Conventus uti laicus coram Judice laico, si forum declinare voluerit se clericum esse probet necessum est,& ratio affertur.*

2 *Clericatus per scripturam, seu bullam regulariter probatur.*

3 *Bullâ deperditâ, clericatus quomodo probetur, & praxis Tribunalium adducitur, ut num.* 5. *&* 19.

4 *Actuarius cujuslibet Curiæ conficere debet librum ordinationum, quem vocant* regestum, *& quare.*

6 *Minor ætas inquisiti qualiter probetur.*

7 *Bulla non expedita, neque in regestum relata, clericatus quomodo probetur, & referuntur exempla rei judicatæ.*

8 *Clericus ut fori gaudeat privilegio, ac declinatoriam obtineat, quæ requirantur ex S. Tridentini Concilii dispositione, cum numero seqq.*

9 *Clerici alii sunt cælibes, allii beneficiati, alii conjugati.*

10 *Habitus clericalis qualis esse debeat.*

11 *Tonsura quæ sit, quidve denotet, explicatur.*

12 *Servitium in Divinis à clerico præstandum exponitur.*

13 *Clerici conjugati ad fori privilegium obtinendum quæ requisita habere debeant.*

14 *Clerici conjugati non eximuntur ab oneribus, ac de clericis sylvaticis remissivè.*

15 *Clerici beneficiati quinam sint, utq; fori privilegio gaudeant, in habitu, tonsura debent incedere, refutata contraria Doctorum sententia.*

16 *Habitus, & tonsura sunt intrinseca clericatus requisita,*

17 *Bullam Sixti V.* incip. cum Sacrosancta *perperam dicit revocatam Camillus de Curte.*

18 *Beneficiatus virgatam, vel partitam vestem gestans per sex menses, à perceptione fructuum suspenditur.*

20 *Clerici dimisso habitu quandonam privilegium amittant; variæ Doctorum sententiæ, ac locorum peculiares Pontificia Constitutiones memorantur,*

21 *Clericus, qui habitum dimisit, talis habendus est qualis à civibus reputatur.*

22 *S. C. Tridentinum incessum cum habitu, & tonsura frequentem poscit, & assiduum.*

23 *Clericus regnicola causa studii Neapoli degens, num à servitio in divinis eximatur.*

24 *In Seminario clericorum, Gymnasiis, Collegiis, & Universitatibus scientia edocentur, & spiritualia non ommittuntur.*

25 *Verbum* versetur. *moram connotat.*

26 *Non constito de clericatu, vel eodem probato, quæ decreta interponantur,*

27 *Etiam constito de clericatu, quibusdam in casibus causa non remittitur, puta si laicus post litem cœptam efficiatur clericus, & numer. seqq.*

28 *Clericus laico succedens, cœpta, & contestata lite coram Judice laico, forum non declinat, dummodo non sit instantia perempta; quamvis per vitæ spiritus insufflationem restauretur, & num.* 30.

29 *Instantiâ peremptâ, lis amplius pendere non dicitur,*

31 *Clericus heres laici in renovatione literarum executorialium in bonis hereditariis quando forum non declinet,*

32 *Lite pendente laicus effectus clericus Judicem laicum quoad districtionem realem non declinat,*

33 *Cœpta lite coram Judice laico super aliqua re, quæ postmodum alienatur in clericum, cur lis finienda sit coram eodem Judice laico.*

34 *Vitium reali actione rem afficit.*

35 *Effectus clericus post laicale officium ab ipso susceptum pro redditione computorum conventus, forè declinatoriæ non juvatur.*

36 *Reliqui casus, in quibus clerici à Judicibus laicis judicantur, remissivè.*

37 *Explicantur decreta, quæ in criminalibus potissimùm proferuntur, & verba* Ritus 235. *recenseantur.*

38 *Vigore præfati* Ritus *Judex laicus clericum cognoscit, ac pendente cognitione detinet carceratum idque bifariam contigit.*

39 *Praxis hujusmodi* Ritus *M. C. V. multis rationibus nititur, & num. seqq.*

40 *Cognitio Judicis laici factum respicit, non juris articulum, & num.* 41.

42 *Si adsit suspicio falsitatis Bullarum, quid agatur.*

43 *Atrocium delictorum frequentia in Regno unde oriatur.*

44 Le-

44 *Leges, & consuetudines moribus hominum, & locis convenientes existunt.*
45 *Regnum Neapolitanum falsis testibus mirifice abundat.*
46 *Occasio peccandi est evitanda.*
47 *Ritus M. C. de observantia sanè vetustissima testatur, & ad publicum bonum confert, & num. 53.*
48 *Ritus M C. Praxis ab Ecclesia non improbatur, & à quibusdam Summis Pontificibus, & Neapolitanis Archiepischopis nil contra ipsum fuit innovatum.*
49 *Quilibet nascitur laicus, & clericus non reputatur, nisi probetur.*
50 *S. C. Tridentinum videtur laico Judici tribuere facultatem, quæ dimanat ex dicto Ritu.*
51 *Habitus titulum non ostendit, neq; probat clericatum.*
52 Auth. cassa, & irrita C. de Sacros. Eccl. *exponitur.*
54 *Judices laici in clericorum inquisitionibus se gerunt ut Ecclesiæ administri, & instrumenta.*
55 *Clericus citatus ut laicus, an cognitione clericatus pendente, sit in carcere detinendus, vel fidejussione præstita relaxandus, cum auctoris sententia.*
56 *Judex laicus ab Episcopo de inquisiti clericatu certior factus, eundem remittere debet.*
57 *Unusquisque præsumitur bonus, ac bonæ conditionis.*
58 *Episcopi eorum dignitate cæteris præfulgent.*
59 *Si quis post delictum efficiatur clericus, quoad personalem districtionem ad Ecclesiasticum remittitur, secus quoad realem, DD. distinctio refertur, & num. 60.*

De Clericatus exceptione.

DISTINCTIO TERTIA.

DIE &c. præsens causa remittatur ad Curiam Ecclesiasticam Civitatis Nolæ e. g.

Die &c. procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam Ecclesiasticam Civitatis Nolæ non obstantei

Die &c. N. A. remittatur unà cum actis ad Curiam Archiepiscopalem, vel *ad Episcopum*, sive *Archiepiscopum N. N.* vel dicitur: *procedatur in M. C.* vel *in S. C. exceptione clericatûs opposita non obstante*: vel dicitur, *remissione petita non obstante.*

Upradicta decreta respiciunt incompetentiam Judicis perpetuam, improrogabilem ratione clericatûs, ut supra diximus. Et prima duo interponuntur potissimùm in causa civili; reliqua propriè in criminali, ut mox dicemus. Pro quarum explicatione noto pri-
1 mò, quod conventus uti laicus coram judice laico in re civili, aut actione personali, aut reali, vel hypotecaria, si hanc fori declinatoriam opponat, coram eodem Judice clericatum probare tenetur; siquidem adversus eum est naturalis præsumptio, quod sit laicus, & non clericus; nam quilibet nascitur laicus, & fit clericus ex causa accidentali, & extrinseca, cumque in hujusmodi qualitate fundetur, eam probare debet, ut firmant communiter Doctores.

Secundò, quod Clericatus regulariter probatur per
2 scripturam, seu Bullam ipsiusmet clericatus, qua constat, N.N. fuisse die, mense, & anno ordinibus initiatum à N. Episcopo, ipsius subscriptione, & sigillo munitam, cum authentica actuarii, ut moris est, & habetur ex *can. legum 2. qu. 1.* ibi: *ordinatus autem à suis ordinatoribus literas accipere jubetur*, Cavaler. *decis.483. num. 2. dec. 502. num.2. & dec.572. num.* 4. Borrell. in *sum. decis. tit.7. de Clericis, & Sacerdotib. n.18.& 19. to.1.* Mascard. *de probat.conclus.* 305.

Tertiò noto, quod si Bulla sit deperdita, de jure
3 communi probatur per testes, qui deponere debent, quod interfuerunt ordinationi prædictæ, quemadmodum deducitur ex text. in *c. suæ fraternitatis de Clericis peregrinis*, ibi: *nisi legitimè constiterit, sive per literas, sive per testes de illorum ordinatione canonica*, ex glo. in *c. si Judex laicus de sentent. excomm. in 6.in V. fecerit in fin.* Guido Pap. *decis.* 474. & licèt quamplures DD. substineant, quod unicus testis sit sufficiens, cùm Clericatus parvi sit præjudicii; tamen in casu remissionis, utpote non levis præjudicii Curiæ regiæ, duo testes apprimè sunt necessarii, ut post quamplures DD. docent Borrell. in *summa decis. d. tit. de Cleric. & Sacerd. num.* 23. & Foller. in *Constit. Regni* incip. *Apostatantes 6. tit. de Apostat.*

At quoniam de jure Regni stylus invaluit, quod
4 actuarius cujuslibet Curiæ Ecclesiasticæ conficiat librum, qui vocatur *Regestum*, in quem Bullæ omnium ordinatorum referuntur, per testes duntaxat clericatus non probatur, teste D. Riccio *lib. 4. dec. Curiæ Archiep.* 386. quam decisionem laudat Novar. in *praxi electionis, & variationis fori qu. 53. num. 15. p. 1.* ut evitentur fraudes, quemadmodum ipse ait, & fortasse, ut opinor, propter falsorum testium copiam, quam in Regno demiramur.

Existente consuetudine in Regestum transcribendi bullas Ordinatorum, quùm amittitur Bulla, satis superque Clericatus probatur per ipsius regesti fidem, ut notat Novar. *d. qu. num.11. in fine*, ubi inquit: *quæ fides in regiis Tribunalibus semper admittuntur, ut est notum, & ego pluries in variis*

quippe

quippe caſibus uti regius officialis practicavi. quod
5 inregiis Audientiis, & in M. C. ipſemet identidem ſervatum vidi; exhibita nimirum fide regeſti, ſi aliqua dubitatio oboriatur, committitur procuratori fiſcali, ut urbanè, ſedulòque ſatagat apud Epiſcopum regeſtum ordinatorum inſpicere, an ibi reperiatur ſcriptus ille, qui ſe clericum jactat, ſine fraudis ſuſpicione. Sin autem Curia longè diſtet, committitur eadem diligentia alicui regio officiali, non ſecus ac uſuvenit, quando præſentatur fides Baptiſmatis per inquiſitum, qui
6 dicit ſe eſſe minorem, ut per decretum S. C. Trident. Congregationis fuit deciſum die 10. Decembris 1661. quæ decreti formula conſervatur in Archivo lyciensi: quod ſi fortè Bulla non eſſet expedita, atque adeò minimè in regeſto notata,
7 clericatus probatio legitur penes Thor. in *ſupplem. deciſ. in v. remiſſio petita per clericum fol. mihi* 539. ubi habetur, quod per M.C. fuit denegata remiſſio clerico Carolo Franciſco de Laratha, quòd Bullam non præſentaverit, neque fidem regeſti de expedita Bulla, quanquam plures teſtes de ipſius ordinatione depoſuiſſent, deque inceſſu in habitu, & tonſura, ac de ſervitio in divinis; tamen quia introducta cauſa in S.C. per appellationis remedium, termino impartito fuit probatum, Bullam non fuiſſe expeditam, nam erat patre orbatus, & ipſe minor, & præſentavit epiſtolam Epiſcopi Caſertani, qua fatebatur ordinationem primæ tonſuræ, & ejus manſionem in Seminario, ad quem Clerici admittuntur, attenta alia probatione facta in eadem M. C.; fuit per S.C. ita proviſum; *benè appellatum, & male judicatum per M.C. & proinde prædictus Carolus remittatur ad Epiſcopum Caſertanum*; ex qua deciſione colligitur, quod quando ex veriſimili, & probabili quadam cauſa Bulla non ſit expedita, vel fortè deperdita, & non reperiatur in regeſtum relata. tunc clericatus probatur per teſtes, qui ordinationi interfuerunt, ut ſupra dictum eſt, atque per Epiſcopi literas, qui de facto proprio teſtatur, ut poſt antiquiores firmant Maſcard. *de probat. concluſ.* 303. & *concluſ.* 305. Farinac. *in praxi crim. q.*8. *num.*40. Hinc etiam citato Franciſco Menga de Inſula Pithecuſarum ad forjudicandum, ejus conſanguinei præſentaverunt Bullam clericatus, quæ ut moris eſt, recipitur, & extrà proceſſum aſſervatur; Pars offenſa dictam Bullam uti falſam redarguit, quia ſubſcriptio Epiſcopi erat valde diſſimilis à charactere aliarum Bullarum. quas oſtendebat, & Bulla præſentata non erat adnotata in libro regeſti: è contrario prædicti conſanguinei ad indagandam veritatem, inſtiterunt, ut Conſiliarius D. Franciſcus Gaſcon, qui tunc temporis erat primus decanus M. C. & ego alter Aulæ Præfectus, accederet ad Inſulam unà mecum, & fiſci Pattono. Facto acceſſu, quoniam revera comperimus, nonnullas alias Bullas ab Epiſcopo jam vita functo ſubſcriptas diſſimilis eſſe characteris, & minoribus ordinibus initiatos ad ſacros ordines fuiſſe promotos; in Curia verò Actuarii, ſeu Cancellarii nequaquam in libro conſcriptas, de qua re ſcriba cauſæ fiſcalis confecit actum; accedente inſuper fide illorum ex Gubernio, quod Franciſcus Menga uti clericus fuerat immunis à vectigalibus, ſive gabellis, atque atteſtatione Vicarii Generalis, & aliorum Canonicorum de ipſius ſervitio in dicta Cathedrali tanquam clerici, referente eodem Conſiliario, viro ſanè integerrimo, ac doctiſſimo, fuit per M. C. decretum, quod *ſuperſedeatur in forjudicatione*.

Quartò noto, quod ut clericus fori privilegio gau-
8 deat: & declinatoriam obtineat, ultrà clericatùs titulum, requiſita Sac. Concil. Trident. habere debet; hæc enim ſacra Synodus *ſeſſ.* 23. *de reformat. cap.* 6. ita cenſuit *nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus ante decimum quartum annum beneficium poſſit obtinere; is etiam fori privilegio non gaudeat, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, aut clericalem habitum, & tonſuram deferens alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat, vel in ſeminario clericorum, aut in aliqua ſchola, vel Univerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad majores ordines ſuſcipiendos verſetur; in clericis vere conjugatis ſervetur Conſtitutio Bonifacii Octàvi, quæ incipit*, Clerici, qui cum unicis, *modo hi clerici alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio ab Epiſcopi deputati, eidem Eccleſiæ ſerviant, vel miniſtrent, & clericali habitu, & tonſura utantur, nemini quoad hoc privilegio, vel conſuetudine, etiam immemorabili ſuffragante*. Ex dicto *cap.* Sac.Concilii
9 Trid. deducitur, quod clerici alii ſunt cælibes ſimplices, alii beneficiati, alii verò conjugati: requiſita autem, ut fori privilegio gaudeant, tria ſunt, nempe habitus, tonſura, & ſervitium in divinis.

Habitus, ideſt veſtimentum, quod ex *c. clerici offi-*
10 *cia* 15. *de vita, & honeſtate cleric.* nigrum decernitur, neque nimia brevitate, neque longitudine notandum, & ut fatetur doctiſſimus Gonzalez in *dicto cap. verbo notanda*, talare eſſe debet, ideſt, ut talos attingat, quod probat *num.* 5. *verſ. cujus talaris veſtis*, ex Geneſi *cap.*35. ibi: *Iſrael diligebat Joſeph. ſuper omnes filios ſuos, fecitque ei tunicam polymitam*, ubi Theologi legunt, *Talarem*; nec abs re, nam infrà legitur, *nudaverunt eum fratres ejus tunica talari*; & uſu quoque approbatur; quo veſtimento omninò uti debet clericus in Eccleſiis, in Civitate, & coram Epiſcopo; in itinere autem, & in Villa breviore uti permittitur, & omninò juxtà Regionis morem, glo. in *c. penult. de vita, & honeſtate clericor.* Ricc. in *praxi par.* 3. *reſol.* 496. Follcr. *pract. crim. rub. andiantur excuſatores poſt n.* 42. ita ut à laico internoſcatur.

Tonſura, ſcilicet attonſa coma, ſic, ut ſenſus vi-
11 ſus, & auditus pateant, & ut hæc tonſura ſit vitiorum à corde, & à mente remotio, ut notat glo. in *Clement.* 2. *de vita, & honeſtate clericorum*. iſtud quoque tonſuræ requiſitum continet, raſuram, quam clerici ferre tenentur, quæ ſit circularis carens angulo in ſignum carentiæ ſordium, & in figuram coronæ, quæ eſt ſignum Regni, & perfectionis, & ponitur in ſummitate capitis, quaſi in principali capitis parte, ubi mens reſidet, ut eadem ad cœleſtia elevetur, & temporalia contemnat; quæ notantur in d. glo. *Clem.* 2. *de vita, & honeſtate clericor.* & eſt text. in *can. duo ſunt genera* 7. *can.* 12. *qu.* 1. ibi: *Raſio verò capitis eſt temporalium omnium depoſitio*, circa hu-

juſmodi

jusmodi vestes, & clericorum tonsuram vide Ludovicum Tirado de Hinestrosa in ejus *tract. de cleric. habitu, & coma.*

Servitium in divinis est requisitum maximum, quia
12 in sortem Domini ad ejusdem Ecclesiæ decus, & ornamentum sunt vocati, & ex eo clerici nomen consequuntur, *can. clericus 12. q. 1. & clericos 21. dist.* & Bulla Sixti V. incip. *cum Sacrosancta*; ideoque prædictum servitium debet esse cum effectu, & frequentia; nam clericus famulus dicitur, qui peculiari titulo Domino obsequitur, & ministrat, & famulus de familia mea non est, si mihi assiduum servitium non præstat, aut rarò: actuale quippe servitium requiritur, ita ut si paucis vicibus Ecclesiæ inserviat, fori privilegio minimè gaudeat, idque verba Concilii indicant, ibi: *& de mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviat*, quæ loquuntur de tempore præsenti, & actu perseverativo, probant D. Præses Menoch: *cons. 912. num. 29.* Petrus Cenedo *quæst. 4. num. 25.* D. Ricc. *decis. 111. par. 4. num. 5.* Ferdinand. de Castro in *summa moral. part. 2. tract. 12. num. 8. vers. adverto*, & *n. 1180. vers. & bene dicitur Ecclesiæ inservire*, & D. Regens Sanfelic. *decis. 247. n. 2.*

Clerici conjugati fori privilegio gaudent, si unicam
13 & virginem uxorem duxerint, & habitum, & tonsuram deferant, juxta Bonifacii VIII. Constitutionem in *c. unico de clericis conjugatis in 6. ex Fragm. 1. de clericis, seu Diaconis sylvaticis*; tametsi non sunt exempti ab oneribus secularibus, ac tenentur solvere gabellas, & functiones fiscales. de hujusmodi clericis conjugatis, atque etiam sylvaticis consule Gonzalez in *lib. 3. Decretal. in cap. ex par. 9. de cleric. conjug. num. 3.* Panimolle *dec. 6. adnot. 6. to. 1.* & Pignatell. *consult. canon. 98. num. 5. 29. & 3. to. 1.* hi autem utpote con-
14 nubio copulati, faciliùs, quam clerici non conjugati, clericale privilegium amittunt, communiter DD.

Clerici beneficiati sunt, qui aliquod Ecclesiasticum
15 beneficium à Summo Pontifice, vel ab Episcopo obtinuerunt, de quibus operæ pretium est dubia quædam examinare: primum, an isti clerici, ut fori privilegio gaudeant, cum habitu, & tonsura incedere debeant? & omissa hac in re Doctorum disputatione, de qua penes D. Regen. Capyc. Latro *decis. 37.* breviter, & resolutivè respondeo, quod tam vigore S.C. Trid. in superiùs enunciato *cap.*, quàm Bullæ felic. recordat. Sixti V. de anno 1589. incip. *cum Sacrosancta*, ut fori privilegio gaudeant, habitu, & tonsura incedere tenentur: vigore Concilii; nam dictio *nisi beneficium habeat*, & subsequens particula, *aut* non respicit habitum, refertur ad servitium, nempe ut de mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviat, cùm clericus beneficiatus onus divini officii regulariter substineat; quod quippe servitium est, & illa verba S.C. *habitum, & tonsuram deferens*, repetita censentur etiam in clerico beneficiato; etenim habitus, & tonsura in collatione ordinis ne-
16 cessariò veniunt, & clericatûs sunt intrinseca requisita, & per canones jam statuitur, ut talari habitu, & corona clerici distinguantur à laicis, sicuti monaci eorum vestimentis distinguuntur à clericis: rursum verba sunt apertissima d. Bullæ
17 Sixti V. incip. *cum Sacrosancta* de anno 1589. nec revocata reperitur, prout erroneè notavit Camillus de Curte in *diversor. feudal. p. 2. cap. 2. sub num. 91.* inquiens à Clemente VIII. fuisse sublatam, quem alii sequuti sunt; unde meritò in *Clem. 2. de vita, & honest. clericor.* decretum fuit, quod si beneficiatus virgata, vel partita veste publicè
18 utatur per sex menses, à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, sit ipso jure suspensus; & licèt Reverendus Felicianus de Oliva *de foro Ecclesiæ par. 2. qu. 19. num. 28. vers. hac de clericis* ex Gutierrez, Salcedo, Velasco, & Castro in *tract. de manu Regia* contrarium teneat, perpendendo particulam illam, *nisi*, uti limitativam regulæ positæ in dicto Concilio; attamen consideratio à me suprà excogitata verior est, & ratio adducta potentior est, cui Felicianus innititur. adde, quod ipsemet in fine subjungit, donec tertiò moniti habitum non reassumpserint; exinde enim consequitur, quod habitum gestare debeant: habitus autem intelligitur juxta regionis morem. ut suprà diximus, vel qualis ab Episcopo fuerit in Synodis designatus.

Secundum, an per bullam beneficij, & fructuū perce-
19 ptione clericatus probetur, absque eo, quod ipsius Bullam exhibeat, & pro opinione affirmativa facit decisio Consiliarii Grammati 81. ac penes Capyc. Latro 73. pro negativa verò est alia decisio R. Collat. Consf. penes eundem D. Capyc. Latro *decis. 173.* adducta à Gizzio in *observat. ad decis. 73. num. 4.* & *dec. 7.* Reg. Sanfelic. *to. 1.* quam M.C. meis temporibus amplexa fuit: cum Episcopis, aut Bullis non veris, aut aliorum attestationibus sui facilitatibus decipi possit, conferendo beneficium in laicum, eundem credendo clericum.

Tertium discutiendum puto, quantum tempus cur-
20 rere necessum sit, ut clericus dimissio habitu fori privilegium amittat: hoc in dubio post antiquiores D. Regens Tapia in *Constit. Regni* incip. *de personis tit. de Episcop. & cleric. num. 24.* & D. Regens Sanfelic. *decis. 13. num. 9.* docent, expectandum esse spatium anni jam clapsi: at quia hoc non reperitur determinatum per sacros Canones; quinimò contrarium per constitutiones Pontificias, nempe in Hispanijs, & Gallia Leonis X. & Alexandri VI. quatuor mensium, & in hoc Regno Neapolitano per Constitutionem Clementis VII. duorum mensium, ut post Julium Clarum in *§. fi. nal. q. 36. num. 18.* & Martam *de jurisdict. part. 4. cap. 32. num. 38.* & affirmat Rev. Oliva *de foro Ecclesiæ par. 2. qu. 19. num. 8.* vera resolutio mihi videtur, judicium istuc non tempori, sed opinioni concivium esse deferendum; ut si à civibus loci,
21 ubi clericus dimisso habitu commoratur, habeatur pro laico, aut pro clerico, talis subinde reputetur: quæ opinio breviore, quàm unius anni tempore haberi potest; quod profectò judicium fundatur in *cap. ut Judex laicus 12. §. uen sic autem de sentent. excommun. in 6.* ibi: *non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro laico publicè se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali; tunc enim restituendus non est*: & in *cap. ex parte 27. de privileg. & excessib. privilegiatorum*, ibi. *ex parte tua fuit propositum, quod nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonsura clericos profitetur in terra tua jurisdictioni subjecta* de-

degentes, cum deprehenduntur in aliquibus foris factis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt, seu etiam resumunt tonsuram abjectam, seu habitum clericalem, licet ante pro laicis ob omnibus haberentur, ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpto malitia foveatur, si tuam jurisdictionem exerceas in hujusmodi delinquentes, qui sine tonsura, & habitu in delicto fuerint deprehensi, aequanimiter duximus tolerandum, cum malitijs hominum indulgeri non debeat, sed potius obviari: nec minimum quidem obesse videtur idem D. Reg. Sanfelic., quoniam est sibi contrarius in *dec.*347. *num.*2., ut legenti patet. Quod magis, magisque confirmatur, quia S.C. Triden. post laudatas canonicas sanctiones
22 fuit promulgatum, & incessum cum habitu, & tonsura frequentem, & continuatum exposcit.

Quartum revocatur in dubium, an si clericus regni-
23 cola causa studii Neapoli accedat, & in publico gymnasio, sive privato studeat, sit exemptus à servitio in divinis? Hic abs re minimè fuerit cum primis verba S.C. perpendere, ibi: *seri privilegio non gaudeat, nisi alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in seminario clericorum; aut in aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores ordines suscipiendos versetur*, in Seminario enim clericorum haud dubium est, quod spiritualia exerceantur. Schola, sive Colle-
24 gium dicitur, prout Schola, & Collegium RR. PP. Jesuitarum, in quo omnia ordinatè procedunt, etiam respectu spiritualium. Universitas, ubi multi præceptores, & Cathedratici artes edocent liberales, aliasque scientias, & ibi sacris etiam operari mos est, ut in Universitate Salmanticensi, Patavii, Romæ, & in hac Civitate, scilicet in dicto Collegio RR. PP. Jesuitarum, Caracciolorum, Capyciorum, RR. PP. Sancti Majoli, alias de Soma-
25 scha: verbum quoque *versetur*, moræ connotat significationem.

His præmissis, dico, quod clericus iste non est exemptus à servitio in divinis, cum facilè in hac Civitate horis congruis ante, vel post studium sacra facientibus inservire valeat. Hinc in facti contingentia in M. C. contrà quendam clericum regnicolam de adulterio, atque etiam stupro in virginem commisso inquisitum, & carceribus mancipatum, dicebam, quod si is saltem diebus festivis Ecclesiæ inservivisset RR. PP. Jesuvitarum, vel aliorum, faciliter, & in promptu servitium probatum esset; imò si Sacramentum pœnitentiæ: & Sanctissimum illud Eucharistiæ suscepisset, cœlestibus armis munitus, utique inimicum Dœmonem vicisset, & prædicta crimina neutiquam perpetrasset.

Cum igitur de clericatu non constet, supradictum
26 decretum interponitur, quod *procedatur in S. C.*; clericatu autem probato, formula, de qua suprà, causa ad Judicem Ecclesiasticum remittitur. Verùm in quamplurimis casibus, etiam eo constito, causa
27 non remittitur; & primò, si laicus effectus sit clericus post judicium inceptum coram Judice laico, ut ex Jo: Andrea, Alex. Anna, Alphonso Alvarez, & Farinac. notat, & decisum refert D. Regens Sanfelic. *dec.*2. *num.*12. *lib.*1. & ex Abbate, Baldo, Surdo, Calà, Carolo de Graff. Stephano Bertrando testatur, & decisum refert D. Regens de Marin. *resol. jur. lib.*1. *cap.*54. *num.*1. & 2.

Secundò, si clericus succedat laico in lite coram Ju-
28 dice seculari cœpta, & contestata, ut ex Cavallos Surdo, Georgio Obrechto, Capiblanco decisum quoque refert idem D. Sanfelic. *num.* 13. *d. decis.* 2. & ex Ricc. aliisque DD. de Marin. *loc. cit. num.* 14. dummodo instantia perempta non sit, ut puncto Carolus de Grassis *de effectibus clericat. num.* 291. *ad* 298. & Consil. Carlev. *de judiciis disp.* 2. *q.*5. *num.* 311. *circa fin.* perempta enim instantia, lis
29 pro non incepta habetur, nec dicitur amplius pendere, Lancellott. *de attentat. par.*4. *num.*289. *in fine, num.*290. & 507. & præd. de Marin. *loco cit. num.*5. etiam si instantia restaurata sit per spiritus vitæ insufflationem, antequam restaurata fuerit,
30 laicus effectus esset clericus, cùm clerico jus jam sit quæsitum ante litem instauratam, ut notant Marta *de jurisd. par.*4. *cap.*141. Anna *singul.* 129. Consiliarius Gramm. *dec.*103. *num.*113. Minadous *decis.*5. D. Rovitt. *in rubr. Prag. de instantia causa non restituenda num.*14. Trentacinq. *lib.*2. *resolut. resol.*4. *num.*40. *de judiciis*, & Consiliar. Carleval. *loc. cit. num.*311.

Tertiò in renovatione literarum executorialium vi-
31 gore sententiæ latæ à Judice laico in bonis hereditariis laici condemnati, si clericus heres dicti laici citatus sit ad dicendum causam, quare literæ renovari non debeant, juxta praxim, quando temporis spatium à jure præfixum elapsum est, forum declinare non valet, ut refert bis decisum Constantinus Casarus Advocatus eximius in *Speculo peregrin. quæst. qu.*28. per S. C. etiam in gradu reclamationis, licèt ipse uti Advocatus hujusmodi decisionibus non acquieverit.

Quartò, si lite pendente laicus efficiatur clericus, nil
32 obstat, quominus Judex laicus quoad realem districtionem sit competens, prout habes ex Rovito *decis.*20. *num.*8. Reg. Sanfelic. *decis.* 2. *num.* 12., quemadmodum cœpta lite coram Judice laico super aliqua re, quæ postmodum alienatur in cleri-
33 cum, cum talis alienatio præsefert litigii vitium, dubio procul finienda lis coram ipsomet Judice laico, vigore Constitutionis Regni, *Eorum fraudibus tit. de alienat. rerum in judicio deductarum*, & *cap. Conventus tit. de conventis, qui alienant possessionem*, Noguerol. *alleg.*3. *num.*17. & appositè scribit Jo: Baptista Mucci *dilucid. ad* 2. *decis. Reg. Sanfelic. à num.*1. & *seqq.* quanquam aliter sentiat Genuens. in *Praxi Archiepisc. cap.*9. *num.*5. & *cap.* 93. quandoquidem res jam est effecta litigiosa, & vitium in re inducitur reali actione, ut no-
34 tant idem Noguerol. *alleg.* 14. *num.* 133. Afflict. in *d. const. Regni Eorum fraudibus*, de Ponte *cons.* 55. *num.*22. & 23. Anton. Faber *defini.* 8. *C. de litigiosis*, & Marcian. *disput.* 42. *lib.*1. videndus est etiam D. Regens de Marin. *resolut. lib.* 1. *cap.* 54. *num.*15. & 16. ubi tenet litigiosam rem effici per solam citationem, nisi illa sit circumducta.

Quintò, si post officium laicale susceptum quisquam
35 efficiatur clericus, conventus ratione dicti officii pro redditione computorum Judicis secularis forum non declinat, ut testatur, & decisum refert per Reg. Cam. Summariæ D. Regens de Marin. *lib.*1. *resolut. cap.* 53. licèt ipse teneat, clericum non esse condemnandum directò, sed à Judice laico debitorem certæ quantitatis declarari.

Reliqui casus, in quibus clerici Judicis laici jurisdi-

36 ctionem subire coguntur, obvii sunt in Guazzi-
no *defensa 1. cap.* 4. Oliva de Foro Eccles. *par.1.*
qu.9. Josepho de Sese in *tract. de inhibit. cap.9. §.*
3. ac D.Consiliar.Altim. in *observ. ad Roviti dec.*
20. *num.*8.

Nunc devenio ad alia dua decreta, quæ in causis
37 criminalibus propriè interponuntur, deque ijs
congruenter hic agitur cum eisdem probationi-
bus; atque in primis Lectores admonitos, volo,
formula illa, *procedatur, exceptione clericatus oppo-*
sita non obstante, locum habet, cum reus hujusmo-
di declinatoriam opponit; illa verò *remissione peti-*
ta non obstate, usuvenit, quoties ipse Episcopus
clerici remissionem postulaverit; & in hoc Regno
ex Ritu M. C. 235. dimanant, cujus hæc sunt
verba: *Item servat ipsa Curia, quod nullus clericus*
potest comparere, nisi personaliter cum documentis
clericatus, alias non auditur in declinando forum
Curiæ ipsius, & ipso veniente datur terminus ad
probandum de clericatu, oblata per eum quadam
petitione declinatoria fori; & rarò quasi dictus pro-
cessus finitur; unde eo ipso, quod datur terminus,
intelligitur esse remissus, multoties etiam finitur
processus, & interponitur decretum eum esse cleri-
cum, & remittitur sine servientibus, & si esset su-
spectus, & de gravi re, cum servientibus, & sub fi-
da custodia ad Archiepiscopum, & si Archiepiscopus
vult petere copiam inventorum contrà eum, Curia
mittit sibi, & hæc servantur per ipsam Curiam,
quamvis jura canonica his prædictis videantur ali-
quatenus refragari, vigore igitur hujus Ritus in
38 hoc remissionis judicio secularis Judex Titium
clericum cognoscit, & pendente cognitione carce-
ratum detinet; quod bifariam contingere potest:
uno modo, quando Titius captus est, uti delin-
quens à familia Judicis secularis, & Carceratus
petit remissionem ad Judicem Ecclesiasticum, cle-
ricatus Bullas præsentando; altero, quando uti lai-
cus pro crimine citatus in Bullis comparet, sive
clericatus documentis, & petit remissionem ad Ec-
clesiasticum, & tenetur personaliter comparere, ut
dictat *Rit.*, cujus praxis quamplurimis utitur ra-
tionibus.

Prima; nam cognitio prædicta respicit tantum fa-
39 ctum, an scilicet Titius clericus sit, vel non, &
non validitatem clericatus, an legitimè sit ordina-
tus, necne: etenim in quæstione facti Judex secu-
laris pro veritate indaganda probationes recipere
40 valet. Bart. in *l.omni innovatione C. de Sacr. Eccl.*
Noguerol. *allegat.21. n.136.* Bayo in *praxi 2. par.*
q.3. Salgad. *de Regia protect. 4. par. cap.10.* Petrus
Barbosa in *l.Titia n.23. D.sol. matrimon.* Castill.
controv. lib. 5. cap.105. n. 5. Morla *in empor. juris*
in præmissis n.165. del Bene *de immunit. Eccl. to.*
2. cap.10. dubit.2. sect 4. num.4. & dubit.3. num.
16. Præses de Franch. in *decis.35. à num. 1. ad 3.*
Regens Sanfelic. *decis.15. num. 20. vers. sed super*
41 *facto*, cæterùm juris articulum cognoscere nequit,
utputa si de validitate, aut invaliditate clericatus,
aut matrimonii, collationis beneficii, vel similium
tractetur; & hoc jure utimur, ut per *dec.* Præs. de
Franch. 52. *num.1. & 512. num.3. decis.551. num.*
1. & per *decis.* Reg. Sanfelic. 11. *num.3.* Reg. Ca-
pyclatro *decis. 73. num.* 1. secus in quæstionibus
42 facti; possunt enim esse Bullæ non veræ, & ob hu-
jusmodi falsitatis suscipionē cum aliis Bullis ab Epi-
scopo expeditis fit cōparatio, & liber ordinationum,
in quo notatur clerici die ordinationis habitæ in-
spicitur, & observatur, an ibi sit notatus eodem
caractere Cancellarij, ut ajunt, atque aliæ fiunt
diligentiæ, nempe si à gabellis appareat ex libris
Universitatibus exemptus. Item si in tabellis Ec-
clesiæ inter clericos reperiatur adscriptus, si Sacri
Concilij Trident. ut fori privilegio gaudeat, ha-
beat requisita, ut latè diximus.

Secunda, propter atrocium delictorum frequentiam,
43 quæ in Regno ut plurimum à Clericis eorum
immunitate plus nimio confisis committuntur; &
sic pro bono publico ad eorum audaciam compri-
mendam, clericus non auditur, si velit forum de-
clinare, nisi personaliter in Curia compareat, jux-
tà enim hominum mores in qualibet orbis terra-
rum parte leges fuerunt promulgatæ, & pro recto
44 regimine Consuetudines introductæ; hinc inter
legum civilium conditiones *can. erit dist.4.* voluit
adjci, ut loci, ac temporibus conveniant, & *can.*
non debet de consanguin. teste quoque Jo. Philipp.
in præfat. voluminis responsorum num.17., & ita
in hoc Regno modus hic procedendi invaluit.

Tertia, quia hoc Regnum testibus falsis, & scriptu-
45 ras falsantibus abundat; idcirco si modus prædi-
ctus non servaretur, quisque malis artibus efficе-
retur clericus, pœnam criminis de jure civili in ju-
stitiæ perniciem evaderet, contemnendo pœnam
à canonico inflictam, quod benignius procedit;
cui rationi adstipulatur alia, quod ansa præbere-
46 tur plurimis liberiùs peccandi, quod sanè est evi-
tandum, *can. non sunt audiendi 11. qu.3. can. nolo*
ut aliquis 12. qu.1.

Quarta, quia usus est antiquissimus; nam Ritus il-
47 lum non constituit, cum fuerit compilatus anno
Christi 1420. tempore Reginæ Ioanne II. sed tan-
tùm de prædicta observantia testatur, expenden-
do verba *Rit.* ibi, *ipsi servat illa Curia*.

Quinta, quia cum enunciata observantia sit vetustis-
sima non unius, sed plurium retro sæculorum, non
solùm videtur permissa, sed pro bono Reip. & Ec-
48 clesiæ approbata; etenim quamplures clerici de-
linquentes à Curiis sæcularibus in carceres conje-
cti Episcopis illos persequi non valentibus tradun-
tur, prout in præteritum praxi confirmatum est;
quia tam summus Pontifex Callistus III. felicis
rec. qui fuit Episcopus Valentiæ, & hujus S.C.
Præses, quàm Paulus IV. ex præclarissima fami-
lia Carafa progenitus, ut Archiepiscopus Neapo-
litanus dictæ observantiæ apprimè conscij, cum
cognovissent eam esse non solùm utilem, sed etiam
necessariam, nihil novi contra hunc laudatissimam
morem egerunt; sicuti Nicolaus de Diano, qui
tempore Ioanne II. fuit Præses S. C. & Archiepi-
scopus Neapolitanus; item Gaspar eodem cogno-
mento de Diano, qui, Alfonso I. florente fuit dicti
S.C. Præses, & Archiepiscopus Neapolitanus; Oli-
verius Carafa; qui primùm dicto S. C. præfuit,
deinde Archiepiscopus hujus inclitæ Civitatis, &
Cardinalis; denique Paulus de Aretio M.C. Vica-
riæ fisci patronus, Regius Consiliarius, postmo-
dum Archiepiscopus Neapolitanus, & S. R.E. Car-
dinalis, non obstante Auth. *cassa, & irrita, C. de*
Sacros. Eccles. qua declarantur omnes Consuetu-
dines, & Statuta irrita quæ sunt contra liberta-
tem Ecclesiasticam. Enim verò dicta observantia,
seu

feu confuetudo non eft, ut Iudex laicus cognofcat contra clericum, uti clericum, & illum uti clericum de crimine coerceat, fed ut prædictum eft, cognofcit clericum uti laicum volentem forum declinare tanquam clericum; nam quilibet nafcitur laicus, & non reputatur clericus, nifi
49 oftendat clericatum Bullis Epifcopi, & probet requifita clericatus, juxta Sacr. Concil. Tridentin. quod verbo utitur negativo, ibi: *non gaudeat,*
50 *nifi, &c.* ideoque hanc facultatem videtur tribuere Judici laico, qui eum citavit, vel in carceres detrufit ut laicum, etiam fi deprehendatur in habitu, & tonfura; fiquidem habitus non oftendit titulum, neque probat clericatum, nifi fi notorius
51 effet clericus, ut eruitur exprefsè ex *cap. fi Judex laicus de fent. excomm. in 6. ibi: & fi notorium fuerit, quod idem malefactor fit Clericus, qui hujufmodi privilegio gaudere debeat, ftatim abfque alia cognitione, vel fama publica de hoc eftiterit, aut ipfe pro clerico communiter habebatur; incontinenti etiam ante cognitionem de clericatu Ecclefiaftica Curiæ debet reddi;* infpectis etiam verbis illis *ante cognitionem* &c. fecus autem dicendum effet
52 in fpecie *Auth.* prædictæ, fi tractaretur de puniendo clericum. Præterquàm quòd dubio locus non effet, fi jurifdictio Judicum laicorum prorogaretur, fcientibus Epifcopis, & non contradicentibus, ex Abb. in *cap. fignificafti de foro compet. nu.* 18. eò fortius in cafu noftro, ubi non agitur de puniendo clericum pœna corporali vigore confuetudinis introductæ, fed de cognitione, an fit clericus, vel laicus; quæ cognitio vires fumit ex tenore antiquiffimæ obfervantiæ: ficque apud nos inviolabiliter obfervari conftat tam in Regiis Audientiis, quàm in M.C.& in S.C. unde prodire paffim decreta tam pro clericis; illos remittendo ad Curias Ecclefiafticas, Epifcopis quoque remiffiones petentibus; quam contrà clericos, qui S.C Tridentini requifitis caruerant. Itaque Judices feculares ad hanc facti cognitionem accedunt,
53 etiam vigore facrorum canonum, S.C. Trid. & permiffu fummorum Pontificum pro bono Reip. Chriftianæ, & Sanctæ Ecclefiæ, adeo ut in hujufmodi clericorum inquifitionibus, qui poftmodum ad loci Ordinarios perfæpe remittuntur, iidem fe gerant tanquam Ecclefiæ adminiftri, & inftru-
54 menta; quod planè mihi femper cordi fuit, & curæ. Verùm pro majori horum decretorum praxeos enucleatione, quæro: fi Titius clericus citatus ut lai-
55 cus compareat cum Bullis, remiffionem ad Judicem Ecclefiafticum petendo, & cognitione pendente inftet detineri in domo, in Palatio M. C. vel in Civitate loco carceris, quid agendum? & quæfiti refolutio ex criminis qualitate dependet. Equidem femper voti fui, quod fi crimen levis momenti fit, fidejuffione præftita fit relaxandus; fin autem grave, carceribus mancipandus, maximè fi perpendantur verba *Ritus*, quæ ni fallor, hoc liquidò demonftrant; ibi: *& fi effet fufpectus, & de gravi re, cum fervientibus, & fub fida cuftodia ad Archiepifcopum &c.*

Rurfus quid faciendum, fi Titius de crimine imputatus à Judice laico citetur, & uti clericus compareat coram Judice Ecclefiaftico, à quo de cleri-
56 catu Judex laicus certior factus fit, ne contra eum procedat? Ut huic quæfito fatisfaciam, memini à Majoribus audiviffe, quod fi Epifcopus non fit malæ opinionis, vel fama declericatu, non fit in contrarium, accepta ejufdem Epifcopi epiftola, Titius moleftia non eft amplius afficiendus. At ego fentio femper Epifcopo omnimodam fidem habendam; quandoquidem fi explorati juris eft, quod unufquifque præfumatur
57 bonus, bonæque conditionis, & famæ, *cap. Audum in fin. de præfum. gl. in c. fuper literis v. priori modo extra de refcr. l. meritò D. pro focio*, quanto magis id fateamur oportet in Epifcopis, quibus animarum jura conceditur, & eam fubftinent dignita-
58 tem, qua cæteris profulgent, cum à Spiritu Sancto pofiti fint regere Ecclefiam Dei?

Hic autẽ animadverto, quod fi poft delictum quis factus fit clericus, quàvis perfona fit præventa, utpo-
59 te habilitata, quoad diftrictionem perfonalem ad Judicem Ecclefiafticum debet remitti, ut pluries teftatur decifum D.Reg.Sanfelic. *dec.* 2. à *n.* 17. quemadmodum fi forjudicatus effet, ad Ecclefiafticum quoque eft remittendus, ut ipfemet decifum refert per M.C. & S.C. junctis Aulis de quodam, qui poft fententiam forjudictionis profeffionem emifit in Sacr. Religione Hierofolymitana, & nihilominus fuit ad Sanctiffimum remiffus. Neque defiderantur aliæ quamplurimæ decifiones, ut videre eft penes D.Præf. de Franch. *dec.* 209. 384. & *dec.* 709. penes Maftrill, *dec.* 294. Rovit. *decif.* 20. ibique D. Altim. & multæ Sacræ Congregat. Immunitatis refolutiones recenfentur à D.Regente de Marin. *Refol. cap.* 50. *lib.* 1. *nu.* 9. & 10. & Orilia in *obfervat. ad Ruf.* 4. *Confiliarii Campena num.* 18, nec paucos DD. congerit de Luca in *obfervat. ad decif. D. de Franch.* Quo verò ad diftrictionem
60 realem non eft exemptus à Jurifdictione laicali, quamquam hac in re quidam diftinguant; nonnulli enim tenent, quod fi fraus aliqua fubfit, laicus in clericum quoad realem diftrictionem animadvertit; fi verò fraus omnis abfit, etiam quoad realem diftrictionem, nullam in clericum Iudex laicus jurifdictionem exercet: neque fraus adeffe præfumitur, fi ante denunciationem, vel diffamationem quifpiam clericus efficiatur, quemadmodum differunt Covarr. *lib. practic. qq. c.* 32. *nu.* 4. *verf. prima conclufio* Clar. in *crim. lib.* 5. §. *fin. qq.* 36. *nu.* 43. Decian. in *tract. crim. to.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *nu.* 20. & *nu.* 138. Flam. Chartar. in *tract. de execut. fentent. capto bannito cap. fin. fub nu.* 308. Farinac. *lib.* 1. *qq. criminal. tit. de inquif. qu.* 8. *nu.* 104. & 105. *verf. limita nonò*, Caball. *caf.* 108. *refol. crimin.* indiftinctè tamen tenent clericum non cognofci, neque in bonis puniri à Judice feculari, Januar. *refol.* 88. *nu.* 9. *ufque ad nu.* 14. *p.* 2. *cafuum refer.* Genuenf. in *praxi Archiepifc. cap.* 9. *nu.* 5.

Tandem declarare non prætermitto, quod in caufis remiffionum clericorum, qui detenti uti laici, petunt remitti tanquam clerici ad fuos Iudices competentes, Regiæ Audientiæ, & Tribunal M. C. quamquam procedant uti delegatæ, & modum belli, debent eis impartire congruum, & competentem terminum juxta diftantiam Patriæ ad producendum bullas, vel probandum eas effe deperditas, ita ut non videatur ablata neceffaria probatio, feu defenfio, cum hæc exceptio fit extra crimen, & probata omninò Judicem incompetentem reddat, utque vitetur abfurdum, ne clericus

occidatur pro laico, quando *nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est*, ut ait Juven. *Saty.*6.

Sed ultrò de me fateor, hactenus dicta, quantum ad hanc materiam attinet, eatenus conscripsisse, quatenus cum vetustissimo M. C. more, ac inolita *Ritus* praxi consentiunt. Ipse verò consequentissimus Ecclesiæ Romanæ ordinationibus, nutibusque libenter omnia submitto, & ab ejusdem judicio ne vel in minimo recedere ullo unquam tempore ausim.

SUMMARIUM.

1 *DD. qui de M. Admirati officio scripserunt, referuntur.*
2 *Admiratus unde dicatur.*
3 *Officium M. Admir. est maximæ auctoritatis, & in quibus versetur.*
4 *Piscium venditores jurisdictioni M. Admirati sunt subjecti.*
5 *Piscium venditores quando ab Electis hujus inclytæ Civitatis recognoscantur.*
6 *Judicex M. Admirati in quas personas, & in quibus causis jus dicat.*
7 *Subditus M. Admirati offendens M. C. V. servientes intuitu eorum officii à Curia M. Admirati cognoscitur.*
8 *Vidua, virgo &c. personæ privilegiatæ non possunt forum eligere contra subditum M. Admirati.*
9 *Subditus M. Admirati deferent arma ignivoma intra hanc Civitatem an possit à M. C. V. cognosci, affertur Collateralis consilii decisio.*
10 *Cujusdam subditi M. Admirati de crimine etiam gravi inquisiti, & in carcere detenti à M. C. V. ad C. M. Admirati remissi exemplum affertur.*
11 *Instrumenta in Curia M. Admirati contra ejus subditos liquidantur.*
12 *Subditus Curiæ M. Admirati super tenore instrumenti à M. C. V. citatus, ad ejus Curiam remittitur.*
13 *Navillia, & bona naufraga ignotorum dominorum ad Magnificum Admiratum, hostium verò, atque infidelium ad Regium Fiscum spectant, & quare, ut num.* 15.
14 *Decretum hac de re Collateralis Consilii refertur.*
16 *Portulanoti ne naufragiis se se inservant Regia Camera providet.*
17 *Nautæ cimbarum Regii Palatii num subiiciantur jurisdictioni regii Auditoris Exercitus, an verò Judicis M. Admirati fuit per rescriptum D. Proregis decisum, eorumque numerus præfinitus, ut num.* 18.
19 *Curia M. Admirati petit à M. C. & à Regia Camera remissiones causarum literis hortatoriis, quarum formula transcribitur, & praxis memoratur, & num.* 20.
21 *Praxis decretorum, quæ in remissionibus causarum ad C. M. Admir. proferuntur per R. C. vel M. C. V.*
22 *Praxis petendi à S. C. remissiones causarum ad C. M. Admirati.*
23 *S. C. est Tribunal maximæ auctoritatis.*
24 *Appellatio à Curia M. Admirati ad S. C. datur, in Regno verò Siciliæ ad Tribunal M. C. V.*
25 *Praxis decreti illius :* Audita relatione magni Judicis &c. *exponitur.*
26 *Causæ ad alia Tribunalia remissæ aliquando S. C. norma diriguntur.*
27 *Judex curiæ M. Admirati sedet in Aula S. C. in Collaterali Consilio, & in Regio Sacello, non autem decisionibus interest.*
28 *Causæ ad C. M. Admirati spectantes à D. Prorege delegari non possunt.*
Magnus Admiratus à S. M. Delegatum habet, qui contra non servantes privilegia procedit.
29 *D. Reg. Biscardus commendatur.*
30 *Judices hujus Tribunalis decretis titulum M. C. Admiratiæ præfigunt, & DD. qui de hoc titulo testantur, ab Auctore recensentur.*
31 *Ducis Snasse in præsens M. Admirati laudes.*
32 *DD. D. Leonardus Gutierrez, de la Huerta, & V. I. D. Thomas Mazzaccara Judices M. Admirati dilaudantur.*
33 *Tribunalis Regiarum Triremium jurisdictio remissive.*

CAPUT III.

De decretis, quæ in exceptionibus declinaturiis ratione distinctæ jurisdictionis interponuntur.

DISTINCTIO PRIMA.

DIE &c. *Præsens causa remittatur ad Curiam Magni Admirati.*

Die &c. N. N. carceratus remittatur unà cum actis ad M. C. Admir. vel dicitur.

Die &c. N. N. carceratur remittatur unà cum actis ad C. Magni Admirati, qua procedat, & justitiam faciat, vel dicitur.

Die &c. procedatur in M. C. vel in S. C. petita remissione

missione ad M. C. Admirati non obstante, vel dicitur.

Die &c. audita relatione magnifici Judicis Curiæ Magni Admirari, remissa est causa eidem Curiæ, aut eidem Curiæ, quæ provideat, quod &c. scilicet juxtà casuum emergentiam.

PRO enucleatione supradictorum decretorum, eorumque ornatu, lectorem memorem facio, non sine consilio ad majorem humani consortii utilitatem jamdudum officia suisse distincta, unde resultat harmonica quædam consonantia jurisdictionum atque adeo Tribunalium bellè dispositus ordò; cui accinit Leo Pontifex in *can. si quis Episcopus 7. quæst.1.* ibi *suis terminis contentus quisque sit, nec supra mensuras juris sui affectet augeri*; quandoquidem *officiorum periculosa confusio, privatorum jura, qui justitiam sitiunt, plerumque confundit*, funt verba *Constitutionis Regni*, quæ incipit, *Officiorum*; hinc Imper. Justinian. in *l. consulta divalia 23. C. de testamentis*, *absurdum est* (ait) *si promiscuis actibus rerum turbentur officia, & alii creditum alius subtrahat*. Qui ordo apprimè dignoscitur in Tribunali M. Admiratiæ. Et quidem
1 de officio Magni Admirati, seu Amiraldi, aut Admiralis, vel Almirantis multa erudite tradidit Consiliarius Marinus Freccia in *tract. de subfeud. lib. 1. tit. de officio Almirati Maris*, ibique advertit, hanc vocem ex barbaris emanasse, vel Saracenam esse, & Erasinus Spieg. in *lexico* fatetur nescire, cujus linguæ verbum sit; litorum autem curator est, seu maris præfectus, non paucis privilegiis conspicuus. Ego tamen in ipsomet nomine quandam etymologiam investigan-
2 do, ajo, Admiratum vocari ex eo, quod ad Maritimos suum convertat officium, vel quia Admiratus ob magnam sui potestatem est admirandus. Jam verò de ipsa Admirati nominis etymologia, ejusque officio scribit Jo: de Salorzano *tom. 1. de jure Indiar. lib. 1. c. 5. à num. 23.* & ad rem consule, si libet, Franciscum Carek de *Praxi Curiæ Admiralitatis Angliæ* Reg. Tapia *de jure Regni lib. 2. tit. de officio Magni Admirati.*

Hoc autem officium utcumque tempore Romanorum, aut Græcorum institutum fuerit, omisso Scriptorum dissidio, nulli dubium est, antiquitus, & in præsentiarum esse maximæ auctorita-
3 tis naves enim Admiratus construendi, & navium Classem Regis scientia conficiendi facultatem habet, & pœnam imponendi, quam voluerit; cognoscit omnes, qui in mari versantur, quique ex arte maris, vel industria vitam du-
4 cunt; necdum nautas, & piscatores, sed etiam venditores piscium, qui à piscatoribus recipiuntur, aliisque venundantur, licèt ipsi piscatores non sint, & in mari actu pisces non capiant; nam loco eorundem piscatorum habentur; qui vendendis piscibus addicuntur, & quia ex arte maris vivunt, neque alia industria pro iis consideratur, dummodo species piscium non immutetur; si enim quis pisces emeret, ut salitos redderet, magni Admirati subditus amplius non diceretur: quemadmodum si non juxtà pretium pro annona ab Electis hujus inclytæ Civitatis impositum vendant, hoc in casu tantùm ab eadem Civitate recognoscuntur, cum cæteroqui in aliis talium venditorum causis procedere nequiret, ut antiquitus fuit servatum, & postremò per S. C. Majestatem declaratum est, atque sancitum regali ordine promulgato sub die 22. Mensis Septembris, anno 1694. audita Civitate, & Neapoli per Collaterale Consilium executoriato sub die 20. Octobris ejusdem anni, atq; etiam die 23. Novembris, 1696.

Ejusdem Admiralis Curiæ Judex cognoscit Fabros
6 vulgò Galefatos, Carpentarios, Cannabarios, anchorarum ferrarios, aliosque instrumentorum artifices pro usu navium, cum ipsi ex arte maris vivere videantur, in omnibus causis tam civilibus, quàm criminalibus, ac mixtis privativè, & abdicativè, ut post Consiliar. de Anna *conf. 107. vol. 2.* de Franch. *decis.* 143. 417. 722. Regens Constant. in *l. 1. C. de Classicis lib. 14.* Capyc. *dec.* 9. Gizzarell. *decis.* 76. Regens Tapia *decis.* 13. Capiblanc. *de auctoritate Baron. prag. 8. cap. 37. nu. 11. to. 2.* docet Regens Sanfelic. in *decis.* 419. *num.* 34. *& seq.* & Novar. in *praxi electionis fori tom. 2. sect. 3. qu. 27.* & cum dicta jurisdictio ad certum genus causarum concessa sit, & personarum, etiamsi subditus
7 Magni Admorati offendat M.C. Vicariæ servientes, sive Alguzerios intuitu eorum officii, à Curia Magni Admirati cognosci debet, ut testantur Thor. in *compend. decis. to. 3. sess. 3. vers. remissio.* Anna *conf.* 107. Franch. *dec.* 722. Tapia *decis. S. C.* 13. Capiblanc. *de Baron. in prag. 8. d. cap. 37. sub nu.* 10.
8 & 11. nec vidua, virgo, aliave persona privilegiata forum eligere valet M. C. Vicariæ contra subditum Curiæ Magni Admirati, ut fatentur idem Capiblanc. *ibid. nu.* 12. *& c.* 43; D. Regens Tapia *decis.* 43. & D. Sanfelic. *d. decis.* 419. *nu.* 33. ac Novar. *in praxi elect. fori to. 1. sect. 4. qu. 64.* rejecta Anichini opinione in *lib. 1. observat. ad jus Regni c.* 13. hoc enim inter complura privilegia, & prærogativas, quibus in hoc Regno Magni Admirati officium clarescit, adnumeratur, ita quod M.C.V. vigore edicti emanati die 2. Martii 1610. ob rescriptum S. E. die 29. Julii 1609. quo mandatum fuit, ut nullus subditus Curiæ Admiratiæ deferre possit intra hanc Civitatem arma ignivoma, ut legitur in *prag. 14. tit. de armis*, contra, eum procedere nequeat, quia Princeps hanc procedendi facultatem M. C. non tribuit imò cum subditi Curiæ Magni Admirati pro causa prædicta per eandem M. C. detinerentur, per Collaterale Consilium fuit provisum; quod dicta Curia Magni Admirati procederet, ut liquet ex rescripto Domini Proregis, & Regii Collateralis Consilii die 27. Maii 1689. servata forma privilegiorum.

Pro confirmatione prædictorum noto, quodcum
10 in carceres M.C.V. conjectus esset quidam anura nomine Sanctulus Palumbo, uti complex internecionis Diamantis Vitulo, ac lethalis vulneris impositi Hieronimo Salernitano insimulatus, quamquam per Dominos Regentes in generali visitatione ordinatum fuisset, quod ipsa M.C., & non Magni Admirati Curia procederet, attamen per Dominum Proregem, nulla habita ratione hu-

hujusmodi regiæ decreationis eidem M.C. fuit injunctum, quod statim prædictum reum unà cum actis ad Curiam Magni Admirati remitteret, ne de amplissimis privilegiis Magni Admirati quidquam detraheretur, quod jam fuit executioni demandatum, ut constat ex dicto rescripto lato sub die 23. Novembris 1703.

In eâdem Magni Admirati Curiâ præsentari, liqui-
11 dariq; instrumenta adversus dictæ jurisdictioni
subjectos, fatetur idem Freccia *de subfeudis lib. 1. d. tit.* 13. ejusque subditi in M. C. citati super
12 tenore instrumenti pro liquidatione ad eandem
Magni admirati Curiam remitti debent, D. Sanfelic. *d. decis.* 410. *num.* 67. *& sequ.* Capiblan. *Pragm.* 8. *p.* 2. *num.* 2.

Item ratione privilegiorum navilia, & bona nau-
13 fraga ad ignotos dominos pertinentia Magno
Admirato acquiruntur; hostium verò, atque infidelium bona Regio Fisco, testes sunt D. Regens Revert. *dec.* 77. & D. Reg. de Marin. in *observ. ad decis. Revertorii*, D. Reg. Constantius Corleti Marchio in *l. unica sub num.* 73. *C. de Classicis lib.* 11. decretum hac in re R. Collat. Consilii referens, cujus tenor talis est, *Die* 22.
14 *Maii 1677. fuit provisum pariter, atque decretum, & declaratum omnia bona, & vascella naufragata, & quæ inposterum naufragari contigerit in præsenti Regno, quorum domini sunt, & erunt ignoti, & incerti, spectare ad perceptionem, ac cognitionem Magni Admirati: omnia verò vascella, bona, & personas hostium, & diffidatorum S. C. Majestatis, etiam quod sint naufragata, & naufragata, vel in posterum naufragarentur, non spectare neque ad perceptionem, neque ad cognitionem dicti Ill. Magni Admirati, & proinde quoad dictos tres Hebraos, & eorum bona captos, & capta in maritima Hostunii occasione naufragii, & navim ipsam naufragatam, Regium Fiscum esse absolvendum, & absolvi debere, prout præsenti decreto absolvitur ab impetitione dicti Illustris Magni Admirati hoc suum.* Et ratio fundamentalis est, qoia cum dominus incertus sit, bona adespota, seu vacantia ad Fiscum devolvuntur, *l. 1. C. de bonis vacantibus lib.* 10. & in *Consistit Regni* incip. *Dobanæ tit. de officio secret.* tum Regis concessione ad Magnum Admiratum. Hinc passim expediuntur in R. Camera provisiones quibus præcipitur ne regii Protulanoti naufragiis se inserant, & informationes capiuntur à deputa-
16 tis M. Admirati.

Atqui non prætermitto, annis præteritis magnam
17 fuisse controversiam inter Judicem Magni Admirati, & Generalem Auditorem Exercitus, an nautæ cymbarum regii Palatii, tanquam Regis stipendiis premeriti, essent subditi jurisdictioni Regii Auditoris, an verò cognoscendi à Judice Magni Admirati, uti ex maris arte viventes, qua in re die 3. Julii 1661. S. C. M. rescripto declaratum fuit, ut generaliter dicti nautæ subiiciantur Curiæ M. admirati, exceptis casibus, in quibus habetur ratio de exercitio, & negotio illis imposito ab Excellentiss. Prorege, vel alio Superiore, ut notat Rev. de Luca in *observ. ad D. Præsidis* 722. Verùm quia multi nautæ patentes literas obtinebant, neque cymbis actu inserviebant, & in fraudem, ne scilicet in piscibus emendis, & vendendis contra legem à Ministris Annonæ impositam afficerentur molestia neque ab officialibus aliarum Curiarum, fuit à Prorege injunctum Generali Exercitus Auditori, ne pro hoc servitio
18 amplius, quàm 47. nautas deligeret, ut ex rescripto, quod sequitur.

Con Villette de la fecha de este ha orpenado el Marques mi señor al Juez D. Francisco la Cueva no exceda del numero de quarenta apatensados por servicio de de la Gondola, bergantin, y feluca de S. E. incluiendo en el los que tienen asiento en la Escrivania, y patentes de partidarios de este R. Palacio, assimismo, que cada dos meses de nota de ellos firmada de la persona à quien tocca à essa Corte, à fin de que se halle con la noticia de las personas, que deven gosar el fuero militar (en conformedad de de las ordenes dadas por el Señor Conte de Sanestevan predecessor de S. E. en estos cargos) y que en caso contrario non deblan gosar del petendido fuero militar, sine que sean reconozidos de sus delictos por essa misma Corte. Ylo aviso à V. S. de orden de S. E. paraque lo tenga entendido. guarde Dios à V. S. Palecio à 4. Dicembre de 1702. D. Juan dd Torres y Medrano Señor Juez del Gran Almirante.

Insuper Curia Magni Admirati ob ejus præeminen-
19 tiam petit tàm à M. C. quam à R. Camera remissiones causarum civilium, criminalium, ac mixtarum literis hortatoriis, quæ tali concipiuntur formula.

Die &c. Illustri magno Magistro Justitiario Collateralis Consiliario, circumspecto Regenti, aliisque magnificis Regiis Consiliariis, & Judicibus M.C.V. Ad nostram notitiam pervenit, quod in vestra M.C. reperitur inquisitus, & carceratus N. N. penes Scibam N. N. & quia prædictus inquisitus N. N. uti nauta (vel dicitur uti talis professionis) *est notorius subditus Curiæ Magni Admirati, & cognitie prædictæ causæ spectat ad hanc Curiam vigore amplissimorum privilegiorum, & Capitulorum Magno Admirato concessorum à S. M. Catholica, quam Deus incolumem servet, quæ benè dominationibus vestris innotescunt; ideoque vestras dominationes hortamur ex parte nostra, & ex regia parte requirimus, ut velint dictam N. N. unà cum informatione contrà eum capta, clausula, & sigillata, ut decet, ad hanc curiam remittere pro justitia administranda. Dominationibus vestris nos offerentes ad similia, & majora parati. Datum in Palatio Curiæ Magni Admirati die &c. Mensis &c.*

Si à Regia Camera petitur, dicitur: *Illustri Magno Camerario, spectabili*, vel *Illustri*, juxtà ejus dignitatem, *Locumtenenti Regiæ Cameræ, & Ma-*
20 *gnificis Præsidentibus*. Praxis verò hæc inolevit: literis hortatorialibus præsentatis, per M. C. impertitur terminus paucorum dierum procuratori Curiæ Magni Admirati, conceditur citatio testium, presentantur articuli, super quibus examinandis sunt testes, nimirum quod N. N., cujus petitur remissio ad Curiam Magni Admirati, fuerit, & sit e. g. nauta, vel vivat ex arte maris, exercendo hoc vel illud officium ob quod jurisdictioni M. Admirati subiicatur, item, quod Curia Magni Admirati ob amplissima privilegia habet cognitionem causarum civilium crimina-

lium

sium, vel mixtarum in eos, qui vivunt ex arte,
& industria Maris, cujus cognitionis in pacifica
sit possessione, & examinatis testibus, sit facul-
21 tas, mox decretum interponitur per M. C. vel
Reg. Cam, & in causa criminali dicitur: *N. N.*
remittatur unà cum actis ad Curiam Magni Ad-
mirati in causa civili dicitur: *Præsens causa re-*
mittatur; neque alia adiicitur clausula sit in S.
22 C. conventus, vel procurator Curiæ Magni
Admirati illius remissionem comparitione petat,
cui per D. causæ Cōmissarium impertitur terminus
in quo præsentantur articuli, super quibus exa-
minantur articuli, super quibus examinantur te-
stes, ut dictum est supra, deinde interponitur
decretum: *Remittatur præsens causa*, si est civi-
lis; si verò criminalis: *N, N. unà cum actis remit-*
tatur ad Curiam Magni Admirati, quæ procedat,
& justitiam faciat; jure autem merito petitur
remissio comparitione, & in decreto dicitur, *pro-*
cedat, & justitiam faciat, quippè S. C. ad in-
star Præfecti prætorio est Tribunal summæ aucto-
ritatis, Galeota *controv.* 43. *num.* 2. *lib.* 2. Franc.
decis. 148. *num.* 3. *in fin.* Capyc. latro *dec.* 100.
num. 15. *& seqq.* & supplices libelli porriguntur
Spect. Præsidi sub titulo S. R. M.

Accedit, quod à Curia Magni Admirati ad Sacrum
Consilium appellatur, quemadmodum de anti-
24 qua observantia testatur D. Regens de Ponte
dec. 13. & *de potestate Proregis tit.* 10. *rub. de*
armis, Gizzarell. *dec.* 73. Regens Sanfelic. *dec.*
419. rejecto Mastrillo, qui dicit, appellatio-
nem dari ad Tribunal M. C. V., nam loquitur
de usu Regni Siciliæ; in dies enim experimento
cognovimus à decretis interlocutoriis Curiæ Ma-
gni Admirati, partes, quæ existimant se esse
gravatas, recurrere ad Spectabilem D. Præsidem
à quo obtinent regiam decretationem, quod *Ju-*
25 *dex Magni Admirati verbum faciat in S. C.*, de-
cretum deinde per S. C. interponitur: *Audita*
relatione Magnifici Judicis Magni Admirati, re-
mittitur præsens causa eidem Curiæ, vel dicitur:
26 *Remittatur causa eidem Curiæ, quæ provideat,*
quod &c. cum aliquando illius fori causæ normâ
S. C. dirigantur, & in prædicta relatione Judex
27 tàm in Aula S. C. quam in Regio Collaterali
Consilio, & in Regio Sacello sedet; non au-
tem in decisionibus interest, Sanfelic. *d. decis.*
419. *usque ad num.* 27. neque piguit adnotare,
quod DD. Proreges, refragantibus privilegiis,
causarum cognitiōnem delegare non possunt: qui-
28 nimò Magnus Admiratus Delegato à S. C. M.
non caret, qui contra non servantes privilegia pro-
29 cedit quod munus obit in præsens D. Seraphinus
Bisceardus supremiâ latere Consilii Regens omnibus
laudibus cumulatissimus, æqui rectique apprimè
tenax, ingenio, eruditione, doctrina; ac mo-
rum suavitate, perquam eximius. Denique
cum hoc officium tot, tantisque privilegiis
decoratum suspiciamus, mirum non est, si Judi-
ces prædicti Tribunalis consueverunt in causis,
30 quæ ibi expediuntur, decretis præfigere titulum
per M. C. Admiratiæ, prout in quapluribus pro-
cessibus antiquis, & recentioribus deprehendi-
mus; præterquam quod de hujusmodi titulo te-
stantur D. Regens Sanfelic. *dec.* 419. *num.* 30.
D. Regens de Ponte in *decis* 13. *num.* 1. & in
tract. de potestate Proregis sub tit. de armis num.
9. D. Præses *dec.* 417. licèt contrarium sentiat in
decis. 722. Fabius de Anna *consil.* 107. *numer.*
18.

In præsentia Magnus Admiratus est Excellentissi-
mus Dux fuessæ omni virtutum genere præstan-
tissimus ex clarissima progenitus familia Consalvi
31 Ferdinandi de Corduba gloriosæ Mem., qui ob
magna in bello feliciter gesta, Magni nomen pro-
meruit Judicis autem officio ipsius Admiratiæ
Curiæ, postquam functus est per breve tempus
32 D. Leonardus Gutierrez de la Huerta eques or-
dinis Calatravæ, in Fisci patronum Vrbis Messa-
næ adlectus, egregiam indolem doctrina, ac vir-
tutibus exornat; ipsumque munus in præsentia-
rum sustinet V. I. D. Thomas Mazzaccara pri-
marius causarum patronus, & nullis non lau-
dum honestamentis excultus; Fiscalis autem par-
tes ejusdem Curiæ laudabiliter implet V. I. D.
33 Thomes Solimena, est etiam in hac Civitate
Tribunal Regiarum Triremium, cui præest
Classis maritimæ Præfectus, de cujus jurisdictio-
ne fusè differit D. Reg. Constant. in *l. unic. C. de*
Classicis l. 11., adde Reg. Tap. *de jure Regni lib.*
1. *tit. de offic. Magni Admirati vers. non tamen*
fol. mihi 384. & Regens Sanfelic. in *practic. sect.*
19. de Franch. *dec.* 88. Tasson. in *pragm. de an-*
tefato vers. 3. *observ.* 3. *num.* 345.

SUMMARIUM.

1 *Milites multis fruuntur privilegiis, & Auctores de iisdem tractantes adducuntur.*
2 *Milites indistinctè in crimine militari, aut communi in hoc Regno cognoscuntur à Judice militari.*
3 *Commune militis crimen quodnam sit.*
4 *Casus in quibus milites aliorum Judicum jurisdictioni subiiciuntur, & num seqq.*
5 *Miles falsum committens coram Judice ordinario ab eodem punitur.*
6 *Miles offendens M. C. servientes ratione eorum officii à M. C. cognoscitur.*
7 *Miles perjurus an à Judice militari, vel ordinario puniatur, in dubium revocatur.*
8 *Judices ordinarii pro delictis à militibus commissis informationem capere possunt, eosque in carcerem conicere.*
9 *Miles Judici ordinario, ac Baroni reverentiam præstare tenetur.*
10 *Uxores, ac filii militum de jure communi fori privilegio gaudent, secus de jure Regni.*
11 *Famulus militis, quando militare privilegium habeat.*
12 *Praxis decreti quo miles, vel ejus causa ad Judicem militarem remittitur.*
13 *Decretum, quo dicitur:* Procedatur in S. C., *in quibus casibus interponatur.*
14 *In executione bonorum militis in hac Civitate, an sit requirendus Regius Auditor generalis Exercitus.*
15 *Militis incommoda, & pericula.*
16 *Miles à bello aufugiens cur capite puniatur, &* text in l. omne delictum D. de re militari *interpretatur.*
17 *Miles alios ad fugam persuadens capite plectatur.*

18 *Fu-*

18 *Fuga auctore non constito, si quamplures sint milites, quid à Judice agendum.*
19 *Judices ad condemnandos homines cum circumspectione procedere debent.*
20 *Casus de crimine receptus ab Auctore decisus refertur.*
21 *Receptus crimini etiam non exacti pœna mortis imponitur.*
22 *Leges cum rigore condita, cum benignitatis temperamento servanda per Judices.*
23 *Comes Peñoranda olim Prorex hujus Regni laudatur.*

De Fori militaris exceptione.

DISTINCTIO SECUNDA.

D*IE &c. visis epistola Magnifici Regii Auditoris generalis Exercitus, & fide Scribæ rationis ejusdem, præsens causa remittatur ad Regiam Audientiam generalem Exercitus*. vel dicitur.

Die &c. visa comparitione præsentata fol. . &c. procedatur in S. C. petita remissione ad Regiam Audientiam generalem Exercitus non obstante, vel dicitur.

Die &c. visis &c. N. N. carceratus remittatur unà cum actis ad Regiam Audientiam generalem Exercitus.

1 PErgo ad alia decreta, quæ in militum causis interponuntur, ac præmittendum censeo, quod milites ob magna incommoda, & vitæ pericula multis fruuntur privilegiis, de quibus Georgius Acacius Enenkelius, Joachimus Cluten. Claudius Coteræus, Petrus Rebuffus, Henricus Pohlmannus, Cornelius Pynackerus, Ernestus Fridericus Schroeterus, & Consiliarius Matthæus Patignus tractatus edidere; quemadmodum in hoc Regno guadent Milites gravis, aut levis armaturæ, vulgò *della Sacchetta, e Battaglione*, tùm in causis civilibus, tùm in criminalibus, nul-
2 lo prorsus habito discrimine inter crimen commune, & militare; namque munus Regentis exercitum in eo potissimùm consumatur, quòd militarem disciplinam conservet, & moderetur, *l. officium §.1. D. de re milit.* & ejusdem disciplinæ offensores existunt, qui militare crimen admittunt, ut si extra illius rationem delinquant, commune
3 crimen patrare dicuntur, *l. militum delicta 2. D. eod.* Gregor. Tholosan. *syntagm. jur. univ. lib. 19. c. 10. nu. 1.* & indistinctè cognoscuntur à Judice militari, scilicet in Provincia Terræ Laboris à Regio Auditore generali Exercitus, & in aliis Provinciis à Præside cum voto unius Regii Auditoris, ut ex *Pragm. 20. de militibus*, quibusdam ex-
4 ceptis casibus, ibi: *Que en las causas criminales de delictos de hurtos de estrada publica, armacion de Campaña, delictos de officiales, y en las causas civiles de concurso de acreedores, causas feudales, y de fideicommissos, de assistencia, y cession de bienes procedan los officiales ordinarios à quien perteneciere sin distincion alguna; y assi mismo en las, que estuvieren pendientes al tiempo de los assientos*, committens verò falsitatem coram Judice or-
5 dinario, ab eodem punitur, arg. *l. nullum C. de testib.* Caball. *resolut. crim. cas. 116. & 294.* D. Regens Sanfelic. *decis. 250.* Consiliar. Carleval. *de judiciis sect. 4. nu. 478.* item si offendat servientes, sive Al-
6 guzerios M. C. ratione officii in actu exequutionis, Thor. *to. 2. compend. decis. in verbo remissio.*
Insuper limita in milite perjuro, teste D. Rovito ad
7 *Pragm. 16. de militibus nu. 45.* confert text. in *l. penult. C. de Dignitatibus lib. 12.* de quo dicto non parum ambigo, inspecta enunciata *Pragm. 20.*
Verum enimverò Judices ordinarii pro delictis com-
8 missis à militibus informationes capere possunt, eosque, si de re gravi agatur, in carceres conicere, & ad Judices militares remittere, *Prag. 3. §. 29. Prag. 5. §. 10. Prag. 16. §. 11. de militibus, l. 1. C. de exhib. & transmittend. reis, §. audient. auth. de defensoribus Civitat.* ne eorum petulantia magis excrescat. At
9 Judici ordinario miles reverentiam præstare tenetur, atque etiam Baroni Capiblan. *de Baron. in Pragm. 8. par. 2. num 169. & singul. 74.* uxores
10 verò militum, atque eorum filii licèt de jure communi gaudeant privilegio fori, arg. *l. 2. C. de Episcop. & cleric* Rovit. *super Pragm. 11. de milit. num. 46.* Capiblanc. *de Baron. in Prag. 8. par. 2. num. 176.* nihilo tamen secius in hoc Regno minimè gaudent ex *Prag. 11. §. 8. de militibus*, neque
11 eorum famuli, nisi Domino in bello inserviant, sed ille qui æquum ducit, & in exercitio militari famulatum præstat, idem privilegium consequitur.
Decretum autem quo remittitur causa, vel carceratus
12 interponitur præcedente epistola Regii Auditoris generalis Exercitus, quæ dirigitur vel ad Spectabilem Dominum Regentem, si causa est in M. C., vel ad Spectabilem Dominum Præsidem, si causa est in S. C., vel ad Commissarium causæ: qui per eundem certior fit, quod in S. C. agitatur causa inter N. A. & N. B. militem, & Actuarius dictæ causæ, atque Scriba sunt N. N. & N. N. cumque sit miles, ejus cognitio spectat ad Audientiam generalem Exercitus, ideoque petitur mandari dicto Actuario, & scribæ, ut ad illam acta transmittant, quo de justitia provideatur: & præsentata fide Scribæ rationis, ex qua constet N. B. esse inter milites adscriptum, sine ullo termino decretum interponitur, quod *visis epistola, ac fide Scribæ rationis, præsens causa remittatur ad Audientiam Generalem Exercitus*, vel dicitur, N. N. *carceratus remittatur unà cum actis*, in casibus vero exceptis, de quibus paulo antea diximus, decretum erit, quod *pro-*
13 *cedatur in S. C.* quæ praxis fundatur præsertim in enunciata *Pragmatica* 20. Unum tamen ad-

verto

14 verto, quod ubi contingerit literas executoriales expediri in aliis Tribunalibus hujus Civitatis super aliqua re civili, ut executio cum omnimoda quiete, ac sine ulla interturbatione perficiatur, pars, quæ victoriam obtinet, requirat Regium Auditorem, ut ei assistat; & restringitur dicta exequutio juxtà dictam Regiam *Pragm. §. 2.* ibi: *Segunde, que no puedan dichos Soldatos estar presos por deudas, ni por ellas ser exequutados en las armas, cavallos, vestidos, y camas, como no sean della Regia Corte, o por aquellas que huviessen contrahidos antes del assiento, ò por causa de mercancia.*

Multa quidem alia sunt privilegia, quæ miles habet
15 ob ærumnosam, atque asperam militiæ disciplinam, quam sustinendam suscepit; ecquis autem neget, Castris adscriptum naturali prope dixerim libertate privari, ac facilè in conflictu, ac deprædatione interiturum? maximè si à certamine aufugiat, ut statuit Arrius Menander. in *l. omne delictum 6. D. de re militari*, ibi: *qui in acie fugam prior fecit, spectantibus militibus propter ex-*
16 *emplum, capite puniendus est*; & meritò, nam licèt dolum nullum admittere videatur qui viribus suis diffisus prælium subire detrectaverit, salutique suæ quoquo modo prospectum iri voluerit; justissimum tamen est, eum affici supplicio, ne hoc pessimo exemplo victoria ad hostes transferatur; *qui enim*, ut Vegetius inquit *lib. 3. de re milit. cap. 22.*, *ante congressum recedit ex acie, & suis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam*; idcircò in textu dicitur, *spectantibus militibus*, quæ verba ad aliorum exempla debent re-
17 ferri, ut ibi notat Gothofred. exinde deducitur, quod ille, qui commilitones ad fugam persuasit, capite plectendus est; nequaquam verò cæteri, qui ejus inhæserint vestigiis, considerando verbum illud, *qui prior*. Rursus non constito de ve-
18 ro fugæ auctore, si quamplures sint milites, unus ex decem sorte eductus capitali pœna multandus est, quæ decimatio nuncupatur, de quo puniendi modo locutus est Cic. in *orat. pro Cluent.*, & Plutarch. in *vita M. Crassi*, in hæc verba: *Quingentos autem ex primis, iis præsertim, qui aufugerant, in quinquaginta decades distribuit, ex quibus singulis unum aliquem sorte ductum trucidavit partita in milites pœna post multos annos in usum revocata*, consule Petr. Fabr. *Semestrium lib. 1. cap. 18. fol.* mihi 113. & Jo: Fridericum Harnusberger in *tract. de sortitione pœnali bellica.*

Ex prænarratis exemplis eruitur, quod Judices in
19 hominibus condemnandis discretè, quoad fieri possit, & omni cum circumspectione procedere debent, quia *non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt*; & hic facti
20 speciem, quæ contingit in Provincia Dauniæ, seu Capitanatæ, & Frentanorum, seu Comitatus Molisei prætermittendum minimè existimo. Septem igitur scelesti viri quendam præsbyterum ob recaptum cœperunt, post triduum auctor, eorum caput repentè periit, reliqui sex ad Curiæ manus pervenerunt insimul cum præsaytero; ideoque in Regia Audientia, Curia pro Tribunali sedente, confessi, cum in eos ad modum belli processum fuerit, Fiscus institit pro morte, vigore Regiarum Pragmat. nimirùm 10. & 26. *de*
21 *Exulibus*, quibus pœna mortis imponitur, etiam si recaptus exactus non fuisset; sufficit enim, quod causa extorquendi pecuniam aliquis de uno loco ad alium abductus sit; dicebatque, omnes esse in pari causa, & culpa, & consequenter eadem pœna afficiendos esse. At ego uti Commissarius leges rigidè promulgatas cum temperamento
22 benignitatis interpretandas ejebam, juxta text. in *l. prospiciendum de pœnis*, & *can. omnis, qui justè judicat 45. dist.* præfatos casus adducebam, & votum protuli, quod ad exemplum unus duntaxat morti erat tradendus, nempe qui ex iis majorem ætatem habebat, vel qui aliis criminibus erat notatus, quod alii tres ad triremes vita durante condemnarentur; alii verò duo licet majores de jure Regni, sed minores de jure communi, & ex paucis mensibus 18. annum excedebant, decennio ad remigandum tantùm. Cui voto ad
23 majorem Dei gloriam alii Collegæ accesserunt, & justitia hæc populo, & D. Proregi Illustri Comiti Pennorandæ Pio, & Optimo Principi fuit planè gratissima.

S U M M A R I U M.

1 *Decreta in remissionibus causarum à Consulibus Nobilis artis Serici, & artis lanæ petitis quanam interponantur.*
2 *Judex dictarum artium jurisdictionem tùm in civilibus, tùm in criminalibus habet.*
3 *Privilegia his artibus à quibus fuerint concessa, & quare.*
4 *Privilegia prædicta per bina S.C. decreta ad omnes causas porriguntur, præterquàm ubi veniret imponenda pœna mortis naturalis.*
5 *Decreti S.C. tenor subnectitur.*
6 *Quibus in causis inquisiti artis prædictæ non remittantur.*
7 *Decisiones D. Præsidis de Franchis ad jurisdictionem earundem artium attinentes adducuntur, & n. seqq.*
8 *Curia Artis lanæ jurisdictionem habet in exercentes artem prædictam, ejusque ministros abdicacative quoad M.C.*
9 *In causis Artis Serici, & lanæ Consulum jurisdictio ad certum genus personarum restringitur.*
10 *Consules harum Artium Judicem eligunt, & seorsim carceres habent.*
11 *Consules aliarum Artium jurisdictionem habent in causis suæ professionis.*
12 *DD. qui de jurisdictione prædictarum Artium sunt locuti recensentur.*
13 *Artes aliæ habent in hac Civitate suos Judices Delegatos, quemadmodum Auctor in præsentiarum est Delegatus artis Judaicæ, & Auri tractorum.*
14 *Remissio ut ad Judicem nobilis Artis Serici, & artis lanæ fiat, quæ requirantur, & num. seq.*
15 *Matricula an ab exercente dictas Artes ostendi debeat, atque exhiberi.*
16 *Senex, qui dictas artes exercere non potest, etiam remissionis privilegium habet.*
17 *Filii, & famuli harum Artium professorum, etiam hoc privilegio gaudent.*

18 *Judex Artis Serici in relationibus non sedet in Aula S.C. sed intrà vallum Aulæ à parte dextera.*

19 *Alia hujus Civitatis Tribunalia, præcipuè Tribunal Castri novi remissivè memorantur.*

De remissione causarum ad Curiam quarundam artium.

DISTINCTIO TERTIA.

D*ie &c. visis comparitione, matricula præsentata pro parte N.N. informatione capta à fol. usque ad fol. præsens causa remittitur ad Curiam Nobilis artis Serici*, vel dicitur.

Die &c. N.N. carceratus remittitur ad Curiam Nobilis artis Serici unà cum actis, quæ procedat, & justitiam faciat, vel dicitur.

Die &c. procedatur in M.C., vel in S.C. petita remissione ad Curiam Nobilis artis non obstante, vel dicitur.

Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Nobilis artis Serici remissa est ad Curiam &c. quæ provideat &c.

1 Rædicta alia decreta interponuntur in remissionum causis, quæ à Consulibus Nobilis artis Serici, & similiter artis lanæ petuntur; quandoquidem enunciatæ Curiæ jurisdictionem habent civilem, & cri-
2 minalem in exercentes artem prædictam vigore privilegiorum, nempe artis lanæ à Serenissimo Rege Ferdinando I., & Nobilis artis Serici à Se-
3 renissimo Rege Ferdinando II., à quo hic titulus *Nobilis* fuit huic arti tributus, tùm ratione materiæ, quæ lanâ pretiosior est, tùm operum, quæ è Serico conficiuntur; præterea ut hæc ars cæteroqui quæstuosissima incrementum capesseret ad Civium utilitatem, & pro ejusdemmet Civitatis ornamento: quæ privilegia a S.C. per bina decre-
4 ta declarata fuere in omnibus causis, præterquam ubi veniret imponenda pœna mortis naturalis, ut ex infrascripto decreto manifestum fit.

In causa Honorabilium Consulum Artis Serici Civi-
5 *tatis Neapolis cum Regio Fisco, & M.C.V. super petita remissione causarum criminalium ad eosdem competentem.*

Visis privilegiis, capitulis, & decretis per ipsos Consules in S.R.C. exhibitis, auditisque in eodem S.R.C. dictis Consulibus, ac Procuratoribus, & Advocatis ipsorum: necnon Magnificis Judicibus M.C.V. & Regii Fisci Advocato, provisum, & decretum est per idem S.C. quod decretum olim interpositum per aliud Consilium tempore Serenissimi Regis Federici, cujus tenor talis est; vz. die 11. Februarii 1501. Neapoli. In causa Regii Fisci cum Consulibus artis Serici Civitatis Neapolis super petita remissione causarum criminalium spectante ad dictam Curiam artis Serici, & aliis, ut in actis latius continetur. Auditis in S.R.C. Ma. Regente M.C.V., & Berardino de Marchesiis Judice dictæ Curiæ Artis serici, & visis Regiis literis, decretum est per decretum S.C. quod omnes causæ criminales, de quibus venit imponenda aliqua pœna præter pœnam mortis naturalis, remittantur ad dictam Curiam artis Serici? ubi verò venit imponenda pœna mortis naturalis, consuletur Regia Majestas, ut inde provideri possit, hoc suum, dicto S.C. super prædictis solemniter interponente decretum, quod servetur, & servari debeat juxtà ipsius prædicti decreti seriem, & tenorem, hoc suum &c. lectum, latum, & publicatum est in eodem S.C. Neapolis die 27. Septembris 1507. Angelus Secretarius.

Hinc pro majori enucleatione lectores motivo volo,
6 quod si quis ex arte esset inquisitus de crimine, cui à lege imposita est pœna mortis naturalis, vel ex circumstantiis illa in praxi servata sit, vel ad Judicis arbitrium remissa, sicubi crimen per concludentem probationem non liqueret, non ideo Curia prædictæ hoc in casu procedere queunt, nec à M.C. remittendus est; verùm si ex circumstantiis prædictæ pœna non veniret imponenda, puta in homicidio ad propriam defensam patrato, aut in rixa: vel honoris causa, procedere quippè valent; quia in casibus prædictis jura pœnam hanc minimâ statuerunt.

De supradicta jurisdictione testantur etiam D. Præses *dec. S.C.* 434. ubi dicit, quod Consules Artis
7 lanæ habent jurisdictionem e vilem, & criminalem in exercentes artem prædictam usque ad pœnam mortis naturalis exclusivè, ibique refert, quod emanato banno, ut nemo incederet per Civitatem vendendo bona vetera sub pœna triremium, cum fuisset captus unus ex eadem arte, in gradu appellationis ad eam Curiam fuit remissus, referente ipsomet D. Præsid., de qua *decis.* meminit quoque D. Regens de Ponte de *Potest. Proregis tit. de provisionib. fieri solitis* §.3. *num.*29. & in *decis.*679. idem D. Præses insuper testatur, Curiam Artis lanæ habere hanc jurisdictionẽ in exercentes enunciatam Artem, & in ejus Ministros,
8 & alios à Curia dependentes cum clausula abdicatigativa à M.C., & in *decis.* 722. *num.* 18. inquit: *In causis, quæ agitantur in Curiis Artis Serici, & lanæ Consules jurisdictionem habent in certum genus personarum*, & *num.*24. *Curia Artis Serici, & Artis lanæ, & alia Curia in hac Civitate habent cognitionem privativè à M.C. ad omnes*
9 *causas in certum genus personarum*: neque id diffitetur D. Riccius *in addit. ad D. Præsid. cit. dec.* 679. Novar. *de elect. & variat. fori q.*27. *§.*2. *num.*

81. &

8r. & Vincentius Brilla *in comment. ad Consuet. Civit. Neap. tit. 12. cap. 3. num. 224. & seq.* ideo-
10 que Consules prædictarum artium eligunt Judicem, & unaquæque habet carcerem separatum.

Cæterùm Consules aliarum artium jurisdictionem
11 habent in causis eorum professionem respicientibus, juxtà Capitula Regio Assensu roborata, aut longa consuetudine confirmata. De hac etiam jurisdictione loquuntur Bald., & Paul. de
12 Castr. *in l. fin. C. de jurisdict. omn. judic.*, Dec. in *cap. cæterùm de judic.*, ac alii collecti à Maranta in sua *praxi distinct. 9. num.* 88., & ab Ang. Pisanell, *in addit. ad decis. S. C. penes Afflict.* 41.

Rursum artes aliæ habent in hac Civitate suos Judi-
13 ces Delegatos, sive generales Commissarios, qui in causis ab arte dependentibus justitiam summariè faciunt, & interveniunt in electione Consulatus; sicuti ego ipse sum Commissarius generalis Artis Judaicæ, & Auri tractorum, & causas modicæ summæ ad Consules remitto, ut super illis de plano provideant, vel mihi relationem faciant ad finem providendi; & ad melius earundem artium regimen quamplurima pro tempore, & rerum circumstantiis, audito ipsorum cœtu, sancire visum fuit.

Jam verò in remissionibus causarum ad Curiam Ar-
14 tis lanæ, & Serici impertiendus est terminus, in quo duo potissimùm sunt probanda. Unum scilicet, quod N. N., de cujus causa agitur, sit relatus in librum, in quo alii ejusdem professionis notantur sub die, &c. mense, & anno, qui vulgò vocatur *Matrice*, unde exscribitur attestatio, quæ matricula nuncupatur, ad hujusmodi probationem abundè sufficiens. Alterum, scilicet exercitium professionis, cujus intuitu privilegium est concessum ad professionis augumentum, & uberiorem Regni utilitatem: utrumque simul requiri decisum refert D. Præses de Franch. *decis.* 481.,
15 quod intellige tum maximè matriculam esse necessariam, quum dicta remissio ab ordinario Judice petitur: cæterùm si causa subsit jurisdictioni Consulum, non opus est matricula, ut admonet
16 Rev. de Luca in *d. decis.*, qui etiam tenet, à Sene artem exercere non valente, non exigi actuale exercitium. Filii, famulique ejusdem artis hoc
17 privilegio itidem gaudent quo argumento motus Jo: Baptista Mucci asseverat, indistinctè militum famulos in exercitio militari servientes gaudere privilegio dominorum; siquidem, ut inquit *in dilucidat ad decis. Sanfelic. 23. nu.* 20. *non debemus magis privilegiatam reddere artem Serici, quàm artem militarem.*

Ad extremum noto, quod in interlocutoriis Judex
18 dictæ nobilis Artis in relationibus, quas jussu D. Præsidentis facit in S. C., non sedet in Aula, sed intrà Aulæ vallum à parte dextera: & hæc satis pro hujusmodi decretorum ornatu.

Non me latet, & alia in hac Civitate existere Tri-
19 bunalia, in quibus jus dicitur erga multiplex personarum genus, quemadmodum habes in Jo: Domenico Tassone in *comment. ad Pragm. de Antefato vers. 3. observ.* 3. qui numerat triginta novem Tribunalia, seclusis Conciliis, & in *appendice Historiarum Io: Summonte*: præcipuè verò dicendum esset de Castri novi Tribunali, cui præcipuè verò dicendum esset de Castri Tribunali, cui præsidet Regius Auditor, nec desunt Fisci, & pauperum patroni; de cujus quidem Castri privilegiis, ne longiores, quam par est, videamur, consule D. Præs. de Franch. *decis.* 458. ibique de Luca in *observat:* D. Reg. Sanfelic. in *praxi judic. ad sect.* 19. Rocc. *de offic. rub.* 7. Montan. *controv.* 72.

S U M M A R I U M.

1 *Compromissi definitio constituitur.*
2 *Compromissum quotuplex sit.*
3 *Verba Pragmaticæ* Odit, quæ inter conjunctos *de necessario compromisso referuntur, & enucleantur, & num seqq.*
4 *Ratio, qua nititur præfata Pragm. per Auctorem adducitur.*
5 *Lis inter conjunctos acerbior est, quàm inter extraneos.*
6 *Compromissum an orta lite in uxtrem, & viri præmortui fratrem locum habeat., & num. inter socerum, & generum soluto matrimonio? & num. seq.*
7 *Affinitas costante matrimonio durat, eo soluto dissolvitur.*
8 *Affinitatis verbum latam recipit interpretationem, ut causa compromittatur, cum compromissa sint favorabilia.*
9 *Affinitatis genera quot, & quænam sint.*
10 *Matrimonii prohibitio secundo, & tertio affinitatis genere per Innocentium III. fuit sublata.*
11 *Compromissum ante dationem termini, vel post incontinenti peti debet, & quare.*
12 *Incontinenti dictio hac de re explicatur.*
13 *Compromissum à procuratore speciale mandatum habente peti potest, non autem à generali.*
14 *Clausulæ* etiam de facto *compromissis oppositæ vis; & effectus.*
15 *Testes ad revelationem excommunicationis recepti quando in judicio probent, an in compromissis nu. 16. & an in Consistorio Principis n. 17.*
18 *Arbitri facti veritatem extra judicialiter perquirere possunt.*
19 *Iudex ubi sola facti veritate inspecta jus dicit, etiam ex aliis, quàm in processu deductis, & ex propria conscientià sententiam profert.*
20 *Vigore clausulæ* de jure, & de facto *laudum servata forma juris est proferendum, ac de hujusmodi clausulà remissivè.*
21 *Compromissum ad liberam arbitrorum volùtatem an reductionem ad arbitrium boni viri admittat refutata Roviti opinione, & nu. 22.*
23 *Laudum ab arbitris sacramento non præstito prolatum, non est nullum.*
24 *Statuti finis, & ratio, non verba consideranda.*
25 *Forma substantialis in Statuto quando videatur inducta.*
26 *Prorogandi potestas arbitris concessa exponitur.*
27 *Clausula* toties quoties *in compromissis quid operetur.*
28 *Dolus ex proposito, vel re ipsa quum in laudo deprehenditur, ex eisdem actis laudum ipsum revidetur.*

Gg 2 29 La-

18 Judex Artis Serici in relationibus non sedet in Aula S.C. sed intrà vallum Aulæ à parte dextera.

19 Alia hujus Civitatis Tribunalia, præcipuè Tribunal Castri novi remissivè memorantur.

De remissione causarum ad Curiam quarundam artium.

DISTINCTIO TERTIA.

D*ie &c. visis comparitione, matricula præsentata pro parte N. N. informatione capta à fol.. usque ad fol.. præsens causa remittitur* ad *Curiam Nobilis artis Serici*, vel dicitur.

Die &c. N.N. carceratus remittitur ad Curiam Nobilis artis Serici unà cum actis, quæ procedat, & justitiam faciat, vel dicitur.

Die &c. procedatur in M.C., vel in S.C. petita remissione ad Curiam Nobilis artis non obstante, vel dicitur.

Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Nobilis artis Serici remissa est ad Curiam &c. quæ provideat &c.

Rædicta alia decreta interponuntur in remissionam causis, quæ à
1 Consulibus Nobilis artis Serici, &
similiter artis lanæ petuntur; quandoquidem enunciatæ Curiæ jurisdictionem habent civilem, & cri-
2 minalem in exercentes artem prædictam vigore
privilegiorum, nempe artis lanæ à Serenissimo
Rege Ferdinando I., & Nobilis artis Serici à Serenissimo Rege Ferdinando II., à quo hic titulus
3 *Nobilis* fuit huic arti tributus; tùm ratione materiæ, quæ lanâ pretiosior est, tùm operum, quæ
è Serico conficiuntur; præterea ut hæc ars cæteroqui quæstuosissima incrementum capesseret ad
Civium utilitatem, & pro ejusdemmet Civitatis
ornamento: quæ privilegia a S.C. per bina decre-
4 ta declarata fuere in omnibus causis, præterquam ubi veniret imponenda pœna mortis naturalis, ut ex infrascripto decreto manifestum fit.

*In causa Honerabilium Consulum Artis Serici Civi-
5 tatis Neapolis cum Regio Fisco, & M.C.V. super petita remissione causarum criminalium ad eosdem competentem.*

Visis privilegiis, capitulis, & decretis per ipsos Consules in S.R.C. exhibitis, auditisque in eodem S. R. C. dictis Consulibus, ac Procuratoribus, & Advocatis ipsorum: necnon Magnificis Judicibus M.C.V. & Regii Fisci Advocato, provisum, & decretum est per idem S.C. quod decretum olim interpositum per aliud Consilium tempore Serenissimi Regis Federici, cujus tenor talis est; v3. die 11. Februarii 1501. Neapoli. In causa Regii Fisci cum Consulibus artis Serici Civitatis Neapolis super petita remissione causarum criminalium spectante ad dictam Curiam artis Serici, & *aliis, ut in actis latiùs continetur. Auditis in S.R.C. Ma. Regente M. C.V., & Berardino de Marchesiis Judice dictæ Curiæ Artis serici, & visis Regiis literis, decretum est per decretum S.C., quod omnes causæ criminalees, de quibus venit imponenda aliqua pœna præter pœnam mortis naturalis, remittantur ad dictam Curiam artis Serici? ubi verò venit imponenda pœna mortis naturalis, consuletur Regia Majestas, ut inde provideri possit. hoc suum, dicto S.C. super prædictis solemniter interponente decretum, quod servetur, & servari debeat juxtà ipsius prædicti decreti seriem, & tenorem, hoc suum & c. lectum, latum, & publicatum est in eodem S.C. Neapolis die 27. Septembris 1507. — Angelus Secretarius.*

Hinc pro majori enucleatione lectores motivo volo,
6 quod si quis ex arte esset inquisitus de crimine, cui à lege imposita est pœna mortis naturalis, vel ex circumstantiis illa in praxi seruata sit, vel ad Judicis arbitrium remissa, sicubi crimen per concludentem probationem non liqueret, non ideo Curiæ prædictæ hoc in casu procedere queunt, nec à M.C. remittendus est; verùm si ex circumstantiis prædicte pœna non veniret imponenda, puta in homicidio ad propriam defensam patrato, aut in rixa: vel honoris causa, procedere quippè valent; quia in casibus prædictis jura pœnam hanc minimà statuerunt.

De supradicta jurisdictione testantur etiam D. Præses *dec. S.C.* 434. ubi dicit, quod Consules Artis
7 lanæ habent jurisdictionem civilem, & criminalem in exercentes artem prædictam usque ad pœnam mortis naturalis exclusivè, ibique refert, quod emanato banno, ut nemo incederet per Civitatem vendendo bona vetera sub pœna triremium, cum fuisset captus unus ex eadem arte, in gradu appellationis ad eam Curiam fuit remissus, referente ipsomet D. Præsid., de qua *decis.* meminit quoque D. Regens de Ponte de *Potest. Proregis tit. de provisionib. fieri solitis* §.3. *num.*29. & in *decis.*679. idem D. Præses insuper testatur, Curiam Artis lanæ habere hanc jurisdictionē in exercentes enunciatam Artem, & in ejus Ministros,
8 & alios à Curia dependentes cum clausula abdicaticativa à M. C., & in *decis.* 722. *num.* 18. inquit: *In causis, quæ agitantur in Curiis Artis Serici, & lanæ Consules jurisdictionem habent in certum genus personarum*, & *num.*24. *Curia Artis Serici, & Artis lanæ, & aliæ Curiæ in hac Civitate habent cognitionem privativè à M.C. ad omnes
9 causas in certum genus personarum*: neque id diffitetur D. Riccius *in addit. ad D. Præsid. cit. dec.* 679. Novar. *de elect. & variat. fori q.*27. *p.*2. *num.* 81. &

81. & Vincentius Brilla *in comment. ad Consuet.*
Civit. Neap. tit. 12. cap. 3. num. 224. & seq. ideo-
10 que Consules prædictarum artium eligunt Judi-
cem, & unaquæque habet carcerem separa-
tum.

Cæterùm Consules aliarum artium jurisdictionem
11 habent in causis eorum professionem respicienti-
bus; juxtà Capitula Regio Assensu roborata,
aut longa consuetudine confirmata. De hac eti-
am jurisdictione loquuntur Bald., & Paul. de
12 Castr. *in l. fin. C. de jurisdict. omn. judic.*, Dec.
in *cap. cæterùm de judic.*, ac alii collecti à Ma-
ranta in sua *praxi distinct. 9. num. 88.*, & ab Ang.
Pisanell. *in addit. ad decis. S. C. penes Afflict.*
41.

Rursum artes aliæ habent in hac Civitate suos Judi-
13 ces Delegatos, sive generales Commissarios, qui
in causis ab arte dependentibus justitiam summa-
riè faciut, & interveniunt in electione Consula-
tus; sicuti ego ipse sum Commissarius generalis
Artis Judaicæ, & Auri tractorum, & causas mo-
dicæ summæ ad Consules remitto, ut super illis
de plano provideant, vel mihi relationem faciant
ad finem providendi; & ad melius earundem ar-
tium regimen quamplurima pro tempore, & re-
rum circumstantiis, audito ipsorum cœtu, sanci-
re visum fuit.

Jam verò in remissionibus causarum ad Curiam Ar-
14 tis lanæ, & Serici impertiendus est terminus, in
quo duo potissimùm sunt probanda. Unum scili-
cet, quod N. N., de cujus causa agitur, sit rela-
tus in librum, in quo alii ejusdem professionis
notantur sub die, &c. mense, & anno, qui vulgò
vocatur *Matrice*, unde exscribitur attestatio, quæ
matricula nuncupatur, ad hujusmodi probationem
abundè sufficiens. Alterum, scilicet exercitium
professionis, cujus intuitu privilegium est con-
cessum ad professionis augumentum, & uberio-
rem Regni utilitatem: utrumque simul requiri
decisum refert D. Præses de Franch. *decis.* 481.,
15 quod intellige tum maximè matriculam esse ne-
cessariam, quum dicta remissio ab ordinario Judi-
ce petitur: cæterùm si causa subsit jurisdictioni
Consulum, non opus est matricula, ut admonet
16 Rev. de Luca in *d. decis.*, qui etiam tenet, à Sene
artem exercere non valente, non exigi actuale
exercitium. Filii, famulique ejusdem artis hoc
17 privilegio itidem gaudent quo argumento mo-
tus Jo: Baptista Mucci asseverat, indistinctè mili-
tum famulos in exercitio militari servientes gau-
dere privilegio dominorum; siquidem, ut inquit
in dilucidat ad decis. Sanfelic. 23. nu. 20. non debe-
mus magis privilegiatam reddere artem Serici,
quàm artem militarem.

Ad extremum noto, quod in interlocutoriis Judex
18 dictæ nobilis Artis in relationibus, quas jussu
D. Præsidentis facit in S. C., non sedet in Aula,
sed intrà Aulæ vallum à parte dextera: & hæc
satis pro hujusmodi decretorum ornatu.

Non me latet, & alia in hac Civitate existere Tri-
19 bunalia, in quibus jus dicitur erga multiplex
personarum genus, quemadmodum habes in Jo:
Domenico Tassone in *comment. ad Pragm. de An-*
tefato vers. 3. observ. 3. qui numerat triginta no-
vem Tribunalia, seclusis Conciliis, & in *appen-*
dice Historiarum Jo: Summonte; præcipuè verò
dicendum esset de Castri novi Tribunali, cui præ-
cipuè verò dicendum esset de Castri Tribunali,
cui præsidet Regius Auditor, nec desunt Fisci, &
pauperum patroni; de cujus quidem Castri privi-
legiis, ne longiores, quam par est, videamur, con-
sule D. Præs. de Franch. *decis.* 458. ibique de Lu-
ca in *observat:* D. Reg. Sanfelic. in *praxi judic. ad*
sect. 19. Rocc. *de offic. rub. 7.* Montan. *controv. 72.*

SUMMARIUM.

1 *Compromissi definitio constituitur.*
2 *Compromissum quotuplex sit.*
3 *Verba Pragmaticæ* Odia, *quæ inter conjunctos de necessario compromisso referuntur, & enucleantur, & num. seqq.*
4 *Ratio, qua nititur præfata Pragm. per Auctorem adducitur.*
5 *Lis inter conjunctos acerbior est, quàm inter extraneos.*
6 *Compromissum an orta lite in uxtrem, & viri præmortui fratrem locum habeat, & num. inter socerum, & generum soluto matrimonio? & num. seq.*
7 *Affinitas costante matrimonio durat, eo soluto dissolvitur.*
8 *Affinitatis verbum latam recipit interpretationem, ut causa compromittatur, cum compromissa sint favorabilia.*
9 *Affinitatis genera quot, & quænam sint.*
10 *Matrimonii prohibitio secundo, & tertio affinitatis genere per Innocentium III. fuit sublata.*
11 *Compromissum ante dationem termini, vel post incontinenti peti debet, & quare.*
12 *Incontinenti dictio hac de re explicatur.*
13 *Compromissum à procuratore speciale mandatum habente peti potest, non autem à generali.*
14 *Clausulæ* etiam de facto *compromissis oppositæ vis; & effectus.*
15 *Testes ad revelationem excommunicationis recepti quando in judicio probent, an in compromissis nu. 16. & an in Consistorio Principis n. 17.*
18 *Arbitri facti veritatem extra judicialiter perquirere possunt.*
19 *Index ubi sola facti veritate inspecta jus dicit, etiam ex aliis, quàm in processu deductis, & ex propria conscientià sententiam profert.*
20 *Vigore clausula* de jure, & de facto *laudum servata forma juris est proferendum, ac de hujusmodi clausulà remissivè.*
21 *Compromissum ad liberam arbitrorum volũtatem an reductionem ad arbitrium boni viri admittat refutata Roviti opinione, & nu. 22.*
23 *Laudum ab arbitris sacramento non præstito prolatum, non est nullum.*
24 *Statuti finis, & ratio, non verba consideranda.*
25 *Forma substantialis in Statuto quando videatur inducta.*
26 *Prorogandi potestas arbitris concessa exponitur.*
27 *Clausula* toties quoties *in compromissis quid operetur.*
28 *Dolus ex proposito, vel re ipsa quum in laudo deprehenditur, ex eisdem actis laudum ipsum revidetur.*

29 *Læsio citra dolum arbitratoris ex novis etiam probationibus ostendi potest.*
30 *Compromissum non habet locum in instrumentis, & obligationibus liquidis, atque in sententiis in rem judicatam transactis.*
31 *Compromissum fieri nequit in petitione paragii bonorum feudalium simul, & burgensaticorum, & quare.*
32 *Compromissum cessat in petitione vitæ militia, non secus ac in causis feudalibus.*
33 *Cæteræ causæ, in quibus non est locus compromisso, remissivè.*
34 *DD.de compromisso tractantes recensentur.*
35 *Compromissum quamvis de jure communi regulariter fieri nequeat, injungi tamen à Judice potest, si lis inter Magnates esset, ac de scandalo timeretur, & in quibusdam aliis casibus, ut num. seqq.*
36 *Causa probationes habens ambiguas compromittitur.*
37 *Causa dubia in jure, vel in facto compromittitur.*
38 *Judex quamvis ad compromittendum non cogat, concordiam tamen persuadere potest.*
39 *Compromissa ad instar judiciorum sunt redacta.*
40 *Decreta, quæ in hujusmodi materia interponuntur, ut in rubrica, explicantur, & quibus innitantur juribus, ut nu.seqq.*
41. *Bonus vir, ad quem reductio petitur, est judex ordinarius partium.*
42 *Appellatio non impedit executionem laudi; attentata Reg. Pragm. secus de jure communi.*
43 *Reductio ad arbitrium boni viri est species appellationis.*
44 *Nullitates impediunt laudi executionem.*
45 *Appellatio non extinguit probationes primi judicii, imò ex eisdem agit, atque etiam novis constituitur.*

CAPUT IV.

De decretis incompetentiam Judicis temporaneam, seu compromissi materiam continentibus.

D*Ie, &c. visis Comparitione fol.. & replicatione in calce comparitionis*, vel *comparitione N. N. capiatur summaria informatio super allegata consanguinitate*, vel dicitur, *affinitate, ad finem providendi super petito compromisso*, vel dicitur: *infrà tot dies N.N.doceat de allegata consanguinitate.*

Die, &c. visis comparitione fol... informatione capta à fol... præsens causa compromittatur, servata forma R.Pragmatica.

Die, &c. pro exequutione decreti interpositi sub die, &c.per D.causæ Commissarium, partes infrà quatuor dies eligant arbitros.

Die, &c. cum effectu pro exequutione alterius decreti infrà alios quatuor dies præcise, & peremptoriè partes eligant arbitros, alias providebitur, quod arbitri eligantur per S.C.

Die, &c. visis comparitionibus fol.. procedatur in S. C.petito compromisso non obstante.

Die, &c.visis laudo fol... & comparitione fol.. laudum promulgatum à magnificis N. N. & N. N. arbitris debitæ exequutioni demandetur, præstita cautione de restituendo, &c. & respectum prætensorum infrà quatuor dies audiantur partes.

Die, &c. visis laudo fol. nullitatibus fol.. alia comparitione fol.. decreto S.C.provisum est, nullitates obstare, & proinde infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, citrà præjudicium probatorum, de quibus habeatur ratio, quæ de jure habenda erit, vel dicitur, *de probationibus factis;verùm N.N.faciat depositum ducatorum..salva provisione facienda super liberatione dispositi in qualibet parte judicii*, vel dicitur:*facto priùs deposito ducatorum biscentium e.g. salva provisione,&c.circa depositi liberationem.Hoc summ.*

Die, &c.visis laudo fol.., comparitionibus fol.. exequatur laudum pro summa ducatorum..

1
Ompromissum,quod à verbo compromitto descendit, est simultanea, seu mutua partium promissio,qua certo cuidā,& nominato viro uni, aut pluribus controversia decidendi gratia remittitur,*l.litigatores* 11.*§.*1, *& §§.seq.l.item si unus* 17.
2 *§.si in duos, l.diem* 27.*§.ult. D.de recep.qui arbitr. recep.cap.innotuit* 12.*§.ideoque de arbitr.* & est duplex, aut voluntarium, seu conventionale, quod partium voluntate fit, aut necessarium, quod aliqua municipali lege statuitur, quemadmodum in hoc Regno ex *Pragm.* quæ incipit,*Odia, quæ in-*
3 *ter conjunctos*, qua sancitum est, ut causæ civiles, vel mixtæ inter conjunctos usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusivè, vel affinitatis, computandum de jure civili, quandocunque ante dationem termini ad probandum ad petitionem cujuslibet ex conjunctis compromittantur, & arbitri procedant de jure, & de facto; sententiam tamen proferant de jure tantùm, nisi aliter inter partes concordatum fuerit, ut q; etiam de facto judicent, ac prævio juramento ad decisionem controversiæ perveniant, veritatem, & Deum præ oculis habentes; infra duos menses si fuerint concordes; si autem discordes, ultima die, vel prius, tertium non suspectum eligant, vocatis par-

partibus, quæ in promptu suspectos nominare debeant, & in casu contrario arbiter electus per partem, quæ nominaverit, in contumaciam alterius partis, dictum tertium eligat, qui intra unum mensem una cum dictis arbitris, vel altero ex eis per laudum causam expediat, id tamen intellige, ut minimè locum habeant compromissa, ubi ageretur instrumentis, sententiis, & obligationibus liquidis, neque in causis feudalibus. Rursum in *Pragm. 2.* hæc habes: *& aliqua partium se gravatam senserit à sententiis, vel laudis prædictis, adeat Judicem loci, ubi tale laudum latum fuit, qui, auditis primis arbitris infrà mensem, re dicta gravaminis causa sine figura judicii, visa facti veritate, & ex eisdem actis, si dolus ex proposito, vel reipsa arguatur; si autem alia læsio allegetur, per alias instructiones justificare possit infrà terminum à dicto Judice statuendum, dummodo infrà dictum mensem,* & ad plus aliū mensem *arbitrorum sententiā approbet, & improbet, seu modificet, & quod per eum fuerit judicatum exequutioni mandetur, nec audiatur se gravans, nisi facta reali exequtione, cum fidejussione de restituendo in casu retractationis, postquam exequutionem S. nostrum C., vel deputandus ab eo, vel M.C.V. de prætenso gravamine cognoscat.*

Pro enucleatione utriusque Pragmaticæ, ad decretorum ornatu, notandum est primò, quod prima innititur rationi, ne odium inter litigantes, quod
4 ex laborum, & expensarum causa provenit, majus inter conjunctos incrementum capessat; ideo enim compromissa sunt inventa, ut moræ litium resolvantur, & controversiæ sine publico strepitu sedentur, ut ait Gonzalez in *lib.1.Decretal.tit.43. de arbitris c.1.n.15.* quotquot autem litigant, justitiam habere præsumunt; hinc Titius actor dicit, Cajus uti mihi conjunctus in solvendo, vel dando e.g. me defatigare non debet, & contra Cajus conventus dicit, Titius est mihi conjunctus, & mecum inciviliter agit hinc Tacit. *lib. 1. annal.* de privatis dissidiis inter Segestem; & Arminium
5 socerum appositè inquit, *quæq; apud concordes vincula charitatis, incitamenta irarum apud infensos erant.*

Secundò noto in verbo *affinitatis*, quod juxtà do-
6 ctrinam Alexandri in *l. sed hoc ita D. de re judic.* & glo.in *d.l.v.succurrendum*, si mortuo viro lis orta sit inter uxorem, & viri præmortui fratrem, & in fortiori casu, nempè inter Socerum, & generum, compromissum locum non habet, quia
7 glo.ibi dicit, quod constante matrimonio durat affinitas, soluto verò matrimonio vinculum affinitatis jam est solutum: sed juxtà doctrinam Baldi in *l.fin.D.de verbor.sign.* locum sibi vindicat; nam licet proprie, & verè soluto matrimonio amplius non dicatur socer, & gener, cum filia mortua sit; tamen verbum *Affinitas* latam interpreta-
8 tionem asciscit, ut causa compromittatur, cum compromissum favorabile sit, Borrel. *in summa decis.tit.63.de compromissis nu.38.* nec alterius injuriam contineat; & hanc sententiam in utroque casu amplector, per text.in *cap. non debet de consanguinitate, & affinitate*, ubi habetur, quod af-
9 finitas triplex est, & consideratur in primo, secundo, & tertio genere, & cujusque generis exempla tradit ibi Glo. ita dicendo: *ergo si vis habere primum genus affinitatis, adde per carnis copulam alicui de tua consanguinitate aliquam personam, & illa persona est affinis omnibus consanguinei viri sui in primo genere affinitatis; unde mortuo viro illius mulieris, puta fratre tuo, illa non potest habere aliquem de consanguinitate viri sui; ergo patet, quod omnes consanguinei, & consanguineæ uxoris meæ sunt mihi affines in primo genere affinitatis. Si vis habere secundum genus affinitatis, adde personam per carnis copulam primo generi in primo genere affinitatis: mortuo fratre meo, adde illis alium virum, & ille erit mihi affinis in secundo genere affinitatis, & secundum antiqua jura, mortua illa, non poterat accipere aliquam de consanguinitate prioris mariti usque ad quartum gradum. Si vis habere tertium genus, adde personam personæ per carnis copulam secundo generi; & sic habes tertium genus, v3. Sejus fuit maritus relictæ fratris tui, mortua illa relicta, maritus ejus, qui est tibi in secundo genere, accipit aliam, illa est tibi in tertio genere, & illa olim mortuo viro non poterat copulari alicui de consanguinitate tua,* non gravabitur tamen Lector hac de re consulere Sigismundum Scacciam *de judic.lib.2.c.2.quæsito 7.*
10 *n.613.* subsequitur in d. glo. illa dicta *olim*, quia hodie in secundo, tertio affinitatis genere dicta prohibitio, quæ erat in matrimonio contrahendo, per Papam Innocentium III. fuit sublata, ut in *dicto c.non debet.*

Tertiò in versic. *ante dationem termini*, quò causa
11 contestata dicitur, noto, quod compromissum peti debet ante d.termini dationem, cum petitio istæc fori declinatoria sit, vel incontinenti post terminum, nam quæ incontinenti fiunt, in actu inesse censentur, testatur Goffr. Capyc. *dec.*48. Vrsill. *ad Afflict.decis.*185. D. Regens Capycius Latro *decis.* 121. *num.* 32. & incontinenti
12 dicitur, si ad alios actus ultra terminum non sit deventum, idem Capyc.*ibid. nu.*4. Novarius *super Pragm.1.de arbitris collect.2.nu.26.* idque pluries me referente decisum fuit. Quoniam verò hujus-
13 modi compromissum est legale, à procuratore peti potest, modò speciale mandatum habeat, Camill.Borrell. in *summa decis.tit. de compromiss. nu.*27. qui & alios recenset: enimverò propter juramentum, & pœnam, aliave, quæ in compromisso apponi solent, quæque ex partium arbitrio dependent, tale mandatum speciale requiritur; non enim procurator generalis potest compromittere de causa, P. Baptista Fragos.*de regim.Christ.Reip. par.1.lib.5.d sp.14.de arbitris, & arbitrator.n.* 48. *&* 49. Tepat.*var.jur.sent.lib.1.tit.de arbitr. & arbitrator.vers.Procurator generalis.*

Quarto in verbo *etiam de facto* noto, huic clausulæ
14 vim inesse, ut arbitri juris solemnitates, quoad ordinem attinet, observare non teneantur, ex Alex. in *l. sciendum num 25.D.de verb.oblig.* Bald. in *l.1.num.3. D. de evict.* & convalidare valeant contractum a muliere, vel a minore celebratum sine solemnitatibus à jure requisitis, & sententiam arbitralem ferre sola facti veritate inspecta, & naturali obligatione, quæ ex partium consensu oritur, rejectis apicibus, & subtilitatibus juris civilis. Angel. *cons.*353. Signorol. *consil.* 238. Bartol. in *extravag. ad reprimenda verbo videbitur in fin.* etiam ex causa in libello non deducta. Jo. Andreas in *addit. ad Speculat.tit. de sentent.prolat.§.qualiter*

ter

ter versic. quid si lis, Marian. Soccin. cons. 160. in
fin. nulla præscriptionis habita ratione Ricc. col.
699. vers. Sextò quia, attenta solùm veritate ab ju-
re naturali, ac gentium profluente, ex Baldo cons.
296. lib. 1. num. 3. & judicare secundùm conscien-
tiam; præfata enim clausula idem operatur ac ma-
nus regia, Marc. Antonius Bellonus, decis. Rota
Genuæ 21. nu. 9. D. Cardinal Tuscha verbo Arbi-
ter, & Arbitrator concl. 458. & in ver. compromis-
sum conclus. 513. qui præcitatos Auctores addu-
cit.

Hinc licèt testes ad revelationē excommunicationis
15 recepti, in praxi plenè non probent, nisi cum ju-
ramento repetiti, & denuò interrogati, ut expe-
riamur, quo vultu, quave constantia, ac trepida-
tione loquantur, juxtà tex. in l. 3. §. idem Divus
D. de testib. l. de minore 10. D. de quæst. Andreol.
controv. 270. vi tamen hujus potestatis, nempe di-
ctæ clausulæ, arbitri valent laudum proferre ex
16 depositionibus dictorum testium, quamquam re-
petiti non sint, attento eorum numero, & quali-
tate. Huic sententiæ adstipulatur doctrina Thori
in compend. decis. par. 5. sect. 3. in v. testis in addit.
& aliorum: & quidem in Consistorio Principis,
17 ubi proceditur sola facti veritate, præfati testes
etiam non repetiti, probant, cum veritas aliundè
meliùs erui non possit, quàm ex iis, qui conscien-
tiæ sollicitudine ducti quod non ignorant faten-
tur; quinimò si compilato processu factum quod-
piam judicialiter in ancipiti versetur, vigore præ-
dictæ clausulæ, tales arbitri facti veritatem extra-
18 judicialiter investigare possunt: quemadmodum
ubi sola facti veritate inspecta judicatur, ut in
Consistorio Principis paulò ante innuimus, Judex
etiam ex aliis, quam in processu deductis, & ex
19 sola conscientia judicat, ut testatur Bart. post Cy-
num in l. unica C. ut quæ desunt advocatis, Neviz.
in sylva nuptiali lib. 5. num. 121. circa medium,
Corrad. de officio prætor. caus. civil. num. 10. Felin.
in cap. pastoralis §. quia verò de officio Deleg. num.
23. August. Barbos. de claus. usufrequent. clausul.
173. Reg. Lanar. cons. 79. num. 11. Reg. de Pon-
te consil. 83. num. 3. volum. 2. Præses de Franch.
decis. 220. num. 5. Regens Capyc. latro consult. 6.
num. 78. & seq. aliique adducti per D. Anton. Ro-
man. de Præstantia S.R.C. præst. 18.

Atqui redeundo ad antedictam clausulam de jure,
20 & de facto, explorati juris est, debere laudum
pronunciari servata forma juris; alioqui partes ac-
quiescere sententiæ non coguntur Bartol. in leg.
diem proferre §. stari D. de arb. Jo: Baptista in repet.
l. omnes populi col. 2. D. de J. & J. Corn. cons. 177.
vol. 2. col. 6. l. Z. Decius in cap. examinata de con-
firm. util. vel inutil. quam sententiam veram esse,
nec ab ea recedendum in judicando, & consulen-
do monet Fragos. de regim. Christ. Reip. par. 1. lib.
5. disp. 14. de arbitr. & arbitrat. num. 10. Præte-
rea qui hujusmodi clausulam de jure, & de facto
enucleavit, est Jason super tit. de action. §. in bonæ
fidei num. 47. & s qq.

Cæterum ubi causa fuerit compromissa secundùm
21 liberam arbitrorum voluntatem, improbandam
opinor doctrinam Rovitii in dict. Pragm. 2. num.
6. & aliorum dicentium, hac data facultate, redu-
ctionem ad arbitrium boni viri peti non posse;
eos eligunt arbitros, quibus maximè confidunt, &
firmiter credunt, circa eorum interesse quidquam
in eorum præjudicium non esse facturos, neque
alienum à rationis dictamine; secùs de prædicta
confidentia defraudatæ spe caderent: siquidem
22 verbum omne, quantumcumq; liberam voluntatē
inducat, arbitrium boni, & cordati viri præseferre
videtur ex doctrina Tepati var. jur. sentent. lib. 1.
de arbitr. boni viri, &c. maximè si agatur
de damno vitando, Afflict. dec. 91. num. 5. do-
ctrina verò in contrarium habere locum posset,
quando in modico emergeret præjudicium, ex eo-
dem R. P. Fragos. loc. cit. num. 17. de effectibus
autem hujus clausulæ ad liberam voluntatem, con-
sule eundem Jason. ibidem num. 23. & seq.

Quintò in vers. jurare debeant, noto, quod si justè,
23 & æquè arbitri laudum proferant, non præstito
juramento, illud non erit nullum, Borrell. in com-
ment. ad d. Prag. Odia &c. tit. de arbitris §. 3. glo.
2. sub num. 4. nam in statutis finis, & ratio inspi-
cienda est, non quidem verba, l. quoniam 15. C. de
24 testam. l. contra, & l. scire leges D. de legib. l. non
aliter D. de legat. 3. l. nominis §. verbum ex legibus
D. de V. S. Bald. Perusin. de Statut. v. ratio num.
2. vis enim inductiva juramenti fuit, ut cum æqui-
tate judicetur. Tunc autem Statuti pars aliqua pro
25 forma substantiali inducta censetur, quum illa
prætergressam, minimeque servata, præjudicium re-
bus, ac damnum emergit.

Sextò intrà duos menses, si à partibus prorogandī
26 facultas arbitris tributa non sit: quod si potestas
prorogandi simpliciter concedatur, unica tantum
vice concessa censetur, & non ultrà, ex text. in l.
boves, §. hoc sermone D. de verbor. signif. idque fir-
mat D. Altim. in observat. ad D. Rovitum cons. 35.
num. 9. tom. 2. quæ prorogatio majorem, quam
prioris temporis dilationem continere non debet
Rovitus super d. Prag. num. 49. si verò cum clau-
sula toties, quoties, etiam ultra duas vices, & us-
27 que dum causa terminetur probat idem Rovitus
dict. cons. à num. 9. ubi decisum refert, ibique Al-
timare num. 11. Doctores recenset; & quamquam
num. 10. in contrarium quamplures alios conge-
rat, non est recedendum à prima sententia, quod
etiam ultra duas vices prorogari possit, ut odia, &
litium dispendia declinentur.

Septimò in eo, quod dicitur, quod si dolus ex proposi-
28 to, vel re ipsa arguatur, ex jisdem actis; si autem
alia læsio allegetur, per alias instructiones justificari
possit, animadverto, quod ita etiam de jure com-
muni tenuerunt Lanfranc. de Oriano in tract. de
Arbitris divis. 7. num. 40. ibi: si verò non apparet
in causa reductionis detegi dolum arbitratoris, sed
solam læsionem enormem, quæ apparet re ipsa, tunc
29 poterunt fieri novæ probationes in causa appellatio-
nis, per text. in l. per hanc C. de temp. appellatio-
num, Bart. in l. societatem 77. §. arbitrorum num.
26. D. pro socio, ibi: si verò non est necesse, quod do-
lus arbitratoris detegatur, tunc potest æquitas, vel
iniquitas detegi ex novis probationibus, per tex. in
l. unde si Nerva D. pro Socio, Mascard. de probat.
tom. 3. concl. 1265. qui num. 13. sic ait: illud nunc
sciendum est, si de dolo arbitratoris quæratur, læsio-
nem non novis probationibus, sed factis coram ipso
probari oportere; secus autem si non de dolo, sed de
iniquitate laudi quæreretur, quia tunc novæ pro-
bationes admitterentur, Scaccia de judiciis lib. 2.
cap. 2.

cap.2. num. 478. in hæc verba: *igitur hoc idem est dicendum in reductionem ad arbitrium boni viri, quod non docto aliter de enormissima læsione debeant judicialiter recipi, & admitti probationes, & in difficultat.9. num.494.* inquit: *Difficultas est, an læsio adversus arbitramentum possit probari solum ex veteribus, vel etiam novis, Resp. distinguendo; aut redarguitur læsio propter dolum arbitratoris, & tunc debet probari ex iisdem actis, aut arguitur læsio citrà dolum arbitratoris, sed ex alio, & tunc potest probari etiam ex novis;* itaque in praxi servari non ambigimus. Cæterum de præfato dolo reipsa, & ex proposito, aut de læsione contractuum, quædam veluti per transennam attigimus in *cap.12.* nostræ hujus decretorum praxeos, *num.78. & 79.*

Octavò in eo, quod dicitur, ut compromissum locum
30 non habeat, ubi essent sententiæ, instrumenta, & obligationes liquidæ, in verbo *sententiæ*, modò in rem judicatam transierint, *instrumenta*, intellige, si ea sint liquida, scilicet non pactionata, & ut aliqua probatione extrinseca non indigeant; neque ulla exceptio èccontrario opponi possit; quod rectè colligitur ex eo, quod statuitur, ut obligationes penes acta sint liquidæ, notat Freccia de *præsent.p. 7. num.6.* & Muscatell. *in praxi glo. gradum num. 45.* Io: de Arnono in *Comment.* 128. & *cautela* 17. latè Borrell. in *sum. dec. tit. 63. de compromissis à num.* 131. usque ad 146.

Nonò in *causis feudalibus* scilicet sine assensu, vide
31 cit. Borrel. *ibidem num.* 109. *& seqq.* adverte tamen, quod si quis paragium bonorum feudalium, ac burgensaticorum simul petat, eo in casu compromissum locum non habet, & juremeritò ne causæ continentia dividatur, contra text. in *l.1. & 2. D. de quibus reb. ad eund. Judicem eatur, l.nulli C. de judiciis*, præterea dissonum erit, rem apud diversos Judices agitari, ne diversæ oriantur sententiæ, & ita judicatum, testibus Consiliario Pisanello in *allegat*, impressa per Dom. de Marin. *to. 3. fol.* 991. & Consiliar. Josepho de Rosa *consult.* 58. Cæterum quod dictum est in causis feudalibus, procedit quoque in petitione vitæ militiæ,
32 Afflictus *dec.43. &* 138. Anna Pater in *Constit. incip. Constitutionem Divæ Mem. num.*284. & Anna Filius *cons.*75. D. Capyc. Latro *decis.* 33., &
33 Consiliar. Joseph de Rosa eadem *consult.*58. Aliæ verò causæ, in quibus compromissa locum non obtinent, reperiuntur in Scacc. *de judic. lib. 2. cap.2. qu.4.* Bocer. *clas.6. disp.38. th.19. &* 20. Gonzalez in *lib.1. Decretal. cap.9. tit.41. de in integ. restit. in notis num.3.*

At quoniam tum de compromisso voluntario, tum
34 necessario quamplures tractaverunt, scilicet Marcus Antonius Blancus Patavinus, Jacobus de Butrigariis, Lanfrancus de Oriano, Joannes Baptista à Sancto Blasio, Petrus Jacobus à Monte Pessulano, Jo: Baptista Perusinus, Nicolaus Christophorus Lynckerus, Joachimus Wichman in *disp. inaugur.* D. Card. Tuschus, Bertachinus, novissimè Sabellus in eorum *dictionariis*, D. Regens Rovitus, & Camillus Borrellus in enunciata *Pragm.* ideo Lectorem ad eos remitto.

Duo tamen prætermittere non est visum; unum,
35 quod licèt regulariter de jure communi litigantes ad compromittendum cogi nequeant, in quamplurimis tamen casibus regula limitatur, nimirum si lis esset inter Magnates, ac subinde de scandalo timeretur, unde quies publica posset interturbari, docet Consiliar. de Afflicto *dec.149. num. 5. & 6.* D. de Ponte *de potest. Proreg. tit. 1.* Verall. *decis.* 166. *par. 1.* Scaccia *de judic. lib. 2. cap.2. num.*18. Rursum quando in causa probationes sunt ambi-
36 guæ, implexæ, & intricatæ, ac propterea lis diu multumque durasset, per text. in *can. placuit 90. distin.* præfati Afflictus, ac de Ponte *loc. cit.*

Item quando causa esset nimis dubia in jure, & in
37 facto, idem Afflict. *num.* 7. & Consiliar. Gramm. *dec.*9. quanquam verò in aliis casibus Judex partes cogere nequit ad compromissa; concordia ta-
38 men ab ipso, uti probo viro, suaderi potest non imperari, Felin. in *rubric. de Tregua, & Pace nu. 1. & 2.* Molina de *Hispan. Primogenit. lib. 4. cap. 9. num.*16.

Alterum, quod compromissa ad instar judiciorum
39 sunt redacta, *l. rem non novam 14. C. de judic. l.1. D. de recept.* nam coram arbitris offertur libellus, impartitur terminus, testes recipiuntur, ab Ordinario tamen citandi sunt, Borrell. in *comment. ad d. Pragm. Odia §.3. glos.2. n.5. & §.4. glos.4. n.5.* atque alii conficiuntur actus pro compilando judicio, ac laudo proferendo, Bocer. *clas.6. disp.37. de Arbitris th.*52.

Nunc ad decretorum explicationem devenio: primum
40 itaque decretum interponitur, quando ab una parte compromissum petitur ratione affinitatis, vel consanguinitatis, ab altera verò gradus impugnatus; ideòque dicitur; *capiatur summaria informatio*, vel *N. N. doceat de allegata consanguinitate*, cum in ea potissimùm fundetur Pragmaticæ dispositio, & partis intentio. Secundum, constito de dicta consanguinitate. Tertium, si partes differant eligere arbitros. Quartum, quo dicitur: *pro exequutione decreti infra quatuor dies &c. aliàs providebitur. quod arbitri eligantur per S. C.* innititur *l.2. Cod. de sentent. & interlocut. omn. judic. l. cum antea 5. in princ. C. de recept. arbitr. l. fin. §. electione Cod. de judiciis*, ac doctrinæ Marantæ *dist.14. act.2. num.*12. & Jo: de Arnono *Comment.* 162. & D. Reg. Rovit. *in d. Pragm. num.* 33.

Decretum: quod dicitur: *visis laudo: & comparitionibus exequatur laudum pro summa ducatorum* . . fundatur primum in jure communi, per text. in *l. cum proponas 6. C. de rebus credit.* tum in allegata regia *Pragm.* ibi: *approbet, improbet, vel modificet*, illud scilicet in dicto verbo *modificet* aliud verò decretum, *suspenso laudo, infra quatuor dies audiantur partes* in verbo *improbet*: ergò laudum si fuerit iniquum, ad arbitrium boni viri reducitur, *l. societatem 76. in princip. l. in proposita 78. & leg. seq. D. pro soc.* Donell. *ad l. si quis arbitratu 43. num.16. D. de V.O.* vide D. Cardinalem Tuschum in *v. arbitramentum conclus.*467. & infrà quantum tempus reductio peti debeat, *lit. R. v. reductio conclus.*68. & quænam læsio in laudo requiratur, latè in *d. v. conclus.*70. & 74. Tepat. *var. jur. sent. tit. de Arbitr. & Arbitrator.* Bonus autem vir, ad
41 quem reductio petitur, est Iudex ordinarius, non Arbitratorum, sed partis Bocer. *clas.6. disp. 37. de Arbitr. th.* 95. Fragos. *de regimin. Christ. Reipubl. lib.5. disputat. 14. de Arbitr. & Arbitrator. numer.* 21.

Quintum decretum, quo dicitur: *procedatur in S. C.* pe-

petito compromisso non obstante, pronunciatur; vel
quando petitum est compromissum non intra
legitima tempora; vel eo casu, quo compromissum
locum habere non potest.

Sextum, quo dicitur: *exequatur laudum præstita cau-
tione, &c.* tum interponitur, quum à laudo pro-
posita est appellatio, quæ laudi exequutionem non
42 impedit, inspecto jure municipali memoratæ
Pragm. secus de jure communi, cujus vigore ap-
pellatio laudi executionem suspendit, cum redu-
43 ctio ad arbitrium boni viri sit species appellatio-
nis, Novar. in *collect. super Pragm. 2. de Arbitr. num.*
13. & præstatur cautio, servata forma regiæ *Pra-
gmat.*

Septimum, hoc est, *nullitates, obstare, & visa suppli-
catione fol. infrà quatuor dies &c.* profertur, quan-
do adversus laudum propositæ sunt nullitates, &
44 gradatim, ac successivè appellatio; cujusmodi re-
medium nullitatum laudi quidem impedit executionem,
non sic appellatio, ut paulò ante diximus,
aut petitum fuerit, laudum reduci ad arbitrium
boni viri, dicitur ibi: *verùm de probationibus factis*
45 *habeatur ratio, qua de jure habenda erit*; nam ap-
pellatio non extinguit probationes primi judicij,
imò ex eisdem actis confluatur, Muscatell. *par. 3.
in glos. Instantia num.* 58. atque etiam ex aliis no-
vis, juxtà text. in *l. generaliter 11. §. sin autem 2.*
ubi Dionys. Gothofred. *lit. T. C. de reb. credit. l. aut*
*6. §. si quid autem 1. C. de appell. leg. in offerendis
37. in fin. C. eod. l. per hanc 4. C. de tempor. & re-
par. appellat. cap. fraternitatis de testib. & atte-
stationib.* clausula vero illa, *habeatur ratio, &c.* re-
spicit solùm qualitatem probationum, nimirùm si
testes idonei sint, si legitimè recepti, aut scripturæ
sint validæ. Dicitur tandem in decreto, *facto prius
deposito ducatorum* . . . quando compromissor plu-
ra petiit, & respectu alicujus rei videtur habere
bonum jus; ideoque subjungitur, *salva provisione
facienda in qualibet parte judicii circa liberatio-
nem*; si enim in termino aliquid contra non pro-
ducatur, ei fit liberatio, prout me referente in cau-
sa Rev. D. Octavij, & Io: Caroli Antonaccio cum
fratribus de Saluciis Roccæ Galatii, fuit provisum;
etenim cum petiissent prædicti de Antonaccio in
compromisso inter eos inito à dictis fratribus du-
catos biscentum solutos pro dotibus sororis de Sa-
luciis, & eorum uterinæ; ejusque alimenta præter
alia: obtento laudo pro summa ducatorum octin-
gentum, adversus illud fratres de Saluciis propo-
suerunt nullitates, ac supradictum postremum de-
cretum fuit interpositum, injuncto deposito du-
catorum biscentum; quoniam pro tali summa iidem
de Antonaccio fundaverant eorum intentionem, sub die 13. Februar. 1705. penes Honuphrium pro Figliola.

S U M M A R I U M.

1 *Exceptionum triplex genus constituitur.*
2 *Exceptiones peremptoriæ actionem perimunt.*
3 *Exceptiones dilatoriæ quando, & in qua judicii parte sunt proponendæ, & num. 5.*
4 *Pragm. incip.* Comparente de ordine judiciorum *circa terminum proponendi, ac probandi exceptiones amplius non servatur.*
6 *Dilatio ad probandam juridicam exceptionem Judici est arbitraria.*
7 *Decretum*, Procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstante, *quando proferatur.*
8 *Exceptiones peremptoriæ quando ad merita causæ reserventur, vel in calculo ferendæ sententiæ, & n. 12.*
9 *Praxis reservandi exceptiones ad merita causæ quibus juribus, & qua ratione nitatur.*
10 *Praxis decreti, quo dicitur*; Procedatur ad ea, quæ incumbunt, opposita exceptione ad merita causæ reservata, vel infrà quatuor dies *&c.*
11 *Præscriptionis exceptio ut locum habeat, quæ requirantur.*
13 *Exceptio altiorem requirens indaginem qua dicatur.*
14 *Exceptionis ad merita causæ reservatæ cognitio durat usque ad publicationem, in calculo ferendæ sententiæ usque ad sententiam.*
15 *Exceptio peremptoria in calculo ferendæ sententiæ reservata unicâ sententiâ cum causa principali definiri potest.*
16 *Usuraria pravitas ex Constitutione Sixti V. irritum reddit contractum.*
17 *De contractu, qui fit cum assecuratione sortis, ac de locatione animalium vulgò* à capo salvo *remissivè.*
18 *Veniens contra instrumentum transactionis an prius debeat acceptum restituere, & n. seqq.*
19 *Minor in judicio rescissorio ante omnia acceptum restituere debet.*
20 *Restitutio acceptorum à validitate, vel invaliditate contractus dependet, & referuntur S.C. decisiones.*
21 *Restitutio acceptorum à Judicis arbitrio dependet, & S.C. decisio per Auctorem adducitur.*
22 *Tempora mutantur, & mores.*
23 *Restitutio acceptorum non fit, si actor majoris quantitatis sit creditor, & reus ejusdem sit certus debitor.*
24 *Auctores de Exceptionibus differentes referuntur.*

C A P U T V.

De decretis exceptiones peremptorias respicientibus.

D*ie &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstante*, vel dicitur, *Die &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, opposita exceptione ad merita causæ reservata*, vel dicitur,

Die,

Die &c. infra quatuor dies audiantur partes , exceptione opposita ad merita causæ reservata , vel dicitur , *in calculo ferendæ sententiæ*.

Ro declaratione hujusmodi decretorum Lectores commonefacio,
1 quod quamplures existant actiones , multiplices quoque exceptiones ; quædam enim dilatoriæ dicuntur , quæ judicium differunt, aliquæ declinatoriæ , quæ de Judicis jurisdictione deflectunt , de quibus superiùs aliqua pertigimus;
2 nonnullæ peremptoriæ , quæ actionem enervant, & perimunt , *§. appellantur , et §. temporales Instit. de except. l.3. D. eod. tit.* Dilatoriæ ante litem
3 contestatam sunt proponendæ æquè ac declinatoriæ , ut ex text. in *l. ult. C. de except. l. ita demum 13. C. de procur. l. exceptionem 19. C.de probat.* nisi Judex sit ita incompetens , ut ejus jurisdictio prorogari nequeat ; peremptoriæ verò ante , vel post litem contestatam , scilicet ante , vel post terminum impartitum proponi possunt ; si ante , & eæ sunt subsistentes , litis ingressum impediunt ; si post , retrò reddunt judicium nullum.

Hinc adverto , *Pragm.* quæ incipit , *Comparente sub*
4 *tit. de ordine judiciorum* circa terminum dierum trium ad proponendas exceptiones dilatorias , & aliorum quinque ad illas probandum recessisse ab Aula ; at usus invaluit , communi jure perspecto, ut prædictum est , proponendi dilatorias , & declinatorias ante litem contestatam , scilicet ante
5 terminum , & ut aliqui dicunt, etiam incontinenti post terminum , nec minus post illum, si de novo emergerent : quod si exceptio juridica sit , di-
6 latio ad probandum arbitraria est Judici , qua completa , si constat , admittitur; si secus , supra-
7 dictum interponitur decretum , nempè ; *procedatur ad ea , quæ incumbunt , exceptione opposita non obstante* ; ita quoque pronunciatur , si in ju-
8 re non subsistat ; peremptoriæ verò , si dubiæ sint, & altiorem requirant indaginem , ad merita causæ , vel in calculo ferendæ sententiæ reservantur.
9 Hæc praxis descendit ex text. in *l. ille , à quo 13. §. si de testamento D. ad S. C. Trebell.* & *l. in hac actione 3. §. ibidem, D. ad exhibendum* , ibi: *si obscurior , vel quæ habeat altiorem quæstionem differendam in directum judicium , re exhiberi jussa.* fundatur etiam in ratione , ne processus super negotio principali in actoris præjudicium retardetur; de qua quidem praxi testantur DD. Andreas de Isern. *in Constitut. Usurariorum vers. hoc qualiter,* Regens Tapia *ad Constitut. Regni , Exceptiones dilatoriæ vers. in ipso judicio in exord.* , D. Regens Merlin. *controv. for.96. num.*10. Bocer. *clas. 6. disput. 12. tit. de Except. th.* 81. prout in exceptione rei judicatæ Anna *cons.99.* & ex neotericis Maradei in *annotat. & obser. ad singul.* 132. *D. Patris sui num.* 2. ubi de plerisque exceptionibus ad merita causæ reservandis verba facit ; & ita passim judicamus , scilicet in casu , quo reus conventus exceptiones dilatorias opponit in forma, & cum eis nonnullam exceptionem peremptoriam cumulat de jure , & de facto implexam, sinuosam, & intricatam , ideoque altiorem indaginem requi-
10 rentem ; decretum fit , quod *procedatur ad ea, quæ incumbunt , exceptione* e.g. *transactionis , aut similis ad merita causæ reservata* ; adimpletis verò exceptionibus dilatoriis , vel iisdem rejectis, dicitur : *infrà quatuor dies audiantur partes , exceptione ad merita causæ reservata* ; si verò termino impartito hujusmodi exceptio proponatur, dicitur : *Procedatur ad ea, quæ incumbunt pro compilatione termini , exceptione proposita ad merita causæ , vel in calculo ferendæ sententiæ reservata*, quando , ut dictum est , altiorem requirit indaginem : quemadmodum de præscriptionis exceptio-
11 ne dicitur , quæ ut locum habeat , plura requiruntur , nempe titulus non vitiosus , bona fides, & alia per Dominum meum Consiliarum Josephum de Rosa *consult.* 23. solertissimè adnotata; hæc enim cum in facto consistat , & probatione
12 indigeat , ipsa quoque ad merita reservatur . Si verò clara sit , & in promptu constet , admittenda ; sin minus in jure subsistat , rejicienda , decretumque profertur , quod *procedatur in causa ad ea , quæ incumbunt, exceptione rei judicatæ opposita non obstante &c.* ut videre est penes D. *Præsid. dec. S.C.* 289. *in fin.*

Pro majori dilucidatione noto , quod exceptio du-
13 bia , & intricata altiorem requirens indaginem post varios Doctorum sensus , tunc dicitur, quando juris , vel facti altercationem continet , testibus D. Præsid. *d. dec.* 289. *circa fin.* Reverendissimo Riccio in *collect.* 2248. & D. Præsid. Merlino *controv.96. num.*15. ideoque illius excussio reservatur , ut pleniùs de ea cognitio habeatur , nec in eis immorando frustrà tempus teratur . Item,
14 quando reservatur ad merita causæ , prædictæ exceptionis cognitio durat usque ad publicationem , quo tempore à Judice excutiatur oportet; quando verò in calculo ferendæ sententiæ reservatur , tunc usque ad sententiam ; hoc enim discrimen interest inter exceptiones ad merita , vel in calculo ferendæ sententiæ reservatas , Muscatell. in *Praxi par.* 5. *glos.* 1. *reservatis num.* 27. *in fine* , Carleval. *de judic. lib.*1. *tit.* 2. *disp.* 5. *num.* 28. quod si exceptio militet , acta sunt nulla, glos. singul. in *cap. cum contingat de off. deleg.* Jason in *§. præterea num.* 58. *vers. & circa id , Instit. de action.* Hippolyt. *singul.* 365. Reg. Sanfelic. *dec.* 88. *lib.*1. *num.*16. Quinimò si res ferat , ut uno
15 eodemque temporis vestigio cum principali causa cognosci possit , in sententia de hujusmodi exceptione ratio habetur , ex traditis per D. Rovitum *decis.*21. & D. Altimar. *in addit. & observat.* ad eund. & generaliter quoties à reo convento opponitur adversus instrumentum aliqua exceptio , quæ ex ipsius ventre scilicet tenore non appareat , & extrinseca cognitione indigeat , respectu prætensorum impartitur terminus, non impedita interim solutione tertiarum , sive interesse conventi. Hinc in facti contingentia cum Magnificus D. Joseph Sanfelicius convenisset Illustrem D. Joannem de Baulcio,seu Balso Sclavorum Ducem , uti heredem D. Vespesiani Patris , & D. Raimundi Fratris ad solvendum capitale ducatorum mille biscentum sexaginta , unà cum interesse convento ad rationem septem pro centum per quinquennium circiter decursu ; etsi per dictum Ducem fuerit oppositum , quod prædictum creditum proveniebat ex venditione quorundam bu-

balorum, eorumque locatione, in qua inerat pa-
ctum, quod prædicta animalia essent semper sal-
va, & mortis periculum cederet in damnum enun-
ciati de Baulcio; ideoque contractum usurariam
pravitatem continere, refragaute Constitutione
16 Summi Pontificis Sixti V. quæ incipit, *Detesta-
bilis avaritia §. hac nostra to.2. bull. 45. in ordine*,
ac solutione hujusmodi interesse creditum fuisse
extinctum. Nihilominus me referente, per S. C.
fuit provisum, quod Illustris Dux solveret inte-
resse cum obligatione dicti D. Josephi, & respectu
prætensorum impartitus terminus; à quo decreto
cum pro parte de Baulcio nullitates fuerint pro-
positæ, fuit quoque pronunciatum, *nullitates,
non obstare*. penes Scribam Fortunato; conside-
ravit enim S.C. primò, quod Constitutio non lo-
quebatur de simplici locatione, sed in societate, in
qua lucrum æquale est inter socios. secundò, quod
quamvis dictum pactum sit præter naturam loca-
tionis, non est tamen contra ipsius substantiam.
tertiò, quod prætensa usuraria pravitas depende-
bat à facto, nempe à probationibus faciendis, ex
quibus si ostensum fuerit, quod animalia longè
majorem fructum dabant, quàm erat affictus, usu-
rariæ pravitatis ratio cessabat, cum lucrum con-
ductoris compensetur cum pacto. Deuique de-
cretum præseferebat æquitatem, nam in omni
eventu pars era abundè cauta respectu interesse,
propter obligationem, & respectu sortis, quam
non solvebat. Cæterùm de hujusmodi contractu,
qui fit cum assecuratione sortis, ac de locatione
animalium cum pacto, vulgò detto *à capo salvo*
17 extant decisiones R. R. penes Zacchiam *de oblig.
Camer.* 126. Dunozettum 54. ac tractant DD. sci-
licet Ludovicus Molina *de contract.lib.q.*417. *num.*
10. Leotardus *de usuris qu.*36.*num.*25. Consiliar.
Thom. Carleval. *to.2. tit. 3. disp. 7. num.* 22. D.
Cardinal. de Luca in *tract. de usur. discurs.*20. *&*
40. Petrus Pacionus in suis doctis *alleg. alleg.*166.
aliique.

Demùm hic obiter quæro, an ille, qui transactio-
18 nis instrumentum impugnat, audiendus sit, non
restituto accepto, quod à reo convento petitur
ratione pacti? & videtur dicendum, quod non;
nulla enim datur repugnantia, quod reus con-
ventus solutum repetat, & agenti transactionem
opponat, quia repetitio pecuniæ solutæ fundatur
in pacto adjecto transactioni, ut in *l. ubi pactum,
& l. cum proponas Cod. de transact.* & in juramen-
to, quo confirmatur transactio, *l. si quis major*
19 *C.eod.* & quia in judicio rescissorio etiam minoris
ante omnia fit acceptorum restitutio, *l. quod si
minor §. restitutio D. de minor.* præterea congru-
um, & rationabile est, ut ille, qui transactio-
nem impugnat, pecuniâ transactionis intuitu ac-
cepta minimè gaudeat; siquidem Aquiliana stipu-
latione, cujus vigore deducta est transactio, credi-
toris actio censetur extincta, *d.l. ubi pactum C. de
transaction.*

In contrarium urget ratio; quandoquidem ille, qui
petit pecuniæ solutæ restitutionem videtur à tran-
sactione recedere, & iniquium foret pecuniam
recuperare, & rem cessam ab adversario suo reti-
nere.

Sed re vera dicendum puto, quod acceptorum resti-
20 tutio dirigenda est à validitate, vel invalidita-
te contractus, & læsione, nam si contractus est
nullus, non habet locum restitutio acceptorum;
quemadmodum si læsio sit adeo enormis, ut in-
specto litis eventu rescindatur ex remedio *l. 2. C.
de rescind. vendit.* juxtà DD. sententiam, ut videre
est penes Ludovic. *dec. Perusin.* 18. *nu.* 65. Puteum
*dec.*223.*lib.*1. D. Præsid. de Franch. *dec.* 159. *n.* 7.
Additionatorem ad Annam patrem *singul.* 553.
non est, cur restituatur acceptum, & actor, qui
transactionem oppugnat, non est à judicio repel-
lendus, cum ex dicta lesione vigore tex. *l. 2. C. de
rescind. vendit.* nova suboriatur actio; text. verò in
l. ubi pactum, ac alii procedunt contra dolosum
actorem, nempe contra eum, qui transactionem
justè confectam infringit, quo casu fuerunt pro-
mulgatæ decisiones S. C. nempe 220. penes Af-
flict. & 66. penes Gramm.

Restitutio igitur acceptorum à Iudicis arbitrio po-
21 tissimùm dependet; quod sanè regulandum est à
præfata læsione, & à bono, vel malo jure actoris,
quia contra transactionem venit. Hinc Hierony-
mus Ayala, qui pro dotibus maternis constitutos
habebat duc. 1500. & non paucas tertias decur-
sas plurium annorum, ac transegit pro summa du-
catorum 120. eo temporis, quum erat minor, &
factus major oppugnavit dictam transactionem,
non fuit condemnatus ad restitutionem prædictæ
summæ ab adversario petitæ, & obtinuit in pri-
ma, & secunda instantia, prout testatur Consiliar.
Jo: Andreas de Georgio in sua percelebri *alleg.* 34.
Anno 1627. magnificus Jo: Paulus Pacelli vendi-
dit terram Graci magnifico Scipioni Putignano,
qui pro summa ducat. 3120. reliquo pretio dictæ
terræ se obligavit correspondere annuos duc. 429.
cum tale creditum in anno 1672. ascenderet ad
summam ducat. 15. m. unà cum dicta sorte. An-
dreas, Io: Berardinus, Joseph, & alii cognomento
Pacelli hæredes dicti qu. Jo. Pauli devenerunt ad
transactionem cum magnifico V.I.D. Nicolao La-
tronico herede de Putignano, qui pro solida sum-
ma prædicta solverat duc. 4700. ex quo putabant,
quod prædicti heredes quondam Jo: Pauli debe-
bant convenire Magnificum Camillum Cataneo,
cui Scipio Putignano vendidit dictam Terram, à
quo fuit eidem Putignano retrovendita; postmo-
dum anno 1709. prædicti heredes, qui cum Ma-
gnifico de Latronico transegerant, comparuerunt
in S. C. oppugnando dictam transactionem, & à
me uti Commissario fuit datus terminus, de quo
Magnificus Latronico gravatus petiit contrario
imperio illum revocari, & non audiri di-
ctos de Pacelli, nisi restitutis duc. 4700.
acceptis; attamen fuit interpositum decre-
tum prædictum, nempe: *decretum ter-
mini sub die, &c. interpositum debitæ exequutioni
demandetur, exceptione restitutionis accepti in di-
cta comparitione opposita ad merita causæ reserva-
ta*; quod decretum per S. C. fuit confirmatum, &
dictum, *benè provisum*. Porrò Consiliarius *Pra-
tus* in *addit.* ad Bernardinum Muscatell. *glo. tran-
sactionis nu.* 3. postquam retulit supradictam decis.
in causa Hieronymi Ayla, aliam in contrarium
adducit in judicio moto inter Carolum Caraccio-
lum cum Marchionissa S. Erami usufructuaria re-
licta omnium bonorum à Marino Caracciolo D.
Caroli fratre; etenim cum adversus transactio-
nem

nem ageretur, & oppositum fuisset, non esse au-
diendum D. Carolum, nisi restitutis acceptis, ita
fuit decisum, & ibi inquit: *novum non est uno*
tempore eadem uno modo terminari, & deinde alio;
22 *nam mutantur tempora, mutantur mores, & ni-*
hil sub Sole perpetuum, ac re vera dicendum est,
quod S.C. in dicta causa satis novit transactionem
ritè, ac rectè factam fuisse.

Præterea sic statuo, acceptum numquam restitui, si
23 actor creditor sit majoris quantitatis, & reus
ejusdem sit certus, & indubius debitor; nam fru-
strà quis petit, quod mox restitutus est, *l. de here-*
ditate S.C. de petit.hereditat.

Hæc habui, quæ de exceptionibus è re visum fuit at-
tingere. Cæterùm qui materiam hanc uberiore
24 calamo delibarunt, unicuique sunt obvii, præ-
sertim Vincentius Bagarottus, Hubertus de Bo-
nacurso, Martinus de Fano, Ioannes Heyderman-
nus in ejus *disp. inaug.* Joannes Graken Nicolaus
Rodriguez Fermosinus, Carolus de Grassis, Jo-
annes Guornerus, Conradus Mauserus, Nepos
de Monte Albano, Joannes Oldendorpius, Jo:
Pomereschius, Lonfraneus de Oriano, Windeli-
nus Shiling, & Jo: Zangerus.

SUMMARIUM.

1 *Praxis, qua petitur, decretum aliquod contrario imperio revocari, exponitur, cum num. seqq.*

2 *Decreti formula, qua decretum revocatur, vel confirmatur, adducitur, & explanatur.*

3. *Decretum, quo dicitur:* Benè provisum, *aut* benè provisum per idem S. C. *quando interponatur, & n.4.*

5 *Decretum, quo dicitur:* Benè provisum, *addita dictione* Verùm, *explicatur.*

6 *Verba* stantibus adimpletis, *in decreto termini cur adiciantur.*

7 *Termini definitio constituitur, & enucleatur, ut num. seqq.*

8 *Terminus unde sic appelletur, & in locum litis contestationis successit.*

9 *Processùs etymologia.*

10 *Dilatio termini probatorii quanam sit in jure, & in Praxi.*

11 *Expedit Reipublicæ lites quamcitius finiri.*

12 *Terminus utrique parti est communis.*

13 *Probationes, quæ non relevant, minimè admittuntur.*

14 *Decretum*, Infrà quatuor dies audiantur partes, &c. salva provisione facienda, &c. *exponitur.*

15 *Ad obtinendam medietatem bonorum antiquorum quid probandum, remissivè.*

16 *Praxis reservandæ cujusdam provisionis explanatur, & n.18.*

17 *Termino ad probandum pendente, manus Judicum sunt in procedendo ligatæ.*

19 *Praxis illius decreti,* N. N. infra tot dies præcisè, & peremptoriè testes examinare valeat, *explicatur.*

20 *Dilatione semel ad probandum concessa, alia nisi ex justa causa non conceditur, ut n. 25. 26. & 27.*

21 *In criminalibus cur non unica tantùm dilatio concedatur, & nu.seqq.*

22 *Ubi majus periculum, ibi cautius est agendum.*

23 *Judex neminem festinanter damnare debet.*

24 *In Processibus criminalibus non fit conclusio, & usque ad sententiam testes recipiuntur, non tamen super articulis.*

28 *Terminus petente, vel non instante parte conceditur, ac Adversario notificandus, nec incipet currere nisi à die notificatæ electionis Examinatoris.*

29 *Electio Examinatorum in S.C. quomodo fiat.*

30 *Decretum*; Procedatur ad ulteriora. &c. *quando interponatur.*

31 *Praxis petenti depositionem principalis explanatur, & num. seqq.*

32 *Positiones, & earum responsiones usu, & consuetudine fuerunt introductæ, & à Canonico jure approbatæ.*

33 *Positiones differunt ab interrogationibus remissivè.*

34 *Veritas ex ore proprio elicitur, & indicia ex reorum ore deprompta sunt vehementiora.*

35 *Nulla major probatio, quàm propria oris confessio.*

36 *Positio unde dicatur, & quæ sit, quosve pariat effectus.*

37 *Variæ Positionum descriptiones remissivè.*

38 *Positionum Praxis quotupliciter consideretur, & num. seqq.*

39 *Depositio super positionibus etiam per Procuratorem fieri potest, & quale mandatum requiratur.*

40 *Depositione facta per Procuratorem, quando per Principalem uti legaliorem adhuc fieri debeat, & affertur S. C. decisio, cum num. seqq.*

41 *Si depositio facta sit à Procuratore specialissimum habente mandatum, an illa Principalis peti possit.*

42 *Depositio num fieri possit à Procuratore speciale mandatum habente, & cum libera; variæ, & oppositæ decisiones recensentur cum earum formulis.*

43 *Si Principalis contractui interfuerit, omninò tenetur deponere, juxtà Roviti decisionem.*

44 *Principalis depositio peti nequit, si absit, & ubinam degat nescitur.*

45 *Conclusio D. Roviti docentis, Procuratorem generalem non admitti ad deponendum, ab auctore limitatur.*

46 *Procuratoris depositio Judicis arbitrio remittitur.*

47 *Tutores, Curatores, Rectores Ecclesiarum, & alienarum rerum administratores an positionibus respondere cogantur, & quid in impubere, & adulto.*

48 *Depositio Principalis fieri debet cum juramento.*

49 *Depositio super Positionibus fit per verbum* Credo, *&* non Credo *super unoquoque capitulo.*

50 *Quid inter verbum scire, & credere intersit.*

51 *Respondens per verbum credulitatis an possit aliunde veritatem ostendere, quamvis relevet adversam partem ab onere probandi.*

52 *Responsio de credulitate facta per principalem, veritatis responsio nuncupatur, secus confessio te-*

stium super articulis.

53 *Principalis an prohibeatur respondere verùm esse, quod ponitur, & S. C. decisio memoratur.*

54 *Obscurè deponens Judicis decreto cujus formula adducitur, cogitur clarè respondere.*

55 *Principalis Positionibus respondere debet, quamvis in libello contenta negasset, & quare.*

56 *Principalis an uti possit positione à se ipso negata.*

57 *Positiones quales esse debeant.*

58 *Positiones cur admittantur in Praxi cum clausula*, salvo jure impertinentium.

59 *Principalis absens si respondere positionibus renuat, quomodo citandus, & quid in præsente num.* 61.

60 *Postrema citatio an personaliter intimanda.*

62 *Decretum*, quod stante lapsu termini N. N. habeatur pro confesso ut deterius, *cur proferatur.*

63 *Qui tacet, videtur consentire.*

64 *Auctores de positionibus in contumaciam confessatis differentes referuntur.*

65 *Positiones Principalibus an concedantur, & num. seqq.*

66 *Depositio an statim sit facienda, & num. seqq.*

67 *Modus deponendi super positionibus quotuplex, idque ab Auctore perpenditur.*

68 *Depositio sine advocati, aut Procuratoris consilio ac præsentia fieri debeat, & quare.*

69 *Qui videt alios ludentes, meliùs vincendi modum cognoscit, quàm ipse lusor.*

70 *Depositio in facto antiquo, vel recenti, sed intricato an cum dilatione sit facienda, & Auctoris opinio in medium profertur.*

71 *Temeraria est dubitatio in facto proprio.*

72 *Proprium factum calumniosè negans, Judicis arbitrio multatur.*

73 *Petita principalis depositione, si procurator mandatum validum non habeat, expediuntur literæ commissionales sumptibus deponentis, & positiones parti adversæ per Scribam causæ consignantur.*

74 *Depositiones vicissim petuntur, & ex praxi Actor in calce termini depositionem offert, & quid si hæc depositionis oblatio omittatur.*

75 *Depositio personæ egregiæ, vel mulieris honestæ, quæ ad judicium venire non cogitur, per Officialem loci recipitur.*

76 *Petita principalis absentis depositio, si Officialis loci suspectus allegetur, cujusnam sumptibus recipiatur; oppositæ Roviti, ac Prati opiniones referuntur, & ab Auctore conciliantur, cum num. seqq.*

77 *Causa primæva, & origo cujuslibet rei inspicienda.*

78 *Quæ veniunt in consequentiam non attendenda.*

79 *Principalis depositio ad quod usque tempus admittatur.*

80 *Nulla est melior probatio, quàm principalis depositio.*

81 *Tempus probationis non restringitur, ubi deest calumniæ suspicio.*

82 *Terminus non currit, petita Principalis depositione non facta.*

83 *Articuli quandonam producantur, quive sint, unde appellentur, & in quo distent à positionibus.*

84 *Articulorum copia de Jure communi partibus conceditur, & quare, secus de jure Regni.*

85 *Positiones vicem pensant interrogationum.*

86 *Articuli cum clausula* salvo jure impertinentium *admittuntur, ac decreti formula adducitur.*

87 *Clausula* salvo jure impertinentium *quid operetur.*

88 *Articuli si evidenter impertinentes non sint, in calculo ferendæ sententiæ reservantur.*

89 *Decretum*, Terminus aliàs datus *&c. quando interponatur, & quando addatur* currat etiam super novis *num.* 93.

90 *Exceptio dilatoria incontinenti post terminum opponi potest.*

91 *Satis dicitur ante fieri, quod fit incontinenti.*

92 *Incontinenti quid fieri dicatur.*

94 *Decretum quo dicitur*: testes in termino citati recipiantur, *exponitur.*

95 *Testes ut probent, ritè recipiendi; idque ab Auctore explanatur, cum num. seqq.*

96 *Testes non citati redduntur suspecti, & quomodo citatio sit expedienda, quidve in casu renitentiæ.*

97 *Testes cum juramento de veritate dicenda recipi debent, & unde praxis ista descendat.*

98 *Testium receptio non fit, nisi parte citata ad videndum ipsorum juramenta, & quare, quibusve in casibus omitti possit, num.* 100.

99 *Principalis ad videndum juramenta citatus quid agere possit, & quid è contrario procurator, si examen sit per agendum in partibus.*

101 *Testibus vicissim utraque pars uti potest, juxtà S. C. decisionem, & praxim.*

102 *Testes clari deponere debent, & causam scientiæ allegare, alioqui non probant quamvis de re sub sensus non cadente deponant, & numer.* 103.

104 *Clausula illa*, & de eorum depositionibus habeatur ratio *&c. explicatur.*

105 *Auctores de Testium materia pertractantes recensentur.*

106 *Testes in S. C. per quem recipiantur, & quot in quolibet articulo.*

107 *Testes ultra statutum numerum recepti an, & quando reiiciantur, aut detur electio producenti, juxtà S. C. decisionem.*

108 *Decretum, quo dicitur*: pro omni termino, nominatione, & beneficiis &c. *explanatur, cum num. seqq.*

109 *Testium nominatio intrà*, & extrà *Regnum quomodo, & quando fiat, & num.* 101. *& seqq.*

110 *Actor ad judicium venit instructus, & reus quoque ad contendendum paratus.*

112 *In nominatione extrà Regnum partes declarare debent locum, & nomina, & cognomina testium, cum deposito in pœnam abutentium.*

113 *Partes nominationi renunciantes pœnam effugiunt, & quando hæc renunciatio fieri soleat.*

114 *Ad evitandum depositum quæ protestatio à Partibus facienda.*

115 *Actor*

115 *Actor, vel reus nominationem faciens, ut temporis dilatione sine fraude utatur, quinam Regni locu attendi debeat idque ab Auctore declaratur, ac decisum traditur.*

116 *Testium repulsa tam actori competit, quàm reo.*

117 *Terminus repulsæ, ac repulsæ repulsæ quinam sit.*

118 *Primum, & secundum beneficium quibus, & quando competat, & quid sit.*

119 *Minorum restitutio favorabilior.*

120 *Multa ex causa limitantur, & Judici à lege permittuntur.*

121 *Examinator electus in causis infra summam ducat. mille nec accessum, neque recessum habet, sed tantummodo moram.*

122 *Praxis decreti, quo testium audientia locorum Officialibus committi solet, affertur.*

123 *Si loci officalis allegetur suspectus, cujusnam sumptibus alteri testium audientia committatur.*

124 *Testium audientia infrà dietam non committitur, nisi testes valetudinarii sint mulieres, aut honestæ personæ.*

125 *Testium audientia quando ultrà dietam non committatur.*

126 *Testes in aliena jurisdictione degentes per illius loci Officiales examinantur.*

127 *Formula literarum Commissionalium transcribitur.*

CAPUT VI.

De decretis in cursu ordinarii Judicii fieri solitis.

DISTINCTIO PRIMA.

DIE *&c visa comparitione fol.... decretum interpositum per Dominum causæ Commissarium sub die &c. fol... debitæ executioni demandetur, oppositis in dicta comparitione non obstantibus*, vel (ut in M. C.) *stat en decisis.*

Die &c. suspenso decreto interposito per Dominum causæ Commissarium, provisum est, quod sequestrum e. g. *tollatur.*

Die &c. visa supplicatione præsentata pro parte N. N. *fol.. benè provisum per Dominum causæ Commissarium sub die &c. fol...*

Die &c. visa supplicatione fol... benè provisum &c. verùm sequestrum e. g. *ordinatum sub die &c. tollatur respectu fructuum, & remaneat quoad Capitalia.*

Die &c. visa supplicatione fol.. benè provisum per idem S. C. sub die &c.

Die &c. stantibus adimpletis, detur terminus dierum quatuor, vel *octo* e. g. *in præsenti causa utrique parti ad probandum incumbentia.*

Die &c. visis &c. infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, salva provisione facienda in qualibet pate judicii super petito sequestro.

Die &c. visa comparitione &c. explicando provisionem reservatam in decreto termini interposito per Dominum causæ Commissarium sub die &c. vel dicitur, *in decreto lato per S. C. fiat sequestrum in forma.*

Die &c. visa comparitione, & partibus auditis, N. N. infra dies .. præcisè, & per emptorie testes examinare valeat, vel dicitur, *valeat examen producere.*

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro compilatione termini, oppositis non obstantibus.

Die &c. visa depositione facta per N. B. procuratorem N. A. fuit provisum, quod deponat etiam N. A. tanquam principalis legalior, & meliùs veritatem sciens super positionibus præsentatis, vel dicitur.

Die &c. provisum est, quod N. A. deponat tanquam principalis meliùs sciens veritatem, non obstante depositione facta per ejus Procuratorem.

Die &c. N. N. *clarè, & distinctè deponat per verbum* credo, & non credo, *servata forma Regiæ Pragmaticæ.*

Die &c. N. N. infrà biduum tanquam Principalis deponat, sive, *infrà aliud biduum deponat, aliàs providebitur*, sive, *præcisè, & peremptoriè deponat, aliàs habeatur pro confesso prout deterius.*

Die &c. stante lapsu termini N. N. habeatur pro confesso vel dicitur, *depositio habeatur pro facta prout deterius.*

Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. non consignetur petita copia positionum.

Die &c. articuli admittantur, salvo tamen jure impertinentium, & non admittendorum ex nunc prout ex tunc facta publicatione.

Die &c. visis comparitionibus fol... auditisque partibus.

tibus, terminus aliàs datus sub die &c. fol.. currat, & currere intelligatur ab odie, vel incipiat currere, vel dicitur, *etiam super noviter deductis, sive super novis in comparitione fol...* vel *supplicatione deductis.*

Die &c. visa comparitione fol... testes in termino citatos infrà dies... partes examinare valeant, & de eorum depositionibus habeatur ea ratio, qua de jure habenda erit, & recipiantur per Examinatorem electum cum interventu D. causæ Commissarii, vel *absque interventu.*

Die &c. pro omni termino, nominatione, & beneficiis partes infrà 20. dies, vel *infrà mensem deducant*, vel dicitur, *valeant deducere incumbentia.*

Die &c. visis comparitionibus &c. infrà quatuor dies audiantur partes, non impedita interim solutione annuorum ducatorum..

Irca supradicta quinque prima decreta pro illorum intellectu sciendum est, quod à quolibet interlocutorio decreto per D. causæ Commissarium domi interposito si aliqua
1 pars gravatam se senserit, ad eundem recurrere valet ac petere illud contrario imperio revocari: quæ praxis descendit ex tex. in *l. quod jussit D. de re judic.* ibi: *jussit, vetuitque Prætor contrario imperio tollere, & remittere*, *l. si opus novum 16. D. de op. no. nunc. cap. cum cessante de appellat.* & *cap. si à Judice eodem tit. in* 6. unde si Judici ex integro meliùs informato videbitur illud esse confirmandum, supradictum interponitur decretum; si verò revocandum, tunc dicitur: *visa com-*
2 *paritione prò parte N.N. præsentata, auditisque partibus, suspenso decreto interposito &c. provisum est, quod sequestrum ordinatum e. g. tollatur*, vel *præstita cautione*, vel *obligatione*. Quod si à primo, & secundo decreto, quo primum confirmatum est, videlicet, quod debitæ executioni demandetur, pars, quæ senserit se gravatam, supplici libello recurrat ad Spectabilem D. Præsidem S. C. a quo regiam decretationem de verbo faciendo obtineat ad finem revocandi, tunc prævia monitione, factaque relatione per D. Commissarium, si Sacro Consilio visum fuerit illud confirmare, non dicitur, *debita executioni demandetur*, sed *bene provisum*: quemadmodum si dicta regia decretatio obtineatur
3 ad finem confirmandi: ratio autem hujus est, nam tunc S.C. de justitia decreti cognoscit, & auctoritate, qua fungitur, declarat, *benè provisum*; secus erit, si præsentata comparitione de contrario imperio, causæ Commissarius pro majori partium satisfactione, præcedente decreto, quod *moneantur partes ad audiendam provisionem faciendam per S. C.* causam in Aula proponat; nam si decretum confirmetur, dicitur, *debitæ exequutioni demandetur*: quæ formula vetus est in hoc casu, ut obviam est antiquos processus intuentibus; in M. C. verò dicitur, *stat in decisis in decreto interposito sub die &c.*

Hinc etiam nota, quod si producta supplicatione cum dicta regia decretatione, quod de decreto Commissarius verbum faciat in S. C. decretum revocetur, pariter dicitur, *suspenso decreto interposito per D. Commissarium &c.* si tamen in aliqua capita, & in aliquo sit revocandum, eo casu etiam dicitur, *benè provisum*, ac dictione *verùm* modera-
4 tur, ut e. g. decretum, quod continet terminum, & sequestrum, & moderandum est circa sequestrum, dicitur, *verum sequestrum tollatur respectu fructuum, & remaneat respectu capitalium*, vel in alia facti specie, *benè provisum, verùm liberatio fiat in damnum eorum, qui præstiterunt consensum, vel cum obligatione*, sive *cautione in casu succumbentiæ in judicio moto*. Porrò cætera exempla prætermitto, cum S. C. accommodatè ad rem providere soleat, prout negotium expostulat.

Aliud verò decretum, quo dicitur, *benè provisum per idem S. C.* tum locum habet, cum pars, quæ primam supplicationem porrexit de v. f. alteram porrigit loco reclamationis; quæ cum à S. C. nullius momenti cognoscatur, ejus primum decretum hujusmodi formula confirmatur.

Quoad sextum in ordine decretum, quo dicitur:
5 *adimpletis, detur terminus dierum octo*, vel *decem, quatuor (e. g.) in præsenti causa utrique parti ad probandum eorum incumbentia*, notò primò, quod illa clausula, *stantibus adimpletis*, involuit exceptiones dilatorias cautionem expensarum, scriptura-
6 rum exhibitionem, ac legitimationem personæ, aliis rejectis, vel ad merita reservatis, ut ex *Pragmat.6.* incip. *Si reus*, & 7. incip. *Post prædictas de ordine judicio.*

Secundò noto, quod terminus est temporis dilatio,
7 quæ à Judice conceditur ad probandum incumbentia dicitur autem *terminus*, quia est actus, quo dilatoriæ exceptiones, aliæve terminantur, & est
8 loco litis contestationis, de qua in toto *C. tit. de litis contestat.* enimvero hæc uti lapis angularis, & judicii fundamentum est, atque principium, itaut ne partium quidem consensum omitti possit in ordinario judicio, post alios And. Gaill. *observ. 75. num.2.* Bocer. *clas.6. disp.20.de litis contest.th.*43.
9 in ea Judex de meritis causæ cognoscere incipit, & hoc jacto fundamento, ad alios actus ultra progreditur; hinc nomen *processus*, qui alio lapide clauditur, scilicet conclusionis actu.

Tertiò noto in eo, quod dicitur, *dierum octo decem,*
10 vel *quatuor*, licèt in jure dilatio hæc sit dierum viginti, ut in Pragm. *Post prædictas de ordine judiciorum*, ibi: *terminus ipso jure viginti dierum*, Muscatell. in Glo. *defendendum par.5. num. 8.*, in praxi tamen arbitraria est Judici, qui juxtà causæ qualitatem, ac loci distantiam majorem, vel minorem concedit dilationem, ex *Ritu* 69. maximè quod hodiè Iudicis arbitrio dilationes omnes remittuntur; discretè verò procedat necesse est, ne breviore termino probationibus via claudatur, veritas pereat, & insimul justitia, nec longiori, quàm causa expostulat, contra tex. in *cap. pastoralis de except.* in *cap.2. de sent. & re judic.* & *cap. finem litibus de dolo, & contumacia*, expedit autem
11 Republicæ, quantò citiùs lites terminari, *l. quidam 21. D. de rebus cred. l. properandum 13.C. de judic. l. fin. 10. C.de transact. Novell.90. §.quia verò in fine*, præsertim ne malitiis hominum indul-

gea-

geatur, *l.in fundo 39. D. de reivind. cap. sedes 25. vers. nos igitur de rescript. cap. intelleximus de judic.*

Dicitur *utrique parti*, scilicet actori, & reo, quibus
12 hodie est communis, ut in *l. petendæ C.de tempor. in integr. restitut.* & in *Rit. M.C.* 90. *&* 92.& *constitut. Regni* incip. *lite legitimè contestata, vers. eundemque terminum.*

Dicitur *incumbentia*, quæ scilicet unicuique incum-
13 bunt, actori ad fundandam actionem propositam,
& reo ad probandam exceptionem oppositam; nimirum ea, ex quibus actio profluit, vel exceptio deducitur, & quæcunque pro causa faciunt, ut ex dict. Regni *Constitut.* incip. *lite legitimè contestata*, ibi: *simul omnia, quæ ad probationem, seu adminiculum probationis*; ea verò, quæ si probata fuerit, non relevant, non admittuntur, per tex. & glo. in *cap. cum contingat de efficio, & potest. Judicis delegati.* ibi: *probationibus non admissis*, & per *l. ad probationem C. de probat.* ne tempus in alterius præjudicium frustrà teratur.

Progredior ad septimum decretum, quo dicitur: *visis &c. infrà quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, salva provisione facien-*
14 *da super petito sequestro*; ad cujus enucleationem
animadverto, quod illa verba *super omnibus hinc inde pretensis* intelliguntur, ut quando e.g. Cajus prætendit Titium esse sui debitorem ex variis caussis, & ècontrario Titius non esse debitorem, sed potiùs creditorem; vel quia mortuus est Titius, relicto hærede Cajo; Sejus comparet, & petit medietatem bonorum antiquorum, tanquam Titio conjunctus: quamobrem tenetur probare illi esse
15 conjunctum cum qualitate gradus, & bona in
hereditate remansa esse antiqua, & ab agnatis, vel cognatis obvenisse, Napodan. in *Consuet., & si testator num.35., decretorum Praxi cap.2, num.*125. ex opposito Cajus hæres pretendit, Sejum non esse in gradu, bona verò à Titio fuisse acquisita, & antiqua sibi ab eodem Titio inter vivos donata, & vice versa Sejus asseverat, donationem fuisse in fraudem consuetudinis Cajus è converso uti remuneratoriam sustinet: meritò dicitur, *super omnibus hinc inde pretensis*. Sed quoniam pro assecuratione judicii Sejus petit sequestrum bonorum, & fructuum, ut ei prospiciatur, quò Judex valeat super eo providere, interponitur decretum cum hujusmodi clausula, *salva provisione facienda super petito sequestro in qualibet judicij parte*; quæ praxis reservandi sequestrum rationi est consentanea;
16 secus id Judici non liceret, inspecta dispositione
text. in *l. sive pars C. de dilat.* ubi dilatione a Judice data, idest termino, adhuc eo pendente, ipsius
17 manus sunt in procedendo ligatæ, ut ibi: *sive pars,*
sive integra dilatio data fuerit eo usque Judicis officium conquiescat, donec petiti temporis destaxerint curricula, consonat text. in *cap. significante de appellat.* si postea constet de bono jure actoris, tunc
18 dicitur: *die &c. visa comparitione &c. explican-*
do provisionem reservatam in decreto termini interposito per D. causæ Commissarium sub die &c. vel dicitur, *in decreto lato*, si fuerit interpositum per S.C. *fiat sequestrum in forma*; dicitur *in forma*, scilicet, quod bona relaxentur penes quem cum cautione, vel penes tutum tertium cum obligatione, de qua re alibi, Deo favente, dicemus.

Ad aliud porrò decretum deveniendo, quo dicitur:
19 *visa comparitione, & partibus auditis N. N. in-*
frà tot dies præcisè, & peremptoriè testes examinare valeat, pro ipsius fundamento, sciendum est, quod in jure dilatione semel expleta, alia conce-
20 denda non est, nisi justa existente causa, ut ex
præcitata *Pragm. Post prædictas* Andr. de Isern. in *Constit. Regni* incip. *in pecuniariis, vers. ex justa causa*, ibi: *alias sine justa causa non debet ampliùs, quàm semel dari dilatio, nec aliqua prorogari, &c.* Cardos. in *praxi Judic. & Advocator. v. dilatio n.4.* & *l. oratione D. de feriis* ibi: *Oratione quidem Divi Marci ampliùs, quàm semel non esse dandam instrumentorum dilationem expressum est; sed utilitatis litigantium gratia, causa cognita iterum dilatio tam ex eadem, quàm ex alia Provincia secundùm moderamen locorum impertiri solet; & maximè si aliquid inopinatum emergat. Illud videndum, si defunctus aliquam dilationem acceperit propter instrumenta, an successori quoque ejus dari debeat; an verò quia jam data est, ampliùs dari non possit? & magis est, ut & huic causa cognita dari debeat;* & *l. in pecuniariis §. ultimo ff. eod.* quæ loquitur in fortiori casu, nempe in causa criminali: ibi: *in capitalibus autem reo tres dilationes, accusatori duæ dari possunt, sed utrumque causa cognita*. In
21 criminalibus plane judiciis pro reo non unica di-
latio conceditur, nam ut Glossa circa *fin.* inquit: *non sic citò ibi est currendum*; Rei quippe favorabiliores sunt, *l. favorabiliores D. de reg. jur.* præsertim cum non ita instructi ad judicium veniant at-
22 que accusatores: equidem addo, quod ubi ma-
jus est periculum, ut in criminali judicio, ibi cautius est agendum, *cap. ubi periculum de elect. in 6.* hinc meritò inquit Tacitus: *nulla de hominis morte cunctatio longa est; propè* enim *est, ut libenter damnet qui citò*, ait Seneca, *lib. 1. de clementia*,
23 ac Democritus Ætolorum Prætor admonebat,
rem nullam esse magni discriminis consiliis tam inimicam, quàm celeritatem, Liv. *lib.* 31. exinde praxis inolevit, in processibus criminalibus non fieri conclusionem, sed testes usque ad senten-
24 tiam recipiuntur ad defensam, Capyc. *dec.* 81. *nu.*
4. *&* 5. non tamen super articulis, ne fortè instructi falsum deponant, sed uti promptuarii interrogantur circa hoc, & illud factum, quid in veritate sciant.

Iusta autem causa concedendi novam dilationem
25 quæ sit, Judici, uti probo viro remittitur, glos.
in *constit. in pecuniariis in ver. ex justa causa vers. quod totum*, confert tex. in *l. nonnumquam D. de judiciis, l. si ita quis* 135. *§. Seja in fin. D. de V.O. auth. de testib.* sive *Nov.*90. *§. quia verò in fin.*, & in praxi non est opus impedimenti protestatione, si
26 partes ab initio dilationem prorogare voluerint,
ut ex cit. Pragm. *Post prædictas vers. nec possunt*; si verò impedimentum facto petentis exoriatur, alia non conceditur dilatio, arg. text. in *l.2. §. pen. D. si quis cantion. &c.* & in *l. item hi D. ex quibus causis majores, &c.* nota, facto petentis voluntariè; Quinimò nova conceditur dilatio, alia non
27 existente justa causa, tribus tamen concurrenti-
bus: primò, ne prorogatio fraudulenter petatur; secundò, ne jus alterius partis deterius efficiatur; tertiò, ne multum post lapsum terminum petatur, juxta glo. in *Constit. lite legitimè contestata*

vers.

verf. eundemque terminum, & in *Constit.* incip. *in pecuniariis verf.ex justa causa*, sive *in hac quaestione*. fraudulenter, nempe ad judicium protelandum; si tamen pars, ea, super quibus examinare voluerit, in promptu Judici ostendat, suspicio calumniae omninò excluditur, ac dilatio est concedenda, ne jus alterius deterius efficiatur, quòd scilicet examen non fuerit publicatum, & contenta in examine peracto parti examinare volenti non innotuerint, ne multum post. alioquin dilationibus aditus aperiretur, & ita passim usuvenire pro comperto habemus, dictumque interponitur decretum, si testes sint in Civitate; si extrà, ut quia facta sit eorum nominatio, dicitur, *examen producere valeat*.

Praedictus verò terminus, qui, ut dictum est, vigore *Rit*.69.& enunciatae *Pragm. post praedictas de ordine judic.* Judicis arbitrio, ac ministerio restringi, & protrahi potest, attenta causae qualitate, ac di-
28 stantia loci, ubi testes degunt, parte vel petente, vel non instante, concedi solet, Consiliar. Prat. in *addit.ad Muscatell.gl.defendendum p. 5.ad nu.*6. R.Rov.super *d.Prag. Post praedictas n.* 7. & 8. Hic autem terminus partibus est notificandus, & notificatus non currit, nisi à die notificatae electionis Examinatoris; quandoquidem in S.C.testes re-
29 cipiuntur per Examinatores, quorum electio fit à magnifico Secretario praevia buxula, scilicet per sortem, praecedente suspectorum nota, quae à partibus danda est infrà biduum post notificatum terminum; quae dilatio satis congrua est, quia notitia Examinatorum illicò crui potest ab eodem Secretario: quod si quis ex ipsis parti sit infestus, cum de facto proprio agatur, aliud ultra non est investigandum: si verò de ipsorum qualitatibus actor, aut reus notionem exquirat, terminus quippe duorum dierum abundè erit. Aliud decretum,
30 quo dicitur: *procedatur ad ulteriora ad ea, quae incumbunt pro compilatione termini*, fit, si fortè per collitigatorem actorum nullitas fuerit perperam proposita.

Termino igitur intimato, reus, & actor alter alte-
31 rius depositionem petere potest super positionibus praesentatis, vel praesentandis; ut quoquo modo releventur ab onere probandi, *cap.*1. ubi Glos. & *cap.*2. *tit. de confessis in* 6.*c. per sedem extra de restitut.* Mynsig.*observ.* 88.*nu.*2.*cent.*5. Gaill *lib.* 1. *observ.pract.obs.* 79. *nu.*2. Michalor. *de positionibus*
32 *cap.* 2. Positiones autem, & earum responsiones usu, & consuetudine fuerunt introductae, *Clement.saepe de. V. S. ibi: & quia positiones usus longaevus in causis admisit*, post quamplures docet Borrell.*in summa decis.*10.2.*tit.*1.*de Position. num.* 19. & 20. quod à Canonico jure fuit approbatum, ut in allatis juribus, & in *cap.*1. *de litis contest.c.ceterum de juram. calumn. c. dudum il* 2. §. *partibus de elect. cap. praesentium de testibus in* 6. sicque per hujusmodi positiones, quos articulos positionales appellat Bocer. *clas.* 6.*disp.* 22. *th.*11. pars adversa solet interrogari, glos.ad *c.* 1. *de confessis in* 6.*ibi: quod olim interrogative fiebat, hodie fit positive*; atq; adeò positiones differunt ab inter-
33 rogationibus, de quibus in jure civili est integer titulus *de interrogationibus in jure faciendis, & interrogatoriis actionibus*; quae quidem differentiae leguntur penes laudatum Michalor. *cap.*3.

per tot. Haec itidem positionum praxis dimanat ex jure Regni in *Constit.*incip. *Partes Rit.* 70. 79.93. & 153.atque ex *Pragm.*8.quae incipit. *Quinta die de ord.judicior.*& in ratione fundantur; quia Principales, uti veritatis magis conscii, & legaliores tenentur deponere; saepè enim ex ore proprio ve-
34 ritas elicitur; imò vel ab invitis pectoribus erumpit, natura magistra ita impellente, & mendaciis obluctante, ac Deo insuper permittente: quocirca in M.C.in criminalibus dicebamus, quod indicia, quae ex ore rei depromuntur, aliis profe-
35 ctò sunt graviora, quid, quod nulla major probatio, quàm propria oris confessio? *l. cum precum C.de liberandi causa*, ut autem releventur ab onere probandi capita litigantes conficiunt, quae positiones nuncupantur, super quibus interrogari mos est.

Ac pro majore dilucidatione noto, quod positio de-
36 rivationem sortitur à verbo pono, & est capitulum, quo actor, vel reus, ut in termino relevetur ab onere probandi, prout innuimus, factum, aut dictum, quod existimat verum, & probare contendit, mediante Judicis, aut Examinatoris interrogatione, & partis responsione, ponit, dicendo, *item pone, e vuol provare*: quod sanè duo potissimùm involuit; unum respectu ponentis, quia ponens censetur fateri judicialiter illud, quod ponit, *l.*2. *C. de instit.& subst.* Graevae. *concl.*79. *num.*8.& *seqq.*Cerr. *dec.*104.*num.*11. Michalor.*de position.cap.*25.*num.*1. Borrell. *in summa dec. to.*2. *tit.*1.*de posit.num.*21.alterum respectu respondentis; quia respondens oneratus remanet sua responsione, ut eruitur ex text. in *l.voluit D.de interrogatoriis action.*

Caeteras positionum descriptiones reperire est in Al-
37 berico de Rosate ad *l.* 2. *C. de juram. calumn. à num.*9. & apud cit.Michalor.*cap.*1. *num.*3. supradictam tamen omnibus aliis meliorem existimo, utpote clariorem, ut intuenti patet.

Praeterea noto, quod praxis haec triplici respectu
38 consideratur, nempe personarum, modi, & temporis, respectu personarum; quandoquidem
39 nedum per Principalem, sed per Procuratorem etiam depositio super positionibus fieri potest, arg. *l.non solum* 39.*D.de procuratoribus*, *d.cap.*2.*de confessis in* 6.*Rit.*70.

Id autem locum obtinet, si mandatum procurationis sit in aliqua certa causa cum clausula ad jurandum, & deponendum in animam constituentis, sive cum clausula faciendi omne totum, quod Principalis facere posset: verùm si facta depositione per dictum Procuratorem, adversarius de
40 ipsa minimè sit contentus, & instet pro depositione Principalis tanquam legalioris, utique per Principalem fieri debet, teste D.Regente Rovito *decis.*34. atque ita fuit decisum in S.C & etiam in Regio Collaterali Consilio cum Adjunctis in causa Illustris Ducissae Nascherae cum Dominico, & Jo: Andrea Mazzola; nam facta depositione per Antonium de Arcos Procuratorem ejusdem Illustris Ducissae, cum institissent pro depositione Principalis, tanquam meliùs informatae, fuit per Sac.Cons.latum infrascriptum decretum: *visa depositione facta per Antonium de Arcos Procuratorem Ducissae, fuit provisum, quod deponat etiam Ill.Ducissa tanquam Principalis legalior, & meliùs*

litis veritatem sciens super articulis præsentatis,
ex causis discussis &c. vel dici potest: *deponat N.N.*
tanquam Principalis melius sciens veritatem, non
obstante depositione facta per ejus Procuratorem.
Nihilominus si depositio sit facta per Procuratorem
41 specialissimum mandatum habentem ad sic, vel
ita respondendum, videlicet in hoc facto sic, in
alio sic, tunc non est locus petitioni prædictæ,
ut refert idem D.Rov. fuisse decisum; ex eo, quia
hoc in casu depositio Procuratoris perinde habe-
tur ac depositio Principalis facta per organum
Procuratoris. Cæterùm quod re vera mandatum
specialissimum requiratur ad sic, & sic responden-
dum posit onibus, ex Menoch. *conf.84. num.64.*
Hond. *conf.66. num.72. lib.1.*, & ex Rot. in *recent.*
decis.779 num.3. vers. & per easdem rationes, as-
42 serunt M.Ant.Thomatus *decis.70. num.6. & seqq.*
& quod Procurator cum speciali duntaxat man-
dato, & cum libera potestate faciendi ea, quæ
Principalis posset, sit admittendus, extant deci-
siones adductæ per D. Consiliarium Altimare in
observ. ad D.Roviti cit. dec.34. una etiam relata per
Cons.Pratum *in addit. ad Muscatell. in Glossa lega-*
liores num.30. & discept. forens. cap.12. num.6. alte-
ra in causa Illustris Ducis Calabritti cum credito-
ribus Illustris Principis Gallicani, atque Ducis
Bassanelli, alia, quæ prodiit, referente D.Regen-
te D. Sthephano Padilla, quem ob ejus merita
hoc Regentis titulo decoratum suspeximus, in
causa patrimonii Illustris D.Alonsi Vargas Ducis
Cagnani cum suis creditoribus; cum enim fue-
rint graduati Illustres Princeps Carpini, & D.
Didacus Vargas Marchio Guardiæ fratres pro
antefato D.Zenobiæ Nave in summa ducatorum
7.m. unà cum interusurio liquidato, fuit per cre-
ditores opposita satisfactio, quòd penes ipsos re-
manserint bona mobilia magni valoris, ac peti-
tum, quod super positionibus præsentatis prædi-
cti deponerent uti Principales; & per eundem D.
Regentem, viso instrumento procurationis facto
ab eodem Principe in personam dicti D. Didaci
cum clausula *alter ego*, & facultate addendi quas-
cumque alias potestates, cujus vigore Marchio
Procurator addidit potestatem deponendi per ver-
bum *credo* super positionibus præsentatis; proin-
de fuit interpositum infrascriptum decretum, vi-
delicet: *Visis actis, atque instrumento procuratio-*
nis, fuit provisum, quod idem Examinator ele-
ctus in præsenti causa recipiat depositionem Illu-
stris Marchionis D. Didaci tam nomine proprio,
quàm uti Procuratoris Illustris Principis Carpini
ejus fratris; adversus quod decretum D. Præsidi
fuit porrecta supplicatio de verbo faciendo, quo
facto, me quoque in d. Aula interveniente, fuit
per S. C. decretum confirmatum infrascripto alio
decreto: *Die 20. Novem. 1688. visa supplicatione*
fol.34. per S.C. declaratum est, benè fuisse provisum
per D. causæ Commissarium sub die 19. Augusti
præsentis anni, ac de depositione facta habeatur ea
ratio, qua de jure habenda erit in decisione causæ,
in banca de Alexio, Fusco Scriba.
Id autem hic præterire non possum, quod juxtà re-
43 latam decisionem à D.Consiliario Prato, si Prin-
cipalis interfuit contractui; deponere omninò te-
neatur; & in his terminis fuit prolata decisio in
causa Ducissæ Naschera; nam contractus cum
eadem fuit celebratus; & in decisione secuta, re-
ferente D.Padilla, ego considerabam, quod Illu-
stris Marchio Guardiæ erat non solùm Illustris
Principis Carpini frater, sed etiam Principalis;
ideoque plenissimè rei conscius, & informatus.
Insuper, quod petitio depositionis Principalis,
non obstante depositione Procuratoris amplam
44 potestatem habentis non procedit, si Principalis
absit, & ignoratur ubinam commoretur, juxtà
Michalori doctrinam in *tract. de position. cap.69.*
num.26.
Quemadmodum conclusio tradita per D. Regentem
45 Rovitum in dicta *decis.* quæ est ibi secunda con-
clusio, nempe quod Procurator constitutus etiam
cum ampla potestate, sed generaliter in causis
motis, & movendis, & non in certa causa, non
admittatur ad jurandum, & deponendum, limi-
tatur quoties procurator constitutus est tempore
litis motæ; namque se habet perinde ac si in ea-
dem lite fuisset constitutus.
Item si Principalis non multum distet à loco judicii,
unde verisimiliter procurator notitiam, & instru-
ctionem eorum, quæ in positionibus continen-
tur, recipere potuerit, ex traditis per sæpè cit.
Michalor. in *d. tract. de posit. c.34. sub num.8. & 9.*
hinc benè inquit Gizzius in *obs. ad Capyc. latro in*
decis.86. sub num.10. vers. eò magis, quod in hac
46 materia versatur Judicis arbitrium, ex Ritu 93.
ibi: *hoc tamen respondere per Procuratorem est in*
arbitrio Curiæ, scilicet ex causis, & earum cir-
cumstantiis.
Porrò autem satis ne sit, quod Procurator positio-
nibus respondeat, ita ut Principalis nunquam co-
gatur ulterius respondere, consulere non tædebit
Scaccia *de judic. lib.2. cap.7. qu. 18. num.548. &*
seqq.
Rursum Tutores, Curatores, Rectores Ecclesia-
47 rum, aliæque personæ administrationem rerum
alienarum auctoritate legitima gerentes positioni-
bus respondere debent, ut colligitur ex text. in
l.2. §. quòd observari C. de jurejur. propter calum.
dan. adultus autem, aut impubes doli capax Tu-
toris, & Curatoris consensu, & auctoritate inter-
veniente, per se ipsos respondent, eorumque con-
fessio valida quidem est, quamvis beneficio resti-
tutionis in integrum succurratur, Bocer. *clas.6.*
disp. 22. de probat. per part. advers. &c. th. 38. &
seq. qua de re vide, si libet, Sigism. Scacc. *de ju-*
dic. lib.2. cap.7. qu.24. num.713. & seqq. & qu.
25. num.747. & seqq. & Michalor. in *d. tract. de*
Position. cap. 68. per tot. Borrell. in *summa decis.*
to.2. tit.7. de position. num.107. & seqq.
Respectu modi; nam pars requisita deponere debet
48 cum juramento de veritate dicenda super capi-
tulis, seu positionibus præsentatis, ex *cap. 2. de*
confessis in 6. & *l.2. §. quod observari C. de jurejur.*
propter calumniam, ibi: *convenit enim & ipsos ju-*
rejurando affici, ex *Constit.* Regni, quæ incipit,
partes tit. de interrogand. litigator. ibi: *responden-*
tem ad Sacramenti religionem adducere eum posse
censemus, & ibi glo. in *verbo Sacramenti* .s. *de*
veritate dicenda, ut de probationibus cum de inde-
bito §. in omnibus.
Respondere autem debet per verbum *credo*, & *non*
49 *credo*, dicendo *credo, ut ponitur*, *non credo ut*
ponitur super unoquoque capitulo, uti dictat

enunciata *Pragm.8. de ordine judicior.* & deprom-
ptum est ex dicta *l.2. cod. §. quod observari* ex il-
lis verbis; *tamen quod quisque credit, & existimat*
&c.

Hinc pro majore intelligentia noto, quod inter ver-
50 bum credo, & scio quædam intercedit differen-
tia; nam scire propriè est, quod per sensus cor-
poris percipitur, nempe scimus, quia vidimus
audivimus &c. conferunt jura in *l. si arbiter D. de
probat.* & *in can. hoc videtur 22. q.5.* credere verò
quod mente, quadam ratione animum movente
ad putandum verum esse, quod proponitur; &
aliquando dictum verbum *credo* ponitur pro exi-
stimo, ut supra in enunciata *l.* pro cognito, sive
præsumo, notat quoque Alberic. de Rosate in
suo *dictionario in V. credo*: combrobatur etiam di-
cto Jesu D. nostri, qui Thomæ Apostolo inquit:
*quia vidisti, credidisti; beati qui non viderunt,
& crediderunt.*

At verò in casu nostro licèt responsio per verbum
credo habeatur uti confessio, ut pars contraria re-
levetur ab onere probandi, tamen aditum non
51 intercludit respondenti, quominus valeat testes
in sui defensionem, adducere, & veritatem osten-
dere, quæ praxis deducitur ex enunc. *l.2. §. quod
observari*, ibi: *& licèt vera causæ natura alia for-
sitan est, tamen quod quisque credit, & existimat
hoc esse jurandum*; facilè enim quis ex aliqua cau-
sa inductus credit ita esse factum, quod proponi-
tur, quod re vera aliter se habet errore (aut me-
moriæ labilis culpa; cæterùm responsio de credu-
litate facta per Principalem super positionibus in-
terrogatum, veritatis responsio nuncupatur, Curt.
52 *de posit. num. 5.* Pacian. *de prob. lib. 1. cap. 21. nu.
11.* Mascard. *eod. tract. concl.* 1176. *num.* 29. Ri-
minal. *cons.* 491. *num.* 20. Magon. *decis. Flor.* 17.
num. 22. Scacc. *de jud. lib. 2. cap. 7. num.* 711. So-
la *super Constit. Sabaud. in tit. de Posit. gl.* 16. &
æquè ut confessio præjudicat, cum verbum *credo*,
& *non credo* habeatur ac si esset verbum affirmati-
vum, vel negativum, Borrell, *in summa decis. to.
2. tit. 1. de position. num.* 83. secus verò depositio
de credulitate, sive confessio per testem super arti-
culis facta, *cap. cum causam ext. de testibus*, con-
sule Rutger. Rulant *de Commissar. & commission.
Cam. Imperial. par. 2. lib. 2. c. 19. de responsione per
verbum credo.*

Verùm Principalibus non est prohibitum præcisè re-
53 spondere, dicendo, *verum est, quod ponitur, &
non verum est, quod ponitur*, cum modus ille per
verbum credo, & non credo in eorum favorem
fuerit introductus, cui renunciare queunt, & ita
judicatum in S.C. post Troisium testatur D. Ro-
vit. super enunc. *Prag. Quinta die num.* 9. quod si
obscurè deponant, coguntur clarè respondere,
54 juxta glo. in *l. certum D. de confessis in v. confi-
tentur*. sicque in praxi interponitur decretum,
*quod N.N. clarè, & distinctè deponat per verbum
55 credo, & non credo, servata forma regiæ Pragm.*
& hoc pacto Principalis respondere tenetur posi-
tionibus, non obstante, quod contenta in libello,
quæ fortassè in eisdem quoque continentur, ne-
gasset, ut post antiquiores notat Albericus in *d.
l.2. num.* 23. & ratio est, non solùm quia homi-
nis consilium mutabile est, juxta illud Horat. *lib.
2. carmin.* [illegible]

*Quod quisque velit, nunquam homini satis
Cautum est in horas,*

sed quia super positionibus nonnisi cum juramen-
to, & interrogatus cogitur respondere: si verò
positionem neget, & ex processu dignoscitur si-
56 bi esse proficuam, tali positione postmodum uti
nequit, ut ex Ar. & Cardinal. in *c. 1. de confess. in
6.* ex Inn. in *c. cum olim ext. de cens.* testatur Al-
beric. à Rosate in *d. l. 2. num. 22. circa fin.*

Cæterùm positiones simplices esse debent, factum,
57 & non jus continentes, ut statuit eadem regia
Pragm. Quinta die, neque impertinentes; cujus-
modi sunt, quæ ad factum causæ neutiquam spe-
ctant, neque adminiculum præbent, Michalor.
de position. cap. 19. *num.* 4. & 5. Praxis autem
58 inolevit, quod admittantur cum clausula, *salvo
jure impertinentium*, ne causa differatur ob co-
gnitionem impertinentium, de qua clausula latè
differit idem Michalor. *d. tract. de position. cap.* 38.
quem vide.

Principalis interrogatus si renuat respondere, & sit
59 absens, trina monitione, seu per tria præcepta,
vel pro tribus unicum peremptorium cum con-
grua dilatione citari debet, juxta *l. in peremptu-
rio D. de judiciis*. duabus primis multa apponi-
tur, in ultima verò infertur tenor positionum, &
accusatis contumaciis, decretum fit cum perem-
ptorio, & comminatione, quod *aliàs habeatur
60 pro confesso, prout deterius*; quæ ultima citatio,
sive decretum, sanctius erit si personaliter intime-
tur, sanctius, inquam, scilicet ad uberiorem cau-
telam, cum satis, abundèque tribus præceptis
certior factus videatur: dictum verò D. Sanfelicii
in sua *praxi sect. 48. num.* 11. quod in ultimo per-
sonaliter citatus habetur pro confesso, in praxi
minimè servatur; non enim est opus, quod hæc
postrema citatio personaliter fiat, sed tantùm ad
cautiùs agendum, ut modò diximus. Sin autem
sit præsens, fiunt quoque tria præcepta; primum,
61 quod *infrà biduum tanquam Principalis depo-
nat, & intimetur*; quo elapso alterum, quod *in-
frà aliud biduum deponat, aliàs providebitur*; po-
stremum, quod *infrà aliud biduum præcisè, &
peremptoriè deponat, aliàs habeatur pro confesso
prout deterius*, neque ampliùs auditur; & quan-
quam D. Sanfelic. in *d. sect. 48. eod. num.* 11. opi-
netur, quod si Principalis sit præsens, fit ei uni-
cum præceptum; tamen ego servavi, servatum-
que semper animadverti, quod expedientur tria
præcepta, juxtà text. in *l. Senatus §. tribus D. de
jure fisci*, Afflita *singul.* 406. & in ultimo subjici-
tur, quod *habeatur pro confesso.*

Post hæc, decretum à Judice profertur, quod *stante
62 lapsu termini, N.N. habeatur pro confesso*, vel
ejus depositio habeatur pro facta, prout deterius;
quandoquidem nemo contumax habetur ipso ju-
re pro confesso, sed requiritur declaratoria, Glos.
in *cap.2. in v. pro confesso de confessis in 6.* Bart. in
auth. principales §. quod si actor num. 5. cæterique
apud Scacc. *de judic. lib. 2. cap. 7. qu. 14. num.*
522. Rovit. super *Pragm. Quinta die nu.* 43. Bor-
rell. in *summa decis. to. 2. tit. 1. de articul. & nu.*
94. Gizzius in *obs. ad Capyc. Latr. decis.* 86. *nu.* 6.
quamvis *Pragm.* statuat, quod ipso jure habeatur
pro confesso.

Quæ sanè praxis fundatur in *l. de ætate §. qui tacuit*

*4. & 5. seq. D. de interrog. in jur. faciend. & in-
terrogat. act. in d. cap. 2. de confess. in 6.* in *l. qui*
63 *tacet 185. D. de reg. jur.* ibi: *qui tacet, non utique
fatetur, sed tamen verum est eum non negare,
cap. qui tacet 43. de reg. jur. in 6.* ibi: *qui tacet
consentire videtur*, & in *cap. is, qui tacet 44. eod.
tit.* ibi: *is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique
negare videtur*. de hujusmodi autem positionibus
taliter confessatis edisserunt Carpan. *ad Statut.*
64 *Mediolan. cap. 83.* Michalor. *de Position. cap. 61.*
Scaccia *de Judic. d. lib. 2. cap. 7. qu. 11. & seqq.*
Borrell. *in summa decis. to. 2. tit. 1. de position. nu.
94. & seqq.*

Itidem respectu modi positiones Principalibus non
65 conceduntur, ne instruantur: exinde decretum
illud interponitur, quod *non consignetur petita
copia positionum*; sæpe enim ex improviso veritas
elicitur ex hominis ore, consultò autem illa in
corde latescit; unde bellè Cajus apud *Stob. ser. 11.*
inquit: *veritas nullam requirit præmeditationem*;
itaque facienda statim est depositio, etiam si idio-
66 ta sit; quod limitatur de jure communi, si re-
spondere intendat de veritate, nempe, factum
verum est, vel non est, ex *l. qui interrogatur D.*
67 *de interrogat.* &c. Porrò modus deponendi du-
pliciter consideratur, primò videlicet juxtà re-
giam *Pragm.* per verbum *credo*, & tunc tenetur
statim deponere, secundò scilicet per assertionem
veritatis, affirmando ita esse, vel ita non esse, &
tunc consultò valet respondere, ut quidam te-
nent; quorum opinio rectè procederet de jure
communi, at inspecta Regiæ Pragmaticæ dispo-
sitione nequaquam subsistit. Cæterùm ubi quis
omninò respondere velit per verbum veritatis,
non esset copia positionum deneganda ad consul-
tò respondendum, si loqueremur de jure commu-
ni, ut paulò ante diximus, & in quibusdam casi-
bus admonuit Michalor de *Position. cap. 34.*

Itaque sine temporis intervallo positionibus est re-
68 pondendum, & sine consilio Advocatorum, &
procuratorum, .s. Principalis non deponat præ-
sente procuratore, nec procurator præsente Prin-
cipali, ne vel ipso nutu instruatur; qui enim lu-
dentes alios videt, meliùs vincendi modum co-
69 gnoscit, quàm ipse lusor, glo. in *l. error, C. de
jur. & fact. ignorant.* & innuit *Rit.* M.C. 79. quò
fuit correcta hac in re *Constitutio* incip. *Partes tit.
de interrog. litigat.*, nec reperitur aliter ordina-
tum à dicta regia *Prag. Quinta die.*

Hinc etiam fit, quod quamvis D. Sanfelic. in *praxi*
70 *judiciar. sect. 48. num. 10.* dicat, quod quando
factum est antiquum, vel recens, sed nimis im-
plicitum, & intricatum, utpote dependens à cal-
culo, conceditur dilatio deponenti, ut respondeat
capitulo positionis, testimonio quoque Consilia-
rii Matthæi de Afflicto in *d. Constit.* Regni incip.
Partes num. 25. id comprobantis quamplurimis
DD. auctoritatibus, dummodo causam dubita-
tionis alleget; ego tamen constantissimè teneo,
Consiliarium de Afflicto loqui secundùm dictam
Constitut., qua modus respondendi per verbum
credo non erat præscriptus, & DD. ab eo laudati
de jure communi ratiocinantur; temeraria quippe
71 mihi videtur in facto proprio dubitatio: verum-
tamen hoc in casu ex[illegible]arem, satis esse pro cau-
tela deponentis, qu[illegible]ormulæ illi per verbum
credo adjiciatur clausula *citra præjudicium veri-
tatis*, in facto ambiguo, & intricato, respon-
dendo: *credo ut ponitur*, vel *non credo ut ponitur
citrà præjudicium veritatis*, arg. text. in *l. pere-
grè 44. D. de acquir. vel amit. poss.* ibi: *neque infir-
mitatem memoriæ damnum afferre possessionis,
quam alius non invasit*; maximè quod, ut pro-
batum est, valet testes adducere in sui defensio-
nem pro veritate facti, quoties positionibus re-
spondetur per verbum credulitatis.

Si quis verò proprium factum calumniosè neget,
72 convictus de mendacio multatur pœna Judicis
arbitraria, ut in d. *Pragm.* & quemadmodum no-
duu notat Gallup. *in praxi p. 2. c. 19. fol. 169.
num. 7.* si Principalis possidere neget, aut asserat
possidere nomine alieno, & convincatur per in-
strumentum possidere nomine proprio, possessio-
nem amittit.

Insuper quoad modum, petita depositione, si pro-
73 curator non habeat validum mandatum, & offe-
rat depositionem sui Principalis in tali loco de-
gentis, Pars, quæ pro depositione institit, cogi-
tur expedire literas commissionales cum copia po-
sitionum pro examinando Principali propriis
sumptibus; Officialis verò loci, cui fit commis-
sio, sumptibus deponentis illam recipere debet;
ipsius enim absentia causa est expensarum, teste
Afflicto *dec. 177.* D. Præsid. *dec. 332. num. 7.* An-
na *sing. 405.* & ita servatur. Hinc cauti procura-
tores eas parti adversæ consignant per Scribam
causæ, qui testatur de dicta consignatione: at
quoniam depositiones ad invicem peti possunt, &
regulariter primò ab Actore, cum suam actionem
fundare debeat, praxis inolevit, quod dato ter-
74 mino, in calce ipsius, dicatur, *Actor offert de-
ponere*, ne in longum protrahatur hic actus, cum
hanc depositionem reus usque ad conclusionem
petere possit; verùm si hoc non dicatur, non ideo
inducitur nullitas, sed adhuc terminus currit;
siquidem nonnisi requisitus deponere quis tene-
tur, quicquid velit Gizzius in *observ. ad dec. 86.
Capyc. Latro n. 2.*

Rursum si sit persona egregia in dignitate constitu-
75 ta, vel mulier honesta, quæ non tenetur ad judi-
cium venire, juxtà tex. in *l. ad personas egregias
13. D. de jurejuran. cap. mulieres de judic. in 6.
Nov. 124. cap. 1. §. si verò mulier*, tunc aut mittitur
ad eam Actuarius, ut recipiat ipsius depositionem,
aut illam recipit Officialis loci, cui committitur,
sumptibus quoque ejusdemmet Principalis.

Verùm si is, qui petit depositionem, Officialem loci,
76 in quo Principalis degit suspectum allegaret, sa-
larium ejus, cui committitur receptio depositio-
nis exolvere tenetur, non autem Principalis, ut
testatur D. Rovit. super eadem *Pragmat. num. 25.*
quoniam ipsi imputandum est, qui ob allegatam
suspicionem præbuit causam expensis. At verò D.
Pratus contrarium substinet in *addit. novissima
ad Muscatell. in glo. legaliores ad num. 28.* ex eo
quod absentia Principalis à loco judicii efficit, ut
collitigator ipsius depositionem exquirat extra il-
lum locum, cum primæva, & origo cujuslibet rei
77 inspici debeat; *l. quid quod 34. in princ. D. de
donat.* cum concord. & cùm sua absentia sit causa
suspicionis, eidem est tribuendum, si petens depo-
sitionẽ habeat suspectum Officialem loci, ubi degit a-

nam utique si esset in loco judicii, maximè in hac
Civitate Neapolis, illicò subrogaretur alter Exa-
minator ad recipiendam depositionem absque aliis
expensis, & judiciū procederet sine suspicione, per
text. in *l. apertissimi C. de judiciis* cum in fin. con-
cord. unde cum suspicio illa, quam habet petens
depositionem, Officialis loci, ubi degit Principa-
78 lis absens, veniat in consequentiam, non debet
attendi, per text. in *l. si quis nec causam D. si
certum petatur*, ubi DD. communiter, & D. Præs.
*dec.64. num.*18. & sic à D. Prato retorquetur ar-
gumentum D. R. Roviti asserentis, imputandum
esse alleganti Officialem suspectum, non autem
Principali absenti.

E're tamen erit distinguere, quod si suspicionis cau-
sa clara sit, & indubia, expensæ, quæ fiant ultrà
locum, ubi Principalis ipse commoratur, pro sala-
rio alterius Officialis, cui committitur depositio-
nis receptio, ab eodem Principali deponendæ sol-
vendæ sunt, & sequor sententiam Roviti; si secus,
illam D. Prati libenter amplector.

Respectu temporis ex *Rit.* 93. usque ad conclusio-
79 nem exclusivè depositio Principalis admittitur,
& post conclusionem super novis emergentibus;
ex recentissima tamen praxi nullo quidem tem-
pore non admittitur, teste D. Præside *decis.*220.
*num.*4. ex ratione, siquidem in Regno proceditur
sola facti veritate inspecta, & hæc est melior pro-
80 batio, *l. cum precum C. de liberali causa*; non est
enim tempus probationis restringendum, quoties
81 calumniæ præsumptio abest, ut omni tem-
pore veritas elucescat; præsertim quando timor
subornationis, ut in testibus, procul esse digno-
scitur.

Petita depositione, donec eadem fuerit facta, termi-
nus non currit, ut per glo. in *clem. sæpè in v. post
dationem de V. S.* Gizz. in *observ. ad decis.*86. *Ca-
pyc. latro num.*2. sed supersedere solemus in causa,
teste D. Præside *decis.*220. & ita servatur in pra-
xi. De hujusmodi positionum materia sedulò tra-
ctant Jacobus de Arena, Hubertus de Bobio,
Franciscus Curtius, Blasius Michalorius, Odofre-
dus Beneventanus, Rolandinus de Romantiis, ad
quos Lectorem remitto.

Expletis depositionibus, ultro citroque per Principa-
les præsentantur articuli, seu capita, quæ id om-
ne complectuntur, quod in eorum supplicationi-
83 bus, seu comparitionibus propositum, oppositum-
que fuit, & nuncupantur articuli; nam sicut in
humano corpore nudi, quibus membra jungun-
tur, articuli appellantur, ita in causis capita præ-
dicta, quorum unum alij connectitur, ad proban-
dum producta, ut dictum est, articuli vocitantur,
à verbo græco ἄρθρον, quod latinè junctum dicitur,
Rutg. Rulant. de *commissar. & commis. Cam. Im-
per. lib.*1. *cap.*2. *num.*8. & super iisdem examinan-
di sunt testes; idcircò differunt à positionibus, su-
per quibus in Regno Principales interrogantur.

De jure communi articulorum copia Partibus con-
ceditur, ad text. in *l.* 2. *C. ut lite pendente*, Abbas,
cæterique Canonistæ in *cap. per tuas de testib.* ex
duplici ratione; prima, ut pars adversa conficiat
interrogatoria, quæ quidem sunt species defensio-
nis, ut per Muscatell. in glo. *impertinentes num.*
13. *in fin.* altera, ut impertinentes rejiciantur. Hoc
tamen pacto conceditur, nimirum super ejus exa-
minatus prius actore, vel reo petente, & data etiā
copia suorum articulorum intra brevem termi-
num, scilicet duorum dierum, ut mora rumpatur,
non gravetur pars in productione testium. Verùm
in Regno non datur copia articulorum, teste Af-
flicto in *decis.*33. *num.* 3. Caravit. super *Rit.* 79.
*num.*11. D. de Franch. *dec.*220. *num.* 14. rejecto
Maranta *par.* 6. *actu* 4. *num.* 19. qui fundatur in
Pragm. *Quinta die*, quæ loquitur de depositio-
nibus Principalium; in Regno enim, & præsertim
in S.C. & in M.C. interrogatoria non usu veniunt
ob causarum multitudinem, ne ipsarum expedi-
tiones differantur: usus autem invaluit, ut posi-
85 tiones vicem gerant interrogationum respectu
Principalium; quoad testes verò satis est repulsa, &
repulsa repulsæ. Ne igitur Judex in cognitione ar-
ticulorum impertinentium immoretur, indistinctè
admittuntur cum clausula, *salvo jure impertinen-
86 tium*, quemadmodum etiam docet post quam-
plures Rutger. Rulant *de commissar. & commis-
sion. Cam. Imper. par.*3. *cap.*4. *num.*7. alioqui pen-
dente discussione an articuli pertinentes sint, vel
impertinentes, terminus non curreret, Borrell. in
*summ. decis. tit.*1. *de artic. &c. num.* 153. propo-
sita ergo petitione, ut impertinentes rejiciantur,
decretum interponitur: *admittatur, salvo tamen
jure impertinentium, & non admittendorum, ex
nunc prout ex tunc, facta publicatione*, nempe pu-
blicato testium examine; quæ clausula operatur,
87 quod articuli censeantur rejecti non secus ac si
testes recepti non fuerint.

Publicato postea examine testium, si articuli eviden-
ter impertinentes non sint, & ita Judici videbitur,
illorum cognitio in calculo ferendæ sententiæ re-
88 servatur; de qua articulorum materia Deo faven-
te latè in 2. *Parte* dicemus.

Gradum facio ad aliud decretum, scilicet; *terminus
aliàs datus sub die &c. currat, & currere intelli-
gatur ab hodie*, vel dicitur, *etiam super noviter de-
89 ductis*; quod quidem interponitur, quoties impe-
ditus terminus ob aliquod impedimentum non
currit, ut quia de prædicto termini decreto reus
obtinuit supplicationem de verbo faciendo, vel
quia petiit depositionem Principalis super positio-
nibus, vel quia incontinenti post terminum ali-
quam exceptionem dilatoriam opposuit, cum in-
90 continenti illam proponere possit, juxtà glo. in *l.
Pomponius §. ratihabitionis in v. contestationem D.
de procurat.* quæ Glos. propriè loquitur in exce-
91 ptione legitimationis personæ; nam satis dicitur
ante fieri, si fiat incontinenti, Capyc. *decis.*48. in-
continenti verò semper dicitur, quando aliquis
92 alius actus ex iis, quæ incumbunt, post termi-
num non subsequitur, ut non semel decrevimus,
quod *suspenso decreto termini, N. N. adimpleat*;
quo adimplemento jam facto, per aliud decretum
dicitur, *quod terminus aliàs datus currat, & cur-
re incipiat*; quod si quidquam de novo per compa-
ritionem, seu supplicationem per partes deductum
93 fuerit priori facto respondens decreto injungitur:
*currat etiam super novis in comparitione f.., sive
supplicatione deductis.* Neq; hic prætermitto, quod si
in decreto nō fuerit declaratum super noviter de-
ductis, sed tantum fuerit citata comparitio, seu sup-
plicatio & dictum: *visis comparitionibus*, seu *suppli-
cationibus f.. & f..*, adhuc denuo deducta in eodē
ter-

termino comprehensa censentur, ac terminus cur-
rit etiam super deductis.
Quoad aliud attinet decretum, quo dicitur: *testes ci-*
94 *tati in termino recipiantur, & de eorum depositio-*
nibus habeatur ratio, quæ de jure habenda erit,
sciendum est primò, quod ut testes probent, ritè
95 recipi debent, *cap. in nomine Domini de testib.* ni-
mirum ut in termino citentur, juxta text. in *l. si*
quando C. de testibus, d. cap. in nomine Domini de
testibus Rit. M. C. 149. & 155. etenim si testes non
96 citati deponant, nimirum de veritate dubitatur, ac
subornationis oboritur suspicio, arg. *l. quæ omnia*
§. sed & si D. de Procurat. Daniel Venatorius in
Analysi juris Pontificii lib. 2. tit. 21. axiomate 2.
hinc ne Judicis auctoritas contemnatur, & in Par-
tis præjudicium veritas occultetur, non sine qua-
dam pœna pecuniaria citandi sunt, & in casu re-
nitentiæ decretum fit, quod *compellantur captis*
pignoribus, & expediantur literæ exequutoriales
pro pœna in citatione contenta, quod fundatur in
text. *l. 3. §. exhibere D. de tab. exhib. l. si quando C.*
de testib. cap. cum causam de testib. cap. fin. de te-
stib. cogend. docent præ ceteris DD. Menoch. de
arbitr. judic. lib. 2. cent. 5. cap. 487. Rutger. Ru-
lant. de *commissar. & commission. Cam. Imper. lib.*
2. cap. 7. num. 7. & seqq. par. 2. verùm si compa-
reant tempore opportuno, iisdem de æquitate
executum pignus restituitur. Secundò, quod re-
cipiantur prævio juramento de veritate dicenda;
97 *l. jurisjurandi 9. & l. si quando C. de testib. cap.*
fraternitatis 17. in fin. cap. quoties, cap. licet. §. te-
stes, cap. tuis, cap. super nobis 54. in fin. de testib.
& attestationib. can. hortamur 23. q. 9. cum con-
cord. quæ praxis etiam de jure divino descendit, ut
in Genesi *cap.* 31. ubi Jacob voluit, ut testimonium
Abel sui soceri juramento confirmaretur. Tertiò
98 ut recipiantur parte citata ad videndum eorum
juramenta, *d. l. si quando, C. de testibus, cap. in*
nomine Domini 2. de testib. est utique pars adver-
sa requirenda, ut certior ipsa reddatur, juramen-
tum Examinatoris incuria non fuisse omissum, ut
consideret, quod prævio juramento testes verita-
tem deposuernit, & proinde deliberare possit, an
liti cedendum; atque etiam ut sibi testium quali-
tas innotescat pro repulsa ei competente; in dicta
verò citatione, seu requisitoria explicentur opor-
tet locus, & tempus, quo testes recipiendi sint; ideo
in eorum receptione dicitur, *testis citatus, rela-*
tus, et medio juramento interrogatus, hinc etiam
99 admoneo, quod si Principalis sit requisitus ad vi-
dendum dictum juramentum, procuratorem con-
stituere potest, & è contrario procurator suum
Principalem certiorem reddere, sicubi contigerit
examinari testes in partibus: hæc tamen citatio
100 partis adversæ ad videndum testium juramenta
locum non habet in multis casibus collectis per
Farinac. *de testibus lib. 3. tit. 8. qu. 72. cap. 1. et 2.*
& notat D. Reg. Rovit. super *Pragm. 9. de ord. Ju-*
dicior. num. 17. ac Bocer. *clas. 6. disp. 23. de probat.*
101 *per testes th.* 51. Porrò utraque pars testibus ab
alterutra parte citatis uti potest; cum neque
ultronei, neque amici hoc in casu reputentur, &
ita decisum per S. C. teste Anna *sing.* 510. sicque
102 in praxi servamus. Quartò, ut interrogati factum
cum claritate deponant, & causam scientiæ alle-
gent, ut veritas comprobetur, alioquin non pro-
bant: quinimò de causa scientiæ etiam non inter-
rogati circa res, quæ corporeo sensu non compre-
103 henduntur, sed tantum intellectu concipiuntur,
illamque reddere debent claram, & sufficientem,
juxtà text. in *l. solam C. de testibus*, & DD. com-
munem Conclusionem, ut videre est penes Jose-
phum Mascardum *de probat. concl. 1375. num. 5.*
6. 47. et 52. ibi: etiam si testes rationem non suffi-
cientem redderent, nam non probant, & Præs. Jaco-
bum Menochium de *Arbitrariis Judicum lib. 1. q. 25.*
Amplius noto in eo, quod dicitur, *& de eorum de-*
104 *positionibus habeatur ratio, quæ de jure ha-*
benda erit, nimirùm *de jure*, si ritè fuerint rece-
pti, si de jure recipi poterant, si habiles, vel in-
105 habiles sint, de qua testium materia integrum
Prosperus Farinacius librum conscripsit, ac pecu-
liares tractatus edidere Andreas Barbatia, Barto-
lus, Albertus Blandinus, Ægidius Bossius, Joan-
nes Campegius, Hortensius Cavalcanus, Jo Crot-
tus, Franciscus Curtius, Thomas Diplovatarius,
Nicolaus Everhardus, Vvendelinus Heilmannus,
Albericus de Maletis, Robertus Maranta, Joachi-
mus Mynsingerus, Nellus a s. Geminiano, Nepos
de Monte Albano, Nicolaus Perrenotus, Jo: Ol-
dendorpius, Petrus Rebuffus, Iustus Ruberus,
Christophorus Philippus Richterus, Jo: Rudolphus
Satlerus, Fridericus Schench, Rodulphus Vol-
ckmannus in ejus *pract. conclus.*
Enimverò non abs re fuerit hic loci repetere quod
106 superiùs etiam tetigimus, in causis in S. C. ver-
tentibus testes super articulis recipi per Examina-
torem prævia nota suspectorum electum, ac per
sortem, & super quolibet articulo recipi posse se-
ptem testes, & ultra hunc numerum receptos rei-
107 ici, nisi aliter causæ conditio expostulet; aut
aliud ei visum fuerit, ut in facto antiquo, in quo
decem recipi possunt, ut sanxit *Regia Pragmatica*
prima de testium refrænatione; refrænatio verò
testium fit quoad illos postremò receptos, nisi per-
sonæ essent privilegiatæ, quo casu est in eorum ar-
bitrio prima, vel postrema testium receptione ubi
quemadmodum decisum fuit per S. C teste Tho-
ro *in decis. compendio verb. refrænatio testium*, &
penes Rovit. super *Pragm. 1. de refran. num.* 3.
Deveniendo ad explicationem alterius decreti, quo
108 dicitur: *die &c. visis &c. pro omni termino, no-*
minatione, & beneficiis partes infrà viginti dies,
vel infrà mensem (prout videbitur) *deducant in-*
cumbentia, noto primò, quod si testes examinan-
di super articulis morentur extrà civitatem, & in-
frà dietam parti quinque dies conceduntur, sed ad
109 eorum nominationem faciendam cum specifica-
tione nominum, & cognominum: dico infra quinq;
dies, scilicet post notificationem termini, juxta *Prag.*
4. §. 9. de dilat., ac tradunt Pratus in *add. ad Muscat.*
p. 5. gl. e suspectorū ad n. 18. Rov. super *Prag. Post præ-*
dictas 7. de ord. jud. Petra *super Ritu* 140. *n.* 2. quæ
dilatio non est incongrua; nam actor in judicium
110 venit ad agendum instructus, & reus in judi-
cium vocatus, qui contendere jam deliberavit, in
arenam quoque paratus descendit.
Curriculis verò nominationis intrà Regnum, si te-
stes degant in loco, qui à Civitate distat per unam
dietam, pro qua viginti milliaria computantur,
111 erit quindecim dierum: si ultrà distet, pro quali-
bet dieta quinque conceduntur dies, ita ut intrà
Regnum dilatio prædicta spatium trium mensium
non

non excedat; si extra Regnum, non erit ultrà sex
menses, ut in *Pragm. 7. de ordine judic. & 3. de
dilation.* cum hac tamen differentia, quod in no-
minatione, quæ fit extra Regnum, partes non
modò locum, ubi testes degunt, declarare debeant,
ac testes per nomina, & cognomina specificare,
112 sed cum deposito quoque ducatorum quinde-
cim quolibet mense, pro pœna eorum, qui nomi-
natione utuntur, vel nihil probant, eamque fa-
ciunt ad defatigandam partem, & sic ad evitandas
dilationes, ut in *Pragm. 3. de dilation.* pœna verò
ducatorum duodecim contenta in *Pragm. 9. de or-
dine judic. ac 1. de procurat*, imposita contra non
utentes nominatione facta intra Regnum, vel ni-
hil ad causam probantes, ita ut petita nominatio
tanquam dilatio d judicetur, aucta est usque ad
summam ducatorum quinquaginta; ut in *Pragm.
8. §. 5. de dilation.* verùm hæ pœnæ vitantur, si à
113 partibus prædictæ nominationi renuncietur, ut
in *Pragmat. 39. de officio S. R. C.* quæ renunciatio
in praxi facienda est antequam testium audientia
notificetur.

Ad effugiendum verò depositum praxis inolevit,
114 quod partes nominationem faciant extra Re-
gnum cum protestatione, quod velint uti termi-
no non secus ac si intra Regnum, & in remotiori-
bus Regni locis nominationem fecissent, de qua
testantur D. Præses *dec. 57.* & D. Petra *Rit.* 140.
quod in viridi est observantia.

Vnum tamen adverte; ut actor, vel reus, qui
115 nominationem fecerit temporis dilatione sine
fraude utatur, remotiorem Regni locum esse at-
tendendum, qui est propè locum extra Regnum
si quis enim nominet hebere testes in civitate
Romæ, locus remotior, scilicet Hydruntum; non
est attendendus, sed ille, qui propè Romam est,
quemadmodum in civitate Messanæ, Rhegium,
& ita in facti contingentia me interveniente fuit
Judicatum: & ratio est quia regia *Prag.* non dat
dilationem trium mensium, sed dierum quinde-
cim pro una dieta; si tamen ultra, ut prædictum
est, pro qualibet dieta quinque dies, & majorem
dilationem permittit, si judici videbitur, dum-
modo dicta dilatio non excedat spatium trium
mensium, quod nota; est enim sanè nova de-
claratio.

Secundo noto, quod tam actori, quam reo compe-
116 tit testium repulsa, atque repulsa repulsæ; idest
testium in termino primæ repulsæ examinatorum
reprobatio; terminus autem primæ Repulsæ con-
117 tinet medietatem termini in causa principali im-
partiti; repulsa verò repulsæ medietatem termini
primæ repulsæ. Quod si in judicio existant per-
sonæ privilegiatæ, habent beneficia, & earum
118 quælibet duo beneficia, quæ vocantur primum
& secundum beneficium ad pinguiùs proban-
dum, & quodlibet beneficium continet similiter
medietatem primi termini, & secundum medie-
tatem termini primi beneficii. De hac re, nimi-
rùm de repulsa, & beneficiorum materia pro de-
cretorum ornatu, ac terminorum intelligentia
quædam infra referemus.

Supradictum decretum, quod ex omni sui parte re-
manet explicatum propriè interponitur, quando
actor fovet bonum jus, & reus conventus est per-
sona privilegiata, cui beneficia competunt; ma-
ximè si judicium protelavit, exceptiones oppo-
nendo, vel causa suapte natura breviter determi-
nari potest; ideoque ne lis in longum protraha-
tur tot tantisque dilationibus in justitiæ præjudi-
cium, termini in unum congruum restringuntur
quo incumbentia deduci possont, ut superiùs di-
ctum est; cum terminus, qui Judicis ministerio
impartitur, ab eodem restringi, ac prorogari
posit attenta causæ qualitate, & circumstantia-
rum congruentia: quæ praxis juxtà nonnullos
119 Pragmaticos procedit respectu mulierum, alio-
rumque privilegiatorum, non verò minorum,
quòd favorabilior sit istorum restitutio. Quinì-
mò nonnullorum opinionem, quod Judex hoc
120 facere nequeat, indistinctè non amplectimur;
quia multa ex causa limitantur, & Judici à lege
permissa sunt, atque ita invaluit usus.

Hic etiam obiter non prætermitto, quod pro causis
121 infra summam ducatorum mille Examinator
electus accessum non habet, neque recessum, sed
tantummodo moram, ut ex *Pragm. 75. de officio
S. R. C.* unde sæpissimè contingit, quod tam ipse,
132 quam alii causæ renuncient, & tunc decretum
interponitur per D. Commissarium, quod *stan-
te renunciatione, testium audientia committatur
Officialibus locorum non suspectis*, & prævia di-
cta nota, quam partes in promptu dare solent,
expediuntur literæ commissionales: quod si ali-
qua pars sit renitens, fit ei præceptum e. g. quod
*infra biduum det listam suspectorum, alias com-
mittatur per D. causæ Commissarium*. Verùm si
123 contingat allegari à Parte suspectum Officia-
lem ordinarium loci, ubi testes degunt, & su-
spicionis causa non est evidens, & clara, tunc
alii Officiali commissio fit ejusdem expensis. Cæ-
124 terùm infra dietam testium audientia non com-
mittitur, nisi sint senes valetudinarii, mulieres, vel
honestæ personæ, *cap. si qui testium 8. de testib.
cap. mulieres de Judic. in 6. Nov. 124. cap. 1. §. si*
125 *verò mulier*, neque ultrà dietam, si causa sit
magni momenti, ac præjudicii, vel testes sint su-
specti de falso, sed parte petente recipiuntur co-
ram D. Commissario facto deposito dietarum di-
ctorum testium. Si verò testes in aliena jurisdi-
126 ctione sint, tunc omninò eorum audientia lo-
corum Officialibus committitur, ut etiam de jure
communi statuitur per text. *in l. Judices 17.*, &
in *auth. apud eloquentissimum C. de fide instrum.*
hinc si testes Romæ e. g. sint examinandi, literæ
127 commissionales sequenti formula expediuntur,
ut in antiquis processibus observavi, videlicet.

*D. Joseph de Rosa R. Consiliarius S. R. C. S. Claræ
hujus Regni Neap. & causæ infrascriptæ
per Catolicam Majestatem*, sive dicti
*S. R. C. Judex, & Commissa-
rius specialiter deputa-
tus.*

*Illustribus, & circumspectis viris ad justitiæ re-
gimen deputatis almæ Urbis hortando significa-
mus, qualiter fuit coram nobis exhibita infra-
scripta petitio pro præsentium expeditione* (cujus
tenor insertur) *ideo rogamus, atque hortamur
dominationes vestras quatenus dignemini, receptis
præsentibus ordinare, quod per unum ex Curiali-
bus istius Regiminis justitiæ almæ Urbis testes
ibidem degentes per N. N. nominati, & producendi
roci-*

recipiantur super articulis testimonium veritatis prolaturi, & similiter rogamus, quod per unum ex famulis notificetur N. N. procurator constitutus ad videndum juramenta dictorum testium, offerentes nos ad similia, & ad majora parati, datum Neapoli die &c. D. Joseph de Rosa Regius Consiliarius S. R. C. Sanctæ Claræ ad similia, & ad majora paratus.

Postremum in ordine decretum, quo dicitur: *Infra quatuor dies audiantur partes non impedita interim solutione* &c. tum interponitur, cum quis agit executivè in judicio vigore publici instrumenti, & pars adversa opponit exceptionem quandam, quæ minimè ex ipsius ventre nascitur, sed aliunde venit probanda; atque adeo extrinseca indiget cognitione, quemadmodum superiùs in materia exceptionum exposuimus, cum nequeat hoc in casu reus conventus solutionem remorari, & viam executivam eludere, prout in dies contingit, & nemo in foro versatus ignorat.

S U M M A R I U M.

1 *Testium publicatio fit completo examine, & prævia partium citatione, ejusque praxeos origo, & ratio constituitur.*
2 *Publicationis effectus indicantur.*
3 *Petita testium publicatione non facta, processus redditur nullus, & quare.*
4 *Defensio omni jure permittitur.*
5 *Testium publicatio facienda est cum termino quorundam dierum, & quare.*
6 *Termino publicationis elapso, quando testes adhuc recipiantur, vel repeti possint.*
7 *Citationis ad publicandum formula recensetur.*
8 *Praxis decreti, quod in testium publicatione profertur.*
9 *Facta publicatione, repulsa testium tam actori competit, quàm reo.*
10 *Testium repulsa quodnam remedium sit, & cur adinventum.*
11 *Homines ad malum esse proclivès, Sacræ Scripturæ testimonio, & jurium auctoritate demonstratur.*
12 *Repulsa testium præmissa protestatione admittitur, & quare.*
13 *Oppositiones contra testes regulariter ante publicationem facienda.*
14 *Protestatio quando fieri debeat.*
15 *Protestatione, quando testium depositio protestantem juvet.*
16 *Protestatio ne præjudicium afferat protestanti quomodo fieri debeat.*
17 *Protestatio omissa non excludit repulsam quoad testium dicta.*
18 *Repulsa quando petatur, cum num. 19. & 20.*
21 *Ab inimico semper malum expectatur.*
22 *Odium Salvatoris nostri præcepto, & exemplo superatur.*
23 *Repulsa testium inhabilium exponitur.*
24 *Minor, vel alia persona privilegiata an facta conclusione restituatur ad petendam repulsam ab Auctore disseritur.*
25 *Minor læsus in contractu, seu quasi an restituatur ad damnum, & lucrum; & quid quando ex delicto alterius læditur.*
26 *Repulsa an sit favorabilis, vel odiosa per Auctorem enucleatur, & num. seqq.*
27 *Testibus crimina obiiciens num teneatur actione injuriarum. & num. 29. & 34.*
28 *Defensiones neutiquam restringendæ.*
30 *Praxis verior testes repulsandi constituitur.*
31 *Nocentium delicta nota esse, & oportet, & expedit.*
32 *In termino repulsæ testium audientia nonnisi pro duobus tantùm testibus committitur.*
33 *Magnatum præpotentia formidanda, contraque ipsos quicquam testes dicere non præsumitur.*
Statutum prohibens Magnatibus testes reprobare validum est, & contra Magnates indicia ex se levia gravia censentur.
35 *Testes à producente repulsari nequeunt nisi quoad dicta.*
36 *Repulsa non competit actori non probanti adversus reum plenè, vel semiplenè exceptiones probantem.*
37 *Actore non probante reus absolvendus.*
38 *Repulsa in judicio summario, quod plenarium antecedit, non admittitur; & an in causa attentatorum.*
39 *In quibus judiciis, quæ summario termino perficiuntur, repulsa permittatur.*
40 *Repulsa re integra renunciari potest, idque explanatur.*
41 *Praxis decreti, quo repulsa conceditur.*
42 *Publicatio semper fit Judicis decreto.*
43 *Facta publicatione in repulsæ judicio, repulsa repulsæ conceditur.*
44 *Auctores de repulsa, ac repulsa repulsæ tractantes recensentur.*

DISTINCTIO SECUNDA.

Die &c. visa comparitione fol. &c. in præsenti causa fuit facta publicatio cum termino dierum tot ad percuntandum, cum reservatione in forma.

Die &c. concedatur repulsa cum termino juris, vel dicitur, *repulsa repulsæ cum termino juris*

Com-

1 Ompleto testium examine, fit ejus publicatio, prævia tamen partium citatione ad publicandum: quæ praxis tum respectu prædictæ citationis descendit ex *cap. consuluit de offic., & potest. Jud. Delegati*, & ratione nititur;
nam partes causas allegare possunt, quæ publicationem impediant, quo casu supersedetur in eadem, si Judici ita videbitur, quanquam in M.C. Vicariæ citatio hæc de stylo omittatur; aut per multitudinem causarum, ne ipsarum expeditio retardetur, aut quia ut plurimum ibi causæ non sunt magni momenti; tum respectu ipsius publicationis ortum habet de jure civili ex *l. 2. C. de edende, & l. 2. C. ut lite pendente, Nov. 90. §. quia verò de testibus*; de jure autem canonico ex *cap. constitutus*, & ex *cap. præsentium de testibus*; insuper de jure Regni, ut ex *Constit.* incip: *Universos, & singulos*, ex *Ritibus M.C. 72. &* 86. & ex *Pragm.* 11. quæ incipit, *Cursu dilationum* sub *tit. de ordine ju-*
2 *dic.* cujus quidem publicationis effectus primus est, ut dicta testium publicata valeant, & fidem faciant ex *l. gesta Cod. de re judic. cap. cum causam de testibus*. alter, ut partes publicata videant, & percunctentur, atque hinc sciant, quæ testificata prosint, quæve noceant, aut præjudicium eis attulerint.

Rursum ut testes, eorumque dicta repulsare possint; idcirco quando in causa testes fuut examinati, &
3 publicatio facta non est, si fuerit petita, processus erit nullus, ob duplicem rationem; quia dicta testium non publicata fidem non faciunt, & quia parti defensionis jus auferretur, cum non publicatis attestationibus repulsam nequeat adhibere, Borrell. *in summa decis. tit. 24. de publicat. process.*
4 *&c. n. 2. nu. 13. & 29. & 30.* defensio enim non solum est de jure naturali, sed etiam divino, ut in Evangelio D. Lucæ: *qui habet sacculum, tollat simul, & peram; qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*; adeoque nemini in judicio deneganda, ex Innocentio III. in *cap. cum inter Priorem., & Conventum 5. de except.*, ubi Gl. *o. legitima defensio*, ex Damaso Papa in *can. c. cum dicat Apostolus 2. in fin. de Eccles. ædific. vel repar. Clement. Sæpè de V.S.*

Prædicta publicatio facienda quoque est cum termi-
5 no aliquorum dierum, tum habito respectu ad testes examinatos, ut eorum dicta partes percunctari valeant, tum respectu testium præsentium, qui in ordinario termino fuerint citati, & non adhuc examinati, ut infra ipsius ter-
6 minum examinentur; quo elapso, cum præsumatur partem attestationes vidisse, propter timorem subornationis ad examen non admittitur, *cap. fraternitatis 17.* ubi DD. *de testib.*

Verùm si quis malitiosè non protelaverit examen, & fidem Scribæ causæ fide digni præsentaverit, illud non fuisse percunctatum, itaut suspicio subornationis cesset, de æquitate ad exanimandum admittitur, & ita non semel in Praxi servatum vidi huc etiam spectat *Prag. incip. quandoque solet de testium refranat. & repetit.* quandoquidem si testes in termino aliquo justo impedimento non fuerint examinati, liberè quidem repeti possunt, quemadmodum si non ritè fuerint recepti, teste Domino Præsid. de Franch. in *decis. 668.* quia nihil de novo deponunt, & subornationis timor abest: sic etiam ex officio Judex publicatis attestationibus novos potest recipere testes, seu pro invenienda innocentia, seu pro detengendo maleficio procedatur, ut videre est penes D. Reg. Sanfel. *decis. 22. per totum.*

Citatio ita concipitur: *quoniam in causa &c. partes*
7 *compareant coram Domino causæ Commissario ad dicendum quæ voluerint, aliàs processure ad publicandum*; decretum posteà hoc pacto fiet: *Die &c. visa comparitione fol. .. per D. militem &c. in præsenti causa fuit facta publicatio cum termino dierum .. ad percunctandum cum reservatione in forma*; de stylo autem Curiæ dicitur, *cum reservatione in forma* idest præsentandi examen aliorum testium, quorum audientia commissa fuit, quando dictum examen advenerit; quæ dilatio Judici arbitraria est, modò alteri parti non officiat, & absit suspicio subornationis testium fortassis non examinatorum.

Aliud igitur decretum expositurus, in juvenum gra-
9 tiam prænoto, quod facta publicatione tam actori, quam reo repulsa competit, cum id, quod ab una parte fuerit positum, & pro ejus intentione probatum, ab altera reiici possit, & est contra veram, vel præsumptam testium iniquita-
10 tem remedium; contra veram; scilicet si testes falsum deposuerint; præsumptam, quia respectu ipsorum, qui sunt improbæ forsan conditionis veritatem minimè deposuisse præsumitur: & plenè in promptu ratio est, quia homines, utpote declives
11 ad malum ab initio mundi peccare consueverunt, ut habemus in sacris paginis: *Sensus, & cognitio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*, & Venusinus quoque cecinit.

Nam vitiis nemo sine nascitur . . . &
Acclivis falsis animus meliora recusat.

Nov. 5. de monach. §. si verò is quidem, ibi: *humana enim natura quodammodo labitur ad delicta*, *Scheffer. p. 2. q. 5. n. 5. & 6.* ibi: *& homo malus potiùs, quàm bonus præsumitur, cum bonitas ex adventitiis dependeat: malitia autem à natura, l. 1. ibi inter cæteras sceleris causas, quas illi natura administrabat D. ad Macedon.* hinc in *Gen. cap. 6. videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum fecisse hominem.*

Hæc admittitur protestatione præcedente, testibus
12 Afflicto *dec. 351. nu. 8.* Grammatico ibidem *in addit.* & D. Sanfelicio *in princi S.C. sect. 57. nu. 12.* ibi: *Primus casus est, quando ante publicationem non fuerit protestatum juxta adducta per Afflict. decis. 351. num. 6. cum declaratione, ut ibi per eum, quod limitat Grammat. ibi in addit. in tribus casibus, de quibus per eum*; protestatio enim præsumptam calumniam, quæ facta publicatione consideratur in quærendis objectionibus contra eos, qui testificationes fecere, removet, & animum Judicis inducit ad illam concedendam, prout adnotavit quoque Præses Menoch. *de arbitrar. judic. lib. 2. cent. 3. cap. 239. num. 2.* ibi: *quoniam expectando publicationem malitiosè obiicere videtur cum cognovit contra se probare*: de hac autem consideratione loquitur text. in *cap. præsentium 31. de testibus, & attestat.* ubi regulariter statuitur, ut

13 ante

13 ante publicatas attestationes oppositiones in te-
stes obiiciantur, alioquin si post aperta, & didi-
cita testificata opponantur, malitiosè videntur
oppositæ; ideoque in praxi hæc requiritur prote-
statio, quæ fieri solet id temporis, quum testium
14 citatio notificatur, tanquam in tempore magis
opportuno. Cæterùm sufficit, quod ante publi-
cationem fiat; nam examine publicato, repro-
bantur testes, ut cautum est in *Pragm.11.de ordi-
ne judiciorum*, hæc quoque protestatio cum ali-
15 quatenus testium fidem elevet, minuatque, &
præjudicium protestantibus afferat, causæ est, cur
testium depositiones pro eis facientes non videan-
tur proficuæ, nisi testes personæ honestæ, & pro-
batæ sint vitæ, secus si minus honestæ; nam hoc
in casu præsumitur testem in favorem deposuisse
protestati, scilicet ob timorem ne ipsi crimen obii-
ceretur, & sic ad evitandam repulsę injuriam, ut
notat glo.in *d.cap.præsentium in verbo protestatus*
16 circa finẽ, ideoq; fit cũ clausula videl. *N.N.protesta-
tur contra testes, dicta, & dicenda per eos, quatenus
contra, & non aliter, petendo repulsã, & repulsa re-
pulsam.* dicitur, *quatenus contra, non aliter*, cum
testes quoad personas approbari valeant, quo
autem ad dicta impugnari, facit glos.in *can.si quid*
17 *vers.37.distin.* hinc omissa protestatio nullatenus
excludit repulsam quoad testium dicta; quia par-
tibus non patefacta, nec approbata censentur.

Publicato itaque processu, repulsa petitur, ut ex *d.*
18 *Prag.* quæ circa terminum ibi prestitum, scili-
cet octo dierum non servatur, teste eod. D. San-
felic. *sect.58.nu.6.* siquidem semper ante conclusio-
nem in M.C. in S.C., & in Reg. Camera conceditur,
uti testatur Thorus in *compendio dec.fol.474.*
in *verbo repulsa il 3.* ex Grammat. super *Rit.51. &*
56. & in gravibus causis etiam in actu conclusio-
nis conceditur; quemadmodum fuisse servatum,
& judicatum per S.C. fatetur D.Regens Rovit. su-
per *d.Prag.nu.45.* idemque Thor.in *supplem. com-
pen.v.repulsa in causis gravioribus.* Quinimò post
19 conclusionem, si hæc rescissa fuerit per termi-
num ad pinguiùs probandum impartitum; nam
probatio, que interim fit, conjungitur cum pro-
batione facta in primo termino; ideoque conce-
denda est repulsa etiam respectu testium in eo
examinatorum, attento quoque personæ privile-
gio, teste Capycio *decis.157.nu.5.* licet ibi non sic
explicetur casus ut hic loci, & Ursill. *ad Afflictum
dec.266.in fin.*

In quamplurimis autem causis etiam post dictum
20 terminum non est deneganda, nimirum si trã-
ctaretur de repulsando teste, uti inimico capita-
lis inimicitiæ: quò spectant jura in *l.1. §. præterea,
24.D.de quæst.l.3. in princ.versic. vel an inimicus
D.de testib.can.in primis §.sedet de personis 2. qu.1.
cap.1. & 2.can.suspectos in princ.can.omnes in fin.
3.qu.6. Novel.90. cap.7.* siquidem inimicitia adeo
in humano pectore grassatur, ut ab inimico nun-
21 quam bonum, sed malum semper expectetur:
quod, si fortè aliquando bonum evenerit, rem
quodammodo prodigiosam existimamus; scriptum
est enim: *inimico tuo non credas in æternum*;
quippe odium, quod ex offensa provenit, & in-
22 juria, alio non superatur remedio nisi divino
præcepto, & D.N. Jesu Christi exemplo; præcepto,
ut in *Evangelio: ego autem dico vobis, diligite ini-
micos vestros*, exemplo; quandoquidem in cruce
pro perfidis offensoribus patrem exoravit, in-
quiens: *ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.*
23 Item repulsa conceditur etiam post lapsum ter-
minum contra testes inhabiles, quorum inhabili-
tas partium consensu tolli non potest, ut si essent
hæretici, Judæi, excommunicati & similes; adnó-
tata per D.Præf.Menoch. *cap.239.lib.2.nu.5.de ar-
bitrar.Judic.*, vel si essent infames juris, & facti in-
famia; vel quando quis juret ex malitia non oppo-
nere, vel oppositiones noviter ad ipsius notitiam
pervenisse, Grammat.in *decis.Afflict.351.*

Sed quæres, an facta conclusione, minor, vel alia per-
24 sona privilegiata in petenda repulsa restituantur
in integrum, & pro ratione dubitandi videtur ne-
gandum: nam prædictæ personæ habent primum;
& secundum beneficium, & repulsa est odiosa: in
contrarium tamen consideratur, quod minor in
termino beneficiorum valet probare, & coadjuva-
re quod petiit, sed non repulsatis testibus, adhuc
potest succumbere; quapropter dicendum est,
quod si minoris causa etiam sint repulsa commo-
de decidi possit, nequaquam restituitur, ita Boe-
rius *dec. 245. num.7.* secus autem si evidenter ei
damnum inferretur, nam tunc minor, aut alia per-
sona privilegiata restituitur: juxtà notata a D.
25 Præf.de Franch. *decis.421. num.11.* ubi minor læ-
sus in contractu, seu quasi ad lucrum, ac damnum
restituitur: quando verò læditur ex delicto alte-
rius; aut agitur de diminutione rei familiaris, &
restituitur, aut de consequendo lucro alieni patri-
monii ex delicto alterius., & non restituitur per
text.in *l.sepulcri violati D.de sepulcro violato*: & ita
decisum in casu, quo adulterii exceptio fuit oppo-
sita contra mulierem petentem dotes suas, & te-
statur quoque Dominus Sanfelic., *d.sect. 57.
num.10.*

Neque absolutè repulsa dicitur odiosa: nam respectu
26 petentium favorabilis est, cum contra petentem
posita, & probata, vel diluantur, vel elidantur: re-
spectu verò testium licet odiosa videatur, cum
eorum famæ, & opinioni nonnihil per objectiones
detrahatur; nihilominus crimina testibus obii-
27 ciens, ac dedecora, nulla injuriarum actione tene-
tur, dummodò non per calumniam, ac prævia pro-
testatione, quod non animo calumniandi id agat,
Specul. *tit.de Advocato §,3.* Bald.Castr. Ang.Salyc.
in *l.fin.D. quod quisque juris*; alioquin litigantes
pessum irent indefensi, & veritas opprimeretur.
28 Præterea defensionum facultas neutiquam restrin-
genda, *l.quoniam multi in fin.* ubi glos. *C.de hæret.*
proinde si alterius flagitia publicentur, nonnisi ex
causa à jure permissa, & necessaria, scilicet ad pro-
priam defensam id accidit, Azeved. in *l.2.num.67.
tit.8.lib.4.recopil.* sic, ut litigator non intendat in-
famiæ notam testibus inurere, sed illos à testimo-
nio dũtaxat repellere, *l.3.C de officio Rect.Prov.* hinc
est, quod litigatur crimina obiiciens alicui actione
29 injuriarum non teneatur; nam injuria non com-
mittititur absque animo illam inferendi, *l.illud 3.
§.1.l.item 15.§.si quis astrologus D.de injur. l.divus
14.D.ad l.Corn.de Sicar.* edocetque accuratissimus
Gonzalez in *commentar. ad cap. præsentium 31.
nu.3.de testib.& attestat.* tametsi Praxis receptissi-
mo invaluit, id agi cum sano Judicis arbitrio, ne
30 scandalum quodpiam in Rep. oritur; atq; adeo Ju-
dex inspiciat necesse, an opposita crimina sint in

judicium deducta, vel eadem scire intersit, quem-
admodum docet Borrell.in *sum.decis. tit.25.de re-*
31 *pulsa nu.32.delicta enim nocentium nota esse, &*
oportere, & expedire inquit Paulus Jurisconsultus
in l.eum 18.D. de injur. & famos. libell. consule
Francisc. de Petris *consil.* 16. in his terminis, qui
etiam S. C. decisionem adducit.
Porrò in hujusmodi repulsæ termino testium au-
32 dientia non est committenda, nisi pro duobus te-
stibus tantùm, teste Ursillo *ad Afflict. dec.*371. *nu.*
3.ibi: *repulsa non concedatur existente odio ipsius*
repulsæ, in qua etiam audientia testium pro duobus
testibus, & tradunt Rovit. *super Pragm.*11. *de ord.*
*judic.nu.*19. Borrell. in *summ.decis. tit.*15. *de te-*
*stium reprobat.nu.*89.ac Sanfelic.*d.sect.*57.*num.*11.
uti multoties vidi observatum, etiam me referen-
te, prout in causa vertente in S. C. inter U. J. D.
Josephum de Constantio, & Nicolaum Catiero in
Banca *de Litte*, præsertim si à Magnatibus peta-
tatur; nam eorum potentia vehementer timenda
33 est, argum.text.in *l.1.C.ne liceat potentioribus, &c.*
*& l.un.C.de his qui potentiorum nomine, &c.*præ-
terea non præsumitur, quod testes quicquam di-
cant contra potentes, arg.text.in *l.non est verisi-*
mile D.de eo quod metus causa, & faciunt nota-
ta per Marianum Socinum in *c.qualiter, & quan-*
*do il 2.de accusationib. nu.*316. ubi probat, quod
Statutum prohibens Magnatibus reprobare testes
validum est: hinc etiam dicebam in M.C. crimina-
li, indicia ex se levia, contra Magnates esse gravia.
Adde, quod petens repulsam plerumq nil probat, sic-
34 que contra eum datur actio injuriarum, ut
plerique tenent apud Borell. *loc.cit.nu.*84.Boer.
in *cit.dec.*245.*nu.*8.ergo ne id eveniat; cautela est
introducta, ut capita repulsæ præsentet eum pro-
testatione, quod ea ponit non animo injuriandi,
quemadmodum paulò superiùs innuimus.
Nec prætermitto, quod testes à reo, vel ab actore
35 producti, vel citati, si fuerint examinati ab
actore, & è converso, à producente repulsari non
possunt, per tex. in *l.si uxor §.ult. D. ad l.Jul.de*
adult. & in l.quæsitum §.item quæritur D. eod.l.si
quis testibus 16.*C.de testib. can.si testes omnes 3.§.si*
quis testibus 4.*q.*3.hominum namque mores ap-
probare, deinde repropare pro interesse proprio,
animi volubilitatem, & inconstantiam præsefert,
& erubescendum puto; nisi quoad dicta, circa,
quæ testes nunquam censentur approbati, ad text.
Cælestini III. in *cap.præterea 7.de testibus cogend.*
& notat Borrell. *inibi num.* 66. quem videre non
pigeat. Hinc etiam actori non probanti repulsa
36 non competit adversus reum plenè probantem
exceptiones, vel semiplenè, auctore Imbriano *de*
*repulsa consid.*2.*num.*19.actore enim non proban-
37 te reus est absolvendus, *l.qui accusare C.de edendo.*
Rursum in judicio summario, quod plenarium judi-
38 cium antecedit, repulsa minimè admittitur; etenim
si qua testium iniquitas consideretur, parvi, aut
nullius est momenti, cum in plenario judicio
possit reparari: cujusmodi sunt judicium posses-
sorii summariissimi, legitimationis personæ, & si-
milium, atque in iis, in quibus satis est semi-
plena probatio: in causa attentatorum, si sugge-
rat ratio, quod protrahendæ litis causa repulsa
petatur, utque deneganda; si gratia meræ defen-
sionis, concedenda, quemadmodum judicavit S.
C. teste D. Afflicto *dec.*351. omninò videnda: in
39 aliis vero judiciis, quæ summariò termino perfi-
ciuntur, rectè petitur, atque concedenda repulsa,
ut in judicio novæ conventionis, satisfactionis,
exceptionis, s. esse exequutum in bonis alienis,
aliisque non absimilibus, in quibus etsi præcipi-
tur, quod *capiatur summaria informatio*, ea ta-
men summario termino, plenaque probatione de-
terminantur, consule Emanuelem Gonzalez in
lib.2.Decretal.c.licet.causam de probationib. in no-
tis nu.4.lit.F.& Camillum Borrell.*d. tit.*15. *num.*
54.*& seqq.*ubi multiplices DD. opiniones conci-
liat.
Repulsæ reintegra renunciari potest sine ullo timore
40 pœnæ per regiam *Pragmat.31.de officio S.R.C.* re-
dictæ: re autem integra dicitur, si eadem, vel se-
quenti die renunciatio fiat *per Prag. 54. de officio*
S. R. C.
Demum explicatur decretum, videlicet: *concedatur*
41 *repulsa cum termino juris*; quia vigore regiæ
Pragm.11.de ordine judic. ipsius terminus est me-
dietas primæ dilationis, scilicèt termini in causa
principali impartiti; quo termino elapso, ex
Praxi non censetur facta publicatio in eo repul-
sæ judicio, non obstante quod præfata Pragm. ve-
lit ipso jure publicationem intelligi; hæc enim
semper fit prævio Judicis decreto, parte audita.
42 Gonzalez in *c.fi. æternitatis de testib. & attestat*
*nu.*3. meritò dicit Caravita in *Rit.*74. omnes ter-
minos longiores esse, quàm à Prag. statuantur.
Facta publicatione, conceditur repulsa repulsæ, qua
reus probare valet testes contra se productos, & è
43 converso: hæc autem habet medietatem termini
dati ad probandum in repulsa, ut præcipit eadem
*Prag.*11. Denique circa repulsam ultra laudatos
44 auctores vide Carol. Pellegr.in sua *Praxi par.* 2.
*in Idea, & in sect.2.subs.*10.*& par.4.sect.*13.Sabell.
*in sum.tract.*10.4.Petr.Rebuff. in *comment.ad Con-*
stit.Reg.in tit. de reprobationibus testium, & in
*tract.*special.*de reprobat. & salvat.testium*, Horten-
sium Cavalcan. in ejus *tract.de testib.* Jul. Cæsar.
Imbrian. & Jo: Mariam Campan. in *tract. de re-*
pulsa repulsæ.

SUMMARIUM.

1 *Post repulsam, repulsamque repulsæ, cur alia di-*
latio ad testes producendum, ac reprobandum de-
negetur.
2 *Existente in judicio aliqua persona privilegiata, ter-*
minus ad pinguiùs probandum ipsi conceditur.
3 *Beneficiorum praxis quibus juribus innitatur.*
4 *Minori cur beneficia potissimum concedantur.*
5 *Mulier quare beneficiis fruatur, sive nupta sit, si-*
ve vidua, & nu.7.& seqq.
6 *Mulier virum habens inutilem, tanquam si non*
haberet, beneficiis potitur, secus si utilem habeat,
instar minoris sub patria potestate existentis, qui
privilegio l.unicæ *caret.*
8 *Meretrices inter personas miserabiles adnume-*
rantur.
9 *Beneficia non in alio, quàm in læsione fundantur,*
*quæ satis est, et allegetur, num.*41.
10 *Senes beneficiis an gaudeant, & nu.seqq.*
11 *Ætas ipsa senilis morbus est.*
12 *Senes robusti, & sagaces, nec ullo morbo implici-*
ti pri-

ti privilegiis carent.
13 *Prodigi etiam beneficiis adjuvantur.*
14 *Ecclesiæ juxtà ut minores beneficiis gaudent.*
15 *Ecclesiæ nomine quid intelligatur, ejusque varia acceptiones remissivè.*
16 *Hospitalia beneficiis utuntur,& quare cum num. seq.*
17 *Hospitalium bona nequeunt alienari, ipsisque relicta pro legatis ad pias causas habentur.*
18 *Confraternitas quæ sit, & an beneficiis gaudeat.*
19 *Civitates,Oppida,Castra, Universitates Collegia,& Respublicæ ad hujusmodi beneficia admittuntur.*
20 *Reipublicæ nomen propriè ad Urbem, Romanunque Imperium attinet impropriè ad quamlibet Civitatem.*
21 *Rusticis an beneficia concedantur.*
22 *Milites expeditionibus occupati beneficia etiam obtinent.*
23 *Debiles, aliave miserabiles personæ beneficiis potiuntur.*
24 *Fisco beneficia competunt,& quare.*
25 *Fisci Etymologia.*
26 *Minores in processu judicii majores effecti beneficiis gaudent,modò probationes tempore minoris ætatis fuerint factæ.*
27 *Majores minorum heredes quando beneficium habeant restitutionis.*
28 *Minores in possessorio summario non gaudent beneficiis secus in plenario.*
29 *Minori quando beneficia denegantur cum num. 30.& seqq.*
31 *Malitia aquè ac peritia ætatis defectum supplet.*
32 *Minores heredes mariti beneficiis non gaudent adversus mulierem dotium, restitutionem petentem in exceptione adulterii,secùs quoad antefatum,& quare.*
33 *Beneficia competentia minori actori, cur competant,& reo.*
34 *Consortes litis an gaudeant beneficiis.*
35 *Semestre ad præsentandum clerico compatrone concessum, laico etiam conceditur, & appellatio per unum interposita alteri prodest.*
36 *Rescriptum ab uno impetratum ad alios consortes extenditur,& quod quisque per se nequit,per socium consequitur.*
37 *Minor si nil in termino beneficii probaverit, probationes à majore facta non reiiciuntur.*
38 *Minor non potest in majoris præjudicium petito beneficio renunciare; idque comprobatur exemplis,& quid si reintegra fiat renunciatio.*
39 *Tertius privilegiatus ad judicium veniens auditur in terminis, in quibus causa reperitur, & quare.*
40 *Tertius minimè gaudet beneficiis à principali privilegiato non petitis, vel si tempora ad petendum effluxerint.*
42 *Minor ætas in beneficiorum petitione probanda per adversarium, in contractibus vero per allegantem.*
43 *Reliqua personæ,quibus competunt beneficia, remissivè.*
44 *Cuilibet privilegiato duplex competit beneficium, & quare.*
45 *Terminus primi,& secundi beneficii quinam sit.*
46 *Beneficia ad pinguiùs probandum quo tempore petantur,& quid in S.C.num.47.*
47 *Ob impedimentum probabile etiam transacto tempore dilatio quadam conceditur.*
48 *Quatuor beneficia conceduntur si reus, & actor ambo sint privilegiati,& in iis testium nominationes,tam intrà Regnum,quàm extra fiunt, & num.41.& 42.*
49 *Par est beneficium denegare, atque illud inutiliter concedere.*
50 *Uno concessa, censetur id omne concessum, per quod ad illud pervenitur.*
53 *Repulsa testium an concedatur in terminis beneficiorum.*
54 *Beneficia in causis civilibus ex delicto descendentibus locum obtinent,& in aliis causis, nimirum in judicio ad exhibendum,liquidationis interesturii,Attentatorum, & in compromisso voluntario ratione incidentia.*
55 L.ultima C.ubi, & apud quem *interpretatur.*
56 *Pœna statuitur à* Pragm. *contra beneficio non utentem, atque ad hanc pœnam evitandam beneficii renunciatio re integra requiritur.*
57 *Praxis decreti concessionis beneficii.*

DISTINCTIO TERTIA.

D*ie &c.visa comparitione, ac particibus auditis, concedatur petitum primum beneficium.* *Die &c.concedatur secundum beneficium*, vel dicitur: *Concedatur beneficium in Aula petitum.*

PRo hujusmodi decretorum intellectu prænotandum est, quod post repulsam, & repulsæ repulsam alia non conceditur 1 dilatio ad producendum testes, eosque reprobandum, ne in infinitum negotia prorogentur, contra text. in *cap. licet dilectus 49.de testib., & attestat.*, sed ut quàm ocyssimè finiantur, juxta tex.in *l.3. §.1. D.de recept.l.1.D.de jurejur.l.ult.D.pro suo, l.1.§.inde quæritur D.de novi oper.nunc.l.4.§.1.D.de alien. judic.l. quidam 21.in fin D.de reb.cred.l.properandum 13.C.de judic.l 21.C.de fide instrum.l.litibus 20.C.de Agricol.lib.11.cap. jurgantium de re judic.*utque vitetur testium examinandorum subornatio, contra text.in *cap.fraternitatis de testib., & attestat.* & in *auth.at qui semel C.de probation.* Verùm si in judicio aliqua persona existat privilegiata, ne in 2 suo jure lædatur, ex privilegio restitutionis ei conceditur alia dilatio, scilicet terminus ad pinguiùs probandum quod non fuit plenè probatum, quodque non fuit positum, nec probatum; qui terminus beneficium dicitur, siquidem proficuus

3 est; quæ praxis ex quamplurimis promanat juri-
bus, nempe de jure communi Cæsareo ex text.
in *l.minor autem §. sin autem Princeps D. de mi-
nor.l.minoribus 8.C.eod.* Pontificio ex *cap.audistis 3.
& cap.beneficio 10.de in integr.restit.*, de jure Re-
gni ex *Constitut. beneficium*, & ex *Pragm. cursu
dilationum*, sub *tit. de ordine judic.*, *& Pragm.
instantia causæ sub tit.de instant.causæ non restit.*
4 *Ritu 71.*, & speciatim si in judicio minor existat,
ei competit hæc dilatio ad pinguiùs probandum,
ex *Constit. Regni* incip. *minorum jura*; & funda-
tur in ratione; nam cum minor propter ætatis
defectum alterius indigeat auxilio, nimirum tu-
toris, vel curatoris; & isti quidem in rebus agen-
dis illam solitudinem juxtà ac in propriis rebus
adhibere non assolent, unde minoris læsio prove-
nit, hic inquam, in suo jure lædatur, meritò per
beneficium restitutionis eidem succurritur. Mu-
lier quoque hujusmodi beneficio gaudet, ut ex
Constit.Regni incip.*mulieribus*, *& Constit. Obscu-*
5 *ritatem*, cui sanè conceditur propter sexus im-
becillitatem, & intellectus infirmitatem, adeo ut
alienæ opitulationis indigeat, ne facilè in suis ne-
gotiis circumveniatur; quemadmodum & mulie-
6 res inutiles viros habentes, tanquam si non habe-
rent, Glos.in *cap.2.v.inutilem de translat. Episco-
pi* & Glos. in *l. ult. C. ad l. Flaviam de plagiariis*,
Ursill.*ad Afflict.decis.228. num.4.* inde consequi-
tur, quod utiles habentes minimè gaudeant, in-
star minorum, qui si sub patria potestate fuit,
privilegio *l.unica C.quando Imp.inter pupillos, &
viduas &c.* circa electionem fori minimè gaudent,
teste D.Præsid.de Franch.*decis.671.*

Cæterùm ex hodierna praxi indistinctè sive nuptæ
7 sint, sive viduæ, hoc beneficio potiuntur, ut pro-
bat Imbrian. *de primo, & secundo beneficio consid.
5.num. 26. & seqq.* atque etiam meretrices, D.
8 Præsid.de Franch. *decis.233.* cum hæ in statu exi-
stant miserabiliori; à probis enim viris odio ha-
bentur, & contemnuntur, ab improbis cir-
cumveniuntur, & sæpè sæpiùs ab ipsismet ama-
siis; ideòque magis commiserandæ videntur,
easque miserabiles appellat Imp. Freder. in *Constit.
Regni* incip.*Omnes nostri Regiminis*; tum etiam
9 quia in læsione beneficia fundantur, non autem
in nobilitate, aut honestate. Hominibus quoque
10 senio confectis hæc beneficia conceduntur; ætas
enim ipsa senilis continua infirmitas esse depre-
11 henditur, juxtà illud Comici in *Phormi*. *Sene-
ctus ipsa morbus est*, congruit tex. in *l.Sempronio
§.Codicillis*, ibi: *Senes, & infirmos D.de usufr.
lega.auth.de quæstore cap.5.§.si verò aliqui*; imò se-
nectutem morte pejorem existimat Juven.*saty.11.*
...*Morte magis metuenda senectus*.

Hinc illa deprecatio, *ne projicias nos in tempore
senectutis, cum defecerit virtus nostra non dere-
linquas nos Domine*. Quin etiam illi, qui quan-
quam gravi non sint ætate, imbecilles tamen
sunt intellectu, vel valetudinarii, ut propriis ne-
gotiis interesse nequeant, eodem privilegio fruun-
tur, arg.text.in *l.unic.C.qui morbo se excusant, &
l.3.C.eodem lib.10.* & in *l.2.§.quem ita D. de vacat.
& excusat.muner.* D.Præses de Franch. *decis.608.
num.6.* Cæterùm si corpore sint validi, sagaces,
12 & nullo morbo correpti, ut plerumque experi-
mur, privilegiis minimè potiuntur, ut videre est
apud D.Regentem Merlin.*cent.2.cap.52.*

Prodigi, si tales fuerint à Judice declarati, & iis in-
13 terdicta bonorum administratio, atque curator
datus, quippe etiam beneficiis juvantur, ut pe-
nes D.Præs.*dec.598.*, *& dec.608.* Thor.in *compend.
dec.in v.beneficia an concedenda sint prodigis,par.1.*
Ecclesiæ beneficiis gaudent, cum ipsæ jure minoris
14 utantur, *cap. 1. de in integrum restitut. & cap.
auditis eod.tit. Pragm. Regni* incip. *Cursu dilatio-*
15 *num de ordine judic.* nomine autem Ecclesiæ pro-
priè intelligitur Fidelium communio, sive con-
gregatio ad divinum cultum ordinata, non ma-
terialiter, quatenus connotat locum consecratum
parietibus circumdatum, juxtà glos.ult.in *l. sicut
D.quod cujusque Universitatis nomine &c.* varias
autem nominis hujus Ecclesiæ acceptiones enu-
merat Glo.in *cap.fin. ne Prælati vices suas &c.*
Beneficiis quoque gaudent Hospitalia, in quibus
16 divinæ pietatis opera exercentur, *l.omnia C. de
Episcopis, & Clericis*, & facit text.in *auth. de Ec-
clesiasticis titulis*, & in *clem. quia contingit de re-
ligiosis domibus*: Hospitalia verò intelliguntur
non solùm quæ ab Ecclesiasticis gubernantur,
sed etiam quæ à laicis; quia in iis etiam piæ fun-
17 ctiones exercentur, & eorum bona absque as-
sensu Apostolico alienari non possunt, per *Ex-
trav.ambitiosè de rebus Ecclesiæ non alienandis*;
ideòque omnia illis relicta ad pias causas legata
reputantur, Maranta in *cons. 133.* Dec. *cons.72.
col.3.* Joseph.Ludov.in *decis. Perusina 93. num. 45.*
Imbrian.de *primo, & secundo benef. consid.4. nu.
43.* vide Gutierrez *canon qu. c.35. n.29.*
Confraternitas, quæ est hominum conventio in re-
18 bus sacris agendis gaudet quoque beneficiis,
juxtà notata per eund. Gutierr. *canon. quæst. lib.
1. qu.35. n.23.*
Itidem Civitates, quæ cum ab aliis regantur, facilè
19 lædi possunt, Tusch. in *lit. M. conclus. 241. sub
num.11.* quod autem dicimus de Civitate, pro-
cedit etiam in parvo oppido; quandoquidem inibi
viduæ, pupillæque existunt, quamvis cives ip-
sius per seipsos regantur, idem Tusch. *loco cit.sub
num.17.* & Paul. de Castro in *cons. 37.* incip. *Ut
benè attingatur vol. 2. col. 2.* Universitas quoque,
vel Castrum, etiam si inibi non adesset nisi unus
tantùm civis, qui beneficia pro eodem petiisset,
ut decisum in S.C. testantur Freccia in *tract. de
subfeud. lib. 2 auctor. 2. num.30.* Thor. in *com-
pend. decis. in v. beneficia.*
Similiter Collegium Scholarium, sive Universitates,
cum ad eas minorum multitudo confluat, ad tra-
dita per Corneum *cons.148. num.4. vol.1. & cons.
189.* incip. *Viso dicto puncto vol. 3.* Remp. habere
hæc privilegia non ambigimus, ut in *l. Resp. C. ex
quibus causis major.* & in *l. Remp. C. de jure Reip.*
20 *lib.11.* at Reip. nomen propriè ad urbem Roma-
nam pertinet, sive Romanum Imperium, impro-
priè ad quamlibet Civitatem, sive Universitatem,
cum regulariter jure privatorum utantur, glo. in
d. l. Resp. & in *rubr. in v. Reip. C. de jure Reip.* Ru-
21 sticis verò, scilicet iis, qui minimè sunt saga-
ces; quique in villis eorum operibus vivunt, &
laboribus, eadem competunt beneficia, ex gene-
rali tamen clausula, si justa causa intercedat, &
in iis casibus, in quibus peritiores consulere non
potuerunt, per glo. in *l. 1. in v. egeres C. de ju-
ris,*

ris , *& facti ignorantia.*
Militibus , qui uti privilegiati habentur , beneficia
22 quoque competunt , dummodo sint expeditioni-
bus occupati , ex tex. in *l.fin. C.de restit. militum*
cum in prælio pro Rege & Republica vitæ for-
tem derelinquant , ut in simili loquitur Constan-
tinus in *l. milites 15. in fin. C. de test. milit.* De-
23 biles insuper , aliive miserabiles his beneficiis
gaudere debent , *Pragm. cursu dilationem in fin.
de ord. judic.* Præses de Franch. *decis.* 233. præ-
cepto enim Domino ad convivium vocati fuerunt
Divi Lucæ 14. ibi : *sed cum facis convivium , vo-
ca pauperes , debiles , claudos , cæcos , & beatus
eris* &c. Fiscus quoque gaudet , Afflict. *decis.*
210. *in princ.* cum Respublica dicatur genus , &
Fiscus ejusdem pars , vel Respublica caput , &
Fiscus membrum , Andr. in *tit. quæ sint Regalia*,
Luc. de Pen. in *rubr. C. de jure Fisci lib.*10. , & in
*l. penult. C. de diversf. præd. urb. lib.*11. Fiscus au-
24 tem dicitur Imperatoris , vel Regis Ærarium,vel
Fiscus appellatur , quod fixus sit , idest solvendo,
si Baldi auctoritatem in hoc amplecti velimus in
25 *cons.*363. quoad hanc Fisci etymologiam vide , si
lubet , Jo: Calvinum in *Lexico juris* , & Franci-
scum Hotmanum in *Commentar. verbor. juris
verbo Fiscus.*
Minores si in processu judicii efficiantur majores,eis
26 competunt beneficia , modò probationes sint fa-
ctæ tempore minoris ætatis , vel dilationes eodem
tempore decursæ sint : & in his casibus majores,
27 qui minoribus succedunt , beneficio rest tutio-
nis gaudent, Imbrian. *de primo, & secundo bene-
ficio consid.*3. *num.* 74. competit quippe benefici-
um huic heredi , non ratione personæ minoris, sed
quia minor fuerit læsus , ut videre est penes Af-
flict. *decis.*211. Troys. in *prag.* 7. *num.* 7. *de dila-
tion.* Reg. Tap. in *Constit. Minorum jura num.*10.
& in *Constitut. Mulieribus num.* 11. in possessorio
28 autem summario minores non habent beneficia,
ubi non agitur de damno irreparabili , at in ple-
nario quidem certè , Rovit. in *Pragm. cursu dila-
tionum num.*36. quemadmodum si in dolo versen-
29 tur , à beneficio excluduntur , per text. in *l. si
is , qui minorem* , & *l. si alterius C. si minor se
majorem dixerit.*
Minori tamen Doctori beneficia denegantur , facit
30 text. in *l.*1. *C. qui & adversus quos* , ibique de-
cidit Bald. & glo. in *l.professio C.de muner. patrim.
lib.*10. Tiraquell. in *tract.de nobilitate c.*20. *num.*
41. Amendola in *Addit. ad dec. D. de Franch.*421.
*num.*14. nam sicuti malitia , ita peritia ætatis de-
31 fectum supplet , ut de malitia loquitur tex. in *d.
l.si alterius C. si minor se majorem dixerit* , & de
peritia text. in *l.*2. *C. de his , qui veniam ætatis
impetraverunt.*
Rursum minores heredes mariti beneficiis non gau-
32 dent adversus mulierem prætendentem restitu-
tionem dotium in exceptione adulterii , benè ta-
men quoad autefatum ; nam in primo casu tracta-
tur de lucro captando , in secundo de damno vi-
tando , & ita decisum est penes D. Præsid. de
Franch. *decis.* 421.
Hæc verò sit regula , quod minori actori beneficia
33 competentia , reo quoque competunt ; quia di-
lationes in causa sunt communes , vulgata *l. pe-
tenda , C. de tempor. in integr. restit.* glo. in *l.*1. *&*
2. *C. si adversus transactionem* ; & meritò , ut ser-
vetur æqualitas , neve reus , & actor ad imparia
judicentur , *l.non debet de reg. jur. cap. non licet
eod.tit.lib.*6.
Consortes litis beneficiis quoque fruuntur , si causa
34 individua sit , & eadem actione , & jure in judi-
cium veniant , aut periculum , & commodum ad
omnes pertineat , ut plures heredes causa defun-
cti vel plures possessores causa unicæ cessionis,
Afflict. *dec.* 213. Reg. Tapia *de jure Regni* super
Const. minorum jura num. 5. quò referri possunt
exempla istæc ; nam semestre , quod Clerico com-
patrono ad præsentandum competit , laico quo-
que conceditur , *cap.un.* ubi glo. *de jure patron.in*
6. appellatio per unum interposita , alteri prodest,
ex text. in *l.*1. *&* 2. *C. si unus ex pluribus appella-
verit* : comprobatur denique ex text. in *l.* 1. *C. de
diversis rescriptis*, ubi rescriptum ab uno impetra-
36 tum, ad alios porrigitur consortes; hinc est,quod
quis consequitur per socium , quod per se ipsum
consequi nequit , *l.loci §. si fundus D. si servitus
vindicetur.*
Hinc etiam fit , ut si minor in termino beneficii non
37 probaverit , probationes factæ à majore in dicto
termino in hoc Regno non rejiciuntur , vide ad
rem decis. *Capyc.* 170. & Ursill. ad *Afflict. decis.*
89.
Ex eadem ratione minor renunciare non potest pe-
38 tito beneficio in majoris præjudicium , quia ma-
jori jam acquisitum est jus , Thor. in *compend. de-
cis. ver. beneficium petitum , par.* 2. & conferunt
argumenta ; nam appellationi interpositæ appel-
lans invito appellato renunciare , ut ex text. in *l.
ampliorem C. de appellat.* & Clericus , qui conve-
nit laicum coram Judice seculari , à laico recon-
ventus per *cap.*1. *&* 2.*de mutuis petitionibus*,con-
ventioni sitæ renunciare non potest , Aufer. in
tract. de potest.Jud. secul. super Ecclesiast. perso.reg.
2. *num.*4. Afflict. *decis.*173. D. Præses de Franch.
*decis.*193. *&* 329.
Verùm reintegra beneficio renunciari potest ; & re-
integra dicitur , quando ad aliquem actum non
fuerit deventum , confert text. in *l. si pecuniam
D. de condict. causa data &c. vers. nam si ita res
se habet.*
Tertius , si sit persona privilegiata, & veniat in cau-
39 sa , sive ad infringendum, sive ad coadiuvandum
colligatorum jura , auditur in terminis, in quibus
reperitur , Innoc. in *cap. cum super de re judica-
ta* ; quoniam jus tertii regulatur secundum jus
principalis conventi , Rot. Bonon. *conclus.* 75. si
verò veniat in tempore , privilegiis gaudet , Af-
flict. *decis.*25. & in *Constitut. Obscuritatem col.* 5.
& notat Ursill. in *d. decis. Afflict.* Cum igitur
40 tertius reguletur à persona principali , si hæc
privilegiata sit, & beneficia minimè petierit , iis-
dem gaudere nequit , Rursum si tempora petendi
beneficia sint elapsa , nequit illa petere , notat
Consiliar.de Anna *consil.*97.& *consil* 98. Cæterùm
quando tertius oppositor veniens ad causam inter
alios vertentem sit audiendus , & qualiter , adire
poterit Lector Scipionem Rovitum in sua 1. *de-
cis. per totam.*
Hoc privilegium , idest beneficium , quod privile-
giato competit , ut dictum est , in læsione funda-
tur; hæc autem læsio in Regno à minore proban-
41 da

41 da non est, sed satis est, quod allegetur, juxtà
text. in *cap. auditis de testibus*, nec deest *decis. S. C.*
109. peues Capyc. & ita servatur, quemadmo-
dum Florentiæ, Senis, & in Umbria, teste Jose-
pho Ludovico in suis *commun. opinion. tit. de Mi-
nor. concl.* 2.

Cæterùm qualitas minoris ætatis, quæ est funda-
42 mentum beneficii, demonstranda est; at si ex as-
pectu dignoscatur, in ad versarium transfert onus
probandi, Mascard. *de probat. concl.* 667. *num.* 1.
& seqq. & num. 17. glo. in *l. si minorem*, *v. com-
probatum C. de in integr. restit.* in contractibus
verò omninò per allegantem probanda est, com-
muniter DD. In d. *l. si minorem*, & glo. *in cap.
constitutus in verbo constiterit eod. tit.* Reliquæ
43 verò personæ, quibus hujusmodi beneficium opi-
tulatur, recensentur per Afflict. *decis.* 210. *cum
tribus seqq.*

Præterea cuilibet privilegiato ultrà primum benefi-
44 cium, secundum ad pinguius probandum com-
petit, *ex d. Pragm. Cursu dilationum*; cumque
nihil in jure sine causa fiat, non sine ratione ge-
minatio istæc intervenit, nimirum ad excluden-
dam omnem omninò præsumptæ læsionis suspicio-
nem, arg. tex. in *§. sed cum paulatim in fine in-
stit. de testam.* & notat Imbrian. in *tract. de pri-
mo, & secundo beneficio consid.* 2. *sub num.* 84.
accedit & alia ratio, quod præter ordinariam di-
lationem, scilicet terminum, duæ aliæ, idest duo
beneficia conceduntur, ut Tutores, Curatores,
aliive Administratores nullam habeant excusatio-
nem, quod suos Principales defendere nequive-
rint, cum ad prædictam defensionem non semel,
sed ter admoniti fuerint legis benignitate.

Primum beneficium quamvis contineat medietatem
45 primi termini, ut ex *dicta Pragm.* & *Rit.* 71. ta-
men ob distantiam locorum prorogari potest, ut
est apud Afflict. *decis.* 124. Caravita super d. *Rit.*
71. *num.* 8. secundum verò medietatem termini
primi beneficii comprehendit, ea ratione; quia
dum jure speciali duo beneficia conceduntur, me-
ritò secunda dilatio brevior est, quàm prima, ter-
tia brevior secunda, ut in prima omnis adhibea-
tur diligentia, æquè ac in secunda, quæ brevior
est prima, ne causa in longum tempus protraha-
tur.

Prædicta beneficia, idest primum peti debet intra
46 triginta dies facta publicatione in causa, eaque
intimata; secundum infrà eundem terminum à
publicatione primi beneficii, vel à die conclusio-
nis, si publicatio facta non sit, *Pragm.* 16. *de ord.
judic.* transacto hoc tempore nemo amplius exau-
ditur, idest adversus lapsum prædicti temporis
non datur restitutio; verùm in S. C. ex *Pragm.*
47 52. *de officio S. R. C.* etiam post tabellam causa-
rum in valvis appositam infra viginti quatuor ho-
has illa petere non est vetitum; cæterùm ob pro-
babile impedimentum, sive culpam, quæ condo-
nabilis est, dilatio quædam conceditur, ne veri-
tas pereat.

Si igitur in causa tam actor, quàm reus privilegiatæ
48 personæ sint, quatuor conceduntur beneficia, ut
tradit Afflict. post Andr. in *Constit. Regni Obscuri-
tatem quæst.* 10. *num.* 15. puta si minor habuit
primum, & secundum beneficium, potest altera
pars adversa privilegiata ex sua persona petere
hæc beneficia. etiam si usa fuerit illis restitutio-
nibus minori adversario concessis ad pinguius
probandum, per *l. petendæ C. de temporib. in inte-
grum restitut.* in quibus nominationes testium
tam intrà Regnum, quam extrà fiunt, cum con-
gruente tamen dilatione ad examinandum, juxtà
regiam *Pragm.* alioquin frustratoria essent benefi-
cia, consonat text. in *l. non putavit §. non qua-
vis D. de bonor. possess. contrà tabulas*, & in *l.* 4. *§.
condemnatum D. de damno infecto*, ex quibus le-
gibus per argumentum deducitur, par esse dene-
49 gare beneficium, atque illud inutiliter concede-
re, & faciunt quoque *l. servitutes §. si domo D. de
servit. urban. prædior. & l. refectionis gratia D.
communia prædiorum*, *l. oratio* 16. *D. de sponsa-
lib. l. ad rem mobilem*, & *l. ad legatum D. de Pro-
curat. l.* 2. *ubi DD. D. de jurisdict. omn. judic.*
cum aliis concord. ex quibus colligitur, quod
50 uno concesso, debet id omne concedi, per quod
perveniri potest ad illud, vel sine quo illud adim-
pleri non potest; & comprobatur exemplo com-
promissi, in quo dilatio pro examinandis testibus,
quæ continetur in nominatione, minimè compu-
tatur, ut notat Troysius in *Pragm. odia litium in
fin.* & ita per S. C. reperitur decisum, teste Affli-
cto *dec.* 124. vide Rovit. super *Pragm. cursu dila-
tionum num.* 31. *& seqq.* & Pratum in *addit. ad
Muscatell. glo. adversa.*

Adverte tamen, quod facta nominatione testium
51 intra, vel extra Regnum in primo termino proba-
torio, si privilegiatus in ea nihil probaverit, aut ea
minimè fuerit usus, non facilè nominatio hæc ad-
mittenda est in hac secunda dilatione, nisi de ali-
quo justo impedimento Judici constet, juxtà tra-
dita per Ioannem Gutierrez *pract. quæst. lib.* 1. *cap.*
55. & confert text. in *l.* 1. *C. de dilation.* ibi; *sed
eandem dilationem, si rerum urgentissima ratio fla-
gitaverit, & necessitas desideratæ instructionis exe-
gerit, non facilè amplius quam semel, nec ulla tra-
hendi arte sciant esse tribuendam*, ubi considerandæ
reor illa verba, *non facilè amplius, quàm semel*;
nec immeritò, quia dilatio, quam testium nomina-
tio continet, longior est dilationibus in termino
probatorio, & in primo, & secundo beneficio con-
tentis: quod si constet de evidenti præjudicio mi-
52 noris, aliusve privilegiatæ personæ, meo arbitrio
concedenda est.

Repulsa verò in beneficijs quoad personas testium
53 minimè conceditur ob crimina, & defectus, Ca-
ravit. in *Ritu* 71. *num.* 5. Cæterùm testes exami-
nati in terminis beneficiorum bene possunt aliun-
dè repulsari; alioquin defensiones auferrentur; ex
Bart. in *Extrav. ad reprimendum v. & figura*, Mu-
scatell. in *praxi glo. adversa num.* 5. *& in additio-
ne lit. B.*

Pro coronide noto, quod beneficia non concedun-
54 tur in causis criminalibus, Rovit. super *Prag. cur-
su dilationum de ordine judic. num.* 37. sed vindi-
cant sibi locum in civilibus etiam ex delicto de-
scendentibus; exemplum quærere ex *leg.* 3. *D.
de sepulcro violato.* Insuper in judicio ad exhiben-
dum instituto, ex quo præjudicium per aliud re-
parari nequit, beneficia locum habent, Imbrian.
de *primo, & secundo beneficio, consid.* 8. *num.* 19.
& 74.

In causa liquidationis tertiarum, sive interesse non
con-

conceduntur beneficia, si fuerint concessa in causa principali, quoniam una eademque est causa: si verò in causa principali unum beneficium fuerit petitum, benè in causa liquidationis secundum peti potest, Afflict. *decis.* 35. *&* *dec.* 114. ibique addentes.

In causa attentorum super liquidatione fructuum, quippe quæ continet Iudicis contemptum, ut illa revocari possint, beneficia jure meritò sunt concedenda, etiam si in causa principali data fuerint, ut decisum refert Ursill, in *decis. Afflicti* 35. *numer.*3.

In compromisso voluntario, seu conventionali beneficia prædicta, seu restitutiones ad pinguiùs probandum concedi quoque possunt, ratione incidentiæ, ut factum probetur, & text. in *cap. causa de in integrum restit.* ubi glo. in *v. incidenter*, &
55 confert text. in *l. quoties Cod, de judiciis*, non obstante *l. ult. C. ubi, & apud quem*, quæ contrarium decidit, nam loquitur de restitutione, quæ sit principaliter, idest de sententia, quo casu arbitri hac facultate carent, secus si incidenter, idest de restitutione ad pinguiùs probandum, ex qua oritur probatio, & ex probatione laudum.

Hinc etiam, ne ad dilatandum beneficia concedan-
56 tur, statuta est pœna contra beneficio non utentem in *Prag.*1. *de dilation.* ibique Rovit. ut autem pœna hujusmodi evitetur, beneficio renunciandam, intimata Examinatoris electione, quia tunc res integra dicitur, & incontinenti videtur beneficium petitum, atque renunciatum.

Tandem in decreto dicitur: *concedatur beneficium*
57 *cum termino juris*, ut explicatum est, quia juxtà *Pragm.* medietas est primi termini, & post tabellam causarum in valvis appositam peti potest in S. C. ex enunciata *Pragm.* 52. *de officio S.R.C.* ideoque dicitur; *concedatur primum beneficium in Aula petitum*, ut etiam in antiquis decretorum notamentis observavimus, & superiùs quoque diximus; sin autem denegetur; dicitur; *non esse locum petito beneficio.*

S U M M A R I U M.

1 *Praxis decreti conclusionis in Beneficiis.*
2 *Conclusio qua sit, & unde appelletur.*
3 *Conclusio in causa fit prævia partium citatione.*
4 *Conclusione omissa aa processus vitietur.*
5 *Conclusio fit cum reservatione præsentandi scripturas, & unde Praxis ista dimanet.*
6 *Quando scripturæ præsentari possint, etiam facta monitione ad dicendum, imò vel introducta causa.*
7 *Producenti scripturas terminus competit ad concomitandum, seu comprobandum cum decreti formula.*
8 *Praxis decreti ad concomitandum unde oriatur.*
9 *Subornationis timor abest in Tabellione, aut testibus ad corroborationem sua sciptura testantibus.*
10 *In termino ad concomitandum testium nominationes fieri possunt, & utrique parti terminus hic est communis.*
11 *Terminus ad concomitandum scripturas privatas non datur, sed Principales easdem recognoscere coguntur, & quare.*
12 *Scripturarum recognitio omni tempore permittitur, & S. C. decisio refertur.*
13 *Tertius ad concomitandum scripturas privatas aliquam fidem facientes, vel aliunde adminiculatas conceditur.*
14 *Terminus ad concomitandam authenticam scripturam, vel apocham trino teste notatam impartitur.*
15 *Terminus ad concomitandum concessus comprehendit scripturas privatas cum publicis præsentatas.*
16 *Ad veritatem eruendam via probationis non obstruitur.*
17 *Terminus ad concomitandum an concedatur quoad scripturas in libello contentas, vel ad comprobandum contenta in scripturis, & numer.* 18.
19 *Probationes aliæ non admittuntur, facta publicatione examinis in termino ad concomitandum, ac limitationes afferuntur, ut num. seqq.*
20 *Exceptio falsi procuratoris potest semper opponi, & Judicis pariter incompetentia ex defectu jurisdictionis.*
21 *Electio, & variatio fori fieri potest etiam post introductam causam, & Principalis depositio super novis post conclusionem emergentibus.*
22 *Probatio per ocularem Judicis inspectionem, quæ est omnium maxima, fieri potest etiam post causam introductam, sed infrà unum mensem.*
23 *Juramentum suppletorium etiam post introductam causam defertur, quave ad illud obtinendum requirantur, & quando denegetur, cum nu.* 25. *&* 26.
24 *Parva quantitas Judicis arbitrio remittitur.*
27 *Auctores materiam juramenti suppletorii tractantes referuntur.*
28 *Citatio ad dicendum in facto, & in jure facta conclusione hodie in S. C. fit loco citationis ad sententiam, ejusque effectus memorantur, ut num. seqq.*
29 *Citatio ad dicendum perpetuam reddit instantiam.*
30 *Instantia causa in civilibus non facta hujusmodi citatione per triennium expirat, in criminalibus per biennium.*
31 *Instantia perempta per insufflationem viæ spiritus à D. Præside S. C. imploratam restituitur, refectis expensis reo convento.*
32 *Auctores de peremptione instantiæ, ac spiritus vitæ insufflatione disserentes recensentur.*
33 *Omnia sub Sole pessum abeunt, & nihil certius morte, sed nihil die mortis incertius.*

D I S T I N C T I O Q U A R T A.

D*Ie &c. in causa N. N. per D. Militem U. J. D. Regium Consiliarium N. N. et causa Commissarium fuit facta conclusio in forma.*

Die,

Die etc. fuit provisum, et decretum, quod N. N. concedatur terminus dierum . . . ad concomitandum scripturas præsentatas, et parti ad impugnandum.

1
Ranseundo nunc ad decretum illud, quo dicitur:
die &c. in causa N. N. per
D. Militem V.J.D. Regium
Consiliarium N. N. & causæ Commissarium fuit facta conclusio in forma, sciendum est, quod facta publicatione in beneficiis, fit
in causa conclusio, quæ
2 est præclusio facultatis ulteriùs testes producendi
& est alter lapis angularis, quo processus clauditur,
& eruitur ex *cap. dilectus de fide. instrum.* ubi glo.
ex *cap. auditis de procurat.* ex *cap. pastoralis de*
causa possess. & propriet. & ex *Pragm.* quæ incip.
Post conclusionem de ordine judic. Capyc. *decis.* 35.
in fin. ideoque ad illam non devenitur, nisi præ-
3 via partium citatione, ut compareant coram Com-
missario ad concludendum, sive ad conclusionem
processuro. sed hæc citatio non servatur in M. C.
V. ut in publicatione supra firmavimus: hæc autem
omissa processum vitiat; quia non solùm de stylo
4 est, sed vigore *Pragm.* 13. & 14. *de ordine judicio-*
rum, & *Rit.* 75. videtur esse de substantia: utcum-
que tamē discrepant inter se DD. certè in Regno,
in omnibus Regiis Tribunalibus conclusiones
fiunt, ut monet Borrell. in *sum. decis. tit.* 26. *nu.*
18. *tom.* 2. dicitur *in forma*; nam licet sit præclu-
sio facultatis producendi testes, tamen sit cum
5 reservatione, scilicet præsentandi scripturas; de
qua praxis testatur Afflict. in *dec.* 272. idem Bor-
rell. *ibidem num.* 82. Verùm scripturæ præsentari
6 possunt etiam post monitionem ad dicendum; imo
vel introducta causa, ut ex *Pragm.* 52. incip. *Per*
S. R. C. de officio S. R. C. & ita in praxi servatum
vidi, quum litigatores malitiosè non procedunt;
sed opus est, ut prædictæ scripturæ sint publicæ,
aut aliquam probationem faciant, cujusmodi sunt
eæ, quæ conficiuntur ab Officialibus in rebus ad
eorum officia pertinentibus, testibus Gizzarello
dec. 41. de Marin. ad Revert. *dec.* 20. Cavalcan. *dec.*
370. Rota penes Rubeum *decis. recentio.* 153. *nu.*
6. *par.* 12. Seraph. *decis.* 1245. Rovit. *conf.* 4. *tom.* 3.
ubi D. Altim. alioquin probatio tota consisteret
in probatione testium, ut notat D. Præses de
Franch. *dec.* 631.

Scripturas producenti competit terminus ad conco-
mitandum, sive comprobandum per testes, qui
conceditur Judicis decreto, hac videlicet formula:
7 *Die &c. visis comparitione fol. . . . scripturis,*
fol. . . : ac partibus auditis per D. &c. fuit pro-
visum, & decretum, quod N. N. concedatur ter-
minus dierum . . . ad concomitandum scripturas
præsentatas, & parti ad impugnandum. Quæ praxis
8 descendit ex *cap. series de testibus*, & ex doctrina
Baldi in *l. ampliorem num.* 5. *C. de appellat.* ubi
docuit, quod subornationis timor non considera-
9 tur in Notario, & testibus ad comprobationem
suæ scripturæ testantibus innituntur quoque *Prag.*
Cursu dilationum de ordine judic. atque *decis.* S.C.
penes Afflictum 115. 271. & 272. In hoc insuper
10 termino partes facere possunt testium nomina-
tiones, cum terminus iste concedatur etiam ad
defensionem, & est partibus communis, Muscatell.
in *praxi S. C. lib.* 1. *glo. præsentatas num.* 23. per
text. in *l. Judices C. de fid. instrum.* nisi testium
nominatio calumniosè petatur, Thor. in *compend.*
decis. par. 3. *sect.* 2. *v. nominatio testium*. Verùm
quando dictæ scripturæ privatæ, quæ nullam fa-
ciunt fidem, præsentantur, licet non impartiatur
11 terminus ad concomitandum, nihilominus eas-
dem principales recognoscere tenentur, cum di-
versum sit, quod eæ recognoscantur, & quod te-
stibus coadjuventur; recognitio enim est proba-
tio ex confessione, & interrogatione, quæ omni
12 tempore permissa est, & ita pluries repetitur de-
cisum per S.C. teste Gizzarello *decis.* 41. & D.
Præsid. *dec.* 263.

Quinimò scriptura privata aliquam fidem faciens, vel
13 quæ adminiculo quodam, vel nuda comparatione
literarum adjuvari potest, ad illam testibus conco-
mitandum, terminum quoque poscit, D. Regens
Sanfelicius *decis.* 346. quemadmodum scriptura à
14 Notario authenticata, aut apocha trino teste no-
tata, ut notat idem D. Regens Sanfelicius, & Ur-
sillus ad *Afflictum decis.* 272. confutata contraria
opinione D. Præsid. *decis.* 631. *num.* 2. idque com-
probatur alia decisione S. C. relata per Joannem
Baptistam Mucci in *observat. ad dict. decis. San-*
felic. prout in casu, quo scriptura privata præsen-
15 tatur cum alia publica; nam terminus ad conco-
mitandum impartitus comprehendit etiam ejus-
modi scripturam privatam, quòd jam patet non
dilatari judicium; non enim præcludenda est via
16 probationibus ad veritatem eruendam, testibus
D. Præsid. *decis.* 361. *num.* 2. & eod. Joanne Ba-
ptista Mucci in *dict. observat. sive dilucidat. num.*
4. qui *num.* 6. satis ingegnosè distinctionem ad-
struit, quod si scripturæ post conclusionem præ-
17 sentatæ fuerint etiam in libello enunciatæ, tunc
non conceditur terminus ad concomitandum: se-
cus si in libello contenta in scripturis fuerint enar-
rata, & scripturę nullatenus memoratæ; nam si post
conclusionem scripturæ præsententur, ad eas con-
comitandum, sive comprobandum, terminus pro-
fectò est concedendus; quinimò non solùm ad
scripturas, sed etiam ad contenta in eis compro-
bandum impartiendus est, ut magis, ac magis ve-
18 ritas elucescat, D. Præses de Franch. *decis.* 631.
vers. sæpe sæpius, & ita determinatum junctis Au-
lis tradit idem D. Sanfelic. relata *decis. num.* 11.
19 facta publicatione in hoc examine, præcluditur
deinde via ad producendum alias probationes;
quod tamen haud habet locum in exceptione falsi
procuratoris, *l. licet C. de procuratorib.* quæ potest
20 quoties libuerit, opponi. Rursum si agatur de in-
competentia Judicis, ex defectu jurisdictionis, cum
sit radicitus incompetens, Gramm. *decis.* 61. *num.*
19. quæ incompetentia potest etiam post senten-
tiam opponi, Glo. in *Clem. unica v. non obstante*
de sequestratione possession. & fructuum. Item in
electione, & variatione fori privilegiatis personis,
nempe viduis, pupillis, aliisque miserabilibus com-
petente, quæ fieri potest etiam post causam intro-
ductam, Caravita *Rit.* 231. de Franch. *decis.* 100.
atque etiam in depositione principalis tanquam
legalioris, scilicet super novis post conclusionem
emer-

emergentibus, ut ex *Pragm. 4. de dilation.* vulgò
dicta *delli 28. capi cap.7.*
Insuper in accessu faciendo per causæ Commissarium,
22 super faciem loci, cum quis inspectione oculari
intendit fundare suam intentionem, Caravit. in
Ritu 239. *num.*7. Borrell. in *sum. decis. tit.*26.*nu.*
81. *tom.* 2. quæ probatio dicitur evidens, & omnem aliam probationem superat, Afflict. *d. cis.*107.
*num.*6. latè Bocer. *clas.* 9. *disp.* 26. *de ocul. inspect.*
Itaque post causam introductam visura loci peti
potest, infra tamen unum mensem, ex *dict. Pragm.*
4. *cap.*15. rursus juramentum suppletorium, quod
23 in defectum plenæ probationis defertur, Caravit.
super Ritu 239. *num.*5. utque locum habeat, infrascripta sint apprimè servanda, nimirum ut in
causa sit semiplenè probatum, aut per unum testem de visu omni exceptione majorem, juxtà
Hippolytum in *sing.*197. aut per aliud genus probationis; quod semiplenam constituat, innumeri
DD. apud Borrell. in *summa decis. tit.* 54. *de juram. suppletor.* ut causa, in qua juramentum est
deferendum, sit modica, & parvi momenti Afflict.
*decis.*375. *num.*10. vide Borrell. *d. loc. num.* 38.
24 *& seqq.* parva autem quantitas Judicis arbitrio
remittitur, Caravita super *Rit.*115. quinimò etiam
si causa non sit modici præjudicii, dummodo plusquam semiplena probatione fulciatur. Præterea
ut persona, cui juramentum erit deferendum, non
25 sit usuraria, nec perjura. Denique ut altera pars
ad videndum hoc juramentum moneatur, ad tradita per Capyc. *decis.* 35. *num.* 3. in causa verò
criminali, matrimoniali; vel in quavis alia, ubi
numerus testium est de substantia, juramentum
26 istud non defertur, atque in aliis casibus, quos
congerunt Additionat. Afflict. *in decis.* 36., &
Berlich. *conclus.*54. *par.* 1. quod si materiam hanc
27 juramenti suppletorii uberiùs degustare quis velit, consulat Vincent. Bonden. *in collectat.*49. *tom.*
2. Camill. Borrell. *in summa decis. tit.* 54. *tom.*2.
Prosper. Farinac. *in report. judicial. qu.*71. Sigismund. Scacc. *de judic. lib.*2. *cap.*12. Arismin. Tepat. *var. jur. sentent. tit.* 235. Quirin. Schacher.
Balthasar. Tomalium in eorum special. *tract. de juram. supplet.*
Conclusione facta ante sententiam expeditur citatio
28 ad dicendum in facto, & in jure, quæ hodie in
S. C. fit loco citationis ad audiendam sententiam,
D. de Franch. *dec.* 261. *num.* 11. & est omninò
necessaria, alioquin induceretur nullitas, ad tradita per Afflict. in *dec.* 283. effectus autem præ-
29 dictæ citationis magnus est, nam per eum causæ instantia perpetuatur, ut ex Capyc. *dec.* 109.
num. 4. Franc. *decis.* 643. *num.* 5. quòd tunc
causæ expeditio facto Judicis dilatetur; idcircò
non perit instantia, ut ex *Pragm.* incip. *Instantia
causæ* sub *tit. de instantia causæ non restituenda*,
Carav. super *Rit.* 248. *num.* 4. Cæterùm non fa-
30 cta hujusmodi citatione in citatione in civilibus
instantia causæ triennio post litis contestationem
experiat, *l. properandum C. de judic.* Rævard.
var. lib. 4. *cap.* 14. in criminalibus verò per biennium, *d. l. properandum*, & ex *Rit.* 248. nisi
per insufflationem vitæ spiritus restauretur: quæ
quidem insufflatio à D. Præside S. C. imploratur,
prævia supplicatione; quandoquidem ad ipsum
31 spectat, qui Regis personam repræsentat, *Rit.*
248. ibi: *Domina Regina prorogaret instantiam.*
Adde, quod instantia restituitur, refectis expensis reo convento, vide Rovit in *Pragm.* 1. *de instantia causæ non restit. in fin.* & Caravit. *super d.
Rit.*248. *num.* 6. de hujusmodi instantia, ejusque
32 peremptione, & vitæ spiritus insuflatione extant decisiones penes Capyc. 165. & 266. penes
Gramm. 69. & 91. Præsid. de Franc. 250. 593.
643. 653. & 654. & latè differunt Camill. Borrell.
in *summa decis. lib.* 1. *tit.* 64. Jo. Antonius ab
Ecclesia *p.* 2. *observat.* 22. Cardinal. Tusch. *pract.
Conclus. jur. lit. l. concl.* 202. *& seqq.* Arismin.
Tepat. *var. jur. sentent. tit.* 121. Bartol. in peculiari *tract. de perempta instantia*. Hic autem contemplare Lector, nihil esse sub sole perpetuum,
& quemadmodum omnis homo moritur, ita &
33 cursus cujuslibet causæ finitur; omnia planè pessum eunt, id autem est semper cogitandum, nihil
esse certius morte, & nihil incertius hora ipsius
l. 1. *D. de condit. & demonst.* ibi: *Pomponius heres meus cum morietur, decem dato; nam diem
incertum habet mors ejus &c.* sane hanc vitæ deficientiam quotidie experimur, & nihilominus
non proficimus; at cur morte conturbamus, si
certè resurrecturi sumus? sed ideo timore afficimur, quia commissa pavescimus, ne propterea
descendamus in locum; scelerum igitur pœnitere
nos oportet, & citò; nam qua hora non putamus, filius hominis veniet, ut secum in Cœlo
fruamur.

SUMMARIUM.

1 *Diffinitivi decreti formula multiplex ab actione in libello proposita dirigitur.*
2 *Diffinitivum decretum, quo condemnatur aliquis ad solvendum &c. exponitur.*
3 *Decretum, quo condemnatur aliquis alieno nomine, explicatur.*
4 *Decretum, quo condemnatur aliquis ad quidpiam dandum, vel præstandum quid sibi velit.*
5 *Praxis liquidationis remissivè, & Auctores de interusurii liquidi datione tractantes recensentur.*
6 *Decretum, quo dicitur:* S. C. declaratur *&c. ut in rubrica, quando profertur.*
7 *Quando quis per decretum ab impeditis absolvatur.*
8 *Quando decernatur absolvi quempiam ab observatione judicii.*
9 *Instantia perempta, actio nihilominus reviviscit.*
10 *Decretum illud:* meliùs instructo processu providebitur, *quando locum obtineat.*
11 *Decretum* ex causis &c. *enucleatur, & quando subveniat, ut num. seqq.*
12 *Judex an teneatur causam in sententiis exprimere, aut ex causis bene sibi visis judicare.*
13 *Ex decreto ejusmodi,* Ex caulis &c. *reclamatio non admittitur, sed tantum nullitatis remedium aut in integrum restitutio, & quare.*
14 *Quoties decretum* ex causis *pronunciatur, id ad aliorum causarum exemplum induci non debet.*
15 *Quinam ordo servandus à Judice in causarum expeditione.*

CAPUT VII.

De decretis causarum diffinitivis.

D*IE &c. visa comparitione fol.... & omnibus actis*, vel dicitur, *supplicatione fol...(in S. C.) provisum, & decretum est, quod N. A. condemnetur ad solvendum summam ducatorum... in beneficium N. B. unà cum interesse à die contractus*, vel dicitur, *à die litis contestationis pro quantitate liquidanda*, vel *pro quantitate, & tempore liquidando: pro qua liquidatione in biduo audiantur partes*, vel dicitur, *condemnetur conventus nomine, ut in actis*.

Die &c. visa supplicatione fol... N. A. condemnetur in beneficium N. B. ad solvendum quantitatem liquidandam, vel dicitur *ad dandum*, seu *praestandum* e. g. *media centum frumenti*, sive *pretium liquidandum; pro qua liquidatione in biduo audiantur partes.*

Die &c. visa supplicatione fol... S. C. declarat, N. A. esse comprehensum e. g. *in monte instituto ab N. B. & proinde Curator*, sive *Gubernatores montis praedicti condemnentur ad solvendum in beneficium N. A. ducatos...* vel dicitur *deberi &c. in beneficium N. A. & proinde &c.*

Die &c. visa supplicatione fol... absolvatur N. B. ab impetitis pro parte N. A. vel dicitur, *conventus nomine, ut in actis &c.* vel dicitur.

Die &c. N. N. absolvatur ab observatione judicii, vel dicitur.

Die &c. visis comparitione, ac omnibus actis, meliùs instructo processu, providebitur.

Die &c. visa supplicatione fol.... ex causis in S. C. discussis decreto ejusdem S. C. provisum est, quod N. A. condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. summam ducatorum.. vel dicitur *N. N. absolvatur ad impetitis &c.*

Egitimè compilato judicio, ac praecedente necessaria monitione, ut dictum est, diffinitivum, decretum interponitur conventum condemnando, vel absolvendo: cu-
1 jus formula multiplex est, & ab actione in libello proposita dirigitur, prout alibi innuimus; igitur eadem repetere hic loci supervacaneum est, ut plurimum autem interponitur decretum, quo condemnatur aliquis ad solvendum, quando petitur certa quantitas in
2 contractu promissa, atque interesse ibi conventum: vel dicitur, *ad interesse pro quantitate, & tempore liquidandum*, quando interesse non est conventum, vel *à die litis contestationis, & pro quantitate liquidanda*; vel dicitur, *conventus nomine, ut in actis*, utputa quando quis conde-
3 mnatur haud quidem nomine proprio, sed alieno; nempe uti tutor, curator, aut legitimus administrator: vel dicitur, *ad quantitatem liquidandam*, quando certum est aliquid deberi, sed
4 certa quantitas non est liquida: vel dicitur, *ad dandum*, sive *praestandum*, quando e. g. pecuniae quantitas non petitur, sed rei species, utputa tritici, olei, aut similis, cujus quantitas dependet à liquidatione rei, & temporis; de cujus liquidationis praxi disservimus in *cap. 12. à num.* 127. Quod si cuiquam libeat materiam hanc in-
5 interusurii, ejusque liquidationis judicium penitiùs indagare, consulat Antonium Bertramum Sellen, Gasparem Caballinum, Gabrielem Catianum, Christophorum Vonhagen, Jo: Oestenium, Henricum Schilchtkrullium, Henricum Rudolphum Redecker, Henricum, Rosbecker, Ugonem de Roy in eorum *tract. de interesse*, Henricum Petrum Haberkornium *de liquidatione debiti, & crediti*, Georgium Guntherum, Henricum Andream Cranium, Joannem Mejerum in eor. *tract. de constitutione debiti liquidi*, Philibertum Bonetium, Jo. Kleinschmidium, Berengarium Paulachum, Petrum Rebuffum, Camillum Plautium in *comment. ad l. unic. C. de sentent. quae pro eo, quod interest &c.* Gaito *de credito cap. 3. à num. 943.* Cardinalem Tuschum *lit. L. conclu. 359.* Cardinalem de Luca *de judic. disc. 33.* Nigrum *de except. cap. 13. §. 1. num. 64. et seqq.* Jo: Antonium ab Ecclesia *p. 1. observ. 167.* Carleval *de judiciis lib. 2. tit. 3. disp. 8.*

Aliud verò decretum, quo dicitur: *S. C. declarat*
6 *N. B. esse comprehensum e. g. in monte &c.* vel *deberi &c.* ut in rubrica, pro exemplo affertur, & interponitur, quando in dubium revocatur, an aliquis verè descendat ex familia illius, qui Montem e. g. instituit; sunt enim producenda valida ac legitima documenta, quibus uti talis à Judice declaretur: vel ambigitur, an maritagium e. g. debeatur, necne; id namque in dubio causa cognita declaratur, ideoque dicitur, *S. C. declarat*; quod quidem fit impertito termino, aut articulo, si juris est, examinato.

Explicaturus aliud decretum, quo dicitur: *absolva-*
7 *tur conventus ab impetitis*, noto, quod hoc generaliter interponitur, quando actor suam intentionem, seu actionem propositam non probavit, vel quando juris assistentiam non habet, ac docuit Duran. *decis. 280. num. 2. & decis. 381. num. 1.* relatus à Pellegr. in sua *praxi p. 2. sect. 3. subs. 3. in-*
8 *teres. 2. num. 2.* ubi alios adducit: aliud verò decretum: *absolvatur ab observatione judicii*, tunc locum habet, quando illud fuit compilatum, perem-

perempta instantia, Farinac.in *repert.judic.qu.74. num.6.* vel non legitimata persona, vel cum procuratore non legitimo, vel si reus conventus fuerit ab herede ab intestato, & postea alius reperiturheres ex testamento, cui competit actio; licet
9 enim judicium pereat, perempta instantia, & ordine deficiente, nullatenus tamen perit actio, qua iterum conveniri quis potest, de hac absolutoria ab observatione judicii extant non paucæ conclusiones apud Emin.Tusch. *lit.S.concl.168. & sequ*, ac tractant Jo: Anton.ab Ecclesia *part.1, observ.44.* Adrianus Negusant.*respons. qu.404. nu. 21.* & ex recentioribus Sabell. in *summa §. 5. num.39.*

Porrò decretum illud, quo dicitur: *melius instru-*
10 *cto processu, providebitur*, huic simile quidem est, sed propriè interponitur, quum ordo judicii à principio usque ad ultimum non fuit servatus, ut quia exceptiones adimplendæ non fuerint adimpletæ; reservandæ, minimè ad merita causæ reservatæ, aut Principalis petita depositio non facta, testium nominatio cum circumstantiis à Regia Pragm.tica requisitis non absoluta, repulsa denegata, petitum beneficium minimè concessum, ubi erat concedendum, sive quivis alius
11 actus in processu deficiat, de quo reus fuerit protestatus.

Decretum verò, quo dicitur: *ex causis* &c.ut meliùs percipiatur, scitu dignissimum puto, Judicem non teneri causam in sententia exprimere, præsertim si supremus sit magistratus; imò Parlamentum Tholosanum cuidam petenti causam sententiæ, & arresti prolati declarari, multam gravem indixit, cum severa inhibitione, ne in posterum à quovis hujusmodi declaratio peteretur, teste Maynardo in *decis.Tholos.lib.3.decis.85.sub num.2.*
12 benè tamen posse ex causis sibi visis judicare, quemadmodum fieri solet aliquando à nostro S.C. cum Præfecti Prætorio auctoritate fungatur, hac nimirum formula, *ex causis in S.C.discussis* &c.ratione quadam naturali cogente, vel quando res in judicium deducta non inspicitur in actis concludenter probata, sed ipsi Senatui extra judicialiter innotescit, per text. in *cap. cum ad sedem in fi.de restit.spoliat.*ibi: *quod præsumendum est pro sententia Judicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare, cap. causam 14. de sent. & re judic.*ibi: *qui tamen Judicis animus non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & l.cunctos populos C.de sum.Trinit. & fide Cathol.*ibi: *motus animi nostri*: ex quo decreto effectus ille resultat, ut reclamatio non admittatur, sed nulli-
13 tatis remedium, aut in integrum restitutio conceditur, ut animadvertit quoque D. Petra super *Ritu 288.num.86.*, quem Lectores adire possunt; etenim si ejusmodi remediis quicquam de novo reproducatur, quod Judicantium animos moveat ad talem sententiam retractandam, procul dubio eadem revocatur, ne justitiæ præjudicium emergat; sin autem secus, in suo robore quidem re-
14 manet; id tamen ad exemplum aliarum causarum induci non debet, ut notat quoque D. Altimare *de nullitat.sentent.rubr.10.qu.17.nu.44.*

Porrò Judex in expeditione causarum ordinem regiæ *Pragm.10. de officio S.R.C.*servare tenetur, ut causas primo loco conclusas expediat, & præ omnibus causas fiscales, carceratorum, Ecclesiarum, Viduarum, pupillorum, Orphanorum, aliarumque miserabilium personarum, prout etiam jubet *Regia Constitutio incip.Justi cultorit.*

S U M M A R I U M.

1 *Perfectio, quæ in Deo est, ab humanis actibus ut plurimum abest.*
2 *In gradu appellationis per sæpè deterior sententia pronunciatur.*
3 *Appellationis diffinitio affertur, & enucleatur.*
4 *Appellatio infra quod tempus interponenda, & quando antiquitus interponebatur.*
5 *Tempus decem dierum ad Appellationem interponendam de momento ad momentum currit, eoque transacto, in judicatum transit sententia, & executioni parte petente remandatur, & quare ut num. seq.*
6 *Quæ ipso jure executionem habent, declaratoriam Judicis poscunt.*
7 *Quando sententiam transisse in rem judicatam decernatur, & an partis citatione in hujusmodi,decreto proferendo sit opus.*
8 *Executio sententiæ per interpositam appellationem suspenditur, & judicatum pro tali non habetur.*
9 *Terminus introducendæ appellationis tum jure communi, tum Regni quisnam sit.*
10 *Infrà tempus appellationis introducendæ quid agere debeat appellator.*
11 *Spatium 50. dierum restringi potest, quibusdam decretum formulis, quæ per Auctorem afferuntur, & unde Praxis istæc descendat, numer. 12.*
13 *Interposita appellatione, & infrà spatium 50. dierum non introducta, eadem deserta declaratur, instante parte, & appellatore citato, ac decreti formula.*
14 *Appellationis causa in S. C. de stylo, & æquitate, etiam post lapsum temporis ex iisdem actis revidetur & quomodo; licet Adversarius petierit appellationem declarari desertam, & num. 16.*
15 *Stylus revidendi appellationis causam ex iisdem actis inolevit etiam in M. C., relata Mucci opinione.*
17 *Tempus prosequendæ, ac terminandæ appellationis quodnam sit, & num. 18. & 19.*
20 *Appellationum tempora Fatalia nuncupantur.*
21 *Tempus labitur, & omnia consumit.*
22 *Fatalia etiam in S. C. currunt.*
23 *Fatalibus transactis, quando decretum fiat, ad ulteriora procedi, non obstante ipsorum lapsus exceptione.*
24 *Judicis impedimentum appellatorem excusat in S. C. & ratio adducitur.*

PARS SECUNDA

De decretis, quæ in secunda instantia interponi solent.

CAPUT I.

De decretis appellationem, revisionem sententiæ, & reclamationem respicientibus.

DISTINCTIO PRIMA.

D*IE &c visa comparitione fol... provisum, & decretum est, sententiam sub die &c. pro latam fecisse transitum in rem judicatam, ac proinde exequendam, & expediantur leteræ executoriales.*

Die &c. visa comparitione &c. provisum est, quod pars scilicet appellator, *infrà decem dies procuret transmissionem actorum, aliàs providebitur super appellationis desertione.*

Die &c. visa comparitione fol. .. N. N. (scilicet appellator) *infrà tot dies præcisè, & peremptoriè procurret actorum transmissionem, aliàs termino elapso appellatio deserta declaretur.*

Die &c. visa comparitione &c. S. C. declarat, appellationem esse desertam ob non præsentationem actorum infrà legitima tempora, ac proinde M. C. suum exequatur decretum juxtà sui seriem, continentiam, & tenorem, appellatione prædicta non obstante; vel dicitur: *ac proinde rescibatur Curiæ N. N., quod suum exequatur decretum.*

Die, &c. præsens causa revideatur in S. C. ex eisdem actis; vel dicitur, *revideatur &c. exceptione lapsus fatalium non obstante.*

Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapsum fatalium non obstare, vel dicitur.

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt, exceptione lapsus fatalium non obstante.

Die &c. visa comparitione fol... S. C. declarat, appellationem interpositam esse desertam ob lapsum fatalium.

VT humani actus, à quibus ut plurimum perfectio abest, quæ in Deo est, quoad fieri poterit, veritate nitantur, leges justitiæ cultrices disposuere, quod à sententia per unum Judicem prolata, ad alium superiorem appellari possit: tametsi ex eadem ratione fit, ut
1 sæpe sæpius deterior sententia pronuncietur; hinc benè Ulpian. in *l. 1. D. de appellat. & relation.* inquit *Appellandi usus quàm sit frequens, quamque necessarius, homo est qui nesciat; quippe cum iniquita-*
2 *tem judicantium, vel impueritiam corrigat: licet nonnunquam benè latas sententias in pejus reformet*; cui quidem legi consonat text. in *can. liceat 1. 2. qu. 3.*

Pro enucleatione verò decretorum, quæ in hac primi capitis distinctione continentur, operæ pretium duximus investigare quid sit appellatio, infrà quod tempus sit interponenda, introducenda, prosequenda, sive terminanda.

Appellatio igitur est prætensæ iniquæ sententiæ à
3 Judice inferiori prolatæ ad superiorem Judicem legitima provocatio, quasi querelam continens, dicitur, *iniqua*, ex text. in *d. l. 1. D. de appell. & relat.*, & in *l. 2. D. quis, & à quo appelletur*, ibi: *potest de iniquitate ejus Proconsul cognoscere.* dicitur, *prætensæ*, tum propter malitiam, seu Judicis imperitiam, tum quia neutrum subesse potest, ex cit. *l. 1. de appell.* dicitur, *ad Judicem superiorem*, juxtà tex. in *cap. dilecti 66.* ubi Cujac. *cnt. de appell.* & *l. 1. §. penult. D. eod. tit.* & *l. 1. in princ. quis, & à quo appell.* dicitur, *legitima*; nam appellatio solemniter interponi-

ponitur *l.ex illo* 13.*& l.quoniam* 18.*C. de appell.l. qui suspectum* 20.*in fin.D.d.tit.* de qua solemnitate post dicemus, dicitur, *provocatio*, ex text. in *l.1.in princ.D.de appell.l.2.in fin.tit.à quibus appell. non lic.*& *l.1.§.ult.in fin. D.ad S.C. Turpil.* dicitur, *quasi querelam*, ex tex in *l.3.C.quem, & quando Jud.l. Præfecti* 18. *D.de minor.* explicat Cujac. in *Paratit.ad tit.C.& D.de appell.* Alii aliter appellationem definiunt, ut videre est apud Marant. *de ord.judic.par.6.rubr.de appell.* Cujac. in *D. & C.de appell.* Wesembin *parat.dd. tit. num.3.* Cornelium Brederodium in *tract.de appell.p.1.tit.7.*

Appellatio itaque infrà decem dies à die promulga-
4 tæ, scilicet intimatæ sententiæ interponenda est, *Novel.23.c.1.auth. hodie C.de appella. quoad §.taliter extra de sentent. & re judic.c.cum dilectus* 32. *in fin.extra de elect.cap. significaverunt* 36. *§.mandamus extra de testib.& attestat.*, antiquitus verò tempus appellationis interponendæ erat biduum in causa propropria, in aliena triduum, *l.1.§.biduum §.quod in sententiis, &§.in propria,l.2.§.1.& 2.ult. D.quan. appell.sit,l.eos 6 §. pen. C.de appell.l. qui suspectum* 20.§.1.juncta *l.5.§.ult. D.d. tit.* hoc
5 autem tempus decem dierum scienti currit à momento ad momentum, *d.Novell.23.cap.1.can.anteriorum §.& sancimus* 2.qu.6.quo tempore transacto, eaque non interposita, in rem judicatam transit sententia, *d.cap. quoad consultationem de sent.& re judic.*, & executioni demandatur: ratio est, quia per dictum lapsum decem dierum videtur pars sententiæ acquievisse, *l ult.C.de sentent. quæ sine certa quantitate, l.ult. D.quomodo, & quando, cap.biduum in fine 2. qu.6.d. cap. quoad consultationem*, ibi: *cum per hoc videatur per interpretationem juris lata sententia paruisse*; executioni tamen demandetur, parte petente: nam quæ
6 ipso jure executionem habent, Judicis declaratione indigent; juxtà communem DD. sententiam, & supradictum decretum interponitur, quo dicitur:
7 *sententiam sub die &c.fecisse transitum in rem judicatam, & proinde exequendam &c.* quæ formula etiam elicitur ex tex.in *cap.dilectus de elect.in fin.* ibi: *cujus sententia in rem transiit judicatam, cum intrà decennium non fuerit legitima provocatione suspensa*: neque opus est præcedente partis citatione; quia jam sententia parti notificata fuit; eique, ut modò diximus, acquievit: id tamen procedit contra condemnatum viventem, secus contra mortuum; tunc enim oportet, ut contra ipsius heredem præcedat citatio à Judice, à quo fuit promulgata, per text.in *l.2.C.de executione rei judic.* appellatione verò interposita executio senten-
8 tiæ suspenditur, atque judicatum pro judicato minimè habetur, ut in *l.1.§.ult.D.ad S.C. Turpil.* ibi: *quia provocationis remedio condemnationis extinguitur pronunciatio.* cum concord. adductis à glo. in *d.l.§.extinguitur*, ibi: *& hic expone, extinguitur, idest suspenditur.*

9 Ad introducendam posteà interpositam appellationem de jure communi triginta dierum spatium fuit præfinitum, ut in *l.Judicibus C. de appellation. cap.ab eo de appell. in 6.c.si,qui §.judicibus 2.qu.6.* de jure Regni spatium quinquaginta dierum constitutum est, intra quod appellans acta præsentare debet coram Judice ad quem clausa, & si-
10 gillata, cum literis dimissoriis, seu dimissoriis libellis, quos vocat Apostolos, *l.un. D.de libell.dimissor.Clem.2.in princ.tit.de appell. etc.ab eo 6. tit, de appell.in 6.* quos petere tenetur à Judice, à quo appellavit: usu tamen observatur in Regno, Apostolos hosce non peti, sed ipsa tantùm acta superiori Judici præsentanda appellantibus exhiberi, Borrell. in *summa dec. tit.33. de appell, nu.943. et* 989. Infrà idem tempus actorum apertura fieri debet, juxta *Constit.Regni*, quæ incipit, *Appellationum tempora*: an autem pars adversa citari debeat ad videndum aperturam consule Petram super *Rit. 260. nu.24.* Hic verò prætermittendum non
11 est, Judicem à quo spatium istud quinquaginta dierum à jure præfinitum ad accipiendum Apostolos, & acta, pro illis præstandis Judici provocato, producere neutiquam posse, sed justis ex causis restringere; nam licèt appellatione pendente ipsius manus censeantur ligatæ tamen, quoad ea, quæ celeriorem appellationis expeditionem respiciunt, jurisdictionem retinere, docet Gonzalez in *lib.2. Decretal.tit.28.de appell.cap. cum sit romana nu.8.* adde Andream de Isernia in *d. Constit. Appellationum tempora lit.D.* Marantam in *speculo p. 6. versic. et quandoque appellatur num.* 205. Berlich. *concl.pract.concl.50.de appell.nu.*131. *et* 138. Gaill. *pract.observ.lib.1.concl.*140.*nu.*2. Boer. *clas.6.disp.34.de appell.th.*83. non autem diffitebor, etiam à Judice provocato, idest ad quem, si de majoribus sit hoc tempus arctari, & breviari posse: juxta tradita per Caravitam super *Rit. M. C.*251.Capycelatro *consult.*159 *nu.*33. *in fin. to. 2.* Petra super eod.*Rit.*251.*nu.*17.ut in pluribus processibus servatum vidi, & ego quoque parte appellata petente, idem in praxi servavi, hæc fermè decreta interponendo: primùm, quod *N,N.* Appellator *infrà decem dies procuret transmissionem actorum, aliàs providebitur super desertione appellationis*; quo intimato, post elapsum tempus, aliud cum clausula *præcisè, et peremptoriè infra dies, producat copiam processus*, sive *procuret actorum transmissionem, aliàs termino elapso appellatio deserta declaretur*: quæ quidem praxis restringendi hoc tempus descendit
12 ex dicta *Constit, Appellationum tempora §. caterùm* ibi: *ceterùm si ad alios majores Judices à minorum sententia fuit appellatio interjecta, qui nobiscum in Curia commoratur, tunc pro locorum distantiis, et causarum qualitatibus: nec non, et personarum pronunciationibus, Judicibus præsentandum appellaionum tempora præstitui volumus appellanti, dummodo prædictorum quinquaginta dierum spatium non excedat indulta dilatio.*

Interposita igitur appellatione, nec introducta infrà spatium quinquaginta dierum, qui etiam currunt
13 de momento ad momentum à die appellationis interpositæ, juxtà *Constit. Regni. Appellationum tempora*, prout etiam de jure communi tradiderunt Gonzalez in d. *cap. cum sit romana num. 7. vers. hoc autem tempus, de appell.* Paz in *Praxi par. 6. cap. 1. num.5.* Gaill *pract. obs. lib. 1. cap.* 140. *num.1.* Boer. *cl.6. disp.34. de appell. th.* 80. *vers. verius autem*, atque alii, idest actis coram Judice ad quem non præsentatis, ut dictum est, vel in S.C. tempore præfinito, parte appellata petente; & appellatore citato appellatio deserta declaratur, ut à Judice à quo executioni demandetur, ac decretum erit: *die &c. visa comparitione*

sol.

fol.. citatione fol.. per S.C. provisum, & decretum est, appellationem sub die &c. interpositam pro parte N.N. fuisse, & esse desertam ob non præsentationem processus infrà legitima tempora, ac proinde M.C. suum exequatur decretum juxtà sui seriem, continentiam, & tenorem, appellatione prædicta non obstante; quod si agatur de appellatione interposita à Curiis inferioribus Regni ad M. C. dicitur, *proinde rescribatur Curia Civitatis &c. quod suum exequatur decretum &c.* dicitur *citatione*, quæ omninò requiritur in declaratoria desertionis, ad notata per Borrell. in *summa decis. tit. 33. de appellat. num.* 1104. præcipuè cum appellator citatus justum non introducendæ appellationis impedimentum allegare possit, postquam sententiæ non acquievit.

Verum enim verò in S.C. ex æquitate, ejusque stylo
14 lo etiam post lapsum tempus prædictum, si processus reperiatur præsentatus, appellationis causa revidetur ex eisdem actis, idest novo termino non impartito, neque novis probationibus receptis; de quo stylo testatur Consiliarius Matthæus de Afflicto *decis. S.C.* 78. *decis.*79. *& dec.*243. *num.* 5. Caravita super *Ritu* 260. Berardinus Muscatell. in *Glossa prosequendum par.*1. *à num.* 95. in *Glossa instantiæ num.* 63. & in Glossa *proceditur par.* 3. *num.* 26. Petra in *Ritu* 260. *num.* 25. aliique ab eo cumulati: idque locum obtinet, non obstante quod pars appellata instetisset, declarari appellationem esse desertam, rejecta opinione eorum, qui contrarium tenent, prout affirmat Afflict. in *d. decis.* 243. D. Reg. de Marinis *ad Reverterium decis.*535. *in fine* idem Petra *loco cit.* & ita serva-
15 tum vidi: qui stylus inolevit quoque in M. C. ut videre est penes D. Reg. Sanfelic. *decis.* 91. quanquam ingeniosus Mucci ibidem asseveret, in S. C. indistinctè interponi hujusmodi decretum, quod *causa revideatur ex eisdem actis*, in M. C. verò prævia quadam cognitione, ac partibus priùs auditis.

Amplius hac in re non prætermitto juxtà dictum Muscatell. in *d. Glos. prosequendum* decretum
16 prædictum interponi, si post modicum tempus dierum quinquaginta processus fuerit præsentatus, & juxtà sensum D. Petræ *loc. cit. num.* 25. *& seqq.* quandocunque, antequam fit appellatio declarata deserta; & in mea Aula in facti contingentia, cum non quidem post modicum tempus, sed longò sanè intervallo processus fuerit præsentatus, suprad ctum decretum fuit interpositum, priùs tamen partibus in Aula auditis, ac justitia causæ non obiter degustata.

Insuper revisio ex iisdem actis etiam locum habet in
17 reclamatione; nam lapsu fatalium non obstante, de stylo ejusdem S.C. causæ ex justa aliqua ratione revidentur, ut notant Afflict. in *d. decis.*78. *in fin*, Gramm. *decis.* 13. *num.* 5. Reverter. *decis.* 178. *num.*2. *circa med.* Rovit. *decis.*21. *num.*15. *circa fin.* quod autem dicitur *ex eisdem actis*, novis probationibus non receptis, intellige de testibus, & scripturis extrinseca probatione indigentibus. Hanc autem revisionem ex eisdem actis non ind l genter enuclearunt Jo: Ludovic. Bender. in suis *conclus. decisivis pra tic.* Jo: Melch Clezelius ab Altenach. in *tract. de appell.* Georgius Heublinus in *tract. de re judic. noviter tractanda*, Matthias Berlich. *par.* 1. *conclus.* 60. Camill. Borrell. in *summa decis. tit.* 34. *lib.* 2. Jo. Antonius ab Ecclesia *par.* 2. *observat.* 27. Arismin. Tepat. *var. jur. sent. tit.*357. D. Cardinal. Tusch. *pract. concl. jur. lit. R. concl.* 313. *& seqq.* Paul. Christin. in *decis.*111. *per tot.* Marius Giurba in *decis.* 30. 35. 38. 66. 81. *&* 90. Jo: Bapt. Larrea in suis *decis. Granaten. par.*2. *disput.*39. Cæsar Manente *decis.*28. Marott. in *discept. cap.* 13.

Hactenus de tempore introducendæ appellationis,
18 nunc de tempore, quo ea sit prosequenda, seu terminanda inquiramus: ut autem compleatur de jure civili appellatori unus conceditur annus, qui à die præsentationis, seu aperturæ processus currere incipit, juxtà *Rit.*6. ubi statuitur, appellationis causam per processus aperturam inchoari, Muscatell. in *Praxi par.*2. *gl. finiendum num.*3. & 4. circumscriptis temporibus, quæ olim statuta erant ad inchoandam, & finiendam appelationem, de quibus disserunt Bocer. *clas.* 6. *disp.* 34. *de appell. th.*94. *& seqq.* Gonzalez in *cap. cum sit Romana num.*9. *de appell.* Quod si ob justum aliquod impedimentum causa determinata non fuerit, alius indulgetur, juxtà text. in *l. fin. §. illud, & auth. ei qui C. de temporibus, & reparationibus appellationum*, in hæc verba: *ei qui appellat, impertitur annus, intra quem secundum se, communiterve cum adversario litem exequatur, aut si justa causa intercesserit, alius annus indulgeatur: quo transacto, lite non completa, rata maneat sententia*, de justo autem impedimento, atque appellationis diligentia liquere debet; ut ex *cit. §. illud*, ibi: *nisi ipse appellator evidentissimis probationibus possit ostendere, se quidem summa ope nisum volnisse litem exercere, per Judicem autem stetisse, vel aliam inexorabilem causam subsecutam, propter quam hoc facere minimè valuit, cum etenim aliud ei anitulo tempus indulgemus*. at ve-
19 rò de jure canonico, impedimento intercedente, & appellatoris desidia non concurrente, tertius impertitur annus, ut *ex cap. ex ratione* 8. *de appellationibus*, ibi; *ex ratione, & infra: Verum si appellationem biennio elapso interpositam à sententia contra vos prolata, prosequuti non estis; dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus, quod justitia vestra debeat præjudicium generare*. An autem tertius hic annus ope restitutionis, seu similis beneficii concedatur, non convenit inter DD. Gonzalez tamen in *d. cap. cum sit Romana de appell. sub num.* 12. solerter admonet, aliquando ipso jure, interdùm restitutionis beneficio appellantem impeditum tertio hoc anno juvari pro natura impedi-
20 menti: quæ temporum spatia fatalia nuncupantur, & primus annus primum fatale dicitur, ex text. in *l. fin. §. illud*, & in *§. fin.* atque ex glo. in *l.*2. *C. eod. tit. de tempor. & repar. appellat.* in *§. illud*, ibi: *fatali die*, & in *§. fin*, ibid. *ullum fatale &c.* & clarè in glo. in *d. l.*2. Andr. Gaill *lib.* 1. *obser.*139. & 140. *& seq.* Mynsing. *cent.*6. *obs.* 12. & communiter DD. à fato, scilicet morte, quæ sicut est vitæ hominis finis, ita causæ appellationis fatalium decursus dicitur finis, & appellationem perimit. Hic siste mecum Lector ali-
21 quantulum, considerando, quàm citò volitet tempus juxtà illud Poetæ,

Jo vi-

Io vidi 'l giaggio, e li presso la rosa
Quasi in un punto 'l gran caldo, 'l gran freddo.
Che pur udendo per mirabil cosa.

Et ovid. 15. *Metamorph.*

Tempus edax rerum, utque invidiosa vetustas
Omnia destruitit, corrosaque dentibus ævi
Paulatim lenta consumitis omnia:

tabe. transit quippè hominis juventus, senectus advenit, & vita tandem extinguitur, quasi flos, qui egreditur, & conteritur,

...festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræque brevissima vitæ

Portio, ait Juven. *Saty.* 9. & quod unicè tremendum est, senex moritur, & juvenis, pubes, atque impubes, pariterque moritur infans, & nihilominus cor humanus in terrenis mirum quantum volutatur.

Hæc autem fatalia in nostro S. C. uti Præfecto Præ-
22 torio quoque currunt, ut in enunciato §. *illud* prout modò declaratum est, & habetur in *Pragm. 1. de appellation.*

Transacto anno, vel biennio, causaque non diffini-
23 ta, si pars appellata sententiæ exequutionem petat, adeoque appellationem declarari desertam propter lapsum fatalium, & ècontrariò appellator judicium prosequi contendat, commostrando, se non fuisse negligentem, sed impeditum, aut ex incidentibus juris in causa exortis, aut partis appellatæ oppositionibus, vel in S. C. fortasse Judicis impedimento, aut quovis alio eventu, non quidem sui culpa, tunc decretum interponitur, quod *procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt, opposita lapsus fatalium exceptione non obstante*, vel dicitur, *S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium oppositam pro parte N. N. non obstare*, quam formulam comperies penes D. Rovi. *decis.* 21. & Sanfelic. *decis.* 6. & in capitulo quoque
24 sequenti attingemus. Porrò hic animadverte, quod in S. C. judicis impedimentum appellatorem excusat; iniquum namque foret, *propter occupationes florentissimi ordinis, quas circa nostra pietatis ministeria habere noscitur, causas hominum deperire*, ut inquit Justin. in *l. ult. §. si tamen C. de temp. & rep. appell.* concordant *Novell.* 23. *§. ad hac, auth. sed lis C. d. tit. cap. ex insinuatione* 50. *de appellat.* cæterùm si negligentia appellatoris in judicii compilatione dispiciatur, appellatio deserta declaranda est: dedecet enim, observantiam introductam occupatissimi Senatus gratia ad appellatoris culpam extendi in tertii præjudicium.

S U M M A R I U M.

1 *Appellatio quotuplex sit, & num. seqq.*
2 *Sententia diffinitiva totam diffinit controversiam.*
3 *Effectus appellationis à sententia diffinitiva.*
4 *Attentata quæ sint.*
5 *Appellatione interposita quæ decreta proferantur.*
7 *Actuarius differens acta tradere appellatoribus an eis noceat.*
8 *Interlocutoria vim habens diffinitivæ quæ sit.*
9 *Appellatio ab interlocutoria an jure civili admittatur, & quando, de jure canonico semper admittitur, & in Regno usu recipitur, & hujusmodi appellator quid agere debeat.*
10 *Lites cum justitia, & sine gravamine dirimendæ, ac terminandæ, & appellatio sine justa causa non permittenda.*
11 *Appellatio ab interlocutoria Judicis exercitium non impedit, donec ei fuerit inhibitum à Judice provocato, & attentata post hanc appellationem quando revocentur.*
12 *Inhibitio est temporanea primum deinde perpetua, & num.* 15.
13 *Inhibitio temporanea quæ decreti formula perficiatur, quave sint provisiones*, acta, & per dies.
14 *Gravamen ex eisdem actis cognoscitur, quidve continere debeat, ac decreti formula proferuntur & num.* 16.
17 *A futuro gravamine num liceat appellare.*
18 *Appellatio ab interlocutoria sub conditione interponitur, & ad conditionis diem trahitur; fitque inhibitio Judici à quo, ac Praxis adducitur aliarum inhibitionum respectu futuri gravaminis.*
19 *Praxis affertur supplicationem, quæ Spectabili D. Præsidi porriguntur ad finem confirmandi, vel revocandi decreti.*
20 *Decretorum formulæ recensentur, quibus per S. C. interlocutoriæ M. C. confirmantur, vel reformantur.*
21 *Debitor veniens contra instrumentum, ad illud rescindendum termino indiget, & sententia.*
22 *In liquidatione instrumentorum pluraque requiruntur.*
23 *Decretum illud*, Remissa est eidem M. C. quæ provideat juxtà ordinem sibi datum, *vel in S. C.* juxtà formam in S. C. conclusam, *quando proferatur, & num.* 38. *&* 40.
24 *Par in parem non habet imperium.*
25 *Formulæ decretorum, quæ per S. C. interponi solent in decretis interlocutoriis M. C. in criminalibus, adducuntur, & enucleantur, cùm num. seqq.*
26 *Tortura de jure communi in capitalibus criminalibus adhibetur, de jure Regni in delictis pœnam ultra relegationem merentibus.*
27 *Ad inferendam torturam requiritur semiplena probatio, displosa P. Lessi opinione, & an semiplena hæc probatio in jure subsistat, affertur luculenta Cujacii auctoritas.*
28 *In criminibus difficillimæ probationis, vel atrocioribus, ad torturam inferendam, minora, quàm in aliis delictis indicia sufficiunt, quave illa sint remissivè.*
29 *Confessio in tormentis extorta interdum est erronea, & innocens condemnatur, ac Divi Augustini verba hac de re transcribuntur.*
30 *Tortura inventum licèt ab humana pietate sit alienum, est nihilominus necessarium.*
31 *Decretum, quo dicitur*: Remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod N. N. habilitetur, *vel* consignetur, *exponitur, & num.* 35.
32 *Supervenientia indicia quando primis conjungatur.*
33 *Decretum*, liberetur in forma, *quando proferatur.*
34 *Reus semel liberatus nequit amplius molestari, nisi novis, & urgentioribus indiciis supervenientibus.*

36 De-

36 *Decretum, quod* dentur defensiones intus, *vel* extra carceres *quando interponatur*.
37 *Reus in delictis infrà relegationem fidejussores offerens, sub ipsis relaxandus.*
39 *Exemplum servi fugitivi ob domini sævitiem affertur.*
41 *Mulier ob turpis causæ suspicionem in Monasterium detrusa viro petenti an restituenda sit.*
42 *Sententiæ peritorum si à Judice confirmentur, & ab eis non fuerit infrà legitimum tempus appellatio interposita, in rem judicatam transeunt, & quando eadem revocentur.*
43 *A' decretis decurionum, vel syndicorum admittitur appellatio, & attentata ad pristinum revocantur.*
44 *Appellatio ab Arbitrorum laudo conceditur.*

DISTINCTIO SECUNDA.

D*Ie &c. stante appellatione interposita in M. C.* vel dicitur *in S. C. Curia .N. N. non procedat, acta transmittat, & omnia innovata ad pristinum reducat,* vel dicitur.

Die &c. stante appellatione interposita, expediantur literæ inhibitoriales in forma.

Die &c. visa comparitione fol. . . . Curia N. N. pro recognitione gravaminum in dicta comparitione expositorum transmittat acta, & per dies, veluti 20. vel 30. e. g. *non procedat.*

Die &c. stantibus gravaminibus causa remaneat, & expediantur provisiones.

Die, &c. visis actis, ac partibus auditis, fuit provisum, quod Curia N.N. suum exequatur decretum, in causa procedat, & justitiam faciat, literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus.

Die &c. visa comparitione &c. fuit provisum, quod Curia, vel *Regia Audientia &c. si fuerit in voto, vel decreverit Cajum e. g. esse torquendum,* vel *propositas nullitates non obstare*, vel aliud ordinare contra partium narrata, *acta transmittat ad M.C.,* sive *ad S. C.* vel *dicta causa remaneat in M. C.* sive *in S. C.*

Die &c. in Aula Domini, &c. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C., vel dicitur.

Die &c. remissa est eidem M.C. quæ suspenso decreto provideat, quod infrà quatuor dies e.g. audiantur partes nõ impedita interim solutione tertiarum, vel dicitur, *quod respectu prætensorum infrà quatuor dies audiantur partes.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod suum decretum exequatur ad faciendum depositum vel dicitur.

Remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod rectiùs citetur, vel *quod ordinarie agatur,* vel *quod super scripturis noviter productis,* vel *in Aula præsentatis provideat, qua provisione facta, iterum referat.*

Die &c. in Aula Domini N. A. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod causa expediatur citra torturam, vel *provideat, quod habilitetur in forma,* aut dicitur, *quod consignetur tutæ personæ,* vel decernitur.

Die &c. remissa est eidem M. C. quod dentur defensiones extra, vel *intus carceres,* vel dicitur.

Die &c. remissa est, quod privideat juxtà ordinem sibi datum, vel *quod remota criminalitate agatur civiliter.*

1 QUanquam tractatum sit in præcedenti distinctione de appellationum temporibus; hic tamen pro majori terminorum enucleatione operæ pretium duximus adnotare, varias esse appellationum species, quæ deprehenduntur apud Brederod. *de appell. par. 1. tit. 8.* potissimùm interponitur appellatio à sententia diffinitiva, ab interlocutoria, & à sententia per eos promulgata, qui verè Judices non sunt, nimirum ab arbitris, à peritis, ac decurionibus. A sententia diffinitiva, nempe ab ea, quæ totam diffinit controversiam, appellatione interposi-
2 ta non solùm ligantur manus Judicis à quo absque inhibitione Judicis ad quem appellator, scilicet superioris, sed nihil valet, & irritum redditur
3 omne, quod actum fuerit, *cap. 1. cap. cum teneamur 7. & cap. significavit de appell.* cum nihil appellatione jam interposita innovari debeat vel à Judice, vel à parte appellata, *l. unic. D. nihil novari appellatione interposita*, toto *tit. Decret. ut*
4 *lite pendente nihil innov.* quicquid autem innovatur, attentatum dicitur, quod statim revocatur per Judicem appellationis, etiam si ante appellationem innovatum fuerit, *cap. non solùm de appell. in 6.* appellatio enim causam ad termines litis contestationis reducit, D. Præses de Franch. *decis.* 370. *num. 17. & 19.* & communiter DD. idcircò ea in-
5 terposita, à Judice ad quem decreto mediante mandatur Judici à quo, quod *stante appellatione interposita, in causa prædicta non procedat, acta transmittat, atque omnia innovata ad pristinum reducat,* videlicet omnia infra decem dies gesta, atque post appellationem interpositam; cujus decreti vigore provisiones expediuntur, vel dicitur: *stante appellatione interposita expediantur literæ inhibitoriales in forma,* idest in forma, supra enunciata, quæ eruitur ex *cap. cum sit Romana §. si vero,* ex d. *cap. non solùm de appell. in 6.* & ex *l. unica D. nihil novari appellatione interposita*: quæ li-
6 teræ, sive provisiones inhibitoriales de stylo expe-
diun-

ducuntur cum citatione parti facienda, & tria continet, nempè primò præfatam citationem; secundò mandatum Judici à quo ne procedat; tertio, ut acta transmittat, pro qua transmissione d. Judex à quo mandare debet Actuario, ut illa exemplet, & appellanti consignet; quod si talis Actuarius ap-
7 pellanti verba dederit, & interim quinquaginta dies effluxerint, benè potest appellator restitui, cum per Judicem stetisse censeatur, quominus acta, & Apostoli traderentur, notat magnus ille Comes Bartholomeus de Capua in *singular.* 96. *&* 97. & conferunt jura in *l. eos, qui* 6. *§. fin. & l. judicibus C. de appellat.* cum igitur appellans infrà *Constit. Regni Appellationum tempora* actorum copiam præsentare cogatur coram Judice ad quem, & partem citare ad videndam illorum aperturam, ne tempus istud in sui præjudicium labatur, promptus esse debet ad solvendos dirictus Actuario pro tali actorum exemplatione spectantes, ac de omni alio impedimento protestari. Nec omitto, id quoque procedere in sententia interlocutoria, quæ vim habet diffinitivæ: dicitur autem sententia in-
8 terlocutoria vim habens diffinitivæ, quando negotium non alia sententia determinatur, ut in judicio rescissionis contractus decretum interponi solitum, nempe, *N. N. solvat tertias, aliàs providebitur super rescissione contractus*, quod sit per S. C. vim habet diffinitivi, quòd Titium, vel Cajum debitorem in solvendo constituat, & sententia, quæ inde nascitur est in executionem prædicti decreti, atque adeo declaratoria: quæ autem fit interloquutoria sententia, & interloquutoria vim habens diffinitivæ, consule Tuschum *pract. concl. jur. lit. S. concl.* 111. Gaill. *pract. observ. lib.* 1. *cap.* 129. *num.* 2. *&* 130. *num.* 6.

Appellatio ab interlocutoria jure civili non permit-
9 titur, nisi tale contineat gravamen, quod per appellationem à diffinitiva tolli, & reparari non potest, *l. arbitro* 9. *D. qui satisd. cog. l.* 2. *de appell. recip.* Bocer. *clas.* 6. *d. sput.* 34. *th.* 19. *& seqq.* vel vim habeat diffinitivæ; *l. intra* 39. *in princ. & leg. ait Prætor* 7. *§.* 2. *vers. permittitur D. de minor. l. ab executione C. quorum appell. non recip. l.* 2. *C. ut lite pend.* jure autem canonico generaliter, & indistinctè à quavis interlocutoria, & ab omni gravamine, *cap. super* 10. *de Appell. cap.* 1. *& cap.* 3. *§. si verò eod. tit. in* 6. *cap.* 2. *de dolo; & cont. in* 6. Berlich. *concl. pract. conclus.* 50. *de appell. num.* 45. quæ dispositio in Regno recepta est, eaque attenta, pars appellans causam gravaminis in libello exprimere debet, ut altera pars relevetur ab onere probandi, scilicet ut certior facta de prætenso gravamine se defendat, ut in *d. cap.* 1. *de appell. in* 6. & *clem. appellanti de appellat.* & in praxi sufficit unum gravamen allegare: quæ praxis funda-
10 tur etiam in ratione: siquidem par est, lites cum justitia, & sine gravamine pertransire, nec appellatio permittenda sine justa causa, ut defensionem,
11 non dilationem respiciat: appellatio tamen hæc Judicis exercitium neutiquam impedit, donec inhibitum non fuerit à Judice ad quem, per text. in *cap. audita de restit. spoliator.* unde attentata ante inhibitionem non revocantur, antequam Iudex appellationis cognoscat de meritis causæ appellationis, *cap. non solum*, & ibi *glo. de appellation. in* 6.

Hæc autem inhibitio primùm est temporanea, dein-
12 de perpetua; temporanea decreto perficitur, quod *pro recognitione gravaminum in libello expositorum*
13 *Judex à quo transmitat acta, & per dies* e. g. 20. vel 30. *non procedat*, vigore cujus expediuntur provisiones, quæ *acta, & per dies* nuncupantur in
14 qua dilatione de gravamine cognoscitur solùm ex eisdem actis, non quidem ex alia probatione extrinseca, ut in *d. clem. appellanti de appellat. c. cordi* 1. *eod. tit. in* 6. Berlich. *præcit. conclus.* 50. *nu.* 104. ne ultra negotium producatur, cum alias interlocutiones ante sententiam diffinitivam contingere possent.

Gravamen verò continere debet causam, quæ justa sit, & quod revera præjudicium sit illatum, per text. in *d. c. cum sit Romana §. si verò*, & *cap. ut debitus de appellation.* quod si subsit, aliud interponitur decretum, quo dicitur: *stantibus gravaminibus causa remaneat, & expediantur provisiones* N.N. idest Judici à quo, *quod in causa prædicta ampliùs non procedat*, ut in *d. c. ut debitus de appell.* ac proinde in perpetuam evadit; hinc benè
15 Practici dicunt, in appellatione ab interlocutoria duas considerari inhibitiones, temporaneam unam, quæ ante gravaminis cognitionem expletur, perpetuam alteram, g ravamine jam perspecto.

Sin autem gravamen non adsit, tunc interponitur
16 decretum, nempe, quod *rescibatur Judici à quo, quod suum exequatur decretum, in causa procedat, & justitiam faciat literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus*, ut ex *d. cap. ut debitus*, quoties agitur de Curiarum Regni decretis, prout alibi diximus.

A futuro verò gravamine appellare non licet (nisi
17 tantùm de jure canonico, *c.* 2. *extr. de conjug. servor. c. cum dilecti extr. de dolo, & contum.*) sed Judicis verbum est expectandum, aliàs ordo perverteretur, & causatum causam præcederet, ut in *c. debitus, & c. cum cessante de appellat. l. ante sententiam C. quorum appellat. non recip.* & *l.* 2. *C. de Episcopali audientia.* Item quoties fuerit appella-
18 tio ab interlocutoria sub conditione interposita, si futurum gravamen sit verisimile, admittitur, & ad conditionis diem trahitur, secundùm Decium in *c. dilecto num.* 7. *de appellation.* aliosque DD. hinc praxis inolevit, provisionem expediri Judici à quo, quod si *fuéris in voto, vel decreveris Cajum e.g. esse torquendum*, vel *nullitates propositas non obstare*, sive aliud præcipere contra partium narrata, *acta transmittas*.

Quæ praxis procedit in decretis, quorum justitia revidetur à regiis Audientiis respectu Judicum inferiorum, vel à M.C. tum in civilibus, tum in criminalibus respectu quarumvis Curiarum Regni. Eædem inhibitiones fieri quoque solent à Regio Collaterali Consilio in causis, in quibus Regiæ Audientiæ, & M.C. procedunt uti Principis delegatæ; atque etiam a Spectabili D. Præside sinunt M.C. Criminali in causis, in quibus ipsa non procedit uti delegata: quod verò interlocutiones ejusdem M. C. praxis servat, ut pars, quæ sen-
19 serit se gravatam, supplicationem porrigat Spectabili D. Præsidi facti seriem enarrando, cum explicatione decreti, & gravaminis, ut obtineat Regiam decretationem, quod *M.C. verbum faciat*

 in

in S.C. pro revocatione decreti, prout ita à D.Præ-
side decernitur: imò ut plurimum etiam a parte
victrice hæc porrigitur supplicatio ad finem con-
firmandi decreti, causa evitandi dilationem partis
adversæ, factaque relatione à Judice Commissa-
20 rio, si per S. C. simpliciter decretum confirme-
tur, decernitur: *Die &c. in Aula Domini &c.* sci-
licet ejus, qui est Aulæ Præfectus, *referente D.*
Judice N. N. visa supplicatione fol..remissa est ei-
dem M.C. vel dicitur, *remissa est eidem M. C quæ*
provideat, quod infrà quatuor dies audiantur par-
tes, non impedita interim solutione tertiarum, ut
21 quando debitor veniret contra instrumentum; ad
illud enim rescindendum, termino indiget, &
sententia, & creditor in possessione exigendi per-
durat. si fortassis M.C. decreverit, quod solvat,
termino non impartito, dicitur, *quæ provideat, ut*
respectu prætensorum infrà 4. dies audiantur par-
tes, vel quando terminum summarium dedit, &
ordinarium impartiendum erat, eadem formula
adhibetur, vel dicitur. *remissa est eidem M.C. quæ*
provideat, quod suum exequatur decretum ad fa-
ciendum depositum, ut quia decrevit, quod quis
solvat creditum, viam non habens executivam;
de ipso tamen constat quasi per indubitabilem pro-
bationem, nempe per partitam Banci, maximè si
creditor, & debitor sint mercatores, vel dicitur:
remissa est eidem M.C: quæ provideat, quod reus
rectiùs citetur, vel *quod ordinariè agatur*, quæ de-
22 creta in liquidationibus instrumentorum inter-
poni solent; primum, si debitor citatus fuerit
pro summa non verè debita, vel quia non fuerint
observata ea, quæ in citatione requiruntur: se-
cundum, quando instrumentum non est verè li-
quidum, sed pactionatum pacto, & conditione,
quæ alia indiget probatione, ut latè diximus
in decretis liquidationis instrumentorum *c.14.*
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ super scri-*
pturis noviter productis, vel *in Aula præsentatis*
provideat, qua provisione facta, iterum referat, &
hoc decretum est de stylo, ut partibus per idem
S.C. consulatur absque alia supplicatione:
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat*
23 *juxtà ordinem sibi datum*, quod interponi solet
in re dubia, quæ ex aliquo facto per Dominum
Commissarium investigari, ac perquiri potest, pu-
ta in accessu ordinato, vel alia quadam conditio-
ne, & eventu, idque prudentiæ D. Commissarii
remittitur, & in S. C. dicimus in re hujusmodi:
juxtà formam in S C. conclusam, non verò, *juxtà*
24 *ordinem sibi datum*, quia par in parem non ha-
bet imperium, *l. 3. in fin. & l. magistratus D. de*
recept. &c, complura tradere possem exempla, sed
hæc satis pro regula; formula igitur sæpè memo-
rata, scilicet *remissa est*, exinde usurpatur, quod
M. C. per illam Regiam decretationem *de v.s.*
suam jurisdictionem non amittit, nec eàdem pri-
vatur in posterum procedendi, facto jam verbo
in S.C.
In re autem criminali si decretum M.C. revocari
oporteat, moderari, aut reformari, aut non fie-
25 ri, sequentia decreta locum habent, quæ inter-
poni solent juxtà casuum circumstantias, inter-
dum una, interdum altera formula adhibita, ni-
mirum dicitur: *die &c. in Aula D. Consiliarii N.*
N. qui est Præfectus, *referente D. Judice N.N. vi-*
sa supplicatione fol., in qua adest regia decretatio,
quod verbum faciat de gravamine illato, vel for-
tassis inferendo, *remissa est eidem M.C. quæ provi-*
deat &c. e. g. quod remota criminalitate agatur
civiliter; nempe Cajus de stellionatus crimine,
vulgò *truffa* querelatus, & citatus comparet,
ostenditque agi de interesse tantùm civili. vel *re-*
missa est eidem M.C. quæ provideat, quod non pro-
cedatur, & quod tollatur mandatum, scilicet quia
factum dubium Cajus aperit, ut ita ejus innocen-
tia appareat, ad quam ostendendam scripturas
præsentavit.
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat*
quod causa expediatur extra torturam, aut quia
crimen capitale non est, in quo tantùm tortura
26 adhibetur, ut in *l. edictum de quæst.* & post an-
tiquiores notant R. P. Less. *de just. & jure lib.*
2. tit. de judice dub. 17. v. notandum D. Cardi-
nal de Lugo *de justit. & jure disp. 37. de oblig.*
justit. spectant. &c. sect. 13. num. 157. R. Giball.
de universa rerum human. negotiat. tom. 2. lib. 6.
art. 6. de officio, & functione judicis num. 10. &
in Regno cum agitur de criminibus pœnam ultra
relegationem merentibus, *cap. Regni incip. Si ju-*
stè, cap. tormenta & in *cap. ut delatas*, testan-
turque DD. Regentes Tapia in *dictis capit.* Re-
verter, *dec. 400.* Prat. *respons. 1. num. 36.* ac cæ-
teri regnicolæ alioquin reo non convicto pœna
gravior imponeretur, quam si convictus esset:
27 aut quia probatio deest, nempe semiplena, quam
constituunt vel testis de visu, dummodo exce-
ptionem non patiatur, vel urgentia indicia: &
quod semiplena probatio sit necessaria, testet P.
Sanchez *lib. 6. Consil. cap. 3. dub. 15.* Fagundez *in*
8. præcepto decalogi cap. 25. num. 11. 12. & 13.
D. Cardinal. de Lugo *d. sect. 13. num. 154.* reje-
cto P. Lessio *de justit. & jure lib. 2. cap. 29. dub.*
17. num. 156. affirmante, minora sufficere indi-
cia, quam semiplenam probationem, cum exem-
pla per eum producta semiplenam certè conficiant
probationem: quanquam Cujacio semiplena hæc
probatio non arrideat; quinimò arbitratur miri-
ficè falli auctores illos, qui putant, testem unu[m]
per se solum sufficere ad torquendum reum,
testem unum semiplenam esse probationem,
bellè ratiocinatur in *comment. ad tit. 8. 9. lib*
Cod. ad l. Jul. majest. adde Antonium Matthæu[m]
de criminibus tit. de probat. c. 1. num. 5.
Porrò in criminibus difficillimæ probationis, vel atro-
28 cioribus minora sufficere indicia non negave-
rim, dummodo urgentia sint, quorum plurima,
enumerat idem D. Cardinalis de Lugo *loco cit.*
ac nonnulla notavi in *praxi criminali cap. 8.*
Quæ autem in hac materia torturæ benè considera-
vit D. Augustinus *de civitate Dei lib. 19. cap. 6.*
de errore humanorum judiciorum, cum veritas la-
tet, hic adnotare non piguit; quandoquidem de
rei confessione in tormento extorta, quæ aliquan-
doquidem de rei confessione in tormento extor-
29 ta, quæ aliquando non vera, sed erronea reperi-
tur, & innocens condemnatur erronea reperi-
tur, & innocens condemnatur errore humano-
rum judiciorum, hæc inquit: *cum quæritur*
utrum sit nocens, cruciatur, & innocens luit
pro incerto scelere certissimam pœnam: non quia
illud commisisse detegitur, sed quia non commisis-
se

se nescitur, ac per hoc ignorantia Judicis est sæpè calamitas innocentis, & quod est intolerabilius, magisque plangendum, rigandumque si fieri posset fontibus lacrymarum, cum propterea Judex torqueat accusatum, ne occidat, nesciens innocentem, fit per ignorantiæ miseriam, ut tortum, & innocentem occidat, quem, ne occiderit, torserat, quo damnato, & occiso, utrum nocentem, Judex occiderit, adhuc nescit, quem ne innocentem nesciens occiderit, torsit: ac per hoc innocentem, & ut sciret, torsit, & dum nesciret, occidit: hinc etiam Ludovicus Vives *num.* 14. in hunc Divi Augustini locum subdit, torturæ inventum à pietate humano esse alienum, at nihilominus esse necessarium, & idem Augustinus affirmavit, ibi: *in his tenebris vitæ specialis sedebit ille Judex sapiens, an non sedebit? sedebit planè constringit enim eum, & ad hoc officium protrahit humana societas; non enim hoc facit sapiens Judex nocendi voluntate, sed necessitate sciens voluntate, sed necessitate sciendi, & quia cogit humana societas necessitate etiam judicandi*, necessarium quippe fuit; alioquin improbi impunè peccarent magno Re p. damno.

Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod N. N. habilitetur in forma*, aut dicitur, *quod consignetur tutæ personæ*, ut quia appellatur à futuro torturæ gravamine, & obtinetur à D.Præs.regia decretatio, quod *M.C. verbum faciat in S.C.* dicitur, *habilitatur*, idest excarceretur, præstitis fidejussoribus de ipso præsentando, si nova supervenerint indicia, & interponitur decretum, quoties indicia ad torturam non sunt sufficientia, & defensionibus non impartitis, ut prædicta indicia non elidantur per defensiones; neque fisco judicium infertur, cum supervenientia alia indicia primis conjungantur. Interponitur itaque decre-
32 tum reo interrogato, absque tamen monitu;
33 post vero defensiones dicitur, *liberetur in forma*, idest ut nequeat semel liberatus ampliùs molestari, nisi novis supervenientibus indiciis, quæ primis non junguntur, quòd amplius in suo robore non manent ideoque vehementiora primis
34 esse debent, ut latius videre est in *cap. 7. meæ praxeos criminalis.*

Decretum verò: *consignetur tutæ personæ*, interpo-
35 nitur, quando levia existunt indicia, tamen facilè alia ventura est probatio, & hoc casu persona, cui consignatur inquisitus, eundem requirente fisco, exhibere tenetur; & propriè si de aliquo crimine plures inquirantur, cum facilè ob eorum carcerationem possint alia supervenire indicia.

Vel dicitur: *Remissa est eidem M. C. quæ provideat,*
36 *quod dentur defensiones extrà carceres*, si reus in carcerem reperiatur detrusus, vel *intùs carceres*, si forsan reperiatur cum mandato, vel fidejussoribus relaxatus: quæ decretorum formulæ regulantur à criminis pœna; etenim si crimen mereatur pœnam ultrà relegationem quatenus probaretur, reo defensiones intus impartiuntur: quod si reus ipse fortassis cum mandato, aut cautione detineatur, & criminis pœna relegationem excedat, defensiones intùs pariter impartiuntur: si verò infrà relegationem inclusivè, defensiones extrà cum cautione, aut mandato; quia reus in delictis infrà relegationem fidejussores offerens
37 sub ipsius relaxandus est; quæ praxis descendit ex *Regni cap.* incip. *ab illo incohoandum*, ex *Rit. M. C. 41. Pragm. 6. §. 5. & §. 6. de officio Magistri Justitiarii*, & *Pragm. 7. de Meretricibus*, approbata à nostris Regnicolis, uti fatentur Bartolomæus de Capua in *dicto c. in versic. fuit inquisitus*, ubi inquit: *nota quod constite de crimine, ex quo imponitur postea pœna relegationis, & infrà accusatus non potest incarcerari*, Lucas de Penna in *eod. cap.* Consiliar. Petra *Rit. 40.* & confert text. in *c. si clericos*, & ibi *glo. de sententia excommunicat. in 6.*

Vel dicitur: *remissa est eidem M.C. quæ suspenso de-*
38 *creto provideat, quod N. N. servus consignetur juxta ordinem sibi datum*; detinebatur enim servus in carcere M.C. pro fuga à domo domini, de
39 qua interrogatus fuit cum monitu, & è contrario constabat de ipsius heri sævitie, quòd eum immoderatè castigaret, etiam ignes adhibendo, videlicet lapidi stillas: audita relatione M. C. fuit dictum, quod *consignetur juxtà ordinem sibi datum*, idest non domino, sed alicui personæ, cui pro alimentis Dominus solveret quotidie carolenum unum, & amplius fuit vetita illius venditio regiis triremibus, ne immanitate domini servus perpetuò affligeretur, quia de re vide text. in *l. 1. C. de emendat. servor. §. sed & major Instit. de his, qui sui, vel alieni jur. sunt.*

Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat*
40 *juxtà ordinem sibi datum*, puta si quædam diligentia sit explenda, quam partibus manifestari non deceat, nimirum captura, vel ut carceratus sub fidejussoribus relaxetur, quemadmodum accidit in causa nuper in S.C. relata, videlicet: Quidam juvenis de Civitate Camerini volebat cum sua uxore sese in patriam recipere; siquidem, ut ajebat in supplicatione, ibi Patrem senem, & nonnulla stabilia habebat, & quód a Socero contendebatur discessus, & retinebatur filia in propria domo; fuit interlocutum, quod M.C. primò exploraret puellæ voluntatem, & à concivibus prædicti juvenis in hac Civitate commorantibus se informaret de expositis in supplicatione, atque investigaret, ad evitandum omnem scrupulum, de honestate puellæ, & qualitate viri, & super asportatione provideret; & ita fuit ordinatum sub enunciata forma: hinc adverte, quod si ex
41 aliqua turpi causa, aut turpis causæ suspicione mulier in Monasterium detrudatur, volente deinde viro, ut ea domum repeteret, non facilè id permittendum; sed planè viri conditio, & animus inspiciendus, ac mulierem in Monasterio temporis intervallo evasisse morigeratam investigetur oportet, unde fidejussionem tutam esse non hæsitemus.

Quoad verò sententias, quæ à peritis proferuntur,
42 nulli dubium est ab eis appellationem interponi, Afflict. *decis. 188. num. 4.* Cornel. Brederod. in *tract. de appell. p. 1. tit. 15. vers. à peritis*, sin autem illæ fuerint confirmatæ à Judice, & infrà decem dies ab eis non fuerit appellatum, in rem judicatam transeunt, Cæsar Vassll in *annot. ad decis. Afflict. 33. in fin.* Andreol. *controv. 128. num. 4.* Maranta in *praxi p. 6. vers. & quandoque appellatur num. 15,*

imò quamvis à Judice fuerint confirmatæ, & appellationis interponendæ tempus effluxerit, adhuc permittitur contradictio per viam recursus ad eundem Judicem, sicubi peritorum iniquitas ostendatur, ex Glos.in *c.ad reprimendam de offic. Judic.ordin.ver.suspendatur in fin.*Gratian.*discept. forens.cap.*263.*num.*17. *&* 18. Quod si Judicis approbatio nequaquam fuerit subsecuta, nunquam transeunt in rem judicatam, idem Afflict.*decis.*33. *num.*6.ibique Ursill.*loco cit.*Sperell. *decis.*54. *num.* 40.hæ autem revocantur faciliùs peritioribus adhibitis, cum revisio competat usque ad annos triginta, D.Altimar.*de nullit. sentent. rubr.*5. *qu.* 18.*num.* 19.ad rem consule Thesaur.*d.c.*25.

Item à decretis Decurionum, vel Syndicorum,
43 quæ jus tribuunt, admittitur quoque appellatio, ut in *l.*2. *C.de decurionib. lib.*10. & attentata
44 post appellationem ad pristinum revocantur. A laudo per Arbitros promulgato itidem admittitur appellatio, quæ interponenda est coram Judice loci, qui etiam de nullitate cognoscit, ut innuimus in 1.*part.tit.de decretis in judicior. ordin.interponi solitis cap.*4.*num.*41. *& seqq.* & sit explicata remanent decreta superioris Rubricæ tum in civilibus, tum in criminalibus causis, & alia, quæ ad eorum normam, paucissimis verbis immutatis, adduximus.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio primum judicium redacit ad terminum litis contestatæ.*
2 *In appellationis judicio terminus ad non posita ponendum, & non probata probandum à Judice appellationis impertitur.*
3 *In appellationis judicio positiones, & articuli admittuntur sine clausula, salvo jure impertinentium &c, ut in primo judicio, & ratio discriminis per Auctorem assertur.*
4 *Articuli bifariam sunt impertinentes, propriè, ac præsumptivi, idque plurimis exemplis explicatur, ut n 6.& 9.*
5 *Articuli quinam admittendi, quive rejiciendi, multiplici jurium auctoritate firmatur.*
7 *Fratrum alii possunt esse liberi, alii servi.*
8 *Articuli, qui non antiquam, sed novam, & extraneam petitionem respiciant, sunt impertinentes.*
10 *Publicatis attestationibus nequeunt recipi testes super eisdem articulis, quod in pluribus casibus limitatur, ut num.*15. *usque ad n.*19.
11 *In quavis lite duo considerantur, interesse peculii, & interesse existimationis.*
12 *Articuli directò contrarii articulis adversarii tanquam præsumptivè impertinentes rejiciuntur.*
13 *Articulus indirectè impertinent quinam sit.*
14 *Crimina non præsumuntur, nec dolus in rebus agendis.*
20 *Decreti formula in rejiciendis, vel admittendis articulis adducitur, et ejusmodi cognitio etiam magnifico Secretario S.C.committi solet.*
21 *Testium publicatio in judicio appellationis eodem modo, quo in causa principali, perficitur.*
22 *Repulsa, et repulsa repulsæ conceditur contra testes in termino appellationis examinatos, et an concedatur contra testes in termino primi judicii receptos.*
23 *Beneficia num concedantur in appellationis causa, et quid de termine ad concomitandum, aut impugnandum scripturas noviter producta.*
24 *In appellationis judicio fit conclusio, et monitio pro causa expeditione.*

DISTINCTIO TERTIA.

Die &c. in causa N.N.per D.N.N.causæ Commissarium fuit datus terminus dierum. . ad non posita ponendum, & non probata probandam, vel *dierum. . . in gradu appellationis*.

Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. articuli primus, & tertius (e.g.) rejiciantur tanquam impertinentes, vel dicitur,

Die &c. visis comparitione fol. . articulis fol. . usque ad fol. . tot.*ex prædictis admittantur articuli, & super eisdem recipiantur testes.*

Die &c.visis comparitione, articulis &c. S.C.declarat, esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos.

IN præcedenti distinctione de appellatione disservimus, quid ea sit, infrà quod tempus interponenda, introducenda, prosequenda, ac terminanda, in præsentia de actibus, quibus appellationis judicium progreditur, perficitur videndum est.

Appellatio igitur interposita primum judicium re-
1 ducit ad terminum contestatæ litis, quo tempore quæ probata fuerunt, in eorum vigore manent, & in hoc appellationis judicio tantùm quæ non posita fuerunt, ponuntur, & quæ non probata,
2 probantur; ideoque terminus, qui impartitur *ad non posita ponendum, & non probata probandum*, dicitur; qui terminus à Judice appellationis dari debet, *l.per hanc C.de tempor.appellat.cap. fraternitatis de testibus, & attestat.Constit.Regni incip.Jurisperitorum altercationes*. Primus itaque actus, quo prædictum appellationis judicium
3 progreditur dictus terminus est; hinc positiones super novis producuntur, super quibus actor tenetur deponere, & reus è converso: præsentantur articuli, qui non indistinctè, ut in primo admittuntur cum clausula, *salvo jure impertinentium, & non admittendorum, ex nunc, prout ex tunc facta publicatione*, ad tradita per D. Præsid.*decis.S.C.*220. sed prævia cognitione, quinam pertinentes, quive impertinentes sint, decreto decla-

declarandum, an admittendi sint, vel rejiciendi: & ratio discriminis est; nam, ut in prima parte diximus, in Regno articulorum copia partibus minimè conceditur, de qua praxi testatur quoque Afflict. *dec.* 33. ideoque subornationis timor abest, non sic in secundo appellationis judicio, postquam aperta, & patefacta sunt contenta in articulis primi.

Articuli tamen bifariam sunt impertinentes, & inepti:
4 alii propriè, alii præsumptivè, propriè, qui actionem propositam nihil omninò adjuvant, neque concernant, & licèt probentur, non relevant, neque ullum intentioni præbent adminiculum, *l. ad probationem* 21. *C. de probat. l. si quis libertatem* 7. *in fi. D. de hæredit. pet. l. si duo* 13. §. *idem Julianus* 2. *in fi. D. de jurejur.* Bart. in *l.* 2. §. *quod observari num.* 25. *Cod. de jurejur. propt. calumn. dand.* Obtrecht. *disp. de form. act. & lib. th.* 709. præsumptivè, & impropriè dicuntur, quum non sine subornationis timore super jis testes recipiuntur: qui autem admittendi, qui verò rejiciendi, pro majore dictorum declaratione non pauca jura referre par est, ut iis perlectis, pensiculatis, perti-
5 nentium, vel impertinentium notitia comprehendi possit; & primò.

Text. in *l. ad probationem* 22. *C. de probation.* ibi: *ad probationem servitutis Glyconis matrem ejus, & servilia fecisse ministeria non sufficit, cum neque ingenuorum conniventia conjunctis necessitudine prajudicet, neque de servis ex eadem matre natis libertatem unus adipisci probibeatur.*

Text. in præcit. *l. per banc C. de tempor. appellat.* cujus verba sunt hæc.

Per banc divinam Sanctionem decernimus, ut licentia quidem pateat in exercendis consultationibus tam appellatori, quam adversa parti novis etiam assertionibus utendi, vel exceptionibus, qua non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis conjuncta sunt, qua apud anteriorem Judicem noscuntur proposita. Sed & si qua dicta quidem allegatio monstrabitur, vel instrumentum aliquod prolatum, probationes tamen illo quidem defuerint tempore: verùm apud sacros cognitores sine procrastione præberi potuerunt, id quoque eos admittere, quo exercitatis jam negotiis pleniore subveniatur veritatis lumine.

Cap. Fraternitatis, 17. *de testibus, & attestationibus*, ibi: *Fraternitatis tua literis non consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quastione judicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque: & an testibus in prima causa receptis, propter causam appellationis liceat super quastionibus judicatis aliquid novi proponere, & infrà. Duximus tibi respondendum, quod in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare, eos credimus posse recipi novis dumtaxat capitulis: receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium juramentis.*

Text. in *Clem.* 2. *de testibus*, ibi: *Testibus ritè receptis, & eorum attestationibus publicatis sicut non licet super eisdem, vel directò contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere; sic non debet in appellationis causa licere: cum non minus in appellationibus, quàm in principali causa subornatio sit timenda.*

Constit. Regni incip. *Jurisperitorum tit. de probationibus in appellationibus producendis*, ibi:

Jurisperitorum altercationes determinare volentes, sancimus: si quando testes in principali causa producti fuerint, & etiam publicati super eodem articulo à producente, vel ab Adversario testes amodo produci non posse propter falsi fabricandi materiam, propter cujus timorem post publicationem testium testes produci denuo jura in principalibus judicijs vetuerunt. In appellationibus etiam removentes: quod si nulli testes fuerint in principali causa producti, ita demum in appellationum judicijs eos appellanti producere liceat, si is, qui terminum ad probandum in principali causa receperit, justa ex causa impeditum se doceat, propter quam speratos testes producere nequisset, alioquin ad probandum denuo nullatenus admittetur: Præsenti etiam sanctioni illud edicimus adscribendum, si quando in causis appellationum probationes inducenda sunt, vel interrogationes, & concessiones fieri desiderantur; in eis amba partes necessariò sint præsentes, ut eis cominus constitutis, causa plenius instruatur. Quod si in termino peremptorio pars appellata citata non venerit, nihilominus appellatore præsente, altera parte contumaciter absente ad confirmationem sententia secundum jus, & justitiam procedatur.

Pragmat. Quisquis 30. *de offic. S. R. C.* ibi: *Ferdinandus Primus.*

Quisquis contra legem, ante, vel post publicationem processus, seu post promulgatam diffinitivam sententiam in provocationis, remissionisque causa impertinentes articulos prima positionibus causa de directo adversos, vel idem continentes formare attentaverit, pæna carolenorum decem, ut minima nostrum in Fiscum inferenda, quolibet pro impertinenti articulo multetur, & alia graviori pæna Sacri nostri Consilii arbitrio inferenda, in qua personarum, & causa qualitatis rationem baberi volumus, ea lege huic conditioni addita, ut quicumque Procuratoris, Actoris, & Advocati, Tutoris, Curatoris, atque alterius Administratoris, dolo, culpa, vel calumnia in damnum inciderit, quam pænam solvit, ab eisdem repetere possit, quos in dolo fuisse liquidò constiterit, superioris pæna duplicata, cliente absoluto, eos esse decernimus.

Pragmat. contingit 12. *de ordine judic.* ibi: *Contingit sæpè post processus publicatione sub nomine repulsa articulos, sive positiones impertinentes poni, idem, vel de directo contrarium cum primis capitulis continentes; unde nascitur subornationis, & falsitatis materia: unde opportunè providere volens, inhibendo mandamus, ut nullus in causa appellationis, vel in repulsis ponere babeat articulum, vel positionem impertinentem, cum ante publicationem in principali causa posita forent, nisi in casibus, in quibus beneficia, ut supra, concessa forens, & pars, qua contra fecerit, pro quolibet articulo impertinenti posito, in eadem sententia in quinque tarenis condemnetur; procurator verò duplicatam pænam solvere teneatur.*

Propriè itaque impertinentes dicuntur, qui probati
6 non relevant; ut si velis probare quendam esse servum, conficeres articulum, fratrem fuisse servum; nam esto, quod fuerit probatum, non relevat; ut ex

aa 4

ex *d. l. ad probationem* 22. ubi quoque Cujac. *tit.*
19. *de probat. lib.*4. docet, quod si quis ponat, N.
N. esse ingenuum, ex quo pater fuerit ingenuus,
hæc positio non relevat, ideoque impertinens; fieri
enim potest, ut matrem latinam, vel ancillam ha-
buerit: ex ingenuo autem, & latina latinus nasci-
tur, & non ingenuus; ut ex libero, & serva ser-
vus; vel si ponat se esse liberum ex ingenuitate
patris, & fratrum, vel eorum libertinitate, non re-
ctè quis se esse talem colligit: cum ex pluribus
7 fratribus alii possint esse liberi, alii servi, adde *l.*
17. *ead. tit.* quemadmodum impertinens dicitur
articulus, si in libello quandam domum petierim,
& concipiatur articulus, quod illa fuerit fratris
mei; nam licet fuerit probatum, nihil relevat, cum
articulandum, probandumque sit illam remansisse
in ejus hæreditate, cujus heres sum ego.
Item si in causa appellationis novi articuli producan-
8 tur, qui novam, ac prorsus extraneam, & non
antiquam petitionem concernunt, pro imperti-
nentibus habentur, ut per supradictam *l. per hanc*,
ibique Bart. *l. eos C. de appell.* aliaque exempla ad
hanc rem comprobandam Lectoris prudentiæ
committo.
Præsumptivè impertinentes articuli dicuntur, quo-
9 tes subornationis suspicio adest respectu testium
super eisdem examinandorum, ut per sæpècit. *l.*
per hanc, juncta ibi glo. in *addit.* ubi habetur,
quod de jure canonico sicut in prima causa non
possunt publicatis attestationibus, iidem, vel alii
testes super eisdem capitulis, vel directò contra-
riis produci, ita nec in causa appellationis; cum
non minus in causa appellationis, quàm in causa
principali subornatio sit timenda.
Publicatis igitur attestationibus, scilicet post dicta
10 testium partibus patefacta, alii testes tam in cau-
sa principali, quàm in causa appellationis produci
possunt super eisdem articulis, qui concludenter
probati non fuerint; nimirum Titius à Sejo petiit
centum, quos dicebat mutuo dedisse, produxit
testes ad numerationem probandam, quam con-
cludenter non probaverunt; publicato eorum
examine, alios testes producere nequit: & meri-
tò, ne illos corrumpat, & instruat ad falsum de-
ponendum, ut bellè colligitur ex prædicto *cap. fra-
ternitatis*, & præfata *Clem.* juncta glo. quod fa-
11 cilè contingere posset: duo enim in qualibet lite
considerantur; interesse peculii, nempe lucrum,
aut damnum, atque interesse existimationis, idest
victoria causæ, & utrunqua sanè in humano pecto-
re magnam vim habere quivis intelligit.
Præsumptivè etiam impertinentes dicuntur, si de
12 directo contrarii sint articulis partis adversæ, ut
si Sejus in sua ultima voluntate reliquerit tibi
mille, pro quorum solutione convenisti Cajum
heredem, qui prædictum impugnabat legatum
plurimis ex causis; ipse verò ad ejusdem confir-
mationem articulum fecisti, quod mense Augusti
Salerni conventionem secum habuisti, ut quoli-
bet mense tibi solveret ex causa legati prædicti
centum, uti probasti. Cajus, qui didicit testifi-
cata tua, post publicatum processum, aut in cau-
sa appellationis articulum confecit, quod Salerni
hujusmodi conventionem tecum non habuit; hic
articulus utpote directò contrarius, tanquam im-
pertinens rejicitur, cum teneatur Cajus heres
procurare testes, ut contrarium testentur non si-
ne subornationis timore.
Indirectè verò impertinens articulus erit, cum non
13 principaliter, & immediatè, sed per consequens
alterius probationem enervat, Socin. in *cap. fra-
ternitatis num.* 91, *vers. adverte tamen il 2. circa
med.* Bıer. *ibidem num.*14. *in tertia specie articu-
lorum vers. secundò limitatur*, ut puta si articu-
lum quis fecerit, quod mense Augusti Salerni
non aderat, sed alibi commorabatur, articulus
talis non est, ut rejici mereatur, ac tam actor,
quàm reus ad hanc probationem admittitur, ut
fatentur Giurba *dec.* 73. Capyc. *dec.* 62. Sanfelic.
*de*22. *num.*17. siquidem in hac circumstantia non
erit manifestus timor subornationis, neque tra-
ctatur de principali intentione; non est enim hæc
indirecta probatio tantæ potentiæ, ut ipsa dire-
cta, cum non tollat probationem primo loco fa-
ctam, nisi per consequentiam; eòque magis, quod
14 crimina neutiquam præsumuntur, neque
quod in rebus agendis dolo malo quisquam uta-
tur, juxtà Ulp. responsum in *l. meritò D. pro so-
cio*, ideoque subornationis suspicio, ne testes re-
cipiantur, non quidem in omni casu debet æqua-
biliter operari.
Quod autem hac in re fuit cautum de jure commu-
ni dictum text. *l. ad probationem*, *l. per hanc*, &
cap. fraternitatis, & *Clem.*a. confirmatum de jure
municipali, ut per supradictam *Constitutionem
Jurisperitorum*, & regiam *Pragm. contingit de or-
dine judic. or.* ac supradictam aliam *Pragm. Quis-
quis de officio S.R.C.* declaratur, in quamplurimis
15 causis super eisdem articulis alios testes produci
posse, quamvis processus fuerit publicatus; vide-
licet si actor, vel reus fuerit persona privilegiata,
utputa minor, Mulier Ecclesia, sive Collegium,
ac Universitas, quibus beneficia ad pinguiùs pro-
bandum conceduntur, ut ex dicta *Pragm. contin-
git*, ibi: *nisi in casibus, in quibus beneficia, ut su-
pra, concessa forent*, Ursell. *conclus. legal. conclus.*
148. *in v. articuli num.*94. Borrell. in *sum. decis.
to.* 2. *tit.* 1. *de articul. & posit. num.* 28. quemad-
modum prædicta non procedunt in causa matri-
16 moniali, cum quæstio est de vinculo matrimo-
nii, ut in *cap. series de testib. & attestation.* Myn-
sing. *ad cap. Fraternitatis* 17. *num.*15. Gaill. *obs.*
165. *num.*5. 6. & 7. Borrell. in *sum. decis. tit.*19.
de testib. post publicat. recep. num. 47. cit. Ursell.
*ibidem num.*157. In causa criminali ad reorum de-
fensionem, Ursill. *ad Afflict. decis.* 216. *num.* 4. si
nulli examinati sint testes in causa principali, vel
incuria, vel dolo Judicis, Gonzalez *in lib.* 2. *de-
cretal. tit.*20. *de testibus, & attestation. cap.*48. *in
notis num.*2. Rursum si testibus receptis, & exa-
17 minatis perempta fuerit instantia, alii possunt re-
cipi, citat. Borrell. *ibidem nu.* 42. Afflict. *pracitata
n.* 2 *alloco in fin.*
Item si quod est deductum in articulo, fuerit con-
cludenter probatum per duos testes, qui ab Ad-
versario fuerunt repulsati, facta publicatione in
termino repulsæ, vel in causa appellationis, po-
18 test fieri ille idem articulus, & alii testes adduci
ad illud idem probandum; neque vitio producen-
tis tribuendum, cur in primo termino non sint
producti; cum probatio jam facta per primos du-
os testes probatæ fidei pro veritate habeatur, *l.*
ubi

ubi numerus 12. *D. de testibus*, *cap. veniens* 10. *in fin.cap. licet universis* 23. *extr.d. tit.* juxtà protritum illud: in ore duorum, vel trium stat omne verbum, *cap. novis de judic.* cumque jam constet de veritate, falsitatis, ac subornationis cessat suspicio, ex Innocent. in *cap.cum clamor de testib.* aliisque monet Afflict. *decis.*216. & in *Constit. jurisperitor. num.*11. *&* 12. Sanfelic. in *Praxi judiciar. sect.*58. Hodierna ad Surd. *decis.*59. *num.*11. Borrell. *in summa decis. tit.*19. *de testibus post publicat. rec. num.*42. Afflict. in *d.dec. num.*2. *in fin.* Rursum si varietur modus agendi, Borrell. *ibidem num.*61. Item si primus articulus per novum declaretur necessitate facti, non probationis, nimirum explicando aliquam facti circumstantiam, nempe temporis, loci, aut similis, Sese *de inhibit. cap.*3. §. 3. *num.*6. Præterea si probatio sit facienda per evidentiam facti, eadam quocunque tempore fieri potest, Afflict. in prælata *dec. num.* 3. Borrell. *ibidem num.*54. quia res ipsa immutabilem ostendit veritatem.

Ad summam in circumstantiarum variationem, ac in omni alio casu, ubi subornationis timor cessat,
19 scilicet si factum testibus innotuerit, qui tempore ipsorum nominationis in primo termino, juxtà Regiam *Pragmat.* 3. *tit. de testium refranatione*, justo quodam impedimento detenti non poterant examinari, puta quòd alio commigraverint, vagantesque fuerint; postquam enim in Patriam rediere, procul dubio produci possunt. Alias limitationes vide penes Ursill. *ad Afflict. dec.* 216. *ubi num.*3. sexaginta remissivè connumerat: quæ igitur in primo termino actor, vel reus concludenter probere nequiverit, in hoc plenè probare non vetatur. Cætera gnavo, prudentiquè Judici remittuntur, qui id efficiat, ut hac in re judicium sine falsitatis timore subsistat, sed veritatis fundamentum ob oculos habeat, ac per legitimos tramites ritè, rectèque procedat.

Decretum duplici formula interponi potest, prima
20 videlicet; *die &c. visa comparitione fol.. primus, tertius*, e.g. *reiiciatur articulus*, vel *visis comparitione fol.. articulis fol.. usque ad fol..* tot *ex prædictis admittantur articuli, & super eisdem recipiantur testes*. altera, idest: *Die &c. visis compa-ritoine, articulis &c. S.C. declarat, esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos*; quod quidem decretum interponitur per S. C. in causa gravi, & hujusmodi formulam observavi in antiquis processibus, & in *decis.* penes D. Præsid. de Franch. 668. *in fin.* cæterùm cognitio utæc etiam Magnifico ejusdem S.C. Secretario committi solet.

Secundus actus est publicatio testium examinato-
21 rum, quæ fit præcedente citatione ad publicandum, eo prorsus modo, quo in causa principali perficitur.

Tertius actus est repulsa & repulsa repulsæ, idest
22 terminus, qui utrique parti appellatæ, & appellanti conceditur contra testes in termino ad non posita ponendum productos; contrà testes verò in primo termino primi judicii examinatos, in hoc secundo repulsa minimè conceditur, nisi ex capite falsitatis, notat Afflict. *dec. S.C.* 216. ibique Ursillus *num.* 1. vel nisi in prima istantia repulsa contra testes petita, & non concessa fuisset; quemadmodum si testes in primo judicio non fuerint repulsati in termino ad repullam dato, & in causa appellationis adversus illos testes non repullatos obiiciantur crimina, Judex terminum dare debet ad probandum ejusmodi crimina, idem Afflict. in *Const. Jurisperitorum n.* 13.

Quartus actus est terminus, qui reo, & actori pri-
23 vilegiato conceditur ad pinguiùs probandum, qui beneficium appellatur, & secundus terminùs, qui secundum beneficium nuncupatur: quæ quidem beneficia conceduntur in hoc secundo appellationis judicio, quoties in primo nequaquam petita fuerint, Imbrian. in *tract. de primo, & secundo beneficio consider.* 8. *numer.* 39. *& seqq.*

Quintus actus est terminus, qui conceditur ad concomitandum, & impugnandum scripturas noviter productas, quemadmodum in prima parte latè diximus.

Ultimus actus, quo istud judicium terminatur, est
24 conclusio, præcedente tamen citatione ad concludendum: processu taliter instructo, fit monitio pro causæ expeditione.

SUMMARIUM.

1 *Reclamationis definitio constituitur.*
2 *Reclamatio interponi potest intrà biennium, & in hoc distat ab appellatione.*
3 *Antiquitus officia suprema durabant biennio.*
4 *Reclamatio in S.C. alii D. Consiliario committitur.*
5 *Reclamatione infrà decem dies interposita, executioni mandatur sententia cum cautione, si post decem dies, sine cautione.*
6 *Dies in S. C. cur ab Actorum magistro notetur.*
7 *Fatalia in judicio reclamationis æquè currunt ac in appellationis judicio.*
8 *Effluxo biennio ad reclamationem introducendam, sententiam transit in rem judicatam.*
9 *Fatalia reclamationis quæ sint, & quandonam currere incipiant.*
10 *D. Regentis de Philippo sententia, quod fatalia biennio durent, exploditur.*
11 *Impedimenta fatalium suspensiva unde proveniant, ac S. C. decisiones proferuntur, ut num.* 12.
13 *Decreti formulæ, quibus declaratur, fatalium lapsum non obstare.*
14 *Fatalia non currunt nisi prolatam sententiam scienti.*
15 *Minor adversus fatalium cursum restituitur.*
16 *Morte reclamantis cursus fatalium suspenditur, sed heres infra legitima tempora tenetur appellationem, seu reclamationem prosequi.*
17 *Incidentia, & emergentia quando fatalium cursum suspendant, & nu. sequ.*
18 *Attentatorum judicio pendente, fatalia non currunt, quemadmodum si de mandati validate, aut ineptitudine libelli agerotur, & de aliis impedimentis, quæ fatalium cursum suspendunt*

dunt remissivi.

19 *Reclamatio iisdem actibus, quibus appellatio, terminatur.*

20 *In confirmanda, vel revocanda sententia quæ formulæ adhibeantur, & n. 22. & 23.*

21 *Ubi justitia, ibi bonum.*

24 *Reclamatio non datur adversus duas sententias conformes, ideoque per S. C. in secunda sententia imponitur perpetuum silentium.*

25 *In judicio reclamationis, si sententia revocetur, non dicitur,* malè judicatum, *& quare.*

26 *Quicquid in sententia revocatur, exprimitur, & exemplis ostenditur.*

27 *In judicio criminali, quum appellatur à M. C. quibus formulis pœna mutetur, vel minuatur.*

28 *Praxis decretorum, quæ præter ordinem, vulgò in* Truglio, *proferuntur.*

29 *Decretum illud*, reassumptis actis &c. *enucleatur, ut num. seqq.*

30 *Decretum* reassumptis actis *locum habet in causis modica summæ.*

31 *Parte appellata succumbente in judicio summario vigere præfati decreti*, reassomptis actis, *& ipsa quoque potest appellare.*

32 *Exempla causarum cum hujusmodi decretis*, reassumptis actis, *per Auctorem adducuntur.*

33 *Sententia qualibet vel absolutoria debet esse, vel condemnatoria.*

34 *Sententia diffinitiva debet in scriptis proferri.*

35 *Sententia debet accuratè, & magno consilio pronunciari.*

36 *Sententia diffinitiva à D. Commissario manu propria exaranda, ejusque formula indicatur, & exponitur, & nn. 38.*

37 *Sententia à D. Commissario subscribenda.*

DISTINCTIO QUARTA.

D*ie, &c. procedatur ad expeditionem causæ reclamationis oppositis per N. N. non obstantibus*, vel dicitur.

Die, &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante, vel.

Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis.

Die, &c. S. C. benè judicatum per nostrum S. C. & malè reclamatum à sententia prolata, &c. & quandoque additur, *& imponatur perpetuum silentium.*

Die, &c. benè reclamatum, & proinde N. A. absolvatur ab impetitis pro parte N. B. aliquando additur, *verùm solvat in ejus beneficium ducatos ...* vel dicitur, *& proinde sententia lata sub die &c. non exequatur nisi pro summa ducatorum..*

Die &c. benè judicatum per nostram M. C. V. & malè appellatum per N. N. & proinde M. C. V. suum exequatur decretum.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde N. N. exulet c. g. taliter reformando decretum nostræ M. C. V.

Die &c. benè judicatum; verùm N. N. inserviat per annos quinque c. g. in Regiis triremibus, ita moderando decretum &c.

Die, &c. in Trulio, auditis Fisci, ac Pauperum Advocatis, N. N. condemnatus ad remigandum c. g. sua vita durante, remiget per decennium, taliter moderando decretum Reg. Audientiæ, vel dicitur, *N. N. condemnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita reformando &c.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ reassumptis actis justitiam faciat, vel dicitur, *citrà præjudicium executionis.*

Die &c per M. C. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & non probata probandum in gradu appellationis, testes habeantur pro citatis, et recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum interpositum sub die, etc. exequatur pro summa ducatorum...

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum latum sub die &c. debitæ executioni demandetur.

Actenus de appellationis cursu, nunc declaratione, atque de ipsius appellationis diffinitivis decretis tractandum. Reclamatio autem est sententiæ à Præfecto Prætorio prolatæ ad eundem in integrum restitutio, quâ erroris proprii venia postulatur, vel Adversarii circumventio adducitur, ut ex text. in *l. Præfecti Prætorio* 18. *D. de minor. 25. ann.* ibi: *Præfecti etiam Prætorio ex suo sententia in integrum possunt restituere, quamvis appellari ab his non possit; hæc idcircò tam variè quia appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam; in integrum verò restitutio erroris proprij veniæ petitionem, vel Adversarij circumventionis allegationem continet:* igitur propter dignitatem, ac magnam Senatus auctoritatem (cujus vicem gerit S. nostrum C.) ad eundem decet habere recursum.

Itaque reclamatio interponi potest intrà biennium,
2 *l. unic. C. de sentent. Præfecti Prætorio, auth. quæ supplicatio C. de precibus Imperatori offers* ibi; *retracta-*

tractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intrà biennium supplicare possit Imperatori; & in hoc non parum distat ab appellatione; neque aliunde provenit, quàm quod an-
3 tiquitus suprema officia biennio perdurabant, adeoque ne magna Jurisdicentium auctoritas aliquo modo imminueretur, atque etiam ut per successores sine ullo passionis velamine causæ merita reviderentur, quò litigantibus satisficeret, biennium, fuit præstitutum, ut post Jacobum Cujac. *tit. de sentent. præfecti Prætor.* notat. D. Regens Rovit. *decis.* 21. *num.* 20. quod immutatum mi-
4 nimè reperitur; proinde reclamatio in nostro S. C. intra dictum biennium alli D. Consiliario committitur. Praxis autem obtinuit, quod si decem infrà dies interponatur, tunc executioni
5 demandatur sententia, præstita cautione in casu retractationis: si tamen post decem dies fuerit reclamatum, nulla cautio præstanda, Carav. super *Ritn M. C.* 252. *num.* 15. Rovit. *dec.* 21. *num.* 8. quæ praxis dimanat tex. præd. *auth. quæ supplicatio gloriosissimis Præfectis intra decem dies post sententiam non aliter executioni mandabitur. nisi victrix pars dignam fidejussionem præbuerit*, & ex *Pragm.* 5. *de officio*
6 *S. R. C.* & in S. C. notatur dies à Magistro actorum tum pro effectu prædicto, tum etiam pro cursu fatalium, quæ in reclamatione in S. C.
7 currunt, ut ex *Pragm.* 53. *de officio S. R. C.* quin etiam currunt eodem planè modo, quo fatalia appellationum; ergo quemadmodum illa annalia sunt, ita & quæ in reclamatione continentur annalia, & uniformia; cum ab eadem causa, & ratione dependeant, nempe à culpa, diligentia, vel impedimento, quæ tam pro appellatione, quam pro reclamante, & adversus utrumq; dignoscuntur, Carav. *Rit.* 252. *num.* 16. D. Reg. de Ponte *cons.* 62. *num.* 1. *lib.* 2. D. Reg. Reverter. *dec.* 94. *lib.* 2. *in manuscript.* & *dec.* 178. *lib.* 1. Reg. de Marin. *lib.* 2. *resol.* 79. *num.* 6. D. Rovit. *dec.* 21. *num.* 15. Consiliar. Staiban. *resolut.* 94. *num.* 16. 20. & 35. & *resolut.* 197. *lib.* 2. *num.* 2. aliique nostrates: quæ praxis profectò fundatur in text. *l. fin. §. cui consentaneum C. de tempor. & repar. appell.*

Terminus igitur ad interponendam reclamationem
8 biennium est, quo effluxo, in rem judicatam transit sententia; terminus verò ad illam prosequendam, est unius anni, qui primum fatale dicitur, & incipit currere non quidem ab ultima die biennii ad supplicandum dati, *d. auth. quæ supplicatio*, sed à die supplicationis, quanquam in prima die biennii supplicatum esset, Reverter. *decis.* 178. *num.* 2. postquam causa reclamationis commissa fuerit, Afflict. *dec.* 78. *nu.* 7. Sanfelic. *dec.* 6. *num.* 5. Rovit. *decis.* 21. *nu.* 16. *vers. respectu verò secundi termini*; impedimento autem interjecto, alterus annus impartitur, qui secundum fatale appellatur, ac tertius de jure canonico, ut in appellatione; hinc liquidò patet, opinionem D. Hieronymi de Philip-
10 po in sua *dissertatione* 12. *nu.* 41 quodlibet fatale biennio circumscribentis erroneam esse, contra stylum, & praxim nostri S. C. imò adducta in decisionib. Gramm. 13. & Urcillii ad *Afflict.* 78. & D. Præsid. de Franch. *dec.* 661. *nu.* 4 quibus innititur ipsi adversantur, & ab eodem sine præfata distinctione allegantur.

Impedimenta verò, quæ fatalium cursum suspendunt
11 multifariam considerantur; etenim emergere possunt, aut ex facto ipsius reclamantis, puta propter inopiam, causa Reip. absententiam, captivitatem, vel in vinculis detentionem, aut ex aliis justis causis, ut ex *tit. C. Theodos. de reparat. appellat.*, aut ex facto Judicis, sive tertii, vel casu fortuito, aut ex facto reclamati, aut ex facto mixto, .s. reclamantis, & reclamati, de quibus loquuntur jura in *l. fin. C. de tempor. & reparat. appellat. auth. ei qui C. eod. cap. cum sit Romana de appellat. & cap. ex ratione eod. tit. in* 6. ac Doctores, ut post Franc. Abbat. & Dec. notat Emanuel Gonzalez in d. *cap. cum sit Romana nu.* 11. Scaccia in *tract. de appellat. qu.* 15. *art.* 3. D. de Marin. *cap.* 79. *lib.* 2. *resolut. à nu.* 6. Thesaur. *decis.* 10. respectu quorum, nempe reclamantis, Judicis tertii, aut fortuito casu, oportet ut reclamans diligenter versatus sit, ac protestationem præmiserit: in quibus autem casibus hac protestatione sit opus, consule Scacciam d. *quæst.* 15. *art.* 9. *nu.* 181. & *seqq.* Præposit. in *c. ex ratione de Appell.* ideoque non semper, & indistinctè cursum fatalium impediunt: respectu verò impedienti, quod provenit à reclamato, semper efficax est ad cursum impediendum, Sigismundus Scaccia *d. q.* 15. *art.* 2. *n.* 51. Mysinger. *observat. cent.* 5. *observat.* 98. *nu.* 5. Boer. *decis.* 247. *nu.* 14. Verall. *dec.* 13. *nu.* 1. *par.* 2. Magon. *decis. Lucens.* 49. *nu.* 21. Caputaquen *dec.* 11. Cassiodor. *dec.* 9. Ricc. *in collect.* 245. Mastrill. *decis.* 185 Staiban. *resolut.* 140. *nu.* 4. & ratio est, quia tempus fatalium elabitur culpa, & facto Adversarii; adeoque impedimentum à reclamato proveniens, eidemque proficuum, quod in rei possessione permancat, reclamanti noxium esse non debet. Ne pigeat hic subnectere S. C. de-
12 cisionem secutam junctis duabus Aulis, meque interveniente, in causa inter illustrem D. Joannem Baptistam de Sangro Vegiani Principem, & D. Placidum Dentice juniorem vertente; nam vendita Terra Vegiani, instantibus creditoribus quondam D. Joannis Jacobi, & D. Aloysii Dentice comparuit D. Placidus Dentice senior contra D. Joannem Baptistam de Sangro possessorem, ut illam relaxaret vigore fideicomissi super ea instituti à Regio Consiliario D. Antonio Dentice cum triplici assensu Serenissimorum Regum instructo judicio sententia S. C. fuit absolutus prædictus de Sangro; à qua sententia reclamavit D. Franciscus Dentice filius commissa causa ob mortem D. Io: Baptista de Sangro, contrasupplicata fuit intimata D. Iacobo filio in loco feudi, & postmodum procuratori constituto, à quo fuit opposita exceptio *Prag. edita Thori*; medietas enim dictæ Terræ devoluta erat ad Regiam Curiam ob crimen perduellionis, & à Rege Friderico vendita sub anno 1598. magnifico Aloysio Dentice cum facultate vendendi, & alienandi; & quod fiscus partam communem etiam vendere poterat, atque insuper alia instantia laudatus regius fiscus, quatenus sua Intererat. & obtenta regia decretatione, *intimetur Fisco, & parti*, vita functo d. D. Francisco anno 1673. relictis in infantili ætate filiis D. Placido juniore, & D. Aloysio, reclamatio silvit: effectus major D. Placidus anno 1699. habita notitia de dicto fideicommisso, institit pro expeditione causæ reclamationis; eum-

fol.. citatione fol.. per S.C. provisum , & decretum est , appellationem sub die &c. interpositam pro parte N.N. fuisse , & esse desertam ob non præsentationem processus infrà legitima tempora , ac proinde M.C. suum exequatur decretum juxtà sui seriem , continentiam , & tenorem ; apppellatione prædicta non obstante ; quod si agatur de appellatione interposita à Curiis inferioribus Regni ad M. C. dicitur , *proinde rescribatur Curia Civitatis &c. quod suum exequatur decretum &c.* dicitur *citatione* , quæ omninò requiritur in declaratoria desertionis , ad notata per Borrell. in *summa decis. tit. 33. de appellat. num.* 1104. præcipuè cum appellator citatus justum non introducendæ appellationis impedimentum allegare possit , postquam sententiæ non acquievit.

Verum enim verò in S. C. ex æquitate , ejusque sty-
14 lo etiam post lapsum tempus prædictum , si processus reperiatur præsentatus , appellationis causa revidetur ex eisdem actis , idest novo termino non impartito , neque novis probationibus receptis ; de quo stylo testatur Consiliarius Matthæus de Afflicto *decis. S.C.* 78. *decis.*79. *& dec.*243. *nu.* 5. Caravita super *Ritu* 260. Berardinus Muscatell. in *Glossa prosequendum par.*1. *à num.* 95. in *Glossa instantia num.* 63. & in Glossa *proceditur par.* 3. *num.* 26. Petra in *Ritu* 260. *num.* 25. aliique ab eo cumulati : idque locum obtinet , non obstante quod pars appellata institisset , declarari appellationem esse desertam , rejecta opinione eorum , qui contrarium tenent , prout affirmat Afflict. in *d. decis.* 243. D. Reg. de Marinis *ad Reverterium decis.*535. *in fine* idem Petra *loco cit.* & ita serva-
15 tum vidi : qui stylus inolevit quoque in M. C. ut videre est penes D. Reg. Sanfelic. *decis.* 91. quanquam ingeniosus Mucci ibidem asseveret , in S. C. indistinctè interponi hujusmodi decretum , quod *causa revideatur ex eisdem actis* , in M. C. verò prævia quadam cognitione , ac partibus prius auditis.

Amplius hac in re non prætermitto juxtà dictum Muscatell. in *d. Glos. prosequendum* decretum
16 prædictum interponi , si post modicum tempus dierum quinquaginta processus fuerit præsentatus , & juxta sensum D. Petræ *loc. cit. num.* 25. *& seqq.* quandocunque , antequam sit appellatio declarata deserta ; & in mea Aula in facti contingentia , cum non quidem post modicum tempus , sed longò sanè intervallo processus fuerit præsentatus , supradictum decretum fuit interpositum , prius tamen partibus in Aula auditis , ac justitia causæ non obiter degustata.

Insuper revisio ex iisdem actis etiam locum habet in
17 reclamatione ; nam lapsu fatalium non obstante, de stylo ejusdem S. C. causæ ex justa aliqua ratione revidentur, ut notant Afflict. in *d. decis.*78. *in fin*, Gramm. *decis.* 13. *num.* 5. Reverter. *decis.* 178. *num.*2, *circa med.* Rovit. *decis.*21. *num.*15. *circa fin.* quod autem dicitur *ex eisdem actis* , novis probationibus non receptis , intellige de testibus , & scripturis extrinseca probatione indigentibus . Hanc autem revisionem ex eisdem actis non indiligenter enuclearunt Jo: Ludovic. Bender. in suis *conclus. decisivis practic.* Jo: Melch Clezelius ab Altenach. in *tract. de appell.* Georgius Heublinus in *tract. de re judic. noviter tractanda*, Matthias Berlich. *par.*1. *conclus.* 60. Camill. Borrell. in *summa decis. tit.* 34. *lib.* 2. Jo. Antonius ab Ecclesia *par.* 2. *observat.* 27. Arismin. Tepat. *var. jur. sent. tit.* 357. D. Cardinal. Tusch. *pract. concl. jur. lit.* R. *concl.* 313. *& seqq.* Paul. Christin. in *decis.*111. *per tot.* Marius Giurba in *decis.* 30. 35. 38. 66. 81. *&* 90. Jo: Bapt. Larrea in suis *decis. Granaten. par.*2. *disput.*39. Cæsar Manente *decis.*28. Marott. in *discept. cap.*13.

Hactenus de tempore introducendæ appellationis,
18 nunc de tempore , quo ea sit prosequenda , seu terminanda inquiramus : ut autem compleatur de jure civili appellatori unus conceditur annus, qui à die præsentationis , seu aperturæ processus currere incipit , juxtà *Rit.*6. ubi statuitur , appellationis causam per processus aperturam inchoari, Muscatell. in *Praxi par.*2. *gl. finiendum num.*3. *&* 4. circumscriptis temporibus , quæ olim statuta erant ad inchoandam, & finiendam appellationem, de quibus disserunt Bocer. *clas.* 6. *disp.* 34. *de appell. th.*92. *& seqq.* Gonzalez in *cap. cum sit Romana num.*9. *de appell.* Quod si ob justum aliquod impedimentum causa determinata non fuerit, alius indulgetur , annus , juxtà text. in *l. fin.* §. *illud*, *& auth. ei qui C. de temporibus , & reparationibus appellationum* , in hæc verba : *ei qui appellat, impertitur annus , intra quem secundum se , communiterve cum adversario litem exequatur , aut si justa causa intercesserit , alius annus indulgeatur : quo transacto , lite non completa , rata manet sententia* . de justo autem impedimento , atque appellationis diligentia liquere debet ; ut ex *cit.* §. *illud* , ibi : *nisi ipse appellator evidentissimis probationibus possit ostendere, se quidem summa ope nisum voluisse litem exercere , per Judicem autem stetisse , vel aliam inexorabilem causam subsecutam , propter quam hoc facere minimè valuit; tunc etenim aliud ei annale tempus indulgemus* . at ve-
19 rò de jure canonico , impedimento intercedente, & appellatoris desidia non concurrente , tertius impertitur annus , ut *ex cap. ex ratione* 8. *de appellationibus* , ibi ; *ex ratione , & infrà : Verum si appellationem biennio elapso interpositam à sententia contra vos prolata , prosequuti non estis : dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse , volumus , quod Justitia vestra debeat præjudicium generare* . An autem tertius hic annus ope restitutionis , seu similis beneficii concedatur , non convenit inter DD. Gonzalez tamen in *d. cap. cum sit Romana de appell. sub nu.* 12. solerter admonet , aliquando ipso jure , interdum restitutionis beneficio appellantem impeditum tertio hoc anno juvari pro natura impedi-
20 menti : quæ temporum spatia fatalia nuncupantur , & primus annus primum fatale dicitur , ex text. in *l. fin.* §. *illud* , & in §. *fin.* atque ex glo. in *l.*2. *C. eod. tit. de tempor. & repar. appellat.* in §. *illud* , ibi: *fatali die* , & in §. *fin.* ibid. *ullum fatale &c.* & clarè in glo. in *d. l.*2. Andr. Gaill *lib.* 1. *obser.*139. *&* 140. *& seq.* Mynsing. *cent.*6. *obs.* 12. & communiter DD. a fato , scilicet morte, quæ sicut est vitæ hominis finis , ita causæ appellationis fatalium decursus dicitur finis , & appellationem perimit . Hic siste mecum Lector ali-
21 quantulum , considerando , quàm citò volitet tempus juxtà illud Poetæ,

Io vi-

Io vidi 'l giaggio, e li presso la rosa
Quasi in un punto 'l gran caldo, 'l gran freddo.
Che pur udendo per mirabil cosa.

Et ovid. 15. *Metamorph.*

Tempus edax rerum, atque invidiosa vetustas
Omnia destruitis, corrosaque dentibus ævi
Paulatim lenta consumitis omnia:

tabe. transit quippè hominis juventus, senectus advenit, & vita tandem extinguitur, quasi flos, qui egreditur, & conteritur,

... festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræque brevissima vitæ
Portio, ait Juven. *Saty.* 9. & quod unicè tremendum est, senex moritur, & juvenis, pubes, atque impubes, pariterque moritur infans, & nihilominus cor humanus in terrenis mirum quantum volutatur.

Hæc autem fatalia in nostro S. C. uti Præfecto Præ-
22 torio quoque currunt, ut in enunciato §. *illud* prout modò declaratum est, & habetur in *Pragm. 1. de appellation.*

Transacto anno, vel biennio, causaque non diffini-
23 ta, si pars appellata sententiæ exequutionem petat, adeoque appellationem declarari desertam propter lapsum fatalium, & ècontrariò appellator judicium prosequi contendat, commostrando, se non fuisse negligentem, sed impeditum, aut ex incidentibus juris in causa exortis, aut partis appellatæ oppositionibus, vel in S. C. fortasse Judicis impedimento, aut quovis alio eventu, non quidem sui culpa, tunc decretum interponitur, quod *procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt, opposita lapsus fatalium exceptione non obstante*, vel dicitur, *S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium oppositam pro parte N. N. non obstare*, quam formulam comperies penes D. Rovi. *decis.* 21. & Sanfelic. *decis.* 6. & in capitulo quoque
24 sequenti attingemus. Porrò hic animadverte, quod in S. C. judicis impedimentum appellatorem excusat; iniquum namque foret, *propter occupationes florentissimi ordinis, quas circa nostræ pietatis ministeriis habere noscitur, causas hominum deperire*, ut inquit Justin. in *l. ult.* §. *si tamen C. de temp. & rep. appell.* concordant *Novell.* 23. §. *ad hæc, auth. sed lis C. d. tit. cap. ex insinuatione* 50. *de appellat.* cæterùm si negligentia appellatoris in judicii compilatione dispiciatur, appellatio deserta declaranda est: dedecet enim, observantiam introductam occupatissimi Senatus gratia ad appellatoris culpam extendi in tertii præjudicium.

S U M M A R I U M.

1 *Appellatio quotuplex sit, & num. seqq.*
2 *Sententia diffinitiva totam diffinit controversiam.*
3 *Effectus appellationis à sententia diffinitiva.*
4 *Attentata quæ sint.*
5 *Appellatione interposita quæ decreta præferantur.*
7 *Actuarius differens acta tradere appellatoribus an eis noceat.*
8 *Interlocutoria vim habens diffinitivæ quæ sit.*
9 *Appellatio ab interlocutoria an jure civili admittatur, & quando, de jure canonico semper admittitur, & in Regno usu recipitur, & hujusmodi appellator quid agere debeat.*
10 *Lites cum justitia, & sine gravamine dirimendæ, ac terminandæ, & appellatio sine justa causa non permittenda.*
11 *Appellatio ab interlocutoria Judicis exercitium non impedit, donec ei fuerit inhibitum à Judice provocato, & attentata post hanc appellationem quando revocentur.*
12 *Inhibitio est temporanea primum deinde perpetua, & num.* 15.
13 *Inhibitio temporanea quæ decreti formula perficiatur, quæve sint provisiones,* acta, & per dies.
14 *Gravamen ex eisdem actis cognoscitur, quidve continere debeat, ac decreti formula proferuntur & num.* 16.
17 *A futuro gravamine num liceat appellare.*
18 *Appellatio ab interlocutoria sub conditione interponitur, & ad conditionis diem trahitur, fitque inhibitio Judici à quo, ac Praxis adducitur aliarum inhibitionum respectu futuri gravaminis.*
19 *Praxis affertur supplicationem, quæ Spectabili D. Præsidi porriguntur ad finem confirmandi, vel revocandi decreti.*
20 *Decretorum formulæ recensentur, quibus per S. C. interlocutoriæ M. C. confirmantur, vel reformantur.*
21 *Debitor veniens contra instrumentum, ad illud rescindendum termino indiget, & sententia.*
22 *In liquidatione instrumentorum pluraque requiruntur.*
23 *Decretum illud*, Remissa est eidem M. C. quæ provideat juxtà ordinem sibi datum, *vel in S. C.* juxta formam in S. C. conclusam, *quando proferatur, & num.* 38. *&* 40.
24 *Par in parem non habet imperium.*
25 *Formulæ decretorum, quæ per S. C. interponi solent in decretis interlocutoriis M. C. in criminalibus, adducuntur, & enucleantur, cum num. seqq.*
26 *Tortura de jure communi in capitalibus criminalibus adhibetur, de jure Regni in delictis pœnam ultra relegationem merentibus.*
27 *Ad inferendam torturam requiritur semiplena probatio, displosa P. Lessi opinione, & an semiplena hæc probatio in jure subsistat, affertur luculenta Cujacii auctoritas.*
28 *In criminibus difficillimæ probationis, vel atrocioribus, ad torturam inferendam, minora, quàm in aliis delictis indicia sufficiunt, quæve illa sint remissivè.*
29 *Confessio in tormentis extorta interdum est erronea, & innocens condemnatur, ac Divi Augustini verba hac de re transcribuntur.*
30 *Tortura inventum licèt ab humana pietate sit alienum, est nihilominus necessarium.*
31 *Decretum, quo dicitur*: Remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod N. N. habilitetur, *vel* consignetur, *exponitur, & num.* 35.
32 *Supervenientia indicia quando primis conjungatur.*
33 *Decretum*, liberetur in forma, *quando proferatur.*
34 *Reus semel liberatus nequit amplius molestari, nisi novis, & urgentioribus inditiis supervenientibus.*

36 De-

36 *Decretum, quod* dentur defensiones intus, *vel* extra carceres *quando interponatur.*

37 *Reus in delictis infrà relegationem fidejussores offerens, sub ipsis relaxandus.*

39 *Exemplum servi fugitivi ob domini sævitiem affertur.*

41 *Mulier ob turpis causa suspicionem in Monasterium detrusa viro petenti an restituenda sit.*

42 *Sententia peritorum si à Judice confirmentur, & ab eis non fuerit infrà legitimum tempus appellatio interposita, in rem judicatam transeunt, & quando eadem revocentur.*

43 *A decretis decurienum, vel syndicorum admittitur appellatio, & attentata ad pristinum revocantur.*

44 *Appellatio ab Arbitrorum laudo conceditur.*

DISTINCTIO SECUNDA.

D*Ie &c. stante appellatione interposita in M. C.* vel dicitur *in S. C. Curia N. N. non procedat, acta transmittat, & omnia innovata ad pristinum reducat,* vel dicitur.

Die &c. stante appellatione interposita, expediantur literæ inbibitoriales in forma.

Die &c. visa comparitione fol. . . . Curia N. N. pro recognitione gravaminum in dicta comparitione expositorum transmittat acta, & per dies, veluti 20. vel 30. e. g. *non procedat.*

Die &c. stantibus gravaminibus causa remaneat, & expediantur provisiones.

Die, &c. visis actis, ac partibus auditis, fuit provisum, quod Curia N.N. suum exequatur decretum, in causa procedat, & justitiam faciat, literis inbibitorialibus expeditis non obstantibus.

Die &c. visa comparitione &c. fuit provisum, quod Curia, vel *Regia Audientia &c. si fuerit in voto, vel decreverit Cajum e. g. esse torquendum,* vel *propositas nullitates non obstare,* vel aliud ordinare contra partium narrata, *acta transmittat ad M.C.,* sive *ad S. C.* vel *dicta causa remaneat in M. C.* sive *in S. C.*

Die &c. in Aula Domini, &c. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C., vel dicitur.

Die &c. remissa est eidem M.C., quæ suspenso decreto provideat, quod infrà quatuor dies e.g. audiantur partes nō impedita interim solutione tertiarum, vel dicitur, *quod respectu prætensorum infrà quatuor dies audiantur partes.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod suum decretum exequatur ad faciendum depositum vel dicitur.

Remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod rectiùs citetur, vel *quod ordinarie agatur,* vel *quod super scripturis noviter productis,* vel *in Aula præsentatis provideat, qua provisione facta, iterum referat.*

Die &c. in Aula Domini N. A. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod causa expediatur citra torturam, vel *provideat, quod habilitetur in forma,* aut dicitur, *quod consignetur tutæ personæ,* vel decernitur.

Die &c. remissa est eidem M. C. quod dentur defensiones extra, vel *intùs carceres,* vel dicitur.

Die &c. remissa est, quod privideat juxtà ordinem sibi datum, vel *quod remota criminalitate agatur civiliter.*

1 Uanquam tractatum sit in
præcedenti distinctione de
appellationum temporibus;
hic tamen pro majori terminorum
enucleatione operæ
pretium duximus adnotare,
varias esse appellationum
species, quæ deprehenduntur
apud Brederod. *de appell.*
par. 1. *tit.* 8. potissimùm interponitur appellatio à
sententia diffinitiva, ab interlocutoria, & à sen-
tentia per eos promulgata, qui verè Judices non
sunt, nimirum ab arbitris, à peritis, ac decurioni-
bus. A sententia diffinitiva, nempe ab ea, quæ to-
tam diffinit controversiam, appellatione interposi-
2 ta non solùm ligantur manus Judicis à quo abs-
que inhibitione Judicis ad quem appellator, scili-
cet superioris, sed nihil valet, & irritum redditur
3 omne, quod actum fuerit, *cap.* 1. *cap. cum teneamur* §. 7. *& cap. significavit de appell.* cum nihil ap-
pellatione jam interposita innovari debeat vel à
Judice, vel à parte appellata, *l. unic. D. nihil no-*
vari appellatione interposita, toto *tit. Decret. ut*
4 *lite pendente nihil innov.* quicquid autem innova-
tur, attentatum dicitur, quod statim revocatur
per Judicem appellationis, etiam si ante appellatio-
nem innovatum fuerit, *cap. non solùm de appell. in*
6. appellatio enim causam ad terminos litis conte-
stationis reducit, D. Præses de Franch. *decis.* 370.
num. 17. *&* 19. & communiter DD. idcircò ea in-
5 terposita, à Judice ad quem decreto mediante
mandatur Judici à quo, quod *stante appellatione*
interposita, in causa prædicta non procedat, acta
transmittat, atque omnia innovata ad pristinum
reducat, videlicet omnia infra decem dies gesta, at-
que post appellationem interpositam; cujus decre-
ti vigore provisiones expediuntur, vel dicitur:
stante appellatione interposita expediantur literæ
inhibitoriales in forma, idest in forma, supra enun-
ciata, quæ eruitur ex *cap. cum sit Romana §. si ve-*
ro, ex d. *cap. non solùm de appell. in* 6. & ex *l. uni-*
ca D. nihil novari appellatione interposita: quæ li-
6 teræ, sive provisiones inhibitoriales de stylo expe-
diun-

diuntur cum citatione parti facienda, & tria continet, nempè primò præfatam citationem; secundò mandatum Judici à quo ne procedat; tertio, ut acta transmittat, pro qua transmissione d. Judex à quo mandare debet Actuario, ut illa exemplet, & appellanti consignet; quod si talis Actuarius ap-
7 pellanti verba dederit, & interim quinquaginta dies effluxerint, benè potest appellator restitui, cum per Judicem stetisse censeatur, quominus acta, & Apostoli traderentur, notat magnus ille Comes Bartholomeus de Capua in *singular. 96. & 97.* & conferunt jura in *l. eos, qui 6. §. fin. & l. judicibus C. de appellat.* cum igitur appellans infra *Constit. Regni Appellationum tempora* actorum copiam præsentare cogatur coram Judice ad quem, & partem citare ad videndam illorum aperturam, ne tempus istud in sui præjudicium labatur, promptus esse debet ad solvendos directus Actuario pro tali actorum exemplatione spectantes, ac de omni alio impedimento protestari. Nec omitto, id quoque procedere in sententia interlocutoria, quæ vim habet diffinitivæ: dicitur autem sententia in-
8 terlocutoria vim habens diffinitivæ, quando negotium non alia sententia determinatur, ut in judicio rescissionis contractus decretum interponi solitum, nempe, *N. N. solvat tertiae, aliàs providebitur super rescissione contractus*, quod fit per S. C. vim habet diffinitivi, quòd Titium, vel Cajum debitorem in solvendo constituat, & sententia, quæ inde nascitur est in executionem prædicti decreti, atque adeo declaratoria: quæ autem fit interloquutoria sententia, & interloquutoria vim habens diffinitivæ, consule Tuschum *pract. concl. jur. lit. S. concl. 111.* Gaill. *pract. observ. lib. 1. cap. 129. num. 2. & 130. num. 6.*

Appellatio ab interlocutoria jure civili non permit-
9 titur, nisi tale contineat gravamen, quod per appellationem a diffinitiva tolli, & reparari non potest, *l. arbitro 9. D. qui satisd. cog. l. 2. de appell. recip.* Bocer. *class. 6. disput. 34. th. 19. & seqq.* vel vim habeat diffinitivæ; *l. intra 39. in princ. & leg. ait Prætor 7. §. 2. vers. permittitur D. de minor. l. ab executione C. quorum appell. non recip. l. 2. C. ut lite pend.* jure autem canonico generaliter, & indistinctè à quavis interlocutoria, & ab omni gravamine, *cap. super 10. de Appell. cap. 1. & cap. 3. §. si verò eod. tit. in 6. cap. 2. de dolo; & cont. in 6.* Berlich. *concl. pract. conclus. 50. de appell. num. 45.* quæ dispositio in Regno recepta est, eaque attenta, pars appellans causam gravaminis in libello exprimere debet, ut altera pars relevetur ab onere probandi, scilicet ut certior facta de prætenso gravamine se defendat, ut in *d. cap. 1. de appell. in 6. & clem. appellanti de appellat.* & in praxi sufficit unum gravamen allegare: quæ praxis funda-
10 tur etiam in ratione: siquidem par est, lites cum justitia, & sine gravamine pertransire, nec appellatio permittenda sine juxta causa, ut defensionem,
11 non dilationem respiciat: appellatio tamen hæc Judicis exercitium neutiquam impedit, donec inhibitum non fuerit à Judice ad quem, per text. in *cap. audita de restit. spoliator.* unde attentata ante inhibitionem non revocantur, antequam Iudex appellationis cognoscat de meritis causæ appellationis, *cap. non solum*, & ibi *glo. de appellation. in 6.*

Hæc autem inhibitio primùm est temporanea, dein-
12 de perpetua; temporanea decreto perficitur, quod *pro recognitione gravaminum in libello expositorum*
13 *Judex à quo transmittat acta, & per dies* e. g. 20. vel 30. *non procedat*, vigore cujus expediuntur provisiones, quæ *acta, & per dies* nuncupantur; in
14 qua dilatione de gravamine cognoscitur solùm ex eisdem actis, non quidem ex alia probatione extrinseca, ut in *d. clem. appellanti de appellat. c. cordi 1. eod. tit. in 6.* Berlich. *præcit. conclus. 50. num. 104.* ne ultra negotium producatur, cum aliæ interlocutiones ante sententiam diffinitivam contingere possent.

Gravamen verò continere debet causam, quæ justa sit, & quod revera præjudicium sit illatum, per text. in *d. c. cum sit Romana §. si verò*, & *cap. ut debitus de appellation.* quod si subsit, aliud interponitur decretum, quo dicitur: *stantibus gravaminibus causa remaneat, & expediantur provisiones* N.N. idest Judici à quo, *quod in causa prædicta amplius non procedat*, ut in *d. c. ut debitus de appell.* ac proinde in perpetuam evadit; hinc benè
15 Practici dicunt, in appellatione ab interlocutoria duas considerari inhibitiones, temporaneam unam, quæ ante gravaminis cognitionem expletur, perpetuam alteram, gravamine jam perspecto.

Sin autem gravamen non adsit, tunc interponitur
16 decretum, nempe, quod *rescribatur Judici à quo, quod suum exequatur decretum, in causa procedat, & justitiam faciat literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus*, ut ex *d. cap. ut debitus*, quoties agitur de Curiarum Regni decretis, prout alibi diximus.

A futuro verò gravamine appellare non licet (nisi
17 tantùm de jure canonico, *c. 2. extr. de conjug. servor. c. cum dilecti extr. de dolo, & contum.*) sed Judicis verbum est expectandum, aliàs ordo pervertetur, & causatum causam præcederet, ut in *c. debitus, & c. cum cessante de appellat. l. ante sententiam C. quorum appellat. non recip. & l. 2. C. de Episcopali audientia.* Item quoties fuerit appella-
18 tio ab interlocutoria sub conditione interposita, si futurum gravamen sit verisimile, admittitur, & ad conditionis diem trahitur, secundùm Decium in *c. dilecto num. 7. de appellation.* aliosque DD. hinc praxis inolevit, provisionem expediri Judici à quo, quod *si fuerit in voto, vel decreverit, Cajum e.g. esse torquendum*, vel *nullitates propositas non obstare*, sive aliud præcipere contra partium narrata, *acta transmittat.*

Quæ praxis procedit in decretis, quorum justitia revidetur à regiis Audientiis respectu Judicum inferiorum, vel à M.C. tum in civilibus, tum in criminalibus respectu quarumvis Curiarum Regni. Eædem inhibitiones fieri quoque solent à Regio Collaterali Consilio in causis, in quibus Regiæ Audientiæ, & M.C. procedunt uti Principis delegatæ; atque etiam à Spectabili D. Præside fiunt M.C. Criminali in causis, in quibus ipsa non procedit uti delegata: quoad vero interlocutiones ejusdem M. C. praxis servat, ut pars, quæ sen-
19 serit se gravatam, supplicationem porrigat Spectabili D. Præsidi facti seriem enarrando, cum explicatione decreti, & gravaminis, ut obtineat Regiam decretationem, quod *M.C. verbum faciat* in

Mm

in S.C. pro revocatione decreti, prout ita à D.Præ-
side decernitur; imò ut plurimum etiam a parte
victrice hæc porrigitur supplicatio ad finem con-
firmandi decreti, causa evitandi dilationem partis
adversæ, factaque relatione à Judice Commissa-
20 rio, si per S. C. simpliciter decretum confirme-
tur, decernitur: *Die &c. in Aula Domini &c.* sci-
licet ejus, qui est Aulæ Præfectus, *referente D.
Judice N. N. visa supplicatione fol.. remissa est ei-
dem M.C.* vel dicitur, *remissa est eidem M. C qua
provideat, quod infrà quatuor dies audiantur par-
tes, non impedita interim solutione tertiarum*, ut
21 quando debitor veniret contra instrumentum; ad
illud enim rescindendum, termino indiget, &
sententia, & creditor in possessione exigendi per-
durat. si fortassis M.C. decreverit, quod solvat,
termino non impartito, dicitur, *qua provideat, ut
respectu prætensorum infrà 4. dies audiantur par-
tes*, vel quando terminum summarium dedit, &
ordinarium impartiendum erat, eadem formula
adhibetur, vel dicitur. *remissa est eidem M.C. quæ
provideat, quod suum exequatur decretum ad fa-
ciendum depositum*, ut quia decrevit, quod quis
solvat creditum, viam non habens executivam;
de ipso tamen constat quasi per indubitabilem pro-
bationem, nempe per partitam Banci, maximè si
creditor, & debitor sint mercatores, vel dicitur:
*remissa est eidem M. C: quæ provideat, quod reus
rectiùs citetur*, vel *quod ordinariè agatur*, quæ de-
22 creta in liquidationibus instrumentorum inter-
poni solent; primum, si debitor citatus fuerit
pro summa non verè debita, vel quia non fuerint
observata ea, quæ in citatione requiruntur; se-
cundum, quando instrumentum non est verè li-
quidum, sed pactionatum pacto, & conditione,
quæ alia indiget probatione, ut latè diximus
in decretis liquidationis instrumentorum *c.14.*
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ super scri-
pturis noviter productis*, vel *in Aula præsentatis
provideat, qua provisione facta, iterum referat*, &
hoc decretum est de stylo, ut partibus per idem
S.C. consulatur absque alia supplicatione:
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat
23 juxtà ordinem sibi datum*, quod interponi solet
in re dubia, quæ ex aliquo facto per Dominum
Commissarium investigari, ac perquiri potest, pu-
ra in accessu ordinato, vel alia quadam conditio-
ne, & eventu, idque prudentiæ D. Commissarii
remittitur, & in S. C. dicimus in re hujusmodi:
juxtà formam in S C. conclusam, non verò, *juxtà
24 ordinem sibi datum*, quia par in parem non ha-
bet imperium, *l. 3. in fin. & l. magistratus D. de
recept. &c.* complura tradere possem exempla, sed
hæc satis pro regula; formula igitur sæpè memo-
rata, scilicet *remissa est*, exinde usurpatur, quod
M. C. per illam Regiam decretationem *de v.s.*
suam jurisdictionem non amittit, nec eàdem pri-
vatur in posterum procedendi, facto jam verbo
in S.C.
In re autem criminali si decretum M. C. revocari
oporteat, moderari, aut reformari, aut non fie-
25 ri, sequentia decreta locum habent, quæ inter-
poni solent juxtà casuum circumstantias, inter-
dum una, interdum altera formula adhibita, ni-
mirum dicitur: *die &c. in Aula D. Consiliarii N.
N.* qui est Præfectus, *referente D. Judice N.N. vi-
sa supplicatione fol.*, in qua adest regia decretatio,
quod verbum faciat de gravamine illato, vel for-
tassis inserendo, *remissa est eidem M.C. qua provi-
deat &c. e. g. quod remota criminalitate agatur
civiliter*; nempe Cajus de stellionatus crimine,
vulgò *truffa* querelatus, & citatus comparet,
ostenditque agi de interesse tantùm civili. vel *re-
missa est eidem M.C. qua provideat, quod non pro-
cedatur, & quod tollatur mandatum*, scilicet quia
factum dubium Cajus aperit, ut ita ejus innocen-
tia appareat, ad quam ostendendam scripturas
præsentavit.
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. qua provideat
quod causa expediatur citra torturam*, aut quia
crimen capitale non est, in quo tantùm tortura
26 adhibetur, ut in *l. edictum de quæst.* & post an-
tiquiores notant R P. Less. *de just. & jure lib.
2. tit. de judice dub. 17. v. notandum* D. Cardi-
nal de Lugo *de justit. & jure disp. 37. de oblig.
justit. spectant. &c. sect. 13. num. 157.* R. Giball.
*de universa rerum human. negotiat, tom. 2. lib. 6.
art. 6. de officio, & functione judicis num. 10.* &
in Regno cum agitur de criminibus pœnam ultra
relegationem merentibus, *cap. Regni* incip. *Si ju-
stè, cap. tormenta* & in *cap. ut delatas*, testan-
turque DD. Regentes Tapia in *dictis capit.* Re-
verter. *dec. 400.* Prat. *respons. 1. num. 36.* ac cæ-
teri regnicolæ alioquin reo non convicto, pœna
gravior imponeretur, quàm si convictus esset;
27 aut quia probatio deest, nempe semiplena, quam
constituunt vel testis de visu, dummodo exce-
ptionem non patiatur, vel urgentia indicia: &
quod semiplena probatio sit necessaria, testet P.
Sanchez *lib. 6. Consil. cap. 3. dub. 15.* Fagundez *in
8. præcepto decalogi cap. 25. num. 11. 12. & 13.*
D. Cardinal. de Lugo *d. sect. 13. num. 154.* reje-
cto P. Lessio *de justit. & jure lib. 2. cap. 29. dub.
17. num. 156.* affirmante, minora sufficere indi-
cia, quam semiplenam probationem, cum exem-
pla per eum producta semiplenam certè conficiant
probationem: quanquam Cujacio semiplena hæc
probatio non arrideat, quinimò arbitratur miri-
ficè falli auctores illos, qui putant, testem unum
per se solum sufficere ad torquendum reum, ac
testem unum semiplenam esse probationem, ut
bellè ratiocinatur in *comment. ad tit. 8. 9. libri
Cod. ad l. Jul. majest.* adde Antonium Matthæum
de criminibus tit. de probat. c. 1, num. 5.
Porrò in criminibus difficillimæ probationis, vel atro-
28 cioribus minora sufficere indicia non negave-
rim, dummodo urgentia sint, quorum plurima,
enumerat idem D. Cardinalis de Lugo *loco cit.*
ac nonnulla notavi in *praxi criminali cap.8.*
Quæ autem in hac materia torturæ benè considera-
vit D. Augustinus *de civitate Dei lib. 19. cap. 6,
de errore humanorum judiciorum, cum veritas la-
tet*, hic adnotare non piguit; quandoquidem de
rei confessione in tormento extorta, quæ aliquan-
doquidem de rei confessione in tormento extor-
29 ta, quæ aliquando non vera, sed erronea reperi-
tur, & innocens condemnatur erronea reperi-
tur, & innocens condemnatur errore humano-
rum judiciorum, hæc inquit: *cum quæritur
utrum sit nocens, cruciatur, & innocens luit
pro incerto scelere certissimas pœnas: non quia
illud commisisse detegitur, sed quia non commis-
se*

se nescitur , ac per hoc ignorantia Judicis est sæpè
calamitas innocentis , & quod est intolerabilius,
magisque plangendum , rigandumque si fieri posset
fontibus lacrymarum , cum propterea Judex tor-
queat accusatum , ne occidat , nesciens innocen-
tem, fit per ignorantia miseriam, ut tortum, &
innocentem occidat , quem , ne occiderit , torse-
rat , quo damnato , & occiso , utrum nocentem,
Judex occiderit , adhuc nescit , quem ne innocen-
tem nesciens occiderit , torsit : ac per hoc innocen-
tem , & ut sciret , torsit , & dum nesciret , occi-
dit : hinc etiam Ludovicus Vives *num.* 14. in
hunc Divi Augustini locum subdit , torturæ in-
ventum à pietate humano esse alienum , at nihilo-
minus esse necessarium , & idem Augustinus af-
firmavit, ibi : *in his tenebris vita specialis sedebit*
ille Judex sapiens , an non sedebit ? sedebit planè
constringit enim eum , & ad hoc officium protra-
hit humana societas ; non enim hoc facit sapiens
Judex nocendi voluntate , sed necessitate sciens
voluntate , sed necessitate sciendi , & quia cogit
humana societas necessitate etiam judicandi , ne-
cessarium quippe fuit ; alioquin improbi impunè
peccarent magno Reip. damno.
Vel dicitur : *remissa est eidem M.C. quæ provideat,*
31 *quod N. N. habilitetur in forma* , aut dicitur,
quod consignetur tutæ personæ , ut quia appella-
tur à futuro torturæ gravamine ; & obtinetur à
D.Præs.regia decretatio, quod *M.C. verbum faciat*
in S.C. dicitur, *habilitatur*, idest excarceretur , præ-
stitis fidejussoribus de ipso præsentando , si nova
supervenerint indicia , & interponitur decretum,
quoties indicia ad torturam non sunt sufficientia,
& defensionibus non impartitis , ut prædicta indi-
cia non elidantur per defensiones : neque fisco
judicium infertur, cum supervenientia alia indicia
primis conjungantur . Interponitur itaque decre-
32 tum reo interrogato , absque tamen monitus,
33 post vero defensiones dicitur , *liberetur in for-*
ma , idest ut nequeat semel liberatus ampliùs
molestari , nisi novis supervenientibus indiciis,
quæ primis non junguntur , quòd amplius in suo
robore non manent ideoque vehementiora primis
34 esse debent , ut latius videre est in *cap. 7. meæ*
praxeos criminalis.
Decretum verò : *consignetur tutæ personæ* , interpo-
35 nitur , quando levia existunt indicia , tamen
facilè alia ventura est probatio , & hoc casu per-
sona , cui consignatur inquisitus , eundem requi-
rente fisco , exhibere tenetur ; & propriè si de
aliquo crimine plures inquiruntur , cum facilè ob
eorum carcerationem possint alia supervenire in-
dicia.
Vel dicitur : *Remissa est eidem M.C. quæ provideat,*
36 *quod dentur defensiones extrà carcerem* , si reus
in carcerem reperiatur detrusus , vel *intùs carce-*
rem , si forsan reperiatur cum mandato , vel fide-
jussoribus relaxatus : quæ decretorum formulæ
regulantur à criminis pœna ; etenim si crimen
mereatur pœnam ultrà relegationem quatenus
probaretur , reo defensiones intus impartiuntur,
quod si reus ipse fortassis cum mandato , aut cau-
tione detineatur , & criminis pœna relegationem
excedat , defensiones intùs pariter impartiuntur:
si verò infrà relegationem inclusivè , defensiones
extrà cum cautione , aut mandato ; quia reus
in delictis infrà relegationem fidejussores offerens
37 sub ipsius relaxandus est ; quæ praxis descendit
ex *Regni cap. incip. ab illo inchoandum* , ex *Rit.*
M.C. 41. *Pragm. 6. §. 5. & §. 6. de officio Magistri*
Justitiarii , & *Pragm. 7. de Meretricibus* , appro-
bata à nostris Regnicolis , uti fatentur Bartolo-
mæus de Capua in *dicto c. in versic. fuit inquisi-*
tus , ubi inquit : *nota quod constito de crimine , ex*
quo imponitur postea pœna relegationis , & infrà
accusatus non potest incarcerari , Lucas de Penna
in *eod. cap.* Consiliar. Petra *Rit.* 40. & confert
text. in *c. si clericos* , & ibi *glo. de sententia ex-*
communicat. in 6.
Vel dicitur : *remissa est eidem M.C. quæ suspenso de-*
38 *creto provideat , quod N. N. servus consignetur*
juxta ordinem sibi datum ; detinebatur enim ser-
vus in carcere M.C. pro fuga à domo domini , de
39 qua interrogatus fuit cum monitu , & è contra-
rio constabat de ipsius heri sævitie , quòd eum
immoderatè castigaret , etiam ignes adhibendo ,
videlicet lapidi stillas : audita relatione M.C. fuit
dictum , quod *consignetur juxtà ordinem sibi da-*
tum , idest non domino , sed alicui personæ , cui
pro alimentis Dominus solveret quotidie carole-
num unum , & amplius fuit vetita illius venditio
regiis triremibus , ne immanitate domini servus
perpetuò affligeretur , quia de re vide text. in *l. 1.*
C. de emendat. server. §. sed & major Inst. t. de his, qui
sui , vel alieni jur. sunt .
Vel dicitur : *remissa est eidem M.C. quæ provideat*
40 *juxtà ordinem sibi datum* , puta si quædam dili-
gentia sit explenda , quam partibus manifestari
non deceat , nimirum captura , vel ut carceratus
sub fidejussoribus relaxetur , quemadmodum ac-
cidit in causa nuper in S.C. relata, videlicet : Qui-
dam juvenis de Civitate Camerini volebat cum
sua uxore sese in patriam recipere ; siquidem , ut
ajebat in supplicatione , ibi Patrem senem , &
nonnulla stabilia habebat , & quòd a Socero con-
tendebatur discessus , & retinebatur filia in pro-
pria domo ; fuit interlocutum , quod M.C. primò
exploraret puellæ voluntatem , & à concivibus
prædicti juvenis in hac Civitate commorantibus
se informaret de expositis in supplicatione , atque
investigaret , ad evitandum omnem scrupulum ,
de honestate puellæ , & qualitate viri , & super
asportatione provideret , & ita fuit ordinatum
sub enunciata forma : hinc adverte , quod si ex
41 aliqua turpi causa , aut turpis causæ suspicione
mulier in Monasterium detrudatur , volente dein-
de viro , ut ea domum repeteret , non facilè id
permittendum ; sed planè viri conditio , & ani-
mus inspiciendus , ac mulierem in Monasterio
temporis intervallo evasisse morigeratam investi-
getur oportet , unde fidejussionem tutam esse non
hæsitemus .
Quoad verò sententias , quæ à peritis proferuntur ,
42 nulli dubium est ab eis appellationem interponi,
Afflict. *decis.* 188. *num.* 4. Cornel. Brederod. in *tract.*
de appell. p. 1. tit. 15. vers. à peritis , sin autem illæ
fuerint confirmatæ à Judice , & infrà decem dies
ab eis non fuerit appellatum , in rem judicatam
transeunt , Cæsar Vesill in *annot. ad dec. s. Afflict.*
33. *in fin.* Andreol. *controv.* 128. *num.* 4. Maranta in
praxi p. 6. vers. & quandoque appellatur num. 115.

imò quamvis à Judice fuerint confirmatæ, & appellationis interponendæ tempus effluxerit, adhuc permittitur contradictio per viam recursus ad eundem Judicem, sicubi peritorum iniquitas ostendatur, ex Glos. in *c. ad reprimendam de offic. Judic. ordin. ver. suspendatur in fin.* Gratian. *discept. forens. cap.* 263. *num.* 17. *&* 18. Quod si Judicis approbatio nequaquam fuerit subsecuta, nunquam transeunt in rem judicatam, idem Afflict. *decis.* 33. *num.* 6. ibique Ursill. *loco cit.* Sperell. *decis.* 54. *num.* 40. hæ autem revocantur faciliùs peritioribus adhibitis, cum revisio competat usque ad annos triginta, D. Altimar. *de nullit. sentent. rubr.* 5. *qu.* 18. *num.* 19. ad rem consule Thesaur. *d. c.* 25.

Item à decretis Decurionum, vel Syndicorum,
43 quæ jus tribuunt, admittitur quoque appellatio, ut in *l.* 2. *C. de decurionib. lib.* 10. & attentata
44 post appellationem ad pristinum revocantur. A laudo per Arbitros promulgato itidem admittitur appellatio, quæ interponenda est coram Judice loci, qui etiam de nullitate cognoscit, ut innuimus in 1. *part. tit. de decretis in judicior. ordin. interponi solitis cap.* 4. *num.* 41. *& seqq.* & sit explicata remanent decreta superioris Rubricæ tum in civilibus, tum in criminalibus causis, & alia, quæ ad eorum normam, paucissimis verbis immutatis, adduximus.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio primum judicium reducit ad terminum litis contestatæ.*
2 *In appellationis judicio terminus ad non posita ponendum, & non probata probandum à Judice appellationis impartitur.*
3 *In appellationis judicio positiones, & articuli admittuntur sine clausula*, salvo jure impertinentium &c, *ut in primo judicio, & ratio discriminis per Auctorem assertur.*
4 *Articuli bifariam sunt impertinentes, propriè, ac præsumptivè, idque plurimis exemplis explicatur, ut n. 6. & 9.*
5 *Articuli quinam admittendi, quive reiiciendi, multiplici jurium auctoritate firmatur.*
7 *Fratrum alii possunt esse liberi, alii servi.*
8 *Articuli, qui non antiquam, sed novam, & extraneam petitionem respiciunt, sunt impertinentes.*
10 *Publicatis attestationibus nequeunt recipi testes super eisdem articulis, quod in pluribus casibus limitatur, ut num. 15. usque ad n. 19.*
11 *In quavis lite due considerantur, interesse peculii, & interesse existimationis.*
12 *Articuli directè contrarii articulis adversarii tanquam præsumptivè impertinentes reiiciuntur.*
13 *Articulus indirectè impertinens quinam sit.*
14 *Crimina non præsumuntur, nec dolus in rebus agendis.*
20 *Decreti formula in reiiciendis, vel admittendis articulis adducitur, et ejusmodi cognitio etiam magnifico Secretario S. C. committi solet.*
21 *Testium publicatio in judicio appellationis eodem modo, quo in causa principali, perficitur.*
22 *Repulsa, et repulsæ repulsæ conceditur contra testes in termino appellationis examinatos, et an concedatur contra testes in termino primi judicii receptos.*
23 *Beneficia num concedantur in appellationis causa, et quid de termino ad concomitandum, aut impugnandum scripturas noviter productas.*
24 *In appellationis judicio fit conclusio, et monitio pro causa expeditione.*

DISTINCTIO TERTIA.

D*Ie &c. in causa N. N. per D. N. N. causæ Commissarium fuit datus terminus dierum.. ad non posita ponendum, & non probata probandum*, vel *dierum... in gradu appellationis.*

Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. articuli primus, & tertius (e.g.) rejiciantur tanquam impertinentes, vel dicitur,

Die &c. visis comparitione fol.. articulis fol.. usque ad fol.. tot. *ex prædictis admittantur articuli, & super eisdem recipiantur testes.*

Die &c. visis comparitione, articulis &c. S. C. declarat, esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos.

IN præcedenti distinctione de appellatione disservimus, quid ea sit, infra quod tempus interponenda, introducenda, prosequenda, ac terminanda, in præsentia de actibus, quibus appellationis judicium progreditur, perficitur videndum est.

Appellatio igitur interposita primum judicium re-
1 ducit ad terminum contestatæ litis, quo tempore quæ probata fuerunt, in eorum vigore manent, & in hoc appellationis judicio tantùm quæ non posita fuerunt, ponuntur, & quæ non probata,
2 probantur; ideoque terminus, qui impartitur, *ad non posita ponendum, & non probata probandum*, dicitur; qui terminus à Judice appellationis dari debet, *l. per hanc C. de tempor. appellat. cap. fraternitatis de testibus, & attestat. Constit. Regni* incip. *Jurisperitorum altercationes*. Primus itaque actus, quo prædictum appellationis judicium
3 progreditur dictus terminus est; hinc positiones super novis producuntur, super quibus actor tenetur deponere, & reus è converso: præsentantur articuli, qui non indistinctè, ut in primo admittuntur cum clausula, *salvo jure impertinentium, & non admittendorum, ex nunc, prout ex tunc facta publicatione*, ad tradita per D. Præsid. *decis. S. C.* 220. sed prævia cognitione, quinam pertinentes, quive impertinentes sint, decreto decla-

declarandum, an admittendi sint, vel rejiciendi: & ratio discriminis est; nam, ut in prima parte diximus, in Regno articulorum copia partibus minimè conceditur, de qua praxi testatur quoque Afflict. *dec.* 33. ideoque subornationis timor abest, non sic in secundo appellationis judicio, postquam aperta, & patefacta sunt contenta in articulis primi.

Articuli tamen bifariam sunt impertinentes, & inepti:
4 alii propriè, alii præsumptivè, propriè, qui actionem propositam nihil omninò adjuvant, neque concernant, & licèt probentur, non relevant, neque ullum intentioni præbent adminiculum, *l. ad probationem* 21. *C. de probat. l. si quis libertatem* 9. *in fi. D. de hæredit. pet. l. si duo* 13. *§. idem Julianus* 2. *in fi. D. de jurejur.* Bart. in *l.* 2. *§. quod observari num.* 25. *Cod. de jurejur. propt. calumn. dand.* Obtrecht. *disp. de form. act. & lib. th.* 709. præsumptivè, & impropriè dicuntur, quum non sine subornationis timore super iis testes recipiuntur: qui autem admittendi, qui verò rejiciendi, pro majore dictorum declaratione non pauca jura referre par est, ut iis perlectis, pensiculatis, perti-
5 nentium, vel impertinentium notitia comprehendi possit; & primò.

Text. in *l. ad probationem* 22. *C. de probation.* ibi: *ad probationem servitutis Glyconis matrem ejus, & servilia fecisse ministeria non sufficit, cum neque ingenuorum conniventia conjunctis necessitudine præjudicet, neque de servis ex eadem matre natis libertatem unus adipisci probibeatur.*

Text. in præcit. *l. per hanc C. de tempor. appellat.* cujus verba sunt hæc.

Per hanc divinam Sanctionem decernimus, ut licentia quidem pateat in exercendis consultationibus tam appellatori, quam adversæ parti novis etiam assertionibus utendi, vel exceptionibus, quæ non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis conjuncta sunt, quæ apud anteriorem Judicem noscuntur proposita. Sed & si qua dicta quidem allegatio monstrabitur, vel instrumentum aliquod prolatum, probationes tamen illo quidem defuerint tempore: verùm apud sacros cognitores sine procrastione præberi potuerunt, id quoque eos admittere, quo exercitatis jam negotiis pleniore subveniatur veritatis lumine.

Cap. Fraternitatis, 17. *de testibus, & attestationibus,* ibi: *Fraternitatis tuæ literis non consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quæstione judicata, in qua testibus renunciatum constat utrinque: & an testibus in prima causa receptis, propter causam appellationis liceat super quæstionibus judicatis aliquid novi proponere, & infrà. Duximus tibi respondendum, quod in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare, eos credimus posse recipi novis dumtaxat capitulis: receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium juramentis.*

Text. in *Clem.* 2. *de testibus,* ibi: *Testibus ritè receptis, & eorum attestationibus publicatis sicut non licet super eisdem, vel directò contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere; sic non debet in appellationis causa licere: cum non minus in appellationibus, quàm in principali causa subornatio sit timenda.*

Constit. Regni incip. *Jurisperitorum tit. de probationibus in appellationibus producendis,* ibi:

Jurisperitorum altercationes determinare volentes, sancimus: si quando testes in principali causa producti fuerint, & etiam publicati super eodem articulo à producente, vel ab Adversario testes amodo produci non posse propter falsi fabricandi materiam, propter cujus timorem post publicationem testium testes produci denuo jura in principalibus judicijs vetuerunt. In appellationibus etiam removentes: quod si nulli testes fuerint in principali causa producti, ita demum in appellationum judicijs eos appellanti producere liceat, si is, qui terminum ad probandum in principali causa receperit, justa ex causa impeditum se doceat, propter quam speratos testes producere nequisset, alioquin ad probandum denuo nullatenus admittetur; Præsenti etiam sanctioni illud edicimus adscribendum, si quando in causis appellationum probationes inducendæ sunt, vel interrogationes, & concessiones fieri desiderantur; in eis ambæ partes necessariò sint præsentes, ut eis cominus constitutis, causa plenius instruatur. Quod si in termine peremptorio pars appellata citata non venerit, nihilominus appellatore præsente, altera parte contumaciter absente ad confirmationem sententiæ secundum jus, & justitiam procedatur.

Pragmat. Quisquis 30. *de offic. S. R. C.* ibi: *Ferdinandus Primus.*

Quisquis contra legem, ante, vel post publicationem processus, seu post promulgatam diffinitivam sententiam in provocationis, revisionisque causa impertinentes articulos primæ positionibus causæ de directò adversos, vel idem continentes formare attentaverit, pœna carolenorum decem, ut minima nostrum in Fiscum inferenda, quolibet pro impertinenti articulo multetur, & alia graviori pœna Sacri nostri Consilii arbitrio inferenda, in qua personarum, & causæ qualitatis rationem haberi volumus, ea lege huic conditioni addita, ut quicumque Procuratoris, Actoris, & Advocati, Tutoris, Curatoris, atque alterius Administratoris, dolo, culpa, vel calumnia in damnum inciderit, quam pœnam solvit, ab eisdem repetere possit, quos in dolo fuisse liquidò constiterit, superioris pœnæ duplicatæ, cliente absoluto, reos esse decernimus.

Pragmat. contingit 12. *de ordine judic.* ibi: *Contingit sæpè post processus publicationem sub nomine repulsæ articulos, sive positiones impertinentes poni, idem, vel de directò contrarium cum primis capitulis continentes; unde nascitur subornationis, & falsitatis materia: unde opportunè providere volens, inhibendo mandamus, ut nullus in causa appellationis, vel in repulsis ponere habeat articulum, vel positionem impertinentem, cum ante publicationem in principali causa posita forent, nisi in casibus, in quibus beneficia, ut supra, concessa forent, & pars, quæ contra fecerit, pro quolibet articulo impertinenti posito, in eadem sententia in quinque tarenis condemnetur; procurator verò duplicatam pœnam solvere teneatur.*

Propriè itaque impertinentes dicuntur, qui probati
6 non relevant; ut si velis probare quendam esse servum, conficeres articulum, fratrem fuisse servum; nam esto, quod fuerit probatum, non relevat; ut
ex

ex *d. l. ad probationem 22.* ubi quoque Cujac. *tit. 19. de probat. lib. 4.* docet, quod si quis ponat, N. N. esse ingenuum, ex quo pater fuerit ingenuus, hæc positio non relevat, ideoque impertinens fieri enim potest, ut matrem latinam, vel ancillam habuerit: ex ingenuo autem, & latina latinus nascitur, & non ingenuus; ut ex libero, & serva servus: vel si ponat se esse liberum ex ingenuitate patris, & fratrum, vel eorum libertinitate, non rectè quis se esse talem colligit: cum ex pluribus
7 fratribus alii possint esse liberi, alii servi, adde *l. 17. ead. tit.* quemadmodum impertinens dicitur articulus, si in libello quandam domum petierim, & concipiatur articulus, quod illa fuerit fratris mei; nam licet fuerit probatum, nihil relevar, cum articulandum, probandumque sit illam remansisse in ejus hæreditate, cujus heres sum ego.
Item si in causa appellationis novi articuli producan-
8 tur, qui novam, ac prorsus extraneam, & non antiquam petitionem concernunt, pro impertinentibus habentur, ut per supradictam *l. per hanc*, ibique Batt. *l. eos C. de appell.* aliaque exempla ad hanc rem comprobandam Lectoris prudentiæ committo.

Præsumptivè impertinentes articuli dicuntur, quo-
9 t es subornationis suspicio adest respectu testium super eisdem examinandorum, ut per sæpècit. *l. per hanc*, juncta ibi glo. In *addit.* ubi habetur, quod de jure canonico sicut in prima causa non possunt publicatis attestationibus, iidem, vel alii testes super eisdem capitulis, vel directò contrariis produci, ita nec in causa appellationis; cum non minus in causa appellationis, quàm in causa principali subornatio sit timenda.

Publicatis igitur attestationibus, scilicet post dicta
10 testium partibus patefacta, alii testes tam in causa principali, quàm in causa appellationis produci possunt super eisdem articulis, qui concludenter probati non fuerint; nimirum Titius à Sejo petiit centum, quos dicebat mutuo dedisse, produxit testes ad numerationem probandam, quam concludenter non probaverunt; publicato eorum examine, alios testes producere nequit: & meritò, ne illos corrumpat, & instruat ad falsum deponendum, ut bellè colligitur ex prædicto *cap. fraternitatis*, & præfata *Clem.* juncta glo. quod fa-
11 cilè contingere posset: duo enim in qualibet lite considerantur; interesse peculii, nempe lucrum, aut damnum, atque interesse existimationis, idest victoria causæ, & utrunqua sanè in humano pectore magnam vim habere quivis intelligit.

Præsumptivè etiam impertinentes dicuntur, si de
12 directo contrarii sint articuli partis adversæ, ut si Sejus in sua ultima voluntate reliquerit tibi mille, pro quorum solutione convenisti Cajum heredem, qui prædictum impugnabat legatum plurimis ex causis; ipse verò ad ejusdem confirmationem articulum fecisti, quod mense Augusti Salerni conventionem secum habuisti, ut quolibet mense tibi solveret ex causa legati prædicti centum, uti probasti. Cajus, qui didicit testificata tua, post publicatum processum, aut in causa appellationis articulum confecit, quod Salerni hujusmodi conventionem tecum non habuit; hic articulus utpote directò contrarius, tanquam impertinens reiicitur, cum teneatur Cajus heres procurare testes, ut contrarium testentur non sine subornationis timore.

Indirectè verò impertinens articulus erit, cum non
13 principaliter, & immediatè, sed per consequens alterius probationem enervat, Socin. in *cap. fraternitatis num. 91. vers. adverte tamen il 2. circa med.* Batt. *ibidem num. 14. in tertia specie articulorum vers. secundò limitatur*, ut puta si articulum quis fecerit, quod mense Augusti Salerni non aderat, sed alibi commorabatur, articulus talis non est, ut reiiciatur, ac tam actor, quàm reus ad hanc probationem admittitur, ut fatentur Giutba *dec. 73.* Capyc. *dec. 62.* Sanfelic. *dec. 22. num. 17.* siquidem in hac circumstantia non erit manifestus timor subornationis, neque tractatur de principali intentione; non est enim hæc indirecta probatio tantæ potentiæ, ut ipsa directa, cum non tollat probationem primo loco factam, nisi per consequentiam; coque magis, quod
14 crimina neutiquam præsumuntur, neque quod in rebus agendis dolo malo quisquam utatur, juxtà Ulp. responsum in *l. meritò D. pro socio*, ideoque subornationis suspicio, ne testes recipiantur, non quidem in omni casu debet æquabiliter operari.

Quod autem hac in re fuit cautum de jure communi dictum text. *l. ad probationem*, *l. per hanc*, & *cap. fraternitatis*, & *Clem. 2.* confirmatum de jure municipali, ut per supradictam *Constitutionem Jurisperitorum*, & regiam *Pragm. contingit de ordine judicior.* ac supradictam aliam *Pragm. Quisquis de officio S.R.C.* declaratur, in quamplurimis
15 causis super eisdem articulis alios testes produci posse, quamvis processus fuerit publicatus; videlicet si actor, vel reus fuerit persona privilegiata, utputa minor, Mulier Ecclesia, sive Collegium, ac Universitas, quibus beneficia ad pinguius probandum conceduntur, ut ex dicta *Pragm. contingit*, ibi: *nisi in casibus, in quibus beneficia, ut supra, concessa forent*, Ursill. *conclus. legal. conclus. 148. in v. articuli num. 94.* Borrell. in *sum. decis. to. 2. tit. 1. de articul. & posit. num. 28.* quemadmodum prædicta non procedunt in causa matri-
16 moniali, cum quæstio est de vinculo matrimonii, ut in *cap. series de testib. & attestation.* Mynsing. *ad cap. Fraternitatis 17. num. 15.* Gaill. *obs. 105. num. 5. 6. & 7.* Borrell. in *sum. decis. tit. 19. de testib. post publicat. recep. num. 47.* cit. Ursill. *ibidem num. 57.* In causa criminali ad reorum defensionem, Ursill. *ad Afflict. decis. 216. num. 4.* si nulli examinati sint testes in causa principali, vel incuria, vel dolo Judicis, Gonzalez *in lib. 2. decretal. tit. 20. de testibus, & attestation. cap. 48. in notis num. 2.* Rursum si testibus receptis, & exa-
17 minatis perempta fuerit instantia, alii possunt recipi, citat. Borrell. *ibidem nu. 42.* Afflict. *præcitato n. 2. loco in fin.*

Item si quod est deductum in articulo, fuerit concludenter probatum per duos testes, qui ab Adversario fuerunt repulsati, facta publicatione in termino repulsæ, vel in causa appellationis, po-
18 test fieri ille idem articulus; & alii testes adduci ad illud idem probandum; neque vitio producentis tribuendum, cur in primo termino non fuit productum; cum probatio jam facta per primos duos testes probatæ fidei pro veritate habeatur, *l. ubi*

ubi numerus 12. *D. de testibus*, *cap. veniens* 10. *in fin. cap. licet universis* 23. *extr. d. tit.* juxtà protritum illud: in ore duorum, vel trium stat omne verbum, *cap. novit de judic.* cumque jam constet de veritate, falsitatis, ac subornationis cessat suspicio, ex Innocent. in *cap. cum clamor de testib.* aliisque monet Afflict. *decis.* 216. & *in Constit. jurisperitor. num.* 11. & 12. Sanfelic. in *Praxi judiciar. sect.* 58. Hodierna ad Surd. *decis.* 59. *num.* 11. Borrell. *in summa decis. tit.* 19. *de testibus post publicat. rec. num.* 42. Afflict. in *d. dec. num.* 2. *in fin.* Rursum si varietur modus agendi, Borrell. *ibidem num.* 61. Item si primus articulus per novum declaretur necessitate facti, non probationis, nimirum explicando aliquam facti circumstantiam, nempe temporis, loci, aut similis, Sele *de inhibit. cap.* 3. §. 3. *num.* 6. Præterea si probatio sit facienda per evidentiam facti, cadam quocunque tempore fieri potest, Afflict. in præfata *dec. num.* 3. Borrell. *ibidem num.* 54. quia res ipsa immutabilem ostendit veritatem.

Ad summam in circumstantiarum variationem, ac in
omni alio casu, ubi subornationis timor cessat,
19 scilicet si factum testibus innotuerit, qui tempo-
re ipsorum nominationis in primo termino, juxtà
Regiam *Pragmat.* 3. *tit. de testium refrænatione*,
justo quodam impedimento detenti non poterant
examinari, puta quòd alio commigraverint, vagantesque fuerint; postquam enim in Patriam rediere, procul dubio produci possunt. Alias limitationes vide penes Ursill. *ad Afflict. dec.* 216. *ubi num.* 3. sexaginta remissivè connumerat: quæ igitur in primo termino actor, vel reus concludenter probare nequiverit, in hoc plenè probare non vetatur. Cætera gnavo, prudentiquè Judici remittuntur, qui id efficiat, ut hac in re judicium sine falsitatis timore subsistat, sed veritatis fundamentum ob oculos habeat, ac per legitimos tramites ritè, rectèque procedat.

Decretum duplici formula interponi potest, prima
20 videlicet; *die &c. visa comparitione fol.. primus*,
tertius, e.g. *reiiciatur articulus*, vel *visis comparitione fol.. articulis fol.. usque ad fol..* tot *ex prædictis admittantur articuli, & super eisdem recipiantur testes*. altera, idest: *Die &c. visis comparitoine, articulis &c. S.C. declarat, esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos*; quod quidem decretum interponitur per S. C. in causa gravi, & hujusmodi formulam observavi in aliquibus processibus, & in *decis.* penes D. Præsid. de Franch. 668. *in fin.* cæterùm cognitio illac etiam Magnifico ejusdem S.C. Secretario committi solet.

Secundus actus est publicatio testium examinato-
21 rum, quæ fit præcedente citatione ad publican-
dum, eo prorsus modo, quo in causa principali
perficitur.

Tertius actus est repulsa & repulsa repulsæ, idest
22 terminus, qui utrique parti appellatæ, & appel-
lanti conceditur contra testes in termino ad non posita ponendum productos; contrà testes verò in primo termino primi judicii examinatos, in hoc secundo repulsa minimè conceditur, nisi ex capite falsitatis, notat Afflict. *dec. S.C.* 216. ibique Ursillus *num.* 1. vel nisi in prima istantia repulsa contra testes petita, & non concessa fuisset; quemadmodum si testes in primo judicio non fuerint repulsati in termino ad repulsam dato, & in causa appellationis adversus illos testes non repulsatos obiiciantur crimina, Judex terminum dare debet ad probandum ejusmodi crimina, idem Afflict. in *Const. Jurisperitorum n.* 13.

Quartus actus est terminus, qui reo, & actori pri-
23 vilegiato conceditur ad pinguiùs probandum,
qui beneficium appellatur, & secundus terminus, qui secundum beneficium nuncupatur: quæ quidem beneficia conceduntur in hoc secundo appellationis judicio, quoties in primo nequaquam petita fuerint, Imbrian. in *tract. de primo, & secundo beneficio consider.* 8. *numer.* 39. & *seqq.*

Quintus actus est terminus, qui conceditur ad concomitandum, & impugnandum scripturas noviter productas, quemadmodum in prima parte latè diximus.

Ultimus actus, quo istud judicium terminatur, est
24 conclusio, præcedente tamen citatione ad con-
cludendum: processu taliter instructo, fit monitio pro causæ expeditione.

S U M M A R I U M.

1 *Reclamationis definitio constituitur.*
2 *Reclamatio interponi potest intrà biennium, & in hoc distat ab appellatione.*
3 *Antiquitus officia suprema durabant biennio.*
4 *Reclamatio in S. C. alii D. Consiliario committitur.*
5 *Reclamatione infrà decem dies interposita, executioni mandatur sententia cum cautione, si post decem dies, sine cautione.*
6 *Dies in S. C. cur. ab Actorum magistro notetur.*
7 *Fatalia in judicio reclamationis æquè currunt ac in appellationis judicio.*
8 *Effluxo biennio ad reclamationem introducendam, sententiam transit in rem judicatam.*
9 *Fatalia reclamationis quæ sint, & quandonam currere incipiant.*
10 *D. Regentis de Philippo sententia, quod fatalia biennio durent, exploditur.*
11 *Impedimenta fatalium suspensiva unde proveniant, ac S. C. decisiones proferuntur, ut num.* 12.
13 *Decreti formulæ, quibus declaratur, fatalium lapsum non obstare.*
14 *Fatalia non currunt nisi prolatam sententiam scienti.*
15 *Minor adversus fatalium cursum restituitur.*
16 *Morte reclamantis cursus fatalium suspenditur, sed heres infra legitima tempora tenetur appellationem, seu reclamationem prosequi.*
17 *Incidentia, & emergentia quando fatalium cursum suspendant, & nu. sequ.*
18 *Attentatorum judicio pendente, fatalia non currunt, quemadmodum si de mandati validate, aut ineptitudine libelli ageretur, & de aliis impedimentis, quæ fatalium cursum suspendunt*

dunt remissivè.

19 *Reclamatio iisdem actibus, quibus appellatio, terminatur.*

20 *In confirmanda, vel revocanda sententia quæ formulæ adhibeantur, & n.22.& 23.*

21 *Ubi justitia, ibi bonum.*

24 *Reclamatio non datur adversus duas sententias conformes, ideoque per S. C. in secunda sententia imponitur perpetuum silentium.*

25 *In judicio reclamationis, si sententia revocetur, non dicitur,* malè judicatum, *& quare.*

26 *Quicquid in sententia revocatur, exprimitur, & exemplis ostenditur.*

27 *In judicio criminali, quum appellatur à M.C. quibus formulis pœna mutetur, vel minuatur.*

28 *Praxis decretorum, quæ præter ordinem, vulgò* in Truglio, *proferuntur.*

29 *Decretum illud*, reassumptis actis &c. *enucleatur, ut num. seqq.*

30 *Decretum* reassumptis actis *locum habet in causis modica summæ.*

31 *Parte appellata succumbente in judicio summario vigore præfati decreti*, reassumptis actis, *& ipsa quoque potest appellare.*

32 *Exempla causarum cum hujusmodi decretis*, reassumptis actis, *per Auctorem adducuntur.*

33 *Sententia qualibet vel absolutoria debet esse, vel condemnatoria.*

34 *Sententia diffinitiva debet in scriptis proferri.*

35 *Sententia debet accuratè, & magno consilio pronunciari.*

36 *Sententia diffinitiva à D. Commissario manu propria exaranda, ejusque formula indicatur, & exponitur, & nu.38.*

37 *Sententia à D. Commissario subscribenda.*

DISTINCTIO QUARTA.

D*ie, &c. procedatur ad expeditionem causæ reclamationis oppositis per N. N. non obstantibus,* vel dicitur.

Die, &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante, vel.

Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis.

Die, &c. S. C. benè judicatum per nostrum S. C. & malè reclamatum à sententia prolata, &c. & quandoque additur, *& imponatur perpetuum silentium.*

Die, &c. benè reclamatum, & proinde N. A. absolvatur ab impetitis pro parte N. B. aliquando additur, *verùm solvat in ejus beneficiam ducatos ...* vel dicitur, *& proinde sententia lata sub die &c. non exequatur nisi pro summa ducatorum.*

Die &c. benè judicatum per nostram M. C. V. & malè appellatum per N. N. & proinde M. C. V. suum exequatur decretum.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde N. N. exulet e. g. *taliter reformando decretum nostræ M.C.V.*

Die &c. benè judicatum; verùm N. N. inserviat per annos quinque e. g. *in Regiis triremibus, ita moderando decretum &c.*

Die, &c. in Trulio, auditis Fisci, ac Pauperum Advocatis, N. N. condemnatus ad remigandum e. g. *sua vita durante, remiget per decennium, taliter moderando decretum Reg. Audientiæ*, vel dicitur, *N. N. condemnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita reformando &c.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ reassumptis actis justitiam faciat, vel dicitur, *citrà præjudicium executionis.*

Die &c per M. C. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & non probata probandum in gradu appellationis, testes habeantur pro citatis, et recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum interpositum sub die, etc. exequatur pro summa ducatorum...

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum latum sub die &c. debitæ executioni demandetur.

1 Actenus de appellationis cursu, nunc declaratione, atque de ipsius appellationis diffinitivis decretis tractandum. Reclamatio autem est sententiæ à Præfecto Prætorio prolatæ ad eundem in integrum restitutio, quâ erroris proprii venia postulatur, vel Adversarii circumventio adducitur, ut ex text. in *l. Præfecti Prætorio* 18. *D. de minor. 25. ann.* ibi: *Præfecti etiam Prætorio ex sua sententia in integrum possunt restituere, quamvis appellari ab his non possit; hæc idcircò tam variè quia appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam; in integrum verò restitutio erroris proprij veniæ petitionem, vel Adversarij circumventionis allegationem continet:* igitur propter dignitatem, ac magnam Senatus auctoritatem (cujus vicem gerit S. nostrum C.) ad eundem decet habere recursum.

Itaque reclamatio interponi potest intrà biennium,
2 *l. unic. C. de sentent. Præfecti Prætorio, auth. quæ supplicatio C. de precibus Imperatori offer.* ibi; *retracta-*

tractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intrà biennium supplicare possit Imperatori; & in hoc non parum distat ab appellatione; neque aliunde provenit, quàm quod an-
3 tiquitus suprema officia biennio perdurabant, adeoque ne magna Jurisdicentium auctoritas aliquo modo imminueretur, atque etiam ut per successores sine ullo passionis velamine causæ merita reviderentur, quò litigantibus satisficeret, biennium, fuit præstitutum, ut post Jacobum Cujac. *tit. de sentent. præfecti Prætor.* notat. D. Regens Rovit. *decis.* 21. *num.* 20. quod immutatum mi-
4 nimè reperitur; proinde reclamatio in nostro S. C. intrà dictum biennium alli D. Consiliario committitur. Praxis autem obtinuit, quod si decem infrà dies interponatur, tunc executioni
5 demandatur sententia, præstita cautione in casu retractationis; si tamen post decem dies fuerit reclamatum, nulla cautio præstanda, Carav. super *Ritu M. C.* 252. *num.* 15. Rovit. *dec.* 21. *num.* 8. quæ praxis dimanat tex. præd. *auth. qua supplicatio gloriosissimis Præfectis intra decem dies post sententiam non aliter executioni mandabitur, nisi victrix pars dignam fidejussionem præbuerit*, & ex *Pragm.* 5. *de officio*
6 *S. R. C.* & in S. C. notatur dies a Magistro actorum tum pro effectu prædicto, tum etiam pro cursu fatalium, quæ in reclamatione in S. C.
7 currunt, ut ex *Pragm.* 53. *de officio S. R. C.* quin etiam currunt eodem planè modo, quo fatalia appellationum; ergo quemadmodum illa annalia sunt, ita & quæ in reclamatione continentur annalia, & uniformia; cum ab eadem causa, & ratione dependeant, nempe à culpa, diligentia, vel impedimento, quæ tam pro appellatione, quam pro reclamante, & adversus utrumq; dignoscuntur, Carav. *Rit.* 252. *num.* 16. D. Reg. de Ponte *consf.* 62. *num.* 1. *lib.* 2. D. Reg. Reverter. *dec.* 94. *lib.* 2. *in manuscript.* & *dec.* 178. *lib.* 1. Reg. de Marin. *lib.* 2. *resol.* 79. *num.* 6. D. Rovit. *dec.* 21. *num.* 15. Consiliar. Staiban. *resolut.* 94. *num.* 16. 20. & 35. & *resolut.* 197. *lib.* 2. *num.* 2. aliique nostrates: quæ praxis profectò fundatur in text. *l. fin. §. cui consentaneum C. de tempor. & repar. appell.*

Terminus igitur ad interponendam reclamationem
8 biennium est, quo effluxo, in rem judicatam transit sententia; terminus verò ad illam prosequendam, est unius anni, qui primum fatale dicitur, & incipit currere non quidem ab ultima die biennii ad supplicandum dati, *d. auth. qua supplicatio*, sed à die supplicationis, quanquam in prima die biennii supplicatum esset, Reverter. *decis.* 178. *num.* 2. postquam causa reclamationis commissa fuerit, Afflict. *dec.* 78. *nu.* 7. Sanfelic. *dec.* 6. *num.* 5. Rovit. *decis.* 21. *nu.* 16. *vers. respectu verò secundi termini*; impedimento autem interjecto, alterus annus impartitur, qui secundum fatale appellatur, ac tertius de jure canonico, ut in appellatione; hinc liquidò patet, opinionem D. Hieronymi de Philip-
10 po in sua *dissertatione* 12. *nu.* 41 quodlibet fatale biennio circumscribentis erroneam esse, contra stylum, & praxim nostri S. C. imò adducta in decisionib. Gramm. 13. & Ursill. ad *Afflict.* 78. & D. Præsid. de Franch. *dec.* 661. *nu.* 4 quibus innititur ipsi adversantur, & ab eodem sine præfata distinctione allegantur.

Impedimenta verò, quæ fatalium cursum suspendunt
11 multifariam considerantur; etenim emergere possunt, aut ex facto ipsius reclamantis, puta propter inopiam, causa Reip. absentiam, captivitatem, vel in vinculis detentionem, aut ex aliis justis causis, ut ex *tit. C. Theodos. de reparat. appellat.*, aut ex facto Judicis, sive tertii, vel casu fortuito, aut ex facto reclamati, aut ex facto mixto, s. reclamantis, & reclamati, de quibus loquuntur jura in *l. fin. C. de tempor. & reparat. appellat. auth. qui C. eod. cap. cum sit Romana de appellat. & cap. ex ratione eod. tit. in* 6. ac Doctores, ut post Franc. Abbat. & Dec. notat Emanuel Gonzalez in d. *cap. cum sit Romana nu.* 11. Scaccia in *tract. de appellat. qu.* 15. *art.* 3. D. de Marin. *cap.* 79. *lib.* 2. *resolut. à nu.* 6. Thesaur. *decis.* 10. respectu quorum, nempe reclamantis, Judicis tertii, aut fortuito casu, oportet ut reclamans diligenter versatus sit, ac protestationem præmiserit: in quibus autem casibus hac protestatione sit opus, consule Scacciam d. *quæst.* 15. *art.* 9. *nu.* 181. & *seqq.* Præposit. in *c. ex ratione de Appell.* ideoque non semper, & indistinctè cursum fatalium impediunt: respectu verò impedienti, quod provenit à reclamato, semper efficax est ad cursum impediendum, Sigismundus Scaccia *d. q.* 15. *art.* 2. *n.* 51. Mysinger. *observat. cent.* 5. *observat.* 98. *nu.* 5. Boer. *decis.* 247. *nu.* 14. Verall. *dec.* 13. *nu.* 1. *par.* 2. Magon. *decis. Lucens.* 49. *nu.* 21. Caputaquen *dec.* 11. Cassiodor. *dec.* 9. Ricc. *in collect.* 245. Mastrill. *decis.* 185 Staiban. *resolut.* 140. *nu.* 4. & ratio est, quia tempus fatalium elabitur culpa, & facto Adversarii; adeoque impedimentum à reclamato proveniens, eidemque proficuum, quod in rei possessione permaneat, reclamanti noxium esse non debet. Ne pigeat hic subnectere S. C. de-
12 cisionem secutam junctis duabus Aulis, meque interveniente, in causa inter illustrem D. Joannem Baptistam de Sangro Vegiani Principem, & D. Placidum Dentice juniorem vertente; nam vendita Terra Vegiani, instantibus creditoribus quondam D. Joannis Jacobi, & D. Aloysii Dentice comparuit D. Placidus Dentice senior contra D. Joannem Baptistam de Sangro possessorem, ut illam relaxaret vigore fideicomissi super ea instituti a Regio Consiliario D. Antonio Dentice cum triplici assensu Serenissimorum Regum instructo judicio sententia S. C. fuit absolutus prædictus de Sangro; à qua sententia reclamavit D. Franciscus Dentice filius commissa causa ob mortem D. Io: Baptista de Sangro, contra supplicata fuit intimata D. Iacobo filio in loco feudi, & postmodum procuratori constituto, à quo fuit opposita exceptio *Prægedita Thori*; medietas enim dictæ Terræ devoluta erat ad Regiam Curiam ob crimen perduellionis, & à Rege Friderico vendita sub anno 1598. magnifico Aloysio Dentice cum facultate vendendi, & alienandi; & quod fiscus partam communem etiam vendere poterat, atque insuper alia instantia laudatus regius fiscus, quatenus sua interérat, & obtenta regia decretatione, *intimetur Fisco, & parti*, vita functo d. D. Francisco anno 1673. relictis in infantili ætate filiis D. Placido juniore, & D. Aloysio, reclamatio silvit: effectus major D. Placidus anno 1699. habita notitia de dicto fideicommisso, institit pro expeditione causæ reclamationis, eum-

quæ per Illustrem Vegiani Principem fuisset replicatum, ob lapsum fatalium, & cursum tot annorum reclamationem jam fuisse desertam. & proinde reiiciendum D. Placidum à limine judicii, rationibus supra consideratis. Per S.C.proposita causa, & pluries tractata, fuit provisum sequenti formula: *Procedatur ad expeditionem causæ reclamationis oppositis per Illustrem Dominum Principem non obstantibus*, juxtà formulam, quæ legitur in *resolutione* Consiliarii Staibani 140. Verùm in aliis processibus animadverti, per S.C.
13 fuisse pronunciatum hoc pacto, v3. *Procedatur ad ulteriora, ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante*; vel: *S.C.declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis*, idque secundùm terminos, in quibus causa reperitur; ita quod modò unum, modò aliud decretum interponi soleat.

Sed Lectores admonitos velim, tum dici, *procedatur ad expeditionem reclamationis*, quando judicium est jam compilatum; prout fuit casus resolutionis D. Staibani; erat enim facta etiam, monitio pro dicta expeditione: quæ sanè decretorum praxis aliam S. C. sententia comprobatur; etenim cùm die 11.Octobris 1588.fuerit condemnatus Joannes Antonius Pensinus ad relaxandum in beneficium magnificæ Lucretiæ Pensinæ quædam bona in judicium deducta unà cum fructibus; restitutis tamen per eandem Lucretiam quantitatibus ab eodem Jo: Antonio receptis unà cum interesse tempore exequutionis sententiæ liquidando, in qua liquidatione fuit etiam dictum, quod haberetur ratio meliorationum in bonis factarum per Jo:Antonium: quoniam prædicta sententia fuit postmodum exequuta anno 1618. quo tempore fuit ab hærede Jo: Antonii porrecta reclamationis supplicatio; quanquam pro parte dictæ Lucretiæ fuisset oppositum, quod fatalia jam erant elapsa, nihilominus per S.C.pronunciatum fuit, *exceptionem lapsus fatalium non obstare*, testibus D.Regente Rovito *d. dec.*21. & D. Regente Sanfelic. *decis.*6.

Hinc etiam noto, quod cursus fatalium non currit,
14 nisi prolatæ sententiæ integra cognitio habeatur, ut ex *cap.ex ratione de appellat.ibi: ne ignorantes negotium*, Gaill.*lib.*1.*observ. cap.*139. *nu.*7. qui cistat Franc.in *d.cap.* & minor adversus cursum fa-
15 talium in integrum restitutione gaudet, Capyc. *dec.*96.*nu.*14.D.Præses de Franch.*dec.*473. D.Petra *Ritu* 266.*nu.*40.Thor.*in compend. decis.tom.*1. *v.restitutio in integrum*, Mulcatell.*in praxi p.*3.*vers. fuerint num.*33.Rursus morte reclamantis cursus
16 fatalium suspenditur, Ricc.*collect.*245. *limit.*8. Crescent.*dec.*4. heres tamen tenetur infra legitima tempora appellationem prosequi, seu reclamationem, ad intellectum *l.*1.& *ult. C.si pendente appellatione mors &c.l.unica C.Theodos.eod.tit.*

Item incidentia, & emergentia cursum fatalium
17 suspendunt, donec fuerint decisa, Odd.*de restit.in integr.p.*2.*qu.*71. *num.*11.*art.*1. cæteros referens; quemadmodum pendente attentatorum
18 judicium non currunt, idem Odd.*pars.*2. *qu.*71. Borrell. in *summa decis.p.*1.*tit.*33. *num.*1107. & *tit.*36.*num.*202.Scaccia *de appell. qu.*15.*num.*65. similiter si de validitate, vel de invaliditate mandati, ac de libelli ineptitudine agatur, Odd. *cit. qu.*71.*art.*1.*num.*9.Rot. *divers.decis.*857.*p.*3. dummodo hæc incidentia meram dilationem non contineant, Odd.*cit.qu.*71.*num.*12.& sic quando justam litigandi causam appellans habuerit, Franc. in *d.cap. ex ratione*, Scaccia *loco cit. num.*80. cætera impedimenta, quæ fatalium cursum suspendunt, connumerant Ricc. in *d. collect.*245. Nicolaus Christophorus Lyncherus in *tract. de fatalibus*.

Tandem quibus actibus determinatur appellatio,
19 eisdem reclamatio perficitur, & præcedente monitione cum termino juris, nec non prævia nota causarum expediendarum in Aula, ut Advocati consultiis jura proponant: interdum etiam à Commissario præcipitur, quod *partes informent*, ut Advocati causarum multitudine impliciti nullum habeant excusationis subterfugium. Proposita causa per D.Commissarium, si prima confir-
20 metur sententia, dicitur: *benè judicatum per N.M.C.e.g.& malè appellatum pro parte N.N.* si verò revocetur, dicitur: *benè appellatum, & malè judicatum*, & semper in prima sententia dicitur *benè*; nam ubi justitia, quæ semper primum sibi
21 vindicat locum, ibi bonum; omne autem bonum à Patre luminum est: si verò sententia plura
22 contineat capita, respectu quorum confirmatur, vel revocatur, tunc dicitur: *benè judicatum respectu primi, vel secundi, vel tertii capitis e.g. & malè appellatum respectu quarti, vel quinti capitis*.

Verùm in judicio reclamationis à sententia S. C. si
23 eadem confirmetur, dicitur: *benè judicatum per N.S.C.& malè reclamatum à sententia prolata* &c.
24 & multoties additur, quum DD. judicantibus videbitur, *& imponatur perpetuum silentium*; postquam duæ sententiæ conformes à S.C. fuerint promulgatæ, juxtà *Pragm.*5.*de Offic. S. R. C.* ideoque non est amplius locus reclamationi, docent D.Præses de Franch.*decis.*135. ibique addentes, si revocetur, dicitur, *benè reclamatum*, sed non
25 dicitur, *malè judicatum*, ob reverentiam Supremi Tribunalis; etenim non præsumitur, doctissimos Senatores juris legumque peritissimos errasse, sed partes in proponendis circumstantiis defecisse: exprimitur tamen quomodo sententia revocatur, ut sequentibus exemplis planum
26 fiet.

Magnificus Horatius de Jannario fuit in S. C. conventus à Rev.D.Blasio Sequ[illegible] Beneficiato Sacelli Sanctissimæ Trinitatis Capyciorum ad solvendos præteritos census ad rationem ducatorum septem; dein condemnatus, a distincto decreto reclamavit, compilatoque judicio coram alio Commissario obtinuit, census esse solvendos ad rationem ducatorum quinque sequenti formula. *Per hanc nostram diffinitivam sententiam dicimus, pronunciamus; sententiamus, decernimus, & declaramus, benè fuisse, & esse reclamatum pro parte V. J. D.Horatii de Jannario, & proinde absolvatur dictus V. J. D. Horatius de Jannario ab impetitione pro parte R.D. Blasii Antonii [illegible] Beneficiati Cappellæ Sanctissimæ Trinitatis, & continuet solutionem censûs ad rationem ducatorum quinque quolibet anno.*

Rur-

Rursum in S. C. fuit condemnatus N. A. ad solvendam summam ducatorum bis mille N. B. obtenta reclamatione, ac judicio jam instructo, sententia prodiit, ut solveret ducatos mille, eadem formula: *benè reclamatum; & proinde absolvatur ab impetitis pro parte N.B. verùm solvat in ejus beneficium tantùm ducatos mille*; vel etiam dici potest, prout in antiquis processibus observavi: *& proinde sententia lata sub die &c. non exequatur nisi pro summa ducatorum mille*.

At verò in judicio appellationis si sententia M. C. confirmetur, dicitur: *benè fuisse, & esse judicatum per N. M. C. V. & malè appellatum ad nos nostrumque S. R. C.* vel dicitur *ad Majestatem nostram, nostrumque S. R. C. per N.N. & proinde M.C. Vicariæ suum exequatur decretum*.

In judicio autem criminali quando à M. C. appella-
27 tur, si mutetur pœna, ut puta si quis condemnatus fuerit ad remigandum, & per S C. ad exulandum, tunc dicitur: *benè appellatum, & malè judicatum, & proinde exulet, taliter reformando &c.* si verò pœna diminuatur, ut quia fit condemnatus ad remigandum per decennium, à S.C. verò per annos quinque continuos, tunc dicitur: *benè judicatum; verùm N. N. inserviat per annos quinque in regiis Triremibus, ita moderando decretum N.M.C.V.*

Eadem decreta interponuntur quoque in M. C. V.
28 Criminali in causis condemnatorum, qui ad eandem à Regiis Audientiis transmittuntur, auditis in earum revisione Fisci, ac Pauperum Advocatis, vigore facultatis tributæ à D.Prorege Spectabili Regenti, modò necessitas id expostulet: quæ revisio dicitur in M.C. *Truglio*, vocabulum sanè corruptum, quod in Foro per ora Curialium circumfertur, & est modus præter consuetum ordinem procedendi, ideoque *Truglio*; formulæ autem talium decretorum sunt hujusmodi.

Die &c. in Trulio, auditis Fisci, at Pauperum Advocatis N.A. condemnatus ad remigandum e.g. sua vita durante remiget per decennium, taliter moderando decretum Regiæ Audientiæ, vel *condemnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita reformando &c.*

Devenio tandem ad explicationem decreti, quo di-
29 citur: *remissa est eidem M.C. quæ reassumptis actis justitiam faciat*, vel dicitur: *citrà præjudicium executionis*. Hoc planè decretum fieri solet à Spectabili D.Præside Sacri Consilii in calce supplicationis per appellantem à decreto M. Curiæ porrectæ; plerumque verò ut justitia maturiùs perpendatur, in eadem supplicatione decernitur, quod *M.C. de supplicatis verbum faciat in S. C.* a quo, secuta relatione M.C., ac partibus auditis, supra-
30 dictum interponitur decretum. Illud tamen locum habet in causis modicam summam continentibus, quæve summario termino definiuntur: dicitur ibi, *reassumptis actis*, non ut ex eisdem revideatur, sed ut iterum sumptis probationibus causa decidatur termino summario, quod expletur hac forma, videlicet: *Per M.C. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & seu probata probandum in gradu appellationis, testes habeantur pro citatis; & recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi*, completo autem examine, fit facultas ad dicendum: dicitur, *citra præjudicium executionis*; siquidem pro modica summa appellatio eam non impedit, & hac etiam ratione appellatio eidem M.C committitur.

Si tamen primum decretum in primo judicio summario interpositum, in secundo confirmetur, dicitur: *benè judicatum, & malè appellatum*; si revocetur, *benè appellatum, & malè judicatum*: si verò non quidem in totum, sed ex parte revocetur, dicitur: *benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum interpositum sub die &c. exequatur pro summa ducatorum* . . . Quod si appellatus in hoc appellationis judicio succumbat, ipse quoque
31 appellare valet; sed in supplicatione primum, & secundum decretum enarrare debet, & obtento decreto, *reassumptis actis*, modo, quo supra in termino summario novas probationes producere potest.

Multa exempla ad rem accomodatissima possem af-
32 ferre in medium, sed tria tantum hic majoris dilucidationis ergo non piguit adducere, primum scilicet erit. Nicolaus Durante in jus vocavit Hieronymum Vinaccio, ut sibi solveret certam pecuniæ quantitatem mutuo datam: Hieronymus verò allegavit novam conventionem, & circa quantitatem, & circa modum illam solvendi, nempe quod ejus vigore non tenebatur solvere, nisi tantùm carolenos viginti quolibet mense; super qua conventione termino summario impartito, eoque compilato, M. C. decrevit, allegatam conventionem locum non habere respectu summæ, sed solùm respectu modi: conventus de hoc decreto à Spectabili Præside regiam decretationem obtinuit, quod M. C. verbum faceret, quo facto, fuit dictum, *remissa est eidem M. C. quæ reassumptis actis justitiam faciat*.

Secundum. Titius conduxit à Cajo equum pro Civitate Ariani, duxitque eum longiùs, nempe ad Civitatem Sypontinam, seù Manfredoniæ; in itinere equus periit: comparuit Cajus in M.C. & petiit, ut sibi Titius solveret pretium equi, quoniam ejus culpa perierat; nam cum iter viginti milliarium facere debuisset, iter 40 milliarium, quolibet dic fuit emensus: termino summario impartito, fuit conventus condemnatus ad solvendum quantitatem liquidandam, ac dato quoque termino summario pro dicta quantitate liquidanda, fuit liquidata pro summa ducatorum 35. Ab hujusmodi decreto appellavit Titius, & obtento decreto eadem forma, qua supra, termino summario impartito in gradu appellationis, fuit dictum, *benè appellatum* & moderata summa in ducatis 15. Cajus appellavit ab hoc decreto, quo summa ducatorum 35. fuit diminuta in summa ducatorum 15. datoque termino summario, probavit, equum omni morbo carere, illumque non esse senem, & ultrà summam ducatorum 30. potuisse vendari. Per M. C. compilato termino, fuit pronunciatum: *benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum latum sub die &c. debitæ exequutioni demandetur*, prout fuit executioni demandetur.

Hic autem à proposito non alienum existimo Lecto-
33 res præmonere, sententiam quamlibet diffinitivam vel condemnationis, vel absolutionis proferendam, ex divino præcepto, juxtà D. Gregor.

can. summoperè pracavere 70. 11. *qu.* 3. aliàs nulla
est, *l. Præses* 3. *C. de sent. interl. omn. jud.* quibus-
vis tamen verbis absolutionem, vel condemnatio-
nem significantibus, *l. in summa* 59. D. *de re ju-
dic. l. cum judex* 11. *C. de sent. & interloc. omn.
judic.* Præterea nonnisi in scriptis proferenda; si
34 enim sine scripto dicatur, ne nomen quidem sen-
tentiæ promeretur, *l. statutis* 3. *C. de sent. ex bre-
vit. recit. cam in primis requirendum* 7. *§. fin.* 2.
q. 1. *cap. & si sententia diffinitiva* 5. *sive fin. de
sent. & re judic. in* 6. nec pigeat meminisse de alli-
35 bi scriptis, ut nimirùm accuratè, diligenter, &
consultò, imò magno conflictu sententia dicatur,
l. quod magno 7. *C. comminationes, epistolas &c.*
sententiæ igitur manu propria exarantur, mox à
36 magnifico Secretario S. C. registrantur sequenti
formula: *Die &c. in causa N. N. cum N. N. Phi-
lippus Dei gratia Rex. Visa supplicatione Majestati
nostræ, & in nostro S. C. oblata pro parte N. N. con-
tra N. N. fol.* . . . cujus tenor talis est. *Visis deni-
que videndis, per hanc nostram diffinitivam sen-
tentiam dicimus, pronunciamus, sententiamus, de-
cernimus, & declaramus &c.* quæ sententia ita
concepta nomine & cognomine à D. Commissa-
37 rio subscribitur, ex *Novella Leonis* 45. & in pro-
cessu ponitur. At pro enucleatione non præter-
mitto, quod illa verba, nempe *dicimus, pronuncia-
mus &c.* præmittuntur ad ostendendum, senten-
tiam fuisse studio, & matura deliberatione prola-
38 tam, juxta monitum Imp. Valen. Valent. & Grat.
in *l. hac lege* 2. *C. de sententiis ex breviculo reci-
tandis*, ibi: *hac lege perpetuò credimus ordinan-
dum, ut Judices, quos cognoscendi & pronuncian-
di necessitas tenet, non subitas, sed deliberatione
habita, post negotium, sententias ponderatas sibi
ante forment; oportet enim Judices;* ut inquit Con-
stantinus in *l. Judices* 9. *C. de judic. in primis rei
qualitatem plena inquisitione discutere;* & allega-
tionibus auditis, & veritate perquisita pronuncia-
re, auth. *qui semel C. quomodo, & quando Judex
sententiam proferre debeat*, atque etiam ad indi-
candam omnimodam potestatem, qua fungitur
Senatus; quoniam pronunciatur nomine Regis,
cui ab initio supplici libello sub titulo S.R.M. fuit
de justitia supplicatum.

SUMMARIUM.

1 *Auctores de in integrum restitutione differentes referuntur.*
2 *Restitutionis in integrum definitio.*
3 *Restitutio ad pinguiùs probandum qua sit, quave illa adversus sententiam.*
4 *Restitutione in integrum pendente nihil innovandum, & eadem nonnisi causa cognita concedenda.*
5 *Restitutio in integrum quibus personis competat, & num. seqq.*
6 *Causa restitutionis minoribus competens quanam sit.*
7 *Restitutio quibus Civitatibus, & Oppidis competat, ut num. 8.*
9 *Patres filiis minoribus præjudicant.*
10 *Collegia num restitutionis remedio juventur, & quot illa sint remissivè.*
11 *Ecclesia, & loca Pia gaudent in integrum restitutione, & an pariter illam habeant Clerici, & Ecclesiastica persona.*
12 *Furiosi minoribus equiparatè; aliæque miserabiles personæ restitutione in integrum potiuntur.*
13 *Mulieribus an restitutione in integrum succurratur.*
14 *Reliquæ personæ, quæ remedium habent restitutionis remissive.*
15 *Restitutio ex justa causa quibusnam concedatur, & num. 17.*
16 *Casus in quibus majores in integrum restituuntur, ex juribus recensentur.*
18 *Neapolitana Civitas in sex dispescitur Sedilia, & an differant ab antiquis Romanorum Collegiis, & num. 23.*
19 *Restitutio competens Civitati an & Sedilibus quoque competat, & rationes hinc inde afferuntur, ut num seqq.*
20 *Deputati differunt à Procuratoribus.*
21 *Indignos admittere, est dignis injuriam irrogare.*
22 *Consors litis privilegio alterius adjuvatur, & an Collegia restitutionem habeant ob interesse Fisci.*
24 *Minores in Sedilibus nec officia exercent, nec ferunt suffragia.*
25 *Fiscus in Regno Neapolitano non habet interesse in causis Nobilium prout in Hispaniis, ubi Nobiles à tributis eximuntur.*
26 *Forma contrahendi matrimonii ad normam Tridentina Synodi quæ sit.*
27 *Verba matrimonium de præsenti, vel sponsalia inducentia quæ sint.*
28 *Producens falsos testes in uno, an in omnibus reputetur falsus, & num. 33.*
29 *Matrimonium quibusvis verbis consensum importantibus contrahitur, atque etiam signis.*
30 *Denunciationis ad matrimonium contrahendum Episcopi arbitrio remittuntur.*
31 *Benedictio nuptialis an sit de substantia matrimonii.*
32 *Decisio Regii Collateralis Consilii in quadam causa reintegrationis ad Sedilis honore profertur, cum Auctoris voto, & num. seqq.*
34 *Argumentum à communiter accidentibus est validissimum.*
35 *Ad excludendam falsitatem omnes subtiles interpretationes admittuntur.*
36 *Principem oportet esse beneficum ac liberalem.*
37 *Altera S. R. C. decisio per Auctorem adducitur quoad in integrum restitutionis materiam.*
38 *Privilegia conquassantur privilegiis, nisi alter de lucro captando, alter de damno vitando contenderet, & num. 40. & 43.*
39 *Bona parentum naturali ratione liberis comparantur, intellige ut num. 42.*
41 *Ecclesia potentius habet privilegium, quàm quivis alius privilegiatus, juxtà opinionem Auctoris.*
44 *Praxis decretorum in hujusmodi restitutionis remedio affertur.*
45 *Pendente in integrum restitutione de affirmativo decreto, executio non suspenditur, juxta decisionem Afflicti, ac Muscatelli doctrinam, & recens exemplum rei judicatæ profertur.*

46 D.

46 *D. R. Consiliarius D. Dominicus Alvarez Escalera laudatur.*

47 *Qualibet sententia diffinitiva regulariter si cepta fit exequi per in integrum restitutionem non suspenditur; idque locus obtinet etiam in decretis interlocutoriis, quum agitur de possessione exigendi annuos reditus, juxtà nuperrimam Collateralis Consilio decisionem.*

48 *Prolato decreto, quo restitutio in integrum, defertur, novum judicium inchoatur, ejusque praxis affertur.*

49 *Judicium restitutionis in integrum est ordinarium, proinde ut quodvis aliud judicium.*

CAPUT II.

De decretis, quæ in remedio restitutionis in integrum fieri solent.

DIE &c. S. C. declarat esse, vel non esse locum restitutioni in integrum petitæ per N. N.

Die &c. S. C. declarat esse, vel non esse deferendum in integrum restitutioni petitæ &c.

Die &c. S. C. declarat non esse locum, & non esse deferendum petitæ in integrum restitutioni pro parte N. N. vel dictur S. C. declarat esse locum, et esse deferendum restitutioni in integrum petitæ pro parte N. N. vel esse locum, sed non esse deferendum in integrum restitutioni.

Egimus jam de appellatione, & reclamatione, in præsentiarum de in integrum restitutione, quæ remedium quoque est adversus sententiam differendum. At quoniam de integrum restitutione libros typis tradidere Gothofred. Antonius, Petrus Boulliardus, Marcus Antonius Caimus, Gulielmus Cassiodorus, Emanuel Costa, Jo: Mauritius Dolanus, Scipio Gentilis, Antonius Gomesius, Gaspar Manzius, Fridericus Martinus, Gabriel Mudæue, Joachimus Mynsigerus, Dominicus Rota, Philippus Herm. Sprengerus, Josephus Myetzgerus, Sfortia Oddus, Dominicus Galesius, Balthassar Tomasius, Jo: Mauritius, Petrus Rebuffus, Jo: de Platea, & postremò Illustris Dux Diani D. Hieronymus Gaeta, aliique in suis Consiliis, Disceptationibus, Decisionibus, & Controversiis; ne aliena transcribam, & onus ullo sine honore suscipiam, ea tantùm, quæ ad Decretorum praxim conferunt, brevitate qua soleo, visum fuit adnotare.

Restitutio igitur in integrum est ipsa causæ læsæ redintegratio, seu rei in pristinum repositio; unde Julius Paulus *lib. 1. recept. sentent. tit. 7.* eam ità definit: *Restitutio integri est redintegrandæ rei, vel causæ actio*, dupliciter autem in re judiciali militat; primo, si adversùs temporis lapsum actor, vel reus jus suum non proposuerit, vel incumbentia præstituto tempore non probaverit; quæ propriè dicitur restitutio ad pinguius probandum, *l. minor 36. D. de minor.* quod si hiscon-cedatur primum, & secundum beneficium vocatur, de quorum beneficiorum materia latè dictum est: secundò, si adversus sententiam prolatam petatur, quod læsionem contingere prætenditur, *l. 1. l. 4. & ult. & toto tit. C. si advers. rem judic.* Raudens. *dec. 11.* Cævall. *comm. contra com. quæst. 542.* cujus quidem restitutionis effectus est, ut ea pendente, nihil sit innovandum, *l. unica C. in integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat.* Verùm enim verò causa cognita à Prætore conceditur, ad inspiciendum, an sententia rectè prolata fuerit, ut ex text. in *l. 3. C. ubi, & apud quem cognitio in integrum* &c. *l. 3. C. quibus ex causis majores in integrum &c.* ita quod oporteat iterum causam reviderі.

Insuper bifariam conceditur, aut personis ratione privilegii à lege largiti, aut aliqua causa, quæ justa Prætori videbitur, ut deducitur ex text. in *l. 1. D. de in integr. restitutione*; personis, ut puta minoribus de jure communi 25. annis, ex text. in *l. 1. D. de minor.* in *l. minoribus 5. C. de in integrum restitut.* cum per ætatem imperfecto judicio sint, & alieno indigeant; hinc accuratè Boeer. *clas. 6. d. sp. 10. de restitut. in integr. th. 53.* inquit: *Causa restitutionis in integrum minorum propria est lubricum ætatis, id est inconsulta facilitas, animi simplicitas, imbecillitas, & infirmitas consilii ætatis, qua minor læsus est, l. verum 11. §. si locupleti 5. vers. neque enim ætatis, & §. item non restituitur 4. de minor. & l. 2. C. si adver. delic. & l. C. de filiofam. min. l. 1. in princ. l. ait Prætor 7. §. 5. in fin. de min. & l. 2. C qui, & adver. quos in integr. restitut. non poss.* Civitatibus, atque omnibus Universitatibus, ut ex tex. in *l. Remp. C. de jure Reip. lib. 11.* ibi: *Remp. ut pupillam extra ordinem juvari moris est*, & ex text. in *l. Resp. Cod. quibus ex causis major. in integrum restit.* ibi: *Resp. minorum jure uti solet: ideoque auxilium restitutionis implorare potest*; & licet glo. in d. *l. Resp.* lit. D. de Rep. Romana intelligat, ibi: *scilicet Romanorum; aliæ enim Civitates privatorum loco habentur*; nihilominus Gl. in *d. l. Remp.* contrarium veriùs existimat, nempe restitutionem competere omnibus Civitatibus, ibi: *vel verius aliarum Civitatum*, cum prædicta glo. in *l. Respubl.* quoque inhæret, & à Doctoribus communiter approbatur, ut videre est penes Oddum in *tractat. de in integrum restitut. par. 1. qu. 3. art. 9. à num. 58. usque ad 62.* & eruditissimus D. Emanuel Gonzalez in *comment. ad Decret. tit. 41. de integr. restitut. cap. 1. num. 11. & 12.* & comprobatur ex *l. 1. C. de officio ejus, qui vicem alicujus Judicis, vel Præsidis obtinet*, in qua legitur: *in causa, quæ spectat ad*

ad utilitatem Reipublicæ, eum, qui vice Præsidis Provinciam administrat, potuisse cognoscere in dubium non venit. Sanè si in aliquo captum est jus Reipublicæ, juxtà scita Divorum Principum defensores Reipublicæ, si modò adesse fiduciam negotio putant, restitutionis auxilium possunt flagitare; & cum Imp. Gordian. locutus fuerit ad Provinciarum Præsides certum est, quod non de Republica Romana intelligi debet: tum etiam, quia defensores, qui hoc restitutionis remedio uti poterant, omnibus dabantur Civitatibus, ut ex *auth. de defensoribus Civitatum*, triplici ratione; prima, quia considerata Civitate sub jure publico Universitatis, quod Universitati competit, Resp. dicitur; secunda, quia in Civitatibus minores, & miserabiles personæ semper existunt, propter quas Romana Resp. hoc beneficio utitur; tertia, quia per administratores reguntur, per quos utplurimum in negotiis debita omittitur diligentia. Op-
8 pida verò, & Castra paucorum hominum, quæ per administratores fortassis non reguntur, & in eis minores, vel aliæ personæ miserabiles non existunt, vel minores caput familiæ non constituunt, neque uti cæteri ad Comitia, seu Parlamenta accedunt, hoc beneficium restitutionis non habent; nam rationes perpensæ non æquè militant, & pa-
9 tres minoribus filiis præjudicant; filii verò ex hoc capite non restituuntur, *l. Æmilius 39. D. de minor.* ibi: *putabam benè judicatum, quod pater ejus, non ipse contraxerat*, & *l. 3. §. sed utrum D. eod.* Oddus *loco cit. art. 11. num. 72.*

Item Collegia, publica auctoritate approbata, prout
10 erant illa antiqua Romanorum, ut in *l. sodales ult. D. de Collegijs, & corporibus illicitis*, & notant Jacobus Cujac. *lib. 7. observ. cap.* 30. Joannes Rosin. *Antiquit. Roman. lib.* 8. Fontanella *decis. Cathal.* 108. *num. 1.* in integrum restitutione juvantur in causis cœtum tangentibus, Regens de Marin. *in observat. ad dec. Reverter.* 156. *sub num.* 2. idem Fontanella *decis.* 109. *num.* 6. 13. *& seqq.* ad quorum instar visuntur hic Neapoli nonnulla Artificum Collegia, & Confratriæ, quæ etiam ad utilitatem publicam conferunt, scilicet Argentariorum, ut in *Nov.* 136. & similium, de quibus singulatim statuitur enumeratio in *l. fin. D. de jur. immun.* hæc autem capitulationibus unamquamque artem respicientibus regio assensu roboratis instituta fuere, eligunt superiores, qui Consules appellantur, habent loca, sive Ecclesias, ubi dicti Artifices congregantur, & quamplurima pietatis opera exercent.

Omnes Ecclesiæ, ut in *cap. 1. tit. de in integr. restitut.*
11 & in *cap. 1. eod. tit. in 6. Clemen.* 1. *eod.* & omnia loca pia hac restitutione potiuntur, per text. in *l. omnia privilegia C. de Episc. & Clericis.* Clericis verò, sive aliis Ecclesiasticis personis respectu bonorum patrimonialium, etiam si ad eorum titulum Sacros ordines susceperint, non competit, ut post quamplures probat Sfort. Odd. *de restit. in integrum. par. 1. qu. 3. art.* 8. hinc pro legato ab Eminentissimo Cardinale Pyrro Aloysio Carrafa relicto in beneficium Reverendissimi D. Francisci sibi conjuncti de familia Carafa in prælatura Romæ versantis, cujus annui introitus cum eorum sorte existunt in patrimonio terræ Balvani, in causa inter concreditores dicti patrimonii, à restitutione prædicta fuit exclusus d. Reverendissimus D. Franciscus Carafa penes Scribam Carbone.

Item furiosi, qui minoribus æquiparantur, muti, &
12 surdi, atque omnes miserabiles personæ, quæ suis negotiis præesse nequeunt, & indigent alterius auxilio, hanc habent restitutionem; ut videre est penes eundem Oddum *qu. 3. art. 1. 2. & 3.*

Mulieribus autem indistinctè hoc remedio succurren-
14 dum non est, sed tantùm si pauperes sint, vel aliqua de causa miseratione dignæ reputentur, aut in causa dotis, ut probat Oddus *qu. 10. art. 6.* & in Regno Neapolitano generatim restituuntur ad pinguius probandum, & gaudent primo, & secundo beneficio; non verò adversus sententiam, ut in *Constit. Regni* incip. *Obscuritatem* notat Afflictus, Ursill. *in annot. ad eund. in dec. 357. num.* 5. Rovit. in *Pragm. 1. num. 22. de Minoribus*, Præses de Franchis *decis.* 284. *num.* 2. Regens Capycius latro *decis.* 89. Consiliar. Staiban. in *observat. ad resolut.* 195. Illustris Dux Vasti Gerardi super *Rit. M. C. 71. num.* 10. *&* 11. prout quoque viduis regulariter adversus sententiam hoc denegatur beneficium, de Franch. *cit. loco*, ac Thor. 3. *tom. part. 2. vers. restitutio adversus sententiam.* Cæteras verò personas, quibus hoc restitutionis
14 remedio succurritur, videre est penes laudatos Auctores.

Cum igitur de restitutione ex privilegio sit cogni-
15 tum, ad aliud restitutionis caput pergo, in quo breviter dico, quod ex qualibet causa, quæ Prætori justa videbitur, majoribus quoque competit restitutio, ut ex tex. *in l. 1. D. quibus ex causis majores in integrum restituuntur*, ibi: *Item si qua alia justa mihi causa esse videbitur, in integrum restituam, quod eis per leges, Plebiscita, Senatus Consulta, Edicta, decreta Principum licebit*, ubi
16 plures enumerantur casus, prout in legibus sequentibus, & præsertim in *l. sed etsi 26. §. quoties eod. tit.* cujus hæc sunt verba: *quoties per absentiam quis non toto tempore aliquem exclusit (utputà rem tuam possedi uno minus die statuto in usucapionis tempore, deinde Reip. causa abesse cœpi) restitutio uniùs diei adversus me facienda est. Item (inquit Prætor) si qua alia justa mihi causa videbitur, in integrum restituam. Hæc clausula edicto inserta, est necessaria; multi enim casus intervenire potuerunt, qui deferent restitutionis auxilium, nec sigillatim enumerari potuerunt, unde quoties æquitas restitutionem suggerit, ad hanc clausulam erit descendendum; utputà legatione quis pro civitate functus est. Æquissimum est eum restitui, licet Reip. causa non abfit; & sæpissimè constitutum est, adjuvari eum debere, sive habuit procuratorem, sive non. Idem puto, etsi testimonij causa sit evocatus quis in qualibet Provincia, vel in Urbem, vel ad Principem. Nam & huic subveniri sæpissimè rescriptum est. Sed & iis, qui cognitionis gratia, vel appellationis peregrinati sunt, similiter subvenitur, & generaliter quotiescumque quis ex necessitate, non ex voluntate abfuit, dici oportet ei subveniendum.* His addendum puto, quod in facto
17 habui, nempe si post sententiam detectum sit, testes falsum deposuisse, vel procuratorem cum adversa parte collusisse, cum nemini fraus opitulari debeat. Pro decretorum ornatu non tedeat in medium proferre causam inter Illustrem Plateam

Nili,

Nili, seu Nidi, & D. Antonium, D. Dominicum, & D.Fabritium Carafa in Regio Collaterali Consilio decisam. Prædicti de Carafa petierunt admissionem ad honores prædictæ Illustris Plateæ, ut filii D. Hectores Carafa; & quia contradictionem faciebat Illustre Sedile, quòd non ex legitimo conjugio orti fuerint, fuit causa commissa in S.C., ubi termino dato, atque compilato, coram Dominis duarum Aularum cum interventu Fisci Patroni, ut moris est, referente eodem Sacro Consilio, in Regio Collaterali, & coram Domino Prorege judicatum fuit pro prædictis de Carafa; adversus quam sententiam Illustre Sedile petiit restitutionem in integrum, & obtenta à D. Præsid. Sac. C. regia decretatione, quod idem Magnificus relationem faceret ad finem videndi an esset locus, & an esset deferendum petitæ in integrum restitutioni, de duobus fuit tractatum: primò, an illustris Plateæ, seu Sedili restitutio in integrum competeret; secundò, quatenus competeret, an per sententiam Sedile fuisset læsum.

Pro parte Sedilis dicebatur primò, quod inclyta Civi-
18 tas Neapolitana in sex dividitur regiones, sive quarterios, quorum quinque sunt Nobilium, & vocantur Plateæ, vel Sedilia, nempe Capuanæ, Montaneæ, Nidi, Portus, & Portænovæ, postrema Platea est popularis, & ipsæ Civitatem constituunt, quibus ejusdem Civitatis cura committitur, ut notat Mutius Surgente in *adnotat. ad libr. Marci Antonii fratris de Neapoli illustrata fol. mihi* 411. ibi: *& non immeritò Rex Ladislaus sex Sedilibus Civitatis curam commisit, & quodlibet Sedile publicum est, & Civitatis pars d. cap. fundamenta §. proinde l. 1. §. 1. D. ne quid in loco publico, l. si quis à filio §. 1. D. de legat. 1. & latè deducit German. in lib. de Sedilibus*. D. Præses de Franchis *decis.* 207. *num.* 8. Franciscus de Petris *cons.* 46. Consiliar. Roccus *de officiis rulr. 17. tit. de offic. Plateatum Civitatis Neapis*, Tasson. *in Pragm. de antefato vers.* 3. *observ.* 3. *nu.* 12. cum quolibet sedile dicatur pars Civitatis, ex *l.* 3. *D. de officio assessorum*, Florian. in *l. Testatrix §. plures D. si servus vindic.* & D. Regens Annibal Moles *tit. de civilitate neapolitana* §. 8. *qu.* 9. *num.* 13. ibi: *& ideo secundum juris dispositionem censetur, ac si esset ipsa Universitas respectu attingentium illud Sedile, ex tex. in l. 1. D. quod cujusque Universit. nomine, & sedile prædictum habet quandam jurisdictionem in suos nobiles tum ex juris dispositione, juxtà text. in l. fin. C. de jurisdict. omnium Judicum, tum ex dispositione Capitulorum ipsius Civitatis, ut in provisione Caroli V. de anno* 1526. *die* 6. *Julii, & ex capitulis D. Petri de Toleto expeditis in anno* 1540. probant Fabius Anna *cons.* 133. *nu.* 3. & D. Regens Capyc. latro *consult.* 50. *n.* 74. hinc sicut Civitati competit in integrum restitutio, ita cuilibet Plateæ, seu Sedili, Sichard.
19 in *l. Resp. nu.* 8. *C. ex quibus causis majores in integrum restit.* nam illud quod dicitur de toto quoad totum, dicendum erit quoque de parte, ex *reg. l. quæ de toto D. de rei vind.* Secundò, nam præd. cta Sedilia erant verè Collegia, sic dicta, quod ibi homines colliguntur, juxta glo. in *l.* 1. *verbo Collegium D. quod cujusq; Universitatis nomine*, cum nobiles in propriis locis congregentur, & Constitutiones, sive Consuetudines juribus non contrariæ in bi existebant, & retrò à Serenifs. Regibus, prout à Carolo I. Rege Ladislao, Rege Catholico, & ab Imperatore Carolo V. hujusmodi Collegia erant approbata, ut videre est penes citatos Regni hujus Auctores: idcircò ad instar Universitatum omnibus privilegiis gaudere debebant, ex tex. in *l.* 1. *§. quibus D. quod cujusque Universitatis nomine, ibi: quibus autem permissum est corpus habere Collegii, Societatis, sive cujuscumque alterius nomine, eorum proprium est ad exemplar Reip. habere res communes, arcam communem, actorem, sive Syndicum, per quem tanquam in Rep. quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, & fiat.* Tertiò, quod prædicta Sedilia in negotiis, & litibus ad ea pertinentibus, in quibus omnes nobiles præesse nequeunt, reguntur per deputatos à Cœtu nobilium electos, qui non mutantur, & omnibus nobilibus præjudicant præsentibus, & absentibus; ideoque uti administratores habentur, & differunt à pro-
20 curatoribus; nam isti per Principales eliguntur, qui in causis intervenire possunt, ipsosque procuratores revocare: hinc sicut Universitatibus, Collegiis, & Communitatibus, quæ per administratores reguntur; competit restitutio in integrum, ut latè docent Odd. *de restitut. in integr. p.* 1. *q.* 3. *art.* 9. & 12. *nu.* 76. Petrus Fontanella *pact. decis. Cathal.* 109. *nn.* 13. 15. & 16. & communiter DD. ita etiam Sedilibus, prout in præsenti, existunt pupilli & minores, quorum intuitu æquè ac in Communitatibus, licet non reguntur per administrationes in integrum restitutio locum habet, ut scribit Odd. *p.* 1. *q.* 3. *d. art.* 9. *nu.* 62. ib: *vel quia in ea infiniti minores, & pupilli reperiuntur, quorum interest eorum Remp. incolumem, ab omni damno, & læsione servari*, & *d. qu. art.* 11. *nu.* 71. Fontanella *ibidem à num.* 13. aliique DD. ita, & Sedilibus, & quod in hac re præjudicium minorum erat maximum, & de præsenti; quoniam ad-
21 mittere ad Sedile indignum, esset injuriam digno irrogare, ut notat Eminentiss. Cajetanus Jentaculo 11. super illo *D. Pauli ad Philipp.* 2. ibi: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo. Plus est*, inquit, *facere se alteri æqualem in dignitate, cum non sit, quam eidem auferre bona, cum verò per rapinam arbitratur, & lædat personas aliorum*. Quantò, siquidem habens litis consortem privilegiatum, juvatur ejus
22 beneficio, etiam non petito, ratione commixti interesse, Fontanella *decis.* 111. Gamma *decis.* 162. Pheb. *decis.* 61. D. Altimar. *in observ. ad Rovit. cons.* 32. *to.* 2. etiam si persona privilegiata non sit in judicio propter individuum interesse; quod reddit causam individuam, ut probat idem Fontanella *d. decis.* 4. *nu.* 12. ibi: *d quod in primis adducebam text. in l. si commune in principio D. quemadmodum servatus amittatur, ibi: si communem fundum ego, & pupillus haberemus, licet uterque non uteretur, tamen propter pupillum, & ego viam retineo. Secundò adducebam in proposito rationem connexorum, unitorum, & individuorum, in quibus nullus nescit, communicari privilegia, & beneficia, ita ut omnes habeant, quod uni soli competit aliàs ex se privilegiato, ex glo. in cap.* 1. *verbo uniendo extr. ne sede vacante.* & *nu.* 18. ibi: *tertiò, quia ubi materia est individua, socius gaudet privilegio socii, quo aliàs non gauderet, l. si is qui duos D. de liberat. legata.* Cum ergo in præsenti causa interve-

niat

niat Regius Fiscus habens interesse formale prout ex literis regalibus,& notat Marcellus de Mauro *allegat.*7. quod nobilitare personas sit solummodo Regis, cum in Principe tantùm thesauri pateant dignitatum, Anna *allegat.*130. ibique Filius in *addit.*, ac D. Regens de Ponte *de potestate Proregis tit.*12.*de delegatione causarum nu.*2.*&* 3., idcircò competit dictæ Illustri Plateæ in integrum restitutio,quæ Fisco competit.

E contrariò pro prædictis de Carafa dicebatur primò, esse verùm,quod quinque Plateæ Nobilium cum alia populari constituebant Civitatem, & ab eis creabantur Syndicus,& Electi, ut per Surgentem *de Neapoli illustrata lib.*1.*cap.*10. *num.*30. D. Præs. *decis.*207. *num.*8. Montanar.in *Pragm.*2.*de administratione Universitatum num.*317. pro ipsius gubernio; sed licèt in negotiis Civitatem suspicientibus restitutionis remedio gauderent, sed tamen in negotiis eorum nobilitatem respicientibus; cum sit peculiare, & separatum interesse nobilitatem respiciens, non universale circa gubernium. Secundò, quod dicta

23 Sedilia licèt nomine convenirent cum antiquis Romanorum Collegiis, tamen re vera valdè differebant, nam illa erant Artificum, hæc Ordines nobilium; illa circa eorum professiones, quæ ad gubernium Civitatis Romæ conferebant, arcam communem habebant, Superiores creabant, qui administratores erant; hæc autem nobilium, & circa ordinem nobilitatis à Rege approbata, neque habent superiores, cum unusquisque nobilis in rebus Sedilium suum proferat votum, & circa negotia deputati ab illis electi se gerant uti procuratores in exequendo conclusiones per vota peractas; ideoque nil mirum, si illa hoc restitutionis beneficio juvabantur, quo hæc potiri nequeunt. Tertiò, quia minores in Sedilibus officia

24 non exercent, nec suffragia præstant, & in electione deputatorum nulla læsio considerari potest, cum deputati in ditibus nobilitatis exequuntur conclusiones,quæ ab ætate majoribus fiunt.Quartò, quod hæc restitutio in integrum petita ratione interesse conjuncti cum Regio Fisco minimè competat, etiam ex eo quòd Fiscus in hujusmodi re-

25 integrationis causa non habeat formatum interesse in hoc Regno, prout in Hispaniis, ubi nobiles à tributis sunt immunes; in hoc verò Regno tam nobiles, quam ignobiles ad ea tenentur, ut ex *tit. Pragm. de jur. & exaction. fiscal.* Fiscus autem in his causis solum assistit, ad collusiones evitandum, & hac ratione interventus Fisci fuit à Catholica Majestate ordinatus, ut notat D. Regens Rov.*cons.*31. *tom.*2. ubi in illa causa petitionis Sedilis pro primo, & secundo beneficio ex juribus Regii Fisci noluit Fiscus ei deferre, nec fuit admissus ad recusandum Judicem uti suspectum; nam cum habeat simplicem assistentiam, nec beneficia petere, nec Judices recusare valet, D.Regens Sanfelic. *dec.*90. *num.*21. Regens Capicius latro *decis.*164. *num.*22. Dominus Altimar. *in observ. ad decis.*1. *num.*42. *circa med. D.Roviti*, secus verò in Hispaniis, ubi, ut dictum est, habet formatum interesse, ut notat Joannes Arse Otalora *de nobilit.* 3.*p.princip.cap.*6.

Præterquamquod integerrimus Consiliarius D. Petrus Messones, qui pro Fisco interveniebat, veritatem, & bonam fidem agnoscens, non solùm hanc restitutionem non petiit, sed pro exequutione sententiæ decreto jam prolato inhæsit.Rursum interesse officiorum,quæ Nobilibus distribuuntur, præsertim Catapaniæ, erat nimis remotum, & incertam, pro quo restitutio in integrum locum minimè vindicat, ut probat hac in re Eminentissimus de Aretio *consil.* 33. *inter consilia D. Roviti to.*2. sicuti reintegrationem ad honores nobilitatis esse modici præjudicii, si à persona nobili prætenderetur, sustinet idem D.Rovit. *consil.*32.*nu.* 8. *tom.*2.

Quoad alterum punctum, quod propter læsionem restitutioni in integrum petitæ ab Illustri Plateæ Nidi erat deferendum, dicebatur, prætensum matrimonium inter D. Hectorem, & Liviam Cucco contractum non esse concludenter probatum; ex quo in libro Parochi, in quo alia matrimonia scripta apparebant, illud non erat enunciatum formulà à C. Tridentino præscripta, quæ notatur ab Episcopo Barbola de officio; & potestate Parochi

26 *c.*6. *num.*9. videlicet: *Die.. Mense.. Anno. Petrus, & Berta factis intrà missarum solemnia trinis denunciationibus, tribus diebus festivis continuis, videlicet Die.. Mense.. dicti Anni.. & nullo impedimento allato, servatisque aliis servandis, conjuncti sunt matrimonio à me N. in Parochia N. talis loci, & inter missarum solemnia ibidem benedictionem matrimonialem receperunt,præsentibus N.N. & N.N. testibus*; si fuerit dispensatio obtenta, post illa verba, *nullo impedimento allato*, addatur, *& obtenta dispensatione*; at verò Parochus in eo libro ita testatus fuerat: Anno Domini 1646. die 6. Januarii D.D. Hector Carafa vocavit me insimul cum Reverendo D. Vincentio Cimitile, & Carolo Campanile, & ait mihi, quod ipse volebat in sponsam Liviam Cucco, quæ respondit, quod volebat D.Hectorem in maritum; tale factum retuli Episcopo Nolanæ diœcesis, qui jussit mihi, quod ad aliud non progrederer. postremò cum prædictus D. Hector intenderet illud confirmare, denuò certiorem feci Episcopum, qui mihi Parocho injunxit, ut illud raptum haberem, prout ratum habui sub die mensis Julii 1649. in præsentia prædictorum Cimitile, & Campanile; & mei D. Francisci Campanile Parochi Marianellæ: quæ verba prolata à D. Hectore, & Livia, *quod volebat*, non concludebant matrimonium contractum de præsenti; sed

27 tantùm continebant sponsalia, & matrimonium de futuro, ut notant Syvestrius *v. sponsalia q.* 6. *dicto* 4. Angel. *verbo sponsalia num.* 11. Tabiena *qu.*7. *num.*8. in *eodem verbo*, cum aliis relatis per Sanchez *de sponsalibus, & matrimonio lib.*1.*disp.* 18. *num.*13. Berous *qu.*6 *num.*2. *&* 3. & quamquam locutio Liviæ referretur ad maritum, atque adeo ad matrimonium, consensus tamen non erat uniformis, & reciprocus, ut post quamplures notat Baldus in *cons* 165.*num.*1. *circa fin.vol.*2.quod confirmabatur; quia denunciationes juxta præscriptum S. C. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 1. deficiebant, imò & benedictio Parochi, ut in *d. sess. c.* 9. ad hæc, Parochus non testatus fuit, eos in matrimonium conjunxisse, cum illud pro vero matrimonio non habuerit: & licèt in mense Julii 1649. appareret ex eadem Parochi attestatione fuisse

fuisse ratificatum, ratificatio tamen operabatur circa suum antecedens, quod cum esset nullum, validum reddere non valebat, Baldus in *l. eam quam n.37. C. de fideicomm.*

Rursus erat nimium dubitandum nunquam illud adfuisse; siquidem ex fide baptysmatis de anno 1641. constabat, D. Dominicum esse filium legitimum, & naturalem D. Hectoris, & D. Liviæ Cucco conjugum, quæ fuit præsentata in anno 1661. in M. C. pro consecutione alimentorum contra occisores prædicti Hectoris; quando in numeratione de anno 1643. apparet quod Livia habitabat in sua domo sola, & matrimonium, ut in præsens ajebant, erat contractum in anno 1648. & ratificatum in anno 1649. Cum igitur dicta fides baptismatis non esset vera, & fidei matrimonii contraria, neutri erat credendum, Alba *cons.* 224. *num.*8. Natta *cons.* 245. *num.* 5. *lib.* 2. Farinac. *de falsitate, & simulat. qu.* 153. *par.*7. *num.* 121. arguendo etiam, quod sicut producens te-

28 stes falsos in uno, in omnibus reputatur falsus, ut latè notat Consiliarius Gizzarellus *decis.* 86., ita in præsens ex fide baptysmatis non vera arguendum erat adversus matrimonii attestationem, quod erat fundamentum pro obtinenda in integrum restitutione.

Pro parte verò de Carafa allegabatur, quod matrimonium contrahitur quibusve verbis consensum importantibus; quinimò etiam signis exteriori-

29 bus, ut ex Rota *decis.* 301. *par.* 11. *recent. editione Veneta de anno* 1691. quod attestatio Parochi relationem factam Episcopo continebat, quam aliter exprimere nequiverat; re tamen vera actus per verba de præsenti jam fuit expletus à D. Hectore, & Livia, prout omninò credere par erat: & quamvis nominaret Liviam sponsam, de communi usu loquendi uxor sponsa quoque denominatur; cumque Hector infirmus in lecto jaceret, hac de causa denunciationes non requirebantur, atque etiam ne à consanguineis matrimonium cum dicta Livia disparis conditionis impediretur, ut notat eruditissimus Emanuel Gonzalez in *commentariis ad Decretal. lib.* 4. *cap. cum inhibitio de clandestina desponsat. num.* 7. & Reverendus Ferdinandus Castro Palaus *de sponsal: disp.* 2. *puncto* 13. §. 8. *num.* 8. & 9. proinde in anno 1649. de ordine Episcopi sine denunciationibus fuit coram Parocho confirmatum, juxtà S. C.

30 Trident. *citata sess.* ibi: *nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes dimittantur, quod illius prudentia, & judicio Sancta*

31 *Synodus relinquit*. Quoad verò nuptialem benedictionem, certo certius est, eam non esse de matrimonii substantia, sed tantùm à Tridentina Synodo *sess.* 24. *de matrim.* requiri ad majorem Sacramenti decorem, & honestatem, sic, ut ejus omissio, dummodo contemptus absit, non quidem lethale, sed veniale duntaxat peccatum sit, Perez *de matrim. disp.* 43. *de denunciat. seu movit. sect.* 10. præsertim in Civitate Neapolis. ubi solemnitas hæc benedictionis nuptialis nusquam observatur. Item quia in anno 1673. ab Episcopo Nolano, audito Promotore Curiæ illud matrimonium in anno 1648. contractum, validum fuit declaratum, & comprobatum plurium numero testium in S. C. productorum; & proinde filii postmodum nati procul dubio erant naturales, & legitimi, de fide verò producta post sententiam S. C. adversus quam petita est restitutio, ab eodem S. C. nulla fuit habita ratio, dum non constabat, à quo præsentata fuerit in dicta M. C.

Proposita hujusmodi causa in Regio Collaterali

32 Consilio junctis Dominis duarum Aularum coram Excellentissimo Prorege, & Dominis Regentibus pro primo puncto fuit judicatum, *non esse locum petitæ in integrum restitutioni*, uno tantum voto, vel duobus, ni fallor, exceptis: & pro secundo communi voto *non esse deferendum*, ego in ordine octavus, mea confireta brevitate ita protuli votum. Ne Excellentiæ vestræ molestus sim post suffragia tot Consiliariorum Sapientum circa primum punctum voto *non esse locum* adhæreo, considerando, quod in dubio hoc remedium uti extraordinarium est denegandum, quùm duo ordinaria existunt, reclamationis videlicet, atque nullitatis; eòque magis in re parvi præjudicii, circa secundum, mihi videtur respondere ad falsitatis objectum, quod à parte deducitur ex baptysmatis fide producta per D. Dominicum in M. C. arguendo, quod sicut illa fuit procurata, & non vera, ita quoque attestatio reperta in libro matrimoniorum, atque aliæ fides extractæ à libro baptysmatis essent non veræ, & procuratæ, dum lex contra producentem in uno puncto falsam probationem, in alio quoque præsumit, secun-

33 dùm adducta in *dec.* 86. Consiliarii Gizzarelli: nam licèt vera sit propositio, & argumentum non leve, tamen quoties facta diversam originem, & circumstantias habent diversas, propositio minimè procedit; etenim D. Dominicus in anno 1661. germanus, & major natu proprio amore ductus voluit ostendere, quod etiam ipse erat ortus in costantia matrimonii; non ideò necessariò sequitur in præjudicium aliorum fratrum, quod in anno 1648. non fuerit matrimonium contractum, quando cursus temporis annorum septem, & status infirmitatis, qua tunc temporis laborabat Hector, quum dictum matrimonium fuit contractum, sunt duæ circumstantiæ, quæ constituunt hominem Æternitatis memorem, & sunt causæ impulsivæ ad matrimonia contrahendum; præsertim si filii existant, ut in præsenti, ob illorum amorem: hinc argumentum, quod communiter ab accidentibus sumitur, est fortissimum prout communiter tatentur Doctores penes Everardum in *locis argumentorum legalibus*, *loco à communiter accidentibus*, Barbosa in *locis commun. argument. jur. loco* 20. *à communiter contingentibus* cui accedit doctrina Beccii *cons.* 78. *num.* 12. ubi subtiles omnes interpretationes, quæ

35 falsitatem excludunt, sunt admittendæ, Bertatazzol. *cons. crimin.* 53. *num.* 23. & *seqq.* latè Farinac. *de falsit. & simulat. qu.* 53. *per tot.* à *nu.* 192. Præterquam quod in anno 1661. non fuit producta fides matrimonii, sed baptysmatis tantùm prædicti D. Dominici, quod quippe diversum est: at quando, Excellentissime Domine, aliquale remaneret dubium, quod mihi planè non est hoc fortassis in materia parvi præjudicii vim habet ne prædicti fruantur honoribus Sedilis, in quo Pater fuit, & in præteritum etiam naturales ad illud admittebantur? minimè certè,

 quia

quia beneficia sunt amplianda, & in hac materia hæc est vera sententia, quam Excellentiæ vestræ non improbandam existimo, uti Principi, ejusque naturæ consentaneam, cum oporteat eum
36 esse beneficum, & omni tempore liberalem; ut Dominus Præses Cassanæus in *catálogo gloriæ Mundi in 5. par. consid.* 8. elegantissimis firmat exemplis; non debeo igitur in præsens causam Excellentiæ vestræ præbere dicendi cum Magno Alexandro, hunc perdidi diem, quo beneficium alicui non contuli, ideoque uniformem reddo me votis, *non esse locum, & non esse deferendum.*

Prænarrato exemplo adjungitur alia decisio inter
37 Venerabilem Ecclesiam Sanctæ Sophiæ hujus Civitatis, & Magnificam D. Olympiam Majoranam minorem in mea Aula prolata. Etenim declarato nullo testamento, quo D. Januarius Majorana propter uxoris odium D. Olympiæ filiæ infanti tantùm legitimam reliquerat, & alia bona D. Nicolao, & D. Carolo Majorana perpetuo fideicommisso, ad quod respectu domus, quam in hac Civitate possidebat, Venerabilem Ecclesiam Sanctæ Sophiæ vocaverat; hæc adversus sententiam in integrum restitotionem petiit, seu pro parte D. Olympiæ dicebatur, tali restitutionis remedio locum non esse, & Venerabili Ecclesiæ minimè illud competere; quià D. Olympia uti minor erat privilegiata, & privilegium restitutionis quoque habebat, quo casu neque Ecclesiæ, neque ipsi competebat; ideoque solùm de reclamatione jam interposita erat tractandum, & interim pro sententiæ executione ipsam in bonorum possessionem esse immittendam. Fundabatur primò propositio in *l. verum 12. §. item quæritur, & in l. si minor 25. annis filiofamilias 35. D. de minorib.* ex quibus juribus deducitur,
38 quod privilegiatus contra privileniatum hujusmodi caret beneficio, & conquassantur privilegia, ut communissimè DD. Secundò nam prædicta regula limitatur, quoties unus privilegiatus certat de damno evitando, alter de lucro captanda, ut videre est penes Sfort. Oddum *de restit. p.1. qu.58.art.5.* hæc sanè limitatio considerabatur in beneficium D. Olympiæ duplici ex capite: pri-
39 mò, quia uti filia jus in bonis patris habebat; bona enim parentum naturali ratione liberis communi voto parantur. Hinc benè Paulus *lib. 2. ad Sabinum* in *l.11.D.de liber.& post* ibi: *In suis heredibus evidentius apparet continuationem dominii eò rem perducere, ut nulla videatur hereditas fuisse: quasi olim hi domini essent, qui etiam vivo patre quodammodo domini existimabantur, unde etiam filiifamilias appellantur, sicut patres familias sola nota hac adjecta, per quam distinguuntur genitores ab eis, qui geniti sunt, itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur, hac ex causa licet non sint heredes instituti, domini tamen sunt; nec obstat quod liceat eos exheredare, quos & occidere licebat*: & Papinian.*lib.29. quæstionum in l.scripto 6.D. unde liberi* ad propositum inquit: *Non sic parentibus liberorum, ut liberis parentum debetur hereditas, parentes ad bona liberorum ratio miserationis admittit, liberos naturæ simul, & parentum commune votum.*

Secundò, quia jus jam sibi per S. C. sententiam, qua testamentum fuit declaratum nullum, in bonis paternis erat acquisitum; exinde tractabat D. Olympia de damno vitando in re debita, qua super jus acquisitum habebat.

Sed è contrario pro Ecclesia veritatem existere respondebatur: etenim ille de damno vitando cer-
40 tare videtur, qui primùm in lucro fuit, ut notat Glossa in *l.1.§.si quis, ver. per in integrum restitutionem D.de itinere, actuque privato*, ubi legitur, quod si quis per inundationem usus non sit itinere, actuque hoc anno, cum superiore usus sit, potest repetita die hoc interdicto uti per in integrum restitutionem; hunc Glossa dicit: *hic jam fuerat lucratus eundo in anno præcedenti, & sic magis anhelat non perdere*, ut post Surdum *decis.200.num.*10.tradit Cyriacus *lib.1.controvers.* 199. *num.9.* & Sfortia Oddus declarando prædictam limitationem exemplificat, quoties is qui restitutionem petiit, remaneret in damno, si eam non obtinuit, & is, contra quem petiit, locupletaretur, *d.p.1. quæst.18. art.5.* ergò cum Ecclesia fuerit prima substituta, & per sententiam declarato testamento nullo substitutionem perdiderit, si restitutio ei non concederetur, D.Olympia re-
41 maneret locuples cum damno ipsius Ecclesiæ, pro qua ego quoque considerabam, Ecclesiæ privilegium esse quovis alio potentius; Ecclesia enim ad cultum Divinum est instituta, & in Ecclesia multa profectò pro fidelium animabus opera exercentur salutaria: quamobrem Imperator Fridericus in *Const.Regni* incip. *justi cultoris tit. de quibus causis primitùs cognoscitur*, hunc sanè constituit ordinem tùm in audiendis, tùm in litigiis decidendis, ut scilicet Judices causas Ecclesiarum primitùs, deinde fiscales, subsequenter pupillorum, Orphanorum, & Viduarum, seu quarumlibet debilium personarum excutiant, prout alias innuimus.

Et ad primum rationem deductam ex textu in *l. in*
42 *suis D. de lib. & post.* respondebatur, quod filii vivente patre quodammodo existimantur domini, sed verè bonorum domini non sunt; dicit enim textus *quodammodo*, quia regulariter filiis bona relinquuntur; sed aliquando etiam vidimus, quod ijs institutis in legitima, aliter disponant, & sæpissimè non extantibus masculis, sed filiabus; nàm eis relicta dote, consanguineos instituunt, ut bona in eorum familia conserventur, & Glossa in *d.l.v.quodammodo* dicit, hoc dominium consistere in nudo, & puro intellectu, & quod magis est in imaginatione, quàm in veritate; quemadmodum Bartolus in eadem *l.* monet, quod cum parentes pro filiis bona acquirant, ideò dicuntur vivente patre quodammodo domini propter magnam spem, quam post mortem habent illa possidendi; non tamen jus vivente patre in illis habent.

Ad secundum respondebatur, quod sententia Sacri Consilii D. Olympia locuples remansit non sine damno Ecclesiæ, cui proinde hoc remedium restitutionis in integrum competebat, quòd evidenter contenderet de damno vitando. Præterquàm quod propositio erat erronea; quia nunquam ve-
43 rificaretur limitatio regulæ, quod privilegia conquassantur, nisi unus privilegiatus de damno vitan-

vitando, alter de lucro captando dimicaret propterea Sacrum Conſilium definivit pro Eccleſia, declarando, *eſſe locum, & eſſe deferendum petitæ in integrum reſtitutioni*, penes Rubinum actorum Magiſtrum, Gaggia Scribam.

Ex his decretorum praxis ſatis abundèque remanet
44 explicata, ut quando reſtitutionem in integrum alicui perſonæ declaratur competere, dicitur, *locum eſſe*; in contrarium, *locum non eſſe*, quoties autem certum eſt, quod competat; ſi læſio in ſententia non conſideretur, non dicitur, *non eſſe locum*, ſed *non eſſe deferendum*; è converſo, læſione intercedente, *eſſe deferendum petitæ in integrum reſtitutioni*. Quod ſi dubitetur, an petens hanc reſtitutionem ſit perſona privilegiata, & inſimul an læſio intercedat, nec ne, cognito quod revera nec privilegiata perſona ſit, nec læſa fuerit, dicitur, *non eſſe locum, & non eſſe deferendum*; ex oppoſito, *eſſe locum, & eſſe deferendum*.

Formula verò decreti, *eſſe locum, ſed non eſſe deferendum*, tum adhibetur, cùm à S. C. declaratur, quempiam eſſe quidem perſonam privilegiatam, ideoque dignam, quæ reſtitutionem efflagitet, ſed tamen læſionem deficere, quæ potiſſimùm cauſa eſt, cur idem reſtitutionis beneficium concedatur.

Unum tamen advertas hìc velim, quod quamvis in
45 integrum reſtitutio executionem ſententiæ ſuſpendat, *l.unic.C.in integr.reſtit.poſtulata, &c.* & communiter noſtrates; nihilominus pendente in integrum reſtitutione de quovis affirmativo decreto, quod paſſim vocamus aſſiſtentiæ, nullatenus impeditur executio quoad adjudicationem, juxta *deciſ.* Afflict. 356. ac Muſcatelli doctrinam *in praxi par.3. glo. fuerint num.* 43. qui Sfortiam Oddum confutat in *tract.de reſtit. integrum par.1. qu.* 43. *num.* 26. modò talis petitio nullam calumniam ſapiat; & ita ſuperrimè decisum fuit in noſtra Aula, in cauſa vertente inter Annam Thereſiam Bene, & Annibalem Conicchio, referen-
46 te Regio Conſiliario D.Dominico Alvarez Eſcaleta integerrimo viro, & meritiſſimo paternæ virtutis herede, utpote filio præſtantiſſimi Præſidentis Regiæ Cameræ D. Emanuelis Alvarez Eſcaleta: Acta ſunt penes Gaſparem Robino actorum Magiſtrum, Scribam Antonium Sorrentino.

Præterea exploratiſſimi juris eſt regulariter quam-
47 cumque diffinitivam ſententiam, quæ jam cœpta ſit exequi, per in integrum reſtitutionis reſtitutionis remedium non impediri, juxta gloſ.in *cap.ſuſcitatæ de integr.reſtit.* Caſtill. *deciſ.*228. *nu.* 6.*lib.*3.Rovit.in *Pragm.*1.*de minor.num.*25. Staib. *reſol.*55. *num.* 3. ac proinde mandato de parendo expedito, nequaquam executio ſententiæ per hanc reſtitutionem ſuſpenditur, ad notata per Ann. in c.1. *de Vaſſallo decrep. atat. num.* 239. & *ſeq.*Rovit.*loco cit.num.*28.Staib.*d. reſol.*55. *num.*5. Montan.*controv.*55.*num.*1. Maſull.ad *Capyc. deciſ.* 53.*num.*4.Muſcatell.*in praxi p.*3.*gloſ.fuerint num.* 37.ibique Prat.in *addit.*Molegnan.*altercat.*90.*nu.* 9. Regens de Marin. *reſol.*200.*num.*5.*lib.*2.Calà *de reſtit. in integr. q.* 40. *num.*20. quod etiam locum obtinet in decretis interlocutoriis, quum agitur de poſſeſſione exigendi reditus annuos, ut patet ex alia recentiſſima cauſa inter Magnificum Baronem D. Ceſarem Sanfelicium cum Univerſitate Balneoli; ſiquidem cum fuiſſet eidem Univerſitas injuncta ſolutio ducatorum 660.ex cauſa annuorum redituum, in cujus poſſeſſione Baro prædictus manutentionem obtinuerat, porrecta ſupplicatione reſtitutionis in integrum pro parte Univerſitatis, & obtenta decretatione Rotæ Decanæ per abſentiam Domini Præſidis, quod *idem magnificus verbum faciat in S. C. ad finem videndi, an ſit deferendum petitæ in integrum reſtitutioni*, nulla clauſula adjecta, Baro gravatus decretum Regii Collateralis Conſilii obtinuit, quo fuit ordinatum: *Benè proviſum per Aulam decanam, non impedita tamen executione decreti S. C.* acta ſunt penes Regium à mandatis Scribam Maſtellone; quemadmodum alias fuerat ab eodem Collaterali Conſilio determinatum, teſte Thoro in *ſupplem.compendii. reſtitutio in integrum*, ſubſtinente partes præfati Baronis Domino Alphonſo Crivelli inter eloquentiſſimos cauſarum Patronos nemini ſecundo.

Obtento autem decreto quo dicitur, *eſſe deferendum*
48 *petitæ in integrum reſtitutioni*, exinde novum judicium inchoatur, ac praxis invaluit, quà novo libello ſupplicatur Spectabili Præſid., & in eo iterum factum, & decreta narrantur, ut dignetur eidem Commiſſario cauſam committere, & in calce libelli a Domino Præſide decernitur, quod *idem cauſa Commiſſarius partes audiat, & in S. C. referat, atque juſtitiam faciat*; quo intimato impartitus utrique parti terminus ad probandum incumbentia, producuntur acta in vim probationis ſuper novis articulis examinantur teſtes; ſitque progreſſus ad ulteriora, prout in quovis ordinario judicio, Bocer. *claſ.* 6. *diſp.* 10. *de reſtit. in integr. th.* 110, ubi complura cumulat jura.

S U M M A R I U M.

1 *Auctores de Nullitatibus tractantes memorantur.*
2 Pragm. 5. de off. S. R.C. *exponitur, ubi de pœna proponentium nullitates in S. C. & alia* Prag. Sanctio de dilationibus 4. *adducitur, &* *num.* 3.
4 *Pœna proponentium nullitates adverſus decreta M. C. tam diffinitiva, quàm interlocutoria.*
5 *Pœna proponentium nullitates in Regia Camera pariter ſervatur.*
6 *Pauperes des. ti in carceribus M. C. ab hujuſmodi pœna ſunt immunes.*
7 *Ad hoc evitandam depoſitum quid obſervetur in Praxi, & num. ſeqq.*
8 *Paupertas concludenter probanda, & quare.*
9 *Nullitates cur ab Advocato ſubſcribendæ, & an valeat ſubſcriptio Procuratoris, cum Auctoris opinione.*
10 *In S. C. non pauci Procuratores exiſtunt doctrina præditi.*
11 *Tempus ad nullitates proponendum conſtituitur, & an dies notificationis includatur in termino, & quid ſi ſequens, vel poſtremus dies ſit feriatus, & num.* 14.
12 *Nullitates à ſententia diffinitiva, vel per viam actionis, vel per viam exceptionis proponen-*

Oo 2 dæ;

dunt remissivè.
19 Reclamatio iisdem actibus, quibus appellatio, terminatur.
20 In confirmanda, vel revocanda sententia quæ formulæ adhibeantur, & n.22.& 23.
21 Ubi justitia, ibi bonum.
24 Reclamatio non datur adversus duas sententias conformes, ideoque per S. C. in secunda sententia imponitur perpetuum silentium.
25 In judicio reclamationis, si sententia revocetur, non dicitur, malè judicatum, & quare.
26 Quicquid in sententia revocatur, exprimitur, & exemplis ostenditur.
27 In judicio criminali, quum appellatur à M.C. quibus formulis pœna mutetur, vel minuatur.
28 Praxis decretorum, quæ præter ordinem, vulgò in Truglio, proferuntur.
29 Decretum illud, reassumptis actis &c. enucleatur, ut num. seqq.
30 Decretum reassumptis actis locum habet in causis modica summa.
31 Parte appellata succumbente in judicio summario vigore præfati decreti, reassomptis actis, & ipsa quoque potest appellare.
32 Exempla causarum cum hujusmodi decretis, reassumptis actis, per Auctorem adducuntur.
33 Sententia qualibet vel absolutoria debet esse, vel condemnatoria.
34 Sententia diffinitiva debet in scriptis proferri.
35 Sententia debet accuratè, & magno consilio pronunciari.
36 Sententia diffinitiva à D. Commissario manu propria exaranda, ejusque formula indicatur, & exponitur, & nu.38.
37 Sententia à D. Commissario subscribenda.

DISTINCTIO QUARTA.

D*Ie, &c. procedatur ad expeditionem causæ reclamationis oppositis per N. N. non obstantibus,* vel dicitur.

Die, &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante, vel.

Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis.

Die, &c. S. C. benè judicatum per nostrum S. C. & malè reclamatum à sententia prolata, &c. & quandoque additur, *& imponatur perpetuum silentium.*

Die, &c. benè reclamatum, & proinde N. A. absolvatur ab impetitis pro parte N. B. aliquando additur, *verùm solvat in ejus beneficium ducatos ...* vel dicitur, *& proinde sententia lata sub die &c. non exequatur nisi pro summa ducatorum..*

Die &c. benè judicatum per nostram M. C. V. & malè appellatum per N. N. & proinde M. C. V. suum exequatur decretum.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde N. N. exulet e. g. *taliter reformando decretum nostræ M.C.V.*

Die &c. benè judicatum; verùm N. N. inserviat per annos quinque e. g. *in Regiis triremibus; ita moderando decretum &c.*

Die, &c. in Trulio, auditis Fisci, ac Pauperum Advocatis, N. N. condemnatus ad remigandum e. g. *sua vita durante, remiget per decennium, taliter moderando decretum Reg. Audientiæ*, vel dicitur, *N. N. condemnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita reformando &c.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ reassumptis actis justitiam faciat, vel dicitur, *citrà præjudicium executionis.*

Die &c per M. C. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & non probata probandum in gradu appellationis, testes habeantur pro citatis, et recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi.

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum interpositum sub die, etc. exequatur pro summa ducatorum...

Die &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum latum sub die &c. debitæ executioni demandetur.

1 Actenus de appellationis cursu, nunc declaratione, atque de ipsius appellationis diffinitivis decretis tractandũ. Reclamatio autem est sententiæ à Præfecto Prætorio prolatæ ad eundem in integrum restitutio, quia erroris proprii venia postulatur, vel Adversarii circumventio adducitur, ut ex text. in *l. Præfecti Prætorio* 18. *D. de minor. 25. ann.* ibi: *Præfecti etiam Prætorio ex sua sententia in integrum possunt restituere, quamvis appellari ab his non possit; hæc idcircò tam variè quia appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam; in integrum verò restitutio erroris proprij veniæ petitionem, vel Adversarij circumventionis allegationem continet:* igitur propter dignitatem, ac magnam Senatus auctoritatem (cujus vicem gerit S. nostrum C.) ad eundem decet habere recursum.

Itaque reclamatio interponi potest intrà biennium,
2 *l. unic. C. de sentent. Præfecti Prætorio, auth. quæ supplicatio C. de precibus Imperatori offer.* ibi; *retracta-*

tractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intrà biennium supplicare possit Imperatori; & in hoc non parum distat ab appellatione; neque aliunde provenit, quàm quod an-
3 tiquitus suprema officia biennio perdurabant, adeoque ne magna Jurisdicentium auctoritas aliquo modo imminueretur, atque etiam ut per successores sine ullo passionis velamine causæ merita reviderentur, quò litigantibus satisficeret, biennium, fuit præstitutum, ut post Jacobum Cujac. *tit. de sentent. præfecti Prætor.* notat. D. Regens Rovit. *decis.* 21. *num.* 20. quod immutatum mi-
4 nimè reperitur; proinde reclamatio in nostro S. C. intrà dictum biennium alli D. Consiliario committiur. Praxis autem obtinuit, quod si decem infrà dies interponatur, tunc executioni
5 demandatur sententia, præstita cautione in casu retractationis; si tamen post decem dies fuerit reclamatum, nulla cautio præstanda, Carav. super *Ritu M. C.* 252. *num.* 15. Rovit. *dec.* 21. *num.* 8. quæ praxis dimanat tex. præd. *auth. quæ supplicatio gloriosissimis Præfectis intra decem dies post sententiam non aliter executioni mandabitur. nisi victrix pars dignam fidejussionem præbuerit*, & ex *Pragm.* 5. *de officio*
6 *S. R. C.* & in S. C. notatur dies à Magistro actorum tum pro effectu prædicto, tum etiam pro cursu fatalium, quæ in reclamatione in S. C.
7 currunt, ut ex *Pragm.* 53. *de officio S. R. C.* quin etiam currunt eodem planè modo, quo fatalia appellationum; ergo quemadmodum illa annalia sunt, ita & quæ in reclamatione continentur annalia, & uniformia; cum ab eadem causa, & ratione dependeant, nempe à culpa, diligentia, vel impedimento, quæ tam pro appellatione, quam pro reclamante, & adversus utrumq; dignoscuntur, Carav. *Rit.* 252. *num.* 16. D. Reg. de Ponte *cons.* 62. *num.* 1. *lib.* 2. D. Reg. Reverter. *dec.* 94. *lib.* 2. *in manuscript.* & *dec.* 178. *lib.* 1. Reg. de Marin. *lib.* 2. *resol.* 79. *num.* 6. D. Rovit. *dec.* 21. *num.* 15. Consiliar. Staiban. *resolut.* 94. *num.* 16. 20. & 35. & *resolut.* 197. *lib.* 2. *num.* 2. aliique nostrates: quæ praxis profectò fundatur in text. *l. fin. §. cui consentaneum C. de tempor. & repar. appell.*

Terminus igitur ad interponendam reclamationem
8 biennium est, quo effluxo, in rem judicatam transit sententia; terminus verò ad illam prosequendam, est unius anni, qui primum fatale dicitur, & incipit currere non quidem ab ultima die biennii ad supplicandum dati, *d. auth. quæ supplicatio*, sed à die supplicationis, quanquam in prima die biennii supplicatum esset, Reverter. *decis.* 178. *num.* 2. postquam causa reclamationis commissa fuerit, Afflict. *dec.* 78. *nu.* 7. Sanfelic. *dec.* 6. *num.* 5. Rovit. *decis.* 21. *nu.* 16. *vers. respectu verò secundi termini*; impedimento autem interjecto, alterus annus impartitur, qui secundum fatale appellatur, ac tertius de jure canonico, ut in appellatione; hinc liquidò patet, opinionem D. Hieronymi de Philip-
10 po in sua *dissertatione* 12. *nu.* 41 quodlibet fatale biennio circumscribentis erroneam esse, contra stylum, & praxim nostri S. C. imò adducta in decisionib. Gramm. 13. & Ursilli ad *Afflict.* 78. & D. Præsid. de Franch. *dec.* 661. *nu.* 4 quibus innititur ipsi adversantur, & ab eodem sine præfata distinctione allegantur.

Impedimenta verò, quæ fatalium cursum suspendunt
11 multifariam considerantur; etenim emergere possunt, aut ex facto ipsius reclamantis, puta propter inopiam, causa Reip. absententiam, captivitatem, vel in vinculis detentionem, aut ex aliis justis causis, ut ex *tit. C. Theodos. de reparat. appellat.*, aut ex facto Judicis, sive tertii, vel casu fortuito, aut ex facto reclamati, aut ex facto mixto, s. reclamantis, & reclamati, de quibus loquuntur jura in *l. fin. C. de tempor. & reparat. appellat. auth. ei qui C. eod. cap. cum sit Romana de appellat. & cap. ex ratione eod. tit. in* 6. ac Doctores, ut post Franc. Abbat. & Dec. notat Emanuel Gonzalez in d. *cap. cum sit Romana nu.* 11. Scaccia in *tract. de appellat. qu.* 15. *art.* 3. D. de Marin. *cap.* 79. *lib.* 2. *resolut. à nu.* 6. Thesaur. *decis.* 10. respectu quorum, nempe reclamantis, Judicis tertii, aut fortuito casu, oportet ut reclamans diligenter versatus sit, ac protestationem præmiserit: in quibus autem casibus hac protestatione sit opus, consule Scacciam d. *quæst.* 15. *art.* 9. *nu.* 181. & *seqq.* Præposit. in *c. ex ratione de Appell.* ideoque non semper, & indistinctè cursum fatalium impediunt: respectu verò impedimenti, quod provenit à reclamato, semper efficax est ad cursum impediendum, Sigismundus Scaccia *d. q.* 15. *art.* 2. *n.* 51. Mysinger. *observat. cent.* 5. *observat.* 98. *nu.* 5. Boer. *decis.* 247. *nu.* 14. Verall. *dec.* 13. *nu.* 1. *par.* 2. Magon. *decis. Lucens.* 49. *nu.* 21. Caputaquen *dec.* 11. Cassiodor. *dec.* 9. Ricc. *in collect.* 245. Mastrill. *decis.* 185 Staiban. *resolut.* 140. *nu.* 4. & ratio est, quia tempus fatalium elabitur culpa, & facto Adversarii; adeoque impedimentum à reclamato proveniens, eidemque proficuum, quod in rei possessione permaneat, reclamanti noxium esse non debet. Ne pigeat hic subnectere S. C. de-
12 cisionem secutam junctis duabus Aulis, meque interveniente, in causa inter illustrem D. Joannem Baptistam de Sangro Vegiani Principem, & D. Placidum Dentice juniorem vertente; nam vendita Terra Vegiani, instantibus creditoribus quondam D. Joannis Jacobi, & D. Aloysii Dentice comparuit D. Placidus Dentice senior contra D. Joannem Baptistam de Sangro possessorem, ut illam relaxaret vigore fideicomissi super ea instituti a Regio Consiliario D. Antonio Dentice cum triplici assensu Serenissimorum Regum instructo judicio sententia S. C. fuit absolutus predictus de Sangro; à qua sententia reclamavit D. Franciscus Dentice filius commissa causa ob mortem D. Io: Baptista de Sangro, contrasupplicata fuit intimata D. Iacobo filio in loco feudi, & postmodum procuratori constituto, à quo fuit opposita exceptio *Prag. edita Thori*; medietas enim dictæ Terræ devoluta erat ad Regiam Curiam ob crimen perduellionis, & à Rege Friderico vendita sub anno 1598. magnifico Aloysio Dentice cum facultate vendendi, & alienandi; & quod fiscus partem communem etiam vendere poterat, atque insuper alia instantia laudatus regius fiscus, quatenus sua intererat. & obtenta regia decretatione, *intimetur Fisco, & parti*, vita functo di D. Francisco anno 1673. relictis in infantili ætate filiis D. Placido juniore, & D. Aloysio, reclamatio siluit: effectus major D. Placidus anno 1699. habita notitia de dicto fideicommisso, institit pro expeditione causæ reclamationis; eum-

que per Illustrem Vegiani Principem fuisset re-
plicatum, ob lapsum fatalium, & cursum tot an-
norum reclamationem jam fuisse desertam. &
proinde reiciendum D. Placidum à limine judi-
cii, rationibus supra consideratis. Per S.C. propo-
sita causa, & pluries tractata, fuit provisum se-
quenti formula: *Procedatur ad expeditionem causæ
reclamationis oppositis per Illustrem Dominum
Principem non obstantibus*, juxtà formulam, quæ
legitur in *resolutione* Consiliarii Staibani 140.
Verùm in aliis processibus animadverti, per S.C.
13 fuisse pronunciatum hoc pacto, v3. *Procedatur ad
ulteriora, ad ea, quæ incumbunt pro expeditione
causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium
non obstante*; vel: *S.C. declarat, exceptionem lapsus
fatalium non obstare, & proinde procedatur ad
expeditionem judicii reclamationis*, idque secun-
dum terminos, in quibus causa reperitur; ita
quod modò unum, modò aliud decretum interpo-
ni soleat.

Sed Lectores admonitos velim, tum dici, *procedatur
ad expeditionem reclamationis*, quando judicium
est jam compilatum; prout fuit casus resolutionis
D. Staibani; erat enim facta etiam monitio pro
dicta expeditione: quæ sanè decretorum praxis
aliam S. C. sententia comprobatur; etenim cùm
die 11. Octobris 1588. fuerit condemnatus Joan-
nes Antonius Pensinus ad relaxandum in bene-
ficium magnificæ Lucretiæ Pensinæ quædam bo-
na in judicium deducta unà cum fructibus; resti-
tutis tamen per eandem Lucretiam quantitatibus
ab eodem Jo: Antonio receptis unà cum interesse
tempore exequutionis sententiæ liquidando, in
qua liquidatione fuit etiam dictum, quod habère-
tur ratio meliorationum in bonis factarum per
Jo: Antonium: quoniam prædicta sententia fuit
postmodum exequuta anno 1618. quo tempore
fuit ab hærede Jo: Antonii porrecta reclamationis
supplicatio; quanquam pro parte dictæ Lucretiæ
fuisset oppositum, quod fatalia jam erant elapsa,
nihilominus per S.C. pronunciatum fuit, *exceptio-
nem lapsus fatalium non obstare*, testibus D. Re-
gente Rovito *d. dec.* 21. & D. Regente Sanfelic.
decis. 6.

Hinc etiam noto, quod cursus fatalium non currit,
14 nisi prolatæ sententiæ integra cognitio habeatur,
ut ex *cap. ex ratione de appellat.* ibi: *ne ignorantes
negotium*, Gaill. *lib.* 1. *observ. cap.* 139. *nu.* 7. qui ci-
tat Franc. in *d. cap.* & minor adversus cursum fa-
15 talium in integrum restitutione gaudet, Capyc.
dec. 96. *nu.* 14. D. Præses de Franch. *dec.* 473. D. Pe-
tra *Ritu* 266. *nu.* 40. Thor. *in compend. decis. tom.* 1.
v. restitutio in integrum, Muscatell. in *praxi p.* 3. *glo.
fuerint num.* 33. Rursus morte reclamantis cursus
16 fatalium suspenditur, Ricc. *collect.* 245. *limit.* 8.
Crescent. *dec.* 4. heres tamen tenetur infra legitima
tempora appellationem prosequi, seu reclamatio-
nem, ad intellectum *l.* 1. & *ult. C. si pendente appel-
latione mors &c. l. unica C. Theodos. eod. tit.*

Item incidentia, & emergentia cursum fatalium
17 suspendunt, donec fuerint decisa, Odd. *de re-
stit. in integr. p.* 2. *qu.* 71. *num.* 11. *art.* 1. cæteros re-
ferens; quemadmodum pendente attentatorum
18 judicium non currunt, idem Odd. *pars.* 2. *qu.* 71.
Borell. in *summa decis. p.* 1. *tit.* 33. *num.* 1107. &
tit. 36. *num.* 202. Scaccia *de appell. qu.* 15. *num.* 65.
similiter si de validitate, vel de invaliditate man-
dati, ac de libelli ineptitudine agatur, Odd. *cit.
qu.* 71. *art.* 1. *num.* 9. Rot. *divers. decis.* 857. *p.* 3. dum-
modo hæc incidentia meram dilationem non con-
tineant, Odd. *cit. qu.* 71. *num.* 12. & sic quando ju-
stam litigandi causam appellans habuerit, Franc.
in *d. cap. ex ratione*, Scaccia *loco cit. num.* 80. cæ-
tera impedimenta, quæ fatalium cursum suspen-
dunt, connumerant Ricc. in *d. collect.* 245. Nico-
laus Christophorus Lyncherus in *tract. de fata-
libus*.

Tandem quibus actibus determinatur appellatio,
19 eisdem reclamatio perficitur, & præcedente mo-
nitione cum termino juris, nec non prævia nota
causarum expediendarum in Aula, ut Advocati
consultiis jura proponant: interdum etiam à
Commissario præcipitur, quod *partes informent*,
ut Advocati causarum mutuum ne impleant, nul-
lum habeant excusationis subterfugium. Propo-
sita causa per D. Commissarium, si prima confir-
20 metur sententia, dicitur: *bene judicatum per
N.M.C.e.g. & male appellatum pro parte N.N.* si vè-
rò revocetur, dicitur: *benè appellatum, & malè
judicatum*, & semper in [illegible] [illegible] dictione
bene; nam ubi justitia, quæ semper primum sibi
21 vindicat locum, ibi bonum; omne autem bo-
num à Patre luminum est: si verò sententia plura
22 contineat capita, respectu quorum confirmatur,
vel revocatur, tunc dicitur: *bene judicatum re-
spectu primi, vel secundi, vel tertii capitis e.g. &
male appellatum respectu quarti, vel quinti ca-
pitis*.

Verùm in judicio reclamationis à sententia S. C. si
23 eadem confirmetur, dicitur: *bene judicatum per
N.S.C. & male reclamatum à sententia prolata &c.*
24 & multoties additur, quum DD. judicantibus
videbitur, *& imponatur perpetuum silentium*;
postquam duæ sententiæ conformes à S.C. fuerint
promulgatæ, juxta *Pragm.* 5. *de Offic. S. R. C.* ideo-
que non est amplius locus reclamationi, docent
D. Præses de Franch. *decis.* 135. hique addentes, si
revocetur, dicitur, *bene reclamatum* [illegible], sed non
25 dicitur, *male judicatum*, ob reverentiam Supre-
mi Tribunalis; etenim non præsumitur, doctis-
simos Senatores juris legumque peritissimos er-
rasse, sed partes in proponendis earum juribus
defecisse: exprimitur tamen quæ pars [illegible] senten-
26 tia revocatur, ut sequentibus exemplis patam
fiet.

Magnificus Horatius de Januario fuit in S. C. con-
ventus à Rev. D. Blasio [illegible] Beneficiato Sacel-
li Sanctissimæ Trinitatis Capyciorum ad solven-
dos præteritos census ad rationem ducatorum
septem; dein condemnatus, a [illegible] decre-
to reclamavit, compilatoque judicio coram alio
Commissario obtinuit, census esse solvendos ad
rationem ducatorum quinque sequenti formula.
*Per hanc nostram diffinitivam sententiam dici-
mus, pronunciamus, sententiamus, decernimus,
& declaramus, bene fuisse, & esse reclamatum
pro parte U. J. D. Horatii de Januario, & proinde
absolvatur dictus U. J. D. Horatius de Januario ab
impetitis pro parte R. D. Blasii [illegible] Be-
neficiati Cappellæ Sanctissimæ Trinitatis, & conti-
nuet solutionem censûs ad rationem ducatorum
quinque quolibet anno*.

Rur-

Rursum in S. C. fuit condemnatus N. A. ad solven-
dam summam ducatorum bis mille N. B. obtenta
reclamatione, ac judicio jam instructo, sententia
prodiit, ut solveret ducatos mille, eadem formu-
la: *benè reclamatum; & proinde absolvatur ab
impetitis pro parte N.B. verùm solvat in ejus bene-
ficium tantùm ducatos mille*; vel etiam dici po-
test, prout in antiquis processibus observavi: *&
proinde sententia lata sub die &c. non exequatur
nisi pro summa ducatorum mille.*

At verò in judicio appellationis si sententia M. C.
confirmetur, dicitur: *benè fuisse, & esse judica-
tum per N. M. C. V. & malè appellatum ad nos no-
strumque S. R. C.* vel dicitur: *ad Majestatem no-
stram, nostrumque S. R. C. per N.N. & proinde M.C.
Vicaria suum exequatur decretum.*

In judicio autem criminali quando à M. C. appella-
27 tur, si mutetur pœna, ut puta si quis condemna-
tus fuerit ad remigandum, & per S C. ad exulan-
dum, tunc dicitur: *benè appellatum, & malè ju-
dicatum, & proinde exulet, taliter reformando
&c.* si verò pœna diminuatur, ut quia sit con-
demnatus ad remigandum per decennium, à S.C.
verò per annos quinque continuos, tunc dicitur:
*benè judicatum; verùm N. N. inserviat per annos
quinque in regiis Triremibus, ita moderando de-
cretum N.M.C.V.*

Eadem decreta interponuntur quoque in M. C. V.
28 Criminali in caufis condemnatorum, qui ad
eandem à Regiis Audientiis transmittuntur,
auditis in earum revisione Fisci, ac Pauperum
Advocatis, vigore facultatis tributæ à D.Prorege
Spectabili Regenti, modò necessitas id expostu-
let: quæ revisio dicitur in M.C. *Truglio*, vocabu-
lum sanè corruptum, quod in Foro per ora Cu-
rialium circumfertur, & est modus præter con-
suetum ordinem procedendi, ideoque *Truglio*:
formulæ autem talium decretorum sunt hujus-
modi.

*Die &c. in Trulio, auditis Fisci, at Pauperum Ad-
vocatis N.A. condemnatus ad remigandum e.g. sua
vita durante remiget per decennium, taliter mo-
derando decretum Regia Audientia*, vel *conde-
mnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita re-
formando &c.*

Devenio tandem ad explicationem decreti, quo di-
29 citur: *remissa est eidem M.C. quæ reassumptis actis
justitiam faciat*, vel dicitur: *citrà præjudicium
executionis*. Hoc planè decretum fieri solet à Spe-
ctabili D.Præside Sacri Consilii in calce supplica-
tionis per appellantem à decreto M. Curiæ porre-
ctæ; plerumque verò ut justitia maturiùs perpen-
datur, in eadem supplicatione decernitur, quod
M.C. de supplicatis verbum faciat in S. C. a quo,
secuta relatione M.C., ac partibus auditis, supra-
30 dictum interponitur decretum. Illud tamen lo-
cum habet in causis modicam summam continen-
tibus, quæve summario termino definiuntur: di-
citur ibi, *reassumptis actis*, non ut ex eisdem re-
videatur, sed ut iterum sumptis probationibus
causa decidatur termino summario, quod exple-
tur hac forma, videlicet: *Per M.C. fuit provisum,
& decretum, quod capiatur summaria informatio
ad non posita ponendum, & non probata proban-
dum in gradu appellationis, testes habeantur pro
citatis; & recipiantur per Scribam causæ ad fi-
nem providendi*, completo autem examine, fit
facultas ad dicendûm: dicitur, *citra præjudicium
executionis*; siquidem pro modica summa appel la-
tio eam non impedit, & hac etiam ratione appel-
latio eidem M.C committitur.

Si tamen primum decretum in primo judicio sum-
mario interpositū, in secundo confirmetur, dicitur:
benè judicatum, & malè appellatum; si revocetur;
benè appellatum, & malè judicatum: si verò non
quidem in totum, sed ex parte revocetur, dicitur:
*benè appellatum, & male judicatum, & proinde
decretum interpositum sub die &c. exequatur pro
summa ducatorum* . . . Quod si appellatus in
hoc appellationis judicio succumbat, ipse quoque
31 appellare valet; sed in supplicatione primum,
& secundum decretum enarrare debet, & obten-
to decreto, *reassumptis actis*, modo, quo supra in
termino summario novas probationes producere
potest.

Multa exempla ad rem accomodatissima possem af-
32 ferre in medium, sed tria tantum hic majoris di-
lucidationis ergo non piguit adducere, primum
scilicet erit. Nicolaus Durante in jus vocavit
Hieronymum Vinaccio, ut sibi solveret certam
pecuniæ quantitatem mutuo datam: Hieronymus
verò allegavit novam conventionem, & circa
quantitatem, & circa modum illam solvendi, nem-
pe quod ejus vigore non tenebatur solvere, nisi
tantùm carolenos viginti quolibet mense; super
qua conventione termino summario impartito, eo-
que compilato, M. C. decrevit, allegatam con-
ventionem locum non habere respectu summæ,
sed solùm respectu modi: conventus de hoc de-
creto à spectabili Præside regiam decretationem
obtinuit, quod M. C. verbum faceret, quo facto,
fuit dictum, *remissa est eidem M. C. quæ reassum-
ptis actis justitiam faciat.*

Secundum. Titius conduxit à Cajo equum pro Ci-
vitate Ariani, duxitque eum longiùs, nempe ad
Civitatem Sypontinam, seù Manfredoniæ; in iti-
nere equus periit: comparuit Cajus in M.C. & pe-
tiit, ut sibi Titius solveret pretium equi, quoniam
ejus culpa perierat; nam cum iter viginti millia-
rium facere debuisset, iter 40 milliarium quolibet
die fuit emensus: termino summario impartito,
fuit conventus condemnatus ad solvendum quan-
titatem liquidandam, ac dato quoque termino
summario prò dicta quantitate liquidanda. fuit li-
quidata pro summa ducatorum 35. Ab hujusmodi
decreto appellavit Titius, & obtento decreto ea-
dem forma, qua supra, termino summario impar-
tito in gradu appellationis, fuit dictum, *benè ap-
pellatum* & moderata summa in ducatis 15. Cajus
appellavit ab hoc decreto, quo summa ducatorum
35. fuit diminuta in summa ducatorum 15. dato-
que termino summario, probavit, equum omni
morbo carere, illumque non esse senem, & ultrà
summam ducatorum 30. potuisse venundari. Per
M. C. compilato termino, fuit pronunciatum: *be-
nè appellatum, & malè judicatum, & proinde de-
cretum latum sub die &c. debitæ exequutioni de-
mandetur*, prout fuit executioni demandetur.

Hic autem à proposito non alienum existimo Lecto-
33 res præmonere, sententiam quamlibet diffiniti-
vam vel condemnationis, vel absolutionis profe-
rendam, ex divino præcepto, juxtà D. Gregor.

can. summoperè præcavere 70.11. *qu.*3. aliàs nulla
est, *l. Præses* 3. *C. de sent. interl. omn. jud.* quibus-
vis tamen verbis absolutionem, vel condemnatio-
nem significantibus, *l. in summa* 59. D. *de re ju-
dic. l. cum judex* 11. *C. de sent. & interloc. omn.
judic.* Præterea nonnisi in scriptis proferenda; si
34 enim sine scripto dicatur, ne nomen quidem sen-
tentiæ promeretur, *l. statutis* 3. *C. de sent. ex bre-
vit. recit. cam in primis requirendum* 7. *§. fin.* 2.
q. 1. *cap. & si sententia diffinitiva* 5. *sive fin. de
sent. & re judic. in* 6. nec pigeat meminisse de ali-
35 bi scriptis, ut nimirùm accuratè, diligenter, &
consultò, imò magno conflictu sententia dicatur,
l. quod magno 7. *C. comminationes, epistolas &c.*
sententiæ igitur manu propria exarantur, mox à
36 magnifico Secretario S. C. registrantur sequenti
formula: *Die &c. in causa N. N. cum N. N. Phi-
lippus Dei gratia Rex. Visa supplicatione Majestati
nostræ, & in nostro S. C. oblata pro parte N.N. con-
tra N. N. fol.* . . . cujus tenor talis est. *Visis deni-
que videndis, per hanc nostram diffinitivam sen-
tentiam dicimus, pronunciamus, sententiamus, de-
cernimus, & declaramus &c.* quæ sententia ita
concepta nomine & cognomine à D. Commissa-
37 rio subscribitur, ex *Novella Leonis* 45. & in pro-
cessu ponitur. At pro enucleatione non præter-
mitto, quod illa verba, nempe *dicimus, pronuncia-
mus &c.* præmittuntur ad ostendendum, senten-
tiam fuisse studio, & matura deliberatione prola-
38 tam, juxta monitum Imp. Valen. Valent. & Grat.
in *l. hac lege* 2. *C. de sententiis ex breviculo reci-
tandis*, ibi: *hac lege perpetuò credimus ordinan-
dùm, ut Judices, quos cognoscendi: & pronuncian-
di necessitas tenet, non subitas, sed deliberatione
habita, post negotium, sententias ponderatas sibi
ante forment; oportet enim Judices,* ut inquit Con-
stantinus in *l. Judices* 9. *C. de judic. in primis rei
qualitatem plena inquisitione discutere*; & allega-
tionibus auditis, & veritate perquisita pronuncia-
re, auth. *qui semel C. quomodo, & quando Judex
sententiam proferre debeat*, atque etiam ad indi-
candam omnimodam potestatem, qua fungitur
Senatus; quoniam pronunciatur nomine Regis,
cui ab initio supplicis libello sub titulo S.R.M. fuit
de justitia supplicatum.

SUMMARIUM.

1 *Auctores de in integrum restitutione differentes referuntur.*

2 *Restitutionis in integrum definitio.*

3 *Restitutio ad pinguiùs probandum quæ sit, quæve illa adversus sententiam.*

4 *Restitutione in integrum pendente nihil innovandum, & eadem nonnisi causa cognita concedenda.*

5 *Restitutio in integrum quibus personis competat, & num. seqq.*

6 *Causa restitutionis minoribus competens quænam sit.*

7 *Restitutio quibus Civitatibus, & Oppidis competat, ut num.* 8.

9 *Patres filiis minoribus præjudicant.*

10 *Collegia num restitusionis remedio juventur, & quot illa sint remissivè.*

11 *Ecclesiæ, & loca Pia gaudent in integrum restitutione, & an pariter illam habeant Clerici, & Ecclesiasticæ personæ.*

12 *Furiosi minoribus equiparati; aliæque miserabiles personæ restitutione in integrum potiuntur.*

13 *Mulieribus an restitutione in integrum succurratur.*

14 *Reliquæ personæ, quæ remedium habent restitutionis remissive.*

15 *Restitutio ex justa causa quibusnam concedatur, & num.* 17.

16 *Casus in quibus majores in integrum restituuntur, ex juribus recensentur.*

18 *Neapolitana Civitas in sex dispescitur Sedilia, & an differant ab antiquis Romanorum Collegiis, & num.* 23.

19 *Restitutio competens Civitati an & Sedilibus quoque competat, & rationes hinc inde afferuntur, ut num seqq.*

20 *Deputati differunt à Procuratoribus.*

21 *Indignos admittere, est dignis injuriam irrogare.*

22 *Consors litis privilegio alterius adjuvatur, & an Collegia restitutionem habeant ob interesse Fisci.*

24 *Minores in Sedilibus nec officia exercent, nec ferunt suffragia.*

25 *Fiscus in Regno Neapolitano non habet interesse in causis Nobilium prout in Hispaniis, ubi Nobiles à tributis eximuntur.*

26 *Forma contrahendi matrimonii ad normam Tridentinæ Synodi quæ sit.*

27 *Verba matrimonium de præsenti, vel sponsalia inducentia quæ sint.*

28 *Producens falsos testes in uno, an in omnibus reputetur falsus, & num.* 33.

29 *Matrimonium quibusvis verbis consensum importantibus contrahitur, atque etiam signis.*

30 *Denunciationes ad matrimonium contrahendum Episcopi arbitrio remittuntur.*

31 *Benedictio nuptialis an sit de substantia matrimonii.*

32 *Decisio Regii Collateralis Consilii in qualam causa reintegrationis ad Sedilis honore profertur, cum Auctoris voto, & num. seqq.*

34 *Argumentum à communiter accidentibus est validissimum.*

35 *Ad excludendam falsitatem omnes subtiles interpretationes admittuntur.*

36 *Principem oportet esse beneficum ac liberalem.*

37 *Altera S. R. C. decisio per Auctorem adducitur quoad in integrum restitutionis materiam.*

38 *Privilegia conquassantur privilegiis, nisi alter de lucro capitando, alter de damno vitando contenderet, & num.* 40. *&* 43.

39 *Bona parentum naturali ratione liberis comparantur, intellige ut num.* 42.

41 *Ecclesia potentius habet privilegium, quàm quivis alius privilegiatus, juxtà opinionem Auctoris.*

44 *Praxis decretorum in hujusmodi restitutionis remedio affertur.*

45 *Pendente in integrum restitutione de affirmativo decreto, executio non suspenditur, juxta decisionem Afflicti, ac Muscatelli doctrinam, & recens exemplum rei judicatæ profertur.*

46 D.

46 *D. R. Consiliarius D. Dominicus Alvarez Escalera laudatur.*

47 *Qualibet sententia diffinitiva regulariter si cepta sit exequi per in integrum restitutionem non suspenditur; idque locus obtinet etiam in decretis interlocutoriis, quum agitur de possessione exigendi annuos reditus, juxtà nuperrimam Collateralis Consilii decisionem.*

48 *Prolato decreto, qua restitutio in integrum, defertur, novum judicium inchoatur, ejusque praxis affertur.*

49 *Judicium restitutionis in integrum est ordinarium, proinde ut quodvis aliud judicium.*

CAPUT II.

De decretis, quæ in remedio restitutionis in integrum fieri solent.

DIE &c. S. C. *declarat esse, vel non esse locum restitutioni in integrum petitæ per N. N.*

Die &c. S. C. declarat esse, vel non esse deferendum in integrum restitutioni petita &c.

Die &c. S. C. declarat non esse locum, & non esse deferendum petitæ in integrum restitutioni pro parte N. N. vel dictur S. C. declarat esse locum, et esse deferendum restitutioni in integrum petitæ pro parte N. N. vel esse locum, sed non esse deferendum in integrum restitutioni.

1 EGimus jam de appellatione, & reclamatione, in præsentiarum de in integrum restitutione, quæ remedium quoque est adversus sententiam differendum. At quoniam de integrum restitutione libros typis tradidere Gothofred. Antonius, Petrus Boulliardus, Marcus Antonius Caimus, Gulielmus Cassiodorus, Emanuel Costa, Jo; Mauritius Dolanus, Scipio Gentilis, Antonius Gomesius, Gaspar Manzius, Fridericus Martinus, Gabriel Mudæuc, Joachimus Mynsigerus, Dominicus Rota, Philippus Herm. Sprengerus, Josephus Myetagerus, Sfortia Oddus, Dominicus Galesius, Balthassar Tomasius, Jo: Mauritius, Petrus Rebuffus, Jo: de Platea, & postremò Illustris Dux Diani D. Hieronymus Cala, aliique in suis Consiliis, Disceptationibus, Decisionibus, & Controversiis; ne aliena transcribam, & onus ullo sine honore suscipiam, ea tantùm, quæ ad Decretorum praxim conferunt, brevitate qua soleo, visum fuit adnotare.

2 Restitutio igitur in integrum est ipsa causæ læsæ redintegratio, seu rei in pristinum repositio; unde Julius Paulus *lib. 1. recept. sentent. tit. 7.* eam ita definit: *Restitutio integri est redintegrandæ rei, vel causæ actio*, dupliciter autem in re judiciali militat; primo, si adversùs temporis lapsum

3 actor, vel reus jus suum non proposuerit, vel incumbentia præstituto tempore non probaverit; quæ propriè dicitur restitutio ad pinguius probandum, *l. minor 36. D. de minor.* quod si hisce concedatur primum, & secundum beneficium vocatur, de quorum beneficiorum materia latè dictum est: secundò, si adversus sententiam prolatam petatur, quod læsionem contingere prætenditur, *l. 1. & ult. & toto tit. C. si adversus rem judic.* Raudensi. *dec. 11.* Cævall. *comm. contra com. quæst. 542.* cujus quidem restitutionis effectus est, ut ea pen-

4 dente, nihil sit innovandum, *l. unica C. in integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat.* Verùm enim verò causa cognita à Prætore conceditur, ad inspiciendum, an sententia rectè prolata fuerit, ut ex text. in *l. 3. C. ubi, & apud quem cognitio in integrum* &c. *l. 9. 3. C. quibus ex causis majores in integrum &c.* ita quod oporteat iterum causam reviderì.

Insuper bifariam conceditur, aut personis ratione

5 privilegii à lege largiti, aut aliqua causa, quæ justa Prætori videbitur, ut deducitur ex text. in *l. 1. D. de in integr. restitutione*; personis, ut puta minoribus de jure communi 25. annis, ex text. in *l. 1. D. de minor.* in *l. minoribus 5. C. de in inte-*

6 *grum restitut.* cum per ætatem imperfecto judicio sint, & alieno indigeant: hinc accuratè Boecr. *clas. 6. d. sp. 10. de restitut. in integr. th. 53.* inquit: *Causa restitutionis in integrum minorum propria est lubricum ætatis, id est inconsulta facilitas, animi simplicitas, imbecillitas, & infirmitas consilii ætatis, qua minor læsus est, l. verum 11. §. si locupleti 5. vers. neque enim ætatis, & §. item non restituitur 4. de minor. & l. 2. C. si adver. delic. & l. C. de filiofam. minu. l. 1. in princ. l. ait Prætor 7. §. 5. in fin. de min. & l. 2. C qui, & adver. quos in integr. restitut. non poss.* Civitatibus, atque om-

7 nibus Universitatibus, ut ex tex. in *l. Remp. C. de jure Reip. lib. 11.* ibi: *Remp. ut pupillam extra ordinem juvari moris est*, & ex text. in *l. Resp. Cod. quibus ex causis major. in integrum restit.* ibi: *Resp. minorum jure uti solet: ideoque auxilium restitutionis implorare potest*; & licet glo. in d. *l. Resp. ibi*, D. de Rep. Romana intelligat, ibi: *scilicet Romanorum; aliæ enim Civitates privatorum loco habentur*; nihilominus Gl. in *d. l. Remp.* contrarium veriùs existimat, nempe restitutionem competere omnibus Civitatibus, ibi: *vel verius aliarum Civitatum*, cum prædicta glo. in *l. Respubl.* quoque inhæret, & à Doctoribus communiter approbatur, ut videre est penes Oddum in *tractat. de in integrum restitut. par. 1. qu. 3. art. 9. à num. 58. usque ad 62.* & eruditissimus D. Emanuel Gonzalez in *comment. ad Decret. tit. 41. de integr. restitut. cap. 1. num. 11. & 12.* & comprobatur ex *l. 1. C. de officio ejus, qui vicem alicujus Judicis, vel Præsidis obtinet*, in qua legitur: *in causa, quæ spectat*

ad

ad utilitatem Reipublicæ, cum, qui vice Præsidis Provinciam administrat, potuisse cognoscere in dubium non venit. Sanè si in aliquo captum est jus Reipublicæ, juxtà scita Divorum Principum defensores Reipublicæ, si modò adesse fiduciam negotio putant, restitutionis auxilium possunt flagitare; & cum Imp. Gordian. locutus fuerit ad Provinciarum Præsides certum est, quod non de Republica Romana intelligi debet: tum etiam, quia defensores, qui hoc restitutionis remedio uti poterant, omnibus dabantur Civitatibus, ut ex *auth. de defensoribus Civitatum*, triplici ratione; prima, quia considerata Civitate sub jure publico Universitatis, quod Universitati competit, Resp. dicitur; secunda, quia in Civitatibus minores, & miserabiles personæ semper existunt, propter quas Romana Resp. hoc beneficio utitur; tertia, quia per administratores reguntur, per quos utplurimum in negotiis debita omittitur diligentia. Op-
8 pida verò, & Castra paucorum hominum, quæ per administratores fortassis non reguntur, & in eis minores, vel aliæ personæ miserabiles non existunt, vel minores caput familiæ non constituunt, neque uti cæteri ad Comitia, seu Parlamenta accedunt, hoc beneficium restitutionis non habent; nam rationes perpensæ non æquè militant, & pa-
9 tres minoribus filiis præjudicant; filii verò ex hoc capite non restituuntur, *l. Æmilius 39. D. de minor.* ibi: *putabam benè judicatum, quod pater ejus, non ipse contraxerat*, & *l. 3. §. sed utrum D. eod.* Oddus *loco cit. art. 11. num. 72.*

Item Collegia, publica auctoritate approbata, prout
10 erant illa antiqua Romanorum, ut in *l. sodales ult. D. de Collegijs, & corporibus illicitis*, & notant Jacobus Cujac. *lib. 7. observ. cap.* 30. Joannes Rosin. *Antiquit. Roman. lib.* 8. Fontanella *decis. Cathal.* 108. *num.* 1. in integrum restitutione juvantur in causis cœtum tangentibus, Regens de Marin. *in observat. ad dec. Reverter.* 156. *sub num.* 2. idem Fontanella *decis.* 109. *num.* 6. 13. *& seqq.* ad quorum instar visuntur hic Neapoli nonnulla Artificum Collegia, & Confratriæ, quæ etiam ad utilitatem publicam conferunt, scilicet Argentariorum, ut in *Nov.* 136. & similium, de quibus singulatim statuitur enumeratio in *l. fin. D. de jur. immun.* hæc autem capitulationibus unamquamque artem respicientibus regio assensu roboratis instituta fuere, eligunt superiores, qui Consules appellantur, habent loca, sive Ecclesias, ubi dicti Artifices congregantur, & quamplurima pietatis opera exercent.

Omnes Ecclesiæ, ut in *cap. 1. tit. de in integr. restitut.*
11 & in *cap. 1. eod. tit. in 6. Clemen.* 1. *eod.* & omnia loca pia hac restitutione potiuntur, per text. in *l. omnia privilegia C. de Episc. & Clericis.* Clericis verò, sive aliis Ecclesiasticis personis respectu bonorum patrimonialium, etiam si ad eorum titulum Sacros ordines susceperint, non competit, ut post quamplures probat Sfort. Odd. *de restit. in integrum. par. 1. qu. 3. art.* 8. hinc pro legato ab Eminentissimo Cardinale Pyrro Aloysio Carrafa relicto in beneficium Reverendissimi D. Francisci sibi conjuncti de familia Carafa in prælatura Romæ versantis, cujus annui introitus cum eorum sorte existunt in patrimonio terræ Balvani, in causa inter concreditores dicti patrimonii, à restitutione prædicta fuit exclusus d. Reverendissimus D. Franciscus Carafa penes Scribam Carbone.

Item furiosi, qui minoribus æquiparantur, muti, &
12 surdi, atque omnes miserabiles personæ, quæ suis negotiis præesse nequeunt, & indigent alterius auxilio, hanc habent restitutionem; ut videre est penes eundem Oddum *qu. 3. art. 1. 2. & 3.*

Mulieribus autem indistinctè hoc remedio succurren-
14 dum non est, sed tantùm si pauperes sint, vel aliqua de causa miseratione dignæ reputentur, aut in causa dotis, ut probat Oddus *qu. 10. art. 6.* & in Regno Neapolitano generatim restituuntur ad pinguius probandum, & gaudent primo, & secundo beneficio; non verò adversus sententiam, ut in *Constit. Regni* incip. *Obscuritatem* notat Afflictus, Ursill. *in annot. ad eand. in dec. 357. num.* 5. Rovit. in *Pragm. 1. num. 22. de Minoribus*, Præses de Franchis *decis.* 284. *num.* 2. Regens Capycius latro *decis.* 89. Consiliar. Staiban. in *observat. ad resolut.* 195. Illustris Dux Vasti Gerardi super *Rit. M.C. 71. num.* 10. *&* 11. prout quoque viduis regulariter adversus sententiam hoc denegatur beneficium, de Franch. *cit. loco*, ac Thor. 3. *tom. part. 2. vers. restitutio adversus sententiam.* Cæteras verò personas, quibus hoc restitutionis
14 remedio succurritur, videre est penes laudatos Auctores.

Cum igitur de restitutione ex privilegio sit cogni-
15 tum, ad aliud restitutionis caput pergo, in quo breviter dico, quod ex qualibet causa, quæ Prætori justa videbitur, majoribus quoque competit restitutio, ut ex tex. *in l. 1. D. quibus ex causis majores in integrum restituuntur*, ibi: *Item si qua alia justa mihi causa esse videbitur, in integrum restituam, quod eis per leges, Plebiscita, Senatus Consulta, Edicta, decreta Principum licebit*, ubi
16 plures enumerantur casus, prout in legibus sequentibus, & præsertim in *l. sed etsi 26. §. quoties eod. tit.* cujus hæc sunt verba: *quoties per absentiam quis non toto tempore aliquem exclusit (utputa rem tuam possedi uno minus die statuto in usucapionis tempore, deinde Reip. causa abesse cæpi) restitutio unius diei adversus me facienda est. Item (inquit Prætor) si qua alia justa mihi causa videbitur, in integrum restituam. Hæc clausula edicto inserta, est necessaria; multi enim casus intervenire potuerunt, qui deferent restitutionis auxilium, nec sigillatim enumerari potuerunt, unde quoties æquitas restitutionem suggerit, ad hanc clausulam erit descendendum; utputa legatione quis pro civitate functus est. Æquissimum est eum restitui, licet Reip. causa non absit; & sæpissimè constitutum est, adjuvari eum debere, sive habuit procuratorem, sive non. Idem puto, etsi testimonij causa sit evocatus quis in qualibet Provincia, vel in Urbem, vel ad Principem. Nam & huic subveniri sæpissimè rescriptum est. Sed & iis, qui cognitionis gratia, vel appellationis peregrinati sunt, similiter subvenitur, & generaliter quotiescumque quis ex necessitate, non ex voluntate abfuit, dici oportet ei subveniendum.* His addendum puto, quod in facto
17 habui, nempe si post sententiam detectum sit, testes falsum deposuisse, vel procuratorem cum adversa parte collusisse, cum nemini fraus opitulari debeat. Pro decretorum ornatu non tedeat in medium proferre causam inter Illustrem Plateam

Nili,

Nili, seu Nidi, & D. Antonium, D. Dominicum,
& D.Fabritium Carafa in Regio Collaterali Con-
silio decisam. Prædicti de Carafa petierunt admis-
sionem ad honores prædictæ Illustris Plateæ, ut fi-
lii D. Hectores Carafa; & quia contradictionem
faciebat Illustre Sedile, quòd non ex legitimo con-
jugio orti fuerint, fuit causa commissa in S.C., ubi
termino dato, atque compilato, coram Dominis
duarum Aularum cum interventu Fisci Patroni,
ut moris est, referente eodem Sacro Consilio,
in Regio Collaterali, & coram Domino Prorege
judicatum fuit pro prædictis de Carafa; adversus
quam sententiam Illustre Sedile petiit restitutio-
nem in integrum, & obtenta à D. Præsid. Sac. C.
regia decretatione, quod idem Magnificus relatio-
nem faceret ad finem videndi an esset locus, & an
esset deferendum petitæ in integrum restitutioni,
de duobus fuit tractatum: primò, an illustris Pla-
teæ, seu Sedili restitutio in integrum competeret;
secundò, quatenùs competeret, an per sententiam
Sedile fuisset læsum.

Pro parte Sedilis dicebatur primò, quod inclyta Civi-
18 tas Neapolitana in sex dividitur regiones, sive
quarterios, quorum quinque sunt Nobilium, & vo-
cantur Plateæ, vel Sedilia, nempe Capuanæ, Mon-
taneæ, Nidi, Portus, & Portænovæ, postrema Pla-
tea est popularis, & ipsæ Civitatem constituunt,
quibus ejusdem Civitatis cura committitur, ut no-
tat Mutius Surgente in *adnotat. ad libr. Marci
Antonii fratris de Neapoli Illustrata fol. mihi* 411.
ibi: *& non immeritò Rex Ladislaus sex Sedilibus Ci-
vitatis curam commisit, & quodlibet Sedile publi-
cum est, & Civitatis pars. d. cap. fundamenta §. pro-
inde, l. 1. §. 1. D. ne quid in loco publico, l. si quis à filio
§. 1. D. de legat. 1. & latè deducit German. in lib. de
Sedilibus.* D. Præses de Franchis *decis.* 207. *num.* 8.
Franciscus de Petris *cons.* 46. Consiliar. Roccus *de
officiis rubr. 17. tit. de offic. Platearum Civitatis
Neapis,* Tasson. *in Pragm. de antefato vers. 3. observ.
3. nu.* 12. cum quolibet sedile dicatur pars Civita-
tis, ex *l. 3. D. de officio assessorum,* Florian. in *l. Testa-
trix §. plures D. si servus vindic.* & D. Regens An-
nibal Moles *tit. de civilitate neapolitana §. 8. qu. 9.
num.* 13. ibi: *& ideo secundum juris dispositionem
censetur, ac si esset ipsa Universitas respectu attin-
gentium illud Sedile, ex tex. in l. 1. D. quod cujusque
Univers. nomine, & sedile prædictum habet quan-
dam jurisdictionem in suos nobiles tum ex juris
dispositione, juxtà text. in l. fin. C. de jurisdict.
omnium Judicum, tum ex dispositione Capitulorum
ipsius Civitatis, ut in provisione Caroli V. de anno*
1526. *die* 6. *Julii, & ex capitulis D. Petri de Toleto
expeditis in anno* 1540. probant Fabius Anna
cons. 133. *nu.* 3. & D. Regens Capyc. latro *consult.*
50. *n.* 74. hinc sicut Civitati competit in integrum
restitutio, ita cuilibet Plateæ, seu Sedili, Sichard.
19 in *l. Resp. nu. 8. C. ex quibus causis majores in inte-
grum restit.* nam illud quod dicitur de toto quoad
totum, dicendum erit quoque de parte, ex reg. *l.
quæ de toto D. de reivind.* Secundò, nam prædicta
Sedilia erant verè Collegia, sic dicta, quod ibi ho-
mines colliguntur, juxta glo. in *l. 1. verbo Collegium
D. quod cujusq; Universitatis nomine,* cum nobiles
in propriis locis congregentur, & Constitutiones,
sive Consuetudines juribus non contrariæ in ibi
existebant, & retrò à Serenis. Regibus, prout à
Carolo I. Rege Ladislao, Rege Catholico, & ab
Imperatore Carolo V. hujusmodi Collegia erant
approbata, ut videre est penes citatos Regni hu-
jus Auctores; idcircò ad instar Universitatum
omnibus privilegiis gaudere debebant, ex tex. in
*l. 1. §. quibus D. quod cujusque Universitatis nomi-
ne,* ibi: *quibus autem permissum est corpus habere
Collegii, Societatis, sive cujuscumque alterius no-
mine, eorum proprium est ad exemplar Reip. habere
res communes, arcam communem, actorem, sive Syn-
dicum, per quem tanquam in Rep. quod communi-
ter agi, fierique oporteat, agatur, & fiat.* Tertiò, quod
prædicta Sedilia in negotiis, & litibus ad ea perti-
nentibus, in quibus omnes nobiles præesse ne-
queunt, reguntur per deputatos à Cœtu nobilium
electos, qui non mutantur, & omnibus nobilibus
præjudicant præsentibus, & absentibus; ideoque
uti administratores habentur, & differunt à pro-
20 curatoribus; nam isti per Principales eliguntur,
qui in causis intervenire possunt, ipsosque procu-
ratores revocare: hinc sicut Universitatibus, Col-
legiis, & Communitatibus, quæ per administrato-
res reguntur; competit restitutio in integrum, ut
latè docent DD. *de restitut. in integr. p. 1. q. 3. art.
9. & 12. nu.* 76. Petrus Fontanella *præc. decis. Ca-
thal.* 109. *nu.* 13. 15. & 16. & communiter DD. ita
etiam Sedilibus, prout in præsens, existunt pupilli
& minores, quorum intuitu æquè ac in Communi-
tatibus, licet non regantur per administrationes, in
integrum restitutio locum habet, ut scribit DD.
p. 1. q. 3. d. art. 9. nu. 62. ibi: *vel quia in ea infiniti mi-
nores, & pupilli reperiuntur, quorum interest eo-
rum Remp. incolumem, ab omni damno, & læsio-
ne servari,* & *d. qu. art. 11. nu.* 71. Fontanella *ibi-
dem à num.* 13. aliique DD. ita, & Sedilibus, &
quod in hac re præjudicium minorum erat
maximum, & de præsenti; quoniam ad-
21 mittere ad Sedile indignum, esset injuriam di-
gno irrogare, ut notat Eminentissimus Cajetanus
Jentaculo 11. super illo *D. Pauli ad Philipp.* 2. ibi:
*Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitra-
tus est, esse se æqualem Deo. Plus est,* inquit, *facere se
alteri æqualem in dignitate, cum non sit, quam ei-
dem auferre bona, cum verò per rapinam arbitra-
tur, & lædat personas aliorum.* Quartò, siquidem
habens litis consortem privilegiatum, juvatur ejus
22 beneficio, etiam non petito, ratione commixti in-
teresse, Fontanella *decis.* 111. Gamma *decis.* 162.
Phcb. *decis.* 61. D. Altimar. *in observ. ad Rovit. cons.*
32. *n.* 2. etiam si persona privilegiata non sit in
judicio propter individuum interesse, quod red-
dit causam individuam, ut probat idem Fontanel-
la *d. decis. à nu.* 12. ibi: *Id quod in primis adduce-
bam text. in l. si commune in principio D. quemad-
modum servitus amittatur,* ibi: *si communem fun-
dum ego, & pupillus haberemus, licet uterque non
uteretur, tamen propter pupillum, & ego viam re-
tineo. Secundò adducebam in proposito rationem
connexorum, unitorum, & individuorum, in quibus
nullus nescit communicari privilegia, & beneficia,
ita ut omnes habeant, quod uni soli competit aliàs
ex se privilegiato, ex glo. in cap. 1. verbo uniendo
extr. ne sede vacante.* & *nu.* 18. ibi: *tertiò, quia ubi
materia est individua, socius gaudet privilegio so-
cii, quo aliàs non gauderet, l. si is, qui duos D. de li-
berat. legata.* Cum ergo in præsenti causa interve-
niat

niat Regius Fiscus habens interesse formale prout ex literis regalibus, & notat Marcellus de Mauro *allegat*.7. quod nobilitare personas sit solummodo Regis, cum in Principe tantùm thesauri pateant dignitatum, Anna *allegat*.130. ibique Fisius in *addit*., ac D. Regens de Ponte *de potestate Proregis tit*.12.*de delegatione causarum nu*.2.& 3., idcircò competit dictæ Illustri Plateæ in integrum restitutio, quæ Fisco competit.

E contrariò pro prædictis de Carafa dicebatur primò, esse verum, quod quinque Plateæ Nobilium cum alia populari constituebant Civitatem, & ab eis creabantur Syndicus, & Electi, ut per Surgentem *de Neapoli illustrata lib*.1.*cap*.10. *num*.30. D. Præs. *decis*.207. *num*.8. Montauar. in *Pragm*.2.*de administratione Universitatum num*.317. pro ipsius gubernio; sed licèt in negotiis Civitatem suspicientibus restitutionis remedio gauderent, sed tamen in negotiis eorum nobilitatem respicientibus; cum sit peculiare, & separatum interesse nobilitatem respiciens, non universale circa gubernium. Secundò, quod dicta
23 Sedilia licèt nomine convenirent cum antiquis Romanorum Collegiis, tamen re vera valdè differebant, nam illa erant Artificum, hæc Ordines nobilium; illa circa eorum professiones, quæ ad gubernium Civitatis Romæ conferebant, arcam communem habebant, Superiores creabant, qui administratores erant; hæc autem nobilium, & circa ordinem nobilitatis à Rege approbata, neque habent superiores, cum unusquisque nobilis in rebus Sedilium suum proferat votum, & circa negotia deputati ab illis electi se gerant uti procuratores in exequendo conclusiones per vota peractas; ideoque nil mirum, si illa hoc restitutionis beneficio juvabantur, quo hæc potiri nequeunt.
24 Tertiò, quia minores in Sedilibus officia non exercent, nec suffragia præstant; & in electione deputatorum nulla læsio considerari potest, cum deputati in litibus nobilitatis exequuntur conclusiones, quæ ab ætate majoribus fiunt. Quartò, quod hæc restitutio in integrum petita ratione interesse conjuncti cum Regio Fisco minimè competat, etiam ex eo quòd Fiscus in hujusmodi re-
25 integrationis causa non habeat formatum interesse in hoc Regno, prout in Hispaniis, ubi nobiles à tributis sunt immunes; in hoc verò Regno tam nobiles, quàm ignobiles ad ea tenentur, ut ex *tit. Pragm. de jur. & exaction. fiscal.* Fiscus autem in his causis solum assistit, ad collusiones evitandum, & hac ratione interventus Fisci fuit à Catholica Majestate ordinatus, ut notat D. Regens Rov. *cons*.31. *tom*.2. ubi in illa causa petitionis Sedilis pro primo, & secundo beneficio ex juribus Regii Fisci noluit Fiscus ei deferre, nec fuit admissus ad recusandum Judicem uti suspectum; nam cum habeat simplicem assistentiam, nec beneficia petere, nec Judices recusare valet, D. Regens Sanfelic. *dec*.90. *num*.21. Regens Capiciuslatro *decis*.164. *num*.22. Dominus Altimar. *in observ. ad decis*.1. *num*.42. *circa med. D. Roviti*, secus verò in Hispaniis, ubi, ut dictum est, habet formatum interesse, ut notat Joannes Arse Otalora *de nobilit*. 3.*p.princip.cap*.6.

Præterquamquod integerrimus Consiliarius D. Petrus Messones, qui pro Fisco interveniebat, veritatem, & bonam fidem agnoscens, non solùm hanc restitutionem non petiit, sed pro exequutione sententiæ decreto jam prolato inhæsit. Rursum interesse officiorum, quæ Nobilibus distribuuntur, præsertim Catapaniæ, erat nimis remotum, & incertum, pro quo restitutio in integrum locum minimè vindicat, ut probat hac in re Eminentissimus de Aretio *consil*. 33. *inter consilia D. Roviti to*.2. sicuti reintegrationem ad honores nobilitatis esse modici præjudicii, si à persona nobili prætenderetur, substinet idem D. Rovit. *consil*.32.*nu*. 8. *tom*.2.

Quoad alterum punctum, quod propter læsionem restitutioni in integrum petitæ ab Illustri Platea Nidi erat deferendum, dicebatur, prætensum matrimonium inter D. Hectorem, & Liviam Cucco contractum non esse concludenter probatum; ex quo in libro Parochi, in quo alia matrimonia scripta apparebant, illud non erat enunciatum formulà a C. Tridentino præscripta, quæ notatur ab Episcopo Barbosa de officio, & potestate Parochi
26 *c*.6. *num*.9. videlicet: *Die . . Mense . . Anno . . Petrus, & Berta factis intrà missarum solemnia trinis denunciationibus, tribus diebus festivis continuis. videlicet Die . . Mense . . dicti Anni . . & nullo impedimento allato, servatisque aliis servandis, conjuncti sunt matrimonio à me N. in Parochia N. talis loci, & inter missarum solemnia ibidem benedictionem matrimonialem receperunt, præsentibus N.N. & N.N. testibus*; si fuerit dispensatio obtenta, post illa verba, *nullo impedimento allato*, addatur, *& obtenta dispensatione*: at verò Parochus in eo libro ita testatus fuerat. Anno Domini 1646. die 6. Januarii D. D. Hector Carafa vocavit me insimul cum Reverendo D. Vincentio Cimitile, & Carolo Campanile, & ait mihi, quod ipse volebat in sponsam Liviam Cucco, quæ respondit, quod volebat D. Hectorem in maritum; tale factum retuli Episcopo Nolano diœcesis, qui jussit mihi, quod ad aliud non progrederer. postremò cum prædictus D. Hector intenderet illud confirmare, denuò certiorem feci Episcopum, qui mihi Parocho injunxit, ut illud ratum haberem, prout ratum habui sub die 10. mensis Julii 1649. in præsentia prædictorum Cimitile, & Campanile; & mei D. Francisci Campanile Parochi Marianellæ: quæ verba prolata à D. Hectore, & Livia, *quod volebat*, non concludebant matrimonium contractum de præsenti; sed
27 tantùm continebant sponsalia, & matrimonium de futuro, ut notant Syvestrius *v. sponsalia q*. 6. *dicto* 4. Angel. *verbo sponsalia num*. 11. Tabiena *qu*.7. *num*.8. in *eodem verbo*, cum aliis relatis per Sanchez *de sponsalibus, & matrimonio lib*.1.*disp*. 18. *num*.13. Berous *qu*.6 *num*.2. & 3. & quamquam locutio Liviæ referretur ad maritum, atque adeo ad matrimonium, consensus tamen non erat uniformis, & reciprocus, ut post quamplures notat Baldus in *cons* 165.*num*.1. *circa fin.vol*.2. quod confirmabatur; quia denunciationes juxtà præscriptum S. C. Trident. *sess*. 24. *de reform. cap*. 1. deficiebant, imò & benedictio Parochi, ut in *d. sess. c*. 9. ad hæc; Parochus non testatus fuit, eos in matrimonium conjunxisse, cum illud pro vero matrimonio non habuerit: & licèt in mense Julii 1649. appareret ex eadem Parochi attestatione

fuisse

fuisse ratificatum, ratificatio tamen operabatur circa suum antecedens, quod cum esset nullum, validum reddere non valebat, Baldus in *l. eam quam n.37. C. de fideicomm.*

Rursus erat nimium dubitandum nunquam illud adfuisse; siquidem ex fide baptysmatis de anno 1641. constabat, D. Dominicum esse filium legitimum, & naturalem D. Hectoris, & D. Liviæ Cucco conjugum, quæ fuit præsentata in anno 1661. in M. C. pro consecutione alimentorum contra occisores prædicti Hectoris; quando in numeratione de anno 1643. apparet quod Livia habitabat in sua domo sola, & matrimonium, ut in præsens ajebant, erat contractum in anno 1648. & ratificatum in anno 1649. Cum igitur dicta fides baptismatis non esset vera, & fidei matrimonii contraria, neutri erat credendum, Alba *cons.* 224. *num.*8. Natta *cons.* 245. *num.* 5. *lib.* 2. Farinac. *de falsitate, & simulat. qu.* 153. *par.*7. *num.* 121. arguendo etiam, quod sicut producens te-
28 stes falsos in uno, in omnibus reputatur falsus, ut latè notat Consiliarius Gizzarellus *decis.* 86., ita in præsens ex fide baptysmatis non vera arguendum erat adversus matrimonii attestationem, quod erat fundamentum pro obtinenda in integrum restitutione.

Pro parte verò de Carafa allegabatur, quod matrimonium contrahitur quibusve verbis consensum importantibus; quinimò etiam signis exteriori-
29 bus, ut ex Rota *decis.* 301. *par.* 11. *recent. editione Veneta de anno* 1691. quod attestatio Parochi relationem factam Episcopo continebat, quam aliter exprimere nequiverat; re tamen vera actus per verba de præsenti jam fuit expletus à D. Hectore, & Livia, prout omninò credere par erat: & quamvis nominaret Liviam sponsam, de communi usu loquendi uxor sponsa quoque denominatur; cumque Hector infirmus in lecto jaceret, hac de causa denunciationes non requirebantur, atque etiam ne à consanguineis matrimonium cum dicta Livia disparis conditionis impediretur, ut notat eruditissimus Emanuel Gonzalez in *commentariis ad Decretal. lib.* 4. *cap. cum inhibitio de clandestina desponsat. num.* 7. & Reverendus Ferdinandus Castro Palaus *de sponsal. disp.* 2. *puncto* 13. §. 8. *num.* 8. *&* 9. proinde in anno 1649. de ordine Episcopi sine denunciationibus fuit coram Parocho confirmatum, juxta S. C.
30 Trident. *citata sess.* ibi: *nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes dimittantur, quod illius prudentiæ, & judicio Sanctæ*
31 *Synodus relinquit*. Quoad verò nupualem benedictionem, certo certius est, eam non esse de matrimonii substantia, sed tantùm à Tridentina Synodo *sess.* 24. *de matrim.* requiri ad majorem Sacramenti decorem, & honestatem, sic, ut ejus omissio, dummodo contemptus absit, non quidem lethale, sed veniale duntaxat peccatum sit, Perez *de matrim. disp.* 43. *de denunciat. seu monit. sect.* 10. præsertim in Civitate Neapolis. ubi solemnitas hæc benedictionis nuptialis nusquam observatur. Item quia in anno 1673. ab Episcopo Nolano, audito Promotore Curiæ illud matrimonium in anno 1648. contractum, validum fuit declaratum, & comprobatum plurium numero testium in S. C. productorum; & proinde filii postmodum nati procul dubio erant naturales, & legitimi, de fide verò producta post sententiam S. C. adversus quam petita est restitutio, ab eodem S. C. nulla fuit habita ratio, dum non constabat, à quo præsentata fuerit in dicta M. C.

Proposita hujusmodi causa in Regio Collaterali
32 Consilio junctis Dominis duarum Aularum coram Excellentissimo Prorege, & Dominis Regentibus pro primo puncto fuit judicatum, *non esse locum petitæ in integrum restitutioni*, uno tantum voto, vel duobus, ni fallor, exceptis: & pro secundo communi voto *non esse deferendum*, ego in ordine octavus, mea consueta brevitate ita prompsi votum. Ne Excellentiæ vestræ molestus sim post suffragia tot Consiliariorum Sapientum circa primum punctum voto *non esse locum* adhæreo, considerando, quod in dubio hoc remedium uti extraordinarium est denegandum, quùm duo ordinaria existunt, reclamationis videlicet, atque nullitatis; eòque magis in re parvi præjudicii, circa secundum, mihi videtur respondere ad falsitatis objectum, quod à parte deducitur ex baptysmatis fide producta per D. Dominicum in M. C. arguendo, quod sicut illa fuit procurata, & non vera, ita quoque attestatio reperta in libro matrimoniorum, atque aliæ fides extractæ à libro baptysmatis essent non veræ, & procuratæ, dum lex contra producentem in uno puncto falsam probationem, in alio quoque præsumit, secun-
33 dùm adducta in *dec.* 86. Consiliarii Gizzarelli nam licet vera sit propositio, & argumentum non leve, tamen quoties facta diversam originem, & circumstantias habent diversas, propositio minimè procedit; etenim D.Dominicus in anno 1661. germanus, & major natu proprio amore ductus voluit ostendere, quod etiam ipse erat ortus in costantia matrimonii; non ideò necessariò sequitur in præjudicium aliorum fratrum, quod in anno 1648. non fuerit matrimonium contractum, quando cursus temporis annorum septem, & status infirmitatis, qua tunc temporis laborabat Hector, quum dictum matrimonium fuit contractum, sunt duæ circumstantiæ, quæ constituunt hominem Æternitatis memorem, & sunt causæ impulsivæ ad matrimonia contrahendum; præsertim si filii existant, ut in præsenti, ob illorum amorem: hinc argumentum, quod communiter ab accidentibus sumitur, est fortissimum prout communiter fatentur Doctores penes Everardum in *locis argumentorum legalibus*, *loco à communiter accidentibus*, Barbosa in *locis commun. argument. jur. loco* 20. *à communiter contingentibus* cui accedit doctrina Beccii *cons.* 78. *num.* 12. ubi subtiles omnes interpretationes, quæ
35 falsitatem excludunt, sunt admittendæ, Bertazzol. *cons. crimin.* 53. *num.* 23. *& seqq.* latè Farinac. *de falsit. & simulat. qu.* 53. *per tot. à nu.* 192. Præterquam quod in anno 1661. non fuit producta fides matrimonii, sed baptysmatis tantùm prædicti D. Dominici, quod quippe diversum est; at quando, Excellentissime Domine, al quale remaneret dubium, quod mihi planè non est hoc fortassis in materia parvi præjudicii vim habet ne prædicti fruantur honoribus Sedilis, in quo Pater fuit, & in præteritum etiam naturales ad illud admittebantur? minimè certè,

O o quia

vitando, alter de lucro captando dimicaret propterea Sacrum Consilium definivit pro Ecclesia, declarando, *esse locum, & esse deferendum petitæ in integrum restitutioni*, penes Rubinum actorum Magistrum, Gaggia Scribam.

Ex his decretorum praxis satis abundèque remanet
44 explicata, ut quando restitutionem in integrum alicui personæ declaratur competere, dicitur, *locum esse*; in contrarium, *locum non esse*, quoties autem certum est, quod competat; si læsio in sententia non consideretur, non dicitur, *non esse locum*, sed *non esse deferendum*; è converso, læsione intercedente, *esse deferendum petitæ in integrum restitutioni*. Quod si dubitetur, an petens hanc restitutionem sit persona privilegiata, & insimul an læsio intercedat, nec ne, cognito quod revera nec privilegiata persona sit, nec læsa fuerit, dicitur, *non esse locum, & non esse deferendum*; ex opposito, *esse locum, & esse deferendum.*

Formula verò decreti, *esse locum, sed non esse deferendum*, tum adhibetur, cùm à S. C. declaratur, quempiam esse quidem personam privilegiatam, ideoque dignam, quæ restitutionem exigitet, sed tamen læsionem deficere, quæ potissimum causa est, cur idem restitutionis beneficium concedatur.

Unum tamen advertas hic velim, quod quamvis in
45 integrum restitutio executionem sententiæ suspendat, *l.unic.C.in integr.restit.postulata, &c.*& communiter nostrates; nihilominus pendente in integrum restitutione de quo is affirmativo decreto, quod passim vocamus assistentiæ, nullatenus impeditur executio quoad adjudicationem, juxta *decis.* Afflict. 356. ac Muscatelli doctrinam in *praxi par.3. glo. fuerint num.* 43. qui Sfortiam Oddum confutat in *tract.de restit. integrum par.1. qu.* 43. *num.* 26. modò talis petitio nullam calumniam sapiat; & ita nuperrimè decisum fuit in mea Aula, in causa vertente inter Annam Theresiam Bene, & Annibalem Coniecchio, referen-
46 te Regio Consiliario D.Dominico Alvarez Escalera integerrimo viro, & meritissimo paternæ virtutis herede; utpote filio præstantissimi Præsidentis Regiæ Cameræ D. Emanuelis Alvarez Escalera: Acta sunt penes Gasparem Robino actorum Magistrum, Scribam Antonium Sorrentino.

Præterea exploratissimi juris est regulariter quam-
47 cumque diffinitivam sententiam, quæ jam cœpta sit exequi, per in integrum restitutionis restitutionis remedium non impediri, juxta gloss.in *cap.suscitata de integr.restit.*Castill. *decis.*248. *nu.* 6.*lib.*3.Rovit.in *Pragm.*1.*de minor.num.*25. Staib. *resol.* 55. *num.* 3. ac proinde mandato de parendo expedito, nequaquam executio sententiæ per hanc restitutionem suspenditur, ad notata per Ann. in c.1. *de Vassallo decrep. atat. num.* 239. & *seq.*Rovit.*loco cit.num.*28.Staib.*d. resol.*55. *num.*5. Montan.*controv.*55.*num.*1. Masull.ad *Capyc. decis.* 53.*num.*4.Muscatell.in *praxi p.*3.*glos.fuerint num.* 37.ibique Prat.in *addit.*Molegnan.*altercat.*90.*nu.* 9 Regens de Marin. *resol.*200.*num.*5.*lib.*2.Calà *de restit. in integr. q.* 40. *num.*20. quod etiam locum obtinet in decretis interlocutoriis, quum agitur de possessione exigendi redditus annuos, ut patet ex alia recentissima causa inter Magnificum Baronem D. Cesarem Sanfelicium cum Universitate Balneoli; siquidem cum fuisset eidem Universitas injuncta solutio ducatorum 660.ex causa annuorum redituum, in cujus possessione Baro prædictus manutentionem obtinuerat, porrecta supplicatione restitutionis in integrum pro parte Universitatis, & obtenta decretatione Rotæ Decanæ per absentiam Domini Præsidis, quod *idem magnificus verbum faciat in S. C. ad finem videndi, an sit deferendum petitæ in integrum restitutioni*, nulla clausula adjecta, Baro gravatus decretum Regii Collateralis Consilii obtinuit, quo fuit ordinatum: *Benè provisum per Aulam decanam, non impedita tamen executione decreti S. C.* acta sunt penes Regium à mandatis Scribam Mastellone; quemadmodum alias fuerat ab eodem Collaterali Consilio determinatum, teste Thoro in *supplem.compend.v. restitutio in integrum*, substinente partes præfati Baronis Domino Alphonso Crivelli inter eloquentissimos causarum Patronos nemini secundo.

Obtento autem decreto quo dicitur, *esse deferendum*
48 *petitæ in integrum restitutioni*, exinde novum judicium inchoatur, ac praxis invaluit, qua novo libello supplicatur Spectabili Præsid., & in eo iterum factum, & decreta narrantur, ut dignetur eidem Commissario causam committere, & in calce libelli a Domino Præside decernitur, quod *idem ca:sæ Commissarius partes audiat, & in S. C. referat, atque justitiam faciat*: quo intimato impartitus utrique parti terminus ad probandum incumbentia, producuntur acta in vim probationis super novis articulis examinantur testes, sitque progressus ad ulteriora, prout in quovis ordinario judicio, Bocer. *clas.* 6. *disp.* 10. *de restit. in integr. th.* 110. ubi complura cumulat jura.

S U M M A R I U M.

1 *Auctores de Nullitatibus tractantes memorantur.*

2 Pragm. 5. de off. S. R.C. *exponitur, ubi de pœna proponentium nullitates in S. C. & alia* Prag. Sanctio de dilationibus 4. *adducitur, & num.* 3.

4 *Pœna proponentium nullitates adversus decreta M. C. tam diffinitiva, quàm interlocutoria.*

5 *Pœna proponentium nullitates in Regia Camera pariter servatur.*

6 *Pauperes det uti in carceribus M. C. ab hujusmodi pena sunt immunes.*

7 *Ad hoc evitandam depositum quid observetur in Praxi, & num. seqq.*

8 *Paupertas concludenter probanda, & quare.*

9 *Nullitates cur ab Advocato subscribendæ, & an valeat subscriptio Procuratoris, cum Auctoris opinione.*

10 *In S. C. non pauci Procuratores existunt doctrina prædití.*

11 *Tempus ad nullitates proponendum constituitur, & an dies notificationis includatur in termino; & quid si sequens, vel postremus dies sit feriatus, & num.* 14.

12 *Nullitates à sententia diffinitiva, vel per viam actionis, vel per viam exceptionis proponenda;*

da; idque per Auctorem enucleatur, & num. 16.
13 Jure communi exceptio est perpetua.
15 Decretum quando non sit proprie diffinitivum, sed incidens, exemplo commonstratur.
17 Praxis decretorum super allegata paupertate profertur.
18 Nomen pauperis explicatur, & an distet ab inope, & num. 19.
20 Pauperes privilegium habent evitandi depositum, & alia pauperum privilegia remissive.
21 Judicis arbitrio remittitur, an quis dicatur pauper, vel dives, aut locoples, & quomodo tale arbitrium reguletur.
22 Nobilis, aut in dignitate constitutus quando pauper dicatur.
23 Non proprietas, sed valor, ac reditus bonorum inspiciendi, atq; etiam onera.
24 Paupertas qualiter probanda, & num. 27. & seqq.
25 In ore duorum, vel trium stat omne verbum.
26 Paupertas negationem continet, & pulchra Senecæ auctoritas affertur.
28 Vicinus scire præsumitur facta vicini.
29 Paupertatis probatio an requiratur evidentissima.
30 Decretum stante notoria opulentia non recipiantur nullitates absque deposito, in quâ juris auctoritate fundetur.
31 Opulentia dicitur ex opibus, adeoque notorium præseferre videtur.
32 Decretum, stante notoria paupertate &c. exponitur.
33 Decretum, recipiantur nullitates &c. absque deposito, quando locum habeat.
34 Reliqua decreta singulatim exponuntur, & num. seqq.
35 Nullitates ex eisdem actis emergentes absque termino discutiuntur; secus si dictum fuerit de nullitate per viam actionis ab extrinseco probanda.
36 Adversus decretum, nullitates obstare, competit reclamationis remedium.

CAPUT III.

De Decretis in remedio nullitatum fieri solitis.

DIE &c. viso rescripto S. E. ejusque Regii Collateralis Consilii fol... capiatur summaria informatio super allegata paupertate ad finem providendi.

Die &c. visis rescripto S. E. ejusque Regii Collateralis Consilii fol... informatione capta à fol. usque ad fol... recipiantur nullitates absque deposito, vel dicitur, non recipiantur absq; deposito.

Die &c. viso rescripto S. E. &c. stante notoria opulentia, non recipiantur nullitates absque deposito, vel dicitur: stante notoria paupertate, recipiantur absque deposito.

Dei &c. recipiantur nullitates, & procedatur ad earum discussionem absq; deposito.

Die &c. visis comparitione, & nullitatibus fol.. nullitates non recipiantur, vel dicitur.

Die &c. per S. C. provisum est, quod exequatur decretum, non obstantibus nullitatibus propositis non servata forma Regiæ Pragmaticæ.

Die &c. reliciantur nullitates etiam earum attento tenore.

Die &c. visis nullitatibus propositis pro parte N. N. S. C. declarat, nullitates obstare, ac proinde visa supplicatione fol... &c. suspenso decreto interposito sub die.. fol... exequatur aliud decretum per dictum Dominum Commissarium prolatum sub die &c. vel dicitur: exequatur decretum sub die &c. propositis nullitatibus non obstantibus.

Die &c. visis comparitione, & nullitatibus fol... S. C. declarat, vel decreto S. C. fuit provisum, nullitates non obstare, & proinde liberetur depositum Regiæ Curiæ, & pro ea Magnifico Secretario S. C. vel dicitur: primam, tertiam e.g. tantùm nullitatem obstare, & proinde restituatur depositum.

Xpeditus jam à decretis fieri solitis vigore remedii in integrum restitutionis, devenio ad ea, quæ interponuntur in remedio nullitatum. At quoniam accuratè Sebastianus Vantius, & ex recentioribus latè, ac foelerter Consiliarius D. Blasius Altimare de nulli-
1 tatibus quamplur mos edidit libros; idcirco de iis tantùm, quæ decretorum praxim respiciunt, dicere institui. Et quoad primum attinet, sciendum est, Pragm. 5. de officio S. R. C. de anno 1545. sanxisse, quod proponens nullitatem, sive nullitates adver-
2 sus S. C. sententiam si eadem sit infrà summam ducatorum mille, & succubuerit, pœna ducatorum 12. plectendus est, quæ alio regali ordine fuit aucta ad pœnam ducatorum 24. de quo ordine testatur idem Altim. de nullit. lib. 1. rubr. 6. qu. 13. nu. 6. qui tamen ordo, seu Regis litera apud magnificum S. C. Secretarium asservatur, nec in libris Pragmaticarum inserta reperitur, & ità in Praxi servamus. Sin autem ultra summam ducatorum mille, pœna ducatorum 80. multatur, ut cautum est literis S. Catholicæ Majestatis penes eundem Secretarium, de qua pœna fit mentio in Apostil. ad pragm.

Pragm.5. de offic.S. R. C. in compilatione novissima,
& testatur Prat.in *addit.ad Muscatell. glo. nullita-
tis vers.debet tamen*. Quinimò alia Pragm.quæ est
3 4.*sub tit.de dilutionibus* §.16. edita in anno 1612.
cautum est, quod nullitates non recipiantur, nisi
simul,& semel præsentetur depositum: hæç autem
pœna irremissibiliter est exigenda,ut in §.22.ibi : *le
pene di nullità vogliamo, ch' in niuna maniera si
possano rimettere,e perdonare per qualsivoglia causa
etiam di minor età,ò pietà; mà quelle irremissibil-
mente si debbano eseguire*. At verò depositum pro
4 pœna nullitatum adversus diffinitivam senten-
tiam M.C.vel habentem vim diffinitivæ, non ex-
cedit ducatos sex, si sententia summam infra du-
cat.75.contineat, & de sui natura habeat execu-
tionem paratam, itaut executioni demandetur,
non obstante appellatione, juxtà *Rit.255.258. &
259.Prag.2.de appellat.*& *Prag.3.§.4. de offic.S.R.C.*
si tamen ultra ducatos 12. Adversus verò interlo-
cutoria decreta per M.C.facto verbo prolata, erit
ducatorum 3.Domi, carolenorum 15.juxtà *Prag.
1. de procurator.* §.1. Animadvertendum insuper,
5 eandem pœnam contra nullitates proponentem,
quæ servatur in S. C. locum habere in Regia Ca-
mera,ut notat D.Altimar.*de nullitat. rub.6.quæst.
13.num.30.*

Cum igitur sanctiones prædictæ generatim loquan-
6 tur,& solùm pauperes in carceribus M. C. detenti
ab hoc onere sint immunes, ut ex alia *Prag.* pro-
mulgata in anno 1671.quæ est 3. *de quæst.*idcircò
ad normam præfatæ dispositionis quilibet pauper,
qui de nullitate dicere voluerit, effugiendum de-
7 positum, necessariò S.E.ejusque Reg. Collaterali
Consilio supplicem libellum porrigere debet, ac
Regiam decretationem obtinere, quæ sequenti
expletur formula:*constito de paupertate, adimple-
tis adimplendis S.C.de justitia provideat.*

Hinc stante clausula, *constito de paupe tate* ea con-
8 cludenter probanda est, ut notat Gratian. *discept.
forens.cap.960.vol.4.*aliique ab eo relati, & conso-
nat Rotæ *dec.532.penes Farin., p.2.0.2. nu.1.* vel
dic., *constito*, quòd multi paupertatem affectent,
& mentiantur, *cap.significantib.33. de offic. & po-
testate Judicis Delegati*: ibi: *Juliana vidua men-
tiens se pauperem*.

Adimpletis adimplendis, primò respectu modi, ni-
9 mirum ut nullitates proponendæ ab Advocato
causæ subscribantur, ut statuit Regia *Pragm.5.
de dilat.* Advocatus enim utpote de meritis cau-
sæ instructus, & partis adversæ, ac Dominorum
votantium argumentis non præsumitur, quod
dilationis causa impudenter nullitates proponat,
sed obtinendæ victoriæ gratia: at verò à Procu-
ratore etiam doctore subscriptæ non recipiuntur,
ut decisum thestatur Thor.in *supplemento verbo
Doctor, qui officium*, Consiliar. Staiban. *resolut.
113.*D.Petra *Rit.* 100. *num.* 24. & idem Altimare
alias refert decisiones dicta *rub. 6. qu.13. num.42.*
quanquam contrariæ opinioni acquiescat, atten-
ta ratione dictæ *Pragmatica* in hæc verba: *non
convenendo, ch'uno, che non è Dottore ardisca di
dire, ch'una diterminatione fatta da'Consigli,
nelli quali intervengono huomini dottissimi, e gra-
vissimi, sia contrà casum legis, non potendo un
procuratore, ò il Principale non dottore allegare in
jure*. Verùm ego rem ad arbitrium Dominorum
judicantium remitto, inspecta procuratoris qua-
litate; non enim quia Doctorali laurea, & privi-
legio potitur, sapiens est: cæterùm in nostro Sa-
10 cro Consilio non tot, quin plures procuratores
doctores existunt, qui doctrinâ Advocatis sunt
pares, licet fortunâ impares sint: quæ autem in
facto consistunt, indistinctè ab iis, vel Doctores
sint, vel non, proponi possunt, sicque procede-
re *Pragm.4.de dilation.§.24.* existimarem.

Tum respectu temporis; si enim decretum sit inter-
11 locutorium, vel vim habeat diffinitivi, adversus
illud nullitates proponi debent infrà sex dies post
decreti notificationem, ut ex *Pragm.4.de dilation.
§.18.*an autem notificationis dies in termino in-
cludatur, necne; quemadmodum si dies imme-
diatè sequens sit feriatus, vel ultimus dies sextus,
consulere non tædeat Jo: Baptistam Mucci in *dec.
Reg.Sanfelic. dilucid.96. num 5.* Porrò à sententia
12 diffinitiva de jure nostri Regni proponendæ sunt
per viam actionis infrà decennium, ut ex eadem
Pragm.§.21. ut partes animo conquiescant, neve
in suspenso diù sint rerum dominia; per viam ve-
rò exceptionis ad impediendam sententiæ execu-
tionem, si notoriæ sint ex eisdem actis emergen-
tes, quocumque tempore proponi possunt; si-
quidem dum actor sententiæ executionem petit,
tunc reus se defendendo excipit; adeoque juris
13 communis dispositio attendenda, secundum quam
exceptio est perpetua, *l.pure §.fin.D.de dol. mali,
& met. except.* & ita interpretatur *dicta Pragm.4.*
juncta *Pragm.5.§.qua præsenti de officio S.R.C.*Nul-
litates autem ex capite notoriæ injustitiæ, seu ex
eisdem actis resultantes declaratæ fuerunt illæ,
quæ sunt contra expressum casum legis commu-
nis, vel municipalis, vel contra scripturam pu-
blicam in actis præsentatam ante sententiam, ut
ex *Pragm.4. de dilat. §.20.* à decreto tamen inter-
14 locutorio, vel vim diffinitivi habente infra sex
dies nullitates proponuntur, quamvis per viam
exceptionis, atque etiam si notoriæ sint, Reg.
Rov.in *com.ad Pragm. 4. num.12. de dilat.* prout
fuit pronunciatum in S. C. me adjuncto in causa
Camilli Marini cum heredibus Marchionis Van-
deneinden, penes Aurienmam Scribam in Ban-
ca de Neapoli: nec aliunde rigor hic Pragmaticæ
15 invaluit, nisi ut litium finis sit; eoque magis,
quia non dicitur propriè diffinitivum, post quod
ab eodem Judice alia sententia proferri potest, sed
est emergens, sive incidens decretum, juxtà glo.
in *Clem.unic.v.diffinitiva de sequestr. poss.& fruct.*
utputa in judicio rescissionis contractus compila-
to processu, decretum interponi solitum, quod
N.N. conventus *solvat tertias infrà dies ... allàs
providebitur supe. petita rescissione contractus*; cu-
jusmodi decretum vim diffinitivi habet, cum ta-
liter declaretur verum debitum, exceptionibus
jam rejectis, teste D.Capyc. latro *decis.96. nu.19.
23.& 24.* adde Valenzuelam *consil.6. num. 27.*per
eadem tamen interlocutoria decreta in totum non
determinatur causa principalis, conventum con-
demnando, vel absolvendo: rursum consideratur
16 alia ratio; nam istæ nullitates notoriæ, quæ per
lapsum temporis sex dierum non recipiuntur,
proponi tamen possunt in ultimo diffinitivo de-
creto.

Præsentato memoriali cum dicta Regia decretatione,

17 aliud interponitur decretum, quo dicitur: *viso rescripto S.E. ejusque Regii Collateralis Consilii capiatur summaria informatio super allegata paupertate ad finem providendi*, in quo termino præsentantur articuli ad paupertatem attinentes, & ex alia parte articuli quoad opulentiam. Compilato hujusmodi termino summario, fit facultas; ac diffinitivum interponitur decretum: *Viso rescripto S.E. informatione capta fol. recipiantur nullitates absque deposito*; vel dicitur, *non recipiantur absque deposito*, constito de opulentia. pro quorum enu-
18 cleatione adnoto, hoc nomen pauperis in genere sumptum comprehendere inopem, egenum, mendicum, atque miserabilem, ut ex multis juribus eruitur, & præsertim ex text. in *l. si quis ad declinandam 49. §. ubi autem C. de Episc. & Cleric.* ibi: *quis enim pauperior est hominibus, qui & inopia genti sunt, & in Xenone repositi &c.* in specie autem, & in propria significatione inter se differre secundùm aliquos, quos inter non deest, qui
19 sentiat, denominationem pauperis miseriorem esse, quam appellationem inopis, quasi sit inopia medium quoddam inter divitias, & paupertatem, Alex. in *l. 2. §. qui pro rei D. qui satisd. cog.* Leoncill. *de Privil. paup. par. 1. qu. 1. num. 21.* aliud tamen vel ex ipsa pauperis etymologia colligitur; cum paupertas secundùm Marc. Varr. *de lingua lat.* dicatur à parva potentia, idque voluit Archidiac. in *cap. quo jure 8. dist.* quem refert Rimin. Jun. *cons. 377. num. 8.* quo fit, ut pauper non dicatur, qui nihil habet, sed qui parvam rem possidet; hinc ait Auctor ad Herenn. *Manilius pauper fuit; habuit enim ædiculas in carinis: & fundum in lavicano*, & Seneca *Ep. 87. non videre quid aliud sit paupertas, quàm parvi possessio*. inopem; qui nil prorsus habet, Ursill. *ad Afflict. dec. 179. num. 5.* juxta ipsius etymon, scilicet sine ope, seu auxilio; sed huic vocabulorum differentiæ non immoror. Pauperes igitur privilegium habent evi-
20 tandi depositum: neque nos præterit, & alia non pauca privilegia iisdem competere, de quibus DD. quamplures disseruere, uti sunt Apicella *de tutamine Pauperum*, Gabriel Alvarez de Velasco in *tract. de privileg. pauperum & miserabilium personarum*, Antonius Leoncillus in *tract. paupertatis opes, sive de privilegiis pauperum*, Jo: Maria Novarius *de privil. miserabil. personar.* Jo: Volck. Beckmannus, Jo: Faber de Werdea in pecul. *tract. de privileg. pauper.* Conradus Herpffer. in ejus *disputat. in augur.*

Duo tamen haud prætermitto; primum, quod qui
21 dives, qui locuples, qui verò pauper dicatur, Judicis arbitrio relinquitur, glo. in *auth. præterea C. unde vir, & uxor in verbo locuples*, ibi: *vel verius judicatur quis locuples, vel non, officio Judicis* & fatentur DD. ut Bartol. in *l. si constante nu. 14. & 16. D. soluto matrimonio*, Alex. *ibid.* & Jason *num.* 148. Mascard. *de probat. conclus.* 526. *num.* 11. & 12. *lib.* 1. *concl.* 1159. *num.* 8. *lib.* 2. Menoch. *de arbitrar. Judic. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 65. Sebastian. Medices in suo *opusculo*, *Mors omnia solvit par. 1. num.* 103. Fulvius Pacian. *de probation. lib.* 1. *cap.* 54. *num.* 44. *& seqq.* Cardinal Tusch. *lit. P. conclus.* 106. *num.* 4. Gothofred. in sua *praxi lib. 1. tit. 5. de statu hominum in cap. quis dives, quis pauper, quis inops citatur vers. in tanta prolixitate*, Magon. *decis. Florent.* 13. Burat. *decis.* 15. aliique innumeri relati à Gabriele Valasco in dicto suo *tract. de privileg. pauper. q. 4. num. 75.* hoc autem arbitrium regulandum est, attenta qualitate personæ, ac rei, de qua agitur, bonorum quantitate, eorum redituum, atque onerum, ut docent præcitati Doctores: qualitate inquam personæ; nam ex nobili genere ortus, aut
22 in dignitate constitutus, si condecenter vivere nequeat, pauper dicitur, arg. text. in *l. nepos proculo 125. D. de verbor. signif.* juncta Glossa in *verbo alieno*: inspecta etiam dignitate, & qualitate rei, seu negotii, de quo agitur, pauper, vel dives judicatur, juxtà textum in *l. si verò 5. §. qui pro rei qualitate D. qui satisdare cogantur*, in *l. nec ei 17. §. & primum D. de adopt. l. rescripto 6. de muneribus, & honorib.* quantitate bonorum, ac reditum; non enim proprietas bonorum, eorum-
23 que valor, sed reditus, qui ex iis percipi possunt, inspiciendi, juxtà text. in *l. qui bonis 6. D. de cess. bonorum*, ibique Bartol. Alexand. in *addit.* Cravetta *cons.* 199. *lib.* 1. Natta *cons.* 590. *nu.* 14. *circa fin.* & *cons.* 606. *num.* 3. aliiquè ab iisdem relati; onerum denique, arg. text. in *d. l. nepos Proculo D. de V. S.* hinc ad propositum qui domum habet, & vineam possidet, quarum reditus ultra alimenta non considerantur, minimè cogendus est ad faciendum depositum, æquè ut ii, qui arte, & laboribus suis victum quærunt.

Secundum, quem esse pauperem regulariter probatur testimonio duorum testium; sic enim qualibet
24 rem in judicium deductam probari constat ex jure divino, canonico, ac civili; ex jure divino *Deuteronom. cap.* 19. ibi: *non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati, & facinoris fuerit: sed in ore duorum, aut trium testium sta-*
25 *bit omne verbum*, & *Matth. c. 18. in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum*; de jure canonico, *ex cap. in omni negotio 4. de testib. cap. ex insinuatione 3. de procuratorib. cap. fin. de success. ab intestato*; de jure civili, ex text. in *l. ubi numerus 12. D. de testib.* in *l. Theopompus D. de dote prælegata* cum concordant. sed quia paupertas
26 negationem continet, ut notat Francisc. Herculanus in *tract. de negativa probanda nu.* 293. quod & innuit Seneca cit. *Epist* 87. cùm ait: *Paupertas non per positionem, sed per detractionem dicitur, vel per orbationem; non quod habeat, sed quod non habeat*, mox subdit: *Paupertas est, non quæ pauca possidet, sed quæ multa non possidet*; ideò improbabilis judicatur, juxtà text. in *cap. bonæ memoriæ el 1. 33. post med. de elect.* & in *cap. quoniam contrà 11. de probat. l. actor 23. C. de probat.* hinc benè probatur vulgi opinione, sive fama, non
27 existente probatione in contrarium, Glos. 1. in *l. ubi adhuc 29. C. de jur. dot.* DD. in *l. si constante D. solut. matrim.* Oldrád. *cons.* 277. *num.* 2. aliique innumeri penes Velasc. de *privil. pauper. qu.* 5. *num.* 30. dummodo testes de fama causam verisimilem allegent, Farinac *de testib. qu.* 65. aut ex familiaritate, aut ex vicinitate, Glos. in *auth. de her. & falc. §. si vero absunt, verb. vidisse, collat.* 1. & in *l. 1. in princ. vers. hoc interdicto, verbo an non, propè fin. D. de itin. actuque priv.* Franciscus Herculan. in *d. tract. de negativa probanda num.*
28 252. vicini enim præsumuntur scire facta vici-

no-

nomm, *cap. quosdam de præsumpt. l. si vicinis 9. C. de nuptiis*, *l. 1. D. de flum.* cum concord. quinimò paupertas probatur per partis assertionem, scilicet se tantùm certa bona possidere, puta fundum, vel domum; nam si pro ea adsit aliqua præsumptio, is qui plura bona illam habere dicit, debet probare, juxta glos. in *l. cum de lege in v. heredis probatio D. de probat.* Mascard. *de probat. concl. 1159. num. 41. & seqq.* item probatur per fidem Universitatis, sive per æstimum, idem Velasc. *ibidem num. 45.* de hujusmodi probatione paupertatis ratiocinatur Petrus Mullerus in peculiari *tractatu*; & licèt ex text. in *l. si constante D. solut. matrim.* deducatur, paupertatem evidentissimè
29 esse probandam, adverto tamen Jurisc. fuisse loquutum in eo casu, quo mulier petit earum dotium assecurationem ob vergentiam viri ad inopiam, existentibus creditoribus ob fraudis suspicionem.

Deveniendo igitur ad decretum, quo dicitur: *Stan-*
30 *te notoria opulentia, non recipiantur nullitates absque deposito*, noto, quod hoc decretum fundatur potissimùm in glos. *l. si verò §. qui pro rei qualitate lit. B. ver. evidentissime D. qui satisdare cogantur*, ubi quæ manifesta, & notoria sunt, probatione non indigent. Insuper cum ex opibus opulentia dicatur, hæc in probationem affirmati-
31 vam cadit, ideoque facile notorium præsefert; divites enim latitare non possunt.

Aliud, quo dicitur: *Stante notoria paupertate, recipiantur nullitates absque deposito*, dupliciter liquet; nam quia paupertas negativæ subest probationi, benè vulgi opinione, & fama probatur,
32 ut dictum est; cumque Judicibus possit innotescere, an quisquam dives, vel pauper sit, ex ipsa Judicum notitia judicium exoritur.

Decretum illud, quo dicitur: *Recipiantur nullitates, & procedatur ad earum discussionem absque deposito*, cum obtinet, quando sententia reperitur jam
33 executa; nam tunc cessat calumniæ suspicio, teste D. Sanfelic. *decis. 96. num. 2.* vel ex eadem ratione, quando actor succumbit in sententia, & conventus e.g. est absolutus ab impetitis, bona verò per actorem petita, penes dictum conventum remanent; hoc enim casu nullitatis remedio non retardatur executio sententiæ; ideoque nullitates discutiuntur absque deposito, quod fit in pœnam, & ita passim judicatur.

Illud, quo dicitur; *non recipiantur nullitates*, vel
34 *exequatur decretum, non obstantibus nullitatibus propositis non servata forma Regiæ Pragmaticæ*, interponitur, quando minimè proponuntur intrà statutum tempus, neque ab Advocato subscribuntur, neque fit depositum. Decretum, *reiiciantur nullitates etiam earum attento tenore*, interponitur, cum sunt calumniosè propositæ, ut quia fundantur in omnibus iis rebus, quæ jam fuerunt perpensa, ac resoluta.

Decretum: quo dicitur: *suspenso decreto interposito, exequatur aliud* &c. tunc locum habet, cum per D. causæ Commissarium fuerit interpositum decretum Domi, de quo præsentata comparitione contrario imperio fuit revocatum, & illud prævia supplicatione de U.F. confirmatum per S.C. atque etiam in gradu reclamationis; nam si postea cum alia supplicatione nullitates proponantur, & for-tassis illæ militant, tunc dicitur: *suspenso decreto interposito &c. exequatur aliud* &c. si verò non militent, dicitur: *exequatur decretum sub die &c. nullitatibus propositis non obstantibus*; quæ quidem decreta propriè proferuntur in interlocutoriis ad ordinem judicii pertinentibus, & in ipsis incidentibus causæ.

Propositis ergo nullitatibus, iisque juris ordine servato discussis, pronunciatur, *nullitates obstare*, vel *non obstare*, ubi adverte, nullitates ex iisdem
35 actis emergentes absque termino discutiendas, secus si per viam actionis de nullitate dicatur, quæ venit ab extrinseco probanda; tunc enim terminus impartitur, ad tradita per Afflict. *controv. cap. 33. num. 46.*

Decretum, quo simpliciter profertur: *nullitates obstare*, locum habet, quando omnes nullitates sunt substantiales, & ità prima sententia videtur prorsus revocata; quanquam adversus hoc decretum
36 competat reclamationis remedium, ex *Pragm. 4. §. 23. de dilat.* Altim. *de null. rubr. 3. qu. 12. num. 21.* Si verò una de iis substantialis sit, cæteræ non, tunc dicitur, *primam*, vel *secundam* e. g. *nullitatem tantùm obstare*, & aliæ censentur rejectæ: quæ decreti praxis æquitate nititur, ut nimirum succumbens possit adversus eam jura, & rationes rursum proponere, uti testatur Reverendiss. Episcop. Caven. Afflict. *controv. cap. 48.* & in *addit. ad idem caput n. 1. & seqq.* D. Altim. *de nullitat. rubr. 3. qu. 12. n. 22.*

S U M M A R I U M.

1 *Exceptiones modificativæ judicatum non impugnant, & ad sententiæ executionem impediendam admitti solent.*

2 *Praxis opponendi modificativas exceptiones jurium, ac Doctorum nititur auctoritate.*

3 *Exceptiones modificativæ sunt multiplices, quarum pleræque remissivè memorantur, & sæpissimè à debitoribus obiiciuntur ad magis defatigandum creditores.*

4 Pragmaticæ 44. de off. Magistri Justitiarii *tenor adducitur, & explicatur, & n. seqq.*

5 *Exemplum cujusdam causæ, in qua fuit allegata satisfactionis exceptio, per Actuctorem adducitur, & alta Giazii decisio refertur, & num. 10.*

6 *Præfata* Pragm. *comprehendit tam conventionem, quàm satisfactionem.*

7 *Excipiens dicitur actor; actor autem, si libellus sit obscurus, eundem declarare tenetur.*

8 *Petitio cur lucida, & clara esse debeat.*

9 *Satisfactionem opponens tempus, & modum cogitur declarare.*

11 *Satisfactionem allegans declaret oportet, an ante, vel post sententiam satisfecerit.*

12 *Exceptio modificativa ante sententiam opposita quando rursum opponi queat.*

13 *Satisfactionem allegans post incusatam obligationem an audiatur.*

14 *Exceptione satisfactionis, vel conventionis proposita, quodnam decretum proferatur, ejusque praxis exponitur.*

15 *Exceptio* esse executum in bonis alienis *quomodo cognoscatur, & num. 25.*

16 *De-*

16 *Decretum illud, quo exceptiones prædictas militare dicitur, exponitur.*
17 *Pactum juramento firmatum, quod satisfactio probari non possit nisi per scripturam, an valeat, bipartita DD. sententia recensentur cum Auctoris opinione, ut n. seq. & num in judicio summario ut n. 24.*
18 *Pactum omni jure servandum.*
19 *Pactum contra publicum commodum non valet, ac testium usus nedum frequens, sed necessarius est.*
20 *Testium depositiones, & instrumenta parem vim habent, & n. 22.*
21 *Falsitas non præsumitur, & facilius detegitur in testibus, quàm in instrumentis.*
23 *Plures numero testes difficilè corrumpuntur.*
26 *Quoties articuli continent plura capita, quod pluries sint facta rerum executiones, in quibus excipientis intentio fuit probata, quidnam decretum pronuncietur.*
27 *Exceptio* esse executum in bonis alienis, *an vindicet sibi locum in executione pro pensione domus remissivè.*
28 *Modificativæ exceptiones infrà triginta dies opponendæ à die intimatæ sententiæ; idque per Auctorem enucleatur.*
29 *Terminus ad probandas modificativas exceptiones est arbitrarius, & pœna contrà non probantes quæ sit.*
30 *Exceptione discussionis inventarii pendente sequestrum bonorum decernitur*, & contraria Prati *opinio conciliatur.*
31 *Post relaxatas literas executoriales exceptio istæc executionem non impedit, & quid si opponatur adversus decreta de solvendis tertiis.*
32 *Auctores materiam sequestri tractantes recensentur.*

CAPUT IV.

De decretis, quæ circa modificativas exceptiones interponi solent.

Die &c. visa comparitione præsentata &c. fuit provisum, quod declarato modo & tempore allegatæ conventionis, sive *satisfactionis providebitur.*

Die &c. visa comparitione præsentata &c. capiatur summaria informatio super allegata conventione, vel dicitur, *satisfactione ad finem providendi.*

Die &c. visa comparitione fol... informatione capta fol... atque omnibus actis S. C. declarat, exceptionem allegatæ satisfactionis non militare, vel dicitur, *militare*, sive *militare pro summa ducatorum... tantum.*

Die &c. visis &c. S. C. declarat, allegatam conventionem militare, vel *non militare*, aut dicitur, *militare quoad modum, non verò quoad quantitatem.*

Die &c. visis comparitione fol.... & informatione capta à fol... S. C. declarat exceptionem oppositam, esse exequutum in bonis alienis, non obstare, vel dicitur, *militare in bonis in secundo, vel quarto, e. g. articulo contentis.*

Die &c. procedatur ad discussionem inventarii, quatenus de eo legitimè constiterit, & interim sequestrentur bona in illo contenta, & reponantur penes tutum tertium.

1 Xceptiones modificativæ judicatum non impugnant; ideòque ad sententiæ exequutionem impediendam plerumque admittuntur:
2 quæ praxis opponendi modificativas exceptiones fundatur in *l. Nesennius §. ult. D. de re judic.* ac monent Aretinus in *l. rei judicatæ §. si in judicio D. sol. matrim. in l. si duo §. Marcellus, & in l. eum, qui §. si juravero D. de jurejurando*, Faber in suo *C. tit. de except. defin. 2.* ubique in *l. 1. C. de jur. & facti ignor.* adde D. Regens Reverter. *decis.* 147. ibique D. Reg. de Marin. in *observ.*

Hæ autem exceptiones sunt quamplurimæ; est enim
3 exceptio compensationis, de qua Riccius in *collect.* 238. exceptio non implementi, idem Ricc. in *collect.* 1245. exceptio æris alieni, & deducto ne egeat, Boer. *qu.* 19. *num.* 9. aliasque congerunt Galluppus in *praxi S. C. par.* 3. *cap.* 3. ac Maradei in *praxi præsent. instrument. cap.* 18. & plerumque, ut experimur, à debitoribus ob eorum inopiam, seu potiùs perfidiam ad magis magisque defatigandum creditores opponuntur: at quia frequentiùs debitores ipsi ad manus habent novæ conventionis, atque satisfactionis, exceptiones, meritò peculiari sanctione, nempe *Prag-*
4 *matica* 44. *de officio Magistri Justitiarii* §. 2. cautum fuit hæc verba, *Item volumus, & mandamus, quod allegantur in judiciis novæ conventiones aut satisfactiones, comparitiones hoc continentes debeant esse adeò lucidæ, et claræ, quod nulla penitùs indigeant declaratione, sed exprimatur species ipsius novæ conventionis, et aliter dicta* com-

comparitiones à Judicibus magistris actorum, seu Scribis nullatenus admittantur, nec in ipsis comparitionibus fiant præsentationes sub pœna ducat. quinquaginta ab ipsis magistris actorum exigenda in casu controventionis.

Quò fit, ut cum Illustris D. Jo: de Baulcio Sclavo-
5 ruum Dux per bina decreta S. C. fuisset condemnatus ad solvendum Dom. D. Josepho Sanfelicio summam ducatorum octingentum, ac debiti satisfactionem deinde allegasset, petendo terminum ad eam probandum, quòd comparitio non non erat servata forma *Pragmaticæ*, supradictum primum decretum à me uti Commissario fuit interpositum, & confirmatum per S. C. sed sentiens se gravatum, à Spectabili D. Præside regiam decretationem obtinuit de verbo faciendo loco reclamationis. Proposita causa, quanquam à magnifico Advocato diceretur, *Pragmaticam* circa tempus, & modum loqui de conventione, non autem de satisfactione, at entis illis verbis, *exprimatur species ipsius novæ conventionis*, quam sanctionem id termino contendebat probare, & in puncto fuerit allegata decisio S. C. relata à Michaele Angelo Gizzio in *observat. ad ultim. decis. D. Capicii latro* in causa Marii Steccuto cum Octavio Affatati; nam idem Marius cum petiisset certam pecuniarum quantitatem ab Octavio eo satisfactionem opponente, per S. C. fuit datas terminus, postmodum dictus Marius institit pro declaratione modi, temporis, loci, & coram quibus, & licet obtinuisset decretum, quod prædictus Octavius declararet modum tempus, & corã quibus fuit facta dicta satisfactio, nihilominus referente D. Consiliario Antonio Miraballo, per idem S. C. fuit provisum, quod *terminus aliàs datus currat, oppositis per dictum Marium non obstantibus.* Verùm in præsenti causa me referente fuit confirmatum decretum, & declaratum, prædictum Illustrem Ducem teneri facere petitam declarationem sequentibus rationibus. Prima; nam dicta Regia Pragmatica comprehendit tam con-
6 ventionem, quam satisfactionem, & fuerunt perpensa illa verba, *quod quando allegantur in judiciis novæ conventiones, aut sanctiones, comparitiones &c. debent esse adeò lucidæ, & claræ, quod nulla penitus* &c. & verba, quæ sequuntur: *sed*
7 *exprimatur species ipsius novæ conventionis* sunt exemplificativa, non autem restrictiva; & fuit quoque consideratum, quod *Pragmatica* loquitur in allegando, non in probando satisfactionem, dum statuit, quod comparitiones satisfactionem, vel conventionem involuentes esse debeant adeò lucidæ, & claræ, quod nulla penitùs indigeant declaratione: Secunda; quia in proponenda hujusmodi exceptione excipiens censetur actor: actor autem proponens actionem, si libellus sit obscurus, illum declarare tenetur. Tertia, quæ est fundamentalis; nam in Regno non conceditur articulorum copia, ut alibi docuimus, idcirco petitio clara, & lu-
8 cida esse debet; alioquin auferrentur reo defensiones: tenetur igitur declarare qui satisfactionem opponit; tempus, & modum, ut creditor se de-
9 fendere valeat, cum probare possit, quod tali tempore, & loco non fuerit in Civitate, quod testes ab illo loco abfuerint, vel tempore solutionis mortem obierint.

Item fuit adducta alia decisio relata per eundem Gizzium *cit. loc.* in causa Joseph de Rinaldo cum Aniello Maldacea, ubi fuit decisum, quod dictus Jo-
10 seph teneretur facere dictam declarationem; adeout de hujusmodi decreti praxi pro veritate negotii non sit amplius disputandum.

Rursum hìc non est silentio prætereundum, quod
11 satisfactionem allegans declarare etiam tenetur, an revera satisfecerit ante, vel post sententiam; si enim ante sententiam, quandiu post ipsam opponatur, exceptio videtur calumniosè opposita, juxta not. per D. Reg. de Marin. in *observ. ad d. dec. Reverter.* Unum tamen animadvertas velim, quod quamvis exceptio modificativa ante sententiam
12 sit opposita, ac de ipsius viribus non fuerit cognitum, vel expressim a Judice non rejecta, poterit rursus opponi in ejusdem sententiæ executione; censetur enim in id fermè tempus reservata, nec prorsus explosa, ad tradita per Carleval. *de judic. lib. 1. tit. 3. disp. 17. num. 8. circa fin.* Quod satisfactio allegetur post inculationem obligatio-
13 nis penes acta, & opponens declaret, illam fuisse secutam ante inculationem, non auditur nisi facto deposito: sin autem postea, & facta bonorum exequutio, decretum interponitur de vendendo; verum adjicitur, quod *supersedeatur in liberatione per dies*.... infra quos de satisfactione docere possit, ut notant Caravita in *Ritu* 138. *num. 5. circa fin.* D. Reg. Sanfelic. in *Praxi judic. sect. 28. num. 25.*

Proposita verò dicta exceptione satisfactionem, vel
14 conventionem continente, servata forma Regiæ Pragmaticæ, supradictum decretum interponitur, quod *capiatur summaria informatio*: quæ praxis innititur doctrinæ Bartoli in *Extravag. ad reprimendum in verbo summarie*, & *l. 4. §. condemnatur D. de re judic.* relatæ à D. Reg. Reverterio *decis. Regiæ Cameræ* 147. quemadmodum quoque
15 dicitur, si opponatur exceptio, *esse exequutum in bonis alienis*, per tex. in *l. à Divo Pio §. si super rebus de re judic.* ubi Ulpian. inquit: *si super rebus, quæ pignoris jure captæ sunt, controversia fiat: constitutum est ab Imperatore nostro, ipsos, qui rem judicatam exequuntur, cognoscere debere de proprietate, & si cognoverint ejus fuisse, qui condemnatus est, rem judicatam exequantur. Sed sciendum est summatim eos cognoscere debere.* Hujusmodi
16 termino compilato, aliud interponitur decretum, scilicet, *militare*, quod à probatione dependet: si verò integrè probata non fuerit satisfactio, sed ex aliqua parte, tunc dicitur: *militare pro summa ducatorum...*; siquidem in allegata conventione quùm testes deponunt tantùm de modo, puta de solvendo creditum in ducatis.. pro quolibet mẽse, tunc dicitur: *militare quoad modum, non verò quoad quantitatem.*

Pro ornatu verò hujus cap. quæro, an pactum scri-
17 pturæ adjectum, & juramento firmatum, quod satisfactio probari non possit nisi per scripturam, valeat?

Bipartitæ sunt DD. sententiæ; alii enim affirmant, alii negant, ut videre est penes Constantinum Cassarum primæ notæ Advocatum in suo *speculo peregr. qu. qu. 47.* qui utramque sententiam communem esse dicit: affirmativa fundatur in eo, quod
18 pactum omni jure servandum; de jure divino, ut

in Evangelio, ibi; *Nonne pacto convenisti mecum?* de jure positivo, ut in *l.* 1. *D. de pactis*, & in *l.* 1. *D. de const. pecun.* & propter juramentum: pacti autem non servatis, & sacramenti religione vallatis offenditur Deus, cui pactorum observantia fuit promissa; negativa fundatur in eo, quod tale
19 pactum est contra publicum commodum, & quia testium usus non solum frequens, sed necessarius est: eandem amplectitur idem Cafar. considerans, quod si debitum verè sit satisfactum, tunc, & obligatio, & juramentum sublata censentur, & hoc casu debitor Deum non lædit, sed adversus creditorem calumniantem se defendit: eandem secuti sunt D. de Ponte *cons.* 36. Consiliar. Hodiern. *ad Surd. decis.* 377. & Consiliar. Joseph de Rosa *consult.* 16. *lib.* 2. ea ratione; si enim hoc pactum esset validum, nimis restringeretur probatio, quando
20 parem vim habent & testium depositiones, & instrumenta; *l. in exercendis C. de fid. instrum.* hanc ipsam ego sequor, perpendendo, quod tale pactum apponitur ad evitandam fortassis falsitatem,
21 quæ primò præsumenda non est, *l. meritò D. pro socio*; secundò, quia faciliùs detegitur in testibus, quum pluries interrogantur, quàm in instrumentis, quæ falsò conficiuntur; dicuntur enim testimonia mortua, quæ non loquuntur, & insuper tale pactum est contra Evangelicum dictum, videlicet: *in ore duorum, vel trium stet omne verbum*; propterea magis communem, & veram istam dijudico, planè si quinque testium numero probatur solutio, omni prorsum scrupulo caret; hæc enim probatio æquiparatur instrumento *l. testium faci-*
22 *litatem C. de testib.* unus autem testis facilè corrumpi potest, duo difficulter, tres difficiliùs, quinque verò difficillimè, cui Seneca: *nemo omnes, om-*
23 *nes neminem, singuli singulos fallunt*: quamobrem si huic legi fuit quoque renunciatum, renunciatio, & pactum meo arbitrio nullius sunt reputanda momenti.

Utcumque tamen prima affirmativa sententia recipia-
24 tur, quod valeat pactum, ea minimè procedit in judicio summario, nempe in liquidatione instrumenti; in ipso enim judicio, ut Ritus rigor evitetur, non est necessaria plena probatio, sed ea satis est, quæ mentem probabiliter moveat ad credendum creditori fuisse factam solutionem.

Solent quoque debitores post executionem oppone-
25 re exceptionem, *esse executum in bonis alienis*, ut puta si Titius condemnatus uti hæres Caij vigore literarum executorialium expeditarum in bonis hereditariis, opponat, quod bona executa sunt propria ei obventa à patruo, vel ex dotibus maternis, aut aliundè, sive ipsa mulier compareat, aliusve, qui rem propriam esse dicat, de qua re loquitur cit. tex. in *l. à Divo Pio D. de re judic.* quo in casu interponitur decretum, quod *capiatur summaria informatio requisito creditore*; & sic uterque præsentare potest articulos, & super iis testes producere, atque scripturas; quoties enim articuli continent plura capita, quia plures sunt factæ re-
26 rum exequutiones, in quibus intentio exceptionem opponentis est probata, supradictum interponitur decretum, scilicet, *esse executum in bonis alienis*.

Cæterùm quando exceptio hæc locum habeat in
27 executione facta pro pensione domus, quoad bona ibi invecta, & illata, & an respectu bonorum uxoris, quæ in domo à viro conducta fuerunt reperta, vide Afflict. *decis.* 184. *num.* 3. & 4. ibique Vrsill. *num.* 1. 5. & 6.

Prædictæ autem exceptiones, & aliæ, si quæ sunt,
28 modificativæ infra triginta die ab intimatæ sententiæ, sive diffinitivi decreti die ad finem impediendi executionem proponendæ sunt, alioquin opponi non possunt, ut in cautum est in *Pragmat.* 4. *de dilationibus §.* 25. quinimò etiam quod sint elapsi dies triginta, dummodo sententia non sit cœpta exequi, videlicet donec cautio in casu retractationis non præstetur, ut in *d. §.* adde Petram super *Rit.* 166. *num.* 202. *circa fin.* atque etiam concursu termino procuratori ad denunciandum suo principali, prædictus terminus 30. dierum ad proponendas exceptiones modificativas non currit nisi à die, quo terminus ad denunciandum expiraverit. Hic autem terminus ad probandas hu-
29 jusmodi exceptiones Judicis arbitrio remittitur; pœna contra non probantes eadem est ac illa, cui subjacet non probans nullitates, juxta citatam *Prag. §.* 26.

Quoad ultimum decretum, quoniam de ipso alibi
30 diximus, hic tantùm nolo, quod ne inventarii discussio in longum tempus protrahatur, bona omninò à manibus debitoris sunt auferenda, & sequestranda, D. Reg. Sanfeliç. *decis.* 211. quemadmodum servatur in praxi, cui tamen refragatur Prat. *obs.* 73. quoties inventarium fuerit legitimè confectum; quæ quidem Prati opinio substinetur, ubi heres cum solemni inventario valida jungat documenta solutionum, ex quibus liquidò constet hereditaria bona fuisse consumpta, ad tradita per Carleval. *de judic. lib.* 1. *tit.* 3. *disp.* 13. *num.* 3. & *seq.* Cæterùm post relaxatas
31 literas executoriales exceptio discussionis inventarii executionem non impedit, juxta decisionem relatam à Thoro in *Compen. p.* 3. *verbo Exceptio inventarii fol.* 392. Si verò talis exceptio adversus decreta de solvendis tertiis opponatur, tunc impedit executionem, quamvis effluxerint 30. dies à Reg. *Prag.* statuti, auctore Capycio lat. *dec.* 96. Utcumque sit res habeat, proculdubio, pendente discussionis inventarii excepcione sequestrum, ut modò diximus, est decernendum; de cujus sequestri materia quædam alibi tetigimus. Quod si cuiquam liberat rem hanc curiosiùs
32 investigare, obvii sunt Auctores non pauci de *sequestris, & sequestrationibus* ex professo tractantes, nimirum Angelus Perusinus, Jacobus de Arena in *lib.* cui titulus, *Selecti tractatus affectuationis, & cautionis*, Jo: Baumannus, Vincentius Carocius, Andreas Cludius in *tract. de jure sequestrationis*, Franciscus Curtius; Guido Fojanus, David Mevius Wismeriensis in *tract. de arrestis*, Antonius Negulantius, Nicolaus Reinigk in ejus *disp. inaug.* Guilielmus Schmid. in *disp. inaug.* Jo: Wolckmarius Bechmannus Jason Claudius. Atque hic sit finis impositus huic Civili Decretorum Praxi ad Gloriam Augustissimæ Dei Genitricis, sub cujus auspiciis, quemadmodum Opus hoc exordiri datum fuit, ita sub eisdem illud claudere feliciter contigit.

FINIS.

ARGUMENTUM.

Delictum in genere an in criminibus facti permanentis conjecturis probari possit, eoque ita probato, tortura ex processu informativo inferri? Et an Judices in paritate votorum mitiorem sententiam sequi teneantur.

SUMMARIUM.

1 *Nihil occultum, quod non relevetur.*
2 *Facti species dilucidè nareatur.*
3 *Cadaveris recognitio quomodo fieri debeat.*
4 *Delictum in genere quomodo constare debeat.*
5 *Defensiones omni jure inquisito de crimine concedi debent, nec à Principe tolli possunt.*
6 *Grecorum mos antiquus vera sub fabulis indicare.*
7 *Orestes de matris nece accusatus.*
8 *Aristidis Oratoris ad hanc rem authoritas adducitur.*
9 *Textus in* l. lege D. de manumiss., *in* l. si pars D. inoffic. testam.; *in* l. duobus D. de inoffic. testam., *in* l. liber. caus. *in* l. Arian. D. de action., & obligat. *& tex. in l.* inter pares D. de re judic. *expenduntur in paritate votorum,*
10 *DD. de paritate votorum scribentes referuntur.*
11 *Delictum in genere latè explicatur ab Auctore, & quomodo probetur in nece cogniti hominis, vel incogniti, reperto cadavere, vel non reperto.*
12 *Delictum in genere in criminibus facti permanentis, probationis difficultate intercedente, conjecturis quoque probatur.*
13 *Tortura ex processu informativo, ut inferatur, quæ requirantur.*
14 *Homicidii gravitas.*
15 *Fœtus in utero quando reputetur animatus.*
16 *Delictum in genere ventris prægnantis.*
17 *Gundisalvus Macchado R. Consiliarius collaudatur.*
18 *Tortura connumeratur inter species probationis.*
19 *Unaquæque lex præsumitur justa.*
20 *Principis arbitrio leges temperantur.*
21 *Regem circa ea, quæ de jure naturali sunt ex justa causa potestatem exercere posse probatur, & nu. 22.*
23 *Regi obedientia tanquam patri à subditis præstanda.*
24 *Tortura ex processu informativo, quare fuerit inventa, & in praxi servetur.*
25 *Judex in atrocioribus, ac terribilibus casibus jura transgredi valet.*
26 *Defensiones in tortura inferenda ex processu informativo reo non tolluntur; sed defensionis modus variatur.*
27 *Textus pro parietate adducti ab auctore perpenduntur.*
28 *Textus in* l. inter partes D. de re judic. *in M. C. in causis gravibus nunquam fuit observatus, num. 22. & 24., & excutiuntur rationes.*
29 *Pietas in atrocibus criminibus crudelitas, est, & affertur text. in* canon. 33. causa 23. questio 4.
30 *Textus in* l. inter pares D. de re judic. *procedit in R. Camera, & in R. Collaterali Consilio, & explicatur ratio.*

RESOLUTIO.

1
Civilibus interdum ad Criminalia parumper divertere, & otium tulit, & necessitas postulavit. Quamobrem de nocturno quodam facinore dicere aggredior, quod tandem aliquando in lucem, Deo permittente, prodiit, ut in Evangelio *D. Matthæi cap.* 10. ibi: *nihil est opertum, quod non revelabitur, & occultum, quod non scietur*, hinc Poeta Venusinus:

Quic quid sub terra est, in apricum proferet ætas & illud Italicum.
Miser chi mal' operando si confida,
Ch' ogn' or star debba il maleficio occulto;
Che quando ogn'altro taccia, intorno grida.
L' aria, e la terra stessa, in che è sepulto.

Miserrima igitur Juvenis Margarita Avellone Ca-
2 vensis Neapolis incola, quæ parentibus orbata alimenta comparabat, modò uni Domino, modò alteri inserviendo; cùm per multum temporis spatium non compareret in loco, ubi degebat, & in quodnam puteo, est propè Puteolorum crypeam, fuit repertum cadaver fœminæ plura habentis vulnera; ex mulieribus, quibus cum versari solebat, opinio, & rumor increbuit, illud esse prædictæ Margaritæ malo fato interemptæ, & in puteum projectæ.

De hoc autem crimine diligentiis adhibitis ab integerrimo Judice M. C. D. Francisco de Cueva, inquisiti fuerunt Dominicus de Bartholomæo, & N. N., cujus nomen & cognomen lubens reticco quæ quidem inquisitio sequentibus probationibus constituitur; quandoquidem recepti fuerunt à Fisco nonnulli testes, quorum primus est.

Nicolaus Grassano lapicida, qui deponit, quod dum lapides montis excidebat parum distantia à puteo à quodam paupero lapides in illum jaciente cadaveris notitia sibi tradita fuit,

Cajetanus Mancino (hic est censuarius territorii, in quo adest puteus, quo nemo id temporis utebatur) deponit, quod die decima quarta Junii 1703. de reperto cadavere notionem præbuit Scribæ Fiscali in suburbio Plagæ degenti.

Francissus de Mauro, & Carolus de Jannario cadaver à dicto puteo extraxerunt.

Joannes Federicus Brunsi, & Dominicus Monaco chirurghi, Judicis ordine illud inspexerunt, eoque observato, testati fuerunt quatuor habere vulnera, duo super muliebre pudendum, judicantes instrumento pungente, & incidente confecta, alia duo in capite instrumento contudente, quibus vulneribus periisse, & corpus deinde in dictum puteum fuisse projectum; quod facies erat tabida, ac proinde ex ea liquidari persona individualiter non poterat, ac etiam supradicti, aliique testes omnes deponebant, cadaver esse indutum vestibus, v3. calceis nigræpellis cum foraminibus, more plebearum mulierum, tibialibus rubris, palla panni coloris janthini, vulgò di S. Nicola, thorace laneo flavi coloris, gremiali, quod antelinium vocant, panni viridis coloris cum Rosario rubro circa guttur.

Quod Margarita istiusmodi indueretur vestibus, ex aliorum testium depositione liquebat, nempè Constantiæ Sartore, in cujus domo illa manebat, quando famulatum exercebat, Isabellæ Frezza, Lucretiæ de Ayelo in eodem loco habitantium, ubi eam benè noverant, Beatricis de Nigro, Alexandri Menervino, Thomæ Brancati, & Nicolai Bruno famuli prædicti N. N., cui Margarita quoque inservierat, causæ scientiam allegantium: Nec non cùm dicta Margarita stuprum passa fuerit, ac de ventre prægnante dubitaret, sese inspiciendam dedit Rosæ Micuccio obstetrici; hæc certam fecit esse prægnantem duos circiter menses, idque in præsenti informatione fatetur; qua occasione de enunciatis vestibus quoque testimonium reddit, quemadmodum de ventre prægnante dicta Constantia.

Die 18. Septembris ejusdem anni Margarita Aulitto denunciavit D. Francisco de Cueva Judici Commissario, quod N.B., & Dominicus de Bartholomæo Margaritam Avellone necaverint, & in puteum projecerint, ex causa, quia dictus N. B. amore captus cujusdam mulieris, meditabatur illam rapere infimul cum dicto Bartholomæo suo amico, & commensali; & quòd Margita aliquot personis præmeditatum raptum propalaverit. Dictum Margaritæ Aulitto quamplurium testimonio comprobatur; nimirum præfatæ Constantiæ sartorc, quæ uti Margaritæ amica plura fatebatur: scilicet præcogitatam fugam ex ore ipsius; quod postquam è domo matris dicti N. B. fuit dimissa, ipsam, operâ Horatii la Barbara Proxenetæ, in famulam recepit D. Emanuel de Villafuerte; de hinc domum suam advenit Dominicus de Bartholomæo, & eam interrogavit, ubi adesset Margarita? respondit, in domo Villafuerte, & cum diceret, fortasse vultis abripere N. C.? hoc audito, turbatus est, respondendo: tibi quoque istud pandit Margarita, & minatus fuit eidem minis gravibus; deindè importunè rogavit ipsam Constantiam, ut sibi indicaret domum prædicti D. Emanuelis Villafuerte, prout eam indicavit insimul cum Isabella Frezza; quod prædictus Dominicus fategit, ut Margarita à domo de Villafuerte discederet, ut jam discessit, redeundo ad ipsius domum: quod mane sequenti abiit, & vesperè rediit, & paulo post Dominicus, cum quo vehementer conquesta fuit, quod solido die ipsum expectasset, & dictum N.B. in loco propè cryptam Puteolorum sine cibatu; & cum ventræ prægnante; quadere dedit ipsi carolenum argenteum, ut comederet; quod secretò locutus est, & abiit. Post illius discessum Margarita eidem narravit, N. B., & prædictum Dominicum velle foris cryptam exquirere commodum habitationis, ubi permanere potuisset N. C., cui ipsa inservire debebat. Rursum, quod die 15. Maii mane solitis ipsa induta vestimentis è domo sua discessit, ac de visu, quod illam comitatus fuit Dominicus de Bartholomæo, iter arripientes versus Plagæ locum: necnon quod à dicto tempore ampliùs Margaritam non viderit.

Insuper, quod audita cadaveris inventione cum prænarratis vestibus, in animum induxit suum, illud esse prædictæ Margaritæ; cùmque Dominicus domum sororis peteret, quæ est contra domum suam, ubi aderat Isabella Frezza, illum vocaverunt, interrogaveruntque circa cadaver in puteo repertum, ac de persona Margaritæ, qui statim respondit, corpus illud esse fœminæ gentis Gallicæ; & cum post paucos dies murmur exaudiri cæpisset, Margaritam Avellone interfectam fuisse, & in dicto puteo ejectam, ipsa testis, & Isabella iverunt ad domum prædicti Dominici, & iterum illum interrogaverunt de persona Margaritæ, at ille magnopere conturbatus ipsis vetuit capitalibus minis, ne de ea loquerentur: quod sequenti die prædictus Dominicus, & N. B. à solicitudine rea conscientiæ exagitati se contulerunt ad ipsius Constantiæ domum, ubi etiam id temporis aderat Isabella Frezza, cujus domus sua proxima est, exquirendi causa quid sentirent de morte Margaritæ; atcum respondissent, eos fuisse occisores; quia illa uti famula N. B. erat conscia de fuga N.C., & ipse Dominicus operam dederat, ut è domo D. Emanuelis Villafuerte discederet, & post diem 15. Maii, quo Margaritam comitatus fuit in itinere versus Neapolis Plagam, ampliùs ipsa non comparuerat; pallore suffusi eas rogaverunt, ut de Margarita non loquerentur, quod si à scribis fiscalibus interrogarentur, factum reticerent, nec paverent, pollicitantes in ipsarum manus literas mittere nomine illius adhuc viventis, & in Provincia Lyciensi commorantis; utque benevolentiam ipsarum aucuparentur, certam pecuniarum quantitatem eisdem dederunt diversis vicibus, promissasque miserunt litera.

Isabella Frezza cum depositione Constantiæ in omnibus erat contestis.

Lucretia de Ayello testabatur de visu consuetudinem Margaritæ in domo Constantiæ, enunciatas vestes, & egressum à Civitate unà cum Domnico.

Nicolaus Bruno famulus N.B. testis in faciem juratus, testimonium perhibuit, quod mensis Maii decimumquintum circiter diem N.B., & Dominicus vehiculo, & is uti famulus iverunt extra cryptam Puteolorum, & ubi ventum est ad Tabernam Villæ, ecce Margaritam Avellone, cum qua prædicti secretò fuerunt collocuti, mox omnes combiberunt heminam Apiani vini; N. B. dedit famulo carolenos duos argenteos, ut vini pretium Tabernario solveret, & de reliqua dictorum carolenorum summa cum Margatita comederet, & ultra cum Dominico progressus fuit.

Vi-

Vitalis, & Laurentius Palmerio Tabernarii testa-
bantur, quod mulier in comedendo famulum no-
minabat Nicolaum, & iste illam vocabat Marga-
ritam, & circa reliqua, quæ inibi evenerunt, Ni-
colai famuli dicto erant contestes. Hi etiam in pro-
batione, quæ dicitur, *affronto*, ut moris est inter
similes, & dissimiles, agnoverunt dictum N.B., &
Dominicum esse illos juvenes, qui vehiculo ad
Tabernam sese contulerunt.

Philippus, Joannes, & Nicolaus Vallone, Joseph
Avella, Franciscus Benincasa, & Liberatus Lom-
bardo Cavenses fassi fuerunt absentiam ejusdem
Margaritæ à patria diutino temporis spatio; quam-
plures alii testes de fama, corpus illud in puteo
repertum, esse Margaritæ prædictorum scelere in-
teremptæ, ob causam supra narratam, quæ ita
quoque constabat, v3. Abducta N.C. à domo, ac
ducta primò in quandam domum sitam in vico,
vulgò *li Tagliafierri*, tùm in alium locum, ubi
dicitur *Casanova*, extra Januam Capuanam, iis-
dem locis habitavit, sumpto nomine Magdalenæ,
& uti conjux D. Antonii de dura cum famulo no-
mine Januarii.

Laura de Orlando, & Isabella Corrado, quæ in præ-
dicta domo in vico *delli Tragliafierri* inservierunt
N.C. sub nomine Magdalenæ, inter similes eos re-
cognoverunt.

Catherina Perna mater N.C. fuit etiam testata, in
mense Julii N.B., & Dominicum sibi retulisse,
quod per quamplurimas diligentias eis innotuerit
operâ Margaritæ olim suæ famulæ dictam N.C. à
domo abductam fuisse, & stuprum passam; ideo-
que necesse erat, ut Margaritam hujusmodi ra-
ptùs postularet in M.C.V., quamobrem etiam sui
nomine libellum supplicem conceperant Judici di-
ctæ M.C. porrigendum, quem Dominicus, &
ipsa mater dederunt Notario, ut attestationem
suæ voluntatis conficeret, postmodum verò de
contrario certiorem fuisse factam, ipsos quidem
filiæ fuisse raptores, & N.B. stupratorem.

Dominicus de Novello fatebatur, quod ante Eccle-
siam Sanctissimæ Trinitatis Dominicus de Bartho-
lomæo dedit ei literam, quam traderet Constan-
tiæ Sartore, jussitque dicere, eandem fuisse tran-
missam à Margarita sua commatre ex Provincia
Lycii, ubi moram trahebat.

Ex prædictis carcere detentis; & examinatis, alter,
scilicet N.B. opposuit exceptionem fori declinato-
riam, Dominicus omnia mordicus pernegavit. Fi-
scus antequam de proposita exceptione cognosce-
ret, institit acriter Dominicum ex processu in-
formativo torqueri. Proposita causa, Judices in-
ter se non convenerunt; Aliis enim videbatur,
quod ei darentur defensiones; Alii verò in pari
numero instantiæ R. Fisci acquieverunt: itaque
dirimendæ paritatis ergo ab Excellentissimo Do-
mino Prorege Marchione Villenæ scelerum vin-
dice; atque invicto Justitiæ propugnatore delecti
fuere, ut moris est, tres Consiliarii, D. Franci-
scus Gascon, D. Franciscus de Alarcon viri hi-
spani, integerrimi juxta ac doctissimi, & ego
omnium minimus.

Pro Reo à Nicolao Roggiano strenuo causarum pa-
trono infrascripta allegata fuerunt. Primum, quod
Dominicus inquirebatur de cæde Margaritæ
Avellone; nec liquebat repertum cadaver fuisse
Margaritæ, cùm nullus testis illud agnovisset, sed
quidam duntaxat de judicio id affirmassent ex
enunciatis vestibus, quando iis non absimilibus
Neapoli non tot, quin plures fœminæ vestiun-
3 tur; præterquam quod cadaveris recognitio juxta
praxim fieri omnino debebat; primò ex facie, un-
de quilibet homo internoscitur, per text. in *l. cum
in diversis, C. de religiosis, & sumptib. funerum*,
& in *l. stigmata, C. de fabricens. lib.* 11. quod si
facies ab interitu immutata sit, itaut ex ea reco-
gnitio fieri nequeat, tunc ex corporatura, & sta-
tura, aliisve peculiaribus personæ signis homo
distingui potest, quemadmodum tradunt Caball.
rer. crim. casu 270. Danza *de pugna DD. tit. de
forjudicat.*, & Majorana in sua *Opopraxi cap.* 15.,
atque etiam ex vestimentis coloratis, circa quæ
testes rationem reddere debent, cur is, de cujus
internecione agitur, talibus induerentur vestibus,
quippe ipsis erat cognitus, cumque eo versabatur;
imò cautiùs agendo, vestes inter similes immiscen-
tur, ut sine fraude suboriatur recognitio, (licèt
propriè id fiat in bonis furto subtractis) quæ re-
cognitionis praxis in M.C. sane vetus in præsenti
casu minimè fuerit servata; idcircò deficere deli-
ctum in genere dicebatur, quo non extante, ne-
mo perturbandus est, ut DD. omnes uno ore fa-
tentur.

Secundum, quatenùs adesset delictum in genere, il-
4 lud non esse probatum liquidò, & per concluden-
tem probationem, ut par est in crimine facti per-
manentis, juxta text. in *l. 1. §. item illud scien-
dum D. ad S. C. Syllan.* Ideòque non esse reum
tormentis subiiciendum, & eò minùs ex processu
informativo, qui modus est irregularis, non da-
tis defensionibus, quæ omni jure criminis insimu-
5 lato concedi debent, nec à Principe tolli possunt,
divino etiam jure suffragante, ut unanimiter
ajunt DD., præsertim Conciolus *resol. crim. V.
defensio resol.* 1. nec me ipsum videre pigeat in
Praxi crim. cap. 6. num. 2. 14. & 16.; à Deo enim
vocatus Adam, & interrogatus, quare præceptum
transgressus fuisset, nonnisi auditus è Paradiso fuit
expulsus, *Genes. cap.* 3.

Tertium, quod quamvis liberationi locus non esset,
paritas nihilominùs pro accusato omninò erat di-
rimenda, quod sequentibus rationibus, ac exem-
6 plis evincebat. Græcorum mos fuit antiquus ve-
ra sub fabularum involucris indicare: hinc ubi Ju-
dices paribus inter se sententiis conveniant, mi-
tiorem amplexandam commonuere; idque firma-
bant ex eo, quod Orestes ab Erynnibus de parri-
7 cidio accusatus, cùm Judices æqualia suffragia
tulissent in causa, consilio Apollinis, pro diffini-
tione ad Minervam, quæ sapientiæ Dea habeba-
tur, recurrerunt, cujus oraculo fuit absolutus;
inde circumfertur protrita illa paræmia, *Minervæ
suffragium*, quod innuit Euripides in *Electra*:

Νικᾶν ἴσαις ψήφοισι τὸν φεύγοντ' ἀεί,

Ut reus in judicio paribus suffragiis semper vincat. &
rursus in *Iphigenia*:

Νικᾶν ἰσήρεις ὅστις ἂν ψήφους λάβῃ,

*Ut posthac in judiciis vincat, quisquis paria suffra-
gia habuerit*. Cui accinit Æschylus in *Eumenidi-
bus*, apud Petrum Fabrum *tit. de div. reg. jur. ad
l. favorabiliores rei* 125. *sub num.* 3. qui rem hanc
affatim exornat. Quod etiam Aristides in eodem

8 Fa-

8 Fabri loco explicat: *humanitatem verò satis demonstrant ea, quæ de Oreste narrantur, quem Argis Athenas fugientem, & ibidem à furiis accusatum, cùm æquales essent calculi, addito suo Minerva servavit, & nunc etiam quoscunque servat, ubi exæquata fuerint suffragia; talis enim exindè mentes hominum occupavit opinio, ut existiment perpetuò calculis æquatis à Minerva unum adiici debere.*

Hic porrò sagax Græcorum monitus à Romanis in
9 legem inviolabilem redactus reperitur, ut habetur in *l. lege D. de manumiss.* ibi: *lege Julia Petronia si dissonantes pares Judicum sententiæ existant, pro libertate pronunciari visum; sed etsi testes non dispari numerò tàm pro libertate, quàm contrà libertatem dixerint, tamen pro libertate pronunciandum esse sæpè constitutum est.*

In *l. si pars D. de inoffic. testam.* ibi: *si pars Judicantium de inofficioso testamento contrà testamentum partium secundùm id sententiam dederit, quod interdùm fieri solet: humaniùs erit sequi ejus partis sententiam, quæ secundum testamentum pronunciavit, nisi apertè Judicem iniquè secundùm scriptum hæredem pronunciasse apparebit.*

In *l. duobus D. de liberali causa*, cujus hæc sunt verba: *duobus petentibus hominem in servitutem pro parte dimidia separatim: si uno judicio liber, altero servus judicatus est, commodissimum est eo usque cogi Judices, donec consentiant: si id non continget, Sabinum refertur existimasse duci servum debere ab eo, qui vicisset, cujus sententiam Cassius quoque est, & ego sum, & sanè ridiculum est arbitrari eum pro parte dimidia duci, pro parte libertatem ejus tueri; commodius autem est favore libertatis, liberum quidem eum esse, compelli autem pretii sui partem viri boni arbitratu victori suo præstare.*

In *l. Arrianus D. de actionibus, & obligationibus*, ibi: *Arrianus ait: multum interesse utrum, aliquis obligetur, an aliquis liberetur, ubi de obligando quæritur, propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem ad denegandum ubi de liberando, ex diverso, ut faciliores simus ad liberationem.*

Et in *l. inter pares D. de re judicata*, ubi Paulus inquit: *Inter pares numero Judices, si dissona sententia proferantur; in liberalibus quidem causis (secundùm quod à Divo Pio statutum est) pro libertate constitutum obtinet; in aliis autem causis pro reo; quòd & in publicis judiciis obtinere oportet.*

Idem Paulus in *lib. 4. recept. sentent. tit. 12.* inquit: *Inter pares sententias clementiorem severiori præferre, & certè humanæ rationis est favere miserioribus, & propè innocentes dicere, quos absolutè nocentes pronunciare non possumus.*

Hinc doctissimus Antonius Faber *lib. 1. C. tit. de Se-*
10 *nator. definit. 2.* tradit, ibi: *Vincet utique ea pars, quæ favorabiliorem, puta matrimonii, dotis, testamenti, libertatis, aut pietatis causam tuebitur; quod si cætera omnia sint paria, vincet reus hoc ipso, quod favorabilior est. Idque in causis potissimùm criminalibus, quoniam longè tutius sit in dubio nocentem absolvere, quàm innocentem condemnare, l. absentem 5. ff. de pœnis.*

Donellus quoque *de jure civ. comment. lib. 27. cap. 8.* sive ad *l. Pomponius 36. & seqq. versic. quod in pari*, ibi: *quod si in pari numero Judicum dissonæ sententiæ proferantur, ea dicuntur in l. inter, ex quibus colligitur eam obtinere sententiam, quæ est humanior: ex hac regula hæc distinctio est, ut si causa, de qua agitur, sit favorabilis, ea sententia servanda sit, quæ facit pro ea causa, ut si agatur de libertate; si causa nullum mereatur favorem, tum id obtineat, quod pro reo constitutum est; semper enim in pari causa humaniùs est favere liberationi, unde favorabiliores rei, quàm actores.*

Id quoque non diffitetur Andreas Alciatus *Parergon juris l. b. 9. cap. 14.* qui C. Cæcilii Aristonem consulentis speciem tradit, ibi: *una sententia reum liberabat, alia relegabat, tertio gladio feriebat: quærit, an superari relegantes ab occidentibus debeant, pluribusque rationibus concludit, separari debere? cùm aliòs si occidentibus conjungerentur, numero essent absolventes superaturi. Ego illud magis quæsierim, an conjungi liberantibus adversus occidentes possint? & secundum communes regulas videretur nullam istarum sententiarum conjungi debere: quod in rebus pecuniariis utique esset servandum, verùm in publicis judiciis humaniorem ego interpretationem acciperem, ut favore humanæ vitæ jungerentur hæ sententiæ, argum. leg. scientiam §. cum frumenta, ad l. Aquil. ut tertiam sæviorem excluderent, & media servaretur.*

At verò Jacobus Cujacius *observ. lib. 12. cap. 16.* affirmat, Alciatum non benè sensisse in supracitato casu, & omninò primæ, non mediæ acquiescendum; siquidem (ut ait) *exclusa graviore, comparanda media est cum minore, quæ in comparitione minori succumbat necesse est; ex quo efficitur necessariò prævalere minorem.*

Mihi autem in arenam descendenti, contra, & pro
11 Fisco nonnulla suppetunt, quæ missa facere non est visum: delictum scilicet in genere esse id, quod peccatum est, nimirum id, quod naturali, & jure divino, aut positivo prohibitum est, ac multifariam explicatur, scilicet homicidium, furtum, stuprum, crimen falsæ monetæ; falsum testimonium, blasphemia, convicium, & similia, quorum alia facto transeunt. Item homicidium incognitum, cujus aliquod specimen mox ponemus ob oculos, aut cognitum, vel cujus cadaver reperitur. In hominem incognitum, si scilicet Curiæ denunciatum sit, quod Titius, & Mævius furti causa, aut aliâ quendam peregrè proficiscentem occiderunt, & isto casu delicti in genere probatio est, quod ille homo non naturali, sed violento modo periit, nec alia probatio sivè recognitio requiritur. In hominem cognitum, scilicet civem, cujus cadaver extat; & tunc duo probanda sunt, unum, ipsa hominis cædes, alterum, quod occisus Titius, aut Mævius sit. Primum scilicet, quod periit ille homo jurgulatione verberibus, vel vulneribus ab alterius scelere, quæ probatio delictum in genere continet, de quo loquuntur jura, nempe citatus tex. in *l. 1. ad Syll. l. 1. C. ubi Fiscales causæ, leg. ejus qui 29. §. verum oportet D. de jure fisci, l. divus D. de re militari, l. si quis legatum 6 §. prius enim D. ad legem Corn. de falsis, l. inde Neratius §. ult. D. ad l. Aquil.* cum concord. Alterum, quod in vita nominabatur A. cognomento B., cum non raro contingere possit, quod Cajus, quem suspicamur mortuum, vivat adhuc, & inquisitio corruat; aut hominem cognitum, cujus cadaver non reperitur, quia de industria, & occisoris versutia est in ma-

re,

re, vel in flumen, vel in voraginem projectum, sive alicubi clam absconditum, sive ignem cumbustum: hoc autem casu tria probari debent: primum, quod is, qui supponitur occisus, pervagari non consueverit; secundum, ejus absentia à patria spatio plurium mensium; tertium, vehemens fama de illius occasione; & hæc apprimè constituunt delictum in genere, & quævis alia indicia illud constant, juxtà notata per me in *cap. 1. praxis à num.21. ad 22.* Idem dicendum si reperiretur adeò putrefactum, & vestimenta consumpta essent, ut certo scientia haberi non possit. Etenim etsi in criminibus facti permanentis regulariter delictum in

12 genere oculis subiici, & apertè probari debet, tamē data probationis difficultate, conjecturis rectè probatur, quemadmodum in criminibus facti transeuntis, ut latè probavi in primo libro *meæ criminalis praxis cap.1. pag.11. versic. sic etiam*, & in 2. *lib. res.10. vers. rursus*, & post quamplures DD. ingeniosus Joannes Baptista Mucci in *lib. dilucidationum ad decis. D. Sanfelic. dilucidat.* 28. ubi *num.*3. 4. *&* 5. probat in quibuscumque criminibus, sive occultis, sive patentibus requiri delictum in genere, non semper autem corpus delicti; quæ duo magnopere inter se differunt; valet enim dicere, est corpus delicti, ergo est delictum in genere, non autem, est delictum in genere, ergò est corpus delicti; cùm delictum in genere plurimis modis constare possit, nimirum per evidentiam, per testes de visu, & per publicam famam, quando veritas aliter haberi nequit, ita ex Simone de Pretis, Cavalcano de Angelis, & alijs accuratè concludit; nec deest ad rem præcipua Fabri definitio *tit. de quæst. definit.* 17. Planè dispar ratio haud considerari potest; quum in delictis facti transeuntis delictum in genere probatur; quinetiam, posita probationibus difficultate in delictis facti permanentis Porrò hæc praxis tanquàm Reipublicæ utilis servanda est, ne improbi in eorum malitia glorientur, & impunes fiant audaciores, & nova perpetrare facinora minimè desinant.

Secundò, quod in præsenti casu plenè constabat delictum in genere; siquidem nedum inerat vehemens fama, Margaritam enectam fuisse, & in puteum projectam, ac probatio, quod illa non erat vagans, & quod in patriam non redierat; sed etiam absentia ab hac Civitate spatio decem mensium, & aderat testis famulus in faciem juratus, affirmans nocte decimaquinta Maij Margaritam reliquisse in loco non multum distante à puteo, in quo cadaver fœminæ fuit repertum enunciatis vestibus indutum. Quod si facies ejus non fuisset à nece corrupta, certè evidens constaret delicti corpus, prout enunciatis probationibus constabat delictum in genere, de quo omnes Judices prorsus non dubitaverunt; alioquin terminum carcerato ad sese defendendum non concessissent.

Tertò, quod constito, ut prædictum est, de delicto in genere, si Dominicus crimen fassus fuisset, dubio procul capitale supplicium subiisset; at quia gravibus indiciis urgebatur, eum quippe tormenta manebant. Duntaxat ambigebatur, num datis defensionibus, an verò ex processu informativo: dubii resolutionem ex duabus dependere inspectionibus considerabam; prima, si in hoc præsenti casu concurrebant ea, quæ ad inferendum ex processu informativo torturam requiruntur; secunda, si Justitiæ cultui congruum, & bono exemplo consentaneum erat.

Quod ad primam attinet, tria requiruntur juxtà an-
13 tiquam praxim, quæ fundatur in quatuor literis arbitrariis, seù Capitulis Regni, scilicet in *cap. in accusatis* à Rege Carolo condito, in *cap. juris censura*, ibi: *etiam juris ordine prætermisso*, & in *cap. si cum sceleratis*, conditis à sapientissimo Rege Roberto, & obfirmatis Bruxellæ ab invictissimo Carolo V. Gloriosæ memoriæ, ut in *c.16.* hujus Civitatis, nimirum atrocitas delicti, gravitas indiciorum, & vitæ levitas; quinimò ex interpretatione Regni prudentum duo prima sufficiunt, scilicet quod crimen sit atrox, & exemplare, & quod indicia sint multum urgentia, maximè contra potentem, ut videre est in *cap. 8. meæ criminalis praxis à num.* 61. ubi latè. Porrò in præsenti casu prædicta concurrebant, delictum erat atrox, & exemplare: primò, quia de homicidio agebatur, quo Deus immaniter offenditur; ipse enim creavit hominem ad imaginem, & sui similitudinem, dicitque, *Non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego vivere faciam*, *Deuteron. cap.32. Quicunque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; ad imaginem quippè Dei factus est homo*, *Genes.cap.9. nam imago Dei est in homine*, ut ait D. Augustin. in *can.* 13. 33. *qu.5.*, cui concinit D. Joan. Chrysostom. in *cap. eiiciens Dominus §. sed nec est stabilis substantia eorum*, *dist.*88. Gregorius in *moralib. can. principium depœnitentia dist.2.*, & Glossella marginalis ad glos. in *can. propter gloriam 69. de consecrat. dist.4.* quicumque igitur hominem occidit, imaginem Dei exterminat, *can. qui verò odii meditatione 40. dist.50. ex Concil. Marsicen.*, & ita Deo displicet violentus hominis interitus, ut *Exodi cap.21. num.29.* mandaverit, dicens: *si bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedentur carnes ejus.*

Atrox insuper homicidii delictum; quia plerumque non corpus duntaxat, sed anima quoque occiditur, si gratia Dei Creatoris malo suo destitutus reperiatur: in hac specie Margarita erat prægnans, & marito non conjuncta.

Item atrox, ratione ventris prægnantis, & fœtus,
15 sive masculus animatus erat; etenim fœtum animari quadragesima die tenuerunt glos. in *l. Divus Severus 4. D. de extraordinariis criminibus*, ibi: *antè quadraginta dies non homo, posteà de homicidio tenetur*, & ibi Apostilla, quæ est Bologneti, & glos. in *l. cum quidem §. suum hæredem, D. de acquiren. heredit. ver. post certum tempus*, & Olasch. in *decis. Senat. Pedemont. decis. 60. num.* 4. ubi quamplures cumulat DD. Quinimò post diem trigesimum in masculo ex Hippocrate Antoninus Thesaurus *decis.12. num.12.* esse animatum fœtum voluit; quamplurimæ DD. sententiæ in hoc referuntur a Paulo Zacchia in *quæstionib. medicolegalib. qu.9. lib.1. tit.2. fol. mihi 57. num.* 20., *& seq.*, & à Benedicto Carpzovio in sua *pract. crimin. lib. 1. qu. 11. num. 6. & seq.* at in præsenti themate indubiè fœtus ille erat animatus dum bimestre jàm effluxerat; & quamvis deficiebat corpus delicti, pro quo oportet, ut venter

16 apo-

16 aperiatur, & inspiciatur, an fœtus existat, an venter ex alia quamvis causa tumidus sit, cùm non pauca hac de re tradi soleant signa ab Ægidio excogitata in *tract. de urin. judic. par.* 2. negari tamen haud poterat, circumstantiam hanc non esse parvi pendendam; cùm naturaliter, & frequentiùs fœmina conjuncta viro prolem generet, pariatque quo in casu lædens fœtum ordinaria pœna feriendus est, ut ex Antonio Gomez, Petro Plax, Julio Claro, Decian., Farinac., aliisve probat idem Carpzov. *cit.loc. num.*2.3. & 4., & meritò, cùm homo Sacro Baptismatis lavacro destituatur, ac temporalis, & æternæ vitæ bonis unà denudetur.

Atrox quidem, quippè insidiis, & magna proditione patratum; itaquè dicebam, quod si Dominicus convictus esset, & capita habuisset duo, erant sanè recidenda duo.

Quod ad probationem attinet, non solùm aderant indicia oppidò urgentia, sed ex integra facti serie benè dici poterat *indiciis convictus, & testibus superatus*, juxtà text. in *l. observare* 2. *C. quorum appellation. non recipiuntur*; adeò, inspecta delicti atrocitate, & Rei potentia, quæ facilè negotio probationem fiscalem evertere poterat, par erat pro bono justitiæ regimine eundem torqueri ex processu informativo, idque existimabam, etiam rei judicatæ exemplo ductus; etenim Nicolaus Fabotio inquisitus de crimine tonsionis monetæ, cujus crimen facti permanentis est, fuit à M. C. uti delegata ex processu informativo tortus, non constito de delicto in genere, nisi conjecturis, & non confessus, fuit ad triremes per septennium condemnatus, referente Domino D. Gundisalvo Macchado tunc Judice M. C. nunc meritissimo Consiliario, & ejusdem M.C. Primo Aulæ Præfecto, Viro sanè doctrinæ firmamento, consilii prudentia, morum suavitate publicè, privatimque præclaro, omnibus omnis laudis insignibus cumulatissimo, cujus integerrimam fidem, solertiam, constantiam, celeritatem in obeundo munere Præsidis Provinciæ Calabriæ citra, aliisque muniis sibi impositis, ac demandatis suspeximus; ejusdem decisionis casus est decima solutio in 4. *lib. praxis meæ criminal.*; & quamvis in fine dictæ resolutionis hoc in puncto contrarium affirmassem per sequentia verba; *Ego tamen in crimine facti permanentis, data difficultate probationis corporis delicti, non habui unquàm difficultatem illud sufficere probari conjecturis; nam sicuti istæ sunt sufficientes in crimine facti transeuntis, ita sunt sufficientes in crimine facti permanentis redacti ad modum, quo corpus delicti oculis conspici*
18 *nequeat, eò fortius pro tortura infligenda, quæ de genere probatorio est, teste Cujacio in l. ult. C. de probat.* ibi: *probationes dicuntur testes, instrumenta, & quæstiones; verùm illam non practicarem ex processu informativo, etiam attenta doctrina Carpzovii, qui citatis locis desiderat indicia certa, & indubitata; ante enim defensiones non dicuntur certa, quin possunt a reo evacuari, & ita ne multiplicentur quoque specialia* Ibi tamen scriptum limito, quoties inquisitus sit potens, & facilè probationem fiscalem evertere possit, ac justitiam eludere, prout in præsentia considerabam; qui modus, ut dictum est, fundatur in particulari lege Regni à Rege condita: ecquis autem eat
19 inficias, legem præsumi adeo justam, ac rationabilem, ut nulla prorsus contra hujusmodi præsumptionem admittatur probatio? juxtà receptissimam glo. in *l. relegati in fin. D. de pœnis.* Porrò cùm Deus leges Principi subjecerit, auctore Bald. in *proœm. feud. & tit. de alien. feud.*, habeatque cæleste arbitrium, Deique nutibus agat, *l.* 1. *in fin. C. de Summa Trinit.*, *l. jubemus*, juncta glos. *C. de Sacrosf. Eccles.* non est, cur etiam ea, quæ
20 alioquin injusta, indignaque viderentur, non adprobentur, ubi à Principe dominoque sint constituta, *l. liberto D. de obseq. l.*2. *§. in bello D. de re milit. l. quidam consulebant D. de re judic. l. restituenda in fin. C. de Advocat. divers. judic. § discretis auth quib. mod nat. effic. sui*, idque innuit Plautus in *Capti. Indigna; digna habenda sunt, Herus quæ facit.* Rex igitur vel iis, quæ de jure
21 naturali sunt ex justa causa quidquam addere, vel detrahere potest, docent Petr. Ant. de Petra *tract. de potest. Principis*, &c. *cap.* 22. *num.* 148. & *seqq.* Merlin. *controv. forens. cent.*2. *cap.*33. *nu.* 25., maximè quando id Reipublicæ favorem, &
22 utilitatem respicit, & ad tranquillum Reipublicæ statum pertinet; nam à Deo hanc habet potestatem, ut legitur in libro Proverbiorum *cap.*8. *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt*, & juxtà illud Apostoli *cap.* 13. *ad Romanos: Non est potestas nisi à Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*, ac illud Servatoris nostri, qui Pilato respondens, ait: *non haberes utique hanc potestatem, nisi desuper tibi tradita esset.*

Insuper Regi unusquisque dicto audiens esse debet, *c. si quis* 2. & *c. solitæ* 6. *de majorit. & obed.*, non
23 secus ac patri, cujusmodi nomen eidem indiderunt Homer. Cic. Senec., & Claudian. apud Justum Lipsium *lib.*2. *Polit. c.* 6. Quid quod natura ipsa comparatum est, ut subditi sint in Principem reverentes? *l. parentes D. de in jus voc. l. venia C. eod. Cic. lib.* 2. *de invent.* Balduin. *inst. de act. §. pœnales.*

Quod hæc, inquam, lex à Rege Roberto promulgata, à consuetudine judicandi fuerit approbata ob atrocia crimina, eorumque frequentiam, & ob copiam falsorum testium, qui in defensionibus ad enervandas fisci probationes sæpissimè producuntur; ex Abbate in *cap. quæ in Ecclesiarum num.* 11. *de constitut.* Decio in *cap. dilecti de exceptio-*
24 *nib.* Vasqui. *controv. illustr. cap.*31. & 36. *lib.*1. ac Farinac. *qu.* 39. *num.* 2. probat Reverendiss. Aloysius Riccius in *addit. ad dec.S.C.* penes Consiliar. de Afflict. 391. nam in atrocioribus crimi-
25 nibus, & terribilibus casibus Judex valet juris ordinem non servare, & jura transgredi, ut fatentur Bald in *l. observare curabis §. proficisci qu.* 11. *D. de officio Proconsul.* in *l.*1. *C. de precib. Imperatori offer.* & in *l. & si severior C. ex quibus causis infamia irrogetur*, & in *l.*1. *Cod. de juram. calumn.* Salycet. in *d.l. & si severior*, Abb. in *cap. cum non ab homine de judiciis*, in *cap. at si Clerici*, & in *cap.* 1. *de homicidio*, Innocent. in *cap.* 1. *de constitution.* Felin. in *cap. cum olim §. debet de re judic.*, Consiliar. de Afflict. in *d. decis.*391. *num.* 10. Consiliar. Grammat. *cons.*40. *num.*5. & 6., & quoad torturam ex processu informativo, Alexand.

xand. *conf.65. num.6.lib.1.* & *conf.41. lib. 2.* Anton. de Ballis *qu. 10. num. 10.* Caball. *resol. 84. num. 17.* Clarus *de delictis §.1. num.9.*, aliique à Merlino recensiti in *contr. 2. controvers. for. cap. 33.*

Prætereà dicebam, quod defensiones reo non tol-
26 luntur, sed tantummodò defensionis modus va-
riatur; quod quidem esse sub Principis potestate
nemo est qui dubitet, admonet Merlin. *controv.
for. cent.2. cap. 33. num. 28.* Addentes ad Afflict.
decis. 391. Farinac. *qu.25. num.26. & qu.39.num.
23.* Anton. de Ball, *de quæst. qu.26. num.48.*, &
licèt hæc ratio Antonio Conciolo non quadret, in
v. tortura resol.4. quoniam, ut inquit, tortura est
actus irretractabilis, & animi, & corporis est
cruciatus, quo facilè quis fateri potest crimen
non patratum; benè tamen sedet, considerando,
quod non infertur, nisi indiciis concurrentibus
multùm urgentibus, & fortioribus argumentis,
quæ homininem constituunt in statu, quo Judex
eum temerè non torquet, & rarissimè defensioni-
bus diluuntur, prout meo tempore in M.C. mul-
ti fuerunt ex processu informativo torti, & exin-
dè compilato processu, ad remigandum condem-
nati. Item si reum fateri contigerit, Judex ejus
confessionem in omnibus circumstantiis suis obfir-
mare debet, terminumque adversus eam imparti-
ri, juxtà text. in *l. 1. §. Divus*, & in *§. ultrò de
quæst.* & communem DD. sententiam, & ita in
hoc Regno pro bono publico Patres nostri obser-
vaverunt, ut improbi non solùm formidine pœ-
næ, sed exasperrimo modo arceantur à malo.

Ad Adducta pro paritate respondebam, quod pri-
27 mæva jura loquebantur in pecuniariis causis, ac
in aliis privilegiatis recollectis à citato Fabro, à
Capzovio *decis.82.* & à Reverendissimo Episcopo
Ricc. *collectan. 512.* nempè pro libertate, pro do-
te, pro matrimonio, & pia causa; Textus verò
in *l. inter pares*, qui ast Pauli, *lib. 17. ad Edi-
ctum*, quamvis loquatur in publicis judiciis, nun-
quam tamen in gravibus, & atrocibus criminibus
28 in M. C. vigorem habuit, ut pro toto tempore,
quo in M.C. versatus fui, servatum vidi; nàm
in hujuscemodi delictis mos est dari tres Consilia-
rios pro paritate dirimenda, & jure meritò: quip-
pe dictorum Jurisconsultorum sententia fundatur
in pietatis, & humanitatis causa, cùm humanum
sit peccare; & hæc ratio admonet, ut in paritate
mitiorem sequamur sentetiam, prout apud Ro-
manos observatum ait Cic. in *orat. pro Cluent. In
consilium erant ituri Judices triginta duo; sen-
tentia decem, & sex absolutio confici potuerat*, ac
Plutarchus in *C. Mario: acerbiores erant in eum
Judices, postremo die præter opinionem absolutus
est; cum sententiæ pares essent*; cui accedit, *quod
potiùs innocentes reputare debemus, quos absolutè
nocentes judicare non possumus.* Verùm argumen-
ta prædicta omninò rem non evincunt; & alia in
contrarium magis ac magis urgent: etenim sup-
plicia inventa fuere triplici ratione; prima, pro-
pter partis offensæ satisfactionem; secunda, ut
homines in futurum se corripiant; tertia, ad alio-
rum exemplum, quo, dum patrata scelera puni-
untur, à novis temperentur, ut docet Divus Tho-
mas 2. 2. *quæst. 67. art. 4.* pœna autem delicto
æquata esse debet, ut Deus præcepit, *Deutero-
nom. cap. 25.* ibi: *pro mensura peccati, erit & pla-
garum modus*; pœna quippè commensuranda est,
*ne quid duriùs, aut remissiùs constituatur, quàm
causa deposcit*, ut Martian. *lib.2. ne publ.Judic.si-
ve in l. respiciendum 11. D.de pœnis* admonet. qui-
bus adde *cap. quæsivit.2. in fin. de his quæ fiunt à
majo. par. capit. can. si qui Episcopi 43. 1. qu.1.* &
ibi glos. in *V. illi, & in ver. unquam, can. de vi-
ro nefario 17.* & *can. qui & divinis 24. 12. qu. 2.*
cum concord.

Hinc si quis exilio est coercendus, & gladio feriatur,
&ècontra, profectò sententia non bonum exem-
plum, sed scandalum potius in Republ. pareret; si-
quidem si in atroci crimine, posita paritate omni-
nò in mitiorem sententiam eundem esse constitui-
tur, ratione humanitatis, & ut homo in Republi-
ca conservetur; utique in eo casu, quo durior sen-
tentia delicto esset æquata, scandalum potiùs,
quàm exemplum induceretur, improbi magis, ac
magis insolescerent, & audaciores effecti alia plu-
ra perpetrarent facinora, & pro uno conservando
in Republica, plures in ea periclitarentur: esset
quidem hæc pietas, quæ in secundo si-
29 gnificatu misericordiam continet, crude-
litas, sicut D. Ambrosius *serm.8. in Psalmo 118.de
justa, & injusta misericordia* declamavit, cujus
verba, quæ leguntur etiam in *can. 33. causa 23.
quæst.4.* uti aurea ad lectoris commodum transcri-
bere volui; *Est injusta misericordia. Denique in le-
ge scriptum est de quodam; (non misereberis illius)
Et in libris Regum legis, quia Saul postea contra-
xit offensam, quia miseratus est Agag hostium Re-
gem, quem probibuerat sententia divina servari; ita-
que siquis latronem filiis deprecantibus motus, &
lacrymis conjugis ejus inflexus absolvendum putet,
cui adhuc latrocinandi aspiret affectus; nonnè in-
nocentes tradit exitia cogitantem; certè si gladium
reprimit, vingula dissolvit; cur laxat exilio, cur la-
trocinandi, qua potest clementiori vi non eripit
facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit?
Deinde inter duos, hoc est, accusatorem, & reum
pari periculo de capite decernentes, alterum; si non
probasset, alterum, si esset ab accusatore convictus;
non id, quod justitiæ est, Judex sequatur: sed dum
miseretur rei, damnet probantem: aut dum accu-
satori favet, qui probare non possit, abdicat innoxium:
non potest igitur hæc dici justa misericordia. In ipsa
Ecclesia, ubi maximè misereri decet, teneri quàm
maximè debet forma justitiæ, ne quis à communio-
nis consortio abstentus brevi lacrymula, atque ad
tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus com-
munionem, quam plurimis debet postulare tempo-
ribus, à facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonne
cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prola-
psionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ,
incentivum tribuit delinquendi.*

Sententia Pauli, qua dicitur, *propè esse innocentes,
quos absolutè nocentes condemnare non possumus*, ve-
rissima est, si in facto, & in jure ita dignoscamus;
at durior, vel mitior sententia in paritatis judicio
inde provenire potest, non ausim dicere, Judicum
dolo, qui malè judicant, sed culpa; & imperitia,
qua errare possunt; etenim præsunt sagaciores, ac
aliorum sagacissimi, sicut in qualibet arte existunt
periti, peritiores, & peritissimi: Deus enim non æ-
qualia, sed alii unum, alii duo, alii quinque tri-

buit talenta: propterea in M.C., ut dictum est, & in S. C., tùm in civilibus causis, tùm criminalibus, quùm de paritate votorum agitur, pro ea dirimenda dantur tres Consiliarii adjuncti, ut quotidiè experimur. Quocirca fuit decisum juxtà instantiam Regii Fisci, & ità exequutum Processus est penes scribam Rinaldo.

Cæterùm in Regia Camera in causis fiscalibus
30 procedit textus in *l. inter pares*, per tex. in *l. non puto* 10. *D. de jure fisci*, ubi Modestin: ait: *non puto derelinquere eum, qui in dubiis quæstionibus contra Fiscum facile responderit*, & testatur D. Regens de Ponte *dec.* 31. *num.* 7. quum Trajani maximam laudem exscripsit Plin. in ejus *Panegyr. Quæ præcipua gloria tua est, sæpè vincitur Fiscus, cujus mala causa nunquam est, nisi sub bono Principe.* Præ cunctis autem loquitur fama percelebre dictum Philippi II. quùm respondit Valasco Consilii Supremi, & Cameræ Senatori cum consulenti super causa, quæ Regale Patrimonium non parum adaugeret: *Doctor semper in cura habe, & renunntia Senatui in dubio semper contra me judicandum*, teste Porreno *de dictis, & factis Philippi II. cap.* 10. hinc etiam commendatur M. Aurelius Philosophus, quod in causis compendii nunquam Fisco faverit, teste Capitol. in ejus vita. Quemadmodum in Regio Collaterali Consilio propter præsentiam Proregis, qui Regem repræsentat, & locum ejus tenet, Mattheu *de Regim. Regni Valentiæ cap.* 2. §. 1. *num.* 3. & 4. Præsentia autem Regis in pectore judicantium benignitatem, non severitatem infundere debet; quoniam si ipse votum proferre velit, in mitiorem partem proferre tenetur, ut exemplum dedit Joannes II., & III. Rex Lusitaniæ, qui in paritate inclinavit ad absolutionem, ne dicatur, quod voto Regis, quis moriatur, (quod inde eorum foret) teste P. M. Jo: Marquez *lib.* 1, *cap.* 19. *col.* 14. *pag. mihi* 115. *in polit. Christian.* Rex enim solà Deo æquatur clementiâ, ut in *l. Imperialis* 23. *C. de nuptiis* ibi: *Nam ita credimus Dei benevolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam (quantum nostra naturæ possibile est) imitari*; ubi glos. *verbo imitari*, juxta illud: *sola Deos æquat clementia nobis*, & monet Cassanæus in *catalogo gloriæ mundi conclus.* 6. Hinc Joseph Sanzone ad ultimum supplicium per M. C. condemnatus obtinuit reclamationem, & me referente in Collaterali Consilio, secuta paritate, cum tres Domini Regentes fuerint voti pro morte, alii tres pro triremium pœna, vita durante, & unus, quod torqueatur acriter, fuit ad remigandum transmissus, de qua decis. meminit D. Regens Petra *lib.* 3. *comment. super Ritib. M. C. rit.* 274. *num.* 153. *fol. mihi* 568.

ARGUMENTUM.

Delictum in genere stupri in puella quomodo probetur, & quomodo matrimonii promissio, ut stuprator ad illud contrahendum corporali pœna cogendus sit.

SUMMARIUM.

1 *Puella nùm corrupta sit an virgo, obstetricibus credendum est.*

2 *Sanguinis effusio in stupro puellæ an necessaria sit.*

Quamplurima circà hanc effusionem eruditè referuntur ibidem cum Auctoris sententia.

3 *Argumentum à communiter accidentibus ad probationem honestatis valet.*

4 *Matrimonii promissio conjecturis rectè probatur.*

ALTERA RESOLUTIO.

Uam de strupri crimine in *lib.* 2. *meæ criminalis praxis c.* 2. & *resolut.* 1., ac in 3. *lib. resolut.* 14. nonnulla exarata fuerint; ad materiæ tamen cumulum, & femineæ columen honestatis, nova quædam, quæ præsens casus obtrudit; mulieribus gratificanti, quibus ob sexus fragilitatem jura subveniunt, & ne earum pudicitiæ fures glorientur impunes, bono in lumine collocare consilium est. Per Regiam Audientiam Capitinatæ, alio nomine Luceriæ Sanctæ Mariæ nuncupatam, Dominicus Jordano pro stupro in puellam Liviam Teutonicam admisso fuit, instructo, compilatoque processu, decreto condemnatus, ut ei nuberet, vel dotaret; verùm si dotare elegisset, detineretur in eadem Regia Audientia carceratus per septennium; à decreto appellavit ad Magnam Curiam, à qua, attenta carceratione per triennium, fuit pronunciatum, *benè judicatum, & malè appellatum, verùm si elegerit viam dotandi, remaneat carceratus per triennium*; sicque visum fuit decretum Regiæ Audientiæ moderari: à quo decreto utraque pars appellavit ad S. C., à quo sententia fuit confirmata, & provisum; *Visis supplicationibus præsentatis pro parte Dominici Jordano, & Liviæ Teutonicæ benè judicatum per nostram M. C., & malè appellatum*. In præsenti enim casu infrascriptæ cumulabantur probationes; & primò in genere, depositio dictæ Leviæ, quæ cum juramento affirmabat se fuisse Virginem, & à dicto Dominico per noctem defloratam sub matrimonii promissione; secundò de posi-

positio duarum obstetricum, quæ die sequenti post stuprum sacramento fatebantur inspecta puella, illam esse de recenti stupratam, tertio, omnes testes tam examinati pro parte puellæ, quàm pro parte Dominici testabantur ejus honestatem. In specie quamplures alii scilicet dictum Dominicum quasi per biennium transivisse per plateam, ubi habitabat Livia, ac de mutuis eorum salutationibus, & de reciproco amore: necnon de fama, quod illam deamabat matrimonii causa. Insuper unus testis duodecimum agens annum testimonium ferebat, dictum Dominicum literis ad Liviam missis ei matrimonium promisisse, quas ipse testis ejusdem jussu legebat; amplius, quod dictus Dominicus eadem nocte, qua stupri scelus fuit patratum, domum ingressus, cùm in cubiculo esset, ac mater de stupro certior facta illuc cum lumine introisset, aufugit, & ex fenestra cubiculi se præcipitem dedit in viam, ubi à quodam milite Regiæ Audientiæ, aliisque de platea fuit captus, relictis in dicto cubiculo pileo, ense, atque pallio, quæ recognita fuerunt.

Attamen Dominicus ita convictus, ut factum am-
3 plius negare nequiverit, nisi per calumniam, tria propemodum non erubuit effutire.

Primò, quod obstetricum depositionibus non erat standum; nam sæpè in hujusmodi recognitionibus falluntur, ut plenè per Guazzin. *ad defens. reor. defens.* 4. *cap.* 6., & sæpè sæpiùs ob earum imperitiam, vel malitiam tollitur virginitas, quæ forsan inerat, & restituitur, quæ forsan erat deperdita, teste Divo Augustino *lib.* 1. *de Civit. Dei, cap.* 18. ibi: *obstetrix virginis cujusdam integritatem manu velut explorans, sive malevolentia, sive inscita, dum inspicit perdidit.*

Secundò; nam stuprum esse de recenti affirmantes rationem non adduxerunt, nempe in tinteamine; sive subucula puellæ inventas fuisse sanguinis notas, qui ex ruptione signaculi virginei evenit, ut ex Deuteronomie *cap.* 22. ibi: *& ecce hac sunt signa virginitatis filiæ meæ, expandat vestimentum coram senioribus Civitatis*, &c glos. in *cap. satis hic, in verbo lapidaretur* 33. *q.* Abbas in *cap. proposuisti num.* 2. *vers. nota bonum text. extrà de probationib.*, ibique Aretin. *num.* 5. *vers.* 2. notat Alex. *ad Bartol. in l. item apud Labeonem §. si quis Virgines, in vers. qui verberat D. de injuriis*, Pacian *de probat. lib.* 2. *cap.* 2. *tit. de virginit. num.* 38. Menoch. *de præsumpt.* 89. *tit. virginitas in muliere an, & quando præsumitur num.* 11. *&* 12. Fontanella *de pactis nuptial. claus.* 5. *glos.* 5. *p.* 2. *num.* 77. Rota apud Pariштac. in 3. *vol. decis.* 284. *num.* 7. Afflict. *decis.* 236. *num.* 3. ibi: *item eodem die fuit consumatum matrimonium per carnis copulam, & ostendit pannum sanguinolentum consanguineis secundùm morem Civitatis Nolæ*, ad quam rem consule me ipsum *lib.* 2. *prax. crimin. cap.* 2. *num.* 9. *&* 10.

Tertiò, quod non constabat de matrimonii promissione, in qua ut communiter DD. asseverant, coactio ad matrimonium contrahendum fundatur, quæ cùm pœnam contineat, plenè erat probanda.

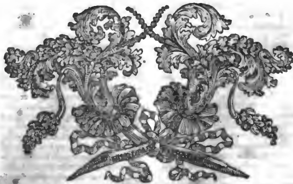
Sed ad primum respondebatur, quod de muliere corrupta, aut virgine, omninò obstetricibus erat credendum; nam cùm ob multiplices causas quo-
1 tidiè fœminarum pudenda inspiciant, hujus rei gnaræ, ac peritissimæ evadunt; quando certum, & indubitatum est, virginis claustrum non esse æquè ut illud nuptæ mulieris, hoc dilatatum, illud angustum, ac membranæ inferiores dissimiles; cùmque de his verba facere incolumi pudore non possim, lectorem remitto ad Paulum Zacchiam *quæst. medic. legal. lib.* 4. *tit.* 2. *quæst.* 1. *& seqq.*; hanc verò malevolentiam à Divo Augustino consideratam loco quo suprà, non in qualibet obstetrice reprehendes, & Divus Augustinus admonet tantùm Judicem, ut in istiusmodi inspectione eligat obstetricem peritam, & partibus non suspectam.

Quoad secundum de sanguineis notis respondeba-
2 tur, quod virgines in universum ad primam coitionem sanguinem effundunt; si quæ tamen non effuderit, non exinde arguitur eam non fuisse virginem nam si virgo sit in ætate majori, qua naturaliter vas non habet angustum, aut vir breve membrum habeat coitio fit modico, aut nullo sanguine, vel si vir ingressus sit virginem uno, aut altero die tertio, ac etiam quarto post menstruam purgationem, hoc planè casus concubitus est absque dilaceratione membranæ, quæ ob prægressam menstruorum humiditatem relaxatur ut notat idem Paulus Zacch. *d. lib.* 4. *tit.* 2. *quæst.* 1. *num.* 32. Prædicta confirmantur etiam exemplo pullastrarum, quæ primæva ova, & cum sanguine pariunt; porrò sanguinis deficientia etiam deprehenditur in puellis, quæ die Veneris ortæ sunt, ut, quàmpluribus mihi relatum est, & in quibusdam locis naturâ comparatum est, ut puellæ ætate maiores sanguinem prorsus non effundant. Exemplo Deuteron. respondet Nicolaus de Lyra in expositione enunciati cap. (ut habes in eodem Zacch. *loc. cit. num.* 22. qui confutat consuetudinem servandi pannos sanguinolentos, duplici ratione; *prima, ob turpitudinem; valdè enim turpe videbatur*, (ut Zacchiæ verbis utar) *quod talis pannus servaretur, & expanderetur coram Judicibus; secunda, ob inverisimilitudinem; quia si is mos videbat, non erat verisimile, quod vir sciens eos pannos conservari apud parentes uxoris, certus sui ipsius condemnationis eam accusaret, atque ex Hebræorum sententia hunc loquendi modum esse parabolicum; itaque dicens lex, expandentq; vestimenta, &c, tandundem est, ac si diceret, producent testimonia ad probandam filiæ virginitatem, veluti expanditur vestimentum, innuens, inquam, quod testimonia clara essent, non dubia, & incerta.*

Prætereà animadvertendum, quod sanguinis effusio in prima illa coitione fraudem à mulieribus virginitatis laudem affectantibus procurari potest ut exemplis notat Annæus Robertus *rer. judic. lib.* 4. *cap.* 10. *pag. mihi* 785. ex Arnaldo de Villanova *lib.* 3. *breviarii c.* 6. in hæc verba: *unum quidpiam ab Arnaldo de Villanova insigni medico scriptis proditum narrare non pigebit; Neapoli (inquit) nupta non aliter existimabatur eximiæ virginitatis donum marito reservasse, nisi prima nuptiarum nocte sanguinolenta fierent ea lintea,*

15 Fariñac. *qu.* 147. *num.*2. Rodoc. Damahonder. in *pract. cri.c.*92.*n.*1.*& seqq.*& Berlich. *concl.* 38. *de pœna strupantis virginem nu.*1.ubi inquit: *nam si ob furtum rei temporalis jure aut consuetudine in Crucem fures surripimus,quo quæso supplicio afficiendi sunt, qui virgineum florem, & virginitatis thesaurum incomparabilem callide eripiunt & famam, & bonum nomen quibusve divitiis potius,& pretiosius auferunt,& sinistrè furantur?* Hinc si Cajus subripiat Titio de centum aureis quos habebat, decem ac fortè Titius reliquam summam in malum usum erogaverit, an ideo Cajus etiam non tenetur ad restitutionem decem ita in proposito, ille qui puellam stupro compressit, si postmodum ipsa corpus suum venale aliis præbeat, ac prostituat, ad restitutionem damni amissæ virginitatis tenetur; quando nemi-
16 nem latet, pulcritudinem, & virgineum florem nedum, ut ajunt, secundam dotem, sed primam, ac præcipuam reputari. Hanc utique sententiam tenendam existimo, uti chistianæ pietati consonam, cum facilè puellæ quamvis cor-
17 rupta, si dote non careat, amasio cuidam nubere possit, nec amplius meretricium opus exercere; maximè si post requisitionem, aut querelam in stupratorem factam,cum alio commercium habuerit; hoc enim casu duplex consideratur
18 culpa in stuprante; malitia videlicet in corrumpenda virgine & perfidia in promissione non observanda. Ad text. verò in *l. si ea C. ad l. Jul. de*
19 *adult.*respondetur,quod cessat crimen adulterii,seu stupri juxtà intellectum glo. quoad pœnam stupri inductam à jure civili,nempe publicationem tertiæ partis bonorum ipsius stupratoris cum relegatio,ut ex tex.in *§. item lex Julia,Institut. de publ. judic.* de qua pœna differuimus in 2.*par. prax. crimin.* *cap.* 2. *num.* 32. ideoque lex illa extendi nequit ad pœnam inductam de jure canonico, quo stuprator tenetur puellæ, quam defloravit, nubere, aut eam dotare; proinde Marcus Luciano inquisitus in M. C. de stupro commisso in virginem Isabellam Salomone cum promissione conjugii, ratificata etiam coram Parocho, & per eandem condemnatus, quod dictæ Isabellæ nuberet, aut eam dotaret, cum appellaverit ad S. C. putans ad neutrum teneri, ex quo prædicta Isabella cum aliis copulam habuerit, & ipsa quoque appellaverit, ut condemnaretur dictus Marcus Antonius ad conjugium; præcipuè cum de inhonestate oppæsita liquidò non constaret, ac depositiones testium inverisimilitudine laborarent, adducto ad rem per Advocatum D. Antonium Vidman inte-
20 gerrimi Consiliarii, & R. Cameræ Præsidentis Vincentii filium *Auth. ut liceat Matri, & Aviæ §. quia vero plurimas*, ibi: *si de adulterio maritus putaverit posse suam uxorem convinci; oportet virum priùs inscribere mulierem; aut etiam adulterum: et si hujusmodi accusatio verax esse ostenditur, tunc repudio misso habere virum ante nu-*
21 *ptias donationem, etiam dotem*, pensiculando verbum illud *verax*, per S. C. informatum de mulieris honestate fuit pronunciatum; *benè judicatum quoad caput dotandi, & malè appellatum & proinde facto deposito per dictum Marcum ducatorum quinquaginta pro dote solvendorum tempore matrimonii excarceretur*; neque taxata fuit major quantitas, ex quo non possidebat bona, & vivebat ex arte sutoria, referente D. Consiliario D. Jo. Baptista Ravascherio nobili, præclaroque viro. Acta sunt penes Scribam Fiscalem Apa.

F I N I S.

INDEX

INDEX LOCUPLETISSIMUS

RERUM OMNIUM, QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

A

ABsenti datur Curator in vinculis fideicommissi submovendis. cap. 9. num. 5. pag. 132.

Absentes à quibuscumque defendi publicè interest. c. 6. num. 59. pag. 105.

Absolvi debet Reus, quem absolutè nocentem judicare non possumus resol. 1. sub n. 28.

Absolutio conventi ab impetitis quando fiat. c. 7. n. 7. pag. 266.

... ab observatione judicii quando sequatur. ibid. num. 8. pag. 267.

de Absolutione ab observatione judicii tractantes DD. referuntur. c. 7. sub n. 9. pag. 267.

Acceptorum restitutio, vide in v. restitutio.

Accessus super faciem loci, vide in v. ocularis inspectio, & in v. appretium.

Acquisitionis tempus retrotrahitur ad tempus obligationis, unde oritur actio, & hypotheca. c. 1. num. 51. pag. 14.

Acta, vide in v. Processus.

Acta cum Procuratore mandatum non habente valent, si à Principali rata fuerint habita. c. 1. num. 44. pag. 199.

Acta in alio judicio facta, & in libello enunciata sunt edenda, c. 1. n. 34. pag. 198.

Acta, quæ debens fieri post examen testium. par. 2. c. 1. dist. 3. à num. 21. pag. 279.

Acta, & per dies provisiones, vide in v. Provisiones.

Acta, & Apostolos præsentandi tempus, vide in v. Apostolos.

Acta sunt nulla per exceptiones peremptorias ante litem contestatam propositas, est ei sint subsistentes, vel ad merita causæ reservatas, si tempore exceptionis militent. c. 5. sub n. 3. pag. 241. & sub n. 14. pag. 241.

Actorum copia in causa appellationis si infra 50. dies culpa Actuarii facta non fuerit, appellator est restituendus. par. 2. c. 1. dist. 2. num. 7. pag. 273.

Actorum apertura in gradu appellationis infrà quod tempus fieri debeat. par. 2. c. 1. dist. 1. sub n. 10. pag. 269.

... an requirat partis adversæ citationem. ibid. & dist. 2. sub. n. 7. pag. 273.

Actorum editio, vide in v. editio.

apud Acta obligatio, vide in v. obligatio penes acta.

Actis reassumptis *clausula, vide in v. clausula.*

ex Actis iisdem revisio, vide in v. revisio ex eisdem actis, & in v. appellator.

Actio semper persequitur rem obligatam. c. 12. num. 100. pag. 171.

Actio ad pretium quando fideicommissario competat adversus venditorem rerum quæ sunt fideicommisso subjecta, si tacitè, vel expressè consenserit alienationi per dictum venditorem factæ. c. 4. num. 162. pag. 82.

Actio quando reputetur burgensatica, nec indigeat assensu. c. 1. num. 48. pag. 14.

Actio doli, vel in factum quando competat successuro ab intestato, sive illi, qui in primo testamento fuit institutus adversus heredem in secundo scriptum. c. 3. num. 103. pag. 51.

Actio pro obtinendo legitimæ supplemento quandiu duret. cap. 5. num. 12. pag. 91.

Actio petendi supplementum legitimæ, ubi onus est quantitatis, non inducta, ad heredes non transmittitur; secus ubi onus est conditionis, vel temporis. c. 5. num. 13. pag. 91.

Actio revocatoria, vide in v. Avocatio.

Actio insolidum contra heredes defuncti competit creditori causa funeris pro expensarum recuperatione. cap. 1. num. 83. pag. 20.

Actio reivindicationis, vide in v. reivindicatio.

Actio in rem scripta competit vicinò pro retrahenda re jure congrui. cap. 12. num. 59. pag. 188.

Actio l. Aquiliæ, *vel de pastu pecoris in alieno territorio quæ fit. c. 10. num. 56. pag. 142.*

Actio non perit perempta instantia. c. 7. n. 9. pag. 469.

Actione injuriarum an teneatur obiiciens testibus crimina. c. 6. dist. 2. num. 27. 29. & 34. pa257. & 258.

... tenetur immittens animalia in alienum territorium invito domino. c. 10. num. 56. pag. 142.

Actiones vulgares quæ sint. cap. 4. sub num. 8. pag. 63.

Actiones utiles quæ dicantur, c. 4. sub nu. 76. pag. 71.

Actiones, & jura, quæ acquiruntur à Neapolitanis super bonis in Civitatis districtu existentibus an veniant appellatione bonorum antiquorum. cap. 6. dist. 1. num. 129. pag. 55.

Actor in judicio ordinem servare debet, ut vincere possit. c. 1. num. 3. pag. 206.

... debet declarare libellum ex aliqua parte obscurum. ibid. num. 8. pag. 206. & par 2. c. 4. sub nu. 7. pag. 197.

Actor tenetur exhibere scripturas non solùm limitativè in libello enunciatas, sed etiam eas, quæ factum continent cum insertione temporis totius instrumenti. c. 1. num. 29. pag. 208.

Actor copiam libelli, sive petitionis propriis sumptibus reo dare tenetur. c. 1. num. 35. pag. 208.

Actor sequi debet forum rei nedum in causa civili, sed etiam criminali, & in quibus casibus hac regula locum habeat. cap. 2. dist. 1. nu. 5. & 6. pag. 210. & num. 42. pag. 213.

Istius regulæ limitatio. ibid. nu. 29. & seqq. pag. 212.

Actor duplici nomine in judicio comparere potest, aut proprio, aut alieno, & in utroque casu quando teneatur legitimare suam personam. c. 1. num. 38. & seqq. pag. 208. vide etiam in v. legitimatio persona.

Actor in judicio rescissionis contractus dominium probare

Joannes Federicus Brunsi, & Dominicus Monaco chirurghi, Judicis ordine illud inspexerunt, eoque observato, testati fuerunt quatuor habere vulnera, duo super muliebre pudendum, judicantes instrumento pungente, & incidente confecta, alia duo in capite instrumento contudente, quibus vulneribus periisse, & corpus deinde in dictum puteum fuisse projectum; quod facies erat tabida, ac proinde ex eâ liquidari persona individualiter non poterat, ac etiam supradicti, aliique testes omnes deponebant, cadaver esse indutum vestibus, v3. calceis nigræpellis cum foraminibus, more plebeatum mulierum, tibialibus rubris, palla panni coloris janthini, vulgò di S. Nicola, thorace laneo flavi coloris, gremiali, quod antesinum vocant, panni viridis coloris cum Rosario rubro circa guttur.

Quod Margarita istiusmodi indueretur vestibus, ex aliorum testium depositione liquebat, nempè Constantiæ Sartore, in cujus domo illa manebat, quando famulatum exercebat, Isabellæ Frezza, Lucretiæ de Ayelo in eodem loco habitantium, ubi eam benè noverant, Beatricis de Nigro, Alexandri Menervino, Thomæ Brancati, & Nicolai Bruno famuli prædicti N. N., cui Margarita quoque inservierat, causæ scientiam allegantium: Nec non cùm dicta Margarita stuprum passa fuerit, ac de ventre prægnante dubitaret, sese inspiciendam dedit Rosæ Micuccio obstetrici; hæc certam fecit esse prægnantem duos circiter menses, idque in præsenti informatione fatetur; qua occasione de enunciatis vestibus quoque testimonium reddit, quemadmodum de ventre prægnante dictæ Constantia.

Die 18. Septembris ejusdem anni Margarita Aulitto denunciavit D. Francisco de Cueva Judici Commissario, quod N. B., & Dominicus de Bartholomæo Margaritam Avellone necaverint, & in puteum projecerint, ex causa, quia dictus N. B. amore captus cujusdam mulieris, meditabatur illam rapere insimul cum dicto Bartholomæo suo amico, & commensali; & quòd Margita aliquot personis præmeditatum raptum propalaverit. Dictum Margaritæ Aulitto quamplurium testimonio comprobatur; nimirum præfatæ Constantiæ Sartore, quæ uti Margaritæ amica plura fatebatur scilicet præcogitatam fugam ex ore ipsius; quod postquam è domo matris dicti N. B. fuit dimissa, ipsam, operâ Horatii la Barbara Provenetæ, in famulam recepit D. Emanuel de Villafuerte; de hinc domum suam advenit Dominicus de Bartholomæo, & eam interrogavit, ubi adesset Margarita? respondit, in domo Villafuerte, & cum diceret, fortasse vultis abripere N. C.? hoc audito, turbatus est, respondendo: ubi quoque istud pandit Margarita, & minatus fuit eidem minis gravibus; deindè importunè rogavit ipsam Constantiam, ut sibi indicaret domum prædicti D. Emanuelis Villafuerte, prout eam indicavit insimul cum Isabella Frezza; quod prædictus Dominicus fategit, ut Margarita à domo de Villafuerta discederet, ut jam discessit, redeundo ad ipsius domum; quòd mane sequenti abiit, & vesperè redit, & paulo post Dominicus, cum quo vehementer conquesta fuit, quod solido die ipsum expectasset, & dictum N. B. in loco propè cryptam Puteolorum sine cibatu; & cum ventre prægnante; quadere dedit ipsi carolenum argenteum, ut comederet; quod secretò locutus est, & abiit. Post illius discessum Margarita eidem narravit, N. B., & prædictum Dominicum velle foris cryptam exquirere commodum habitationis, ubi permanere potuisset N. C., cui ipsa inservire debebat. Rursum, quod die 15. Maii mane solitis ipsa induta vestimentis è domo sua discessit, ac de visu, quod illam comitatus fuit Dominicus de Bartholomæo, iter arripientes versus Plagæ locum: necnon quod à dicto tempore amplius Margaritam non viderit.

Insuper, quod audita cadaveris inventione cum prænarratis vestibus, in animum induxit suum, illud esse prædictæ Margaritæ; eàmque Dominicus domum sororis peteret, quæ est contrà domum suam, ubi aderat Isabella Frezza, illum vocaverunt, interrogaveruntque circa cadaver in puteo repertum, ac de persona Margaritæ, qui statim respondit, corpus illud esse fœminæ gentis Gallicæ; & cum post paucos dies murmur exaudiri cæpisset, Margaritam Avallone interfectam fuisse, & in dicto puteo ejectam, ipsa testes, & Isabella iverunt ad domum prædicti Dominici, & iterum illum interrogaverunt de persona Margaritæ, at ille magnoperè conturbatus ipsis vetuit capitalibus minis, ne de ea loquerentur: quod sequenti die prædictus Dominicus, & N. B., à solicitudine reæ conscientiæ exagitati, se contulerunt ad ipsius Constantiæ domum, ubi etiam id temporis aderat Isabella Frezza, cujus domus fuit proxima est, exquirendi causâ quid sentirent de morte Margaritæ; at cum respondissent, eos fuisse occisores; quia illa uti famula N. B. erat conscia de fuga N. C., & ipse Dominicus operam dederat, ut è domo D. Emanuelis Villafuerte discederet, & post diem 15. Maii, quo Margaritam comitatus fuit in itinere versus Neapolis Plagam, amplius ipsa non compareat; pastora fussuli eas rogaverunt, ut de Margarita non loquerentur, quod si à scribis fiscalibus interrogarentur, factum reticerent, nec paverent, pollicitantes in ipsarum manus literas mittere nomine illius adhuc viventis, & in Provincia Lyciensi commorantis, utque benevolentiam ipsarum aucuparent, certam pecuniarum quantitatem eisdem dederunt diversis vicibus, promissasque miserunt litera.

Isabella Frezza cum depositione Constantiæ in omnibus erat contestis.

Lucretia de Ayello testabatur de visu consuetudinem Margaritæ in domo Constantiæ, enunciatas vestes, & egressum à Civitate unà cum Dominico.

Nicolaus Bruno famulus N. B. testis in faciem juratus, testimonium perhibuit, quod mensis Maii decimumquintum circiter diem N. B., & Dominicus vehiculo, & is uti famulus iverunt extrà cryptam Puteolorum, & ubi ventum est ad Tabernam Villæ, ecce Margaritam Avellone, cum qua prædicti secretò fuerunt collocuti, mox omnes combiberunt heminam Apiani vini; N. B. dedit famulo carolenos duos argenteos, ut vini pretium Tabernario solveret, & de reliqua dictorum carolenorum summa cum Margarita comederet, & ultrà cum Dominico progressus fuit.

Vi-

Vitalis, & Laurentius Palmerio Tabernarii testabantur, quod mulier in comedendo famulum nominabat Nicolaum, & iste illam vocabat Margaritam, & circa reliqua, quæ inibi evenerunt, Nicolai famuli dicto erant contestes. Hi etiam in probatione, quæ dicitur, *affronto*, ut moris est inter similes, & dissimiles, agnoverunt dictum N.B., & Dominicum esse illos juvenes, qui vehiculo ad Tabernam sese contulerunt.

Philippus, Joannes, & Nicolaus Vallone, Joseph Avella, Franciscus Benincasa, & Liberatus Lombardo Cavenses fassi fuerunt absentiam ejusdem Margaritæ à patria diutino temporis spatio; quamplures alii testes de fama, corpus illud in puteo repertum, esse Margaritæ prædictorum scelere interemptæ, ob causam supra narratam, quæ ita quoque constabat, vz. Abducta N.C. à domo, ac ducta primò in quandam domum sitam in vico, vulgò *li Tagliaferri*, tùm in alium locum, ubi dicitur *Casanova*, extra Januam Capuanam, iisdem locis habitavit, sumpto nomine Magdalenæ, & uti conjux D. Antonii de dura cum famulo nomine Januarii.

Laura de Orlando, & Isabella Corrado, quæ in prædicta domo in vico *delli Tragliaferri* inservierunt N.C. sub nomine Magdalenæ, inter similes eos recognoverunt.

Catherina Perna mater N.G. fuit etiam testata, in mense Julii N. B., & Dominicum sibi retulisse, quod per quamplurimas diligentias eis innotuerit operâ Margaritæ olim suæ famulæ dictam N. C. à domo abductam fuisse, & stuprum passam; ideoque necesse erat, ut Margaritam hujusmodi raptùs postularet in M.C.V., quamobrem etiam sui nomine libellum supplicem conceperant Judici dictæ M.C. porrigendum, quem Dominicus, & ipsa mater dederunt Notario, ut attestationem suæ voluntatis conficeret, postmodum verò de contrario certiorem fuisse factam, ipsos quidem filiæ fuisse raptores, & N.B. stupratorem.

Dominicus de Novello fatebatur, quod ante Ecclesiam Sanctissimæ Trinitatis Dominicus de Bartholomæo dedit ei literam, quam traderet Constantiæ Sartore, jussitque dicere, eandem fuisse transmissam à Margarita sua commatre ex Provincia Lycii, ubi moram trahebat.

Ex prædictis carcere detentis; & examinatis, alter, scilicet N.B. opposuit exceptionem fori declinatoriam, Dominicus omnia mordicus pernegavit. Fiscus antequam de proposita exceptione cognosceret, institit acriter Dominicum ex processu informativo torqueri. Proposita causa, Judices inter se non convenerunt; Aliis enim videbatur, quod ei darentur defensiones; Alii verò in pari numero instantiæ R. Fisci acquieverunt: itaque dirimendæ paritatis ergo ab Excellentissimo Domino Prorege Marchione Villenæ scelerum vindice; atque invicto Justitiæ propugnatore delecti fuere, ut moris est, tres Consiliarii, D. Franciscus Gascon, D. Franciscus de Alarcon viri hispani, integerrimi juxta ac doctissimi, & ego omnium minimus.

Pro Reo à Nicolao Roggiano strenuo causarum patrono infrascripta allegata fuerunt. Primum, quod Dominicus inquirebatur de cæde Margaritæ Avellone; nec liquebat repertum cadaver fuisse Margaritæ, cùm nullus testis illud agnovisset, sed quidam duntaxat de judicio id affirmassent ex enunciatis vestibus, quando iis non absimilibus Neapoli non tot, quin plures fœminæ vestiuntur;
3 tur; præterquam quod cadaveris recognitio juxta praxim fieri omnino debebat; primò ex facie, unde quilibet homo internoscitur, per text. in *l. cum in diversis, C. de religiosis, & sumptib. funerum*, & in *l. stigmata, C. de fabricens. lib.* 11. quod si facies ab interitu immutata sit, itaut ex ea recognitio fieri nequeat, tunc ex corporatura, & statura, aliisve peculiaribus personæ signis homo distingui potest, quemadmodum tradunt Caball. *rer. crim. casu* 270. Danza *de pugna DD. tit. de foro judicat.*, & Majorana in sua *Opopraxi cap.* 15., atque etiam ex vestimentis coloratis, circa quæ testes rationem reddere debent, cur is, de cujus internecione agitur, talibus indueretur vestibus, quippe ipsis erat cognitus, cumque eo versabatur; imò cautiùs agendo, vestes inter similes immiscentur, ut sine fraude suboriatur recognitio, (licèt propriè id fiat in bonis furto subtractis) quæ recognitionis praxis in M.C. sane vetus in præsenti casu minimè fuerit servaata; idcircò deficere delictum in genere dicebatur, quo non existente, nemo perturbandus est, ut DD. omnes uno ore fatentur.

Secundum, quatenùs adesset delictum in genere, il-
4 lud non esse probatum liquidò, & per concludentem probationem, ut par est in crimine facti permanentis, juxta text. in *l.* 1. *§. item illud sciendum D. ad S. C. Syllan.* Ideòque non esse reum tormentis subiiciendum, & eò minùs ex processu informativo, qui modus est irregularis, non datis defensionibus, quæ omni jure criminis insimu-
5 lato concedi debent, nec à Principe tolli possunt, divino etiam jure suffragante, ut unanimiter ajunt DD., præsertim Conciolus *resol. crim. V. defensio resol.* 1. nec me ipsum videre pigeat in *Praxi crim. cap.* 6. *num.* 2. 14. & 16.; à Deo enim vocatus Adam, & interrogatus, quare præceptum transgressus fuisset, nonnisi auditus è Paradiso fuit expulsus, *Genes. cap.* 3.

Tertium, quod quamvis liberationi locus non esset, paritas nihilominùs pro accusato omninò erat dirimenda, quod sequentibus rationibus, ac exem-
6 plis evincebat. Græcorum mos fuit antiquus vera sub fabularum involucris indicare: hinc ubi Judices paribus inter se sententiis conveniant, mitiorem amplexandam commonuere; idque firmabant ex eo, quod Orestes ab Erynnibus de parri-
7 cidio accusatus, cùm Judices æqualia suffragia tulissent in causa, consilio Apollinis, pro diffinitione ad Minervam, quæ sapientiæ Dea habebatur, recurrerunt, cujus oraculo fuit absolutus; inde circumfertur protrita illa paræmia, *Minervæ suffragium*, quod innuit Euripides in *Electra*:

Νικᾶν ἴσαις ψήφοισι τὸν φεύγοντ᾽ ἀεί,

Ut reus in judicio paribus suffragiis semper vincat. & rursus in *Iphigenia*:

Νικᾶν ἰσήρεις ὅστις ἂν ψήφους λάβῃ,

Ut posthac in judiciis vincat, quisquis paria suffragia habuerit. Cui accinit Æschylus in *Eumenidibus*, apud Petrum Fabrum *tit. de div. reg. jur. ad l. favorabiliores rei* 125. *sub num.* 3. qui rem hanc affatim exornat. Quod etiam Aristides in eodem

8 Fa-

8 Fabri loco explicat: *humanitatem verò satis demonstrant ea, quæ de Oreste narrantur, quem Argis Athenas fugientem, & ibidem à furiis accusatum, cùm æquales essent calculi, addito suo Minerva servavit, & nunc etiam quoscunque servat, ubi exæquata fuerint suffragia; talis enim exindè mentes hominum occupavit opinio, ut existiment perpetuò calculis æquatis à Minerva unum adiici debere.*

Hic porrò sagax Græcorum monitus à Romanis in
9 legem inviolabilem redactus reperitur, ut habetur in *l. lege D. de manumiss.* ibi: *lege Julia Petronia si dissonantes pares Judicum sententiæ existant, pro libertate pronunciari visum, sed etsi testes non dispari numerò tàm pro libertate, quàm contrà libertatem dixerint, tamen pro libertate pronunciandum esse sæpè constitutum est.*

In *l. si pars D. de inoffic. testam.* ibi: *si pars Judicantium de inofficioso testamento contrà testamentum partium secundùm id sententiam dederit, quod interdùm fieri solet: humaniùs erit sequi ejus partis sententiam, quæ secundum testamentum pronunciavit, nisi apertè Judicem iniquè secundùm scriptum hæredem pronunciasse apparebit.*

In *l. duobus D. de liberali causa*, cujus hæc sunt verba: *duobus petentibus hominem in servitutem pro parte dimidia separatim: si uno judicio liber, altero servus judicatus est, commodissimum est eo usque cogi Judices, donec consentiant: si id non continget, Sabinum refertur existimasse duci servum debere ab eo, qui vicisset, cujus sententiam Cassius quoque est, & ego sum, & sanè ridiculum est arbitrari eum pro parte dimidia duci, pro parte libertatem ejus tueri; commodius autem est favore libertatis, liberum quidem eum esse, compelli autem pretii sui partem viri boni arbitratu victori suo præstare.*

In *l. Arrianus D. de actionibus, & obligationibus*, ibi: *Arrianus ait: multum interesse utrum aliquis obligetur, an aliquis liberetur, ubi de obligando quæritur, propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem ad denegandum ubi de liberando, ex diverso, ut faciliores simus ad liberationem.*

Et in *l. inter pares D. de re judicata*, ubi Paulus inquit: *Inter pares numero Judices, si dissona sententiæ proferantur; in liberalibus quidem causis secundùm quod à Divo Pio statutum est, pro libertate constitutum obtinet; in aliis autem causis pro reo; quod & in publicis judiciis obtinere oportet.*

Idem Paulus in *lib. 4. recept. sentent. tit. 12.* inquit: *Inter pares sententias clementiorem severiori præferre, & certè humanæ rationis est favere miserioribus, & propè innocentes dicere, quos absolutè nocentes pronunciare non possumus.*

Hinc doctissimus Antonius Faber *lib. 1. C. tit. de Se-*
10 *nator. definit. 2.* tradit, ibi: *Vincet utique ea pars, quæ favorabiliorem, puta matrimonii, dotis, testamenti, libertatis, aut pietatis causam tuebitur; quod si cætera omnia sint paria, vincet reus hoc ipso, quod favorabilior est. Idque in causis potissimùm criminalibus, quoniam longè satius sit in dubio nocentem absolvere, quàm innocentem condemnare, l. absentem 5. ff. de pœnis.*

Donellus quoque *de jure civ. comment. lib. 27. cap. 8.* sive ad *l. Pomponius 36. & seqq. versic. quod in pari*, ibi: *quod si in pari numero Judicum dissonæ sententiæ proferantur, ea dicuntur in l. inter, ex quibus colligitur eam obtinere sententiam, quæ est humanior: ex hac regula hæc distinctio est, ut si causa, de qua agitur, sit favorabilis, ea sententia servanda sit, quæ facit pro ea causa, ut si agatur de libertate; si causa nullum mereatur favorem, tum id obtineat, quod pro reo constitutum est; semper enim in pari causa humaniùs est favere liberationi, unde favorabiliores rei, quàm actores.*

Id quoque non diffitetur Andreas Alciatus *Parergon juris lib. 9. cap. 14.* qui C. Cæcilii Aristonem consulentis speciem tradit, ibi: *una sententia reum liberabat, alia relegabat, tertia gladio feriebat: quærit, an superari relegantes ab occidentibus debeant, pluribusque rationibus concludit, separari debere: cùm aliòs si occidentibus conjungerentur, numero essent absolventes supiraturi. Ego illud magis quæsierim, an conjungi liberantibus adversus occidentes possint? & secundum communes regulas videretur nullam istarum sententiarum conjungi debere: quod in rebus pecuniariis utique esset servandum, verùm in publicis judiciis humaniorem ego interpretationem acciperem, ut favore humanæ vitæ jungerentur hæ sententiæ, argum. leg. scientiam §. cum frumenta ad l. Aquil. ut tertiam sæviorem excluderent, & media servaretur.*

At verò Jacobus Cujacius *observ. lib. 12. cap. 16.* affirmat, Alciatum non benè sensisse in supracitato casu, & omninò primæ, nón mediæ acquiescendum; siquidem (ut ait) *exclusa graviore, comparanda media est cum minore, quæ in comparitione minori succumbat necesse est; ex quo efficitur necessariò prævalere minorem.*

Mihi autem in arenam descendenti, contra, & pro
11 Fisco nonnulla suppetunt, quæ missa facere non est visum: delictum scilicet in genere esse id, quod peccatum est, nimirum id, quod naturali, & jure divino, aut positivo prohibitum est, ac multifariam explicatur, scillcet homicidium, furtum, stuprum, crimen falsæ monetæ, falsum testimonium, blasphemia, convicium, & similia, quorum alia facto transeunt. Item homicidium incognitum, cujus aliquod specimen mox ponemus ob ocullos, aut cognitum, vel cujus cadaver reperitur. In hominem incognitum, si scilicet Curiæ denunciatum sit, quod Titius, & Mævius furti causa, aut aliâ quendam peregrè proficiscentem occiderunt, & isto casu delicti in genere probatio est, quod ille homo non naturali, sed violento modo periit, nec alia probatio sive recognitio requiritur. In hominem cognitum, scilicet civem, cujus cadaver extat; & tunc duo probanda sunt, unum, ipsa hominis cædes, alterum, quod occisus Titius, aut Mævius sit. Primum scilicet, quod periit ille homo jugulatione verberibus, vel vulneribus ab alterius scelere, quæ probatio delictum in genere continet, de quo loquuntur jura, nempe citatus tex. in *l. 1. ad Syll. l. 1. C. ubi Fiscales causæ, leg. ejus qui 29. §. verum oportet D. de jure fisci, l. divus D. de re militari, l. si quis legatum 6 §. prius enim D. ad legem Corn. de falsis, l. inde Neratius §. ult. D. ad l. Aquil.* cum concord. Alterum, quod in vita nominabatur A. cognomento B., cum non raro contingere possit, quod Cajus, quem suspicamur mortuum, vivat adhuc, & inquisitio corruat; aut hominem cognitum, cujus cadaver non reperitur, quia de industria, & occisoris versutia est in ma-

re,

re, vel in flumen, vel in voraginem projectum, sive alicubi clam absconditum, sive ignem cumbustum; hoc autem casu tria probari debent: primum, quod is, qui supponitur occisus, pervagari non consueverit; secundum, ejus absentia à patria spatio plurium mensium; tertium, vehemens fama de illius occasione; & hæc apprimè constituunt delictum in genere, & quævis alia indicia illud constant, juxtà notata per me in *cap. 1. praxis à num. 21. ad 22.* Idem dicendum si reperiretur adeò putrefactum, & vestimenta consumpta essent, ut certo scientia haberi non possit. Etenim etsi in criminibus facti permanentis regulariter delictum in
12 genere oculis subiici, & apertè probari debet, tamē data probationis difficultate, conjecturis rectè probatur, quemadmodum in criminibus facti transeuntis, ut latè probavi in primo libro *meæ criminalis praxis cap. 1. pag. 11. versic. sic etiam*, & in 2. *lib. resol. 10. vers. rursus*, & post quamplures DD. ingeniosus Joannes Baptista Mucci in *lib. dilucidationum ad decis. D. Sanfelic. dilucidat.* 28. ubi *num. 3. 4. & 5.* probat in quibuscumque criminibus, sive occultis, sive patentibus requiri delictum in genere, non semper autem corpus delicti; quæ duo magnopere inter se differunt: valet enim dicere, est corpus delicti, ergo est delictum in genere, non autem, est delictum in genere, ergò est corpus delicti; cùm delictum in genere plurimis modis constare possit, nimirum per evidentiam, per testes de visu, & per publicam famam, quando veritas aliter haberi nequit, ita ex Simone de Pretis, Cavalcano de Angelis, & alijs accuratè concludit; necdeest ad rem præcipua Fabri definitio *tit. de quæst. definit.* 17. Planè dispar ratio haud considerari potest; quum in delictis facti transeuntis delictum in genere probatur; quinetiam, posita probationibus difficultate in delictis facti permanentis Porrò hæc praxis tanquàm Reipublicæ utilis servanda est, ne improbi in eorum malitia glorientur, & impunes fiant audaciores, & nova perpetrare facinora minimè desinant.

Secundò, quod in præsenti casu plenè constabat delictum in genere; siquidem nedum inerat vehemens fama, Margaritam enectam fuisse, & in puteum projectam, ac probatio, quod illa non erat vagans, & quod in patriam non redierat; sed etiam absentia ab hac Civitate spatio decem mensium, & aderat testis famulus in faciem juratus, affirmans nocte decimaquinta Maij Margaritam reliquisse in loco non multum distante à puteo, in quo cadaver fœminæ fuit repertum enunciatis vestibus indutum. Quod si facies ejus non fuisset à nece corrupta, certè evidens constaret delicti corpus, prout enunciatis probationibus constabat delictum in genere, de quo omnes Judices prorsus non dubitaverunt; alioquin terminum carcerato ad sese defendendum non concessissent.

Tertò, quod constito, ut prædictum est, de delicto in genere, si Dominicus crimen fassus fuisset, dubio procul capitale supplicium subiisset; at quia gravibus indiciis urgebatur, eum quippe tormenta manebant. Duntaxat ambigebatur, num datis defensionibus, an verò ex processu informativo: dubii resolutionem ex duabus dependere inspectionibus considerabam; prima, si in hoc præsenti casu concurrebant ea, quæ ad inferendam ex processu informativo torturam requiruntur; secunda, si Justitiæ cultui congruum, & bono exemplo consentaneum erat.

Quod ad primam attinet, tria requiruntur juxtà an-
13 tiquam praxim, quæ fundatur in quatuor literis arbitrariis, seù Capitulis Regni, scilicet in *cap. in accusatis* à Rege Carolo condito, in *cap. juris censura*, ibi: *etiam juris ordine prætermisso*, & in *cap. si cum sceleratis*, conditis à sapientissimo Rege Roberto, & obfirmatis Bruxellæ ab invictissimo Carolo V. Gloriosæ memoriæ, ut in *c. 16.* hujus Civitatis, nimirum atrocitas delicti, gravitas indiciorum, & vitæ levitas; quinimò ex interpretatione Regni prudentum duo prima sufficiunt, scilicet quod crimen sit atrox, & exemplare, & quod indicia sint multum urgentia, maximè contrà potentem, ut videre est in *cap. 8. meæ criminalis praxis à num. 61.* ubi latè. Porrò in præsenti casu prædicta concurrebant, delictum erat atrox, & exemplare: primò, quia de homicidio agebatur, quo Deus immaniter offenditur; ipse enim creavit hominem ad imaginem, & sui similitudinem, dicitque, *Non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego vivere faciam*, *Deuteron. cap. 32. Quicunque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; ad imaginem quippè Dei factus est homo*, *Genes. cap. 9. nam imago Dei est in homine*, ut ait D. Augustin. in *can.* 13. 33. *qu. 5.*, cui concinit D. Joan. Chrysostom. in *cap. eiicient Dominus §. sed nec est stabilis substantia eorum*, *dist. 88.* Gregorius in *moralib. can. principium depœnitentia dist. 2.*, & Glossella marginalis ad glos. in *can. propter gloriam 69. de consecrat. dist. 4.* quicumque igitur hominem occidit, imaginem Dei exterminat, *can. qui verò odii meditatione 40. dist. 50. ex Concil. Marsicen.*, & ita Deo displicet violentus hominis interitus, ut *Exodi cap. 21. num. 29.* mandaverit, dicens: *si bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedentur carnes ejus.*

Atrox insuper homicidii delictum; quia plerumque non corpus duntaxat, sed anima quoque occiditur, si gratia Dei Creatoris malo suo destitutus reperiatur: in hac specie Margarita erat prægnans, & marito non conjuncta.

Item atrox, ratione ventris prægnantis, & fœtus,
15 sive masculus animatus erat; etenim fœtum animari quadragesima die tenuerunt glos. in *l. Divus Severus 4. D. de extraordinariis criminibus*, ibi: *antè quadraginta dies non homo, posteà de homicidio tenetur*, & ibi Apostilla, quæ est Bologneti, & glos. in *l. cum quidem §. suum hæredem*, *D. de acquiren. heredit. ver. post certum tempus*, & Osasch. in *decis. Senat. Pedemont. decis. 60. num.* 4. ubi quamplures cumulat DD. Quinimò post diem trigesimum in masculo ex Hippocrate Antoninus Thesaurus *decis. 12. num. 12.* esse animatum fœtum voluit; quamplurimæ DD. sententiæ in hoc referuntur à Paulo Zacchia in *questionib. medicolegalib. qu. 9. lib. 1. tit. 2. fol. mihi 57. num. 20., & seq.*, & à Benedicto Carpzovio in sua *pract. crimin. lib. 1. qu. 11. num. 6. & seq.* at in præsenti themate indubiè fœtus ille erat animatus dum bimestre jàm effluxerat; & quamvis deficiebat corpus delicti, pro quo oportet, ut venter

16 ape-

16 aperiatur, & inspiciatur, an fœtus existat, an
venter ex alia quamvis causa tumidus sit, cùm
non pauca hac de re tradi soleant signa ab Ægi-
dio excogitata in *tract. de urin. judic. par. 2.* ne-
gari tamen haud poterat, circumstantiam hanc
non esse parvi pendendam; cùm naturaliter, &
frequentiùs fœmina conjuncta viro prolem gene-
ret, pariatque quo in casu lædens fœtum ordina-
ria pœna feriendus est, ut ex Antonio Gomez,
Petro Plax, Julio Claro, Decian., Farinac., ali-
isve probat idem Carpzov. *cit.loc. num.2.3. & 4.*,
& meritò, cùm homo Sacro Baptismatis lavacro
destituatur, ac temporalis, & æternæ vitæ bonis
unà denudetur.

Atrox quidem, quippè insidiis, & magna proditio-
ne patratum; itaquè dicebam, quod si Domini-
cus convictus esset, & capita habuisset duo, erant
sanè recidenda duo.

Quod ad probationem attinet, non solùm aderant
indicia oppidò urgentia, sed ex integra facti serie
benè dici poterat *indiciis convictus, & testibus
superatus*, juxtà text. in *l. observare 2. C. quorum
appellation. non recipiuntur*; adeò, inspecta deli-
cti atrocitate, & Rei potentia, quæ facili nego-
tio probationem fiscalem evertere poterat, par
erat pro bono justitiæ regimine eundem torqueri
ex processu informativo, idque existimabam, etiam
rei judicatæ exemplo ductus; etenim Nicolaus Fa-
botio inquisitus de crimine tonsionis monetæ, cu-
jus crimen facti permanentis est, fuit à M. C. uti
delegata ex processu informativo tortus, non
constito de delicto in genere, nisi conjecturis, &
non confessus, fuit ad triremes per septennium
condemnatus, referente Domino D. Gundisalvo
Macchado tunc Judice M. C. nunc meritissimo
Consiliario, & ejusdem M.C. Primo Aulæ Præ-
fecto, Viro sane doctrinæ firmamento, consilii
prudentia, morum suavitate publicè, privatim-
que præclaro, omnibus omnis laudis insignibus
cumulatissimo, cujus integerrimam fidem, soler-
tiam, constantiam, celeritatem in obeundo mu-
nere Præsidis Provinciæ Calabriæ citra, aliisque
muniis sibi impositis, ac demandatis suspeximus;
ejusdem decisionis casus est decima solutio in 2.
lib. praxis meæ criminal.; & quamvis in fine di-
ctæ resolutionis hoc in puncto contrarium affir-
massem per sequentia verba; *Ego tamen in crimi-
ne facti permanentis, data difficultate probationis
corporis delicti, non habui unquàm difficultatem il-
lud sufficere probari conjecturis; nam sicuti istæ
sunt sufficientes in crimine facti transeuntis, ita
sunt sufficientes in crimine facti permanentis re-
dacti ad modum, quo corpus delicti oculis conspici
18 nequeat, eò fortius pro tortura infligenda, quæ
de genere probatorio est, teste Cujacio in l. ult. C. de
probat.* ibi: *probationes dicuntur testes, instru-
menta, & quæstiones; verùm illam non practica-
rem ex processu informativo, etiam attenta doctri-
na Carpzovii, qui citatis locis desiderat indicia
certa, & indubitata; ante enim defensiones non
dicuntur certa, quia possunt a reo evacuari, & ita
ne multiplicentur quoque specialia* Ibi tamen scri-
ptum limito, quoties inquisitus sit potens, & fa-
cilè probationem fiscalem evertere possit, ac ju-
stitiam eludere, prout in præsentia considerabam;
qui modus, ut dictum est, fundatur in particula-
ri lege Regni à Rege condita; ecquis autem eat
19 inficias, legem præsumi adeo justam, ac ratio-
nabilem, ut nulla prorsus contra hujusmodi præ-
sumptionem admittatur probatio? juxtà receptis-
simam glo. in *l. relegati in fin. D. de pænis.* Porrò
cùm Deus leges Principi subjecerit, auctore Bald.
in *proœm. feud. & tit. de alien. feud.*, habeatque
cæleste arbitrium, Deique nutibus agat, *l. 1. in
fin. C. de Summa Trinit.*, *l. jubemus*, juncta
glos. *C. de Sacros. Eccles.* non est, cur etiam ea, quæ
20 alioquin injusta, indignaque viderentur, non
adprobentur, ubi à Principe dominoque sint con-
stituta, *l. liberto D. de obseq. l.2. §. in bello D. de
re milit. l. quidam consulebant D. de re judic. l. re-
stituenda in fin. C. de Advocat. divers. judic. § di-
seretis auth quib. mod nat. effic. sui*, idque innu-
it Plautus in *Capti. Indigna; digna habenda sunt,
Herus quæ facit.* Rex igitur vel iis, quæ de jure
21 naturali sunt ex justa causa quidquam addere,
vel detrahere potest, docent Petr. Ant. de Petra
*tract. de potest. Principis, &c. cap. 22. num. 148.
& seqq.* Merlin. *controv. forens. cent. 2. cap. 33. nu.
25.*, maximè quando id Reipublicæ favorem, &
22 utilitatem respicit, & ad tranquillum Reipublicæ
statum pertinet; nam à Deo hanc habet potesta-
tem, ut legitur in libro Proverbiorum *cap. 8. Per
me Reges regnant, & legum conditores justa de-
cernunt*, & juxtà illud Apostoli *cap. 13. ad Ro-
manos: Non est potestas nisi à Deo, & qui potesta-
ti resistit, Dei ordinationi resistit*, ac illud Serva-
toris nostri, qui Pilato respondens, ait: *non ha-
beres utique hanc potestatem, nisi desuper tibi tra-
dita esset.*

Insuper Regi unusquisque dicto audiens esse debet,
c. si quis 2. & c. solita 6. de majorit. & obed., non
23 secus ac patri, cujusmodi nomen eidem indide-
runt Homer. Cic. Senec., & Claudian. apud Ju-
stum Lipsium *lib. 2. Polit. c. 6.* Quid quod natura
ipsa comparatum est, ut subditi sint in Principem
reverentes? *l. parentes D. de in jus voc. l. venia
C. eod. Cic. lib. 2. de invent.* Balduin. *inst. de act. §.
pænales.*

Quod hæc, inquam, lex à Rege Roberto promul-
gata, à consuetudine judicandi fuerit approbata
ob atrocia crimina, eorumque frequentiam, & ob
copiam falsorum testium, qui in defensionibus ad
enervandas fisci probationes sæpissimè producun-
tur; ex Abbate in *cap. quæ in Ecclesiarum num.
11. de constitut.* Decio in *cap. dilecti de exceptio-
24 nib.* Vasqui. *controv. illustr. cap. 31. & 36. lib. 1.*
ac Farinac. *qu. 39. num. 2.* probat Reverendiss.
Aloysius Riccius in *addit. ad dec. S.C.* penes Con-
siliar. de Afflict. 391. nam in atrocioribus crimi-
25 nibus, & terribilibus casibus Judex valet juris
ordinem non servare, & jura transgredi, ut fa-
tentur Bald. in *l. observare curabis §. proficisci qu.
1. D. de officio Proconsul.* in *l. 1. C. de precib. Im-
peratori offer.* & in *l. & si severior C. ex quibus cau-
sis infamia irrogatur.*, & in *l. 1. Cod. de juram. ca-
lumn.* Salycet. in *d.l. & si severior*, Abb. in *cap.
cum non ab homine de judiciis*, in *cap. at si Clerici*,
& in *cap. 1. de homicidio*, Innocent. in *cap. 1. de
constitution.* Felin. in *cap. cum olim §. debet de re
judic.*, Consiliar. de Afflict. in *d. decis. 391. num.
10.* Consiliar. Grammat. *cons. 40. num. 5. & 6.*, &
quoad torturam ex processu informativo, Ale-
xand.

xand. *cons.*65. *num.*6.*lib.*1. & *cons.*41. *lib.* 2. Anton. de Ballis *qu.* 10. *num.* 10. Caball. *resol.* 84. *num.* 17. Clarus *de delictis* §.1. *num.*9. , aliique à Merlino recensiti in *contr.* 2. *controvers. for. cap.* 33.

Præterea dicebam , quod defensiones reo non tol-
26 luntur , sed tantummodò defensionis modus variatur ; quod quidem esse sub Principis potestate nemo est qui dubitet , admonet Merlin. *controv. for. cent.*2. *cap.* 33. *num.* 28. Addentes ad Afflict. *decis.* 391. Farinac.*qu.*25. *num.*26. *& qu.*39.*num.* 23. Anton. de Ball. *de quæst. qu.*26. *num.*48., & licèt hæc ratio Antonio Conciolo non quadret, in *v. tortura resol.*4. quoniam , ut inquit , tortura est actus irretractabilis , & animi , & corporis est cruciatus , quo facilè quis fateri potest crimen non patratum ; benè tamen sedet , considerando, quod non infertur , nisi indiciis concurrentibus multùm urgentibus , & fortioribus argumentis, quæ hominem constituunt in statu , quo Judex eum temerè non torquet , & rarissimè defensionibus diluuntur , prout meo tempore in M.C. multi fuerunt ex processu informativo torti , & exindè compilato processu , ad remigandum condemnati . Item si reum fateri contigerit , Judex ejus confessionem in omnibus circumstantiis suis obfirmare debet , terminumque adversus eam impartiri , juxtà text. in *l.* 1. §. *Divus* , & in §. *ultrà de quæst.* & communem DD. sententiam , & ita in hoc Regno pro bono publico Patres nostri observaverunt , ut improbi non solùm formidine pœnæ , sed ex asperrimo modo arceantur à malo.

Ad Adducta pro paritate respondebam , quod pri-
27 mæva jura loquebantur in pecuniariis causis , ac in aliis privilegiatis recollectis à citato Fabro , à Capzovio *decis.*82. & à Reverendissimo Episcopo Ricc. *collectan.* 512. nempè pro libertate , pro dote , pro matrimonio , & pia causa ; Textus verò in *l. inter pares* , qui est Pauli , *lib.* 17. *ad Edictum* , quamvis loquatur in publicis judiciis,nunquam tamen in gravibus , & atrocibus criminibus
28 in M. C. vigorem habuit , ut pro toto tempore, quo in M.C. versatus fui , servatum vidi ; nàm in hujuscemodi delictis mos est dari tres Consiliarios pro paritate dirimenda , & jure meritò: quippe dictorum Jurisconsultorum sententia fundatur in pietatis , & humanitatis causa , cùm humanum sit peccare ; & hæc ratio admonet , ut in paritate mitiorem sequamur sentetiam , prout apud Romanos observatum ait Cic. in *orat. pro Cluent. In consilium erant ituri Judices triginta duo , sententia decem , & sex absolutio confici poterat* , ac Plutarchus in *C. Mario : acerbiores erant in eum Judices , postremo die præter opinionem absolutus est ; cum sententiæ pares essent* ; cui accedit , *quod potiùs innocentes reputare debemus , quos absolutè nocentes judicare non possumus.* Verùm argumenta prædicta omninò rem non evincunt ; & alia in contrarium magis ac magis urgent : etenim supplicia inventa fuere triplici ratione ; prima , propter partis offensæ satisfactionem ; secunda , ut homines in futurum se corripiant; tertia , ad aliorum exemplum ; quo , dum patrata scelera puniuntur , à novis temperentur,ut docet Divus Thomas 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 4. pœna autem delicto æquata esse debet , ut Deus præcepit , *Deutero-nom. cap.* 25. ibi: *pro mensura peccati , erit & plagarum modus* ; pœna quippè commensuranda est, *ne quid duriùs , aut remissiùs constituatur , quàm causa deposcit* , ut Martian. *lib.*2. *ne publ.Judic.sive in l. respiciendum* 11. *D.de pœnis* admonet.quibus adde *cap. quæsivit.*2. *in fin. de his quæ fiunt à majo. par. capit. cau. si qui Episcopi* 43. 1. *qu.*1. & ibi glos. in *V. illi* , *& in ver. unquam* , *can. de viro nefario* 17. & *can. qui & divinis* 24. 12. *qu.* 2. cum concord.

Hinc si quis exilio est coercendus, & gladio feriatur, & ècontra , profectò sententia non bonum exemplum, sed scandalum potius in Republ. pareret;siquidem si in atroci crimine, posita paritate omninò in mitiorem sententiam eundem esse constituitur, ratione humanitatis , & ut homo in Republica conservetur; utique in eo casu, quo durior sententia delicto esset æquata , scandalum potiùs, quàm exemplum induceretur , improbi magis, ac magis insolescerent , & audaciores effecti alia plura perpetrarent facinora , & pro uno conservando in Republica , plures in ea periclitarentur : esset quidem hæc pietas , quæ in secundo si-
29 gnificatu misericordiam continet , crudelitas, sicut D. Ambrosius *serm.*8. *in Psalmo* 118.*de justa, & injusta misericordia* declamavit , cujus verba , quæ leguntur etiam in *cau.* 33. *causa* 23. *quæst.*4. uti aurea ad lectoris commodum transcribere volui; *Est injusta misericordia. Denique in lege scriptum est de quodam; (non misereberis illius) Et in libris Regum legis , quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium Regem,quem prohibuerat sententia divina servari;itaque siquis latronem filiis deprecantibus motus , & lacrymis conjugis ejus inflexus absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus ; nonnè innocentes tradit exitia cogitantem ; certè si gladium reprimit, vincula dissolvit, cur laxat exilio, cur latrocinandi , qua potest clementiori via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde inter duos, hoc est, accusatorem , & reum pari periculo de capite decernentes, alterum ; si non probasset, alterum, si esset ab accusatore convictus; non id, quod justitiæ est , Judex sequatur : sed dum miseretur rei, damnet probantem : aut dum accusatori favet,qui probare non possit,abdicat innoxium: non potest igitur hæc dici justa misericordia. In ipsa Ecclesia, ubi maximè misereri decet , teneri quàm maximè debet forma justitiæ, ne quis à communionis consortio abstentus brevi lacrymula , atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet postulare temporibus , à facilitate Sacerdotis extorqueat . Nonne cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi.*

Sententia Pauli , qua dicitur , *propè esse innocentes, quos absolutè nocentes condemnare non possumus*,verissima est, si in facto, & in jure ita dignoscamus; at durior, vel mitior sententia in paritatis judicio inde provenire potest, non ausim dicere , Judicum dolo, qui malè judicant, sed culpa ; & imperitia, qua errare possunt; etenim præsunt sagaciores, ac aliorum sagacissimi,sicut in qualibet arte existunt periti, peritiores, & peritissimi : Deus enim non æqualia , sed alii unum , alii duo , alii quinque tri-

Q q bunt

buit talenta: propterea in M.C., ut dictum est, & in S. C., tùm in civilibus causis, tùm criminalibus, quùm de paritate votorum agitur, pro ea dirimenda dantur tres Consiliarii adjuncti, ut quotidiè experimur. Quocirca fuit decisum juxta instantiam Regii Fisci, & ità exequutum Processus est penes scribam Rinaldo.

Cæterùm in Regia Camera in causis fiscalibus
30 procedit textus in *l. inter pares*, per tex. in *l. non puto 10. D. de jure fisci*, ubi Modestin: ait: *non puto derelinquere eum, qui in dubiis quæstionibus contra Fiscum facile responderit*, & testatur D. Regens de Ponte *dec. 31. num. 7.* quum Trajani maximam laudem exscripsit Plin. in ejus *Panegyr. Quæ præcipua gloria tua est, sæpè vincitur Fiscus, cujus mala causa nunquam est, nisi sub bono Principe.* Præ cunctis autem loquitur fama perceleبre dictum Philippi II. quùm respondit Valasco Consilii Supremi, & Cameræ Senatori eum consulenti super causa, quæ Regale Patrimonium non parum adaugeret: *Doctor semper in cura habe, & renuntia Senatui in dubio semper contra me judicandum*, teste Porreno *de dictis, & factis Philippi II. cap. 10.* hinc etiam commendatur M. Aurelius Philosophus, quod in causis compendii nunquam Fisco faverit, teste Capitol. in ejus vita. Quemadmodum in Regio Collaterali Consilio propter præsentiam Proregis, qui Regem repræsentat, & locum ejus tenet, Mattheu *de Regim. Regni Valentiæ cap. 2. §. 1. num. 3. & 4.* Præsentia autem Regis in pectore judicantium benignitatem, non severitatem infundere debet; quoniam si ipse votum proferre velit, in mitiorem partem proferre tenetur, ut exemplum dedit Joannes II., & III. Rex Lusitaniæ, qui in paritate inclinavit ad absolutionem, ne dicatur, quod voto Regis, quis moriatur, (quod inde eorum foret) teste P. M. Jo: Marquez *lib. 1, cap. 19. col. 14. pag. mihi 115. in polit. Christian.* Rex enim solà Deo æquatur clementiâ, ut in *l. Imperialis 23. C. de nuptiis* ibi: *Nam ita credimus Dei benevolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam (quantum nostra natura possibile est) imitari*; ubi glos. *verbo imitari*, juxta illud: *sola Deos æquat clementia nobis*, & monet Cassanæus in *catalogo gloriæ mundi conclus. 6.* Hinc Joseph Sarzone ad ultimum supplicium per M. C. condemnatus obtinuit reclamationem, & me referente in Collaterali Consilio, secuta paritate, cum tres Domini Regentes fuerint voti pro morte, alii tres pro triremium pœna, vita durante, & unus, quod torqueatur acriter, fuit ad remigandum transmissus, de qua decis. meminit D. Regens Petra *lib. 3. comment. super Ritib. M. C. rit. 274. num. 153. fol. mihi 568.*

ARGUMENTUM.

Delictum in genere stupri in puella quomodo probetur, & quomodo matrimonii promissio, ut stuprator ad illud contrahendum corporali pœna cogendus sit.

SUMMARIUM.

1 *Puella nùm corrupta sit an virgo, obstetricibus credendum est.*

2 *Sanguinis effusio in stupro puellæ an necessaria sit.*

Quamplurima circà hanc effusionem eruditè referuntur ibidem cum Auctoris sententia.

3 *Argumentum à communiter accidentibus ad probationem honestatis valet.*

4 *Matrimonii promissio conjecturis rectè probatur.*

ALTERA RESOLUTIO.

Uam de stupri crimine in *lib. 2. mea criminalis praxis c. 2. & resolut. 1.*, ac in *3. lib. resolut. 14.* nonnulla exarata fuerint; ad materiæ tamen cumulum, & femineæ columen honestatis, nova quædam, quæ præsens casus obtrudit; mulieribus gratificanti, quibus ob sexus fragilitatem jura subveniunt, & ne earum pudicitiæ fures glorientur impunes, bono in lumine collocare consilium est. Per Regiam Audientiam Capitinatæ, alio nomine Luceriæ Sanctæ Mariæ nuncupatam, Dominicus Jordano pro stupro in puellam Liviam Teutonicam admisso fuit, instructo, compilatoque processu, decreto condemnatus, ut ei nuberet, vel dotaret; verùm si dotare elegisset, detineretur in eadem Regia Audientia carceratus per septennium; à decreto appellavit ad Magnam Curiam, à qua, attenta carceratione per triennium, fuit pronunciatum, *benè judicatum, & malè appellatum, verùm si elegerit viam dotandi, remaneat carceratus per triennium*; sicque visum fuit decretum Regiæ Audientiæ moderari: à quo decreto utraque pars appellavit ad S. C., à quo sententia fuit confirmata, & provisum; *Visis supplicationibus præsentatis pro parte Dominici Jordano, & Liviæ Teutonicæ benè judicatum per nostram M.C., & malè appellatum*, In præsenti enim casu infrascriptæ cumulabantur probationes; & primò in genere, depositio dictæ Liviæ, quæ cum juramento affirmabat se fuisse Virginem, & à dicto Dominico per noctem defloratam sub matrimonnii promissione; secundò deposi-

positio duarum obstetricum, quæ die sequenti post stuprum sacramento fatebantur inspecta puella, illam esse de recenti stupratam, tertio, omnes testes tam examinati pro parte puellæ, quàm pro parte Dominici testabantur ejus honestatem. In specie quamplures alii scilicet dictum Dominicum quasi per biennium transivisse per plateam, ubi habitabat Livia, ac de mutuis eorum salutationibus, & de reciproco amore: necnon de fama, quod illam deamabat matrimonii causa. Insuper unus testis duodecimum agens annum testimonium ferebat, dictum Dominicum literis ad Liviam missis ei matrimonium promisisse, quas ipse testis ejusdem jussu legebat; amplius, quod dictus Dominicus eadem nocte, qua stupri scelus fuit patratum, domum ingressus, cùm in cubiculo esset, ac mater de stupro certior facta illuc cum lumine introisset, aufugit, & ex fenestra cubiculi se præcipitem dedit in viam, ubi à quodam milite Regiæ Audientiæ, aliisque de platea fuit captus, relictis in dicto cubiculo pileo, ense, atque pallio, quæ recognita fuerunt.

Attamen Dominicus ita convictus, ut factum am-
1 plius negare nequiverit, nisi per calumniam, tria
propemodum non erubuit effutire.

Primò, quod obstetricum depositionibus non erat standum; nam sæpè in hujusmodi recognitionibus falluntur, ut plenè per Guazzin. *ad defens. reor. defens.* 4. *cap.* 6., & sæpè sæpiùs ob earum imperitiam, vel malitiam tollitur virginitas, quæ forsan inerat, & restituitur, quæ forsan erat deperdita, teste Divo Augustino *lib.* 1. *de Civit. Dei*, *cap.* 18. ibi: *obstetrix virginis cujusdam integritatem manu velut explorans, sive malevolentia, sive inscitia, dum inspicit perdidit.*

Secundò; nam stuprum esse de recenti affirmantes rationem non adduxerunt, nempe in linteamine, sive subucula puellæ inventas fuisse sanguinis notas, qui ex ruptione signaculi virginei evenit, ut ex Deuteronomio *cap.* 22. ibi: *& ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ, expandat vestimentum coram senioribus Civitatis*, &c glos. in *cap. satis hic*, *in verbo lapidaretur* 33. *q.* Abbas in *cap. proposuisti num.* 2. *vers. nota bonum text. extrà de probationib.*, ibique Aretin. *num.* 5. *vers.* 2. notat Alex. *ad Bartol. in l. item apud Labeonem §. si quis Virgines, in vers. qui verberat D. de injuriis*, Pacian *de probat. lib.* 2. *cap.* 2. *tit. de virginit. num.* 38. Menoch. *de præsumpt.* 89. *tit. virginitas in muliere an, & quando præsumitur num.* 11. *&* 12. Fontanella *de pactis nuptial. claus.* 5. *glos.* 5. *p.* 2. *num.* 77. Rota apud Farinac. *in* 3. *vol. decis.* 284. *num.* 7. Afflict. *decis.* 236. *num.* 3. ibi: *item eodem die fuit consummatum matrimonium per carnis copulam, & ostendit pannum sanguinolentum consanguineis secundùm morem Civitatis Nolæ*, ad quam rem consule me ipsum *lib.* 2. *prax. crimin. cap.* 2. *num.* 9. *&* 10.

Tertiò, quod non constabat de matrimonii promissione, in qua ut communiter DD. asseverant, coactio ad matrimonium contrahendum fundatur, quæ cùm pœnam contineat, plenè erat probanda.

Sed ad primum respondebatur, quod de muliere cor-
rupta, aut virgine, omninò obstetricibus erat
credendum; nam cùm ob multiplices causas quo-
1 tidiè fœminarum pudenda inspiciant, hujus rei
gnaræ, ac peritissimæ evadunt; quando certum,
& indubitatum est, virginis claustrum non esse
æquè ut illud nuptæ mulieris, hoc dilatatum, il-
lud angustum, ac membranæ inferiores dissimi-
les; cùmque de his verba facere incolumi pudo-
re non possim, lectorem remitto ad Paulum Zac-
chiam *quæst. medic. legal. lib.* 4. *tit.* 2. *quæst.* 1.
& seqq.; hanc verò malevolentiam à Divo Au-
gustino consideratam loco quo suprà, non in
qualibet obstetrice reprehendes, & Divus Augu-
stinus admonet tantùm Judicem, ut in istiusmo-
di inspectione eligat obstetricem peritam, & par-
tibus non suspectam.

Quoad secundum de sanguineis notis respondeba-
2 tur, quod virgines in universum ad primam coi-
tionem sanguinem effundunt; si quæ tamen non
effuderit, non exinde arguitur eam non fuisse virginem nam si virgo sit in ætate majori, qua naturaliter vas non habet angustum, aut vir breve membrum habeat coitio fit modico, aut nullo sanguine, vel si vir ingressus sit virginem uno, aut altero die tertio, ac etiam quarto post menstruam purgationem, hoc planè casus concubitus est absque dilaceratione membranæ, quæ ob prægressam menstruorum humiditatem relaxatur ut notat idem Paulus Zacch. *d. lib.* 4. *tit.* 2. *quæst.* 1. *num.* 32. Prædicta confirmantur etiam exemplo pullastrarum, quæ primæva ova, & cum sanguine pariunt; porrò sanguinis deficientia etiam deprehenditur in puellis, quæ die Veneris ortæ sunt, ut, quampluribus mihi relatum est, & in quibusdam locis naturâ comparatum est, ut puellæ ætate maiores sanguinem prorsus non effundant. Exemplo Deuteron. respondet Nicolaus de Lyra in expositione enunciati cap. (ut habes in eodem Zacch. *loc. cit. num.* 22. qui confutat consuetudinem servandi pannos sanguinolentos, duplici ratione; *prima, ob turpitudinem; valdè enim turpe videbatur*, (ut Zacchiæ verbis utar) *quod talis pannus servaretur, & expanderetur coram Judicibus; secunda, ob inverisimilitudinem; quia si is mos videbat, non erat verisimile, quod vir sciens eos pannos conservari apud parentes uxoris, certus sui ipsius condemnationis eam accusaret, atque ex Hebreorum. sententia hunc loquendi modum esse parabolicum; itaque dicens lex, expandentq; vestimenta, &c. tandundem est, ac si diceret, producent testimonia ad probandam filiæ virginitatem, veluti expanditur vestimentum, innuens, inquam, quod testimonia clara essent, non dubia, & incerta.*

Præterea animadvertendum, quod sanguinis effusio in prima illa coitione fraudem à mulieribus virginitatis laudem affectantibus procurari potest ut exemplis notat Annæus Robertus *rer. judic. lib.* 4. *cap.* 10. *pag. mihi* 788. ex Arnaldo de Villanova *lib.* 3. *breviarii c.* 6. in hæc verba: *unum quidpiam ab Arnaldo de Villanova insigni medico scriptis proditum narrare non pigebit; Neapoli (inquit) nupta non aliter existimabatur eximium virginitatis donum marito reservasse, nisi prima nuptiarum nocte sanguinolenta fierent ea lintea,*

in quibus conjuges primum veneris sua tyrocinium exercuerant. Itaque nupta cùm geniali lecto applicabatur; donare solebat maritus candidum indusium, & id quidem si manè sanguineis maculis notatum exhiberetur, virginitas plenè probatur, nullo suspicionis incerto. Hoc autem quàm fallax esset, & absurdum, idem Author testatur; nam matres, quæ filias aut impudicas habebant, aut certè semel aliquando corruptas, consueverant, adhibitis medicamentis adstringentibus, in secretiores puellæ partes indere vesicam quandam piscis; quæ cum & tenuis esset, & sanguine aspersa, facilè contingebat, ut in primo coitionis impetu rupta, & elisa vesicâ, erumperet sanguis, qui falsâ, & fallaci virginitatis notâ indusium nuptæ macularet.

Cùm igitur fallax, & incertum sit hoc sanguinis signum; probatio virginitatis, meo arbitrio, certa, & indubitata est probatio, honestatis, nullis prorsùm suspicionum nebulis obductæ, quam ut dictum est omnes testes ad unum fatebantur; ideoque delictum in genere plenè in hac re constabat, juncta probatione legali, quod omnis fœmina nascitur virgo, & addita obstetricum attestatione obfirmatur.

Ad tertium respondebatur, quod juventus puellæ, pulcritudo, pudicitia, conditio non dispar juvenis, assiduitas duorum annorum spatio in ea deperienda, & argumentum à communiter accidentibus sumptum, quod non leve existimandum puto, ex deductis per Everardum in *locis argumentorum legalibus loco à communiter accidentibus num. 1. & seq.* ubi allegat Glosam notabilem in *l. neque natales C. de probat*, & ibi Cyn. Bald. Salyc. & alios, & præcipuè ad rem docet Barbosa in *locis commun. argument. jur. loco 20. à communiter contingentib.*, ad probationem honestatis multùm valere hujusmodi argumentum,

3 ita quoque Farinac. in *praxi crim. p. 5. qu. 196. num. 192.*, & quod passim honestæ puellæ honestis parentibus ortæ matrimonii spe in hæc inci-

4 dunt mala, satis promissionem probabant; quibus accedebat etiam consideratio, quod si sponsio defecisset, parentes utique incessum per plateam, ubi habitabant, ei prohibuissent Judicis ministerio, prout in praxi servatur. Deinde accepi, quod matrimonium fuit in executionem perductum.

ARGUMENTUM.

An Stuprator conjugii promissione, si puella post stuprum passa sit ab alio, aliisve cognosci, teneatur ad matrimonium, vel saltem ad eam dotandam.

S U M M A R I U M.

1 *Stuprator puella ad conjugium an teneatur.*

2 *Promissio matrimonii intelligitur, puella in eodem honestatis statu perseverante.*

3 *Puellæ stuprator an cogatur illam dotare, si ab aliis passa sit cognosci oppositæ DD. sententiæ recensentur cum num seqq.*

4 *Mulier nupta meretricio more vivens adulterium committit, secus est in stupro cognito.*

5 *Mulier transiens ad secunda vota non dicitur honestè vivere, legatumque perdit à viro relictum.*

6 *Mulier ob adulterium, libidinosum osculum, & mamillarum tactum dotem amittit, & nu. 11.*

7 *Pater tenetur alere filiam; si verò hæc inhonestè vivat, nec dotem habet, nec alimenta.*

8 *Quemadmodum filia non tenetur servare fidem patri præstitam de non nubendo sine ipsius consensu; imò potest patrem inhonorare per inhonestam vitam, si pater illam nubere nolit, ita stuprator puellæ fidem frangenti fidem frangit impunè.*

9 *Legatum censetur ademptum superveniente inter testatorem, & legatarium inimicitia.*

10 *Stuprator causam puellæ prabet vitam agendi meretriciam.*

12 *Mulier corrupta nullam infert injuriam corrupenti, si turpem aget vitam.*

13 *In simplici stupro de jure canonico, & communi consuetud.ne stuprator aut ad matrimonium tenetur, aut ad dotem, & stupro ex præcedente conjugii promissione secuto, cogitur in foro interiori, & externo matrimonium contrahere.*

14 *Desflorata dotem petit ob virginitatis jacturam.*

15 *Stuprator furi comparatur.*

16 *Pulcritudo, & virginitas nedum secunda, sed præcipua puellarum dos est.*

17 *Puella quamvis corrupta si dotem habeat, facilè potest alicui nubere.*

18 *Strupator aliquando duplex competit scelus, virginem corrumpit, & promissionem non servat.*

19 *Text. in* l. si ea C. ad Legal. Iul. de Adult. *explicatur.*

20 *Text. in §.* quia verò Auth. ut liceat matri, & *aviæ asseritur.*

21 *Decretum S. C. in causa præfati stupri per Auctorem adducitur.*

R E S O L V T I O III.

1 Communis est DD. conclusio, stupratorem ad conjugium non teneri per text. in *cap. quemadmodum de jurejurando*; quandoquidem in materia matrimoniali, conditionibus honestis non impletis, sponsalia non tenent; promissio namque illa hanc

2 potissimùm continet conditionem, nempe si in eodem honestatis statu perseveret; quorum sententia magis magisque constabilitur ex textu in *l. fin. D. qui satisdare coguntur*, aliisque juribus per glo. in d. *cap. quemadmodum* adductis *lit. B. ver. conditio.* dubitatio tamen urget, an stupratam

tam dotare teneatur; quo in puncto inter se DD.
3 non conveniunt; alii enim mordicus negant, alii constantissimè affirmant. Pro negativa adducitur Angel.de Vbald. in *l. mater, §. mulier, quæ D.ad l.Jul. de adult.* quamvis à Prospero Farinac. *qu.* 14. *nu.*80. pro contraria sententia allegetur. Angelus *cit. loco num.*4. hæc inquit. *Unde concludo, quod mulier carens viro, meretricio more vivens non in fraudem, non tenetur de stupro, adulterium committit, & de adultrio tenetur*: quæ verba clarè
4 indicant sententiam negativam, quam sectatur etiam Ludovicus Carrerius in *Praxi Crimin. tit. de homicid. & assassin. cap.* quod incipit, *Circa igitur quartum de Stupro fol. mihi* 205. *num.*12. ibi: *propter animum corruptum non tenetur de stupro*; per text. in *l. si ea* 22. *C. de adult.* cujus hæc sunt verba: *si ea quæ stupro tibi cognita, & passim venalem formam exhibuit, ac prostitutam meretricio more vulgo se præbuit adulterii crimen in ea cessat*, ubi Glos. M.S. notat, *adulterii idest stupri,&c. & sic lex uno pro altero utitur.* Cùm igitur de stupro non teneatur, dotandi onus indubiè cessat, Jacobus de Belviso *tit.de Lenon.*Gabriel Sarayna *in annotat. ad singul. Matthæi Matthesilani singul.* 99. *num.*6. *vers. limita etiam*, & Vincentius Carocius *decis.*seu *casu* 58.seqq.argumentis,ac rationi-
5 bus ductus.Primòquia mulier transiens ad secundà vota non dicitur honestè vivere, legatumque perdit sibi à marito relictum, testibus Mantica *de conject. ult. volunt.lib* 11. *tit.* 19. *num.* 31. & 32. Anton.Gabr. *de secundis nuptiis concl.* 1. *num.*22. & *concl.*8. Io: Dilect. *de art.testand.tit.*6. *caut.*39. *n.*4. qui de communi testatur, aliisque per eundem congestis. Secundò; nam mulier propter adulte-
6 rium, imò propter libidinosum osculum, & mammillarum tactum dotem amittit, ut ex Glos. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsump.* 41. *num.* 14. Iul. Clar. in §. *adulterium, vers. alia quoque*, & Bellon. ex communi in *Rubr. C. de edendo num.*8.
7 Tertiò; quemadmodum enim pater filiam alere tenetur, *leg.* 1. *D. de just. & jur.* §. 1. *Institutionib. de jur. natur. gentium, & civ.* sin autem inhonestè vivat, nec dotem, nec alimenta meretur, ut probat Cambeg. *de dote p.*1. *qu.*13. *num.*3. Tiraquell. *de pœnis causa* 28. *num.*2. Jason. in *auth. non licet col.*1. *vers. item diligenter C. de liberis præteritis*; ita à pari. Quartò; nam sicuti filia non tenetur servare fidem patri præstitam de non nu-
8 bendo sine ejus consensu, si pater sit morosus, & sinat labi annum quintum, & vigesimum, nec potest exheredari, sed cogitur illam pater dotare, ad text. in *l. si filium cum Authen.* ibi posita *C. de inoffic. testamento*; imò per inhonestam vitam potest genitorem inhonorare, eique per cornua (absit verbo invidia) ignominiæ notam inurere, ut notat ibi Paulus de Castro; non secus stuprator fidem à puella non servatam servare non tenebitur, juxta protritam regulam, frangenti fidem fides frangatur eidem, fundatam in *l. cum. proponas C. de transact.*
Quintò; nam sicuti legatum censetur ademptum,
9 superveniente inter testatorem, & legatarium inimicitia, & simultate, *l.*3. §. *ultimo D. de adimendis legatis*, *l. inimicitiæ D. de his, quibus ut indig.* & quælibet dispositio sive legis, sive hominis intelligitur, rebus in eodem statu manentibus,

citata *l. fin. D. qui satisdare cogantur*, ita obligatio, qua stuprator puellæ obstringitur, tandiu permanet, quandiu ipsa in pudicitia perseverat, alioquin soluta censetur, & evanescit: Carocium sequutus est Gratianus *tom.* 1. *discept. c.* 5. *in fine* suumque calculum addidit Reverendissimus Riccius *to.*3. *decis.*73. qui eadem prorsus argumenta transfer bit. Pro affirmativa stant Joannes Bajardus *ad Clarum lib.* 5 *sententiar.* §. *stuprum num.* 61. *vers. item adde* Matthias Berlichius *practic.conclus. lib. V. conclusione* 38. *num.* 39. quoniam, ut in-
10 quit, stuprator hoc in casu auctor fuit, causamque dedit improbos mores induendi, & meretriciam vitam agendi; ac proinde periniquum foret, eundem impunitate gaudere. nullam omnino flagitii pœnam subire, *arg. l. si uxor* 13. §.5. *D. ad l. Jul.de adult.* Joannes Petrus Fontanella *de pactis nuptial. clausula V. Glossa V. par.* 1. *num.* 53. qui liberè fatetur, se non videre apparentem rationem, cur jus illud mulieri quæsitum adversus corrumpentem, hoc ipso quod eam corrupit, eidem sit auferendum ob meretriciam vitam, quam postea traduxit, & stuprator eam liberari ab obligat one dotandi jam contracta per stuprum; mox Carocii argumentis consultò, solideque respondet, inquiens: *& certè sex rationes, & ultra, quas pro prima opinione adducit Carocius, nihi suori, mihi in proposito nihil concludunt, quandoquidem omnes sunt à simili, volunt quod quemadmodum in illis casibus per vitam incon-*
11 *tinentem mulier perdit dotem, & in jura, sic isto, non advertens quod illud non sit propter se, sed imò propter injuriam, quæ per incontinentiam mulieris fit illis personis, quæ dotem dare, vel restituere tenebantur, vel ad aliud quidpiam, prout est in patre, & in marito; de quibus loquuntur instantiæ adducta per Carocium nostro autem casu, quam, quasso, mulier corrupta infert in-*
12 *iuriam corrumpenti ex turpi vita, quam ducat, si eam non duxit, nec ducere velit in uxorem*, ergo &c.
His accedit doctrina Eminentissimi de Lugo *de just. & jure tit. de restitut. disput.* 12. *num.* 26. *in fin.* ubi sic ait: *Crederem primum deflloratorem non manere omnino liberum à restitutione, cum ipse nolens eam ducere, fuerit causa illius erroris subsequentis; quare licet non sit obligatus ad eam ducendam, videtur tamen obligatus ad compensationem pro injuria illata*: quæ sententia verissima mihi videtur, etiam ex eo, quod in simplici stupro de jure canonico, & ex consuetudine, quæ in toto Orbe christiano servatur, stuprator
13 tenetur aut ad matrimonium, aut ad dotem: si quid autem subsequitur ex præcedente conjugii promissione, non solùm in foro interiori ad illud tenetur, sed in foro etiam externo, & contentioso cogi potest, ut latè probavimus in 2. *par. prax. crim. cap.* 2.ergò si ob causam, quam mulier præbuit nimirum quod ab alio passa sit cognosci, hæc secunda obligatio, scilicet matrimonii est resoluta, prior illa non videtur extin-
14 cta; jure igitur merito puella deflorata dotem petere valet ob damnum amissæ virginitatis, & comprobatur argumento; nam stuprator furi non impropriè comparatur; quin acriore animadversione plectendus, quàm fur, ad perpetrà per

15 Fa-

15 Fariñac. *qu.* 147. *num.*2. Rodoc. Damahouder.
in *pract. cri.c.*92.*n.*1.*& seqq.*& Berlich. *concl.* 38.
*de pœna stuprantis virginem nu.*1.ubi inquit: *nam
si ob furtum rei temporalis jure aut consuetudine
in Crucem fures surripimus,quo quaso supplicio
afficiendi sunt, qui virg neum florem , & virgini-
tatis thesaurum in comparabilem callide eripiunt
& famam , & bonum nomen quibusve divitiis
potius,& pretiosius auferunt,& finistrè furantur?*
Hinc si Cajus subripiat Titio de centum aureis
quos habebat , decem ac fortè Titius reliquam
summam in malum usum erogaverit , an ideo
Cajus etiam non tenetur ad restitutionem decem
ita in proposito , ille qui puellam stupro com-
pressit , si postmodum ipsa corpus suum venale
aliis præbeat , ac prostituat , ad restitutionem
damni amissæ virginitatis tenetur ; quando nemi-
16 nem latet , pulcritudinem , & virgineum flo-
rem nedum , ut ajunt , secundam dotem , sed
primam , ac præcipuam reputari . Hanc utique
sententiam tenendam existimo , uti chistianæ pie-
tati consonam , eum facilè puellæ quamvis cor-
17 rupta , si dote non careat , amasio cuidam nu-
bere possit , nec amplius meretricium opus exer-
cere ; maximè si post requisitionem , aut quere-
lam in stupratorem factam,cum alio commercium
habuerit ; hoc enim casu duplex consideratur
18 culpa in stuprante ; malitia videlicet in corrum-
penda virgine & perfidia in promissione non ob-
servanda . Ad text. verò in *l. si ea C. ad l. Jul. de
19 adult.*respondetur,quod cessat crimen adulterii,seu
stupri juxtà intellectum glo. quoad pœnam stupri
inductam à jure civili,nempe publicationem tertiæ
partis bonorum ipsius stupratis cum relegatio,ut
ex tex.in *§. item lex Julia,Institut. de publ. judic.*
de qua pœna disseruimus in 2. *par. prax. crimin.*
cap. 2. *num.* 32. ideoque lex illa extendi nequit
ad pœnam inductam de jure canonico , quo stu-
prator tenetur puellæ , quam defloravit , nubere ,
aut eam dotare ; proinde Marcus Luciano inqui-
situs in M. C. de stupro commisso in virginem
Isabellam Salomone cum promissione conjugii,
ratificata etiam coram Parocho , & per eandem
condemnatus , quod dictæ Isabellæ nuberet , aut
eam dotaret , cum appellaverit ad S. C. putans
ad neutrum teneri, ex quo prædicta Isabella cum
aliis copulam habuerit , & ipsa quoque appellave-
rit , ut condemnaretur dictus Marcus Antonius
ad conjugium ; præcipuè cum de inhonestate op-
posita liquidò non constaret , ac depositiones te-
stium inverisimilitudine laborarent , adducto ad
rem per Advocatum D. Antonium Vidman inte-
20 gerrimi Consiliarii , & R. Cameræ Præsidentis
Vincentii filium *Auth. ut liceat Matri , & Aviæ
§. quia vero plurimas* , ibi : *si de adulterio mari-
tus putaverit posse suam uxorem convinci ; oportet
virum prius inscribere mulierem ; aut etiam ad-
ulterum : et si hujusmodi accusatio verax esse osten-
ditur , tunc repudio misso habere virum ante nu-
21 ptias donationem , etiam dotem* , pensiculando
verbum illud *verax* , per S. C. informatum de
mulieris honestate fuit pronunciatum ; *benè judi-
catum quoad caput dotandi , & malè appellatum
& proinde facto deposito per dictum Marcum duca-
torum quinquaginta pro dote solvendorum tempo-
re matrimonii excarceretur* ; neque taxata fuit
major quantitas , ex quo non possidebat bona , &
vivebat ex arte sutoria , referente D. Consiliario
D. Jo. Baptista Ravascherio nobili , præclaro-
que viro . Acta sunt penes Scribam Fiscalem
Apa.

F I N I S.

INDEX

INDEX
LOCUPLETISSIMUS
RERVM OMNIVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

A

Absenti datur Curator in vinculis fideicommissi submovendis.cap.9.num.5.pag.132.

Absentes à quibuscumque defendi publicè interest. c. 6.num.59.pag.105.

Absolvi debet Reus,quem absolutè nocentem judicare non possumus resol.1. sub n.28.

Absolutio conventi ab impetitis quando fiat. c.7. n. 7. pag.266.

... ab observatione judicii quando sequatur. ibid. num.8.pag.267.

de Absolutione ab observatione judicii tractantes DD. referuntur. c. 7. sub n.9.pag.267.

Acceptorum restitutio, vide in v. restitutio.

Accessus super faciem loci, vide in v. ocularis inspectio,& in v. appretium.

Acquisitionis tempus retrotrahitur ad tempus obligationis, unde oritur actio, & hypotheca. c. 1. num. 51.pag.14.

Acta,vide in v. Processus,

Acta cum Procuratore mandatum non habente valent, si à Principali rata fuerint habita. c. 1. num. 44.pag.199.

Acta in alio judicio facta, & in libello enunciata sunt edenda, c. 1.n.34.pag.198.

Acta, quæ debent fieri post examen testium.par.2. c. 1. dist.3. à num.21,pag.279.

Acta, & per dies provisiones, vide in v. Provisiones.

Acta, & Apostolos præsentandi tempus, vide in v. Apostolos,

Acta sunt nulla per exceptiones peremptorias ante litem contestatam propositas, est si sint subsistentes, vel ad merita causæ reservatas, si tempore exceptionis militent. c. 5.sub n.3.pag.241.& sub n.14. pag. 241.

Actorum copia in causa appellationis si infra 50. dies culpa Actuarii facta non fuerit, appellator est restituendus. par.2. c. 1.dist.2.num.7.pag.273.

Actorum apertura in gradu appellationis infrà quod tempus fieri debeat.par.2, c. 1.dist.1.sub n.10. pag. 269.

... an requirat partis adversæ citationem. ibid.& dist.2. sub n.7.pag. 273.

Actorum editio, vide in v. editio.

apud Acta obligatio, vide in v. obligatio penes acta.

Actis reassumptis clausula, vide in v. clausula.

ex Actis iisdem revisio, vide in v. revisio ex eisdem actis,& in v. appellator.

Actio semper persequitur rem obligatam. c. 12. num. 100.pag.171.

Actio ad pretium quando fideicommissario competat adversus venditorem rerum quæ sunt fideicommisso subjecta, si tacitè, vel expressè consenserit alienationi per dictum venditorem factæ. c. 4.num. 162. pag.82.

Actio quando reputetur burgensatica, nec indigeat assensu. c. 1.num.48.pag.14.

Actio doli, vel in factum quando competat successuro ab intestato, sive illi, qui in primo testamento fuit institutus adversus heredem in secundo scriptum, c. 3. num.103.pag.51,

Actio pro obtinendo legitimæ supplemento quandiu duret.cap.5.num.12.pag.91.

Actio petendi supplementum legitimæ, ubi onus est quantitatis, non inducta, ad heredes non transmittitur; secus ubi onus est conditionis, vel temporis, c. 5. num. 13. pag. 91.

Actio revocatoria, vide in v. Avocatio.

Actio insolidum contra heredes defuncti competit creditori causa funeris pro expensarum recuperatione, cap.1.num.83.pag.20.

Actio reivindicationis, vide in v. reivindicatio.

Actio in rem scripta competit vicinò pro retrahenda re jure congrui. cap.12.num.59.pag.188.

Actio l. Aquiliæ,vel de pastu pecoris in alieno territorio quæ sit. c.10.num.56.pag.142.

Actio non peris perempta instantia. c.7.n.9.pag.269.

Actione injuriarum an teneatur obiiciens testibus crimina. c. 6. dist. 2. num.27.29. & 34.pa257. & 258.

... tenetur immittens animalia in alienum territorium invito domino. c. 10.num.56.pag.142.

Actiones vulgares quæ sint. cap.4.sub num.8.pag.63.

Actiones utiles quæ dicantur, c.4. sub nu. 76. pag. 71.

Actiones, & jura, quæ acquiruntur à Neapolitanis super bonis in Civitatis districtu existentibus an veniant appellatione bonorum antiquorum. cap. 6. dist.1.num.129.pag.55.

Actor in judicio ordinem servare debet, ut vincere possit. c. 1. num.3.pag.206.

... debet declarare libellum ex aliqua parte obscurum. ibid. num.8. pag.206. & par 2. c. 4. sub nu. 7.pag.197.

Actor tenetur exhibere scripturas non solùm limitativè in libello enunciatas, sed etiam eas, quæ factum continent cum insertione tenoris totius instrumenti. c.1. num. 29. pag.208.

Actor copiam libelli, sive petitionis propriis sumptibus reo dare tenetur. c. 1.num.35. pag.208.

Actor sequi debet forum rei nedum in causa civili, sed etiam criminali, & in quibus casibus hæc regula locum habeat.cap.2.dist.1.nu.5. & 6. pag. 210. & num.42.pag.213.

Istius regulæ limitatio. ibid. nu.29. & seqq. pag.212,

Actor duplici nomine in judicio comparere potest, aut proprio, aut alieno, & in utroque casu quando teneatur legitimare suam personam. c. 1. num.38.& seqq. pag. 208. vide etiam in v. legitimatio personæ.

Actor in judicio rescissionis contractus dominium probare

bare debet. c. 12.num.86.pag.170.

Actor, & Reus veniunt ad judicium parati, & instructi. cap.6.dist.1.num.110.pag.253.

... probans possedisse usque ad diem motæ litis, convento contrarium non producente, obtinet possessionem. c. 10.num.47.pag.141.

Actore non probante, Reus absolvendus. c. 6.dist.2.nu. 37.pag.258.

Actori non probanti repulsa non competit adversus reum plenè, vel semiplenè probantem exceptiones. c. 6.dist.2.num.36.pag.258.

Actuarius obligationes accipere supponitur ordine Judicis. cap.14.num.72.pag.201.

Actus omnes aut validi sunt, aut nulli, aut rescindendi, & exemplum venditionis, & emptionis adducitur. c. 12. num. 77. pag. 168.

Actus servitute si quis per inundationem anno superiore non fuerit usus, potest in integrum restitutionem anno sequenti uti. c. 2. sub num. 40. pag. 290.

Aditio hereditatis, vide in v. hereditas.

Adjudicatio, vide in v. Bannis.

Adjudicationis decretum quando locum habeat. c. 1. sub num.30. pag.12.

Adjudicatio rei in personam Ecclesiasticam facienda est cum clausula salvo jure cujuslibet. c. 1. sub num.164. pag. 30.

Adjudicatio cessat non facto appretio. c. 1. nu.30. pag. 12.

Adjudicatio differt à venditione. c. 12. num.119.pag. 174.

per Adjudicationem non consulitur creditori, nisi emptore pignorum sub hasta expositorum non reperto cap.1.num.30.pag.12.

Adjuncti Consil.arii, vide in v. Consiliarii.

Adjuvare, vide, in v. auxilium.

Adjuvandus est impotens à potente. c.7. num. 3. pag. 111.

Adjuvare debet alter alterum natura sic jubente.ibid. num.2.

Adjudicari à majore minor debet. ibid. nu.3.

Administratio Curatoris durat donec minor ætas effluxerit. c. 7. nu.5. pag.111.

Administratio rerum fiscalium excusat ab onere tutelæ. c. 7. nu.36. pag. 114.

Administratio tutori interdicitur, pendente judicio suspicionis ejusdem. c. 7. nu.45. pag.116.

Administrationis mala suspicio in tutore crimen reputatur. c. 7. nu.42. pag.116.

Administratione interdicta, rescinduntur contractus. c. 12. nu.124.pag.175.

Administrator legitimus bonorum filii in potestate constituti pater est. c. 7. nu.34. pag.114.

Administratores alienarum rerum positionibus respondere tenentur. c. 6. dist.1.nu.47.pag.249.

Admiratia Tribunal habet titulum M.C. c. 3. dist.1. num.30. pag.231.

Admiratia Curia petit remissiones causarum à M.C.V., & Regia Camera literis hortatoriis, & à S.C. comparisione. c. 3. dist.1.num.19.& 22. pag.230.

ab Admiratiæ Curia datur appellatio ad S.C. in Regno verò Siciliæ ad M.C.V. c. 3. dist. 1. num, 24. pag.231.

Admiratus unde dicatur.ibid.num.2.pag.229.

Admiratus cognomento Magnus à S.C. M. Delegatum habet, qui contra non servantes privilegia procedit. c. 3. dist.1.num,28.pag.231.

..., acquirit navilia, & bona naufraga ignotorum dominorum. ibid. num.13.pag.230.

M. Admirati Judex in quas personas, & in quibus caussis jurisdictionem habeat, & an in nautas Cymbarum Regii Palatii. c. 3. dist. 1. num. 6. & 17. pag.229.& seq.

M. Admirati Judex sedet in Aula S.C., in Collaterali Consilio, & in Regio Sacello, decisionibus autem non interest. c. 3. dist.1.nu.27.pag.231.

M. Admirati officium est maximæ auctoritatis, & in quibus versetur. c. 3. dist.1.n.3.pag.229.

de M. Admirati officio qui scripserint. c. 3. dist.1. nu, 1. pag.229.

M. Admirati Judex in quas personas, & in quibus causis jurisdictionem habeat. c. 3. dist. 1. num. 6. pag.229.

M. Admirati subditus offendens M.C.V. servientes intuitu eorum officii à Curia Magni Admirati cognoscitur. c. 3. dist.1.nu.7.pag.229.

M. Admirati subditus à suo foro non potest trahi ad aliud, quod personæ privilegiatæ contra eundem eligere velint. c. 3. dist.1.num.8. pag.229.

M. Admirati subditus deferens arma ignivoma intrà hanc Civitatem non potest cognosci à M.C.V. c. 3. dist.1.num.9.pag.229.

M. Admirati subditus à M.C.V. citatus super tenore instrumenti ad Curiam M.Admirati remittitur. c. 3. dist.1.num.12.pag.230.

Admirati causæ non possunt à Dom. Prorege delegari. ibid.num.27.pag.231.

Adolescentes ad literarium certamen excitantur. c. 1.num.3.pag.6.

Adoptio quæ, & quotuplex sit. c. 6. sub num. 23, pag.97.

Adoptione filii, qui in testatoris transit potestatem, testamentum ab eodem antea confectum rumpitur. c. 4 sub num.178.pag.84.

Adoptivus filius quando in adoptantis potestatem transit, ipsi ab intestato succedit, si tunc temporis non reperiatur emancipatus. c. 6. sub num. 23. pag.97.

... emancipatus à patre adoptante ante mortem naturalis patris, in ejusdem revertitur potestatem, & sine testamento decedentis est hæres suus ab intestato.ibid.

... qui non est in potestate adoptatoris, ad ejus ab intestato defuncti successionem venit æqualiter cum filiis legitimis, & naturalibus, si extent. ibid.

... patri naturali ab intestato, vel ex testamento suus est.ibid.

... emancipatus ab adoptante patre, ei ab intestato non succedit, sed tantummodò regressum habet ad bona naturalis patris. ibid.

... non succedit ab intestato uxori patris adoptantis, licet non sit emancipatus.ibid.

Adoptivus filius, qui in adoptantis potestatem transit, ab eodem emancipatus post naturalis patris mortem an intestatam utriusque parentis successionem amittat, vel ascendenti ab intestato succedat. ibid. vers.neque patris pag.97.

... qui in adoptantis, scilicet ascendentis est potestate, invitus sine justa causa ab ascendente non potest emancipari.ibid.

Adoptivo, qui est in adoptantis, scilicet ascendentis pote-

potestate, & ab eodem emancipatus, an dari, vel relinqui debeat quarta, non secus ac filio adrogato per patrem adrogatorem debetur.ibid.
Adoptivi filii quando in adoptatoris transeant potestatem.ibid.pag.97.
Adrogatio quæ fit.c. 6. sub n.23.pag.97.
Adrogatus adrogatori patri ab intestato succedit unà cum filiis legitimis,& naturalibus, si extent,æquis portionibus . c. 6. sub num.23. vers. Denique pag. 98.
. . . excludit ascendentes patris adrogatoris, etiam si ab ipsis dicatur adrogationem in eorum fraudem esse factam. ibid.
Adrogato pupillo quando ex Constitutione D. Pii debeatur quarta pars in bonis adrogatoris, & quanta illa sit.ibid.
Advena dicitur persona privilegiata. c. 2. dist. 1. nu. 33.pag.212.
Adventitia bona,vide in v.à bonis adventitiis.
Adulterium committitur à muliere nupta , etiam si meretricio more vivat.Resol.3.nu.4.
ob Adulterium mulier dotem amittit.ibid. nu.6.
Adultus doli capax cum Curatoris consensu positionibus per se ipsum respondent , quamvis hac in re beneficium restitutionis in integrum habeat. c. 6. dist.1.nu.47.pag.249.
Advocatus non tenetur calumniæ juramentum præstare. c. 2. dist.2. sub num.23. pag.217.
. . . pro suo patrocinio super re defensa , & recuperata aliis præfertur creditoribus , etiam non obstante fideicommisso,vel quod res sit feudalis: limitatur, si ex fructibus satisfieri possit. c. 1. num. 66. , & sub num.69. pag.17.
Advocati sub nomine largè sumpto venit etiam Procurator. c. 1. num.70.pag.17.
Advocati nomine omnium quale sit officium. c. 1. nu. 37.pag.12.
Advocati militibus comparantur. c. 1. num.3. pag.6.
Advocatorum privilegia, ac laudes referuntur,eorumque officium in Republica est necessarium . c. 1. nu. 67.& seqq. pag.17.
Ædificandi libertas cuique concessa quomodo sit intelligenda. c. 13. nu.9.11.& 15.pag.179.
Ædificare cum cautione de demoliendo non approbatur. c. 13. num.49.pag.186.
Ædificare usque ad Cælum dicitur facultatis demonstrandæ gratia. c. 13. nu.10.pag.179.
Ædificari nequit , si in favorem vicini sit constituta servitus altiùs non tollendi. c. 13. n.12. pag.179.
Ædificari nequit , si ædificium æmulatione construatur. c. 13.nu.12.pag.179.
Ædificium non videtur finitum , si ultra parietes lapides relinquantur. c. 6. sub n.63. pag.105.
Ædificium reficere quid sit. c. 13. nu.19.pag.180.
Ædificia statum , ac formam antiquam excedere non permittitur. c. 13. num.16. & seqq. pag. 179. & 180.
Ædificia construi posse quo decreto concedatur , & in qua lege fundetur. c. 13. n.46. pag.186.
Ædificiorum altitudo quomodo fuerit antiquitus constituta Imperatorum rescriptis, idque auctoritate, ac eruditionibus exornatur . c. 13. num. 6. & seq. pag. 179.
. . . immodica altitudo quas ob causas inhibita sit. ibid.num.7.pag.179.
. . . intermedia spatia quæ sint tum ex Imperatorum Constitutionibus , tum ex consuetudine Neapolitanæ Civitatis . ibid. num. 3. & seqq. pag.178. & 179.
Ædificiorum modus qualis hodie sit.ibid.n.8.
Ædificiorum demolitio urbis aspectum deformat.ibid. num.50.pag.186.
Æmulatio semper exosa. c. 13. n.92. pag.191.
Æmulatione ædificari non potest.ibid. n.12. pag.179.
Æmulatione aliquid fieri quando dicatur. c. 13.n.13. & 14.pag.179.
Æqualitas est in judicio servanda. c. 2. dist. 2. sub n. 30.pag.218.
Æquitas scripta juris rigoris præfertur . c. 8. nu.12. pag.129.& c. 13. n.92.pag.191.
Æquitas naturalis ponderanda est in regulanda filiorum educatione. c. 7. n.47.pag.116.
Æquitas S. R. C. vide in v. S. R. C. æquitas.
Æquitate contractum , non est iniquitate dissolvendum.cap.10.nu.73.pag.145.
Aer confert ad nutrimentum. c. 13. nu.1. pag. 178.
Aëris effectus memorantur cum auctoribus aerii materiam tangentibus.ibid.
Æs alienum pecunia mutua sæpè solvitur . c. 13. nu. 84.pag.190.
Æris alieni exceptio est modificativa . par.2. c. 4. nu 3.pag.296.
Æstimatio , & pretia rerum facienda sunt ab expertis. c. 12. nu.87.pag.170.
Æstimi liber regulariter non probat possessionem. c.10. num.32.pag.140.
Ætas probatur per fidem baptismatis . c. 7. num. 38. pag.115.
Ætas infantium, ac minorum infirma est , atque imperfecta. c. 13. num.77. pag.190. & cap.7. num.5. pag.111.
Ætas annorum 70. excusat ab onere tutelæ . c. 7. nu. 36. pag.114.
Ætas minor quando sit probanda ab adversario in beneficiorum petitione facta per minorem . c. 6. dist. 3. nu.42.pag.262.
Ætas minor inquisiti qualiter probetur . c. 2. dist. 3. pag.223.
Ætas ipsa senilis morbus est. c. 6. dist.3.num.11. pag. 260.
Ætatis defectum supplet malitia, & peritia. ibid. nu. 31.pag.261.
Ætymologia verborum primùm est inquirenda . c. 10. num.4. pag.138.
Affabilitas in Judice requiritur . c. 2. dist.2. num.44. pag.219.
Affabilitas comitate , & alloquiis officia provocat. c. 2.dist.2. sub num.44.pag.219.
Affectus maternus quantus sit. c. 7. nu.47. pag.116.
Affectus, vide in v.amor.
Affinitas constante matrimonio durat , eo soluto dissolvitur. c. 4. nu.7.pag.237.
Affinitatis verbum latam recipit interpretationem,ne causa compromittatur. c. 4. nu.8.pag.237.
Affinitatis genera quot , & quænam sint . ibid. nu.9. pag.237.
Affinitatis secundo , & tertio genere hodie matrimonium contrahi non prohibetur.ibid.n.10.
Agnati præferuntur fæminis , vel in legitima institutis,vel dotatis. c. 3. n.85 pag.49.
Agnatorum , & cognatorum differentia in successionibus ab intestato est sublata . c. 6. sub num. 40. pag.100.

Agricolæ adnumerantur inter personas privilegiatas. c. 2. dist. 1. nn. 33. pag. 212.

Alere, vide in v. alimento.

Aliena accipiens, & non restituens perinde ut latro, & infamis habendus. c. 1. n. 13. pag. 8.

Alienandi probibitio, vide in v. probibitio alienandi.

Alienatio rei in personam Ecclesiasticam, sive adjudicatio facienda est cum clausula salvo jure cujuslibet. *c. 1. sub n. 164. pag. 29.*

Alienatio quando præferat litigii vitium. c. 2. dist. 3. sub n. 33. pag. 225.

Alienatio ab Emphyteuta in manus mortuas facta num valeat. c. 12. n. 45. pag. 163.

Alienatio bonorum stabilium minoris non fit, nisi ex causa necessoria. c. 7. n. 57. pag. 118. in quo casu non solùm tutoris, vel curatoris auctoritas, sed etiam Judicis decretum requiritur. ibid.

Alienato feudo cum clausula, salvo Domini assensu, nec aliter, nec alio modo, *emptor feudi recuperat pretium. c. 12. n. 36. pag. 162.*

Alienationi rei fideicommisso subjectæ si fideicommissarius consenserit expressè, vel tacitè, habet actionem ad pretium contra venditorem, & plures circa id casum distinguuntur remissivè. c. 4. num. 162. pag. 82.

Alienationi rei fideicommisso subjectæ si fideicommissarius non contradicat, quando sibi præjudicium inferat. ibid. n. 161. pag. 82.

Alienatione facta in personam Ecclesiasticam rei, quæ probibita fuerat à Judice laico alienari jurisdictio coram dicto Judice laico remanet super ipsa re. ibid. sub n. 155. vers. dicitur pag. 81.

Alienatione in Clericum facta cujuslibet rei, super qua lis jam antea cœpta fuerit coram Judice laico, lis eadem finienda est coram eodem Judice laico. c. 2. dist. 3. nn. 33. pag. 225.

in Alienatione rerum minoris quæ requirantur. c. 7. nn. 58. pag. 119.

Alimenta filiæ inhonestè viventi dare pater non tenetur. Resol. 3. nu. 7.

Alimenta filiis ipse naturalis stimulus dare parentes hortatur. c. 4. sub n. 178. pag. 84.

Alimenta debentur filiis naturalibus, si existant filii legitimi, & naturales. c. 6. sub n. 8. pag. 95.

Alimenta filiis natis ex incestis, & inutilibus nuptiis de æquitate canonica debentur, ibid. num. 20. pag. 96.

Alimenta negare est necare. c. 9. n. 13. pag. 134.

. . . sunt præstanda à filio patri inopi. c. 8. num. 1. pag. 127.

. . matri pupilli debentur per substitutum in pupillari substitutione. c. 4. n. 45. pag. 66.

Alimentorum causa evertitur fideicommissum. c. 9. nu. 13. pag. 134.

Alimentorum loco succedit legitima, c. 4. sub n. 178. pag. 84.

Alimentorum causa pupillus præfertur aliis creditoribus non secus ac creditor causa funeris, c. 1. nu. 84. pag. 20.

D. Alonzus Perez Araciel S. C. Præses laudatur. c. 2. dist. 2. nu. 34. pag. 218.

Altitudo ædificiorum, vide in v. ædificiorum altitudo.

Amalphi jura Justinianæa fuerunt reperta, & quando. c. 13. nu. 31. pag. 182.

Amare, vide in v. amor.

Ambiguitas cum in verbis non sit, non debet admitti voluntatis quæstio. c. 4. nu. 74. pag. 71.

D. Ambrosius Vernal Regius Consiliarius laudatur. c. 2. n. 25. pag. 35.

Amentia non oritur ex sola imaginationis læsione. c. 3. n. 31. pag. 41.

Amicitia idem operatur ac sanguinis conjunctio, & sepè consanguinitati præfertur. c. 2. dist. 2. num. 47. pag. 219.

Amico obtemperare animæ detrimento, aut pietatis jactura nefas est. ibid. nu. 48.

Amita non excluditur ab intestata successione juxtà jus consuetudinarium Civitatis Neapolitanæ per sororem masculiatam. c. 6. n. 34. pag. 100.

. . . de jure consuetudinario Civitatis Neapolitanæ excluditur per nepotem à successione collaterali intestata circa bona paterna. ibid. num. 50. pag. 103.

. . . non excluditur per neptem ex filio. ibid. sub n. 51. pag. 103.

. . . excluditur à nepote de jure Regni Neapolitani in successione paterna, vel materna ab intestato. ibid. n. 25. & 26. pag. 98.

Amor filiorum amittitur à matre, quæ studet placere secundo viro. ibid. pag. 98.

Amor matris erga filios superat omnes. c. 7. num. 47. pag. 116.

Amor major est circa ea quæ animi solicitudine obtinentur. ibid. pag. 116.

Amor matris par est amori patris, sed non consilium. ibid. n. 2. pag. 113.

Amor paternus, vide in v. pater, & in v. paterno.

Amoris effectus. c. 2 dist. 2. n. 37. pag. 218.

Animalia immittere in alienum territorium nemo potest invito domino, & animalia possunt expelli, atque immittens tenetur actione injuriarum. c. 10. n. 56. pag. 142.

Animalia aliena in territoriis apertis, sive campestribus etiam recollectis fructibus, & secatis segetibus pasci nequeunt, nisi speciali lege, vel immemorabili consuetudine contrarium statutum sit, & referuntur loca, in quibus hujusmodi lex, vel consuetudo viget. ibid. n. 58. pag. 143.

Animatus in utero quando reputetur fœtus, Resol. 1. n. 15.

Annualitates decursæ satisfactæ præsumuntur per trinam solutionem continuatè factam. c. 1. n. 130. pag. 26.

Annuus census decem pro centenario extedere nequit, c. 12. n. 71. pag. 167.

Annuus reditus, vide in v. reditus.

Annui redditus an sint obnoxii consuetudini Neapolitanæ, jura, DD. ac decisiones referuntur. c. 3. n. 128. & seqq. pag. 55.

Annui reditus venditionis instrumentum non potest liquidari juxtà Rit. M. C. V. si solutio dicatur facta per medium banci, non exhibita banci partita. c. 1. n. 142. pag. 27.

Annuorum introitum contractus ad formam Bullæ pecuniæ numerationem requirit. ibid. sub num. 141.

Antefati causa se obligans mulier pro filio, exceptione S.C. Vellejani non juvatur. c. 7. n. 69. pag. 121.

quoad Antefati restitutionem minores heredes mariti beneficiis ad pinguius probandum gaudent in exce-

ptione

ptione adulterii . c.6. dist.3. n.32.pag.261.
pro Antefato an mulier aliis creditoribus præferatur, sicut pro dote.c.1. n.74. pag.18.
Antiqua bona , vide in v. bona antiqua.
Antiquitatis rationis probatio est difficilis . c.4. sub n. 159.pag.82.
in Antiquis dominium quomodo probetur.ibid.
Antonius Contius à laudatissimis viris laudatur.c.13, n.29. pag.311.
Apertura testamenti quomodo facienda . c.3. nu. 110. pag.52. & seqq.
Apertura actorum , vide in v. actorum apertura.
Aphranius Poeta modestè scripsit , obscenè vixit.c.3.n. 87. pag.49.
Apocha bauci conventus non auditur , nisi in vinculis , vel facto deposito. c.14. sub n.95.pag.202.
adversus Apocam banci præventioni si fuerit per debitorem renunciatum,etiam sine juramento,quamvis is prævenerit , si deinde citatus sit à creditore, non auditur nisi in vinculis,vel facto deposito.ibid. sub n.104. & 105.pag.203.
de Apopletico morbo remissivè . cap. 3. num. 34. pag. 41.
Apostata nec testamentum condit , neque capit ex testamento . c.3.n.14.pag.39.
Apostoli qui sint . par.2. cap.1. dist. 1.num. 10.pag. 269.
Apostolorum petitio in Regno usu non observatur. ibid.
Apostolos , & acta præsentandi tempus in gradu appellationis potest restringi tam à Judice , à quo appellatur, quàm à Judice ad quem &c. si hic de majoribus sit . ibid.n.11. & 12.
Appellata parte succumbente in judicio summario vigore decreti reassumptis actis ipsa quoque potest appellare.par.2.c.1. dist.4. n.31.pag.283.
Appellatio cur inducta . par.2. c.1. dist.1. num.1. pag. 268.
. . . infra quod tempus sit interponenda . ibid. n.4.
. . . infra quod tempus sit introducenda tum de jure communi , tum Regni . ibid. n.9.pag.269.
. . . infra quod tempus sit prosequenda , ac terminanda . ibid. n.18.& 19.pag.270.
. . . sententiæ exequutionem suspendit ibid. num. 8. pag.269. & quando secus . ibid.dist.4.sub num.30. pag.283.
. . . quando declaretur deserta ob lapsum fatalium. ibid.n.23. & 24. pag 282.
. . . per unum interposita alteri prodest . c.6. dist. 3. n.35.pag.261.
Appellatio non impedit executionem laudi , attenta Regia Pragmatica , secus de jure communi . c.4.n. 42.pag.240.
Appellatio non extinguit probationes primi judicii, imò ex eisdem actis , atque etiam novis constituitur . ibid. n.45.& n.29. pag.238.
. . . non à decretis tum diffinitivis , tum interloquutoriis in recusationis judicio prolatis . c.2. dist. 2. n.59. pag.220.
. . . causam ad terminos litis contestatæ reducit. par.2. c.1. dist.2. sub n.4. pag.276. & dist.3. nn.1. pag.269.
Appellatio conceditur à sententiis periturum . par.2.c. 1. dist.2. n.42. pag.275.
. . . à decretis Decurionum , vel Syndicorum . ibid. n.43.
. . . ab arbitrorum laudo . ibid. n.44.
Appellatio ab interloquutoria an jure civili admittatur , & quando: de jure canonico semper admittitur , & in Regno usu recipitur , & pars appellans gravamen in libello exprimere debet. par.2. c.1. dist. 2. n.9.pag.273.
. . . ab interloquutoria Judicis exercitium non impedit , donec ei fuerit inhibitum à Judice provocato . ibid. n.11.
Appellatio non est permittenda sine justa causa . ibid. n.10.
Appellationis definitio affertur , & enucleatur.par.2. c.1. dist.1.n.3.pag.268.
. . . interponendæ, atque introducendæ tempus currit de momento ad momentum . ibid.n.5. pag.269. & sub n.13. pag.269.
in Appellationis judicio persæpè deterior sententia pronunciatur . ibid.n.2. pag.268.
. . . sit conclusio , & monitio pro causæ expeditione. ibid. dist.3. n.24.pag.279.
. . . num concedantur beneficia ad pinguius probandum.ibid.n.23.
. . . terminus ad non posita ponendum , & non probata probandum à Judice appellationis impartitur. ibid. n.2.pag.276.
. . . positiones, & articuli admittuntur sine clausula salvo jure impertinentium &c. ibid. num. 3.
Appellationis causa in S.C. de stylo, & æquitate etiam post lapsum temporis ex eisdem actis revidetur, & quomodo licèt adversarius petierit appellationem declarari desertam.par.2. c.1. dist.1. n.14. & seqq. pag.270.
. . . an ex eisdem actis revideatur in M.C.ibid.num. 15.
Appellationis à sententia diffinitiva effectus: ibid.dist. 2. pag.272.
Appellatione interposita , & infra spatium 50.dierum non introducta , eadem deserta declaratur instante parte , & appellatore citato. par.2. cap.1.dist.1.nu. 13.pag.269.
. . . ligantur manus Judicis à quo absque inhibitione Judicis , ad quem appellatur . ibid. dist. 2. n.2. pag.272.
. . . nihil innovari debet vel à Judice , vel à parte appellata.ibid.num.3.
Appellationum species sunt variæ. par. 2. cap.1. dist. 2.num.1.pag.272.
Appellator restitui debet si copiam actorum infra 50. dies Judici ad quem non præsentaverit culpa Actuarii , qui ea infra dictum tempus non exemplavit.ibid.num.7.
Appretium , vide in v. æstimatio.
Appretium in patrimonio tenui committitur Tabulario , & quid , si res magni valoris sint cap. 1. n. 23. pag.9. & n.30.pag.11.
Appretium in æstimatione si cum errore fiat , subsistetur prorata.ibid.d.n.30.
Appretio non facto corruit adjudicatio. ibid. d. num. 30.
in Appretio bonorum Judicis partes quæ sint ibid. nn. 25. pag. 10.
Aquandi jus an habeat , qui habet jus pascendi.cap. 10.n.77. pag.145.
Aquandi jus habens , habet etiam jus pernoctandi. ibid. num.77.

Aquandi jus à quibus DD. pertractetur. ibid.

Arbitri juris solemnitates, quoad ordinem attinet, observare tenentur, si in compromissis fuerit apposita clausula etiam de facto. *cap.* 4. *num.* 14. *pag.* 297.

. . . *facti veritatem extrajudicialiter perquirere possunt vigore clausulæ* etiam de facto.

. . . *si justè, & æquè laudum proferant non præstito juramento, laudum non erit nullum. ibid. num.* 23. *pag.* 238.

Arbitris prorogandi potestas concessa exponitur. ibid. n. 26. *&* 27.

Arbitrio quando locus non sit. cap. 13. *num.* 85. *pag.* 190.

Arbitrio Judicis taxatur quantitas pro deferendo juramento in litem. cap. 7. *num.* 59. *pag.* 119.

ad Arbitrium boni viri reductio, vide in v. reductio.

Arbor bona bonos fructus facit. cap. 7. *num.* 63. *pag.* 120.

Arbores cedunt solo. cap. 12. *num.* 51. *pag.* 165.

Area, vide in v. merces.

Argumentum à communiter accidentibus ad probationem honestatis valet Resol. 2. *n.* 3.

. . . *est fortissimum. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 34. *pag.* 289.

. . . *ab emphyteusi ad feudum, & è contrario valet, cap.* 12. *n.* 27. *pag.* 161.

. . . *valet à procuratore ad curatorem, vel ad tutorem. cap.* 1. *n.* 21. *pag.* 9.

Arma non sunt sumendo à domo rei. cap. 2. *dist.* 2. *n.* 30. *pag.* 218.

Arma ignivoma deferens intra hanc Civitatem si sit subditus M. Admirati non potetest cognosci à M.C. V. cap. 3. *dist.* 1. *n.* 8. *pag.* 229.

Aromatarius pro medicamentis præfertur aliis creditoribus, & quid, si infirmus convaluerit. cap. 1. *sub n.* 84. *pag.* 20.

Arrha nuptiales quæ sint cap. 1. *sub num.* 74. *pag.* 18.

Ars serici, & lanæ quibus privilegiis gaudeat, & à quibus regibus eadem obtinuerit. cap. 3. *dist.* 3. *nu.* 2. 3. *&* 4. *pag.* 234. *vide in v. curia artis &c. in v. Judex artis &c. in v. Consules.*

Artes plurime in hac Civitate habent suos Judices Delegatos, seu generales commissarios ibid. num. 13. *pag.* 235.

Artis serici, vel lanæ professor ut à Judice ordinario causæ remissionem ad ejusdem artis curiam habeat quæ requirantur. ibid. n. 14. *pag.* 235.

Artis serici, vel lanæ professoris filius, vel famulus fori privilegium non habet. ibid. num. 17. *pag.* 235.

Articulus juris dubii æquiparatur quæstioni facti, & in causis summariis exequutionem non retardat, neque immissionem ex l. fin. C. de edicto D. Hadr. toll. *impedit cap.* 4. *n.* 138. *pag.* 79.

Articulus indirectè impertinens quinam sit. par. 2. *c.* 1. *dist.* 3. *n.* 13. *pag.* 278.

Articuli ex libelli partibus substantialibus concipiuntur. cap. 1. *sub n.* 8. *pag.* 206.

Articuli quandonam producantur, quive sint, unde appellentur, & in quo differant à positionibus. cap. 6. *dist.* 1. *n.* 83. *pag.* 252.

Articuli quando admittantur cum clausula salvo jure impertinentium. *ibid. n.* 86. *pag.* 252.

Articuli si non sint evidenter impertinentes, in calculo ferendæ sententiæ reservantur. ibid. num. 88.

Articuli quinam admittendi, quive reiiciendi, multiplici jurium auctoritate firmatur. par. 2. *cap.* 1. *dist.* 3. *n.* 5. *pag.* 277. *& seqq.*

Articuli bifariam sunt impertinentes propriè, & præsumptivè, idque plurimis exemplis explicatur. ibid. num. 4. *pag.* 277. *& num.* 6. *&* 9. *pag.* 277. *&* 278.

Articuli in judicio appellationis admittuntur sine clausula salvo jure impertinentium &c. *ibid. nu.* 3. *pag.* 276.

Articuli in causa appellationis, qui non antiquam, sed novam, & extraneam petitionem respiciunt, sunt impertinentes. ibid. n. 8. *pag.* 278.

Articuli positionales, vide in v. positionales.

Articulorum copia in Regno partibus non conceditur. cap. 1. *dist.* 3. *sub n.* 3. *pag.* 276. *& cap.* 6. *dist.* 1. *n.* 83. *pag.* 252.

super Articulis eisdem testes, publicatis attestationibus, recipi nequeunt. par. 2. *cap.* 1. *dist.* 3. *num.* 10. *pag.* 278.

Limitatur in pluribus casibus. ibid. num. 15. *& seqq. à pag.* 278.

Ascendentium legitima, vide in v. legitima.

Ascendentium ab intestato successio explicatur. cap. 6. *n.* 38. *&* 39. *pag.* 100.

Aspectus maris, vide in v. maris prospectus.

Assecuratio fortis, vide in v. fortis.

Assensus Regius pro dotis alienatione tacitam continet conditionem, quatenus preces veritate nitantur. *cap.* 7. *n.* 83. *pag.* 124.

. . . *ut valeat, quæ requirantur. cap.* 1. *num.* 41. *pag.* 13.

. . . *intra biennium registrandus. ibid. pag.* 21.

. . . *in cessione an requiratur. ibid. num.* 46. *pag.* 13.

. . . *attenta gratia de anno* 1586. *non requiritur. ibid. num.* 48.

Assensus exceptio, utputa quia non est in forma &c. in judiciis ordinariis reservatur ad merita causæ. cap. 1. *num.* 143. *pag.* 28.

Assensu non præstito in alienatione feudi, emptor feudi pretium non amittit, si fuerit in eum alienatum cum clausula salvo Domini assensu, nec aliter, nec alio modo. *c.* 12. *num.* 37. *pag.* 162.

Assistentia ut concedatur, an expressè apponi debeant clausulæ constituti, & precarii cum pacto de capiendo, vel satis sit bonorum obligatio cum precarii constitutione, & an ea tantum clausula sufficiat, quod incatur contractus ad consilium sapientis cum Auctoris opinione. c. 12 *num.* 101. *usq; ad n.* 106. *pag.* 171.

Assistentia petita contra tertium possessorem non conceditur, nisi audito debitore. ibid. num. 127. *pag.* 175.

Assistentia aut contra principalem, ejusque heredem, aut contra tertium habentem causam à debitore, vel non habentem petitur; quidque in his casibus servandum. c. 12. *num.* 108. *pag.* 172.

Assistentia in specie, & expressim peti debet, & quare. ibid. num. 118. *pag.* 174.

Assistentia quomodo concedatur secundo creditori in re à debitore primo creditori insolutum data, aut extraneo vendita. ibid. num. 121. *pag.* 174.

Assistentiæ descriptio per Auctorem traditur. ibid. nu. 89. *pag.* 170.

*ab Assistentiæ decreto appellatione pendente in M.C. & reclamatione in S.C. debitor habet jus offerendi, ibid.num.*126. *pag.* 175.
*Assistentiæ decretum ut ritè procedat, quæ requirantur.ibid.num.*97.& *seq.pag.*171.
*Assistentiæ extremis non probatis, quæ decreta interponi soleant, vel contrà principalem, vel contrà tertium.ibid.num.*125.*pag.*175.
*Assistentiæ exequutio, interposita appellatione, non impeditur quoad adjudicationem, secus quoad venditionem. nu.*119.*pag.*174.
Assistentiæ praxit rescisso contractu,exponitur. ibid.nu. 124.*pag.*175.
*Assistentiæ decreta vel ad finem vendendi, vel adjudicandi referuntur, & explicantur. ibid. n.*119. & *seq.pag.*174.
Assistentiæ decretum exequutioni demandatur tantummodo quoad sortem,non quoad interesse. ibid. n. 127.& 130.*pag.*175.& 176.
Assistentiæ decreti exequutio num impediatur per in integrum restitutionem. c. 2. *par.* 2. *num.* 45. *pag.* 292.
*Assistentiam petere in re, quam voluerit,quando sit in arbitrio creditoris.ibid.n.*114. *pag.*173.
*Assistentiam petere in bonis debitoris sui debitoris Creditor quomodo possit.ibid.n.*117.*pag.*173.
*Assuerus Rex captus amore Esther ob ejus pulchritudinem ipsam regnare facit in loco Vasthi. cap.*7. *nu.*4. *pag.*111.
*Attentata quæ sint.par.*2. *cap.*1.*dist.*2.*n.*3. *pag.*272.
*Attentata post appellationem ab interlocutoria quando revocentur.ibid.dist.*2.*n.*11. *pag.*273.
*Attentatorum judicio pendente fatalia non currunt. par.*2.*cap.*1.*dist.*4.*nu.*18.*pag.*282.
in Attentatorum causa num repulsa concedatur. c. 6. *dist.*2.*num.*38.*pag.*258.& *an beneficia dist.*3.*nu.*54. *pag.*262.
Avaritia mulierum,vide in v.mulier.
Auctiones dicuntur subhastationes, & quare. c. 1. *nu.* 26.*pag.*10.
Auctoritas judiciaria requiritur ad validandos minorum contractus. c. 7. *n.*58.*pag.*119.
Audientia testium non committitur infra dietam, nisi testes sint senes valetudinarii, mulieres, vel honestæ personæ. c. 6. *dist.*1.*n.*124.*pag.*254.
*Audientia testium quando nec etiam ultra dietam committatur.ibid.n.*125.
. . . in termino repulsæ pro duobus tantùm testibus committitur,& quare. c. 6. *dist.*2.*n.*32. *pag.*258.
Audientia omnibus à Rege præstanda . c. 2. *dist.*2.*sub nu.*44.*pag.*219.
Audientia omnibus æqualiter à Judice præstari debet.ibid.
Auditor Castri novi , vide in v. Tribunalis Castri novi.
Auditor generalis exercitus an jurisdictionem habeat in nautas Cymbarum Regii Palatii . c. 3. *dist.*1. *n.* 17.*pag.*230.
. . . indistinctè cognoscit in Provincia terræ laboris milites tam in crimine militari , quàm communi. c. 3. *dist.*2.*n.*2.*pag.*232.
*. . . in quibus casibus jurisdictionem in milites non habeat.ibid.n.*4.& *seqq.à pag.*232.
*. . . an procedere possit contra militem ob delictum perjurii coram Judice ordinario commissum . ibid. num.*7.
Auditoris Regiarum triremium jurisdictio quæ sit. c. 3. *dist.*1.*num.*33.*pag.*231.
Augmentum præteriti temporis cedit in beneficium creditoris , qui rem hypothecatam habet : c. 12. *nu.* 122.*pag.*174.
Augmentum dotis,vide in v. dotis augmentum.
Augustus Cæsar obligator ia reddidit fideicommissa. c. 9.*nu.*16.*pag.*134.
Augustus dicitur quilibet supremus Princeps in suo Principatu.ibid.
*Avia,vel mater, quæ ad secunda transit vota , à tutela filii,vel nepotis removetur. c.*7. *nu.*31.*pag.* 114. & *nu.*46.*pag.*116.
Aviæ legitima debita,vide in v.legitima.
Aviæ tutela permittitur posthabitis legitimis, & dativis tutoribus. c. 7. *n.*30. *pag.*113.
Avocatio,vide etiam in v.pecunia.
Avocatio causarum, vide in v.causarum avocatio.
Avocatio competens mulieri pro dote quomodo intelligatur. c. 1. *nu.*53.*in fin.pag.*15.
Avocatio rerum dotalium inæstimatarum directò fit per mulierem. c. 1.*sub num.*54.*pag.*15.
Avocationis judicium quodnam sit . c. 1. *sub num.* 146. *pag.* 28.
*. . . quomodò conficiatur. ibid.num.*150.
de Avocationis materia qui scripserint . ibid. num. 154.*pag.*29.
*Auribus minus fidei tribuitur, quàm oculis. c.*1. *nu.* 23.*pag.*9.
Aureus sextam unciæ partem continet. cap. 14. *num.* 12.*pag.*198.
*Auri libra de jure communi septuaginta duobus aureis æstimabatur , quid autem hodie per libram, & unciam veniat.ibid.num.*11.& *seqq.*
*in Authentico quoque consideratur vitium in originali repertum.cap.*4.*num.*132.*pag.*79.
*Auxilium alterius quærere verecundum est.cap.*4.*sub num.*117.*pag.*75.
Auxilium,vide etiam in v. adjuvare.

B

Bancum tutus locus reputabatur . cap. 1. *sub nu.* 144.*pag.*28.
Bancaria Cedula,vide in v. Cedula bancariæ.
Banci apocha, & partita , vide in v. apocha banci, & partita Banci.
in Banco deponi debet pecunia creditoribus liberanda in judicio concursus creditorum . c. 1. *num.* 144. *pag.*28.
Bancorum locus ad publicum commodum, & superiorum auctoritate est erectus . c. 14. *num.* 62. *pag.* 200.
*. . . hodie vicem pensat locorum, in quibus antiquitus pecunia deponebatur. ibid.n,*63.
*Bannis emanatis , & justo emptore non reperto , res exequuta , seu in patrimonium deducta creditori adjudicatur. c.*1.*sub n.*29.*pag.*11.
Bannita territoria quæ sint . c. 10. *num.* 64. *pag.* 144.
Barnabas Brissonius commendatur . ibid. num. 26. *pag.*10.
*Baro moderatè utitur bonis demanialibus Universitatis.cap.*10.*num.*66.*pag.*144.
. . . dicitur primus civis. ibid. num. 66. & 67. *pag.* 144.

. . . inte-

. . *in territoria bargensatica alicujus nullum habet jus nisi jurisdictionis. ibidem numer.* 56. *pagina* 142.
. . *usum bonorum demanialium civibus universitatis prohibere non potest , nisi à Rege vel ab eadem Universitate concessionem habeat. ibid. num.* 63. *pag.* 143.
. . *bonis demanialibus uti non potest , si ab Universitate peculiari titulo possideantur.ibid. num.*68. *pag.* 144.
*Baronis bona demanialia quæ sint. ibid.num.*61. *pag.* 143.
*Baronis bona demanialia quoad usum civibus Universitatis competunt.ibid.n.*62.
Barones in bonis demanialibus Universitatis quem usum habeant ibid.n. 67. *pag.*144.
. . *in quasi possessione juris prohibendi , ne vassalli aliquid faciant , vassallorum patientia , ac banno acquisita manuteneri non possint. ibid. num.*83. *pag.* 146.
. . *quando possint interdicere vassallis , ne ad aliena accedant molendina. ibid. num.* 84. *&* 78.*pag.* 146.
. . *suorum vassallorum tanquam patres existimantur , eosque defendendi coram superiore tacitum à jure mandatum habent. ibid. num.* 85. *pagina* 146.
. . *in Regno vigere gratiæ à Rege concessæ feuda proximiori relinquunt agnato , congrua dote, vel legitima filiabus relicta. cap.* 3. *num.* 83. *pag.* 48.
*Belli damna memorantur. cap.*1. *n.*3.*pag.*6.
. . *Justa causa quæ sint ibid. n.*6.
Bello improviso excusatur heres ab inventario non confecto. ibid. sub nu. 107. *pag.* 24.
*Benedictio nuptialis an sit de substantia matrimonii par.*2.*c.*2. *n.*31.*pag.*289.
*Benedictionis nuptialis omissio an sit peccatum lethale, vel veniale. ibid. sub.n.*31.
Beneficiatus clericus , vide in v. clericus beneficiatus.
Beneficii Bulla , vide in v. Bulla.
Beneficii Ecclesiastici collationis validitas, aut invaliditas non potest à Judice laico cognosci. cap. 2. *dist.* 3. *num.* 41. *pag.*226.
In Beneficialibus si possessori jus resistat , ejus manutentio denegetur. cap. 11. *num.* 48. *pag.* 154.
*Beneficio adfici hominem interest hominis.cap.*7. *num.* 2. *pag.* 111.
Beneficium deducto ne egeat , *vide in v.* deducto ne egeat , *& in v. Doctor.*
Beneficium deducto ne egeat *quod sit , & quando filiis obligatis competat, cap.* 8. *num.* 7. *pagin.* 129.
. . *qua de causa inductum fuit, & qua ratione conceditur.ibid. num.* 11.
. . *competit filiis obligatis etiam pro patre in carceres conjecto . ibid. n.*9.
Beneficii deducto ne egeat *renunciatio ut valeat,quomodo esse debeat.ibid.n.*8.*&* 14.*pag.*129.
Beneficium S. C. Vellejani , vel Macedoniani , vide in v.S.C. Macedonianum & S.C.Vellejanum.
Beneficia debent à Principe conferri , cum oporteat eum esse beneficum. par. 2. *cap.* 2. *num.* 36. *pag.* 290.
*Beneficium ad pinguius probandum dicitur restitutio. par.*2.*cap.*2.*n.*3.*pag.* 285.
*Beneficio ad pinguius probandum petito minor non potest in majoris præjudicium renunciare.cap.*6. *dist.* 3. *num.*38 *pag.* 261.
*Beneficia ad pinguius probandum in quibus causis concedantur. ibid.n.*55.*pag.* 262.
. . *quando petantur , & quid in S. C. ibid. num.*47. *pag.*262.
. . *quibus personis competat. ibid. num.* 43. *pag.* 262. *& num.*21. *pag.* 260. *& an competant senibus. ibid.n.*10.*pag.* 260.
. . *minori actori competentia competunt & reo. ibid. nu.*33.*pag.*261.
. . *obtinent milites expeditionibus occupati. ibid. num.* 22. *pag.*261.
. . *debiles , aliæve miserabiles personæ. ibid. num.* 23.
. . *fisco competunt: & quare.ibid.n.* 24.
. . *quando minori denegentur. ibid. num.* 29. *& seqq. pag.* 261.
. . *denegare , & inutiliter concedere paria sunt.ibid. n.* 49. *pag.* 262.
. . *num rusticis concedantur. ibid. num.* 21. *pagin.* 261.
. . *an litis consortibus .ibid.n.*34.*pag.*261.
. . *etiam post tabellam causarum invalvis appositam infrà* 24. *horas peti possunt. ibid. num.* 47. *pagina* 262.
. . *potissimum in læsione fundantur. ibid. num.* 9. *pag.* 260.
. . *quatuor conceduntur , si reus , & actor sint privilegiati , & in iis testium nominationes tàm intrà Regnum , quàm extrà fiunt. ibid.num.*51.*&* 52. *pag.*262.
Beneficia num concedantur in appellationis causa.par. 2.*cap.* 1. *dist.*3.*n.*23.*pag.*279.
. . *non competunt Sedili in causis nobilitatis ex juribus Regii Fisci , cui etiam in eisdem casis non conceduntur , cum simplicem assistentiam , non verò formale interesse habeat. par.*2. *cap.* 2. *sub num.* 25. *pag.* 288.
. . *communicantur ratione connexorum, unitorum & individuorum. ibid. sub n.* 22. *pag.* 287.
. . *duo cur competant. cuilibet privilegiato. cap.* 6. *dist.* 3. *n.* 44. *pag.* 262.
Beneficiorum terminus qui sit. cap. 6. *dist.* 3. *num.* 45. *pag.* 262.
*in Beneficiorum terminis an testium repulsa concedatur.ibid.n.*53.*pag.*262.
. . *si minor nil probaverit , probationes à majore facta non reiiciuntur. ibid. n.* 37. *pag.* 261.
Beneficiorum praxis quibus juribus innitatur. ibid.n. 3. *pag.*260.
*in Beneficiorum petitione facta per minores minor ætas quando sit probanda ab adversario . ibid.n.*42. *pag.*262.
in Beneficiis abutentes pæna per Pragm. *statuitur, & ut pæna evitetur , beneficii renunciatione opus est. ibid. n.*56. *pag.*263.
Beneficiis minores heredes mariti non gaudent adversus mulierem quoad restitutionem dotis in exceptione adulterii , secus quoad antefatum . ibid.nu. 32.*pag.*261.
*Beneficiis in possessorio summario minores non gaudent , secus in plenario . ibid. n.*28.

Be-

Beneficiis quando minores gaudeant in processu judicii majores effecti . ibid. n.26. pag.261.

Beneficiis an gaudeant Hospitalia . ibid. num.16.pag. 260.

. . , an Confratriæ . ibid.n.18. pag.260.

. . . gaudent Ecclesiæ , prodigi , Civitates , Opoida Castra , Universitates , Collegia , & Respublicæ. ibid. n.13.14. & 19. pag.260.

Beneficiis à Principali privilegiato non petitis tertius non gaudet , vel si tempora ad illa petendum effluxerins.ibid. n.40. pag.260.

Benignum se malle diu , quàm brevi sempore dominum appellari dixisse fertur Philippus Macedo. c.2. dist.2. sub n.44. pag.219.

D. Blasius Altimare Regius Consiliarius laudatur.c.9. n.19. pag.134.

Boalaie apud Hispanos quid , cap. 10. num. 60. pag. 143.

Bonum publicum , vide in v. utilitas communis.

pro Bono publico fideicommissum subvertitur , c.4. nu, 99. pag.73.

Bona antiqua quæ sint juxtà Consuetud.Neapol. c.3.n, 126.pag.55.

Eorum medietas ut obtineri possit , quid probandum, c.6.dist.1.n 15.pag.247.

Eorum appellatione veninus credita , quorum solutiones Neapoli sunt promissæ , cap. 3. num. 127. pag. 55.

. . , an veniant annui reditus , qui percipiuntur ex contractu celebrato juxtà formam Bullæ Eccles, *pacto adjecto,quod solutiones fiant in Civitate Neap. ibid. n.128.& seqq.fol.55. & seqq.*

. . . veniunt jura , & actiones , quæ acquiruntur à Neapolitanis super bonis in districtu existentibus. ibid.num.129.pag.55.

Bona burgensatica, vide in v. burgensatica bona.

Bona conservare , & vitam perdere inbumanum est, cap. 7.num.83.vers. item si pro aliquo pag.124.

Bona demanialia Baronis,vide in v. Baronis bona.

Bona demanialia Vniversitatis quæ sint, c. 10. num, 66.pag.144.

Bona cum in Ecclesiam sint alienata , difficulter ad commune hominum commercium redeunt , c. 12. num.46.pag.164.

Bona fideicommisso subjecta, vide in v. fideicommisso bona subjecta.

Eorum reivindicatio, vide in v. reivindicatio.

Bona impuberum , ac minorum sunt conservanda ab eorum tutoribus, ac Curatoribus respectivè. cap. 7. num.5 pag.111.& num.16.pag.112.

Bona esse libera inventario probatur , & cui onus probandi incumbat. inventario exhibito. c. 9. nu. 22, Pag.135.

Bona materna, vide infrà in v. bona paterna.

Bona mobilia minoris describenda in inventario tutoris sunt æstimanda. c. 7.num.19. pag. 112.

Bona naufraga ignotorum dominorum Magno Admirato acquiruntur ; hostium verè, atque infidelium ad Regium fiscum spectant . c.3.dist.1.num.13.pag. 230.

Bona parentum naturali ratione liberis comparantur. par.2. c. 2. num.39.pag.290.

Bona paterna deferuntur ab intestato secundùm Consuet.Neapolit. *proximiori ex parte patris, materna proximiori ex parte matris, c. 6. num.50. pag.103.*

Bona stabilia minoris non possunt alienari nisi ex causa necessaria. c. 7. num. 57.pag.118. accedente tutoris, vel curatoris auctoritate, ac Judicis decreto.ibid.

Bona vacantia ad fiscum devolvuntur . c. 3. dist.1.n. 15.pag.230.

Bonorum executio, vide in v. executio bonorum.

Bonorum non proprietas, sed valor, reditus,atque onera sunt inspicienda . par. 2. cap. 3. num. 23. pag. 295.

Bonorum patris filius est quasi dominus. c. 4. sub n. 28.pag.65.

Bonorum separatio, vide in v. separatio bonorum.

. . . à bonis adventitiis filii an excludatur mater in pupillari substitutione expressà . c. 4. num. 43. pag.66.

in bonis, & de bonis quid significet. cap. 12. nu. 107. pag.172.

Bonus quisque præsumitur. c. 2. dist.3. num.57. pag. 227.

Bonus vir, ad quem reductio petitur , est Judex ordinarius partium. c. 4. num. 41. pag. 239.

Bulla Sixti V. incip. Detestabilis Avaritiæ *irritum declarat contractum ob usurariam pravitatem. cap.5. num.16.pag.242.*

. . . enucleatur, ibid.

Bullam Sixti V. incip. cùm Sacrosancta *perperam dicit revocatam Camillus de Curte. c. 2. dist. 3. n. 17.224.*

Bulla clericatum probat . cap. 2. dist. 3. num.2. pag. 222.

. . . ab Episcopo subscripta , si eadem Episcopi subscriptio sit dissimilis à charactere subscriptionis aliarum bullarum an clericatum probet . ibid. sub. num.7. pag.223.

Bulla beneficii an clericatum probet . ibid. num. 19. pag.224.

Bullæ omnium ordinatorum referuntur in librum ab Actuario cujuslibet Curiæ Ecclesiasticæ. cap.2. dist. 3.num.4.pag.222.

Bullarum clericatus si falsitatis suspicio adsit , quid agatur.ibid.num 42.pag.226.& seq.

Burgensatica bona quæ sint. cap.10.num.54.pag.142.

Burgensaticorum bonorum fructus sive naturales, sive industriales quæruntur dominis , & quo jure.ibid. num.55.

C

CAdaveris recognitio quomodo fieri debeat. Resol. 1. num. 3.

Cadavere reperto , vel non reperto quomodo delictum in genere probetur. ibid. num.11.

Caducata substitutio, vide in v. substitutio.

Caducatum fideicommissum , vide in v. fideicommissum.

Cæcitas oculorum interdum est oculatissima. c. 3. nu. 72.pag.46.

Cæcus testari nequit in scriptis . c. 3. num.72.pag.46.

Cæcus dicitur persona privilegiata. c. 2. dist. 1. num. 33. pag.212.

Cæci testamentum nuncupativum ut valeat , quæ requirat, cap.3.num.72.pag.46.

Cæci testamentum minus solemne in sexdecim casibus valet remissivè.cap.3.num.74. pag. 47.

Cæci testamentum sine solemnitatibus conditum, cessante falsitatis suspicione validum esse declaratur. ibid.

ibid. num. 73.

in Cacorum codicillis septem requiruntur testes. cap. 4. n. 172. pag. 83.

D. Cesar de Natale Regius Consiliarius laudatur. cap. 1. sub n. 83. pag. 20.

D. Cajetanu Argento Advocatus laudatur cap. 9. nu. 19. pag. 134.

Calculi revisio peti potest. cap. 12. num. 128. pagina 175.

Calculatio sapius facta donationis præsumptionem, seu crediti compensationem inducit. cap. 1. num. 114. pag. 25.

Calistus III. Summus Pontifex fuit primò Episcopus Valentiæ, & S. C. Neapolitani Præses cap. 1. dist. 3. sub n. 48. pag. 226.

Calor licitatorum, vide in v. licitatio.

Calphurnia mulier inhonesta causa fuit cur, fæminæ postulare vel officiis sese immiscere probiberentur. c. 3. n. 98. pag. 50.

Calumnia juramentum non tenetur advocatus præstare. cap. 2. dist. 2. sub n. 23. pag. 217.

Candelæ solemnitas in subhastationibus dilucidatur. cap. 1. n. 26. pag. 10.

Canonis verbum quid sibi velit cap. 12. num. 11. pag. 160.

Can. is, qui dist. 34. can. Christiano 5. ead. dist. & can. solet 6. causa 32. qu. 2. *expenduntur, ac declarantur. cap. 6. n. 10. pag. 95. & 96.*

Canonicum jus benigniùs procedit cap. 2. dist. 3. sub n. 45. pag. 226.

Capitalis assecuratio, vide in v. fortis &c.

Caput quid connotet cap. 7. num. 10. pag. 112.

Cap. relatum extra de testamentis *interpretatur. cap. 3. n. 67. pag. 45.*

in Capita successio, vide in v. successio in capita.

Capitula Regni incip. Ad Præsidentis spectat officium, Ad regale fastigium, Charitatis affectus, Omnis prædatio, Finis præcepti charitas *adducuntur, & explanantur. cap. 11. num. 3. & seqq. pag. 149. & seqq.*

Capitulorum Regni remedium vide in v. præsidium regale.

Capitulorum Regni remedium non procedit, si priùs ordinaria cognitione judicium institutum fuerit. cap. 11. num. 63. pag. 156.

. . . i cessat, clerico tanquam actore voluntario in judicio comparente. ibid. n. 65.

Capitulorum Regni remedio pendente provideri potest ne ulla vis fiat ibid. n. 57. pag. 155.

Carboniana possessio filio pupillo competens quomodo concedatur. cap. 2. à n. 6. & seqq. pag. 31.

ad Carbonianam obtinendam possessionem probare debet impubes se filium esse legitimum semiplenè, & summat. ... ibid. num. 11. & 15. pagina 32. & 33.

Carbonianam, cæterasque bonorum possessiones quinam tractent. ibid. num. 26. pag. 35.

Carboniani edicti materia enucleatur. ibid. nu. 4. & seqq. pag. 31. & seqq.

Carceratus instante creditore, & captivus apud hostes non differunt. cap. 7. nu. 82. pag. 123.

Carceratus in carceribus M. C. nullitates adversus sententiam proponens à deposito est immunis. par. 2. c. 3. n. 6. pag. 294.

Carcerato æquiparatur carcerando proximus. cap. 1. n. 18. pag. 8.

Cardinali de Luca Zenonianam Constitutionem impugnanti pluribus mediis ab Auctore fit satis. cap. 13. n. 28. & seqq. pag. 181.

D. Carolus Cito Regius Consiliarius commendatur. cap. 1. sub. num. 136. pag. 27. cap. 2. num. 25. pag. 35. & cap. 9. n. 19. pag. 134.

D. Carolus Petra Dux vastigirardi, & Regiam Cancellariam honorarius Regens laudatur. cap. 14. nu. 57. pag. 200. & sub n. 105. pag. 203.

Castra, & Collegia gaudent beneficiis ad pringuius probandum cap. 6. dist. 3. num. 19. pag. 260.

Castra quando in integrum restitutione non gaudeant. par. 2. cap. 2. n. 8. pag. 286.

Castrensis belli dāna, & civilis commoda referuntur. cap. 1. n. 3. pag. 6.

Causæ criminalis, vide in v. judicium criminale.

Causa excusationis ab onere tutelæ postquam est proposita, infrà quatuor menses est expedienda. cap. 7. n. 37. pag. 15.

. . . debet probari ab eo, qui se excusat. ibid. n. 38. vide infra in v. causa.

Causa duplex finalis, & impulsiva. cap. 3. num. 98. pag. 50.

Causa utrique parti justa esse non potest. cap. 1. num. 5. pag. 6.

Causa, quæ asseritur falsa, si fit impulsiva, etiam probata falsitate dispositionem non vitiat. cap. 3. n. 99. pag. 50.

Causa novitatis, seu Recredentia *quale judicium sit apud Gallos. cap. 10. n. 44. pag. 141.*

Causa primæva cujuslibet rei inspici debet. cap. 6. dist. 1. n. 77. pag. 251.

Causa redintegrationis ad honeres sedilis, vide in v. nobilitatis, & in v. sedile.

Causa finita non videtur coràm eodem Judice, si in sententia sive decreto clausulam apposuerit salvo jure cujuslibet, *cap. 6. n. 63. pag. 105.*

Causa continentia, & judicium dividi non debet. cap. 2. dist. 1. num. 23. pag. 211. & cap. 4. sub num. 31. pag. 239.

Causa ad M. Admirati Curiam spectantes à D. Prorege delegari nequeunt. cap. 3. dist. 1. num. 27. pag. 231.

Causæ in quibus compromissum fieri nequit, quæ sint. ca. 4. num. 30. & seqq. pag. 239.

Causa in quibus regulariter de jure communi compromissum non admittitur, quando à Judice injungi potest, ut compromittantur. cap. 4. num. 35. & seqq. pag. 239.

Causa quæ decidi prius debeant. cap. 2. par. 2. sub numer. 41. pag. 290. & cap. 7. num. 14. pag. 267.

Causæ, exquibus excusari quis possit ab onere tutelæ, enumerantur. cap. 7. numer. 36. pagina 114.

. . . quo tempore, & quomodo allegari debent. ibid. num. 37.

Causæ pugnandi justæ quæ sint. cap. 1. num. 6. pag. 7.

Causæ, ut iterum per M. C. V. reassumptis actis *revideri possint, quæ sint par. 2. cap. 1. dist. 4. num. 30. pag. 283.*

Earumque exempla adducuntur. ibid. num. 32. pag. 283.

Causarum avocatio à M. C. V. in quibus casibus locum ha-

habeat. cap. 2. dist. 1. num. 19. pag. 211.

Causarum expediendarum nota in Aula cur affigi soleat par. 2. cap. 1. dist. 4. sub numer. 19. pagina 282.

Causarum, ex quibus Judex Supremus sententiam profert, declaratio peti non potest. cap. 7. num. 11. pag. 267.

Causarum revisio, vide in v. Revisio.

Causas in sententia exprimere Judex non tenetur. cap. 7. num. 11. pag. 267.

ex Causis sibi visis Judex Supremus, prout S. C. neapolitanum, judicare quando possit. ibidem num. 21.

ex causis sententia prolata, vide in v. sententia ex causis &c.

Cautio de bene & fideliter administrando à tutoribus dari debet, secus ab officio tutelæ removentur. cap. 7. n. 18. pag. 112.

Cautio est damni futuri, quod timetur, remedium. cap. 11. num. 68. pag. 156.

Cautio de demoliendo quatenus admitti debeat. cap. 13. num. 51. pag. 186.

Cautio expensarum, vide in v. expensarum.

Cautio juratoria admittitur, si actor expensarum cautionem præstare nequeat. capit. 1. numer. 23. pag. 207.

de Cautione juratoria qui scripserint cap. 1. num. 23. pag. 207.

Cautio facit extare pecuniam fictè. cap. 1. num. 54. pag. 15.

Cautio rem pupilli salvam fore minus ei prodest, quàm propriam rem salvam habere. cap. 7. num. 43. pag. 116.

Cautio de restituendo cui, quibus, & quando *apposita in decreto liberationis pecuniæ creditoribus factæ quid operetur. cap. 1. numero 146. pagina 28.*

Cautionem secundam si præstiterit mulier, Vellejano non juvatur. cap. 7. n. 73. pag. 122.

Cedens bona existimationem amittit. cap. 1. num. 13. pag. 7.

Cedens, & Cessionarius æquale jus habent. ibid. nu. 92. pag. 22.

Cedens an teneatur ad exigibilitatem crediti cessi. ibid. sub n. 94. pag. 23.

Cedens omnia jura sua diversis personis, & temporibus diversis, an isti cessionarii eodem loco sint graduandi contrà debitorem; an verò cessionis tempore attento. ibidem num. 93. & 94. pag. 22. & 23.

Cedens vide in v. cessio, & cessionarius.

Cedere diem, vide in v. diem cedere.

Cedula bancaria solutionis vim habet. cap. 12. num. 69. pag. 167.

Census annuus decem pro centenario excedere nequit. cap. 12. nu. 71. pag. 167.

Cedula numularia, seu banci partita, quam fidem faciat; & an adversus eàm opponi possit exceptio pecuniæ non numeratæ. cap. 14. num. 60. & 64. pag. 200.

Census quid, & quotuplex sit. cap. 12. num. 59. & & seq. pag. 166.

Census constitutivus, seu consignativus quid sit, utque substituatur, quæ requirantur. cap. 12. num. 66. pag. 167.

Census emphyteuticus ne sit, an reservativus, in dubio quomodo dignoscatur. ibid. num. 61. & seqq. pag. 166.

Census reservativus explicatur, & in quo differat ab emphyteutico. ibid. n. 60. pag. 116.

Census denominatio unde oriatur, ejusq; acceptationes remissivè. ibid. n. 57. pag. 166.

Census emptor nequit cogere debitorem ad restituendam sortem. ibid. n. 75. pag. 168.

Census exactio per triennium, sive per tres ultimas apochas facta, an jus exigendi in posterum constituat. cap. 10. nu. 31. pag. 140.

Census materiam tractantes Auctores indicantur. cap. 12. nu. 1. pag. 159.

Censu imposito super re fideicommisso alienari prohibita, potest ipsa res per fideicommissarium in gradu sequentem reivindicari, cap. 4. num. 92. pagina 73.

Censualis contractus quare fuerit adinventus. cap. 12. nu. 74. pag. 168.

Censualis contractus ad formam bullæ pecuniæ numerationem requirit. cap. 1. sub num. 141. pag. 27. & cap. 12. num. 68. pag. 167.

. . . cum pacto, quod census sit irredimibilis, prohibetur. cap. 11. n. 67. pag. 167.

Censualis contractus passim cedulis bancariis solutionis vim habentibus perficitur. ibid. num. 69. pag. 167.

. . . quando rescindantur, & an pacta rescissoria in eodem censeantur apposita. ibidem numero 72.

Censualis contractus jus tribuit exigendi fructus, quod jus rei inhæret. cap. 3. sub num. 128. pagina 55.

ad Censualem contractum rescindendum Judicis declaratoria requiritur. cap. 12. numero 73. pag. 167.

de Contractu censuali qui scripserint. cap. 12. num. 1. pag. 159.

Cessio bonorum dicitur miserabile beneficium, ejusque praxis adducitur. cap. 1. numer. 14. pagina 8.

Cessio bonorum, quæ nobiliter fit, neapolitanis creditoribus non nocet. ibid. n. 15. pag. 8.

Cessio bonorum in quibus fundetur juribus, & à quibus DD. tractetur. ibid. n. 17.

Cessio in incorporalibus loco traditionis habetur. c. 1. sub n. 93. pag. 22.

Cessio nominis debitoris an dicatur facta in solutum, vel pro faciliori exactione. ibid. sub n. 94.

Cessionarius eandem cedentis actionem exercet. c. 1. n. 46. pag. 13.

Cessionarius quæ facere debeat, ut regressum contra cedentem obtineat. ibid. sub n. 94. pag. 23.

Characteris comparatio remissivè. c. 14. num. 24. pag. 197.

Charitas ordinata incipit à se ipso. c. 4. num. 24. pag. 64.

Charitas matris erga filios superat omnes. c. 7. n. 47. pag. 116.

Charitas sanguinis spectanda est in educatione. ibid.

Chirographarius creditor, vide in v. creditor Chirographarius.

Chirographarii creditores qui sint. c. 1. num. 35. pag. 12.

Circuitus inutilis est evitandus. c. 1. n. 46. pag. 13. & n. 151. pag. 29.

Citatio unde dicatur. c. 11. n. 37. pag. 153.

Citatio est principium judicii. c. 14. num. 102. pag. 203.

. . . *est actus jurisdictionis*. c. 11. n. 13. pag. 151. & n. 36. pag. 153.

Citatio adversarii an requiratur in actorum apertura, quæ fit in gradu appellationis. par. 2. c. 1. dist. 1. n. 7. pag. 269.

Citatio appellatoris requiritur, quum sententia executioni demandatur parte appellata petente, ob tempus introducendæ appellationis transactum. par. 2. c. 1. dist. 1. sub n. 13. pag. 269. vide infrà in v. citatio partis adversæ.

Citatio circumducitur post mensem in Civitate, & post duos menses extrà Civitatem, si elapso triduo non sit incusata secunda contumacia. c. 11. nu. 42. pag. 153.

Citatio non circumducta rem litigiosam efficit. cap. 2. dist. 3. sub n. 34. pag. 225.

Citatio non circumducitur in causis capitulorum Regni, si contumacia non fuerit incusata, prout fieri solet in aliis causis ordinariis. ibid.

Citatio cum clausula si sua putaverit interesse, *quid operetur*, c. 11, n. 14. pag. 151.

Citatio in Curia, si ita conventum sit, an valeat. c. 14. n. 36. pag. 198.

Citatio ad dicendum perpetuam reddit instantiam. c. 6. dist. 4. n. 29. pag. 265.

. . . *in S.C. fit loco citationis ad sententiam*. ibid. nu. 28.

Citatio per edictum ut valeat, quæ requirantur. c. 11. n. 34. pag. 152.

. . . *an valida sit censenda, si in Ecclesia valuis affigatur*. ibid, n. 36. & seqq. pag. 153.

. . . *in materia capitulorum Regni quomodo sit facienda*. ibid. n. 35. pag. 153.

. . . *expeditur, quum à clerico vis incutitur; secus quum à laico*. ibid. n. 66. pag. 156.

. . . *quam dilationem contineat*. ibid. num. 15. & 24. pag. 151. & 152.

Citatio per edictum saltem in duobus locis publicanda est, ubi major pars populi convenit, ibid. n. 34. pag. 152.

Citatio per edictum quare novem dies continere debeat & quomodo fiat in successione intestata collateralium. c. 6. n. 69. pag. 106.

Citatio per edictum quibus in casibus expediri debeat. c. 11. n. 12. pag. 150.

. . . *qua lege statuatur, & à quibus Doctoribus explicetur*. ibid.

Citatio partis adversæ non requiritur, quum executioni demandatur sententia ob appellationem infrà legitimum tempus minimè interpositam; si tamen pars adversa condemnata vita decesserit, contra ejus heredem præcedat oportet. par. 2. c. 1. dist. 1. n. 7. pag. 269.

Citatio quoad inventarii confectionem, vide in v. inventarium.

Citatio partis ad videndum juramenta requiritur in testium receptione. c. 6. dist. 1. num. 98. pag. 253. & *quibus casibus locum non habeat remissive*. ibid.

Citatio vel personaliter, vel domi solitæ habitationis facienda est contra debitorem vigore instrumenti executivi c. 14. nu. 35. pag. 198.

Citatio super tenore instrumenti, vide etiam in v. instrumenta.

Citatio super tenore instrumenti ad finem liquidandi quando fieri debeat. c. 14. num. 32. 35. & 51. pag. 197. & 199.

. . . *pro majori summa verè debita corruit in totum*. ibid. num. 51. pag. 199.

Citatio quando requiratur in obligatione penes acta incusanda. ibid. sub nu. 78. & nu. seqq. pag. 201.

Citatio peremptoria quæ dicatur c. 6. sub num. 69. pag. 106.

. . *quomodo fieri debeat*. c. 11. n. 26. pag. 152.

Citatio una, quæ peremptoriæ vim habet, quando fieri possit. ibid. num. 27.

Citatio personalis inducit veram scientiam. c. 6. sub num. 33. pag. 100.

Citatio postrema, sive ultimum præceptum, ut pars deponat super positionibus, an personaliter intimari debeat. c. 6. dist. 1. nu. 60. pag. 260.

Citatio fiebat voce præconis. c. 11. n. 34. pag. 152.

Citatio testium necessaria. c. 6. dist. 1. num. 95. & sequ pag. 253.

Citatio verbalis in Ecclesia fieri potest. c. 11. num. 39. pag. 153.

Citationis forma pro impartiendo regali præsidio, quæ fit. c. 11. num. 11. pag. 150.

Citationis ad publicandum formula. c. 6. dist. 2. nu. 7. pag. 256.

per Citationem dicitur præventa persona, & litis pendentia inducitur. c. 14. nu. 102. pag. 203.

à Citatione oritur contumacia. c. 14. n. 34. pag. 198.

Citatus dicitur in jus vocatus. c. 11. n. 37. pag. 153.

Citatus Titius pro Cajo e.g. cum ita sit conventum inter contrahentes, citatio valet, tenetur tamen Cajo citationem denunciare, alioquin mandati actione ad interesse tenebitur. c, 14. sub n. 36. pag. 198.

Civilis possessio, vide possessio civilis.

Civitas adnumeratur inter personas privilegiatas. c. 2 dist. 1. num. 33. pag. 212,

Civitas Neapolitana in sex dividitur Regiones, seu Sedilia. par. 2. c. 2. nu. 18. pag. 287.

Civitatis Neapolitanæ cura Sedilibus est commissa ibid.

Civitatis Neapolitanæ Sedilia, vide in v. Sedilia.

Civitatis quæ sunt, singulorum non sunt. c. 10. num. 66. pag. 144.

Civitates gaudent beneficiis. c. 6, dist. 3. num. 19. pag. 260.

. . . *in integrum restitutione gaudent*. par. 2. c. 7. n. 7. pag. 185. & 186.

Clam possidere quis dicatur, c. 10. n. 22. pag. 139.

Claudia lex quoad perpetuam fœminarum tutelam fuit reformata à Constantino. c, 7. n. 5 pag. 111.

Claudius Imperator vetuit fœtus Macedonis, qui author fuit S.C. Macedoniani. c. 8. nu. 1. pag. 127.

Clausula codicillaris ad quid inventa fuerit. c. 4. sub num. 178. pag. 85.

Clausula codicillaris operatur, ut testamentum, quod modo directo non valet, modo obliquo sustineatur, & ad fideicommissum trahatur, ita ut heres ab intestato, qui defuncto succedit, teneatur instituto hæreditatem ex fideicommisso restituere, trebellianica retenta. ibid. nu. 167. pag. 83. & nu, 173. & 177. pag. 83. & 84.

. . . *concipitur per verba futuri præsentis, & modi infinitivi verba, & an inter hujusmodi verba, quibus concipitur, sit aliqua differentia*. ibid. sub nu. 178. pag. 85. & seqq.

. . . ex-

; ; ; *expressa quæ sit, quæve tacita, & utraque in quo fundetur jure.ibid.sub nu.170.pag.87.*

. . . *tum expressa, tum tacita an testamentum nullum ob filii præteritionem trahat ad fideicommissum.ibid.& nu.150.*

. . . *potius ex testatoris mandato quàm ex Notariorum stylo in testamento apposita censetur.c.4.sub num.179.pag.87.*

. . . *in testamento patris semper apposita censetur.*

. . . *ut suam vim habeat in testamento à rustico, sive idiota confecto, idem de dictæ clausula effectu certior fieri debet.ibid.nu.180.pag.88.*

Clausula codicillari an testamentum,in quo præteritus est, vel titulo honorabili institutionis non institutus filius postumus, vel tempore testamenti natus, in totum fit nullum, vel ad fideicommissum reducatur.ibid.num.178.pag.84.

; . . *amplius non potest juvari, qui petierat uti actor hereditatem, secus uti reus.ibid.sub num.180.pag.88.*

Clausula etiam cum potestate avocandi *quid operetur. c. 2. dist.1.nu.20.pag.*211.

Clausula ad consilium sapientis *quid operetur .c.* 12. *n.*101.*usque ad nu.*106.*pag.*171.

*Clausula constituti,& precarii quæ sit.ibid. nu.*90. *& seqq.pag.*170.

Clausula guarentigiæ quid significet .c. 14. *num.* 16. *pag.*195.

Clausula isto, & omni alio meliori modo *in libello apposita quid operetur. c.* 1. *nu.*1. *pag.*207.

Clausula absque ordine S.C.*in decreto apposita , quid operetur. c.* 1. *sub nu.*64. *pag.*208.

Clausula petens sibi jus , & justitiam ministrari *non supplet petitionem assistentiæ. c.* 12. *num.*118. *pag.* 174.*de ea in libello apposita remissivè, c.* 1. *nu.* 17. *pag.*207.

Clausula citrà præjudicium executionis *quando in decretis apponatur,quidve operetur.par.*2. *c.* 1. *dist.* 4.*num.*30.*pag.*283.

Clausula citra præjudicium jurium ab intestato venientium *in legitimationis rescripto apposita quam vim habeat remissivè. c. 6. sub num.* 22. *pag.*97.

Clausula reassumptis actis *in decretis quando apponatur, quidve denotet. par.* 2. *c.* 1. *dist.* 4. *num.* 30. *pag.* 283.

Clausula simplex renunciavit &c. *an præventionis renunciationem inducat. cap.*14. *sub num.* 105. *pag.* 203.

Clausula salvo domini consensu , & nec aliter , nec alio modo *in alienatione rei emphyteuticæ, & feudalis quem pariat effectum, c.* 12.*n.*34.*& seqq.pag.* 162.

Clausula salvo jure impertinentium *quid operetur. c.* 6. *dist.*1.*n.*58.*pag.*250.*& n.*86.*&* 87.*pag.*252.

Clausula si sua putaverit interesse *in citatione per edictum contenta quid operetur.c.*11.*n.*14.*pag.*151.

Clausula stantibus adimpletis *in decreto apposita quid denotet.cap.*6.*dist.*1.*n.*6.*pag.*246.

Clausula toties quoties *in compromissis quid operetur cap.*4.*n.*27.*pag.*238.

Clausula , ut una alteri non deroget *in constitutione hypotheca quam tribuat creditori potestatem , cap.* 12.*n.*112.*pag.*173.

Clausula constito de paupertate *vis, & effectus. par.* 2.*c.*3.*n.*8.*pag.* 294.

Clausula etiam de facto *in compromissis apposita effectus.c.*4.*num.*14.*& seqq.pag.*237.

*Clausula justificativa vis, & effectus.c.*10.*nu.*20.*pag.* 139.

Clausula salvo jure cujuslibet *vis, & effectus.c.*1.*sub n.*64.*pag.*209.*& c.*6.*n.*63.*pag.*105.*& c.*13.*n.*60.*pag.* 188.

de Clausulis in libello apponi solitis remissivè. cap. 1. *num.*17.*pag.* 207.

Clausura in territoriis apertis confecta quare in Regno mezana *dicatur.c.*10.*n.*60.*pag.*143.

*Clericus excludit fororem ab intestata parentis successione de jure consuetudinario Civitatis Neapolitanæ.c.*6.*n.*30.*pag.* 99.

*Clericus ne à laico turbetur in possessione regali præsidio statutum est.c.*11.*n.*3.*& seq.pag.*149.

Clericus ne à Clerico in possessione turbetur eodem regali præsidio statuitur.ibid.

. . . *si compareat post citationem cum clausula* si sua putaverit interesse,*dicitur actor voluntarius , non reus necessarius.ibid.n.*14.*pag.*151.

. . . *si post decretum regalis præsidii cum scripturis compareat, audiendus est in juribus suis. ibid. nu.* 59.*p.*155.

*Clericus ut fori privilegio gaudeat , ac fori declinatoriam obtineat , quæ requiratur ex S.C. Tridentini dispositione.c.*2.*dist.*3.*n.*8.*&* 9.*pag.*223.

*Clericus conventus uti laicus coram Judice laico , si forum declinare voluerit, debet se clericum esse probare.c.*2.*dist.*3.*n.*1.*pag.*222.

*Clericus quis non præsumatur, nisi probetur,cum quilibet nascatur laicus.c.*2.*dist.*3.*n.*49.*pag.*227.

*Clericus qui habitum dimisit, talis habendus est,qualis à civibus reputatur.ibid.n.*21.*pag.*224.

Clericus debet incedere frequenter cum habitu , & tonsura. ibid. num. 22.

*Clericus regnicola causa studii Neapoli degens num à servitio in divinis eximatur.ibid. n.*23.

Clericus si quis efficiatur lite pendente Judicem laicum quoad districtionem realem non declinat.ibid. num. 32. *pag.*225.

Clericus post delictum effectus quoad personalem districtionem ad Ecclesiasticum remittitur ,secus quoad realem ; & quid si fraus absit , vel non. ibid. n. 59. *&* 60. *pag.* 227.

Clericus si quis efficiatur post laicale officium ab ipso susceptum , pro redditione computorum conventus , fori declinatoriam non habet. ibid. num. 35. *pag.*225.

Clericus effectus post litem captam coram Judice laico ad Judicem Ecclesiasticum non remittitur.ibid.nu. 27. *pag.*225.

*Clericus laico succedens , capta , & contestata lite coram Judice laico , forum non declinat , dummodo non sit instantia perempta , quamvis per vita spiritus insufflationem restauretur. ibid.n.*28.*&* 30.*pag.*225.

Clericus heres laici in renovatione literarum executorialium in bonis hereditariis.quando forum non declinet. ibid. n. 31.

*Clericus heres laici citati declinatoria fori non gaudet.cap.*14. *num.* 103.*pag.* 103.

Clericus beneficiatus virgatam , vel partitam vestem gestans (nisi causa rationabilis subsit) per sex menses à perceptione fructuum suspenditur. cap. 2. *dist.* 3. *n.* 18. *pag.* 224.

Clericus an quid sit cognosci potest à Judice laico Ritu M. C. 235. *& pendente hujusmodi facti cognitione*

ne in carcerem conjectus detineri qui se clericum esse dicit, idque bifariam contingit, ibid. num. 38. pag. 226.
Clericus citatus ut laicus an cognitione clericatus pendente, sit in carcere detinendus, vel sub fidejussione præstita relaxandus. ibidem. num. 55. pag. 227.
Clericus an quis sit, quam Judex laicus cognoscit, procedit ut Ecclesiæ administer, & instrumentum. ibid. num. 54.
Clericum Judex laicus remittere debet ad Episcopum, si ab eodem certior sit factus de clericatu inquisiti. ibid. num. 56.
Clerici unde dicti, cap. 2. dist. 3. n. 12. pag. 224.
. . . præstare debent Ecclesiæ frequens, & actuale servitium, ut fori privilegio gaudeant. ibid.
. . . dimissio habitu quandonam fori privilegium amittant. ibid. n. 20. pag. 224.
Clerici alii sunt cælibes, alii beneficiati, alii conjugati. ibid. num. 9. pag. 223.
Clerici beneficiati quinam sint, neque fori privilegio gaudeant, in habitu, & tonsura debent incedere. ibid. n. 15. pag. 224.
Clerici conjugati ut fori privilegium obtineant, quæ requirantur. ibid. num. 13. pag. 224.
. . . non eximuntur ab oneribus, & exactionibus fiscalibus. ibid.
de iis remissivè. ibid. n. 14.
Clerici in quibus casibus à Judicibus secularibus judicentur. ibid. n. 36. pag. 226.
. . . cur declarentur heredes in Curiis laicalibus, c. 3. n. 9. pag. 39.
. . . litigantes pro rebus Ecclesiæ, vel si agant pro injuria sibi illata, vel pro rebus ad quarum titulum sunt ordinati, habentur uti personæ privilegiatæ. c. 3. dist. 1. n. 33. pag. 212.
. . . restitutionis in integrum remedio non gaudent respectu bonorum patrimonialium, etiam si ad eorum titulum sacros ordines susceperint. par. 2. c. 2. num. 11. pag. 286.
Clericorum tonsura, & rasura quæ sint, quidve denotet. c. 2. dist. 3. n. 11. pag. 223.
de Clericis selvaticis remissivè. cap. 2. dist. 3. num. 14. pag. 224.
Clericalis habitus qualis esse debeat. c. 2. dist. 3. num. 10. pag. 223.
Clericatus quoad fori remissionem non est levis præjudicii. c. 2. dist. 3. sub n. 3. pag. 222.
Clericatus per scripturam, seu Bullam regulariter probatur. ibid. n. 2.
. . . quando probetur, Bullâ deperditâ. ibid. num. 3. & seqq. à pag. 223.
. . . quomodo probetur, Bullâ non expedita, neque in regestum relata. ibid. n. 7.
. . . an probetur per Bullas beneficii, & fructuum perceptionem. ibid. n. 19. pag. 224.
. . . non probatur per habitum clericalem. ibid. nu. 41. pag. 227.
. . . quando probetur per literas Episcopi attestantis se contulisse N. N. clericatus ordinem, ibid. sub nu. 7. pag. 223.
. . . probatur per fidem regesti, scilicet libri ab Actuario Curiæ Ecclesiasticæ facti, in quem Bullæ ordinatorum referuntur. ibid. nu. 5. pag. 223.
. . . an probetur per testes. ibid. nu. 3. & 4. pag. 222, & sub nu. 8. pag. 223.
Clericatus intrinseca requisita sunt habitus, & tonsura. cap. 2. dist. 3. num. 16. pag. 224.
Clericatus cognitio, quæ dimanat ex Ritu 235. *Judici laico à C. Tridentino videtur tributa. ibid. n. 50. pag. 227.*
. . . validitas, aut invaliditas non potest à Judice laico cognosci. ibid. nu. 41. pag. 226.
Codicis versio turcica. c. 13. nu. 52. pag. 183.
Codicillaris clausula, vide in clausula codicillaris.
Codicilli à testamento differunt. c. 4. nu. 168. & 169. pag. 83.
in Codicillis hæreditas neque directè dari, neque adimi potest. ibid. nu. 169.
. . . fideicommissa relinqui possunt. ibid.
in Codicillis testamento non confirmatis an valeant legata relicta. ibid. nu. 170. & 171. pag. 83.
in Codicillis quinque sufficiunt testes etiam non rogati ac fœminæ. ibid. n. 172. pag. 83.
in Codicillis cæcorum septem requiruntur testes. ibid.
in Codicillis si fuerit repetita heredis institutio, quæ in testamento nullo facta fuerat in fideicommissariam transit. ibid. nu. 174.
in Codicillis heredis institutio facta quando ad fideicommissi ri. m trahatur. ibid. nu. 175.
in Codicillis facta substitutio directa an ad fideicommissum extendatur. ibid. n. 176.
Cognatio, & societas quædam est inter homines constituta. c. 7. nu. 1. pag. 111.
Cognatio servilis excluditur à jure patronatus ex hereditate defuncti liberti. c. 13. nu. 31. vers. Receptissimum. pag. 182.
Cognatio spiritualis inter quos contrahatur. c. 2. dist. 2. sub n. 55. pag. 220.
Cognatorum, & agnatorum differentia in successionibus est sublata. c. 6. sub n. 40. pag. 100.
Coheres insolidum cum filio institutus patrem excludit in hereditate. c. 4. sub n. 29. pag. 65.
. . . excluditur à substituto ibid.
Collateralium successio intestata explicatur. c. 6. num. 40. & seqq. pag. 100. & seqq. etiam de jure consuetudinario Civitatis Neapolitanæ. ibid. nu. 49. & seqq. pag. 103. & seqq.
in Collegio RR. PP. Jesuitarum omnia ordinatè procedunt. c. 2. dist. 3. nu. 24. pag. 225.
Collegia unde sint dicta. par. 2. cap. 2. sub num. 19. pag. 287.
Collegia antiqua Romana differunt à Sedilibus Civitatis Neapolitanæ. ibid. n. 23. pag. 287.
Collegia num restitutionis remedio juventur, & quæ illa sint remissivè. par. 2. c. 2. nu. 10. pag. 286.
Collegia adnumerantur inter personas privilegiatas. c. 2. dist. 1. nu. 33. pag. 212.
. . . gaudent beneficiis ad pinguius probandum. cap. 6. dist. 3. sub nu. 19. pag. 260.
Colonus naturaliter possidet, non civiliter. c. 10. num. 13. pag. 139.
Colonus perpetuus ad perpetuam laborandiam alii dare nequit fundum sine consensu domini proprietatis. c. 12. nu. 54. pag. 165.
Color quæsitus dicitur simulare contractum, vel personam in contractu supponere. c. 7. n. 83. pag. 124.
Commissarius generalis causarum inhibere non potest M. C. si in generali commissione desit clausula etiam cum potestate avocandi. *cap. 2. dist. 1. nu. 20. pag. 211.*
Commodatarius possidet naturaliter, sed non civiliter. c. 10. n. 13. pag. 139.

Com-

Commodum suum unusquisque sequitur. c. 2. dist. 2. num. 2. pag. 215.

Commodum suum augere alterius incommodo magis est contra naturam, quàm mors. cap. 1. sub num. 73. pag. 18.

Comparatio charaéteris sit in subsidium. c. 14. num. 24. pag. 197.

Compatratus suspicionem, sive recusationem Judicis inter quos inducat. c. 2. dist. 2. num. 55. pag. 220.

Compendiosa dispositio, vel substitutio, vide in v. substitutio compendiosa.

Compensatio crediti, vide in v. creditum.

Compensationis exceptio est modificativa, par. 2. c. 4. nu. 3. pag. 296.

Compromissum, vide in v. arbitri, & in v. laudum.

Compromissum quotuplex sit. c. 4. nu. 2. pag. 236.

. . . qua ratione sit inductum. ibid. sub num. 4.

. . . an orta lite inter uxorem, & viri praemortui fratrem locum habeat, & num inter socerum, & generum soluto matrimonio. ibid. num. 6. & seqq. pag. 237.

. . . est favorabile. ibid. n. 8. pag. 237.

. . . ante dationem termini, vel post incontinenti peti debet. ibid. nu. 11.

. . . à Procuratore speciale mandatum habente peti potest, non autem à generali. ibid. n. 13.

. . . ad liberam Arbitrorum voluntatem factum an reductionem ad arbitrium boni viri admittat. ibid. nu. 21. pag. 238.

. . . non habet locum in instrumentis, & obligationibus, atque in sententiis in rem judicatam transactis. ibid. nu. 30. pag 239.

. . . fieri nequit in petitione paragii, vitae militiae, bonorum feudalium simul & burgensaticorum. ibid. n. 31. & 32.

. . . in quibus causis cesset. ibid. n. 33.

. . . in causa, ubi de jure communi regulariter fieri nequit, injungi à Judice potest, si lis inter Magnates esset, ac de scandalo timeretur. ibid. n. 35.

. . . si causa probationes haberet ambiguas, ita ut diu durasset. ibid. nu. 36.

. . . si causa esset nimis dubia in jure, & in facto. ibid. nu 37.

. . . invitis litigantibus regulariter à Judice injungi non potest, ibid. nu. 35. & 38.

Compromissi definitio constituitur. cap. 4. num. 1. pag. 236.

Compromissi prorogatio Arbitris concessa exponitur, ibid. num. 26. & 27. pag. 238.

Compromissi necessarii petitio fori exceptionem declinatoriam continet. ibid. sub nu. 11. pag. 237.

Compromissi materia à quibus DD. tractetur. ibid. nu. 34. pag. 239.

de Compromisso necessario verba Pragm. Odia, quae inter conjunctos referuntur, & enucleantur, ibid. nu. 3. & seqq. à pag. 236.

Compromissa judiciorum instar censentur. ibid. nu. 39. pag. 239.

Concesso uno censetur id omne concessum, per quod ad illud pervenitur. c. 6. dist. 3. n. 50. pag. 262.

Conclusio quae sit, unde appelletur, & quomodo fiat. c. 6. dist. 4. n. 2. & 3. pag. 264.

Conclusio non fit in processibus criminalibus, c. 6. dist. 1. nu. 24. pag. 247.

Conclusio fit in judicio appellationis, par. 2. c. 1, dist. 3. nu. 24. pag. 279.

Conclusione omissa num vitietur processus. c. 6. dist. 4. nu. 4. pag. 264.

Concordia litigantibus à Judice suaderi potest. c. 4. nu. 38. pag. 239.

Concubina saepi in sacris Bibliis pro uxore, & uxor pro concubina sumitur. c. 6. sub n. 10. pag. 95.

Concubina in sacris Bibliis, & canonicis sanctionibus aliquando accipitur pro uxore privatim ducta in matrimonium absque instrumentis legalibus, & quando in matrimonio omnia solemniter acta non sunt, ibid. n. 10. pag. 95.

Concubinae quodammodo uxores dicuntur, & loco uxorum habentur. ibid. n. 6. pag. 95.

Concubinatus de jure civili permissus fuit, & qua ratione. ibid. nu. 7.

. . . de jure Divino, & Canonico prohibetur. ibid. n. 9.

. . . est peccatum gravius, quàm alia simplex fornicatio. ibid. n. 12. pag. 96.

. . . an novissimo Justinianeo jure prohibitus sit. ibid. n. 16. & 17. pag. 96.

. . . Constitutione Leonis Philosophi Imperatoris in multis locis receptâ prohibetur. ibid. n. 18.

Concurrere quid significet. c. 1. n. 1. pag. 6.

Concursus creditorum. vide in v. creditorum concursus.

Condemnatus via Ritus ad solutionem poenae pecuniariae compellitur, & quaenam ea sit. c. 14. n. 41. & 42. pag. 199.

Condemnatio hominis ad mortem festinanter fieri non debet cap. 6. dist. 1. sub num. 22. & 23. pag. 247.

Condemnatio hominum ad poenam capitalem cum circumspectione à Judicibus fieri debet. c. 3. dist. 2. n. 19. pag. 233.

Conditio iniqua alteri per alterum non infertur. c. 3. n. 97. pag. 50.

Conditio apposita in legitima corruit ipso jure, nec ad illam removendam requiritur Judicis declaratio. c. 5. n. 11. pag. 91.

Conditio possidentis melior est. c. 10. n. 24. & 25. pag. 139. & 140. & c. 13. n. 56. pag. 187.

Conditio si sine liberis decesserit continetur in substitutione compendiosa ab ascendente condita. c. 4. n. 58. pag. 70.

Conditione si sine liberis decesserit Monasterium succedit ex persona ejus, qui institutus est; secus si dictum fuerit, si sine liberis decesserit ex suo corpore natis. ibid. n. 38. pag. 66.

Conditione si sine liberis decedat fideicommissum intercidit, liberis supervenientibus, nisi contrarium mens testatoris suadeat. ibid. num. 107. pag. 74.

Conditione si sine liberis decesserit substitutio facta ob hujusmodi conditionis defectum extinguitur, etiam si plures gradus contineat, conditione defecta in primo substituto juxta consilium Oldradi 21. nisi conjectura contrariam testatoris mentem ostendant in constituendo fideicommisso in infinitum. ibid. n. 166. pag. 82.

Conditionale fideicommissum, vide in v. fideicommissum conditionale.

Conductor rem conductam alteri sublocare potest, c. 10. n. 29. pag. 140.

Confessus coram Judice habetur pro condemnato. c. 14. n. 68. pag. 201.

pro Confesso quando quis habeatur, si positionibus respondere nolit. cap.6. dist.1. num. 59. & seqq. pag. 250.

Confessio in tormentis extorta interdum est erronea, & innocens condemnatur. par.2. c.1.dist.2. nu.29. pag.274. & seq.

Confessionem rei factam in tortura ex processu informativo Judex in omnibus circumstantiis obfirmare debet. Resol.1. sub n.26.

adversus Confessionem in tortura ex processu informativo factam reo debet concedi terminus. ibid.

Confessione oris proprii nulla est major probatio. cap.6. dist.1. n.35. pag.248.

Confraternitas qua sit, & an beneficiis gaudeat. c.6. dist.3. n.18. pag.260.

Confraternitates adnumerantur inter personas privilegiatas. c.2. dist.1. n.33. pag.212.

Confusio adest, ubi ordo non est. cap.1. sub num.2. pag. 206.

Congruum unde dicatur, quove jure sit institutum. c. 13. n.53. pag.186.

Congruum, seu jus protimiseos quibus constitutionibus, consuetudinibusque permittatur. ibid. n.54. pag.187.

Congruum Ecclesia non petit, nec dat. ibid.

Congruum petens non debet simulare, neque colludere. ibid. n.57. pag.188.

Congruum an tollatur ob viam vicinalem in medio. ibid. n.54. pag.187.

. . . habet locum contra Clericum in fraudem ementem. ibid.

. . . an competat conjuncto mediante horto ad exclusionem conjuncti mediante domo. ibid.

. . . an habeat locum in venditione cum pacto de retrovendendo, & signanter quod pendente solutione non transferatur dominium, vel in conditionali venditione remissive. ibid.

. . . an procedat, quando creditor possidet loco pignoris. ibid.

. . . an cesset, quando quis hodie emit, & cras donat. ibid.

. . . an transeat ad heredes. ibid.

. . . an possit cedi alii à vicino. ibid.

. . . an competat Hospitali, Universitati, & Clerico contra Clericum. ibid.

. . . an competat contra ementes ab Ecclesia. ibid.

. . . an sit actio personalis, vel in rem scripta. ibid. & n.58. pag.188.

. . . an habeat locum in emphyteusi cum pacto affrancandi. ibid. n.54. pag.187.

. . . an habeat locum, si permutetur res stabilis cum annuo censu, vel partim cum specie, & partim cum pecunia. ibid.

. . . an procedat in alienatione necessaria. ibid.

. . . an competat vicino contra vicinum ementem. ibid.

. . . an competat socio contra vicinum; an majorem conjunctionem habenti; an praevenienti in emendo; an praevenienti in possidendo. ibid.

. . . concessum cum clausula salvo jure cujuslibet quid operetur. ibid. n.60. pag.188.

Congrui judicium si contra Clericum sit institutum, an jurisdictionem habeat Judex laicus. ibid. num. 61.

Congrui servitutem praestat praedium alteri contiguum, ac semper transit cum hoc onere. ibid. n.58.

de jure Congrui, sive protimiseos tractantes Doctores referuntur. ibid. n.54. pag.187.

Conjecturae satisfactionem crediti probant. c.1. n.115. & 116. pag.25.

. . . quae singulae non prosunt, multae collectae juvant. ibid. n.116.

ex Conjecturis diffinitiva sententia proferri potest. ibid. sub n.115.

Conjunctus re an praeferatur sanguine conjuncto. c.13. n.70. & seq. pag.189.

Consanguineus frater, vide in v. frater consanguineus.

Consanguineus pupilli, etiam si suspectus tutor sit ob culpam non removetur, sed ei datur adjunctus. c. 7. n.45. pag.116.

Consanguineus praefertur vicino congrui jure. c.13. nu. 74. pag.189.

Consanguinitas amicitiae postbabetur. c.2. dist.2. n.47. pag.219.

Conscientia defuncti viri exoneratione mulier obligata non juvatur S.C. Vellejano. c. 7. num. 74. pag. 122.

Consentire videtur qui tacet. c.6. dist.1. num.63. pag. 251.

Consensus est substantia obligationis, & contractus. c. 8. n.15. pag.130.

in Consequentiam quae veniunt, non sunt attendenda. c.6. dist.1. n.78. pag.252.

Conservatorium Regale, vide in v. Praesidium Regale.

Consilium hominis mutabile est. cap. 6. dist. 1. sub num.55. pag. 250.

consilium minorum est imperfectum c.7. n.5. pag.111.

Consilium paternum, vide in v. paterno.

Consilium paternum pro filio est omnium optimum. c.7. num. 23. pag. 113.

Consilium patris est melius consilio matris. ibidem num. 26.

Consilium sapientis perquirendum. cap.3. num. 108. pag. 52.

Consilium nudum testatoris quodnam dicatur. cap. 4. num.84. pag. 72.

S. Consilium, vide in v. Sacrum Consilium.

Consiliarius S. Clarae potest contrario imperio decretum revocare. cap. 6. dist. 1. num. 1. & seqq. pag. 246.

Consiliarii, vide in v. Judices.

Consiliarii, qui laudantur, vide in v. laudantur.

Consiliarii Sanctae Clarae quomodo in Magistratu se gerere debeant. cap. 2. dist. 2. sub nu. 38. & seqq. pag. 218.

Consiliarii nostrorum temporum commendantur. ibid. num. 51. pag. 220.

Consiliarii dati pro adjunctis in judicio recusationis interveniunt tantummodo in decretis diffinitivis, non autem interlocutoriis. ibid. sub num. 58. pag. 220.

in Consistorio Principis proceditur sola facti veritate inspecta. c.4. n.17. & 18. pag.238.

. . . judicatur etiam ex aliis, quàm in Processu deductis, & ex sola conscientia. ibid. n.19.

. . . testes ad revelationem excommunicationis recepti, etiam non repetiti probant. ibid. nu.17.

. . . non deciditur aliqua causa possessorii, quin cognoscatur aliqualiter de proprietate. c.10. n.50. pag. 142.

Consors litis, vide in v. litis consors.

Con-

Consortes litis an gaudeant beneficiis, c.6.dist.3.num. 34.pag.261. in fin.
Constantinus Cafarus V. J. D. commendatur.c.14.sub nu.103.pag.203.
Constitutio Friderici incip. Bajulos, & omnes Judices &c.circa instrumenti reassumptionem perpenditur. c.14.num.20.pag.196.
Constitutio Imp. Frider. incip. Constitutionem Divæ memoriæ de revoc.feud.explicatur. c.1. nu.40.pag. 13.
Constitutio Rogerii incip. Scire volumus de juribus rer.regal.explicatur.c.1.n.40.pag.13.
Constitutio Regni Forjudicatorum bona non habet locum contra Neapolitanos. c.3.num.18.pag.40.
Constitutio Regni In aliquibus enucleatur.c.6.n.25.& seqq.pag.98.& seqq.
Constitutiones græcæ quænam habeant vim legis,licèt desiderentur, & afferentur exempla, cap. 13. num. 52.pag.182.
Constitutiones Justinianeæ, quæ Novellæ appellantur, quonam tempore fuerint promulgatæ.ibid.num.45. pag.185.
Constitutiones Imperatoris Leonis Philosophi nullius sunt roboris.ibid.n.33.pag.183.
Constitutionum, legumque volumina Turcas servasse post Byzantii expugnationem unde colligatur. ibid. nu.32.
Constitutum,& precarium exponitur,c.12.num.90.& seqq.pag.170.
Constitutum in quo differat à precario. ibid.n.91.
Consuetudo pascendi pecudem in territoriis apertis, recollectis fructibus, & secatis segetibus,naturali ratione nititur, & ut legitimè præscripta dicatur, quæ requirantur. c. 10.num.58.pag.143.
Consuetudo contraria legi, & non usus legis in quo differat à desuetudine. c. 13. num.34. & seqq.pag. 183.
Consuetudo ut inducatur, quid requiratur.ibid.num. 38.& 39.pag.184.
Consuetudo an differat à rebus judicatis.ibidem num. 38.
. . . non oritur ex patientia.ibid.nu.40.
. . . probari debet ab eam allegante,& ratio affertur. ibid.num.41.
. . . interpretanda est secundum jus commune in iis, de quibus expressè non loquitur. ibid. num.47. pag.185.in fin.& n.56.pag.187.
à Consuetudine judicandi recedendum non est. ibid.n. 68.pag.189.
Consuetudo Et si testator locum habet in morte, & non in vita.c.3.n.119.pag.54.
Consuetudo Neapolitana restringit arbitrium liberè testandi, & intelligenda est strictè, propriè, & non interpretativè.c.3.n.129.p.55.
Consuetudines sunt correctivæ,adeoque sunt strictè intelligendæ.cap.13.n.56.pag.187.
Consuetudines Neapoli vigentes circa bonorum successionem transcribuntur, & explanantur. cap. 3. num. 117.pag. 54.
Consuetudines Neapolitanæ incip. Sed si morienti, & Quod autem circa Colateralium successionem referuntur,& explicantur. cap. 6. num. 19. & seqq. pag. 103.
Consuetudines moribus hominum, & locis convenientes existunt. cap. 2. dist. 3. numer. 44. pagina 226.
Consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam sunt irritæ.ibidem sub nu.48.
Consules Nobilis Artis Serici, & Lanæ Judicem eligunt, & seorsim carceres habent. cap. 3. dist.3. nu. 10.pag.235.
Consules multarum artium habent jurisdictionem in causis suæ professionis juxtà capitula Regio Assensu, aut longa consuetudine confirmata. ibid. n.11.
Consules multarum artium plerumque à Judicibus artium delegatis habent cognitionem in causis modicæ summæ,ut super illis de plano provideant.ibid. sub nu.13. pag.235.
Consulum multarum artium jurisdictionis mentio à quibus Doctoribus fiat.ibid.nu.12. pag.235.
Consulatus alicujus artis electioni intervenire debet Judex delegatus.ibid. sub nu.13.
Contagii tempore numerus testium facilè haberi nequit. c. 3. n.47. pag.44.
Contentione de facto sopita concertandi noxia materia in posterum tollitur. c. 11. n. 2. pag.149.
Contestatio litis fit in Regno termini datione. c. 4. sub n.11.pag.237.vide in v.litis contestatio.
Contius,vide in v.Antonius Contius.
Contradictore existente num impediatur immissio ex testamento. c.3. n.132.pag.56.
Qui contrahit cum alio,debet esse curiosus ejus conditionis. c.1. sub n.86.pag.21.
Contrahentes voluntariè se submittunt jurisdictioni Judicis ad contractus. c.14. num.66.67.& 68. pag. 200.& 201.
Contractus censualis,vide in v. censualis contractus.
Contractus venditionis annui reditus, vide in v. annui reditus.
Contractus utilis pro minore absque Judicis decreto non substinetur, & an decretum debeat præcedere. c.7.nu.58.pag.119.
Contractus vi,metuque à filiisfamilias facti non substinentur, & plura de metu remissivè notantur. c. 8. num.13.pag.129.
Contractus metu reverentiali à filiisfamilias celebratus quando rescindatur. c. 8. num.16. & 18. pag. 130.
Contractus à filiofamilias metu factus, ut pater à carcere liberetur, vel proximum carcerationis periculum vitet,rescindi non debet.ibid.n.17.
Contractus quomodo nullus declaretur,vel rescindatur. c. 12. nu.85. pag.170.
Contractus substantia consensus est. cap. 8. num. 15. pag.130.
Contractus censualis,vide in v. censualis contractus.
Contractus censualis rectè fit, si loco pecuniæ adsit creditum liquidum.c.12.nu.70.pag.167.
Contractus censualis ut rescindatur, declaratoria Judicis requiritur.c.12.n.73.pag.167.
Contractus bonæ fidei differentia à contractu stricti juris remissivè.ibid.n.78.pag.168.
Contractus rescindendi differentia à contractu nullo. ibid.n.83. pag.169.
Contractus,& hypothecæ eadem est natura.ibid.nu.98. pag.171.
in Contractu relinqui potest fideicommissum.c.4. n.69. pag.171.
Contractu rescisso, quomodo, & quando fiat ab emptore fructuum restitutio venditori. cap. 12. num. 84. pag.169.
Contractu rescisso observandus est contra debitorem ordo

do præscriptus per l.à D.Pio D.de re judic. c. 1. n. 11.in fin. pag.7.
Contractus omnes aut nulli declarantur, aut rescinduntur pluribus ex causis c.12. n.76. pag.168.
Contractus quando pro rescissis habeantur. c. 1. n.34. pag.12.
Contractus intelliguntur rescissi à die, qua interdicta est debitori administratio.c.12.n.124.pag.175.
Contractus emphyteuticus, & perpetuæ locationis pares sunt;idque ab Auctore explanantur. cap. 12. nu. 53.pag.165.
Controventionale fideicommissum, vide in v. fideicommissum controventionale.
Contumax ut quis efficiatur, quot denunciationes in jure requirantur. c. 6.sub nu.69. pag.106. & cap. 11.nu.25.pag.152.
Contumax nemo fit ipso jure. ibidem numer. 41. pag. 153.
Contumax non habetur ipso jure pro confesso,sed requiritur Judicis declaratoria. cap.6. dist.1. num. 62. pag.250.
Contumax in judicio executivo non auditur, nisi facto deposito, & si posita sit pœna, secuta reali solutione. c. 14.n.33.pag.198.
Contumax non videtur alterius facto obligatus, si non solvat.ibid.n.79.pag.201.
Contumacia prima contra citatum non comparentem quando incusetur. c. 11. n.16.pag.151.
. . . incusatur actore instante. cap. 6. sub num. 69. pag.106.
Contumacia prima est in odium rei, & in favorem fisci,vel partis.ibid. nu.42.pag.153.
Contumacia prima incusatur per Actuarium ex officio,etiamsi in banca citatio non producatur. ibid.
Contumacia secunda incusatur elapso triduo. ibid.
Contumacia oritur à citatione. cap. 14. num. 34. pag.198.
Contumacia incusanda est,cum non inducatur ipso jure, & quomodo post citationem super tenore instrumenti.ibid.n.36.
Contumacia in causis civilibus, criminalibus, & Capitulorum Regni quando incusentur. cap.11. num. 42.pag.153.
Contumaciæ quando incusentur. cap. 6. sub num.69. pag. 106.
Conventus ex contractu paterno forum non declinat. c.2.dist.1.num.52.pag.214.
Conventus uti laicus coram Judice laico, si forum declinare voluerit, se clericum esse probet oportet. c.2. dist.3.nu.1.pag.222.
Conventi plures an debeant audiri per suos Procuratores, vel per alios à Judice constitutos. cap. 1. num. 21. pag. 9.
Conventio, aut transactio cum creditore, aut debitore minoris non potest fieri à tutore, vel curatore,nisi decreto Judicis cum causæ cognitione. cap.7. nu. 58. pag. 119.
Conventionis novæ exceptio post sententiam opposita, quomodo allegari debeat, juxta Pragm.44. de officio Mag'ftri Justitiarii, cujus tenor adducitur.par. 2. cap.4. n.4.& seqq. pag.296.
Conversi recens ad fidem dicuntur personæ privilegiatæ.cap.2.dist.1.nu. 32.pag.212.
Corporis nimia debilitas etiam animi vires frangit.c. 3. n. 45. pag. 43.
Correctoria jura, vide in v.jura correctoria.
Correlativorum idem est judicium. cap. 7. num. 82. pag. 123.
Credere verbum differt à verbo scire. cap.6. dist. 1. num.50. pag. 250.
. . . quid significet. ibid. pag.250.
per verbum Credo responsio, vide in v. responsio.
Credimus facilè, quæ obtinere cupimus, & tardè quæ credita lædunt, credimus. cap. 4. sub num. 118. pag. 76.
Creditor ex causa donationis, vide in v.donatarius.
Creditor ex causa onerosa præfertur creditori ex causa lucrativa. cap. 1.n. 88. pag. 22.
Creditor cessionarius, vide in v. cedens.
Creditor chirographarius an ratione majoris indigentiæ sit aliis creditoribus personalibus præferendus. c.1.n.87.pag.22.
Creditor curiosus esse debet conditionis debitoris, cum quo contrahit. ibid. sub num. 86. pag. 21. & 22. & c. 8. n. 13. pag. 129.
Creditor dolo nihil facit, qui suum recepit.c. 1. sub num. 87. pag. 22.
Creditor causa funeris contra heredes defunti habet actionem insolidum.ibid.n.83. pag.20.
Creditor legatarius, vide in v. legatarius.
Creditor impensarum in ultima infirmitate præfertur aliis creditoribus æquè ut creditor causa funeris, & pro quibus expensis, & an si infirmus convalescat. ibid. sub n.84.pag.20.
Creditor pecuniæ mutuatæ ad rem emendam, vel reficiendam, vide in v. mutuans pecuniam, & in v. pecunia.
Creditor pro pecunia data ad rem emendam, an præferatur mulieri pro dote, vel viceversa.c.1.n.71.& seqq.pag.17.& 18.
Creditor pro pecunia data ad rem emendam, vel reficiendam an sicut præfertur pro sorte præferendus sit pro interesse.cap.1. num. 75. pag.18.
Creditor pro pecunia data ad rem reficiendam an pro annuo reditu, sive interesse præferatur mulieri ratione dotis. cap. 1. sub num. 75. pagina 18. & 19.
Creditor præfertur, qui alium in registrando assensu prævenit c. 1. n. 41. pag. 13.
Creditor posterior ut intret in locum prioris creditoris, quæ requirantur. cap. 1. num. 42. pagina 13.
Creditor, & cognatus præfertur aliis creditoribus in retractu. cap. 13. n.64. pag. 188.
Creditor, & debitor pacta, quæ voluerint, in instrumentis apponunt, modò juri non adversentur.c.12. n. 93. & 95. pag.171.
Creditor quando habeat arbitrium petendi assistentiam in re, quam voluerit. cap. 12. num. 114. pagina 173.
Creditor contra debitorem sui debitoris agere, & in ejusdem bonis assistentiam petere quomodo possit. c. 12.n.117.pag.173.
de Creditoris anterioritate, vel potioritate disputare neque ad Curatorem, neque ad Advocatum nomine omnium pertinet. c.1.n.37.pag.12.
in Creditoris locum succedere quid sit. cap. 1. sub nu. 42. pag. 13.
Creditori posteriori jus offerendi competit. cap. 1. sub num. 30. pag. 12.
Creditori si desit Advocatus, à Judice dandus est. ibid. num.37.

Credito-

Creditum potest præjudicare debitor in acquirendo. quando acquisitio ab alterius voluntate dependet.c. 1. sub n.75. pag.18. & 19.
Creditori, qui scire potuisset filiumfamilias eum esse, cui pecuniam credebat, opponitur exceptio S.C. Macedoniani. c.8. n.20 pag.127.
Creditores posteriores non capientes habentur ac si non extarent. c.1. sub n.144. pag.28.
Creditores Chirographarii an eodem loco concurrant, an verò juxtà temporis ordinem. cap. 1. num. 86. pag.21.
Creditorum concursus bellum ab Auctore nuncupatur, & cum Castrensi pugna confertur. c. 1. n. 1. & 2. pag.6.
Creditorum concursus dupliciter fit, debitore volente, & nolente, ibid. n.9. pag.7.
in Creditorum concursu, deducto patrimonio, unus, vel duo constituuntur procuratores nomine omnium. c.1. n.21. pag.9.
Creditorum concursus judicium est executivum. c. 1. n.91. pag.22.
in Creditorum concursus judicio illicò legitimatio personæ fieri debet. c.1. num.91. pag.22.
in Creditorum concursus judicio quomodo pecunia creditoribus sit liberanda. c.1. n.144. pag.28.
Creditorum discussio non est differenda. c.1. num. 22. pag.9.
. . . an ante venditionem fieri debeat. ibid.
Creditorum species recensentur. ibid. n.35. pag.12.
Creditorum relatio quomodo à Scriba causa facienda. c.1. n.36. pag.12.
Creditum, vide in v. debitum.
Creditum quando dicatur remissum, satisfactum, vel compensatum. c.1. n.113. & seqq. pag.25.
Creditum censetur remissum ratione sanguinis, longi temporis taciturnitate, & sæpius facta calculatione, & an hæc tria requisita simul concurrere debeant. ibid. n.114.
Creditum quando dicatur compensatum ob divisionem bonorum factam. ibid.
Creditum præsumitur satisfactum creditoris taciturnitate, sive temporis diuturnitate in non petendo creditum. ibid n.117. & seq. pag.25. & 26.
. . . si debitor erat solvendo, neque in solvendo morosus, & creditor egenus, & in exigendo solicitus. ibid. n.120.
. . . si in ultimo testamento debitor aliis pecuniam debitam reliquerit, & de prætenso credito verba non fecerit. ibid. n.121.
. . . si creditor post debitoris mortem creditum petat, cùm in ejus vita effluxo longo tempore non petierit à quo satisfieri potuisset. ibid. n.122.
. . . si mortuo debitore creditor pro alio credito cum herede conventionem initi, nec de prætenso credito verbum ullum protulit, & spatio temporis interiecto illud petat. ibid. n.123.
. . . si creditor plurimarum quantitatum pro aliqua minori summa pignus receperit, & non pro majori summa prætensa. ibid. n.124.
. . . si creditor in alio contractu debitorem se constituerit, & debitori, sive ejus heredi pecuniam solverit. ibid. n.126. pag.26.
. . . si creditor retinens bona debitoris ex ipsis aliqua restituerit. ibid. n.127.
. . . si creditor bona quædam debitoris acceperit, licèt de ipsorum valore, & quantitate non constet. ibid. num. 128.
. . . si in libris debitoris partita solutionum ordinatè sint posita, accedente bona fama debitoris, & consuetudine. ibid. n.129.
. . . per trinam solutionem continuatè factam, quoad cæteras decursas annualitates. ibid. n.130.
. . . si scriptura debiti reperiatur penes debitorem cancellata, vel incisa, & absit præsumptio, quod à creditore fuerit subtracta. ibid. n.131.
. . . per scripturam de residuo integrè acceptam. ibid. n.132.
Crediti satisfactio si liquidò probari nequeat, conjecturis probatur, & nonnullæ satisfactionis conjectutæ numerantur. c.1. n. 115. & seqq. à pag. 25.
Credita an inter bona subjecta consuetudini numerentur. c.3. n.127. pag.55.
Crimen, vide in v. delictum.
Crimina non præsumuntur. par.2. c.1. dist.3. num. 14. pag.278.
Criminale judicium, vide in v. judicium criminale.
in Criminalibus judiciis pro reo non unica dilatio conceditur, c.6. dist.1. n.22. & seqq. pag.247.
Cubitus quantus sit. c.13. n.22. pag.180.
Culpa officit tutori, & quæ. c.7. n.59. pag.110.
Cupiditas hominis nunquam satiatur. c.10. nu.2. pag. 137.
Cura quæ sit. c.7. n.49. pag.118.
Cura dicitur etiam curatela. ibid.
Cura ventris prægnantis, vide in v. ventris prægnantis cura.
Curator cur detur patrimoniis. c.1 n.22. pag.9.
. . . datur per S.C. uti per Prætorem in Urbe, vel Præsidem in Provinciis curator constituebatur. c.1. n.20. pag.9.
Curator patrimonii est loco debitoris. ibid. num. 37. pag.12.
. . . quodnam munus habeat, ibid. n. 22. pag. 9. & n.37. pag.12.
. . . tenetur de dolo, & culpa. ibid. n.22.
. . . super re defensa, & recuperata aliis præfertur creditoribus. ibid. n.70. pag.17.
Curator unde dicatur. c.7. n.49. pag.118.
Curator datur, donec pubes annos minoris ætatis expleverit. ibid. n.5. pag.111.
. . . datur filio minori pro illis bonis administrandis, in quibus pater non est legitimus administrator. ibid. n.35. pag.14.
Curator suspectus qua pœna afficiatur, quibus causis, & à quo removeatur remissivè. c.7. n.42. pag.16.
Curator petenti minori datur, & non invito. ibid. n. 50. pag.118.
. . . quando invito detur. ibid. n.51.
Curator aliquando invitus curæ officium exercere debet. ibid. n.52.
Curator in testamento datus confirmatione Prætoris indiget. ibid. num.53.
Curator furiosi personæ principaliter datur. ibid. nu. 54. licèt regulariter principaliter bonis, secundariò personæ detur. ibid. n.49.
Curator adire debet hereditatem furioso relictam. c. 4. num.35. pag.66.
Curator datur prodigo, surdo, & muto, laboranti perpetuo morbo, & ventri viduæ prægnanti. c.7. n. 55. pag.118.
Curator Judicis decreto constituendus est vir idoneus. ibid. n.56. pag.118.

Curator non potest transigere, aut convenire cum debitore, aut creditore minoris, nisi decreto Judicis cum causa cognitione. ibid.

Curator datur absenti. ibid. n. 55. pag. 118. & c. 9. n. 5. pag. 132.

Curator vocatis ad fideicommissum dandus est instar curatoris ventris praegnantis, & absentis. c. 9. n. 6. pag. 132.

Curator nomine minoris an retrahere possit rem à patre venditam, pecunia ab eodem patre recepta. c. 13. n. 78. pag. 190

Curatores sunt dati ad conservanda bona puberum. c. 7. n. 5. pag. 111.

de Curatoribus tractatus qui scripserint. ibid. num. 6. pag. 112.

Curia artis Serici, & Lanae, vide in v. Judex artis &c. in v. ars &c.

Curia nobilis Artis Serici, & Lanae civilem, & criminalem jurisdictionem habet in exercentes artem usque ad poenam mortis naturalis exclusivè cap. 3. dist. 3. n. 2. & seqq. pag. 234.

Curia nobilis artis Serici, & Lanae cognitionem habet ad omnes causas in certum genus personarum abdicativè quoad M. C. ibidem sub num. 8. & 9. pag. 234.

Curialis contra privilegiatum etiam fori privilegium habet, nisi agat ex jure cesso, scilicet ex causa lucrativa. c. 2. dist. 1. num. 34. pag. 212. & num. 50. pag. 214.

Curialis quis dicatur. ibidem n. 51.

D

Damnum sua sponte nemo subit. c. 12. num. 22. pag. 161.

Damnum unusquisque fugit. c. 2. dist. 2. num. 2. pag. 215.

Damnum ille dicitur vitare, qui priùs in lucro fuit. par. 2. c. 2. n. 40. pag. 290.

in Damno succurrere aequius est, quàm in lucro. c. 1. sub. n. 74. pag. 18.

pro Damno, quod futurum timetur, cautio peti potest. c. 11. n. 68. pag. 156.

Dativus tutor, vide in v. tutor dativus.

Debiles diuturno morbo exagitati censentur persona privilegiata; & beneficiis gaudent. c. 2. dist. 1. nu. 32. pag. 212. & c. 6. dist. 3. n. 23. pag. 261.

Debilitas corporis quandoque vires animi frangit. c. 3. n. 45. pag. 43.

Debitor à creditoribus non molestatus an bonis cedere valeat. c. 1. n. 18. pag. 8.

Debitor in acquirendo potest praejudicare creditori, quando acquisitio ab alterius voluntate dependet. c. 1. sub n. 75. pag. 18.

Debitor audiendus est in judicio rescissionis, etiam si assistentia petatur contra tertium possessorem. c. 12. n. 124. pag. 175.

Debitor contractus censualis, & debitor cum interesse in instrumento obligatus an differant. c. 3. n. 128. pag. 55.

Debitor non potest dominii quaestionem refricare. c. 12. n. 108. pag. 172.

Debitor quando constituatur in mora, vide in v. mora.

Debitor obligatus penes acta, vide in v. obligatus, & in v. obligatio penes acta.

Debitor qua facilitate ad promittendum inducitur, eâdem ad renunciandum etiam cum juramento movetur. cap. 14. num. 106. sive 107. & 108. pag. 204.

Debitor, & creditor in contractibus pacta, quae volunt, apponunt, dummodè juri non adversentur. c. 12. num. 93. pag. 171.

Debitor obligatus in instrumento guarentigiato, vel penes acta persona executionem patitur. c. 1. num. 11. pag. 7. & num. 18. pag. 8.

Debitori quando administratio interdicatur. c. 2. nu. 34. pag. 22.

Debitori quando denegetur assecuratio. c. 1. num. 10. & 11. pag. 7.

Debitore non citato super tenore instrumenti potest à S. C. inhiberi M. C. ne ad liquidationem procedat. c. 1. num. 11. pag. 7.

Debitores solent esse renitentes in solvendo suis creditoribus. c. 14. num. 1. pag. 194.

Debitum, vide in v. creditum.

Debitum non esse solutum inducitur ex pluribus conjecturis, quae numerantur. c. 1. num. 133. & seqq. pag. 26.

Debiti solutio ex conjecturis probari potest. ibid. num. 136. pag. 27.

Decimatie quae sit, & de eis qui scripserint. c. 3. dist. 2. num. 18. pag. 233.

Decipiens mulier S. C. Vellejano non juvatur, c. 7. nu. 71. pag. 121.

Deceptores minorum coercebantur lege Laetoria. c. 7. num. 5. pag. 111.

Decoctus sine fraude dicitur persona privilegiata. c. 2. dist. 1. num. 33. pag. 212.

Decocti res vendita; vide in v. venditor.

Decretum quando non sit propriè diffinitivum, sed incidens. par. 2. c. 3. num. 15. pag. 294.

Decretum provisionale judicium est possessorium, & quod sit. c. 10. nu. 44. pag. 141.

Decreti contrario imperio revocationis materia exponitur. c. 6. dist. 1. num. 1. & seqq. pag. 246.

Decreti forma mutata, inducitur nullitas, idque firmatur exemplo. c. 14. num. 47. pag. 199.

à Decurionum decretis admittitur appellatio. par. 2. cap. 1. dist. 2. num. 43. pag. 276.

Deductio differt à cessione bonorum. c. 1. nu. 12. pag. 7.

Deductione bonorum contractus videntur rescissi, ac poena sublata. c. 1. num. 11. pag. 7. & num. 31. pag. 11.

Deducto ne egent, vide in v. beneficium deducto ne egeat.

Deducto ne egeat exceptio est modificativa. par. 2. cap. 4. num. 3. pag. 296.

Defensa quae sit, & unde dicta. c. 10. n. 64. pag. 144.

Defensio omni jure permittitur. c. 6. dist. 2. num. 4. pag. 256.

Defensiones ex facti serie dependent. c. 1. sub num. 8. pag. 206.

. . . nequaquam restringenda. c. 6. dist. 2. num. 28. pag. 257.

. . . omni jure inquisito de crimine concedi debent, nec à Principe tolli possunt. Res. 1. num. 5.

. . . in tortura inferenda ex processu informativo reo non tolluntur, sed defensionis modus variatur. Res. 1. num. 26.

Defuncti voluntas adamussim servanda. c. 3. num. 1. pag. 39.

De-

Defuncti voluntatem, quæ cum anima vivit, interira durum, impiumque est. ibid. num. 71. pag. 46.
Defuncti scriptura quando testamentum esse dignoscatur, ibid. num. 43. pag. 42.
Defunctorum judicia servanda. c. 9. num. 1. pag. 132.
Delegari non possunt à D. Prorege causæ ad Curiam M. Admirati spectantes. c. 3. dist. 1. num. 27. pag. 231.
Delegati Judices dantur multis Artibus, & in causis ab Arte dependentibus justitiam summariè faciunt, & interveniunt in electione Consulatus. c. 3. dist. 3. num. 13. pag. 235.
Delegationis rescriptum, vide in v. Judex Delegatus.
Deliberandi juris transmissio, vide in v. Transmissio.
Delinquens persona privilegiata, puta Neapolitanus in loco, ubi domicilium facit privilegium fori non habet. c. 1. dist. 2. num. 34. pag. 212.
Delictum, vide in v. crimen.
Delictum in genere quomodo constare debeat, si facti sit permanentis. Ref. 1. nu. 4.
Delictum in genere late explicatur, quomodo probetur in nece cogniti hominis, vel incogniti, reperto cadavere, vel non reperto. Ref. 1. nu. 11.
. . . in criminibus facti permanentis probationis difficultate intercedente conjecturis quoque probatur, quemadmodum in criminibus facti transeuntis. ibid. nu. 12.
. . . differt à corpore delicti. ibid. sub nu. 12.
. . . quibus modis constare possit. ibid.
Delictum militis commune, & militare quodnam sit. c. 3. dist. 2. nu. 3. pag. 232.
Delictum tonsionis monetæ, vide in v. Tonsionis.
Delicti corpus differt à delicto in genere. Ref. 1. sub num. 12.
Delicti corpus quomodo probetur in fœtu animato occiso. ibid. num. 16.
Delicti occasio est evitanda. cap. 2. dist. 3. num. 46. pag. 226.
Delicto in genere non existente nemo est perturbandus. ref. 1. sub nu. 3.
Delicta nocentium expedit nota esse. c. 6. dist. 2. num. 31. pag. 258.
Delicta puniri debent ob Reip. bonum, c. 2. dist. 1. nu. 48. pag. 214.
Delicta occulta in lucem prodeunt. Ref. 1. n. 1.
Delictorum atrocium frequentia oritur ut plurimum à Clericis eorum immunitate plus nimio confisis. c. 2. dist. 3. num. 43. pag 226.
in Delictis atrocioribus Judices jura transgredi, & juris ordinem non servare valent. Ref. 1. num. 25.
. . . torturam ex Processu informativo reis inferre. ibid.
. . . pietas est crudelitas. ibid. sub n. 28.
Demanialia bona Baronis quæ sint. cap. 10. num 61. pag. 143.
Demanialium bonorum Baronis usum habent Cives. c. 10. num. 61. & 62. pag. 143. & etiam Universitatis. num. 66. pag. 144.
Demoliens parietem alterius vim facit. cap. 11. nu. 56. pag. 155.
Demoliendi cautio quando admittatur. cap. 13. nu. 51. pag. 180.
Demolitio ædificiorum Urbis aspectum deformat. cap. 13. num. 50. pag. 180.
Denunciationes in jure quot requirantur, ut quit contumax effectus dicatur. c. 11. n. 25. pag. 152.
Denunciationes ad matrimonium contrahendum Episcopi arbitrio remittuntur. par. 2. cap. 2. num. 30. pag. 289.
Depositarius naturaliter non autem civiliter possidet. c. 10. num. 13. pag. 139.
Depositum pecuniæ in nullitatibus proponendis, vide in v. nullitates.
Depositum in proponenda suspicione quam pecuniæ summam contineat. c. 2. dist. 2. sub num. 23. & 24. pag. 217.
Depositi pœna pro suspicionis causa in Judicem proposita, si hæc non militet, remitti nequit. cap. 2. dist. 2. sub num. 35. pag. 218.
Deponendi modus super positionibus quotuplex sit. c. 6. dist. 1. num. 67. pag. 251.
Depositio Judicis recusati an peti possit à parte recusante. c. 2. dist. 2. num. 27. pag. 217.
Depositio super positionibus, vide in v. positio, positiones, principalis, procurator, responsio.
Depositio principalis peti potest super positionibus præsentatis, vel præsentandis. cap. 6. dist. 1. num. 31. pag. 248.
Depositio super positionibus facta per Procuratorem quando per Principalem uti legaliorem adhuc fieri debeat. c. 6. dist. 1. nu. 40. pag. 248.
Depositio facta à Procuratore specialissimum habente mandatum an à Principali peti possit. cap. 6. dist. 1. num. 41. pag. 249.
Depositio num fieri possit à Procuratore speciale mandatum habente, & cum libera. ibid. n. 42.
. . . fieri debet à Principali, si ipse contractui interfuerit. ibid. num. 43. pag. 249. & seq.
Depositio Principalis peti nequit, si absit, & ubi nam degat, ignoratur. ibidem numer. 44. pagina 249.
Depositio fieri debet cum juramento de veritate dicenda super positionibus. ibid. n. 48.
Depositio super positionibus fit per verbum credo, & non credo super unoquoque Capitulo ibidem num. 49.
Depositio super positionibus clara esse debet ideoque obscurè deponens decreto Judicis cogitur clarè respondere. ibid. n. 54. pag. 250.
Depositio super positionibus sine Advocati, aut Procuratoris consilio, ac præsentia fieri debet. ibid. n. 68. pag. 251.
. . . in facto antiquo, vel recenti, sed intricato an cum dilatione sit facienda. ibid. n. 70.
Depositio personæ egregiæ, vel mulieris honestæ, quæ ad judicium venire non cogitur, per Officialem loci recipitur, & cujus sumptibus. ibid. num. 75. pag. 251.
Depositio petita Principalis absentis si Officialis loci suspectus allegetur, cujusnam sumptibus recipiatur. ibid. n. 76. & seqq. pag. 251.
Depositio Principalis ad quod usque tempus admittatur. ibid. n. 79.
Depositione Principalis petitâ terminus non currit. ibid. nu. 82.
Depositione Principalis petitâ, si Procurator mandatum validum non habeat, expediuntur literæ commissionales cum copia positionum, & cujus sumptibus per Officialem loci depositio peti possit. ibid. nu. 73. pag. 251.
Depositiones super positionibus vicissim petuntur, & ex praxi actor in calce termini depositionem offert, & quid si hæc depositionis oblatio omittatur,

tur, ibidem num. 74.
Deputati electi à Sedilibus Civitatis Neapolitanæ uti administratores habentur, & à Procuratoribus differunt. par. 2. cap. 2. n.2c. pag.287.
Derivativa censentur infecta ut primitiva. cap.8.nu. 3. pag. 127.
Descendentes ordine successivo vocati censentur, scilicet testatoris proximiores. cap. 4. num. 104. pag. 73.
Descendentes nomine collectivo substituti censentur etiam per fideicommissum vocati, licet in fideicommisso desint verba, quæ denotent perpetuitatem. ibid. n. 114. pag. 74.
Descendentium successio, vide in v. successio.
Desiderium conservandi bona in agnatione homi nibus commune. cap.3. num. 79. pag. 148.
Desuetudo in quo differat à non usu legis, & consuetudinem legi contraria. cap. 13. num.34.pag. 183. & n. 35. & seqq.
Desuetudo non comprehendit actus negativos. ibid. nu. 45. pag. 183.
Devolutio ut locum habeat, quæ requirantur. cap.12. nu. 56.pag.165.
Dictio in Fenis, & de bonis *explanatur, cap. 12. n. 107. pag. 172.*
Dictio Omnis *explicatur, cap. 15. num. 43. pag. 185.*
Dies ex quanto itineris spatio, & quot milliaribus in jure constet, cap. 11. n. 17. pag. 151.
Dies una in qualibet hebdomada itineranti personæ illustri quietis causa non currit, ibid. num. 23. pag. 151.
Dies cùm sit certa in contractu, & debitori nota, ipsius adventus interpellat pro homine, & debitorem in mora constituit. cap. 14. numer. 95. pag. 202.
Dies sententiæ in S. C. cur ab actorum Magistro notetur. par. 2. cap. 1. dist.4. n. 6. pag. 281.
Dies notificationis, vide in v. notificationis dies.
inter Diem cedere, & venire quid intersit cap. 14. num. 96. pag. 202.
Diem cedere vulgò à Pragmaticis usurpatur pro eo, quod est advenisse diem solutionis cap. 14. num 97. pag. 203.
Differentia personarum nulla debet esse in judicando, c. 2. dist. 2. num. 44.pag. 219.
Diffida quid sibi velit, cap. 10. num. 65. pagina 144.
Digitus est initium mensuræ. cap. 13. num. 21. pag. 180.
Digitus quantus sit. ibid.
Dignitatum thesauri in Principe patent. p.2. c.2. sub num. 22. pag. 287.
Dilatio, vide in v. termini.
Dilatio ad probandam juridicam exceptionem Judici est arbitraria.cap. 5. num. 6. pag. 241.
Dilatio non unica in criminalibus causis conceditur, & quare. cap. 6. dist. 1. num. 21. & seqq. pag. 247.
Dilatione semel ad probandum concessa, alia nisi ex justa causa non conceditur, & quæ sit ex justa causa. ibid. nu. 20. pag.247. & num. 25. & seqq. pag. 247.
Diligentibus, & non negligentibus jura subveniunt. c.1. sub n.87. pag. 22.
Directus Dominus, vide in v. Dominus directus.
Disponere verbum quam recipiat interpretationem. c. 3. n. 119. pag. 54.
Dispositio juris eadem est, ubi eadem est ratio c. 7. n. 82. pag. 123.
Dispositio ad alterius interrogationem etiam in causa pia quando admittatur, cap. 3. num. 44. pagina 42.
Dispositio declaranda potiùs nulla quàm contra testatoris voluntatem venire. cap. 3. num. 79. pag. 48.
Dispositio non vitiatur ob causam, quæ asseritur falsa, si sit impulsiva, etiam probata falsitate. c. 3. nu. 99. pag. 50.
Dispositio testatoris à causa finali, & ratione, quæ ipsum movet, regulatur. cap. 4. numer. 122. pag. 78.
Dispositio qualibet sive hominis sive legis intelligitur rebus in eodem statu manentibus. Resol. 3. sub num. 9.
Dispositionis verba quando referuntur ad verbum futurum, attendi debet quod ratio dispositionis tempore considerata suadet. cap. 4. sub num. 121. pag. 77.
in Dispositionibus ambiguis licet Judici concordiam demandare, & à rigore recedere. cap. 3. num. 93. pag. 49.
contra Disputandi rationem multa jure civili pro utilitate communi recepta sunt. cap. 4. num. 144. pag.80.
ad Dissentiendum homines naturâ sunt faciles. ibid. sub num. 117. pag. 75.
Distractus ejusdem naturæ est, ac contractus. c.12.n. 126. pag. 175.
Dives qui dicatur Judicis arbitrio remittitur, & hujusmodi arbitrium regulatur ex qualitate personæ, rei, de qua agitur, bonorum quantitate, eorum redituum, atque onerum. p. 2. c. 3. num. 21. & seqq.pag.295.
Dives potest fieri inops. c. 6. n. 29. pag.113.
Divites esse in Civitate Reip. interest. cap. 4. sub nu. 117. pag.75.
Divites filios esse patris interest. cap. 8. num. 1. pag. 127.
Divisio bonorum quando crediti remissionem inducat. c. 1. sub. n.114. cap.25.
Divisio rerum à jure gentium originem duxit. 10. n. 1. pag. 137.
. . . ob pacem inducta parit dissensiones. ibidem num. 2.
Doctor renuncians beneficio deducto ne egeat, licèt filiusfamil a. sit, eo minimè juvatur. cap. 8. num. 14. pag. 129.
Doctoris unius forsan, & deterioris sententia multas, & majores aliqua in parte superare potest. c.6. sub num.35. pag. 102.
Doctrina cur jusdicentibus tantoperè sit necessaria. c 2. dist.2. n.39. pag.219.
Dolus ex proposito, & reipsa exponitur, & differentia, quæ inde nascitur inter contractus bonæ fidei, & stricti juris constituitur. c.12. num.78. & 79. pag. 168.
Dolus ex proposito, vel reipsa quum in laudo deprehenditur, ex iisdem actis laudum ipsum revidetur.c.4.n.28.pag.238.
Dolus in rebus agendis non præsumitur. p.2. c.1. dist. 3. n. 14. pag. 278.

Doli præsumptio sufficit contra tutorem, qui non fecit repertorium. c. 7. n. 59. pag. 119.
Dolo non facit, qui suo jure utitur. cap. 13. num. 12. pag. 179.
ex Dolo lucrum quærere nemo potest. cap. 12. nu. 83. pag. 169.
Domicilia uxores mutant ex persona meritorum. cap. 6. sub n. 20. pag. 98.
D. Dominicus Alvarez Escalera Regius Consiliarius laudatur. cap. 9. num. 19. pag. 134. & par. 2. cap. 2. n. 46. pag. 292.
Dominus nemo est membrorum suorum cap. 1. num. 4. pag. 6.
Dominus directus qui rem in emphytesin concessit, an civiliter possideat. c. 10. n. 12. pag. 139.
Dominus directus fundi debet prælationem petere infra duos menses, cum requisitus fuerit ab emphiteuta vendere volente. cap. 12. num. 40. pag. 163.
Dominus territorii, vide in v. territorii dominus.
Dominus in suis territoriis apertis, non obstante consuetudine pascendi pecudem in territoris apertis recollectis fructibus, & secatis segetibus clausuram conficere potest. c. 10. n. 59. pag. 143.
Dominium non videtur translatum earum rerum, quæ venduntur pacto adjecto, ut pro pretio remaneant obligatæ. c. 1. sub num. 62. pag. 17.
Dominium testatoris in rebus, quas fideicommisso subjecerit, quomodo sit probandum. c. 4. num. 159. pag. 82.
. . . in facto antiquo quomodo probetur. ibid.
Dominium probari debet ab actore, qui petit rescindi contractum. c. 12. num. 86. pag. 170.
Dominium præsumitur ex possessione. c. 12. num. 109. pag. 172.
Dominium non habens jus non tribuit. ibid. vers. in tertio pag. 172.
Dominii quæstionem nequit debitor refricare. c. 12. n. 108. pag. 172.
Dominii probatio difficilis est. c. 12. n. 110. pag. 172.
Dominii directi, & utilis distinctio an jure admittatur. c. 12. n. 8. pag. 159.
de Dominio ne lites extarent, leges præscriptionis remedium adinveuere. c. 4. sub n. 117. pag. 75.
Domus, ubi sunt Majorum imagines, revulsas videre lugubre est. c. 9. n. 21. pag. 134.
pro Domus pensione executio facta quoad bona ibi invecta, & illata an exceptio esse executum in bonis alienis *locum habeat. par. 2. c. 4. n. 27. pag. 298.*
Dona, vide in v. munera.
Donare mulier non solet, neque ad donandum inducitur. c. 7. num. 83. pag. 124.
Donatarius ex causa donationis remuneratoriæ, quæ causæ onerosæ æquiparatur, præfertur alii creditori personali. c. 1. sub n. 88. pag. 22.
Donatio in fraudem qua dicatur. c. 3. à n. 120. usque ad num. 124. pag. 54.
Donatio quamvis irrevocabiliter facta sit, tamen per supervenientiam filiorum rescinditur. c. 4. sub num. 178. pag. 86.
Donationis propter nuptias sunt plures species remissivè. c. 1. sub num. 74. pag. 18.
Donationis præsumptio ex quibus inducatur. c. 1. nu. 114. pag. 25.
Donatio facta à muliere non revocatur ob S.C. Vellejanum. c. 7. n. 83. pag. 124.
Dos de Paragio, vide in v. Paragium.
Dos à patre profecta, per mortem mulieris superstitibus liberis, ad patrem non revertitur ex consuetudine, quam dicimus Martini. c. 1. sub n. 73. pag. 18.
Dos non præfertur Fisco habenti præcedentem expressam hypothecam. c. 1. n. 49. pag. 14.
Dos vicem subit portionis hereditariæ, quam filia consequi deberet in paterna successione. c. 3. num. 134. pag. 57.
Dos ut constituatur, minimè procedit prohibitio de non alienando, ex qua fideicommissum inducitur, & quid si fideicommissum à transversali factum esse proponatur. c. 4. n. 94. & 95. pag. 73.
Dos potest alienari, ut mulier vivat. c. 7. num. 80. pag. 122. Item, ut vivant vir inops, & filii. ibid.
Dos potest alienari, ut sanè vivat mulier, item pro valetudine mariti pauperis recuperanda, ac filiorum. ibid. pag. 122.
Dos alienari potest, ut liberè mulier vivat. ibid.
. . . ut nupta mulier vivat. ibid.
. . . pro excarcerando viro, vel ne carceribus mancipetur tam pro causa criminali, quàm civili. ibid. num. 81.
Dos alienari an possit pro excarcerando filio. ibid. n. 82.
Dos alienari potest causa utilitatis. ibid. pag. 123.
Dos datur ad onera matrimonii sustinenda. ibid. num. 83. pag. 124.
Dos pro alimentis alienari potest tota, quanta est. ibid.
Dos est medium, quo mulieres inveniant virum. c. 7. num. 63. pag. 120
Dos conservat pudicitiam mulieribus. c. 9. num. 11. pag. 133.
Dos pro facultatum modo, viri, & mulieris qualitate constitui debet. c. 9. n. 24. pag. 135.
Dos amittitur à muliere ob adulterium, libidinosum osculum, & mamillarum tactum. Resol. 3. num. 6. & 11.
Dos an debeatur stupratæ per corrumpentem, si post stuprum passa sit ab alio, aliisve cognosci. Resol. 3. per tot.
Dos puellarum ne dum secunda dicitur pulcritudo, & virginitas, sed præcipua. Resol. 3. n. 16.
Dotis causa creditor non præfertur creditori causa funeris. c. 1. n. 78. pag. 20.
Dotis additamentum gaudet eodem dotis beneficio. ibid. sub n. 74. pag. 18.
Dotis, aliorumque jurium dotalium causa quando alienatio bonorum, quæ fideicommisso subjecta sunt, competat. c. 4. n. 98. pag. 73.
Dotis causa mulier promittens non gaudet S. C. Vellejani beneficio. c. 7. n. 69. pag. 121.
Dotis causa pro filiabus, ac descendentibus fideicommittentis evertitur fideicommissum, etiam si fideicommittens id prohibuerit. c. 9. n. 11. pag. 133.
pro dotis restitutione fideicommissum evertitur, & quibus in casibus. c. 9. nu. 11. pag. 133.
Dotis favore stipulatio omissa censetur subsecuta. cap. 12. num. 105. pag. 171.
Dotem mulieribus conservare publicè expedit. c. 4. nu. 96. pag. 73.
Dotem habere mulieres interest Reipublicæ. c. 7. num. 63. pag. 120.
Dotem filiæ pater non tenetur dare inhonestè viventi. Resol. 3. num. 7.
pro Dote, & interesse etiam non convento mulier aliis præfertur creditoribus cap. 1. n. 55. pag. 15.

pro

pro Dote an mulier præferatur creditori pro pecunia data ad rem emendam, vel viceversa. c. 1. nu.71. & seq.pag.17. & seq.

Dotes in pecunia constituta realiter, vel fictè solutæ dicuntur. c. 1. n. 54. pag. 15.

Dotalis instrumenti liquidatio, vide in v. instrumentum dotale.

Dotalium rerum avocatio, vide in v. mulier, & in v. avocatio.

Dotale interesse, vide in v. interesse.

Dotare sororem egenam tenetur frater de proprio. c. 6. sub n.31.pag.99.

Dubitatio in facto proprio temeraria censetur. cap. 6. dist.1.num.71.pag.251.

Duplicitas vinculi, vide in v. vinculum.

Duorum potestati nemo insimul subest. c. 7. num.12. in fin. pag.112.

E.

ECclesia sola naturali veritate contenta est. c. 3. n. 66.pag.45.

Ecclesia, Collegium, Capitulum, &c. quare dicatur manus mortua. c. 12. n.45 pag.163.

Ecclesia nec agit, nec convenitur jure congrui, c. 13. num.54.pag.187.

Ecclesia adnumeratur inter personas privilegiatas. c. 2. dist.1.num.33.pag.112.

Ecclesia nomen varie accipitur remissivè. c. 6. dist.3. num.15.pag.160.

Ecclesia privilegium est quovis alio potentius par.2. c. 2.num.41.pag.290.

Ecclesiæ bona difficulter ad hominum commune commercium redeunt. c. 12. n.46.pag.164.

Ecclesiæ tanquam proprio domino bona restituenda. c. 3. num.68.pag.45.

Ecclesiæ præstat, quàm extraneis bona relinquere. c.3. num.68 pag.45.

Ecclesiæ libertati an adversatur pactum de non alienando in Ecclesiam in contractu emphyteutico appositum. c. 12. n.47.pag.164.

Ecclesiæ jure, ut minores beneficiis potiuntur. c. 6. dist.3.n.14.pag.260.

Ecclesiæ restitutionis in integrum remedio gaudent. par.2.c.2.n.11.pag.286.

Ecclesiarum Rectores positionibus respondere debent. c. 6.dist.1.nu.47.pag.249.

Ecclesiasticæ persona non gaudent restitutionis in integrum remedio, respectu bonorum patrimonialium, etiam si ad eorum titulum sacros ordines susceperint.par.2.c.2.num.11.pag.286.

Edissa, vide in v.Esther.

Editio, seu exhibitio scripturarum, vide in v. scripturæ.

Educare filios naturali stimulo parentes incitantur. c. 7.num.47.pag.116.

Educatio filiorum quomodo à patre fieri debeat, c. 4. sub n.178.pag.85.

Educatio pupillorum potius matri committenda est. c. 7. num.53 pag.114.

Educatio filiorum est Judici arbitraria. ibid. num.47. pag.116.

Educatio filiorum non est auferenda à matre, quæ ad secunda transivit vota, si eis non est successura. c. 7 num.47.pag.116.& seq.

Educatio filiorum regulanda est ex naturali æquitate, ibid.v.nu.47.

Educatio etiam dicitur bonis moribus, & artibus pupillum instituere, licet ex bonis pupilli instituere, licet ex bonis pupilli ministrentur ei alimenta.ibid. num.47 pag.116.

Educatio spectanda est ex charitate sanguinis. ibid.

Educatio privigni penes vitricum quando concedatur. ibid.nu.47.on.116.

Educatio pupillorum proximo iis successuro denegatur. ibid.num.47.pag.116.

Electi hujus inclytæ Civitatis jurisdictionem contra piscium venditores non juxtà pretium pro annona impositum habent. c.3.dist.1.num.5.pag.229.

Electio fori etiam post introductam causam fieri potest. c.6.dist.4.num.20.pag.264.

Eleemosina Deo gratissima. c. 7. num.74. pag.122. & cap.14.num.91.pag.202.

Elephantiasi, seu lepra laborans an testari valeat. c.3. sub num.34. pag.41.

Emancipationis effectus in adoptivis filiis, vide in v. adoptivus filius.

Emancipationis, ac patriæ potestatis sublata est differentia. c.6.sub n.23. pag.97.

D. Emanuel Alvarez Escalera Præses R. C. laudatur. par.2.cap.2.num.46 pag.292.

D.Emanuel de Loxada Regius Consiliarius commendatur. c.1.sub n.83.pag.20.

Emergentia, vide in v. incidentia.

ad Emendam rem pecunia data, vide in v. creditor pro pecunia data ad rem emendam.

Emotio, vide in v.venditio.

Emptio facta pecunia pupilli, vide in v.pupillus.

Emptor quando fructus venditori restituat, Doctorum sententia multiplex indicatur. cap. 12. num. 84. pag.169.

Emptorem decipere sub fide, & judiciali authoritate non licet. cap.1. num.28.pag.11.

Emptorem non reperiri, & justum pretium non offerentem paria sunt. ibid. sub n.29.

Emphyteusis quæ sit. c.12.n.2.pag.159.

Emphyteusis à locatione, & venditione distat.ibid.num. 4.& seq.pag.159.

. . . in perpetuum durat, si pensio exsolvatur.ibid.num 6.pag.159.

. . . quodnam dominium transferat.ibid.

. . . vetustissimus est contractus.ibid. n.3.pag.159.

. . . quomodo probetur, si deperditum sit instrumentum.ibid.num.20.pag.166.

Emphyteuseos significatio, atque origo perpenditur, ibid.num.3.pag.159.

Emphyteusin agnoverunt antiqui Byzantini, & Romani,& quomodo.ibid.

Emphyteusin, instrumento ejus concessionis minimè producto, per solutionem decennio factam, & per apochas trium postremorum annorum constitutam esse probatur.ibid. n.18.& 19.pag.160.

ob Emphyteusi arguitur ad Feudum, & è contrario, ibid.num.27.pag.161.

de Emphyteusi tractantes Auctores enumerantur.ibid. num.1.pag.159.

Emphyteuta dicitur colonus perpetuus. ibid. num. 6, pag.159.

Emphyteuta si de jure civili per triennium, & de jure canonico per biennium canones non solverit, incidit in commissum.ibid. n.12.pag.160.

Emphyteuta si minimam canonis partem non exsolverit, in commissum non incidit.ibid. n.14.

. . . ob

. . . ob canones non solutos non ipso jure, sed Judicis sententia rem emphiteuticam amittit, rejecta opinione contrarium sustinente, & ratio affertur. ibid. num.22.& 23.pag.161.
. . . potest vendere meliorationes. ibid.n.28.pag.161.
Emphyteutæ quando, & quo jure concedatur mora purgatio.ibid.n.29.& 30.pag.161.& 162.
Emphyteutam alienantem an excuset clausula, salvo domini.consensu,& nec aliter, nec alio modo. ibid. nu.34.& seq.pag.162.
Emphyteuta si partem emphyteuseos alienet domino irrequisito,non cadit.à toto.ibid.nu.35.pag.162.
. . . cum facultate affrancandi,quoties incidit in comissum, à jure affrancandi non cadit. ibid. num.38. pag.162.
. . . potest meliorationes, vel prædium vendere absque consensu domini, qui requisitus siluit spatio duorum mensium.ibid.n.39.
. . . invalidè alienat in manus mortuas, ibid. n.45. pag.163.
. . . non est dominus fundi, sed is est dominus, qui in emphyteusim concedit. ibid.nu.51.pag.165.
. . . incidit in commissum ob deteriorationem rei emphyteuticæ,& quare.ibid.n.61.& 52.
. . . rem in emphyteusim alii concedere nequit irrequisito domino.ibid.nu.54. pag.165.
. . quando à solutione canonis excusetur.ibid. nu.55.
Emphyteutica pensio, dicitur canon. ibid. num. 11. pag.160.
Emphyteutica res si alienetur, cur dominus directus requiri debeat. ibid.n.39.& seq.pag.162.
. . . devolvitur ob pacta non servata,& ejusmodi decreti praxis adducitur. ibid.n.50.pag.164.
. . . concessa cum pacto affrancandi an subjaceat juri congrui. cap.13.num.54.pag.187.
Emphyteuticæ rei damnum particulare ad emphyteutam, totius rei ad dominum pertinet. cap. 12. nu. 10.pag.160.
Emphiteuticæ rei meliorationes quandonam emphyteutæ, vel ejus hæredibus quærantur.ibid. num.24. & 26.pag.161.
Emphyteuticam rem acquisitam ponere infra annum extra manus suas tenetur Ecclesia, Civitas, sive alia prohibita persona.ibid.n.46.pag.164.
Emphyteuticam rem retinet manus mortua, seu Ecclesia, si solvere velit quindennia.ibid.num.49. pag. 164.
Emphyteuticus census in quo discriminetur à reservativo.ibid.num.60.pag.166.
Emphyteuticus census ne, an reservativus sit in dubio quomodo cognoscatur.ibid.n.61.& seq. pag.166.
Emphyteuticus contractus, & perpetua locatio pares sunt,& explanantur.ibid. n.53.pag.165.
Emphyteutici contractus natura est,ut,res, quæ in emphyteusim conceditur,melior efficiatur.ibid. num.51. pag.165.
Emphyteuticum ad probandum contractum an requiratur instrumentum tanquam de substantia, ibid. num.16.& 17.pag.160.
Emphyteutici fundi deterioratio quoad proprietatem requirit dolum, vel latam; aut levem culpam emphyteutæ, ut dicatur hic incidisse in commissum. ibid.nu.52.pag.165.
Emphyteutici fundi damnum notabile quale sit,relinquitur Judicis arbitrio.ibid.
Episcopi literæ quando probent Clericatum, c.2. dist.3. sub n.7.pag.223.
Episcopi eorum dignitate cæteris præfulgent. c.2. dist. 3.num.58.pag.227.
in Epistola relinqui potest fideicommissum. c. 4. num. 69.pag.71.
Errans non consentit. c. 13. n. 39. pag.184.
Esther orbata parentibus adjuvatur à Mardochæo, qui eam suscepit officio humanitatis. c. 7. n.4. pag.111,
. . . appellatur etiam Edissa.ibid.
. . . ob pulchritudinem, ac ejus gratiam adepta fuit benevolentiam Regis Assueri, & regnavit in loco Vasthi.ibid.
Examinator electus infrà summam ducatorum mille nec accessum habet, neque recessum, sed tantummodo moram, c. 6. dist.1.n.121.pag.254.
Examinatores in S. C. recipiunt Testium depositiones, ibid.nu.29.pag.248.
Examinatorum electio in S. C. quomodo fiat.ibid.
Excarcerationis causa tam pro delicto, quàm pro debito absque culpa contracto evertitur fideicommissum cap.9.num.14.pag.134.
Exceptio jure communi est perpetua.par.2. cap.3. num. 13.pag.294.
Exceptio altiorem requirens indaginem quæ dicatur. c.5.n.13. pag.241.
Exceptio, deducto ne egeat.vide in v. beneficium.
Exceptio declinatoria fori etiam in S. C. Tribunali supremo opponi potest. c. 2. dist.1. n.7.pag.210.
. . . quando dicatur temporanea.ibid. n.8.
. . . partium consensu tacito, vel expresso prorogatur, ibid.num.9.
. . . nequit opponi post litem contestatam. ibid. num. 10.& 27.pag.211.& 212.
. . . an post litem contestatam à privilegiato possit opponi remedio restitutionis in integrum, ibid. num. 11.& seq.pag.211. vide etiam in v. persona miserabiles.
. . . ob litis pendentiam ex quibus juribus oriatur, & in qua ratione fundetur. ibid. num.23.pag.211.
. . . ante litem contestatam opponi debet.ibid.n.24.
Exceptio dilatoria, vide in v.exceptiones dilatoria.
Exceptio, esse exequutum in bonis alienis est modificativa.par.2.c.4.n.15.pag.297.
. . . quomodo cognoscatur. ibid. & num.25. & seq. pag.298.
. . . an vindicet sibi locum in exequutione pro pensione domus.ibid.n.27.
Exceptio falsi Procuratoris potest semper opponi. c. 6. dist.4. nu.20.pag.264.
Exceptio contra instrumentum extrinseca cognitione indigens non impedit solutionem tertiarum, sive interesse conventi, c. 5. sub n.15.pag.241.
Exceptio inventarii discussionis quum pendet pendet, sequestrum bonorum decernitur, & quid si inventarium fuerit legitimè confectum.par.2. c. 4. num. 30.pag.298.
. . . exequutionem non impedit literis exequutorialibus relaxatis.ibid.n.31.
. . . si opponatur adversus decreta de solvendis tertiis, etiam elapsis triginta diebus ad proponendas exceptiones modificativas statutis impedit executionem.ibid. sub n.31.
Exceptio invaliditatis inventarii, vel nullitatis, vide in v. inventarii nullitatis exceptio.
Exceptio juridica infra quantum tempus probanda. c. 5.num.6.pag.241.
Exceptio legitimationis personæ ejus, qui alieno nomine

ne in judicio comparuit, post terminum opposita reddit retrò judicium nullum. c. 1. sub n.41.pag.208. vide etjam in v. legitimatio persona.

Exceptio nova conventionis, vide in v. conventionis nova exceptio, & in v. exceptionem satisfactionis.

Exceptio peremptoria in calculo ferenda sententia reservata unica sententia cum causa principali definiri potest. c. 5. n.15.pag.241.

Exceptio praescriptionis ut locum habeat, qua requirantur.ibid.n.11.pag.241.

. . . quando ad merita causa reservetur . ibid. num.12.

Exceptio rei judicata altiorem requiris indaginem, & ad merita causa reservatur ibid. sub n.9.pag.241.

Exceptio satisfactionis, vide in v. satisfactionis exceptio, & in v. exceptionem satisfactionis.

Exceptio S.C. Macedoniani, vide in v. S.C. Macedonianum.

Exceptio S.C.Vellejani, vide in v. S.C.Vellejanum.

Exceptio S. C. Vellejani reddit invalidas mulierum obligationas. c. 7. n.60. pag.120.

Exceptio S. C. Vellejani adjuvat fœminas.ibid.num.65. pag.121.

Exceptio S. C. Vellejani quando cesset . ibid. num.67. pag.121.

Exceptio compensationis, non implementi, aeris alieni, & deducto ne egeat quam vim, & effectum habeat remissiv. par.2. c.4.n.3.pag.296.

Exceptionis ad merita causa reservata cognitio durat usque ad publicationem, in calculo ferendu sententia usque ad sententiam . c. 5. n.14. pag.241.

Exceptionem non numerata pecunia opponenti an praeventio adversus instrumentum prosit, si in eadem scriptura, non ex intervallo dicta exceptioni renunciatum fuerit. cap. 14. sub num. 105. sive nu.106. & seqq.pag.203.& 204.

Exceptionem satisfactionis, vel nova conventionis opponens dicitur actor. par. 2. cap. 4. sub num. 7. pag.297.

Exceptiones dilatoria, & declinatoria qua sint . c. 5. n. 1. pag. 241.

Exceptiones dilatoria, declinatoria, & peremptorie quando, & in qua judicii parte sint proponenda ibid. n.2. & seqq. pag. 241.

Exceptiones dilatoria incontinenti post terminum opponi possunt.c.6.d.st.1.n.90.pag.252.

Exceptiones modificativa judicatum non impugnant & ad sententia executionem impediendam admitti solent. par. 2. c. 4. num. 1. & 2. pag.296.

Exceptiones modificativa sunt multiplices, quarum pleraque remissivè memorantur, & sapissimè à debitoribus obiciuntur ad magis defatigandum creditores . ibid. n. 3.

. . . ante sententiam opposita quando rursum opponi queant.ibid.n.12.pag.297.

. . . infrà triginta dies opponenda à die intimata sententia, difinitivi decreti dummodo sententia non sit capta exequi . ibidem numer. 28. pag. 298.

ad Exceptiones modificativas, proponendas terminus triginta dierum non currit, nisi à die, quo terminus ad denunciandum annum expiraverit, si terminus procuratori concedatur ad denunciandum Principali.ibid. sub n.28.

ad Exceptiones modificativas probandas terminus Judicis arbitrio remittitur . ibd. n.29.

Exceptiones modificativas non probantium pœna qua sit.ibid. sub n.29.

Exceptiones peremptoria actionem perimunt. cap.5. n. 6. pag. 241.

Exceptiones peremptoria quando ad merita causa reserventur, vel in calculo ferenda sententia.c. 5. n. 8. & 12. pag. 241.

Exceptionum materia à quibus DD.tractetur. c. 6. n. 24. pag 98.

Excommunicationis ad revelationem testes recepti, vide in v. testes.

Excusatus à tutela falsis allegationibus ab administrationis periculo non liberatur . cap. 7. num. 41. pag.116.

Excusatio tutoris pro Tribunali disceptatur . ibid num. 39.

Excusationis ab onere tutela causa infrà quatuor menses expedienda est, postquam fuerit proposita. ibid. num.37.pag.115.

Excusationis ab onere tutela causa probanda est ab eo, qui se excusat.ibid.n.38.

Excusationum causa quo tempore allegari, atque probari debeant.ibid.n.37.pag.115.

Executio, vide in v.litera executoriales.

Executio laudi, vide in v. laudi.

Executio sententia, vide in v. sententia executio, & in v. sententia.

Executio non impeditur per exceptionem discussionis inventarii post literas executoriales relaxatas . par. 2. c. 4. num.31. pag.298.

Executionis citra praejudicium clausula quid operetur.par.2.c. 1. dist.4. sub nu.30.pag.283.

Executionem qua ipso jure habent, indigent Judicis declaratione.par.2. c. 1. dist.1. n.6. pag.269.

Executione bonorum facta vigore obligationis penes acta incusata, si debitor declaret satisfecisse post incusationem quid per Judicem agi debeat.par.2. c. 4.num.13.pag.297.

Executum esse in bonis alienis exceptio, vide in v. exceptio esse executum, &c.

Exemplum bonum filiis pater praebere debet . c. 4. sub nu.178.pag.84.

Exemplo aliorum inducimur, ac movemur. ibid. sub n. 178.pag.84.

Exemplaris substitutio, vide in v. substitutio exemplaris.

Exequiarum pompa sunt magis vivorum solatia, quàm subsidia mortuorum. c. 1. sub n.84. pag.20.

Exercitus generalis Auditor, vide in v.Auditor.

Exheredari non potest filia inhonestè vivens à patre, si illam nubere sit morosus, & sinat labi annum 25. Resol.3.num.8.

Expeditio judicii recusationis quot Judices requirat. c.2. dist.2.num.58.pag.220.

Exoneratione conscientia viri defuncti mulier obligata non juvatur exceptione S. C. Vellejani . cap. 7. n. 74.pag.122.

Expensa debent esse necessaria, & qua persona conveniunt, non exorbitantes in causa funeris . c. 1. sub num.84. pag.20.

. . . ut repetantur à conjunctis personis an protestatione sit opus.ibid. sub d.n.pag.20.

hujusmodi Expensarum nomine qua veniant . ibidem pag.20.

Expensarum cautio in qua ratione fundetur . c. 1. nu. 19.pag.207.

. . . à quo

. . . à quo præstanda. ibid.num.20.pag.207.
. . . non præstita, parte non contradicente, processum non vitiat.ibid.num.21.
. . . in qualibet judicii parte suppletur.ibid.
. . . omissa haud reddit acta processus nulla. ibid. num.22.
Expensarum cautionis præstita in casu succumbentiæ tantùm, & pro expensis factis, & faciendis, & in casu succumbentiæ effectus.ibid. nu.24.
Expensarum exactio quomodo fiat.ibid.num.25.
Expensarum,quæ in judicio fiunt,taxa quasnam comprehendat intrinsecas, an extrinsecas, & quanam istæ sint.ibid.num.26.
de Expensis litium, earumque condemnatione DD.qui tractant,referuntur.ibid.num.27.
Experientia est rerum magistra. cap. 1. num. 115. pag.25.
Expertis standum est circa æstimationem,& pretia rerum. c. 12. nu.87.pag.170.
Expositi adnumerantur inter personas privilegiatas. c. 2.dist.1.num.33.pag.212.
Expromittere quid sit. c. 7. num.64.pag.120.
Extensio fideicommissi de casu ad casum, vel de persona ad personam,vide in v. fideicommissum.
Extensio ex identitate rationis fit non tantùm de casu ad casum, sed de persona ad personam. cap. 4. sub num.122. pag.78.
Extranei sæpè instituuntur à non habente filios, dummodò nomen, cognomenque familiæ assumant. c. 3. num.79.in fin.pag.48.
Extranei veniunt sub nomine heredum, & successorum. c. 4. sub num.110.pag.74.
Extravagantes nonnullæ allegatæ, quæ non leguntur. c.13.num.31.pag.182.

F

Sub Fabulis vera indicare Græcorum antiquus mos fuit.Resol.1.num.6.
Facti quæstio circa rem spiritualem, seu Ecclesiasticam potest à Judice laico cognosci, non verò juris articulus. c. 2. dist.3.num.40.& 41.pag.226.
Facta non præsumuntur, sed probanda sunt. c. 13. nu. 41.pag.188.
Facultates quum desunt, felicitas, nobilitas, & amplitudo deficiunt. c. 3. nu.80.pag.48.
Falcidia jure veteri nec prohiberi, nec minui, neque per pactum remitti poterat, at jure novo prohiberi valet. c. 4. num.67.pag.71.
. . sæpè sumitur pro Trebellianica, & è contrario. ibid. sub d.nu.
Fallere nemo omnes, omnes neminem, singuli singulos possunt.par.2.c.4.num.23. pag.297.
Falsum dicere plures testes difficillimè possunt. ibid.
Falsa probatio,vide in v.probationem falsam.
Falsi Procuratoris exceptio, vide in v.exceptio.
Falsi testes,vide in v.testes falsi.
Falsorum testium, & scripturas falsantium copia est in Regno Neapolitano. c. 2. dist.3. sub num. 4. pag. 380.& nu.45.pag.222.
Falsitas inest in festinatione. c.1. n.2.pag.206.
Falsitas ut excludatur, omnes subtiles interpretationes admittuntur.par.2.c.2.nu.35. pag.289.
Falsitas non præsumitur. par. 2. cap. 4. num. 21. pag.297.
. . . facilius detegitur in testibus, quàm in instrumentis.ibid.
Falsitatis crimen coram Judice loci ordinario miles committens ab eodem punitur. cap.3. dist.2. num.5. pag.232.
Familia quando conservetur per fœminam in ea nuptam.c.4. num.124.pag.78.
in Familia fœminæ continentur. c. 4. sub num. 102. pag.73.
Famulus militis quando militare privilegium habeat. c.3.dist.2.num.11.pag.232.
Famulus professoris Artis Serici, vel Lanæ fori privilegio gaudet. c.3.dist.3.nu.17.pag.235.
Fati solatium est voluntas extra fatum. cap.9.num.2. pag.132.
Fatalia quæ sint, & unde dicantur. par.2. c.1. dist.1. num.20. pag.270.
. . . in S.C.currunt.ibid.nu.22.pag.272.
. . . non currunt in S. C. ob Judicis impedimentum. ibid.num.24.
Fatalia in judicio reclamationis æquè currunt, ac in appellationis judicio. par. 2. cap. 1. dist. 4. num. 7. pag.281.
Fatalia reclamationis quæ sint,& quandonam currere incipiant. & quo tempore durent.ibid. dist.4. nu.9. & 10.pag.281.
Fatalia non currunt,nisi prolata sententia integra cognitio habeatur.ibid. n.14.pag.282.
. . . non currunt attentatorum judicio pendente. ibid.nu.18.pag.282.
. . . si de validitate, vel de invaliditate mandati, ac de libelli ineptitudine agatur.ibid.
Fatalium impedimenta suspensiva unde proveniant,& quamplurima enumerantur remissivè. ibid.num.11. pag.281. & sub nu.18.pag.282.
adversus Fatalium cursum minor in integrum restituitur.ibid.num.15.pag.282.
Fatalium cursus suspenditur reclamantis morte, sed heres infra legitima tempora tenetur appellationem seu reclamationem prosequi.ibid. n.16.pag.282.
. . . ob incidentia, & emergentia, donec fuerint decisa.ibid.nu.17.
Fatuitatis triplex constituitur species. c. 3. num. 28. pag.41.
Fatuus testabilis an intestabilis sit, Judex ex ejus actibus judicat.ibid.nu.29.
Favorabilia sunt extendenda. cap. 4. sub num. 179. pag.87.
Festinatio unius non lædit jus alterius. c. 13. num. 55. pag.187.
in Festinatione ut plurimum inest falsitas. c.1. nu. 1. pag.206.
Feudum non habetur in commercio. cap. 1. num. 40. pag.13.
Feudi directum dominium Regis est.ibid.
Feudo alienato cum clausula salvo Domini assensu &c. assensu tamen non præstito emptor feudi pretium non amittit. c.12. n.37. pag.162.
Feudo vendito etiam hereditario, datur locus juri retractus.c.13. n.66. & 67. pag.189.
à Feudo ad emphyteusin arguitur. c.12.n.27.pag.161.
super re Feudali recuperata, vel defensa Advocatus pro suo patrocinio aliis præfertur creditoribus; limitatur si ex ejus fructibus satisfieri possit.c.1. nu. 66., & sub num.69. pag.17.
à Feudali successione excluditur fœmina, quia nec dominium juvare, nec pro eo pugnare potest.c.6.num. 52.pag.104.

. . . excluditur ejus filius, licet pro domino pugnare possit.ibid.

Feudales causa compromitti non possunt.c.4. num.31. pag.239.

Feudales reditus quoad dominum feudi reputantur censuales burgensatici quoad possessorem, c. 12.nu. 65.pag.167.

Feudatarius absque Regis assensu neque alienare, neque hypothecare potest, c.1. n.40.pag.13.

Fictio contra naturalem æquitatem prævalere nequit. c.4.n.123. pag.78.

Fictiones juris duæ an circa idem concurrere possint. cap. 1.sub num. 73. pag. 18. vide etiam in v. specialia.

Fida quæ sit, & cur ita dicatur, c.10. num.64. pag. 144.

Fides baptismatis probat ætatem. c. 7. num. 38. pag. 114.

Fides Regesti, vide in v. Regesti.

Fidem frangenti fides frangatur eidem, Res. 3. sub num.8.

Fideicommittens si permutationem non prohibuerit, an in permutatione requirantur solemnitates.Prag. 1. de vinculis &c. amovendis. c. 9. num. 9. pag. 133.

Fideicommissum unde sit dictum, & unde originem sumpserit. c.4.n.17.pag.64.

Fideicommissum quibus verbis fieri possit, c. 4. num. 64. pag.71.

. . . exemplo declaratur. ibid. n.68.pag.71.

Fideicommissum aut universale est, aut particulare, & utrumque explicatur.ibid. n.70.

Fideicommissum expressum quod sit, quodque tacitum, ibidem num.73. & 75.

Fideicommissum tacitum à DD. utile dictum fuit, & quare.ibid. num.76.

Fideicommissum purum quodnam dicatur, quodve conditionale. ibid. num. 77. pag. 71. & num. 78. pag.72.

. . . temporale, vel in diem explicatur.ibid.num.79. & 80. pag.72.

. . . perpetuum quod sit. ibid. sub n.80.

. . . controventionale, sive in casu alienationis quando dicatur fieri, & quando in casu mortis. ibid.n. 81. & 82.

Fideicommissum in casu mortis quandoque simplex appellatur.ibid. sub n.82.

Fideicommissum simplex, & absolutum quod sit.ibid. n.83.pag.72.

. . . ex qua prohibitionis de non alienando specie inducatur. ibid. n.85. pag.72.

Fideicommissum si in casu alienationis tantùm sit factum, prohibitus alienare extra familiam alicui de familia alienare valet, secus verò in fideicommisso, quod ex prohibitione inducitur etiam in casu mortis. ibidem n.87.

Fideicommissum simplex familiare quodnam sit. ibid. num.102. pag.73.

Fideicommissum familiare, & lineale explicatus.ibid. sub n.103.pag.73.

Fideicommissum descensivum masculinum quomodo inducatur.ibid.n.105.pag.73.

Fideicommissum conditionale in contractu factum accedente morte fideicommissarii ante eventum conditionis non extinguitur, secus in testamento. ibid. n.109. pag.74.

Fideicommissum simplex, & absolutum non dicitur quando est Ecclesia vocata. ibid. sub num. 110. pag.74.

. . . ex quibus verbis inducatur, ibid. n.111.

Fideicommissum quando familiare, masculinitatis prærogativa servata, & quando lineale vocetur. ibid. num.115. pag.75.

Fideicommissum lineale non solùm ex verbis expressis, sed ex perspicuis conjecturis elicitur, quæ numerantur, ibid.n.116.

Fideicommissum an sit favorabile, vel odiosum jura, & rationes pro utraque parte afferuntur, & ponderantur.ibid.n.117.& seq. pag.75.

Fideicommissum de casu ad casum, vel de persona ad personam utrum extendi debeat nec ne. ibid.nu. 118.& seqq.pag.76.

Fideicommissum pro dote filiabus, ac descendentibus testatoris constituenda cessat, etiam si alienatio pro hujusmodi causa fuerit prohibita in fideicommisso tum in contractu, tum in ultima voluntate instituto. c.9. n.11. pag.133.

. . . pro restituenda dote à filio accepta, vivente patre testatore, evertitur, sed in casu dotis post patris mortem receptæ, controversia est inter Doctores, & Auctoris distinguentis opinio refertur. ibid.n.12. pag.133.

. . . subvertitur pro necessitatis causa, & bono publico. c.4. n.99. pag.73.

. . . pro constituendo Sacerdoti patrimonio, & pro causa studii, ibid.n.100. & 101. & c.9. num. 15. pag.134.

Fideicommissum ubi evertitur, an Prag. 1. de vinculis &c. amovendis procedat, c.9. n.10. pag.133. & num.19. pag 134.

. . . evertitur pro causa redemptionis ab hostibus, exulibus, vulgò banditis, & à carcere ob delictum, ac debitum civile sine culpa contractum, c.9.num. 14. pag.134.

. . . an & quando causa militiæ possit everti, ibid. n.15. & 16. pag.134.

. . . locum non habet pro alimentorum causa. ibid. n.13. pag.134.

Fideicommissum in quibus casibus everti possit remissivè. c.9. n.17.pag.134.

Fideicommissum quando dicatur caducatum. c.4. n. 163. pag.83.

. . . non caducatur ad limitationem consilii Oldradi 21. quando conjecturæ contrariam testatoris mentem ostendunt in constituendo fideicommisso in infinitum. ibid. n.166.

Fideicommissi definitio. c.4. num. 62. & 65.pag. 70. & 71.

Fideicommissi ignara præsumitur mulier.c. 4. n. 97. pag.73.

Fideicommissi causa hac conditione confecti, si sine libera decedat, intercidit ob filiorum supervenientiam, nisi contrarium mens testatoris suadeat. ibid. num.107. pag.74.

Fideicommissi renunciatio non officit mulieri, si de eo priùs certior facta non fuerit. cap. 5. num. 10. pag.90.

Super re Fideicommisso subjecta, defensa, vel recuperata, Advocatus pro suo Patrocinio præfertur aliis creditoribus; limitatur si ex ejus fructibus satisfieri possit.c.1. n.66. & sub n.69.pag.17.

Fideicommisso bona subjecta quo tempore vindicari possint

possint, & super hoc differentia affertur inter fideicommissum in casu alienationis, vel mortis tantùm, vel simplex, & absolutum. cap. 4. num.89. pag.73.

Fideicommisso conditionali bona subjecta in casu mortis instituto, vel etiam in casu alienationis, si alienata fuerint, quando revocari possint. ibid. num. 90. pag.73.

Fideicommisso bona subjecta, & à patre alienata statim filius revocare valet, & nullus ex iis patri usufructus quaeritur. ibid.n.91. pag.73.

in Fideicommisso agnatitio quando succedat masculus ex fœmina descendens. cap. 4. n.124.pag.78.

Fideicommisso in casu alienationis tantum facto prohibitus alienare potest habere heredem extraneum ab intestato; fideicommisso tamen in casu mortis post gravati mortem admittuntur illi de familia, excluso extraneo ab intestato veniente. ibid, n. 88, pag.72.

Fideicommisso res alienari probibita, si super ea census imponatur, reivindicari potest per fideicommissarium in gradu sequentem, non expectata alienantis morte. ibid. n.92.pag.73.

in Fideicommisso dubio multa perpenduntur conjecturae in interpretanda defuncti voluntate, ibidem num.118. & seqq. pag.76.

in Fideicommisso inter filios reciproco, an onus legitimae injunctum substineatur. c.5. num.4. & 5.pag. 89, & 90.

Fideicommisso bona subjecta interest conservari in familiis, c.9. num.4. pag.132.

Fideicommisso vocatis datur Curator in casu submovendi vinculi. ibid. num.5.

Fideicommisso bona subjecta, nisi familiae splendorem ostendant, & testatoris affectionem possunt vendi, & alia loco eorum supponi. c.9. num.21. pag. 134.

Fideicommisso bona subjecta pro justa causa possunt alienari in subsidium, bonis liberis non extantibus. ibid. num,22,

Fideicommisso bona subjecta causa dotis alienantur cum pacto reemendi ex fructibus aliorum bonorum. ibid. num.25. pag.135.

de Fideicommisso tacito qui tractent.c.4. sub num.76, pag.71.

de Fideicommisso universali, cui particulari DD.tractantes referuntur. ibid. num.71.

inter Fideicommissum in casu alienationis tantùm,& illud in casu mortis, vel simplex, & absolutum multa intercedunt differentiae, quarum aliquae notantur. ibidem num.86. & num.seqq. à pag.72.

ad Fideicommissum an extendatur substitutio directa in codicillis facta. ibidem num.176. pag.83.

ad Fideicommissum an vigore codicillorum, sive clausulae codicillaris reducatur, vel in totum sit nullum testamentum, in quo praeteritus, & honorabili titulo institutionis non est institutus filius posthumus, vel tempore testamenti natus. ibid. num, 178. pag.74, & seqq.

Fideicommissa immortalitatis animae sunt inter fortiora argumenta. c.4. n.1. pag.62.

Fideicommissa unde dicantur. ibid. n.60. pag.70.

. . . firmitatem acceperunt tempore D. Augusti.ibid, num.61.

Fideicommissa quâ ratione fiant, ibid. sub num. 17, pag.64.

Fideicommissa in codicillis relinqui possunt. ibidem sub numer. 169. pag. 83.

. . . etiam ab intestato factis. ibid. n.170.

. . . differunt à legais. ibid.

Fideicommissa reddidit obligatoria Augusti[illegible]. c. 9. n, 16. pag.134.

Fideicommissa sunt sub Regia protectione.ibid. nu. 26, pag.135.

Fideicommissorum exempla, ac S.C. decisiones recensentur. c.4. n.160. & n.seqq. à pag.73.

ex Fideicommissorum natura, quod legatis deest, explesum est. ibid.sua n.171. pag.83.

Fideicommissorum vincula quomodo submoveatur.c.9, n.3.pag.132.

de Fideicommissis tractantes DD. referuntur. c.4. n, 59.pag.70.

Fideicommissaria hereditas ubinam relinqui debeat, c.4. n.69. pag.71.

Fideicommissaria hereditatis petitio est instar petitionis hereditatis, & fideicommissario competit. ibid, n.151. pag.81. & n.153. pag.81.

Fideicommissaria substitutio, vide in v. substitutio fideicommissaria.

in Fide commissariam transit heredis institutio in testamento nullo facta, si fuerit in codicillis repetita. ibidem n.174. pag.83.

in Fideicommissariam quando trahatur heredis institutio in codicillis facta. ibid. n.175. pag.83.

Fideicommissaria, seù precativa verba quae sint. ibid. n.63. pag.71.

Fideicommissarius loco heredis habetur. ibidem sub n. 148. pag.80. & sub n.149.pag.80.

Fideicommissarius primus Trebellianicam à secundo non detrahit, ibid. sub n.149. pag.80.

Fideicommissarius ut victoriam in judicio obtineat contra heredem gravati, sive universalem possessorem, aut contra particularem, quae probare debeat, ibid. n.154. & n. seqq. pag.81.

. . . quando sibi praejudicium inferat, si alienationi rei fideicommisso subjectae non contradicat. ibid. n, 161. pag.82.

. . . si alienationi rei fideicommisso suppositae consenserit expressè, vel tacitè, habet actionem ad pretium contra venditorem, & plures circa id casus distinguuntur remissivè. ibid. n.162. pag.82.

Fideicommissarjo licèt regulariter immissionis remedium non competat, conceditur tamen ei in pluribus casibus, quorum aliquot enumerantur. c.4. n. 148. & 149. pag.80.

Fideicommissario praeambuli remedium non competit, ibid. n. 150.pag.81.

Fideicommossario contra heredem gravati, vel universalem possessorem competit fideicommissaria hereditatis petitio, contra verò particularem, in quem sunt alimenta bona fideicommisso subjecta, reivindicatio. ibid. n. 153. & 156. pag. 81.

Fideicommissario, si possidet inventario exibito, spectat onus probandi bona esset libera. cap.9.num.23. pag. 135.

in Fideicommissarium transeunt omnes actiones tam activae, quam passivae facta restitutione ab herede. c.4.sub n. 149.pag.80.

in Fideicommissarium secundum actiones utiles ipso jure transeunt ibid.sub n. 149.

Fidejussores offerens reus quando sub ipsis sit relaxandus. par. 2. c. 1. dist. 2.n. 37. pag.275.

Fiduciarius heres vide in v. heres fiduciarius.

Filia Regis Pharaonis erga Moysen officium exercet humanitatis, & juvamen, quod recensetur. c.7.n. 4. pag. 111.

Filia inhoneste vivens non habet dotem, neque alimenta. Res.3. n.7.

Filia non tenetur servare fidem patri præstitam de non nubendo sine ipsius consensu, si pater illam nubere sit morosus, & sinat labi annum 25. imò non potest exheredari, si post. d. annum inhoneste vivat. ibid. n. 8.

Filius dicitur pars viscerum matris, c. 7. num. 47. pag.116.

Filius adoptivus, vide in v. adoptivus filius.

Filius natus ex muliere quamvis prostituta præsumitur à patre conceptus.c.2.n.14.pag.33.

Filius ex delicto patris punitur. cap. 3. num. 97. pag. 50.

Filius patruo sua præfertur in hereditate, quam unus restituere rogavit alteri ejus filio, scilicet patruo. c. 4. sub n.27.pag.65.

Filius, & pater una ac eadem persona censentur. ibidem sub num. 28. pag. 65. & cap. 13. num.81. pag. 190.

Filius dicitur quasi dominus bonorum patris etiam eo vivente. ibid. sub n. 28. pag.65.

Filius si minus legitima pater ei relinquat, supplementum petit. cap.3. num.84. pag. 48.

... in legitima institutus querelam intentat inofficiosi testamenti, si in reliqua hereditate turpis persona instituatur. ibid. n. 85.

... acceptando testamentum patris, an, & quando censeatur quoque acceptare onus in legitima injunctum.c.5.n.8.cum seqq.pag. 90.

Filius natus si venter matris est prægnans, pro quota hereditatis parte conveniri potest. cap.6. sub nu. 65. pag.105.

... non potest obtinere præambulum ab intestato, nisi pro una portione salva provisione facienda pro aliis tribus viso exitu partus. ibidem num. 64. & 65.

Filius magis amatur à matre ob dolorem laborem, & onus, quod pro eo substinuit. cap. 7. num. 47. pag. 116.

... dicitur pars viscerum matris.ibid.

Filius pro patre, & matre fidejubere tenetur, aliàs exheredatur.ibid. n.82.pag.123.

... tenetur patrem, & matrem à captivitate redimere, aliàs successione privatur. ibid.

Filius, & mater sunt nomina correlativa.ibid.

Filius tenetur præstare alimenta patri inopi. c. 8. n.1. pag. 127.

Filius habitans seorsim à patre cum uxore, & familia existimatur uti paterfamilias. cap. 8. num. 5. pag. 128.

... habitans seorsim à patre jure Regni exceptione S. C. Macedoniani minimè juvatus, & in hujusmodi habitatione spatium longi temporis non requiri probatur. ibid.

Filius, qui se non abstinuit ab hereditate patris, vel non confecit inventarium, non juvatur beneficio deducto ne egeat. c. 8. n.7.pag.129.

... obligatus pro patre excarcerando juvatur beneficio deducto ne egeat.ibid.nu.9.pag.129.

... sui juris effectus reputatur novus homo. ibidem num.10.

... obligatus cum patre si est Doctor, & beneficio deducto ne egeat renunciavit, non juvatur postmodum hujusmodi beneficio. ibid.n.14.pag.129.

... tenetur ad se obligandum pro excarcerando patre.ibid.num.17.pag.130.

Filius præteritus in testamento, vide in v.præteritio, & in v.testamentum.

Filius professoris artis Serici, vel Lanæ fori privilegium habet.c.3.dist.3.n.17.pag.235.

Filio pupillo competit ordinaria possessio, & extraordinaria, quæ Carboniana. cap. 2. à num. 6. & seqq. pag.31.

Filio si relinquatur legitima tantùm portio, non tota parentis substantia ob alterius odium nu valeat testamentum. c. 3. nu.76.pag.47.

Filio debetur legitima absque ullo onere, & onus injunctum habetur pro non apposito. cap. 5. num. 2. pag.89.

... debetur legitima jure naturali, & positivo.ibid. num.3.

Filio minori datur curator pro iis bonis administrandis, in quibus pater non est legitimus administrator. c. 7. n.35.pag.100.

Filiusfamilias ex testamento capit, testamentum verò non condit. c. 3. n 20. pag.40.

... de quibus bonis testari possit, vel non. ibidem num.21.

... res fideicommisso suppositas, & à patre alienatas statim revocare valet, & nullus ex iis patri usufructus quæritur.c.4.n 91.pag.73.

Filiifamil. contractus metu reverentiali obligati cum patre rescindatur. c. 8. n.16.& 18. pag.130.

... metu reverentiali obligati pro patris excarceratione contractus nunquam rescinditur. ibidem num.17.

Filiofamilias, & servo tutor non datur, & quare. c.7. num.12.pag.112.

Filiofamilias in dignitate constituto, & etiam publicum exercente officium, datur locus S.C.Macedoniano. c. 8. n.2.pag.127.

Filiifamilias vi, metuque in contractu cum patre intervenientes non remanent obligati. ibidem nu. 15. pag.130.

Filij masculi, vide in v. masculi.

Filij quot unico partu nasci possint. cap. 6. num.65. pag.105.

Filij nascuntur non solùm parentibus, sed etiam Reipublicæ. c. 7. n.63.pag.120.

Filij à matre, quæ placere novo studet viro, sunt neglecti.ibid.n.47.pag.117.vers.& Sac.Cons.

Filij, vivente patre, quodammodo existimantur domini bonorum parentum.par.2.c.2.n.42.pag.290.

Filij militum fori militaris privilegio de jure Regni non gaudent.c.3.dist.2.n.10.pag.232.

Filij minores annis, vide in v. minores filij.

Filij legitimati per Principis rescriptum patri ab intestato non succedunt, extantibus legitimis, & naturalibus. c.6. sub n.22. pag.96.

Filij legitimi, & naturales de jure communi parentibus pro æquali portione succedunt tam mares, quàm fœminæ.ibid.n.4.pag.95.& n.24. pag.98.

... faciliùs bonis instruuntur moribus, quàm naturales. c.7.n.63.pag.206.

Filij naturales qui dicantur. c.6. num.5. pag.163. & num.11.& seqq. à pag.120.

... quomodo patri ab intestato succedant. ibid. n.8. pag.95.& sub n.11.pag.96.

...fiuus

. . . *fiunt legitimi per subsequens matrimonium, & Principis rescriptum, & per alios modos remissivè. ibid. sub n.21.& sub n.22.pag.96.*
. . . *matri non illustri succedunt, & illustri, quando non supersunt legitimi, & naturales. ibidem nu.19. pag.96.*
Filij nati ex incestis, & inutilibus nuptiis non succedunt, sed de aequitate canonica aluntur, ibidem num.20.
Filiorum educatio, vide in v.educatio.
Filiorum successio, vide in v. successio.
Filiorum, & nuptiarum non eadem est ratio, & causa. c.2.num.24.pag.35.
Filiorum causa, & patris una atque eadem est. c.7. n. 35.pag.114.
Filiorum quinque numerus etiam in bello interfectorum ab onere tutela patrem excusat. ibidem num. 36.pag.114.
Filijs facta substitutio, vide in u. substitutio.
Filijs omni jure paterna debetur hereditas. c. 3. num. 95.pag.50.
si sine Filius *decesserit conditio, vide in u. conditio si sine &c.*
Filiatio quomodo probetur. c. 2. n. 15. pag.33. & c. 6. sub num.56 pag.104.
Filiationis quasi possessio à petente Carbonianam possessionem probari debet. cap. 2. num. 10. & 11. pag.32.
Finalis causa qua sit. c.3.n.98.pag.50.
Fiscus, & mulier pari passu ambulant. c.1. num. 51. pag.14.praterquàm in quibusdam casibus. ibid. nu. 52.pag.14.
Fiscus quando bona Forjudicatorum acquirat. cap.3. num.15.pag.40.
. . . *audiendus est in judicio contra eum, qui aliquem testari prohibuit, uel coegit. cap. 3. nu.105. pag.52.*
. . . *navilia, & bona naufraga hostium, atque infidelium acquirit. c.3.dist.1.nu.13.pag.230.*
. . . *in causis nobilitatis, & redintegrationis ad honores sedilis an habeat interesse formatum. p.2.c.2. sub n.22.pag.287.& nu.25. pag.288.*
. . . *& in Regno Neapolitano in nobilitatis causis habet simplicem assistentiam, & proinde non admittitur ad recusandum Judicem uti suspectum, nec ad petendum primum, & secundum beneficium. ibid. sub n. 25.*
Fisci etymologia. cap. 6. dist. 3. num. 24. & 25. pag.261.
Fisco praefertur privatus expressam habens hypothecam. c. 1. n.49.pag.14.
Fisco cur competant beneficia. cap.6.dist.3. sub nu.23. pag.261.
Fiscalis probatio, vide in v.probatio fiscalis.
Fiscales causa in dubio contra fiscum decidenda, & dictum Philippi II.atque exemplum M.Aurelii Philosophi refertur. Ref.1.num.30.
Faemina nupta in familia quando familiam conservet. c. 4. n.124.pag.74.
. . . *nupta in familia excludit masculum remotiorem in fideicommisso ordinato pro conservanda familia. ibid.*
Faemina nupta dicitur finis unius lineae, & principium alterius. cap.6. sub num.30.pag.99. & sub n. 51.pag.103.
. . . *est ignara forensium rerum. cap. 7. num. 5. pag.111.*
. . . *facilè decipitur. c.9.n.12.pag.133.*
. . . *peritorum non quarit consilium desiderio nuptiarum. ibid.*
. . . *suscipiens tutelam videtur tacitè S.C. Vellejano renunciasse. cap. 7. num.31. pag.114. num.46. pag. 116.*
. . . *secundò nubens à tutela removetur. ibid. num.31. pag.114.*
Faemina, mortuo viro, nil jucundius accidit, quàm filios amplexari. c.7. nu.47.pag.116.
Faemina exclusa per aliquod Statutum à masculis, vide in v.masculus &c.& in v.Statutum.
Faemina in familia continentur, cap. 4. sub num. 102.pag.73.
Faemina quando, & qua possint esse tutrices. cap.7. nu. 30. pag.113.
. . . *ut ad secundas evolent nuptias, solent esse perjurae. ibid. nu.31.*
Faeminae exceptione S. C. Vellejani adjuvantur, si ipsa velint. c.7.num.65.pag.121.
Faeminarum deterior est conditio, quàm masculorum. c.3.n.81.pag.48.
. . . *perpetua tutela ex veteribus juribus. c. 7. num. 5.pag.111.*
. . . *juramentum de secundò, vel ulterius non nubendo non est permittendum. ibid. n.31.pag.111.*
Faeminis masculi praeferuntur in successione paterna, vel materna ab intestato de jure Regni Neapolitani, eas tamen dotare tenentur de paragio. c. 6. nu. 25.& 26.pag.98.
Faeminis officia sunt adempta. c.7. n.61. pag.120.
Feminas, ac masculos natura sine distinctione sexus votis parentum commendavit. cap. 6. num. 24. pag.98.
Feminas esse dotatas interest Reipublicae. cap.7. num. 63.pag.120.
Faeminei, ac masculini sexus in successionibus sublata est differentia. c. 6. sub n.23.pag.97.
Fetus in utero quando reputetur animatus. Resol. 1. num.15.
Faetum occidens ordinaria paena est plectendus. ibidem sub n.16.
Fetus an sit in ventre ingenitus, quibus cognoscatur signis. ibid.
Fetus animati occisi delicti corpus quomodo sit probandum. ibid.
Forum declinari non potest à convento ex contractu paterno. c.2. dist.1.n.53.pag.214.
Fori declinatoriam non habet Clericus heres Laici citati. c.14.n.103.pag.263.
Fori exceptio declinatoria, vide in v.exceptio.
Fori variatio, vide in v. persona miserabiles, & in v. privilegiatus.
Fori electio quibus concedatur personis. c.2.dist.1. nu. 28.& seqq.pag.212.
. . . *ut locum habeat, qua requirantur. ibid. nu.45. pag.213.*
Fori electio, seu variatio in quibus fundetur juribus. ibid.nu.29. pag.212.
Fori electio contra aliam personam aequè privilegiatam minimè conceditur, excepto Curiali, qui etiam contra privilegiatum hujusmodi privilegio gaudet. c. 2.dist.1.nu.49.pag.214.
Fori electio, seu variatio potest fieri per procuratorem speciale mandatum habentem de praestando perhorrescentiae juramento, vel mandatum generale cum libe-

libera . c.2. dist.1. num.46. pag.213.

Fori variatio à Curia superiore ad inferiorem in criminalibus non admittitur , reo in fortiis non existente . c.2. dist.1. n.47. pag.214.

Fori electio non potest fieri per viduam , virginem , & personas privilegiatas contra subditum M. Admirati , c.3. dist.1. n.8. pag.229.

Fori electione facta in M.C. in causa criminali per virginem , aut viduam patre orbatam , si eligens lite non dum contestata nuptui esset tradita , non ideò causa ad aliud Tribunal remittitur . c.2. dist.1. sub n.24. pag.211.

Fori privilegium quando nam clerici amittant habitu clericali dimisso . c.2. dist.3. n.20. pag.224.

Fori privilegii materia quoad Clericos , vide in v. Clericus.

Fori privilegio gaudent personæ miserabiles agentes ex cessione , seu donatione lucrativa , dummodò fraus absit . c.2. dist.1. n.52. pag.214.

Forjudicatus in Regno est intestabilis . c.3. n. 14. pag. 39. ac de hujusmodi materia remissivè . ibid. n. 19. pag.40.

Forma substantialis in Statuto inducta quæ sit . c. 4. n.25. pag.238.

Forma quando adimpleatur per verba æquipollentia. c. 14. n.48. & 49. pag.199.

Fortunam hominis adversam jus non patitur cogitare. c.4. n.50. pag.68.

Fragilitas mulierum notatur c.7. n.5. pag.111.

Franchis , vide in v. Præses de Franchis.

D. Franciscus de Pusco laudatur . c. 1. sub num. 28. pag.11.

D. D. Franciscus Gascon Regius Consiliarius laudatur . c.1. sub n.28. pag.11. & c.2. dist. 3. sub nu.7. pag.223.

V. J. D. Franciscus Maradei laudatur . c. 4. sub nu. 152. pag. 81.

D. Franciscus Nicodemus Regius Consiliarius laudatur. cap.4. sub n.124. pag.78.

D. Franciscus Raetanus Regius Consiliarius laudatur , c. 1. sub n. 83. pag. 20.

Frater unde dicatur. c.6. sub n. 46. pag.102.

Frater consanguineus an solus ab intest. to succedat de jure communi fratri in bonis matris excluso fratre uterino. ibid. sub n.51. pag.103.

Frater uterinus an solus de jure communi admittatur ad hereditatem fratris ab intestato defuncti circa bona materna excluso fratre consanguineo. ibid.

Fratres sorores excludunt in successione ab intestato paterna , vel materna de jure Regni Neapolitani, eas tamen dotare tenentur de paragio. ibid. n.25. & 26. pag. 98.

Fratres ex uno latere excluduntur à fratribus ex utroque latere in successione intestata alterius fratris . ibid. num. 40. pag. 100. vide etiam in v. nepotes.

Fratrum filii , vide in v. nepotes.

Fratrum alij possunt esse liberi , alij servi. par.2. c.1. dist. 3. n. 7. pag. 278.

Fraus in actu causa cognita effecto præsumi non debet c. 6. sub n.23. pag.97.

Fraus est color quæsitus in contractu , cap. 7. num. 83. pag. 124.

Frandes multæ committi possunt in æstimatione bonorum, cap.1. num.24. pag.10.

D. Fridericus Cavalerius R. Consiliarius laudatur . c. 3. n. 25. pag. 35.

Fructus omnis non jure seminis , sed jure soli percipitur. c.1. sub n.60. pag.16.

Fructus qui , & quando restitui debeant per heredem gravatum. c.4. sub n.54. pag.68.

Fructus percepti , & qui percipi poterant veniunt in reivindicatione . c.4. num.198. pag.82.

. . . in reivindicatione instituta pro recuperatione bonorum , quæ sunt fideicommisso subjecta , veniunt à tempore , quo factus est casus fideicommissi. ibid.

Fructus territoriorum , quæ burgensatica dicuntur, jure gentium , & civili dominis quæruntur . c.10. num.55. pag.142.

pro Fructuum recollectione pecuniam mutuans aliis præfertur creditoribus super iisdem recollectis. c.1. num.61. pag.16.

Fructuum restitutio quomodo , & quando fiat ab emptore venditori , rescisso contractu , cap.12. n. 84. pag.169.

Fructus bonos facit arbor bona . cap. 7. num. 63. pag. 120.

in Fructibus ex territorio perceptis fundi dominus pro pensione aliis præfertur creditoribus . c.1. n.65. pag.17.

de Fructibus ex hereditate perceptis rationem reddere debet heres creditoribus , & legatariis , & à quo tempore . ibid. n.95. pag.23.

Fructuarius quo sensu in multis legibus dicatur non possidere . c.10. n.15. pag.139.

de Fuga auctore non constito , si quamplures sint milites , quid à Judice agendum. c.3. dist.2. num.18. pag.233.

Fugam qui in acie prior fecit , capite plectendus est. ibid. n.16.

Fundus , vide in v. Territorium.

Fundus cum meliorationibus ad dominum devolvitur , si eo irrequisito alienetur ; & quid in donatione , oppignoratione , aut legato remissivè. c. 12. n.33. & 35. pag.162.

Funeris expensæ , vide etiam in v. expensæ.

Funeris impensarum creditor omnibus aliis creditoribus potior est . c.1. n.77. pag.19.

Funeris causa creditor præfertur etiam creditori causa dotis . ibid. n.78. pag.20. & 33.

Funeris causa creditor habet actionem insolidum contra heredes defuncti pro expensarum recuperatione. ibid. n.83. pag.20.

Furor adversa fortuna dicitur . c.4. n.52. pag.68.

. . . spectari non debet . ibid.

Furiosus , vide in v. mentecaptus.

Furiosus , mentecaptus , amens , demens , fatuus synonima sunt . c.3. n.27. pag.40.

Furiosus an intestabilis sit , c.3. n.26. & 29. pag.40. & 41.

de ipsius testamento remissivè. ibid. n.34. pag. 41.

Furiosus ignoranti comparatur, & instar dormientis, vel quiescentis aliquid agere non intelligitur. c.4. n. 36. pag.66.

Furioso hereditatem relictam ejus curator adire debet. ibid. n.35.

Furioso filio substitutio vulgaris facta comprehendit exemplarem, & an si furor postea supervenerit. ibid. n.48. & seqq. pag.67.

Furiosi , qui minoribus æquiparantur , restitutionis in -

in integrum remedio gaudent. par.2.c.2. num.12. pag.286.
Furioso datur curator. c.7. n.54. pag. 118.
Furto bona subtracta quomodo sint recognoscenda. Resol.1. sub n.3.
Futura bona censentur obligata sub generali hypotheca. c.12. n.113. pag.173.

G.

GAspar de Diano Alphonso I. Regnante fuit S. C. Præses, & Archiepiscopus Neapolitanus. cap.2. dist.3. sub n.48. pag.226.
Gemma in inventario describendæ æstimari debent, & quare. c.1. n.98. pag.23.
Generis decus conservare publicè interest. c.3. nu.80. pag.48.
Giptius impugnatur, vide in v. Michael Angelus Giptius.
Gradus proximitatis novo Auth. jure non consideratur, sed sanguinis conjunctio. c.6. n.41. pag.100.
Graduatio cur ita dicatur c. 1. n.36. pag.12.
Graduationis creditorum judicium est executivum, cujus vi contractus rescinduntur, nec amplius tertia pariunt interesse, ibidem num. 31. pag. 12.
Graduationis judicium debitori censetur proficuum. ibid. num. 32.
Græcorum mos antiquus vera sub fabulis indicare. Resol. 1. nu. 6.
Gravamen, vide etiam in v. conditio, filius, legitima, onus.
Gravamen appositum legitimæ habetur pro non apposito. c. 5. n. 2. pag. 89.
Gramen injunctum legitimæ in fideicommisso reciproco an sustineatur, & sententia Auctoris quæ sit. ibid. n.4. & 5. pag.89. & 90.
Gravamen adjectum legitimæ an sustineatur, si filius acceptavit testamentum, Auctoris distinctio refertur ibid.
Gravamen in legitima adjectum in quibus casibus filius acceptando testamentum patris, censetur quoque acceptare, ibid. num. 8. & seq. pag. 90. & 91.
Gravamen appositum in legitima si sit conditionis rejicitur ipso jure absque alia petitione; si verò sit quantitatis, tunc ut removeatur, requiritur petitio, vel protestatio. ibid. n.11. pag.91.
Gravamen generaliter injunctum super omnibus bonis non tangit legitimam, ibidem sub num. 13. pag. 91.
Gravamen ex eisdem actis cognoscitur, quidve continere debeat. par. 2. cap. 1. dist. 2. num 14. pag. 273.
Gravaminis causa, quum ab interlocutoria appellatur, exprimi debet. ibid. sub n.9.
À Gravamine quocumque de jure canonico appellari potest. ibid.
À Gravamine futuro non licet appellare, nisi de jure canonico, vel si futurum gravamen sit verisimile. ibid. n.17. pag. 273. & n.18. pag.273.
Gravitas in Judice quomodo esse debeat. c.2. dist.2. n. 41. pag. 219.
D. Gregorius Mercado Regiam Cancellariam Regens commendatur. c.1. sub n. 28. pag.11.
Guarentigiatum instrumentum quid sit, & quid clausula guarentigiæ significet. cap. 14. num. 16. pag.195.
D. Gundisalvus Macchado Regius Consiliarius laudatur. Resol.1. n.17.

H.

HAbitus clericalis qualis esse debeat. c. 2. dist. 3. nu. 10. pag. 223.
Habitus est intrinsecum clericatus requisitum. ibid. n. 16. pag. 224.
Habitus clericalis debet esse talaris, juxta regionis morem, vel qualis fuerit ab Episcopo in Synodis designatus, ibidem num. 10. pag. 223. & sub nu.18, pag. 224.
Habitus clericalis titulum non ostendit, neque probat clericatum. ibid. n.51. pag.227.
Habitu clericali dimisso, quandonam clerici fori privilegium amittunt, cap. 2. dist. 3. num. 20. pag. 224.
Hæres, vide v. heres.
Hæreticus testari nequit, nec heres institui. c. 3. n. 14. pag. 39.
Hebræis non permittebatur vetera Majorum prædia distrahere. c.3. n.82. pag.48.
Heres fideicommissarius, vide in v. fideicommissarius.
Heres reclamantis, vide in v. reclamantis morte &c.
Heres tenetur reddere rationem de fructibus ex hereditate perceptis existentibus creditoribus, etiam quod non comparverint; respectu verò legatariorum à tempore, quo isti comparuerint, cap.1. num.95. pag.23.
. . . quibus casibus excusetur ab inventario non confecto, ne sit ipse in damno. cap. 1. à n. 105. ad n. 107. pag. 24.
Heres proprio, vel alieno ore nominetur nil interest. c. 3. num. 44. pag. 42.
Heres scriptus in possessionem mitti solet, non obstante contradictione, si hæc requirat altiorem indaginem. c.3. n.133. pag.56.
ut Heres non sit institutus quibus modis evenire possit. c.4. n.9. pag. 63.
si Heres esse non potuerit *casus comprehendit illum,* si heres esse noluerit. *cap. 4. numer. 10. pagina 63.*
Heres fiduciarius quare ex hereditate quartam retineat. ibid. n.18. pag. 63.
Heres filij juvatur beneficio S. C. Macedoniani. c.8. n. 2. pag.64.
Heres mulier conventa non gaudet S. C. Vellejani exceptione. c.7. num. 78. pag. 122.
Heres dicitur continuare possessionem, ac dominium defuncti in rebus hereditariis. cap. 12. num. 109. pag. 168.
Heredis nomen scribere, vel nuncupare paria sunt. c.3. n.44. pag.42.
Heredis institutio nuncupatione facta valet, c.14. n. 48. pag. 199.
Heredis institutio facta in testamento nullo, in codicillis repetita in fideicommissariam transit. c.4. nu. 174. pag. 83.
Heredi testamentario non solum competit hereditatis petitio, sed etiam immissio. cap. 4. num. 125. pag. 78.

absque

absque Herede decedere injuriosum aliquando reputatur. ibid. num.23.pag.64.
Heredum dignitas à testatore non expressa suppletur per aequipollens.c.3.n.73.pag.47.
Heredum, & successorum nomine extranei veniunt. c. 4. sub n.110.pag. 74.
Hereditas ab intestato, vide in v. successio ab intestato.
Hereditas fideicommissaria, vide in v. fideicommissaria hereditas.
Hereditas patris filijs omni jure debetur.c.3. num.95. pag.50.
Hereditas jacens adnumeratur inter personas privilegiatas.c.2.dist.1.n.33.pag.212.
Hereditas in codicillis directò neque dari, neque adimi potest.c.4. n.169.pag.83.
Hereditatis causâ in S.C. commissa, fit inhibitio M. C. c.3.nu.141.pag.58.
Hereditatis petitio heredi testamentario competit. c.4. n.125.pag.78.
Hereditatis petitio fideicommissaria, vide in v. fideicommissaria hereditatis petitio.
Hereditatem restituit heres fiduciarius fideicommissario aut verbo tantùm, aut verbo, & re simul, & uterque modus explicatur.c.4. sub n.149.pag.80.
Hereditatem repudiante filio, substitutus ne, an pater admittatur.c.4. nu.29.pag.65.& seq.
Hereditatem à monacho repudiatam, substituto, non verò Monasterio deferri probatur. cap.4. num.30. & seqq. à pag.65.
Hereditatem adeundi ratio personæ adhaeret.ibid.num. 32.pag.65.
Hereditatem infanti, vel furioso relictam ejus tutor, vel curator adire debet. ibidem sub num.33. & nu. 35 pag.65.& 66.
Hereditate non adita per institutum mortuum, an substitutus ad eandem admittatur, excluso transmissario.ibid.n.25 pag.64.
Hermaphroditus judicatur in eo sexu, in quo magis incalescit.c.13. n.35.pag.183.
Homicidium, vide etiam in v. hominis occisi &c.
Homicidii gravitas.Resol.1. sub n.13.& 14.
Homo immutatur, & semper est in perpetuo motu.c.17. n.29 pag.113.
Homo novus dicitur filius sui juris effectus. cap.8. nu. 10.pag.129.
Homo ex facie internoscitur.Resol.1. sub n.3.
Hominis adversam fortunam jus non patitur cogitare. c.4.n.50.pag.68.
Hominis interest beneficio afficere alium hominem. cap. 7.num.2.pag.111.
Hominis significatione venit verbum caput.ibid. num. 10.pag.112.
Hominis vita cunctis rebus praeferenda. c. 9. num.13. pag.134.
Hominis cupiditas nunquam satiatur.cap.10. num.2. pag.137.
Hominis natura in accipiendo prompta, in solvendo morosa.c.14.n.1.pag.194.
Hominis occisi recognitio quomodo fieri debeat. Resol.1. num.3.
Hominis occisi cogniti, vel incogniti delictum in genere quomodo probetur.ibid.n.11.
Hominis Provisio,vide in v.provisio hominis.
Hominem qui occidit, Imaginem Dei exterminat. Resol.1.num.14.
Homines inter se habent quandam societatem, & cognationem.c.7.n.1.pag.11.
Homines potiùs rei dominium retinere cupiunt, quàm dimittere.c.12.n.62.pag.166.
Homines non semper quod ore dicunt corde sentiunt. c.3. nu.87.pag.49.
. . . ad dissentiendum natura sunt faciles. c. 4. sub num.117 pag.75.
. . . ad malum sunt proclives. cap.6. dist.2. num.11. pag.256.
Hominum dissensiones ex rerum divisione. cap.10. nu. 2.pag.137.
Honestatis probatio valida est, argumento à communiter accidentibus.Resol.2.n.3.
ad Honorem indignos admittere, est dignis injuriam irrogare.par.2.c.2.n.21.pag.287.
Honorarij tutores,vide in v.tutores honorarij.
Horrea,vide in v.merces.
Hospitale an habeat jus congrui.c.13.n.54. pag.187.
Hospitalia cur habeant beneficia ad pignus probandum.c.6.d.st.3.n.16.pag.260.
Hospitalium bona nequeunt alienari, ipsisque relicta pro legatis ad pias causas habentur. ibid. num. 17. pag.260 in fin.
Humanarum rerum vicissitudo memoratur.c.12.n.31. pag.162.
Humanitatis flos plus valet, quàm sapientia.c.2. dist. 2. sub n.44.pag.219.
Hypotheca in feudalibus anterioritatem sumit à tempore,quo fuit interpositus assensus. cap. 1. num. 39. pag.13.
. . . censetur extincta, re extincta. cap.1. num. 148. pag.28.
. . . super bonis tutoris per ejus obligationem acquiritur impuberi.c.7.n.32.pag.114.
Hypotheca quid sit, & quotuplex.cap.12. num.112. & seq.pag.173.
. . . sui natura est individua. ibidem num.116. pag. 173.
. . . semper transit cum ipsa re. ibidem num. 122. pag.174.
Hypothecae jus ex solo instrumento elicitur. ibid.nu.97. pag.171.
Hypothecae natura eadem est ac contractus, ibidem num.98.
Hypotheca tacita, sive legalis effectus. ibid. num.115. pag.173.
Hypothecaria actio quibus competat, & contra quos exerceatur.c.12.n.99.pag.171.
Hypothecarij creditores qui sint.c.1. n.35.pag.12.

I.

JActura aliena non debet quis locupletari. c.7. num. 59.pag.119.
Jason impius, & crudelis homo sine sepultura abjectus fuit, ex quo multos homines reliquit insepultos.cap.1. sub n.82.pag.20.
Identitas praesumitur, non pluralitas. cap.13. num.31. pag.182.
Ignivoma arma,vide in v. arma ignivoma.
Ignorantia praesumitur in muliere.c.7. nu.70.pag.121.
ex Imaginationis laesione amentia non oritur. cap. 3. sub n.31 pag.41.
Imaginativam tantùm depravatam habens testamentum condit.c.3.nu.31.pag.41.

Im-

Immissio vigore l.fin. C. de edicto D. Hadr. toll. quæ sit. c.4.n.125.& 126.pag.78.& 79.
... ut plurimum conceditur absque citatione. ibid. num.127.
... differt à praeambulo, & ratio differentiæ adducitur. ibid. n.128. pag.79.
... qua ratione fuerit inventa. ibid. n.130.
... impeditur ex vitiis in testamento repertis, & pleraque numerantur. ibid. num.131. & seqq. pag. 79.
... conceditur ei, qui potiora jura habet. ibid. nu. 136. pag.79.
... heredi non denegatur ob adversarii contradictionem, quæ altiorem requirit indaginem. ibid. nu. 137.
... non impeditur, si exceptio opposita à contradictore sit circa rem, quæ continent articulum juris dubii. ibid. n.138.
Immissionis remedium an habeat institutus in legitima, universali herede existente, itaut à manibus universalis heredis illam accipere non debeat.c.4.n. 140.pag.80. & c.5. n.14. pag.92.
... fideicommissario regulariter non conceditur, competit tamen ei in plurimis casibus, quorum nonnulli recensentur. cap. 4. numer. 148. & 149. pag.80.
... etiam in bonis feudalibus conceditur substituto per vulgarem, aut exemplarem expressam, vel ex tacita vulgari, aut pupillari. ibidem nu. 152. pag.81.
... legatario in re particulari minimè conceditur. ibid.n.141.pag.80.
Immutanda non sunt, quæ vetustam habuerunt interpretationem. c.12. n.111.pag.173.
Immutari potest vir bonus. c.7. n.29.pag.113.
Impedimenta, quæ fatalium cursum suspendunt quænam sint. par.2. c.1. dist. 4. n.11. usque ad 18. pag.281. & seqq.
ab Impedimentum probabile etiam transacto tempore dilatio quædam conceditur. cap.6. dist.3. num.47. pag.262.
Impedito non praecluditur terminus. c.7. n.37. in fin pag.115.
Impensa in ultima infirmitate erogata, vide in v.creditor impensarum, & in v.expensæ.
Imperfectum est consilium minorum.c.7. num. 5. pag. 111.
Imperium pari in parem non conceditur. par. 2. c.1. dist. 2. n.24. pag.274.
Imperitia literarum à tutela onere excusat.c.7. n.36. pag.115.
ab Impetitis absolutio, vide absolutio ab impetitis.
non Implementi exceptio est modificativa. par.2.c.4.n. 3. pag.296.
Impotens à praepotente est adjuvandus. c. 9. num. 3. pag.111.
Improbus potest bonis moribus imbui. c.7. num. 29. pag.113.
Impubes cur testari non possit. c. 3. sub num.23. pag. 113.
Impubes militare potest, imo militum Tribunus creari. ibid.
Impubes, qui se regere nequit, æquissimum est, ut ab alio regatur. c.7. n.13. pag.112.
Impuberi invito datur tutor invitus. cap. 7. num.9. pag.112.
Impuberi existenti sub alterius potestate non datur tutor. ibid. n.11.
Impuberis doli capacis cum tutoris auctoritate responsio super positionibus est valida, quamvis beneficio restitutionis in integrum eidem succurratur. c. 6. dist.1. n.47. pag.249.
Impulsiva causa quæ sit. c.3. n.98. pag.50.
Incantus, & incantare quid sit explicatur, c.1.n.26. pag.10.
Incantus an sit licitus, & juri conformis. ibidem pag.10.
Incidentia, & emergentia quando fatalium cursum impediant. par.2. c.1. dist.4. num.17. & seq. pag. 282.
Incommodum, vide commodum.
Incommoda nemo sponte sibi accersit. c. 12. n.73.pag. 167.
Incontinenti quid connotet. c.3. n.135. pag.57. & c. 6. dist.1. n.92.pag.252.
Incontinenti quæ fiunt, in actu inesse censentur. c.4. sub n.11. pag.237.
Incontinenti quod fit, satis dicitur ante fieri. c. 6. dist.1. n.91. pag.252.
Incontinenti post terminum dicitur, si ad alios actus ultra terminum non sit deventum. c.4. n. 12. pag. 237.
Incorporalia quasi possidentur. c.10. n.7. pag.138. & n.16. pag.139.
Incusatio obligationis penes acta, vide in v. obligatio penes acta.
Indemnitas mulieris obligata operatur, ne S.C.Vell.juvetur. c.7. n.76.pag.122.
Indicia ex reorum ore deprompta sunt aliis graviora. c.6. dist.1. sub n.34.pag.248.
Indicia contra Magnates per se levia, gravia censentur. ibid. dist.2. n.33.pag.258.
Indicia supervenientia quando primis conjungantur. par.2. c.1.dist.2. n.32. pag.275.
Indigenti auxilium praestare debet potens. c. 7. n. 3. pag.111.
Indigentibus alieno auxilio ob imperfectum consilium minoris ætatis leges Romanorum dederunt Administratores. ibid.n.5.
Infans de jure non contrahit, & furioso adsimilatur. c.13. n.80.pag.190.
Infanti hereditatem relictam tutor ipsius adire debet. c.4. sub n.33. pag.65.
Infanti tutor, vel pater acquirit. c.13. num.76.pag. 190.
Infanti potiùs, quàm adulto lex favet. ibid.n. 77.
Infantium ætas infirma est.ibid.
Infectis primitivis, infecta sunt & derivativa.c.8.n. 2. pag.127.
Infirmis perpetuo morbo laborantibus datur curator.c. 7. n.55. pag.118.
Inhibitio ne M.C. procedat non habet locum in causis, quæ 60.ducat. summam non excedunt. c.2. dist.1. n.21.pag.211.
Inhibitio à Judice ad quem facta Judici à quo ipsius exercitium impedit. par.2. c.1.dist.2. num.11.pag. 273.
Inhibitio in causa appellationis ab interlocutoria primùm est temporanea, deinde perpetua. ibid. n.12. & 15.
Inhibitiones ne M. C. procedat semper expediuntur cum clausula, dummodo non agatur de causa exe-

executiva. *cap.2. dist.1. n.22.pag.211.*

Inhibitionum praxis adducitur respectu futuri gravaminis. part.2. c.1. dist.2. n.18 pag.273.

Inhibitoriales literæ, vide literæ inhibitoriales.

Inimico nunquam credendum. c.2.dist.2. nu.13.pag. 216.

ab Inimico semper malum expectatur.c.6. dist.2.num. 21. pag.257. in fin.

Inimicitia qualiter Judicem suspectum reddat. cap.2. dist.2 n.53.pag.220.

Inimicitia facilè nasci potest inter Judicem recusatum, & partem recusantem. cap. 2. dist. 2. sub n.21.pag. 217.

Inimicitia capitalis, quam quis habuit cum patre, censetur cum filiis durare, nisi fuerit reconciliata. c.7. num. 36. pag. 114.

. . . non conciliata cum patre pupillorum excusat ab onere tutelæ: ibid.

Injuriam non repellens à proximo videtur & ipse injuriam inferre. c.11.n.53.pag.155.

Injuriarum actione an teneatur testibus crimina objiciens, vide in v. actione, & in v. testibus.

. . . tenentur immittentes animalia in alienum territorium nolente domino. cap. 10. num. 56. pag. 142.

Innocens interdum condemnatur ob confessionem in tormentis extortam. par. 2. cap. 1. dist. 2. num. 29. pag. 274.

Innocentes potiùs reputare debemus quos absolutè nocentes judicare non possumus. Resol. 1. sub num. 28.

Inofficiosi testamenti querela filio non competit, si minus legitima pater eidem relinquat. cap. 3. nu. 84. pag. 48.

Inops, qui non habet unde vivat, persona dicitur privilegiata. c. 2.dist. 1. n.33. pag. 212.

Inops emphyteuta quando incidat in commissum ob canones non solutos. cap. 12. numer. 55. pag. 165.

Inops an distet à paupere. par. 2. cap. 3. num. 18. & 19. pag. 295.

. . unde dicatur. ibid. n. 19.

Inquisiti minor ætas quomodo probetur. cap. 2. dist. 3. nu.6. pag.223.

Insaniæ species quæ sint c.3.n.32. pag. 41.

Inspectionis ocularis vis, & effectus. cap. 1. nu. 23. pag. 9.

Instantia causæ in civilibus quando expiret, & quando in criminalibus. cap. 6. dist. 4. num. 30. pag. 265.

Instantia perempta per insufflationem vitæ spiritus à S. C. Præside restauratur, refectis expensis reo convocato. ibid. n.31.

. . . si fuerit judicium compilatum, conventus est absolvendus ob observatione judicii. cap. 7. sub n. 8. pag. 266.

. . . licèt judicium pereat actio tamen non perit; quia iterum conveniri quis potest. ibidem numer. 9.

. . . lis amplius pendere non dicitur. c.2. dist. 3. nu. 29. pag. 225.

. . . testibus receptis, & examinatis alii possunt recipi.par.2.c.1.dist.3. num 17. pag. 278.

Institutus in legitima, vide in v.legitima.

Institutus in re certa habetur loco legatarii c.5.sub n. 14. pag. 92.

Institutus quibus modis evenire potest, ut heres non sit.c.4.n.9. pag. 63.

Institutio heredis, vide in v. heredis institutio.

Instrumentum unde dicatur, ejusque multiplex acceptio. cap. 14. num. 3. 4. & 5. pag. 194. & 195.

Instrumentum à literis publicis differt. ibidem num. 3.

Instrumentum caret via executiva, si lapsum sit spatium 30.annorum.c.1.n.91.pag.22.

Instrumentum dotale liquidari nequit, nisi oblata fide Parochi de secuto matrimonio. cap. 14. num.55. pag.200.

Instrumentum annuorum introituum venditionis non potest liquidari juxtà Rit. M. C. V. *si solutio dicatur facta per Bancum, non exibita Banci partita.c.1.n.142. pag. 27.*

Instrumentum in emphiteutico contractu num de substantia, & solemnitate, an verò quoad probationem tantum requiratur cap.12.num. 16. pag.160.

Instrumentum guarentigiatum quid sit, & quid clausula guarentigia significet. cap. 14. num. 16 pag. 195.

Instrumentum non guarentigiatum habet executionem via Ritus, *sed adstringitur debitor præceptis.ibid. nu. 66, pag. 200.*

Instrumentum liquidum explicatur. c. 14. num. 17. pag. 196.

Instrumentum liquidatur in Regno vigore Ritus M. C. *& quando. ibid. num 2. & seqq. pag. 194. & seqq.*

Instrumentum liquidari nequit, agente eo, cujus interest.ibid.n. 38. pag. 198.

Instrumentum liquidandum quale esse debeat, & quomodo præsentari.ibid. n. 39.

Instrumentum sicuti dicitur liquidatum per actum interrogationis, & responsionis, ita quum debitor comparet cum scripturis declaratis invalidis. ibid. nu.43. pag. 199.

Instrumentum non dicitur liquidum, si extrinseca probatione veniat liquidandum. ibidem num. 54. pag.200.

Instrumentum liquidari potest non modò per aliud instrumentum, sed per aliam scripturam publicam, aut alio probationis genere. ibid. n 58.

Instrumentum liquidari nequit, si citatio super ipsius tenore sit pro majori summa verè debita. ibid. nu. 51.pag.199.

Instrumentum si non sit guarentigiatum, neque liquidum, & petat creditor illud liquidari via Ritus, *quale decretum proferatur. ibidem num. 52. pag. 199.*

Instrumentum, in quo speciès pro quantitate fuit promissa quomodo liquidetur.ibid.n.53.

Instrumentum præsentandum est cum partita Banci, ut liquidetur, & cur de dicta petita mentio fiat in citatione. ibidem num. 65. pag. 200.

Instrumentum in Curia Magni Admirati contra suos subditos liquidatur. cap. 3. dist. 1. num. 11. pag. 230.

super tenore Instrumenti à M. C. V. citatus subditus M. Admirati ad ejus Curiam remittitur. ibidem num. 12.

Instrumentum illiquidum describitur, & exemplificatur.c. 14. num.18.pag.196.

Instru-

Instrumentum illiquidum si ad aliud liquidum refertur, liquidari potest. c. 14.n.56.pag.200.

Instrumentum privatum quid sit, ejusque species recensentur.ibid.n.19.pag.196.

Instrumentum publicum quodnam sit .ibidem nu.10. pag.195.

Instrumenti divisio.ibid.n.9.& seqq.pag.195.

Instrumenti liquidatio est judicium extraordinarium. ibid.nu.32.pag.197.

Instrumenti liquidatio videtur facta cum debitor remanet condemnatus.ibid.n.40.pag.198.

Instrumenti liquidationis judicium incipit à citatione, & quomodo hæc fieri debeat.ibid.num.32.35. & 51.pag.197.& 199.

. . . duplex est, scilicet criminale, & civile, & utrumque explanatur.ibid.n.37.& 38.pag.198.

Instrumenti liquidationis decreta expenduntur . ibid. n.39.pag.198.

Instrumenti liquidationis decretum nullum est, si mutata fuerit solita formula. ibid.n.47.pag.199.

Instrumenti liquidationem impediens , si cautionem præstiterit , scripturas verò invalidas exhibuerit, quomodo condemnetur.ibid.n.46.pag.199.

Instrumenti liquidationis judicium captum contra debitorem, qui deinde moriatur , creditor contra heredem prosequitur.ibid.nu.44.pag.199.

Instrumenti præsentationis, liquidationis , & executionis materiam DD. tractantes recensentur. ibid.nu. 69.pag.201.

Instrumenti liquidatio non impeditur per præventionem à debitore factam , qui cum juramento ei renunciaverat, etiam obtenta absolutione.ibid. n.104. pag.203.

in Instrumenti liquidatione , si solutio promissa sit ad omnem simplicem requisitionem , sufficit citatio, quæ à creditore contra debitorem expeditur super tenore; adeoque non est necesse , ut primò interpelletur, deinde citetur.ibid.n.83.pag.201.

. . . quando interpellet dies pro homine.ibid.num.95. pag.202.

in Instrumenti liquidatione plura requiruntur. par.2. c.1.dist.1.n.22.pag.274.

in Instrumenti liquidationis judicio mortuo debitore, contra ejus heredem rectè illud prosequitur.c.14. nu. 44.pag.199.

in Instrumenti liquidationis judicio potest probari satisfactio per testes , non obstante pacto juramento firmato, ne possit probari nisi per scripturam. par.2. c.4. num.24.pag.298.

. . . ut Ritus *rigor evitetur, non est necessaria plena probatio, sed ea sufficit , quæ mentem probabiliter moveat ad credendum creditori fuisse factam solutionem.ibid.*

Instrumenti liquidi causa compromitti non potest. cap. 4.num.30.pag.239.

Instrumenti reassumptio quomodo fieri debeat vigore Constitutionis Friderici, & Regiæ Pragm. & in quibus in casibus. cap.14.num.20.21.& 22.pag.196.

Instrumenti reassumptionis redacti, vel non redacti in Protocollum praxis . c.14. n.23. pag. 196.& in quo hæc praxis fundetur.n.26.& seq.pag.197.

in Instrumenti reassumptione, termino impartito beneficia interesse habentibus competunt. c.14. num.29. pag.197.

Instrumenti reassumptionis materiam , qui DD. tractent.ibid.nu.31.

contra Instrumentum veniens debitor ad illud rescindendum termino indiget, & sententia. par.2. cap.1 dist.2.n.21.pag.274.

contra Instrumentum præventio in Regno non admittitur nisi ex causa realis solutionis. c. 14. num. 100. pag.203.

Instrumento deperdito , quomodo probetur emphyteusis remissivè. c.12.n.20.pag.160.

Instrumento liquidato debet solvere debitor pœnam granorum decem pro quolibet aureo loco amputationis manus.ibid.n.41.& 42.pag.163.

Instrumento via Ritus M. C. *conventus non auditur, nisi in vinculis , vel facto deposito . ibidem num. 95. pag.171.*

Instrumenta inventa sunt , ut probent . ibid. num.6. pag.159.

Instrumenta dicuntur probationes probatæ . ibidem num.7.

Instrumenta, & testium depositiones parem vim habent. par.2.c.4.n.20.& 22.pag.298.

Instrumenta dicuntur testimonia mortua . ibid. sub num.21.

de Insufflatione vitæ spiritus , ac instantiæ peremptione tractantes DD. referuntur . cap. 6. dist.4. num. 32. pag.265.

Interdictum interim quale judicium sit. cap.10.nu.44. pag.141.

Interdictum recuperandæ competit justè possidenti . cap. 11.nu.46.pag.154.

Interdictum retinendæ quodnam judicium sit.c.10.nu. 44.pag.141.

Interdictum Salvianum in quo differat à Salviana actione.c.12.n.109.pag.172.

Interdictum uti possidetis cuinam competat.c.11.nu.46. pag.154.

Interesse, vide in v.reditus.

Interesse conventi solutio, vide solutio tertiarum.

Interesse, & tertiarum interesse in contractu annui reditus permittitur.c.1. sub n.75.pag.18.

Interesse ubi est conventum, vel non , quid in praxi servetur.c.12.n.128.pag.175.

Interesse aliquando est liquidum , sed non liquidatum, hoc est calculatione non numeratum. c.12. num.130. pag.176.

Interesse liquidatio indiget alia processus compilatione. c.12. n.128.pag.175.

in Interesse causâ solutiones factæ priùs cedunt , deinde sortis.c.1. sub n.44.pag.13.

sine Interesse pecuniam aliis credere non facilè contingit.c.1. sub n.75.pag.18.

pro Interesse dotali etiam non convento mulier aliis præfertur creditoribus.c.1.num.55.pag.15.

Interusurii, sive interesse , ejusque liquidationis materia à quibus DD.tractetur. c.7.n.5.pag.266.

Interfecti in bello pro Republica dicuntur perpetuò vivere. c.7.nu.36.pag.114.

Interlocutoria sententia, vide in v. sententia interlocutoria.

Interpellatio quæ requiratur , ut soror masculietur in pœnam fratris eam nuptui tradere differentis.c.6.nu. 33.pag.100.

Interpellatione secuta constituitur quis in mora.cap.14. nu.81.pag.201.

Interpretationem vetustam quæ habuerunt non sunt immutanda.c.10.n.80.pag.146.

Interrogatio in testamentis est primæva spontaneæ vo-

luntatis commemoratio.cap.3.num.44.pag.42.
Interrogationis actus est jurisdictionis. c. 2. dist.2. sub nu.31.pag.218.
Interrogationes differunt à positionibus . c. 6. dist.1. n. 33.pag.248.
Interrogationum loco suffectæ sunt positiones respectu Principalium.ibid.n.85.pag.252.
Intirrogatoria sunt species defensionis. ibid. sub num. 84.pag.252.
Interrogatoria non servantur in M. C. neque in S.C. ibid.
Intestata successio, vide Successio ab intestato.
Introitus annui,vide in v.annui introitus , sive reditus.
Inurbanitas quoad salutationes an sit causa Judicis recusandi.c.2.dist.2.n.56.pag,220.
Inventarium quid sit, & quare conficiatur. c.1. n.96. pag.23.
Inventarium confici debet infrà trimestre , quod incipit currere à die aditæ hereditatis.ibid.n.97.
Inventarium fieri debet clarè , & distinctè cum descriptione rerum numero , pondere, & mensura , & cum æstimatione gemmarum , si quæ sint . ibidem num.98.
Inventarium est validum , licèt omissa fuerit mobilium descriptio per pondus , & mensuram , si non appareat, nec probetur dolosa omissio.ibid. sub num. 98.pag.23.
Inventarium confici debet à publico Notario . ibidem num.90.
Inventarium an sit validum , si omnes creditores citati non sint, & aliqui citati comparuerint,& in inventarii confectione intervenerint . ibidem sub nu. 101.pag.24.
Inventarium ab hereda subscribi debet , vel à Notario, si heres scribere nesciat.ibid.n.109.pag.24.
Inventarium bonorum in hereditate remansorum mater prægnans conficere debet , cum ei cura ventris prægnantis deferatur.cap.6.nu.65.vers.Et præterito anno pag.105.& 106.
Inventarium conficere debent tutores , antequam administrationem suscipiant.c.7.n.19.pag.112.
Inventarium caput rationis reddendæ dicitur . ibid. nu.20.
Inventarium si tutor nolit conficere,à tutela tanquam suspectus removetur.ibid.n.22.pag.113.
Inventarium separat patrimonia filij,& patris.c.8.nu. 7.pag.129.
Inventarium sufficiens est ad probandum alia non extare bona libera.c.9.n.23.pag.135.
Inventarii solemnia referuntur.c.1.à n.97. usque ad n. 109 pag.23.& seqq.
in Inventarii confectione creditores, & ij, quorum interest, si sint certi , & præsentes , citari debent nominatim ; absentes per edictum , & eorum loco tres locupletes adhibentur.ibid.n.100 pag.24.
adversus Inventarij solemnitatem omissam restituitur mulier etiam major , si fraudis præsumptio absit. ibid.n.101.pag.24.
in Inventarij confectione an sufficiens sit citatio per edictum, si multitudo creditorum existat. ibid. nu. 102.pag.24.
ab Inventarij solemnitatibus non servatis milites excusantur.ibid. n.108.pag.24.
Inventarij nullitatis , sive invaliditatis exceptio tempore num admittit.ibid. n.109.pag.24.
. . . opposita per unum creditorem , si rejecta sit per alium, denuo opponi non debet.ibid.n.110.
Inventarij discussionis exceptio, vide in v. exceptio discussionis inventarij.
Inventarij discussionis exceptione pendente, sequestrum bonorum decernitur, & quid si inventarium fuerit legitimè confectum.par.2.c.4.n.30.pag.298.
adversus Inventarium creditoribus opponentibus , scilicet probare volentibus ab herede bona omnia non fuisse descripta, terminus est concedendus.cap.1.nu. 111.pag.25.
adversus Inventarium non confectum existente justa causa, restituuntur mulier , & rusticus. ibidem nu. 103.pag.24.
. . . restituitur major ex generali clausula si qua mihi justa causa &c. *& nonnullæ justæ causæ referuntur.ibid.n.104.& seqq.pag.24.*
in Inventario si non fuerint omnia mobilia descripta, heres tenetur ad ea exhibendum tam descripta quàm non descripta.cap.1. sub n.98. pag.23.
Joannes II.& III.Lusitaniæ Reges in paritate votorum pro reo sententias protulere.Res.1. sub n.30.
D. Joannes Baptista Ravascherius Regius Consiliarius laudatur.c.9.n.19.pag.134.
D. Joseph Constantino Regalis Patrimonij Fisci Patronus commendatur.ibid.n.9.pag.133.
Iter maris,vide in v.maris iter.
Iter per mare conficienti quantum temporis spatium concedendum sit, Judicis arbitrio remittitur . c.11. nu.22.pag.151.
Itineranti, si persona illustris sit , dies unain qualibet hebdomada quietis gratia non currit.c.11. num.23. pag.151.
Idque procedit, etiam si longum iter quis facturus sit. ibid.
Itineris servitute si quis non usus sit anno præcedenti per inundationem , potest per in integrum restitutionem anno sequenti uti. par.2. cap. 2. sub nu.40. pag.290.
Judicare secundum veritatem facti , quàm periculosum sit.c.6. sub n.44.pag.101.
Judicari ad imparia nemo debet.cap.12.num.126.pag. 175.
in Judicando DD.non numerari, sed jura, & rationes perpendi debent.c.6. sub n.45.pag.102.
in Judicando nulla personarum differentia debet esse. c.2.dist.2.n.44.pag.219.
Judicatæ rei exceptio, vide exceptio rei judicatæ.
Judex quomodo sententiam proferre debeat , vide in v. sententia.
. . . quid agere debeat, quùm in appretio bonorum intervenit.c.1. n.25.pag.16.
. . . M.Admirati vide in v. Admirati.
. . . Artis Serici , & Lanæ quam iurisdictionem habeat.c.3.dist.3.n.2.& seqq.pag.234.
. . . Artis Serici in relationibus non sedet in Aula S. C. sed intra vallum Aulæ à parte dextera.ibidem n.18.pag.235.
. . . in Consistorio Principis judicans,vide in v. Consistorio.
. . . ad contractus habet jurisdictionem voluntariam erga contrahentes.c.14. n.67.pag.201.
. . . ad contractus intervenire debet in instrumento publico.ibid.n.10.pag.195.
Judex aliquando potest ordinare , quod debitum solvatur mensatim; idque per Auctorem explanatur. c.8. n.14.pag.129.

. . . ex

. . . ex officio tenetur litigantes coercere, & componere; ne ad rixas, & arma deveniant. cap. 10. num. 52. pag. 142.

Judex litigantibus concordiam suadere potest. cap. 4. nu. 38. pag. 239.

. . . non potest cogere litigantes ad compromittendum in causis, quæ regulariter compromitti non possunt, & quando secus. ibidem num. 35. & seqq.

. . . proba vita ac sceleris purus esse debet. c. 2. dist. 2. n. 43. pag. 219.

. . . quomodo se facilem præbere debeat. ibidem num. 44.

. . . debet omnes æqualiter audire ibid.

. . . illiteratus quando recusari possit. c. 2. dist. 2. sub num. 40. pag. 219.

. . . gravitatem quomodo præseferre debeat. ibidem nu. 41.

. . . severitatem cum lenitate temperare debet ibid. nu. 42.

. . . debet esse lenis. ibid. sub n. 44.

. . . nequaquam precibus flecti debet. ibid. num. 45. pag. 219.

. . . forti animo debet esse. ibid.

. . . neminem festinanter damnare debet. c. 6. dist. 1. num. 23. pag. 247.

. . . à quo appellatur, quoad ea, quæ celeriorem appellationis expeditionem respiciunt jurisdictionem retinet. par. 2. cap. 1. dist. 1. num. 11. pag. 269.

. . . potest justis ex causis restringere tempus appellatori ad recipiendos Apostolos, & acta pro illis præsentandis Judici ad quem appellatur ibid.

. . . quando sit comptens, vel incompetens tum ratione causæ, tum personæ. cap. 2. dist. 1. num. 3. pag. 210. vide infrà in v. Judicis incompetentia.

. . . delegatus in literis citatoriis delegationis rescriptum debet inserere. cap. 1. num. 31. pagina 208.

. . . laicus est competens respectu rei ab ipso alienari probibitæ, si postea alienata fuerit in personam Ecclesiasticam. cap. 4. sub num. 155. pag. 81.

. . . laicus an sit competens contra clericum in judicio congrui. c. 13. n. 61. pag. 288.

. . . laicus cognoscit de lite super aliqua re, quæ postmodum alienatur in Clericum. c. 2. dist. 3. num. 33. pag. 225.

. . . laicus Ritu M.C. 235. cognoscit an quis sit clericus, & pendente cognitione eundem detinet carceratum, idque bifariam contingit. ibidem nu. 38. pag. 226.

. . . laicus super quæstione facti probationes recipere valet, non tamen juris articulum cognoscere circa rem spiritualem, seu Ecclesiasticam. ibid. num. 40. & 41.

. . . laicus in clericorum inquisitionibus, sive in cognitione an ipsi sint clerici, se gerit ut Ecclesiæ administer, & instrumentum. ibid. num. 57. pag. 227.

. . . laicus remittere debet clericum inquisitum ad Episcopum, si ab eodem de clericatu inquisiti certior sit factus. ibid. n. 56.

. . . militaris, vide in v. Auditor generalis Exercitus.

. . . quando teneatur se abstinere à voto. ibidem dist. 2. num. 16. pag. 216.

. . . nequit se declarare suspectum. c. 2. dist. 2. num. 33. pag. 218.

. . . de meritis causæ quando cognoscere incipiat. ibid. dist. 1. n. 26. pag. 212.

. . . dato termino probatorio de meritis causæ cognoscere incipit. c. 6 dist. 1. sub n. 8. pag. 246.

. . . potest aliis committere testium receptionem. cap. 13. n. 31. pag. 182.

. . . non potest recedere à consuetudine judicandi. ibid. n. 68. pag. 189.

. . . claram, certam, & libello conformem proferre debet sententiam. c. 1. sub n. 8. pag. 206.

. . . non tenetur causas in sententia exprimere. c. 7 n. 11. pag. 267.

. . . supremus quando ex causis sibi visis judicare possit. ibid. n. 12.

. . . observare debet, an obligatio contineat requisita, ut incusationem decernat. c. 14. n. 87. pag. 202.

. . . in alieno territorio sibi non subjecto, & in loco exempto, veluti Ecclesia jurisdictionem exercere non potest. c. 11. n. 38. pag. 153.

Judicis arbitrio taxatur quantitas, de qua deferendum est juramentum in litem. c. 7. n. 59. pag. 120.

. . . competentia, vel incompetentia unde descendat. c. 2. dist. 1. num. 4. pag. 210.

. . . aut temporanea est, aut perpetua, prorogabilis, aut non. ibid.

. . . incompetentia potest etiam post sententiam opponi. c. 6. dist. 4. n. 20. pag. 264.

. . . partes quales esse debeant. c. 2. dist. 2. num. 50. pag. 220.

Judici uti probo viro credendum. cap. 1. num. 30. pag. 208.

Judicem proprium spernere est quadam contumelia. ibid. n. 5. pag. 216.

Judices nuncupantur senes. c. 9. n. 9. in fin. pag. 133.

. . . quales esse debeant. cap. 2. dist. 2. sub num. 38. & seqq. pag. 218.

. . . quot requirantur in expeditione judicii recusationis. ibid. n. 58. pag. 220.

. . . seculares in quibus casibus jurisdictionem habeant in clericos. ibid. dist. 3. num. 36. pag. 226. vide etiam in v. Judex laicus.

. . . sæpè falluntur indiciis, ac præsumptionibus. c 6. sub n. 44. pag. 101.

. . . ad condemnandos homines debent cum circumspectione procedere. c. 3. dist. 2. n. 19. pag. 233.

. . . servare debent legis rigorem cum benignitatis temperamento. ibid. n. 22. pag. 233.

. . . in atrocioribus criminibus, ac terribilibus casibus jura transgredi valent, & juris ordinem non servare. Res. 1. n. 25.

. . . ordinarii pro delictis à militibus commissis informationem capere possunt, eosque in carcerem conjicere. c. 3. dist. 2. n. 8. pag. 232.

Judicum manus sunt in procedendo ligatæ, termino ad probandum pendente. cap. 6. dist. 1. num. 17. pag. 247.

. . . recusatio, vide in v. suspicio, & in v. recusatio.

Judices imperitos judicare leges vetant. c. 2. dist. 2. nu. 40. pag. 219.

Iudicibus omnem honorem, ac reverentiam deberi leges jubent. c. 2. di[illegible] n. 4. & 6. pag. 216.

Judicium graduationis, & concursus creditorum, vide in v. Graduationis, & in v. Creditorum concursus.

Judi-

Judicium liquidationis instrumenti, vide in v. Instrumenti liquidatio.

. . . recusationis infrà quem terminum finiatur. c. 2. dist. 2. num. 57. pag. 200.

. . . redditur nullum per exceptiones peremptorias post litem contestatam oppositas, si subsistant. cap. 5. sub nu. 3. pag. 241.

à Judicii observatione absolutio, vide in v. Absolutio.

in Judicio quasi contrahitur. c. 12. n. 126. pag. 175.

in Judicio congrui an Judex laicus jurisdictionem habeat in clericum. c. 13. n. 61. pag. 188.

in Judicio criminali non est citò currendum. c. 6. dist. 1. nu. 21. pag. 247.

. . . non unica dilatio datur. ibid.

Judicia defunctorum servanda. c. 9. n. 1. pag. 132.

Judiciaria auctoritas requiritur ad validandum contractum, in quo sit interesse minorum. cap. 7. nu. 58. pag. 119.

D. Julius Capycius Galeota Regius Consiliarius laudatur. c. 1. sub n. 14. pag. 20. & n. 83. pag. 8.

Juramentum testatoris operatur, ut testamentum omni meliori modo valeat, & proinde sustineatur uti codicillus. c. 4. sub n. 179. pag. 87.

Juramentum de secundò, vel ulteriùs non nubendo mulieribus non est permittendum. cap. 7. num. 31. pag. 114.

Juramentum, quo mulier contrahit non est obligatorium. c. 7. n. 67. pag. 121. & n. 70. pag. 121.

Juramentum ab Arbitrii non praestitum an laudum reddat nullum. c. 4. n. 23. pag. 238.

Juramentum requiritur in examine testium. c. 6. dist. 1. num. 97. pag. 253.

Juramentum est spirituale quoddam tormentum. c. 2. n. 28. pag. 218. in fin. & pag. 219.

Juramentum deferri nequit nulla pravia probatione. c. 2. dist. 2. n. 29. pag. 218.

Juramentum calumnia non tenetur Advocatus praestare. ibid. sub n. 23. pag. 217.

Juramentum in litem contra tutorem, vel curatorem pro mala administratione quando, & quomodo deferatur. c. 7. n. 59. pag. 119.

. . . circa quantitatem taxatur arbitrio Judicis. ibid. pag. 119. & 120.

Juramentum in litem potest etiam deferri contra heredem tutoris. c. 7. n. 59. pag. 119.

Juramentum suppletorium quando, & quomodo deferatur. c. 6. dist. 4. n. 23. & seqq. pag. 265.

Juramenti suppletorii materiam qui tractent. ibid. nu. 27. pag. 265.

Juramenti definitio. c. 11. n. 28. pag. 152.

Juramenti vis, & effectus. c. 11. n. 29. pag. 152.

. . . in Juramenti absolutione quando debitor vult aliquid contra instrumentum opponere, clausula adiicitur, dummodo non fit perjurus. *c. 14. sub nu. 98. pag. 203.*

Juramenti perhorrescentia materia à quibus tractetur. c. 2. dist. 1. n. 44. pag. 213.

Juramento facto, non facilè de perjurio quari potest. c. 7. n. 59. pag. 119.

Juratoria cautio, vide in v. cautio, jus, & etiam in v. Lex.

Jus aliquod alicui quaesitum expressa stipulatione per quodcumque privilegium tolli non debet invito. c. 1. nu. 49 pag. 14.

Jus idem est, ubi eadem est ratio. cap. 3. num. 90. pag. 49.

Jus intactum servari praestat, quàm post causam vulneratam remedium quaerere. c. 2. n. 8. pag. 31

Jus non patitur adversam hominis fortunam cogitare. c. 4. num. 50. pag. 68.

Jus alterius non laeditur ob festinationem alterius. c. 13. num. 55. pag. 187.

Jus sibi nemo dicere valet. c. 11. n. 50. pag. 154. & c. 12. nu. 94. pag. 171.

Jus aquandi, vide in v. aquandi jus.

Jus canonicum benigniùs procedit. c. 2. dist. 3. sub nu. 45. pag. 226.

Jus congrui, vide in v. congrui jus.

Jus exigendi an sit inductum per exactionem trium annorum, & per tres ultimas apochas. c. 10. nu. 31. pag. 140.

Jus geminum potius est, ac validius. cap. 13. num. 71. pag. 189.

Jus gentium induxit divisionem rerum. cap. 10. nu. 1. pag. 137.

Jus hypotheca, vide in v. hypotheca jus.

Jus offerendi creditori posteriori competit. cap. 1. nu. 30. pag. 12.

Jus pascendi, vide in v. pascendi jus.

Jus patronatus defuncti liberti non transit ad cognationem servilem. c. 13. n. 32. pag. 182.

Jus perdit, qui non facit, quod facturus est. c. 12. n. 39. pag. 162. in fin. pag. 163.

Jus pernoctandi, vide in v. pernoctandi.

Jus prohibendi est de regalibus, & habetur instar vectigalis. c. 10. n. 82. pag. 146.

Jus prohibendi, ne Vasalli ad aliena molendina, furnos &c. accedant per Barones post Pragm. 14. sub tit. de Baronibus *promulgationem, banno, & eorundem Vasallorum patientia minimè praescribi potest. c. 10. nu. 80. & 81. pag. 146.*

Jus protimiseos, vide in v. congruum.

Jus publicum non potest everti per pacta privatorum. c. 12. n. 93. pag. 171.

Jus retractus, vide multa ad materiam in v. retractus jus.

Jus tugurium faciendi, vide in v. tugurium faciendi jus.

Jus vicinitatis est per accidens, jus sanguinis naturale. c. 13. n. 73. pag. 189.

Juris articulus circa rem spiritualem, seu Ecclesiasticam non potest à Judice laico cognosci. c. 2. dist. 3. nu. 41. pag. 226.

Juris dispositio eadem est, ubi eadem est ratio. c. 7. num. 82. pag. 123.

Juris articulus circa rem spiritualem, seu Ecclesiasticam non potest à Judice laico cognosci. c. 2. dist. 3. n. 41. pag. 226

Juris dispositio eadem est, ubi eadem ratio. c. 7. nu. 82. pag. 123.

Juris dispositio in poenalibus non extenditur. cap. 12. n. 53. pag. 165.

Juris communis dispositio non immutat, nisi expressim correcta sit. c. 12. n. 106. pag. 172.

Juris fictiones, vide in v. fictiones.

Juris ordo in atrocioribus criminibus à Judicibus non servari potest. Resol. 1. nu. 25.

Juris specialia, vide in v. Specialia.

Juris solemnitates, vide in v. Solemnitates.

Juri suo quilibet renunciare valet. c. 4. sub n. 84. pag. 72. & c. 5. nu. 7. pag. 90.

Jure quod fit, injuriam non continet. c. 3. n. 84. pag. 48.

Ju-

Jure suo qui utitur, non est in dolo. cap. 13. num. 12. pag. 176.
de Jure gentium quid dicatur esse inductum. c. 4. sub num. 5. pag. 62.
Jure civili multa pro utilitate communi contra rationem disputandi recepta sunt. c. 4. n. 144. pag. 80.
Jura mulieribus ob earum sexus fragilitatem quam maximè subveniunt. c. 1. sub n. 72. pag. 18.
Jura correctoria non extenduntur etiam ex eadem ratione. c. 4. sub n. 29. pag. 65.
Jura intacta servare melius est, quàm post causam vulneratam remedium quærere. c. 7. n. 43. pag. 116. c. 11. n. 69. pag. 156.
Jura sanguinis jura sequuntur successionis. c. 13. n. 72. pag. 189.
Jura in atrocioribus criminibus Judices transgredi valent. Resol. 1. n. 25.
Jurisdictio, vide in v. Judex, & in v. Curia.
Jurisdictio, vide in v. Potestas.
Jurisdictio in clericos quibus in casibus à Judicibus laicis exerceri possit. c. 2. dist. 3. nu. 36. pag. 226.
Jurisdictio Judicis laici an prorogetur scientibus, & non contradicentibus Episcopis. c. 2. dist. 3. num. 57. pag. 227.
Jurisdictionum distinctio quàm optima. c. 3. dist. 1. in princip. nu. 229.
Justum pretium quodnam dicatur. cap. 1. sub n. 29. & 30. pag. 11. & 12.
Justum, ac verum pretium quodnam sit, quave probatio pretii communis remissivè. c. 12. num. 82. & 87. juncto S. C. stylo in hac materia, ibidem pag. 169. & 170.
Justitia bellantium comprobatur victoria. cap. 1. num. 8. pag. 7.
Justititia ut servetur ordo est servandus. cap. 1. num. 1. pag. 206.
ubi Justitia, ibi bonum. par. 2. cap. 1. dist. 4. num. 21. pag. 282.
Justitia imago depicta. c. 2. dist. 2. n. 50. pag. 220.
Justinianus approbavit Constitutionem Zenonis circa prospectum maris. c. 13. n. 25. pag. 180.
Justinianus quando jus emendare cœperit, quando Codicem edendum præceperit, quando priorem abrogaverit Codicem, & quando Novellas promulgaverit, ostenditur. c. 13. n. 45. pag. 185.
Juvamen præstandum est minori à majori. c. 7. num. 3. pag. 111.
Juvare tenetur impotentem præpotens. ibid.
Juvenes multi virtute præeunt ætatem. cap. 3. nu. 24. pag. 68.

L

Laboranti morbo perpetuo datur Curator. c. 7. num. 55. pag. 118.
Lacedæmoniis vetitum erat vetusta Majorum prædia vendere. cap. 3. nu. 82. pag. 48.
Læsus, vel lædendus antiquitus ad Principum statuas confugiebat. cap. 11. num. 6. pag. 149.
Læsio duplex, aut enormis, aut enormissima, & utraque explanatur. cap. 12. num. 80. & 81. pag. 169.
Læsio enormissima reddit contractum ipso jure nullum ibidem nu. 81. pag. 169.
Læsio in se ipsa continet dolum. ibidem.
Læsio circa dolum Arbitratoris ex novis, etiam probationibus ostendi potest. c. 4. nu. 29. pag. 238.
Læsio satis est, ut allegetur per minorem in petitione beneficii ad pinguius probandum. cap. 6. dist. 3. nu. 41. pag. 262.
Læsione non interveniente venditio perfecta non retractatur per novam oblationem, etiam pro Ecclesia. cap. 1. n. 28. pag. 11.
Lætoria lege coercebantur deceptores minorum. c. 7. n. 5. pag. 111.
Laicus ne à Clerico, neve à laico laicus turbetur in possessione, regali præsidio statutum est. c. 11. n. 3. & seq. pag. 149.
Laicus lite pendente clericus effectus Judicem laicum quoad districtionem realem non declinat. c. 2. dist. 3. n. 32. pag. 225.
Laicus quilibet nascitur, & clericus non reputatur, nisi probetur. ibidem n. 49. pag. 227.
Lapis pro milliario sæpè in legibus accipitur, & ratio affertur. c. 11. n. 20. pag. 151.
Largitates sponsalitiæ quæ sint. cap. 1. sub num. 47. pag. 18.
Laudantur.
D. Alonsus Perez de Araciel S. C. Præses. cap. 2. dist. 2. n. 34. pag. 218.
Alphonsus Crivelli U. J. D. par. 2. c. 2. sub num. 47. pag. 292.
D. Ambrosius Vernal Regius Consiliarius. cap. 2. nu. 25. pag. 35.
Barnabas Brissonius. c. 1. n. 26. pag. 10.
D. Blasius Altimare Regius Consiliarius. c. 9. nu. 19. pag. 134.
D. Cæsar de Natale Regius Consiliarius c. 1. sub nu. 83. pag. 20
Cajetanus Argento U. J. D. c. 9. n. 19. pag. 134.
D. Carolus Cito Regius Consiliarius. c. 1. sub num. 136. pag. 27. cap. 2. num. 25. pag. 35. & cap. 9. num. 19. pag. 134.
D. Carolus Petra Dux Vastigirardi, & Regiam Cancellariam honorarius Regens. c. 14. sub num. 105. pag. 203.
Comes Peñoranda olim Prorex Neapolitanus. c. 3. dist. 2. num. 23. pag. 233.
Consiliarii nostrorum temporum. c. 2. dist. 2. nu. 51. pag. 220.
Constantinus Cafarus U. J. D. cap. 14. sub num. 103. pag. 203.
D. Dominicus Alvarez Escalera Regius Consiliarius. c. 9. num. 19 pag. 134. & par. 2. cap. 2. num. 46. pag. 292.
Dux Suessæ M. Admiratus. cap. 3. dist. 1. num. 31. pag. 231.
D. Emanuel Alvarez Escalera Præses Regiæ Cameræ. par. 2. c. 2. num. 46. pag. 292.
D. Emanuel de Loxada Regius Consiliarius. c. 1. sub n. 83. pag. 20.
D. Ferdinandus Consalvus de Corduba. ibidem sub n. 81. pag. 20.
D. Franciscus de Fusco U. J. D. ibid. sub num. 28. pag. 11.
D. Franciscus Gascon R. Consiliarius. ibidem, & c. 2. dist. 3. sub num. 7. pag. 223.
D. Franciscus Nicodemus Regius Consiliarius. c. 4. sub num. 124. pag. 78.
D. Franciscus Raetanus Regius Consiliarius. c. 1. sub n. 83. pag. 20.
U. J. D. Franciscus Maradei. c. 4. sub n. 152. pag. 81.
D. Fridericus Cavalerius Regius Consiliarius. c. 2. nu. 25. pag. 32.

D.Gregorius Mercadé Regiam Cancellariam Regens. c. 1. sub num.28. pag.11.
D.Gundisalvus Macchado Regius Consiliarius . Res. 1. num.17.
D.Joannes Baptista Ravascherius Regius Consiliarius c. 9. num.19. pag.134.
D. Julius Capycius Galeota Regius Consiliarius. cap.1. sub num.14 pag.8. & sub num.83.pag.20.
D. Leonardus Gutierrez de la Huerta Fisci Patronus in Urbe Messana . c.3. dist.1. n.32.pag.231.
Marchio Moja Marchionis Villenæ Neapolitani Proregis filius.c.3. n.25. pag.40.
D. Nicolaus Caravita Præses Regiæ Cameræ.c.a. n.25. pag.55.
D. Nicolaus Ulloa Severinus U.J.D. ibid.
D. Petrus Antonius Chavarri , & Eguia Reg.Cancellariam honorarius Regens. cap. 7. numer. 83. *pagina* 124.
D. Petrus de Fusco Regius Consiliarius.c.1. sub nu.83. & 84. pag.20. & c.2. n.25 pag.35.
D.Petrus Messones Regius Consiliarius.par.2.c.2. sub n. 25. pag.288.
D.Seraphinus Biscardus Regiam Cancellariam Regens. c.3.dist.1. n.29. pag.231.
D. Stephanus Padilla Regiam Cancellariam honorarius Regens . cap. 6. dist. 1. sub num. 42. pagina 149.
Thomas Mazzaccara V. J. D. cap. 3. *dist.* 1. *num.*32. *pag.* 231.
D. Thomas de Rosa V. J. D. cap. 13. *num.* 46. *pag.* 185.
Thomas Solimena V. J. D. cap. 3. *dist.* 1. *num.* 33. *pag.* 231.
D. Vincentius Vidman R. Consiliarius & R. Cameræ Præsidens.Res. 3. *num.* 20.
Laudum , vide in v. Compromissum , & in v. Arbitri.
Laudum servata forma juris est proferendum , etiam si compromisso fuerit apposita clausula etiam de facto. *c.4.n.20.pag.238.*
Laudum Arbitris sacramento non præstito prolatum non est nullum. ibid.n. 23. *pag.* 238.
Laudum ex eisdem actis revidetur , si dolus ex proposito , vel re ipsa in eo deprehendatur . ibidem nu. 28. *pag.238.*
Laudi reductio ad arbitrium boni viri vide in v. reductio.
Laudi executio non impeditur per appellationem , attenta Reg. Pragmatica secus de jure communi. c.4. n.42. pag. 240.
. . . impeditur nullitatibus.ibid.n.44.
à Laudo per arbitros promulgato admittitur appellatio, & coram quo Judice hæc sit interponenda. par. 2.c.1.dist.2.num.44.pag.276.
Legale milliare quod sit , quodque commune.c.11.nu. 19. *& 21. pag.* 151.
Legatum à viro relictum perdit mulier ad secunda vota transiens.Res.3.n.6.
Legatum censetur ademptum superveniente inter testatorem , & legatarium, inimicitiâ ibidem num. 9.
pro Legato consequendo quænam servetur praxis in regno Neapolitano . cap. 4. *num.* 143. *& seqq. pag.* 80.
Legata pia plerumque fiunt . ut animæ consulatur.c. 3.*n.* 71. *pag.* 46.
Legata pia ipsius defuncti favorem respiciunt . ibidem.
circa Legata si vitium in particula testamenti reperiatur , an jus commissi heredi sit concedenda. c.4. nu. 134. *pag.* 79.
Legata relicta in Codicillis testamento non confirmatis an valeant.ibid.n.170.& 171.pag.83.
Legata differunt à fideicommissis . ibid. sub num. 170. *pag.* 83.
. . . olim testamento tantùm relinquebantur ibidem.
. . . in testamento ipso jure nullo an debeantur.ibid. sub n.178.pag.83.
. . . an debeantur in testamento postumi nativitate rupto ibid.sub n.180. pag. 88.
. . . an debeantur si fuerit pia , necessaria , vel minima.ibid.
Legatis quod deest , ex natura fideicommissorum expletur.ibid. sub n.171.pag.83.
Legatarius præfertur creditori posteriori ex causa onerosa ratione hypothecæ pro legato . cap. 1. *num.* 90. *pag.* 22.
. . . petens legatum virtute testamenti ab herede , illud edere non tenetur . cap. 1. *num.* 32. *pagina* 208.
Legatarij loco habetur institutus in re certa. c. 5. *sub n.14. pag.92.*
Legatario in re particulari immissionis remedium denegatur c.4. n. 141. *pag.* 80.
Legatario quæ actiones tribuantur , ibidem numer. 142.
Lex, vide in v. jus.
Lex civilis in jis , quæ peccatum respiciunt subjicit se juris canonici dispositioni . cap.6. num. 17. *pag.* 96.
Lex adaptatur ad ea, quæ frequentiùs accidit.ibid. sub nu. 30. *pag.* 99.
Lex Claudia quoad fœminarum tutelam à Costantino fuit reformata.c.7.n.5.pag.111.
Lex correctoria non est extendenda ad casum non expressum.c.6. sub n. 47. *pag.* 103.
Lex semper loquitur , & prohibenti resistit.c.10.n.80. pag. 146.
Lex una benè probat dispositionem alterius legis , de qua mentionem facit . cap. 13. *num.* 30. *pagina* 182.
Lex infanti potius favet , quàm adulto . ibid. n. 77. *pag.190.*
Lex non abrogatur per desuetudinem , seu per non usum etiam longissimi temporis . ibid. num. 35 *& seqq. pag.* 183.
Lex semper clamat.ibid.pag.183.
Lex unaquaque præsumitur justa . Resol. 1. *numer.* 19.
Legis correctio debet esse expressa , aliàs ipsius dispositio non immutatur . c.12.n.106.pag.172.
Legis dispositio,vide in v.dispositio.
Legis mens potiùs quàm verba inspicienda.c.14.n.50. pag.199.
Legis provisio,vide in v.provisio.
Legis ratio casum singularem non comprehendit. c.6. sub n.30. pag.99.
Lege Atilia statuta est tutela perpetua fœminarum . cap. 7. num. 3. pag. 111. *item lege* 12. *Tabul. demum lege Claudia.ibid.*
Lege Latoria coercebantur deceptores minorum. cap.

cap. 7. num. 5. pag. 111.
Lege nova quæ comprehensa non sunt, relicta intelliguntur regulis juris antiqui. cap.4. num. 14. pag. 63.
Leges, vide jura.
Leges remedia adinvenerunt pro mulieribus, quæ sunt fragiles & rerum forensium ignaræ. c. 7.nu.5. pag.111.
Leges Romanorum minoribus alieno auxilio indigentibus ob eorum imperfectum consilium administratores dederunt.ibid.
Leges Græcorum quanam vim legis habeant, quamvis in Codice desiderentur. cap. 13. numer. 32. pag.182.
Leges Mosaicæ cur in nostris etiam Tribunalibus ob oculos habendæ sint ibid.num. 75.pag. 189.
Leges non obligant nisi sint usu receptæ. ibid. num.34. pag. 183.
. . . moribus hominum, & locis convenientes existunt.c.2.dist.3.n 44.pag.226.
. . . cum rigore conditæ cum benignitatis temperamento servandæ per Judices. cap.3. dist.2. num.22. pag. 233.
Leges à Principe constitutæ sunt ad probandæ, & si viderentur injustæ.Ref.1.n.20.
Leges Principi Deus subjecit.ibid.n.19.
Legum, & constitutionum volumina servasse Turcas post Byzantii expugnationem unde colligatur. c. 13.n.32.pag.182.
Legum versio Turcica.ibid.
Legitima, vide in v. conditio, gravamen, filium onus.
Legitima debetur filio honorabili titulo, institution it libera, & sine onere.c.3. nu. 84. pag.48.
. . . si non integra filio relinquatur, supplementum peti potest.ibid.
. . . alimentorum loco succedit. cap.4. sub nu.178. pag.84. & 85.
. . . filiis omni jure debetur. ibid.
. . . debetur filio absque ullo onere, & gravamen injunctum habetur pro non apposito. cap. 5. num. 2. pag. 89.
. . . debetur filio jure naturali, & positivo. ibid. num.3.
. . . un possit gravari in fideicommisso reciproco, & Auctoris sententia refertur. ibidem numer. 4. pag.89.
. . . gravata onere quibus in casibus censeatur per filium acceptata.ibid.n. 8.& seq.pag. 90.
. . . nequit gravari conditione, aut quantitate, & gravamen conditionis reiicitur ipso jure absque ulla petitione; quantitatis verò, ut removeatur, petitio requiritur.ibid.nu. 11. pag.91.
. . . & si dicatur quota bonorum attenta tamen institutione, non desinit esse quota hereditatis. ibid. sub nu.14. pag.92.
. . . non censetur gravata ob onus generaliter injunctum super omnibus bonis, nisi de ipsa fiat specialis mentio. ibid. n. 13. pag. 91.
. . . ascendentium quanta sit. ibidem sub nu. 14. pag. 92.
. . . matri, vel aviæ debita quanta sit, plurimi casus referuntur remissivè.ibid.pag.92.
Legitima supplementum petendi actio quandiu duret. ibid. n.12.pag. 91.
. . . ubi onus est quantitatis, non inducta, non transmittitur ad heredes, secus ubi onus est conditionis, vel temporis.ibid.nu. 13.
Legitima liquidatio quomodo fiat, ibidem sub nu.14. pag.92.
Legitimam filiis ascendentes tam paterni, quàm materni testamento relinquere debent, & viceversa descendentes ascendentibus.c.4. sub nu.178.pag.85.
Legitimam lucratur mater quando substitutio militaris transit in fideicommissariam. ibid. sub.num. 54.pag.68.
Legitima tantùm filio relicta ob odium, an testamentum valeat.c.3.n.76.pag.47.
à Legitima excluditur mater per substitutionem pupillarem expressam.c.4.n.40.& seqq. pag.66.
à Legitima non excluditur mater in tacita pupillari substitutione, nisi de contraria testatoris voluntate appareat.ibid.n.46.pag.66.
in Legitima instituto immissionis remedium an competat.ibid.n.140.pag.80.
in Legitima institutus, universali herede existente, an beneficium habeat immissionis, itane à manibus heredis illam accipere debeat.c.5.n.14.pag.92.
Legitimatio fit per subsequens matrimonium, per Principis rescriptum, & per alios modos remissivè. c.6. sub n.21.& 22.pag.96.
Legitimatio per Principis rescriptum facta legitimis, & naturalibus haud nocet.ibid. sub n.22.
de Legitimatione per subsequens matrimonium scribentes DD.referuntur.c. 6. sub n.22.pag.96.
de Legitimatione per Principis rescriptum, ac de nonnullis quæstionibus ad eam attinentibus tractantes DD.recensentur.ibid.
Legitimatio personæ in judicio concursus creditorum illicò fieri debet per creditorem, & non in termino, ut in judicio ordinario.c.1. n.91.pag.22.
Legitimatio personæ in quibus juribus fundetur. c.1. num.37. pag.208.
Legitimatio personæ ab actore in judicio comparente proprio, vel alieno nomine quando fieri debeat. ibid. n.38.& seqq.pag.208.
Legitimationis personæ materia à quibus tractetur. ibid. sub n.45.
Legitimatione personæ non facta, si fuerit judicium compilatum, conventus absolvendus est ab observatione judicii.c.7. sub n.8.pag.266.
Legitimati filij, vide in v. filij legitimati, & filij naturales.
Legitimi filij faciliùs bonis moribus instruuntur.c.7. nu.63.pag.120.
Legitimus tutor satisdare cogitur. c.7.n.28.pag.113.
Lenitudo in quo consistat. c.2. dist.2. sub num.44. pag. 219.
. . . comitate, & alloquijs officia provocat.ibid.
. . . cum severitate à Judice miscenda. ibid.n.42.
Leonis Philosophi Imperatoris Constitutiones cujus fidei sint.c.13. n.33.pag.183.
Libellus, vide in v. petitio, positiones, articuli, sententia, clausula.
. . . ex aliqua parte obscurus ab actore declarandus. cap.1.num.8. pag.206. & par.2. cap. 4. sub num.7. pag.237.
. . . ut sit clarus, quomodo formandus, cap.1. num.9. pag.206.
. . . quando dicatur obscurus. ibid. num. 10. & seqq. pag.206.
. . . ad petitorium non extenditur, si ad possessorium tan-

tantùm restringatur. c.1.n.16.pag.207.

Libelli definitio.c.1.n.11.pag.206.

Libelli copiã actor sumptibus propriis reo dare tenetur. ibid. n.35.pag.208.

de Libelli materia qui scripserint.ibid.n.18.pag.207.

Liber quis dicatur.c.7.n.11.pag.112.

Liberalitas in Principe debet esse.par.2.cap.2. num.36. pag.290.

Liberatio pecuniæ factæ creditoribus, vide in v. pecunia.

Liberi, vide in v. filij.

Liberorum successio est juris naturalis.cap.3. num.95. pag.50.

Liberorum appellatione qui veniant. ibidem num.61. pag.45.

Liberis parentum hereditatem ratio naturalis addicit. ibid.n.62.

Libertas plenissima requiritur in duobus humanis actibus, in matrimonio, & in testamento.ibid.num. 101.pag.51.

Libertatis causa mulier fidejubens non juvatur beneficio S. C. Vellejani.c.7.n.68.pag.121.

Libertatem dare, & promissum non accipere durum est.ibid.

Liberti Ecclesiæ dicuntur personæ privilegiatæ. cap.2. dist.1. n.33.pag.212.

Libra auri quanti æstimetur. cap.14. num.11. & 14. pag.195.

Licitatio quibus solemnitatibus perficiatur. c.1. num. 26.& 27.pag.10.

Licitationis calore valor rei justum pretium excedere solet.ibid. sub n.29.pag.11.

Licitatori, & plus offerenti quomodo res liberetur.ibid. n.27.pag.10.

Liquidum instrumentum explicatur. cap.14. num.17. pag.196.

Liquidatio instrumenti, vide in v. instrumenti liquidatio.

Liquidatio tùm videtur facta, quum debitor remanet condemnatus.c.14.n.40 pag.198.

Liquidatio legitima, vide in v.legitima liquidatio.

Liquidatio interesse indiget alia processus compilatione.c.12.n.128.pag.175.

Liquidationis interusurij materia à quibus tractetur. cap.7.num.5 pag.266.

Lis, vide in v.causa.

. . . inter conjunctos acerbior est, quàm inter extraneos. c.4.n.5.pag.237.

. . . pro non incepta habetur, nec dicitur ampliùs pendere, perempta instantia. cap.2. dist.3. num. 29. pag.225.

Lis odium inter litigantes parere solet. cap.4. num 4. pag.237.

Litis causa an sufficiat ad Judicem recusandum. c.2. dist.2.num.54.pag.220.

Litis consors privilegio alterius adjuvatur ratione commixti interesse.par.2.c.2.nu.22.pag.287.

Litis consortes an gaudeant beneficijs.c.6. dist.3. n.34. pag.261.in fin.

Litis contestatio in civilibus causis ordinarijs dato termino expletur; in causis verò executivis intimatione primi præcepti.c.2.dist.1.n.24.pag.211.

. . . in causis summarijs, in quibus litis non fit contestatio, primus actus, quo Judex de meritis incipit cognoscere, contestationis loco habetur.ibid.n.25.

. . . judicij est fundamentum, ejusque effectus. c.2. dist. 1. num. 26. pag. 212.

. . . in Regno fit datione termini, c.4. sub num.11. pag.237.

Litis ingressus impeditur per exceptiones peremptorias ante litem contestatam propositas, si subsistant. c.5. sub n.3.pag.241.

Litis pendentia, vide in v. exceptio f ri &c.

Litis pendentia ob citationem inducitur.cap.14.num. 102.pag.203.

Lite cœpta coram Judice laico super aliqua re, quæ postmodum alienatur in clericum, cur lis finienda sit coram eodem Judice laico. cap.2. dist.3. num.33. pag.225.

Lite pendente laicus effectus clericus Judicem laicum quoad districtionem realem non declinat. ibidem num.32.

in quavis Lite duo considerantur, interesse peculij, & existimationis. par.2.c.1.dist.3.n.11.pag.278.

Lites quæ priùs decidi debeant. c.7. n.14. pag.267. & par.2.c.2. sub n.41.pag.290.

Lites quam citiùs fieri Reip. expedit.cap.6.dist.1.n.14. pag.246.

. . . cum justititia, & sine gravamine dirimendæ. par.2.c.1.dist.2. n.10.pag.273.

Litium expensæ, vide in v.expensæ.

Litibus jura, non favent.c.4. sub n.117.pag.75.

Litigij vitium in re inducitur reali actione.cap.2.dist. 3.nu.34.pag.225.

Litigiosa efficitur res per solam citationem, nisi sit circumducta.c.2.dist.3.n.34.pag.225.

Literæ Episcopi quando probent clericatum. c.2. dist.3. sub n.7.pag.223.

Literæ quatuor arbitrariæ quæ sint. Resol.1. sub num. 13.

Literæ commissionales pro depositione principalis absentis cujusnam sumptibus expediri debeat.c.6.dist. 1.n.73.pag.251.

Literarum commissionalium formula.cap.6.dist.1. nu. 127.pag.254.

Literæ inhibitoriales, vide in v.inhibitio.

Literæ, seu provisiones inhibitoriales quid requirant. par.2.c.1.dist.2.n.6.pag.272.

Literæ executoriales si renovari debeant vigore sententiæ latæ à Judice laico, tunc clericus heres laici forum declinare non potest.c.2.dist.3. n.31.pag.225.

Literis executorialibus expeditis contra militem super aliqua re civili, ut executio fiat cum omnimoda quiete, debet requiri Regius Auditor Exercitus.c.3. dist.2.n.14.pag.233.

Literis executorialibus relaxatis, exceptio discussionis inventarij executionem non impedit par.2.c.4.num. 31.pag.298.

Literarum hortatoriarum formula, quibus Curia M. Admirati petit à M.C.V.& à Regia Camera remissiones causarum, transcribitur.c.3.dist.1.num.19.pag. 230.

Literarum imperitia excusat ab onere tutelæ, c.7. nu. 36.pag.114.

Loca pia adnumerantur inter personas privilegiatas, c.2. dist.1. n.33. pag.212.

Loca pia restitutione in integrum gaudent. par.2.c.2. num.11. pag.286.

Locatæ rei periculum spectat ad locatorem.c.12. nu.9. pag.160.

Locatio sola non probat possessionem.c.10. num. 29.pag. 149.

Loca-

Locatio simplex ad longum tempus extenditur, emphyteusis verò in perpetuum ferè durat, quandiu pensio exolvatur. c.12. n.6. pag.159.

Locatio simplex, & emphyteusis quodnam dominium transferat, utile ne, an directum? c.12. num.7. pag. 159.

Locatio in quo differat ab emphyteusi, & venditione. ibidem num.6.

Locationis animalium cum pacto vulgò à capo salvo materia à quibus DD. tractetur. cap.5. n.17. pag. 242.

Locatori horreorum, vel areæ merces in horreis, vel in area positæ sunt pignori obligatæ. c.1. sub num.64. pag.17.

Locupletari cum aliena jactura jure naturæ prohibetur. c.1. sub num.73. pag.18. cap. 7. num. 59. pag. 119. & 120. & c.12. n.25. pag.161.

Locupletum, qui absentium creditorum, & legatariorum loco adhibentur, requisita recensentur remissivè. c.1. sub n.100. pag.24.

Luca Cardinalis impugnatur, vide in v. Joannes Batista Cardinalis de Luca.

Ludentes qui alios vides, meliùs vincendi modum cognoscit, quàm ipse lusor. c.6. dist.1. num.69. pag. 251.

Lumen differt à prospectu. c.13. n.42. pag. 184.

Lutrecent, vide in v. Odettus Fuxius &c.

M.

MAcedonianum Senatus consultum à quo, & qua ex causâ constitutum fuerit. c. 8. num.1. pag.127.

Macedonianum, vide in v. S.C. Macedonianum.

Macedoniani Senatus consulti dispositio in quibus casibus procedat, vel cesset. c.8. num.2. pag.127.

Magister bonarum artium, si publicus sit, excusatur ab onere tutelæ. c.7. n.36. pag.114.

Magnatum potentia est timenda. c.6. dist.2. num.33. pag.258.

in Magnates indicia ex se levia graviora sunt. ibidem.

Magnatibus prohibitio facta per Statutum reprobandi testes an valeat. ibidem.

Magnus Admiratus, vide in v. Admiratus.

M.C.V. non cognoscit subditum Magni Admirati offerentem servientes ipsius M.C. intuitu eorum officii. cap.3. dist.1. n.7. pag.229.

M.C.V. non potest cognoscere subditum M. Admirati arma ignivoma deferentem intra hanc Civitatem. ibid. nu.9.

M.C.V. procedit contra militem offendentem servientes ipsius M.C. ratione eorum officii. cap.3. dist.2. num.6. pag.232.

Major annis restituitur adversus inventarium non confectum ex generali clausula, si qua mihi justa causa, &c. & nonnullæ justæ causæ referuntur. c.1. n.104. & seqq. pag.24.

Major tenetur adjuvare minorem. cap.7. num. 3. pag. 111.

Majores minorum heredes quando beneficium habeant restitutionis. c.6. dist.3. nu.27. pag.261.

Major Universitatis pars quæ dicatur. c.10. num.70. pag. 145.

Malitia in Pandectis quid sonet. c.3. n.44. pag.43.

Malitia in mundo crevit, non sapientia. c.13. num.75. pag.189.

Malitia æquè ac peritia ætatis defectum supplet. c. 6. dist.3. n.31. pag.261.

ob Mamillarum tactum mulier dotem amittit. Resol.3. n.6.

Mandatum, ne quis turbetur de facto in possessione, quare à Judice fieri debeat cum aliquâ clausulâ justificativâ. c.10. n.18. pag.139.

Mandatum, ne quis turbetur de facto in possessione à Judice injunctum cum clausulâ justificativâ, nullum veris possessoribus non citatis præjudicium affert. ibid. nu.19.

Mandatum speciale ad proponendam Judicis recusationem quodnam sit. c.2. dist.2. nu.21. pag.217.

Mandatum testatoris heredi factum, ut omnia in testamento contenta adimpleat, operatur idem ac clausula codicillaris, c.4. sub n.179. pag.87.

Mandato de parendo expedito non impeditur executio sententiæ diffinitivæ. par.2. c.2. nu.47. pag.292.

Manus mortua quæ sit. cap. 12. num. 46. & seq. pag. 164.

Manutentio, vide in v. possessio, & possessor, &c.

Manutentio cur denegetur in beneficialibus, si possessori jus resistat. c.11. n.48. pag.154.

Manutentio conceditur in judicio summario, sive summariissimo, etiam si de possessione constet per depositionem unius testis, probationem minus, quàm semiplenam, præsumptiones, & attestationes extrajudiciales. c.10. n.35. pag.140.

Manutentionis decretum ut ritè rectèque à Judice proferatur, quæ sint excutienda. ibid. num.27. pag. 140.

Marchio Moya Marchionis Villenæ Neapolitani Proregis filius dilaudatur. c.3. nu.25. pag.40.

M. Aurelius Philosophus Fisco in causis compendii nunquam favit. Resol.1. sub nu.30.

Mardochæus exercet officium humanitatis erga Edissam, sive Esther. c.7. n.4. pag.111.

Mare momento vertitur. c.11. nu.22. pag.151.

Maris iter peragenti assignatur illud tempus, quod sufficiebat pro itinere terrestri, si ad locum & terrestri, & marino itinere poterat se conferre ibid.

Maris iter peragenti assignatur tempus arbitrio Judicis juxtà prudentiam, & circumstantias. ibid.

Maris prospectus an vicino per domus extructionem præripi possit, & alia ad materiam latè c.13. n.24. & seq. pag.180.

Maris prospectus etiam per obliquum, sive tranversum intra spatium centum pedum tolli prohibetur. c.13. nu.25. pag.180.

Maris aspectu nullus est pretiosior, nec gratior. ibid. nu.2. pag.178.

Maris aspectus confert ad bonam valetudinem. ibid. nu. 47. pag.185.

Maris prospectum eripere iniquum est. ibid. num. 42. pag.184.

Maris prospectus ne vicino impediatur, quo temperamento S.R.C. utatur. ibid. nu.48. pag.185.

Marito effecto non solvendo, mulier creditoribus præfertur in bonis viro traditis æstimatis, & utilem rei vindicationem habet cap.1. nu.53. pag.15.

Masculus quando fœminæ præfertur, excludit quoque masculum ex fœmina descendentem in materia Statuti fœminarum exclusivi circa intestati successionem. cap.6. nu.27. pag.99. & num.51. & seqq. pag.103.

Masculi fœminis præferuntur in successione paterna, vel materna ab intestato de jure Regni Neapolitani, eas tamen dotare tenentur de paragio.ibid.num.25. & seqq.pag.98.

Masculi magis diliguntur, quàm fœminæ à patre, vel matre. ibid.sub nu.26.pag.98.

Masculis, qui agnationem retinent, ac conservant, sunt relinquendæ facultates.cap.3.n.80. pag.48.

Masculos, ac fœminas natura sine distinctione sexus parentum votis commendavit. cap.6. num.24. pag. 98.

Masculata quando dicatur soror, vide in v.soror masculiata.

Masculinum fideicommissum, vide in v.fideicommissum,&c.

Masculini, ac fœminei sexus in successionibus sublata est differentia. cap.6.sub nu.23.pag.97.

Mater an substitui debeat in testamento per patrem facto filio furioso. cap.4. nu.15.& 16.pag.64.

Mater excluditur à legitima per substitutionem pupillarem expressam. c.4. nu.45. & seqq.pag.66.

. . . antiquitus non habebat jus succedendi in bonis filii.ibid.nu.40.

. . . non potest dicere inofficiosum testamentum, in quo substitutio pupillaris adest.ibid.nu.42.

. . . in pupillari substitutione expressa à legitima filio debita, ex bonis adventitiis an excludatur.ibid. nu.43.& 44.

. . . ex tacita pupillari non excluditur à legitima, & à filii successione, nisi de contraria testatoris voluntate appareat.ibid.nu.46.& 47.pag.66.& 67.

. . . legitimam lucratur, quando substitutio militaris fit ditur in fideicommissariam. ibidem.num.57. pag.68.

. . . Trebellianicam lucratur, si conditionalis sit, & conditio advenerit.ibid.

. . . sepulcrorum honoribus gaudet.ibid.

Mater, aliique materni ascendentes quomodo descendentibus succedant. cap.6.nu.38.& 39.pag.100.

Materfamilias in viri potestate est.c.7.nu.11. in fin. pag.112.

Mater, vel avia, quæ ad secunda transit vota, à tutela sui filij, vel nepotis removetur. cap.7. num.46. pag.116.& nu.31 pag.114.

Mater par est in amore cum patre, non par in consilio. ibid.nu.26.pag.98.

Mater magis amat filium ob dolorem, laborem, & onera, quæ pro eo sustinuit. ibid.nu.47.pag.116.

Mater magis diligit masculos, quàm fœminas, cap.6. sub nu.26.pag.98.

Mater, & filius sunt nomina correlativa.cap.7.nu.82. pag.123.

Matris charitas, sive amor erga filios superat omnes. cap.7. nu.47.pag.116.

Matri non illustri succedunt filij naturales, & illustri, quando non supersunt legitimi, & naturales. cap.6.nu.19.pag.96.

Matri alimenta per vocatum in pupillari substitutione debentur. cap.4.nu.45.pag.66.

Matri legitima debita, vide in v.legitima.

Matri permittitur tutela postpositis tutoribus legitimis, & dativis. cap.7.nu.30.pag.113.

Matri pupillorum educatio committenda. cap.7.n.33. in fin.pag.114.

Matri durum est à filio separari.ibid. nu.47.pag.116.

Matri, à qua filium aufers, partem viscerum avellis. ibid.

Matri transeunti ad secundas nuptias non aufertur educatio filiorum, si eis non sit successura. ibid. nu. 47.pag.116.& seqq.

Matrix scriptura quæ sit.c.14.n.28. pag.197.

Matricula ab exercente artem Serici, vel Lanæ ut ad ejusdem artis Curiam causæ remissionem à Judice ordinario habeat, ostendi, atque exhiberi debet. cap. 3. dist.3.nu.15.pag.235.

Matrimonium scribi debet à proprio Parocho.cap.2.nu. 16.pag.34.

. . . ab extraneo Parocho sine licentia proprij Parochi celebrari nequit.ibid.nu.17.

Matrimonium quibusvis verbis consensum importantibus, atque etiam signis contrahitur. pars.2. cap.2. nu. 29.pag.289.

Matrimonij prohibitio in secundo, & tertio affinitatis genere per Innocentium III. fuit sublata.cap 4. nu.10. pag.237.

Matrimonij contrahendi forma ad normam Tridentinæ Synodi quæ sit.part.2. cap.3. nu.26. pag.288.

Matrimonij promissio intelligitur, puellâ in eodem honestatis statu perseverante.Resol.3.nu.2.

Matrimonij promissio conjecturis rectè probatur. Resol. 2.nu.4.

Matrimonij promissione mulieres sæpe, & facilè ab hominibus decipiuntur.cap.6.nu.14.pag.96.

Matrimonij solemnitates an ab Episcopo remittantur. cap.2.nu.22. & 23 pag.34.

Matrimonij validitas, aut invaliditas non potest à Judice laico cognosci. cap.2.dist.3. nu.41.pag.226.

Matrimonium de præsenti verba inducentia quæ sint. par.2.cap.2.nu.27.pag.288.

ad Matrimonium contrahendum nonnullæ causæ impulsivæ referuntur. par. 2. cap. 2. sub num.33. pag. 289.

in Matrimoniali causa, cum quæstio sit de vinculo matrimonij, testes super iisdem articulis, publicatis attestationibus, recipi possunt. part. 2. cap. 1. dist.3. nu.16.pag.278.

Medicus, qui infirmum curavit, pro suo salario alijs præfertur creditoribus cap.1.nu.84. pag.23.

Medici duo attestantes cum juramento coram Notario aliquem laborare morbo, probant, cap. 7. num.38. pag.115.

Medietas bonorum antiquorum, vide in v. bonorum antiquorum.

Medietatis bonorum antiquorum cognitio altioris est indaginis. cap.3.nu.141. in fin.pag.58.

Medietatem vigore Consuetudinis, ut quis obtineat, quæ requirantur.cap.3.nu.125.pag.54.

Melior est conditio possidentis. cap.10. num.24. & 25. pag.139.& 140.

Meliorationes in re emphyteutica factæ quando emphyteuta, vel ejus heredibus quærantur cap.12.nu.24. & 26.pag.161.

Meliorationes ab emphyteuta vendi possunt. ibidem nu.28.

Melius est intacta jura servari, quàm post causam vulneratam remedium quærere. cap.7. num.43.pag. 116.& cap.11.nu.69.pag.156.

Melius est pupilli rem salvam esse, quàm tabulas cautionis habere.cap.7. nu.43.pag.116.

Membrorum suorum nemo est dominus. cap.1. num.4. pag.6.

Mendax filiusfamilias, qui patremfamilias ementitus est, non juvatur S.C.Macedoniano. cap. 8. nu.2. pag.127.

Mensura pedis, ac palmi quæ sit, quæque ex consuetudine cap.13.nu.22. & 23. pag.180.
Mensuræ ratio ab homine sumitur. ibid. num.21. pag. 180.
Mensuræ initium est digitus. ibidem.pag.180.
*Mens legis inspicienda potiùs, quàm verba.*cap.14.nu. 50.pag.199.
Mens testatoris, vide in v.Testatoris mens.
*de Mentis alienationem morbis inducentibus remissivè.*cap.3.nu.34.pag.41.
Mentecaptus est intestabilis. ibid.nu.26.pag.40.
*Mentecaptus dicitur persona privilegiata.*cap.2. dist.1. nu.33.pag.212.
*Mentecapto potest fieri substitutio exemplaris, seu quasi pupillaris.*cap.4.nu.12.pag.63.
Mercatores, qui in itinere præ vectigalibus gravantur, dicuntur personæ privilegiatæ. cap.2. dist.1.nu.33. pag.212.
Merces in horreis, vel in area positæ locatori horreorum, vel areæ pignori sunt obligatæ. cap.1. sub nu. 64.pag.17.
Mercium venditor, & vector, vide in v.venditor mercium, & in v.vector mercium.
*Meretrices dicuntur personæ privilegiatæ.*cap.2.dist.1, nu.33.pag.212.
Meretrices inter miserabiles personas adnumerantur. cap.6.dist.3.nu.8.pag.260.
Metus, & vis si intercesserit in contractu cum filiofamilias, actum nullum facit. cap. 8. num. 15. pag. 130.
Metus quid sit. ibid.
Metus valdè differt à vi. ibid.
Metus justus quibus, & quomodo inferatur. ibidem pag.130.
Metu facta valent jure civili usquedum non rescindantur edicti Prætoris. ibid.nu.15. pag.130.
Metu facta quomodo sint nulla ipso jure. ibid. nu.15. pag.130.
Mezana *in Regno quid.* cap.10.nu.60.pag.143.
*Michael Angelus Giptius impugnatur in eo, quod dicit, Zenonianam Constitutionem esse apochryphum.*c. 13.num.27.& seq.pag.181.& seq.
Miles indistinctè in crimine militari, aut communi in hoc Regno cognoscitur à Judice militari, scilicet in Provincia Terræ laboris ab Auditore Exercitus, in aliis Provinciis à Præside cum voto unius ex Regiis Auditoribus. c.3.dist.2.num.2.pag.232.
Miles quibus in casibus aliorum Judicum jurisdictioni, & non militaris Judicis subjiciatur, ibide. n.4. & seqq. à pag.232.
. . . *falsum committens coram Judice ordinario ab eodem punitur.*ibidem.nu.5.
. . . *offendens M.C.V. servientes intuitu officii ab eadem M. C. cognoscitur,* ibid.nu.6.
. . . *perjurus an à Judice militari, vel ordinario puniatur.*ibid.nu.7.
. . . *ob delictum ab ipso commissum potest præcedente informatione in carceres detrudi, remitti tamen debet à Judice ordinario ad Judicem militarem.* ibid.nu.8.
. . . *Judici ordinario, ac Baroni reverentiam præstare debet.*ibid.nu.9.
. . . *à bello prior aufugiens cur capite plectatur.*ibid. nu.16.pag.233.
. . . *alios ad fugam persuadens capitali supplicio punitur.*ibid.nu.17.
*Miles unus ex decem sorte eductus capitis pœnam subit, pluribus in acie fugam arripientibus, si de vero fugæ auctore non constet.*ibid.nu.18.
Miles facultatem quoquo modo testandi habet, & ejus testamentum quando sit validum. c.3.nu.48 pag.44.
*Miles quanquam filiusfamilias, vel mutus, aut surdus sit, testari potest.*ibid.nu.51.pag.44.
Miles quando hujusmodi testandi privilegio utatur, ibid.nu.52.
*Miles testamentum intra annum justæ missionis facere valet.*ibid.nu.53.
*Miles triplici ex causa à militia dimittitur, & de militum missionibus remissivè.*ibid.nu.54.
Miles esse desinit qui alium sibi suffectum habet. ibid. num.56.
Miles filiusfamilias sub patria existens potestate tutores in testamento validè dare non potest. c. 4. sub num.54.pag.68.
*Miles, qui in castris est etiam volens admittitur ad tutelam.*c.7.n.36.pag.114.
*Miles veteranus, qui potest se excusare ab onere tutelæ, nequit id agere in tutela filiorum conveterani, vel militis in castris defuncti.*ibid.nu.36.
*Militis uxor, ac filii de jure Regni fori militaris privilegio non gaudent.*c.3.dist.2.num.10.pag.232.
Militis famulus quando militare privilegium habeat. ibid.nu.11.& dist.3. sub n.17.pag.235.
*Militis bonorum executio super aliqua re civili ut cū omnimoda quiete fiat, debet pro assistentia requiri Judex generalis exercitus.*c.3.dist.2.num.14.pag. 233.
*Militantes pro Republica si intereant, dicuntur perpetuò vivere.*c.7.nu.36.pag.114.
Milites multis fruuntur privilegiis. c.3.dist.2.num.1. pag.232.
*Milites excusantur si solemnitates in inventario requisitas non servaverint.*c.1.num.108.pag.24.
Milites arma potiùs, quàm jura callent. cap.3.nu.48. pag.44.
Milites expeditionibus occupati obtinent beneficia. c.6. dist.3.nu.22. pag.261.
*Militum favor: cur solemnitates juris civilis non adhibeantur.*c.3.n.48.& 50. pag. 44.
Militum privilegia à quibus DD. numerentur. cap.3. dist.2.nu.1.pag.232. & seq.
Militum incommoda, & pericula. ibid.num.15.pag. 233.
*Militibus causarum patroni comparantur.*c.1.num.2. pag.6.
*Militiæ causâ an, & quando fideicommissum everti possit.*c.9.n.15. & 16.pag.134.
Militaris Judex, vide in v. Auditor Generalis Exercitus.
Militaris substitutio, vide in v. substitutio militaris.
*Militare crimen, & commune quodnam dicatur.*c.3. dist.2.num.3.pag.232.
*Militare verbum in foro sæpè sumitur pro obstare.*c.8. nu.6.pag. 130.
*Milliare legale quid sit.*c.13.n.19.pag.129.
*Milliare commune quid sit.*ibid. nu.21.
Milliare dicitur etiam lapis. ibid.n.20.
Milliare italicum constat mille passibus. ibid. nu. 21.
*Milliaria diversimodè mensurantur pro locorum, & nationum diversitate.*ibid.
Milliaria ubi non sunt definita relinquitur Judicis arbitrio temporis destinatio pro itineris intervallo. ibid.

Milliarium genera quot sint.ibid. n. 18.
Minor aetas habet imperfectionem . cap. 7. num. 5. *pag.* 111.
Minor aetas in beneficiorum petitione probanda est per adversarium , in contractibus verò per allegantem. c.6.*dist.*3.*n.* 42.*pag.*262.
Minor pars Universitatis majori non praejudicat . c. 10.*n.*69.*pag.*144.
Minor adjuvandus est à majori . cap. 7. num. 3. *pag.* 111.
Minor sub alterius potestate existens non indiget tutore. c.7.*n.*11. *pag.*112.
*Minor non est idoneus in judicijs.cap.*7. *nu.*51.*pagina* 118.
*Minor in judicio rescissorio ante omnia acceptum restituere debet.c.*5.*n.*19.*pag.*242.
Minor sub patrin existens potestate caret privilegio l. unica C. quando Imperator &c. *cap. 6. dist.* 3. *nu.* 6.*pag.*260.
Minor laesus in contractu , seu quasi an restituatur ad damnum , & lucrum , & quid quando ex delicto alterius laeditur . cap. 6. dist. 2. num. 25. *pag.* 261.
*Minor in processu judicii major effectus quando gaudeat beneficijs cap.6.dist.*3.*n.* 26. *pag.* 261.
*Minor non potest in majoris praejudicium petito beneficio renunciare.ibid.nu.*38.*pag.*261.
*Minor si in termino beneficii nil probaverit , probationes à majore facta non rejiciuntur.ibid.n.*37.
*Minor heres mariti beneficiis non gaudet adversus mulierem petentem dotium restitutionem , secus quoad antefatum. ibid.nu.*32.
*Minor quando beneficia non habet. cap.6.dist.*3.*nu.*20. 30.& *seqq.pag.*260.& 261.& *quare ei concedantur. ibid. nu.*4.*pag.*260.
Minor an restituatur ad lucrum in licitationibus. c. 1. *sub num.*28.*pag.*11.
*Minor ob laesionem restituitur . cap.2.dist.*1.*nu.*12.*pag.* 211.
*Minor an facta conclusione restituatur ad petendam repulsam.c.6.dist.*2.*nu.*24.*pag.*261.
*Minor adversus fatalium cursum in integrum restituitur.par.*2.*c.*1.*dist.*4.*num.*15.*pag.*182.
Minores 25. *annis de jure communi in integrum restitutione gaudent , & quanam sit restitutionis causa iisdem competens par.*2.*c.*2.*num.*5. & 6.*pag.* 285.
Minores filii ex facto patris, quod ipsis praejudicat,restitutionem in integrum non habent.ibid . num. 9. *pag.*286.
*Minores in Sedilibus Civitatis Neapolitanae officia non exercent, nec suffragia praestant. ibid.n.*24.*pag.* 288.
*Minorum bona stabilia nequeunt alienari, nisi urgeat causa necessaria , & tunc requiritur auctoritas tutoris,vel curatoris, & Judicis decretum. c.*7.*n.*57. *pag.*118.
Minorum deceptores coercebantur lege Laetoria. cap. 7. *nu.*5. *pag.* 111.
Minorum consilium est imperfectum ibid.
Minoribus alieno auxilio indigentibus ob eorum imperfectum consilium leges dederant tutores , & curatores respectivè.ibid.
*Minoribus filiis dantur curatores pro administrandis ijs bonis , in quibus pater non est legitimus administrator. cap.*7.*nu.*35.*pag.*114.
*Mitius agitur cum lege. cap.*12.*nu.*32.*pag.*162.
*Mobilia propriè possidentur. cap.*10. *nu.*6.*pag.*138.
*Modus vulgaris quid sit. cap.*4.*sub nu.*8.*pag.*63.
Modificativa exceptiones , vide in v.exceptiones modificativa.
*Medicum tempus quot diebus constituatur.cap.*3.*num.* 135.*pag.*57.
*Molendina ad aliena , furnos, &c. accedere prohibente Barone subditis non praescribitur jus patientia vasallorum.cap.*10.*nu.*80. & 81.*pag.*146.
*Molendina ad aliena , ne accedant potest vasallis prohiberi , si in molendino Baronis inveniant eandem commoditatem, & idem onus cap.*10. *num.*87.*pag.* 146.
*de Molendinis qui tractarint, ibid.nu.*87.
*Monachus excludit sororem ab intestata parentis successione de jure Civitatis Neapolitanae consuetudinario.cap.*6.*nu.*30.*pag.*99.
*Monachus neque velle,neque nolle habere dicitur.cap.*4. *nu.*33.*pag.*65.
*Monachi voluntas absque Superioris licentia in executionem demandari non potest. ibid.nu.*34.& *cap.* 6.*sub nu.*62.*pag.*105.
*Monacho , & non Monasterio successio ab intestato defertur , cum actio successionis directa sit in monacho , utilis in Monasterio ex persona monachi.cap.*6. *nu.*61.& 62.*pag.*105.
Monasterium, vide in v.Monachus .
Monasterium an admittatur ad hereditatem à monacho repudiatam , excluso substituto . cap. 4. *nu.*30. & *seqq.à pag.*65.
Monasterium succedit ex persona ejus , qui institutus est sub conditione si sine liberis decesserit ; *secus si dictum fuerit,* si sine liberis decesserit ex suo corpore natus.*cap.*4.*nu.*38.*pag.*66.
*Monasteria adnumerantur inter personas privilegiatas. cap.*2.*dist.*1.*nu.*33.*pag.*112.
Moneta tonsionis delictum, vide in v.tonsionis.
Monitio pro causa expeditione fit in judicio appellationis, & reclamationis. pars 2. *cap.*1.*dist.*3. *num.*24. *pag.*279.& *dist.*4. *sub nu.*19.*pag.*282.
*Morbo perpetuo laborantibus datur curator.cap.*7. *nu.* 55.*pag.*118.
*de Morbis mentis alienationem inducentibus remissivè cap.*3.*nu.*34.*pag.*41.
*Mora non constituitur interpellatione minimè secuta. cap.*14. *nu.*81.*pag.*201.
*in Mora costituitur debitor per adventum diei , quae est certa in contractu, & ipsi nota.cap.*14. *num.*95. *pag.*202.
*Mora purgatio nititur aequitate. cap.*12. *num.*29.*pag.* 161.
*Mora purgatio quando , & quo jure emphyteuta concedatur. cap.*12.*nu.*29.& 30.*pag.*161.& 162.
*ex Mora perjurij suboritur accusatio.cap.*14. *num.*82. *pag.*201.
*Mores mutantur , & tempora.cap.*5.*nu.*22.*pag.*243.
*Mores,quos quis in se approbat , in alijs reprobare non potest.cap.*4.*sub num.*178.*pag.*84.
*Morum probitati contraria non sustinentur.cap.*3.*nu.* 96.*pag.*50.
*Moribus bonis praeditus potest immutari , & fieri improbus. cap.*7. *nu.*29.*pag.*113.
*Mori oportet, & gloriâ. cap.*4.*nu.*2.*pag.*62.
*Morte nil certius , sed nil die mortis incertius. cap.*6. *dist.*4.*num.*33.*pag.*265.

Mor-

Mortui pro Republica intelliguntur vivere. cap.7. nu. 36.pag.114.

Moyses puer è flumine recipitur à filia Regis Pharaonis officio humanitatis.cap.7. nu.4.pag.111.

Moyses ita dictus, quia de aquâ sublatus. ibid.

Mosaycæ leges, vide in v.leges Mosaicæ.

Mulier, vide in v.uxor, & in v.fœmina.

Mulier habet prælationem quoad dotem, vide in v.dos, & in v.prælatio.

Mulier pro suis dotibus omnibus creditoribus præfertur tacitam, non expressam hypothecam habentibus. c.1.nu.49.pag.114.

Mulier pro sua dote an præferatur reliquis mariti creditoribus etiam anteriorem, & expressam habentibus hypothecam, Doctorum sententiæ per Auctorem referuntur. cap.1. nu.49.pag.14.

Mulier anterioribus creditoribus tacitam habentibus hypothecam pro dote præfertur, non autem pro antefato ibid.nu.50.

Mulier pro dote an præferatur in bonis à communi debitore postea quæsitis. ibid.nu.51.pag.14.

Mulier, & privatus tempore acquisitionis æquale jus habent.ibid.

Mulier, & Fiscus an pari passu ambulent.ibid.

Mulier habet prælationem pro dote in pecunia viro soluta, sive realiter, sive fictè; idque ab Auctore exponitur. ibid.nu.54.

Mulier marito effecto non solvendo creditoribus præfertur in bonis viro traditis æstimatis, & utilem reivindicationem habet ibid.nu.53.

Mulier in subsidium revocat res dotales à marito alienatas.ibid.

Mulier præsumitur fideicommissi ignara. cap.4.nu.97. pag.73.

Mulier restituitur adversus inventarij solemnitatem omissam,cap.1.nu.101.pag.24.

. . . adversus inventarium non confectum justâ causâ existente.ibid.nu.103.

Mulier quando de jure communi in integrum restitutione gaudeat.part.2.cap.2. nu.13.pag.286.

. . . in hoc Regno Neapolitano restituitur ad pinguiùs probandum, & primo, & secundo beneficio gaudet, non verò restituitur adversus sententiam. ibid.

Mulier indistinctè utitur beneficiis. cap.6. dist.3.nu.7. pag.260.

Mulier virum habens inutilem beneficiis potitur. ibid. nu.6.

Mulier absentem, & inutilem virum habens vidua dicitur.cap.2.dist.1.nu.33.pag.212.

. . . privilegiata persona dicitur. ibid,nu.32.

Mulier honesta in judicium venire non cogitur, ut deponat super positionibus. cap.6. dist.1. num.75. pag. 251.

Mulier nuptiarum desiderio peritorum consilium non quærit. c.9.nu.12.pag.133.

Mulier nupta meretricio more vivens adulterium committit.Resol.3.nu.4.

Mulier prægnans. vide in v.prægnans.

Mulier stuprata, vide in v.stuprata mulier.

Mulier ob turpis causæ suspicionem in Monasterium detrusa viro eam petenti un restituenda sit. part. 2, c.1.dist.2.nu.41.pag.275.

Mulier sub perpetua tutela ex lege Attilia, aliisque. cap.7.nu.5.pag.111.

Mulier quæ, & quando possit esse tutrix.ibid. num.30. pag.113.

. . . si suscipiat tutelæ munus, ejus juramentum secundas non contrahendi nuptias, & S. C. Vellejani renunciatio minimè requiritur.ibid.nu.31.

. . . ut secundo nubat, solet esse perjura.ibid.

. . . suscipiens tutelam videtur tacitè S. C. Vellejano renunciasse, ibid.n.31.pag.114.& 115.

. . . secundò nubens à tutela removetur. ibid. nu.31, pag.114.& nu.46.pag.116.

Mulier ut placeat novo marito filium ex altero matrimonio natum negligit.ibid.nu.47.pag.116.

Mulier post viri obitum nil habet dulcius, quàm filios amplexari.ibid.nu 47.pag.116.

Mulier facilè circumvenitur, & faciliùs promittit, quàm servet promissa. cap.3.num.124.pag.54.

Mulier sæpè, & facilè ab homine decipitur matrimonii promissione. c.6. n.14. pag.96.

Mulier facilè decipitur. c.9. n.12. pag.133.

Mulier invalide intercedit pro suo viro, à quo semper circumventa præsumitur. c.7. num.66. & 67.pag. 121.

Mulier rectè obligatur, ut vir à carcere liberetur, vel ne in illum coniiciatur tam pro criminali, quàm civili causa.c.7. n.81.pag.122.

Mulier intercedens pro filio ut à vinculis eximatur, an juvetur beneficio S.C. Vellejani. ibidem n.82.

Mulier obligata cum viro, non existente conjectura, quod pro eo intercesserit, an juvetur Vellejano.ibid. n.83. pag.124.

Mulier potest vendere suam rem, vel pecuniam mutuam accipere, & deinde pretium pro alio solvere. ibid.n.83.pag.124.

Mulier vendens creditori, vel personæ à creditore suppositæ juvatur Vellejano.ibid.

Mulieres dicuntur ignorantes. cap. 7. num. 70. pag. 121.

Mulieres adjuvantur S.C. Vellejano, quo earum obligationes invalidæ fiunt. ibid. n. 60. pag.120.

Mulieres Vellejani S.C. beneficio gaudent, etiam si eidem renuncient.ibid. n. 67. & 70. pag.121.

Mulieres quando, & in quibus casibus S.C. Vellejani beneficio non juventur. ibid. à n.67. pag.121.usque ad n.78. pag.122.

Mulieres maritatæ non solùm pro aliis, præcedente Regia dispensatione, intercedere, sed etiam dotes alienare queunt in nonnullis casibus, qui referuntur. ibid. n.80.pag.122.

Mulierum obligationes pro aliis intercedentium in Regno validæ fiunt, præcedente Regia dispensatione. ibid. n.79. pag.122.

Mulierum, & Fisci privilegia conquassantur. c.1. n. 52. pag.15.

Mulierum juramentum de secundo, vel ulteriùs non nubendo permitti non debet. cap. 7. num. 31. pag. 114.

Mulierum genus avarum est.c.3. n.124. pag.54.& c.7. n.83. pag.122.

Mulierum sexus quàm fragilis sit, & imbecillis, c.1, n.72. pag.18.

Mulieribus ob earum sexus fragilitatem, & ignorantiam rerum forensium jura subveniunt. ibid. sub n.72. & c.7. n.5. pag.111.

Mulieribus officia sunt adempta. cap.7. num.61. pag. 120.

. . . dotes conservari Reip. interest. ibid.num.63.pag. 120.

Munera non sunt accipienda à Judice c.2. dist.2. n.46. pag.219.

Munera excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum. ibid.
Mutuans pecuniam, vide in v. creditor, & in v. pecunia.
Mutuans pecuniam, ut in creditoris dimissi locum succedat, quæ cautela adhibeatur. cap.1. num.44. pag.13.
Mutuans pecuniam ad rem emendam, ut super re empta creditoribus anterioribus præferatur, quæ requirantur. ibidem num. 56. & 57. pag. 15. & 16.
Mutuans pecuniam ad rem reficiendam, ut prælationem habeat contra creditores anteriores super re refecta, quæ requirantur. ibid. num.58. & 59. pag.16.
Mutuans pecuniam pro fructuum recollectione, vide in v. fructuum recollectio.
Mutuans triticum, vide in v. triticum.
Mutua pecunia fit ejus, qui eam accepit mutuam. c.13. n.83. pag.190.
Mutuâ pecuniâ sæpè solvitur æs alienum. ibidem num.84.
Mutus, ac surdus naturâ testari nequit. c.3. num.34. pag.41.
Mutus, qui suis negotiis præesse non potest, restitutionis in integrum remedio gaudet. par.2. c.2. n.12. pag.286.
Muto, & surdo an possit fieri substitutio exemplaris, seu quasi pupillaris. c. 4. sub num. 13. & seqq. pag.63.
Muto, & surdo datur curator. c. 7. num. 55. pag. 118.

N.

N*Asci quot possint filii unico partu. c.6. num.65. pag.105.*
Natus filius, vide in v. filius natus.
Natura præscribit, ut alter homo alterum adjuvet. c. 7. n.2. pag.111.
Naturâ quæ conjunguntur non immutantur, nec tempore præscribuntur. c.2. dist. 2. num. 12. pag. 216.
Naturalis possessio quæ sit. c.10. n.9. pag.138.
Naturales filii, vide in v. filii naturales.
Naufraga navilia, & bona, vide in v. navilia, & in v. bona.
Naufragiis ne sese inserant Portulanoti, Regia Camera providet. c.3. dist.1. n.16. pag.230.
Navilia naufraga ignotorum dominorum Magno Admirato, hostium vero, atque infidelium Regio Fisco acquiruntur. ibid. n.13. & 14.
Navis refectæ causa pecuniam mutuans ut præferatur aliis creditoribus, quæ requirantur. c. 1. sub n.59. pag.16.
Nautæ Cymbarum Regii Palatii an subiiciantur jurisdictioni Regii Auditoris exercitus, an verò Judicis M. Admirati. cap.3. dist.1. num. 17. pag. 230.
Nautarum, qui Regiis Palatii Cymbis inserviunt, numerus est statutus. ibid. n.18
Neapolitana Civitas, vide in v. Civitas Neapolitana.
Neapolitana Civitas à quibus acceperit incrementum. c. 13. n.46. pag.185.
Neapolitanæ urbis origo memoratur. ibid.
Neapolitanæ urbis in præsens amplitudo. ibidem num.47.
Neapolitani recensentur inter personas privilegiatas quoad fori privilegium. cap.2. dist.1. num.33. pag. 212.
Neapolitani si domicilium alibi faciant, ibique delinquant, fori non habent privilegium. ibid. n.34.
Necessitatis causa fideicommissum subvertitur. c.4. n. 99. pag.73.
Negans factum proprium calumniosè Judicis arbitrio mulctatur. c.6. dist.1. nu.72. pag.251.
Negativum, scilicet id, quod negationem continet, improbabile judicatur. par.2. cap. 3. sub num. 26. pag.295.
Negligentibus jura non subveniunt. cap.1. sub nu. 87. pag.22.
Nepos etiam juvatur beneficio S. C. Macedoniani, licet jussu patris pecunia ei credita sit. c.8. n.2. pag. 127.
Nepos amitam excludit in successione paterna ab intestato de jure Regni Neapolitani, ea tamen dotare debet de paragio. c.6. n. 25. & 26. pag.98.
Nepos ex fœmina descendens excluditur à masculo, qui fœminæ præfertur in ratione Statuti fœminarum exclusivi. c.6. n.27. pag.99.
Nepotes cum ascendentibus, & fratribus defuncti insimul ab intestato succedunt, in stirpes tamen, non autem in capita. ibid. n.39. pag.100.
Nepotes non excluduntur per patruum, vel avunculum ab intestata alterius patrui, vel avunculi ab intestato defuncti hereditate, sed ipsi succedunt in stirpes. ibid. n.40.
Nepotes ratione duplicis vinculi patruum ex uno latere excludunt in successione ab intestato. ibid. nu.42. pag.101.
. . . ex uno latere excluduntur à patruo ex utroque latere. ibid.
Nepotes, scilicet fratrum filij ex utroque latere an alijs fratrum filijs ex uno latere in successione intestata præferantur. ibid. n.42. & seqq. pag.101. & seq.
Nepotes, scilicet filii ex fratribus præmortuis, qui in pari gradu reperiuntur, sed in dispari numero, an patruo succedant in stirpes, vel in capita. ibid. num. 45. & seqq. pag.102. & seqq.
Nepotes de jure Digestorum excludebantur à patruo uti proximiore in hereditate intestata alterius patrui, scilicet fratris. ibid. sub n.46. pag.102.
Nepotes de jure consuetudinario Civitatis Neapolitanæ excludunt amitam, & fratrem consobrinum à successione intestata circa bona paterna. ibid. num.50. pag.103.
Nepotes ex filia præteriti non sunt legitimi contradictores, si mater dote accepta successioni renunciaverit, & in renunciatione liberi fuerint exclusi. c.3. n.134. pag.57.
Nepotes nequeunt esse melioris conditionis quàm ipsorum mater. ibid.
Nepotes matre exclusâ, ab avita successione repelluntur. ibid. pag.57.
Nepotes ex fratre secundùm Consuetudines Neapolitanas amitam non excludunt in successione collaterali ab intestato. c.6. sub n.51. pag.103.
Nicolaus de Diano tempore Reginæ Joannæ II. fuit Præses S.C. & Archiepiscopus Neapolitanus. c.2. dist.3. sub n.48. pag.226.
Nicolaus Roggianus U. J. D. laudatur. Resol.1. num.2. in fin.

D.Ni-

D. Nicolaus Caravita R. C. Præses laudatur. c.2.n.25. pag.59.
D. Nicolaus Ulloa Severinus laudatur.ibid.
Nobiles in Hispanijs à Tributis eximuntur, non autem in Regno Neapolitano.par.2.cap.2. sub num.25. pag.288.
in Nobilitatis causis intervenit Regius Fiscus, & an hic formatum interesse habeat. ibid. sub n.22. pag. 287.& n.25.pag. 288.
Nobilitare personas est solummodo Regis, seù Principis ibid. sub n.22.pag.287.
Nocentes,vide in v.innocentes.
Nocentium delicta nota esse oportet.cap.6.dist.2. nu.31. pag.258.
Nocumm quod tibi non est, & alteri prodest,permittendum est.c.10.n.58.pag.143.
Nominis debitoris cessio,vide in v.cessio.
Nomina debitorum inter bona subjecta Consuetudini comprehenduntur.c.3.n.128.pag.55.
Nominatio testium, vide in v.testium nominatio.
Notarius captivus, vel diu absens se habet tanquam notarius mortuus.c.14. n.30.pag.197.
Notarij proba opinio, & integritas excludit falsitatis suspicionem in testamentis.c.3. sub n.43. pag.42.
Notarij correctio in testamento per eundem exarato immissionem non impedit.c.4.n.135.pag.79.
Notarij præmortui instrumentum quomodo reassumatur per ulium notarium.cap.14. num.23.& 24.pag. 196.& 197.
Notarij prohibentur celebrare contractus, in quibus mulieres se obligant, & quando possint eos celebrare.c.7. n.67.pag.121.
Notificationis dies an includatur in termino, & quid si sequens,vel postremus dies sit feriatus.par.2.cap.3. n.11.pag.294.
Notoria probatione non indigent. ibidem sub num.30. pag.295.
Novella Constitutio 118.c.3.§.si verò neque fratres, & §.si igitur expeditur.c.6.n.42.& 46.pag.101.
Novella Constitutio 118.§.si igitur,& §. unde consequens interpretatur. ibid.nu.41.& 42.pag.101.
Novellæ Constitutiones post Codicis leges fuerunt promulgatæ.c.13.n.45.pag.185.
Nullitas inducitur in materia liquidationis instrumenti, si mutetur solita formula decreti.cap.14.nu. 47. pag.199.
Nullus actus ipso jure corruit.c.12.n.77.pag.168.
de Nullitate sententiæ potest dici usque ad decennium.c.2.dist.2. sub n.15.pag.216.
de Nullitate non potest dici adversus decreta tùm diffinitiva, tùm interlocutoria in judicio recusationis. c.2.dist.2.n.59.pag.220.
Nullitates impediunt laudi executionem.c.4. num.44. pag.240.
Nullitates proponentium adversus S. C.sententiam, si succubuerint,pœna quæ sit.par.2.cap.3.num.2.& 3. pag.294.
Nullitates adversus S. C.sententiam non recipiuntur, nisi simul, & semel præsentetur depositum. ibidem num.3.
Nullitates proponentium pœna irremisibiliter est exigenda.ibid.
Nullitates proponentium pœna adversus decreta M.C. V. tam diffinitiva, quàm interlocutoria, quæ sit. ibid.n.4.
Nullitates à pauperibus propositæ recipiuntur absque deposito pecunia in Regia Pragm. contentæ pro pœna succumbentium.ibid.n.6. & 7.pag.294.
Nullitates ab Advocato causæ proponendæ ab eodem subscribi debent.ibid.n.9.pag.294.
. . . an recipiantur subscriptæ à procuratore.ibid.
Nullitates proponendi statutum tempus explicatur. ibid.n.11.& seqq.
Nullitates à sententia diffinitiva vel per viam actionis, vel per viam exceptionis proponuntur, & infra quod tempus.ibid.n.12.
Nullitates ut adversus sententiam proponi possint, quales esse debeant.ibid.n.13.
Nullitates adversus decretum interlocutorium, vel vim habens diffinitivi, sive per viam exceptionis, sive actionis, atque etiam si sint notoriæ, infra sex dies post decreti notificationem proponi debent. ibid. n.14.& seqq.pag.505.
Nullitates recipiuntur absque deposito, quando sententia reperitur jam executa.ibid.n.33. pag.295.
item quando actor succumbit in sententia, & conventus, qui est absolutus ab impetitis, bona per actorem petita possidet.ibid.
Nullitates quando non recipiantur, vel reijciantur, etiam earum attento tenore.ibid.n.34.
Nullitates ex eisdem actis emergentes absque termino discutiuntur; secus si dictum fuerit de nullitate per viam actionis ab extrinseco probanda.ibid. num.35. pag.295.
Nullitates si declaratæ fuerint subsistentes, primam sententiam prorsus revocare videntur. ibid. sub num.35.
adversus decretum Nullitates obstare competit reclamationis remedium.ibid.n.36.
Nillitatum,& reclamationis remedium à regalis præsidij decreto conceditur.c.11. n.58.pag.155.
Nullitatum si una declarata fuerit subsistens, an aliæ censeantur rejectæ.par.2.c.3. n.36.pag.295.
de Nullitatibus tractantes memorantur Auctores.ibid. n.1.pag.293.
Nunciatio novi operis,vide in v.ædificium,in v. demolitio,in v.maris prospectus,& cap.13.à pag.178.cum seqq.
Nuncupativum testamentum inter liberos an,& quomodo valeat.c.3.n.59.pag.45.
Nuptiæ secundæ, tertiæ, & ulteriores sunt permittendæ mulieribus, quæ proinde contrarium jurejurando non debent promittere.c.7.n.31.pag.114.
Nuptiæ secundæ faciunt removere mulierem à tutela. ibid.pag.115.& n.46.pag.116.
Nuptiæ secundæ non faciunt removere matrem ab educatione filiorum, si lis non est successura. ibid. n.47.pag.116.& 117.
Nuptiæ secundæ contristant animam viri. ibid. num. 83.pag.124.
Nuptiæ secundæ injuria afficiunt filios primi matrimonij, suntque ijs damno.ibid.
Nuptiæ secundæ præseferunt signo signum incontinentiæ.ibid.
Nuptiarum, & filiorum non eadem ratio intercedit,& causa quoad probationem.c.2.n.24.pag.35.
Nuptiarum desiderio mulier peritorum consilium non quærit.c.9.n.12.pag.132.
ad Nuptias secundas mulier transiens legatum à viro relicto perdit, nec dicitur benefic vivere. Resol.3. num.5.
propter Nuptias donatio, vide in v. donatio propter nuptias

Nuptialis benedictio, vide in v. Benedictio nuptialis.

Nutu relinqui potest fideicommissum, cap. 4. num. 69. pag. 71.

O

Oblatio nova an, & in quibus casibus recipiatur extincta candela pretioque soluto. cap. 1. nu. 28. pag. 11.

Oblatio nova quanta sit. ibid. sub n. 29.

Oblatio melior admittitur quàm agitur potiùs de damno vitando, quàm de lucro captando, ibidem pag. 11.

Oblatione facta non juxtà appretium quid agatur in praxi. ibid. n. 30. pag. 12.

Obligans omnia bona, videtur etiam futura obligare, etiam si non exprimatur, cap. 12. num. 113. pag. 171.

Obligatio patris erga filios, vide in v. patris obligatio.

Obligatio mulieris invalida redditur exceptione S. C. Vellejani. c. 7. n. 60. pag. 120.

Obligatio si sit de repræsentando, citationem exposcit. c. 14. n. 84. pag. 202.

Obligatio penes acta quæ sit ibid. n. 70. pag. 201.

Obligatio penes acta olim coram Iudice vel ejus ordine sumebatur; hodie verò ab Actuariis tantùm recipitur, & Iudicis ordine accipi supponitur, ibid. num. 71. & 72.

Obligatio penes acta paratam habet executionem. ibid. num. 73.

Obligatio penes acta ut valida sit, & incusari possit, quæ requirantur. ibid. n. 75. & seqq. pag. 261.

Obligatio penes acta summam ducatorum 50 non excedens testium interventum non requirit, ibid. num. 77. pag. 201.

Obligatio penes acta sine citatione incusatur, nisi si contrà debitoris heredem incusetur, aut promissionem de solvendo nullo tempore præfinito contineat; item si decem effluxerint anni ibid. n. 78. & 80. & sub n. 84. pag. 201. & 202.

Obligatio penes acta in una Curia capta potest præcedente citatione in alia incusari, ibidem nu. 79. pag. 202.

Obligatio penes acta ut incusari possit, Judex observare debet, an ritè sit facta. ibidem num. 87. pag. 202.

Obligatio penes acta non potest incusari per Procuratorem, nisi is speciale mandatum habeat. ibidem sub n. 89.

Obligationis tempus, uti principium, est potentius, quàm tempus acquisitionis. cap. 1. num. 51. pag. 14.

Obligationis, & contractus substantia est consensus c. 8. n. 15. pag. 130.

Obligationis penes acta incusatæ pœna exigitur ad rationem unius ducati pro centum, c. 14. num. 89. pag. 202.

Obligatione penes acta conventus non auditur, nisi in vinculis, vel facto deposito. ibidem sub num. 95. pag. 202.

Obligatione penes acta jam incusata, si debitor satisfactionem opponat, non auditur nisi facto deposito, si declarat satisfactionem fuisse factam ante incusationem; & quid agatur si postea factam dicat. par. 2. cap. 4. num. 13. pag. 297.

Obligationum liquidarum causa compromitti non possunt. c. 4. n. 30. pag. 409.

in Obligationibus penes acta Judex æquitatem servare debet. c. 14. n. 88. pag. 202.

de Obligationibus penes acta scribentes DD. recensentur. ibid. nu. 85.

Obligatus penes acta non auditur, ibidem num. 74. pag. 201.

Obligatus penes acta si sit incola loci exigui, quamvis testes non dicant cognoscere obligatum, non ideo corruit obligatio, & quare. ibidem num. 76. pag. 201.

Obligatus penes acta ad solvendum nullo præfinito tempore quando contumax, & perjurus dicatur. ibid. n. 80. & seqq.

Obligatus penes acta, si decem effluxerint anni, & citatus compareat, auditur extrà carceres & non facto deposito. ibid. n. 84.

Obligatus alterius facto si non solvat contumax non videtur. ibid. n. 79.

Obsessi à Dæmone dicuntur personæ privilegiatæ c. 2. dist. 1. n. 33. pag. 212.

Obstetricibus credendum est num puella corrupta sit, an virgo. Res. 2. n. 1.

Occasio peccandi est evitanda. cap. 2. dist. 3. num. 46. pag. 226.

Occultum nihil, quod non reveletur. Resolutio 1. num. 1.

Ocularis inspectio est probatio omnium maxima, & quando fieri possit. cap. 1. nu. 23. pag. 9. & c. 6. dist. 4. n. 20. pag. 265.

Oculari inspectione Judex melius jus dicit. cap. 1. nu. 23. pag. 9.

Odettus Fuxius Lutreccus Gallorum Dux Neapoli moritur, atque ejus cadaver honorificè sepelitur jussu D. Consalvi Ferdinandi de Corduba. c. 1. sub n. 81. & 82. pag. 20.

Odium patris erga filium in testamentis. c. 3. nu. 76. pag. 47. n. 78. pag. 47. & n. 86. pag. 49.

Odium ex duplici capite habet rationem mali. c. 3. nu. 96. pag. 50.

Odium omne malum suggerit. c. 2. dist. 2. nu. 49. pag. 219.

Odium inter litigantes unde proveniat. cap. 4. num. 4. pag. 62.

Odium quibus mediis superetur. c. 6. dist. 2. num. 22. pag. 257.

Odii effectus. c. 2. dist. 2. n. 37. pag. 218.

Odio alterius nemo debet prægravari. c. 3. n. 86. pag. 49. & n. 97. pag. 50.

Odiosum testamentum quale sit. cap. 3. num. 99. pag. 50.

Odiosa sunt restringenda. cap. 4. sub num. 179. pag. 83.

Offerendi jus quodnam sit, & ejus praxis in quibus fundetur juribus. c. 1. n. 155. pag. 29.

Offerendi jus exercere volens secundus creditor debet primo creditori offerre creditum cum usuris, in quibus compensantur fructus percepti. ibid. num. 156. pag. 29. & tenetur eidem offerre pretium etiam tempore auctum. ibid. n. 156.

Offerendi jure creditor secundus evincit pignus, sive rem per alium creditorem tertio venditam, secùs si res vendita fuerit jure creditoris anterioris. ibid. n. 158.

Offe-

Offerendi jus competit creditori secundo contra primum, etiam in re per ipsum primum creditorem e npta in subhastatione, & licitatione, & quid si secundus creditor fuerit præsens in licitatione.ibid. n.59. & seqq.
Offerendi jus contra mulierem, cui pro dote pignus fuit adjudicatum, alio creditori non competit.ibid. n.162.
Offerendi jus debitor habet, pendente appellatione ab assistentiæ decreto in M. C., & reclamatione in S.C. c.12. n.126. pag.175.
de Offerendi jure DD. scribentes referuntur.c.1.num. 163.pag.29.
Officium paternum est insuperabile.c.7. num. 34. pag. 114.
Officia fœminis sunt adempta, ibidem num. 61. pag. 120.
Officia suprema antiquitus biennio durabant. par.2.c. 1. dist.4. n.3. pag.281.
Officiorum distinctio quàm optima.c.3. dist.1. in princip.pag.229.
Officiali per Partem allegato suspecto quando, & cujus expensis alteri fiat commissio. c.6. dist.1.n.123.pag. 254.
Oliverius Carafa fuit S. C. Præses, & Archiepiscopus Neapolitanus, & Cardinalis. c.2. dist.3. sub. n.48. pag.226.
Omnis dictio explicatur. cap. 13. num. 43. pag. 185.
Omne dicens nihil excludit. ibidem.
Omnia sub sole possum abeunt.c.6. dist.4. num.33.pag. 265.
Onus in multis legibus appellatur tutela.c.7.n.40.pag. 116.
Onus alendi uxorem, & familiam pertinet ad maritum.ibid.n.80.pag.122.
Onus in legitima appositum, vide in V. legitima, filius, gravamen, conditio.
Onus injunctum legitimæ habetur pro non apposito.c.5. n.2.pag.89.
. . . an substineatur in fideicommisso reciproco. ibid. nu.5.pag.90.
. . . an substineatur, si filius acceptaverit testamentum.ibid.n.6.
. . . in quibus casibus censeatur acceptatum à filio. ibid.n.8.& seqq.pag.90.& 91.
Onus conditionis legitimæ injunctum ipso jure corruit, neque ut removeatur petitio requiritur. ibid. n.10.& seq.pag.90.
Onus quantitatis legitimæ adjectum ut tollatur, petitione opus est.ibid.n.11.
Onus generaliter appositum super omnibus bonis, vel eorum parte ad legitimam non trahitur, si de ipsa specialis mentio non fiat.ibid. n.13.pag.91.
Oneri legitimæ injuncto non videtur filius acquievisse, si expressè illud non acceptaverit, sed in morte de legitima disposuerit, quamvis eam in vita non petierit.ibid.
Onera matrimonij ut substineantur, dos datur. cap.7. num.82.pag.123.
Opinio Doctoris, vide in V. Doctoris sententia.
Oppida gaudent beneficijs.c.6.dist.3.n.19. pag.260.
Oppida quando in integrum restitutione non gaudeant. par.2 c.2.n.8.pag.286.
Oppositiones contra testes, vide in V. repulsa.
Oppositum in opposito, idem operatur, quod propositum in proposito.c.12.n.126.pag.175.
Oppressorum defensio per modum extraordinariæ cognitionis ab Hispanorum, aliarumque gentium legibus, atque à pijssimis, doctissimisque scriptoribus probatur.c.11.n.8.pag.149.
Oppressos defendere Regis proprium est. ibid. num.6. pag.149.
Oppressos defendere, & in possessione manutenere per modum extraordinariæ cognitionis juri Canonico, Divino, & naturali consonat.ibid.n.8.pag.149.
Opulentia dicitur ex opibus, adeoque notorium præseferre videtur.par.2.c.3.n.31.pag.295.
Ordo rerum cum pervertitur, magna naturæ infertur, injuria.c.1. sub n.86.pag.21.
Ordo servandus est, ut justitia servetur. cap.1.num.1. pag.206.
Ordo ubi non est, ibi confusio.ibid. sub n.2. pag.206.
Ordo ab actore, ut vincere possit, in judicio servandus. ibid.n.3.pag.206.
Ordo à legibus in judicio constituitur. ibid.n.5.
Ordo servandus est in sententia proferenda, vide in V. sententia.
Ore proprio, aut aliena loqui paria sunt. cap.3. sub nu. 44.pag.42.
in Ore duorum, vel trium stat omne verbum.ibid.n.63. pag.45.& par.2.cap.1. dist.3. sub n.18. pag.278. & c.3.n.25.pag.295.
Orestes de matris nece accusatus ob paria suffragia fuit absolutus.Resol.1.n.7.& 8.
Origo cujuslibet rei est inspicienda.cap.6.dist.1. nu.77. pag.251.
in Originali vitium repertum consideratur quoque in authentico.c.4.n.132.pag.135.
Orphanus est persona privilegiata.cap.2.dist.1.num.33. pag.212.
ob Osculum libidinosum mulier dotem amittit. Resol. 3.num.6.

P.

PActum de non alienando in personam, vel familiam non benè affectam jure permittitur. cap.12. nu.44.pag.163.
. . . de non alienando in Ecclesiam in contractu emphiteutico appositum, an ejus libertati adversetur. ibid.n.47.pag.164.
. . . de capiendo propria auctoritate explanatur. ibid n.94.pag.171.
. . . citationis in Curia num valeat. cap.14. num.36, pag.198.
. . . quod Titius pro Cajo citetur valet, & quomodo. ibid.
. . . juramento firmatum, quod satisfactio probari non possit nisi per scripturam, an valeat, & num in judicio summario.par.2.c.4. n.17.& seqq.pag.297.
. . . omni jure servandum.c.14. sub n.105.pag.203. & par.2.c.4.n.18.pag.297.
. . . contra publicum bonum non valet. ibidem num. 19.
. . . renunciationis est servandum.cap.14. num.106. pag.204.
. . . de retrovendendo in contractu census constitutivi censetur appositum, licèt expressè non legatur.cap. 12.n.66.pag.167.
. . . de retrovendendo apponitur in venditione rei speciosæ, & antiquæ.ibid.n.122.pag.174.

. . . *de non retrovendendo in contractu census constitutivi est prohibitum. ibid.n.67.pag.167.*
. . . *vulgare quodnam sit. c.4. sub n.8.pag.63.*
Pacta qua volunt debitor,& creditor apponunt, si juri non adversentur.c.12.n.93.pag.171.
. . . *quibus jura immutantur, vel delicta foventur, non sunt recipienda.ibid.n.95.*
. . . *rescissoria an censeantur apposita in contractu censuali.ibid.n.72.pag.167.*
Palmus apud Geometras, & juxta Neapolitana Civitatis consuetudinem quantus sit.cap.13.nu.22.& 23.pag.180.
Par in parem non habet imperium.par.2. cap.1. dist.2. n.24.pag.274.
Paragium cur sic appelletur,& quomodo in maritanda sorore constituatur.c.6.n.31.pag.99.
Paragium ingredienti Monasterium mortuo, vel vivo patre quantum sit.ibid.n.32.pag.99.
Parugij petitionis causa bonorum feudalium, ac burgensaticorum simul compromitti non potest. cap.4. n.31.pag.239.
Parens,vide in V.Pater.
Parentis appellatio quibusnam competat. cap.3. n.16. pag.40.
Parentes, & liberi sunt nomina correlativa. ibidem num.17.
. . . *excitantur naturali stimulo ad filios educandos.c.7.n.47.pag.116.*
. . . *magis affliguntur ob filiorum pœnas.ibid.nu.82. pag.123.*
. . . *indigent filios magis quàm se ipsos. ibid.*
Parentum bona,vide in V. bona parentum.
Parentum est filios adjuvare.c.7.n.82.pag.123.
Parentibus dura est segregatio à filijs. ibidem sub nu. 47.pag.116.
ob Parin suffragia an Reus sit absolvendus.Resol.1.nu. 6.& seqq.
Paritas votorum in M. C. quomodo dirimatur. ibid. sub n.28.
. . . *in Regia Camera, & in R. Collaterali Consilio pro Reo est dirimenda.ibid.n.30.*
. . . *in Tribunali, ubi Rex, vel supremus Princeps, aut Prorex assistit,pro Reo dirimitur.ibid.*
in Paritate votorum mitiorem sequi debemus sententiam.ibid.sub n.28.
de Paritate sententiarum, sive votorum plerique textus expenduntur,& scribentes DD.recensentur.ibidem.n.9.10.27.& seqq.
Pars adversa citari debet ad videndum jurare testes. c.11.n.31.& 33.pag.152.
Pars adversa præsens esse potest in juramento testium, non verò in audiendis eorum depositionibus. ibid.n. 32.pag.152.
de Parte quoque dicendum erit, quod dicitur de toto quoad totum.par.2.c.2. sub n.19.pag.287.
Partita Banci quam fidem faciat, & num adversus eam opponi possit exceptio pecuniæ non numeratæ.c. 14.n.60.& 64.pag.200.
. . . *præsentanda est in instrumenti liquidatione, & cur de illa in citatione mentio fieri debeat. ibidem num.63.*
Partita Banci simulata, qua vulgo dicuntur passato*re,qua fiat.ibid.n.61.*
Partu unico quot filii nasci possint. cap.6.nu.64.& 65. pag.105.
Pascendi jus habens, an habeat etiam jus aquandi. c. 10.n.76.pag.145.
. . . *habet etiam jus tuguria conficiendi, ibidem nu. 77.*
Pascendi jus à quibus DD.tractetur.ibid.nu.78.
Pascui venditor pro animalium victu an in pretio præferatur alijs creditoribus. cap.1. num.63. pag. 17.
Pascua, & fructus nemoris ab Universitate vendi possunt pro æris alieni satisfactione, invito, & contradicente Barone, si major pars consenserit. c.10. nu.69.pag.144.
Passus Geometricus quantus sit. cap.13. num.22.pag. 180.
Pater, vide in V.filius, & in V.parens.
. . *tenetur instituere filium saltem in legitima bonorabili titulo institutionis, vel illum ex justis causis exheredare. c.3.nu.75.pag.47.*
Pater, & filius una eademque persona censentur. cap. 4.sub nu.28.pag.65.& cap.13. nu.81.pag.190.
Pater an præferatur substituto, si filius hereditatem repudiet.c.4.nu.29. pag.65.& seq.
. . *excluditur à coherede insolidum cum filio instituto. ibid.*
. . *filios quomodo debeat educare. ibid. sub num.178. pag.84.& 85.*
. . *bonum filus præbere debet exemplum.ibid.*
. . *magis prospicit filijs masculis, quàm fœminis. c.6.sub n.26.pag.98.*
. . *pro filio semper est solicitus.c.7.n.24.pag.113.*
. . *etiam mortuo filiofamilias, S. C. Macedoniani exceptionem opponit. cap.8. n.2.pag.127.*
. . *est administrator legitimus bonorum filij in potestate constituti. c.7.n.34.pag.114.*
. . *in bonis profectitijs est dominus, in adventitijs usufructuarius, & legitimus administrator. c.2. dist.1.n.38.pag.213.*
Pater,alijque paterni ascendentes quomodo descendentibus succedant.c.6.n.38.& 39.pag.100.
Pater an retractum exercere valeat nomine filij infantis emancipati.c.13.n.79.pag.190.
. . *acquirit infanti.ibid.n.76.*
Patris hereditas filijs debita. c.3. n.95. pag. 50. vide etiam in V.filij.
Patris interest filios habere divites. cap.8. num.1. pag. 127.
Patris auctoritas, & potestas in filio quàm magna sit, & unde descendat.cap.4. sub num.178. pag.84 & 85.
. . *obligatio erga filios quàm magna sit, unde oriatur, & in quibus consistat.ibid.& pag.85.*
Patris, & filij una, & eadem causa est. c.7. n.35.pag. 114.
de Patris consilio erga filios multùm jura præsumunt. c.4.sub n.11.pag.63.
in Patris testamento semper apposita censetur clausula codicillaris.ibid.n.179.pag.87.
Patri inopi sunt præstanda alimenta à filio. c. 8. n.1. pag.127.
Patres minoribus filijs præjudicium inferre possunt. par.2. cap.2.n.9.pag.286.
Paternum consilium pro filio omnium optimum est. c. 7.nu.23.pag.113.
Paternum officium est insuperabile.ibid.num.34. pag. 114.
Paternum votum est liberos locupletare.cap.3. nu.95. pag.50.
Paterno amore nullus est major, consilio nil potius.c.3. n.77.

n.77.pag.47.& c.2.dist.1.n.40.pag.213.
Patria potestas, vide in V. Patris auctoritas, & potestas.
pro Patria, & in Patria mori praeclarum est. c.1. n.6. pag.7.
pro Patrimonio Sacerdoti constituendo fideicommissum subvertitur. c.4. n.100.pag.73.
Patruus vide in V.Nepos.
Patrocinium, vide in V.Advocatus,
Patientia consuetudinem non parit. cap. 13. num.40. pag.184.
Patientia vasallorum non praescribitur à Barone jus prohibendi ne ad aliena molendina, aut furnes accedant. c.10.n.80.& 81.pag.146.
Paulus de Aretio fuit M.C.V.Fisci Patronus, R. Consiliarius, postmodum Archiepiscopus Neapolitan. & S.R.E.Cardinalis.c.2.dist.3.sub n.48.p.226.
Pauper est persona privilegiata.cap.2. dist.1. n.33.pag. 212.
Pauper qui dicatur, Judicis arbitrio remittitur, & hujusmodi arbitrium regulatur ex qualitate personae, rei, de qua agitur, bonorum quantitate, eorum redituum, atque onerum. par.2, c.3. n.21. & seqq. pag.295.
Pauperis nomen explicatur, & an pauper distet ab inope. ibid.n.18.& 19.pag.295.
Pauperes detenti in carceribus M.C.V.non faciunt depositum pro poena nullitatum, qua adversus sententiam ab ipsis proponuntur.ibid.n.6.pag.294.
Pauperes,ut evitent depositum pecuniae in Regia Prag. contenta pro poena nullitatum, qua adversus sententiam proponuntur, quid agere debeant. ibid.n.7. pag.294.
de Pauperum privilegiis DD. tractantes referuntur. ibid.n.20.pag.295.
Paupertas unde dicatur.ibid.n.19.
. . concludenter est probanda, quum in rescripto est clausula constito de paupertate. ibid. num.8.pag. 294.
. . quando consideretur in nobili, vel in dignitate constituto. ibid.num.22.pag.295.
. . qualiter probanda.ibid.nu.24.pag.295.& num.27. & seqq.
. . quando evidentissimè sit probanda. ibid. num. 29. pag.296.
. . negationem continet. ibid. n. 26. pag. 295. & sub n.31.
. . ab onere tutelae excusat.cap.7.n.36.pag.114.
Paupertatem quamplures affectant, & mentiuntur. par.2.c.3.n.8.pag.294.
Pax ex privatis dissidijs turbari solet. c.11. n.54. pag. 155.
Peccandi occasio est evitanda. cap.2. dist. 3. num. 46. pag.226.
Pecunia data ad rem emendam, vel reficiendam, vide in v.creditor pro pecunia data ad rem emendam, vel reficiendam, in v. mutuans pecuniam, & in v. Refectio.
. . quod fit expensa pro emptione rei, super qua praelatio petitur à mutuante contra alios creditores,conjecturis probatur. cap.1. sub n.59.pag.16.
. . . mutuata num transeat in dominium mutuantis, an mutuatarij.ibid.n.42.pag.13.
. . . mutuata fit ejus, qui accepit mutuum. c.13.n. 83.pag.190.
. . soluta quomodo extare dicatur, cap.1. n. 54. pag. 15.
. . creditoribus liberata extare dicitur per cautionem de restituendo cui, quibus, & quando, cap.1.n. 146.pag.28.
. . liberata sine cautione creditori posteriori,& decreto Judicis in emptionem conversa, creditori anteriori cedit,n.149.
. . dicitur consumpta aliarum pecuniarum commixtione. cap.1.sub nu.148.pag.28.
. . potest avocari per creditores anteriores, qui tempore graduationis non comparuerunt. ibid.nu.146.
. . liberata sine cautione de restituendo &c. & consumpta à bonae fidei possessore non avocatur. ibid. & n.147.
. . an ab ultimo creditore posteriore sit avocanda, vel sit in arbitrio creditoris posterioris agere contra quos voluerit ex creditoribus posterioribus. ibid. sub nu. 150.& seqq.pag.29.
Pecuniae non numeratae exceptio, vide in v.exceptio, & in v.Praeventio.
. . . solutio requiritur numerata in contractu censuali ad formam Bullae.ibid sub n.141.pag.27.
. . . liberatio creditoribus quomodo sit facienda in judicio concursus.ibid.n.144.
Pecuniam mutuatam fuisse priori creditori solutam, conjecturis probatur.ibid.n.43.pag.13.
. . solvens priori creditori, ut in ejus locum subintret, cessionem obtinet.ibid.n.45.pag.13.
. . qui det mutuam sine interesse, non facilè reperitur.ibid.sub n.75.pag.18.
. . idoneis nominibus credere, res est facilis in Regno Neapolitano.ibid.
Pecuniâ mutuâ saepè solvitur aes alienum.c.13. nu.84. pag.190.
Pendentia litis, vide in v. litis pendentia.
Pensio domus, vide in v. domus pensio.
pro Pensione in fructibus ex territorio perceptis fundi dominus aliis praefertur creditoribus.c.1. num.65. pag.17.
Peregrinus est persona privilegiata. c.2. dist.1. nu.33. pag.212.
Perfectio ab humanis actibus ut plurimum abest. par. 2.c.1. dist.1. n.1.pag.268.
Perhorrescentia adversarii in M.C. utpote coram Principe nullatenus consideratur. c.2. dist.1. sub n. 48. pag.214.
Periculum ubi majus, ibi cautiùs est agendum. cap.6. dist.1, n.22. pag.247.
Periculum rei locatae ad locatorem, rei verò venditae ad emptorem pertinet, cap. 12. numer. 9. pag. 160.
Peritorum sententiae si à Judice confirmentur, & ab eis non fuerit infrà legitimum tempus appellatio interposita, in rem judicatam transeunt, & quando eaedem revocentur. par. 2. c. 1. dist. 2. num.42. pag.275.
à Peritorum sententiis appellatio interponi potest. ibid.
Peritis standum est quoad rerum aestimationem. c.12. n.87.pag.170.
Perjurus quando dicatur penes ncta obligatus ad solvendum nullo tempore praefinito, cap. 14. num.80. & 82. pag.201.
. . . quis efficitur statim ac solutionis dies advenerit, si solvere in instrumento, vel in obligatione penes acta juraverit, & in solvendo morosus fuerit ibid. n.99. pag.203.

Perjurii

Perjurii crimen à milite commissum an à Judice militari, vel ordinario puniatur. c.3.dist.2. n.7.pag. 232.

Perjurii accusatio suboritur ex mora in materia liquidationis instrumenti. cap. 14. num. 82. pag. 201.

Permutatio rei fideicommisso suppositæ, si à testatore non fuerit probibita, an requirat solemnitates Regiæ Pragm. *referuntur DD. opiniones, ac decisiones.c.9.n.9.pag.133.*

Pernoctandi jus habet, qui habet jus aquandi. c.10.n. 77.pag.146.

Perpetuum nihil est sub sole.c.12. n.30. pag.277. & c. 6. dist.4.n.33.pag.265.

Persona egregia aut in dignitate constituta non cogitur ad judicium venire, ut super positionibus deponat.c.6. dist.1. n.75.pag.251.

Personæ legitimatio, vide in v. legitimatio.

Persona Ecclesiastica, vide in v. Ecclesiastica persona.

Personæ miserabiles possunt in qualibet judicii parte forum variare. cap. 2. dist. 1. numer. 14. pag. 211.

Personæ miserabiles, quæ suis negotiis preesse non possunt, restitutionis in integrum remedio gaudent. par.2.c.2. n.12.pag.286.

Personę privilegiatæ quę sint. c.2.dist.1.n.32.& seqq. pag.212.

Personę turpes quę sint. c.3. n.99. pag.50.

Personarum differentia nulla debet esse in judicando. c.2. dist.2. n.43.pag.219.

Pes capitolinus.c.13.n.22.pag.180.

Pedis mensura quę sit. ibid. n.22.& 23.pag.180.

Pestilentię nil prodest valetudinis cura. c. 3. num.47. pag.75.

Pestis tempore quot in testamentis testes requirantur cum Auctoris opinione.c.3.n.47.pag.44.

Pestis malum describitur, & Scriptorum auctoritate exornatur. c.3. n.47. pag.44.

Peste excusatur heres ab inventario non confecto. c. 1. sub n.107.pag.24.

de Peste, & ejus privilegiis, & de remediis ad eam curandam DD. qui scripserint. ibid. sub nu. 107. pag.24.

Petitio hereditatis, vide in v.hereditatis petitio.

Petitio rei stabilis fines, & confinia illius continere debet.c.1.n.13.pag.207.

Petitorium, vide in v. libellus.

D.Petrus Antonius Chavarri, & Eguia Regiam Cancellariam honorarius Regens laudatur. c. 7. nu.83. pag.124.

D. Petrus Fuscus R. Consiliarius laudatur. cap. 1. sub num.83. & num.84. pag.20. & cap.2.num.25. pag.35.

D.Petrus Messones Regius Consiliarius laudatur.par.2. c.2. sub n.25. pag.288.

Petrus Navarrus cuniculorum fuit inventor ad evertendas arces. c.1. sub n.81. pag.20.

. . . Gallorum partes secutus Neapoli moritur, atque ejus cadaver honorificè sepelitur jussu D. Consalvi Ferdinandi de Corduba Suessæ Ducis. ibidem num.82.

Pharaonis Regis filia erga Moysen officium humanitatis, & juvamen memoratur. cap. 7. num. 4. pag. 111.

Philippus Macedo dixisse fertur, se malle diu benignum, quàm brevi tempore dominum appellari. c. 2. dist.2. sub n.44. pag.219.

Philippi II. dictum, ut fiscales causæ in dubio contra fiscum decidi deberent, refertur. Resol. 1. sub num.30.

de Phrenesi remissivè.c.3.n.34.pag.41.

Pia causa quæ dicatur. c.3.n.69.pag.46.

Pia causa cur privilegijs potiatur.ibid.nu.68.

Piam ob causam mulier obligata Vellejano non juvatur.c.7.n.74.pag.122.

in Pia causa Judex non debet esse scrupulosus ne impius habeatur.c.3.n.71.pag.46.

Pia loca, vide in V.loca pia.

Pietas nil aliud est, quàm Deo, Sanctisque habitus honor.c. 3. n.69.pag.46.

Pietas in atrocioribus delictis crudelitas est. Resol. 1. num.29.

Piscium venditores jurisdictioni M. Admirati sunt subjecti.c.3. dist.1. nu.4. pag.229.

Piscium venditores quando ab Electis hujus inclytæ Civitatis recognoscantur.ibid.n.5.

Pluralitas non præsumitur, sed identitas. cap. 13. n. 31.pag.182.

Pœna suos tenet auctores.c.3.sub n.78.pag. 47.

Pœna locum non habes, nisi damnum, & interesse partis concurrent.c.12.n.32. pag. 162.

Pœna beneficijs ad pinguius probandum abutentium. c.6.dist.3.n.56.pag.263.

Pœna non probantium exceptiones modificativas quæ sit par.2.c.4.sub n.29.pag.298.

Pœna proponentium nullitates &c. vide in V. nullitates.

Pœna incusatæ obligationis in praxi exigitur ad rationem unius ducati pro centum. cap. 14. num.89. pag.202.

Pœna pecuniaria ob instrumenti liquidationem est granorum decem pro ducato. ibidem num. 41. pag. 199.

Pœna pecuniaria ob instrumenti liquidationem successit loco amputationis manus.ibid.n.42.

Pœna stupri, vide in v. stupri pœna.

Pœnæ contra debitores effectos non solvendo remissivè c.1.n.16.pag.8.

Pœna cur inventa.Resol.1.sub n.27.

. . . delicto æquata esse debent.ibid.

Pœnalia non extenduntur. cap. 12. num. 53. pag. 165.

Pœnitentes publici dicuntur personæ privilegiatæ. c.2. dist.1. n.33. pag. 212. in fin.

Ponens censetur fateri judicialiter illud quod ponit. c.6.dist.1.sub n.36.pag.248.

Populus, velit nolit, legibus debet obtemperare. cap.13. n.37. pag.184.

Portulanoti ne naufragiis sese inferant, Regia Camera providet.c.3.dist.1.n.16. pag.230.

Positio unde dicatur, quæ sit, quosve pariat effectus.c. 6.dist.1.n.36.pag.248.

Positione à se ipso negata an principalis uti possit. ibid. n.56.pag.250.

Positiones quales esse debeant.ibid.n.57.

Positiones cur admittantur in praxi cum clausula, salvo jure impertinentium.*ibid. num.58.*

Positiones Principalibus an concedantur. ibid. num. 65. pag.251.

Positiones differunt ab articulis. ibid. num. 83. pag. 252.

Positiones vicem pensant interrogationum.ibid. num. 85.

Positiones ex substantialibus libelli partibus concipiuntur.c.1.sub n.8.pag.206.

Positiones, & earum responsiones usu, & consuetudine fuerunt introducta, & canonico jure approbata. c.6.dist.1.nu.32.pag.248.

Positiones differunt ab interrogationibus. ibid.nu.33.

Positiones in judicio appellationis admittuntur sine clausula, salvo jure impertinentium. par.2.c.1.dist. 3.num.3.pag.276.

Positionum descriptiones recensentur remissivè. cap.6. dist.1.nu.37.pag.248.

Positionum praxis quotupliciter consideretur. ibid.nu. 38.

Positionibus respondens gravatus remanet sua responsione. ibid. sub nu.36.pag.248.

Positionibus respondere renuens Principalis absens quomodo citandus, & quid in præsente. ibid.nu.59. & 61.pag.250.

Positionibus quando Principalis respondere non teneatur, sed sufficit super eis procuratoris depositio.ibid. sub.nu.46.pag.249.

Positionibus respondere coguntur tutores, curatores, & alienarum rerum administratores, & an impubes, vel adultus. ibid.nu.47.pag.249.

Positionibus Principalis non prohibetur respondere, verum esse &c. ibid. nu. 53. pag. 250. & num.66. pag.251.

Positionibus respondere debet Principalis, quamvis in libello contenta negasset.ibid.nu.55.pag.250.

de Positionibus in contumaciam confessatis qui scripserint.ibid.nu.64.pag.251.

an Possideat civiliter directus dominus, qui rem concessit in emphyteusin.c.10.nu.12.pag.139.

Possidet justè, qui auctore Prætore possidet. c.11.num. 47.pag.154.

Possidere non dicitur fructuarius in multis legibus, & cur.c.10.num.15.pag.139.

Possidere vi, clam, vel precario quis dicatur. ibid.nu. 22.pag.139.

Possidere negans, aut asserens alieno nomine possidere, si convincatur, possessionem amittit.c.6.dist.1. sub. nu.72.pag.251.

Possessio an à sedibus, vel à pedibus dicta sit, dissident inter sese Doctores, & Auctoris opinio refertur.cap. 10.nu.5.pag.138.

Possessio, & quasi possessio in quibus rebus consistat. ibid.nu.7.pag.138.

Possessio quotuplex sit, & in quot species dividatur, controversia est inter DD. ibid. nu.8.pag.138.

Possessio civilis, & naturalis quoad personas, quæ possident, una ab altera separata considerari potest, & referuntur exempla.ibid.nu.11. & 13.

Possessio civilis, quæ dicatur.ibid.n.10.

Possessio civilis propriè possessio est.ibid.nu 14.

Possessio naturalis quæ sit. ibid.nu.9.

Possessio justa est, quæ à Prætore datur.c.1[illegible]n.47 pag. 152.

Possessio vitiosa adversus extraneus prodesse solet. c.10. nu.23.pag.139.

Possessio quomodo probatur. ibid. num.28. & 33. pag. 140.

. . . per solam locationem minimè probatur, & quare. ibid.nu.29.pag.140.

. . . collectarum, ac tributorum solutione non probatur.ibid.nu.30.

. . . per librum æstimi regulariter non probatur ibid.nu.32.pag.140.

Possessio quo tempore sit probanda. ibid. num. 47.pag. 141.

Possessio, & quasi possessio quo spatio temporis effluxo. inefficax fieri dicatur, itaut in ea quispiam manuteneri non possit. ibid. nu.49.

Possessio si turbida sit, neutra pars in possessione manutenenda est. ibid.num.52.pag.142.

Possessio injusta non est manutenibilis. c. 11.nu.7. pag. 149.

Possessionis manutentio quo jure ordinetur. cap.10.nu. 21.pag.139.

Possessionis manutentio ut ordinetur, quid exquirendum sit.ibid.num.27.& 28.pag.140.

Possessionis manutentio conceditur quacumque levi, & minus quàm semiplena probatione. ibid. nu.35. pag.140.

. . . non conceditur ei, cujus injusta causa à Judice cognoscitur.ibid.nu.51.pag.142.

Possessionis qualitas in concedenda manutentione inspici debet.ibid.num.48.

Possessionis manutenendæ penes oppressos per extraordinariam cognitionem scripta exaraverunt DD.optimi, qui referuntur.c.11.nu.8.pag.149.

Possessionis sequestratio in judicio retinendæ quando fieri possit.c.10.nu.53.pag.142.

Possessionis probatio non est tam difficilis.cap.12. num. 111.pag.173.

Possessionis utilitates referuntur remissivè. cap.10. nu. 37. pag.140.

Possessor plus juris habet, quàm, ille, qui non possidet, & melior est ejus conditio, etsi nullum jus habeat.ibid.n.24.& 25.pag.140. & 141. & c. 13. nu. 56.pag.187.

Possessor, donec jure contrarium non evincatur, in possessione manuteneri debet, ut evitetur vis, quam fieri vetat Prætor.c.10.n.26.pag.140.

Possessor dicitur beatus.ibid.n.38.pag.140.

Possessor uti reus probationis onere non gravatur. ibid. nu.40.

Possessor justus ne in possessione turbetur, regali tuetur præsidio.c.11.n.2.pag.149.

Possessor malæ fidei perinde censendus, ac si possessionis nullum habeat titulum.c.12.n.83.pag.169.

. . . tenetur ad restitutionem omnium fructuum. ibid.

Possessori, cui jus resistit, etiam in beneficialibus manutentio denegatur.c.11.n.48.pag.154.

Possessori in dubio est favendum, & pro eo judicandum. c.10.nu.39.pag.140.

Possessori quod utilius est.c.12.n.63.pag.166.

Possessorium, vide in v.libellus.

Possessorium judicium possessionis respectu est mag[illegible] præjudicij.c.10.n.36.pag.140.

Possessorium distinguitur in summarium, & plenarium.ibid.n.41.pag.141.

Possessorium plenarium expenditur. ibid.n.45.

Possessorium summarium, seu summarissimum quo pacto intentur.ibid.n.42.& 43.

Possessorium summarium nequit cumulari cum plenario, vel petitorio judicio.ibid.n.46.

Possessorij judicium summarium, seu summarissimum fit levioribus probationibus. ibidem num.34. pag.140.

Possessorij judicium summarium petitoris respectu censetur

Perjurii crimen à milite commissum an à Judice militari, vel ordinario puniatur. c.3.dist.2. n.7.pag. 232.

Perjurii accusatio suboritur ex mora in materia liquidationis instrumenti. cap. 14. num. 82. pag. 201.

Permutatio rei fideicommisso suppositæ, si à testatore non fuerit probibita, an requirat solemnitates Regiæ Pragm. *referuntur DD. opiniones, ac decisiones.c.9.n.9.pag.133.*

Pernoctandi jus habet, qui habet jus aquandi. c.10.n. 77.pag.146.

Perpetuum nihil est sub sole.c.12. n.30. pag.277. & c. 6. dist.4.n.33.pag.265.

Persona egregia aut in dignitate constituta non cogitur ad judicium venire, ut super positionibus deponat.c.6. dist.1. n.75.pag.251.

Persona legitimatio, vide in v. legitimatio.

Persona Ecclesiastica, vide in v. Ecclesiastica personæ.

Personæ miserabiles possunt in qualibet judicii parte forum variare. cap. 2. dist. 1. numer. 14. pag. 211.

Personæ miserabiles, quę suis negotiis preesse non possunt, restitutionis in integrum remedio gaudent. par.2.c.2. n.12.pag.286.

Personę privilegiatæ quę sint. c.2.dist.1.n.32.& seqq. pag.212.

Personę turpes quę sint. c.3. n.99. pag.50.

Personarum differentia nulla debet esse in judicando. c.2. dist.2. n.43.pag.219.

Pes capitolinus.c.13.n.22.pag.180.

Pedis mensura quę sit. ibid. n.22.& 23.pag.180.

Pestilentię nil prodest valetudinis cura. c. 3. num.47. pag.75.

Pestis tempore quot in testamentis testes requirantur cum Auctoris opinione.c.3.n.47.pag.44.

Pestis malum describitur, & Scriptorum auctoritate exornatur. c.3. n.47. pag.44.

Peste excusatur heres ab inventario non confecto. c. 1. sub n.107.pag.24.

de Peste, & ejus privilegiis, & de remediis ad eam curandam DD. qui scripserint. ibid. sub nu. 107. pag.24.

Petitio hereditatis, vide in v.hereditatis petitio.

Petitio rei stabilis fines, & confinia illius continere debet.c.1.n.13.pag.207.

Petitorium, vide in v. libellus.

D.Petrus Antonius Chavarri, & Eguia Regiam Cancellariam honorarius Regens laudatur. c. 7. nu.83. pag.124.

D. Petrus Fuscus R. Consiliarius laudatur. cap. 1. sub num.83. & num.84. pag.20. & cap.2.num.25. pag.35.

D.Petrus Messones Regius Consiliarius laudatur.par.2. c.2. sub n.25. pag.288.

Petrus Navarrus cuniculorum fuit inventor ad evertendas arces. c.1. sub n.81. pag.20.

. . . Gallorum partes secutus Neapoli moritur, atque ejus cadaver honorificè sepelitur jussu D. Consalvi Ferdinandi de Corduba Suessæ Ducis. ibidem num.82.

Pharaonis Regis filiæ erga Moysen officium humanitatis, & juvamen memoratur. cap. 7. num. 4.pag. 111.

Philippus Macedo dixisse fertur, se malle diu benignum, quàm brevi tempore dominum appellari. c. 2. dist.2. sub n.44. pag.219.

Philippi II. dictum, ut fiscales causæ in dubio contra fiscum decidi deberent, refertur. Resol. 1. sub num.30.

de Phrensi remissivè.c.3.n.34.pag.41.

Pia causa quæ dicatur. c.3.n.69.pag.46.

Pia causa cur privilegijs potiatur.ibid.nu.68.

Piam ob causam mulier obligata Vellejanò non juvatur.c.7.n.74.pag.122.

in Pia causa Judex non debet esse scrupulosus ne impius habeatur.c.3.n.71.pag.46.

Pia loca, vide in V.loca pia.

Pietas nil aliud est, quàm Deo, Sanctisque habitus honor.c. 3. n.69.pag.46.

Pietas in atrocioribus delictis crudelitas est. Resol. 1. num.29.

Piscium venditores jurisdictioni M. Admirati sunt subjecti.c.3. dist.1. nu.4. pag.229.

Piscium venditores quando ab Electis hujus inclytæ Civitatis recognoscantur.ibid.n.5.

Pluralitas non præsumitur, sed identitas. cap. 13. n. 31.pag.182.

Pœna suos tenet auctores.c.3.sub n.78.pag. 47.

Pœna locum non habet, nisi damnum, & interesse partis concurrent.c.12.n.32. pag. 162.

Pœna beneficijs ad pinguius probandum abutentium. c.6.dist.3.n.56.pag.263.

Pœna non probantium exceptiones modificativas quæ sit par.2.c.4.sub n.29.pag.298.

Pœna proponentium nullitates &c. vide in V. nullitates.

Pœna incusatæ obligationis in praxi exigitur ad rationem unius ducati pro centum. cap. 14. num.89. pag.202.

Pœna pecuniaria ob instrumenti liquidationem est granorum decem pro ducato. ibidem num. 41. pag. 199.

Pœna pecuniaria ob instrumenti liquidationem successit loco amputationis manus.ibid.n.42.

Pœna stupri, vide in v. stupri pœna.

Pœnæ contra debitores effectos non solvendo remissivè c.1.n.16.pag.8.

Pœnæ cur inventa.Resol.1.sub n.27.

. . . delicto æquatæ esse debent.ibid.

Pœnalia non extenduntur. cap. 12. num. 53. pag. 165.

Pœnitentes publici dicuntur personæ privilegiatæ. c.2. dist.1. n.33. pag. 212. in fin.

Ponens censetur fateri judicialiter illud quod ponit. c.6.dist.1.sub n.36.pag.248.

Populus, velit nolit, legibus debet obtemperare. cap.13. n.37. pag.184.

Portulanoti ne naufragiis sese inserant, Regia Camera providet.c.3.dist.1.n.16. pag.230.

Positio unde dicatur, quæ sit, quosve pariat effectus.c. 6.dist.1.n.36.pag.248.

Positione à se ipso negata an principalis uti possit. ibid. n.56.pag.250.

Positiones quales esse debeant.ibid.n.57.

Positiones cur admittantur in praxi cum clausula, salvo jure impertinentium.*ibid. num.58.*

Positiones Principalibus an concedantur. ibid. num. 65. pag.251.

Positiones differunt ab articulis. ibid. num. 83. pag. 252.

Posi-

Positiones vicem pensant interrogationum.ibid. num. 85.

*Positiones ex substantialibus libelli partibus concipiuntur.c.*1.*sub n.*8.*pag.*206.

*Positiones, & earum responsiones usu, & consuetudine fuerunt introductæ, & canonico jure approbatæ. c.*6.*dist.*1.*nu.*32.*pag.*248.

*Positiones differunt ab interrogationibus. ibid.nu.*33.

Positiones in judicio appellationis admittuntur sine clausula, salvo jure impertinentium . *par.*2.*c.*1.*dist.* 3.*num.*3.*pag.*276.

*Positionum descriptiones recensentur remissivè . cap.*6. *dist.*1.*nu.*37.*pag.*248.

Positionum praxis quotupliciter consideretur. ibid.nu. 38.

*Positionibus respondens gravatus remanet sua responsione. ibid. sub nu.*36.*pag.*248.

*Positionibus respondere renuens Principalis absens quomodo citandus, & quid in præsente. ibid.nu.*59. *&* 61.*pag.*250.

*Positionibus quando Principalis respondere non teneatur, sed sufficit super eis procuratoris depositio.ibid. sub.nu.*46.*pag.*249.

*Positionibus respondere coguntur tutores, curatores,& alienarum rerum administratores, & an impubes, vel adultus. ibid.nu.*47.*pag.*249.

Positionibus Principalis non prohibetur respondere, verum esse &c. ibid. nu. 53.*pag.* 250. *& num.*66. *pag.*251.

*Positionibus respondere debet Principalis , quamvis in libello contenta negasset.ibid.nu.*55.*pag.*250.

*de Positionibus in contumaciam confessatis qui scripserint.ibid.nu.*64.*pag.*251.

*an Possideat civiliter directus dominus, qui rem concessit in emphyteusin.c.*10.*nu.*12.*pag.*139.

*Possidet justè, qui auctore Prætore possidet . c.*11.*num.* 47.*pag.*154.

*Possidere non dicitur fructuarius in multis legibus, & cur.c.*10.*num.*15.*pag.*139.

Possidere vi, clam,vel precario quis dicatur. ibid.nu. 22.*pag.*139.

*Possidere negans, aut asserens alieno nomine possidere, si convincatur, possessionem amittit.c.*6.*dist.*1.*sub. nu.*72.*pag.*251.

Possessio an à sedibus , vel à pedibus dicta sit, dissident inter sese Doctores, & Auctoris opinio refertur.cap. 10.*nu.*5.*pag.*138.

*Possessio , & quasi possessio in quibus rebus consistat. ibid.nu.*7.*pag.*138.

*Possessio quotuplex sit , & in quot species dividatur, controversia est inter DD. ibid. nu.*8.*pag.*138.

*Possessio civilis, & naturalis quoad personas, quæ possident, una ab altera separata considerari potest, & referuntur exempla.ibid.nu.*11. *&* 13.

*Possessio civilis, quæ dicatur.ibid.n.*10.

Possessio civilis propriè possessio est.ibid.nu 14.

*Possessio naturalis quæ sit. ibid.nu.*9.

*Possessio justa est, quæ à Prætore datur.c.*1[illegible]*n.*47 *pag.* 152.

*Possessio vitiosa adversus extraneos prodesse solet. c.*10. *nu.*23.*pag.*139.

*Possessio quomodo probetur. ibid. num.*28. *&* 33. *pag.* 140.

. . . *per solam locationem minimè probatur, & quare. ibid.nu.*29.*pag.*140.

. . . *collectarum, ac tributorum solutione non probatur.ibid.nu.*30.

. . . *per librum æstimi regulariter non probatur ibid.nu.*32.*pag.*140.

Possessio quo tempore sit probanda. ibid. num. 47.*pag.* 141.

*Possessio , & quasi possessio quo spatio temporis effluxo. inefficax fieri dicatur, itaut in ea quispiam manuteneri non possit. ibid. nu.*49.

*Possessio si turbida sit , neutra pars in possessione manutenenda est. ibid.num.*52.*pag.*142.

Possessio injusta non est manutenibilis. c. 11.*nu.*7. *pag.* 149.

*Possessionis manutentio quo jure ordinetur. cap.*10.*nu.* 21.*pag.*139.

*Possessionis manutentio ut ordinetur , quid exquirendum sit.ibid.num.*27.*&* 28.*pag.*140.

*Possessionis manutentio conceditur quacumque levi, & minus quàm semiplena probatione. ibid. nu.*35. *pag.*140.

. . . *non conceditur ei, cujus injusta causa à Judice cognoscitur.ibid.nu.*51.*pag.*142.

*Possessionis qualitas in concedenda manutentione inspici debet.ibid.num.*48.

*Possessionis manutenendæ penes oppressos per extraordinariam cognitionem scripta exaraverunt DD.optimi, qui referuntur.c.*11.*nu.*8.*pag.*149.

*Possessionis sequestratio in judicio retinendæ quando fieri possit.c.*10.*nu.*53.*pag.*142.

*Possessionis probatio non est tam difficilis.cap.*12. *num.* 111.*pag.*173.

*Possessionis utilitates referuntur remissivè. cap.*10. *nu.* 37. *pag.*140.

*Possessor plus juris habet , quàm , ille , qui non possidet, & melior est ejus conditio, etsi nullum jus habeat.ibid.n.*24.*&* 25.*pag.*140. *&* 141. *& c.*13. *nu.* 56.*pag.*187.

*Possessor, donec jure contrarium non evincatur, in possessione manuteneri debet, ut evitetur vis, quam fieri vetat Prætor.c.*10.*n.*26.*pag.*140.

Possessor dicitur beatus.ibid.n. 38.*pag.*140.

*Possessor uti reus probationis onere non gravatur . ibid. nu.*40.

*Possessor justus ne in possessione turbetur , regali tuetur præsidio.c.*11.*n.*2.*pag.*149.

Possessor malæ fidei perinde censendus , ac si possessionis nullum habeat titulum.c. 12.*n.*83.*pag.*169.

. . . *tenetur ad restitutionem omnium fructuum. ibid.*

*Possessori, cui jus resistit, etiam in beneficialibus manutentio denegatur.c.*11.*n.*48.*pag.*154.

*Possessori in dubio est favendum,& pro eo judicandum, c.*10.*nu.*39.*pag.*140.

*Possessori quod utilius est.c.*12.*n.*63.*pag.*166.

Possessorium,vide in v.libellus.

*Possessorium judicium possessionis respectu est magni præjudicij.c.*10.*n.*36.*pag.*140.

*Possessorium distinguitur in summarium , & plenarium.ibid.n.*41.*pag.*141.

*Possessorium plenarium expenditur. ibid.n.*45.

*Possessorium summarium , seu summarissimum quo pacto intentur.ibid.n.*42.*&* 43.

*Possessorium summarium nequit cumulari cum plenario,vel petitorio judicio.ibid.n.*46.

*Possessorij judicium summarium , seu summarissimum fit levioribus probationibus . ibidem num.*34. *pag.*140.

Possessorij judicium summarium petitoris respectu censetur

... fetur medici prajudicij.ibid. nu.41.
Possessorij summarij judicium apud varias Nationes varia nomenclatione appellatur . ibidem num. 44. pag.141.
Possessorij causa non deciditur in supremis Tribunalibus,& in Consistorio Principis , nisi aliqualiter de proprietate cognoscatur.ibid.n.50.pag.142.
Possessoria remedia qua sint remissiva. cap.10. num.3. pag.137.
Possessoria remedia à quibus DD. pertractentur . ibidem.
Postumus prateritus, vide in v.testamentum, & in v. prateritio.
Postumus qui dicatur.c.4. sub n.178. pag.85.
. . . si prætereatur in testamento,dicitur ignoranter prateritus.ibid.
Postumi quot nasci possint unico partu.c.6.n.64.& 65. pag.105.
Potentia Magnatum formidanda. cap.6. dist.2. nu.33. pag.258.
Potestas Imperatori , & Regibus in laicos à Deo tributa est,ac Summo Pontifici in clericos.c.2. dist.1. nu. 1.pag.210.
In Potestate duorum nemo insimul esse potest.c.7. n.12 in fin.pag.112.
Potestatis patria , & emancipationis sublata est differentia.c.6. sub num.23.pag.97.
Praambulum quid sit,ejusque effectus . cap.3. nu.5.& 6.pag.39.
Praambulum non existente contradictore summatim expeditur , litii pendentiam non inducit , & parti prajudicium non infert,nec in possessorio,nec in petitorio. c. 3. nu.137.pag.57.& c.6.n.55.pag.104.
. . . alio comparente,iterum conficitur,pravio tamen S.C.decreto.c.3.n.138.pag.57.
. . . differt ab immissionis remedio,& differentia ratio affertur.c.4.n.128.pag.79.
. . . non à fideicommissario , sed ab herede obtinetur. ibid.n.150.pag.81.
Praambulum ab intestato quomodo expediatur pro filio nato, si ejus mater sit praegnans.c.6. num.64. & 65.pag 105.
. . . in successione intestata ascendentium qua decreti formula concipiatur.ibid.n.67. pag.106.
. . . in successione intestata collateralium , ut ritè rectèque interponatur,qua sint servanda.ibid. n.68. & seqq.pag.106.& 107.
Praambuli nomen declaratur.ibid.n.54.pag.104.
Praambuli judicium est summarium . ibid. sub n.54. pag. 104.
. . . existente contradictore fit ordinarium , & in eo proceditur pravio bonorum hereditariorum sequestro. c.3.n.139.pag.58.
à Praambuli decreto per M. C. prolato quomodo ad S.C. appelletur.ibid.n.140.
in Praambuli confectione solet per M. C. reservari provisio ad S. C. super medietate bonorum antiquorum. ibid.n.141.
Praambuli,& immissionis remedium virtute l. fin.C. de edicto D.Hadr. *etiam in bonis feudalibus conceditur substitutis per vulgarem , aut exemplarem expressam,vel ex tacita vulgari, aut pupillari.cap.4. n.152.pag.81.*
in Praambuli confectione circa successionem descendentium ab intestato qua probari debeant , ejusque decretorum formula juxta varios casus recensentur.c.6.n.56.& seqq.pag.104.& seqq.
Praambula quibus in Curiis expediantur . cap.3. n.8. pag.39
Praambula in Curijs Regni confecta quando per M.C. confirmentur. cap.3.n.11.pag.39.
Praceptum nudum testatoris quodnam dicatur.cap.4. nu.84.pag.72.
Pradium alteri contiguum servitutem congrui prastat , ac semper transit cum hoc onere. cap.13.n.58. pag.88.
Pragnans, vide in v.venter pragnans.
Pragnans quot filios parere possit. cap.6. nu.64.& 65. pag.105.
Prajudicij quod minus est , in dubio sequi debemus. cap.12.n.63.pag.166.
Pralatio mulieribus datur pro dote non pro antefato. c.1.n.50.pag.14.
Pralatio an competat mulieri pro dote in bonis à communi debitore postea quaesitis. ibidem num.51. pag. 14.
Pralatio competit mulieri pro dotibus in pecunia constitutis , non solùm si realiter extet pecunia , sed etiam si ficta.ibid.
Pralatio pro credito &c.vide in v.creditor &c.
Pralatio primis emptoribus conceditur accedente nova oblatione post extinctam candelam. cap. 1. sub n. 28.pag.11.
Pralatio in quo differat à retractu . cap. 13. num. 87. pag.190.
Pralatio an locum habeat in locatione. ibid.nu.91. & 92.pag.191.
Prelationis petitio consistit in animo directi domini. c.12.n.41.pag.163.
Prælationem rei emphyteuticæ non potest petere pro domino procurator generale mandatum habens, cum requiratur speciale.ibidem n.41.& 42.
Prælationem petens an pretium deponere debeat , vel illud tantùm offerre . ibidem num. 43. & 44. pag. 163.
Prælationem petendi praxis , judicium , & decretum. cap.13.n.88.& 90.pag.190.& 191.
Prapotens tenetur adjuvare indigentem. cap. 7. nu.3. pag.111.
Prascriptionis exceptio , vide in v. exceptio prascriptionis.
Prascriptionis remedio dominia rerum dominis tolluntur, & quare. c.4. sub n.117.pag.75.
Prasidium regale , vide etiam in v. regale prasidium.
. . . ut impertiatur , qua citationis formula requiratur.c.11.nu.11 pag.150.
. . . ut concedatur , citatio per edictum fieri debet, scilicet si vis inferatur à clerico ; secus tamen si à laico.ibidem num.13. pag.150. & num. 66. pagina 156.
. . . conceditur justo possessore petenti contra adversarij violentiam.ibid.n.46.pag.. 54.
. . . concedendum est, & quare.ibidem num.51. pag. 155.
. . . conceditur si constet de actuali violentia , non autem de futura. ibid.n.67.pag.156.
. . . si concessum fit,potest à tali decreto reclamari,& dici de nullitate.ibid.n.58.pag.155.
. . . quomodo , & quando denegetur. ibid. num. 61. pag.156.
. . . si fuerit denegatum potest ab hujusmodi decreto re-

reclamari.ibid.n.62.

Præsidij regalis remedium quàm sit utile. ibid.nu.55. pag.155.

Præsidij regalis, sive Capitulorum Regni remedio pendente, potest providere, ne ulla vis fiat. ibid. nu.57. pag.155.

Præsidij regalis remedium non procedit, si precedenter judicium per ordinariam cognitionem fuerit institutum.ibid.n.63.pag.156.

Præsidij regalis remedio introducto, cum detur locus remissioni petitæ. ibid.n.64.

Præsidij regalis remedium cessat clerico tanquam actore voluntario in judicio comparente.ibid.n.65.

Prætori satagendum ne rebus damnum inferatur. cap. 7.nu.42.pag.116.

Præterito uno ex liberis, testamentum patris est invalidum.c.3.n.62.pag.45.

ob Præteritionem filii an testamentum nullum trahatur ad fideicommissum, clausulâ codicillari tum expressâ, tum tacitâ.cap.4.n. 179. pag.87.

Præteritio ne filij jam nati testamentum redditur ipso jure ab initio nullum; postumi verò præteritione ejus agnatione rumpitur. ibid. sub nu.178. pag. 85.

Præventa causa, & persona dicitur per citationem. c.14.n.102.pag.203.

Præventio adversus instrumentum dupliciter intelligitur, vel ante, vel postquam venerit, cesserit. solutionis dies idque explanatur. ibidem num. 94. pag.202.

. . . hodie non admittitur postquam venerit dies solutionis, quamvis citatio non præcesserit.ibid. nu. 95.pag.202.

Præventio in Regno non admittitur, nisi tantùm ex causa realis solutionis. ibidem num. 100.pag. 203.

Præventio contra scripturam juramento haud firmatam admittitur, & quando. ibid.n.101.

Præventio an proficua sit opponendi non numeratæ pecuniæ exceptionem, cui in eadem scriptura, non ex intervallo fuit renunciatum. ibid.sub nu. 105. seu n.106.pag.204.

Præventionis adversus instrumenta praxis in quibus fundetur juribus.ibid.n.93.pag.202.

Præventionis renunciatio non videtur inducta per clausulam simplicem renunciavit *&c.nisi de proprio notarij stylo constet solitum esse præventionis renunciationem extendere. ibidem sub num. 105. pag. 203.*

Præventioni si cum juramento fuerit renunciatum, etiam obtenta absolutione, præventio instrumenti liquidationem non impedit, & quare. ibid.n.104. pag.203.

Præventioni adversus apocham banci si fuerit per debitorem renunciatum etiam sine juramento, quamquam is prævenerit, si deinde citatus sit à creditore, non auditur nisi in vinculis, vel facto deposito ibid.sub nu. 104.& 105.

Præventionem exercendi praxis contra scripturam juramento firmatam adducitur. ibid. n.98. & 99. pag.203.

Præventiones sunt adinventæ ad evitanda damna, & in rebus agendis utiles, ac necessariæ sunt. ibid.n. 92.pag.202.

Pragm. *incip.* Comparente de ordine judiciorum *circa terminum proponendi, ac probandi exceptiones amplius non servuntur. cap. 5. num. 4. pag. 241.*

Pragmaticæ quamplures referuntur atque explicantur, scilicet.

Pragm. Odia, quæ inter conjunctos, & Pragm. 2. sub tit. de Arbitris *circa necessarium compromissum. c.4. n.3. & seq. à pag.241.*

Pragm. unica *sub* tit. de assistentia. *cap.12.num.96. pag.171.*

Pragm. 14. *sub* tit. de Baron. *cap. 10. num. 79. pag. 146.*

Pragm. *de anno* 1477. *sub* tit.de Conservatoriis.*c.11. n.7. pag.149.*

Pragm.4. §.24. de dilation.& Pragm.5.eod. tit. *par.2. c.3. n.9. & 10.pag.294.*

Pragm. 1. & 2. de fide instrum. *circa instrumenti reassumptionem. cap.14. num.22. & 24. pag.196.& 197.*

Pragm. VIII. de instrum. liquidat. *cap. 1. num. 11. pag.7.*

Pragm.44. de Officio Magistri Justitiarii. *par.2. c.4. n.4. & seqq. à pag.296.*

Pragm.71. de offic. proc. Cæsar. *cap. 1. sub num.28 pag.11.*

Pragm. 2. de offic. S.R.C. *cap.2. dist.2. num. 38. & seqq.pag.218. & seqq.*

Pragm. 81. §. 19. de officio S.R.C. *cap. 1. num.144. pag.28.*

Pragm. 3. de quæstion. *par.2. cap.3. sub num. 6.pag. 294.*

Pragm. unic. *sub* tit. de S.C. Macedoniano. *cap.8. n.3.pag.128.*

Pragm. unica *sub* tit. de S.C. Vellejano. *cap.7.n.67. & 70. pag. 121. & seq.*

Pragm.15. de suspicionibus. *cap.2. dist. 2. sub nu. 9. & n. seqq. pag.216. & seqq.*

Pragm.1. de vinculis, seu conditionibus in contractibus, vel testamento appositis quomodo amovendis. *c.9. n.3.& seqq pag.132.& seqq.*

Pragm. III. de visitat. seu recens. captivorum. *c. 1. n.19. pag.9.*

Precarium quid sit, exponitur. c.12. n.90.91. & 92. pag.170.

Precarium in quo differat à constituto. ibid. num.91. & 92.

Precario possidere, vide in v. possidere &c.

Precativa verba quæ sint. c.4. n.63.pag.71.

Preces vim habent imperii.c.3.n.102.pag.51.

Pretium feudi venditi est burgensaticum. c. 1. n.47. pag.14.

Pretium justum quale sit. ibidem sub num. 29.& 30. pag.11. & 12.

Pretium justum, ac verum quodnam sit, & quæ probatio pretii communis remissivè, ac de stylo S.C. circa idem. c.12. n.82. & 87. pag.169. & 170.

Pretio recepto à muliere quæ se obligavit, cessat beneficium S.C. Vellejani.c.7. n.72. pag.122.

Pretia rerum calore licitationis augentur. c.1. sub n. 29. pag.11. & c.12.n.120.pag.174.

Pretia rerum, earumque æstimationem dant experti. c.12.n.87. pag.170.

de Pretio rerum venditarum in nundinis nulla fides habetur. c.1. sub n.62. pag.17.

Primitivis infectis, censentur infecta & derivativa. c.8.n.2. pag.128.

Princeps, vide in v.Rex.

Princeps dicitur administrator, seu maritus Reipublicæ.c.10.n.62.pag.143.

Principis est solummodo nobilitare.par.2.c.2.sub num. 22.pag.287.

Principem decet esse beneficum,& liberalem.ibid.num. 36.pag.290.

in Principe patent dignitatum thesauri. ibid. sub nu. 22.pag.287.

Principalis depositio, vide in v.depositio &c. in v. Procurator,& in v.positio &c.

Principalis depositio fieri potest super novis post conclusionem emergentibus.c.6.dist.4.n.21.pag.264.

Privatio præsupponit habitum.cap.13.n.36. pag.183.

Privatus expressam habens hypothecam Fisco, & Cæsari contrahenti præfertur. c.1.n.49.pag.14.

Privatum instrumentum quid sit, ejusque species adstruitur.c.14. n.19.pag.196.

Privigni educatio penes vitricum quando concedenda. c.7.n.47.pag.116.

Privilegium Ecclesiæ est quovis alio potentius. par.2.c, 2.n.41.pag.290.

Privilegia militum,vide in v.militum.

Privilegia artibus Serici, & Lanæ à quibus fuerint concessa,& quæ illa sint.cap.3.distst.3. num.2. 3. & 4.pag.234.

Privilegia communicantur ratione connexorum,unitorum,& individuorum.par.2.c.2. sub n.22.pag.287.

Privilegia conquassantur privilegijs,nisi alter de lucro captando,alter de damno vitando contenderet.par.2. cap.2.num.38.pag.290.num.40.pag.290. & nu. 43. pag.290.

Privilegiatus num post litem contestatam, & in causa criminali forum variare queat.c.2. dist.1. num.15. & 16.pag.211.

Privilegiato cuilibet duplex competit beneficium, c.6. dist.3.n.44.pag.262.

Privilegiata persona,vide in v.persona.

Privilegiatæ personæ non possunt forum eligere contra subditum M.Admirati.c.3.dist.1.n.8.pag.229.

Privilegiatis in judicio existentibus terminus ad pinguius probandum conceditur. cap.6. dist.3. num.2. pag.259.

Probatio nulla major, quàm propria oris confessio, c.6. dist.1.n.35.pag.248.& nu.80.pag.251.

Probatio est difficilis ratione antiquitatis. c.4. sub n. 159.pag.82.

Probatio dominij, vide in v.dominium.

Probatio dominij difficilis.c.12. n.110.pag.173.

Probatio per evidentiam facti quocumque tempore fieri potest.par.2.c.1. dist.3. sub n.18.pag.278.

Probatio fit per duos testes cujusque rei in judicium deductæ.par.2.cap.1.dist.3. sub num.18. pag.278.& c.3. n.24.pag.295.

Probatio fiscalis facilè everti potest à reo potente. Resol. 1. sub n.16.& 18.

. . . ob testes falsos,qui in defensionibus sæpissimè producuntur.ibid. sub n.23.

Probatio semiplena ex quibus constituatur, par.2. c.1. dist.2.n.27.pag.274.

Probatio quum est difficilis, lex contenta est de ijs probationibus, quæ haberi possunt, c. 4. sub num.159. pag.82.

Probationis tempus non est restringendum, ubi deest calumniæ suspicio.c.6.dist.1.n.81.pag.252.

Probationem falsam in uno producens, præsumitur in alio quoque producere.par.2.c.2.n.33.pag.289.

Probatione non indigent quæ manifesta, & notoria sunt.par.2.c.3. sub n.30.pag.295.

Probationes circa possessorium quæ sint. c.10. n.28. & seq.pag.140.& n.33.pag.140.

Probationes,quæ non relevant, minimè admittuntur. c.6.dist.1.n.13.pag.247.

Probationes novæ possunt fieri in causa appellationis. c.4.n.29.pag.238.& n.45.pag.240.

Probationes novæ fieri etiam possunt in probanda læsione citrà dolum arbitratoris.ibid.num.29.pag.238. & 239.

Probationibus via non præcluditur ad eruendam veritatem.c.6.dist.4.n.16.pag.264.

Probitas vitæ in Judice requiritur. c.2.dist.2.num.43. pag.219.

Processus,vide in v.acta.

Processus an reddatur nullus cautione expensarum non præstitâ, vel omissâ. cap.1. num.21. & 22. pag. 207.

Processus an sit nullus, solemnibus per tutorem confectis minimè exhibitis tempore quo comparuit.c.1. n. 43.pag.208.

Processus etymologia.c.6.dist.1. n.9.pag.246.

Procurator unus, vel duo nomine omnium constituuntur deducto patrimonio, & hæc praxis viget quoque quando plures conveniuntur. cap. 1. num. 21. pag. 9.

Procurator alijs præfertur creditoribus super re per ipsum defensa, & recuperata, non secus ac Advocatus.c.1.n.70.pag.17.

Procurator venit sub nomine Advocati largè sumpti. ibid.pag.17.

Procurator generale mandatum habens non valet petere prælationem rei emphyteuticæ pro domino,quum ea ab emphyteuta venditur, sed requiritur speciale mandatum.c.12.n.41.& 42.pag.163.

Procurator animum sui Principalis explorare nequit. c.12.n.41.pag.163.

Procurator generalis quando admittatur ad deponendum super positionibus.c.6.dist.1.n.45.pag.249.

Procurator speciale mandatum non habens non potest incusare obligationes penes acta. cap. 14. sub nu. 89. pag. 202.

Procurator speciale mandatum habens compromissum petere potest,non autem generalis. cap.4. nu.13. pag.237.

Procurator an possit proponere,& subscribere nullitates adversus sententiam.par.2.cap.3. num.9.& 10.pag. 194.

Procurator potest respondere positionibus,& quale mandatum requiratur.c.6.dist.1.num.39.pag.248. vide in v.depositio,&c.

Procuratoris depositio super positionibus Judicis arbitrio remittitur.c.6.dist.1.n.46.pag.249.

Procuratoris persona non legitimata, si fuerit judicium compilatum, conventus ab observatione judicij num sit absolvendus. cap. 7. sub nu. 8. pag. 112.

à Procuratore ad curatorem, vel tutorem valet argumentum.c.1.n.21.pag.9.

Procuratores non pauci existunt in S.C.doctrinâ Advocatis pares.par.2.c.3.n.10.pag.294.

Prodesse alijs hominibus homines debent,cap.7. num.2. pag.111.

Prodigus furioso æquiparatur, cap. 3. num. 37. pag. 41.

Pro-

Prodigus quando de bonis suis testari possit, vel non ibid. num.36. & 39. pag.41. & 42.

Prodigus Principis dispensatione testari valet. ibidem n.38.pag.41.

Prodigus dicitur persona privilegiata. c.2.dist.1. n.33. pag.212.

Prodigo datur curator c.7.n.55. pag.118.

Prodigi beneficiis juvantur. cap.6.dist.3.num.13. pag. 260.

Professor bonarum artium, si publicus sit magister, excusatur ab onere tutelæ.c.7.n.36.pag.114.

Proficuum, vide in v.nocuum.

Probibendi jus est de regalibus, & vectigalis instar habetur.c.10.n.82. pag.146.

Probibitio de non alienando facta in fideicommisso aut nuda est, & sine causa, aut vestita, & cum causa. c.4.n.81. pag.72.

Probibitio de non alienando aut personalis est, aut realis, & inter utramque alienationis speciem differentiæ notantur remissivè. ibidem num. 93. pag. 73.

Probibitio de non alienando facta in contractu si incipiat à venditione, intelligitur de alienatione inter vivos, non in casu mortis. ibid.sub num.110. pag. 74.

. . . facta, ut bona in familia conserventur, adnumeratur inter conjecturas, ex quibus lineale fideicommissum elicitur. ibid.n.116.pag.75.

Probibitio simplex de non alienando ab idiota, vel rustico facta fideicommissum inducit. ibid.sub n.118. pag.76.

Probitio de non alienando à Judice facta reservat jurisdictionem coram Judice laico in casu, quo fieret alienatio in personam Ecclesiasticam. ibid. sub nu. 155.pag.81.

Probibitionis de non alienando quæ species inducat fideicommissum simplex, & absolutum. ibid. nu.85. pag.72.

Probibitus alienare, si probibitio nuda sit, juri suo renunciare valet, & sic alienare non probibetur.ibid. sub nu.84.pag.72.

Probibitus alienare extra familiam alicui de familia alienare potest, si fideicommissum in casu alienationis tantùm sit factum; secus verò in fideicommisso, quod ex probibitione inducitur etiam in casu mortis. ibid.nu.87.pag.72.

Probibitus alienare fideicommisso in casu alienationis tantùm facto, habere potest heredem extraneum ab intestato; fideicommisso in casu mortis instituto, post gravati mortem admittuntur illi de familia, excluso extraneo ab intestato veniente. ibid. num.88. pag.72.

Promiscuitas territoriorum, vide in v. territoriorum communio, & in v. territoriorum promiscuitate.

Promiscuitas territoriorum inter Universitates cum Regis assensu inita dividi, ac dissolvi non potest, & DD.contraria opinio refellitur. c.10. num.73. pag. 145.

Promiscuitas territoriorum ex justa duntaxat causâ tolli potest. ibid.n.74.

Promiscuitatis, quæ est inter territoria finitima, repartitio quando, & quomodo fieri debeat.ibid.n.75. pag.145.

Promissio matrimonij, vide in v. matrimonij promissio.

Promissio mulieris fit invalida exceptione S.C.Vellejani c.7.n.60.pag.120.

Proprietas bonorum inspici non debet, sed valor, ac reditus, atque etiam onus. par.2.c.3. num.23.pag. 295.

Prorex Regem repræsentat, & locum ejus tenet. c.11. n.56.pag.155.& Resol.1 sub n.30.

Prorex si votum proferre velit, in mitiorem partem proferre tenetur, si paria Jusdicentium sint suffragia.Resol.1.sub n.30.

Prorogandi potestas Arbitris concessa exponitur. cap.4. nu.26.& 27. pag.238.

Prorogatio jurisdictionis Judicis laici an fiat scientibus, & non contradicentibus Episcopis. c.2. dist. 3.n.52.pag.227.

Prospectus maris an præripi possit vicino per constructionem domus, & alia ad materiam latè.c.13.n.24. cum seqq.pag.180.

Prospectus maris etiam per obliquum, sive transversum intra spatium centum pedum tolli probibetur. ibid. nu.25. pag. 180. vide alia in v.maris prospectus.

Protestatio quomodo, & quando fieri debeat, & an omissa repulsam excludat. c.6.dist.2.num.14.16. & 17. pag.257.

Prospectus differt à lumine.c.13.n.42.pag.184.

Prospectus maris ne vicino impediatur, temperamentum Sacr. Reg. Cons. refertur. ibidem num.88.pag. 185.

Protestatio contraria facto nil relevat. c.12. n.34. pag. 162.

Protestatione facta, quando testium depositio juvet protestantem.c.6.dist.2.n.15.pag.257.

Provisio hominis facit cessare provisionem legis.c.4.nu. 26.pag.65.

Protocollum quid sit. c.14.n.28.pag.197.

Provisiones acta, & per dies *quæ sint.par.2. c.1. dist.2. nu.13.pag.273.*

Puberi datur curator, quem ipse petat. c.7.num.50. pag.118. præterquam in lite, & in recipiendis computis à tutore.ibid.n.51.

Puberes, expletis annis minoris ætatis, non sunt amplius sub administratione curatorum. ibid. num.5. pag.111.

Puberibus alieno auxilio indigentibus dati sunt curatores à legibus. ibid.n.5.

Publicum munus est tutela.ibid.n.9.pag.112.

Publicatio testium, vide in v. testium publicatio.

Publicatio testium quomodo fiat, & unde ipsius praxis oriatur. cap. 6. dist.2. numer. 1. pag. 256. & nu.5.

Publicatio testium semper fit Judicis decreto.ibid. nu. 42.pag.258.

Publicationis testium effectus. ibid.n.2.pag.256.

Plubicationis termino effluxo, an, & quando testes recipi, vel repeti possint. ibid.n.6.pag.256.

Publicatione testium facta in repulsa judicio, repulsa repulsæ conceditur. ibid.n.43.pag.258.

Publicatione testium facta, repulsa tam actori competit, quàm reo.ibid. n.9.pag.256.

Publicatione testium petita, & non facta, processus redditur nullus. ibid.n.3.pag.256.

Publicatione testium in termino ad concomitandum facta, aliæ probationes non admittuntur.c.6.dist.4. num. 19. pag. 264. idque in pluribus casibus limitatur.ibid.

Pulchritudo Esther, vide in v. Esth. er & in v. Assuerus.
Pulchritudo, & virginitas nedum secunda puellarum dos dicitur, sed præcipua. Resol. 3. n. 16.
Puniri nemo debet in eo in quo non deliquit. cap. 12. n. 55. pag. 162.
Pupillus adrogatus, vide in v. adrogato pupillo.
Pupillus est potior creditor super re ipsius pecunia empta per tutorem. c. 1. n. 76. pag. 19.
Pupillus si pecuniam pro re emenda crediderit, etiam pacto non adjecto, ut ipsi remaneret specialiter obligata; super illa re alijs creditoribus præfertur. ibidem sub n. 76.
Pupillus pro alimentis præfertur omnibus creditoribus non secus ac creditor causa funeris. ibid. nu. 84. pag. 20.
Pupillus pubertati proximus aliquem intellectum habet. c. 4. n. 37. pag. 66.
Pupillus est persona privilegiata. c. 2. dist. 1. n. 32. pag. 212.
Pupilli, aliaeque personæ miserabiles privilegio ijs concesso renunciare nequeunt. ibid. n. 13. pag. 211.
Pupilli cur miseratione sint digni, & unde dicantur. ibid. n. 30. pag. 212.
Pupillorum peculiaris protector est Deus. c. 2. n. 1. pag. 30. & c. 2. dist. 1. n. 31. pag. 212.
Pupillorum educatio matri potiùs committenda est. c. 7. nu. 33. pag. 114.
Pupillaris substitutio, vide in v. substitutio pupillaris.
Purgatorij pœnas minuit eleemosyna in beneficium animarum. c. 7. n. 74. pag. 122.

Q.

QVantitas parva Judicis arbitrio remittitur. c. 6. dist. 4. n. 24. pag. 265.
Quarta an dari, vel relinqui debeat filio adoptivo, si emancipatus sit ab ascendente, in cujus potestate erat, ad exemplum quartæ filio adrogato debitæ per patrem adrogatorem. c. 6. sub n. 23. pag. 97.
Quarta pars ex bonis adrogatoris quando Constitutione Divi Pij pupillo adrogato debeatur, & quanta sit hæc quarta. ibid.
Quarta Falcidia, vide in v. Falcidia.
Quarta Trebellianica, vide in v. Trebellianica.
Quarta Trebellianica cur ab herede fiduciario ex hereditate retineatur. c. 4. n. 18. pag. 64.
Quasi possessio quid sit. c. 10. n. 7. pag. 138.
. . . dicitur ficta possessio. ibid.
Quasi possessio quibus in rebus cadat, & quotuplex sit, remissivè. ibid. n. 16. pag. 139.
Querela inofficiosi testamenti non competit filia, si minus ei legitima relinquatur. c. 3. n. 64. pag. 48.
Quindennia quæ sint. c. 12. n. 49. pag. 164.
Quinque filiorum numerus etiam in bello interfectorum excusat patrem ab onere tutelæ. cap. 7. num. 36. pag. 114.
Quod tibi non nocet, & alteri prodest, permittendum est. c. 10. nu. 58. pag. 143.

R.

RAsura clericalis quæ sit, quidve denotet. c. 2. dist. 3. n. 11. pag. 223.
Ratificatio operatur circa suum antecedens. par. 2. c. 2. sub nu. 27. pag. 288.
Ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur. c. 1. n. 45. pag. 209.
Ratio ubi est eadem, ibi eadem juris viget dispositio, c. 7. n. 82. pag. 123.
Ratio administrationis quandoque sine æstimatione rerum in inventario describendarum benè reddi non potest. ibid. n. 20. pag. 113.
Rationis reddendæ caput est inventarium, ibid. pag. 113.
Reassumptio instrumenti quomodo fieri debeat vigore Constitutionis Friderici, & Regiæ Pragmaticæ, & quibus in casibus. c. 14. nu. 20. & 22. pag. 196.
Reassumptionis instrumenti praxis, & alia ad materiam, vide in v. instrumenti reassumptio.
clausula Reassumptis *actis, vide in v. clausula.*
de Receptus crimine casus decisus refertur. c. 3. dist. 2. n. 20. & seqq. pag. 233.
Receptus crimini etiam non exactè pœna mortis imponitur. ibid. n. 21. pag. 233.
Reciproca substitutio, vide in v. substitutio reciproca.
Reclamantis morte fatalium cursus suspenditur, sed heres infra legitima tempora tenetur appellationem, seu reclamationem prosequi. par. 2. c. 1. dist. 4. nu. 16. pag. 282.
Reclamatio in S. C. sententiæ executionem non impedit. c. 4. sub n. 155. pag. 81.
Reclamatio infra quod tempus interponenda sit. par. 2. c. 1. dist. 4. n. 2. pag. 280.
Reclamatio in S. C. cur alij Consiliario committatur. ibid. n. 3. & 4.
Reclamatio infra quod tempus sit prosequenda. ibid. sub n. 8. & seqq. pag. 281.
Reclamatio ijsdem actibus, quibus appellatio, terminatur. ibid. n. 19. pag. 282.
Reclamatio non datur adversus duas sententias conformes, ideoque in S. C. in secunda sententia imponitur perpetuum silentium. ibid. n. 24.
Reclamatio non datur à decretis tum diffinitivis, tum interlocutorijs factis in judicio recusationis. c. 2. dist. 2. n. 59. pag. 220.
Reclamatio etiam à decreto, quo dicitur, non esse locum regali præsidio, *competit. c. 11. n. 62. pag. 156.*
Reclamatio competit adversus decretum, nullitates obstare. *par. 2. c. 3. n. 36. pag. 295.*
Reclamationis definitio constituitur. par. 2. c. 1. dist. 4. n. 1. pag. 280.
in Reclamationis judicio fatalia æquè currunt ac in judicio appellationis. ibid. n. 7.
Reclamatione infra decem dies interposita, executioni demandatur sententia cum cautione; si post decem dies, sine cautione. ibid. n. 5.
Recognitio hominis occisi, vide in v. hominis.
. . . bonorum furto subtractorum, vide in v. furto.
Recredentia, sive causa novitatis quale judicium sit. c. 10. n. 44. pag. 141.
Rectores Ecclesiarum positionibus respondere debent. c. 6. dist. 1. n. 47. pag. 249.
Recusari Judex non potest à Regio Fisco in causis nobilitatis, quum in eis habet simplicem assistentiam. par. 2. c. 2. sub n. 25. pag. 288.
Recusati Judicis depositio an peti possit à parte recusante. c. 2. dist. 2. n. 27. & seqq. pag. 217.
Recusatio Judicum, vide in v suspicio.
Recusatio Judicis eundem ad iracundiam provocat, & inter recusatum, & recusantem nasci facilè potest inimicitia. c. 2. dist. 2. sub n. 21. pag. 217.
Recusatio nonnullam Judici recusato injuriam irrogat, exceptis aliquibus causis. ibid. n. 31. p. 218.

in Recusationum causis attestationes, & fides non recipiuntur, sed testium depositiones cum juramento, ibid. n.32.
Recusatio Judicis ob quam inimicitiæ causam locum habeat. ibid. n.53.pag.220.
Recusatio quando ob litis causam militet, ibid. num. 54.
... an sustineri possit ob inurbanitatem quoad salutationes, ibid. n. 56. pag. 220. quando ob compatratum. ibid.n.55.
in Recusationis causa quando terminus denegari soleat.ibid.n.35. pag.218.
Recusationis judicium infra quem terminum finiatur, ibid.n.57.pag.220.
in Recusationis judicio quot Consiliarii requirantur. ibid.n.58.
in Recusationis judicio restitutio in integrum non datur adversus decreta tum diffinitiva, tum interlocutoria. ibid.n.59.
à Recusationis quibuscumque decretis non appellatur, neque remedium ullum permittitur, ibid.
Recusationum pleræque causæ ex Judicum moribus oriuntur. ibid. num.38. pag.218.
Recusationum causæ recensentur. ibid. n.36. & seqq. pag. 218. & n.52. pag.220.
Redemptionis causâ tam à manu hostium, quam exulum, vulgo Banditorum evertitur fideicommissum, c.9. n.14. pag.134.
Redintegratio ad honores Sedilis si à nobili prætendatur, est modici præjudicii. par.2.c.2. sub num.25. pag.288.
Redintegrationis ad honores Sedilis causa, vide in v. Sedile, & in v. nobilitatis causa.
pro Reditu annuo, sive interesse an creditor pecuniæ mutuatæ ad emendam, vel reficiendam rem præferatur aliis creditoribus, sicut præfertur pro sorte, c.1. n.75. pag.18.
Reditus, vide in v. annui reditus.
Reditus pingues non recipiuntur ex rebus emptis sine pacto de retrovendendo, sicut ex iis venditis cum dicto pacto. c.1. sub n.156. pag.29.
Reditus, & prædia censentur immobilia. c. 3. sub n. 128. pag.55.
Reditus debiti feudi domino quoad ipsum feudales, quoad possessorem censuales burgensatici reputantur. c.12. n.65. pag.167.
Reductio ad arbitrium boni viri an admittatur, si compromissum fuerit factum ad liberam Arbitrorum voluntatem. c.4.n.21.pag.238.
Reductio laudi iniqui fit ad arbitrium boni viri, ibid. sub n.40.pag.239.
Reductio laudi ad arbitrium boni viri infra quantum tempus peti possit. ibid.
... ut fieri possit, quanam læsio requiratur, ibid.
Reductio laudi ad arbitrium boni viri fieri debet à Judice ordinario compromittentium, non verò arbitratorum, ibid. n.41.
Reductio ad arbitrium boni viri est species appellationis. ibid.n.43.
Reficere ædificium quid sit. c.13.n.19.pag.180.
Reficienti ædificium non licet vicino officere. ibidem.
Refectio navis, vide in v. navis.
Refectionis causa pecuniam mutuans, ut super re refecta anterioribus præferatur creditoribus, quæ requirantur, c.1. n.59. pag.16.
... mutuans pecunia an præferatur mulieri ratione dotis.ibid.n.71. & seqq.pag.17.& seqq.
Refractatio testium exponitur cap.6.dist.1. num.107, pag. 253.
Regale Præsidium, vide in v. Præsidium regale, & c. 11. per tot.pag.149.
Regale Præsidium ut alicui concedatur, requiritur petentis justa possessio, & adversarii violentia.c.11, num. 46. pag.154.
Regalis Præsidij remedium quàm sit utile, ibid. nu. 55.pag. 155.
Regali Præsidio tueri justum possessorem statuitur.ibid. num. 3. pag. 149.
Regere eum, qui se regere nequit, æquissimum est.c. 7. num. 13. pag.112.
Regestum in Regia Cancellaria requiritur in assensu cap. 1. num. 41. pag.13.
Regestum Ordinatorum fit ab Actuario cujuslibet Curiæ Ecclesiasticæ.
Regesti fides clericatum probat; & quid si aliqua dubitatio circa Regestum suboriatur, cap. 2. dist. 3. num.5.pag.223.
Rex, vide in v. Princeps.
Rex Assuerus prosequutus est amore Esther ob ejus pulcritudinem.c.7.n.4.pag.111.
Rex Robertus ob suam sapientiam alter Salamon fuit reputatus, & Regi Hungariæ in successione Neapolitani Regni prælatus, cap. 11. num. 4. pagina 149.
Ejus Capitula pro Regni tranquillitate servanda.ibid. n.5.& seqq. pag.149.
Rex debet omnes audire. cap. 2. dist. 2. sub num. 44. pag. 219.
Rex, vel Baro in alicujus territorio burgensatico nullum habet jus, nisi jurisdictionis, & protectionis, cap.10.nu.66.pag.142.
Rex iis, quæ de jure naturali sunt, ex justa causa quidquam addere, vel detrahere potest. Resol. 1, num.21, & 22.
Rex si votum proferre velit, in mitiorem partem proferre tenetur, si paria Judicantium sint vota, & Joannis II. & III.Lusitaniæ Regis exemplum affertur.ibid.sub n.30.
Rex ob clementiam Deo æquatur.ibid.
Regis Pharaonis filia erga Moysen, & Mardochai erga Edissam, sive Esther officium enarratur. cap. 7. n.4.pag.111.
Regis proprium est vi oppressos defendere.c.11.n.6. pag. 149.& n.52.pag. 155.
Regis est justitiam facere, & liberare oppressos à vi calumniantium, quod officium Divina etiam auctoritate est ei demandatum. ibid. num. 51. pag. 155.
Regi præstanda esse tributa, sive census etiam Evangelicâ auctoritate monstratur, cap. 12. num. 57. in fin.& 58.pag. 166.
Regi obedientia tanquam patri à subditis præstanda. Resol.1, n.23.
Regem quilibet fidelis subditus adamare debet.c.1.n. 7. pag. 7.
Regina Joanna Ritus 166. transcribitur, cap. 14, num.2. pag. 194.
Regina Joanna capitulum pro violentia repellenda. c. 11. n. 3. pag. 149.
Regula,qui prior in tempore, potior in jure enucleatur, c. 1. num.38. pag. 12.

Reintegratio, vide in v. redintegratio.

Relatio creditorum quomodo à Scriba causæ fiat. c. 1. nu. 36. pag. 12.

Relatum est in referente. c. 13. n. 31. pag. 182.

Remedium quærere post vulneratam causam non æquè prodest, ut intacta jura servare. c. 7. nu. 43. pag. 116. & c. 11. n. 69. pag. 156.

Remissio crediti, vide in v. creditum.

Remissio ut ad Judicem Nobilis Artis Serici, & Artis Lanæ fiat, quæ requirantur. cap. 3. dist. 3. num. 14. pag. 253.

Remissioni petitæ post introductum Capitulorum Regni remedium quandonam locus detur. cap. 11. nu. 64. pag. 156.

Remissionem petenti tanquam Clerico congruus terminus est concedendus juxtà distantiam patriæ ad producendum bullas, vel probandum eas esse deperditas. c. 2. dist. 3. sub n. 60. pag. 227.

ad Renunciandum eadem facilitate inducitur debitor, qua ad promittendum. cap. 14. num. 106. sive 107. pag. 204.

Renunciatio non est modici præjudicij. ibidem sub num. 105.

Renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ, vide in v. exceptionem &c.

Renunciatio præventionis adversus instrumentum &c. vide in v. Præventio &c.

Replicationis formula, quæ in suspicionis supplici libello à Judice recusato fieri solet, recensetur. c. 2. dist. 2. sub n. 34. pag. 218.

Representationis privilegium in successione intestata fratribus, & fratrum filijs concessum fuit. cap. 6. sub num. 42. pagina 101. vide in v. successio in stirpes.

Repudiatio hereditatis, vide in v. hereditatis &c.

Repulsa testium, vide in v. testes testium &c.

Repulsa odiosa, an favorabilis. cap. 6. dist. 2. n. 26. & seqq. pag. 257.

Repulsa in quibus judiciis admittatur, vel non. ibid. n. 38. & 39. pag. 258.

Repulsa non competit actori probanti adversus reum plenè, vel semiplenè exceptiones probantem. ibid. num. 36.

Repulsa testium an concedatur in terminis beneficiorum. ibid. dist. 3. n. 53. pag. 262.

Repulsa repulsæ conceditur facta publicatione in repulsæ judicio. ibid. dist. 2. n. 43. pag. 258.

Repulsa, & repulsa repulsæ conceditur contra testes in termino appellationis examinatos, & an concedatur contra testes in termino primi judicij receptos. par. 2. c. 1. dist. 3. n. 22. pag. 279.

Repulsæ testium Praxis. c. 6. dist. 2. num. 30. pag. 257.

Repulsæ reintegra renunciari potest. ibid. num. 40. pag. 258.

post Repulsam, repulsamque repulsæ cur alia dilatio ad testes producendum, ac reprobandum negetur. ibid. dist. 3. n. 1. pag. 259.

de Repulsa, ac repulsa repulsæ qui DD. tractent. ibid. dist. 2. num. 44. pag. 258.

Res, vide in v. bona.

Res transit cum intrinsecâ hypothecâ. cap. 12. num. 122. pag. 174.

Res emphyteutica, vide in v. emphyteutica res.

Res fideicommisso subjecta ex causâ dotis alienatur pacto, ut ex fructibus aliorum bonorum reematur, & fideicommisso iterum supponatur, & quare. c. 9. n. 25. pag. 135.

Res fideicommissaria, nisi familiæ splendorem ostendat, & in eâ testatoris affectio consideretur, ob utilitatem vendi, & alia loco ipsius supponi potest. ibid. n. 21. pag. 134.

Res fideicommisso subjecta quando pro militia causâ alienari possit. ibid. n. 16. pag. 134.

Res fideicommisso subjecta pro justâ causâ in subsidium alienari potest nisi alia adsint bona libera. ibid. n. 22. pag. 134.

Rem pupilli salvam esse meliùs est quàm tabulas cautionis habere. c. 7. n. 43. pag. 116.

Rem ob propriam mulier obligata non juvatur Vellejano ibid. n. 75. pag. 122.

Res mobiles propriè possideri probatur, rejecta Accursij sententia. c. 10. n. 6. pag. 138.

Rerum divisio à jure gentium originem duxit. ibidem nu. 1. pag. 137.

Rerum divisio etsi ob pacem, & tranquillitatem inducta sit; dissidia tamen, & contentiones inter homines parit, & quare. ibid. n. 2.

Rescindere quomodo jura intelligant, c. 12. n. 87. pag. 170.

Rescindendi verbum ex mente Cujacii duplex est. ibid. n. 88.

in Rescissorio judicio ante omnia fit acceptorum restitutio. c. 5. n. 19. pag. 242.

Rescriptum ab uno impetratum ad alios consortes extenditur. c. 6. dist. 3. n. 36. pag. 261.

Rescriptum delegationis, vide in v. Judex delegatus.

Respondens positionibus gravatus remanet sua responsione. c. 6. dist. 1. sub n. 36. pag. 248.

Responsio facta per verbum credulitatis, licet habeatur uti confessio, tamen non vetat, quin aliunde veritas possit ostendi. ibid. n. 51. pag. 250.

Responsio de credulitate facta per Principalem, veritatis responsio nuncupatur, & æquè ut confessio præjudicat. secus confessio testium super articulis. ibid. num. 52. vide etiam in v. positio, & in v. depositio.

Resp. adnumeratur inter personas privilegiatas. cap. 2. dist. 1. n. 33. pag. 212.

Reipublica nomen propriè ad Urbem, Romanumque Imperium, impropriè ad quamlibet Civitatem pertinet. c. 6. dist. 3. n. 20. pag. 260.

Respublica ad beneficia admittuntur. ibid. n. 19.

Reipublicæ cur expediat mulieres esse dotatas, & iis dotes conservari. c. 7. n. 63. pag. 120. & n. 83. pag. 124.

Reip. expedit nocentium delicta nota esse. c. 6. dist. 2. n. 31. pag. 258.

Reip. interest, ut in Civitate divites sint. c. 4. sub n. 117. pag. 75.

Reivindicatio quoad bona fideicommisso supposita, vide in v. fideicommisso bona subjecta.

Reivindicatio quæ sit. c. 4. sub n. 156. pag. 81.

. . . fideicommissario competit. ibidem.

. . . ut locum habeat, quæ requirantur. ibid.

in Reivindicatione veniunt fructus percepti, & qui percipi poterant. ibid. n. 158.

in Reivindicatione instituta pro recuperatione bonorum, quæ sunt fideicommisso subjecta, veniunt fructus à tempore, quo factus est casus fideicommissi. ibid.

Restitutio acceptorum an prius debeat fieri ab impugnante

guente instrumentum transactionis . c. 5. n. 18. & seqq. à pag.242.
. . . debet fieri à minore in judicio rescissorio.ibid.n.19.
. . . à validitate , vel invaliditate contractus , & læsione dependet . ibid.n.20. pag.242.
Item à Judicis arbitrio . ibid.n.21.
. . . non fit , si actor majoris quantitatis sit creditor, & reus ejusdem sit certus debitor. ibid.nu. 23. pag. 243.
Restitutio hereditatis , vide in v. hereditatis.
Restitutio quoad inventarii solemnitates , vel inventarium non confectum , vide in v. inventarium.
Restitutio ad lucrum an competat minoribus in licitatione.c.1. sub n.28. pag.11.
Restitutio ad pinguiùs probandum quæ sit , quave illa adversus sententiam . par. 2. cap. 2. num. 3. pag. 285.
Restitutio in integrum personæ privilegiatæ in opponenda fori exceptione declinatoria post litem contestatam Judicis arbitrio conceditur . c.2. dist.1. n. 15. pag.211. vide in v.Privilegiatus.
Restitutio in integrum datur adulto, & impuberi doli capaci respondenti positionibus . c.6. dist.1. n.47. pag.249.
Restitutio in integrum adversus sententiam causa cognita conceditur . par. 2. cap. 2. sub num. 4. pag. 285.
Restitutio in integrum bifariam conceditur , aut personis ratione earum privilegii , aut ex aliqua justa causa.ibid. n.5.
Restitutio in integrum quibus personis competat.ibid. n.5. & seqq. à pag.285.
. . . minoribus 25. annis de jure communi conceditur , & quænam sit causa restitutionis iisdem concedendæ.ibid.n.5.& 6.
. . . quibus Civitatibus , & Oppidis competat.ibid.n. 7. & 8.pag.285.& 286.
. . . quibus Collegiis . ibid. n.10.pag.286.
. . . Ecclesiis , & omnibus locis piis competit. ibid. n.11. pag.286.
. . . non competit clericis, aliisque personis Ecclesiasticis respectu bonorum patrimonialium , etiam si ad eorum titulum sacros ordines susceperint . ibid. pag.286.
. . . competit furiosis , mutis , & surdis , atque omnibus miserabilibus personis , quæ suis negotiis præesse nequeunt . ibid.n.12.
. . . mulieribus an competat . ibid.n.13.
. . . quibus aliis personis privilegiatis competat remissivè.ibid.n.14.
Restitutio in integrum ex justa causa majoribus in quibus casibus competat . ibid. n.15. & seqq.à pag. 286.
. . . conceditur majoribus , si post sententiam detectum sit , testes falsum deposuisse , vel procuratorem cum adversa parte collusisse . ibid. nu.17. pag. 286.
Restitutio in integrum non datur adversus decreta tum diffinitiva , tum interlocutoria in recusationis judicio . c.2. dist.2. n.59. pag.220.
Restitutio in integrum an competat Sedilibus Civitatis Neapolitanæ . par.2.c.2. sub nu. 17. & n. seqq. à pag.286.
Restitutio in integrum Sedilibus Civitatis Neapolitanæ in causis nobilitatis non competit pro remoto interesse officiorum , quæ Nobilibus distribuuntur, ibid. sub n.25. pag.288.
Restitutio in integrum non conceditur privilegiato contra privilegiatum , nisi alter de lucro captando , & alter de damno vitando contenderet . ibid. num.38. pag. 290. num.40. pag. 290.& num. 43. pag.290.
Restitutio in integrum in læsione fundatur ibid. sub n.44. pag.292.
Restitutio in integrum sententiæ executionem suspendit . ibid. n.45. pag.292.
. . . quando non impediat executionem sententiæ assistentia quoad adjudicationem . ibid.
. . . regulariter non suspendit sententiam diffinitivam , si hæc cœpta sit exequi , nec decreta interlocutoria ; quàm agitur de possessione exigendi annuos reditus.ibid. n.47. pag.292.
Restitutionis in integrum materia à quibus DD.tractetur.ibid.n.1.pag.285.
Restitutionis in integrum definitio affertur . ibidem num. 2.
Restitutionis in integrum remedium uti extraordinarium in dubio est denegandum , quum duo ordinaria existunt , reclamationis videlicet ac , nullitatis , maximè in re parvi præjudicij . ibid.sub num. 32.
Restitutionis in integrum quædam causa decisa in materia redintegrationis ad Sedilis honores refertur. ibid.n.32.& seqq.
Restitutionis in integrum alia causa decisa in Auctoris Aula recensetur.ibid.n.37.& seqq. pag.290.
Restitutionis in integrum judicium est ordinarium, perinde ut quodvis aliud judicium . ibidem num 49.pag.292.
Restitutione in integrum pendente , nihil est innovandum.ibid.n.4. pag.285.
Restitutione in integrum concessa novum judicium incohatur ejusque praxis affertur . ibid.num.48.& seqq. pag.292.
Retrahens ex propria persona feudum ex pacto , & providentia non tenetur ad pretium. cap.13. num. 19.pag.191.
Retractus jus unde denominetur , & ejus definitio. ibid.n.62.pag.188.
Retractus jus Divino jure constitutum esse ostenditur, ibid. num.63.
Retractus jus ratione sanguinis multis legibus innititur , & ae recensentur.ibid. n.64.pag.188.
Retractus jus competit creditori , & cognato contra alium creditorem.ibid. n.64.
Retractus jus communi jure, & Friderici Constitutione locum habet.ibid.n.65. pag.189.
Romani Lacapeni Constitutio circa jus retractus in Oriente.ibid.n.65.
Retractus jus locum obtinet in feudo vendito, tam si fuerit ex pacto,& providentiâ, quàm hereditarium. ibid.n.66.& 67. pag.189.
Retractus jus non impugnat contractum venditionis. ibid.nu.67.pag.189.
Retractus jus admittitur etiam in allodialibus , & quare.ibid.nu. 69.
. . . an competat conjuncto re contra conjunctum sanguine. ibid. n.70. & seq.
. . . competit conjuncto re , & sanguine contra conjunctum re ibid. n. 70.
. . . an competat tutori , vel curatori nomine minoris contra ementem feudum à patre ejusdem minoris,

ris, & qua pecunia. ibidem numer. 76. & seqq. pag. 190.

. . . an concedatur, pecunia mutua accepta. ibid. n.83. & seq.pag.191.

Retractus, & prælationis discrimen constituitur. ibid.num. 87.

Retractus, & prælatio an locum habeat in locatione. ibid.n.91.pag. 191.

Retractus non habet locum in rebus noviter quæsitis. ibid.n.89.pag.191.

Retractum exercere an valeat pater nomine filii emancipati.ibid.n.79.& 82.pag.190.

Retractum, seu prælationem petendi praxis exponitur. ibid.n.88.& 90. pag.190.& 191.

Retractum petendi tempora remissivè. ibid. num. 89. pag. 191.

de Retractu pertractantes DD. referuntur. ibidem num. 86.

Revisio causarum in M.C. vulgò Truglio *qua fit.par. 2.c.1.dist.4.n.28.pag.283.*

Revisio laudi ex eisdem actis, vide in v. laudum ex eisdem actis.

Revisio ex eisdem actis in causa appellationis quando, & quomodo fiat.par.2.cap.1.dist.1. nu.15. 16.& 17.pag.270.

. . . locum habet in reclamatione. ibid. num. 17. pag. 270.& seq.

Revisionis eisdem actis materia à quibus DD. tractetur.ibid.sub n.17.pag.270.

Revocationis decreti. contrario imperio *materia exponitur.c.6.dist.1.n.1.& seqq.pag.246.*

Reus læsæ majestatis est intestabilis.c.3.n. 14.pag. 33.

Reus de actoris intensione in libello proposita debet esse instructus,& quare.c.1.sub n.8.pag. 206.

Reus videtur in Judicem consentire, cumque approbare,lite jam contestata.c.2.dist.1.n.26.pag.212.

. . . quando ad forum actoris trahatur. ibidem nu. 28. & seqq.

. . . in judicio criminali non unicam dilationem habet c.6.dist.1.n.21.pag.247.

. . . semel liberatus nequit amplius molestari, nisi novis, & urgentioribus indicijs supervenientibus. par.2.c.1.dist.2.n.34.pag.275.

. . . in delictis in relegationem fidejussores offerens, sub ipsis est relaxandus.ibid.n.37.

. . . tormentis non est subijciendus, delicto in genere non probato.Resol.1.n.4.

. . . in paritate votorum an sit absolvendus. ibid. n. 6. & seqq.

. . . si sit potens, probationem fiscalem facilè evertere potest.ibid.sub n.16.& 18.

. . . quando ex processu informativo, nullis datis defensionibus. torqueri possit.ibid.n.13.& 18.

. . . qui absolutè notens judicari non potest, innocens reputari debet.ibid.sub n.28.

à Rei domo arma non sunt sumenda c.2.dist.2. nu.30. pag.218.

Rei potiuntur majori privilegio, quàm actores, & ijs sunt favorabiliores. c.12.n.126.pag.175.& c.6.dist. 1.sub n.21.pag.247.

Rigori præfertur æquitas.c.8.nu.12.pag.129. & c.13. nu.92.pag.191.

Ritus M.C.167.*exemplificativè, non restrictivè intelligendus est, ac facti contingentiâ comprobatur. c. 14.n.59.pag.200.*

Ritus M.C.235.*verba recensentur. c.2. dist.3.nu.37. pag.226.*

Ritus M.C. 235. *dispositione Judex laicus cognoscit, an quis sit clericus, ac pendente cognitione eundem detinet carceratum,idque bifariam contingis. ibid. n.38.pag.226.*

Ritus M. C. 235. *praxis multis nititur rationibus. ibid.nu.39.& seqq.pag.226.*

Ritus M. C. 235. *testatur de observantia sanè vetustissima circa cognitionem Judicis laici an quis sit Clericus.ibid.n.47.pag.226.*

. . ad publicum bonum confert.ibid.nu.53.pag.227.

Ritus *ejusdem praxis ab Ecclesia non improbatur, & à quibusdam Summis Pontificibus, & à Neapolitanis Archiepiscopis nil contra ipsum fuit innovatum.ibid.n.48.pag.227.*

Romani antiquitus agros incultos dederunt sub annuo canone excolendos in perpetuum. c. 12. num.3. pag.159.

Rogare aliquem est verecundum. cap.4. sub num.117. pag.75.

Ruptum testamentum, vide in v.testamentum.

Rusticus restituitur adversus inventarium non confectum, justa existents causa c.1.n.103.pag.24.

Rustici testamentum, vide in v.testamentum.

Rustici dicuntur personæ privilegiatæ. c.2.dist.1.n.33 pag.212.

Rusticis an concedantur beneficia. c.6.dist.3. num.81. pag.260.

S

SAcerdotis patrimonium, vide in v. patrimonium, &c.

Sacrum Consilium, vide etiam in v.Consistorium, &c.

Sacrum Consilium Neapolitanum æquiparatur Præfecto Prætorio, & est Tribunal maximæ auctoritatis. c.3.dist.1.n.23.pag.231.

Sacrū Consilium in remissione causarum ad alia Tribunalia aliquando judicandi normam imponit.c.3. dist.1.nu.26.pag.231.

S.R.C.æquitas neminem condemnat ad pœnam, nisi damnum, & interesse partis concurrat c.12. nu.32. pag.162.

S.C.Neapolitani auctoritas. c.12.n.21.pag.161.

S.C.temperamentum, ne impediatur vicino maris prospectus,adducitur.c.13.n.48.pag.185.

in S.C.sententiæ pronunciantur nomine Regis. par.2. c.1.dist.4.sub nu.38.pag.284.

Salvianum interdictum quid sit, & contra quem competat.c.12.n.108.pag.172.

Salviani interdicti differentia à Serviana actione remissivè.ibid.n.109.

Salutis æternæ immemor nemo præsumitur.cap.1.sub nu.121.pag.26.

Sanguinis ratio an crediti remissionem inducat. c.1. n.114.pag.25.

Sanguinis jus coadjuvatur à jure succedendi, & sequitur jura successionum c.13.n.72.pag.189.

Sanguinis jus dicitur naturale.ibid.n.73.

Sanguinis jure transmissio, vide in v.transmissio.

Sanguinis conjunctio novo Auth. *jure consideratur, non gradus proximitatis. c.6.n.41.pag.100.*

Sanguinis effusio in stupro puellæ an necessaria sit, & quamplurima circa hanc effusionem eruditè referuntur.Resol.2.n.2.

Sanguinis effusio à mulieribus virginitatis laudem affectantibus procurari potest.ibid.

Sanguinis effusio virginitatis fallax, & incertum est signum.ibid.

Can-

Sanguinolentos pannos servandi asserta consuetudo ob virginitatis probationem confutatur.ibid.

Sapientis consilium exquirendum. c.3.n.108.pag.52.

Satisdatio tutoris malevolum propositum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari facultatem præstat.c.7.n.44.pag.116.

Satisfactio crediti, vide in v. creditum.

Satisfactio an probari possit per testes, non obstante pacto juramento firmato, ne illa probari posset, nisi per scripturam, & num in judicio summario. par.2.c.4.n.17.& seqq.pag.297.

Satisfactionis exceptio post sententiam opposita quomodo in judicio allegari debeat juxtà Pragm. 44. de Officio Magistri Justitiarii, *cujus tenor adducitur, & explicatur.ibid.n.4.& seqq. à pag.296.*

Satisfactionem opponens tempus, & modum cogitur declarare.ibid.nu.9.pag.237.

Satisfactionem allegans, declaret oportet, an ante, vel post sententiam satisfecerit. ibid.nu.11.

Satisfactionem allegans post incusatam obligationem penes acta non auditur, nisi facto deposito, si declaret satisfactionem fuisse factam ante incusationem, & quid agatur, si postea factam dicat. ibid.nu.13.

Scheda, & Protocollũ quid sit. c.14. n.27.& seq.p.197.

Schedula manu testatoris scripta, vel subscripta, & verificata est firmum testamentum ad pias causas. c.3.num.66.pag.45.

Schola, vide in v. Universitates.

Scholares sunt personæ privilegiatæ. c.2. dist.1.nu.33. pag.212.

Scire *verbum differt à verbo* credere.*c.6.dist.1.nu.50. pag.250.*

. . . quid denotet. ibid.

Scientia vera inducitur per citationem personalem. c.6. sub nu.33.pag.100.

Scriptura, vide in v. acta. & actor.

Scriptura cur fuerit inventa. c.14.n.8.pag.195.

Scripturæ falsitas unde deprehendatur. c. 2.n.19.p.34.

de Scripturæ veritate cum constat, solemne testamentum existit.c.3.n.43.pag.42.

Scripturæ quando præsentari possint etiam facta monitione ad dicendum, imò vel introducta causa. c.6. dist.4.n.6.pag.264.

Scripturæ debent ab actore exhiberi non solùm limitativè in libello enunciatæ, sed etiam ea, quæ factum continent cum insertione tenoris totius instrumenti.c.1.num.29.pag.208.

Scripturæ in libello enunciatæ quibus in casibus ab actore non exibeantur.ibid.n.31.& seqq.

Scripturarum editio seu exibitio quibus in juribus, & in qua ratione fundetur.ibid.n.28.pag.208.

de Scripturarum editione qui tractent. ibidem 36. pag.208.

Scripturarum recognitio semper permittitur juxta S.C.decisiones.c.6.dist.4.n.12.pag.264.

Scripturas falsificantium copia est in Regno Neapolitano.c.2.dist.3.n.45.pag.226.

circa Scrupulum à Consiliario propositum quid in praxi servetur. c.2.dist.2.nu.34.pag. 218.

Secretarius S.C. debet in regestum referre sententias in dicto Tribunali prolatas par.2.cap.1. dist.4. num. 38.pag.284.

Sedile quodlibet Civitatis Neapolitanæ dicitur publicum, & est pars Civitatis. par.2.c.2.n.18.pag.287.

. . . habet jurisdictionem quandam in Nobiles Sedilis ibid.

ad Sedilis honorem indignos admittere, est dignis injuriam irrogare .ibid.n.21.pag.287.

ad Sedilis honores quadam causæ redintegrationis decisa refertur.ibid.n.32.& seqq. pag.289.

Sedilia Civitatis Neapolitanæ quot sint, & quomodo vocentur.ibid.n.18. pag.287.

. . habent curam ipsius Civitatis.ibid.

. . sunt Collegia à Regibus approbata. ibidem sub num. 19.

. . ipsam Civitatem constituunt.ibid. num. 18. pag. 287.& sub nu.22.pag.287.

. . differunt ab antiquis Romanorum Collegijs. ibid. num.23. pag.288.

Sedilibus Civitatis Neapolitanæ an competat in integrum restitutio.ibid.sub n.17.& seqq.à pag.286.

. . non competit in integrum restitutio in causis nobilitatis pro remoto interesse officiorum, quæ Nobilibus distribuuntur.ibid.sub.n.25.pag. 288.

. . . in causis nobilitatis beneficia ad pinguius probandum minimè competunt.ibid.

in Sedilibus minores officia non exercent, nec præstant suffragia. ibid.n.24.

Semestre ad præsentandum clerico compatrono concessum, laico etiam cõceditur.c.6.dist.3.n.35.pag.261.

in Seminario clericorum scientiæ edocentur, & spiritualia non omittuntur.c.2.dist.3.n.24. pag. 225.

Senatori si injuria fiat, est quoddam crimen læsæ Majestatis.c.2.dist.2.n.7.pag.216.

Senatus consultum Macedonianum à quo, & qua de causa fuerit inductum.n.1.c.8.pag.127.

. . in quibus casibus procedat.ibid.n.2.

. . extenditur ad filium familias in dignitate constitutum, & exercentem publicum officium.ibid.

. . extenditur ad nepotem, licèt jussu patris ei pecunia credita sit.ibid.n.2.pag.127.

. . extenditur ad heredem filij.ibid.

. . extenditur ad institorem effectum, & ad fidejussorem, vel pignus dantem pro filio familias mutuum accipiente.ibid.n.2.

. . ad intercessorem, etiam accedente patris voluntate .ibid.

. . ad filiam familias, etiam si pecunia sit expensa ad sui ornatum.ibid.

. . ad adrogatum deinde restitutum, puta emancipatum.ibid.

. . ad recipientem speciem, in cujus pretio fiat mutuum. ibid.

. . ad filium cum alio insolidum obligatum.ibid.

. . ad filium deinde effectus patrem familias, etiam si per ignorantiam mutuum approbaverit.ibid.

Senatus consultum Macedonianum cessat in aliquibus casibus, qui enumerantur.ibid.n.2.pag.127.

S. C. Macedoniani exceptio opponitur à patre etiam si filius sit defunctus.ibid.n.2.pag. 127.

. . opponi etiam post sententiam.ibid.

. . opponitur etiam contra creditorem, qui scire potuisset eũ esse filium familias, cui pecuniã credebat.ibid.

S.C.Macedoniani tractatus qui DD.scripserint memorantur.ibid.nu.4.pag.128.

S.C.Macedoniano non juvatur filius habitans seorsim à patre cum uxore, & familia, nec requiritur spatium longi temporis. ibid. n.5.pag. 128.

Senatus consultum Vellejanum ob bonum publicum inductum fuit.c.7.n.62.pag.120.

. . in quibus casibus locum habeat.ibid.n.64.

. . in pluribus cessat casibus, qui enumerantur.ibid.à num.

num.68.pag.121.usque ad num.78.pag.122.
. . cessat in Regno, quando mulieres renunciando impetrant dispensationem Regij Collateralis Consilij in obligationibus. ibid.n.79.pag.122.
S.C.Vellejani tacita renunciatio videtur facta per mulierem suspicientem tutelam.ibid.n.31.pag.114. & 115.
S.C.Vellejani exceptione invalidæ fiunt obligationes mulierum. ibid.n.60.pag.120.
S.C.Vellejani exceptio quando cesset.ibid. num.67. pag. 121.
S.C.Vellejani beneficio gaudent mulieres, etiam si eidem renuncient. ibid.n.67.& 70.pag.121
S.C.Vellejano locus non est, si pro justa, & honesta causa mulier fuerit obligata.ibid.n.82.pag.123.
S.C.Vellejano non juvatur mulier titulis decorata.ibid, n.77.pag.122,
S.C.Vellejano infirmitati, non mulierum calliditati consultum est. ibid.n.71.pag 120.
S.C.Vellejano an juvetur mulier obligata cum viro, non existente conjectura, quod pro eo intercesserit. ibid.sub n.83.pag.124.
. . non juvatur mulier ad tollendam donationem. ibid.sub n.83.pag.124.
. . juvatur mulier vendens creditori, vel personæ à creditore suppositæ.ibid.n.83.pag.124.
de S.C.Vellejano tractatus peculiares qui DD.exaraverint. ibid.nu.83.in fin.pag.124.
Senex artem serici, vel lanæ exercere non valens etiam causæ remissionem à Judice ordinario petere potest ad Curiam prædictæ artis, requisito actualis exercitij non obstante.c.3.dist.3.n.16.pag.235.
Senes robusti, & sagaces, & nullo morbo impliciti carent privilegijs. c.6.dist.3.n.10.& 12.pag.260.
Senes nuncupantur Judices.c.9.n.9.pag.133.
Senes an testari valeant.c.3.sub n.34.pag.41,
Senectus ipsa morbus est,ibid,
Sententia Doctoris, vide in v.Doctoris sententia.
Sententia justa à vultu Dei prodire videtur.c.2.dist,1. n.2.pag.210.
Sententia prolata, ordine in re substantiali non servato, nulla est.c.1.n.4.pag.206.
. . . clara, & certa à Judice proferri debet. ibid. sub nu.8.
. . . debet esse conformis libello. ibid.
Sententia qualibet diffinitiva vel absolutoria debet esse, vel condemnatoria.part.2.c.1.dist.4. nu.33. pag. 283.
. . . debet in scriptis proferri.ibid.n.34.
. . . debet accuratè, & magno consiliu, studio, & matura deliberatione pronunciari.ibid.n.35. & 38. pag.284.
à Commissario manu propria sit exaranda, ibid.nu.36, pag.284,
à Commissario subscribenda.ibid.n.37.
. . in S.C.pronunciatur nomine Regis,ibid.sub nu.38,
Sententia ex causis sibi visis quando à Judice supremo, vel à S.C.Neapolit. proferri possit.c.7. n.12.pag.267.
Sententia ex causis sibi visis à Judice supremo prolata nullitatem, & in integrum restitutionis remedium admittit, non tamen reclamationi ibid.n.13.
Sententia ex causis prolata ad exemplum aliarum causarum induci non debet.ibid.n.14.
Sententia persæpè deterior pronunciatur in gradu appellationis.par.2.c.1.dist.1.n.2.pag.268.
Sententia executioni demandatur tempore ad introducendam appellationem transacto, parte appellata petente, & appellatore citato.ibid.sub n.13. pag.269.
. . transacto tempore ad interponendam appellationem, in rem judicatam transit, & executioni demandatur parte petente, & an requiratur partis adversæ citatio.ibid.n.5.pag.269.& n.7.pag.269.
Sententia interlocutoria vim habens diffinitivæ quæ sit.par.2.c.1.dist.2.n.8.pag.273.
à Sententia interlocutoria appellatio, vide in v.appellatio.
Sententia in causa reclamationis quando executioni demandetur, præstita, vel non præstita cautione in casu retractationis.par.2.c.1.dist.4.nu.5. pag.281.
Sententia transit in rem judicatam effluxo biennio ad reclamationem introducendam.ibid.n.8.pag.281.
Sententia prima videtur prorsus revocata, quum nullitates adversus illam proposita declaratæ fuerunt subsistentes. par.2.c.3.sub n.35.pag.295.
Sententiæ dies cur ab actorum Magistro notetur. par, 2.c.1.dist.4.n.6.pag.281,
Sententiæ executio suspenditur per appellationem interpositam.par.2.c.1.dist.1.n.8.pag.269.
. . . quando non impediatur per appellationem.par.2. c.1.dist.4.sub n.30.pag.283.
. . in S.C.per reclamationem non impeditur. c. 4. sub nu.155.pag.81.
. . suspenditur per in integrum restitutionem. par.2. c.2.n.45.pag.292.
. . quando non impediatur in assistentia præstita quoad adjudicationem.ibid.
. . regulariter non impeditur, si ipsa sententia cæpta sit exequi, nec in decretis interlocutoriis, quum agitur de possessione exigendi annuos reditus. ibid. n.47,
. . plerumque impeditur exceptionibus modificativis, par.2.c.4.nu.1.& 2.pag.296,
. . adversus sententiam quando detur in integrum restitutio, vide in v.restitutio integrum.
Sententia in rem judicatam transactâ, causa compromitti non potest.c.4.n.30.pag.239.
in Sententia causas exprimere Judices non tenentur, c.7.n.11.pag.267,
in Sententia quando perpetuum silentium imponatur par.2.c.1.dist.4.nu.24.pag.282,
in Sententia reclamationis loco quicquid revocatur, exprimitur, & exemplis ostenditur. ibid. sub nu.25. & 26.à pag.282,
Sententiæ latæ per S.C. Neapolitanum debent in regestum referri à Secretario ejusdem Tribunalis, par, 2.c.1.dist.4.n.36.pag.284.
Sententiæ peritorum, vide in v.peritorum sententiæ.
adversus duas Sententias conformes non datur reclamatio.par.2.c.1.dist.4.sub n.24.pag.282.
Separatio bonorum in quibus fundetur juribus. c.1, nu.139.pag.27.
. . quomodo sit facienda, & an in feudis locum habeat.ibid.n.140.
Separatio filij à matre dura est. c.7.n.47.pag.116.
Sepeliendi mortuos officium quàm sit pium, ac Deo gratum.c.1.n.79.& 80.pag.20.
. . etiam inter hostes commendatur. ibid.n.81.
commendantur quamplures viri ob hoc pietatis officium ab iisdem exercitum. ibid.n.79.& seqq.
D.Honuphrij corpus leones sepelivere.ibid.sub n.79. & 80.
sine sepultura abjectus fuit Jason impius, & crudelis

be-

homo ex quo multos homines reliquerit insepultos. ibid. sub num. 82.
Sepulcrorum honoribus mater gaudet, quum substitutio militaris in fideicommissariam transit.c.4. sub n.54.pag.68.
Sepultura,vide in v. funus.
Sequestrum à Judice in datione termini reservatum quando postea fieri possit.c.6.dist.1.n.18.pag.247.
Sequestrum bonorum decernitur,inventarii discussionis exceptione pendente, & quid si inventarium fuerit legitimè confectum. par. 2. cap. 4. num. 30. pag. 298.
Sequestri provisio in termini datione à Judice reservatur,& quare. c.6.dist.1.n.16.& 17.pag.247.
Sequestri materia à quibus DD. tractetur.par.2.c.4.n. 32. pag. 298.
D.Seraphinus Biscardus Regiam Cancellariam Regens laudatur.c.3.dist.1.n.29.pag.231.
Servare jura intacta melius est, quàm post causam vulneratam remedium dare. c. 7. nu. 43. pag.116. & c.11. nn.69.pag.156.
Servus cur testari nequeat.c.3.nn.23.pag.40.
Servus non potest comparare rem venditam à patrono. c.13.n.80.pag.190.
Servus immanitate domini affligi non debet. par. 2. c. 1. dist.2. n.39. pag.275.
Servi fugitivi ob domini sevitiem exemplum affertur. ibidem.
Servo tutor non datur.c.7.n.12.pag.112.
Serviana actio in quo differat à Salviano interdicto. c. 12. n.109.pag.172.
Servilis cognatio excluditur à jure patronatus ex hereditate defuncti liberti.c.13.n.31.pag.182.
Servitium in divinis à clericis praestandum quale esse debeat c.2.dist.3.nn.12.pag.278.
Servitus naturâ, & lege acquiritur.cap.13.num.44. pag.185.
Severitas, & lenitudo ab Judice est temperanda.c.2. dist.2.n.42.pag.275.
Sexus mulierum infirmus, & rerum forensium ignarus.c.1.n.72.pag.19.& c.7.n.5.pag.111.
Si sua putaverit interesse clausula quid operetur in citatione.c.11.n.14.pag.151.
Sigillorum solemnitas in testamentis cur inventa. c. 3.n.110. pag.52.
Silentium, vide in v. Taciturnitas.
Silentium perpetuum quando in sententijs imponatur. par.2.c.1.dist.4.n.24.pag.282.
Simulatio, & collusio in petente congruum inspicienda.c.13.nn.57.pag.188.
Simplex, & absolutum fideicommissum, vide in v. fideicommissum simplex, & absolutum.
Simulata partita nummularia qua fit. cap. 14. nu. 61. pag. 200.
Singulare permissum ad consequentiam aliorum casuum extendi non debet.c.4.n.13.pag.63.
Societas, & cognatio quaedam inter homines est constituta.c.7. n.1.pag.111.
Socius gaudet privilegio, ubi materia est individua. par.2.c.2.sub.n.22.pag.287.
per Socium consequitur quod quisquam per se consequi nequit. c.6.dist.3.n.26.pag.261.
Socrates cur in pectore fenestram desideraverit. c.3. n. 87. pag. 49.
Solatium fati est voluntas ultra fatum. cap. 9. num. 2. pag. 132.
Solemnitates juris, quoad ordinem attinet, observari non debent ab Arbitris, si in compromisso fuerit apposita clausula etiam de facto. c.4. n.14.pag.237.
Solemnitates testamenti in scriptis numerantur. c.3. n.43. pag.42. & n.72. pag.46.
Solemnitates adinventa sunt in testamentis ad evitandas fraudes. c.3. n.41. pag.42. & n.44.pag.42.
Solemnitates in venditione rei exequuta memorantur. c.1. n.26. pag.10.
Solicitudo unius non ledit jus alterius.c.13. num.55. pag.187.
Solidus unde appelletur, & ejusdem valor remissivè. c.14.n.13. pag.195.
Solutio canonis per decennium inducit probationem emphyteuseos. c.12. n.18.& 19.pag.160.
Solutio collectarum, & tributorum sola non probat possessionem. c.10. n.30.pag.140.
Solutio crediti quando praesumatur,vide in v.creditū.
Solutio destinata non efficit, ut res sit localis. c.3. nu. 130.pag.56.
Solutio dotis dupliciter contingit, realiter, & fictè. c.1. n.54. pag.15.
Solutio pecuniae, vide in v. pecunia &c.
Solutio tertiarum, vide in v. tertiarum solutio.
Solutio tertiarum, sive interesse conventi non impeditur per exceptionem contra instrumentum extrinseca cognitione indigentem.c.5. sub n. 15. pag. 241.
Solutio trina continuati facta caeteras decursas annualitates esse satisfactas probat. c.1. n.130.pag.26.
Solutio trium ultimorum annuorum quid probet.c.12. n.19 pag.160. & c.10. n.31.pag.41.
Solutio facta prius in causam interesse, & deinde sortis cedit. c.1. sub num.44. pag.13.
Solutio extinguit potius interesse liquidum, quàm sortem. c.12. n.130. pag.176.
Solutione facta priori creditori,in ejus locum quomodo succedatur. c.1. n.45.pag.13.
de Sontico morbo laborantis testamento remissivè. c.3. sub n.34. pag.41.
Sortis assecurationis materia à quibus DD. tractetur. c.5. n.17. pag.242.
Soror unde dicatur. c.6. sub n.30. pag.99.
Soror quando masculiata dicatur, & qua requirantur, ut virilem portionem uti frater in hereditate paterna, vel materna obtineat. ibid.n.33.pag.100.
Soror masculiata succedit quoque in portione fraterna. ibid.
Soror uti masculiata aliam sororem, vel amitam non excludit à successione intestata in materia Statuti foeminarum exclusivi. ibid.n.34. pag.100.
Sorores excluduntur à fratribus in successione ab intestato paterna,vel materna de jure Regni Neapolitani, dotari tamē debēt de paragio.c.6 n.25.& 26.pag.98.
Specialia plura circa idem, & respectu ejusdem personae concurrere jura prohibent.c.1.sub n.73.pag.18.
Sponsa de communi usu loquendi pro uxore accipitur. par.2.c.2.sub n.29. pag.289.
Sponsalitia largitates quae sint.c.1.sub n. 74. pag.18.
Sponsalia quibus verbis inducantur.par.2. c.2. nu.27. pag.288.
Stabile, & perpetuum nil sub sole est. c.12. nu.30.& 31.pag.162.
Status magni valoris venditio unica difficilis est. c. 1. n.26.pag.10.
Status quaestione pupillo mota, quid agendum. c.2. à n.2. & seqq.pag.31.

Statutum fœminarum exclusivum intelligitur factum ratione masculorum, ut bona in agnatione conserventur, c.6.nu.27.& seqq. pag.90. vide etiam in v. masculus.

Statutum prohibens Magnatibus testes reprobare validum est.c.6.dist.2 sub n.33.in fin.pag.158.

Statuti finis, & ratio; non verba inspicienda.c.4. nu. 24.pag.298.

Statuti forma substantialis quæ.ibid.n.25.

Statuta contra libertatem Ecclesiasticam sunt irrita. c.2.dist.3.sub n.48.pag.226.

D.Stephanus Padilla Regius Consiliarius laudatur.c.6. dist.1.sub n.42.pag.249.

Stipulatio, quæ contrahi non potest nisi utroque loquente, per Procuratorem stipulari valet præsentis nomine.c.3.n.44.circa med.pag.42.

in Stirpes successio, vide in v.successio in stirpes.

Studij causâ fideicommissum subvertitur. c.4.n.101. pag.73.& c.9.n.15.pag.134.

Stultitia quæ impediat testamenti factionem.c.3.n.26. & seqq.pag.40.

Stupri delictum in genere in puella quomodo probetur, & quomodo matrimonij promissio, ut stuprator ad illud contrahendum corporali pœna cogendus sit.Resol.2.per tot.

Stupri pœna quæ sit. Resol.3.n.19.

in Stupro an virgo sanguinem semper effundat.Resol.2. nu.2.

in Stupro simplici de jure Canonico, & communi consuetudine stuprator aut ad matrimonium tenetur, aut ad dotem, & stupro ex præcedente conjugali promissione sequuto, cogitur in foro interiori, & externo matrimonium contrahere. Resol.3.n.13.

Stuprata mulier nullam infert injuriam corrumpenti si turpem agat vitam.ibid.n.12.

. . . dotem petit à corrumpente ob virginitatis jacturam.ibid.n.14.

Stuprator conjugij promissione, si puella post stuprum passa sit ab alio, aliisve cognosci, an teneatur ad matrimonium, vel saltem ad eam dotandam.Resol. 3.per tot.

Stuprator causam puellæ præbet vitam agendi meretriciam.ibid.n.11.

Stuprator aliquando duplex committit scelus, virginem corrumpit, & promissionem non servat. ibid. nu.18.

Subhastatio quæ sit, & quomodo fieri debeat.c.1.n.26. pag.10.

in Subhastatione emens sextam lucratur in damnum debitoris, c.12.n.119.pag.174.

. . . res vendita non recuperatur à debitore, si vicerit in gradu appellationis, secus si adjudicata fuerit. ibid.

Subhastationes pretia rerum augent.ibid.n.120.

Subjugatio rei sita est de contractus annui reditus essentia. c.3. n.128.pag.55.

Subornationis timor abest in Tabellione, ac testibus ad corroborationem suæ scripturæ testantibus.c.6.dist.4. nu.9.pag.264.

Subscriptio testatoris in testamento requiritur. cap.3. nu.43.pag.42.

Substitutio quæ sit, & quare inventa.cap.4.nu.4. pag. 62.

Substitutio quo jure inducta. ibid. n.5.pag.62.

Substitutio ob præmorientiam primi substituti non caducatur, existentibus aliis in sequenti gradu vocatis ibid.n.165.pag.82.

Substitutio facta sub conditione si sine liberis decesserit *ob hujusmodi conditionis defectum extinguitur, etiam si plures gradus contineat, conditione defecta in primo substituto, juxta* Consilium Oltradi *21. nisi conjecturæ contrariam testatoris mentem ostendant in constituendo fideicommisso in infinitum.ibid.nu.166.pag.82.*

Substitutio facta filio, eo cum filijs moriente evanescit. ibid.sub n.178.pag.85.

Substitutio compendiosa quare ita dicatur, & quomodo fiat.ibid.n.21.pag.64.

Substitutio compendiosa facta inter personas impares quando pupillarem contineat.ibid.nu.56.pag.70.

Substitutio compendiosa quas substitutiones comprehendat. ibid.sub n.57.

Substitutio compendiosa ab ascendente condita continet conditionem illam si sine liberis decesserit*.ibid. num.58.*

Substitutio exemplaris, seu quasi pupillaris quæ, & quare ita dicatur, & quibus personis fiat. ibid.nu. 12.& seqq.pag.63.

Substitutio exemplaris quomodo sit concipienda.ibidem nu.15.& 16.pag.64.

Substitutio verbis directis facta quibus in casibus valeat.ibid.sub nu.17.

Substitutio directa in codicillis facta an ad fideicommissum extendatur.ibid.n.176.pag.83.

Substitutio exemplaris continetur sub vulgari filio furioso facta.ibid.n.48.pag.67.

Substitutio exemplaris an comprehendatur sub vulgari, si filius post tempus substitutionis furiosus fiat. ibid.nu.49.& seqq.pag.67.

Substitutio fideicommissaria quæ sit, quare ita dicatur, & quomodo concipiatur.ibid n.17.pag.64.

Substitutio militaris quæ dicatur, & ejus privilegium quâ ratione militibus sit indultum.ibid. nu 19.pag.64.

Substitutio à patre milite facta filio existente matre, in fideicommissariam transit, filio pubere defecto, secus impubere.& jura pro, & contra ponderantur ibid.n.54.pag.68.& seqq.

Substitutio pupillaris quæ sit, cur inducta, & quo jure, quibusve modis fiat.ibid.n.11.pag.63.

. . . pupillaris quando contineatur sub compendiosa facta inter personas impares. ibid.n.56.pag.70.

Substitutio pupillaris continetur in vulgari dummodo de contraria defuncti voluntate non constet.ibid. nu.39.pag.66.

Substitutio pupillaris expressa excludit matrem à legitima.ibid.nu.40.& seqq.

. . . an excludat matrem à legitima filio debita, & bonis adventitijs.ibid.n.43.& 44.

Substitutio tacita pupillaris non excludit matrem à legitima, & à successione filij, nisi de contraria testatoris voluntate appareat.ibid.num.46.& 47.pag. 66.& 67.

Substitutio reciproca impuberi facta vulgarem tantùm continet.ibid.n.55.pag.70.

Substitutio reciproca, vel ultimo morienti facta adnumeratur inter conjecturas, ex quibus lineale fideicommissum inducitur. ibid.n.116.pag.75.

Substitutio vulgaris quæ dicatur. ibid.n.7.pag.63.

. . . quare ita dicatur, & quibus modis concipiatur ibid.n.8.pag.63.& sub n.9.pag.63.

Substitutio vulgaris tacitè continetur in pupillari, ibid.nu.22.pag.64.

Substitutiones sunt immortalitatis animæ inter fortiora argumenta.ibid.n.1.pag.62.
Substitutionum materia Mare anglicum à DD. appellatur,& quare.ibid.n.3.
Substitutionum variæ divisiones memorantur. ibid. n. 6.pag.62.
Substitutus admittitur instituto mortuo hereditate non adita,& excluditur transmissarius.ibid.nu.25. pag.64.
Substitutus ne, an pater admittatur, filio repudiante hereditatem.ibid.n.29.pag.65.
Substitutus coheredem excludit. ibid. sub num. 29. pag.65.
Substitutus an admittatur ad hereditatem à Monacho repudiatam, excluso Monasterio. ibid. num.30., & seqq.à pag.65.
Substitutus in pupillari substitutione matri pupilli alimenta dare debet.ibid. n.45.pag.66.
Substitutus directè dicitur proprié, & verò institutus. ibid. sub n.152.pag.81.
Substituti si sint descendentes nomine collectivo, censentur etiam per fideicommissum vocati, licèt in fideicommisso desint verba, quæ in perpetuitatem denotent.ibid.n.114.pag.74.
Substitutis per vulgarem, aut exemplarem expressam, vel ex tacita vulgari, vel pupillari conceditur præambuli, & immissionis vigore,l.fin. C. de edicto D. Hadr.toll.remedium,etiam in bonis feudalibus.ibid. n.152.pag.81.
Successio ab intestato triplex est,ascendentium, descendentium,& collateralium.c.6.n.2.pag.95.
Successio intestata ascendentium explicatur. ibid.n.38. & 39.pag.100.
Successio collateralium exponitur. ibid. à num.40. pag. 100.& seqq.
Successio ab intestato collateralium de jure consuetudinario Civitatis Neapolitanæ explicatur.ibid. nu.49. & seqq.pag.103.
Successio feudalis,vide in v. feudalis successio.
Successio descendentium explicatur.ibid. à num.3.pag. 95.& seqq.
Successio ab intestato filij naturalis,adoptivi, legitimati,adrogati, vide in v. filius naturalis, in v. legitimatus,in v.adoptivus,& in v.adrogatus.
Successio ab intestato descendentium de jure Regni Neapolitani explicatur.c.6.num.25.& seqq. pag.98. & seqq.
Successio in stirpes quæ fit.ibid.n.46.pag.102. & 103.
Successio in stirpes,idest per repræsentationem in linea descendenti habet locum usque in infinitum. ibid. n.36 pag.100.
Successionis in stirpes, & in capita modus explicatur. ibid.n.35.& seqq.pag.100.
Successioni suæ, & filiorum suorum nemo præsumitur alienam posterioritatem præferre. c. 4. sub num.27. pag.65.
A Successione filij non excluditur mater in tacita pupillari substitutione, nisi de contraria testatoris voluntate appareat. cap. 4. num.46.& 47.pag.66. & 67.
Suitatis jure transmissio,vide in v. transmissio.
Supplemento legitimæ,vide in v. actio, & in v. legitima.
Supplicia cur inventa.Resol.1. sub n.28.
. . . debent esse æquata delictis. ibid.
Suppositio scriptura pro testamento remissivè.cap.3.nu. 43.pag.42.
Surdus,ac mutus natura testari nequit. c.3. num.34. pag.41.
Surdus, qui fuit negotijs præesse non potest, in integrum restitutione gaudet. par. 2. cap. 2. num. 12. pag.286.
Surdo,& muto datur curator.c.7.n.55. pag.108.
Suspectus tutor, vel curator qua pœna afficiatur, quibus ex causis,& à quo removeatur remissivè. c.7.nu. 42.pag.116.
Suspectus tutor quis sit, & quando. ibid.n.43.
Suspecti tutoris judicio pendente,interdicitur ei administratio.ibid.n.45.pag.116.
Suspecto tutori, uti culposo, si consanguineus pupilli sit, datur adjunctus; sed si dolosus sit, removetur. ibid.
Suspectum non potest Judex se declarare.c.2.dist.2. nu. 33.pag.218.
Suspicio fraudis in testamentis ex integritate Notarij cessat.c.3. sub n.43.pag.42.
Suspicio malæ administrationis in tutore pro crimine reputatur.c.7.n.42.pag.116.
Suspicio contra Judicem est proponenda à Principali, vel à Procuratore speciale mandatum habente, & quodnam sit hujusmodi mandatum.c.2.dist.2.num. 20.& 21.pag.217.
Suspicio quando, & quomodo possit à Procuratore generali de rato promittente proponi.ibid.n.22.
Suspicio proponi debet cum deposito, & quale istud sit. ibid. sub n.23.24.& 26.pag.217.
Suspicionis in Judices allegatio jure non prohibetur tum Cæsareo,tum Divino.ibid.num.1. & seqq. pag. 215.
Suspicionis remedio plerique litigantes tanquam calumniæ propugnaculo abutuntur.ibid.n.3.
Suspicionis remedium justitiæ præsidium, & defensionis speciem continet.ibid.
Suspicionis proponendæ tempus explicatur. ibid. num. 9.& seqq.
Suspicionis proponendæ tempore effluxo, nulla ex causa de præterito suspicio proponi potest,ne per viam quidem restitutionis in integrum, aut quavis alia ratione.ibid. sub n.10. pag.216.
Suspicionis proponendæ tempus 40. dierum locum non habet in causa consanguinitatis, & affinitatis, vel cognationis spiritualis. ibid.num.11.& sub n.12.
. . . in causa capitalis inimicitiæ.ibid.n.13.
. . . si Judex fuerit Advocatus in causa. ibidem num.14.
. . . si suspicio proponatur per minorem non doli capacem tutore, & Curatore carentem.ibid. sub num. 15.& 16.pag.216.
. . . si proponatur à tertio proprium, & præsentaneum interesse habente.ibid.n.17.pag.216.
. . . ubi agitur de scrupulo, quem sibi Judex facit, quominus interveniat.ibid.n.19.
Suspicionis supplicatio, & capita ab Advocato causæ, vel à Principali litigante subscribi debent. ibid. nu. 23.pag.217.
Suspicionis materia à quibus Doctoribus tractetur. ibid.n.63.pag.220.
Suspicione formiter proposita cum capitibus, lapsus termini non impedit, quominus alia proponi possint capita.ibid. n.18.pag.217.
Suspicionum capita simulata quæ sint. ibid. num.61. pag.220.
Suspiciones, quæ in Judices dantur, referuntur circa quæ-

quatuor, nimirum tempus, modum, causas, & finem. ibid.n.8.pag.216.
à Syndicorum decretis appellatio conceditur. par.2. c.1. dist. 2. num. 43. pag. 276.

T

Tabularius in æstimandis bonis, iisque liquidandis debet esse diligentissimus.cap.1.num.24. pag. 10.
. . . æstimare debet bona juxtà Regionis morem. ibid.
Tabularij S.C. quomodo procedant ad æstimationem rerum in judicio deductarum. cap. 12. num. 87. pag.170.
Tacens consentire videtur. cap. 6. dist. 1. num. 63. pag.251.
Tacitæ, seu legalis hypothecæ effectus indicatur.cap.12. num.118.pag.134.
Taciturnitas longi temporis an crediti remissionem inducat.c.1.n.114.pag.25.
. . . in non petendo credito, satisfactionis ejusdem crediti non levis est conjectura.ibid.n.25.
. . . sive longinquitas quanta esse debeat, ut creditum præsumatur satisfactum.ibid.n.118.pag.25.
Taciturnitatem quandoque nocere in jure probatur. ibid.n.119.pag.26.
Tempus appellationis interponendæ, introducendæ, ac prosequendæ, vide in v.appellatio.
Tempus modicum quot constet diebus.cap.3.num.135. pag.57.
. . . reputatur tempus decem dierum. cap.1. nu.15. pag.8.
Tempus, quod nulla certa lege stabilitur, Judicis arbitrio remittitur.ibid.pag.8.
Tempus omnia mundo tribuit, & omnia tollit secundùm prius, & posterius. ibid. sub n.86. pag.21.
Tempus labitur, & omnia consumit.ibid.& par.2.c.1. dist.1.n.21.pag.270.
Tempus mutat consilium de malo in bonum. c.7.n.73. pag.122.
Temporis longi taciturnitas, vide in v. taciturnitas longi temporis.
Tempore omnia pereunt.c.1. sub n.86.pag.21.
Tempore qui prior est, jure est potior ibid.pag.21.
Tempora petendi retractum remissivè.c.13. num.88.& 89.pag.190.
Tempora mutantur, & mores.c.5.n.22.pag.243.
Terminus, vide in v.dilatio.
Terminus ad se excusandum ab onere tutelæ currit à die scientiæ, quam quis habet, fuisse sibi onus injunctum.c.7.n.37.pag.115.
Terminus unde sic appelletur. cap.6. dist. 1. num. 8. pag.240.
. . . successit in locum litis contestationis.ibid.
. . . utrique parti est communis.ibid.n.12.
. . . non præcluditur impedito.c.7.n.37.pag.115.
. . . partium consensu in judicio ordinario omitti non potest.c.6.dist.1. sub n.8. pag.240.
. . . petente, vel non instante parte conceditur, atque adversario notificandus, nec incipit currere nisi à die notificatæ electionis Examinatoris.ibid.num.28. pag.248.
. . . non currit, depositione Principalis petita. ibid. n. 82.pag.252.
. . . discussione pendente, an articuli sint pertinentes, vel impertinentes.ibid. sub n.86. pag.252.
Terminus ad pinguiùs probandum conceditur personæ privilegiatæ in judicio existenti.cap.6.dist.3.num.2. pag.259.
Terminus ad non posita ponendum, & non probata probandum in judicio appellationis impartitur, & à quo Judice.par.2.c.1.dist.3.n.2. pag.276.
Terminus ad concomitandum, aut impugnandum scripturas in judicio appellationis conceditur. ibid. n.23.pag.276.
. . . quibus in casibus concedatur, vel denegetur.c.6. dist.4.à n.7.usque ad 17.pag.264.
in Termino ad concomitandum testium nominationes fiunt.ibid.n.10.pag.264.
Terminus adversus confessionem in tortura ex processu informativo factam debet reo concedi. Resol. 1. sub nu.26.
Terminus ad proponendas, & probandas exceptiones modificativas, vide in v.exceptiones modificativæ.
Termini probatorij dilatio quænam sit in jure, & in praxi.c.6.dist.1.nu.10.pag.246.
Termini, qui datur in causa, definitio constituitur, & enucleatur.ibid.n.7.& seqq.
Termino ad probandum pendente, Judicis manus sunt in procedendo ligatæ.ibid.n.17.pag.247.
Terramotu excusatur heres ab inventario non confecto. c.1. sub n.107.pag.24.
Territorij dominus pro pensione in fructibus ex eodem territorio perceptis præfertur alijs creditoribus. c.1. nu.65.pag.17.
. . . mutuans triticum colono, super illo recollecto aliis etiam creditoribus præfertur.ibidem num.60. pag.16.
. . . æqualiter concurrit cum creditore anteriori triticum mutuante.ibid.
Territoriorum communio, seu promiscuitas inter Universitates finitimas super aquis, herbis, pascuis &c.accedente Regis assensu, vel centenaria, aut immemorabili præscriptione, statuitur.cap.10.num.71. pag.145.
Territoriorum promiscuitate Universitas de facto spoliari non potest, dummodo constet de præscriptione 40.annorum. ibid.n.72.
Tertiarum solutio, vide in v. solutio tertiarum.
Tertiarum solutio si fuerit à Judice ordinata, ejus decreti executio impeditur per exceptionem discussionis inventarii oppositam, etiàm elapsis 30. diebus ad proponendas exceptiones modificativas statutis. par. 2.c.4. sub n.31.pag.298.
Tertius non gaudet beneficijs à principali privilegiato non petitis.c.6.dist.3.n.40.pag.261.
Tertius privilegiatus ad judicium veniens auditur in terminis in quibus causa reperitur. ibid. num. 39. pag.261.in fin.
Testamentum unde denominetur, & quid sit.c.3.num. 12.pag.39.
Testamentum secundùm juris regulas esse debet. ibid. n.13.
. . . continere debet heredis institutionem.ibid.num. 41.pag.42.
Testamentum differt à Codicillis.c.4. nu.168. & 169. pag.83.
Testamentum vel clausum, sive in scriptis dicitur, vel apertum, seu nuncupativum, & utrumque per Auctorem exponitur.c.3.n.42.pag.42.
Testamentum facere, seu testari pro alio nemo potest.

test.c.4. sub num.11. pag.63.
Testamentum quando dicatur laudabile, Plinij verba referuntur.ibid. sub n.15.pag.64.
Testamentum nullum vigore clausulæ codicillaris ad fideicommissum trahitur. ibid.nu.167.pag.83. & n.173.& 177.pag.83.& 84.
. . . in quo præteritus est, vel titulo honorabili institutionis non est institutus filius postumus, vel tempore testamenti natus, an vigore Codicillorum, vel clausulæ codicillaris in totum sit nullum, vel ad fideicommissum reducatur; ibidem num. 178. à d. pag.84.
. . . præterito filio jam nato est ipso jure nullum ab initio; præterito filio postumo, ejus agnatione rumpitur.ibid. sub n.178. pag.84.
. . . ob sequutam adoptionem filij, qui in testatoris transit potestatem, rumpitur.ibid.
. . . nullum ob filij præteritionem an trahatur ad fideicommissum clausulâ codicillari tum expressa, tum tacita.ibid.n.179.pag.87.
. . . in Protocollum non redactum à Notario præmortuo quomodo possit extendi per alium Notarium c.14.n.23.& 26.pag.196.& 197.
Testamentum ad interrogationem alterius factum an valeat, varia adducuntur DD. sententiæ, ac Tribunalium decisiones, cap.3. num. 44. pag.42. & nu.45.pag.43.
Testamentum ad interrogationem ut valeat, tria copulativè requiruntur.ibid.n.45.pag.43.
. . . an valeat ad Notarij interrogationem, quamvis per monosyllabam sic *testator respondeat, ibid. sub n.44.pag.42.*
. . . per implicitam nuncupationem cum relatione ad schedulam valet.ibid.
. . . à testatore non præordinatum, accedente ad eum lethaliter decumbentem Notario cum testibus, an valeat.ibid.
Testamentum nuncupativum scripturam de substantia non requirit.c.3.nu.45.pag.43.
. . . in scripturam à Notario redactum alia non indiget probatione, & quid si non fuerit in scripturam redactum.ibid.
. . . quot testes admittat, & quomodo hi deponere debeant, ut hæres nuncupatus immittatur in possessionem.c.3.n.115.pag.53.
Testamentum illius, qui sanæ mentis est, nec timet suos domesticos, & consanguineos, an valeat, ibidem nu.45.pag.43.
Testamentum rustici, & rure conditum numero quinque testium subsistit.c.3.n.46.pag.43.
Testamentum tempore pestis factum quot testes requirat, discors Doctorum sententia refertur, ibidem num.47.
Testamentum militis quando valeat, ibid. num. 48. pag.44.
Testamentum nedum à milite factum; sed à quovis alio in conflictu existente tenet uti militare. ibid. nu.49.
Testamentum militare testibus etiam non rogatis subsistet; & quid si testamentum à milite in Castris degente fuerit factum.ibid.n.50.pag.44.
Testamentum inter liberos, & ad pias causas etiam sine rogatione testium valet.ibid.
. . . à patre conditum juris solemnitates non requirit.ibid.n.57.pag.45.
. . . ut valeat, quæ requirantur.ibid.n.58.
. . . nuncupativum inter liberos, alia persona extranea instituta, an valeat.ibid.n.59.pag.45.
. . . inter liberos non solum à patre, sed etiam à matre, alijsque parentibus rectè conficitur. ibidem num.60.
. . . non tantùm favore filiorum, sed nepotum etiam aliorumque descendentium fit.ibid.n.61.
Testamentum corruit, cum unus ex liberis à patre præteritur.ibid.n.62.
Testamentum favore piæ causæ conditum est omni jure privilegiatum.ibid.n.63.
. . . etiam duobus testibus licet fœminis, & non rogatis valet.ibid.n.63.64.& 65.
. . . ut valeat, satis est fuisse à testatore subscriptum ibid.n.65.
. . . per schedulam testatoris manu scriptam, vel subscriptam, aut verificatam subsistit. ibid. n.66.
. . . quando conditum dicatur ad pias causas pluribus casibus recensitis.ibid.n.69.pag.46.
Testamentum ad pias causas dicitur, si in eo plura legata ad pias causas fiant.ibid.n.69.
. . . imperfectum ratione voluntatis, quoad ea, quæ piam causam respiciunt, completâ dispositione substinetur, idque ab Auctore dilucidatur.ibid.n.70.
Testamentum à substitutione vires etiam accipit, præsertim à vulgari.ibid.n.69.
Testamentum à cæco conditum nuncupativè quæ requisita continere debeat.ibid.n.72.pag.46.
Testamentum, quo filio tantùm est relicta legitima ob alterius odium an valeat, ad rem adducitur casus in S. C. decisus.ibid.n.76.pag.47.n.78.pag.47. n.86. pag.49.& n.92.pag.49.
Testamentum patris odio conditum, ut irrationabile corruit.ibid.n.97.pag.50.
Testamentum dicitur odiosum, si præteritis fratribus, alijsve conjunctis, turpis persona instituatur, ibid. sub n.99.
Testamentum ut valeat, ab alterius voluntate dependere non debet. ibid.n.101.pag.51.
Testamentum persuasionibus, importunis precibus, vel suggestionibus conditum non valet.ibid. n.102.pag.51.& n.107.pag.52.
Testamentum, accepto à testatore probi viri consilio, valet.ibid.n.108.pag.52.
Testamentum clausum quomodo aperiatur. ibid.n.110. pag.52.& quid si factum sit extra Regnum, ibidem nu.111.
Testamentum olim fiebat absque testium sigillis. ibid. sub n.110.
Testamentum clausum si absque solemnitatibus, & nullo Judicis decreto aperiatur, an sit nullum.ibid. nu.112.pag.53.
Testamentum à Notario Apostolico, vel manu privata confectum quomodo aperiatur.ibid.n.113.
Testamentum si producatur non cancellatum, neque vitiatum, sed juri conforme, competit immissio hæredi scripto.ibid.n.132.pag.56 & nu.133.pag.56.
Testamenti factio quibus personis interdicatur, remissive.ibid. n.40.pag.42.
Testamenti solemnitates recensentur.ibid.43.
Testamenti una parte per septem testes probata, & alia per alios septem, non valet.ibid.n.115.pag.53.
de Testamento ejus, qui loqui non potest remissivè. ibid. n.35.pag.41.
in Testamento ipso jure nullo an debeantur legata. cap. 4. sub nu.178.pag.85.

in

in Testamente patris semper apposita censetur clausula codicillaris.ibid.sub n.179.pag.87.

in Testamentis fraudes passim committuntur. c.3.nu. 41.pag.42.& sub n.44.pag.42.

in Testamentis testes septem masculi requiruntur. ibid.n.43.pag.42.

Testamentaria tutela, vide in v. tutela testamentaria

Testandi jus habet, qui sui juris est. c.3.sub num.21. pag.40.

ad Testandum cogentes, vel prohibentes qua pœna plectantur.ibidem n.104.pag.52. & an excusetur à pœna maritus. ibid.n.105.

Testati causa potior est causa intestati.ibid.num.4.pag. 39.

Testator si filium prætereat, pro demente habetur. c.4. sub n.178.pag.84.

Testator potest heredem nuncupatione instituere. c.14. nu.48. pag.199.

Testator quod agere debebat, non est aspiciendum, sed quod ab eo actum fuit, quamvis dispositum durum videretur.c.4. sub n.119.pag.77.& n.121.pag. 77.

Testatoris juramentum operatur, ut testamentum sustineatur uti codicillus. cap. 4. numer. 179.pag. 87.

Testatoris jussus, ut heres omnia in testamento contenta adimpleat. idem operatur ac clausula codicillaris.ibid.

Testatoris voluntas, vide in v.dispositionis verba.

Testatoris voluntas, ut excludatur mater per tacitam pupillarem ex multis elicitur conjecturis, quæ referuntur.c.4.n.47.pag.67.

Testatoris voluntas ex ijs, quæ extra testamentum sunt peracta, rectè elicitur.ibid.sub n.47.

Legis suppletione habetur pro cauto id, quod testator, si de eo cogitaverit, cavisset.ibid.num.53. pag. 68.

Testatoris mens, & non verba attendi debent. ibid. nu.112.pag.74.

Testatoris mens, seu causa finalis, & ratio, quæ ipsum movet, attendi debet, non autem verba licet expressa sunt consideranda.ibid.n.122.pag.78.

Testatoris voluntas ut servetur, causa, quæ ipsum movit, si in obscuro sit, ex præsumptionibus, & conjecturis est desumenda. ibid.sub n.119.pag.77.

. . . ex quibus, quot conjecturis elici possit ibidem n.120.

. . . si in obscuro sit, tunc talem lex esse præsumit, qualem bonum virum habere decet. ibidem sub nu. 120.

Testatoris voluntatem eludere nefas est.c.3. nu.2.& 3. pag.39.

Testatoris voluntatem jura servari volunt.c.4.sub nu. 26.pag.65.

in Testatoris voluntate interpretanda in dubio fideicommisso multæ ponderantur conjecturæ.ibid.num. 118.& seqq.pag.76.& seqq.

Testatores monet Auctor, ut conjunctos in testamento non prætermittant.cap.3.n.100.pag.51.

Testis non citatus est aliquantulum suspectus.c.11.nu. 44.pag.154.

Testes duo in quolibet contractu jurisgentium sufficiunt. c.3.n.63.pag.45.

Testes ad probandam consuetudinem pascendi animalia in alienis territorijs apertis quales esse debeant. c.10.n.58.pag.143.

Testes examinari debent præstito prius juramento, alioquin minimè probant. cap. 11. num. 30. pag. 152.

Testes citari debent maximè in materia capitulorum Regni. ibidem num. 44. pag.154.

Testes ad videndos juraturos pars adversa citari debet, & quare. ibid. n.31. & 33. pag. 152.

Testes an probent clericatum. c.2. dist.3. nu. 3. & 4. pag.222. & sub n.8. pag.223.

Testes ad revelationem excommunicationis recepti quando in judicio probent, an in compromissis, & an in consistorio Principis. c.4. num.15. 16. & 17. pag.64.

Testes ut probent, quid requiratur. c.6. dist.1. n.95. & seqq. pag.253.

Testes clare debent deponere, & scientiæ causam allegare, quamvis de re sub sensus non cadente deponant. c.6.dist.1. n.102.& 103.pag.253.

Testes quot recipi possint super quolibet articulo. c. 6. dist.1. n.106. pag.256.

Testes Judicis commissione possunt ab alio recipi, quàm ab ipso Judice. c.13. n.31.pag.182.

Testes in causis criminalibus usque ad sententiam recipiuntur ad defensam non tamen super articulis, & quare. c.6.dist.1. n.24. pag.247.

Testes non præsumuntur quicquam dicere contra Magnates. ibid. dist.2. n.33. pag.248.

Testes publicatis attestationibus super eisdem articulis recipi nequeunt. par.2.c.1. dist.3. num.10. pag. 278.

Limitatur in pluribus casibus. ibidem num. 15. & seqq. à pag.278.

Testes numero plures difficillimè corrumpuntur.par.2. c.4.n.23.pag.298.

Testes falsi in defensionibus ad enervandas fisci probationes sæpissimè producuntur. Res. 1. sub num. 23.

Testium duorum, vel trium in ore stat omne verbum. cap. 3. num. 63. pag. 65. & par. 2. c. 1. dist.3. sub numer. 18. pag. 278. & cap. 3. numer. 25. pag. 295.

Testium audientia infra dietam non committitur, nisi testes sint senes valetudinarii, mulieres, vel honestæ personæ. cap. 6. distinct. 1. numer. 124. pag. 254.

. . . ultra dietam quando non committatur. ibid.n. 125.

. . . in termino repulsæ pro duobus tantùm committitur. ibid. dist.2. n.32. pag.258.

Testium depositio quando protestantem juvet. ibid.n. 15. pag.257.

Testium depositionis per verbum credo, & non credo vis, & effectus. cap. 6. dist. 1. sub num. 52. pag. 250.

Testium depositionem nequit audire pars adversa, sed tantùm eorum juramenta præstanda videre potest. c.11. num.32. pag.152.

Testium depositiones parem vim habent, ac instrumenta. par.2. c.4. n.20. & 22. pag.298.

Testium falsorum, & scripturas falsificantium copia est in Regno Neapolitano. c.2. dist. 3. sub n. 4. pag. 277. & c.2. dist.3.n.45. pag.226.

Testium multitudo respici non debet, sed mera ipsorum fides. c.6. sub n.45.pag.249.

Testium nominatio quo pacto fiat, exponitur. c.6.dist. 1.n.108. & seqq.pag.253.

Te-

Testium nominationes tam intra, quàm extra Regnum an fiant in terminis beneficiorum. ibidem dist.3. n.51. & 52.pag.262.
Testium publicatio, vide in v. publicatio.
Testium publicatio in judicio appellationis eodem modo, quo in causa principali, perficitur par.2.cap.1. dist.3. n.21.pag.279.
Testium refrænatio exponitur. c.6. dist.1. sub n. 107. pag.253.
Testium repulsa, vide in v. repulsa.
Testium repulsa cur præmissa protestatione admittatur. c.6. dist.2. num.12. pag.256.
Testium repulsæ remedium quare fuerit inventum. ibid.n.10.
Testium repulsæ facta publicatione tam actori competit, quàm reo. c.6. dist.1. num.116. pag.254.& c. 6. dist.2. n.9.pag.256.
Testium repulsa quoad dicta num protestatione omissa admittatur. c.6. dist.2.n.17.pag.257.
. . . quando petatur. ibid. num.18. 19. & 20.
Testium inhabilium repulsa. ibid.n.23. pag.257.
. . . à producente testes fieri nequit, nisi quoad dicta. ibid. n.35.pag.258.
. . . num in terminis beneficiorum concedatur.cap.6. dist.3. n.53. pag.258.
Testium usus non solùm frequens, sed necessarius est. par.2. c.4. num.19. pag.298.
Testes falsos in uno puncto producens in omnibus reputatur falsus. par.2. c.2. n.28. pag.289.
Testibus utraque pars vicissim uti potest. c.6. dist.1.n. 101.pag.253.
Testibus oppositiones fiunt regulariter ante publicationem. c.6.dist.2. num.13. pag.257.
Testibus crimina obiiciens an teneatur injuriarum actione. ibidem numer. 27. 28.& 34. pag.257. & 258.
de Testibus Auctores plerique tractantes referuntur.c. 6. dist.1. n.105.pag.253.
Textus plerique expenduntur, ac declarantur ex jure Canonico, vide in v. Canon, & in v.cap.

Ex Digestis.

Text. in l. Titium, & Mævium §. tutores D. de administr. tutor. *expenditur. cap. 3. n. 130. pag.56.*
Text. in l. impuberi 40. D. de administrat. & pericu. tutor. *interpretatur. c. 4. sub num. 54. pag. 68. & seqq.*
Text. in l. cogi poterit 16. D. ad S. C. Trebell. *expenditur. c.4. sub n.117. pag.75. & 76.*
Text. in l. 1. & l. Carbonianum 3. §. duæ autem sunt causæ cognitiones, & §. hæc autem possessio D. de Carb. Edic. *exponitur. c.2. n.5. & seqq.pag. 31.& seqq.*
Text. in l. Procula D. de probat. *enucleatur. c. 1. n. 113.& seqq.à pag.25.*
Text. in l.2. D. de curat. bon. dan. *exponitur. c.1. n. 21. pag.9.*
Text. in l. sed etsi restituatur §. si paterfamilias D.de judic. *explicatur. c.6. n.65. pag.105.*
Text. in l. filiusfamil. §. Divi il 2. D. de legat. 1. *expenditur. c.4. n.84. pag.72.*
Text. in l. Titia Sejo, §. Seja libertis D. de legat.2. *c.4. sub n.116. pag.75.*
Text. in l. cum ita §. in fideicommisso D. de legat. 2. *ibid. sub n.117. pag.75.*
Text. in l. codicillis §. Lucius Titius, & in l. cum pater §. filius D. eod. tit. *expenditur. c. 4. n. 179. pag.87.*
Text. in l. pater filium §. Julius Agrippa D.de legat. 3. *expenditur. c.4.n.84. pag.72.*
Text. in l. pater filium 36. §. pater filios D. eod. tit. *expenditur. ibid. sub n.117. pag.75.& sub n.110. pag.74.*
Text. in l. in suis 11. D.de liber. & post. *explicatur. par.2.c.2. n.42.pag.290.*
Text. in l. Divus Trajanus 25. D. de milit. testam. *exponitur. c.3. n.50.pag.44.*
Text. in l. cum filiusfamil. 29. D. eod. tit. *declaratur.c.4. sub num.54. pag.68.*
Text. in l. Aristo D. quæ res pign. oblig. poss. *expenditur. c.1.n.42. pag.13.*
Text. in l. interdum D. qui potior. in pign.hab. *enucleatur.c.1. n.58. & 59. pag. 16. ejus dispositio extenditur in multis casibus. ibid. n.60. & seqq.pag. 16.& seqq.*
Text. in l. Fulcinius 7. §. Labeo D. quibus ex cauſ. in poss. eat. *adducitur. c.1.n.21.pag.9.*
Text. in l. à Divo Pio §. si pignore D. de re judic. *adducitur. c.1. sub n.29.pag.11.*
Text. in l. inter pares D. de re judic. *in M.C. in causis gravibus nunquam fuit observatus. Resol. 1. num.28.*
. . . procedit in Regia Camera, & in Regio Collaterali Consilio.ibid.num.30.
Text. in l. omne delictum D. de re milit. *interpretatur. c.3. dist.4.n.16. & seqq. pag.33.*
Text. in l. 1. D. de separat. *expenditur. c. 1. sub nu. 86. pag.21.*
Text. in l. antiqui D. si pars hereditatis petat. *expenditur. c.6. n.65. pag.105.*
Text. in l.virum ult.D. si quis aliquem test. prohib. *expenditur. c.3. n.104. pag.52.*
Text. in l. si pater 36. D. de solut. & liberat. *expenditur. c.6. n.65.pag.105.*
. . . in l. quæro an curatoribus 100. D. eod. tit. *explanatur. c.3. num.128. pag. 94. & num. 130. pag.55.*
Text. in l. 2. §. hæc hereditas D. de suis, & legitimis heredibus *exponitur. cap.6. sub num.46. pag. 102.*
Text. in l. si quis ita §. si quis cum D. de testamentaria tut. *expenditur. c.4. sub n.121. pag.77.*
Text. in l. Centurio D. de vulgari, & pupill.substit. *expenditur. cap. 4. sub numer. 54. pag. 68. & seqq.*
Text. in l. si plures 24. D. eod. tit. *expenditur. ibid. sub n.117. pag.75.*

Ex Codice.

Textus in l. si ea C. ad l. Jul. de adult. *explicatur. Resol.3. n.19.*
Text. in l. 12. C. de ædific. privat. *ex vulgato C. & libris Basilicon circa maritimum prospectum latissimè expenditur. cap. 13. num. 24. & seq. pag. 180.*
. . . approbatur à Justiniano. ibid. n.25. pag.180.
. . . ad omnes Imperii Provincias extenditur. ibidem n.26. & 42. pag.181. & 184.
. . . à quibusdam impugnatur, & quart. ibid.n.27. pag.181.

Ccc Text.

Text. in l. quicunque C. de apochis publicis *enucleatur.c.1.n.130.pag.26.*

Text.in l.1.2.& 3.C.de Carboniano edicto *exponitur.c.2.n.5.& seqq.pag.33.& seqq.*

Text.in l.1.C.de condit.insertus *expenditur.c.4. sub n.117.pag.75.*

Text.in l.2.& fin.C.de edicto Divi Hadr. toll.*explicatur.c.3.num.133.pag.56.& c.4.n.129. & seqq. pag.79.& seqq.*

Text.in l.1.C.de his,qui in prior.creditor.loc.succed. *enucleatur.c.1.n.42.pag.13.*

Text.in l.precibus C.de impuber. & aliis substit. *enucleatur.c.4. sub n.54.pag.68.& seqq.*

Textus in l. si quis in suo §. legis autem C. de inoff. testam. *exponitur.cap.3.num.86. pag.48. & nu.88. pag.49.*

Text.in l.in rebus C.de jur. dot. *exponitur. c.1. n.52. pag.15.*

Text.in l. assiduis 12. C. qui potior in pign. hab. *expenditur.c.1.sub n.46.pag.13.*

Text.in l.licet C. eod.tit. *enucleatur. c.1. n.56. & 57. pag.15.& 16.& in quibus casibus extendatur.ibid. nu.60.& seqq.pag.16.& seqq.*

Text.in l.ordo C.de sent. rei judicatæ *exponitur . c.1. sub n.29.pag.11.*

Text.in l.ult.C. si quis aliquem test. prohib. *expenditur.c.3.num.104.pag.52.*

Text.in l.dos a patre C. soluto matr. *expenditur. c.1. sub n.73.pag.18.*

Text.in l.hac consultissima 8.C.de testam.*enucleatur. c.3.n.72.pag.46.*

Text.in l.ult.C.ubi,& apud quem *interpretatur . c.6. dist.3. nu.55.pag.263.*

Ex Authentico , sive Novellis.

Text. in Auth.de non alienandis , aut permutandis tit.1.§.alienationis *perpenditur . cap. 9. num.9. pag. 133.*

Text. in Auth. decursio , & varietas humanæ naturæ tit.de restitut.*in quibus casibus procedat.ibid. num. 11.pag.133.& seqq.*

Text.in §. quia verò Auth. ut liceat matri , & Aviæ *expenditur.Resol.3.numer.20. vide etiam in v. Novella.*

Ex Instit.

Text,in §. hoc etiam addendum Inst, de legitima agnat. successſ. *expenditur. cap.6. sub num.46. pag. 102.*

Text.in §.1.Instit.de satisdat.tutor.*explicatur. c.7. nu. 29.pag.113.*

Thomas Mazzaccara U. J. D. laudatur.c.3. dist.1. nu. 32.pag.231.

D.Thomas de Rosa U. J. D. commendatur. c.13. sub n. 46.pag.185.

Thomas Solimena U. J. D. commendatur.c.3. dist.1.n. 33.pag.231.

Titulis decorata mulier se obligans S. C. Vellejano non juvatur.c.7.n.77.pag.122.

Tobias pietatis officium exercuit toto tempore vitæ suę in sepeliendis mortuis.c.1.n.79.pag.20.

Tonsionis monetæ delictum est facti permanentis . Resol.1.sub n.16.

Tonsura clericalis quę sit, quidve denotet. c.2.dist.3. nu.11.pag.223.

Tonsura est intrinsecum clericatus requisitum. cap.2. dist.3.n.16.pag.223.

in Tormentis facta confessio, vide in v.confessio in tormentis .

Tormentis non est reus subiiciendus , delicto in genere non probato.Resol.1.num.4.

Reus ex processu informativo torqueri potest,etiam non constito de delicto in genere. ibid.sub n.16.

Tortura, vide in v.tormentis.

Tortura de jure communi in capitalibus criminibus adhibetur , de jure Regni in delictis pœnam ultra relegationem merentibus . par.2. c.1. dist.2. nu.26. pag.274.

Tortura ut inferatur , requiritur semiplena probatio, & an hæc semiplena probatio subsistat in jure . ibid. n.27.

Tortura ut inferatur in criminibus difficillimæ probationis , vel atrocioribus, minora quàm in aliis delictis indicia sufficiunt.ibid.n.28.

Tortura ex processu informativo ut inferatur, quæ requirantur.Resol.1.n.13.18.& seqq.

Tortura connumeratur inter species probationis . ibid. n.18.

Tortura ex processu informativo quare fuerit inventa, & in praxi servetur.ibid.sub n.23.& 24.

in Tortura ex processu informativo inferenda defensiones reo non tolluntur , sed defensionis modus variatur. ibid.n.26.

Tortura inventum licet ab humana pietate sit alienum, est nihilominus necessarium. par.2.cap.1.dist. 2.n.30.pag.275.

de Toto quoad totum quod dicitur , dicendum erit quoque de parte quoad partem. c.3.num.89. & 91. pag.49.par.2.c.2.sub n.19.pag.287.

Transactio, aut conventio cum creditore, aut debitore minoris non potest fieri à tutore , vel curatore , nisi decreto Judicis cum causa cognitione. cap.7.nu.58, pag.119.

Transactionis instrumentum impugnans an prius debeat restituere acceptum. cap.5. n. 18. & seqq. pag. 242.

Transmissarius an excludatur per substitutum, instituto mortuo hereditate non adita cap. 4. n. 25. & seqq.pag.64.& 65.

Trasmissio tripliciter consideratur , ratione sanguinis , suitatis, & juris deliberandi , & qualibet ipsius species explicatur.c.4.n.28.pag.65.

Trebellianica cur ita dicta , & quare præstanda sit in fideicommissis.ibid.n.66.pag.71.

Trebellianica jure veteri nec prohiberi, nec minui poterat, at jure novo prohiberi, valet ibid.n.67.

Trebellianica sæpè sumitur pro Falcidia, & è contrario.ibid.

Trebellianica detrahitur per heredem ab intestato ex hereditate defuncti vigore clausulę codicillaris ad fideicommissum redacta , & instituto per eundem heredem restituenda.ibid.n.177.pag.75.

Trebellianicę detractione prohibita fideicommissarius immissionis remedium juxta l.fin. C. de edicto D. Hadr.toll.*habet ibid.sub n.149.pag.80.& 81.*

Trebellianicam mater lucratur , quando substitutio

mis-

militaris flectitur in fideicommissariam, & si conditionalis ea sit, adveniente conditione. ibid. sub n. 54. pag. 68.
Trebellianicam primus fideicommissarius à secundo non detrahit. ibid. sub n. 149. pag. 80.
Tribunal M.C.V. vide in v. M.C.V.
Tribunal Magni Admirati, vide in v. Admirati.
Tribunal S.C. vide in v. S. Consilium.
Tribunalis Castri novi jurisdictio, & privilegia remissivè recensentur. c. 3. dist. 3. sub n. 19. pag. 235.
Tribunalis Regiarum triremium jurisdictio qua sit. c. 3. dist. 1. n. 33. pag. 231.
Tribunalia quot sint in hac Civitate Neapolitana. c. 3. dist. 3. n. 19. pag. 235.
Tribunalium ordo, ac distinctio quam optima. c. 3. dist. 1. in princip. pag. 229.
Tribunus olim ætate provecta creabatur. cap. 3. n. 24. pag. 40.
Tributa sunt nervi Reipublicæ c. 12. n. 58. pag. 166.
Tributa Regi esse præstanda Evangelij auctoritate, & Auctorum eruditione demonstratur. ibid. sub num. 57.
Tributa tenentur solvere in Regno Neapolitano tam nobiles, quàm ignobiles; in Hispanijs verò ab ijs nobiles eximuntur. par. 2. c. 2. sub n. 25. pag. 288.
Triticum mutuans locatori fundi, ut seminetur, pacto adjecto, quod remaneat sibi obligatum, a domino fundi creditori anteriori præfertur. cap. 1. num. 60. pag. 16.
. . . dominus mutuans colono fundi omnibus creditoribus præfertur. ibid.
Trium annorum exactio per tres ultimas apochas constant an inducat jus exigendi. c. 10. n. 31. pag. 140. & cap. 12. n. 19. pag. 160.
Trulli verbi forensis denominatio refertur. par. 2. c. 1. dist. 4. n. 28. pag. 283.
Tubicines in licitationibus quid agant. cap. 1. num. 26. pag. 10.
Tugurium faciendi jus habet in territorio, qui habet jus pascendi pecudes in eo. c. 10. n. 77. pag. 168.
Tunica polymita quæ sit. cap. 2. dist. 3. sub num. 10. pag. 223.
Turcæ literarum hostes sunt. c. 13. n. 32. pag. 183.
Turcis occupata Byzantio legum volumina servasse unde colligatur. ibid.
Turcica versio legum. ibid.
Turpis persona quæ sit. c. 3. n. 99. pag. 50.
Tutela quid sit, & ejus definitio per Auctorem enucleatur. c. 7. n. 8. & seq. pag. 112.
Tutela munus publicum est. ibid. n. 9. pag. 112.
Tutela aut testamentaria est, aut legitima, aut dativa. ibid. n. 15. pag. 112.
Tutela duplex dicitur, alia à lege data, alia permissa dari. ibid. n. 14.
Tutela testamentaria quæ sit, quæ dativa, quæve legitima ab Auctore explicatur. ibid. n. 16.
Tutela testamentaria quo decreto admittatur. ibid. nu. 32. pag. 114.
Tutela legitima ex Calvino quæ sit. ibidem num. 14. pag. 112.
Tutela legitima quandoque appellatur dativa. ibid. n. 16.
Tutela honoraria quæ dicatur. ibid. n. 14. eadem est ac dativa. ibid. & n. 16. pag. 112.
Tutela dativa dicitur etiam judiciaria. ibid. n. 16.
Tutela legitima, & dativa quibus decretis concipiatur. ibid. n. 33. pag. 114.
Tutela perpetua fœminarum expenditur. ibid. num. 5. pag. 111.
Tutela perpetua fœminarum an lege Attilia, an verò lege 12. tabularum, an demum lege Claudia fuerit constituta. ibid.
Tutela plerumque in legibus onus dicitur. ibid. nu. 40. pag. 116.
Tutela munus virile est, & quando, & quibus fœminis concessum fuerit. ibid. n. 30. pag. 113.
Tutelam filij, vel nepotis amittit mater, vel avia, quæ ad secunda vota transit. ibid. num. 46. pag. 116. & n. 31. pag. 114.
Tutelarum materiam tractantes Auctores recensentur. ibid. n. 6. pag. 112.
Tutelarum trium onera excusant ab onere novæ tutelæ. ibid. n. 36. pag. 114.
Tutor invitus impuberi datur invito. ibidem n. 9. pag. 112.
. . . debet utilia agere, & inutilia prætermittere. ibid. num. 18. pag. 112. num. 32. pag. 114. & num. 58. pag. 119.
. . . cautionem de benè, & fideliter administrando dare tenetur. ibid. n. 18. pag. 112.
. . . si cautionem de benè, & fideliter administrando non præstiterit, ab officio tutelæ removetur. ibid.
. . . ante omnia inventarium conficere debet, & quomodo. ibid n. 19. & 21. pag. 112. & 113.
. . . qui inventarium conficere nolit, tanquam suspectus removetur. ibid. n. 22. pag. 113.
. . . ad fraudem evitandam debet curare, ut æstimentur bona mobilia in inventario describenda, quum sine æstimatione reddi ratio administrationis nequit. ibid. n. 19. pag. 112. & n. 20. & 21. pag. 113.
. . . debet conficere librum introitus, & exitus distinctum, & clarum. ibid. n. 21. pag. 113.
. . . in computorum ratione reddenda debet exhibere librum introitus, & exitus. ibid.
Tutor testamentarius præfertur legitimo. ibid. n. 16. pag. 112.
. . . à patre datus quando Prætoris informatione non indigeat, & cautionem præstare non debeat. ibid. n. 23. & 25. pag. 113.
. . . à matre datus ex inquisitione confirmandus sit, & satisdare pupilli rem salvam fore debeat. ibid. n. 26.
. . . ab extraneo datus præcedente inquisitione confirmari debet. ibid. n. 27. pag. 113. etiam si datus sit à patruo, quod limitatur. ibid. pag. 114.
. . . a matre datus in quo differat à tutore dato per extraneum. ibid. n. 26. pag. 113.
Tutor dativus an cautionem præstet. ibid. num. 29. pag. 113.
Tutor ab onere tutelæ ob varias excusatur causas, quæ enumerantur. ibid. n. 36. pag. 114.
. . . habens causam se excusandi ab onere, debet eam proponere, antequam incipiat administrationem exercere. ibid. n. 37. pag. 115.
. . . post susceptam administrationem non potest amplius se excusare, licèt in aliquibus casibus id non procedat. ibid. n. 37.
. . . præsens, vel distans intra centesimum lapidem à Civitate debet se excusare infra 50. dies. ibid.
. . . distans à Civitate ultra centesimum lapidem tot dies habet ad se excusandum, quot sunt necessarij ad iter conficiendum, & in unamquamque diem

20. *milliaria numerantur, & insuper dies 30. itant nunquam sint panciores 50. ibid.n.37.*

. . . habet terminum ad se excusandum à die scientia sibi injunctæ tutela. ibid.n.37.pag.115.

. . . postquam se excusaverit, curare debet, ut causa expediatur infra quatuor menses. ibid. num.37. pag.115.

. . . qui se excusat ab onere, causam probare debet, ibid.n.38.pag.115.

. . . falsis allegationibus à tutela excusatus, à periculo administrationis non liberatur, ibid. nu.41. pag. 116.

Tutor quando suspectus dicatur, ibidem num.43. pag. 116.

. . . suspectus in malè administrando reputatur reus. ibid.n.42.

. . . suspectus qua pœna afficiatur, quibus causis, & à quo removeatur, ibid.

. . . fidelis, bonisque imbutus moribus licet pauper non removetur, sed ei adjungitur curator. ibid.nu. 43.

Tutoris dativi conditione in pejus mutata, datur locus inquisitioni Prætoris, ibidem num. 25. pagina 113.

Tutoris fraudolenti satisdatio malevolum propositum non mutat, sed diutius grassandi facultatem in re familiari præstat. ibid.n.44.pag.116.

Tutori administratio interdicitur, pendente judicio ejus suspicionis.ibid.n.45.

Tutori suspecto, uti culposo, si consanguineus pupilli sit, datur adjunctus; sed removetur, si sit dolosus ibid.

Tutori officit dolus præsumptus, & culpa etiam lata, ibid.nu.59.pag.119.

Tutores unde dicti, ibid.n.7.pag.112.

Tutores dicuntur tuitores bonorum impuberum, ibid. sub n.16.pag.112.

Tutores aliquando tollitores sunt dicti, ibid. numer. 17.

Tutores sunt dati ad defendendum minores, eorumque bona. ibid. num. 5. pag. 111. & sub num. 16. pag. 112.

Tutores honorarii tenentur ad periculum in subsidium.ibid.nu.48.pag.118.

Tutores si sint plures, & unus administret, alii dicuntur honorarii, & sunt observatores contutoris qui administrat.ibid.

Tutores, vel curatores non possunt transigere, aut convenire cum debitoribus, aut creditoribus minorum, nisi decreto Judicis cum causæ cognitione, ibidem nu.58.pag.119.

Tutores acquirere possunt infantibus. c. 13. num. 76. pag.190.

Tutores in judicio comparentes tutorio nomine solemnia præsentare tenentur, cap. 1. numer. 42. pag. 208.

Tutores si solemnia per eos confecta tempore, quo comparuerunt, non exhibuerint, ad acta sint nulla, si ad ulteriora fuerit processum. ibid.nu.43.

Tutores positionibus respondere debent. c. 6. dist.1.nu. 47.pag.249.

Tutorum datio facta per patrem filiis in sua potestate existentibus cessat in personam ejus, quem obiisse credebat.c.4. sub n.121.pag.77.

Tutorum datio non valet facta in testamento per filium familias sub patria potestate existentem, ibid. sub num. 54. pag. 68.

. . . de tutoribus tractatus qui DD. scripserint, c.7. n.6.pag.112.

V

VAlor rei calore licitationis augetur. c. 1. sub nu. 29.pag.11.

Valor præsens, an legalis attendatur in civilibus, & quid in criminalibus. c.14.n 15.pag.195.

Valor ac reditus, & onera bonorum sunt inspicienda, non autem eorum proprietas. par.2. c.3. nu.23.pag. 295.

Variatio fori, vide in v.fori &c.

Variatio fori etiam post introductam causam fieri potest. c.6.dist.4.n.21.pag.264.

Vasallus est tamquam filius Baronis. c.10. nu.86. pag. 146.

Vasallus potest astringi, ut accedat ad molendinum Baronis, si majorem commoditatem, vel minus onus non inveniat accedendo ad aliena molendina, ibid,n.87.

Vasallus pauperis fortuna non tenetur præstare servitium.c.12.n.55.pag.165.

Vasalli cogendi non sunt ad inermem, & infelicem vitam ducendam.c.10.n.62.pag.143.

Vasalli Baronibus obsequium, & adjutorium præstare tenentur. ibid.n.66.pag.146.

Vasallorum patientiâ non præscribitur à Barone jus prohibendi ne ad aliena molendina, furnos &c. accedant.ibid.n.80.& 81.pag.146.

Vector mercium pro vectura eas habet de jure obligatas, & in ijs præfertur alijs creditoribus, cap.1. n.64.pag.17.

Velle suum cuique est.c.4.sub n.117.pag.75.

Vellejanum, vide in v.S.C.Vellejanum.

Vendere rem perituram, ut alia comparetur, est utile. c.9.n.21.pag.134.

Venditæ rei periculum spectat ad emptorem. c.11. nu. 9.pag.150.

Venditio annui reditus, vide in v.annui reditus.

Venditio rei executæ fieri debet cum solemnitatibus, & quænam hæ sint. c.1.n.26.pag.10.

Venditio Status magni valoris quomodo fieri debeat, ibid.n.26.pag.10.

Vendito cum pacto reemendi minori fit pretio, quàm sine tali pacto. c.1.sub n.156.pag.29.

Venditio differt ab adjudicatione. cap.12. nu.119.pag. 174.

Venditio sub hasta fit dempta sexta in damnum debitoris.ibid.

Venditio sub hasta, vide in v.sub hasta.

Venditio rei antiquæ, ac speciosæ etiam ordine Judicis fit cum pacto de retrovendendo, c.12. nu.123. pag. 174.

Venditio in quo differat à locatione, & emphyteusi. c. 11.n.6.pag.149.

in Venditione sub hasta si læsio non interveniat, non est locus novæ oblationi. cap.1.numer.28. pagina 11.

Venditor pascui pro animalium victu, vide in v.pascui venditor.

Ven-

Venditor mercium habita fide de pretio, pacto tamen adjecto ut pro earum pretio remaneant sibi obligatæ præfertur omnibus creditoribus super illis venditis. c.1.n.62.pag.17.

Venditor rerum in nundinis indistinctè præfertur super rebus venditis pro earum pretio omnibus creditoribus ementis. ibid.sub nu.62.

Venditor rerum, sive mercium decocto, pretio non habito, super illis præfertur etiam alijs creditoribus decocti. ibid.

Venditor rerum, quæ sunt fideicommisso subjectæ tenetur earum pretium restituere fideicommissario in gradu sequenti, etsi hic expressè, vel tacitè alienationi consenserit, & in quibus casibus remissivè. c.4.nu.162.pag.82.

Venire diem, vide in v. diem venire.

Venter matris si prægnans sit, filius natus non potest obtinere præambulum ab intestato, nisi pro una portione, salva provisione facienda pro tribus, viso exitu partus. c.6.n.64.& 65.pag.105.

Venter matris si prægnans sit, filius natus non potest conveniri nisi pro quarta hereditatis parte. ibid.sub n.65.

Ventris prægnantis cura matri defertur, & quæ in hujusmodi cura mater prægnans adimplere debeat. ibid.n.64.& 65.

Ventris prægnantis, idest fœtus animati occisi delicti corpus quomodo probetur. Resol.1.n.16.

Ventri viduæ prægnantis datur curator. c.7.n.55.pag. 118.& cap.9.nu.5.pag.132.

Ventrem esse prægnantem duo obstetrices testari debent. c.6.n.64.pag.105.

Verbum rescindo *quomodo intelligatur à legibus, & ex mente Cujacij duplex est* cap.12.num.87.& 88. pag.170.

Verba dispositionis, vide in verb. dispositionis verba.

Verba interpretari debent ut valeat potius dispositio, quam pereat, nisi voluntas testatoris refragetur. c. 3. n.79.pag.48.

Verba fideicommissaria, seu precativa quæ sint. c.4.n. 63. pag. 71.

Verba aliquot, quæ fideicommissum simplex, & absolutum inducunt, recensentur. cap. 4. num. 111. pag.74.

Verba testatoris licèt expressa non sunt consideranda, sed causa finalis, & ratio, quæ ipsum movet, attendi debet. c.4.n.122.pag.78.

Verborum etymologia primum inquiri debet. c.10. nu. 5. pag. 138.

Verbis mens testatoris præfertur. cap.4. num. 112. pag.74.

à Verisimili argumentum in jure probat c.6.sub num. 47. pag. 103.

Verisimilitudo est cognata naturæ. ibid.n.48.

Veritas magis, quàm juris subtilitas investiganda est in supremis Tribunalibus. cap. 10. num. 50. pag. 142.

Veritas in tempore inest. c.1.n.2.pag.206.

Veritas ex ore proprio elicitur. cap. 6. dist. 1. num. 34. pag. 242.

Veritas nullam requirit præmeditationem, & ex improviso elicitur ex hominis ore. ibid. sub num.65. pag.251.

Veritati fictio contra naturalem æquitatem prævalere nequit. c.4.n.123.pag.78.

Versetur *verbum moram continet.* cap.2. dist.2.num. 25. pag. 217.

Vestes detritæ ex bonis minorum possunt à tutore, vel curatore vendi absque autoritate Judicis. cap.7.nu. 58.pag.119.

Vicinitatis jus est per accidens. cap. 13. num. 73. pag.189.

Vicinus an possit alij jus congrui cedere. ibid. num 54. pag. 187.

. . . *an excludatur à jure congrui per alium vicinum, qui emit.* ibid. vide alia ad materiam in v.congrui jus.

. . . *de jure communi non retrabit à vicino.* ibid. n. 56.pag.187.

Vicinus præsumitur scire facta vicini. par. 2. cap. 3. num.28. pag.295.

Vicino pro retrahenda re jure congrui competit actio in rem scripta. c.13.n.59. pag.188.

Vicino præfertur consanguineus. ibidem numer. 74. pag. 189.

Vicinum malum habens habet malum matutinum. ibid.n.53.pag.186.

Vicissitudo humanarum rerum memoratur. cap.12.n. 31.pag. 162.

Victoria justitiam indicat. c.1.n.8.pag.7.

Vidua, vide in v.mulier.

Vidua dicitur persona privilegiata. cap.2.dist.1.num. 32.pag.212.

. . . *post litem contestatam nuptijs tradita fori electionis privilegium non amittit, secùs lite nondum contestata.* ibid. nu. 41. & 42. pag. 213. & *quid servetur in causa criminali, vide in v. fori. electione.*

Viduæ appellatione venit virgo. ibidem numer. 39. pag.212.

Viduâ secundo nubente, contristatur anima viri. c. 7.nu.83. pag.124.

Viduæ sub Dei sunt protectione. c.2. nu.1. pag.30.& c.2 dist.1.n.31.pag.212.

Viduæ privilegio eis concesso renunciare nequeunt. c. 2.dist.1.n.13.pag.211.

Viduæ cur miseratione sint dignæ. ibidem num. 30. pag. 212.

. . . *non possunt forum eligere contra subditum M. Admirati.* c.3.dist.1.nu.8. pag.229.

. . . *in Regno Neapolitano non restituatur adversus sententiam.* par. 2. cap. 2. sub numer. 14. pag. 286.

Viginti milliarium iter conficit diem. c.11.n.17. pag. 151.& c.7.n.37.pag.115.

si Vinco vincentem te, eò magis vinco te. cap. 1. sub nu. 73. pag. 18.

Vincendi modum melius cognoscit qui videt alios ludentes, quàm ipse lusor. cap. 6. dist. 1. num. 69. pag.251.

D. Vincentius, Vidman S. R. C. Consiliarius, & Regiæ Cameræ Præsidens laudatur. Resol. 3. num. 20.

Vinculi duplicitas an usq; ad filios fratrum extendatur in successione ab intestato. c.6. sub n.41. & seqq.pag.249.& seqq.

Vincula in fideicommissis contenta quomodo submoveantur

antur.c.9.nu.3.pag.132.
Vincula duo magis ligant . cap. 13. num. 71. pag. 189.
Vindiciarum judicium quid . cap. 10. numer. 44. pag. 141.
Violentia quibus modis committatur , ejusque species remissivè notantur.c.11.n.49.pag.154.
Violentia juris , & naturali rationi est contraria . c. 11. n.1. pag.149.
Violentiam qui non repellit à socio, quum potest, tam est in vitio , quàm ille qui eam infert . ibid. n. 6. pag.149. & n.53.pag.155.
Violentiã ad repellendam capitula Regni sunt inducta.ibid.n.1. & seqq. pag.149.& seqq.
Vir bonus, vide in v. bonus vir.
Vir bonus , & dives potest fieri inops, & improbus.c. 7.n.29.pag.113.
Vir inducens uxorem ad testandum an puniatur , & num valeat tale testamentum cap.3.n.106.& 107. pag.52.
Vir caput mulieris est c.6. sub n. 26. pag.98.
Vir tenetur alere uxorem, & familiam . c.7.num.80. pag. 122.
Viri nobiles , qui masculos in successionibus fœminis praferunt laudatione sunt digni . cap. 3. num. 80. pag.48.
Virginitas, & pulcritudo nedum secunda puellarum dos dicitur , sed pracipua.Resol.3.n.16.
Virgo venit appellatione viduæ . cap.2. dist.1. nu. 35. pag. 212.
Virgo patrem habens num fori privilegio gaudeat. c.2. dist.1.n.36.& seqq.pag.213.
. . . non potest dici miserabilis , sed ob sexus imbecillitatem alieno præsidio indiget . ibid. num. 39. pag.213.
. . . patre orbata post litem contestatam nuptui tradita fori electionis privilegium non amietit , secus lite nondum contestata . ibidem num. 41. & 42. & quid servetur in causa criminali , vide in v. fori electione.
. . . non potest forum eligere contra subditum Magni Admirati.c.3. dist.1.n.8.pag.229.
Virgo an puella sit, vel corrupta, obstetricibus est credendum.Ref.2.n.1.
Vis quid sit c.8.n.15.pag. 130.
Vis valdè differt à metu ibid.
Vis,& metus si intercesserit in contractu cum filiofamilias inito actum facit nullum.ibid.
Vis vi propulsanda.c.11.n.6.pag. 149.
Vim fieri vetat Prætor.c.10.n.26.pag. 140.
Vi facta sunt ipso jure nulla.c.8.n.15.pag.130.
Vi clam,vel precario quisnam possidere dicatur.c.10. n.22. pag.139.
Viscerum partem avellis à matre , à qua filium aufers.c.7.n.47.pag.116.
Viscerum pars matris dicitur filius. ibid.
Vita hominis omnibus rebus est præferenda. c.9.n.13. pag. 134.
Vita discrimen qui subit , lethaliter peccat. cap. 1. num.4.pag.6.
Vita probitas in judice requiritur. c. 2. dist. 2. num. 43. pag. 219.
Vita militia petitionis causa compromitti non potest. c.4.n.32. pag.239.
Vitam infelicem , & inermen ducere non sunt cogendi Vassalli.c.10. n. 62. pag. 143.
Vitam perdere , & bona conservare inhumanum est c. 7.n.83. pag. 124.
Vitium in originali repertum , in autentico quoque consideratur.c.4. n.132.pag. 79.
Vitium testamenti visibile quale sit. c.3. nu.133.pag. 56.& n.136.pag.57.
Vitia in testamento reperta immissionis remedium impediunt,& pleraque numerantur. c.4.nu.131. & seqq.pag.79.& 80.
Vitricus quando possit educare privignum. c.7. nu.47. pag.116.
Vivere honestè non dicitur mulier,qua ad secunda vota transit.Resol.3.n.5.
Vivere dicuntur perpetuò qui pro Republica ciciderunt in castris.c.7.n.36.pag.114.
Uncia auri quanti æstimetur. c.14.nu.11. & 14.pag. 195.
Universitas, seu Civitas æquiparatur minori. c.1. sub n.28.pag.11.
Universitas an habeat jus congrui. c.13.n.54.pag.187.
Universitas dicitur persona privilegiata . c. 2. dist.1. n.33.pag.212.
Universitatis pascua , & fructus nemoris vendi possunt etiam invito Barone ad æs alienum solvendum.c.10.n.69.pag.144.
Universitates beneficiis gaudent. c. 6. dist.3.n.19.pag. 160.
Universitates in integrum restitutionis remedio quando gaudeant.par.2.c.2.n.7.pag.185.& sub n.20.pag. 187.
in Universitatibus , scilicet Scholis scientia edocentur, & spiritualia non omittuntur. c.2.dist.3.n.24. pag.225.
Vocatis in fideicommisso datur Curator in casu vinculi submovendi.c.9.num.5.pag.132.
Voluntas coacta quoque voluntas est , sed non integra. cap.8.n.15.pag.130.
Voluntas ultra fatum est solatium fati. c. 9.n. 2. pag. 132.
Voluntas Monachi, vide in v. Monachi.
Voluntas testatoris,vide in v. testatoris voluntas.
Voluntas testantium debet esse libera , & ab omni coactione immunis.c.3.n.101.pag.51.
Voluntas libera judicandi in aliquem collata semper boni viri arbitrium præseferre videtur.c.4.num.22. pag.238.
. . . in Arbitros collata quid operetur. ibid. num.21. & 22.
Voluntatis quæstio non debet admitti,quùm in verbis nulla ambiguitas est.c.4.n.74.pag.71.
Votum conservandi bona in familia expediens est , & utile Reipublicæ. c.3.n.80.pag.48.
à Voto quando Judex se debeat abstinere. c.2.dist.2.nu. 15.pag.216.
Votorum paritas, vide in v. paritas.
de Votorum paritate plerique textus, & DD. scribentes referuntur.Resol.1.num.9.& 10. & num.72.& seqq.
Usus in bonis demanialibus Baronum competit civibus Universitatis.c.10.n.61.& 62.pag.143.
Usum in bonis demanialibus Universitatis habentes Cives.ibid.n.66.pag.144.

Usufructuarius nequit jus fruendi alii dare absque consensu domini proprietatis. cap.12. num.54. pag. 165.
Usufructus patri non quaritur ex iis bonis, quæ sunt fideicommisso subjecta, ab ipso alienatis, & per ejus filium revocatis.c.4.n.91.pag.73.
Usuraria pravitas, & Bulla Sixti V. incip. Detestabilis *irritum reddit contractum.c.5.n.16.pag.242.*
Uterinus frater, vide in v. frater uterinus.
Utilis contractus pro minore absque Judicis decreto non substinetur.cap.7.n.58.pag. 119.
Utile fideicommissum, vide in v. fideicommissum tacitum.
Utilia agere, & inutilia prætermittere debet tutor. c. 7.n.18.pag.112. num.32. pag.114.& num.58.pag. 119.
Utiles actiones, vide in v. actiones utiles.
Utilitas publica, vide in v. bonum publicum.
pro utilitate communi multa jure civili contra rationem disputandi recepta sunt. c.4. num.144.pag. 80.
Vulgaris substitutio. vide in v. substitutio vulgaris.
Uxor sæpè in sacris Bibliis pro concubina, & concubina pro uxore sumitur.c.6. sub n.10.pag.95.
. . privatim ducta in matrimonium absque instrumentis legalibus, & solemnitatibus in matrimonio requisitis aliquando in sacris Biblis, & Canonicis sanctionibus concubina dicitur.ibid.pag.95.
Uxor nulliter intercedit pro viro.c.7.n.66.pag.121.
. . . semper circumventa præsumitur à viro. ibidem n.67.
. . . transit in familiam viri.c.6. sub n. 26. pag.98. & sub n.30.pag.99.
. . . militis de jure Regni fori militaris privilegio non gaudet.c.4.dist.2.n.10.pag.232.
Uxores maritorum honore, nobilitate, domicilii jure, ac foro gaudent, eorumque conditionem sequuntur. c.6. sub.nu.26.pag.98.

FINIS.

LEONARDI
RICCII
OBSERVATIONES,
CUM
ADDITIONIBUS
AD PRAXIM CIVILEM DECRETORUM

DOM. D. CAROLI ANTONII
DE ROSA, SIVE DE ROSIS

Marchionis Villæ Rosæ

OLIM REG. CONSILIARII

Et deinde Reg. Cancellariam Regentis Dignissimi.

NEAPOLI MDCCXIX.

Sumptibus Nicolai, & Vincentii Rispoli.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEG.

ELENCUS CAPITUM.

Quicunque hanc eruditissimam Civilem Praxim decretorum legit observet à nostro doctissimo Auctore fuisse, divisam in quatuor partes.

ELENCUS.

Pars Prima unica judiciorum particularium, divisa in quatuordecim capita, à fol.5.ad fol.349.
Pars prima ordinis judicii in prima instantia divisa in septem capita, à fol.350.ad fol.459.
Pars secunda ordinis judicii in secunda instantia divisa in quatuor capita, à fol.460.ad fol.514.
Pars ultima trium resolutionum criminalium, sine num.

Elenchus Capitum primæ partis unicæ judiciorum particularium.

Cap. I. De decretis, quæ in concursu creditorum interponi solent, fol.1.
Cap. II. De decretis, quæ vigore Carboniani edicti interponi solent, fol.4.
Cap. III. De decretis fieri solitis in successione ex testamento, fol.5.
Cap. IV. De decretis quæ in substitutionibus, & fideicommissis interponuntur, fol.7.
Cap. V. De decretis fieri solitis in petitione legitimæ fol.7.
Cap. VI. De decretis fieri solitis in hæreditatibus ab intestato, fol.8.
Cap. VII. De decretis, quæ in dando Tutores, & Curatores, & in dispensatione *Senat. Conf.Velleja*, fol.8.
Cap. VIII. De decretis in Senatus Conf. Macedoniano, fol.8.
Cap. IX. De decretis, & alienationibus rerum fideicommisso subjectarum, fol.10.
Cap. X. De decretis in posorio, vel quasi interponi solit s. fol.10.

Subdistinctum à D. Addente v3.

Dist. I. De possessorio retinendæ; fol.10.
Dist. II. De exceptione proprietatis, sive dominii, fol.15.
Distin. III. De possessorio recusandæ, fol.17.
Distin. IV. De acquirenda possessione, fol.19.

Cap. XI. De decretis fieri solitis in possessorio per modum extraordinariæ cognitionis, fol 21.
Cap. XII. De decretis in contractibus rescissoriis, & in judicio assisteutiæ, fol.22.
Cap. XIII. De decretis in causis aspectus novi operis maritimi, & juris congrui, fol.22.
Cap. XIV. De decretis in instrumentorum reassumptorum liquidatione, præventione, & incusatione obligationis pœnes acta, fol.22.

Finis quatuordecim Capitum cum distinct.

Elenchus Capitum Primæ partis ordinis judic. in prima instantia.

Cap. I. De decretis quæ ad dilatorias exceptiones attinent, fol.25.
Cap. II. De decretis fori exceptionem declinatoriam recipientibus, ibid.

Distinctum à D. Auctore v3.

Dist. II. De decretis, quæ in judicum recusationibus interponi solent.
Distin. III. De Clericatus exceptione.

Cap. III. De decretis quæ in exceptionibus declinatoriis ratione distinctæ jurisdictionis interponuntur.

Distinctum à D. Auctore v3.

Distin. II. de fori militaris exceptione.
Distin. III. De remissione Causarum.

Cap. IV. De decretis incompetentiam Judicis temporaneam, seu compromissi materiam continentibus.
Cap. V. De decretis exceptiones peremptorias respicientibus.
Cap. VI. De decretis in concursu ordinarii judicii fieri solitis.

Distinctum à D. Auctore v3.

Distin. II. De publicatione, & repulsa.
Distin. III. De primo, & secundo beneficio.
Distin. IV. De conclusione, & termino ad concomitandum, & impugnandum.

Cap. VII. De decretis causarum diffinitivis.

ELENCUS CAPITUM.

Hæc omnia supradicta capita septem à Dom ino Addente remittuntur ad tertium tom.suæ Praxis,ut fol.25.

Finis septem Capitum,& distinct.remissivè.

Elencbus Capitum Secundæ partis judicii in secunda instantia.

CAp. I. De decretis appellationem revisionem, & reclamationem respicientibus, *fol.*25.

Distinctum à D. Auctore v3.

DIstin. II. De variis appellationum speciebus, *fol.*26.

Subdistincta à D. Addente.

DE prima specie appellationum qualitatis personarum, *fol.*27.
A sententia Delegati ad quem appellatur, *fol.*30.
De secunda specie appellationis respectu qualitatis decretorum *fol.*31.
Dist. II. De appellatione in foro Ecclesiastico, *fol.*39.
De appellatione omisso medio, *fol.*40.
De tertia specie appellationis respectu quantitatis, *fol.*40.
Dist. III. De Actis quibus appelaationis judicium progreditur, *fol.*47.
Dist. IV. De reclamatione, *fol.*49.
Cap. II. De decretis in restitutione in integrum fieri solitis *fol.*51.

Subdistinctum à D. Addente.

DE decretis in restitutione in integrum fieri solitis de revisione, *fol.*53.
De recursu per viam quærelæ, *ibid.*
Cap. III. De decretis nullitatum fieri solitis *fol.*53.
Cap. IV. De decretris circa modificativas exceptiones, *fol.*58.

Finis 4. Capitum cum distinct., & subdistinct.

Elencbus ultimæ partis trium Resolut.Criminalium.

Obser. DE delicto in genere in crimine facti permanentis, & ibi prius de tortura ex processu informativo, de quo Auctorem consulas, *fol.*59.
Obser. De delicto in genere stupri in puella, & matrimonii promissione, *fol.*60.
Observ. An stuprator teneatur ad matrimonium, vel ad dotandam, si puella ab aliis sit cognita post stuprum, *fol.*60.

Finis trium Resolut.Criminal.

LEONARDI RICCII

OBSERVATIONES AD PRAXIM CIVILEM DECRETORUM DOMINI D. CAROLI ANTONII DE ROSA.

Olim Regii Consiliarii, deindè R. Cancellariam Regentis Dignissimi.

PRIMA PARS

De Judiciis Particularibus.

OBSERVATIO IN CAPITE PRIMO

De Decretis, quæ in concursu Creditorum interponi solent.

SUMMARIUM.

1 *Concursus creditorum non patitur, ut coram diversis Judicibus tractetur, quando concursus formatur per debitorem, secus quando formatur inter creditores.*

2 *Textus in l.Lucius 19.ff.qui potior in pign. hab. declaratur.*

3 *Cessio duplex est, una voluntaria, altera necessaria.*

4 *Voluntaria est, quæ fit absque interventu debitoris, quo casu cessionarius graduatur loco Creditoris, non solum pro capitale, sed etiam pro tertiis decursis, & decurrendis, & traditur ratio.*

5 *Cessio necessaria est conventio inter debitorem, & aliquam personam, sive tertiũ quo casu primus creditor, etiam invitus cogitur recipere pecuniam, & cessionarius graduatur pro sorte, & pro tertiis decursis usque ad diem primi contractus, sed pro tertiis decurrendis graduatur à die secundi contractus, & ratio assignatur.*

6 *Textus in l.si prior 13. §. à titio mutuatus ff.qui potior in pig.declaratur.*

7 *Cessio necessaria etiam dicitur conventio*

Juris luendi, sive affrancandi cessi à debitore ubi magna insurgit quæstio pro tertiis maturandis post cessionem, quæ resolvitur.

8 *Legatario quando competit actio hypothecaria pro interesse legati.*

9 *Cedens, & Cessionarius ambo eodem loco graduatur.*

10 *Jus luendi extinguit solum hypothecam, & non tollit dominium ad quem spectat.*

1 Uctor noster in hoc 1. Cap. lepidissimam praxim dat procedendi in concursu Creditorũ cum formulis decretorum, Ubi observãdũ duco, quod natura hujus Judicii concursus non patitur, ut coram diversis Iudicibus tractetur, cum ordinetur ad prælationem omnium Creditorum.

Unde omnes causæ contra debitorem coram diversis Iudicibus, etiam competentibus motæ, & movendæ trahuntur ad universalem Iudicium concursus, tanquam principale caput, & coram uno, eodemque Iudice debent tractari, ne earum continentia dividatur per rationes adductas à *Dom. Francisco Salgado in labyrint. creditor. concurs. tomo 1. par. 1. cap. 2. num. 15. 20.* & loquentibus per *Textum in l. 1. & 2. ff. quarum rerum ad eundem Judicem eatur l. nulli C. de judiciis c. per tuas de arbitr. cap. fin. de rescriptis cap. dispendia eodem tit. in 6.* & aliis *Ursillus ad Afflictum decis. 280. num. 7. Novarius in praxi elect. for. sect. 3. qu. 24. in 2. editione pag. 263. Marta de jurisd. 4. p. cent. 2. cap. 123. num. 14.*, & alii ibi adducti.

Observa etiam, quod supradicta conclusio habet locum, quando concursus formatur per debitorem ipsum.

Secus quando firmatur inter Creditores tantum illum convenientes in diversis Tribunalibus. *Salgadus d. cap. 4. §. 1.*

Nam Iudicium Universale concursus diversum, & separatum est à Iudicibus particularibus alibi à Creditoribus intentatis *Salgad. cap. 16. n. 33. & 24.*

Hic ordinatè videtur notandus, an Cessionarius annuorum introituum anterioritatem habeat, tam pro capitale, quam pro tertiis attento *Text. in l. Iutius 19. ff. qu. potiores in pignore habeantur.* 2

Qui disponit, ut Creditor anterior pro sorte sit etiam anterior pro usuris, & pro interesse tertiarum. *Rodoer. ad de Marin. lib. 1. resol. 76. num. 1. c. 4.* & idem *de Marin.* ibi, *num. 1. & 3.* concludit, *dummodo usuræ sint promissæ, vel adsit solita clausula instrumẽto. Pro quibus omnibus observandis, quia per dictam clausulam usuræ peti possunt jure actionis, & non Iudicis officio, ut inferius dicemus.*

Hæc quæstio nimis intricata, & contrariis opinionibus controversa est, nos vero per duos terminos distinctos putamus omnem obscuritatem tollere, & contrarias opiniones concordare.

3 Cessio enim duplex est. Una voluntaria, & altera necessaria.

Cessio voluntaria est illa conventio, quæ absque consensu, & interventu Venditoris fit inter Creditorem, & aliquam personam, ut voluntariè creditor cedit suum creditum, & sic ex utraque parte creditoris cedentis, & tertii cessionarii voluntariè contrahitur absque interventu debitoris. 4

Quo casu cessionarius in concursu creditorum graduari debet loco creditoris, tam pro capitale, quam pro tertiis præteritis, quam pro tertiis futuris decurrendis post cessionem.

Ratio est, quia Cessionarius subintrat in locum, & gradum creditoris, & acquirit omnia jura ad cedentem spectantia contra concreditores Posteriores, etiam pro tertiis futuris maturandis per *Tex. in l. non omnimodo la prima C. de his, qui in prior. creditor. locum succedunt* ubi *Bart.*, Ibi, *Extraneus ex cujus pecunia debitor liberatur in locum prioris creditoris succedit si hoc pacto tradidit, & vere ejus pecunia ad creditorem pervenit, vel ipse recta via Creditor pro debitore solvit.*

Et per dictos concreditores posteriores, & per dictum debitorem nulla exceptio opponi poterit contra cessionarium, ut omnes DD. communi calculo concludunt.

5 Cessio necessaria est illa conventio, sive contractus, qui fit inter venditorem, sive debitorem, & aliquam personam puta Titium, cum debitor non habens pecuniam pro affrancanda annualitate, quam debet suo creditori.

Quo casu debitor facit venditionem Titio, & brevi manu pretium solvit pro affrancatione annualitatis debitæ primo creditori cessis juribus ad beneficium Titii secundi creditoris solventis.

Vel Titius pecuniam dedit vinculatam pro facienda affrancatione cum primo creditore, dicta cessio dicitur necessaria ex utraque parte, nam primus creditor etiam invitus cogitur recipere pecuniam attento vinculo, & debitor necessariè, & invitus cogitur, vel brevi manu solvere pecuniam

pri-

primo creditori, vel post intervallum stante pecunia sic vinculata.

Et tunc in concursu creditorum Titius cessionarius graduari debet pro sorte principali, & tertiis ipsius sortis usque ad diem cessionis à die primi contractus.

Sed pro tertiis futuris debitis ex contractu inito inter venditorem, & Titium, ipsum Titium esse graduandum à die dicti secundi contractus, &

Rationem assignat *R. de Marinis lib. 1. resol.76.nu.11.*

Quia per solutionem factam à debitore anteriori creditori illius creditum fuit extinctum §.1. institutionum quibus modis tollitur obligatio.

Tertiæ enim futuræ debitæ ex secundo contractu inito inter debitorem, & Titium, secundum illius diei anterioritatem regulari debent.

Et hæc est vera conclusio circa quam nemo poterit impugnare, si veritatem amamus. Hinc enim novus contractus non poterit in prioris locum subrogari quoad exactionem futurorum redditùum affrancatione extinctorum, ut voluerunt non solum dictus *Reg.de Marinis in dicta resol.76.*, sed etiam *Reg.Galeota controv.56.lib.1.nu.32.* & decisum refert *Thorus tomo 2. compendii, verbo creditor, qui pecuniam,* & meminit *R.Latro decis.16.nu.5.allegata per D.Carol. de Luca ad de Marin.dict.resol.76. nu.3.*

6 Hæc conclusio videtur esse contra *Text. in l. si prior 13. §. a Titio mutuatus ff. qui potiores in pignore ibi in summario.*

Tertius qui succedit in locum primi, potior est secundo *Bart.*

Et ibi Tertius dat mutuam pecuniam tibi, ut Titio solveris, & paciscitur, tecum, ut idem prædium ei pignoribus hypotecæ sit, & locum ejus subeat. Num hic Mævius prior est tertio, quæ pactus est Titio soluta pecunia impleatur conditio, & Tertius de sua negligentia queri debeat; sed tamen, & hic tertius creditor secundo proferendus est.

Ubi *glos. præferendus est ff. pactum quod fecit Arg.C.de his in prior.cred.l.1.*

Sed amplectenda est conclusio nobis supra firmata *dicto text. non obstante.*

7 Cessio necessaria altero modo dicitur, & est conventio, sive contractus à debitore factus, qui non habens pecuniam pro affrancanda annualitate debita Primo creditori illud jus luendi, sive affrancandi, sive solvendi ad sui beneficium spectans cedit alteri, nempe Cajo, ut Cajus luat, sive solvat pro affrancatione dictæ annualitatis debitæ primo creditori, tùc adhuc dicitur cessio necessaria ex utraque parte, quia Cajus cessionarius juris luendi non potest jura creditoris acquirere, nisi luat necessario pecuniam debitā primo creditori, & primus creditor necessario cogitur recipere pecuniam à Cajo cessionario.

Hic magna insurgit quæstio inter DD., an Cajus cessionarius juris luendi graduari debet in concursu creditorum, tam pro sorte, quam pro tertiis decursis ante cessionem, & pro tertiis decurrendis post cessionem.

Nullum dubium cadit pro sorte principali, & tertiis decursis ante cessionem factam à primo creditore, quia pro dicta sorte principali, ex tertiis decursis cessionarius præfertur creditoribus posterioribus, imò solutum pro tertiis decursis est capitale pro cessionario solvente.

Sed dubium, & controversia est pro tertiis futuris, & maturandis post cessionem, nam aliqui dixerunt ad beneficium Caii cessionarii, & alii vero dixerunt contra Cajum cessionarium.

Et qui vult hanc pugnam Doctorum observare legat *D. Carolum Antonium de Luca ad resol.76.de Marinis, & Leonard. Rodoer.ibidem, Reg.Capyc. Latro decis.16.in qua inservit allegationem Braneacii, & decisionem Reg.Revertcrii.*

Legat *Horatium Montanum controver. 35.Carleval.to.2.lib.1.tit.3.disp.35. à num. 36.& legat alios.*

Qui *Rodoerius* resolvit ad beneficium cessionarii rationibus adductis in allegatione *Reg.Consil.Ascanii Raetani*, & ita etiam resolvit dictus *Reg. de Marinis dicta resol. 16.per rationem adductam nu.17. & per D. Fabritium Braneacium, & per R.Revert. decis.580.*, & alii ibi allegati per *dictum Reg. de Marinis, & Reg.Capic.Latro.*

8 Verum advertendum est, quoad legatarios non competit actio hypothecaria pro interesse legati à tempore conditi testamenti, nisi in dicto testamento fuit taxata annualitas; puta relinquo centum Titio, & pro eis annuos ducatos tot, tunc hypotheca competit non solum pro sorte legata, sed etiam pro dicta annualitate in dicto testamento taxata. *Rodoerius ad dictam de Marinis resol.76.nu.11.*

Ita etiam, quando interesse fuit à principio taxatum prævia partium conventione, vel in instrumento adest clausula solita Quibus observandis, quia tum debetur jure actionis vigore dictæ clausulæ *de Marinis n. 4.*, tunc graduandus est etiam pro interesse à die contractus, per *tex.in l. Lucius 19. ff. qui potiores in pignore habentur.*

Secus si Judicis officio fuit liquidatum pro-

propter moram debitoris, ut concludit idem *Rodoer. loco cit. nu.6.*, *& de Marinis ubi supra.*

9 Ita etiam cedens, & cessionarius pro rata in concursu creditorum graduandi sunt, itaut neuter præferatur, sed ambo in eodem loco graduantur, cum omnes pendeant ex eodem fonte, ut concludit *Reg. de Marinis ad decis. Reverterii 580., tam in casu decisionis 226. de Franchis, in qua tractatur voluntario, quam in casu decisionis dicti Reverterii, in qua tractatur de contractu necessario ex juribus cessis per debitorem.*

10 Hic non omittendum duco quod jus luendi extinquit solum hypotecam, & non tollit dominium ad quem spectat pro quacunque causa, vel titulo donationis, vel alia causa, vel titulo, ita decisum refert in S. C. *Dom. Cons. Rocco respons. 19. nu. 17.*

Et ultimo sic decisum in dicto S.C. ubi residebat *Dom. Cons. Altimare* in favorem donatarii, ut dictus *Dom. Altimarus mihi narravit.*

OBSERVATIO

Ad CAP. II.

De Decretis, quæ vigore Carboniani edicti interponi solent.

SUMMARIUM.

1 *Carbonianum edictum unde dicitur, & quando fuit institutum.*

2 *Carbonianum edictum fuit institutum ad beneficium pupilli, qui pretenditur non esse filius patris mortui, vel non esse ex legitimo matrimonio natus.*

3 *Carboniana possessio duplex est, ordinaria, quæ competit majori ætate, extraordinaria quæ competit impuberi.*

4 *Extraordinaria competit etiā pupillo non instituto, neque exhæredato.*

5 *Carboniana non habet locum in bonis maternis, nec fraternis.*

6 *Partus suppositus quis sit, & ut evitetur dicta controversia cautela datur Viduæ.*

7 *Partus suppositus quando dubitatur, quot requisita requiratur, & traditur ratio.*

8 *Praxis cum cognitione causæ in partu supposito.*

9 *Mater accusata de partu supposito quando differenda est accusatio, & quando secus.*

10 *Fæminæ natæ ex nobili familia, quæ habent Montem pro monacandis filiabus ad evitandam controversiam, an sint natæ ex ventre matris sit instrumentum per obstetricem, ut notetur in libris dicti Montis, & ratio quare datur.*

11 *Formula dicti Instrumenti.*

1 Carbonianum edictum ita appellatur, quia à Prætore Gneo Carbone fuit institutum. *Auctor noster hic nu. 4.*

Et fuit institutum anno à Chisto nato 393. Quo tempore mutuo consensu matrimonium valide contrahebatur,

Postea secundum ritum Romanæ Ecclesiæ multæ fuere constitutæ solemnitates *Auctor noster hic num 21.*

2 Carbonianum edictum fuit institutum ad beneficium Pupilli, contra quem movetur quæstio status. Ut si quis ponit illum non esse filium patris mortui, vel non esse legitimum, vel matrimonium non esse contractum,

Et è contra Mater, quæ Carbonianam possessionem bonorum petit probare intendit esse filium legitimum. *Auctor noster hic num. 19.*

3 Et quod Pupillo competit possessio Carboniana ordinaria, vel extraordinaria.

Ordinaria competit filio majori ætate contra quem quæstio, sive controversia status opponitur. Tunc de illa statim tractanda est. Nam si in quasi possessione filiationis reperiatur ei præstantur alimenta, & denegatur interim possessio,

Secus si dicta controversia status opponatur circa filium impuberem, tunc differtur discussio dictæ controversiæ, & interim ei datur possessio bonorum ex Carboniano edicto. *Auctor. noster hic nu. 6.*

4 Observa etiam, quod Carboniana possessio extraordinaria datur pupillo non instituto, nec exhæredato, contra quem opponitur quæstio status, & dicta quæstio differtur in tempus pubertatis, *Bertacchinus in verbo Carboniana.*

5 Et Carboniana possessio non habet locum in bonis maternis *l. de bon. in princ. ff. ad Carbonian.*

Nec datur in bonis fraternis *l. 3. & l. si is, & l. cum fine eodem tit.*

Et Carboniana datur cum summaria cognitione *l. 2. C. ad Carbonianum.*

Solet quandoque dubitari.

De Partu Supposito.

6 Partus suppositus est quem Mater fingit esse in utero suo procreatum causa imperii penes sè conservandi, vel lucrosam mortui Viri hæreditatem adipiscendi, & pœna hujus delicti est capitalis, & quomodo intelligenda est dicta pœna capitalis est elegantissima *allegat.*

legat. Dom. Philipp. Marescà inserta apud *Sarnum in par.1.cap.46.fol.271. in ultima im responsione cum addit mea Leonardi Ricc.*

Et cautela datur, tam Viduæ prægnanti, quam hæredibus Viri mortui, ut evitetur controversia super statu pueri nascentis *Ulpianus lib.23.ad edicta in l.1.§. de inspic.ff. de ventre inspic.*

7 Et *Franchis decis.232.* ubi *num.2.* tradit formulam decreti faciendi, quando dubitatur de partus suppositione, & aliud decretum, quo fit electio personarum, quæ assistere debent in loco partus.

Et ibidem *num.1. de Luca* refert, requiri quatuor sollemnitates,

Prima juxta dispositionem *d. leg. 1.ff. de vent.inspic.*, ut eligantur duæ obstetrices, & quinque aliæ mulieres liberæ, quæ ventrem inspiciant, & tangant. Nam si non reperitur gravida non sit custodia, quæ frustra fieret.

Secunda sollemnitas est, ubi reperitur gravida, tunc ordinatur custodia partus. Et eliguntur tres aliæ Mulieres liberæ, & tres Viri liberi.

Tertia solemnitas, ut præsentia ad actum parturiendi destinent duæ obstetrices, & quinque mulieres liberæ.

Quartà solemnitas, ut inspiciatur partus.

Et Ratio, quia publicè interest partum non subici, ut salva sit dignitas familiæ, nè partus falsæ Agnationis fruatur hæreditate non sua.

8 Hinc oritur Prax. quod tali casu venter non mittitur in possessione. Nisi cum plena causæ cognitione.

Et expensæ fiunt sumptibus petentis *de Luca* ibidem.

9 Et in appendice concludit *de Luca*, quod si Mater accusatur de partu supposito non est differenda accusatio in tempus pubertatis ex *Tex.in l.1.§.fin.ff.de Carbonian.edict.*

Secus quando agitur de controversia status pupilli, & ipse opponitur in successione tunc differenda est quæstio in tempus pubertatis,

10 Solent quoq; Equites, & cæteri nobilis familiæ habere Montè pro maritàdis & monacandis filiabus, & prò aliis spectantibus ad masculos, & nè aliqua nascatur controversia ad partum ex ventre Matris natum solent uti Cautela, quod obstetrices faciat Actum Publicum manu Notarii, & Judicis ad contractus, quod partus sit natus ex ventre Matris Conjugis N. & copia dicti Instrumenti transmictitur ad Notarium Montis dictæ familiæ, ut in libris dicti Montis inteftetur, & registretur, ut adveniente Tempore nulla controversia status oriri possit ad dictum puerum, vel puerulam natam.

Et Ratio, quare sola obstetrix sufficit ad faciendum dictum actum est, quia inverisimile est, ut dictus Vir, & Uxor cum sint ambo vivi fingant natum ex altera familia esse proprium ipsorum filium, ad finem, ut dictus partus alterius familiæ falsò gaudeat suffragio Montis familiæ suæ.

Formula Act. qui fit ab obstet. ut Partus gaudeat Benef. Montis.

In nomine Domini die T. mensis T. anno Indictione Regnante in Terra N. Provinciæ N.

11 In nostra presentia constituti Berta N. publica obstetrix, quæ spontè asseruit, & declaravit coram Illustri Domino D.T. & Illustri Domina T. Principe, & Principissà dictæ Terræ Conjugibus, & coram nobis, &c. in vulgari sermone loquendo pro faciliori facti intelligentia; Come detta Signora Principessa D. T. sotto 22. Maggio 1677. giorno di Sabbato hore 13., e mezo partorì una figliuola, la quale poi a 29. di detto mese Maggio del medesimo anno 1677. fu battezzata dal Reverendo T. di T. Parocho della Matrice Chiesa di S. T, di detta Terra nella Cappella della Nascita del Signore nel Palaggio di detto Signor Principe, e Principessa Conjugi, e gli fù posto nome n. n. de qua quidem declaratione, ut prædicitur facta dicta Obstetrix, & Domini Princeps, & Principissa Conjuges, requisiverunt nos, &c. ut publicum conficere deberemus instrumentum, &c. nos autem &c unde, &c. & prolndè juravit. &c.

Præsentibus T. di T. Judice ad Contractus, & T. di T. testibus.

OBSERVATIO.

AD CAP. III.

De decretis fieri solitis in successione ex testamento.

SUMMARIUM

1 *Præambulum quid sit?*
2 *Præambuli etymologia unde dicitur?*
3 *Præambulum non fit in S. C. nec in R. Camera, sed in M. C. V. At in Curiis Regni quomodo practicatur.*
4 *Præambulum fit ex testamento, quando testator habet facultatem testandi, & hæres facultatem succedendi, & qui sunt declaratur.*

5 For-

5 *Forjudicato succedunt conjuncti in tertio gradu pro æquali portione cum Fisco pro rata, & numero liberorum, exceptis Neapolitanis quibus non succedit Fiscus.*

6 *Filiusfam. non potest condere testamentum etiam Patris consensu, & assignatur ratio, & reiiciuntur contrarii.*

7 *Servus testari non potest, neque impubes, neque furiosus, neque mente captus, neque diminutus sensibus Mutus, Surdus, prodigus, cui datur Curator,*

8 *Testamentum duplex est clausum, & apertum, sive nuncupativum.*

9 *Testamenti clausi requisita, quæ sint.*

10 *Et quæ sint Testamenti nuncupativi.*

11 *Testamentum Patris, & Matris, aliorumque Parentum, etiam favore nepotum non requiruntur dicta requisita.*

12 *Testamentum ad pias causas requirit completam voluntatis perfectionem, & dantur Exempla.*

OBserva, quod præambulum est judiciarius actus, quo hæres declaratur defuncti successor legitimus, in quem omnes actiones, tam activè, quàm passivè transeunt Auctor noster hic *num.5.*

Præambulum dicitur, per quod quis declaratur hæres ex testamento, vel ab intestato.

2 Etymologia sua ita dicitur, quia est præambulus actus, ut hęres valeat exercere, & substinere jura defuncti hęreditaria activè, & passivè *de Luca ad Franch. decis.204. ex Iasone in l. fin. C. de jur. delib.*

3 Et Pręambulum non fit in S.C., neque in Regia Camera, sed in M.C.V. in hac Civitate Neapolis.

At in Regno in Curiis secularibus, etiam si tractetur de Clericorum successione ab intestato, vel ex Testamento, etiam si Clericus sit institutus à Clerico Auctor noster hic *n. 9. ex Anzaldo de jurisdictione par. 3. cap.3. Carlev. de judiciis disput.2. qu.5. à num.395. Graff. de effect. Cleric. effectu. 1. num.1010.*

Alioquin iis decreta non prosunt.

Et rationem assignat, quia post mortem Clerici bona non remanent Ecclesiastica, sed Temporalia *Can.* quo Iure *dist.* 8. & proinde jurisdictio temporalis est cum ante ea capere debet.

Alias assurdum esset jurisdictionem spiritualem accipere bona temporalia, & ita observari in Regno dixit.

Observa, quod pręambula facta in Curiis inferioribus Regni; nisi fuerint confirmata in M. C. V. in ipso Tribunali fidem non faciunt si tractetur de liquidando Instrumento; vel accipienda pecunia in banco depositata sive perventa Auctor noster hic *num. 11. ex Thor. in vot. 44. à num. 394.*

Quod nota bene, quia in aliis causis, fidem faciunt, absque confirmatione facta in hac M.C.

4 Observa etiam, qui vult succedere ex testamento Testator habeat facultatem testandi, & hęres habeat facultatem succedendi.

Hinc testari nō potest Hereticus, nec Apostata, nec Forjudicatus, qui nec testari, nec succedere potest.

5 Et si Forjudicato sint conjuncti in tertio gradu admittuntur pro ęquali portione cum Fisco pro rata, & numero liberorum.

Verum ex privilegio Neapolitanis concesso anno 1515. hereditas Forjudicati ad filios, & Agnatos defertur, & non ad Fiscum.

6 Filiusfamilias potest succedere, sed non potest condere testamentum, etiam si Pater consentiat *l. qui in potestate ff. de Testam.* Rejectis dicentibus filiumfamilias de adventitiis testari posse quorum usussructus ad Patrem non pertinet.

Et ratio est, quia jus testandi habet, qui sui juris est dictus Auctor noster hic *nu. 21.*

7 Ideò servus testari non potest.

Neque impubes etiam si miles sit, quia non dum plenum Judicium habet.

Neque Furiosus, vel mentecaptus testari potest; Nisi eo tempore, quo furiosus intermittitur.

Et ut quisquam sensibus reperiatur diminutus an testabilis, vel Intestabilis sit, reliquitur judicantis arbitrio Auctor hic *num.29.*

Mutus, & surdus simul testamentum facere nequit.

Prodigus cui datus est Curator testamentum facere non potest.

8 Testamentum duplex est clausum, & apertum sive nuncupativum.

9 Clausum, sive in scriptis requirit septem requisita.

Primum ut hęredis institutionem contineat.

Secundo ut septem interveniant testes.

Tertio, ut mares sint, & non fœminæ.

Quarto, ut sint ętate majores, & non impuberes.

Quinto, ut rogati sint ob causam faciendi testamentum, & sint in conspectu Testatoris, eumdemque videant.

Sexto, ut Testator se subscribat presentibus, & videntibus testibus, & si scribere nesciat octavus adhibeatur testis, & si testamentum scriptum in manu habeat dicat illud esse suum ultimum testamentum, ut suspictio fraudis deleatur, ne alia pro alia scriptura supponatur.

Nisi testamentum in qualibet carta à Testatore sit subscripta,& aliunde constat fraudem abesse.

Septimo, ut testis tempore subscriptionis suo, vel alieno sugillo signet.

10 Nuncupativi requisita sunt,

Primo, ut Testator proprio ore heredem nominet præsentibus testibus vocatis, qui sint septem.

Nam Testator corpore infirmus licet sit sanæ mentis ad intervocationem alterius non subsistit testamentum, quia timet eos sub quo custodia est,

Testamentum nuncupativum non requirit scripturam de substantia,& in rure, sufficit numerus quinque Testium, & tempore Pestis sufficiunt duo.

Testamento Militis, etiam sufficiunt duo testis, etiam Peregrini, & mulieres, & etiam si non sit miles,sed reperitur in conflictu militis. *Auctor noster hic nu.*49.

Et miles quamquam sit filius familias mutus,vel surdus,semper testari potest.

11 Et pater inter liberos potest concedere testamentum in scriptis, vel nuncupativum absque dictis sollemnitatibus, & sufficiunt duo testes, & hoc favore liberorum, nam si cum iis instituta sit extranea persona non valet respectu extranei, & illa portio accrescit liberis. *Auctor noster hic nu.*59.

Quod habet locum etiam in testamento matris, & aliis parentibus, & etiam favore nepotum, & aliorum descendentium, & testamentum piæ causæ, etiam duo testes sufficiunt.

Imo Schedula manu testatoris scripta, & subscripta, & verificata ad pias causas firmum remanet testamentum. *Auctor noster hic nu.*70.

12 Verum testamentum ad pias causas requirit completam voluntatis perfectionem, ut si testator,relinquat ducatos quatuor mille cum oneribus explicandis dictus actus non est completus, & interim testator à vita discessit rejecto Episcopo Riccio,& aliis contrarium dicentibus, *Auctor noster hic num.*31.

Si vero reliquit ducatos quatuor mille ut de ejus annis redditibus celebrentur missæ, vel fiat aliud onus dicitur completus actus, licet non potuit complere testamentum ob mortem,quia mortuus est,& circa alios, &c. *dicto nostro Actori.*

OBSERVATIO

Ad CAP. IV.

De Decretis, quæ in substit. & fideicomm. interponuntur.

Substitutionem materiam mare anglicum sine fundo appellant Doctores,ut *Auctor noster hic nu.*20.

Et quia additio nostra brevis esse debet nil putavi hic addere sufficiant, quæ dixit *Auctor noster hic.*

OBSERVATIO

Ad CAP. V.

De Decretis fieri solitis in petitione legitimæ,

SUMMARIUM.

1 *Legitima quid differt à paraggio, & traditur differentiæ.*

2 *Paragium enim est quid diversum à legitima.*

Primo,quia legitima est certa, & limitata, sine personarum distinctione. *Auth.novis. C.de inoff.testam.*

Dos autem de paragio est incerta, nam regulatur à personarum qualitate, & locorum consuetudine, *de Marin. lib. 2. resol. 166.num.*2.

Secundo paragium est, quando legitima non sufficit. *Tex. in Novella* 39.*tit.*6. *de restitution.*& propria *in Auth. decurio* §.*quamobrem.*Unde sumpta est. *Auth. res quæ C. com.de legat.& fideicommiss.*

Quia legitima non est debita filiis in vita Patris, sed post mortem in bonis Paternis, ita *de Marin.* ubi supra. Et ita pariter post mortem Matris in bonis maternis. Teste *de Marin.lib.*2.*resol.*208.*num.*21. *& textu in l.eum quæritur C.de inoffic.testam.*§.1.*Aut. de triente,& semisse.*

Dos autem de paragio est debita etiam in vita Patris *l.fin. C. de dotis promiss. & l. qui liberos ff.de ritu nuptiar.*ita in terminis *constitutio Regni in aliquibus*, & consuetudo Neapolitana,quæ incipit *si moriatur*. Ita concludunt *Napodanus in verbo paragium, Gramm. decis.* 101. *num.*65. *de Franch. decis.*

cis. *Capyc.Latro consult.*119. *nu.*37.

Quia dos de paragio debetur sorori antequam nubat, ut pari nubere possit.

Post nuptam verò nulla dote à fratre assignata non amplius dicitur dotem de paragio à fratre deberi, sed legitimam, ita *de Marin.lib.*2.*resol.*166.*num.*6.,& ex *Andrea* docet *Affl.in constitut.in aliquibus num.*45. & *decis.*160. *Capyc. latro decis.*39. *num.*12. *Gizz.ibi.*

Et paragium non potest excedere virilem ratione solutionis inductæ in favorem fratris ne retorqueatur in ejus odium. *Mastril. decis.*102. *num.* 10. *Galeota controv.* 15. *de Luca ad Franch.dec.*61.*in fine.*

Et concludunt, quod in maritata paragium sive dos non potest excedere legitimam.

Sed quando non est maritata tunc potest excedere legitimam, sed non potest excedere virilem idem ubi supra.

Paragium vero licet differt à legitima, ut supra. Tamen quoad juris effectum in totam legitimæ succedit, ut per *Andream in constitutione in aliquibus columm.& in fine vers. sed hoc paragium. Regens Galeota controv.* 15.*lib.*2.*Georg.alleg.*11.*Merlin. tract. de legitima lib.*3. *tit.*1. *qu.*8. *num.*23. & *controvers.cent.*2.*cap.*13. *de Marinis ubi sup.*

Paragium debetur à fratre in pecunia si frater in feudos succedit.

At in Burgensaticis est in ejus electione, vel in pecunia, vel in corporibus. *Merlin. controv.centur.*2. *cap.*13.*de Marin. ubi supra.*

Paragium itaque in duobus casibus non debetur, sed debetur legitima.

Primo si fuisset nupta absque dotis assignatione.

Secundo si elegit vitam Celibem, ut sunt *monache di Casa*, vel in Monasterio.

Secus si vult virum, & non sit collocata in matrimonio.

Paragium debetur à die mortis patris, vel à die interpellationis, & nubilis ætatis.

Nam interim debentur alimenta à fratre de quibus latè scripsit *Maner. de numerat. fol.*202.*num.*78. *Revert. decis.*407. *Rovitus consil.*20.*lib.primo de Luca ad Franch.dec.* 559 *Rosa in consuet.*29. *Galeota lib.*2. *controv.*9.,& 15.

Et fructus legitimæ liquidantur ad rationem quinque pro centenario. *Altimar. ad Rovit. loc.cit.nu.*21.

Sed Paragium pro matrimonio taxatur arbitrio Judicis, minus, vel altera legitimam juxta vires patrimonii, & ut pari nubere possit juxta qualitatem personarum, & usum Regionis.

Sed pro monacanda taxatur juxta dotem solitam ingressarum secundum aliquos, sed pro portione legitimæ secundum alios.

Pro ea quæ justa vires, aut dare ei debitum jure naturæ, & sic legitima *de Marin.ad Revert.decis.*52.

De Paragio vide *Camillum de Curte resol. feud.*2. *num.* 53.*fol.*33. post *secundum librum resol. Regent. de Marin.* ubi dictus *de Curte* dicit deberi paragium si nolit nubere, sed velit vitam ducere cælibem.

CAP. VI.

De decretis fieri solit. in hæredit. ab intestato.

De Præambulis ab Intestato hic latè tractat noster Auctor.

Et à nobis latè tractatum fuit in primo libro nostræ praxis formulariæ de actis, quæ sine reo fiunt. Tit.quinto de Præambulis, ideoque ibi te remitto.

CAP. VII.

De Decretis, quæ in dando Tutores, & Curatores, & in dispensatione S.Consf.Vell.

In hoc cap. 7. noster Auctor adeo optime scripsit, ut alia observatio, vel additio non videatur necessaria.

Et de Tutoribus, & Curatoribus ego ipse alia scripsi in 1.*tom.*meæ praxis, ibique te remitto.

CAP. VIII.

De Decretis in Sen. Consf. Maced.

SUMMARIUM.

1 *Macedoniani exceptio quando filiusfam. se obligat pro debito Patris magna est quæstio inter DD., & datur cautela ad evitandam dictam quæstionem.*

2 *Pragmatica unica de S.C. Maced. declaratur, & numerantur casus.*

3 *Filius mercator non juvatur Macedoniano.*

4 *Macedoniani exceptio cessat in literis Cambiis, & in apoca bancali, & quando*

Pa-

Pater permittit filium negotiari.

5 *Filiusfam. absque præsentia, & consensu Patris non potest se obligare, secus si obligatur ad beneficium Fisci, sed contrarium sustinent alii.*

6 *Filiusfam. Clericus secundum aliquos valide obligatur sine consensu Patris, quod contrarium concludunt aliqui.*

7 *Filiusfam. non potest dotem exigere sine consensu Patris, quando Pater non est absens.*

1 Macedoniani exceptio an juvet, vel non? quæstio inter DD. est, quando Filius famil. se obligavit simul cum Patre pro debito Patris, vel alterius cum consensu Patris.

De qua quæstione videndus est *Rodoer. ad resolutionem* 44. *de Marinis*, ubi *nu.*14., dat cautelam, per quam validè filiusfamilias contrahit ad commodum Patris, quæ cautela est, ut interponatur decretum Judicis loco consensus Paterni ex *Covarru. in* 3. *part. rubr. de Testamentis num.*7. *fol.*22. *col.* 2. *in principio, Molfesius conf.*4. *num.*25. *Rovitus conf.*68. *num.*3. *vol.*2. ubi vide tradita per *Consiliarium Altomarum* qui *num.* 24. concludit, Contractum factum per filiumfamil. in Patris beneficium cum ipsius consensu validum esse.

2 At quando filius se obligavit pro debito per ipsum facto cessat Macedonianum, si habitat seorsim à Patre, vel sit emancipatus, vel se obligat cum præsentia, & expresso consensu Patris. Ita communi ore *DD.* omnes *super pragmatica unica de Senat. Conf Maced.*

Verba enim *pragmaticæ* clara sunt hæc: *Nemo tamen audeat recipere obligationes à filiisfamil., nisi in præsentia, & expresso consensu ipsorum Patrum.*

Vel fuerint emancipati, seu habitent, & vivant seorsum ab eorum Patribus, cum eorum Uxoribus, & familiæ.

Sunt, & alii casus ad limitationem *dictæ pragmaticæ*, quod absque consensu, & præsentia Patris valet obligatio; inter quos septimus casus enumeratur à *Francisco de Constant. in pragm. de Senat. Conf. Maced. num.* 70. *fol.* 296. quando se obligavit pro pretio emptionis factæ absque dolo.

3 Et octavus casus ibidem est, si filius sit Mercator, tunc pro pertinentibus ad suam mercaturam, & artem valide obligatur, & non juvatur Macedoniano, hoc concludit *dictus Constantius* ex doctrina *Marsilii de fidejussoribus num.*183. *Genua de script. privat. lib.*4. *tit. de lib. Merc. n.*38.

Idem concludit *Moleg. alter cat.* 14. *num.* 10. *& Rovit. in d. pragm. de Maced. per text. in l. sed & Julianus* §. *in eodem ff. ad Macedonianum. Item si filiusfamil.* §. *quamquam ff. ad Macedon. l. si permittente, & l. Maced. in fin. C. eodem.* adde *Pretam ritu* 135. *num.* 20. ex *Follerio ad Marant. par.*6. *membro* 9 *num.*61.

4 Et undecimus casus numeratur à *d. Const.* loco citato *num.*41. ut exceptio Macedoniani cessat in literis cambii, & in apoca bancali ex doctrina *Beneven. in tract. de Mercat. tit. tit. de decoct. num.*22. *& ex Ursillo ad Affli. decis.*308. *num.*24.

Immo Pater permittens filium gerere omnia negotia domi in emendo, vel vendendo, vel contrahendo, vel negotiando mercantias tenetur in subsidium pro debito per filium contracto. *Afflict. decis.*308. *Boerius decis.*221. *num.*14. *Blasius Michalor de fratribus cap.*48. *in fine.*

5 Filiusfamilias stante *Pragm. de Sen. Conf. Maced.* absque præsentia, & consensu Patris non potest se obligare, & contractus sunt nulli, & non ligant; tamen validi obligantur ad beneficium Fisci, ea ratione, quia in generali sermone non venit persona loquentis; & Princeps suis legibus non ligatur. Ita *Jacob. de Arena in l. si mercedem* §. *si habitatoribus ff. de actionibus empti. Marcus Brun. in conf.*74. *num.*15. *Aretinus in subscriptionibus ad Soccinum in conf.*302. *vol.*2. *in fine. Lambertenf. de contract. quæst.*95. sed contrarium substinet *Novarius quæst. for.*104. quia Princeps licet sit solutus legibus, tenetur vivere secundum leges per *Textum in l. digna vox ff. de legibus*; & late respondet contrariis. Vide etiam *Peregrin. de jure Fisci lib.*5. *tit.*1. *num.*38. *& lit. V.* vendens, & *lit. A. Advocatus.*

6 Filiusfam. Clericus non comprehenditur in *dicta Pragmatica*, sed potest absque consensu Patris omnes contractus facere, ut firmat *de Marinis lib.*1. *resol.*62. *& lib.*2. *resol.*74. *num.*11. *Caravit. in d. pragm.* §.9. *num.* 21. *Borrell. de compromiss.* §. 1. *gloss.* 3. *num.* 257. *fol.* 35. sed refutatur *dictus de Marinis Rovit.*, contrarium sentiens in *pragm. de Senat. Conf. Maced. num.*49. ex *Bernard. Penna super tit. de præsent. instrum. par.*3. *declarat.* 17. *n.*39. & alii.

7 Filiusfam. non potest dotem exigere sine consensu Patris *Auth. quod locum C. de collation.* sed Pater si est absens, tunc potest dotem exigere *l. filiusfam verf. sed puto si forte ff. de Procurat. Bartol. in l. si constante in principio in* 3. *par.* 2. *nu. principalis ff. soluto matrimonio ubi Bald. Cyn. Decius*, & alii, *& Novar. qu. for.*119. *num.*6.

CAP. IX.

De Decretis, & alienationibus rerum fideicommisso subjectarum.

Qui legit hoc 9. Caput sit contentus iis, quæ tradidit noster Auctor.

CAP. X.

De Decretis in possessorio, vel quasi interponi solitis.

SUMMARIUM.

1 *Judicium petitorium differt à Iudicio possessorio.*
2 *Petitorium, & possessorium quid sint, & quando agitur de possessione, vel quasi possessione.*
3 *Possessorii Etymologia.*
4 *Possessionem triplex est.*

De hoc Capite nos in hac additione facimus plures distinctiones, quas non fecit noster Auctor.

De Possessorio, & quasi possessorio hic tractat noster Auctor; Sed pro pleniori intelligentia hujus Capitis observandum duco,
1 quod Judicium petitorium differt à Judicio possessorio.

2 Petitorium est illud in quo principaliter agitur de proprietate, seu dominio alicujus rei, ut quando agitur de rei vindicatione, vel de Publiciana, vel de petitione hæreditatis, vel agitur ad usumfructum, vel usum, vel aliam servitutem, vel agitur actione personali ad rem, *Maranta parte 4. dist. 7. n. 1.* ex juribus ibi notatis.

Possessorium Iudicium est, quando agitur de possessione tantum, vel de quasi possessione dicitur præambulum ad petitorium, ad hoc ut eiciatur possessor, qui substineat partes Rei in petitorio, *de Luca ad Franch. decis. 204. ex l. incerti C. de interdictis.*

Ordinatur enim ad principale negotium, & in hoc succumbens constituatur actor, agere cogatur ordinario judicio, quo mediante constet, & firmetur quis actor, vel reus esse debeat in judicio petitorio, vel in possessorio ordinario, ubi intentatum sit possessorium interim, sive momentaneum, ut latè *Postius observ. 4. de manutentione per totam.*

3 Etymon; sive Etymologia possessorii derivatur à pedum positione, ex *l. 1. ff. de acqu. vel amit. Possessione* ut cōcludit noster Author hic *num. 5. & 6.* rejecta altera opinione, quod dicatur à verbo possum, & sedere.

4 Possessorium triplex est.
Primum retinendæ, sive manutenendæ possessionis.
Secundum recuperandæ.
Tertium acquirendæ possessionis.

CAP. X.

DISTINCTIO I.

De Possessorio retinendæ.

SUMMARIUM.

1 *Retinendæ judicium duplex est summariissimum, sive interdictum interim, & plenarium.*
2 *Sed verius triplex est. Primum dicitur ordinarium sive plenarium, & exemplificatur.*
3 *Secundum dicitur summarium, & tertium dicitur summariissimum, sive interdictum interim, & exemplificatur.*
4 *Possessionis actus ultimus sufficit pro manutentione lite pendente, secus, quando dictus ultimus actus causam liti dedit.*
5 *Possessor præceptatus cum clausula justificata, quando non est à possessione movendus.*
6 *Ultimus actus possessionis quando non est manutenibilis, & 16.*
7 *Possessor quando est manutenendus interim datur regula.*
8 *Praxis decretandi ad simplices assertiones partis possidentis.*
9 *Pragmatica de salario in §. 6. mandans ne possessores spolientur de facto declaratur.*
10 *Possessio interim quomodo limitatur?*
11 *Possessio, quæ secum trahit executionem, cessare debet lite pendente, & exemplificatur.*
12 *Possessor etiam si fur, & latro manutenendus est regulariter, ubi dantur multæ limitationes.*
13 *Retinendæ, & recuperandæ possessionis cumulari non possunt, & quomodo expeditur.*

tur mandatum de manutenendo.

14 *Possessor turbatus, vel cui denegatur solutio sit cautus ne pro spoliato se habeat.*

15 *Debitor praeceptatur manuteneri in possessione solvendi ad certam rationem, & quando dicta regula fallit.*

16 *Ultimus actus vide n.6. & 16.*

17 *Manutētionis possessorium est privilegiatum, ut denegatur restitutio in integrum idest primum, & secundum beneficium personis privilegiatis, & appellatio quoad effectum devolutivum tātum datur, ut in omnibus judiciis summariis, in quibus potest reparari in judicio ordinario, nec datur reclamatio.*

18 *Possessio dimitti non debet ad simplex verbum Executoris.*

19 *Possessionis acquisitio de novo impeditur lite pendente, sed non impeditur usus acquisitae, nec possessor dicitur contravenire inhibitionem.*

20 *Possessori non eiecto licitum est de facto defendere possessionem, & assignatur ratio.*

21 *Possessorii judicium cum emphyteuta non citato domino directo est validum.*

22 *Possessor emphyteota quando est laicus convenitur coram laico à Domino directo Clerico, vel Ecclesiastico.*

23 *Possessio quomodo probatur?*

24 *Possessorium prius est terminandum suspenso petitorio.*

1 Retinendae Possessoriū duplex est unum momentaneum, sive summariissimum, sive interdictum interim, ex eo quia natura negotii exigit, ut summariissimè cognoscatur, & ordinetur, ne partes veniant ad arma.

Et propterea non sunt multum praejudicii tam respectu proprietatis, quam possessionis, ut *Baldus, & Paulus Castro*, caeterique docent *in l. ordinarii C. de rei vend.*

Et in hoc leviores requiruntur probationes, nam unicus Testis sufficit, juxta *decisionem* 10. *Paleota*, quam refert *Gaillus cons.* 130. *num.* 40. ubi numerat alia privilegia spectantia ad hoc judicium momentaneum.

Possessorium aliud est plenarium, quia in eo disceptatur plene de possessione, ut possit obtineri sententia, & manuteneri, donec altera pars obtineat in proprietate *l. exitus ff. de acq. poss. Cagnol. in l. pari causa num.* 6. *& 7. de regulis juris.*

Et in hujusmodi possessorio plenario de Jure Communi adhuc servatur ordo judiciarius, & proceditur ordinarie, requiritur libellus, litis contestatio, & alia praeparatoria ad diffinitivam sententiam; & sine dicto juris ordine missio in possessionem erit ipso jure nulla, ut notat *Salyc. in l. 1. C. quib. res jud. num.* 4. *Guid. Papa sing.* 551. *Cagnol. ubi supra.*

Et probatio debet esse plene, & non sufficit per unicum Testem, vel famam, ut per *Alex. in cons.* 181. *vol.* 7.

Et sic observari in possessorio, *Cap. reintegrandae* testatur *Afflict. decis.* 364. ubi addentes.

De Possessorio Retinendae.

2 At verius Possessorium retinendae triplex est.

Primum, quod dicitur ordinarium plenum, seu plenarium, & exemplificatur in eo, quod jure actionis experiri solet in quo videtur deductum, ut Judex pronunciat quis ex litigantibus possideat *l. exitus ff. de acquirend. vel amittend. possessione*, quod procul dubio perpetuum continet causam, ut si illud deductis perpetuò maneat in possessione, simulque defendatur donec opponatur petitorium, *l. si is, qui destinavit ff. de rei indicat. cum l. si de vi, ff. de judic. cum similib.*

Cum in eo agatur de praejudicio perpetuo, necessario requiritur, tum libellus, tum litis contestatio, tum etiam sententia, quae quidem censetur diffinitiva, & ab eo datur appellatio, non tamen retardata executione *Afflict. decis.* 296. & sic quo ad actum devolutivum tantum.

3 Secundum dicitur Possessorium Summarium, quod Judicis officio solet exequi, cujus finis solum est, ne lite pendente partes veniant ad arma se invicem turbando, quo quidem casu Judex tenetur cognoscere summatim, quisnam ex litigantibus sit in possessione. Postea vero cum de ea apparuerit, tunc debet manutenere possessorem simulque inhibere, ut ei non fiat violentia *l.* 1. *ff. uti possidentis* ibi, (*quominus ita possideatis, vim fieri veto*,) & ibi, *Quod separata debeat esse possessio cum proprietate*, & ibi, *Hoc interdictum, quod vulgo uti possidentis appellatur retinendae possessionis*. *Nam hujus rei causa redditur, ne vis fiat ei, qui possidet, & consequenter proponitur publicum interdictum, unde vi*. Nec in hujusmodi judicio concurrit causa perpetua, neque perpetuum affert praejudicium, sed tantum facit, ut ille, qui potiora jura demonstrat in judicio lite pendente possideat, Nec minus requiritur libellus, vel contestatio litis, sed solum cognitio summaria, sive probatio semiplena, quo quidem casu sententia dicitur interlocutoria non ad-

admictens appellationem, neque Testium reprobationem, juxtà *Capyc. decis.*34. & ita intelligendus erit *de Marinis cum Pisanello lib.*2.*resol.*204.*à num.*8. ubi interdictum uti possidentis duplex esse dixit, confundens hoc secundum cum tertio, sed non bene, ut hic nam in hoc tertio non capitur informatio, & est quando apparet jam quis possidebat tempore litis motæ.

Tertium Possessorium Summariissimum, quod interdictum interim appellant, ut *Menoch. de retin. poss. remed. ult. num.*40. *Covar. pract.*99.*cap.*17.*num.*2.*& seq. Rota dec.*641. *num.*7.*par.*4. *in recen.* pro quo summariissimo judicio non consideratur possessio, sed tenuta, seu insistentia cum concernet non jus possessionis, sed factum ex *Text. in l. stipulatio ista* hæc quoque *ff. de verborum obligat.*, ibi, *habere dupliciter accipitur nam ea tunc habere dicimus, qui rei Dominus est, & cum qui Dominus quidem non est, sed tenet l. si quis ante ff. de acquirenda possessione*, ibi, *est autem longe diversum, aliud est enim possidere, longe, aliud in possessione esse denique rei servandæ caussa, legatorum damni infecti non possident, sed sunt in possessione custodiæ causa. Reg. de Ponte decis.* 40. *Staib. resol.*105. *nu.*62.

4 Possessionis actus etiam ultimus sufficit pro manutentione lite pendente *Gallup. p.* 2.*cap.*3.*num.*26. *ex Andrea de usibus feudorum cap.* 1. §. *si quis num.* 30. *colun.* 1. *si de feudo defuncti militis Anna sing.* 584.

Etiam quod est minus priviiegiatus putà si sit probata junior possessio cum Titio, nam sufficeret ad victoriã cõtra eum, qui adduceret antiquiorem possessionem *Gallup. ubi sup. ex Menoch. in* 3. *remedio possessorio nu.* 728. *Beltram in ad lit. ad decis. Card. Ludovisii* 40. & ita tenet quoque *Anna in alleg.* 131. quod unicus actus sufficit ad manutenendam possessionẽ præcedentiæ Illustrissimi Marci Antonii Columnæ cum Illustrissimo Duce Montis Alti, cui præcesserat in ultimo parlamento anni 1554. per *Tex. in cap. cum Ecclesia sub* 1. *de possessoribus* ubi infinitos allegat.

Hæc conclusio tamen limitatur quando dictus actus possessionis dedit causam liti.

Nam possessor dejectus continuasse præsumitur in anteriori possessione dum non acquievit posteriori, sed agere cœpit ad manutentionem, & obtinuit *Postius decis.* 647. *num.*35. *&* 39. *& observ.*57.*n.*50.

5 Adeo quod Possessor præceptatus cũ clausula si senserit per quod idem est, ac preceptum, seu mandatum justificatum cum clausula verum si. Tunc si possessio ejus sit clara, & pacifica, non turbida, nec controversa potest continuare, & non est ab ea movendus.

Sed debet procedi in petitorio, ac si esset simpliciter citatus ita concludit *Postius in tractatu de manutenendo observat.*1. *nu.*75. *Ex Fusco in verbo clausula conclus.*360. *n.* 6. Et aliis ibi.

Et ratio est, quia lite pendente impeditur acquisitio possessionis de novo, sed non impeditur usus acquisitæ. *Mastrillus decis.*52. *in fin. par.*1.

Nec per hujusmodi continuationem dicitur Possessor contravenire; nec spernere inhibitionem *Buratt. de interdictis uti possid. cap.*15.*num.*25. *Farin. in* 2. *par. fragment. vin. in verbo inhibitio nu.*324. *Monac. dec. Bonon.*30.*nu.*34.*Post. nu.*67.

6 Sed Possessionis actus, qui dederunt occasionem liti non sunt manutenibiles, solent tamen non possidentes pro manutentione procurare aliquem actum facere possessionis, & incontinenti movent litem petentes se manuteneri contra quos invehit, *Cancerius p.* 3. *variarum cap.*14. *de manutenent. ex num.* 75. *Fontanel. de pact. nupt. claus.*7. *glos.*3. *par.* 10. *num.* 56. hæc sunt propria verba *Caroli Antonii de Luca in praxi cap.*17. *ante num.* 11. & latè *Riccius collect.*3913. *par.*9. *ex tex. in l. si autem ff. de acq. pos.*

Et nemo in possessione manuteneri debet ubi de injusta ipsius causa appareat. *Gratianus discept. forens.*899. *num.*22. *Ciarlin. controv.*107. *num.*40. *&* 169. *num.*47. *&* 210. *num.* 8. quos citat, *& seq. Auctor noster in hoc cap.*10. *num.*51.

7 Regula est, quod is manutenendus est interim, qui tempore litis motæ possidet, vel paulò ante litem motam dummodo sit ultimus possessor, etiam si sit simplex rei detentor, etiam si sit violentus possessor.

Quia aliud faciendum non est, nisi conservatio status de facto eodem modo, prout reperitur tempore litis motæ, etiam quod Possessori jus resistat *Staib. resol.*27. *de Pont. decis.*40. & alii per eos citati. Nam spolium ultimum semper est purgandum ante omnia. *de Marin. ad Revert. dec.*309. *nu.*8.

8 Hinc orta est praxis mandandi ad simplicem assertionem Partis, quod Adversarius compareat ad dicendum quidquid, & ad constituendum Procuratorem. Et interim non molestetur comparens de facto in possessione, in qua reperitur.

Ratio est, quia is, qui reperitur in possessione non debet turbari de facto, sed manuteneri interim in eo statu, in quo reperitur tempore quo lis movetur.

9 Et de Iure Regni habemus *Reg. Pragm. de salario, quæ in* §.6. mandat, ne Possessores spo-

spolientur de facto ad instantiam Regii Fisci ibi, *Detemptores; seu Possessores conveniantur, & circa ipsos servato juris ordine procedatur ; nec ipsorum possessionibus priventur, nisi legitimè convenni fuerint.*

12 Possessor etiamsi fur, & latro, est manutenendus, ut Regula communis est.

Fallit tamen.

Primo si aperte titulus resistat, & obstet possessioni. *Menoch. de retin. possess. rem. 3. n. 183. Post. de manut. obs. 154. Rot. Rom. par. 2. recent. decis. 689. num. 3.* sivè notoriè injusta appareat possessio exigendi, vel alias, *Menoch. remed. 3. nu. 790. Cancer. 3. var. cap. 14. num. 54.*, & faciunt *l. 1. uti possid. l. improba C. de acquir. possess.*

Nec prodest antiqua, & inveterata possessio *Ricc. collect. 1909. Valasc. decis. 79. num. 19. tom. 1*, optimè *Post. obs. 44. num. 45.* tunc tamen inquit, *cum absque disceptatione evidenter de justitia possessionis apparet, semper, & indefinitè possessorium absorbetur à petitorio:* Quod quidem est etiam in possessione centenaria *Rot.* penes *Serafin. dec. 810. & decis. 1041. Rot.* post *Pacif. de salv. inter. decis. 83. & decis. 157. Cap. Latr. decis. 77. nu. 13. Thor. par. 1. comp.* & possessio an reguletur, & *par. 2. vers. possessor antiquus*, ubi plures decisiones, ac in *suppl. vers. possessio* nihil operatur circa manutentionem: quando initium eset vitiosum; sic etiam si eset invalidum etiam si possessio sit centenaria sicque pluries decisum fuit Universitatibus in Reg. Camer.

Secundo Non datur manutentio Creditori, qui reperitur in quasi possessione exigendi ex contractu cum tutore, vel Curatore inito contra pupillum, & minorem, etiamsi ab eo, majore facto, intra quatriennium exegerit, intra quod tempus jura adversus contractum opponuntur: nulla etenim ratificatio per hos postremos actus induci potest, cum semper exequutivè veniant ad actum primum, *Roderic. de annuis redit. lib. 1. qu. 14. num. 63. & 65. Bart. & Jas. in l. pen. de condit. ob turp. caus.*

Tertio non datur manutentio ex sola possessione exigendi contra Administratores Montium, aliorumque locorum, & contra eos, qui per alios reguntur, non apparente vera fundatione crediti. *Staib. 1. resol. 83. n. 29. & 2. resol. 175. Novar. de grav. vass. gr. 3. num. 6. Marescott. 2. var. 11. Sese de inibit. c. 5. §. 10. Hodiern. controv. 43. Franc. de Pet. cons. 52.*

Quarto Non datur manutentio, cum causa possessionis habet admissam causam proprietatis, ut ipsa sola stare non possit, tunc enim statim non apparente justo titulo, cadit possessor. *Rovit. decis. 72. num. 76. Gram. decis. 59. num. 15. Covarr. pract. c. 45. de Ponte cons. 62. vol. 1.*

Quod locum sibi vendicat maximè in Regaliis, quam possideri, & manutenери nullatenus possunt, non apparente titulo, saltem colorato. *Rovit.* latissimè *dicta decis. 72. Revert. decis. 136. 344. & 543. Camill. de Medic. cons. 3. num. 27. Oldrad. cons. 224. Galeot. resp. fiscal. 12. à num. 360. ad 369. Card. de Luca de Regal. lib. 2. disc. 71. num. 5.* optimè *Capibl. de Baron. pragm. 1. num. 230.*, ubi docet, nec in possessorio summario dari manutentionem, licet pacifica deducatur possessio donec titulus validus exhibeatur, vel saltem immemorabilis possessio probetur, quoniam vim tituli, & possessionis habet, *Ponte decis. 40. Rovit. pragm. 1. num. 34. de jurisd. invic. non turb. Staib. resol. 18.*

Quinto Manutentio non potest concedi in principio litis absque partis citatione juxta *pragm. 1. de conservator.*, quam observant *Laganar. ad Rovit. sup. d. prag. ex Marad. ad Gallup. par. 1. cap. 1. num. 5.* contra praxim notatam ab *Altim. de nullit. rubr. 12. qu. 25. à num. 162. ad 165. & Ros. in prax. cap. 10. à num. 16.* unde non rectè expediuntur provisiones per M.C.V. pro manutentione, etiam cum clausulis justificatis, ut idem *Marad.*

Sextò Manutentio non conceditur, quando actus possessionis trahit secum executionem, quæ per petitorium reparari non potest, *Bartol. in l. 2. de appellat. recip. de Marin. lib. 1. resol. 226. num. 5.*, ubi exemplicat in Officiali ad tempus, cui non potest dari manutentio in possessione, si possessio ipsa in petitorio veniat terminanda.

Septimo Præstationes factæ sine causa per aliquos annos non sufficiunt ad cogendum debitorem, ut continuet in futurum, & ut creditor manuteneatur in quasi possessione exigedi, sed causa solutionis probanda est in petitorio impedita possessione exigendi, ut decisum refert *D. Marad. in prax. præs. instr. cap. 9. num. 14. fol. 144.* per S. C. 7. Aprilis 1696. in causa D. Antonii Sersale cum Illustri Principi Castilionis ad relationem *Dom. Cons. Altim. de nullit. contract. rubr. 1. sect. 2. quæst. 13. num. 68.*

Octavo Quando possessio dedit occasionem liti.

13 Remedium possessorii retinendi, & recuperandi uti repugnantia, licet cumulari non possint, ut *Postius observ. 2. nu. 14.*

Tametsi in praxi servatur, ut possidens non turbetur licet possideat solo animo, & expeditur mandatum de manutenendo, ne ab Adversario turbetur idem *Postius observ.*

ferv.57.num.45.,& decif.154.num.33.

14 Poffeffor enim turbatus, vel cui denegatur folutio habet ab initio electionem, vel habendi fe pro fpoliato, & intentandi remedium recuperandæ.

Vel non haberi fe pro fpoliato, & intentandi remedium manutentionis.

Sed poftquam declaravit fe pro fpoliato non amplius habet locum remedium manutentionis.

Sed fi ab initio non habet pro fpoliato recuperat per viam manutentionis, licet fit dejectus à poffeffione naturali, quia licet amifit poffeffionem naturalem, non tamen civilem, & jus agendi, & habetur pro poffeffore, donec ipfemet non habeat fe pro fpoliato. *Poftius dicta obferv. 57. num. 43. & 57. & obferv.12.par.1.nu.134.*

15 Poffeffori manutentio datur debitori in quafi poffeffione folvendi ad certam rationem tantum. *Poft.obferv.10.n.77.*

Et è contra Creditor fpoliatus Jure annui redditus habet beneficium poffefforis retinendi cõtra debitorem, & opus non habet allegare caufam, five titulum poffeffionis, & fi allegetur, & non probetur, etiam eft manutendus, & in iftis juribus per unicam præftationem five actum quis conftituitur in quafi poffeffione. *Urfillus ad Afflict.decif.395.Cancerius variar.refol.part.2. de folut. & liberat.num.49.* qui *num.52.* dicit, quod folutio debet continere quatuor requifita, fcilicet debet effe plena, integra, perfectè, & effectualiter facta.

Solutio, five fola diuturna præftatio abfque caufa, & obligatione non obligat folutionem in futurum, per *Text. in l. fi certis annuis C. de pactis*, ibi in fummario, *Præftatio temporalis non eft modus obligationis validandæ, nam præftatio regulatur à caufa, à qua defcendit, non autem regulatur à præftatione. Gloffa* etiam ibi: *Stipulatione facta fubvenitur promiffori per facti errorem.*

Fallit regula quando folutio effet continuata fpatio 30. annorum. *Severinus in additione ad Sanfelic.decif.391. nu.7. ex Alex. conf.33. num.2. art.5. Maranta conf.40.*, & alii ibi relati.

16 Poffeffionis actus etiam ultimus fufficit pro manutentione lite pendente. *Galluppus part.2.Cap.3.nu.26.Anna fing.184.*

Etiam quod effet minus privilegiatus, puta fi fit probata junior poffeffio cum titulo, nam fufficeret ad victoriam. *Gallupp.ubi fupra.ex Menoch.in 3.remed. num.728. Anna allegat.131.per textum in Capit.in Ecclefia Sutrina de poffeffione*, ubi infinitos allegat.

17 Manutentionis judicium poffefforium eft privilegiatum, ut reftitutio in integrum, quæ competit perfonis privilegiatis ad pinguius probandum, quas nos primum, & fecundum beneficium appellamus, denegatur dictis privilegiatis. *de Marin.tomo 1. refol.328.n.16. Capyc.decif.13.in fine.*

Et eft privilegiatum, ut in eo appellatio quoad effectum fufpenfivum, nec quoad effectum devolutivum detur.

Imo in omnibus judiciis fummariis, in quibus non agitur de irreparabili, nam poteft reparari in judicio ordinario.

Nec datur appellatio, nec datur reclamatio, *de Marin.ubi fupra.*

Retinendæ poffeffionis.

18 Poffeffio dimitti non debet ad fimplex verbum Executoris. *Thomat. decif.17. num. 27.Gregorius 25.decif.69. num.1. Poftius de manut.obfervat.part.1.n.82.*

Exemplificatur quando poffeffor præceptatus cum claufula fi fenferit, & dixi *num.6. & 16.*

Sed debet procedi in petitorio, quia dicta claufula refolvitur in vim fimplicis citationis, ac fi effet fimpliciter citatus. *Tufch.verbo claufula concluf.360.n.6.*

19 Nam lite pendente impeditur acquifitio poffeffionis de novo, fed non impeditur ufus acquifitæ. *Maftrill.decif.52.num.5. in fine p. 1.Poftius ubi fupra nu.71.*

Nec per hujufmodi continuationem dicitur poffeffor contravenire, nec fpernere inhibitionem. *Boeat.de interd.uti poffidet. cap. 17.num.21.Farinac.in 2.par.fragment.Criminal.in verbo inhibitio num.324.Menoch. decif.Bononienfi 30. num.34. Poftius ubi fupra num.67.*

20 Et Poffeffori non citato de jure impunè licitum eft de facto defendere poffeffionem fuam, non folum adverfus privatas perfonas, fed etiam adverfus Officiales, & Executores. *Poftius obferv.1.nu.2. Monnella conf. 73.num.5.lib.7.*

Obftat enim judiciaria Authoritas, quando Poffeffor fuerit citatus, quia tunc fimili judiciaria authoritate ejus recuperatio eget *Poftius de manut.obferv.1. num.80.Pont. de fpolio lib.3.cap.2.num.31.*

21 Poffefforii judicium factum cum emphyteuta, non citato domino directo tenet, & validum eft. *Poft.obferv.16.num.10. Cavalc. decif.328.num.2.*

22 Et quando Ecclefia, vel Clericus eft Dominus directus, & Emphytheota eft Laicus, tunc conveniri poteft coram Laico.

De Probatione possessionis.

23 Possessio probatur per confessionem partis in judicio ex ejus narratione,

Et etiam ex confessione Partis in literis impetrationis *Postius decis.*548.*n.*3. & 5.

Probatur ex confessione Partis in precibus *Postius dec.*341.*nu.*1.

Probatur ex sententia illa supponente, & ex mandatis de manutenendo aliàs obtentis *Post.dec.*635.*nu.*7.

Probatur ex instrumento emptionis cum clausula constituti, actuali apprehensione, descriptione in Catasto, solutione collectarum, & onerum, cultura, mutatione colonorum, fructuum perceptione, & similibus actis possessorlis. *Post.decis.*570 *num.*1.

24 Possessorium judicium simplicitèr, & absolutè intentatum, prius erit dictum possessorium terminandum suspenso petitorio *Revert. decis.*347. ubi *de Marin.*, & post alios *Ricc. collectan.* 3655. nam semper spolium erit prius purgandum, ut decisum testatur *Antonius Faber in suo C. fabriano lib.*5.*tit.* 5.*de jure dotium defin.*14.*Fontanell.tit.*16. *cap.*3.*par.*5.*num.*5. Et purgatio erit facienda usque ab obolum omnium fructuum *Farinacc.dec.*101.*Rom.*883.*art.*2. & *Fontanell*, 1.*loco adductus nu.*36.

C A P. X.

DISTINCTIONE II.

De Exceptione proprietatis, sive Dominii.

SUMMARIUM.

1 *Spolium regulariter non retardatur per exceptionem dominii, attamen in Regno nostro per capitulum detestantes caussa possessionis non deciditur, nisi prius aliqualiter de proprietate cognoscitur.*

2 *Spolio agens sit cautus Advocatus se fundare non solum in spolio, sed in proprietate, & in Regno semper habetur ratio de eo, quod probatum est de dominio.*

3 *Possessorio agens recuperandæ etiam de jure communi non admittitur probatio dominii. Secus si exceptio dominii fuerit opposita, & probata, & actore non contradicente, & quando de dominio non constat in promptu servatur provisio in petitorio.*

4 *Possessorium frustra decideretur stante injustitia in petitorio.*

5 *Spoliatus ante omnia restituendus est, secus ubi exceptio exclusiva juris agentis opponitur.*

6 *Spoliatus restitui debet non solum ad rem, sed etiam ad fructus circa spoliantem, non vero circa tertium, & ratio assignatur.*

7 *Possessori non est danda manutentio, quando constat notoriè de injustitia.*

8 *Notoria injustitia, quando intelligitur, & ratio declaratur.*

9 *Conductor, denegatur audientia, & spolium purgandum est, & ratio assignatur.*

1 IN Regno Praxis vera est, ut spoliũ licet sit privilegiatum, ut restitutio non retardetur per exceptionem, sive rationem dominii. *Hodierna ad Surdum decis.*46. *nu.* 13. & *Menoch.de recuper.poss.remed.*15. *nu.* 411. & *cons.*2.*nu.*189.

Imo restitutio rei omnino fieri debet, nec datur retentio per hypothecam, ubi possessio est vitiosa per spolium, nam in caussa spolii non admittitur retentio, sic pluries judicatum testatur *Gratian. tomo* 4. *discep.* 734.*num.*22.*Verallus decis.*171.*lib.*3. *Farinac.dec.*85.*n.*4.*par.*2.

Et ratio est quia ubi proceditur sola facti veritate inspecta, ut est in Regno nostro per *cap.detestantes* non restituitur.

Et nunquam caussa possessorii deciditur, quin non cognoscatur aliqualiter de proprietate. *Ursill. ad Afflict. decis.*24. *in fine*, quem sequitur *Author noster hic num.* 50. *Staib. resol.*199.*num.*111.

Sed de proprietate prius cognosci debet. Ita *Rovit.cons.*100.*num.*9.*ex Decio, Rubeo. Alexand.* & *Menoch. cons.*180. *num.*14. & *remed.* 15. *de recup. possessore num.* 477. & *lib.*1.*de Arbitrariis Judicum qu.*8. *num.*31. quos sequitur *Palez. de major. lib.*3.*qu.*14. *num.*19.

Et quod Sacr.Cons. videns calumnias, & notorias injustitias petentium revocationem attentatorum non revocat, sed dat terminum dicit *Ursill.ad dec. Afflict.*98. *in fine.*

2 Ideo cautus sit Advocatus, ut agens spolio non solum se fundet in spolio, sed in proprietate, & titulo, seu in dominio; & reus poterit petere, ut discutiatur titulus, & videns Adversarium malum Jus fovere, eum non restituet. *Gallup.par.*2.*cap.*9. *num.*37. *Ludovic.decis.Perusina num.*2.

Nam in Regno semper habetur ratio in expeditione caussæ de eo, quod est probatum de dominio. Adeo quod spoliatus non restituitur, si constat nullum jus habere *DD.* ubi supra.

Quia in Regno etiam circa Instrumentum

tum qua rantigiatum nulla exceptio reiicitur, fi clarè illicò probetur *ritu* 166.ubi *Caravita num*.46.*de Marin.tom*.1.*resol*.191.*n*.14. *Verde ad Gallupp.ubi sup.nu*.20.

Et fi quis per fententiam declaratur Dominus poterit tunc exceptio dominii probata per fententiam opponi adverfùs Agentem interdicto poffeffòrio unde vi *Menochius remed*. 1. *recuper. par*.2. *num*.233. relatus à *Gallupp.par*.2.*cap*.13.*nu*.25.

4 Et etiam de jure communi clarum eft, quod licet circa Agentem de poffeffòrio recuperandæ non poffet admitti probatio dominii per notata *in lege fi quis ad fe fundum.C.ad leg.Juliam de vi*.

Tamen fi exceptio dominii fuerit oppofita, & probata, & fic actor paffus eft etiam probari,& fuper eo difcutere,tunc fuper omnibus eft pronunciandum, & impeditur poffeffionis reftitutio,ut in *cap*.1.*de reft. fpoliatorum*, & per *Bald. in d.l. fi quis ad fe fundum Mufcatell.glof. judicatæ pnr*.4.*n*.14.

Et de jure communi poteft etiam fieri probatio, & fimul terminari utrumque *Pax Jordan.vol*.3.*lib*.14.*tit*.12.

Verum quando de dominio non conftat in promptu,fed altiorem requirit indaginem tunc fervatur provifio in petitorio. *Afflict. decif*.14. *per teftum in l. fi is à quo ff. ut in poffeff.legat*.,ubi dicit *Afflict*.hanc effe communem opinionem,& *Bart.Bald.& Angelo in l.fin.& gloff.in l*.1.*ff.eodem*.

Poffeffòrium enim non relevat inutiliter, & fruftra decideretur ftante notoria injuftitia in petitorio, & circuitus inutiles funt evitandi *l.dolofacit. ff. de doli mali exceptio.de Alex.ad Latrum confult*.102.*n*.23.*fol*.203.

5 Et regula, quod fpoliatus fit ante omnia reftituendus limitatur,ubi in promptu opponitur liquida exceptio exclufiva juris agentis *Alexius ubi fupra ex Covarruv. pract. cap*. 23.*Urfill.ad Afflict.decif*.216.*Menoch.de retinend.remed*.3.*num*.589.*Capiblanc. cap*.80. *num*.14.

Ubi *num*.13. concludit, quod communio ex jure facultativo introducta,& continuata, fi hoc oftenditur,ut non dubitetur,tunc poffeffòrium non debet attendi, fed decidi debet.

Ideo cautus fit Advocatus, ut agens fpolio non folum fe fundet in fpolio, fed in dominio, & titulo, nam reus poterit petere,ut difcutiatur titulus, & videns malum jus fovere cum non reftituet.*Gallup.par*.2.*cap*.9. *num*.37.*Ludovic. decif. perufina* 17. *num*.2. *part*.1.

6 Spoliatus reftitui debet non folum ad rem quo fuit fpoliatus, verum etiam debet plenariè reftitui ad fructus, & expenfas litis, antequam teneatur refpondere. *Marant. p*. 4.*dift*.6.*num*.42.*fol.mihi* 60. per Tex. *in l. fi quis ad fe fundum Cod. ad l.Juliam de vi. capitulo frequens de reftit. fpoliatorum lib*. 6.*cap.cum dilecti de ordin. cognit*.

Sed dicta conclufio intelligenda eft contra fpoliantem,non contra Tertium.

Nam citatus per fpoliantem poteft contra citationem opponere, & non tenetur tur comparere, nec refpondere.*Marant.ubi fupra num*.52.*fol*.61.*ex Spec.in tit. de cit.§*. 1.*num*.5.*verfic. Item quod eft fpoliatus*,quia fpoliator non eft audiendus, nifi ante omnia reftituatur, & fpolium impedit litis ingreffum.*Seraph.Ludovic.decif*.17.*num*.1.*& d.l. fi quis ad fe fundum,& cap*.1. *de reftit. fpoliator*.

Nam contra tertium pro cedit reconventio,& tenetur refpondere *Marant.n*.44.

Et fpoliato eft conceffum privilegium in odium fpoliantis tantum, fed non contra tertium non fpoliantem, ut non teneatur refpondere, antequam fpoliatus reftituatur ad rem,ad fructus, & ad expenfas.Idem *Maranta part*.4.*dift*.6.*num*.44.*&* 48. ex *Decif. Rotæ* 149.*in novis,& ex Abbate in cap. in literis col. fin.de reftitut. fpoliatorum*.

7 Et Poffeffòri poftquam conftat in promptu notoriè abfque alia difputatione de injuftitia fuæ poffeffionis, vel de violentia, clandeftinitate,vitio,improbitate, dolofitate, vel de fpolio, feu Poffefforem effe furem, vel Prædonem,vel intrufum non eft danda manutentio;Sed fpolium eft purgandum,& poffeffio revocanda.

8 Et tunc conftare notoriè dicitur, quando conftat per confeffionem Poffefsoris in judicio,vel per fententiam & rem judicatam,vel alias ex actis per clara Jura,& publica inftrumenta producta, feu per claras depofitiones Teftium,ut latè *Poftius de manut. obfervat*. 42. *num*.147. *&* 153.*ex l*.1. *in principio ff. uti poffidetis,& l.improba C. de acquir. pof. Menoch.de retinendæ remed*.3.*n*.790.

9 Et Conductori uti Spoliatori denegatur audientia, donec non purgaverit fpolium *c*. 2.*de ordine cognitionum.Fontanella dec*.81. *num*. 11. Non obftante exceptione dominii oppofita à Conductore fpoliante, etiam in promptu probanda.

Et ratio eft,quia contra juris prohibitionem fibi jus propria authoritate addiceret, & in ejus odium, & pœnam denegari debet audientia.*Fontanella decif*.82. *num*.8.*Severinus ad Sanfelic.decif*.371.

CAP.

C A P. X.

DISTINCTIO III.

De Possessorio recuperandæ.

SUMMARIUM.

1 *Recuperandæ possessorium locum non habet ubi quis cecidit à possessione ex proprio factu juxto, & valido, secus ex causa injuxta, vel Titulo infecto.*

2 *Possessorium recuperandæ, sive reintegrandæ non datur contra titulo possidentem, secus quando imploratur officium Judicis, probata antiquiori possessione.*

3 *Possessorium per cap. reintegrandæ tertia quia prima competit, etiam contra bona fide, & junto Titulo possidentem.*

4 *Reintegrandæ capitulum, quando intentatur in fine libelli apponitur clausula,* deducendo omnia alia remedia possessoria, *& tunc habet locum pro rebus mobilibus, & immobilibus, & juribus incorporalibus.*

5 *Possessorium judicium recuperãdæ quanto tempore præscribatur tres reperiuntur sententiæ quæ declarantur.*

6 *Recuperandæ possessionem habet locum, etiam contra emptorem Gemmæ, & assignatur ratio.*

7 *Possessorii præscriptio, latè discutitur, & resolvuntur, illæ tres sententiæ relatæ num. 5.*

1 POssessorium recuperandæ non habet locum, ubi quis cecidit à possessione ex proprio facto, & contractu *Menoch. de recup. remed. 15. num. 95. Pontan. de spol. lib. 3. num. 19.* & latius docet *Surd. consil. 49. num. 2.*

Dummodo factum sit juxtum, & contractus sit validus, nam si quis ex causa injuxta, & actu nullo possessionem amittat, adhuc ei danda est reintegratio ad possessionem, ex remedio satis pingue capite reintegrandæ ad latè, & doctè exarate per *Amodeum consil. 23. num. 49. & 52. lib. 2. Gaill. practica obser. 75. num. 19. lib. 2. Surd. consil. 28. num. 58. Afflict. decis. 361. num. 38. & decis. 252. num. 4. Sanfelic. decis. 126. num. 30.* super gemma, & re mobili, quo fit, ut si quis cecidisset à possessione sua ex contractu nullo, & invalido, vel ex falsa causa, indubitati juris est concedendum remedium præscriptum prout ex *Alex. & Cravett*, & alii docent.

Nulla possessio juvare potest, quando constat de titulo infecto *Staiban. resol. 101. num. 59. & resol. Reg. de Ponte dec. 18. n. 16.*

2 Possessorium judicium recuperandæ, sive reintegrandæ non datur contra titulo possidentem, itaut ostenso instrumento emptionis, vel Chyrographo, vel alio titulo cessat remedium reintegrandæ *qu. 1. Affl. decis. 361. nu. 3. & 13. Menoch. remed. 15. recup. possess. num. 67. de Laurentiis decis. Rotæ Aventensi 11. nu. 1.*

Sed contrarium est verius, quod possessorium datur contra bona fide, & titulo possidentem implorando officium Judicis probata antiquiori possessione *glossa in l. incivilem de furtis Innocent. in cap. sæpe num. 2. versic. imo plus videtur de rest. spoliat. Abbas in c. si diligenti nu. 17. versic. nunquam de præscription. Afflict. d. dec. 361. num. 33. & Ursillus ibi num. 99. & Afflict. decis. 363. num. 4.*

3 Adeo quod remedium *cap. reintegrandæ 3. qu. 1.* competit etiam contra Possessorem bona fide, & justo titulo possidentem gemmam, vel alteram rẽ mobilem ad beneficium antiquioris Possessoris, ut decisum refert *Sanfelicius decis. 126. in fine*, ex *glossa in l. in civilem C. de furtis verbo à Dominis*, quam secuntur *Innoc. in cap. sæpe num. 2. versic. imo plus videtur de rest. spoliat. Abbas in cap. si diligenti num. 17. vers. numquid autem antiquiori de præscrip.*

Et concludit *dictus Sanfelic.* contra bonæ fidei possidentem potest implorari officium Judicis, vel agi conditione ex *l. si coloni C. de agric. & censit. lib. 12.* confert *decis. ejusdem 397. num. 3.*

4 Nam remedium sive conditio ex *capitulo reintegrandæ q. 1.* quando in fine libelli apponitur clausula *deducendo omnia alia remedia possessoria*, tunc habet locum non solùm prò rebus clericorum, *sive* Ecclesiæ, sed etiam pro rebus laicorum generaliter sive *Mobilibus*, sive *Immobilibus*, & juribus incorporalibus, & contra quemlibet singularem possessorem, etiam sine vitio possidentem. *Maranta dicta distinctione 7. parte num. 58. versus principium, & versus finem* ex auctoribus ibi citatis.

De Præscriptione Possessorii recuperandæ, sivè reintegrandæ.

5 Possessorium Judicium recuperandæ quãto tempore præscribatur tres reperiuntur DD. sententiæ.

Prima, quod spatio longi temporis, idest decem annorum præscribatur, & transacto decennio non possit agi ad *Tex. in l. minus*

C. de acquir. possess. & facit *Tex. in l. furtum, ff. de usufructu*, & testa• *Lodovic. in decis. rot.* 307. *num.* 13.

Secunda est, quod dictum remedium recuperandæ sit perpetuum, ut ex *d. cap. Reintegrande* 3. *qu.* 1. colligitur ibi (*quacumque conditione Temporis non obstante*) *glos. in c. sollicitè de restitut. spoliator.* ubi *Jo: Andr. Antonius de Butr.*, & alii *Alex. cons.* 6. *vol.* 5. *Rota Rov.* apud *Put. decis.* 115. *lib.* 1. & vide *Staiban. resol.* 101. ubi latè.

Tertia, & ultima, quæ variaret magis communis est, & in Praxi hodiè servatur, ut non minus triginta annorum spatio præscribatur, ut voluit *Menochius de recup. possess. remed.* 15. *num.* 408. quem refert, & sequitur *Gratian. disc. for. cap.* 173. *num.* 1. allegando plures alios, & idem *in cap.* 2. *num.* 9. & *num.* 15. *in fine Rota coram Serafino* relata per eundem *Gratian.* Sed vide, quæ dicu *nu.* 7.

6 Possessorium recuperandæ locum habet super gemma contra emptorem, qui illam emit non probato dominio Venditoris, non obstante, quod bona fide possideat, & justo titulo emptionis, ita decisum fuit in S. R. C. revocato decreto M.C., ut emptor restituat gemmam Actori antiquiori possessori. *Sanfelic. decis.* 126. *num.* 9.

Ratio est, quia verus Dominus semper potest auferre rem à detemptore, tanquam rem alienam idem *Sanfelic. lib.* 3. *decis.* 397. *num.* 33. *per Text. in l. rem alienam ff. de contrah. empt.*

De Præscriptione Possessorii.

7 Sed an agenti remedio reintegrandæ 3. *qu.* 2. obstet exceptio præscriptionis, ex quo tam de Jure Civili, quam Canonico omnes actiones solvuntur 40. annorum præscriptione, ut in *l. sicut*, & *l. omnes C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum. Auth. quas actiones C. de Sacros. Eccles. cap. ad Aures cap. illud*, & *c. quia judicante de præscription. c. placuit il* 1. *c. post quincentos* 16. *qu.* 3.

Difficilis olim erat hæc quæstio, sed de ordine Clementis VIII. re discussa in majori maturitate in Rota in una mediolanensi 17. Maii 1600. coram *Seraphino decis.* 1340. & penes *Farinac. in novissimis decis.* 764. fuit decisum, quod.

Præscriptio talis tollat dominium juxta *Bartol. in l. rem alienam de pignorat. actione* Multo magis debet tollere actionem possessoriam, quæ est levioris judicii *Gratian. discept. forens.* 2. *num.* 9. *in fine*, & *discep.* 173. *num.* 1., ubi dicit, quod fallit stante bona fide.

Et quod non obstat *c. reintegrandæ* dum disponit, Episcopus spoliatos esse restituendos quacumque temporis conditione, aut captivitate, vel dolo res suas perdidisse noscantur,

Quia intelligitur de quacumque temporum qualitate id successerit, & illa verba important qualitatem temporis, & non præscriptionem, de qua in *dicto textu* non agitur, ut docent *Contard. de momentan. possessione* §. *limita* 2. *num.* 28., *Bellarminus*, & *Castrens. cons.* 105. *num.* 3. *par.* 1. *Pons. de spolio lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 31. *Menoch. remed.* 15. *num.* 422. *Archidiaconus in hoc textu. Gravatus ad Vestrium lib.* 3. *cap.* 3 *num.* 41., *Rota in cit. decis. Mediolanensi coram Seraphin.*

Nec obstat *Glossa in cap. sollicitè de rest. spoliat.* aliique ibidem tenentes perpetuo agi posse hoc remedio reintegrationis.

Quia hæc sententia non intelligitur de præscriptione 40. annorum ut *Menoch. cit. loco* 428 *in fine*.

Intellige hoc in simplici spolio secus in spolio violento, vel doloso. Quia nulla præscriptio adversus dolum, malamve fidem opponi potest, etiam post tempus mille annorum *c. finali de præscription.*

Ita diffusè resolvit *Ventriglia annotat.* 30. §. *unico num.* 60.

Et spolii vitium est in præscriptibile, & nullo temporis cursu præscribi potest *Rovitus cons.* 92. *num.* 1. *tom.*

Et licet exceptio dominii non admittatur in dicto judicio, tamen in hoc Regno Neap. ubi proceditur sola facti veritate inspecta Reus excipere potest, ut discutiatur titulus, idest poterit opponere exceptionem dominii, & de suo dominio probare *Afflict. dec.* 17. *Galluppus par.* 2. *cap.* 9. *num.* 38. dicit in praxi servari, quod tempore expeditionis consideratur probata circa dominium.

Et si cognoverint spoliatum nullum jus habere, spoliatos non restituitur, quia non debet fundari Judicium in simplici spolio, sed etiam in dominio, & titulo juxta doctrinam *Camilli de Medicis cons.* 53. *n.* 8.

Conferunt notata per *Camillum de Curte in diversorio feudalium par.* 1. *fol.* 7. *Capite incipiente superest modo*, & *Afflictus in fine decis.* 17. dixit, quod quæ ratio habenda sit de exceptione dominii in fine causæ videbitur.

CAP.

CAP. X.

DISTINCTIO IV.

De acquirenda possessione.

SUMMARIUM.

1 *Acquirendæ, sive adipiscendæ possessionis judicium triplex est primo quorum bonorum 2. legatorum. 3. Salvianum interdictum, & declarantur.*
2 *Hæres duplex remedium habet adipiscendæ possessionis bonorum hæreditariorum, & delarantur.*
3 *Interdictum, quorum bonorum duplex est directum, & utile, & declarantur.*
4 *Legatarius occupans legatum tenetur restituere hæredi, ut detrahat falcidiam, & deinde hæres convenitur.*
5 *Salvianum habet locum contra conductorem pro bonis invectis in prædio conducto.*
6 *Adipiscendæ possessorium competit hæredi testamentario.*
7 *Recuperandæ possessionis libellus datur formula cum advertimentis.*

1 INterdictum adipiscendæ triplex est. Primo quorum bonor. Secundo quorum legatorum. Tertio Salvianum interdictum.

Quorum bonorum datur bonorum possessori, & hæredibus pro rebus hæreditariis adipiscendis, que apud alios sunt.

Interdictum quorum legatorum datur pro adipiscenda possessione legati, & datur hæredi contra legatarium, & legatario contra hæredem.

Interdictum Salvianum datur creditori contra possessorem bonorum hypotecatorum.

Datur legatario, & fideicommissario.

Et datur cuicumque competit hyppoteca pro consequutione rei legatę, vel fideicommissę.

Et datur etiam locatori contra conductorem.

Nam inventum fuit favore locationis contra conductorem prędii Rustici.

Et duplex est directum, & utile.

Directum contra contra Inquilinam prędii Urbani. Utile contra conductorem prędii rustici.

Et etiam creditori hypotecario pro adipiscenda possessione hypotecatę, ut omnia hęc concludit *Episc. Verd. lib. 4. de interdictis lemma 8. nu. 1542. & sequentibus.*

Salvianum definitur quod sit actio pretoria in factum adipiscendę possessionis rei obligatę, *Episc. Verd. ubi supra te remitto.*

Et dicitur Salvianum a Salvio Juliano Autore edicti perpetui.

2 Hęres ad acquirendam possessionem rerum hæreditariarum duplex habet remedium adipiscendæ possessionis, unum per inter dictum, quorum bonorum.

Et aliud ex *l. fin. C. de edic. Divi Adriani tollendi.*

Requiritur in hoc interdicto quorum bonorum ex parte actoris, quod de lata sit ei creditas, & quod eam adiverit de jure civili.

Vel agnoverit bonorum possessionem de jure prætorio distinctione fettima an super petitor., vel possess. per *textum in l. prima, & secunda C. quorum bonorum.*

Et sic narrare debet ereditatem adivisse, vel bonorum possessorum agnovisse, & nunc agit ad avocandam effectualem possessionem.

Et parte rei requiritur quod possideat *tit. pro erede, vel pro possessore.*

Et in hoc equiparatur petitioni hæreditatis, quæ non datur contra possidentem alio *tit. l. regulariter de pet. hæreditatis, & l. 1. ff. quorum bonorum.*

Verum si quandoque habuit possessionem, & ab ea cecidit, tunc non competit possessorium adipiscendæ, sed competit possessorium recuperandæ.

3 Duplex est hoc interdictum, quorum bonorum, directum, & utile.

Directum datur possessori de jure pretorio ex quo interdictum est petitorium.

Et datur ei qui agit ad universam hæreditatem.

Utile verò datur eredi de jure civili, & datur rei qui agit ad unam rem particularem *idem 40. nu. 6. dicta distinct. 7.*

Et à sententia lata super interdicto quorum bonorum non appellatur ad effectum suspensivum, sed solum ad effectum devolutivum.

Secus super petitione hæreditatis, quod remedium est petitorium, nam tunc appellatur *Maranta ut supra num. 9.*

Secundum interdictum quorum legatorum quod competit hæredi ad avocandam possessionem legati à legatario, qui rem legatam propria autoritate occupavit.

Debet enim legatarius à manu hæredis accipere, alias cadit à jure suo quando illam caperet non vocantem, & sic cum vitio *Maranta ibidem num. 10. per testum in l.*

non est dubium C.de de leatis.

4 Secus quando legatarius occupat possessionem vacantem ante aditam hæreditatem, tunc non cadit a jure suo.

Verum tenetur possessionem restituere hæredi, qui possit detrahere falcidiam, & deinde hæres convenitur, *Maranta ubi supra num.* 10.

Et ut competat hoc interdictum necesse est, ut reus possideat, *Maranta loco citat.*

5 Salvianum interdictum habet locum contra conductorem pro bonis invectis in prædio, quę tacitè censentur obligata pro pensione domus conductæ, *Maranta loco citato num.* 11 *per textum in lege quia, ff. de pactis, & in §. item Serviana instit. de act.*

Et si conductor bona inde extraheret conveninitur per Salvianum interdictum, ut restituat bonorum possessionem ipsi creditori, qui possit incumbere suæ Hypotecæ.

Et hoc remedium adipiscendæ possessionis datur etiam contra tertium possessorem, *l. 1. ff. de salvi interdic. Maranta nu.* 11.

6 Possessorium adipiscendæ per *l. fin. C. de edic. Divi Adriani tollendi competit hæredi testamentario.*

De quo remedio latè tractavimus in *primo nostro tomo, tit. 5. de præambulis capite tertio ubi vide.*

Formula del giudizio *recuperandæ possessionis.*

PRIMO ATTO.

Del libello.

NElla G. C. della Vicaria comparisce N. N. tanto à suo proprio, e principale nome quanto à nome, e parte di N. sua sorella uniche figli, & eredi col beneficio della legge, ed inventario del quondam N. commune padre, e dice come frà gli altri beni paterni per titolo ereditario ad esse sorelle, vi è un Territorio sito nella Terra N. quale hãno lungo tempo posseduto in commune, ed indiviso, ed al presente senza loro colpa nè causa si trovano cadute da detta possessione, ed al presente si possedono ingiustamente, con reverenza da N. N., & intendendo ricoverare così la possessione di esse, come la propietà, e dominio con tutti li frutti percetti, e percettibili intentando il remedio del *cap. reintegrandæ*, con ogn'altro più pingue rimedio possessorio, e cumulando anco il potitorio, ricorre in essa G. C., e fà instanza astringersi detti ingiusti detentori à rilasciare la possessione, e dominio di detto luogo *omni jure* spettante ad esse sorelle con tutti li frutti percetti, e percettibili, e tutti danni, spese, ed interessi facendo istanza sopra tutti le cose predette somministrarle sommaria giustitia, e detto luogo sequestrarsi, ò annotarsi li frutti di esso, deducendo &c, non astringersi, &c. offerendo, &c. così dice, e fà istanza non solo in questo, ma in ogni miglor modo, &c.

Annotazioni.

Primo nota quelle parole al presente *senza loro colpa causa si trovano cadute da detta possessione*. Questa e quella clausula necessaria, mentre quando uno perde la possessione per sua colpa, o per qualche contratto giusto, valido all'ora non hà luogo il giudicio possessionis recup. *Menoch. remed.* 15. *de recuper. nu.* 95. *Surdus consil.* 49. *nu.* 2.

E se il contratto fusse nullo, o per falsa, ed erronea causa pure ha luogo il *possessionis reintegr. Sanfel. decis.* 138. *Afflict. decis.* 361. *nu.* 38. 363. *nu.* 4. *Hondes. consil.* 23. *num.* 4. *e* 52. *lib.* 2. *Prat. discept.* 38. *nu.* 12.

Secondo nota quelle (*cumulando anche il petitorio*) che il petitorio tratta solo della possessione, mà il petitorio tratta della proprietà, seù dominio ch'e giudindizio totalmente separato *l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquir. possessione.*

E benche sia più utile intentare solo il possessorio per la regula *Beati possidentes*, e per utilità, e privilegio della possessione *cap. pastoralis de causa possessionis, Vevee à Gallup. prælud. nu.* 34.

Perche non se ritarda la restituzione della possessione per l'eccezzione del dominio *Hodier. à Surdo decis.* 46. *nu.* 13. *Menoch. remed* 15. *nu.* 411. *de recup., & consf. nu.* 18.

Nè meno dà l'eccezzione della retenzione per l'ipotegha, ò credito *Gratian. discept.* 734. *nu.* 23. *Farin. decis.* 85. *nu.* 5. *par.* 2. il che si limita solo à favore della dote, e con altre distinzioni *Anna allegat.* 136. per la regola, che *spoliatus ante omnia est restituendus.*

Tanto che ad istanza così dell'Attore, come ad istanza del Reo si può dire, che non intende cõ fondere il possessorio con lo petitorio, mà che prima si debbia terminare la causa della possessione à chi spetta, e poi successivamente trattarsi della proprietà, seù dominio, ch'è il petitorio.

Imperciòche osta l'eccezzione dell'ordine *cap. ex competenti de restit. spoliat. clement.* 2. *& clement. Pastoralis de causa possessionis c. final. de Judic.*

E quando è opposta detta eccezione, ò ordine se il Giudice preposterando detto ordine procedesse unitamente sopra al possessorio, e petitorio sarebbe gravame, e se nè potrebbe

trebbe appellare *de Franch.dec.*199.

E contra l'attore nel giudizio *recuperandæ possessionis* non se può ammettere, che il Reo facci le pruove concernente il dominio, seù proprietà, seù petitorio, perche osta l'eccezione dell'ordine, cioè che prima si termini il possessorio, e poi il petitorio, per lo *text. in l. si quis ad se fundum C.ad l.Juliam.*

4 Ad ogni modo nel nostro Regno avvertirà l'Avvocato usar cautela di cumulare sempre il petitorio, ò almeno non far darsi à provare lo spoglio solamente; ma à fare costare anco il dominio, ed il titolo, perche nel Regno non si ammette l'eccezione del dominio, ch'è eccezione di ordine. *Galluppo par.2.cap.9.nu.*37. *Camill. de Medie.consf.*53. *num.* 8. *Camill. de Curtis in divers. feud. fol.*79.

E la ragione s'assegna, perchè nel Regno si procede sommariamente *sola facti veritate inspecta* per lo *c.detestantes*, e per ciò tutto insieme per evitare il circuito inutile si deve conoscere anche la giustizia della proprietà *Rovit.consil.*100.*num.*9.*Menoch.consil.*180. *num.*14.e nel *rem.*15. *de recup.possess.n.*477. *& de Arbitrar.Judic.lib.*1.*qu.*8. *&* 31. *Palez de major.lib.*3.*qu.*14.*num.*19. *Ludov.decis.perusin.*17.*num.*12.

Perciò in questo Regno il reo nel termine può portare le pruove del suo dominio del suo petitorio, e nella spedizione della causa deve considerarsi la giustizia di detto petitorio, che se lo spogliato non hà giustizia circa il dominio, circa la proprietà, circa il petitorio, non si restituisce in possessione *Gallup. d.cap.*9.*part.*2.*num.*37. *Afflict.decis.*14.

5 E però in questo libello si è posta detta clausula cumulando il petitorio; Anzi anche nelle Corti Ecclesiastiche, ò in altri Regni, quando è opposta l'eccezione del dominio, e l'attore non impedisce le pruove del dominio nel termine, all'ora si deve pronunciare sopra il possessorio, e petitorio assieme per lo *tex. in c.* 1. *de restit. spoliat. Bald.in l. si quis à se fundum C.ad legem Juliam Muscatell.glos. judic.par.*4.*num.*14.

Circa l'appellazione nel Possessorio, quando si ammette *quoad actum devolutivum tantum, quando etiam quoad actum suspensivum. Vide in tit. de appellat. ubi late dicam.*

C A P. XI.

De Decretis fieri solitis in possessorio per modum extraordinariæ cognitionis.

SUMMARIUM.

1 *Citatio fieri non potest contra Ecclesiasticum turbatorem nominatim, sed per edictum, & describuntur verba, quæ continentur in cap. Regale fastigium, & in c. finis præcepti charitas.*

2 *Declinatoria fori quando competit, & quando non Clerico in dicto possessorio.*

3 *Clericus quommodo debet comparere coram laico, ne reconveniatur coram laico Judice.*

4 *Decretum non esse locum petito Regali præsidio, quando interponitur.*

5 *Decretum licet fieri debet, quod capiatur summariè informatio, tamen dici non debet, quod testes habeantur pro citatis.*

Hanc praxim plenè scripsi in 2. *tom. mea praxis civil. tit.* 7. *de Conservatoriis contra violentias Ecclesiasticorum*, & *ibi te remitto.*

Sed advertendum duco quod in *capitul.*3. *dict. tit.*7. de praxi, & formulis contra violentias Clericorum *nu.*3.*in fine fol.*440. dixi quod.

1 Citatio fieri non potest nominatim contra Ecclesiasticum turbatorem, sed per edictum contra quemcumque, qui sua putaverit interesse *Gyptius ad Latrum observ.* 69.*nu.*3.

Adde quod in *cap.*10.ad regale fastigium dicit ibi: *Non exigens in his cognitionalim ordinare certamina, quæ in Prælatorum, & Clericorum personas, atque negotia non possetis cōmuni censura rationabiliter exercere, sed facta tibi de injuriis rapinis informatione summaria sufficiat tibi edictum generale proponere, ut quicumque suum interesse putaverit, &c.*

Item repetitur in cap. finis præcepti charitas. Item repetitur in *cap. omnis prædatio.*

2 *& nu.*6.*dicti cap.*3.*fol.*441.dixi quod Clericus comparendo coram laico allegando sua jura, quæ habet contra laicum, tunc dicta de-

declinatoria fori non competit Clerico, quia Clericus se facit actorem, & actor sequi debet Iudicem Rei, & tunc Iudex laicus subministrare debet justitiam Clerico agenti.

Quo casu datur reconventio juxta decisionem relatam ab *Anna sing.*443. Et ab *Odierna ad Surd. dec.*26.*nu.*16., *& controv.* 69.*nu.*9.

2 Altero modo Clericus si comparet producendo scripturas ex quibus constat non fecisse, nec facere violentiam petit remissionem, Tunc si apparet nullam fuisse violentiam Sac. Cons. negat regale fastigiarũ, quia Clerius comparuit ut Reus necessarius ad avocandum conservatorium tantum, & laicus debet comparere coram Judice Ecclesiastico, nec datur reconventio coram Judice laico.

Adde quod *Amendola ad Franchum decis.*193.*in fine dat cautelam ut advertat Clericus conventus dicto remedio Capitulorum Regni non opponere exceptionem carentiæ actionis, & alias, nec petere manutenere. Sed respondere quod non consentit in Judicem, neminemque turbasse seu spoliasse sed suo jure, & possessione usum fuisse.*

Aliàs coram laico conveniri posse, pròut fuit junctis Aulis dec. in S.C. de anno 1590. *prò Universitate Castelli Baroniæ contra Episcopum Trivici in Banca Faracciani.*

Hæc sunt propria verba dicti Amendolæ.

Et hac distinctione intelligedus *Anna sing.*433. *Capyc. a dicta Amendola*, & relatus ab *Hodierna ad Surdum decisione* 96. 96.*nu.*8. qui concludunt, non dari reconventionem in materia Privilegiorum Regni, & deferunt ità decisum in S. C. in causa Sancti Martini cum Monasterio Montis Oliveti, e *Capycius Latro decis.*99.*nu.*9., *&* nota dictam Cautelam nè erres.

4 Et Auctor noster in hoc *cap.*11.*nu.*61.*fol.* 267. *dicit quod si de possessione, & violentia non costet* Hoc remedium minime procedit, e decretũ ita interponitur: *S.C. declarat non esse locum petito Regali Præsidio, & nu.*63. concludit quod si prius fuerit institutum remedium ordinarium, locum non habet remedium *capit. Regni.*

5 Adverte etiam quod licet in decreto dicitur quod capiatur summariè informatiò, tamen non debet dici quod testes habeantur prò citatis, & rationem assignat, Auctor noster in hoc *capite* 11. *fol.*262. *num.*44. *ubi vide.*

C A P. XII.

De Decretis in contractibus rescissoriis, & in judicio assistentiæ.

Auctor noster hic tradit praxim rescindendi contractus in judicio Assistentiæ. At quia plena praxis, à me tradita est, in 2. tom. meæ praxis tit.6. de rescissione contractus, & tit.7. de judicio assistentiæ, ideò ibi te remitto.

C A P XIII.

De Decretis in caussis aspectus novi operis maritimi, & juris congrui.

S U M M A R I U M.

1 *Filiis, & filiabus fam. etiam nuptis prohibita est testandi facultas, & assignatur ratio, quia per matrimonium à patria potestate non liberantur.*

2 *Limitatur dicta regula in Civitate Neapolis, ubi eo ipso, quod matrimonium contrahunt à patria potestate eximuntur, & in illis Provinciis Regni, ubi viget jus Longobardorum.*

3 *Limitatur dicta regula etiam in multis Regni locis, ubi viget consuetudo etiam non scripta, ut est in Provincia Principatus Citrà, ubi filia si legitimam Patri, & Matri non reliquit super illa tertia parte, de qua potest testari, nulliter testamentum condidit.*

4 *Filiusfamilias de bonis, de quibus potest testari, qualia sunt Castrentia, tenetur titulo institutionis legitimam relinquere parentibus, vel expressè ex causa exhæredare.*

5 *Filius tam emancipatus, quam vivens seorsim à Patre expressè institui debent hæredes, vel exhæredari, & uti servetur æqualitas, ipsi fili; ita debent servare ad beneficium parentum non obstante* Prag. unica de S.C.M., *rejectis contrariis.*

6 *Consuetudo Provinciæ Princip. Citrà viget ad beneficium Patris tantum, & assignatur ratio.*

7 *Filiusfamilias laicus sine consensu Patris de profectitiis ad pias causas testari potest*

potest dummodo sit in periculo mortis, secus in profana.

8 *Filiusfamilias si testatur cum licentia patris in profanis, tunc legatarius tuta conscientia poterit legatum sibi retinere, sed non poterit in judicio consequi.*

9 *Clericus etiam primæ tonsuræ sine patris licentia de adventitiis testari potest, quando adventitia sunt acquisita post clericatum, & datur ratio.*

10 *Clerici testamentum valet sine consensu Patris, etiamsi continet præteritionem Patris, & filii.*

HIC docet Auctor noster differentias inter dissuetudinem, & non usum legis, & consuetudinem.

Et ad consuetudinem inducendam, quod requiratur *nu.* 34. *usq; ad* 39.

1 Et dum Auctor hic loquitur de consuetudine, notandum duco, quod regulariter de jure comuni filiis, & filiabus familias etiam nuptis, vetita est testandi facultas.

Quia tam vir, quam mulier per matrimonium à patria potestate non liberatur, *Jo: Vincentius Brilla, ad consuetudines Neapolitanas tit.* 5. *de filia fam. nubente cap. unic. nu.* 4. *per tex. in l. si uxorem Cod. de conditionibus insertis*, ibi: Si uxorem tuam tempore nuptiarum in patria potestate fuisset.

Et per *tex. in* §. 2. *institut. de Sen. Cons. Tertull. ibi: licet in potestate parentis sit.*

Et per *tex. in l. filiæ licet C. de collat. ibi licet maneat in sacris.*

Juncta *l. prætori C. de officio prætoris.*

Et per *tex. in l. sicuti, ff. de operis libertorum: & ibi Glos.* quoad vero obsequia, & debita carnis est in potestate mariti.

2 Dicta tamē regula limitatur primo in hac Civitate Neapolis per consuetudinem in scriptis redactam, quæ incipit, *sed & mulier sub tit. de filia familias nubente, ibique Napodanus.*

Adeo ut filius familias, vel filia, eo ipso quod matrimonium contrahant, à patria potestate eximuntur, & uti sui juris testamentum condere possunt, *Reg. de Marinis lib.* 2. *resol.* 324. *nu.* 10.

4 Secundo limitatur in illis Provinciis Regni ubi viget jus Longobardorum, per *text. in l. nulli mulieri prima sub tit. qualiter mulieri libere sit alienare permissum* 10. *lib.* ibi *semper sub potestate viri.*

3 Tertio limitatur in multis hujus Regni locis, ubi viget consuetudo, ut decedente filia familias nupta absque liberis, valeat illa testamentum condere, & de tertia dotis parte disponere, & quod reliquę duæ patri dotanti, sive ejus hæredibus restituantur.

Id quod etiam in tabulis matrimonialibus peculiari pacto; servata forma hujus consuetudinis, partes cavere solent *Reg. de Marinis lib.* 1. *resol.* 234. *num.* 1.

Quæ consuetudo licet non scripta in viridi observantia viget, in Provincia Principatus citra, ubi Gubernator, & Judex fui, in decem & septem locis dictæ Provinciæ, & observavi multa notariorum protocolla, in quibus capitula matrimonialia inita fuerunt cum pacto speciali, quod mulier nupta possit de tertia parte dotis disponere, & tamen mulieres nuptæ de dicta tertia parte solent disponere Patre vivente.

Adeout si in aliquibus capitulis matrimonialibus non fuerit dictum pactum expressè positum, adhuc censendum sit secundum illud eos contraxisse *dict. Reg. de Marinis loco cit. ex Fab. de Anna consil.* 92. *num.* 5. & 6. *Laratta consil. ult. num.* 23.

Et adeo dicta consuetudo est notoria, in dicta Provincia Principatus citra, ut nōn indigeat probatione *Masul ad Capie. dec.* 176. *num.* 5. *Carrab. sing.* 179.

Et illa dicitur notoria consuetudo, quæ apparet ex inspectione decem, vel plurium Instrumentorum, *Caneer. var. resol. par.* 1. *cap.* 4. *de testamentis num.* 119., & notat *Bald. in l.* 1. *C. ad Macedonianum, & in l.* 1. *C. ad Vellejanum circa finem*, & sequitur *Curtius junior consil.* 106. *num.* 5. *Gravet. consil.* 134. *num.* 9. *Rolandus consil.* 57. *num.* 27. *lib.* 3. ubi dicit decem instrumenta probare consuetudinem.

Et *dict. Regens de Marinis: dict. resol.* 124. *lib.* 1. *nu.* 3. concludit, quod si filia legitimam patri, & matri non reliquerit super illa tertia parte, nulliter testamentum condidit, *ex d. Caneer. par.* 3. *de pactis à num.* 91. *usque ad* 109. & aliis ibi.

Rationem assignat *dictus Reg. de Marinis* quia filiafamilias etiam nupta de jure communi, & regulariter, manet sub potestate patris, & testandi facultatem non habet *de Marinis loc. cit. num.* 8.

Et consensus Patris, qui in tabulis nuptialibus, concedit filiæ licentiam testandi, vel disponendi dicta tertia parte id jus aliud non importat, quā libertatem, ut filia possit de illa tertia parte testari, vel disponere, ut Juris.

4 Et cum jus disponat, ut quilibet filiusfamilias, qui bona haberet, de quibus possit testari, qualia sunt bona Castrensia, vel quasi per *tex. in l. penult. & fin. C. qui testamenta facere possunt*, teneatur parentibus legitimam titulo institutionis relinquere, vel eos, expres-

expressè ex caussâ exhæredare, *l. nam, & si parentibus ff. de inofficioso testam. & l. Pantonius* §. 1. *ff. si quis à parente fuerit manumissus, & §. juxtum autem in auth. ut cum de appellat. cognoscitur*: adde clarius per *tex. in auth. in testamento C. ad Senat. Cons. Tertullianum*, ibi, *In testamento quoque non licet liberis Parentes excludere, nisi justa causa exhæredationis inferatur, quæ septenario numero nova constitutione distributur* alioquin testamentum rescinditur circa institutionem, nam in cæteris perseverat.

5 Et reiicitur contraria opinio illorum, qui concludunt, non posse patrem legitimam prætendere, in illa tertia parte, in qua filiæ liberam testandi facultatem disponendi concessit, quam opinionem tenet *Jo: Petr. Fontanell. de pactis nuptialibus temp. clauf. 5. gl. 2. par. 1. nu. 59. & tom. 1. clausula 4. glos. 24. à num. 39. & num. 43.* & aliis ibi.

Nec obstat *Pragm. unica de S.C. Macedoniano*, quæ sancit, ut nemo audeat recipere obligationes à filiis familias, nisi in præsentia, & expresso consensu suorum Patrum, vel fuerint emancipati, seu habitent, & vivant seorsum ab eorum Patribus, cum eorum Uxoribus, & familia, ut dixi hic ad *Cap. 8. de decretis in S.C. Macedoniano*, ubi vide.

Nam licet Emancipatus, vel vivens seorsum censeatur Paterfam, tamen hodie sublata est differentia Emancipationis, & patriæ potestatis, quoad successiones §. *nullam auth. de hæredibus ab intestato venientibus Oinotimus* §. *emancipatos lib. 2. tit. 13. de exhæredatione liberorum fol. mihi 595. num. 2.* ubi concludit, non solum de Jure Prætorio, sed etiam de Jure Civili filii emancipati expressè institui, aut exhæredari debent, alias hodie etiam de Jure Civili tale testamentum non valet.

Ea ratione, quia in Correlativis æqualitas servanda est, & dispositum in uno censetur dispositum, & in alio.

6 Vera ideo conclusio est in Provincia Principatus citra vigere Consuetudinem ad beneficium Patris, quia cum dos assignetur vivente Patre, licet cesserit loco legitimæ recipit onus, & gravamen non ut legitima, sed ut dos *de Georgio in allegat. 26. num. 1.* Addentes ad *Glossam in constitutione Regni in aliquibus num. 37. & qu. 3. tit. 2. num. 6.* rejectis contrarium dicentibus *de Luca ad Franch. decis. 196. num. 5. & Hodierna controv. 30. num. 31.* Secus quando Mater, Frater, & alii Extranei sunt dotatores, nam si dotant de propriis bonis Dotatoris pactum de sibi reddenda dote valet, aut dotat de bonis Paternis, vel aliis bonis propriæ dotatæ & non potest in re aliena onus imponi.

Ubi autem Mulier intervenit in Capitulis, tunc si intestata decessit valebit pactum, ex nunc, non autem ex tunc. Secus si testata decesserit, quia requiritur: Ut Mulier consentiat expressè, & in ipsa voluntate perseveret usque ad mortem. *Hodierna controv. 28. nu. 4.* Vide *Reg. Marcianum disp. 39.*

7 Et regulariter filiusfamilias laicus, etiam de profectitiis sine consensu patris ad pias caussas tantum testari potest, dummodo filius sit in periculo mortis *Jo: Baptist. Thorus in privilegiis piarum caufarum privil. 233.* ubi citat multos, *& Jacobus Mancinus in prattica visitandi infirmos pratt. 5. de testament.*

Et filiusfamilias testari in profanis non potest, etiam consentiente patre, *l. qui in pot. ff. de testam.*

8 Tamen cum licentia Patris si testatur in profanis, poterit legatarius legatum sibi retinere tuta conscientia, sed non poterit in judicio consequi. *Covarruv. 3. part. rubr. de testamentis nu. 8. & 48.*

9 Clericus vero, etiam primæ tonsuræ poterit sine patris licentia de adventitiis testari, nam Adventitium est quasi Castrense, intellige quando est acquisitum post Clericatum, nam ante acquisitum Clericus non potest testari. ita concludit *Cutill. in addit. ad dictum Mancin.*

Et quod adventitium acquisitum post Clericatum est quasi Castrense, concludit *Emanuel Sà de testam. non pot. & Jacob. Mancin. de testam. pratt. 5. visitandi infirmos.*

10 Et Clerici Testamentum, continens præteritionem Patris, & filii valet etiam, sine consensu patris, ita *Cipoll. in addit. ad Cantelam 113.* ubi multos citat.

C A P. XIV.

De Decretis in Instrumentorum reassumptorum liquidatione, præventione, & incusatione obligationis pœnes acta.

Praxim liquidandi instrumentum plenè tradidi in *2. to. meæ prax. tit. 1.* Ubi *cap. 2. dicti primi tit. scripsi, de reassumptione instrumenti.*

Et praxim præventionis scripsi in quarta, & ultima specie judiciorum, *cap. 3. tit. 3. dicto tom. 2. meæ praxis.*

Et plenam praxim obligationis pœnes acta scripsi in secunda specie judiciorum varia-

rum scripturarum dicto tit. meæ praxis, ibi te remitto.

PRIMA PARS.

ORDINIS DIVISA

In septem Capita in prima instantia à fol. 350. usq; ad fol. 459.

C A P. I.

De Decretis quæ ad dilatorias exceptiones actinent.

Auctor noster tractavit de decretis in Judiciorum ordine, seu compilatione interponi solitis.

Quam praxim ego plenè scripsi in tertio tomo meæ praxis Judicii ordinarii, ideo ibi te remitto.

OBSERVATIO
AD PARTEM II.
IN II. INSTANTIA

In quatuor Partes divisam, & quatuor distinctiones.

De decretis in secunda instantia divisis in quatuor partes, & quatuor distinctiones.

Postquam lata est sententia. Qui sentit se gravatum, quatuor remedia habet, ut à gravitate relevetur.

Remedium appellationis, nullitatis, & restitutionis in integrum, & exceptionis modificativæ.

Quæ praxis, ut brevi compendio percipiatur, in quatuor capita diuisit Auctor noster.

P A R S II.

De decretis in secunda instantia divisis in quatuor Capita, & quatuor distinctiones.

C A P. I.

DISTINCTIO I.

De decretis appellationem, Reuisionem, & Reclamationem respicientibus.

SUMMARIUM.

1 *Appellationis definitio.*
2 *Appellationis Etymologia.*
3 *Appellatio, Revisio, & Reclamatio quid differunt.*
4 *Appellandi actus non est actio, neque exceptio, sed quædam defensio.*
5 *Appellationis Judicium regulatur secundum deducta in prima instantia, & declaratur, & assignatur ratio.*
6 *Appellatio ab interlocutoria justificari debet ex primis actis.*

1 Appellatio est prætensæ iniquæ sententiæ à Judice inferiori prolatæ ad Superiorem Judicem legitima provocatio, quasi querelam continens: Auctor hic, qui rationem reddit dictæ definitionis, licet Maranta, & alii aliter definiunt.

2 Etymologia appellationis latè declara-

tur per *Scacc. lit. B. cap. 2. qu. 2. art. 8.* & summatim per *Pacem Jordan. vol. 3. lib. 14. tit. 26. num. 3. fol. 537. Tusc. lit. A. conclus. 347.*

Sed quod appello dicitur ab expello, idest ex Judice inferiore pello ad Judicem Superiorem.

3 Et quid differunt inter se appellatio, revisio, & reclamatio dicemus in quarta distinctione, ubi Auctor noster tractat de reclamatione.

4 Appellandi actus non est actio, neque exceptio, sed quædam defensio *Bart. in l. 1. ff. de appellat. Motill. de appell. num. 4. fol. 91.*

5 Appellationis judicium regulatur secundum deducta in prima instantia; adeo ut si in prima instantia; aliquid fuerit petitum vigore unius statuti, non licebit in judicio appellationis vigore alterius statuti reformationem decreti petere.

Novus enim libellus, ex nova caussa deduci debet coram eodem Judice à quo *Pratus ad Muscat. glos. probandum part. 3. vers. insuper, & glos. instanti part. 3. num. 46.* quem sequitur *Motill. de appell. fol. 93. num. 29.*

Et ratio est, quia appellationis Judex non potest cognoscere nisi de eo, quod cognovit Judex à quo *Affl. dec. 53. n. 2.* ex *Bart.* ibi cit.

Et in *dicta decis. Affl.* 53. In tantum fuit pronunciatum super diversa actione non petita in quantum fuit mutatus modus agendi, & quia conventi nil opposuerunt ante conclusionem, nam stante conclusionem pretestum opposuissent decisio non fuisset facta ut idem *Affl.* advertit.

6 Et appellatio ab interlocutoria justificari debet ex primis actis *Capyc. decis. 8. in fine*, & sic servari in Regno nostro testatur *Hodierna ad Surdum dec. 36. num. 6.*

PARS II.

In secunda Instantia.

CAP. I.

DISTINCTIO II.

De Variis Appellationum speciebus.

SUMMARIUM.

1 Appellatio multiplex est, & primo species est respectu personarum. Nam alii sunt Judices de Tribunali Collegiato, quod subest alio Tribunali, ut R. A. M. C. V. &c.

Alii sunt Collegiati, sed superiorem non cognoscunt, ut S. R. C. Reg. Cam. Summ. & Coll. Cons. in quibus non appellatur, sed reclamatur.

Alii sunt Judices non collegiati, ut sunt Curiæ Regiæ Baronales, alii sunt Judices Delegati; & appellatur ad delegantem.

Alii non sunt Ordinarii, neque Delegati, ut sunt arte periti, vel arbitri.

2 Appellationis secunda species est respectu qualitatis decretorum.

3 Appellationis tertia species est respectu quantitatis parvæ in qua fit appellatio reassumptis actis.

1 Appellatio multiplex est.

Prima species appellationis respectu personarum est, quando de Tribunali Collegiato, quod alii Tribunali subest, ut Regiæ Audientiæ Provinciales à quibus appellatur ad M.C. & à M.C. appellatur ad Sacrum Regium Consilium.

Alii sunt Judices Collegiati; qui superiorem non cognoscunt, ideò non fit appellatio, sed reclamatio, nam reclamatur ad idem Tribunal, ut est S. R. C. R. C. Summariæ, & Coll. Consilium.

Alij sunt Judices ordinarii simplices, non Collegiati, ut sunt omnes Curiæ inferiores, tam Regiæ, quam Baronales, à quibus appellatur ad audientiam secundarum causarum, & sunt aliquæ Curiæ, quæ habent Judicem secundarum causarum, ad quas gradatim appellari debet, non omisso medio.

Alii non sunt Judices Ordinarii, sed delegati, & appellatio fit ad delegantem quod declarabitur, ut infra.

Alii non sunt Judices ordinarii, neque delegati, ut sunt arte periti, vel arbitri, à quibus appellatur ad eundem Judicem causæ.

Differentia hujus primæ speciei appellationis infra declarabitur.

2 Secunda species appellationis est respectu qualitatis decretorum.

Nam si appellatur à decreto diffinitivo dicitur appellatio in forma, si appellatur à decreto interlocutorio, dicitur acta, & per dies, cujus differentiæ inferius.

3 Tertia species appellationis, est respectu quantitatis.

Nam si appellatur infra summam unciarum duarum hoc est, infra summam duodecim ducatorum non fit appellatio in forma, à decreto diffinitivo, sed fit appellatio reassumptis actis, cujus differentias, etiam inferius habebis.

CAP. I.

DISTINCTIO II.

De Prima specie appellationum qualitatis personarum.

SUMMARIUM.

1 *A Curia Baronali ad quem appellatur.*
2 *Appellatio omisso medio quando admittatur.*
3 *Appellans potest supplicare Baronem, ut destinet alium Judicem appellationis, quando Judex est impeditus.*
4 *Baro petit remissionem à M. C., & cum qua clausula remitti solet.*
5 *A Curiis Regiis ad quem appellatur.*
6 *Appellatio omisso medio admittitur.*
7 *A M.C. appellatur ad S.C.*
8 *A Regia Dohanella Menæpecudum Aprutii appellatur ad Regiam Dohanam Apuliæ.*
9 *A Dohana Apuliæ, sive Foggiæ appellatur ad Regiam Cameram Summariæ.*
10 *A Dohanerio Neapolitano cognoscente dirictus, qui spectant ad Regiam Dohanam appellatur ad Regiam Cameram.*
11 *A Tribunali Consulum Nationum appellatur ad S. C.*
12 *A Curiis Nundinarum appellatur ad Regios Superiores; Nisi in privilegio fuit concessum aliter.*
13 *A Casapanis non appellatur ad Officiales Baronum; sed ad Regia Tribunalia.*
14 *A Rationalibus Universitatis appellatur ad Regiam Cameram, & qui stylus sit hodie declaratur.*
15 *A Sindicatoribus Officialium non appellatur ad Officiales Baronum, sed ad M.C. tantum, exceptis à decretis interlocutoriis appellatur ad Regiam Audientiam.*
16 *A Curia Bajulari appellatur ad Capitaneum Baronis, licet Baro non habeat secundas causas, & quando habet secundas causas quomodo practicatur, & in aliquibus locis appellatur ad Regiam Audientiam, & alios.*
17 *A sententia Bajuli in hac Civitate Neapol. ad quem appellatur.*
18 *A Tribunali Curiæ Siclæ appellatur ad Sac. Conf.*
19 *A Portulano appellatur ad Reg. Cam.*
20 *A Curia Artis Serici appellatur ad M. C. Vic.*
21 *A Magno Admirato appellatur ad S.R.C.*
22 *A Prothomedico appellatur ad S. C.*
23 *Ab Auditore Hispanorum appellatur ad Auditorem Generalem.*
24 *Ab Auditore Generali ad quem appellatur?*
25 *A Tribunali Triremium ad quem appellatur?*
26 *Ab Auditoribus Regiorum Castrorum appellatur ad Generalem Auditorem Excepto Castro Novo.*
27 *A Tribunali cognoscente homines Regalis equitii appellatur ad Reg. Cam.*
28 *A Collegio Neapolitano appellatur ad Sac. Conf.*
29 *A Tribunali Arsenalis ubi solet præesse Præses Regiæ Cameræ appellatur ad Regiam Cameram.*
30 *A Consultore in causis Syndicatus in Civitate Neap. ad quem appellatur?*
31 *A Tribunali computorum Mattonatæ, Aquæ, &c. appellatur ad S.C.*
32 *A Tribunali Reverendi Cappellani Majoris ad quem appellatur.*
33 *A Tribunali Neap. cognoscente vendentes contra Assisam appellatur ad Grasserium.*
34 *A Jurisdictione Gabellæ Ludi appellatur ad Regiam Cameram.*

1 IN hoc Regno à Curia Baronali appellatur, & dicitur de nullitate, ad Judicem secundarum causarum ejusdem Baronis, & à Judice secundarum ad Judicem tertiarum causarum, prout habet Dominus Princeps Bisiniani, Dominus Dux Santi Angeli Fasanellæ, & aliqui alii.

2 Nec potest ad superiores appellari omisso Judice secundarum causarum, nisi casu quo Judex sit impeditus per absentiam, vel aliud impedimentum, & vide inferius.

3 Et appellans potest supplicare Baronem, ut in locum Judicis impediti, destinet alium Judicem secundarũ, vel tertiarũ causarum *Altimar. rub. 3. qu. 31. nu. 1. fol. 118., & Maranta parte 6. actu. 2. nu. 379., & Scyaloja de foro competenti cap. 51. nu. 10., & 16.*

4 Si Baro ad secundas causas petit remissionem à magna Curia Vicariæ pro causa Vassalli in dicta magna Curia introducta, remitti solet cum clausula, ut eligat Judicem in Civitate, justa *dec. 90. Capyc. Latro, & ibi Gizzius*, & à decreto dicti Judicis in Civitate electi debet appellari ad Judicem secundarum causarum, etiam eligendum per ipsum Baronem, *Altimarus loco cit. 245. Scyaloja cap. 51. nu. 24., & Thoro tom. 3. decis. 3. verb. remissio in compen.*

5 In Terris demanialibus, sive Regiis appellatur ad Regias Audientias provinciales,

timar. ubi supra nu. 20. per Prag. 7. de offic. S.C. Scyaloja loco cit., Anna Sign. 82. Novarius tom. 1. electionis fori sect. 1. par. 1. num. 8.

Vel potest appellari ad Magnam C. Vic. per ritum Reg. Cam. *cap. 52.*, *& 62.* ubi *Caravit, & Petra, per prag. 4. de offic. S.C.*

In qua *Prag. 4.* confirmatur *prag. 3. §. 2., & 3. de offic. S.R.C.*, quæ mandat, ut in civilibus non excedentibus uncias 25. non appellatur ad Sacr. Reg. Consf., sed ad M.C.V.

Hodie tamen contrarium practicatur in Civilibus, in quibus à Curiis inferioribus, omissa M.C. appellatur ad ad S. R. C. Secus in causis Criminalibus, *Altim. dicta qu. 31. rub. 3. nu. 6. fol. 118. & Rovito in dict. Prag. 3. nu. 5. de offic. S.R.C., Motill. fol. 929. de appellat. nu. 12.*

Et a Curiis inferioribus appellatur ad M.C.V. etiam omisso medio testatur. *Petr. rit. 52. & 62.*

6 Et Fiscus Regiæ Audientiæ recurrere debet ad M.C.V. *Prag. 10. §. 40. de officio Jud.*

7 A' M. C. Vic. appellari debet ad Sacrum Consilium, & non ad aliud Tribunal, *dict. prag. 3. §. 2. de officio S.R.C. & Prag. 2. de relatione causarum.*

8 A' Regia Dohanella Menæpecudum Aprutii, quæ residet in Civitate Aquilæ appellatur ad ipsam Regiam Dohanam Apuliæ, quæ residet in Terra Fogiæ, *Altimar. d. qu. 33. rubr. 3. nu. 17.*, *& Scyaloja de foro competenti cap. 2.* quibus adde, quæ ego ipse dixi in tertio tomo meæ praxis Judicii ordinarii, *cap. 3. 2. partis nu. 50.*

9 Et à Dohana Terræ Fogiæ appellatur ad Regiam Cameram per *Prag. 61. §. 4. de officio Proc. Cæsaris Altimar., & alii, ut supra loc. cit.*

10 A' decretis Doghanerii cognoscentis fraudes, tam directus, qui spectant ad Regiam Doghanam, quam circa materiam salis, sed civiliter tantum appellatur ad Regiam Cameram Summariæ *dict. Altim. loc. cit. nu. 18. ex Tasson. de Antephato ver. 3. observat. 30. nu. 322.*

11 A' Tribunali Consulum nationum Catalaunorum Januentium, Florentinorum, Rauseorum, & aliorum, cognoscente negotia civilia mercaturarum, cum consilio unius Doctoris appellatur ad S.C. *Altimar. ubi supra nu. 21. ex Franch. dec. 723.*

12 A' Curiis Nundinarum, quæ concessæ sunt à Rege, non appellatur ad Judicem secundarum Baronis, sed ad Regios superiores.

Secus si Privilegium nundinarum à Barone fuit cum assensu Regio concessum, tunc non appellatur ad Regia Tribunalia, sed ad Judicem appellationis Baronis. *Altim. loc. cit. num. 24. ex Capiblanc. tom. 2. cap. 29. Horatio de gravaminibus vassallorum gravamine 58. tom. 2. Scyaloja de foro competenti cap. 21. nu. 11.*

13 A Catapanis non appellatur ad Officiales Baronis, sed ad Regia Tribunalia, *Altimar. loc. cit. num. 26. ex Franch. & de Luca ibid. decis. 511. Capiblanceus pragm. 5. num. 180. & prag. 8. par. 1. nu. 187.*

14 A Rationalibus Universitatis non appellatur ad Officialem Baronis, sed ad Regiam Cameram Summariæ *sup. pragm. 5. de officio Procurat. Cæs.* reprobata *pragm. 46.* mandante, quod appelletur ad Regiam Audientiam *Altimar. ubi sup. num. 17. & 18. ex Muscatello par. 1. Glos. tenebitur num. 24. Rovit. d. pragm. 46.* & alios.

Hodie ex stilu dictæ Regiæ Cameræ, computa Universitatis priùs terminanda suntà Rationalibus, secundo à Gubernatoribus locorum, tertio, & ultimo ad instantiam gravati revideantur significatoriæ in Regia Camera, ut Ego dixi in *2. tom. meæ prax. tit. 5. cap. 1. de significator. n. 22. fol. 283. 287. & 288. &* dixi *in prax. Univ. cap. 28. nu. 17. fol. 159.*

15 A Syndicatoribus non appellatur ad Officiales Baronis, sed ad Regias Audientias, vel ad M.C.V. *Carrab. de syndic.* & Ego ipse ibi per *pragm. 1. de syndicatu Officialium, Mastrill. decis. 181. num. 27.* & alii allegati per *Altimar. d. quæst. 31. rubr. 3. num. 29.*

Sed ab interlocutoriis Syndicatus Auditorum Provincialium appellatur ad easdem Regias Audientias, secùs à diffinitivis, à quibus appellatur ad M.C.V. tantùm *Altimar. loco cit. n. 30. per prag. 10. §. 43. de officio Jud.*

16 A Curia Bajulari appellatur ad Capitaneum Baronis, licet Baro non habeat secundas caussas.

Et si Baro habet secundas caussas à Bajulo appellatur ad Capitaneum, & à Capitaneo appellatur ad Judicem secundarum caussarum ipsius Baronis *Altimar. loco citato rub. 3. qu. 31. num. 31. per constitut. Regni*, quæ incipit: *periculosa, & dec. Franch. 111. & resol. 39. de Marin. lib. 2. & resol. 115. lib. 1. num. 11. Novar. gravam. 89. lib. 2. ex dispositione Regis Gulielmi*, nè vassalli prò caussis minimis in alio territorio defatigentur.

Sed in Civitate Campaneæ à Curia Bajulari appellatur ad Regiam Audientiam Salerni.

Et in Terra Controni, quia causæ bajulationis dictæ Terræ spectant ad Abbatem, & Vicarius Abbatis delegat, sive destinat Judicem Bajulationis, appellatio non fit ad Curiam Baronalem, sed fit ad Vicarium Delegantem; qui Vicarius etiam delegat, & destinat Judicem dictæ appellationis.

17 Et in hac Civitate Neapoli à sententia Bajuli appellatur ad magistros Rationales Regiæ.

Regiæ Siclæ, & ab illis ad Regiam Cameram, *Altimar. loco cit. num.* 32. *qu.* 31. *ex Afflict. in Constitut.* quæ incipit: *Magnæ Curiæ nostræ Post. num.* 6. *Tasson de antefato versic.* 3. *observ.* 3. *num.* 292.

Sed hodie servatur in praxi, quod à Curia Syclæ appellatur ad S.C.

18 A Tribunali Curiæ Syclæ cognoscente circa pondera, & mensuras etiam appellatur ad Sacr. Consilium *Altimar. loco cit. rubr.* 70. & *num.* 33. *ex Tasson. de antefat. versic.* 3. *observ.* 3. *num.* 297. sed hodie servatur, quod à Curia Bajulari appellatur ad Sac. Consf.

19 A Portulano non appellatur ad Judicem secundarum caussarum Baronis, sed ad Portulanum Provincialem, vel ad Regiam Cameram Summariæ, *de Marin. resol.* 39. *lib.* 2. *Altim. rub.* 3. *num.* 34.

20 A sententia Curiæ artis serici privativè appellatur ad M.C.V. in criminalibus, sed in caussis civilibus ad Sacr. Consf. *Riccio Scyal.* & aliis concludunt. *Dom. Marad. in singul. ad pragm.* 14. *de offic. Proc. Cæsaris, & Tasson. de nupt. versf.* 3. *observ.* 3. *num.* 305. *Crisp. cap.* 5. *de jurisd. omn. sentent. & long. num.* 26., & ita servatur in sententiis & viris artis sericæ *DD. ubi supra.*

21 A magno Admirato non appellatur ad M. Curiam, sed ad S.R.C. *Altim. loco cit. nu.* 36. ex *Carleval. disp.* 2. *quæst.* 6. *sect.* 8. *num.* 688. *Gizzarell. decis.* 73. *in princip. Sanfelic. decis.* 419. *num.* 25. & alii.

22 A Prothomedico cognoscente contra obstetrices, Aromatarios, & alios subditos, & contra medentes absque privilegio appellatur ad Sacr. Consilium *Altim. loc. cit. num.* 37. ex *Tasson. dicta observ.* 3. *versic.* 3. *n.* 344.

23 Ab Auditore tertii Hyspanorum, cognoscente de civilibus, & criminalibus inter Hyspanos tertii Residentis Neapoli appellatur ad Auditorem Generalem *Altimar. loco cit. num.* 38. ex *Tasson. d. observ.* 3. *n.* 370.

24 Ab Auditore Generali cognoscente milites Hyspanos, & Italos, & quinquaginta continuos regia signatos, & omnes de Palatio Proregis, appellatur ad Dominum Proregem, qui committit causas alicui Ministro, vel mandat fieri per Auditorem relationem in Collaterali Consilio, *Regens Costantius in l. unic. C. de Classicis, num.* 35.

25 A Tribunali Triremium cognoscente subditos illius exercitii juxta *l. magisterio C. de jurisdictione omnium judicum Franchis decis.* 88. *de Ponte dec.* 16. appellatur ad Dominum Proregem, qui committit diversis Ministris, & in Collaterali Consilio *Altimarus loco citato numero* 40. ex *Tasson observ.* 2. *versiculo* 3. *num.* 347.

26 Ab Auditoribus regiorum castrorum hujus Civitatis appellatur ad Gener alem Auditorem Exercitus *pragm.* 10. §. 12. *de militibus Scyal. de foro competenti cap.* 19. *num.* 39. *Tasson. observ.* 3. *num.* 373.

Excepto Castro novo hujus Civitatis Neapolis, qui habet privilegium, ut appelletur ad Proregem, & exceptis aliis Castellanis, idem privilegium forsan habentibus *Altimarus loco citato num.* 41. *&* 42.

27 A Tribunali Cavallaritiæ cognoscente officiales regalis equitii, tam Neapoli, & in Apulia, quam in Mazzono appellatur ad Regiam Cameram *Altimarus loco citato num.* 43. ex *Tasson. observ.* 3. *nu.* 379.

28 A Collegio Neapolitano appellatur ad Sacrum Consilium *Altimarus loco cit. num.* 46. *fol.* 221. *ex Tasson. observat.* 3. *versic.* 3. *num.* 254. *in fin.*

29 A Tribunali Arsenalis cognoscente exercentes artes in dicto Arsenali, ubi solet esse aliquis Præses Reg. Cam. appellatur ad Reg. Cameram *Altimar. & Tasson.* ubi supra.

30 A Consultore hujus Civitatis Neapolis in causis sindicatus Regentis, & Judicum M.C.V. & aliorum officialium qui consultor eligitur ab Electis dictæ Civitatis, appellatur ad Sacrum Consilium, & à Presidente providetur, quod fiat relatio in dicto Sacro Consilio, ubi consultor relationem facit cooperto capite *Altimarus, & Tasson. loco citato.*

31 A Tribunali computorum, seu mattonatę, aquæ, ac fortificationis hujus Civitatis Neapolis appellatur ad S.C. *Altimarus, & Tasson ubi supra.*

32 A Tribunali Reverendi Cappellani majoris procedentis cum voto consultoris à Domino Prorege destinati habentis jurisdictionem in prima, & secunda instantia super studiis, Bidellis, & scolaribus quarumvis scientiarum appellatur ad Dominum Proregem, qui alium destinat Judicem cum voto cujus revidetur causa ab ipsomet Cappellano majore *Altimarus, & Tasson ubi supra.*

33 A Tribunali Justitiarii Civitatis Neapolis, qui cognoscunt vendentes contra assisiam, aut in minori pondere appellatur hodie ad præfectum annonæ, vulgo *grasserium*, non obstante *pragm.* 6. *de officialibus* mandante appellari ad Presidentem Sacri Consilii.

34 A Jurisdictione gabellæ ludi cognoscente civiliter circa ludentes ad ludos prohibitos appellatur ad Regiam Cameram *Altimarus num.* 16. & *Tasson. ubi supra nu.* 388.

OBSERVATIO IN PARTE II.

In secunda Instantia.

CAP. I.

DISTINCTIO II.

A Sententia Delegati ad quem appellatur?

SUMMARIUM.

1 *Appellatur ad Delegantem à Delegato unius causæ, etiam si committatur causa Episcopo, & è contra.*

2 *Barone Delegante causam diversæ reperiuntur opiniones, & concordantur.*

3 *Delegata causa pluribus Processus factus coram uno est nullus cum limitatione.*

4 *Appellatio ab arte peritis quomodo regulatur.*

5 *A decretis Syndicorum quomodo regulatur.*

6 *A laudo arbitrorum si appellatur, & dicitur de nullitate, fit coram Judice loci, nisi aliter fuerit conventum.*

1 A Delegato unius caussæ appellatur ad delegantem, sive is sit delegatus à Principe, sive ab alio ordinario inferiore *Altim. rub. 3. quæst. 26. num. 1. de nullitatibus* ex *Covarr. cap. 4. Capyc. lat. dec. 187. num. 2. Scial. de Foro compet. cap. 51. nu. 40.* & ex aliis ibi citatis.

Et si Judex laicus causam committat Episcopo, ab Episcopo ad Superiorem laicum appellatur, & sic si è cōtra sit laicus delegatus ab Episcopo ad Ecclesiasticum appellatur, & non ad laicum *Altim. loco cit. num. 1.*

Et Baro non potest causas delegare illas à suo Officiali avocando *Altim. dicta rub. 3. qu. 26. num. 13. Franchis decis. 511. Petra rit. 52. num. 6. Sanfelic. decis. 29. num. 1. & lib. 1. & decis. 244. num. 3. lib. 1.* & alii ibi citati.

2 Sed si Baro delegat caussam, diversæ reperiuntur contrariæ opiniones; alii concludunt, quod ad Baronem delegantem appellari debet; alii ad R. Tribunalia, excluso etiam Judice secundarum causarum Baronis.

Alii concludunt, quod si Baro absque legitima caussa delegat ad R. Tribunalia est appellandum.

Si vero ex legitima caussa, ut quando Judex ordinarius, est datus suspectus, quia interesse habet pro parte sua, vel consanguineorum, vel amicorum, & similium tunc appellandum esse ad Judicem secundarum Baronis, quia tunc delegatus Baronis subintrat in locum sui ordinarii, qui est suspectus ex legitima caussa, *Episcopus Verde ad Galluppum par. 1. cap. 2. nu. 74. ex Novar. qu. for. par. 2.*

2 Sed aliter concludit *Altim. rubr. 3. qu. 26. num. 11., & 12.*, quod si Baro habet primas caussas, & secundas caussas, tunc appellatur ad Judicem secundarum caussarum ipsius Baronis ex *Caravita rit. 265. num. 36. Novario qu. for. tom. 2. qu. 2.* Quæ conclusio diligenda est si secundæ caussæ possidentur ab alio, quam Barone, ut est in statu Laurini, ubi Illustris Dux habet tantum primas causas, & Universitas Laurini, & Casalium habet secundas causas, & elegit Judicem secundarum causarum.

Ac ubi Baro nec alius habet secundas causas tunc appellatio necessario fieri debet ad Magnam Curiam, vel ad Provincialem Audientiam.

Et hæc ultima opinio est amplectenda.

3 Nec est omittendum, quod delegata causa pluribus simul Judicibus, Processus factus coram uno est nullus *DD. in c. prudentia*, ubi *Cardinalis de officio Delegati, Goffred. decis. 113. in principio.*

Quæ conclusio limitatur quando adest clausula (*si non omnes*) *Cevalla qu. 6. in fine Episcopus Verde ad Galluppum parte 1. cap. 2. num. 74.*

Quando non sunt Judices ordinarii, neque delegati, ad quem appellatur?

4 Appellatur ab arte peritis, *Affl. decis. 188. num. 4.* & quando sententiæ, fuerint confirmatæ à Judice infra decem dies, alias confirmatio Judicis in rem judicatam transit Auctor noster in hac *distinctione 2. num. 47. fol. 473. Ursill. ad Afflictum decis. 33. in fine Andreolo controv. 128. num. 4. Maranta in praxi parte 6. versiculo, & quandoque appellatur num. 115.*

Et si fuerint confirmatæ, & terminus appellationis effluxerit recurritur ad eundem Judicem, ubi Peritorum iniquitas prosternatur dictus Auctor *ubi supra num. 42.*

Et quando Judex non approbat Peritorum sententiā, illa nunquam in rem judicatam transit, auctor noster *loc. cit.* ex *Afflict. & Ursill. dec. 33. num. 6. Sperell. dec. 54. n. 4.*

Nam revisio sententiæ Peritorum usque ad annos triginta competit, peritioribus adhibitis, auctor noster hic ex *Altim. rub. 5. qu. 18. num. 19.*

5 Appellatio à Decretis Decurionum, et Syn-

Syndicorum, ubi Jus tribuunt, et attentata post appellationem ad pristinum revocantur Auctor noster in hac 2. *distinctione num. 43. fol. 473. ex l. 2. C. de decurion. lib.* 10.

6 Appellatur quoque à laudo Arbitrorum coram Judice loci, qui etiam de nullitate cognoscit Auctor noster in *dicta distinct. 2. num. 44. fol. 473. & in para. tit. de decretis in judicio ordinario interponi solitis cap. 4. num. 41.*

Appellatio, quæ fit quando unus Arbiter est Ecclesiasticus fit in foro Ecclesiastico nisi aliter fuerit conventum inter partes. Et fit regulariter semper coram Superiore Rei, coram quo Reus esset conveniendus. Unde si Arbiter est de una Civitate, & alter de altera, & laudum esset latum extra Patriã rei conveti, appellatio fit coram Superiore dicti Rei conventi tam si esset cõpromissum necessarium, quam voluntarium, ut ego ipse dixi *in 3. tom. cap. 44. num. 7. & 8. fol. 170.*

Circa alios casus vide *Dom. Altim. rubr. 5. de nullit.*

OBSERVATIO

AD PARTEM II.

In secunda instantia.

CAP. I.

DISTINCTIO II.

De secunda specie appellationis respectu qualitatis decretorum.

SUMMARIUM.

1 *Decretorum tres qualitates sunt, quæ explicantur.*
2 *Appellatio tam à diffinitivis, quam interlocutoriis fieri debet infra decem dies decurrendos à die intimationis.*
3 *Appellatio, quæ non fit infra 10. dies, transit in rem judicatam.*
4 *Appellatio à diffinitiva intra decem dies ligat manus Judicis à quo, & si acta non transmittantur infra 50. dies citatur appellans, ut infra tot dies procuret transmissionem actorum, ut n. 17.*
5 *Terminus quinquaginta dierum, à quo, & quando potest breviari.*
6 *Appellatio quando haberi potest pro deserta, & evitari remedium appellationis.*
7 *Appellatio ab interlocutoria non ligat manus Judicis à quo, donec ei inhibitum fuerit.*
8 *Attentata non revocantur antequam Judex appellationis cognoscat super dicta appellatione.*
9 *Appellationis interlocutoriæ datur formula decreti, & vocatur acta, & per dies.*
10 *Decreti formula, quando adest gravamen, & quando non.*
11 *Appellatio diffinitivi decreti suspendit executionem antequam fuerit inhibitum à superiore, & reducitur causa ad terminum litis contestatæ, & prima lis continuatur.*
12 *Appellatio ab interlocutoria exprimere debet gravamina de jure communi, sed de jure Regni non, & à decretis diffinitivis non exprimuntur gravamina.*
13 *Appellatio à futuris gravaminibus, quomodo regulatur, & datur formula.*
14 *Appellatio infra decem dies non facta in Curiis extra Regnum sententia facit transitum in rem judicatã, & datur formula decreti.*
15 *Appellatio non prosequuta in quinquaginta dies, à die intimatæ appellationis, datur formula decreti cum advertimentis.*
16 *Tempus ad appellandum quando est utile, & quando continuum.*
17 *Termine di 50 giorni à prosequire l'appellazione si può breviare dal Sac. Reg. Conf. della R. Cam., e della G. C. della Vic. Quod appellans procuret transmissionem actorum infra tot dies, ut n. 4.*
18 *Termine di 50. giorni si è nò può breviarsi da Corte Baronale.*
19 *Lis festinans effundit sanguinem, & lis est causa malorum, & cũ sit in rebus dispergit eas, & non finit quiescere.*
20 *Mens legis attendi debet, tanquam intrinseca virtus, & genus, quod prædicatur de singulis speciebus.*
21 *Conclusiones, quæ de jure comuni diffusè disputantur; In Practica unico verbo digerantur, & resolvantur.*
22 *Termine conceduto al Privilegiato, che varia, ò eligge il foro può breviarsi dal Giudice variato.*
23 *Statuto quando hà luogo ex vi comprehentionis.*
24 *Carav. rit. 251. num. 5. & 6. & Affl. in constit. declaratur.*
25 *Stylus Curiæ est variabilis.*
26 *Sacrum Cons. potest inducere stylum contra Reg. Pragm. Const. Capit. & ritus.*
27 *La G. C. della Vic. dà norma à tutte le Corti del Regno.*
28 *Pragm. 5. de ord. Judic. declaratur, & non observatur.*

29 Termi-

29 *Termine di 20. giorni si riduce ad arbitrio del Giudice.*

30 *Termine di giorni sedici, cioè otto à ricevere gli atti, ed otto à percontarli dopo fatta la Publicazione si brevia, e si amplia ad arbitrio del Giudice, non ostante la Pram. 11. de ord. judic.*

31 *Repulsa, che per detta Prammatica sta ordinato il termine per la metà del primo termine si riduce ad arbitrio del Giudice.*

32 *L'osservanza, e prattica in contrario corregge la legge.*

33 *Appellatio à sententia pro solutione funeralium, pro expensis ultimæ infirmitatis, & pro pensione domus non datur.*

34 *Appellatio à sententia de demoliendo ædificationem post denunciationem non datur.*

35 *Appellatio ab apoca banci recognita non datur, nisi in vinculis, & assignatur ratio.*

36 *Appellatio ab assecuratione dotis ob vergentiam mariti ad inopiam non impedit executionem.*

37 *Appellatio non retardat executionem à decreto pro alimentis præstandis, & assignatur ratio.*

38 *Appellatio pro mercede famuli, & quod exfrattat turbantes studia, executionem non retardat.*

39 *Appellatio à decreto declarante haberi pro confesso illum, qui non deposuit super articulis, sive positionibus non admittitur.*

40 *Appellari non potest à decreto suspectionis officialium, neque de nullitate, nec per viam recursus, nec per restitutionem in integrum, cum declarationibus traditis per Altimarum, & per me in 3. tomo, & aliis declarationibus ibidem.*

41 *Appellatio quando admittitur ad actum devolutivum tantum in possessorio?*

42 *Appellatur simul, & æquè principaliter de nullitate dicitur, in quo casu suspenditur omnis executio.*

43 *Appellatio non suspendit executionem, quando agitur de spolio violento contra spoliantem vigore c. regni subditorum.*

1 HAbemus enim tres qualitates decretorum nempè.

Diffinitivi.

Interlocutorii vim diffinitivi habentis.

Et interlocutorii simplicis.

2 Decretum, sivè sententia diffinitiva est, quæ totum definit controversiam.

Decretum, sivè sententia interlocutoria, quæ vim habet diffinitivæ est, quando determinat negotium, & alia sententia opus non habet, pro determinatione prædicta. Exemplificatur in rescissione contractus, ubi interponitur decretum, quod debitor solvat tertias, alias providebitur super rescissione contractus. Ubi decretum, quod sequitur fit in executionem prædicti decreti, *Auctor noster hic num. 2. e* 8.

Interlocutoria simplex est, quę litem principalem non decidit; sed quæstiones emergentes, sive incidentes terminat, & idem Judex contrario imperio revocare potest.

Nunc est videndum in quibus conveniant, in quibus differant dictæ tres qualitates decretorum.

Conveniunt, quia appellatio tam à diffinitivis, quam ab interlocutoriis fieri debet infra decem dies decurrendos à die scientiæ sententiæ habitæ per actum intimationis, *Dominus Maradei in praxi præsen. Instr. cap. 15. fol. 178. nu. 515.* juxta *authenticam hodie C. de appellationibus Revitus dec. 16. Lat. decis. 165. num. 7. &* 9. & noster *Auctor in hac par. 2. cap. 1. distinct. 1. num. 5.*

Sed in S. R. Cons. ubi non appellatur, sed reclamatur decem dies non currunt à die latæ sententiæ, sed à die notificati mandati de parendo de quo diximus *in cap. de reclamatione.*

3 Et si appellatio non fit infra decem dies, tam diffinitivum, quam interlocutorium transitum facit in rem judicatam *cap. cessante de appellationibus Afflictus in constitutione appellationum tempora notabili* 4. *num. 13. Ursillus ad Afflictum decis. 42. Rov. pragm. 1. de appellationibus num. 8. Staibanus resol. 86. num. 7. e 9. Galeota controversia 20. lib. 1. Dom. Maradei de cap. 15. num.* 15 *noster Auctor loco citato* ubi dicit, quod decem dies currunt scienti dè momento ad momentum, & executioni demandatur parte petente, nec opus est præcedere partis citationē, quando condēnatus est vivus, secus quando est mortuus tunc citatur hæres.

4 Appellatio intra 10. dies interposita a sententia diffinitiva ligat manus Judicis á quo si non fuerit prosequuta per transmissionem actorum infra 50. dies juxta constitutionem appellationum tempora debet declarari deserta ad instantiam partis, citato, & audito adversario appellante, ut dicam inferius.

5 Et si Judex ad quem est de majoribus potest terminū dierum quinquaginta breviare, quo casu ad instantiam appellati fit decretum v3.

Appellans infra decem dies procuret transmissionem actorum alias providebitur super desertione appellationis.

Quo intimato si non procuret fit aliud decretum.

Quod præcisè, & perentoriè infra tot dies procu-

procuret actorum transmissionem, alias termino elapso appellatio deserta declaratur de qua re vide *Caravitam rit. 251. num. 3. 4. & 5. Afflictus, & Maranta* ibi citati, sed vide, quæ ego dicam inferius.

6 Hinc nota cautelam, ut appellans petat executionem sententiæ habita appellatione pro deserta, & hic modus evitat remediū appellationis à decreto declarante desertionem, quod remedium spectat ad appellantem. *Dominus Marad. in praxi. dic. cap. 15. & ad singulare 27. num. 4.* ex doctrina *Carlevalii de Judiciis tit. 3. disput. 3. n. 47.*

7 Observa, quod ab interlocutoria appellatio non ligat manus Judicis à quo, donec fuerit ei inhibitum à Judice ad quem, ut latè *Motill. in tit. de Appellat. num. 34. ex Thoro in voto 47. num. 6. par. 2. Marant. in tit. Quandoque appellatur num. 207. Muscat. par. 1. lib. 2. glos. sententia num. 182. Petra rit. 262. num. 36. tom. 2. Auctor noster hic in 2. instantia cap. 1. distinct. 2. num. 11. per cap. audita de restit. spoliat.* ubi dicit, quod attentata non revocantur antequam Judex

8 appellationis cognoscat super dicta appellatione *c. non solum, & ibi glos. de Appell. in 6.*

9 Et decretum, quod fit per Judicem appellationis est v3.

Pro recognitione gravaminum in libello expositorum Judex à quo transmittat acta, & per dies 20; vel tot non procedat hoc suū, & expediantur Provisiones, *noster Auctor loco cit. num. 12. & 13* ubi docet, quod Judex à quo cognoscit ex eisdem actis non ex alia probatione extrinseca. *Clement in. appellanti de appellat. c. cordi prima eodem tit. in 6.*

10 Et si adest gravamen fit decretum, quod stantibus gravaminibus causa remaneat, & si non adest gravamen fit decretum, quod rescribatur Judici à quo, quod suum exequatur decretum literis inhibitorialibus non obstantibus.

Diffinitivi decreti appellatio, statim suspendit executionem, & extinguit vires, absque alia inhibitione Superioris *Motill de appellat. num. 30. ex l. 1. in principio ff. nihil novari, & l. sciendum ff. de appellat. recipiend. vel non,*

Secundo colligantur manus Judicis à quo, & amplius in causa procedere non potest *dict. Motill. loc. cit. num. 31. fol. 94. ex l. appellat. C. de appellat.*

Tertio causa principalis deducitur ad terminum litis contestatæ per *Tex. in l. ita demum C. de probat. Capyc. decis. 28. num. 6. de Franch. decis. 370. num. 14. Cacheran. decis. 5. num. 1.* Qui sunt allegati per *dictum Motill. num. 32.*

Quarto per appellationem prima lis non censetur finita, sed continuata, & vitium litigii cēnsetur contractum *dictus Motill. loco cit. num. 33. ex Rovit. decis. 21. Carleval. disput. 2. qu. 7. sect. 3. n. 35. lib. 1.*

Et de reliquis se remictit *Guidoni Papæ decis. 436., & Prat. ad Muscatell. glos. potest vers. hac in secunda.*

Et pendente tempore decem dierum, nec Judex à quo potest aliquid innovare, alias Judex ad quem innovata revocabit, *ut toto titulo Nil innovari appellatione pendente.*

12 Sed appellatio à decreto interlocutorio, manus Judicis à quo non ligat, donec fuerit ei inhibitum à Judice ad quem, ut supra dixi.

In decretis definitivis non sunt exprimēda gravamina *Motillus de appellat. nu. 18. cap. 4.*

Sed in appellatione interlocutoria de jure comuni exprimi debent gravamina, ut Judex, ad quem decernere possit an deferendum sit appellationi.

At in Regno per *cap. detestantes* non exprimuntur gravamina, sed potest de illis cognosci infra terminum arbitrio judicis præfigendum, & transmittitur processus, quo transmisso interponit decretum, stantibus gravaminibus causa remaneat, vel ad eundem Judicem à quo causam remittit.

13 A futuris gravaminibus regulariter non datur appellatio, In Regno tamen Praxis inolevit provisionem expediri, quod si fuerit in voto, vel decreverit Cajum esse torquendum, vel nullitates propositas non obstare, vel aliud præcipere contra partium narrata, acta transmittat, *noster Auctor in hac parte 2. & 2. istantia cap. 1. distin. 2. num. 18. fol. 470. ex Decio in cap. Dilecto num. 7. de appel,* & aliis.

14 Et quia sententiæ à qua non fuit appellatum infra decem dies, gravatus acquiescere dicitur, & interponitur decretū v3. in Curiis extra Neap.

Die, &c.

Stante lapsu fatalium Curia N. declarat, sententiam latam sub die T. fecisse transitum in rem judicatam, & executioni esse demandandam, pro cujus executione literæ executoriales expediantur, & consignentur hoc suum, &c., vel pro cujus executione immittatur in possessione T.

Quo decreto prolato absque aliqua partis citatione, ad ejus executionē est procedendum, & sic servari in praxi testatur *Mauson. de caus. execut. ampliat. 35. nu. 11. Muscatel. par. 1. glossa de mandat. nu. 21., & par. 2. glossa ult. nu. 7., & par. 3. in fine Maranta*

in tit. post omnia advertatur circa executionem nu. 19. *versic. & ita per Caravit. ritu* 128. *sub nu.* 10.

15 At sententia, à qua fuit appellatum infra decem dies, & infra spatium 50. dierum non fuit prosecuta, appellatio est deserta ob non prosecutionē juxta constitutionem Regni Appellationum tempora.

Et dictus terminus 50. dierum currit de momento ad momentum à die intimatæ appellationis v 3.

Die, &c.

Stante appellatione interposita per N. sub die, &c. non prosecuta infra legitimum tempus Curia N. decernit, dictam appellationem esse desertam, & proinde sententiam latam sub die, &c. executioni esse demandandam, & literas executoriales esse expediendas. Hoc suum, & intimetur.

Et nota hoc discrimen, quod tunc dicitur sententiam fecisse transitum in rem judicatam, cum nullo modo appellatio interponitur, quo casu non citata parte mandatur executioni, ut dictum est.

At sententia, à qua appellatur, sed non prosequitur appellatio infra 50. dies dicitur appellationem esse desertam, & hoc casu non exequitur, nisi parte cit. Nota bene, quia sunt termini diversi, nec declaratur deserta, nisi prius citatur appellans ad dicendum causam quare sētētia non debet declarari deserta *Caravit. ritu* 269. *nu.* 3.

Et similis formula, quæ derivatur in S. Cons., & in M.C.V. ponitur à nostro Auctore hic in *par.* 2. *cap.* 1. *distinct.* 1. *nu.* 13.

16 Tempus ad appellandum statutum est utile, quoad initium, continuum quoad processum. Unde si à principio non est dies utilis, sed dies festivus, dies festivi non computantur.

Sed si prima dies est utilis, & postea sequitur dies festivi illi computantur, & tempus currit de momento ad momentum, & etiam feriæ solemnes includuntur, & tale tempus currit etiam minori sine spe restitutionis in integrum. *Hodierna controv. forens. cap.* 48. *nu.* 7., & 16. *Grivell. in decis. dol.* 106. *nu.* 9.

Et si major pars dilationis esset feriata, tunc dies feriati deducuntur ab ipsa dilatione, nec faciunt numerum. *Maranta parte* 6. *tit. de dilation.* 18. *Parlador. cap. fin.* §. 10. *nu.* 12.

Et tempus computatur à die scientiæ, sive à die intimationis, excepto in S.R.Cons. de qua re tractabimus in *cap. de reclamat.*, e dies termini computatur in termino, in materia appellationis, & currit de momento ad momentum, v 3.

Si die 16. Januarii hora 14. fuisset intimata sententia currit tempus dierum decem usq; ad diem 26. Januarii hora 14.

Verum subjungit idem *Muscatell. lib.* 2. *p.* 1. *glo. post n.* 24. quod dicta hora non habetur in consideratione, quia illa dies 26. computatur, donec regitur Curia, & copia Judicis haberi possit etiam post transitum dictæ horæ 14. per *glosam in c. anteriore* 2. *qu.* 6. & *text. in l. prima* §. *dies versic. quid igitur si conditio horæ*, *ff. quando appellari sit necesse*.

Et quod currat de momento ad momentum tenet *Afflict. in constitutione appellatio. tempora* 4. *notabil. nu.* 8., & *noster Auctor*, & *Auctores supra citati.*

Il termine di 50. giorni à proseguire l'Appellazione può breviarsi dalle Corti Baronali.

17 Nasce questione da discutersi, se i Giudici Baronali d'appellazione, ò ad quos, dopo haver spedito inibitoria ad istanza dell'appellante, possino breviare il termine di 50. giorni, concessi dalla *Cost. dell'Imp. Federico l. appellat. tempora*, à proseguirla, come può breviarsi dal S.R.C., dalla R. C., e dalla G. C. della Vic. con dire, *infra quatuor dies E. G. appellans procuret transmissionem actorum, alias providebitur, quod Curia primarum procedat.*

In sentenza negativa, si porta *Affl. nella detta Cost. Appellationum tempora in* 3. & *in* 8. *not. num.* 15. *Muscatell. lib.* 2. *glos. prosequendum, num.* 21. & *glos. finiendum nu.* 18. *Altimar. de nullitat. rub.* 8. *qu.* 11. *num.* 23., *Reg. Latr. consult.* 159. *num.* 33. ed il *Regente de Rosa in prax. civil. distinct.* 1. *par.* 2. *cap.* 1. *istant.* 1. *num.* 10. e 12. i quali riportano *Caravit.* tutti al *rit.* 351. *num.* 5. e 6., à cui si riferiscono, e questo n'assegna la ragione, che per essere il termine stabilito dalla legge, non possa breviarsi, se non da Giudici, *qui sint de majoribus*, come sono, il S.R.C., Reg. Cam., e G. C. della Vic., trà quali non vengono compresi i Giudici Baronali, li quali sono *de minoribus.*

In sentenza affermativa, si porta, che riflettendosi alla riferita *Constitut.* non vengono esclusi i Giudici Baronali, anzi compresi in questa prerogativa, ed in conseguenza *legis ministerio* possino breviare detto termine.

Reassumendo le parole della *cit. Constitut.* si vede esser generale, e senza limitazione, ò restrizione, ibi, *in quacumque parte Regni sententia extiterit per quoscumque officiales, seu Judices quoscumque prolata*, &c. in ma-

maniera tale, che non s'eccettua alcun Tribunale, ò Giudice, ò maggiore, ò minore, che sia, da cui s'appellasse, *& ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus l. illã, ubi Jason C. de collat. Archid. in proœm. sexti in vers. Sacrosanctæ col. penul. in fin. Crav. cons. 20. num. 2. & lex generaliter loquens, generaliter intelligi debet, etiam si in uno casu major viget ratio, quam in alio, l. 1. §. generaliter ff. de legat. præst. Jason in l. non dubium num. 38. C. de legit. decis. Pedemontan.* Osase. 94. *num.* 12. *& statuti forma est ad literam servanda, Surd. decis.* 122. *num.* 1. 2. & 3.

Anzi proseguendosi la riflessione alla riferita *legge, o costitut.* vengono chiaramente, ed espressamente compresi, e chiamati i Giudici inferiori, ò minori ibi: *Cæterum si ad alios majores Judices à minorum sententia fuerit appellatio interjecta, qui nobiscum in Curia commorantur, tunc pro locorum distantiis, & causarum qualitatibus, nec non, & personarum pronunciationibus, Judicibus præsentandum appellationum tempora præstitui volumus appellanti, dummodo peractorum* 50. *dierum spatium non excedat indulta dilatio*; conche tali proviste vengono à tali Giudici permesse *legis auctoritate*, come esplica *de Bottis* nell' istessa *costitut. lit. D. Maranta nella sua pratica par.* 6. *actu* 2. *num.* 412. *fol. mihi* 538. portando la ragione di soccedere questo termine, breviato in luogo di termine legale per la facoltà dell'istessa legge.

Considerandosi di vantaggio tal provista; si vede con chiarezza di non partorire alcun inconveniẽte, ò pregiudizio, perocche, ò l'appellante si grava giustamente, e breviandoseli il termine à proseguire, s'abbrevia, à conoscere la giustizia, che l'assiste, e conseguisce quel che brama, ò l'appellante propone l'appellazione per dilatare, ed in questo caso vien soccorso l'appellato colla restrizzione del termine, con che questa pratica bandisce la frode, e versutie, che commette l'appellante coll'auttorità della legge, da cui non solo non può mai pensarsi, di permettersi, ma di venire affatto abborrita, e detestata, *ideo dolus, & fraus alicui patrocinari non debet cap. sedes de rescript. l. itaque fullo ff. de furtis, & fraudibus obviandum esse, ac via eisdem claudenda leges fraudandi l. fraus ff. de legibus l. fraudis ff. de reg. Juris.*

La pratica in far tali proviste da' Giudici minori viene autorizzata ancora da i due Capit. del Regno, uno emanato dal Duca Carlo, un secolo doppo la riferita constituzione, e l'altro dalla Regina Isabella più di due secoli doppo di quella, con quali s'ordina doversi procedere nelle cause attenta solamente la verita del fatto, dispensando ogni sollennità giudiziaria, ad oggetto, che con maggior celerità si venga alla spedizione; ed il breviare il termine delli 50. giorni riguarda la celere spedizione della causa. Onde sempre che si pratica, il Giudice viene ad uniformarsi alla disposizione della leg., e coll' autorità della legge lo fà senza pregiudizio d'alcuno, ò che riguardi la provista il beneficio dell' appellante, ò dell'appellato, come si è considerato sopra; ma in tutto viene ad adempire la mente, e fine dell'una, e dell' altri, che sono indrizzati per il brieve fine de liti, la qual ragione in simile allegano *Isern., & Affl. in prælud. Constit. Regni qu.* 12. *nu.* 18., & ratio istius restitutionis est, ut dispendia litium evitentur, cum partibus damnosæ sint, ut probat *tex. in l. in civilibus ff. de capt., & lim.*, & ut odia, & rancores litigantium tollantur, nam cum lites ex arrogantia proveniant, ut dicitur *proverb. C.* 13. *& 46. dist. in princ.*, ab experto videtur, ex litibus (præsertim quæ longo tempore durant) maximas inimicitias oriri, ut notat etiam *Aretin. in l. properandum in princip. C. de Jud. idq; patet Eccles. cap.* 28., dum dicit *Lis festinans effundit sanguinem primo metaph. ubi quod lis est causa malorum, & cum sit in rebus, dispergit eas, & non sinit quiescere*: Quali capi senza dubio hanno luogo nelle cause d'appellazione, di cui si parla come si vede da quella della Regina Isabella ibi, *aut per modum recursus, querelæ, nullitatis, supplicationis, seù appellationis tractari.*

Vedendosi tali proviste uniformi al fine, e mente de' riferiti Cap., e Costitut., che vollero provedere d'abbreviare le liti, non reca dubio, attendendam esse mentem legis, quamvis verbis *fiat, ut l. nominis, & rei §. verbum ex legib. ff. de verb. signif. l. non dubium C. de leg.*, & semper attenditur in quem voluntatis intentio dirigatur *l. vera pater §. donationis, ff. de leg.* 2., *& Bald. dicit in l. post fratres la* 2. *C. de legit. hæred. mi legis*
20 *attendi debet, tamquam intrinseca virtus, & genus prædicans de singulis speciebus*, e con restringersi il termine viene ad abbreviarsi la lite, e quando pur potesse haver luogo la pretensione della prima sentenza, darebbe la costitut. anza più di allongarle, che d'abbreviarle, peroche secondo considera, e discorre l'istesso *Caravit. nel rit.* 251. *n.* 3. sarebbe stato più di profitto all'appellato osservarsi le regole del jus commune, che della *cit. constit.*, mentre li restava in virtù di quello il rimedio di ricorrere al Giudice

E 2 à quo

à quo per far precettare l'appellante à presentare frà certo termine al Giudice ad quẽ il processo, chè àtenor del interpretazione dalla prima sentẽza data dalla nostra costit.li verrebbe prohibito,e perciò sarebbe assurdo grandissimo,e contro la mente dell'Imperarator Federico,del Duca Carlo, e Reg.Isabbella,lo che non deve permettersi, ne considerarsi; Onde per evitar l'assurdo deve tenersi à favor della seconda sentenza, ancorche le parole si pigliassero contro il proprio significato *Bart.in L.omes populi, ff.de just., & jure,Castrens.in l.si duo,§.aut prætor di-cta costit.pæcun.*quos probat *Roman. cons.3. num.*88.

All'inconcussa pratica riferita, s'aggiunge la considerazione, che giornalmente da certi inferiori passano processi con tali proviste alla Gran Corte della Vicaria,alla Regia Camera,ed al S.R.C., ne pure si vedono prohibite, e venendo ammesse da Regii Superiori,possono,e devono continuarsi,essendo la pratica quella,che da la vera intelligẽza,ed interpretazione alle leggi, *Maranta par.6.actu* 10. *tit. actorum editio fieri solet, namque conclusiones; quæ de jure communi*
21 *diffusè disputantur,in practica unico verbo digeruntur,& resolvuntur, Muscatell. lib. primo par.*3.*Glos.respondendum n.*9.,*& lib,* 2.*par.prima Gl.nullitatis nu.*8.

S'adatta à questo proposito, che trattandosi di statuto dirimente le liti non può recarsi in dubbio di non esser favorevole, come apertamente si vede dal *test.nella legge un.in fineC.de novo C.faciẽdo ex l.terminata C.de fruct., & litis expens. l.properandum C. de Jud.cap.2.de re judic.cap.fin. finem litibus de dol., & contum.*, & aliis juribus fundat *Caravit.tit.*10.*nu.*1.;*& seq.*, & adeo hoc est verum, ut litium finiendarum causa, multa quæ aliàs non concederentur, impartiuntur *Caravit.ibidem nu.*10., contenendo tali statuti la pubblica utilità,*Bart.in l.unic.cit.*,ed è degno d'esser notato,*Caravit. tit.*288.*nu.* 41.*Troys.in prag.odia litium de arbtir.*, che però come favorevole, deve fermamente tenersi di potersi estendere, e quantunque non venissero compresi i Giudici Baronali, il che si nega, pure per tal ragione verrebbero inclusi *Marad.in observat.pract.obser,* 73.*nu.*48.*e* 49.

22 Si corroborano queste ragioni da quel, che riferisce il non mai abbastanza lodato *Signor Lonardo Riccio nell'addit.alla prat. civil. di Sarno* §. 21. *de electione,& variatione fori,*ove porta, che il Giudice variato possa prefiggere termine al privilegiato per la trasmissione degli atti al Giudice eletto, tanto nelle cause Civili, quante nelle Criminali, confirmato da *Scialoya de foro competenti cap.*16. *num.*87., *&* 88. seguitato da *Maradei nell' annot. singul.* 282. *num.*1., portando l'istesso esimio pratico *Sig. Riccio*, che quantunque la *Prammatica* 10. *de offic.Judic. cap.*20. parli con chiarezza trà le Regie Udienze, e G. C. della Vic. eletta in cause criminali, con che potrebbe dirsi, che trattandosi di Statuto;ch'è *stricti juris, strictè interpetrandum esse l. costitutionibus ff. ad municip.lit.D.in l.cunctos populos,ac propriè intelligi debet l.*1. §.*si is, qui Navem ff.de exercit. l.cum qui vectigal ff. de verb.*
23 *signif.*, con tutto ciò fonda *ex vi comprehentionis, & propter identitatem rationis, quod intelligitur de omnibus Curiis*, e che così si pratica, la quale è di tanta forza, e virtù,che interpetra i Statuti altrimente di quello parlano; Or se il caso della presente *Prammatica*,che dispone trà la Vic.e Regie Udienze *ex vi compræhentionis, & per identitatem rationis*, ciò s'estende à tutte le Corti, quanto magiormente nel caso della nostra scritta *Cost.*la quale non è di maggior vigore della *prammatica*, e tutto ciò,che si porta dal Signor Riccio non è senza fondamento di ragione, tanto per l'antecedente, come favorevole, quanto, che licita est extentio propter identitatem rationis, etiam si statutum sit correctorium juris communis *Bald.in cap,*1.*§.porrò, quæ fuit princ.causa ammittendi Jason.in l.fin.ff.de in jus vocando Felin.in cap.fin. de constitut. cum simil, Surd.decis,*139.*nu.*8,

24 Ne reca meraviglia l'autorità *alleg. d'Afflict.nella costit.,e di Caravit.nel rit.*25. *nu,* 6. perche à tempo loro correva tal pratica, & interpretazione, e giova à questo proposito quel che riferisce *Muscatell. nel lib.* 2. *Glos. in forma num.* 54. *ubi quod stylus Curiæ est variabilis, modo*
25 *niger,modo albus appellatur*, & stylus Curiæ pro practica accipitur *Caravit.rit,*1, *nu,* 21.,*&* 24.,*& practica Tribunalium nostrorum variatur juxta varietatem temporum Riccio nella prefat. della sua prat. civil. à Sarno*, ne tampoco ci può recar meraviglia l'autorità degli altri citati DD.più moderni, i quali tutti si riferiscono à *Caravit.*, *& ad Afflict.*, perche non è loro occorso di discutere tal articolo pro veritate; e solamente per transennam li riportano: Però i sentimenti di *Carav*, , *ed Affl.*non possono ostare alle scritte ragioni per la seconda sentenza, attesa l' istessa ragione da loro portata, si ritorce contro la prima sentenza; la ragione in cui si fondano si è di potersi fare tali proviste solamente da'Giudici, qui sint de majoribus,tra'quali connumerano la G.C. della

Vi-

Vicaria, e data hypotesi, che il termine di 50. giorni, come termine legale non possa breviarsi facto hominis, il breviarlo, e restringerlo convenerebbe (tralasciando il Regio Cullaterale) solamente al S. R. Conf., come prefetto pretorio, ò Tribunale Princi-
26 pe, il quale può indurre stile contro le Reggie Prammatiche, Costit. Cap., e riti, all'osservanza de' quali, non è obbligato, se non quando li pare: Ma la G.C. della Vicaria, quantunque possa dirsi de majorib., nulla di meno è tenuta alla precisa, ed indistinta osservanza delle Constit. Capitoli, Riti, e Prammatiche del Regno, ne averso d'essi può indurre stile, ne può giudicare *Caravit. super rit. primo nu.22.* per la ragione addotta da *Annichiur. de prævent. cap.3. qu.5. nu.12.* con altre considerate da *Petra super rit. 287.nu.83.tom.4., & Conf.Rocc.de offic.§.2. nu.26.Marad.sing.445.in annot.nu.3.4., & 5.* La onde non perche est de majoribus le vien permessa la restrizione del termine legale: Ma per essere stata interpretata altrimente la riferita Costit. In altri tempi doppo *Afflict. e Carav.*, e introdotta tal pratica; E dando la G. C. norma à tutte le Corti inferiori del Regno, le quali devono osserva-
27 re quello, che ella osserva, nell'intelligenza, ed interpetrazione di Prammàtiche, Riti, e Capitoli, con giustizia dunque i Giudici minori fanno tal proviste, ad tradita in consimil caso da *Marad. ibid. nu.6.* In maniera, che si vede non poter sossistere quel che si riporta contro questi da *Affl. e Caravit.*

Ma dato, e non concesso, che potesse darsi luogo alla ragione addotta da *Caravit.* deve attenderli l'osservanza, e pratica, essendo stati, e stando nei possessi i sudetti Giudici di fare tali proviste, e l'osservanza, e pratica in contrario hanno efficacia di corrigere una legge, come si vede di molte che sono state emanate per direzione d' un giudizio, e non s'osservano.

28 Per la *prag.5. de ordine judic.*, s'ordina, che il Convento debba rispondere trà il termine di trè giorni alla petizione dell' attore, con proponere l'eccezzioni, che impediscono l' ingresso della lite, e quali si debbiano provare trà cinque, e trà altri cinque il Giudice debbia decretare, questi termini per pensiero non si osservano, anzi dato termine, possono opponersi l'eccezzioni dilatorie, ed hanno forza di farlo sospendere, come nota *Sarno in §.2.prax.civil. nu.4. Muscatell.par.5.Gl.deferendarum nu.31.*

29 Il termine della legge è di 20. giorni *per tex.in auth.offeratur C.de litis contest., & cap.inducit vers.offeratur 3.qu.3.*, e l'istesso stà ordinato in Regno per la *Prammatica 7.de ord.judic.*, e con tutto ciò si restringe ad arbitrio del Giudice, *Caravit.rit.69.num.4. Sarn.de litis contest.nu.48.*

30 Per la *pragm.11.de ordine judic.* stà ordinato la dilatione di giorni sedici, cioè otto à ricevere gli atti, & otto à percontarli fatta la publicazione, e nulla di meno tal termine può restringersi, ed ampliarsi ad arbitro del Giudice, *Caravit. rit.73. Scoppa ad Sarn.§. 16.nu.9.*

31 Per l'istessa *prag.* stà ordinato, che il termine della repulsa, sia la mittà del primo termine, la quale in questa parte vien corretta dalla pratica; ed osservanza in contrario, rimettendosi ad arbitrio del Giudice servata la forma del *rit.73.*, come fonda *Scoppa à Nicolin.nell'addit.num.140.lit.V.sotto il num.di Nicolin.110.* E nelle cause criminali non è in osservanza, ne la detta *prammatica*, ne tampoco il *rit.73.*, come attesta *Foller. nella pratica crim.tit.*, & concedatur repulsa *nu.13.*, ubi dicit vidisse concessam repulsam, indistinctè semper, quod petita fuit, ecco che l'osservanza, e pratica in contrario, basta à corrigere una legge, *Caravit.rit.182.nu.primo rit.259.nu.6., & rit. 281.nu.3.*

Laonde deve conchiudersi, ò che si vogliono considerare le parole, e la mente della riferita costit., e descritti capi, o che si voglia considerare l' identità della ragione, e pratica corrente, i Giudici inferiori ad quos, possono licito jure fare tali proviste, salva censura melius sentientis, &c.

Questa nota mi è stata data, che la ponesse a queste stampe senza il nome dell'Autore, & per compiacere all'amico, hò dato esecutione al suo comandamento.

In quibus casibus appellatio non datur.

33 Appellatio non datur à sententia lata prò solutione funeralium, vel pro expensis ultimæ infirmitatis.

Nec à sententia damnante ad pensionem *Altim.de nullit.rub.5.qu.33.*

34 Appellatio, neque datur à sententia de demoliendo ædificatum post denunciationem; *Altim.loco cit.*

35 Appellatio non datur à decreto condemnationis vigore apocæ banci recognitæ, nisi facto deposito, vel constituto debitore in vinculis attenta *pragm.63.de officio Procur. Cæsaris §.item volemo*, quæ sic fuit interpretata ab omnibus.

Et ratio est, quia apoca banci recognita æquiparatur instrumento liquidato, contra quod non competit appellatio, ut latè *D.Altimar.in rubr.5.q.9.à n.1. & 6.*

36 Ap-

36 Appellatio executionem non impedit sententiæ assecurationis dotis ob vergentiam mariti ad inopiam, & ità decisum refert *Sanfelic. dec.* 132. *num.* 1. *Petra ritu* 265. *num.* 25. *Altimarus rubr.* 5. *qu.* 5. *n.* 8. ubi dicit non dari appellationem.

37 Appellatio à decreto pro alimentis præstandis ad finem retardandi executionem, non conceditur, nec appellans auditur nisi alimenta prius solverit, etiam si jure actionis petantur attenta alimentarii inopia.

Et ratio est, quia subest celeritatis causa, *Sanfelic. dec.* 132. *num.* 2. *ex Surdo de alim. tit.* 8. *privileg.* 60. *num.* 22. *ex tex. in l. fin. ff. de appell. recip.*

38 Appellatio non retardat executionem sententiæ super mercede famuli, *Sanfelic. d. dec.* 132. *n.* 4. *ex Anna sing.* 42.

Appellatio à decreto, quod exfractent turbantes studia scholarium executionem non retardat, *Sanfel. dec.* 132. *n.* 3. *ex Gram. dec.* 58. *n.* 15. & alii.

39 Appellatio non admictitur à decreto declarante haberi pro confesso principalem, qui non deposuit super articulis, sive positionibus: Ità *ritus M.C.V.* 120. *in fin.*

40 Appellari non potest à decreto suspicionis Officialium tam interlocutorio, quam diffinitivo.

Neque de nullitate dici potest, nec per viam recursus, nec per restitutionem in integrum, etiam ex notoria injustitia, *pragm.* 15. *de suspicione officialium num.* 23. sed vide tradita per *Dom. Altimar. rubr. qu.* 36. & quæ ego tradidi in *tom.* 3. *meæ praxis par.* 2. *cap.* 11. *fol.* 35.

Licet secùs sit dè jure communi, quo attento potest appellari, *Gallupp. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 50.

Nullitates verò provenientes ex defectu jurisdictionis non comprehenduntur sub *d. pragm.* 15. *num.* 23. ut advertit *Rov. decis.* 81. *Mutill. de grad. citat. num.* 56. *Prat. ad Moscatell. in Glos. sententiam par.* 1. *versic. trasgrediuntur.*

Sunt, & nonnulli alii casus, in quibus appellatio non datur, vel datur ad actum devolutivum tantùm, in quibus hanc nostram additionem non possumus longius trahere; ideò legatur *Dom. Altimarus rubr. de nullitat.* & non omittendum duco tradere in possessorio, quando admictatur appellatio ad effectum devolutivum tantùm, ubi multos vidi errare.

Sed nota infrascripta v3.

41 Appellatio an admictatur, quoad actum devolutivum tantum in possessorio?

Respondetur, quod de Jure Civili, & de Jure Canonico, neque ad effectum suspensivum, neque devolutivum admictitur in possessorio summariissimo.

Sed in possessorio plenario de Jure Civili admictitur, quoad effectum devolutivum tantum, *Joseph Ludovic. decis. Perus.* 20. *Giurb. decis.* 101. *num.* 3. *Affl. decis.* 266. sic semper servatum, & decisum refert *Mans. ampl.* 35. *num.* 29. *de Franch. decis.* 288. ubi *de Luca* respondet contrariis.

Contrarium servatur hodie in Praxi à tempore *Sanfelic.* qui *decis.* 94. relata *d. decis. Affl.* 269. & relatis hinc indè aliis opinionibus refert *num.* 7. *in fin.* fuisse decisum, quod per appellationem tunc non retardatur executio, quando agitur de possessione momentanea, secus verò quando erit longo tempore duratura, & missus in possessione interim lucraret fructus, tunc appellatio admictitur etiam ad actum suspensivum, & ità decisum refert in Sac. Cons. *num.* 7. *in fin.* Ità concludit etiam *Marant. par.* 6. *rub. & quandoque appellatur actu* 2. *nu.* 313. *vers.* 8. *limita Ric. collect.* 1500.

Et hæc conclusio substinetur per *Text. in clem.* 1. *de sequestr. possess. & fruct.*

Nec obstat schola Civilistarum tenentium contrarium, quia illi se fundāt *in l. unica C. si de momentanea possessione fuerit appellatum Marant. par.* 6. *act.* 2. & quandoque appellatur *num.* 905. & debet restringi in possessione momentanea, de qua *Tex.* loquitur; at in aliis sequi debet æquitas Juris Canonici, quod in minus, quam potest, restringi debet per Jus Civile, ut dicit *Abb. in cons.* 55. relatus à *Sanfelic. in d. decis.* 94. *num.* 6. & alii relati à *Marant. loco supra cit. n.* 306.

42 Et hæc est Praxis, qua hodie utimur in Regno, quæ tanto magis viget, quia communis usus est omnium Causidicorum appellare simul, & æquè principaliter dicere de nullitate: Quo fit, ut etiam attento Jure Civili, & admissa opinione, quod appellatio devolvat tantum, & non suspendat judicatum, illud procedere, quando esset simpliciter appellatum, & in propriis terminis appellationis; Secus quando cum appellatione fuit etiam de nullitate dictum, quia tunc nullitatis discussione pendente, suspenditur omnis executio.

Et sic impedimentum executionis, ubi non oriretur per appellationem, oriretur per nullitatis pendentiam.

43 Verùm quando agitur de spolio violento contra spoliantem vigore *cap. Regni subditorum,* tunc appellatio non suspendit executionem sententiæ, etiam quoad fructus, & expensis *de Franch. d. dec.* 288. *vers. ut finem,* & latè *Nigr. in d. cap. num.* 138. *Arcamon. & Sebastian. de Neap.* ibidem *Rovi. tom.* 1. *cons.* 89. *nu.*

89.nu.9., *& itaut etiam de jure com. Afflict.dec.77.in fine.*

Idem CAP. I.

DISTINCTIO II.

De Appellatione in Foro Ecclesiastico.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio non fit à Vicario ad Episcopum, sed Episcopus avocat causas à suo Vicario.*

2 *Appellatio non datur ab Episcopo ad Metropolitanum in pertinentibus, & immunitatem Ecclesiasticam.*

3 *Appellatio, ut locum habeat in Curiis Ecclesiasticis debet produci copia decretorum, & si illa haberi non potest, producitur actus publicus.*

4 *Stylus Archiepiscopalis Curiæ Neap. in citatione ad audiendam sententiam, non intimatur dies prolationis sententiæ.*

6 *Appellatio à sententia excommunicationis, seu interdicti quando suspendit executionem, & quando effectum declarationis.*

7 *Appellatio non datur in visitatione, quam facit Episcopus, nec in mandato de residenda in visitatione, ubi assignatur ratio, & limitatio.*

1 Appellatio non fit à Vicario ad Episcopum. Sed Episcopus potest avocare causam à suo Vicario, ejusque cognitionem illi interdicere *Innocentius in capite Romana de officio ordinarii in 6.*

Abbas in cap.si quis contra n.25.in prima lectura, & in 2.nu.30.de foro competenti.

*Cappella Tolosana decis.*480.

Novarius in quæstione forensi 104.*nu.*12.

Scialoya de foro litis inceptæ cap.7. num. 10.,*&* 32.

2 Appellatio non datur ab Episcopo ad Metropolitanum in causis pertinentibus ad immunitatem Ecclesiasticam.

Nam Innocentius X. statuit, ut in dictis causis privative quo ad alios procedat solus ordinarius.

Et Sacra congregatio immunitatis Ecclesiæ, itautne Coauditor Cameræ, vel alius potest se inserere.

3 Appellatio ut locum habeat in Curiis Ecclesiasticis debet produci copia decretorum; de quibus gravantes appellantur, alias Curia Metropolitana non potest spedire literas inhibitoriales, ut expressè mandat Bulla Clem. Noni.

Licet contrarium observetur in curis laicalibus, in quibus absque copia dictorum decretorum expediuntur inhibitoriales.

In Curiis Ecclesiasticis si copia dictorum decretorum haberi non potest, debet fieri actus publicus coram Vicario Episcopi, qui afferri potest ad Metropolitanum; & sic dicta Metropolitana expediri potest inhibitoriales.

4 In Curia Archiepiscopali Neapolitana est stylus quando fuit facta citatio ad audiendam sententiam, tunc non requiritur, ut intimetur dies prolationis sententiæ *Episcopus Riccius decis.*203.*tom.*2.

Et dictus stylus servatur etiam, quando Curia procedit virtute delegationis Sedis Apostolicæ.

5 Et tunc appellatio fieri debet infra decem dies a die sententiæ.

Quæ praxis servatur etiam in Romana Curia, ut terminus currat à die latæ sententiæ, quando pars, vel Procurator est præsens.

Nam si procedatur in contumaciam decem dies currunt à die scientiæ sententiæ, *Dom. Maradei ad Galluppum cap.4.de remediis appellationis nu.7.,& 10.fol.*117.

Et adverte, quando intelligitur de contumaci vero, idest personaliter citato, non de ficto idest domi citat, ex *Graziano discept.* 364.*ubi de Luca in adversionibus.*

Appellatio à sententia excommunicationis, seu interdicti non suspendit executionem *Sanfelic.dec.5.lib.1. nu.7. per tex.in c. pastoralis§. verum quia de appellat. Scaccia qu.27 alimit.22. cum declarationibus ibi.*

Thomas Zerola in praxi Archiepiscopali in verbo appellatio nu.12.ubi assignat rationem.

Sed melius declarat *Pignatellus consult.* 113.*in fin.* Quod licet appellatio non suspendat executionem, suspendit tamen effectum declarationis, & denunciationis, & sic est excommunicatus, sed non vitandus, sed tolerandus, ità latè *Sanchez dub.*82. *num.*243.

7 Appellatio non datur in visitatione, quam facit Episcopus, præsertim ad correctionem morum. *Altimar rubrica 5. de nullitatibus sententiæ quæst.25.nu 1.,ex Sacro Concilio Tridentino c.1.sess.23. & c.10.sess.24. de reformat, & alii* ibi citati *Petra rit.257. in fine. Episcopus Riccius resol.7.nu.1.*

Nec datur appellatio à mandato de residendo in visitatione dictus *Riccius resol.* 476.*nu.3.,& decis.7.*,& alii citati à dicto *Altim.* ubi supra, ubi assignantur pluries rationes, inter quas est, quia Episcopus tunc procedit

cedit

accedit tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, non solum in ipso actu visitationis, sed post dictum actum occasione tamen ipsius.

Sed dicta conclusio limitatur, quando in scriptis servatis, servandis, & formato processu procedit, *dictus Altim. loco cit. nu. 7. & Genuensis in prax. Neapolitana cap. 88. nu. 41. & Preta ritu 257. nu. 26.*

Limitatur etiam, si Episcopus in visitatione procedit in exemptos, seu alios Privilegiatos.

Et aliqui volunt in causa visitationis non appellari ad effectum suspensivum tantum.

Sunt, & alii casus, quos vide *Altimar. in d. rubr. 5.*

Idem C A P. I.

DISTINCTIO II.

De Appellatione omisso medio.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio omisso medio fusè declaratur in 1. tom. meæ praxis formulariæ Leonardi Ricci.*
2 *Formula memorialis pro Universitate Laurini, & Casalium, ne appelletur omisso medio.*
3 *Provisio Collateralis Consilii ad favorem dictæ Universitatis.*

1 Appellatio in Regno, an fieri possit ad Superiores Regios omisso medio, vide quæ late dixi in 1. *tom. meæ praxis cap. 10. de officio Judicis Secundarum causarum nu. 12. & sequentibus.*

Et in allegatione pro Illustri Principe Montis Corvini in *dicto cap. 10. par. 1. tit. 1. nu. 19. & sequentibus*, ubi te remitto.

Sed nolo omittere hic ponere provisiones per me obtentas in R. Coll. Cons. ad beneficium Universitatis Laurini, & Casalium, v3.

Eccellentissimo Signore.

2 L'Università di Laurino Piaggine soprane, e sottane supplicando espongono à V.E. come possiedono la Giurisdizione di seconde cause per titolo di compra fatta dal Reg. Fisco, e ne portano il peso dell'Adoa, che paga ogn'anno, e delli quindennii, che paga ogni 15. anni; ma perche molti ardiscono appellare dalle prime cause per saltum alla G.C. della Vicaria al S.R.C. come anche alla Regia Audienza Provinciale, non ostante, che ciò sia proibito de Jure, & ancu da V.E. sono spediti più ordini, che l'appellazioni si faccino gradatim dalle prime alle seconde. Perloche viene molto pregiudicata la povera Università, che viene à portar il peso dell'Adoa, e quindennii, ed aver pagato il prezzo, senza, che goda li frutti, & onori di detta Giurisdizione, oltre li trapazzi, ed Interessi, che patiscono i poveri Cittadini, siccome è accaduto in una causa vertente nella Corte di Laurino trà Angelo Tomasino, e Vito Tomasino, che detto Angelo ave per saltum appellato nella G.C. della Vicaria. Per tanto ricorre à V.E., e la supplica si degni ordinare, che da oggi avanti non ardiscano detti Cittadini appellare per saltum; mà gradatim alle seconde, e poi alla Regia Audienza Provinciale, acciocche non siano trapazzati extra Provinciam sotto gravi pene, & à rispetto della detta causa portata da detto Angelo Tomasino in Vicaria tutti gli atti fatti restino sospesi, e si debba rimettere al Giudice di seconde cause *citrà præjudicium* delle pene di *omisso medio, ut Deus.*

3 Dal Collateral Consiglio si spedirono provisioni ordinanti, che nelle cause de Cittadini, ed abbitanti in seconda istanza di detta Terra di Laurino, e Casali, così Civili, come Criminale, e miste non procedano, ne s'intromettano, ma lascino in esse procedere la detta Corte di seconda istanza di Laurino, e Casali in virtù di privilegio, che ne tiene intromettendosi solamente in caso di aggravio, ò di appellazione dalli decreti del Giudice di seconda istanza, ut supra.

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Istantia.

C A P. I.

DISTINCTIO II.

De tertia specie appellationis respectu quantitatis.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio infra summam ducatorum 12. vel circa in Curiis inferioribus servatur tribus modis, & dicti tres modi declarantur.*

2 Pro-

2 *Praxis procedendi post aperturam factam.*

3 *Apertura decreti formula.*

4 *Debitum principale consideratur separatim ab expensis nam sententia exequitur, quoad debitum principale non obstãte appellatione, & subsedetur quoad expensas.*

5 *Appellatio reassumptis actis admittitur in summa eccedente ultra duas uncias, & assignatur ratio.*

6 *Appellatio reassumptis actis, quando criminaliter agitur executio supersedetur, quoad pœnam, & quoad debitum.*

7 *Executio impeditur, etiam si in uno obolo excedit duas uncias secundum* Caravit. *in Curiis inferioribus; sed in M. C. contrarium servatur.*

8 *Actor, qui debet consequi sex uncias pro locatione trium annorum, quando impeditur executio, & quando non?*

9 *Reus condemnatus unica sententia pro una causa ad decem pro alia ad octo, quãdo sententia exequatur non obstante appellatione.*

10 *Magnificus Nicolaus Finucchio Scriba M.C.V. laudatur.*

11 *Blasius Gagliardo se gravavit, quod hæreditas quondam Victoriæ tota spectat ad supplicantem, & fuit admissus ad medietatem tantum, & quod Joannes Opitano debebat condemnari ad solvendos ducatos 87. appellat, & æquè principaliter de nullitate dicit, & supplicat mandari M.C., quod reassumptis actis justitiam faciat, & sic fuit provisum citra præjudicium executionis.*

12 *Blasius dat cautionem pro expensis, & fuit statutus terminus dierum duorum utrique parti, & fuit Audientia Testium commissa Regiæ Audientiæ Salerni, stante suspectione Civilis Curiæ Cavæ.*

13 *Sufflatio spiritus stante instantia perempta.*

14 *Monitio sub expeditione causæ.*

15 *Decretum diffinitivum malè judicatum respectu hæreditatis quondam Victoriæ, & proinde decretum Præambuli exequatur ad beneficium Blasii, sed respectu solutionis ducatorum 22. bene judicatum, & malè appellatum.*

16 *Decretum fecisse transitum in rem judicatam ob appellationem non interpositam.*

17 *Jo: Opitano appellat, & æquè principaliter de nullitate dicit, & supplicat, ut verbum fiat in S.C.*

Provisio, che M.C. reassumptis actis, & citra præjudicium executionis super supplicatis justitiam faciat.

18 *Biase compare in Vicaria fà istanza ammetterst al possesso degli stabili ereditarii, & ordinarsi à Gio: Giordano, e suoi eredi essendo morto, che delli docati 50. depositati per Liberato Robino ereditarii e posti in compra se paghino al Comparente.*

Si fà decreto, quod præstita cautione per Blasium de restituendo bona ereditaria quondam Vittoriæ immittatur in possessionem omnium bonorum hæreditatis, & omnes debitores hæreditatis pro quantitatibus debitis, & debendis solvant dicto Blasio, & Joannes Jordanus, vel ejus hæredes solvant ducatos quinquaginta depositatos per Liberatum Robino; Dummodo possessio sit vacua, & non existente legitimo contradictore.

19 *Decretum stante notificatione facta, & stante cautione præstita expediantur, & consignentur provisiones.*

Ubi advertitur, quod prius præstatur cautio, & expediuntur, & consignantur provisiones.

20 *Ratio quare fuit admissus reassumptis actis pro summa eccedente duas uncias rejecto Caravita.*

21 *Per tres actus expeditur judicium reassumptis actis, & quando agitur de summa infra 30. carolenos datur praxis procedendi.*

22 *Appellatio reassumptis actis ultra ducatos 12. quando est admittenda, & quomodo regulatur, & dantur plura exempla.*

23 *Formula alterius processus reassumptis actis.*

24 *Publicationis, & conclusionis decretum, & monitio ad dicendum cum advertimento, quod in causa reassumptis actis non fit publicatio, nec conclusio.*

25 *Appellationis reassumptis actis datur altera formula cum advertimentis.*

Quando causa est infra summam 12. duc. vel circa, tunc appellatio in Curiis inferioribus servatur tribus modis.

1 Primo expediuntur provisiones, quod veniant acta tantùm, quo casu non ligantur manus Judicis à quo.

Secundo modo ordinatur ut in causa idem officialis nomine ipsius Judicis ad quem reassumptis actis provideat de justitia.

Vel provideat cum consilio alterius Doctoris partibus non suspecti.

Tertio modo quando appellavit, & æquè de nullitate principaliter dixit ex eisdem actis, tunc expeditur inhibitoria in forma, per quam ligantur manus Judicis à quo non obstante; quod sit causa duarum unciarum, non potest Judex à quo executioni deman-

dare, sed executio suspenditur.

Ut latè hos tres modos tradit *Caravita* & hic tertius modus fundatur ex *prammat. 2. de appellationibus*, quæ incipit *Magnæ C. V. ritum, & lege fin. l. si ex falsis caussis, l. 1. C. quando provocare non est necesse, ubi Bartolus, & in l. 1. C. ne liceat tertio provocare, & in cap. cum Bertoldus de re judicata in fine.*

2 Et in hoc tertio modo trasmisso Proc. Judici ad quem, & facta apertura Judex appellationis dat terminum bidui, vel tridui ad discutiendas nullitates, quæ si non militant fit decretum non obstare, & proinde exequatur sententia Judicis à quo litteris inhibitorialibus expediti minimè obstantibus, & nihilominus in caussa principali statuatur terminus ad probandum dierum quatuor, vel sex.

Si verò nullitates militant, tunc fit decretum, *quod visis, & discussis nullitatibus fuit datus terminus in caussa ad probandum.*

Et sic tacitè intelligitur decisum nullitates subsistere.

Vel sub aliis verbis concipitur decretum illud idem denotantibus *Carav. in d. rit. 257. num. 4.*

Formula decreti apertura.

3 In caussa appellationis inter Laurentium, & Simeonem Cafaro ex una, & Laurentium La cceheo ex altera, ut ex actis, &c.

Die 8. mensis Julii 1706. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. provisum, & decretum est, ac in præsenti caussa fuit facta apertura actorum cum termino juris in forma hoc suum, &c.

Chyurlia.

CAROLUS DEI GRATIA REX.

D. Marianna Sinforosa Ducissa Medinæ, Sidoniæ, &c. & in præsenti Regno magna magistra Justitiaria, quibusvis Alguzeriis, & servientibus tam dictæ M. Curiæ, quam aliarum Curiarum insolidum requirendis, dicimus, committimus, & mandamus quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem supradictorũ Laurentii, & Simeonis sivè, &c. supradictũ decretum notificetis supradicto Laurentio, ut de eo plenam notitiam habeat, nè in futurum ignorantiæ causam allegare valeat, ipsumque citetis, quatenus infra dies quatuor in hac M. C. post &c. compareat, ad dicendum, &c. & ad constituendum procuratorem hic Neap. degentem, cum quo legitimè procedi possit ad omnes actus, &c. alias procedatur in contumaciam Neap, die 8. mensis Julii 1706.

D. Laurenthus Chyurlia.
Honuphrius Rinaldus Act.
Nicolaus Petrosinus Scriba.

Adest Sigillum.

4 Est advertendum, quod debitum principale ad quod fuit condemnatus Reus per sententiam, considerabitur separatim à materia expensarum. Ideò si expensæ ascenderent ad summam, quæ junctæ cum principali excederet duas uncias non impeditur executio summæ principalis, & sic non fit coacervatio ad impediendam executionem. Et semper sententia exequitur, quoad debitum principale, & supersedetur per appellationem quoad expensas, etiam quod junctæ expensæ non excedant summam duarum unciarum.

5 Sed vide inferius, quod appellatio reassumptis actis fuit admissa, etiam in summa excedenti ultra uncias in magna quantitate, ubi assignatur ratio.

Quod diversimode servatur in S. C., ubi sententiæ non impediuntur per appellationem, tamen impediuntur quoad expensas, ut *Caravit.* docet *ritu 252. in secundo notabili.*

6 Est advertendum etiam, quod dicta conclusio habet locum, quando summa duarum unciarum fuit civiliter petita & ideo in principio supplicationis ponitur in margine, vel parte superiori supplicationis Dom. T. Judici civili Die T.

Unde si criminaliter egi pro summa mihi furto subtracta, & quærelat appellans à sententia, tunc executio supersedetur, nedum quoàd pœnam; sed etiã quoad debitum, quod civiliter petitum non fuit, sed criminaliter *Carav. loc. cit. n. 5.*

7 Et si sententia excedit duas uncias in modica quantitate impeditur, etiam si excedit in uno obolo concludit *Carav. d. rit. 257. nu. 7.* ex *Petro Rebuffo in tractat. articul. 16. Glos. 5. in principio per l. 2. C. de rescindenda venditione glos. in cap. cum causa de empt.*, ubi venditio ultra dimidium rescinditur, etiã si in minimo excedit.

Et ratio à *d. Carav.* assignatur, quod postquam sententia excedit summam non habet executionem, quia sententia est individua *l. in hoc judicio ff. familiæ hercis cundæ.*

Sed in M. C. V. hodie contrarium servatur. Nam admittitur appellatio reassumptis actis, etiam in tenuta excedente duas uncias per rationem, ut inferius, quod dixi supra.

8 Advertendum etiam est, quod si aliquis debet

debet consequi sex uncias pro locatione triū annorum, tunc si Actor in petitione distinxit duas uncias pro quolibet anno, sententia mandabitur executioni, quia censentur tot sententiæ, quot sunt anni, & etiam totidem stipulationes.

Alias si simpliciter fuissent petitæ ex causa locationis non esset; nisi unica sententia, & tunc impeditur executio per appellationem *Carav.d.rit.n.*10.

9 Item si quis fuerit condemnatus unica sententia pro una causa ad decem pro alia ad octo, tunc tot sunt sententiæ, quot sunt capitula.

Et quando impediretur jurisdictio,non fit coacervatio,ideo talis sententia exequeretur non obstante appellatione *Carav. d.rit.*257. *in fine*, & addo *Afflictum dec.* 261. & te remitto ad quæ ego latè dixi in 2. *tomo meæ prax.in præludio fol.*4.*num.*5.

10 Adverte etiam, quod Magnificus Nicolaus Finucchio, qui meret esse Iudex Mag. Cur. V. ob optimam praxim,quam callet,& optimos mores, quibus dotatus fuit mihi fecit videre Processum pro Ioanne Opitano, cum Blasio Gagliardo in Banca Actuarii Caroli de Rano.

11 In quo proces. *fol.* 65. Blasius Gagliardo supplicationem porrexit,se gravando, quod hæreditas quondam Victoriæ Franco tota spectat ad supplicantem, & fuit admissus ad medietatē tātum.Item,quod Jo:debebat condemnari ad solvendos ducatos 87. una cum interesse ad beneficium supplic. ab anno. 1620.

Propterea appellat,& equè principaliter de nullitate dicit,& supplicat mandari M.C.V. quod de supplicatis reassumptis actis justitiam faciat opponens prædicta tam per viā actionis,quam per viam exceptionis,& omni alio meliori modo.

Hæc supplicatio fuit porrecta sub die 30. Iunii 1673.

Et ubi fit præsentata scriptum est, *Dom. Petra* sententiavit *Dom. Astutus Dom.Lanzina D.de Risi D.Apicella.*

*Et fol.*65. fuit commissa Dom. Laenzina Civili die 30. Junii 1673.Neap.

In pede supplicationis fuit provisum v3. *M. C. V. reassumptis actis citrà præjudicium executionis decreti super supplicatis justitiam faciat.*

Ulloa Reg.

Provisum Neap.die ultimo Junii 1673.de Neapoli.

Die trigesimo mensis Junii millesimo sexcentesimo septuag. tertio Neap. præsentata per Paulum Longobardum de Rano.

12 *Eod.fol.* 65. *at.* Die 3.mensis Iulii 1673. Blasius Gagliardo cautionē de expensis dat, & pro fidejussore intervenit D.Paulus Longobardo suo proc.

Fol. 66. eodem die 3, Iulii 1673. fuit factum decretum, quod stantibus adimpletis statuatur terminus dierum duorum utrique parti in forma.

Laenzina *de Rano.*

Actor offert deponere.

Procurator Ioan. Opitani acceptat oblatam depositionem, & nominat habere testes in Civitate Cavæ, & ejus Conviciniis, & instat committi Officialibus Curiæ Civilis ejusdem Civitatis.

Pro parte de Gagliardo fuit allegata suspecta Curia Cavæ,& istatum committi Audientiæ Salerni.

*Et fol.*69.fuit commissum R.Aud.Salerni sub die 12.Iulii 1673.

Et fuit facta publicatio 31.Octobris 1677. fuit facta conclusio die 6.Novembris 1673.

Et facta monitio sub die 20. Novembr. 1673.

Et quia erat perempta instantia supplicatum pro insufflatione spiritus.

S. R. M.

13 Exponit M.V. Fidelis Blasius Gagliardus dicens qualiter jamdiu reperitur compilatus processus in V. M. C. Vic.in 2.instantia appellationis in causa inter supplicantem, & Joannem Opitanum pro causa in actis deducta, cujus expeditio fuit retardata ob varia impedimenta dicti Joannis,per quod jam reperitur expirata instanita, intendens ad præsens causam prædictam terminari facere recurrit ad M. V., eique supplicat dignetur instantiæ peremptæ insufflare vitæ spiritum, eidemq; M. C. mandare quod ad expeditionem procedat,& ita supplicat citra quodcumque prejudicium omni modo meliori.

Magna Curia Vicar. lapsu temporis non obstante, ac insufflato vitæ spiritu in præsenti causa procedat, & justitiam faciat in terminis, in quibus reperitur habita prius ratione expensarum,quæ de jure habenda erit servata forma Regiæ Pragmaticæ.*Ulloa Regens,& Præsidens.*

Die 12.*mensis Maii* 1681. *Neapoli præsentata per Blasium Gagliardo personaliter de Rano.*

Provisum Neapoli die 12. Maii 1681. ordinatione Domini Missias Judicis M.C. Vic., & causæ Commissarii moneantur partes

14 quatenus prima die juridica cum continuatione sequentium compareant coram eo in ejus domo,vel in Aula M.C.V. quoniam intendit causam prædictam expedire, justitia

me-

mediante. Datum,&c. *N. Actuarius.*

D. Joannes Baptista Spinellus, &c. quibusvis Alguzeriis ad omnem instantiam supra dicti exponentis, sive, &c. supra dictam monitionem, & omnia in eo contenta, &c. intimetis, & notificetis partibus ex adverso Principalibus, ut de ea, & contentis in ea plenam notitiam habeant, & in futurum, &c. alias, &c. Neap. die, &c. Messia. Carolus de Rano Actuarius.

Detta monizione essendo intimata si fà la sentenza v3.

In causa N. de N. cum N. N. ut ex actis.

Die, &c. Neap. &c.

15 Per M.C. Vic. fuit provisum, & decretum bene appellatum, & male judicatum per M. C. Vic. sub die 6. Julii 1672. respectu hæreditatis quond. Victoriæ de Franco, & proinde decretum præambuli dictæ quond. Victoriæ interpositum per Curiam Civitatis Cavæ debitæ exequtioni demandetur in beneficium Blasii Gagliardo, respectu vero solutionis ducatorum 22. in beneficium dicti Blasii bene judicatum per M.C. Vic. die quo supra, & male appellatum hoc suum, &c. De Messia. De Acquaviva. De Rano Actuarius.

Et intimato dicto decreto fuit factum alterum decretatum.

Die 2. mensis Decembris 1681. Neap.

16 Per subscriptum Dominum Judicem M. C. Vic. fuit provisum, & decretum, decretum latum per M.C. sub die 8. Novembris currentis Anni fecisse transitum in rem judicatam ob appellationem non interpositam hoc suum, & intimetur Messias de Rano.

Gio: Opitano fà istanza intimarsi il Dottor Domenico Antonio Pisano, che costituisce suo Procuratore

Intimato à cinque Decembre 1681.

17 Dett. Gio: Opitano supplica nel S.C., che si sente gravato, appellat, & æque principaliter de nullitate dicit, & supplicat mandare eidem V.M.C., & V. Judici Messia de supradictis verbum faciat in V.S.R.C., dum supra sperabat confirmationem dicti decreti lati ad relationem V. olim Judicis D. Caroli Preta, & reperitur illud revocatum in audito supplicante, & ita, &c.

M.C. Vic. reassumptis actis, & citra præjudicium executionis decreti supradicti supplicanti justitiam faciat. *Illou Reg.*

Die 27. Novembris 1681. De Litto.

Die 5. mensis Decembris 1681. Neapol. presentata per Dom. Antonium Pisano procuratorem de Rano.

Die 11. mensis Decembris 1681. Neap. presentata per Paulum Longobardo procuratorem de Rano.

18 Nella G.C. della Vicaria, e presso gli atti comparisce Biase Gagliardo, e dice come a' 8. dei presente mese di Novembre è stato dichiarato erede della quondam Vittoria Franco sua zia in contradittorio con Gio: Opitano, qual decreto intimato hà fatto transito in cosa giudicata. Fà perciò istanza in esecuzione di detto decreto ordinarsi, che tutti li debitori di detta eredità paghino, e conoscano in Signore, e Patrone esso comparente, ed a mettersi in possesso degli Stabili, si quæ sunt. Ed ordinarsi à Gio: Giordano; e suoi eredi essendo morto, che delli docati 50. depositati per Liberato Robino, e posti in compra con detto quond. Gio: ereditari di detta quond. Vittoria si paghino al comparente omni modo meliori, &c.

Die 11. mensis Decembris 1681. Neap.

Per subscriptum Dominum Messiam Judic. M.C. Vic. visa retroscripta comparitione, & decreto dictæ M.C. interposito sub die 8. elapsi mensis Novembris, ac supplicatione præsentata pro parte Joannis opitano fuit provisum, & decretum, quod præstita cautione per Blasium Gagliardo de restituendo bona hæreditaria quondam Vittoriæ Franco, ac omnes pecuniarum quantitates per ipsum exigendas ab hæreditate prædicta supradictus Blasius immittatur in possessionem omnium bonorum stabilium hæreditatis prædictæ, & omnes debitores, & rendentes hæreditatis prædictæ de quantitatibus per eos respectivè debitis, & in futurum debendis solvant, & correspondeant dicto Blasio illumque recognoscant in Dominum, & Patronum. Necnon Joannes Jordanus, vel ejus hæredes solvant dicto Blasio retroscriptos duc. 50. depositatos per Liberatum Rubino, & conversos in emptionem cum Joanne Jordano, dummodo possessio prædicta sit vacua, & non existente legitimo contradictore, expediantur provisiones, & consignentur, hoc suum, & intimetur Messias de Rano. Intimato detto decreto, si fà questo altro decreto v3.

Die 23. mensis Decembris 1681. Neap.

19 Per subscriptum Dom. Messiam Judicem M.C. Vic., & causæ Comm. visa notificatione facta magnifico Procuratori retroscripti Joannis, & stante cautione præstita in casu retractationis decreti M. C. expediantur provisiones, & consignentur. Messia de Rano.

Hic adverte, quod in omnibus processibus prius vidi fieri cautionem in casu retractatio-

ſtationis, & poſteà expediantur, & conſignentur proviſiones.

20 Et ratio quare Blaſius Gagliardus fuit admiſſus reaſſumptis actis pro ſumma excedente duas uncias, rejecto Caravita, qui reſtringit ſolum ad ſummam duarum unciarum, eſt illa ſcripta *à Maranta part.4.diſtinct.9. nu.169.*, quod tunc dicitur cauſa modica, & brevis quando plus expeditur in ſportulis, quam ſit valor cauſæ *ex autentica niſi breviores C.de ſententiis*, ex brevi recitandis, *& cap.anteriorum 2.qu.6.citati per eundem Caravit. num.1. dicto rit. ut ſupra* Et Judicis arbitrio hoc eſſe dicit *Bartol. an cauſa ſit modica, vel magna in dict.aut h.niſi breviores nu.7.*

21 Unde tam quando agitur de ſumma infra duas uncias, quam ultra abſque dilationibus per tres actus expeditur judicium v3.Capiatur ſummaria informatio, fiat facultas, & ſententia, ut dixi in 2.libro judicii enunciativi, in Præludio *nu.3.*, & *nu.5.*

Et quando agitur de ſumma infra 30.carolenos, tum fit præceptum de ſolvendo, vel mandatur, ut accedat coram Prætore, qui actore, & reo voce auditis facit præceptum, quod ſolvat, vel quod non diſcedat, vel probet quod dicit, & ſic de plano, & ſine figura judicii proceditur, ut late dixi in *dict. 2.tom.præludio nu.6.*, *& 7.*, *& Jodoco cap.24. de procedendo ſine figura Judicii.*

22 Sed ultra ducatos 12. admittitur appellatio reaſſumptis actis arbitrio ſuperioris, ut evitentur expenſæ faciendæ in copia actorum, & in præſentatione dictæ copiæ in decreto aperturæ in conſtituendis novis procuratoribus, & aliis quæ aſſorberent principalem ſummam.

Et multi reperiuntur dediti ad litigandum, & inquietandum contra adverſarium, & bonus Judex ſic dictam iniquitatem moderat habito reſpectu ad perſonas, qui debent audiri ſummariè, ut ſunt impotentes, vel viduæ, vel viles, vel ſi eſt cauſa pia, vel gabellarum, vel aſſecurationis ob vergentiam, ad inopiam. [illegible] ſis nauticis, in [illegible]ſis ſalarii, & extract[illegible]onis contra conductorem, & ſimilibus à me narratis in præludio dicti mei 2.tomi.

Verum appellatio reaſſumptis actis regulatur à qualitate cauſæ privilegiatæ in prima inſtantia, ut deberet expediri per tres actus, ut diximus per tres actus, & per tres actus proſequitur, & finitur judicium, & non citantur teſtes, neque fit publicatio, neque concluſio, ut Auctor noſter etiam ita concludit in *cap.1.diſt.4.nu.39.*, *& ſequentibus*, ubi docet appellationem reaſſumptis actis, habere locum in cauſſis, quæ ſummario termino definiuntur, & reaſſumptis actis non ut ex eiſdem revideatur, ſed ut iterum ſumptis probationibus, cauſa decidatur termino ſummario v3. *quod capiatur ſummaria informatio ad non poſita, ponendum, & non probata, probandum, in gradu appellationis, teſtes habeantur pro citatis, & recipiantur per ſcribam ad finem providendi.*

Et compilato eſamine fit facultas ad dicendum intimato decreto facultatis, fit ſententia.

Et ibi adducit exemplum, quod Titius conduxit à Cajo equum, pro Civitate Ariani, & illum duxit ad Civitatem Manfredoniæ, in quo itinere equus periit; Fuit condennatus ad quantitatem liquidandam impartito termino ſummariè, & pro dicta quantitate liquidanda, dato quoque termino ſummario, fuit liquidata pro ducatis 35.

Titius appellavit, & fuit moderata ſumma ad ducatos quindecim.

Cajus appellavit, quod ſumma ducatorum 35. fuit diminuta ad ducatos quindecim, & dato termino ſummario probavit equum non eſſe ſenem, neque morboſum, & potuiſſe venundari ducatis triginta:

Per M.C.fuit dictum, bene appellatum, & male judicatum & proinde decretum latum ſub die, &c. debitæ executioni demandetur.

Prout fuit executioni demandatum.

Et Magnificus Nicolaus Finucchiò fecit mihi videre alium proceſſum pro Antonio Scarpato cum Antonio de Ceſare, ubi *fol. 27.* adeſt infraſcriptum decretum.

23 *In cauſa Joannis Scarpati, cum Antonio de Ceſare, ut ex actis.*

Die 7.menſis Maii 1688.Neap.

Per M.C.V. viſis actis proviſum, & decretum eſt, quod retroſcriptum depoſitum ducatorum octo liberetur Joanni Scarpato, & in beneficium ejuſdem Joannis ſolvat Antonius de Ceſare ducatos duodecim indebitè exactos, prout ex actis, hoc ſuum, &c.

Guaſcus, Vidman, Jordanus.

Finucchius.

Intimato detto decreto il Procuratore di Antonio di Ceſare, appellat, reclamat, & de nullitate dicit.

Supplicat Antonius de Ceſare, *fol.28.* quatenus reaſſumptis actis iterum in cauſa prædicta M.C.jus, & juſtitiam audito ſupplicante miniſtrat.

M. C. V. reaſſumptis actis citra præjudicium executionis decreti ſuper ſupplicatis juſtitiam faciat Ulloa Regens.

Proviſum Neapol.die 20. Maii 1688. de Ale-

Alexio. Die vigesima prima mensis. Maii 1688. Neap. præsentata per Antonium Carolum Procuratorem.

Observa, quod in principio dictæ supplicationis in margine est scriptum v3. *Sententiavit Dom. Guascus Dom. Vidman Dominus Jordano.*

Et commissio est facta videlicet *Domino Jordano, Civili die* 19. *Decembris* 1688.

Sequitur *fol.* 29. al Signor Pietro Milio Guasco Giodice di Vicaria.

Giosleppe Scarpato supplicando espone à V.S. come essendosi compilato processo con Antonio di Cesare per la G. C. della V. fù fatto decreto, che se restituesse al supplicante docati otto, che depositò, e che detto Cesare li pagasse ducati dodeci indebitamente da me esatti, mà il detto Antonio hà presentato supplica decretata *M.C.V. reassumptis actis citra præjudicium executionis super supplicatis justitiam faciat*, e per riscare le longarie della parte offerisce dar pleggiaria *in casu retractionis* servata la forma della Prammatica, supplica perciò VS. ordinare l' esecuzione con restituirsi ad esso supplicante il deposito di docati otto, e spedirsi contro detto Antonio di Cesare l'esecutorio per docati dodeci con protestarsi di tutti li danni, spese, ed interesse, ut Deus.

Die 28. Maii 1688. Neap.

Per subscriptum Dominum Guascum Judicem M. C. V. visis actis, ac supplicatione præsentata per Antonium de Cesare, & retroscripto memoriali provisum, & decretum est, quod præstita cautione per retroscriptum supplicantem de restituendo summam contentam in decreto M.C. lato sub die 7. Maii curr. anni fol. 76. in casu retractionis ejusdem decreti; Decretum prædictum debitæ executioni demandetur; & proindè cùm effectu restituatur depositum ducatorum octo dicti supplicanti; Nec non in alio biduo dictus Antonius solvat retroscripto supplicanti ducatos duodecim servata forma decreti alias exequatur hoc suum, & intimetur Guascus, Finucchus.

Die vigesima nona Maii 1688. fuit notificatum dictum decretum.

Et in calce decreti fuit scriptum *capta est fidejussio Nicolaus Jordanus Actuarius, Finuchius scriba.*

Die 28. Septembris 1688. Neapoli.

Per subscriptum Dominum Guascum Judicem M.C.V. visis actis, retroscripta notificatione facta, & stante cautione præstita servata forma retroscripti decreti provisum & decretum est, quod stante lapsu termini expediantur, & consignentur litteræ executoriales contra retroscriptum Antonium pro ducatis duodecim hoc suum, Guascus Jordanus Actuarius Finucchius Scriba.

Die 11. mensis Januarii 1690. Neap.

Per subscriptum Dominum Jordanum Judicem M.C.V. & causæ Comm. visa supplicatione præsentata fol. 28. provisum, & decretum est, & in præsenti caussa appellationis fuit datus terminus dierum trium utrique parti in forma ad non posita ponendum, & non probata probandum, hoc suum, &c. Jordanus.

Iordanus Actuarius.
Finucchius Scriba.

Actor offert deponere.

Hic noto, quod erroneè fuit datus terminus dierum 3. utriq; parti in forma, sed debet concedi terminus summarius, & testes habeantur pro citatis.

Et *fol.* 37. fuerunt propositæ aliquæ positiones pro parte Ioannis Scarpati super quibus deposuit Antonius de Cesare.

24 Antonius de Cesare præsentavit articulos & fuit facta publicatio die 26. Iunii 1690. *fol.* 48. & fuit facta conclusio die 30. Iunii 1690. *dicto fol.* 48. *at.* & fuit facta monitio ad dicendum die 3. Iulii 1790. *d. fol.* 48. *at.*

Hic noto, quod in caussa reassumptis actis non fit publicatio, & conclusio, ut dixi sup.

Et quia fuit mutatus Iudex, & commissa causa Domino Iudici Apicella fuit renovata monitio die 29. Maii 1693.

Et demum *fol.* 52. per dictum Iudicem Apicella, & Iudicem Constantino fuit latum infrascriptum decretum.

In causa appellationis pro Magnifico Antonio de Cesare cum Ioanne Scarpato, ut ex actis.

Die 15. mensis Februarii 1694. Neap.

Per M.C.V. visis actis fuit provisum, & decretum, quod ex noviter deductis benè appellatum pro parte Antonii de Cesare; & proindè Joannes Scarpato restituat ducatos viginti in beneficium prædicti Antonii de Cesare pro causa, ut in actis hoc suum, &c. Apicella Constantinus de Rano Actuarius Fenucchius Scriba, fù notificato detto decreto à 21. Aprile 1644.

Dominus Galeota, Dominus Carmignanus Dominus Odoardo decrevit Dominus Galeota.

Altera

Altera Formula appellationis reassumptis actis

S. R. M.

Supplex exponit N.Nicolaus Cito, dicens mensibus non longe decursis supplicantem ipsum minus juste (cum rev.) fuisse conventum in V. M.C. à N. Gregorio delli Falconi ad ei solvendum ducatos quatuor ex prætensa causa,ut ex actis, datoq; termino summario in causa prædicta mediante diffinitivo dictæ V. M.C. decreto fuit condemnatus supplicans ipse ad solvendum dictam quantitatem,à quo decreto appellavit, prout appellat,reclamat,& æque principaliter de nullitate dicit.Proinde gravatus(cum rev.)à decreto prædicto recurrit ad M.V., eique supplicat dignetur mandare eidem V. M. C. quod reassumptis actis super supplicatis in prædictis,& circa prædicta procedat,& justitiam faciat, citra præjudicium omnium ejus jurium, protestatione expensarum, isto, & omni meliori modo.&c.

Magna Curia Vic. reassumptis actis super supplicatis de justitia provideat.

Ulloa Reg.& Præses.

Provisum die 6.mensis Februarii 1697.

De Onofrio.

Die septimo mensis Februarii millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo Neap. præsentata per U.I.D.Antoniū Galdo Procuratorem Mangionus Actuarius.

Observa hic, quod in margine principii datur notitia D. Regenti M.C.V.

Qui Iudices fecerunt sententiam nempe D.Galeota D.Carmignanus,& D.Odoardus & committitur causa Dom. Iudici ejusdem Aulæ scilicet Dom.Galeota.

Qui D. Galeota statuit terminum,ut inferius.

In causa Magnifici Notarii Gregorii delli Falconi cum magnifico Notario Nicolao Cito die 26.mensis Februarii 1697. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C.V.& causæ Commissarium Domi.&c.provisum est, ac in præsenti causa fuit datus terminus summarius ad non posita ponendum,& non probata probandum, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scr. causæ ad finem providendi,hoc suum, &c. Galeota Mangionus Act. Magister.

Actor denuo offert deponere, quatenus opus sit,& protestatur de expensis.

Acceptat oblatam depositionem recipiendam per non suspectum, & instat recipi testes sui principalis. Necnon sibi reservat repulsam, & repulsam repulsæ testium partis adversæ,prius viso examine faciendo,ac omnia alia jura,jurisque remedia,

Die 27.Februarii 1697.Neap. Francesco Passalacqua Portiero di Vicaria ho notificato Mastro Donato Ant.Galdo personal.&c.

In causa Magn.Not. Gregorii delli Falconi cum mag.Not.Nicolao Cito,&c.

Quoniam subscriptus Examinator electus intendit procedere ad receptionem testium in præsenti causa examinandorum ad instantiam suprad.Not.Gregorii.Ideo requirantur partes ad videndū illorū juramenta, alias,&c.Datum Neap.die 2.mensis Martii 1697. Nicolaus Mayonus Scriba.

Nomina testium sunt v3.

N. N. N. N. N.

N. N. N. N. N.

N. N. N. N. N.

Et summariè compilato processu expeditur decretum facultatis super expeditione **caussæ & fit decretum diffinitivum.**

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Istantia.

C A P. I.

DISTINCTIO III.

De actis,quibus appellationis Judicium progreditur,& perficitur.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio primum judicium ad terminum contestatæ litis reducit, & in eorum vigore manent probata, & datur praxis procedendi.*

2 *Positiones, & articuli præsentati à Reo non admittuntur cum clausula salvo jure impertinentium, & assignatur ratio, & praxis.*

3 *Publicatio testium fit eodem modo, quo fit in secunda instantia, & Privilegiatis conceditur terminus primi,& secundi beneficii, & ad concomitandum, & impugnandum.*

4 *Terminus quando est continuus,& quando utilis.*

5 *Terminus dierum sex ad dicendum de nullitate declaratur.*

6 *Pendente appellatione à decreto publicationis, si terminus duorum mensium transit appellans non potest petere primum,*

num, & fecundum beneficium, & affignatur ratio.

7 *Feriarum exceptio impedit acta facienda, fed facta valent.*

8 *Pauper poteſt appellare, etiam lapſis fatalibus.*

9 *Appellatio quatuor modis deſeritur, & declarantur.*

10 *Suſpectus allegatus Commiſſarius ad faciendum examen, ſi poſteà ſine proteſtatione compareat coram eo valet examen, & datur cautela in facienda proteſtatione.*

1 Hic obſerva, quod appellatio primum judicium ad terminum conteſtatæ litis reducit, & probata in eorum vigore manent.

At in judicio appellationis terminus impartitur ad non poſita ponendum, & non probata probandum.

2 Unde poſitiones ſuper quibus actor tenetur deponere, & Articuli, qui è converſo reo præſentantur non admittuntur cum clauſula ſalvo jure impertinentium, & non admittendorum ex nunc prout ex tunc facta publicatione, quia qui ſint pertinentes, qui impertinentes admittendi, vel reiciendi ſunt mediante decreto, & prævia cognitione.

Et ratio diſcriminis eſt, quia in prima inſtantia articulorum copia partibus minimè conceditur ideoque timor ſubhornationis abeſt.

At in gradu appellationis apertè, & patefacta ſunt contenta in Articulis in prima inſtantia præſentatis.

Ideoque decretum fieri ſolet Die, &c. viſa comparitione præſentata pro parte N. articuli primus, & tertius reiciantur tanquam impertinentes.

Vel Articuli *fol.* uſque ad *folium* admittantur tot ex prædictis, & ſuper eiſdem recipiantur teſtes.

Vel Sacrum Conſ. declarat eſſe recipiendos articulos, & teſtes ſuper eiſdem examinandos.

Et qui ſit Articulus impertinens declarat Auctor noſter hic *nu.*13. cum limitationibus, ut ibi quando ſubornationis timor ceſſat.

3 Publicatio teſtium fit eodem modo, quo fit in prima iſtantia, & privilegiatis conceditur terminus primi, & ſecundi beneficii, & ad concomitandum, & impugnandum ſcripturas, ut perbellè noſter Auctor hæc omnia docet, & limitat.

De termino appellationis.

4 Terminus præſcriptus à *lege vel ſtatuto*, vel à Judice, ut in compromiſſo appellatur, & ſic ab omni termino conventionali maxime per dictionem infra dies tot, eſt continuus, & etiam dies feriati, & feſtivi computantur.

Ideo quod conceſſa dilatione ad obtinendam pacem non fuit auditus inquiſitus poſt terminum, ſe excuſans ob impedimentum carceris *Sanfel. dec.*72. *nu.*14.

Sed terminus legalis eſt utilis, quò ad initium, & finem, ſed continuum, quo ad mediū. Itaut ſi primus dies ſit feſtus non computatur, ſic etiam ſi ultimus dies ſit feſtus *Hodier. controv.*48. *nu.*19. *& deciſum refert Mutill. de in integra reſtit. & nullliter nu.* 169.

Et cum fuiſſet nulliter latum decretū die 19. Aprilis 1714. In Aula Sp. Reg. Gurgo notificatum die 20. d. menſis fuerunt præſentatæ nullitates die 26. quas noluit recipere Pariſi in banca Anzalonis in M.C.V. fuit deciſum, quod recipiantur in dicta Aula ſub die 28. dicti menſis.

5 Et ratio fuit quia *pra gm.*4. *de dilat.* §.18. *interpretata fuit*, ut ſex dies ſtatuti ad dicendum de nullitate ſint 24. horarum compoſiti, & propterea terminus ſex dierum durabat, uſque ad meridiem diei 26. & ſi dict. ſexta dies ſit feriata poteſt preſentare nullitates ſequente die ſeptima, & ita fuit deciſum.

6 Et facta publicatione in termino ad probandum, ſi de dicta publicatione pars appellavit, & interim pendente appellatione tranſierunt ſeptem menſes, tunc terminus dicitur lapſus in præjudicium appellantis; & appellans petere non poteſt primum, & ſecundum beneficium, quæ conceduntur intra 60. dies.

Et ratio eſt quia dicta appellatio cenſetur calumnioſa, & injuſta, & temeraria, quæ temeritas appelanti prodeſſe non debet. *Rovit. deciſ.*18., ubi *Altim. Capy. Latro deciſ.*96. ubi *Gizzius, de Marin. reſol.* 330. *lib.*1. *nu.*3., & *ad Revert. deciſ.*178. *Epiſcop. Riccius collect.* 3518, Et vide *Staib. reſol.*118. *lib.*2., *qui multos ſimiles caſus trahit.*

De Feriis.

7 Exceptio feriarum impedit acta facienda, ſed facta valent. *Gizzar. deciſ.*58. *Prat. obſer.* 47. *nu.*60. *Dom. Altim. rubr.*9. *qu.*40. *nu.*58.

8 Pauper poteſt appellare etiam lapſis fatalibus, *Novar. part.*1. *qu.*78. *nu.*11. *Scaccia de appellat. qu.*15. *art.*3., & *qu.*12. *nu.*165. *Carrab. ſing.*8. *Afflict. in conſtit. in pecuniariis num.*43.

9 Appellatio quatuor modis deſeritur.

Primo cum infra decem dies datos ad appel-

appellandum non fuerit appellatum à decretis diffinitivis. *Motillus de appell. differt. fol.98.nu.66.ex text.in c.quoad consultationem de re judicata.*

Quæ tamen desertio vocari non debet, sed transitus in rem judicatam, dum non fuit appellatum, & amplius post dictum terminum appellari nō licet *c.eleganter ff.de condict.indebiti verbo post rem, & l.res judicata,ff.de regul.juris.*

Secundo si fuerit appellatum infra decem dies, sed non fuerit prosecuta appellatio infra alios 50.,ut in *Constit. Regni appellationum tempora, ubi Afflict.post nu.35. & in decis.175.Motillus loco cit.nu.71.*

Tertio si fuerit prosecuta appellatio infra 50. dies, sed non exercitata infra annum,aut infra secundum annum non finita; *l.final.§.illud C.de temporibus, & reparat. appellat.auth.ei qui C.eodem. Muscat.glossa fatalia nu.20., & glos.declarabitur num.2. Scaccia de appellation.lib.3.cap.2.qu.15.art. 8.nu.119.Motill.loco cit.nu.72.*

Sed hic annus in foro Ecclesiastico incipit à die appellationis factæ. *Clement. sicut de appell.*Sed in foro laicali in nostro Regno incipit à die aperturæ, juxta *rit.6.&* 153.ut latè *Muscatell.in glos. finienda par.2.*ubi increpat *Caravit.* qui dictum *rit.* non bene interpetravit,& secundum *Muscat.* concludit *Preta in dictorità.*

Quarto si appellans post appellationem interpositam coram Judice à quo litigat, tunc censetur renunciare appellationi. *Scial. cap. 9.de foro suspecto fol.86. num.164. ex textu in c.sollicitudinem de appellat.& c.gratum de officio delegati.*

10 Sic etiam,qui allegavit suspectum Commissarium electum ad faciendum examen,si postea compareat coram eodem absque protestatione,censetur consentire, & valet examen,*Scialoya loco cit.*post *Ricc.coll.*1742.

Nam si protestatur, quod non intendit recedere à suspicione, vel ab appellatione non sibi præjudicat appellans, neque recusans, ut supra *Scialoy. loco cit. post Guid. Pap.decis.*364.

Cautela itaque datur,ut cautus sit appellans in facienda protestatione prædicta.

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Istantia.

C A P. I.

DISTINCTIO IV.

De Reclamatione.

SUMMARIUM.

1 *Reclamatio quid est.*

2 *Reclamatio interponi potest intra biennium,. & alii Dom. Commissario committitur. Verum si reclamatur infra decem dies executioni demandatur sententia cum cautione in casu retractationis, sed elapsis decem diebus, tunc cautio non præstatur.*

3 *Fatalium cursus in Sac. Con. currit non obstante aliis contrarium dicentibus, & Magister Actorum notat diem pro effectu prædicto.*

4 *Reclamatio non datur adversus duas sententias, & in secunda sententia imponitur perpetuum silentium.*

5 *Sententia in rem judicatam transit elapso biennio, & dantur tres termini ad prosequendam reclamationē, idest tres anni cum declarationibus.*

6 *Cursus fatalium non currit, nisi a die scientiæ esse sententiam prolatam.*

7 *Appellatio à M.C.V.ad S. Reg.Consiliarii non potest in alia Aula, sed continuari debet ubi relatio alicujus incidētis fuit facta, nisi incidens fuisset separatum ab articulo principali, & datur advertimentum.*

8 *Condemnatus ad quantitatem liquidandam non potest procedere si reclamat, sed expedienda erit liquidatio, & executio.*

9 *Reclamatio terminatur iisdem actis, quibus appellatio.*

10 *Reclamatio, & appellatio in judiciis summariis de damno, quod reparari potest per judicium ordinarium; Neque quoad actum suspensivum, neque quo ad actum devolutivum datur.*

Secus à decreto nullitates obstare, vel aliquas nullitates obstare.

11 *Reg.Aud.Delegata à S.Excell.ut procedat appellatione remota in gravi delicto, non intelligitur prohibita oppositio nullitatis.*

Et si sit decretum nullitates non obstare, a dicto decreto neque appellatur, & ratio assignatur, secus quando est articulus separatus a principali.

1 RECLAMATIO est sententiæ à Præfecto Prætorio prolatæ ad eundem in integrum restitutio, qua erroris proprii venia postulatur, vel adversarii circunventio adducitur Auctor noster hic.

2 Reclamatio interponi potest intra biennium, & alii Dom. Commissario committitur.

Verum in Sacr.Conf.Neapolitano si infra decem dies interponitur, tunc sententia executioni demandatur præstita cautione in casu retractationis.

Sed si post decem dies reclamatum fuerit cautio minime præstanda erit Auctor noster hic *num.5.ex prag.5. de offic.S.R.Conf.*, & *aliis legibus ibi citatis*.

3 Fatalium cursus in dicto Sac. Conf.currit Auctor noster hic ex *Pra.53.de offic. S.R.C.*

Et proinde Auctor noster notat diem pro effectu prædicto, & pro cautione ut supra Non obstantibus in contrarium traditis per *Reg.Galeot.contr.19.*; & *20.lib.1.*, & *per Carleval. quos late confutavit Staib. resol. 94.centur.1.*, & *resol.90. tit.4.*

4 Reclamatio non datur adversus duas sententias conformes, sed in secunda sententia imponitur perpetuum silentium Auctor noster hic *nu.24.*

Termino biennii gaudet gravatus ad reclamandum quo termino elapso sententia transit in rem judicatam.

5 Termino unius anni gaudet ad prosequendam reclamationem, qui primum fatale dicitur.

Et currere incipit à die supplicationis, etiam si in prima die biennii supplicatum esset.

Termino secundi anni gaudet ad prosequendam reclamationem si fuerit aliquo impedimento impeditus reclamans. Qui secundus annus secundum fatale appellatur.

Termino tertii anni gaudet reclamans de Jure Can.etiam in nostro Sac. Consil. Rejecto *D.Hieronymo de Philippo in sua dissertatione 12. nu.4.*, ut late concludit noster Auctor hic *nu.10.* ubi in sequentibus narrat impedimenta, quæ fatalium cursum suspendunt, ubi te remitto.

6 Cursus fatalium non corruit nisi ille, qui sciat esse prolatam sententiam Auctor in *dict.cap.1.dist.4.part.2.in 2.inst.nu.14.*, & *tex.in cap.ex ratione dicti appellat.*

C A P. I.

DISTINCTIO IV.

De Reclamatione.

7 RECLAMATIO, sive appellatio quæ imponitur a diffinitivo decreto M. C. V. non potest variari in aliena Aula, quam in eadem ubi de aliquo incidenti ejusdem causæ fuit facta relatio.

Et proinde in supplicatione fieri debet mentio de dicta Aula, in qua fuit de dicto incidenti cognitum, ut Dom. Præs. possit Commissarii ejusdem Aulæ causam committere, *Motill.de appellat.fol.91.num.22.* ubi allegat *de Franch.dec.258.sed dict.Dom. Franch.limit.* Nisi incidens fuisset incidens separatum ab artic. principali quia tum validè committitur Commissario diversæ Aulæ.

8 Reclamatum ubi fuerit à sententia Sac. Conf. per quam quis fuit condemnatus ad quantitatem liquidandam procedi non potest in causa reclamationis.

Sed expectanda est prius liquidatio, & post liquidationem executio *de Marin. lib. 2.resol.178.nu.4.*

9 Reclamatio terminatur iisdem actis quibus appellatio Auctor noster hic *n.19.f.435.*

10 Reclamatio, nec appellatio datur tam ad effectum suspensiuū, quam ad effectum devolutiuū, quando in judiciis summariis agitur non de damno irreparabili, sed damno quod reparari potest per judiciū ordinarium de *Marin.resol.328.*, & *ego dixi in sequenti cap.2.de restitutione in integrum.*

Sed adversus decretum *Nullitates obstare* competit reclamationis remedium Noster Auctor in hac *part.2.in 2.instan. cap.3.num. 36.fol.506.*, & *prag.4.§.23. de dilation.*, & *Altim.de nullit.rub.3.q.12.n.21.*

Sic etiam si prima, vel secunda, vel aliæ nullitates dicuntur obstare, quia aliæ tunc censentur rejectæ succumbens rursus potest proponere idem Auctor noster ibidem ex *dict.Altim.ibid.*, & *aliis ibi citatis.*

11 Regia Audientia in gravibus delictis ab Excellentissimo Prorege obtinere solet ut procedat ex delegatione via executiva appellatione remota.

Tum rejecta distinctione relata per *Capibianc.cap.50.super prag.8.de Baronib.*; Vera est distinctio ab eodem Auctore relata: ut in casu quo tractatur de incidentibus circa processum, & causam adversus fori judicationem, vel causam delegatam. Tunc intelligitur prohibita appellatio.

Verum

Verum non intelligitur prohibita oppositio nullitatis *Capiblanc. dict.cap.1: num.8. ex Franco decis.688., & Frec: ia de presentatione instrumenti.*

Et si sit decretum nullitates non obstare à dicto decreto, neque appellatio admittitur.

Sicuti à sententiis à quibus non appellatur sed reclamatur non admittitur supplicatio à decretis reiicientibus nullitates *Prag. 1. cap. 23. tit. de causis recidendis Capiblanc. dic. cap.1.nu.9.*

Et ratio assignatur quia tunc nihil novi agitur dum rejectis nullitatibus confirmantur precedentia juxta normam, & causæ privilegium.

At in casu quo tractatur de exceptionibus separatis à principali negotio, & crimine. Ut est exceptio fori Clericatus, & minoris ætatis rei, tunc sapiunt articulum separatum à delegatione, & ab intestatione Principis delegantis. Hoc casu admittenda est appellatio idem *Capibl. dic. cap.1. nu.11. ex Rovito ibi citato.*

Adverte tamen quod si fieret decretum nullitates non obstare, tunc executioni demandatur sententia, nec remanet aliud remedium contra illam per *pragm.4. §. 23. de dilation.*

Nisi remedium reclamationis cum termino ordinario.

Et ratio est quia exclusus à nullitate proposita incidenter non prohibetur illam proponere principaliter, & succumbens non prohibetur uti remedio extraordinario reclamationis, *Altim.de nullit. rubr.3. qu.12. nu.20. fol.79.ex Vant.rub.6.nu.36., & ex Reg. Latro dec.191.num.32. per tex.in l.1.§. unde quæritur ff.de publ.et vectigal.*

Quam conclusionem amplectitur Auctor noster, qui ità intelligendus est in *cap.3. de decretis in remedio nullitatis fieri solitis nu.35.,& 36.fol.508.*

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Instantia.

CAP. II.

De Decr.in restit. in integrum fieri solitis.

SUMMARIUM.

1 *Appellans pauper, vel infirmus, lapsu fatalium non obstante admittitur ad appellandum per viā restitutionis in integrum ut causa revideatur ex eisdem actis, & vide hic nu.11.*

2 *Pupillus in potestate patris, vel avi existens electione fori non gaudet, sed gaudet benef restitutionis in integrum ad petendum primum, & secundum beneficium.*

3 *Restitutio in integrum non suspendit executionem, quando executio Realis est cepta eum declaratione.*

4 *Restitutio in integrum summarie expeditur nullis admissis exterioribus probationibus, sed ex eisdem actis, & suspendit sententiam assistentiæ rejectis contrarium dicentibus, sed vide contrarium infra, & non impedit facta, sed solum facienda.*

5 *Restitutio in integrum non conceditur in caussis criminalibus, nec adversus remissionē querelę, quoad vindictam sanguinis secus quoad damna, & interesse.*

6 *Minori competit restitutio in integrum adversus cursū fatalium, sed non competit minori succedenti defuncto litiganti tum quo erat lis contestata. Sed competit majori succedenti minori, & assignatur ratio.*

7 *Restitutionis in integrum duæ species conceduntur in Regno nostro. Altera contra sententiam, de qua hic altera adversus probationes omissas, quòd primum, & secundum beneficium nuncupatur.*

8 *Restitutio in integrum peti non potest per procuratorem absque speciali mandato.*

9 *Restitutio in integrum censetur denegata si post petitam proceditur ad ulteriora.*

10 *Minor non gaudet primo, & secundo beneficio in possessorio summario, secus in plenario ubi traditur, quando minori denegantur dicta beneficia.*

11 *Paupertas est justissima causa restitutionis in integrum, ut dixi nu.1.hic.*

12 *Restitutio in integrum ad petendum primum, & secundum beneficium ad probandum in quibus casibus denegatur.*

1 PEr viam restitutionis in integrum admittitur gravatus ad appellandum, quando appellans est pauper litigans tractaverit compromissum, vel concordiam lapsu fatalium non obstante *Guid. Papa dec.115., Laganar.ad Rovit. Prag.1. de appellat., & ita decisum refert Rovit.filius ibidem, & Sansel. decis.93.* decisum refert Titium ob paupertatē, & infirmitatē fuisse restitutum, ut revideatur causa ex eisdē actis, licet ob longum tempus post lapsum fatalium pro

secuta non fuit appellatio.

2 Et pupillus in potestate Patris, vel Avi existens licet non gaudeat electione fori, attamen non est exclusus à restitutione in integrum, & à primo, & secundo beneficio *Capibl. pragm.* 8. *num.* 326. *Odd. de restit. in integ. qu.* 29. *tract.* 1. *Novarius qu.* 4. *de Luca ad Franch. dec.* 671. *n.* 4.

3 Restitutio in integrum petita post cœptam executionem sententiæ illam non suspendit. *cap. suscitata* ubi omnes *Canonistæ de restit. in integrum Misingerius observ.* 80. *num.* 5. *cent.* 6. *Vivius dec.* 495. ita decisum refert. Adde *Puteum decis.* 285. & 456. *lib.* 1. *Magon. decis.* 133. *lib.* 1. & locum obtinet etiam in decretis interlocutoriis in possessione exigendi annuos introitus noster Auctor hic *nu.* 47.

Tamen non sufficit sola petitio executionis, sed requiritur, quod ante petitam restitutionem sit facta etiam realis executio. *Novar. qu. forens.* 101.

Nam restitutio in integrum non impedit acta facta, sed solum facienda.

4 Et secundum hodiernum stylum petita in integrum restitutione circa sententiam assistentiæ tam in M. C. V. quam in S.R.C. suspenditur semper executio, donec decidatur articulus restitutionis, qui semper summariè expeditur ex eisdem actis, nullis admissis exterioribus probationibus.

Rejecto *Maranta in* 6. *par. tit. de appell. num.* 111. & *Afflicto dec.* 356. & aliis tenentibus, quod restitutio petita circa sententiam assistentiæ, non impediat executionem. Ita *Carlev. lib.* 1. *tit.* 3. *disp.* 16. *num.* 48.

Sed noster Auctor hic *num.* 48. *e* 49. concludit judicium restitutionis in integrum esse ordinarium, & datur terminus ad probandum incumbentia, & producuntur actus in vim probationis, & super novis articulis examinantur testes cætera vide in dicto nostro Auctore.

5 Restitutio in integrum in odiosis, & causis criminalibus non conceditur. *Carrab. sing.* 117. *per Text. in l. auxilium* §. *in delictis ff. de minoribus de Franch. decis.* 439.

Ideo minori remittenti querelam non restituitur adversus dictam remissionem factam, quoad vindictam sanguinis prosequendam, secus quoad damna, & interesse.

6 Et Regula est, quod minor gaudet in integrum restitutionem adversus cursum fatalium *Capyc. decis.* 96. *num.* 14. *de Franch. dec.* 473. *Petra rit.* 260. *num.* 40. & *noster Auctor in dist.* 4. *cap.* 1. *de decret.*

Restitutio in integrum non competit minori succedenti defuncto litiganti, cum quo lis erat contestata: *Carrabba sing.* 118. *ex Afflicto decis.* 212. *de Franch. decis.* 245. & 547. *Caravit. ritu* 234. *num.* 6.

Sed bene competit Majori, qui est hæres minoris, ex persona dicti defuncti minoris lesi. Ratio est, quia restitutio in integrum tanquam realis transfunditur cum hæreditate in hæredem *l. non solum* 6. *ff. de restit. in integrum l.* 7. *ff. de exceptionib.*

7 Restitutio in integrum de Jure communi conceditur minori, aliisque personis privilegiatis adversus quemlibet judiciarium actum in quo læduntur.

De Jure vero Regni in judiciariis actibus duæ species restitutionis in integrum conceduntur.

Altera conceditur personis privilegiatis circa sententiam de qua hic tractatur.

Altera adversus terminum elapsum, & probationes in eo omissas, quod primum, & secundum beneficium nuncupatur.

8 Restitutio in integrum peti non potest per procuratorem sine speciali mandato ad eam petendam. *Staib. resol.* 124. *num.* 37.

9 Et petita si proceditur ad ulteriora censetur denegata, nec requiritur interlocutoria Judicis. *Staiban. d. resol.* 124. *num.* 35.

10 Minores in possessorio summario non gaudent beneficiis primo, & secundo, secus in plenario *Auctor noster in* 10. *cap. dist.* 3. *de decretis in ordin. jud. fieri solitis num.* 28. ubi num. seqq. docet quando beneficia denegantur minori.

11 Paupertas est justissima caussa restitutionis in integrum adversus omissam appellationem per *Textum in* §. 1. *Autentica de his qui ingreditur ad appel. Sansel. dec.* 93.

Et proinde pauper potest appellare lapsu fatalium non obstante, ut ego dixi *in addit. ad Sarn. form.* 58. *num.* 3. *fol.* 55. *Ex Novar. par.* 1. *qu.* 78. *Scaccia de appellat. qu.* 8. *art.* 3. ex aliis ibi citatis.

Restitutio in integrum ad pinguius probandum, quam nos primum, & secundum beneficium appellamus personis privilegiatis, quando denegatur.

12 Primo in possessorio manutentionis.

Secundo quando agitur remedio capitulorum Regni, ad Clericorum compescendas violentias, in quibus proceditur per extrajudicialem cognitionem, ut in *c.* ad regale fastigium, ibi, *Non exigens in ii cognitionalis.*

Quæ remedia exercere non potest Curia inferior, nisi S.C.M.C.V. & R. Aud. ut latè dixi in 2. *tom. meæ praxis fol.* 435. *tit.* 7.

Tertio Generaliter in omnibus Judiciis summariis; in quibus non agitur de damno irreparabili, quia potest reparari per judiciũ ordinarium ita *de Marin. resolut.* 328.

Et in supradictis judiciis neque datur appellatio, nec reclamatio non solum ad effectum

ctum suspensivum, sed neque quoad effectum devolutivum, *de Marin. ubi sup. nu.* 7.

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Instantia.

CAP. II.

De Decr. in restit. in integrum fieri solitis de revisione.

SUMMARIUM.

1 *Revisio ex eisdem actis quando appellatur à sententia, quae est notoriè injusta admittitur lapsu fatalium non obstante si cut declaratur.*
Revisio locum habet etiã in reclamatione.
2 *Revisio ex eisdem actis fit non receptis novis probationibus.*
3 *Revisio caussarum M.C.V. vulgo dicto Truglio, & in caussa compromissi declaratur ab Auctore.*

1 Revisio admittitur ex iisdem actis non obstante lapsu fatalium quando appellatur à sententia, quae est notoriè injusta *Novar. in prag.* 1. *de appellat. Riccii ad Franch. dec.* 284.

Et quandocumque post lapsum terminum quinquaginta dierum, processus fuerit praesentatus antequam appellatio declarata sit deserta interponi solet decretum, quod caussa revideatur ex eisdem actis partibus prius tamen in Aula auditis, & justitia caussae non degustata, & sic decisum refert, *Auctor noster in cap.* 1. *distinct.* 1. *nu.* 16 *fol.* 463.

Quae revisio habet locum etiam in reclamatione, lapsu fatalium non obstante, ut notat *Afflictus decis.* 78. *in fine Gram. decis.* 13. *nu.* 5. *Revert. decis.* 178. *nu.* 2. *circa medium. Rovit. decis.* 21 *nu.* 17 *circa finem, Auctor noster hic nu.* 17.

2 Revisio ex eisdem actis intelligitur fieri non receptis novis probationibus, *Auctor noster hic, dicto nu.* 17.

3 Revisio causarum M. C. vulgo truglio, declarat noster *Auctor par.* 2. *cap.* 1. *dist.* 4. *nu.* 28., è

Et laudum ex eisdem actis revidetur, si dolus ex proposito, vel re ipsa in eo deprehendatur, *Auctor noster in cap.* 4. *num.* 28. *fol.* 408.

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Instantia.

CAP. II.

De Recursu per viam querelae.

SUMMARIUM.

1 *Recursus per viam querelae quando admittitur post lapsos decem dies ad appellandum, & quid sit.*

1 E Lapsis decem diebus nullo modo admittitur appellatio. Sed per viam querelae possunt tales sententiae revocari.

Et quando Judex admittit per viam querelae non debet simpliciter admittere querelantem; sed prius saltem se informare debet de injustitia, & errore sententiae, *Marant. parte* 6. *primo actu in fine.*

Et adire Judicem per viam querelae aliud non est quam ad eum recurrere ob nullitatem.

Querela enim est remedium Nullitatis sejunctum ab appellatione, & sic paria sunt dicere de nullitate, & adire per viam querelae *l.* 4. *vers. querimoniam C. de accusat. l.* 1. *de officio delegati, & alii relati à Cerlino controv.* 125. *nu.* 28.

OBSERVATIO.

AD PARTEM II.

In secunda Instantia.

CAP III.

De Decretis Nullit. fieri solitis.

SUMMARIUM.

1 *Nullitas duobus modis proponitur, vel per viam exceptionis, vel per viam actionis.*
2 *Per viam exceptionis proponi potest, donec pen-*

pendet executio sententiæ usque triginta annos, dummodo sit notoria ex eisdem actis contra expressum casum legis, aut contra instrumentum publicum, ante sententiam præsentatam.

3 *Per viam actionis, quando post sententiam non prosequitur lis ab actore, vel post executionem proponit nullitates, quæ proponere potest intra decem annos, & ipse terminus prorogari potest.*

4 *Nullitas post executionem dicitur opposita per viam actionis, & requiritur libellus, & litis contestatio.*

5 *Nullitates terminandæ ex eisdem actis absq; termino licet sit executa sententia, quando ex eisdem actis possunt revideri.*

6 *Nullitas adversus sententiam elapso decennio opponi potest ab ignorante, fuisse latam sententiam.*

7 *Terminus ad appellandum, & dicendum de nullitate non currit impedito, nec hæreditati jacenti, etiam Curatorem habenti.*

8 *Nullitas in caussa spolii potest proponi per viam actionis, etiam elapsis decem annis, & ratio assignatur.*

9 *Nullitas sententiæ contra mortuum potest proponi post decennium quamvis sententia in favorem mortui fuerit facta.*

10 *Nullitas quando est notoria potest Judex post decem annos pronunciare, & ratio assignatur.*

11 *Exclusus per statutum ad opponendum de nullitate potest implorare officium Judicis, & obtinebit intentum.*

12 *Nullitas ad impediendam executionem sententiæ in feriis æstivis discuti non potest absq; dispensatione, verum potest capi summarie informatio de paupertate.*

13 *Nullitas, & appellatio non retardant executionem tertii decreti, quod infra decem dies solvat, & assignatur ratio.*

14 *Nullitas impedit executionem cujuscunque sentententiæ, & cautus advocatus, appellat, & eque principaliter de nullitate dicit, & assignatur ratio.*

15 *Nullitatis exceptio impedit sententiæ executionem, quando concurrunt quatuor requisita, quæ declerantur, & ampliantur.*

16 *Subscriptio advocati non requiritur in Curiis inferioribus Regni.*

17 *Depositum pro nullitatibus proponendis quantum debet esse.*

18 *Depositum adversus interlocutoriam domi latam, in S. C., & in R.C. non practicatur.*

19 *Nullitas proponi potest coram Judice à quo, & coram Judice ad quem, & assignatur ratio, cum advertimentis, & fallentiis.*

20 *Nullitas ex defectu juris naturalis non intelligitur exclusa per statutum.*

21 *Nullitas allegari non potest ab eo, qui illi caussam dedit.*

22 *Nullitas contractus cum Ecclesia, vel minore ab ipsismet allegari potest, & non ab aliis.*

23 *Nullitas de actis factis usque ad definitivam opponi potest, sed de actis non factis opponi potest etiam post sententiam.*

24 *Nullitatis effectus, duo sunt, primus ut contumax possit dicere de nullitate actorum factorum ante sententiam, & tamquam attentata ad pristinum omnia restituenda sunt.*
Alter effectus, ut nulliter agens non auditur, nisi prius refectis expensis.

25 *Nullitates etiam in gradu reclamationis, antiquitus quandocumque poterunt proponi post terminum sex dierum, ubi erat clausula salvo jure addendi, sed hodiè est correctum, & aliæ nullitates possunt proponi infra alios dies sex, & non ultra.*

26 *Nullitates discutiuntur infra duos menses, & feriæ Estivæ non includuntur; sed hodie hoc est correptum, respectu feriarum Sancti Natalis, & Resurrectionis. Et si dies primus, vel sextus dies est feriatus, dicti dies feriati non includuntur.*

1 NUllitas proponitur duobus modis, vel per viam exceptionis, vel per viam actionis ad impediendam victoriam.

2 Per viam exceptionis proponitur, quando adversario agente, & litem prosequente reus conventus provocatus proponit nullitates ad impediendum cursum judicii, & potest perpetuò proponere, donec pendet executio sententiæ. *D. Altimar. rub. 8. qu. 4. Petra ritu 6. num. 9. ex Carleval. tom. 2. lib. 1. tit. 3. disput. 16. num. 8. Galupp. par. 3. cap. 6. num. 20. Prat. ad Muscat. par. 1. glossa nullitas, & lib. 1. discep. 29. num. 14. & discep. 30. num. 2. ex Textu in l. 4. ff. de re judic.* ibi in summario: *Non dicitur, quis condemnatus ut executio possit fieri, nisi condemnatio valeat dummodo sint notoriæ ex eisdem actis, vel circa expressum casum legis; aut Instrumentum publicum in actis præsentatum ante sententiam, dicta Pragm. 4. de dilation. §. 20.*

3 Et licet *d. Pragm.* 4. §. 20. statuat, ut admittantur exceptiones post lapsum 30. dierum à die notificatæ sententiæ. Tamen *dicta Pragm.* fuit interpretata circa alias exceptiones, & non circa nullitates, quia nullitas non intelligitur comprehensa in statuto reiiciente exceptiones.

Nul-

Nullitas enim est plusquam exceptio, ut perbellè concludit *Dom. Altim rubr.* 8. *qu* 4. *à num.* 2. & plures decisiones refert *Dom. Preta ritu 6. num. 9. Et Roeçus respons. 95. lib. 1. de Marin. ad Revert. dec. 14. n. 1.*

Per viam autem actionis, quando nulla mota lite ab Actore post sententiam, vel post executionem quiescente Adversario, vel non expectata petitione Victoris pro executione sententiæ. Victus subbito post condemnationem movens ipse prius litem proponit nullitates sententiæ, aut instrumenti, contendens omnia revocari debere, idem *Carlevalius lib. 1. tit. 3. disp. 16. num. 20. tom. 2.* Quia nullitas non est propria exceptio non venit directa contra actionem, sed contra radicem actionis, & proponitur tanquam exceptio, quando adversario agente, & litem movente Reus conventus opponit nullitatem.

Et per viam actionis proponi potest intra decem annos *Pragm. 4. de dilation.* §. 21. In Regno nostro, non obstante, quod de Jure cõmuni in aliis Regnis proponi potest usq; ad 30. annos, & dictus terminus decem annorũ prorogari nõ potest, etiã per restitutionẽ in integrum, etiã si fuerit nulla sententia per notoriam injustitiam, ut *in dicta Prag.* & concludit *Dom. Altimar. rub. 8. qu. 3. num. 5.* Et melius *qu. 12. num. 7. & Dom. Maradei singul. 342. num. 4. & sic d. pragm. 4. de dilation.* interpretata recepta est.

4 Nullitas, quando allegatur post executionem dari debet terminus, & principaliter agi quia non dicitur incidenter opposita, ut supra, sed dicitur opposita per viam actionis. *Muscat. glos. condemnando num. 121. in fine. Joann. Vincent. de Anna allegat. 22. Sanfelic. decis. 96. num. 3.*, ubi dicit, requiri libellum, & litis contestationem. *Text. in l. quidam ff. fam. Ercisc undæ*, & aliis allegatis.

5 Sed cum ex actis colligi possunt nullitates, licet sit executa sententia, absque termino ex eisdem actis terminandæ sunt. *Sanfelic. decis. 96. ex Vautio in §. quot, & quibus modis num 21.* qui allegat *Afflict. decis. 203. & dictus Sanfelic.* duas adducit rationes.

Prima, quia quando ex revolutione cartarum colligi possunt nullitates, tunc semper intelliguntur propositæ incidenter.

Secunda, quia quando ex eisdem actis revideri posũt nullitates, tunc nõ est necessaria tela judiciaria, et ità cõcludit etiam *dictus de Anna, & sic Sanfelic.* refert decisum in S.R.C. in duabus causis ubi supra.

6 Verum per viam actionis nullitas adversus sententiam elapso decennio tunc opponi potest ab eo, qui ignoravit fuisse latam sententiam, quia ignoranti tale tempus non currit. *Altim rubr. 8. quæst. 3. in fine.*

7 Et quando impedito non currit terminus ad appellandum, et dicendum de nullitate, vide *Scacc. de appellat. quæst. 15. num. 44.* ut est in foro judicato, vel Bannito.

Et quod terminus non currit adversus hæreditatem jacentem, etiam habentem Curatorem, concludit etiam in terminis restitutionis in integrum. *Altim. dicta rubr. 8. qu. 5. num. 33.* etiam si terminus incepit currere in vita defuncti. *Rovit. decis. 41.*

8 Et nullitas annexa cum spolio per viam actionis potest proponi post decem annos. *Altim. dicta rub. 8. qu. 3. num. 7. Gratian. decis. 151. num. 7.*

Quia spolii vitium est imperscriptibile *Rovit. cons. 91. & 92. tom. 1. Ventrigl. annot. 30. §. unico num. 60.*

9 Nullitas sententiæ contra mortuum potest proponi post decennium. *Altim. rubr. 8. qu. 5. in fine*, & decisum refert ex *Thoro in compendio verbo nullitas proponi, & ex Petra ritu 166. num. 97. ex Rovit. in pragm. 4. de dilation.* Etiam si mors à Judice ignoratur. *Petra ubi supra* ex DD. ibi allegatis, quamvis sententia in favorem mortui esset lata *Amend. ad Franch. decis. 245.* & alii ibi.

10 Et quando nullitas est notoria potest Judex post decem annos *in dicta Pragm. 4.* statutos ex officio parte non opponente pronunciare super nullitate *Altim. rubr. 8. qu. 9. num. 8. & 9. ex Rovito in pragm. 5. de officio S.R.C. num. 26. Muscat. part. 1. in praxi appellat glos. nullitatis n. 11.*

Et ratio est, quia non ipse Judex declarat illam esse nullam, sed ipsamet sententia seipsam reddit notoriè nullam, *Capyclatro dec. 69. num. 25. Episcopus Afft. controv. 1. nu. 30. lib. 1. Hodierna controv. 48. num. 26. Prat. lib. 1. discept. 30. nu. 29.*

11 Et sic exclusus per statutum ad opponendum de nullitate potest implorare officium Judicis, & obtinebit intentum *Altim. loc. cit. num. 11.*

12 Nullitas ad impediendam sententiæ executionem discuti non potest in feriis æstivis, nisi adsit dispensatio super feriis, *de Marinis lib. 1. resol. 18. num. 6. ubi de Luca, Altim. de nullit rub. 9. qu. 40. num. 57.*

Verùm feriis non obstantibus proceditur in capienda summaria informatione de paupertate, quæ Praxis est omnibus notoria.

13 Nullitas, & appellatio non retardant executionem tertii decreti, quod infra decem dies solvat, nam adversus primum obstat *Pragm. 4. de dilat.* §. 21.

Adversus secundum obstat, quia transivit in rem judicatam.

Adver-

Adverfus tertium non obftat, quia nihil aliud continet, quam primum, & fecundum, & fuit latum ex æquitate, & fic quod indu- ctum eft ad unum finem contrarium operari non debet, ita decifum refert *Altim.* anno 1667. *rub.* 8. *q.* 7.

14 Nullitas impedit executionem cujufcumque fententiæ adeo quod cauti Advocati in appell. dicunt, *appellat, & æquè principaliter de nullit. dicit.*

Quia fi non impeditur executio per appellat. impeditur per illam claufulam, *æque de nullitate dicit Mufcatellus par.* 7. *glof. condemnando num.* 121. *DD. in l.* 4. *§. condemnatum ff. de re judicata, & lege fi eum nulla eodem titulo Bar. in l.* 1. *C. de execut. rei judicatæ Affl. decif.* 39. *num.* 60.

Nullitate enim pendente ad ulteriora procedi non poteft *Mufcatellus par.* 1. *glof. nullitatis num.* 24. *Vantius in rubr. quoties, & intra quod num.* 12. *fol. mihi* 61. *Arg. & l. Pap. §. fi quis irritum ff. de inoffic. teftam. & l. majores C. eodem.*

Et nullitate pendente nullus terminus currit, ut dixi fupra.

15 Nullitatis exceptio impedit executionem fententiæ, fi concurrunt quatuor requifita.

Primum circa modum, fecundum circa folennitatem tertium circa qualitatem, quartum circa conditionem.

Primum requifitum circa modum eft, quando non proponitur principaliter, fed incidenter adverfus executionem, & nullitates appareant ex eifdem actis, & ex revolutione chartarum abfq; probatione extrinfeca *Affl. decif.* 385., *ubi Urfillus*, & alii addentes, & eft *prag.* 5. §. 2. *de offic. S. R. C.*

Et impedit executionem non folum unius fententiæ, fed etiam trium fententiarum conformium *Minad. conf.* 20. *nu.* 5. *Covarru. practic. quæft. cap.* 25. *num.* 2. *Gabriel. concl.* 4. *de citat. Privifan. decif.* 68. *par.* 1.

Impedit etiam executionem fententiæ affiftentiæ quoad actum fufpenfivum, ut ex *prag.* 2. *de appellation.*, & ibi *Novar.*, & ibi *Rovit. Paparus in fua praxi tit.* 4. *de affiftentia nu.* 19. *Mufcat. lib.* 2. *par.* 1. *glof. fententia nu.* 135. *in fine*, & ego dixi in 2. tom. meæ praxis.

Secundum requifitum circa follennitatem, ut fimul nullitates explicentur in eadem comparitione, & in qualibet fubfcribantur leges, contra quas exiftunt nullitates.

Et deinde fub illis fubfcribatur advocatus caufæ, *prag. Comitis de Lemos* 17. *de officio S. R. C. §.* 16., *& prag. Eminentif. Cardinal. Borgie de offic. S. R. C.* 78., *quæ hodie eft de dilationibus.*

16 Sed nota quod fubfcriptio Advocati non requiritur in Curiis inferioribus Regni, & fic limitatur dicta pragmatica in hoc *Conful. Altim. tom.* 1. *de nullitate rub.* 6. *par.* 13. *nu.* 53. Et ratio eft, quia dicta pragmatica loquitur de Tribunalibus Collegiatis tantum.

Tertium requfitum circa qualitatem, ut nullitas fit circa expreffum cafum legis communis, vel municipalis, aut circa publicam fcripturam authenticam, & in actis præfentatam ante prolationem fententiæ, ut in *dict. prag.* 11. *de offic. S. R. C. §.* 17., *& prag.* 11. *§.* 17. *de caufis decidendis*

Quartum requifitum circa conditionem, ut cum comparitione præfentetur fimul depofitum. Quod irremiffibiliter eft exigendum *prag.* 4. *de dilationibus §.* 22. *Author nofter cap.* 3. *de decret. in remed. nullitat. fieri folitis nu.* 3. *fol.* 503.

17 Quod depofitum adverfus fententiam diffinitivã S.C. & R.C. Infra duc. 1000. per *prag.* 5. *de offic. S. R. C. de anno* 1545. *erat ducatorum duodecim.* Poftea fuit auctum ad ducatos 24. mediante litera Regia, quæ confervatur apud Magnificum Secretarium S.R.C.

Ultra vero ducat. 1000. depofitum quod erat prius 90. ducatorum hodiè eft auctum ad ducatorum 180., quod eft duplum, ex literis quæ confervantur pœnes eundem Secretarium, & eft apoftilla in *dicta prag.* 5. *de offic. S. C. in compilatione noviffima*, & teftatur *Pratus ad Mufcat. gloffa nullit. verf. debet tamen, & Auctor nofter dict. cap.* 3. *nu.* 2.

Depofitum adverfus diffinitivam fententiam M.C., vel habenti vim diffinitivæ infra ducatos 75. erit ducatorum fex.

Ultra vero dictam fummam ducatorum 75. depofitum erit ducatorum duodecim.

Adverfus interlocutoriam dictæ M. C. facto verbo in Aula depofitum erit ducatorum trium.

Adverfus interlocutorium domi interpofitam per Judicem M. C. depofitum erit carolenorum quindecim. Juxta *prag.* 1. *de procuratoribus §.* 1.

18 Hinc nota quod de decreto domi lato in S.C., in R. Cam. non dicitur de nullitate, fed vel fit inftantia de contrario Imperio, vel fupplicatio de verbo faciendo, ante, vel poft inftantiam contrarii Imperii, ubi poffunt narrari nullitates tanquam exceptiones, & eft in praxi notorium, & idem depofitum fervatur in Reg. Cam., quod fervatur in S. Confitofte *Dom. noftro Auctore hic n.* 5. *poft Altim. de nullit. rub.* 6. *qu.* 13. *num.* 30.

Ubi nota, quod anno 1589. die 16., & 21. fuborto dubio in R. Cam. quænam pœna fit exigenda à proponente nullitates, qui fuccubuit, fuit decifum, quod exigatur prout exigitur in S.C., ita *Reg. de Marin. arrefto* 477. fol. 121.

Et fic

Et sic in Reg. Cam. neque fit depositum pro decreto domi lato.

Sed de dicto deposito nullitatum latius scripsi in additione ad *Sarnum in praxi civili ad fol.134.nu.49.fol.29.* ubi te remitto ne eadem repetam.

19 Nullitas proponi potest coram Judice à quo,& coram Judice ad quem per *Text. in l.si Preses 6.ubi DD.C.quomodo, & quando D.Altimar.rub.1.qu.10., & l.Prætoris 4.C. eodem leg. 1.ff.quæ sententia sine appellat. Scialoya de foro comp.cap.52. num.31.*Idem *Altim.rub.1.qu.4.nu.38.*

Vel coram Judice superiore, & appellationis per *text. in l.absente C.de accusationib. l.1 ubi gloss.verbo Judex ff.quæ sentent. sine appell.Tusc.lit.N. conclus.150. Bart. in l.si expressim, ff.de appellatim.Joan. de Amicis cons.147.nu.10.Mysingerius sing.in observ. 52.Peregrin.decis.127. Altim.ubi supra.*

Sed hoc mihi non placet,quia idem Judex qui tulit sententiam propalavit votum suũ, & semper inclinat pro illo confirmando.

Et Pars læsa duram Provinciam assumit coram eodem Judice sperare revocationem.

Ideò est in arbitrio partis coram quo vellet proponere nullitates, & licet *Altim. in dicta rubr.1.qu.4.nu.19.* distinguit, quando nullitates sunt propositæ ad impediendam executionem, quod semper proponi debent coram eodem Judice ex doctrina *Abecclesi. observ.172.nu.6. & 7.*, Et sensus dictæ doctrinæ est intelligendus, quando incidenter proponuntur nullitates ad impediendam executionem.

Quæ executio non impeditur quando, recursus habetur ad superiorem, qui judicavit quando fuit inferior, & ratio est illa, quæ adducitur à *Mosillo de appellatio. fol.93.a nu.26., rejecta Glossa in l.filius in fine verbo cum non proprio ff. de inoffic. testam.,& Bald.,& Salyc.dict.l.*

Quæ ratio est, quia licet videatur Judex novam repræsentare personam quando est inferior, & postea fit superior, tamen eadem est, & non alia, & præsumitur semper tueri primam suam sententiam, merito est suspectus in secunda instantia, qui judicavit in prima instantia.

Verum si est delegatus non potest ipsomet discutere nullitates sententiæ, quam tulit *Rovit.dec.52.nu.3.ex l.fin., ex l.sicut proponis C.quomodo,& quando Judex,& glossa ibi.*,& ita intelligendus est *Scial.,& alii,& clare Altim.de nullitat. tom.1. de nullitat. rub.3.qu.7.*

20 Nullitas proveniens ex defectu juris naturalis,ut puta citationis ad dicendum non intelligitur exclusa per statutum *Amendola ad Franch.decis.342.nu.5.Affic. decis.28. in fine, Cama in ritu Siciliæ 2.nu.9., & c.17. num 66.*

21 Nullitas ab eo, qui illi causam præbuit allegari non potest *Hodier.controv.27.num. 19.ex text.in l.1.§.si Dominus ff. de ventre inspic.*

22 Et nullitatis contractus cum Eccl., minore &c. non possunt ab aliis, nisi ab ipsimet allegari. *Merlin. controv.21. de vita in repertorio fol.193.col.2. verbo nullitates.*

23 Nullitas actorum usque ad sententiam diffinitivam exclusivè opponi poterit in nostro Regno, sed postquam lata est sententia non admittuntur nullitates de actis factis ante sententiam,*ex Prag.Comitis de lemos 4. de dilationib.* quæ vulgò dicitur delli 28.capi *Camillus de la Rata cons.88. num.1. Carrabba sing.13.*

Verum circa acta non facta, quæ fieri debebant nullitas opponi potest etiam post sententiam, quia dicta pragmatica loquitur circa acta facta, & non de iis quæ erant faciẽda *Rov. super d.Prag., quæ est 73.secundum ejus ordinem sub rit. de offic. S. R. C., & Prat.ad Muscatell. glossa nullitatis nu.12.*

24 Et dicta Pragmatica non obstante contumax potest dicere de nullitate actorum quæ fuerunt facta ante sententiam *Rovit. in dicta Prag.n.6.Scial.in praxi forjud. cap. 25.nu.60.*

Ex nullitate actorum omnia attentata sunt ante omnia reponenda; & hic est unus effectus nullitatis.*Sanfel.dec.62.nu.54.*

Alter effectus est, ut expensæ reficiantur data nullitate processus, & quicunque nulliter agit nõ auditur de novo nisi refectis expensis,*Ita decisum refert Affl.&.decis.70.Ursill.ibi nu.2.Scyaloja de foro compet. cap.52. nu.38.*ubi dicit *nu.39.* Judicem teneri ad restitutionem sportularum, quas recepit pro ipsa sententia nulla, ex *Carab.de Syndicatu par.2.nu.20., & sing.95., & sing.119., & sing.88.*

25 Nullitates licet per *Pragm.4. §.18.de dilation.* proponantur infra sex dies circa interlocutoriam, etiam habente vim diffinitivæ, ut Auctor noster hic in *cap. 3. num. 14. fol. 505.*

Et infra decem annos contra sententiam per viam actionis,& dictus terminus dierum sex non potest prorogari à Iudice, neque per viam restitutionis in integrum, & quovis capite notoriæ injustitiæ,*ut in d. Prag.cap.7.*

Tamen si quis proponat nullitates intra dictum terminum cum clausula (*salvo jure Addendi*)potest etiam termino prædicto elapso proponere alias nullitates absque alio deposito,etiam in gradu Reclamationis, ut fuit

H deci-

decifum in Sac.C.anno 1657.in cauffa Francifci Antonii Acquaviva cum Sedile Nidi, ita *Gizzius ad Capyclatr.dec.*33.

Sed hodie per *Novellam Pragmat. exc. D.Petri de Aragonia fub die* 27. *Maii* 1666. *Infertam per Sarnum par.*3.*fol.*51.*num.* 4. Difpofitum eft, quod ubi refervatur jus addendi poffunt addi aliæ nullitates infra alios dies fex,& non ultra.

26 Nullitates difcutiuntur infra duos menfes,à die quo fuerunt præfentatæ, *Pramm.*8. *de dilat.*§.3.

Et fi fupervenerint feriæ æftivæ dictæ dilationes non includuntur,*Pramm. D.Petri de Aragonia,*12. *Octobris* 1666.

Et deinde per aliam *Pram.* ejusdem Proregis, fub die 20. Martii 1669. fuit declaratum, in dicto termino non comprehendi ferias SS.Natalis,& Refurrexionis.

Et fi dies primus eft feriatus, aut feftivus poft notificatum decretum, non currit terminus fex dierum,& fi dies ultimus, ideft fextus eft feriatus, neque efpirat terminus, ita *Hodierna controv.* 48. decifum refert, & *Motill.de in integrum reftitutione,& nullit.num.*16.*usque ad* 24.

OBSERVATIO

IN PART. II.

In 2. inftantia Ordinis judic.

CAP. IV. ET ULT.

De Decretis circa Modificativas Exceptiones.

SUMMARIUM.

1 *Modificativæ exceptiones, quas explicat nofter Auctor narrantur.*

2 *Exceptio novæ conventionis,& fatisfactionis declarantur.*

3 *Terminus* 30. *dierum, quando currit, & quando non?*

4 *Modificativas non probantes folvunt pænam, cui fubjacent non probantes nullitates*

5 *Compenfationis exceptionem nos numeravimus inter peremptorias, & etiam novæ conventionis, & fatisfactionis, & exceptionē deducto, ne egeat inter miftas five anomalas numeravimus.*

6 *Exceptiones fuiffe executuem in bonis alienis, & difcuffionis rei fpecialiter obligatæ,& difcuffionis inventarii facti, & faciendi inter modificativas numeravimus.*

1 AUctor nofter hic *num.* 3. inter modificativas exceptiones, exceptionem compenfationis remiffivè ad *Epifcop. Ricc.in collectanea*.238.

Et exceptionem non implementi remiff. ad dictum *Ricc.in collectanea* 1245.

Et exceptionem æris alieni, & deducto ne egeat ad *Boerium qu.*19.*num.*9.

Et alias remiffive ad *Gallupp.par.*3.*cap.*3. & *ad Dom.Maradei in praxi præfentat. Inftrum.cap.*18.

2 Et Auctor nofter *num.* 4. explicat exceptionem novæ conventionis,atque fatisfactionis,& *num.*28.dicit, quod modificativæ infra 30. dies à die diffinitivi decreti intimati opponi poffunt, quibus elapfis non poffunt opponi ex *Pragm.*4.*de dilat.*§.25.

3 Verum elapfis dictis 30.diebus dummodo cautio in cafu retractationis non fit data poffunt opponi *d.*§.25. & *Petra ritu* 166.*n.* 202. *circa finem.*

Et terminus 30. dierum non currit, nifi à die,quo Procuratori ad denunciandum fuo Principali expiraverit, quando dictus terminus fuit Procuratori conceffus ad denunciandum.

Et quod terminus ad probandas dictas exceptiones remittitur Judicis arbitrio Auctor nofter hic *num.*29.

4 Et pœna circa non probantes eft eadem, cui fubjacet non probans nullitates *ex dicta pragm.*§.28.

5 Nos vero *in* 3. *tom. praxi judicii ord.* numeravimus exceptionem compenfationis inter exceptiones peremptorias, ut *cap.* 62. *fol.*185.

Et exceptionē ne quis teneatur,ultra quam facere poteft, fed deducto ne egeat numeravimus inter exceptiones mixtas, five anomolas *cap.*70.*fol.*207.*in* 3.*tom. mea prax.*

Et exceptionē novę conventionis,& fatisfactionis inter peremptorias, ut latè dixi *cap.* 60. *fol.*161,& *feq.cap.*61,62.,63, dixi de exceptione folutionis,cōpenfationis retentionis, ubi te remitto,

6 Et inter exceptiones modificativas numeravimus exceptionem fuiffe executum in bonis alienis,& difcuffionis rei obligatæ, & difcuffionis inventarii facti,& faciendi, & de aliis, ut *in dicto meo* 3.*tomo in c.*72.& *feqq.* ubi te remitto.

OB-

OBSERVATIO

Ad Ult.Part. trium resolutionum criminalium.

SUMMARIUM.

1 *Tortura in Regno nostro non potest dari; nisi in delictis ultra relegationem,& nisi indicia sint sufficientia ad torturam.*

2 *Reus examinatus absque clausula (monitus)liberatur in forma.*

3 *Indicia quando sunt levia, quomodo interponitur decretum.*

4 *Decretum defentiones intra, vel defentiones extra, quando interponitur.*

5 *Decretum,quod M.C. provideat juxta ordinem sibi datum remissivè.*

Prima de delicto in genere, & requisitis torturæ ex processu informativo.

Secunda de delicto in genere stupri in puella,& matrimonii promissione.

Tertia an stuprator teneatur ad matrimonium, vel saltim ad eam dotandam, si post stuprum fit cognita ab aliis.

1 PAuca hic notabimus ex eodem Auctore tradita in *cap.1.in 2. istan. distin.2.* ubi *num.26.*concludit,quod tortura in capitalibus criminibus adhibetur de jure cõmuni, sed de jure Regni adhibetur in delictis pœnam ultra relegationem mœrentibus.

Et quoties non sunt sufficientia ad torturam fit decretum, quod habilitetur, idest scarceretur præstitis fidejussoribus de ipso præsentando novis supervenientibus indiciis, ut *num.31.*

2 Et Reus interrogatus absque tamen clausula monitus post defentiones, fit decretum *liberetur in forma*, idest ut non possit amplius molestari, nisi novis supervenientibus indiciis, quæ tamen primis non juguntur, unde vehementiora primis esse debent, ut Auctor fusius declaravit *in. praxi criminali cap.6.*ubi est additio nostra.

3 Et quando levia existunt indicia, interponitur decretum, *quod consignetur tertiæ personæ,& requirente fisco, illa tuta persona exibere tenetur Auctor noster loco cit. num.37.*

4 Et si crimen mœreatur pœnam ultra relegationem fit decretum,quod dentur defensiones intus.

Si vero infra relegationem inclusivè fit decretum, quod dentur defensiones extra, cum cautione, aut mandato, *Auctor noster loco cit.num.37.*

5 Et in quibus casibus fit decretum, *quod M.C. provideat juxta ordinem sibi datum*, dixit *noster Auctor n.39.& 40.*

Et vide nostram additionem in praxi crimin. nostri Doctissimi Auctoris.

OBSERVATIO SUPER I. RESOL.CRIMINALI.

De Delicto in genere facti permanentis.

SUMMARIUM.

1 *Delicti in genere probatio in homine cognito cujus cadaver extat.*

2 *Delicti in genere probatio, cujus cadaver non reperitur.*

3 *Delictum in genere pluribus modis constare potest.*

4 *Delictum in genere fœminæ repertæ in puteo cum vulneribus.*

5 *Decretorum formula condemnati per M. C. & per R. Collaterale Consilium, fuit moderatum decretum.*

1 DElicti in genere probatio est, quod ille homo non naturali; sed violento modo periit; & in homine cognito, quod ejus cadaver extat. Tunc duo probanda sunt.

Primum, quod periit ille homo jugulatione; verberibus, vel vulneribus ab alterius scelere.

Alterum, quod in vita nominabatur A, cognomine B.

2 At in homine cujus cadaver non reperitur,quia in mare,in flumine, vel in voragine projectũ est; sive alicubi clam absconditum, sive igne combustum. Tunc tria probanda sunt.

Primum,quod occisus vagari non consuebat.

Secundum ejus absentia à Patria est spatio plurium mensium.

Tertium, quod vehemens fama de illius occisione est.

Nam in delictis facti permanentis regulariter delictum in genere, oculis subici, & apertè probari debet.

Tamen attenta probationis difficultate,recte probatur conjecturis, sicut in delictis facti transeuntis,ita *noster peritissimus Auctor* concludit hic *num.11.e.12.*

3 Delictum enim in genere pluribus modis costare potest,scilicet per evidentiam,per testes de visu, per publicam famam, quando veritas aliter haberi non potest. *Auctor hic loco citato.*

4 Et in hac prima resolutione criminali, narrat, quod quædam Margherita Civitatis Cavæ Incola Neapoli inserviendo modo uni modo alteri fuit in puteum projecta cujus cadaver fuit repertum cum quatuor vulneribus,& duo Chirurghi deposuerunt habere

dicta

dicta quatuor vulnera, fed non poterant liquidari de perfona; fed aliorum depofitione conftabat effe gravidam; & propterea fuiffe in puteũ ejectam,& attentis aliis indiciis,fuit
5 per M. C. quidam Jofeph condemnatus ad ultimum fupplicium,& obtento ordine;quod fieret relatio in Coll.C. tres Domini Regentes fuerunt voti pro morte.

Alii tres pro triremium pœna vita durante;& unus, quod torqueatur acriter. Sed dict. Jofeph fuit ad remigandum trãsmiffus.

Et ratio eft, quia in dubio femper fententia mitior eft amplectenda.

OBSERVATIO
AD II. RESOL. CRIMIN.

De Delicto in genere ftupri in puella cùm matrimonii promiffione.

SUMMARIUM.

1 *Stuprum in perfonam Liviæ commiffum à Dominico ,fuit Dominicus condemnatus, ut nuberet , vel dotaret, verum fi dotare elegerit detineatur carceratus per feptennium,quæ fententia R Au. fuit confirmata per M.C.,& fuit moderatũ feptenniũ.*
2 *Delictum in genere quomodo fuit probatũ.*

1 NArratur hic, quod quidam Dominicus pro ftupro in puella Livia, poftquam inftructus fuit proceffus condemnatus ut ei nuberet, vel dotaret. Verum fi dotare elegiffet detineatur carceratus per feptennium in illa Regia Audientia Luceriæ.

Et Dominicus à dicto decreto appellavit ad M. C. V., à qua fuit pronunciatum bene judicatum,male appellatum. Verum fi viam elegerit dotandi , remaneãt carceratus per triennium.

A quo decreto utraque pars appellavit ad S. C., ubi fententia fuit confirmata.Benè judicatum per Noftram M.C.V.,& male appellatum.

2 Nam delictum in genere fuit probatum, cum depofitione dictæ Liviæ cum juramento affirmata, fe fuiffe virginem, & fuiffe defloratatam à Dominico;fub matrimonii promiffione. Et duo obftetrices deponebant illam effe de recenti ftupratam, & teftes utriufque partis deponebant ejus honeftatem,& mutuas falutationes, & effe inter eos reciprocum amorem, & deponebant de fama, quod illam amabat causâ matrimonii, & quod eadem nocte,quo ftuprum commifit in domo puellæ mater. dictæ Liviæ deveniens ad hujus cognitionem, ivit in cubiculum Liviæ cum lumine, & tunc dominicus aufugit per feneftram, relictis in cubiculo enfe,pileo, & pallio, & fic aufugiens fuit captus à quodam milite Regiæ Audientiæ.

OBSERVATIO
AD III. ET ULT. RESOL.

An ftuprator teneatur ad matrimonium,vel ad dotandam fi puella ab aliis fit cognita poft ftuprum.

SUMMARIUM.

1 *Stuprator æquiparatur furi, & proinde tenetur ad dotandam defloratam ob furtum virginitatis.*
2 *Formula decreti à quo appellavit ftuprator,& fuit confirmatum decretum quoad caput dotandi, & affignatur ratio.*

1 IN hac tertia refolutione fuit refolutum, quod deflorata ob virginitatis jacturam debet dotari à ftupratore, tãquã fure virginitatis, & tamquam fur comparatur ftuprator, & in fine dictæ refolutionis dat for-
2 mulam decreti,in altero, qui Marcus vocabatur inquifitus de ftupro commiffo cum Virgine Ifabella mediante promiffione Conjugii,ratificata etiam coram Parrocho,& per M.C.fuit condemnatus, quod dictæ Ifabellæ nuberet,aut eam dotaret.

Qui Marcus appellavit ad S. C. putans ad neutrum teneri, ex quo dicta Ifabella cum aliis copulam habuerit.

Sed S.C.informatum de mulieris honeftate protulit decretum bene judicatum, quoad caput dotandi,& male appellatum,& proinde facto depofito per dictum Marcum ducatorum 50. pro dote folvendorum. Tempore matrimonii excarceretur, *& Peritiffimus nofter Author* affignat rationem, quod non fuit taxata major quantitas ex quo Marcus vivebat ex arte futoria, & bona non poffidebat.

FINIS.

LEONARDI RICCII
INDEX

Observationum in Praxi Civili Decretorum Domini D. Caroli Antonii de Rosa olim Regii Consiliarii, & deinde Regentis Dignissimi.

A

Actor qui debet consequi sex uncias locatione trium annorum quando impeditur executio per appellationem, & quando non, part.2.cap.1.distinct.2.n.8.fol.43.

Appellans Pauper, vel infirmus lapsu fatalium non obstante admittitur ad appellandum per viam restitutionis in integrum, ut causa revideatur ex eisdem actis, part.2., cap.1. distin.4. num.1. fol. 52., & vid. num.11.

Appellandi actus non est actio neque exceptio, sed quaedam defensio, part.2. cap.1., dist.1. num.4.fol.25.

Appellans potest supplicare Baronem, ut destinet alium Judicem, quando Judex appellationis est impeditus, part.2.cap.1.dist.2.n.3.fol.27.

Appellans, & de nullitate dicens à laudo arbitrorum debet facere coram Judice loci, nisi aliter fuerit conventum, part.2. cap.1. dist.2.num.6.fol.31.

Appellare potest pauper etiam lapsis fatalibus, part.2., cap.1.dist.3.num.8.fol.48.

Appellationis definitio, & etymologia cap.1. dist.1.num.1., & a fol.25.

Appellatio, revisio, & reclamatio quid differant. ibid.num.3.fol.26.

Appellationis judicium regulatur secundum deducta in prima instantia, & declaratur, & ratio assignatur, ibid.num.5.

Appellatio interlocutoria justificari debet ex primis actis, ibid.num.6.

Appellatio multiplex, & prima species respectu personarum, quae declarantur part.2. cap.7.dist.2.num.1.fol.26.

Appellatio respectu qualitatis decretorum part.2.cap.1.dist.2.n.2. fol.26.

Appellatio respectu quantitatis parvae, in qua de appellatione reassumptis actis ibid. n.3.

Appellatio à Curia Baronali, ad quem fiat, part.2.cap.1.dist.1.n.1.fol.27.

Appellatio omisso medio, quando admittatur, ibid.num.2.

Appellatio omisso medio admittitur, ibid. n. 6.fol.28.

Appellatio à M.C., ad quem fiat, & ab aliis Curiis, ad quem pariter fiat, de quibus omnibus singillatim, ibid.à num.7.ad num. 34.dict. fol.38., & 39.

Appellatio à Delegato fit ad delegantem etiam si committatur causa Episcopo, & è contra, & quid si à Barone causa fuerit delegata, part.2., cap.1. dist.2. num.1., & 2. fol.30.

Appellatio ab arte peritis quomodo reguletur. ibid.num.4.

Appellatio à decretis Syndicorum quomodo regulatur, ibid. num.5.

Appellatio intra quot dies fieri debeat, etiam si non fuerit appellatum, part.2. cap.1.dist. 2., & 3.fol.32.

Appellatio à diffinitiva intra 10. *dies ligat manus Judicis à quo, & si acta non transmittantur intra* 50. *dies quid fiet*, ibid.nu. 4., & 17.fol.32., & fol.34.

Appellatio intra quot dies prosequi debeat, & an ipse terminus possit breviari, & à quibus Judicibus, [illegible] à Curiis Baronalibus, part.2.cap.1. dist.2. num.5., & latius nu.17. cum seqq.fol.32., & 34.

Appellatio quando haberi potest pro deserta, & evitari remedium appellationis, ibid. num.6.fol.33.

App. ab interlocutoria non ligat manus Judicis à quo, & datur formula decreti, quod fit per Judicem appellationis, & decreti quod fit quando adsit gravamen, & quando, & an revocantur attentata antequam Judex appellationis cognoscat, num.7.8.9., & 10.fol.33.

Appellatio diffinitivi decreti suspendit executionem antequam fuerit inhibitum à Superiore, & reducitur causa ad terminum litis contestatae, & prima lis continuatur ibid.num.11.

Appellatio ab interlocutoria, an debeat exprimere gravamina, & an à decretis diffinitivis, ibid.num.12.

Appell. à futuris gravaminibus quomodo regulatur, & datur form.ibid.num.13.

App. in Curiis extra Regnum, non facta intra 10. *dies fecit transitum in rem judicatam*, & *du-*

& datur formula, ibid. num.14.

Appell. Nõ prosecuta intra 50. dies à die intimatæ appellationis datur formula decreti, & quando tempus ad appellandum sit utile, & quando continuum ibid.num.15., & 16.fol.34.

Appell. à sententia pro solutione funeralium, pro expensis altimæ infirmitatis, & pro pensione domus, & à sententia de demoliendo post denunciationem non datur, part. 2.cap.1.dist.2.num.33., & 34.fol.37.

App.ab apoca banci recognita non datur nisi in vinculis, & ratio, ibid.num.35.

Appellatio ab assecuratione dotis ob vergentiam ad inopiam non retardat executionem, ibidem nu.36.,fol.38.

Item ex decreto pro alimentis prestandis, & assignatur ratio ibid.nu.37.

Item pro mercede famuli, & quod exfractent turbantes studia executionem non retardat, ibid.nu.38,

Appell.a decreto declarante haberi pro confesso illum qui non deposuit super articulis, sive positionibus non admittitur.,ibidem nu.39.

Appell. non fit à decreto suspicionis officialis, neque de nullitate, nec per viam recursus, nec per restit.in integr.cum declarationibus traditis per Altim., & per me in 3.tom., & aliis declarationibus.ibid.nu.40.

App.quando admittitur ad actum devolutivum tantum in possessorio, ibid.nu.41.

Appellatio non suspendit executionem quando agitur de spolio violento contra spoliantem vigore e. regni subditorum, ibid.nu.43.

Appellatio si fuerit facta, & simul æquè principaliter de nullitate dictum in quo casu suspenditur omnis executio. part. 2. cap. 1.dist.2.nu.42.fol.38.

Appellatio non fit a Vicario ad Episcopum, sed Episcopus avocat causas à suo Vicario par.2.cap.1.dist.2.nu.1.fol.39.

Non datur ab Episcopo ad Metropolitanum in pertinentibus ad immunitatem Ecclesiasticam, ibid. nu.2.

Appellatio in Curiis Ecclesiasticis, ut locum habeat debet produci copia decretorum, & si illa haberi non potest producitur actus publicus,ibid.nu.3.

Appellatio à sententia excomunicationis, seu interdicti, quando suspendit executionem, & quando effectum declarationis,ibid.nu.6.

Non datur in visitatione, quam facit Episcopus, nec in mandato de residendo in visitatione, ubi assignatur ratio, & limitatio, ibid.nu.7.

Omisso medio, ibi fusè declaratur, part.2. cap.1.dist.2.nu.fol.40.

Appellatio infra summam ducatorum 12., vel circa in Curiis inferioribus servatur tribus modis, & dicti tres modi declarantur, part.2. cap.1. dist.2.nu.1.fol.4.

Appellatio non impedit executionem sententiæ debiti principalis minoris summæ etiam si junctæ expensæ excederent majorem summam ducatorum 12., *quia non fit coacervatio, & consideratur separativa*, part.2.cap. 1.dist.2.,nu.4.fol.42.

Appell.reassumptis actis admittitur in summa excedente duas uncias, & ratio, ibid.nu.5. & vide in fin.nu.11..& seqq.de supplicatione reassumptis actis justitiam serviat.

*Appellatio reassumptis actis quando criminaliter agitur executio suspendetur quoad pœnam,& quoad debitum.*ibid.nu.6.

Impedit executionem etiamsi uno obulo excedit duas uncias secundum, Caravit.in Curiis *inferioribus, sed in M.C. contra*, ibid. num.7.

App.si actor debet consequi sex uncias, pro locatione trium annorum quando impediat executionem. & quando non, ibid.num.8. fol.43.

App. an obstet ut sententia exequatur, quando Reus est condemnatus unica sententia pro una Causa ad decem, pro alia ad octo, ibid.num.9.

Appellatio reassumptis actis ultra ducatos 12. quando est admittenda, & quomodo regulatur, & dantur plura exempla, & aliæ formulæ, part.2. cap.1. dist.2. à num.22. ad nu.25.fol.45. cum seq.& vid. num.21.

Appellatio primum judicium ad terminum contestatæ litis reducit, & in eorum vigore manent probata, & datur praxis procedendi part.2.cap.1.dist.3. num.1.fol.48.

Appellatio quatuor modis deferitur, ibid.n.9.

Appellatio à M.C.Vicar. ad Sac.Reg.Conf. variari non potest in alia aula, sed continuari debet, ubi relatio alicujus incidentis fuit facta, nisi incidens fuisset separatum ab articulo principali, & datur advertimentum, part.2., cap.1.dist.4.n.7.fol.50.

Appell.an admittatur,& an possit dici de nullitate, si committatur causa Regiæ Audientiæ ut procedat appellatione remota, & an à decreto reiciente nullitates possit reclamari, part.2.cap.1.dist.4. n.13.fol.50.

Appellatione pendente à decreto publicationis, si terminus duorum mensium transit, appellans non potest petere primum, & secundum beneficium, & ratio assignatur, part. 2.cap.1.dist.3.num.6. fol.48.

Attentata non revocantur antequam Judex appellationis cognoscat super appellationem, p.2.c.1.dist.2.n.8.fol.33.

Baro

B

Baro petit remissionem causæ à M.C., & cum qua clausula remitti soleat part.2. cap.1.dist.2.num.4.fol.27.

Baro potest supplicari, ut destinet alium Judicem appellationis, quando Judex est impeditus, ibid num.3.

Barone delegante causam diversæ reperiuntur opiniones, & concordantur, part.2. cap.1. dist.2.num.2.fol.30.

C

Caravita rit.251.num.5., & 6., & Afflict. in constitut. declaratur, part. 2. cap. 1. dist.2.num.24.fol.36.

Carbonianum edictum unde dicitur, & quando fuit institutum, & ad beneficium cujus cap.2.de judic.particular.num.p.e 2.fol.4.

Carboniana possessio duplex est ordinaria, & extraordinaria, & quæ sint dict.cap.2. de judic.particular. num.3., e 4. fol.4., & ubi locum habet fol.5.

Cessio duplex est una voluntaria, & altera necessaria, & quæ sint declarantur cap.1. de Judiciis particularibus num.3. usqu.ad 7. fol.2.

Cessionarius, & cedens ambo eodem loco graduantur cap.1.de judiciis particular, num.2. fol.3.

Citatio non potest fieri contra Ecclesiasticum turbatorem nominatim, sed per edictum, & deferibuntur verba, quæ continentur in cap.reale fastigium, & cap.finis præcepti charitas de judic. partic. cap. 11. num. 1. fol.21.

Clericus quomodo debet comparere coram Laico, ne coram eodem reconveniatur de judic. partic.cap.11.num.3. fol.21.

Clericus an possit testari sine licentia Patris, & si contineat testamentum præteritionem Patris, & Filii, vide testamentum.

Compensationis exceptiones, vid. exceptiones.

Concursus creditorum non patitur ut coram diversis Judicibus tractetur, quando formatur per debitorē; Secus quando formatur inter creditores cap.pr.de judic. partic.nu.p. fol.pr.

Condemnatus ad quantitatem liquidandam, si reclamat non proceditur in reclamatione, nisi prius erit expedita liquidatio, & executio, parte.cap.1.dist.2.fol.50.

Conductori denegatur audientia excipienti de dominio, uti spoliatori, & ratio de judic. partic.cap.10., dist.2.num.9.fol.15.

Consuetudo, & praxis in contrarium corrigit legem par.2.c.1.dist.2.nu.32.fol.37.

D

Debitum principale consideratur separatim ab expensis, nam sententia exequitur quoad debitum principale non obstante appellatione, & supersedetur quoad expensas, quia non coacervantur ut fiat una summa, supra duas uncias quoad expensas, par. 2.cap.1.dist.2.num.4.fol 42.

Declinatoria fori, quando competat, & quando non Clerico de judic.partic. cap.11. nu.2. fol.21.

Decretorum tres qualitates, quæ explicantur, part.2.c.1.dist.2.nu 1.fol.32.

Decretum non esse locum petito reali præsidio, quando interponitur de judic.partic.cap.11. num.4.fol.22.

Decretum in eodem remedio capituli licet fieri debet, quod capiatur summaria informatio, tamen non debet dici, quod testes habeantur prò citatis ibid. nu.5.

Decretum defentiones intra, vel defentiones extra quando interponitur part.ult. resolut. crim.num.4.fol.59.

Decretum quod M. C.provideat juxta ordines sibi datos novissimè, ibid. num.4.

Decretorum formula condemnati per M.C. & per R. Collat. C.nf. fuit moderatum decretum, part.ult., ad prim. resCrimin. num.5. fol.59.

Delegata causa pluribus, si processus fuerit factus coram uno an valeat, part.2. cap.1. dist.2.nu.3.fol.30.

Delicti in genere probatio in homine cognito cujus cadaver extat, part.ult. ad pr.resolut. crim.num.1.fol.59.

Delicti in genere probatio cujus cadaver non reperitur, ibid.num.2.

Delictum in genere pluribus modis constare potest, ibid.num.3.

Delictum in genere fœminæ repertæ in puteo cum vulneribus, ibid.num. 4.

Delictum in genere stupri quomodo probatum, part. ultim. ad 2. resolut. crimin. num. 2. fol.61.

Depositum pro nullitatibus proponendis quantum debeat esse, part. 2. cap. 3. num.17. fol.76.

Depositum adversus interlocutoriam domi latam in S.C.& in Regia Camera non practicatur, ibid. num. 18.

E

Exceptiones modificativæ quas explicat Auctor narrantur, part.2.cap.2.num.1. fol.58.

Exceptiones novæ conventionis, & satisfactio-

ctionis declarantur, ibid. num.2.
Exceptiones modificativas non probantes solvunt poenam cui subjacent non probantes nullitatem, ibid.num.4.
Exceptiones compensationis, novæ conventionis, & satisfactionis inter quas sunt numerata, sicuti exceptio deducto ne egeat, ibid.num.5.
Exceptiones fuisse executum in bonis alienis, & discussionis rei specialiter obligatæ, & discussionis inventarii facti, & faciendi inter modificativas numeratæ, ibid. n. 6.
Exceptio feriarum impedit acta facienda, sed facta valent. part.2. cap. 1. distin.3. num.7. fol.48.
Exceptio Macedoniani vid.lit.M.Macedoniani exceptio.
Exclusus per statutum ad apponendum de nullitate potest implorare officium judicis, part.2.cap.3.num.11.fol.55.

F

Fatalium cursus in S.C.currit non obstante aliis contrarium dicentibus, & magister actorum notat diem pro effectu prædicto part.2.cap.1.dist.4.nu.3.
Fatalium cursus non currit, nisi à die sententiæ esse sententiam prolatam, ibidem num.6.
Feriarum exceptio impedit acta facienda, sed facta valent, part.2. cap.1. distin.2. num.7. fol.48.
Fidei commisso subjecta quando alienantur remissive, cap.9. de judic. partic. per totum fol.10.
Filiusfam. etiam consensu Patris non potest condere Testamentum cap.3.de judic.partic. num.6.fol.6.
Filius Mercator quando non juvatur Macedoniano, & quando absque consensu Patris potest se obligari cap.8.de judic.partic.num. 7.fol.9.
Filius Clericus an possit obligari sine consensu Patris? cap. 8. de judic. particul. num. 6. fol.9.
Filiusfamilias an sine consensu Patris potest dotem exigere cap.8. de judic. partic.num.7. fol.9.
Filiis, & filiabus familias, etiam nuptis prohibetur testari, & ratio cum limitationibus, ubi de consuetudine Provinciæ Principatus Citra, & ad cujus beneficium illa consuetudo vigeat de judic. partic. cap. 13. num.1.2.3.& 6.fol.23., & 24.
Filius familias de bonis, de quibus potest testari, qualia sunt castrentia, tenetur titulo institutionis legitimam relinquere parentibus, vel expressa ex causa exheredare de judic.partic.cap.13.num.4. fol.23.
Filius tam mancipatus, quam vivens seorsim à Patre expressè institui debet, vel exheredari, & è contra ipsi filii, ita debent servare ad beneficium parentum, ibid.num.5. fol.24.
Filius familias Laicus sinè consensu Patris de profectitiis ad pias causas testari potest, dummodo sit in periculo mortis, secus in profana, ibid.num.7.
Filius familias si testatur cum licentia Patris in profanis legatorius tuta conscientia potest retinere, sed non potest in judicio consequi, & quid de Clerico ibid.à num.8.ad 10.
Forjudicato, qui succedunt de judic.partic. cap.3.nu.5.fol.6.
Fœminæ natæ ex nobili familia, quæ habent montem pro monicandis filiabus fit instrumentum per obstetricem, & datur formula dicti instrumenti, cap. 2. de judic. partic. nu.10.fol.5.

H

*HÆres habet duplex remedium adipiscendæ possessionis bonorum hæreditariorum declarantur de judic.partic.*cap.10. dist.4.n. 2.fol.19.

I

JUdicia quando sunt lævia quomodo interponitur decretum post ult.resolut.crim. nu. 3.fol.59.
Infirmus lapsum fatalium non obstante admittitur ad appellandum per viam restitutionis in integrum, ut causa revideatur ex eisdem actis,part.2.cap.3. nu.1.fol.52.
Injustitia notoria, quando intelligatur, & ratio de judic.partic. cap.10. dist.2. num.9. fol.16.
Insufflatio spiritus,stante instantia perempta, part.2.cap.1.dist.2.nu.13.fol.43.
*Interdictum, quorum bonorum duplex de judic.partic.*cap.10.dist.4.nu.3.fol.19.
Interdictum Salvianum,vide Salvianum.
Judicium petitorium,& possessorium quid sint & quid differunt,cap. 10. de judic. part.nu. 1.& seq.& vide possessorium, et petit.
Judicium retinendæ vide possessorium retinendæ.
Judicium assistentiæ remissivæ de judic.partic. cap.12.fol.22.
Judicium reassumptis actis fit,part.2.cap.1. distin.2.per totum fol.41.et seqq.
Judicium reassumptis actis per tres actus expeditur, ibid.nu.21.fol.45.
Judicium hoc quando est admittendum ultra ducat.12.appellatio, & quomodo regulatur & den-

& dantur plura exempla,ibid.nu.22.
Judicium reassumptis actis non requirit publicationem,neque conclusionem, & dantur formulæ judicii hujus, ibidem à nu. 23. ad 25.fol.45.ad 47.
Judicii variæ appellationis sunt species, par.2. cap.1. dist.2. nu.1.fol.26.
Jus solvendi,vide luendi jus.

L

A Laudo Arbitrorum, si appelletur,& de nullitate dicatur, quorum quo fieri debeat,part.2.cap.1.dist.2.nu6.fol.31.
Legatario quando competit actio hypotecaria pro interesse legati cap.1 de judic. particul. nu.8.fol.2.
Legatarius occupans legatum tenetur restituere hæredi,ut detrahat falcidiam, & deindè hæres convenitur de judic. partic. cap. 10.dist.4.nu.4.,e fol.21.
Legis mens attendi debet nunquam intrinseca virtus, & genus prædiatum par. 2. cap.1. dist. 2.nu.20.fol.35.
Legitima quid differt à Paragio cap. 5. de judic.partic.nu.1.& 2.fol.7.
Libellus,sive formula libelli recuperandæ possessionis cum advertimentis de judic. partic. cap.10.dist.2.nu.7.fol.20.
Lis est causa malorum.pat.2. cap.1.dist.2. nu. 19.fol.35.
Luendi jus extinguit suum hypotecam, & non tollit dominium ad quem spectat cap. 1.de judiciis particul.nu.10.fol.4.

M

Macedoniani exceptio quando filius familias se obligat ubi habet locum, declaratur prag.de Senatus Consult.Macedoniano, & numerantur casus, cap.8.de judic.particu.nu.pr.& 2.fol.9.
Macedoniani exceptio quando cessat,& quando non cap.8 de judic.particul.nu.4. fol.9.
M.C.dat normam Curiis Regni part.2. cap.1. dist.2.nu 27.fol.37.
Mater accusata de partu suppositi,vide partus suppositi.
Minor non gaudet primo, & secundo beneficio in possessorio summario, secus in plenario, ubi traditur quando minori denegentur dicta beneficia,part.2.cap.2.nu.10.fol.42.
Modificativæ exceptiones vid. exceptiones.
Mulieres vid. Fœminæ natæ ex nobili Familia.

N

Nicolaus Finocchio Scriba M.C.V ic.laudatur, cap.1.dist.2.nu.10.fol.43.
Notoria injustitia,vide injustitia.
Novæ conventionis exceptio, vid.exceptiones.
Nullitas duobus modis proponitur, vel per viam exceptionis, vel per viam actionis, part.2.cap.3.nu.1.fol.53.
Nullitas per viam exceptionis proponi potest, donec pendet executio sententiæ usque triginta annos, dummodo sit notoria ex eisdem actis contra expressum eadem legis, aut contra instrumentum publicum, ante sententiam præsentatam.ibid.nu.2.fol.54.
Nullitas per viam actionis quando post sententiam non prosequitur lis ab actore, vel post executionem proponit nullitates, quæ proponere potest intra decem annos, & ipse terminus prorogari potest,ibid.nu.3.
Nullitas post executionem dicitur opposita per viam actionis,& requiritur libellus,& litis contestatio,ibid.nu.4.fol.55.
Nullitates terminandæ ex eisdem actis possunt revideri, ibid.nu.5.
Nullitas adversus sententiam elapso decennio opponi potest ab ignorante fuisse latam sententiam,ibid.nu.6.
Nullitatis terminus, & ad appellandam non currit impedito, nec hæreditati jacenti etiam Curatorem habenti, ibid.nu.7.
Nullitas in causa spolii potest proponi per viam actionis etiam elapsis 10.annis, & ratio assignatur,ibid.nu.8.
Nullitas sententiæ contra mortuum potest proponi per decennium, quamvis sententia in favorem mortui fuerit facta,ibid.n.9.
Nullitas quando est notoria potest judex post 10.annos pronunciare, & ratio assignatur, ibid.nu.10.
Nullitas si non potest opponi per statutum, potest implorari officium judicis, ibidem nu.11.
Nullitas ad impediendam executionem sententiæ inferiris extivis discuti non potest absque dispensatione, verum potest capi summariè informatio de paupertate,ib.n.12.
Nullitas,& appellatio non retardat executionem tertii decreti,quod infra 10.dies solvat & assignatur ratio,ibidem nu.13.
Nullitas impedit executionem cujuscunque sententiæ,& cautus advocatus appellat, & æque principaliter de nullitate dicit, & assignatur ratio,ibid.nu.14.fol.56
Nullitatis exceptio impedit sententiæ executionem, quando concurrunt quatuor requisita, quæ declarantur, & ampliantur, ibid.nu.15.
Nullitates non requirunt subscriptionem advocati in Curiis inferioribus Regni,ibi.n.16. ubi vide nu.17. & 18. de deposito pro nullitatibus proponendis.
Nullitas proponi potest coram Judice à quo,& coram Judice ad quem, & assignatur ratio cum advertimentis, & fallentiis, ibid.nu. 19.fol.57.
Nullitas ex defectu juris naturalis non intelligitur exclusa per statutum,ibid.nu.20.
Nullitas allegari non potest ab eo,qui illi cau-

fam dedit,ibid.nu.21.

Nullitas contractus cum Ecclesia, vel minore ab ipsiusmet allegari potest,& non ab aliis, ibid.nu.22.

Nullitas de actis factis usque ad diffinitivam opponi potest, sed de actis non factis opponi potest etiam post sententiam, ibid.nu.23.

Nullitatis effectus duo sunt primus, ut contumax possit dicere de nullitate actorum factorum ante sententiam, & tanquam attentata ad pristinum omnia restituenda sunt. Secundus, ut nulliter agens non auditur, nisi prius refectis expensis,ibid.nu.24.

Nullitates etiam in gradu reclamationis antiquitus quandocunque poterunt proponi post terminum sex dierum, ubi erat clausula salvo jure addendi, sed hodie est correctum, sed aliæ nullitates possunt proponi infra alios dies sex,& non ultra,ibid.nu.25.

Nullitates discutiuntur infra duos menses,& feriæ estivæ non includuntur; sed hodiè est correptum respectu feriarum Sancti Natalis, & resurrectionis, & si dies primus,vel festus dies est feriatus, dicti dies feriati non includuntur,ibid.nu.26.fol.58.

P

Paragium quid differt à legitima cap.5.de judic.partic.num.1., & 2.fol.7.

Partus suppositus, quis sit & quando dubitatur quot requisita requirantur, & traditur, ratio & praxis, cap.2.de judiciis particul.num.6.7., & 8.fol.5.

Partus suppositi accusatio quando differenda est, & quando secus, cap.2. de judic.partic, num.9.fol.5.

Pauper potest appellare etiam lapsis fatalibus, part.2.cap.1.dist.3.num.8.fol.48.

Pauper, vel infirmus lapsu fatalium non obstante admittitur ad appellandum, per viam restitutionis in integrum, ut causa revideatur ex eisdem actis, & Paupertas est justissima causa restitutionis in integrum, part.2.cap.2.num.1.& 11.fol.52.

Positiones, & articuli præsentati à Reo non admittuntur cum clausula salvo jure impertinentium, & ratio assignatur, & praxis, part.2.cap.1.dist.3.nu.2.fol.48.

Possessorium prius est terminandum, suspenso petitorio, cap.10. dist. pr.de judic. particul. num.24.fol.15.

Possessorii judicium cum emphiteuta, non citato domino directo est validum, cap.10. dist.pr.de judic.partic.nu.21.fol.14.

Possessor emphyteuta quando est laicus convenitur coram Judice laico à Domino directo, qui est Clericus, vel Ecclesia, cap.10. dist. pr.de judic.partic.nu.22.fol.14.

Petitorium quid differt à possessorio, & possessorii etimologia, & possessorium triplex est, c.10. de judiciis particul.per totum f. 10.

Possessorium manutenendæ est privilegiatum, ut denegatur primum, & secundum beneficium, & apellatio quoad effectum devolutivum tantum datur; sed non datur reclamatio, cap.10. dist.pr.de judic. particul. num.17.fol.14.

Possessio quomodo probatur, cap.10.dist.pr.de judic.partic,num.23.fol.15.

Possessio interim quomodo limitatur, cap.10. dist.pr.de judic.particul,n.10.fol.13.

Possessio quæ secum trahit executionem cessare debet lite pendente, & exemplificatur, c.10.distin.pr.de judic.particul.nu.11.fol.13.

Possessor, etiam sfur, & latro manutenendus est regulariter; sed non in regno, & multæ sunt limitationes, cap. 10. dist. pr. num.12.fol.13.

Possessio retinendæ, & recuperandæ an cumulari possunt & quomodo expeditur mandatum de manutenendo, cap.10.dist.pr. de judic.partic.num.13.fol.13.

Possessor turbatus cui denegatur solutio sit cautus ne pro spoliato se habeat, cap. 10. dist.pr.de judic.particul. num.14. fol.14. Et quando debitor præceptatur manuteneri in possessione solvendi ad certam rationem, & quando dicta regula fallit.ibidem nu,15.

Possessio dimitti non debet ad simplex executoris verbum, cap.10.dist.pr.de judic. particul.num.16.fol.14.

Possessionis acquisitio de novo impeditur lite pendente, sed non impeditur usus acquisitæ, c.10.distin. pr.de judic,particul. n.19.fol.14.

Possessorium triplex est, & ejus Etymologia, & quid differt à petitorio, cap.10.de judic partic.per totum fol.10.

Possessorium retinendæ quotuplex est, & exemplificatur, de judic. particul. cap.10, dist.pr.num.pr.2., e 3. fol.11.

Possessionis actus ultimus sufficit pro manutentione lite pendente, dummodo causam liti non dedit, cap.10.distin. pr. de judic.partic. nu.4.e 6.fol.12., & num.16.

Possessor receptatus cum clausula justificata quando non est à possessore movendus, cap. 10.dist.pr.de judic.partic.n.7. fol.12.

Possessorii Praxis decretandi ad simplicem assertionem, cap.10.dist. prima de judic. partic.n.8.fol.12.

Pragmatica de salario in §.4. mandans ne possessores spolientur de facto declaratur, cap. 10.dist.pr.de judic.partic.num.13. fol.12.

Possessori non citato licitum est de facto suum possessorem defendere, & assignatur ratio, c.10.dist.pr.de judiciis particul.nu.20.fol.14.

Possessorium recuperandæ non admittit probationem dominii de jure communi, secus; si exceptio dominii fuerit opposita, & proba-

ta,

*re, & actore non contradicente, & quid si de dominio non constet in promptu de judic. partic.*cap.10.dist.2.nu.3.fol.16.

*Possessorium frustra decidretur stante justitia in petitorio,*ibid.nu.4.

Possessori non est danda manutentio, quando constat notoria de injustitia, ibid.num.7.*& quid sit notoria injustitia.*ibid.nu.8.

Caetera vide verbo spolium,& spoliatus.

Possessorium recuperandae locum non habet, ubi quis cecidit à possessione ex proprio facto justo, & valido, secùs ex causa injusta, vel titulo infecto de judic. partic., cap.10. dist.4.nu.1.fol.16.

Possessorium recuperandae, sivè reintegrandae non datur contra titulo possidentem, secùs quando imploratur officium judicis probata antiquiori possessione, ibid.nu.2.

*Possessorium per cap.redintegrandae, competit etiam contrà bona fide, & justo titulo possidentem. Et qua clausula apponatur in fine libelli,quando intentetur hoc caput,& si habeat locum in rebus mobilibus, & juribus incorporalibus,*ibid.nu.3.& 4.,& 6.

Possessorium recuperandae quanto tempore praescribatur, & declarantur Auctorum sententiae, ibid.num.5. & latius nu.7. fol.16.

Possessionis acquirendae, sivè adipiscendae judicium triplex, & quid de judic. partic. cap. 10.dist.4.nu.1.fol.19.

Possessorium adipiscendae competit haeredi testamentario de judic. partic. cap. 10. dist.4. num.6.fol.20.

Possessionis recuperandae datur formula libelli cum advertimentis, ibid.n.7.

Praeambuli definitio, & ethymologia, & in quibus Curiis fit, cap.3.de judic.partic.n.p. 2., & 3.fol.6.

*Praeambulum fit ex Testamento quando Testator habet facultatem testandi, & Heres facultatem succedendi, & qui sint declarantur,*cap.3 de judic.particul.nu.4.fol.6.

Praeambulum ab intestato, & decretis in damnum Tutoris, & Curatoris remissivè, cap.6. & 7.fol.8.

*Pragm.5.de ord.judic. declaratur, & non observatur,*part.2.cap.1.distin.2.nu.28.fol.37.

*Praxis rescindendi contractus, & judicii assistentiae remissivè de judic.partic.*c.12.fo.22.

*Praxis liquidandi instrumentum remissivè de judic.particul.*cap.14.fol.24.

Praxis praeventionis remissivè ibid.

Praxis obligationis penès acta remissivè ibid.

Praxis digerit uno verbo, atque resolvit conclusiones fusè disputatos de jure communi part.2.cap.1.dist.2.n.21. fol 36.

Praxis in contrarium corrigit legem, ibid. num.32.fol.37.

Praxis procedendi post aperturam factam, & formula decreti aperturae, part. 2. cap. 1. dist.2. num.2., & 3. fol.42.

Processus factus coram uno ex delegatis an valeat, part.2.cap.1.dist.2. n.3. fol.30.

Publicatio testium in secunda instantia fit eodem modo quo fit in prima istantia, & privilegiatis conceditur terminus primi, & secundi beneficii, & ad concomitandum, & impugnandum, part.2.cap.1.dist.3.nu.3. fol.48.

Pupillus in potestate Patris, vel avi existens electione fori non gaudet, sed gaudet beneficio restitutionis in integrum ad petendum primum, & sec. p beneficium, part.2. cap.2.num.1.fol.52.

R

Reclamatio quid est, part.2. cap.1.dist.4. num.1.fol.50.

Reclamatio interponi potest intra biennium, & alii Domino Commissario committitur verum si reclamatur intra decem dies executioni demandatur sententia cum cautione in casum retractationis, sed elapsis 10. *diebus tunc cautio non praestatur*, ibid.n.2.

Reclamatio non datur adversus duas sententias, & in secunda sententia imponitur perpetuum silentium, ibid.num.4.

Reclamatio à decreto condemnationis ad quantitatem liquidandam non potest prosequi, sed prius erit expedienda liquidatio, & executio, ibid.

Reclamatio terminatur iisdem actis quibus appellatio, ibid.num.9.

*Reclamatio, & appellatio in judiciis summariis de damno, quod reparari potest per judicium ordinarium, neque quoad actum suspensivum, neque quoad actum devolutivum datur, secus à decreto nullitates obstare,vel aliquas nullitates obstare,*ib.n.10.

Recursus per viam querelae quãdo admittatur post lapsos 10.*dies ad appellandum, & quid sit*,part.2.cap.2.nu.1.fol.53.

Recuperandae vide possessorium, & libellus.

Reg. Aud.delegata à Sua Excell. ut procedat appellatione remota in gravi delicto non intelligitur prohibita oppositio nullitatis, par.2.cap.1.dist.14.nu.11.fol.50.

Et si fiat decretum nullitates non obstare à dicto decreto non appellatur, & ratio assignatur secus quando est articulus separatus à Principali,ibid.

*Remedium cap. reale fastigium, & cap. finis praecepti charitas explicantur de judic. partic.*cap.11.per tot.fol.20.,& 22.

Reintegrandae,vide possessorium.

Repulsae terminus reducitur ad arbitrium Judicis

dicis,part.2.cap.1.dist.2.nu.31.
Restitutio in integrũ non suspendit executionem, quando executio realis est cepta cũ declaratione p.1.c.3.n.3.f.52
Restit. in integrũ summariè expeditur nullis admissis exterioribus probationibus, sed ex ejsdem actis, & suspendit assistentiæ sententiam rejectis contrarium dicentibus, sed vide contrarium infra, & non impedit facta, sed solum facienda,ibi.n.4.
Restitutio in integrum nõ conceditur in causis criminalibus, nec adversus remissionem querelæ quoad vindictam sanguinis, secùs quoad damna, & interesse,ibid.num.5.
Restitutio in integrum competit minori adversus cursum fatalium, sed non competit minori succedenti defuncto litiganti, cum quo erat lis contestata, sed competit majori succedenti minori, & assignatur ratio,ibid.nu.6.
Restitutionis in integrum duæ species conceduntur in Regno nostro altera contra sententiam, de qua hic altera adversus probationes omissas, quod primum, & secundum beneficium nuncupatur,ibid.nu.7.
Restitutio in integrum peti non potest per procuratorem absque speciali mandato,ibid.nu.8.
Restitutio in integrum censetur denegata, si post petitam procedatur ad ulteriora, ibid.nu.9.
Restit.in integr.ad petendum primum, & secundum beneficiũ ad probandũ, in quibus casibus denegatur,ibi.n.12.
Reliqua vide paupertas, & vide minor, & infirmus.
Retinendæ judicium, vide judicium.
Revisio ex eisdem actis quando appellatur à sententia, quæ est notoriè injusta admittitur lapsu fataliũ non obstante sicut declaratur, quod habet locum etiã quando reclamatur,par.2.cap.2.nu.1.fol.53.
*Revi.ex eisdẽ actis fit uõ receptis novis probationib.*ib.n.2.
Revisio causarum M.C.Vicariæ, vulgo ditto Truglio, & in causa compromissi declaratur ab auctore, ibi.n.3.
Reus condemnatus unica sententia pro una causa ad 10. *pro alia ad octo, quando sententia exequatur non obstante appellatione*,p.2.c.1.dist.2. nu.8.fol.43.
Reliqua vid.appellatio.
Reus examinatus absq; clausula monitus liberatur in forma,par.ult.ref.cr,n.2.f.59.

S

SAc.C.potest inducere stylum contra reg.prag.consti.cap. & ritus, par.2.ca.dist.2.n. 26.fol.37.
Salvian.interd.habet locũ contra cõductorẽ pro bonis invectis in predio cõducto,de jud.part.c.10.dist.4.n.5.fo.20.
Sententia in rẽ judicatã transit elapso biennio, & dantur tres termini ad prosequendam reclamationem, idest tres anni cum declarationibus, part.2.c.1.dist.4.n.5.fol.50.
Servus testari non potest,cap.3.de jud.partic.n.7. fol.6.
*Spolium regulariter non retardatur per exceptionem dominii, attamen in Regno per cap.detestantes quid fiat de judic.particul.*cap.10.dist.2. nu.1. fol.15.
Spolio agens sit cautus fundare se, non solũ in spolio, sed in proprietate, de qua semper habetur ratio in Regno,ibi.n.2.
Spoliatus ante omnia restituendus est; secùs ubi exceptio exclusiva juris agentis opponitur,ibid.f.16.n.5.
Spoliatus restitui debet non solũ ad rẽ, sed etiam ad fructus circa spoliantem, non verò circa tertiũ ratio, ibid.nu.7.
Cetera vide verbo possessorium.
Statuto excludente oppositionem nullitatum, potest implorari officium judicii,par.1.cap.3.n.11. fol.55.
Statutum quando habet locum ex vi comprahensionis,par. 2.cap.1.dist.2.nu.23.fol.36.
Stuprum in personam Liviæ commissum à Dominico, fuit Dominicus condemnatus, ut nuberet, vel dotaret, verùm si dotare elegerit detineatur carceratus per septenniũ. qua sententia Reg.Audient.fuit confirmata per M.C.,& fuit moderatum septenniũ,par.ult.ad 3. ref.crim.n.1.f.6.
Stuprator equiparatur furi, & proinde tenetur ad dotandum defloratam ob virginitatis furtum,ad ult.part. ad 3.resol.crim.nu.1. fol.60. ubi de formula decreti à quo appellavit stuprator, & fuit confirmatum decretum, quoad caput dotandi, & assignatur ratio.
Stylus Curiæ est variabilis,par.1.cap.1. dist.2. nu.25. fol. 36. & an possit induci per S. C. contra regiam pragm,constit.cap. & ritus ibid.nu.26.
Stylus Archiep.sc. Curiæ Neap. facta citatione ad audiendam sententiam, non requirit, ut intimetur dies prolationis sententiæ,par.2.c.1.dist.2. n.4.f.39.
Subscriptio Advocati in nullitatibus non requiritur in Curiis inferioribus Regni,part.2.cap.3.nu.16.fol.56.
Supplicatio quod mandetur M.C.ut reassumptis actis justitiam faciat, ubi per multos numeros sequentes agitur de variis actis quæ in hoc judicio reassumptis fieri debent,part.2.c.1.dist.21.n.11.cum seqq.fol.33.& infra.
Suspectus allegatus commissarius ad faciendam examen, si postea sine protestatione compareat coram eo valet examen, & datur cautela in facienda protestatione,part.2. c.1.dist.3.n.10.fol.49.

T

TErminus 30. *dierum ad prosequendam appellationem, à quo, & quando possit breviari*, par. 2. cap. 1. dist.2.n.5.fol.32, & latius n.17.cum seqq.fol.34.
Terminus ad appellandum, quando utile, & quando continuum,ibid.nu.16.fol.34.
Terminus concessus privilegiato varianti, aut eligenti forum potest breviari,ibid.nu.22.fol.36.
Term. 20.*dierum reducitur ad arbit.Judic.*ibi.n.29.f.37.
Term. dierum 16. *ad recipienda acta, & percunctanda post publicationem ampliatur, & breviatur ad judicis arbitrium non obstante*, prag.11.de ord.Jud.ibid.n.30.
Term.repulsæ reducitur ad arbitrium Judicis, ibid.n.31.
Terminus quando est continuum, & quando utilis, part.2. cap.1.dist.3.,n. 4.fol.48.
Term.dierũ sex ad dicedũ de nullitate declaratur, ibi.n.5.
Terminus ad appellandum, & dicendum de nullitate non currit impedito, nec hereditati jacenti, etiam curatorem habenti,part.2.cap.3.nu.7.fol.55.
Terminus 30. *dierum in opponendis exceptionibus modificativis quando currit, & quãdo non*,par.2. c.4.n.3.f.58.
Testamentum facere non potest filiusfam., etiam cum consensu patris,cap.3.de judic.partic.nu.6.fol.6.
Testam. quis facere non potest,c.3.de jud.partic. n.7.fol.6.
Testam.duplex est clausum, & apertum. sive nuncupativũ, & quæ sint eorum requisita, & ubi requisita non sunt necessaria,c.3.de judic.partic.à n.5.usq;ad 12.f.6., e 7.
*Testam.Clerici, an valeat sine consensu patris, & quia si contineat præteritionem patris, & filii, & an possit Clericus etiam prima tonsura sine patris licentia testari, & quando de jud.partic.*cap.13.nu.9., & 10.fol.24.
Textus in l.Lucius 19.ff.*qui potior in pignore declaratur*, cap.1.de judic.particul.nu.2.fol.2.
Tex.in l.si prior 13.§. *à Titio mutuatus*, ff.*qui potior in pignore declaratur*,d.cap.1.de judic. partic. nu.6.fol.2.
Tortura in Regno non potest dari, nisi in delictis ultra relegationem, & nisi judicia sint sufficientia ad torturam part.ult.resol.crim.nu.1.fol.59.
Tortura an possit dari ex processu informativo vide par.ult. Ref.1.Crim.n.18.,& addit.ad lib.2.cri.ref.10.

V

Universitas Laurini habet secundas instantias, ubi Formula memorialis ne appellatur omisso medio, & provisio Collateralis Cons.ad favorem dictæ Universitatis, par.2. cap.1.dist.2.nu.2.,& 3.fol.40.

FINIS INDICIS.

